ΣΕΞΤΟΥ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

SEXTI EMPIRICI OPERA QVÆ EXTANT.

MAGNO INGENII ACVMINE SCRIPTI,
PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN LIBRI III. QVIBVS IN tres Philosophiæ partes acerrimè inquiritur, HENRICO STEPHANO *Interprete:*
Aduersus MATHEMATICOS, hoc est, eos qui disciplinas profitentur, Libri X.
GENTIANO HERVETO AVRELIO *Interprete,*

Græcè nunc primùm editi.

Adiungere visum est PYRRHONIS ELIENSIS Philosophi vitam: nec CLAVDII GALENI PERGAMENI de Optimo docendi genere libr[um] quo aduersus ACADEMICOS PYRRHONIOSQVE disputat.

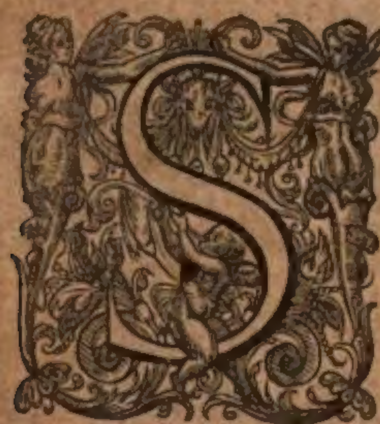
MS. nostri VARIAS LECTIONES *& coniecturas aliquot margini insertas Operi præfiximus,*
Indicibus item necessariis opus locupletauimus.

GENEVÆ,
Sumptibus Petri & Jacobi Chouët.
M. DC. XXI.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Exti Empirici *libros, qui in manibus erant, Græco cultu nunc primùm conspicuos, emittimus*, Lector: *& quod antè polliciti, præstamus. Mora diuturnioris causam dedit, quòd amicorum literæ, nonnulla suppeditandi, quæ auidè desiderantur, spem facerent: quorum Operum in libris aduersus Mathematicos, testis ipse Autor est. Sed dum longiores moras trahimus, iniuriam facere nos ijs quæ habebantur, si veste Græcâ & nouâ tam expectata non exirent, ex literis aliorum sensimus. Nam siue* PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN *libros tres, quibus in partes Philosophiæ tres acerrimè inquiritur, varia doctrina refertos attendas: siue aduersus* MATHEMATICOS *opus eruditißimum, quod vniuersam Pyrrhoniorum acutißimorum philosophorum disputandi de quibuslibet disciplinis & artibus rationem complectitur, in manus suscipias, susceptúmque legas, quæ te plenè iuuent, hîc habes. Nos verò hoc quoque stimulo eorum ingenia qui publicæ vtilitati non inuideant, vt si quid amplius habent, conferre velint, excitari posse duximus. Cæterùm vt de hoc scriptore pauca, sítne hic Sextus Empiricus idem qui Sextus Chæroneus, Plutarchi sororis filius, qui vixit tempore Marci Antonini, quamquam affirmare non audet* Gentianvs Hervetvs, *ex parte Interpres noster: at non esse alium, cùm is fuerit discipulus Herodoti Philadelphei, sectæ Pyrrhoniæ, eius sententia est. Fuit autem professione Medicus, & in rebus Naturalibus pulcherrimè versatus, ac in omni disciplinarum & scientiarum genere longè exercitatißimus: & in Opere quod aduersus Disciplinas & scientias instituit, antequam ad eas confutandas accedat, ita probat ac confirmat cuiusuis disciplinæ & scientiæ dogmata, vt in omni-*

bus excelluisse nemini dubium relinquat. Cœptis ergo laboribus faue LECTOR: *Tu scriptorem nostrum lege, & lectione crebrâ tere, qui disciplinarum & scientiarum omnium parare cognitionem voles: tu potißimùm, qui de re qualibet in vtramque partem differere:*

Ac super his vale: & variantes in Græco textu lectiones, vt assolet, è mss. depromptas, in tui gratiam Operi præfixas, gratus habe.

INDEX

INDEX AVTHORVM QVI IN HOC SCRIPTORE CITANTVR.

¶

INDEX TITVLORVM ET CAPITVM QVÆ IN HOC SCRIPTORE CONTINENTVR.

Quæ complectitur liber primus Pyrrhon. hypot. Sexti.

Quæ complectitur liber secundus.

Quæ complectitur liber tertius.

De

Quæ complectitur opus aduersus Mathematicos.

INDEX DICTIONVM GRÆCARVM ET SELECTIORVM QVAS ET INTERpreti textui inserere visum est.

ἐμπὶς

Typographus Lectori.

MOnendus Lector initio variarum quas è MS. nostro damus, lectionum: quum Antuerpiana editio libros aduersus Mathematicos Operi suo præfixerit: nos tamen ms. nostri fidem secutos, Pyrrhoniarum hypotypωσεωn libros tres præmisisse, illius etiam circa capita distinctiones aliquot obseruasse. Circa quas & præfixos Operi libros, aliorúmque dispositiones, vt & circa variantes Autoris nostri ex ms. lectiones, & coniecturas aliquot eiusdem margini insertas, iudicio suo vtatur.

VARIÆ LECTIONES ET CONIECTVRÆ AD MARGINEM MS. NOSTRI Codicis repertæ.

AD LIBRVM I. PYRRHONIARVM HYPOTYPΩΣΕΩΝ.

PAGINA 1. lit. C. v. [illegible]] Quod hîc [illegible] tantùm, pagina 51. lit. C. per hæc [illegible] efferr.

Pag. 2. lit. A. v. [illegible]] legitur & [illegible] lit. C. v. [illegible]] Περιέχεται. Περιεῖχε.

Pag. 3. lit. A. v. [illegible]] [illegible] v. [illegible]] [illegible] absunt hæc ab alio lit. E. v. [illegible] desideratur hæc vox in altero.

Pag. 4. lit. D. v. [illegible]] absunt ab altero voces hæ [illegible] v. [illegible], legitur [illegible] pro [illegible] lit. E. v. [illegible] legit alter [illegible]

Pag. 5. lit. B. v. [illegible]] hæc verba non habebat ms. noster.

Pag. 6. lit. A. v. [illegible]] alter [illegible] lit. B. v. [illegible]] legitur [illegible] v. [illegible]] alter legit [illegible] lit. C. v. [illegible]] pro [illegible], alius legit [illegible]. lit. D. v. [illegible]] scribitur [illegible] in alio.

Pag. 7. lit. A. v. [illegible]] alius legit [illegible] lit. C. v. [illegible]] pro [illegible] habetur [illegible].

Pag. 8. lit. A. v. [illegible]] alter habet [illegible] lit. C. v. [illegible]] pro [illegible] habet [illegible]

Pag. 9. lit. A. v. [illegible]] pro [illegible] legit alter [illegible] tantùm lit. D. v. [illegible] legitur [illegible] in ms.

Pag. 10. lit. B. v. [illegible]] ms. [illegible] lit. C. v. [illegible]] [illegible] in ms.

Pag. 11. lit. B. v. [illegible] pro [illegible] habetur, [illegible] v. [illegible] pro [illegible] fortasse [illegible]. lit. C. v. [illegible]] pro [illegible], scribit alter [illegible].

Pag. 13. lit. A. v. [illegible] pro [illegible], fortasse, [illegible] v. [illegible]] pro [illegible] legit [illegible]

Pag. 14. lit. C. v. [illegible]] pro [illegible]. fortasse [illegible].

Pag. 15. lit. A. v. [illegible]] pro [illegible] malè in ms. [illegible].

Pag. 16. lit. A. v. [illegible]] pro [illegible] legitur [illegible] v. [illegible]] pro [illegible] scribit alter [illegible] lit. B. v. [illegible]] ms. [illegible].

Pag. 17. lit. A. v. [illegible]] fortasse [illegible] lit. B. v. [illegible]. lege [illegible] lit. D. v. [illegible]. scribit alter [illegible].

Pag. 18. lit. B v. [illegible]] scriptum [illegible] lit. D. v. [illegible]. alter habet [illegible] v. [illegible]] ms. [illegible].

Pag. 19. lit. C. v. [illegible]] in marg. [illegible]

Pag. 20. lit. C. v. [illegible]] alter [illegible]. lit. E. v. [illegible] Interpres [illegible].

Pag. 21. lit. A. v. [illegible]] legit ms. [illegible] v. [illegible]] alter [illegible].

Pag. 22 lit. B. v. [illegible]] ms. [illegible] v. [illegible]] ms. [illegible].

Pag. 23. lit. A. v. [illegible]] fortasse [illegible].

Pag. 24. lit. A. v. [illegible]] Interpres legit [illegible] lit. B. v. [illegible]] fortasse scribendum [illegible] lit. C. v. [illegible]] alter [illegible].

Pag. 25. lit. A. v. [illegible]] pro [illegible] ms. [illegible].

Pag. 27. lit. D. v. [illegible]] pro [illegible] legit [illegible] lit. E. v. [illegible]] [illegible] alter. v. [illegible].

Pag.18 lit C.v. θεὸς] ms. θεὸς ἡμᾶς ... lit.D.v.τι] ms. ...

Pag.29.lit.A.v. ... ms. ... lit. B. v. ... fortasse ... v. ...] alter, ... lit.E.v. ...] alter ...

Pag.31.lit.B.v.ἡμῶν] alter pro ... habet ... v. ...] ms. habet ... lit.E.v. ...] ... scribit alter.

Pag.34. lit. B. v. ...] alius ... lit. C. v. ...] Interpres legit ἡμᾶς ... v. ... legit item ... lit.E.v. ...] fortasse ...

Pag.35.lit.A.v. ... ms. ...

Pag. 37.lit. D.v. ...] ms. legit. ... pro ... v. ...] ...

Pag 38.lit.E.v. ...] ms. ...

Pag 39.lit.C.v.δογματικῶς] alter δογματικῶν v. ...] ms. ... v. ...] pro ... fortasse ... vt paulo infra, melius lit.D.v. ... ms. alter, τοῖς δογματικοῖς.

Pag. 40. lit. B. v. ΚΑΙ] ms. ... v. ...] Interpres legit ...

Pag.41.lit.A v. ...] ms. ... v. ...] fortasse θεὸς ... v. ...] ms. ... lit.C.v. ... pro ... ms. ... v. ...] ms. ... lit.D.v. ... fortasse ... v. ... ms. ... ibid. ... v. ...] fortasse ... lit.E.v. ...] fortasse ...

Pag.42.lit.A.v. ...] alter, ... lit. C.v. ...] ms. θεὸς ...

Pag.43.lit.A.v. ... fortasse ...

Pag.44.lit.E.v. ...] fortasse ...

Pag.45.lit. B. v. ... pro ... alius ... alius ... v. ...] ms. ...

Pag.46.A.v. ...] ms. ... lit. D.v. ...] pro ... Interpres legit ... lit.E.v. ...] ms. ...

Pag.47.v. ...] fortasse ... ibid. fortasse ... aut ... aut ... lit. B.v. ...] fortasse ... v. ...] fortasse ... lit. C.v. ... ms. ...

Pag.48. lit. B. v. ...] ms. ... item v. ...] ...

Pag. 49. lit. D. v. ...] Interpres ...

AD LIBRVM II. PYRRHONIARVM Hypotypωσεων.

Pag.52.lit.C.v. ...] alter pro ... legit ... lit.D.v. ... ms. ...

Pag.53.lit.A.v. ...] ms. ... lit.C.v. ... ms. ... legit pro ...

Pag.55.lit.A.v. ... ms. ...

Pag.56.lit.E.v. ... alter legit ...

Pag.58.lit.A.v. ...] ms. ... lit.C.v. ... legit interpres ... lit. E. v. ...] ms. ...

Pag.60.lit.B.v. ...] alter pro ... legit ...

Pag. 61.lit. A.v. ...] ms. legit ... lit.C.v. ...] Interpres, ...

Pag.62. lit.B.v. ...] ms. ... lit.D.v. pro ...

Pag. 63. lit. D. v. ...] ms. ... lit. D. ...] ms. ... lit.E.v. ... ms. ... ibid. pro ... alter ... & sequenti linea: & pro ... alter cum interprete ...

Pag.64.lit. A. v. ...] ms. ... fortasse ... lit. D. v. ...] alter & Interpres, ...

Pag. 65. lit.A. v. ...] ms. ... lit. C.v. ... ms. ...

Pag.66.lit.E.v. ...] ms. ...

Pag.67.lit.A.v. ...] fortasse ...

Pag.67.lit.A.v. ...] fortasse ita legendum, ... lit. C.v. ... legit alter ...

Pag.69.lit.A.v. ...] ms. ... lit. B. v. ...] fortasse ... v. ...] ms. ...

Pag.71.lit.A.v. ...] alter legit ... lit.C.v. ...] fortasse, ... lit. D.v. ...] ms. ... v. ...] fortasse ...

Pag.72.lit.B.v. ...] alter legit ... lit. D. v. ...] ms. ...

Pag.74.lit.B.v. ...] ms. pro ... habet ... lit.C.v. ...] ms. ... lit.D.v. ...] alter ... lit.E.v. ...] alter & Interpres, ...

Pag.75.lit.A.v. ...] alter, ...

Pag.76.lit.D.v. ...] alter, ...

Pag.77.lit.C.v. ...] ms. ...

Pag.78.lit.C.v. ...] ms. ...

Pag. 81. lit. A. v. ... fortasse, ...

Pag.83 lit. A.v. ... fortasse ... v. ...] alter, ... lit. C. v. ...] alter, ... v. ...] ms. ... v. ...

Pag.84.lit.A.v. ...] ms. ... lit.E. v. ...] alter, ...

Pag.85.lit.B.v. ...] ... v. ...] ms ... pro ... lit. D. v. ...] ms. ... v. ...] ms. ...

Pag 86.lit.E.v. ...] fortasse, ...

Pag.87.lit.E.v. ...] Interpres, ...

Pag.88.lit.B.v. ...] ms. ...

Pag.89.lit.D.v. ...] ms. ...

Pag. 90. lit. C. v. ...] ms. ... v. ...] fortasse, ... v. ...] ms. ... v. ...] ms. ...

Pag. 91. lit. B. v. ...] ms. ... v. ...] ms. ... lit. C.v. ...] ms. ...

Pag.93.lit.B.v. ...] ms. ... v. ...] ms. ... lit.C.v. ...] ms. ... lit.D.v. θεὸς] lege ... v. ... ms. ...

Pag.94.lit.E.v. ...] ms. ...

Pag.95.lit.B.v. ...] legitur ... lit. D. v. ...] Interpres, ... v. ...] ms. ...

Pag.96.lit.B.v. ...] Interpres, ... v. ...] lege ...

Pag.98.lit.C.v. ...] alter, ...

Pag.99.lit.B.v.] alter, ... lit.D.v.] alter ...
Pag.100.lit.A.v.] alter ...
Pag.101.lit.A.v.] mf. ...
Pag.102.lit.B.v.] pro ..., alter ...
Pag.104.lit.A.v.] mf. ... lit.B.v.] fortasse ...
Pag.105.lit.C.v.] mf. ...
Pag.108.lit.D.v.] mf. ... lit.E.v.] alter ...

AD LIBRVM III. PYRRHONIARVM Hypotyposeon.

Pag.109.lit.C.v.] ... interpres
Pag.110.lit.A.v.] in marg. ... v.] ... in marg.
Pag.111.lit.E.v.] mf. ...
Pag.113.lit.C.v.] mf. ... lit.D.v.] mf. ...
Pag.114.lit.B.v.] mf. ... alius ... lit.D.v.] ...
Pag.115.lit.A.v.] Interpres, ... legit. lit.B.v.] fortasse ... lit.D.v.] alter ...
Pag.117.lit.A.v.] mf. ... lit.D.v.] mf. ...
Pag.120.lit.C.v.] fortasse ...
Pag.124.lit.D.v.] mf. ... lit.E.v.] alter, ...
Pag.126.lit.C.v.] mf. ... lit.D.v.] in marg. ...
pag.127.lit.A.v.] mf. ...
pag.128.lit.C.v.] alter, ...
pag.131.lit.B.v.] mf. ... v. ... Interpres, ... v. ... mf. ... Flor. ...
pag.132.lit.A.v.] in marg. ...
pag.133.lit.A.v.] Interpres legit ... lit.B.v.] mf. ... fortasse ...
pag.134.lit.B.v.] mf. ...
pag.135.lit.A.v.] mf. ...
pag.136.lit.C.v.] mf. ... lit.E.v.] mf. ...
pag.140.lit.D.v.] ... f. interpres
pag.141.lit.B.v.] alter, ...
pag.142.lit.A.v.] in marg. ... v.] fortasse, ...
pag.143.lit.B.v.] mf. ...
pag.147.lit.A.v.] pro ... fortasse ... lit.C.v.] fortasse ...
pag.148.lit.A.v.] fortasse ...
pag.150.lit.D.v.] fortasse ...
pag.151.lit.A.v.] mf. ...
pag.152.lit.B.v.] mf. ...
pag.156.lit.A.v.] mf. ...
pag.157.lit.A.v.] in marg. ...
pag.159.lit.D.v.] alter ..., fortasse ... in marg.
pag.160.lit.D.v.] Interpres ...
pag.162.lit.C.v.] alter, ...
pag.163.lit.A.v.] fortasse ...
pag.164.lit.B.v.] Interpres, ...
pag.165.lit.D.v. fortasse ...
pag.166.lit.E.v.] mf. ...
pag.168.lit.B.v.] in marg. ... v. ... alter ...

AD LIBROS ADVERSVS MATHEMATICOS.

AD I.

PAGINA 4.lit.B.v.] In marg. ...
Pag.7.lit.D.v.] Interpres non habet ...
pag.10.lit.B.v.] ... in marg.
pag.12.lit.E.v.] ... absunt hæc ab interp.
pag.13.lit.D.v.] in marg. ... legitur.
pag.14.lit.C.v.] vocem ... non habet interpres
pag.15.lit.C.v.] pro ... est in marg. ...
pag.16.lit.B.v.] in marg. ...
pag.21.lit.A.v.] legit interpres ...
pag.23.lit.D.v.] ... non habet interpres
pag.27.lit.B.v.] interpres non habet ... lit.C.v.] pro ... interpres ...
pag.28.lit.E.v.] interpres legit ...
pag.40.lit.C.v.] fortasse ... lit.E. v.] fortasse ...
pag.41.lit.B.v.] in marg. ...
pag.43.lit.D.v.] an ... pro ...
pag.46.lit.B.v.] In marg. ...
pag.49.lit.B.v.] mf. ...
pag.50.lit.D.v.] In marg. ...
pag.55.lit.C.v.] in marg. ...
pag.56.lit.A.v.] fortasse, ...

AD II.

pag.65.lit.C.v.] mf. ...
pag.67.lit.B.v.] fortasse ... v.] in mf. ... lit.D.v.] Interpres ... lit.E.v.] mf. ...
pag.69.lit.A.v.] mf. ... lit.B.v.] in marg. ...
pag.70.lit.C.v.] mf. ... v.] mf. ...
pag.71.lit.B.v.] mf. ...

¶ ij

Pag.72.lit.C.v. [illegible] ms. [illegible] v. [illegible] ms. [illegible]
p.73.lit.C.v. [illegible] ms. [illegible]
p.77.lit.A.v. [illegible] in marg. [illegible]
p.80. lit. B. v. [illegible]] in marg. [illegible] λόγον
pag.80.lit.D.v. [illegible]] in ms. [illegible]

Ad librvm III.

Pag.86.lit.A.v. [illegible]] ms. [illegible] v. [illegible]] in marg. χωρὶς ἀποδείξεως
p.87.lit.E.v. [illegible]] alius, σῶμά τι
pag. 90. lit. B. v. [illegible]] in margin. [illegible]
p.91.lit.B.v. [illegible]] ms. [illegible]
pag. 92. lit. A. v. [illegible]] alter, [illegible]
pag. 98. lit. E. v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag. 99. lit. E. v. [illegible]] ms. [illegible]
pag.100.lit.A.v. [illegible]] in marg. [illegible] σῶμα lit.D.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.101.lit.A.v. [illegible]] ms. [illegible] lit.B.v. [illegible] ms. [illegible]
pag.102. lit. C. v. [illegible]] ms. [illegible] lit. D.v. [illegible]] in marg. [illegible]

Ad librvm IV.

Pag. 105. lit. A. v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.106.lit.A.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.107.lit.D.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.108. lit. A. v. [illegible]] ms. [illegible] lit.C.v. [illegible]] ms. [illegible] v. [illegible]] ms. [illegible]
p.109.lit.C.v. [illegible]] ms. [illegible]

Ad librvm V.

Pag.110.lit.D.v. [illegible]] ms. [illegible]
P.111.lit.D.v. [illegible]] lege [illegible] ms. [illegible] v. [illegible]] ms. [illegible]
p.112.lit.A.v. [illegible]] in marg. [illegible] lit.C. v. [illegible]] ms. [illegible]
p.113.lit.A. v. [illegible]] ms. [illegible] lit. C.v. [illegible] ms. [illegible] lit. C. v. [illegible]] ms. [illegible]
p.114. lit. A. v. [illegible] fortasse [illegible] lit.E.v. [illegible]] ms. [illegible]
pag. 115. lit. A. v. [illegible]] in marg. [illegible] lit. C. v. [illegible]] interpres non habet, [illegible]] [illegible], quod in marg.
p.116.lit. C. v. [illegible]] ms. [illegible] in marg. [illegible] v. [illegible]] ms. [illegible]
p.117. lit. C. v. [illegible]] in marg. [illegible] v. [illegible]] in marg. [illegible] lit. D. v. [illegible]] ms. [illegible]
p.118. lit. A. v. [illegible]] ms. item [illegible] v. [illegible] X. alter [illegible] lit. B. v. [illegible] ms. item [illegible] lit.C.v. [illegible]] in marg. [illegible] lit.D.v. [illegible]] in marg. [illegible] v. [illegible]] ms. [illegible]
p.119.lit.A.v. [illegible] ms. [illegible] lit.D.v. [illegible]] in marg. [illegible]

Pag.120.lit.B. v. [illegible] ms. [illegible] lit.C.v. [illegible]] ms. [illegible] lit.D.v. [illegible] ms. [illegible]
p.121.lit.A.v. [illegible]] ms. [illegible] lit. B. v. [illegible]] ms. [illegible] lit.C.v. [illegible] ms. [illegible] lit.D.v. [illegible]] in marg. [illegible] v. [illegible]] ms. [illegible] lit.E.v. [illegible]] lege [illegible]
p.122.lit. C.v. [illegible]] ms. [illegible] v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.123.lit.A.v. [illegible] in marg. [illegible] lit.C.v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.125.lit.D.v. [illegible]] ms. [illegible] lit.E.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.126.lit.A.v. [illegible]] ms. [illegible]

Ad librvm VI.

Pag.127.lit.B.v. [illegible]] in marg. [illegible] lit.C. v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.128.lit.A.v. [illegible] in ms. [illegible] lit. B. v. [illegible]] ms. [illegible] lit. C. v. [illegible]] ms. [illegible]
pag.130.lit.B.v. [illegible]] In marg. [illegible] v. [illegible]] in marg. [illegible] lit. D. v. [illegible]] ms. [illegible]
p.130.lit.B.v. [illegible]] fortasse [illegible] lit. B. v. [illegible]] ms. [illegible] lit.D.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.131.lit. A.v. [illegible]] ms. [illegible] vt lit. B.v. [illegible]] item ms. [illegible]
p.134 lit.A.v. [illegible]] ms. [illegible] lit.B.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.135.v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.136. lit. A. v. [illegible]] ms. [illegible]
p.137.lit.C.v. [illegible]] ms. [illegible] lit.D.v. [illegible]] ms. [illegible]

Ad librvm VII.

Pag.140.lit.B.v. [illegible]] in marg. [illegible] v. [illegible]] in marg. [illegible] lit. C. v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.141.lit.A.v. [illegible]] fortasse [illegible] lit.D.v. [illegible]] ms. [illegible] lit.E.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.142.lit.A.v. [illegible]] ms. [illegible] lit. B.v. [illegible]] fortasse [illegible] lit.C. v. [illegible]] ms. [illegible] lit. D.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.144.lit.A.v. [illegible]] in marg. [illegible] lit.D.v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag. 145.lit. D. v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag.146.lit.C.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.149.lit.B.v. [illegible]] ms. [illegible]
p.151.lit.B.v. [illegible]] In marg. [illegible]
pag.152.lit.E. v. [illegible]] ms. [illegible]
pag. 153. lit. B. v. [illegible] ms. [illegible] lit.C.v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag.154.lit.C.v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag. 155. lit. C. v. [illegible]] ms. [illegible] σῶμα lit.D.v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag.156.lit. A.v. [illegible]] In marg. [illegible] lit.C.v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag. 163. lit. D. v. [illegible] ms. [illegible] in marg. [illegible]
pag. 164. lit. A. v. [illegible] ms. [illegible]

pag.

pag.167.lit.C.v.[illegible]] Interpres [illegible]
pag.169.lit D.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit. E.v.[illegible]] mſ.[illegible]
Pag.170.lit. A. v.[illegible]] mſ.[illegible] v.[illegible]] in marg [illegible]
Pag.172.lit.E.v.[illegible]] mſ.[illegible]
Pag.173 lit.C. v.[illegible]] mſ.[illegible] v.[illegible]] in marg.[illegible]
Pag 177.lit.C.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit.D. v.[illegible]] lege [illegible] mſ. habet [illegible]
Pag.178.lit.D.v.[illegible]] in marg.[illegible] lit. E.v. [illegible]] mſ. [illegible]
Pag.182.lit.C.v.[illegible]] mſ.[illegible]
Pag.183.lit.B.v.[illegible]] mſ.[illegible]
pag.185.lit.B.v.[illegible]] in marg.[illegible]
pag.186.lit.A.v.[illegible]] mſ.[illegible]
pag. 186. lit. B. v. φαρμάτται] mſ. [illegible]
pag 187.lit.B.v.[illegible]] mſ.[illegible]
Pag.188.lit.C.v.[illegible]] mſ [illegible]
pag. 189. lit. A.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit. D.v.[illegible]] mſ. [illegible] v.[illegible]] in marg.[illegible]
Pag.191.lit.A.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit.B.v. [illegible] mſ.[illegible] lit.C.v. [illegible]] mſ.[illegible]
pag.194 lit.C.v.[illegible]] mſ. [illegible] v.[illegible]] mſ.[illegible] lit.E.v.[illegible]] in marg.[illegible]
Pag.195.lit.G.v.[illegible]] in marg. [illegible]
pag. 196. lit. C. v. [illegible]] [illegible]
pag. 197. lit. D. v. [illegible]] in margin. [illegible]
p.198.lit.C.v.[illegible]] mſ.[illegible] v.[illegible]] in marg.[illegible]
p.199. lit. C. v.[illegible]] in marg.[illegible]
p. 201. lit. C. v.[illegible]] mſ.[illegible] lit. C. v.[illegible]] mſ. [illegible] in marg. [illegible] lit. D. v.[illegible]] mſ. [illegible]
pag.204.lit.A.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit. E.v.[illegible]] mſ. [illegible]
pag.205.lit.A.v.[illegible]] mſ.[illegible]] v.[illegible]] in marg.[illegible] & [illegible]
p.206.lit.A.v.[illegible]] mſ.[illegible]
pag. 208. lit. C. v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.211.lit.C.v.[illegible]] in marg.[illegible]
pag.213.lit.B.v.[illegible]] in marg.[illegible] lit.D. v.[illegible]] mſ.[illegible]
pag. 216. lit. D. v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag. 217. lit. E. v. [illegible]] in margin. [illegible]
pag. 218. lit. D. v. [illegible]] mſ. [illegible]
pag.221.lit.D.v.[illegible]] ms. [illegible]
Pag. 223. lit.A.v.[illegible]] mſ.[illegible]
p.224.lit.D.v.[illegible]] [illegible]
pag.230.lit. C. v. [illegible]] lege [illegible] v.[illegible]] in marg. [illegible]
pag.231.lit.B.v.[illegible]] in marg. [illegible]
pag 232.lit.E.v.[illegible]] mſ. [illegible]
pag.235.lit.C. v. [illegible]] mſ. [illegible]
Pag. 236. lit. B. v. [illegible]] mſ. [illegible]
Pag.238.lit.D.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit. E.v. [illegible]] in marg.[illegible]

Pag.241.lit.A.v.[illegible]] in marg. [illegible]
pag. 244. lit. C. v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag.245.lit.A.v.[illegible]] in marg.[illegible]
Pag.248.lit.C. v.[illegible]] in marg. [illegible] lit. D.v.[illegible]] mſ. [illegible]
pag.249.lit.A.v.[illegible]] in marg.[illegible] lit.C.v. [illegible]] mſ.[illegible] fortaſſe [illegible] lit. E. v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag.252.lit.B.v.[illegible]] [illegible] lit. D.v.[illegible] mſ.] [illegible]
Pag.254.lit.A.v.[illegible]] in marg.[illegible] lit.B.v. [illegible]] mſ.[illegible] lit.C.v.[illegible]] mſ. [illegible]
p.255.lit.C.v.[illegible]] in marg.[illegible]
Pag. 256. lit. A.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit. B. v. [illegible] mſ. [illegible] v.[illegible]] in marg. [illegible] v.[illegible] item [illegible]
pa.258.lit.B.v.[illegible]] in marg.[illegible] lit. C.v.[illegible]] in marg. [illegible]
p.261.lit.A. v.[illegible]] mſ. [illegible]
pag.262.lit.B.v.[illegible]] mſ.[illegible]
Pag. 263. lit. A. v.[illegible]] lege [illegible]] in marg. [illegible] lit.D.v.[illegible]] mſ.[illegible]
pag.264.lit.A.v.[illegible]] mſ.[illegible] lit.C.v.[illegible]] mſ. [illegible]
p.265.lit.A.v.[illegible]] in marg.[illegible]
pag.266. lit. A. v. [illegible]] in marg.[illegible] lit.B.v. [illegible]] in marg.[illegible]
p.267.lit.A.v.[illegible]] in marg.[illegible]
pag.268.lit.C.v.[illegible]] mſ.[illegible] v.[illegible]] mſ. [illegible]
Pag. 272.lit. C. v. [illegible]] in marg. [illegible]
Pag. 274. lit. [illegible] forte [illegible] lit.C.v. [illegible]] mſ.[illegible] lit.D.v.[illegible]] mſ. [illegible]
p.275.lit.D.v.[illegible]] mſ.[illegible]
p.277.lit.A.v.[illegible]] forte [illegible]
pag.280.lit.B.v.[illegible]] mſ.[illegible]
pag. 291. lit. A. v.[illegible]] in marg.[illegible] lit.C.v.[illegible]] mſ.[illegible]
pag.293.lit.E.v.[illegible]] mſ. [illegible]
Pag.295.lit.B.v.[illegible] mſ.[illegible]
p.299.lit.A.v.[illegible]] in marg.[illegible] lit.D.v. [illegible]] in marg.[illegible]
pag. 302. lit. A. v. [illegible]] mſ. [illegible]
p. 304. lit. A.v. [illegible]] mſ. [illegible]
p.307.lit.C.v.[illegible]] ms. [illegible]

AD LIBRVM VIII.

Pag.310.lit.C.v.[illegible]] ms.[illegible] lit. D.v. [illegible]] ms.[illegible]
pag. 311. lit. D. v. [illegible]] in marg. [illegible]
pag.312.lit.E.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.313.lit.A.v.[illegible]] ms. [illegible]
Pag.316.lit.B.v.[illegible]] ms. [illegible]
p.320.lit.B.v.[illegible]] mſ.[illegible]
p.321.lit.E.v.[illegible]] ms.[illegible]
pag. 326. lit. E. v. [illegible]] lege [illegible] in marg. [illegible]

Pag.327.lit.B.v.[illegible]] ms. [illegible]
p.331.lit.D.v.[illegible]] in marg.[illegible]
p.335.lit.D.v [illegible]] in marg.[illegible]
p.339.lit.B.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.341.lit.C.v.[illegible]] in marg.[illegible] lit.D.v. [illegible]] ms.[illegible] Σ.
p.344.lit.A.v.[illegible]] in marg.[illegible]
p.351.lit.B.v.[illegible]] ms.[illegible] lit.C.v.[illegible]] in marg.[illegible]
p.352.lit.E.v.[illegible]] fortasse, [illegible]
p.355.lit.A.v.[illegible]] ms.[illegible] lit.C.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.357.lit.A.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.3·0.lit.B.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.366.lit.B.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.368.lit.C.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.368.lit.D.v.[illegible]] in marg.[illegible]

AD LIBRVM IX.

Pagina 380. lit. D. v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.405.lit.C.v.[illegible]] ms.[illegible] & paulò infrà
p.406.lit.D.v.[illegible]] ms.[illegible] lit.E.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.409.lit.C.v.[illegible]] ms.[illegible] in marg.[illegible] lit. D.v.[illegible]] [illegible]
p.410.lit.A.v.[illegible]] in marg. [illegible] lit. C. v. [illegible]] in marg. [illegible]
p.417.lit.A.v.[illegible]] in marg. [illegible] lit. B.v.[illegible] in marg.[illegible] & infra lit.D. v. [illegible]] in marg.[illegible]
p.419.lit.D.v.[illegible]] in marg.[illegible]
p.426.lit.E.v.[illegible]] in marg. [illegible]
p.436.lit.B.v.[illegible]] ms. [illegible]

AD LIBRVM X.

Pag.439.lit.E.v.[illegible]] in marg. [illegible] alter [illegible]
p.444.lit.E.v.[illegible]] in marg.[illegible]
p.445.lit.A.v.[illegible] in marg. [illegible]
p.447.lit.D.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.451.lit.D.v.[illegible]] in marg. [illegible]
p.452.lit. C.v. [illegible]] post [illegible] interpres legit [illegible]
p.454.lit.B.v.[illegible] fortasse [illegible] lit.C.v. [illegible] lege [illegible] ibid. ms. [illegible]
p.461.lit.A. v.[illegible]] in marg.[illegible]
p.465.lit.A.v.[illegible] fortasse [illegible]
p.469.lit.C.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.470.lit.B.v.[illegible]] ms.[illegible]
p.472.lit.A.v. [illegible]] in marg.[illegible]
p.473.lit.B.v. [illegible]] ms.[illegible]
p.476 lit.C.v. [illegible]] ms.[illegible]
p.477. lit. C. v.[illegible] fortasse [illegible]
p.480.lit.A.v.[illegible]] in marg. [illegible] lit. B.v. [illegible] in marg.[illegible]

FINIS.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΩΤΩ, ΤΩΝ ΠΥΡΡΩΝΕΙΩΝ ὑποτυπώσεων.

QVÆ COMPLECTITVR PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN

LIBER I.

ΣΕΞΤΟΥ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ ΠΥΡΡΩΝΕΙΩΝ ΥΠΟΤΥΠΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ

τὸ πρῶτον

SEXTI EMPIRICI PYRRHONIARVM ΗΥΡΟΤΥΡΩΣΕΩΝ

Liber primus.

Περὶ τῆς δ' ἀνωτάτω διαφορᾶς τῶν φιλοσόφων. κεφ. α.

ΤΟΙΣ ζητοῦσί τι πρᾶγμα, ἢ εὕρεσιν ἐπακολουθεῖν εἰκὸς, ἢ ἄρνησιν εὑρέσεως καὶ ἀκαταληψίας ὁμολογίαν, ἢ ἐπιμονὴν ζητήσεως. διόπερ ἴσως καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν ζητουμένων, οἱ μὲν εὑρηκέναι τὸ ἀληθὲς ἔφασαν, οἱ δ' ἀπεφήναντο μὴ δυνατὸν εἶναι τοῦτο καταληφθῆναι, οἱ δ' ἔτι ζητοῦσι. καὶ εὑρηκέναι μὲν δοκοῦσιν οἱ ἰδίως καλούμενοι Δογματικοὶ, οἷον οἱ περὶ Ἀριστοτέλην, καὶ Ἐπίκουρον, καὶ τοὺς Στωϊκοὺς, καὶ ἄλλοι τινές. ὡς δὲ περὶ ἀκαταλήπτων ἀπεφήναντο, οἱ περὶ Κλειτόμαχον καὶ Καρνεάδην, καὶ ἄλλοι Ἀκαδημαϊκοί. ζητοῦσι δ' οἱ Σκεπτικοί. ὅθεν εὐλόγως δοκοῦσιν αἱ ἀνωτάτω φιλοσοφίαι τρεῖς εἶναι, Δογματικὴ, Ἀκαδημαϊκὴ, Σκεπτική. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἑτέροις ἁρμόσει λέγειν· περὶ δὲ Σκεπτικῆς ἀγωγῆς ὑποτυπωτικῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡμεῖς ἐροῦμεν,

De tribus generalissimis philosophandi rationibus. CAPVT I.

A QVICVNQVE rem aliquam quærunt, eos huc tandem deuenire consentaneum est, vt aut eam inueniant, aut à se inuentam negent: & vel à se comprehendi non posse fateantur, vel in eius
B inuestigatione perseuerent. Quamobrem fortasse in iis etiam quæ circa Philosophiam quæruntur, alij quidem verum se inuenisse dixerunt, alij autem id esse eiusmodi quod comprehendi non posset, pronuntiarunt, alij verò quærere pergunt. Inuenisse sibi videntur ij qui peculiari nomine Dogmatici appellantur, vt Aristoteles, Epicurus, & Stoici, & alij quidam. Negarunt autem comprehendi posse, Clitomachus, Carneades, &
C cæteri Academici. At Sceptici etiamnū quærunt. Vnde meritò tres esse generalissimæ philosophandi rationes existimantur, Dogmatica, Academica, Sceptica. Ac de duabus quidem illis tractare, aliorum fuerit: de Sceptica autem institutione nos ὑποτυπωτικῶς (*id est, breuiter summa rerum ob oculos ponentes capita*) dicemus:

hoc præfati, nos de nulla re earum quæ à nobis dicentur, ita pronuntiare, vt eam sic planè se habere vt dicimus, affirmemus & assertione approbemus: sed quid de quaque re nobis nunc videatur, historico quodam more narrantes, exponere.

De duplici Sceptica tractatione. CAP. II.

SCEPTICÆ igitur Philosophiæ vna quidē dicitur generalis tractatio: altera autē, specialis. Generalis, in qua notas & indicia Sceptos exponimus, declarātes quæ sit eius mēs, quæ principia, quæ orationes, quod sit eius κριτήριον, *id est, instrumentum ad iudicandum:* quis finis: item qui modi ἐποχῆς, *id est, assensus retentionis:* & quomodo Scepticorum dicta intelligamus: præterea quónam pacto Scepsis ab illis philosophandi modis qui sunt ei finitimi, distinguatur. Specialis autem Scepticæ tractatio, ea est, in qua vnicuique parti eius quæ Philosophia nuncupatur, contradicimus. Et generalem quidem tractationem priore loco persequamur, ante omnia tradentes ei nomina quibus appellari Sceptica institutio consueuit.

Quibus nominibus Sceptica institutio vocetur. CAP. III.

SCEPTICA igitur institutio vocatur etiam ζητητική, *q. d. quæsitoria,* ab ipsa actione quæ est κατὰ τὸ ζητεῖν καὶ σκέπτεσθαι, *id est, in quærendo & vtendo Scepsi.* Appellatur etiam Ephectice, ab ea affectione quæ in eo est qui Scepsi vtitur, deducto nomine. Dicitur & ἀπορητική, *q. d. dubitatoria vel hæsitatoria:* aut inde quòd de re omni dubitet & quærat, vt nonnulli volunt: aut propterea quòd hæsitans suspenso sit ad assentiendum aut repugnandum animo. Quinetiam quoniam solidius & apertiùs Scepsin tractauisse Pyrrhonem existimamus, quàm eos qui ætate illum præcurrerunt, ab eius nomine Pyrrhonia nuncupatur.

Quid sit Scepsis. CAP. IV.

EST autem Sceptica δύναμις, *i. vis & facultas,* quæ ea quæ sunt φαινόμενα, *i. sub sensum cadunt,* iis quæ sunt νοούμενα, *id est, quæ mente & intellectu percipiuntur,* opponit: idq; quolibet modo. A qua quidem deuenimus, propter paria in oppositis rebus ac orationibus momenta, primùm quidem ad ἐποχήν, *i. assensus retentionem:* deinde verò ad ἀταραξίαν, *i. vacuitatem à perturbatione.* Eam autem, δύναμιν appellamus simpliciter, κατὰ τὸ δύνασθαι, *idest, ex eo quòd possit:* φαινόμενα autem dicimus nunc τὰ αἰσθητά, *i. quæ sub sensum cadunt & sensu vsurpantur.* vnde

A ἐκεῖνο προειπόντες ὅτι περὶ οὐδενὸς τῶν λεχθησομένων διαβεβαιούμεθα, ὡς οὕτως ἔχοντος πάντως καθάπερ λέγομεν· ἀλλὰ κατὰ τὸ νῦν φαινόμενον ἡμῖν, ἱστορικῶς ἀπαγγέλλομεν περὶ ἑκάστου.

Περὶ τῶν λόγων τῆς σκέψεως. κεφ. β'.

Τῆς σκεπτικῆς οὖν φιλοσοφίας, ὁ μὲν λέγεται καθόλου λόγος· ὁ δὲ εἰδικός. καὶ καθόλου μέν, ἐν ᾧ τὸν χαρακτῆρα τῆς σκέψεως ἐκτιθέμεθα, λέγοντες τίς ἔννοια αὐτῆς, καὶ τίνες
B ἀρχαὶ καὶ τίνες λόγοι· τί τε κριτήριον, καὶ τί τέλος· καὶ τίνες οἱ τρόποι τῆς ἐποχῆς· καὶ πῶς παραλαμβάνομεν τὰς σκεπτικὰς ἀποφάσεις· καὶ τὴν διάκρισιν τῆς σκέψεως ἀπὸ τῶν παρακειμένων αὐτῇ φιλοσοφιῶν. εἰδικὸς δὲ ἐν ᾧ πρὸς ἕκαστον μέρος τῆς καλουμένης φιλοσοφίας ἀντιλέγομεν. περὶ τοῦ καθόλου δὴ πρῶτον διαλάβωμεν λόγου, ἀρξάμενοι τῆς ὑφηγήσεως, ἀπὸ τῶν τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς ὀνομάτων.

C Περὶ τῶν ὀνομασιῶν τῆς σκεπτικῆς.

κεφ. γ'.

Ἡ σκεπτικὴ τοίνυν ἀγωγή, καλεῖται μὲν καὶ ζητητική, ἀπὸ ἐνεργείας τῆς κατὰ τὸ ζητεῖν καὶ σκέπτεσθαι· καὶ ἐφεκτική, ἀπὸ τοῦ μετὰ τὴν ζήτησιν περὶ τὸν σκεπτόμενον γινομένου πάθους· καὶ ἀπορητική, ἤτοι ἀπὸ τοῦ περὶ παντὸς ἀπορεῖν, καὶ ζητεῖν, ὥς ἔνιοί φασιν· ἢ ἀπὸ τοῦ ἀμηχανεῖν πρὸς συγκατάθεσιν ἢ ἄρνησιν·
D καὶ Πυρρώνειος ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἡμῖν Πύρρωνα, σωματικώτερον καὶ ἐπιφανέστερον τῶν πρὸ αὐτοῦ, προσεληλυθέναι τῇ σκέψει.

Τί ἐστι σκέψις. κεφ. δ'.

Ἔστι δὲ ἡ σκεπτικὴ δύναμις, ἀντιθετικὴ φαινομένων τε καὶ νοουμένων· καθ' οἱονδήποτε τρόπον· ἀφ' ἧς ἐρχόμεθα διὰ τὴν ἐν τοῖς ἀντικειμένοις πράγμασι καὶ λόγοις ἰσοσθένειαν· τὸ μὲν πρῶτον εἰς ἐποχήν· τὸ δὲ
E μετὰ τοῦτο εἰς ἀταραξίαν. δύναμιν μὲν οὖν αὐτὴν καλοῦμεν οὐ κατὰ τὸ περίεργον, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ τὸ δύνασθαι· φαινόμενα δὲ λαμβάνομεν νῦν, τὰ αἰσθητά· διόπερ

fit vt

αἰσθητὰ ἀντιτίθεμεν τὰ νοητά. τὸ δὲ καθ' οἱονδήποτε τρόπον δύναται προσαρμόζεσθαι καὶ τῇ δυνάμει, ἵνα ἁπλῶς τὸ τῆς δυνάμεως ὄνομα, ὡς εἰρήκαμεν, παραλαμβάνωμεν· καὶ τῷ ἀντιθετικῶς φαινομένων τε καὶ νοουμένων. ἐπεὶ γὰρ ποικίλως ἀντιτίθεμεν ταῦτα, ἢ φαινόμενα φαινομένοις, ἢ νοούμενα νοουμένοις, ἢ ἐναλλὰξ ἀντιτιθέντες· ἵνα πᾶσαι αἱ ἀντιθέσεις ἐμπεριέχωνται, λέγομεν καθ' οἱονδήποτε τρόπον· ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον, φαινομένων τε καὶ νοουμένων· ἵνα μὴ ζητῶμεν πῶς φαίνεται τὰ φαινόμενα ἢ πῶς νοεῖται τὰ νοούμενα· ἀλλ' ἁπλῶς ταῦτα λαμβάνωμεν. ἀντικειμένους δὲ λόγους παραλαμβάνομεν οὐχὶ πάντως ἀπόφασιν καὶ κατάφασιν, ἀλλ' ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ μαχομένους. ἰσοσθένειαν δὲ λέγομεν, τὴν κατὰ πίστιν καὶ ἀπιστίαν ἰσότητα, ὡς μηδένα μηδενὸς προκεῖσθαι τῶν μαχομένων λόγων ὡς πιστότερον. Ἐποχὴ δέ ἐστι στάσις διανοίας δι' ἣν οὔτε αἴρομέν τι, οὔτε τίθεμεν. Ἀταραξία δέ ἐστι, ψυχῆς ἀοχλησία καὶ γαληνότης. πῶς δὲ τῇ ἐποχῇ συνεισέρχεται ἡ ἀταραξία, ἐν τοῖς περὶ τέλους ὑπομνήσομεν.

A fit vt iis opponamus *τὰ νοητά, i. quæ mente & intellectu percipiuntur.* Quod autem dicimus, Quolibet modo, id ad nomen *δύναμις* accommodari & ad ipsum referri potest: vt simpliciter vocem hanc *δύναμις*, vti diximus, accipiamus. Potest etiam ad illud referri, Scepticam *φαινόμενα* & *νοούμενα* inter se opponere. Quia enim variè hæc opponimus, aut phænomena phænomenis, aut nooumena nooumenis, aut permutatim: vt omnes oppositiones comprehendantur, dicimus, Quolibet modo. Aut certè quolibet modo phænomenωn & nooumenωn, B *id est, Quolibet modo sub sensum cadentium & mente ac intellectu perceptibilium:* ne quæramus in iis quę sub sensum cadunt, quo pacto sub sensum cadant: & in iis quæ mente percipiuntur, quónam modo mẽte percipiantur. Oppositas autem orationes intelligimus, non necessariò negationem & affirmationem: sed simpliciter eas quæ sibi mutuò aduersentur. Vocamus autem *ἰσοσθένειαν, id est, æquam potentiam,* æqualitatem quandam & paria momenta ad impetrandam vel non impetrãdam fidem: C ita vt aduersantium orationũ nunquam altera alteri præponatur, tanquam fide dignior. *Ἐποχὴ* autem est status mentis per quem neque ponimus quicquam, neque tollimus. *Ἀταραξία* verò, est vacuitas perturbationis in animo, & tranquillitas. Quomodo autem vnà cum epoche ingrediatur ataraxia, vbi de fine Scepticæ agemus, declarabimus.

Περὶ τοῦ Σκεπτικοῦ. κεφ. ε'.

Καὶ ὁ Πυρρώνειος δὲ φιλόσοφος δυνάμει τῇ τῆς Σκεπτικῆς ἀγωγῆς ἐννοίᾳ συναποδέδοται. ἔστι γὰρ ὁ μετέχων ταύτης τῆς δυνάμεως.

De Sceptico. CAP. V.

Quin etiam Pyrrhonius philosophus cum notione Scepticæ institutionis exhibitus esse videri possit. is. n. est qui hac vi & facultate præditus est.

Περὶ ἀρχῶν τῆς Σκέψεως. D κεφ. ϛ'.

Ἀρχὴν δὲ τῆς Σκεπτικῆς, αἰτιώδη μέν φαμεν εἶναι, τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀταρακτήσειν. οἱ γὰρ μεγαλοφυεῖς τῶν ἀνθρώπων ταρασσόμενοι διὰ τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀνωμαλίαν, καὶ ἀποροῦντες τίσιν αὐτῶν χρὴ μᾶλλον συγκατατίθεσθαι, ἦλθον ἐπὶ τὸ ζητεῖν, τί τε ἀληθές ἐστιν ἐν τοῖς πράγμασι καὶ τί ψεῦδος· ὡς ἐκ τῆς ἐπικρίσεως τούτων ἀταρακτήσοντες. E συστάσεως δὲ τῆς Σκεπτικῆς ἐστιν ἀρχὴ μάλιστα, τὸ, παντὶ λόγῳ λόγον ἴσον ἀντικεῖσθαι. ἀπὸ γὰρ τούτου καταλήγειν δοκοῦμεν εἰς τὸ μὴ δογματίζειν.

De principiis Scepticæ.

CAP. VI.

Principium autẽ Scepticæ, id quidem quod ex causa est, dicimus esse spem assequendæ vacuitatis a perturbatione. Siquidem abundantia quadam ingenij præstantes homines, quũ ob eam inæqualitatem & diffidentiam quæ in rebus erat, turbarentur, & quibus potiùs assentiendum esset, dubitarent: quid in rebus verum, quid falsum esset, quærere cœperunt: vt ex horum diiudicatione & distinctione illũ mentis imperturbatum statum adepturi. Principium autem id Scepticæ, quo ea nititur, est præcipuè hoc, Omni orationi orationem æqualis ponderis & momenti aduersari. Ex hoc enim videmur eò delabi, vt nulla dogmata statuamus.

An Scepticus aliqua dogmata statuat.

CAP. VII.

DICIMVS autem Scepticum dogmata (*idest decreta*) nulla statuere, non eo sensu quo dicunt nonnulli dogma esse generaliter assensionem ad aliquam rem: (nam ille iis quibus per phantasiam cogitur affici, assentitur. Exempli gratia, Quũ calefit, aut frigefit, nequaquam dixerit, Puto me non calefieri, aut frigefieri) sed dicimus Scepticum dogma non ponere, eo sensu quo dogma nõnulli esse aiunt assensum ad rem aliquam dubiam & incertam earum de quibus in scientiis quæritur & ambigitur. Nulli enim rei incertæ & controuersæ assentitur Pyrrhonius. Imò verò ne eũ quidem dogmata statuit, quum voces Scepticæ institutionis pronuntiat, nimirum vel hãc, *οὐδὲν μᾶλλον, i. Nihilo magis:* aut illam, *οὐδὲν ὁρίζω, i. nihil definio:* aut aliquam aliam ex iis de quibus postea dicemus. Nam qui dogma ponit, tanquam entem rem illam ponit de qua dicitur dogma statuere: at verò Scepticus has voces non ita ponit quasi protinus dici debeant, esse. Arbitratur enim, vt hæc vox, Omnia sunt falsa, cum aliis etiam seipsam falsam esse dicit: Item illa, Nihil est verum: eodẽ modo & hanc, Nihilo magis, cum aliis etiam seipsam dicere nihilo magis esse, & propterea vnà cum aliis se circumscribere. Idem in reliquis quoque Scepticorum vocibus dicimus. Iã verò si is qui dogma statuit, tanquam ens ponit id de quo dogma statuit, at Scepticus voces suas profert ita vt quæ possint à seipsis circũscribi: dum illas profert, dogmatis alicuius author censeri nequaquam possit. Atque etiam quod potissimum est in his vocibus pronuntiandis, quid sibi videatur, dicit, & passionem quam sentit, exponit, citra vllam opinationem, nihil de externis subiectis affirmans.

An sectam habeat Scepticus.

CAP. VIII.

EANDEM autem rationem sequimur in respondendo iis qui rogant an sectam habeat Scepticus. Si quis enim dicat sectam esse inclinationẽ ad dogmata multa, quæ conuenientiam inter se & phænomena habeant, & velit dogma esse ad rem aliquam incertã assensum: nos sectam non habere respondebimus. Sin quis dicat sectam esse institutionem quę secundum phænomenon rationi alicui adhæreat, illa ratione monstrante quo-

A Εἰ δογματίζει ὁ Σκεπτικός. κεφ. ζ.

Λέγομεν δὲ μὴ δογματίζειν τὸν Σκεπτικὸν οὐ κατ' ἐκεῖνο τὸ σημαινόμενον τοῦ δόγματος καθ' ὃ καὶ δόγμα εἶναί φασι τινὲς κοινότερον, τὸ εὐδοκεῖν τινι πράγματι. (τοῖς γὰρ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσι συγκατατίθεται ὁ Σκεπτικός· οἷον, οὐκ ἂν εἴποι θερμαινόμενος ἢ ψυχόμενος, ὅτι δοκῶ μὴ θερμαίνεσθαι ἢ ψύχεσθαι) ἀλλὰ μὴ δογματίζειν λέγομεν· καθ' ὃ δόγμα εἶναί φασι τινὲς B τὴν τινι πράγματι τῶν κατὰ τὰς ἐπιστήμας ζητουμένων ἀδήλων συγκατάθεσιν· οὐδενὶ γὰρ τῶν ἀδήλων συγκατατίθεται ὁ Πυῤῥώνιος. ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ προφέρεσθαι περὶ τῶν ἀδήλων τὰς Σκεπτικὰς φωνάς, οἷον τήν, οὐδὲν μᾶλλον, ἢ τήν, οὐδὲν ὁρίζω, ἤ τινα τῶν ἄλλων περὶ ὧν ὕστερον λέξομεν, δογματίζει. ὁ μὲν γὰρ δογματίζων, ὡς ὑπάρχον τίθεται τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὃ λέγεται δογματίζειν. ὁ δὲ Σκεπτικὸς τὰς φωνὰς τίθησι ταύτας, οὐχ C ὡς πάντως ὑπαρχούσας· ὑπολαμβάνει γάρ, ὅτι ὥσπερ ἡ, πάντα ἐστὶ ψευδῆ, φωνή, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἑαυτὴν ψευδῆ εἶναι λέγει. καὶ ἡ, οὐδέν ἐστιν ἀληθές, ὁμοίως· οὕτως καὶ ἡ, οὐδὲν μᾶλλον, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἑαυτήν φησι μὴ μᾶλλον εἶναι καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἄλλοις ἑαυτὴν συμπεριγράφει. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων Σκεπτικῶν φωνῶν λέγομεν. πλὴν ἀλλ' εἰ ὁ δογματίζων, τίθησιν ὡς ὑπάρχον τοῦτο ὃ δογματίζει, ὁ δὲ Σκεπτικὸς τὰς φωνὰς αὐτοῦ προφέρεται, ὡς δυνάμει ὑφ' ἑαυ- D τῶν περιγράφεσθαι· οὐκ ἂν ἐν τῇ προφορᾷ τούτων δογματίζειν λεχθείη. τὸ δὲ μέγιστον, ἐν τῇ προφορᾷ τῶν φωνῶν τούτων, τὸ ἑαυτῷ φαινόμενον λέγει, καὶ τὸ πάθος ἀπαγγέλλει τὸ ἑαυτοῦ ἀδοξάστως, μηδὲν περὶ τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων διαβεβαιούμενος.

Εἰ αἵρεσιν ἔχει ὁ Σκεπτικός. κεφ. η.

Ὁμοίως δὲ φερόμεθα καὶ ἐν τῷ ἐρωτᾶσθαι, εἰ αἵρεσιν ἔχει ὁ Σκεπτικός. εἰ μὲν γάρ τις αἵρεσιν εἶναι λέγει πρόσκλισιν δόγμασι πολλοῖς E ἀκολουθίαν ἔχουσι πρὸς ἄλληλά τε καὶ φαινόμενα, καὶ λέγει δόγμα τινὶ ἀδήλῳ συγκατάθεσιν, φήσομεν μὴ ἔχειν αἵρεσιν. εἰ δέ τις αἵρεσιν εἶναι φάσκοι τὴν λόγῳ τινὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀκολουθοῦσαν ἀγωγήν, ἐκείνου τοῦ λόγου ὡς ἔστιν

ὀρθῶς

ὀρθῶς δοκεῖν ζῆν ὑποδεικνύοντος, (τοῦ ὀρθῶς μὴ μόνον κατ' ἀρετὴν λαμβανομένου, ἀλλ' ἀφελέστερον) καὶ ἐπὶ τὸ ἐπέχειν δύνασθαι διατείνοντος· αἵρεσιν δὲ φαμὲν ἔχειν· ἀκολουθοῦμεν γάρ τινι λόγῳ κατὰ τὸ φαινόμενον ὑποδεικνύντι ἡμῖν τὸ ζῆν πρὸς τὰ πάτρια ἔθη, καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀγωγὰς καὶ τὰ οἰκεῖα πάθη.

Εἰ φυσιολογεῖ ὁ Σκεπτικός. κεφ. θʹ.

Παραπλήσια δὲ λέγομεν καὶ ἐν τῷ ζητεῖν εἰ φυσιολογητέον τῷ Σκεπτικῷ. ἕνεκα μὲν γὰρ τοῦ μετὰ βεβαίου πείσματος ἀποφαίνεσθαι, περί τινος τῶν κατὰ τὴν φυσιολογίαν δογματιζομένων, οὐ φυσιολογοῦμεν· ἕνεκα δὲ τοῦ παντὶ λόγῳ λόγον ἴσον ἔχειν ἀντιτιθέναι, καὶ τῆς ἀταραξίας ἁπτόμεθα τῆς φυσιολογίας. οὕτω δὲ καὶ τὸ λογικὸν μέρος καὶ τὸ ἠθικὸν τῆς λεγομένης φιλοσοφίας ἐπερχόμεθα.

Εἰ ἀναιροῦσι τὰ φαινόμενα οἱ Σκεπτικοί. κεφ. ιʹ.

Οἱ δὲ λέγοντες ὅτι ἀναιροῦσι τὰ φαινόμενα οἱ Σκεπτικοὶ, ἀνήκοοί μοι δοκοῦσιν εἶναι τῶν παρ' ἡμῖν λεγομένων. τὰ γὰρ κατὰ φαντασίαν παθητικὴν, ἀβουλήτως ἡμᾶς ἄγοντα εἰς συγκατάθεσιν, οὐκ ἀνατρέπομεν· ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἐλέγομεν· ταῦτα δέ ἐστι τὰ φαινόμενα. ὅταν δὲ ζητῶμεν εἰ τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑποκείμενον ὁποῖον φαίνεται, τὸ μὲν ὅτι φαίνεται, δίδομεν, ζητοῦμεν δ' οὐ περὶ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου ὃ λέγεται περὶ τοῦ φαινομένου· τοῦτο δὲ διαφέρει τοῦ ζητεῖν περὶ αὐτοῦ τοῦ φαινομένου. οἷον, φαίνεται ἡμῖν γλυκάζειν τὸ μέλι· τοῦτο συγχωροῦμεν· γλυκαζόμεθα γὰρ αἰσθητικῶς. εἰ δὲ καὶ γλυκύ ἐστιν, ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ ζητοῦμεν· ὃ οὐκ ἔστι τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ περὶ τοῦ φαινομένου λεγόμενον. ἐὰν δὲ καὶ ἄντικρυς κατὰ τὸ φαινόμενον ἐρωτῶμεν λόγους, οὐκ ἀναιρεῖν βουλόμενοι τὰ φαινόμενα, τούτους ἐκτιθέμεθα· ἀλλ' ἐπιδεικνύντες τὴν τῶν δογματικῶν προπέτειαν. εἰ γὰρ τοιοῦτος ἀπατεών ἐστιν ὁ λόγος, ὥστε καὶ τὰ φαινόμενα μονονουχὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὑφαρπάζειν, πῶς οὐχὶ χρὴ ὑφορᾶσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἀδήλοις, ὥστε μὴ κατακολουθοῦντας αὐτῷ προπετεύεσθαι;

A modo rectè viuere videri possimus (illud Rectè non solùm ad virtutem referẽdo, sed simpliciùs dictum intelligẽdo) & ad assensus retentionem tendẽte: tum verò sectam nos habere respondebimus. adhæremus enim rationi cuidam quæ secundùm phænomenum, *i. secũdum id quod apparet & sub sensum se profert*, nobis monstrat viuere ad patrios ritus & leges & instituta, & ad ꝓprias nobis affectiones.

An physiologiam tractet Scepticus. Cap. IX.

B Similia sunt ea quæ respondemus quærentibus an φυσιολογία, *id est, naturæ inuestigatio*, ad Scepticũ pertineat. Quãtum enim attinet ad pronuntiandũ cum firma persuasione de re aliqua earũ quæ physiologiæ dogmatis statuuntur: nihil nobis cum physiologia commercij est. sed quatenus omni orationi orationem æqualem possumus opponere, etiam in physiologicis, perturbationis vacuitatẽ consequimur. Atque hoc quidem certè modo & logicam & ethicam eius quæ philosophia dicitur, partem, tractamus.

C

An Sceptici phænomena tollant. Cap. X.

Qvi autem aiunt Scepticos tollere phænomena, *id est, apparentia*: ea quę à nobis dici solent, audisse mihi non videntur. Non enim ea euertimus quę per phantasiam patientem inuitos nos ad assensionem adducunt, vt antea quoque dicebamus: ea autem sunt apparentia. Sed quum quærimus an tale sit ipsum subiectum quale apparet, apparere quidem concedimus: quærimus autem & ambigimus nõ de ea re quæ apparet, sed D de eo quod dicitur de re apparente. hoc autem aliud est quàm quæstionem mouere de ipsa re quæ apparet. Verbi gratia, Apparet nobis mel dulcare: dulcedinem enim ipsam sensu percipimus: sed an dulce sit quod ad rationem & intelligentiam attinet, ambigimus. Quòd si etiam apertè circa apparens quæstiones moueamus, non ita has mouemus quasi apparentia euertere velimus: sed Dogmaticorum philosophorum temeritatem arguentes. Si enim tales sunt rationis imposturæ, vt etiam apparentia tantum E non oculis nostris surripiat, quomodo in incertis suspectam eam habere non debeamus, ne eam sequentes, in temeritatem labamur?

De criterio Sceptices. CAP. XI. A

NOS autem apparentibus acquiescere, ex iis quæ à nobis de criterio Scepticæ institutionis dicuntur, manifestum est. *κριτήριον* autem, *i. instrumentum ad iudicandum*, duobus dicitur modis: & id quo fides fit rem aliquam esse vel non esse: (de quo in eo loco dicemus vbi aliorum de ipso sententias refellemus) & id quo actiones diiudicãtur: cui adhærentes, in communi vita, quædam agimus, quædam nequaquam. de quo nunc loquimur. Criterium igitur Scepticæ institutionis dicimus esse id quod apparet: B quod perinde est ac si phantasiam dicamus. quum enim persuasionem & coactam passionẽ afferat, ambigi de ea non potest. Itaque hoc quidem, nimirũ tale, aut tale apparere ipsum subiectũ, nemo fortasse in dubium vocat: sed de hoc, videlicet an tale sit quale apparet, ambigitur. Apparentibus igitur acquiescentes, ea quæ ad vitam communem pertinent, obseruando, opinatione omni liberi viuimus: quia omnis actionis prorsus expertes esse nõ possumus. Videtur autem C hæc obseruatio eorum quæ ad vitã communem spectant, triplex esse: & partim in naturali instructione versari, partim in impulsu & coactu passionum, partim in constitutione legum & consuetudinum, partim in traditione artium. Instructione naturali: per quam à natura & sensuum & intellectus facultate præditi sumus. Passionum coactu: quo fit vt fames ad cibum nos deducat, sitis ad potum. Legum & morum constitutione: D quæ facit vt piè agere in vita communi, bonum censeamus: impiè agere, malum. Artium traditione: per quam non inutiles & otiosi sumus in iis quæ nobis traduntur artibus. Hæc autem omnia citra opinationem dicimus.

Quis finis sit Sceptica. CAP. XII.

ORDO poscit vt de fine Scepticæ disciplinæ deinceps dicamus. Est igitur finis, id cuius causa omnia fiunt aut considerantur: ipsum autem, nullius rei causa: aut vltimum appetẽdorum. Dicimus autem etiamnum finẽ esse Sceptici, E imperturbatum mentis statum circa ea quæ ad opinationem spectant, & in coactis *μετριοπάθειαν*, *i. moderationem in ferendis affectionibus*. Incipiens enim philosophari, ad phantasias discernendas & cõprehendendas, quænam sint veræ, quæ falsæ, vt perturbatione mentis careret,

Περὶ τοῦ κριτηρίου τῆς Σκεπτικῆς. κεφ. ια'.

ΟΤι δὲ τοῖς φαινομένοις προσέχομεν, δῆλον ἀπὸ τῶν λεγομένων ἡμῖν περὶ τοῦ κριτηρίου τῆς Σκεπτικῆς ἀγωγῆς. κριτήριον δὲ λέγεται διχῶς, τό τε εἰς πίστιν ὑπάρξεως ἢ ἀνυπαρξίας λαμβανόμενον (περὶ οὗ ἐν τῷ ἀντιρρητικῷ λέξομεν λόγῳ) τό τε τοῦ πράσσειν, ᾧ προσέχοντες κατὰ τὸν βίον, τὰ μὲν πράσσομεν, τὰ δ' οὔ. περὶ οὗ νῦν λέγομεν. κριτήριον τοίνυν φαμὲν εἶναι τῆς Σκεπτικῆς ἀγωγῆς τὸ φαινόμενον, δυνάμει τὴν φαντασίαν οὕτω καλοῦντες. ἐν πείσει γὰρ καὶ ἀβουλήτῳ πάθει κειμένη ἀζήτητός ἐστι. διὸ περὶ μὲν τοῦ φαίνεσθαι τοῖον ἢ τοῖον τὸ ὑποκείμενον οὐδεὶς ἴσως ἀμφισβητεῖ· περὶ δὲ τοῦ εἰ τοιοῦτόν ἐστιν ὁποῖον φαίνεται, ζητεῖται. τοῖς φαινομένοις οὖν προσέχοντες κατὰ τὴν βιωτικὴν τήρησιν ἀδοξάστως βιοῦμεν· ἐπεὶ μὴ δυνάμεθα ἀνενέργητοι παντάπασιν εἶναι. ἔοικε δὲ ἐν βιωτικῇ αὕτη τήρησις τετραμερὴς εἶναι· καὶ τὸ μέν τι ἔχειν ἐν ὑφηγήσει φύσεως, τὸ δὲ ἐν ἀνάγκῃ παθῶν, τὸ δὲ ἐν παραδόσει νόμων τε καὶ ἐθῶν, τὸ δὲ ἐν διδασκαλίᾳ τεχνῶν. ὑφηγήσει μὲν φυσικῇ, καθ' ἣν φυσικῶς αἰσθητικοὶ καὶ νοητικοί ἐσμεν. παθῶν δὲ ἀνάγκῃ, καθ' ἣν λιμὸς μὲν ἐπὶ τροφὴν ἡμᾶς ὁδηγεῖ, δίψος δ' ἐπὶ πόμα. ἐθῶν δὲ καὶ νόμων παραδόσει, καθ' ἣν τὸ μὲν εὐσεβεῖν παραλαμβάνομεν βιωτικῶς, ὡς ἀγαθόν· τὸ δὲ ἀσεβεῖν ὡς φαῦλον. τεχνῶν δὲ διδασκαλίᾳ, καθ' ἣν οὐκ ἀνενέργητοι ἐσμὲν ἐν αἷς παραλαμβάνομεν τέχναις. ταῦτα δὲ πάντα φαμὲν ἀδοξάστως.

Τί τὸ τέλος τῆς Σκεπτικῆς. κεφ. ιβ'.

ΤΟύτοις ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ περὶ τοῦ τέλους τῆς Σκεπτικῆς ἀγωγῆς διελθεῖν. ἔστι μὲν οὖν τέλος, τὸ οὗ χάριν πάντα πράττεται ἢ θεωρεῖται, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς ἕνεκα, ἢ τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν. φαμὲν δὲ ἄχρι νῦν τέλος εἶναι τοῦ Σκεπτικοῦ τὴν ἐν τοῖς κατὰ δόξαν ἀταραξίαν, καὶ ἐν τοῖς κατηναγκασμένοις μετριοπάθειαν. ἀρξάμενος γὰρ φιλοσοφεῖν, ὑπὲρ τοῦ τὰς φαντασίας ἐπικρῖναι καὶ καταλαβεῖν, τίνες μέν εἰσιν ἀληθεῖς, τίνες δὲ ψευδεῖς, ὥστε ἀταρακτῆσαι,

ἐνέπεσεν

ἐνέπεσεν εἰς τὴν ἰσοσθενῆ διαφωνίαν· ἣν ἐπικρῖναι μὴ δυνάμενος, ἐπέσχεν. ἐπισχόντι δὲ αὐτῷ τυχικῶς παρηκολούθησεν ἡ ἐν τοῖς δοξαστοῖς ἀταραξία. ὁ μὲν γὰρ δοξάζων τι καλὸν τῇ φύσει ἢ κακὸν εἶναι, ταράττεται διὰ παντός· καὶ ὅτε μὴ πάρεστιν αὐτῷ τὰ καλὰ εἶναι δοκοῦντα, ὑπό τε τῶν φύσει κακῶν νομίζει ποινηλατεῖσθαι, καὶ διώκει τὰ ἀγαθά, ὡς οἴεται· ἅπερ κτησάμενος πλείοσι ταραχαῖς περιπίπτει, διά τε τὸ παρὰ λόγον καὶ ἀμέτρως ἐπαίρεσθαι· καὶ φοβούμενος τὴν μεταβολήν, πάντα πράσσει ἵνα μὴ ἀποβάλῃ τὰ ἀγαθὰ αὐτῷ δοκοῦντα εἶναι. ὁ δὲ ἀοριστῶν περὶ τῶν πρὸς τὴν φύσιν καλῶν ἢ κακῶν, οὔτε φεύγει οὔτε διώκει συντόνως· διόπερ ἀταρακτεῖ. ὅπερ οὖν περὶ Ἀπελλοῦ τοῦ ζωγράφου λέγεται, τοῦτο ὑπῆρξε τῷ σκεπτικῷ. φασὶ γὰρ ὅτι ἐκεῖνος ἵππον γράφων, καὶ τὸν ἀφρὸν τοῦ ἵππου μιμήσασθαι τῇ γραφῇ βουληθείς, οὕτως ἀπετύγχανεν, ὡς ἀπειπεῖν, καὶ τὴν σπογγιὰν εἰς ἣν ἀπέμασσε τὰ ἀπὸ τοῦ γραφείου χρώματα προσρῖψαι εἰκόνι· τὴν δὲ προσαψαμένην ἵππου, ἀφροῦ ποιῆσαι μίμημα. καὶ οἱ Σκεπτικοὶ οὖν ἤλπιζον τὴν ἀταραξίαν ἀναλήψεσθαι διὰ τοῦ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν φαινομένων τε καὶ νοουμένων ἐπικρῖναι. μὴ δυνηθέντες δὲ ποιῆσαι τοῦτο, ἐπέσχον. ἐπισχοῦσι δὲ αὐτοῖς οἷον τυχικῶς ἡ ἀταραξία παρηκολούθησεν, ὡς σκιὰ σώματι. οὐ μὴν ἀόχλητον πάντῃ τὸν σκεπτικὸν εἶναι νομίζομεν, ἀλλ' ὀχλεῖσθαί φαμεν ὑπὸ τῶν κατηναγκασμένων. καὶ γὰρ ῥιγοῦν ποτε ὁμολογοῦμεν καὶ διψῆν, καὶ τοιουτότροπά τινα πάσχειν. ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ μὲν ἰδιῶται δισσαῖς συνέχονται περιστάσεσιν, ὑπό τε τῶν παθῶν αὐτῶν, καὶ οὐχ ἧττον ὑπὸ τοῦ τὰς περιστάσεις ταύτας κακὰς εἶναι φύσει δοκεῖν. ὁ δὲ Σκεπτικός, τὸ προσδοξάζειν ὅτι ἐστὶ κακὸν τούτων ἕκαστον ὡς πρὸς τὴν φύσιν, περιαιρῶν, μετριώτερον καὶ ἐν τούτοις ἀπαλλάσσει. διὰ τοῦτο οὖν ἐν μὲν τοῖς δοξαστοῖς, ἀταραξίαν τέλος εἶναί φαμεν τοῦ Σκεπτικοῦ· ἐν δὲ τοῖς κατηναγκασμένοις, μετριοπάθειαν. τινὲς δὲ τῶν δοκίμων Σκεπτικῶν προσέθηκαν τούτοις καὶ τὴν ἐν ταῖς ζητήσεσιν ἐποχήν.

A incidit in æqualia contrariis in partibus momenta rationum: quæ quum diiudicare non posset, assensum retinuit. Hanc autem assensus retentionem forte fortuna sequutus est imperturbatus mentis status circa opinabilia. Nam qui opinatur aliquid naturâ bonum aut malum esse, turbatur semper. quãdiu enim non adsunt ea quæ bona esse videntur, & ab iis quæ naturâ mala sunt, putat se torqueri, & persequitur bona, vt ea quidem iudicat. iam verò vbi ea acquisiuit, in-
B plures perturbationes incidit, tum ob rei nouitatem, tum quòd immodicè efferatur, mutationémq; timens, totus in hoc sit ne amittat ea quæ ipsi videntur esse bona. At ille qui ambigit de iis quæ secundùm naturam bona aut mala sunt, neque fugit quicquam, neque persequitur acri studio: proptereáque perturbatione caret. Quod igitur de Apelle pictore memoriæ proditum est, hoc Sceptico vsu uenit. aiunt enim de ipso, quum in pingendo equo, spumam eius sua pictura repræsentare voluisset, tam malè
C ei rem successisse vt de ea omnino desperaret, ideóq; spongiam in quam abstergebat penicilli sui colores, in illam imaginem impegisse. spõgiam autem, quum equum attigisset, spumæ similitudinem expressisse. Itidem enim Sceptici sperabant quidem se imperturbatum mentis statum adepturos, inæqualitatẽ eorum quæ sensu & eorum quæ intellectu percipiuntur, distinguẽdo: quum autem id efficere non potuissent, assensum retinuerunt: at hanc assensus retentionem
D quasi fortuitò imperturbatus mẽtis status consequutus est, tãquam vmbra corpus. Neque tamen omnino quietum esse & ab omni molestia abesse Scepticum existimamus, sed externorum quorundam impulsu inquietari dicimus. Nam algere nonnunquam eum, & sitire, & huiusmodi alia pati fatemur. Sed in his etiam vulgo hominum duo contingunt aduersa, & ex iis quæ patitur, & quod ea quæ sibi accidere videt, mala esse naturâ iudicet. At vero Scepticus non addens illam opinationem, videlicet horum v-
E numquodque naturâ malum esse, hæc etiam fert moderantius quam alij. Propterea igitur in illis quidem quæ ex opinatione pendent, ataraxiam dicimus finem esse Sceptici, at in coactis metriopathiam. Nonnulli autem non ignobilium Scepticorum his Epochen quę circa quæstiones versatur, addiderunt.

De modis vniuersalibus Scepseos.

CAP. XIII.

A QVONIAM autem perturbationis vacuitatem consequi dicebamus ex assensus retentione de omnibus, nobis deinceps dicendum est quomodo ad huiusmodi assensus retentionem perueniamus. Fit igitur hæc (vt generaliùs loquamur) per mutuam rerum inter se oppositionẽ. Opponimus autẽ apparentia apparẽtibus, aut intellectualia intellectualibus: aut permutatim: B Apparentia quidẽ apparentibus, vt quũ dicimus, Eadẽ turris procul intuẽti apparet rotunda, propè spectanti, quadrata: Intellectualia autẽ intellectualibus, vt quum ei qui ex cœlestium dispositione infert esse prouidentiam, opponimus, bonos quidem aduersa vti fortuna sæpenumero, malos autem prospera: & hinc inferimus non esse prouidentiam: Intellectualia autẽ apparentibus, vt Anaxagoras, huic propositioni, albam esse niuem, opponebat hanc, niuem, aquam esse cõcretam, C aquam autem esse nigrã: igitur & niuem nigram esse. Alio autem sensu opponimus inter se aliquando præsentia præsentibus, vt quę modò diximus: aliquando etiam præsentia præteritis aut futuris, vt quum argumẽtum nobis quis proponit quod soluere non possumus, dicimus ei, Quemadmodum antequam natus esset is qui author fuit sectæ cui te addixisti, nondum verba quæ ab ea manant, vera esse videbantur, & tamen quantum ad naturam, erant in rerũ subsistentia: D ita etiam fieri potest vt contraria verba iis quæ mihi proponis, quãtum ad naturam quidem, sint in rerum subsistentia, nondum tamen nobis apparentia sint: itaque nondum nos assentiri oportet propositioni quæ valida ratione niti nunc videtur. Vt autem hæ oppositiones exactiùs oculis nostris subiiciantur, etiam modos proponam quibus epoche colligitur: nullam nec de numero, nec de facultate earũ affirmationem adhibens. fieri enim potest vt & infirmi sint, & plures etiam iis qui à nobis enumerabuntur. E

De modis decem Epoches.

CAP. XIV.

TRADI igitur solent ab antiquioribus Scepticis modi numero decem, quibus Epoche colligi videtur:

Περὶ τῶν ὁλοσχερῶν τρόπων τῆς σκέψεως.

κεφ. ιγ'.

Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀταραξίαν ἀκολουθεῖν ἐφάσκομεν τῇ περὶ πάντων ἐποχῇ, ἀκόλουθον ἂν εἴη λέγειν ὅπως ἡμῖν ἡ ἐποχὴ περιγίνεται. γίνεται τοίνυν αὕτη ὡς ἂν ὁλοσχερέστερον εἴποι τις, διὰ τῆς ἀντιθέσεως τῶν πραγμάτων. ἀντιτίθεμεν δὲ ἢ φαινόμενα φαινομένοις, ἢ νοούμενα νοουμένοις, ἢ ἐναλλάξ. οἷον φαινόμενα μὲν φαινομένοις, ὅταν λέγωμεν, ὁ αὐτὸς πύργος πόρρωθεν μὲν φαίνεται στρογγύλος, ἐγγύθεν δὲ τετράγωνος· νοούμενα δὲ νοουμένοις, ὅταν πρὸς τὸν κατασκευάζοντα ὅτι ἔστι πρόνοια, ἐκ τῆς τάξεως τῶν οὐρανίων, ἀντιτιθῶμεν τὸ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς δυσπραγεῖν πολλάκις, τοὺς δὲ κακοὺς εὐπραγεῖν, καὶ διὰ τούτου συνάγωμεν τὸ μὴ εἶναι πρόνοιαν· νοούμενα δὲ φαινομένοις, ὡς ὁ Ἀναξαγόρας τῷ λευκὴν εἶναι τὴν χιόνα, ἀντετίθει ὅτι χιὼν ὕδωρ ἐστὶ πεπηγός· τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶ μέλαν· καὶ ἡ χιὼν ἄρα μέλαινά ἐστι. καθ' ἑτέραν δὲ ἐπίνοιαν ἀντιτίθεμεν, ὁτὲ μὲν παρόντα παροῦσιν, ὡς τὰ προειρημένα, ὁτὲ δὲ παρόντα παρεληλυθόσιν ἢ μέλλουσιν. οἷον ὅταν τις ἡμᾶς ἐρωτήσῃ λόγον ὃν λῦσαι οὐ δυνάμεθα, φαμὲν πρὸς αὐτόν, ὅτι ὥσπερ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν εἰσηγησάμενον τὴν αἵρεσιν ἣν μετέρχῃ, οὐδέπω ὁ καθ' αὐτὴν λόγος ὑγιὴς ὢν ἐφαίνετο· ὑπέκειτο μέντοι ὡς πρὸς τὴν φύσιν· οὕτως ἐνδέχεται καὶ τὸν ἀντικείμενον τῷ ὑπὸ σοῦ ἐρωτηθέντι νῦν λόγῳ ὑποκεῖσθαι μὲν ὡς πρὸς τὴν φύσιν, μηδέπω δὲ ἡμῖν φαίνεσθαι. ὥστε οὐδέπω χρὴ συγκατατίθεσθαι ἡμᾶς τῷ δοκοῦντι νῦν ἰσχυρῷ εἶναι λόγῳ. ὑπὲρ δὲ τοῦ τὰς ἀντιθέσεις ταύτας ἀκριβέστερον ἡμῖν ὑποπεσεῖν, καὶ τοὺς τρόπους ὑποθήσομαι δι' ὧν ἡ ἐποχὴ συνάγεται, οὔτε περὶ τοῦ πλήθους, οὔτε περὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν διαβεβαιούμενος. ἐνδέχεται γὰρ αὐτοὺς καὶ σαθροὺς εἶναι καὶ πλείους τῶν λεχθησομένων.

Περὶ τῶν δέκα τρόπων.

κεφ. ιδ'.

Παραδίδονται τοίνυν συνήθως παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Σκεπτικοῖς τρόποι δι' ὧν ἡ ἐποχὴ συνάγεσθαι δοκεῖ, δέκα τὸν ἀριθμόν.

οὓς καὶ λόγους καὶ τόπους συνωνύμως καλοῦσιν. εἰσὶ δὲ οὗτοι, πρῶτος, ὁ παρὰ τὴν τῶν ζῴων ἐξαλλαγήν· δεύτερος, ὁ παρὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων διαφοράν· τρίτος, ὁ παρὰ τὰς διαφόρους τῶν αἰσθητηρίων κατασκευάς· τέταρτος, ὁ παρὰ τὰς περιστάσεις· πέμπτος, ὁ παρὰ τὰς διαθέσεις, καὶ τὰ διαστήματα καὶ τοὺς τόπους· ἕκτος, ὁ παρὰ τὰς ἐπιμιξίας· ἕβδομος ὁ παρὰ τὰς ποσότητας, καὶ σκευασίας τῶν ὑποκειμένων· ὄγδοος ὁ ἀπὸ τοῦ πρός τι· ἔννατος, ὁ παρὰ τὰς συνεχεῖς ἢ σπανίους ἐγκυρήσεις· δέκατος, ὁ παρὰ τὰς ἀγωγάς, καὶ τὰ ἔθη, καὶ τοὺς νόμους, καὶ τὰς μυθικὰς πίστεις, καὶ τὰς δογματικὰς ὑπολήψεις. χρώμεθα δὲ τῇ τάξει ταύτῃ θετικῶς. τούτων δ' ἐπαναβεβηκότες εἰσὶ τρόποι τρεῖς· ὁ ἀπὸ τοῦ κρίνοντος· ὁ ἀπὸ τοῦ κρινομένου· ὁ ἐξ ἀμφοῖν· τῷ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ κρίνοντος, ὑποτάσσονται οἱ πρῶτοι τέσσαρες. τὸ γὰρ κρῖνον, ἢ ζῷόν ἐστιν, ἢ ἄνθρωπος, ἢ αἴσθησις, καὶ ἔν τινι περιστάσει. εἰς δὲ τὸν ἀπὸ τοῦ κρινομένου, ὁ ἕβδομος, καὶ ὁ δέκατος· εἰς δὲ τὸν ἐξ ἀμφοῖν συνθετὸν ὁ πέμπτος, καὶ ὁ ἕκτος, καὶ ὁ ὄγδοος, καὶ ὁ ἔννατος. πάλιν δὲ οἱ τρεῖς οὗτοι ἀνάγονται εἰς τὸν πρός τι· ὡς εἶναι γενικώτατον μὲν τὸν πρός τι, εἰδικοὺς δὲ τοὺς τρεῖς, ὑποβεβηκότας δὲ τοὺς δέκα. ταῦτα μὲν περὶ ποσότητος αὐτῶν κατὰ τὸ πιθανὸν λέγομεν· περὶ δὲ τῆς δυνάμεως, τάδε.

Περὶ τοῦ πρώτου τρόπου.

Πρῶτον ἐλέγομεν εἶναι λόγον καθ' ὃν παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν ζῴων, οὐχ αἱ αὐταὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὑποπίπτουσι φαντασίαι. τοῦτο δ' ἐπιλογιζόμεθα ἔκ τε τῆς περὶ τὰς γενέσεις αὐτῶν διαφορᾶς, καὶ ἐκ τῆς περὶ τὰς συστάσεις τῶν σωμάτων παραλλαγῆς. περὶ μὲν οὖν τὰς γενέσεις, ὅτι τῶν ζῴων, τὰ μὲν χωρὶς μίξεως γίνεται, τὰ δ' ἐκ συμπλοκῆς. καὶ τῶν μὲν χωρὶς μίξεως γινομένων, τὰ μὲν ἐκ πυρὸς γίνεται, ὡς τὰ ἐν τοῖς καμίνοις φαινόμενα ζωόφυτα· τὰ δ' ἐξ ὕδατος φθειρομένου, ὡς κώνωπες· τὰ δ' ἐξ οἴνου τρεπομένου ὡς σκνῖπες· τὰ δ' ἐκ γῆς, τὰ δ' ἐξ ἰλύος, ὡς βάτραχοι· τὰ δ' ἐκ βορβόρου, ὡς σκώληκες· τὰ δ' ἐξ ὄνων, ὡς κάνθαροι· τὰ δ' ἐκ λαχάνων, ὡς κάμπαι· τὰ δ' ἐκ καρπῶν, ὡς οἱ ἐκ τῶν ἐρινεῶν ψῆνες· τὰ δ' ἐκ ζῴων σηπομένων, ὡς μέλισσαι ταύρων, καὶ σφῆκες ἵππων. τῶν δ' ἐκ συμπλοκῆς, τὰ

A qui & λόγοι & τόποι, diuersis vocib. sed eodē sensu, ab illis appellantur. sunt autē isti: Primus ex animalium varietate. Secundus, ex homin ū differentia. Tertius, ex diuersè constitutis sensuum instrumentis. Quartus, ex vario habitu. Quintus, ex positionibus & interuallis ac locis. Sextus, ex permistionibus. Septimus, ex quantitatibus & constitutionibus subiectorum. Octauus, ex eo quod ad aliquid refertur. Nonus, ex iis quæ frequenter aut rarò contingunt. Decimus, ex institutis, consuetudinibus & legibus, fabulosisque persuasionibus, & dogmaticis opinionibus. Vtimur autem hoc ordine positiuè. Porrò tres sunt modi qui hos omnes complectuntur. Primus, à iudicante: Secundus, ab eo quod iudicatur: Tertius, ab vtroque. Nam sub hoc modo qui est à iudicante, comprehenduntur primi quatuor. quia iudicās, aut animal est, aut homo, aut sensus, & in aliquo accidenti. Ad modum autem qui est ab eo quod iudicatur, referuntur septimus & decimus. Modo autem qui C ex vtroque horum compositus est, subiiciuntur quintus & sextus & octauus & nonus. Rursus autem hi tres referuntur ad modum qui est à relatis: adeò vt generalissimus quidem modus sit hic à relatis: speciales autem, alij tres: sub quibus rursum constituti sint illi decem. Et hæc quidem de numero eorum probabiliter dicimus. de facultate autem, quæ sequuntur.

De primo modo.

PRIMVM modum esse dicebamus, secundùm quem ex differnetia animalium, non eædem ab iisdem obiiciuntur phantasiæ. hoc autem colligimus & ex diuersis eorum generationibus, & differentia quæ est in corporum constitutionibus. Circa generationes igitur hæc: quoniam ex animalibus alia absque coitu nascuntur, alia ex coitu. Et eorum quę absque coitu nascuntur, alia ex igne eduntur, vt zoophyta quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt culices: alia ex vino vappa facto, vt scnipes: alia ex terra, alia ex limo, vt ranæ: E alia ex luto, vt vermes: alia ex asinis, vt scarabei: alia ex oleribus, vt erucæ: alia ex fructibus, vt qui in caprifico nascuntur vermiculi psenes appellati: alia ex animalibus putrefactis, vt apes ex tauris, & vespæ ex equis. Eorum autem quæ ex coitu gignuntur, alia

ex eiusdem generis animalibus, vt bona pars: alia ex animalibus disparis generis, vt asini. Rursus generaliter ex animantibus alia viua eduntur vt homines: alia ex ouo proueniunt, vt aues: alia carne informi prædita generantur, vt vrsi. Non dubium est igitur, dissimilitudines & differentias quæ in generationibus sunt, magnas efficere antipathias, vt quę inde diuersum inter se temperamentum & incohærentiam ac repugnantiam accipiant. Sed & differentia præcipuarum corporis partium, earúmque potissimùm quæ à natura ad diiudicandum & sentiendum datæ sunt, maximam potest excitare phantasiarum discordiam, pro animalium varietate. Exempli gratia, icterici pallida esse dicunt quæ nobis alba videntur: & qui hyposphagma habent, sanguinea. Quoniam igitur animalium etiam alia pallidos habent oculos, alia sanguinis colorem referentes, alia albicãtes, alia alium colorem habentes: non sine causa diuerso modo colores percipiunt. Quinetiam nos si diutius defixos habuerimus in Solem oculos, deinde in librum eos demittamus, aureæ nobis literæ videntur esse, & in orbẽ circumagi. Quandoquidem igitur aliqua etiam animantia fulgorem quendam in oculis habent, & lumen tenue ac versatile ex eis emittunt, adeò vt etiam noctu cernant: meritò existimemus non similia nobis & illis externa sub sensum cadere. Iam verò & præstigiatores lucernas ærugine & sepiæ atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò æris colorem habere, modo nigri esse videãtur, propter paruam eius quod admistum est, inspersionem. multo certè magis contentaneum est, quum diuersi mores animalium visui commisti sint, diuersas subiectorum phantasias ipsis fieri. Quinetiam, quum oculum triuerimus, oblongæ & angustæ apparent formæ & figuræ, & magnitudines eorum quæ sub oculos cadunt. Est igitur consentaneum, quæcunque animalia obliquam habent pupillã & oblongam, vt capræ, feles, & huiusmodi, diuersam de subiectis phantasiam concipere, & non eandem quam ea quæ rotundam pupillã habent. Sed & speculũ prout vel hoc vel illo modo factũ fuerit, aliquãdo minora nobis ostendit quæ extrinsecus subiecta sunt, vt si sit cõcauum: aliquando oblõga & angusta, vt si curuũ fuerit.

A μὲν ὡς ἐξ ὁμοιογενῶν, ὡς τὰ πλεῖστα· τὰ δὲ ἐξ ἀνομοιογενῶν, ὡς ἡμίονοι. πάλιν κοινῇ τῶν ζῴων, τὰ μὲν ζῳοτοκεῖται, ὡς ἄνθρωποι· τὰ δὲ ᾠοτοκεῖται, ὡς ὄρνιθες· τὰ δὲ σαρκοτοκεῖται, ὡς ἄρκτοι. εἰκὸς οὖν τὰς περὶ τὰς γενέσεις ἀνομοιότητας καὶ διαφορὰς, μεγάλας ποιεῖν ἀντιπαθείας, τὸ ἀσύγκρατον καὶ ἀσυνάρμοστον, καὶ μαχόμενον ἐντεῦθεν φερομένας. ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν κυριωτάτων μερῶν τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς τὸ ἐπικρίνειν καὶ πρὸς τὸ αἰ- B σθάνεσθαι πεφυκότων, μεγίστην δύναται ποιεῖν μάχην τῶν φαντασιῶν παρὰ τὴν τῶν ζῴων παραλλαγήν. οἱ γοῦν ἰκτεριῶντες, ὠχρά φασιν εἶναι τὰ ἡμῖν φαινόμενα λευκά. καὶ οἱ ὑπόσφαγμα ἔχοντες, αἱμωπά. ἐπεὶ οὖν καὶ τῶν ζῴων τὰ μὲν ὠχροὺς ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ δὲ ὑφαίμους, τὰ δὲ λευκαίνοντας, τὰ δὲ ἄλλην χροιὰν ἔχοντας, εἰκὸς οἶμαι διάφορον αὐτοῖς τὴν τῶν χρωμάτων ἀντίληψιν γίνεσθαι. ἀλλὰ καὶ ἐνατενίσαντες ἐπὶ πολὺν C χρόνον τῷ ἡλίῳ, εἶτα ἐγκύψαντες βιβλίῳ, τὰ γράμματα χρυσοειδῆ δοκοῦμεν εἶναι καὶ περιφερόμενα. ἐπεὶ οὖν καὶ τῶν ζῴων τινὰ φύσει λαμπηδόνα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχει, καὶ φῶς λεπτομερές τε καὶ εὐκίνητον ἀπ᾽ αὐτῶν ἀποστέλλει, ὡς καὶ νυκτὸς ὁρᾶν, δεόντως ἂν νομίζοιμεν οὐχ ὅμοια ἡμῖν τε κἀκείνοις τὰ ἐκτὸς ὑποπίπτειν. καί γε οἱ γόητες χρίοντες τὰς θρυαλλίδας ἰῷ χαλκοῦ καὶ θολῷ σηπίας, ποιοῦσιν, ὅτε μὲν χαλκοῦς, ὅτε δὲ μέλανας φαίνεσθαι D τοὺς παρόντας, διὰ τὴν βραχεῖαν τοῦ μιχθέντος παρασποράν. πολὺ δήπου εὐλογώτερόν ἐστι, χυμῶν διαφόρων ἀνακεκραμένων τῇ ὁράσει τῶν ζῴων, διαφόρους τῶν ὑποκειμένων φαντασίας αὐτοῖς γίνεσθαι. ὅταν τε παραθλίψωμεν τὸν ὀφθαλμὸν, ἐπιμήκη καὶ στενὰ φαίνεται τὰ εἴδη καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ μεγέθη τῶν ὁρατῶν. εἰκὸς οὖν ὅσα τῶν ζῴων λοξὴν ἔχει τὴν κόρην καὶ παραμήκη, καθάπερ αἶγες, αἴλουροι, καὶ τὰ ἐοικότα, διάφορα E φαντάζεσθαι τὰ ὑποκείμενα εἶναι, καὶ οὐχ οἷα τὰ περιφερῆ τὴν κόρην ἔχοντα ζῷα, εἶναι αὐτὰ ὑπολαμβάνει. τὰ κάτοπτρα, παρὰ τὴν διαφορὰν κατασκευὴν, ὅτε μὲν μικρότατα δείκνυσι τὰ ἐκτὸς ὑποκείμενα, ὡς τὰ κοῖλα· ὅτε δὲ ἐπιμήκη καὶ στενὰ, ὡς τὰ κυρτά.

τινὰ

ἔνια δὲ τὴν μὲν κεφαλὴν κάτω δείκνυσι τῶν κατοπτριζομένων, τοὺς δὲ πόδας ἄνω. ἐπεὶ οὖν καὶ τῶν περὶ τὴν ὄψιν ἀγγείων τὰ μὲν ἐξόφθαλμα κομιδῇ πέπτωκεν ὑπὸ κυρτότητος, τὰ δὲ κοιλότερά ἐστι, τὰ δ' ἐν ὑπτίῳ πλάτει βέβηκεν, εἰκὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀλλοιοῦσθαι τὰς φαντασίας, καὶ μήτε ἴσα τοῖς μεγέθεσι, μήτε ὅμοια ταῖς μορφαῖς ὁρᾶν τὰ αὐτά, κύνας, ἰχθύας, λέοντας, ἀνθρώπους, ἀκρίδας, ἀλλ' ὁποίαν ἑκάστου ποιεῖ τύπωσιν ἡ δεχομένη τὸ φαινόμενον ὄψις. ὁ δ' αὐτὸς καὶ περὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων λόγος. πῶς γὰρ ἂν λεχθείη ὁμοίως κινεῖσθαι κατὰ τὴν ἁφὴν τά τε ὀστρακόδερμα, καὶ τὰ σαρκοφανῆ, καὶ τὰ ἠκανθωμένα, καὶ τὰ ἐπτερωμένα ἢ λελεπιδωμένα; πῶς δ' ὁμοίως ἂν λαμβάνεσθαι κατὰ τὴν ἀκοήν, τά τε στενότατον ἔχοντα τὸν πόρον τὸν ἀκουστικόν, καὶ τὰ εὐρυτάτῳ τούτῳ κεχρημένα, ἢ τὰ τετριχωμένα ὦτα, καὶ τὰ ψιλὰ ταῦτα ἔχοντα; ὅπου γε καὶ ἡμεῖς ἄλλως μὲν κινούμεθα κατὰ τὴν ἀκοήν, παραβύσαντες τὰ ὦτα, ἄλλως δ' ἂν ἁπλῶς αὐτοῖς χρώμεθα.

Καὶ ἡ ὄσφρησις δὲ διαφέροι ἄν, παρὰ τὴν τῶν ζῴων ἐξαλλαγήν. εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἄλλως μὲν κινούμεθα ἐμψυχθέντες, καὶ τοῦ φλέγματος πλεονάσαντος ἐν ἡμῖν· ἄλλως δ' ἂν τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν μέρη πλεονασμὸν αἵματος ὑποδέξηται (ἀποστρεφόμενοι τὰ εὐώδη τοῖς ἄλλοις δοκοῦντα εἶναι, καὶ ὥσπερ πλήττεσθαι ὑπ' αὐτῶν νομίζοντες) ἐπεὶ καὶ τῶν ζῴων τὰ μὲν πλαδαρά τέ ἐστι φύσει καὶ φλεγματώδη· τὰ δὲ πολύαιμα σφόδρα· τὰ δ' ἐπικρατοῦσαν καὶ πλεονάζουσαν ἔχοντα τὴν ξανθὴν χολὴν ἢ τὴν μέλαιναν· εὔλογα καὶ διὰ τοῦτο διάφορα ἑκάστοις αὐτῶν φαίνεσθαι τὰ ὀσφρητά.

Καὶ τὰ γευστὰ ὁμοίως· τῶν μὲν τραχεῖαν καὶ αὔχμηρον ἐχόντων τὴν γλῶσσαν, τῶν δ' ἔνυγρον σφόδρα (καὶ ἡμεῖς γε ξηροτέραν ἐν πυρετοῖς τὴν γλῶτταν ἔχοντες, γεώδη καὶ κακόχυμα ἢ πικρὰ τὰ προσφερόμενα εἶναι νομίζομεν· τοῦτο δὲ πάσχομεν καὶ παρὰ τὴν διαφορὰν ἐπικρατεῖν τῶν ἐν ἡμῖν χυμῶν εἶναι λεγομένων.) ἐπεὶ οὖν καὶ τὰ ζῷα διαφορὰν τὸ γευστικὸν αἰσθητήριον ἔχει, καὶ διαφόροις χυμοῖς πλεονάζει, διαφόρους ἂν καὶ κατὰ τὴν γεῦσιν φαντασίας τῶν ὑποκειμένων λαμβάνοι.

A Sunt & specula quæ caput eius qui se in illis intuetur, deorsum esse ostendunt, pedes autem sursum. Quoniam igitur vasorum quæ circa visum sunt, alia sunt adeo repanda vt exuberantia propendeant, alia magis caua sunt, alia etiam in plano iacent: cōsentaneum est, propter hoc variari etiam phantasias, & neque æqualia magnitudinibus, neque similia formis videre eadem, canes, pisces, leones, homines, locustas, sed pro ea impressione cuiusq; quam facit visus excipiens id quod apparet. Eadem est & in B aliis sensibus ratio. nam quomodo dicantur similiter affici in contactu ostracoderma & sarcophana & spinis hirsuta & pennata & squamosa? aut quomodo similia recipere auditu, animal quod habeat angustissimum porum auditorium, & quod ipsum habeat latissimum? aut cui pilosæ sint aures, aut cui glabræ contrà eæ sint? quum etiam ipsi aliter afficiamur auditu quum semiobstrictas aures habemus, aliter quum ita illis vtimur vt à natura habemus.

C Quinetiam odoratus diuersus esse debet pro animalium varietate. nam si nos aliter quidem mouemur frigefacti, & pituita in nobis abundante, aliter si quæ circa caput nostrū sunt partes, sanguinis abundantiam acceperint (adeò vt ea quæ aliis suaueolentia esse videntur, auersemur, & iis quasi percuti nos existimemus:) quandoquidem animantium alia humida sunt natura & pituitosa, aliis sanguis inest multus, alia præua- D lentem & abundantem habent flauam aut atram bilem: mirum certè ni eorum singulis diuersa appareant ea quæ sub odoratum cadunt.

Itidem quod ad gustum attinet: quum alia asperam & siccam habeant linguam, alia valde humidam: (siquidem & nos quoque dum febricitamus, aridiorem linguam habentes, terrea & mali succi atque amara eá quæ nobis apponuntur, existimamus: hoc au- E tem nobis accidit ob diuersam humorum qui in nobis esse dicuntur, præualentiam) quandoquidem animalia quoque diuersum inter se habent gustatus instrumentum, & diuersis humoribus abundant: hinc fit vt etiam in gustu diuersas subiectorum phātasias accipiant.

Quemadmodum enim idem cibus concoctus, aliquando fit vena, interdum arteria, interdum os, nonnunquam neruus, & vnumquodque aliorum: quippe qui pro diuersitate partium quæ ipsum recipiunt, diuersam facultatem proferat: Et vt aqua vna & vnius generis in arbores infusa & quasi digesta, aliquando fit cortex, aliquando ramus, aliquando fructus: iam verò & ficus, & malum punicum, & quiuis alius ex ceteris fructibus. Quemadmodum item musicorum flatus vnus & idem in tibiam inspiratus, modò acutus fit, modò grauis: & manus eodem pacto lyræ impressa, nonnunquam grauem sonum, nonnunquam acutum reddit: Ita non mirum est ea etiam quæ extrinsecus subiecta sunt, in diuersam contemplationem venire pro diuersa constitutione animalium quibus substantiæ accidunt. Hoc autem euidentius est perspicere ex iis quæ appetunt & quæ fugiunt animalia. Exempli gratia, Vnguentum hominibus gratissimum videtur, at scarabeis & apibus intolerabile. Et oleum quidem est hominibus vtile, at vespas & apes interficit, si illis irroretur. Itidem marina aqua hominibus quidem in potu est ingrata & venenata, at piscibus suauissimus est eius potus. Sues præterea lubentius in lutum se immergũt graueolentissimum quam in aquam puram & limpidam. Insuper & animalium alia vescuntur herbis, alia frutices depascuntur, alia in syluis viuunt, alia semen edũt, alia sunt carniuora, aliis cibus est lac: deinde alia putrefacto gaudent cibo, alia recenti: alia crudo, alia à coquis apparato. denique quęcunque vni sunt iucunda, alteri sunt iniucũda & periculosa ac mortifera. Exemplo esse potest cicuta, quæ coturnices pinguefacit, sicut hyoscyamus sues: quæ salamandras etiam libenter edunt, quemadmodum & cerui venenata animalia, & hirundines cantharidas. Quin etiam formicæ & scnipes hominib. quidem dolores & tormina afferunt, si deuorentur: at verò vrsus si quo morbo laborare cœperit, his auidissimè vescens, corroboratur. Vipera, si vel vnicus fagi eam attigerit ramus, vertigine opprimitur: quemadmodum & vespertilio, si platani tactus fuerit folio. Fugit præterea arietem elephas, gallum gallinaceum leo, & fragorem fabarum fresarum marina cete, tigris tympani sonum.

A ὥσπερ γὰρ ἡ αὐτὴ τροφὴ ἀναδιδομένη, ὅπου μὲν γίνεται φλέψ, ὅπου δὲ ἀρτηρία, ὅπου δὲ ὀστέον, ὅπου δὲ νεῦρον, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὑποδεχομένων αὐτὴν μερῶν διάφορον ἐπιδεικνυμένη δύναμιν· καὶ ὥσπερ τὸ ὕδωρ ἓν καὶ μονοειδὲς ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅπου μὲν γίνεται φλοιός, ὅπου δὲ κλάδος, ὅπου δὲ καρπός, καὶ ἤδη σῦκον, καὶ ῥοιά, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. καὶ καθάπερ τὸ τοῦ μουσουργοῦ πνεῦμα, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐμπνεόμενον τῷ αὐλῷ,

B ὅπου μὲν γίνεται ὀξύ, ὅπου δὲ βαρύ· καὶ ἡ αὐτὴ ἐπέρεισις τῆς χειρὸς ἐπὶ τῆς λύρας, ὅπου μὲν βαρὺν φθόγγον ποιεῖ, ὅπου δὲ ὀξύν· οὕτως εἰκὸς καὶ τὰ ἐκτὸς ὑποκείμενα διάφορα θεωρεῖσθαι παρὰ τὴν διάφορον κατασκευὴν τῶν τὰς φαντασίας ὑπομενόντων ζῴων. ἐναργέστερον δὲ τὸ τοιοῦτον ἔστι μαθεῖν ἀπὸ τῶν αἱρετῶν τε καὶ φευκτῶν τοῖς ζῴοις. μύρον γοῦν ἀνθρώποις μὲν ἥδιστον φαίνεται, κανθάροις δὲ καὶ μελίσσαις, δυσανάσχετον· καὶ τὸ ἔ-

C λαιον τοὺς μὲν ἀνθρώπους ὠφελεῖ, σφῆκας δὲ καὶ μελίσσας ἀναιρεῖ καταρραινόμενον. καὶ τὸ θαλάττιον ὕδωρ ἀνθρώποις μὲν ἀηδές ἐστι πινόμενον καὶ φαρμακῶδες, ἰχθύσι δὲ ἥδιστον καὶ πότιμον. σύες τε ἥδιον βορβόρῳ λούονται δυσωδεστάτῳ, ἢ ὕδατι διαυγεῖ καὶ καθαρῷ. τῶν τε ζῴων τὰ μέν ἐστι ποηφάγα, τὰ δὲ θαμνοφάγα, τὰ δὲ ὑλονόμα, τὰ δὲ σπερμοφάγα, τὰ δὲ σαρκοφάγα, τὰ δὲ γαλακτοφάγα. καὶ τὰ μὲν σεσηπυίᾳ χαίρει τροφῇ, τὰ δὲ νεαρᾷ· καὶ τὰ μὲν

D ὠμῇ, τὰ δὲ μαγειρικῶς ἐσκευασμένῃ· καὶ κοινῶς τὰ ἄλλοις ἡδέα, ἄλλοις ἐστὶν ἀηδῆ καὶ φευκτὰ καὶ θανάσιμα. τὸ γοῦν κώνειον πιαίνει τοὺς ὄρτυγας, καὶ ὁ ὑοσκύαμος τὰς ὗς· αἱ δὲ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσαι. ὥσπερ οὖν ἔλαφοι τὰ ἰοβόλα ζῷα, καὶ αἱ χελιδόνες κανθαρίδας. οἵ τε μύρμηκες καὶ οἱ σκνῖπες, ἀνθρώποις μὲν ἀηδίας καὶ στρόφους ἐμποιοῦσι καταπινόμενοι· ἡ δὲ ἄρκτος, ἣν ἀρρωστίᾳ τινὶ περιπέσῃ, τού-

E τους καταλιχμωμένη ῥώννυται. ἔχιδνα δὲ θιγόντος αὐτῆς μόνου φηγοῦ κλάδου, καροῦται· καθάπερ καὶ νυκτερὶς, πλατάνου φύλλου. φεύγει δὲ κριὸν μὲν ἐλέφας, λέων δὲ ἀλεκτρυόνα, καὶ θραγμὸν κυάμων ἐρεικομένων τὰ θαλάττια κήτη, καὶ τίγρεις ψόφον τυμπάνου.

καὶ ἄλλα δὲ πλείω τούτων ἔνεστι λέγειν· ἀλλ' ἵνα μὴ μᾶλλον τοῦ δέοντος ἐνδιατρίβειν δοκῶμεν· εἰ τὰ αὐτὰ οἷς μέν ἐστιν ἀηδῆ, οἷς δὲ ἡδέα· τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ἀηδὲς, ἐν φαντασίᾳ κεῖται, διάφοροι γίνονται τοῖς ζῴοις ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων φαντασίαι. εἰ δὲ τὰ αὐτὰ πράγματα ἀνόμοια φαίνεται παρὰ τὴν τῶν ζῴων ἐξαλλαγὴν, ὁποῖον μὲν ἡμῖν θεωρεῖται τὸ ὑποκείμενον, ἕξομεν λέγειν· ὁποῖον δὲ ἐστι πρὸς τὴν φύσιν, ἐφέξομεν. οὐδὲ γὰρ ἐπικρίνειν αὐτοὶ δυνησόμεθα τὰς φαντασίας τάς τε ἡμετέρας καὶ τὰς τῶν ἄλλων ζῴων, μέρος καὶ αὐτοὶ τῆς διαφωνίας ὄντες καὶ διὰ τοῦτο, τοῦ ἐπικρινοῦντος δεησόμενοι μᾶλλον, ἢ αὐτοὶ κρίνειν δυνάμενοι. καὶ ἄλλως οὔτε ἀναποδείκτως δυνάμεθα προκρίνειν τὰς ἡμετέρας φαντασίας τῶν παρὰ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις γινομένων, οὔτε μετ' ἀποδείξεως. πρὸς γὰρ τῷ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, ἴσως, ὡς ὑπομνήσομεν, αὐτὴ ἡ λεγομένη ἀπόδειξις, ἤτοι φαινομένη ἡμῖν ἔσται, ἢ οὐ φαινομένη· καὶ εἰ μὲν μὴ φαινομένη, οὐδὲ μετὰ πεποιθήσεως αὐτὴν προσησόμεθα. εἰ δὲ φαινομένη ἡμῖν, ἐπεὶ περὶ τῶν φαινομένων τοῖς ζῴοις ζητεῖται, καὶ ἡ ἀπόδειξις ἡμῖν φαίνεται ζῴοις οὖσι, καὶ αὐτὴ ζητηθήσεται εἰ ἔστιν ἀληθὴς καθὸ ὅ ἐστι φαινομένη. ἄτοπον δὲ τὸ ζητούμενον διὰ τοῦ ζητουμένου κατασκευάζειν ἐπιχειρεῖν, ἐπεὶ ἔσται τὸ αὐτὸ πιστὸν, καὶ ἄπιστον· ὅπερ ἀμήχανον. πιστὸν μὲν, ᾗ βούλεται ἀποδεικνύειν· ἄπιστον δὲ, ᾗ ἀποδείκνυται. οὐχ ἕξομεν ἄρα ἀπόδειξιν δι' ἧς προκρινοῦμεν τὰς ἑαυτῶν φαντασίας τῶν παρὰ τοῖς ἀλόγοις καλουμένοις ζῴοις γινομένων. εἰ τοίνυν διάφοροι γίνονται αἱ φαντασίαι παρὰ τὴν τῶν ζῴων ἐξαλλαγὴν, ἃς ἐπικρῖναι ἀμήχανόν ἐστιν· ἐπέχειν ἀνάγκη περὶ τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων.

Εἰ λόγον ἔχει τὰ λεγόμενα ἄλογα ζῷα.

Ἐκ περιουσίας δὲ καὶ συγκρίνομεν τὰ ἄλογα καλούμενα ζῷα τοῖς ἀνθρώποις κατὰ φαντασίαν. καὶ γὰρ καταπαίζειν τῶν Δογματικῶν τετυφωμένων καὶ φιλαυτολογούντων, οὐκ ἀποδοκιμάζομεν μετὰ τοὺς πραγματικοὺς τῶν λόγων. οἱ μὲν οὖν ἡμέτεροι τὸ πλῆθος τῶν ἀλόγων ζῴων, ἁπλῶς εἰώθασι

A Quibus alia id genus addi possūt: sed ne diutiùs quàm par est, in his immorari videamur: Si eadē aliis iucūda sint, aliis iniucunda: iucūdum autem & iniucūdum in phantasia versatur: diuersæ fiunt animalibus à subiectis phantasiæ. Quod si eædē res, diuersæ apparēt ob animalium varietatē: quale quidem cōtemplemur ipsum subiectum, dicere poterimus: de eo autem, quale sit natura, assensum retinebimus. Neque enim ipsi & nostras & aliorū animalium phantasias diiudicare poterimus, quum & ipsi discrepan- B tiæ pars simus, & propterea tales quibus opus sit potius alio diiudicante, quàm qui id ipsi præstare possimus. Sed nec sine demonstratione possumus nostras phantasias phantasiis animalium præferre, nec cum demonstratione. Nam ad id vt demonstrationem non esse probetur, fortasse, vt docebimus, adhibita ea quæ vocatur demonstratio, aut nobis apparens erit, aut nō apparens. & si quidem non apparens, ne cum certa quidem persuasione eam excipiemus: quòd C si appareat nobis, quandoquidem quæritur de iis quæ animalibus apparentia sunt, & demonstratio nobis, qui ex animalium numero sumus, apparens est: etiam de ipsa quæstio erit, vtrùm vera sit, quatenus est apparens. At verò absurdum est conari cōfirmare quod quæritur per aliud de quo etiam quæstio est. nam hoc modo esset eidem rei adhibenda fides & non adhibenda: adiungenda fides ei, quatenus vult demonstrare: non adiungenda autem, quatenus de- D monstrari necesse habet. Non reperiemus igitur demonstrationem qua nostras phantasias phantasiis animalium ratione carentium præferamus. Si ergo diuersæ sunt phantasiæ pro diuersitate animalium, quas diiudicare est impossibile: assensum de extrinsecis subiectis sustinere necesse est.

An ratione vtuntur irrationalia quæ vocantur animalia.

EX abundanti autem, superioribus addemus irrationabilium quæ vocātur animalium comparationem cum E hominibus, in iis quidem certè quæ ad phantasiam spectant. Postquam enim protulimus serias & validas rationes, Dogmaticis inflatis & immodicè sua iactantibus, paulisper illudere non recusamus. Nostri igitur irrationabilium animalium multitudinē simpliciter solēt

cum homine conferre. sed quoniam nugantes Dogmatici comparationem æqualem esse negant: nos vt ampliorem etiam quàm satis sit illudendi illis materiam habeamus, non vltra vnum animal progrediemur, canem, si libet: quo nullum vilius esse videtur animal. nam etiam ita comperiemus nihilo inferiora esse nobis ea de quibus nunc loquimur animalia, ad fidem de apparentibus obtinendam. Sensu ergo nos antecellere hoc animal, ore vno fatentur omnes Dogmatici. B nam odoratu magis quàm nos percipit, per hunc feras quas non videt, indagans: & oculis eas celeriùs cernens quàm ipsi possimus. Sed & acuto aurium sensu præditus est. Itaque ad sermonem veniamus, qui intrinsecus & in animo situs est, aut enuntiatiuus. Videamus igitur priùs de intrinseco. hic certè secundum eos qui maximè nobis aduersantur nunc, dogmaticos Stoicos, in his videtur agitari, videlicet in eligẽdis iis quæ ad naturam nostram accommodata, & in fugiendis C iis quę aliena sunt: item in cognoscendis quæ ad hoc conferunt artibus, in percipiendis iis quæ ad propriam naturam pertinent virtutibus, quę circa affectiones versantur. Canis ergo (quod vnum ex brutis in exemplum afferre libuit) eligit quę sibi sunt commoda, & fugit quę noxia: quęcunque esculenta sibi esse cognoscit, quærens & persequens, intentato autem flagello recedens. Sed & artem habet sibi commodorum comparatricem, nimirum venatoriam. Nec verò D virtutis est expers. nam quum iustitia sit ea quæ vnicuique id quo dignus est, tribuit: canis familiaribus quidem & iis qui de ipso bene merentur, velut assentans, eósque custodiens, externos autem & qui ei iniuriam inferunt, vlciscens, iustitiæ expers non fuerit. Quòd si hanc habet, quum virtus vna ab aliis separari nõ possit, etiã cæteras habet virtutes, quas ipsi sapientes vulgus hominum habere negant. Quinetiam & magnanimum ipsum esse videmus in propulsandis iniuriis. videmus & prudentem: vt etiam testatus est Homerus: qui Vlyssem omni- E bus domesticis ignotum inducit, à solo autem Argo agnitum: quum nec immutatione corporis ipsius hominis deceptus esset canis, nec à comprehensiua phantasia desciuisset: quam magis quàm homines habere ipsum apparuit.

A συγκρίνειν τοῖς ἀνθρώποις. ἐπεὶ δ' ὑποστολογοῦντες οἱ Δογματικοὶ ἄνισον εἶναί φασι τὴν σύγκρισιν, ἡμεῖς ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐπιπλέον παίζοντες, ἐπὶ ἑνὸς ζώου στήσομεν τὸν λόγον, οἷον ἐπὶ κυνός, εἰ δοκεῖ, τοῦ εὐτελεστάτου δοκοῦντος εἶναι. εὑρήσομεν γὰρ καὶ οὕτω μὴ λειπόμενα ἡμῶν τὰ ζῷα περὶ ὧν ὁ λόγος, ὡς πρὸς τὴν πίστιν τῶν φαινομένων. ὅτι τοίνυν αἰσθήσει διαφέρει τοῦτο τὸ ζῷον ἡμῶν, οἱ Δογματικοὶ συνομολογοῦσι. καὶ γὰρ τῇ B ὀσφρήσει μᾶλλον ἡμῶν ἀντιλαμβάνεται· τὰ μὴ ὁρώμενα αὐτῷ θηρία διὰ ταύτης ἀνιχνεῦον, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς θᾶττον ἡμῶν ταῦτα ὁρῶν· καὶ τῇ ἀκοῇ αἰσθανόμενος ὀξέως. οὐκοῦν ἐπὶ τὸν λόγον ἔλθωμεν· τούτου δὲ ὁ μέν ἐστιν ἐνδιάθετος, ὁ δὲ προφορικός. ἴδωμεν οὖν πρότερον περὶ τοῦ ἐνδιαθέτου. οὗτος τοίνυν, κατὰ τοὺς μάλιστα ἡμῖν ἀντιδοξοῦντας νῦν Δογματικούς, τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς, ἐν τούτοις ἔοικε σαλεύειν, τῇ αἱρέσει τῶν οἰκείων καὶ φυγῇ τῶν ἀλλοτρίων· C τῇ γνώσει τῶν εἰς τοῦτο συντεινουσῶν τεχνῶν, τῇ ἀντιλήψει τῶν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἀρετῶν τῶν περὶ τὰ πάθη. ὁ τοίνυν κύων, ἐφ' οὗ τὸν λόγον ἔδοξε στῆσαι παραδείγματος ἕνεκα, αἵρεσιν ποιεῖται τῶν οἰκείων, καὶ φυγὴν τῶν βλαβερῶν· τὰ μὲν τρόφιμα διώκων, μάστιγος δὲ ἀνατεινομένης ὑποχωρῶν· ἀλλὰ καὶ τέχνην ἔχει ποριστικὴν τῶν οἰκείων, τὴν θηρευτικήν. ἔστι δὲ οὐδὲ ἀρετῆς ἐκτός· τῆς γέ τοι δικαιοσύνης οὔσης τοῦ κατ' ἀξίαν ἀποδοτικῆς ἑκάστῳ, ὁ κύων D τοὺς μὲν οἰκείους γε καὶ εὐποιοῦντας σαίνων καὶ φρουρῶν, τοὺς δὲ ἀνοικείους καὶ ἀδικοῦντας ἀμυνόμενος, οὐκ ἔξω ἂν εἴη τῆς δικαιοσύνης. εἰ δὲ ταύτην ἔχει, τῶν ἀρετῶν ἀντακολουθουσῶν, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἔχει, ἃς οὔ φασιν ἔχειν τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους οἱ σοφοί. καὶ ἄλκιμον δὲ αὐτὸν ὄντα ὁρῶμεν ἐν ταῖς ἀμύναις, καὶ συνετόν, ὡς καὶ Ὅμηρος ἐμαρτύρησεν, ποιήσας τὸν Ὀδυσσέα πᾶσι μὲν τοῖς οἰκείοις ἀνθρώποις ἀγνῶτα ὄντα, ὑπὸ μόνου δὲ Ἄργου ἐπιγνωσθέν- E τα· μήτε ὑπὸ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς κατὰ τὸ σῶμα τἀνδρὸς ἀπατηθέντος τοῦ κυνός, μήτε ἐκστάντος τῆς καταληπτικῆς φαντασίας· ἣν μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων ἔχων ἐφάνη.

κατὰ δὲ

κατὰ δὲ τὸν Χρύσιππον (τὸν μάλιστα πολεμοῦντα τοῖς ἀλόγοις ζῴοις) καὶ τῆς ἀοιδίμου διαλεκτικῆς μετέχει. φησὶ γοῦν αὐτὸν ὁ προειρημένος ἀνὴρ ἐπιβάλλειν τῷ τρίτῳ διὰ πλειόνων ἀναποδείκτων, ὅταν ἐπὶ τρίοδον ἐλθὼν καὶ τὰς δύο ὁδοὺς ἰχνεύσας δι' ὧν οὐ διῆλθε τὸ θηρίον, τὴν τρίτην μηδ' ἰχνεύσας, εὐθέως ὁρμήσῃ δι' αὐτῆς. δυνάμει γὰρ τοῦτο αὐτὸν λογίζεσθαί φησιν ὁ ἀρχαῖος· ἤτοι τῇδε ἢ τῇδε ἢ τῇδε διῆλθε τὸ θηρίον· οὔτε δὲ τῇδε, οὔτε τῇδε, τῇδε ἄρα. ἀλλὰ καὶ τῶν ἑαυτοῦ παθῶν (B) ἀντιληπτικός τε ἐστι, καὶ παραμυθητικός· σκόλοπος γὰρ αὐτῷ καταπαγέντος, ἐπὶ τὴν ἄρσιν τούτου ὁρμᾷ, τῇ τοῦ ποδὸς πρὸς τὴν γῆν παρατρίψει, καὶ διὰ τῶν ὀδόντων. ἕλκος τε εἰ ἔχει που, (ἐπεὶ τὰ μὲν ῥυπαρὰ ἕλκη δυσίατά ἐστι, τὰ δὲ καθαρὰ ῥᾳδίως θεραπεύεται) πράως ἀποψᾷ τὸν γινόμενον ἰχῶρα. ἀλλὰ καὶ τὸ Ἱπποκράτειον φυλάσσει μάλα καλῶς. ἐπεὶ γὰρ ποδὸς ἄκος, ἀκινησία· εἴ ποτε τραῦμα ἐν ποδὶ σχοίη, μετεωρίζει τοῦτον, καὶ (C) ὡς οἷόν τε ἄσκυλτον τηρεῖ. ὀχλούμενός τε ὑπὸ χυμῶν ἀνοικείων, πόαν ἐσθίει· μεθ' ἧς ἀποβλύζων τὸ ἀνοίκειον, ὑγιάζεται. εἰ τοίνυν ἐφάνη τὸ ζῷον (ἐφ' οὗ τὸν λόγον ἐστήσαμεν παραδείγματος ἕνεκα) καὶ αἱρούμενον τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ὀχληρὰ φεῦγον· τέχνην τε ἔχον ποριστικὴν τῶν οἰκείων, καὶ τῶν ἑαυτοῦ παθῶν ἀντιληπτικὸν καὶ παραμυθητικόν· καὶ οὐκ ἔξω ἀρετῆς, ἐν οἷς κεῖται ἡ τελειότης τοῦ ἐνδιαθέτου (D) λόγου· τέλειος ἂν εἴη κατὰ τοῦτο ὁ κύων. ὅθεν μοι δοκοῦσιν ἔνιοι τῶν κατὰ φιλοσοφίαν ἑαυτοὺς σεμνῦναι τῇ τοῦ ζῴου τούτου προσηγορίᾳ. περὶ δὲ τοῦ προφορικοῦ λόγου, τέως μὲν οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον ζητεῖν· τοῦτον γὰρ καὶ τῶν Δογματικῶν ἔνιοι παρῃτήσαντο ὡς ἀντιπράττοντα τῇ τῆς ἀρετῆς ἀναλήψει· διὸ καὶ παρὰ τὸν τῆς μαθήσεως χρόνον ἤσκησαν σιωπήν. καὶ ἄλλως, εἰ καθ' ὑπόθεσιν εἴη ἄνθρωπος ἐνεός, οὐδεὶς φήσει αὐτὸν εἶναι ἄλογον. ἵνα δὲ καὶ ταῦτα παραλίπωμεν, μάλιστα (E) μὲν ὁρῶμεν τὰ ζῷα περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ ἀνθρωπίνας προφερόμενα φωνάς, ὡς κίττας καὶ ἄλλα τινά. ἵνα δὲ καὶ τοῦτο ἐάσωμεν, εἰ καὶ μὴ συνίεμεν τὰς φωνὰς τῶν ἀλόγων καλουμένων ζῴων, ὅλως

A Secundũ autem Chrysippũ (qui máximè irrationalibus animalibus aduersatur) etiam illius tam celebratæ dialecticæ particeps est. ait enim cum hic vir tertij notitiam per multa anapodicta conse- qui; quum ad triuium venerit: & ex tribus viis quum iam duas indagauerit, per quas non transierit fera; tertiam ne indagans quidem, statim per eam magno impetu fertur. Perinde enim hoc valere ait vetus ille Philosophus, acsi ratiocinaretur hoc modo, Aut hac; aut istac, aut illac transiit fera: neque autem hac; B neque istac: ergo illac. Sed & morbi sui, quales sint, percipit, & leniendo dolori curam adhibet. Si quis enim illi palum impegerit, ad hunc extrahendum properat, pedem terræ adfricans; & dêtium vtens ministerio. Quòd si illi fortè sit alicubi vlcus (quoniam sordida vlcera magna cum difficultate curantur, munda autem facilè) leniter tabum inde fluentem abstergit. Sed & Hippocratis præceptum pulcherrimè obseruat: quoniã enim pedis medicina, est eius quies: C si quod fortè vulnus in pede habuerit, hunc sursum attollit, & quantum potest, dat operam ne agitetur. Quum verò facessunt illi negotium humores incommodi, herba vescitur, cuius ope quicquid est incommodum illi, egerens, valetudinem recuperat. Si igitur ostensum est, canem (quod vnum animal sermoni nostro exemplum suppeditauit) & quæ sibi commoda sunt, appetere, & quę negotium exhibent, fugere, & arte sibi commodorum comparatrice præditum D esse: talem etiam esse qui passiones suas percipere, & remedia quibus eas mitiget, excogitare possit: nec verò virtutis expertem esse, in qua sermonis intrinseci cõsistit perfectio, perfectus, quantum ad hunc spectat, canis iure dicatur. vnde mihi factũ videtur vt nonnulli Philosophi se huius animalis cognomine commendauerint. De sermone autem enuntiatiuo in præsentia quidem disputare non est necesse: hunc enim etiam nonnulli Dogmatici respuerunt, vt virtutis E adeptioni aduersantẽ: ideo & toto tempore quo instituendos se tradebãt, silere solebant. Præterea, fingamus hominem aliquem esse mutum: nõ eum propterea quisquam irrationalem dicet. Verùm vt hęc quoq; omittamus, primum videmus hæc animalia de quib. loquimur, humanas proferre voces, vt picas & aliqua alia. Sed vt etiã hoc missum faciamus, etiamsi animaliũ irrationaliũ voces non intelligamus;

non absurdũ fuerit dicere ea inter se disserere, sed nos nõ intelligere. nam quũm Barbarorum audimus vocem, minimè eam intelligimus, sed vniformem nullaque varietate distinctam esse putamus. Quinetiam canes audimus aliam quidẽ edentes vocem quum aliquos persequuntur, aliam quum vlulant: & rursum aliam quum vapulãt: sed & aliam quum cæuẽt. ac, vt semel absoluam, si quis hoc attentè considerauerit, magnum comperiet discrimen esse vocis non in hoc animali solùm, sed & in aliis, prout diuersa contingunt. Itaque meritò his de causis, animalia quæ irrationalia appellantur, sermonis enuntiatiui non expertia esse dicantur. Iam verò si & tam exactis prædita sunt sensibus quam homines, & æquè pollent sermone intrinseco ac illi, & (vt hoc ex abundanti addam) etiam enuntiatiuo: in iis certè quæ ex phantasia pendent, nihilo minus penes ea quam penes nos fides esse poterit. Possim autem vnumquodque animalium oratione percurrens, eadem ostendere. nam & illud quis negauerit, & solertia præstare aues, & enuntiatiuo vti sermone: quippe quum non præsentia solùm, sed & futura norint, & hæc iis qui intelligere possunt, prenuntient, cùm aliis modis ipsa significantes, tum etiam voce predicentes? Sed hac comparatione vsus sum (vt etiam antea admonui) ex abundanti: quum, meo quidem iudicio, satis supérque iam declarassem nõ posse nos phantasias nostras phantasiis animalium irrationabilium preferre. Quod si ratione carentia animalia, in diiudicatione phantasiarum nõ minus fide digna sunt quàm nos: diuersæ autem sunt pro animalium varietate phantasiæ: quale mihi quoduis subiectum appareat, id ego dicere potero: quale autem natura sit, de eo quidem certè assensum retinere cogar.

De secundo modo.

Et primus quidẽ epoches modus hic est. Secũdum autem esse dicebamus eum qui est ab hominũ diuersitate. licèt enim hoc demus, hominũ potius quàm irrationalium animaliũ iudicio, vt certiori, standum esse: certè vel ex ea quæ inter nos est differẽtia, Epochen induci videbimus. Quum enim ex duobus constare dicatur homo, animo & corpore, vtroque horum alij ab aliis differimus.

A οὐκ ἔστιν ἀπίθανον διαλέγεσθαι μὲν ταῦτα, ἡμᾶς δὲ μὴ συνιέναι. καὶ γὰρ τῆς τῶν βαρβάρων φωνῆς ἀκούοντες οὐ συνίεμεν· ἀλλὰ μονοειδῆ ταύτην εἶναι δοκοῦμεν. καὶ ἀκούομεν δὲ τῶν κυνῶν, ἄλλην μὲν φωνὴν προϊεμένων, ὅταν ἀμύνωνται τινάς· ἄλλην δὲ, ὅταν ὠρύωνται· καὶ ἄλλην ὅταν τύπτωνται· καὶ διάφορον ἐπὰν σαίνωσι. καὶ ὅλως εἴ τις εἰς τοῦτο ἀτενίσειεν, εὕροι ἂν πολλὴν παραλλαγὴν τῆς φωνῆς παρά τε τούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ζῴοις ἐν ταῖς διαφόροις περιστά- B σεσιν· ὥστε διὰ ταῦτα εἰκότως λέγοιτ' ἂν, καὶ τοῦ προφορικοῦ μετέχειν λόγου τὰ καλούμενα ἄλογα ζῷα. εἰ δὲ μήτε ἀκριβείᾳ τῶν αἰσθήσεων λείπεται τῶν ἀνθρώπων ταῦτα, μήτε τῷ ἐνδιαθέτῳ λόγῳ, (ἐκ περιουσίας δὲ εἰπεῖν) μηδὲ τῷ προφορικῷ, οὐκ ἂν ἀπιστότερα ἡμῶν εἴη κατὰ τὰς φαντασίας. καὶ ἐφ' ἑκάστου δὲ τῶν ἀλόγων ζῴων ἴσως ἱστάντας τὸν λόγον, ταῦτα ἀποδεικνύειν δυνατόν ἐστιν. εἰ γοῦν τίς οὐκ ἂν εἴποι τοὺς ὄρνιθας ἀγχινοίᾳ τε διαφέρειν καὶ τῷ προφορικῷ κεχρῆσθαι λόγῳ· οἵ γε οὐ μό- C νον τὰ παρόντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσόμενα ἐπίστανται· καὶ ταῦτα τοῖς συνιέναι δυναμένοις προδηλοῦσιν, ἄλλως τε σημαίνοντες, καὶ τῇ φωνῇ προαγορεύοντες; τὴν δὲ σύγκρισιν ἐποιησάμεθα, (ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἐπεσημηνάμεθα) ἐκ περιόντος ἱκανῶς ὡς οἶμαι δείξας ἔμπροσθεν, ὅτι μὴ δυνάμεθα προκρίνειν τὰς ἡμετέρας φαντασίας τῶν παρὰ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις γινομένων. πλὴν ἀλλ' εἰ μή ἐστιν ἀπιστότερα τὰ ἄλογα ζῷα ἡμῶν πρὸς τὴν κρίσιν τῶν D φαντασιῶν, καὶ διάφοροι γίνονται φαντασίαι παρὰ τὴν τῶν ζῴων παραλλαγὴν, ὁποῖον μὲν ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐμοὶ φαίνεται, δυνήσομαι λέγειν· ὁποῖον δέ ἐστι τῇ φύσει, διὰ τὰ προειρημένα, ἐπέχειν ἀναγκασθήσομαι.

Περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου.

Καὶ ὁ μὲν πρῶτος τῆς ἐποχῆς τρόπος τοιοῦτός ἐστι. δεύτερον δὲ ἐλέγομεν εἶναι τὸν ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀνθρώπων. ἵνα γὰρ καθ' ὑπόθεσιν καὶ συγχωρήσῃ τις πιστοτέρους εἶναι τῶν E ἀλόγων ζῴων τοὺς ἀνθρώπους, εὑρήσομεν καὶ ὅσον ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ διαφορᾷ τὴν ἐποχὴν εἰσαγομένην. δυοῖν τοίνυν εἶναι λεγομένων ἐξ ὧν σύγκειται ὁ ἄνθρωπος, ψυχῆς καὶ σώματος, κατ' ἄμφω ταῦτα διαφέρομεν ἀλλήλων.

οἷον κτ

κατὰ τὸ σῶμα, ταῖς τε μορφαῖς καὶ ταῖς ἰδιοσυγκρισίαις. διαφέρει μὲν γὰρ κατὰ μορφὴν σῶμα Σκύθου, Ἰνδοῦ σώματος. τὴν δὲ παραλλαγὴν ποιεῖ, καθάπερ φασίν, ἡ διαφορὰ τῶν χυμῶν ἐπικρατεία. παρὰ δὲ τὴν διαφορὰν τῶν χυμῶν ἐπικρατείας διάφοροι γίνονται καὶ αἱ φαντασίαι· καθάπερ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ παρεστήσαμεν. ταῦτα τοι καὶ ἐν τῇ αἱρέσει καὶ φυγῇ τῶν ἐκτὸς, διαφορὰ πολλὴ κατ᾽ αὐτούς ἐστι. ἄλλοις γὰρ χαίρουσιν Ἰνδοὶ, καὶ ἄλλοις οἱ καθ᾽ ἡμᾶς. τὸ δὲ, διαφόροις χαίρειν, τοῦ παρηλλαγμένας ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων φαντασίας λαμβάνειν, ἐστὶ μηνυτικόν. κατὰ δὲ ἰδιοσυγκρισίας διαφέρομεν, ὡς ἐνίοις κρέα βόεια πετραίων ἰχθυδίων ῥᾷον πέττειν καὶ ὑπὸ Λεσβίου οἰναρίου εἰς χολέραν περιτρέπεσθαι. ἦν δέ φασι γραῦς Ἀττικὴ τριάκοντα ὁλκὰς κωνείου ἀκινδύνως προσφερομένη. Λύσις δὲ καὶ μηκωνείου τέσσαρας ὁλκὰς ἀλύπως ἐλάμβανε. καὶ Δημοφῶν μὲν ὁ Ἀλεξάνδρου τραπεζοποιὸς, ἐν ἡλίῳ γινόμενος ἢ ἐν βαλανείῳ, ἐρρίγου· ἐν σκιᾷ δὲ, ἐθάλπετο. Ἀθηναγόρας δὲ ὁ Ἀργεῖος ὑπὸ σκορπίων καὶ φαλαγγίων ἀλύπως ἐπλήσσετο· οἱ δὲ καλούμενοι Ψυλλαεῖς, οὐδὲ ὑπὸ ὄφεων ἀσπίδων δακνόμενοι βλάπτονται· οἱ δὲ Τιντυρεῖται τῶν Αἰγυπτίων οὐ βλάπτονται πρὸς τῶν κροκοδείλων. ἀλλὰ καὶ Αἰθιόπων οἱ ἀντιπέραν τῆς Μερόης παρὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν οἰκοῦντες, σκορπίους καὶ ὄφεις καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσι. καὶ Ῥυφῖνος δὲ ὁ ἐν Χαλκίδι πίνων ἐλλέβορον, οὔτε ἤμει, οὔτε ὅλως ἐκαθαίρετο, ἀλλ᾽ ὥς τι τῶν συνήθων προσεφέρετο καὶ ἔπεσσε. Χρύσερμος δὲ ὁ Ἡροφίλειος εἴποτε πέπερι προσενέγκαιτο, καρδιακῶς ἐκινδύνευε. καὶ Σωτήριχος δὲ ὁ χειρουργὸς, εἴποτε σιλούρων ᾔσθετο κνίσης, χολέρᾳ ἡλίσκετο. Ἄνδρων δὲ ὁ Ἀργεῖος οὕτως ἄδιψος ἦν, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀνύδρου Λιβύης ὁδεύειν αὐτὸν μὴ ἐπιζητοῦντα ποτόν. Τιβέριος δὲ ὁ Καῖσαρ, ἐν σκότῳ ἑώρα. Ἀριστοτέλης δὲ ἱστορεῖ Θάσιόν τινα, ὃς ἐδόκει ἀνθρώπου εἴδωλον προηγεῖσθαι αὐτοῦ διαπαντός. τοσαύτης οὖν παραλλαγῆς οὔσης ἐν τοῖς ἀνθρώποις κατὰ τὰ σώματα, ἵνα ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν τῶν παρὰ τοῖς Δογματικοῖς κειμένων ἀρκεσθῶμεν εἰπόντες, εἰκός ἐστι καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν ψυχὴν διαφέρειν ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους.

Corpore quidem, vt formis & *ἰδιοσυγκρισίαις*, *id est, propriis temperamentis.* Forma enim differt corpus Scythæ ab Indi corpore. differentiam verò facit, vt aiunt, diuersa humorum prævalentia: prout autem hi aut illi humores prævalent, diuersæ fiunt & phãtasiæ, quemadmodum & primũ modũ exponentes diximus: ideo & in appetẽdis vel fugiendis externis differentia magna inter ipsos est. Aliis enim gaudent Indi, aliis nostrates. ex eo autẽ quòd diuersis gaudeant, manifestum est eos diuersas à subiectis phantasias capere. Differimus autem idiosyncrisiis, quum aliqui sint qui carnes bubulas faciliùs quàm saxatiles pisces cõcoquant: sint nonnulli qui ex Lesbij vini potu cholera statim corripiantur. Quinetiam fuisse aiunt anũ quandam Atticam, quæ cicutæ triginta holcas sine damno sorberet. Lysis autem etiam succi papaueris quatuor holcas nulla cum molestia hauriebat. Et Demophon quidem, qui Alexandro mensæ structor erat, quum ad Solem stabat, aut in balneo erat, algebat: in vmbra autem calescebat. Athenagoras autem Argiuus nullum ex scorpiorum & araneorum ictu dolorẽ sentiebat. Quinetiam ij qui Psylli vocantur, ne si à serpentibus quidem aut etiam aspidibus mordeantur, læduntur. At Tintyritæ Ægyptiorum * crocodilorum. Sed & Æthiopes illi qui ex aduerso Meroës habitant, Hydaspis fluuij accolæ, scorpios & serpentes, & huius generis alia citra periculum comedunt. Fuit & Rufinus quidam apud Chalcidem, qui bibens elleborum, neque postea vomebat, neque vllo modo purgabatur, sed vt cõsuetum aliquem potum sumebat & concoquebat. Chrysermus autẽ Erophilius siquãdo piper edisset, cardiacus erat, etiam periculosè. Et Soterichus chirurgus quidam, si quãdo siluri nidorem sentiebat, cholera corripiebatur. Andron Argiuus adeo parum erat siticulosus, vt vel per aridã Libyam iter faceret potu non indigens. Tiberius Cæsar in tenebris cernebat. Aristoteles autem cuiusdam Thasij meminit, qui hominis imaginem perpetuò seipsum antecedere dicebat. Quum tanta igitur sit diuersitas inter ipsa hominum corpora (vt pauca è multis quæ apud Dogmaticos habentur, commemorasse contenti simus) necesse est & animis ipsis inter se differre homines:

A Est enim corpus quædam animi imago, vt etiam physiognomonica doctrina docet. Magnæ autem vel potiùs infinitæ differentiæ quæ est inter hominũ mentes, maximum hoc fuerit indicium, discrepantia eorum quæ Dogmatici cum de aliis rebus dicunt, tum verò de hoc, quæ appetere, quæ vitare oporteat. Quamobrem rectè etiam Poetæ de his pronuntiarunt. nam Pindarus ait,

Hic velocis equi gaudet honoribus:
Ille inter thalami viuit opes iners:
Est quem pontigradæ nauis amor tenet.

B Poeta autem dicit,

Nam non vna trahit cunctos eadémque voluptas.

Sed & tragœdia plena est huiusmodi dictis: ex qua etiam hoc est,

Si pulchra cunctis scitaq; eadem ducerent,
Contentiosa abesset altercatio.

Et rursum,

Qui fit eadem vt res placeat his mortalibus,
Odio sit illis?

Quandoquidem igitur appetitio vel C declinatio in voluptate & in odio consistit, voluptas autem & odium in sensu versatur & phantasia; quum eadem alij appetant, alij declinent, hinc consentaneum est colligere, non eodem modo ipsos ab iisdem affici: alioqui eadem pariter appeterent aut fugerent. Si autem hæc variè afficiunt, pro varietate hominum, inducatur etiam in hoc epoche: quum quale vnumquodq; subiectum appareat, pro vnaquaque varietate, dicere fortasse liceat: quale autem sit suapte vi & natura, pronuntiare D non possimus. Aut enim omnibus hominibus credemus, aut aliquibus tantùm. Iam si omnibus, & impossibilia aggrediemur, & inter se pugnantia admittemus. Sin autem aliquibus tãtum, dicant nobis quibus assentiri oporteat? Nam Platonicus Platoni assentiendum esse dicet, Epicureus Epicuro, & alij itidem aliis. atque ita nos ex confusa sua discrepantia rursum ad epochen adigent. Qui autem dicit maximo numero esse assentiendum, puerile quiddam affert, quum E nullus possit homines omnes percurrere, & quid plurimis eorum placeat, discernere. quum fieri possit vt in gentibus

τύπος γάρ τίς ἐστι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς· ὡς καὶ ἡ φυσιογνωμονικὴ σοφία δείκνυσι. τὸ δὲ μέγιστον δεῖγμα τῆς κατὰ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώπων πολλῆς καὶ ἀπείρου διαφορᾶς, ἡ διαφωνία τῶν παρὰ τοῖς δογματικοῖς λεγομένων περί τε τῶν ἄλλων, καὶ περὶ τοῦ τίνα μὲν αἱρεῖσθαι προσήκει, τίνα δὲ ἐκκλίνειν. οἰκείως οὖν καὶ οἱ ποιηταὶ περὶ τούτων ἀποπεφήνασιν· ὁ μὲν γὰρ Πίνδαρός φησι·

ἀελλοπόδων μέν τιν' εὐφραίνοισιν ἵππων τιμαὶ καὶ στέφανοι.
τὸν δ' ἐν πολυχρύσοις θαλάμοις βιοτά.
τέρπεται δὲ καί τις ἐπ' οἶδμα ἅλιον ναῒ θοᾷ σῶν διαστείβων.

ὁ δὲ ποιητὴς λέγει,

ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.

ἀλλὰ καὶ ἡ τραγῳδία μεστὴ τῶν τοιούτων ἐστὶ λέγεται γοῦν,

εἰ πᾶσι ταὐτὸν καλὸν ἔφυ σοφόν θ' ἅμα,
οὐκ ἦν ἂν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.

καὶ πάλιν·

δεινόν γε, ταὐτὸν τοῖς μὲν αἰνεῖσθαι βροτῶν,
τοῖς δ' ἔχθος εἶναι.

ἐπεὶ οὖν ἡ αἵρεσις καὶ ἡ φυγὴ ἐν ἡδονῇ καὶ ἀηδισμῷ ἐστιν, ἡ δὲ ἡδονὴ καὶ ὁ ἀηδισμὸς ἐν αἰσθήσει κεῖται καὶ φαντασίᾳ, ὅταν τὰ αὐτὰ οἱ μὲν αἱρῶνται, οἱ δὲ φεύγωσιν, ἀκόλουθον ἡμᾶς ἐπιλογίζεσθαι ὅτι οὐδὲ ὁμοίως ὑπὸ τῶν αὐτῶν κινοῦνται· ἐπεὶ ὁμοίως ἂν τὰ αὐτὰ ᾑροῦντο ἢ ἐξέκλινον. εἰ δὲ τὰ διαφέρως κινεῖ παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἀνθρώπων, εἰσάγοιτ' ἂν εἰκότως καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ἐποχὴ, τί μὲν ἕκαστον φαίνεται τῶν ὑποκειμένων, ὡς πρὸς ἑκάστην διαφορὰν ἴσως λέγειν ἡμῶν δυναμένων· τί δέ ἐστι κατὰ δύναμιν ὡς πρὸς τὴν φύσιν οὐχ οἵων τε ὄντων ἀποφήνασθαι. ἤτοι γὰρ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις πιστεύσομεν ἢ τισίν. ἀλλ' εἰ μὲν πᾶσι, καὶ ἀδυνάτοις ἐπιχειρήσομεν, καὶ τὰ ἀντικείμενα παραδεξόμεθα· εἰ δέ τισιν, εἰπάτωσαν ἡμῖν τίσι χρὴ συγκατατίθεσθαι; ὁ μὲν γὰρ Πλατωνικὸς λέξει ὅτι Πλάτωνι, ὁ Ἐπικούρειος δὲ Ἐπικούρῳ, καὶ οἱ ἄλλοι ἀναλόγως. καὶ οὕτως ἀνεπικρίτως στασιάζοντες, αὖθις καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐποχὴν περιστήσουσιν. ὁ δὲ λέγων ὅτι τοῖς πλείστοις δεῖ συγκατατίθεσθαι, παιδαριῶδές τι προσοίσεται· οὐδεὶς γὰρ δυνάμενος πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐπελθεῖν καὶ διαλογίσασθαι τί τοῖς πλείστοις ἀρέσκει. ἐνδεχομένου τοῦ, ἔν τισιν ἔθνεσιν

ἃ ἡμεῖς

ἃ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν, τὰ μὲν παρ' ἡμῖν σπάνια, τοῖς πλείοσι παρ' ἐκείνοις εἶναι· τὰ δὲ ἡμῖν τοῖς πολλοῖς συμβαίνοντα, σπάνια ὑπάρχειν· ὡς τοὺς πολλοὺς μὲν ὑπὸ φαλαγγίων δακνομένους μὴ ἀλγεῖν, τινὰς δὲ σπανίως ἀλγεῖν. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ἰδιοσυγκρισιῶν, τὸ ἀνάλογον. ἀναγκαῖον οὖν καὶ διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων διαφορὰν εἰσάγεσθαι τὴν ἐποχήν.

Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου.

Ἐπεὶ δὲ φίλαυτοί τινες ὄντες οἱ Δογματικοί, φασὶ δεῖν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἑαυτοὺς προκρίνειν ἐν τῇ κρίσει τῶν πραγμάτων, ἐπιστάμεθα μὲν ὅτι ἄτοπός ἐστιν ἡ ἀξίωσις αὐτῶν (μέρος γάρ εἰσι καὶ αὐτοὶ τῆς διαφωνίας· καὶ ἐὰν αὑτοὺς προκρίνοντες, οὕτω κρίνωσι τὰ φαινόμενα, πρὶν ἄρξασθαι τῆς κρίσεως, τὰ φαινόμενα συναρπάζουσιν, ἑαυτοῖς τὴν κρίσιν ἐπιτρέποντες) ὅμως δ' οὖν ἵνα καὶ ἐπὶ ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ λόγου ἱστάντες, οἷον τοῦ παρ' αὐτοῖς ὀνειροπολουμένου σοφοῦ, ἐπὶ τὴν ἐποχὴν καταντῶμεν, τὸν τρίτον τῇ τάξει τρόπον ἐξετάζωμεν. τοῦτον δὲ λέγομεν τὸν ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν αἰσθήσεων. ὅτι δὲ διαφέρονται αἱ αἰσθήσεις πρὸς ἀλλήλας, πρόδηλον· αἱ γοῦν γραφαὶ τῇ μὲν ὄψει δοκοῦσιν εἰσοχὰς καὶ ἐξοχὰς ἔχειν, οὐ μὴν καὶ τῇ ἁφῇ. καὶ τὸ μέλι τῇ γλώττῃ ἡδὺ φαίνεται ἐπί τινων, τοῖς δὲ ὀφθαλμοῖς ἀηδές· ἀδύνατον οὖν ἐστιν εἰπεῖν πότερον ἡδύ ἐστιν εἰλικρινῶς ἢ ἀηδές. καὶ ἐπὶ τοῦ μύρου ὁμοίως· τὴν μὲν γὰρ ὄσφρησιν εὐφραίνει· τὴν δὲ γεῦσιν ἀηδίζει. τό τε εὐφόρβιον, ἐπεὶ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς λυπηρόν ἐστι, τῷ δὲ ἄλλῳ σώματι παντὶ ἄλυπον, οὐχ ἕξομεν εἰπεῖν, πότερον ἄλυπόν ἐστιν εἰλικρινῶς τοῖς σώμασιν ὅσον ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ φύσει, ἢ λυπηρόν. τό τε ὄμβριον ὕδωρ, ὀφθαλμοῖς μέν ἐστιν ὠφέλιμον· ἀρτηρίαν δὲ καὶ πνεύμονα τραχύνει· καθάπερ καὶ τὸ ἔλαιον, καίτοι τὴν ἐπιφάνειαν παρηγοροῦν. καὶ ἡ θαλαττία νάρκη, τοῖς μὲν ἄκροις προστεθεῖσα ναρκᾶν ποιεῖ, τῷ δὲ ἄλλῳ σώματι ἀλύπως παρατίθεται. διόπερ ὁποῖον μέν ἐστι πρὸς τὴν φύσιν ἕκαστον τούτων, οὐχ ἕξομεν λέγειν· ὁποῖον δὲ φαίνεται ἑκάστοτε, δυνατὸν εἰπεῖν. καὶ ἄλλα δὲ πλείω τούτων ἔνεστι λέγειν. ἀλλ' ἵνα μὴ διατρίβωμεν διὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ συγγράμματος, ἐκεῖνο λεκτέον·

A nobis ignotis, quæ apud nos sint rara, pluribus insint: & quæ apud nos pluribus contingant, rara sint illic. vt, verbi gratia, multi sint illic qui ab araneis morsi, dolorem non sentiant, pauci qui sentiant. & in aliis idiosyncrisiis quas antea diximus, eadem erit ratio. Quamobrem & propter hominum diuersitatem necesse est induci epochen.

De tertio modo.

B QVONIAM autem sibi placentes Dogmatici se aliis hominibus in rebus iudicandis præferendos esse dicunt: quanuis eos rem absurdam postulare sciamus (nam ipsi cōtrouersiæ pars sunt: ac postquam seipsos præ aliis dignos ea re iudicauerint, si deinde iudicent de apparētibus: nimirum dum sibi iudicationem permittunt, ea apparentia de quibus iudicandum erat, abripiunt iam tanquam iudicata, etiam antequam iudicare cœperint:) veruntamen vt in nostra disputatione vnicum hominem exempli gratia in medium proferentes, C illum videlicet sapientē quem somniāt, ad epochen deueniamus: eum modum qui ordine tertius est, aggrediemur. Eum autem dicimus qui est à sensuum diuersitate. differre autem sensus inter se manifestum est. Verbi gratia, pictæ tabulæ visui quidem videntur aliquid prominens & aliquid retrusum habere: at non tactui. & mel linguæ videtur dulce esse in aliquibus, at verò oculis ingratum. Itaque dici non potest vtrùm suaue sit purè & per se, an insuaue. Idem in D vnguento visuuenit: olfactum enim exhilarat, gustatui autem iniucundum est. Sic & euphorbium, quum oculis molestum sit, reliquis autem partibus corporis minimè: purè & simpliciter corporibus molestum sit nécne, dicere nequaquam poterimus. Item & aqua pluuia oculis quidem vtilis est, arteriam autem & pulmonem exasperat. nō aliter quàm oleum, quanuis superficiem allæuet. Præterea torpedo marina extremitatibus quidem corporis apposita, torpere E facit, at reliquo corpori apposita, dolorem nullum excitat. Itaque quale natura sit vnumquodque horum, dicere non poterimus: quale autem passim appareat, id verò à nobis dici possit. Plura huc afferre possemus: sed in his ne immoremur diutiùs quàm ratio instituti operis patitur, illud dicendum:

vnumquodque apparentium nobis sen-
sibilium varium sub sensus cadere: vt
malum, læue, odoratum, dulce, flauum.
Incertum ergo vtrùm has solas qualita-
tes, an potiùs vnicam tātùm qualitatem
habeat, sed ob sensuum instrumenta, a-
lio atque alio modo constituta, diuersas
habere videatur. an contrà, plures qui-
dem habeat qualitates quàm quæ nobis
apparent, sed earum aliquæ sub sensus
nostros non cadant. Nam vnicam ipsum
habere qualitatem, ex iis possit colligi
quæ antea diximus de cibo qui per cor-
pora nostra digeritur, & aqua quæ in ar-
bores diffunditur, & spiritu qui est in ti-
biis & tubis & id genus instrumētis. Po-
test enim fieri vt malum quoque vnifor-
me quidem sit, ipsum tamē varium con-
templemur, ob varietatem sensus in-
strumentorum circa quæ fit ipsius per-
ceptio. Rursum fieri posse vt malum plu-
res habeat qualitates quàm nobis appa-
reant, sic colligimus: Imaginemur ali-
quem qui à natiuitate tactum quidem
habeat & olfactum & gustum, auditu
autem & visu careat: hic putabit omni-
no nihil esse quod visu, nihil quod audi-
tu percipi possit, sed tres solas esse eas
qualitates quas percipere potest. Igitur
fieri potest vt quum quinque tantùm
sensibus præditi simus, ex qualitatibus
quæ malo insunt, eas solas percipiamus,
quarum perceptiuam facultatem habe-
mus: interim tamen subiectæ sint aliæ
quæ sub alia sensus instrumenta cadant,
quæ quidem nos non habeamus: pro-
pterea neque percipiamus quæ eorum
opera sint sensibilia. Sed natura (dicet a-
liquis) æqualiter metita est sensus ad
sensibilia. quæ natura? quum tam confu-
sa sit discrepantia apud Dogmaticos de
ipsius essentia? nam qui hoc ipsum diiu-
dicat, an natura sit, si quidem aliquis sit
è vulgo imperito, eum fide dignum illi
non censebunt: quòd si Philosophus sit,
pars erit discrepātiæ, & ipse in iudicium
vocabitur, non autem iudex erit. Porrò
si nihil absurdum est in eo vt dicamus
hasce omnes subesse malo qualitates
quas percipere nobis videmur, & plures
etiam his: aut contrà, ne eas quidem quę
sub sensus nostros cadunt: quale sit ma-
lum, incertum nobis erit. eademque &
in aliis sensibilibus ratio. Quum autem
sensus externa non comprehendant,

A ἕκαστον τῶν φαινομένων ἡμῖν αἰσθητῶν ποικί-
λον ὑποπίπτειν δοκεῖ. οἷον τὸ μῆλον, λεῖον, εὐώ-
δες, γλυκὺ, ξανθόν. ἄδηλον οὖν πότερόν πο-
τε ταύτας μόνας ὄντως ἔχει τὰς ποιότητας· ἢ
μονοποιὸν μέν ἐστι· παρὰ δὲ τὴν διάφορον
κατασκευὴν τῶν αἰσθητηρίων, διάφορον φαί-
νεται. ἢ καὶ πλείονας μὲν τῶν φαινομένων ἔχει
ποιότητας· ἡμῖν δ' οὐχ ὑποπίπτουσί τινες
αὐτῶν. μονοποιὸν μὲν γὰρ εἶναι, τοῦτο ἐνδέχεται
λογίζεσθαι ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρη-
B μένων περὶ τῆς εἰς τὰ σώματα ἀναδιδομένης
τροφῆς, καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ εἰς τὰ δένδρα ἀνα-
διδομένου, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐν αὐλοῖς καὶ σύ-
ριγξι καὶ τοῖς παραπλησίοις ὀργάνοις. δύνα-
ται γὰρ καὶ τὸ μῆλον μονοειδὲς μὲν εἶναι, διάφο-
ρον δὲ θεωρεῖσθαι παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν αἰ-
σθητηρίων περὶ ἃ γίνεται αὐτοῦ ἡ ἀντίληψις·
πλείονας δὲ τῶν φαινομένων ἡμῖν ποιοτήτων
ἔχειν τὸ μῆλον ποιότητας δύνασθαι, οὕτως
ἐπιλογιζόμεθα. ἐννοήσωμέν τινα ἐκ γενετῆς
C ἁφὴν μὲν ἔχοντα καὶ ὄσφρησιν καὶ γεῦσιν, μήτε δὲ
ἀκούοντα, μήτε ὁρῶντα, οὗτος τοίνυν ὑπο-
λήψεται, μήτε ὁρατόν τι εἶναι τὴν ἀρχὴν, μή-
τε ἀκουστόν· ἀλλὰ μόνα ἐκεῖνα τὰ τρία γένη
τῶν ποιοτήτων ὑπάρχειν ὧν ἀντιλαμβάνε-
σθαι δύναται. καὶ ἡμᾶς οὖν ἐνδέχεται τὰς
πέντε μόνας αἰσθήσεις ἔχοντας, μόνον ἀντι-
λαμβάνεσθαι, ἐκ τῶν περὶ τὸ μῆλον ποιοτή-
των, ὧν ἐσμὲν ἀντιληπτικοί· ὑποκεῖσθαι δὲ
ἄλλας οἷόν τέ ἐστιν ποιότητας, ὑποπιπτούσας
D ἑτέροις αἰσθητηρίοις, ὧν ἡμεῖς οὐ μετειλήφαμεν.
διὸ οὐδὲ ἀντιλαμβανόμεθα τῶν κατ' αὐτὰς αἰ-
σθητῶν. ἀλλ' ἡ φύσις συνεμέτρησε (φήσει
τις) τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὰ αἰσθητά. ποία φύ-
σις; διαφωνίας τοσαύτης ἀνεπικρίτου παρὰ
τοῖς Δογματικοῖς οὔσης περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς
κατ' αὐτήν; ὁ γὰρ ἐπικρίνων αὐτὸ τοῦτο, εἰ ἔστι
φύσις, εἰ μὲν ἰδιώτης εἴη, ἄπιστος ἔσται κατ'
αὐτούς· φιλόσοφος δὲ ὤν, μέρος ἔσται τῆς δια-
φωνίας, καὶ κρινόμενος αὐτὸς, ἀλλ' οὐ κριτής.
E πλὴν ἀλλ' εἰ ἐνεχώρει καὶ ταύτας πλείονας ὑ-
ποκεῖσθαι παρὰ τῷ μήλῳ τὰς ποιότητας, ὧν
ἀντιλαμβάνεσθαι δοκοῦμεν, καὶ πλείους τού-
των· ἢ πάλιν μηδὲ τὰς ἡμῖν ὑποπιπτούσας·
ἄδηλον ἡμῖν ἔσται ὁποῖόν ἐστι τὸ μῆλον. ὁ δ'
αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν λόγος. τῶν αἰσθήσεων μέντοι μὴ καταλαμβανουσῶν τὰ ἐκτὸς,

οὐδὲ ἡ

οὐδὲ ἡ διάνοια ταῦτα δύναται καταλαμβάνειν. ὥστε καὶ διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἡ περὶ τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων ἐποχὴ, συνάγεσθαι δοκεῖ.

Περὶ τοῦ τετάρτου τρόπου.

ἽΝΑ δὲ καὶ ἐπὶ μιᾶς ἑκάστης αἰσθήσεως στάντες τὸν λόγον, ἢ καὶ ἀφιστάμενοι τῶν αἰσθήσεων, ἔχωμεν καταλήγειν εἰς τὴν ἐποχήν, παραλαμβάνομεν καὶ τὸν τέταρτον τρόπον αὐτῆς. ἔστι δὲ οὗτος ὁ παρὰ τὰς περιστάσεις καλούμενος· περιστάσεις λεγόντων ἡμῶν τὰς διαθέσεις. θεωρεῖσθαι δὲ αὐτόν φαμεν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν, ἐν τῷ ἐγρηγορέναι ἢ καθεύδειν, παρὰ τὰς ἡλικίας, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἢ ἠρεμεῖν, παρὰ τὸ μισεῖν ἢ φιλεῖν, παρὰ τὸ ἐνδεὲς εἶναι, ἢ κεκορεσμένους, παρὰ τὸ μεθύειν ἢ νήφειν, παρὰ τὰς προδιαθέσεις, παρὰ τὸ θαρρεῖν ἢ δεδιέναι, ἢ παρὰ τὸ λυπεῖσθαι ἢ χαίρειν. οἷον, παρὰ μὲν τὸ κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν ἔχειν, ἀνόμοια ὑποπίπτει τὰ πράγματα· ἐπεὶ οἱ μὲν φρενιτίζοντες καὶ οἱ θεοφορούμενοι, δαιμόνων ἀκούειν δοκοῦσιν· ἡμεῖς δὲ οὔ. ὁμοίως δὲ ἀποφορᾶς στύρακος ἢ λιβανωτοῦ, ἤ τινος τοιούτου καὶ ἄλλων πλειόνων, ἀντιλαμβάνεσθαι πολλάκις λέγουσιν, ἡμῶν μὴ αἰσθανομένων. καὶ τὸ αὐτὸ ὕδωρ φλεγμαίνουσι μὲν τόποις ἐπιχεόμενον, ζεστὸν εἶναι δοκεῖ, ἡμῖν δὲ χλιαρόν· καὶ τὸ αὐτὸ ἱμάτιον τοῖς μὲν ὑπόσφαγμα ἔχουσι, φαίνεται κορρόν, ἐμοὶ δὲ οὔ. καὶ τὸ αὐτὸ μέλι ἐμοὶ μὲν φαίνεται γλυκύ, τοῖς δὲ ἰκτερικοῖς πικρόν. εἰ δέ τις λέγοι ὅτι χυμῶν τινων παραπλοκὴ ἀνοικείας φαντασίας ἐκ τῶν ὑποκειμένων ποιεῖ τοῖς παρὰ φύσιν ἔχουσι, λεκτέον, ὅτι ἐπεὶ καὶ οἱ ὑγιαίνοντες χυμοὺς ἔχουσιν ἀναμεμιγμένους, δύναται ταῦτα τὰ ἐκτὸς ὑποκείμενα τοιαῦτα ὄντα φύσει, ὁποῖα φαίνεται τοῖς παρὰ φύσιν ἔχειν λεγομένοις, ἑτεροῖα φαίνεσθαι ποιεῖν τοῖς ὑγιαίνουσι. τὸ γὰρ ἐκείνοις μὲν τοῖς χυμοῖς μεταβλητικὴν τῶν ὑποκειμένων διδόναι δύναμιν, τούτοις δὲ μή, πλασματικόν ἐστι. ἐπεὶ καὶ ὥσπερ οἱ ὑγιαίνοντες κατὰ φύσιν μὲν τὴν τῶν ὑγιαινόντων ἔχουσι, παρὰ φύσιν δὲ τὴν τῶν νοσούντων, οὕτως καὶ οἱ νοσοῦντες, παρὰ φύσιν μὲν ἔχουσι τὴν τῶν ὑγιαινόντων, κατὰ φύσιν δὲ τὴν τῶν νοσούντων. ὥστε κἀκείνοις πρός τι κατὰ φύσιν ἔχουσι πιστευτέον.

A ne intellectus quidem ea comprehendere potest. Itaque hac quoque ratione epoche de externis subiectis induci videbitur.

De quarto modo.

VT autem vnumquenque sensum disputatione nostra percurrentes, aut à sensibus discedentes, ad epochen deuenire possimus, etiam quartum eius modum assumimus. Est autē is qui περὶ τὰς περιστάσεις vocatur. quo nomine intel-
B ligimus τὰς διαθέσεις, *id est, vel habitus vel dispositiones.* eius autem contemplationem consistere dicimus in eo quod secūdum naturam aut quod præter naturam est, in vigilia aut somno, in ætatibus, in motu aut quiete, in odio aut amore, in inedia aut saturitate, in eo si ebrij simus aut non potissimem in prodiathesibus, *id est, vel prædispositionibus vel prahabitudinibus*, in confidentia aut metu, in mœrore aut gaudio. Exempli gratia, Prout vel secundùm naturam vel præter eam nos habemus, aliter atque aliter res sub sen-
C sus nostros cadūt. nam phrenitici & qui numine sunt afflati, dæmonas audire sibi vidētur, nos autem minimè. Iidem se & odorem sæpe percipere dicunt qui à styrace aut thure, aut aliquo huiusmodi emittatur, aliáque complura: quum nihil tale sensu vsurpemus. Præterea, eadem aqua inflammatis partibus infusa, feruida videtur esse, at nobis, tepida: Et eadem vestis iis qui hyposphagma habent, videtur esse sanguinea, at mihi non: Et idem mel mihi dulce, at icteri-
D cis amarum. Quòd si quis dicat humorum quorundam admistionem in iis qui præter naturam se habent, elicere non consentaneas phantasias à subiectis: respondendū est: Quoniam etiam qui sani sunt, humores habent permistos, hi possunt facere vt externa subiecta, quę talia sunt natura qualia apparent præter naturam se habentibus, diuersa appareant sanis. Nam illis quidem humoribus attribuere facultatem mutandi subiecta, his autem non, nugatorium est. Nam
E sicut sani quidem, secundum naturam sanorum se habent, præter naturam autem ægrotantium: sic qui ægrotant, pręter naturam quidem se habent sanorum, secundum naturam autem ægrotantium. quare etiam illis fides adhibenda est in eo ad quod se habent secundùm naturam.

Ex somno autem aut vigilia diuersæ A fiunt phantasiæ: quia quas phantasias in somnis concipimus, non easdem vigilantes: nec rursum quas vigilantes, easdem in somnis. itaque existentia earum fit non simpliciter, sed ad aliquid, ad somnum videlicet aut ad vigiliam. Meritò igitur ea in somnis videmus quæ, dum vigilamus, inexistentia sunt: quum alioqui per se nequaquam sint inexistentia: existunt enim in somnis. quemadmodum & ea quæ existunt dum vigilamus, existere dicuntur, B etiamsi non existant in somnis. Ex ætatibus autem: quoniam idem aër senibus quidem frigidus esse videtur, aliis qui in ætatis flore sunt, bene temperatus. & idem cibus, senibus quidem, tenuis videtur, at iis qui florent ætate, crassus. Eodem modo & vox eadem, aliis quidem depressa esse videtur, aliis autem alta. Sic verò & ad appetendas aut fugiendas res impelluntur qui ætatibus inter se differunt. Verbi gratia, Pueris sphæra & trochus in pretio sunt: at ij qui ætatem virilem attigerunt, C alia his præferunt: rursus alia senes. Ex quibus colligitur, diuersas elici phantasias ab iisdem subiectis, ob diuersas ætates. Ex motu autem aut quiete dissimiles videntur res: nam quæ stantes videmus immota, ea præternauigantes moueri putamus. Ex amore autem vel odio: quia carnes suillas nonnulli mirum in modum auersantur, quum alij lubentissimè iis vescantur. Multi etiam amicas pulchras habentes, pulcherrimas ipsas esse autumant. D Ex fame autem aut saturitate: quia eundem cibum famelici suauem iudicant: saturi, insuauem. Ex eo autem si quis sit ebrius aut non potus: quia quæ non poti turpia esse existimamus, ea nobis madidis minimè turpia videntur. Ex præhabitudinibus autem: quia idem vinum iis quidem qui palmulas aut caricas paulo antè esitauerint, acidum esse videtur: contrà, iis qui nuces aut cicer, suaue. Item balnei parastas eos quidem qui ingrediuntur, calefacit: at eos qui egrediuntur, frigefacit, E si in ipsa commorentur. Ex confidentia autem aut metu: quia eadem res meticuloso quidem timenda & horrenda videtur: audaciori autem, minimè.

Παρὰ δὲ τὸ ὑπνοῦν ἢ ἐγρηγορέναι διάφοροι γίνονται φαντασίαι· ἐπεὶ ὡς καθ' ὕπνους φανταζόμεθα, οὐ φανταζόμεθα ἐγρηγορότες· οὐδὲ ὡς φανταζόμεθα ἐγρηγορότες, καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους φανταζόμεθα. ὥστε εἶναι αὐταῖς ἢ μὴ εἶναι γίνεσθαι οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ πρός τι· πρὸς γὰρ τὸ καθ' ὕπνους ἢ πρὸς ἐγρήγορσιν. εἰκότως οὖν καθ' ὕπνους ὁρῶμεν ταῦτα ἃ ἔστιν ἐν τῷ ἐγρηγορέναι ἀνύπαρκτα, οὐκ ἐν ᾧ καθάπαξ ἀνύπαρκτα ὄντα. ἔστι γὰρ καθ' ὕπνους, ὥσπερ τὰ ὕπαρ ἔστιν, κἂν μὴ ᾖ καθ' ὕπνους. παρὰ δὲ τὰς ἡλικίας, ὅτι ὁ αὐτὸς ἀὴρ τοῖς μὲν γέρουσι ψυχρὸς εἶναι δοκεῖ, τοῖς δὲ ἀκμάζουσιν εὔκρατος. καὶ τὸ αὐτὸ βρῶμα τοῖς μὲν πρεσβυτέροις ἀμαυρὸν φαίνεται, τοῖς δὲ ἀκμάζουσι κατακορές. καὶ φωνὴ ὁμοίως ἡ αὐτὴ τοῖς μὲν ἀμαυρὰ δοκεῖ τυγχάνειν, τοῖς δ' ἐξάκουστος. καὶ παρὰ τὰς αἱρέσεις δὲ καὶ φυγὰς ἀνομοίως κινοῦνται, οἱ ταῖς ἡλικίαις διαφέροντες. παισὶ μὲν γὰρ, εἰ τύχοι, σφαῖραι καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἰσίν· οἱ ἀκμάζοντες δὲ, ἄλλα αἱροῦνται, καὶ ἄλλα οἱ γέροντες. ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι διάφοροι γίνονται φαντασίαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὑποκειμένων καὶ παρὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας. παρὰ δὲ τὸ κινεῖσθαι ἢ ἠρεμεῖν, ἀνόμοια φαίνεται τὰ πράγματα. ἐπεὶ ἃ ἀφεστῶτες ὁρῶμεν ἀτρεμοῦντα, ταῦτα παραπλέοντες κινεῖσθαι δοκοῦμεν. παρὰ δὲ τὸ φιλεῖν ἢ μισεῖν· ὅτι κρέα ὕεια τινὲς μὲν ἀποστρέφονται καθ' ὑπερβολήν, τινὲς δὲ ἡδέως προσφέρονται. [ὅθεν καὶ Μένανδρος ἔφη, οἷος δὲ καὶ τὴν ὄψιν εἶναι φαίνεται, ἀφ' οὗ τοιοῦτος γέγονεν οἷον θηρίον, τὸ μηδένα ἀδικεῖν, καὶ καλοὺς ἡμᾶς ποιεῖ.] πολλοὶ καὶ ἐρωμένας αἰσχρὰς ἔχοντες, ὡραιοτάτας αὐτὰς εἶναι δοκοῦσι. παρὰ δὲ τὸ πεινῆν ἢ κεκορέσθαι, ὅτι τὸ αὐτὸ ἔδεσμα τοῖς μὲν πεινῶσιν ἥδιστον εἶναι δοκεῖ, τοῖς δὲ κεκορεσμένοις, ἀηδές. παρὰ δὲ τὸ μεθύειν ἢ νήφειν, ὅτι ἃ νήφοντες αἰσχρὰ εἶναι δοκοῦμεν, ταῦτα ἡμῖν μεθύουσιν οὐκ αἰσχρὰ φαίνεται. παρὰ δὲ τὰς προδιαθέσεις ὅτι ὁ αὐτὸς οἶνος τοῖς μὲν φοίνικας ἢ ἰσχάδας προφαγοῦσιν, ὀξώδης φαίνεται· τοῖς δὲ κάρυα ἢ ἐρεβίνθους προσενεγκαμένοις, ἡδὺς εἶναι δοκεῖ. καὶ ἡ τοῦ βαλανείου παστάς, τοὺς μὲν ἔξωθεν εἰσιόντας θερμαίνει, ψύχει δὲ τοὺς ἐξιόντας, εἰ ἐν αὐτῇ διατρίβοιεν. παρὰ δὲ τὸ φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν, ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ μὲν δειλῷ φοβερὸν καὶ δεινὸν εἶναι δοκεῖ, τῷ δὲ θαρραλεωτέρῳ οὐδαμῶς.

παρὰ

παρὰ δὲ τὸ λυπεῖσθαι ἢ χαίρειν· ὅτι τὰ αὐτὰ πράγματα τοῖς μὲν λυπουμένοις ἐστὶν ἐπαχθῆ, τοῖς δὲ χαίρουσιν, ἡδέα. τοσαύτης οὖν οὔσης ἀνωμαλίας καὶ παρὰ τὰς διαθέσεις, καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἐν ταῖς διαθέσεσι τῶν ἀνθρώπων γινομένων, ὁποῖον μὲν ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἑκάστῳ φαίνεται, ῥᾴδιον ἴσως εἰπεῖν· ὁποῖον δέ ἐστιν, οὐκέτι. ἐπεὶ καὶ ἀνεπίκριτός ἐστιν ἡ ἀνωμαλία. ὁ γὰρ ἐπικρίνων ταύτην, ἤτοι ἔν τισιν τῶν προειρημένων διαθέσεων ἐστὶν, ἢ ἐν οὐδεμιᾷ τὸ παράπαν ἐστὶ διαθέσει. τὸ μὲν οὖν λέγειν ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ διαθέσει τὸ σύνολόν ἐστιν, οἷον οὔτε ὑγιαίνει, οὔτε νοσεῖ, οὔτε κινεῖται, οὔτε ἠρεμεῖ, οὔτε ἔν τινι ἡλικίᾳ ἐστὶ, ἀπήλλακται δὲ καὶ τῶν ἄλλων διαθέσεων, τελέως ἀπεμφαίνει. εἰ δὲ ἔν τινι διαθέσει ὢν, κρινεῖ τὰς φαντασίας, μέρος ἔσται τῆς διαφωνίας. καὶ ἄλλως, οὐκ εἰλικρινὴς τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων ἐστὶ κριτὴς, διὰ τὸ τεθολῶσθαι ταῖς διαθέσεσιν ἐν αἷς ἐστιν. οὔτε οὖν ὁ ἐγρηγορὼς δύναται συγκρίνειν τὰς τῶν καθευδόντων φαντασίας ταῖς τῶν ἐγρηγορότων, οὔτε ὁ ὑγιαίνων, τὰς τῶν νοσούντων καὶ τὰς τῶν ὑγιαινόντων. τοῖς γὰρ παροῦσι καὶ κινοῦσιν ἡμᾶς κατὰ τὸ παρὸν συγκατατιθέμεθα μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ παροῦσι. καὶ ἄλλως δὲ ἀνεπίκριτός ἐστιν ἡ τῶν τοιούτων φαντασιῶν ἀνωμαλία. ὁ γὰρ προκρίνων φαντασίαν φαντασίας, καὶ περίστασιν περιστάσεως, ἤτοι ἀκρίτως καὶ ἄνευ ἀποδείξεως τοῦτο ποιεῖ, ἢ κρίνων καὶ ἀποδεικνύς· ἀλλ' οὔτε ἄνευ τούτων. ἄπιστος γὰρ ἔσται· οὔτε σὺν τούτοις· εἰ γὰρ κρινεῖ τὰς φαντασίας, πάντως κριτηρίῳ κρινεῖ. τοῦτο οὖν τὸ κριτήριον ἤτοι ἀληθὲς εἶναι λέξει ἢ ψευδές. ἀλλ' εἰ μὲν ψευδές, ἄπιστον ἔσται. εἰ δὲ ἀληθὲς εἶναι τοῦτο φήσει, ἤτοι ἄνευ ἀποδείξεως λέξει ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ κριτήριον, ἢ μετὰ ἀποδείξεως· καὶ εἰ μὲν ἄνευ ἀποδείξεως, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ μετὰ ἀποδείξεως, πάντως δεήσει καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἀληθῆ εἶναι, ἐπεὶ ἄπιστος ἔσται. ἀληθῆ οὖν λέξει τὴν ἀπόδειξιν τὴν εἰς τὴν πίστωσιν τοῦ κριτηρίου λαμβανομένην· πότερον κεκρικὼς αὐτὴν, ἢ μὴ κεκρικώς; εἰ μὲν γὰρ μὴ κρίνας, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ κρίνας, δηλονότι κριτηρίῳ φήσει κεκρικέναι· οὗ κριτηρίου ζητήσομεν ἀπόδειξιν, κἀκείνης κριτήριον. χρῄζει γὰρ ἀεὶ καὶ ἡ ἀπόδειξις κριτηρίου, ἵνα βεβαιωθῇ·

A Ex mœrore autem aut gaudio: quia res eædem mœrore affectis sunt molestæ, lætis verò iucundæ. Quum igitur tanta sit inæqualitas & discrepantia etiam in habitibus, & quum homines modò in his, modò in illis habitibus sint constituti: quale quidem vnumquodque subiectum cuique videatur, facile, opinor, fuerit dicere: sed quale sit, pronuntiare, id verò non item. indiiudicabilis enim est discrepantia: quum qui eam diiudicat, aut in aliquo versetur illorum quos diximus habituum, aut in nullo prorsus: B Sed dicere eum in nullo esse habitu, nimirum eum neque valere neque ægrotare, neque moueri neq; quiescere, nec in vlla esse ætate, & à reliquis etiam habitibus vacuum esse: prorsus absurdum est. quòd si in aliquo habitu constitutus diiudicabit phantasias, pars ipse erit discordiæ. Præterea non erit sincerus externorum subiectorum iudex, quòd inquinatus sit habitibus in quibus versatur. nam neq; qui vigilat, dormientium phantasias cum vigilantium phantasiis C conferre potest, nec sanus ægrotantium & sanorum phantasias inter se comparare. Nam præsentibus & mouētib. nos, ad præsens assentimur potiùs quàm non præsentibus. Alio etiam modo indiiudicabilis est talium phantasiarum discrepantia. nam qui phantasiam phantasiæ præfert, & habitum habitui, aut sine diiudicatione & sine demonstratione hoc facit, aut diiudicans & demonstrās. sed neque sine his: nam fide carebit. neque cum his: nam si diiudicabit phantasias, D omnino diiudicabit criterio, *id est, iudicandi instrumento*. at hoc criterium aut verum esse dicet, aut falsum. sed si quidem falsum, ipsum fide carebit. sin autē verū esse hoc dicet, aut absq; demōstratione dicet verū esse criterium, aut cū demonstratione. & si quidem absq; demonstratione, fide carebit: si autē cum demonstratione, omnino oportebit ipsā quoq; demonstrationē verā esse, alioqui fidem non obtinebit. Verā igitur esse dicet demonstrationem quæ in criterij cōfirmationem adhibebitur: vtrū ea à se diiudi- E cata, an non diiudicata: nam si non diiudicauerit, fide carebit: sin diiudicauerit, nimirum criterio se diiudicasse dicet. cuius criterij nos demōstrationem quæremus: & ipsius demonstrationis rursus criterium. eget enim semper etiam demonstratio criterio, vt confirmetur:

προκρίνειν τινάς, ἀδύνατόν τις ἐπιχειρεῖ. εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς καὶ ἄνευ ἀποδείξεως ποιήσεται τὴν ἀπόφασιν, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ ἀποδείξει βουλήσεται χρήσασθαι, εἰ μὲν ψευδῆ λέξει τὴν ἀπόδειξιν εἶναι, ἑαυτὸν περιτρέψει· ἀληθῆ δὲ λέγων τὴν ἀπόδειξιν εἶναι, αἰτηθήσεται ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθῆ αὐτὴν εἶναι, κἀκείνης ἄλλην, ἐπεὶ καὶ αὐτὴν ἀληθῆ εἶναι δεῖ· καὶ μέχρις ἀπείρου. ἀδύνατον δὲ ἔσται ἀπείρους ἀποδείξεις παραστῆσαι. οὐκοῦν οὐδὲ μετὰ ἀποδείξεως δυνήσεται προκρίνειν φαντασίαν φαντασίας. εἰ δὲ μήτε ἄνευ ἀποδείξεως, μήτε μετὰ ἀποδείξεως δυνατὸς ἔσται τις ἐπικρίνειν τὰς προειρημένας φαντασίας, συνάγεται ἡ ἐποχή· ὁποῖον μὲν φαίνεται ἕκαστον κατὰ τήνδε τὴν θέσιν, ἢ κατὰ τόδε τὸ διάστημα, ἢ ἐν τῷδε, εἰπεῖν ἴσως δυναμένων ἡμῶν· ὁποῖον δέ ἐστιν ὡς πρὸς τὴν φύσιν, ἀδυνατούντων ἀποφαίνεσθαι, διὰ τὰ προειρημένα.

A alias aliis præferre, impossibilia aggreditur. nam si simpliciter & sine demonstratione de iis pronuntiauerit, fidem non impetrabit: demonstrationem autem adhibere volés, si quidem falsam dicet esse demonstrationem, seipsum euertet: at si veram esse dicat, cogetur afferre demonstrationem qua ostendat illam veram esse: huius rursum aliam: quia & hanc veram esse oportet: & vsque in infinitum. Impossibile autem erit infinitas demonstrationes proferre. Quare B ne cum demonstratione quidem phantasiam phātasiæ præferre poterit. Quòd si nec cum demonstratione, nec sine ea poterit quisquam supradictas phantasias diiudicare, infertur hinc epoche: quum, quale appareat vnumquodque secundùm hanc positionem, aut hoc interuallum, aut in hoc, dicere quidem possimus: quale autem secundùm naturam sit, ob ea quæ antè dicta fuerunt, pronuntiare nequeamus.

Περὶ τοῦ ἕκτου τρόπου.

Ἕκτος ἐστὶ τρόπος ὁ παρὰ τὰς ἐπιμιξίας, καθ' ὃν συνάγομεν ὅτι ἐπεὶ μηδὲν τῶν ὑποκειμένων καθ' ἑαυτὸ ἡμῖν ὑποπίπτει, ἀλλὰ σύν τινι, ὁποῖον μέν ἐστι τὸ μῖγμα, ἔκ τε τοῦ ἐκτὸς, καὶ τοῦ μεθ' οὗ συνθεωρεῖται, τάχα δυνατὸν εἰπεῖν· ὁποῖον δέ ἐστι τὸ ἐκτὸς ὑποκείμενον εἰλικρινῶς, οὐκ ἂν ἔχοιμεν λέγειν. ὅτι δὲ οὐδὲν τῶν ἐκτὸς καθ' ἑαυτὸ ὑποπίπτει, ἀλλὰ πάντως σύν τινι· καὶ ὅτι παρὰ τοῦτο ἀλλοῖον θεωρεῖται, πρόδηλον εἶναι νομίζω. τὸ γοῦν ἡμέτερον χρῶμα ἀλλοῖον μὲν ὁρᾶται ἐν θερμῷ ἀέρι, ἀλλοῖον δὲ ἐν τῷ ψυχρῷ. καὶ οὐκ ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν ὁποῖόν ἐστι τῇ φύσει τὸ χρῶμα ἡμῶν, ἀλλ' ὁποῖον σὺν ἑκατέρῳ τούτων θεωρεῖται. καὶ ἡ αὐτὴ φωνὴ ἀλλοία μὲν φαίνεται σὺν λεπτῷ ἀέρι, ἀλλοία δὲ σὺν παχυμερεῖ. καὶ τὰ ἀρώματα ἐν βαλανείῳ καὶ ἡλίῳ πληκτικώτερα μᾶλλόν ἐστιν, ἢ ἐν τῷ ἀέρι κατεψυγμένῳ. καὶ τὸ σῶμα ὑπὸ ὕδατος μὲν περιεχόμενον, κοῦφόν ἐστιν· ὑπὸ δὲ ἀέρος, βαρύ. ἵνα δὲ καὶ τῆς ἔξωθεν ἐπιμιξίας ἀποστῶμεν, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς καὶ χιτῶνας καὶ ὑγρά. τὰ οὖν ὁρατὰ ἐπεὶ μὴ ἄνευ τούτων θεωρεῖται, οὐ καταληφθήσεται πρὸς ἀκρίβειαν· τοῦ γὰρ μίγματος ἀντιλαμβανόμεθα. καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἰκτεριῶντες πάντα ὠχρὰ ὁρῶσιν· οἱ δὲ ὑπόσφαγμα ἔχοντες, ὕφαιμα.

De sexto modo.

C SExtus autem modus est ex admistionibus. ex quo inferimus, quum nullū subiectum sub sensus nostros ipsum per se cadat, sed cum aliquo: qualis quidem sit permistio, & ex externo, & ex eó quocum cernitur, posse nos fortasse dicere: quale autem sit externum subiectū purè & sincerè, nequaquam dicere posse. Nihil autem eorum quæ sunt extrinsecus, per se sub sensum cadere, sed omnino cum aliquo, (ex quo fit vt diuersum contemplantibus appareat) manifestum esse arbitror. D Nam color noster, diuersus cernitur in calido aëre, ab eo qui in frigido cernitur. nec dicere possimus qualis sit natura color noster, sed qualem eum cum vtrolibet horum contemplemur. Itidem & eadem vox, alia apparet cum tenui aëre, alia cum crasso. Et aromata in balneo ac Sole odore suo vehementiùs pungunt quàm in aëre frigido. Et corpus, quum ipsum ambit aqua, leue est: quum aër, graue. Vt autem etiam externam admistionē omittamus, oculi nostri in seipsis habent & tunicas & hu- E miditates. visibilia igitur quia absq; his cernere non possumus, non percipientur exactè & purè. cū admistione enim percipimus. ac propterea ictericis quidem omnia pallida videntur esse, hyposphagma autem habentibus, sanguinea.

Item, quia eadem vox, alia apparet in patentibus locis & planis, alia in angustis & tortuosis: & alia in puro aere, alia in turbido: verisimile est nos purè vocem non percipere. nam aures obliqua habent foramina atque angusta, & vaporosis exhalationibus quæ a locis capiti vicinis ferri dicuntur, turbidæ sunt & inquinatæ. Quinetiam in naribus & in locis gustatus si materiæ subiectæ sint, cum illis percipimus gustabilia & odorabilia, non autem purè. Itaque propter admistiones, qualia exacte sint externa subiecta, sensus non percipiunt. Sed nec ipse intellectus percipit, ob hanc potissimum causam, quod sensus duces ipsius errent: verùm & ob eam fortasse, quòd ipse cum iis quæ a sensibus nunciantur, commistionem aliquam propriam faciat. * siue circa cerebrum, siue circa cor, siue circa aliquam aliam animalis partem hoc statuere quis velit. Itaque ex hoc etiam modo videmus nos de natura externorum subiectorum nihil habentes quod dicamus, assensum retinere cogi.

A καὶ ἐπεὶ ἡ φωνὴ ἡ αὐτὴ, ἀλλοία μὲν φαίνεται ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις, ἀλλοία δὲ ἐν στενοῖς καὶ ἑλικώδεσι· καὶ ἀλλοία μὲν ἐν καθαρῷ ἀέρι, ἀλλοία δὲ ἐν τεθολωμένῳ, εἰκός ἐστι μὴ ἀντιλαμβάνεσθαι ἡμᾶς εἰλικρινῶς τῆς φωνῆς· τὰ γὰρ ὦτα σκολιόπορά ἐστι, καὶ στενόπορα, καὶ ἀτμώδεσιν ἀποφορήσεσιν, αἳ δὴ ἀπὸ τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν φέρεσθαι λέγονται, τεθολωμένα. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς μυξωτῆρσι, καὶ ἐν τοῖς γεύσεως τόποις ὑλῶν ὑποκειμένων, B μετ' ἐκείνων ἀντιλαμβανόμεθα τῶν γευστῶν καὶ τῶν ὀσφρητῶν, ἀλλ' οὐκ εἰλικρινῶς. ὥστε διὰ τὰς ἐπιμιξίας αἱ αἰσθήσεις οὐκ ἀντιλαμβάνονται, ὁποῖα πρὸς ἀκρίβειαν τὰ ἐκτὸς ὑποκείμενά ἐστιν. ἀλλ' οὐδὲ ἡ διάνοια· μάλιστα μὲν, ἐπεὶ αἱ ὁδηγοὶ αὐτῆς αἰσθήσεις σφάλλονται· ἴσως δὲ καὶ αὐτὴ ἐπιμιξίαν τινὰ ἰδίαν ποιεῖται πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἀναγγελλόμενα· [περὶ γὰρ ἕκαστον ποιεῖται τῶν τόπων ἐν οἷς τὸ ἡγεμονικὸν ἔχει· καὶ ὁποῖον εἶναι δοκοῦσιν C οἱ δογματικοί, χυμούς τινας ὑποκειμένους θεωροῦμεν.] εἴτε περὶ ἐγκέφαλον, εἴτε περὶ καρδίαν, εἴτε περὶ ὅ, τι δήποτε δὴ μέρος τοῦ ζώου τοῦτο τίθεσθαι βούλοιτό τις. καὶ κατὰ τοῦτον οὖν τὸν τρόπον ὁρῶμεν, ὅτι περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων οὐδὲν εἰπεῖν ἔχοντες ἐπέχειν ἀναγκαζόμεθα.

De septimo modo.

SEPTIMVM esse dicebamus modum ex quantitatibus & constitutionibus subiectorum. *σκευασίας, id est, constitutiones*, appellantes generaliter *τὰς συνθέσεις, id est, compositiones.* Nos autem per hunc quoque modum assensum retinere de natura rerum cogi manifestum est. Verbi gratia: ramenta cornu caprini apparent quidem alba, simpliciter & sine cōpositione ea intuentibus: composita autem in ipsius cornu essentia, nigra apparent cernentibus. Itidem & argenti ramenta si seorsum fuerint, nigra apparēt: at cum toto, tanquam alba sub sensum nostrum cadunt. Quin & Tænarei lapidis partes quidem albæ videntur, quum læuigatæ fuerint: at cum toto, flauæ. Similiter & arenæ separatæ aliæ ab aliis, asperæ apparent: at in aceruum compositæ, molles à sensu percipiuntur. Præterea elleborum, si tenue & lanuginosum

Περὶ τοῦ ἑβδόμου τρόπου.

D Ἕβδομον τρόπον ἐλέγομεν εἶναι τὸν παρὰ τὰς ποσότητας καὶ σκευασίας τῶν ὑποκειμένων. σκευασίας λέγοντες κοινῶς τὰς συνθέσεις. ὅτι δὲ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπέχειν ἀναγκαζόμεθα περὶ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, δῆλον. οἷον γοῦν τὰ ξέσματα τοῦ κέρατος τῆς αἰγὸς φαίνεται μὲν λευκά, ἁπλῶς καὶ ἄνευ συνθέσεως θεωρούμενα· συντιθέμενα δὲ ἐν τῇ τοῦ κέρατος ὑπάρξει, μέλανα θεωρεῖται. καὶ τοῦ ἀργύρου τὰ μέρη τὰ ῥινήματα κατ' ἰδίαν μὲν ὄντα, μέλανα φαίνεται· σὺν δὲ τῷ ὅλῳ, ὡς λευκὰ E ὑποπίπτει. καὶ τοῦ Ταιναρείας λίθου τὰ μὲν μέρη λευκὰ ὁρᾶται ὅταν λεανθῇ· σὺν δὲ τῷ ὅλῳ ξανθὰ φαίνεται. καὶ αἱ ἀπ' ἀλλήλων ἐσκεδασμέναι ψάμμοι τραχεῖαι φαίνονται· ὡς σωρὸς δὲ συντεθεῖσαι, ἁπαλῶς κινοῦσι τὴν αἴσθησιν· καὶ ὁ ἑλλέβορος λεπτὸς μὲν καὶ χνοώδης προσφε-

προσφερόμενος, πνιγμὸν ἐπιφέρει, χυλώδης δὲ ὤν, οὐκέτι. καὶ ὁ οἶνος συμμέτρως μὲν πινόμενος ῥώννυσιν ἡμᾶς· πλείων δὲ λαμβανόμενος παραλύει τὸ σῶμα. καὶ ἡ τροφὴ παραπλησίως παρὰ τὴν ποσότητα, διάφορον ἐπιδείκνυται δύναμιν. πολλάκις γοῦν διὰ τὸ πολὺ προσενεχθῆναι, καθαίρει τὸ σῶμα, διά τε ἀπεψιῶν καὶ χολερικῶν παθῶν. ἕξομεν οὖν καὶ ἐνταῦθα λέγειν ὁποῖόν ἐστι τοῦ κέρατος τὸ λεπτὸν, καὶ ὁποῖον τὸ ἐκ πολλῶν λεπτομερῶν συγκείμενον· καὶ ὁποῖος μέν ἐστιν ὁ μικρομερὴς ἄργυρος, ὁποῖος δὲ ὁ ἐκ πολλῶν μικρομερῶν συγκείμενος· καὶ ὁποία μὲν ἡ ἀκαριαία Ταιναρία λίθος, ὁποία δὲ ἡ ἐκ πολλῶν μικρῶν συγκειμένη. καὶ ἐπὶ τῆς ψάμμου καὶ τοῦ ἐλλεβόρου, καὶ τοῦ οἴνου, καὶ τῆς τροφῆς, τὸ πρός τι· τὴν μέντοι φύσιν τοῦ πράγματος καθ' ἑαυτὴν, οὐκέτι, διὰ τὴν παρὰ τὰς συνθέσεις τῶν φαντασιῶν ἀνωμαλίαν. καθόλου γὰρ δοκεῖ καὶ τὰ ὠφέλιμα λυπηρὰ γίνεσθαι παρὰ τὴν κατὰ ποσότητα ἄμετρον αὐτῶν χρῆσιν· καὶ τὰ βλαβερὰ εἶναι δοκοῦντα ἐν τῷ καθ' ὑπερβολὴν ἀκαριαῖα παραλαμβάνεσθαι, μὴ λυπεῖν. μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ μάλιστα τὸ κατὰ τὰς ἰατρικὰς δυνάμεις θεωρούμενον· ἐν αἷς ἡ μὲν πρὸς ἀκρίβειαν μίξις τῶν ἁπλῶν φαρμάκων, ὠφέλιμον ποιεῖ τὸ σύνθετον, ῥοπῆς δὲ βραχυτάτης ἐνίοτε παροραθείσης, οὐ μόνον οὐκ ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ βλαβερώτατον, καὶ δηλητήριον πολλάκις. οὕτως ὁ κατὰ τὰς ποσότητας καὶ σκευασίας λόγος συγχεῖ τὴν τῶν ὑποκειμένων ὕπαρξιν. διόπερ εἰκότως ἂν καὶ οὗτος ὁ τρόπος εἰς ἐποχὴν ἡμᾶς περιάγοι, μὴ δυναμένους εἰλικρινῶς ἀποφήνασθαι περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων.

quis ipsum edat, suffocationem affert: sin autem crassum, non item. Insuper & vinum si moderate bibatur, corroborat nos: si largiùs quàm par est, sumatur, corpus frangit & dissoluit. Sic etiam cibus pro quãtitate diuersam facultatem profert. sępe enim largior cibus sumptus corpus purgat per cruditates & cholericas passiones. Poterimus igitur in his quoq; dicere qualis sit ipsius cornu pars illa tenuis, & quale cornu quod ex multis tenuibus particulis compositum est: quales argẽti minutæ particulæ, & quale argentum ex multis minutis particulis conflatum: qualis item minutissimus Tænareus lapis, rursus qualis qui ex multis minutis conflatus. & in arenis & in elleboro & in vino & in cibo, relationem ad aliquid: at verò naturam rerum per se non item: propter phantasiarum discrepantiam, quæ ex compositionibus contingit. Generaliter enim videntur, etiam vtilia, noxia esse quantitatem mediocrem in earum vsu excedentibus: contrà quæ noxia esse putantur, si perquam exigua mensura sumantur, minimè nocere. confirmat autem quod dico illud maximè quod in medicis facultatibus obseruatur. in quib. si exacte commisceantur simplicia medicamenta, vtilem reddunt compositionem: si tantillo plus vel minus per incuriam positũ fuerit, perniciosissima fit, & sæpe etiam toxicum: nedum sit vtilis. Sic ergo quantitatum & compositionum ratio, externorum subiectorum existentiam confundit. ideóque non abs re hic etiam modus ad epochen nos redigat, vt qui purè de natura externi cuiusque subiecti pronuntiare non valeamus.

Περὶ τοῦ ὀγδόου τρόπου.

Ὄγδοός ἐστι τρόπος ὁ ἀπὸ τοῦ πρός τι, καθ' ὃν συνάγομεν ὅτι ἐπεὶ πάντα ἐστὶ πρός τι, περὶ τοῦ τίνα ἐστὶν ἁπλῶς καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν, ἐφέξομεν. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γινώσκειν, ὅτι ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις, τῷ (ἔστι) καταχρώμεθα ἀντὶ τοῦ (φαίνεται.) δυνάμει τοῦτο λέγοντες, πρός τι πάντα φαίνεται. τοῦτο δὲ διχῶς λέγεται· ἅπαξ μὲν ὡς πρὸς τὸ κρῖνον. τὸ γὰρ ἐκτὸς ὑποκείμενον καὶ κρινόμενον, πρὸς τὸ κρῖνον φαίνεται. καθ' ἕτερον δὲ τρόπον πρὸς τὰ συνθεωρούμενα· ὡς τὸ δεξιὸν πρὸς τὸ ἀριστερόν.

De octauo modo.

Octavvs est modus, Ex relatione ad aliquid, secundum quem colligimus, nos, quũ omnia sint ad aliquid, de hoc, quænã sint per se & secũdũ naturã, assensum retenturos. Illud autem sciendum, nos hîc, sicuti & aliis in locis, voce est abuti pro eo quod est, apparet. quũ perinde sit ac si diceremus, omnia ad aliquid apparere. Hoc auté bifariam dicitur, Vno quidem modo, vt ad iudicans: nam externum subiectum & quod diiudicatur, ad iudicans apparet: Altero autem modo, ad ea quę simul in cõtemplationem veniunt: vt dextrũ ad sinistrum:

Omnia autem esse ad aliquid, ratiocinati sumus & antea. vt, ad iudicans: quia ad hoc animal & hunc hominem & hūc sensum omnia apparent, & ad talem habitum. Ad ea autem quæ simul in contemplationem veniunt, quia ad hanc commistionem, & hūc modum, & compositionem hanc, & quantitatem, & positionem, vnumquodque apparet. Sed & aliunde colligi potest, omnia esse ad aliquid, hoc pacto: Vtrùm quæ sunt secundùm differentiam, diuersa sunt ab illis quæ sunt ad aliquid, an non? si diuersa non sint, ergo & ipsa sunt ad aliquid. si autem differunt, quoniam omne quod differt, ad aliquid est; (dicitur enim eius respectu a quo differt) ad aliquid sunt ea quæ secundùm differētiam sunt. Iam verò & eorum quæ esse habent, alia quidem sunt suprema genera, iuxta Dogmaticos, alia autem vltimæ species: alia verò & genera & species. omnia autem hæc sunt ad aliquid. nihil ergo est quod non sit ad aliquid. Prętérea eorum quæ existentia sunt, alia sunt manifesta, alia occulta, vt ipsi aiunt. & significantia quidem esse ea quæ apparent, significari autem ab apparentibus incerta. aspectum enim esse aiunt incertorum ea quæ apparent. quod autem significat & quod significatur, est ad aliquid. omnia igitur sunt ad aliquid. Ad hæc, eorum quæ esse habent, alia sunt similia, alia dissimilia: alia rursus æqualia, alia inæqualia. hæc autem sunt ad aliquid. omnia igitur sunt ad aliquid. Et is quoque qui dicit omnia nō esse ad aliquid, confirmat omnia esse ad aliquid. nam & hoc ipsum, omnia esse ad aliquid, ad nos esse ostendit, & non generaliter, per ea quibus nobis aduersatur. Porrò quum ita esse omnia ad aliquid, ostendamus, manifestum iam est, nos, quale sit vnumquodque natura sua & purè, non posse dicere, sed quale appareat in relatione ad aliquid. Ideo de rerum natura nos assensum sustinere, his consentaneum est.

A ὅτι δὲ πάντα ἐστὶ πρός τι, ἐπελογισάμεθα μὲν καὶ ἔμπροσθεν, οἷον κατὰ τὸ κρίνον ὅτι πρὸς τόδε τὸ ζῷον καὶ τόνδε τὸν ἄνθρωπον, καὶ τήνδε τὴν αἴσθησιν ἕκαστον φαίνεται, καὶ πρὸς τοιάνδε περίστασιν. κατὰ δὲ τὰ συνθεωρούμενα, ὅτι πρὸς τήνδε τὴν ἐπιμιξίαν, καὶ τόνδε τὸν τρόπον, καὶ τὴν σύνθεσιν τήνδε, καὶ τὴν ποσότητα, καὶ τὴν θέσιν, ἕκαστον φαίνεται. καὶ ἰδίᾳ δὲ ἐνδέχεται συνάγειν ὅτι πάντα ἐστὶ πρός τι, τόνδε τὸν τρόπον· πότερον διαφέρει τῶν πρός τι τὰ κατὰ διαφορὰν, ἢ οὔ; B εἰ μὲν οὐ διαφέρει, καὶ αὐτὰ πρός τι ἐστί· εἰ δὲ διαφέρει, ἐπεὶ πᾶν τὸ διαφέρον πρός τι ἐστιν, (λέγεται γὰρ πρὸς ἐκεῖνο οὗ διαφέρει) πρός τι ἐστὶ τὰ κατὰ διαφοράν. τῶν δὲ ὄντων, τὰ μέν ἐστιν ἀνωτάτω γένη, κατὰ τοὺς Δογματικούς· τὰ δ' ἔσχατα εἴδη· τὰ δὲ γένη καὶ εἴδη. πάντα δὲ ταῦτα ἐστὶ πρός τι· πάντα ἄρα ἐστὶ πρός τι. ἔτι τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶ πρόδηλα, τὰ δὲ ἄδηλα, ὥς αὐτοί φασι· καὶ σημαίνοντα μὲν, τὰ φαινόμενα· σημαινόμενα δὲ, ὑπὸ τῶν φαινομένων C ἄδηλα. ὄψις γὰρ κατ' αὐτοὺς, τῶν ἀδήλων τὰ φαινόμενα. τὸ δὲ σημαῖνον καὶ τὸ σημαινόμενον ἐστὶ πρός τι. πρός τι ἄρα ἐστὶ πάντα. πρὸς τούτοις, τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ὅμοια, τὰ δὲ ἀνόμοια· καὶ τὰ μὲν ἴσα, τὰ δὲ ἄνισα· ταῦτα δέ ἐστι πρός τι. πάντα ἄρα ἐστὶ πρός τι. καὶ ὁ λέγων δὲ μὴ πάντα εἶναι πρός τι, βεβαιοῖ τὸ πάντα εἶναι πρός τι. καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ εἶναι πάντα πρός τι, πρὸς ἡμᾶς εἶναι δείκνυσι, καὶ οὐ καθόλου, δι' ὧν ἡμῖν ἐναντιοῦται. πλὴν ἀλλ' οὕτω παρεστάντων D ἡμῶν ὅτι πάντα ἐστὶ πρός τι, δῆλόν ἐστι τὸ λοιπὸν, ὅτι ὁποῖόν ἐστιν ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ εἰλικρινῶς, λέγειν οὐ δυνησόμεθα· ἀλλ' ὁποῖον φαίνεται ἐν τῷ πρός τι. ἀκολουθεῖ τὸ περὶ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων δεῖν ἡμᾶς ἐπέχειν.

De nono modo.

DE modo autem qui est ex crebrò aut raro contingentibus (quem ordine nonum esse dicebamus) talia disserimus. Sol multo certe maiorem obstupefaciendi vim habet quàm stella cometa: sed quoniam Solem crebrò videmus, rarò autem stellam cometam,

Περὶ τοῦ ἐνάτου τρόπου.

E Περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὰς συνεχεῖς ἢ σπανίους συγκυρήσεις τρόπου, ὃν ἔνατον εἶναι λέγομεν τῇ τάξει, τοιαῦτά τινα διεξίεμεν· ὁ ἥλιος πολλῷ δήπου ἐκπληκτικώτερός ἐστιν ἀστέρος κομήτου· ἀλλ' ἐπεὶ τὸν μὲν ἥλιον συνεχῶς ὁρώμενον, τὸν δὲ κομήτην ἀστέρα, σπανίως,

ἐπὶ μὲν

ἐπὶ μὲν τῷ ἀστέρι ἐκπληττόμεθα, ὥστε καὶ διοσημεῖον αὐτὸν εἶναι δοκεῖν, ἐπὶ δὲ τῷ ἡλίῳ οὐδαμῶς. ἐὰν μέντοι γε ἐννοήσωμεν τὸν ἥλιον σπανίως μὲν φαινόμενον, σπανίως δὲ δυόμενον, καὶ πάντα μὲν ἀθρόως φωτίζοντα, πάντα δὲ ἐξαίφνης ἐπισκιάζεσθαι ποιοῦντα, πολλὴν ἔκπληξιν ἐν τῷ πράγματι θεωρήσομεν. καὶ ὁ σεισμὸς δὲ οὐχ ὁμοίως θορυβεῖ τούς τε πρῶτον αὐτοῦ πειρωμένους, καὶ τοὺς ἐν ἔθει τούτου γεγενημένους. πόσην δὲ ἔκπληξιν ἀνθρώπῳ φέρει θάλασσα πρῶτον ὀφθεῖσα; ἀλλὰ καὶ κάλλος σώματος ἀνθρωπίνου, πρῶτον μὲν ἐξαίφνης θεωρούμενον, συγκινεῖ μᾶλλον ἡμᾶς, ἢ ἐν ἔθει τοῦ ὁρᾶσθαι γινόμενον. καὶ τὰ μὲν σπάνια τίμια εἶναι δοκεῖ, τὰ δὲ σύντροφα ἡμῖν καὶ εὔπορα, οὐδαμῶς. ἐὰν γοῦν ἐννοήσωμεν τὸ ὕδωρ σπανίζον, πόσῳ ἂν τῶν τιμίων εἶναι δοκεῖ, τῶν ἁπάντων τιμιώτερον ἡμῖν φανείη. ἢ ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν τὸν χρυσὸν ἁπλῶς ἐπὶ τῆς γῆς ἐρριμμένον πολλὴν παραπλησίως τοῖς λίθοις, τίνι δόξομεν ἔσεσθαι τοῦτον τίμιον, ἢ κατάκλειστον οὕτως; ἐπεὶ οὖν τὰ αὐτὰ πράγματα παρὰ τὰς συνεχεῖς ἢ σπανίους περιπτώσεις, ὁτὲ μὲν ἐκπληκτικὰ ἢ τίμια, ὁτὲ δὲ οὐ τοιαῦτα εἶναι δοκεῖ, ἐπιλογιζόμεθα ὅτι ὁποῖον μὲν φαίνεται τούτων ἕκαστον μετὰ συνεχοῦς περιπτώσεως ἢ σπανίας ἴσως δυνησόμεθα λέγειν· ψιλῶς δὲ ὁποῖόν ἐστιν ἕκαστον τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων, οὐκ ἐσόμεθα δυνατοὶ φάσκειν. καὶ διὰ τοῦτον οὖν τὸν τρόπον περὶ αὐτῶν ἐπέχομεν.

Περὶ δεκάτου τρόπου.

Δέκατός ἐστι τρόπος, ὃς καὶ μάλιστα συνέχει πρὸς τὰ ἠθικά, ὁ παρὰ τὰς ἀγωγὰς καὶ τὰ ἔθη καὶ τοὺς νόμους, καὶ τὰς μυθικὰς πίστεις, καὶ τὰς δογματικὰς ὑπολήψεις. ἀγωγὴ μὲν οὖν ἐστιν αἵρεσις βίου ἤ τινος πράγματος περὶ ἕνα ἢ πολλοὺς γινομένη. οἷον περὶ Διογένην ἢ τοὺς Λάκωνας. νόμος δέ ἐστιν ἔγγραφος συνθήκη παρὰ τοῖς πολιτευομένοις, ἣν ὁ παραβαίνων, κολάζεται. ἔθος δὲ ἢ συνήθεια (οὐ διαφέρει γάρ) πολλῶν ἀνθρώπων κοινὴ πράγματός τινος παραδοχή· ἣν ὁ παραβὰς, οὐ πάντως κολάζεται· οἷον νόμος ἐστὶ τὸ μὴ μοιχεύειν· ἔθος δὲ ἡμῖν τὸ μὴ δημοσίᾳ γυναικὶ μίγνυσθαι.

A stella hæc ita nos attonitos reddit, vt eâ portendi etiam aliquid à Diis putemus: at Sol non item. Quòd si imaginemur Solem rarò apparentem, rarò occidentem, &c, vbi simul omnia illustrarit, deinde repentè omnibus rursus tenebras inducentem: reperiemus in hac re vnde valde obstupefiamus. Sed & terræmotus aliter turbat eos qui tum primùm ipsum experiuntur, aliter eos qui illi assuefacti fuerint. Quantum verò quis obstupescit ad primum maris conspectum? B Itidem corporis humani pulchritudo, quum cernitur primùm & repentè, magis nos commouet, quàm vbi à nobis cerni solita fuerit. Iam & quæ rara sunt, habentur in pretio: at ea inter quæ viuimus, & ea quæ sunt in medio posita, nequaquam. nam si aquam rarò reperiri imaginemur, quanto ea pretiosior esse nobis videatur omnibus quæ in pretio habemus? aut si imaginemur multum auri temere humi iacere proiectum perinde atque lapides, cui adeò pretiosum ipsum fore existimabimus, aut à quo C tam sollicitè inclusum & asseruatum iri? Quum ergo res eædem ob frequentiam aut raritatem, aliquando admiratione dignæ aut pretiosæ, aliquando verò non tales esse putentur: hinc colligimus, nos, quale appareat horum vnumquodque, prout frequenter aut rarò contigerit, fortasse dicturos: nudè autem & simpliciter, quale sit vnumquodque externorum subiectorum, minimè. Itaque propter hunc etiam modum de illis assensum retinemus.

D

De decimo modo.

DECIMVS verò modus ad moralia maximè spectat: quippe qui fit ex institutis & consuetudinibus & legibus, fabulosisque persuasionibus ac dogmaticis opinionibus. Institutum igitur, est electio vitæ aut alicuius rei quæ apud vnum aut apud multos fit: vt apud Diogenem aut Lacedæmonios. Lex autem est pactum scriptum apud reipublicæ moderatores, quod qui transgredi- E tur, punitur. ἔθος autem, vel συνήθεια (nihil enim differunt) *i. consuetudo*, est communi multorum assensu rei alicuius comprobatio, quam qui transgreditur, non protinus etiam punitur. Verbi gratia, Lex est, non committendum esse adulterium. Consuetudo autem nobis, non congredi cum vxore in propatulo.

Fabulosa autem persuasio, est fictarum rerum & quæ nunquam fuerunt, approbatio. qualia sunt cùm alia tum ex quæ de Saturno narrantur fabulæ. hæ enim apud multos fidem impetrant. Dogmatica autem opinio, est approbatio alicuius rei quæ consideratione aut aliqua demonstratione confirmari videtur. Verbi gratia, atoma esse omnium rerum elementa, aut similaribus partibus constantia, minima, aut aliqua alia. Opponimus autem horum vnumquodque, interdum quidem sibipsi, interdum aliorum vnicuique. Exempli gratia, consuetudinem quidem consuetudini, sic, Aliqui Æthiopum notis quibusdam infantes compungunt: nos autem minimè. Et Persæ veste floribus tincta & talari vti, decorum esse existimant, nos autem indecorum. Item, Indi quidem cum vxoribus in propatulo congrediuntur, alij autem plurimi hoc turpe existimant. Legem autem legi sic opponimus, Apud Romanos quidem qui paternis bonis renuntiat, non persoluit patris nomina: apud Rhodios autem persoluere cogitur. Et in Tauris Scythiæ lex erat, peregrinos Artemidi immolari: apud nos autem hominem in templo interfici vetitũ est. Institutum autem instituto, quum Diogenis institutum opponimus Aristippi instituto, aut Lacedæmoniorum institutum, Italorum instituto. Fabulosam autem persuasioni fabulosæ, quum dicimus, interdum Iouem fabulosè appellari patrem hominúmque Deúmque: interdum verò Oceanum, vt,

Oceanum diuûm patrem, matrem quoque Tethyn.

Dogmaticas autem opiniones inter se opponimus, quum dicimus, Alios vnum esse elementum pronuntiare, alios infinita. &, Alios mortalẽ esse animã, alios immortalẽ. &, Alios quidẽ prouidentia Deorum gubernari quæ apud nos sunt, alios autem prouidentia nulla regi, asserere. Consuetudinem autem aliis opponimus, vt legi, quum dicimus apud Persas quidem consuetudinem esse vti venere mascula, apud Romanos autẽ lege prohibitum esse eius vsum. Itẽ apud nos adulterium vetitum esse, apud Massagetas autem consuetudine illud receptum esse, tanquam rem indifferentem, vt Eudoxus Cnidius in primo libro τῆς περιόδου commemorat. Et apud nos vetitum esse cum matre concũbere, Persarum autẽ moribus vel maximè permitti hoc cõiugium.

A μυθικὴ δὲ πίστις ἐστὶ, πραγμάτων ἀγενήτων τε καὶ πεπλασμένων παραδοχή· οἷά ἐστιν ἄλλα τε καὶ τὰ περὶ τοῦ Κρόνου μυθευόμενα. ταῦτα πολλοὺς εἰς πίστιν ἄγει. δογματικὴ δέ ἐστιν ὑπόληψις, παράδοχὴ πράγματος δι' ἀναλογισμοῦ, ἤ τινος ἀποδείξεως κρατύνεσθαι δοκοῦσα· οἷον, ὅτι ἄτομά ἐστι τῶν ὄντων στοιχεῖα ἢ ὁμοιομερῆ, ἐλάχιστα ἤ τινα ἄλλα. ἀντιτίθεμεν δὲ τούτων ἕκαστον, ὁτὲ μὲν ἑαυτῷ, ὁτὲ δὲ τῶν ἄλλων ἑκάστῳ· οἷον, ἔθος μὲν ἔθει, οὕτως· τινὲς τῶν
B Αἰθιόπων στίζουσι τὰ βρέφη· ἡμεῖς δ' οὔ. καὶ Πέρσαι μὲν ἀνθοβαφεῖ ἐσθῆτι καὶ ποδήρει χρῆσθαι νομίζουσιν εὐπρεπὲς εἶναι· ἡμεῖς δὲ ἀπρεπές. καὶ οἱ μὲν Ἰνδοὶ ταῖς γυναιξὶ δημοσίᾳ μίγνυνται· οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἄλλων αἰσχρὸν τοῦτο εἶναι ἡγοῦνται. νόμον δὲ νόμῳ οὕτως ἀντιτίθεμεν· παρὰ μὲν τοῖς Ῥωμαίοις ὁ τῆς πατρῴας ἀποστὰς οὐσίας, οὐκ ἀποδίδωσι τὰ τοῦ πατρὸς χρέα· παρὰ δὲ τοῖς Ῥοδίοις πάντως ἀποδίδωσι. καὶ ἐν μὲν Ταύροις τῆς Σκυθίας νόμος ἦν,
C τοὺς ξένους τῇ Ἀρτέμιδι καλλιερεῖσθαι· παρὰ δὲ ἡμῖν ἄνθρωπον ἀπείρηται πρὸς ἱερῷ φονεύεσθαι. ἀγωγὴν δὲ ἀγωγῇ, ὅταν τὴν Διογένους ἀγωγὴν, ἀντιτιθῶμεν τῇ τοῦ Ἀριστίππου, ἢ τὴν τῶν Λακώνων τῇ τῶν Ἰταλῶν. μυθικὴν δὲ πίστιν πίστει μυθικῇ, ὅταν ὅπου μὲν τὸν Δία μυθολογεῖσθαι πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε, ὅπου δὲ τὸν Ὠκεανὸν λέγοντες,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

D Δογματικὰς δὲ ὑπολήψεις ἀλλήλαις ἀντιτίθεμεν, ὅταν λέγωμεν τοὺς μὲν ἓν εἶναι στοιχεῖον ἀποφαίνεσθαι, τοὺς δὲ ἄπειρα. καὶ τοὺς μὲν θνητὴν τὴν ψυχήν, τοὺς δὲ ἀθάνατον. καὶ τοὺς μὲν προνοίᾳ θεῶν διοικεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς, τοὺς δὲ ἀπρονοήτως. τὸ ἔθος δὲ τοῖς ἄλλοις ἀντιτίθεμεν· οἷον, νόμῳ μὲν, ὅταν λέγωμεν παρὰ μὲν Πέρσαις ἔθος εἶναι ἀρρενομιξίαις χρῆσθαι, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις ἀπαγορεύεσθαι νόμῳ τοῦτο πράττειν. καὶ παρ' ἡμῖν μὲν τὸ μοιχεύειν ἀπείρηται,
E παρὰ δὲ Μασσαγέταις, ἀδιαφορίας ἔθει παραδέδοται. ὡς Εὔδοξος ὁ Κνίδιος ἱστορεῖ ἐν τῷ πρώτῳ τῆς περιόδου. καὶ παρ' ἡμῖν μὲν ἀπηγόρευται μητράσι μίγνυσθαι, παρὰ δὲ τοῖς Πέρσαις ἔθος εἶναι μάλιστα οὕτως γαμεῖν.

καὶ παρ'

καὶ παρ' Αἰγυπτίοις δὲ τὰς ἀδελφὰς γαμοῦσιν· ὃ παρ' ἡμῖν ἀπείρηται νόμῳ. ἀγωγῇ δὲ ἔθος ἀντιτίθεται· ὅταν οἱ μὲν πολλοὶ ἀνθρώποι ἀναχωροῦντες μίγνυνται ταῖς ἑαυτῶν γυναιξίν, ὁ δὲ Κράτης τῇ Ἱππαρχίᾳ δημοσίᾳ. καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιῄει· ἡμεῖς δὲ ὡς εἰώθαμεν. μυθικῇ δὲ πίστει, ὡς ὅταν λέγωσιν οἱ μῦθοι, ὅτι ὁ Κρόνος κατήσθιεν αὐτοῦ τὰ τέκνα· ἔθους ὄντος ἡμῖν προνοεῖσθαι παίδων. καὶ παρ' ἡμῖν μὲν συνήθεια ὡς ἀγαθοὺς καὶ ἀπαθεῖς κακῶν σέβειν τοὺς θεούς· τιτρωσκόμενοι δὲ καὶ φθονοῦντες ἀλλήλοις, ὑπὸ τῶν ποιητῶν εἰσάγονται. Δογματικῇ δὲ ὑπολήψει, ὅταν ἡμῖν μὲν ἔθος ᾖ παρὰ θεῶν αἰτεῖν τὰ ἀγαθά· ὁ δὲ Ἐπίκουρος λέγῃ μὴ ἐπιστρέφεσθαι ἡμῶν τὸ θεῖον. καὶ ὅταν ὁ μὲν Ἀρίστιππος ἀδιάφορον ἡγῆται τὸ γυναικείαν ἀμφιέννυσθαι στολήν, ἡμεῖς δὲ αἰσχρὸν τοῦτο ἡγώμεθα εἶναι. ἀγωγὴν δὲ ἀντιτίθεμεν νόμῳ μὲν οὕτως· νόμου ὄντος μὴ ἐξεῖναι τύπτειν ἄνδρα ἐλεύθερον καὶ εὐγενῆ, οἱ παγκρατιασταὶ τύπτουσιν ἀλλήλους, διὰ τὴν ἀγωγὴν τοῦ κατ' αὐτοὺς βίου. καὶ ὅταν ἀπηγορευμένου τοῦ ἀνδροφονεῖν, οἱ μονομάχαι ἀναιρῶσιν ἀλλήλους διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. μυθικὴν δὲ πίστιν ἀγωγῇ ἀντιτίθεμεν, ἐπειδὰν λέγωμεν, ὅτι οἱ μὲν μῦθοι παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ τὸν Ἡρακλέα λέγουσιν ἔρια ξαίνειν καὶ δουλοσύνης ἀνέχεσθαι· καὶ ταῦτα ποιῆσαι ἅπερ οὐδ' ἂν μετρίως προῃρημένος ἐποίησεν ἄν τις. ἡ δὲ ἀγωγὴ τοῦ βίου τοῦ Ἡρακλέους ἦν γενναία. Δογματικῇ δὲ ὑπολήψει, ὅταν οἱ μὲν ἀθληταί, ὡς ἀγαθοῦ τῆς δόξης ἀντιποιούμενοι, ἐπίπονον ἀγωγὴν βίου δι' αὐτὴν ἐπαναιροῦνται· πολλοὶ δὲ τῶν φιλοσόφων, φαῦλον εἶναι τὴν δόξαν δογματίζωσι. τὸν νόμον ἀντιτίθεμεν μυθικῇ μὲν πίστει, ὅταν οἱ μὲν ποιηταὶ εἰσάγωσι τοὺς θεούς, καὶ μοιχεύοντας καὶ ἀρρενομιξίαις χρωμένους. νόμος δὲ παρ' ἡμῖν κωλύῃ ταῦτα πράττειν. Δογματικῇ δὲ ὑπολήψει, ὅταν οἱ μὲν περὶ Χρύσιππον ἀδιάφορον εἶναι λέγωσι τὸ μητράσιν ἢ ἀδελφαῖς μίγνυσθαι· ὁ δὲ νόμος ταῦτα κωλύῃ. μυθικὴν δὲ πίστιν Δογματικῇ ὑπολήψει ἀντιτίθεμεν· ὅταν οἱ μὲν ποιηταὶ λέγωσι τὸν Δία κατελθόντα θνηταῖς γυναιξὶ μίγνυσθαι· παρὰ δὲ τοῖς Δογματικοῖς ἀδύνατον τοῦτο εἶναι νομίζηται. καὶ ὁ μὲν ποιητὴς λέγῃ ὅτι Ζεὺς διὰ

A Et apud Ægyptios cum sororibus contrahunt nuptias: quod apud nos lege interdictum est. Instituto autem consuetudo opponitur, vt quum vix quisquam reperiatur qui non secedat cõgressurus cum vxore, Crates tamen cum Hipparchia in publico congrediatur. Et Diogenes quidem exomidem quocunq; iret gestabat: nos autem consuetum nobis vestimentum solemus circumferre. Fabulosæ autem persuasioni, vt quod dicunt fabulæ, comedisse Saturnum suos liberos: quum mos sit apud nos liberorũ
B curam gerere. Et nos quidem consueuimus venerari Deos, vt bonos nullisque malis obnoxios: at vulnerari & inuidere alij aliis inducuntur à Poëtis. Dogmaticæ autem opinioni: quum nobis quidem mos sit à Diis bona petere, Epicurus autem Deum curam nostri gerere neget. Item, quum Aristippus rem indifferentem esse existimet vestem muliebrem gestare, nos autem illud turpe esse existimemus. Institutum autem opponimus legi quidem, sic, Quum lex sit, non
C licere pulsare hominem liberum & nobilem, bonis parẽtibus prognatum: Pancratiastæ alij alios pulsant, propter vitæ suæ institutum. Item, quum vetitum sit homicidium, gladiatores alij alios interficiunt ob eandem causam. Fabulosam autem persuasionem instituto opponimus, quum dicimus, Fabulis quidẽ proditum esse, Herculem apud Omphalen lanas carpsisse, atque iugum seruile tulisse: & prorsus effœminati hominis opera egisse. at institutum vitæ Herculis
D generosum fuisse. Dogmaticæ autem opinioni, quum athletę quidem glorię, vt rei bonæ, studio adducti, propterea laboriosum vitę institutum deligant: multorum autem Philosophorum dogma sit, in malis habendam esse gloriam. Legem verò fabulosæ persuasioni opponimus, Quum Poëtæ inducant Deos adulteria committentes & præposteram venerem exercentes: lex autem apud nos hæc facere prohibeat. Dogmaticæ autem opinioni, quum Chrysippus indifferens esse dicat cum matre aut soro-
E re congredi: lex autem hæc vetet. Fabulosam verò persuasionem dogmaticæ opinioni opponimus, quum dicunt Poëtę Iouem descendentẽ, cum mortalibus mulieribus congredi: apud Dogmaticos autem hoc esse impossibile existimetur. Item dicat Poëta, Iouem præ

luctu & mœrore quem ob Sarpedonem conceperat, sanguineas in terram guttas fudisse: at dogma Philosophorum sit, nullis passionibus obnoxiũ esse Deum. Item, quum fabulam de Hippocentauris tollunt, Hippocentaurum afferentes in exemplum inexistentiæ. Multa quidem certè alia in vnaquaque supradictarum oppositionum poterant exempla sumi: sed, vt in compendiario tractatu, hæc satis esse poterunt. Porrò quum tanta rerum discrepantia etiam per hũc modum ostendatur: quale quidem natura sit subiectum, dicere nõ poterimus: sed duntaxat quale videatur ad hoc institutum, aut ad hãc legem, aut ad hunc morem, & aliorum vnumquodque. Itaque propter hunc quoque modum de natura externorum subiectorum retinere nos assensum necesse fuerit. Sic ergo per decem hos modos ad assensus retentionem redigimur.

De quinque modis.

Cap. XV.

Sceptici autem ætate posteriores hos quinque modos epoches tradũt: Primum, qui est à dissidentia: Secundum, qui in infinitum reiicit: Tertium, qui est à relatione ad aliquid: Quartum, hypotheticum: Quintum, diallelum. Et modus quidem à dissidentia, est, per quem de re proposita comperimus discrepantiam indiiudicatam & in vita & apud Philosophos fuisse: propter quam, quum nihil aut probare aut improbare possimus, ad epochen deuenimus. Is autem qui in infinitum delabitur, est in quo, id quod in cõfirmationem rei propositæ affertur, altera confirmatione egere dicimus, & illud alia, & vsque in infinitum: adeò vt quum non habeamus vnde astruere aliquid incipiamus, sequatur epoche. A relatione ad aliquid, est huiusmodi qualem antea descripsimus: in quo ad ipsum quidem diiudicãs, atque ad ea quæ simul in contemplationem veniunt, tale aut tale apparet subiectum: quale autem sit natura, de eo assensum retinemus. Hypotheticus autem, siue ex hypothesi, *id est, suppositione*, quum Dogmatici videntes se in infinitũ reiici, incipiunt ab aliquo quod non astruunt, sed nudè & sine demõstratione per cõcessionem accipere volunt. Diallelus autem modus (*q.d. alternatorius*) fit,

A ὑπὸ πένθους τοῦ ἐπὶ Σαρπηδόνι αἱματοέσσας ψεκάδας κατέχευεν ἔραζε. δόγμα μέντοι φιλοσόφων, ἀπαθὲς εἶναι τὸ θεῖον· καὶ ὅταν τὸν τῶν Ἱπποκενταύρων μῦθον ἀναιρῶσιν, ἀνυπαρξίας παράδειγμα τὸν Ἱπποκένταυρον ἡμῖν φέροντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα ἔνεστι καθ' ἑκάστην τῶν προειρημένων ἀντιθέσεων λαμβάνειν παραδείγματα. ὡς ἐν συντόμῳ δὲ λόγῳ ταῦτα ἀρκέσει. πλὴν τοσαύτης ἀνωμαλίας πραγμάτων, καὶ διὰ τοῦ τρόπου δεικνυμένης, ὁποῖον B μέν ἐστι τὸ ὑποκείμενον κατὰ τὴν φύσιν, οὐχ ἕξομεν λέγειν· ὁποῖον δὲ φαίνεται πρὸς τήνδε τὴν ἀγωγὴν, ἢ πρὸς τόνδε τὸν νόμον, ἢ πρὸς τόδε τὸ ἔθος, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. καὶ διὰ τοῦτον οὖν περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων πραγμάτων, ἐπέχειν ἡμᾶς ἀνάγκη. οὕτω μὲν οὖν διὰ τῶν δέκα τρόπων καταλήγομεν εἰς τὴν ἐποχήν.

Περὶ τῶν πέντε τρόπων.

κεφ. ιε΄.

C Οἱ δὲ νεώτεροι Σκεπτικοὶ παραδιδόασι τρόπους τῆς ἐποχῆς πέντε τούσδε· πρῶτον, τὸν ἀπὸ τῆς διαφωνίας· δεύτερον δὲ εἰς ἄπειρον ἐκβάλλοντα· τρίτον τὸν ἀπὸ τοῦ πρός τι· τέταρτον τὸν ὑποθετικόν· πέμπτον τὸν διάλληλον. καὶ ὁ μὲν ἀπὸ τῆς διαφωνίας ἐστὶ καθ' ὃν περὶ τοῦ προτεθέντος πράγματος, ἀνεπίκριτον στάσιν παρά τε τῷ βίῳ καὶ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις εὑρίσκομεν γεγενημένην. δι' ἣν οὐ δυνάμενοι αἱρεῖσθαί τι ἢ ἀποδοκιμάζειν, D καταλήγομεν εἰς ἐποχήν. ὁ δὲ ἀπὸ τῆς εἰς ἄπειρον ἐκπτώσεως ἐστὶν, ἐν ᾧ τὸ φερόμενον εἰς πίστιν τοῦ προτεθέντος πράγματος, πίστεως ἑτέρας χρῄζειν λέγομεν, κἀκεῖνο ἄλλης· καὶ μέχρις ἀπείρου· ὡς μὴ ἐχόντων ἡμῶν πόθεν ἀρξόμεθα τῆς κατασκευῆς, τὴν ἐποχὴν ἀκολουθεῖν. ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ πρός τι καθὼς προειρήκαμεν· ἐν ᾧ πρὸς μὲν τὸ κρῖνον καὶ τὰ συνθεωρούμενα, τοῖον ἢ τοῖον φαίνεται τὸ ὑποκείμενον· ὁποῖον δὲ ἐστι πρὸς τὴν φύσιν, ἐπέχο- E μεν. ὁ δὲ ἐξ ὑποθέσεως ἐστὶν, ὅταν εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμενοι οἱ Δογματικοὶ, ἀπό τινος ἄρξωνται ὃ οὐ κατασκευάζουσι· ἀλλ' ἁπλῶς καὶ ἀναποδείκτως κατὰ συγχώρησιν λαμβάνειν ἀξιοῦσιν· ὁ δὲ διάλληλος τρόπος συνίσταται,

ὅταν

ὅταν τὸ ὀφεῖλον τοῦ ζητουμένου πράγματος εἶναι βεβαιωτικὸν, χρείαν ἔχῃ τῆς ἐκ τοῦ ζητουμένου πίστεως· ἔνθα μηδέτερον δυνάμενοι λαβεῖν πρὸς κατασκευὴν θατέρου, περὶ ἀμφοτέρων ἐπέχομεν. ὅτι δὲ πᾶν τὸ ζητούμενον, εἰς τούτους ἀνάγειν τοὺς τρόπους ἐνδέχεται, διὰ βραχέων ὑποδείξομεν οὕτως· τὸ προτεθὲν, ἤτοι αἰσθητόν ἐστιν ἢ νοητόν. ὁποῖον δ' ἂν ᾖ, διαπεφώνηται. οἱ μὲν γὰρ τὰ αἰσθητὰ μόνα φασὶν εἶναι ἀληθῆ· οἱ δὲ μόνα τὰ νοητά, οἱ δὲ, τινὰ μὲν αἰσθητά, τινὰ δὲ νοητά. πότερον οὖν ἐπικριτὴν εἶναι φήσουσι τὴν διαφωνίαν, ἢ ἀνεπίκριτον; εἰ μὲν ἀνεπίκριτον, ἔχομεν, ὅτι δεῖ ἐπέχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀνεπικρίτως διαφωνουμένων οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἀποφαίνεσθαι. εἰ δὲ ἐπικριτὴν, πόθεν ἐπικριθήσεται, πυνθανόμεθα· οἷον, τὸ αἰσθητόν. ἐπὶ τούτου γὰρ προτέρου στήσομεν τὸν λόγον. πότερον ὑπὸ αἰσθητοῦ ἢ ὑπὸ νοητοῦ; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ αἰσθητοῦ, ἐπεὶ περὶ τῶν αἰσθητῶν ζητοῦμεν, καὶ ἐκεῖνο ἄλλου δεήσεται πρὸς πίστιν. εἰ δὲ κἀκεῖνο αἰσθητὸν ἔσται, πάλιν καὶ αὐτὸ ἄλλου δεήσεται τοῦ πιστώσοντος· καὶ τοῦτο μέχρις ἀπείρου. εἰ δὲ ὑπὸ νοητοῦ ἐπικρίνεσθαι δεήσει τὸ αἰσθητόν, ἐπεὶ καὶ τὰ νοητὰ διαπεφώνηται, δεήσει καὶ τοῦτο, νοητὸν ὄν, κρίσεώς τε καὶ πίστεως. πόθεν οὖν πιστωθήσεται; εἰ μὲν ὑπὸ νοητοῦ, εἰς ἄπειρον ἐκπεσεῖται ὁμοίως· εἰ δ' ὑπὸ αἰσθητοῦ, ἐπεὶ πρὸς μὲν τὴν πίστιν τοῦ αἰσθητοῦ παρελήφθη νοητόν· πρὸς δὲ τὴν τοῦ νοητοῦ πίστιν, αἰσθητόν· ὁ διάλληλος εἰσάγεται τρόπος. εἰ δὲ ταῦτα φεύγων, ὁ προσδιαλεγόμενος ἡμῖν, κατὰ συγχώρησιν καὶ ἀναποδείκτως ἀξιώσειε λαμβάνειν τι πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἑξῆς, ὁ ὑποθετικὸς εἰσάγεται τρόπος, ἄπορος ὑπάρχων. εἰ μὲν γὰρ ὁ ὑποτιθέμενος, πιστός ἐστιν, ἡμεῖς ἀεὶ τὸ ἀντικείμενον ὑποτιθέμενοι, οὐκ ἐσόμεθα ἀπιστότεροι. καὶ εἰ μὲν ἀληθές τι ὑποτίθεται, ὁ ὑποτιθέμενος ὕποπτον αὐτὸ ποιεῖ, καθ' ὑπόθεσιν αὐτὸ λαμβάνων, ἀλλὰ μὴ μετὰ κατασκευῆς. εἰ δὲ ψεῦδος, σαθρὰ ἔσται ἡ ὑποβάθρα τῶν κατασκευαζομένων. καὶ εἰ μὲν ἀνύει τι τὸ ὑποτίθεσθαι πρὸς πίστιν, αὐτὸ τὸ ζητούμενον ὑποτιθέσθω, καὶ μὴ ἕτερόν τι· δι' οὗ δὴ κατασκευάσει τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ ὁ λόγος. εἰ δὲ ἄτοπόν ἐστι τὸ ὑποτίθεσθαι τὸ ζητούμενον

A quum id quo rē de qua quęritur, confirmare debemus, ipsum ab ea confirmari opus habet. & tum, quod neutrum ad alterum astruēdum possimus accipere, de vtroque assensum retinemus. Omnem autem quæstionē ad hos reduci modos posse, ita paucis ostendemus. Quod propositum est, aut sensibile est aut intellectuale: vtrumuis sit autem, de eo dissidētia est. alij enim sola sensibilia dicunt esse vera, alij sola intellectualia: alij quędā sensibilia, quædā intellectualia. Vtrum
B igitur diiudicabilem esse dicent dissidētiam, an indiiudicabilem? Si indiiudicabilem, nobis conceditur esse retinendum assensum: sin diiudicabilem; vnde diiudicabitur, quærimus. Verbi gratia, Quod est sensile (nam ab hoc incipiet nostra disputatio) verùm à sensili an ab intellectuali diiudicabitur? si enim à sensili, quoniam de sensilibus quæritur, ipsum quoque altero ad cōfirmationem indigebit. quod quidem si etiam fuerit sensile, rursus & ipsum alio confirmari oportebit: & hoc vsque in infinitum.
C Quòd si ab intellectuali sensile diiudicari oportebit: quoniam & de intellectualibus controuersia est, hoc quoque; quum intellectuale sit, diiudicatione & confirmatione opus habebit. Vnde ergo confirmabitur? si quidem ab intellectuali, in infinitum incidet eodem pacto: sin à sensili, quoniam ad cōfirmationem quidem sensilis assumptum est intellectuale, ad intellectualis autem cōfirmationem, sensile: inducitur modus qui vocatur *διάλληλος, q.d. alternatorius.* Si
D verò hæc vitans is qui nobiscum disputat, per concessionem & citra demōstrationem aliquid voluerit sumere ad demonstrationem sequentium, hypotheticus modus ad demōstrationem assumptus, implicitus est. nam si quis in iis quæ per concessionem sumit & supponit, fidem meretur: nos quoque semper illis contraria per suppositionem sumentes, fidem obtinebimus. & si quidem aliquid verum supponitur, is qui supponit; ipsum suspectum reddit: quippe qui illud supponendo sumat, non autem astruendo.
E sin falsum, ruinosum erit eorum quæ astruuntur, fundamentum. Præterea si huiusmodi suppositio ad confirmationem aliquid valet, idipsum de quo quæritur, supponat, non aliud per quod astruat rem de qua quæritur. Quod si absurdū est supponere id de quo quæritur,

absurdum itidẽ erit supponere vniuersale. Omnia autem sensilia, esse ad aliquid, patet. sunt enim ad eos qui sentiunt. Manifestum est igitur, quæcunque proposita nobis fuerit res sensilis, ad hos quinque modos ipsam reducere facile fore. Itidem & de intellectuali ratiocinamur. si enim indijudicabilis de eo dissidentia esse dicatur, concedetur nobis esse de eo retinendum assensum. sin dijudicabitur dissidentia, si quidem per intellectuale, reijciemur in infinitum: sin per sensile, in modum qui dicitur διάλληλος. nam sensile rursus controuersum, & quod per se diiudicari nequit, eo quòd in infinitum progrediatur, intellectuali egebit: vt etiam intellectuale sensili. Et qui idcirco volet ex suppositione aliquid sumere, rursus ineptus erit. Quinetiam intellectuale est ad aliquid. dicitur enim ad intelligentem. &, si natura tale esset quale dicitur, nõ fuisset controuersum. Reduximus igitur etiam intellectuale ad hos quinque modos. Quare omnino de re proposita nos assensum retinere necesse est. Et hi quidem sunt quinque modi quos posterior ætas tradidit: non quòd decem modos iam explicatos excluderet, sed vt magis variè vnà cum illis temeritatem Dogmaticorum refelleret.

De duobus aliis modis.

CAP. XVI.

TRADVNT præterea duos alios epoches modos. quoniam enim quicquid comprehenditur, aut ex seipso aut ex alio comprehenditur: dubitationem de rebus omnibus inducere videntur. Ac primum quidem nihil ex seipso comprehendi, probat ea quæ inter Physicos fuit de sensilibus omnibus & intellectualibus controuersia: quæ certè indiiudicabilis est, quum nec sensili nec intellectuali criterio vti possimus: quia quicquid sumpserimus, fide carebit, vtpote controuersum. Propterea autem ne ex alio quidem quicquam comprehendi fatentur. Si enim id ex quo aliquid comprehenditur, semper ex alio comprehẽdi oportebit, in modum diallelum aut eum qui est ad infinitum, se conijciunt. Sin voluerit quispiam aliquid sumere quasi ex seipso cõprehensũ,

ἄτοπον ἔσται καὶ τὸ ὑποτίθεσθαι τὸ ἐπαναβεβηκός. ὅτι δὲ καὶ πρός τι ἐστι πάντα τὰ αἰσθητά, δῆλον· ἔστι γὰρ πρὸς τοὺς αἰσθανομένους. φανερὸν οὖν ὅτι ὅπερ ἂν ἡμῖν προτεθῇ πρᾶγμα αἰσθητόν, εἰς τοὺς πέντε τρόπους ἀνάγειν τοῦτο εὐμαρές ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ νοητοῦ ἐπιλογιζόμεθα. εἰ μὲν γὰρ ἀνεπικρίτως διαπεφωνῆσθαι λέγοιτο, δοθήσεται ἡμῖν τὸ δεῖν ἐπέχειν περὶ αὐτοῦ· εἰ δὲ ἐπικριθήσεται ἡ διαφωνία, εἰ μὲν διὰ νοητοῦ, εἰς ἄπειρον ἐκβαλοῦμεν· εἰ δὲ διὰ αἰσθητοῦ, εἰς τὸν διάλληλον. τὸ γὰρ αἰσθητὸν πάλιν διαφωνούμενον, καὶ μὴ δυνάμενον δι' αὐτοῦ ἐπικρίνεσθαι, διὰ τὴν εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν, τοῦ νοητοῦ δεήσεται, ὥσπερ καὶ τὸ νοητὸν τοῦ αἰσθητοῦ. διὰ ταῦτα δὲ ἐξ ὑποθέσεως ὁ λαμβάνων τι, πάλιν ἄτοπος ἔσται. ἀλλὰ καὶ πρός τί ἐστι τὰ νοητά. πρὸς γὰρ τὸν νοοῦντα λέγεται· καὶ εἰ ἦν τῇ φύσει τοιοῦτον ὁποῖον λέγεται, οὐκ ἂν διεφωνήθη. ἀνήχθη οὖν καὶ τὸ νοητὸν εἰς τοὺς πέντε τρόπους. διόπερ ἀνάγκη περὶ τοῦ προτεθέντος πράγματος πάντως ἡμᾶς ἐπέχειν. τοιοῦτοι μὲν καὶ οἱ παρὰ τοῖς νεωτέροις παραδιδόμενοι πέντε τρόποι· οὓς ἐκτίθενται οὐκ ἐκβάλλοντες τοὺς δέκα τρόπους, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ ποικιλώτερον καὶ διὰ τούτων σὺν ἐκείνοις ἐλέγχειν τὴν τῶν Δογματικῶν προπέτειαν.

Τίνες οἱ δύο τρόποι.

κεφ. ιϛʹ.

ΠΑραδιδόασι δὲ καὶ δύο τρόπους ἐποχῆς ἑτέρους. ἐπεὶ γὰρ πᾶν τὸ καταλαμβανόμενον, ἤτοι ἐξ ἑαυτοῦ καταλαμβάνεσθαι δοκεῖ, ἢ ἐξ ἑτέρου καταλαμβάνεται, τὴν περὶ πάντων ἀπορίαν εἰσάγειν δοκοῦσι. καὶ ὅτι μὲν οὐδὲν ἐξ ἑαυτοῦ καταλαμβάνεται, φασί, δῆλον ἐκ τῆς γεγενημένης παρὰ τοῖς φυσικοῖς περί τε τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν ἁπάντων, οἶμαι, διαφωνίας. ἣ δὴ ἀνεπίκριτός ἐστι, μὴ δυναμένων ἡμῶν μήτε αἰσθητῷ μήτε νοητῷ κριτηρίῳ χρῆσθαι, διὰ τὸ πᾶν ὅπερ ἂν λάβωμεν, ἄπιστον εἶναι, διαπεφωνημένον. διὰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ ἐξ ἑτέρου τι καταλαμβάνεσθαι συγχωροῦσιν. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἐξ οὗ τι καταλαμβάνεται, ἀεὶ ἐξ ἑτέρου καταλαμβάνεσθαι δεήσει, εἰς τὸν διάλληλον, ἢ τὸν ἄπειρον ἐμβάλλουσι τρόπον. εἰ δὲ βούλοιτό τις λαβεῖν ὡς ἐξ ἑαυτοῦ καταλαμβανόμενόν τι,

ἐξ οὗ

ἐξ οὗ τι καταλαμβάνεσθαι ἕτερον, ἀντιπίπτει τὸ μηδὲν ἐξ ἑαυτοῦ καταλαμβάνεσθαι, διὰ τὰ προειρημένα. τὸ δὲ μαχόμενον πῶς ἂν δύναιτο καταληφθῆναι ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ ἀφ' ἑτέρου, ἀποροῦμεν, οὐ κριτηρίου τῆς ἀληθείας ἢ τῆς καταλήψεως μὴ φαινομένου· σημεῖα δὲ καὶ δίχα ἀποδείξεως ἀνατρέπονται, καθάπερ ἐν τοῖς ἑξῆς εἰσόμεθα. τοσαῦτα μὲν νῦν καὶ περὶ τῶν τρόπων τῆς ἐποχῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκέσει λέγεσθαι.

A ex quo aliquid aliud comprehendat: huic repugnat illud, Nihil ex seipso cōprehendi, propter ea quæ dicta sunt. quod autem repugnans est, quomodo possit ex seipso aut ex alio comprehēdi, dubitamus: quum veritatis aut comprehensionis non appareat criterium: signa autem etiam sine demonstratione euertantur, vt ex sequentibus intelligemus. Hęc sunt quæ de modis Epoches in pręsentia nobis dicenda putauimus.

Τίνες τρόποι τῆς τῶν αἰτιολογικῶν ἀνατροπῆς. κεφ. ιζ΄.

B Ὥσπερ δὲ τοὺς τρόπους ἐποχῆς παραδίδομεν, οὕτω καὶ τρόπους ἐκτίθενταί τινες, καθ' οὓς ἐν ταῖς κατὰ μέρος αἰτιολογίαις διαποροῦντες ἐφιστῶμεν τοὺς Δογματικούς, διὰ τὸ μάλιστα ἐπὶ ταύταις αὐτοὺς μέγα φρονεῖν. καὶ δὴ Οἰνησίδημος ὀκτὼ τρόπους παραδίδωσι, καθ' οὓς οἴεται πᾶσαν δογματικὴν αἰτιολογίαν ὡς μοχθηρὰν ἐλέγχων ἀποφαίνεσθαι. ὧν πρῶτον μὲν εἶναί φησι, καθ' ὃν τρόπον τὸ τῆς αἰτιολογίας γένος ἐν ἀφανέσιν ἀναστρεφόμενον, οὐχ ὁμολογουμένην ἔχει τὴν ἐκ τῶν φαινομένων ἐπιμαρτύρησιν. δεύτερον δὲ, καθ' ὃν πολλάκις εὐεπιφορίας οὔσης δαψιλοῦς, ὥστε πολυτρόπως αἰτιολογῆσαι τὸ ζητούμενον, καθ' ἕνα μόνον τρόπον τοῦτό τινες αἰτιολογοῦσι. τρίτον, καθ' ὃν τῶν τεταγμένως γινομένων αἰτίας ἀποδιδόασιν, οὐδεμίαν τάξιν ἐπιφαινούσας. τέταρτον, καθ' ὃν τὰ φαινόμενα λαβόντες ὡς γίνεται, καὶ τὰ μὴ φαινόμενα νομίζουσιν ὡς γίνεται κατειληφέναι. τάχα μὲν ὁμοίως τοῖς φαινομένοις, τῶν ἀφανῶν ἐπιτελουμένων, τάχα δ' οὐχ ὁμοίως ἀλλ' ἰδιαζόντως. πέμπτον, καθ' ὃν πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, κατὰ τὰς ἰδίας τῶν στοιχείων ὑποθέσεις, ἀλλ' οὐ κατά τινας κοινὰς καὶ ὁμολογουμένας ἐφόδους αἰτιολογοῦσιν. ἕκτον, καθ' ὃν πολλάκις τὰ μὲν φωρατὰ ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι παραλαμβάνουσι· τὰ δὲ ἀντιπίπτοντα, καὶ τὴν ἴσην ἔχοντα πιθανότητα παραπέμπουσιν. ἕβδομον, καθ' ὃν πολλάκις ἀποδιδόασιν αἰτίας, οὐ μόνον τοῖς φαινομένοις, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι μαχομένας. ὄγδοον, καθ' ὃν πολλάκις ὄντων ἀπόρων ὁμοίως τῶν τε φαίνεσθαι δοκούντων καὶ τῶν ἐπιζητουμένων,

Qui sint modi quibus euertantur ætiologici.

CAP. XVII.

SICVT autem Epoches modos tradimus, sic etiam modos exponunt quidam, secundùm quos in particularibus *αἰτιολογίαις, id est, causæ redditionibus,* dubitationem mouentes silentium imponimus Dogmaticis, quòd in his potissimū valde sibi placeant. Onesidemus ergo modos octo tradit, quibus existimat se omnem dogmaticam ætiologiam, vt vitiosam, refellere. Horum primum esse dicit, secundùm quem ætiologiæ genus C quod in rebus non apparentibus versatur, non habet confessam ex apparentibus approbationem. Secundum, iuxta quem sępe quum magna sit in varias partes inclinandi occasio, adeò vt multis modis possit ratio rei de qua quæritur, afferri, vno tantùm modo nonnulli rationem afferunt. Tertium, secundum quem eorum quæ ordinatè fiunt, rationes reddūt quæ nullum ordinem ostendunt. Quartum, secundùm quem accipientes apparentia vt fiunt, etiam non D apparentia putant se vt fiant, comprehendisse: quum ea quæ nō apparent, eodem fortasse modo efficiātur quo apparentia, fortasse etiam nō eodem, sed peculiari quodam modo. Quintum, iuxta quem, omnes propemodum secundùm proprias elementorū suppositiones, non autem secundùm communes & passim receptas disputandi vias rationes reddunt. Sextum, secundum quem sępenumero quæ facilè deprehendi possunt, in suis suppositionibus sumunt: iis autem E repugnantia, quamuis æquè sint probabilia, prætermittunt. Septimum, secundùm quem sæpe reddunt rationes quæ non modò apparentibus, sed etiam propriis ipsorum suppositionibus repugnēt: Octauum, secundùm quem quum sæpe æquè dubia sint ea quæ apparere videntur, atque ea de quibus quæstio est;

A sententiam suam de dubiis ex æquè dubiis astruunt. Ait autem fieri posse vt nonnulli in ætiologiis secundum alios quospiam modos ex his pendentes, aberrent. Sed enim ipsi etiam quinque epoches modi ad ætiologias fortasse sufficiant. Nam aut afferet aliquis rationem quæ consentiat cũ omnibus Philosophiæ sectis, & cum scepsi & phænomenis, aut non. Verùm ita consentientem afferre haud possibile sit. nam & apparentia & incerta omnia controuersa sunt. B At si minimè consentiat, postulabitur ab eo huius rationis ratio. & si quidem apparentem apparentis, aut incertam incertæ afferat, in infinitum delabetur. sin permutato ordine ætiologias inter se implicet, in diallelum modum. Quòd si alicubi resistat, aut quantum ad iam dicta, dicet rationem consistere, atque ita inducet relationem ad aliquid, tollens quod secundùm naturam est: aut si per suppositionem sumat aliquid, nos ei obstabimus. Potest igitur etiam per hæc Dogmaticorum in ætiologiis temeritas refelli.

C

De Scepticorum vocibus.

CAP. XVIII.

QVONIAM autem vnoquoque horum & epoches modorum vtentes, voces quasdam Scepticæ affectionis & passionis nostræ indices pronuntiamus, vt quum dicimus, *οὐ μᾶλλον*, *id est, Nõ magis*, *οὐδὲν ὁριστέον*, *Nihil definiendum*, & aliquot alias: consentaneum de iis deinceps disputare fuerit. Incipiamus autem ab hac, Non magis.

D

De voce Non magis.

CAP. XIX.

HANC ergo interdum quidem ita vt dixi, pronuntiamus, interdum autem sic, *οὐδὲν μᾶλλον*, *id est, nihilo magis*. Non enim, vt quidam existimãt, hanc vocem Non magis, in specialibus summimus quęstionibus, illam autem, Nihilo magis, in generalibus: sed indifferenter vtramuis pronuntiamus: & nunc quoque vt de vna disputabimus. Est igitur vox hæc, imperfecta. vt enim quum dicimus *διπλῆ*, id E perinde est ac si diceremus *ἑστία διπλῆ*, & quum dicimus *πλατεῖαν* *(plateam)* id tantundem valet ac si diceremus *πλατεῖαν ὁδόν*: sic quum dicimus, Non magis, perinde id valet ac si diceremus, Non magis hoc quàm illud, sursum aut deorsum.

A ἐκ τῶν ὁμοίως ἀπόρων περὶ τῶν ὁμοίως ἀπόρων ποιοῦνται τὰς διδασκαλίας. οὐκ ἀδύνατον δέ φησι καὶ κατά τινας ἐπιμίκτους τρόπους ἠρτημένους ἐκ τῶν προειρημένων, διαπίπτειν ἐνίους ἐν ταῖς αἰτιολογίαις. τάχα δ' ἂν καὶ οἱ πέντε τρόποι τῆς ἐποχῆς ἀπαρκοῦσι πρὸς τὰς αἰτιολογίας. ἤτοι γὰρ σύμφωνον πάσαις ταῖς κατὰ φιλοσοφίαν αἱρέσεσι καὶ τῇ σκέψει καὶ τοῖς φαινομένοις, αἰτίαν ἐρεῖ τις, ἢ οὔ. καὶ σύμφωνον μὲν ἴσως οὐκ ἐνδέχεται. τά τε γὰρ φαινόμενα καὶ τὰ ἄδηλα B πάντα διαπεφώνηται. εἰ δὲ διάφωνον, ἀπαιτηθήσεται καὶ ταύτης τὴν αἰτίαν. καὶ φαινομένην μὲν φαινομένης, ἢ ἄδηλον ἀδήλου λαμβάνων, εἰς ἄπειρον ἐκπεσεῖται· ἐναλλὰξ δὲ αἰτιολογῶν, εἰς τὸν διάλληλον. ἱστάμενος δέ που, ἢ ὅσον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις λέξει τὴν αἰτίαν συνεστάναι, καὶ εἰσάξει τὸ πρός τι, ἀναιρῶν τὸ πρὸς τὴν φύσιν· ἢ ἐξ ὑποθέσεώς τι λαμβάνων ἐπισχεθήσεται. ἔστιν οὖν καὶ διὰ τούτων ἐλέγχειν ἴσως τὴν τῶν Δογματικῶν ἐν ταῖς αἰτιολογίαις προπέτειαν.

C

Περὶ τῶν Σκεπτικῶν φωνῶν.

κεφ. ιη.

ΕΠΕῚ δὲ ἑκάστῳ χρώμενοι τούτων τε καὶ τῶν τῆς ἐποχῆς τρόπων, ἐπιφθεγγόμεθα φωνάς τινας τῆς Σκεπτικῆς διαθέσεως καὶ τοῦ περὶ ἡμᾶς πάθους μηνυτικάς· οἷον, λέγοντες, οὐ μᾶλλον, οὐδὲν ὁριστέον, καὶ ἄλλας τινὰς· ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ περὶ τούτων ἑξῆς διαλαβεῖν. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τῆς, οὐ μᾶλλον.

D

Περὶ τῆς, οὐ μᾶλλον, φωνῆς.

κεφ. ιθ.

ΤΑΥτην τοίνυν ὁτὲ μὲν ὡς ἔφην, προφερόμεθα· ὁτὲ δὲ οὕτως, οὐδὲν μᾶλλον. οὐ γὰρ ὥς τινες ὑπολαμβάνουσι, τὴν μὲν οὐ μᾶλλον, ἐν ταῖς εἰδικαῖς ζητήσεσι παραλαμβάνομεν· τὴν δὲ, οὐδὲν μᾶλλον, ἐν ταῖς γενικαῖς· ἀλλ' ἀδιαφόρως τήν τε, οὐ μᾶλλον, καὶ τὴν, οὐδὲν μᾶλλον, προφερόμεθα. καὶ νῦν ὡς περὶ μιᾶς διαλεξόμεθα. ἔστι μὲν οὖν αὕτη ἡ φω- E νὴ ἐλλιπής. ὡς γὰρ ὅταν λέγωμεν, διπλῆ, δυνάμει φαμὲν ἑστία διπλῆ· καὶ ὅταν λέγωμεν πλατεῖαν, δυνάμει λέγομεν πλατεῖαν ὁδόν· οὕτως ὅταν εἴπωμεν οὐ μᾶλλον, δυνάμει φαμὲν, οὐ μᾶλλον τόδε ἢ τόδε, ἄνω ἢ κάτω.

τινὲς μέντοι τῶν Σκεπτικῶν παραλαμβάνουσιν ἀντὶ τοῦ πύσματος τοῦ οὐ, τὸ, τί μᾶλλον τόδε ἢ τόδε· τὸ τί παραλαμβάνοντες νῦν ἀντὶ αἰτίας· ἵν' ᾖ τὸ λεγόμενον, διὰ τί μᾶλλον τόδε ἢ τόδε; σύνηθες δέ ἐστι καὶ πύσμασιν ἀντὶ ἀξιωμάτων χρῆσθαι, οἷον,

τίς τὴν Διὸς σύλλεκτρον οὐκ οἶδε βροτῶν;

καὶ ἀξιώμασιν ἀντὶ πυσμάτων· οἷον, ζητῶ ποῦ οἰκεῖ Δίων. καὶ πυνθάνομαι τίνος ἕνεκα χρὴ θαυμάζειν ἄνδρα ποιητήν; ἀλλὰ καὶ τὸ τί ἀντὶ τοῦ διὰ τί παραλαμβάνεται παρὰ Μενάνδρῳ· τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην; δηλοῖ δὲ τὸ, οὐ μᾶλλον τόδε ἢ τόδε, καὶ πάθος ἡμέτερον, καθ' ὃ διὰ τὴν ἰσοσθένειαν τῶν ἀντικειμένων πραγμάτων εἰς ἀρρεψίαν καταλήγομεν· ἰσοσθένειαν μὲν λεγόντων ἡμῶν, τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ἡμῖν πιθανὸν ἰσότητα· ἀντικείμενα δὲ κοινῶς τὰ μαχόμενα. ἀρρεψίαν δὲ, τὴν πρὸς μηδέτερον συγκατάθεσιν. ἡ γοῦν, οὐδὲν μᾶλλον, φωνὴ, κἂν ἐμφαίνῃ χαρακτῆρα συγκαταθέσεως ἢ ἀρνήσεως, ἡμεῖς οὐχ οὕτως αὐτῇ χρώμεθα, ἀλλ' ἀδιαφόρως αὐτὴν παραλαμβάνομεν, καὶ καταχρηστικῶς. ἤτοι ἀντὶ πύσματος ἢ ἀντὶ τοῦ λέγειν, ἀγνοῶ τίνι μὲν τούτων χρὴ συγκατατίθεσθαι, τίνι δὲ μὴ συγκατατίθεσθαι. πρόκειται ἡμῖν δηλῶσαι τὸ φαινόμενον ἡμῖν· κατὰ δὲ τὴν φωνὴν δι' ἧς αὐτὸ δηλοῦμεν, ἀδιαφοροῦμεν. κἀκεῖνο δὲ χρὴ γινώσκειν ὅτι προφερόμεθα τὴν, οὐδὲν μᾶλλον, φωνὴν, οὐ διαβεβαιούμενοι περὶ τοῦ πάντως ὑπάρχειν αὐτὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν· ἀλλὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἡμῖν καὶ περὶ αὐτῆς λέγοντες.

Περὶ ἀφασίας.
κεφ. κ'.

Περὶ δὲ τῆς ἀφασίας λέγομεν τάδε. φάσις καλεῖται διχῶς, κοινῶς τε καὶ ἰδίως· κοινῶς μὲν, ἡ δηλοῦσα θέσιν ἢ ἄρσιν φωνή· οἷον, ἡμέρα ἐστὶν, οὐχ ἡμέρα ἐστίν. ἰδίως δὲ, ἡ δηλοῦσα θέσιν μόνον, καθ' ὃ σημαινόμενον, τὰς ἀποφατικὰς οὐ καλοῦσι φάσεις. ἡ οὖν ἀφασία, ἀπόστασίς ἐστι τῆς κοινῶς λεγομένης φάσεως, ὑφ' ἣν τάσσεσθαι λέγομεν τήν τε κατάφασιν, καὶ τὴν ἀπόφασιν, ὡς εἶναι τὴν ἀφασίαν πάθος ἡμέτερον. δι' ὃ οὐδὲν τιθέναι τι οὔτε ἀναιρεῖν φαμέν. ὅθεν δῆλόν ἐστιν ὅτι καὶ τὴν ἀφασίαν παραλαμβάνομεν,

Sunt verò nonnulli etiam Sceptici qui pro interrogatione οὐ, *id est, Vtrum*, pronuntiant τί μᾶλλον τόδε ἢ τόδε: accipientes tum vocem τί pro causa. vt, quod dicũt, tale sit, Quare magis hoc quàm illud? Vsitatum est autem etiam interrogationibus pro enuntiationibus vti: vt in hoc versu,

Cui non Iouis riualis est notus viro?

Et vicissim enuntiationibus loco interrogationũ: vt, Quæro vbi habitet Dion. Item, Rogo quamobrē hominem Poetam admirari oporteat. Sed & apud Menandrum τί pro διὰ τί vsurpatur: vt quum dicit, τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην; *i. Quid enim ego relinquebar? posito Quid, pro Propter quid.* Indicant autem hæ voces Non magis hoc quam illud, etiam affectum nostrum, secundum quem, propter æqualia momenta eorum quę sunt ἀντικείμενα, ad ἀρρεψίαν delabimur. Intelligimus autem paria momēta quæ sunt in eo quod nobis apparet probabile: ἀντικείμενα autem generaliter, quæ inter se pugnant: ἀρρεψίαν verò ad neutram partem assensum. Cæterum hęc vox, Nihilo magis, etiamsi præ se ferat formam assensionis, aut negationis, nos non ita ea vtimur, sed indifferenter & abutendo: aut pro interrogatione, aut pro eo quod est, Ignoro cui horum assentiri oporteat, cui minimè. Nobis enim propositum est, quod nobis apparet declarare: vocem autem qua id declaramus, indifferenter vsurpamus. Illud præterea sciendum, nos proferre hanc vocem, οὐδὲν μᾶλλον, non affirmantes ipsam omnino veram esse & indubitatam, sed secundùm id quod nobis apparet, de ea quoque dicentes.

De Aphasia.
CAP. XX.

De aphasia autem hęc dicimus. φάσις duobus modis dicitur, generaliter & specialiter. Generaliter ita appellatur vox quæ poni aut tolli quidpiam significat: vt, Dies est, Non dies est. Specialiter autem, quæ aliquid poni tãtùm significat. in qua significatione negatiua non appellantur phases. Aphasia igitur est discessus ab ea quæ generaliter phasis appellatur: sub qua comprehendi dicimus cataphasin & apophasin, *id est, affirmationem & negationem.* adeò vt aphasia sit affectio nostra per quam nos nec ponere quicquam nec tollere dicimus. Vnde patet nos aphasiam etiam assumere,

non quasi natura tales sint res vt aphasiam necessariò moueāt, sed vt eam pronuntiando, declaremus nos super his vel illis quæstionibus ita nunc affici. Illud quoque memoriā tenendum est, dicere nos, nihil poni aut tolli à nobis, eorum quidem certè quæ dogmaticè de dubiis asseruntur. iis enim à quibus patimur, & à quibus ita coacti ad assensum adducimur, cedimus & acquiescimus.

De vocibus, Fortasse, Licet, Fieri potest.

CAP. XXI.

HAs autem voces, Fortasse & Non fortasse: Licet & Non licet: *ἐνδέχεται καὶ οὐκ ἐνδέχεται, id est, Fieri potest, & Non fieri potest:* sumimus pro, Fortasse est, fortasse non est: &, Licet esse, licet etiam non esse: &, Fieri potest vt sit, fieri potest vt nō sit. Adeò vt breuitatis gratia, sumamus Non licere, pro licere non esse: & Non fieri posse, pro Fieri posse vt non sit: & Non fortasse, pro Fortasse nō esse. Rursus autem hic non contendimus de vocibus, neque an hæc natura ipsa significent, quærimus: sed ipsas indifferenter, vt dixi, sumimus. Has autē voces aphasiæ esse indices, manifestum esse arbitror. nam qui dicit Fortasse est, perinde est ac si poneret etiā alterum quod ipsi repugnare videtur, videlicet Fortasse non esse: quia non affirmat hoc esse. Eadem est & in cæteris ratio.

De voce ἐπέχω, & οὐδὲν ὁρίζω.

CAP. XXII.

SVMIMVS autem ἐπέχω pro eo quod est, Non possum dicere cui ex iis quæ proposita sunt, fidem adhibere, cui fidē derogare oporteat: ostendentes videri nobis res ad promerendam vel ad non promerendam fidem æquales. Ita tamē vt æquales esse nō affirmemus, sed quod nobis apparet de ipsis, quādo sub sensum nostrum cadunt, dicamus. Dicta est autem ἐποχὴ, quia *ἐπέχεται διάνοια, id est, cohibetur mens*, à ponenda aut à tollenda re aliqua propter paria in vtranq; partem eorum de quibus quæritur, momenta. De hac autem voce, *οὐδὲν ὁρίζω. i. nihil definio*, aut, *certo statuo*, dicimus huiusmodi.

A οὐχ ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοιούτων ὄντων τῶν πραγμάτων, ὥστε πάντως ἀφασίαν κινεῖν, ἀλλὰ δηλοῦντες ὅτι ἡμεῖς νῦν ὅτε προφερόμεθα αὐτήν, ἐπὶ τῶνδε τῶν ζητουμένων τοῦτο πεπόνθαμεν. κἀκεῖνο δὲ χρὴ μνημονεύειν, ὅτι μηδὲν τιθέναι μηδὲ ἀναιρεῖν φαμὲν τῶν κατὰ τὸ ἄδηλον δογματικῶς λεγομένων. τοῖς γὰρ κινοῦσιν ἡμᾶς παθητικῶς, καὶ ἀναγκαστικῶς ἄγουσιν εἰς συγκατάθεσιν, εἴκομεν.

B Περὶ τοῦ τάχα, καὶ τοῦ ἔξεστι, καὶ τοῦ ἐνδέχεται.

κεφ. κα'.

ΤΟ δὲ τάχα καὶ οὐ τάχα, καὶ ἔξεστι καὶ οὐκ ἔξεστι, καὶ ἐνδέχεται καὶ οὐκ ἐνδέχεται, παραλαμβάνομεν ἀντὶ τοῦ τάχα μέν ἐστι, τάχα δ' οὐκ ἔστι, καὶ ἔξεστι μὲν εἶναι, ἔξεστι δὲ μὴ εἶναι, καὶ ἐνδέχεται μὲν εἶναι, ἐνδέχεται δὲ μὴ εἶναι. ὡς παραλαμβάνειν ἡμᾶς συντομίας χάριν τὸ μὴ ἐξεῖναι, ἀντὶ τοῦ ἐξεῖναι μὴ εἶναι, καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι, ἀντὶ τοῦ ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι, καὶ τὸ, οὐ τάχα, ἀντὶ τοῦ, τάχα μὴ εἶναι. πάλιν δὲ ἐνταῦθα οὐ φωνομαχοῦμεν, οὐδὲ εἰ φύσει ταῦτα δηλοῦσιν C αἱ φωναὶ, ζητοῦμεν· ἀλλ' ἀδιαφόρως αὐτὰς, ὡς εἶπον, παραλαμβάνομεν. ὅτι μέντοι αὗται αἱ φωναὶ ἀφασίας εἰσὶ δηλωτικαὶ, πρόδηλον οἶμαι. ὁ γοῦν λέγων, τάχα ἔστι, δυνάμει τίθησι καὶ τὸ μαχόμενον δοκοῦν αὐτῷ, τὸ τάχα μὴ εἶναι, τῷ μὴ διαβεβαιοῦσθαι περὶ τοῦ εἶναι αὐτό. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἔχει.

Περὶ τοῦ ἐπέχω.

D κεφ. κβ'.

ΤΟ δὲ ἐπέχω παραλαμβάνομεν, ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν τίνι χρὴ τῶν προκειμένων πιστεῦσαι, ἢ τίνι ἀπιστῆσαι, δηλοῦντες ὅτι ἴσα ἡμῖν φαίνεται τὰ πράγματα πρὸς πίστιν καὶ ἀπιστίαν. καὶ εἰ μὲν ἴσα ἐστὶν, οὐ διαβεβαιούμεθα· ὃ δὲ φαινόμενον ἡμῖν περὶ αὐτῶν, ὅτε ἡμῖν ὑποπίπτει, λέγομεν. καὶ ἡ ἐποχὴ δὲ εἴρηται ἀπὸ τοῦ ἐπέχεσθαι τὴν διάνοιαν, ὡς μήτε τιθέναι τι μήτε ἀναιρεῖν, διὰ τὴν ἰσοσθένειαν τῶν ζητουμένων. E περὶ δὲ τοῦ, οὐδὲν ὁρίζω, ταῦτα φαμέν.

Περὶ

A

Περὶ τοῦ, οὐδὲν ὁρίζω.

Κεφ. κγ´.

ΟΡίζειν εἶναι νομίζομεν, οὐχὶ τὸ ἁπλῶς λέγειν τι· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἄδηλον προφέρεσθαι μετὰ συγκαταθέσεως. οὕτω γὰρ οὐδὲν ὁρίζων ὁ σκεπτικὸς, τάχα εὑρεθήσεται, οὐδὲ αὐτὸ τὸ, οὐδὲν ὁρίζω. οὐ γάρ ἐστι δογματικὴ ὑπόληψις, τουτέστιν ἀδήλῳ συγκατάθεσις, ἀλλὰ φωνὴ πάθους ἡμετέρου δηλωτική. ὅταν οὖν εἴπῃ ὁ Σκεπτικὸς, οὐδὲν ὁρίζω, τοῦτό φησιν, ἐγὼ οὕτω πέπονθα νῦν, ὡς μηδὲν τῶν ὑπὸ τὴν ζήτησιν τήνδε πεπτωκότων, τιθέναι δογματικῶς ἢ ἀναιρεῖν. τοῦτο δέ φησι, λέγων τὸ ἑαυτῷ φαινόμενον περὶ τῶν προκειμένων, οὐκ ἀπαγγελτικῶς μετὰ πεποιθήσεως ἀποφαινόμενος, ἀλλ᾽ ὃ πάσχει διηγούμενος.

B

De voce Οὐδὲν ὁρίζω.

Cap. XXIII.

ΟΡΙΖΕΙΝ esse putamus, non simpliciter dicere aliquid, sed rem incertam pronuntiare cum assensu. ita enim nihil ὁρίζων Scepticus forsitan reperietur, ne hoc quidem, Nihil definio. nō enim est dogmatica opinio, id est, qua incertæ rei assentiamur: sed vox nostræ affectionis index. Quum ergo dicit Scepticus, Nihil definio, hoc dicit, Ego ita nunc affectus sum vt nihil eorū quæ sub hanc quæstionem cadunt, ponam dogmaticè aut tollā. Hoc autem ait, dicens quid sibi appareat de rebus propositis, non enuntiatiuè cum persuasione pronuntians, sed affectionem suam exprimens.

Περὶ τοῦ, πάντα ἐστὶν ἀόριστα.

Κεφ. κδ´.

C

ΚΑΙ ἡ ἀοριστία δὲ πάθος διανοίας ἐστὶ, καθ᾽ ὃ οὔτε αἱρούμεν τι οὔτε τίθεμεν, τῶν δογματικῶς ζητουμένων, τουτέστι τῶν ἀδήλων. ὅταν οὖν λέγῃ ὁ Σκεπτικὸς, πάντα ἐστὶν ἀόριστα, τὸ μὲν ἔστι, λαμβάνει ἀντὶ τοῦ φαίνεσθαι αὐτῷ. πάντα δὲ λέγει οὐ τὰ ὄντα ἀλλὰ ἅπερ διεξῆλθε τῶν παρὰ τοῖς δογματικοῖς ζητουμένων ἀδήλων. ἀόριστα δὲ, μὴ προϋπάρχοντα τῶν ἀντικειμένων, ἢ κοινῶς μαχομένων κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν. καὶ ὥσπερ ὁ λέγων, περιπατῶ, δυνάμει φησὶ, ἐγὼ περιπατῶ· οὕτως ὁ λέγων, πάντα ἐστὶν ἀόριστα, συσσημαίνει, καθ᾽ ἡμᾶς, ἢ ὡς πρὸς ἐμὲ, ἢ ὡς ἐμοὶ φαίνεται· ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· ὅσα ἐπῆλθον τῶν δογματικοῖς ζητουμένων, τοιαῦτά μοι φαίνεται ὡς μηδὲν αὐτῶν τοῦ μαχομένου προὔχειν μοι δοκεῖν, κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν.

D

De eo quod dicunt, Omnia sunt ἀόριστα.

Cap. XXIIII.

ΑΟΡΙΣΤΙ´Α quoque passio est intellectus, secundùm quā nec ponimus quicquam, nec tollimus eorum quę dogmaticè quæruntur, id est incertorū. Quum igitur dicit Scepticus, omnia esse *ἀόριστα, id est, indefinita*, tunc ESSE accipit pro eo quod est, videri sibi. Omnia autē dicit, non omnia entia, sed quæcunque euoluit ex iis incertis quę apud Dogmaticos quæruntur. Indefinita autem, id est, non pręponenda aliis contrariis, aut generaliter aduersantibus, ad fidē promerendam aut non promerendam. Et quemadmodum qui dicit, Ambulo, perinde est ac si diceret, Ego ambulo: ita qui dicit, Omnia sunt indefinita, vnà significat, secundùm nos, Quantum ad me attinet, aut, Vt mihi videtur: adeò vt quod dicimus, sit huiusmodi: Quæcunque euolui ex illis quæ Dogmaticorum quæstionibus agitantur, talia mihi esse videntur, vt nihil eorum magis aut minus fide dignum existimem quàm cōtrarium.

Περὶ τοῦ, πάντα ἐστὶν ἀκατάληπτα.

Κεφ. κε´.

E

ΟΥτω δὲ φερόμεθα, καὶ ὅταν λέγωμεν, πάντα ἐστὶν ἀκατάληπτα· καὶ γὰρ τὸ, πάντα, ὁμοίως ἐξηγούμεθα· καὶ τὸ, ἐμοὶ, συνεκδεχόμεθα. ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον,

De eo quod dicunt, Omnia sunt incomprehensibilia.

Cap. XXV.

EANDEM rationem sequimur & quum dicimus, Omnia sunt incomprehensibilia. nam hoc verbum, Omnia, eodem pacto explicamus: & vnà etiam intelligimus, Mihi. adeò vt idem hoc valeat ac si ita loqueremur,

Omnia quæcunque percurri ex iis incertis quæ Dogmaticorum quæstionibus agitantur, mihi videntur incomprehensibilia. Non sunt autem verba hominis affirmantis, ea de quibus inquirunt Dogmatici, naturam hanc habere vt sint incomprehensibilia: sed suam affectionem enuntiantis: quatenus videlicet dicit, Existimo me nihil illorum adhuc percepisse, propter contrariorum æquipollentiam. Vnde mihi videntur omnia quæ ad euersionē afferuntur, iis quæ nos enuntiamus, esse dissentanea.

De vocibus ἀκαταληπτῶ & οὐ καταλαμβάνω. i. non comprehendo.

Cap. XXVI.

HÆ quoque voces, ἀκαταληπτῶ & οὐ καταλαμβάνω, propriæ passionis sunt indices; quatenus ad præsens supersedet scepticus ponere aut tollere aliquid ex illis incertis de quibus quæritur. vt ex iis patet quæ à nobis de cæteris vocibus antea dicta sunt.

De eo quod dicunt, παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντίκειται. i. omni orationi oratio æqualis opponitur. (vel opposita est.)

Cap. XXVII.

QVVM autē dicimus, Omni orationi oratio æqualis opponitur, Omni dicimus, quā quidem nos euoluerimus. Orationem autem dicimus, non simpliciter, sed quæ aliquid dogmaticè astruit, id est de incerto: nec eam protinus quæ ex lemmatibus, *id est, sumptionibus*, & illatione, sed quæ quouis modo astruit quidpiam. Aequalem item dicimus, non simpliciter, sed ad fidem obtinendam aut non obtinendam. Et Opponitur accipimus generaliter pro Aduersatur. Subaudimus etiam, Vt mihi videtur. Quum igitur dico: Omni orationi æqualis opposita est oratio, perinde est ac si dicerem, Omni orationi à me euolutæ, quæ aliquid dogmaticè astruit, mihi opponi videtur alia dogmaticè aliquid astruens, æqualis ipsi ad fidem obtinendam vel non obtinendam. Adeò vt huiusmodi vocis enuntiatio non sit dogmatica, sed passionis humanæ significatio, quæ est id quod apparet patienti. Sunt autem & qui hanc vocem ita proferant, Omni orationi æqualem orationem opponi, *vel oppositam esse.* hoc, tanquam præceptum, constituentes, Omni orationi dogmaticè

A πάντα ὅσα ἐφώδευσα τῶν δογματικῶς ζη-
τουμένων ἀδήλων, φαίνεταί μοι ἀκατάλη-
πτα. τοῦτο δέ ἐστιν, οὐ διαβεβαιουμένου περὶ τοῦ,
τὰ παρὰ τοῖς δογματικοῖς ζητούμενα φύσεως
εἶναι τοιαύτης ὡς εἶναι ἀκατάληπτα· ἀλλὰ τὸ ἑ-
αυτοῦ πάθος ἀπαγγέλλοντος· καθ' ὅ φησιν, ὑπο-
λαμβάνω, ὅτι ἄχρι νῦν οὐδὲν κατέλαβον
ἐκείνων ἐγὼ, διὰ τὴν τῶν ἀντικειμένων ἰσο-
σθένειαν. ὅθεν καὶ τὰ εἰς περιτροπὴν φερόμε-
να πάντα, ἀπᾴδοντα εἶναι δοκεῖ μοι τῶν ὑφ' ἡ-
B μῶν ἀπαγγελλομένων.

Περὶ τοῦ ἀκαταληπτῶ καὶ οὐ κατα-
λαμβάνω.

κεφ. ϛ'.

KAI ἡ ἀκαταληπτῶ δὲ καὶ ἡ οὐ καταλαμ-
βάνω, φωνὴ, πάθους οἰκείου ἐστὶ δηλωτική.
καθ' ὃ ἀφίσταται ὁ Σκεπτικὸς ὡς πρὸς τὸ παρὸν, τοῦ
τιθέναι τι τῶν ζητουμένων ἀδήλων ἢ ἀναιρεῖν, ὡς
ἔστι δῆλον ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν περὶ τῶν
C ἄλλων φωνῶν.

Περὶ τοῦ παντὶ λόγῳ λόγον ἴσον ἀντι-
κεῖσθαι.

κεφ. κζ.

OΤαν δὲ λέγωμεν, παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος
ἀντίκειται, παντὶ μὲν λέγομεν, τῷ ὑφ'
ἡμῶν διεξωδευμένῳ· λόγον δὲ φαμὲν οὐχ ἁ-
πλῶς, ἀλλὰ τὸν κατασκευάζοντά τι δογμα-
τικῶς, τουτέστι, περὶ ἀδήλου, καὶ οὐ πάντως τὸν
D ἐκ λημμάτων καὶ ἐπιφορᾶς, ἀλλὰ τὸν ὁπω-
σοῦν κατασκευάζοντα. ἴσον δὲ φαμὲν οὐχ ἁ-
πλῶς κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν· τό τε ἀντίκειται
λαμβανόμενον ἀντὶ τοῦ μάχεται κοινῶς. καὶ τὸ ὡς
ἐμοὶ φαίνεται, συνεκδεχόμεθα. ὅταν οὖν εἴπω,
παντὶ λόγῳ λόγος ἴσος ἀντίκειται, δυνάμει
τοῦτο φημὶ, παντὶ τῷ ὑπ' ἐμοῦ ζητουμένῳ
λόγῳ, ὡς κατασκευάζει τι δογματικῶς, ἕτε-
ρος λόγος κατασκευάζων τι δογματικῶς,
ἴσος αὐτῷ κατὰ πίστιν καὶ ἀπιστίαν, ἀντικεῖσθαι φαί-
E νεταί μοι· ὡς εἶναι τὴν τοῦ λόγου προφορὰν, οὐ
δογματικὴν, ἀλλ' ἀνθρωπείου πάθους ἀπαγ-
γελίαν, ὅ ἐστι φαινόμενον τῷ πάσχοντι. προφέ-
ρονται δέ τινες καὶ οὕτω τὴν φωνὴν, παντὶ λό-
γῳ λόγον ἀντικεῖσθαι ἴσον, ἀξιοῦντες παραγ-
γελματικῶς τοῦτο· παντὶ λόγῳ δογματικῶς

τι κα-

τι κατασκευάζοντι, λόγον δογματικῶς ζητοῦντα, ἴσον κατὰ πίστιν καὶ ἀπιστίαν, μαχόμενον αὐτῷ ἀντιτιθῶμεν, ἵνα ὁ μὲν λόγος αὐτοῦ ᾖ πρὸς τὸν σκεπτικόν, χρῶνται δ' ἀπαρεμφάτῳ ἀντὶ προστακτικοῦ, τῷ ἀντικεῖσθαι ἀντὶ τοῦ ἀντιτιθῶμεν. παραγγέλλουσι δὲ τοῦτο τῷ σκεπτικῷ, μήπως ὑπὸ τοῦ δογματικοῦ παρακρουσθεὶς, ἀπείπῃ τὴν περὶ αὐτοῦ ζήτησιν, καὶ τῆς φαινομένης αὐτοῖς ἀταραξίας, ἣν νομίζουσι παρυφίστασθαι τῇ περὶ πάντων ἐποχῇ, καθὼς ἔμπροσθεν ὑπεμνήσαμεν, σφαλῇ προπετευσάμενος.

Παραπήγματα περὶ τῶν Σκεπτικῶν φωνῶν. κεφ. κη΄.

Περὶ τούτων ἀρκέσει τῶν φωνῶν, ὡς ἐν ὑποτυπώσει διεξελθεῖν· ὅπως τε καὶ ἐπεὶ ἐκ τῶν νῦν ἡμῖν εἰρημένων δυνατόν ἐστιν λέγειν καὶ περὶ τῶν παραλελειμμένων. περὶ πασῶν γὰρ τῶν Σκεπτικῶν φωνῶν ἐκεῖνο χρὴ προειλῆφθαι, ὅτι περὶ τοῦ ἀληθεῖς αὐτὰς εἶναι, πάντως οὐ διαβεβαιούμεθα· ὅπου γε καὶ ὑφ' ἑαυτῶν αὐτὰς ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δύνασθαι, ἐμπεριγραφομένας ἐκείνοις περὶ ὧν λέγονται. καθάπερ τὰ καθαρτικὰ τῶν φαρμάκων, οὐ μόνον τοὺς χυμοὺς ὑπεξαιρεῖ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὰ τοῖς χυμοῖς συνεξάγει. φαμὲν δὲ καὶ ὡς οὐ κυρίως δηλοῦντες τὰ πράγματα, ἐφ' ὧν παραλαμβάνονται, τίθεμεν αὐτὰς, ἀλλ' ἀδιαφόρως, καὶ εἰ βούλονται καταχρηστικῶς (οὔτε γὰρ πρέπει τῷ Σκεπτικῷ φωνομαχεῖν) ἀλλ' ὡς ἡμῖν συνεργεῖ, τὸ μηδὲ ταύτας τὰς φωνὰς εἰλικρινῶς σημαίνειν λέγεσθαι, ἀλλὰ πρός τι, καὶ πρὸς τοὺς σκεπτικούς. πρὸς τούτοις κἀκεῖνο δεῖ μεμνῆσθαι, ὅτι οὐ περὶ πάντων τῶν πραγμάτων καθόλου φαμὲν αὐτάς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀδήλων καὶ τῶν δογματικῶς ζητουμένων. καὶ ὅτι τὸ φαινόμενον ἡμῖν φαμέν, καὶ οὐχὶ διαβεβαιωτικῶς περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων ἀποφαινόμεθα. ἐκ γὰρ τούτων πᾶν σόφισμα πρὸς φωνὴν εἰσαχθὲν Σκεπτικὴν οἴομαι δύνασθαι διατρέπεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ τὴν ἔννοιαν, καὶ τὰ μόρια καὶ τὸ κριτήριον καὶ τὸ τέλος, ἔτι δὲ τοὺς τρόπους τῆς ἐποχῆς ἐφοδεύσαντες, καὶ περὶ τῶν Σκεπτικῶν φωνῶν εἰπόντες, τὸν χαρακτῆρα τῆς Σκέψεως

A quidpiam astruenti, orationem dogmaticè inquirentem, æqualem ad fidem obtinendam vel non obtinendam, ipsi aduersantem opponamus: vt sermonem suum ad Scepticum dirigant, vtantúrque infinitiuo pro imperatiuo, videlicet Opponi pro eo quod est Opponamus. Præcipiunt autem Sceptico, ne à Dogmatico deceptus, animum despondeat, ac omittat illius perquisitionem, & ita per temeritatem suam frustretur apparente ipsis ataraxia: quam comitari existimant eos qui de omnibus assen- B sum retinent, quemadmodum docuimus.

Appendix ad tractationem de Scepticis vocibus.

CAP. XXVIII.

NON postulat ratio huius operis quo singula breuiter describimus, vt de pluribus vocibus disseramus. Præsertim quum vel ex iis quæ modò à nobis dicta fuerunt, etiam de prætermissis di- C ci possit. De omnibus enim Scepticis vocibus illud oportet cognitum habere, nos non affirmare veras illas omnino esse: vtpote quum eas dicamus alias ab aliis tolli posse, circumscriptas illis de quibus dicuntur: sicuti purgantia medicamenta non solùm humores corpore extrahunt, sed etiam semetipsa vnà cum humoribus expellũt. Dicimus præterea nos non vt propriè significantes res quibus adhibentur, ponere eas; sed indifferenter, aut, si malunt, per catachresin: D (neque enim Scepticum de vocibus altercari decet:) præsertim quum nobis commodum sit ne simpliciter quidem & per se significare dici has voces, sed ad aliquid, videlicet ad Scepticos. Illud præterea meminisse oportet, nos non de omnibus rebus generaliter proferre ipsas; sed de incertis & iis quę dogmaticè quæruntur: idque quod apparet nobis, dicere, non autem affirmationem de natura externorum subiectorum adhibere. Ex his enim omne sophisma aduersus vocem Scepticam allatum euerti E posse arbitror.

Quum autem epoches mentẽ ac propositum, partésque, criterium, & modos percurrerimus, & de Scepticis vocibus loquuti, characterem ipsius σκέψεως

declarauerimus: consentaneum esse putamus, in quibus à finitimis ipsi philosophiis distinguatur, paucis explicare, vt ita manifestiùs ephecticam institutionem perspiciamus. Ordiemur autem ab Heracliti philosophia.

Differre Scepticam institutionem ab Heracliti philosophia.

CAP. XXIX.

HANC igitur à nostra institutione differre, clarum est. Heraclitus enim de multis incertis dogmaticè pronũtiat, nos autem minimè, quemadmodum dictum est. Quoniam autem Onesidemus aiebat Scepticã institutionem viam esse ad Heracliti philosophiam, siquidem antequam cõtraria circa idem sint, oportet contraria circa idẽ apparere: & Sceptici quidẽ cõtraria circa idem apparere dicunt, Heraclitei autem hinc etiam illuc progrediuntur, vt dicant esse: illis respondemus, hoc quod dicitur, contraria circa idem apparere, non esse Scepticorum dogma, sed rem non Scepticis solùm, verumetiam aliis Philosophis & omnibus hominibus sub sensus cadentem. Verbi gratia, nemo negare audeat quin ex melle sani dulcedinem, icterici amarorem percipiant. Hinc fit vt à communi hominum prænotione incipiant Heraclitei, vti & nos, fortasse autem & cæteræ philosophiæ. Quare si ab aliquo eorum quę scepticè dicuntur, acciperent hoc, videlicet contraria circa idem versari: nimirum aut ab hac voce, Omnia sunt incomprehensibilia, aut illa, Nihil definio, aut alia simili: fortasse colligerent verum esse quod dicunt: sed quum principia habeant non solum nobis, sed aliis etiam Philosophis & vitæ sub sensus cadentia, curnam potiùs dicat aliquis institutionem nostram viam sternere ad Heracliti philosophiam, quàm aliarum philosophiarum quamlibet, aut vitam ipsam: quum omnes communibus materiis vsi simus? Atque haud scio an potiùs incommoda sit ad Heracliti philosophiã cognoscendã sceptica disciplina, quàm commoda: quum Scepticus omnia quæ ab Heraclito dogmaticè dicuntur, tanquam temeraria, reprehendat, repugnãs illius ἐκπυρώσει,

A ἐμπεφανίκαμεν, ἀκόλουθον ἡγούμεθα εἶναι καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ φιλοσοφιῶν τὴν πρὸς αὐτὴν διάκρισιν συντόμως ἐπελθεῖν, ἵνα σαφέστερον τὴν ἐφεκτικὴν ἀγωγὴν κατανοήσωμεν. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τῆς Ἡρακλείτου φιλοσοφίας.

Ὅτι διαφέρει ἡ Σκεπτικὴ ἀγωγὴ τῆς Ἡρακλείτου φιλοσοφίας.

κεφ. κθ'.

B ὍΤι μὲν οὖν αὕτη διαφέρει τῆς ἡμετέρας ἀγωγῆς, πρόδηλον. ὁ μὲν γὰρ Ἡράκλειτος, περὶ πολλῶν ἀδήλων ἀποφαίνεται δογματικῶς· ἡμεῖς δ' οὐχί, καθάπερ εἴρηται. ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ τὸν Ὀνησίδημον ἔλεγον, ὁδὸν εἶναι τὴν Σκεπτικὴν ἀγωγὴν ἐπὶ τὴν Ἡρακλείτειον φιλοσοφίαν· διότι προηγεῖται τοῦ τἀναντία περὶ τὸ αὐτὸ ὑπάρχειν, τὸ τἀναντία περὶ τὸ αὐτὸ φαίνεσθαι· καὶ οἱ μὲν Σκεπτικοὶ φαίνεσθαι λέγουσι τὰ ἐναντία περὶ τὸ αὐτό· οἱ δὲ Ἡρα- C κλείτειοι ἀπὸ τούτου καὶ ἐπὶ τὸ ὑπάρχειν αὐτὰ μετέρχονται· φαμὲν πρὸς τούτους, ὅτι τὸ τὰ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ φαίνεσθαι, οὐ δόγμα ἐστὶ τῶν Σκεπτικῶν, ἀλλὰ πρᾶγμα, οὐ μόνον τοῖς Σκεπτικοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις φιλοσόφοις καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὑποπίπτον. οὐδεὶς γοῦν τολμήσαι ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι οὐ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας· ἢ ὅτι τοὺς ἰκτερικοὺς οὐ πικράζει. ὥστε ἀπὸ κοινῆς τῶν ἀνθρώπων προλήψεως ἄρχονται οἱ Ἡρακλείτειοι, καθάπερ καὶ D ἡμεῖς· ἴσως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι φιλοσοφίαι. διόπερ εἰ μὲν ἀπό τινος τῶν Σκεπτικῶν λεγομένων ἐλάμβανον, τὸ τἀναντία περὶ τὸ αὐτὸ ὑπάρχειν· οἷον, οὐ πάντα ἐστὶν ἀκατάληπτα· ἢ τοῦ, οὐδὲν ὁρίζω, ἢ τινος τῶν παραπλησίων, ἴσως ἂν συνῆγον ὃ λέγουσιν. ἐπεὶ δὲ ἀρχὰς ἔχουσιν, οὐ μόνον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις φιλοσόφοις, καὶ τῷ βίῳ ὑποπιπτούσας, τί μᾶλλον τὴν ἡμετέραν ἀγωγήν, ἢ ἑκάστην τῶν ἄλλων φιλοσοφιῶν, ἢ καὶ τὸν βίον, ὁδὸν ἐπὶ τὴν Ἡρακλείτειον φιλοσοφίαν E εἶναι λέγοι τις ἄν, ἐπεὶ πάντες κοιναῖς ὕλαις χρώμεθα; μήποτε δὲ οὐ μόνον οὐ συνεργεῖ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς Ἡρακλειτείου φιλοσοφίας ἡ Σκεπτικὴ ἀγωγή, ἀλλὰ καὶ ἀποσυνεργεῖ, εἴγε ὁ Σκεπτικὸς πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου δογματιζόμενα, ὡς προπετῶς λεγόμενα διαβάλλει· ἐναντιούμενος μὲν τῇ ἐκπυρώσει, ἐναντιού-

ἐναντιούμενος δὲ περὶ τὰ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ ὑπάρχειν. καὶ ἐπὶ παντὸς δόγματος τοῦ Ἡρακλείτου, τὴν μὲν δογματικὴν προπέτειαν διασύρων, τὸ δὲ, οὐ καταλαμβάνω, καὶ τὸ, οὐδὲν ὁρίζω, ἐπιφθεγγόμενος, ὡς ἔφην ἔμπροσθεν· ὅπερ μάχεται τοῖς Ἡρακλειτείοις. ἄτοπον δέ ἐστι τὸ, τὴν μαχομένην ἀγωγὴν, ὁδὸν εἶναι λέγειν τῆς αἱρέσεως ἐκείνης ᾗ μάχεται. ἄτοπον ἄρα τὸ τὴν Σκεπτικὴν ἀγωγὴν, ἐπὶ τὴν Ἡρακλείτειον φιλοσοφίαν ὁδὸν εἶναι λέγειν.

A repugnans etiam huic quòd dicit, Contraria circa idem existere: & ad vnumquodque Heracliti dogma, dogmaticam temeritatem irrideat, atque subiungat, Non comprehendo, & Nihil definio, quemadmodum antea dixi. quod Heracliteis aduersatur. Absurdum autem est, aduersantem disciplinam viam esse dicere ad sectam illam cui aduersatur. Absurdum ergo est scepticam disciplinam ad Heracliti philosophiam viam esse dicere.

B

Τίνι διαφέρει ἡ Σκεπτικὴ ἀγωγὴ τῆς Δημοκριτείου φιλοσοφίας.

κεφ. λ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Δημοκρίτειος φιλοσοφία λέγεται κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τὴν σκέψιν, ἐπεὶ δοκεῖ τῇ αὐτῇ ὕλῃ ἡμῖν κεχρῆσθαι. ἀπὸ γὰρ τοῦ τοῖς μὲν γλυκὺ φαίνεσθαι τὸ μέλι, τοῖς δὲ πικρόν, τὸν Δημόκριτον ἐπιλογίζεσθαί φασι τὸ, μήτε γλυκὺ αὐτὸ εἶναι, μήτε πικρόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιφθέγγεσθαι τὴν, οὐ μᾶλλον, φωνὴν, σκεπτικὴν οὖσαν. διαφόρως μέντοι χρῶνται τῇ, οὐ μᾶλλον, φωνῇ, οἵ τε Σκεπτικοὶ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Δημοκρίτου. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἐπὶ τοῦ μηδέτερον εἶναι, τάττουσι τὴν φωνήν· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τοῦ ἀγνοεῖν πότερον ἀμφότερα, ἢ οὐδέτερόν τί ἐστι τῶν φαινομένων. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο μὲν διαφέρομεν. προδηλοτάτη δὲ γίνεται ἡ διάκρισις, ὅταν ὁ Δημόκριτος λέγῃ, ἐτεῇ δὲ ἄτομα καὶ κενόν. ἐτεῇ μὲν γὰρ λέγει ἀντὶ τοῦ ἀληθείᾳ. κατ' ἀλήθειαν δὲ ὑφεστάναι λέγων, τάς τε ἀτόμους καὶ τὸ κενὸν, ὅτι διενήνοχεν ἡμῶν (εἰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀνωμαλίας τῶν φαινομένων ἄρχεται) περιττὸν οἶμαι λέγειν.

In quo differat Sceptica disciplina à Democriti philosophia.

CAP. XXX.

DEMOCRITI quoque philosophia communionem habere cum Scepsi fertur, quia videtur eadem qua nos vsa esse materia. Nam ex eo quòd mel aliis dulce, aliis amarum videatur, Democritum ratiocinari dicunt, neque dulce ipsum esse, neque amarum: & propterea pronuntiare vocem, Non C magis, quæ Sceptica est. Verùm aliter vtuntur hac voce Sceptici quàm Democritici philosophi. illi enim vocem hanc vsurpant, significare volentes neutrum esse: nos autem, significantes nos ignorare an vtrunque, an neutrum sit eorum quæ apparent. Itaque in hoc quoque ab illis differimus: sed longè manifestissima differentia est, quum dicit Democritus, *ἐτεῇ δὲ ἄτομα καὶ κενόν. i. veritate enim (verè) atoma & vacuum.* ἐτεῇ enim dicit pro ἀληθείᾳ, *id est, veritate.* In eo autem quod ait, D secundùm veritatem existere atomos & vacuum, eum à nobis differre (quanuis ab apparentium inæqualitate & discrepantia incipiat) superuacaneum arbitror dicere.

Τίνι διαφέρει τῆς Κυρηναϊκῆς ἡ Σκέψις.

κεφ. λα.

Φασὶ δέ τινες, ὅτι ἡ Κυρηναϊκὴ ἀγωγὴ, ἡ αὐτή ἐστι τῇ σκέψει, ἐπεὶ κἀκείνη τὰ πάθη μόνα φησὶ καταλαμβάνεσθαι. διαφέρει δὲ αὐτῆς, ἐπεὶ ἐκείνη μὲν τὴν ἡδονὴν, καὶ τὴν λείαν τῆς σαρκὸς κίνησιν, τέλος εἶναι λέγει· ἡμεῖς δὲ τὴν ἀταραξίαν, ᾗ ἐναντιοῦται τὸ κατ' ἐκείνους τέλος. καὶ γὰρ παρούσης τῆς ἡδονῆς, καὶ μὴ παρούσης, ταραχὰς ὑπομένει ὁ διαβεβαιούμενος, τέλος εἶναι τὴν ἡδονήν·

Quo differat Scepsis à Cyrenaica institutione.

CAP. XXXI.

DICVNT præterea nonnulli Cyrenaicam institutionem eãdem esse cum Scepsi, quoniam illa quoque se solas passiones comprehendere dicit. Differt tamẽ ab ea, quòd illa quidem volu- E ptatem & lęuem corporis motũ, finẽ esse dicat: nos autem imperturbatum mentis statum: cui contrarius est finis quem illi statuunt. Nam & quum adest voluptas & quum abest, perturbationes patitur is qui finem esse voluptatẽ affirmat:

vt de fine tractans argumentatus sum. Deinde nos assensum retinemus verbis tenus de externis subiectis: at Cyrenaici pronuntiant naturam illa habere incomprehensibilem.

Quo differat Scepsis à Protagora institutione.

CAP. XXXII.

PROTAGORAS quoque vult *πάντων χρημάτων μέτρον. i. omnium rerum mensuram*, esse hominem: entium, vt sunt: non entium, vt non sunt. *μέτρον* quidem appellans criterium. *χρημάτων* autem dicens pro *πραγμάτων, id est, rerum*. Adeò vt hoc valeant eius verba, Rerum omnium criterium esse hominem: entium quidem, vt sunt: non entium autem, vt non sunt. Ideóque ponit apparentia cuique sola: & ita inducit relationem ad aliquid. Hinc fit vt videatur communionem cum Pyrrhoniis habere. differt tamen ab illis. Differentiam autem cognoscemus, vbi quantum satis sit, Protagoræ sententiam enucleauerimus. Dicit ergo vir ille, Materiam fluxilem esse, ipsa autem assiduè fluente, adiunctiones pro ablationibus fieri, & sensus transmutari ac variari & pro ætatibus & pro aliis corporum constitutionibus. Dicit etiam rationes omnium apparentium subiectas esse in materia: adeò vt materia, quantum in seipsa, omnia esse possit quæ omnibus apparent: homines autem alio tempore alia percipere, prout diuersè se habent. eum enim qui secundum naturam se habeat, ex iis quæ in materia sunt, illa percipere quæ secundùm naturam se habentibus apparere possunt: eos autem qui contra naturam se habeant, ea percipere quæ contra naturam se habentibus possunt apparere. Estque in ætatibus, & in somno aut vigilia, & in vnaquaque specie habituum eadem ratio. Est ergo, secundùm ipsum, homo criterium rerum quæ sunt. omnia enim quæ apparent hominibus, etiam sunt. quæ autem nulli hominum apparent, ne sunt quidem. Videmus igitur, ipsum, & materiam fluxilem esse, & rationes omnium apparentium subiectas esse in ipsa, dogmaticè pronuntiare: quæ incerta sunt, & de quibus retinendus est assensus nobis.

A ὡς ἐν τῷ περὶ τοῦ τέλους ἐπελογισάμην. εἶτα ἡμεῖς μὲν ἐπέχομεν ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ, περὶ τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων· οἱ δὲ Κυρηναϊκοὶ ἀποφαίνονται φύσιν αὐτὰ ἔχειν ἀκατάληπτον.

Τίνι διαφέρει τῆς Πρωταγορείου ἀγωγῆς ἡ Σκέψις.

κεφ. λβ.

ΚΑΙ ὁ Πρωταγόρας δὲ βούλεται πάντων χρημάτων εἶναι μέτρον τὸν ἄνθρωπον· τῶν
B μὲν ὄντων ὡς ἔστιν· τῶν δὲ οὐκ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστι. μέτρον μὲν λέγων τὸ κριτήριον· χρημάτων δὲ, τῶν πραγμάτων· ὡς δυνάμει φάσκειν πάντων πραγμάτων κριτήριον εἶναι τὸν ἄνθρωπον. τῶν μὲν ὄντων, ὡς ἔστι· τῶν δὲ οὐκ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστι. καὶ διὰ τοῦτο τίθησι τὰ φαινόμενα ἑκάστῳ μόνα· καὶ οὕτως εἰσάγει τὸ πρός τι. διὸ καὶ δοκεῖ κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς Πυρρωνείους· διαφέρει δὲ αὐτῶν. καὶ εἰσόμεθα τὴν διαφορὰν, ἐξαπλώσαντες συμμέτρως τὸ δοκοῦν
C τῷ Πρωταγόρᾳ. φησὶν οὖν ὁ ἀνὴρ τὴν ὕλην ῥευστὴν εἶναι, ῥεούσης δὲ αὐτῆς συνεχῶς, προσθέσεις ἀντὶ τῶν ἀποφορήσεων γίνεσθαι, καὶ τὰς αἰσθήσεις μετακοσμεῖσθαί τε καὶ ἀλλοιοῦσθαι παρά τε ἡλικίας καὶ παρὰ τὰς ἄλλας κατασκευὰς τῶν σωμάτων. λέγει δὲ καὶ τοὺς λόγους πάντων τῶν φαινομένων ὑποκεῖσθαι ἐν τῇ ὕλῃ· ὡς δύνασθαι τὴν ὕλην, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῇ, πάντα εἶναι ὅσα πᾶσι φαίνεται· τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἄλλοτε ἄλλων ἀντιλαμβάνεσθαι παρὰ τὰς διαφό-
D ρους αὐτῶν διαθέσεις. τὸν μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἔχοντα, ἐκεῖνα τῶν ἐν τῇ ὕλῃ καταλαμβάνειν, ἃ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι φαίνεσθαι δύναται· τοὺς δὲ παρὰ φύσιν, ἃ τοῖς παρὰ φύσιν. καὶ ἤδη παρὰ τὰς ἡλικίας καὶ κατὰ τὸ ὑπνοῦν ἢ ἐγρηγορέναι, καὶ καθ᾽ ἕκαστον εἶδος τῶν διαθέσεων ὁ αὐτὸς λόγος. γίνεται τοίνυν κατ᾽ αὐτὸν τῶν ὄντων κριτήριον ὁ ἄνθρωπος. πάντα γὰρ τὰ φαινόμενα τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἔστιν. τὰ δὲ μηδενὶ τῶν ἀνθρώπων φαινόμενα, οὐδὲ ἔστιν. ὁρῶμεν
E οὖν ὅτι καὶ περὶ τοῦ τὴν ὕλην ῥευστὴν εἶναι, καὶ περὶ τοῦ τοὺς λόγους τῶν φαινομένων πάντων ἐν αὐτῇ ὑποκεῖσθαι, δογματίζει, ἀδήλων ὄντων καὶ ἡμῖν ἐφεκτῶν.

Τίνι

A

Τίνι διαφέρει τῆς Ἀκαδημαϊκῆς φιλοσοφίας ἡ σκέψις.

κεφ. λγ'.

Φασὶ μέντοι τινὲς ὅτι ἡ Ἀκαδημαϊκὴ φιλοσοφία ἡ αὐτή ἐστι τῇ σκέψει. διόπερ ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ περὶ τούτου διαλεχθῆναι. Ἀκαδημίαι δὲ γεγόνασιν, ὥς φασι, πλείους μὲν ἢ τρεῖς· μία μὲν καὶ ἀρχαιοτάτη, ἡ τῶν περὶ Πλάτωνα· δευτέρα δὲ καὶ μέση, ἡ τῶν περὶ Ἀρκεσίλαον, τοῦ ἀκουστοῦ Πολέμωνος· τρίτη δὲ καὶ νέα, ἡ τῶν περὶ Καρνεάδην καὶ Κλειτόμαχον. B ἔνιοι δὲ καὶ τετάρτην προστιθέασι τὴν περὶ Φίλωνα καὶ Χαρμίδην. τινὲς δὲ καὶ πέμπτην καταλέγουσι τὴν περὶ τὸν Ἀντίοχον. ἀρξάμενοι τοίνυν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας, ἴδωμεν τὴν διαφορὰν τῶν εἰρημένων φιλοσοφιῶν. τὸν Πλάτωνα οὖν, οἱ μὲν δογματικὸν ἔφασαν εἶναι, οἱ δὲ ἀπορηματικόν, οἱ δὲ κατὰ μέν τι ἀπορηματικόν, κατὰ δέ τι δογματικόν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς γυμναστικοῖς φασὶ λόγοις, ἔνθα ὁ Σωκράτης εἰσάγεται ἤτοι παίζων πρός C τινας ἢ ἀγωνιζόμενος πρὸς σοφιστάς, γυμναστικόν τε καὶ ἀπορηματικόν φασιν ἔχειν αὐτὸν χαρακτῆρα· δογματικὸν δέ, ἔνθα σπουδάζων, ἀποφαίνεται ἤτοι διὰ Σωκράτους ἢ Τιμαίου, ἤ τινος τῶν τοιούτων. περὶ μὲν οὖν τῶν δογματικὸν αὐτὸν εἶναι λεγόντων ἢ κατὰ μέν τι δογματικόν, κατὰ δέ τι ἀπορηματικόν, περισσὸν ἂν εἴη λέγειν νῦν. αὐτοὶ γὰρ ὁμολογοῦσι καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς διαφοράν. περὶ δὲ τοῦ εἰ ἔστιν εἰλικρινῶς σκεπτικός, πλατύτερον μὲν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι D διαλαμβάνομεν· νῦν δὲ ὡς ἐν ὑποτυπώσει διαλαμβάνομεν κατὰ Περμήδοτον καὶ Ὀνησίδημον (οὗτοι γὰρ μάλιστα ταύτης προέστησαν τῆς στάσεως) ὅτι ὅταν ὁ Πλάτων ἀποφαίνεται περὶ ἰδεῶν, ἢ περὶ τοῦ πρόνοιαν εἶναι, ἢ περὶ τοῦ τὸν ἐνάρετον βίον αἱρετώτερον εἶναι τοῦ μετὰ κακιῶν, εἴτε ὡς ὑπάρχουσι τούτοις συγκατατίθεται, δογματίζει· εἴτε ὡς πιθανωτέροις προστίθεται, ἐπεὶ προκρίνει τι κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν, ἐκπέφευγε τὸν σκεπτικὸν χαρακτῆρα. ὡς γὰρ καὶ E τοῦτο ἡμῶν ἐστιν ἀλλότριον, ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων πρόδηλον. εἰ δέ τινα καὶ σκεπτικῶς προφέρεται, ὅταν ὥς φασι, γυμνάζηται, οὐ παρὰ τοῦτο ἔσται σκεπτικός. ὁ γὰρ περὶ ἑνὸς δογματίζων, ἢ προκρίνων φαντασίαν φαντασίας

Quo differat ab Academica philosophia Scepsis.

Cap. XXXIII.

Qvinetiam aiunt nonnulli Academicam philosophiam eandem esse cum Scepsi: quare deinceps de hac quoque disserendum fuerit. Academiæ autem fuerunt, vt aiunt, plures tribus. Vna quidem, eaq; antiquissima, Platonis: Secunda & media, Arcesilæ, qui fuit auditor Polemonis: Tertia & noua, Carneadis & Clitomachi. Sunt qui his addãt quartam, Philonis & Charmidæ. Sunt qui etiam quintam adiiciant, Antiochi. Nunc ergo incipientes ab antiquissima, videamus differentiam philosophiarum quarum meminimus. Platonem alij dogmaticum esse dixerunt, alij aporematicum. *i. dubitatorem.* alij verò in quibusdam dogmaticum, in quibusdam aporematicum. Nam in gymnasticis libris. *i. exercitatoriis*, vbi Socrates aut ludẽs cum aliquibus inducitur, aut pugnans aduersus sophistas, exercitatoriũ & dubitatorium quendam dicunt illum habere characterem. dogmaticum autem, vbi serio loquens, sententiam suam aut per Socratem aut per Timæum, aut per aliquẽ ex huiusmodi viris, exponit. Ac de iis quidem qui dogmaticũ ipsum esse volunt, aut in quibusdam dogmaticum, in quibusdam dubitatorem, superuacaneum fuerit dicere. ipsi enim fatẽtur illum à nobis differre. An autem sit purè Scepticus, fusiùs in nostris hypomnematis disseremus: nũc autẽ summatim rerum capita perstringentes, secundùm Permedotum & Onesidemum disputamus (hi enim potissimum huic factioni præfuerunt) dicentes, Platonem, quum de ideis pronuntiat, aut prouidẽtiam esse, aut vitam cum virtute coniũctam præferendam esse vitæ quæ sit cum vitiis coniuncta: siue is tanquam existẽtibus assentitur, dogmaticè pronũtiare: siue tanquã probabilioribus assentitur, quia alterum alteri præfert ad fidem obtinendam aut non obtinẽdam, à sceptica forma discedere. nam etiã hoc à nobis esse alienũ, ex iis quę antea diximus, patet. Etiamsi autem quędam Scepticorum more pronuntiat, quum, vt aiunt, se exercet, non ideo erit Scepticus. nam qui de vno aliquo dogmaticè pronuntiat, aut phantasiam phantasiæ præfert

A
vllo modo ad fidem impetrandam aut non impetrandam de aliqua re incerta, dogmaticum sequitur characterem: vt indicat etiam Timon in iis quæ de Xenophane dicit.

ὅλως κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν περί τινος τῶν ἀδήλων, τοῦ δογματικοῦ γίνεται χαρακτῆρος· ὡς δηλοῖ καὶ ὁ Τίμων διὰ τῶν περὶ Ξενοφάνους αὐτῷ λεγομένων.

Ἐν πολλοῖς γὰρ αὐτὸν ἐπαινέσας τὸν Ξενοφάνην, ὡς καὶ τοὺς σίλλους αὐτῷ ἀναθεῖναι, ἐποίησεν αὐτὸν ὀδυρόμενον καὶ λέγοντα,

Ὡς καὶ ἐγὼν ὄφελον πυκινοῦ νόου ἀντιβολῆσαι ἀμφοτερόβλεπτος, δολίῃ δ' ὁδῷ ἐξαπατήθην πρεσβυγενὴς ἔτ' ἐὼν καὶ ἀπενθήριστος ἁπάσης σκεπτοσύνης. ὅππῃ γὰρ ἐμὸν νόον εἰρύσαιμι, εἰς ἓν ταὐτό τε πᾶν ἀνελύετο. πᾶν δ' ἐὸν αἰεὶ πάντῃ ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἵσταθ' ὁμοίαν.

Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὑπάτυφον αὐτὸν λέγει, καὶ οὐ τέλεον ἄτυφον. δι' ὧν φησὶ,

Ξεινοφάνης ὑπάτυφος ὁμηραπάτης ἐπικόπτης ἐκτὸς ἀπ' ἀνθρώπων θεὸν ἐπλάσατ' ἶσον ἁπάντῃ ἀσκηθῆ νοερώτερον ἠὲ νόημα.

ὑπάτυφον μὲν γὰρ εἶπε τὸν κατά τι ἄτυφον, ὁμηραπάτην δὲ ἐπικόπτην, ἐπεὶ τὴν παρ' Ὁμήρῳ ἀπάτην διέσυρεν.

C
Xenophanis autem dogma erat præter aliorum hominum prænotiones, vniuersitatem esse vnum, & Deum congenitum omnibus. esse autem rotundum & nullis passionibus obnoxiũ, & immutabilem, & rationalem. Vnde & facile est in quo Xenophanes à nobis differat ostendere. Porrò ex iis quæ diximus, manifestum est, Platonem, etiamsi de aliquibus dubitet, tamen quia in quibusdam apparet ipsum aut de essentia rerum incertarum pronuntiare, aut ex incertis alia aliis tanquam fide digniora præferre, Scepticum esse non posse. Iam
D
verò & nouę Academiæ alumni, etiamsi incomprehẽsibilia esse dicant omnia, differũt tamen à Scepticis, fortasse quidem & in eo quòd dicunt omnia esse incõprehensibilia: (de hoc enim affirmãt: at Scepticus non desperat fieri posse vt aliquid comprẽhendatur) sed apertiùs etiã ab illis in bonorũ & malorum diiudicatione discrepant. Aliquid enim bonum esse dicunt & malũ Academici, nõ vt nos, sed simul persuasi verisimilius esse, id quod dicunt bonum, bonum esse, quàm contrarium: & de malo similiter:
E
quum nos nihil bonum aut malum esse dicamus, existimantes probabile esse quod dicimus, sed sine vlla opinatione sequamur vitã, ne nihil agamus. Pręterea phãtasias nos quidem dicimus æquales esse ad fidẽ obtinendam vel non obtinendam, quãtum ad rationem: illi autẽ alias verisimiles esse dicunt, alias non verisimiles: quin & verisimilium statuunt diuersa genera. alias enim verisimiles tantum esse dicunt, alias autẽ verisimiles & διεξωδευμένας, alias verisimiles &

Ἐδογμάτιζε δὲ ὁ Ξενοφάνης παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων προλήψεις, ἓν εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τὸν θεὸν συμφυῆ τοῖς πᾶσιν. εἶναι δὲ σφαιροειδῆ καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀμετάβλητον, καὶ λογικόν. ὅθεν καὶ ῥᾴδιον τὴν Ξενοφάνους πρὸς ἡμᾶς διαφορὰν ἐπιδεικνύναι. πλὴν ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων πρόδηλον οὐκ ἂν περί τινων ἐπαπορῇ ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἐπεὶ ἔν τισι φαίνεται, ἢ περὶ ὑπάρξεως ἀποφαινόμενος πραγμάτων ἀδήλων, ἢ προκρίνων ἄδηλα κατὰ πίστιν, οὐκ ἂν εἴη σκεπτικός. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς νέας Ἀκαδημίας, εἰ καὶ ἀκατάληπτα εἶναι πάντα φασὶ, διαφέρουσι τῶν σκεπτικῶν ἴσως μὲν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ λέγειν πάντα εἶναι ἀκατάληπτα (διαβεβαιοῦνται γὰρ περὶ τούτου. ὁ δὲ σκεπτικὸς ἐνδέχεσθαι καὶ καταληφθῆναί τινα προσδοκᾷ) διαφέρουσι δὲ ἡμῶν προδήλως ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν κρίσει. ἀγαθὸν γάρ τι φασὶν εἶναι οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ καὶ κακὸν, οὐχ ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ πεπεῖσθαι, ὅτι πιθανόν ἐστι μᾶλλον ὃ λέγουσιν εἶναι ἀγαθὸν ὑπάρχειν ἢ τὸ ἐναντίον. καὶ ἐπὶ τοῦ κακοῦ ὁμοίως. ἡμῶν ἀγαθόν τι ἢ κακὸν εἶναι λεγόντων οὐδὲν, μετὰ τοῦ πιθανὸν εἶναι νομίζειν ὃ φαμὲν, ἀλλ' ἀδοξάστως ἑπομένων τῷ βίῳ, ἵνα μὴ ἀνενέργητοι ὦμεν. τάς τε φαντασίας ἡμεῖς μὲν ἴσας λέγομεν εἶναι κατὰ πίστιν, ἢ ἀπιστίαν, ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ· ἐκεῖνοι δὲ τὰς μὲν πιθανὰς εἶναι φασὶ, τὰς δὲ ἀπιθάνους. καὶ τῶν πιθανῶν δὲ λέγουσι διαφοράς. τὰς μὲν γὰρ αὐτὸ μόνον πιθανὰς ὑπάρχειν ἡγοῦνται, τὰς δὲ πιθανὰς καὶ διεξωδευμένας· τὰς δὲ πιθανὰς καὶ

περιωδευ-

περιωδευμένας καὶ ἀπερισπάστους, οἷον ἐν οἰκίᾳ σκοτεινῷ ποσῶς κειμένου σχοινίου ἐσπειραμένου, πιθανὴ ἁπλῶς φαντασία γίνεται ἀπὸ τούτου ὡς ἀπὸ ὄφεως τῷ ἀθρόως ἐπεισελθόντι. τῷ μέντοι περισκοπήσαντι ἀκριβῶς καὶ διεξοδεύσαντι τὰ περὶ αὐτό, οἷον, ὅτι οὐ κινεῖται, ὅτι τὸ χρῶμα τοιόνδε ἐστί, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, φαίνεται σχοινίον κατὰ τὴν φαντασίαν τὴν πιθανὴν καὶ περιωδευμένην. ἡ δὲ καὶ ἀπερίσπαστος φαντασία, τοιάδε ἐστί· λέγεται ὁ Ἡρακλῆς ἀποθανοῦσαν τὴν Ἄλκηστιν, αὖθις ἐξ ᾅδου ἀναγαγὼν, δεῖξαι τῷ B Ἀδμήτῳ· καὶ πιθανὴν ἐλάμβανε φαντασίαν τῆς Ἀλκήστιδος καὶ περιωδευμένην. ἐπεὶ μέντοι ᾔδει ὅτι τέθνηκε, περιεσπᾶτο αὐτοῦ ἡ διάνοια ἀπὸ τῆς συγκαταθέσεως, καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἔκλινε. προκρίνουσιν οὖν οἱ ἐκ τῆς νέας Ἀκαδημίας, τῆς μὲν πιθανῆς ἁπλῶς τὴν πιθανὴν καὶ περιωδευμένην φαντασίαν, ἀμφοτέρων δὲ τούτων, τὴν πιθανὴν καὶ περιωδευμένην, καὶ ἀπερίσπαστον. Εἰ δὲ καὶ πείθεσθαί τισιν, οἵ τε ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Σκέψεως λέ- C γουσι, πρόδηλος καὶ ἡ κατὰ τοῦτο διαφορὰ τῶν φιλοσοφιῶν. τὸ γὰρ πείθεσθαι λέγεται διαφόρως, τό, τε μὴ ἀντιτείνειν, ἀλλ' ἁπλῶς ἕπεσθαι, ἄνευ σφοδρᾶς προσκλίσεως καὶ προσπαθείας. ὡς ὁ παῖς λέγεται πείθεσθαι τῷ παιδαγωγῷ. ἅπαξ δὲ τὸ, μετὰ αἱρέσεως καὶ οἱονεὶ συμπαθείας κατὰ τὸ σφόδρα βούλεσθαι συγκατατίθεσθαί τινι· ὡς ὁ ἄσωτος πείθεται τῷ δαπανητικῶς βιοῦν ἀξιοῦντι. διόπερ ἐπεὶ οἱ μὲν περὶ Καρνεάδην καὶ Κλειτόμαχον, μετὰ προσκλίσεως D σφοδρᾶς πείθεσθαί τε καὶ πιθανὸν εἶναί τι φασιν· ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸ ἁπλῶς εἴκειν, ἄνευ προσπαθείας, καὶ κατὰ τοῦτο ἂν αὐτῶν διαφέροιμεν. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πρὸς τὸ τέλος διαφέρομεν τῆς νέας Ἀκαδημίας· οἱ μὲν γὰρ κατ' αὐτὴν κοσμεῖσθαι λέγοντες ἄνδρες, τῷ πιθανῷ προσχρῶνται κατὰ τὸν βίον· ἡμεῖς δὲ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἔθεσι, καὶ τοῖς φυσικοῖς πάθεσιν ἑπόμενοι βιοῦμεν ἀδοξάστως. καὶ πλείω δ' ἂν εἴπομεν πρὸς τὴν διάκρισιν, εἰ μὴ τῆς συν- E τομίας ἐστοχαζόμεθα. ὁ μέντοι Ἀρκεσίλαος, ὃν τῆς μέσης Ἀκαδημίας ἐλέγομεν εἶναι προστάτην καὶ ἀρχηγὸν, πάνυ μοι δοκεῖ τοῖς Πυρρωνείοις κοινωνεῖν λόγοις, ὡς μίαν εἶναι σχεδὸν τὴν κατ' αὐτὸν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἡμετέραν·

A περιωδευμένας & ἀπερισπάστους. verbi gratia, In domo tenebricosa si quo modo iaceat funis contortus & conuolutus, verisimilis tantum phantasia est ab hoc, tanquam à serpente, ei qui repente ingressus fuerit. At illi qui intuitus fuerit exactè, & percurrerit quæ sunt circa ipsum, nimirum eum non moueri, talem colorem habere, & singula quæque, apparet funis per phantasiam verisimilem & περιωδευμένην. Phantasia autem ἀπερίσπαστος, *huiusmodi est, Fertur Hercules mortuam Alcestin rursum ab inferis B reduxisse, & Admeto ostendisse. Is verisimilem accipiebat phantasiam Alcestidis & περιωδευμένην: quia tamen sciebat ipsam mortuam esse, distrahebatur eius mens ab assensu, & ad fidem non adhibendam inclinabat. Præferunt igitur noui Academici ei quidem phantasiæ quæ simpliciter est verisimilis, eam quæ est verisimilis & περιωδευμένη: vtrique autem harum eam quæ est verisimilis & περιωδευμένη & ἀπερίσπαστος. Quanquam autem & Academici & Sceptici se πεί- C θεσθαι aliquibus dicebant, manifesta est tamen hic quoque differentia quæ est inter eorũ philosophias. Nam πείθεσθαι dicitur variis modis, interdum pro non repugnare, sed simpliciter sequi, sine vehementi propensione & affectu erga aliquid: vt puer dicitur πείθεσθαι pædagogo. Interdum etiam pro, Cum certo proposito & quasi affectus communione quidpiam valde volentem, assentiri alicui. vt nepos & decoctor πείθεται ei qui sumptuosè viuere vult. Quare quũ Carneades & Clitomachus cum vehe- D menti inclinatione dicant πείθεσθαι & πιθανὸν esse: nos autem in cedendo simpliciter, sine propensione affectus erga quicquam, in hoc quoque ab illis differre comperiemur. In iis præterea quæ ad finem spectant, à noua Academia dissidemus. illi enim qui se ordinationem eius sequi dicunt, etiam πιθανῷ vtuntur in vita: nos autem leges & consuetudines & naturales affectiones sequentes, viuimus citra vllam opinationem. His adderemus alia, differentiæ ostendendæ gratia, nisi breuitati studere- E mus. At verò Arcesilaus, quem mediæ Academiæ dicebamus præsidem fuisse & authorem, magnam mihi videtur cum Pyrrhoniorum verbis affinitatem habere: adeò vt vna sit propemodum disciplina eius & nostra:

Neque enim de existẽtia aut inexistentia rei cuiusquam pronuntiare comperitur, neque alterum alteri ad fidem obtinendam aut non obtinendam præferre: sed de omnibus assensum retinet, & finem esse dicit epochen: cum qua simul ingredi imperturbatum mentis statum dicebamus. Vult præterea esse quidem bona particulares epochas, mala autem particulares assensiones. Nisi dicat aliquis nos hęc secundùm id quod apparet nobis, dicere, & non affirmantes: illum autem, tanquam secundum naturam: adeò vt bonum quidem esse ipsam epochen, malum autem assẽsionem dicat. Si qua fides autem iis quæ de eo dicuntur, adhibenda est, ferunt ipsum, prima quidem fronte Pyrrhonium vitum, verè autem Dogmaticum fuisse. & quum in sibi familiaribus periculum faceret suis dubitationibus, an naturam aptam ad percipiẽda Platonis dogmata haberẽt, existimatum fuisse ἀπορητικὸν, i. dubitatorẽ: at familiaribus suis qui acri ingenio pręditi essent, Platonis doctrinam tradere. atque ideo Aristonem iactasse hoc in ipsum,

Antè Plato, Pyrrho retro, medius Diodorus.

Quod dialectica Diodori vteretur, planè tamen esset Platonicus. Philo autem ait, quantum ad Stoicum criterium, id est phantasiam comprehensiuam, res esse incomprehensibiles: quantum autem ad naturam rerum, comprehensibiles. Quinetiam Antiochus Stoicam sectam transtulit in Academiam, adeò vt de eo dictum sit, ipsum in Academia philosophari Stoica. Ostendebat enim apud Platonem esse Stoicorum dogmata. Ex his igitur perspicuum est quid Sceptica institutio à tertia & quinta Academia differat.

A ὅτι γὰρ περὶ ὑπάρξεως ἢ ἀνυπαρξίας τινὸς ἀποφαινόμενος οὐχ εὑρίσκεται, ὅτι κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν προκρίνει οὐδέτερον ἑτέρου, ἀλλὰ περὶ πάντων ἐπέχει. καὶ τέλος μὲν εἶναι τὴν ἐποχήν, ᾗ συνεισέρχεσθαι τὴν ἀταραξίαν ἡμεῖς ἔφασκομεν. λέγει δὲ καὶ ἀγαθὰ μὲν εἶναι τὰς κατὰ μέρος ἐποχάς, κακὰ δὲ τὰς κατὰ μέρος συγκαταθέσεις. πλὴν εἰ μὴ λέγοι τις, ὅτι ἡμεῖς μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον ἡμῖν ταῦτα λέγομεν, καὶ οὐ διαβεβαιωτικῶς, ἐκεῖνος δὲ ὡς πρὸς τὴν φύσιν, ὥστε B καὶ ἀγαθὸν μὲν εἶναι αὐτὴν λέγειν τὴν ἐποχήν, κακὸν δὲ τὴν συγκατάθεσιν. εἰ δὲ δεῖ καὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις πιστεύειν, φασὶν ὅτι κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, Πυρρώνειος ἐφαίνετο εἶναι, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν, δογματικὸς ἦν. καὶ ἐπεὶ τῶν ἑταίρων ἀπόπειραν ἐλάμβανε διὰ τῆς ἀπορηματικῆς, εἰ εὐφυῶς ἔχοιεν πρὸς τὴν ἀνάληψιν τῶν Πλατωνικῶν δογμάτων, δόξαι αὐτὸν ἀπορητικὸν εἶναι· τοῖς μέντοι γε εὐφυέσι τῶν ἑταίρων τὰ Πλάτωνος παρεγχειρεῖν. ἔνθεν καὶ τὸν C Ἀρίστωνα εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ, πρόσθε Πλάτων, ὄπιθεν Πύρρων, μέσσος δὲ Διόδωρος. διὰ τὸ προσκεχρῆσθαι τῇ διαλεκτικῇ τῇ κατὰ τὸν Διόδωρον, εἶναι δὲ ἄντικρυς Πλατωνικόν. οἱ δὲ περὶ Φίλωνά φασιν, ὅσον μὲν ἐπὶ τῷ Στωικῷ κριτηρίῳ, τουτέστι τῇ καταληπτικῇ φαντασίᾳ, ἀκατάληπτα εἶναι τὰ πράγματα, ὅσον δὲ ἐπὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων αὐτῶν, καταληπτά. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀντίοχος τὴν Στοὰν μετήγαγεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὡς καὶ εἰρῆσθαι ἐπ᾽ αὐτῷ ὅτι D ἐν Ἀκαδημίᾳ φιλοσοφεῖ τὰ Στωικά. ἐπεδείκνυε γὰρ ὅτι παρὰ Πλάτωνι κεῖται τὰ τῶν Στωικῶν δόγματα. ὡς πρόδηλον εἶναι τὴν τῆς Σκεπτικῆς ἀγωγῆς διαφορὰν, πρός τε τὴν τετάρτην καὶ τὴν πέμπτην καλουμένην Ἀκαδημίαν.

An medica experientia eadem sit cum Scepsi.

CAP. XXXIV.

E QVONIAM verò experientiam quæ circa Medicinam versatur, eádem nonnulli esse aiunt cum Sceptica Philosophia: scire nos oportet, experientiã illam, si asserat incerta cõprehendi non posse, neque eandem esse cum Scepsi:

Εἰ ἡ κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἐμπειρία ἡ αὐτή ἐστι τῇ Σκέψει.

Κεφ. λδ'.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ τῇ κατὰ τὴν ἰατρικὴν αἱρέσει τὴν αὐτὴν λέγουσί τινες εἶναι τὴν Σκεπτικὴν φιλοσοφίαν, γνωστέον ὅτι εἴπερ ἡ ἐμπειρία ἐκείνη περὶ τῆς ἀκαταληψίας τῶν ἀδήλων διαβεβαιοῦται, οὔτε ἡ αὐτή ἐστι τῇ Σκέψει

οὔτε ἀρ.

οὔτε ἁρμόζοι ἂν τῷ Σκεπτικῷ τὴν αἵρεσιν ἐκείνην ἀναλαμβάνειν· μᾶλλον δὲ τὴν καλουμένην μέθοδον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, δύναιτο ἂν μετιέναι. αὕτη γὰρ μόνη τῶν κατ' ἰατρικὴν αἱρέσεων, περὶ μὲν τῶν ἀδήλων δοκεῖ μὴ προπετεύεσθαι, πότερον καταληπτά ἐστιν ἢ ἀκατάληπτα λέγειν αὐθαδιαζομένη· τοῖς δὲ φαινομένοις ἑπομένη, ἀπὸ τούτων λαμβάνει τὸ συμφέρειν δοκοῦν, κατὰ τὴν τῶν Σκεπτικῶν ἀκολουθίαν. καὶ λέγομεν γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅτι ὁ βίος ὁ κοινὸς ᾧ καὶ ὁ Σκεπτικὸς χρῆται, τετραμερής ἐστι· τὸ μέν τι ἔχων ἐν ὑφηγήσει φύσεως, τὸ δὲ ἐν ἀνάγκῃ παθῶν, τὸ δὲ ἐν παραδόσει νόμων τε καὶ ἐθῶν, τὸ δὲ ἐν διδασκαλίᾳ τεχνῶν. ὥσπερ οὖν κατὰ τὴν ἀνάγκην τῶν παθῶν ὁ Σκεπτικὸς ὑπὸ μὲν δίψους ἐπὶ ποτὸν ὁδηγεῖται, ὑπὸ δὲ λιμοῦ ἐπὶ τροφήν, καὶ ἐπί τι τῶν ἄλλων ὁμοίως· οὕτω καὶ ὁ μεθοδικὸς ἰατρὸς ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὰ κατάλληλα ὁδηγεῖται· ὑπὸ μὲν στεγνώσεως, ἐπὶ τὴν χαύνωσιν, ὡς καταφεύγει τις ἀπὸ τῆς διὰ ψῦχος ἐπιτεταμένου πυκνώσεως, ἐπὶ ἀλέαν· ἀπὸ δὲ ῥύσεως ἐπὶ τὴν ἐποχὴν αὐτῆς· ὡς καὶ οἱ ἐν βαλανείῳ ἱδρῶτι πολλῷ περιρρεόμενοι καὶ ἐκλυόμενοι, ἐπὶ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ παραγίνονται· καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τὸν ψυχρὸν ἀέρα καταφεύγουσιν. ὅτι δὲ καὶ τὰ φύσει ἀλλότρια ἐπὶ τὴν φύσιν αὐτῶν ἰέναι καταναγκάζει, πρόδηλον· ὅπου γε καὶ ὁ κύων, σκόλοπος αὐτῷ καταπαγέντος, ἐπὶ τὴν ἄρσιν αὐτοῦ παραγίνεται. καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων, ἐκβαίνω τὸν ὑποτυπωτικὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς, πάντα οἶμαι τὰ ὑπὸ τῶν μεθοδικῶν οὕτω λεγόμενα, ὑποτάσσεσθαι δύνασθαι τῇ ἐκ τῶν παθῶν ἀνάγκῃ, τῶν τε κατὰ φύσιν, πρὸς τῷ καὶ τὸ ἀδοξάστως τε καὶ ἀδιαφόρως τῆς χρήσεως τῶν ὀνομάτων, κοινὸν εἶναι τῶν ἀγωγῶν. ὡς γὰρ ὁ Σκεπτικὸς χρῆται τῇ, οὐδὲν ὁρίζω, φωνῇ, καὶ τῇ, οὐδὲν καταλαμβάνω, καθὰ προειρήκαμεν, οὕτως καὶ ὁ μεθοδικὸς, κοινότητα λέγει, καὶ διήκειν, καὶ τὰ παραπλήσια ἀπεριέργως. οὕτω δὲ καὶ τὸ τῆς ἐνδείξεως ὄνομα ἀδοξάστως παραλαμβάνει ἀντὶ τῆς ἀπὸ τῶν φαινομένων παθῶν τῶν τε κατὰ φύσιν καὶ τῶν παρὰ φύσιν ὁδηγήσεως, ἐπὶ τὰ κατάλληλα εἶναι δοκοῦντα· ὡς καὶ ἐπὶ δίψους, καὶ ἐπὶ λιμοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ὑπεμίμνησκον.

A sed nec Sceptico conuenientem eiusmodi sectam esse: imò potius eam quæ methodus vocatur, deceat illum, meo quidem iudicio, persequi. Hæc enim vna ex omnibus medicæ artis sectis, in incertis quidem temerariè se non gerere videtur, nec tantum sibi arrogare vt cõprehẽsibilia sint ea, necne, pronunciet: sed apparentia sequens, ex iis quod vtile videatur, accipere, eandem quam Sceptici insistens viam. Dicebamus enim antea, vitam communem, qua etiam Scepticus vtitur, quadruplicẽ esse: quæ B videlicet partim in naturæ instructione versetur, partim in coactu passionũ, partim in constitutione legum & cõsuetudinum, partim in traditione artium. Quemadmodum igitur ex coactu passionum Scepticus à siti quidem ad potũ deducitur, & à fame ad cibum, & ad aliquid ex aliis itidem: sic & methodicus Medicus à passionibus ad consentanea & congrua dirigitur: à conspissatione quidem & condensatione ad laxationẽ: (veluti quum quis à condensatione ex C frigore vehementi orta ad calida se recipit) & vice versa à laxatione & effluuio, ad eius repressionem: vt qui in balneo sudore multo diffluunt & resoluũtur, ad eum reprimendum properant, ac propterea ad frigidum aërem confugiunt. Ea autem quæ naturà sint aliena, ad ea quæ secundum naturam cogere eum venire, vel hinc patet, quòd etiam canis, simulac impegerit ei aliquis palum, ad eum extrahendum festinet. Ac ne singula enumerans, fines hypoty- D posis prætergrediar, omnia puto quæ à methodicis ita dicuntur, referri posse ad coactum illum eámque vim quam afferunt nobis passiones. & ex quæ secundùm naturam & ex quæ præter naturam sunt. Sed & in his inter se conueniunt hæ duæ institutiones, quod vtraque opinationem omnem à se remoueat, vtraque indifferenter verbis vtatur. Quemadmodum enim Scepticus vtitur hac voce, Nihil definio, hac item, Nihil comprehendo: ita & methodicus vsurpat κοινότητα & vocem διήκειν, ac similes indifferenter. sic ergo & hoc nomen E ἔνδειξις citra opinationẽ accipit pro ea actione qua nos à passionibus apparentibus & quæ secundùm & quæ præter naturam sunt, ad ea quæ consentanea & congrua esse videntur, deducimur: vt in siti & fame aliisque ostendo.

Vnde professionem eorum qui in medica arte methodici vocantur, maiorem cum Scepsi affinitatem habere, quàm vllas alias sectas medicæ artis: idque comparatione earum, non purè & simpliciter, nobis dicẽdum est, quibus cùm hæc tum alia huiusmodi, argumento sint. Nos igitur quum de iis etiam disseruerimus, quæ adiacere & vicina esse Scepticæ institutioni videntur, hîc & generalem ipsius Scepseωs tractationem & primum hypotyposeωn librum finimus.

A ὅθεν οἰκειότητα τινὰ ἔχειν τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ ἰατρικὴν τῶν μεθοδικῶν, πρὸς τὴν Σκέψιν, μᾶλλον τῶν ἄλλων κατὰ ἰατρικὴν αἱρέσεων· καὶ ὡς πρὸς σύγκρισιν ἐκείνων οὐχ ἁπλῶς ῥητέον ἐκ τούτων καὶ τῶν παραπλησίων τούτοις τεκμαιρομένοις. τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν παρακεῖσθαι δοκούντων τῇ κατὰ τοὺς Σκεπτικοὺς ἀγωγῇ διεξελθόντες, ἐν τούτοις ἀπαρτίζομεν, τόν τε καθόλου τῆς Σκέψεως λόγον, καὶ τὸ πρῶτον τῶν ὑποτυπώσεων σύνταγμα.

ΠΥΡΡΩΝΕΙΩΝ ΥΠΟΤΥΠΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΙΣ

τρία τὸ δεύτερον

ΕΝ Ω ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙ.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN

Liber secundus.

QVAE COMPLECTITVR LIBER II.

ιγ'. Εἰ ἔστι

Εἰ δύναται τι ζητεῖν ὁ σκεπτικὸς περὶ τῶν λεγομένων.

κεφ. α'.

ΕΠΕΙ δὲ τὴν ζήτησιν τὴν πρὸς τοὺς δογματικοὺς μετήλθομεν, ἕκαστον τῶν μερῶν τῆς καλουμένης φιλοσοφίας συντόμως καὶ ὑποτυπωτικῶς C ἐφοδεύσωμεν· πρότερον ἀποκρινάμενοι πρὸς τοὺς ἀεὶ θρυλοῦντας ὡς μήτε ζητεῖν μήτε νοεῖν ὅλως οἷός τέ ἐστιν ὁ σκεπτικὸς περὶ τῶν δογματιζομένων παρ' αὐτοῖς, ὡς ἤτοι καταλαμβάνει ὁ σκεπτικὸς τὰ ὑπὸ τῶν δογματικῶν λεγόμενα, ἢ οὐ καταλαμβάνει· καὶ εἰ μὲν καταλαμβάνει, πῶς ἂν ἀποροίη περὶ ὧν κατειληφέναι λέγει; εἰ δὲ οὐ καταλαμβάνει, ἄρα περὶ ὧν οὐ κατείληφεν, οὐδὲ οἶδε λέγειν. ὥσπερ γὰρ ὁ μὴ εἰδὼς εἰ τύχοι, τί ἐστι τὸ καθ' ὑπε- D ξαιρούμενον, ἢ τὸ, διὰ δύο τροπικῶν θεώρημα, οὐδὲ εἰπεῖν τι δύναται περὶ αὐτῶν· οὕτως ὁ μὴ γινώσκων ἕκαστον τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς Δογματικοῖς, οὐ δύναται ζητεῖν πρὸς αὐτοὺς περὶ ὧν οὐκ οἶδεν. οὐδαμῶς ἄρα δύναται ζητεῖν ὁ σκεπτικὸς περὶ τῶν λεγομένων παρὰ τοῖς δογματικοῖς. οἱ δὴ ταῦτα λέγοντες, ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν πῶς λέγουσι νῦν τὸ καταλαμβάνειν· πότερον τὸ νοεῖν ἁπλῶς, ἄνευ τοῦ καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐκείνων, περὶ ὧν ποιούμεθα τοὺς λόγους, E διαβεβαιοῦσθαι· ἢ μετὰ τοῦ νοεῖν καὶ τὴν ὕπαρξιν ἐκείνων τιθέναι περὶ ὧν διαλεγόμεθα. εἰ μὲν γὰρ καταλαμβάνειν εἶναι λέγουσιν ἐν τῷ λόγῳ τὸ καταληπτικῇ φαντασίᾳ συγκατατίθεσθαι, τῆς καταληπτικῆς φαντασίας οὔσης ἀπὸ ὑπάρχοντος,

An possit Scepticus aliquid inquirere in ea quæ dicuntur à Dogmaticis.

CAP. I.

QVANDOQVIDEM inquisitionem aduersus Dogmaticos aggressi sumus, vnamquamq; partem eius quæ vocatur philosophia, breuiter & summatim percurramus. si priùs responderimus iis qui hoc semper habēt in ore, nec ad quærenda nec ad intelligenda ea quæ ab ipsis dogmaticè pronuntiantur, vllo modo idoneum esse Scepticum. sic enim dicunt, Aut comprehendit Scepticus quæ à Dogmaticis dicuntur, aut nō. & si quidem cōprehendit, quomodo dubitet de iis quæ comprehendisse se dicit? at si non comprehendit; certè ne dicere quidem de iis nouit quæ non cōprehendit. Quemadmodum enim is qui ignorat, exempli gratia, quid sit τὸ καθ' ὑπεξαιρουμένου, aut theorema τὸ διὰ δύο τροπικῶν, ne dicere quidem de ipsis quicquam potest: ita qui non nouit vnumquodque eorum quæ à Dogmaticis dicuntur, inquirere aduersus eos non potest de iis quæ non nouerit. Nequaquam ergo potest Scepticus inquirere de iis quæ apud Dogmaticos dicuntur. Qui hæc aiunt, respondeant nobis quomodo nunc sumant vocem hanc Comprehendere: vtrùm vt sit intelligere simpliciter, nihil de existentia eorum de quibus disserimus, affirmando: an intelligere, & simul eorum existentiam de quibus disputamus, ponere. Si enim comprehendere vocant in sermone cōprehensiuæ phantasiæ assentiri: quum phantasia comprehēsiua sit ab existente

secundùm ipsum existens impressa & intus obsignata, qualis quidem esse non possit à non existēte: ne ipsi quidem volent fortasse nō posse de iis quærere quæ non percipiunt. Exempli gratia, Quum Stoicus aduersus Epicureum quæstionē mouet, dicentem diuisam esse substantiam, aut Deum non prouidere iis quæ sunt in mundo, aut voluptatem esse bonum: verùm comprehendit an non? & si quidem comprehendit, existere ipsa dicens, funditus euertit Stoicam disciplinam: si non comprehendit, non potest quicquam aduersus ea afferre. His similia etiā cæteris qui à reliquis sectis prodeunt, respondere oportet, quum quæstionem aliquam mouere de iis quæ aliter censent ipsorum aduersarij, voluerint. Itaque de nulla re alij aduersus alios inquirere possunt. imò etiam, si seriò loquendum est, euertetur eorum tota (vt vno verbo dicam) dogmatica disciplina: firmè autem stabilietur sceptica philosophia si hoc concedatur, non posse quærere quenquam de eo quod non ita comprehensum fuerit. Nam qui de re aliqua incerta pronuntiat, & dogma ponit, aut re comprehensa, aut non comprehensa, de ea pronuntiare se dicet. Verùm si antequam eam comprehēderit, fides ei non adhibebitur: sin postquam comprehenderit, aut indidem & ex seipsa & actu ipso sibi obuersatam dicet se comprehendisse, aut per aliquam inuestigationem & inquisitionem. Sed enim si ex seipsa casu quodam dicat illā sibi ipso actu obuersatam, & comprehēsam fuisse rem illam quæ erat incerta: eo modo non fuerit incerta, sed omnibus ex æquo apparens, & pro confessa habita, minimeque controuersa. Atqui de vnoquoq; incerto inextricabilis fuit inter eos discrepantia. Ergo ille Dogmaticus qui de incertæ rei existētia affirmat & pronuntiat, nequaquam eam sibi obuersantem habuerit, eamque ita comprehenderit. Quòd si per aliquam inuestigationē *eam se comprehendisse dicat*, quomodo quærere poterat antequā exactè ipsam comprehendisset, secundùm propositam hypothesin? Nam quum opus habeat inquisitio vt prius exactè comprehensum sit id de quo inquiretur: at vicissim ipsa comprehensio rei de qua inquiritur, opus habeat præcedente inquisitione, omnino per modum diallelū dubitationis hoc impossibile est illis,

A καὶ αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένης καὶ ἐναποσφραγισμένης, οἵα οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος· οὐδὲ αὐτοὶ βουλήσονται τάχα μὴ δύνασθαι ζητεῖν περὶ ἐκείνων ἃ μὴ κατειλήφασιν οὗτοι. οἷον γοῦν ὅταν ὁ Στωικὸς πρὸς τὸν Ἐπικούρειον ζητῇ, λέγοντα ὅτι διῄρηται ἡ οὐσία, ἢ ὡς ὁ Θεὸς οὐ προνοεῖ τῶν ἐν κόσμῳ, ἢ ὅτι ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν, πότερον κατείληφεν, ἢ οὐ κατείληφεν; καὶ εἰ μὲν κατείληφεν, ὑπάρχειν αὐτὰ λέγων, ἄρδην ἀναιρεῖ τὴν στοάν· εἰ δὲ
B οὐ κατείληφεν, οὐ δύναταί τι πρὸς αὐτὰ λέγειν. τὰ δὲ παραπλήσια καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων αἱρέσεων ἀναγομένους λεκτέον, ὅταν τι ζητεῖν περὶ τῶν δοκούντων τοῖς ἑτεροδόξοις αὐτῶν ἐθέλωσιν. ὥστε οὐ δύνανται περί τινος ζητεῖν πρὸς ἀλλήλους. μᾶλλον δέ, εἰ χρὴ μὴ ληρεῖν, συγχυθήσεται μὲν αὐτῶν ἅπασα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡ δογματική. συντόνως δὲ προσαχθήσεται ἡ σκεπτικὴ φιλοσοφία, διδομένου τοῦ μὴ δύνασθαι ζητεῖν περὶ τοῦ
C μὴ οὕτως κατειλημμένου. ὁ γὰρ περί τινος ἀδήλου πράγματος ἀποφαινόμενός τε καὶ δογματίζων, ἤτοι κατειληφὼς αὐτὸ ἀποφαίνεσθαι περὶ αὐτοῦ λέξει, ἢ μὴ κατειληφώς. ἀλλ' εἰ μὲν μὴ κατειληφώς, ἄπιστος ἔσται· εἰ δὲ κατειληφώς, ἤτοι αὐτόθεν, καὶ ἐξ ἑαυτοῦ καὶ κατ' ἐνέργειαν ὑποπεσὸν αὐτῷ τοῦτο λέξει κατειληφέναι, ἢ διά τινος ἐρεύνης καὶ ζητήσεως. ἀλλ' εἰ μὲν ἐξ ἑαυτοῦ περιπτωτικῶς καὶ κατ' ἐνέργειαν λέγοιτο ὑποπεσεῖν αὐτῷ, καὶ κατειλῆφθαι
D τὸ ἄδηλον, οὕτως ἂν οὐδὲ ἄδηλον εἴη, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπίσης φαινόμενον, καὶ ὁμολογούμενον, καὶ μὴ διαπεφωνημένον. περὶ ἑκάστου δὲ τῶν ἀδήλων ἀνήνυτος γέγονε παρ' αὐτοῖς διαφωνία· οὐκ ἄρα ἐξ ἑαυτοῦ καὶ κατ' ἐνέργειαν ὑποπεσὸν αὐτῷ κατειληφὼς ἂν εἴη τὸ ἄδηλον, ὁ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ διαβεβαιούμενός τε καὶ ἀποφαινόμενος δογματικός. εἰ δὲ διά τινος ἐρεύνης, πῶς οἷός τε ἦν ζητεῖν πρὸ τοῦ καταλαβεῖν ἀκριβῶς αὐτὸ κατὰ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν;
E τῆς μὲν γὰρ ζητήσεως χρῃζούσης τοῦ πρότερον ἀκριβῶς κατειλῆφθαι τὸ μέλλον ζητεῖσθαι, καὶ οὕτως ζητεῖσθαι, τῆς δὲ καταλήψεως τοῦ ζητουμένου πράγματος δεομένης πάλιν αὐτῆς τοῦ προεζητῆσθαι πάντως αὐτὸ κατὰ τὸν διάλληλον τρόπον τῆς ἀπορίας ἀδύνατον αὐτοῖς γίνεται.

καὶ τὸ

καὶ τὸ ζητεῖν περὶ τῶν ἀδήλων, καὶ τὸ δογματίζειν. εἴ τε ἀπὸ τῆς καταλήψεως ἄρχεσθαι βούλοιντό τινες, μεταγάγωμεν ἡμεῖς αὐτοὺς ἐπὶ τὸ δεῖν αὐτοὺς προεζητηκέναι πρὸ τοῦ κατειληφέναι· εἴ τε ἀπὸ τῆς ζητήσεως, ἐπὶ τὸ δεῖν πρὸ τοῦ ζητεῖν κατειληφέναι τὸ μέλλον ζητεῖσθαι. ὥς τε διὰ ταῦτα μήτε καταλαμβάνειν αὐτοὺς δύνασθαί τι τῶν ἀδήλων, μήτε ἀποφαίνεσθαι διαβεβαιωτικῶς ὑπὲρ αὐτῶν. ἐξ οὗ ἀναιρεῖσθαι μὲν τὴν δογματικὴν εὑρεσιλογίαν αὐτόθεν, οἶμαι, συμβήσεται· τὴν ἐφεκτικὴν δὲ εἰσάγεσθαι φιλοσοφίαν. εἰ δὲ φήσουσι μὴ τοιαύτην λέγειν κατάληψιν ἡγεῖσθαι ζητήσεως προσήκειν, νόησιν δὲ ἁπλῶς· οὐκ ἔστιν ἀδύνατον ἐν τοῖς ἐπέχουσι περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀδήλων ζητεῖν. νοήσεως γὰρ οὐκ ἀπείργεται ὁ σκεπτικὸς, οἶμαι, ἀπό τε τῶν παθηματικῶς ὑποπιπτόντων καὶ ἐναργῶς φαινομένων, αὐτῷ λόγῳ γινομένης καὶ μὴ πάντως εἰσαγούσης τὴν ὕπαρξιν τῶν νοουμένων. οὐ γὰρ μόνον τὰ ὑπάρχοντα νοοῦμεν ὥς φασιν, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ ἀνύπαρκτα. ὅθεν καὶ ζητῶν καὶ νοῶν ἐν τῇ σκεπτικῇ διαθέσει μένει ὁ Ἐφεκτικός· ὅτι γὰρ τοῖς κατὰ φαντασίαν παθητικὴν ὑποπίπτουσιν αὐτῷ, καθ' ὃ φαίνεται αὐτῷ, συγκατατίθεται, δεδήλωται. ὅρα δὲ μὴ καὶ νῦν οἱ δογματικοὶ ζητήσεως ἀπείργονται. οὐ γὰρ τοῖς ἀγνοεῖν τὰ πράγματα ὡς ἔχει πρὸς τὴν φύσιν ὁμολογοῦσι, τὸ ζητεῖν ἔτι περὶ αὐτῶν ἀνακόλουθον· τοῖς δ' ἐπ' ἀκριβὲς οἰομένοις ταῦτα γινώσκειν. οἷς μὲν γὰρ ἐπὶ πέρας ἤδη πρόεστιν ἡ ζήτησις, ὡς ὑπολαμβάνουσιν, οἷς δὲ, τὸ δι' ὃ πᾶσα συνίσταται ζήτησις, ἀκμὴν ὑπάρχει, τὸ νομίζειν ὡς οὐχ εὑρήκασιν. οὐκοῦν ζητητέον ἡμῖν ἐστιν περὶ ἑκάστου μέρους τῆς καλουμένης φιλοσοφίας συντόμως ἐπὶ τοῦ παρόντος. καὶ ἐπεὶ πολλὴ γέγονε παρὰ τοῖς δογματικοῖς διαφωνία περὶ τῶν μερῶν τῆς φιλοσοφίας, τῶν μὲν ἓν, τῶν δὲ δύο, τῶν δὲ τρία εἶναι λεγόντων, (περὶ ἧς οὐκ ἂν εἴη προσῆκον πλείονα νῦν διεξιέναι) τὴν δόξαν τῶν δοκούντων τελεώτερον ἀναστρέφεσθαι, κατὰ τὸ ἴσον ἐκθέμενοι, κατ' αὐτὴν προσάξομεν τὸν λόγον.

A & inquirere de incertis, & dogmaticè
pronuntiare: quum, siue voluerint à cõ-
prehensione incipere, redigamus eos il-
luc vt oporteat ipsum prius quæsiuisse
quàm comprehendisse: siue ab inquisi-
tione initium facere maluerint; eos il-
luc redigamus vt oporteat ante inquisi-
tionem comprehendisse id de quo futu-
ra sit inquisitio: adeò vt hinc accidat vt
neque quicquam incertorum compre-
hendere illi possint, nec affirmatiuè de
ipsis pronuntiare. Vnde tolletur Do-
B gmaticorum subtilis loquacitas per se;
continget autem vt ephectica philoso-
phia inducatur. Iam si dixerint se non
existimare necesse esse vt talis compre-
hensio inquisitionem præcedat, sed vt
intellectus simpliciter, non est impossi-
bile inter eos qui de existentia incerto-
rum retinent assensum, inquirere. Non
enim ab intelligendi facultate excludi-
tur Scepticus, ea (inquam) quæ ipsi fit ab
iis quæ passibiliter ipsi obuersantur, actu
ipso apparentia, neque necessariò eo-
C rum quæ sub intellectum cadunt, exi-
stentiam inducit. Non enim existentia
solum intellectu percipimus, (vt aiunt)
sed etiam inexistentia. Vnde Ephecti-
cus siue quærat, siue intellectus faculta-
te vtatur, in sceptico permanet institu-
to. Iã enim declarauimus ipsum ijs quę
per passiuam phantasiam ipsi obuersan-
tur, secundùm id quod sibi apparet, as-
sentiri. Sed iam vide ne nunc Dogma-
tici ab inquisitione etiam excludantur.
Non enim vt ij qui fatentur se ignorare
quomodo res se habeant secundùm na-
D turam, quærere de illis pergant, incon-
sentaneum est: sed ij qui se exactè illas
pernoscere existimant. Nam his qui-
dem iam ad finem perducta est inquisi-
tio, vt ipsi existimant: at illi, id propter
quod tota inquisitio instituta est, adhuc
retinent, nempe existimare se non inue-
nisse. Inquirendum est itaque nobis bre-
uiter in præsentia de vnaquaque philo-
sophiæ, quæ vocatur, parte. Et quoniam
magna fuit inter Dogmaticos de philo-
sophiæ partibus controuersia, quum a-
lij vnam, alij duas, alij tres esse dicerent
E (quam quidem latius persequi non atti-
net) eorum opinionem qui perfectiùs in
ea versati esse videntur, vbi ex æquo ex-
posuerimus, secundùm eam, disputatio-
nem nostram prouehamus.

Vnde incipere debeat inquiſitio aduerſus Dogmaticos.

CAP. II.

STOICI igitur & alij nonnulli tres eſſe philoſophiæ partes dicũt, rationalem, naturalem, moralem: & doctrinam ſuã à rationali ordiuntur: quanuis & vnde exordiẽdum eſſet, magnis diſſenſionibus agitatũ inter eos fuerit. Quos ſequuti citra vllam opinionem, quoniam ea quæ in tribus illis partibus dicuntur, opus habent criſi & criterio *i. diiudicatione & diiudicatorio*, diſputatio autem de criterio videtur rationali parte contineri: à diſputatione de criterio & de rationali parte exordium ſumamus.

De criterio (id eſt inſtrumẽto ad iudicandum.)

CAP. III.

SED illud ante omnia dicendum eſt, criterium dici & illud quo diiudicari aiunt exiſtat aliquid necne, & illud cui acquieſcentes viuimus. Propoſitum eſt autem nobis in præſentia de eo quod criterium veritatis eſſe dicitur, diſputare. Nam de criterio quod in altera ſignificatione capitur, eo in loco in quo de ſcepſi tractabamus, diſſeruimus. Criterium igitur de quo nunc agitur, tribus modis dicitur, communiter, peculiariter, peculiariſſimè. Communiter, omnis menſura comprehenſionis, ſecundum quam ſignificationem etiam naturalia criteria appellantur, vt viſus. Peculiariter autem, omnis menſura comprehenſionis, ſed menſura artificialis, vt regula & diabetes. Peculiariſſimè verò, omnis menſura artificialis ad comprehenſionem rei alicuius incertæ. iuxta quam ſignificationem, ea quæ in vita communi verſantur, non appellantur criteria, ſed ea tantùm quæ rationalia ſunt, & quæ Dogmatici ad veritatis diiudicationem afferunt. Dicimus igitur propoſitam eſſe nobis de rationali criterio diſputationem. Sed & ipſum trifariam dici poſſit, A quo, Per quod, Secundum quod. Exempli gratia, A quo, homo. Per quod, aut ſenſus, aut intellectus. Secundum quod autem, applicatio phantaſiæ, ſecundùm quam homo aggreditur diiudicare per vnum aliquod ex antedictis. Hæc præfari conſentaneum eſſe videbatur, vt de quo inſtituta ſit dubitatio, perſpiciamus. Reliquum eſt vt ad refutationem veniamus eorum qui ſe veritatis criterium comprehendiſſe, temerariè dicunt. initium autem à veritate ſumamus.

A Πόθεν ἀρκτέον τῆς πρὸς τοὺς δογματικοὺς ζητήσεως.

Κεφ. β.

ΟΙ Στωϊκοὶ τοίνυν καὶ ἄλλοι τινὲς, τρία μέρη τῆς φιλοσοφίας εἶναι λέγουσι, λογικὸν, φυσικὸν, ἠθικόν· καὶ ἄρχονταί γε τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τοῦ λογικοῦ· καίτοι πολλῆς καὶ περὶ τοῦ πόθεν ἄρχεσθαι δεῖ, στάσεως γεγενημένης. οἷς ἀκολουθήσαντες ἀδοξάστως, ἐπεὶ τὰ ἐν τοῖς τρισὶ
B μέρεσι λεγόμενα κρίσεως χρήζει καὶ κριτηρίου· ὁ δὲ περὶ κριτηρίου λόγος ἐμπεριέχεσθαι δοκεῖ τῷ λογικῷ μέρει· ἀρξώμεθα ἀπὸ τοῦ κριτηρίου λόγου καὶ τοῦ λογικοῦ μέρους.

Περὶ κριτηρίου. Κεφ. γ.

ΕΚεῖνο προειπόντες ὅτι κριτήριον μὲν λέγεται τό, τε ᾧ κρίνεσθαί φασιν ὕπαρξιν καὶ ἀνυπαρξίαν· καὶ τό, ᾧ προσέχοντες βιοῦμεν. πρόκειται δὲ ἡμῖν νῦν περὶ τοῦ κριτηρίου τῆς ἀληθείας
C εἶναι λεγομένου διαλαβεῖν· περὶ γὰρ τοῦ κατὰ τὸ ἕτερον σημαινόμενον ἐν τῷ περὶ τῆς σκέψεως λόγῳ διεξήλθομεν. τὸ κριτήριον τοίνυν περὶ οὗ ὁ λόγος ἐστὶ, λέγεται τριχῶς, κοινῶς, ἰδίως, ἰδιαίτατα. κοινῶς μὲν, πᾶν μέτρον καταλήψεως καθ' ὃ σημαινόμενον καὶ τὰ φυσικὰ οὕτω προσαγορεύεται κριτήρια, ὡς ὅρασις· ἰδίως δὲ, πᾶν μέτρον καταλήψεως τεχνικὸν ὡς κανὼν καὶ διαβήτης· ἰδιαίτατα δὲ πᾶν μέτρον καταλήψεως τεχνικὸν ἀδήλου πράγματος· καθ' ὃ τὰ μὲν
D βιωτικὰ οὐ λέγεται κριτήρια, μόνα δὲ τὰ λογικὰ καὶ ἅπερ οἱ δογματικοὶ φέρουσι πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας κρίσιν. φαμὲν οὖν προηγουμένως περὶ τοῦ λογικοῦ κριτηρίου διεξιέναι, ἀλλὰ καὶ τὸ λογικὸν κριτήριον λέγοιτ' ἂν τριχῶς, τὸ ἐφ' οὗ, καὶ τὸ δι' οὗ, καὶ τὸ καθ' ὅ. οἷον, ὑφ' οὗ μὲν ἄνθρωπος· δι' οὗ δὲ ἤτοι αἴσθησις ἢ διάνοια· καθ' ὃ δὲ ἡ προσβολὴ τῆς φαντασίας, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐπιβάλλων κρίνει διά τινος τῶν προειρημένων. ταῦτα μὲν οὖν ἁρμόζον ἦν ἴσως προειπεῖν ἵνα
E ἐννοήσωμεν περὶ οὗ ἡμῖν ἐστὶν ὁ λόγος. λοιπὸν δὲ ἐπὶ τὴν ἀντίρρησιν χωρῶμεν, τὴν πρὸς τοὺς λέγοντας προπετῶς, κατειληφέναι τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας, ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀρξάμενοι.

A

Εἰ ὑπάρχει τι κριτήριον ἀληθείας.

κεφ. δ'.

ΤΩν διαλαβόντων τοίνυν περὶ κριτηρίου, οἱ μὲν εἶναι τοῦτο ἀπεφήναντο, ὡς οἱ Στωϊκοὶ καὶ ἄλλοι τινές· οἱ δὲ, μὴ εἶναι, ὡς ἄλλοι τε καὶ ὁ Κορίνθιος Ξενιάδης, καὶ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, λέγων, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. ἡμεῖς δὲ ἐπέσχομεν πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστιν. ταύτην οὖν τὴν διαφωνίαν ἤτοι ἐπικριτὴν εἶναι φήσουσιν ἢ ἀνεπίκριτον· καὶ εἰ μὲν ἀνεπίκριτον, αὐτόθεν εἶναι δώσουσι τὸ δεῖν ἐπέχειν· εἰ δὲ ἐπικρίνεται, τίνι κριθήσεται λεγέτωσαν, μήτε κριτήριον ὁμολογούμενον ἡμῶν ἐχόντων, μήθ' ὅλως, εἰ ἔστιν, εἰδότων, ἀλλὰ ζητούντων. καὶ ἄλλως, ἵνα ἡ γενομένη περὶ τοῦ κριτηρίου διαφωνία ἐπικριθῇ, δεῖ κριτήριον ἡμᾶς ἔχειν ὡμολογημένον, δι' οὗ δυνησόμεθα κρίνειν αὐτήν. καὶ ἵνα κριτήριον ὡμολογημένον ἔχωμεν, δεῖ πρότερον ἐπικεκρῖσθαι τὴν περὶ τοῦ κριτηρίου διαφωνίαν. οὕτω δὲ εἰς τὸν διάλληλον ἐμπίπτοντος τρόπον τοῦ λόγου, ἄπορος ἡ εὕρεσις τοῦ κριτηρίου γίνεται· μήτε ἐξ ὑποθέσεως ἡμῶν ἐώντων αὐτοὺς κριτήριον λαμβάνειν· καί τε κριτηρίῳ τὸ κριτήριον κρίνειν ἐθέλοντας, εἰς ἀπειρίαν αὐτοὺς ἐκβαλλόντων. ἀλλὰ καὶ ἐπεὶ ἡ μὲν ἀπόδειξις δεῖται κριτηρίου ἀποδεδειγμένου, τὸ δὲ κριτήριον ἀποδείξεως κεκριμένης, εἰς τὸν διάλληλον ἐκβάλλονται τρόπον. οἰόμενοι οὖν ἱκανὰ καὶ ταῦτα εἶναι δεικνύναι τὴν τῶν δογματικῶν προπέτειαν, κατὰ τὸν περὶ τοῦ κριτηρίου λόγον· ἵνα καὶ ποικίλως αὐτοὺς ἐλέγχειν ἔχωμεν, οὐκ ἄτοπον προσκαρτερῆσαι τῷ τόπῳ. οὐ μὴν ἑκάστης τῶν περὶ κριτηρίου δοξῶν ἀμνημονεῦσαι προαιρούμεθα ἰδικῶς. (ἀμύθητος γὰρ ἡ διαφωνία γέγονεν· καὶ οὕτως εἰς ἀμέθοδον καὶ ἡμᾶς λόγον ἐμπεσεῖν ἀναγκαῖον ἔσται) ἀλλ' ἐπεὶ τὸ κριτήριον περὶ οὗ ζητοῦμεν, τριττὸν εἶναι δοκεῖ, τό τε ὑφ' οὗ, καὶ τὸ δι' οὗ, καὶ τὸ καθ' ὅ, ἕκαστον τούτων ἐπελθόντες ἐν μέρει, τὴν ἀκαταληψίαν αὐτοῦ παραστήσομεν. οὕτω γὰρ ἐμμέθοδος ἅμα καὶ τέλειος ἡμῖν ὁ λόγος ἔσται. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ ὑφ' οὗ· δοκεῖ γάρ πως συναπορεῖσθαι τούτῳ καὶ τὰ λοιπά.

An sit aliquod veritatis criterium.

CAP. IIII.

EX iis itaque qui de criterio disseruerunt, quidam hoc esse pronuntiarunt, vt Stoici & alij nonnulli: quidam non esse: vt cùm alij, tum Xeniades Corinthius, & Xenophanes Colophonius, dicens, Opinio est in omnibus. Nos autem assensum retineamus de eo, vtrum sit an non. Hanc igitur controuersiam aut diiudicabilem esse dicent, aut
B
indiiudicabilem: & siquidem indiiudicabilem esse dicent, eo ipso concedent esse retinendum assensum. Sin autem eiusmodi est quæ diiudicari possit, dicant quo diiudicabitur, quum nec criterium confessum habeamus, nec planè an sit norimus, sed quæramus. Præterea vt diiudicetur ea quæ de criterio fuit cõtrouersia, confessum nos criterium habere oportet, per quod ipsum diiudicare poterimus: & vt criterium confessum habeamus, cõtrouersiam de criterio diiu-
C
dicari priùs oportet. Quum autem sic in diallelum modum incidat oratio, nulla inueniendi criterij ratio relinquitur: quum neque ipsos, ex hypothesi, criterium accipere permittamus, &, si criterio criterium diiudicare voluerint, in infinitum ipsos reiiciamus. Quinetiam quum demonstratio quidem criterio demonstrato indigeat, criterium autem demõstratione diiudicata, in diallelum modum coniiciuntur. Existimantes itaque vel hæc sufficere ad ostendendam
D
Dogmaticorum temeritatem in iis quæ de criterio dicunt: vt etiam variis modis ipsos refellere possimus, non absurdum fuerit huic loco immorari. non tamen vnamquamque earum opinionum quæ de criterio fuerunt, commemòrare volumus sigillatim (inenarrabilis enim fuit controuersia; & ita nos à recta disputationis via aberrare necesse esset) sed quia criterium de quo inquirimus, triplex esse videtur, A quo, Per quod, Secundùm quod: quum vnumquodque
E
horũ sigillatim percurrerimus, nullo id comprehendi modo posse ostendamus. Sic enim certa methodo progredietur, & perfecta expletaque omnibus suis numeris & partibus erit oratio. Incipiamus autem ab eo quod dicitur, A quo. Videntur enim vnà cum hoc in dubium cætera etiam reuocari.

De criterio A quo.

Περὶ τοῦ ὑφ' οὗ.

CAP. V.

κεφ. ε.

A

HOMO igitur mihi videtur, ex iis quæ à Dogmaticis dicuntur, non solum comprehensiua facultate, sed etiam intellectiua carere. Audimus enim apud Platonem, Socratem apertè fatētē se nescire an sit homo, an aliud quidpiam. Et quum eius notionem ostendere volunt, primum quidem inter se dissident, deinde etiam stulta dicunt. B Nam Democritus ait Hominem esse quod omnes scimus. Secundum quæ verba non cognoscemus hominem, quia & canem scimus: & ideo sequeretur etiam canem esse hominem. Sunt etiam aliqui homines quos non nouimus: propterea non erunt homines. Imò verò secundum hāc notionem, nullus erit homo. Si enim ille dicit oportere ab omnibus hominē cognosci, nullus autem est homo omnibus hominibus cognitus: nullus fuerit homo secundum illius sententiam. Atque hæc à nobis non dici sophisticè, ex doctrina eius his consentanea manifestum est. C Nihil enim aliud verè esse dicit hic vir quàm atomos & vacuum: quorum vtrunque non animalibus solùm, sed omnibus concretis inesse ait. Itaque ex his nequaquam perspicere hominis proprietatem possimus, quia sunt omnibus communia. sed neque aliud quicquam subiectum est circa hæc. Nihil ergo habebimus, per quod hominem distinguere ab aliis animalibus & purè intellectu percipere possimus. D Epicurus autem dicit hominem esse talem vel talem effigiem animatam. Ergo secundùm hunc quoque, quoniam homo ostendendo manifestatur, is qui non ostenditur, non est homo: &, si quis vir mulierem ostendat, vir non erit homo: si autem virum ostendit mulier, mulier non erit homo. Eadem autem argumenta sumemus & ex variis circunstantiis quas ex tertio epoches modo didicimus. Alij dicebant, hominem esse animal rationale, mortale, intelligentiæ & scientiæ capax. E Quoniam igitur in primo epoches modo ostenditur nullum esse animal irrationale, sed & intelligētiæ & sciētiæ capacia esse omnia, secundùm ea quæ ipsi dicunt: iam quid sibi velint nesciemus. Deinde accidētia quæ in definitione posita sunt, aut actu dicūt esse aut potētia.

Ὁ ἄνθρωπος τοίνυν δοκεῖ μοι, ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν δογματικῶν, οὐ μόνον ἀκατάληπτος, ἀλλὰ καὶ ἀνεπινόητος εἶναι. ἀκούομεν γοῦν τοῦ παρὰ Πλάτωνι Σωκράτους διαρρήδην ὁμολογοῦντος μὴ εἰδέναι πότερον ἄνθρωπός ἐστιν ἢ ἕτερόν τι. παριστάναι τε βουλόμενοι τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, πρῶτον μὲν διαφωνοῦσιν, εἶτα καὶ ἀσύνετα λέγουσιν. ὁ μὲν γὰρ Δημόκριτός φησιν, ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν ὃ πάντες ἴσμεν. ὅσον δ' ἐπὶ τούτῳ οὐ γνωσόμεθα τὸν ἄνθρωπον, ἐπεὶ καὶ κύνα ἴσμεν. καὶ παρὰ τοῦτο ἔσται καὶ ὁ κύων ἄνθρωπος. τινάς τε ἀνθρώπους οὐκ ἴσμεν· διὸ οὐκ ἔσονται ἄνθρωποι. μᾶλλον δὲ ὅσον ἐπὶ τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, οὐδεὶς ἔσται ἄνθρωπος· εἰ γὰρ ἐκεῖνός φησι δεῖν ὑπὸ πάντων γινώσκεσθαι τὸν ἄνθρωπον, [ἐπεὶ καὶ κύνα ἴσμεν, καὶ παρὰ τοῦτο ἔσται,] οὐδένα δὲ ἄνθρωπον ἴσασι πάντες ἄνθρωποι, οὐδεὶς ἔσται κατ' αὐτὸν ἄνθρωπος. καὶ ὅτι ταῦτα οὐ σοφιζόμενοι λέγομεν, ἐκ τῆς παρ' αὐτῷ ἀκολουθίας φαίνεται. μόνα γὰρ κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχειν φησὶ τὰ ἄτομα καὶ τὸ κενόν, ἅπερ φησὶν οὐ μόνον τοῖς ζῴοις ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς συγκρίμασιν ὑπάρχειν. ὥστε ὅσον μὲν ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπινοήσομεν τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἰδιότητα, ἐπεὶ κοινὰ πάντων ἐστίν. ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι ὑπόκειται παρὰ ταῦτα. οὐκ ἄρα ἕξομεν δι' οὗ τὸν ἄνθρωπον διακρῖναί τε ἀπὸ τῶν ἄλλων ζῴων, καὶ εἰλικρινῶς νοῆσαι δυνησόμεθα. ὁ δὲ Ἐπίκουρός φησιν ἄνθρωπον εἶναι τὸ τοιουτοὶ μόρφωμα μετ' ἐμψυχίας. καὶ κατὰ τοῦτον δέ, ἐπεὶ ὁ ἄνθρωπος δείξει ἐμφανίζεται, ὁ μὴ δεικνύμενος, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. καὶ εἰ μὲν γυναῖκα δείκνυσί τις, ὁ ἀνὴρ οὐκ ἔσται ἄνθρωπος· εἰ δὲ ἄνδρα ἡ γυνή, ἄνθρωπος οὐκ ἔσται. τὰ δ' αὐτὰ ἐπιχειρήσομεν καὶ ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν περιστάσεων ἃς ἴσμεν ἐκ τοῦ τετάρτου τρόπου τῆς ἐποχῆς. ἄλλοι ἔφασκον ἄνθρωπον ζῷον εἶναι λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἐπεὶ οὖν δείκνυται ἐν τῷ τῆς ἐποχῆς τρόπῳ τῷ πρώτῳ, ὅτι οὐδέν ἐστι ζῷον ἄλογον, ἀλλὰ πάντα καὶ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικά, ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτῶν, ἀγνοησόμεθα τί ποτε λέγουσι. ἔπειτα τὰ ἐν τῷ ὅρῳ συμβεβηκότα, ἤτοι κατ' ἐνέργειαν λέγουσιν ἢ δυνάμει.

A Εἰ μὲν οὖν καὶ ἐνεργείᾳ, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὁ μὴ ἐπιστήμην ἤδη τελείαν ἀπειληφὼς καὶ ἐν τῷ λόγῳ τέλειος ὤν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀποθνήσκειν καθεστώς· τοῦτο γὰρ ἡ ἐνεργείᾳ θνητόν ἐστιν. Εἰ δὲ δυνάμει, οὐκ ἔσται ἄνθρωπος οὔτε ὁ τὸν λόγον ἔχων τέλειον, οὔτε ὁ νοῦν καὶ ἐπιστήμην ἀνειληφώς· καὶ τοῦτο δὲ τοῦ προτέρου ἐστὶν ἀτοπώτερον. καὶ ταύτῃ ἄρα ἀσύστατος περιφαίνεται ἡ ἐπίνοια τοῦ ἀνθρώπου. ὁ γὰρ Πλάτων ὅταν ἀξιοῖ τὸν ἄνθρωπον εἶναι ζῷον ἄπτερον, δίπουν, πλατυώνυχον, ἐπιστήμης πολιτικῆς δεκτικὸν, οὐδὲ αὐτὸς ἀξιοῖ
B διαβεβαιωτικῶς τοῦτο ἐκτίθεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἕν τί ἐστι τῶν κατ' αὐτὸν γινομένων μὲν, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄντων, ἀδύνατον δὲ περὶ τῶν μηδέποτε ὄντων διαβεβαιωτικῶς ἀποφαίνεσθαι, καὶ αὐτὸς οὐδὲ ὁ Πλάτων ἀξιώσει τὸν ὅρον ἐκτίθεσθαι δοκεῖν, ὡς διαβεβαιούμενος, ἀλλ' ὥσπερ εἴωθε κατὰ τὸ πιθανὸν λέγων. εἰ μέντοι καὶ δοίημεν κατὰ συγχώρησιν ὅτι ἐπινοεῖσθαι δύναται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀκατάληπτος εὑρεθήσεται. συνέστηκε μὲν
C γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· οὔτε δὲ τὸ σῶμα καταλαμβάνεται τάχα, οὔτε ἡ ψυχή· οὐδὲ ὁ ἄνθρωπος ἄρα. καὶ ὅτι μὲν τὸ σῶμα οὐ καταλαμβάνεται, δῆλον ἐντεῦθεν· τὰ συμβεβηκότα τινὶ, ἕτερά ἐστιν ἐκείνου ᾧ συμβέβηκεν. ὅταν οὖν χρῶμα ἤ τι παραπλήσιον ἡμῖν ὑποπίπτῃ, τὰ συμβεβηκότα τῷ σώματι εἰκὸς ἡμῖν ὑποπίπτειν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ τὸ σῶμα. τό γε τοι σῶμα τριχῇ διαστατὸν εἶναι λέγουσιν· ὀφείλομεν οὖν τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος καταλαμβάνειν ἵνα τὸ
D σῶμα καταλάβωμεν. εἰ γὰρ τοῦτο ἡμῖν ὑπέπιπτεν, ἐγινώσκομεν ἂν καὶ τὰ ὑπάργυρα χρυσία. οὐδὲ τὸ σῶμα ἄρα. ἵνα δὲ καὶ τὴν περὶ τοῦ σώματος ἀμφισβήτησιν παρῶμεν, πάλιν ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκεται ἀκατάληπτος διὰ τὸ ἀκατάληπτον εἶναι τὴν ψυχήν. ὅτι δὲ ἀκατάληπτός ἐστιν αὕτη, δῆλον ἐντεῦθεν· τῶν περὶ ψυχῆς διαλαβόντων, ἵνα τὴν πολλὴν καὶ ἀνήνυτον μάχην παραλίπωμεν, οἱ μὲν μὴ εἶναι τὴν ψυχὴν ἔφασαν, ὡς οἱ περὶ τὸν Μεσσήνιον Δικαίαρχον, οἱ δὲ εἶναι, οἱ δὲ
E ἐπέσχον. ταύτην οὖν τὴν διαφωνίαν εἰ μὲν ἀνεπίκριτον εἶναι λέξουσιν οἱ δογματικοὶ, δώσουσιν αὐτόθεν τὴν τῆς ψυχῆς ἀκαταληψίαν. Εἰ δὲ ἐπικρινοῦσι, τίνι ἐπικρινοῦσιν αὐτὴν, εἰπάτωσαν.

A Si actu, is non est homo qui scientiam iam perfectam non est assequutus, perfectamque rationem habet, atque adeò in ipsa morte versatur. hoc enim est actu mortale. Sin potentia *dicant esse*, ergo is non erit homo nec qui rationem perfectam habet, nec qui intelligentiam & scientiam adeptus est. quinetiam hoc priore est absurdius. Quamobrē & hoc pacto nullam hominis notionem posse esse apparet. Nam Plato quum vult hominem esse animal carens pennis, bipes, latis vnguibus, scientiæ politicæ capax,
B ne ipse quidē vult affirmatiuè hoc proferre. nam si homo sit vnum eorum quæ secundum ipsum gignūtur quidem, verè autem nondum sunt, impossibile est autem de iis quæ nondum sunt, affirmatiuè pronuntiare, vt ipse ait: nimirum ne Plato quidem videri volet hanc definitionem tanquā asserēs tradidisse, sed, vt solet, ad id quod verisimile est, sermonem accommodans. Verumtamen demus per concessionem posse hominem sub intellectum cadere, eum nequa-
C quam posse comprehendi comperiemus. siquidem homo ex animo & corpore constat: at neque corpus comprehendi potest, neque animus. Ergo ne homo quidem. Ac quod quidem ad corpus attinet, id non esse eiusmodi quod comprehendatur, hinc perspicuum est. Quæ accidunt alicui, diuersa sunt ab eo cui accidunt. quum itaque color aut aliquid huiusmodi nobis obuersatur, ea quæ corpori accidunt, non autem corpus ipsum nobis obuersari, ra-
D tioni consentaneum est. Cæterum corpus tres habere diastases aiunt. debemus igitur longitudinem & latitudinem & profunditatem comprehendere, vt corpus comprehendamus. Si enim hoc nobis obuersaretur, subargentatum etiam aurū cognosceremus. Itaque ne corpus quidem *comprehendi potest*. Iam verò vt hanc de corpore controuersiam missam faciamus, rursum homo incomprehensibilis comperitur, quòd incomprehensibilis sit anima. eam autem esse incomprehensibilem, hinc patet. Ex
E iis qui de anima disputauerunt (vt multiplicem & irritam eorum pugnam prætereamus) alij non esse animā (ex quibus fuit Dicæarchus Messenius) alij esse dixerūt: alij verò assensum retinuerūt. Hanc igitur controuersiā siquidem indiiudicabilē esse dixerint Dogmatici, eo ipso concedēt animæ incōprehensibilitatē: sin diiudicabilē, quo eam diiudicaturi sunt, dicant.

sensu enim non possunt, quòd eam intellectu percipi rationeque intelligi contendant. sin eam dianœa *.i. mente seu cogitatione*, diiudicatum iri responderint, in anima de nullo minùs quàm de dianœa constare dicemus; vt ostendunt ij qui de existentia quidē animæ inter se consentiunt, at de dianœa in magna dissensione versantur. Si ergo dianœa animā volunt comprehendere, & controuersiam quæ de ea est diiudicare, eo de quo maior est quæstio, id diiudicare & confirmare de quo minor est quæstio, volēt. quod absurdum est. Itaque ne dianœa quidem, ea quę de anima est controuersia diiudicabitur. atq; ita nihil erit quo diiudicetur. Quod si ita est, incomprehensibilem dicamus necesse est. Vnde sequitur nec hominem comprehendi posse. Vt autem hoc quoque demus, hominem comprehendi, ab eo debere res iudicari, ostendi fortasse nulla ratione possit. Qui enim ab homine res debere iudicari dixerit, aut cum demonstratione, aut sine ea hoc dicet. Sed cum demonstratione *iudicari res debere non dicet*. Oportet enim demōstrationem veram esse & iudicatam, ideoque ab aliquo iudicatam. quum verò vno & eodem consensu dicere non possimus à quo hæc demonstratio iudicari possit: (quęrimus enim iudicatorium A quo) demōstrationem minimè diiudicare, ideoque nec ipsum criterium A quo, de quo nunc agitur, demonstrare poterimus. At si absque demonstratione dicetur ab homine res iudicari debere, hoc fide carebit. itaque affirmare hominē esse criterium A quo, nequaquam poterimus. Verumenimuero à quónam iudicari queat hominem esse illud iudicatorium A quo? non enim qui hoc sine iudicatione dicent, fidem obtinebunt. at si ab homine *iudicabitur*, quod in quæstione versatur, arripietur. Sin ab alio animali, quomodo ipsum admittetur ad iudicandum hominem esse illud iudicatorium? Si enim sine iudicatione, fidem non impetrabit: sin cum iudicatione, illud rursum, ad iudicationem, ab aliquo iudicatum esse necesse est. Et siquidem à seipso, manet eadem absurditas: (nam quod quæritur iudicabitur per id quod quæritur) sin ab homine, diallelus inducitur modus. quod si ab alio aliquo pręter hæc, rursum illius postulabimus criterium A quo, atq; ita vsq; ad infinitum,

A αἰσθήσει μὲν γὰρ οὐ δύνανται, διὰ τὸ νοητὴν ὑπ' αὐτῶν εἶναι λέγεσθαι. εἰ δὲ λέξουσιν ὅτι διανοίᾳ, ἐροῦμεν ὅτι τῆς ψυχῆς τὸ ἀδηλότατόν ἐστιν ἡ διάνοια, ὡς δηλοῦσιν οἱ περὶ μὲν τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς ὁμοφωνοῦντες, περὶ δὲ τῆς διανοίας διαφερόμενοι. εἰ δὲ τῇ διανοίᾳ τὴν ψυχὴν ἐθέλουσι καταλαμβάνειν, καὶ τὴν περὶ αὐτῆς διαφωνίαν ἐπικρίνειν, τῷ μᾶλλον ζητουμένῳ τὸ ἧττον ζητούμενον ἐπικρίνειν τε καὶ βεβαιοῦν ἐθελήσουσιν· ὅπερ

B ἄτοπον. οὐδὲ τῇ διανοίᾳ τοίνυν ἐπικριθήσεται ἡ περὶ τῆς ψυχῆς διαφωνία· οὐδενὶ ἄρα. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἀκατάληπτός ἐστιν· ὅθεν οὐδὲ ἄνθρωπος καταλαμβάνοιτ' ἄν. ἵνα δὲ καὶ δῶμεν ὅτι καταλαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος, μήποτε οὐκ ἐνδέχοιτο δεῖξαι, ὅτι ὑπ' αὐτοῦ κρίνεσθαι δεῖ τὰ πράγματα. ὁ γὰρ λέγων ὅτι ὑπ' ἀνθρώπου δεῖ κρίνεσθαι τὰ πράγματα, ἤτοι ἄνευ ἀποδείξεως τοῦτο λέξει, ἢ μετὰ ἀποδείξεως. οὔτε δὲ μετὰ ἀποδεί-

C ξεως· δεῖ γὰρ τὴν ἀπόδειξιν ἀληθῆ εἶναι καὶ κεκριμένην· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὑπό τινος κεκριμένην. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν ὁμολογουμένως ὑφ' οὗ κριθῆναι δυνήσεται αὐτὴ ἡ ἀπόδειξις (ζητοῦμεν γὰρ τὸ κριτήριον τὸ ὑφ' οὗ) οὐ δυνησόμεθα τὴν ἀπόδειξιν ἐπικρίνειν· διὰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ τὸ κριτήριον τὸ ὑφ' οὗ περὶ οὗ ὁ λόγος, ἀποδεικνύναι. εἰ δὲ ἀναποδείκτως λεχθήσεται ὅτι ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου δεῖ κριθῆναι τὰ πράγματα, ἄπιστον ἔσται, ὥστε

D οὐχ ἕξομεν διαβεβαιοῦσθαι ὅτι τὸ ὑφ' οὗ κριτήριόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. ὑπὸ τίνος δὲ καὶ κριθήσεται ὅτι τὸ ὑφ' οὗ κριτήριον ὁ ἄνθρωπός ἐστιν; οὐ γὰρ δὴ ἀκρίτως τοῦτο λέγοντες πιστευθήσονται; ἀλλ' εἰ μὲν ὑπ' ἀνθρώπου, τὸ ζητούμενον συναρπασθήσεται· εἰ δ' ὑπὸ ἑτέρου ζώου, πῶς ἐκεῖνο πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ ἄνθρωπον εἶναι τὸ κριτήριον παραλαμβάνεται; εἰ μὲν γὰρ ἀκρίτως, οὐ πιστευθήσεται· εἰ δὲ μετὰ κρί-

E σεως, πάλιν ἐκεῖνο πρὸς τὴν κρίσιν ὑπό τινος ὀφείλει κριθῆναι. ἀλλ' εἰ μὲν ὑφ' ἑαυτοῦ, μένει ἡ αὐτὴ ἀτοπία· τὸ ζητούμενον γὰρ διὰ τοῦ ζητουμένου κριθήσεται. εἰ δὲ ὑπ' ἀνθρώπου, ὁ διάλληλος εἰσάγεται τρόπος· εἰ δ' ὑπό τινος παρὰ ταῦτα ἄλλου, πάλιν ἐκείνου τὸ κριτήριον ἀπαιτήσομεν τὸ ὑφ' οὗ, καὶ μέχρις ἀπείρου·

καὶ

καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔχομεν λέγειν ὡς ὑπὸ ἀνθρώπου δεῖ κρίνεσθαι τὰ πράγματα. ἔστω δὲ καὶ πιστὸν ὅτι τὸ δεῖν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου κρίνεσθαι τὰ πράγματα· οὐκοῦν ἐπεὶ πολλὴ τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ διαφορά, πρότερον οἱ δογματικοὶ συμφωνησάτωσαν ὅτι τῷδε τῷ ἀνθρώπῳ δεῖ προσέχειν· εἶθ' οὕτω καὶ ἡμᾶς αὐτῷ πείθεσθαι κελευέτωσαν. εἰ δ',

Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε νάῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,

τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου περὶ αὐτοῦ διαφωνήσουσι, πῶς ἡμᾶς ἐπείγουσι προπετῶς τινὶ συγκατατίθεσθαι; κἂν γὰρ καὶ λέγωσιν ὅτι τῷ σοφῷ πιστευτέον, ἐρωτήσομεν αὐτοὺς ποίῳ σοφῷ, πότερον τῷ κατ' Ἐπίκουρον, ἢ τῷ κατὰ τοὺς Στωικούς, ἢ τῷ Κυνικῷ. οὐχ ἕξουσι γὰρ συμφώνως εἰπεῖν. εἰ δὲ ἀξιώσει τις ἡμᾶς τῆς περὶ τοῦ σοφοῦ ζητήσεως ἀποστάντας ἁπλῶς τῷ συνετωτέρῳ τῶν ὄντων ἁπάντων πιστεύειν, πρότερον μὲν καὶ περὶ τοῦ τίς συνετώτερός ἐστι τῶν ἄλλων διαφωνήσουσιν. ἔπειτα κἂν δοθῇ συμφώνως δύνασθαι ληφθῆναί τινα ὅς ἐστι τῶν τε ὄντων καὶ τῶν γενομένων συνετώτερος, οὐδ' οὕτως ἔσται πίστεως οὗτος ἄξιος. ἐπεὶ γὰρ πολλὴ καὶ σχεδὸν ἄπειρός ἐστιν ἐπίτασίς τε καὶ ἄνεσις κατὰ σύνεσιν, φαμὲν ὅτι τούτου τοῦ ἀνθρώπου ὃν λέγομεν εἶναι τῶν γενομένων τε καὶ ὄντων συνετώτερον, ἕτερον συνετώτερον ἐνδέχεται γενέσθαι. ὥσπερ οὖν τῷ νῦν εἶναι λεγομένῳ φρονιμωτέρῳ τῶν τε ὄντων καὶ τῶν γενομένων, διὰ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ πιστεύειν ἀξιούμεθα, οὕτως καὶ τῷ μετ' αὐτὸν ἐσομένῳ τούτου συνετωτέρῳ, μᾶλλον τούτου χρὴ πιστεύειν. καὶ ἐκείνου γενομένου, πάλιν δηλονότι πιστεύειν χρὴ συνετώτερον αὐτοῦ γενήσεσθαι, κἀκεῖνον ἄλλον, καὶ μέχρις ἀπείρου. καὶ ἄδηλον πότερόν ποτε συμφωνήσουσιν ἀλλήλοις οὗτοι, ἢ διάφωνα λέξουσι. διόπερ κἂν τῶν γενομένων τε καὶ ὄντων συνετώτερος εἶναι ὁμολογηθῇ τις, ἐπεὶ οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν διαβεβαιωτικῶς ὅτι οὐδεὶς ἔσται τούτου ἀγχινούστερος (ἄδηλον γάρ) ἀεὶ δεήσει τὴν τοῦ μετὰ ταῦτα ἐσομένου συνετωτέρου κρίσιν περιμένειν, καὶ μηδέποτε συγκατατίθεσθαι τῷ κρείττονι. ἵνα δὲ καὶ κατὰ συγχώρησιν δῶμεν ὅτι οὐδεὶς τοῦ ὑποτιθεμένου συνετοῦ συνετώτερος, οὔτε ἔστιν, οὔτε ἐγένετο, οὔτε ἔσται, οὐδὲ ὡς πιστεύειν αὐτῷ προσήκει.

A ideoque debere res ab homine iudicari, dicere non poterimus. Sed tamē ita sit, & ita credatur esse, debere res ab homine iudicari: iam, quoniam magna est hominum diuersitas, priùs inter se consentiant Dogmatici huius vel illius hominis sequendam esse sententiam, deinde nos quoq; illi assentiri iubeant. Verùm si, quandiu fluet aqua, & virebunt proceræ arbores (vt in prouerbio est,) controuersum hoc inter eos futurum est, qui fit vt nos procaciter ad certò
B cuipiam assentiendum vrgeant? Nam si dicant credendum esse sapienti, interrogabimus eos quali sapienti, an ei qui sit sapiens secundùm Epicurum, an qui secundùm Stoicos, an ei qui sit Cynicus. At nunquam in responsione inter se consentient. Quòd si quis postulabit à nobis vt missam facientes sapientis inquisitionem, simpliciter ei qui prudentior aliis omnibus sit, credamus: primū & de hoc quoque inter se dissentient, quisnam sit aliis prudentior: deinde, etiamsi concedamus vno consensu posse
C sumi qui eos qui sunt quiq; fuerunt prudentia antecellat, ne sic quidem is fide dignus fuerit. Quoniam enim magna est & propemodum infinita intensio remissioq; in prudentia, respondemus, homine isto quidem quem & præteritis & præsentibus prudentiorem dicimus: fieri posse vt alius existat prudētior. Quēadmodum igitur postulatur à nobis vt illi qui nunc dicitur prudentior esse iis qui sunt & iis qui fuerunt, fidem adhibeamus, propter eius prudentiam: ita &
D illi qui post eum futurus est ipso prudētior, magis quàm ipsi credēdum erit. ac quum hic extiterit, rursus alium eo prudentiorem fore sperandum est, & hoc ipso rursus alium: atq; adeò vsq; in infinitum. Porrò consensuri sint hi inter se nécne, minimè constat. Itaq; etiāsi confessum fuerit esse aliquem omnibus qui sint & qui fuerint prudentiorē, quia asseuerare nō possumus nullum futurum esse eo prudentiorē (incertum est enim) semper eius prudentioris, qui postea futurus est, iudicium expectare, & nun-
E quam assentiri præstantiori oportebit. Verumtamen vt per concessionem demus, nullum esse, nec fuisse, nec futurū prudētiorem eo qui per hypothesin statuitur, ne sic quidē ipsi credere cōuenit.

quoniam enim ij potissimùm qui prudentes sunt, solent in astruendis rebus, vitiosarum rerum defensionem sumentes, facere vt illæ sanæ & veræ videantur: quũ aliquid hic solers dicet, nesciemus an vt res secundùm naturam se habet, dicit, an falsum quod ipsi inest, tanquam verum in medium profert, nosq; pro vero id habere iubet, vtpote qui prudentior omnibus sit hominibus, & propterea nequaquam à nobis refelli possit. Quamobrem nihilo magis huic tanquam vero rerum iudici assensum præstabimus, quòd eum quidem dicere vera esse, sed ob solertiæ exuperãtiam, res falsas tanquam veras exhibere volentẽ, dicere quæcunque dicat, putemus. His igitur de causis ne ei quidem qui omniũ videatur solertissimus, adhibenda in rerum iudicatione fides fuerit. Quod si quis multorum consensui credendum esse dicat, vanum id esse respõdebimus. primùm enim rarum fortasse est verum: ideóque vt vnicus multis sit prudentior fieri potest: deinde plures sunt qui contradicant omni criterio quàm qui de eo inter se consentiant. Qui enim qualecunque reliquerunt criterium, diuersum ab eo de quo videtur inter aliquos conuenire, & ei contradicunt, & multo plures sunt illis qui de eo consentiunt. Præterea vero, qui consentiunt, aut in diuersis sunt affectionibus, aut in vna: in diuersis quidem certè non sunt, quantum ad id quod ab illis dicitur: (quomodo enim eadem de eodem dicerent?) quòd si in vna, quoniam & is qui diuersum aliquid dicit, vnam habet affectionem, & itidem ij omnes qui de eo consentiunt, vnam: quantũ ad affectiones attinet quas sequimur, ne in multitudine quidem vlla differentia reperitur. Itaque non oportet multos sequi potiùs quàm vnum. Vt omittam incomprehensibilem esse iudiciorum in tanta multitudine differentiam, vt in quarto Scepseωs modo docuimus. quippe quũ infiniti sint homines, si sigillatim sumãtur: nec possimus omnia eorum iudicia percurrere, atque ita demum pronuntiare quid plurimi ex omnibus hominibus pronuntient, & quid paucissimi. Ergo & hac ratione absurdum fuerit iudices alios alijs, eo quòd multitudine vincant, præferre. Quòd si ne multitudinis quidem iudicio adhærebimus, neminem à quo res iudicẽtur, reperiemus,

A ἐπεὶ γὰρ μάλιστα οἱ συνετοὶ φιλοῦσιν ἐν τῇ τῶν
φαύλων πραγμάτων κατασκευῇ τοῖς ἀληθέσι παρισά-
μενοι πράγμασιν, ὑγιῆ καὶ ἀληθῆ ταῦτα δοκεῖν
εἶναι ποιεῖν. ὅταν μὲν λέγῃ τοῦτο ὁ ἀγχίνους, οὐκ
εἰσόμεθα πότερόν ποτε ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα
φύσεως οὕτω λέγει, ἢ ψεῦδος αὐτῷ ὑπάρχον ὡς
ἀληθὲς παρίστησι καὶ ἡμᾶς πείθει φρονεῖν ὡς περὶ
ἀληθοῦς, ἅτε δὴ συνετώτερος τῶν ἀνθρώπων ἁ-
πάντων ὑπάρχων, καὶ διὰ τοῦτο ὑφ' ἡμῶν ἐλέγχε-
σθαι μὴ δυνάμενος. οὐδὲ τούτῳ τοίνυν συγκα-
B ταθησόμεθα ὡς ἀληθῶς τὰ πράγματα κρίνον-
τι, διὰ τὸ οἴεσθαι μὲν αὐτὸν ἀληθῆ εἶναι λέγειν, οἴεσθαι
δὲ καὶ δι' ὑπερβολὴν ἀγχινοίας, τὰ ψευδῆ τῶν
πραγμάτων ὡς ἀληθῆ βουλόμενον παριστᾶν, ἅ
φησι, λέγειν. διὰ ταῦτα μὲν οὖν οὐδὲ τῷ τὸν ἁ-
πάντων ἀγχινούστατον δοκοῦντι ὑπάρχειν ἐν τῇ
κρίσει τῶν πραγμάτων χρὴ πιστεύειν. εἰ δὲ φησί
τις ὅτι τῇ τῶν πολλῶν συμφωνίᾳ δεῖ πιστεύειν, λέ-
ξομεν ὅτι τοῦτ' ἔστι μάταιον. πρῶτον μὲν γὰρ
σπάνιον ἴσως ἐστὶ τὸ ἀληθές· καὶ διὰ τοῦτ' ἐνδέ-
C χεται ἕνα τῶν πολλῶν φρονιμώτερον εἶναι. ἔπειτα
καὶ παντὶ κριτηρίῳ πλείους ἀντιδοξοῦσι τῶν κατ'
αὐτὸ συμφωνούντων. οἱ γὰρ ὁποιονοῦν ἀπο-
λιπόντες κριτήριον, ἕτερον τοῦ συμφωνεῖσθαι δο-
κοῦντος παρά τισιν, ἀντιδοξοῦσι τε αὐτῷ, καὶ κατὰ
πολὺ πλείους εἰσὶ τῶν περὶ αὐτὸ συμφωνούν-
των. χωρὶς δὲ τούτων, οἱ συμφωνοῦντες, ἤτοι
ἐν διαφόροις εἰσὶ διαθέσεσιν, ἢ ἐν μιᾷ· ἐν
διαφόροις μὲν οὖν οὐδαμῶς ὅσον ἐπὶ τῷ λε-
γομένῳ. πῶς γὰρ ἂν τὰ αὐτὰ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ;
D εἰ δὲ ἐν μιᾷ, ἐπεὶ καὶ ὁ εἷς ὁ λέγων ἕτερόν τι,
μίαν ἔχει διάθεσιν, καὶ οὗτοι πάντες οἱ συμφω-
νοῦντες, μίαν, ὅσον ἐπὶ ταῖς διαθέσεσιν αἷς
προσέχομεν, οὐδὲ κατὰ πλῆθος εὑρίσκεται δια-
φορά τις. διόπερ οὐ χρὴ τοῖς πολλοῖς προσέχειν
μᾶλλον ἢ τῷ ἑνί. πρὸς τῷ καὶ ἀκατάληπτον εἶναι,
καθάπερ ἐν τῷ τετάρτῳ τρόπῳ τῆς σκέψεως
ὑπεμνήσαμεν, τὴν κατὰ πλῆθος διαφορὰν τῶν
κρίσεων, ἀπείρων τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων ὑ-
παρχόντων, καὶ ἡμῶν μὴ δυναμένων ἁπάντων
E αὐτῶν τὰς κρίσεις ἐπελθεῖν καὶ ἀποφήνασθαι, τί
μὲν οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων ἁπάντων ἀπο-
φαίνονται, τί δὲ οἱ ἐλάττους. καὶ κατὰ τοῦτο οὖν ἄ-
τοπος ἡ κατὰ τὸ πλῆθος προέκρισις τῶν κρινόντων.
εἰ δὲ οὐδὲ τῷ πλήθει προσέξομεν, οὐχ εὑρή-
σομεν οὐδένα ὑφ' οὗ κριθήσεται τὰ πράγματα

κατὰ

καίτοι τοσοῦτον καὶ κατὰ συγχώρησιν διδόντες. διόπερ ἐξ ἁπάντων τούτων, ἀκατάληπτον εὑρίσκεται τὸ κριτήριον, ὑφ' οὗ κριθήσεται τὰ πράγματα. συμπεριγραφομένων δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων κριτηρίων, ἐπεὶ ἕκαστον αὐτῶν ἤτοι μέρος ἢ πάθος ἢ ἐνέργημά ἐστι τοῦ ἀνθρώπου· ἀκόλουθον μὲν ἦν ἴσως ἐπί τι τῶν ἑξῆς ἰέναι τῷ λόγῳ, ὡς καὶ περὶ ἐκείνων ἱκανῶς εἰρημένων ἐν τούτοις. ἵνα δὲ μηδὲ τὴν εἰδικὴν ὡς πρὸς ἕκαστον ἀντίρρησιν φεύγειν δοκῶμεν, ὀλίγα καὶ περὶ αὐτῶν ἐκ περιουσίας λέξομεν· πρότερον δὲ περὶ τοῦ κριτηρίου, τοῦ δι' οὗ καλουμένου, διαλεξόμεθα.

Περὶ τοῦ δι' οὗ.

κεφ. ς'.

Πολλὴ μὲν οὖν καὶ ἄπειρος σχεδὸν ἡ περὶ τούτου γέγονε διαφωνία παρὰ τοῖς Δογματικοῖς. ἡμεῖς δὲ πάλιν τῆς ἐμμεθόδου προνοούμενοι, φαμὲν, ὅτι ἐπεὶ κατ' αὐτοὺς ἄνθρωπός ἐστι τὸ ὑφ' οὗ κρίνεται τὰ πράγματα, οὐδὲν δὲ οὕτως ἔχει ἂν δι' οὗ κρίνειν δυνήσεται (καθάπερ καὶ αὐτοὶ συνομολογοῦσιν) ἢ αἴσθησιν καὶ διάνοιαν, ἐὰν δείξωμεν ὅτι οὔτε δι' αἰσθήσεως μόνης δύναται κρίνειν, οὔτε διὰ μόνης τῆς διανοίας, οὔτε δι' ἀμφοτέρων αὐτῶν, συντόμως πρὸς πάσας τὰς κατὰ μέρος δόξας εἰρήκαμεν. πᾶσαι γὰρ δοκοῦσιν εἰς τὰς τρεῖς ταύτας ἀναφέρεσθαι στάσεις. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων. ἐπεὶ οὖν οἱ μὲν κενοπαθεῖν τὰς αἰσθήσεις φασὶν (οὐδὲν γὰρ ὑποκεῖσθαι ὧν ἀντιλαμβάνεσθαι δοκοῦσιν) οἱ δὲ πάντα ὑποκεῖσθαι, ὑφ' ὧν οἴονται κινεῖσθαι, λέγουσιν· οἱ δὲ τὰ μὲν ὑποκεῖσθαι, τὰ δὲ μὴ ὑποκεῖσθαι, τίνι συγκαταθησόμεθα οὐκ ἔχομεν· οὔτε γὰρ τῇ αἰσθήσει τὴν διαφωνίαν ἐπικρινοῦμεν (ἐπεὶ περὶ αὐτῆς ζητοῦμεν πότερον κενοπαθεῖ ἢ ἀληθῶς καταλαμβάνει) οὔτε ἑτέρῳ τινί· ἐπεὶ μηδὲ ἔστιν ἄλλο κριτήριον δι' οὗ χρὴ κρίνειν κατὰ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν. ἀνεπίκριτον ἄρα καὶ ἀκατάληπτον ἔσται, πότερον κενοπαθεῖ ἡ αἴσθησις ἢ καταλαμβάνει τι· ᾧ συνεισάγεται τὸ μὴ δεῖν ἡμᾶς τῇ αἰσθήσει μόνῃ προσέχειν ἐν τῇ κρίσει τῶν πραγμάτων, περὶ ἧς οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν καταλαμβάνει τι.

A quum alioqui tam multa per concessionem demus. Quamobrem ex his omnibus incomprehensibile comperitur esse criterium à quo iudicabûtur res. Quum autem reliqua etiam criteria hoc includantur, quia eorum quodque aut pars, aut passio, aut actio est hominis: contentaneum fortasse fuisset nos orationem ad aliquid eorum quæ sequi debent, conuertere, quippe quum de illis abundè in his dictum sit. sed ne particularem vniuscuiusque refutationem videamur B refugere, pauca de his ex abundanti dicemus. Primùm autem de criterio quod appellatur Per quod, disputabimus.

De Criterio per quod.

Cap. VI.

Magna certè & propemodum infinita fuit apud Dogmaticos de eo controuersia. nos autem rursus certa methodo progredi studentes, dicimus, quandoquidem iuxta eos homo est C id à quo iudicantur res, sed is aliud nihil habere queat per quod iudicare possit, (vt ipsi etiam fatentur) quàm sensum & intellectum: si ostenderimus ipsum nec per solum sensum iudicare posse, nec per solum intellectum, sed neque per vtrunque simul: breuiter ad omnes particulares opiniones responderimus. omnes enim ad tres has videntur referri diuersitates. Incipiamus autem à sensibus. Quum aliqui dicant vanas esse sensuum passiones (nihil enim esse subiectum eorum quæ D percipere videntur) alij omnia ea subiecta esse dicant à quibus se putant moueri: sunt etiam qui aliqua ex iis esse subiecta, aliqua autem minimè, dicant: cui assentiamur non habebimus. neque enim sensu controuersiam diiudicabimus (siquidem de eo disceptamus, an vana passione afficiatur, an potiùs verè comprehendat) nec vllo alio: quoniam nullum est aliud criterium quo iudicare oporteat, secundùm propositam hypothesin. Erit igitur indiiu- E dicabile & incomprehensibile vtrùm vana passione sensus afficiatur, an aliquid comprehendat. Quo dato, consequitur non oportere nos in rebus iudicandis à solius sensus iudicio pendere, quum de eo dicere non possimus an vllo modo quicquam comprehendat.

F

Esto tamen, per concessionem, sensus percipiendi vim habere: nihilominus enim & hoc pacto, in iudicandis rebus extrinsecus subiectis fide indigni esse comperientur. Nam sensus contrariè mouentur ab externis. exempli gratia, Gustatus ex eodem melle aliquando amarorem, aliquando dulcedinem percipit: visus quoque eundem colorem modò sanguineum, modò album esse putat. Sed ne olfactus quidem sibi consentit: nam qui dolori capitis obnoxius est, vnguentum insuaue esse dicit: at qui se non ita habet, ait esse suaue. Iam verò & numine afflati ac phrenetici audire sibi videntur aliquos secum sermocinantes, quos nos non audimus: & eadem aqua inflammatione laborantibus videtur esse insuauis, propter caloris vehementiam, aliis tepida. Vtrùm igitur aliquis omnes phantasias veras esse, an partim veras partim falsas esse dicere debeat? Quanquam & omnes dicere falsas esse, impossibile est, quum nõ habeamus vllum criterium extra omnem cõtrouersiam positum, quo iudicemus id quod aliis antepositurí simus: sed neque demonstratio vlla nobis suppetat vera & iudicata, quum adhuc quæratur veritatis iudicatorium, quo etiam veram demonstrationem diiudicari oportet. Propterea & si quis habentibus quidem se secundùm naturam, esse credendum censeat, at præter naturam se habentibus, non item: absurda loquetur. Neque enim sine demonstratione hoc dicens, fidem faciet: ne autem demonstrationem veram & iudicatam habeat, obstãt ea quę diximus. Quinetiam quamuis concedat aliquis, phantasias eorum quidem qui secundùm naturam se habent, fide dignas esse, at eorum qui præter naturam, non item: hoc etiam modo comperietur fieri non posse vt per sensus solos externa subiecta iudicentur. Visus enim, etiam qui secundùm naturam se habet, turrem, interdum rotundam, interdum quadratam esse dicit: & gustatus eosdem cibos in saturis quidem insuaues, at in famelicis suaues esse dicit: eodem modo & auditus eandem vocem noctu vt altam percipit, at interdiu tenuem & depressam. Ipse quoque olfactus ea quæ in multis hominibus malè olere pronuntiat, in coriariis negat. Quinetiam idem tactus, ingredientibus nobis balneum,

A ἀλλ' ἔστω, κατὰ συγχώρησιν, τὰς αἰσθήσεις ἀντιληπτικὰς εἶναι· οὐδὲν γὰρ ἧττον καὶ οὕτως ἄπιστοι εὑρεθήσονται πρὸς τὴν κρίσιν τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων πραγμάτων. αἱ γοῦν αἰσθήσεις ὑπεναντίως κινοῦνται ὑπὸ τῶν ἐκτός. οἷον, ἡ γεῦσις, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μέλιτος ὁτὲ μὲν πικράζεται, ὁτὲ δὲ γλυκάζεται· καὶ ἡ ὅρασις τὸ αὐτὸ χρῶμα ὁτὲ μὲν αἱματωπὸν, ὁτὲ δὲ λευκὸν εἶναι. ἀλλ' οὐδὲ ὄσφρησις ἑαυτῇ συμφωνεῖ. τὸ γοῦν μύρον ὁ μὲν κεφαλαλγικὸς ἀηδὲς εἶναί
B φησι· ὁ δὲ μὴ οὕτως ἔχων, ἡδύ. καὶ οἱ θεόληπτοι δὲ καὶ οἱ φρενιτίζοντες ἀκούειν δοκοῦσί τινων διαλεγομένων αὐτοῖς, ὧν ἡμεῖς οὐκ ἐπακούομεν. καὶ τὸ αὐτὸ ὕδωρ τοῖς μὲν φλεγμαίνουσιν ἀηδὲς εἶναι δοκεῖ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος, τοῖς δὲ ἄλλοις χλιαρόν. πότερον οὖν πάσας τὰς φαντασίας ἀληθεῖς εἶναι φήσει τις, ἢ τὰς μὲν ἀληθεῖς, τὰς δὲ ψευδεῖς; εἰ καὶ ψευδεῖς ἁπάσας εἰπεῖν ἀμήχανον· μηδὲν ἡμῶν ἐχόντων κριτήριον ὡμολογημένον δι' οὗ
C κρινοῦμεν ὃ προκρίνειν μέλλομεν· ἀλλὰ μηδὲ ἀποδείξεως ἀπορούντων ἀληθοῦς τε καὶ κεκριμένης, διὰ τὸ μέχρι νῦν ζητεῖσθαι τὸ τῆς ἀληθείας κριτήριον, δι' οὗ καὶ τὴν ἀληθῆ ἀπόδειξιν ἐπικρίνεσθαι προσήκει. διὰ ταῦτα καὶ ὁ ἀξιῶν τοῖς μὲν κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἐν τούτοις πιστεύειν· τοῖς δὲ παρὰ φύσιν διακειμένοις, μηδαμῶς, ἄτοπος ἔσται. οὔτε γὰρ ἀναποδείκτως τοῦτο λέγων πιστευθήσεται, οὔτε ἀπόδειξιν ἀληθῆ εἶναι καὶ κεκριμένην ἕξει διὰ τὰ
D προειρημένα. εἰ μέντοι καὶ συγχωρήσειέ τις τὰς μὲν τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων φαντασίας, εἶναι πιστάς, τὰς δὲ τῶν παρὰ φύσιν διακειμένων ἀπίστους· καὶ οὕτως ἀδύνατος εὑρεθήσεται ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων μόνων κρίσις τῶν ἐκτὸς ὑποκειμένων. ἡ ὅρασις γοῦν καὶ ἡ κατὰ φύσιν ἔχουσα, τὸν πύργον, ὁτὲ μὲν στρογγύλον, ὁτὲ δὲ τετράγωνον εἶναι λέγει· καὶ ἡ γεῦσις τὰ αὐτὰ σιτία ἐπὶ μὲν τῶν κεκορεσμένων ἀηδῆ, ἐπὶ δὲ τῶν πεινώντων ἡδέα φησὶν εἶναι· καὶ ἡ ἀκοὴ
E παραπλησίως τῆς αὐτῆς φωνῆς, νυκτὸς μὲν ὡς ἐκ μεγέθους ἀντιλαμβάνεται· ἡμέρας δὲ, ἀμαυρῶς· καὶ ἡ ὄσφρησις ἐπὶ μὲν τῶν πολλῶν, δυσώδη· ἐπὶ δὲ τῶν βυρσοδεψῶν, οὐδαμῶς τὰ αὐτὰ εἶναι δοκεῖ. καὶ ἡ αὐτὴ ἁφὴ, εἰσιόντων ἡμῶν εἰς τὸ βαλανεῖον,

θερμαί-

θερμαίνεται ὑπὸ τῆς παραστάδος, ἐξιόντων δὲ ψύχεται. διόπερ ἐπεὶ καὶ αἱ κατὰ φύσιν ἔχουσαι αἰσθήσεις ἑαυταῖς μάχονται, καὶ ἡ διαφωνία ἐστὶν ἀνεπίκριτος (ἐπεὶ μὴ ἔχομεν ὡμολογημένον δι' οὗ κρίνεσθαι δύνανται) τὰς αὐτὰς ἀπορίας ἀκολουθεῖν ἀνάγκη. καὶ ἄλλα δὲ πλείω μεταφέρειν πρὸς τὴν τούτου κατασκευὴν ἐνδέχεται ἐκ τῶν παραδεδομένων ἡμῖν περὶ τῶν τῆς ἐποχῆς τρόπων. διόπερ οὐκ ἂν εἴη ἀληθὲς ἴσως τὸ τὴν αἴσθησιν μόνην δύνασθαι κρίνειν τὰ ἐκτὸς ὑποκείμενα.

Οὐκοῦν ἐπὶ τὴν διάνοιαν μετέλθωμεν τῷ λόγῳ. οἱ τοίνυν ἀξιοῦντες τῇ διανοίᾳ μόνῃ προσέχειν ἐν τῇ κρίσει τῶν πραγμάτων, πρῶτον μὲν ἐνδείξασθαι οὐχ ἕξουσιν ὅτι καταληπτόν ἐστι τὸ εἶναι διάνοιαν. ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν Γοργίας οὐδὲν εἶναι φάσκων, οὐδὲ διάνοιαν εἶναι φησί, τινὲς δὲ ταύτην ἀποφαίνονται ὑπάρχειν, πῶς ἐπικρινοῦσι τὴν διαφωνίαν; οὔτε γὰρ διανοίᾳ, (ἐπεὶ τὸ ζητούμενον συναρπάσουσι) οὔτε ἄλλῳ τινί· οὐδὲν γὰρ ἄλλο εἶναί φασι κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τὴν νῦν ὑποκειμένην, δι' οὗ κρίνεται τὰ πράγματα: ἀνεπίκριτον ἄρα καὶ ἀκατάληπτον ἔσται, πότερόν ἐστι διάνοια, ἢ οὐκ ἔστιν· ᾧ συνεισέρχεται τὸ μὴ δεῖν μόνῃ τῇ διανοίᾳ προσέχειν ἐν τῇ τῶν πραγμάτων κρίσει, τῇ μηδέπω κατειλημμένῃ. ἀλλὰ κατειλήφθω ἡ διάνοια, καὶ ὁμολογείσθω τὸ εἶναι ταύτην καθ' ὑπόθεσιν· λέγω ὅτι οὐ δύναται κρίνειν τὰ πράγματα. εἰ γὰρ μηδ' ἑαυτὴν ἀκριβῶς ὁρᾷ, ἀλλὰ διαφωνεῖ περί τε τῆς οὐσίας αὐτῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως· καὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐστι, πῶς ἂν δύναιτο τῶν ἄλλων τι ἀκριβῶς καταλαμβάνειν; δεδόσθω δὲ καὶ τὸ τὴν διάνοιαν κριτικὴν εἶναι τῶν πραγμάτων; οὐχ εὑρήσομεν πῶς κατ' αὐτὴν κρινοῦμεν. πολλῆς γὰρ οὔσης τῆς κατὰ διάνοιαν διαφορᾶς, ἐπεὶ ἑτέρα μέν ἐστιν ἡ Γοργίου διάνοια, καθ' ἣν φησι μηδὲν εἶναι· ἑτέρα δὲ ἡ Ἡρακλείτου, καθ' ἣν λέγει πάντα εἶναι· ἑτέρα δὲ ἡ τῶν λεγόντων τὰ μὲν εἶναι, τὰ δὲ μὴ εἶναι, πῶς ἐπικρινοῦμεν τὴν τῶν διανοιῶν διαφοράν, οὐχ ἕξομεν, οὐδὲ δυνησόμεθα εἰπεῖν, ὅτι τῇ μὲν τοῦδε διανοίᾳ κατακολουθεῖν προσήκει, τῇ τοῦδε δ' οὐδαμῶς. εἴτε γὰρ διανοίᾳ τινὶ κρίνειν δοκῶμεν, τῆς διαφωνίας μέρει συγκατατιθέμενοι

calefit à parastade, egredientibus autem frigefit. Itaque quum ij etiam sensus qui secundùm naturam se habent, sibi repugnent, sitque hæc controuersia indiiudicabilis, (quia non confessum est & indubitatum à quo diiudicari possint) easdem dubitationes consequi necesse est. Alia insuper multa ad rem hanc astruendam transferri ex eo loco in quo de modis epoches loquuti sumus, possint. Quare nequaquam verum fuerit fortasse, solum sensum de externis subiectis iudicare posse.

Itaq; ad intellectum orationem conuertamus. Qui igitur censent intellectum solum sequendum esse in iudicatione rerum, primùm quidem illud demonstrare non poterunt, posse comprehendi esse intellectum. Quoniam enim Gorgias nihil esse dicés, ne intellectum quidem esse dicit: alij autem eum existere pronuntiant: quomodo controuersiam diiudicabunt? neque enim intellectu (alioqui id de quo quæritur, simul arripient) nec vllo alio, nihil enim aliud esse dicunt, iuxta hypothesin nunc propositam, per quod res iudicentur. Indiiudicabile ergo fuerit & incomprehensibile, sit intellectus néene. Ex quo infertur non esse sequendum solum intellectum in rerum iudicatione, quum ipse nondum sit cóprehensus. Sed esto comprehensum esse intellectum, & pro confesso sit illũ existere, per suppositionem: ipsum res iudicare non posse dico. Nam si ne ipsum quidem exactè perspicit, sed de substantia sua, & de modo generationis, & de loco in quo est, ambigit: quomodo aliquid ex alijs exactè possit comprehendere? Quòd si etiam detur intellectum esse rerum diiudicatiuum, non inueniemus quónam pacto secundùm eum iudicemus. Quum enim magna sit circa intellectum diuersitas: quoniam alius est Gorgiæ intellectus, secundum quem dicit nihil esse: alius Heracliti, secũdùm quem dicit omnia esse: alius eorum qui quædam esse dicunt, quædam non esse: nullam diiudicandæ intellectuum differétiæ viam inueniemus, nec huius intellectum sequendum esse, illius autẽ minimè, dicere nobis licebit. Siue enim intellectu aliquo iudicare audeamus, controuersiæ parti assentiétes,

id de quo quæritur simul arripiemus: siue per aliquid aliud quàm per intellectum, fallemur: quia solo intellectu iudicare res oportet. Prætereà ex iis quæ de criterio A quo dicebantur, demonstrare poterimus nos neque solertiorem aliis intellectum inuenire posse: neque, licèt inuenerimus, & iis qui fuerunt & iis qui sunt, solertiorē intellectum (quia incertū est an rursum alius erit aliquanquando hoc ipso solertior) illius sequendum esse iudicium. Quinetiam quamuis supponamus intellectum quo nullus vnquam possit esse sagacior, non assentiemur ei qui per ipsum iudicabit, metuētes ne falsam aliquam rationem proferens, eo quòd acutissimo præditus sit intellectu, veram esse persuadere nobis possit. Quamobrem ne intellectus quidem solus res iudicat. Superest vt *res* per vtrunque *iudicari* dicamus. quod rursus est impossibile. tātum abest enim vt sensus tanquam duces deducant intellectum ad comprehēsionem, vt etiam aduersentur ipsi. nam quòd mel aliis amarum, aliis dulce videatur, Democritus dixit, neque dulce neq; amarum ipsum esse: at Heraclitus esse vtrunque. Estque in aliis quoque sensibus & iis quæ sensibus percipiuntur, eadem ratio. Vnde fit vt à sensibus procedens intellectus diuersa & pugnantia pronuntiare cogatur. hoc autem alienum est criterium à comprehendēdi vim & facultatem habente. Deinde hoc etiam dicendum, aut omnibus sensibus & omnium controuersiis illos res esse iudicaturos, aut aliquibus. Iam si dixerit aliquis, omnibus, rem impossibilem postulabit, quum tanta in sensibus & intellectibus conspiciatur discrepantia. (quinetiam quum Gorgiæ intellectus neque sensus neque intellectus sequendum esse iudicium pronuntiet, retorquebitur oratio) at si aliquibus, quomodo iudicare poterunt his quidem sensibus & huic intellectui esse adhærendum, illis non item? quum careant criterio de quo constet, per quod diuersitatem sensuum & intellectuum diiudicent. Sin dicant nos sensus & intellectus sensibus & intellectibus iudicaturos, aliquibus autem nō, id de quo quæritur, arripiunt. nam hoc illud est quod in quæstione versatur, an aliquis per ipsum iudicare possit. Sed & hoc iis quæ diximus, est addendum,

A τὸ ζητούμενον συναρπάζομεν· ἢ ὅτι ἑτέρῳ τινὶ, ψευσόμεθα, ὅτι μόνῃ τῇ διανοίᾳ δεῖ κρίνειν τὰ πράγματα. λοιπὸν ἐκ τῶν περὶ τοῦ κριτηρίου τοῦ ὑφ' οὗ λεγομένων, ῥητέον, δείκνυσθαι δυνησόμεθα, ὅτι μήτε τὴν ἀγχινουστέραν τῶν ἄλλων διάνοιαν εὑρεῖν δυνάμεθα· ὅτι τε ἂν εὕρωμεν τῶν τε γεγενημένων καὶ οὐσῶν διανοιῶν ἀγχινουστέραν διάνοιαν (ἐπεὶ ἄδηλόν ἐστιν εἰ πάλιν ταύτης ἑτέρα ἔσται ἀγχινουστέρα) οὐ δεῖ προσέχειν αὐτῇ. ὅτι δὲ κἂν
B ὑποθώμεθα διάνοιαν ἧς ἐντρεχεστέρα οὐκ ἂν γένοιτο, οὐ συγκαταθησόμεθα τῷ δι' αὐτῆς κρίνοντι, εὐλαβούμενοι μὴ ψευδῆ τινα λόγον προφερόμενος, διὰ τὸ ὀξυτάτης διανοίας μετεσχηκέναι, δύναται ἡμᾶς πείθειν ὅτι ἀληθής ἐστιν. οὐκοῦν οὐδὲ τῇ διανοίᾳ μόνῃ κρίνειν τὰ πράγματα δεῖ. λείπεται λέγειν ὅτι δι' ἀμφοτέρων· ὃ πάλιν ἐστὶν ἀδύνατον. οὐ μόνον γὰρ οὐχ ὁδηγοῦσι αἱ αἰσθήσεις τὴν διάνοιαν πρὸς κατάληψιν, ἀλλὰ καὶ ἐναντιοῦνται αὐ-
C τῇ. ἀμέλει γοῦν ἐκ τοῦ τὸ μέλι τοῖσδε μὲν πικρὸν, τοῖσδε δὲ γλυκὺ φαίνεσθαι, ὁ μὲν Δημόκριτος ἔφη, μήτε γλυκὺ αὐτὸ εἶναι μήτε πικρόν· ὁ δὲ Ἡράκλειτος, ἀμφότερα. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων τε καὶ αἰσθητῶν ὁ αὐτὸς λόγος. οὕτως ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων ὁρμωμένη ἡ διάνοια, διάφορά τε καὶ μαχόμενα ἀποφαίνεσθαι ἀναγκάζεται. τοῦτο δὲ ἀλλότριόν ἐστι κριτηρίου καταληπτικοῦ. εἶτα κἀκεῖνο λεκτέον, ἤτοι πάσαις ταῖς αἰσθήσεσι καὶ ταῖς πάντων
D διαφωνίαις κρινοῦσι τὰ πράγματα, ἢ τισίν· ἀλλ' εἰ μὲν πάσαις λέξει τις, ἀδύνατα ἀξιώσει, τοσαύτης μάχης ἐν ταῖς αἰσθήσεσι καὶ ἐν ταῖς διαφωνίαις ἐμφαινομένης (ἄλλως τε καὶ ἐπεὶ τῆς Γοργίου διανοίας ἀπόφασίς ἐστι τὸ μὴ δεῖν μήτε αἰσθήσει μήτε διανοίᾳ προσέχειν (περιτραπήσεται ὁ λόγος. εἰ δὲ τισὶ, πῶς κρινοῦσιν ὅτι ταῖσδε μὲν ταῖς αἰσθήσεσι καὶ τῇ διανοίᾳ προσέχειν δεῖ, ταῖσδε δὲ οὔ; μὴ ἔχοντες κριτήριον ὡμολογημένον, δι' οὗ τὰς
E διαφορὰς αἰσθήσεώς τε καὶ διανοίας ἐπικρινοῦσιν. ἐὰν δὲ λέγωσιν ὅτι τὰς αἰσθήσεις τε καὶ διανοίας τῇ διανοίᾳ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι κρινοῦμεν, τισὶ δὲ μὴ, τὸ ζητούμενον συναρπάζουσι· περὶ γὰρ τοῦ, εἰ δύναταί τις διὰ τούτου κρίνειν, ζητοῦμεν. εἶτα κἀκεῖνο ῥητέον·

A ὅτι ἤτοι ταῖς αἰσθήσεσι, τάς τε αἰσθήσεις καὶ τὰς διανοίας κρινοῦσιν, ἢ ταῖς διανοίαις τάς τε αἰσθήσεις, καὶ τὰς διανοίας· ἢ ταῖς μὲν αἰσθήσεσι τὰς αἰσθήσεις, καὶ ταῖς διανοίαις τὰς διανοίας· ἢ ταῖς μὲν αἰσθήσεσι τὰς διανοίας, τῇ δὲ διανοίᾳ τὰς αἰσθήσεις. εἰ μὲν οὖν ταῖς αἰσθήσεσιν ἢ τῇ διανοίᾳ ἀμφότερα κρίνειν ἐθελήσουσιν, οὐκέτι δι' αἰσθήσεως καὶ διανοίας κρινοῦσιν, ἀλλὰ δι' ἑνὸς τούτων, ὅπερ ἂν ἕλωνται· καὶ παρακολουθήσουσιν αὐτοῖς αἱ ἔμπροσθεν εἰρημέναι ἀπορίαι. B εἰ δὲ ταῖς αἰσθήσεσι τὰς αἰσθήσεις, καὶ τῇ διανοίᾳ τὰς διανοίας ἐπικρινοῦσιν, ἐπεὶ μάχονται καὶ αἰσθήσεις αἰσθήσεσι, καὶ διάνοιαι διανοίαις, ἣν ἂν λάβωσιν ἀπὸ τῶν μαχομένων αἰσθήσεων πρὸς τὴν κρίσιν τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, τὸ ζητούμενον συναρπάζουσι. μέρος γὰρ τῆς διαφωνίας, ὡς πιστὸν ἤδη λήψονται πρὸς τὴν τῶν ἐπ' ἴσης μετ' αὐτοῦ ζητουμένων ἐπίκρισιν. ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν λόγος. εἰ δὲ ταῖς μὲν αἰσθήσεσι τὰς διανοίας ἐπικρινοῦσι, τῇ διανοίᾳ δὲ τὰς αἰσθήσεις, ὁ διάλληλος εὑρίσκεται τρόπος. C καθ' ὃν μὲν ἵνα αἰσθήσεις ἐπικριθῶσι, δεῖ προκεκρίσθαι τὰς διανοίας· ἵνα δὲ αἱ διάνοιαι δοκιμασθῶσι, χρὴ προδιακρίνεσθαι τὰς αἰσθήσεις. ἐπεὶ οὖν μήτε ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν τὰ ὁμογενῆ κριτήρια δύναται ἐπικρίνεσθαι, μήτε ὑπὸ ἑνὸς γένους ἀμφότερα τὰ γένη, μήτε ὑπὸ τῶν ἑτερογενῶν ἐναλλάξ, οὐ δυνησόμεθα προκρίνειν διάνοιαν διανοίας, ἢ αἴσθησιν αἰσθήσεως. διὰ δὲ τοῦτο οὐχ ἕξομεν δι' οὗ κρινοῦμεν. εἰ γὰρ μήτε πάσαις ταῖς αἰσθήσεσι καὶ ταῖς διανοίαις κρίνειν δυνησόμεθα, D μήτε εἰσόμεθα ποίαις μὲν δεῖ κρίνειν, ποίαις δὲ μή, οὐχ ἕξομεν δι' οὗ κρινοῦμεν τὰ πράγματα. ὥστε καὶ διὰ ταῦτα ἀνύπαρκτον ἂν εἴη τὸ κριτήριον τὸ δι' οὗ.

aut sensib. sensus & intellectus iudicari, aut intellectibus: sensus & intellect⁹: aut sensibus quidē sensus, intellectibus verò intellectus: aut sensibus quidem intellectus, intellectu autē sensus. Si igitur sensibus aut intellectu vtraq; iudicare volent, non amplius per sensum & intellectum iudicabunt, sed per vnum horum quod elegerint: & eos supradictæ dubitationes comitabuntur. sin sensibus sensus, & intellectu intellectus diiudicabunt, quandoquidem repugnant & sensus sensibus, & intellectus intellectibus, quemcunque ceperint ex repugnantibus sensibus ad diiudicationem aliorum sensuum, id de quo quæritur, arripient. Illud enim quod pars est controuersiæ, tanquam fidem impetrans, iam accipiēt ad diiudicationem eorum quæ perinde atque ipsum in quæstione versantur. Eadem autem & in intellectibus ratio. At si sensibus quidem intellectus diiudicent, sensus autē intellectu, diallelus modus esse comperitur: secundum quem, vt sensus diiudicentur, oportet priùs diiudicatos esse intellectus: vt verò intellectus examinentur, sensuum examen priùs fiat necesse est. Quandoquidem igitur criteria neque ab eiusdē generis criteriis diiudicari possunt, neque vtrunque genus ab vno, sed nec à diuersi generis criteriis permutatim: intellectum intellectui, aut sensum sensui præferre non poterimus: ideoque per quod iudicemus, nihil habebimus. Si enim neque omnibus sensibus & intellectibus iudicare poterimus, nec sciemus quibus iudicare oporteat, quibus non: nihil per quod res iudicemus, nobis relinquetur. Itaque etiam his de causis criterium Per quod, nequaquam existere possit.

Περὶ τοῦ καθ' ὅ.

κεφ. ζ'.

E Ἴδωμεν οὖν ἑξῆς περὶ τοῦ κριτηρίου καθ' ὃ κρίνεσθαι λέγουσι τὰ πράγματα. πρῶτον τοίνυν ἐκεῖνο ῥητέον εἶναι εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀνεπινόητός ἐστιν ἡ φαντασία. λέγουσι γὰρ φαντασίαν εἶναι τύπωσιν ἐν ἡγεμονικῷ. ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμά ἐστιν, ἢ λεπτομερέστερόν τι πνεύματος, ὡς φασιν,

De criterio Secundùm quod.

Cap. VII.

Dispiciamus ergo deinceps criterium secundùm quod res iudicari dicunt. Illud certè primum dicere de eo licet, phantasiam nos imaginari non posse. dicunt enim phantasiam esse impressionem in hegemonico. Quum igitur anima & hegemonicum spiritus sint, aut tenuius quiddā spiritu (vt aiūt)

non poterit quisquam impressionem in ipso imaginari, nec per prominentiam, nec per depressionem in profundum, vt in sigillis videmus. nec verò per eam quę miraculosè configitur heterœoticam. neque enim recordationem recipiat tot theorematum quæ artem constituunt, quandoquidē per superuenientes postea heterœoses, priores delerētur. Quinetiam si possemus imaginari phātasiam, nihilominus incomprehensibilis foret: quoniam est passio hegemonici: quum autem hegemonicum non comprehendatur, vt ostendimus, ne eius quidem passionem comprehendemus. Deinde etiamsi concedamus cōprehendi phantasiam, non possunt tamen per eam res iudicari. non enim per seipsam applicat se ad externa, & phantasias concipit, vt aiunt, sed per sensus. at verò sensus externa quidem subiecta non comprehendunt, sed solas suas passiones. ergo etiam phātasia erit passionis sensus: quod differt ab externo subiecto. non enim idem est mel, eo quòd dulcedinē ex eo percipiam: & absinthium, ex eo quòd amarorem. sed differt. Si autem differt passio ab externo subiecto, phantasia erit non externi subiecti, sed alicuius alîus diuersi ab ipso. Si igitur secundùm hanc iudicet intellectus, prauè iudicabit & non secundùm subiectum. Quocirca dicere externa iudicari secundum phantasiam, absurdum fuerit. Sed ne hoc quidem dici potest, animum comprehendere per sensiles passiones externa subiecta, propterea quòd similes sint passiones sensuum externis subiectis. Vnde enim sciet intellectus an similes sint passiones sensuum iis quæ sensu percipiuntur, quum neque ipse cum externis quicquam commercij habeat, nec sensus suam ipsorum naturam illi declarent, sed suas passiones? sicut ex modis epoches ratiocinatus sum. Quēadmodum enim qui ignorat quidem Socratem, sed eius imaginē conspexit, nescit an similis sit imago Socrati: sic & intellectus passiones quidem sensuū subaspectans, externa autem non intuens, ne hoc quidem sciet, an passiones sensuum externis subiectis similes sint. Ergo ne per assimilationem quidem poterit hæc iudicare secundùm phantasiam.

A οὐ δυνήσεταί τις τύπωσιν ἐπινοεῖν ἐν αὐτῷ, οὔτε κατ' εἰσοχὴν καὶ ἐξοχήν, ὡς ἐπὶ τῶν σφραγίδων ὁρῶμεν, οὔτε κατὰ τὴν τερατολογουμένην ἑτεροίωσιν. οὐ γὰρ ἂν μνήμην τοσούτων ἀναδέξαιτο θεωρημάτων, ὅσα συνίστησι τέχνην, ἐν ταῖς ἐπιγινομέναις ἑτεροιώσεσι, τῶν προϋποκειμένων ἀπαλειφομένων. εἰ μέντοι καὶ ἐπινοηθῆναι δύναιτο ἡ φαντασία, ἀκατάληπτος ἔσται. ἐπεὶ γὰρ πάθος ἐστὶ ἡγεμονικοῦ, τὸ δὲ ἡγεμονικὸν οὐ καταλαμβάνεται ὡς ἐδεί-

B ξαμεν, οὐδὲ τὸ πάθος αὐτοῦ καταληφθήσεται. ἔπειτα εἰ καὶ δοίημεν ὅτι καταλαμβάνεται ἡ φαντασία, οὐ δύναται κρίνεσθαι καὶ κατ' αὐτὴν τὰ πράγματα. οὐ γὰρ δι' ἑαυτῆς ἐπιβάλλει τοῖς ἐκτὸς, καὶ φαντασιοῦται ἡ διάνοια, ὥς φασιν, ἀλλὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων. αἱ δὲ αἰσθήσεις τὰ μὲν ἐκτὸς ὑποκείμενα οὐ καταλαμβάνουσι, μόνα δὲ εἰ ἄρα τὰ ἑαυτῶν πάθη. καὶ ἡ φαντασία οὖν τοῦ πάθους τῆς αἰσθήσεως ἔσται. ὅπερ διαφέρει τοῦ ἐκτὸς ὑποκειμένου. οὐ γὰρ τὸ

C αὐτό ἐστι τὸ μέλι, τῷ γλυκάζεσθαί με, καὶ τὸ ἀψίνθιον τῷ πικράζεσθαι· ἀλλὰ διαφέρει. εἰ δὲ διαφέρει τοῦτο τὸ πάθος, τοῦ ἐκτὸς ὑποκειμένου, ἡ φαντασία ἔσται οὐχὶ τοῦ ἐκτὸς ὑποκειμένου, ἀλλ' ἑτέρου τινός, διαφέροντος αὐτοῦ. εἰ οὖν κατὰ ταύτην κρίνει ἡ διάνοια, φαύλως κρίνει καὶ οὐ κατὰ τὸ ὑποκείμενον. διόπερ ἄτοπόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν φαντασίαν τὰ ἐκτὸς κρίνεσθαι λέγειν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτ' ἔστιν εἰπεῖν ὅτι ἡ ψυχὴ καταλαμβάνει διὰ τῶν αἰ-

D σθητικῶν παθῶν τὰ ἐκτὸς ὑποκείμενα, διὰ τὸ ὅμοια τὰ πάθη τῶν αἰσθήσεων εἶναι τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις. πόθεν γὰρ εἴσεται ἡ διάνοια, εἰ ὅμοια ἐστὶ τὰ πάθη τῶν αἰσθήσεων τοῖς αἰσθητοῖς, μήτε αὐτὴ τοῖς ἐκτὸς ἐντυγχάνουσα, μήτε τῶν αἰσθήσεων αὐτῇ τὴν φύσιν αὐτῶν δηλουσῶν, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν πάθη; καθάπερ ἐκ τῶν τρόπων τῆς ἐποχῆς ἐπελογισάμην. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀγνοῶν μὲν Σωκράτην, εἰκόνα δὲ τούτου θεα-

F σάμενος, οὐκ οἶδεν εἰ ὁμοία ἐστὶν ἡ εἰκὼν τῷ Σωκράτει· οὕτω καὶ ἡ διάνοια τὰ μὲν πάθη τῶν αἰσθήσεων ὑποβλέπουσα, τὰ δὲ ἐκτὸς μὴ θεωροῦσα, οὐδὲ εἰ ὅμοια ἐστὶ τὰ τῶν αἰσθήσεων πάθη τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις. πόθεν γὰρ εἴσεται ἡ διάνοια παρ' αὐτῆς; οὐδὲ καθ' ὁμοίωσιν ἄρα δυνήσεται ταῦτα κρίνειν κατὰ τὴν φαντασίαν.

ἀλλὰ δῶμεν κατὰ συγχώρησιν πρὸς τὸ ἐπινοεῖσθαι τὴν φαντασίαν καὶ καταλαμβάνεσθαι, ἔτι καὶ ἐπιδεκτικὴν εἶναι τούτου κρίνεσθαι κατ' αὐτὴν τὰ πράγματα. (καίτοι τοῦ λόγου πᾶν τὸ ἐναντίον ὑπομνήσαντος) ἀκολουθεῖ ἤτοι πάσῃ φαντασίᾳ πιστεύσομεν, καθ' ἣν ἔλεγε πάσας τὰς φαντασίας ἀπίστους εἶναι, καὶ περιτραπήσεται ὁ λόγος εἰς τὸ μὴ εἶναι πάσας τὰς φαντασίας· ὥστε καὶ κατ' αὐτὰς κρίνεσθαι δύνασθαι τὰ πράγματα. εἰ δὲ τισί, πῶς ἐπικρινοῦμεν, ὅτι ταῖς δὲ μὲν τῶν φαντασίαις πιστεύειν προσήκει, ταῖς δὲ ἀπιστεῖν; εἰ μὲν γὰρ ἄνευ φαντασίας, δώσουσιν ὅτι περιττὴ ἡ φαντασία πρὸς τὸ κρίνειν. εἴ γε χωρὶς αὐτῆς, κρίνεσθαι δύνασθαι τὰ πράγματά τινα λέξουσιν· εἰ δὲ μετὰ φαντασίας δεήσει, πῶς λήψονται τὴν φαντασίαν ἣν παραλαμβάνουσι πρὸς τὴν τῶν ἄλλων φαντασιῶν κρίσιν; ἢ πάλιν αὐτοῖς ἄλλης φαντασίας δεήσει πρὸς τὴν κρίσιν τῶν ἄλλων φαντασιῶν, καὶ εἰς τὴν ἐκείνης κρίσιν ἄλλης, καὶ εἰς ἄπειρον. ἀδύνατον δὲ ἄπειρα ἐπικρῖναι· ἀδύνατον ἄρα εὑρεῖν ποίαις μὲν φαντασίαις ὡς κριτηρίοις δεῖ χρῆσθαι, ποίαις δὲ οὐδαμῶς. ἐπεὶ οὖν κἂν δῶμεν ὅτι κατὰ τὰς φαντασίας δεῖ κρίνειν τὰ πράγματα, ἑκατέρωθεν περιτρέπεται ὁ λόγος, καὶ ἐκ τοῦ πᾶσι πιστεύειν, καὶ ἐκ τοῦ τισὶ μὲν πιστεύειν, ὡς κριτηρίοις, τισὶ δὲ ἀπιστεῖν, συνάγεται, τὸ μὴ δεῖν τὰς φαντασίας πρὸς τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων, ὡς κριτήρια παραλαμβάνειν. ταῦτα μὲν ἀρκεῖ νῦν εἰπεῖν ὡς ἐν ὑποτυπώσει, καὶ πρὸς τὸ κριτήριον, καθ' ὃ κρίνεσθαι τὰ πράγματα ἐλέγετο. εἰδέναι δὲ χρή, ὅτι οὐ πρόκειται ἡμῖν ἀποφήνασθαι, ὅτι ἀνύπαρκτόν ἐστι τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας (τοῦτο γὰρ δογματικόν) ἀλλ' ἐπεὶ οἱ δογματικοὶ πιθανῶς δοκοῦσι κατεσκευακέναι ὅτι ἔστι τι κριτήριον ἀληθείας, ἡμεῖς αὐτοῖς πιθανοὺς δοκοῦντας εἶναι λόγους ἀντεθήκαμεν· οὔτε ὅτι ἀληθεῖς εἰσι διαβεβαιούμενοι, οὔτε ὅτι πιθανώτεροι τῶν ἐναντίων· ἀλλὰ διὰ τὴν φαινομένην ἴσην πιθανότητα τούτων τε τῶν λόγων καὶ τῶν παρὰ τοῖς δογματικοῖς κειμένων, τὴν ἐποχὴν συνάγοντες.

A Sed tamen demus per concessionē, non solùm imaginari nos posse phantasiam & comprehendere, sed etiam capacem ferendi de rebus iudicij esse (quanuis nostra disputatio omnino contrarium docuerit) consequetur, aut omni phantasiæ fidem habendam esse, secundùm quam omnes phantasias fide indignas esse dicebat, & eò retorquebitur oratio vt dicat non omnes phantasias fidem mereri, ita vt etiam secundùm eas iudicari res possint. At si aliquibus B *duntaxat* phantasiis *credendum esse dicamus*, quomodo diiudicabimus his quidem phantasiis esse fidem adhibendam, illis autem minimè? Si enim absque phantasia *iudicauerint*, phantasiam ad iudicium de rebus ferendum superuacaneam esse concedent, siquidem sine ea posse res aliquas iudicari dicent: sin cum phantasia *iudicare res* oportebit, quomodo illam phantasiam sibi sument quam ad aliarum phantasiarum diiudicationem accipiunt? Aut rursum ipsis alia phātasia ad diiudicationem aliarum phanta- C siarum opus erit, & ad illius diiudicationem, alia: & in infinitum. Impossibile est autem infinita diiudicare. Impossibile igitur est inuenire quibus phantasiis vt criteriis oporteat vti, quibus minimè. Quandoquidem igitur, siue concedamus secundùm phantasias res esse iudicandas, vtrinque retorquetur oratio, & ex eo quòd omnibus credat, & ex eo quòd quibusdam credat, quibusdam nequaquam: hinc colligitur non debere phantasias ad diiudicationem D rerum tanquam criteria accipi. Hæc, vt in hypotyposi, respondisse sat erit ad criterium, etiam secundùm quod res iudicari dicebantur. Sciendum est autem, nobis non propositum esse ostendere inexistens esse veritatis criterium: (hoc enim dogmaticum est) sed quoniam Dogmatici probabiliter videntur astruxisse, esse aliquod veritatis criterium, nos eis rationes quæ probabiles videntur, opposuimus: non tamen eas esse veras nec contrariis probabiliores, E affirmantes, sed propter probabilitatem, quam videntur habere parem & hæ rationes & illæ quæ à Dogmaticis positæ sunt. ad epochen deuenientes.

De vero & veritate.

A

CAP. VIII.

QVòd si etiam per suppositionem concedamus aliquod esse veritatis criterium, inutile comperitur esse & vanum, si doceamus, vel ex iis ipsis quæ à Dogmaticis dicuntur, non existere veritatem, nec posse subsistere verum. Sic autē docemus. Dicitur differre verum à veritate trifariàm, substantia, constitutione, potentia. Substantia quidem,
B quia verum, incorporeum est: (siquidem pronuntiatum est & in verbo consistit) at veritas, corpus. Est enim scientia omnium verorum pronuntiatiua. Scientia autem est hegemonicum, quatenus certo quodam modo se habet: quemadmodum certus quidam manus habitus, est pugnus. at hegemonicum est corpus. est enim secundum eos spiritus. Constitutione autem *dicitur verum à veritate differre*, eo quòd verum quidem simplex sit quiddam, vt, Ego disputo: veritas au-
C tem ex multorum verorum cognitione constet. Potentia verò, quoniam veritas quidem scientiæ adhæret: at verum, non necessariò. vnde fit vt veritatem quidem in solo virtutis studioso dicant esse, verum autem etiam in improbo. contingere enim potest vt improbus veri aliquid dicat. Et hæc quidem Dogmatici. nos autem vicissim, instituti operis rationem habentes, ad solum verum orationem dirigemus: quia hoc includitur etiā veritas, quæ accumulatio cognitionis verorum esse dicitur. Rursum autē
D quia rationum aliæ sunt generaliores, quibus ipsam subsistentiam veri attentamus: aliæ speciales, quibus ostendimus ipsum verum non esse in voce, aut in dicibili, aut in notione intellectus: generaliores exponere in præsentia satis esse putamus. Quemadmodum enim quum muri fundamentum ruinam dedit, omnia etiā superimposita corruunt: sic veri subsistentia sublata, etiam particularia Dogmaticorum commenta vnà excluduntur.
E

An aliquid sit natura verum.

CAP. IX.

QVum igitur cōtrouersia sit de vero inter Dogmaticos, quoniā nōnulli

Περὶ ἀληθοῦς καὶ ἀληθείας.

Κεφ. η'.

Εἰ μέντοι καὶ δοθείη καθ' ὑπόθεσιν εἶναί τι τῆς ἀληθείας κριτήριον, ἄχρηστον εὑρίσκεται καὶ μάταιον, ἐὰν ὑπομνήσωμεν ὅτι ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν δογματικῶν, ἀνύπαρκτος μέν ἐστιν ἡ ἀλήθεια, ἀνυπόστατον δὲ τὸ ἀληθές. ὑπομιμνήσκομεν δὲ οὕτως. λέγεται διαφέρειν τῆς ἀληθείας τὸ ἀληθές, τριχῶς, οὐσίᾳ, συστάσει, δυνάμει. οὐσίᾳ μὲν, ἐπεὶ τὸ μὲν ἀληθὲς, ἀσώματόν ἐστιν. (ἀξίωμα γὰρ ἐστὶ καὶ λεκτόν) ἡ δὲ ἀλήθεια, σῶμα. ἔστι γὰρ ἐπιστήμη πάντων ἀληθῶν ἀποφαντική· ἡ δὲ ἐπιστήμη, πὼς ἔχον ἡγεμονικὸν, ὥσπερ καὶ ἡ πὼς ἔχουσα χεὶρ, πυγμή, τὸ δὲ ἡγεμονικὸν, σῶμα. ἔστι γὰρ κατ' αὐτοὺς πνεῦμα. συστάσει δὲ, ἐπεὶ τὸ μὲν ἀληθὲς, ἁπλοῦν τί ἐστιν, οἷον, ἐγὼ διαλέγομαι· ἡ δὲ ἀλήθεια, ἐκ πολλῶν ἀληθῶν γνώσεως συνίσταται. δυνάμει δὲ, ἐπεὶ ἡ μὲν ἀλήθεια, ἐπιστήμης ἔχεται· τὸ δὲ ἀληθὲς οὐ πάντως. διὸ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἐν μόνῳ σπουδαίῳ φασὶν εἶναι· τὸ δὲ ἀληθὲς καὶ ἐν φαύλῳ. ἐνδέχεται γὰρ τὸν φαῦλον ἀληθές τι εἰπεῖν. ταῦτα μὲν οἱ δογματικοί· ἡμεῖς δὲ πάλιν τῆς κατὰ τὴν συγγραφὴν προαιρέσεως στοχαζόμενοι, πρὸς μόνον τὸ ἀληθὲς νῦν τὸν λόγον ποιησόμεθα. ἐπεὶ συμπεριγράφεται τούτῳ καὶ ἡ ἀλήθεια, σύστημα τῆς τῶν ἀληθῶν γνώσεως εἶναι λεγομένη. πάλιν δ' ἐπεὶ τῶν λόγων οἱ μὲν εἰσὶ καθολικώτεροι δι' ὧν αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀληθοῦς κινοῦμεν· οἱ δὲ, εἰδικοὶ, δι' ὧν δείκνυμεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν φωνῇ τὸ ἀληθὲς, ἢ ἐν λεκτῷ, ἢ ἐν τῇ κινήσει τῆς διανοίας· τοὺς καθολικωτέρους ἐκθέσθαι μόνους ὡς πρὸς τὸ παρὸν ἀρκεῖν ἡγούμεθα. ὡς γὰρ τείχους θεμελίῳ κατενεχθέντι καὶ τὰ ὑποκείμενα πάντα συγκαταφέρεται, οὕτω τῆς τοῦ ἀληθοῦς ὑποστάσεως ἀνατρεπομένης καὶ αἱ κατὰ μέρος τῆς δογματικῶν εὑρεσιλογίας συμπεριγράφονται.

Εἰ ἔστι τι φύσει ἀληθές.

Κεφ. θ'.

Διαφωνίας τοίνυν οὔσης περὶ τοῦ ἀληθοῦς παρὰ τοῖς δογματικοῖς, ἐπεὶ τοὺς

μὲν

μὲν φασὶν εἶναί τι ἀληθές, τινὲς δὲ μὴ εἶναί τι ἀληθές, οὐκ ἐνδέχεται τὴν διαφωνίαν ἐπικρῖναι· ἐπεὶ ὁ λέγων εἶναί τι ἀληθές, ὅτε αὐτὸ ἀποδείξεως τοῦτο λέγων πιστευθήσεται διὰ τὴν διαφωνίαν· ἐάν τε καὶ ἀπόδειξιν βούλεται φέρειν, ἣν μὲν ψευδῆ ταύτην εἶναι συνομολογήσῃ, ἄπιστος ἔσται. ἀληθῆ δὲ ἀπόδειξιν εἶναι λέγων, εἰς τὸν διάλληλόν τε ἐμπίπτει λόγον· καὶ ἀπόδειξιν αἰτηθήσεται ἀληθῆ αὐτὴν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐκείνης ἄλλην· καὶ μέχρις ἀπείρου. ἀδύνατον δὲ ἄπειρα ἀποδεῖξαι· ἀδύνατον ἄρα γνῶναι, καὶ ὅτι ἔστι τι ἀληθές. καὶ μὴν τὸ τί, ὅπερ φασὶν εἶναι πάντων γενικώτατον, ἤτοι ἀληθὲς ἢ ψεῦδός ἐστιν, ἢ οὔτε ἀληθές, οὔτε ψεῦδος, ἢ καὶ ψεῦδος καὶ ἀληθές. εἰ μὲν οὖν ψεῦδος αὐτὸ εἶναι φήσουσιν, ὁμολογήσουσιν ὅτι ἐστὶ πάντα ψευδῆ. ὥσπερ γὰρ ἐπεὶ τὸ ζῷον ἔμψυχόν ἐστι, καὶ πάντα τὰ ζῷα τὰ κατὰ μέρος ἔμψυχά ἐστιν· οὕτως εἰ τὸ γενικώτατον πάντων τὸ τί, ψεῦδός ἐστι, καὶ πάντα τὰ κατὰ μέρος ἔσται ψευδῆ, καὶ οὐδὲν ἀληθές· ᾧ συνάγεται τὸ μηδὲν εἶναι ψευδές. καὶ γὰρ αὐτὸ τό, πάντα ἐστὶ ψευδῆ, καὶ τό, ἔστι τι ψεῦδος, τῶν πάντων καθεστώς, ψεῦδος ἔσται. εἰ δὲ ἀληθές ἐστι τὸ τί, πάντα ἔσται ἀληθῆ· ᾧ συνάγεται πάλιν τὸ μηδὲν εἶναι ἀληθές. ἐπείγε καὶ αὐτὸ τοῦτο (τί ὑπάρχον) λέγω δὲ τὸ μηδὲν εἶναι ἀληθές, ἀληθές ἐστιν. εἰ δὲ καὶ ψεῦδός ἐστι καὶ ἀληθὲς τὸ τί, ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος, καὶ ψεῦδος ἔσται καὶ ἀληθές· ἐξ οὗ συνάγεται τὸ μηδὲν φύσει ἀληθὲς εἶναι. τὸ γὰρ φύσιν ἔχον τοιαύτην ὥστε εἶναι ἀληθές, πάντως οὐκ ἂν εἴη ψευδές. εἰ δὲ οὔτε ψευδές ἐστιν, οὔτε ἀληθὲς τὸ τί, ὁμολογεῖται ὅτι καὶ πάντα τὰ ἐπὶ μέρους μήτε ψευδῆ μήτε ἀληθῆ εἶναι λεγόμενα, οὐκ ἔσται ἀληθῆ. καὶ διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἄδηλον ἡμῖν ἔσται εἰ ἔστιν ἀληθές. πρὸς τούτοις ἤτοι φαινόμενά ἐστι μόνον τὰ ἀληθῆ ἢ ἄδηλα μόνον· ἢ τῶν ἀληθῶν, τὰ μὲν ἄδηλά ἐστι, τὰ δὲ φαινόμενα· οὐδὲν δὲ τούτων ἐστὶν ἀληθές, ὡς δείξομεν· οὐδὲν ἄρα ἐστὶν ἀληθές. εἰ μὲν οὖν φαινόμενα μόνον ἐστὶ τὰ ἀληθῆ, ἤτοι πάντα τὰ φαινόμενα λέξουσιν εἶναι ἀληθῆ ἢ τινά· καὶ εἰ μὲν πάντα, περιτρέπεται ὁ λόγος· φαίνεται γάρ, φησι, τὸ μηδὲν εἶναι ἀληθές. εἰ δὲ τινά, ἀνεπικρίτως μὲν οὐ δύναταί τις λέγειν,

A quidem aliquid verum esse dicunt, nonnulli autem nihil esse verum, fieri non potest vt diiudicetur controuersia: quoniam qui dicit esse aliquid verum, si absque demonstratione hoc dicat, fidem non obtinebit, propter controuersiam: sin demonstrationem afferre velit, si falsam hanc esse fassus fuerit, fides ei non habebitur. at si demonstrationem esse veram dicat, in diallelum modum incidit. Et demonstratio ab eo postulabitur qua demonstret veram illam esse, & huius quoque alia, & vsque in infinitum:
B impossibile est autem infinita ostendere: itaq; impossibile quoq; est cognoscere esse aliquid verum. Quinetiam ipsum Aliquid, quod omnium generalissimum esse dicunt, aut verum aut falsum est: aut neque verum, neque falsum: aut verum simul & falsum. Si ergo falsum ipsum esse dicent, falsa esse omnia fatebuntur. Quemadmodum enim quia aliquod animal animatum est, particularia quoque omnia animalia animata sunt: eodem modo si generalissimum
C omnium aliquod, falsum est, omnia quoque particularia erunt falsa, & nihil verum. Ex quo etiam concluditur nihil esse falsum. nam hæc propositio, Omnia sunt falsa, & hæc, Est aliquid falsum, quum sub appellatione omnium contineatur, erit falsa. Quòd si verum sit aliquid, vera erunt omnia. ex quo infertur rursus nihil esse verum. si quidem & istud ipsum, nimirū nihil esse verum, (quod est aliquid) sit verum. At si & verum & falsum est Aliquid, vnumquod-
D que particularium & falsum erit & verum: ex quo infertur, nihil natura verū esse. nam quod naturam talem habet vt verum sit, nullo modo possit esse falsum. At si nec falsum nec verum est aliquid, pro confesso est omnia particularia, quę neque falsa neq; vera esse dicuntur, vera nequaquam futura. Quare & propter hæc incertum nobis erit an sit verum. Insuper verò, aut ea demum quæ apparent, sunt vera, aut ea solùm quę incerta sunt: aut verorum alia incerta sunt, alia sunt apparentia. at nihil horum ve-
E rum est, vt demonstrabimus: nihil igitur est verum. Nam si apparentia solùm sint vera, vel omnia apparentia dicent esse vera, vel aliqua. & si quidem omnia, retorquetur oratio. ait enim, Apparet nihil esse verum. Sin aliqua, absque diiudicatione quidem nemo dicere potest,

hæc esse vera, illa autem falsa: at iudicatorio vtens, aut apparens esse dicet hoc iudicatorium, aut incertum. & incertum quidem nequaquam *dixerit*. sola enim apparentia nunc supponuntur esse vera. Sin autem apparens *dicat esse*, quoniam quæ apparẽtia sint vera, quæ item falsa, ambigitur, etiam illud apparens quod ad diiudicationem apparentium sumetur, rursum alio iudicatorio apparente egebit, & illud alio, & vsque in infinitum. atqui impossibile est infinita diiudicare. Impossibile igitur etiam est an vera sint apparentia solùm, comprehẽdere. Itidem qui incerta sola esse vera dicit, omnia quidem esse vera non dixerit: (non enim etiam parem esse stellarum numerum, verum esse dicet, aut imparem) sin autem *dicet* aliqua: vnde hæc quidem incerta esse vera, illa autem falsa diiudicabimus? aliquo enim apparente nequaquam *diiudicetur*. At si per incertum inuestigemus quæ ex incertis sint vera, & quæ falsa, nimirum opus habebit & hoc incertum alio incerto quod diiudicet ipsum, & illud alio, & vsque in infinitum. Quamobrem neque incerta solùm sunt vera. Huc ergo redigimur vt vera partim apparentia, partim incerta esse dicamus. Sed hoc quoque absurdum est. Nam aut omnia & apparentia & incerta sunt vera, aut quædam ex apparentibus, & quædam ex incertis. Si igitur omnia, rursum retorquebitur oratio, quum verum etiam hoc esse concedatur, Nihil esse verum. dicetur autem verum etiam hoc, nimirum parem esse stellarum numerum, & illud quoque, esse imparem illarum numerum. At si aliqua eorum quæ apparent, & aliqua eorum quæ incerta, vera sunt, qui diiudicabimus ex apparentibus hæc quidem esse vera, illa autem falsa? Si quidem per apparens, in infinitum protrahitur oratio: sin per incertum, quoniam etiam incerta iudicatione indigent, rursum hoc incertum per quod iudicabitur? Si quidem per apparens, comperitur modus diallelus: sin per incertum, modus ad infinitum compellens. Itidem verò & de incertis dicendum est. nam qui aliquo incerto iudicare ipsa aggreditur, in infinitum extruditur: at qui apparente, aut semper assumens apparens, ad infinitum: aut ad incertum trãsiens, ad diallelum *modum compellitur*.

A ὅτι τάδε μέν ἐστιν ἀληθῆ, τάδε δὲ ψευδῆ. κριτηρίῳ δὲ χρώμενος, ἤτοι φαινόμενον εἶναι λέξει τοῦτο τὸ κριτήριον ἢ ἄδηλον· καὶ ἄδηλον μὲν οὐδαμῶς. μόνα γὰρ ὑπόκειται νῦν ἀληθῆ τὰ φαινόμενα. εἰ δὲ φαινόμενον, ἐπιζητεῖται τίνα μὲν φαινόμενά ἐστιν ἀληθῆ, τίνα δὲ ψευδῆ· καὶ τὸ λαμβανόμενον φαινόμενον πρὸς τὴν κρίσιν τῶν φαινομένων, πάλιν ἑτέρου δεήσεται κριτηρίου φαινομένου, κἀκεῖνο ἄλλου, καὶ μέχρις ἀπείρου. ἀδύνα-

B τον δὲ ἄπειρα ἐπικρίνειν· ἀδύνατον ἄρα καταλαβεῖν εἰ φαινόμενά ἐστι μόνον τὰ ἀληθῆ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λέγων τὰ ἄδηλα μόνα εἶναι ἀληθῆ, πάντα μὲν οὐ λέξει εἶναι ἀληθῆ (οὐ γὰρ καὶ τὸ ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, ἀληθὲς εἶναι λέξει ἢ τὸ περιττοὺς τούτους ὑπάρχειν) εἰ δὲ τινά, τίνι κρινοῦμεν ὅτι τάδε μὲν τὰ ἄδηλά ἐστιν ἀληθῆ, τάδε δὲ ψευδῆ; φαινομένῳ μὲν γὰρ οὐδαμῶς· εἰ δὲ ἀδήλῳ ἐπιζητοῦμεν τίνα τῶν ἀδήλων ἐστὶν ἀληθῆ, καὶ τίνα ψευ-

C δῆ, δεήσεται καὶ τοῦτο τὸ ἄδηλον ἀδήλου ἑτέρου τοῦ ἐπικρινοῦντος αὐτό, κἀκεῖνο ἄλλου, καὶ μέχρις ἀπείρου. διόπερ οὐδὲ ἄδηλα μόνον ἐστὶ τὰ ἀληθῆ. λείπεται λέγειν ὅτι τῶν ἀληθῶν τὰ μέν ἐστι φαινόμενα, τὰ δὲ ἄδηλα· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἄτοπον. ἤτοι γὰρ πάντα τά τε φαινόμενα καὶ τὰ ἄδηλά ἐστιν ἀληθῆ, ἢ τινὰ φαινόμενα καὶ τινὰ ἄδηλα. εἰ μὲν οὖν πάντα, πάλιν περιτραπήσεται ὁ λόγος, ἀληθοῦς εἶναι διδομένου καὶ τοῦ, μηδὲν εἶναι ἀληθές. λεχθήσεται

D δὲ ἀληθές, καὶ τὸ ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸ, περιττοὺς τούτους ὑπάρχειν. εἰ δὲ τινὰ τῶν φαινομένων, καὶ τινὰ τῶν ἀδήλων ἐστὶν ἀληθῆ, πῶς ἐπικρινοῦμεν ὅτι τῶν φαινομένων, τὰ δὲ μέν ἐστιν ἀληθῆ, τὰ δὲ δέ, ψευδῆ; εἰ μὲν διὰ φαινομένου, εἰς ἄπειρον ἐκβαλεῖται ὁ λόγος· εἰ δὲ δι' ἀδήλου, ἐπεὶ καὶ τὰ ἄδηλα δεῖται κρίσεως, πάλιν τοῦτο ἄδηλον διά τινος κριθήσεται. εἰ μὲν διὰ φαινομένου, ὁ διάλληλος εὑρίσκεται τρόπος· εἰ δὲ δι' ἀδή-

E λου, ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβαλῶν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἀδήλων λεκτέον. ὁ μὲν γὰρ ἀδήλῳ τινὶ κρίνειν αὐτὰ ἐπιχειρῶν, εἰς ἄπειρον ἐκβάλλεται· ὁ δὲ φαινομένῳ, ἢ ἀεὶ φαινόμενον προσλαμβάνων, εἰς ἄπειρον· ἢ ἐπὶ ἄδηλον μεταβαίνων, εἰς τὸν διάλληλον.

ψευδὲς

ψεῦδος ἄρα ἐστὶ τὸ λέγειν, τῶν ἀληθῶν τὰ μὲν εἶναι φαινόμενα, τὰ δὲ ἄδηλα. Εἰ οὖν μήτε τὰ φαινόμενα ἐστὶν ἀληθῆ, μήτε ἄδηλα μόνα, μήτε τινὰ μὲν φαινόμενα, τινὰ δὲ ἄδηλα, οὐδὲν ἐστὶν ἀληθές. Εἰ δὲ μηδὲν ἐστὶν ἀληθές, τὸ δὲ κριτήριον δοκεῖ πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ ἀληθοῦς χρησιμεύειν, ἄχρηστον καὶ μάταιόν ἐστι τὸ κριτήριον· κἂν δῶμεν αὐτὸ κατὰ συγχώρησιν ἔχειν τινὰ ὑπόστασιν. καὶ εἴγε ἐφεκτέον περὶ τοῦ εἰ ἔστι τι ἀληθές, ἀκόλουθόν ἐστι, τοὺς λέγοντας, ὡς διαλεκτική ἐστιν ἐπιστήμη ψευδῶν καὶ ἀληθῶν, καὶ οὐδετέρων, προπετεύεσθαι. ἀπόρου δὲ τοῦ κριτηρίου τῆς ἀληθείας φανέντος, οὔτε περὶ τῶν ἐναργῶν εἶναι δοκούντων, (ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Δογματικῶν) ἔτι οἷόν τέ ἐστι διισχυρίζεσθαι, οὔτε περὶ τῶν ἀδήλων. ἐπεὶ γὰρ ἀπὸ τῶν ἐναργῶν ταῦτα καταλαμβάνειν οἱ Δογματικοὶ νομίζουσιν· ἐὰν ἐπέχειν περὶ τῶν ἐναργῶν καλουμένων ἀναγκαζώμεθα, πῶς ἂν περὶ τῶν ἀδήλων ἀποφαίνεσθαι τολμήσαιμεν; ἐκ περιουσίας δὲ τῶν καὶ πρὸς τὰ ἄδηλα τῶν πραγμάτων ἰδίως ἐνστησόμεθα. καὶ ἐπεὶ ταῦτα διά σημείου τε καὶ ἀποδείξεως καταλαμβάνεσθαι καὶ κρατύνεσθαι δοκεῖ, διὰ βραχέων ὑπομνήσομεν ὅτι καὶ περὶ τοῦ σημείου καὶ περὶ τῆς ἀποδείξεως ἐπέχειν προσήκει. ἀρξόμεθα δὲ ἀπὸ σημείου. καὶ γὰρ ἡ ἀπόδειξις ἐν γένει σημεῖον εἶναι δοκεῖ.

Περὶ σημείου.

κεφ. ι.

Τῶν πραγμάτων τοίνυν κατὰ τοὺς Δογματικοὺς, τὰ μὲν ἐστι πρόδηλα, τὰ δὲ ἄδηλα. καὶ τῶν ἀδήλων τὰ μὲν καθάπαξ ἄδηλα, τὰ δὲ πρὸς καιρὸν ἄδηλα, τὰ δὲ φύσει ἄδηλα. καὶ πρόδηλα μὲν εἶναί φασι τὰ ἐξ ἑαυτῶν εἰς γνῶσιν ἡμῖν ἐρχόμενα· οἷόν ἐστι τὸ, ἡμέραν εἶναι· καθάπαξ δὲ ἄδηλα, ἃ μὴ πέφυκεν εἰς τὴν ἡμετέραν πίπτειν κατάληψιν, ὡς τὸ, ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας· πρὸς καιρὸν δὲ ἄδηλα, ἃ τὴν φύσιν ἔχοντα ἐναργῆ, παρὰ τινας ἔξωθεν περιστάσεις κατὰ καιρὸν ἡμῖν ἀδηλεῖται, ὡς ἐμοὶ νῦν ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις· φύσει δὲ ἄδηλα, τὰ μὴ ἔχοντα φύσιν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν πίπτειν ἐνάργειαν, ὡς οἱ νοητοὶ πόροι. οὗτοι γὰρ οὐδέποτε ἐξ ἑαυτῶν φαίνονται.

A Falsum est ergo quod dicitur, verorum alia esse appparentia, alia incerta. Si igitur neque apparentia vera sunt; neq; incerta sola, nec quæpiam ex apparentibus, quæpiam ex incertis: nihil est verum. at si nihil est verùm, criterium autem videtur ad iudicationem veri conducere, inutile & vanum est criterium: etiamsi demus per concessionem ipsum habere aliquam subsistentiam. Quòd si assensum retinere oportet de hoc, an sit aliquid verum, B inde colligitur eos qui dicunt Dialecticen esse scientiam falsorum & verorum, & neutrorum, temerariè loqui. Quum autem criterium veritatis nullo modo posse inueniri patuerit, non ampliùs neque de iis quæ perspicua esse putantur (iuxta Dogmaticorum verba) neque de incertis quisquam asseueratione affirmare possit. Quum enim ex perspicuis se hæc comprehendere Dogmatici arbitrentur, si de iis quæ perspicua vocantur, assensum retinere cogamur, quomodo de incertis pronuntiare audeaC mus? Ex abundanti tamen etiam rebus incertis peculiariter rationes nostras opponemus. & quoniam hæ per signum & demonstrationem comprehendi & firmæ reddi videntur, de signo quoque & de demonstratione retinendum esse assensum docebimus. Incipiamus autem à signo: nam demonstratio generaliter videtur esse signum.

De Signo.

Cap. X.

D

EX rebus igitur (secundùm Dogmaticos) aliæ sunt certæ, aliæ incertæ: & incertarum, aliæ omnino incertæ, aliæ ad tempus incertæ, aliæ natura incertæ. Certas esse dicunt quæ ex seipsis in notitiam nobis veniũt, qualis est hæc, Diem esse. Prorsus autem incertas, quarum natura non fert vt sub nostram cadant comprehensionem, vt Stellarum numerũ esse parem. Ad tempus autem incertas, que quum alioqui naturam haE beant euidentem, tamẽ propter aliqua extrinsecus accidentia, ad tempus nobis incertę fiunt, vt mihi nunc Atheniẽsium ciuitas. Natura autẽ incertæ, quarũ natura nõ permittit vt euidentes nobis sint: vt pori quos imaginamur. hi enim nunquam ex seipsis conspiciuntur,

se [per]se ex aliis comprehēdi existimare quis possit, nimirum ex sudoribus, aut aliqua re huiusmodi. Res igitur certas nō egere signo dicunt (ex seipsis enim eas comprehendi) sed neque eas quæ prorsus incertæ sint, quòd nullo modo comprehendātur: sed eas quę ad tempus sint incertæ, & quæ natura incertę, per signa quidem comprehendi, non tamen per eadem, sed eas quidem quæ ad tempus sunt incertæ, *διὰ τῶν ὑπομνηστικῶν. i. per commonefactoria, siue admonitoria*: quæ autem natura sint incertæ, *διὰ τῶν ἐνδεικτικῶν. i. per indicatoria*. Signorum igitur alia sunt cōmonefactoria, secundum eos, alia indicatoria. Commonefactorium vocant quod vnà obseruatum cum signo quod est per euidentiam, simul atque sub sensus nostros ceciderit, quum illud interim incertum sit, ducit nos ad recordationem eius quod vnà cum eo obseruatum fuit, & nunc euidens sub sensus nō cadit, vt videre est in fumo & igne. Indicatorium autem signum est, vt aiunt, quod non obseruatum vnà cum signo quod est per euidentiam, sed ex propria natura & cōstitutione, significat id cuius est signum: quemadmodum motus qui sunt circa corpus, signa sunt animæ. Vnde hoc signum ita definiunt, Signum est demonstratiuum pronuntiatum in vero coniuncto præcedens, à quo id quod definit detegitur. Quum igitur duplex sit signorum differentia, vt diximus, non omni signo cōtradicimus, sed soli demonstratiuo, vtpote quod à Dogmaticis confictum esse videatur. nam admonitorium fidem in vita communi obtinet. Quisquis enim fumum vidit, signum ignis animo concipit: & cicatricem intuitus, vulnus fuisse dicit. Vnde non solùm non aduersamur vitæ communi, sed etiam ipsi patrocinamur: ei quidem quod apud ipsam impetrat fidem, assentientes citra vllam opinionem: iis verò quæ peculiariter à Dogmaticis cōfinguntur, repugnātes. Hæc erant ea quæ ad eius quod quæritur explicationem antea proloqui conueniebat. nunc autem ad refutationem rectà tendamus, nō inexistens ostēdere indicatorium signum omnino studentes, sed apparentem æqualem vim rationum quæ & ad existentiam eius & ad inexistentiam tendunt, commemorantes.

A ἀλλ' εἰ ἄρα δι' ἑτέρων καταλαμβάνεσθαι αὐτὰ δόξειεν, ἐκ τῶν ἱδρώτων ἢ τινος παραπλησίου. τὰ μὲν οὖν πρόδηλα, μὴ δεῖσθαι σημείου φασίν. ἐξ ἑαυτῶν γὰρ αὐτὰ καταλαμβάνεσθαι· ἀλλ' οὐδὲ τὰ καθάπαξ ἄδηλα, ἅτε δὴ μηδὲ τὴν ἀρχὴν καταλαμβανόμενα· τὰ δὲ πρὸς καιρὸν ἄδηλα καὶ τὰ φύσει ἄδηλα, διὰ σημείων μὲν καταλαμβάνεσθαι, οὐ μὴν διὰ τῶν αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς καιρὸν ἄδηλα διὰ τῶν ὑπομνηστικῶν· τὰ δὲ B φύσει ἄδηλα διὰ τῶν ἐνδεικτικῶν. τῶν οὖν σημείων τὰ μέν ἐστιν ὑπομνηστικὰ κατ' αὐτούς, τὰ δὲ ἐνδεικτικά. καὶ ὑπομνηστικὸν μὲν σημεῖον καλοῦσιν ὃ συμπαρατηρηθὲν τῷ σημαινομένῳ διὰ ἐναργείας ἅμα τῷ ὑποπεσεῖν, ἐκείνου ἀδηλουμένου, ἄγει ἡμᾶς εἰς ὑπόμνησιν τοῦ συμπαρατηρηθέντος αὐτῷ, καὶ νῦν ἐναργῶς μὴ ὑποπίπτοντος, ὡς ἔχει ἐπὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ πυρός. ἐνδεικτικὸν δέ ἐστι σημεῖον, ὥς φασιν, ὃ μὴ συμπαρατηρηθὲν τῷ C σημειωτῷ διὰ ἐναργείας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως καὶ κατασκευῆς, σημαίνει τὸ οὗ ἐστι σημεῖον· ὥσπερ αἱ περὶ τὸ σῶμα κινήσεις σημεῖά εἰσι τῆς ψυχῆς. ὅθεν καὶ ὁρίζονται τοῦτο τὸ σημεῖον οὕτως· σημεῖόν ἐστιν ἐνδεικτικὸν ἀξίωμα ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ προκαθηγούμενον, ἐκκαλυπτικὸν τοῦ λήγοντος. διττῆς οὖν οὔσης τῆς τῶν σημείων διαφορᾶς, ὡς ἔφαμεν, οὐ πρὸς πᾶν σημεῖον ἀντιλέγομεν, ἀλλὰ πρὸς μόνον τὸ ἐνδεικτικόν, ὡς ὑπὸ τῶν δογματικῶν πεπλά- D σθαι δοκοῦν. τὸ γὰρ ὑπομνηστικὸν πεπίστευται ὑπὸ τοῦ βίου. ἐπεὶ καπνὸν ἰδών τις, σημειοῦται πῦρ· καὶ οὐλὴν θεασάμενος, τραῦμα γεγενῆσθαι λέγει. ὅθεν οὐ μόνον οὐ μαχόμεθα τῷ βίῳ, ἀλλὰ καὶ συναγωνιζόμεθα, τῷ μὲν ὑπ' αὐτοῦ πεπιστευμένῳ ἀδοξάστως συγκατατιθέμενοι, τοῖς δὲ τῶν δογματικῶν ἰδίως ἀναπλαττομένοις ἀνθιστάμενοι. ταῦτα μὲν οὖν ἥρμοζεν ἴσως προειπεῖν ὑπὲρ τῆς σαφηνείας τοῦ ζητουμένου· λοιπὸν δὲ ἐπὶ τὴν ἀντίρρησιν χω- E ρῶμεν, οὐκ ἀνύπαρκτον δεῖξαι τὸ ἐνδεικτικὸν σημεῖον πάντως ἐσπουδακότες, ἀλλὰ τὴν φαινομένην ἰσοσθένειαν τῶν φερομένων λόγων πρός τε τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν ὑπομιμνήσκοντες.

Εἰ ἔστι

Εἰ ἔστι τι σημεῖον ἐνδεικτικόν. A

Κεφ. ια΄.

Τὸ σημεῖον τοίνυν, ὅσα ἐπὶ τοῖς λεγομένοις περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῖς δογματικοῖς, ἀνεπινόητόν ἐστιν. αὐτίκα γοῦν οἱ ἀκριβῶς περὶ αὐτοῦ διειληφέναι δοκοῦντες οἱ Στωϊκοὶ βουλόμενοι παραστῆσαι τὴν ἔννοιαν τοῦ σημείου, φασὶ σημεῖον εἶναι ἀξίωμα ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ προκαθηγούμενον, ἐκκαλυπτικὸν τοῦ λήγοντος. καὶ τὸ μὲν ἀξίωμα φασὶν εἶναι λεκτὸν, αὐτοτελὲς, ἀποφαντὸν, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ· ὑγιὲς δὲ συνημμένον, τὸ μὴ ἀρχόμενον ἀπὸ ἀληθοῦς, καὶ λῆγον ἐπὶ ψεῦδος. B τὸ γὰρ συνημμένον ἤτοι ἄρχεται ἀπὸ ἀληθοῦς καὶ λήγει ἐπὶ ἀληθὲς, οἷον, Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν. ἢ ἄρχεται ἀπὸ ψεύδους καὶ λήγει ἐπὶ ψεῦδος, οἷον, Εἰ πέτεται ἡ γῆ, πτερωτή ἐστιν ἡ γῆ. ἢ ἄρχεται ἀπὸ ἀληθοῦς, καὶ λήγει ἐπὶ ψεῦδος, οἷον, Εἰ ἔστιν ἡ γῆ, πέτεται ἡ γῆ. ἢ ἄρχεται ἀπὸ ψεύδους, καὶ λήγει ἐπὶ ἀληθὲς, οἷον, Εἰ πέτεται ἡ γῆ, ἔστιν ἡ γῆ. τούτων δὲ μόνον τὸ ἀπὸ ἀληθοῦς ἀρχόμενον καὶ λῆγον ἐπὶ ψεῦδος, μοχθηρὸν εἶναι φασὶ, C τὰ δὲ ἄλλα ὑγιῆ. προκαθηγούμενον δὲ λέγουσι, τὸ ἐν συνημμένῳ ἀρχομένῳ ἀπὸ ἀληθοῦς, καὶ λήγοντι ἐπὶ ἀληθὲς ἡγούμενον. ἐκκαλυπτικὸν δὲ ἐστὶ τοῦ λήγοντος, ἐπεὶ τὸ, γάλα ἔχει αὕτη, τοῦ, κεκύηκεν αὕτη, δηλωτικὸν εἶναι δοκεῖ, ἐν τούτῳ τῷ συνημμένῳ, Εἰ γάλα ἔχει αὕτη, κεκύηκεν αὕτη. ταῦτα μὲν οὗτοι. ἡμεῖς δὲ λέγομεν πρῶτον, ὅτι ἄδηλόν ἐστιν Εἰ ἔστι λεκτόν. ἐπεὶ γὰρ τῶν δογματικῶν, οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φασὶ μὴ εἶναι λεκτὸν, D οἱ δὲ Στωϊκοὶ εἶναι, ὅταν λέγωσιν οἱ Στωϊκοὶ εἶναί τι λεκτὸν, ἤτοι μόνῃ φάσει χρῶνται, ἢ καὶ ἀποδείξει. ἀλλ' Εἰ μὲν φάσει, ἀντιθήσουσιν αὐτοῖς οἱ Ἐπικούρειοι φάσιν τὴν λέγουσαν, ὅτι οὐκ ἔστι τι λεκτόν. Εἰ δὲ ἀπόδειξιν παραλήψονται, ἐπεὶ ἐξ ἀξιωμάτων συνέστηκε λεκτῶν ἡ ἀπόδειξις, ἐκ τῶν λεκτῶν δὲ συνεστῶσα οὐ δυνήσεται πρὸς πίστιν τοῦ λεκτὸν εἶναι παραλαμβάνεσθαι. ὁ γὰρ μὴ διδοὺς εἶναι λεκτὸν, πῶς συγχωρήσει σύστημα λεκτῶν ὑπάρχειν; διὰ τοῦ ζητουμένου τοίνυν, τὸ ζητούμενον πιστοῦσθαι βούλεται, E ὁ ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ συστήματος τῶν λεκτῶν, εἶναί τι λεκτὸν πειρώμενος κατασκευάζειν. Εἰ οὖν μήτε ἁπλῶς μήτε δι' ἀποδείξεως ἐνδέχεται παριστᾶν ὅτι ἔστι τι λεκτὸν, ἄδηλόν ἐστιν ὅτι ἔστι τι λεκτόν.

An sit aliquod signum indicatorium.

Cap. XI.

SIGNVM ergo, quantum attinet ad eã quę dicunt de illo Dogmatici, imaginari non possumus. Ac, ne longius abeã, Stoici ipsi, qui exactè de eo disseruisse videntur, imaginationem signi ostẽdere volentes, dicunt signum esse axioma in vero coniuncto antecedẽs, quo detegitur id quod desinit. Et axioma quidẽ esse aiunt λεκτὸν *i. dicibile, vel in dicto seu dictione consistẽs*: per se perfectũ, pronuntiabile, quantum in seipso. Verum autem coniunctum, quod non incipit à vero, & in falsum desinit. Nam coniunctum *siue connexum* aut incipit à vero & desinit in verum: (vt, Si dies est, lux est) aut incipit à falso, & desinit in falsum: (vt, Si volat terra, alata est terra) aut incipit à vero, & desinit in falsum: (vt, Si est terra, volat terra) aut incipit à falso, & desinit in verum, (vt Si volat terra, est terra.) Ex his autem vnicum vitiosum esse dicunt, id videlicet quod à vero incipit & in falsum desinit: reliqua autem vera. Antecedens verò vocant, quod in connexo incipiente à vero & desinente in verum, præcedit. Detectiuum est autem desinentis, quia in hoc connexo, Si ista lac habet, concepit: hæc verba, Concepit ista, esse videantur declaratiua illorum, Ista lac habet. Hæc quidem isti. Nos autem primùm dicimus incertum esse an sit dicibile. Quoniam enim ex Dogmaticis Epicurei quidem dicibile esse negant, Stoici autem contrà, quum dicunt Stoici esse aliquid dicibile, aut sola enuntiatione, aut simul demonstratione vtuntur. Si sola enuntiatione *vtentur*, opponent ipsis Epicurei enuntiationem quæ dicit Nihil esse dicibile. Sin demonstrationem assument, quia ex axiomatibus dicibilibus constat demonstratio, ex dicibilibus constans non poterit assumi ad probandum esse aliquid dicibile. qui enim non concedit esse quicquam dicibile, quomodo esse dicibilium congeriem concedet? Ergo ex controuerso confirmare vult controuersum, quisquis ex existentia congeriei dicibilium conatur astruere aliquid esse dicibile. Si ergo neque simpliciter, neque cum demonstratione ostendi potest esse aliquid dicibile; incertum est an sit aliquid dicibile.

itidem & an sit axioma. dicibile enim est axioma. Sed fortasse etiamsi per suppositionem aliquid esse dicibile concedatur, axioma inexistens esse cõperitur, quod constat ex dicibilibus inter se non coexistentibus. Exempli gratia, in his, Si dies est, lux est: quum dico, Dies est, nondum est, Lux est. & quum dico, Lux est, nondum est, Dies est. Si igitur ea quæ ex aliquibus composita sunt, existere non possunt nisi partes eius aliæ cum aliis coëxistant, at verò partes ex quibus axioma compositum est, non coëxistunt aliæ cum aliis, non existet axioma. Vt autem hæc quoque omittamus, bonum connexum incomprehensibile reperietur. nam Philo dicit minimè vitiosum esse connexum quod non incipit à vero, & desinit in falsum: vt, Die existente & me disputante: hoc, Si dies est, ego disputo. At Diodorus ait, Quod neque poterat neque potest incipiens à vero desinere in falsum. Secundùm quem, illud quidem connexum quod diximus, falsum esse videtur, quia, Die quidem existente, me autem tacere incipiente, à vero incipiens in falsum desinit. At illud verum est, Si non sint indiuidua rerum elementa, sunt indiuidua rerum elementa. semper enim à falso incipiens, (quod est, Non esse indiuidua rerum elementa) in verum desinet, illius iudicio, quod est indiuidua esse rerum elementa. At qui synartesin inducunt, minimè vitiosum connexum esse aiunt, quum id quod oppositum est ei quod in illo desinit, ei quod in illo præcedit, aduersatur. Secundùm quos ea quæ iam dicta sunt connexa, erunt vitiosa: illud autem verum, Si dies est, dies est. At qui ex emphasi iudicant, verum esse connexum dicunt, in quo id quod desinit, includitur potentia in præcedente: secundùm quos, hoc, Si dies est, dies est: & omne conduplicatum axioma connexum fortasse falsum erit. nam aliquid in seipso comprehendi impossibile est. Hæc igitur controuersia indiiudicabilis videri possit. neque enim sine demonstratione proferentes aliquam prędictarum enunciationum, fide digni erimus, nec cum demonstratione. Nam demonstratio tum demum esse videtur minimè vitiosa, quum eius conclusio sequitur eius per sumptiones consertionem, vt desinens id quod præcedit:

A ὁμοίως δὲ καὶ ἔστιν ἀξίωμα· λεκτὸν γάρ ἐστι τὸ ἀξίωμα. μήποτε δὲ καὶ εἰ καθ' ὑπόθεσιν εἶναι τὸ λεκτὸν δοθείη, τὸ ἀξίωμα ἀνύπαρκτον εὑρίσκεται, συνεστηκὸς ἐκ λεκτῶν μὴ συνυπαρχόντων ἀλλήλοις. οἷον γοῦν ἐπὶ τοῦ εἰ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἔστιν, ὅτε λέγω τὸ, ἡμέρα ἐστιν, οὐδέπω ἐστὶ τὸ, φῶς ἐστι. καὶ ὅτε λέγω τὸ, φῶς ἐστι, οὐκέτι ἔστι τὸ, ἡμέρα ἐστιν. εἰ οὖν τὰ μὲν συγκείμενα αὐτῶν ἔκ τινων ἀδύνατον ὑπάρχειν μὴ συνυπαρχόντων ἀλλήλοις τῶν μερῶν αὐτῶν· B τὰ δὲ ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ἀξίωμα, οὐ συνυπάρχει ἀλλήλοις· οὐχ ὑπάρξει τὸ ἀξίωμα. ἵνα δὲ καὶ ταῦτα παραλίπωμεν, τὸ ὑγιὲς συνημμένον ἀκατάληπτον εὑρεθήσεται. ὁ μὲν γὰρ Φίλων φησὶν, ὑγιὲς εἶναι συνημμένον τὸ μὴ ἀρχόμενον ἀπὸ ἀληθοῦς καὶ λῆγον ἐπὶ ψεῦδος, οἷον, ἡμέρας οὔσης καὶ ἐμοῦ διαλεγομένου τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστιν, ἐγὼ διαλέγομαι. ὁ δὲ Διόδωρος, ὃ μήτε ἐνεδέχετο μήτε ἐνδέχεται ἀρχόμενον ἀπὸ ἀληθοῦς λήγειν C ἐπὶ ψεῦδος. καθ' ὃν τὸ μὲν εἰρημένον συνημμένον, ψεῦδος εἶναι δοκεῖ· ἐπεὶ ἡμέρας μὲν οὔσης, ἐμοῦ δὲ σιωπήσαντος, ἀπὸ ἀληθοῦς ἀρξάμενον ἐπὶ ψεῦδος καταλήξει. ἐκεῖνο δὲ ἀληθὲς, εἰ οὐκ ἔστιν ἀμερῆ τῶν ὄντων στοιχεῖα, ἔστιν ἀμερῆ τῶν ὄντων στοιχεῖα. ἀεὶ γὰρ ἀπὸ ψεύδους ἀρχόμενον, (τοῦ, οὐκ ἔστιν ἀμερῆ τῶν ὄντων στοιχεῖα) εἰς ἀληθὲς καταλήξει κατ' αὐτὸν τὸ, ἔστιν ἀμερῆ τῶν ὄντων στοιχεῖα. οἱ δὲ τὴν συνάρτησιν εἰσάγοντες, ὑγιὲς εἶναί φασι συνημ-D μένον, ὅταν τὸ ἀντικείμενον τῷ ἐν αὐτῷ λήγοντι μάχηται τῷ ἐν αὐτῷ ἡγουμένῳ. καθ' οὓς τὰ μὲν εἰρημένα συνημμένα ἔσται μοχθηρά, ἐκεῖνο δὲ ἀληθὲς, εἰ ἡμέρα ἐστιν, ἡμέρα ἐστιν. οἱ δὲ τῇ ἐμφάσει κρίνοντες φασὶ ὅτι ἀληθές ἐστι συνημμένον οὗ τὸ λῆγον ἐν τῷ ἡγουμένῳ περιέχεται δυνάμει· καθ' οὓς τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστιν, ἡμέρα ἐστι, καὶ πᾶν διαφορούμενον ἀξίωμα συνημμένον ἴσως ψεῦδος ἔσται. αὐτὸ γὰρ τι ἐν ἑαυτῷ περιέχε-E σθαι ἀμήχανον. ταύτην τοίνυν τὴν διαφωνίαν ἐπικρῖναι ἀμήχανον ἴσως ἂν εἶναι δόξειεν. οὔτε γὰρ ἀναποδείκτως προκρίνοντες τινα τῶν στάσεων τῶν προειρημένων πιστοὶ ἐσόμεθα, οὔτε μετ' ἀποδείξεως. καὶ γὰρ ἡ ἀπόδειξις ὑγιὴς εἶναι δοκεῖ, ὅταν ἀκολουθῇ τῇ διὰ τῶν λημμάτων αὐτῆς συμπλοκῇ τὸ συμπέρασμα αὐτῆς, ὡς λῆγον ἡγουμένῳ·

οἷον

οἷον οὕτως, εἰ ἡμέρα ἔστι, φῶς ἔστιν. ἀλλὰ ἐπεὶ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἄρα ἔστιν. εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστί· καὶ ἡμέρα ἐστὶ καὶ φῶς ἐστί. ζητουμένου δὲ περὶ τοῦ πῶς κρινοῦμεν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λήγοντος πρὸς τὸ ἡγούμενον, ὁ δι' ἀλλήλων εὑρίσκεται τρόπος. ἵνα μὲν γὰρ ἡ κρίσις τοῦ συνημμένου ἀποδειχθῇ, τὸ συμπέρασμα τοῖς λήμμασι τοῖς ἀποδείξεως ἀκολουθεῖ, ὡς προειρήκαμεν. ἵνα δὲ πάλιν τοῦτο πιστωθῇ, δεῖ τὸ συνημμένον καὶ τὴν ἀκολουθίαν ἐπικεκρίσθαι· ὅπερ ἄτοπον. ἀκατάληπτον ἄρα τὸ ὑγιὲς συνημμένον. ἀλλὰ καὶ τὸ προκαθηγούμενον ἄπορόν ἐστι. τὸ μὲν γὰρ προκαθηγούμενον (ὥς φασιν) ἐστὶ τὸ ἡγούμενον ἐν τῷ τοιούτῳ συνημμένῳ, ὃ ἄρχεται ἀπὸ ἀληθοῦς, καὶ λήγει ἐπὶ ἀληθές. εἰ δὲ ἐκκαλυπτικόν ἐστι τοῦ λήγοντος τὸ σημεῖον, ἤτοι πρόδηλόν ἐστι τὸ λῆγον, ἢ ἄδηλον. εἰ μὲν οὖν πρόδηλον, οὐδὲ τοῦ ἐκκαλύψοντος δεήσεται, ἀλλὰ συγκαταληφθήσεται αὐτῷ, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ σημειωτόν· διόπερ οὐδὲ ἐκεῖνο τούτου σημεῖον. εἰ δὲ ἄδηλον, ἐπεὶ περὶ τῶν ἀδήλων διαπεφώνηται ἀνεπικρίτως, ποῖα μέν ἐστιν αὐτῶν ἀληθῆ, ποῖα δὲ ψευδῆ, καὶ ὅλως εἰ ἔστι τι αὐτῶν ἀληθές, ἄδηλον ἔσται εἰ ἀληθὲς λήγει τὸ συνημμένον. ᾧ συνεισέρχεται καὶ τὸ ἄδηλον εἶναι εἰ προκαθηγεῖται τὸ ἐν αὐτῷ ἡγούμενον. ἵνα δὲ καὶ ταῦτα παραλίπωμεν, οὐ δύναται ἐκκαλυπτικὸν εἶναι τοῦ λήγοντος, εἴ γε πρός τι τὸ σημεῖόν ἐστι τὸ σημειωτόν, καὶ διὰ τοῦτο συγκαταλαμβάνεται αὐτῷ. τὰ γὰρ πρός τι ἀλλήλοις συγκαταλαμβάνεται. καὶ ὥσπερ τὸ δεξιὸν πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὡς δεξιὸν ἀριστεροῦ καταληφθῆναι οὐ δύναται, οὐδὲ ἀνάπαλιν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν πρός τι παραπλησίως, οὕτως οὐδὲ τὸ σημεῖον πρὸ τοῦ σημειωτοῦ καταληφθῆναι δυνατὸν ἔσται. εἰ δὲ οὐ προκαταλαμβάνεται τὸ σημεῖον τοῦ σημειωτοῦ, οὐδὲ ἐκκαλυπτικὸν αὐτοῦ δύναται εἶναι τοῦ ἅμα αὐτῷ καὶ μὴ μετ' αὐτὸ καταλαμβανομένου. οὐκοῦν ὅσον ἐπὶ τοῖς κοινότερον λεγομένοις ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων, ἀνεπινόητόν ἐστι τὸ σημεῖον. καὶ γὰρ πρός τι καὶ ἐκκαλυπτικὸν τοῦ σημειωτοῦ, πρὸς ὅ φασιν αὐτὸ εἶναι, τοῦτ' εἶναι λέγουσιν. ὅθεν εἰ μὲν πρός τι ἐστὶ καὶ πρὸς τῷ σημειωτῷ, συγκαταλαμβάνεσθαι πάντως ὀφείλει τῷ σημειωτῷ, καθάπερ τὸ ἀριστερὸν τῷ δεξιῷ, καὶ τὸ ἄνω τῷ κάτω, καὶ τὰ ἄλλα πρός τι.

A hoc modo, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux est igitur. Si dies est, lux est: & dies est, & lux est. Quum autē quæritur quomodo diiudicabimus consequentiam desinentis ad præcedens, diallelus modus esse comperitur. nam vt diiudicatio connexi demonstretur, conclusio sumptiones demonstrationis sequitur, sicut antea diximus. vt vicissim hoc credatur, oportet connexum & consequentiam diiudicatam esse. quod absurdum est. Incomprehensibile est igitur verum connexum. Sed & præce-
B dentis nulla iniri ratio potest. nam præcedens (vt aiunt) est quod præit in eo connexo quod incipit à vero, & desinit in verum. Quòd si declaratiuum est desinentis signum, aut manifestum est desinens, aut occultum. si manifestum, non egebit declarante, sed vnà comprehendetur cum eo: nec est eius significatum, adeoque nec illud huius signum. quòd si occultū, quia de occultis controuersia est indiiudicabilis, quænam ex eis sint vera, quæ falsa: & an vllo modo sit aliquid eorum verum, in-
C certum erit an sit verum quod dicit connexum. Cum quo & hoc colligitur, etiam incertum esse an sit antecedens id quod in eo præit. Sed (vt hæc quoque omittamus) non potest declaratiuum esse desinentis, si quidem ad signum, est significatum, & propterea vnà cum eo comprehenditur. Eorum enim quæ sunt ad aliquid, alterum cum altero comprehenditur. & quemadmodum dextrum ante sinistrum comprehendi non potest, tanquam dextrum sinistri: nec è conuerso: & iti-
D dem in aliis quæ sunt ad aliquid: sic neque signum ante significatum comprehendi potest. Quòd si non comprehenditur signum ante id quod significatur, ne declaratiuum quidem eius esse potest quod cum ipso & non post ipsum comprehenditur. Itaque ex iis quæ vulgò dicuntur ab illis qui inter se contendunt, signum est huiusmodi quod sub intellectum cadere non possit. nam ipsum dicunt esse ad aliquid, & declaratiuum significati, ad quod ipsum esse
E aiunt: vnde consequitur, si quidem est ad aliquid & ad significatum, necesse esse vt vnà cum significato percipiatur: vt sinistrum vnà cum dextro, & quod deorsum vnà cum eo quod sursum est, & vt alia quæ sunt ad aliquid.

At si declaratiuum est significati, necesse est vt ante ipsum comprehendatur, vt antè cognitum nos ad notionem ducat rei quæ ex ipso cognoscitur. Atqui impossibile est intellectu percipere rem quæ non possit ante ipsum cognosci, quam necesse non sit priùs comprehendi. Impossibile est igitur intellectu percipere quicquam quod & sit ad aliquid, & eius sit declaratiuum ad quod intelligitur. At signum dicunt esse ad aliquid, & declaratiuum significati: Ex quibus consequitur fieri nulla ratione posse vt in intellectu aliquam signi informationem habeamus. Quibus hoc addi debet, Controuersia fuit ætate superiori, quum alij dicerent esse aliquod signum indicatorium, alij vllum esse negarent. Qui igitur dicit esse aliquod signum indicatorium, aut simpliciter & sine demonstratione dicet, nuda enuntiatione vtens: aut cum demonstratione. Si sola enuntiatione vtetur, fide carebit: sin demonstrare volet, id de quo quæritur, arripiet. Quandoquidem enim demonstratio genere signum esse dicitur, quum dubitetur sit aliquod signum nécne, dubium erit etiam sit demonstratio nécne. Sicuti (vt hoc supponamus) si quæritur an sit animal, quæritur & de hoc, an sit homo. animal enim est homo. Absurdum est autem, id quod quæritur, per id quod pariter quæritur, aut per seipsum demonstrare. Ergo ne demonstratione quidem poterit quisquam affirmare esse signum. Quòd si nec simpliciter, nec cum demonstratione potest de signo affirmatiuè pronuntiari, impossibile est de eo comprehensiuã pronũtiationem facere. Quòd si non comprehenditur exactè signum, ne significatiuum quidem esse dicetur vllius, quum neque de eo constet. Propterea nec signum quidem erit. Secundùm hanc ratiocinationem ergo, & inexistens erit signum, & huiusmodi quod intellectu assequi *seu imaginari* nequeamus. Illud tamen insuper dicendum est, Aut apparentia solùm sunt signa, aut incerta: aut ex signis alia apparentia, incerta alia. at nihil est horum verum. non est igitur signum. Nam incerta non esse omnia signa, hinc ostenditur. Incertum non ex seipso apparet (vt Dogmatici aiunt) sed per aliud sub sensus cadit. ergo & signum si incertum sit, alio signo egebit, quod & ipsum incertum sit:

A Εἰ δὲ ἐκκαλυπτικόν ἐστι τοῦ σημειωτοῦ, προ-
καταλαμβάνεσθαι αὐτὸ πάντως ὀφείλει, ἵνα
προεπιγνωσθὲν, εἰς ἔννοιαν ἡμᾶς ἀγάγῃ τοῦ
ἐξ αὐτοῦ γνωσκομένου πράγματος. ἀδύνα-
τον δὲ ἐννοῆσαι πρᾶγμα μὴ δυνάμενον
πρὸ ἐκείνου γνωσθῆναι, οὗ προκαταλαμ-
βάνεσθαι ἀνάγκην ἔχει. ἀδύνατον ἄρα ἐπι-
νοεῖν τι καὶ πρός τι ὂν, καὶ ἐκκαλυπτικὸν ἐκείνου
ὑπάρχον πρὸς ὃ νοεῖται. τὸ δὲ σημεῖον καὶ
πρός τι φασὶν εἶναι, καὶ ἐκκαλυπτικὸν τοῦ σημειω-
B τοῦ· ἀδύνατον ἄρα ἐστὶν ἐπινοῆσαι τὸ σημεῖον.
πρὸς τούτοις κἀκεῖνο λεκτέον, διαφωνία γέ-
γονε παρὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν, τῶν μὲν λεγόντων εἶναι τι
σημεῖον ἐνδεικτικόν· τῶν δὲ μηδὲν εἶναι σημεῖον ἐν-
δεικτικὸν φασκόντων. ὁ λέγων οὖν εἶναί τι σημεῖον
ἐνδεικτικὸν, ἤτοι ἁπλῶς ἐρεῖ καὶ ἀναποδείκτως
ψιλῇ φάσει χρώμενος, ἢ μετὰ ἀποδείξεως. ἀλλ'
εἰ μὲν φάσει μόνῃ χρήσεται, ἄπιστος ἔσται· εἰ
δὲ ἀποδεῖξαι βουλήσεται, τὸ ζητούμενον συναρ-
πάσει. ἐπεὶ γὰρ ἡ ἀπόδειξις τῷ γένει σημεῖον εἶναι
C λέγεται, ἀμφισβητουμένου τοῦ πότερόν ἐστι
τι σημεῖον, ἢ οὐκ ἔστιν, ἀμφισβήτησις ἔσται καὶ
περὶ τοῦ πότερόν ἐστιν ἀπόδειξις ἢ οὐδαμῶς· ὥσ-
περ καθ' ὑπόθεσιν ζητουμένου, εἰ ἔστι ζῷον,
ζητεῖται καὶ περὶ τοῦ εἰ ἔστιν ἄνθρωπος· ζῷον
γὰρ ὁ ἄνθρωπος. ἄτοπον δὲ, τὸ ζητούμενον, διὰ
τοῦ ἐπίσης ζητουμένου, ἢ δι' αὐτοῦ ἀποδεικνύναι·
οὔτε δι' ἀποδείξεως ἄρα δυνήσεταί τις διαβε-
βαιοῦσθαι ὅτι ἔστι σημεῖον. εἰ δὲ μήτε ἁπλῶς
μήτε μετὰ ἀποδείξεως οἷόν τε ἐστὶ περὶ τοῦ σημείου
D διαβεβαιωτικῶς ἀποφαίνεσθαι, ἀδύνατόν
ἐστι περὶ αὐτοῦ καταληπτικὴν ἀπόφασιν ποιή-
σασθαι· εἰ δὲ μὴ καταλαμβάνεται μετὰ ἀ-
κριβείας τὸ σημεῖον, οὐδὲ σημαντικὸν εἶναι λε-
χθήσεταί τινος, ἅτε δὴ μηδὲ αὐτοῦ ὁμολογουμέ-
νου· διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ σημεῖον ἔσται. ὅθεν καὶ κατὰ
τοῦτον τὸν ἐπιλογισμὸν ἀνύπαρκτον ἔσται τὸ ση-
μεῖον καὶ ἀνεπινόητον. ἔτι μέντοι κἀκεῖνο ῥητέον·
ἤτοι φαινόμενα μόνον ἐστὶ τὰ σημεῖα, ἢ ἄδηλα μό-
νον, ἢ τῶν σημείων τὰ μέν ἐστι φαινόμενα, τὰ δὲ ἀ-
E δηλα. οὐδὲν δὲ τούτων ἐστὶν ὑγιές· οὐκ ἄρα ἐστὶ
σημεῖον. ὅτι μὲν οὖν ἄδηλα οὐκ ἔστι πάντα τὰ
σημεῖα, ἐντεῦθεν δείκνυται· τὸ ἄδηλον οὐκ ἐξ
ἑαυτοῦ φαίνεται ὡς οἱ δογματικοί φασιν, ἀλ-
λὰ δι' ἑτέρου προσπίπτει. καὶ τὸ σημεῖον οὖν, εἰ
ἄδηλον εἴη, ἑτέρου δεήσεται σημείου ἀδήλου·

ἐπεὶ

(ἐπεὶ μηδὲν φαινόμενόν ἐστι σημεῖον, κατὰ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν) κἀκεῖνο ἄλλου, καὶ μέχρις ἀπείρου. ἀδύνατον δὲ ἄπειρα σημεῖα λαμβάνειν· ἀδύνατον ἄρα τὸ σημεῖον καταληφθῆναι ἄδηλον ὄν. διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀνύπαρκτον ἔσται, μὴ δυνάμενον σημαίνειν τι, καὶ σημεῖον εἶναι, διὰ τὸ μὴ καταλαμβάνεσθαι. Εἰ δὲ πάντα τὰ σημεῖα φαινόμενά ἐστιν, ἐπεὶ καὶ πρός τι ἐστὶ τὸ σημεῖον καὶ πρὸς τὸ σημειωτόν· τὰ δὲ πρός τι συγκαταλαμβάνεται ἀλλήλοις, τὰ σημειωτὰ εἶναι λεγόμενα σὺν τοῖς φαινομένοις καταλαμβανόμενα, φαινόμενα ἔσται. ὥσπερ γὰρ ἅμα ὑποπιπτόντων τοῦ τε δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ, οὐ μᾶλλον τὸ δεξιὸν τοῦ ἀριστεροῦ, ἢ τὸ ἀριστερὸν τοῦ δεξιοῦ φαίνεσθαι λέγεται· οὕτως συγκαταλαμβανομένων τοῦ τε σημείου καὶ τοῦ σημειωτοῦ, οὐ μᾶλλον τὸ σημεῖον ἢ τὸ σημειωτὸν φαίνεσθαι ῥητέον. Εἰ δὲ φαινόμενόν ἐστι τὸ σημειωτόν, οὐδὲ σημειωτὸν ἔσται μὴ δεόμενον τοῦ σημαίνοντος αὐτὸ καὶ ἐκκαλύψαντος. ὅθεν ὥσπερ ἀναιρουμένου δεξιοῦ, οὐδὲ ἀριστερόν ἐστιν, οὕτως, ἀναιρουμένου τοῦ σημειωτοῦ, οὐδὲ σημεῖον εἶναι δύναται· ὥστε ἀνύπαρκτον εὑρίσκεται τὸ σημεῖον, εἴπερ φαινόμενα μόνα εἶναι λέγοι τις τὰ σημεῖα. λείπεται λέγειν, ὅτι τῶν σημείων τὰ μέν ἐστι φαινόμενα, τὰ δὲ ἄδηλα· καὶ οὕτως δὲ αἱ ἀπορίαι μένουσι. τῶν τε γὰρ φαινομένων σημείων τὰ σημειωτὰ εἶναι λεγόμενα, φαινόμενα ἔσται καθὰ προειρήκαμεν, καὶ μὴ δεόμενα τοῦ σημαίνοντος, οὐδὲ σημειωτὰ ὅλως ὑπάρξει· ὅθεν οὐδὲ ἐκεῖνα σημεῖα ἔσται, μηδὲν σημαίνοντα. τά τε ἄδηλα σημεῖα χρῄζοντα τῶν ἐκκαλυψάντων αὐτά, ἐὰν μὲν ὑπὸ ἀδήλων σημαίνεσθαι λέγηται, εἰς ἄπειρον ἐκπίπτοντος τοῦ λόγου, ἀκατάληπτα εὑρίσκεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀνύπαρκτα, ὡς προειρήκαμεν· ἐὰν δὲ ὑπὸ φαινομένων, φαινόμενα ἔσται, σὺν τοῖς φαινομένοις αὐτῶν σημείοις καταλαμβανόμενα· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀνύπαρκτα. ἀδύνατον γὰρ εἶναί τι πρᾶγμα, ὃ καὶ ἄδηλόν ἐστι φύσει καὶ φαίνεται. τὰ δὲ σημεῖα περὶ ὧν ἐστιν ὁ λόγος, ἄδηλα ὑποτεθέντα, φαινόμενα εὑρέθη κατὰ τὴν περιτροπὴν τοῦ λόγου. Εἰ οὖν μήτε πάντα τὰ σημεῖα φαινόμενά ἐστι, μήτε πάντα ἄδηλα·

A (si quidem, secundùm propositam hypothesin, non est vllum signum apparens) & illud alio, & vsque in infinitum. At impossibile infinita signa accipere. Impossibile est igitur signum comprehendi, quum sit incertum. propterea etiam inexistens erit, quum non possit significare aliquid, atque signum esse, eo quòd non comprehendatur. Quòd si omnia signa apparentia sunt, quoniam & signum est ad aliquid, & ad significatum: eorum autem quæ sunt ad
B aliquid, alterum cum altero vnà comprehenditur: ea quæ significata esse dicuntur, si comprehendantur cum apparentibus, apparentia erunt. Quemadmodum enim quum vnà sub sensus nostros cadunt dextrum & sinistrum, non magis dextrum quam sinistrum, aut sinistrum quàm dextrum dicitur apparere: ita si vnà comprehendantur signum & res quæ per ipsum significatur, non magis signum quàm id quod per ipsum significatur, apparere dicendum est. Quòd si apparẽs sit significatũ,
C ne significatum quidem erit, quum non egeat alio à quo significetur & à quo declaretur. Vnde quemadmodum sublato dextro, ne sinistrum quidem existit, ita sublato significato, ne signum quidẽ existere potest. Itaque inexistens esse signũ cõperitur, si quis signa dicat tantùm esse apparentia. Superest igitur vt ex signis alia apparentia, alia incerta esse dicantur. Sed hoc quoque modo in iisdem dubitationibus hærebimus. Nam apparentium signorum ea quæ dicuntur esse
D significata, apparentia erunt, vt diximus: &, si non egeant vllo à quo significentur, ne significata quidem esse poterunt. Vnde ne illa quidem, signa erunt, vtpote nihil significantia. Signa autem incerta opus habentia declarari, siquidem ab incertis significari dicantur, quum oratio in infinitum exeat, incomprehensibilia comperiuntur, & propterea inexistentia, vt antea diximus. at si ab apparentibus, ipsa quoque apparentia erunt, vtpote quę cum apparentibus
E ipsorum signis comprehendantur: idcoque inexistentia. fieri enim non potest vt res vlla incerta sit natura, & appareat. At signa de quibus loquimur, quum supposita sint esse incerta, apparentia esse comperimus, retorquendo orationem. Si ergo nec omnia signa apparentia sunt, nec omnia incerta:

nec signorum quædam sunt apparentia, quædam incerta, & præter hęc nihil est, vt ipsi quoque aiunt, inexistentia erunt ea quæ signa vocantur.

Hæc igitur pauca de multis nunc dixisse sat erit ad docendum non esse signum indicatiuũ. Deinceps autẽ rationes exponemus quibus doceri possit aliquod esse signum, vt æquipollentiam contrariarum rationum ostendamus. Aut igitur significant aliquid voces quæ contra signum afferuntur, aut nihil significant, & si quidem insignificabiles sunt, quomodo labefactare possint existentiam signi? Sin autem significant quid sit signum, aut demonstratiuæ sunt rationes quæ aduersus signum afferuntur, aut non demonstratiuæ. si non sunt demonstratiuæ, non demonstrant non esse signum: sin demonstratiuæ, quoniam demonstratio genere est signum, declaratiua conclusionis, erit signum. Vnde & huiusmodi oratio proponitur, Si aliquod est signum, est signũ: &, Si non est signum, est signum. Nam hoc, Non esse signum, per demõstrationem (quæ quidem est signum) ostenditur. Porrò autem est signum, aut non est signum. Est ergo signum. Hanc autem orationem consequitur talis oratio, Si non est aliquod signum, non est signum: &, Si est signum quod dicunt Dogmatici signum esse, non est signum. nam signũ de quo agitur, secundùm imaginationem eius, & ad aliquid esse dictum, & declaratiuum significari, inexistens cõperitur, vt ostendimus. Porrò aut est signum, aut non est signum: non est ergo signum. De vocibus autem quæ de signo proferuntur, respondeant ipsimet Dogmatici, significent aliquid necne. nam si nihil significant, non confirmatur esse signum: sin autem significant, eas sequetur significatum. Hoc autem erat esse aliquod signum, ex quo consequitur esse signum, vt docuimus, orationem retorquendo. Iam quum & ad ostendendum esse signum, & ad ostendendum non esse, rationes æquè probabiles afferantur, non magis esse signum, quàm non esse, dicendum est.

A μήτε τῶν σημείων τινὰ μέν ἐστι φαινόμενα, τινὰ δὲ ἄδηλα, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, ὡς καὶ αὐτοί φασιν, ἀνύπαρκτα ἔσται τὰ λεγόμενα σημεῖα.

Ταῦτα μὲν οὖν ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν ἀρκέσει νῦν εἰρῆσθαι, πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ μὴ εἶναι σημεῖον ἐνδεικτικόν. ἑξῆς δὲ καὶ τοὺς ὑπομνήσοντας τοῦ εἶναι τι σημεῖον ἐκθησόμεθα, ἵνα τὴν ἰσοσθένειαν τῶν ἀντικειμένων λόγων παραστήσωμεν. ἤτοι οὖν σημαίνουσί τι αἱ
B κατὰ τοῦ σημείου φωναὶ φερόμεναι, ἢ οὐδὲν σημαίνουσι. καὶ εἰ μὲν ἄσημοί εἰσι, πῶς ἂν κινήσαιεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ σημείου; εἰ δὲ σημαίνουσι τί ἐστι σημεῖον, ἔτι ἤτοι ἀποδεικτικοί εἰσιν οἱ λόγοι οἱ κατὰ τοῦ σημείου, ἢ οὐκ ἀποδεικτικοί· ἀλλ᾽ εἰ μὲν οὐκ ἀποδεικτικοί, οὐκ ἀποδεικνύουσι τὸ μὴ εἶναι σημεῖον· εἰ δὲ ἀποδεικτικοί, ἐπεὶ ἡ ἀπόδειξις τῷ γένει σημεῖόν ἐστιν, ἐκκαλυπτικὴ οὖσα τοῦ συμπεράσματος, ἔσται σημεῖον. ὅθεν καὶ συνερωτᾶται λόγος τοιοῦτος, εἰ ἔστι τι σημεῖον, ἔστι σημεῖον.
C καὶ εἰ μὴ ἔστι σημεῖον, ἔστι σημεῖον· τὸ γὰρ μὴ εἶναι σημεῖον, δι᾽ ἀποδείξεως (ἥ δή ἐστι σημεῖον) δείκνυται. ἤτοι δὲ ἔστι σημεῖον, ἢ οὐκ ἔστι σημεῖον· ἔστιν ἄρα σημεῖον. τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ παράκειται τοιοῦτος λόγος· εἰ οὐκ ἔστι τι σημεῖον, οὐκ ἔστι σημεῖον· καὶ εἰ ἔστι σημεῖον, ὅ φασιν οἱ δογματικοὶ σημεῖον εἶναι, οὐκ ἔστι σημεῖον. τὸ γὰρ σημεῖον περὶ οὗ ὁ λόγος, κατὰ τὴν ἐπίνοιαν αὐτοῦ, καὶ πρός τι εἶναι λεγόμενον, καὶ ἐκκαλυπτικὸν τοῦ σημειωτοῦ, ἀνύπαρκτον εὑρίσκεται, ὡς παρεστήσαμεν. ἤτοι
D δὲ ἔστι σημεῖον ἢ οὐκ ἔστιν σημεῖον· οὐκ ἄρα ἔστι σημεῖον. Καὶ περὶ τῶν φωνῶν δὲ τῶν ὑπὲρ τοῦ σημείου αὐτοὶ ἀποκρινάσθωσαν οἱ δογματικοί, πότερον σημαίνουσί τι ἢ οὐδὲν σημαίνουσιν. εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν σημαίνουσιν, οὐ πιστοῦται τὸ εἶναι σημεῖον· εἰ δὲ σημαίνουσιν, ἀκολουθήσει αὐταῖς τὸ σημειωτόν. τοῦτο δὲ ἦν τὸ εἶναι τι σημεῖον· ᾧ ἕπεται τὸ εἶναι σημεῖον, ὡς ὑπεμνήσαμεν κατὰ τὴν τοῦ λόγου περιτροπήν. πλὴν ἀλλ᾽ οὕτω πιθανῶν καὶ πρὸς τὸ εἶναι σημεῖον καὶ πρὸς τὸ μὴ εἶναι
E λόγων φερομένων, οὐ μᾶλλον εἶναι σημεῖον ἢ μὴ εἶναι ῥητέον.

A

Περὶ ἀποδείξεως.

κεφ. ιβ'.

Φανερὸν μὲν ἐκ τούτων, ὅτι οὐδὲ ἡ ἀπόδειξις ὁμολογούμενόν τι πρᾶγμα ἐστί. εἰ γὰρ περὶ τοῦ σημείου ἐπέχομεν, καὶ ἡ ἀπόδειξις δὲ σημεῖόν τι ἐστὶ καὶ περὶ τῆς ἀποδείξεως ἐπέχειν ἀνάγκη. καὶ γὰρ εὑρήσομεν τοὺς περὶ τοῦ σημείου λόγους ἠρωτημένους, ἐφαρμόζεσθαι δυναμένους καὶ κατὰ τῆς ἀποδείξεως· ἐπεὶ καὶ B πρός τι εἶναι δοκεῖ καὶ ἐκκαλυπτικὴ τοῦ συμπεράσματος· οἷς ἠκολούθει τὰ πρὸς τὸ σημεῖον ἡμῖν εἰρημένα σχεδὸν ἅπαντα. εἰ δὲ δεῖ καὶ ἰδίως περὶ ἀποδείξεως εἰπεῖν, συντόμως ἐπελεύσομαι τὸν περὶ αὐτῆς λόγον, πρότερον σαφηνίσαι πειραθεὶς διὰ βραχέων, τί φασιν εἶναι τὴν ἀπόδειξιν. ἔστιν οὖν, ὥς φασιν, ἡ ἀπόδειξις, λόγος δι' ὁμολογουμένων λημμάτων κατὰ συναγωγὴν ἐπιφορὰν ἐκκαλύπτων ἄδηλον. σαφέστερον δὲ ὃ λέγουσιν, ἔσται διὰ τούτων· λόγος C ἐστὶ σύστημα ἐκ λημμάτων καὶ ἐπιφορᾶς· τούτου δὲ λήμματα μὲν εἶναι λέγεται τὰ πρὸς κατασκευὴν τοῦ συμπεράσματος συμφώνως λαμβανόμενα ἀξιώματα· ἐπιφορὰ δὲ ἢ συμπέρασμα, τὸ ἐκ τῶν λημμάτων κατασκευαζόμενον ἀξίωμα. οἷον ἐν τούτῳ, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστί, φῶς ἄρα ἐστί· τὸ μὲν, φῶς ἄρα ἐστί, συμπέρασμά ἐστι· τὰ δὲ λοιπὰ, λήμματα. τῶν δὲ λόγων οἱ μέν εἰσι συνακτικοὶ, οἱ δὲ ἀσύνακτοι. συνακτικοὶ μὲν, ὅταν τὸ συνημμένον, τὸ D ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τοῦ διὰ τῶν τοῦ λόγου λημμάτων συμπεπλεγμένου, λῆγον δὲ εἰς τὴν ἐπιφορὰν αὐτοῦ, ὑγιὲς ᾖ, οἷον ὁ προειρημένος λόγος συνακτικός ἐστιν, ἐπεὶ τῇ διὰ τῶν λημμάτων αὐτοῦ συμπλοκῇ ταύτῃ, ἡμέρα ἐστὶ, καὶ εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν, ἀκολουθεῖ τὸ, φῶς ἐστιν, ἐν τούτῳ τῷ συνημμένῳ, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, καὶ εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν. ἀσύνακτοι δὲ οἱ μὴ οὕτως ἔχοντες. τῶν δὲ συνακτικῶν, οἱ μέν εἰσιν ἀληθεῖς, οἱ δὲ οὐκ ἀληθεῖς. ἀληθεῖς μὲν, ὅταν μὴ μόνον E τὸ συνημμένον ἐκ τῆς τῶν λημμάτων συμπλοκῆς καὶ τῆς ἐπιφορᾶς, ὡς προειρήκαμεν, ὑγιὲς ᾖ, ἀλλὰ καὶ τὸ συμπέρασμα καὶ τὸ διὰ τῶν λημμάτων αὐτοῦ συμπεπλεγμένον ἀληθὲς ὑπάρχῃ, ὅ ἐστιν ἡγούμενον ἐν τῷ συνημμένῳ.

De demonstratione.

CAP. XII.

Manifestvm est igitur ex his nõ demonstrationem quidem rem esse de qua constet. nam si de signo assensum retinemus, & ipsa quoque demonstratio signum aliquod est: etiam de demonstratione assensum retinere necesse fuerit. comperiemus enim orationes quæ de signo proposi- B tæ sunt, etiam aduersus demonstrationem aptari posse: quia & ad aliquid esse videtur, & declaratiua conclusionis: ex quibus sequebantur ea ferè omnia quæ aduersus signum diximus. Si tamen & seorsim de demonstratione verba facere oporteat, paucis eius tractationem expediam: si priùs breuiter explicare conatus fuero quid dicant esse demonstrationem. Est ergo (vt aiunt) demonstratio oratio per confessas & indubitatas sumptiones per col- C lectionem, conclusionem declarans incertam. Sed ex his apertius erit quod dicunt, Oratio est quæ constat ex sumptionibus & conclusione. Huius autem sumptiones esse dicũtur axiomata, quæ ex consensu ad astruendam conclusionem accipiuntur. ἐπιφορὰ autẽ vel συμπέρασμα. *i. illatio seu conclusio*, est axioma quod ex sumptionibus astruitur: vt in his, Si dies est, lux est: atqui dies est, ergo lux est: istud quidem, nempe, Ergo lux est, pro conclusione est: reliqua autem, D sumptiones. Orationũ autem aliæ sunt συνακτικοὶ. *i. colligendi vim habentes:* aliæ ἀσύνακτοι. *i. quæ collectiuam vim non habent.* Colligendi vim habent, quando connexũ quod incipit à sumptionibus orationis consertè positis, & desinit in conclusionem eius, verum est. Exempli gratia, oratio supradicta colligendi vim habet, quia hanc sumptionum eius factam cõsertionem, Dies est, &, Si dies est, lux est, consequitur, Lux est, in hoc connexo, Si dies est, lux est. Colligere autem nõ pos- E sunt quæ non ita se habent. Porrò ex synacticis aliæ sunt veræ, aliæ non veræ. Veræ quidem, quum non solùm connexum ex sumptionum consertione & conclusione (vt diximus) verum est, sed etiam conclusio & id quod ex sumptionibus eius consertum est, verum est, quod præcedit in connexo.

Verum autem consertũ est quod omnia habet vera: vt hoc, Dies est, &, si dies est, lux est. Non veræ autem *sunt orationes synactica.i.collectoria*, quæ hanc formam nõ habent. Talis enim oratio, Si nox est, tenebræ sunt: atqui nox est: ergo tenebræ sunt: est quidem synactica (quia connexum hoc verum est, Nox est, &, si nox est, dies est) non tamen vera. nam præcedens consertum est falsum, hoc videlicet, Nox est, &, si nox est, tenebrę sunt: quum in seipso falsum hoc habeat, Nox est. falsa enim est verborum consertio quæ in seipsa habet falsum. Vnde & veram orationem esse dicunt eam quæ ex veris sumptionibus veram colligit conclusionem. Rursum autem verarum orationum aliæ sunt demonstratoriæ, aliæ non demonstratoriæ: & demonstratoriæ quidem, quæ per certa colligunt aliquid incertum: non demonstratoriæ autem, quæ non sunt tales. Vt hæc quidem oratio, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux est ergo: non est demonstratiua. nam lucem esse (quæ est eius conclusio) certum est. Talis autem, Si sudores fluunt per superficiem, pori intellectu percipi possunt: atqui sudores fluunt per superficiem: ergo pori intellectu percipi queunt: demõstratiua est: quippe quę conclusionem habeat incertam, hanc, Pori ergo intellectu percipi possunt. Ex iis autem quæ aliquod incertum colligunt, aliæ ephodeuticè tantùm ducunt nos per sumptiones ad cõclusionem: aliæ ephodeuticè simul & declaratiuè. Ephodeuticè, quæ ex fide & memoria pendere videntur, qualis est hæc, Si quis tibi dixit fore vt iste ditesceret, iste ditescet. Hic autem deus (ostendo autem per suppositionem, Iouem) dixit fore vt iste ditesceret: ditescet ergo iste. Assentimur enim conclusioni, non tam propter sumptionum necessitatem, quàm quòd credamus Dei pronuntiationi. Aliæ non solùm ephodeuticè, sed etiam declaratiuè ducunt nos ad conclusionem, vt hæc, Si fluunt sudores per superficiẽ, poros imaginari possumus: atqui prius, ergo & posterius. Nam fluere sudores, est declaratiuum huius, videlicet poros esse: quòd præoccupata sit in animo illa opinio, per solidum corpus humidum non posse ferri. Ergo demonstratio, & oratio esse debet, & synactica, & vera, & incertam habens conclusionem,

A ἀληθὲς δὲ συμπεπλεγμένον ἐστὶ τὸ πάντα ἔχον ἀληθῆ· ὡς τὸ, ἡμέρα ἐστὶ, καὶ εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι. οὐκ ἀληθεῖς δὲ, οἱ μὴ οὕτως ἔχοντες. ὁ γὰρ τοιοῦτος λόγος, εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστίν· ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστι, σκότος ἄρα ἐστὶ, συνακτικὸς μέν ἐστιν (ἐπεὶ τὸ συνημμένον τοῦτο ὑγιές ἐστιν, εἰ νύξ ἐστι, καὶ εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἄρα ἐστιν) οὐ μέντοι ἀληθής. τὸ γὰρ ἡγούμενον συμπεπλεγμένον, ψεῦδός ἐστι, τὸ νύξ ἐστι, καὶ εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστί· ψεῦδος ἔχον ἐν αὐτῷ τὸ νύξ ἐστι. ψεῦδος γάρ ἐστι B συμπεπλεγμένον τὸ ἔχον ἐν ἑαυτῷ ψεῦδος. ἔνθεν καὶ ἀληθῆ λόγον εἶναι φασὶ τὸν δι᾽ ἀληθῶν λημμάτων ἀληθὲς συνάγοντα συμπέρασμα. πάλιν δὲ τῶν ἀληθῶν λόγων, οἱ μέν εἰσιν ἀποδεικτικοὶ, οἱ δ᾽ οὐκ ἀποδεικτικοί· καὶ ἀποδεικτικοὶ μὲν, οἱ διὰ προδήλων, ἄδηλόν τι συνάγοντες· οὐκ ἀποδεικτικοὶ δὲ, οἱ μὴ τοιοῦτοι. οἷον, ὁ μὲν τοιοῦτος λόγος, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστὶ, οὐκ ἔστιν ἀποδεικτικός. τὸ γὰρ φῶς εἶναι, ὅπερ ἐστὶν αὐτοῦ C συμπέρασμα, πρόδηλόν ἐστιν. ὁ δὲ τοιοῦτος· εἰ ἱδρῶτες ῥέουσι διὰ τῆς ἐπιφανείας, εἰσὶ νοητοὶ πόροι· ἀλλὰ μὴν ἱδρῶτες ῥέουσι διὰ τῆς ἐπιφανείας, εἰσὶν ἄρα νοητοὶ πόροι· ἀποδεικτικός ἐστι, τὸ συμπέρασμα ἔχων ἄδηλον, τὸ, εἰσὶν ἄρα νοητοὶ πόροι. τῶν δὲ ἄδηλόν τι συναγόντων, οἱ μὲν ἐφοδευτικῶς μόνον ἄγουσιν ἡμᾶς διὰ τῶν λημμάτων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα· οἱ δὲ ἐφοδευτικῶς ἅμα καὶ ἐκκαλυπτικῶς. οἷον, ἐφοδευτικῶς μὲν, οἱ ἐκ πίστεως καὶ μνήμης ἠρ- D τῆσθαι δοκοῦντες, οἷός ἐστιν ὁ τοιοῦτος· εἴ τίς σοι εἶπεν ὅτι πλουτήσει οὗτος, πλουτήσει οὗτος· οὑτοσὶ δὲ ὁ Θεὸς (δείκνυμι δὲ καθ᾽ ὑπόθεσιν τὸν Δία) εἶπέ σοι ὅτι πλουτήσει οὗτος, πλουτήσει ἄρα οὗτος. συγκατατιθέμεθα γὰρ τῷ συμπεράσματι οὐχ οὕτως διὰ τὴν τῶν λημμάτων ἀνάγκην, ὡς πιστεύοντες τῇ τοῦ Θεοῦ ἀποφάσει. οἱ δὲ οὐ μόνον ἐφοδευτικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐκκαλυπτικῶς ἄγουσιν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ συμπέρασμα· ὡς ὁ τοιοῦτος· εἰ ῥέουσι διὰ τῆς ἐπιφανείας ἱδρῶτες, εἰσὶ E νοητοὶ πόροι. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον ἄρα. τὸ γὰρ ῥεῖν τοὺς ἱδρῶτας, ἐκκαλυπτικόν ἐστι τοῦ πόρους εἶναι, διὰ τὸ προειλῆφθαι ὅτι διὰ ναστοῦ σώματος ὑγρὸν οὐ δύναται φέρεσθαι. ἡ οὖν ἀπόδειξις καὶ λόγος εἶναι ὀφείλει καὶ συνακτικὸς καὶ ἀληθὴς, καὶ ἄδηλον ἔχων συμπέρασμα, καὶ

καὶ ἐκκαλυπτόμενον ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν λημμάτων. καὶ διὰ τοῦτο εἴρηται λέγεσθαι ἀπόδειξις, λόγος δι' ὁμολογουμένων λημμάτων, κατὰ συναγωγὴν ἐπιφορὰν ἐκκαλύπτων ἄδηλον. διὰ τούτων μὲν οὖν σαφηνίζειν εἰώθασι τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποδείξεως.

Εἰ ἔστιν ἀπόδειξις.

κεφ. ιγ'.

Ὅτι δὲ ἀνύπαρκτός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, ἀπ' αὐτῶν ὧν λέγουσιν, ἐπιλογίζεσθαι δυνατόν, ἕκαστον τῶν περιεχομένων ἐν τῇ ἐννοίᾳ διατρέποντα. οἷον γοῦν ὁ λόγος σύγκειται ἐξ ἀξιωμάτων, τὰ δὲ συνθετὰ πράγματα, οὐ δύναται ὑπάρχειν, ἐὰν μὴ τὰ ἐξ ὧν συνέστηκεν, ἀλλήλοις συνυπάρχῃ, (ὡς πρόδηλον ἀπὸ κλίνης καὶ τῶν παραπλησίων) τὰ δὲ μέρη τοῦ λόγου ἀλλήλοις οὐ συνυπάρχει. ὅτε γὰρ λέγομεν τὸ πρότερον λῆμμα, οὐδέπω ὑπάρχει οὔτε τὸ ἕτερον λῆμμα, οὔτε ἡ ἐπιφορά. ὅτε δὲ τὸ δεύτερον φαμέν, τὸ μὲν πρότερον λῆμμα οὐκέτι ὑπάρχει ἡ δὲ ἐπιφορὰ οὐδέπω ἐστίν. ὅτε δὲ τὴν ἐπιφορὰν προφερόμεθα, τὰ λήμματα αὐτῆς οὐκέτι ὑφέστηκεν. οὐ συνυπάρχει ἄρα ἀλλήλοις τὰ μέρη τοῦ λόγου. ὅθεν οὐδὲ ὁ λόγος ὑπάρχειν δόξει. χωρὶς δὲ τούτων ὁ συνακτικὸς λόγος ἀκατάληπτός ἐστιν. εἰ γὰρ οὗτος κρίνεται ἀπὸ τοῦ συνημμένου ἀκολουθίας, ἡ δὲ κατὰ τὸ συνημμένον ἀκολουθία ἀνεπικρίτως διαπεφώνηται, καὶ ἔστιν ἴσως ἀκατάληπτος, (ὡς ἐν τῷ περὶ σημείου λόγῳ ὑπεμνήσαμεν) καὶ ὁ συνακτικὸς λόγος ἀκατάληπτος ἔσται. οἵ γε μὴν διαλεκτικοί φασιν ἀσύνακτον λόγον γίνεσθαι ἤτοι παρὰ διάρτησιν, ἢ παρὰ ἔλλειψιν ἢ παρὰ τὸ κατὰ μοχθηρὸν ἠρωτῆσθαι σχῆμα, ἢ κατὰ παρολκήν. οἷον, κατὰ διάρτησιν μέν, ὅταν μὴ ἔχῃ τὰ λήμματα ἀκολουθίαν πρὸς ἄλληλά τε καὶ τὴν ἐπιφοράν, ὡς ὁ τοιοῦτος, Εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν πυροὶ ἐν ἀγορᾷ πωλοῦνται· Δίων ἄρα περιπατεῖ. παρὰ δὲ παρολκήν, ὅταν εὑρίσκεται λῆμμα παρέλκον πρὸς τὴν τοῦ λόγου συναγωγήν, οἷον, Εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι· ἀλλὰ μὴν καὶ ἡμέρα ἐστί, ἀλλὰ καὶ Δίων περιπατεῖ· φῶς ἄρα ἐστί.

A sed quæ declaretur à potentia sumptionum. atque ideo dicitur demonstratio esse oratio quæ per collectionem, conclusionem declarat incertam. Et hæc sunt quibus demonstrationis notionem explicare solent.

An sit demonstratio.

CAP. XIII.

B DEMONSTRATIONEM autem esse inexistentem, colligi ex iis quæ dicunt, potest, si quis vnumquodque corũ quæ in notione comprehenduntur, euertat. Verbi gratia, Oratio ex axiomatibus constat: res autem compositæ non possunt existere nisi ea ex quibus constant, simul alia cum aliis coëxistant (vt perspicuum est ex cubili, & similibus) at verò partes orationis aliæ aliis non coëxistunt. dum enim dicimus priorem sumptionem, nondum existit neque altera sumptio, neque conclusio: C dum autem posteriorem, prior non amplius existit, conclusio verò nondum existit. Dum autem conclusionem pronuntiamus, eius sumptiones nõ amplius existunt. non enim partes orationis coexistunt aliæ aliis. Vnde ne oratio quidem existere videbitur. Ad hæc autem, synactica oratio incomprehẽsibilis est. nam si hæc iudicatur à connexi consequentia, at quæ secundùm connexum est consequentia, indiiudicabiliter controuersa est, & est fortasse incomprehẽ-D sibilis: (vt docuimus quum de signo ageremus) etiam synactica oratio incomprehensibilis erit. Quinetiam ipsi Dialectici dicunt orationem asynacton fieri aut propter incohærẽtiam, aut propter omissionem, aut eo quòd in mala forma proposita sit, aut propter superfluitatẽ. Propter incohærentiam, quum lemmata non habent cohærentiam inter se & conclusionem. vt hæc, Si dies est, lux est: atqui frumenta in foro venduntur: ergo Dion ambulat. Propter superfluitatem E autem, quum inuenitur sumptio superuacanea ad orationis collectionem. vt, Si dies est, lux est: atqui etiam dies est, quinetiã Diõ ambulat: lux est igitur. Eo autem quòd in mala formá proposita sit,

παρὰ δὲ τὸ ἐν μοχθηρῷ ἠρωτῆσθαι σχήματι,

quum forma orationis non est synactica, vt, quum hæc vocent syllogismos, Si dies est, lux est: atqui dies est, ergo lux est: Si dies est, lux autem non est, non ergo dies est. oratio asynactos est hæc, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux ergo est. Quia enim promittit connexũ, intra id quod in ipso est præcedẽs, id etiã esse quod desinit, meritò, quũ assumitur præcedens, assumitur etiam desinẽs: & quũ desinens tollitur, tollitur etiam præcedens. nam si esset præcedens, esset etiam desinens. At quum desinens assumitur, non necessariò ponitur etiam præcedẽs. Non enim promittebat connexum, præcedens sequi desinens, sed desinẽs sequi præcedens duntaxat. Propterea oratio ea quæ ex connexo & præcedenti colligit desinens, syllogistica esse dicitur, itẽ quæ ex connexo & opposito desinentis, oppositum præcedenti colligit: at ea quæ ex connexo & desinente colligit præcedens, dicitur asynactos. *i. colligendi vim non habens, vel, mendosè seu vitiosè colligens:* vt ea quam antè diximus: quia etiamsi veræ sint eius sumptiones, falsum colligit: si quando dicitur, noctu, quum lux est lucernæ. Nam hoc, Si dies est, lux est, connexum verum est: & hæc assumptio est vera, Atqui lux est. sed falsa est conclusio hæc, Dies est ergo. Propter omissionem autem est vitiosa oratio, in qua omittitur aliquid eorum quæ ad colligendam conclusionem prosunt. vt, quum vera sit (vt putant) hæc oratio, Aut bonæ sunt diuitiæ, aut malæ, aut indifferentes: at neque malæ sunt, neque indifferentes: ergo bonæ sunt: vitiosa est quæ sequitur oratio, propter omissionẽ, Aut bonæ sunt diuitiæ, aut malæ: at malæ nõ sunt, ergo sunt bonæ. Itaque si ostendero nullam posse secundùm eos differentiam collocari inter synacticas orationes, & inter eas quæ sunt asynactoi, ostẽsum à me fuerit incomprehensibilem esse orationem synacticam, adeò vt superuacanea sit illa immensa quæ ab iis in Dialectica affertur verbositas. Sic autem ostendo. Oratio propter incohærentiam *siue diremptionem* asynactos dicebatur cognosci ex eo quòd eius sumptiones bonam inter seipsas & inter cõclusionem non haberent consecutionẽ. Quoniã igitur diiudicationem connexi oportet hanc consecutionem anteire:

A ὅταν μὴ ᾖ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου συνακτικόν· οἷον, ὄντων συλλογιστικῶν, ὥς φασι, τούτων, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστί, φῶς ἄρα ἐστίν. Εἰ ἡμέρα ἐστί, οὐχὶ δὲ φῶς ἐστι, οὐκ ἄρα ἡμέρα ἐστίν. ὁ λόγος ἀσύνακτός ἐστιν οὗτος· Εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστί, φῶς ἄρα ἐστίν. ἐπεὶ γὰρ ἐπαγγέλλεται τὸ συνημμένον ὄντος τοῦ ἐν ἑαυτῷ ἡγουμένου εἶναι, καὶ τὸ λῆγον, εἰκότως τοῦ ἡγουμένου προσλαμβανομένου ἐπάγεται καὶ τὸ λῆγον, καὶ τοῦ λήγοντος ἀναιρουμένου,

B ἀναιρεῖται καὶ τὸ ἡγούμενον. Εἰ γὰρ ἦν τὸ ἡγούμενον, ἦν ἂν καὶ τὸ λῆγον. τοῦ δὲ λήγοντος προσλαμβανομένου, οὐ πάντως τίθεται καὶ τὸ ἡγούμενον. οὐδὲ γὰρ ὑπισχνεῖτο τὸ συνημμένον, τῷ λήγοντι ἀκολουθεῖν τὸ ἡγούμενον, ἀλλὰ τῷ ἡγουμένῳ τὸ λῆγον μόνον. διὰ τοῦτο οὖν ὁ μὲν ἐκ συνημμένου καὶ τοῦ ἡγουμένου τὸ λῆγον συνάγων, συλλογιστικὸς εἶναι λέγεται· καὶ ὁ ἐκ συνημμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ λήγοντος, τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡγουμένου συνάγων. ὁ δὲ ἐκ συν-

C ημμένου καὶ τοῦ λήγοντος, τὸ ἡγούμενον συνάγων, ἀσύνακτος, ὡς ὁ προειρημένος· παρὸ καὶ ἀληθῶν ὄντων τῶν λημμάτων αὐτοῦ, ψεῦδος συνάγει, ὅταν λυχνιαίου φωτὸς ὄντος, νυκτὸς λέγηται. τὸ μὲν γὰρ, Εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι, συνημμένον ἀληθές ἐστι. καὶ ἡ, ἀλλὰ μὴν φῶς ἐστι, πρόσληψις· ἡ δὲ, ἡμέρα ἄρα, ἐπιφορὰ, ψευδής. κατὰ παράλειψιν δέ ἐστι μοχθηρὸς λόγος, ἐν ᾧ παραλείπεταί τι τῶν πρὸς τὴν συναγωγὴν τοῦ συμπεράσματος χρη-

D σιμευόντων· οἷον, ὑγιοῦς ὄντος, ὡς οἴονται, τοῦ λόγου τούτου· ἤτοι ἀγαθός ἐστιν ὁ πλοῦτος, ἢ κακός, ἢ ἀδιάφορος· οὔτε δὲ κακός ἐστιν, οὔτε ἀδιάφορος· ἀγαθὸς ἄρα ἐστίν. φαῦλός ἐστι παρ' ἔλλειψιν οὗτος ὁ λόγος· ἤτοι ἀγαθός ἐστιν ὁ πλοῦτος, ἢ κακός· οὐκ ἔστι δὲ κακός, ἀγαθὸς ἄρα ἐστίν. ἐὰν οὖν δείξω ὅτι οὐδεμία διαφορὰ τῶν ἀσυνάκτων διακρίνεσθαι δύναται κατ' αὐτοὺς ἀπὸ τῶν συνακτικῶν, ἔδειξα ὅτι ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ συνακτικὸς

E λόγος, ὡς περιττὰς εἶναι τὰς κατὰ διαλεκτικὴν αὐτοῖς φερομένας ἀπειρολογίας. δείκνυμι δὲ οὕτως· ὁ κατὰ διάρτησιν ἀσύνακτος λόγος ἐλέγετο ἐγνῶσθαι, ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν ἀκολουθίας τὰ λήμματα αὐτοῦ πρὸς ἄλληλα, καὶ τὴν ἐπιφοράν. ἐπεὶ οὖν τῆς γνώσεως τῆς ἀκολουθίας ταύτης δεῖ προηγεῖσθαι τὴν κρίσιν τοῦ συνημμένου·

αἰεπι-

ἀνεπίκριτον δὲ ὄντι τὸ συνημμένον, (ὡς ἐπελογισάμην,) ἔσται καὶ ὁ κατὰ διάρτησιν ἀσύνακτος λόγος. καὶ γὰρ ὁ λέγων, κατὰ διάρτησιν ἀσύνακτον εἶναι τινὰ λόγον, φάσιν μὲν προφερόμενος μόνην, ἀντιτιθεμένην αὐτοῦ φάσιν ἕξει τὴν ἀντικειμένην τῇ προφερομένῃ· ἀποδεικνὺς δὲ διὰ λόγου, ἀκούσεται ὅτι δεῖ τὸν λόγον τοῦτον πρότερον συνακτικὸν εἶναι, εἶθ' οὕτως ἀποδεικνύειν ὅτι ἀσυνάρτητα τὰ λήμματα τοῦ διηρτῆσθαι λεγομένου λόγου. οὐ γνωσόμεθα δὲ εἰ ἔστιν ἀποδεικτικός, μὴ ἔχοντες συνημμένου σύμφωνον κρίσιν ᾗ κρινοῦμεν εἰ ἀκολουθεῖ τῇ διὰ τῶν λημμάτων τοῦ λόγου συμπλοκῇ τὸ συμπέρασμα. ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο οὐχ ἕξομεν διακρίνειν τῶν συνακτικῶν τὸν κατὰ διάρτησιν μοχθηρὸν εἶναι λόγον. τὰ δ' αὐτὰ ἐροῦμεν πρὸς τὸν λέγοντα μοχθηρὸν εἶναι λόγον τινὰ παρὰ τὸ ἐν φαύλῳ σχήματι ἠρωτῆσθαι. ὁ γὰρ κατασκευάζων ὅτι μοχθηρόν τι σχῆμά ἐστιν, οὐχ ἕξει ὁμολογούμενον συνακτικὸν λόγον δι' οὗ δυνήσεται συνάγειν ὃ φησι. δυνάμει δ' ἀντειρήσομεν διὰ τούτων καὶ πρὸς τοὺς πειρωμένους παρ' ἔλλειψιν ἀσυνάκτους λόγους εἶναι δεικνύναι. εἰ γὰρ ὁ ἐντελὴς ἀπηρτισμένος ἀδιάκριτός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλλείψει ἄδηλος ἔσται. καὶ ὅτι ὁ διὰ λόγου δεικνύναι τινὰ ἐλλιπῆ βουλόμενος λόγον, μὴ ἔχων συνημμένου κρίσιν ὡμολογημένην, δι' ἧς κρίνειν δυνήσεται τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ λεγομένου λόγου, οὐ δυνήσεται κεκριμένως καὶ ὀρθῶς λέγειν ὅτι ἐλλιπής ἐστιν. ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ παρολκὴν λεγόμενος εἶναι μοχθηρός, ἀδιάκριτός ἐστι ἀπὸ τῶν ἀποδεικτικῶν. ὅσον γὰρ ἐπὶ τῇ παρολκῇ, καὶ οἱ θρυλλούμενοι παρὰ τοῖς Στωικοῖς ἀναπόδεικτοι, ἀσύνακτοι εὑρεθήσονται· ὧν ἀναιρουμένων ἡ πᾶσα διαλεκτικὴ ἀνατρέπεται. οὗτοι γάρ εἰσιν οὕς φασιν ἀποδείξεως μὲν μὴ δεῖσθαι πρὸς τὴν ἑαυτῶν σύστασιν, ἀποδεικτικοὺς δ' ὑπάρχειν τοῦ καὶ τοὺς ἄλλους συνάγειν λόγους. ὅτι δὲ παρέλκουσιν, ἔσται σαφές, ἐκτεθεμένων ἡμῶν τοὺς ἀναποδείκτους, καὶ οὕτως ὃ φαμὲν ἐπιλογιζομένων. πολλοὺς μὲν ἀναποδείκτους ὀνειροπολοῦσι, πέντε δὲ τούτους μάλιστα ἐκτίθενται, εἰς οὓς οἱ λοιποὶ πάντες ἀναφέρεσθαι δοκοῦσι.

A connexum autem est indiiudicabile (vt ex argumentatione mea patuit) indiiudicabilis etiam erit oratio propter incohærentiã asynactος. Nam qui dicit aliquã orationẽ esse asynactον propter incohærentiam, si enuntiationem solam proferat, opponetur illi contraria enuntiatio: sin demonstret per orationem, illi dicetur debere orationem hanc prius esse synacticam, & tum demum ostendere cohęrentes esse sumptiones orationis quæ incohærens esse dicitur. At nos an sit demonstratiua non cognoscemus, B quippe qui non habeamus connexi diiudicationem vno omnium consensu approbatam, qua iudicemus an conclusio sequatur consertionem quæ est per sumptiones orationis. Quocirca etiam secundum hoc à synactica oratione discernere eam quæ propter incohærentiam vitiosa sit, non poterimus. Eadem autem obiiciemus ei qui vitiosam esse orationem dixerit propterea quòd in mala forma proposita fuerit. Nam qui astruit malam esse aliquam formam, nõ C habebit confessam & indubitatam orationem synacticam ex qua possit inferre quod dicit. Ex his autem possint etiam illi refutari qui orationem fieri asynactον propter omissionem conantur ostendere. Nam si ea cui nihil deest, indiiudicabilis est, ea quoque in qua est facta omissio, fuerit indiiudicabilis. Præterea qui oratione vult ostendere alicui orationi quidpiam deesse, nisi habeat connexi iudicationem confessam, ex qua consecutionem orationis quam D dicit, iudicet, nequaquam poterit certo iudicio & rectè dicere eam defectum aliquem habere. Iam verò & ea oratio quæ vitiosa esse dicitur propter superfluitatem, à demõstratiuis diiudicari & discerni nequit. nam quãtum ad superfluitatem, etiam eæ quæ apud Stoicos celebrantur indemonstrabiles, comperientur esse asynactοι. quę si tollantur, vniuersa Dialectica euertitur. (hæ enim sunt quas dicunt demonstratione quidem non egere ad sui constitutionem, E sed per eas demonstrari alias orationes esse synacticas) Inesse autem illis superfluitatem manifestum erit vbi illas indemonstrabiles exposuerimus, ac tum demum quod dicimus collegerimus. Multas quidẽ indemõstrabiles somniãt, sed has quinque potissimùm exponunt, ad quas reliquæ omnes referri videntur.

Primam, ex connexo & præcedēte colligentem quod desinit. vt, Si dies est: lux est: atqui dies est, lux est ergo. Secūdam, quæ ex connexo & contrario desinētis, contrarium præcedentis colligit. vt, Si dies est, lux est: non est autem lux, non igitur est dies. Tertiam, quæ ex negatiuę consertione & vnius eorum quę ex consertione sunt, contrarium reliqui colligit. vt, Nō dies est & nox est: dies autem est, non igitur nox est. Quartam, quæ ex disiuncto & vno coniunctorum contrarium reliqui colligit. vt, Aut dies est, aut nox est: dies autem est, non igitur nox est. Quintam, quæ ex disiuncto & contrario vnius coniunctorū reliquum colligit. vt, Aut dies est, aut nox est; nox autem non est, dies est igitur. Hæ sunt orationes quæ celebrātur indemonstrabiles: quę omnes mihi videntur esse asynacti propter superfluitatē. Nā (vt à prima incipiamus) aut confessum & indubitatum est, hoc, Lux est, consequi illud Dies est: quod pręcedit in isto connexo, Si dies est, lux est: aut incertum est. Et si quidem est incertum, non concedemus connexū, tanquam indubitatum: sin est certum hoc posito, Dies est, necessariò esse illud, Lux est: certè postquam diximus Dies est, colligitur etiam illud, Lux est. adeò vt hęc oratio sufficiat, Dies est, lux ergo est: & superuacaneum sit illud cōnexum, Si dies est, lux est. Eandē viam tenemus & in secunda indemonstrabili. Aut enim fieri potest vt quum non sit desinens, sit præcedens: aut fieri non potest. sed siquidem fieri potest, non erit verum connexum: at si fieri non potest, simulatque positum est Non, quod finit, ponitur etiam Non, quod præcedit. adeò vt superuacaneum sit rursus connexum, quum oratio talis proponitur, Non est lux, non est igitur dies. Eadē ratio est & in tertia indemonstrabili. Aut enim certum est fieri non posse vt ea quæ sunt in symploce, coëxistant alia cum aliis: aut incertum. & si quidem incertum, non concedemus negationem symploces: sin est certum, simulatque alterum positum est, tollitur alterum, & vacat negatio symploces, quum nos huiusmodi orationem proponimus, Dies est, non igitur nox est.

A πρῶτον, ἐκ συνημμένου καὶ τοῦ ἡγουμένου, τὸ λῆγον συνάγοντα· οἷον, Εἰ ἡμέρα ἔστι, φῶς ἔστιν. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἔστι, φῶς ἄρα ἔστιν. δεύτερον, τὸν ἐκ συνημμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ λήγοντος, τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡγουμένου συνάγοντα· οἷον, Εἰ ἡμέρα ἔστι, φῶς ἔστιν· οὐκ ἔστι δὲ φῶς, οὐκ ἄρα ἡμέρα ἔστιν. τρίτον, τὸν ἐξ ἀποφατικοῦ συμπλοκῆς, καὶ ἑνὸς τῶν ἐκ τῆς συμπλοκῆς, τὸ ἀντικείμενον τοῦ λοιποῦ συνάγοντα. οἷον, οὐχὶ ἡμέρα ἔστι, καὶ νὺξ ἔστιν· ἡμέ-
B ρα δὲ ἔστιν, οὐκ ἄρα νὺξ ἔστι. τέταρτον, τὸν ἐκ διεζευγμένου καὶ ἑνὸς τῶν ἐπεζευγμένων τὸ ἀντικείμενον τοῦ λοιποῦ συνάγοντα· οἷον, ἤτοι ἡμέρα ἔστι, ἢ νὺξ ἔστιν· ἡμέρα δὲ ἔστιν, οὐκ ἄρα νὺξ ἔστι. πέμπτον, τὸν ἐκ διεζευγμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου ἑνὸς τῶν ἐπεζευγμένων, τὸ λοιπὸν συνάγοντα. οἷον, ἤτοι ἡμέρα ἐστίν, ἢ νὺξ ἐστίν· οὐχὶ δὲ νὺξ ἔστιν, ἡμέρα ἄρα ἔστιν. οὗτοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ θρυλλούμενοι ἀναπόδεικτοι. πάντες δέ μοι
C δοκοῦσιν ἀσύνακτοι εἶναι κατὰ παρολκήν. αὐτίκα γοῦν ἵνα ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀρξώμεθα, ἤτοι ὁμολογεῖται ὅτι ἀκολουθεῖ τῷ φῶς ἔστι, τὸ ἡμέρα ἔστι ἡγουμένῳ αὐτῷ ἐν τῷ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι συνημμένῳ. ἢ ἄδηλόν ἐστιν. ἀλλ' εἰ μὲν ἄδηλόν ἐστιν, οὐ δώσομεν τὸ συνημμένον, ὡς ὁμολογούμενον. εἰ δὲ πρόδηλόν ἐστιν ὅτι ὄντος τοῦ, ἡμέρα ἐστίν, ἐξ ἀνάγκης ἔστι καὶ τὸ, φῶς ἐστιν, εἰπόντων ἡμῶν ὅτι ἡμέρα ἔστι, συνάγεται καὶ τὸ, φῶς ἔστιν· ὡς ἀρκεῖν τὸν τοιοῦ-
D τον λόγον, ἡμέρα ἔστι, φῶς ἄρα ἔστι· καὶ παρέλκειν τὸ, ἡμέρα ἔστι, φῶς ἔστι, συνημμένον. ὁμοίως δὲ φέρομεν καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἀναποδείκτου· ἤτοι γὰρ ἐνδέχεται τοῦ λήγοντος μὴ ὄντος, εἶναι τὸ ἡγούμενον, ἢ οὐκ ἐνδέχεται· ἀλλ' εἰ μὲν ἐνδέχεται, οὐκ ἔσται ὑγιὲς τὸ συνημμένον· εἰ δὲ οὐκ ἐνδέχεται, ἅμα τῷ τεθῆναι τὸ, οὐχὶ, τὸ λῆγον, τίθεται καὶ τὸ, οὐχὶ, τὸ ἡγούμενον· καὶ παρέλκει πάλιν τὸ συνημμένον, τῆς συνερωτήσεως τοιαύτης γινομένης, οὐχὶ φῶς ἔστιν, οὐκ ἄ-
E ρα ὅτι ἡμέρα ἔστιν. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου ἀναποδείκτου. ἤτοι γὰρ πρόδηλόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐν τῇ συμπλοκῇ συνυπάρξαι ἀλλήλοις, ἢ ἄδηλον. καὶ εἰ μὲν ἄδηλον, οὐ δώσομεν τὸ ἀποφατικὸν τῆς συμπλοκῆς· εἰ δὲ πρόδηλον, ἅμα τῷ τεθῆναι τὸ ἕτερον, ἀναιρεῖται τὸ λοιπόν, καὶ παρέλκει τὸ ἀποφατικὸν τῆς συμπλοκῆς, οὕτως ἡμῶν ἐρωτώντων, ἡμέρα ἔστιν, οὐκ ἄρα νὺξ ἔστι,

τὰ δὲ παραπλήσια λέγομεν ἐπὶ τοῦ τετάρτου καὶ ἐπὶ τοῦ πέμπτου ἀναποδείκτου. ἤτοι γὰρ πρόδηλόν ἐστιν ὅτι ἐν τῷ διεζευγμένῳ τὸ μὲν ἀληθές ἐστι, τὸ δὲ ψεῦδος, μετὰ μάχης τελείας (ὅπερ ἐπαγγέλλεται τὸ διεζευγμένον) ἢ ἄδηλον. καὶ εἰ μὲν ἄδηλον, οὐ δώσομεν τὸ διεζευγμένον· εἰ δὲ πρόδηλον, τεθέντος ἑνὸς ἀπ' αὐτῶν, φανερόν ἐστιν ὅτι τὸ λοιπὸν οὐκ ἔστι· καὶ ἀναιρεθέντος ἑνός, πρόδηλον ὅτι τὸ λοιπόν ἐστιν, ὡς ἀρκεῖν συνερωτᾶν οὕτως, ἡμέρα ἐστίν, οὐκ ἄρα νύξ ἐστιν. οὐχ ἡμέρα ἐστί, νὺξ ἄρα ἐστί. καὶ περιττὸν τὸ διεζευγμένον. παραπλήσια δὲ λέγειν ἔνεστι καὶ περὶ τῶν κατηγορικῶν καλουμένων συλλογισμῶν, οἷς μάλιστα χρῶνται οἱ ἀπὸ τοῦ περιπάτου. ἐν γοῦν τῷ τοιούτῳ λόγῳ, τὸ δίκαιον καλόν, τὸ καλὸν ἀγαθόν· τὸ δίκαιον ἄρα ἀγαθόν. ἤτοι ὁμολογεῖται καὶ πρόδηλόν ἐστιν ὅτι τὸ καλὸν ἀγαθόν ἐστιν, ἢ ἀμφισβητεῖται καὶ ἔστιν ἄδηλον. ἀλλ' εἰ μὲν ἄδηλόν ἐστιν, οὐ δοθήσεται κατὰ τὴν τοῦ λόγου συνερώτησιν, καὶ διὰ τοῦτο οὐ συνάξει ὁ συλλογισμός· εἰ δὲ πρόδηλόν ἐστιν ὅτι πᾶν ὅπερ ἐὰν ᾖ καλόν, τοῦτο πάντως καὶ ἀγαθόν ἐστιν, ἅμα τῷ λεχθῆναι ὅτι τὸ δέ τι καλόν ἐστι, συνεισάγεται καὶ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι· ὡς ἀρκεῖν τὴν τοιαύτην συνερώτησιν, τὸ δίκαιον καλόν, τὸ δίκαιον ἄρα ἀγαθόν· καὶ περιττὸν τὸ ἕτερον λῆμμα ἐν ᾧ τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι ἐλέγετο. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ λόγῳ, Σωκράτης ἄνθρωπος, πᾶς ἄνθρωπος, ζῷον, Σωκράτης ἄρα ζῷον. εἰ μὲν οὐκ ἔστι πρόδηλον αὐτόθεν ὅτι πᾶν ὅτι ποτ' ἐὰν ᾖ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ ζῷόν ἐστιν, οὐχ ὁμολογεῖται ἡ καθόλου πρότασις, οὐδὲ δώσομεν αὐτὴν ἐν τῇ συνερωτήσει. εἰ δὲ ἕπεται τῷ ἄνθρωπόν τι εἶναι, τὸ καὶ ζῷον αὐτὸ ὑπάρχειν, καὶ διὰ τοῦτο ἀληθής ἐστιν ὁμολογουμένως ἡ, πᾶς ἄνθρωπος ζῷον, πρότασις, ἅμα τῷ λεχθῆναι ὅτι Σωκράτης ἄνθρωπος, συνεισάγεται καὶ τὸ ζῷον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἀρκεῖν τὴν τοιαύτην συνερώτησιν, Σωκράτης ἄνθρωπος, Σωκράτης ἄρα ζῷον· καὶ περιττεύειν τήν, πᾶς ἄνθρωπος ζῷον, πρότασιν. παραπλησίαις δὲ μεθόδοις καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πρώτων κατηγορικῶν λόγων χρῆσθαι δυνατόν ἐστιν, ἵνα μὴ νῦν ἐνδιατρίβωμεν. πλὴν ἐπεὶ περιττεύουσιν οὗτοι οἱ λόγοι ἐν οἷς τὴν ὑπόστασιν τῶν συλλογισμῶν οἱ διαλεκτικοὶ τίθενται, ὅσον ἐπὶ τῇ περιολκῇ, ἀνατρέπεται πᾶσα ἡ διαλεκτική·

A Eadem dicimus & in quarta & in quinta indemonstrabili. aut enim certò compertum est in disiuncto alterum quidem esse verum, alterum autem falsum, cum pugna perfecta, (quod promittit disiunctum) aut incertum. Et si quidem est incertum, non concedemus disiunctum: si autem certum, posito vno illorum, manifestum est non esse alterum: & sublato vno, manifestum est alterum esse: adeò vt tali propositione vti sufficiat, Dies est: nō igitur nox est. Nō est dies, nox est ergo: & superuacaneū sit disiunctum. B His similia dici possūt & de categoricis syllogismis, quibus maximè vtūtur Peripatetici: vt in hac oratione, Iustū est honestum: honestū est bonū: ergo iustum est bonū. Aut pro cōfesso habetur & certò patet, honestum esse bonum: aut in dubio versatur, nec certò compertum est. Sed si quidē incertū est, nō concedetur ex proposita oratione, & propterea non colliget syllogismus. at si certū est, quicquid sit honestum, hoc necessariò esse bonum, simul atque dictum est hoc vel C illud esse honestum, simul colligitur etiam bonum esse. adeò vt sufficiat ita proponere, Iustum est honestum: iustum igitur est bonum: & superuacanea sit altera sumptio in qua honestum esse dicebatur bonum. Similiter & in tali oratione, Socrates, homo: omnis homo, animal: Socrates ergo animal: si certum nō est ex seipso, quodcunque fuerit homo, id esse animal, non est confessa vniuersalis propositio, neque dabimus illam quum argumentatio inferetur. At si, D protinus vt aliquid fuerit homo, sequitur id esse animal, & propterea vera est indubitatè hæc propositio, Omnis homo est animal: simul atque dictum est Socratem esse hominem, simul colligitur ipsum esse animal: adeò vt hanc argumentationem inferre sit satis, Socrates homo, Socrates ergo animal: & superuacanea sit propositio ista, Omnis homo animal. Similibus autem methodis in aliis primis categoricis orationibus vti possumus, ne nūc diutiùs immoremur. Verumenimuero quam vitiosæ sint propter superfluitatem hæ orationes in quibus syllogismorum fundamētum Dialectici ponūt, quantū ad hanc superfluitatē euertitur tota Dialectica:

quum eas orationes quæ vitiosæ sunt propter superfluitatem, ideóque asynacto, à syllogismis qui synactici dicūtur, diiudicare nequeamus. Quòd si nō placet quibusdam orationes constare vnico lemmate. *i. vnica sumptione*, non sunt illi fide digniores quàm Antipater, qui ne huiusmodi quidem orationes reiicit. His igitur de causis indiiudicabilis est oratio ea quæ à Dialecticis synactica nuncupatur. Sed & vera oratio inueniri nequit, & ob ea quæ diximus, & quoniā necessariò debet in verum desinere. nam conclusio quę vera esse dicitur, aut apparens est, aut incerta. Et apparens quidem minimè *esse possis*: nihil enim opus haberet sumptionibus à quibus declararetur, si per seipsam sub sensus nostros caderet, nec ipsamet certè minùs quàm eius sumptiones, appareret. Sin est incerta: quoniam de incertis indiiudicabilis extitit hactenus controuersia, (vt antea docuimus) vnde & incomprehensibilia sunt: incōprehensibilis etiam erit conclusio eius orationis quæ vera esse dicitur. Quòd si hæc sit incomprehensibilis, nequaquam dignoscemus verumne sit quod colligitur, an falsum. Ignorabimus igitur vera sit oratio nécne, inuenirique illa nulla ratione poterit. Vt autem hæc quoque omittamus, oratio quæ per certa colligat incertum, inueniri non potest. Si enim conclusio sequitur consertionem quæ est per ipsius *orationis* sumptiones, at quod sequitur & quod desinit, ad aliquid sunt, & ad præcedens: quæ autem sunt ad aliquid, comprehenduntur alia cum aliis (vt ostendimus) si quidem incerta sit conclusio, incertæ erunt etiam sumptiones: sin certæ fuerint sumptiones, certa erit etiam conclusio, vtpote quæ comprehendatur cum illis, quæ quidem sunt certæ, adeò vt non ampliùs ex manifestis incertum colligatur. Quę quum ita sint, ne ipsam quidem conclusionem sumptiones patefaciunt: quæ aut incerta est, miniméque comprehenditur: aut certò est comperta, nec patefieri necesse habet. Ergo si demonstratio dicitur esse oratio per collectionem (id est synacticè) ex aliquib' quæ omnes fatentur vera, conclusionē patefaciēs incertā: nos autē docuimus nullam esse orationem neq; synacticam, neq; veram, neq; per aliqua certa incertum colligētem, nec quæ patefaciat conclusionem:

A μὴ δυνάμενοι ἡμεῖς διακρίνειν τοὺς παρὰ πλεονασμὸν ἀσυνάκτους λόγους, ἀπὸ τῶν συνακτικῶν καλουμένων συλλογιστικῶν. Εἰ δὲ οὐκ ἀρέσκει τισὶ λόγους μονολημμάτους εἶναι, οὐκ εἰσὶν ἀξιοπιστότεροι Ἀντιπάτρου, ὃς οὐδὲ τοὺς τοιούτους λόγους ἀποδοκιμάζει. διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἀνεπίκριτός ἐστιν ὁ παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς συνακτικὸς καλούμενος λόγος· ἀλλὰ καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος, ἀνεύρετός ἐστι διά τε τὰ προειρημένα, καὶ ἐπεὶ πάντως ὀφείλει
B εἰς ἀληθὲς λήγειν. τὸ γὰρ συμπέρασμα τὸ ἀληθὲς εἶναι λεγόμενον, ἤτοι φαινόμενόν ἐστιν ἢ ἄδηλον. καὶ φαινόμενον μὲν οὐδαμῶς. οὐ γὰρ ἂν δέοιτο τοῦ διὰ τῶν λημμάτων ἐκκαλύπτεσθαι δι' ἑαυτοῦ προσπίπτον, καὶ οὐχ ἧττον τῶν λημμάτων αὐτοῦ φαινόμενον. Εἰ δὲ ἄδηλον, ἐπεὶ περὶ τῶν ἀδήλων ἀνεπικρίτως διαπεφώνηται (καθάπερ ἔμπροσθεν ὑπεμνήσαμεν) διόπερ καὶ ἀκατάληπτά ἐστιν· ἀκατάληπτον ἔσται καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ ἀληθοῦς εἶναι λεγομένου λόγου. Εἰ
C δὲ τοῦτ' ἀκατάληπτόν ἐστιν, οὐ γνωσόμεθα πότερον ἀληθές ἐστι τὸ συναγόμενον ἢ ψεῦδος. ἀγνοήσομεν ἄρα πότερον ἀληθής ἐστιν ὁ λόγος ἢ ψευδής· καὶ ἀνεύρετος ἔσται ὁ ἀληθὴς λόγος. ἵνα δὲ καὶ ταῦτα παρῶμεν, ὁ διὰ προδήλων ἄδηλον συνάγων, ἀνεύρετός ἐστιν. Εἰ γὰρ ἕπεται τῇ διὰ τῶν λημμάτων αὐτοῦ συμπλοκῇ ἡ ἐπιφορά, τὸ δ' ἑπόμενον καὶ τὸ λῆγον, πρός τί ἐστι καὶ πρὸς τὸ ἡγούμενον· τὰ δὲ πρός τι, συγκαταλαμβάνεται ἀλλήλοις (ὡς παρε-
D στήσαμεν) εἰ μὲν ἄδηλόν ἐστι τὸ συμπέρασμα, ἄδηλα ἔσται καὶ τὰ λήμματα. Εἰ δὲ πρόδηλά ἐστι τὰ λήμματα, πρόδηλον ἔσται καὶ τὸ συμπέρασμα, ὥστε συγκαταλαμβανόμενον αὐτοῖς προδήλοις οὖσιν, ὡς μηκέτι ἐκ προδήλων ἄδηλον συνάγεσθαι. διὰ δὲ ταῦτα οὐδὲ ἐκκαλύπτεται ὑπὸ τῶν λημμάτων ἡ ἐπιφορά, ἤτοι ἄδηλος οὖσα, καὶ μὴ καταλαμβανομένη, ἢ πρόδηλος καὶ μὴ δεομένη τοῦ ἐκκαλύψοντος. Εἰ τοίνυν ἡ ἀπόδειξις λό-
E γος εἶναι λέγεται κατὰ συναγωγὴν, τουτέστι συνακτικὸς, διά τινων ὁμολογουμένως ἀληθῶν, ἐπιφορὰν ἐκκαλύπτων ἄδηλον· ὑπεμνήσαμεν δὲ ἡμεῖς ὅτι οὔτε λόγος τίς ἐστιν, οὔτε συνακτικὸς, οὔτε ἀληθὴς, οὔτε διά τινων προδήλων, ἄδηλον συνάγων, οὔτε ἐκκαλυπτικὸς τοῦ συμπεράσματος·
φανερὸν

φανερὸν ἔσται ὅτι ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. καὶ κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐπιβολὴν ἀνύπαρκτον ἢ καὶ ἀνεπινόητον εὑρήσομεν τὴν ἀπόδειξιν· ὁ γὰρ λέγων εἶναι ἀπόδειξιν, ἤτοι γενικὴν τίθησιν ἀπόδειξιν, ἢ εἰδικήν τινα· ἀλλ' οὔτε γενικὴν οὔτε εἰδικὴν ἀπόδειξιν τιθέναι δυνατὸν (ὡς ὑπομνήσομεν) παρὰ δὲ ταύτας ἄλλο τι νοεῖν οὐκ ἐνδέχεται· οὐκ ἄρα δύναταί τις ὡς ὑπάρχουσαν τιθέναι τὴν ἀπόδειξιν. ἡ μὲν οὖν γενικὴ ἀπόδειξις ἀνυπόστατός ἐστι διὰ ταῦτα· ἤτοι ἔχει λήμματά τινα καὶ ἐπιφοράν, ἢ οὐκ ἔχει· καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔχει, οὐδὲ ἀπόδειξίς ἐστιν· εἰ δὲ λήμματά τινα ἔχει, καὶ ἐπιφοράν τινα, ἐπεὶ πᾶν τὸ ἀποδεικνύμενον, ὅτι καὶ ἀποδεικνύον, ἐπὶ μέρους ἐστὶν, εἰδικὴ ἔσται ἀπόδειξις· οὐκ ἄρα ἔστι τις γενικὴ ἀπόδειξις, ἀλλ' οὐδὲ εἰδική. ἤτοι γὰρ τὸ ἐκ τῶν λημμάτων καὶ τῆς ἐπιφορᾶς σύστημα, ἀπόδειξιν ἐροῦσιν, ἢ τὸ σύστημα τῶν λημμάτων μόνον. οὐδέτερον δὲ τούτων ἐστὶν ἀπόδειξις, ὡς παραστήσω, οὐκ ἄρα ἐστὶν εἰδικὴ ἀπόδειξις. τὸ μὲν οὖν σύστημα τὸ ἐκ τῶν λημμάτων καὶ τῆς ἐπιφορᾶς, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις· πρῶτον μὲν ὅτι μέρος τι ἔχουσα ἄδηλον, τουτέστι τὴν ἐπιφοράν, ἄδηλος ἔσται· ὅπερ ἄτοπον. εἰ γὰρ ἄδηλός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις αὕτη, δεήσεται τοῦ ἀποδείξοντος αὐτὴν μᾶλλον ἢ ἑτέρων ἔσται ἀποδεικτική. εἶτα καὶ ἐπεὶ πρός τι φασὶν εἶναι τὴν ἀπόδειξιν, καὶ πρὸς τὴν ἐπιφοράν· τὰ δὲ πρός τι πρὸς ἑτέροις νοεῖται, ὡς αὐτοί φασιν, ἕτερον εἶναι δεῖ τὸ ἀποδεικνύμενον τῆς ἀποδείξεως· εἰ οὖν τὸ συμπέρασμά ἐστι τὸ ἀποδεικνύμενον, οὐ νοηθήσεται ἡ ἀπόδειξις σὺν τῷ συμπεράσματι. καὶ γὰρ ἤτοι συμβάλλεταί τι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν ἑαυτοῦ τὸ συμπέρασμα, ἢ οὐδαμῶς· ἀλλ' εἰ μὲν συμβάλλεται, ἑαυτοῦ ἔσται ἐκκαλυπτικόν· εἰ δὲ οὐ συμβάλλεται, ἀλλὰ περισσεύει, οὐδὲ μέρος τῆς ἀποδείξεως ἔσται· ἐπεὶ κἀκείνην κατὰ παρολκὴν ἐροῦμεν εἶναι μοχθηράν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ σύστημα τῶν λημμάτων μόνον, ἀπόδειξις ἂν εἴη. τίς γὰρ ἂν εἴποι, τὸ οὕτως λεγόμενον, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἢ λόγον εἶναι,

A subsistere non posse demonstrationem perspicuum est. Sed & istis *rationibus illos* aggredientes, inexistentem esse, aut etiam sub intellectum non cadere comperiemus demonstrationem. Nam qui dicit esse demonstrationem, aut illam generalem ponit, aut specialem aliquam. Sed nec generalis nec specialis demonstratio poni queat, (vt docebimus) præter has autem aliud quicquam intellectu percipere non possumus, nemo igitur vt existentem ponere demonstrationem potest. B Ac generalis quidem demonstratio consistere non potest ob hæc *quæ sequuntur*. Aut enim habet sumptiones aliquas & aliquam conclusionẽ, aut non habet. & si quidem non habet, ne demonstratio quidem est. sin sumptiones aliquas habet & conclusionem aliquam, quoniam omne quod demonstratur, itidem & quod demonstrat, particulare est, specialis erit demonstratio. Non est igitur vlla generalis demõstratio. Sed neque specialis vlla est. Aut enim dicent demonstrationem esse coagmentationem ex sumptionibus & conclusione, C aut coagmẽtationem ex sumptionibus solum. Atqui neutrum horum est demonstratio (vt ostendam:) non est igitur specialis demonstratio. Coagmentatio itaque ex sumptionibus & conclusione, non est demonstratio, primùm quidem, quia partem aliquam habens incertam, (videlicet conclusionem) incerta erit. quod absurdum est. Si enim incerta est hæc demonstratio, ipsa indigebit alio eam demõstrante po- D tiùs quàm erit aliorum demonstratoria. Deinde quia dicunt ad aliquid esse demonstrationẽ & ad conclusionem: quæ autem sunt ad aliquid, ad alia intellectu percipiuntur, vt ipsi dicunt: oportet vt id quod demonstratur, à demonstratione diuersum sit. Si igitur conclusio sit id quod demonstratur, nõ comprehendetur intellectu demonstratio cum conclusione. aut enim aliquid adiumenti adfert conclusio ad demonstrationem sui, aut nihil. sed si quid adiuuat, sumpliꝰ erit declaratiua: si nihil adiuuat, sed su- E peruacanea est, ne pars quidem demonstrationis erit: quoniam & illam demõstrationem, propter superfluitatem dicemus esse vitiosam. Sed neque coagmẽtatio sola ex solis sumptionibus, demonstratio fuerit. nam quis concedat, hoc quod ita dicitur, Si dies est, lux est: atqui dies est, lux ergo est: aut orationem esse,

aut sententiam vllo modo efficere? Ergo neq; coagmentatio ex solis sumptionibus, demonstratio est. vnde fit vt ne specialis quidem demõstratio subsistere possit. Quod si neque specialis demonstratio subsistere potest, neque generalis, vltra hæc autem non possumus demonstrationem intellectu percipere, subsistere non potest demonstratio. Verùm ex his quoque insubsistẽtia demonstrationis doceri potest. Si enim est demonstratio, aut apparens *ipsa aliud itidem* apparens patefacit, aut incerta incertum, aut incerta apparens, aut apparens incertum. at demonstratio nulla intellectu percipi potest quæ ad vllum horum patefaciendum valeat. Est ergo huiusmodi quæ sub intelligentiam non cadat. Nam si apparens ipsa id quod apparens est, patefacit, quod patefacit vnà apparens erit & incertum. apparens quidem, quoniam tale esse suppositum est: incertum autem, quia patefactione eget, & non ex seipso sub sensum nobis apertè cadit: sin incerta incertum *patefacere dicatur*, ipsa egebit alio à quo patefiat, & ad aliorum patefactionem nõ valebit. quod à demonstrationis notione prorsus alienum est. Propterea neq; incerta manifesti potest esse demonstratio, neque manifesta incerti. quia enim est ad aliquid, quæ autẽ ad aliquid sunt, alia cum aliis comprehendũtur, si comprehẽdatur vnà cum manifesta demonstratione id quod dicitur demonstrari, erit idipsum manifestum: adeò vt retorqueatur oratio, & non comperiatur ipsa incerta manifesti esse demonstratiua. Si ergo neque apparens apparentis est demonstratio, neque incerta incerti, nec incerta manifesti, nec manifesta incerti: præter hæc autẽ nihil esse dicunt: nihil esse demonstrationem dicendum est. His & illud addendum est. Controuersiæ sunt de demonstratione. alij enim ne esse quidem ipsam dicunt, (vt ij qui nihil omnino esse dicunt) alij esse, vt bona pars Dogmaticorum. Nos autem nihilo magis esse ipsam quàm non esse dicimus. Præterea demonstratio contineat dogma necesse est: at omne dogma controuersum est: itaque de omni demonstratione esse cõtrouersiam necesse est. Si enim (verbi gratia) quando pro confessa & indubitata habetur demonstratio qua demonstratur esse vacuum, vnà etiam vacuum esse pro confesso habetur:

A ἢ διάνοιαν ὅλως ἀπαρτίζειν; οὐκ ἄρα οὐδὲ τὸ σύστημα τῶν λημμάτων μόνον ἀπόδειξίς ἐστιν. οὐδὲ ἡ εἰδικὴ ἄρα ἀπόδειξις ὑπόστασιν ἔχει. εἰ δὲ μήτε ἡ εἰδικὴ ἀπόδειξις ὑφέστηκε, μηδὲ ἡ γενική· παρὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἐννοεῖν ἀπόδειξιν, ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. ἔτι ἐκ τούτων τὸ ἀνυπόστατον τῆς ἀποδείξεως ἔνεστιν ὑπομιμνήσκειν. εἰ γάρ ἐστιν ἀπόδειξις, ἤτοι φαινομένη φαινομένου ἐστὶν ἐκκαλυπτική, ἢ ἄδηλος ἀδήλου, ἢ ἄδηλος φαινομένου,

B ἢ φαινομένη ἀδήλου. οὐδενὸς δὲ τούτων ἐκκαλυπτικὴ δύναται ἐπινοεῖσθαι· ἀνεπινόητος ἄρα ἐστίν. εἰ μὲν γὰρ φαινομένη φαινομένου ἐκκαλυπτική ἐστιν, ἔσται τὸ ἐκκαλυπτόμενον, ἅμα φαινόμενόν τε καὶ ἄδηλον· φαινόμενον μὲν, ἐπεὶ τοιοῦτον εἶναι ὑπετέθη· ἄδηλον δὲ, ἐπεὶ δεῖται τοῦ ἐκκαλύψοντος, καὶ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ὑποπίπτει ἡμῖν σαφῶς. εἰ δὲ ἄδηλος ἀδήλου, αὕτη δεηθήσεται τοῦ ἐκκαλύψαντος αὐτήν· καὶ οὐκ ἔσται ἐκκαλυπτικὴ ἑτέρων, ὅπερ ἀφέστηκε

C τῆς ἐννοίας τῆς ἀποδείξεως. διὰ δὲ ταῦτα οὐδὲ ἄδηλος προδήλου δύναται εἶναι ἀπόδειξις· ἀλλ' οὐδὲ πρόδηλος ἀδήλου. ἐπεὶ γὰρ πρός τι ἐστί· τὰ δὲ πρός τι, ἀλλήλοις συγκαταλαμβάνεται, συγκαταλαμβανόμενον τῇ προδήλῳ ἀποδείξει τὸ ἀποδείκνυσθαι λεγόμενον, πρόδηλον ἔσται· ὡς περιτρέπεσθαι τὸν λόγον, καὶ μὴ εὑρίσκεσθαι πρόδηλον αὐτὴν ἀδήλου ἀπόδειξιν. εἰ οὖν μήτε φαινομένη φαινομένου ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις, μήτε ἄδηλος ἀδήλου, μήτε

D ἄδηλος προδήλου, μήτε πρόδηλος ἀδήλου, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν εἶναι λέγουσιν, λεκτέον μηδὲν εἶναι τὴν ἀπόδειξιν. πρὸς τούτοις κἀκεῖνο λεκτέον· διαπεφώνηται περὶ τῆς ἀποδείξεως. οἱ μὲν γὰρ μηδὲ εἶναι λέγουσιν αὐτὴν, ὡς οἱ μηδὲν ὅλως εἶναι φάσκοντες. οἱ δὲ εἶναι, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν Δογματικῶν· ἡμεῖς δὲ μὴ μᾶλλον εἶναι αὐτὴν ἢ μὴ εἶναι φαμέν. καὶ ἄλλως ἡ ἀπόδειξις δόγμα πάντως περιέχει· περὶ παντὸς δὲ δόγματος διαπεφωνήκασιν· ὥστε περὶ

E πάσης ἀποδείξεως ἀνάγκη εἶναι διαφωνίαν. εἰ γὰρ τῆς ἀποδείξεως, τοῦ εἶναι κενὸν (λόγου εἵνεκεν) ὁμολογουμένης, καὶ τὸ εἶναι κενὸν συνομολογεῖται·

δῆλον

δῆλον ὅτι οἱ ἀμφισβητοῦντες περὶ τοῦ εἶναι κενόν, καὶ περὶ τῆς ἀποδείξεως αὐτοῦ ἀμφισβητήσουσι· καὶ περὶ τῶν λοιπῶν δογμάτων, ὧν εἰσὶν αἱ ἀποδείξεις, ὁ αὐτὸς λόγος. πᾶσα τοίνυν ἀπόδειξις ἀμφισβητεῖται, καὶ ἐν διαφωνίᾳ ἐστίν. ἐπεὶ οὖν ἄδηλός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις διὰ τὴν διαφωνίαν τὴν περὶ αὐτῆς (τὰ γὰρ διάφωνα, καθὸ διαπεφώνηται, ἄδηλά ἐστιν) οὐκ ἔστιν ἐξ ἑαυτῆς πρόδηλος· ἀλλ' ἐξ ἀποδείξεως ὀφείλει ἡμῖν συνίστασθαι. ἡ οὖν ἀπόδειξις δι' ἧς κατασκευάζεται ἡ ἀπόδειξις, ὁμολογουμένη μὲν καὶ πρόδηλος οὐκ ἔσται (ζητοῦμεν γὰρ νῦν εἰ ἔστιν ἀπόδειξις ὅλως) διαφωνουμένη δὲ καὶ ἄδηλος οὖσα δεήσεται ἀποδείξεως ἄλλης, κἀκείνη ἄλλης, καὶ μέχρις ἀπείρου· ἀδύνατον δὲ ἄπειρα ἀποδεῖξαι· ἀδύνατον ἄρα παραστῆσαι ὅτι ἐστὶν ἀπόδειξις. ἀλλ' οὐδὲ διὰ σημείου δύναται ἐκκαλύπτεσθαι. ζητουμένου γὰρ τοῦ εἰ ἔστι σημεῖον, καὶ ἀποδείξεως τοῦ σημείου δεομένου πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὕπαρξιν, ὁ διαλλήλων εὑρίσκεται τρόπος· τῆς μὲν ἀποδείξεως, σημείου δεομένης· τοῦ δὲ σημείου, πάλιν ἀποδείξεως· ὅπερ ἄτοπον. διὰ δὲ ταῦτα, οὐδὲ ἐπικρῖναι δυνατόν ἐστι περὶ τῆς ἀποδείξεως διαφωνίαν· ἐπεὶ χρῄζει μὲν κριτηρίου ἡ ἐπίκρισις. ζητήσεως δὲ οὔσης, περὶ τοῦ εἰ ἔστι κριτήριον, ὡς παρεστήσαμεν· καὶ διὰ τοῦτο, ἀποδείξεως τοῦ κριτηρίου δεομένου, τῆς δεικνυούσης ὅτι ἐστι τὸ κριτήριον, ὁ διάλληλος τρόπος τῆς ἀπορίας εὑρίσκεται πάλιν. εἰ οὖν μήτε δι' ἀποδείξεως, μήτε διὰ σημείου, μήτε διὰ κριτηρίου ἔστιν ὑπομνῆσαι ὅτι ἐστὶ ἀπόδειξις, ἀλλ' οὐδὲ ἐξ αὐτῆς πρόδηλός ἐστιν, ὡς παρεστήσαμεν, ἀκατάληπτον ἔσται εἰ ἔστιν ἀπόδειξις· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀνύπαρκτος ἔσται ἡ ἀπόδειξις. νοεῖται μὲν γὰρ σὺν τῷ ἀποδεικνύναι· ἀποδεικνύναι δ' οὐκ ἂν δύναιτο μὴ καταλαμβανομένη. διόπερ οὐδὲ ἀπόδειξις ἔσται. ταῦτα μὲν ὡς ἐν ὑποτυπώσει καὶ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν ἀρκέσει λελέχθαι. οἱ δὲ Δογματικοὶ τἀναντίον κατασκευάζοντες φασιν, ὅτι ἤτοι ἀποδεικτικοί εἰσιν οἱ κατὰ τῆς ἀποδείξεως ἠρωτημένοι λόγοι, ἢ οὐκ ἀποδεικτικοί. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἀποδεικτικοί, οὐ δύναται δεικνύναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ ἀπόδειξις. εἰ δ' ἀποδεικτικοί εἰσιν αὐτοὶ

A nempe etiam qui dubitāt an ſit vacuum, etiam de illius demonſtratione dubitabunt. eademque eſt in aliis dogmatibus, quorum ſunt demõſtrationes, ratio. Omnis igitur demonſtratio in dubium reuocatur & controuerſa eſt. Quoniam itaque incerta eſt demonſtratio propter controuerſiam quæ de ea eſt: (quæ enim controuerſa ſunt, quatenus in controuerſia poſita ſunt, ſunt incerta) non eſt ex ſeipſa cuiq. is, ſed ex demonſtratione nobis debet aſtrui. at verò demon-
B ſtratio qua aſtruitur demonſtratio, indubitata & euidens non erit. (nunc enim quærimus an vllo modo ſit demonſtratio) at ſi controuerſa ſit & incerta; alia demonſtratione egebit, & hæc rurſus alia, atque ita in infinitum vſque. at impoſſibile eſt infinita oſtēdere. Impoſſibile eſt igitur oſtendere eſſe demonſtrationem. Sed ne per ſignum quidem patefieri poteſt. quum enim quæratur an ſit ſignum, & ſignum egeat demonſtratione, ad ſui exiſtentiam *aſtruendam*, comperitur eſſe modus diallelus, quum
C demõſtratio ſigno egeat, ſignum autem demonſtratione: quod abſurdū eſt. Propterea ne diiudicari quidem poteſt cõtrouerſia quę de ſigno eſt, quia eget quidē diiudicatorio ipſa diiudicatio: quum autē ambigatur an ſit diiudicatorium, (vt oſtendimus) & propterea diiudicatorium indigeat demonſtratione quæ oſtendat eſſe diiudicatorium: rurſus diallelus modus dubitationis comperitur. Si igitur neque per demonſtrationem, neque per ſignum, neque per cri-
D terium, *id eſt, diiudicatorium*, doceri poteſt eſſe demonſtrationem, ſed neque ex ſeipſa patet (vt oſtendimus) incomprehenſibile erit an ſit demõſtratio, & propterea inexiſtens etiam erit demonſtratio. Intelligentia enim percepta eſt vnà cum hoc vt demonſtret, demonſtrare autem non poſſit non comprehenſa. ideò nec demonſtratio erit. Hæc quidem, vt in hypotypoſi, etiam aduerſus demonſtrationem dixiſſe ſatis fuerit. At Dogmatici contraria his aſtruentes, dicunt, Aut demonſtratiuæ ſunt
E orationes aduerſus demonſtrationem propoſitæ, aut non demonſtratiuæ: & ſi quidem non demonſtratiuæ, non poſſunt oſtendere non eſſe demonſtrationem. ſin demonſtratiuæ,

illi met ipsi subsistentiam demonstrationis (si retorqueantur in illos sua verba) inducunt. Vnde & talem proponunt orationē, Si est demonstratio, est demonstratio: si non est demonstratio, est demonstratio. Atqui aut est demonstratio, aut non est demonstratio. Est igitur demonstratio. Proponunt autem ex eadem vi & hanc orationem, Quod consequitur opposita, non solùm verum est, sed etiam necessarium: at qui opposita sunt hæc inter se, Est demonstratio, non est demonstratio: ex quorum vtroque sequitur esse demonstrationem. est igitur demonstratio. Sed enim his contradici potest. Verbi gratia, si ita dicamus, Quandoquidem non existimamus orationem aliquam esse demonstratiuam, ne eas quidem orationes quæ sunt aduersus demonstrationem, necessariò dicimus esse demonstratiuas, sed videri nobis verisimiles. Verisimiles autem necesse non habent vt sint demonstratiuę. Quòd si demonstratiuę quoq; sint (quod non affirmamus) necessariò etiam veræ. Veræ autem orationes sunt per vera verum colligentes: itaque vera est earum conclusio: Atqui ea erat huiusmodi, Non est ergo demonstratio. Itaque retorquendo in illos sua verba, non est demonstratio. Præterea fieri potest vt quemadmodum purgatiua medicamēta seipsa expellunt vnà cum materiis in corpore consistentibus, sic etiam orationes istæ vnà cum illis quæ dicuntur esse demonstratiuæ, seipsas excludant. Hoc enim non est absurdum. Nam & hæc vox, Nihil est verum, non solùm reliqua omnia tollit, sed seipsam quoq; vnà cum aliis euertit. Et hæc oratio, Si est demonstratio, est demonstratio: si non est demōstratio, est demonstratio. Atqui aut est, aut nō est: est ergo: potest etiam multis modis ostēdi ἀσύνακτος. sed in pręsentia hoc epicheremate contenti erimus. Si vitiosum non est hoc connexum, Si est demōstratio, est demonstratio: oportet oppositum desinentis in eo, nempe hoc, Non est demonstratio, aduersari illi, Est demonstratio. illud enim est connexi præcedens. Atqui impossibile est secundùm ipsos connexum vitio carere ex aduęrsantibus propositionibus constans. Nam connexum promittit si sit quod in ipso præcedit,

A ἤτοι τὴν ὑπόστασιν τῆς ἀποδείξεως ἐκ περιτροπῆς εἰσάγουσιν. ὅθεν καὶ τοιοῦτον συνερωτῶσι λόγον· εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις· εἰ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις. ἤτοι δὲ ἔστιν ἀπόδειξις, ἢ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις. ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, καὶ τοῦτον ἐρωτῶσι τὸν λόγον· τὸ τοῖς ἀντικειμένοις ἑπόμενον, οὐ μόνον ἀληθές ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον. ἀντίκειται δὲ ταῦτα ἀλλήλοις, ἔστιν ἀπόδειξις, οὐκ ἔστιν ἀπό-

B δειξις· ὧν ἑκατέρῳ ἀκολουθεῖ τὸ εἶναι ἀπόδειξιν· ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις. ἔνεστι μὲν οὖν πρὸς ταῦτα ἀντιλέγειν, οἷον γοῦν, ἐπεὶ μὴ νομίζομεν τινὰ λόγον εἶναι ἀποδεικτικὸν, καὶ οὐδὲ τοὺς κατὰ τῆς ἀποδείξεως λόγους, οὐ πάντως φαμὲν ἀποδεικτικοὺς εἶναι, ἀλλὰ φαίνεσθαι ἡμῖν πιθανούς· οἱ δὲ πιθανοὶ, οὐκ ἐξ ἀνάγκης εἰσὶν ἀποδεικτικοί. εἰ δὲ ἄρα καὶ ἀποδεικτικοί εἰσιν (ὅπερ οὐ διαβεβαιούμεθα) πάντως καὶ ἀληθεῖς. ἀληθεῖς

C δέ εἰσι λόγοι, οἱ δι' ἀληθῶν ἀληθὲς συνάγοντες· οὐκοῦν ἀληθής ἐστιν αὐτῶν ἡ ἐπιφορά. ἦν δέ γε αὕτη, οὐκ ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις, ἄρα ἐστὶ τὸ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἐκ περιτροπῆς. δύνανται δὲ οἱ λόγοι καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα ταῖς ἐν τῷ σώματι ὑποκειμέναις ὕλαις ἑαυτὰ συνεξάγει, οὕτω καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις λόγοις τοῖς ἀποδεικτικοῖς εἶναι λεγομένοις, καὶ ἑαυτοὺς συμπεριγράφειν, τοῦτο γὰρ οὐκ ἔστιν ἀπεμφαῖνον. ἐπεὶ

D καὶ ἡ φωνὴ αὕτη ἡ, οὐδέν ἐστιν ἀληθὲς, οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἕκαστον ἀναιρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν ἐκείνοις συμπεριτρέπει. ὅ, τε λόγος οὗτος δύναται δείκνυσθαι ἀσύνακτος· εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις· εἰ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις. ἤτοι δέ ἐστιν ἢ οὐκ ἔστιν· ἔστιν ἄρα· καὶ διὰ πλειόνων μέν. ὡς δὲ πρὸς τὸ παρὸν, ἀρκούντως διὰ τοῦδε τοῦ ἐπιχειρήματος, εἰ ὑγιές ἐστι τὸ συνημμένον τοῦτο· εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις· δεῖ τὸ

E ἀντικείμενον τοῦ ἐν αὐτῷ λήγοντος, τουτέστι τὸ, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, μάχεσθαι τῷ, ἔστιν ἀπόδειξις. τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ συνημμένου τὸ ἡγούμενον. ἀδύνατον δέ ἐστι κατ' αὐτοὺς, συνημμένον ὑγιὲς εἶναι, ἐκ μαχομένων ἀξιωμάτων συνεστώς. τὸ μὲν γὰρ συνημμένον ἐπαγγέλλεται, ὄντος τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμένου,

εἶναι καὶ

εἶναι καὶ τὸ λῆγον· τὰ δὲ μαχόμενα, τοὐναντίον, ὄντος τοῦ ἑτέρου αὐτῶν ὁποτερουοῦν ποτε, ἀδύνατον εἶναι τὸ λοιπὸν ὑπάρχειν. οὕτως ἄρα ὑγιοῦς τοῦδε τοῦ συνημμένου, Εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, οὐ δύναται ὑγιὲς εἶναι τό γε τὸ συνημμένον, Εἰ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις. πάλιν δ' αὖ συγχωρησάντων ἡμῶν καθ' ὑπόθεσιν, ὑγιὲς εἶναι τόδε τὸ συνημμένον, Εἰ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, δύναται συνυπάρχειν τὸ, Εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, τῷ, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. Εἰ δὲ δύναται αὐτῷ συνυπάρχειν, οὐ μάχεται αὐτῷ. ἐν ἄρα τῷ, Εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, συνημμένῳ, οὐ μάχεται τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐν αὐτῷ λήγοντος, τῷ ἐν αὐτῷ ἡγουμένῳ. ὥστε οὐκ ἔσται ὑγιές. πάλιν τοῦδε τοῦ συνημμένου, ἐκείνου κατὰ συγχώρησιν ὡς ὑγιοῦς τιθεμένου, μὴ μαχομένου δὲ τοῦ, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, τῷ, ἔστιν ἀπόδειξις, οὐδὲ τὸ διεζευγμένον ὑγιὲς ἔσται τὸ, ἤτοι ἔστιν ἀπόδειξις, ἢ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. τὸ γὰρ ὑγιὲς διεζευγμένον, ἐπαγγέλλεται ἓν τῶν ἐν αὐτῷ, ὑγιὲς εἶναι. τὸ δὲ λοιπὸν ἢ τὰ λοιπά, ψεῦδος ἢ ψευδῆ, μετὰ μάχης. ἢ, Εἴπερ ὑγιές ἐστι τὸ διεζευγμένον, πάλιν φαῦλον εὑρίσκεται τὸ, Εἰ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, συνημμένον ἐκ μαχομένων συνεστώς. οὐκοῦν ἀσύμφωνά τε ἐστὶ καὶ ἀλλήλων ἀναιρετικὰ τὰ ἐν τῷ λόγῳ τῷ προειρημένῳ λήμματα· διόπερ οὐκ ἔστιν ὑγιὴς ὁ λόγος. ἀλλ' οὐδὲ ὅτι ἀκολουθεῖ τι τοῖς ἀντικειμένοις, δύνανται δεικνύναι, μὴ ἔχοντες κριτήριον ἀκολουθίας, ὡς ἐπελογισάμεθα. ταῦτα δὲ ἐκ περιουσίας λέγομεν. Εἰ γὰρ πιθανοὶ μέν εἰσιν οἱ ὑπὲρ τῆς ἀποδείξεως λόγοι (ἔστωσαν γάρ) πιθαναὶ δὲ καὶ αἱ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν λεγόμεναι ἐπιχειρήσεις, ἐπέχειν ἀνάγκη καὶ περὶ τῆς ἀποδείξεως μὴ μᾶλλον εἶναι ἀπόδειξιν ἢ μὴ εἶναι λέγοντας.

Περὶ συλλογισμῶν.

Κεφ. ιδ'.

ΔΙΟ καὶ περὶ τῶν θρυλλουμένων συλλογισμῶν ἴσως περιττόν ἐστιν διεξιέναι· τοῦτο μὲν, συμπεριτρεπομένων αὐτῶν τῇ ὑπάρξει τῆς ἀποδείξεως (δῆλον

A esse etiam desinens: at in repugnantibus, contrà: vtrumlibet ipsorum fuerit, fieri non potest vt alterum sit. Ergo si verum est hoc connexum, Si est demõstratio, est demonstratio, non potest verum esse illud, Si non est demonstratio, est demonstratio. Veruntamen vt rursus concedamus, per suppositionem, verum esse hoc connexum, Si non est demonstratio, est demonstratio: potest coexistere hoc, Si est demonstratio, cum illo, Non est demõstratio. quòd si potest ipsi coexistere, cum eo non pugnat. B Itaque in hoc connexo, Si est demonstratio, est demonstratio, non pugnat oppositum desinentis in ipsó cum eo quod in ipso præcedit. Igitur non erit verum. Rursus hoc connexum, quum illud per concessionem tanquam verum ponatur, non pugnet autem hoc, Non est demonstratio, illi, Est demonstratio: ne disiunctum quidem bonum erit, hoc videlicet, Aut est demonstratio, aut non est demonstratio. Nam bonum disiunctum promittit vnum eorum quę in ipso C sunt, esse verum. Reliquum autem aut reliqua, falsum, aut falsa, nõ sine pugna. Aut si bonum est disiunctum, rursum vitiosum comperitur esse illud, Si non est demonstratio, est demonstratio, connexum ex pugnantibus constans. Quamobrem inter se dissentiunt mutuóque se euertunt supradictæ orationis sumptiones. Non est ergo vera illa oratio. Sed ne illud quidem ostendere possunt, aliquid consequi opposita, quum non habeant diiudicatorium consecutionis, vt ratio- D cinati sumus. Verumenimuerò hæc ex abundanti dicimus. Nam si verisimilia sunt ea quæ pro demonstratione dicuntur (nam talia sint per nos licet) verisimilia itidem argumenta, quæ aduersus demonstrationem afferuntur: etiam de demonstratione nos assensum retinere necesse est, adeò vt non potiùs esse demonstrationem quàm non esse dicamus.

De Syllogismis.

E

Cap. XIIII.

QVAMOBREM de Syllogismis sermone illorum passim celebratis videri possit superuacuum disserere, partim quòd vnà cum demonstrationis existentia euertantur ipsi: (perspicuum

eſt enim, illa non exiſtente, ne demonſtratiuæ quidem orationi locum ſupereſſe) partim etiam quòd ad eorum refutationem ea quæ a nobis iam dicta ſunt valere poſſint, quum de ſuperfluitate diſputantes, viam quandam & methodum tradebamus per quam omnes demonſtratiuas orationes Stoicorum & Peripateticorum eſſe aſynactæ oſtendi poteſt. Peculiarem tamen de iis diſputationem, tanquam auctarium iis addere fortaſſe nihil nocuerit, præſertim quum ſibi in illis maximè placeant. Quum autem multa afferri poſſint ad docendum eos ſubſiſtere non poſſe: tamen pro eo quod nobis inſtituta hypotypoſis requirit, hac methodo aduerſus eos vti ſufficiet. Dicam autem nũc quoque de indemonſtrabilibus. his enim ſublatis etiam reliquæ omnes orationes corruunt, quippe quæ per illas demonſtrẽtur eſſe ſynacticę. Hęc ergo propoſitio, Omnis homo eſt animal, ex particularibus illatiuè cõfirmatur. nam ex eo quòd Socrates, qui homo eſt, animal etiã ſit, Plato itidẽ & Dion, & vnuſquiſque particularium, videtur eſſe poſſibile confirmare, omnem hominẽ eſſe animal. nam ſi vel vnum particulare cõtrarium aliis comperiatur, nõ eſt vera vniuerſalis propoſitio. Exẽpli gratia, Quoniam maxima pars animalium inferiorẽ maxillam mouet, ſolus autem crocodilus ſuperiorem: vera hæc propoſitio non fuerit, Omnia animantia inferiorẽ maxillam mouent. Quum igitur dicunt, Omnis homo eſt animal, Socrates eſt homo, Socrates igitur animal: ex hac vniuerſali propoſitione, Omnis homo eſt animal, particularẽ hanc propoſitionem colligere volentes, Socrates igitur animal: quæ quidẽ cõfirmatiua eſt vniuerſalis propoſitionis, ſecũdùm modum epagogicũ (*i. illatiuũ*) vt docuimus: in diallelam incidunt orationem, vniuerſalem quidem propoſitionem per vnamquanque particularium, particularẽ autem ex vniuerſali ſyllogiſticè inferre volentes. Itidẽ autẽ & in hac oratione, Socrates homo, nullus autẽ homo quadrupes, Socrates igitur non eſt quadrupes: hanc quidẽ propoſitionẽ, Nullus homo quadrupes, ex particularibus epagogicè volentes confirmare, vnãquamque autem particulariũ ex illa, Nullus homo quadrupes, ſyllogiſticè colligere volẽtes, in hęſitationẽ quę eſt per diallelum modũ,

A γὰρ ὅλης ἐκείνης μὴ οὔσης, οὐδὲ ἀποδεικτικὸς λόγος χώραν ἔχει) τοῦτο δὲ καὶ δυνάμει διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν λελεγμένων, ἀντειρηκότων ἡμῖν πρὸς αὐτοὺς, ὅτε περὶ τῆς παρολκῆς διαλεγόμενοι, μέθοδόν τινα ἐλέγχου, δι' ἧς ἐνδέχεται δεικνύναι ὅτι πάντες οἱ ἀποδεικτικοὶ λόγοι τῶν τε Στωικῶν καὶ τῶν Περιπατητικῶν ἀσύνακτοι τυγχάνουσιν ὄντες. ἐξ ἐπιμέτρου δὲ οὐ χεῖρον ἴσως καὶ ἰδίᾳ περὶ αὐτῶν διαλαβεῖν, ἐπεὶ μάλιστα ἐπ' αὐτοῖς μέγα B φρονοῦσι. πολλὰ μὲν οὖν ἔστι λέγειν, τὸ ἀνύπαρκτον αὐτῶν ὑπομιμνήσκοντας· ὡς ἐν ὑποτυπώσει δὲ, ἀρκεῖ τῇδε τῇ μεθόδῳ χρῆσθαι κατ' αὐτῶν. λέξω δὲ καὶ νῦν περὶ τῶν ἀναποδείκτων. τούτων γὰρ ἀναιρουμένων καὶ οἱ λοιποὶ σύμπαντες λόγοι διατρέπονται, τὴν ἀπόδειξιν τοῦ συνάγειν ἀπ' αὐτῶν ἔχοντες. ἡ πρότασις τοίνυν αὕτη, πᾶς ἄνθρωπος ζῷον, ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἐπαγωγικῶς βεβαιοῦται. ἐκ γὰρ τοῦ Σωκράτην ἄνθρωπον ὄντα C καὶ ζῷον εἶναι, καὶ Πλάτωνα ὁμοίως, καὶ Δίωνα, καὶ ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος, δυνατὸν εἶναι δοκεῖ διαβεβαιοῦσθαι καὶ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ζῷόν ἐστιν. ὡς εἰ κἂν ἕν τι τῶν κατὰ μέρος, ἐναντιούμενον φαίνοιτο τοῖς ἄλλοις, οὐκ ἔστιν ὑγιὴς ἡ καθόλου πρότασις. οἷον, ἐπεὶ τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζῴων τὴν κάτω γένυν κινεῖ, μόνος δὲ ὁ κροκόδειλος τὴν ἄνω, οὐκ ἔστιν ἀληθὴς ἡ, πᾶν ζῷον τὴν κάτω γένυν κινεῖ, πρότασις. ὅταν οὖν λέγωσι, πᾶς ἄνθρωπος ζῷον, Σωκράτης D δὲ ἄνθρωπος, Σωκράτης ἄρα ζῷον· ἐκ τῆς καθόλου προτάσεως τῆς, πᾶς ἄνθρωπος ζῷον, τὴν κατὰ μέρος πρότασιν συνάγειν βουλόμενοι, τὴν, Σωκράτης ἄρα ζῷον· ἣ δὴ βεβαιωτικὴ τῆς καθολικῆς προτάσεώς ἐστι, κατὰ τὸν ἐπαγωγικὸν τρόπον, ὡς ὑπεμνήσαμεν, εἰς τὸν διάλληλον ἐμπίπτουσι λόγον, τὴν μὲν καθολικὴν πρότασιν δι' ἑκάστης τῶν κατὰ μέρος, ἐκ τῆς καθολικῆς συλλογιστικῶς. παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τοιούτου λόγου, Σωκράτης ἄνθρωπος, οὐδεὶς δὲ E ἄνθρωπος τετράπους, Σωκράτης ἄρα οὐκ ἔστι τετράπους· τὴν μὲν, οὐδεὶς ἄνθρωπος τετράπους, πρότασιν ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἐπαγωγικῶς βουλόμενοι βεβαιοῦν, ἑκάστην δὲ τῶν κατὰ μέρος ἐκ ταύτης, οὐδεὶς ἄνθρωπος τετράπους, συλλογίζεσθαι θέλοντες, τῇ κατὰ τὸν διάλληλον ἀπορίᾳ περιπί-

περιπίπτουσιν. ὁμοίως δὲ ἐφοδευτέον καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν παρὰ τοῖς Περιπατητικοῖς λεγομένων ἀναποδείκτων. ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιούτους, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· τό τε γὰρ, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι, συνακτικόν ἐστιν, ὥς φασι, τοῦ, φῶς ἐστι. τό τε, φῶς ἐστι, μετὰ τοῦ, ἡμέρα ἐστί, βεβαιωτικόν ἐστι τοῦ, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν. οὐ γὰρ ἂν ὑγιὲς ἐνομίσθη τὸ προειρημένον συνημμένον εἶναι, εἰ μὴ πρότερον τεθεώρητο συνυπάρχον ἀεὶ, τὸ, φῶς ἐστι, τῷ, ἡμέρα ἐστιν. εἰ οὖν δεῖ προκατειληφέναι, ὅτι ἡμέρας οὔσης, πάντως ἐστὶ καὶ B φῶς· εἰς τὸ συνθεῖναι τὸ εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι, συνημμένον, ἐκ τούτου συνάγεται τὸ, ὅτι ἡμέρας οὔσης, φῶς εἶναι· τὴν μὲν συνύπαρξιν τοῦ, ἡμέραν εἶναι, καὶ τοῦ, φῶς εἶναι, συνάγοντος τοῦ, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι, συνημμένου· (ὅσον ἐπὶ τῷ προκειμένῳ ἀναποδείκτῳ) τὸ δὲ συνημμένον τῆς συνυπάρξεως τῶν προειρημένων βεβαιούσης. κἀνταῦθα ὁ διάλληλος τρόπος τῆς ἀπορίας ἀνατρέπει τὴν ὑπόστασιν τοῦ λόγου. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τοιούτου λόγου. εἰ ἡμέρα C ἐστί, φῶς ἐστιν· οὐχὶ δὲ φῶς ἐστι, οὐκ ἄρα ἡμέρα ἐστιν. ἐκ μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἄνευ φωτὸς ἡμέραν θεωρεῖσθαι, ὑγιὲς ἂν εἶναι νομισθείη τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι, συνημμένον. ὡς εἴγε (καθ' ὑπόθεσιν) ἡμέρα μὲν φανείη ποτὲ, φῶς δὲ μὴ, ψεῦδος ἂν λεχθείη τὸ συνημμένον εἶναι· ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ προειρημένῳ ἀναποδείκτῳ, τὸ, μὴ εἶναι ἡμέραν, φωτὸς μὴ ὄντος, διὰ τοῦ, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι, συνάγεται. ὥστε ἑκάτερον αὐτῶν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ βεβαίωσιν χρῄζειν τοῦ, τὸ ἕτε- D ρον βεβαίως εἰλῆφθαι, ἵνα δι' αὐτοῦ πιστὸν γένηται, κατὰ τὸν διάλληλον τρόπον. ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι ἀλλήλοις συνυπάρχειν τινὰ, οἷον, ἡμέραν, εἰ τύχοι, καὶ νύκτα. τό, τε ἀποφατικὸν τῆς συμπλοκῆς, τὸ, οὐχ ἡμέρα ἐστὶ, καὶ νύξ ἐστι, καὶ τὸ διεζευγμένον, τὸ, ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν ἢ νύξ ἐστιν, ὑγιῆ νομίζοιτο ἂν εἶναι. ἀλλὰ τὸ μὴ συνυπάρχειν αὐτὰ, βεβαιοῦσθαι νομίζουσι διά τε τοῦ ἀποφατικοῦ τῆς συμπλοκῆς, καὶ τοῦ διεζευγμένου, λέγοντες, οὐχὶ ἡμέ- E ρα ἐστὶ, καὶ νύξ ἐστιν· ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστιν, οὐκ ἄρα ἡμέρα ἐστίν· ἤτοι ἡμέρα ἐστὶν, ἢ νύξ ἐστιν· ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστιν, οὐκ ἄρα ἡμέρα ἐστὶν, ἢ, οὐχὶ δὲ νύξ ἐστιν, ἡμέρα ἄρα ἐστίν. ὅθεν ἡμεῖς πάλιν ἐπιλογιζόμεθα, ὅτι εἰ μὲν πρὸς

A incidunt. Simili autem cum examine percurrere oportet etiam reliquas orationes quæ apud Peripateticos vocantur indemonstrabiles: sed & eas etiam quæ sunt huiusmodi, Si dies est, lux est: Nam & hoc, Si dies est, lux est, aiunt esse synacticum (*id est, collectiuum*) illius, Lux est: rursumque hoc, Lux est, cum altero, Dies est, confirmatiuum illius esse, Si dies est, lux est. Non enim hoc supradictum connexum existimatum fuisset esse verum, nisi priùs perspectum fuisset coëxistere semper, Lux est, cum illo, B Dies est. Si igitur oportet antè comprehendisse, quum dies est, necessario esse etiam lucem, ad componendum hoc connexum, Si dies est, lux est: hinc infertur, in his, quum dies est, lucem esse: quum illud quidem connexum, Si dies est, lux est (quantum ad præsentem attinet indemonstrabilem orationem) coëxistentiam colligat huius, Diem esse, & illius, Lucem esse: vicissim autem existentiam eorum quæ dicta sunt, confirmet ipsum connexum: hic quoque C diallelum modum, per quem hærere coguntur, orationis subsistentiam euertere. Idem dicendum est & de hac oratione, Si dies est, lux est: atqui lux non est, non igitur dies est. Nam ex eo quòd absque luce dies non possit spectari, verum esse hoc connexũ existimabitur, Si dies est, lux est. nam si (vt hoc supponamus) dies conspiceretur aliquando, lux non item: falsum diceretur esse illud connexum. Quantum autem attinet ad eam quam diximus indemonstrabilem *orationem*, Non esse diem, quando D lux non est, colligitur per hoc, Si dies est, lux est. adeò vt eorum vtrunque ad sui confirmationem opus altero habeat iam cum confirmatione sumpto, vt per ipsum fidem impetret, per diallelum modum. Itidem etiam ex eo quòd aliqua sint quorum alterum cum altero coëxistere non possit, vt dies & nox: & hæc negatiua consertionis, Non dies est, & nox est: & hoc disiunctum, Aut dies est, aut nox est, pro veris habebuntur. Atqui ipsa non coëxistere, confir- E mari putant & per negatorium symploces, & per disiunctum, dicentes, Non dies est & nox est: atqui nox est, non ergo dies est. Item, Aut dies est, aut nox est: atqui nox est: non ergo dies est. Vel sic, Non autem est nox, dies ergo est. Vnde nos rursum ratiocinamur, si ad

confirmationem disiuncti & negationis quæ est in symploce, necesse est vt prius comprehenderimus, axiomata quæ in iis continentur, esse talia vt coëxistere non possint: esse autem incoëxistētia, per disiunctum & per negatiuam symploces colligere videntur, ad modum diallelum nos redigi: quum neque prædictis tropicis, *id est, modalibus*, fidem habere possimus, nisi incoëxistentiam axiomatum quæ in iis continentur, comprehenderimus: nec verò de hac eorum incoëxistentia affirmare ante syllogismorum synerotesin, quæ per modales fit, affirmare possimus. Itaque non habentes vnde fidei initium sumamus, quod hæc ita sint reciproca, dicemus ne tertiam quidem, aut quartam, neque quintam indemonstrabilium (quantum quidem ex his) subsistentiam habere. Hactenus & de syllogismis dixisse sufficiet in præsentia.

De Epagoge, id est, inductione.

CAP. XV.

EPAGOGES etiam, *i. inductionis*, modum facilè reiici posse existimo. Quoniam enim volunt per eam probare vniuersale ex particularibus, aut omnia percurrentes particularia, hoc facient, aut aliqua. Sed si quidem aliqua *percurrent*, non erit firma inductio, quum fieri possit vt aliqua ex prætermissis particularibus in inductione, contraria reperiantur vniuersali. Sin omnia *percurrere instituerint*, aggredientur impossibilia, quum infinita sint particularia, nullisq; terminis circumscripta. Itaque sic contingit vt vtroque modo nutet & vacillet inductio.

De Definitionibus.

CAP. XVI.

IAM verò quum ob suum circa definitiones artificium valde se efferāt Dogmatici, (quod rationali parti eius quæ philosophia dicitur, annumerant) agedum etiā de definitionibus pauca quædam in presētia dicamus. Quū ergo Dogmatici definitiones ad multa conferre existiment, vereor vt duobus generalissimis capitibus omnem illū quem dicūt eorum necessariū vsum contineri comperias. Nam aut ad comprehensionem, aut ad docendi methodum in omnibus necessarias esse definitiones ostendunt.

A τὴν βεβαίωσιν τοῦ διεζευγμένου, καὶ τοῦ τῆς συμπλοκῆς ἀποφατικοῦ, χρὴ ἡμᾶς τὸ προκατειλῆφθαι, ὅτι τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα ἀξιώματά ἐστιν ἀσυνύπαρκτα· τὸ δὲ ἀσυνύπαρκτα ταῦτα εἶναι, συνάγειν δοκοῦσι διά τε τοῦ διεζευγμένου καὶ τοῦ τῆς συμπλοκῆς ἀποφατικοῦ, ὁ διάλληλος εἰσάγεται τρόπος· μὴ δυναμένων ἡμῶν μήτε τοῖς προειρημένοις τροπικοῖς πιστεύειν, ἄνευ τοῦ τὸ ἀσυνύπαρκτον τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων ἀξιωμάτων κατα-
B ληφθῆναι· μήτε τὸ ἀσυνύπαρκτον αὐτῶν διαβεβαιοῦσθαι, πρὸ τῆς τῶν συλλογισμῶν διὰ τῶν τροπικῶν συνερωτήσεως. διόπερ οὐκ ἔχοντες πόθεν ἀρξώμεθα τῆς πίστεως, διὰ τὸ παλίνδρομον, λέξομεν, μήτε τρίτον, μήτε τὸν τέταρτον, μήτε τὸν πέμπτον τῶν ἀναποδείκτων (ὅσον ἐπὶ τούτοις) ὑπόστασιν ἔχειν. ταῦτα μὲν καὶ περὶ συλλογισμῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκέσει λελέχθαι.

Περὶ ἐπαγωγῆς.

C Κεφ. ιε'.

Εὐπαραίτητον δὲ εἶναι νομίζω καὶ τὸν περὶ ἐπαγωγῆς τρόπον. ἐπεὶ γὰρ ἀπὸ τῶν κατὰ μέρος πιστοῦσθαι βούλονται δι' αὐτῆς τὸ καθόλου, ἤτοι πάντα ἐπιόντες τὰ κατὰ μέρος, τοῦτο ποιήσουσιν, ἢ τινά· ἀλλ' εἰ μὲν τινά, ἀβέβαιος ἔσται ἡ ἐπαγωγή, ἐνδεχομένου τοῦ ἐναντιοῦσθαι τῷ καθόλου τινὰ τῶν παραλειπομένων κατὰ μέρος ἐν τῇ ἐπαγωγῇ. εἰ δὲ πάντα, ἀδύνατα μοχθήσουσιν, ἀπείρων ὄντων τῶν κατὰ μέρος καὶ ἀπεριορί-
D στων. ὥσθ' οὕτως ἑκατέρωθεν οἶμαι συμβαίνει σαλεύεσθαι τὴν ἐπαγωγήν.

Περὶ ὅρων.

Κεφ. ις'.

Ἀλλὰ καὶ ἐπεὶ τὴν περὶ ὅρων δὴ τεχνολογίαν μέγα φρονοῦσιν οἱ Δογματικοὶ (ἣν τῷ λογικῷ μέρει τῆς καλουμένης φιλοσοφίας ἐγκαταλέγουσι) φέρε οὖν καὶ περὶ ὅρων ὀλίγα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἴπωμεν. πρὸς
E πολλὰ τοίνυν χρησιμεύειν τοὺς ὅρους τῶν Δογματικῶν δοκούντων, δύο τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια περιληπτικὰ πάσης ἧς λέγουσιν ἀναγκαιότητος αὐτῶν, ἴσως εὑρήσεις. ἢ γὰρ ὡς πρὸς κατάληψιν ἢ ὡς πρὸς διδασκαλίαν, ἐν πᾶσι παραδεικνύουσι τοὺς ὅρους ἀναγκαίους.

ἐὰν οὖν

κἂν οὕτω συντομήσωμεν ὅτι πρὸς οὐδέτερον τούτων χρησιμεύουσι, περιτρέψομεν οἶμαι πᾶσαν τὴν γεγενημένην περὶ αὐτῶν παρὰ τοῖς Δογματικοῖς ματαιοπονίαν. εὐθέως οὖν, εἰ ὁ μὲν ἀγνοῶν τὸ ὁριστὸν, οὐχ οἷός τε ἐστὶ τὸ μὴ γινωσκόμενον αὐτῷ ὁρίσασθαι· ὁ δὲ γινώσκων, εἶθ' ὁριζόμενος, οὐκ ἐκ τοῦ ὅρου τὸ ὁριστὸν κατείληφεν, ἀλλ' ἐπὶ προκατειλημμένῳ τούτῳ τὸν ὅρον ἐπισυντέθεικε, πρὸς κατάληψιν τῶν πραγμάτων ὁ ὅρος οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖος. καὶ γὰρ ἐπεὶ πάντα μὲν ὁρίζεσθαι θέλοντες, καθάπαξ οὐδὲν ὁριζόμεθα, διὰ τὴν ἄπειρον ἔκπτωσιν· τινὰ δ' ἐγκαταλαμβάνεσθαι καὶ δίχα τῶν ὅρων ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀναγκαίους πρὸς κατάληψιν τοὺς ὅρους ἀποφαινόμεθα· καθ' ὃν τρόπον τὰ μὴ ὁρισθέντα κατελήφθη, δυναμένων ἡμῶν πάντα χωρὶς τῶν ὅρων καταλαμβάνειν· ἢ καθάπαξ οὐδὲν ὁρισόμεθα (διὰ τὴν εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν) ἢ οὐκ ἀναγκαίους τοὺς ὅρους ἀποφανοῦμεν. διὰ δὲ ταῦτα, οὐδὲ πρὸς διδασκαλίαν αὐτοὺς εὑρήσομεν ἀναγκαίους. ὡς γὰρ ὁ πρῶτος τὸ πρᾶγμα γνοὺς, ἔγνω τοῦτο χωρὶς ὅρου· κατὰ τὸ παραπλήσιον καὶ ὁ διδασκόμενος αὐτὸ, δύναται χωρὶς ὅρου διδαχθῆναι. ἔτι ἀπὸ τῶν ὁριστῶν ἐπικρίνουσι τοὺς ὅρους. καί φασι μοχθηροὺς ὅρους εἶναι τοὺς περιέχοντάς τι τῶν μὴ προσόντων τοῖς ὁριστοῖς, ἤτοι πᾶσιν ἢ τισίν. διόπερ ὅταν εἴπῃ τις τὸν ἄνθρωπον εἶναι ζῷον λογικὸν ἀθάνατον· ἢ ζῷον λογικὸν, θνητὸν, γραμματικόν· ὅπου μὲν, μηδενὸς ὄντος ἀνθρώπου ἀθανάτου· ὅπου δὲ, τινῶν μὴ γραμματικῶν ὄντων, φασὶ μοχθηρὸν εἶναι τὸν ὅρον. τάχα μὲν καὶ ἀνεπίκριτοί εἰσιν οἱ ὅροι, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν κατὰ μέρος, ἐξ ὧν ἐπικρίνεσθαι ὀφείλουσιν. εἶτα οὐκ ἂν καταληπτικοί τε καὶ διδακτικοὶ τούτων εἶεν, ἐξ ὧν ἐπικρίνονται· δηλονότι προεγνωσμένων· εἴγε ἄρα καὶ προκατειλημμένων. πῶς δὲ οὐκ ἂν εἴη γελοῖον τὸ, λέγειν ὡς οἱ ὅροι χρησιμεύουσι πρὸς κατάληψιν ἢ διδασκαλίαν, ἢ σαφήνειαν ὅλως, ἀσάφειαν ἡμῖν ἐπάγοντες κυκλοῦντες τοσαύτην; οἷον γοῦν (ἵνα τι καὶ παίξωμεν) εἴ τις παρά του βουλόμενος πυθέσθαι, εἰ ἀπήντηται αὐτῷ ἄνθρωπος ἐπὶ ἵππου ὀχούμενος, καὶ κύνα ἐφελκόμενος, τὴν ἐρώτησιν οὕτω ποιήσαιτο· ὦ ζῷον

A Si igitur docuerimus ad neutrum horum vtiles esse, euertemus, meo quidem iudicio, omnem vanum circa has Dogmaticorum laborem. Agè ergo, si is quidem qui ignorat id quod definitur, non potest id quod ipsi est incognitum, definire: at is qui cognoscit, ac postea definit, non comprehendit ex definitione id quod definitur, sed ad id iam comprehensum apposuit definitionem, ad comprehēsionem rerum definitio non est necessaria. Etenim quoniam si omnia B definiri velimus, omnino nihil definiemus, eo quòd in infinitum prolaberemur: sin dicamus aliqua etiam absque definitionibus comprehendi, ostendimus nequaquam necessarias ad comprehensionem esse definitiones: quemadmodum quę non erant definita, comprehensa fuerunt, quum nos etiam reliqua omnia absque definitionibus possimus comprehendere: aut omnino nihil definiemus (propter progressionem in infinitum) aut non necessarias definitiones esse ostendemus: atque ideo ne C ad docendum quidem necessarias eas esse comperiemus. Nam vt qui primus rem cognouit, eam cognouit absque definitione: eodem modo & is qui ipsam docetur, potest sine definitione doceri. Præterea ex iis quæ definiuntur, diiudicant definitiones, aiuntque vitiosas esse definitiones quæ aliquid complectuntur eorum quæ non insunt definitis, aut omnibus, aut aliquibus: adeò vt si quis dicat hominem esse animal rationale, immortale: aut animal rationale, mor- D tale, grammaticum: tum quòd nullus sit homo immortalis, tum verò quòd sint aliqui homines non grammatici, mendosam esse inquiant definitionem. Fortasse igitur indiiudicabiles sunt definitiones, propter infinitatem particularium ex quibus diiudicari debent. Deinde non possint facere vt comprehendantur & doceantur illa ex quibus ipsæ diiudicantur, vtpote iam præcognita: si quidem & comprehensa fuerint. Ecquis verò ridiculum esse neget, dicere E definitiones aut ad comprehendendum, aut ad docendum, aut ad manifestandum conducere, quum nos tanta obscuritate inuoluant? Exempli gratia (libet enim paulisper iocari) Si quis ab aliquo sciscitari velit an occurrerit ei homo insidēs equo, & canem secum ducens, interrogethoc modo, O animal

rationale, mortale, intellectus & scientiæ capax, occurritne tibi animal risibile, latis vnguibus, scientiæ politicæ capax, habens conglobationes firmatas super animali mortali, hinniendi facultatem habente: quod secum ducit animal quadrupes latratiuum? qui non sit hic risu excipiendus, qui hominem de re tam nota cogat obmutescere propter definitiones? Itaque inutilem esse definitionem, quod ad hæc quidem attinet, dicere necesse est: siue dicatur esse oratio quæ per breuem admonitionem nos ad notionem adducat subiectarum vocibus rerum, (quorum certè nihil apparuit ex iis quæ ante diximus) siue oratio indicans, τὸ τί ἦν εἶναι, siue quodcunque alicui libuerit. Nam volentes ostendere quid sit definitio, in controuersiam incidunt, ex qua se nunquam expedire possint: quam propter huius tractatus institutum nunc omitto: quum alioqui illa definitiones euertere videatur. Nec verò de definitionibus plura mihi nunc dicenda arbitror.

De Diuisione.

Cap. XVII.

Qvia verò aliqui ex Dogmaticis dialecticam esse dicũt scientiã syllogisticam, inductiuam, definitiuã: nos autẽ post disputationẽ de organo iudicãdi, & de signo, & de demõstratione, de syllogismis quoque, deque inductione ac de definitionibus disseruimus: etiam disputationem de definitione paucis expedire, minimè ab instituto nostro alienum fore censemus. Dicunt itaque diuisionem fieri quadrifariam: aut enim nomen in significata diuidi, aut totum in partes, aut genus in species, aut speciem in particularia. Atqui nullius horum esse scientiam diuisiuam, non difficile puto, singula examinando, ostendere.

De nominis in significata diuisione.

Cap. XVIII.

Iam ergo scientias inter ea numerant quæ sunt natura, non autem quæ positione. Et meritò. nam scientia, stabilis quędã & immobilis res esse debet: at quę sunt positione, facilè mutationi obnoxia fuerint: quippe quæ diuersitatibus positionũ, quæ in nostra potestate sunt,

A λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ἀπαντήσαντος τῷ ζῷον γελαστικὸν, πλατυώνυχον, ἐπιστήμης πολιτικῆς δεκτικὸν, ζώῳ θνητῷ χρεμετιστικῷ τὰ σφαιρώματα ἐφιδρακὸς, ἐφελκόμενον ζῷον τετράπουν, ὑλακτικὸν, πῶς οὐκ ἂν εἴη καταγέλαστος, εἰς ἀφασίαν ὑπὸ γνωρίμου πράγματος, ἐμβάλλων τὸν ἄνθρωπον διὰ τοὺς ὅρους; οὐκοῦν ἄχρηστον ἐστὶ τὸν ὅρον, ὅσον ἐπὶ τούτοις, λεκτέον. εἴτ' οὖν λόγος ἐστὶ λεγόμενος διὰ βραχείας ὑπο- B μνήσεως εἰς ἔννοιαν ἡμᾶς ἄγων τῶν ὑποτεταγμένων ταῖς φωναῖς πραγμάτων (ὡς δῆλον γε· οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν μικρῷ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημένων) εἴτε λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι δηλῶν, εἴτε ὃ βούλεταί τις. καὶ γὰρ τί ἐστιν ὁ ὅρος βουλόμενοι παραστῆσαι, εἰς ἀνήνυτον ἐμπίπτουσι διαφωνίαν· ἣν διὰ τὴν προαίρεσιν τῆς γραφῆς παρίημι νῦν· εἰ καὶ δοκεῖ διατρέπειν τοὺς ὅρους. τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ ὅρων ἀπόχρη μοι νῦν λέγεσθαι.

C

Περὶ διαιρέσεως.

κεφ. ιζ.

Ἐπεὶ δέ τινες τῶν δογματικῶν τὴν διαλεκτικὴν εἶναί φασιν ἐπιστήμην συλλογιστικὴν, ἐπαγωγικὴν, ὁριστικὴν· διειλέχθημεν δὲ ἡμεῖς ἤδη μετὰ τοὺς περὶ τοῦ κριτηρίου καὶ τοῦ σημείου καὶ τῆς ἀποδείξεως λόγους, περί τε συλλογισμῶν καὶ ἐπαγωγῆς καὶ περὶ ὅρων, οὐκ ἄτοπον ἡγούμεθα εἶναι καὶ περὶ διαιρέσεως D βραχέως διαλαβεῖν. γίνεσθαι τοίνυν τὴν διαίρεσιν φασὶ τετραχῶς· ἢ γὰρ ὄνομα εἰς σημαινόμενα διαιρεῖσθαι, ἢ ὅλον εἰς μέρη, ἢ γένος εἰς εἴδη, ἢ εἶδος εἰς τὰ καθ' ἕκαστον. ὅτι δὲ οὐδενὸς τούτων ἐστὶν ἐπιστήμη διαιρετικὴ, ῥᾴδιον ἴσως ἐπελθεῖν.

Περὶ τῆς ὀνόματος εἰς σημαινόμενα διαιρέσεως.

κεφ. ιη.

E Εὐθέως οὖν τὰς ἐπιστήμας, τῶν φύσει φασὶν εἶναι, τῶν θέσει δὲ οὐδαμῶς· καὶ εἰκότως. ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη, βέβαιόν τι καὶ ἀμετάπτωτον πρᾶγμα εἶναι θέλει· τὰ δὲ θέσει, ῥᾳδίαν ἔχει καὶ εὐμετάπτωτον τὴν μεταβολὴν· ταῖς ἐναλλαγαῖς τῶν θέσεων, αἵ εἰσιν ἐφ' ἡμῖν, ἑτεραι-

ἑτεροιούμενα. ἐπεὶ οὖν τὰ ὀνόματα θέσει σημαίνει καὶ οὐ φύσει (πάντες γὰρ ἂν συνίεσαν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν φωνῶν σημαινόμενα, ὁμοίως Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι, πρὸς τῷ καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὰ σημαινόμενα οἷς ἂν ἐθέλωμεν ὀνόμασιν ἑτέροις ἀεὶ δηλοῦν τε καὶ σημαίνειν) πῶς ἂν δυνατὸν εἴη διαιρετικὴν ὀνόματος εἰς σημαινόμενα ἐπιστήμην ἢ πῶς ἐπιστήμη σημαινόντων τε καὶ σημαινομένων, ὡς οἴονταί τινες, ἡ διαλεκτικὴ δύναιτ' ἂν ὑπάρχειν; A B

Περὶ ὅλου καὶ μέρους. κεφ. ιθ'.

Περὶ δὲ ὅλου καὶ μέρους, διαλεξόμεθα μὲν καὶ ἐν τοῖς φυσικοῖς δὴ λεγομένοις· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος περὶ τῆς λεγομένης διαιρέσεως τοῦ ὅλου εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ τάδε λεκτέον. ὅταν λέγῃ τις διαιρεῖσθαι τὴν δεκάδα εἰς μίαν καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα, οὐ διαιρεῖται εἰς ταῦτα ἡ δεκάς. ἅμα γὰρ τῷ τὸ πρῶτον αὐτῆς ἀρθῆναι μέρος, (ἵνα κατὰ συγχώρησιν νῦν τοῦτο δῶμεν,) οἷον τὴν μονάδα, οὐκέτι ὑπόκειται ἡ δεκάς, ἀλλ' ἐννέα, καὶ ὅλως ἕτερόν τι παρὰ τὴν δεκάδα. ὥστε ἡ τῶν λοιπῶν ἀφαίρεσίς τε καὶ διαίρεσις, οὐκ ἀπὸ τῆς δεκάδος γίνεται, ἀλλ' ἀπὸ τινῶν ἄλλων, καθ' ἑκάστην ἀφαίρεσιν ἑτεροιουμένων. τάχα οὖν οὐκ ἐνδέχεται τὸ ὅλον διαιρεῖν εἰς τὰ λεγόμενα εἶναι αὐτοῦ μέρη. καὶ γὰρ εἰ διαιρεῖται τὸ ὅλον εἰς μέρη, φιλεῖ τὰ μέρη ἐμπεριέχεσθαι τῷ ὅλῳ πρὸ τῆς διαιρέσεως, οὐ περιέχεται δὲ ἴσως. οἷον γοῦν (ἵνα ἐπὶ τῆς δεκάδος στήσωμεν πάλιν τὸν λόγον) τῆς δεκάδος μέρος φασὶ πάντως εἶναι τὰ ἐννέα (διαιρεῖται οὖν εἰς ἓν καὶ ἐννέα) ἀλλὰ καὶ τὰ ὀκτὼ ὁμοίως (διαιρεῖται γὰρ εἰς ὀκτὼ καὶ δύο) καὶ τὰ ἑπτὰ ὁμοίως, καὶ ἓξ καὶ πέντε καὶ τέσσαρα καὶ τρία καὶ δύο καὶ ἕν. εἰ οὖν ταῦτα πάντα ἐν τῇ δεκάδι περιέχεται, καὶ συντεθέντα μετ' αὐτῆς, πέντε καὶ πεντήκοντα γίνεται, ἐν τοῖς δέκα περιέχεται πέντε καὶ πεντήκοντα, ὅπερ ἄτοπον. οὐκοῦν οὔτε περιέχεται ἐν τῇ δεκάδι τὰ λεγόμενα αὐτῆς εἶναι μέρη, οὔτε ἡ δεκὰς εἰς ἐκεῖνα διαιρεῖσθαι δύναται, ὡς ὅλον εἰς μέρη, ἃ μηδὲ ὅλως ἐν αὐτῇ θεωρεῖται. τὰ δ' αὐτὰ ἀπαντήσεται καὶ ἐπὶ τῶν μεγεθῶν, ὅταν τὸ δεκάπηχυ μέγεθος, εἰ τύχοι, διαιρεῖν ἐθέλῃ τις.

A variëtur. Quum igitur nomina positione significent & non natura, (alioqui enim omnes intelligerent omnia quæ à vocibus significantur, Græci pariter & Barbari: præterquam quòd in nostra potestate est, ea quę significātur, declarare sêper, & significare quibuscunque velimus aliis nominibus) quomodo possibile sit scientiam diuisiuam nominis in significata *constituere*? aut quomodo dialectica (vt quidam censent) scientia significantium & significatorum possit esse? B

De toto & parte.

CAP. XIX.

De toto autem & parte disputabimus quidem etiam in iis quæ physica nuncupantur: in præsentia verò de diuisione quæ vocatur totius in partes suas, hæc dicenda sunt. Quum aliquis decadem. *i. denarium numerum*, in vnum & duo & tria & quatuor diuidi ait, non diuiditur in hæc decas. Nam simul atq; C eius prima pars sublata est, (vt per concessionem hoc nūc demus) verbi gratia, vnitas: non ampliùs subiectus est denarius numerus, sed nouem, & omnino aliud quiddam quàm denarius. Aliorum ergo ablatio & diuisio non iam fit à decade (id est numero denario) sed ab aliquib⁹ aliis, quę, prout fit vnaquęque ablatio, variantur. Iam ergo videamus quî possibile sit totum diuidere in eas quæ dicuntur esse eius partes. Nam si diuiditur totum in partes, solent partes contineri in toto ante diuisionem: at non cō- D tinentur. Verbi gratia, (vt in decade rursus orationem nostram figamus) decadis partem dicunt omnino esse nouē. (diuiditur igitur in vnum & nouem) sed & octo similiter: (diuiditur enim in octo & duo) & septem similiter, & sex, & quinque, & quatuor, & tria, & duo, & vnum. Si igitur hæc omnia in decade continētur, & composita cum ea, quinquaginta quinque fiunt, nimirum in decē continentur quinquagintaquinque. E quod absurdum est. Ergo nec continentur quidem in decade ea quæ dicuntur esse eius partes, nec decas in eas diuidi potest, vt totum in partes, quæ nullo modo in ipsa conspiciuntur. Eadem autem obiicientur & in magnitudinibus, si quis, verbi gratia, magnitudinem decem cubitorum diuidere velit.

A Fortasse igitur ne totum quidem in partes diuidere possibile fuerit.

De generibus & speciebus.

CAP. XX.

SVPEREST ergo de generibus & speciebus tractatio, quam quidem fusius alibi persequemur: nunc verò, vt qui breuitati studeamus, hæc dicere contenti erimus. Si quidem noemata esse genera dicunt & species, epicheremata quæ aduersus hegemonicum & phantasiam B attulimus, ipsos euertunt. Sin propriam subsistentiam illis relinquunt, quid ad hoc respondebunt? Si genera sunt, aut tot sunt quot species: aut fieri potest vt communis omnibus quæ eius species esse dicuntur, sit species, videlicet genus. Si ergo tot sunt genera quot ipsorũ species, nõ iam fuerit cõmune genus quod in ipsas diuidetur: at si vnicum esse dicatur in omnibus suis speciebus genus, vnaquæque illius species aut eius totius particeps est, aut partis eius: sed totius C quidem nequaquam. impossibile est enim, vt quum vnum quoddam existat, in alio & alio eodem tempore cõtineatur, ita vt totum perspiciatur in vnoquoque eorum in quibus esse dicitur. Sin partẽ tantùm accipit, primùm quidem non cõsequetur speciem genus totum, vt existimant: nec homo erit animal, sed pars animalis. verbi gratia, substantia quidẽ, sed neq; animata, neq; sensitiua. Deinde verò omnes species aut dicentur participes esse eiusdem partis generis sui, aut D alius atq; alius. Sed eiusdẽ impossibile est, propter supradicta: at si alius atque alius, nec similes inter se erunt species secundùm genus (quod illi nõ admittẽt) & infinitum erit genus vnumquodque, in infinitas scissum nõ solùm species, sed in infinita etiam particularia: in quibus & ipsis cum speciebus suis spectatur. Dion enim non tantùm homo, verumetiam animal esse dicitur. At si hæc absurda sunt, ne parte quidem tenus species genus suum participant, quod vnũ E est. Quòd si vnaquæque species neque totius particeps est generis, neq; partis eius, quomodo dici possit vnũ esse genus in omnibus suis speciebus, ita vt etiã in eas diuidatur? Hoc certè nemo dicere queat, nisi fortè fingat quasdam εἰδωλοποιήσεις, quæ etiã eorũ indiiudicabilibus

A οὐκ ἐνδέχεται οὖν ἴσως διαιρεῖν οὐδὲ ὅλον εἰς μέρη.

Περὶ γενῶν καὶ εἰδῶν.

κεφ. κ'.

Οἰκοῦν ὁ περὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν ἀπολείπεται λόγος· περὶ οὗ πλατύτερον μὲν ἐν ἄλλοις διαλεξόμεθα, ὡς δὲ ἐν συντόμῳ νῦν ταῦτα λέξομεν. εἰ μὲν ἐννοήματα εἶναι τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη λέγουσιν, αἱ κατὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ καὶ τῆς φαντασίας B ἐπιχειρήσεις αὐτοὺς διατρέπουσιν. εἰ δὲ ἰδίαν ὑπόστασιν αὐτοῖς ἀπολείπουσι, τί πρὸς τοῦτο ἐροῦσιν; εἰ ἔστι τὰ γένη, ἤτοι τοσαῦτά ἐστιν ὅσα τὰ εἴδη, ἢ ἔνεστι κοινὸν πάντων τῶν εἰδῶν αὐτοῦ λεγομένων, ἓν εἶδος, γένος. εἰ μὲν οὖν τοσαῦτά ἐστι τὰ γένη, ὅσα τὰ εἴδη αὐτῶν, οὐκ ἔτ' ἂν εἴη κοινὸν γένος, ὃ εἰς αὐτὰ διαιρεθήσεται. εἰ δὲ ἓν εἶναι λέγοιτο ἐν πᾶσι τοῖς εἴδεσιν αὐτοῦ τὸ γένος, ἤτοι ὅλου αὐτοῦ ἕκαστον εἶδος αὐτοῦ μετέχει, ἢ μέρους αὐτοῦ. ἀλλ' ὅλου μὲν οὐδαμῶς· ἀμήχα- C νον γάρ ἐστιν ἕν τι ὑπάρχον ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ κατὰ ταὐτὸ περιέχεσθαι, οὕτως, ὡς ὅλον ἐν ἑκάστῳ θεωρεῖσθαι, τῶν ἐν οἷς εἶναι λέγεται. εἰ δὲ μέρους, πρῶτον μὲν οὐκ ἀκολουθήσει τῷ εἴδει τὸ γένος πᾶν, ὡς ὑπολαμβάνουσιν· οὐδὲ ὁ ἄνθρωπος ἔσται ζῷον, ἀλλὰ μέρος ζῴου· οἷον, οὐσία, οὔτε δὲ ἔμψυχος οὔτε αἰσθητική. εἶτα μέντοι καὶ ἤτοι ταὐτοῦ λέγοιτο ἂν μετεσχηκέναι πάντα τὰ εἴδη μέρους τοῦ γένους αὐτῶν, ἢ ἑτέρου καὶ ἑτέρου. ἀλλὰ ταὐτοῦ μὲν οὐκ ἐνδέχεται, διὰ τὰ προειρημένα. D εἰ δὲ ἄλλου καὶ ἄλλου, οὐχ ὅμοια ἀλλήλοις ἔσται τὰ εἴδη κατὰ γένος (ὅπερ οὐ προσδέξονται) ἄπειρόν τε ἔσται γένος ἕκαστον εἰς ἄπειρα τεμνόμενον οὐ μόνον τὰ εἴδη, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἕκαστον, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς μετὰ τῶν εἰδῶν αὐτοῦ θεωρεῖται· οὐ γὰρ μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ζῷον ὁ Δίων εἶναι λέγεται. εἰ δὲ ταῦτα ἄτοπα, οὐδὲ κατὰ μέρος μετέχει τὰ εἴδη τοῦ γένους αὐτῶν, ἑνὸς ὄντος. εἰ δὲ μήτε ὅλου μετέχει ἕκαστον εἶδος τοῦ γένους, μήτε μέ- E ρους αὐτοῦ, πῶς ἂν λέγοιτο ἓν εἶναι γένος ἐν πᾶσι τοῖς εἴδεσιν αὐτοῦ, ὥστε καὶ εἰς αὐτὰ διαιρεῖσθαι; τάχα οὐκ ἂν ἔχοι τις λέγειν, μὴ οὐχὶ ἀναπλάττων τινὰς εἰδωλοποιήσεις, αἳ ταῖς ἐκείνων αὐτῶν ἀνεπικρίτοις διαφω-

διαφωνίας τῶν περὶ σκεπτικὰς ἐφόδους περιτραπήσονται. πρὸς δὲ τούτοις κἀκεῖνο λεκτέον· τὰ εἴδη τοῖα ἢ τοῖα ἐστὶ τούτων τὰ γένη, ἢ τοῖα καὶ τοῖα, ἢ τοῖα μὲν, τοῖα δὲ οὔ, ἢ οὔτε τοῖα, οὔτε τοῖα. οἷον, ἐπεὶ τῶν τινῶν τὰ μέν ἐστι σώματα, τὰ δὲ ἀσώματα· καὶ τὰ μὲν ἀληθῆ, τὰ δὲ ψευδῆ· καὶ ἔνια μὲν λευκὰ, εἰ τύχοι, ἔνια δὲ μέλανα· καὶ ἔνια μὲν μέγιστα, ἔνια δὲ σμικρότατα· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. τὸ τὶ (λόγου ἕνεκα) ὅ φασιν εἶναί τινες γενικώτατον, ἢ πάντα ἔσται, ἢ τὰ ἕτερα, ἢ οὐδέν. ἀλλ' εἰ μὲν οὐδέν ἐστιν ὅλως τὸ τὶ, οὐδὲ τὸ γένος, πέρας ἕξει ἡ ζήτησις. εἰ δὲ πάντα εἶναι ῥηθείη, πρὸς τὸ ἀδύνατον εἶναι τὸ λεγόμενον, καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἐν οἷς ἐστι, δεήσει πάντα εἶναι. ὡς γὰρ ἐπεὶ τὸ ζῷον, (ὥς φασιν) οὐσία ἐστὶν ἔμψυχος αἰσθητικὴ, ἕκαστον τῶν εἰδῶν αὐτοῦ καὶ οὐσία εἶναι λέγεται καὶ ἔμψυχος καὶ αἰσθητική· οὕτως εἰ τὸ γένος καὶ σῶμά ἐστι καὶ ἀσώματον, καὶ ψευδὲς καὶ ἀληθὲς, καὶ μέλαν (εἰ τύχοι) καὶ λευκὸν, καὶ σμικρότατον καὶ μέγιστον, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἕκαστον τῶν εἰδῶν, καὶ τῶν καθ' ἕκαστον, πάντα ἔσται· ὅπερ οὐ θεωρεῖται. ψεῦδος οὖν καὶ τοῦτο. εἰ δὲ τὰ ἕτερα μόνα ἐστὶ, τούτων τὸ γένος, τῶν λοιπῶν οὐκ ἔσται γένος. οἷον, εἰ σῶμα τὸ τὶ, τῶν ἀσωμάτων· καὶ εἰ λογικὸν τὸ ζῷον, τῶν ἀλόγων· ὡς μήτε ἀσώματόν τι εἶναι ζῷον, μήτε ἄλογον. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, ὅπερ ἄτοπον. οὐκοῦν οὔτε καὶ τοῖον καὶ τοῖον τὸ γένος, οὔτε τοῖον μὲν, τοῖον δὲ οὔ, οὔτε τοῖον, οὔτε τοῖον, δύναται εἶναι γένος. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδέ ἐστιν ὅλως τὸ γένος. εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι δυνάμει πάντα ἐστὶ τὸ γένος, λέξομεν ὡς τὸ δυνάμει τι ὂν, δεῖ τι καὶ ἐνεργείᾳ εἶναι. οἷον, οὐ δύναταί τις γραμματικὸς εἶναι, μή τις ἐνεργείᾳ. καὶ τὸ γένος οὖν εἰ δυνάμει πάντα ἐστὶν, ἐρωτῶμεν αὐτοὺς τί ἐστιν ἐνεργείᾳ. καὶ οὕτω μένουσιν αἱ αὐταὶ ἀπορίαι. τἀναντία μὲν γὰρ πάντα ἐνεργείᾳ εἶναι οὐ δύναται. ἀλλ' οὐδὲ τὰ μὲν καὶ ἐνεργείᾳ, τὰ δὲ δυνάμει μόνον ἐστὶ, σῶμα μὲν ἐνεργείᾳ, δυνάμει δὲ ἀσώματον. δυνάμει γάρ ἐστιν ὃ οἷόν τε ἐστὶν ἐνεργείᾳ ὑποστῆναι. τὸ δὲ σῶμα ἐνεργείᾳ, ἀδύνατόν ἐστιν ἀσώματον γενέσθαι κατ' ἐνέργειαν. ὥστε εἰ (λόγου χάριν) σῶμά ἐστιν ἐνεργείᾳ, οὐκ ἔστιν ἀσώματον δυνάμει· καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

A controuersiis, per scepticorũ aggressiones progrediendo, euertentur. His autẽ & illud addendum est: Species aut tales sunt, aut tales: harum genera aut sunt & talia, & talia: aut sunt talia quidem, talia verò non: aut neque talia, neque talia. Verbi gratia, Quoniam ex his vel illis (quæcunq; sint ea) alia, corpora sunt, alia incorporea: & alia quidẽ vera, alia autẽ falsa: & quædam alba fortasse, quædam nigra: & quædã maxima, & quædam minima: & alia itidem: ipsum Aliquid (verbi gratia) quod dicunt quidã esse generalissimũ, aut omnia erit, aut alterutra, B aut nihil. Sed si nihil quidem prorsus sit Aliquid, nec genus, iã finita fuerit quæstio. sin dicatur esse omnia, præterquam quòd impossibile erit quod dicetur, oportebit vt sit omnia & specierũ & particularium in quibus est. Vt enim quia animal (vt aiunt) substantia est animata, sensitiua, vnaquæque specierum eius & substãtia esse dicitur, & animata, & sensitiua: eodem modo si genus sit & corpus & incorporeum, & falsum & verum, & (vt ita fingamus contingere) nigrum & C album, & minimum & maximum, & alia omnia: vnaquæque specierum & vnum quodque particulare erit omnia: quod non conspicitur. Falsum igitur etiã hoc. At si alterutra tantùm sit, quod erit genus horum, non erit genus reliquorum: vt, Si corpus aliquid, incorporeorũ: &, Si rationale animal, irrationaliũ. adeò vt neque incorporeum sit aliquod animal, neque irrationale. & in aliis itidem. quod absurdum est. Genus itaque nec est & tale & tale, nec tale quidem, tale D autem non: quinetiam nec tale, nec tale potest esse genus. Quod si ita est, ne vllo quidem modo est genus. Iam verò si quis dicat genus esse omnia potentia, respõdebimus, id quod sit aliquid potentia, debere & actu aliquid esse. Exempli gratia, non potest aliquis Grammaticus esse absque actu. Genus ergo si potentia est omnia, interrogamus eos quid sit actu. & ita manent eædem dubitationes: nam *genus* contraria omnia actu esse nõ potest. Sed neq; alia quidẽ actu quoque, alia verò potentia solùm. vt, corpus qui- E dem actu, potentia autem incorporeũ. Potentia enim est, quod potest actu subsistere. at quod est corpus actu, non põtest incorporeum esse actu. Itaque, verbi gratia, Si corpus est actu, non est incorporeum potentia: & è conuerso.

A Itaque dicere non possumus genus alia esse actu, alia tantum potentia. Quòd si nihil omnino est actu, neque subsistit, nihil ergo est genus, quod à se diuidi in species dicunt. Sed & hoc considerare est operæpretium. quemadmodum enim quia idem est Alexander & Paris, fieri non potest vt, Alexander ambulat, sit verum, at verò Paris ambulat, sit falsum: ita si idem est hominé esse & Theonem esse vel Dionem, hæc appellatio homo si ad constituendum axioma afferatur, aut verum aut falsum in vtrisque faciet axioma. Atqui hoc ita esse non
B comperitur. nam quum Dion sedet, Theon auté ambulat, istud *axioma* Homo sedet, de hoc quidem dictum, verum est: de illo autem, falsum. Non est igitur communis vtrisque appellatio hæc homo, & vna eademque ambobus: sed certè alia, vtrique peculiaris.

A οὐκοῦν οὐκ ἐνδέχεται τὸ γένος τὰ μὲν ἐνεργείᾳ εἶναι, τὰ δὲ δυνάμει μόνον. εἰ δὲ οὐδὲν ὅλως ἐστὶν ἐνεργείᾳ, οὐδὲ ὑφέστηκεν· οὐκοῦν οὐδέν ἐστι τὸ γένος, ὃ διαιρεῖν εἰς τὰ εἴδη λέγουσιν. ἔτι καὶ τοῦτο θεάσασθαι ἄξιον. ὥσπερ γὰρ ἐπεὶ αὐτός ἐστιν Ἀλέξανδρος καὶ Πάρις, οὐκ ἐνδέχεται τὸ μὲν, Ἀλέξανδρος περιπατεῖ, ἀληθὲς εἶναι· τὸ δὲ, Πάρις περιπατεῖ, ψεῦδος. οὕτως εἰ τὸ αὐτό ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι Θέωνι καὶ Δίωνι, εἰς σύνταξιν ἀξιώματος ἀγομένη ἡ ἄνθρωπος
B προσηγορία, ἢ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος ἐπ' ἀμφοτέρων ποιήσει τὸ ἀξίωμα. οὐ θεωρεῖται δὲ τοῦτο· τοῦ μὲν γὰρ Δίωνος καθημένου, Θέωνος δὲ περιπατοῦντος, τὸ ἄνθρωπος περιπατεῖ, ἐφ' οὗ μὲν λεγόμενον, ἀληθές ἐστιν, ἐφ' οὗ δὲ, ψεῦδος. οὐκ ἄρα κοινή ἐστιν ἀμφοτέρων ἡ ἄνθρωπος προσηγορία, καὶ ἡ αὐτὴ ἀμφοῖν· ἄλλη ἄρα ἰδία ἑκατέρου.

De communibus accidentibus.

Cap. XXI.

C SIMILIA autem & de communibus accidentibus dicuntur. nam si vnum & idem accidit Dioni & Theoni, nimirum videre, si (per suppositionem) intereat quidem Dion, superstes autem sit Theon, & videat: aut visum Dionis qui interiit, interitus expertem esse dicent, (quod à ratione abhorret) aut eundem visum interiisse & non interiisse. quod est absurdum. Non igitur Theonis visus idem est cũ visu Dionis. Ergo est diuersus, vtrique peculiaris. Nam si eadem
D accidit Dioni & Theoni respiratio, fieri non possit vt intra Theonem respiratio sit adhuc, intra Dionem esse desierit: Atqui fieri potest, si hic obierit, ille sit superstes: Non ergo eadem est. Sed enim de his hæc breuiter dicta nunc sufficient.

Περὶ κοινῶν συμβεβηκότων.

κεφ. κα'.

C ΠΑραπλήσια δὲ λέγεται καὶ περὶ τῶν κοινῶν συμβεβηκότων. εἰ γὰρ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ συμβέβηκε Δίωνί τε καὶ Θέωνι τὸ ὁρᾷν, ἐὰν (καθ' ὑπόθεσιν) φθαρῇ μὲν Δίων, Θέων δὲ περιῇ καὶ ὁρᾷ, ἤτοι τὴν ὅρασιν τοῦ ἐφθαρμένου Δίωνος ἄφθαρτον μένειν ἐροῦσιν, (ὅπερ ἀπεμφαρές) ἢ τὴν αὐτὴν ὅρασιν ἐφθάρθαι τε καὶ μὴ ἐφθάρθαι λέξουσιν, ὅπερ ἄτοπον· οὐκ ἄρα ἡ Θέωνος ὅρασις ἡ αὐτή ἐστι τῇ Δίωνος· ἄλλη ἄρα ἰδία ἑκατέρου. καὶ γὰρ εἰ
D ταὐτὸν συμβέβηκε Δίωνί τε καὶ Θέωνι τὸ ἀναπνεῖν, οὐκ ἐνδέχεται τὴν ἐν Θέωνι ἀναπνοὴν εἶναι, τὴν ἐν Δίωνι δὲ μὴ εἶναι. ἐνδέχεται δὲ τοῦ μὲν φθαρέντος, τοῦ δὲ περιόντος. οὐκ ἄρα ἡ αὐτή ἐστι. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον νῦν ἀρκέσει συντόμως λελέχθαι.

De sophismatibus.

Cap. XXII.

E NEc verò absurdum fuerit in disputatione de sophismatibus paulisper immorari, quoniam & ad hæc soluẽda necessariam esse dicunt dialecticam ij qui illam celebrãt. Nã si (inquiunt) per hanc veræ & falsę orationes dignoscuntur, sunt autẽ etiã sophismata falsæ orationes: horũ etiã esse possit diiudicatiua

Περὶ σοφισμάτων.

κεφ. κβ'.

E ΟΥκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τῷ περὶ τῶν σοφισμάτων ἐπιστῆσαι λόγῳ διὰ βραχέων, ἐπεὶ καὶ εἰς τὴν τούτων διάλυσιν, ἀναγκαίαν εἶναι λέγουσι τὴν διαλεκτικὴν, οἱ σεμνύνοντες αὐτήν. εἰ γὰρ τῶν τε ἀληθῶν καὶ ψευδῶν λόγων (φασὶν) ἐστὶν αὐτὴ διαγνωστικὴ, ψευδεῖς δὲ λόγοι καὶ τὰ σοφίσματα· καὶ τούτων ἂν εἴη διακριτικὴ,

λυμαι-

συμφερομένων τὴν ἀλήθειαν φαντασίαις πιθανότησιν. ὅθεν ὡς βοηθοῦντες οἱ διαλεκτικοὶ σαλεύοντι τῷ βίῳ, καὶ τὴν ἔννοιαν, καὶ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ἐπιλύσεις δὴ τῶν σοφισμάτων μετὰ σπουδῆς ἡμᾶς πειρῶνται διδάσκειν, λέγοντες, Σόφισμα εἶναι λόγον πιθανὸν καὶ δεδολιευμένον· ὥστε προσδέξασθαι τὴν ἐπιφορὰν, ἤτοι ψευδῆ ἢ ὡμοιωμένην ψευδεῖ, ἢ ἄδηλον, ἢ ἄλλως ἀπρόσδεκτον. οἷον, ψευδῆ μὲν ὡς ἐπὶ τοῦ σοφίσματος ἔχει· οὐδεὶς δίδωσι κατηγόρημα πίνειν· κατηγόρημα δέ ἐστι τὸ ἀψίνθιον πιεῖν· οὐδεὶς ἄρα δίδωσιν ἀψίνθιον πιεῖν. ἔτι δὲ ὅμοιον ψευδεῖ, ὡς ἐπὶ τούτου, ὃ μήτε ἐνεδέχετο μήτε ἐνδέχεται, τοῦτ' οὐκ ἔστιν ἄτοπον· οὔτε δὲ ἐνεδέχετο οὔτε ἐνδέχεται τὸ, ἰατρὸς καθ' ὃ ἰατρός ἐστι, φονεύει. ἔτι δὲ ἄδηλον, οὕτως· οὐχὶ καὶ ἠρώτηκά τι σὲ πρῶτον, καὶ οὐχὶ οἱ ἀστέρες ἄρτιοί εἰσιν· ἠρώτηκα δέ τι σε πρῶτον, οἱ ἄρα ἀστέρες ἄρτιοί εἰσιν. ἔτι δὲ ἀπρόσδεκτον ἄλλως, ὡς οἱ λεγόμενοι σολοικίζοντες λόγοι· οἷον, ὃ βλέπεις, ἔστι· βλέπεις δὲ φρενιτικόν· ἔστιν ἄρα φρενιτικόν. ὃ ὁρᾷς, ἔστιν· ὁρᾷς δὲ φλεγμαίνοντα τόπον· ἔστιν ἄρα φλεγμαίνοντα τόπον. εἶτα μέντοι καὶ τὰς ἐπιλύσεις αὐτῶν ὁρᾶν ἤτοι παριστᾶν ἐπιχειροῦσι, λέγοντες, ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου σοφίσματος, ὅτι ἄλλο διὰ τῶν λημμάτων συγκεχώρηται, καὶ ἄλλο ἐπενήνεκται· συγκεχώρηται γὰρ τὸ μὴ πίνεσθαι κατηγόρημα, καὶ εἶναι κατηγόρημα, τὸ ἀψίνθιον πίνειν, οὐκ αὐτὸ τὸ ἀψίνθιον. διὸ δέον ἐπιφέρειν, οὐδεὶς ἄρα πίνει τὸ ἀψίνθιον πίνειν, (ὅπερ ἐστὶν ἀληθὲς) ἐπενήνεκται, οὐδεὶς ἄρα ἀψίνθιον πίνει, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος, οὐ συναγόμενον ἐκ τῶν συγκεχωρημένων λημμάτων. ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου ὅτι δοκεῖ μὲν ἐπὶ ψεῦδος ἀπάγειν (ὡς ποιεῖν τοὺς ἀνεπιστάτους ὀκνεῖν αὐτῷ συγκατατίθεσθαι) συνάγει δὲ ἀληθὲς, τὸ, οὐκ ἄρα ἄτοπόν ἐστι τὸ, ὁ ἰατρὸς, καθ' ὃ ἰατρός ἐστι, φονεύει. οὐδὲν γὰρ ἀξίωμα ἄτοπόν ἐστιν· ἀξίωμα δέ ἐστι τὸ, ἰατρὸς, καθ' ὃ ἰατρός ἐστι, φονεύει· διὸ οὐδὲ τοῦτο ἄτοπον. ἡ δὲ ἐπὶ τὸ ἄδηλον ἀπαγωγὴ, φασὶν, ὅτι ἐκ τοῦ γένους τῶν μεταπιπτόντων ἐστί. μηδενὸς γὰρ προηρωτημένου (κατὰ τὴν ὑπόθεσιν) τὸ ἀποφατικὸν τῆς συμπλοκῆς ἀληθὲς γίνεται, ψευδοῦς τῆς συμπλοκῆς οὔσης,

A quæ veritatem apparenti verisimilitudine corrumpunt. Vnde dialectici, tanquam auxiliantes labanti vitæ communi, magno studio ad tradendum sophismatum notionem & differentias & solutiones incumbunt: dicentes sophisma esse orationem verisimilem & fraudulentam, adeò vt recipiat conclusionem aut falsam, aut similem falsæ, aut incertam, aut alio quouis modo non recipiendam. Falsam quidem, vt in hoc sophismate habes, Nemo categorema bi- B bendum exhibet: est autem categorema, absinthium bibere: nemo igitur categorema propinat. Falsæ autem similem, vt in hoc, Quod neque fieri poterat, nec fieri potest, hoc non est absurdum. at neque fieri poterat neque potest vt medicus, quatenus est medicus, occidat. Incertam verò, vt in hoc, Non & interrogaui aliquid primùm, & stellæ pares non sunt numero. Interrogaui autem te primùm vtrùm stellæ essent numero pares. Aut alia quauis de causa non recipiendam, vt quæ vocantur ora- C tiones solœcissantes. vt, Quod vides est: vides autem phreniticū: est igitur phreniticum. *Itidem*, Quod vides est: vides autem inflammatum locum: est igitur, inflammatū locū. Postea verò & solutiones eorum videre, id est ostendere, conantur, dicentes in primo quidem sophismate, aliud per sumptiones esse cōcessum, & aliud esse illatum. Concessum est enim non bibi categorema: & esse categorema, absinthium bibere, nō ipsum absinthium. Itaq; quum esset in- D ferendum, Nemo ergo bibit hoc ipsum, Absinthium bibere: (quod est verum) illatum est, Nullus ergo absinthium bibit: quod est falsum, nec colligitur ex concessis sumptionibus. In secundo autem *dicunt ipsum* videri quidem ad falsum abducere, (adeò vt qui non bene animaduertunt, dubitent an illi assentiri debeant) colligere tamen verum. hoc videlicet, Non ergo absurdum est istud, Medicus, quatenus est Medicus, interficit. Nulla enim propositio absurda est: E propositio autem est hoc, Medicus, quatenus est Medicus, interficit. Ergo ne hoc quidem est absurdum. At verò in incertum abductio, ex genere est eorū quæ variant, vt aiunt. nam si nulla interrogatio præcesserit (per suppositionem) negatorium connexi verum redditur, quum ipsum connexum sit falsum,

eo quòd insertum sit ipsi falsum, hoc videlicet, Interrogaui te aliquid: vbi autem interrogatio de negatiuo connexi facta fuerit, quum assumptio vera reddatur, quæ est, Interrogaui autem te primùm, (eo quòd de negatorio connexi ante assumptionem interrogatio fuerit) negatorij symploces, *id est, connexi*, propositio, falsa redditur, eo quod in symploce falsum erat, vero reddito: adeò vt nunquam possit colligi conclusio, nisi negatorium symploces vnà sit cum assumptione. Vltimas autem esse dicunt nonnulli solœcissantes orationes quæ absurdè inferant præter consuetudinem. Talia quidem dicunt aliqui dialectici de sophismatibus. (nam alij alia dicunt) ea autem simplicium aures titillare fortasse possunt: sunt tamen superuacanea, & vano labore excogitata. Et hoc quidem vel ex iis quæ iam dicta sunt, possit fortassis animaduerti. docuimus enim nec verum nec falsum posse secundum dialecticos comprehendi, cum aliis varijs modis, tum verò euersis orationibus indemonstrabilibus & demonstratione, quæ sunt syllogisticæ eorum facultatis testimonia. tamen ad hunc locum peculiariter cùm alia multa possunt afferri, tum verò hoc breuitati studentes dicendum habemus. Quotquot quidem sophismata propriè dialectica videtur posse refellere, horum solutio inutilis est: quorum autem solutio est vtilis, hæc nequaquam dialecticus soluere possit, sed ij qui in vnaquaque arte, rerum cognitionem, versando in iis, adepti sunt. Iam enim (vt vnum aut alterum exemplum ponamus) si propositum fuerit Medico tale sophisma, In morborum declinationibus variam victus rationem & vinum potum admittere oportet: At quum formatur quiuis morbus, ante primam diatritō, omnino fieri consueuit declinatio: Necesse est igitur ante primam diatriton & variam victus rationem & vinum vt plurimum assumere: dialecticus certè nihil quicquā habuerit quod ad huius argumenti solutionem, alioqui vtilem, afferat. At Medicus soluet hoc sophisma, quippe qui sciat παρακμὴν *i. declinationem, seu remissionem*, dici bifariam, *videlicet* & totius morbi, & vniuscuiusque intentionis particularis, ἀπὸ τῆς ἀκμῆς, *i. à vigore, vel statu supremo, vel summo incremento*, propensionem in melius.

A παρὰ τὸ ἐμπεπλέχθαι ψεῦδος, τὸ, ἠρώτησά τι σε πρῶτον, ἐν αὐτῇ. μετὰ δὲ τὸ ἐρωτηθῆναι τὸ ἀποφατικὸν τῆς συμπλοκῆς, τῆς προσλήψεως ἀληθοῦς γινομένης, ἠρώτησα δέ γέ σε πρῶτον, (διὰ τὸ ἠρωτῆσθαι πρὸ τῆς προσλήψεως τὸ ἀποφατικὸν τῆς συμπλοκῆς) ἡ τοῦ ἀποφατικοῦ τῆς συμπλοκῆς πρότασις γίνεται ψευδὴς· τοῦ ἐν τῷ συμπεπλεγμένῳ ψεύδους γινομένου ἀληθοῦς· ὡς μηδέποτε δύνασθαι συναχθῆναι τὸ συμπέρασμα, μὴ συνυπάρχοντος B τοῦ ἀποφατικοῦ τῆς συμπλοκῆς τῇ προσλήψει. τοὺς δὲ τελευταίους φασὶν ἐνίους τοὺς σολοικίζοντας λόγους, ἀλλ' ὅπως ἐπάγοντας παρὰ τὴν συνήθειαν. τοιαῦτα μὲν οὖν τινὲς διαλεκτικοί φασι περὶ σοφισμάτων (καὶ γὰρ ἄλλοι ἄλλα λέγουσι) ταῦτα δὲ τὰς μὲν τῶν εὐηθεστέρων ἀκοὰς ἴσως δύναται γαργαλίζειν· περιττὰ δέ ἐστι καὶ μάτην αὐτοῖς πεπονημένα. καὶ τοῦτο δυνατὸν μὲν ἴσως καὶ ἀπὸ τῶν ἤδη λελεγμένων ἡμῖν ὁρᾶν. ὑπεμνήσαμεν γὰρ ὅτι μὴ δύναται τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος κατὰ τοὺς C διαλεκτικοὺς καταλαμβάνεσθαι, ποικίλως τε ἄλλως καὶ τῷ, τὰ μαρτύρια τῆς συλλογιστικῆς δυνάμεως αὐτῶν, τὴν ἀπόδειξιν καὶ τοὺς ἀναποδείκτους διατρέπεσθαι λόγους. Εἰς δὲ τὸν προκείμενον τόπον ἰδίως καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ λέγειν ἔνεστιν· ὡς δὲ ἐν συντόμῳ νῦν τὸ δὲ λεκτέον. ὅσα μὲν σοφίσματα ἰδίως ἡ διαλεκτικὴ δύνασθαι δοκεῖ διελέγχειν, τούτων ἡ διάλυσις ἄχρηστός ἐστιν· ὅσων δὲ ἡ διάλυσις χρησιμεύει, ταῦτα ὁ μὲν διαλεκτικὸς οὐκ ἂν δια- D λύσειεν· οἱ δὲ ἐν ἑκάστῃ τέχνῃ τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων παρακολούθησιν ἐσχηκότες. εὐθέως γοῦν ἵνα ἓν ἢ δεύτερον μνημονεύσωμεν παραδείγματος, ἐρωτηθέντος ἰατρῷ τοιούτου σοφίσματος· κατὰ τὰς ἐν νόσοις ἐν ταῖς παρακμαῖς, τήν τε ποικίλην δίαιταν καὶ τὸν οἶνον δοκιμαστέον· ἐπὶ πάσης δὲ τυπώσεως νόσου, πρὸ τῆς πρώτης διατρίτου γίνεται παρακμή· ἀναγκαῖον ἄρα πρὸ τῆς πρώτης διατρίτου τήν τε ποικίλην δίαιταν καὶ τὸν οἶνον ὡς τὸ πολὺ παραλαμ- E βάνειν. ὁ μὲν διαλεκτικὸς οὐδὲν ἂν εἰπεῖν ἔχοι πρὸς διάλυσιν τοῦ λόγου, καίτοι χρησίμην οὖσαν. ὁ δὲ ἰατρὸς διαλύσεται τὸ σόφισμα· Εἰδὼς οὖν παρακμὴν λέγεσθαι διχῶς, ἤτε τοῦ ὅλου νοσήματος, καὶ ἡ ἑκάστης ἐπιτάσεως μερικῆς ἀπὸ τῆς ἀκμῆς ῥοπὴ, πρὸς τὸ κρεῖσσον.

καὶ

καὶ πρὸ μὲν τῆς τρίτης διατρίτης ὡς τὸ πολὺ γίνεσθαι παρακμὴν ἢ τῆς ἐπιτάσεως τῆς μερικῆς. τὴν δὲ ποικίλην δίαιταν οὐκ ἐν ταύτῃ δοκιμάζομεν, ἀλλ' ἐν τῇ παρακμῇ τοῦ ὅλου νοσήματος. ὅθεν καὶ διηρτῆσθαι λέξει τὰ λήμματα τοῦ λόγου, ἑτέρας μὲν παρακμῆς ἐν τῷ προτέρῳ λήμματι λαμβανομένης, τουτέστι, τῆς τοῦ ὅλου πάθους· ἑτέρας δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ, τουτέστι τῆς μερικῆς. πάλιν τε ἐπί τινος πυρέσσοντος κατὰ τὴν κάκωσιν ἐπιτεταμένην ἐρωτηθέντος τοῦ λόγου τοῦ τοιούτου, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματά ἐστιν· ἐναντίον δὲ τῇ ὑποκειμένῃ πυρώσει τὸ ψυχρόν· κατάλληλον ἄρα τῇ ὑποκειμένῃ πυρώσει τὸ ψυχρόν. ὁ μὲν διαλεκτικὸς ἡσυχάσει. ὁ δ' ἰατρὸς εἰδὼς τίνα μέν ἐστι προηγουμένως προσεχῆ πάθη, τίνα δὲ συμπτώματα τούτων, ἐρεῖ μὴ ἐπὶ τῶν συμπτωμάτων προεχηκέναι τὸν λόγον (ἀμέλει γοῦν πρὸς τὴν ἐπίχυσιν τοῦ ψυχροῦ πλείονα γίνεσθαι συμβαίνει τὴν πύρωσιν) ἀλλ' ἐπὶ τῶν προσεχῶν παθῶν. καὶ τὴν μὲν στέγνωσιν εἶναι προσεχῆ, (ἣν οὐ τὴν πύκνωσιν ἀλλὰ τὸν χαλαστικὸν τρόπον τῆς ἐπιμερείας ἀπαιτεῖ) τὴν δὲ ἐπακολουθοῦσαν θερμασίαν οὐ προηγουμένως προσεχῆ, ὅθεν μηδὲ τὸ κατάλληλον εἶναι δοκεῖν αὐτῇ. καὶ οὕτως μὲν ἐπὶ τοῖς σοφίσμασι τοῖς χρησίμοις ἀπαιτοῦσι τὴν διάλυσιν, οὐδὲν ἕξει λέγειν ὁ διαλεκτικός. ἐρωτήσας δὲ ἡμῖν τοιούτους λόγους· Εἰ οὐχὶ καὶ καλὰ κέρατα ἔχεις καὶ κέρατα ἔχεις, κέρατα ἄρα ἔχεις. Εἰ κινεῖταί τι, ἤτοι ἐν ᾧ ἐστὶ τόπῳ κινεῖται, ἢ ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν· οὔτε δὲ ἐν ᾧ ἐστι, μένει γάρ· οὔτε δὲ ἐν ᾧ μή ἐστι· πῶς γὰρ ἂν ἐνεργοίη τι ἐν ἐκείνῳ, ἐν ᾧ μηδὲ τὴν ἀρχήν ἐστιν; οὐκ ἄρα κινεῖταί τι. ἤτοι, τὸ ὂν γίνεται, ἢ τὸ μὴ ὄν. τὸ μὲν οὖν ὂν οὐ γίνεται, ἔστι γάρ· ἀλλ' οὐδὲ τὸ μὴ ὄν. τὸ μὲν γὰρ γινόμενον, πάσχει τι· τὸ δὲ μὴ ὄν, οὐ πάσχει· οὐδὲν ἄρα γίνεται. ἡ χιών, ὕδωρ ἐστὶ πεπηγός· μέλαν δὲ τὸ ὕδωρ ἐστί· μέλαινα ἄρα ἐστὶν ἡ χιών. καὶ τοιούτους τινὰς ἀθροίσας ὕθλους συνάγει τὰς ὀφρῦς, καὶ προχειρίζεται τὴν διαλεκτικήν, καὶ πάνυ σεμνῶς ἐπιχειρεῖ κατασκευάζειν ἡμῖν δι' ἀποδείξεων συλλογιστικῶν, ὅτι γίνεταί τι, καὶ ὅτι κινεῖταί τι, καὶ ὅτι ἡ χιών ἐστι λευκή, καὶ ὅτι κέρατα οὐκ ἔχομεν· καίτοι γε ἀρκοῦντος ἴσως

A Ac ante primam quidem diatriton contingere vt plurimum particularis intensionis declinationem videmus: variam autem victus rationem in hac ipsa declinatione non probamus, sed in totius morbi declinatione. Vnde & sumptionum orationis alteram ab altera diuulsam esse dicet, quum in priori sumptione vna declinatio sumatur, ea nimirum quæ totius morbi est: in posteriore autẽ altera nimirum particularis. Itidem verò proposita huiusmodi quæstione de aliquo qui febri correptus fuerit oborta B ex vehementi constipatione, *videlicet*, Contraria contrariorum sunt remedia: frigida autem propositæ inflammationi contraria est: consentanea ergo est propositæ inflammationi frigida: dialecticus quidẽ hic obmutescet: at Medicus, (quum nouerit quæ sint affectiones primariò contiguæ, quænam etiam ipsarum symptomata: respõdebit, quæstionem hanc de symptomatibus non esse: quum nimirum viuueniat vt affusa frigida ardor augeatur) sed de cõtiguis af- C fectionibus: & constipationem quidem esse contiguam: (quæ non condensationem sed modum aliquẽ quo laxetur *obstructio*, postulet) at consequẽtem ardorem non esse primariò contiguum: vnde nec frigidã videri esse illi accommodã. Atque ita in sophismatibus quorum solutio, quã poscunt, est vtilis, nõ habebit quod dicat dialecticus: sed proposita nobis hac oratione, Si nõ & pulchra cornua habes, & cornua habes, cornua habes: pulchra autem cornua nõ habes, & D cornua habes: cornua igitur habes. *Item*, Si quid mouetur, aut in loco in quo ẽst mouetur, aut in quo nõ est: atqui nec in quo est, manet enim: nec in quo non est, quomodo enim aliquid agat in illo in quo omnino non est? non ergo mouetur quicquã. *Item*, Aut quod est, fit, aut quod non est: at verò quod est, nõ fit, est enim: sed neque id quod nõ est: nam quod fit, aliquid patitur: quod autem non est, nõ patitur: nihil ergo fit. *Item*, Nix aqua est cõcreta: nigra autẽ est aqua: nigra ergo est nix. atq; huiusmodi quasdam nugas E accumulans contrahit supercilia, & dialecticã obtendit, magnoq; cũ fastu nititur astruere nobis per demonstrationes syllogisticas, fieri aliquid, & moueri aliquid, & niuem esse albam, & nos cornua non habere: quũ alioqui satis esset actũ

ipsum illis opponere ad ea quæ ita asseueranter ab illis ponuntur infringenda, ex apparentibus, quæ contrariũ illis testantia vim parem habent. Ideoque quũ proposita esset Philosopho oratio motũ negans, tacitus ambulare cœpit. & in vita cõmuni homines terras & maria permeant, fabricantque naues & domos, & procreant liberos, de orationibus quæ sunt aduersus motum & generationem nihil soliciti. Fertur etiam Erophili Medici festiuum apophthegma (vixit enim hic tempore Diodori, qui in inepta dialectica orationes sophisticas cõmemorabat) cùm aduersus alia multa, tũ verò aduersus motum. Quum enim luxato aliquando humero venisset ad Erophilũ Diodorus vt curaretur, facetè eũ irrisit, dicens, Aut in quo erat loco humerus existens excidit, aut in quo non erat: at neque in quo erat, nec in quo non erat: non ergo excidit. Adeò vt precaretur sophista eum vt omissis iis orationibus, adhiberet ei congruum medicæ arti remedium. Sufficit enim, (vt arbitror) cũ experientia vsu parta, & citra opinionẽ, secundum communes obseruationes & præoccupatas in animis hominum opiniones, vitam degere, de iis quæ ex dogmatica curiositate dicũtur, & quidem nullam vitæ communi vtilitatem afferunt, assensum retinentes. Si ergo quæcunque sophismata soluta fructum afferrent, ea soluere non possit dialectica: at quæcunque ab ea posse solui concedat aliquis, horũ inutilis est solutio: inutilis est in soluẽdis sophismatibus dialectica. Quinetiam si quis iis quæ dialectici dicunt instructus prodeat, ita paucis docere possit artem quæ ab illis de sophismatibus traditur, esse superuacaneam. Contulerunt se dialectici (vt inquiũt) ad dialecticã, nõ tantùm vt discerent quid ex quo colligatur, sed hoc imprimis propositũ sibi habẽtes, vt per demonstratiuas orationes vera & falsa iudicare scirent. vnde dicunt dialecticam esse verorum & falsorum & neutrorum scientiam. Quum igitur ipsi verã esse orationẽ dicant, quæ per veras sumptiones verã conclusionẽ colligat, simul atque nobis obiecta fuerit oratio quæ falsam habeat conclusionem: sciemus falsam esse, ideoque illi non assentiemur.

A τὴν ἐνέργειαν αὐτοῖς ἀντιτιθέναι πρὸς τὸ περιτρέψαι τὴν διαβεβαιωτικὴν θέσιν αὐτῶν, διὰ τῆς ἐκ τῶν φαινομένων ἰσοσθενοῦς ἀντιμαρτυρήσεως. ταύτῃ τοι καὶ ἐρωτηθεὶς φιλόσοφος, τὸν κατὰ τῆς κινήσεως λόγον σιωπῶν, περιεπάτησεν. καὶ οἱ κατὰ τὸν βίον ἄνθρωποι, πεζάς τε καὶ διαποντίους στέλλονται πορείας, κατασκευάζουσί τε ναῦς καὶ οἰκίας, καὶ παιδοποιοῦνται, τῶν κατὰ τῆς κινήσεως καὶ γενέσεως ἀμελοῦντες λόγων. φέρεται δὲ καὶ Ἡροφίλου τοῦ ἰατροῦ χαρίεν ἀπομνημόνευμα (συνεχρόνισε γὰρ οὗτος Διοδώρῳ· ὃς ἐν ἀπειροκάλῳ τῇ διαλεκτικῇ λόγους διεξῄει σοφιστικοὺς) κατά τε ἄλλων πολλῶν καὶ τῆς κινήσεως. ὡς οὖν ἐκβεβλημένον ποτὲ ὦμον ὁ Διόδωρος ἧκε θεραπευθησόμενος ὡς Ἡρόφιλον, ἐχαριεντίσατο ἐκεῖνος πρὸς αὐτὸν, λέγων, ἤτοι ἐν ᾧ ἦν τόπῳ ὁ ὦμος ὢν ἐκπέπτωκεν, ἢ ἐν ᾧ οὐκ ἦν· οὔτε δὲ ἐν ᾧ ἦν, οὔτε ἐν ᾧ οὐκ ἦν, οὐκ ἄρα ἐκπέπτωκεν. ὡς τὸν σοφιστὴν λιπαρεῖν ἐᾶν μὲν τοὺς τοιούτους λόγους, τὴν δὲ ἐξ ἰατρικῆς ἁρμόζουσαν αὐτῷ προσάγειν θεραπείαν. ἀρκεῖ γὰρ (οἶμαι) τὸ ἐμπείρως τε καὶ ἀδοξάστως κατὰ τὰς κοινὰς τηρήσεις τε καὶ προλήψεις βιοῦν, περὶ τῶν ἐκ δογματικῆς περιεργίας καὶ μάλιστα ἔξω τῆς βιωτικῆς χρείας λεγομένων ἐπέχοντας. εἰ οὖν ὅσα μὲν χρειωδῶς ἂν ἐπιλυθείη, ταῦτα οὐκ ἂν διαλύσαιτο ἡ διαλεκτική· ὅσα δ' ἐπιλύεσθαι δοίη τις ἂν ἴσως ὑπ' αὐτῆς σοφίσματα, τούτων ἡ διάλυσις ἄχρηστός ἐστιν· ἄχρηστός ἐστι κατὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν σοφισμάτων ἡ διαλεκτική. καὶ ἀπ' αὐτῶν δὲ τῶν παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς λεγομένων ὁρμώμενός τις οὕτως ἂν συντόμως ὑπομνήσειε περιττὰ εἶναι τὰ περὶ τῶν σοφισμάτων παρ' αὐτοῖς δὴ τεχνολογούμενα. ἐπὶ τὴν τέχνην τὴν διαλεκτικήν φασιν ὡρμηκέναι οἱ διαλεκτικοί, οὐχ ἁπλῶς ὑπὲρ τοῦ γνῶναι τί ἐκ τίνος συνάγεται, ἀλλὰ προηγουμένως ὑπὲρ τοῦ δι' ἀποδεικτικῶν λόγων τὰ ἀληθῆ καὶ τὰ ψευδῆ κρίνειν ἐπίστασθαι. λέγουσιν οὖν εἶναι τὴν διαλεκτικὴν, ἐπιστήμην ἀληθῶν καὶ ψευδῶν, καὶ οὐδ' ἑτέρων. ἐπεὶ τοίνυν αὐτοί φασιν ἀληθῆ λόγον εἶναι τὸν δι' ἀληθῶν λημμάτων ἀληθὲς συνάγοντα συμπέρασμα, ἅμα τῷ ἐρωτηθῆναι λόγον ψευδὲς ἔχοντα τὸ συμπέρασμα, εἰσόμεθα ὅτι ψευδής ἐστιν, καὶ οὐ συγκαταθησόμεθα αὐτῷ.

ἀνάγκη

ἀνάγκη γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν λόγον ἤτοι μὴ εἶναι συνακτικόν, ἢ μηδὲ τὰ λήμματα ἔχειν ἀληθῆ. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶνδε. ἤτοι ἀκολουθεῖ τὸ ἐν τῷ λόγῳ ψευδὲς συμπέρασμα τῇ διὰ τῶν λημμάτων αὐτοῦ συμπλοκῇ, ἢ οὐκ ἀκολουθεῖ. ἀλλ' εἰ μὲν οὐκ ἀκολουθεῖ, οὐδὲ συνακτικὸς ὁ λόγος ἔσται. λέγουσι γὰρ συνακτικὸν γίνεσθαι λόγον ὅταν ἀκολουθῇ τῇ διὰ τῶν λημμάτων αὐτοῦ συμπλοκῇ τὸ ἐν αὐτῷ συμπέρασμα. εἰ δὲ ἀκολουθεῖ, ἀνάγκη καὶ τὴν διὰ τῶν λημμάτων συμπλοκὴν εἶναι ψευδῆ κατὰ τὰς αὐτῶν ἐκείνων τεχνολογίας. φασὶ γὰρ ὅτι τὸ ψεῦδος ψεύδει μὲν ἀκολουθεῖ, ἀληθεῖ δὲ οὐδαμῶς. ὅτι δὲ ὁ μὴ συνακτικὸς ἢ μὴ ἀληθὴς λόγος κατ' αὐτοὺς οὐδὲ ἀποδεικτικός ἐστι, δῆλον ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. εἰ τοίνυν ἐρωτηθέντος λόγου, ἐν ᾧ ψεῦδός ἐστι τὸ συμπέρασμα, αὐτόθεν γινώσκομεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθὴς οὐδὲ συνακτικὸς ὁ λόγος, ἐκ τοῦ συμπέρασμα ἔχειν ψευδές, οὐ συγκαταθησόμεθα αὐτῷ, κἂν μὴ γινώσκωμεν παρὰ τί τὸ ἀπατηλὸν ἔχει. ὥσπερ γὰρ οὐδ' ὅτι ἀληθῆ ἐστι τὰ ὑπὸ τῶν ψηφοπαικτῶν γινόμενα, συγκατατιθέμεθα, ἀλλ' ἴσμεν ὅτι ἀπατῶσι, κἂν μὴ γινώσκωμεν ὅπως ἀπατῶσιν· οὕτως οὐδὲ τοῖς ψευδέσι μέν, πιθανοῖς δὲ εἶναι δοκοῦσι λόγοις πειθόμεθα, κἂν μὴ γινώσκωμεν ὅπως παραλογίζονται. ἢ ἐπεὶ οὐ μόνον ἐπὶ ψεῦδος ἀπάγει τοῖς σοφίσμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλας ἀτοπίας, κοινότερον οὕτω συνερωτητέον. ὁ ἐρωτώμενος λόγος, ἤτοι ἐπί τι ἀπρόσδεκτον ἡμᾶς ἄγει, ἢ ἐπί τι τοιοῦτον, ὡς χρῆναι αὐτὸ προσδέχεσθαι. ἀλλ' εἰ μὲν ἐπὶ τὸ δεύτερον, οὐκ ἀτόπως αὐτῷ συγκαταθησόμεθα· εἰ δὲ ἐπί τι ἀπρόσδεκτον, οὐχ ἡμᾶς τῇ ἀτοπίᾳ δεήσει συγκατατίθεσθαι προπετῶς διὰ τὴν πιθανότητα, ἀλλ' ἐκείνους ἀφίστασθαι τοῦ λόγου τοῦ τοῖς ἀτόποις ἀναγκάζοντος συγκατατίθεσθαι, εἴ γε μὴ ληρεῖν παιδαριωδῶς, ἀλλὰ τἀληθὲς ζητεῖν, ὡς ὑπισχνοῦνται, προῄρηνται. ὥσπερ γὰρ εἰ ὁδὸς εἴη ἐπί τινα κρημνὸν φέρουσα, οὐκ ὠθοῦμεν αὐτοὺς εἰς τὸν κρημνὸν διὰ τό, ὁδὸν ἵνα εἶναι φέρουσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλλ' ἀφιστάμεθα τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν κρημνόν· οὕτω καὶ εἰ ὁ λόγος εἴη ἐπί τι ὁμολογουμένως ἄτοπον ἡμᾶς ἀπάγων, οὐ τῷ ἀτόπῳ συγκαταθησόμεθα διὰ τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποστησόμεθα τοῦ λόγου διὰ τὴν ἀτοπίαν.

A necesse est enim ipsam etiam orationē, aut nō esse synacticam, aut ne sumptiones quidem habere veras. Quod ex his perspicuum est: Aut falsa conclusio quæ est in oratione, consequitur symplocen quæ fit per eius sumptiones, aut non cōsequitur. Sed si quidē non consequitur, ne synactica quidem erit oratio: (dicunt enim synacticam esse orationem, quum conclusio eius sequitur symplocen quæ est per eius sumptiones) sin autem cōsequitur, necesse est etiam symplocē quæ
B est per eius sumptiones, esse falsam, secundùm ipsorum artis præcepta. Aiunt enim falsum quidem consequi falsum, verum autem nequaquam. Quod autē oratio quæ nō synactica neque vera est, secundùm eos ne demonstrabilis quidē sit, ex supradictis perspicuū est. Si ergo proposita oratione in qua falsa sit conclusio, ex hoc ipso nō esse veram nec synacticam orationē cognoscimus, ex eo quòd conclusionem habeat falsam, non assentiemur ei, etiamsi vnde habeat fallaciam, non agnoscamus. Quemadmo-
C dum enim ne ea quidē quæ a præstigiatoribus fiunt, vera esse assentimur, sed scimus eos fallere, etiamsi nō cognoscamus quomodo fallant: ita nec orationibus falsis quidem, sed quæ tamen verisimiles esse videntur, fidem habemus, etiamsi non cognoscamus quomodo captiosæ sint. Aut quoniam non tantùm inest hoc sophismatibus vt ad falsum abducant, sed vt ad alias etiam absurditates, ita generaliùs est quæstio proponē-
D da, Oratio quæ proponitur, aut ad aliquid inexpectatum nos adducit, aut ad quid tale vt ipsum expectare oportuerit: si ad secundū, nō absurdū nos ei assentiri fuerit: sin ad aliquid quod sit præter expectationē, nos nō absurditati assentiri temerè propter verisimilitudinē: sed illos abscedere ab oratione, quæ absurdis assentiri cogit, oportebit: si modò non nugari pueriliter, sed vera inquirere, vt pollicentur, instituerunt. Quemadmodum enim si via sit quæ ad aliquod præcipitium ducat, non protrudimus nos in
E illud præcipitium, eo quòd via sit aliqua quæ ducit ad ipsum, sed à via illa recedimus propter præcipitium: eodem modo si oratio sit aliqua quę nos abducat ad aliquid quod absurdum esse constet, non assentiemur absurdo propter illam orationem, sed recedemus ab ea propter absurditatem.

A Quũ igitur ita nobis obiicietur oratio, ad vnamquanque propositionem assensum retinebimus, deinde tota oratione obiecta, quæ visa fuerint, inferemus. Nã si Chrysippei dogmatici in propositione soritæ, progrediente oratione dicunt esse immorandum, & assensum retinendum, ne in absurditatem incidant: nos certè, qui scepticam sectam profitemur, & quibus absurditas suspecta est, multo magis deceat cauere ne impingamus per propositiones sumptionum: ac potiùs in vnaquaque assensum retinere, B vsque ad totius orationis propositionem. Et nos quidem, citra vllam opinionem, iis quæ in vita communi obseruauimus, prodeuntes instructi, fallaces orationes ita vitamus. At vero Dogmatici nequaquam poterunt sophisma diiudicare ab oratione quæ conuenienter videtur proponi, si quidem illi dogmaticè diiudicare cogantur an synactica sit orationis forma, & sumptiones sint veræ, an neutrum horum. Docuimus enim antea, neque posse ab illis synacticas o- C rationes comprehendi, neq; verum vllam in re diiudicari, quippe qui nec diiudicatorium, nec demonstrationem, de quibus constet, habeant, vt ex eorum ipsorum verbis ostendimus. Superuaneæ igitur sunt, si hæc spectes, illæ de sophismatibus artificiosæ formulæ, quas tantopere celebrant dialectici.

A ὅταν οὖν οὕτως ἡμῖν συνερωτᾶται λόγος, καθ' ἑκάστην πρότασιν ἐφεξόμεθα· εἶτα τοῦ ὅλου συνερωτηθέντος λόγου, τὰ δοκοῦντα ἐπαξόμεθα. καὶ εἴγε οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον δογματικοὶ ἐν τῇ συνερωτήσει τοῦ σωρείτου, προϊόντος τοῦ λόγου φασὶ δεῖν ἵστασθαι, καὶ ἐπέχειν, ἵνα μὴ ἐκπέσωσιν εἰς ἀτοπίαν, πολὺ δήπου μᾶλλον ἂν ἡμῖν ἁρμόζον εἴη σκεπτικοῖς οὖσιν, ὑποπτεύουσιν ἀτοπίας, μὴ προεκπίπτειν κατὰ τὰς συνερωτήσεις τῶν λημμάτων, ἀλλ' ἐπέχειν καθ' ἕκαστον, ἕως τῆς B ὅλης συνερωτήσεως τοῦ λόγου. καὶ ἡμεῖς μὲν ἀδοξάστως ἀπὸ τῆς βιωτικῆς τηρήσεως ὁρμώμενοι, τοὺς ἀπατηλοὺς οὕτως ἐκκλίνομεν λόγους. οἱ δογματικοὶ δὲ ἀδυνάτως ἕξουσι διακρίναι τὸ σόφισμα, ἀπὸ τοῦ δεόντως δοκοῦντος ἐρωτᾶσθαι λόγου, εἴγε χρὴ δογματικῶς αὐτοὺς ἐπικρῖναι καὶ ὅτι συνακτικόν ἐστι τὸ σχῆμα τοῦ λόγου, καὶ ὅτι τὰ λήμματά ἐστιν ἀληθῆ, ἢ οὐχ οὕτως ἔχει. ὑπεμνήσαμεν γὰρ ἔμπροσθεν ὅτι οὔτε τοὺς συνακτικοὺς λόγους δύναν- C ται καταλαμβάνειν, οὔτε ἀληθές τι κρίνειν οἷοί τε εἰσί μήτε κριτήριον μήτε ἀπόδειξιν ὁμολογουμένως ἔχοντες, ὡς ἐκ τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ὑπεμνήσαμεν. παρέλκει δὴ οὖν, ὅσον ἐπὶ τούτοις, ἡ θρυλλουμένη παρὰ τοῖς διαλεκτικοῖς περὶ τῶν σοφισμάτων τεχνολογία.

De amphibolis, id est, ambiguitatibus.

Cap. XXIII.

D Similia his etiam de distinguendis amphibolis dicimus. Si enim ambiguitas est vocabulum duo aut plura significans, & vocabula positione significant, illas quidem ambiguitates quascunque est distinguere operæpretium, (nimirum quæ in alia experientia consistunt) qui in vnaquaque arte sunt exercitati, distinguent: quum experientiam habeant ipsi vsus positiui vocabulorum quem rebus quæ significantur, fecerunt: at dialecticus minimè. Vt in hac E ambiguitate, In morborum declinationibus varia victus ratio repudianda non est. Quinetiam in vita communi vel ipsos pueros distinguere ambiguitates videmus, quarum distinctio ipsis vtilis esse videtur. Si quis enim habens duos eodem nomine ministros, & puero imperet ad se accersi Manen,

Περὶ ἀμφιβολιῶν.

Κεφ. κγ'.

D Παραπλήσια δὲ καὶ ἐπὶ τῆς διαστολῆς τῶν ἀμφιβολιῶν λέγομεν. εἰ γὰρ ἡ ἀμφιβολία λέξις ἐστὶ, δύο καὶ πλείω σημαίνουσα, καὶ αἱ λέξεις σημαίνουσι θέσει, ὅσας μὲν χρήσιμόν ἐστιν ἀμφιβολίας διαλύεσθαι, (τουτέστι τὰς ἔν τινι ἐμπειρίᾳ) ταύτας οἱ καθ' ἑκάστην τέχνην ἐγγεγυμνασμένοι διαλύσουσι, τὴν ἐμπειρίαν ἔχοντες αὐτοὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν πεποιημένης θετικῆς χρήσεως τῶν ὀνομάτων κατὰ τῶν σημαινομένων. ὁ δὲ διαλεκτικὸς οὐδαμῶς· οἷον ὡς ἐπὶ ταύτης τῆς ἀμ- E φιβολίας, ἐν ταῖς παρακμαῖς τὴν ποικίλην δίαιταν καὶ τὸν οἶνον δοκιμαστέον. ἤδη δὲ καὶ κατὰ τὸν βίον ἄχρι καὶ τοὺς παῖδας ὁρῶμεν διαστελλομένους ἀμφιβολίας, ὧν ἡ διαστολὴ χρησιμεύειν αὐτοῖς δοκεῖ. εἰ γοῦν τις ὁμωνύμους οἰκέτας ἔχων κελεύοι παιδίον κληθῆναι αὐτῷ τὸν Μάνην,

εἰ τύχοι

A εἰ τύχοι, (τοῦτο γὰρ τοὔνομα τοῖς οἰκέταις ἔστω κοινόν) πεύσεται ὁ παῖς, ποῖον. καὶ εἰ πλείονας καὶ διαφόρους τις οἴνους ἔχων, λέγοι τῷ παιδίῳ, ἔγχεε μοι τοῦ οἴνου πιεῖν, ὁμοίως ὁ παῖς πεύσεται, ποῖον. οὕτως ἡ ἐν ἑκάστοις ἐμπειρία τοῦ χρησίμου τὴν διαστολὴν εἰσάγει. ὅσαι μέντοι μὴ ἔνεισι τὴν βιωτικὴν ἐμπειρίαν εἰσὶν ἀμφιβολίαι, ἀλλ' ἐν δογματικαῖς οἰήσεσι κεῖνται, καὶ εἰσὶν ἴσως ἄχρηστοι πρὸς τὸ ἀδοξάστως βιοῦν, περὶ ταύτας ἰδίως ὁ διαλεκτικὸς ἔχων, ἀναγκασθήσεται καὶ ἐν αὐταῖς ὁμοίως ἐπέχειν κατὰ τὰς σκεπτικὰς ἐφόδους, καθὸ B πράγμασιν ἀδήλοις καὶ ἀκαταλήπτοις, ἢ καὶ ἀνυποστάτοις, ἴσως εἰσὶ συνεζευγμέναι. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ εἰσαῦθις διαλεξόμεθα. εἰ δέ τις δογματικὸς πρὸς τι τούτων ἀντιλέγειν ἐπιχειροίη, κρατυνεῖ τὸν σκεπτικὸν λόγον, ἐκ τῆς ἑκατέρωθεν ἐπιχειρήσεως, καὶ τῆς ἀνεπικρίτου διαφωνίας, τὴν περὶ τῶν ζητουμένων ἐποχὴν καὶ αὐτὸς βεβαιῶν. τοσαῦτα καὶ περὶ ἀμφιβολιῶν εἰπόντες, αὐτοῦ που περιγράφομεν τὸ δεύτερον τῶν ὑποτυ- C πώσεων σύνταγμα.

(hoc enim vtriq; ministro fingamus nomen esse commune) interrogabit puer, vtrum. Etsi plura ac diuersa quis habês vina, dicat puero, Funde mihi vinum vt bibam, itidem rogabit puer, ex quo. Ita quæ est in singulis rei vtilis experientia, distinctionem inducit. at quæcunque ambiguitates in aliqua ad vitam communem pertinente experientia nô sunt, sed in Dogmaticorum sentêtiis versantur, suntque fortasse inutiles ad viuendum citra opinionem: circa has dialecticus quidem animi peculiarem affectum habens, cogetur etiam in ipsis similiter assensum retinere secûdùm scepticas methodos. quatenus rebus incertis & incomprehensibilibus aut etiam insubsistentibus fortasse sunt annexæ. Sed de his quidem iterû disputabimus. Quòd si quis Dogmaticus horum quidpiam refutare conetur, Scepticum propositum corroborat, quippe qui ex mutuo refutandi conatu, & controuersia indiiudicabili, ipse etiam assensus retentionem de iis quæ in quæstione versantur, confirmet. Atque his de ambiguitatibus dictis, hîc secundum hypotyposeωn librum absoluimus.

ΠΥΡΡΩΝΕΙΩΝ ΥΠΟΤΥΠΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ·

ΕΝ Ω ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ.

SEXTI PHILOSOPHI PYRRHONIARVM HYPOTYPΩSEΩN Liber tertius.

QVAE COMPLECTITVR LIBER III.

D

DE LOGICA quidem parte eius quę philosophia nominatur, vt in hypotyposi, quę diximus sufficere possint. Eadem autem scribendi methodo vtentes, eius quoque physicam partem percurremus: non omnibus quæ ab illis dicuntur, sigillatim contradicentes, sed generaliora labefactare conantes, cum quibus & reliqua circunscribuntur. Prima erit ergo de principiis disputatio. & quoniam bona pars eorum ex principiis alia esse materialia, alia effectiua fatetur, ab effectiuis ordiemur. Hæc enim & materialibus magis propria dicunt esse.

Περὶ μὲν τοῦ λογικοῦ μέρους τῆς λεγομένης φιλοσοφίας ὡς ἐν ὑποτυπώσει ταῦτα ἀρκούντως λέγοιτο ἄν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς καὶ τὸ φυσικὸν μέρος αὐτῆς ἐπιόντες, οὐ πρὸς ἕκαστον τῶν λεγομένων αὐτοῖς κατὰ τὸν τόπον ἀντεροῦμεν· ἀλλὰ τὰ καθολικώτερα κινεῖν ἐπιχειρήσομεν, οἷς συμπεριγράφεται καὶ τὰ λοιπά. E ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ περὶ ἀρχῶν λόγου. Καὶ ἐπειδὴ παρὰ τοῖς πλείστοις συμπεφώνηται τῶν ἀρχῶν τὰς μὲν ὑλικὰς εἶναι, τὰς δὲ δραστικάς, ἀπὸ τῶν δραστικῶν τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιησόμεθα. ταύτας γὰρ καὶ κυριωτέρας τῶν ὑλικῶν φασὶν εἶναι.

Περὶ Θεοῦ. A

κεφ. α΄.

Οὐκοῦν ἐπεὶ Θεὸν εἶναι δραστικώτατον αἴτιον οἱ πλείους ἀπεφήναντο, πρότερον περὶ Θεοῦ σκεψώμεθα· ἐκεῖνο προειπόντες, ὅτι τῷ μὲν βίῳ κατακολουθοῦντες, ἀδοξάστως φαμὲν εἶναι Θεοὺς καὶ σέβομεν Θεοὺς καὶ προνοεῖν αὐτοὺς φαμέν· πρὸς δὲ τὴν προπέτειαν τῶν Δογματικῶν τάδε λέγομεν. τῶν ἐννοουμένων ἡμῖν πραγμάτων τὰς οὐσίας ἐπινοεῖν ὀφείλομεν, οἷον, εἰ σώματά ἐστιν ἢ ἀσώματα. B ἀλλὰ καὶ τὰ εἴδη. οὐ γὰρ ἄν τις ἵππον ἐννοῆσαι δύναιτο, μὴ τὸ πρότερον τὸ εἶδος τοῦ ἵππου μαθών. ἔτι τε ἐννοούμενον, ἐννοεῖσθαί που ὀφείλει. ἐπεὶ οὖν τῶν δογματικῶν, οἱ μὲν σῶμα φασὶν εἶναι τὸν Θεόν, οἱ δὲ ἀσώματον· καὶ οἱ μὲν ἀνθρωπόμορφον, οἱ δὲ οὔ· καὶ οἱ μὲν ἐν τόπῳ, οἱ δὲ οὔ· καὶ τῶν ἐν τόπῳ οἱ μὲν ἐντὸς κόσμου, οἱ δὲ ἐκτός· πῶς δυνησόμεθα ἔννοιαν Θεοῦ λαμβάνειν, μήτε οὐσίαν ἔχοντες αὐτοῦ ὁμολογουμένην, μήτε εἶδος, μήτε τόπον ἐν ᾧ εἴη; C πρότερον γὰρ ἐκεῖνοι ὁμολογησάτωσάν τε καὶ συμφωνησάτωσαν, ὅτι τοιόσδε ἐστὶν ὁ Θεός· εἶτα ἡμῖν αὐτὸν ὑποτυπωσάμενοι, οὕτως ἀξιούτωσαν ἡμᾶς ἔννοιαν Θεοῦ λαμβάνειν. ἐς ὅσον δὲ ἀνεπικρίτως διαφωνοῦσι, τί νοήσωμεν ἡμεῖς ὁμολογουμένως, παρ᾽ αὐτῶν οὐκ ἔχομεν. ἀλλ᾽ ἄφθαρτόν τι (φασὶ) καὶ μακάριον ἐννοήσας, τοῦτον νόμιζε Θεὸν εἶναι. τοῦτο δὲ ἐστιν εὔηθες. ὥσπερ ὁ μὴ εἰδὼς τὸν Δίωνα, οὐδὲ τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ ὡς Δίωνι, δύναται νοεῖν. D οὕτως ἐπεὶ οὐκ ἴσμεν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ μαθεῖν τε καὶ ἐννοῆσαι δυνησόμεθα. χωρὶς δὲ τούτων εἰπάτωσαν ἡμῖν τί ἐστι τὸ μακάριον· πότερον τὸ ἐνεργοῦν κατὰ ἀρετὴν, καὶ προνοούμενον τῶν ὑφ᾽ ἑαυτὸ τεταγμένων, ἢ τὸ ἀνενέργητον, καὶ μήτε αὐτὸ πράγματα ἔχον, μήτε ἑτέρῳ παρέχον. καὶ γὰρ καὶ περὶ τούτου διαφωνήσαντες ἀνεπικρίτως, ἀνεπινόητον ἡμῖν πεποιήκασι τὸ μακάριον· διὰ δὲ τοῦτο καὶ τὸν Θεόν. ἵνα δὲ καὶ ἐπινοῆται ὁ Θεὸς, ἐπέχειν E ἀναγκαῖον περὶ τοῦ πότερον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ὅσον ἐπὶ τοῖς δογματικοῖς. τὸ γὰρ εἶναι τὸν Θεὸν, οὐ πρόδηλόν ἐστιν. εἰ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ προσέπιπτεν,

De Deo.

Cap. I.

Itaqve quum Deum efficacissimam esse causam bona pars eorum pronuntiarit, primùm de Deo inquiramus, illud præfati, nos vitam communem sequentes, nulli autem opinioni adhærentes, dicere esse Deos, & colere Deos, & prouidentiam illis attribuere: sed aduersus Dogmaticorum temeritatem hęc afferre. Earum rerum quas intellectu percipimus, substantias imaginari debemus: vt, an corpora sint, an incorporeæ. Formas item. nemo enim equum intellectu percipere possit, nisi priùs formam equi cognitam habuerit. Deinde quod intellectu percipitur, percipi alicubi oportet. Quum igitur ex Dogmaticis alij Deum dicant esse corpus, alij incorporeum: & alij quidem humana forma præditum, alij minimè: & alij in loco esse, alij in loco non esse: & eorum qui in loco esse aiunt, alij intra mundum, alij extra eum collocent: quomodo poterimus Deum intellectu percipere, si neque substantiam eius habeamus, de qua constet, neque formam, neque locum in quo sit? Prius enim illi vno ore fateãtur omnes, & assentiãtur talem esse Deum, deinde nobis ipsum deformantes, tum demùm nos iubeant Deum intellectu percipere. Nam quatenus indiiudicabilis est inter eos controuersia, quod pro confesso & indubitato percipere intellectu possimus, ab illis non habemus. Sed tu incorruptibile quiddam & beatum imaginans (inquiunt) illud Deum esse existima. At hoc stultum est. nam quemadmodum qui nõ nouit Dionem, ne accidentia quidem ipsi, vt Dioni, potest imaginari: ita quia Dei substantiam non nouimus, ne accidentia quidem ipsi cognoscere & imaginari poterimus. Prȩterea verò dicant nobis quid sit beatum, an quod agit secundùm virtutem, & prouidet illis quæ sibi subiecta sunt, an quod in nulla actione versatur, & neque ipsum negotium habet, neque alteri exhibet. Nam de hoc quoque motis inter se controuersiis quæ diiudicari nunquam potuerunt, imperuestigabile nobis beatum illud reddiderunt, ideóque etiam Deum. Quòd si etiam intellectu percipiatur Deus, assensum retinere oportet de eo, sitnécne, si quidem pendeamus à Dogmaticis. Nam esse Deum, certum quidem non est. si enim ex seipso sub sensus nostros caderet,

conueniſſet inter Dogmaticos de his, quis ſit, & qualis, & vbi: quum cõtrà eorum indiiudicabilis controuerſia fuerit, vt nihil comperti nec certi de eo habeamus, ſed demonſtratione indigere exiſtimemus. Nam qui dicit eſſe Deum, aut per manifeſtum hoc demonſtrat, aut per incertum. per certum quidem nequaquam. nam ſi certũ fuerit id quod demõſtrat, eſſe Deum: quia quod demõſtratur, ad demonſtrans intelligentia percipitur, propterea etiam comprehẽditur vnà cum eo (ſicut & oſtendimus) certum fuerit etiam hoc, Deum eſſe: quippe quod comprehendatur vnà cum demonſtrante ipſum, quod quidem demonſtrans eſt certum. Atqui nõ eſt certum, vt docuimus: nõ igitur demonſtratur per certum. Sed ne per incertum quidem. nam incertũ per quod demonſtrabitur eſſe Deũ, opus habens demonſtratione, ſi quidem per certum dicatur demonſtrari, non iam incertum erit, ſed certum, Deum eſſe. Non ergo incertum hoc quod ad eius demonſtrationem ſumitur, per certum demonſtratur. Sed neque per incertum. nam in infinitum delabetur qui hoc dicet, dũ ſemper demonſtrationem incerti quod afferetur, petemus ad demõſtrationem eius quod nobis antea propoſitum fuerit. Non ergo poteſt ex alio demõſtrari eſſe Deum. Quòd ſi nec ex ſeipſo eſt certum, neque ex alio demonſtratur, incomprehenſibile erit an ſit Deus. His autem iſtud addendum eſt, Qui dicit eſſe Deum, aut prouidere eum dicit rebus quæ ſunt in mundo, aut non prouidere. & ſi quidem prouidere dicit, aut omnibus, aut aliquibus. Sed ſi quidem omnibus prouideret, non eſſet neque malum vllum, neque vitioſus vllus, neque vlla vitioſitas. Atqui vitioſitate plena omnia eſſe clamant. Non ergo omnibus prouidere dicetur Deus. Sin aliquibus prouidet, quare his quidem prouidet, illis verò non item? Etenim aut vult & poteſt prouidere omnibus: aut vult quidem, ſed non poteſt: aut poteſt quidem, ſed non vult: aut neque vult, neque poteſt. Sed ſi quidem & vellet & poſſet, omnibus prouideret: atqui non prouidet omnibus, (vt apparet ex ſupradictis) ergo nequaquam & vult & poteſt omnibus prouidere. Quòd ſi vult quidem, ſed non poteſt, eius vires ſuperabit illa cauſa propter quam non poteſt prouidere illis quibus non prouidet. Atqui abſurdum eſt Deum imaginari talem,

A Συμπεφωνῆσθαι ἂν τοῖς Δογματικοῖς τίς ἐστι καὶ ποταπὸς καὶ ποῦ. ἡ ἀνεπίκριτος δὲ διαφωνία πεποίηκεν αὐτὸν ἄδηλον ἡμῖν εἶναι δοκεῖν, καὶ ἀποδείξεως δεόμενον. ὁ μὲν οὖν λέγων ὅτι ἐστὶ Θεός, ἤτοι διὰ προδήλου τοῦτο ἀποδείκνυσιν, ἢ δι' ἀδήλου· διὰ προδήλου μὲν οὖν οὐδαμῶς· εἰ γὰρ ἦν πρόδηλον, τὸ ἀποδεικνῦον ὅτι ἐστὶ Θεός, ἐπεὶ τὸ ἀποδεικνύμενον πρὸς τὸ ἀποδεικνῦον νοεῖται, διὸ καὶ συγκαταλαμβάνεται αὐτῷ (καθὼς καὶ παρεστήσαμεν) πρόδηλον ἔσται B καὶ τὸ εἶναι Θεόν, συγκαταλαμβανόμενον τῷ ἀποδεικνῦντι αὐτό, προδήλῳ ὄντι. οὐκ ἔστι δὲ πρόδηλον, ὡς ὑπεμνήσαμεν, οὐδὲ ἀποδείκνυται ἄρα διὰ προδήλου· ἀλλ' οὐδὲ δι' ἀδήλου. τὸ γὰρ ἄδηλον, τὸ ἀποδεικτικὸν τοῦ εἶναι Θεόν, ἀποδείξεως χρῆζον, εἰ μὲν διὰ προδήλου λέγοιτο ἀποδείκνυσθαι, οὐκ ἔτι ἄδηλον ἔσται ἀλλὰ πρόδηλον τὸ εἶναι Θεόν. οὐκ ἄρα τὸ ἀποδεικτικὸν αὐτοῦ ἄδηλον διὰ προδήλου ἀποδείκνυται· ἀλλ' οὐδὲ δι' ἀδήλου· εἰς ἄπει- C ρον γὰρ ἐκπεσεῖται ὁ τοῦτο λέγων, αἰτούντων ἡμῶν ἀεὶ ἀπόδειξιν τοῦ φερομένου ἀδήλου, πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ προεκκειμένου. οὐκ ἄρα ἐξ ἑτέρου δύναται ἀποδείκνυσθαι τὸ εἶναι Θεόν. εἰ δὲ μήτε ἐξ ἑαυτοῦ ἐστὶ πρόδηλον, μήτε ἐξ ἑτέρου ἀποδείκνυται, ἀκατάληπτον ἔσται, εἰ ἔστι Θεός. ἔτι καὶ τοῦτο λεκτέον· ὁ λέγων εἶναι Θεόν, ἤτοι προνοεῖν αὐτὸν τῶν ἐν κόσμῳ φησίν, ἢ οὐ προνοεῖν· καὶ εἰ μὲν προνοεῖν, ἤτοι πάντων ἢ τινῶν· ἀλλ' εἰ μὲν πάντων προὐ- D νόει, οὐκ ἦν ἂν οὔτε κακόν τι οὔτε κακία ἐν τῷ κόσμῳ· κακίας δὲ πάντα μεστὰ εἶναι λέγουσιν· οὐκ ἄρα πάντων προνοεῖν λεχθήσεται ὁ Θεός. εἰ δὲ τινῶν προνοεῖ, διὰ τί τῶνδε μὲν προνοεῖ, τῶνδε δὲ οὔ; ἤτοι γὰρ καὶ βούλεται καὶ δύναται πάντων προνοεῖν, ἢ βούλεται μέν, οὐ δύναται δέ. ἢ δύναται μέν, οὐ βούλεται δέ. ἢ οὔτε βούλεται οὔτε δύναται. ἀλλ' εἰ μὲν καὶ ἐβούλετο, καὶ ἠδύνατο, πάντων ἂν προὐνόει· οὐ προνοεῖ δὲ πάντων (διὰ τὰ προειρημένα) οὐκ ἄρα καὶ E βούλεται καὶ δύναται πάντων προνοεῖν. εἰ δὲ βούλεται μέν, οὐ δύναται δέ, ἀσθενέστερός ἐστι τῆς αἰτίας δι' ἣν οὐ δύναται προνοεῖν, ὧν οὐ προνοεῖ. ἔστι δὲ παρὰ τὴν Θεοῦ ἐπίνοιαν,

τὸ ἀσθ-

A τὸ ἀσθενέστερον εἶναί τινος αὐτόν. Εἰ δὲ δύναται μὲν πάντων προνοεῖν, οὐ βούλεται δέ, βάσκανος ἂν εἶναι νομισθείη. Εἰ δὲ οὔτε βούλεται οὔτε δύναται, καὶ βάσκανός ἐστι καὶ ἀσθενής· ὅπερ λέγειν περὶ Θεοῦ, ἀσεβούντων ἐστίν. Οὐκ ἄρα προνοεῖ τῶν ἐν κόσμῳ ὁ Θεός. Εἰ δὲ οὐδενὸς πρόνοιαν ποιεῖται, οὐδὲ ἔστιν αὐτοῦ ἔργον, οὐδὲ ἀποτέλεσμα, οὐκ ἕξει τις εἰπεῖν, πόθεν καταλαμβάνει ὅτι ἔστι Θεός· Εἴγε μήτε ἐξ ἑαυτοῦ φαίνεται, μήτε δι' ἀποτελεσμάτων B τινῶν καταλαμβάνεται. καὶ διὰ ταῦτα ἄρα ἀκατάληπτόν ἐστιν εἰ ἔστι Θεός. ἐκ δὲ τούτων ἐπιλογιζόμεθα ὅτι ἴσως ἀσεβεῖν ἀναγκάζονται οἱ διαβεβαιωτικῶς λέγοντες εἶναι Θεόν. πάντων μὲν γὰρ αὐτὸν προνοεῖν λέγοντες, κακῶν αἴτιον τὸν Θεὸν εἶναι ἐροῦσιν· τινῶν δὲ ἢ καὶ μηδενὸς προνοεῖν αὐτὸν λέγοντες, ἤτοι βάσκανον τὸν Θεὸν ἢ ἀσθενῆ λέγειν ἀναγκασθήσονται. ταῦτα δέ ἐστιν ἀσεβούντων περιδήλως.

cuius vires vlli rei cedant. At si potest quidem omnibus prouidere, sed non vult, inuidus esse existimari possit. Quod si neque vult neque potest, is & inuidus est, & debiles sunt eius vires. quod de Deo dicere, impiorum est. Non ergo prouidet Deus iis quæ sunt in mundo. Quod si nulli prouidet, neque extat vllum eius opus, neque vllus effectus, non potest quisquam dicere vnde comprehendat Deum esse, quum nec ex seipso appareat, nec per vllos effectus comprehendatur. Quocirca his quoque de causis incomprehensibile est an sit Deus. Ex his autem ratiocinamur, impietatis crimen fortassis effugere non posse illos qui asseuerãter Deum esse dicunt. Nam si ipsum prouidere omnibus inquiant, malorum auctorem Deum esse dicent: sin ipsum aliquibus aut nulli prouidere inquiant, aut inuidum Deum, aut imbecilles Dei vires dicere cogentur. Atqui hæc non sine manifestaria impietate proferri possunt.

C

Περὶ αἰτίου.

Κεφ. β'.

Ἵνα δὲ μὴ καὶ ἡμᾶς βλασφημεῖν ἐπιχειρήσωσιν οἱ Δογματικοί, δι' ἀπορίαν τοῦ πραγματικῶς ἡμῖν ἀντιλέγειν, κοινότερον περὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ αἰτίου διαπορήσομεν, πρότερον ἐπιστῆσαι πειραθέντες τῇ τοῦ αἰτίου ἐπινοίᾳ. ὅσον μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Δογματικῶν, οὐδὲ ἂν ἐννοῆσαί τις τὸ αἴτιον δύναιτο. D Εἴγε πρὸς τῷ διαφώνους καὶ ἀλλοκότους ἐννοίας τοῦ αἰτίου, ἔτι καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ πεποιήκασιν ἀνεύρετον, διὰ τὴν περὶ αὐτοῦ διαφωνίαν. οἱ μὲν γὰρ σῶμα, οἱ δὲ ἀσώματον τὸ αἴτιον εἶναί φασιν. δόξαι δ' ἂν αἴτιον εἶναι κοινότερον κατ' αὐτούς, δι' ὃ ἐνεργοῦν γίνεται τὸ ἀποτέλεσμα. οἷον, ὡς ὁ ἥλιος ἢ ἡ τοῦ ἡλίου θερμότης, τοῦ χεῖσθαι τὸν κηρὸν ἢ τῆς χύσεως τοῦ κηροῦ. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ διαπεφωνήκασιν, οἱ μὲν προσηγοριῶν E αἴτιον εἶναι τὸ αἴτιον φάσκοντες, οἷον τῆς χύσεως· οἱ δὲ κατηγορημάτων, οἷον τοῦ χεῖσθαι. διὸ (καθάπερ εἶπον) κοινότερον ἂν εἴη τὸ αἴτιον τοῦτο, δι' ὃ ἐνεργοῦν γίνεται τὸ ἀποτέλεσμα. τούτων δὲ τῶν αἰτίων οἱ μὲν πλείους ἡγοῦνται, τὰ μὲν συνεκτικὰ εἶναι,

De Causa.

Cap. II.

Verum ne nos maledictis prosequi aggrediãtur Dogmatici, dum non inueniẽt quomodo nobis actu ipso contradicant: magis communi & recepto modo de actiua causa quæstionem mouebimus, priùs ad imaginãdum quid sit causa, appellere animũ conati. Quamobrem ex iis quę a Dogmaticis dicuntur, causæ notionem nemo intellectu percipere possit: quoniam illi præter controuersas & peregrinas notiones causæ, eius subsistentiam quoq; reddiderunt inuentu impossibilem, propter suam de eo controuersiam. Alij enim corpus, alij incorporeã esse dicunt causam. Possit autem videri esse causa apud eos, secundùm generaliorem opinionem, propter quam operantem fit effectus. exempli gratia, Sol, aut Solis calor, *causa est* liquefieri cerã, vel liquefactionis ceræ. Nam de hoc inter se dissident, quum causam alij appellationum esse causam dicant, alij prædicatorum, vt liquefactionis: alij prædicatorum, vt liquefieri. Itaque (sicut dixi) secundùm generaliorem & receptum apud ; lures eorum modum causa fuerit illud propter quod operans fit effectus. Harum autem causarũ alij (& quidẽ eorum bona pars) existimant alias esse synecticas,

alias *συναίτια*: *q. d. concausales*, alias adiutrices. Et synacticas quidem esse quibus præsentibus adest effectus, & quibus sublatis tollitur, & minutis minuitur. ita enim appositionem strangulæ causam esse dicũt suffocationis. Synætia autem, quę eandem cum altero synætio vires ad id vt fiat effectus, affert. quo modo vnumquenque boum aratrum trahentium causam esse dicunt tractionis aratri. Adiutricem verò, quæ paruas affert vires, & ad hoc vt facilè existat effectus: vt quum duo aliquod onus ægrè portãt, tertius aliquis adueniens vnà cum ipsis illud portando subleuat. Nonnulli verò etiam præsentia futurorum causas esse dixerunt, vt antecedentes: veluti vehementem à Sole calorem, febris. Nonnulli autem hæc admittere noluerunt: quia causa, si sit ad aliquid, atque adeò ad ipsum effectum, præcedere ipsum tanquam causa non potest. Nos autem de iis dubitationem mouentes hæc dicimus.

An sit aliquid alicuius causa.

CAP. III.

VERISIMILE est esse causam. quomodo enim incremẽtum esset, decrementum: generatio, corruptio: & generaliter motus, naturalium & ab animo proficiscẽtium effectuum vnusquisque, totius mundi gubernatio, reliqua omnia, nisi per aliquam causam? Nam si nihil horum quantum ad naturam existentiã habet, dicemus propter aliquam causam omnino videri nobis talia esse qualia non sunt. Insuper verò omnia ex omnibus temerè essent, nisi esset causa. verbi gratia, Ex muribus quidem equi fortasse generarẽtur, elephantes autem ex formicis: & apud Thebas Ægyptiacas imbres rapidi & niues essent, at *partes* australes imbres nullos haberent: nisi causa foret aliqua propter quam in australibus quidem *partibus* frigus valde sæuiret, aridæ autem & æstuosæ essent *partes* orientales. Quinetiam vtrinque subuertitur qui nullam esse causam dicit: si enim simpliciter & sine vlla causa hoc ait se dicere, fide carebit: sin aliquã causã, volẽs euertere causã, ponit, reddatur causa propter quam nõ est causa. Propter hęc igitur verisimile est esse causã. Verisimiliter autẽ loqui eũ quoq; qui aliquid alicuius causã esse negat, manifestum erit, vbi rationes exposuerimus

A τὰ δὲ συναίτια, τὰ δὲ συνεργά· καὶ συνεκτικὰ μὲν ὑπάρχειν, ὧν παρόντων πάρεστι τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ αἰρομένων αἴρεται, καὶ μειουμένων μειοῦται. οὕτω γὰρ τὴν περίθεσιν τῆς στραγγάλης, αἴτιον εἶναι φασὶ τοῦ πνιγμοῦ· συναίτιον δὲ, ὃ τὴν ἴσην εἰσφέρεται δύναμιν ἑτέρῳ συναιτίῳ πρὸς τὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα· οὕτως ἕκαστον τῶν ἑλκόντων τὸ ἄροτρον βοῶν, αἴτιον εἶναί φασι τῆς ὁλκῆς τοῦ ἀρότρου. Συνεργὸν δὲ ὃ βραχεῖαν εἰσφέρεται δύναμιν καὶ πρὸς τὸ B μετὰ ῥᾳστώνης ὑπάρχειν τὸ ἀποτέλεσμα· οἷον, ὅτ' ἂν δύο βάρος τι βασταζόντων μόλις, τρίτος προσελθὼν συγκουφίσῃ τοῦτο. ἔνιοι μέντοι καὶ παρόντα μελλόντων αἴτια ἔφασαν εἶναι, ὡς τὰ προκαταρκτικά· οἷον, τὴν ἐπιτεταμένην ἡλίωσιν πυρετοῦ· τινὲς δὲ ταῦτα παρῃτήσαντο, ἐπεὶ τὸ αἴτιον πρός τι ὑπάρχον, καὶ πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα ὄν, οὐ δύναται προηγεῖσθαι αὐτοῦ ὡς αἴτιον. ἐν δὲ τῇ περὶ αὐτοῦ ἀπορήσει τοιάδε λέγομεν.

C Εἰ ἔστι τι τινὸς αἴτιον.

Κεφ. γ'.

Πιθανόν ἐστιν εἶναι τὸ αἴτιον. πῶς γὰρ ἂν αὔξησις γένοιτο, μείωσις· γένεσις, φθορά· καθόλου κίνησις, τῶν φυσικῶν τε καὶ ψυχικῶν ἀποτελεσμάτων ἕκαστον, ἡ τοῦ παντὸς κόσμου διοίκησις, τὰ ἄλλα πάντα, εἰ μὴ κατά τινα αἰτίαν; καὶ γὰρ εἰ μηδὲν τούτων ὡς πρὸς τὴν φύσιν ὑπάρχει, λέξομεν ὅτι διά τινα αἰτίαν πάντως φαίνεται ἡμῖν τοιαῦτα, ὁποῖα οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ D καὶ πάντα ἐκ πάντων, καὶ ὡς ἔτυχεν ἂν, ἦν, μὴ οὔσης αἰτίας. οἷον, ἵπποι μὲν ἐκ μυῶν, εἰ τύχοι, γεννηθήσονται· ἐλέφαντες δὲ ἐκ μυρμήκων. καὶ ἐν μὲν ταῖς Αἰγυπτίαις Θήβαις ὄμβροι κατὰ τύχην ποτὲ ἐξαίσιοι, καὶ χιόνες, ὡς ἔτυχεν ἂν, ἐγένοντο· τὰ δὲ νότια ὄμβρων ἐπεὶ μετέχει, οὐ μετέχειν, εἰ μὴ αἰτία τις ἦν, δι' ἣν τὰ μὲν νότια ἐστὶ δυσχείμερα, αὐχμηρὰ δὲ τὰ πρὸς τὴν ἕω. Περιτρέπεται δὲ ὁ λέγων μηδὲν αἴτιον εἶναι. Εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς αἰτίας τοῦτό φησι E λέγειν, ἄπιστος ἔσται· Εἰ δὲ διά τινα αἰτίαν, βουλόμενος ἀναιρεῖν τὸ αἴτιον, τίθησιν, ἀποδεδόσθω αἰτία, δι' ἣν οὐκ ἔστιν αἴτιον· διὰ ταῦτα μὲν οὖν πιθανόν ἐστιν εἶναι τὸ αἴτιον. ὅτι δὲ καὶ τὸ λέγειν μὴ εἶναι τινός τι αἴτιον, πιθανόν ἐστι, φανερὸν ἔσται, λόγους ἡμῶν ἐκθεμένων ὀλίγους

ὀλίγους ἀπὸ πολλῶν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρὸς τὸ τοῦτο ὑπομνῆσαι. οὐ γοῦν ἀδύνατόν ἐστι τὸ αἴτιον ἐννοῆσαι, πρὶν τὸ ἀποτέλεσμα τούτου καταλαβεῖν ὡς ἀποτέλεσμα αὐτοῦ. τότε γὰρ γνωρίζομεν ὅτι αἴτιόν ἐστι τοῦ ἀποτελέσματος, ὅτ᾽ ἂν ἐκεῖνο ὡς ἀποτέλεσμα καταλαμβάνωμεν. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ αἰτίου, ὡς ἀποτέλεσμα αὐτοῦ, καταλαβεῖν δυνάμεθα, ἐὰν μὴ καταλάβωμεν τὸ αἴτιον τοῦ ἀποτελέσματος, ὡς αἴτιον αὐτοῦ. τότε γὰρ καὶ ὅτι ἀποτέλεσμά ἐστιν αὐτοῦ, γινώσκειν δοκοῦμεν, ὅταν τὸ αἴτιον αὐτοῦ, ὡς αἴτιον αὐτοῦ καταλάβωμεν. εἰ οὖν ἵνα μὲν ἐννοήσωμεν τὸ αἴτιον, δεῖ προεγνωκέναι τὸ ἀποτέλεσμα· ἵνα δὲ τὸ ἀποτέλεσμα γνῶμεν, ὡς ἔφην, δεῖ προεπίστασθαι τὸ αἴτιον· ὁ διάλληλος τῆς ἀπορίας τρόπος ἀμφότερα δείκνυσιν ἀνεπινόητα, μήτε τοῦ αἰτίου ὡς αἰτίου, μήτε τοῦ ἀποτελέσματος ὡς ἀποτελέσματος, ἐπινοεῖσθαι δυναμένου. ἑκατέρου γὰρ αὐτῶν δεομένου τῆς παρὰ θατέρου πίστεως, οὐχ ἕξομεν ἀπὸ τίνος αὐτῶν ἀρξώμεθα τῆς ἐννοίας. διόπερ οὐδὲ ἀποφαίνεσθαι δυνησόμεθα ὅτι ἐστί τι τινὸς αἴτιον. ἵνα δὲ καὶ ἐννοεῖσθαι δύνασθαι τὸ αἴτιον συγχωρήσῃ τις, ἀκατάληπτον ἂν εἶναι νομισθείη διὰ τὴν διαφωνίαν. ὁ μὲν γὰρ φήσας εἶναί τι τινὸς αἴτιον, ἤτοι ἁπλῶς καὶ ἀπὸ μηδεμιᾶς ὁρμώμενος αἰτίας εὐλόγου τοῦτό φησι λέγειν, ἢ διά τινας αἰτίας ἐπὶ τὴν συγκατάθεσιν ταύτην ἥκειν λέξει. καὶ εἰ μὲν ἁπλῶς, οὐκ ἔσται πιστότερος τοῦ λέγοντος ἁπλῶς μηδὲν εἶναι μηδενὸς αἴτιον. εἰ δὲ καὶ αἰτίας λέξει δι᾽ ἃς εἶναί τινος αἴτιον νομίζοι, τὸ ζητούμενον διὰ τοῦ ζητουμένου παριστᾶν ἐπιχειρήσει. ζητούντων γὰρ ἡμῶν εἰ ἔστι τι τινὸς αἴτιον, αὐτὸς ὡς αἰτίας οὔσης τοῦ εἶναι αἴτιον, αἴτιον εἶναι φησίν. καὶ ἄλλως, ἐπεὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ αἰτίου ζητοῦμεν, δεήσει πάντως αὐτὸν καὶ τῆς αἰτίας τοῦ εἶναί τι αἴτιον, αἰτίαν παρέχειν, κἀκείνης ἄλλην, καὶ μέχρις ἀπείρου. ἀδύνατον δὲ ἀπείρους αἰτίας παρέχειν, ἀδύνατον ἄρα διαβεβαιωτικῶς ἀποφῆναι ὅτι ἐστί τι τινὸς αἴτιον. πρὸς τούτοις ἤτοι ὂν καὶ ὑφεστὼς ἤδη αἴτιον, τὸ αἴτιον, ποιεῖ ἀποτέλεσμα, ἢ μὴ ὂν αἴτιον· καὶ μὴ ὂν μὲν οὐδαμῶς. εἰ δὲ ὄν, δεῖ αὐτὸ πρότερον ὑποστῆναι καὶ προσημειῶσθαι αἴτιον, εἶθ᾽ οὕτως ἐπάγειν τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀποτελεῖσθαι λέγεται, ὄντος ἤδη αἰτίου.

A paucas de multis in præsentia, ad hoc docendum. Primùm igitur impossibile erit causam imaginari, priusquam effectum eius comprehenderimus, vt effectum illius. nam tum demum cognoscimus causam esse effectus, quum illum vt effectum comprehendimus. Sed ne ipsum quidem effectum causæ, vt effectum eius comprehendere possumus, nisi causam effectus comprehendamus, vt causam eius. tunc enim etiam effectũ eius esse cognoscere nobis videmur, B quando causam eius vt causã eius comprehẽdimus. Si ergo, vt causam quidem imaginemur, oportet prius cognouisse effectũ: vt autem effectũ cognoscamus, vt dixi, oportet præcognouisse causam: diallelus dubitationis modus ostendit ambo esse huiusmodi quę imaginari nullo modo possimus, quum neq; causam vt causam, neq; effectũ vt effectum imaginari queamus. Quum enim mutuò alterum alterius confirmatione egeat, vtrũ ipsorũ priùs imaginari oporteat, nescie- C mus. itaq; nec esse aliquid alicuius causam pronuntiare poterimus. Vt autem etiam posse causam sub imaginationem cadere aliquis concedat, incomprehensibilis propter controuersiam habeatur. Nam qui dicit esse alicuius causam, aut simpliciter & à nulla causã probabili impulsum hoc se dicere, aut propter aliquas causas se *hanc opinioni* assentiri ait. Et si quidem simpliciter, non erit fide dignior eo qui dicit simpliciter, nihil cuiusquã esse causam: sin rationes proferet propter quas esse aliquid alicuius causam existimet, quod quęritur, per alterum quod quæritur, ostendere conabitur. Nam quum hoc in quæstione versetur, an aliquid alicuius causa sit, ipse tanquam causa sit) causam esse cur causa sit, dicet. Præterea, quoniam de existentia causę quæstio à nobis agitatur, etiam causam illius causæ *quam attulerit ad probandum* causã esse, necesse habuerit proferre: & illius rursum aliã, & vsque in infinitum. Atqui impossibile est infinitas causas ostendere. Impossibile est igitur E asseueranter pronũtiare aliquid esse alicuius causam. Ad hęc, aut causa, quum iam est, & existit causa, facit effectũ, aut quum non est causa. Sed quum non est, nequaquam: sin quum est, oportet ipsam prius existẽtiam habuisse, & priùs fuisse causam, deinde eum inducere effectũ, qui ab ipsa effici dicitur quũ iã est causa.

Sed quoniam ad aliquid est causa & ad effectum, non posse eam ante illum, vt causam, existere, manifestum est. Ergo causa, ne tum quidem quum est causa, efficere potest illud cuius est causa. Quòd si neque tum quum non est causa, efficit aliquid, neque quum est: ne efficit quidem quicquam. Quare ne causa quidem erit. Nam causa non potest vt causa intellectu percipi, nisi efficiat aliquid. Vnde illud etiam dicunt nonnulli, Causam aut coëxistere oportet cum effectu, aut priùs aut pòst existere. Nũc verò, si quidem dicamus causam incipere existere post generationẽ effectus ipsius, vereor vt nimis hoc ridiculũ fuerit. Sed neque ante ipsum existere potest. ad ipsum enim dicitur intellectu percipi. Quæ autem sunt ad aliquid, dicunt ipsi, quatenus ad aliquid sunt, coëxistere & simul intellectu percipi alia cũ aliis. Quin etiam coëxistere non potest. si enim effectiua eius est, quod autem fit, ab alio iam ente fieri oportet, causam priùs esse causam, ac tum demùm facere effectum necesse est. Quamobrem si causa neque coëxistit cum suo effectu, neque ante neque post ipsum existit, vllóne modo existentiæ particeps esse possit? Insuper verò ex his, ni fallor, imaginationem causæ rursus euerti liquet. Si enim causam, vt ad aliquid, non possumus ante effectum eius imaginari: vt autem tanquam causam effectus eius imaginemur, necesse est vt ipsam ante effectum eius imaginemur: at impossibile est imaginari quicquam ante illud ante quod nihil imaginari possumus: impossibile certè est imaginari causam. Ex hac igitur ratiocinatione rursus colligimus, verisimiles quidem esse rationes quibus docuimus dici debere causam esse: sed verisimiles tamen esse & illas quæ ostendunt non esse pronuntiandum, quicquam esse causam. Ex his autem rationibus alterutras præferre non datur, quum neque signum, neque diiudicatorium, neque demonstrationem, de quibus constet, habeamus, vt antea docuimus. Ergo vt de existentia causæ assensum retineamus, ac nihilo magis esse quàm non esse, dicamus (quantum quidem ad ea attinet quæ à Dogmaticis dicuntur) necesse est.

A ἀλλ' ἐπεὶ πρός τι ἐστι τὸ αἴτιον καὶ πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, φαμὲς ὅτι μὴ δύναται τοῦτο ὡς αἴτιον προϋποστῆναι· οὐδὲ ὂν ἄρα αἴτιον, τὸ αἴτιον, ἀποτελεῖν δύναται τὸ οὗ ἐστιν αἴτιον. εἰ δὲ μήτε μὴ ὂν αἴτιον, ἀποτελεῖ τι, μήτε ὄν, οὐδὲ ἀποτελεῖ τι. διὸ οὐδὲ αἴτιον ἐστι. ἄνευ γὰρ τοῦ ἀποτελεῖν τι, τὸ αἴτιον οὐ δύναται ὡς αἴτιον νοεῖσθαι. ὅθεν κἀκεῖνο λέγουσί τινες, τὸ αἴτιον ἤτοι συνυφίστασθαι δεῖ τῷ ἀποτελέσματι ἢ προϋφίστασθαι τούτου, ἢ μετὰ

B τοῦτο γίνεσθαι. τὸ μὲν οὖν λέγειν ὅτι τὸ αἴτιον εἰς ὑπόστασιν ἄγεται μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ, μὴ καὶ γελοῖον ᾖ. ἀλλ' οὐδὲ προϋφίστασθαι δύναται τούτου. πρὸς αὐτὸ γὰρ νοεῖσθαι λέγεται. τὰ δὲ πρός τι, φασὶν αὐτοὶ, καθὸ πρός τι ἐστι, συνυπάρχει καὶ συννοεῖται ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐδὲ συνυφίστασθαι. εἰ γὰρ ἀποτελεστικὸν αὐτοῦ ἐστι, τὸ δὲ γινόμενον, ὑπὸ ὄντος ἤδη γίνεσθαι χρή, πρότερον δεῖ τὸ αἴτιον γενέσθαι αἴτιον, εἶθ' οὕτως ποιεῖν τὸ ἀποτέλεσμα.

C εἰ οὖν τὸ αἴτιον μήτε προϋφίσταται τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ, μήτε συνυφίσταται τούτῳ· ἀλλ' οὐδὲ μετ' αὐτὸ γίνεται, μήποτε οὐδὲ ὑποστάσεως ὅλως μετέχει. φαμὲς δὲ ἴσως, ὅτι καὶ διὰ τούτων ἡ ἐπίνοια τοῦ αἰτίου πάλιν περιτρέπεται. εἰ γὰρ τὸ αἴτιον ὡς μὲν πρός τι οὐ δύναται τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ προεπινοηθῆναι· ἵνα δὲ ὡς αἴτιον τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ νοηθῇ, δεῖ αὐτὸ προεπινοεῖσθαι τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ· ἀδύνατον δὲ προεπινοηθῆναί τι

D ἐκείνου, οὗ προεπινοηθῆναί τι οὐ δύναται, ἀδύνατον ἄρα ἐστὶν ἐπινοηθῆναι τὸ αἴτιον. ἐκ τούτων οὖν λοιπὸν ἐπιλογιζόμεθα ὅτι πιθανοὶ μέν εἰσιν οἱ λόγοι καθ' οὓς ὑπεμνήσαμεν ὡς χρὴ λέγειν αἴτιον εἶναι· πιθανοὶ δὲ καὶ οἱ παριστάντες ὅτι μὴ προσήκει αἴτιον εἶναί τι ἀποφαίνεσθαι· καὶ τούτων προκρίνειν τινὰς οὐκ ἐνδέχεται, μήτε σημεῖον μήτε κριτήριον, μήτε ἀπόδειξιν ὁμολογουμένως ἡμῶν ἐχόντων, ὡς ἔμπροσθεν παρεστήσαμεν·

E ἐπέχειν ἀνάγκη καὶ περὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ αἰτίου, μὴ μᾶλλον εἶναι, ἢ μὴ εἶναί τι αἴτιον λέγοντας (ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Δογματικῶν.)

Περὶ ὑλικῶν ἀρχῶν.

Κεφ. δ.

Περὶ μὲν οὖν τῆς δραστικῆς τοσαῦτα νῦν ἀρκέσει λέγεσθαι. συντόμως δὲ καὶ περὶ τῶν ὑλικῶν καλουμένων ἀρχῶν λεκτέον. ὅτι τοίνυν αὗταί εἰσιν ἀκατάληπτοι, ῥᾴδιον συνιδεῖν ἐκ τῆς περὶ αὐτῶν γεγενημένης διαφωνίας παρὰ τοῖς Δογματικοῖς. Φερεκύδης μὲν ὁ Σύριος γῆν εἶπε τὴν πάντων εἶναι ἀρχήν· Θαλῆς δὲ ὁ Μιλήσιος, ὕδωρ· Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ ἀκουστὴς τούτου, τὸ ἄπειρον· Ἀναξιμένης δὲ καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἀέρα· Ἵππασος δὲ ὁ Μεταποντῖνος, πῦρ· Ξενοφάνης δὲ ὁ Κολοφώνιος, γῆν καὶ ὕδωρ. Οἰνοπίδης δὲ ὁ Χῖος, πῦρ καὶ ἀέρα· Ἵππων δὲ ὁ Ῥηγῖνος, πῦρ καὶ ὕδωρ· Ὀνομάκριτος δὲ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ τοὺς Στωικοὺς, πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, γῆν (περὶ γὰρ τῆς τερατολογουμένης ἀποίου παρά τισιν ὕλης, ἣν οὐδὲ αὐτοὶ καταλαμβάνειν διαβεβαιοῦνται, τί δεῖ καὶ λέγειν;) οἱ δὲ περὶ Ἀριστοτέλην τὸν Περιπατητικὸν, πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, γῆν, τὸ κυκλοφορητικὸν σῶμα. Δημόκριτος δὲ καὶ Ἐπίκουρος, ἀτόμους· Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομένιος, ὁμοιομερείας· Διόδωρος δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Κρόνος, ἐλάχιστα καὶ ἀμερῆ σώματα· Ἡρακλείδης δὲ ὁ Ποντικὸς, καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Βιθυνὸς, ἀνάρμους ὄγκους· οἱ δὲ περὶ Πυθαγόραν, τοὺς ἀριθμούς· οἱ δὲ μαθηματικοὶ, τὰ πέρατα τῶν σωμάτων· Στράτων δὲ ὁ φυσικὸς, τὰς ποιότητας. τοσαύτης τοίνυν καὶ ἔτι πλείονος διαφωνίας γεγενημένης περὶ τῶν ὑλικῶν ἀρχῶν παρ' αὐτοῖς, ἤτοι πάσαις συγκαταθησόμεθα ταῖς κειμέναις στάσεσι καὶ ταῖς ὅλαις ἤ τισιν. ἀλλὰ πάσαις μὲν οὐ δυνατόν· οὐ γὰρ δήπου δυνησόμεθα καὶ τοῖς περὶ Ἀσκληπιάδην συγκατατίθεσθαι, θραυστὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα λέγουσι καὶ ποιὰ, καὶ τοῖς περὶ Δημόκριτον, ἄτομα ταῦτα εἶναι φάσκουσι καὶ ἄποια, καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν, πᾶσαν αἰσθητὴν ποιότητα περὶ ταῖς ὁμοιομερείαις ἀπολείπουσιν. εἰ δὲ μίαν στάσιν τῶν ἄλλων προκρινοῦμεν, ἤτοι ἁπλῶς καὶ ἄνευ ἀποδείξεως προκρινοῦμεν, ἢ μετ' ἀποδείξεως. ἄνευ μὲν οὖν ἀποδείξεως οὐ συνθησόμεθα. εἰ δὲ μετ' ἀποδείξεως, ἀληθῆ δεῖ τὴν ἀπόδειξιν εἶναι. ἀληθὴς δὲ οὐκ ἂν δοθείη μὴ οὐχὶ κεκριμένη κριτηρίῳ ἀληθεῖ.

A

De materialibus principiis.

Cap. IIII.

De Effectiuis ergo hæc dicta in præsentia sufficiant. breuiter autem etiam de principiis quæ materialia vocantur, dicendum est. Hęc igitur esse incomprehensibilia, promptum est perspicere ex controuersia quæ de iis inter Dogmaticos extitit. Pherecydes quidē Syrius terram dixit omnium esse principium: Thales Milesius, aquam: Anaximander, huius auditor, infinitum:
B
Anaximenes & Diogenes Apolloniates, aërem: Hippasus autem Metapontinus, ignem: at Xenophanes Colophonius, terram & aquam; OEnopides Chius, ignem & aërē: Hippon Rheginus, ignem & aquam: Onomacritus verò in Orphicis, ignem & aquam & terram. Empedocles autem, ignem, aërem, aquam, terram. (Nā de materia qualitatis experte, quæ à nōnullis prodigioso quodam modo fingitur, quam ne ipsi quidem comprehendere se inquiunt, quid attinet
C
verba facere?) Aristoteles autem Peripateticus, ignē, aërem, aquam, terram, ipsum cyclophoreticū (*q.d. in orbem versatile*) corpus: Democritus autem & Epicurus, atomos: Anaxagoras Clazomenius, homœomerias: Diodorus qui vocatus fuit Cronus, minima & insecabilia corpora: Heraclides Ponticus & Asclepiades Bithynus, incōpositas moles: Pythagoras, numeros: Mathematici, extremitates corporum: at Straton physicus, qualitates. Quum ergo tanta &
D
maior etiā inter eos de materialib⁹ principiis controuersia fuerit, aut omnibus assentiemur discrepātiis quæ positæ sūt, & cæteris quoque, aut aliquibus. Sed omnibus quidem possibile non est. non enim poterimus & Asclepiadi assentiri, qui dicit elementa frangibilia esse, & qualitate certa prædita: & Democrito, qui atoma hæc esse dicit, & qualitatis expertia: & Anaxagorę, qui omnem sensibilem qualitatem circa homœomerias relinquit. Sin aliquam harum discrepātiarum aliis ex iudicio nostro præferemus,
E
aut simpliciter & absque demonstratione illam præferemus, aut cum demonstratione. Sed nos absq; demonstratione non assentiemur: sin demonstrationē afferamus, veram oportet esse demonstrationē. Sed vera non cōcedatur esse, nisi iudicata iudicatorio vero,

at iudicatorium verum eſſe oſtenditur per demonſtrationem iudicatam. Si ergo vt demonſtratio quidem quæ anteponit aliquam opinionem ab aliis diſſidentem, vera eſſe oſtendatur, oportet iudicatorium eius eſſe demonſtratum: vt autem iudicatorium demonſtretur, oportet demonſtrationem eius antè iudicatam eſſe, diallelus modus comperitur: qui progredi non ſinet orationem: quum demonſtratio quidem ſemper egeat criterio demonſtrato, criteriũ autem demonſtratione iudicata. Quòd ſi ſemper criterium criterio iudicare, & demonſtrationem demonſtratione demõſtrare velit aliquis, ad infinitũ compelletur. Si ergo neq; omnibus controuerſis opinionibus de elementis poſſumus aſſentiri, neq; alicui harum, de illis aſſenſum retineamus neceſſe eſt. Et poſſent quidem fortaſſe hæc ſola ſatis ſuperque eſſe ad oſtendendam elementorum & materialium principiorũ incomprehenſibilitatem: vt tamen ampliorem refellendi Dogmaticos materiam habeamus, pauliſper huic loco immorabimur. Et quoniã multæ ac propemodum infinitæ ſunt de elementis opiniones, (quemadmodum docuimus) ad vnamquamque reſpõdere ſigillatim nunc ſuperſedebimus, propter huius tractatus formã: quod tamen dicemus, ad omnes refutãdas valebit. Quoniã enim quancunque alicuius ſectæ controuerſam de elementis opinionem protulerit, aut ad corpora deueniet, aut incorporea, ſatis eſſe exiſtimamus docere incomprehenſibilia eſſe corpora, incomprehenſibilia item eſſe incorporea. Per hoc enim etiam elementa fore incomprehenſibilia perſpicuum erit.

A ἀληθὲς δὲ κριτήριον εἶναι δείκνυται δι' ἀποδείξεως κεκριμένης. Εἰ οὖν ἵνα μὲν ἡ ἀπόδειξις ἡ προκρίνουσά τινα στάσιν, ἀληθὴς εἶναι δειχθῇ, δεῖ τὸ κριτήριον αὐτῆς ἀποδεδεῖχθαι· ἵνα δὲ τὸ κριτήριον ἀποδειχθῇ, δεῖ τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ προκεκρίσθαι· ὁ διάλληλος εὑρίσκεται τρόπος, ὃς οὐκ ἐάσει προβαίνειν τὸν λόγον· τῆς μὲν ἀποδείξεως ἀεὶ κριτηρίου δεομένης ἀποδεδειγμένου, τοῦ κριτηρίου δὲ ἀποδείξεως κεκριμένης. Εἰ δὲ ἀεὶ τὸ κριτήριον κριτηρίῳ κρίνειν, B καὶ τὴν ἀπόδειξιν δι' ἀποδείξεως ἀποδεικνύναι βούλοιτό τις, εἰς ἄπειρον ἐκβληθήσεται. Εἰ τοίνυν μήτε πάσαις ταῖς περὶ στοιχείων στάσεσι δυνάμεθα συγκατατίθεσθαι, μήτε τινὶ τούτων, ἐπέχειν προσήκει περὶ αὐτῶν. δυνατὸν μὲν οὖν ἴσως ἐστὶ καὶ διὰ τούτων μόνων ὑπομιμνήσκειν τὴν τῶν στοιχείων καὶ τῶν ὑλικῶν ἀρχῶν ἀκαταληψίαν. ἵνα δὲ ἀμφιλαφέστερον τοὺς δογματικοὺς ἐλέγχειν ἔχωμεν, ἐνδιατρίψομεν συμμέτρως τῷ τόπῳ. καὶ ἐπεὶ πολλαὶ καὶ σχεδὸν ἄ- C πειροί τινές εἰσιν αἱ περὶ στοιχείων δόξαι (καθὰ ὑπεμνήσαμεν) τὸ μὲν πρὸς ἑκάστην λέγειν ἰδικῶς νῦν παραιτησόμεθα, διὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς συγγραφῆς· δυνάμει δὲ πρὸς πάσας ἀντεροῦμεν. ἐπεὶ γὰρ ἣν ἐάν τις εἴπῃ περὶ στοιχείων στάσιν, ἤτοι ἐπὶ σώματα κατενεχθήσεται, ἢ ἐπὶ ἀσώματα, ἀρκεῖν ἡγούμεθα ὑπομνῆσαι ὅτι ἀκατάληπτα μέν ἐστι τὰ σώματα, ἀκατάληπτα δὲ τὰ ἀσώματα. διὰ γὰρ τούτου σαφὲς ἔσται ὅτι καὶ τὰ στοιχεῖα ἔσται ἀκατάληπτα.

An comprehenſibilia ſint corpora.

Cap. V.

Corpvs itaque dicũt eſſe quidam, quod cenſent aut agere aut pati. Quantum igitur ad hanc notionem, incomprehenſibile eſt ipſum. cauſa enim incomprehenſibilis eſt, vt docuimus. quum autem dicere nequeamus an aliquid ſit cauſa, nec an ſit aliquid quod patiatur, dicere poſſumus. Nã quod patitur, à cauſa patiatur neceſſe eſt. Quum autẽ etiã cauſa incõprehẽſibilis ſit, & incomprehenſibile id quod patitur, propterea incõprehenſibile erit etiam corpus. Nonnulli autem corpus eſſe dicunt quod tres habet diaſtaſes cũ antitypia.

D

Εἰ καταληπτὰ τὰ σώματα.

κεφ. ε'.

Σῶμα τοίνυν λέγουσιν εἶναί τινες, ὃ οἷόν τε ποιεῖν ἢ πάσχειν. ὅσον δὲ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐπινοίᾳ, ἀκατάληπτόν ἐστι τοῦτο. τὸ μὲν γὰρ αἴτιον, ἀκατάληπτόν ἐστι, καθὰ ὑπεμνήσαμεν. μὴ ἔχοντες δὲ εἰπεῖν εἰ ἔστι τι αἴτιον, οὐδὲ εἰ ἔστι τι πάσχον εἰπεῖν δυνάμεθα. τὸ γὰρ πάσχον, πάντως ὑπὸ αἰτίου πάσχει· E ἀκαταλήπτου δὲ ὄντος καὶ τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ πάσχοντος, διὰ ταῦτα ἀκατάληπτον ἔσται καὶ τὸ σῶμα. τινὲς δὲ σῶμα εἶναι λέγουσι τὸ τριχῇ διαστατὸν μετὰ ἀντιτυπίας.

σημεῖον

σημεῖον μὲν γάρ φασιν, οὗ μέρος οὐδέν· γραμμὴν δὲ, μῆκος ἀπλατές· ἐπιφάνειαν δὲ, μῆκος μετὰ πλάτους. ὅταν δὲ αὕτη καὶ βάθος προσλάβῃ καὶ ἀντιτυπίαν, σῶμα εἶναι, (περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ἐστιν ὁ λόγος) συνεστὼς ἔκ τε μήκους, καὶ πλάτους καὶ βάθους, καὶ ἀντιτυπίας. εὐμαρὴς μέντοι καὶ ὁ πρὸς τούτους λόγος. τὸ γὰρ σῶμα ἤτοι οὐδὲν παρὰ ταῦτα εἶναι λέξουσιν, ἢ ἕτερόν τι παρὰ τὴν συνθήκην τῶν προειρημένων. καὶ ἔξωθεν μὲν τοῦ μήκους τε καὶ τοῦ πλάτους καὶ τοῦ βάθους καὶ τῆς ἀντιτυπίας, οὐδὲν ἂν εἴη τὸ σῶμα. Εἰ δὲ ταῦτά ἐστι τὸ σῶμα, ἐὰν δείξῃ τις ὅτι ἀνυπόστατά ἐστιν, ἀναιρεθείη ἂν καὶ τὸ σῶμα· τὰ γὰρ ὅλα συναναιρεῖται τοῖς ἑαυτῶν πᾶσι μέρεσι. ποικίλως μὲν οὖν ἔστι ταῦτα ἐλέγχειν· τὸ δὲ νῦν ἀρκέσει λέγειν, ὅτι εἰ ἔστι τὰ πέρατα, ἤτοι γραμμαί εἰσιν, ἢ ἐπιφάνειαι, ἢ σώματα. Εἰ μὲν οὖν ἐπιφάνειάν τινα ἢ γραμμὴν εἶναι λέγοι τις, καὶ τῶν προειρημένων ἕκαστον ἤτοι κατ' ἰδίαν ὑφεστάναι δύνασθαι λεχθήσεται, ἢ μόνον περὶ τοῖς λεγομένοις σώμασι θεωρεῖσθαι. ἀλλὰ καθ' ἑαυτὴν μὲν ὑπάρχουσαν ἤτοι γραμμὴν ἢ ἐπιφάνειαν, ὀνειροπολεῖν ἴσως οὐδείς. Εἰ δὲ περὶ τοῖς σώμασι θεωρεῖσθαι λέγοιτο μόνον, καὶ καθ' ἑαυτὸ ὑφεστάναι τούτων ἕκαστον, πρῶτον μὲν αὐτόθεν δοθήσεται τὸ μὴ ἐξ αὐτῶν γεγονέναι τὰ σώματα. ἐχρῆν γὰρ, οἶμαι, ταῦτα πρότερον ὑπόστασιν καθ' ἑαυτὰ ἐσχηκέναι, καὶ οὕτως συνελθόντα, πεποιηκέναι τὰ σώματα. Εἶτα οὐδὲ ἐν τοῖς καλουμένοις σώμασιν ὑφέστηκε. καὶ τοῦτο διὰ πλειόνων μέν ἐστιν ὑπομιμνήσκειν· ἀρκέσει δὲ τανῦν τὰ ἐκ τῆς ἁφῆς ἀπορούμενα λέγειν. Εἰ γὰρ ἅπτεται ἀλλήλων τὰ παρατιθέμενα σώματα τοῖς πέρασιν αὐτῶν, τουτέστι ταῖς ἐπιφανείαις, ψαύει ἀλλήλων. αἱ οὖν ἐπιφάνειαι, ὅλαι μὲν δι' ὅλων ἀλλήλαις οὐχ ἑνωθήσονται κατὰ τὴν ἁφήν· ἐπεὶ σύγχυσις ἔσται ἡ ἁφή· καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν ἁπτομένων, διασπασμός· ὅπερ οὐ θεωρεῖται. Εἰ δὲ ἄλλοις μέρεσιν ἡ ἐπιφάνεια ἅπτεται τῆς τοῦ παρατιθεμένου αὐτῇ σώματος ἐπιφανείας· ἄλλοις δὲ συνήνωται τῷ σώματι οὗ ἐστι πέρας· οὐκ ἄρα οὐδὲ περὶ σῶμά τι θεωρῆσαι δύναταί τις μῆκος καὶ πλάτος ἀβαθές· ὅθεν οὐδὲ ἐπιφάνειαν. ὁμοίως δὲ καὶ δύο ἐπιφανειῶν (καθ' ὑπόθεσιν)

A Punctum enim dicunt, cuius pars nulla: lineam autem, longitudinem latitudine carentem: superficiem verò, longitudinem cum latitudine. Quum autem hæc etiam profunditatem præterea acceperit & antitypiam, corpus esse (de quo nunc à nobis fit mentio) constans ex longitudine, latitudine, & profunditate, & antitypia. Sed facilis profectò & ad hos responsio. nam aut corpus nihil præter hæc esse dicent, aut aliud quiddam, prçter concursum supradictorum. B Et extra longitudinem quidem & latitudinem & profunditatem & antitypiam, nihil esse possit corpus. Si autem hæc sunt corpus, & ostendat aliquis hçc inexistētia esse, etiam corpus tollat necesse est. nam tota, sublatis omnibus suis partibus tolluntur. Quum autem variis modis hæc liceat refellere, in præsentia his contenti erimus, vt dicamus, si sunt extremitates, eas aut lineas esse, aut superficies, aut corpora. Si igitur superficiem aliquam aut lineam esse dicat aliquis, etiam vnumquodque supradicto- C rum aut seorsum subsistere posse dicetur, aut solùm circa ea quæ corpora dicuntur cerni. Sed per se quidem existentem aut lineam, aut superficiem, nemo sanæ mentis, vt opinor, somniauerit. Si autem circa corpora cerni tantum dicantur, & per seipsum subsistere horum vnumquodque, primùm quidem ex hoc ipso concedetur, corpora ex illis facta non fuisse. oportuisset enim, credo, hæc priùs subsistentiam per se habuisse, ac tū demum quum in vnum cōuenissent, fe- D cisse corpora. Præterea autem ne in iis quidē quç corpora vocantur, subsistunt. quod quum pluribus doceri possit, eas quæ ex tactu afferri possunt dubitationes proponere satis erit. Si enim corpora quæ aliis apponuntur, à se vicissim tāguntur, extremitatibus suis, nimirum superficiebus, mutuò tangūtur. Ergo superficies totæ per totum aliç aliis non vnientur, secūdùm tactum. alioqui confusio erit ipse tactus, & diuisio eorum tangentium erit *διασπασμὸς, id est, diuulsio*: quod non cernitur. At si superficies aliis E partibus tāgit superficiē corporis quod ipsi apponitur, aliis autē vnita est cū corpore cuius est extremitas: nequaquam certè potest quisquam ne circa corpus quidem cernere longitudinem & latitudinem profunditatis expertem: vnde ne superficiem quidem. Eodē etiam modo si duæ superficies (vt hoc supponamus)

vna cum altera apponantur, per extremitates earum in quas desinunt, secundum eam quæ dicitur earum esse longitudinem, id est secundum lineas, lineæ hæ per quas superficies tangere se mutuo dicuntur, ne vnientur quidem aliæ cum aliis. (confunderentur enim) sin vnaquæque earum aliis quidem partibus quæ sunt secundum latitudinem, tangit ipsi appositam lineam, aliis autem vnita est cum superficie cuius est extremitas, non erit latitudinis expers. Vnde ne linea quidem fuerit. Quòd si neque linea est in corpore, neque superficies, ne longitudo quidem aut latitudo aut profunditas erit in corpore. Quòd si quis corpora dicat esse extremitates, paucis illi responderi poterit. Si enim longitudo corpus est, oportebit ipsum in suas tres diastases diuidi, quarum vnaquæque corpus existens, rursum ipsa diuidetur in alias tres diastases quæ erunt corpora: & illæ in alias itidem, & hoc vsque in infinitum. adeò vt infinitæ magnitudinis sit corpus, vtpote quod in infinita diuidatur. At hoc absurdum est. Ergo ne corpora quidem sunt supradictæ diastases. Quòd si neque corpora sunt, neque lineæ aut superficies, ne esse quidem existimabuntur. Incomprehensibilis verò est etiam antitypia. nam si hæc comprehendatur, tactu comprehendi debeat. si igitur ostenderimus incomprehensibilem esse tactum, non posse comprehendi antitypiam perspicuum fuerit. Tactum autem esse incomprehensibilem: ita raticinando colligimus, Quæ se mutuò tangunt, aut partibus alia tanguntur ab aliis, aut tota à totis. Tota certè à totis nequaquam. alioqui enim vnientur, nec se inuicem tangent. Sed ne partibus quidem partes. nam partes eorum, vt quidem ad tota, partes sunt: vt autem ad partes suas, tota. Hęc igitur tota sunt aliorũ partes. Et tota quidem non tangent tota, propter ea quæ dicta sunt: sed neq; partibus partes. nam horum partes ad suas partes *cõsiderata*, tota quum sint, neq; tota tangent tota, neq; partibus partes. Quòd si neq; secundum totum, neque secundùm partes fieri tactum comprehendimus, incomprehensibilis erit tactus, ideoque etiam antitypia. vnde & corpus. Si enim nihil est illud præter tres illas diastases, & antitypiam, ostendimus autem vnumquodque horum esse incomprehẽsibile,

A παρατιθεμένων ἀλλήλαις, κατὰ τὰ πέρατα αὐτῶν εἰς ἃ λήγουσι, κατὰ τὸ λεγόμενον αὐτῶν μῆκος εἶναι, τουτέστι κατὰ γραμμάς, αἱ γραμμαὶ αὗται, δι' ὧν ἅπτεσθαι λέγονται ἀλλήλων αἱ ἐπιφάνειαι, οὐχ ἑνωθήσονται μὲν ἀλλήλαις (συγχυθεῖεν γὰρ ἄν) εἰ δὲ ἑκάστη αὐτῶν ἄλλοις μὲν μέρεσι τοῖς κατὰ πλάτος ἅπτεται τῆς παρακειμένης αὐτῇ γραμμῆς· ἄλλοις δὲ συνήνωται τῇ ἐπιφανείᾳ ἧς ἐστι πέρας, οὐκ ἔσται ἀπλατής· ὅθεν οὐδὲ γραμμή.
B Εἰ δὲ μήτε γραμμή ἐστιν ἐν σώματι, μήτε ἐπιφάνεια, οὐδὲ μῆκος ἢ πλάτος ἢ βάθος ἔσται ἐν σώματι. Εἰ δέ τις σώματα εἶναι τὰ πέρατα λέγοι, συντόμως ἔσται ἡ πρὸς αὐτὸν ἀπόκρισις. Εἰ γὰρ τὸ μῆκος σῶμά ἐστι, δεήσει τοῦτο εἰς τὰς τρεῖς αὐτοῦ μερίζεσθαι διαστάσεις· ὧν ἑκάστη σῶμα οὖσα, πάλιν αὐτὴ διαιρεθήσεται εἰς ἄλλας τρεῖς, αἳ ἔσονται σώματα· καὶ ἐκεῖναι εἰς ἄλλας ὁμοίως· καὶ τοῦτο μέχρις ἀπείρου· ὡς ἄπειρον μέγεθος γί-
C νεσθαι τὸ σῶμα εἰς ἄπειρα μεριζόμενον· ὅπερ ἄτοπον. οὐδὲ σώματα τοίνυν εἰσὶν αἱ προειρημέναι διαστάσεις. Εἰ δὲ μήτε σώματά εἰσι, μήτε γραμμαί, ἢ ἐπιφάνειαι, οὐδὲ εἶναι νομισθήσονται. ἀκατάληπτος δέ ἐστι καὶ ἡ ἀντιτυπία. αὕτη γάρ, εἴπερ καταλαμβάνεται, ἁφῇ καταλαμβάνοιτο ἄν. ἐὰν οὖν δείξωμεν ὅτι ἀκατάληπτός ἐστιν ἡ ἁφή, σαφὲς ἔσται ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐστὶ καταλαμβάνεσθαι τὴν ἀντιτυπίαν. ὅτι δὲ ἀκατάληπτός ἐστιν ἡ ἁφή, διὰ τούτων
D ἐπιλογιζόμεθα· τὰ ἁπτόμενα ἀλλήλων, ἤτοι μέρεσιν ἀλλήλων ἅπτεται, ἢ ὅλα ὅλων. ὅλα μὲν οὖν ὅλων οὐδαμῶς. ἑνωθήσεται γὰρ οὕτω καὶ οὐχ ἅψεται ἀλλήλων. ἀλλ' οὐδὲ μέρεσι μερῶν· τὰ γὰρ μέρη αὐτῶν ὡς μὲν πρὸς τὰ ὅλα μέρη ἐστίν· ὡς δὲ πρὸς τὰ μέρη ἑαυτῶν, ὅλα. ταῦτα οὖν τὰ ὅλα ἐστὶν ἑτέρων μέρη. ὅλα μὲν ὅλων οὐχ ἅψεται διὰ τὰ προειρημένα· ἀλλ' οὐδὲ μέρεσι μερῶν. καὶ γὰρ τὰ τούτων μέρη ὡς πρὸς τὰ ἑαυτῶν μέρη ὅλα ὄντα, οὔτε ὅλα ὅλων ἅψεται, οὔτε μέρε-
E σι μερῶν. Εἰ δὲ μήτε κατὰ ὁλότητα, μήτε κατὰ μέρη γινομένην ἁφὴν καταλαμβάνομεν, ἀκατάληπτος ἔσται ἡ ἁφή· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡ ἀντιτυπία. ὅθεν καὶ τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ οὐδέν ἐστι τοῦτο παρὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις, καὶ τὴν ἀντιτυπίαν· ἐδείξαμεν δὲ ἀκατάληπτον τούτων ἕκαστον,

καὶ τὸ

καὶ τὸ σῶμα ἔσται ἀκατάληπτον. οὕτω μὲν οὖν, ὅσον ἐπὶ τῇ ἐννοίᾳ τοῦ σώματος, ἀκατάληπτόν ἐστιν, εἴ ἐστι τι σῶμα. λεκτέον δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὸ προκείμενον. τῶν ὄντων τὰ μέν φασιν εἶναι αἰσθητά, τὰ δὲ νοητά· καὶ τὰ μὲν τῇ διανοίᾳ καταλαμβάνεσθαι, τὰ δὲ ταῖς αἰσθήσεσι· καὶ τὰς μὲν αἰσθήσεις, ἁπλοπαθείας εἶναι· τὴν δὲ διάνοιαν, ἀπὸ τῆς τῶν αἰσθητῶν καταλήψεως, ἐπὶ τὴν κατάληψιν τῶν νοητῶν ἰέναι. εἰ οὖν ἔστι τι σῶμα, ἤτοι αἰσθητόν ἐστιν ἢ νοητόν. καὶ αἰσθητὸν μὲν οὐκ ἔστι· κατὰ γὰρ συναθροισμὸν μήκους καὶ βάθους καὶ πλάτους καὶ ἀντιτυπίας καὶ χρώματος, καὶ ἄλλων τινῶν, καταλαμβάνεσθαι δοκεῖ, σὺν οἷς θεωρεῖται· αἱ δὲ αἰσθήσεις ἁπλοπαθεῖς εἶναι λέγονται παρ' αὐτοῖς. εἰ δὲ νοητὸν εἶναι λέγεται τὸ σῶμα, δεῖ τι πάντως ὑπάρχειν ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων αἰσθητόν· ἀφ' οὗ ἡ τῶν σωμάτων νοητῶν ὄντων ἔσται νόησις. οὐδὲν δὲ ἔστι παρὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον· ὧν τὸ μὲν ἀσώματον, αὐτόθεν νοητόν ἐστι· τὸ δὲ σῶμα οὐκ αἰσθητόν, ὡς ὑπεμνήσαμεν. μὴ ὄντος οὖν ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων αἰσθητοῦ τινος ἀφ' οὗ ἡ νόησις ἔσται τοῦ σώματος, οὐδὲ νοητὸν ἔσται τὸ σῶμα. εἰ δὲ μήτε αἰσθητόν ἐστι μήτε νοητόν, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι, λεκτέον, ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ, μηδὲ εἶναι τὸ σῶμα. διὰ ταῦτα οὖν ἡμεῖς ἀντιτιθέντες τοὺς κατὰ τοῦ σώματος λόγους, τῷ φαίνεσθαι δοκεῖν ὑπάρχον τὸ σῶμα, συνάγομεν τὴν περὶ τοῦ σώματος ἐποχήν. τῇ δὲ τοῦ σώματος ἀκαταληψίᾳ συνεισάγεται καὶ τὸ ἀκατάληπτον εἶναι τὸ ἀσώματον. αἱ γὰρ στερήσεις, τῶν ἕξεων νοοῦνται στερήσεις· οἷον, ὁράσεως, τυφλότης· καὶ ἀκοῆς, κωφότης. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παραπλησίως. διόπερ ἵνα στέρησιν καταλάβωμεν, δεῖ τὴν ἕξιν ἡμᾶς προκατειληφέναι ἧς λέγεται στέρησις εἶναι ἡ στέρησις. ἀνενόητος γάρ τις ἂν τις ὁράσεως, οὐκ ἂν δύναιτο λέγειν, ὅτι ὅρασιν ὅδε οὐκ ἔχει· ὅπερ ἐστὶν τὸ τυφλὸν εἶναι. εἰ οὖν στέρησις σώματός ἐστι τὸ ἀσώματον, τῶν δὲ ἕξεων μὴ καταλαμβανομένων, ἀδύνατον τὰς στερήσεις αὐτῶν καταλαμβάνεσθαι· καὶ δέδεικται, ὅτι τὸ σῶμα ἀκατάληπτόν ἐστιν, ἀκατάληπτον ἔσται καὶ τὸ ἀσώματον. καὶ γὰρ ἤτοι αἰσθητόν ἐστιν ἢ νοητόν· εἴτε δὲ αἰσθητόν ἐστιν, ἀκατάληπτόν ἐστι,

A corpus quoque erit incomprehensibile. Sic ergo, quantum ad notionem corporis, incomprehensibile est an sit corpus. Sed hoc proposito nostro addendum est: Entium alia dicunt esse sensibilia, alia imaginabilia: & hæc quidem intellectu, illa sensibus comprehendi. & sensus quidem esse *ἁπλοπαθεῖς, id est, simpliciter passibiles* : at verò intellectum à sensibilium comprehensione ad imaginabilium comprehensionem venire. Si quid igitur est corpus, aut sensibile est, aut imaginabile. Et sensibile quidem non B est. nam per collectionem longitudinis, & profunditatis, & latitudinis, & antitypiæ, & coloris, & aliorum quorumdam comprehendi videtur, cum quibus ipsum contemplamur. at sensus dicuntur apud ipsos esse ἁπλοπαθεῖς. Quòd si imaginabile esse dicitur corpus, oportet necessariò esse aliquid in natura rerum sensibilium, à quo corporum imaginabilium erit imaginatio. At verò nihil est præter corpus & incorporeum: ex quibus incorporeum quidem ex seipso imaginabile est: at corpus non sensile, vt do- C cuimus. Quum igitur non sit in natura rerum sensile quicquam à quo imaginatio esse possit corporis, ne imaginabile quidem erit corpus. Quòd si neq; sensile sit, neq; imaginabile, præter hæc autem nihil est, quatenus sequemur dictas rationes, ne esse quidē corpus dicēdū est. Propterea igitur nos opponentes eas rationes quæ aduersus corpus pugnant, iis quæ apparere dicunt corpus existens, de corpore retinendum esse assensum D colligimus. Porrò ex corporis incomprehensibilitate etiam incorporei concluditur incomprehēsibilitas. nam priuationes, habituum priuationes intelliguntur, vt visus, cæcitas: & auditus, surditas: & in aliis eodem modo. Itaque vt priuationem comprehendamus, oportet nos priùs habitum comprehendisse cuius priuatio dicitur esse ipsa priuatio. Nam si quis intellectu visum non perceperit, dicere nequeat hunc vel illum visu carere, id est, cæcum esse. Si igitur priuatio corporis est incorpo- E reum, nisi verò habitus comprehendantur, impossibile est priuationes eorum comprehendi : ostensum est autem corpus incomprehensibile esse : incomprehensibile certè erit etiam incorporeum. Nam aut sensu aut intellectu perceptibile est. siue autem sensu perceptibile sit, comprehendi nequit,

propter differentiam animalium, & hominum, & sensuum, & circunstantiarum: & propter commistiones, & reliqua quæ à nobis, quum de decem modis epoches tractaremus, dicta sunt. Siue intellectu perceptibile, quum ex seipsa non concedatur sensuum comprehensio, cuius impulsu ad intellectu perceptibilia apppellere videmur, ne ipsa quidem sensu perceptibilium comprehensio ex seipsa concedetur, propterea nec incorporei comprehensio. Et qui dicit se incorporeum comprehendere, aut sensu hoc se comprehendere ostendet, aut per logon. Et sensu profectò minimè: quia sensus quidem per impressionem & punctionem videtur sensibilia percipere. vt visus, (siue fiat per enstasin coni, siue per imaginum apocrises & epicrises, siue radiorum aut colorum affusiones) & auditus quoque: (siue percussus aër, siue partes vocis deferantur ad aures, & auditiuum spiritum percutiant, adeò vt perceptionem vocis efficiant.) Sed & odores ad nares, & sapores ad linguam deferuntur, & quæ tactum, mouent, eodē modo ad tactum. At verò incorporea talem impressionem sustinere non possunt: itaq; sensu comprehēdi nequeunt. Sed neq; per logon. si enim dicibile quidem est logos, & incorporeus (vt aiunt Stoici) qui dicit per logon accipi incorporea, quod in quæstione versatur, arripit. Nam quum quæramus an possit aliquid incorporeum comprehendi, ipse aliquid incorporeum accipiens simpliciter, per hoc comprehensionem incorporeorum facere vult. Atqui & ipse logos (si incorporeus est) ex numero eorum est de quibus quæritur. Quomodo igitur ostendet quisquam hoc incorporeum, videlicet logon, priùs comprehendi? Nam si per aliud incorporeum, etiam comprehensionis illius demonstrationem quæremus: & hoc vsque in infinitum: quòd si per corpus, atqui etiam de comprehēsione corporum quęstio est. Per quod igitur comprehendi corpus demonstrabimus, quod ad demonstrationem comprehensionis logi incorporei sumitur? Si quidem per corpus ad infinitum compellimur: sin per incorporeum, in diallelum modum incidimus. Quum ergo ita incomprehēsibilis maneat logos, si quidem incorporeus est, non possit dicere quisquam per ipsum comprehendi incorporeum.

A διὰ τὴν διαφορὰν τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν περιστάσεων· καὶ παρὰ τὰς ἐπιμιξίας καὶ τὰ λοιπὰ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ τῶν δέκα τρόπων. Εἴτε νοητόν, μὴ διδομένης αὐτόθεν τῆς τῶν αἰσθητῶν καταλήψεως, ἀφ' ἧς ὁρμώμενοι τοῖς νοητοῖς ἐπιβάλλειν δοκοῦμεν, οὐδὲ ἡ τῶν νοητῶν αὐτόθεν κατάληψις δοθήσεται). διόπερ οὐδὲ ἡ τοῦ ἀσωμάτου. ὅ τε φάσκων καταλαμβάνειν τὸ ἀσώματον, ἤτοι αἰσθήσει τοῦτο παρίστησι καταλαμβάνειν, ἢ
B διὰ λόγου. καὶ αἰσθήσει μὲν οὐδαμῶς· ἐπεὶ αἱ μὲν αἰσθήσεις κατ' ἐπέρεισιν καὶ νύξιν ἀντιλαμβάνεσθαι δοκοῦσι τῶν αἰσθητῶν, οἷον ἡ ὅρασις (ἐάν τε κατ' ἔντασιν γίνηται κώνου, ἐάν τε κατ' εἰδώλων ἀποκρίσεις τε καὶ ἐπικρίσεις, ἐάν τε ἀκτίνων ἢ χρωμάτων ἀποχύσεις) καὶ ἡ ἀκοὴ δέ (ἤν τε ὁ πεπληγμένος ἀήρ, ἤν τε τὰ μόρια τῆς φωνῆς φέρηται περὶ τὰ ὦτα, καὶ πλήττῃ τὸ ἀκουστικὸν πνεῦμα, ὥστε τὴν ἀντίληψιν τῆς φωνῆς ἀπεργάζεσθαι) ἀλλὰ καὶ ὀδμαὶ τῇ ῥινὶ καὶ οἱ χυμοὶ
C αὐτῇ γλώττῃ προσπίπτουσι, καὶ τὰ τὴν ἁφὴν κινοῦντα, ὁμοίως τῇ ἁφῇ. τὰ δὲ ἀσώματα ἐπέρεισιν τοιαύτην ἐμποιεῖν οὐχ οἷά τέ ἐστιν· ὥστε οὐκ ἂν δύναιτο τῇ αἰσθήσει καταλαμβάνεσθαι· ἀλλ' οὐδὲ διὰ λόγου. Εἰ μὲν γὰρ λεκτόν ἐστιν ὁ λόγος, καὶ ἀσώματος, ὡς οἱ Στωικοί φασιν, ὁ λέγων διὰ λόγου λαμβάνεσθαι τὰ ἀσώματα, τὸ ζητούμενον συναρπάζει. ζητούντων γὰρ ἡμῶν εἰ δύναταί τι ἀσώματον τι καταλαμβάνεσθαι, αὐτὸς ἀσώματόν τι λαβὼν ἁπλῶς, διὰ
D τούτου τὴν κατάληψιν τῶν ἀσωμάτων ποιεῖσθαι θέλει. καίτοι αὐτὸς ὁ λόγος (εἴπερ ἀσώματός ἐστι) τῆς τῶν ζητουμένων ἐστὶ μοίρας. πῶς οὖν ἐπιδείξει τις ὅτι πρότερον τοῦτο τὸ ἀσώματον καταλαμβάνεται; φημὶ δὲ τὸν λόγον. Εἰ μὲν γὰρ δι' ἄλλου ἀσωμάτου, κἀκείνου ζητήσομεν τὴν ἀπόδειξιν τῆς καταλήψεως, καὶ τοῦτο μέχρις ἀπείρου· Εἰ δὲ διὰ σώματος, ζητεῖται καὶ περὶ τῆς καταλήψεως τῶν σωμάτων. διὰ τίνος οὖν δείξομεν ὅτι καταλαμβάνεται τὸ σῶμα τὸ εἰς ἀπόδειξιν
E τῆς καταλήψεως τοῦ ἀσωμάτου λόγου λαμβανόμενον; Εἰ μὲν διὰ σώματος, εἰς ἄπειρον ἐμβαλλόμεθα· Εἰ δὲ δι' ἀσωμάτου, εἰς τὸν διάλληλον τρόπον ἐκπίπτομεν. μένοντος οὖν οὕτως ἀκαταλήπτου τοῦ λόγου, εἴπερ ἀσώματός ἐστιν, οὐκ ἂν δύναιτό τις λέγειν δι' αὐτοῦ καταλαμβάνεσθαι τὸ ἀσώματον.

Εἰ δὲ

Εἰ δὲ σῶμά ἐστιν ὁ λόγος, ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν σωμάτων διαπεφώνηται, πότερον καταλαμβάνεται ἢ οὔ, διὰ τὴν λεγομένην συνεχῆ ῥύσιν αὐτῶν, ὡς μηδὲ τὸ τόδε δεῖξιν ἐπιδέχεσθαι, μηδὲ εἶναι νομίζεσθαι (παρὸ καὶ ὁ Πλάτων γινόμενα μὲν, ὄντα δὲ οὐδέποτε, καλεῖ τὰ σώματα) ἀπορῶ πῶς ἐπικριθήσεται ἡ περὶ τοῦ σώματος διαφωνία, μήτε σώματι μήτε ἀσωμάτῳ ταύτην ὁρῶν ἐπικρίνεσθαι δυναμένην, διὰ τὰς μικρῷ πρόσθεν εἰρημένας αἰτίας. οὐκοῦν οὐδὲ λόγῳ δυνατόν ἐστι καταλαμβάνεσθαι τὰ σώματα. Εἰ δὲ μήτε αἰσθήσει ὑποπίπτει, μήτε διὰ λόγου καταλαμβάνεται, οὐδ' ἄλλως καταλαμβάνοιτο. Εἰ τοίνυν μήτε περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ σώματος, μήτε περὶ τῶν ἀσωμάτων οἷόν τε ἐστὶ διαβεβαιώσασθαι, καὶ περὶ τῶν στοιχείων ἐστὶν ἐφεκτέον. Τάχα δὲ καὶ περὶ τῶν μετὰ τὰ στοιχεῖα, εἴ γε τούτων τὰ μὲν σώματα, τὰ δὲ ἀσώματα, καὶ περὶ ἀμφοτέρων ἠπόρηται. πλὴν ἀλλὰ τῶν τε δραστικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ὑλικῶν διὰ ταῦτα ἐφεκτῶν οὐσῶν, ἄπορός ἐστιν ὁ περὶ ἀρχῆς λόγος.

A Si autem corpus est logos, quoniam etiã de corporibus controuersia est comprehendantur necne, propter continuum eorum effluuium quod vocant, adeò vt neque demonstrationem recipiant, nec esse existimentur: (vnde & Plato vocat corpora nascentia quidem, nunquam autem existentia) quomodo controuersia de corpore diiudicari possit, dubito: quum hanc nec corporeo nec incorporeo diiudicari posse videam, propter dictas paulo antè dubitationes. Ergo ne per logon quidem corpora comprehendi B possunt. At si nec sub sensum cadunt, nec per logon comprehenduntur, ne vllo quidem modo comprehendi possint. Iam verò si nec de existentia corporis, nec de incorporeis affirmari potest, de elementis etiam retinendus est assensus. Fortasse autem de iis etiam quę sunt post eleméta: siquidem horum alia sunt corporea, alia incorporea, & de vtrisque motæ fuerunt dubitationes. Cæterùm quum & de principiis effectiuis & de materialibus ob has causas retineri assensus debeat, hæret ipsa de principio C dubitatio.

Περὶ κράσεως. κεφ. ς'.

Ἵνα δὲ καὶ ταῦτα παραλίπῃ τις, πῶς ἄρα καὶ γίνεσθαι φασὶ τὰ συγκρίματα ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων, μήτε θίξεως καὶ ἀφῆς ὑπαρχούσης, μήτε κράσεως ἢ μίξεως ὅλως. οὐδὲ μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν ἡ ἀφὴ, μικρῷ πρόσθεν ὑπέμνησα, ὅτε περὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ σώματος διελεγόμην. ὅτι δὲ οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς κράσεως (ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπ' αὐτῶν) δυνατός ἐστι, διὰ βραχέων ἐπιστήσω. πολλὰ μὲν γὰρ λέγεται περὶ κράσεως, καὶ σχεδὸν ἀνήνυτοι περὶ τοῦ προκειμένου σκέμματος εἰσὶ παρὰ τοῖς δογματικοῖς στάσεις· ὅθεν εὐθέως ἅμα τῇ ἀνεπικρίτῳ διαφωνίᾳ, καὶ τὸ ἀκατάληπτον τοῦ σκέμματος συνάγοιτ' ἄν. ἡμεῖς δὲ νῦν τὴν πρὸς ἕκαστον αὐτῶν ἀντίρρησιν παραιτούμενοι διὰ τὴν πρόθεσιν τῆς συγγραφῆς, τάδε λέξειν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποχρώντως ὑπολαμβάνομεν. τὰ κιρνάμενα ἐξ οὐσίας καὶ ποιοτήτων συγκεῖσθαι, φασίν. ἤτοι οὖν τὰς μὲν οὐσίας αὐτῶν μίγνυσθαι φήσει τις, τὰς δὲ ποιότητας μηδαμῶς·

De crasi, id est, temperatione.

Cap. VI.

Verum (vt hæc etiam omittantur) quomodo fieri dicunt syncrimata ex primis elementis, si nec θίξις existat, nec ἀφὴ *i. tactus, seu tactionis sensus*, nec tẽperatio aut commistio vllo modo? Nihil enim esse tactum paulo antè docui, quũ de subsistentia corporis disputabam. D Iam verò ne temperationis quidem modum (quantum quidem ad ea attinet quæ ab illis dicuntur) possibilem esse, de hoc breuiter considerationem meam proponam. multa enim dicũtur de crasi, & immensi propemodum sit laboris enarrare quæ sint apud Dogmaticos de illa discrepantiæ. Vnde iam nunc ex indiiudicabili cõtrouersia, etiam incomprehensibilitas ipsius problematis inferri possit. Nos autem in præsentia vnumquodque horũ refellere supersedentes, E propter institutum huius tractatus, hæc quæ dicemus, sufficere posse existimamus. Quæ temperantur, ex substantia & qualitatibus constare dicunt. Aut igitur substantias quidem eorum misceri dicet aliquis, qualitates autem nequaquã:

aut qualitates quidem, substantias non item: aut neutrum cum altero misceri, aut vtraque inter se vniri. Verùm si neque substantia neque qualitates commiscentur inter se, intellectu percipere crasin non poterimus. quomodo enim vnum sensum ex temperatis fieri cótinget, si per nullum supradictorum commiscentur inter se ea quę temperantur? Quod si qualitates quidem simpliciter adiacere dicantur aliæ aliis, substantiæ autem misceri, hoc etiam modo absurdum fuerit id quod dicitur. Non enim separatas qualitates quæ sunt in crasibus, percipimus, sed tanquam vnam è commistis factam sentimus. Si verò qualitates quidé misceri dicat aliquis, substantias autem nequaquã, impossibilia dicet. Nam qualitatũ subsistentia in substantiis est. Propterea ridiculũ fuerit dicere, qualitates quidem separatas a substantiis, etiam seorsum inter se misceri, substantias autem qualitatis expertes seorsum relinqui. Superest vt dicatur, qualitates eorum quæ temperantur, & substantias peruadere alias per alias, & dum commiscentur, efficere temperamentum. Quod supradictis est absurdius: impossibile est enim huiusmodi temperamentum. Verbi gratia, Si decem cotylis aquæ cotyla vna succi cicutæ admisceatur, toti aquæ contemperari dicatur cicuta. Nam si vel minimam partem huius misturæ acceperit aliquis, ipsam cicutæ potentia refertam esse comperiet. Quod si cómiscetur cicuta vnicuique parti aquæ, & coextenditur ipsi tota toti per substantiarum & qualitatum ipsarum peruasionem inter se, vt ita crasis fiat: quæ autem coextenduntur alia cum aliis per omnem parté, æqualem occupant locum, ideoque æqualia sunt inter se: nimirum cotyla cicutæ decem cotylis aquæ æqualis fuerit, adeo vt viginti cotylas oporteat esse misturam, aut duas solas, per hanc suppositioné modi craseωs: & rursum si cotyla aquæ viginti cotylis (quantum ad hanc hypothesin) iniecta fuerit, quadraginta cotylarum esse mésuram oportet, aut rursum duarum tantum: quoniam etiam cotylam decem cotylas possumus imaginari, quia tot cotylis coextéditur: & vicissim decem cotylas, vnam, cũ qua æquantur. Quinetiam possit aliquis sigillatim cotylam addens, & eodem modo ratiocinans, colligere, illas viginti misturæ cotylas quæ cernuntur,

A ἢ τὰς μὲν ποιότητας ἀναμίγνυσθαι, μηκέτι δὲ τὰς
ὕλας, ἢ μηθέτερον ἀναμίγνυσθαι θατέρῳ, ἢ
ἀμφότερα ἑνοῦσθαι ἀλλήλοις. ἀλλ' εἰ μὲν οὔτε
αἱ ποιότητες οὔτε αἱ οὐσίαι ἀναμίγνυνται ἀλλή-
λοις, ἀνεπινόητος ἔσται ἡ κρᾶσις. πῶς γὰρ μία
αἴσθησις ἀπὸ τῶν κιρναμένων γενέσθαι συμβήσε-
ται, εἴγε κατὰ μηδὲν τῶν προειρημένων μίγνυται
ἀλλήλοις τὰ κιρνάμενα. εἰ δὲ αἱ μὲν ποιότητες
ἁπλῶς παρακεῖσθαι λεχθεῖεν ἀλλήλαις, αἱ δὲ
οὐσίαι μίγνυσθαι, καὶ οὕτως ἄτοπον ἂν εἴη τὸ λεγό-
B μενον. οὐ γὰρ κεχωρισμένων τῶν ποιοτήτων τῶν ἐν
ταῖς κράσεσιν ἀντιλαμβανόμεθα· ἀλλ' ὡς μιᾶς
ὑπὸ τῶν κιρναμένων ἀποτελουμένης αἰσθα-
νόμεθα· εἰ δὲ τὰς μὲν ποιότητας μίγνυσθαι
λέγοι τις, τὰς δὲ οὐσίας, μηδαμῶς, ἀδύνατα
λέξει. ἡ γὰρ τῶν ποιοτήτων ὑπόστασις ἐν ταῖς οὐ-
σίαις ἐστί. διόπερ γελοῖον ἂν εἴη λέγειν ὡς αἱ μὲν
ποιότητες χωρισθεῖσαι τῶν οὐσιῶν καὶ ἰδίᾳ μί-
γνυνταί πως ἀλλήλαις, ἄποιοι δὲ αἱ οὐσίαι χωρὶς
ὑπολείπονται. λείπεται δὲ λέγειν, ὅτι καὶ αἱ ποιό-
C τητες τῶν κιρναμένων, καὶ αἱ οὐσίαι χωροῦσι δι'
ἀλλήλων, καὶ μιγνύμεναι τὴν κρᾶσιν ἀποτε-
λοῦσιν· ὃ τῶν προειρημένων ἐστὶν ἀτοπώτερον·
ἀδύνατος γάρ ἐστιν ἡ τοιαύτη κρᾶσις. οἷον
γοῦν εἰ δέκα κοτύλαις ὕδατος, κωνείου χυλοῦ
κοτύλη μιχθείη, τῷ μὲν ὕδατι συνανακίρ-
νασθαι ἂν λέγοιτο τὸ κώνειον. εἰ γοῦν καίτοι βρα-
χύτατον μέρος τοῦ μίγματος λάβοι τις, εὑρήσει
πεπληρωμένον αὐτὸ τῆς τοῦ κωνείου δυνάμεως·
εἰ δὲ ἐπιμίγνυται τὸ κώνειον παντὶ μέρει τοῦ ὕδα-
D τος, καὶ παρεκτείνεται αὐτῷ ὅλον ὅλῳ κατά τε τὴν
οὐσιῶν καὶ τῶν ποιοτήτων αὐτῶν δι' ἀλλήλων διέ-
οδον, ἵν' οὕτως ἡ κρᾶσις γένηται· τὰ δὲ παρεκτεινό-
μενα ἀλλήλοις καθ' ἅπαντα μέρη τὸν ἴσον ἐπέχει
τόπον, διόπερ καὶ ἴσα ἀλλήλοις ἐστίν· ἴση ἔσται ἡ κο-
τύλη τοῦ κωνείου, ταῖς δέκα κοτύλαις τοῦ ὕδατος· ὡς
εἴκοσι κοτύλας ὀφείλειν εἶναι τὸ μίγμα, ἢ δύο
μόνας, ὅσον ἐπὶ τῇδε τῇ ὑποθέσει τοῦ τρόπου
τῆς κράσεως· καὶ κοτύλης πάλιν ὕδατος ταῖς εἴκοσι
κοτύλαις, (ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς ὑποθέσεως)
E ἐπεμβληθείσης, τεσσαράκοντα κοτυλῶν ὀφεί-
λει τὸ μέτρον εἶναι, ἢ πάλιν δύο μόνων, ἐπειδὴ καὶ
τὴν κοτύλην, εἴκοσι κοτύλας ἐνδέχεται νοεῖν, ὅσαις
παρεκτείνεται, καὶ τὰς εἴκοσι κοτύλας μίαν, ᾗ συν-
εξισοῦνται. δυνατὸν δὲ οὕτω κατὰ μίαν κοτύλην ἐπεμ-
βάλλοντα καὶ ὁμοίως συλλογιζόμενον, συνάγειν
ὅτι αἱ εἴκοσιν ὁρώμεναι τοῦ μίγματος κοτύλαι

δυσμύριαί τινες καὶ πρός, ὀφείλουσιν εἶναι (ὅσον A ἐπὶ τῇ προθέσει τοῦ τρόπου τῆς κράσεως) αἱ δὲ αὐταὶ καὶ δύο μόναι. οὗ παρ' ἀπεμφάσεως ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολέλειπται. οὐκοῦν ἄτοπός ἐστι καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις τῆς κράσεως. εἰ δὲ οὔτε τῶν οὐσιῶν μόνων μιγνυμένων ἀλλήλαις, οὔτε τῶν ποιοτήτων μόνων, οὔτε ἀμφοτέρων, οὔτε οὐδ' ἑτέρου δύναται γίγνεσθαι κρᾶσις· παρὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν οἷόν τέ ἐστιν ἐπινοεῖν, ἀνεπινόητος ὁ τρόπος τῆς τε κράσεως καὶ ὅλως τῆς μίξεώς ἐστι. διόπερ εἰ μήτε κατὰ θίξιν παρατιθέμενα ἀλλήλοις τὰ καλού- B μενα στοιχεῖα, μήτε ἀνακιρνάμενα ἢ μιγνύμενα, ποιητικὰ τῶν συγκριμάτων εἶναι δύναται, ἀνεπινόητός ἐστιν ἡ κατὰ τοὺς δογματικοὺς φυσιολογία καὶ ὅσον ἐπὶ τούτῳ τῷ λόγῳ.

debere esse viginti corylarum millia, & amplius, (quantum ad propositum modum craseωs) easdem autem etiam duas solas. quo fingi nihil possit absurdius. Absurdus est ergo & hic qui supponitur modus ipsius craseωs. Quòd si neque substantiis solis inter se commistis, neque qualitatibus solis, neque vtrisque, neque altero tantùm, fieri potest crasis: at præter hæc nihil potest quisquam intellectu percipere: modus craseωs & generaliter commistionis intellectu percipi non potest. Itaque si neque per tactum admota alia aliis ea quæ videntur elementa, neque contemperata, aut mista, possunt syncrimata efficere, Dogmaticorum physiologia, etiam ex iis quæ diximus, intellectu comprehendi non posse comperitur.

Περὶ κινήσεως.

κεφ. ζ.

Πρὸς δὲ τοῖς προειρημένοις, ἣν ἐπιστήσαι τις περὶ τῆς κινήσεως λόγῳ, καὶ ὡς ἀδύνατον ἂν εἶναι νομισθείη ἡ κατὰ τοὺς δογματικοὺς φυ- C σιολογία. πάντως γὰρ κατά τινα κίνησιν τῶν τε στοιχείων καὶ τῆς δραστικῆς ἀρχῆς, ὀφείλει γίνεσθαι τὰ συγκρίματα. ἐὰν οὖν ὑπομνήσωμεν ὅτι μηδὲν εἶδος κινήσεως ὁμολογεῖται, σαφὲς ἔσται ὅτι καὶ δεδομένων καθ' ὑπόθεσιν τῶν προειρημένων ἁπάντων, μάτην ὁ καλούμενος φυσικὸς λόγος τοῖς δογματικοῖς διεξοδεύεται.

De motu.

Cap. VII.

Præter illa autem quæ diximus, ex disputatione de motibus animaduerti poterat impossibilem existimari debere Dogmaticorum physiologiam. omnino enim per aliquem motum elementorum & effectiui principij fieri syncrimata oportet. Si ergo doceamus nullam esse motus speciem de qua constet, manifestum erit, etiamsi per suppositionem concedantur omnia supradicta, frustra tamen Dogmaticos quem vocant physicum λόγον percurrisse.

Περὶ τῆς μεταβατικῆς κινήσεως.

κεφ. η.

Φασὶ τοίνυν οἱ δοκοῦντες ἐντελέστερον περὶ D κινήσεως διειληφέναι, ἓξ εἴδη ταύτης ὑπάρχειν· τοπικὴν μετάβασιν, φυσικὴν μεταβολήν, αὔξησιν, μείωσιν, γένεσιν, φθοράν. ἡμεῖς οὖν ἑκάστῳ τῶν προειρημένων εἰδῶν τῆς κινήσεως κατ' ἰδίαν ἐπιστήσομεν, ἀπὸ τῆς τοπικῆς μεταβάσεως ἀρξάμενοι. ἔστι τοίνυν αὕτη κατὰ τοὺς δογματικούς, καθ' ἣν τόπον ἐκ τόπου μετέρχεται τὸ κινούμενον, ἤτοι καθ' ὁλότητα ἢ κατὰ μέρος. ὅλον μὲν ὡς ἐπὶ τῶν περιπατούντων. κατὰ μέρος δὲ ὡς ἐπὶ τῆς περὶ κέντρῳ E κινουμένης σφαίρας. ὅλης γὰρ αὐτῆς μενούσης ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, τὰ μέρη τοὺς τόπους ἀμείβει. τρεῖς δὲ, οἶμαι, γεγόνασιν αἱ ἀνωτάτω περὶ κινήσεως στάσεις. ὁ μὲν γὰρ Βίας, καί τινες τῶν φιλοσόφων, εἶναι κίνησιν ὑπολαμβάνουσι· μὴ εἶναι δὲ Παρμενίδης τε καὶ Μέλισσος, καὶ ἄλλοι τινές.

De transitorio motu.

Cap. VIII.

Dicunt igitur ij qui absolutiùs videntur de motu disputasse, sex eius species esse: localem trāsitum, naturalem mutationem, incrementum, decrementum, generationem, & corruptionem. Nos ergo vnamquāque supradictarum motus specierum sigillatim expendemus, facto à locali trāsitu principio. Est igitur hæc, secundùm Dogmaticos, secūdùm quam de loco in locum transit id quod mouetur: aut secundùm totalitatem, aut secundùm partem. Per totalitatem, vt in iis quæ deambulāt: secūdùm partem autem, vt in sphæra quæ circa cētrum mouetur. Nam quum ipsa tota maneat eodē in loco, partes locos mutant. Tres autem, ni fallor, fuerunt omnium antiquissimæ de motu inter se discrepantes opiniones. nam Bias & aliqui philosophi esse motum existimāt: at Parmenides & Melissus & alij quidā negāt.

A Sceptici verò nō magis esse motū quàm non esse dixerunt. Nam quantum ad apparētia quidem, videri esse motum, sed quatenus quis philosophicam rationē sequatur, non esse. Nos igitur postquam tum illorum qui motum esse existimāt, tum etiam eorum qui motum nihil esse pronuntiant, altercationem exposuerimus, si ipsas discrepantiæ causas paris momenti vtrinque esse comperiamus, non magis esse motum quàm non esse dicere cogemur, quantum quidem attinet ad ea quæ dicuntur. B Ab iis autem qui dicunt ipsum esse, exordium sumemus. Hi certè maximè actu nituntur. si enim (inquiunt) non est motus, quomodo ab oriente ad occasum Sol apparet, & quomodo anni tempora facit, quæ fiunt prout vel nobis propior, vel à nobis remotior est? Aut quomodo naues à portu vno soluentes ad alium portum longissimo interuallo dissitū appellunt? Quomodo is qui tollit motum, domo exit, & domum reuertitur? Hæc illi refutari nullo modo posse censuerunt. C Ideoque quidam ex Cynicis, quum ei proposita esset contra motum oratio, nihil respondit, sed surgens ambulare cœpit, opere & actu ostendens existere motū. Hi ergo hoc modo illis qui ab altera stāt parte, silentium imponere conantur. At qui existentiam motus tollunt, hæc epicheremata afferunt: Si quid mouetur, aut à seipso mouetur, aut ab alio: sed siquidem ab alio * quod enim dicitur à seipso moueri, aut per nullam causam mouebitur, aut per aliquam. D sine causa quidem nihil dicunt fieri: sin per aliquam causam mouetur, causa per quam mouetur, motiua eius erit. vnde in infinitum delabitur secundum superiorem disputationis methodum. Præterea si quod mouet, efficit: quod autem efficit, mouetur, illud quoq; egebit mouente alio, & secundum tertio, & vsque in infinitum, adeò vt principij expers reddatur motus. quod absurdum est. Ergo omne quod mouetur, ab alio non mouetur. At neq; à seipso. E quia enim omne quod mouet, aut protrudens mouet, aut à tergo trahēs, aut sursum trudens, aut comprimens: oportebit vt id quod seipsum trudit, per vnū aliquem ex prædictis modis seipsū moueat. sed si quidē protrudēdo seipsum mouet, erit retro seipsū: si à tergo trahēdo, ante seipsum: si sursum trudēdo, infra seipsum: si cōprimēdo, supra.

A μὴ μᾶλλον δ' εἶναι ἢ μὴ κίνησιν, ἔφασαν οἱ Σκεπτικοί. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς φαινομένοις, δοκεῖ εἶναι κίνησιν· ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ φιλοσόφῳ λόγῳ, μὴ ὑπάρχειν. ἡμεῖς οὖν ἐκθέμενοι τὴν ἀντίρρησιν τῶν τε εἶναι κίνησιν ὑπολαμβανόντων, καὶ τῶν μηδὲν εἶναι κίνησιν ἀποφαινομένων, ἐὰν τὴν διαφωνίαν εὑρίσκωμεν ἰσοσθενῆ, μὴ μᾶλλον εἶναι ἢ μὴ εἶναι κίνησιν λέγειν ἀναγκασθησόμεθα, ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις. ἀρξόμεθα δὲ ἀπὸ τῶν ὑπάρχειν αὐτὴν λεγόντων. B οὗτοι δὴ τῇ ἐναργείᾳ μάλιστα ἐπερείδονται. εἰ γὰρ μὴ ἔστι, φασίν, αὕτη κίνησις, πῶς μὲν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς ὁ ἥλιος φέρεται, πῶς δὲ τὰς τοῦ ἔτους ὥρας ποιεῖ, παρὰ τοὺς πρὸς ἡμᾶς συνεγγισμοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεις γινομένας; ἢ πῶς νῆες ἀπὸ λιμένων ἀναχθεῖσαι, καταίρουσιν ἐπὶ λιμένας ἀλλήλων πάμπολυ τῶν προτέρων ἀφεστῶτας; τίνα δὲ τρόπον ὁ τὴν κίνησιν ἀναιρῶν, πρόεισι τῆς οἰκίας, καὶ αὖθις ἀναστρέφει; C ταῦτα δὴ τελέως ἀναντίρρητα εἶναι. διὸ καὶ τῶν Κυνικῶν τις ἐρωτηθεὶς κατὰ τῆς κινήσεως λόγον, οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀναστὰς δὲ καὶ ἐβάδισεν, ἔργῳ καὶ διὰ τῆς ἐναργείας παριστὰς, ὅτι ὑπαρκτική ἐστιν ἡ κίνησις. οὗτοι μὲν οὖν οὕτω δυσωπεῖν ἐπιχειροῦσι τοὺς τῆς ἐναντίας αὐτοῖς στάσεως ὄντας. οἱ δὲ τὴν ὕπαρξιν τῆς κινήσεως ἀναιροῦντες, λόγοις ἐπιχειροῦσι τοιούτοις. εἰ κινεῖταί τι, ἤτοι ὑφ' αὑτοῦ κινεῖται, ἢ ὑφ' ἑτέρου. ἀλλ' εἰ μὲν ὑφ' ἑτέρου. * τὸ γὰρ λεγόμενον, D ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι, ἤτοι ἀναιτίως κινηθήσεται, ἢ κατά τινα αἰτίαν. ἀναιτίως μὲν οὐδέν φασι γίνεσθαι. εἰ δὲ κατά τινα αἰτίαν κινεῖται, αἰτία, καθ' ἣν κινεῖται, κινητικὴ αὐτοῦ γενήσεται. ὅθεν εἰς ἄπειρον ἐκπίπτει, κατὰ τὴν μικρῷ πρόσθεν εἰρημένην ἐπιβολήν. ἄλλως τε καὶ εἰ τὸ κινοῦν ἐνεργεῖ, τὸ δὲ ἐνεργοῦν κινεῖται, κἀκεῖνο δεήσεται κινοῦντος ἑτέρου, καὶ τὸ δεύτερον τρίτου, καὶ μέχρι ἀπείρου, ὡς ἄναρχον γίνεσθαι τὴν κίνησιν, ὅπερ ἄτοπον. οὐκ ἄρα πᾶν τὸ κινούμενον ὑφ' ἑτέρου κινεῖται. ἀλλ' οὐδὲ ὑφ' ἑαυτοῦ. E ἐπεὶ γὰρ πᾶν τὸ κινοῦν ἤτοι προωθοῦν κινεῖ, ἢ ἐπισπώμενον, ἢ ἀνωθοῦν, ἢ ἐνθλῖβον, δεήσει τὸ ἑαυτὸ κινοῦν κατά τινα τῶν προειρημένων τρόπον, ἑαυτὸ κινεῖν. ἀλλ' εἰ μὲν προωστικῶς ἑαυτὸ κινεῖ, ἔσται ἐξόπισθεν ἑαυτοῦ· εἰ δὲ ἐπισπαστικῶς, ἔμπροσθεν· εἰ δὲ ἀνωστικῶς, ὑποκάτω· εἰ δὲ ἐνθλιπτικῶς, ἐπάνω.

ἀδύνα-

ἀδύνατον δὲ αὐτό τι ἑαυτοῦ ἐπάνω εἶναι ἢ ἔμπροσθεν, ἢ ὑποκάτω ἢ ὀπίσω. ἀδύνατον ἄρα ὑφ' ἑαυτοῦ τι κινεῖσθαι. εἰ δὲ μήτε ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖται, μήτε ὑφ' ἑτέρου, οὐδὲ κινεῖταί τι. εἰ δέ τις ἐπὶ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν προαίρεσιν καταφεύγη, ὑπομνηστέον αὐτὸν τῆς περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν διαφωνίας, καὶ ὅτι ἀνεπίκριτος αὕτη καθέστηκε, κριτήριον ἡμῶν τῆς ἀληθείας ἄχρι νῦν οὐχ εὑρηκότων. ἔτι κἀκεῖνο λεκτέον, εἰ κινεῖταί τι, ἤτοι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖται ἢ ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν. οὔτε δὲ ἐν ᾧ ἐστι, μένει γὰρ ἐν αὐτῷ, εἴπερ ἐν αὐτῷ ἐστιν, οὔτε δὲ ἐν ᾧ μὴ ἔστιν. ὅπου γάρ τι μὴ ἔστιν, ἐκεῖ οὐδὲ δρᾶσαί τι οὐδὲ παθεῖν δύναται. οὐκ ἄρα κινεῖταί τι. οὗτος δὲ ὁ λόγος ἐστὶ μὲν Διοδώρου τοῦ Κρόνου, πολλῶν δὲ ἀντιρρήσεων τετύχηκεν, ὧν τὰς πληκτικωτέρας διὰ τὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς ἐκθησόμεθα μετὰ τῆς φαινομένης ἡμῖν ἐπικρίσεως. φασὶν οὖν τινες ὅτι δύναταί τι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖσθαι. τὰς γοῦν περὶ τοῖς κέντροις περιδινουμένας σφαίρας ἐν τῷ αὐτῷ μενούσας τόπῳ κινεῖσθαι. πρὸς οὓς μεταφέρειν χρὴ τὸν λόγον ἐφ' ἕκαστον τῶν μερῶν τῆς σφαίρας καὶ ὑπομιμνήσκοντας ὅτι, ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ, μηδὲ κατὰ τὰ μέρη κινεῖται, συνάγειν ὅτι μηδὲ ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖταί τι. τὸ δὲ αὐτὸ ποιήσομεν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι τὸ κινούμενον, δυοῖν ἔχεται τόπων, τοῦ τε ἐν ᾧ ἐστι καὶ τοῦ εἰς ὃν φέρεται. πευσόμεθα γὰρ αὐτῶν, πότε φέρεται τὸ κινούμενον ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τόπου εἰς τὸν ἕτερον· ἆρα ὅτε ἐν τῷ προτέρῳ τόπῳ ἐστίν, ἢ ὅτε ἐν τῷ δευτέρῳ; ἀλλ' ὅτε μὲν ἐν τῷ προτέρῳ τόπῳ ἐστίν, οὐ μετέρχεται εἰς τὸν δεύτερον· ἔτι γὰρ ἐν τῷ προτέρῳ ἐστίν· ὅτε δὲ οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ, οὐ μετέρχεται ἀπ' αὐτοῦ. πρὸς τῷ καὶ συναρπάζεσθαι τὸ ζητούμενον· ἐν ᾧ γὰρ μὴ ἔστιν, οὐδὲ ἐνεργεῖν ἐν αὐτῷ δύναται. οὐ γὰρ δήπου φέρεσθαι εἴς τινα τόπον συγχωρήσει τις ἐκ τοῦ ἁπλῶς, ὃ μὴ δίδωσι κινεῖσθαι. τινὲς μέντοι καὶ τοῦτό φασι. τόπος λέγεται διχῶς, ὁ μὲν, ἐν πλάτει, οἷον, ὡς ἐμοῦ ἡ οἰκία· ὁ δέ, πρὸς ἀκρίβειαν, ὡς λόγου χάριν, ὁ περιτετυπωκώς μου τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος ἀήρ. λέγεται οὖν ἐν τόπῳ κινεῖσθαι τὸ κινούμενον, οὐκ ἐν τῷ πρὸς ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ πλάτος. πρὸς οὓς ἔνεστι, ὑποδιαιροῦντας τὸν ἐν πλάτει τόπον, λέγειν, ὅτι τούτου ἐν ᾧ μὲν ἐστι κυρίως

A Atqui impossibile est vt aliquid supra seipsum, aut ante, aut infra, aut retro sit: impossibile est ergo à se quicquam moueri. At si neque à seipso motus fit, neq; ab alio: nihil ergo mouetur. Quòd si quis ad ὁρμὴν & ad προαίρεσιν confugiat, is admonendus est de controuersia, quæ est de eo quod dicitur esse ἐφ' ἡμῖν. *i. in nostra potestate:* & hanc indiiudicabilem esse, quum nos veritatis criterium nondũ inuenerimus. Illud præterea dicendum est, si quid mouetur, aut in eo in quo est loco mouetur, aut in quo non est. at ne-
B que in quo est: manet enim in eo, si in eo est. nec verò in quo non est: vbi enim aliquid non est, illic neque agere quicquã neque pati potest. Non ergo mouetur quicquam. Est autem hæc oratio Diodori Croni, quę multas refutationes habuit: ex quibus nos eas tantùm quæ magis premunt (propter huius tractatus formam) cũ apparente nobis diiudicatione exponemus. Dicunt ergo nonnulli posse quidpiam in quo sit loco moueri. nam sphæras, quæ circa centra voluun-
C tur, in eodem manentes loco moueri. Quibus respondentes, transferre oportet orationem ad vnamquamque sphęrę partem, & docere, sequendo illa verba, ne per partes quidem moueri: atque ita concludere, nihil ne in eo quidem in quo sit loco moueri. Idem autem faciemus & aduersus eos qui dicunt, quod mouetur, duos attingere locos, & eum in quo est, & eum ad quem fertur. Illos enim interrogabimus quando id quod mouetur, feratur à loco in quo est, in a-
D lium: vtrùm quando in primo loco est, an quando in secundo? Atqui quum est in primo, non transit in alterum: nam adhuc in primo est. quum autem non est in eo, non transit ab eo. Adde quòd etiam arripitur id de quo quæritur. nam in quo nõ est, ne agere quidem in eo potest. non enim ferri in locum aliquem concedet quis illud simpliciter, *& absque demonstratione*, quod moueri non concedit. Sunt verò & qui hoc dicant: Locus bifariàm dicitur, alter qui est in latitudi-
E ne, vt mea domus: alter qui est exactè, vt verbi gratia, aër qui circũformauit corporis superficiem. Dicitur ergo in loco moueri id quod mouetur, non in eo qui est exactè, sed in eo qui est secundùm latitudinem. Quibus possumus, subdiuisione facta loci qui est in latitudine, respõdere, in altero quidem esse propriè

quod moueri dicitur corpus, vt in loco suo qui sit exactè: in altero autem non esse, vt in reliquis partibus loci qui est secundùm latitudinem. deinde inferentes, quòd neque in quo est loco moueri quicquam potest, neque in quo non est, concludere, ne in loco quidem qui secundùm latitudinem dicitur per abusionem, moueri quicquam posse. Constituitur enim ex duobus, & hoc in quo est exactè, & illo in quo exactè non est. in quorum neutro moueri quicquam posse demonstratum est. Sed proponenda est & hæc ratiocinatio: Si quid mouetur, aut secundùm prius mouetur, aut secūdùm confertim diuisibile interuallum. Neque autem secūdùm prius, prius potest quicquam moueri, nec secūdum confertim diuisibile interuallum, vt ostendemus. Nihil igitur mouetur. Itaque secundum prius, prius non posse quicquam moueri, ex se patet. Si enim in infinitum secantur corpora, & loca & tempora, quibus moueri dicuntur corpora, non erunt motus: quum impossibile sit vt aliquid quod primum sit in infinitis inueniatur, a quo primo mouebitur id quod moueri dicitur. At si in indiuiduum desinūt supradicta, & vnumquodque eorum quæ mouētur, primum diuiduum loci similiter pertransit atq; primum sui indiuisibile tempus, omnia quæ mouentur, æqualem celeritatem habent, vt celerrimus equus & testudo. quod est priore absurdius. Non ergo secundum prius fit motus. Sed neq; secundùm confertim diuisibile interuallum. Si enim apparētia testificari de incertis debent (vt inquiunt) quum vt quis conficiat stadij vnius interuallum, oporteat prius ipsum conficere primam stadij partem, & secundam posterius, & reliquas eodem modo: sic & omne quod secundùm prius mouetur, prius moueri oportet. Nam si quod mouetur, dicatur transire confertim, omnes partes loci in quo moueri dicitur, in omnibus simul erunt eius partibus. &, si pars quidem vna sit frigida, altera autem calida loci per quē mouetur: aut (vt ita fingamus accidere) vna quidem nigra, altera autē alba, adeò vt etiam colorare possit occurrentia: quod mouetur, erit calidū simul & frigidum, & nigrum & album. quod absurdum est. Deinde & quantum loci confertim transeat id quod mouetur, dicāt. Nam si hunc indefinitum esse dicant,

A τὸ κινεῖσθαι λεγόμενον σῶμα, ὡς ἐν τῷ πρὸς ἀκρίβειαν αὐτοῦ τόπῳ· ἐν ᾧ δ' οὐκ ἔστιν, ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ κατὰ πλάτος τόπου. εἶτα συνάγοντες, ὅτι μήτε ἐν ᾧ ἔστι τόπῳ, κινεῖσθαί τι δύναται, μήτε ἐν ᾧ μὴ ἔστιν, ἐπιλογίζεσθαι, ὅτι μηδὲ ἐν τῷ κατὰ πλάτος καὶ καταχρηστικῶς λεγομένῳ τόπῳ κινεῖσθαί τι δύναται. συνέστηκε γὰρ ἐκ τούτου, τοῦ τε ἐν ᾧ ἔστι πρὸς ἀκρίβειαν, καὶ ἐν ᾧ πρὸς ἀκρίβειαν οὐκ ἔστι. ὧν ἐν οὐδετέρῳ κινεῖσθαι τι δύνασθαι δέδεικται. ἐρωτητέον δὲ καὶ τοιοῦτον τὸν

B λόγον· εἰ κινεῖταί τι, ἤτοι κατὰ τὸ πρότερον πρότερον κινεῖται, ἢ κατὰ ἄθρουν μεριστὸν διάστημα. οὔτε δὲ κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον δύναταί τι κινεῖσθαι, οὔτε κατὰ τὸ ἄθρουν μεριστὸν διάστημα, ὡς δείξομεν. οὐδὲ κινεῖταί τι ἄρα. ὅτι μὲν οὖν κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον οὐκ ἐνδέχεταί τι κινεῖσθαι, αὐτόθεν δῆλον. εἰ μὲν γὰρ εἰς ἄπειρον τέμνονται τὰ σώματα, καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ χρόνοι ἐν οἷς κινεῖσθαι λέγεται τὰ σώματα, οὐ γενήσεται κίνησις, ἀδυνάτου ὄντος τοῦ, πρῶτόν τι ἐν ἀπείροις εὑρεθῆναι, ἀφ'

C οὗ πρώτου κινήσεται τὸ κινεῖσθαι λεγόμενον. εἰ δὲ εἰς ἀμερὲς καταλήγει τὰ προειρημένα, καὶ ἕκαστον τῶν κινουμένων, ὁμοίως τὸ πρῶτον ἀμερὲς τοῦ τόπου, τῷ πρώτῳ ἑαυτοῦ ἀμερεῖ μετέρχεται χρόνῳ, πάντα τὰ κινούμενα ἔστιν ἰσοταχῆ· οἷον ὁ ταχύτατος ἵππος, καὶ ἡ χελώνη. ὅπερ τοῦ προτέρου ἔστιν ἀτοπώτερον. οὐκ ἄρα κατὰ τὸ πρότερον πρότερον γίγνεται ἡ κίνησις. ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὸ ἄθρουν μεριστὸν διάστημα. εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν φαινομένων, ὥς φασι, μαρτυρεῖσθαι τὰ ἄδηλα

D χρή, ἐπεὶ ἵνα τις ἀνύσῃ σταδιαῖον διάστημα, δεῖ προτέρως αὐτὸν ἀνύσαι τὸ πρῶτον τοῦ σταδίου μέρος, καὶ τὸ δεύτερον δεύτερον, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως. οὕτω καὶ πᾶν τὸ κινούμενον κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον κινεῖσθαι προσήκει. ἐπεί τοι γε εἰ ἀθρόως διιέναι τὸ κινούμενον λέγοιτο, πάντα μέρη τοῦ τόπου ἐν ᾧ κινεῖσθαι λέγεται, ἐν πᾶσιν ἅμα ἔσται τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ. καὶ εἰ τὸ μὲν ψυχρὸν εἴη μέρος, τὸ δὲ θερμόν, τοῦ δι' οὗ ποιεῖται τὴν

E κίνησιν· ἢ τὸ μὲν (εἰ τύχοι) μέλαν, τὸ δὲ λευκόν, ὡς καὶ χρώζειν τὰ ἐντυγχάνοντα δύνασθαι, τὸ κινούμενον ἔσται θερμόν τε ἅμα καὶ ψυχρόν, καὶ μέλαν καὶ λευκόν, ὅπερ ἄτοπον. εἶτα καὶ πόσον ἀθρόως διέξεισι τόπον τὸ κινούμενον, εἰπάτωσαν. εἰ μὲν γὰρ ἀόριστον τοῦτον εἶναι φήσουσι,

πρὸς

προσδέξονται) τι κινεῖσθαι διὰ πάσης τῆς γῆς ἀθρόως· εἰ δὲ τοῦτο φεύγουσιν, ὁρισάτωσαν ἡμῖν τὸ μέγεθος τοῦ τόπου. τὸ μὲν γὰρ πρὸς ἀκρίβειαν ἐπιχειρεῖν ὁρίζειν τὸν τόπον, οὗ πλέον διάστημα οὐδὲ κατὰ τὸ ἀκαριαῖον δυνήσεται διελθεῖν τὸ κινούμενον ἀθρόως, πρὸς τὸ ἀποκληρωτικὸν καὶ προπετὲς ἢ καὶ γελοῖον ἴσως εἶναι, εἰς τὴν ἀρχῆθεν ἀπορίαν ἐμπίπτει. πάντα γὰρ ἔσται ἰσοταχῆ, εἴγε ἕκαστον αὐτῶν ὁμοίως κατὰ τοὺς προωρισμένους τόπους τὰς μεταβάσεις τῶν κινήσεων ποιεῖται. εἰ δὲ φήσουσιν ὅτι μικρὸν μὲν οὐ πρὸς ἀκρίβειαν δὲ περιωρισμένον τόπον ἀθρόως κινεῖται τὸ κινούμενον, ἐξέσται ἡμῖν κατὰ τὴν σωρείτην ἀπορίαν ἀεὶ τῷ ὑποτεθέντι μεγέθει ἀκαριαῖον προστιθέναι μέγεθος τόπου. εἰ μὲν γὰρ στήσονταί που, τοιαύτην ποιουμένων ἡμῶν συνερώτησιν, πάλιν εἰς τὸν ἀκριβῆ περιορισμὸν καὶ τὴν τερατείαν ἐκείνην ἐμπεσοῦνται. εἰ δὲ προσήσονται τὴν παραύξησιν, ἀναγκάσομεν αὐτοὺς συγχωρεῖν ἀθρόως τι δύνασθαι κινηθῆναι διὰ τοῦ μεγέθους τῆς γῆς ἁπάσης. ὥστε οὐδὲ κατὰ ἄθρουν μεριστὸν διάστημα κινεῖται τὰ κινεῖσθαι λεγόμενα. εἰ δὲ μήτε κατὰ ἄθρουν μεριστὸν τόπον, μήτε κατὰ τὸ πρότερον κινεῖταί τι, οὐδὲ κινεῖταί τι. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἔτι πλείω τούτων φασὶν οἱ τὴν μεταβατικὴν κίνησιν ἀναιροῦντες. ἡμεῖς δὲ μήτε τοὺς λόγους τούτους, μήτε τὸ φαινόμενον (ᾧ κατακολουθοῦντες εἰσάγουσι τὴν ὑπόστασιν τῆς κινήσεως) δυνάμενοι διατρέπειν, ὅσον ἐπὶ τῇ ἀντιθέσει τῶν τε φαινομένων καὶ τῶν λόγων, ἐπέχομεν περὶ τοῦ πότερόν ἐστι κίνησις, ἢ οὐκ ἔστιν.

aliquid moueri per totam terram confertim concedent: sin hoc refugiūt, magnitudinem loci nobis definiant. nam exactè conari definire locum, quo maius interuallum ne per multo minimam quidem partem poterit transire id quod mouetur confertim, præterquam quod est apocleroticum, & temerarium, ac fortassis etiam ridiculum, in dubitationem initio positam recidit. omnia enim æqualem habebunt velocitatem. si quidem vnumquodque ipsorum similiter per definita loca transitus motuum facit. Si verò dicent per paruum quidem non exactè tamen definitū locum confertim moueri id quod mouetur, per soriticam dubitationē semper ad magnitudinem quam per hypothesin habuerimus, multo minimam quandam magnitudinem loci addere nobis licebit. Si enim consistent alicubi, dum nos hanc proponemus orationem, rursus in exactam circumscriptionem & in illa prodigiosa figmenta recident. Sin admittent adaugmentationem, cogemus eos confiteri, posse aliquid confertim per magnitudinem totius terræ moueri. Ergo ne secundùm quidem confertim diuisibile interuallum mouentur ea quæ moueri dicuntur. Quòd si neq; secundùm confertim diuisibilem locum, neq; per prius mouetur quicquam: nihil est profectò quod moueatur. Hæc ergo & plura his dicunt qui transitorium motum tollunt. Nos autem, quòd neque has rationes, neque ipsum apparens (quod sequentes, dicunt motum esse) possimus euertere, quātum ad rationes quæ opponuntur illis quæ sunt apparentia, de hoc, motúsne sit an non, assensum retinemus.

Περὶ αὐξήσεως καὶ μειώσεως.

κεφ. θ'.

Τῷ δὲ αὐτῷ χρώμενοι λογισμῷ, καὶ περὶ αὐξήσεώς τε καὶ περὶ μειώσεως ἐπέχομεν. ἡ γὰρ ἐνάργεια δοκεῖ τὴν ὑπόστασιν αὐτῶν εἰσάγειν, ἣν ὁ λόγος διατρέπειν δοκοῦσιν. ἢ νόησαι γοῦν· τὸ αὐξόμενον, ὂν καὶ ὑφεστώς, εἰς μέγεθος ἐπιδιδόναι προσήκει (ὡς εἴγε ἑτέρῳ προσθέσεως γινομένης, ἕτερον ηὐξηκέναι τις λέγει, ψεύσεται) ἐπεὶ τοίνυν ἡ οὐσία οὐδέποτε ἕστηκεν, ἀλλ' ἀεὶ ῥεῖ τε, καὶ ἑτέρα ἀνθ' ἑτέρας ἐπεισκρίνεται, τὸ ηὐξηκέναι λεγόμενον οὐκ ἔχει τὴν προτέραν οὐσίαν. καὶ μετὰ ταύτης ἄλλην τὴν προστεθεῖσαν,

De augmento & imminutione.

Cap. IX.

EADEM autem ratione moti, etiam de augmento & imminutione assensum retinemus: nam effectus videtur ipsorum subsistentiam inducere, quam euertere rationes videntur. Nam tu vel hoc saltem considera. Quod augetur, ens & subsistēs, ad magnitudinē promouere oportet: (si quis enim vni facta augmentatione, alterum auctū esse dicat, mentietur) quum igitur substantia nusquā stet, sed semper fluat, & alia pro alia ad efficiendā concretionē veniat, quod auctum esse dicitur, non habet priorem substantiam, & cum hac aliam additam,

ſed totam aliam. Quemadmodũ igitur ſi (verbi gratia) ligno tricubitali exiſtente, decem cubitale aliud afferat quiſpiã, ac dicat auxiſſe tricubitale, mentietur, (eo quòd totum ſit aliud hoc ab illo) ita & in omni quod augeri dicitur, priore materia effluente, & alia ingrediente, ſi additur id quod addi dicitur, nemo augmentationem vocauerit hoc quòd talis ſit, ſed ex toto immutationem. Idem & de imminutione dici poteſt. nã quod nullo modo ſubſiſtit, quomodo imminutum eſſe dicetur? Præterea ſi imminutio quidem fit per ablationem, augmentatio autem per additionem: nihil autem eſt neque ablatio, neque additio: ergo ne imminutio quidem aut augmentatio eſt aliquid.

De ablatione & additione.

Cap. X.

Nihil autem eſſe ablationem, ex hac ratiocinatione colligunt. Si quid ab aliquo aufertur, aut æquale ab æquali aufertur, aut maius à minori, aut minus à maiori. At per nullum ex his modis ablatio fit, vt declarabimus. Fieri ergo non poteſt ablatio. Per nullum autem ex his ablationem fieri hinc perſpicuum eſt: Quod aufertur ab aliquo, oportet ante ablationem contineri in eo à quo aufertur. At verò nec æquale in æquali continetur, vt ſex in ſex. (oportet enim maius eſſe id quod continet, eo quod continetur: & id à quo aufertur aliquid, eo quod aufertur, vt poſt ablationem aliquid relinquatur. hæc enim videtur eſſe differentia inter auferre, & inter prorſus tollere totum.) Nec verò maius in minore continetur, vt ſex in quinque. (hoc enim abſurdum eſt.) Propterea verò nec minus in maiori. nam ſi in ſex continentur quinque, (vt in pluribus pauciora) etiam in quinque continebuntur quatuor, & in quatuor tria, & in tribus duo, & in his vnum. atque ita fiet vt ſex habeant quinque, quatuor, tria, duo, vnum. quibus compoſitis quindecim fiunt, qui numerus in ſex contineri concluditur, ſi minus in maiori contineri concedatur. Similiter & in quindecim, qui in ſex continentur, trigintaquinque continentur, & paulatim progrediendo infiniti numeri. Atqui dicere infinitos numeros in numero ſex contineri, id abſurdum eſt.

A ἀλλ' ὅλον ἕτερον. ὥσπερ οὖν εἰ (λόγου χάριν) ξύλου τριπήχεος ὄντος, δεκάπηχύ τις ἕτερον ἀγαγὼν τὸ τρίπηχυ λέγοι ηὐξῆσθαι, ψεύδοιτο (διὰ τὸ ὅλον ἕτερον εἶναι τοῦτο ἐκείνου) οὕτω καὶ ἐπὶ παντὸς τοῦ αὔξεσθαι λεγομένου, τῆς προτέρας ὕλης ἀπορρεούσης, καὶ ἑτέρας ἐπεισιούσης, εἰ προστίθεται τὸ προστίθεσθαι λεγόμενον, οὐκ ἂν αὔξησίν τις εἴποι τὸ τοιοῦτον εἶναι, ἀλλ' ἐξ ὅλου ἑτεροίωσιν. ὁ δὲ αὐτὸς καὶ περὶ τῆς μειώσεως λόγος. τὸ γὰρ μὴ ὑφεστὸς ὅλως, πῶς ἂν μεμειῶσθαι λέγοιτο; πρὸς δὲ τούτοις, B εἰ ἡ μὲν μείωσις γίνεται κατὰ ἀφαίρεσιν, ἡ δὲ αὔξησις κατὰ πρόσθεσιν, οὐδὲν δέ ἐστιν οὔτε ἀφαίρεσις οὔτε πρόσθεσις, οὐκοῦν οὐδὲ ἡ μείωσις οὐδὲ ἡ αὔξησίς ἐστί τι.

Περὶ ἀφαιρέσεως καὶ προσθέσεως.

Κεφ. ι'.

Ὅτι δὲ οὐδέν ἐστιν ἀφαίρεσις, ἐντεῦθεν ἐπιλογίζονται. εἰ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος, ἤτοι τὸ ἴσον ἀπὸ τοῦ ἴσου ἀφαιρεῖται, ἢ τὸ μεῖζον ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος ἢ τὸ ἔλαττον ἀπὸ τοῦ μείζονος. C κατ' οὐδένα δὲ τῶν τρόπων τούτων ἀφαίρεσις γίνεται, ὡς παραστήσομεν. ἀδύνατος ἄρα ἐστὶν ἡ ἀφαίρεσις. ὅτι δὲ κατ' οὐδένα τῶν προειρημένων τρόπων ἡ ἀφαίρεσις γίνεται, δῆλον ἐντεῦθεν· τὸ ἀφαιρούμενον ἀπό τινος, ἐμπεριέχεσθαι χρὴ πρὸ τῆς ἀφαιρέσεως τῷ ἀφ' οὗ ἀφαιρεῖται. οὔτε δὲ τὸ ἴσον ἐν τῷ ἴσῳ περιέχεται οἷον, τὰ ἓξ ἐν τοῖς ἕξ. μεῖζον γὰρ εἶναι δεῖ τὸ περιέχον τοῦ περιεχομένου, καὶ τὸ ἀφ' οὗ ἀφαιρεῖταί τι, τοῦ ἀφαιρουμένου, ἵνα μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ὑπολίπηταί τι· τοῦτο γὰρ διαφέρειν δοκεῖ τῆς D παντελοῦς ἄρσεως ἡ ἀφαίρεσις. οὔτε τὸ μεῖζον, ἐν τῷ μικροτέρῳ, οἷον, τὰ ἓξ, τοῖς πέντε, (ἀπεμφαίνει γάρ) διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἔλαττον ἐν τῷ μείζονι. εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἓξ περιέχεται τὰ πέντε, (ὡς ἐν πλείοσιν ἐλάττονα) καὶ ἐν τοῖς πέντε περιέχεται τὰ τέσσαρα, καὶ ἐν τοῖς τέτρασι τὰ τρία, καὶ ἐν τοῖς τρισὶ τὰ δύο, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἕν. ἕξει οὖν τὰ ἕξ, πέντε, τέσσαρα, τρία, δύο, ἕν. ὧν συντεθέντων, γίνεται ὁ πεντεκαίδεκα ἀριθμός, ὃς ἐν τῷ ἓξ περιέχεσθαι συνάγεται· διδομένου τοῦ, τὸ E ἔλαττον ἐν τῷ μείζονι περιέχεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ πεντεκαίδεκα τῷ ἐν τῷ ἓξ ἐμπεριεχομένῳ, ὁ τριάκοντα καὶ πέντε ἀριθμὸς περιέχεται, καὶ κατ' ὑπόβασιν, ἄπειροι. ἄτοπον δὲ τὸ λέγειν, ἀπείρους ἀριθμοὺς ἐμπεριέχεσθαι τῷ ἓξ ἀριθμῷ.

A ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ λέγειν, ὅτι ἐν τῷ μείζονι περιέχεται τὸ ἔλαττον. εἰ οὖν χρὴ τὸ ἀφαιρούμενον ἀπό τινος περιέχεσθαι ἐν ἐκείνῳ ἀφ' οὗ ἀφαιρεῖσθαι μέλλει, οὔτε δὲ τὸ ἴσον ἐν τῷ ἴσῳ περιέχεται, οὔτε τὸ μεῖζον ἐν τῷ μικροτέρῳ, οὔτε τὸ μικρότερον ἐν τῷ μείζονι, οὐδὲ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος. καὶ μὴν εἰ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος, ἢ ὅλον ἀπὸ ὅλου ἀφαιρεῖται, ἢ μέρος ἀπὸ μέρους, ἢ ὅλον ἀπὸ μέρους, ἢ μέρος ἀπὸ ὅλου. ὅλον μὲν οὖν ἀφαιρεῖσθαι λέγειν ἤτοι ἀπὸ ὅλου ἢ ἀπὸ μέρους, ἀπεμφαίνει προδήλως.

B λείπεται δὲ λέγειν τὸ μέρος ἀφαιρεῖσθαι, ἤτοι ἀπὸ ὅλου ἢ ἀπὸ μέρους, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. οἷον γοῦν ἵνα ἐπὶ ἀριθμῶν ποιούμενοι τὸν λόγον τὸ σαφὲς ἔχωμεν, ἔστω δεκάς, καὶ ἀπὸ ταύτης ἀφαιρεῖσθαι λεγέσθω μονάς. αὕτη οὖν ἡ μονάς, οὔτε ἀπὸ ὅλης τῆς δεκάδος ἀφαιρεῖσθαι δύναται, οὔτε ἀπὸ τοῦ λειπομένου μέρους τῆς δεκάδος, τουτέστι τῆς ἐννεάδος, ὡς παραστήσω. τοίνυν οὐδὲ ἀφαιρεῖται. εἰ γὰρ ἡ μονὰς ἀπὸ ὅλης ἀφαιρεῖται τῆς δεκάδος, ἐπεὶ ἡ δεκὰς οὔτε ἕτερόν τί ἐστι παρὰ τὰς δέκα μονάδας, οὔτε τις τῶν

C μονάδων, ἀλλὰ ἡ συνέλευσις πασῶν τῶν μονάδων, ἀπὸ ἑκάστης μονάδος ἀφαιρεῖσθαι ὀφείλει ἡ μονάς, ἵνα ἀπὸ ὅλης ἀφαιρῆται τῆς δεκάδος. μάλιστα μὲν οὖν ἀπὸ μονάδος οὐδὲν δύναται ἀφαιρεῖσθαι. (ἀδιαίρετοι γάρ εἰσιν αἱ μονάδες.) καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἡ μονὰς ἀπὸ τῆς δεκάδος οὕτως. εἰ δὲ καὶ δοίη τις ἀπὸ ἑκάστης τῶν μονάδων ἀφαιρεῖσθαι τὴν μονάδα, δέκα ἕξει μέρη ἡ μονάς. δέκα δὲ ἔχουσα μέρη, μονὰς ἔσται. ἀλλὰ καὶ ἐπεὶ δέκα ἕτερα μέρη ἀπολέλειπται, ἀφ' ὧν ἀφῄρηται τὰ τῆς μονάδος λεγόμενα δέκα μέ-

D ρη, ἔσται τὰ δέκα εἴκοσι. ἄτοπον δὲ λέγειν τὸ ἓν δέκα εἶναι, καὶ τὰ δέκα εἴκοσι, καὶ τὸ ἀδιαίρετον (κατ' αὐτοὺς) διαιρεῖσθαι. ἄτοπον ἄρα τὸ λέγειν ἀπὸ ὅλης τῆς δεκάδος ἀφαιρεῖσθαι τὴν μονάδα. ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἀπολειπομένης ἐννεάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς. τὸ μὲν γὰρ ἀφ' οὗ τι ἀφαιρεῖται, οὐ μένει ὁλόκληρον· ἡ δὲ ἐννεὰς μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἐκείνης τῆς μονάδος ὁλόκληρος μένει. καὶ ἄλλως ἐπεὶ ἡ ἐννεὰς οὐδέν ἐστι παρὰ τὰς ἐννέα μονάδας, εἰ μὲν

E ἀπὸ ὅλης αὐτῆς λέγοιτο ἀφαιρεῖσθαι ἡ μονάς, ἐννεάδος ἀφαίρεσις ἔσται. εἰ δὲ ἀπὸ μέρους τῆς ἐννεάδος, εἰ μὲν ἀπὸ τῆς ὀκτάδος, τὰ αὐτὰ ἄτοπα ἀκολουθήσει. εἰ δὲ ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μονάδος, διαιρετὴν εἶναι φήσουσι τὴν μονάδα, ὅπερ ἄτοπον. τοίνυν οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἐννεάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς.

Itidem ergo & in maiori minus contineri dicere, absurditatem habet. Si igitur oportet, quod aufertur ab aliquo, contineri in illo à quo auferri debet: at nec æquale in æquali continetur, nec maius in minori, nec minus in maiori: nihil certè ab vllo aufertur. Insuper verò, si aufertur aliquid ab aliquo, aut totum à toto aufertur, aut pars à parte: aut totũ à parte, aut pars à toto. Totum ergo dicere auferri aut à toto, aut à parte, manifestè rationi repugnat. Quod si ita est, superest vt dicatur partem auferri à toto, aut à parte. quod est absurdum. Exempli gratia (vt à numeris orationẽ nõ abducamus, ob maiorem perspicuitatem) sit decas, *i. denarius numerus*, & ab hac dicatur auferri vnitas: hæc vnitas nec à tota decade auferri potest, nec à reliqua parte decadis, nempe ab enneade. *i. nouenario numero*: vt patefaciam. Ergo ne aufertur quidem. Nam si vnitas à tota decade aufertur, quoniam decas nec aliud quicquam est quam decem vnitates, nec vlla vnitatum, sed concursus omnium vnitatum: ab vnaquaque vnitate auferri debet vnitas, vt à tota auferatur decade. In primis ergo ab vnitate quidem nihil potest auferri (indiuisibiles enim sunt vnitates) & propterea non auferetur vnitas à decade hoc modo. veruntamen licèt concedat aliquis ab vnaquaque vnitate auferri vnitatem, decem habebit partes vnitas: decem autem habens partes, erit vnitas. Iam verò quum decem aliæ partes relictæ sint a quibus ablatæ sint decem partes eius quæ vnitas vocatur, decem hæc erunt viginti. Atqui absurdum est dicere vnum decem esse, & decem viginti, & quod indiuisibile est (secundùm ipsos) diuidi. Absurdum est igitur, dicere à tota decade vnitatem auferri. Sed ne ab ea quidem quæ superest enneade, *i. nouenario numero*, aufertur vnitas. nam id à quo aliquid aufertur, non manet integrum. At enneas post ablationem illius vnitatis integra manet. Ad hæc verò, quum enneas nihil sit præter nouem vnitates, si quidem ab ipsa tota dicatur vnitas auferri, enneas ipsa auferetur: sin à parte ipsorum nouem, siquidem ab octo, eædem absurditates sequentur: sin ab vnitate quę vltima est, diuisibilem esse dicent vnitatem. quod est absurdum. Ergo nec ab enneade quidem aufertur vnitas.

A Quòd si neque à tota decade aufertur, nec à parte eius, ne pars quidem à toto aut à parte auferri potest. Si igitur neq; totum à toto quicquam aufertur, neque pars à toto, neque totũ à parte, nec pars à parte, nullo modo aliquid ab aliquo auferri consequitur. Quinetiam additio inter possibilia ab ipsis numeratur. nam quod additur (inquiũt) aut sibiipsi additur, aut alicui iã antè subiecto, aut ei quod ex vtroque constat. At nihil horum est verum. Ergo nihil vlli additur. B Exempli gratia, Sit multitudo quatuor cotylarum, & addatur cotyla: quæro cui addatur. Sibiipsi quidem non potest (nã id quod additur, aliud est ab eo cui additur: nihil autem est aliud à seipso.) Sed neque additur ad id quod ex vtroque constat, ex quatuor cotylarum mẽsura & ex cotyla. nam quomodo addatur aliquid ad id quod nondum est? Ad hæc, si numero quatuor cotylarum & cotylæ admisceatur cotyla, ea quæ additur, multitudo erit decem cotylarũ, ex multitudine quatuor cotylarum, & C cotyla, & alia cotyla addita. Quòd si ad solam multitudinem quatuor cotylarum additur cotyla, quia id quod alicui coextenditur, æquale erit ei cui coextenditur, si cotyla quatuor cotylarum multitudini coextendatur, duplicabit illam quatuor cotylarũ multitudinem, adeò vt tota multitudo sit octo cotylarum. Quod verum esse non cernitur. Si ergo neque sibiipsi additur id quod addi dicitur, neque iam subiecto, neque illi quod ex vtroque horum constat: præter hæc autem nihil est: certè nec quic- D quam cuiquam additur.

De transpositione.

CAP. XI.

IAM verò vnà cum additionis ablationisque & localis motus subsistentia transpositio etiam circumscribitur. Hæc enim est ab aliquo quidem ablatio, ad aliquid verò additio, transitoriè.

E *De toto & parte.*

CAP. XII.

ITIDEM verò & totum & partes. nam per concursum & additionem partium totum fieri videtur: per ablationem autem alicuius aut aliquorum,

A Εἰ δὲ μήτε ἀπὸ ὅλης τῆς δεκάδος ἀφαιρεῖται, μήτε ἀπὸ μέρους αὐτῆς, οὐδὲ μέρος ἀπὸ ὅλου ἢ μέρους ἀφαιρεῖσθαι δύναται. εἰ οὖν μήτε ὅλον ἀπὸ ὅλου τι ἀφαιρεῖται, μήτε μέρος ἀπὸ ὅλου, μήτε ὅλον ἀπὸ μέρους, μήτε μέρος ἀπὸ μέρους, οὐδὲ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος. ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσθεσις τῶν ἀδυνάτων εἶναι παρ' αὐτοῖς ὑπείληπται. τὸ γὰρ προστιθέμενον (φασὶ) ἤτοι ἑαυτῷ προστίθεται, ἢ τῷ προϋποκειμένῳ, ἢ τῷ ἐξ ἀμφοῖν συνεστῶτι· τούτων δὲ οὐδέν ἐστιν ὑγιές. οὐκ ἄρα οὐδὲ προσ- B τίθεταί τι τινί. ἔστω γάρ τι τετρακοτυλιαῖον πλῆθος, καὶ προστιθέσθω κοτύλη, ζητῶ τίνι προστίθεται. ἑαυτῇ μὲν γὰρ οὐ δύναται (ἐπεὶ τὸ μὲν προστιθέμενον, ἕτερόν ἐστι τοῦ ᾧ προστίθεται). οὐδὲν δὲ ἑαυτοῦ ἕτερόν ἐστιν) ἀλλ' οὐδὲ τῷ ἐξ ἀμφοῖν τοῦ τετρακοτυλιαίου καὶ τῆς κοτύλης. πῶς γὰρ ἂν προστεθείη τι τῷ μηδέπω ὄντι; καὶ ἄλλως· εἰ τῷ τετρακοτυλιαίῳ καὶ τῇ κοτύλῃ μίγνυται ἡ κοτύλη, ἡ προστιθεμένη ἑξακοτυλιαῖον ἔσται πλῆθος ἀπὸ τοῦ τετρα- C κοτυλιαίου καὶ τῆς κοτύλης, καὶ τῆς προστιθεμένης κοτύλης. εἰ δὲ μόνῳ τῷ τετρακοτυλιαίῳ προστίθεται ἡ κοτύλη, ἐπεὶ τὸ παρεκτεινόμενόν τινι ἴσον ἔσται ἐκείνῳ ᾧ παρεκτείνεται, τῷ τετρακοτυλιαίῳ πλήθει, ἡ κοτύλη παρεκτεινομένη διπλασιάσει τὸ τετρακοτυλιαῖον, ὡς γίνεσθαι τὸ πᾶν πλῆθος ὀκτὼ κοτυλῶν. ὅπερ οὐ θεωρεῖται. εἰ οὖν μήτε ἑαυτῷ προστίθεται τὸ προστίθεσθαι λεγόμενον, μήτε τῷ προϋποκειμένῳ, μήτε τῷ ἐξ ἀμφοῖν τούτων, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν D ἐστιν, οὐδὲ προστίθεταί τινι οὐδέν.

Περὶ μεταθέσεως.

κεφ. ια΄.

Τῇ δὲ τῆς προσθέσεως καὶ τῆς ἀφαιρέσεως, καὶ τῆς τοπικῆς κινήσεως ἀνασκευῇ συμπεριγράφεται καὶ ἡ μετάθεσις. αὕτη γὰρ ἀπό τινος μέν ἐστιν ἀφαίρεσις, τινὶ δὲ πρόσθεσις, μεταβατικῶς.

E Περὶ ὅλου καὶ μέρους.

κεφ. ιβ΄.

Καὶ τὸ ὅλον δὲ καὶ τὸ μέρος. κατὰ μὲν γὰρ συνέλευσιν καὶ πρόσθεσιν τῶν μερῶν τὸ ὅλον γίνεσθαι δοκεῖ, κατ' ἀφαίρεσιν δέ τινος ἢ τινῶν,

παύεσθαι

παύεσθαι τὸ ὅλον εἶναι· καὶ ἄλλως δὲ εἰ ἔστι τι ὅλον, ἤτοι ἕτερόν ἐστι παρὰ τὰ μέρη αὐτοῦ, ἢ αὐτὰ τὰ μέρη αὐτοῦ ὅλον ἐστίν. ἕτερον μὲν οὖν τῶν μερῶν, οὐδὲν φαίνεται τὸ ὅλον εἶναι (ἀμέλει γοῦν ἀναιρουμένων τῶν μερῶν, οὐδὲν ὑπολείπεται, ἵνα ἕτερον αὐτὸ παρὰ ταῦτα λογιζώμεθα τὸ ὅλον). εἰ δὲ αὐτὰ τὰ μέρη τὸ ὅλον ἐστίν, ὄνομα ἔσται μόνον τὸ ὅλον, καὶ προσηγορία κενή, ὑπόστασιν δὲ ἰδίαν οὐχ ἕξει, καθάπερ οὐδὲ διάστασίς ἐστι τι παρὰ τὰ διεστῶτα· οὐδὲ δόκωσις παρὰ τὰ δεδοκωμένα. οὐκ ἄρα ἔστι τι ὅλον, ἀλλ' οὐδὲ μέρη. εἰ γὰρ ἔστι μέρη, ἤτοι τοῦ ὅλου ταῦτά ἐστι μέρη, ἢ ἀλλήλων, ἢ ἑαυτοῦ ἕκαστον. οὔτε δὲ τοῦ ὅλου, ἐπεὶ μηδέν ἐστι παρὰ τὰ μέρη. καὶ ἄλλως, τὰ μέρη οὕτως ἔσται μέρη ἑαυτῶν, ἐπεὶ ἕκαστον τῶν μερῶν συμπληρωτικὸν εἶναι λέγεται τοῦ ὅλου· οὔτε ἀλλήλων· ἐπεὶ τὸ μέρος ἐμπεριέχεσθαι δοκεῖ ἐν ἐκείνῳ οὗ ἐστι μέρος. καὶ ἄτοπόν ἐστι λέγειν, τὴν χεῖρα, εἰ τύχοι, ἐν τῷ ποδὶ περιέχεσθαι. ἀλλ' οὐδὲ ἕκαστον ἑαυτοῦ μέρος ἔσται. διὰ γὰρ τὴν περιοχὴν ἔσται τι ἑαυτοῦ μεῖζον καὶ ἔλαττον. εἰ οὖν μήτε τοῦ ὅλου μήτε ἑαυτῶν μήτε ἀλλήλων μέρη ἐστὶ τὰ λεγόμενα εἶναι μέρη, οὐδενός ἐστι μέρη. εἰ δὲ μηδενός ἐστι μέρη, οὐδὲ ἔστι μέρη. τὰ γὰρ πρός τι ἀλλήλοις συναναιρεῖται. ταῦτα μὲν οὖν ἄλλως εἰρήσθω κατὰ παρέκβασιν, ἐπειδὴ ἅπαξ ὅλου καὶ μέρους ἐπεμνήσθημεν.

A desinere esse totum. Præterea si aliquid est totũ, aut aliud est quàm partes eius, aut ipsæ partes eius totum sunt. Atqui aliud à partibus nihil videtur totum esse: (nam sublatis quidẽ certè partibus, nihil remanet, vt aliud quicquam quàm has cogitemus esse totum) quòd si ipsæ partes totum sunt, nomén erit duntaxat ipsum totum, & appellatio inanis, subsistentiam verò propriam non habebit. Quemadmodum nec interuallum est aliud quàm ea quæ sunt interuallo B dissita, nec contignatio aliud est præter ea quæ sunt contignata. Ergo totum non erit quicquam. Sed ne partes quidem *erunt quicquam*. Si enim sunt partes, aut ipsæ sunt totius partes, aut aliæ aliarum partes, aut vnaquæque sui ipsius pars. At neque totius: (quia nihil est aliud præter partes. & alioqui partes hoc modo essent suiipsarũ partes: quoniam vnaquæq; pars cõpletiua esse dicitur totius) nec alię aliarũ: quia pars contineri videtur in illo cuius est pars. Est autẽ absurdũ dicere manũ (verbi gratia) C in pede cõprehendi. Nec verò vnaquæque pars suipsius pars erit. nam propter complexionẽ, erit aliquid seipso maius & minus. Ergo si neq; totius, neq; suiipsarum, nec aliæ aliarũ partes sunt eæ quæ partes esse dicuntur, nullius sunt partes. quòd si nullius sint partes, ne partes quidem sunt. nam quæ sunt ad aliquid, alia vnà cum aliis euertuntur. Et hæc quidẽ per digressionẽ dicta sint, quoniã semel totius & partis mentionem fecimus.

D

Περὶ φυσικῆς μεταβολῆς.

κεφ. ιγʹ.

De naturali mutatione.

Cap. XIII.

Ἀνυπόστατον δὲ εἶναι λέγουσί τινες, καὶ τὴν καλουμένην φυσικὴν μεταβολήν, λόγοις ἐπιχειροῦντες τοιούτοις. εἰ μεταβάλλοι τι, ἤτοι σῶμά ἐστι τὸ μεταβάλλον ἢ ἀσώματον. ἑκάτερον δὲ τούτων ἠπόρηται. ἄπορος ἄρα ἔσται καὶ ὁ περὶ τῆς μεταβολῆς λόγος. εἰ μεταβάλλει τι κατά τινας ἐνεργείας αἰτίου, καὶ πάσχει, μεταβάλλει. διατρέπεται γὰρ ἡ τοῦ αἰτίου ὑπόστασις, ᾧ τὸ πάσχον συνανατρέπεται, μὴ ἔχον ὑφ' οὗ πάθῃ. οὐδὲ μεταβάλλει τι. ἄρα ὁ εἰ μεταβάλλει τι, ἤτοι τὸ ὂν μεταβάλλει, ἢ τὸ μὴ ὄν. τὸ μὲν οὖν μὴ ὂν ἀνυπόστατόν ἐστι,

Svnt etiam quæ eam quæ naturalis appellatur mutatio, subsistentiã habere negent; rationibus huiusmodi hoc astruentes: Si mutetur aliquid, aut corpus est quod mutatur, aut incorporeũ. At de vtroq; horũ dubitatio est. ergo & quę de mutatione dicũtur, ea quoque in dubiũ reuocabũtur. Deinde si mutatur E aliquid secũdùm aliquos effectus causę, patiẽs etiã mutatur. euertitur enim causæ subsistẽtia, cum qua patiens etiam euertitur, nõ habẽs à quo patiatur. Ergo nihil mutatur. Prętereà si quid mutatur; aut quod existit, mutatur, aut quod non est. At quod nõ est, subsistẽtiã nõ habet;

A & neque agere neque pati quicquã potest. ergo ne mutationem quidem recipit. Si verò quod existit, mutatur, aut quatenus ens est mutatur, aut quatenus ens non est. Verùm quatenus nõ ens est, non mutatur. neque enim est, si sit non ens. Si verò quatenus ens est, mutatur, aliud fuerit quàm quod ens est: id est, ens non fuerit. Atqui absurdum est dicere, ens, fieri vt ens non sit. ergo ne ens quidem mutatur. Quòd si neq; ens mutatur, neque non ens, præter hæc autem B nihil est, superest vt nihil mutari dicamus. Nonnulli verò hæc quoque dicũt, Quod mutatur, in aliquo tempore mutari debet. At verò nec in præterito tẽpore mutatur quicquam, neque in futuro, nec in præsenti, vt ostendemus. Non ergo mutatur quicquam. In præterito quidem aut futuro tempore nihil mutatur (horum enim neutrum præsens est.) at impossibile est agere quicquam aut pati in tempore non ente & non pręsenti. Sed ne in præsenti quidem potest. nã præsens tempus fortasse etiam inexistẽs C est. Vt tamen hoc nunc prętereamus, indiuisibile est. atqui impossibile est indiuisibili tempore existimare ferrum (verbi gratia) à duritie in mollitiem mutari, aut aliarum mutationum vnamquanq; fieri. (productione enim hæ videntur egere.) Si ergo neque in pręterito tempore mutatur quicquam, neque in futuro neque in præsenti, ne mutari quidem quicquam dicendum est. Pręterea si qua est mutatio aut *sensus sunt ἁπλοπαθεῖς. *i. simplicem passionẽ habentes.* mutatio autẽ D videtur vnà mentionẽ habere & eius ex quo mutatur, & eius in quod mutari dicitur. Sin est intellectu perceptibilis, quia de existentia eorũ quę sunt intellectu perceptibilia, indiiudicabilis extitit apud antiquos cõtrouersia (quẽadmodũ sæpe iam docuimus) nihil ne de existentia quidẽ mutationis dicere poterimus.

De generatione & corruptione.

Cap. XIIII.

EVERTITVR profectò etiam gene- E ratio & corruptio vnà cum additione & ablatione & naturali mutatione. Absque his enim nihil nec generari nec corrumpi possit. Verbi gratia, ex decade corrupta, vt aiunt, enneadẽ generari contingit, per ablationem vnitatis:

καὶ οὔτε πάσχειν οὔτε δρᾶν δύναται, ὥστε οὐδὲ μεταβολὴν ἐπιδέχεται. εἰ δὲ τὸ ὂν μεταβάλλει, ἤτοι καθὸ ὄν ἐστι μεταβάλλει ἢ καθὸ μὴ ὄν ἐστι. καθὸ μὲν οὖν μὴ ὄν ἐστιν, οὐ μεταβάλλει· οὐδὲ γὰρ οὐκ ὄν ἐστιν. εἰ δὲ καθὸ ὄν ἐστι, μεταβάλλει, ἕτερον ἔσται τοῦ ὄντος, τουτέστιν, οὐκ ὂν ἔσται. ἄτοπον δὲ τὸ λέγειν τὸ ὂν οὐκ ὂν γίνεσθαι· οὐκ ἄρα οὐδὲ τὸ ὂν μεταβάλλει. εἰ δὲ μήτε τὸ ὂν μεταβάλλει, μήτε τὸ μὴ ὄν, παρὰ ταῦτα δὲ οὐδέν ἐστι, λείπεται λέγειν ὅτι οὐδὲν μεταβάλλει. ἔτι καὶ ταῦτα φασί τινες, τὸ μεταβάλλον, ἐν τινι χρόνῳ μεταβάλλειν ὀφείλει. οὔτε δὲ ἐν τῷ παρῳχηκότι χρόνῳ μεταβάλλει τι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ ἐνεστῶτι, ὡς δείξομεν· οὐκ ἄρα μεταβάλλει τι. ἐν μὲν οὖν τῷ παρεληλυθότι ἢ μέλλοντι χρόνῳ, οὐδὲν μεταβάλλει (τούτων γὰρ οὐδέτερος ἐνέστηκεν) ἀδύνατον δέ ἐστι δρᾶν τι ἢ πάσχειν ἐν τῷ μὴ ὄντι καὶ ἐνεστηκότι χρόνῳ. ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ ἐνεστῶτι. ὁ γὰρ ἐνεστὼς χρόνος, ἴσως μὲν καὶ ἀνύπαρκτός ἐστιν. ἵνα δὲ τοῦτο νῦν ὑπερβώμεθα, ἀμερής ἐστιν· ἀδύνατον δέ ἐστιν ἀμερεῖ χρόνῳ νομίζειν τὸν σίδηρον, εἰ τύχοι, ἀπὸ τῆς σκληρότητος εἰς μαλθακότητα μεταβάλλειν, ἢ τῶν ἄλλων μεταβολῶν ἑκάστην γίνεσθαι (παρατάσεως γὰρ αὗται φαίνονται χρῄζειν) εἰ οὖν μήτε ἐν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ μεταβάλλει τι, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι μεταβάλλει τι, ῥητέον πρὸς τούτοις, εἰ ἔστι τις μεταβολή, ἤτοι αἰσθήσεις ἁπλοπαθεῖς εἰσιν, ἡ δὲ μεταβολὴ, συμμνημόνευσιν ἔχειν δοκεῖ τοῦ τε ἐξ οὗ μεταβάλλει, καὶ εἰς ὃ μεταβάλλειν λέγεται. εἰ δὲ νοητή ἐστιν, ἐπεὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν νοητῶν ἀνεπίκριτος γέγονε παρὰ τοῖς παλαιοῖς διαφωνία, καθάπερ ἤδη πολλάκις ὑπεμνήσαμεν, οὐδὲ ἕξομεν λέγειν οὐδὲν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς μεταβολῆς.

Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

κεφ. ιδ'.

Συμπεριτρέπεται μὲν οὖν καὶ ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορὰ τῇ προσθέσει καὶ τῇ ἀφαιρέσει καὶ τῇ φυσικῇ μεταβολῇ. χωρὶς γὰρ τούτων, οὔτε γίνοιτο ἄν τι οὔτε φθαρείη. οἷον γοῦν ἀπὸ τῆς δεκάδος φθειρομένης, ὥς φασιν, ἐννεάδα γίνεσθαι συμβαίνει κατὰ ἀφαίρεσιν μονάδος

καὶ τῆς

καὶ τὴν δεκάδα ἀπὸ τῆς ἐννεάδος φθειρομένην κατὰ πρόσθεσιν τῆς μονάδος, καὶ τὸν ἰὸν ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ φθειρομένου κατὰ μεταβολήν. ὥστε ἀναιρουμένων τῶν προειρημένων κινήσεων, ἀναιρεῖσθαι καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἴσως ἀνάγκη. οὐδὲν δὲ ἧττον τινὲς κἀκεῖνα φασίν. Εἰ ἐγεννήθη ὁ Σωκράτης, ὅτε οὐκ ἦν Σωκράτης, ἐγένετο Σωκράτης, ἢ ὅτε ἦν ἤδη Σωκράτης. ἀλλ' εἰ μὲν ὅτε ἦν ἤδη, γεγενῆσθαι λέγοιτο, δὶς ἂν εἴη γεγενημένος· Εἰ δὲ ὅτε οὐκ ἦν, ἅμα καὶ ἦν Σωκράτης καὶ οὐκ ἦν. ἦν μὲν, τῷ γεγενῆσθαι· οὐκ ἦν δὲ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν. καὶ εἰ ἀπέθανε Σωκράτης, ἤτοι ὅτε ἔζη, ἀπέθανεν, ἢ ὅτε ἀπέθανεν. καὶ ὅτε μὲν ἔζη, οὐκ ἀπέθανεν, ἐπεὶ ὁ αὐτὸς ἂν καὶ ἔζη καὶ ἐτεθνήκει. ἀλλ' οὐδὲ ὅτε ἀπέθανεν, ἐπεὶ δὶς ἂν εἴη τεθνηκώς. οὐκ ἄρα ἀπέθανε Σωκράτης. τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ οἷόν τέ ἐστιν ἐφ' ἑκάστου τῶν γίνεσθαι ἢ φθείρεσθαι λεγομένων ἐφιστάντα, ἀναιρεῖν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθοράν. ἔνιοι δὲ καὶ οὕτως συνερωτῶσιν, εἰ γίνεταί τι, ἤτοι τὸ ὂν γίνεται, ἢ τὸ μὴ ὄν· οὔτε δὲ τὸ μὴ ὂν γίνεται (τῷ γὰρ μὴ ὄντι, οὐδὲν συμβεβηκέναι δύναται, ὥστε οὐδὲ τὸ γίνεσθαι) ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄν. Εἰ γὰρ γίνεται τὸ ὄν, ἤτοι καθὸ ὄν ἐστι, γίνεται, ἢ καθὸ οὐκ ὄν ἐστι. καθὸ μὲν οὖν οὐκ ὄν ἐστιν, οὐ γίνεται. Εἰ δὲ καθὸ ὄν ἐστι, γίνεται (ἐπεὶ τὸ γινόμενον, ἕτερον ἐξ ἑτέρου φασὶ γίνεσθαι) ἕτερον ἔσται τοῦ ὄντος τὸ γινόμενον, ὅπερ ἐστὶν οὐκ ὄν. τὸ ἄρα γινόμενον, οὐκ ὂν ἔσται, ὅπερ ἀπεμφαίνει. Εἰ οὖν μήτε τὸ μὴ ὂν γίνεται, μήτε τὸ ὄν, οὐδὲ γίνεταί τι. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ οὐδὲ φθείρεται. Εἰ γὰρ φθείρεταί τι, ἤτοι τὸ ὂν φθείρεται, ἢ τὸ μὴ ὄν. τὸ μὲν οὖν οὐκ ὂν οὐ φθείρεται· πάσχειν γάρ τι δεῖ τὸ φθειρόμενον, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄν. ἤτοι γὰρ μένον ἐν τῷ ὂν εἶναι φθείρεται, ἢ μὴ μένον. καὶ εἰ μὲν μένον ἐν τῷ ὂν εἶναι, ἔσται τὸ αὐτὸ ἅμα καὶ ὂν καὶ οὐκ ὄν. ἐπεὶ γὰρ οὐ φθείρεται καθὸ μὴ ὄν ἐστιν, ἀλλὰ καθὸ ὄν ἐστι, καθὸ μὲν ἐφθάρθαι λέγεται, ἕτερον ἔσται τοῦ ὄντος καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ὄν. καθὸ δὲ μένον ἐν τῷ εἶναι, φθείρεσθαι λέγεται, ὂν ἔσται. ἄτοπον δὲ τὸ λέγειν τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ ὂν καὶ οὐκ ὄν· οὐκ ἄρα μένον ἐν τῷ εἶναι, φθείρεται τὸ ὄν. Εἰ δὲ οὐ μένον ἐν τῷ εἶναι, τὸ ὂν φθείρεται, ἀλλὰ εἰς τὸ μὴ εἶναι παρίσταται πρῶτον, εἶθ' οὕτως φθείρεται, οὐκέτι τὸ ὂν

A & decadem ex enneade corrupta, per additionem vnitatis, & æruginem ex ære corrupto, per mutationem. Itaque euersis supradictis motibus, vnà etiam generationem & corruptionem euerti fortasse necesse est. Nihilominus tamen sunt qui hæc etiam dicant: Si generatus est Socrates, quando non erat Socrates, generatus est, aut quũ iam erat. Verùm si generatus esse dicatur quum iam esset, bis fuit generatus: quod si quum non esset, simul & erat Socrates, & non erat, B erat quidem quatenus generatus erat, non erat autem secundum nostram suppositionem. Ac si mortuus est Socrates, aut quũ viueret, mortuus est, aut quum mortuus esset. atqui tum quidem quum viueret, non erat mortuus: (nam idem & viueret & mortuus esset) sed neque quũ mortuus esset: alioqui bis mortuus foret. Non igitur mortuus est Socrates: Hac autem ratiocinatione possit aliquis in vnoquoque eorum quæ generari aut corrumpi dicũtur, insistens, generationem & corruptionem euertere. Sũt vero & qui hac obiectione vtantur. Si quid C generatur, aut ens generatur, aut non ens. at neque non ens generatur: (nam ei quod non est, nihil accidere potest, ideoque nec generatio) neq, ens generatur. Nam si ens generatur, aut quatenus ens est, generatur, aut quatenus nõ ens est. At quatenus non ens est, non generatur. quòd si quatenus ens est, generatur: (quia quod generatur, aliud ex alio dicunt generari:) aliud erit ab ente id quod generatur, quod est non ens. Ergo quod generatur, non ens erit. quod à D ratione abhorret. Si igitur neque quod non est, generatur, neque quod est, ne generatur quidem quicquam. Eodem modo autem neq; corrumpitur. Nam si quid corrũpitur, aut ens corrũpitur, aut non ens. sed non ens nõ corrũpitur. nam oportet vt id quod corrumpitur aliquid patiatur. Sed neq; ens. Aut enim manẽs in hoc vt sit ens, corrumpitur, aut non manens. & si quidem manens in suo ens esse, erit idem simul & ens & non ens. Quoniam enim corrumpitur, non qua- E tenus non est ens, sed quatenus est ens: quatenus quidem corruptum esse dicitur, aliud erit ab ente, & propterea non ens. quatenus autem manens in suo esse, dicitur corrumpi, ens erit. Sed enim absurdum est dicere idem esse & ens & non ens. Non ergo manens in suo esse corrumpitur ens. Quòd si ens non manens in suo esse, corrumpitur, sed ad non esse redigitur primùm, deinde corrumpitur, non iam ens,

A sed non ens corrumpitur: quod impossibile esse docuimus. Si ergo neq; ens corrumpitur, neque nō ens: præter hæc autem nihil est: ne corrumpitur quidem aliquid. Hęc ergo, vt in hypotyposi, etiam de motibus dixisse sufficiet. Ex quibus sequitur inexistentem esse & inimaginabilem Dogmaticorum physiologiam.

ἀλλὰ τὸ μὴ ὂν φθείρεται, ὅπερ ἀδύνατον εἶναι ὑπεμνήσαμεν. εἰ οὖν μήτε τὸ ὂν φθείρεται, μήτε τὸ μὴ ὄν, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, οὐδὲ φθείρεταί τι. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν ὑποτυπώσει καὶ περὶ τῶν κινήσεων ἀρκέσει λέγεσθαι. οἷς ἕπεται τὸ ἀνύπαρκτον εἶναι καὶ ἀνεπινόητον τὴν κατὰ τοὺς Δογματικοὺς φυσιολογίαν.

De Mansione.

Cap. XV.

B CONSEQVENTER autem his & de mansione quæ est quantum ad naturam, dubitationes proposuerunt aliqui, dicentes, Quod mouetur, non manet. omne autem corpus perpetuò mouetur, secundùm opiniones Dogmaticorum, qui fluidam esse dicunt substantiam, & semper egerere, aliáque insuper assumere, (adeò vt Plato ne vocauerit quidem corpora quę sint, sed potiùs quę gignantur: & Heraclitus veloci fluminis cursui mobilitatē nostræ materiæ compararet.) Nullū igitur corpus manet. Nam C quod dicitur manere, videtur ab iis quæ circa ipsum sunt, cōtineri. at quod continetur, patitur. nihil autem est patiens, quia ne causa quidem, vt docuimus: ergo ne manet quidem aliquid. Sunt verò & qui orationē hanc proponant, Quod manet, patitur: quod autē patitur, mouetur. ergo quod manere dicitur, mouetur. quod si mouetur, non manet. Ex his autem perspicuum est neque incorporeum manere posse. nam si manens patitur, pati autem corporum est proprium D (vtpote quod non sit etiam incorporeorum) nihil autem incorporeum neque pati potest neq; manere: nihil ergo manet. Hactenus etiam de mansione dictū sit. Quoniam autem vnumquodque supradictorum non absq; loco aut tempore intellectu percipitur, transeundum est ad horum disquisitionem. Nam si hæc aliquis ostenderit consistere non posse, ne illorum quidem vnumquodque consistere poterit, etiam propter hæc. Incipiamus autem à loco.

Περὶ μονῆς.

κεφ. ιε'.

Ἐπομένως δὲ καὶ περὶ τῆς ὡς πρὸς τὴν φύσιν μονῆς ἠπορήκασί τινες, λέγοντες, ὅτι τὸ κινούμενον οὐ μένει. πᾶν δὲ σῶμα διαρκῶς κινεῖται, κατά τε τῶν Δογματικῶν ὑπολήψεις ῥευστὴν εἶναι λεγόντων τὴν οὐσίαν, καὶ ἀεὶ διαφορήσεις τε καὶ προσθέσεις ποιουμένην (ὡς τὸν μὲν Πλάτωνα μηδὲ ὄντα λέγειν τὰ σώματα, ἀλλὰ γινόμενα μᾶλλον καλεῖν· τὸν δὲ Ἡράκλειτον, ὀξείᾳ ποταμοῦ ῥύσει τὴν εὐκινησίαν τῆς ἡμετέρας ὕλης ἀπεικάζειν) οὐδὲν ἄρα σῶμα μένει. τό γε μὴν λεγόμενον μένειν, συνέχεσθαι δοκεῖ ὑπὸ τῶν περὶ αὐτό· τὸ δὲ συνεχόμενον πάσχει· οὐδὲν δὲ ἔστι πάσχον ἐπεὶ μηδὲ αἴτιον, ὡς ὑπεμνήσαμεν· οὐδὲ μένει τι ἄρα. ἐρωτῶσι δέ τινες καὶ τοῦτον τὸν λόγον· τὸ μένον πάσχει· τὸ δὲ πάσχον κινεῖται· τὸ ἄρα μένειν λεγόμενον, κινεῖται· εἰ δὲ κινεῖται, οὐ μένει. ἐκ δὲ τούτων φανερόν ἐστιν, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀσώματον ἐνδέχεται μένειν. εἰ γὰρ τὸ μένον πάσχει, τὸ δὲ πάσχειν σωμάτων ἐστὶν ἴδιον (εἴπερ ἄρα καὶ οὐχὶ ἀσωμάτων) οὐδὲν δὲ ἀσώματον οὔτε πάσχειν δύναται οὔτε μένειν, οὐδὲν ἄρα μένει. τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ μονῆς εἰρήσθω. ἐπεὶ δὲ ἕκαστον τῶν προειρημένων οὐκ ἄνευ τόπου ἢ χρόνου ἐπινοεῖται, μετιτέον ἐπὶ τὴν περὶ τούτων σκέψιν. ἐὰν γὰρ ταῦτα δείξῃ τις ἀνυπόστατα, ἀνυπόστατον ἔσται καὶ διὰ ταῦτα ἐκείνων ἕκαστον. ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ τόπου.

E *De Loco.*

Cap. XVI.

LOCVS ergo bifariàm dicitur, propriè & abusiuè: Abusiuè quidem, vt is qui est in latitudine, veluti ciuitas: propriè autem, res quæ exactè continet, à quo exactè continemur.

Περὶ τόπου.

κεφ. ις'.

Τόπος τοίνυν λέγεται διχῶς, κυρίως καὶ καταχρηστικῶς. καταχρηστικῶς μὲν, ὡς ὁ ἐν πλάτει, ὡς ἡ πόλις· κυρίως δὲ, ὁ πρὸς ἀκρίβειαν κατέχων, ὑφ' οὗ περιεχόμεθα πρὸς ἀκρίβειαν. ζητοῦ-

A ζητοῦμεν οὖν περὶ τοῦ τόπου πρὸς ἀκρίβειαν. τοῦτον δὲ οἱ μὲν ἔθεσαν, οἱ δὲ ἀνεῖλον, οἱ δὲ ἐπέσχον περὶ αὐτοῦ. ὧν οἱ μὲν ὑπάρχειν αὐτὸν φάσκοντες, ἐπὶ τὴν ἐνάργειαν καταφεύγουσι. τίς γὰρ ἂν (φασὶ) μὴ λέξαι μὴ εἶναι τόπον, ὁρῶν τὰ μέρη τοῦ τόπου, οἷον τὰ δεξιά, τὰ ἀριστερά, τὰ ἄνω, τὰ κάτω, ἔμπροσθεν, ὀπίσω. καὶ ὅτι ἄλλοτε ἀλλαχοῦ γιγνόμενος, βλέπων τε ὅτι ἔνθα ὁ ὑφηγητὴς ὁ ἐμὸς διελέγετο, ἐνταῦθα ἐγὼ νῦν διαλέγομαι, καὶ τόπον τε διάφορον καταλαμβάνων τῶν κούφων φύσει καὶ τῶν φύσει βαρέων, ἔτι καὶ τῶν ἀρχαίων B ἀκούων λεγόντων, ἤτοι μὲν γὰρ πρώτιστα χάος ἔγεντο. εἶναι γάρ φασι χάος τὸν τόπον, ἀπὸ τοῦ χωρητικὸν αὐτὸν εἶναι τῶν ἐν αὐτῷ γινομένων. εἴ γε μὴν ἔστι τι σῶμα (φασὶν) ἔστι καὶ ὁ τόπος· ἄνευ γὰρ τούτου, οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα. καὶ εἰ ἔστι τὸ ὑφ' οὗ καὶ τὸ ἐξ οὗ ἔστι, καὶ τὸ ἐν ᾧ, ὅπερ ἐστὶν ὁ τόπος· τὸ δὲ πρῶτον ἐν ἑκατέρῳ· τὸ ἄρα δεύτερον ἐν ἀμφοτέροις. οἱ δὲ ἀναιροῦντες τὸν τόπον, οὔτε τὰ μέρη τοῦ τόπου διδόασιν εἶναι, μηδὲν γὰρ εἶναι τὸν τόπον παρὰ τὰ τούτου μέρη· καὶ τὸν συνάγειν πειρώμενον C ὅτι ἔστιν ὁ τόπος, ἐκ τοῦ τὰ μέρη αὐτοῦ ὡς ὄντα λαμβάνειν, τὸ ζητούμενον δι' ἑαυτοῦ κατασκευάζειν βούλεσθαι. ὁμοίως δὲ ληρεῖν καὶ τοὺς ἔν τινι τόπῳ γίνεσθαί τι ἢ γεγονέναι φάσκοντας, ὅλως μὴ διδομένου τόπου. συναρπάζειν δὲ αὐτοὺς καὶ τὴν τοῦ σώματος ὕπαρξιν μὴ διδομένην αὐτόθεν· καὶ τὸ ἐξ οὗ καὶ τὸ ὑφ' οὗ, δείκνυσθαι ἀνύπαρκτα παραπλησίως τῷ τόπῳ. τόν τε Ἡσίοδον μὴ ἀξιόχρεων εἶναι κριτὴν τῶν κατὰ φιλοσοφίαν. καὶ οὕτω διακρουόμενοι τὰ εἰς κατασκευὴν φερόμενα τοῦ εἶναι τόπον, ἤδη καὶ ποι- D κιλώτερον κατασκευάζουσιν ὅτι ἀνύπαρκτός ἐστι, ταῖς ἐμβριθεστέραις εἶναι δοκούσαις τῶν Δογματικῶν στάσεσι περὶ τοῦ τόπου προσχρώμενοι, τῇ τε τῶν Στωικῶν, καὶ τῇ τῶν Περιπατητικῶν, τὸν τρόπον τοῦτον. οἱ Στωικοί φασι κενὸν μὲν εἶναι τὸ οἷόν τε ὑπὸ ὄντος κατέχεσθαι, μὴ κατεχόμενον δέ, ἢ διάστημα ἔρημον σώματος, ἢ διάστημα ἀκατεχόμενον ὑπὸ σώματος. τόπον δὲ διάστημα ὑπὸ ὄντος κατεχόμενον, καὶ ἐξισαζόμενον τῷ κατέχοντι αὐτό, νῦν ὂν καλοῦντες τὸ σῶμα, E χώραν δέ, διάστημα, κατὰ μέν τι κατεχόμενον ὑπὸ σώματος, κατὰ δέ τι ἀκατάσχετον· ἐνίων χώραν εἰπόντων εἶναι τὸν τόπον τοῦ μεγάλου σώματος, ὡς ἐν μεγέθει τὴν διαφορὰν εἶναι τοῦ τε τόπου καὶ τῆς χώρας. λέγεται οὖν ὅτι ἐπεὶ διάστημα ὑπὸ σώματος κατεχόμενόν φασιν εἶναι τὸν τόπον,

A Quæstionem igitur mouemus de loco qui exactè continet: quẽ alij posuerunt, alij sustulerunt, alij de ipso assensum retinuerunt. Ex quibus illi quidem qui esse ipsum dicunt, ad actionem confugerunt. Quis enim (aiunt) dicat non esse locum, videns partes loci: veluti dextra, sinistra: quæ sursum, quæ deorsum: quæ antè, & quæ retrò: & quum alràs alibi sit, videatque, vbi præceptor meus disputabat, ibi me nũc disputare: & locum diuersum comprehendat ex leuibus natura & ex natura grauibus: præterea ve- B teres audiat dicentes, Primò omnium chaos fuit: Dicunt enim chaos esse locum, eo quòd comprehendat illa quæ in ipso sunt. At certè si est aliquid corpus (inquiunt) est etiam locus, absque hoc enim nunquam possit esse corpus. & si est A quo, etiam est Ex quo & In quo: quod est locus. primum autem in vtroque: secundum igitur in vtroque. At qui tollunt locum, neq; partes loci concedunt esse. nihil enim esse preter eius partes: & cum qui colligere conatur esse lo- C cũ, ex eo quòd partes eius vt entes accipiat, id de quo quæritur, per seipsum astruere velle. Itidem verò nugari & eos qui in aliquo loco esse aliquid aut fuisse dicant, quũ nullo modo locus esse concedatur: abripere etiam ipsos corporis existentiam, quę ex seipsa non concedatur, & ipsum Ex quo & ipsum A quo ostendi inexistentia, sicut & locũ. Sed ne Hesiodum quidem fide dignum esse testem eorum quæ ad philosophiam pertinent. Atq; ita repellẽtes quę ad astruen- D dam loci existentiam afferuntur, magis adhuc versutè astruũt inexistentem esse: in vsum suũ cõuertentes eas Dogmaticorum de loco opiniones quæ maioris esse ponderis videntur, nimirum tum Stoicorum tum Peripateticorũ opinionem: hoc modo, Stoici dicunt vacuum quidẽ esse quod potest ab ente contineri, sed non continetur. aut interuallum corporis inane, aut interuallum quod à corpore non continetur: locum autem, interuallum quod ab ente continetur, & æquatur cum continẽte ipsum. nunc E quidem ens vocantes corpus, χώραν autem interuallum quod partim continetur à corpore, partim non continetur. quum aliqui χώραν esse dixerint locum magni corporis: adeò vt in magnitudine differentia sit inter locum & χώραν. Obiicitur ergo, quum dicãt locũ esse interuallum quod à corpore continetur,

quomodo illum etiam interuallum esse dicant: an longitudinem corporis, an latitudinem, an profunditatem solum, an tres illas diastases? Si enim vnicam diastasin *dicant*, non æquatur locus illi cuius est locus: preterquã quod etiam id quod continet, pars est eius quod continetur. quod omnino rationi repugnat. Quod si tres illę diastases *esse dicantur*, quum neque vacuum in eo qui locus dicitur, nec aliud corpus habẽs diastasin, subiectum sit, manens autem corpus quod in loco esse dicitur, non constet ex diastasibus (est enim hoc longitudo & latitudo & profunditas: & antitypia iam cadere dicitur in diastases supradictas) ipsum corpus erit sunplius locus, idémque quod continet & quod continetur. quod absurdum est. Non erit ergo aliqua diastasis loci subiecti: proptereaque nec est quicquam locus. Proponitur & huiusmodi ratiocinatio: Quoniam duplices diastases non cernuntur in vnoquoque eorum quæ in loco esse dicuntur, sed vna lõgitudo, & vna latitudo, & vna profunditas: vtrũ solius corporis sint diastases hæ, an solius loci, an vtriusque? Sed si quidem solius loci, non habebit corpus propriam lõgitudinẽ, neq; latitudinem nec profunditatẽ vllã. Itaq; nec corpus erit corpus. quod absurdũ est. Sin vtriusque, quia vacuum nullã subsistentiã habet præter diastases, vacui *autem diastases* subiectæ sunt corpori: ex quibus constat vacuũ, ex iisdem corpus constabit: Nam de existentia antitypiæ nõ licet affirmari, vt antea docuimus. Quum autem solæ diastases appareant in corpore quod videtur, quæ sunt vacui, & eædẽ cũ vacuo, vacuũ erit corpus. quod est absurdũ. Quòd si solius corporis sunt ipsę diastases, nulla erit loci diastasis: propterea ne locus quidem. Si ergo per nullum ex supradictis modis inuenitur loci diastasis, ne locus quidẽ est. Hoc præterea additur. Quãdo corpus ingreditur vacuũ, & fit locus, aut patitur vacuum, aut recedit, aut corrũpitur. Sed si quidem patitur, idem erit & plenum & vacuum. si autem recedit, vacuatũ transitione, aut mutationem accipiens corrũpitur, corpus erit ipsũ vacuũ. si quidẽ hæ propriæ sunt corporis passiones. Absurdũ est autem dicere idem esse vacuum & plenũ, aut corpus esse ipsum vacuum. Ergo absurdum est etiam dicere fieri posse vt vacuum à corpore cõtineatur, & fit locus.

A πῶς καὶ λέγουσιν αὐτὸν εἶναι διάστημα· πότερον τὸ μῆκος τοῦ σώματος ἢ τὸ πλάτος, ἢ τὸ βάθος μόνον, ἢ τὰς τρεῖς διαστάσεις; Εἰ μὲν γὰρ μίαν διάστασιν, οὐκ ἐξισάζεται ὁ τόπος τῷ οὗ τόπος ἐστί, πρὸς τῷ καὶ μέρος τοῦ περιεχομένου τὸ περιέχον εἶναι, ὃ πάντα πᾶσιν ἀπεμφαίνει. Εἰ δὲ αἱ τρεῖς διαστάσεις, ἐπεὶ οὔτε κενὸν ὑπόκειται ἐν τῷ λεγομένῳ τόπῳ, οὔτε ἄλλο σῶμα διάστασιν ἔχον, μόνον δὲ τὸ ἐν τόπῳ λεγόμενον εἶναι σῶμα, οὐ συνέστηκεν ἐκ τῶν διαστάσεων (ἔστι γὰρ τοῦτο B μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, καὶ ἀντιτυπία ἤδη συμβεβηκέναι λέγεται ταῖς διαστάσεσι ταῖς προειρημέναις) αὐτὸ τὸ σῶμα ἔσται ἑαυτοῦ τόπος, καὶ τὸ αὐτὸ περιέχον καὶ περιεχόμενον, ὅπερ ἄτοπον. οὐκ ἄρα ἔσται τις διάστασις τόπου ὑποκειμένου. διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ ἔστι τι ὁ τόπος. ἐρωτᾶται δὲ καὶ τοιοῦτος ὁ λόγος· ἐπεὶ διπλαῖ αἱ διαστάσεις οὐ θεωροῦνται καθ᾽ ἕκαστον τῶν ἐν τόπῳ εἶναι λεγομένων, ἀλλὰ ἓν μῆκος καὶ ἓν πλάτος, καὶ ἓν βάθος, πότερόν γε μόνου τοῦ σώματός εἰσιν αἱ διαστάσεις C αὗται, ἢ μόνου τοῦ τόπου, ἢ ἀμφοτέρων; ἀλλ᾽ εἰ μὲν μόνου τοῦ τόπου, οὐχ ἕξει τὸ σῶμα ἴδιον μῆκος, οὐδὲ βάθος οὐδέν. ὥστε οὐδὲ σῶμα ἔσται τὸ σῶμα, ὅπερ ἄτοπον. εἰ δὲ ἀμφοτέρων, ἐπεὶ τὸ κενὸν οὐδεμίαν ὑπόστασιν ἔχει παρὰ τὰς διαστάσεις, αἱ δὲ τοῦ κενοῦ ὑπόκεινται ἐν τῷ σώματι συστατικαὶ οὖσαι αὐτοῦ τοῦ σώματος· τὰ τοῦ κενοῦ συστατικὰ καὶ τοῦ σώματος ἔσται συστατικά. περὶ μὲν γὰρ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀντιτυπίας οὐκ ἔστι διαβεβαιώσασθαι, καθάπερ ἔμπροσθεν ὑπεμνήσαμεν. μόνων δὲ τῶν D διαστάσεων φαινομένων κατὰ τὸ λεγόμενον σῶμα, αἵπερ εἰσὶ τοῦ κενοῦ, καὶ αἱ αὐταὶ τῷ κενῷ, κενὸν ἔσται τὸ σῶμα. ὅπερ ἄτοπον. Εἰ δὲ μόνου τοῦ σώματός εἰσιν αἱ διαστάσεις, οὐδεμία ἔσται διάστασις τόπου· διόπερ οὐδὲ ὁ τόπος. Εἰ τοίνυν κατ᾽ οὐδένα τῶν προειρημένων τρόπον εὑρίσκεται τόπου διάστασις, οὐδὲ ἔστιν ὁ τόπος. πρὸς τούτοις λέγεται ὅτι ὅτε ἐπέρχεται τῷ κενῷ τὸ σῶμα, καὶ γίνεται τόπος, ἤτοι ὑπομένει τὸ κενὸν, ἢ ὑποχωρεῖ, ἢ φθείρεται· ἀλλ᾽ εἰ μὲν ὑπομένει, αὐτὸ ἔσται καὶ πλῆρες καὶ κενόν. E Εἰ δὲ ὑποχωρεῖ, κενούμενον μεταβατικῶς, ἢ φθείρεται μεταβαλλόμενον, σῶμα ἔσται τὸ κενόν. σώματος γὰρ ἴδια ἐστὶ ταῦτα τὰ πάθη. ἄτοπον δὲ τὸ αὐτὸ λέγειν κενὸν καὶ πλῆρες, ἢ ὅτι σῶμά ἐστι τὸ κενόν. ἄτοπον ἄρα τὸ λέγειν, οἷόν τε εἶναι τὸ κενὸν ὑπὸ σώματος καταλαμβάνεσθαι, καὶ γίνεσθαι τόπον.

διὰ δὲ

διὰ δὲ ταῦτα καὶ τὸ κενὸν ἀνυπόστατον εὑρίσκεται, εἴ γε μὴ δυνατόν ἐστιν αὐτὸ καταληφθῆναι ὑπὸ σώματος, καὶ γενέσθαι τόπον. ἐλέγετο γὰρ κενὸν εἶναι τὸ οἷόν τε ὑπὸ σώματος κατασχεθῆναι. συμπεριτρέπεται δὲ τούτοις καὶ ἡ χώρα. εἴτε γὰρ ὁ μέγας τόπος ἐστὶ χώρα, συμπεριγράφεται τῷ τόπῳ. εἴτε ἡ κατὰ μέν τι ὑπὸ σώματος κατεχομένη, κατὰ δέ τι κενὴ διάστασις, ἀμφοτέροις συναναιρεῖται. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἔτι πλείω πρὸς τὴν στάσιν τῶν Στωϊκῶν περὶ τοῦ τόπου λέγεται. οἱ δὲ Περιπατητικοί φασιν εἶναι τόπον, τὸ πέρας τοῦ περιέχοντος, καθὸ περιέχει, ὡς ἐμοῦ τόπον εἶναι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀέρος, τὴν περιτετυπωμένην τῷ ἐμῷ σώματι. ἀλλ' εἴπερ τοῦτό ἐστιν ὁ τόπος, τὸ αὐτὸ καὶ ἔσται καὶ οὐκ ἔσται. ὅτε γὰρ μέλλει ἐν τινὶ τόπῳ γίνεσθαι τὸ σῶμα, καθὸ οὐδὲν δύναται γίνεσθαι ἐν τῷ μὴ ὑπάρχοντι, δεῖ προϋπάρχειν τὸν τόπον, ἵνα οὕτως ἐν αὐτῷ γένηται τὸ σῶμα (καὶ διὰ τοῦτο ἔσται ὁ τόπος πρὶν ἐν αὐτῷ γενέσθαι τὸ ἐν τόπῳ σῶμα) καθὸ δὲ περιτυπουμένης τῆς τοῦ περιέχοντος ἐπιφανείας τῷ περιεχομένῳ ἀποτελεῖται, οὐ δύναται πρὶν εἶναι ὁ τόπος πρὶν τὸ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τὸ σῶμα· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔσται τότε. ἄτοπον δὲ τὸ αὐτὸ λέγειν καὶ εἶναί τι καὶ μὴ εἶναι. οὐκ ἄρα ἐστὶ τόπος τὸ πέρας τοῦ περιέχοντος, καθὸ περιέχει. πρὸς τούτοις εἰ ἔστι τι ὁ τόπος, ἤτοι γενητός ἐστιν ἢ ἀγένητος. ἀγένητος μὲν οὖν οὐκ ἔστιν. περιτυπούμενος γὰρ (φασὶ) τῷ ἐν αὐτῷ σώματι ἀποτελεῖται. ἀλλ' οὐδὲ γενητός. ἤτοι ὅτε ἐν τῷ τόπῳ ἐστὶ τὸ σῶμα, τότε γίνεται ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἤδη λέγεται εἶναι τὸ ἐν τόπῳ, ἢ ὅτε οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. οὔτε δὲ ὅτε ἐν αὐτῷ ἐστιν (ἔστι γὰρ ἤδη τοῦ ἐν αὐτῷ σώματος ὁ τόπος) οὔτε ὅτε οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ, εἴγε περιτυποῦται μὲν ὥς φασι, τῷ περιεχομένῳ τὸ περιέχον, καὶ οὕτω γίνεται τόπος. τῷ δὲ μὴ ἐν αὐτῷ ὄντι οὐδὲν δύναται περιτυπωθῆναι. εἰ δὲ μήτε ὅτε ἐν τόπῳ ἐστὶ τὸ σῶμα, μήτε ὅτε οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ, γίνεται ὁ τόπος, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν ἐπινοεῖν, οὐδὲ γενητός ἐστιν ὁ τόπος. εἰ δὲ μήτε γενητός ἐστι μήτε ἀγένητος, οὐδὲ ἔστι. κοινότερον δὲ καὶ ταῦτα δύναται λέγεσθαι, εἰ ἔστι τι ὁ τόπος, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον· ἑκάτερον δὲ τούτων ἀπορεῖται, ὡς ὑπεμνήσαμεν· καὶ ὁ τόπος ἄρα ἐστὶν ἄπορος. ὁ τόπος πρὸς τὸ σῶμα νοεῖται, οὗ ἐστι τόπος· ἄπορος δέ ἐστιν ὁ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ σώματος λόγος· καὶ ὁ περὶ τοῦ τόπου ἄρα

A Has autem ob causas vacuum quoque inexistẽs esse comperitur, si illud á corpore obtineri non potest, vt fiat locus. Dicebatur enim vacuum esse quod á corpore obtineri possit. Vna autẽ cum his euertitur etiam χώρα. Siue enim magnus locus est χώρα, vnà cum loco terminatur: sin autem sit, quæ partim a corpore continetur, partim est vacua diastasis, cum vtrisque simul tollitur. Hæc ergo & plura etiam his pro Stoicorum opinione ab aliis dissidẽte, de loco dicuntur.
B At Peripatetici locum esse aiunt extremitatem continentis, quatenus continet. adeò vt locus meus sit superficies aëris, formata circa meũ corpus. Verum si quidem id est locus, idem & erit & nõ erit. quum enim in aliquo futurum est loco corpus, quatenus quidem nihil esse potest in eo quod non existit, prius existat locus necesse est, vt tũ demùm in ipso sit corpus. (ideoq; locus erit priusquam in ipso sit corpus quod in loco esse dicitur) quatenus autẽ efficitur corpus dum continentis superficies formatur
C circa id quod continetur, existere non potest locus priusquã in ipso sit corpus. ideoq; tum non erit. Absurdum est autẽ idem dicere & esse aliquid, & non esse. Locus ergo non est extremitas continentis, quatenus continet. Præterea si locus est aliquid, aut generatus est, aut non generatus. at nõ generatus, nequaquam: nam (vt aiunt) efficitur dum circumformatur corpori quod in ipso est. Sed neq; generatus: nam, aut quum in loco est corpus, tũc fit locus, in quo iam
D dicitur esse id quod est in loco: aut quũ non est in ipso. Atqui nec quum est in ipso. (est enim iam locus corporis quod in eo est) neque quum non in ipso: si quidem formatur, vt aiunt, quod continet, circa id quod cõtinetur, & ita fit locus: nihil autẽ potest formari circa id quod in ipso nõ est. Quòd si nec quum est corpus in loco, nec quum in illo non est, fit locus: præter hęc autem nihil intellectu percipere possumus: ne generatus quidem est locus. At si neque generatus est,
E neque non generatus, ne est quidẽ. Generaliùs autem hæc quoq; dici possunt. Si quid est locus, aut corpus est, aut incorporeum. at horũ vtrunq; in dubiũ reuocatur, vt docuimus: ergo & de loco dubitatur. Locus ad corpus intelligitur cuius est locus: at dubia sũt quę de corporis existẽtia disputãtur: ergo & quę de loco.

Locus cuiusq; æternus quidem non est: si autem dicitur fieri, insubsistens comperitur, cùm generatio non existat. Possunt autem & alia plura dici: sed, ne longiores simus, illud addendum, Scepticis hinc ob rationes, illinc ob ipsum actũ, silentiũ præ pudore imponi. Ideo neutri assentimur, quantum ad ea quæ à Dogmaticis dicuntur, sed assensum retinemus de loco.

A ὁ τόπος ἑκάστου ἀΐδιος μὲν οὐκ ἔστι· γίνεσθαι δὲ λεγόμενος ἀνυπόστατος εὑρίσκεται, γενέσεως μὴ ὑπαρχούσης. ἔνεστι δὲ καὶ ἄλλα πλείω λέγειν. ἀλλ' ἵνα μὴ τὸν λόγον μηκύνωμεν, ἐκεῖνο ἐπακτέον· ὅτι τοὺς Σκεπτικοὺς ἐντρέπουσι μὲν οἱ λόγοι, δυσωπεῖ δὲ καὶ ἡ ἐνάργεια. διόπερ οὐδετέρῳ προστιθέμεθα, ὅσον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τῶν Δογματικῶν, ἀλλ' ἐπέχομεν περὶ τοῦ τόπου.

De Tempore.

Cap. XVII.

Idem autẽ nobis in quęstione de tempore viuuenit. nã quantum ad ea quę apparent, videtur aliquid esse tempus: quantum verò ad ea quæ de ipso dicuntur, subsistentiam habere non videtur. Nam tempus alij dicunt esse interuallũ motus temporis. (Tempus autem dico mundum) alij ipsum motum mũdi. Aristoteles autẽ, aut vt aliqui, Plato, numerum eius quod in motu est prius & posterius. Straton verò, (aut, secundùm alios, Aristoteles) mensurã motus & mãsionis. At Epicurus (sicut Demetrius Lacedæmonius ait) accidens accidentiũ, consequens dies & noctes, & horas, & passiones & impassibilitates, & motus & mansiones. Secundùm substantiam autem, alij corpus esse ipsum dixerunt, vt Ænesidemus. nihil enim ipsum differre ab ente, & primo corpore. Alij incorporeum. Aut igitur omnes hæ discrepantes opiniones veræ sunt, aut omnes falsæ: aut aliquæ veræ, aliquæ falsæ. At neque omnes veræ esse possunt (plurimæ enim earum inter se pugnãt) neq; omnes falsæ esse concedentur à Dogmaticis. Quinetiam si alioqui falsũ esse cõcedatur, tempus esse corpus, falsũ etiam, esse incorporeum: eadẽ opera temporis inexistentia concedetur. præter hæc enim nihil aliud esse potest. Nec verò quæ sint verę, quę falsę, possibile est cõprehendere, tũ propter æqualis ponderis in vtrãque partem disputationem, tũ propter eã quę de criterio est & de demõstratione dubitationem. Itaq; propter hæc nihil de tempore affirmare poterimus. Deinde quia non sine motu aut etiam mãtione tempus subsistere dicitur, cùm tollatur motus pariter & mansio, tollitur & tempus. Nihilominus tamen hæc quoque nonnulli aduersus tempus adferunt: Si est tempus, aut definitum est,

Περὶ χρόνου.

B κεφ. ιζ'.

Τὸ δὲ αὐτὸ πάσχομεν καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ χρόνου ζητήσει. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς φαινομένοις, δοκεῖ τι εἶναι ὁ χρόνος· ὅσον δὲ ἐπὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις, ἀνυπόστατος φαίνεται. χρόνον γὰρ εἶναι φασί, οἱ μὲν διάστημα τῆς τοῦ χρόνου κινήσεως (χρόνον δὲ λέγω τὸν κόσμον) οἱ δὲ αὐτὴν τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου· Ἀριστοτέλης δὲ, ἢ ὥς τινες, Πλάτων, ἀριθμὸν τοῦ ἐν κινήσει προτέρου καὶ ὑστέρου· Στράτων δὲ, ἢ ὥς τινες, Ἀριστοτέλης,

C μέτρον κινήσεως καὶ μονῆς· Ἐπίκουρος δὲ, καθὼς Δημήτριος ὁ Λάκων, φησί, σύμπτωμα συμπτωμάτων, παρεπόμενον ἡμέραις τε καὶ νυξὶ καὶ ὥραις, καὶ πάθεσι καὶ ἀπαθείαις, καὶ κινήσεσι καὶ μοναῖς. κατ' οὐσίαν τε, οἱ μὲν σῶμα αὐτὸν ἔφασαν εἶναι, ὡς οἱ περὶ τὸν Αἰνησίδημον. μηδὲν γὰρ αὐτὸν διαφέρειν τοῦ ὄντος, καὶ τοῦ πρώτου σώματος. οἱ δὲ ἀσώματον. ἤτοι οὖν πᾶσαι αἱ στάσεις αὗται εἰσὶν ἀληθεῖς, ἢ πᾶσαι ψευδεῖς, ἢ τινὲς μὲν ἀληθεῖς, τινὲς δὲ ψευδεῖς· οὔτε δὲ πᾶσαι ἀληθεῖς ὑπάρχειν

D δύνανται (μάχονται γὰρ αἱ πλεῖσται) οὔτε πᾶσαι ψευδεῖς εἶναι δοθήσονται ὑπὸ τῶν Δογματικῶν. καὶ ἄλλως εἰ δοθείη ψεῦδος μὲν εἶναι, τὸ σῶμα εἶναι τὸν χρόνον, ψεῦδος δὲ καὶ τὸ, ὅτι ἀσώματός ἐστιν, αὐτόθεν δοθήσεται ἡ τοῦ χρόνου ἀνυπαρξία· παρὰ γὰρ ταῦτα οὐδὲν εἶναι δύναται ἕτερον. οὔτε τινὲς μὲν εἰσὶν ἀληθεῖς, τινὲς δὲ ψευδεῖς, δυνατὸν καταλαβεῖν, διά τε τὴν ἰσοσθενῆ διαφωνίαν, καὶ τὴν ἀπορίαν τὴν κατὰ κριτήριον καὶ τὴν ἀπόδειξιν. ὥστε διὰ ταῦτα οὐδὲν

E ἕξομεν περὶ χρόνου διαβεβαιώσασθαι. Εἶτα ἐπεὶ οὐκ ἄνευ κινήσεως ἢ καὶ μονῆς ὁ χρόνος ὑφεστάναι δοκεῖ, τῆς κινήσεως ἀναιρουμένης, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς μονῆς, ἀναιρεῖται ὁ χρόνος. οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τάδε φασί τινες κατὰ τοῦ χρόνου, Εἰ ἔστι χρόνος, ἤτοι πεπέρασται

ἢ ἄπει-

ἢ ἄπειρός ἐστιν· ἀλλ' εἰ μὲν πεπέρασται, ἀπό τινος χρόνου ἤρξατο, καὶ εἴς τινα χρόνον λήξει· διὰ τοῦτο ἦν ποτε χρόνος ὅτε οὐκ ἦν χρόνος, πρὸ τοῦ ἄρξασθαι αὐτόν, καὶ ἔσται ποτὲ χρόνος ὅτε οὐκ ἔσται χρόνος, μετὰ τὸ λῆξαι αὐτόν, ὅπερ ἄτοπον. οὐ τοίνυν πεπέρασται ὁ χρόνος. εἰ δὲ ἄπειρός ἐστιν, ἐπεὶ τὸ μὲν τι αὐτοῦ λέγεται παρῳχηκός, τὸ δὲ ἐνεστώς, τὸ δὲ μέλλον, ὁ μέλλων καὶ ὁ παρῳχηκώς, ἤτοι εἰσὶν ἢ οὐκ εἰσίν· ἀλλ' εἰ οὐκ εἰσί, μόνου τοῦ ἐνεστῶτος ὑπολειπομένου, ὅς ἐστιν ἀκαριαῖος, πεπερασμένος ἔσται ὁ χρόνος, καὶ ἀκολουθήσουσιν αἱ ἐξ ἀρχῆς ἀπορίαι. εἰ δὲ ὁ παρῳχηκώς ἐστι, καὶ ὁ μέλλων ἐστίν, ἐνεστὼς ὅτε ἔσται ἑκάτερος αὐτῶν. ἄτοπον δὲ τὸ λέγειν ἐνεστῶτα τὸν παρῳχηκότα, καὶ τὸν μέλλοντα χρόνον. οὐκοῦν οὐδὲ ἄπειρός ἐστιν ὁ χρόνος. εἰ δὲ μήτε ἄπειρος μήτε πεπερασμένος, οὐδὲ ἔστιν ὅλως χρόνος. πρὸς τούτοις εἰ ἔστιν ὁ χρόνος, ἤτοι μεριστός ἐστιν ἢ ἀμέριστος. ἀμέριστος μὲν οὖν οὐκ ἔστι. διαιρεῖται γὰρ εἴς τε τὸν ἐνεστῶτα καὶ εἰς τὸν παρῳχηκότα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα, ὡς αὐτοί φασιν. ἀλλ' οὐδὲ μεριστός. ἕκαστον γὰρ τῶν μεριστῶν καταμετρεῖται ὑπό τινος ἑαυτοῦ μέρους καθ' ἕκαστον μέρος τοῦ μετρουμένου γινομένου τοῦ μετροῦντος. ὡς ὅταν δακτύλῳ πῆχυν μετρῶμεν. ὁ δὲ χρόνος οὐ δύναται καταμετρεῖσθαι ὑπό τινος ἑαυτοῦ μέρους. εἰ γὰρ ὁ ἐνεστὼς (λόγου χάριν) καταμετρεῖ τὸν παρῳχηκότα, ἔσται κατὰ τὸν παρῳχηκότα καὶ διὰ τοῦτο παρῳχηκὼς καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ὁμοίως μέλλων, καὶ ὁ μέλλων, εἰ καταμετροίη τοὺς ἄλλους, ἐνεστὼς ἔσται καὶ παρῳχηκώς, καὶ ὁ παρῳχηκὼς παραπλησίως μέλλων ἔσται καὶ ἐνεστώς, ὅπερ ἀπεμφαίνει. οὐκοῦν οὐδὲ μεριστός ἐστιν. εἰ δὲ μήτε ἀμέριστος, μήτε μεριστὸς οὐδὲ ἔστιν. ὅ τε χρόνος λέγεται τριμερὴς εἶναι, καὶ τὸ μὲν παρῳχηκός, τὸ δὲ ἐνεστώς, τὸ δὲ μέλλον, ὧν ὁ μὲν παρῳχηκὼς καὶ ὁ μέλλων οὐκ εἰσίν. εἰ γὰρ εἰσὶ νῦν ὅ τε παρῳχηκὼς καὶ ὁ μέλλων χρόνος, ἔσται ἐνεστὼς ἑκάτερος αὐτῶν. ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἐνεστώς. εἰ γάρ ἐστιν ὁ ἐνεστὼς χρόνος, ἤτοι ἀμέριστός ἐστιν, ἢ μεριστός. ἀμέριστος μὲν οὖν οὐκ ἔστιν. ἐν γὰρ τῷ ἐνεστῶτι χρόνῳ λέγεται τὰ μεταβάλλοντα μεταβάλλειν. οὐδὲν δὲ ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ μεταβάλλει. οἷον ὁ σίδηρος εἰς μαλακότητα, ἢ τῶν ἄλλων ἕκαστον. ὥστε οὐκ ἔστιν ἀμέριστος ὁ ἐνεστὼς χρόνος. ἀλλ' οὐδὲ μεριστὸς εἰς ἐνεστῶτας μὲν γὰρ οὐκ ἂν μερισθείη.

A aut infinitum. sed si quidem definitum
est, ab aliquo tempore cœpit; & in ali-
quod tempus desinet: ideoque aliquan-
do erat tempus quum non esset tempus,
antequam ipsum esse incepisset: & erit
aliquando tẽpus quum nõ erit tempus:
nempe vbi ipsum desierit esse. quod ab-
surdum est. Non ergo finitum est tem-
pus. Quòd si infinitum est, quia aliud di-
citur præteritum, aliud præsens, aliud
futurũ, futurũ & præteritũ aut sunt, aut
nõ sunt. Verùm si non sunt, quum solùm
B præsens relinquatur (quo breuiùs nihil
esse potest) finitum erit tempus: & ita
consequentur eædem dubitationes quę
principio. At si præteritum est, etiam fu-
turum est: præsens autem erit vtrunque
ipsorum. At verò absurdum dicere præ-
sens quod est præteritum & quod futu-
rum. Ergo infinitum non est tempus.
Quòd si neque infinitum, neq; finitum
est tempus, ne vllo quidem modo est.
Ad hæc, si est tempus, aut diuisibile est,
aut indiuisibile. Indiuisibile certe non
est: (diuiditur enim in præsens & præte-
C ritum & futurum, vt ipsi aiunt) sed neq;
diuisibile. nam vnumquodque diuisibi-
lium mensuratur ab aliqua sui parte,
quum vnamquamque partem mensura-
ti obeat mensurans, vt quum digito cu-
bitum metimur. At tempus mensurari
non potest ab aliqua sui parte. nam (ver-
bi gratia) si præsens mensurat præteritũ,
erit in præterito, & propterea præteri-
tum: & in futuro, similiter futurum. &
futurum, si alia mensuret, pręsens erit &
præteritum, & pręteritum itidem, futu-
D rum erit & præsens. quod rationi repu-
gnat. Ergo ne diuisibile quidẽ est. Quòd
si neque indiuisibile est, neque diuisibi-
le, ne est quidẽ omnino. Præterea tem-
pus dicitur tripartitum esse, & aliud es-
se præteritum, aliud pręsens, aliud futu-
rum: è quibus præteritum quidem & fu-
turum non sunt: (nam si nunc sunt præ-
teritum & futurum tempus, præsens e-
rit vtrunque ipsorum.) imò ne præsens
quidem. nam si est præsens tempus, aut
indiuisibile est aut diuisibile. Indiuisibi-
le certè non est: nam in præsenti tempo-
E re dicuntur mutari ea quæ mutantur:
nihil autem in indiuisibili tempore mu-
tatur: vt ferrum in mollitiem, aut aliorũ
vnumquodque. Ergo indiuisibile non
est præsẽs tempus. Sed ne diuisibile qui-
dem: nã in præsentia nunquã diuidatur:

quoniam propter velocem fluxũ eorum quæ sunt in mundo, præsens ita in præteritũ mutari dicitur vt intellectu percipi nõ possit. Sed ne in præteritum quidem & futurũ: nam ita fuerit inexistens, vtpote habẽs vnam quidem partem sui non ampliùs existentem, alteram nondum existentem. Vnde nec finis præteriti principiumq; futuri potest esse præsens. nam sic & erit & non erit: erit quidem vt præsens: non erit autẽ, quia non sunt eius partes. Ergo ne diuisibile quidem est. Quòd si neque indiuisibile est præsens, neque diuisibile, ne est quidem præsens. Si autem non sit præsens, neque præteritum, neq; futurum, ne tempus quidem est. nam quod ex inexistente constat, inexistens est. Affertur aduersus tempus & illa ratiocinatio. Si est tempus, aut genitum est & corruptibile, aut non genitum & incorruptibile. Non genitum quidem & incorruptibile non est: si quidem partim præteriisse dicitur, & non ampliùs esse: partim esse futurum, & nondũ esse. Sed ne genitũ quidem & corruptibile. nã quæ fiunt, ex aliquo ente fieri oportet: & quæ corrumpuntur, in aliquod ens corrumpi, secundùm ipsorum Dogmaticorum suppositiones. Si ergo in præteritum corrumpitur, in non ens corrumpitur. & si ex futuro fit, ex non ente fit. neutrum enim ipsorum est. Absurdum est autem dicere aliquid ex non ente fieri, aut in non ens corrumpi. Itaq; non est genitum & corruptibile tempus. Quòd si neq; non genitũ & incorruptibile est, neq; genitum & corruptibile, ne est quidẽ prorsus. Ad hæc vero, quia omne quod fit, in tẽpore fieri videtur, si fit tempus, in tempore fit. Aut ergo ipsum in seipso fit, aut alterũ in altero. Sed si quidẽ ipsum in seipso, idem & erit & non erit. quia enim id in quo aliquid fit, debet prius existere quam id quod in ipso fit, tempus quod in seipso fit, si quidem fit, nondum est: at si in seipso fit, iã est. Quocirca ne in seipso quidem fit. Sed neq; alterum in altero. nam si præsens in futuro fit, futurum erit præsens: & si in præterito, præteritum. Eadẽ verò & de aliis temporibus dicenda. Ergo ne fit quidem tempus alterum in altero. Quòd si neq; ipsum in seipso fit, nec alterum in altero, ne genitum quidem est tempus. Ostendebatur autem ne esse quidem non genitum. Quum itaq; neq; ortum habeat, neque non habeat, ne est quidem vllo modo. Nam vnumquodq; eorum quæ sunt, aut ortum habere, aut non habere necesse est.

A ἐπεὶ διὰ τὴν ὀξεῖαν ῥύσιν τῶν ἐν κόσμῳ, ἀκαταλήπτως ὁ ἐνεστὼς εἰς τὸν παρῳχηκότα μεταβάλλειν λέγεται. ἀλλ' οὐδὲ εἰς παρῳχηκότα καὶ μέλλοντα· ἔσται γὰρ οὕτως ἀνύπαρκτος, τὸ μέν τι μηκέτι ὂν ἔχων μέρος ἑαυτοῦ, τὸ δὲ μηδέπω ὄν. ὅθεν οὐδὲ τέλος τοῦ παρῳχηκότος καὶ ἀρχὴ τοῦ μέλλοντος εἶναι δύναται ὁ ἐνεστώς, ἐπεὶ καὶ ἔσται καὶ οὐκ ἔσται. ἔσται μὲν οὖν ὡς ἐνεστώς, οὐκ ἔσται δέ, ἐπεὶ μὴ ἔστιν αὐτοῦ τὰ μέρη. οὐκοῦν οὐδὲ μεριστός ἐστιν. εἰ δὲ μήτε ἀμερής ἐστιν ὁ ἐνεστὼς μήτε μεριστός, οὐδὲ ἔστιν. μὴ
B ὄντος δὲ τοῦ ἐνεστῶτος, μήτε τοῦ παρῳχηκότος, μηδὲ τοῦ μέλλοντος, οὐδὲ ἔστι τι χρόνος. τὸ γὰρ ἐξ ἀνυπάρκτων συνεστὼς, ἀνύπαρκτόν ἐστι. λέγεται δὲ κατὰ τοῦ χρόνου κἀκεῖνος ὁ λόγος. εἰ ἔστι χρόνος, ἤτοι γενητός ἐστι καὶ φθαρτός, ἢ ἀγένητος καὶ ἄφθαρτος. ἀγένητος μὲν οὖν καὶ ἄφθαρτος οὐκ ἔστιν. εἴ γε αὐτοῦ τὸ μὲν παρῳχηκέναι λέγεται καὶ μηκέτι εἶναι, τὸ δὲ μέλλειν καὶ μηδέπω εἶναι. ἀλλ' οὐδὲ γενητὸς καὶ φθαρτός. τὰ γὰρ γινόμενα ἔκ τινος ὄντος γίνεσθαι δεῖ, καὶ τὰ φθειρόμενα εἴς τι ὂν φθείρεσθαι, κατὰ τὰς τῶν Δογμα-
C τικῶν αὐτῶν ὑποθέσεις. εἰ οὖν εἰς τὸν παρῳχηκότα φθείρεται, εἰς οὐκ ὂν φθείρεται. καὶ εἰ ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεται, ἐξ οὐκ ὄντος γίνεται. οὐδέτερον γὰρ αὐτῶν ἐστιν. ἄτοπον δὲ τὸ λέγειν τι ἐξ οὐκ ὄντος γίνεσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. οὐκ ἄρα γενητὸς καὶ φθαρτός ἐστιν ὁ χρόνος. εἰ δὲ μήτε ἀγένητος καὶ ἄφθαρτός ἐστι, μήτε γενητὸς καὶ φθαρτός, οὐδὲ ὅλως ἐστί. πρὸς τούτοις, ἐπεὶ πᾶν τὸ γινόμενον ἐν χρόνῳ γίνεσθαι δοκεῖ, εἰ γίνεται ὁ χρόνος, ἐν χρόνῳ γίνεται. ἤτοι οὖν αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ γίνεται, ἢ ἕτερος ἐν ἑτέρῳ.
D ἀλλ' εἰ μὲν αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ, τὸ αὐτὸ καὶ ἔσται καὶ οὐκ ἔσται. ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐν ᾧ τι γίνεται, τοῦ ἐν αὐτῷ γινομένου ὀφείλει προϋπάρχειν, ὁ γινόμενος ἐν ἑαυτῷ χρόνος, εἰ μὲν γίνεται, οὐδέπω ἐστίν. εἰ δὲ ἐν ἑαυτῷ γίνεται, ἤδη ἔστιν. ὥστε οὔτε γίνεται ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἑτέρῳ ἕτερος. εἰ γὰρ ὁ ἐνεστὼς ἐν τῷ μέλλοντι γίνεται, μέλλων ἔσται ὁ ἐνεστώς. καὶ εἰ ἐν τῷ παρῳχηκότι, παρῳχηκώς. τὰ δὲ αὐτὰ λεκτέον καὶ περὶ τῶν ἄλλων χρόνων. ὥστε οὐδὲ ἕτερος χρόνος ἐν ἑτέρῳ γίνεται χρόνῳ. εἰ δὲ μήτε αὐτὸς ἐν ἑαυ-
E τῷ γίνεται, μήτε ἕτερος ἐν ἑτέρῳ, οὐδὲ γενητός ἐστιν ὁ χρόνος. ἐδείκνυτο δὲ ὅτι οὐδὲ ἀγένητος ἐστι. μήτε οὖν γενητὸς ὢν μήτε ἀγένητος, οὐδὲ ὅλως ἐστίν. ἕκαστον γὰρ τῶν ὄντων, ἤτοι γενητὸν ἢ ἀγένητον εἶναι προσήκει.

περὶ

Περὶ ἀριθμοῦ. A

κεφ. ιη.

Ἐπεὶ δὲ ὁ χρόνος δοκεῖ μὴ ἄνευ ἀριθμοῦ θεωρεῖσθαι, οὐκ ἂν εἴη ἄτοπον καὶ περὶ ἀριθμοῦ βραχέα διεξελθεῖν. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ συνηθείᾳ καὶ ἀδοξάστως ἀριθμεῖν τι φαμὲν καὶ ἀριθμὸν εἶναί τι ἀκούομεν. ἡ δὲ τῶν Δογματικῶν περιεργία, καὶ τὸν κατὰ τούτου κεκίνηκε λόγον. αὐτίκα γοῦν οἱ ἀπὸ τοῦ Πυθαγόρου καὶ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, τοὺς ἀριθμοὺς εἶναι λέγουσι. φασὶ γοῦν ὅτι τὰ φαινόμενα ἔκ τινος συνέστηκεν· ἁπλᾶ δὲ εἶναι δεῖ τὰ στοιχεῖα, ἄδηλα ἄρα ἐστὶ τὰ στοιχεῖα. τῶν δὲ ἀδήλων τὰ μέν ἐστι σώματα, ὡς οἱ ἀτμοὶ καὶ οἱ ὄγκοι· τὰ δὲ ἀσώματα, ὡς σχήματα καὶ ἰδέαι καὶ ἀριθμοί. ὧν τὰ μὲν σώματά ἐστι σύνθετα, συνεστῶτα ἔκ τε μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, καὶ ἀντιτυπίας ἢ καὶ βάρους. οὐ μόνον γὰρ ἄδηλα, ἀλλὰ καὶ ἀσώματά ἐστι τὰ στοιχεῖα. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσωμάτων ἕκαστον ἐπιθεωρούμενον ἔχει τὸν ἀριθμόν. ἢ γὰρ ἕν ἐστιν, ἢ δύο, ἢ πλείω. δι' ὧν συνάγεται ὅτι τὰ στοιχεῖα τῶν ὄντων εἰσὶν, οἱ ἄδηλοι καὶ ἀσώματοι καὶ πᾶσιν ἐπιθεωρούμενοι ἀριθμοί· καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ ὅτε μονὰς καὶ ἡ κατὰ σύνθεσιν τῆς μονάδος γινομένη * ἀόριστος δυάς. ἧς κατὰ μετουσίαν αἱ κατὰ μέρος γίγνονται δυάδες, δυάδες. ἐκ τούτων γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους γίνεσθαι ἀριθμούς, τοὺς ἐπιθεωρουμένους τοῖς ἀριθμητοῖς, καὶ τὸν κόσμον κατασκευάζεσθαι λέγουσι. τὸ μὲν γὰρ σημεῖον τὸν τῆς μονάδος ἐπέχειν λόγον. τὴν δὲ γραμμὴν τὸν τῆς δυάδος· (δύο γὰρ σημείων μεταξὺ θεωρεῖσθαι ταύτην) τὴν δὲ ἐπιφάνειαν τὸν τῆς τριάδος. (ῥύσιν γὰρ εἶναι φασὶ τῆς γραμμῆς εἰς πλάτος, ἐπ' ἄλλο σημεῖον ἐκ πλαγίου κείμενον.) τὸ δὲ σῶμα τὸν τῆς τετράδος. ἐπανάστασιν γὰρ γίνεσθαι τῆς ἐπιφανείας, ἐπί τι σημεῖον ὑπερκείμενον. καὶ οὕτω τὰ σώματα καὶ ὅλον τὸν κόσμον ἀνειδωλοποιοῦσιν, ὅντινα καὶ διοικεῖσθαι φασὶ κατὰ ἁρμονικοὺς λόγους. τόν δε διὰ τεσσάρων, ὅς ἐστιν ἐπίτριτος, (ὡς ἔχει πρὸς τὰ ἕξ, τὰ ὀκτώ) καὶ τὸν διὰ πέντε, ὅς ἐστιν ἡμιόλιος (ὡς ἔχει πρὸς τὰ ἓξ τὰ ἐννέα) καὶ τὸν διὰ πασῶν, ὅς ἐστι διπλάσιος (ὡς ἔχει πρὸς τὰ ἓξ τὰ δώδεκα) ταῦτά τε οὖν ὀνειροπολοῦσι, καὶ ὅτι ἕτερόν τί ἐστιν ὁ ἀριθμὸς παρὰ τὰ ἀριθμητὰ, κατασκευάζουσι· λέγοντες, ὅτι εἰ τὸ ζῷον

De Numero.

CAP. XVIII.

QVONIAM autem tempus non videtur absque numero considerari, etiam de numero paucis disserere non absre fuerit. Nam consuetudinem quidem sequentes, & citra vllam opinionẽ, numerare nos aliquid dicimus, & numerum aliquid esse audimus: sed Dogmaticorum curiositas nos ad hanc quoq; aduersus illum prouocat disputationem.
B Primum enim Pythagorici elementa etiam mundi numeros esse dicunt. Apparentia enim ex aliquo constare aiunt: simplicia autem esse oportere elementa. incerta igitur esse elementa. Ex incertis autem alia sunt corpora, vt vapores, & ὄγκοι. *q. d. moles*: alia autem incorporea, vt formæ, & ideæ, & numeri. Ex quibus corpora quidẽ sunt composita, constantia ex longitudine & latitudine & profunditate & antitypia, aut etiam pondere. Non solùm igitur incerta, sed etiam incorporea sunt elementa. Quin-
C etiam numerus super vnoquoq; incorporeo consideratur. nam aut vnum est, aut duo, aut plura. Vnde colligitur elementa rerum omnium, esse incertos & incorporeos, & qui super omnibus considerantur, numeros. Nec simpliciter, sed quum vnitas, & quę per compositionem vnitatis fit dyas. *i. binarius numerus.* * Ex cuius participatione, singulę dyades fiũt dyades. Ex his enim & alios fieri numeros, qui in numeratis considerantur, & mundum constituere dicunt.
D Nam punctum vicem vnitatis obtinerẽ, lineam autem dyadis: (hanc enim inter duo puncta considerari) superficiem autem, vicem triadis. *i. ternary numeri.* (dicunt enim esse fluxum lineæ in latitudinem ad aliud signum ex transuerso positum) corpus autem, tetradis. *i. quaternary numeri.* Fieri enim lineę insurrectionẽ super aliquod punctum superpositum: Atq; ita corporis & totius mundi simulachra hæc nobis fingunt, quem etiã per harmonicas proportiones gubernari asserunt, & illam quæ est διὰ τεσσάρων. *i. per*
E *quatuor*, quæ sesquitertia est: (vt se habẽt sex ad octo) & proportionem διὰ πέντε, *i. per quinque*, quæ est sesquialtera (vt se habent nouem ad sex) & proportionem διὰ πασῶν. *q. d. per omnes*: quæ est dupla, vt duodecim se habent ad sex. Hæc igitur sóniant, & numerũ esse aliud quã ea quę numerantur, astruunt, dicẽtes: Si animal sit

secundùm suiipsius respectum, vnum, planta, quia non est animal, non erit vnum. Atqui etiam planta est vnum: ergo animal non est vnum, sed secundùm quiddam aliud quod extrinsecus consideratur in illo cuius vnũquodque particeps est, & vnum fit propter ipsum. Ac si ea quæ numerãtur sunt numerus, quum homines sint qui numerantur, & boues (verbi gratia) & equi: homines & boues & equi erunt numerus. atque adeò albus numerus, & niger, & barbatus: si fortè tales contigerit esse eos qui mensurantur. Hæc verò sunt absurda. Ergo numerus non est ea quæ numerantur: sed propriam habet subsistentiam præter hæc, secundùm quam etiam consideratur in iis quæ numerantur, & est elementum. Postquam igitur illi ita collegerunt numerum non esse quæ numerantur, irrepsit illa aduersus numerum dubia quæstio. Dicitur enim esse numerus. aut igitur ea quæ numerantur, sunt numerus, aut aliquid aliud præter hæc extrinsecus. Nec verò ea quæ numerantur sunt numerus, vt Pythagorici ostenderunt: nec aliud quicquã præter hæc, vt docuimus. Nihil ergo est numerus. Nihil autem esse numerum extrinsecus præter ea quæ numerãtur, manifestum reddemus, de vnitate tantũ verba faciẽtes, vt apertius sit quod docebimus. Si enim vnitas est aliquid per seipsam, cuius particeps vnumquodque illã participãtium, fit vnum, aut vna erit hæc vnitas, aut tot quot sũt qui eam participãt. Sed si vna quidem sit, vtrum ipsam totã participat vnumquodque eorum quę illam participare dicuntur, an eius partem duntaxat? Nam si omnem habet vnitatem vnus homo (verbi gratia) non amplius erit vnitas quã participet vnus equus, aut vnus canis, aut aliorum vnumquodq; quod dicimus esse vnum. Supponamus enim esse multos homines nudos, si vnicum fuerit vestimentũ, & vnus eo se induerit, reliqui nudi manent & absque vestimento. Quod si partis eius vnumquodque particeps est, primùm quidem habebit aliquam partem vnitas: atque adeò infinitas habebit partes, in quas diuiditur. quod est absurdũ. deinde vt pars decadis, veluti dyas, nõ est decas: ita neque pars vnitatis erit vnitas. atq; ideò ne participabit quidem quicquam vnitatem. Itaque vnitas non est vna quam participare dicuntur particularia. Sin verò vnitates sunt numero æquales numeratis, de quibus dicitur vnum:

A κατὰ τὴν ἑαυτοῦ λέγεται ἐστιν, εἰ τύχοι, ἓν τὸ φυτόν, ἐπεὶ μὴ ἔστι ζῷον, οὐκ ἔσται ἕν. ἔστι δέ γε φυτὸν ἕν. οὐκ ἄρα τὸ ζῷόν ἐστιν. ἀλλὰ κατά τι ἕτερον ἐπιθεωρούμενον ἔξωθεν αὐτοῦ, οὗ μετέχον ἕκαστον γίνεται ἓν δι᾽ αὐτὸ ἕν. καὶ εἰ τὰ ἀριθμητά ἐστιν ὁ ἀριθμός, ἐπεὶ ἄνθρωποί εἰσιν οἱ ἀριθμητοί, καὶ βόες, εἰ τύχοι, καὶ ἵπποι, ἄνθρωποι καὶ βόες καὶ ἵπποι ἔσται ὁ ἀριθμός. καὶ λευκὸς ἀριθμός, καὶ μέλας καὶ γενειήτης, εἰ τύχοιεν τοιοῦτοι τυγχάνοντες οἱ μετρούμενοι. ταῦτα δέ ἐστιν ἄτοπα. οὐκ
B ἄρα τὰ ἀριθμητά ἐστιν ὁ ἀριθμός, ἀλλ᾽ ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχει παρὰ ταῦτα καθ᾽ ἣν καὶ ἐπιθεωρεῖται τοῖς ἀριθμητοῖς, καὶ ἔστι στοιχεῖον. οὕτως τῶν ἐκείνων συναγαγόντων ὅτι ἀριθμὸς οὐκ ἔστι τὰ ἀριθμητά, προσέπλεξεν ἡ κατὰ τοῦ ἀριθμοῦ ἀπορία. λέγεται γὰρ ὅτι ἐστιν ἀριθμός. ἤτοι αὐτὰ τὰ ἀριθμητά ἐστιν ὁ ἀριθμός, ἢ ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα ἔξωθεν. οὔτε δὲ αὐτὰ τὰ ἀριθμητά ἐστιν ὁ ἀριθμός, ὡς ἀπέδειξαν οἱ Πυθαγορικοί, οὔτε ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα, ὡς ὑπεμνήσα-
C μεν. οὐδὲν ἄρα ἐστιν ὁ ἀριθμός. ὅτι δὲ οὐδέ ἐστιν ἔξωθεν ἔστι παρὰ τὰ ἀριθμητὰ ὁ ἀριθμός, παραστήσομεν, ἐπὶ τῆς μονάδος τὸν λόγον στήσαντες, εὐσήμου διδασκαλίας ἕνεκεν. εἰ γὰρ ἔστι τι καθ᾽ ἑαυτὴν ἡ μονάς, ἧς μετέχον ἕκαστον τῶν μετεχόντων αὐτῆς γίνεται ἕν, ἤτοι μία ἔσται αὐτὴ ἡ μονάς, ἢ τοσαῦται, ὅσα τὰ μετέχοντα αὐτῆς ἐστιν. ἀλλ᾽ εἰ μὲν μία ἐστί, πότερον ὅλης αὐτῆς μετέχει ἕκαστον τῶν μετέχειν αὐτῆς λεγομένων, ἢ μέρους αὐτῆς; εἰ μὲν γὰρ πᾶσαν ἔχει τὴν μονάδα, εἰ τύχοι,
D ὁ εἷς ἄνθρωπος, οὐκ ἔτι ἔσται μονάς, ἧς μεθέξει ὁ εἷς ἵππος, ἢ ὁ εἷς κύων, ἢ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὃ λέγομεν εἶναι ἕν. ὥσπερ καὶ πολλῶν ὑποκειμένων γυμνῶν ἀνθρώπων, ἑνὸς δὲ ὄντος ἱματίου, καὶ τοῦ ἑνὸς ἀμφιεσαμένου, γυμνοὶ μένουσιν οἱ λοιποὶ καὶ χωρὶς ἱματίου. εἰ δὲ μέρους αὐτῆς μετέχει ἕκαστον, πρῶτον μὲν ἕξει τι μέρος ἡ μονάς, καὶ ἄπειρά γε ἕξει μέρη, εἰς ἃ διαιρεῖται. ὅπερ ἄτοπον. εἶτα ὡς τὸ μέρος τῆς δεκάδος, οἷον ἡ δυάς, οὐκ ἔστι δεκάς, οὕτως οὐδὲ τὸ μέρος τῆς δεκάδος ἔσται
E μονάς. διὰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ μεθέξει τι τῆς μονάδος. ὥστε οὐκ ἔστι μία ἡ μονάς, ἧς μετέχειν λέγεται τὰ κατὰ μέρος. εἰ δὲ ἰσάριθμοι τοῖς ἀριθμητοῖς ἐφ᾽ ὧν λέγεται τὸ ἕν, αἱ μονάδες εἰσίν,

ὧν κατ᾽

ὧν κατὰ μετοχὴν ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος λέγεται ἕν, ἄπειροι ἔσονται αἱ μετεχόμεναι μονάδες· καὶ αὗται ἤτοι μετέχουσιν ἐπαναβεβηκυίας μονάδος, ἢ μονάδων ἰσαρίθμων αὐταῖς, καὶ διὰ τοῦτο εἰσὶ μονάδες· ἢ οὐ μετέχουσιν, ἀλλὰ χωρὶς τινὸς μετοχῆς, μονάδες εἰσίν. εἰ μὲν γὰρ χωρὶς μετοχῆς μονάδες εἶναι δύνανται αὗται, δύναται καὶ τῶν αἰσθητῶν ἕκαστον χωρὶς μονάδος μετοχῆς ἓν εἶναι· καὶ αὐτόθεν περιτέτραπται ἡ καθ' ἑαυτὴν θεωρεῖσθαι λεγομένη μονάς. εἰ δὲ ἀπὸ μετοχῆς κἀκεῖναι μονάδες εἰσίν, ἤτοι μιᾶς μετέχουσι πᾶσαι, ἢ μίαν ἑκάστη ἰδίας. καὶ εἰ μὲν πᾶσαι μιᾶς, ἤτοι κατὰ μέρος ἑκάστη ἢ ὅλης λεχθήσεται μετέχειν, καὶ μένουσιν αἱ ἀρχῆθεν ἀπορίαι. εἰ δὲ ἑκάστη ἰδίας, καὶ ἐκείνων τῶν μονάδων ἑκάστου μονάδα ἐπιθεωρεῖσθαι δεῖ, καὶ τ' ἐπιθεωρουμέναις ἐκείναις ἄλλας, καὶ μέχρις ἀπείρου. εἰ δεῖ ἵνα καταλάβωμεν, ὅτι εἰσί τινες καθ' ἑαυτὰς μονάδες, ὧν κατὰ μετοχὴν ἕκαστον τῶν ὄντων ἐστὶν ἕν, δεῖ κατειληφέναι ἀπειράκις ἀπείρους νοητὰς μονάδας. ἀδύνατον δὲ καταλαβεῖν ἀπειράκις ἀπείρους μονάδας νοητάς, ἀδύνατον ἄρα ἐστὶν ἀποφήνασθαι ὅτι εἰσί τινες νοηταὶ μονάδες, καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ἐστὶν ἕν, κατὰ μετοχὴν ἰδίας μονάδος, γινόμενον ἕν. ἄτοπον ἄρα τὸ λέγειν ὅτι τοσαῦταί εἰσιν αἱ μονάδες, ὅσα τὰ μετέχοντα αὐτῶν. εἰ δὲ μήτε μία ἐστὶν ἡ καθ' ἑαυτὴν λεγομένη μονάς, μήτε τοσαῦται ὅσα τὰ μετέχοντα αὐτῆς ἐστιν, οὐδὲ ἔστιν ὅλως μονὰς καθ' ἑαυτήν· ὁμοίως δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν ἕκαστος καθ' ἑαυτόν ἐστι. χρῆσθαι γὰρ ἔνεστιν ἐπὶ πάντων τῶν ἀριθμῶν τῷ λόγῳ τῷ παραδειγματικῶς νῦν ἐπὶ τῆς μονάδος ἠρωτημένῳ. ἀλλ' εἰ μήτε καθ' ἑαυτόν ἐστιν ὁ ἀριθμός, (ὡς ὑπεμνήσαμεν), μήτε αὐτὰ τὰ ἀριθμητὰ ὁ ἀριθμός ἐστιν, (ὡς οἱ ἀπὸ Πυθαγόρου παρέστησαν) παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι, λεκτέον μηδὲ εἶναι ἀριθμόν. πῶς δὲ καὶ γίνεσθαί φασιν ἐκ τῆς μονάδος τὴν δυάδα οἱ ἔξωθέν τι δοκοῦντες εἶναι τὸν ἀριθμὸν, παρὰ τὰ ἀριθμητά; ὅτε γὰρ συντίθεμεν μονάδα ἑτέρᾳ μονάδι, ἤτοι προστίθεταί τι ταῖς μονάσιν ἔξωθεν, ἢ ἀφαιρεῖταί τι ἀπ' αὐτῶν, ἢ οὔτε προστίθεταί τι, οὔτε ἀφαιρεῖται. ἀλλ' εἰ μὲν οὔτε προστίθεται, οὔτε ἀφαιρεῖται,

A ex quarum participatione vnumquodque particularium dicitur vnum. infinitæ erunt vnitates quæ participabuntur: & ipsæ aut participant vnitatem superascendentem, aut vnitates quæ sunt ipsis æquinumerę, & propterea sunt vnitates: aut non participant, sed absque vlla participatione vnitates sunt. Si enim absque participatione vnitates esse possunt hæ, poterit etiam sensibiliū vnumquodque absque vnitatis participatione vnum esse. & ex hoc ipso euertitur vnitas quæ per seipsam considerari dicitur. B Sin à participatione sunt illæ etiam vnitates, aut vnam participant omnes, aut vnaquæque peculiarē. & si quidem omnes vnam, aut parte tenus duntaxat vnaquæque, aut ipsam totam participare dicentur: & ita relinquuntur eædem quæ primò absurditates. Sin vnaquęque peculiarē, etiam illarum vnitatū vnamquamque vnitatem oportet superconsiderari, & illis superconsideratis alias *superconsiderari*, & vsque in infinitum. Si igitur, vt cōprehendamus esse aliquas vnitates C per seipsas, ex quarum participatione vnumquodque eorū quæ sunt, est vnum, oportet comprehendisse infinitè infinitas vnitates intellectu perceptibiles: impossibile est autem cōprehendere infinitè infinitas vnitates sub intellectū cadentes: impossibile est certè pronuntiare esse aliquas intellectu perceptibiles vnitates, & vnumquodque eorū quæ sūt, esse vnū, vtpote quod per participationem peculiaris vnitatis fiat vnū. Absurdum ergo etiā est dicere tot esse vnitates D quot sunt quæ illas participant. Quòd si neque vna est quæ per seipsam dicitur vnitas, neque tot quot sunt quæ eam participant, ne vllo quidem modo est vnitas per seipsam. itidem verò nec aliorum numerorum vnusquisque per seipsum erit. Nā in omnibus numeris possumus vti ea ratiocinatione quam nunc exempli causa in vnitate proposuimus. Sed si neque per seipsum est numerus, (vt docuimus) neq; numerus est ea quæ numerantur (vt ostenderunt Pythagorici) præter hæc autem nihil est: ne numerum E quidem esse dicendum est. Iam verò quomodo ex monade fieri dicunt dyadem ij qui extrinsecus aliquid esse putant numerum præter ea quæ numerantur? Nam quando vnitatem cum alia vnitate componimus, aut aliquid vnitatibus extrinsecus additur, aut aufertur ab illis: aut neque additur quicquā, nec aufertur. Verùm si neq; addatur neq; auferatur

quicquam, non erit dyas. Neque enim vnitates, si aliæ seorsum ab aliis essent, haberent vnitatem quæ super ipsis consideraretur, secundum peculiarem ipsarum respectum. Neque verò ipsis nunc aliquid extrinsecus additum fuit. ergo neque ablatum fuit, secundùm suppositionem. Non erit ergo dyas compositio vnitatis cum vnitate, quum neq; additio neque ablatio vlla fiat extrinsecus. Quòd si ablatio fiat, non solùm non erit dyas, sed etiam minuentur vnitates. Si autẽ addatur ad ipsas extrinsecus dyas, vt ex vnitatibus fiat dyas: quæ duo esse videbuntur, quatuor erunt. Subiecta est enim vnitas, & altera vnitas: quibus addita extrinsecus dyade, numer⁹ quaternarius efficiatur. Eadem autem ratio & in reliquis numeris, qui per compositionem effici dicuntur. Si ergo neque per ablationem, neque per additionem, neque sine ablatione & additione fiunt illi numeri qui compositi esse dicuntur ex superascendentibus, insubsistens erit generatio numeri qui dicitur seorsum esse, & circa ea quæ numerantur. At verò generationem habere numeros qui sunt per compositionem, ipsi declarant, componi ipsos & fieri ex superascẽdentibus dicentes: verbi gratia, ex vnitate & dyade indefinita. Ergo non habet subsistentiam seorsum numerus. Quòd si neque seorsum numerum contemplamur, neque subsistentiam habet in iis quę numerantur, ne est quidem quicquam numerus, secundùm ea quæ curiosè à Dogmaticis afferuntur. Nec verò hypotyposeωs institutum exigere videtur vt de philosophiæ parte physica nominata, plura à nobis dicantur.

A οὐκ ἔσται δυάς. οὔτε γὰρ χωρὶς ἀλλήλων οὖσαι αἱ μονάδες, εἶχον τὴν μονάδα ἐπιθεωρουμένην αὐταῖς κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῶν λόγον. οὔτε νῦν τι αὐταῖς ἔξωθεν προσεγένετο· ὥστε οὐδὲ ἀφῄρηται κατὰ τὴν ὑπόθεσιν. ὥστε οὐκ ἔσται δυὰς ἡ σύνθεσις τῆς μονάδος πρὸς τὴν μονάδα, μήτε ἀφαιρέσεως μήτε προσθέσεως ἔξωθέν τινος γενομένης. Εἰ δὲ ἀφαίρεσις γένοιτο, οὐ μόνον οὐκ ἔσται δυάς, ἀλλὰ καὶ μειωθήσονται αἱ μονάδες. Εἰ δὲ προστίθεται αὐταῖς ἔξωθεν ἡ δυάς, ἵνα ἐκ τῶν μονάδων γένηται δυάς, τὰ δύο δοκοῦντα εἶναι, τέσσαρα ἔσται. B ὑπόκειται γὰρ μονάς, καὶ ἑτέρα μονάς· αἷς προστιθεμένης ἔξωθεν δυάδος, ὁ τέσσαρα ἀριθμὸς ἀποτελοῖτο ἄν. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν τῶν κατὰ σύνθεσιν ἀποτελεῖσθαι λεγομένων. Εἰ οὖν μήτε κατὰ ἀφαίρεσιν, μήτε κατὰ πρόσθεσιν, μήτε ἄνευ ἀφαιρέσεως καὶ προσθέσεως γίγνονται οἱ σύνθετοι λεγόμενοι εἶναι ἀριθμοὶ ἐκ τῶν ἐπαναβεβηκότων, ἀσύστατός ἐστιν ἡ γένεσις τοῦ κατ' ἰδίαν καὶ περὶ τὰ ἀριθμητὰ εἶναι C λεγομένου ἀριθμοῦ. ὅτι δὲ οὐδὲ ἀγένητοι τυγχάνουσιν ὄντες οἱ κατὰ σύνθεσιν ἀριθμοί, δηλοῦσιν αὐτοί, συντίθεσθαί τε αὐτοὺς καὶ γίγνεσθαι φάσκοντες ἐκ τῶν ἐπαναβεβηκότων οἷον, τῆς τε μονάδος καὶ δυάδος τῆς ἀορίστου. οὐκοῦν ὑφέστηκεν κατ' ἰδίαν ὁ ἀριθμός. Εἰ δὲ μήτε κατ' ἰδίαν ὁ ἀριθμὸς θεωρεῖται, μήτε ἐν τοῖς ἀριθμητοῖς ἔχει τὴν ὑπόστασιν, οὐδέ ἐστί τι ὁ ἀριθμός· ὅσον ἐπὶ ταῖς περιεργίαις ταῖς ὑπὸ τῶν Δογματικῶν εἰσενηνεγμέναις. D Τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ τοῦ φυσικοῦ καλουμένου τῆς φιλοσοφίας μέρους ἀρκούντως ὡς ἐν ὑποτυπώσει λελέχθω.

DE ETHICA PARTE PHIlosophia.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΜΕρους φιλοσοφίας.

CAP. XIX.

Κεφ. ιθ'.

SVPEREST ethica pars, *id est, moralis*, quæ circa bonorum & malorum & indifferentium diiudicationem versari videtur. Vt igitur de hac quoque breuiter, & summa tantùm capita attingentes, disseramus, de bonorum & malorum & indifferentium existentia inquiremus, si priùs cuiusque notionem exposuerimus.

ΛΕίπεται δὲ τὸ ἠθικόν, ὅπερ δοκεῖ περὶ τὴν διάκρισιν τῶν τε καλῶν καὶ κακῶν καὶ E ἀδιαφόρων καταγίνεσθαι. ἵνα οὖν κεφαλαιωδῶς καὶ περὶ τούτου διαλάβωμεν, περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ ἀδιαφόρων ζητήσομεν, τὴν ἔννοιαν ἑκάστου προεκθέμενοι.

Περὶ ἀ-

Περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ ἀδιαφόρων.

κεφ. κ'.

ΦΑσὶν οὖν οἱ Στωικοὶ ἀγαθὸν εἶναι, ὠφέλειαν, ἢ οὐχ ἕτερον ὠφελείας· ὠφέλειαν μὲν λέγοντες τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σπουδαίαν πρᾶξιν· οὐχ ἕτερον δὲ ὠφελείας, τὸν σπουδαῖον ἄνθρωπον καὶ τὸν φίλον. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ πὼς ἔχον ἡγεμονικὸν καθεστηκυῖα, καὶ ἡ σπουδαία πρᾶξις, ἐνέργειά τις οὖσα κατ' ἀρετὴν, ἄντικρύς ἐστιν ὠφέλεια. ὁ δὲ σπουδαῖος ἄνθρωπος καὶ ὁ φίλος, οὐχ ἕτερος ὠφελείας. μέρος μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου ἐστὶν ὠφέλεια, τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ ὑπάρχουσα. τὰ δὲ ὅλα οὔτε τὰ αὐτὰ τοῖς μέρεσιν εἶναι λέγουσιν (οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος χείρ) οὔτε ἕτερα παρὰ τὰ μέρη (οὐκ ἄνευ γὰρ τῶν μερῶν ὑφέστηκεν) διόπερ οὐχ ἕτερα τῶν μερῶν τὰ ὅλα λέγουσιν. ὅθεν τὸν σπουδαῖον ὅλον ὄντα κατὰ τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτοῦ, (ὅπερ ἔφασαν ὠφέλειαν) οὐχ ἕτερον ὠφελείας εἶναι λέγουσι.

Ὅτι τὸ ἀγαθὸν τριχῶς λέγεται.

κεφ. κα'.

ΕΝτεῦθεν καὶ τριχῶς τὸ ἀγαθὸν φασὶ λέγεσθαι. καθ' ἕνα μὲν γὰρ τρόπον φασὶν εἶναι ἀγαθὸν τὸ ὑφ' οὗ ἔστιν ὠφελεῖσθαι. ὃ δὴ ἀρχικώτερόν ἐστι, καὶ ἀρεταί. καθ' ἕτερον δὲ, καθ' ὃ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι, ὡς ἡ ἀρετὴ καὶ αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις. κατὰ τρίτον δὲ τρόπον, τὸ οἷόν τε ὠφελεῖν. τοῦτο δὲ καὶ ἀρετὴν εἶναι καὶ κατ' ἀρετὴν πρᾶξιν, καὶ τὸν σπουδαῖον καὶ τὸν φίλον, θεούς τε καὶ σπουδαίους δαίμονας. ὡς τὸ μὲν δεύτερον σημαινόμενον τοῦ ἀγαθοῦ, ἐμπεριεκτικὸν εἶναι τοῦ πρώτου σημαινομένου, τὸ δὲ τρίτον τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ πρώτου. τινὲς δέ φασιν ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δι' ἑαυτὸ αἱρετόν· οἱ δὲ τὸ συλλαμβανόμενον πρὸς εὐδαιμονίαν, ἢ τὸ συμπληρωτικόν. εὐδαιμονία δέ ἐστιν, ὡς οἱ Στωικοί φασιν, εὔροια βίου. τοιαῦτα μέν τινα εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀγαθοῦ λέγεται. εἴτε δὲ τὸ ὠφελοῦν, εἴτε τὸ δι' ἑαυτὸ αἱρετὸν, εἴτε τὸ συνεργοῦν πρὸς εὐδαιμονίαν, ἀγαθόν τις εἶναι λέγοι, οὐχ ὅ ἐστι τὸ ἀγαθὸν, παρίστησιν· ἀλλά τι τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ λέγει. ὅπερ ἐστὶ μάταιον. ἤτοι γὰρ μόνῳ τῷ ἀγαθῷ συμβέβηκε τὰ προειρημένα, ἢ καὶ ἑτέροις.

A *De bonis & malis & indifferentibus.*

CAP. XX.

DICVNT igitur Stoici bonum esse vtilitatem, aut non aliud ab vtilitate: bonum quidem appellantes virtutem, & *σπουδαίαν* (*i. bonam, siue probam*) actionem: non aliud autem ab vtilitate, virum *σπουδαῖον, i. probum, siue bonum*, & amicum. Nam virtus quum sit hegemonicum certo quodam modo se habens; & bona operatio, quum sit actio quædam
B secundùm virtutem, planè est vtilitas. At probus vir & amicus, non alius ab vtilitate. Nam probi pars est vtilitas, quum ipsius sit hegemonicum. At tota neque eadem cum partibus esse dicunt, (neque enim homo est manus) nec alia quàm partes (non enim sine partibus subsistunt.) Vnde non alia à partibus tota esse dicunt. Vnde probum, quum sit totũ, hegemonici sui respectu (quod dixerunt vtilitatem) non alium ab vtilitate esse perhibent.

C *Bonum trifariàm dici.*

CAP. XXI.

HINC fit vt & trifariàm bonum dici asserant. Vno enim modo bonum esse dicunt illud à quo peti vtilitas potest. quod est maximè principale, & virtutes. Alio autem, secundùm quod contingit vt vtilitas percipiatur, veluti virtus, & operationes quę secũdùm virtutẽ fiunt. Tertio modo, quod potest vtilita-
D tem afferre. hoc autem & virtutem esse, & operationem quæ secundũ virtutem, & probũ & amicum, Deosq; & probos dæmones. adeò vt secundum quidem significatũ boni comprehendat primum significatũ: tertium verò secundum & primum complectatur. Nõnulli autem bonum esse dicunt id quod per se appetendum sit. Alij, quod adiuuat ad fœlicitatem, aut complementum addit. Fœlicitas autem est (vt Stoici aiunt) quum res ad vitam pertinentes prosperè nobis
E fluunt. Talia quædam ad boni notionẽ afferuntur. Siue autem quod vtilitatem præbet, siue quod per se appetendũ est, siue quod ad fœlicitatem adiuuat, dicat aliquis esse bonũ: non quid sit bonum ostẽdit, sed aliquod ex illius accidẽtibus dicit. Quod certè ineptũ est. nã aut soli bono accidunt supradicta, aut aliis etiã.

Verùm si aliis etiam, non sunt characteristica (*i. notam velut impressam habentia*) boni, quum communia fiant: sin bono soli, non possumus ex his notionem boni assequi. Vt enim qui equi notionem non assecutus est, ne hinnire quidem quid sit nouit, neque per hoc ad notionem equi peruenire potest, nisi priùs in equum hinnientem inciderit: ita is qui quærit quid sit bonum, eo quòd ignoret quid sit bonum, quod illi propriè & soli inest, cognoscere nequit, vt per ipsum ad boni notionem & imaginationē venire possit. Priùs enim ipsam boni naturā discere oportet, atque ita demum intelligere quid vtilitatem afferat, & quid per se expetendum & fœlicitatis effectiuum sit. At supradicta accidentia non sufficere ad notionem & naturam boni iudicandam, re ipsa ostendunt Dogmatici. Nam bonum vtilitatem afferre, & expetendum esse (vnde & dictum est ἀγαθὸν quasi ἀγαστὸν) & fœlicitatis esse effectiuum, omnes quidem fortasse concedunt: verum quum interrogantur quid sit illud cui hæc accidunt, incredibili quodam modo inter se digladiantur, dū alij virtutem esse dicunt, alij voluptatē, alij indolentiam, alij aliquid aliud. Atqui si ex supradictis definitionibus quid esset bonum ipsum ostenderetur, inter se, tanquam non comperta huius natura, minimè diffiderent. Sic ergo de boni notione dissentiunt qui summo inter Dogmaticos habentur in pretio. Itidem verò & de malo controuersati sunt, malum dicentes esse noxam, aut non aliud à noxa: alij, quod per se sit fugiendum: alij, infœlicitatis effectiuum. Per quæ non substantiam boni, sed aliquid eorum quæ illi accidunt fortasse, dicentes, in supradictam incidunt hæsitationem.

A ἀλλ' εἰ μὲν καὶ ἑτέροις, οὐκ ἔστι χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀγαθοῦ κοινοποιούμενα. εἰ δὲ μόνῳ τῷ ἀγαθῷ, οὐκ ἐνδέχεται ἡμᾶς ἀπὸ τούτων νοεῖν τὸ ἀγαθόν. ὡς γὰρ ὁ ἀνεννόητος ἵππου, οὔτε τὸ χρεμετίζειν τί ἐστιν οἶδεν, οὔτε διὰ τούτου δύναται εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν ἵππου, εἰ μὴ πρότερον ἵππῳ χρεμετίζοντι ἐντύχοι· οὕτως ὁ διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τὸ ἀγαθὸν, ζητῶν τί ἐστιν ἀγαθόν, οὐ δύναται γνωσκειν τὸ ἰδίως αὐτῷ καὶ μόνῳ ὑπάρχον, ἵνα δι' αὐτοῦ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ νοῆσαι δυνηθῇ. πρότερον γὰρ δεῖ μαθεῖν τὴν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν, εἶθ' οὕτω συνιέναι ὅτι ὠφελεῖ, καὶ ὅτι δι' αὐτὸ αἱρετόν ἐστι, καὶ ὅτι εὐδαιμονίας ποιητικόν. ὅτι δὲ τὰ προειρημένα συμβεβηκότα οὐκ ἔστιν ἱκανὰ μηνῦσαι τὴν ἐπίνοιαν, καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, δηλοῦσιν ἔργῳ οἱ δογματικοί. ὡς μὲν γὰρ ὠφελεῖ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὅτι αἱρετόν ἐστι (παρὸ καὶ ἀγαθὸν εἴρηται τὸ, οἱονεὶ ἀγαστόν) καὶ ὅτι εὐδαιμονίας ἐστὶ ποιητικόν, πάντες ἴσως συγχωροῦσιν· ἐρωτώμενοι δὲ τί ἐστιν ᾧ ταῦτα συμβέβηκεν, εἰς ἄσπειστον ἐμπίπτουσι πόλεμον· οἱ μὲν ἀρετὴν λέγοντες, οἱ δὲ ἡδονήν, οἱ δὲ ἀλυπίαν, οἱ δὲ ἄλλο τι. καίτοι εἰ ἐκ τῶν προειρημένων ὅρων ἐδείκνυτο τί ἐστι τὸ ἀγαθὸν αὐτό, οὐκ ἂν ἐστασίαζον, ὡς ἀγνοουμένης τῆς τούτου φύσεως. οὕτω μὲν οὖν διαφέρονται περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀγαθοῦ οἱ δοκιμώτατοι δοκοῦντες εἶναι τῶν δογματικῶν. ὁμοίως δὲ διηνέχθησαν καὶ περὶ τοῦ κακοῦ, λέγοντες κακὸν εἶναι βλάβην, ἢ οὐχ ἕτερον βλάβης· οἱ δέ, τὸ δι' ἑαυτὸ φευκτόν· οἱ δέ, τὸ κακοδαιμονίας ποιητικόν. δι' ὧν οὐχὶ τὴν οὐσίαν τοῦ κακοῦ, ἀλλά τινα τῶν συμβεβηκότων ἴσως αὐτῷ φάσκοντες, εἰς τὴν προειρημένην ἐμπίπτουσιν ἀπορίαν.

De indifferente.

Cap. XXII.

Περὶ ἀδιαφόρου.

κεφ. κβ'.

INDIFFERENS autem trifariàm dici asserunt. Vno quidem modo, ad quod neque ὁρμὴ neque ἀφορμὴ fit. *i. neque appetitus animi, neque animi in* [illegible]: quale est, parem numerū esse stellarū, aut capitis pilorū. Alio modo, ad quod ὁρμὴ quidē aut ἀφορμὴ fit, sed non magis ad hoc quàm illud: vt in duobus tetradrachmis nūmis nullo modo diuersis, cùm eorū alterum

E Τὸ δὲ ἀδιάφορον φασὶ λέγεσθαι μὲν τριχῶς. καθ' ἕνα μὲν τρόπον, πρὸς ὃ μήτε ὁρμὴ μήτε ἀφορμὴ γίνεται, οἷόν ἐστι τὸ ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, ἢ τὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τρίχας. καθ' ἕτερον δέ, πρὸς ὃ ὁρμὴ μὲν ἢ ἀφορμὴ γίνεται, οὐ μᾶλλον δὲ πρὸς τόδε ἢ τόδε· οἷον, ἐπὶ δυοῖν τετραδράχμων ἀπαραλλάκτων, ὅταν δέῃ τὸ ἕτερον αὐτῶν αἱρεῖσθαι.

αἱρεῖσθαι. ὁρμὴν μὲν γὰρ ἔχει πρὸς τὸ αἱρεῖσθαι τὸ ἕτερον αὐτῶν, οὐ μᾶλλον πρὸς τόδε ἢ τόδε. κατὰ τρίτον δὲ τρόπον φασὶν ἀδιάφορον εἶναι, τὸ μήτε πρὸς εὐδαιμονίαν, μήτε πρὸς κακοδαιμονίαν συμβαλλόμενον. ὡς ὑγείαν, πλοῦτον· ᾧ γάρ ἐστιν ὅτε μὲν εὖ, ὅτε δὲ κακῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἀδιάφορον εἶναι φασί· περὶ οὗ μάλιστα ἐν τοῖς ἠθικοῖς διαλαμβάνειν λέγουσιν. τίνα μὲν οὖν καὶ περὶ ταύτης τῆς ἐννοίας δεῖ φρονεῖν, δῆλον καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ἡμῖν περί τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν. οὕτω μὲν οὖν σαφές ἐστιν ὅτι οὐκ ἐπέστησαν ἡμᾶς τῇ ἐννοίᾳ τῶν προειρημένων ἑκάστου. οὐδὲν δὲ ἀπεικὸς πεπόνθασιν ἐν ἀνυποστάτοις ἴσως πράγμασι σφαλλόμενοι. ὅτι γὰρ οὐδέν τῇ φύσει ἐστὶν ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ ἀδιάφορον, ἐντεῦθεν τινὲς ἐπιλογίζονται.

A eligere oportet. Nam ὁρμὴν quidem est ad alterum eorum eligendum, sed non magis ad hoc quam illud. Tertio modo indifferens aiunt esse, quod neq; ad fœlicitatē nec infœlicitatē adiuuat, vt sanitatē, diuitias. Nā quo possumus aliquādo bene, aliquādo malè vti, hoc indifferēs esse aiunt. de quo maximè in ethicis disputare se dicūt. Quid verò & de hac notione sentiendum sit, ex iis quæ de bonis & malis nobis dicta sunt, constat. Nos ergo ad notionem vniuscuiusque B supradictorum non applicuerunt, vt hinc patet. Nihil tamen illis miri accidit, quòd in rebus existentiam non habentibus lapsi sint. Nam nihil natura esse bonum, aut malum, aut indifferens, ex iis quæ sequuntur argumentationibus, aliqui colligunt.

Εἰ ἔστι τῇ φύσει ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ ἀδιάφορον. κεφ. κγ'.

ΤΟ πῦρ φύσει θερμαντικόν, πᾶσι φαίνεται θερμαντικόν· καὶ ἡ χιὼν φύσει ψύχουσα, πᾶσι φαίνεται ψυκτική· καὶ πάντα τὰ φύσει κινοῦντα, ὁμοίως πάντας κινεῖ τοὺς κατὰ φύσιν, ὥς φασιν, ἔχοντας. οὐδὲν δὲ τῶν λεγομένων ἀγαθῶν πάντας κινεῖ, ὡς ἀγαθόν, ὡς ὑπομνήσομεν. οὐκ ἄρα ἐστὶ φύσει ἀγαθόν. ὅτι δὲ οὐδὲν τῶν λεγομένων ἀγαθῶν πάντας ὁμοίως κινεῖ, δῆλόν φασιν. (ἵνα γὰρ τοὺς ἰδιώτας παρῶμεν, ὧν οἱ μὲν εὐεξίαν σωματικὴν ἀγαθὸν εἶναι νομίζουσιν· οἱ δὲ τὸ λαγνεύειν· οἱ δὲ, τὸ ἀδηφαγεῖν· οἱ δὲ, οἰνοφλυγίαν· οἱ δὲ, τὸ χρῆσθαι κύβοις· οἱ δὲ, πλεονεξίαν· οἱ δὲ καὶ χείρω τινὰ τούτων αὐτῶν.) τῶν φιλοσόφων τινὲς μὲν τρία γένη φασὶν εἶναι ἀγαθῶν, ὡς οἱ Περιπατητικοί. τούτων γὰρ τὰ μὲν εἶναι περὶ ψυχήν, ὡς τὰς ἀρετάς· τὰ δὲ περὶ σῶμα, ὡς ὑγείαν καὶ τὰ ἐοικότα· τὰ δὲ ἐκτός, ὡς φίλους, πλοῦτον, τὰ παραπλήσια. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τρία μὲν καὶ αὐτοί φασιν εἶναι ἀγαθῶν. (τούτων γὰρ τὰ μὲν εἶναι περὶ ψυχήν, ὡς τὰς ἀρετάς· τὰ δὲ, ἐκτός, ὡς τὸν σπουδαῖον καὶ φίλον· τὰ δὲ, οὔτε περὶ ψυχὴν οὔτε ἐκτὸς εἶναι, τὸν σπουδαῖον, ὡς πρὸς ἑαυτόν.) τὰ μέντοι περὶ σῶμα ἢ ἐκτός, ἅ φασιν οἱ ἐκ τοῦ Περιπάτου ἀγαθὰ εἶναι, οὔ φασιν ἀγαθά. ἔνιοι δέ, τὴν ἡδονὴν ἠσπάσαντο ὡς ἀγαθόν

An sit aliquid natura bonum & malum & indifferens.

CAP. XXIII.

IGNIS natura calefaciens, omnibus C videtur calefactiuus: & nix natura frigefaciens, omnibus videtur refrigeratiua: atque adeò omnia quæ natura mouent, *siue afficiunt*, eodē modo omnes mouent qui quidem secundùm naturā se habent. At nullum eorum quæ bona vocantur, omnes pariter mouet, tanquā bonum: (sicuti declarabimus) natura ergo non est bonum. Nullum autem ex iis quæ bona dicuntur, omnes mouere eodem modo, manifestū est. Nā (vt rudem & imperitam multitudinē omittamus, D ex qua alij firmum corporis habitum, bonam* rem esse censent: alij, rebus venereis frui: alij cibo, alij vino se ingurgitare: aliqui verò aleari: aliqui plura possidere quam alij: nonnulli denique his etiam deteriora quæpiam) ipsorum Philosophorum nonnulli tria genera bonorum esse dicunt, ex quibus sunt Peripatetici. Horum enim alia esse circa animū, vt virtutes: alia circa corpus, vt sanitatē, & similia: alia extra, vt amicos, opes, & similia. At Stoici tria quidē & ipsi bonorū genera esse cēsent: (ex his enim E alia esse circa animū, vt virtutes: alia extra, vt probū & amicū: quædam etiā nec circa nec extra animū, veluti probū, vt quidē ad seipsum) at quæ sunt circa corpus, aut extra, quæ Peripatetici in bonis habēt, illi bona esse negāt. Fuerūt etiam qui voluptatē vt bonum amplexatētur,

quum alij ipsam in malis planè numerent: adeò vt ex Philosophis quidam exclamauerit, *μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. i. Insanire mihi potius cõtingat, quàm voluptate frui.* Si ergo ea quidem quæ natura mouent, omnes eodem mouent modo: at verò ad ea quæ bona dicuntur, non omnes itidẽ mouemur: nihil est natura bonum. Etenim neque omnibus diuersarum sectarum opinionibus antè expositis fidem habere possumus, propter discordiam: neque alicui. Nam qui huic quidem sectæ credendum esse, illi autem minimè, dicit, quum habeat sibi aduersantes rationes eorum qui contra sentiunt, pars fit cõtrouersiæ, & diiudicatore ipsemet egebit, ideoque cum aliis ac non alios iudicabit. At quum nec criterium sit de quo constet, nec demonstratio (ob indiiudicabilem controuersiã quæ de his etiam est) ad epochen deueniet: & propterea quid natura sit bonum, affirmare non poterit. Illud præterea dicunt nonnulli: Bonum est aut ipsa expetitio illius, aut illud ipsum quod expetimus. Ipsa quidem certè expetitio non est bonum, secundùm proprium respectum. neque enim studeremus assequi illud quod appetimus, ne postquam cõsecuti essemus, facultate ipsum rursus appetendi excideremus. Verbi gratia, Si bonum esset expetere potum, potum adipisci nõ studeremus. postquam enim fruitionem eius habuimus, ipsum appetere desinimus: & in esurire itidem, atque in amore, & in aliis. Ergo ipsum appetere, per se appetenda res non est: atque haud scio an molesta. Nam qui esurit, studet consequi cibum, vt liberetur esuriendi molestia: & qui amore captus est, itidem, & qui sitit. Iam verò ne id quidẽ quod expetitur, est ipsum bonum. nam hoc aut extra nos est, aut est circa nos. Sed si quidem extra nos, aut efficit circa nos iucundum quendam motum, & talem cõstitutionem quam lubẽter acceptemus, atque adeo *ἀγαστὸν πάθος. i. passionem seu affectionem gratam*, aut nullo modo nos afficit. Et si quidem non est nobis *ἀγαστὸν. i. gratum*, ne *ἀγαθὸν* quidẽ erit. *i. bonum*, nec nos incitabit ad se appetendum, nec vllo modo appetẽdum erit. Quòd si ingeneratur circa nos extrinsecus suauis cõstitutio, & passio quædam huiusmodi quam libenter amplexemur, nõ propter se appetẽdum erit quod extrinsecus est, sed propter affectionem quæ ob ipsum circa nos fit. Quod igitur per se expetendum est, non potest extra esse. Sed neque circa nos.

A τοὺς δὲ κακὴν αὐτὴν αἰσχρὰν εἶναί φασι. ὥστε καί τινα τῶν ἐκ φιλοσοφίας ἀναφθέγξασθαι, μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. εἰ τοίνυν τὰ μὲν φύσει κινοῦντα, πάντας ὁμοίως κινεῖ· ἐπὶ δὲ τοῖς λεγομένοις ἀγαθοῖς, οὐ πάντες ὁμοίως κινούμεθα, οὐδέν ἐστι φύσει ἀγαθόν. καὶ γὰρ οὔτε πάσαις ταῖς προεκκειμέναις στάσεσι πιστεύειν ἐνδέχεται διὰ τὴν μάχην, οὔτε τινί. ὁ γὰρ λέγων ὅτι τῇ δε μὲν πιστευτέον τῇ στάσει, τῇ δὲ οὐδαμῶς, ἐναντιουμένους ἔχων τοὺς τῶν ἀντιδοξούντων λόγους αὐτῷ, μέρος γίνεται διαφωνίας, καὶ τοῦ κρινοῦντος αὐτὸς δεήσεται· διὰ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων,
B ἀλλ' οὐχ ἑτέρους κρινεῖ. μήτε οὖν κριτηρίου ὄντος ὁμολογουμένου, μήτε ἀποδείξεως διὰ τὴν ἀνεπίκριτον καὶ περὶ τούτων διαφωνίαν, εἰς τὴν ἐποχὴν καταντήσει. καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἕξει διαβεβαιοῦσθαι τί ἐστι τὸ φύσει ἀγαθόν. ἔτι κἀκεῖνο λέγουσί τινες, ὅτι ἀγαθόν ἐστιν ἤτοι τὸ αἱρεῖσθαι αὐτό, ἢ ἐκεῖνο ὃ αἱρούμεθα. τὸ μὲν οὖν αἱρεῖσθαι, οὐκ ἔστιν ἀγαθόν, κατὰ τὸν ἴδιον λόγον. οὐ γὰρ ἂν ἐσπεύδομεν τυχεῖν ἐκείνου ὃ αἱρούμεθα, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τοῦ ἔτι αὐτὸ αἱρεῖσθαι· οἷον εἰ
C ἀγαθὸν ἦν τὸ ἀντιποιεῖσθαι ποτοῦ, οὐκ ἂν ἐσπεύδομεν ποτοῦ τυχεῖν· ἀπολαύσαντες γὰρ τούτου, τῆς ἀντιποιήσεως αὐτοῦ ἀπηλλάγμεθα. καὶ ἐπὶ τοῦ πεινῆν ὁμοίως, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐρᾶν καὶ τῶν ἄλλων. οὐκ ἄρα τὸ αἱρεῖσθαι δι' αὑτὸ αἱρετόν ἐστιν, εἰ μή γε καὶ ὀχληρόν. καὶ γὰρ ὁ πεινῶν, σπεύδει μεταλαβεῖν τροφῆς, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκ τοῦ πεινῆν ὀχλήσεως· καὶ ὁ ἐρῶν ὁμοίως, καὶ ὁ διψῶν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ αἱρετόν ἐστι τὸ ἀγαθόν· τοῦτο γὰρ ἤτοι ἔξωθέν ἐστιν ἡμῶν, ἢ περὶ ἡμᾶς. ἀλλ' εἰ μὲν
D ἔξωθεν ἡμῶν, ἤτοι ποιεῖ περὶ ἡμᾶς ἀστείαν κίνησιν καὶ ἀποδεκτὸν κατάστημα, καὶ ἀγαπητὸν πάθος, ἢ οὐδαμῶς ἡμᾶς διατίθησι. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀγαπητόν, οὔτε ἀγαθὸν ἔσται, οὔτε ἐπάξεται ἡμᾶς πρὸς τὸ αἱρεῖσθαι αὐτό, οὔτε ὅλως αἱρετὸν ἔσται. εἰ δὲ ἐγγίνεταί τι περὶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς προσηνὲς κατάστημα καὶ ἀσμενιστὸν πάθος, οὐχὶ δι' αὑτὸ αἱρετὸν ἔσται τὸ ἐκτός, ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ ἡμᾶς ἐπ' αὐτῷ γινομένην διάθεσιν· ὥστε οὐ δύναται τὸ δι' αὑτὸ αἱ-
E ρετόν, ἐκτὸς εἶναι. ἀλλ' οὐδὲ περὶ ἡμᾶς.

A ἤτοι γὰρ περὶ σῶμα εἶναι λέγεται μόνον, ἢ περὶ ψυχὴν μόνην, ἢ περὶ ἀμφότερα. ἀλλ' εἰ μὲν περὶ σῶμα μόνον, ἐκφεύξεται τὴν γνῶσιν ἡμῶν· ψυχῆς γὰρ αἱ γνώσεις εἶναι λέγονται, τὸ δὲ σῶμα, ἄλογον εἶναί φασιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. εἰ δὲ καὶ μέχρι τῆς ψυχῆς διατείνειν λέγοιτο, τῇ τῆς ψυχῆς ἀντιλήψει, καὶ τῷ ταύτης ἀγαστῷ πάθει δοκοίη ἂν αἱρετὸν εἶναι. τὸ γὰρ κρινόμενον ὡς αἱρετὸν, τῇ διανοίᾳ κρίνεται κατ' αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀλόγῳ σώματι. λείπεται λέγειν, ὅτι περὶ ψυχὴν μόνην τὸ ἀγαθόν B ἐστι. καὶ τοῦτο δὲ (ἐξ ὧν οἱ δογματικοὶ λέγουσιν) ἀδύνατόν ἐστιν. ἡ γὰρ ψυχὴ τάχα μὲν καὶ ἀνύπαρκτός ἐστιν· εἰ δὲ καὶ ὑπάρχει, ὅσον ἐφ' οἷς λέγουσιν, οὐ καταλαμβάνεται, καθὼς ἐπελογισάμην ἐν τῷ περὶ κριτηρίου λόγῳ. πῶς δὴ ἂν θαρρείη τις ἐν ἐκείνῳ τι γίνεσθαι λέγειν, ὃ μὴ καταλαμβάνει; ἵνα δὲ καὶ ταῦτα παραλίπωμεν, πῶς ἄρα καὶ λέγουσιν ἐν τῇ ψυχῇ τὸ ἀγαθὸν γίνεσθαι; εἰ γοῦν ὁ Ἐπί- C κουρος ἐν ἡδονῇ τίθεται τὸ τέλος, καί φησι τὴν ψυχὴν, (ἐπεὶ καὶ πάντα) ἐξ ἀτόμων συνεστάναι, πῶς ἐν ἀτόμων σωρῷ δυνατὸν ἡδονὴν γίνεσθαι, καὶ συγκατάθεσιν ἢ κρίσιν, τοῦτο δὲ μὲν αἱρετὸν εἶναι καὶ ἀγαθὸν, τὸ δὲ δὴ φευκτὸν καὶ κακὸν, ἀμήχανον εἰπεῖν.

Τί ἐστιν ἡ λεγομένη τέχνη περὶ βίον.

κεφ. κδ.

D Πάλιν Στωϊκοὶ περὶ ψυχὴν ἀγαθά φασιν εἶναι τέχνας τινὰς τὰς ἀρετάς. τέχνην δὲ εἶναί φασι σύστημα ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων· τὰς δὲ καταλήψεις γίνεσθαι περὶ τὸ ἡγεμονικόν. πῶς οὖν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ (πνεύματι κατ' αὐτοὺς ὑπάρχοντι,) ἐναπόθεσις γίνεται καταλήψεων, καὶ ἀθροισμὸς τοσούτων ὡς γενέσθαι τέχνην, οὐχ οἷόν τε ἐννοῆσαι, τῆς ἐπιγινομένης τυπώσεως ἀεὶ τὴν πρὸ αὐτῆς ἀπαλειφούσης, ἐπεὶ τυχόν τι ἐστὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ἐξ ὅλου κινεῖσθαι E λέγεται καθ' ἑκάστην τύπωσιν. τὸ γὰρ τὴν Πλάτωνος εἰδωλοποίησιν λέγειν ἐπιδεκτικὴν εἶναι δύνασθαι τοῦ ἀγαθοῦ, φημὶ δὲ τὴν κρᾶσιν τῆς ἀμερίστου καὶ μεριστῆς οὐσίας, καὶ τῆς θατέρου φύσεως καὶ ταὐτοῦ, ἢ τοὺς ἀριθμοὺς, τέλεον ληρῶδές ἐστιν.

A aut enim circa corpus solum, aut circa animum solum, aut circa vtrunque esse dicitur. Verum si quidē circa corpus solum, ad cognitionem nostrā non perueniet: nam cognitiones animo tribuuntur. At corpus irrationale esse aiunt, quantum in seipso. Quòd si etiam vsque ad animum pertingere dicatur, animi perceptioni, & affectioni quę ipsi grata sit, videbitur appetendum esse. Nam quod expetendum iudicatur, mente iudicatur, iuxta eos, nō autem irrationali B corpore. Superest ergo vt dicamus bonum esse circa animum solum. Sed hoc quoque (quatenus adhærebimus iis quæ Dogmatici dicunt, impossibile est. Nam animus fortasse quidem & ipse inexistens est: quod si etiam existit, quantum quidem ad ea quæ dicunt, non cōprehenditur, quemadmodum ratiocinando collegi, quum de criterio verba facerem. Quomodo autem quispiam dicere ausit aliquid in illo fieri quod non comprehendit? Vt tamen hæc quoque silentio prætereamus, quomodo etiam C dicunt in animo bonum esse? Nam si Epicurus finem constituit voluptatem, & dicit animum (quia & omnia) ex atomis constare, quomodo in atomorum aceruo possibile sit voluptatem esse? & assensum aut vim iudicandi hoc quidem appetendum esse & bonum, illud verò fugiendum esse & malum? Id quidem certè nemo dicere queat.

Quæ sit ea quæ dicitur ars circa vitam.

CAP. XXIIII.

D Rvrsvm Stoici circa animum bona dicunt esse artes quasdam virtutes. Artem autem esse dicunt, quæ constat ex comprehensionibus coexercitatis. Comprehensiones verò fieri circa hegemonicum. quomodo igitur in hegemonico (quod quidem secundùm ipsos est spiritus) recondantur comprehensiones, & coaceruētur tot vt fiat ars, intellectu percipi non potest: quum posterior deformatio priorem deleat. quia E & spiritus est fortasse, & ex toto moueri dicitur secundùm quamque deformationem. Nam dicere Platonis εἰδωλοποίησιν esse posse boni demonstratiuam, illud videlicet indiuisibilis & diuisibilis substantiæ temperamentum, & naturæ quam habet alterum & quam idem, aut numeros, meræ nugæ sunt.

Vnde nec circa animum bonum esse potest. Quòd si neque expetere ipsum, bonum est, nec extrinsecus subiectum est quod per se appetendũ sit, nec circa corpus sit, nec circa animum (vt ex mea ratiocinatione collegi) nihil quicquã natura bonũ, & propter supradicta, ne malum quidem est natura quicquam. Nam quæ aliis videntur esse mala, his dediti sunt alij tanquam bonis, vt petulantiæ, iniustitiæ, auaritiæ, intemperantiæ, aliisque huiusmodi. Vnde si iis quidem quæ natura bona sunt, hoc innatum est, vt omnes eodem modo moueant, at quæ dicuntur mala esse, non mouent vno omnes modo: nihil est natura malum. Iã verò ne indifferens quidem natura est quicquam, propter eam quæ de differẽtibus est controuersiam. Nam (vt exemplo vtar) Stoici quidem ex indifferentibus alia aiunt προηγμένα esse. *i. promota, vel producta, aut præposita*: alia ἀποπροηγμένα. *i. remota, reiecta*: quædam etiã neque προηγμένα, neque ἀποπροηγμένα. Et προηγμένα ea esse quæ sufficientem habent dignitatem, vt sanitatem, diuitias: ἀποπροηγμένα autem, quæ nõ habent sufficientẽ dignitatem, vt paupertatem, morbum. neq; προηγμένα, neq; ἀποπροηγμένα, quale est extendere aut contrahere digitum. Aliqui verò nihil ex indifferẽtibus προηγμένον vel ἀποπροηγμένον esse aiunt. Vnumquodq; enim indifferentiũ, pro variis circunstantiis, interdum προηγμένον videri, interdum ἀποπροηγμένον. Nam si (vt inquiunt) diuitibus quidem tyrãnus insidietur, pauperes autem tranquillè & in pace degant, nemo non pauper esse malit quàm diues: adeò vt tum diuitiæ censeãtur in numero τῶν ἀποπροηγμένων. Itaque cùm vnumquodq; eorũ quæ dicũtur indifferẽtia, alij bonũ esse dicant, alij malũ, at omnes pariter indifferens ipsum esse existimarent, si indifferẽs natura esset: nihil est natura indifferẽs. Sic etiã si quis natura appetẽdam esse dicat fortitudinẽ, quòd leones natura ad fortitudinis studiũ tendant, & tauri etiam, necnon aliqui homines, atque adeò ipsi galli gallinacei: dicimus fore quantũ ad hoc attinet, vt timiditas quoq; inter ea quæ natura sunt expetenda, censeatur: quia cerui & lepores, & alia complura animalia naturali impulsu ad ipsam ferũtur. Imò & bona pars hominũ timida esse comperitur. Rarò enim vsuuenit vt quis pro patria seipsum morti exponat,

A ὅθεν οὐδὲ περὶ ψυχὴν εἶναι δύναται τὸ ἀγαθόν. εἰ δὲ μήτε τὸ αἱρεῖσθαι αὐτὸ, ἀγαθόν ἐστι, μήτε ἐκτὸς ὑπόκειται τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν, μήτε περὶ σῶμά ἐστι μήτε περὶ ψυχὴν, ὡς ἐπελογισάμην, οὐδὲ ὅλως ἐστί τι φύσει ἀγαθόν. διὰ δὲ τὰ προειρημένα, οὐδὲ κακόν τί ἐστι φύσει· τὰ γὰρ ἑτέροις δοκοῦντα εἶναι κακὰ, ταῦτα ἕτεροι διώκουσιν ὡς ἀγαθὰ οἷον, ἀσέλγειαν, ἀδικίαν, φιλαργυρίαν, ἀκρασίαν, τὰ ἐοικότα. ὅθεν εἰ τὰ μὲν φύσει πάντας ὁμοίως πέφυκε κινεῖν, τὰ δὲ λεγόμενα εἶναι κακὰ, οὐ πάντας ὁμοίως κινεῖ, οὐδέν ἐστι φύσει κακόν. ὁμοίως δὲ οὐδὲ διάφορόν ἐστι τῇ φύσει, διὰ τὴν περὶ τῶν ἀδιαφόρων διαφωνίαν. οἱ γοῦν οἱ μὲν Στωϊκοὶ, τῶν ἀδιαφόρων φασὶ τὰ μὲν προηγμένα εἶναι, τὰ δὲ ἀποπροηγμένα· τὰ δὲ οὔτε προηγμένα, οὔτε ἀποπροηγμένα. προηγμένα μὲν, τὰ ἱκανὴν ἀξίαν ἔχοντα, ὡς ὑγίειαν, πλοῦτον· ἀποπροηγμένα δὲ, τὰ μὴ ἱκανὴν ἔχοντα ἀξίαν· ὡς πενίαν, νόσον. μήτε δὲ προηγμένα μήτε ἀποπροηγμένα, ὡς τὸ ἐκτεῖναι ἢ συγκάμψαι τὸν δάκτυλον. τινὲς δὲ, οὐδὲν τῶν ἀδιαφόρων φύσει προηγμένον ἢ ἀποπροηγμένον εἶναι λέγουσιν. ἕκαστον γὰρ τῶν ἀδιαφόρων παρὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις, ὁτὲ μὲν προηγμένον φαίνεσθαι, ὁτὲ δὲ ἀποπροηγμένον. εἰ γοῦν (φασὶ) οἱ μὲν πλούσιοι ἐπιβουλεύοιντο ὑπὸ τυράννου, οἱ δὲ πένητες εἰρηνεύοιντο, πᾶς ἂν ἕλοιτο εἶναι πένης μᾶλλον ἢ πλούσιος· ὡς ἀποπροηγμένον γίνεσθαι τὸν πλοῦτον. ὥστε ἐπεὶ ἕκαστον τῶν λεγομένων ἀδιαφόρων, οἱ μὲν ἀγαθὸν εἶναί φασιν, οἱ δὲ κακόν· ἅπαντες δ' ἂν ὁμοίως ἀδιάφορον αὐτὸ ἐνόμιζον εἶναι, εἴγε ἀδιάφορον ἦν φύσει, οὐδέν ἐστι φύσει ἀδιάφορον. οὕτως καὶ εἴ τις φύσει αἱρετὴν εἶναι λέγοι τὴν ἀνδρείαν, διὰ τὸ τοὺς λέοντας φυσικῶς τολμᾶν ἐπὶ τὸ ἀνδρίζεσθαι δοκεῖν, καὶ ταύρους, εἰ τύχοι, καὶ ἀνθρώπους τινὰς, καὶ ἀλεκτρυόνας, λέγομεν ὅτι, ὅσον ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἡ δειλία τῶν φύσει αἱρετῶν ἐστιν· ἐπεὶ ἔλαφοι καὶ λαγωοὶ, καὶ ἄλλα πλείονα ζῶα φυσικῶς ἐπὶ αὐτὴν ὁρμᾷ. καὶ οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἀνθρώπων δειλοὶ θεωροῦνται. σπανίως μὲν γάρ τις ὑπὲρ πατρίδος ἑαυτὸν ἐπέδωκεν εἰς θάνατον,

βλα-

A βλακευσάμενος ἢ διά τινα κενὴν τυφωθεὶς ἐνδόξως διαπράττεσθαι. ὁ δὲ πλεῖστος ὅμιλος τῶν ἀνθρώπων πάντα τὰ τοιαῦτα ἐκκλίνει. ὅθεν καὶ οἱ Ἐπικούρειοι δεικνύναι νομίζουσι, φύσει αἱρετὴν εἶναι τὴν ἡδονήν. τὰ γὰρ ζῶα φασίν, ἅμα τῷ γενέσθαι, ἀδιάστροφα ὄντα ὁρμᾶν μὲν ἐπὶ τὴν ἡδονήν, ἐκκλίνειν δὲ τὰς ἀλγηδόνας. καὶ πρὸς τούτοις δὲ ἔστι λέγειν ὅτι τὸ ποιητικὸν κακοῦ οὐκ ἂν εἴη φύσει ἀγαθόν. ἡ δέ γε ἡδονὴ κακῶν ἐστι ποιητική· πάσῃ γὰρ ἡδονῇ παραπέπηγεν ἀλγηδών, ἥ ἐστι κατ' αὐτοὺς φύσει κακόν. οἷον γοῦν ἥδεται B ὁ μέθυσος, ἐμφορούμενος οἴνου, καὶ ὁ γαστρίμαργος, τροφῆς, καὶ ὁ λάγνος, ἀφροδισίοις ἀμέτροις χρώμενος· ἀλλὰ ταῦτα καὶ πενίας καὶ νόσων ἐστὶ ποιητικά, ἅπερ ἀλγεινά ἐστι καὶ κακά, ὥς φασιν. οὐκ ἄρα φύσει ἀγαθόν ἐστιν ἡ ἡδονή. παραπλησίως δὲ καὶ τὸ ποιητικὸν ἀγαθῶν, οὐκ ἔστι φύσει κακόν· ἡδονὰς δὲ ἀποτελοῦσιν αἱ ἀλγηδόνες· καὶ γὰρ ἐπιστήμας ἀναλαμβάνομεν πονοῦντες, καὶ πλούτου καὶ ἐρωμένης οὕτως ἐγκρατής τις γίνεται, καὶ ὑγείαν περιποιοῦσιν αἱ ἀλγηδόνες. οὐκ ἄρα C ὁ πόνος φύσει κακόν. καὶ γὰρ εἰ φύσει ἀγαθὸν μὲν ἦν ἡ ἡδονή, φαῦλον δὲ ὁ πόνος, πάντες ἂν ὁμοίως διέκειντο περὶ αὐτῶν, ὡς ἐλέγομεν· ὁρῶμεν δὲ πολλοὺς τῶν φιλοσόφων, τὸν μὲν πόνον καὶ τὴν καρτερίαν αἱρουμένους, τῆς ἡδονῆς δὲ καταφρονοῦντας. ὁμοίως δ' ἂν περιτρέποιντο καὶ οἱ τὸν ἐνάρετον βίον φύσει ἀγαθὸν εἶναι λέγοντες, ἐκ τοῦ τινὰς τῶν σοφῶν τὸν μεθ' ἡδονῆς αἱρεῖσθαι βίον, ὡς ἐκ τῆς παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις διαφωνίας, τὸ φύσει τι τοῖον ἢ τοῖον εἶναι, δια- D τρέπεσθαι.

ΟΥΚ ἄτοπον δ' ἂν ἴσως εἴη πρὸς τούτοις, καὶ εἰδικώτερον ἐπιστῆσαι διὰ βραχέων τῶν ὑπολήψεσι ταῖς περὶ αἰσχρῶν καὶ οὐκ αἰσχρῶν, ἀθέσμων τε καὶ οὐ τοιούτων, καὶ νόμων καὶ ἐθῶν, καὶ τῆς εἰς θεοὺς εὐσεβείας, καὶ τῆς περὶ τοὺς κατοιχομένους ὁσιότητος, καὶ τῶν ἐοικότων. καὶ γὰρ οὕτω περὶ τῶν πρακτέων ἢ μή, πολλὴν εὑρήσομεν ἀνωμαλίαν. οἷον γοῦν παρ' ἡμῖν μὲν αἰσχρόν, μᾶλλον δὲ καὶ παράνομον νενόμισται τὸ τῆς ἀρρενομιξίας· E παρὰ Γερμανοῖς δέ, ὥς φασιν, οὐκ αἰσχρόν, ἀλλ' ὡς ἕν τι τῶν συνήθων. λέγεται

vtpote quadam animi mollitie retentus: aut vt quis quadam animi elatione ductus, audax aliquod facinus aggrediatur. quin potiùs hominum bona pars hæc omnia vitat. Vnde & Epicurei se ostendere putant, natura appetendam esse voluptatem. Animalia enim, simulatque nata sunt; quum adhuc deprauata non sint; contendere rectà ad voluptatem, fugere autem dolores aiunt. Sed enim his quoque responderi queat, quod mali est effectiuum, nequaquam esse posse natura bonum: at voluptatem malorum effectricem esse. Omni enim voluptati dolorem affixum esse, qui est secundùm eos natura res mala. Exempli gratia, Voluptatem sentit ebriosus dum vino se ingurgitat: & gulosus, dum cibo: & libidinosus; dum omnem in libidine modum excedit. Verùm hæc & paupertatē & morbos efficiunt: quæ dolorifica sunt, & mala, vt censent. Non ergo natura bonum est voluptas. Itidem verò & quod bonorum effectiuum est; natura malum non fuerit. at doloribus efficiũtur voluptates. Etenim scientias percipimus laborantes, & diuitias, & per laborem itidem quis diuitiis & amica sua potitur. Ipsa quoque valetudo acquiritur per dolores. Non ergo natura malũ est labor. Nam si natura quidem bonum esset voluptas, malum autem labor; omnes eodem pacto circa ipsa affecti essent, vt dicebamus. Atqui videmus multos Philosophos laborem quidem & patientiam amplectentes, voluptatem autem aspernantes. Eodem autem pacto euerti possint & qui cum virtute coniunctam vitam natura rem bonam esse dicunt, eo quòd Philosophi nonnulli vitam voluptariam amplexati sint: adeò vt ex ea ipsa quæ inter illos est controuersia, tale vel tale natura esse aliquid; refutetur.

Iam verò non abs re fuerit fortasse, paucis considerandas proponere magis etiam particulares opiniones de turpibus, & non turpibus, de rebus illicitis & licitis, de legibus & consuetudinibus, & de pietate erga Deos, & de sanctitate erga mortuos, & similibus. Hoc enim modo de rebus faciendis aut non faciendis magnam comperiemus discrepantiam. Exempli gratia, Apud nos quidem turpe, imò verò etiam nefarium habetur, mascula Venere vti: apud Germanos autem, vt fertur, turpe non est, sed vnum ex iis quæ vsu recepta sunt.

Quinetiã apud Thebanos olim hoc turpe habitum non fuisse dicitur, & Merionẽ Cretẽsem ita vocatum aiunt ad expressam consuetudinis Cretensium significationem. Illum quoque Achillis erga Patroclum ardẽtem amorẽ ad hoc referunt nonnulli. Quod cur mirũ vlli videatur? quũ etiam Cynici philosophi & Zenon Cittieus & Cleãthes & Chrysippus indifferens hoc esse dicant? Insuper verò & publicè cum vxore congredi quamuis apud nos turpe esse videatur, apud quosdam ex Indis non videtur esse turpe. Cõgrediuntur enim indifferẽter publicè. quemadmodũ etiam de Cratete Philosopho accepimus. Præterea & mulieres corpus prostituere, apud nos quidem turpe est & probrosum, at verò apud multos ex Ægyptiis, honoratum. Aiunt enim eas quæ cum plurimis congrediuntur, ornamentum etiam gestare perisphyrium, suæ gloriationis indiciũ. Quinetiam apud quosdam ex illis puellæ ante nuptias dotem ex arte meretricia colligunt, deinde nubunt. Stoicos etiam audimus dicentes à ratione nõ abhorrere cum meretrice congredi, aut quæstu à meretrice facto aliquem sustẽtare vitã. Insuper verò compunctũ notis esse, apud nos turpe & infame esse videtur: at multi Ægyptij & Sarmatæ suos fœtus cõpungunt. Itidẽ & inaures gestarĩ à viris, apud nos quidẽ turpe habetur, apud nonnullos autẽ ex Barbaris (vt apud Syros) nobilitatis est indicium: vsq; adeo vt etiam nonnulli, augentes hoc nobilitatis indicium, nares puerorum perforent, & ex illis annulos argenteos aut aureos appendant. quod apud nos haudquaquam vllus fecerit. Sicuti nec succo florum tinctam & talarem vir vllus hic vestem induerit, quum tamen alioqui hoc apud Persas maximè decorũ sit, quod apud nos turpe esse videtur. Ac profectò apud Dionysium Siciliæ tyrannum, quum huiusmodi vestis Platoni & Aristippo oblata fuisset, Plato quidem repudiauit, dicens,

Gestare amictum muliebrem nunquam queam,
Quum mas creatus fuerim.

At verò Aristippus accepit, dicens,

Nulls Bacchanalia
Contaminare mulierem castam queant.

Sic ergo & ex sapientibus alteri hoc minimè turpe, alteri turpe videbatur. Illicitum etiam est apud nos

A καὶ παρὰ Θηβαίοις δὲ παλαιὸν οὐκ αἰσχρὸν τοῦτο εἶναι δόξαι· καὶ τὸν Μηριόνην τὸν Κρῆτα οὕτω κεκλῆσθαί φασιν, δι' ἔμφασιν τοῦ Κρητῶν ἔθους. καὶ τὴν Ἀχιλλέως πρὸς Πάτροκλον διάπυρον φιλίαν, εἰς τοῦτο ἀνάγουσί τινες. καὶ τί θαυμαστόν, ὅπου γε καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Κυνικῆς φιλοσοφίας, καὶ οἱ περὶ τὸν Κιτιέα Ζήνωνα καὶ Κλεάνθην καὶ Χρύσιππον, ἀδιάφορον τοῦτο εἶναί φασι; καὶ τὸ δημοσίᾳ γυναικὶ μίγνυσθαι, καίτοι παρ' ἡμῖν αἰσχρὸν εἶναι δοκοῦν, παρά τισι τῶν Ἰνδῶν, οὐκ αἰ- B σχρὸν εἶναι νομίζεται. μίγνυνται οὖν ἀδιαφόρως δημοσίᾳ, καθάπερ καὶ περὶ τοῦ φιλοσόφου Κράτητος ἀκηκόαμεν. ἀλλὰ καὶ τὸ τὰς γυναῖκας ἑταιρεῖν, παρ' ἡμῖν μὲν αἰσχρόν ἐστι καὶ ἐπονείδιστον, παρὰ δὲ πολλοῖς τῶν Αἰγυπτίων εὐκλεές. φασὶ γοῦν ὅτι αἱ πλείστοις συνιοῦσαι, καὶ κόσμον ἔχουσι περισφύριον, σύνθημα τοῦ παρ' αὐταῖς σεμνολογήματος. παρ' ἐνίοις δὲ αὐτῶν αἱ κόραι πρὸ τῶν γάμων τὴν προῖκα ἐξ ἑταιρήσεως συνάγουσαι, γαμοῦνται. καὶ τοὺς Στωικοὺς δὲ ὁρῶμεν οὐκ ἄτο- C πον εἶναι λέγοντας τὸ ἑταίρᾳ συνοικεῖν, ἢ τὸ ἐξ ἑταίρας ἐργασίας διαζῆν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐστίχθαι, παρ' ἡμῖν μὲν αἰσχρὸν καὶ ἄτιμον εἶναι δοκεῖ· πολλοὶ δὲ Αἰγυπτίων καὶ Σαρματῶν στίζουσι τὰ γεννώμενα. τό τε ἐλλόβια ἔχειν τοὺς ἄρρενας, παρ' ἡμῖν μὲν αἰσχρόν ἐστι, παρ' ἐνίοις δὲ τῶν βαρβάρων, (ὥσπερ καὶ Σύροις) εὐγενείας ἐστὶ σύνθημα. τινὲς δὲ ἐπιτείνοντες τὸ σύνθημα τῆς εὐγενείας, καὶ τὰς ῥῖνας τῶν παίδων τετρώσαντες, κρίκους ἀπ' αὐτῶν ἀργυρέους ἢ χρυσοῦς ἀπαρτῶσιν, ὃ D παρ' ἡμῖν οὐκ ἂν ποιήσειέ τις· ὥσπερ οὐδὲ ἀνθοβαφῆ καὶ ποδήρη τις ἄρρην ἐνταῦθα ἀμφιέσαιτο ἐσθῆτα· καίτοι παρὰ Πέρσαις εὐπρεπεστάτου τοῦ παρ' ἡμῖν αἰσχροῦ τούτου δοκοῦντος εἶναι. καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ τῆς Σικελίας τυράννῳ, τοιαύτης ἐσθῆτος Πλάτωνι καὶ Ἀριστίππῳ τοῖς φιλοσόφοις προσενεχθείσης, ὁ μὲν Πλάτων ἀπεπέμψατο, εἰπών,

οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν
E ἄρρην πεφυκώς.

ὁ δὲ Ἀρίστιππος προσήκατο, φήσας,

καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
οὖσα ἥ γε σώφρων, οὐ διαφθαρήσεται.

οὕτω καὶ τῶν σοφῶν τῷ μὲν οὐκ αἰσχρόν, τῷ δὲ αἰσχρὸν ἐδόκει τοῦτο εἶναι. ἀθέμιτόν ἐστι παρ' ἡμῖν μητέρα

μητέρα ἢ ἀδελφὴν ἰδίαν γαμεῖν· Πέρσαι δέ, καὶ μάλιστα αὐτῶν οἱ σοφίαν ἀσκεῖν δοκοῦντες οἱ Μάγοι, γαμοῦσι τὰς μητέρας. καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὰς ἀδελφὰς ἄγονται πρὸς γάμον. καὶ ὡς ὁ ποιητής φησιν,

Ζεὺς Ἥρην προσέειπε κασιγνήτην ἄλοχόν τε.

ἀλλὰ καὶ ὁ Κιτιεὺς Ζήνων φησὶ, μὴ ἄτοπον εἶναι τὸ μόριον τῆς μητρὸς τῷ ἑαυτοῦ μορίῳ τρῖψαι, καθάπερ οὐδὲ ἄλλο τι μέρος τοῦ σώματος αὐτῆς τῇ χειρὶ τρῖψαι φαῦλον ἂν εἴποι τις εἶναι. καὶ ὁ Χρύσιππος δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ δογματίζει τόν τε πατέρα ἐκ τῆς θυγατρὸς παιδοποιεῖσθαι, καὶ τὴν μητέρα ἐκ τοῦ παιδὸς, καὶ τὸν ἀδελφὸν ἐκ τῆς ἀδελφῆς. Πλάτων δὲ καθολικώτερον κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας δεῖν ἀποφαίνεται. τό τε αἰσχρουργεῖν ἐναγὲς ὂν παρ' ἡμῖν, ὁ Ζήνων οὐκ ἀποδοκιμάζει· καὶ ἄλλους δὲ ὡς ἀγαθῷ τινι τούτῳ χρῆσθαι τῷ κακῷ πυνθανόμεθα. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρωπείων γεύσασθαι σαρκῶν παρ' ἡμῖν μὲν ἄθεσμον, παρ' ὅλοις δὲ βαρβάροις ἔθνεσιν ἀδιάφορόν ἐστι. καὶ τί δεῖ τοὺς βαρβάρους λέγειν, ὅπου καὶ ὁ Τυδεὺς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ πολεμίου λέγεται φαγεῖν; καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς οὐκ ἄτοπον εἶναί φασι τὸ σάρκας τινὰ ἐσθίειν, ἄλλων τε ἀνθρώπων καὶ ἑαυτοῦ. τό, τε ἀνθρωπείῳ μιαίνειν αἵματι βωμὸν Θεοῦ, παρ' ἡμῖν μὲν, τοῖς πολλοῖς ἄθεσμον· Λάκωνες δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Ὀρθωσίας Ἀρτέμιδος μαστιγοῦνται πικρῶς, ὑπὲρ τοῦ πολλὴν αἵματος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς Θεοῦ γενέσθαι ῥύσιν. ἀλλὰ καὶ τῷ Κρόνῳ θύουσιν ἄνθρωπον τινές, καθάπερ καὶ Σκύθαι τῇ Ἀρτέμιδι τοὺς ξένους· ἡμεῖς δὲ χραίνεσθαι τὰ ἱερὰ δοκοῦμεν ἀνθρώπου φόνῳ. τοὺς γε μὴν μοιχοὺς κολάζει παρ' ἡμῖν νόμος, παρὰ δέ τισιν ἀδιάφορόν ἐστι ταῖς τῶν ἑτέρων γυναιξὶ μίγνυσθαι. καὶ φιλοσόφων δέ τινες φασὶν ἀδιάφορον εἶναι τὸ ἀλλοτρίᾳ γυναικὶ μίγνυσθαι. τοὺς πατέρας τε ὑπὸ τῶν παίδων ἐπιμελείας ἀξιοῦσθαι κελεύει παρ' ἡμῖν νόμος· οἱ Σκύθαι δὲ ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη γενομένους αὐτοὺς ἀποσφάττουσι. καὶ τί θαυμαστὸν, εἴγε ὁ μὲν Κρόνος τῇ ἅρπῃ τὰ αἰδοῖα ἐξέτεμε τοῦ πατρὸς, ὁ δὲ Ζεὺς τὸν Κρόνον κατεταρτάρωσεν; ἡ δὲ Ἀθηνᾶ μετὰ Ἥρας καὶ Ποσειδῶνος τὸν πατέρα δεσμεύειν ἐπεχείρησεν; ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ὁ Κρόνος ἀναιρεῖν ἔκρινε;

A matrem aut sororem ducere in vxorem atvero Persæ (& inter eos potissimùm magi qui sapientiam profiteri videntur) cum matribus matrimonia contrahunt: & Ægyptii sorores suas ducunt in vxores: &, vt ait Poëta,

Iunonem vxorémq; suam pariterq; sororem
Iuppiter alloquitur.

Quinetiam Cittieus Zenon ait à ratione alienum & abhorrẽs non esse, matris naturam suæ affricare; quemadmodum nec aliam corporis eius partem manu fricare, malũ vllus esse dixerit. B Atq; adeò Chrysippus in Politia sua dogma hoc ponit, patrẽ ex filia, & matrem ex filio, & fratrem ex sorore liberos procreare. Plato autem etiã generaliùs communes esse vxores debere pronũtiauit. Quũ prętcrea detestabile sit apud nos αἰσχρουργεῖν, Zeno approbat: & alios etiam quosdam vt bono quodam hoc vsos malo accepimus. Nec non humanas carnes edere, apud nos quidem est illicitũ: at sunt quædã nationes Barbaræ in quibus omnes ad vnũ hoc pro re indifferẽti habẽt. C Et quid Barbaros cõmemorare oportet, quum Tydeus ipse cerebrum hostis esitasse dicatur? & Stoici à ratione alienũ non esse dicant vt quis carnes edat cũ aliorũ, tum verò suas? Præterea humano sanguine aram Dei cõtaminare, apud bonã partem hominũ, atq; adeò apud nos, impiũ est: at Lacedæmonij in ara Orthosiæ Artemidis flagris acerrimè cæduntur, vt multus in aram Deæ defluat sanguis. Quid quòd Saturno hominem nonnulli immolãt: queadmodum & Scythæ Artemidi hospites sacrificant? D Nos autem cõtrà humano sanguine pollui templa censemus. Ad hæc, apud nos lex in adulteros animaduerti iubet: at apud nõnullos cum aliorum vxoribus congredi indifferens est. nec non Philosophi quidam cum aliena vxore misceri indifferens esse aiunt. Apud nos liberi parentum curam gerere lege iubentur: at Scythæ ipsos sexaginta annorum spatium prætergressos iugulant. Cur autem mirum hoc fuerit, cum Saturnus quidem E falce verenda patris amputarit, Iupiter autem Saturnum in tartara præcipitauerit: atque adeò Minerua cum Iunone & Neptuno patri iniicere vincula conata sit? imò etiam suos liberos Saturnus interficere deliberauerit?

A Quinetiam Solon Atheniensibus legem περὶ τῶν ἀκρίτων (*s. de indemnatis*) statuit, per quam vnicuique suum filium interficere permisit. at verò apud nos filiũ occidere vetãt leges. Et Romanorũ legislatores liberos sub patrũ potestate, & eorũ seruos esse iubent, & liberos suorũ bonorũ non esse dominos, sed patres, donec in libertatẽ asserti fuerint liberi, eodem modo quo ij qui ære comparantur serui: alij autem hunc morem, velut tyrannicum, repudiarunt. Præterea lex B est vt homicidæ puniantur: at gladiatores perpetrato homicidio, honore etiã sæpe afficiuntur. Itidem & ingenuos homines cędere leges vetãt: at verò athletæ cædentes ingenuos, sæpe etiam occidentes, honores & coronas consequuntur. Lexque apud nos vnica vxore contentum esse vnumquemque iubet: at verò ex Thracibus & Gætulis (est autem quædam gens Libyæ) multas quisque habet. Prædari quoque apud nos quidem legibus contrarium & sceleratum habetur: at vero apud multos Barbaros C infame non existimatur: imo verò etiam hoc fertur apud Cilices gloriosũ fuisse, adeo vt eos qui inter prędandũ obiissẽt, dignos esse quos honore prosequerentur, iudicarent. Et Nestor quidem apud Poëtam postquam Telemachum & qui cum eo erant comiter accepit, iis dicit,

Estisne incerta vagantes
Prædones quo more solent?

Atqui si prædari fuisset absurdum, nequaquam eos tanta comitate & beneuolentia prosequutus fuisset: quia tales esse suspicari potuisset. Furari quo- D que apud nos quidem legibus contrarium & iniustum habetur: at qui Mercurium dicunt furacissimum esse Deum, faciunt vt iniustum hoc non censeatur. Nam quomodo Deus sit malus? Adde quòd aiunt solitos Lacedæmonios punire fures, non quod furati, sed quod in furto deprehensi essent. Quinetiam vir ignauus & clypei abiector apud multos ex legis præscripto plectitur: (ideoque Lacæna illa mulier quæ clypeum filio E ad bellum proficiscenti dabat, Tu, inquit, fili, aut hunc, aut super hunc) contrà verò Archilochus se nobis venditans quòd abiecto clypeo fugisset, suis poëmatibus de seipso scriptum reliquit,

Nunc se aliquis Saius parma iactanter adornat,
In dumo quã non sponte relicta mihi est.

καὶ ὁ Σόλων Ἀθηναίοις τὸν περὶ τῶν ἀκρίτων νόμον ἔθετο, καθ' ὃν φονεύειν ἐπέτρεψεν ἑκάστῳ τὸν ἑαυτοῦ παῖδα ἐπέτρεψε. παρ' ἡμῖν δὲ, τοὺς παῖδας φονεύειν, ἀπαγορεύουσιν νόμοι. οἵτε Ῥωμαίων νομοθέται, τοὺς παῖδας ὑποχειρίους, καὶ δούλους τῶν πατέρων κελεύουσιν εἶναι· καὶ τῆς οὐσίας τῶν παίδων μὴ κυριεύειν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τοὺς πατέρας, ἕως ἂν ἐλευθερίας οἱ παῖδες τύχωσι, κατὰ τοὺς ἀργυρωνήτους. παρ' ἑτέροις δὲ ὡς τυραννικὸν τοῦτο ἐκβέβληται. νόμος δέ ἐστι τοὺς ἀνδροφόνους κολάζεσθαι· οἱ μονομάχοι δὲ φονεύοντες, πολλάκις καὶ τιμῆς τυγχάνουσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ τύπτειν ἐλευθέρους οἱ νόμοι κωλύουσιν· οἱ ἀθληταὶ δὲ τύπτοντες ἐλευθέρους ἄνδρας, πολλάκις καὶ ἀναιροῦντες, τιμῆς καὶ στεφάνων ἀξιοῦνται. νόμος δὲ παρ' ἡμῖν κελεύει μιᾷ συνοικεῖν ἕκαστον· Θρᾳκῶν δὲ καὶ Γαιτούλων, (Λιβύων δὲ ἔθνος τοῦτο) πολλαῖς ἕκαστος συνοικεῖ. τό τε λῃστεύειν, παρ' ἡμῖν μὲν παράνομον καὶ ἄδικόν ἐστι, παρὰ δὲ πολλοῖς τῶν βαρβάρων οὐκ ἄτοπον. φασὶ δὲ ὅτι καὶ εὐκλεὲς τοῦτο οἱ Κίλικες ἐνόμιζον εἶναι, ὡς καὶ τοὺς ἐν λῃστείᾳ τελευτήσαντας τιμῆς ἀξίους εἶναι δοκεῖν. καὶ ὁ Νέστωρ δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ, μετὰ τὸ φιλοφρονήσασθαι τοὺς περὶ τὸν Τηλέμαχον, φησὶ πρὸς αὐτούς,

ἦ μαψιδίως ἀλάλησθε
οἷά τε ληιστῆρες.

καίτοι εἰ ἄτοπον ἦν τὸ λῃστεύειν, οὐκ ἂν οὕτως αὐτοὺς φιλοφρονησάμενος, διὰ τὸ ὑποπτεύειν μὴ ἄρα τοιοῦτοί τινες εἶεν. ἀλλὰ καὶ κλέπτειν μὲν παρ' ἡμῖν μὲν ἄδικον καὶ παράνομόν ἐστιν· οἱ δὲ καὶ κλεπτίστατον εἶναι θεὸν λέγοντες τὸν Ἑρμῆν, οὐκ ἄδικον τοῦτο νομίζεσθαι ποιοῦσι. πῶς γὰρ ἂν θεὸς εἴη κακός; φασὶ δὲ τινὲς ὅτι καὶ οἱ Λάκωνες τοὺς κλέψαντας ἐκόλαζον, οὐ διὰ τὸ κεκλοφέναι, ἀλλὰ διὰ τὸ πεφωρᾶσθαι. ἀλλὰ καὶ ὁ δειλὸς καὶ ὁ ῥίψασπις ἀνὴρ, κολάζεται παρὰ πολλοῖς νόμῳ. διὸ καὶ τὴν ἀσπίδα τῷ παιδὶ ἐπὶ πόλεμον ἐξιόντι διδοῦσα Λάκαινα, Σὺ, ἔφη, τέκνον, ἢ ταύταν ἢ ἐπὶ ταύτας. Ἀρχίλοχος δὲ, ὥσπερ σεμνυνόμενος ἐπὶ τῷ τὴν ἀσπίδα ῥίψας φυγεῖν, ἐν τοῖς ποιήμασι περὶ ἑαυτοῦ φησι,

Ἀσπίδα μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων.

αὐτὸς δ' ἐξέφυγον θανάτου τέλος

οἱ δὲ Ἀμαζόνες καὶ ἐχώλευον τὰ ἄρρενα τῶν περὶ αὐτὰς γινομένων, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἀνδρῶον αὐτὰ ποιῆσαι δύνασθαι. περὶ πόλεμον δ' ἔσχον αὐταί, τοῦ ἐναντίου παρ' ἡμῖν καλῶς ἔχειν νενομισμένου. καὶ ἡ μήτηρ δὲ τῶν Θεῶν παραδέχεται τοὺς θηλυδρίας· οὐκ ἂν οὕτω κρίνασα ἡ Θεός, εἴγε φύσει φαῦλον ἦν τὸ μηδὲν ἀνδρῶον εἶναι. οὕτω καὶ τὰ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνδρείαν καλοῦ, πολλὴν ἀνωμαλίαν ἔχει. καὶ τὰ περὶ εὐσεβείας δὲ καὶ Θεῶν πεπλήρωται πολλῆς διαφωνίας. Θεοὺς γὰρ οἱ μὲν πολλοί φασιν εἶναι· τινὲς δέ, οὐκ εἶναι, ὥσπερ οἱ περὶ Διαγόραν τὸν Μήλιον, καὶ Θεόδωρον, καὶ Κριτίαν τὸν Ἀθηναῖον. καὶ τῶν εἶναι Θεοὺς ἀποφηναμένων, οἱ μὲν τοὺς πατρίους νομίζουσι Θεούς· οἱ δὲ τοὺς ἐν ταῖς δογματικαῖς αἱρέσεσιν ἀναπλαττομένους· ὡς Ἀριστοτέλης μὲν ἀσώματον εἶπεν τὸν Θεὸν εἶναι, καὶ πέρας τοῦ οὐρανοῦ. Στωικοὶ δὲ πνεῦμα, διῆκον δὲ καὶ διὰ τῶν εἰδεχθῶν· Ἐπίκουρος δὲ ἀνθρωπόμορφον. Ξενοφάνης δέ, σφαῖραν ἀπαθῆ. καὶ οἱ μὲν προνοεῖν τῶν καθ' ἡμᾶς, οἱ δὲ μὴ προνοεῖν. τὸ γὰρ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, ὁ Ἐπίκουρος φησί, μήτε αὐτὸ πράγματα ἔχειν μήτε ἑτέροις παρέχειν. ὅθεν καὶ τῶν κατὰ τὸν βίον, οἱ μὲν ἕνα φασὶν εἶναι Θεόν, οἱ δὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους ταῖς μορφαῖς, ὡς καὶ εἰς τὰς τῶν Αἰγυπτίων ὑπολήψεις ἐκπίπτειν, κυνοπροσώπους, καὶ ἱερακομόρφους, καὶ βόας, καὶ κροκοδείλους, καὶ ὁτιοῦν νομιζόντων τοὺς Θεούς. ὅθεν καὶ τὰ περὶ θυσιῶν, καὶ τῆς περὶ τοὺς Θεοὺς θρησκείας ὅλως πολλὴν ἀνωμαλίαν ἔχει. ἃ γὰρ ἔν τισιν ἱεροῖς ὅσια, ταῦτα ἐν ἑτέροις ἀνόσια. καίτοι εἰ φύσει τὸ ὅσιον καὶ τὸ ἀνόσιον ἦν, οὐκ ἂν οὕτως ἐνομίσθη. οἷον γοῦν Σαράπιδι χοῖρον οὐκ ἂν θύσειέ τις, Ἡρακλεῖ δὲ καὶ Ἀσκληπιῷ θύουσι. πρόβατον Ἴσιδι θύειν ἀθέμιτον· τῇ μητρὶ μέντοι λεγομένῃ τῶν Θεῶν, καὶ θεοῖς ἄλλοις καλλιερεῖται. τῷ Κρόνῳ θύουσιν ἄνθρωπον, ὃ τοῖς πλείστοις ἀσεβὲς εἶναι νομίζεται. Αἴλουρον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ Ὥρῳ θύουσι, καὶ Θέτιδι σίλφην· ὃ παρ' ἡμῖν οὐκ ἂν ποιήσειέ τις.

A *Atque ita me eripui letho.*

Amazones auté, si quos parerent mares, claudos reddebant, vt nullum forti viro dignum facinus edere possent: at ipsæ res bellicas tractabant, quum apud nos contrarium rectè & ordine fieri existimetur. Et mater Deûm semiuiros admittit: atqui cùm Dea sit, nequaquá eos admittendos censuisset, si natura malũ esset nihil virilis fortitudinis habere. Eodem pacto & quę ad iustitiam & iniustitiã, & quæ ad honestũ quod cum fortitudine coniunctũ est, pertinent, variis B controuersiis agitantur. Itidem verò de iis quæ ad pietaté & ad Deos spectãt, variæ sunt & multum discrepãtes opiniones. Nam bona pars quidé Deos esse ait, nec tamé desunt qui esse negẽt, ex quorum numero sunt Diagoras Melius, & Theodorus, & Critias Atheniensis. Atque ex iis qui Deos esse pronuntiarunt, alij patrios colũt Deos, alij eos quos Dogmaticorum sectę sibi fingunt: quemadmodum Aristoteles quidem incorporeum Deum esse dixit, & extremitatem C cœli: Stoici autem spiritum peruadentem etiam per illa a quorũ aspectu quis abhorreat: Epicurus humana forma prę ditum: Xenophanes autẽ sphæram impassibilem. Deinde alij rerũ nostrarum prouidentiam illi adscripserunt, alij vllam ei inesse negauerunt. Nam quod beatum est & incorruptibile, Epicurus ait neque ipsum negotia habere, neque aliis exhibere. Vnde & in communi vita alij vnum dicũt esse Deum, alij multos, & varias habentes formas: adeò vt in D Ægyptiorum delabantur opiniones, qui canum formas & accipitrum Diis affingunt, & boues, & crocodilos, & nihil non pro Diis habent. Hinc etiam fit, vt quæ ad sacrificia & Deorũ cultũ pertinent, omnino inter sę valde discrepẽt. Nam quæ in aliquibus templis pia, eadẽ in aliis impia. Atqui si natura piũ & impium esset, nequaquã hoc existimatum fuisset. Exẽpli gratia, Sarapidi nemo vnquam porcum immolauerit, at Herculi & Æsculapio immolatur. Ouem Isidi sa- E crificare nefariũ, at illi quæ mater Deorum vocatur, & aliis Diis mactatur. Saturno sacrificant hominem, quod bona pars hominũ impium esse censet. Felem Alexãdriæ sacrificant Hero, & Thetidi blattam: quod apud nos nullus fecerit.

A Equo litant Neptuno, at Apollini Didymæo præcipuè hoc animal est inuisum. Capras Artemidi sacrificare piũ est, non autem Æsculapio. Multa alia huiusmodi afferre possem, quæ studio breuitatis silentio prætereo. Atqui si quod natura pium sacrificium esset & impium, apud omnes eadem esset de illo existimatio. His verò esse similia cõperiemus quæ in victu ad Deorum cultum composito magna cum religione obseruantur ab hominibus. Iudæus enim aut sacerdos Ægyptius moriatur potiùs quàm carnem suillam edat. At Libys ouillam carnem gustare, omnium maximè nefarium esse existimat. Apud aliquos ex Syris columbam, apud alios victimas gustare, itidem nefarium habetur. Quinetiam pisces in quibusdã templis edere pium est, in aliis censetur impium. Iam verò & ex Ægyptiis qui sapientes habiti fuerunt, alij caput animalis edere profanum esse arbitrantur, alij scapulam, alij pedẽ, alij nescio quid aliud. Cepas verò nullus vnquam ederit eorum qui sacris Casij Iouis apud Pelusium initiantur: sicuti nec Libycæ Veneris sacerdos allium vnquam gustauerit. Abstinent præterea in templis nonnullis mentha, in aliis hedyosmo, in aliis apio. Sunt verò qui se patrum capita potiùs quàm fabas esuros dicant. Atqui apud alios hęc sunt indifferentia. Carnes verò caninas gustare nos profanum arbitramur, at nonnulli ex Thracibus canibus vesci narrantur. Fortasse etiam in vsu apud Gręcos hoc fuit. Vnde & Diocles ex eorum schola qui Asclepiadarum tempore fuerant, prodiens, quibusdam ægrotis catulorum carnes dare præcipit. Sunt & qui humanas carnes (vt dixi) indifferenter edant: quod apud nos profanũ esse existimatur. Atqui si à natura essent tam ea per quæ piè sanctéque coluntur Dij, quàm illa quæ fiunt contra fas, apud omnes idem de illis esset iudicium. Sed & de pietate erga mortuos, his non dissimilia dici possunt. Alij enim integra mortuorum corpora componentes, terra tegunt, Soli ostendere ipsos impium existimantes. At Ægyptij intestina extrahentes, condiunt defunctos, & secum super terra habent. Ex Æthiopibus autem ij qui sunt *ἰχθυοφάγοι, i. piscinori*, in paludes ipsos coniiciũt, piscibus escã futuros: Hyrcani verò canibus ipsos vorãdos exponũt.

A ἵπποντες Ποσειδῶνι καλλιεροῦσιν· Ἀπόλλωνι δὲ ἐξαιρέτως τῷ Διδυμαίῳ, τὸ ζῷον ἀπεχθές. αἶγας Ἀρτέμιδι θύειν εὐσεβές, ἀλλ' οὐκ Ἀσκληπιῷ. καὶ ἄλλα δὲ τούτοις ὅμοια παμπληθῆ λέγειν ἔχων, ἐῶ τῆς συντομίας στοχαζόμενος. εἰ μέντοι γε ἦν ὅσιον φύσει θῦμα καὶ ἀνόσιον, παρὰ πᾶσιν ἂν ὁμοίως ἐνομίζετο. παραπλήσια δὲ τούτοις ἔστιν εὑρεῖν καὶ τὰ ἐν τῇ κατὰ τὴν δίαιταν τῶν ἀνθρώπων θρησκείαν περὶ τοὺς θεούς. Ἰουδαῖος B μὲν γὰρ ἢ ἱερεὺς Αἰγύπτιος θᾶττον ἂν ἀποθάνοι, ἢ χοίρειον φάγοι. Λίβυς δὲ προβατείου γεύσασθαι κρέως, τῶν ἀθεσμοτάτων εἶναι δοκεῖ. Σύρων δέ τινες, περιστερᾶς, ἄλλοι δὲ ἱερείων. ἰχθῦς τε ἐν τισὶ μὲν ἱεροῖς θέμις ἐσθίειν, ἐν ἄλλοις δὲ ἀσεβές. Αἰγυπτίων δὲ τῶν σοφῶν εἶναι νομιζομένων, οἱ μὲν κεφαλὴν ζῴου φαγεῖν, ἀνίερον εἶναι νομίζουσιν. οἱ δέ, ὠμοπλάτην· οἱ δέ, πόδα· οἱ δέ, ἄλλο τι. κρόμμυον δὲ οὐκ ἄν τις προσενέγκαιτο C τῶν καθιερωμένων τῷ κατὰ Πηλούσιον Κασίῳ Διί. ὥσπερ οὐδὲ ἱερεὺς τῆς κατὰ Λιβύην Ἀφροδίτης, σκορόδου γεύσαιτο ἄν. ἀπέχονται δὲ ἐν μὲν ἱεροῖς, μίνθης· ἐν οἷς δέ, ἡδυόσμου· ἐν οἷς δέ, σελίνου. ἔνιοι δὲ θᾶττον ἂν τὰς κεφαλὰς φαγεῖν φασι τῶν πατέρων, ἢ κυάμους. ἀλλὰ παρ' ἑτέροις ταῦτα ἀδιάφορα. κυνείων δὲ γεύσασθαι, δοκεῖ μὲν ἡμῖν ἀνίερον εἶναι. Θρᾳκῶν δὲ ἔνιοι κυνοφαγεῖν ἱστοροῦνται. ἴσως δὲ καὶ παρ' Ἕλλησι τοῦτο D ἦν σύνηθες. διόπερ καὶ Διοκλῆς ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς Ἀσκληπιάδας ὁρμώμενος, τισὶ τῶν πασχόντων σκυλάκεια δίδοσθαι κελεύει κρέα. τινὲς δὲ καὶ ἀνθρώπων σάρκας, ὡς ἔφην, ἀδιαφόρως ἐσθίουσιν· ὅπερ ἀνίερον παρ' ἡμῖν εἶναι νενόμισται. καί τοι εἴ γε ἦν φύσει τὰ τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἀθέσμων, παρὰ πᾶσιν ἂν ὁμοίως ἐνομίζετο. παραπλήσια δὲ ἔστι λέγειν καὶ περὶ τῆς εἰς τοὺς κατοιχομένους ὁσιότητος. οἱ μὲν γὰρ ὁλοκλήρους περιστείλαντες τοὺς ἀποθανόντας, E γῇ καλύπτουσιν, ἀσεβὲς εἶναι νομίζοντες ἡλίῳ δεικνύειν αὐτούς· Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔντερα ἐξελόντες, ταριχεύουσιν αὐτούς, καὶ σὺν ἑαυτοῖς ὑπὲρ γῆς ἔχουσιν. Αἰθιόπων δὲ οἱ ἰχθυοφάγοι, εἰς τὰς λίμνας ἐμβάλλουσιν αὐτούς, ὑπὸ τῶν ἰχθύων βρωθησομένους· Ὑρκανοὶ δὲ κυσὶν αὐτοὺς ἐκτίθενται βοράν.

Ἰνδῶν δέ ἔνιοι γυψί. Τρωγλοδύτας δέ φασιν ἐπί τινα γεώλοφον ἀνάγειν τὸν ἀποθανόντα, εἶτα δεσμεύσαντας αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν πρὸς τοὺς πόδας, λίθοις βάλλειν μετὰ γέλωτος· εἶθ' ὅταν χώσωσιν αὐτὸν τοῖς βλήμασιν, ἀπαλλάσσεσθαι. τινὲς δὲ βάρβαροι τοὺς μὲν ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη γεγονότας θύσαντες ἐσθίουσι· τοὺς δὲ ἐν νεότητι ἀποθανόντας, γῇ κρύπτουσιν. ἔνιοι δὲ καίουσι τοὺς τετελευτηκότας· ὧν οἱ μὲν ἀναλαβόντες αὐτῶν τὰ ὀστέα, κηδεύουσιν· οἱ δὲ ἀφροντίστως καταλείπουσιν ἐρριμμένα. Πέρσας δέ φασιν ἀνασκολοπίζειν τοὺς ἀποθανόντας καὶ νίτρῳ ταριχεύειν, εἶθ' οὕτω τελαμῶσι συνειλεῖν· ἄλλοι δὲ ὅσον πένθος ἐπὶ τοῖς τελευτήσασιν ὑπομένουσιν, ὁρῶμεν. καὶ τὸν θάνατον δὲ αὐτὸν οἱ μὲν δεινὸν καὶ φευκτὸν εἶναι νομίζουσιν· οἱ δὲ οὐ τοιοῦτον. ὁ γοῦν Εὐριπίδης φησίν,

τίς δ' οἶδεν εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν κάτω νομίζεται;

Καὶ ὁ Ἐπίκουρος δέ φησιν, ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν, ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. φασὶ δὲ καὶ ὡς, εἴπερ συνεστήκαμεν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ὁ δὲ θάνατος διάλυσίς ἐστι ψυχῆς καὶ σώματος· ὅτε μὲν ἡμεῖς ἐσμεν, οὐκ ἔστιν ὁ θάνατος (οὐ γὰρ διαλυόμεθα) ὅτε δὲ ὁ θάνατός ἐστιν, οὐκ ἐσμὲν ἡμεῖς. τῷ γὰρ μηκέτι τὴν σύστασιν εἶναι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, οὐδὲ ἡμεῖς ἐσμεν. ὁ δὲ Ἡράκλειτός φησιν, ὅτι καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀποθανεῖν, καὶ ἐν τῷ ζῆν ἡμᾶς ἐστι καὶ ἐν τῷ τεθνάναι. ὅτε μὲν γὰρ ἡμεῖς ζῶμεν, τὰς ψυχὰς ἡμῶν τεθνάναι καὶ ἐν ἡμῖν τετάφθαι· ὅτε δὲ ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν, τὰς ψυχὰς ἀναβιοῦν καὶ ζῆν. ἔνιοι δὲ καὶ βέλτιον εἶναι τὸ ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν ἡμᾶς, ὑπολαμβάνουσιν. ὁ γοῦν Εὐριπίδης φησί,

ἐχρῆν γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους
τὸν φύντα θρηνεῖν, εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά.
τὸν δ' αὖ θανόντα, καὶ κακῶν πεπαυμένον,
χαίροντας, εὐφημοῦντας, ἐκπέμπειν δόμων.

ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς ὑπολήψεως, καὶ ταῦτα εἴρηται.

ἀρχὴν μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
μηδ' ἰδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίοιο.
φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι,
καὶ κεῖσθαι πολλὴν γαῖαν ἐφεσσαμένον.

A aliqui ex Indis vulturibus etiam. Troglytis autem moris esse aiunt, vt in aliquem collem defunctum adducant, deinde religato eius capite ad pedes, saxis non sine risu petant. quum autem aggere iactorum lapidũ eum operuerint, discedant. Sunt præterea nonnulli Barbari qui eos qui sexaginta annorum ætatẽ excesserunt, immolatos comedũt: at eos qui iuuenes obierint, terra condunt. Aliqui etiam mortuos comburũt: ex quibus alij ossa eorum sumentes, recondita asseruant, alij temerè proiecta

B relinquunt. A Persis autem aiunt suspẽdi mortuos, & nitro condiri, ac tum demum fasciis inuolui. Alij verò quanto luctu mortuos prosequantur, videmus. Quinetiam mortem ipsam alij horrendam & fugiendam esse ducunt: alij verò nihil tale de ea existimant. Nam & ipse Euripides ait,

Ecquis scit vtrum viuere istud sit mori,
Mortemq́, vitam conditi terræ putent?

Ipse quoque Epicurus ait, Mors nihil ad nos. Nam quod dissolutum est, sensu ca-

C ret: quod sensu caret, nihil ad nos. Hoc etiam addunt, Si ex anima & corpore compositi sumus, mors autem dissolutio est animæ & corporis, tum quidem quãdo sumus, non est mors: (non enim dissoluimur) quum autem mors est, nos nõ sumus. Nam quòd non amplius sit illa animę & corporis compositio, ne nos quidem sumus. Heraclitus autem ait & vitam & mortem esse & dum viuimus & dum morimur. Nam cùm nos viuimus, mortuas esse nostras animas, & in nobis

D sepultas: cùm autem morimur, animas reuiuiscere & viuere. Sunt verò & qui mortem nobis esse vita potiorem existiment: quò pertinet id quòd ait Euripides,

Oportet enim nos conuentu facto
Nascentem lugere, in quanta deuenit mala:
Morientem verò, & a laboribus cessantem,
Lætantes, faustis acclamationibus prosequentes, è tectis eijcere.

Ex eadem autem opinione & hæc dicta fuerunt,

E *Non nasci, esset res mortalibus optima cunctis,*
Nec solăre oculis posse videre iubar:
At nato portas Orci transire repentè,
Et terra indutum mole iacere graui.

Scimus verò & quæ de Cleobi & Bitone feruntur, quæ ab Herodoto in mentione Argiuæ sacerdotis commemorantur. Narrantur verò nõnulli etiam ex Thracibus circumstantes infantem in lucem editum lugere. Ergo neque mors inter ea quæ natura sunt horrenda, nec vita inter ea quę sunt natura bona, annumerari debet. Nec quicquam ex supradictis natura tale est vel tale, sed omnia sunt opinione tenus, & ad aliquid. Eundem autem ratiocinandi modum etiam ad vnumquodque ex aliis trãsferre possit quispiam, quæ nunc, breuitatis rationem habentes, non exposuimus. Quòd si de quibusdam quæ sit discrepantia, ostendere illico non possumus, dicẽdum est fieri posse vt in aliquibus nationibus quas ignoremus, sit de iis quoque controuersia. Nam vt nisi sciremus (verbi gratia) Ægyptiorum consuetudinem esse vt sorores ducant in vxores, falsò affirmaremus apud omnes pro confesso & indubitato haberi, non esse contrahendum cum sororibus matrimonium: ita nec de rebus illis, in quibus ex quæ sunt discrepantiæ, sub sensus nostros non cadunt, affirmare decet non esse de ipsis controuersiam: cùm fieri possit (sicut dixi) vt apud aliquas nobis ignotas nationes sit de iis controuersia. Scepticus ergo tantam rerum cernens discrepantiã, de hoc quidem, quid natura bonũ, quid malum, & quid faciendum, quid nõ, retinet assensum, hac etiam in parte à Dogmaticorum temerario fastu procul discedẽs: sequitur verò citra vllam opinionem obseruationem vitæ communis. Et propterea in iis quidem quæ opinabilia sunt, passionis expers manet: at in iis quę coacta sunt, moderatè passionibus afficitur. Nam patitur quidẽ quatenus est homo sentiendi facultate prædirus: sed non assumens illam præterea opinionẽ, nimirum id quod patitur, natura malum esse, moderationem in iis quæ patitur, seruat. Nam addere sibi talem aliquam opinionem, peius est quàm ipsum pati. adeò vt aliquãdo ij quibus aliquod mẽbrũ abscinditur, aut qui tale aliquid patiuntur, id tolerent: at qui illis adstant, eo quòd opinionem illam conceperint de eo quod fit, esse malum, animo linquantur. Nam ille quidem certè qui sibi aliquid natura bonum aut malum, vel prorsus faciendum aut non faciendum esse statuit, variè túrbatur. Nam & cùm adsunt illi ea quæ mala existimat esse secundùm naturam, pœnis affici videtur,

A Καὶ τὰ περὶ Κλέοβιν δὲ καὶ Βίτωνα ἴσμεν,
ἅ φησιν ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀργείας
ἱερείας λόγῳ. ἱστορεῖται δὲ καὶ Θρᾳκῶν ἔνιοι
περικαθεζόμενοι τὸν γεννηθέντα θρηνεῖν. οὐδὲ
ὁ θάνατος οὖν τῶν φύσει δεινῶν εἶναι νομίζοιτο
ἄν. ὥσπερ οὐδὲ τὸ ζῆν τῶν φύσει καλῶν. οὐδὲ
τῶν προειρημένων τί ἐστι φύσει τοῖον ἢ τοῖον· νο-
μιστὰ δὲ πάντα καὶ πρός τι. τὸν αὐτὸν δὲ τρό-
πον τῆς ἐπιχειρήσεως μεταφέρειν ἔστι καὶ ἐφ᾽ ἕκα-
στον τῶν ἄλλων, ἃ μὴ ἐξεθέμεθα νῦν διὰ τὴν
B συντομίαν τοῦ λόγου. Εἰ δὲ καὶ περὶ τινῶν μὴ
ἔχομεν εἰπεῖν αὐτόθεν ἀνωμαλίαν, λεκτέον
ὅτι ἐν τισὶν ἔθνεσιν, ἀγνοουμένοις ἡμῖν, ἐνδέχεται
καὶ περὶ αὐτῶν εἶναι διαφωνίαν. ὡς οὖν εἰ μὴ
ἐγιγνώσκομεν (εἰ τύχοι) τὸ περὶ τοῦ τὰς ἀδελ-
φὰς γαμεῖν τῶν Αἰγυπτίων ἔθος, οὐκ ἂν ὀρθῶς
διεβεβαιούμεθα, ὁμολογούμενον παρὰ πᾶσιν
εἶναι τὸ μὴ δεῖν ἀδελφὰς γαμεῖν· οὕτως οὐδὲ
περὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐν οἷς οὐχ ὑπο-
πίπτουσιν ἡμῖν ἀνωμαλίαι, διαβεβαιοῦσθαι
C προσήκει μὴ εἶναι διαφωνίαν ἐν αὐτοῖς ἐνδε-
χομένου, καθάπερ ἔφην, τῆς παρά τισιν ἔθνεσι
τῶν ἡμῖν μὴ γινωσκομένων, τὴν περὶ αὐτῶν
εἶναι διαφωνίαν. ὁ τοίνυν Σκεπτικὸς, τὴν
τοσαύτην ἀνωμαλίαν τῶν πραγμάτων ὁρῶν,
ἐπέχει μὲν περὶ τοῦ φύσει τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν,
ἢ ὅλως πρακτέον ἢ μὴ πρακτέον εἶναι· κἀν
τούτῳ τῆς Δογματικῆς ἀφιστάμενος προπε-
τείας. ἕπεται δὲ ἀδοξάστως τῇ βιωτικῇ τη-
ρήσει. καὶ διὰ τοῦτο ἐν μὲν τοῖς δοξαστοῖς
D ἀπαθὴς μένει· ἐν δὲ τοῖς κατηναγκασμέ-
νοις μετριοπαθεῖ. ὡς μὲν γὰρ ἄνθρωπος
αἰσθητικὸς, πάσχει· μὴ προσδοξάζων δὲ ὅτι
τοῦτο ὃ πάσχει, κακόν ἐστι φύσει, μετριοπαθεῖ. τὸ
γὰρ προσδοξάζειν τι τοιοῦτο, χεῖρόν ἐστι καὶ αὐτοῦ
τοῦ πάσχειν. ὡς ἐνίοτε τοὺς μὲν τεμνομένους ἢ
ἄλλο τι τοιοῦτο πάσχοντας, φέρειν· τοὺς δὲ παρεστῶ-
τας, διὰ τὴν περὶ τοῦ γινομένου δόξαν, ὡς
φαύλου, λειποψυχεῖν. ὁ μὲν τοί γε ὑποτιθέμε-
νος τῇ φύσει τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ ὅλως πρα-
E κτέον ἢ μὴ πρακτέον εἶναι, ταράσσεται ποι-
κίλως. καὶ γὰρ παρόντων αὐτῷ τούτων ἃ νομί-
ζει φύσει κακὰ εἶναι, ποινηλατεῖσθαι δοκεῖ·

καὶ τῶν

καὶ τῶν φαινομένων ἀγαθῶν αὐτοῦ γενόμενος ἐγκρατής, ὑπό τε τοῦ τύφου καὶ τῆς περὶ τὴν ἀποβολὴν αὐτῶν φόβου, καὶ δεδιὼς μὴ πάλιν ἐν τοῖς φύσει κακοῖς νομιζομένοις ὑπ' αὐτοῦ γένηται, ταραχαῖς οὐχὶ ταῖς τυχούσαις περιπίπτει. τοὺς γὰρ ἀναποβλήτους εἶναι τὰ ἀγαθὰ λέγοντας, ἐφέξομεν ἐκ τῆς ἀπορίας τῆς κατὰ τὴν διαφωνίαν. ὅθεν ἐπιλογιζόμεθα ὅτι εἰ τὸ κακοῦ ποιητικὸν κακόν, ἔστι καὶ φευκτόν. ἡ δὲ πεποίθησις τοῦ τὰ μὲν εἶναι φύσει ἀγαθά, τὰ δὲ φύσει κακά, ταραχὰς ποιεῖ, κακόν ἐστι καὶ φευκτὸν τὸ ὑποτίθεσθαι καὶ πεπεῖσθαι φαῦλόν τι ἢ ἀγαθὸν ὡς πρὸς τὴν φύσιν εἶναι. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκείσθω λέγεσθαι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ ἀδιαφόρων.

A & cùm iis quæ ipsi bona videntur, potitus fuerit, & ob elatum nimia lætitia inflatúmque animum, & præ metu illa amittendi, necnon dum timet ne rursus in iis versetur quæ natura mala existimantur ab eo, in perturbationes nõ mediocres incidit. Nam iis qui bona dicũt amitti non posse, ex dubitatione quam affert controuersia, silentium imponemus. Vnde ratiocinantes colligimus, si, quod mali effectiuum est, malum & fugiendum sit, persuasio autẽ hęc qua quis sibi persuadet hæc quidem esse bona B secundùm naturam, illa autem mala, perturbationes excitet: malum esse & fugiendum, sibi proponere & persuasum habere quidpiam esse malũ aut bonum quod ad naturam spectat. Et hæc quidem in præsẽtia de bonis & malis, & indifferentibus dixisse sufficiat.

Εἰ ἔστι τέχνη περὶ βίον.

Κεφ. κε'.

Δῆλον δὲ ἐκ τῶν προειρημένων ὅτι οὐδὲ τέχνη τις ἂν εἴη περὶ τὸν βίον. εἰ γὰρ ἔστι τοιαύτη τέχνη, περὶ τὴν θεωρίαν τῶν τε ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀδιαφόρων ἔχει. διὸ τούτων ἀνυπάρκτων ὄντων, ἀνύπαρκτός ἐστι καὶ ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη. καὶ ἄλλως, ἐπεὶ μὴ ὁμοφώνως μίαν ἀπολείπουσι πάντες οἱ Δογματικοὶ τέχνην περὶ τὸν βίον, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλην ὑποτίθενται, ὑποπίπτουσι τῇ διαφωνίᾳ καὶ τῷ ἀπὸ τῆς διαφωνίας λόγῳ, ὃν ἠρώτησα ἐν τοῖς περὶ ἀγαθοῦ λεγομένοις ἡμῖν. εἰ μέντοι καὶ μίαν εἶναι πάντες λέγοιεν (καθ' ὑπόθεσιν) τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην, τὴν ἀοίδιμον φρόνησιν (ἥτις ὀνειροπολεῖται μὲν παρὰ Στωϊκοῖς, μᾶλλον δὲ πληκτικωτέρα τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖ) καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον ἀτοπίαι παρακολουθήσουσιν. ἐπεὶ γὰρ φρόνησίς ἐστιν ἀρετή, τὴν δὲ ἀρετὴν μόνος εἶχεν ὁ σοφός, οἱ Στωϊκοὶ μὴ ὄντες σοφοὶ οὐχ ἕξουσι τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην. ὅλως δέ, ἐπεὶ μὴ δύναται κατ' αὐτοὺς ὑποστῆναι τέχνη, οὐδὲ περὶ τὸν βίον ἔσται τέχνη τις, ὅσον ἐφ' οἷς λέγουσιν. οἷον γοῦν τέχνην εἶναί φασι σύστημα ἐκ καταλήψεων, κατάληψιν δὲ καταληπτικῇ φαντασίᾳ συγκατάθεσιν· ἀνεύρετος δέ ἐστιν ἡ καταληπτικὴ φαντασία· οὔτε γὰρ πᾶσα φαντασία καταληπτική ἐστιν,

An sit ars circa vitam.

Cap. XXV.

C Ex supradictis autem ne artem quidem vllam circa vitam esse perspicuum est. Si enim est talis ars, circa bonorum & malorum & indifferentium considerationem versatur. Itaque cùm hæc inexistentia sint, inexistens etiã est quæ circa vitam *esse dicitur* ars. Et alioqui cùm non vno consensu relinquant artẽ vnam circa vitã omnes Dogmatici, sed aliam alij à se fictam supponant, obnoxij redduntur controuersiæ & ratiocinationi ex controuersia sumptæ, quã cùm D de bono verba facerẽ, proposui. Sed etiam si omnes (vt hoc supponamus) dicerẽt vnam esse artem circa vitam, verbi gratia, celeberrimam illam prudentiam (quæ apud Stoicos quidem somniatur, magis autem videtur premere quàm aliæ) consequentur nihilominus absurditates. Quia enim prudentia est virtus, virtutem autẽ solus habet sapiẽs, Stoici, cùm non sint sapientes, non habebunt eam quæ circa vitam est, artem. Atque adeò cùm non possit, secundùm ipsos, subsistere ars, ne ars quidẽ vlla cir- E ca vitam erit, si ea quę dicũt, sequamur. Etenim artem esse tradunt, quæ constat ex comprehensionibus. comprehensionem autem, esse ad comprehensiuam phantasiam assensum. Inueniri autẽ nequit comprehensiua phantasia: nam nec omnis phantasia comprehẽsiua est,

nec quænam sit ex phantasiis cõprehensiua dignosci potest. quia nec omni phãtasia possumus iudicare simpliciter quæ sit comprehensiua,& quę non sit;& cum egeamus comprehensiua phantasia ad dignoscendum quæ sit comprehensiua phantasia, ad infinitum compellimur: cum a nobis alia comprehensiua phantasia postuletur ad dignoscendam illam quam vt comprehensiuam phantasiam sumebamus. Stoici ergo talem nobis cõprehensiuæ phantasiæ notionem exhibentes, veritatem non sequuntur. Nam cum comprehensiuam phantasiam esse dicant quæ ab ente orta sit, ens autem esse quod comprehensiuam phantasiam mouere potest, in diallelum dubitationis modum incidunt. Si igitur vt circa vitam sit ars aliqua, priùs oportet artem esse: vt autem subsistentiam habeat ars, oportet comprehensionem prius subsistẽtiam habere: vt autem subsistat comprehensio, assensum ad comprehensiuam phantasiam, comprehensum esse: inueniri autem nequit comprehensiua phantasia: inueniri non potest quæ circa vitam ars *esse dicitur.* Illud præterea asseritur: Omnis ars ex iis operibus quæ propriè exhibentur ab ipsa, comprehendi videtur. Atqui nullum proprium extat opus artis quæ circa vitam est. nam quodcunque dixerit quis esse huius opus, illud cõmune esse etiam cum rudi & imperita multitudine reperitur. quale est, Honorare parentes, Deposita reddere,& alia omnia. Non ergo est vlla circa vitam ars. Neque enim ex eo quòd à prudẽti animi habitu aliquid dici aut fieri videatur (vt aiunt quidam) quódnam sit prudentię opus, cognoscemus. Nam ipse prudens animi habitus incomprehensibilis est, cùm neq; ex seipso & ex re præsenti, neque ex suis operibus appareat. Nam hæc illi etiam cum imperito vulgo sunt communia. Dicere autem nos ex æquabilitate actionum comprehendere qui sint illi qui habeant artem quæ circa vitam est, hominum est vltra naturam loquentium, & potius optantium quàm vera dicentium.

Tali etenim mente est mortalis præditus omnis,
Qualis missa dies à patre hominumq; Deûmque.

A ὅτε ποία τίς ἐστιν ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ καταληπτικὴ φαντασία ἐπιγνωσθῆναι δύναται· ἐπεὶ μήτε πάσῃ φαντασίᾳ δυνάμεθα κρίνειν ἁπλῶς, τίς μέν ἐστι καταληπτική, τίς δὲ οὐ τοιαύτη. χρῄζοντες δὲ καταληπτικῆς φαντασίας εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ποία τίς ἐστιν ἡ καταληπτικὴ φαντασία, εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμεθα, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς καταλαμβανομένης ὡς καταληπτικῆς φαντασίας, καταληπτικὴν φαντασίαν ἄλλην αἰτούμενοι. ταῦτα τοι καὶ οἱ
B Στωικοὶ ἐν τῇ τῆς καταληπτικῆς φαντασίας ἐννοίας ἀποδόσει οὐχ ὑγιῶς φέρονται· καταληπτικὴν μὲν γὰρ φαντασίαν λέγοντες τὴν ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντος γινομένην, τὸ ὑπάρχον δὲ πάλιν λέγοντες, ὃ οἷόν τε κινεῖν καταληπτικὴν φαντασίαν, εἰς τὸν δι' ἀλλήλων ἐμπίπτουσι τῆς ἀπορίας τρόπον. εἰ τοίνυν ἵνα μὲν ᾖ τις περὶ τὸν βίον τέχνη, δεῖ προϋπάρχειν τὴν τέχνην, ἵνα δὲ ὑποστῇ ἡ τέχνη, κατάληψιν προϋφεστάναι· ἵνα δὲ ὑποστῇ ἡ κατάληψις, κατα-
C ληπτικὴν φαντασίαν συγκατάθεσιν κατειλῆφθαι· ἀνεύρετος δέ ἐστιν ἡ καταληπτικὴ φαντασία· ἀνεύρετός ἐστιν ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη. ἔτι κἀκεῖνο λέγεται, πᾶσα τέχνη ἐκ τῶν ἰδίως ὑπ' αὐτῆς ἀποδιδομένων ἔργων καταλαμβάνεσθαι δοκεῖ· οὐδὲν δέ ἐστιν ἴδιον ἔργον τῆς περὶ τὸν βίον τέχνης· ὃ γὰρ ἐὰν ἔργον εἶναι ταύτης λέγῃ τις, τοῦτο κοινὸν εὑρίσκεται καὶ τῶν ἰδιωτῶν. οἷον, τὸ τιμᾶν γονεῖς, τὸ παραθήκας ἀποδιδόναι, τἄλλα πάντα. οὐκ ἄρα ἐστί τις περὶ
D τὸν βίον τέχνη. οὔτε γὰρ ἐκ τοῦ ἀπὸ φρονίμης διαθέσεως φαίνεσθαι γινόμενόν τι ὑπὸ τοῦ φρονίμου, ἢ ποιούμενον, ὥς φασί τινες, ἐπιγνωσόμεθα ὅτι τῆς φρονήσεως ἔργον ἐστίν. αὐτὴ γὰρ ἡ φρονίμη διάθεσις ἀκατάληπτός ἐστι· μήτε ἐξ αὐτῆς ἁπλῶς καὶ αὐτόθεν φαινομένη, μήτε ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς. κοινὰ γάρ ἐστι ταῦτα καὶ τῶν ἰδιωτῶν. τό τε λέγειν ὅτι τῷ διομαλισμῷ τῶν πράξεων καταλαμβάνομεν τὸν ἔχοντα τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην, ὑπερ-
E φερομένων ἐστὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, καὶ εὐχομένων μᾶλλον ἢ τἀληθῆ λεγόντων.

τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Λείπεται

A Λείπεται λέγειν ὅτι ἐξ ἐκείνων ἔσται καταλαμβάνεσθαι ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη, ἅπερ ἀναγράφουσιν ἐν ταῖς βίβλοις· ὧν πολλῶν καὶ παραπλησίων ἀλλήλοις ὄντων, ὀλίγα ἐκθήσομαι, παραδείγματος χάριν. ὁ γοῦν αἱρεσιάρχης αὐτῶν Ζήνων ἐν ταῖς διατριβαῖς φησι περὶ παίδων ἀγωγῆς, ἄλλα τε ὅμοια καὶ τάδε, διαμηρίζειν μηδὲν μᾶλλον μηδὲ ἧσσον παιδικὰ ἢ μὴ παιδικά, μηδὲ θήλεα ἢ ἄρρενα. οὐ γὰρ ἄλλα παιδικοῖς ἢ μὴ παιδικοῖς, οὐδὲ θηλείαις ἢ ἄρρεσιν· ἀλλὰ ταῦτα πρέπει τε καὶ B πρέποντά ἐστι. περὶ δὲ τῆς εἰς τοὺς γονεῖς ὁσιότητος, ὁ αὐτὸς ἀνήρ φησιν εἰς τὰ περὶ τὴν Ἰοκάστην καὶ τὸν Οἰδίποδα, ὅτι οὐκ ἦν δεινὸν τρίβειν τὴν μητέρα. καὶ εἰ μὲν ἀσθενοῦσαν ἕτερον τι μέρος τοῦ σώματος τρίβων ταῖς χερσὶν ὠφέλει, οὐδὲν αἰσχρόν· εἰ δὲ ἕτερα μέρη τρίβων, εὔφραινεν ὀδυνωμένην παύσας, καὶ παῖδας ἐκ τῆς μητρὸς γενναίους ἐποίησεν, αἰσχρόν; τούτοις δὲ ὁμογνωμονεῖ καὶ ὁ Χρύσιππος. ἐν γοῦν τῇ Πολιτείᾳ φησί· δοκεῖ δέ μοι ταῦτα οὕτω διεξάγειν, C καθάπερ καὶ νῦν οὐ κακῶς παρὰ πολλοῖς εἴθισται· ὥστε καὶ τὴν μητέρα ἐκ τοῦ υἱοῦ τεκνοποιεῖσθαι, καὶ τὸν πατέρα ἐκ τῆς θυγατρὸς· καὶ τὸν ὁμομήτριον, ἐκ τῆς ὁμομητρίας. καὶ ἀνθρωποφαγεῖν ἐν τοῖς αὐτοῖς συντάγμασιν ἡμῖν εἰσάγει. φησὶ γοῦν, καὶ ἐὰν τῶν ζώντων ἀποκοπῇ τι μέρος πρὸς τροφὴν χρήσιμον, μήτε κατορύττειν αὐτὸ, μήτε ἄλλως ῥιπτεῖν· ἀναλίσκειν δὲ αὐτὸ, ὅπως ἐκ τῶν ἡμετέρων ἕτερον μέρος γένηται.

D Ἐν δὲ τοῖς περὶ τοῦ καθήκοντος περὶ τῆς τῶν γονέων ταφῆς, ῥητῶς φησιν, ἀπογενομένων δὲ τῶν γονέων, ταφαῖς χρηστέον ταῖς ἁπλουστάταις. ὡς ἂν τοῦ σώματος (καθάπερ ὀνύχων ἢ ὀδόντων, ἢ τριχῶν) οὐδὲν ὄντος πρὸς ἡμᾶς, καὶ οὐδὲν ἐπιστροφῆς ἢ πολυωρίας προσδεομένων ἡμῶν τοιαύτης τινός. διὸ καὶ χρησίμων μὲν ὄντων τῶν κρεῶν, τροφῇ χρήσονται αὐτοῖς, (καθάπερ καὶ τῶν ἰδίων μερῶν, οἷον ποδὸς ἀποκοπέντος, ἐπέβαλλε χρῆσθαι αὐτῷ καὶ τοῖς παραπλησίοις. ἀχρείων δὲ E ὄντων, ἢ κατορύξαντες ἐάσουσιν, ἢ κατακαύσαντες, τὴν τέφραν ἀφήσουσιν, ἢ μακρότερον ῥίψαντες, οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπιστροφὴν ποιήσονται, καθάπερ ὄνυχος, ἢ τριχῶν. τοιαῦτα μὲν πλεῖστα ὅσα λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι ἅπερ οὐκ ἂν τολμήσειαν διαπράξασθαι, εἰ μὴ παρὰ

A Superest vt artem hanc quæ circa vitā versatur, ex illis operibus quæ in suis libris describunt, comprehendi dicamus. quæ quum multa & inter se similia sint, pauca exempli gratia, commemorabo. Ipse ergo princeps sectæ eorū Zenon in *scriptis dictis* διατριβαῖς, de puerorū institutione, cum alia similia, tum verò hæc dicit, Diuidere nihilo magis nec minus pædica quàm non pædica: nec fœminas quàm mares. nō enim sunt alia quæ pædica aut non pædica, neq; B fœminas aut mares deceant, sed eadem illos decent. De pietate autem erga parentes idem ait, de Iocastæ & OEdipodis facto loquens, non fuisse mirum si matrem fricaret. Nam si quidem ægrotantem alia parte corporis fricans manibus, ei adiumentum aliquod afferebat, nihil in eo erat turpitudinis: si alias partes fricans, delectabat, ægritudinem illi adimens; adeò vt ingenuos ex matre liberos procrearit, *an* turpe *censebitur*? His autem Chrysippus astipulans in Politia scribit, Videntur autem mihi & hęc C ita esse transigenda, quemadmodum nunc quoque non malè apud quosdam in more posita sunt: vt & mater ex filio, & pater ex filia, & frater ex germana sorore liberos procreet. Quinetiam in iisdem libris humanarum carnium esum inducit. ait enim. Quòd si ex viuis abscindatur aliqua pars ad esum vtilis, neque defodere illam, neque temerè proiicere: sed eam consumere, vt ex nostris alia pars fiat.

D In libris autem περὶ τοῦ καθήκοντος. *id est*, *de officio*, de parētum sepultura scribens, hæc nominatim dicit, Mortuis autem parentibus, sepulturis vtendum simplicissimis, quippe cum corpus (quemadmodum vngues, aut dentes, aut pili) nihil ad nos pertineat, & nullo erga id respectu aut curiosa obseruatione insuper opus habeamus. Ideóque si quidem vtiles sint carnes, illas in suum alimentum conuertent (quemadmodum & si aliquod ex propriis membris abscis- E sum fuisset, verbi gratia, si pes) vti ipso conueniens fuisset: sint autem sint inutiles, aut defossas relinquēt, aut ex combustis cinerem relinquent, aut longius proiicient, nullam earum rationem habentes, tanquā vnguiū aut pilorū. Atq; his similia quamplurima dicūt Philosophi, quæ nequaquā ausint facere nisi in

Cyclopum aut Læstrygonũ politia versentur. Quòd si horum quidem nihil agunt, quæ autem faciunt, cõmunia sunt illis cum vulgo: nullum extat peculiare opus, illis quos artem quę circa vitam est habere suspicamur, peculiare. Ergo si artes ex peculiaribus operibus comprehendi omnino necesse est, nullum autem peculiare opus videmus artis quæ circa vitam esse dicitur: ipsa non comprehenditur. Ergo ne de illa quidem, eam esse existẽtem affirmare quisquam potest.

An hominibus indatur ars quæ circa naturam.

Cap. XXVI.

IAm verò si inditur hominibus ars quę circum naturam: aut naturâ inditur ipsis, aut per disciplinam & doctrinam. Verùm si natura quidem, aut quatenus sunt homines, ipsis inditur, ars est quæ secundum naturam, aut quatenus non sunt homines. Quatenus nõ sunt homines, nequaquam: neque enim non sunt homines. Sin quatenus sunt homines, in omnibus hominibus inesset prudentia, adeò vt omnes prudentes essent & virtutis studiosi & sapientes. Atqui homines magna ex parte dicunt esse malos. Ergo ne quatenus quidem sunt homines, inesse queat ipsis ars quæ circa naturam. Ne natura quidem igitur. Adde quòd cùm artem ex comprehensionibus coëxercitatis cõstare tradant, per experientiam & disciplinam aliquam, & alias artes & hanc ipsam, de qua nunc agitur, potiùs percipi tradant.

An doceri possit ars quæ circum naturam.

Cap. XXVII.

IAm verò ne doctrina quidem & disciplina percipitur. Antequam enim hęc sint subsistentia, tria pro confessis & indubitatis haberi oportet, rem quæ docetur, eum qui docet, & eum qui discit modum disciplinæ. At nihil horum subsistens est. Ergo nec doctrina.

An sit aliquid quod doceatur.

Cap. XXVIII.

NAm quod docetur aut verum est aut falsum: Et si quidem est falsum, nequaquam doceri possit (inexistens enim esse aiunt falsum. quæ autem non sunt, illa doceri nullo modo possunt.)

A Κυκλώπων ἢ Λαιστρυγόνων πολιτεύοιντο. Εἰ δὲ τούτων μὲν ἀνενέργητοι πάντα πᾶσιν εἰσίν· ἃ δὲ πράττουσι, κοινὰ καὶ τῶν ἰδιωτῶν ἐστιν· οὐδὲν ἴδιον ἔργον ἐστὶ τῶν ἔχειν ὑποπτευομένων τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην. Εἰ οὖν αἱ μὲν τέχναι πάντως ὀφείλουσιν ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων καταλαμβάνεσθαι· οὐδὲν δὲ ἴδιον ἔργον ὁρᾶται τῆς περὶ τὸν βίον λεγομένης τέχνης, οὐ καταλαμβάνεται αὕτη. διόπερ οὐδὲ διαβεβαιοῦσθαι περὶ αὐτῆς δύναταί τις ὅτι ἔστιν ὑπαρκτική.

B

Εἰ γίνεται ἐν ἀνθρώποις ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη. κεφ. κϛʹ.

ΚΑΙ μὴν εἰ γίνεται ἐν ἀνθρώποις ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη, ἤτοι φύσει ἐγγίνεται αὐτοῖς ἢ διὰ μαθήσεως καὶ διδασκαλίας. ἀλλ' εἰ μὲν φύσει, ἤτοι καθὸ εἰσὶν ἄνθρωποι, ἐγγίνοιτ' ἂν αὐτοῖς ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη, ἢ καθὸ οὐκ εἰσὶν ἄνθρωποι. καθὸ μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν ἄνθρωποι, οὐδαμῶς. οὐδὲ γὰρ οὐκ εἰσὶν ἄνθρωποι. C Εἰ δὲ καθὸ εἰσὶν ἄνθρωποι, πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπῆρξεν ἂν ἡ φρόνησις· ὡς πάντας εἶναι φρονίμους τε καὶ ἐναρέτους καὶ σοφούς. φαύλους δὲ τοὺς πλείστους λέγουσιν. οὐκοῦν οὐδὲ καθὸ εἰσὶν ἄνθρωποι, ὑπάρξοιεν ἂν αὐτοῖς ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη. οὐδὲ φύσει ἄρα. καὶ ἄλλως· ἐπεὶ τὴν τέχνην, σύστημα ἐγκαταλήψεων εἶναι βούλονται συγγεγυμνασμένων διά πείρας τέ τινος καὶ μαθήσεως, ἐμφαίνουσι μᾶλλον ἀναλαμβάνεσθαι, D τάς τε ἄλλας τέχνας καὶ ταύτην περὶ ἧς ὁ λόγος.

Εἰ διδακτική ἐστιν ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη. κεφ. κζʹ.

ΑΛΛ' οὐδὲ διδασκαλίᾳ καὶ μαθήσει ἀναλαμβάνεται. ἵνα γὰρ ὑπόστασιν ἔχῃ ταῦτα, δεῖ τρία προομολογεῖσθαι, τὸ διδασκόμενον πρᾶγμα, τὸν διδάσκοντα, καὶ τὸν μανθάνοντα, τὸν τρόπον τῆς μαθήσεως. οὐδὲν δὲ τούτων ὑφέστηκεν, οὐδὲ ἡ διδασκαλία ἄρα.

E

Εἰ ἔστι τι διδασκόμενον. κεφ. κηʹ.

ΟΙον γοῦν τὸ διδασκόμενον, ἤτοι ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος· καὶ εἰ μὲν ψεῦδος, οὐκ ἂν διδάσκοιτο (ἀνύπαρκτον γάρ φασιν εἶναι τὸ ψεῦδος· ἀνυπάρκτων δὲ οὐκ ἂν εἴη διδασκαλία.)

ἀλλ' οὐδ'

ἀλλ' οὐδ' εἰ ἀληθὲς εἶναι λέγοιτο. ὅτι γὰρ ἀνύ-
παρκτόν ἐστι τὸ ἀληθές, ὑπεμνήσαμεν ἐν τοῖς
περὶ κριτηρίου. Εἰ οὖν μήτε τὸ ψεῦδος, μήτε
τὸ ἀληθὲς διδάσκεται, παρὰ δὲ ταῦτα διδακτὸν
οὐδέν ἐστιν (οὐ γὰρ δὴ τούτων ἀδιδάκτων ὄντων
τὰς ἀπορίας μόνας διδάσκειν ἐρεῖ τις) οὐδὲν δι-
δάσκεται. τό, τε διδασκόμενον πρᾶγμα ἤτοι
φαινόμενόν ἐστιν ἢ ἄδηλον. ἀλλ' εἰ μὲν φαινό-
μενόν ἐστιν, οὐκ ἔσται διδασκαλίας δεόμενον· τὰ
γὰρ φαινόμενα πᾶσιν ὁμοίως φαίνεται. Εἰ δὲ ἄ-
δηλον, ἐπεὶ τὰ ἄδηλα διὰ τὴν ἀνεπίκριτον
περὶ αὐτῶν διαφωνίαν ἀκατάληπτά ἐστιν, ὡς
πολλάκις ὑπεμνήσαμεν, οὐκ ἔσται διδα-
κτόν. ὃ γὰρ μὴ καταλαμβάνει τις, πῶς ἂν τοῦτο
διδάσκειν ἢ μανθάνειν δύναιτο; Εἰ δὲ μήτε τὸ
φαινόμενον, μήτε τὸ ἄδηλον διδάσκεται, οὐδὲν
διδάσκεται. ἔτι τὸ διδασκόμενον, ἤτοι σῶμά
ἐστιν, ἢ ἀσώματον. ἑκάτερον δὲ αὐτῶν ἤτοι φαι-
νόμενον ἢ ἀδηλούμενον οὐ δύναται διδάσκεσθαι,
κατὰ τὸν μικρῷ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημένον λόγον.
Οὐκ ἄρα διδάσκεταί τι. πρὸς τούτοις ἤτοι τὸ
ὂν διδάσκεται, ἢ τὸ μὴ ὄν. τὸ μὲν οὖν μὴ ὂν, οὐ
διδάσκεται· Εἰ γὰρ διδάσκεται τὸ μὴ ὄν, ἐπεὶ
τῶν ἀληθῶν δοκοῦσιν εἶναι αἱ διδασκαλίαι, ἀληθὲς
ἔσται τὸ μὴ ὄν. ἀληθὲς δὲ ὂν καὶ ὑπάρξει. ἀλη-
θὲς γὰρ εἶναί φασιν ὃ ὑπάρχει καὶ ἀντίκειταί τινι.
ἄτοπον δέ ἐστι λέγειν ὑπάρχειν τὸ μὴ ὄν. οὐκ
ἄρα διδάσκεται τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄν. Εἰ
γὰρ διδάσκεται τὸ ὄν, ἤτοι καθὸ ὄν ἐστι διδάσκεται,
ἢ κατ' ἄλλο τι. ἀλλ' εἰ μὲν καθὸ ὄν ἐστι διδακτόν,
τῶν ὄντων ἔσται· διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ διδακτόν.
τὰς γὰρ διδασκαλίας ἐκ τινῶν ὁμολογουμένων
καὶ ἀδιδάκτων γίνεσθαι προσήκει. οὐκ ἄρα
τὸ ὂν καθὸ ὄν ἐστι, διδακτόν ἐστι. καὶ μὴν οὐδὲ κατ'
ἄλλο τι. τὸ γὰρ ὂν οὐκ ἔχει ἄλλο τι συμβεβηκὸς
αὐτῷ ὃ μὴ ὄν ἐστιν. ὥστε εἰ τὸ ὂν καθὸ ὄν ἐστιν,
οὐ διδάσκεται, οὐδὲ κατ' ἄλλο τι διδαχθήσεται.
ἐκεῖνο γὰρ ὅ τί ποτέ ἐστι συμβεβηκὸς αὐτῷ, ὄν
ἐστι. καὶ ἄλλως, εἴτε φαινόμενον εἴη τὸ ὃ λέ-
γουσι διδάσκεσθαι, εἴτε ἄδηλον, ταῖς εἰρη-
μέναις ἀπορίαις ὑποπίπτον, ἀδίδακτον ἔσται.
Εἰ δὲ μήτε τὸ ὂν διδάσκεται, μήτε τὸ μὴ ὄν,
οὐδέν ἐστι τὸ διδασκόμενον.

A Sed ne si verũ quidem esse dicatur. Nam
verum esse inexistens in mentione de
criterio docuimus. Si ergo nec falsum
nec verum docetur: præter hæc autem
nihil est quod cadat in doctrinam: (neque
enim his in doctrinam non cadentibus,
dicet quispiam se docere ea de quibus
dubitatur) nihil docetur. Adde quòd
res quæ docetur, aut apparẽs est, aut in-
certa: sed si quidem est apparens, doceri
nõ necesse habebit. nam quæ apparent,
pariter omnibus apparent. At si incerta;
B quoniam incerta propter indiiudicabi-
lem de iis controuersiam, incompreh ẽ-
sibilia sunt, vt sæpe docuimus, non po-
terunt doceri. Nam quod quis nõ com-
prehendit, quomodo id docere posset
aut discere? Quòd si neque id quod ap-
paret, neque id quod incertum est, do-
cetur: nihil docetur. Præterea, id quod
docetur, aut corpus est, aut incorporeũ:
vtrumque autem eorum, siue apparens
sit, siue incertum, doceri non potest, se-
cundum eam quam modò attulimus ra-
tionem. Non docetur ergo quicquam.
C Insuper verò, aut quod est, docetur, aut
quod non est. Id certè quod nõ est, non
docetur. Nam si docetur id quod non
est: quia verorum existimantur esse do-
ctrinæ, id quod non est, verum fuerit. Si
autem verum sit, etiam existẽs erit. Ve-
rum enim esse dicunt id quod est, & op-
ponitur alicui. Atqui absurdũ est dicere
existere id quod nõ est. Ergò nec doce-
tur id quod nõ est. Sed ne ens quidẽ do-
cetur. nam si docetur ens, aut secũdùm
quod ens est, docetur, aut secundum a-
D liquid aliud. Sed si quidem secundùm
id quod ens est, doceri posse dicatur, e-
rit ex entibus: & propterea non erit do-
cibile. Nam doctrinas ex aliquibus in-
dubitatis & indocibilibus fieri oportet.
Non ergo ens, secũdum id quod est ens,
docibile est. Verùm nec secũdùm aliud
quidpiam: nam ens nõ habet aliud acci-
dens ipsi quod non sit ens. Ergo si ens se-
cundùm id quod ens est, nõ docetur, nec
secundùm aliquid aliud docebitur. Il-
lud enim quodcunque sit accidens ipsi,
ens est. Deinde, siue apparens sit ipsum
E ens quod doceri dicent, siue incertum,
supradictis dubitationibus subiacens,
indocibile erit. Quòd si neque id quod
est, docetur, neque id quod non est, ni-
hil est quod doceatur.

An sit docens & discens.

CAP. XXIX.

HOc autem euerso, simul etiam doctor & discipulus euertuntur: nihilominus tamen etiam seorsum de illis dubitandi causæ proponūtur. Nam aut artifex artificem docet, aut artis imperitus imperitū artis: aut artis imperitus artificem, aut artifex imperitū artis. Artifex quidem certè artificem nō docet: neuter enim ipsorum, quatenus est artifex, disciplina opus habet. Sed ne artis quidem imperitus imperitum artis docebit, nihilo magis quàm cæco cæcus dux esse potest. Neque vero imperitus artis docebit artificē. ridiculū enim profectò hoc foret. Superest vt artificē docere imperitū artis dicamus: quod & ipsum fieri non potest. Nullo enim modo subsistere artifex poterit, quia neq; spōte naturali quisquam & simulatq; natus est, artifex existere cernitur, neq; ex imperito artis fit aliquis artifex. Aut enim vnum theorema & vna cōprehēsio artificē reddere potest eū qui alioqui sit imperitus artis, aut nequaquā. Sed si quidē cōprehēsio vna artificē facit eū qui imperitus artis erat, primùm quidē dicere poterimus, artē non constare ex cōprehensionibus: (nam qui nihil prorsus nouit, si vnū theorema artis doceatur, hoc modo artifex appellari possit) deinde si dicat aliquis, eum qui aliqua theoremata artis perceperit, sed opus habet adhuc vno, & propterea sit artis imperitus, si vnum illud assumat, artificē ex imperito artis effectum iri per cōprehensionem vnam, ex hoc quod dicet, omnes facultates percipiendarum artiū exortes reddet, & ab ea excludet. In particularibus enim hominibus ostendere nō poterunt aliquem qui artis quidem imperitus sit adhuc, futurus autē sit artifex, si vnū aliquod theorema præterea perceperit. Non enim scit quisquā enumerationem prçceptorū cuiusq; artis: ita vt enumeratis theorematibus iam cognitis, dicere possit quot ad implēdum theorematum artis numerū desiderētur. Ergo vnius theorematis cognitio nō facit artis imperitum artificē. Si autem hoc verum est, quoniā non omnia theoremata artium percipit quisquā simul & semel, sed si percipit, vnumquodque sigillatim percipit, vt hoc etiam aliquis per suppositionem cōcedat) is qui vnumquodque theorema artis per se & seorsum ab aliis percipere dicitur, nequaquam artifex fuerit.

A Εἰ ἔστιν ὁ διδάσκων καὶ ὁ μανθάνων.

ΚΕΦ. ΚΘ΄.

ΣΥμπεριτρέπεται μὲν οὖν τούτῳ ὅτι διδάσκων καὶ ὁ μανθάνων· οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ κατ' ἰδίαν ἀπορεῖται. ἤτοι γὰρ ὁ τεχνίτης τὸν τεχνίτην διδάσκει, ἢ ὁ ἄτεχνος τὸν ἄτεχνον, ἢ ὁ ἄτεχνος τὸν τεχνίτην, ἢ ὁ τεχνίτης τὸν ἄτεχνον. ὁ μὲν οὖν τεχνίτης τὸν τεχνίτην οὐ διδάσκει· οὐδέτερος γὰρ αὐτῶν καθὸ ἐστὶ τεχνίτης, δεῖται μαθήσεως. ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἄτεχνος τὸν
B ἄτεχνον. ὥσπερ οὐδὲ τυφλὸν ὁδηγεῖν δύναται τυφλός· οὐδὲ ὁ ἄτεχνος τὸν τεχνίτην. γελοῖον γάρ. λείπεται λέγειν, ὅτι ὁ τεχνίτης τὸν ἄτεχνον· ὃ καὶ αὐτὸ τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. ὅλως γὰρ ὑποστῆναι τεχνίτην ἀδύνατον εἶναι λέγεται· ἐπεὶ μήτε αὐτοφυὴς τις καὶ ἅμα τῷ γενέσθαι τεχνίτης ὑφιστάμενος βλέπεται, μήτε ἐξ ἀτέχνου γίνεταί τις τεχνίτης. ἤτοι γὰρ ἓν θεώρημα καὶ μία κατάληψις δύναται ποιῆσαι τὸν ἄτεχνον τεχνίτην, ἢ οὐδαμῶς. ἀλλ' εἰ μὲν κατάλη-
C ψις μία τὸν ἄτεχνον τεχνίτην ἀπεργάζεται, πρῶτον μὲν ἔσται λέγειν, ὅτι οὐκ ἔστι σύστημα ἐκ καταλήψεων ἡ τέχνη. (ὁ γὰρ μηδὲν ὅλως εἰδώς, εἰ ἓν θεώρημα διδαχθείη τέχνης, τεχνίτης ἂν οὕτω λέγοιτο εἶναι) εἶτα καὶ ἐὰν λέγῃ τις ὡς ὁ τινὰ θεωρήματα τέχνης ἀνειληφὼς, καὶ προσδεόμενος ἑνὸς ἔτι, καὶ διὰ τοῦτο ὢν ἄτεχνος, ἂν τὸ ἓν ἐκεῖνο προσλάβῃ, τεχνίτης ἐξ ἀτέχνου ἀποτελεῖται, ἐκ καταλήψεως μιᾶς ἀποκληρωτικὸν λέξει. ἐπὶ γὰρ τῶν κατὰ μέρος
D οὐκ ἂν δύναιτο δεῖξαί τινα ἄτεχνον μὲν ἔτι, τεχνίτην δὲ ἐσόμενον, ἐὰν ἕν τι θεώρημα προσλάβῃ. οὐ γὰρ δήπου τὴν ἐξαρίθμησιν τῶν θεωρημάτων ἑκάστης τέχνης ἐπίσταταί τις· ὥστε ἀπαριθμησάμενος τὰ ἐγνωσμένα θεωρήματα, πόσα λείπεται πρὸς τὸν πλήρη τῶν θεωρημάτων τῆς τέχνης ἀριθμὸν εἰπεῖν. οὐκοῦν ἑνὸς θεωρήματος γνῶσις οὐ ποιεῖ τὸν ἄτεχνον τεχνίτην. εἰ δὲ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἐπεὶ μὴ πάντα ἀθρόως τὰ θεωρήματα τῶν τεχνῶν
E ἀναλαμβάνει τις, ἀλλ' εἴπερ ἄρα, κατ' ἓν ἕκαστον (ἵνα τις καὶ τοῦτο καθ' ὑπόθεσιν διδῷ) ὁ κατὰ ἓν θεώρημα τῆς τέχνης ἀναλαμβάνειν λεγόμενος, οὐκ ἂν τεχνίτης γένοιτο.

ὑπεμνήσκομεν γὰρ ὅτι οὐ δύναται θεωρήματος ἑνὸς γνῶσις τὸν ἄτεχνον ποιῆσαι τεχνίτην· οὐδὲ ἐξ ἀτέχνου τινὸς γίνεταί τις τεχνίτης· ὥστε καὶ διὰ ταῦτα φαίνεται ἀνυπόστατος εἶναι ὁ τεχνίτης. διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ διδάσκων, ἀλλ' οὐδὲ ὁ μανθάνειν λεγόμενος, ἄτεχνος ὢν δύναται τὰ τῆς τέχνης θεωρήματα, ἧς ἐστιν ἄτεχνος, μανθάνειν τε καὶ καταλαμβάνειν. ὡς γὰρ ὁ ἐκ γενετῆς πηρὸς, εἰς ὅσον ἐστὶ πηρὸς, οὐκ ἀναλάβοι χρωμάτων ἀντίληψιν· οὐδὲ ὁ ἐκ γενετῆς κωφὸς, ὁμοίως φωνῆς· οὕτως οὐδὲ ὁ ἄτεχνος καταλάβοι ἂν τὰ τῆς τέχνης θεωρήματα, ἧς ἐστιν ἄτεχνος. καὶ γὰρ ἂν οὕτως ὁ αὐτὸς εἴη τεχνίτης τε καὶ ἄτεχνος τῶν αὐτῶν· ἄτεχνος μὲν, ἐπεὶ οὕτως ὑπόκειται· τεχνίτης δὲ, ἐπεὶ κατάληψιν ἔχει τῶν τῆς τέχνης θεωρημάτων. ὥστε οὐδὲ ὁ τεχνίτης τὸν ἄτεχνον διδάσκει. εἰ δὲ μήτε ὁ τεχνίτης τὸν τεχνίτην διδάσκει, μήτε ὁ ἄτεχνος τὸν ἄτεχνον· μήτε ὁ ἄτεχνος τὸν τεχνίτην, μήτε ὁ τεχνίτης τὸν ἄτεχνον (παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν) οὔτε ὁ διδάσκων ἐστὶν, οὔτε ὁ διδασκόμενος, μὴ ὄντος δὲ μήτε τοῦ μανθάνοντος, μήτε τοῦ διδάσκοντος, καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας περιττεύει.

Εἰ ἔστι μαθήσεως τρόπος. κεφ. λ'.

Οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ διὰ τούτων ἀπορεῖται. ὁ γὰρ τρόπος τῆς διδασκαλίας, ἤτοι ἐνεργείᾳ γίνεται ἢ λόγῳ· οὔτε δὲ ἐνεργείᾳ γίνεται οὔτε λόγῳ, καθάπερ παραστήσομεν· οὐδὲ ὁ τρόπος ἄρα τῆς μαθήσεώς ἐστιν εὔπορος. ἐνεργείᾳ μὲν οὖν οὐ γίνεται διδασκαλία, ἐπεὶ τῶν δεικνυμένων ἐστὶν ἡ ἐνέργεια. τὸ δὲ δεικνύμενον, πᾶσίν ἐστι φαινόμενον, τὸ δὲ φαινόμενον ᾗ φαίνεται, πᾶσίν ἐστι ληπτόν. τὸ δὲ κοινῶς πᾶσι ληπτὸν, ἀδίδακτον· οὐκ ἄρα τι ἐνεργείᾳ διδακτόν ἐστι· καὶ μὴν οὐδὲ λόγῳ διδάσκεταί τι. οὗτος γὰρ ἤτοι σημαίνει τι, ἢ οὐδὲν σημαίνει. ἀλλὰ μηδὲν σημαίνων, οὐδεὶς ἔσται τινὸς διδασκαλικός. εἰ δὲ σημαίνει τι, ἤτοι φύσει σημαίνει τι ἢ θέσει· καὶ φύσει μὲν οὐ σημαίνει, διὰ τὸ μὴ πάντας πάντων ἀκούοντας συνιέναι· οἷον, Ἕλληνας βαρβάρων, καὶ βαρβάρους Ἑλλήνων. θέσει δὲ εἰ σημαίνει, δῆλον ὡς οἱ μὲν προκατειληφότες καθ' ὧν αἱ λέξεις εἰσὶ τεταγμέναι,

A Dicebamus enim nō posse cognitionem vnius theorematis, cum qui sit imperitus artis, facere artificem. Ergo nec artifex quidem euadet is qui artis fuerit imperitus. Vnde etiam propter hæc videtur insubsistens esse artifex: propterea verò & doctor. Verùm nec is quidē quem discere aiunt, si imperitus artis sit, artis theoremata cuius est imperitus, discere & comprehendere potest. Nam vt qui natus est cæcus, quatenus est talis, non possit assumere colorum perceptionem: nec qui natus est surdus, percipere vocē B queat: ita nec is qui sit imperitus artis, possit theoremata artis comprehēdere cuius est imperitus. Nā hoc modo idem fuerit artifex & imperitus artis eorumdem. imperitus artis quia ita suppositum est: artifex autem, quia comprehensionem habet artis theorematum. Ergo ne artifex quidem imperitum artis docet. Quòd si neque artifex artificem docet, neque imperitus artis imperitum artis, neque imperitus artis, artificem, neque artifex imperitum C artis: (præter hæc autem nihil est:) neque docens est, neque discens. Quum autem non sit neque docens neque discens, etiam superuacaneus est doctrinę modus.

An sit discendi modus.

CAP. XXX.

NIHILOMINVS tamen de eo huiusmodi argumētis quæstio agitatur. Nam modus docendi aut actu fit, aut oratione. At neq; actu fit neque oratione, vt ostendemus. Ergo modus etiam do- D cendi est imperuestigabilis. Actu quidē non fit doctrina, quia actus est eorū quæ ostenduntur. quod autem ostenditur, omnibus est apparens. quod autem apparet, quatenus apparet, omnibus est cōprehēsibile: quod autē est omnibus promiscuè cōprehensibile, in doctrinam nō cadit. Nihil est ergo actu docibile. Iā verò ne oratione quidem docetur quicquā. hæc enim aut significat aliquid, aut nihil significat. sed nihil significās, neq; ad docendū quidē quicquā idonea erit. E Sin autē aliquid significet, aut natura significat, aut positione: & natura quidē non significat, quia cuncti quoscunque audiunt, nō intelligunt. vt Græci Barbaros, & Barbari Græcos. Quod si positione significat, manifestum est fore vt ij quidem qui priùs comprehenderint ea quibus appellationes sunt impositæ,

illa percipiant, non quòd ex illis *appellationibus* doceantur ea quæ ignorabant, sed quòd ad recordationem veniant, & memoriam sibi renouent corū quæ sciebant. At ij qui necesse habent ea discere quæ ignorant, nec ea norunt quibus impositæ sunt appellationes, nihil percipient. Itaque ne disciplinæ quidem modus subsistens esse possit. Nam is qui est doctor, comprehensionem theorematū artis quæ docetur indere debet discenti, vt ille demum perceptis theorematis ex quibus ars cōstat, artifex euadat. At nihil est comprehensio, vt antea docuimus. Ergo ne modus quidem doctrinæ subsistere potest. Quòd si neque docetur aliquid, neque est docens, neque discēs, neque modus disciplinæ, nimirum ne disciplina quidem est, aut doctrina. Atque his quidem generalioribus argumētis disputationem aduersus disciplinam & doctrinam aggressi sumus. sed & talis quæstio de arte etiam quæ circa vitam esse dicitur, agitari potest. Rem quę docetur, videlicet prudentiam, insubsistentem esse ostēdimus in superioribus. Insubsistēs est autem is etiam qui docet & qui discit. Nam aut prudens prudentem docebit artem quæ circa naturam est, aut imprudens imprudentē: aut imprudens prudentem: aut prudens imprudentem. At nullus horum vllum docet. Non ergo docetur ars quæ circa vitam esse dicitur. Et de alijs quidem fortasse etiam superuacaneum fuerit dicere: sed si prudens imprudentem docet prudentiam: prudētia autem ars est bonorum & malorum & neutrorum: imprudens, cùm careat prudentia, bona & mala & neutra ignorat. Ignorans autem hæc, certè cùm prudens eum docebit bona & mala & neutra, audiet tantū ea quæ dicentur, non item ea cognoscet. Nam si ea percipiat dum in imprudentia versabitur, erit etiā imprudentia, bonorum & malorum & neutrorum cōtemplatiua. Atqui, secundū eos, imprudentia non est horum contēplatiua (alioqui imprudens esset prudēs) ergo imprudēs ea quæ à prudente dicuntur aut fiūt, nō percipit, secūdū quidem disciplinæ formam. Quòd si non percipit, ab ipso doceri nō possit: cùm etiam nec actu nec oratione doceri possit, vt antea diximus.

A ἀντιλήψονται τούτων, οὐχ ὡς ἐξ αὐτῶν διδασκόμενοι ἅπερ ἠγνόουν, ἀλλὰ ἀναμιμνησκόμενοι καὶ ἀνανεούμενοι ταῦτα, ἅπερ ᾔδεσαν. οἱ δὲ χρῄζοντες τῆς ἀγνοουμένων μαθήσεως, καὶ μὴ εἰδότες καθ' ὧν εἰσιν αἱ λέξεις τεταγμέναι, οὐδενὸς ἀντίληψιν ἕξουσι. διόπερ οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς μαθήσεως ὑπόστασιν εἶναι δύναιτο ἄν. καὶ γὰρ ὁ διδάσκων κατάληψιν τῶν θεωρημάτων τῆς διδασκομένης τέχνης, ἐμποιεῖν ὀφείλει τῷ μανθάνοντι, ἵνα οὕτως ἐκεῖνος τὸ σύστημα τούτων καταλαβὼν, B τεχνίτης γένηται. οὐδὲν δέ ἐστι κατάληψις, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑπεμνήσαμεν. οὐκοῦν οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας ὑφεστάναι δύναται. εἰ δὲ μήτε τὸ διδασκόμενόν ἐστι, μήτε ὁ διδάσκων καὶ ὁ μανθάνων, μήτε ὁ τρόπος τῆς μαθήσεως, οὔτε μάθησίς ἐστιν οὔτε διδασκαλία. ταῦτα μὲν οὖν κοινότερον ἐπικεχείρηται περὶ μαθήσεως καὶ διδασκαλίας. ἔνεστι δὲ ἀπορεῖν οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς λεγομένης περὶ τὸν βίον εἶναι τέχνης. οἷον γοῦν τὸ μὲν διδασκόμενον πρᾶγμα, τουτέστι τὴν C φρόνησιν, ἀνυπόστατον ἐδείξαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· ἀνυπόστατος δέ ἐστι καὶ ὁ διδάσκων καὶ ὁ μανθάνων. ἤτοι γὰρ ὁ φρόνιμος τὸν φρόνιμον διδάξει τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην, ἢ ὁ ἄφρων τὸν ἄφρονα, ἢ ὁ ἄφρων τὸν φρόνιμον, ἢ ὁ φρόνιμος τὸν ἄφρονα· οὐδεὶς δὲ τούτων οὐδένα διδάσκει· οὐκ ἄρα διδάσκεται ἡ περὶ τὸν βίον εἶναι λεγομένη τέχνη. καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ἴσως περιττὸν καὶ λέγειν. εἰ δὲ ὁ φρόνιμος τὸν ἄφρονα διδάσκει τὴν φρόνησιν· ἡ δὲ φρόνη- D σις ἐπιστήμη ἐστὶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ὁ ἄφρων μὴ ἔχων τὴν φρόνησιν, ἄγνοιαν ἔχει τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων. ἄγνοιαν δὲ τούτων ἔχων, πάντως διδάσκοντος αὐτὸν τοῦ φρονίμου τὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ καὶ οὐδέτερα, ἀκούσεται μόνον τῶν λεγομένων, οὐ γνώσεται δὲ ταῦτα. εἰ γὰρ ἀντιλαμβάνοιτο αὐτῶν ἐν ἀφροσύνῃ καθεστώς, ἔσται καὶ ἡ ἀφροσύνη τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων θεωρητική. οὐχὶ δέ γε τούτων κατ' αὐ- E τοὺς ἡ ἀφροσύνη θεωρητικὴ καθέστηκεν (ἐπεὶ ὁ ἄφρων ἔσται φρόνιμος) ὁ ἄρα ἄφρων οὐκ ἀντιλαμβάνεται τῶν ὑπὸ τοῦ φρονίμου λεγομένων ἢ πραττομένων, κατὰ τὸν τῆς μαθήσεως λόγον. μὴ ἀντιλαμβανόμενος δὲ οὐκ ἂν διδάσκοιτο ὑπ' αὐτοῦ, ἄλλως τε καὶ ἐπεὶ μήτε ἐνεργείᾳ μήτε διὰ λόγου δύναται διδάσκεσθαι, καθάπερ προειρήκαμεν.

πλὴν

πλείω. ἀλλ' εἰ μήτε διὰ μαθήσεως καὶ διδασκαλίας ἐγγίνεταί τινι ἡ περὶ τὸν βίον λεγομένη τέχνη, μήτε φύσει, ἀνεύρετός ἐστιν ἡ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις θρυλλουμένη τέχνη περὶ τὸν βίον.

Εἰ ὠφελεῖ ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη τὸν ἔχοντα αὐτήν. κεφ. λα΄.

Εἰ μέν τοι καὶ δοίη τις ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐγγίνεσθαί τινι τὴν ὀνειροπολουμένην τέχνην περὶ τὸν βίον, βλαβερὰ καὶ ταραχῆς αἰτία φανήσεται μᾶλλον τοῖς ἔχουσιν αὐτήν, ἢ ὠφέλιμος. αὐτίκα γοῦν ἵνα παραδείγματος ἕνεκεν ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν εἴπωμεν, ὠφελεῖν ἂν δοκοίη τὸν σοφὸν ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη, ἐγκράτειαν αὐτῷ παρεχομένη, ἐν ταῖς πρὸς τὸ κακὸν ὁρμαῖς καὶ ἐν ταῖς ἀπὸ τοῦ καλοῦ ἀφορμαῖς. ὁ οὖν λεγόμενος κατ' αὐτοὺς ἐγκρατὴς σοφός, ἤτοι κατὰ τοῦτο λέγεται ἐγκρατὴς καθόσον ἐν οὐδεμιᾷ γίνεται ὁρμῇ τῇ πρὸς τὸ κακόν, καὶ ἀφορμῇ τῇ ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ. ἢ καθόσον εἶχε μὲν φαύλας ὁρμὰς καὶ ἀφορμάς, περιεκράτει δὲ αὐτῶν τῷ λόγῳ. ἀλλὰ κατὰ μὲν τὸ μὴ γίνεσθαι ἐν φαύλαις κρίσεσιν, οὐκ ἂν εἴη ἐγκρατής. οὐ γὰρ κρατήσει οὗ οὐκ ἔχει. καὶ ὡς οὐκ ἂν εἴποι τις τὸν εὐνοῦχον ἐγκρατῆ πρὸς ἀφροδίσια, καὶ τὸν κακοστομαχοῦντα πρὸς ἐδεσμάτων ἀπόλαυσιν (οὐδὲ ὅλως γὰρ ἐπιζήτησις αὐτοῖς γίνεται τῶν τοιούτων, ἵνα καὶ ἐγκρατεῖς κατεξαναστῶσι τῆς ἐπιζητήσεως) τῷ αὐτῷ τρόπῳ, οὐδὲ τὸν σοφὸν ἐγκρατῆ ῥητέον, διὰ τὸ μὴ φύεσθαι ἐν αὐτῷ πάθος, οὗ ἔσται ἐγκρατής. Εἰ δὲ κατὰ τοῦτο ἀξιώσουσιν αὐτὸν ὑπάρχειν ἐγκρατῆ, καθόσον γίνεται μὲν ἐν φαύλαις κρίσεσιν, περιγίνεται δὲ αὐτῶν τῷ λόγῳ, πρῶτον μὲν δώσουσιν ὅτι οὐδὲν ὠφέλησεν αὐτὸν ἡ φρόνησις, ἀκμὴν ἐν ταραχαῖς ὄντα, καὶ βοηθείας δεόμενον· εἶτα καὶ κακοδαιμονέστερος τῶν φαύλων λεγομένων εὑρίσκεται. Εἰ μὲν γὰρ ὁρμᾷ ἐπί τι, πάντως ταράσσεται· εἰ δὲ περικρατεῖ τῷ λόγῳ, συνέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν. καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ταράσσεται τοῦ φαύλου ἐκείνου, μηκέτι τοῦτο πάσχοντος. Εἰ μὲν γὰρ ὁρμᾷ, ταράσσεται. Εἰ δὲ τυγχάνει τῶν ἐπιθυμιῶν, παύεται τῆς ταραχῆς. οὐ τοίνυν ἐγκρατής γε ὅσον ἐπὶ τῇ φρονήσει ὁ σοφός· ἢ εἴπερ γίνεται, πάντων ἀνθρώπων ἐστὶ κακοδαιμονέστατος.

A Iam verò si neque per disciplinam, neque per doctrinam inditur cuiquam ars quæ circa vitam esse dicitur, neque natura, ea profectò ars quam philosophi circa vitam esse aiunt, illam semper in ore habentes, nullo modo inueniri poterit.

An ars quæ circa vitam, eam habenti sit vtilis.

CAP. XXXI.

IAM verò etiamsi quis valdè ex abundanti concesserit, indi alicui eam artē quam circa vitam esse somniant, damnosa & perturbationis causa habētibus ipsam potius quam vtilis esse
B comperietur. Atq; vt statim, exempli gratia, pauca è multis proferamus, posset vtilis esse sapienti ea quæ circa vitam est ars, continentiam ei præbens aduersus malorum appetentias, & bonorum inappetentias. Sapiens enim qui secundùm eos dicitur continens, aut secundùm id dicitur continens quatenus in nulla est appetentia ad malum, & inappetentia ad bonum; aut quatenus habebat quidē prauas appetentias & inappetētias, sed
C eas ratione superauit. Verùm quatenus quidem non versatur in malis deliberationibus, nequaquā dicatur continens. Non enim se continebit ab eo quod non habet: & quemadmodum nemo dixerit eunuchum esse rerum venerearum continentem, & eum cui vitiatus est stomachus, continentem esse in ciborum fruitione: (nullo enim modo ipsi talia consectantur, ita vt per continentiam consectationem eorū oppugnare debeant) eodem modo sapientem appellare nō o-
D portet continentem, eo quòd ipsi nō innascatur affectio aduersus quam futurus sit continens. Quòd si versatur quidē in malis deliberationibus, vincit tamen eas ratione, primùm quidem cōcedent, nihil illi prudentiam profuisse, vtpote qui adhuc in perturbationibus sit, & auxilio egeat: deinde etiam infœlicior esse reperitur iis qui mali esse dicūtur. Nā si appetitione animi ad aliquid ducitur, perturbetur necesse est: si autem ratione superat, continet in seipso
E malum, & propterea magis perturbatur quàm ille malus qui nō amplius hoc patitur. Nam si appetitu animi agitur, perturbatur: si autē cupiditates assequitur, desinit perturbari. Nō est ergo cōtinens quantum ad prudētiam, ipse sapiēs: aut si est, omniū hominū est infœlicissimus.

Itaque illi non vtilitatem, sed perturbationem maximam præbuit quæ circa vitam esse dicitur ars. Eũ porro qui existimat se habere artẽ quæ circa vitam est, & per eam cognouisse quę bona sunt secundum naturã, & quæ mala, valde perturbari, & cùm bona & cùm mala adsũt, in superioribus docuimus. Dicendum est igitur, si nec bonorum nec malorum nec indifferẽtium subsistentia pro confessa & indubitata habetur, & ars quæ circa vitam est, fortasse quidem & ipsa insubsistens est; quamuis tamen subsistere concedatur (per suppositionem) nullam vtilitatem habentibus ipsam affert, imò verò contrà, perturbationes maximas eorum animis indit: Dogmatici etiam in morali parte eius quæ philosophia vocatur, frustra supercilia attollere videri debent. Et his quidem de morali etiam *philosophia* modo disputatis (quibus plura hypotyposeωs mensura admittit) hîc etiam tertium librum & totum Pyrrhoniarum hypotyposeωn tractatum claudimus, si illud addiderimus.

Quare Scepticus interdum ratiocinationes quantum ad probabilitatem attinet, debiles de industria proponat.

CAP. XXXII.

SCEPTICVS, eò quòd sit humanus, Dogmaticorum arrogantiam & temerariam insolentiam pro viribus sanare vult ratiocinando. Quemadmodum igitur corporalium morborum medici diuersæ potentiæ habent remedia: & iis quidem qui vehemẽti morbo laborant, eorum vehemẽtissima quæq; adhibent: iis qui leuiter ægrotant, leuia: ita etiam paris roboris non sunt omnes quas Scepticus proponit ratiocinationes: sed quę sunt ex illis solidiores, quæ & validè possũt opiniones Dogmaticorum euertere, erga eos qui grauiter temerariæ insolentiæ morbo laborant, vtitur: leuioribus autem erga eos qui hunc arrogantiæ morbum in superficie tantùm, ideóque facilè sanabilem habent, & huiusmodi qui ratiocinationibus probabilibus, alioqui leuioribus, profligari possit. Hinc ergo fit vt Scepticus aliquando ratiocinationes, quæ, quod ad probabilitatem attinet, robustiores, aliquando debiliores videntur, proponere de industria non dubitet, vtpote quæ ipsi sæpenumero ad consequendum id quod persequitur, sufficiant.

A ὥστε οὐκ ὠφέλειαν ἀλλὰ ταραχὴν αὐτῷ μεγίστην, ἡ περὶ τὸν βίον παρέχει τέχνη. ὅτι γὰρ ὁ νομίζων ἔχειν τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην, καὶ δι' αὐτῆς ἐπεγνωκέναι τίνα τέ ἐστιν ἀγαθὰ ὡς πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τίνα φαῦλα, ταράσσεται σφόδρα, καὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτῷ παρόντων καὶ τῶν κακῶν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑπεμνήσαμεν. λεκτέον οὖν, ὅτι εἰ μήτε ἡ τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν καὶ ἀδιαφόρων ὑπόστασις ὁμολογεῖται, ἥ τε περὶ τὸν βίον τέχνη τάχα μὲν καὶ ἀνυ-
B πόστατός ἐστιν· εἰ δὲ καὶ ὑφεστάναι δοθείη (καθ' ὑπόθεσιν) οὐδεμίαν ὠφέλειαν τοῖς ἔχουσιν αὐτὴν παρέχει· τὸ ἐναντίον δὲ, ταραχὰς αὐτοῖς ἐμποιεῖ μεγίστας· μάτην ὀφρυοῦσθαι δοκοῖεν ἂν οἱ Δογματικοὶ κἀν τῷ λεγομένῳ ἠθικῷ μέρει τῆς καλουμένης φιλοσοφίας. τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ ἠθικοῦ τόπου (συμμέτρως ὡς ἐν ὑποτυπώσει) διεξηλθόντες, ἐνταῦθα περιγράφομεν καὶ τὸ τρίτον σύνταγμα, καὶ τὸ πᾶν τῶν Πυρρωνείων ὑποτυπώσεων σπούδασμα, ἐκεῖνο
C ἐπειπόντες.

Διὰ τί ὁ Σκεπτικὸς ἐνίοτε ἀμυδροὺς ταῖς πιθανότησιν ἐρωτᾶν ἐπιτηδεύει λόγους.

κεφ. λβ'.

Ο Σκεπτικὸς διὰ τὸ φιλάνθρωπος εἶναι, τὴν τῶν Δογματικῶν οἴησιν τε καὶ προπέτειαν κατὰ δύναμιν ἰᾶσθαι λόγῳ βούλεται. καθάπερ οὖν οἱ τῶν σωματικῶν παθῶν ἰατροὶ, διάφορα κατὰ μέγεθος ἔχουσι βοηθήματα· καὶ τοῖς μὲν σφοδρῶς πεπονθόσι, τὰ σφοδρὰ
D τούτων προσάγουσι· τοῖς δὲ κούφως, τὰ κουφότερα. καὶ ὁ Σκεπτικὸς οὕτως διαφόρους ἐρωτᾷ καὶ κατὰ ἰσχὺν λόγους· καὶ τοῖς μὲν ἐμβριθέσι καὶ εὐτόνως ἀνασκευάζειν δυναμένοις, τὸ τῆς οἰήσεως τῶν Δογματικῶν πάθος, ἐπὶ τῶν σφόδρα τῇ προπετείᾳ κεκακωμένων χρῆται· τοῖς δὲ κουφοτέροις ἐπὶ τῶν ἐπιπόλαιον καὶ εὐίατον ἐχόντων τὸ τῆς οἰήσεως πάθος, καὶ ὑπὸ κουφοτέρων πιθανοτήτων ἀνασκευάζεσθαι δυναμένων. διόπερ ὁτὲ μὲν ἐμβριθεῖς ταῖς πιθανότησιν, ὁ-
E τὲ δὲ καὶ ἀμαυροτέρους φαινομένους οὐκ ὀκνεῖ λόγους συνερωτᾶν ὁ ἀπὸ τῆς σκέψεως ὁρμώμενος, ἐπιτηδὲς ὡς ἀρκοῦντας αὐτῷ πολλάκις πρὸς τὸ ἀνύειν τὸ προκείμενον.

ΣΕΞΤΟΥ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΥΣ.

SEXTI EMPIRICI ADVERSVS MATHEMATICOS.

GENTIANO HERVETO AVRELIANO interprete.

ΗΝ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἀντίρρησιν κοινότερον μὲν διατεθεῖσθαι δοκοῦσιν, οἵ τε περὶ τὸν Ἐπίκουρον, καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Πύρρωνος· οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς διαθέσεως. ἀλλ' οἱ μὲν περὶ τὸν Ἐπίκουρον, ὡς τῶν μαθημάτων μηδὲν συνεργούντων πρὸς σοφίας τελείωσιν· ἢ ὥς τινες εἰκάζουσι, τοῦτο περικάλυμμα τῆς ἑαυτῶν ἀπαιδευσίας εἶναι νομίζοντες. ἐν πολλοῖς γὰρ ἀμαθὴς Ἐπίκουρος ἐλέγχεται· οὐδὲ ἐν ταῖς κοιναῖς ὁμιλίαις καθαρεύων. τάχα δὲ καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς περὶ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην καὶ τοὺς ὁμοίους δυσμένειαν πολυμαθεῖς γεγονότας. οὐκ ἀπέοικε δὲ καὶ διὰ τὴν πρὸς Ναυσιφάνην, τὸν Πύρρωνος ἀκουστήν, ἔχθραν. πολλοὺς γὰρ τῶν νέων συνεῖχε, καὶ τῶν μαθημάτων σπουδαίως ἐπεμελεῖτο, μάλιστα δὲ ῥητορικῆς. γενόμενος οὖν τούτου μαθητὴς ὁ Ἐπίκουρος, ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν αὐτοδίδακτος εἶναι καὶ αὐτοφυὴς φιλόσοφος,

A N CONTRADICENDO iis qui profitentur diſciplinas, idẽ videtur eſſe animus Epicureorum & Pyrrhoneorum: non eſt autem eadem affectio. Nam Epicurei quidem contradicũt, vtpote quòd ad perfectionem ſapientiæ nihil conferant diſciplinæ: vel, B vt nonnulli coniiciunt, quòd hunc exiſtiment eſſe prætextum ſuæ inſcitiæ. In multis enim Epicurus arguitur indoctus, & nec in communi quidem ſermone purus. Fortaſſe autem etiam propterea quòd malè vellet Platoni & Ariſtoteli, & ſimilibus, qui multarum diſciplinarum erant cognitione præditi. Eſt etiam ſatis veriſimile, quòd id fecerit propter inimicitias quæ ei intercedebant cum Nauſiphane Pyrrhonis auditore. Multos enim apud ſe habebat adoC leſcentes, & diſciplinarum valde erat ſtudioſus, maximè autem Rhetoricæ. Cùm ergo Epicurus eius fuiſſet diſcipulus, vt videretur eſſe non ab alio quàm à ſeipſo edoctus, ſuoque ingenio & induſtria extitiſſe Philoſophus,

omnino ibat inficias, eiúsque famam & existimationem delere contendebat, & in reprehendendis insectandísque disciplinis, in quibus ille gloriabatur, multum versabatur. Dicit quidem certè in epistola quam scripsit ad Philosophos qui erant Mitylenę: Existimo autem gemebundos illos opinaturos me esse Pulmonis discipulum, qui cum audierim cum quibusdam crapula laborantibus & temulentis adolescentibus, Pulmonē nunc vocans Nausiphanem, vt qui nullo sit sensu præditus. Et rursus progressus, cùm multa in eum dixisset, subindicat eius profectum in disciplinis, dicēs: Erat enim vir improbus, multumque studij & operæ posuerat in iis ex quibus fieri non potest vt perueniatur ad sapientiam, disciplinas innuens. Sed Epicurus quidem, vt sequendo coniecturas dici potest, his impulsus depugnandum esse sibi censuit aduersus disciplinas. Pyrrhonei autem, neq; propterea quòd eas existiment nihil conferre ad sapientiam, sunt enim quæ dicuntur, dogmatica: neque propterea quòd essent ineruditi. Nam cùm sint eruditi, & quàm cæteri Philosophi longè maiorem habeant experientiam, de iis quoque est apud vulgus excellens opinio. Sed neque propter maleuolentiam eorum in aliquos (ab eorum enim lenitate longè abest hoc vitium) sed eadem eorum fuit affectio in disciplinis, quæ in tota philosophia. Quo modo enim ad eam accesserunt desiderio assequendæ veritatis, quum eis autem occurrisset par pugnæ rerum inæqualitas, sustinuerunt assensionem: ita etiam in disciplinis, cùm ad eas suscipiendas essent incitati, hic quoque verum quærentes quod discerent, pares autem inuenientes dubitationes, eas minimè celauerunt. Quamobrem nos quoq; eandem viam & rationem sequentes, conabimur ea quæ apud ipsos re ipsa dicuntur selecta, exponere. Atque docēre quidem cur orbis dicatur disciplinarum, & quot sint numero, superuacaneum existimo, cùm ex ea, quam accepimus, doctrina, de eis sufficientem habuerimus institutionē. Quod autem est in præsentia necessarium, id est indicandum. Nempe quòd ex iis quę dicuntur aduersus disciplinas, alia quidem vniuersè dicuntur aduersus omnes disciplinas: alia autem aduersus singula. Et magis quidem vniuersè & in genere, quòd nulla sit disciplina:

A ἠρνεῖτο ἐκ παντὸς τρόπου, τήν τε περὶ αὐτοῦ φήμην ἐξαλείφειν ἐσπούδαζε, πολύς τε ἐγίνετο τῶν μαθημάτων κατήγορος, ἐν οἷς ἐκεῖνος ἐσεμνύνετο. φησὶ γοῦν ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐν Μιτυλήνῃ φιλοσόφους ἐπιστολῇ· οἶμαι δὲ ἔγωγε τοὺς βαρυστόνους καὶ μαθητήν με δόξειν τοῦ Πλεύμονος εἶναι, μετὰ μειρακίων τινῶν κραιπαλώντων ἀκούσαντα· νῦν Πλεύμονα καλῶν τὸν Ναυσιφάνην, ὡς ἀναίσθητον. καὶ πάλιν προβὰς πολλά δὲ κατειπὼν τοῦ ἀνδρὸς, ὑπεμφαίνει τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν αὐτοῦ προκοπὴν λέ-
B γων, καὶ γὰρ πονηρὸς ἄνθρωπος ἦν, καὶ ἐπιτετηδευκὼς τοιαῦτα, ἐξ ὧν οὐ δυνατὸν εἰς σοφίαν ἐλθεῖν, αἰνισσόμενος τὰ μαθήματα. πλὴν ὁ μὲν Ἐπίκουρος, ὡς ἄν τις εἰκοβολῶν εἴποι, ἀπὸ τοιούτων τινῶν ἀφορμῶν πολεμεῖν τοῖς μαθήμασιν ἠξίου. οἱ δὲ ἀπὸ Πύρρωνος, οὔτε διὰ τὸ μηδὲν συνεργεῖν αὐτὰ πρὸς σοφίαν· δογματικὸς γὰρ ὁ λόγος· οὔτε διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἀπαιδευσίαν. σὺν γὰρ τῷ πεπαιδεῦσθαι καὶ πολυπειροτέρους παρὰ τοὺς ἄλλους ὑπάρχειν
C φιλοσόφους, ἔτι καὶ ἀδιαφόρως ἔχουσι πρὸς τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς δόξαν. καὶ μὴν οὐδὲ δυσμενείας χάριν τῆς πρός τινας (μακρὰν γὰρ αὐτῶν τῆς πρᾳότητός ἐστιν ἡ τοιαύτη κακία) ἀλλὰ τοιοῦτόν τι ἐπὶ τῶν μαθημάτων παθόντες, ὁποῖον ἐφ' ὅλης ἔπαθον τῆς φιλοσοφίας. καθάπερ γὰρ ἐπὶ ταύτην ἦλθον πόθῳ τοῦ τυχεῖν τῆς ἀληθείας, ἰσοσθενεῖ δὲ μάχῃ καὶ ἀνωμαλίᾳ τῶν πραγμάτων ὑπαντήσαντες ἐπέσχον, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μαθημάτων ὁρμήσαντες ἐπὶ τὴν ἀνάληψιν αὐ-
D τῶν, ζητοῦντες καὶ τὸ ἐνταῦθα μαθεῖν ἀληθὲς, τὰς δὲ ἴσας εὑρόντες ἀπορίας, οὐκ ἀπεκρύψαντο. διόπερ καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν τούτοις ἀγωγὴν μεταδιώκοντες, πειρασόμεθα χωρὶς φιλονεικίας τὰ πραγματικῶς λεγόμενα πρὸς αὐτοὺς ἐπιλεξάμενοι θεῖναι. τὸ μὲν οὖν διδάσκειν ἀπὸ τίνος ἐγκύκλια προσηγόρευται μαθήματα, καὶ πόσα τὸν ἀριθμόν ἐστι, περιττὸν ἡγοῦμαι· ἱκανὴν ἤδη τὴν περὶ τούτων ἔχοντας κατήχησιν, γενομένης ἡμῖν τῆς δι-
E δασκαλίας. ὃ δέ ἐστιν ἀναγκαῖον, ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑποδεικτέον. ὅτι τῶν λεγομένων πρὸς τὰ μαθήματα, τὰ μὲν καθολικῶς λέγεται πρὸς πάντα τὰ μαθήματα, τὰ δὲ ὡς καθολικῶς λέγεται πρὸς ἕκαστα. καὶ καθολικώτερον μὲν, τὸ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι μάθημα·

ἰδίᾳ

ἰδιαίτερον δέ, πρὸς μὲν γραμματικούς, εἰ τύχοι, περὶ τῶν τῆς λέξεως στοιχείων· πρὸς δὲ γεωμέτρας, περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνειν τὰς ἀρχάς· πρὸς δὲ μουσικούς, περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι φωνήν, μηδὲ χρόνον. ἴδωμεν δὲ τάξει πρῶτον τὴν καθολικωτέραν ἀντίρρησιν. A

Εἰ ἔστι μάθημα.

κεφ. α.

B Τὴν μὲν οὖν γενομένην παρὰ τοῖς φιλοσόφοις περὶ μαθήσεως διαφωνίαν πολλὴν καὶ ποικίλην οὖσαν, οὐ τοῦ παρόντος ἐστὶ καιροῦ ἐπικρίνειν. ἀπόχρη δὲ παραστῆσαι, ὡς εἰ ἔστι τι μάθημα, ἢ ὃ αἰτεῖν ἀνθρώπῳ, τέσσαρα διαπροομολογήσασθαι, τὸ διδασκόμενον πρᾶγμα, τὸν διδάσκοντα, τὸν μανθάνοντα, τὸν τρόπον τῆς μαθήσεως. οὔτε δὲ τὸ διδασκόμενόν ἐστιν, οὔτε ὁ διδάσκων, οὔτε ὁ μανθάνων, οὔτε ὁ τρόπος τῆς μαθήσεως, καθάπερ ὑποδείξομεν. οὐκ ἄρα ἔστι τι μάθημα. C

Περὶ διδασκομένου.

κεφ. β.

Καὶ δὴ περὶ τοῦ πρώτου λέγοντες, πρῶτον φαμὲν ὡς εἴπερ διδάσκεταί τι, ἤτοι τὸ ὂν ᾗ ἔστι διδάσκεται, ἢ τὸ μὴ ὂν ᾗ μή ἐστιν. οὔτε δὲ τὸ ὂν ᾗ ἔστι διδάσκεται, οὔτε τὸ μὴ ὂν ᾗ μή ἐστι, καθάπερ παραστήσομεν· οὐκ ἄρα διδάσκεταί τι. καὶ δὴ τὸ μὴ ὂν ᾗ μή ἐστιν οὐκ ἂν διδάσκοιτο. εἰ γὰρ διδάσκεται, διδακτόν ἐστι· διδακτὸν δὲ καθεστὼς τῶν ὄντων γενήσεται· καὶ διὰ τοῦτο ἔσται μὴ ὄν τε καὶ ὄν· οὐχὶ δέ γε δυνατόν ἐστι τὸ αὐτὸ καὶ ὄν τε καὶ μὴ ὂν ὑπάρχειν. οὐκ ἄρα τὸ μὴ ὂν ᾗ μή ἐστι διδάσκεται. τῷ τε μὴ ὄντι οὐδὲν συμβέβηκεν· ᾧ δὲ μηδὲν συμβέβηκεν, οὐδὲ τὸ διδάσκεσθαι συμβήσεται. ἓν γάρ τι τῶν συμβεβηκότων καὶ τὸ διδάσκεσθαι. τοίνυν οὐδὲ ταύτῃ διδακτόν ἐστι τὸ μὴ ὄν. καὶ μὴν τὸ διδασκόμενον φαντασίαν κινοῦν εἰς μάθησιν ἡμῖν ἔρχεται. τὸ δὲ μὴ ὂν ἀδυνατοῦν φαντασίαν κινεῖν, οὐδὲ διδακτόν ἐστιν. ἔτι δ' οὐδ' ὡς ἀληθὲς τὸ μὴ ὄν ἐστιν· οὔτε γὰρ τῶν μὴ ὄντων ἐστὶ τἀληθές, οὔτε τι ἀληθὲς ὡς μὴ ὂν διδακτόν ἐστιν. D E

A magis autem propriè, vt exempli gratia, aduersus Grammaticos de elementis dictionis. Aduersus Geometras autem, quòd non oporteat accipere principia ex hypothesi. Aduersus Musicos autem, quod nihil sit vox nec tempus. Videamus autem primum ordine eam, quæ est in genere & magis vniuersè, contradictionem.

An sit Disciplina.

CAP. I.

B Atqve quæ apud Philosophos quidem fuit dissensionem de eo quod est discere, cùm magna sit & varia, non est præsentis temporis diiudicare. Satis est autem statuere, quòd si sit vlla disciplina, & fieri possit vt homo discat, oportet priùs quatuor confiteri, nempe rem quæ docetur: eum qui docet: eum qui discit: modum discendi. Non est autem quod docetur: neque qui docet: neque qui discit: neque modus discendi, sicut ostendemus. Non est ergo vlla disciplina. C

De eo quod docetur.

CAP. II.

Atqve de primo quidem loquentes, primum dicimus. Si quid docetur, aut id quod est eo quòd sit docetur: aut id quod non est, eo quòd non sit. Sed neque id quod est, eo quòd sit, docetur: neq; quod non est, eo quòd non sit, vt ostendemus. Non ergo docetur aliquid. D Atque quod non est quidem, eo quòd non sit, doceri non potest. Si enim docetur, est eiusmodi vt possit doceri. Cum sit autem eiusmodi, erit ex iis quæ sunt, & propterea erit & quod non est & quod est. Fieri autem non potest vt idẽ sit & quod est & quod non est. Non ergo docetur id quod non est, eo quòd nõ sit. Et ei quod non est, nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque accidet vt doceatur. Ex iis enim quæ accidũt, vnũ est doceri. Hac ergo ratione neque doceri potest quod non est. E Quinetiam quod docetur, mouens phantasiam, eò deducitur vt à nobis discatur. Quod autem non est, cum non possit mouere phantasiam, nec eiusmodi est vt possit doceri. Præterea autem neque vt verum est id quod non est. Neque enim ex iis quæ non sunt est verum: neque vllum verum, vt quod nõ sit, est eiusmodi vt doceri possit.

Quòd si nullum verum, vt quod non sit, est eiusmodi vt possit doceri: ex iis enim quæ sunt, est verum: non doceri ergo potest quod non est. Si autem nullum verum docetur: quidquid docetur est falsum. quod quidem est à ratione alienissimum. Non ergo docetur id quod non est. Aut enim quod docetur, est verum aut falsum. Sed quòd sit quidem falsum, est à ratione alienissimum. Verum autē erat id quod est. Non est ergo id quod non est eiusmodi vt possit doceri. Portò autem nec id quod est, eo quòd sit, est eiusmodi vt possit doceri, quandoquidem cum quę sunt, ex ęquo omnibus appareant, omnia erunt eiusmodi vt non possint doceri. Cui erit consequens vt nihil sit eiusmodi vt doceri possit. Oportet enim aliquid subiici eiusmodi vt non possit doceri: vt ex eo quod cognoscitur, existat vt id discatur. Ergo neque id quod est, eo quòd sit docetur. Similis modus dubitationis erit etiam aduersus eos qui dicunt quòd nihil aut aliquid doceatur. Si enim nihil doceatur, erit quatenus docetur aliquid: & propter hoc ipsum, contraria erunt, nempe nihil & aliquid, quod quidem est ex iis quæ non possunt fieri. Nihilo autem nihil accidit: quamobrem neque vt doceatur. Nam hoc quoque est ex iis quæ accidunt. Nihil ergo non docetur dem rationis conueniētia aliquid ne-que erit ex iis quæ non possunt doceri. Si enim est eiusmodi vt doceri possit propterea quòd est, nihil erit quod non possit doceri. Cui erit consequens vt nihil sit eiusmodi vt possit doceri. Quinetiam si docetur aliquid, aut docebitur per ea quę nulla sunt, aut per ea quę sunt aliqua. Atqui fieri non potest vt doceatur per ea quæ nulla sunt, ea enim cogitatione minimè possunt consistere vt volunt Stoici. Restat ergo vt discatur per aliqua, quod quidem rursus habet dubitationem. Quo modo enim ipsum quod docetur, eo ipso docetur quatenus est aliquid: ita quandoquidem ea etiam ex quibus existit vt discatur, sunt aliqua, erunt eiusmodi vt possint doceri. Et ea ratione quum nihil sit quod possit doceri, discere quoque tollitur. Et alioqui cùm ex aliquibus alia quidem sunt corpora, alia verò incorporea, oportebit ea quæ docentur quum sint aliqua, aut esse corpora, aut incorporea. Non possunt autem esse corpora, nec incorporea, vt ostendemus. Non sunt ergo ea quæ docentur.

A Εἰ δ' μηδὲν ἀληθὲς ὡς μὴ ὂν διδακτόν ἐστι· τῶν γὰρ ὄντων ἐστὶ τὸ ἀληθές· ἀδίδακτον ἄρα τὸ μὴ ὄν. Εἰ δὲ μηδὲν ἀληθὲς διδάσκεται, πᾶν τὸ διδασκόμενον ψεῦδός ἐστιν· ὅπερ ἀλογώτατον ὑπάρχει. οὐ τοίνυν τὸ μὴ ὂν διδάσκεται. ἤτοι γὰρ τὸ διδασκόμενον ψεῦδός ἐστιν ἢ ἀληθές. ἀλλὰ ψεῦδος μέν, ἀλογώτατον. τὸ δὲ ἀληθὲς ὂν ὑπῆρχεν. οὐκ ἄρα τὸ μὴ ὄν, διδακτόν. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ὂν παρὰ τὸ εἶναι διδακτόν ἐστιν· ἐπειδήπερ τῶν ὄντων
B πᾶσι φαινομένων ἐπίσης, πάντα ἔσται ἀδίδακτα, ᾧ ἀκολουθήσει τὸ μηδὲν εἶναι διδακτόν. δεῖ γὰρ ὑποκεῖσθαί τι ἀδίδακτον. ἵνα ἐκ τοῦ γνωσκομένου γίνηται ἡ τούτου μάθησις. τοίνυν οὐδὲ τὸ ὄν, παρὰ τὸ εἶναι διδάσκεται. ὁ δὲ ὅμοιος τῆς ἀπορίας γενήσεται τρόπος καὶ πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας τό, οὔ τι ἢ τὶ διδάσκεται. Εἰ γὰρ τὸ οὔ τι διδάσκοιτο, ἔσται ᾗ διδάσκεταί τι. καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ τἀναντία οὔ τι καὶ τὶ ἔσται, ὅπερ ἦν τῶν ἀδυνά-
C των. παρά τε οὔ τινι οὐδὲν συμβέβηκε· διὸ οὐδὲ τὸ διδάσκεσθαι. καὶ γὰρ τοῦτο τῶν συμβεβηκότων ἐστίν. οὐ τοίνυν τὸ οὔ τι διδάσκεται. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν καὶ τὸ τὶ τῶν ἀδιδάκτων γενήσεται. Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο διδακτὸν ἔσται, ὅτι ἐστίν, οὐδὲν ἀδίδακτον ἔσται. ᾧ ἕπεται, τὸ μηδὲν εἶναι διδακτόν. καὶ μὴν εἰ διδάσκεταί τι, ἤτοι, διὰ τῶν οὔ τινων διδαχθήσεται, ἢ διὰ τῶν τινῶν· ἀλλὰ διὰ μὲν τῶν οὔ τινων οὐχ οἷόν τε διδαχθῆναι·
D ἀνυπόστατα γάρ ἐστι τῇ διανοίᾳ ταῦτα κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς. λείπεται οὖν διὰ τῶν τινῶν γίνεσθαι τὴν μάθησιν· ὃ πάλιν ἄπορόν ἐστιν. ὥσπερ γὰρ αὐτὸ τὸ διδασκόμενον κατὰ τοῦτο διδάσκεται καθὸ τί ἐστιν· οὕτως ἐπεὶ καὶ τὰ ἐξ ὧν ἡ μάθησις, τινά ἐστι, γενήσεται διδακτά. καὶ ταύτῃ μηδενὸς ὄντος διδακτοῦ, ἀναιρεῖται ἡ μάθησις. ἄλλως τε ἐπεὶ τῶν τινῶν τὰ μέν ἐστι σώματα, τὰ δὲ ἀσώματα, δεήσει τὰ διδασκόμενα τινὰ ὄν-
E τα, ἤτοι σώματα εἶναι, ἢ ἀσώματα, οὔτε δὲ σώματα δύναται ὑπάρχειν, οὔτε ἀσώματα, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἐστί τινα διδασκόμενα.

Περὶ σώματος.

κεφ. γ'.

Τὸ μὲν οὖν σῶμα, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς Στωικοὺς οὐκ ἂν εἴη τῶν διδακτῶν. δεῖ γὰρ τὰ διδασκόμενα, λεκτὰ τυγχάνειν· τὰ δὲ σώματα οὐκ ἔστι λεκτά· διόπερ οὐ διδάσκεται. εἴπερ δὲ τὰ σώματα μήτε αἰσθητά ἐστι μήτε νοητά, δῆλον ὡς οὔτε διδακτὰ γενήσεται. αἰσθητὰ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὡς ἐκ τῆς ἐννοίας αὐτῶν συμφανές. εἰ γὰρ συνοδός ἐστι κατὰ ἀθροισμὸν μεγέθους καὶ σχήματος καὶ ἀντιτυπίας, τὸ σῶμα, ὡς φησὶν Ἐπίκουρος, ἢ τὸ τριχῇ διαστατόν, τουτέστι τὸ ἐκ μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους, καθάπερ οἱ Μαθηματικοὶ λέγουσιν, ἢ τὸ τριχῇ διαστατὸν μετὰ ἀντιτυπίας, ὡς πάλιν ὁ Ἐπίκουρος, ἵνα τούτῳ διορίζῃ τὸ κενόν· ἢ ὄγκος ἀντίτυπος, ὡς ἄλλοι· ὅπως δ' ἂν ἔχοι, ἐπεὶ κατὰ συνοδὸν πολλῶν ἰδιωμάτων νοεῖται, ἡ δὲ πλειόνων ἐπισύνθεσις, οὐχ ἁπλῆς τινος καὶ ἀλόγου αἰσθήσεώς ἐστιν ἔργον, ἀλλὰ λογικῆς διανοίας· εἰ δὲ λογικῆς διανοίας, οὐκ ἔσται τῶν αἰσθητῶν τὸ σῶμα. κἂν αἰσθητὸν δὲ πάλιν αὐτὸ ὑποθώμεθα, πάλιν ἐστὶν ἀδίδακτον. ὃ γὰρ αἰσθητόν, πάλιν ᾗ αἰσθητόν ἐστιν, οὐ διδάσκεται· οὐδεὶς γὰρ λευκὸν ὁρᾶν μανθάνει, οὐδὲ γλυκέος γεύεσθαι, οὐδὲ θερμοῦ ἅπτεσθαι, οὐκ εὐώδους ὀσφραίνεσθαι· ἀλλ' ἔστι ταῦτα τῶν ἀδιδάκτων, καὶ φυσικῶς ἡμῖν προσόντων. λείπεται οὖν νοητόν τε λέγειν τὸ σῶμα, καὶ ταύτῃ διδακτόν. ὅπως δ' ἂν ἀληθὲς εἴη, σκεπτώμεθα. εἰ γὰρ μήτε μῆκός ἐστι κατ' ἰδίαν τὸ σῶμα, μήτε πλάτος ἢ βάθος, τὸ δὲ ἐξ ἁπάντων νοούμενον· ἀνάγκη πάντων ἀσωμάτων ὄντων, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν συνεστὸς, ἀσώματον νοεῖν, καὶ οὐ σῶμα. διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀδίδακτον, πρὸς τῷ τὸν νοοῦντα τὸ ἐκ τούτων συνεστὼς σῶμα, πρότερον ὀφείλειν αὐτὰ ταῦτα νοεῖν, ἵνα κἀκεῖνα δυνατὸν ᾖ νοεῖν. ἢ γὰρ περιπτωτικῶς αὐτὰ νοήσει, ἢ κατὰ μετάβασιν ἀπὸ περιπτώσεως. οὔτε δὲ περιπτωτικῶς, ἀσώματα γάρ ἐστι καὶ τῶν ἀσωμάτων οὐκ ἀντιλαμβανόμεθα, περιπτωτικῶς ἀεὶ κατὰ θίξιν γινομένης τῆς περὶ τὴν αἴσθησιν ἀντιλήψεως.

De Corpore.

CAP. III.

ATQVE corpus quidem, maximè ex sententia Stoicorum, esse non potest ex iis quæ doceri possunt. Oportet enim ea quæ discuntur eiusmodi esse vt dici possint. Corpora autem non sunt eiusmodi. Quamobrem nec discuntur. Siquidem autem corpora nec sub sensum cadunt nec sub intelligentiam, perspicuum est quòd nec erunt eiusmodi vt doceri possint. Atque non sunt quidem sensilia, vt patet ex corũ notione. Nam si corpus est ex congerie magnitudinis & figuræ & resistentiæ, vt dicit Epicurus: aut quod trium interuallorum suscipit dimensionem, nempe longitudinis & latitudinis & profunditatis, vt dicunt Mathematici: aut quod trium interuallorum disiungitur dimensione cum resistentia, vt rursus dicit Epicurus, vt eo distinguat inane: aut resistens magnitudo, vt alij. Quomodocunque autem se habeat, quum intelligatur ex congregatione multarum proprietatũ: multorum autem compositio, non sit munus & effectus alicuius simplicis & ratione carentis sensus, sed ratione prędıtæ cogitationis. Si est autem ratione præditæ cogitationis corpus, non erit ex iis quæ cadunt sub sensum. Quòd si id rursus posuerimus sensile, erit rursus eiusmodi vt doceri non possit. Rursus enim sensile, quatenus est sensile, nõ docetur. Nemo enim discit videre album: neque gustare dulce: neque tangere calidum: nec odorari odoriferum ac bene olens. sed ea sunt ex iis quæ doceri non possunt & nobis adsunt naturaliter. Restat ergo vt dicamus corpus cadere sub intelligentiam, & ea ratione esse eiusmodi vt possit doceri. Quemadmodum autem hoc sit verum, consideremus. Si enim neque seorsum longitudo, neque latitudo aut profunditas est corpus, ex omnibus autem intelligitur: necesse est cùm omnia sint incorporea, id etiam quod ex eis constat, esse incorporeum, non corpus. Propterea autem doceri quoque non potest, quod qui intelligit corpus quod ex his constat, debet prius ea ipsa intelligere, vt illa quoque possint intelligi. Aut enim ea intelliget per incursionẽ: aut per transitũ ab incursione. Sed neque per incursionem: sunt enim incorporea. Incorporea enim non apprehẽdimus per incursionẽ, cùm contactu semper fiat quæ in sensu fit apprehensio.

Porrò autem nec per transitum ab incursione, cùm nihil habeat sensile à quo transeundo ea possint intelligi. Cùm ergo nec ea ex quibus constat corpus, possimus intelligere, planè nec id poterimus docere. Sed de corporis quidem intelligentia & substantia, accuratiùs meminimus in Scepticis. Nunc autem relictis his argumentis, illud dicamus, Corporum in supremo genere duplex est differentia. Ex iis enim alia quidem sunt sensilia: alia verò cadunt sub intelligentiam. Et si id quod docetur est corpus, omnino vel intelligentia percipi potest vel est sensile. Sed neque potest esse sensile, propterea quòd ex æquo omnibus debeat apparere & esse euidens: neque percipi potest intelligentia, propterea quòd sit obscurum & incertum, & de eo ipso, re nondum diiudicata, apud omnes Philosophos sit non leuis controuersia: aliis quidem dicentibus id esse indiuiduum, aliis verò diuiduum. & ex iis quidem qui dicunt esse diuiduum, aliis quidem censentibus id diuidi in infinitum: nonnullis autem in minimum & quod nullas habet partes. Non est ergo corpus eiusmodi vt doceri possit. Sed nec incorporeũ. Quodcunque enim incorporeum dicas doceri, siue ideam Platonicam, siue quod apud Stoicos dicitur λεκτὸν, siue locum, aut inane, aut tempus, aut aliquid eiusmodi (ne temerè aliquid dicamus de eorum substantia, nec in aliis alias in transitu persequamur considerationes, ostendentes vnumquodque non posse consistere) id quod apertè quidem inquiritur, &

Donec lympha fluet, procera arborq; virescet,

inquiretur apud Dogmaticos: aliis quidem ea esse asserentibus: aliis verò non esse: aliis autem sustinentibus assensionem, & quæ sunt adhuc controuersa & in magnis versantur dubitationibus, dicere ea doceri tanquam certa & quæ sint extra omnem controuersiam, est absurdum. Si ergo ex iis quæ sunt, alia quidem sunt corporea: alia verò incorporea: ostensum est autem neutra eorum doceri: Nihil docetur. Sic est etiam argumentandum. Si docetur aliquid, est verum aut falsum. Non est autem falsum eiusmodi vt possit doceri, vtpote de quo eo ipso consentiatur: Neque verum.

A καὶ μὴν οὐδὲ κατὰ μετάβασιν ἀπὸ περιπτώσεως, τῷ μηδὲν ἔχειν αἰσθητὸν, ἀφ' οὗ μεταβάς τις ποιήσεται τούτων ἐπινοίας. τοίνυν οὐδὲ τὰ ἐξ ὧν τὸ σῶμα, νοεῖν δυνάμενοι, πάντως οὐδὲ διδάσκειν τοῦτο ἰσχύσομεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοῦ σώματος νοήσεώς τε καὶ ὑποστάσεως, ἐν τοῖς Σκεπτικοῖς ὑπεμνήσαμεν ἀκριβέστερον. νυνὶ δὲ ἀποστάντες τούτων τὸν ἔλεγχον, ἐκεῖνο λέγωμεν, ὅτι τῶν σωμάτων κατὰ τὸ ἀνωτάτω διττή τίς ἐστι διαφορά· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν αἰσθητὰ καθέστηκε, τὰ δὲ νοητά. B καὶ εἰ τὸ διδασκόμενόν ἐστι σῶμα, πάντως ἤτοι νοητόν ἐστιν, ἢ αἰσθητόν. ἀλλ' οὔτε αἰσθητὸν εἶναι δύναται, διὰ τὸ πᾶσιν ἐπίσης ὀφείλειν φαίνεσθαι, καὶ πρόδηλον ὑπάρχειν· οὔτε νοητὸν, διὰ τὸ ἀδηλεῖσθαι, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀνεπικρίτως διαφωνεῖσθαι παρὰ πᾶσι τοῖς φιλοσόφοις· τῶν μὲν, ἄτομον τοῦτο λεγόντων ὑπάρχειν· τῶν δὲ, τμητόν. καὶ τῶν τμητὸν φαμένων εἶναι, ἐνίων C μὲν εἰς ἄπειρον τέμνεσθαι τοῦτο ἀξιούντων, ἐνίων δὲ εἰς ἐλάχιστον καὶ ἀμερὲς καταλήγειν. οὐκ ἄρα διδακτόν ἐστι τὸ σῶμα, καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἀσώματον. πᾶν γὰρ καὶ ὁποῖον ἄν τις ἀσώματον λέγῃ διδάσκεσθαι, ἐάν τε τὴν Πλατωνικὴν ἰδέαν, ἐάν τε τὸ παρὰ τοῖς Στωικοῖς λεκτὸν, ἐάν τε τόπον, ἢ κενὸν ἢ χρόνον ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, (ἵνα μηδὲν προπετὲς περὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν λέγωμεν, μηδ' ἑτέρας σκέψεις D ἐν ἑτέραις διεξοδεύωμεν, δείξαντες τὸ ἀνυπόστατον ἑκάστου) ὃ προδήλως μὲν ἐπιζητεῖται καὶ

ἔστ' ἂν ὕδωρ τε νάῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,

ζητήσεται παρὰ τοῖς δογματικοῖς, τῶν μὲν εἶναι ταῦτα διαβεβαιουμένων, τῶν δὲ μὴ εἶναι, τῶν δὲ ἐπεχόντων· τὸ δὲ τὰ ἔτι ἐπίδικα, καὶ ἐν μετεώροις ἀμφισβητήσεσι κείμενα, ὡς σύμφωνα καὶ ὁμόλογα διδάσκεσθαι λέγειν, τῶν ἀτόπων E ἐστίν. εἰ οὖν τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστι σώματα, τὰ δὲ ἀσώματα· δέδεικται δὲ οὐδέτερα τούτων διδασκόμενα, οὐδὲν διδάσκεται. ἐπιχειρητέον δὲ καὶ οὕτως· εἰ διδάσκεταί τι, ἤτοι ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος. οὔτε δὲ ψεῦδος διδακτόν ἐστιν, ὡς αὐτόθεν ὁμόλογον· οὔτε ἀληθές.

τὸ γὰρ

τὸ γὰρ ἀδηλὲς, ἄπορον, ὡς ἐν τοῖς Σκεπτικοῖς ὑπομνήμασι δέδεικται· καὶ τοῦ ἀπόρου οὐκ ἔστι μάθησις. οὐκ ἄρα ἔστι τι τὸ διδασκόμενον. καθόλου δὲ, εἰ διδάσκεταί τι, ἢ τεχνικόν ἐστιν ἢ ἄτεχνον. καὶ ἄτεχνον μὲν ὂν, οὐκ ἔστι διδακτόν. τεχνικὸν δὲ, εἴπερ καθέστηκεν αὐτόθεν μὲν φαινόμενον, οὔτε τεχνικόν ἐστιν οὔτε διδακτόν· ἄδηλον δὲ καθεστὼς, διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι πάλιν ἐστὶν ἀδίδακτον. ᾧ συναναιρεῖται καὶ ὁ διδάσκων, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὃ διδάξει· ἢ ἄδηλόν ἐστιν ὅ, τε μανθάνων, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὃ μάθῃ. ὅμως γοῦν καὶ περὶ ἑκατέρου τούτων κατ' ἰδίαν ἐπελθόντες ἀπορήσομεν.

A Verum enim est dubium, vt ostẽsum est in Commentariis Scepticis. Dubia autẽ disci non possunt. Non est ergo aliquid quod docetur. Vt summatim autem dicam, Si aliquid docetur, aut est artificiosum, aut caret arte. Et si arte quidem caret, non potest doceri. Sin autem sit artificiosum; eo ipso quòd apparet, ne artificiosum quidem est; nec potest doceri: Quòd si sit obscurum & non appareat; rursus propter obscuritatem & quòd nõ sit euidens, non potest doceri. Cum quo etiã simul tollitur is qui docet, propter- B ea quòd non habet quod sit docturus: & is qui discit, propterea quòd non habeat quod discat. Et tamen de vtroq; eorum seorsum tractantes dubitabimus.

Περὶ τοῦ διδάσκοντος καὶ μανθάνοντος.

κεφ. δ'.

Εἰ γάρ ἐστί τις τούτων, ἤτοι ὁ ἄτεχνος τὸν ὁμοίως ἄτεχνον διδάξει, ἢ ὁ τεχνίτης τὸν ὁμοίως τεχνίτην· ἢ ὁ ἄτεχνος τὸν τεχνίτην· ἢ ἀνάπαλιν. οὔτε δὲ ὁ ἄτεχνος τὸν ἄτεχνον δύναται διδάσκειν, ὡς οὐδὲ ὁ τυφλὸς τὸν τυφλὸν ὁδηγεῖν· οὔτε ὁ τεχνίτης ὁμοίως τὸν τεχνίτην. οὐδέτερος γὰρ αὐτῶν ἐδεῖτο μαθήσεως. καὶ οὐ μᾶλλον οὗτος ἐκείνου, ἢ ἐκεῖνος τούτου χρείαν ἔχει πρὸς τὸ μανθάνειν, τοῖς ἴσοις περιουσιαζόμενοι· οὔτε ὁ ἄτεχνος τὸν τεχνίτην. ὅμοιον γὰρ ὡς εἴ τις λέγοι τὸν βλέποντα ὑπὸ τοῦ πεπηρωμένου ὁδηγεῖσθαι. καὶ γὰρ ὁ ἄτεχνος πρὸς τὰ τεχνικὰ τῶν θεωρημάτων πεπηρωμένος, οὐκ ἂν δύναιτό τινα διδάσκειν, ἃ μηδὲ τὴν ἀρχὴν οἶδε. καὶ ὁ τεχνίτης διαβλέπων ἐν τοῖς τεχνικοῖς θεωρήμασι, καὶ γνῶσιν αὐτῶν ἐσχηκὼς, οὐ δεῖται τοῦ διδάξαντος. λείπεται δὲ οὖν τὸν τεχνίτην τοῦ ἀτέχνου διδάσκαλον εἶναι λέγειν, ὃ τῶν προτέρων ἐστὶν ἀτοπώτερον. ὅ, τε γὰρ τεχνίτης συνηπόρηται ἡμῖν τοῖς τῆς τέχνης θεωρήμασιν ἐν τῷ Σκεπτικῷ τόπῳ. ὅ, τε ἄτεχνος οὔτε ὅτε ἐστὶν ἄτεχνος, δύναται γενέσθαι τεχνίτης, οὔτε ὅτε ἐστὶ τεχνίτης, ἔτι γίνεται τεχνίτης, ἀλλ' ἔστιν. ἄτεχνος μὲν γὰρ ὢν, ὅμοιός ἐστι τῷ ἐκ γενετῆς τυφλῷ ἢ κωφῷ. καὶ ὃν τρόπον οὗτος οὐδέποτε ἢ εἰς χρωμάτων ἢ εἰς φωνῶν ἔννοιαν ἐλθεῖν πέφυκεν· οὕτως οὐδὲ ὁ ἄτεχνος ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἄτεχνος, τετυφλωμένος καὶ κεκωφωμένος πρὸς τὰ τεχνικὰ θεωρήματα, οὔτε ἰδεῖν οὔτε ἀκοῦσαί τι τούτων οἷός τέ ἐστι·

De eo qui docet, & eo qui discit.

Cap. IIII.

Nam si est aliquis eorum; aut artẽ carens, similiter docebit eum qui caret arte: aut artifex eum qui est similiter artifex: aut contrà. Sed neque qui arte caret, docere potest eum qui caret C arte, vt neque cæcus potest cæcum ducere: neque artifex similiter eum qui est artifex. neuter enim eorum opus habet vt discat. Nec hic magis illo; quàm hoc ille opus habet ad discendum; quum sint pares vtriusque facultates: Neque is qui arte caret, artificem. Perinde enim esset ac si quis diceret videntem duci ab orbo. Nam qui artẽ caret, ad artificiosas orbus contemplationes, non posset ea docere quæ planè non nouit, & artifex perspiciens D in artificiosis contemplationibus, & earum habens cognitionem, non opus habebit eo qui sit docturus. Restat ergo vt artifex dicatur doctor eius qui caret arte, quod quidem est absurdius prioribus. Nam & in Sceptico in Contemplationibus artis à nobis dubitatum est de artifice: & qui caret arte, neque quando est arte carens, potest fieri artifex: neq; quando est artifex, adhuc fit artifex, sed est. Nam cùm est quidem arte carens, similis est ei qui est ab ortu cæcus aut surdus. & quomodo iste à natura non ha- E bet ingeneratum, vt ad colorum aut vocis vnquam veniat cogitationem: ita neque qui caret arte, quatenus est arte carens; occæcatus & obsurdescens ad artificiosas contemplationes, earum aliquam potest videre aut audire.

A Et cùm effectus fuerit artifex, non amplius docetur, sed est doctus. Traducendæ autem sunt dubitationes ex iis quæ sumus argumentati de Mutatione & Affectione, & Ortu & Interitu, in contradictionibus aduersus Physicos. Nunc autem cum concesserimus iis qui disciplinas profitẽtur, esse rem aliquam quæ docetur, & esse aliquem qui doceat similiter autem & eum qui discit, postea exigamus viam ac modum discendi. Existit enim doctrina aut operatione aut oratione. Sed ex his, operatio quidem est ex iis quæ ostendi possunt: quod autem ostendi potest, apparet. B Quod autem apparet, quatenus apparet, vt quod communiter possit ab omnibus apprehendi, est eiusmodi vt doceri non possit. Non enim quod re ipsa potest ostendi, est eiusmodi vt possit doceri. Quod ergo operatione ac re ipsa ostendi potest, non potest doceri. Oratio autem aut significat, aut non significat. Et nihil quidem significãs, ne alicuius quidem est magistra ac docens aliquem. Significans autem, aut natura significat aliquid, aut ex instituto ac impositione. C Et natura quidem non significat, propterea quod non omnes Græci omnes audiant barbaros, & barbari Græcos, aut Græci Græcos, aut barbari barbaros. Ex instituto autem & impositione si significat, est perspicuum, quod ii quidem qui anticiparunt ea quibus impositæ fuerunt dictiones, ea etiam apprehendent, non ex eis docti id quod ignorabatur, sed id quod sciebant renouantes. Non itidem autem ij qui opus habent vt discant ea quæ ignorantur. D Si ergo neque est quod docetur, neque qui docet, neque qui discit, neque modus discendi: est perspicuum quòd neque est disciplina, neque qui præsit disciplinæ. Sed quoniam non solum vniuersè & in genere polliciti sumus nos esse dicturos aduersus omnes qui profitentur disciplinas: sed etiam priuatim ac separatim aduersus vnumquenque ponentes esse aliquam disciplinam, & posse fieri vt discatur, consideremus an vniuscuiusque disciplinæ possit esse professio: ad refellendum sumentes non omnia quæ dicuntur apud eos qui refelluntur. F hoc enim cum eo quod est asperum ac molestum, non certa etiam procedit via ac ratione, quandoquidem fortasse etiam fieri non potest. Neque quælibet ex omnibus (hoc enim forte nec ad eas pertingit) sed ea quæ cùm tollantur, simul omnia tolluntur:

τεχνίτης τε γενόμενος οὐκέτι διδάσκεται, ἀλλὰ δεδίδακται. μεταχτέον δὲ τὰς ἀπορίας ἐκ τῶν περὶ μεταβολῆς καὶ πάθους, γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς προεἰλεγμένων ἡμῖν, ἐν τοῖς πρὸς τοὺς φυσικοὺς ἀντιρρήσεσι. τὰ δὲ νῦν συγχωρήσαντες τοῖς ἀπὸ τῶν μαθημάτων εἶναί τι τὸ διδασκόμενον πρᾶγμα, καὶ εἶναί τινα τὸν ὑφηγούμενον, ὡσαύτως δὲ τὸν μανθάνοντα, ὑπὲρ τοῦ ἀπαιτῶμεν τὸν τρόπον τῆς μαθήσεως. ἢ γὰρ ἐνεργείᾳ γίνεται ἢ λόγῳ τὰ τῆς διδασκαλίας. ἀλλὰ τούτων ἡ μὲν ἐνέργεια τῶν δεικνυμένων ἐστί, τὸ δὲ δεικνύμενον, φαινόμενον· τὸ δὲ φαινόμενον, ᾗ φαίνεται, κοινῶς πᾶσι ληπτόν, τὸ δὲ κοινῶς πᾶσι ληπτὸν, ἀδίδακτον· οὐκ ἄρα τὸ ἐνεργείᾳ δεικνύμενον, διδακτόν. ὁ δὲ λόγος ἤτοι σημαίνει τι, ἢ οὐ σημαίνει. καὶ μηδὲν μὲν σημαίνων, οὐδὲ διδάσκαλός τινός ἐστι· σημαίνων δὲ, ἤτοι φύσει σημαίνει ἢ θέσει. καὶ φύσει μὲν οὐ σημαίνει, διὰ τὸ μὴ πάντας πάντων ἀκούειν, Ἕλληνας βαρβάρων καὶ βαρβάρους Ἑλλήνων, ἢ Ἕλληνας Ἑλλήνων ἢ βαρβάρους βαρβάρων. θέσει δὲ εἰ σημαίνει, δῆλον ὡς οἱ μὲν προκατειληφότες τὰ καθ' ὧν αἱ λέξεις κεῖνται, καὶ ἀντιλήψονται τούτων, οὐχ ὡς ἀγνοούμενα ἐξ αὐτῶν διδασκόμενοι, τὰ δ' ὅπερ ᾔδεισαν, ἀνανεούμενοι. οἱ δὲ χρῄζοντες τῆς τῶν ἀγνοουμένων μαθήσεως, οὐκέτι. εἰ οὖν οὔτε τὸ διδασκόμενόν ἐστιν, οὔτε ὁ διδάσκων, οὔτε ὁ μανθάνων, οὔτε ὁ τρόπος τῆς μαθήσεως, δῆλον ὡς οὐδὲ μάθημα, οὐδὲ ὁ μαθήματος προεστώς. ἀλλ' ἐπεὶ οὐ καθολικὴν μόνην πρὸς πάντας τοὺς μαθηματικοὺς ὑπεσχόμεθα ποιήσασθαι τὴν ἀντίρρησιν, ἀλλὰ καὶ ἰδικωτέραν πρὸς ἕκαστον, ὑποθέμενοι τὸ εἶναί τι μάθημα, καὶ δυνατὴν ὑπάρχειν τὴν μάθησιν, σκοπῶμεν εἰ καὶ ὁ ἑκάστου μαθήματος ἐπάγγελμα δυνατόν ἐστι, λαμβάνοντες πρὸς τὸν ἔλεγχον μὴ πάντα τὰ παρὰ τοῖς ἐξεταζομένοις λεγόμενα. τοῦτο γὰρ σὺν τῷ περισκελὲς καὶ ἀμέθοδον, ἐπεὶ τάχα καὶ ἀδύνατόν ἐστι. μήτε δ' ἐκ τούτων τὰ ὁποιαοῦν (τοῦτο γὰρ ἴσως οὐδὲ καθήκει αὐτῶν.) ἀλλὰ τὰ ὧν αἰρουμένων συναναιρεῖται πάντα.

τρόπον ὅν τινα οἱ τὴν πόλιν λαβεῖν σπεύδοντες, ἐκεῖνα μάλιστα ἐγκρατεῖς γίνεσθαι σπουδάζουσιν, ὧν ἁλόντων καὶ ἡ πόλις ἑάλωκεν· οἷον, τείχη καθαιροῦντες, ἢ στόλον ἐμπιπρῶντες, ἢ τὰς εἰς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἀποκλείοντες. οὕτω καὶ ἡμεῖς τοῖς ἀπὸ τῶν μαθημάτων διαγωνιζόμενοι, τὰ αὐτὰ πειρασόμεθα ζητεῖν, ὧν αὐτοῖς σώζεται τὰ πάντα. οἷον ἢ ἀρχὰς ἢ τὰς ἐκ τῶν ἀρχῶν καθολικὰς μεθόδους, ἢ τὰ τέλη. ἐν τούτοις γὰρ, ἢ ἐκ τούτων, συνίσταται πᾶν μάθημα.

A & quomodo qui oppidum conantur capere, in eo studium & operam ponunt vt iis potiantur, quibus captis oppidum quoque captum sit, vt qui muros diruāt, aut classem incendant, aut commeatus intercludant. Ita nos quoque aduersus eos depugnantes qui profitentur disciplinas, idem tentemus aduersus ea ex quibus eis salua sunt omnia, nempe vel principia, vel vniuersas methodos quæ deducuntur ex principiis, vel fines. In his enim vel ex his constat omnis disciplina.

B

Πρὸς Γραμματικούς.
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.
ΚΕΦ. Α.

Ἀρχέτω δὲ ἡμῖν εὐθὺς ἡ πρὸς τοὺς γραμματικοὺς ζήτησις. πρῶτον μὲν, ἐπείπερ ἀπὸ νηπιότητος σχεδὸν καὶ ἐκ πρώτων σπαργάνων γραμματικῇ παραδιδόμεθα. ἔστι δὲ αὕτη οἷον ἀφετήριόν τι πρὸς τὴν τῶν ἄλλων μάθησιν. εἶθ' ὅτι παρὰ πάσας θρασύνεται τὰς ἐπιστήμας, σχεδὸν τὴν τῶν Σειρήνων ὑπόσχεσιν ὑπισχνουμένη. ἐκεῖναι μὲν γὰρ εἰδυῖαι ὅτι φύσει φιλοπευθής ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ πολὺς αὐτῷ κατὰ στέρνων τῆς ἀληθείας ἵμερος ἐντέτηκεν, οὐ μόνον θεσπεσίοις μέλεσι κηλήσειν τοὺς παραπλέοντας ὑπισχνοῦνται, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄντα αὐτοὺς διδάξειν. φασὶ γὰρ,

δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσεῦ μέγα κῦδος Ἀχαιῶν
νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς.
οὐ γάρ πώ τις τῇδε παρέπλω νηῒ μελαίνῃ,
πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι·
ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται καὶ πλείονα εἰδώς.
ἴδμεν γάρ τοι πάνθ' ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ
Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν·
ἴδμεν δ' ὅσσα γίνηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Ἡ δὲ γραμματικὴ σώζουσα τὰ ἐκ τῶν μύθων τε καὶ ἱστοριῶν λόγῳ διαιρεῖν, καὶ τὸ περὶ τὰς διαλέκτους καὶ τεχνολογίας καὶ ἀναγνώσεις πραγματικὸν αὐχοῦσα, πολὺν ἑαυτῆς ἐργάζεται τοῖς ἀκούουσι πόθον. ἀλλ' ἵνα μὴ παρὰ θύραν πλανᾶσθαι δοκῶμεν, ὑποδεικτέον πόσαι τε εἰσὶ γραμματικαὶ καὶ περὶ τίνος αὐτῶν πρόκειται ζητεῖν.

Aduersus Grammaticos.
LIBER I.
CAP. I.

STATIM autem nobis incipiat inquisitio aduersus Grammaticos. Primùm quidem, quoniam propemodum ab infantia & ab ipsis incunabulis tradimur Grammaticæ. Ea est autem velut quidam carceres quibus emittimur ad alias discendas. C Deinde quòd supra omnes glorietur scientias, idem ferè promittens quod Sirenes. Nam illæ quidem scientes hominem esse sciscitandi & audiendi cupidum, & magnum veritatis desiderium esse illius pectori insitum, non solùm diuinis versibus se prætemauigantes esse delinituras pollicentur, sed ipsos ea quoque quæ sunt, docturas. Dicunt enim,

Huc age percelebris Græcorum gloria Vlysses;
Siste ratem, vox nostra tuas pertingat vt aures.
D *Hác priùs haud vlli transgressa est cærula puppis,*
Oris quàm audierit dulcissima carmina nostri.
Is lætus verò & discens permulta recessit,
Scimus enim Troûm & Danaûm quoscunque labores,
Quos magna in Troia nutu subiere Deorū;
Atque alma in terra scimus quæcunque geruntur.

Grammatica autem cum eò quòd distinguit fabulas ab historiis, in hoc quoque glorians quòd dialectos discernat, E & artem orationis & varietatem lectionum, auditoribus sui magnum affert desiderium. Sed ne metam videamur prætergredi, ostendendum est quot sint Grammaticæ; & de quanam ex iis sit nobis propositum quærere.

Quot modis dicitur Grammatica.
CAP. II.

GRAMMATICA ergo dicitur per homonymiam, & communiter & proprie. Et cõmuniter quidem, cognitio cuiuſmodicunque literarũ, ſeu Græcarum, ſeu barbararum, quam ſolemus appellare Grammaticam. Proprie autẽ ea quæ eſt perfecta & abſoluta, & quæ fuit elaborata ſtudio ac diligentia Cratetis Mallotæ, & Ariſtophanis & Ariſtarchi. Videtur autem vtraque ex quadam etymologia eodem nomine eſſe appellata. Prima enim à literis quibus ſignamus voces articulatas. Secunda autem fortaſſe quidem, vt nonnulli cenſuerũt, ordinatius à prima: eſt enim pars eius. Et quomodo medẽdi ars olim quidẽ fuit appellata ἰατρικὴ à venenoſis ſuccis, qui ἰοὶ dicuntur, eximendis: dicitur autem nunc quoque de propulſatione aliorum morborum & effectione, cùm ſit longè artificioſior. Et quomodo Geometria ab initio quidem ſuam attraxit appellationem ex dimenſione terræ, ponitur autem in præſentia etiam in contemplatione rerum magis naturalium: Ita etiam perfecta Grammatica à literarum cognitione in initio nominata, extenſa eſt ad cognitionem quæ verſatur in variis & magis artificioſis earum contemplationibus. Fortaſſe autem, vt dicit Aſclepiades, ipſa quoque nominata eſt à literis, ſed non ab iiſdem à quibus Grammatiſtica ſeu ars literatoria. Sed illa quidem, vt dixi, dicitur ab elementis: hæc verò à ſcriptis in quibus verſatur. Nam ea quoque appellantur literæ, quomodo etiam publicas vocamus literas: & multarum literarum dicimus eſſe peritum, hoc eſt, non elementorum, ſed ſcriptorum. Et Callimachus aliquando quidem poëma vocans γράμμα, hoc eſt literam ſeu ſcriptum, aliquando autem quod ſcriptum eſt ſoluta oratione, dicit,

Creophili, cecini quo pulchro carmine curſum,
En opus, & canto quæ Eurytus ille tulit.
Et flauam Iolaen, & Homerica littera dicor.
Creophili magnum ô Iuppiter hoc opus eſt.

Et rurſus dicens,

Nitide Phœbe vale, Cleombrotus Ambraciotes
E muro ad Ditis deſiliiſſe domum
Eſt auſus, dignum cùm haud finem morte videret.
Littera ſed de animâ lecta Platonis erat.

A Ποσαχῶς λέγεται γραμματική. κεφ. β.

ΓΡαμματικὴ τοίνυν λέγεται κατὰ ὁμωνυμίαν κοινῶς τε καὶ ἰδίως. καὶ κοινῶς μὲν, ἡ τῶν ὁποιωνδηποτοῦν γραμμάτων εἴδησις, ἐάν τε Ἑλληνικῶν, ἐάν τε βαρβαρικῶν, ἣν συνήθως γραμματιστικὴν καλοῦμεν. ἰδιαίτερον δὲ ἡ ἐντελὴς, καὶ τοῖς περὶ Κράτητα τὸν Μαλλώτην, Ἀριστοφάνη τε καὶ Ἀρίσταρχον, ἐκπονηθεῖσα. δοκεῖ δὲ τούτων ἑκατέρα καὶ ἀπό τινος ἐτύμου φερωνύμως προσηγορεῦσθαι. **B** ἡ μὲν γὰρ πρώτη ἀπὸ τῶν γραμμάτων, οἷς σημειούμεθα τὰς ἐνάρθρους φωνάς· ἡ δὲ δευτέρα, τάχα μὲν, ὥς τινες ἠξιώκασι, διὰ τὸ τεχνικώτερον ἀπὸ τῆς προτέρας. μοῖρα γάρ ἐστιν αὐτῆς. καὶ ὃν τρόπον ἰατρικὴ εἴρηται μὲν τὸ παλαιὸν ἀπὸ τῆς τῶν ἰῶν ἐξαιρέσεως, ἐπικατηγορεῖται δὲ νῦν καὶ τῆς τῶν ἐνδοτέρων παθῶν ἀνασκευῆς, πολλῷ τεχνικωτέρας οὔσης. καὶ ὡς γεωμετρία ἔσπακε μὲν τὴν κλῆσιν ἀρχικῶς ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν γῆν καταμετρήσεως, τάττεται δὲ ἐπὶ τοῦ πλείονος καὶ κατὰ τὴν τῶν φυσικωτέρων θεωρίας, οὕτως καὶ ἡ τέλειος γραμματικὴ ἀπὸ **C** τῆς τῶν γραμμάτων εἰδήσεως κατ' ἀρχὰς ὀνομασθεῖσα, διετέθη καὶ ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς ποικιλωτέροις αὐτῶν καὶ τεχνικωτέροις θεωρήμασι γνῶσιν. τάχα δὲ, ὥς φασιν οἱ περὶ τὸν Ἀσκληπιάδην, καὶ αὐτὴ ἀπὸ μὲν γραμμάτων ὠνόμασται, οὐκ ἀπὸ τούτων δὲ ἀφ' ὧν καὶ ἡ γραμματική· ἀλλ' ἐκείνη μὲν, ὡς ἔφην, ἀπὸ τῶν στοιχείων, αὕτη δὲ ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων περὶ οἷς πονεῖται. γράμματα γὰρ καὶ ταῦτα προσηγορεύετο. καθὰ καὶ δημόσια **D** καλοῦμεν γράμματα, καὶ πολλῶν τινα γραμμάτων ἔμπειρον ὑπάρχειν φαμὲν, τουτέστιν, οὐ τῶν στοιχείων, ἀλλὰ τῶν συγγραμμάτων. καὶ Καλλίμαχος δὲ, ποτὲ μὲν τὸ ποίημα, καλῶν γράμμα, ποτὲ δὲ, τὸ καταλογάδην σύγγραμμα, φησί,

Κρεοφύλου πόνος εἰμὶ, δόμῳ ποτὲ θεῖον ἀοιδὸν
δεξαμένου. κλαίω δ' Εὔρυτον ὅσσ' ἔπαθεν,
Καὶ ξανθὴν Ἰόλειαν. Ὁμήρου δὲ καλεῦμαι
γράμμα, Κρεοφύλου, Ζεῦ φίλε, τοῦτο
μέγα.

E Καὶ πάλιν,

Εἴπας, Ἥλιε χαῖρε, Κλεόμβροτος Ἀμβρακιώτης
ἥλατ' ἀφ' ὑψηλοῦ τείχεος εἰς Ἀΐδην.
ἄξιον οὐδὲν ἰδὼν θανατουλῆος, ἀλλὰ Πλάτωνος
ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος.

πλὴν

Πλὴν ἀλλὰ τῆς οὔσης γραμματικῆς, τῆς μὲν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς τούτων συμπλοκὰς διδάσκειν ἐπαγγελλομένης, καὶ καθόλου τέχνης τινὸς οὔσης τοῦ γράφειν τε καὶ ἀναγινώσκειν· τῆς δὲ βαθυτέρας παρὰ ταύτην δυνάμεως, οὐκ ἐν ψιλῇ γραμμάτων γνώσει κειμένης· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξετάζειν τὴν εὕρεσιν αὐτῶν καὶ τὴν φύσιν, ἔτι δὲ τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα λόγου μέρη, καὶ εἴ τι τῆς αὐτῆς ἰδέας θεωρεῖται, πρόκειται νῦν ἀντιλέγειν οὐ τῇ προτέρᾳ· συμφώνως γὰρ κατὰ πάντας ἐστὶ χρειώδης· ἐν οἷς θετέον καὶ τὸν Ἐπίκουρον, εἰ καὶ δοκεῖ τοῖς ἀπὸ τῶν μαθημάτων διεχθραίνειν. ἐν γοῦν τῷ Περὶ δώρων καὶ χάριτος ἱκανῶς πειρᾶται διδάσκειν ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τοῖς σοφοῖς μανθάνειν γράμματα· καὶ ἄλλως εἴποιμεν ἂν ἡμεῖς, οὐ σοφοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. ὅτι γὰρ πάσης τέχνης τὸ τέλος εὔχρηστόν ἐστι τῷ βίῳ, φανερόν. τῶν δὲ τεχνῶν αἱ μὲν προηγουμένως ὑπὲρ τῆς τῶν ὀχληρῶν ἐκκλίσεως παρῆλθον, αἱ δὲ ὑπὲρ τῆς τῶν ὠφελίμων εὑρέσεως. καὶ ἔστι τῆς μὲν προτέρας ἰδέας, ἰατρική, παιωνὶς οὖσα καὶ λυσίπονος τέχνη, τῆς δὲ δευτέρας κυβερνητική. τῆς γὰρ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν χρείας μάλιστα δέονται πάντες ἄνθρωποι. ἐπεὶ οὖν ἡ γραμματιστικὴ διὰ τῆς τῶν γραμμάτων ἐπινοίας ἰᾶται μὲν ἀργότατον πάθος, τὴν λήθην, συνέχει δὲ ἀναγκαιοτάτην ἐνέργειαν, τὴν μνήμην, τὰ πάντα ἐπ' αὐτῇ κεῖται σχεδόν. καὶ οὔτε ἄλλοις τι ἔνεστι τῶν ἀναγκαιοτάτων διδάσκειν, οὔτε παρ' ἄλλου μαθεῖν τι τῶν λυσιτελῶν, χωρὶς αὐτῆς δυνατόν· ἔσται συνιδεῖν τῶν χρησιμωτάτων ἡ γραμματιστική. ἀμέλει γοῦν οὐδὲ θελήσαντες ταύτην δυνησόμεθα ἀπεριτρέπτως ἀνελεῖν. εἰ γὰρ αἱ ἄχρηστον διδάσκουσαι τὴν γραμματικὴν ἐπιχειρήσεις εἰσὶν εὔχρηστοι, οὔτε δὲ μνημονευθῆναι, οὔτε τοῖς αὖθις παραδοθῆναι χωρὶς αὐτῆς δύνανται, χρειώδης ἐστὶν ἡ γραμματιστική. καίτοι δόξῃ ἄν τισιν ἐπὶ τῆς ἐναντίας εἶναι προλήψεως ὁ προφήτης τῶν Πύρρωνος λόγων Τίμων, ἐν οἷς φησι,

> γραμματική, τῆς οὔτις ἀνασκοπὴ οὐδ' ἀνάθρεψις
> ἀνδρὶ διδασκομένῳ Φοινικικὰ σήματα Κάδμου.

οὐ μὴν οὕτως ἔχειν φαίνεται. τὸ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον, οὐκ ἔστι τοιοῦτον κατ' αὐτῆς τῆς

A Sed cùm sit duplex Grammatica, alia quidem quæ profitetur se docturam esse elementa & eorum connexiones, &c, vt paucis dicam, est ars quędam legendi & scribendi: alia autem præter hanc facultas profundior, quæ non sita est in nuda literarum cognitione, sed etiam in examinanda earum inuentione & natura, & præterea in orationis partibus quæ ex iis constant, & si quid eius generis consideratur: propositum nunc est non dicere contra priorem: in hoc enim conueniunt omnes quòd sit vtilis: inter

B quos est etiam annumerandus Epicurus, etiamsi videatur esse inimicus corũ qui profitentur disciplinas. In libro quidem certè De donis & gratia, conatur docere, quòd necesse sit sapientibus docere literas. Et alioqui nos dixerimus, quòd non solùm sapientibus, sed etiam omnibus hominibus. Est enim perspicuum quòd omnis artis finis est vitæ vtilis. Ex artibus autem, alię quidem in primis accesserunt pro declinandis ac depellendis iis quæ sunt molesta: aliæ au-

C tem pro inueniendis iis quæ sunt vtilia. Et ex primo quidem genere est ars medicinæ, vt quæ sit ars remedium afferens & dolores soluens: ex secundo autem ars gubernandi. eo enim vsu qui ex aliis gentibus percipitur, maximè opus habent omnes homines. Quoniam ergo Grammatica per literarum excogitationem otiosissimè quidem medetur affectioni, nempe obliuioni: continet autem operationem maximè necessariam, nempe memoriam, omnia

D ferè in ea sita sunt. & neque ea quæ sunt maximè necessaria absque ea alios licet docere, & nec sine ea aliquid vtile ab alio disci potest. Est ergo Grammatica longè vtilissima. Eam quidem certè ne si voluerimus quidem, poterimus tollere vt non euertamur. Si enim vtiles sunt argumentationes quæ Grammaticam docent inutilem, neque verò memoriæ mandari, neque rursus tradi absque ea possunt, vtilis est Grammatica. Atqui nonnullis videri posset in contraria esse opinione, eorum quæ à Pyr-

E rhone dicũtur, vates Timon, cùm dicit,

> *Grammatica ratio minimè & respectus habetur*
> *Illi qui Cadmi Phœnicia signa docetur.*

Quòd autem non ita se habeat, est manifestum. Nam quod ab eo dicitur, non est aduersus ipsam

Grammatisticam seu literatoriam, qua Cadmi Phœnicia signa docentur, nempe illud, Ratio & respectus non habetur. Quomodo enim si quis eam docetur, eius nullam rationē habuit nec eam curauit? Sed potiùs hoc dicit, Qui Cadmi Phœnicia signa doctus est, eum prętereà nullam aliā curare Grammaticā. Quod quidem eò redit, non vt sit inutilis hæc quæ consideratur in elemētis, & in scriptione & lectione quę per ipsa efficitur, sed ea quę perperam discitur, estq; curiosa ac superuacanea. nam vsus quidem elementorum confert ad vitam traducendam: sed non esse contentum traditione quæ existit ex obseruatione: præterea autem ostendere, quòd alia quidem sunt natura vocalia, alia autē consonantia: & ex vocalibus aliā quidē sunt natura breuia, alia verò longa, alia autem ancipitia & cōmunia, quod ad productionem attinet & correptionem, & alia de quibus docēt fastu inflati Grammatici. Quamobrem Grammatisticam quidem & literatoriam non solùm non accusamus, sed etiam summas ei habemus gratias. Ad eam autem quæ restat refellendū adhibemus argumenta. Rectène autem an non, sciemus quum cuiusmodi ea sit, explicauerimus.

A γραμματιστικῆς, καθ' ἣν διδάσκεταί τις τὰ Φοινικικὰ σήματα Κάδμου, τὸ, ἀδοξία ἐστι ἀνασκοπή, οὐδ' ἀνάθρησις. πῶς γὰρ εἰ διδάσκεταί τις αὐτὴν, ἀδοξίαν ἔσχεν ἐπιστροφῆς αὐτῆς; ἀλλὰ μᾶλλον τοῦτό φησι· διδαχθεὶς τὰ Φοινικικὰ σήματα Κάδμου, οὐδεμίας ἄλλης παρὰ τοῦτο ἐστὶ γραμματικῆς ἐπιστροφὴν ὅσα καταστρέφει, οὐκ εἰς τὸ ἄχρηστον αὐτὴν τὴν ἐν τοῖς στοιχείοις, καὶ τὴν δι' αὐτῶν γράφειν τε καὶ ἀναγινώσκειν θεωρουμένην, B ἀλλὰ τὴν περιττὴν καὶ περιεργοτέραν. ἡ μὲν γὰρ τῶν στοιχείων χρῆσις ἤπειγεν εἰς τὴν τοῦ βίου διεξαγωγήν. οὐ μὴν ἀρκεῖται τῇ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τούτων παραδόσει, προσεπιδεικνύναι δ' ὡς τὰ μὲν ἐστὶ φωνήεντα τῇ φύσει, τὰ δὲ σύμφωνα· καὶ τῶν φωνηέντων, τὰ μὲν φύσει βραχέα, τὰ δὲ μακρὰ, τὰ δὲ δίχρονα, καὶ κοινὰ μήκους τε καὶ συστολῆς, καὶ καθόλου τὰ λοιπὰ περὶ ὧν οἱ τετυφωμένοι τῶν γραμματικῶν διδάσκουσιν· ὥστε τῇ μὲν γραμματιστικῇ πρὸς τῷ μηδὲν C ἐγκαλεῖν, ἔτι καὶ τὰς αἰωνίους χάριτας ὀφείλομεν, τῇ δὲ λειπομένῃ προσαπτόμεθα τοὺς ἐλέγχους. οὓς δὲ, εἴτε ὑγιῶς εἴτε τοὐναντίον, μαθησόμεθα, προεξαπλώσαντες αὐτῆς τὸν χαρακτῆρα.

Quid est Grammatica.

Cap. III.

Qvandoqvidem, ex sapiētis Epicuri sententia, neque quærere neque dubitare licet absque anticipata notione, bene erit si ante omnia consideremus quid sit Grammatica, & an ex notione quæ traditur à Grāmaticis, possit intelligi disciplina aliqua quæ cōstet & existat. Atq; Dionysius quidē Thrax in præceptis dicit, Grāmatica est experientia maxima ex parte, eorum quæ dicūtur apud poëtas & scriptores, scriptores vocans, vt est perspicuum ex eo quòd eos opponit ex aduerso poëtis, non alios quàm qui scripserunt soluta oratione. Quę sunt autem apud poëtas & scriptores videtur interpretari Grammaticus, vtpote apud Homerum & Hesiodum & Pindarū & Euripidem & Menandrum: eorumque quæ sunt apud scriptores, vtpote Herodotum & Thucydidem & Platonem, interpretationem, tanquam proprio munere fungens, aggreditur.

Τί ἐστι Γραμματική.

κεφ. γ'.

Ἐπεὶ οὔτε ζητεῖν, οὔτε ἀπορεῖν ἐστι κατὰ τὸν σοφὸν Ἐπίκουρον ἄνευ προλήψεως, εὖ D ἂν ἔχοι πρὸ τῶν ὅλων σκέψασθαι τί ποτ' ἐστὶν ἡ γραμματικὴ καὶ εἰ κατὰ τὴν ἀποδιδομένην ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ἔννοιαν δύναται συστατόν τι καὶ ὑπάρχον νοεῖσθαι μάθημα. Διονύσιος μὲν οὖν ὁ Θρᾷξ ἐν τοῖς παραγγέλμασι φησὶ, Γραμματική ἐστιν ἐμπειρία, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων. συγγραφεῖς καλῶν, ὡς ἔστιν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ποιητὰς ἀντεμφάσεως πρόδηλον, οὐκ ἄλλους τινὰς, ἢ τοὺς καταλογάδην πρα- E γματευσαμένους. τά τε παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ὁ γραμματικὸς ἑρμηνεύειν φαίνεται, καθάπερ Ὁμήρῳ τε καὶ Ἡσιόδῳ, Πινδάρῳ τε καὶ Εὐριπίδῃ, καὶ Μενάνδρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις. τά τε παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, οἷον Ἡροδότῳ, καὶ Θουκυδίδῃ καὶ Πλάτωνι, ὡς ἴδιον ἔργον μετέρχεται,

παρὸ καὶ οἱ χαριέντες ἐξ αὐτῶν περὶ πολλῶν ἐπραγματεύσαντο συγγραφέων, τῶν μὲν ἱστορικῶν, τῶν δὲ ῥητορικῶν, καὶ ἤδη φιλοσόφων, ζητοῦντες τίνα τε δεόντως καὶ ἀκολούθως ταῖς διαλέκτοις εἴρηται, καὶ τίνα διέφθαρται, τί τε σημαίνει παρὰ μὲν Θουκυδίδῃ, λόγου χάριν, τὸ (ζάγκλον) καὶ (τορνεύοντες) παρὰ δὲ Δημοσθένει τὸ (ἐβόα ὥσπερ ἐξ ἁμάξης) ἢ πῶς ἀναγνωστέον παρὰ Πλάτωνι τὴν (ἦ δ' ὅς) λέξιν, πότερον ψιλῶς ἐκφέρεται τὴν προτέραν συλλαβὴν ἢ δασέως ἢ τὴν μὲν προτέραν ψιλῶς, τὴν δὲ δευτέραν δασέως ἢ ἀμφοτέρας ψιλῶς, ἢ ἐναλλάξ. διὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα εἴρηται ἡ γραμματικὴ ἐμπειρία τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων. οὗτος μὲν οὖν οὕτως. ἐγκαλεῖ δὲ αὐτῷ Πτολεμαῖος ὁ Περιπατητικὸς, ὅτι οὐκ ἐχρῆν ἐμπειρίαν εἰρηκέναι τὴν γραμματικήν. αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ ἐμπειρία τριβή τίς ἐστι καὶ ἐργάτις, ἄτεχνός τε καὶ ἄλογος, ἐν ψιλῇ παρατηρήσει καὶ συγγυμνασίᾳ κειμένη· ἡ δὲ γραμματικὴ τέχνη καθέστηκεν· οὐ συνορῶν ὅτι τάττεται μὲν καὶ ἐπὶ τέχνης τοὔνομα, καθὼς ἐν τοῖς Ἐμπειρικοῖς ὑπομνήμασιν ἐδιδάξαμεν, ἀδιαφόρως τοῦ βίου τοὺς αὐτοὺς ἐμπείρους τε καὶ τεχνίτας καλοῦντος. ἀφ' ἧσπερ ἐννοίας καὶ ὁ Μητρόδωρος ἔφη μηδὲ μίαν ἄλλην πραγμάτων ἐμπειρίαν τὸ ἑαυτῆς τέλος συνορᾶν, ἢ φιλοσοφίαν, τουτέστι μηδεμίαν τέχνην. τάττεται δὲ ἐξόχως καὶ ἐπὶ τῆς τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων πραγμάτων γνώσεως. καθὼς καὶ τοὺς πρεσβύτας, πολλὰ μὲν ἰδόντας, πολλὰ δὲ ἀκούσαντας ἐμπείρους τοῦ βίου φαμέν. ὡς καὶ ὁ Εὐριπίδης,

ὦ τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ,
Ἐτεόκλεες, πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ 'μπειρία
ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

ἐφ' ὅπερ ἴσως ὁ Θρᾷξ φερόμενος σημαινόμενον, ἐπεὶ πολυειδήμονα εἶναι καὶ πολυμαθῆ βούλεται εἶναι τὸν γραμματικὸν, ἔφη ἐμπειρίαν ὑπάρχειν τὴν γραμματικὴν, τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων· ὥστε τοῦτο μὲν ὑπελαφρὸν, ἐκεῖνο δὲ ἴσως τῆς γραμματικωτέρας ἐχόμενον ζητήσεως ἐρεῖ πρὸς αὐτόν· ἤτοι γὰρ τῶν παρὰ τοῖς ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων μόνον, ἐμπειρίαν συμβέβηκεν εἶναι τὴν γραμματικὴν, ἢ καὶ τῶν μήτε παρὰ ποιηταῖς μήτε παρὰ συγγραφεῦσι καθεστώτων.

A Quamobrem qui sunt ex eis insignes & elegantes, de multis tractarunt scriptoribus, tum historicis, cum oratoribus, atque adeo etiam philosophis: quærentes quænam rectè ab eis dicta sint & consentaneè linguæ proprietati: & quænam prauè ac corruptè. Quidnam significet, verbi gratia, apud Thucydidem ζάγκλον & τορνεύοντες: & apud Demosthenem: Clamabat tanquam ex plaustro: aut quomodo legenda sit apud Platonem dictio ἦ δ' ὅς, an tenuiter proferatur prima syllaba an aspiratè: an prima B quidem tenuiter, secunda autem aspiratè: an ambæ tenuiter, an contrà. Propterea enim dicta est Grammatica experientia eorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Atque hic quidem sic dicit. cum autem reprehendit Ptolemæus Peripateticus, dicens quod non oportebat eum dicere experientiam esse Grammaticam. Ipsa enim experientia est diuturnus quidam vsus & operans absq; arte & ratione, positus in sola obseruatione & exercitatione: Gramma- C tica autem est ars: nō considerans quòd hoc nomen ponitur etiam in arte, vt docuimus in Commentariis Empiricis, cùm vita indiscriminatim eosdem vocet peritos & artifices. Ex qua quidem notione dixit etiam Metrodorus, nullam aliam rerum experientiam considerare suum finē quàm philosophiam, hoc est, nullam artem. Ponitur autem per excellentiam pro cognitione multarum & variarum rerum. quomodo etiam senes, qui multa quidem viderunt, D multa autem audierunt, dicimus habere magnam vitæ experientiam. vt etiam scribit Euripides,

Non omnia ô fili senectuti mala,
Eteoclees adsunt: namque experientia
Quàm iuuenes loqui potest sapientiùs.

Ad quod quidem Thrax ille fortasse tendens significatum, quandoquidem vult Grammaticum eum esse qui multa nouit & didicit: dixit Grammaticam esse experientiam eorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Quamobrem E hoc quidem est satis leue: Illud autem fortè quispiam paulò magis grāmaticæ hærens quæstioni, diceret illi: Aut enim eorum quę apud poëtas & scriptores dicuntur, solum experientiam accidit esse Grammaticam: aut eorum quæ nec sunt apud poëtas neq; apud scriptores,

Sed non dixerint eorum solùm quæ dicuntur apud poëtas & scriptores esse experientiam, propterea quòd ea aliquando adducat sermones qui sunt in manu plebeiorum eorumque qui sunt planè rudes & ignari, arguitq; & ostendit quodnam sit barbarum & Græcum, & quod sit Solœcū, & quod non sit eiusmodi. Si autem est experientia etiam eorum quæ non dicuntur solùm apud poëtas, neque scriptores, non oportebat dicere eam esse quod ex parte eam habere accidit. Sed mittētes de his subtiliter disserere, consideremus, vt polliciti sumus, an, quod ad hanc attinet notionem, Grammatica possit finem sustinere. Quando ergo dicunt eam esse maxima ex parte experientiam eorum quę dicuntur apud poëtas & scriptores, omnium dicūt aut aliquorū. Et si omniū, primū quidē non vtiq; maxima ex parte, sed omniū. Et si omniū, etiā infinitorū. ea enim sūt infinita: infinitorū autem nō est experientia. Quamobrem nec erit quidem vlla Grammatica. Sin autem aliquorum, quādoquidem etiam plebeij scientes quædam ex iis quæ dicuntur apud poëtas & scriptores, non habent grammaticam experientiam, nec ea dicenda est Grammatica. Nisi fortè dicant propterea dictum esse maxima ex parte, vt & ad eam quæ est omnium alicubi dubitationem, & ad eam quæ est apud plebeios & ignaros, ponatur differētia. Nā à plebeio quidē differt Grammaticus, quòd non paucorum vt ille, sed plurimorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores sit peritus: separatus est autem à cognitione omnium quæ vtique minimè esse potest: quandoquidem non omnia, sed ex ipsis plurima se nosse profitetur. Hæc autem non sunt eius qui respondet ac se defendit, sed eius qui malis addit mala, & qui non modicas, sed maximas & ineuitabiles attrahit dubitationes. Primùm quidem sicut multa, minimè sunt definita ac terminata, & Soriticam seu aceruualem generant dubitationem: ita etiam plurima. Quamobrem aut ipsa nobis circumscribant, ostendentes ad quam multas vsque cognitiones eorum quæ apud poëtas aut scriptores dicuntur, dicendum sit: aut si in interminata manent promissione dicentes se nosse plurima, admittant eam, quæ ex minimo fit, interrogationem. Nam plurimo definito numero, qui est vno minor, iam est plurimus.

A ἀλλὰ μόνων μὲν τῶν παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ συγ-
γραφεῦσιν οὐκ ἂν εἴποιεν ἐμπειρίαν αὐτὴν ὑ-
πάρχειν, παρὰ τὸ ποτὲ καὶ τὰς ἀνὰ χεῖρα τῶν ἰδιω-
τῶν καὶ ἀνεπιστημόνων ὁμιλίας ἐφιστῶσαν, καὶ τὸ
βάρβαρον καὶ τὸ Ἑλληνικόν, τό τε σόλοικον καὶ τὸ
μὴ τοιοῦτον ἐξελέγχουσαν. εἰ δὲ τῶν μὴ παρὰ
ποιηταῖς μήτε συγγραφεῦσι μόνον λεγομένων
ἐμπειρία καθέστηκεν, οὐκ ἔδει αὐτὴν εἶναι λέγειν,
ἀπὸ μέρους ἔχειν συμβεβηκός. ἀλλὰ παρέντες
τὸ περὶ τοιούτων λεπτολογεῖν, σκοπῶμεν ὡς ὑπε-
B σχόμεθα, εἰ δύναται τέλος, ὅσον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ
ἐννοίᾳ, ὑποστῆναι ἡ γραμματική. ὅταν οὖν
λέγωσιν αὐτὴν ἐμπειρίαν κατὰ τὸ πλεῖστον τῶν
παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων,
φασὶ πάντων ἢ τινῶν· καὶ εἰ πάντων, πρῶτον
μὲν οὐκέτι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ πάντων· καὶ εἰ
πάντων, καὶ τῶν ἀπείρων. ἄπειρα γάρ ἐστι ταῦ-
τα. τῶν δὲ ἀπείρων οὐκ ἔστιν ἐμπειρία· διόπερ
οὐδὲ γραμματική τις γενήσεται. εἰ δὲ τινῶν, ἐ-
πεὶ καὶ οἱ ἰδιῶται τινὰ τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ
C συγγραφεῦσι λεγομένων εἰδότες, οὐκ ἔχουσι
γραμματικὴν ἐμπειρίαν, οὐδὲ ταύτην εἶναι
λεκτέον γραμματικήν· ἐκτὸς εἰ μή τι διὰ
τοῦτο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰρῆσθαι φήσουσιν· ἵνα ἥ τε
πρὸς τὴν πάντων ἐνιαχοῦ ἀπορίαν ἐμπει-
ρία, ἥ τε πρὸς τὸν ἰδιωτισμὸν διαφορὰ ὑπο-
βάληται. οὗ μὲν γὰρ ἰδιώτου διενήνοχεν ὁ γραμ-
ματικός, καθόσον οὐκ ὀλίγων, ὡς ἐκεῖνος, ἀλ-
λὰ πλείστων τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγρα-
φεῦσι λεγομένων ἔμπειρός ἐστι. τῆς δὲ τῶν πάν-
D των γνώσεως ἀδυνάτου τάχα καθεστώσης κε-
χώρισται, ἐπεὶ οὐ πάντα, τὰ δὲ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν
ἐπαγγέλλεται γινώσκειν. ταῦτα δὲ οὐκ ἀπολο-
γουμένου ἦν, ἀλλὰ κακοῖς ἐπιπληροῦντος κα-
κὰ καὶ μηκέτι μετρίως, ἀλλ' ἀφύκτως ἐπισπω-
μένου τὰς ἀπορίας. πρῶτον μὲν οὖν ὡς τὰ
πολλά, ἀόριστά ἐστι, καὶ τὴν σωρείτην ἐμποιεῖ
ἀπορίαν· οὕτω καὶ τὰ πλεῖστα. ὅθεν ἢ περιγρα-
ψάτωσαν ἡμῖν αὐτὰ δείξαντες, ἄχρι πόσων
γνώσεων τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι
E λεγομένων ῥητέον· ἢ εἴπερ ἐπὶ ἀορίστου μένου-
σιν ὑποσχέσεως, τὰ πλεῖστα γινώσκειν λέγον-
τες, προσδεξάσθωσαν τὴν παρὰ μικρὸν
ἐρώτησιν· τοῦ γὰρ πλείστου ὡρισμένου ἀριθ-
μοῦ, ὁ ἑνὶ ἐλάττων, πλεῖστος ἀκμὴν ἐστίν.

ἐπεὶ τελέως ἄτοπον μονάδος προσθέσει τὸν μὲν πλεῖστον λέγειν, τὸν δὲ μηδαμῶς. διόπερ ἀεὶ μονάδι πλεονάζοντος ὁ κατ' αὐτοὺς πλεῖστος ἀριθμὸς, ἥξει πάντως εἰς τὸ μηκέτι ἀριθμὸς πλεῖστος ὑπάρχειν· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ γραμματική· ὅπερ ἦν τῆς σωρείτου ἀπορίας συμπέρασμα. πῶς δ' οὐκ ὄντως γραμματικῆς παχύτητος, τὸ ἐν ἀπείρῳ πλήθει λέγειν πλεῖστα; ὡς γὰρ τὸ ὀλίγον ἤτοι πρός τι ἐστὶ, καὶ κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ πλεῖστον σχέσιν νοεῖται, οὕτω καὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ ὀλίγον σχέσιν θεωρήσεται. εἰ οὖν τῶν πλείστων παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων ἐμπειρίαν ἔχουσιν οἱ γραμματικοὶ, ὀλίγων τῶν λοιπῶν οὐκ ἔχουσιν. εἰ δὲ καὶ τὸ ληφθὲν ἐστὶ πλεῖστον, καὶ τὸ καταληφθὲν, ἔλασσον, οὐκέτι τὸ πᾶν γίνεται ἄπειρον. ὅμως δ' οὖν ἵνα μηδὲν περὶ τούτων ἀκριβολογώμεθα, ψεῦδός ἐστι, τὸ τὰ πλεῖστα τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων γινώσκειν τὸν γραμματικόν. ἐλάχιστα γὰρ ἦν, πολλαπλασίων ἀπολειπομένων ἃ οὐκ οἶδε, καθὼς προβαινούσης τῆς ζητήσεως παραστήσομεν. τὰ νῦν δὲ, ἄλλην ἀπόδοσιν θεωρητέον. Ἀσκληπιάδης τοίνυν μέμφεται τὸν Θρᾷκα Διονύσιον, ἐμπειρίαν λέγοντα τὴν γραμματικήν· δι' ἣν αἰτίαν καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἔφη. ἐγκαλεῖ δὲ αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπειρίαν αὐτὴν ἀποφαίνειν. τοῦτο μὲν γὰρ τῶν στοχαστικῶν καὶ ὑπὸ τὴν τέχνην πιπτουσῶν ἐστι τεχνῶν, ὥσπερ κυβερνητικῆς καὶ ἰατρικῆς. γραμματικὴ δὲ οὐκ ἔστι στοχαστικὴ, ἀλλὰ μουσικῇ τε καὶ φιλοσοφίᾳ παραπλήσιος. εἰ μή τι δέδοικε, φησὶ, τὴν ὀλιγότητα τοῦ βίου, ὡς οὐχ ὄντος ἱκανοῦ πρὸς τὸ πάντα περιλαβεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον, εἰ γραμματικοῦ ἀλλ' οὐ γραμματικῆς ποιήσεται τὸν ὅρον. ἐπεί περ οὗτος μὲν τυχὸν ἴσως οὐκ ἐπιστήμων ἐστὶ τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων, ὀλιγόβιον καθεστὼς ζῷον· ἡ δὲ γραμματικὴ πάντων εἴδησις. ὅθεν τὸ μὲν ἀλλάξας τὸ δὲ ἀφελὼν, οὕτως ἀποδίδωσι τῆς γραμματικῆς τὴν ἔννοιαν. γραμματική ἐστι τέχνη τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων. οὐκ αἴρει δὲ ὁ αὐτὸς τὰς ἀπορίας, ἀλλ' ἐπιτείνει· καὶ ἐν οἷς θέλει τὴν γραμματικὴν αὔξειν, ἐν τούτοις αὐτὴν αἴρει.

A est enim planè absurdum, vnitatis additione illum quidem dicere plurimum, hunc verò minimè. Quamobrem semper vnitate crescens qui ex eorum sententia est plurimus numerus, eò omnino redibit vt non sit amplius plurimus numerus, & ideò nec Gramatica. quod quidem erat conclusio Soriticæ dubitationis. Quemadmodum autem non est grammaticæ planè crassitudinis, in multitudine infinita dicere plurima. Quo modo enim paucius refertur ad aliquid, B & consideratur ac intelligitur ex ea quę est tanquam ad plurimum habitudine: ita etiam plurimum considerabitur ex ea quæ est ad paucum habitudine. Si ergo plurimorum quę dicuntur apud poëtas & scriptores experientiam habent Grammatici, paucorum quæ sunt reliqua non habent. Si autem & quod sumptum est, est plurimū, & quod relictum est, est minus, non est vtique amplius vniuersum infinitum. Et tamen, vt nihil de his exactiùs & accuratiùs tractemus, falsum est quòd Grammaticus plurima C nouit ex iis quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Sunt enim paucissima, cùm restent multis partibus plura quæ non nouit, vt ostendam quæstione procedente. Nunc autem consideranda est alia definitio. Asclepiades ergo reprehendit Dionysium Thracem, qui dicit Grammaticam esse experiētiam, & propter eā causam quam dixit Ptolemæus. Reprehendit autem etiam propterea quòd eam pronunciet maxima ex parte experientiam. Nam hoc quidem est ar- D tium coniecturalium & quæ sub artem non cadunt, vt est ars gubernandi & ars medendi. Grammatica autem non est coniecturalis, sed similis musicæ & philosophiæ. Nisi fortè, inquit, vitæ timuit breuitatem, vt quæ non sufficiat ad omnia comprehendenda. quod quidem est absurdum, si Grammatici & nō Grammaticæ faciat definitionem. quādoquidem ipse fortasse non erit sciens eorum omnium quæ dicūtur apud poëtas & scriptores, cùm sit animal breuis E vitæ: Grammatica autem est omnium cognitio. Huius itaque definitionis parte mutata, parte ablata, sic Grammaticæ definit notionē: Grāmatica est ars eorum quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Ille autem minimè sustulit dubitationes, sed auxit: & in quibus vult augere Grammaticam, in iis eā sustulit.

Sit enim cognitio omnium quæ dicuntur apud poetas & scriptores. Ergo quoniam nihil est cognitio præter eum qui nouit: nec Grãmatica est præter Grammaticum qui nouit, vt neque deambulatio præter eum qui deambulat, & status præter eum qui stat, & accubitus præter eum qui accumbit. Conceditur autem Grammaticam non habere omnium cognitionem: Non est ergo vtique cognitio omnium quæ dicuntur apud poëtas & scriptores: & propterea nec Grammatica. Et alioqui si ars est Grammatica, cùm sit cognitio omnium quę dicuntur apud poëtas & scriptores: ars autem est consistens collectio ex cõprehensione eorum quæ sunt in Grammatico: necessariò cùm nemo habeat comprehensionem omnium quę dicuntur apud poëtas & scriptores, consistere & esse non potest Grammatica. Chares autem in primo De Grammatica, perfectam Grammaticam dicit esse habitum ex arte, habentem vim discernendi exactissimè ea quæ apud Grçcos & dici possunt & cadunt sub intelligentiam, præterea quæ sunt sub alijs artibus, id postremum adijciens, non leuiter nec superfluè. Nam quoniam eorum quę apud Græcos dici possunt & quæ veniunt sub intelligentiam, alia quidem subiecta sunt artibus, alia autem minimè: eorum quidem quæ subiecta sunt artibus non existimat esse artem & habitum Grammaticam. vt in Musica quidem, concentus diatessaron & mutationis systematum: in Mathematica autem, defectus aut positura circulorum. Eadem sunt autem intelligenda etiam in alijs artibus. Nullius enim eorum quæ sunt illis subiecta, cognitio est Grammatica: sed est quędam via, ratio ac methodus aliorum quæ præter eas & dici possunt & veniunt sub intelligentiam. Eorum quidem quæ veniunt sub intelligentiam, quòd πίσυρες sunt quatuor: & quòd βῆσσαι & ἄγκεα sunt loca sita infernè. Eorum autem quę dici possunt, nempe eorum quę versantur in proprietate ac diuersitate sermonis, vt quòd hoc quidem dictũ est Doricè: hoc autem Æolicè. & non vt Stoici, quòd significatum cõtrà sit quod significat. Nam quod venit sub intelligẽtiam, accipitur in eo solo quod significatur. Videtur autem etiam mouere aliquid quod dictum est à Cratete. Ille enim dicebat Criticum differre à Grammatico. & Criticum quidem dicit oportere esse peritum omnis scientiæ Logicæ:

A ἔστω γὰρ πάντων εἴδησις τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων· ἀκόλουθον ἐπεὶ οὐδέν ἐστιν εἴδησις παρὰ τὸν εἰδότα, οὐδὲ γραμματική, παρὰ τὸν εἰδότα γραμματικόν, ὡς οὐδὲ περιπάτησις παρὰ τὸν περιπατοῦντα, καὶ στάσις παρὰ τὸν ἑστῶτα, καὶ κατάκλισις παρὰ τὸν κατακείμενον· ὁμολόγηται δὲ ὁ γραμματικὸς μὴ ἔχειν πάντων εἴδησιν· οὐκ ἄρα ἔτι ἐστὶν εἴδησις πάντων τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων. διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ
B γραμματική. καὶ ἄλλως, εἴπερ τέχνη ἐστὶν ἡ γραμματική, εἴδησις οὖσα πάντων τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων· ἡ δὲ τέχνη σύστημα ἐκ καταλήψεως τῶν περὶ τὸν γραμματικόν, ἐξ ἀνάγκης μηδενὸς ἔχοντος πάντων τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων κατάληψιν, ἀνυπόστατος γίνεται ἡ γραμματική. Χάρης δὲ ἐν τῷ πρώτῳ περὶ γραμματικῆς, τὴν τελείαν φησὶ γραμματικὴν ἕξιν εἶναι ἀπὸ τέχνης, διαγνωστικὴν τῶν
C παρ' Ἕλλησι λεκτῶν καὶ νοητῶν ἐπὶ τὸ ἀκριβέστατον, πλὴν τῶν ὑπ' ἄλλαις τέχναις· τὸ τελευταῖον προσθεὶς οὐ περιέργως. ἐπεὶ γὰρ τῶν παρ' Ἕλλησι λεκτῶν καὶ νοητῶν τὰ μέν ἐστιν ὑπὸ τέχναις, τὰ δ' οὔ· τῶν μὲν ὑπὸ τέχναις οὐκ οἴεται τέχνην εἶναι καὶ ἕξιν τὴν γραμματικήν· οἷον ἐν μὲν μουσικῇ, τοῦ διὰ τεσσάρων συμφωνίας καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν συστημάτων· ἐν δὲ μαθηματικῇ, ἐκλείψεως ἢ τῆς τῶν κύκλων θέσεως. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νοητέον τεχνῶν.
D οὐδενὸς γὰρ τῶν ὑπ' αὐταῖς εἴδησις ἡ γραμματική· ἀλλὰ μέθοδός τίς ἐστι τῶν παρὰ ταύταις ἑτέρων λεκτῶν τε καὶ νοητῶν. νοητῶν μέν, ὡς ὅτι πίσυρες τέσσαρες, καὶ βῆσσαι καὶ ἄγκεα οἱ βάσιμοι τόποι. λεκτῶν δὲ τῶν περὶ τὰς διαλέκτους οἷον, ὅτι τοῦτο μὲν εἴρηται Δωρικῶς, τοῦτο δ' Αἰολικῶς· καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ Στωϊκοὶ τὸ σημαινόμενον, ἀλλ' ἀνάπαλιν τὸ σημαῖνον. τὸ γὰρ νοητὸν ἐπὶ τοῦ σημαινομένου μόνου παρείληπται. ἔοικε δὲ καὶ Κράτης θέλειν τινὰ κινεῖν
E λόγον. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔλεγε διαφέρειν τὸν κριτικὸν τοῦ γραμματικοῦ· καὶ τὸν μὲν κριτικὸν πάσης φησὶ δεῖν λογικῆς ἐπιστήμης ἔμπειρον εἶναι·

A τὸν δὲ γραμματικὸν, ἁπλῶς γλωσσῶν ἐξηγητικὸν, καὶ προσῳδίας ἀποδοτικὸν, καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων εἰδήμονα. παρὸ καὶ ἐοικέναι ἐκεῖνον μὲν ἀρχιτέκτονι, τὸν δὲ γραμματικὸν ὑπηρέτῃ. ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς ἀποδόσεως τοιαῦτα, τῇ μὲν μετριώτερα τῶν Διονυσίου ἀτοπημάτων, τῇ δὲ χείρονα. ὅτι μὲν γὰρ τῆς σωρειτικῆς ἀπορίας ἐξήγαγε τὴν γραμματικὴν, καὶ τῶν ἀλλοτρίων κεχώρικε θεωρημάτων, μουσικῆς τε καὶ μαθηματικῆς, ὡς μὴ προσηκόντων, αὐτόθεν συμφανές. τὸ δὲ μὴ ἀνυπόστατον εἶναι ἀρχὴν, οὐδαμῶς B αὐτὴν ἐρρύσατο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ εἶναι τοιαύτην μᾶλλον συνηγωνίσατο. ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος κατά τι διώρισε τὸ τῆς γραμματικῆς τέλος, ἐπὶ μόνων αὐτὴν ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων στήσας. οὗτος δὲ περὶ πᾶσαν Ἑλληνικὴν φωνὴν, καὶ περὶ πᾶν σημαινόμενον καταγίνεσθαι ταύτην θέλει. ὅπερ, εἰ θεμιτὸν εἰπεῖν, οὐδὲ θεοῖς δυνατόν ἐστιν. ὡς γὰρ καὶ πρότερον ἐλέγομεν, οὐδεμία μέθοδος συνίσταται περί τι ἄπειρον, ἀλλὰ καὶ μάλιστα αὐτὴ τὰ ἄπειρα περατοῖ. τῶν γὰρ ἀορίστων ἡ C ἐπιστήμη δεσμός ἐστι. τὰ δὲ σημαίνοντα καὶ σημαινόμενα τῶν πραγμάτων, ἐστὶν ἄπειρα. οὐκ ἄρα ἐστὶν ἡ γραμματικὴ τέχνη περὶ τὰ σημαίνοντα καὶ σημαινόμενα. καὶ μὴν παντοῖαι γίνονται τῶν φωνῶν μεταβολαὶ, καὶ προγέγονασι, καὶ εἰσαῦθις γενήσονται. φιλομετάβολος γὰρ ὁ αἰὼν, οὐκ εἰς φυτὰ μόνον καὶ ζῷα, ἀλλὰ καὶ εἰς ῥήματα. περιελθοῦσαν δὲ ἀπειρίαν ἤτοι γε καὶ μεταβάλλουσαν ἀμήχανόν ἐστι γνῶσιν ἀνθρωπίνην εὑρεῖν. οὐδὲ ταύτῃ ἄρα ἡ γραμματικὴ D συστήσεται. ἄλλως τε ἤτοι τεχνικὴν οἴεται εἶναι τὴν ἕξιν ἢ ἄτεχνον. καὶ εἰ μὲν τεχνικὴν, πῶς οὐκ αὐτὴν εἶπε τὴν τέχνην, ἀλλὰ τὸ ἀφ᾽ οὗ ἐστιν; εἰ δὲ ἄτεχνον, ἐπεὶ οὐ δυνατὸν διὰ τοῦ ἀτέχνου τὸ τεχνικὸν ὁρᾶσθαι, οὐδὲ συστήσεταί τις γραμματικὴ ἕξις τεχνικῶς διαγινώσκουσα τὰ παρ᾽ Ἕλλησι σημαίνοντά τε καὶ σημαινόμενα. Δημήτριος δὲ ὁ ἐπικαλούμενος Χλωρὸς καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν γραμματικῶν, οὕτως ὡρίσαντο· γραμματική ἐστι τέχνη τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ τῶν E κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν λέξεων εἴδησις. μένουσι δὲ καὶ τούτοις αἱ αὐταὶ ἀπορίαι. οὔτε γὰρ πάντων τῶν παρὰ ποιηταῖς λεγομένων δύναται εἶναι τέχνη γραμματικὴ, οὔτε τινῶν.

Grammaticum autem esse tantùm interpretem linguarum, & tradere accentus, & ea scire quæ sũt his similia. & ideò illum quidem esse similem architecto, Grammaticum autem ministro. Sed eiusmodi quidem est illius definitio, partim quidem minùs mala quam sint absurda quæ dicit Dionysius: partim autẽ peior. Nam quòd à Soritica quidem dubitatione soluerit Grammaticam, & ab alienis separauerit contemplationibus Musicæ & Mathematicæ, vt quæ ei non conueniant, per se est euidens: sed eam non liberauit ab eo quòd non consistat. imò verò laborauit & opem tulit ad hoc vt ea sit eiusmodi. Nam Dionysius quidem in aliquo definiit terminum ac limitem Grammaticæ, statuens, eam in solis poëtis & scriptoribus: iste verò vult eam versari in omni voce Græca & in omni significato. quod quidem, si fas est dicere, ne Deus quidem pręstare potest. Nam vt priùs dicebamus, nulla certa via ac methodus consistit in aliquo infinito: imo verò ipsa hoc finit ac terminat. eorum enim quæ sunt non definita & interminata, vinculum est, scientia. Res autem quæ significant & significantur, sunt infinitæ. Non est ergo Grammatica ars quæ versatur in iis quæ significant & quæ significantur. Quinetiam sunt omne genus vocum mutationes: fueruntque antea, & rursus erunt: mutatione enim delectatur seculum, non solùm in arboribus ac plantis & animantibus, sed etiam in verbis. Constãtem autem infinitatem, nedum eam quæ mutatur, fieri non potest vt humana inueniat cognitio. Nec hac ergo ratione constabit Grammatica. Alioqui aut artificiosum existimat esse habitum, aut artis expertem. Et si artificiosum, quomodo non eum quoque dixit esse artem: quin etiam id ex quo est? Sin autem artis expertem: quoniam fieri non potest vt per id, quod caret arte, cernatur id quod est artificiosum: non consistet vllus grammaticus habitus, artificiosè discernens ea quæ apud Græcos significant & significantur. Demetrius autem cognomine Chlorus, & quidam alij Grammatici ita definierunt: Grammatica ars est, cognitio dictionum quę sunt apud poëtas, & quæ sunt in communi consuetudine. Manent autem his quoque eædem dubitationes. Neque enim omnium quæ dicuntur apud poëtas, potest esse ars Grammatica, neque aliquorum.

Et vt sit quidem omnium, eo ipso fieri non potest: si quidem & de Diis, & de virtute, & de anima dicitur apud poëtas, quorum Grammatici nullam habẽt experiẽtiam. Aliquorũ autẽ, propterea quòd id non in solos cadit Grammaticos, sed etiam in aliquos alios, vtpote Philosophos & Musicos & Medicos. Nã illi quoque quędam conspexerunt ex iis quæ sunt apud Poëtas. Et rursus dum dicunt Grammaticam esse cognitionem dictionum quæ sunt in communi vsu & consuetudine: si quidẽ vniuersè sumant & in genere, quod si quæ sunt dictiones in communi consuetudine, illarum cognitio est Grammatica, errant. Sunt enim infinitę dictiones in communi consuetudine: infinitorum autem non est cognitio. Sin autem tendunt ad id quod est singulare, quod perinde est ac si dicas, Sunt quædam dictiones in communi consuetudine, quarum cognitio est Grammatica, ne sic quidem faciẽt Grãmaticam. Atheniensis enim habet cognitionem dictionum quæ sunt in vsu in Attica: & Doriensis earum quæ sunt in vsu in regione Dorica: & orator earum quæ sunt in vsu in arte oratoria: & medicus earum quæ in arte Medicinę. Si autem dicãt omnium quę sunt in communi vsu ac consuetudine cognitionem, nõ tanquam singularium & omnium quæ sunt sigillatim (hoc enim re vera non potest fieri) sed omnium quæ vniuersè & in genere supremo sunt in dialectis & linguarum proprietatibus, vt quòd sit quidem Doriensium vti tali tono: Ionum autem alio, dicent quidem fortasse aliquid probabile, non tamen verum. Neque enim est vnus mos in vnaquaque lingua. sunt enim multæ Doricæ & Atticæ: neque regulæ, quas videntur tradere, extenduntur ad omnem dictionem: sed procedunt quidem vsque ad quantitates & ad tonorum similitudines, vtpote quòd sint oxytonæ vel barytonæ: vt autem omnes comprehendant minimè fieri potest. Atque hæc quidem dicta sint exempli gratia, ad hoc quòd Grammatica sit eiusmodi vt non consistat, quod attinet ad eius notionem quæ est apud Grammaticos. Consequenter autem aggrediamur & examinemus eas contemplationes, quæ sunt in ea principales, & ex quibus maximè accipit substantiam.

A καὶ πάντων μὲν, αὐτόθεν ἀδύνατον, ἐπεί γε καὶ περὶ θεῶν, καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ ψυχῆς λέγεταί τινα παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ὧν ἀπείρως ἔχουσιν οἱ γραμματικοί. τινῶν δὲ, διὰ τὸ μὴ εἰς τοὺς γραμματικοὺς τοῦτο πίπτειν μόνους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους τινὰς, οἷον φιλοσόφους καὶ μουσικοὺς καὶ ἰατρούς. ἔνια γὰρ συνεωρῶν καὶ οὗτοι τῶν παρὰ ποιηταῖς. πάλιν τε ἐν τῷ λέγειν καὶ τὴν κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν λέξεων εἴδησιν εἶναι τὴν γραμματικήν· εἰ μὲν τὸ καθολικὸν λαμ-
B βάνοιεν τὸ εἴ τινές εἰσι κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν λέξεις, ἐκείνων ἐστὶν εἴδησις ἡ γραμματικὴ, ἁμαρτάνουσιν. ἄπειροι γὰρ αἱ κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν λέξεις, καὶ τῶν ἀπείρων οὐκ ἔστιν εἴδησις. Εἰ δὲ ἐπὶ τὸ ἐπὶ μέρους φέροιντο, ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ, εἰσί τινες λέξεις κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν κοινὴν, ὧν εἴδησίς ἐστιν ἡ γραμματικὴ, οὐδ᾽ οὕτω ποιήσουσί τι τὴν γραμματικήν· καὶ γὰρ ὁ Ἀθηναῖος εἴδησιν ἔχει τῶν κατὰ τὴν Ἀττικὴν συνήθειαν λέξεων, καὶ ὁ Δωριεὺς τῶν κατὰ τὴν Δω-
C ρίδα. καὶ ὁ ῥήτωρ τῶν κατὰ τὴν ῥητορικήν· καὶ ὁ ἰατρὸς τῶν κατὰ τὴν ἰατρικήν. Εἰ δὲ λέγοιεν πασῶν τῶν κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν αὐτὴν λέξεων εἴδησιν, οὐχ ὡς τῶν καθ᾽ ἕκαστα καὶ ἐν μέρει πασῶν (τοῦτο γὰρ ὄντως ἀδύνατον) ἀλλὰ τῶν καθόλου πασῶν καὶ ἀνωτάτω ἐν ταῖς διαλέκτοις. οἷον, ὅτι Δωριέων μὲν ἐστὶ τοιῷδε τόνῳ χρῆσθαι· Ἰώνων δὲ, ἄλλῳ· τάχα μὲν τι πιθανὸν ἐροῦσιν, οὐ μὴν ἀληθές. οὔτε γὰρ ἓν ἔθος ἐστὶ καθ᾽ ἑκάστην διάλεκτον· πολλαὶ γὰρ Δωρί-
D δες καὶ Ἀτθίδες. οὔτε οἱ κανόνες οὓς δοκοῦσι παραδιδόναι, περὶ πᾶσαν ἀποτείνονται λέξιν. ἀλλ᾽ ἄχρι μὲν ποσῶν καὶ ὁμοτόνων, οἷον, ὀξυτόνων ἢ βαρυτόνων, παρασκοποῦσι, πάσας δὲ περιλαβεῖν ἀδυνατοῦσι. δείγματος μὲν οὖν χάριν ταῦτα εἰρήσθω, εἰς τὸ ἀνυπόστατον εἶναι τὴν γραμματικὴν, ὅσον ἐπὶ τῇ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς αὐτῆς ἐπινοίᾳ. μετιόντες δὲ ἀκολούθως καὶ τὰ κυριώτατα τῶν ἐν αὐτῇ θεω-
E ρημάτων, ἐξ ὧν μάλιστα λαμβάνει τὴν ὑπόστασιν, βασανίζωμεν.

Τία

Τίνα μέρη γραμματικῆς.

κεφ. δ'.

Πολλῆς οὔσης καὶ ἀνηνύτου παρὰ τοῖς γραμματικοῖς περὶ μερῶν γραμματικῆς διαστάσεως· ἵνα μήτε τὸ πάρεργον, ἔργου χώραν ἐπέχειν ἡμῖν φαίνηται, μήτε εἰς ἀλλοτρίαν καὶ ὡς πρὸς τὸ παρὸν ἀνωφελῆ ἐμβαίνοντες ὕλην, ἀπολείπωμεν τὴν ἀναγκαιοτέραν ἀντίρρησιν, ἀρκεστέον λέγειν ἀσυκοφαντητότερον, ὡς ἄρα τῆς γραμματικῆς τὸ μέν ἐστιν ἱστορικόν, τὸ δὲ τεχνικόν, τὸ δὲ ἰδιαίτερον, δι' οὗ τὰ κατὰ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς μεθοδεύεται. ὧν τεχνικὸν μέν ἐστιν, ἐν ᾧ περὶ τῶν στοιχείων καὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν ὀρθογραφίας τε καὶ ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἀκολούθων διατάττονται. ἱστορικὸν δέ, ὅπου περὶ προσώπων, οἱονεὶ θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων καὶ ἡρωικῶν διδάσκουσιν, ἢ περὶ τόπων διηγοῦνται, καθάπερ ὀρῶν ἢ ποταμῶν, ἢ περὶ πλασμάτων καὶ μύθων παραδιδόασιν, ἢ εἴ τι τῆς αὐτῆς ἰδέας ἐστίν. ἰδιαίτερον δέ, τὸ κατὰ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἐπισκοποῦσι, καθ' ὃ τὰ ἀσαφῶς λεγόμενα ἐξηγοῦνται, τά τε ὑγιῆ καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα κρίνουσι, τά τε γνήσια ἀπὸ τῶν νόθων διαιροῦσιν. ἀλλ' ὡς μὲν τύπῳ καὶ ὁλοσχερέστερον περιλαβεῖν, ταῦτά ἐστι τὰ τῆς γραμματικῆς μέρη. νοητέον δὲ αὐτά, οὐ κατ' εἰλικρίνειαν, οὐδ' ὡς ἄν τις εἴπῃ, μέρη τοῦ ἀνθρώπου, ψυχὴ καὶ σῶμα. ταῦτα μὲν γὰρ ὡς ἕτερα ὄντα ἀλλήλων νοεῖται. τὸ δὲ τεχνικὸν καὶ ἱστορικόν, καὶ τὸ περὶ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, τῆς γραμματικῆς μέρη, πολλὴν ἔχει συμπλοκὴν καὶ ἀνάκρισιν πρὸς τὰ λοιπά. καὶ γὰρ ἡ τῶν ποιητῶν ἐπίσκεψις, οὐ χωρὶς τοῦ τεχνικοῦ καὶ ἱστορικοῦ γίνεται μέρους· καὶ ἑκάτερον τούτων, οὐ δίχα τῆς τῶν ἄλλων περιπλοκῆς συνέστηκεν. ὥσπερ οὖν οἱ λέγοντες τῆς ἰατρικῆς μέρη, διαιτητικόν, χειρουργικόν, φαρμακευτικόν, οὕτω λέγουσιν, ὡς πολλῆς οὔσης ἐν τοῖς θεωρήμασιν ἀλληλουχίας. καὶ γὰρ ἡ δίαιτα, οὐ χωρὶς χειρουργίας καὶ φαρμακείας προσάγεται· καὶ ἡ φαρμακεία, πάλιν περιείχετο καὶ τῇ τῶν ἄλλων δυνάμει· ὧδε καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος, οὐκ ἀπόκειταί τι ἐστιν ἕκαστον μέρος, οὐδ' εἰλικρινὲς ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων ἐπιμιξίας. τοῦτο δὲ προδιηρθρώσαμεν οὐ παρέργως, ἀλλ' ἵνα εἰδῶμεν,

Quæ sint partes Grammaticæ.

CAP. IIII.

A CVM magna sit & inutilis apud Grāmaticos dissensio de partibus Grāmaticæ, ne id quod in trāsitu & propter aliud adducitur, videatur tenere locū principis incepti ac instituti, neque alienam & in præsentia inutilem ingredientes materiam, deseramus contradictionem magis necessariam, sufficiet dicere citra calumniam, quòd Grammaticæ alia quidem pars est historica: alia verò B artificiosa: alia autem magis propria, per quam certa via ac ratione tractantur quæ sunt apud poëtas & scriptores. Ex quibus artificiosa quidem est illa, in qua statuunt de elementis & partibus orationis, & orthographia, & linguæ Græcæ proprietate, & iis quæ cōsequuntur. Historica autem vbi docēt de personis, vtpote diuinis & humanis & heroicis: aut narrant de locis, vt de montibus vel fluuiis: aut tradunt de figmētis & fabulis, aut si quid est eiusmodi. Magis pro-C pria autem est, qua cōsiderant quæ sunt in poëtis & scriptoribus, quatenus exponunt ea quæ dicuntur obscurè, & iudicant quæ sunt bona & quę secus, & distingunt germana ac sincera ab adulterinis. Eæ autem, vt eas rudi ac crassa Minerua complectar, sunt partes Grāmaticæ. Sunt verò cogitandæ ac intelligēdæ, nō purè ac sincerè: neque vt si dicas, partes hominis sunt anima & corpus. Nam hæc quidem cogitantur ac intelliguntur, vt quæ sint à se inuicem diuersa. Artificiosa autem, & historica, & quæ D in poësi & in scriptionibus versatur, partes Grammaticæ, magnā habēt cum reliquis connexionem & coniunctionem. Poëtarum enim examinatio non fit absque parte artificiosa & historica. & vtraque earum non consistit absque connexione aliarum. Quo modo ergo qui dicunt artis medendi partes esse victus rationem, chirurgiam, medicamentorum exhibitionem, sic dicunt, vt quòd in contemplationibus eæ valde inter se cohæreant. Victus enim ratio non venit E absque medicamentorum exhibitione & chirurgia. Et rursus medicamētorum exhibitio continetur etiam à virtute aliarum: Ita etiam in præsentia, nō est seiuncta vnaquæque pars, neque pura ac sincera à commistione aliarum. Hoc autem priùs explicauimus non absre neque leuiter ac per transitum, sed vt sciamus,

quòd si ostensum fuerit ex iis aliquam non posse consistere, vi ac potestate reliquæ quoque sunt sublatæ, quarum vtraque consistit non absque ea quæ est sublata. Et tamen non hoc faciemus, quamuis hæc sit via compendiaria: sed tétabimus dicere aduersus vnamquamque, perinde ac si non egeret aliarum præsentia. Ordine autem incipiendum est à prima.

Quòd nullam certam viam, rationem ac methodum habeat, neque possit consistere artificiosa pars Grammaticæ.

CAP. V.

PROPTER multa quidem alia est diligenter examinandum Grammaticæ artificium: maximè autem quòd de eo sibi placeant & se magnificè iactent Grammatici, eos autem semper insectātur qui sunt aliis ornati disciplinis, vt qui ne Græcorum quidem communem vsum sciant ac consuetudinem: & etiam propterea quòd si quando premantur in quæstione, sæpè non inueniant aliam euadendi rationem ad eos abstrahēdos, qui cum eis disputant, quàm quòd sit Barbarum & Solœcum quod ab eis dictum est. Ad nos autem ad id hortādum non parum etiam debet habere momēti, cum videamus Grammaticos qui ne duo quidem ferè verba dextrè possunt contexere, velle vnumquenque ex antiquis, qui dicendi facultate & Greci sermonis proprietate plurimùm valuerunt, vt Thucydidem, Platonem, Demosthenem, tanquam barbarum arguere. Vna enim pro omnibus erit sui aduersus eos vlciscendi ratio, si falsò appellatam eorum artem inertem, artis inquam expertem, ostenderimus. Ordine autem nobis dicendum est primùm de elementis, ex quibus omnia apud eos constant, & quibus sublatis necesse est Grammaticos esse agrammatos, hoc est, illiteratos. Cùm autem tribus modis dicatur elementum, nempe character & figura quæ scribitur, & vis eius, & præterea nomen, de vi maximè nunc procedat quæstio. ea enim apud ipsos propriè appellata est elementum. Cùm ergo vocis quæ mandatur literis, sint viginti quatuor elementa, earum duplicem in summo ponunt naturam. eorum enim alia appellant vocales, alia consonantes. Et vocales quidem septem a. ε. η. ι. ο. υ. ω. consonantes autem reliqua.

A ὡς ἂν εἴ τι ἐξ αὐτῶν δειχθῇ ἀσύστατον, δυνάμει καὶ τὰ λοιπὰ ἀνῄρηται, ὧν ἑκάτερον οὐ χωρὶς τοῦ ἀναιρεθέντος ὑφίσταται. ὅμως δὲ οὐ ποιησόμεθα τοῦτο, καίτοι ὂν σύντομον, ἀλλὰ πειρασόμεθα πρὸς ἕκαστον ἀντιλέγειν, ὡς εἰ καὶ μὴ ἐχρῇζε τῆς τῶν λοιπῶν παρουσίας. τάξει δὲ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου.

Ὅτι ἀμέθοδόν ἐστι καὶ ἀσύστατον τὸ τεχνικὸν τῆς γραμματικῆς μέρος.

B Κεφ. ε'.

ΔΙΑ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα δίκαιόν ἐστι μετὰ σπουδῆς ἐξετάζειν τὴν γραμματικὴν τεχνολογίαν, μάλιστα δὲ ἁπάντων, διὰ τὸ ἐπ' αὐτῇ κομᾶν καὶ μέγα φρονεῖν τοὺς γραμματικούς, ἀεὶ δὲ τῶν κατὰ τὰ λοιπὰ κοσμουμένων μαθήματα καταπέχειν, ὡς μηδὲ τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συνήθειαν ἐπισταμένων· καὶ ἔτι, διὰ τὸ εἴποτε θλίβοιντο ἐν ζητήσει, μὴ ἄλλην εὑρίσκειν C πολλάκις ἀποφυγὴν εἰς τὸ περισπᾶν τοὺς συζητοῦντας αὐτοῖς, ἢ τὸ ὅτι βάρβαρον ἢ σόλοικόν ἐστι τὸ παρ' αὐτῶν λεχθέν. οὐκ ὀλίγην δ' αὖ ἔχει μοῖραν εἰς προτροπήν, καὶ ὅταν βλέπωμεν τοὺς μηδὲ δύο σχεδὸν ῥήματα δεξιῶς εἴρειν δυναμένους γραμματικούς, θέλοντας ἕκαστον τῶν μέγα δυνηθέντων ἐν εὐφραδείᾳ καὶ Ἑλληνισμῷ παλαιῶν, καθάπερ Θουκυδίδην, Πλάτωνα, Δημοσθένην, ὡς βαρβάρους ἐλέγχειν. μία γὰρ αὕτη πάντων ἄμυνα γενήσεται πρὸς αὐτούς, D ἐὰν τὴν ψευδώνυμον αὐτῶν τεχνολογίαν ἄτεχνον ἀποδείξωμεν. τάξει δὲ λεκτέον ἡμῖν πρῶτον περὶ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν τὰ πάντα κατ' αὐτοὺς συνέστηκε, καὶ ὧν ἀναιρεθέντων ἀγραμμάτους ἀνάγκη γίνεσθαι τοὺς γραμματικούς. καὶ δὴ τριχῶς λεγομένου τοῦ στοιχείου, τοῦ τε γραφομένου χαρακτῆρος καὶ τύπου, καὶ τῆς τούτου δυνάμεως, καὶ ἔτι τοῦ ὀνόματος, προάγεται νῦν ἡ ζήτησις μάλιστα περὶ τῆς δυνάμεως. αὕτη γὰρ καὶ κυρίως στοιχεῖον πρὸς αὐτοῖς προσαγορεύεται. E Εἴκοσι τεσσάρων τοίνυν στοιχείων ὄντων τῆς ἐγγραμμάτου φωνῆς, τούτων διπλῆν ὑποτίθενται κατὰ τὸ ἀνωτάτω τὴν φύσιν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν φωνήεντα προσαγορεύουσι, τὰ δὲ σύμφωνα. καὶ φωνήεντα μὲν, ἑπτά, α. ε. η. ι. ο. υ. ω. σύμφωνα δὲ τὰ λοιπά.

τῶν δ'

τῶν δὲ φωνηέντων τρεῖς ἄγουσι διαφοράς· δύο μὲν γὰρ αὐτῶν φύσει μακρὰ λέγουσι τυγχάνειν, τὸ η. καὶ τὸ ω. ἰσάριθμα δὲ βραχέα, τὸ ε. καὶ τὸ ο. τρία δὲ κοινὰ, μήκους τε καὶ βραχύτητος, α.ι.υ. ἅπερ δίχρονα καὶ ὑγρὰ καὶ ἀμφίβολα καὶ μεταβολικὰ καλοῦσιν. ἕκαστον γὰρ αὐτῶν πέφυκεν ὅτε μὲν ἐκτείνεσθαι, ὅτε δὲ συστέλλεσθαι. οἷον τὸ μὲν α. ἐπὶ τοῦ,

Ἆρες, Ἄρες βροτολοιγέ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα. τὸ δὲ ι.

Ἴλιον εἰς ἱερὴν τῇ δ' ἀντίος ἤρυθ' Ἀπόλλων. τὸ δὲ υ.

Θεσπέσιον νεφέων ἐκ Διὸς ὕεν ὕδωρ.

τῶν δὲ συμφώνων, τὰ μὲν ἡμίφωνά ἐστι κατ' αὐτούς, τὰ δὲ ἄφωνα. καὶ ἡμίφωνα μὲν, ὅσα δι' αὐτῶν, ῥοῖζον ἢ σιγμὸν, ἢ μυγμὸν, ἤ τινα παραπλήσιον ἦχον κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἀποτελεῖν πέφυκεν. καθάπερ τὸ ζ.θ.λ.μ.ν.ξ.ρ.ς.φ.χ.ψ. ἤ, ὥς τινες, χωρὶς τοῦ θ. καὶ φ. καὶ χ. τὰ λειπόμενα ὀκτώ. ἄφωνα δέ ἐστι τὰ μήτε συλλαβὰς καθ' ἑαυτὰ ποιεῖν δυνάμενα, μήτε ἤχων ἰδιότητας, ἀλλὰ δὲ μόνον, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ συνεκφωνούμενα. καθάπερ β.γ.δ.κ.π.τ. ἤ, ὥς ἔνιοι, καὶ τὸ θ.φ.χ. καὶ μὴν κοινῶς τῶν συμφώνων, πάλιν, τὰ μὲν φύσει δασέα λέγουσι, τὰ δὲ ψιλά· καὶ δασέα μὲν, θ.φ.χ. ψιλὰ δὲ, κ.π.τ. μόνον δέ φασι τὸ ρ. ἐπιδέχεσθαι ἑκάτερον, δασύτητα καὶ ψιλότητα. λέγουσι δέ τινα τῶν συμφώνων καὶ διπλᾶ. καθάπερ τὸ ζ.ξ.ψ. συνεστηκέναι γάρ φασι τὸ μὲν ζ. ἐκ τοῦ σ. καὶ δ. τὸ δὲ ξ. ἐκ τοῦ κ. καὶ σ. τὸ δὲ ψ. ἐκ τοῦ π. καὶ σ. τούτων δὴ προεστοιχειωμένων, φημί, πρῶτον μὲν ἀτόπως αὐτοὺς λέγεσθαι, τῶν στοιχείων τινὰ εἶναι διπλᾶ. τὸ γὰρ διπλοῦν σύστημά ἐστιν ἐκ δυοῖν· τὸ δὲ στοιχεῖον, οὐκ ἔστι σύστημα ἐκ τινῶν. ἁπλοῦν γὰρ ὀφείλει τυγχάνειν, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρων συστατόν. οὐκ ἄρα ἐστὶ διπλοῦν στοιχεῖον. ἄλλως τε εἰ τὰ συστατικὰ τοῦ διπλοῦ στοιχείου, στοιχεῖά ἐστι, τὸ διπλοῦν ἐκ τῶν στοιχείων συνεστὼς, οὐκ ἔσται στοιχεῖον. ἀλλὰ μὴν τὰ συστατικὰ τοῦ διπλοῦ στοιχείου, στοιχεῖά ἐστιν· οὐκ ἄρα τὸ διπλοῦν ἐστι στοιχεῖον. καὶ μὴν ὡς ταῦτα ἀναιρεῖται, οὕτω καὶ τὰ δίχρονα, κοινὴν φύσιν, μήκους τε καὶ βραχύτητος ἀξιούμενα ἔχειν. εἴπερ γὰρ τοιαῦτά ἐστιν, ἤτοι αὐτὸ τὸ γράμμα κατ' ἰδίαν,

A Vocalium autem tres dicunt differentias. Earum enim duas dicunt esse longas, nempe η. & ω. totidem autem breues, nempe ε. & ο. tres autem communes, quod ad longitudinem attinet & breuitatem, quas etiam vocant δίχρονα, id est duorum temporum, & ὑγρὰ, id est liquidas, & ancipites, & mutabiles. Est enim vnicuiq; earum à natura insitum, vt aliquando quidem producatur; aliquando verò corripiatur: vt α. quidem in hoc versu,

Mars, Mars saeue, hominum exitium, qui moenia quassas. ι. autem,

B *Ilion ad sacram, illi verò occurrit Apollo.* υ. autem,

Diuina ex nimbis à Ioue lympha pluit.

Consonantium autem aliae quidem sunt, vt ipsi volunt, semiuocales, aliae autem mutae. Et semiuocales quidem, quibus est à natura insitum vt per se in prolatione efficiant ῥοῖζον, id est ρ. literae sonum, vel σιγμὸν, id est sonum literae ς. vel μυγμὸν, id est sonum literae m. vel aliquẽ alium sonũ, vt ζ.θ.λ.μ.ν.ξ.ρ.σ.φ.χ.ψ. vel, vt volunt nõnulli, praeter θ.φ.χ. reliquae octo.

C Mutae autem sunt, quae per se possunt syllabas efficere, neq; sonorum proprietates, sed solummodo simul cum aliis prolatae, vt β.γ.δ.κ.π.τ. vel vt nonnulli, etiam θ.φ.χ. Porrò autem rursus communiter ex consonantibus alias quidem dicunt esse asperas, alias autem tenues. Et asperas quidem θ.φ.χ. Tenues autem κ.π.τ. Solum autem ρ. dicunt suscipere asperitatem & tenuitatem. Dicunt autẽ ex cõsonantibus quasdam esse duplices, nẽpe ζ.ξ.ψ. Dicũt enim constare quidẽ ζ. ex σ. & δ. ξ. autem ex κ. & σ. ψ. autẽ ex π. & σ. His autem priùs dictis

D veluti quibusdam elemẽtis, dico primũ quidem ab eis absurdè dici, quòd ex elemẽtis quaedam sint duplicia. Nã quod est duplex, constat ex duobus. Elementum autem non constat ex aliquibus: debet enim esse simplex & non constitui ex aliquibus. Non est ergo duplex elementum. Alioqui si quae duplex constituunt elementum, sunt elementa: duplex quod constat ex elementis, non

E erit elementum. Atqui quae constituunt duplex, sunt elementa. Non est ergo duplex elementum. Porrò autem vt literae tolluntur, ita etiam ancipites, quae communem censentur habere naturam longitudinis & breuitatis. Nam si sũt huiusmodi, ipsa seorsũ litera,

& solus character literarum α.ι.υ. ostendit naturam ancipitis, & nunc quidem corripi, nunc autem produci posse accentu. Sed character quidem seorsum non indicat natura commune elementum. Neque enim ostendit quòd producitur: neque quòd corripitur: Nec vtrũque simul, nempe quòd producitur, & corripitur. sed quomodo quæ per ipsum conficitur syllaba, vt dictum est in dictione Ἆρες, præterquam si addatur accentus, sitne longa an breuis, minimè cognoscitur. Ita etiam α. ι. υ. si seorsum sumantur, non erunt communia vtriusque facultatis, sed neutrius. Restat ergo vt cum accentu ipsa dicatur esse communis. quod rursus nullo modo potest fieri. Eum enim assumens, aut fit longa, quando est longa: aut breuis, quando est breuis: nunquam autem communis. Non sunt ergo elementa natura ancipitia duorúmve temporum. Si enim dicant ea esse communia natura, ex eo quòd apta sint ad vtrunque suscipiendum, imprudẽtes propemodum in eandem deuoluẽtur dubitationem. Quod enim est aptum ad aliquid suscipiendũ, non erit illud ad quod suscipiendum est aptum. Quo modo enim æs aptum quidem est suscipere vt sit statua, non est autem statua, quatenus aptum est ad eam suscipiendam. Et quo modo ligna quidem aptam habent naturam vt fiant nauis, nondum autem sunt nauis: Ita etiam huiusmodi elementa apta quidem sunt ad suscipiendam longitudinem & breuitatem: non sunt autem longa & breuia & neutrum, priusquam ab accentu accipiant qualitatem. Ad hæc quæ dicta sunt accedit, quòd sint repugnantia productio & correptio, & non possint simul consistere. Nam per ablationem breuitatis consistit productio: & si tollatur longa, fit breuis: & si perimatur breuis, fit longa. Quamobrem fieri non potest, vt quæ est circumflexa sit breuis, propterea quòd cum circumflexione necessariò simul consistit productio. Quamobrẽ si est natura aliquod elementum anceps, aut simul in eodem consistet vis breuitatis & productionis: aut in parte. Sed vt simul consistat in eodẽ, fieri non potest. In eadem enim prolatione simul non constiterint facultates quæ se inuicem perimunt. Restat ergo vt in parte. quod rursus non est credibile. Quando enim non est longum,

A καὶ ὁ ψιλός, εἰ τύχοι, τῶν α.ι.υ. χαρακτήρ, ἐμφανιστικός ἐστι τῆς διχρόνου φύσεως, καὶ νῦν μὲν συστέλλεσθαι, νῦν δὲ ἐκτείνεσθαι δυναμένης τῇ προσῳδίᾳ. ἀλλ' ὁ μὲν χαρακτὴρ κατ' ἰδίαν, οὐκ ἔστι κοινοῦ φύσει στοιχείου μηνυτικός. οὔτε γὰρ ὅτι μηκύνεται, οὔθ' ὅτι βραχύνεται, οὔθ' ὅτι τὸ συναμφότερον καὶ μηκύνεται καὶ βραχύνεται, ἐμφαίνει. ἀλλ' ὃν τρόπον ἡ δι' αὐτοῦ συλλαβή, καθάπερ εἴρηται ἐπὶ τῆς Ἆρες λέξεως, ἡ χωρὶς τῆς προστιθεμένης προσῳ-
B δίας, οὔτε ἡ μακρά ἐστιν οὔτε ἡ βραχεῖα γινώσκεται, οὕτω καὶ τὸ α.ι.υ. κατ' ἰδίαν λαμβανόμενα, οὐ κοινὰ ἑκατέρας ἔσται δυνάμεως, ἀλλ' οὐδετέρας. λείπεται δὲ οὖν σὺν προσῳδίᾳ λέγειν αὐτὸ κοινὸν ὑπάρχειν, ὃ πάλιν ἐστὶν ἀμήχανον. προσλαμβάνον γὰρ ταύτην ἢ μακρὸν γίνεται ὅτε ἐστὶ μακρά, ἢ βραχὺ, ὅτε ἐστὶ βραχεῖα, κοινὸν δὲ οὐδέποτε. οὐκ ἄρα ἐστὶ φύσει δίχρονα στοιχεῖα. εἰ δὲ λέγοιεν, κοινὰ φύσει ὑπάρχειν ταῦτα, παρ' ὅσον ἐπιδεκτικά ἐστιν ἑκατέρου
C μήκους τε καὶ συστολῆς, λήσονται σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν ἐγκυλιαθέντες ἀπορίαν. τὸ γὰρ ἐπιδεκτικόν τινος, οὐκ ἔσται ἐκεῖνο τοῦθ' ὅπερ ἐπιδεκτικόν ἐστιν. ὥσπερ γὰρ ὁ χαλκὸς ἐπιδεκτικὸς μέν ἐστι τοῦ ἀνδριὰς γενέσθαι, οὐκ ἔστι δὲ ἀνδριάς, ἐφ' ὅσον ἐπιδεκτικός ἐστι. καὶ ὃν τρόπον τὰ ξύλα ἐπιτήδειον μὲν ἔχει φύσιν, εἰς τὸ ναῦς γενέσθαι, οὔπω δὲ ἐστὶ ναῦς, οὕτω καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν στοιχείων, ἐπιδεκτικά ἐστι μήκους τε καὶ συστολῆς, οὔτε δὲ μακρά ἐστιν, οὔτε βραχέα,
D οὔθ' ἑκάτερον πρὶν ἀπὸ προσῳδίας ποιωθῆναι. πρός γε μὴν τοῖς λεχθεῖσιν ἐναντίον ἐστὶν ἥ τε βραχύτης καὶ ἡ ἐπέκτασις. καὶ οὐ συνυφίσταται. ἀναιρέσει γὰρ τῆς βραχύτητος ἡ ἐπέκτασις συνίσταται. καὶ ἀναιρουμένης μακρᾶς βραχεῖα γίνεται· παρ' ἣν αἰτίαν ἀδύνατον περισπωμένην βραχεῖαν γενέσθαι, διὰ τὸ τῷ περισπασμῷ κατ' ἀνάγκην συνυφίστασθαι τὴν ἐπέκτασιν. διόπερ εἰ φύσει τι δίχρονόν ἐστι στοιχεῖον, ἤτοι ὑφ' ἓν περὶ αὐτὸ ἥ τε τῆς βραχύ-
E τητος καὶ ἡ τῆς ἐπεκτάσεως ὑποστήσεται δύναμις, ἢ παρὰ μέρος· ἀλλ' ὑφ' ἓν μὲν ἀμήχανον. περὶ γὰρ τὴν αὐτὴν ἐκφώνησιν κατὰ τὸ αὐτὸ ἀναιρετικαὶ ἀλλήλων δυνάμεις, οὐκ ἂν ὑποσταῖεν· λείπεται ἄρα παρὰ μέρος. ὃ πάλιν ἐστὶν ἀπίθανον. ὅτε γὰρ οὐκ ἔστι μακρόν,

τότε

τό τε οὐκ ἔστι κοινὸν στοιχεῖον βραχύτητος καὶ μήκους, ἀλλὰ βραχὺ μόνον. ὁ δ' αὐτὸς τῆς ἐπιχειρήσεως τρόπος γινέσθω καὶ ἐπὶ τῶν φύσει ψιλῶν ἢ δασέων, ἢ καθ' ἑκάτερον κοινῶν. ἡμῖν δὲ ἀπόχρη τὸ γένος τῆς ἐπιχειρήσεως ὑποδεῖξαι. καὶ μὴν ἐπεὶ ἀνῄρηται τὰ κοινά, καὶ δέδεικται τὸ ἐκτείνεσθαι μόνον αὐτὰ ἢ συστέλλεσθαι, ἀκολουθήσει καὶ τὸ διπλοῦν ὑπάρχειν ἕκαστον, τὸ μὲν φύσει μακρόν, τὸ δ' αὖ φύσει βραχύ. διόπερ οὕτως ὄντος τοῦ α. καὶ ι. καὶ υ. οὐκ ἔτι ἑπτὰ γενήσεται μόνον στοιχεῖα φωνήεντα, ἐν οἷς δύο μὲν μακρά, τό τε η. καὶ τὸ ω. δύο δὲ βραχέα, τό τε ε. καὶ τὸ ο. τρία δὲ δίχρονα, τό τε α. καὶ ι. καὶ υ. ἀλλὰ τὰ σύμπαντα δέκα. καὶ τούτων τὰ πέντε μὲν μακρά, τό τε η. καὶ τὸ ω. καὶ τὸ μακρὸν α. καὶ ι. καὶ υ. ἰσάριθμα δὲ τὰ βραχέα τὸ ο. καὶ τὸ ε. καὶ τὸ βραχὺ α. καὶ ι. καὶ υ. ἀλλ' ἐπεὶ οὐ δύο μόνον ὑπειλήφασιν εἶναι προσῳδίας γραμματικῶν παῖδες, τήν τε μακρὰν καὶ βραχεῖαν, ἀλλὰ καὶ ὀξεῖαν, βαρεῖαν, περισπωμένην, δασεῖαν, ψιλήν· ἕκαστον τῶν ὑποδεδειγμένων φωνηέντων ἔχον τινὰ τούτων κατ' ἰδίαν προσῳδίαν, γενήσεται στοιχεῖον· καὶ ᾧ λόγῳ οὐδὲν ἦν κοινὸν μήκους τε καὶ βραχύτητος στοιχεῖον, ἀλλ' ἢ μακρὸν μόνον, ὅτ' εἶχε τὴν μακρὰν ἢ βραχύτητος, ὅτ' εἶχε τὴν βραχεῖαν· τῷ αὐτῷ λόγῳ οὐδὲν ἔσται κοινὸν ὀξύτητος καὶ βαρύτητος. ἀλλ' ἢ ὀξὺ μόνον ὅτε προσείληφε τὴν ὀξεῖαν, ἢ βαρὺ ὅτε τὴν βαρεῖαν. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ ἀνάλογον. ἐπεὶ οὖν τὰ μὲν βραχέα δύο ὄντα ἀνὰ πέντε ἐπιδέχεται προσῳδίας, βραχεῖαν, ὀξεῖαν, βαρεῖαν, δασεῖαν, ψιλήν, δέκα γενήσεται. τὰ δὲ μακρὰ πάλιν δύο ὄντα ἐκ περισσοῦ προσλαμβάνει καὶ τὴν προσῳδίαν τὴν περισπωμένην· μηκύνεται γὰρ ταῦτα καὶ ὀξύνεται καὶ βαρύνεται καὶ δασύνεται καὶ ψιλοῦται καὶ ἰδιαίτερον περισπᾶσθαι πέφυκε· γενήσεται δὲ δώδεκα. τὰ δὲ κοινὰ τρία καθεστῶτα τὰς ἑπτὰ προσῳδίας καθ' ἕκαστον ἐπιδέχεται. καὶ ταῦτα γὰρ εἴκοσι καὶ ἕν· ὥστε πάντα τεσσαράκοντα καὶ τρία τυγχάνει, οἷς τῶν δεκαεπτὰ συμφώνων προστεθειμένων ἑξήκοντα γίνεσθαι στοιχεῖα, ἀλλ' οὐκ εἴκοσι τέσσαρα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερος λόγος καθ' ὃν ἀξιοῦται διαφόρως τὰ φωνήεντα πάλιν στοιχεῖα, ἐλάσσονα εἶναι τῶν παρὰ τοῖς γραμματικοῖς θρυλλουμένων ἑπτά. εἰ γὰρ τὸ α. καὶ αὐτοὺς ἐκτεινόμενόν τε καὶ συστελλόμενον οὐχ ἕτερόν ἐστι στοιχεῖον,

A tunc non est commune elementum in breuitate & longitudine, sed tantum breue. Idem autem modus argumentandi fit etiam in iis literis, quę sunt natura tenues aut asperæ, aut communes in vtroque. Nobis autem satis est ostendere genus argumentationis. Quinetiam quoniam sublata sunt communia: & ostēsum est ea solùm produci aut corripi, sequetur etiam quòd vnumquodque sit duplex, illud quidem natura longum, hoc verò natura breue. Cùm ergo B sit duplex α. & ι. & υ. non erunt septem solùm elementa seu literæ vocales, quarum duæ quidem longæ, nempe η. & ω. duæ autem breues, nempe ε. & ο. tres autem ancipites, nempe α. & ι. & υ. sed vniuersæ simul decem: & earum quinque quidem longæ η. & ω. & longum α. & ι. & υ. & totidem breues ο. & ε. & α. breue, & ι. & υ. Sed quoniam Grammatici non existimant tantùm duos esse accentus, nempe longum & breuem; sed etiam acutum, grauem, circumflexum, asperum, lenem: vnaquæque ex iis quæ o-C stensæ sunt vocalibus, habens seorsum aliquem ex his accentibus, fiet elementum. & qua ratione nullum erat elemētum commune in longitudine & breuitate: sed vel longum tantùm, quando habebat longum: vel breue, quando habebat breuem: eadem ratione nullum erit commune in acuto & graui: sed vel acutum tantum, quando assumpserit acutum: vel graue, quādo grauem. Et, sic in aliis circiter quinque accipit accentus, breuem, acutum, grauem, asperum, D tenuem. Longa autem rursus cùm duo sint, si ex abundanti accipiant etiam accentum circumflexum: ea enim producuntur & acuuntur & grauantur, & à natura etiam peculiarius habent vt circumflectantur: fient duodecim. Communia autem cùm sint tria, in vnoquoque suscipiunt septem accentus. fiuntque ea viginti & vnū: adeò vt ea omnia sint quadraginta tria. Quibus si septemdecim addantur cōsonantes, fiunt sexaginta elemēta, nō autē viginti quatuor: Est autē alia quoq; ratio, per quam cōtrà E rursus censetur vocales esse pauciores iis septem quę iactantur apud Grammaticos. Si enim, vt ipsi volunt, α. producatur & corripiatur, nō est aliud elemētū,

sed vnum commune. similiter autem & ι. & υ. sequetur vt etiam ε. & η. vnum sint elementum eadem facultate commune. Si enim vis eadem ac facultas amborum, & correptum η fit ε. productum autem ε. fit η. eodem modo autem ο. & ω. erit elementi vna communis natura, productione differens & correptione: quandoquidem ω. quidem lõgum, est ο. ο. autem breue, est ω. Cęcutiunt ergo Grammatici, & non aspiciunt id quod est eis consequens, dicentes esse septem vocales, cum sint solùm quinque natura. Cõtrà autem dicunt nonnulli Philosophi futura plura elementa, vt quæ vim non habeant diuersam ab iis quæ tradi solẽt. vt αι, & ου. & quicquid est similis naturę. Elementum enim maximè iudicandum est esse elementum, ex eo quòd sonum habeat incompositum & vnicum, vt est sonus α. & ε. & ο. & cæterorum. Quoniam ergo sonus αι, & ει. est simplex & vniformis, erunt hęc quoque elementa. Quod sit autem sonus simplex & vniformis, signum erit quod dicetur. Nam sonus quidem compositus, non qualis ab initio incurrit in sensum, talis natura permanet vsque ad finem, sed per extensionem fit diuersus. Qui autem est simplex, & re vera locum tenet elementi, contrà ab initio vsque ad finem est immutabilis: vt exempli gratia, cùm syllabæ ρα. quidem sonus profertur in extensione, est perspicuum quòd non similiter eum apprehendet sensus in prima incursione & in vltima. Sed in principio quidem, à prolatione ρ. mouebitur: postea autem ea deleta, purè ac sincerè apprehendet vim literæ α. Quamobrem ρα. non est elementum, & quicquid est ei simile. Sed si dicant sonum αι. nihil erit huiusmodi: sed qualis ab initio auditur vocis proprietas, talis etiam in fine. Qua de causa αι. erit elementum. Cùm hoc autem ita sit, quandoquidem & sonus ει. & sonus ου. vniformis & incompositus & immutabilis ab initio ad finem vsque accipitur, erit is quoque elementum. Sed missa illa inquisitione, illud dicamus quod magis potest premere Grammaticos. Si enim communia dicuntur elementa tria α. ι. υ. propterea quòd sint apta ad suscipiendam productionem & correptionem,

A ἀλλ' ἓν κοινόν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ι. καὶ τὸ υ. ἀκολουθήσει καὶ τὸ ε. καὶ τὸ η. ἓν εἶναι στοιχεῖον κατὰ τὴν αὐτὴν δύναμιν κοινόν. ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις ἐπ' ἀμφοτέρων ἐστί. καὶ συσταλὲν μὲν τὸ η. γίνεται ε. ἐκταθὲν δὲ τὸ ε. γίνεται η. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τὸ ο. καὶ τὸ ω. μία στοιχείου λήψεται φύσις κοινὴ, ἐκτάσει καὶ συστολῇ διαφέρουσα. ἐπείπερ τὸ μὲν ω. μακρόν, ἐστὶ τὸ ο. τὸ δὲ ο. βραχύ, ἐστιν ω. τυφλώττουσιν οὖν οἱ γραμματικοὶ καὶ τὸ ἀκόλουθον αὐτοῖς οὐ συνορῶσι, λέγοντες ἑπτὰ φωνήεντα τυγχάνειν, πέντε μόνων ὄντων πρὸς τὴν φύσιν. καὶ ἀναστρέψας ἔσεσθαί τινα φασὶν ἔνιοι τῶν φιλοσόφων πλείονα στοιχεῖα διάφορον ἔχοντα δύναμιν τῶν συνήθως παραδιδομένων. οἷον τὸ αι. καὶ τὸ ου. καὶ πᾶν ὃ τῆς ὁμοίας ἐστὶ φύσεως. τὸ γὰρ στοιχεῖον κριτέον μάλιστα, ὅτι στοιχεῖόν ἐστιν, ἐκ τοῦ ἀσύνθετον καὶ μονοειδῆ ἔχειν φθόγγον. οἷός ἐστιν ὁ τοῦ α. καὶ ε. καὶ ο. καὶ τῶν λοιπῶν. ἐπεὶ οὖν ὁ τοῦ αι. καὶ ει. δίφθογγος ἁπλοῦς ἐστι, καὶ μονοειδής, ἔσται καὶ ταῦτα στοιχεῖα. τεκμήριον δὲ τῆς ἁπλότητος καὶ μονοειδείας, τὸ λεχθησόμενον. ὁ μὲν γὰρ σύνθετος φθόγγος, οὐχ οἷος ἀπ' ἀρχῆς προσπίπτει τῇ αἰσθήσει, τοιοῦτος ἄχρι τέλους παραμένειν πέφυκεν, ἀλλὰ κατὰ παράτασιν ἑτεροιοῦται. ὁ δὲ ἁπλοῦς καὶ ὄντως τοῦ στοιχείου λόγον ἔχων, τοὐναντίον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀμετάβολός ἐστιν. οἷον τοῦ ρα. φθόγγου, ἐν παρατάσει προφερομένου, δῆλον ὡς οὐχ ὡσαύτως αὐτοῦ κατὰ τὴν

D πρώτην προσπτωσιν, ἀντιλήψεται ἡ αἴσθησις καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν. ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς μὲν, ὑπὸ τῆς ρ. ἐκφωνήσεως κινηθήσεται, μετὰ ταύτης δὲ ἐξαφανισθείσης αὐτῆς, εἰλικρινοῦς τῆς τοῦ α. δυνάμεως ποιήσεται τὴν ἀντίληψιν. ὅθεν οὐκ ἂν εἴη στοιχεῖον τὸ ρα. καὶ πᾶν τὸ ἐοικὸς αὐτῷ. εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ αι. φθόγγου λέγοιεν, οὐδὲν ἔσται τοιοῦτον. ἀλλ' οἷον ἀπ' ἀρχῆς ἐξακούεται τῆς φωνῆς ἰδίωμα, τοιοῦτον καὶ ἐπὶ τέλει. ὥστε στοιχεῖον ἔσται τὸ αι. τούτου δὲ

E οὕτως ἔχοντος, ἐπεὶ καὶ ὁ τοῦ ει. φθόγγος καὶ ὁ τοῦ ου. μονοειδὴς καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀμετάβολος, ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους λαμβάνεται, ἔσται καὶ τοῦτο στοιχεῖον. ἀλλὰ ἀφέμενοί γε ταύτης τῆς ζητήσεως, ἐκεῖνο αὖ λέγωμεν ὃ μᾶλλον δύναται θλίβειν τοὺς γραμματικούς. εἰ γὰρ κοινὰ λέγεται στοιχεῖα τρία α. ι. υ. διὰ τὸ ἐπιδεκτικὰ τυγχάνειν μήκους καὶ συστολῆς,

ἀκολου-

ἀκολούθως τῷ πᾶν στοιχεῖον κοινὸν εἶναι λέγειν. ἐπιδεκτικὸν γάρ ἐστι τῶν τεσσάρων προσῳδιῶν, βαρύτητος, ὀξύτητος, ψιλότητος, δασύτητος. εἰ δὲ οὐχ ὑπομένουσι τὸ πᾶν στοιχεῖον κοινὸν εἶναι λέγειν, μηδὲ ἐκεῖνα λεγέτωσαν κοινά, παρ' ὅσον ἐκτάσεως καὶ συστολῆς ἐστιν ἐπιδεκτικά. ἤρκει μὲν οὖν ἠπορημένων τῶν στοιχείων τῆς γραμματικῆς πέρας ἐπιτεθεικέναι τῇ ζητήσει. τίς γὰρ ἀπολείπεται λόγος περὶ τῶν μετὰ τὰς ἀρχὰς τοῖς τὰς ἀρχὰς οὐκ ἔχουσι γραμματικοῖς; ὅμως δ' οὖν ἐνδοτέρω προσχωροῦντας, οὐκ ἔστιν ἀλλότριον κἀκείνων δείγματος χάριν ἀποπειρᾶσθαι. καὶ ἐπεὶ ἐκ στοιχείων αἱ συλλαβαί εἰσι, περὶ τούτων ἐπισκεπτώμεθα.

Περὶ συλλαβῆς.
κεφ. ϛʹ.

Πᾶσα οὖν συλλαβὴ ἤτοι μακρά ἐστιν ἢ βραχεῖα. μακρὰ δὲ γίνεται, φασί, διχῶς, φύσει τε καὶ θέσει. φύσει μὲν τριχῶς· ἤτοι ὅταν ἔχῃ στοιχεῖον φύσει μακρόν, ὡς ἐπὶ τῆς ἥως λέξεως. ἑκατέρα γὰρ τούτων τῶν συλλαβῶν ἐστι μακρά, διὰ τὸ τὴν μὲν τὸ η, τὴν δὲ τὸ ω φύσει ἔχειν μακρόν· ἢ ὅταν ἐκ δυοῖν φωνηέντων συνεστήκῃ, ὡς ἐπὶ τῆς αἰεὶ λέξεως. αἱ γὰρ δύο συλλαβαὶ μακραί, παρὰ τὸ ἑκατέραν ἐκ δυοῖν φωνηέντων ὑπάρχειν· ἢ ὅταν κοινὸν ἔχῃ τὸ στοιχεῖον μακροτόνως παρειλημμένον, ὡς ἐπὶ τῆς (Ἄρης.) τὸ γὰρ α δίχρονον, νῦν μακροτόνως ἐκφέρεται. οὕτω μὲν φύσει τριχῶς μηκύνεται συλλαβή. θέσει δὲ πενταχῶς· ἤτοι ὅταν εἰς σύμφωνα τῶν ἁπλῶν λήγῃ δύο, ἢ ὅταν ἡ μετ' αὐτὴν συλλαβὴ ἀπὸ συμφώνων δύο ἄρχηται, ἢ ὅταν εἰς σύμφωνον λήγῃ καὶ ἀπὸ συμφώνου ἡ ἑξῆς ἄρχηται), ἢ ὅταν εἰς διπλοῦν λήγῃ στοιχεῖον, ἢ ὅταν μετ' αὐτὴν διπλοῦν ἐπιφέρηται. εἰ δὴ πᾶσα συλλαβὴ ἤτοι μακρά ἐστιν ἢ βραχεῖα, κατὰ τοὺς ὑποδεδειγμένους τῆς τεχνολογίας τρόπους, ἐὰν παραστήσωμεν μηδετέραν οὖσαν αὐτήν, δῆλον ὡς οὐδὲ λέξιν ἕξουσιν οἱ γραμματικοί. καθάπερ γὰρ τῶν στοιχείων ἀναιρουμένων συναναιροῦνται καὶ αἱ συλλαβαί, οὕτω καὶ τῶν συλλαβῶν μὴ οὐσῶν, οὔτε λέξεις ἔσονται οὔτε κοινῶς τὰ τοῦ λόγου μέρη, διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ λόγος.

A sequetur vt omne elementum dicatur esse commune: est enim aptum ad suscipiendum quatuor accentus, nempe grauem, acutum, tenuē, asperum. aut si ferre non possunt vt omne elementum dicant esse commune, nec illa dicāt communia, quòd apta sint ad suscipiendum productionem & correptionem. Atque sufficiebat quidem, cùm elementa Grāmaticæ vocata sint in dubium, finem imponere quæstioni. Quid enim restat dicendum de iis, quæ sunt post principia, Grammaticis qui principia non habēt? B non erit tamen alienum, progrediendo ad interiora, illorum quoque ostendendi gratia, facere periculum. Et quoniam syllabæ constant ex elementis, de eis subiungamus.

De Syllaba.
Cap. VI.

Omnis ergo syllaba est aut longa aut breuis. Longa autem fit duobus modis, natura & positione. Natura C quidem tribus modis: vel quando habet elementum natura longum, vt in dictione ἠώς. vtraque enim harum syllabarum est longa, propter quòd illa quidem habeat η. hæc verò ω. natura longū: aut quando constat ex duabus vocalibus vt in dictione αἰεί. Duæ enim syllabæ sunt longæ, quòd vtraque sit ex duabus vocalibus: aut quando commune elementum in longo tono sumptum, vt in dictione Ἄρης. α. enim vocalis anceps longo tono profertur. Natura ergo tribus modis syllaba producitur. Positio- D ne autem quinque modis: vel quādo in duas simplices desinit consonantes: vel quādo quæ eam sequitur syllaba, à duabus incipit consonantibus: vel quando desinit in consonātem. & quæ deinceps sequitur incipit à consonante: vel quādo desinit in literam duplicē: vel quando post ipsam infertur duplex. Si igitur omnis syllaba est vel longa vel breuis conuenienter iis modis qui traditi sunt ab arte: si ostenderimus eam neutrum esse eorum, est perspicuum quòd nec E dictionem quidem habebunt Grammatici. Quo modo enim si tollantur elementa, simul etiam tolluntur syllabæ: ita etiam si tollantur syllabæ, ne erunt quidem dictiones; neque communiter partes orationis; & ideo nec oratio.

Vt ergo sit aliqua breuis syllaba, priùs oportet confiteri quod sit tempus minimum & breue in quo consistit. Non est autem minimum tempus. omne enim tempus diuiditur in infinitum, vt postea ostendemus. Si autem diuiditur in infinitum, non est minimum. Non est ergo syllaba breuis habens breue tempus. Quòd si dixerint se vocare breuem & minimam syllabam, non eam quæ est minima secundùm naturam, sed eam quæ est minima ad sensum, augebunt dubitationem. Breues enim quæ apud eos dicuntur syllabas, non videmus esse quod ad sensum attinet diuiduas: vt exempli causa ερ. Sensiliter enim in ea animaduertimus, quòd ante vim literæ ρ. profertur vis literæ ε. Et contrà, si dicamus ρε. rursus apprehendemus, quòd prima quidem ordine est vis literæ ρ. secunda autem literæ ε. Quoniam ergo quidquid primam & secundam partem habet ad sensum, ad sensum non est minimum: cernitur autem quæ est ex Grammaticorum sententia breuis syllaba, habere primam partem & secundam: non est ad sensum minima & breuis syllaba. Nam Musicis quidem fortasse poterunt relinquere quædam tempora rationis expertia & vocum augmenta: Grammaticis autem, qui non capiunt profunditatem huiusmodi dubitationis, sed solùm syllabam in genere diuidunt in breuem & longam, non æquum est ignoscere. Non potest itaque breuis syllaba consistere. Rursus quoque longa erit huiusmodi vt minimè esse possit. Eam enim dicunt esse duorum temporum. Duo autem tempora simul in se inuicem esse non possunt. Si enim sunt duo, in hoc discernuntur & distinguuntur, vt duo sint, quòd alterum quidem sit instans, alterum verò minimè. Si autem alterum quidem sit instans, alterum verò non sit, non sunt simul in se inuicem. Quamobrem longa quoque syllaba, si est duorum temporum, debet quando primum quidem tempus est instans, tunc secundum non esse: & quando secundum est instans, tunc primum non esse amplius. Cùm autem simul esse non possint eius partes, tota quidem non consistit, sed aliqua pars eius. Sed pars eius non est ipsa: alioqui non differet longa à breui.

A ἵν' οὖν ᾖ τις βραχεῖα συλλαβή, δεῖ προομολογεῖσθαι, ὅτι ἐλάχιστος καὶ βραχύς ἐστι χρόνος, ἐν ᾧ ὑφίσταται. οὐκ ἔστι δὲ ἐλάχιστος χρόνος. πᾶς γὰρ εἰς ἄπειρον τέμνεται, ὡς ἐν τοῖς ὕστερον δείξομεν. εἰ δὲ εἰς ἄπειρον τέμνεται, οὐκ ἔστιν ἐλάχιστος· οὐκ ἄρα ἔσται βραχεῖα συλλαβὴ, βραχὺν ἔχουσα χρόνον. εἰ δὲ λέγοιεν νῦν βραχεῖαν καλεῖν καὶ ἐλαχίστην συλλαβὴν, οὐ τὴν πρὸς φύσιν ἐλαχίστην οὖσαν, ἀλλὰ τὴν πρὸς αἴσθησιν, ἑαυτοῖς προσαύξουσι τὴν ἀπορίαν. τὰς γὰρ λεγομένας παρ' αὐτοῖς βραχείας
B συλλαβὰς εὑρήσομεν ὡς πρὸς αἴσθησιν μεριστὰς, οἷον τὴν ερ. αἰσθητῶς γὰρ ἐπιβαλλόμενοι ἐπ' αὐτῆς, ὅτι προεκφωνεῖται τῆς τοῦ ρ. δυνάμεως ἡ τοῦ ε. δύναμις. καὶ ἀνάπαλιν ἀντιστρέψαντες, εἰ λέγοιμεν ρε. πάλιν ἀντιληψόμεθα ὅτι πρώτη μέν ἐστι κατὰ τὴν τάξιν ἡ τοῦ ρ. δύναμις. δευτέρα δὲ ἡ τοῦ ε. ἐπεὶ οὖν πᾶν ὃ πρῶτον καὶ δεύτερον μέρος ἔχει πρὸς αἴσθησιν, οὐκ ἔστιν ἐλάχιστον πρὸς αἴσθησιν, φαίνεται δὲ ἡ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς βραχεῖα
C συλλαβὴ πρῶτον καὶ δεύτερον ἔχουσα, οὐκ ἂν εἴη πρὸς αἴσθησιν ἐλαχίστη καὶ βραχεῖα συλλαβή. μουσικοὶ μὲν γὰρ ἴσως ἀλόγους τινὰς χρόνους, καὶ φωνῶν παραυξήσεις δυνήσονται ἀπολιπεῖν· τοῖς δὲ μὴ χωροῦσι τὸ τοιοῦτον βάθος γραμματικοῖς τῆς ἀπορίας, ἀλλ' αὐτὸ μόνον εἰς βραχεῖαν καὶ μακρὰν διαιρουμένοις τὴν γενικὴν συλλαβὴν, οὐκ ἔστι συγγνωμονεῖν δίκαιον. οὐκοῦν ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ βραχεῖα συλλαβή. καὶ μὴν ἡ μακρὰ πάλιν ἔσται ἀνύπαρκτος·
D δίχρονον μὲν γὰρ αὐτὴν εἶναι λέγουσι. δύο δὲ χρόνοι οὐ συνυπάρχουσιν ἀλλήλοις. εἰ γὰρ δύο εἰσὶ, τούτῳ διορίζονται ὅτι εἰσὶ δύο· τῷ τὸν μὲν ἐνεστηκέναι, τὸν δὲ μή· εἰ δὲ ὃς μὲν ἐνέστηκεν, ὃς δὲ οὐκ ἐνέστηκεν, οὐ συνυπάρχουσιν ἀλλήλοις. διόπερ καὶ ἡ μακρὰ συλλαβὴ εἴπερ ἐστὶ δίχρονος, ὀφείλει, ὅτε μὲν αὐτῆς ἐνέστηκεν ὁ πρῶτος χρόνος, τότε ὁ δεύτερος μὴ ἐνεστηκέναι· καὶ ὅτε ὁ
E δεύτερος ἐνίσταται, τότε ὁ πρῶτος μηκέτι εἶναι. ἀσυνυπάρκτων δὲ αὐτῆς ὄντων τῶν μερῶν, ὅλη μὲν οὐχ ὑφέστηκε, μέρος δέ τι αὐτῆς· ἀλλὰ τό γε μέρος αὐτῆς οὐκ ἦν αὐτή· ἐπεὶ οὐ διοίσει τῆς βραχείας ἡ μακρὰ συλλαβή.

οὐκ ἄρα

οὐκ ἄρα οὐδὲ μακρά τίς ἐστι συλλαβή. εἰ δὲ λέγοιεν κατὰ συμμνημόνευσιν νοεῖσθαι μακρὰν συλλαβήν· τοῦ γὰρ προλεχθέντος φθόγγου μνημονεύοντες, καὶ τοῦ νῦν λεγομένου ἀντιλαμβανόμενοι, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων συντιθέμενον, μακρὰν ἐπενοήσαμεν συλλαβήν. εἰ δὲ τοῦτο λέγοιεν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀνυπόστατον ὁμολογήσουσιν εἶναι τὴν τοιαύτην συλλαβήν. εἰ γὰρ ὑφέστηκεν, ἤτοι ἐν τῷ προαναφωνουμένῳ φθόγγῳ ὑφέστηκεν, ἢ ἐν τῷ ἐπαναφωνουμένῳ. οὔτε δὲ ἐν τῷ προαναφωνουμένῳ, οὔτε ἐν τῷ ἐπαναφωνουμένῳ· ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν κατ' ἰδίαν μὴ ὑφεστώς, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν συλλαβή ἐστιν. ὥστε οὐδ' ὑφέστηκεν· ὑφεστὼς δὲ βραχεῖα ἐστὶν ἀλλ' οὐ μακρὰ συλλαβή. οὔτε δὲ ἐν ἀμφοτέροις. ὁ γὰρ ἕτερος αὐτῶν τοῦ ἑτέρου ὑφεστῶτος, οὐχ ὑφέστηκεν· ἐκ δὲ τοῦ ὑπάρχοντος καὶ μὴ ὑπάρχοντος, οὐδέν ἐστιν ἐπινοῆσαι συγκείμενον ὡς ἐκ μερῶν· οὐκ ἄρα ἔστι τις μακρὰ συλλαβή. ἀνάλογον δὲ τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ περὶ λέξεως καὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν ἀπορεῖσθαι ὀφείλοντα. πρῶτον μὲν γὰρ ὡς μικρὸν πρότερον ὑπεδείκνυμεν, μὴ οὔσης συλλαβῆς, μηδὲ λέξιν εἶναι δυνατόν· ἐκ συλλαβῶν γὰρ αἱ λέξεις λαμβάνουσι τὴν ὑπόστασιν. εἶτα καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔφοδον ἐξέσται προσηνυμένως ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως τὰς αὐτὰς χρῆσθαι ἀπορίας. ἢ γὰρ συλλαβή ἐστιν, ἢ ἐκ συλλαβῶν συνέστηκεν· ὅπως δ' ἂν ἔχοι, τὰς ἐκκειμένας ἡμῖν ἐπὶ τῆς συλλαβῆς ἀπορίας ἐπιδέχεται. ἀλλ' ὅμως ἵνα μὴ καινοτέρων ἐλέγχων ἀπορεῖν δοκῶμεν, προσφωνητέον τι καὶ ταῦτα τοῖς γραμματικοῖς. ὅταν γὰρ μέρη τινὰ λόγου καλῶσιν, οἷς ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, καὶ τὰ λοιπά· πόθεν λαβόντες; ἤτοι γὰρ ταῦτα ὅλα τὸν λόγον καλοῦσιν, ἢ ταῦτα μέρη ἐκείνου. μήτε δὲ ἐκείνου, ὡς ὅλου νοεῖσθαι δυναμένου, μηδὲ τούτων ὡς μερῶν ἐκείνου. λαμβανέσθω δὲ τὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν παραδείγματα, ὡς μὴ ἀπῶμεν τῶν τῆς γραμματικῆς θεωρημάτων. ἔστω τοίνυν ὑποθέσεως χάριν λόγος μὲν ὁ σύμπας οὗτος ὁ στίχος·

μῆνιν ἄειδε Θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος,

μέρη δὲ αὐτοῦ ταῦτα· τό, τε, μῆνιν, προσηγορία καθ' ἑαυτάς, καὶ τὸ, ἄειδε, ῥῆμα προστακτικόν, καὶ τὸ, Θεά, προσηγορία πάλιν θηλυκή, καὶ τὸ, Πηληϊάδεω, ὄνομα πατρωνυμικόν· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ, Ἀχιλῆος, ὄνομα κύριον. οὐκοῦν ἤτοι ἄλλο τί ἐστιν ὁ λόγος

A Neque est ergo aliqua syllaba longa. Si autem dicunt longam syllabam intelligi per recordationem quæ simul existit: prius enim dicti soni recordantes, & eum qui nunc dicitur apprehendentes, id quod ex vtrisque componitur, dicimus esse longam syllabam: Si hoc dicāt, nihil aliud quàm fatebuntur eiusmodi syllabam non posse consistere. Nam si consistit, aut consistit in eo quod prius profertur; aut in eo quod postea. Sed nec consistit in eo quod prius profertur, nec in eo quod postea. vtrumque enim
B eorum seorsum non consistens, ne syllaba quidem est omnino. Non consistens autem neque est breuis nec longa syllaba. neque in vtrisque. Nam alter eorum sonorum altero consistente non consistit. Ex eo autem quod est, nihil cogitare possumus compositum tanquam ex partibus. Non est ergo aliqua syllaba longa. His autem sunt proportione conuenientia ea quoque in quibus dubitandum est de dictione & de partibus orationis. Nam primum quidem, vt pau-
C lò ante subindicauimus, si non sit syllaba, ne fieri quidem potest vt sit dictio. ex syllabis enim dictiones accipiunt substantiam. Deinde etiam via ac ratione licebit in primis in ipsa dictione easdem tractare dubitationes. Aut enim est syllaba, aut constat ex syllabis. Quomodocunque autem se habeat, suscipiet dubitationes à nobis expositas in syllaba. Ne tamen videamur nouis egere argumentis, hoc in loco alloquendi sunt nobis Grammatici. Quando vocant aliquas
D partes orationis, vtpote Nomen, Verbum, Articulus, & reliquas, vndenam ea sumpserunt? aut enim hæc tota vocant orationem: aut has illius partes: quum neque hæc neque illa tanquam totum possit intelligi, neque hæ vt partes illius. Sumantur autem quæ ad caussam faciant exempla, ne absimus à contemplationibus Grammaticæ. Sit ergo, vt ita ponamus, oratio quidem totus hic versus,

Iram Peliadæ dic ô Dea carmine Achillis.

partes autem eius hæ, nempe, Iram, ap-
E pellatiuum, & Dic, verbū imperatiuum, & Dea, rursus appellatiuum fœmininum, & Peliadæ, nomen patronymicum, & præterea Achillis, nomen proprium. Aut ergo aliquid aliud est oratio

A Vt ergo sit aliqua breuis syllaba, priùs oportet confiteri quod sit tempus minimum & breue in quo consistit. Non est autem minimum tempus. omne enim tempus diuiditur in infinitum, vt postea ostendemus. Si autem diuiditur in infinitum, non est minimum. Non est ergo syllaba breuis habens breue tempus. Quòd si dixerint se vocare breuem & minimam syllabam, non eam quæ est minima secundùm naturam, sed eam quæ est minima ad sensum, augebunt dubitationem. Breues enim quæ apud eos dicuntur syllabas, non videmus B esse quod ad sensum attinet diuiduas: vt exempli causa ερ. Sensiliter enim in ea animaduertimus, quòd ante vim literæ ρ. profertur vis literæ ε. Et contrà, si dicamus ρε. rursus apprehendemus, quòd prima quidem ordine èst vis literæ ρ. secunda autem literæ ε. Quoniam ergo quidquid primam & secundam partem habet ad sensum, ad sensum non est minimum: cernitur autem quæ est ex Grammaticorum sententia breuis syllaba, habe- C re primam partem & secundam: non est ad sensum minima & breuis syllaba. Nam Musicis quidem fortasse poterunt relinquere quædam tempora rationis expertia & vocum augmenta: Grammaticis autem, qui non capiunt profunditatem huiusmodi dubitationis, sed solùm syllabam in genere diuidunt in breuem & longam, non æquum est ignoscere. Non potest itaque breuis syllaba consistere. Rursus quoque longa erit huiusmodi vt mini- D mè esse possit. Eam enim dicunt esse duorum temporum. Duo autem tempora simul in se inuicem esse non possunt. Si enim sunt duo, in hoc discernuntur & distinguuntur, vt duo sint, quòd alterum quidem sit instans, alterum verò minimè. Si autem alterum quidem sit instans, alterum verò non sit, non sunt simul in se inuicem. Quamobrem longa quoque syllaba, si est duorum temporum, debet quando primum quidem tempus est instans, tunc secun- E dum non esse: & quando secundum est instans, tunc primum non esse ampliùs. Cùm autem simul esse non possint eius partes, tota quidem non consistit, sed aliqua pars eius. Sed pars eius non est ipsa: alioqui non differet longa à breui.

A ἵν' οὖν ᾖ τις βραχεῖα συλλαβή, δεῖ προσομολογεῖσθαι, ὅτι ἐλάχιστος καὶ βραχύς ἐστι χρόνος, ἐν ᾧ ὑφίσταται. οὐκ ἔστι δὲ ἐλάχιστος χρόνος. πᾶς γὰρ εἰς ἄπειρον τέμνεται, ὡς ἐν τοῖς ὕστερον δείξομεν. εἰ δὲ εἰς ἄπειρον τέμνεται, οὐκ ἔστιν ἐλάχιστος· οὐκ ἄρα ἔσται βραχεῖα συλλαβή, βραχὺν ἔχουσα χρόνον. εἰ δὲ λέγοιεν τὴν βραχεῖαν καλεῖν καὶ ἐλαχίστην συλλαβήν, οὐ τὴν πρὸς φύσιν ἐλαχίστην οὖσαν, ἀλλὰ τὴν πρὸς αἴσθησιν, ἐπαυξήσουσι τὴν ἀπορίαν. τὰς γὰρ λεγομένας παρ' αὐτοῖς βραχείας B συλλαβὰς εὑρήσομεν ὡς πρὸς αἴσθησιν μεριστάς. οἷον τὴν ερ. αἰσθητῶς γὰρ ἐπιβαλλόμενοι ἐπ' αὐτῆς, ὅτι προεκφωνεῖται τῆς τοῦ ρ. δυνάμεως ἡ τοῦ ε. δύναμις. καὶ ἀντιστρέψαντες, εἰ λέγοιμεν ρε. πάλιν ἀντιληψόμεθα ὅτι πρώτη μέν ἐστι κατὰ τὴν τάξιν ἡ τοῦ ρ. δύναμις. δευτέρα δὲ ἡ τοῦ ε. ἐπεὶ οὖν πᾶν ὃ πρῶτον καὶ δεύτερον μέρος ἔχει πρὸς αἴσθησιν, οὐκ ἔστιν ἐλάχιστον πρὸς αἴσθησιν, φαίνεται δὲ ἡ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς βραχεῖα συλ- C λαβὴ πρῶτον καὶ δεύτερον ἔχουσα, οὐκ ἂν εἴη πρὸς αἴσθησιν ἐλαχίστη καὶ βραχεῖα συλλαβή. μουσικοὶ μὲν γὰρ ἴσως ἀλόγους τινὰς χρόνους, καὶ φωνῶν παραυξήσεις δυνήσονται ἀπολιπεῖν· τοῖς δὲ μὴ χωροῦσι τὸ τοιοῦτον βάθος γραμματικοῖς τῆς ἀπορίας, ἀλλ' αὐτὸ μόνον εἰς βραχεῖαν καὶ μακρὰν διαιρουμένοις τὴν γενικὴν συλλαβήν, οὐκ ἔστι συγγνωμονεῖν δίκαιον. οὐκοῦν ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ βραχεῖα συλλαβή. καὶ D μὴν ἡ μακρὰ πάλιν ἔσται ἀνύπαρκτος· δίχρονον μὲν γὰρ αὐτὴν εἶναι λέγουσι. δύο δὲ χρόνοι οὐ συνυπάρχουσιν ἀλλήλοις. εἰ γὰρ δύο εἰσί, τούτῳ διορίζονται ὅτι εἰσὶ δύο· τῷ τὸν μὲν ἐνεστηκέναι, τὸν δὲ μή· εἰ δὲ ὃς μὲν ἐνέστηκεν, ὃς δὲ οὐκ ἐνέστηκεν, οὐ συνυπάρχουσιν ἀλλήλοις. διόπερ καὶ ἡ μακρὰ συλλαβὴ εἴπερ ἐστὶ δίχρονος, ὀφείλει, ὅτε μὲν αὐτῆς ἐνέστηκεν ὁ πρῶτος χρόνος, τότε ὁ δεύτερος μὴ ἐνεστηκέναι· καὶ ὅτε ὁ δεύτερος ἐνίσταται, τότε ὁ πρῶτος μηκέτι εἶναι. E ἀσυνυπάρκτων δὲ αὐτῆς ὄντων τῶν μερῶν, ὅλη μὲν οὐχ ὑφέστηκε, μέρος δέ τι αὐτῆς· ἀλλά γε τὸ μέρος αὐτῆς οὐκ ἦν αὐτή· ἐπεὶ οὐ διοίσει τῆς βραχείας ἡ μακρὰ συλλαβή.

οὐκ ἄρα

A Οὐκ ἄρα οὐδὲ μακρά τις ἐστι συλλαβή. Εἰ δὲ λέγοιεν κατὰ συμμνημόνευσιν νοεῖσθαι μακρὰν συλλαβήν· τοῦ γὰρ προλεχθέντος φθόγγου μνημονεύοντες, καὶ τοῦ νῦν λεγομένου ἀντιλαμβανόμενοι, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων συντιθέμενον, μακρὰν ἐνενοήσαμεν συλλαβήν. Εἰ δὲ τοῦτο λέγοιεν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀνυπόστατον ὁμολογήσουσιν εἶναι τὴν τοιαύτην συλλαβήν. Εἰ γὰρ ὑφέστηκεν, ἤτοι ἐν τῷ προαναφωνουμένῳ φθόγγῳ ὑφέστηκεν, ἢ ἐν τῷ ἐπαναφωνουμένῳ. οὔτε δὲ ἐν τῷ προαναφωνουμένῳ, οὔτε ἐν τῷ B ἐπαναφωνουμένῳ· ἑκάτερος γὰρ αὐτῶν κατ' ἰδίαν μὴ ὑφεστώς, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν συλλαβή ἐστιν. ὥστε οὐδὲ ὑφέστηκεν· ὑφεστὼς δὲ βραχεῖά ἐστιν ἀλλ' οὐ μακρὰ συλλαβή. οὔτε δὲ ἐν ἀμφοτέροις. ὁ γὰρ ἕτερος αὐτῶν τοῦ ἑτέρου ὑφεστῶτος, οὐχ ὑφέστηκεν· ἐκ δὲ τοῦ ὑπάρχοντος καὶ μὴ ὑπάρχοντος, οὐδέν ἐστιν ἐπινοῆσαι συγκείμενον ὡς ἐκ μερῶν· οὐκ ἄρα ἔστι τις μακρὰ συλλαβή. Ἀνάλογον δὲ τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ περὶ λέξεως καὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν C ἀπορεῖσθαι ὀφείλοντα. πρῶτον μὲν γὰρ ὡς μικρῷ πρότερον ὑπεδείκνυμεν, μὴ οὔσης συλλαβῆς, μηδὲ λέξιν εἶναι δυνατόν· ἐκ συλλαβῶν γὰρ αἱ λέξεις λαμβάνουσι τὴν ὑπόστασιν. Εἶτα καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔφοδον ἐξέσται προηγουμένως ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως τὰς αὐτὰς κινεῖν ἀπορίας. ἢ γὰρ συλλαβή ἐστιν, ἢ ἐκ συλλαβῶν συνέστηκεν· ὅπως δ' ἂν ἔχοι, τὰς ἐκκειμένας ἢ μὲν ἐπὶ τῆς συλλαβῆς ἀπορίας ἐπιδέχεται. ἀλλ' ὅμως ἵνα μὴ καινοτέρων ἐλέγχων ἀπορεῖν δοκῶμεν, προσφωνη- D τέον τι καὶ ταῦτα τοῖς γραμματικοῖς. ὅταν γὰρ μέρη τινὰ λόγου καλῶσιν, οἷς ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, καὶ τὰ λοιπά· πόθεν λαβόντες; ἤτοι γὰρ ταῦτα ὅλα τὸν λόγον καλοῦσιν, ἢ ταῦτα μέρη ἐκείνου. μήτε δὲ ἐκείνου, ὡς ὅλου νοεῖσθαι δυναμένου, μηδὲ τούτων ὡς μερῶν ἐκείνου. λαμβανέσθω δὲ τὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν παραδείγματα, ὡς μὴ ἀπῶμεν τῶν τῆς γραμματικῆς θεωρημάτων. ἔστω τοίνυν ὑποθέσεως χάριν λόγος μὲν ὁ σύμπας οὗτος ὁ στίχος

E μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος,

μέρη δὲ αὐτοῦ ταῦτα τό, τι, μῆνιν, προσηγορία καθεστῶσα, καὶ τὸ, ἄειδε, ῥῆμα προστακτικόν, καὶ τὸ, Θεά, προσηγορία πάλιν θηλυκή, καὶ τὸ, Πηληϊάδεω, ὄνομα πατρωνυμικόν. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ, Ἀχιλῆος, ὄνομα κύριον. οὐκοῦν ἤτοι ἄλλο τί ἐστιν ὁ λόγος

Neque est ergo aliqua syllaba longa. Si autem dicunt longam syllabam intelligi per recordationem quæ simul extitit: prius enim dicti soni recordantes, & eum qui nunc dicitur apprehendentes, id quod ex vtrisque componitur, dicimus esse longam syllabam: Si hoc dicāt, nihil aliud quàm fatebuntur eiusmodi syllabam non posse consistere. Nam si consistit, aut consistit in eo quod prius profertur, aut in eo quod postea. Sed nec consistit in eo quod prius profertur, nec in eo quod postea: vtrumque enim eorum seorsum non consistens, ne syllaba quidem est omnino. Non consistens autem neque est breuis nec longa syllaba, neque in vtrisque. Nam alter eorum sonorum altero consistente non consistit. Ex eo autem quod est, nihil cogitare possumus compositum tanquam ex partibus. Non est ergo aliqua syllaba longa. His autem sunt proportione conuenientia ea quoque in quibus dubitandum est de dictione & de partibus orationis. Nam primum quidem, vt paulò ante subindicauimus, si non sit syllaba, ne fieri quidem potest vt sit dictio. ex syllabis enim dictiones accipiunt substantiam. Deinde etiam via ac ratione licebit in primis in ipsa dictione easdem tractare dubitationes. Aut enim est syllaba, aut constat ex syllabis. Quomodocunque autem se habeat, suscipiet dubitationes à nobis expositas in syllaba. Ne tamen videamur nouis egere argumentis, hoc in loco alloquendi sunt nobis Grammatici. Quando vocant aliquas partes orationis, vtpote Nomen, Verbum, Articulus, & reliquas, vndénam ea sumpserunt? aut enim hæc tota vocant orationem: aut has illius partes: quum neque hæc neque illa tanquam totum possit intelligi, neque hæ vt partes illius. Sumantur autem quæ ad causam faciant exempla, ne absimus à contemplationibus Grammaticæ. Sit ergo, vt ita ponamus, oratio quidem totus hic versus,

Iram Peliadæ dic ô Dea carmine Achillis.

partes autem eius hæ, nempe, Iram, appellatiuum, & Dic, verbū imperatiuum, & Dea, rursus appellatiuum fœmininum, & Peliadæ, nomen patronymicum, & præterea Achillis, nomen proprium. Aut ergo aliquid aliud est oratio

quàm eius partes, & aliud partes quàm oratio: aut congeries partium existimatur oratio. Et si oratio quidē est aliquid aliud quàm partes, est perspicuum quòd si tollantur expositæ partes orationi, relinquetur oratio. Tantùm autem abest vt priùs dictus versus maneat si omnes auferantur eius partes, vt si vnam quamlibet eius partem sustulerimus, vtpote Iram, vel Dic, non sit amplius versus. Si autem congeries partium orationis intelligitur oratio, eò quòd nihil sit congeries præter ea quæ sunt congesta, quo modo distantia nihil est præter ea quæ distant: ita nihil erit oratio cuius non intelligentur aliquæ partes. Quòd si nulla sit tota oratio, nec partes aliquæ eius erunt. Quo modo ergo si nihil est dextrum, neque est sinistrum: ita si non sit aliquod totum oratio, nec erunt partes. In summa autem si congeriem partium orationis totam existimabunt orationem, iis erit consequens, vt partes orationis dicant sui inter se esse partes. Si enim nullum ponitur totum præter ipsa cuius erunt partes, erūt inter se partes. Consideremus autem hoc quàm sit à ratione alienissimum. Partes enim omnino continentur in illis, quorum dicuntur esse partes, proprium locum tenentes, & propriam habentes substantiam. Non continentur autem inter se: vt, exempli causa, hominis quidem partes sunt manus: manuum autem digiti. Quamobrem in homine quidem continētur manus: in manibus autem digiti: in digitis verò vngues. & non dextra quidem manus implet sinistram, index autem perficit pollicem, caput autem simul ponit pedes, & pedes thoracem. Vnde etiam erit dicendum partes orationis esse inter se inuicem partes, quandoquidem oportebit ea in se inuicem contineri. Iram quidem esse in Dic: Dic autem in Dea: & in summa omnia in omnibus. quod quidem non potest fieri. Cùm ergo non possint partes orationis inter se inuicem esse partes, propterea quòd ea res non possit intelligi: neque vlla tota inueniatur oratio præter suas partes: neque vlla res inueniatur præter ipsas partes cuius dicimus esse partes, restat vt dicamus nullā esse partem orationis, & ideo nec orationem. Sic quoque est inferendum. Quoniam, Iram, pars est versiculi: aut pars est totius versus, aut illius partis, nempe,

A παρὰ τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ ἄλλα τὰ μέρη παρὰ τὸν λόγον, ἢ τὸ ἄθροισμα τῶν μερῶν ὁ λόγος ὑπείληπται. καὶ εἰ μὲν ἄλλο τι τῶν μερῶν ἐστιν ὁ λόγος, αἰρομένων δῆλον ὅτι τῶν ἐκκειμένων τοῦ λόγου μερῶν, ὑπολειφθήσεται ὁ λόγος. τοῦτον δὲ ἀπέχει ὁ προειρημένος στίχος τοῦ μένειν πάντων αἰρομένων αὐτοῦ τῶν μερῶν, ὡς καὶ ἓν ὁδηποτοῦν αὐτοῦ μέρος ἀπολλυμένου, οἷον τὸ μῆνιν, ἢ τὸ, ἄειδε, μηκέτι στίχος ὑπάρχει. Εἰ δὲ τὸ ἄθροισμα τῶν τοῦ λόγου μερῶν νοεῖται λόγος, τῷ μηδὲν εἶναι τὸν ἀ-
B θροισμὸν παρὰ τὰ ἠθροισμένα, καθάπερ καὶ τὸ διάστημα παρὰ τὰ διεστηκότα, οὐδὲν ὑπάρξει ὁ λόγος οὗ νοηθήσεταί τινα μέρη. μηδενὸς δὲ ὄντος ὅλου λόγου, οὐδὲ μέρη τινὰ τούτου γενήσεται. ὥσπερ οὖν εἰ μηδέν ἐστιν ἀριστερόν, οὐδὲ δεξιόν ἐστιν, οὕτως εἰ μὴ ἔστι τι ὅλον λόγος, οὐδὲ τὰ μέρη ὑπάρξει. καθόλου τε, εἰ τὸν ἀθροισμὸν τῶν τοῦ λόγου μερῶν ὅλον ἡγήσονται λόγον, ἀκολουθήσει αὐτοῖς τὰ μέρη τοῦ λόγου ἀλλήλων λέγειν εἶναι μέρη. Εἰ γὰρ μηδὲν ὑ-
C πόκειται ὅλον παρ᾽ αὐτὰ οὗ γενήσεται μέρη, ἀλλήλων ἔσται μέρη. τοῦτο δὲ ὡς ἐστιν ἀλογώτατον, σκοπῶμεν. τὰ γὰρ μέρη πάντως ἐμπεριέχεται ἐκείνοις τοῖς ὧν λέγεται μέρη, ἴδιον τόπον ἐπέχοντα, καὶ ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχοντα. ἐν ἀλλήλοις δὲ οὐκ ἐμπεριέχεται· οἷον, ἀνθρώπου μὲν μέρη χεῖρες καθεστᾶσι, χειρῶν δὲ δάκτυλοι, καὶ δακτύλων ὄνυχες. διόπερ ἐν μὲν ἀνθρώπῳ χεῖρες περιέχονται, ἐν χερσὶ δὲ, δάκτυλοι, ἐν δακτύλοις δὲ, ὄνυχες· καὶ οὐχ ἡ μὲν δεξιὰ χεὶρ τὴν ἀρι-
D στερὰν συμπληροῖ, ὁ δὲ λιχανὸς τὸν ἀντίχειρα δάκτυλον ἀπαρτίζει, ἡ δὲ κεφαλὴ τοὺς πόδας συντίθησι, καὶ οἱ πόδες τὸν θώρακα. ὅθεν καὶ τὰ μέρη τοῦ λόγου, οὐ ῥητέον ἀλλήλων εἶναι μέρη, ἐπεὶ ἐν ἀλλήλοις αὐτὰ δεήσει περιέχεσθαι· τὸ μὲν, μῆνιν, ἐν τῷ, ἄειδε· τὸ δὲ, ἄειδε, ἐν τῷ, Θεά. καὶ καθόλου πάντα ἐν πᾶσιν, ὅπερ ἀδύνατον. οὐ τοίνυν ἀλλήλων τῶν τοῦ λόγου μερῶν δυναμένων εἶναι μερῶν διὰ τὸ ἄτοπον τοῦ πράγματος, οὔτε ὅλου τινὸς εὑρισκομένου λόγου παρὰ τὰ ἑαυτοῦ
E μέρη, μηδενός τε εὑρισκομένου πράγματος παρ᾽ αὐτὰ τὰ μέρη οὗ λέξομεν εἶναι τὰ μέρη, λείπεται λέγειν ὡς οὐδέν ἐστι μέρος λόγου. διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ λόγος. ἐπακτέον δὲ καὶ οὕτως. εἴπερ τὸ, μῆνιν, μέρη ἐστὶ τοῦ στίχου, ἤτοι ὅλου τοῦ στίχου μέρος ἐστὶν ἢ τοῦ,

ἄειδε

ἄειδε θεὰ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος. ἀλλ' εἰ μὲν τοῦ ὅλου στίχου μέρος ἐστὶν, ἐπεὶ ὅλως συννοεῖται αὐτῷ τὸ, μῆνιν, ἔσται, καὶ ἑαυτοῦ μέρος συμπληρωτικὸν γίνεται τὸ, μῆνιν. παρὰ δὲ τοῦτο καὶ μεῖζον ἑαυτοῦ καὶ ἧττον. μεῖζον μὲν ἑαυτοῦ, ᾗ συμπληροῦται ὑφ' ἑαυτοῦ. τὸ γὰρ ὑπό τινος συμπληρούμενον, μεῖζόν ἐστι τοῦ συμπληροῦντος αὐτό. ἔλαττον δὲ, ᾗ συμπληροῖ ἑαυτό. τὸ γὰρ τινὸς συμπληρωτικὸν, ἔλαττόν ἐστι τοῦ συμπληρουμένου. ἄτοπα δὲ ταῦτα πάντα. οὐκ ἄρα τοῦ ὅλου στίχου μέρος ἐστὶ τὸ, μῆνιν, καὶ μὴν οὐδὲ τοῦ λειπομένου. φημὶ δὲ τοῦ ἄειδε θεὰ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ μέρος περιέχεται ἐν τῷ οὗ ἐστι μέρος, τὸ δὲ, μῆνιν, οὐκ ἐμπεριέχεται ἐν τῷ, ἄειδε θεὰ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος. ὥστε οὐκ ἂν εἴη μέρος τούτου. εἶτα οὐδὲ τὸ, ἄειδε θεὰ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος, χρῄζει συμπληρώσεως. κατὰ γὰρ τὸν ἴδιον λόγον συμπεπλήρωται. ἀλλὰ ὅλος ὁ λόγος, λέγω δὲ ὁ στίχος, οὐκ ἔστι τὸ, ἄειδε θεὰ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος. τοίνυν οὐδὲ τούτου μέρος ἐστὶ τὸ, μῆνιν. ἀλλ' εἰ μήτε τοῦ ὅλου στίχου μέρος ἐστὶ τὸ, μῆνιν, μήτε τοῦ ἀπολειπομένου μέρους, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ὑπόκειται, οὐδενὸς λόγου μέρος ἐστὶ τὸ, μῆνιν. ταῦτα μὲν οὖν καθολικώτερον πρὸς τὰ μέρη τοῦ λόγου ῥητέον. ἐμβαίνοντες δὲ εἰς τὰ κατὰ μέρος παρ' αὐτοῖς περὶ τούτων τεχνολογίας, πολὺν λῆρον εὑρήσομεν. καὶ τοῦτο πάρεστι μαθεῖν, οὐκ ἐπὶ τὴν πᾶσαν ὕλην φοιτήσασι, (ἀδολεσχίας γάρ ἐστι καὶ γραμματικῆς χαολογίας πλῆρες) ἀλλ' ὁμοιωθεῖσι τοῖς οἰνοκαπήλοις ποιήσαντες, καὶ ὃν τρόπον ἐκεῖνοι ἐξ ὀλίγου γεύματος τὸν ὅλον δοκιμάζουσι φόρτον, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἓν λόγου μέρος παραλαβόμενοι, καθάπερ τὸ ὄνομα, ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ τεχνολογίας συνοψόμεθα καὶ τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις τῶν γραμματικῶν ἐντρέχειαν.

Περὶ ὀνόματος.

Κεφ. ζ.

Αὐτίκα τοίνυν ὅταν τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἀρσενικὰ φύσει λέγωσι, τὰ δὲ θηλυκὰ, τὰ δὲ οὐδέτερα, καὶ τὰ μὲν ἑνικὰ τῷ ἀριθμῷ, τὰ δὲ δυικὰ, τὰ δὲ πληθυντικὰ, καὶ ἤδη τὰς ἄλλας ἐπισυνείρωσι διαιρέσεις, ἐπιζητήσωμεν τί ποτέ ἐστι τὸ ἐπιφωνούμενον ὑπὸ φύσει. ἢ γὰρ ὅτι οἱ παρὰ

A Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis. Sed si est quidem pars totius versus; quoniam omnino cum eo intelligitur, Iram, erit illud, Iram, pars seipsam complens. propterea autem etiam seipsa erit maior & minor. Seipsa quidem maior, quatenus à seipsa completur. Nam quod ab aliquo completur, est maius eo quod ipsum complet. Minor autem, quatenus seipsam complet. Nam quod aliquid complet, est minus eo quod cõpletur. Non sunt autem hæc admodum probabilia. Non est ergo, Iram, pars totius versus. B Sed neque est pars reliqui, nempe, Pelidæ dic ô Dea carmin' Achillis. Nam primùm quidem pars continetur in eo cuius est pars. Iram, autem non continetur in illo, Pelidæ dic ô Dea carmin' Achillis. Quamobrem non est pars eius. Deinde nec illud, Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis; opus habet complemento: completum est enim propria oratione. Sed tota oratio, versus inquam, non est illud; Pelidæ dic ô Dea carmin' Achillis. Ergo nec eius C pars est, Iram. Sed si neque totius versus pars est; Iram: neque eius partis quæ restat: præter ea autem nihil ponitur: nullius orationis pars est, Iram. Atque hæc quidem vniuersè & magis in genere dicenda sunt aduersus partes orationis. Quòd si ingrediamur ad artem quæ singulatim de iis ab ipsis traditur, inueniemus multas nugas. Idque sciri potest; non si ad omnem accesserimus materiam: est enim hoc ineptum anilisque Grammaticæ garrulitatis plenum: sed si fecerimus sicut vini caupones: & quo- D modo illi ex modica gustatione totum quod aduectum est vinum probant: ita etiam cùm sumpserimus vnam partem orationis, nempe Nomen, ex eo quod de ipso arte traditum est, considerabimus etiam in aliis Grammaticorum solertiam.

De Nomine.

CAP. VII.

E IAM enim cùm dicunt, ex nominibus alia quidem esse masculina natura, alia verò fœminina, alia verò neutra: & alia numero singularia, alia verò dualia, alia verò pluralia: & alias contexunt diuisiones: quæramus quidnam sit hoc quod ab eis enunciatur, nempe naturâ. Aut enim quòd, sicut qui primi

enunciauerunt nomina, eorum naturalem fecerunt enunciationem, vt in his vocalibus, Dolere, Vociferari, Lætari, Admirari, ita dicunt alia quidem nomina esse huiusmodi, alia verò huiusmodi: aut quòd etiam in præsentia vnumquodque eorum nos mouet naturaliter quòd sit masculinum, etiamsi id masculinum esse non existimemus. & rursus ipsum naturaliter ostendit, quòd fœmininum, etiam si nos nolimus. Sed primum quidem non dixerint. Vnde enim Grammaticæ hoc accesserit crassitudini, vt discernat vtrum nomina sint natura, an ex instituto & impositione. aut alia quidem sic alia verò illo modo, quando nec Philosophis naturalibus, qui ad summũ peruenerunt, facile fuerit hoc dicere, propterea quod vtrinque pares afferantur rationes? Et alioqui valida eis obiicitur ratio, aduersus quam, ne si catapultam quidem (vt aiunt) opponant Grammatici, poterunt aliquid videre quod resistat. Si enim nomina essent natura, & non significaret vnumquodque ex impositione, oporteret omnes audiri ab omnibus, Græcos à Barbaris, & Barbaros à Græcis, & Barbaros à Barbaris. Sed hoc non est. Nomina ergo non significant natura. Quamobrem hoc quidem non dicent. Si autem quòd naturaliter ostendit vnumquodq; nomẽ, quòd sit masculinum aut fœmininũ, aut neutrum, dicunt alia quidem esse huiusmodi, alia verò huiusmodi, sciant se perfectius collare sibi construere. Rursus enim dicemus. Id quod nos natura mouet, omnes mouet similiter: & non alios quidem sic, alios verò contrario modo. vt ignis natura calefacit Barbaros, Græcos, ignaros, peritos: & non Græcos quidem calefacit, Barbaros autem refrigerat. & nix natura refrigerat: & non aliquos quidem refrigerat, aliquos verò calefacit. adeò vt quod natura mouet, similiter moueat eos qui sensus minimè habent impeditos. Eadem autem nomina non sunt omnibus eadem: sed aliis quidem masculina: aliis verò fœminina: aliis verò neutra. vt Athenienses quidem in fœminino genere dicunt τὴν στάμνον: Peloponnesij autem in masculino τὸν στάμνον. Et alij quidem τὴν θόλον: alij verò τὸν θόλον. Et alij quidem, τὸν βῶλον: alij verò, τὴν βῶλον. Nec propterea isti aut illi dicuntur errare. Nam vt singula posuit, ita iis vtitur. Imò verò iidem ea diuersè,

A ἀναφθεγξάμενοι τὰ ὀνόματα, φυσικὴν ἐποιήσαντο τὴν ἀναφώνησιν αὐτῶν, ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἀλγεῖν κραυγὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἥδεσθαι, ἢ τῷ θαυμάζειν ἐκβόησιν, οὕτω λέγουσι, φύσει τὰ μὲν τοιαῦτα εἶναι τῶν ὀνομάτων, τὰ δὲ, τοιάδε· ἢ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἕκαστον αὐτῶν φυσικῶς ἡμᾶς κινεῖ, ὅτι ἀρρενικὸν, κἂν ἡμεῖς μὴ νομίζωμεν αὐτὸ ἀρρενικὸν εἶναι. καὶ πάλιν φυσικῶς αὐτὸ ἐνδείκνυται ὅτι θηλυκόν ἐστι, κἂν ἡμεῖς μὴ θέλωμεν. ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἂν εἴποιεν. πόθεν γὰρ
B γραμματικῇ παχύτητι διαγινώσκειν, πότερον φύσει ἢ θέσει τὰ ὀνόματα· ἢ τινὰ μὲν οὕτως, τινὰ δὲ ἐκείνως, ὅτε οὐδὲ τοῖς ἐπ' ἄκρον ἥκουσι φυσιολογίας, ἀμαρὲς εἰπεῖν, διὰ τὰς ἑκατέρωθεν ἰσολογίας; ἄλλως τε καὶ ἰσχυρῶς αὐτοῖς ἀντίκειται τοιοῦτος λόγος, πρὸς ὃν οὐδ', εἰ καταπέλτην ὑπομένοιεν, φασὶν, οἱ γραμματικοὶ, δυνήσονταί τι συνιδεῖν ἰσχύον. εἰ μὲν γὰρ φύσει τὰ ὀνόματά ἐστι, καὶ μὴ τῇ καθ' ἕκαστον θέσει σημαίνει, ἐχρῆν πάντας πάντων ἀκούειν, Ἕλληνας βαρβάρων, καὶ
C βαρβάρους Ἑλλήνων, καὶ βαρβάρους βαρβάρων. οὐχὶ δέ γε τοῦτο· οὐκ ἄρα φύσει σημαίνει τὰ ὀνόματα. ὥστε τοῦτο μὲν οὐκ ἐροῦσιν. εἰ δ' ὅτι φυσικῶς διαδείκνυσιν ἕκαστον ὄνομα, ὅτι ἀρρενικόν ἐστιν ἢ θηλυκὸν ἢ οὐδέτερον, φασὶ τὰ μὲν τοιάδε, τὰ δὲ τοιαῦτα τυγχάνειν, ἴστωσαν λειότερον αὑτοῖς περιθέντες τὸν κλοιόν. πάλιν γὰρ φήσομεν ὅτι τὸ φύσει κινοῦν ἡμᾶς, ὁμοίως πάντας κινεῖ, καὶ οὐχ οὓς μὲν οὕτως, οὓς δὲ ἐναντίως. οἷον φύσει τὸ πῦρ θερμαίνει βαρβά-
D ρους, Ἕλληνας, ἰδιώτας, ἐμπείρους. καὶ οὐχ Ἕλληνας μὲν ἀλεαίνει, βαρβάρους δὲ ψύχει. καὶ ἡ χιὼν, φύσει ψύχει, καὶ οὐ τινὰς μὲν ψύχει, τινὰς δὲ θερμαίνει. ὥστε τὸ φύσει κινοῦν, ὁμοίως τοὺς ἀπαραποδίστους ἔχοντας τὰς αἰσθήσεις, κινεῖ. τὰ δὲ αὐτὰ ὀνόματα, οὐ πᾶσιν ἐστὶ τὰ αὐτά. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀρρενικὰ, τοῖς δὲ θηλυκὰ, τοῖς δὲ οὐδέτερα. οἷον, Ἀθηναῖοι μὲν τὴν στάμνον λέγουσι θηλυκῶς. Πελοποννήσιοι δὲ, τὸν στά-
E μνον, ἀρρενικῶς. καὶ οἱ μὲν, τὴν θόλον, οἱ δὲ, τὸν θόλον. καὶ οἱ μὲν τὴν βῶλον, οἱ δὲ, τὸν βῶλον. καὶ οὐ διὰ τοῦτο οὗτοι ἢ ἐκεῖνοι λέγονται ἁμαρτάνειν. ἕκαστος γὰρ, ὡς τεθεμάτικεν, οὕτω χρῆται. καὶ οἱ αὐτοὶ δὲ διαφόρως ταὐτά,

ὅτε

ὁτὲ μὲν ἀρρενικῶς ἐκφέρουσιν, ὁτὲ δὲ θηλυ- A
κῶς· λέγοντες τὴν λιμόν, καὶ τὸν λιμόν. οὐκ ἄρα φύσει τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἀρρενικά, τὰ δὲ θηλυκά. ἀλλὰ κατὰ θεματισμὸν τὰ μὲν τοιαῦτα γίνεται, τὰ δὲ τοιαῦτα. καὶ μὴν εἴπερ φύσει τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἦν ἀρρενικά, τὰ δὲ θηλυκά, ὤφειλον αἱ ἀρρενικαὶ φύσεις, ἀείποτε ἀρρενικοῖς ὀνόμασι προσαγορεύεσθαι, καὶ αἱ θηλυκαὶ θηλυκοῖς· καὶ μήτε αἱ ἀρρενικαὶ φύσεις, μήτε αἱ θηλυκαὶ οὐδετέρως. οὐχὶ δὲ τοῦτο· ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρρενικὰς
B φύσεις θηλυκῶς καλοῦμεν, καὶ τὰς θηλυκάς, ἀρρενικῶς, καὶ τὰς οὔτε ἀρρενικὰς οὔτε θηλυκάς, ἤτοι ἀρρενικῶς ἢ θηλυκῶς· οὐχὶ δὲ οὐδετέρως. οἷον, κόραξ μὲν λέγεται, ἀετός, κώνωψ, κάνθαρος, σκόρπιος, μῦς, ἀρρενικῶς, καὶ ἐπὶ τοῦ θήλεος. καὶ πάλιν χελιδών, χελώνη, κορώνη, ἀκρίς, μυγάλη, ἐμπίς, καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρρενος τὴν φύσιν, θηλυκῶς. ὡσαύτως δὲ κλίνη θηλυκῶς, ἐπὶ τῆς μήτε ἄρ-
C ρενος μήτε θηλείας τὴν φύσιν. καὶ στῦλος ἀρρενικῶς ἐπὶ τοῦ οὐδετέρου. τοίνυν εἰ φύσει οὐδέν ἐστιν ἀρρενικὸν ἢ θηλυκὸν ὄνομα, ζητῶ πῶς ὁ γραμματικὸς ἐπιλήψεται τοῦ διεστραμμένως λέγοντος, ὁ χελιδὼν καὶ ἡ ἀετός; ἤτοι γάρ, ὡς φύσει τοῦ ὀνόματος τῆς χελιδόνος θηλυκοῦ ὄντος, ἐκείνου δὲ ἀρρενικὸν αὐτό, τῷ ἄρθρῳ, βιαζομένου γίνεσθαι· ἢ ὡς τῆς κοινῆς συνηθείας, θηλυκὸν αὐτὸ θεματισάσης, ἀλλ' οὐ καὶ ἀρρενικόν. ἀλλ' εἰ μὲν ὡς φύ-
D σει θηλυκὸν καθεστῶτος, ἐπεὶ οὐδὲν φύσει θηλυκόν ἐστι, καθὼς παρεστήσαμεν, ἀδιάφορον, τὸ ὅσον ἐπὶ τούτῳ, ἐάν τε οὕτως ἐάν τε ἐκείνως ἐκφέρηται. εἰ δὲ ὡς ὑπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας αὐτοῦ θηλυκοῦ θεματισθέντος, γενήσεται τοῦ τε λεγομένου καὶ μή, κριτήριον, οὐχὶ τεχνικός τις καὶ γραμματικὸς λόγος, ἀλλὰ ἡ ἄτεχνος καὶ ἀφελὴς τῆς συνηθείας παρατήρησις. τὰ δὲ αὐτὰ ταῦτα μετακτέον, καὶ ἐπὶ τὰ ἑνικὰ καὶ πληθυντικὰ τῶν ὀνομάτων.
E Ἀθῆναι γὰρ λέγονται πληθυντικῶς, ἡ μία πόλις, καὶ Πλαταιαί, καὶ πάλιν, Θήβη ἑνικῶς, καὶ Θῆβαι πληθυντικῶς, καὶ Μυκήνη, καὶ Μυκῆναι. ῥηθήσεται δὲ ἐπιμελέστερον περὶ τῆς ἐν τούτοις ἀνωμαλίας προβαινούσης τῆς ζητήσεως. τὰ νῦν δὲ ἐπεὶ καὶ ὑποδειγματικῶς κατωπτεύκαμεν τὴν ἐν τούτοις

aliquando quidem masculinè; aliquando verò fœmininè efferunt, dicentes τὸν λιμὸν & τὴν λιμόν. Non sunt ergo ex nominibus alia quidem masculina; alia verò fœminina, sed ex instituto & impositione alia quidem sunt huiusmodi, alia verò huiusmodi. Ad hæc accedit, quòd si ex nominibus natura alia quidem essent masculina, alia verò fœminina, naturæ masculinæ semper deberent appellari nominibus masculinis, & fœmininæ fœmininis: & neque masculinæ neque fœmininæ in neutro genere. Sed nòn ita est. sed & masculinas naturas fœmininè vocamus, & fœmininas masculinè: & eas, quæ nec sunt masculinæ nec fœmininæ, aut masculinè aut fœmininè, non autem in neutro genere: vt κόραξ quidem dicitur ἀετός, κώνωψ, κάνθαρος, σκόρπιος, μῦς, masculinè, etiam in fœmina. Et rursus χελιδών, χελώνη, κορώνη, ἀκρίς, μυγάλη, ἐμπίς, etiam in natura masculo, vocamus fœminino. Similiter etiam κλίνη fœmininè, in eo quod est nec masculinum nec fœmininum natura. Et στῦλος masculinè dicitur in neutro. Si ergo nullum est nomen masculinum aut fœmininum natura, quemadmodum reprehendet Grammaticus eum qui peruersè dicit ὁ χελιδών, & ἡ ἀετός? Aut enim reprehendet, quòd cùm nomen τῆς χελιδόνος sit fœmininum, ille cogat ipsum articulo esse masculinum: aut quòd cõmunis vsus ipsum posuerit fœmininum, sed non masculinum. Sed si quidẽ eum reprehendat, vt quòd sit natura fœmininum: quoniam nullum est natura fœmininum, vt ostendimus, nihil refert, quod ad hoc attinet, hócne modo an illo proferatur. Sin autem vt quòd masculinum posuerit pro fœminino ab vsu cõmuni imposito, tũc iudex eius quod rectè dicitur & secus, erit non artificiosa aliqua & grammatica ratio, sed artis expers & simplex vsus obseruatio. Hæc autem ipsa sunt traducenda etiam ad nomina singularia & pluralia. Athenæ enim in plurali dicuntur vna ciuitas, & Plateæ. Et rursus Thebæ in singulari, & Thebæ in plurali. & Mycene & Mycenæ. Dicetur autem diligentiùs de hac inæqualitate & anomalia procedente quæstione. Nunc autẽ quoniam etiam allatis exẽplis aspeximus, quæ est in eis

accuratam literarum explicationem, age illud quoque examinemus, priusquã alium modum persequamur.

Dico autem quamnam vocent orationem, aut partes orationis. Aut enim eam dicent vocem esse corpoream, aut incorporeum id quod dicitur, ab ea differens. Non dicent autem vocem. Nam vocem quidem dictã omnes audiunt & Græci & Barbari, & ineruditi & eruditi. Orationem autem & eius partes soli Græci & eius periti. Non est ergo vox oratio & eius partes. Sed nec est incorporeum id quod dicitur. Quomodo enim est incorporeum adhuc aliquid huiusmodi præter corpus & inane, quum fuerit magna & interminata apud Philosophos de eo decertatio? Nam si mouetur quidem, est corpus. Quod enim mouetur, est corpus. Sin autem manet, suscipiens quidem quæ ad ipsum feruntur corpora, & non resistens, erit inane. Est enim proprium inanis non resistere. Quod autem resistit iis quæ ad ipsum feruntur, est corpus. est enim corporis proprium resistere. Et alioqui qui dicit incorporeum id quod dicitur, aut id dicit contentus sola enuntiatione, aut assumens demonstrationem. Sed si sit quidem contentus enuntiatione, retinebitur in contradictione. Sin autem assumat demonstrationem: quoniam ipsa quoque debet procedere per assumptiones indubitabiles: assumptiones autem sunt quæ dicuntur: non erit ei credendum qui præripit id quod quæritur, tanquam certũ & de quo constet. Quãobrem si neq; vox est oratio: neque quod ab ea significatur incorporeum quod dicitur: præter hæc autem nihil potest intelligi, nihil erit oratio. Esto autem nunc, sit & oratio, & eius partes quot volunt esse Grammatici. sed nobis dicant quemadmodum partiuntur orationem.

De Partitione.

CAP. VIII.

NAM quoniam euenit vt metrorum partitio sita sit in duobus maxime necessariis, nempe & incessu, hoc est in distributione in pedes, & in diuisione in partes orationis, consequens quidem erat iis qui perfecte contra eos dicunt, vtrumq; mouere: nempe & modũ incessus, supplãtatis omnibus eorum

A τῶν γραμμάτων ἀκρίβειαν, φέρε καὶ πρὸ τοῦ ἐπ' ἄλλον τρόπον ἐπελθεῖν, ἐξετάσωμεν.

Φημὶ δὲ, τίνα λόγον καλοῦσιν, ἢ μέρη λόγου. ἤτοι γὰρ αὐτὴν τὴν σωματικὴν φωνὴν ἐροῦσιν, ἢ τὸ ἀσώματον λεκτὸν, διαφέρον ταύτης. οὔτε δὲ τὴν φωνὴν ἐροῦσι. ταύτης μὲν γὰρ ῥηθείσης πάντες ἀκούουσιν Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι, καὶ ἰδιῶται καὶ οἱ παιδείας ἐντός. τοῦ δὲ λόγου καὶ τῶν τούτου μερῶν, Ἕλληνες μόνοι καὶ οἱ B τούτου ἔμπειροι. οὐκ ἄρα ἡ φωνή ἐστιν ὁ λόγος, καὶ μέρη λόγου. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἀσώματον λεκτόν. πῶς γὰρ ἀσώματον ἔτι ἐστί τι ἄλλο τοιοῦτο παρὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ κενὸν, πολλῆς καὶ ἀπεράντου γενομένης παρὰ τοῖς φιλοσόφοις περὶ αὐτοῦ διαμάχης; εἰ μὲν γὰρ κινεῖται, σῶμά ἐστι. τὸ γὰρ κινούμενον, σῶμα. εἰ δὲ μένει, δεχόμενον μὲν τὰ εἰς αὐτὸ φερόμενα σώματα, καὶ μὴ ἀντιτυποῦν, κενὸν γενήσεται. κενοῦ γὰρ ἴδιον τὸ μὴ ἀντιτυπεῖν. ἀντιτυποῦν δὲ τοῖς εἰς αὐτὸ C φερομένοις σῶμα ἐστίν. ἴδιωμα γὰρ σώματος τὸ ἀντιτυπεῖν. ἄλλως τε ὁ λέγων ἀσώματον τὸ λεκτὸν ὑπάρχειν, ἤτοι φάσει μόνῃ ἀρκούμενος λέγει, ἢ ἀπόδειξιν παραλαμβάνων, ἀλλὰ φάσει μὲν ἀρκούμενος ἐν ἀντιφάσει ἐπισχεθήσεται· ἀπόδειξιν δὲ παραλαμβάνων, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ δι' ἀναμφισβητήτων ὀφείλει λημμάτων περαίνειν, τὰ δὲ λήμματα ἐστι λεκτὰ, συναρπάζων τὸ ζητούμενον ὡς ὁμολογούμενον, ἄπιστος ἔσται. ὅπου δὲ μήτ' ἀρθεὶ λοιπὸν, εἰ μήτε ἡ φωνὴ λόγος ἐστὶ, μήτε τὸ D σημαινόμενον ὑπ' αὐτῆς ἀσώματον λεκτόν· παρὰ δὲ ταῦτα νοεῖν οὐδὲν ἐνδέχεται, οὐδέν ἐστι λόγος. ἔστω δὲ νῦν καὶ ὁ λόγος καὶ μέρη τούτου ὁπόσα θέλουσιν οἱ γραμματικοὶ ὑπάρχειν. ἀλλ' εἰπάτωσάν γε ἡμῖν πῶς τὸν λόγον διαιρεῖζουσιν.

Περὶ μερισμοῦ.

κεφ. η΄.

ΕΠΕΙ γὰρ τὸν μερισμὸν τῶν μέτρων ἐν E δυσὶ μάλιστα τοῖς ἀναγκαιοτάτοις κεῖσθαι συμβέβηκεν, ἔν τε τῷ βαίνειν, τουτέστι, τῇ εἰς τοὺς πόδας διανομῇ, καὶ ἐν τῇ εἰς τὰ τοῦ λόγου μέρη διαιρέσει, ἀκόλουθον μὲν ἦν τοῖς τελέως πρὸς αὐτοὺς ἀντιλέγουσιν, ἑκάτερον κινεῖν· τόν τε τρόπον τοῦ βαίνειν, σκήψασι τὰς αὐτῶν ἁπάσας τὰς

οἷς βαί-

οἷς βαίνουσι πόδας, ὡς ἀνυπάρκτους, καὶ ἔτι τὸν τρόπον τῆς τῶν τοῦ λόγου μερῶν διανομῆς, δείξαντες τὸ ἀδύνατον τῆς διαιρέσεως. ἀλλ' ἐπεὶ κἂν τοῖς πρὸς τοὺς μουσικοὺς προηγουμένως περὶ ποδῶν ζητοῦμεν, ἵνα μὴ προλαμβάνωμεν τὰ ῥηθησόμενα πρὸς ἐκείνους λέγεσθαι, ἢ μὴ δὶς τὰ αὐτὰ λέγωμεν, ταύτην μὲν τὴν ἀπορίαν εἰς τὸν δέοντα καιρὸν ὑπερθησόμεθα, περὶ δὲ τῆς διαιρέσεως τῶν τοῦ λόγου μερῶν σκεψώμεθα.

Ὁ οὖν μερίζων τινὰ στίχον, τὰ μὲν ἀφαιρεῖ, τὰ δὲ προστίθησι, καὶ ἀφαιρεῖ μὲν τὸ μῆνιν, εἰ τύχοι, χωρίζων τοῦ παντὸς στίχου. καὶ πάλιν, τὸ ἄειδε, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη. προστίθησι δὲ τοῖς κατὰ συναλοιφὴν ἐκφερομένοις. οἷον τῷ, αἷμ' ἐμέων, τὸ α. τὸ γὰρ πλῆρες ἦν, αἷμα ἐμέων. καὶ πάλιν τῷ, βῆ δ' ἀκέων, τὸ ε. κατὰ γὰρ ἐκπλήρωσιν οὕτως εἶχε, βῆ δὲ ἀκέων. μηδενὸς μέντοι μήτε ἀφαιρεῖσθαι δυναμένου ἀπό τινος, μήτε προστίθεσθαί τινι πεφυκότος, ἀδύνατος γίνεται ὁ κατὰ γραμματικὴν μερισμός.

Τὸ δὲ, ὅτι οὐδὲν οὐδενὸς ἀφαιρεῖται, μάθοιμεν ἂν τόνδε τὸν τρόπον. εἰ γὰρ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος, ἢ ὅλον ἀφ' ὅλου ἀφαιρεῖται, ἢ μέρος ἀπὸ μέρους, ἢ ὅλον ἀπὸ μέρους, ἢ μέρος ἀπὸ ὅλου. ὅλον μὲν οὖν ἀπὸ ὅλου οὐκ ἀφαιρεῖται· ἑνὸς γὰρ ὑποκειμένου στίχου, εἰ ὅλον ἐστὶ τὸ ἀφαιρούμενον, ὅλον στίχον ἀφελοῦμεν. καὶ οὕτως εἰ μὲν ἔτι μένει ὁ στίχος ἀφ' οὗ ἡ ἀφαίρεσις, οὐδὲ ὅλως ἔσται γεγονυῖά τις ἀφαίρεσις ἀπ' αὐτοῦ. πῶς γὰρ ἔτι μένειν οἷόν τε ἐστὶ τὸ ὅλον, εἴπερ ἀφήρηται; εἰ δὲ μὴ μένει, δῆλον ὡς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐκ ἔστι πάλιν γεγονυῖα ἀφαίρεσις. ὥστε ὅλον ἀπὸ ὅλου οὐκ ἀφαιρεῖται. καὶ μὴν οὐδὲ ὅλον ἀπὸ μέρους. ἐν μὲν γὰρ τῷ μέρει οὐκ ἐμπεριέχεται τὸ ὅλον. οἷον τῷ, μῆνιν, τὸ, ἄειδε Θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος. τὸ δὲ ἀφαιρούμενον ὀφείλει ἐμπεριέχεσθαι τῷ τὴν ἀφαίρεσιν ἐπιδεχομένῳ. λείπεται ἄρα ἢ μέρος ἀφ' ὅλου, ἢ μέρος ἀπὸ μέρους ἀφαιρεῖσθαι. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἄπορον, τὸ γὰρ μῆνιν, εἰ μὲν ἀφ' ὅλου ἀφαιρεῖται τοῦ στίχου, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἀφαιρεῖται· σὺν αὐτῷ γὰρ ὅλος ὁ στίχος ἐνοεῖτο. καὶ ἄλλως, εἰ ἀφ' ὅλου ἀφαιρεῖται, τὸ δ' ὅλον ἦν

μῆνιν ἄειδε Θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος,

A pedibus quibus incedunt, vt qui esse non possint: & præterea modum distributionis partium orationis, ostendendo minimè posse fieri diuisionem. Sed quoniã in iis quoque, quæ aduersus Musicos dicimus, præcipuè quærimus de pedibus, ne anticipemus ea quæ aduersus illos sunt dicenda, aut ne bis eadem dicamus, hanc quidem dubitationem differamus in tempus opportunum: consideremus autem de diuisione partium orationis.

B Qui ergo aliquem versum partitur, alia quidem aufert, alia verò addit. Et aufert quidem, exempli causa, Iram, à toto versu: & rursus Dic, & cæteras partes. Addit autem iis quæ efferuntur per synalœphen: vt huic αἷμ' ἐμέων, α. plenum enim erat αἷμα ἐμέων. Et rursus huic βῆ δ' ἀκέων, ε. nam per implementum ita habebat, βῆ δὲ ἀκέων. Sed cùm nihil possit ab aliquo auferri, neque natura sit comparatum vt addatur alicui, fieri non potest vt fiat partitio, vt volunt Grammatici.

C Quòd autem nihil possit ab aliquo auferri, hoc modo didicerimus. Si enim aliquid ab aliquo aufertur, vel totum aufertur à toto, aut pars à parte, aut totum à parte, aut pars à toto. Atque totum quidem non aufertur à toto. Posito enim vno versu, si est totum quod aufertur, totum versum auferemus. & sic si quidem manet adhuc versus, à quo est ablatio, ne facta quidem erit omnino vlla ab eo ablatio. Quomodo enim fieri potest
D vt maneat totum, si quidem sit ablatum? Si autem non manet, est perspicuum quòd ex eo quod non est, rursus non est facta ablatio. Quamobrem totum non aufertur à toto. Sed nec totum à parte. Nam in parte quidem non comprehenditur totum: vt in Iram, non comprehenditur, Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis. Quod autem aufertur, debet comprehendi in eo quod suscipit ablationem. Restat ergo vt vel pars à toto, vel pars à parte auferatur. Sed hoc quoque est dubium.
E Nam Iram, siquidem aufertur à toto versu, ab ipso quoque, nempe Iram, auferetur. cum ipso enim intelligebatur totus versus. Et alioqui, si auferatur à toto, totum autem erat,

Iram Peliada dic ô Dea carmin' Achillis,

non manet etiam in eodem, quum id quod suscepit ablationem, non maneat in eodem. Oportebat autem & hoc ipsum, Iram, à toto illo suscipiens ablationem, habere aliquid ex vnoquoque eorum quæ sunt in illo. quod rursus est falsum. Si ergo neque vt totus versus à versu partiatur fieri potest, neque pars versus à parte, neque totum à parte, neque pars à toto, & præter hæc nihil contingit facere, à Grammatico fieri non potest partitio.

Sed neque additio erit in dictionibus quibus accidit vt proferantur per synalœphen. Erit autem hoc manifestum, si id, de quo nunc agitur, tractetur, non in syllabis aut elementis; quarum additiones maximè faciunt Grammatici in partitionibus, sed in integris dictionibus. Si ergo nobis ponatur hemistichium, Peliadæ dic ô Dea carmin' Achillis, (sit enim in præsentia hoc hemistichium,) & assumat hanc dictionem, Iram, adeò vt ex vtrisque metrum fiat heroicum: quærimus cuinam fiat additio? Aut enim illud Iram, sibi ipsi additur: aut priùs posito hemistichio: aut metro heroico, quod fuit perfectum ex vtroque. Et sibi ipsi quidem non fuerit adiectum. Nam si non sit à seipso diuersum, & seipsum non duplicet, dici non potuerit sibi ipsi adiici. Vt autem posito hemistichio addatur quomodo fieri potest? Nam ipsum toti additum, & ipsum illi exæquatum, fiet hemistichium. Hac autem ratione sequetur vt magnum hemistichium dicatur esse breue, vt quod breui exæquetur, nempe illi, Iram: & breue fiat magnum, vt quod accedat positum ex aduerso hemistichij; siquidem toti hemistichio addatur illud, Iram, vtpote illi, Peliadæ. Et si solùm quidem augeat illud Peliadæ, non faciat autem totum versum: restat ergo vt dicatur, id quod efficitur ex ambobus, nēpe & ipso, Iram, & ex ipso priùs posito hemistichio, addi versui hexametro & heroico, quod planè est incredibile. Nam quod suscipit additionem, ponitur ante additionem: non autem id quod fit ex additione ponitur ante eam. Non ergo versui hexametro qui fit ex additione dictionis Irã, additur illud Iram. Nam quando fit quidem additio, nondū est hexameter:

A ὤφειλεν ἡ λαβοῦσα, καὶ τὸ, ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος, καὶ μὴ μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, πάντως τοῦ ἀφαίρεσιν ἐπιδεξαμένου μὴ μένοντος ἐν ταὐτῷ. ἐχρῆν δὲ καὶ αὐτὸ τὸ, μῆνιν, ἀφ᾽ ὅλου ἐκείνου λαμβάνον τὴν ἀφαίρεσιν, ἔχειν τι ἐξ ἑκάστου τῶν ἐν ἐκείνῳ, ὃ πάλιν ἐστὶ ψεῦδος. Εἰ οὖν μήτε ὅλον στίχον ἀπὸ στίχου δυνατὸν μερίζειν, μήτε μέρος στίχου ἀπὸ μέρους, μήτε ὅλον ἀπὸ μέρους, μήτε μέρος ἀφ᾽ ὅλου, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν ἐνδέχεται ποιεῖν, ἀδύνατος ὁ
B γραμματικὸς μερισμός.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὰς συναλοιφὰς ἐκφερομένας λέξεις γινομένη πρόσθεσις οὐκ ἔσται. καὶ τοῦτ᾽ ἔσται σαφές, ἂν μὴ ἐπὶ συλλαβῶν ἢ στοιχείων χειρίζηται ὁ λόγος, ἐν αἷς μάλιστα τὰς προσθέσεις ἐν τοῖς μερισμοῖς ποιοῦνται οἱ γραμματικοί, ἀλλ᾽ ἐπὶ ὅλων λέξεων. ὑποκειμένου τοίνυν ἡμιστιχίου τοῦ, ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος (ἔστω γὰρ πρὸς τὸ παρὸν τοῦτο ἡμιστίχιον) καὶ προσλαμ-
C βανέτω τὸ, μῆνιν, ὥστε τὸ ἐξ ἀμφοτέρων ἡρωϊκὸν γίνεσθαι μέτρον, ζητοῦμεν τίνι ἡ πρόσθεσις γίνεται. ἤτοι γὰρ ἑαυτῷ τὸ, μῆνιν, προστίθεται, ἢ τῷ προϋποκειμένῳ ἡμιστιχίῳ, ἢ τῷ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελεσθέντι ἡρωϊκῷ μέτρῳ. καὶ ἑαυτῷ μὲν οὐκ ἂν προστεθείη. μὴ ὂν γὰρ ἕτερον ἑαυτοῦ, καὶ μὴ διπλασιάζον ἑαυτό, οὐκ ἂν λέγοιτο ἑαυτῷ προστίθεσθαι. τῷ δὲ προϋποκειμένῳ ἡμιστιχίῳ, πῶς ἐνδέχεται; ὅλῳ μὲν γὰρ αὐτῷ προστιθέμενον, καὶ αὐτὸ παρεξισούμενον ἐκεί-
D νῳ, ἡμιστίχιον γενήσεται. ταύτῃ τε ἀκολουθήσει καὶ τὸ μέγα ἡμιστίχιον λέγειν εἶναι βραχύ, βραχὺ παρεξισούμενον τῷ, μῆνιν, καὶ τὸ βραχὺ μέγα, μείζονι, ἀντικείμενον τῷ ἡμιστιχίῳ, εἴπερ τῷ ὅλῳ ἡμιστιχίῳ προστίθοιτο τὸ, μῆνιν, οἷον τῷ, ἄειδε. καὶ εἰ μὲν μόνον αὐξήσει τὸ, ἄειδε, τὸ δὲ ὅλον οὐ ποιήσει στίχον· λείπεται οὖν φάσκειν, τῷ ἐξ ἀμφοῖν αὐτοῦ τε τοῦ, μῆνιν, καὶ τοῦ προϋποκειμένου ἡμιστιχίου ἀποτελουμένου, ἑξαμέτρῳ καὶ ἡρωϊκῷ στίχῳ προστίθε-
E σθαι, ὃ τελέως ἦν ἀπίθανον. τὸ γὰρ ἐπιδεχόμενον πρόσθεσιν, προϋπόκειται τῆς προσθέσεως· οὐ μὴν τὸ γινόμενον ἐκ τῆς προσθέσεως προϋπόκειται ταύτης. οὐκ ἄρα οὖν τῷ γινομένῳ ἐκ τῆς προσθέσεως τοῦ, μῆνιν, ἑξαμέτρῳ στίχῳ προστίθεται τὸ μῆνιν. ὅτε μὲν γὰρ γίνεται ἡ πρόσθεσις, οὔπω ἑξάμετρός ἐστιν·

ὅτε δὲ ἐστὶν ἑξάμετρος, οὐκέτι γίνεται ἡ πρόσθεσις, πλὴν συνῆκται τὸ προκείμενον. καὶ μήτε προσθέσεως, μήτε ἀφαιρέσεως οὔσης, ἀναιρεῖται ὁ προειρημένος τοῦ μερισμοῦ τρόπος. ἀλλὰ δὴ πάλιν τὴν ἐν τούτοις τῶν γραμματικῶν ἀκρίβειαν κατανοήσαντες, φέρε, καὶ τῆς ἐν τῷ γράφειν αὐτῶν δυνάμεως ἀποπειραθῶμεν.

A Quando autem est hexameter, non amplius fit additio, sed collectum est id quod erat priùs positum. Et quum neque sit additio, neque ablatio, tollitur priùs dictus modus partitionis. Sed quum rursus in his animaduerterimus quæ exactè & accuratè traduntur à Grammaticis, agè rursus faciamus periculum eorum virtutis in scribendo.

Περὶ ὀρθογραφίας.

Κεφ. θ'.

B

ΤΗΝ γὰρ ὀρθογραφίαν φασὶν ἐν τρισὶ κεῖσθαι τρόποις, ποσότητι, ποιότητι, μερισμῷ. ποσότητι μὲν οὖν, ὅταν ζητῶμεν εἰ ταῖς δοτικαῖς προσθετέον τὸ ι. καὶ εὐχάλινοι καὶ εὐώδινας τῷ ι. μόνον γραπτέον ἢ τῇ ει. ποιότητι δὲ, ὅταν σκεπτώμεθα πότερον διὰ τοῦ ζ. γραπτέον ἐστὶ τὸ σμίλιον, καὶ τὴν σμύρναν, ἢ διὰ τοῦ σ. μερισμῷ δὲ, ἐπειδὰν διαπορῶμεν περὶ τῆς ὄμβριμος λέξεως, πότερον ποτὲ τὸ β. τῆς δευτέρας ἐστὶ συλλαβῆς ἀρχὴ ἢ τῆς προηγουμένης πέρας. καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλης ὀνόματος ποῦ τακτέον τὸ σ. πάλιν δὴ τοιαύτη τεχνολογία ἵνα μηδὲν τῶν ἀπορωτέρων κινῶμεν, μάταιος εἶναι φαίνεται, πρῶτον μὲν ἐκ τῆς διαφωνίας, ἔπειτα δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων. καὶ ἐκ μὲν τῆς διαφωνίας, ἐπείπερ οἱ τεχνικοὶ μάχονταί τε καὶ εἰς αἰῶνα μαχήσονται πρὸς ἀλλήλους· τῶν μὲν οὕτως, τῶν δὲ ἐκείνως τὸ αὐτὸ γράφειν ἀξιούντων. ὅθεν καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐρωτητέον· Εἰ χρειώδης ἐστὶν ἡ περὶ ὀρθογραφίας τεχνολογία τῷ βίῳ, ἐχρῆν ἡμᾶς τε καὶ ἕκαστον τῶν διαφερομένων περὶ αὐτῆς γραμματικῶν, ἀνεπικρίτου ἀκμὴν καθεστώσης τῆς κατ' αὐτὴν διαφωνίας, παραποδίζεσθαι, εἰς ἃ δεῖ γράφειν. οὔτε δὲ ἡμεῖς, οὔτε τούτων ἕκαστος παραποδίζεται, ἀλλὰ συμφώνως πάντες τυγχάνουσι τῆς προθέσεως, ἅτε δὴ μὴ ἀπ' ἐκείνης ἀλλ' ἀπὸ κοινοτέρας τινὸς καὶ συμφώνου ὁρμώμενοι τριβῆς. καθ' ἣν τὰ μὲν κατὰ ἀνάγκην ὀφείλοντα παραλαμβάνεσθαι στοιχεῖα πρὸς τὴν μήνυσιν τοῦ ὀνόματος πάντες παραλαμβάνουσι, καὶ οἱ γραμματικοὶ καὶ οἱ μὴ γραμματικοί· περὶ δὲ τῶν μὴ κατ' ἀνάγκην, ἀδιαφοροῦσιν. οὐκ ἄρα χρειώδης ἐστὶν ἡ περὶ ὀρθογραφίας

De Orthographia.

CAP. IX.

ORTHOGRAPHIAM dicunt sitam esse in tribus modis, quantitate, qualitate, partitione. Quantitate quidem, quando quærimus an datiuis addendum sit ι. & εὐχάλινοι & εὐώδινας sitne scribendum per ι. tantùm, an per ει. Qualitate autem, quando consideramus, vtrùm per ζ. scribendum sit σμίλιον & σμύρνα, an per σ. Partitione autem, quando dubitamus de dictione
C ne ὄμβριμος, vtrúmnam β. sit principium secundæ syllabæ, an finis præcedentis. & in nomine Ἀριστοτέλης, vbi sit locandum σ. Rursus autem ars eiusmodi, ne moueamus aliquid eorum quæ sunt magis dubia, videtur esse inanis. Primùm quidem ex dissensione. Deinde autem etiam ex ipsis effectis. Et ex dissensione quidem, quoniam huius artis periti inter se decertant & semper decertabunt, cùm alij quidē sic, alij verò illo modo idem velint scribi. Sunt
D itaque sic rogandi. An vitæ sit vtilis ars rectè scribendi? Et oporteret & nos & vnumquenque ex iis qui de ipsa orthographia dissentiunt Grammaticis, cùm iudicio nondum sit decisa hæc controuersia, impediri in iis quæ sunt scribenda. Sed neque nos, neque eorum vnusquisque impeditur: sed concorditer omnes assequuntur propositum, non ab illa, sed à magis communi, & in qua est maior cōsensus, moti exercitatione: per quam, quæ necessariò quidem sumi debent elementa ad nomen indicandum,
E assumunt omnes tam Grāmatici quàm non Grammatici. De iis autem, quę non sunt necessaria, nihil referre putant. Non est ergo vtilis de Orthographia

apud Grammaticos tractatio. Atque tale quidem est argumentum quod sumitur à dissensione. Quod autem ex effectis sumitur, est manifestum. Nihil enim detrimenti accipimus, siue cum ι. scribamus dandi casum, siue non: & siue σμίλιον & σμύρναν scribamus per σ. seu per ζ. & nomini Ἀρισίων, seu præcedenti syllabæ attribuamus literam σ. an eam coniungamus cum ea quæ sequitur. Nam si quidem ex eo quod scribatur σμίλιον, per σ. & non per ζ. non esset amplius σμίλιον, sed δρέπανον: & si ex eo quod in nomine Aristotelis sic, non autem illo modo connectatur σ. aut Aristion, sicut facetè quidam dixit, fiat δειπνίων, conueniret putare aliquid referre. Si autem quomodocunque scribatur, σμίλιον erit, siue incipiat per σ. siue per ζ. & Aristion semper est Aristion, siue cum ι. connectamus σ. siue cum τ. quid opus est multa & inani stultaque de his apud Grammaticos disputatione? Cùm autem summatim egerimus de orthographia, videamus ad complendam quæ fit aduersus artificiosam eorum partem contradictionem, vtrùm habeant constantem aliquam rationem & methodum Græcæ locutionis, quæ dicitur Hellenismus.

A παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ὑφήγησις. ἀλλ' ὁ μὲν ἀπὸ τῆς διαφωνίας ἔλεγχος τοιοῦτος. ὁ δὲ ἀπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων εὐφανής. οὐδὲν γὰρ βλαπτόμεθα, ἐάν τε σὺν τῷ ι. γράφωμεν τὴν δοτικὴν πτῶσιν, ἐάν τε μή, καὶ ἐάν τε διὰ τοῦ σ. τὸ σμίλιον καὶ τὴν Σμύρναν, ἐάν τε διὰ τοῦ ζ. καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀρισίων ὀνόματος, ἐάν τε τῇ προηγουμένῃ συλλαβῇ τὸ σ. προσμερίζωμεν, ἐάν τε τῇ ἐπιφερομένῃ τοῦτο συντάττωμεν. εἰ μὲν γὰρ παρὰ τὸ διὰ τοῦ σ. ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦ B ζ. γράφειν τὸ σμίλιον, οὐκέτι σμίλιον ἔσται, ἀλλὰ δρέπανον. καὶ εἰ παρὰ τὸ σ. τοῦ Ἀριστοτέλους ὀνόματος, οὕτως ἀλλὰ μὴ ἐκείνως συντασσομένου τὸ σ. ὁ Ἀρισίων, καθώς φησί τις τῶν χαριεντιζομένων, δειπνίων ἔσται, ἥρμοζε μὴ ἀδιαφορεῖν. εἰ δ' ὅπως ἂν ἔχῃ τὰ τῆς γραφῆς, τὸ σμίλιον, ἐάν τε διὰ τοῦ σ. ἐάν τε διὰ τοῦ ζ. κατάρχηται, ἔστι, καὶ Ἀρισίων ἀεί ποτε ἔστιν Ἀρισίων, ἐάν τε τῷ ι. ἐάν τε τῷ τ. τὸ σ. προσμερίζωμεν, τίς χρεία τῆς πολλῆς καὶ ματαίας παρὰ τοῖς C Γραμματικοῖς περὶ τούτων μωρολογίας; κεφαλαιωδέστερον δὴ καὶ περὶ ὀρθογραφίας διεξιόντες, ἴδωμεν εἰς συμπλήρωσιν τῆς πρὸς τὸ τεχνικὸν μέρος αὐτῶν ἀντιρρήσεως, πότερον ἔχουσί τινα πρὸς τὸ ἑλληνίζειν συνεστῶσαν μέθοδον, ἢ οὐδαμῶς.

An sit ars de Hellenismo.

Cap. X.

QVOD seruanda quidem sit puritas in sermonis proprietatibus, hinc est perspicuum. Nam & qui barbarè loquitur & admittit solœcismos, irridetur vt ineruditus, & qui Græcè loquitur, est idoneus ad apertè simul & accuratè res explicandas, quas mente cóceperit. Iam verò Hellenismi duæ sunt differentiæ. Nam alius quidẽ est separatus à cómuni nostro vsu, & videtur procedere congruenter Grammaticæ analogiæ. alius verò deducitur conueniẽter vniuscuiusq; Græcorũ cõmuni vsui, ex effictione & obseruatione in familiari sermone. vt exẽpli gratia, qui ex recto quidẽ casu Ζεὺς, format obliquos τοῦ Ζεός, τῷ Ζεΐ, τὸν Ζέα, is loquitur cõuenienter priori speciei Hellenismi. Qui autẽ dicit simpliciter, τοῦ Ζηνός, & τῷ Ζηνί, & τὸν Ζῆνα, loquitur cõuenienter secũdæ, & quæ est nobis magis familiaris. Sed cum duo sint hellenismi, secũdum quidẽ dicimus esse magis in vsu

Εἰ ἔστι τις τέχνη περὶ Ἑλληνισμοῦ.

κεφ. ι.

ΟΤι μὲν δεῖ τινα φειδὼ ποιεῖσθαι τῆς περὶ τὰς διαλέκτους καθαρειότητος, αὐτόθεν συμ- D φανές. ὅ τε γὰρ ἑκάστοτε βαρβαρίζων καὶ σολοικίζων, ὡς ἀπαίδευτος χλευάζεται, ὅ τε ἑλληνίζων, ἱκανός ἐστι πρὸς τὸ σαφῶς ἅμα καὶ ἀκριβῶς παραστῆσαι τὰ νοηθέντα τῶν πραγμάτων. ἤδη δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δύο εἰσὶ διαφοραί. ὃς μὲν γάρ ἐστι κεχωρισμένος τῆς κοινῆς ἡμῶν συνηθείας, καὶ κατὰ γραμματικὴν ἀναλογίαν δοκεῖ προκόπτειν. ὃς δὲ κατὰ τὴν ἑκάστου τῶν Ἑλλήνων συνήθειαν ἐκ παραπλασμοῦ καὶ τῆς ἐν ταῖς ὁμιλίαις παρατηρήσεως ἀναγόμενος. οἷον, ὁ μὲν τῆς Ζεὺς ὀρθῆς πτώσεως τὰς E πλαγίους σχηματίζων, τοῦ Ζεός, τῷ Ζεΐ, τὸν Ζέα, κατὰ τὸν πρότερον τοῦ Ἑλληνισμοῦ χαρακτῆρα διαλέλεκται. ὁ δὲ ἀφελῶς τοῦ Ζηνὸς λέγων καὶ τῷ Ζηνὶ καὶ Ζῆνα, κατὰ τὸν δεύτερον καὶ συνηθέστερον ἡμῖν. πλὴν δυοῖν ὄντων τῶν Ἑλληνισμῶν, εὔχρηστον μὲν εἶναι φαμὲν τὸν δεύτερον

διὰ

διά τε τὰς προειρημένας αἰτίας ἄχρηστον ἦν, καὶ πρῶτον διὰ τὰς λεχθησομένας. ὥσπερ γὰρ ἐν πόλει νομίσματός τινος προκεχωρηκότος κατὰ τὸ ἐγχώριον, ὁ μὲν τούτῳ στοιχῶν, δύναται καὶ τὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει διεξαγωγὰς ἀπαραποδίστως ποιεῖσθαι. ὁ δὲ τοῦτο μὲν μὴ παραδεχόμενος, ἄλλο δέ τι καινὸν χαράσσων ἑαυτῷ, καὶ τούτῳ νομιστεύεσθαι θέλων, μάταιος καθέστηκεν· οὕτω κἀν τῷ βίῳ ὁ μὴ βουλόμενος τῇ συνήθως παραδεδεγμένῃ, καθάπερ νομίσματι, ὁμιλίᾳ κατακολουθεῖν, ἀλλ' ἰδίαν αὐτῷ τέμνειν, μανίας ἐγγύς ἐστιν. διόπερ εἰ γραμματικοὶ ὑπισχνοῦνταί τινα τέχνην τὴν καλουμένην ἀναλογίαν παραδώσειν, δι' ἧς κατ' ἐκείνην ἡμᾶς τὸν Ἑλληνισμὸν ἀναγκάζουσι διαλέγεσθαι, ὑποδεικτέον ὅτι ἀσύστατός ἐστιν αὕτη ἡ τέχνη. δεῖ δὲ τοὺς ὀρθῶς βουλομένους διαλέγεσθαι, τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀφελεῖ κατὰ τὸν βίον καὶ τῇ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν παρατηρήσει προσανέχειν. εἴπερ οὖν ἐστί τις περὶ Ἑλληνισμὸν τέχνη, ἤτοι ἔχει ἀρχὰς ἐφ' αἷς συνέστηκεν, ἢ οὐκ ἔχει. καὶ μὴ ἔχειν μὲν οὐκ ἂν φαῖεν οἱ γραμματικοί. πᾶσα γὰρ τέχνη ἀπό τινος ἀρχῆς ὀφείλει συνίστασθαι. εἰ δὲ ἔχει, ἢ τεχνικὰς ταύτας ἔχει, ἢ ἀτέχνους. καὶ εἰ μὲν τεχνικάς, πάντως ἢ ἀφ' ἑαυτῶν, ἢ ἀπ' ἄλλης τέχνης συνέστησαν· κἀκείνη πάλιν ἀπὸ τρίτης, καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τετάρτης· καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. ὥστε ἄναρχον γινομένην τὴν περὶ Ἑλληνισμὸν τέχνην, μηδὲ τέχνην ὑπάρχειν. εἰ δὲ ἀτέχνους, οὐκ ἄλλαι τινὲς εὑρεθήσονται παρὰ τὴν συνήθειαν. ἡ ἄρα συνήθεια τοῦ τί τε ἐστὶν Ἑλληνικόν, καὶ τί ἀνελλήνιστον, γίνεται κριτήριον, καὶ οὐκ ἄλλη τις περὶ τὸν Ἑλληνισμὸν τέχνη. ἄλλως τε ἐπεὶ τῶν τεχνῶν αἱ μὲν τῷ ὄντι εἰσὶ τέχναι, ὡς ἡ ἀνδριαντοποιητική, καὶ ζωγραφία· αἱ δέ, ἐπαγγέλλονται μὲν εἶναι τέχναι, οὐ πάντως δὲ καὶ κατ' ἀλήθειαν, ὡς Χαλδαϊκή τε καὶ θυτική, ἵνα μάθωμεν, πότερόν ποτε καὶ ἡ περὶ τὸν Ἑλληνισμὸν λεγομένη τέχνη, ἢ ὑπόσχεσις μόνον ἐστί, ἢ καὶ ὑποκειμένη δύναμις, δεήσει κριτήριόν τι ἡμᾶς ἔχειν εἰς τὴν ταύτης δοκιμασίαν. τοῦτο οὖν τὸ κριτήριον πάλιν, ἤτοι τεχνικόν τι ἐστὶ καὶ περὶ Ἑλληνισμόν, εἴ γε καὶ τῆς περὶ τὸν Ἑλληνισμὸν κρινούσης, εἰ ὑγιῶς κρίνει, δοκιμαστικὸν καθέστηκεν· ἢ ἄτεχνον.

A propter priùs dictas causas: primum autem inutilem, propter dicendas. Quo modo enim in ciuitate pro more regionis procedente nomismate, qui ei quidē accedit, potest in ea ciuitate emendo, vendendo ac contrahendo absque vllo impedimento degere: Qui autem hoc quidem non admittit, nouum autem effingit, & eo vult vti pro nomismate, is planè desipit: Ita etiam in vita, qui non vult vsu receptum, tanquam nomisma aliquod, sequi sermonem, sed sibi excudit nouum, non longè est remotus ab in- B sania. Quamobrem Grammaticis qui profitentur se aliquam artem esse traditures quæ vocatur analogia, per quam nos cogunt loqui conuenienter illi hellenismo, ostendendum est eam artem minimè posse cōsistere. Oportet autem eos qui rectè volunt loqui, attendere artis expertem simplicemque, & quæ in vita & communi vulgi vsu sita est, obseruationē. Si in hellenismo ergo est ars aliqua, aut habet principia in quibus consistit, aut non habet. Et non habere qui- C dem non dicent Grammatici. Nam omnis ars debet cōsistere ex aliquo principio. Si autem habet: aut artificiosa ea habet aut artis expertia. Et si quidem artificiosa, ea omnino aut ex seipsis, aut ex alia cōstant arte. & illa rursus ex tertia, & tertia ex quarta, & hoc in infinitum. Quo fiet vt si ars hellenismi careat principiis, ne ars quidem sit. Sin autem artis experientia: non inuenientur alia præter vsum & consuetudinem. Vsus ergo ac consuetudo iudex erit, & feret sen- D tentiam quid sit Græcum & non Græcum: & non erit vlla alia ars hellenismi. Et alioqui quoniam ex artibus, aliæ quidem sunt re vera artes, vt statuaria & pictura: Aliæ autem sunt quidem professione, re vera autem non sunt, vt Chaldaïca & Aruspicina & extispicina. Vt ergo sciamus verùm hellenismi ars quæ dicitur, sit solùm professio, an sit etiam facultas subiecta, ad eam probandam oportebit nos habere aliquem iudicem. Hic rursus iudex, aut est artificiosus in hellenismo, & probandi facultate præ- E ditus, si quidem de ea iudicat, quæ rectè iudicat hellenismum: aut artis expers.

Sed artificiosus quidem esse non potest in hellenismo, ne, vt priùs dictum est, recidat in infinitum. Si artis autem expers sumatur iudex, non alium inueniemus quàm vsum & consuetudinem. Vsus ergo & consuetudo quæ per se hellenismi artem iudicat, non opus habebit arte. Si autem Græcè non aliàs loqui licet, nisi à Grammatica acceperimus quod est Græcum: aut hoc est euidens & ex ipso cernitur: aut est obscuriùs & minùs euidens. Sed non est quidem euidens: Omnes enim in eo consentirent, vt in cæteris rebus. Et alioqui ad apprehendendam quidem id quod est euidens, nulla opus est arte. quo modo nec ad albũ videndum, nec ad gustandum dulce, aut tangendum calidum. Ad Græcè autem loquendum via ac ratione aliqua & arte opus est, vt volunt Grammatici. Non est ergo euidens Græcè loqui. Si autem non est euidens: quoniam quod non est euidens, ex aliquo alio cognoscitur: aut naturalis aliquis sequendus erit iudex, à quo discernatur quid sit Græcum aut non: aut vnius vsu ac consuetudine vtendum erit ad hoc comprehendendum, vt qui perfectè loquatur Græcè: aut omnium. Sed naturalem quidem iudicem ad iudicandum quid sit Græcum aut non Grecum nullum habemus. Nam cùm Atticus tãquam Græcum dicat *τὸ τάριχος*, & Peloponesius proferat *ὁ τάριχος* vt quod non sit aliter proferendum: & alius quidem nominet *τὴν σάμυνον*, alius verò *τὸν σάμυνον*, nullum habet Grãmaticus ex se fide dignũ iudicem, quòd hoc modo sit & non illo dicendum, nisi vniuscuiusque vsum & consuetudinem, quæ neque est artificiosa, neque naturalis. Si autem alicuius vsum ac consuetudinem dicant esse sequendam: aut affirmatiuè tantùm dicent, aut ratione ac methodo procedentibus demonstrationibus. Sed affirmatiuè quidem dicentibus opponemus affirmationem, quod multi magis sequendi sint quàm vnus. Via autem ac methodo ostendentes quod iste Græcè loquitur, necesse habebunt dicere illam Methodum esse iudicem hellenismi, per quam ostensum est istum quoque Græcè loqui. Sed non hoc. Restat ergo vt attendant omnium consuetudinem. Si autem hoc ita est, non opus est analogia, sed obseruatione quemadmodũ loquantur multi, & aliquid vt Græcum admittant,

A ἀλλὰ τεχνικὸν μὲν περὶ Ἑλληνισμοῦ, οὐκ ἂν εἴη διὰ τὴν προειρημένην εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν. ἄτεχνον δ' εἰ λαμβάνοιτο τὸ κριτήριον, οὐκ ἄλλο τι εὑρήσομεν, ἢ τὴν συνήθειαν. ἡ ἄρα συνήθεια κατ' αὐτὴν τὴν περὶ Ἑλληνισμὸν τέχνην κρίνουσα, οὐ δεήσεται τέχνης. εἴπερ δὲ οὐκ ἄλλως ἐστὶν ἑλληνίζειν, ἐὰν μὴ παρὰ γραμματικῆς μάθωμεν τὸ Ἑλληνικόν, ἤτοι ἐναργές ἐστι τοῦτο καὶ ἐξ αὐτοῦ βλεπόμενον, ἢ ἀδηλότερον· ἀλλ' ἐναργὲς μὲν οὐκ ἔστιν· ἐπεὶ B σύμφωνον ἂν ἦν παρὰ πᾶσιν ὡς τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων. καὶ ἄλλως πρὸς μὲν τὴν τοῦ ἐναργοῦς ἀντίληψιν, οὐδεμιᾶς τέχνης ἐστὶ χρεία. καθάπερ οὐδὲ πρὸς τὸ λευκὸν ὁρᾶν, ἢ γλυκέος γεύεσθαι, ἢ θερμοῦ θιγγάνειν. πρὸς δὲ τὸ ἑλληνίζειν, μεθόδου τινὸς καὶ τέχνης, κατὰ τοὺς γραμματικούς, ἐστὶ χρεία. οὐκ ἄρα ἐναργές ἐστι τὸ ἑλληνίζειν. ἄδηλον δὲ εἴπερ ἐστὶ πάλιν, ἐπεὶ τὸ ἄδηλον ἔκ τινος ἑτέρου γνωρίζεται, ἤτοι φυσικῷ κατακολουθητέον κριτηρίῳ, ἐξ οὗ δια- C γνώσεται τί τὸ Ἑλληνικόν, καὶ τί τὸ ἀνελλήνιστον, ἢ τῇ ἑνὸς συνηθείᾳ ὡς ἄκρως ἑλληνίζοντος, χρηστέον πρὸς τὴν τούτου κατάληψιν, ἢ τῇ πάντων. ἀλλὰ φυσικὸν μὲν κριτήριον εἰς τὸ Ἑλληνικόν, καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον, οὐδὲν ἔχομεν. τοῦ γὰρ Ἀττικοῦ, τὸ τάριχος, λέγοντος ὡς Ἑλληνικόν, καὶ τοῦ Πελοποννησίου, ὁ τάριχος, προφερομένου, ὡς ἀδιάφορον, καὶ τοῦ μὲν, τὴν σάμυνον ὀνομάζοντος, τοῦ δὲ, τὸν σάμυνον, οὐδὲν ἔχει ἐξ ἑαυτοῦ κριτήριον πιστὸν D ὁ γραμματικὸς εἰς τὸ οὕτως ἀλλὰ μὴ οὕτως δεῖν λέγειν· εἰ μὴ ἄρα τὴν ἑκάστου συνήθειαν, ἥτις οὔτε τεχνική, οὔτε φυσική ἐστι. τῇ δὲ τινὸς συνηθείᾳ δεῖν ἀκολουθεῖν εἴπερ ἐροῦσιν, ἤτοι φάσει μόνον ἐροῦσιν, ἢ ἐμμεθόδοις ἀποδείξεσι χρησάμενοι· ἀλλὰ φάσιν μὲν λέγουσι, φάσιν ἀντιθήσομεν περὶ τοῦ τοῖς πολλοῖς μᾶλλον ἢ τῷ ἑνὶ δεῖν ἀκολουθεῖν. ἐμμεθόδως δὲ ἀποδεικνύντες ὅτι οὗτος ἑλληνίζει, ἀναγκασθήσονται ἐκείνην τὴν μέθοδον κριτή- E ριον Ἑλληνισμοῦ λέγειν, δι' ἣν καὶ οὗτος ἑλληνίζων δέδεκται, ἀλλ' οὐχὶ τοῦτον. λείπεται οὖν τῇ πάντων συνηθείᾳ προσέχειν. εἰ δὲ τοῦτο, οὐ χρεία τῆς ἀναλογίας, ἀλλὰ παρατηρήσεως τοῦ, πῶς οἱ πολλοὶ διαλέγονται, καὶ πῶς Ἑλληνικὸν παραδέχονται,

ἢ ὡς

ἢ ὡς ὁ τοιοῦτον ἐκκλίνουσι. τό γε μὴν Ἑλληνικόν, ἤτοι φύσει ἐστὶν, ἢ θέσει. καὶ φύσει μὲν οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ οὐκ ἄν ποτε ταὐτὸν, τοῖς μὲν Ἑλληνικὸν ἐδόκει τυγχάνειν, τοῖς δὲ οὐχ Ἑλληνικόν. θέσει δὲ εἴπερ ἐστὶ καὶ νόμῳ τῶν ἀνθρώπων, ὁ συνασκηθεὶς μάλιστα καὶ τριβεὶς ἐν τῇ συνηθείᾳ, οὗτος ἑλληνίζει, καὶ οὐχ ὁ τὴν ἀναλογίαν ἐπιστάμενος. καὶ γὰρ ἄλλως ἔνεστι παραστῆσαι ὅτι οὐ δεόμεθα πρὸς τὸ ἑλληνίζειν, τῆς γραμματικῆς. ἐν γὰρ ταῖς ἀνὰ χεῖρα ὁμιλίαις, ἤτοι ἀντικόψουσιν ἡμῖν οἱ πολλοὶ ἐπί τισι λέξεσιν, ἢ οὐκ ἀντικόψουσιν. καὶ εἰ μὲν ἀντικόψουσιν, εὐθὺς καὶ διορθώσονται ἡμᾶς. ὥστε παρὰ τῶν ἐκ τοῦ βίου καθεστώτων, ἀλλ᾽ οὐχὶ παρὰ γραμματικῶν, ἔχειν τὸ ἑλληνίζειν. εἰ δ᾽ οὐ δυσχεραίνουσιν, ἀλλ᾽ ὡς σαφέσι καὶ ὀρθῶς ἔχουσι συμπεριφέροιντο τοῖς λεγομένοις, καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς ἐπιμενοῦμεν. κατά τε ταύτην τὴν ἀναλογίαν, ἤτοι πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ οἱ πολλοὶ διαλέγονται· οὔτε δὲ πάντες, οὔθ᾽ οἱ πλεῖστοι, οὔθ᾽ οἱ πολλοί· μόλις γὰρ δύο ἢ τρεῖς τοιοῦτοι εὑρίσκονται· οἱ δὲ πλεῖστοι οὐδὲ ἴσασιν αὐτήν. τοίνυν ἐπεὶ τῇ τῶν πολλῶν συνηθείᾳ, καὶ οὐ τῇ τῶν δυοῖν ἀναγκαῖον κατακολουθεῖν, ῥητέον τὴν παρατήρησιν τῆς κοινῆς συνηθείας χρησιμεύειν πρὸς τὸ ἑλληνίζειν, ἀλλὰ μὴ τὴν ἀναλογίαν. ἐπὶ πάντων γε μὴν σχεδὸν τῶν χρησιμευόντων τῷ βίῳ, μέτρον ἐστὶν ἱκανὸν, τὸ μὴ παραποδίζεσθαι πρὸς τὰς χρείας. διόπερ εἰ καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς, διὰ δύο μάλιστα προτιμώμενα ἔτυχεν ἀποδοχῆς, τήν τε σαφήνειαν καὶ τὴν προσοικείωσιν τῶν δηλουμένων (τούτοις γὰρ ἔξωθεν κατ᾽ ἐπακολούθησιν συνέζευκται, τὸ μεταφορικῶς καὶ ἐμφατικῶς, καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους τρόπους φράζειν) ζητήσομεν οὖν ἐκ ποτέρας ταῦτα μᾶλλον περιγίνεται; ἆρά γε τῆς κοινῆς συνηθείας, ἢ τῆς ἀναλογίας, ἵνα ἐκείνῳ προσθώμεθα. βλέπομεν δέ γε, ὡς ἐκ τῆς κοινῆς συνηθείας μᾶλλον ἢ ὅτι ἐκ τῆς ἀναλογίας. ἐκείνῃ ἄρα ἀλλ᾽ οὐ ταύτῃ χρηστέον. τὸ μὲν γὰρ τῆς ὀρθῆς πτώσεως ὁ Ζεὺς οὔσης, τὰς πλαγίους προσφέρεσθαι, Ζηνὸς, Ζηνὶ, Ζῆνα, καὶ τῆς κύων, κυνὸς, κυνὶ, κύνα, σαφές· ἀλλὰ καὶ ἀπρόσκοπον τοῖς πολλοῖς εἶναι φαίνεται· τοῦτο δέ ἐστι τὸ τῆς κοινῆς συνηθείας. τὸ δὲ ἀπὸ τῆς Ζεὺς ὀρθῆς Ζεός λέγειν, καὶ Ζεῒ καὶ Ζέα,

A aut vt non tale vitent. Græcum quidem certè est aut natura, aut ex instituto & impositione. Et natura quidem non est: quoniam nunquam idem aliis quidem videretur esse Græcum, aliis verò non. Si est autem ex hominum instituto & lege: qui in vsu ac consuetudine est maximè tritus ac exercitatus, is optimè loquitur Græcè, non autem is qui scit analogiam. Nam aliter quoque licet ostendere, quòd ad Græcè loquendum non opus habemus Grammatica. Nam in iis B qui conferuntur sermonibus, aut in aliquibus dictionibus offendentur multi, aut non offendentur. Et, si offendantur quidem, nos statim corrigent. quo fit vt ex iis quæ in vsu vitæ versantur, habeamus Græcum sermonem, non autem à Grammaticis. Sin autem non ægrè ferunt, & iis quæ dicuntur assentiuntur, tanquam apertis & rectè habentibus: & nos in eis persistemus. Rursus conueniēter huic analogiæ aut omnes loquūtur, aut plurimi, aut multi. Sed non omnes, neque plurimi, neque multi. vix C enim duo aut tres inueniuntur eiusmodi. plurimi autem ne eam quidem sciūt. Quoniam ergo necessariò sequendus est vsus ac consuetudo multorum, non autem duorum, dicendum est obseruationem vsus communis ac consuetudinis esse vtilem ad Græcè loquendum, non autem analogiam. In omnibus quidem certè quæ humanæ vitæ sunt vtilia, modus est sufficiens ad vsum non impediri. Quamobrem si hellenismus propter duo præcipua maximè est admit- D tendus, nempe vt quæ significantur, & dilucidiùs explicentur & delectabiliùs ac iucundiùs (his enim extrinsecus coniuncta sunt per consequentiam, metaphoricè & emphaticè, & aliis tropis ac modis dicere) quæramus, ex vtro hæc magis accedunt, num ex communi vsu ac consuetudine, an ex analogia, vt illi accedamus. Videmus autem hoc magis accedere ex communi vsu quàm ex analogia: illo ergo, non hoc, est vtendum. Nam ex recto quidem casu qui est Ζεὺς, proferre obliquos, Ζηνὸς, Ζηνὶ, Ζῆνα, & E ex κύων, κυνὸς, κυνὶ, κύνα, est dilucidum, quinetiam multos non videtur offendere. hoc est autem vsus communis. A recto autem Ζεὺς dicere Ζεὸς & Ζεῒ & Ζέα,

A & à κύων formare κύωνος, κύωνι, κύωνα, aut à genitiuo κυνὸς velle esse rectum κῦς. & in verbis dicere φερήσω & βλεπήσω vt ποιήσω & θελήσω, non solùm non dilucidum, sed etiam videtur esse ridiculum & offendere. Hoc autem fit ex analogia. Non est ergo ea, vt dixi, vtendum, sed vsu ac consuetudine. Ne autem euertantur, & velint nolint, cogentur vti quidem vsu ac cõsuetudine, amandare autem analogiam. Hinc autem consideremus quod dicitur, nempe ex ea quæ fit apud ipsos consequentia. Nam si quæ-B ratur quomodo sit dicendum χρῆσθαι an χρᾶσθαι, dicunt χρᾶσθαι. & si petatur ab eis vt probent, dicunt quòd χρῆσις & κτῆσις conueniunt inter se analogia. Quomodo ergo dicitur quidem κτᾶσθαι, κτῆσθαι autem non dicitur: ita etiam χρᾶσθαι quidem dicetur, nequaquam autem χρῆσθαι. Sed si quis eos insequens roget, hoc ipsum autem rectè dictum esse κτᾶσθαι, ex quo etiam ostendimus χρᾶσθαι, C vnde scimus? Dicent hoc ita esse in vsu. Hoc autem dicentes, concedent vsum ac consuetudinem attendendam esse tanquam iudicem, non autem analogiam. Si enim quia in vsu est κτᾶσθαι, dicendum est etiam χρᾶσθαι, debemus missa arte analogica refugere ad vsum ac consuetudinem, à qua illa quoque dicta est. Atqui analogia est multorum similium nominum additio. hæc autem nomina sunt ex vsu ac consuetudine. Quamobrem ex vsu procedit ac cõsuetudine vt consistat analogia. Hoc autem cùm ita habeat, ita sunt interrogã-D di, Admittitisne vsum ac cõsuetudinem tanquam argumentum quo fiat fides ad dignoscendum hellenismum, an reiicitis? Nam si admittitis: ex hoc ipso collectum est propositum, nec opus est analogia. Sin autem reiicitis, quoniam ex ea constat analogia, reiicitis etiam analogiam. Et rursus est absurdum, idem & tanquam fide dignum admittere, & tãquam absurdum recusare. Grammatici autem volentes reiicere consuetudinem tanquam non fide dignam, & E rursus eam tanquam fide dignam assumere, facient idem simul fide dignum & non dignum. Nam vt ostendant non esse loquendum conuenienter vsui & consuetudini, inducunt analogiam. Analogia autem non est valida,

A καὶ ἀπὸ τῆς κύων, σχηματίζειν, κύωνος, κύωνι, κύωνα, ἢ ἀπὸ τῆς κυνὸς γενικῆς ἀξιοῦν τὴν ὀρθὴν κῦς ὑπάρχειν· καὶ ἐπὶ τῶν ῥηματικῶν, φερήσω λέγειν, καὶ βλεπήσω, ὡς ποιήσω καὶ θελήσω, οὐ μόνον ἀσαφὲς ἀλλὰ καὶ γέλωτος, ἔτι δὲ προσκοπῆς, ἄξιον εἶναι δοκεῖ. τοῦτο δὲ γίνεται ἀπὸ ἀναλογίας. τοίνυν, ὡς ἔφην, οὐ ταύτῃ χρηστέον ἀλλὰ τῇ συνηθείᾳ· μήποτε δὲ καὶ περιτρέπονται, καὶ ἐὰν θελήσωσιν, ἐάν τε καὶ μή, ἀναγκασθήσονται χρῆ-B σθαι μὲν τῇ συνηθείᾳ, παραπέμπειν δὲ τὴν ἀναλογίαν. σκοπῶμεν δ' ἐντεῦθεν τὸ λεγόμενον, τουτέστιν ἐκ τῆς παρ' αὐτοῖς ἀκολουθίας. ζητουμένου γὰρ τοῦ, πῶς δεῖ λέγειν χρῆσθαι ἢ χρᾶσθαι, φασὶν ὅτι χρᾶσθαι· καὶ ἀπαιτούμενοι τούτου τὴν πίστιν, λέγουσιν ὅτι χρῆσις καὶ κτῆσις, ἀνάλογά ἐστιν. ὡς οὖν κτᾶσθαι μὲν λέγεται, κτῆσθαι δὲ οὐ λέγεται· οὕτω καὶ χρᾶσθαι μὲν ῥηθήσεται, χρῆσθαι δὲ οὐ πάντως. ἀλλ' εἰ ἐπακολουθῶν τις αὐτοῖς, πύθοιτο, αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ C κτᾶσθαι ὅτι ὀρθῶς εἴρηται, ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρᾶσθαι ἀποδείκνυμεν, πόθεν ἴσμεν; φήσουσιν ὅτι ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγεται. τοῦτο δὲ λέγοντες, δώσουσι τὸ, τῇ συνηθείᾳ δεῖν ὡς κριτηρίῳ προσέχειν, ἀλλὰ μὴ τῇ ἀναλογίᾳ. εἰ γὰρ ὅτι ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγεται κτᾶσθαι, ῥητέον καὶ χρᾶσθαι, ὀφείλομεν παρέντες τὴν ἀναλογικὴν τέχνην, ἐπὶ τὴν συνήθειαν ἀναδραμεῖν, ἀφ' ἧς κἀκείνη εἴρηται. καὶ μὴν ἡ ἀναλογία ὁμοίων πολλῶν ὀνομάτων ἐστὶ παρά-D θεσις· τὰ δὲ ὀνόματα ταῦτα ἐκ τῆς συνηθείας. ὥστε καὶ ἡ σύστασις τῆς ἀναλογίας ἀπὸ τῆς συνηθείας πρόεισι. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ἐρωτητέον τὸν τρόπον τόνδε· ἤτοι ἐγκρίνετε τὴν συνήθειαν ὡς πιστὴν, πρὸς διάγνωσιν Ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐκβάλλετε. εἰ μὲν ἐγκρίνετε, αὐτόθεν συνῆκται τὸ προκείμενον, καὶ οὐ χρεία τῆς ἀναλογίας· εἰ δὲ ἐκβάλλετε, ἐπεὶ καὶ ἡ ἀναλογία ἐκ ταύτης συνίσταται, ἐκβάλλετε καὶ τὴν ἀναλογίαν. καὶ πάλιν ἄτοπον, τὸ αὐτὸ E καὶ ὡς πιστὸν προσίεσθαι, καὶ ὡς ἄτοπον παραιτεῖσθαι. οἱ δὲ γραμματικοὶ θέλοντες τὴν συνήθειαν ὡς ἄπιστον ἐκβάλλειν, καὶ πάλιν ταύτην ὡς πιστὴν παραλαμβάνειν, τὸ αὐτὸ πιστὸν ἅμα καὶ ἄπιστον ποιήσουσιν. ἵνα γὰρ δείξωσιν ὅτι οὐ διαλεκτέον κατὰ τὴν συνήθειαν, εἰσάγουσι τὴν ἀναλογίαν. ἡ δὲ ἀναλογία οὐκ ἰσχυροποιεῖται,

εἰ μὴ

εἰ μὴ συνήθειαν ἔχοι τὴν βεβαιοῦσαν. τῇ ἄρα συνηθείᾳ ἐκβάλλοντες τὴν συνήθειαν, τὸ αὐτὸ πιστὸν ἅμα καὶ ἄπιστον ποιήσουσιν. ἐκτὸς εἰ μή τι φήσουσι μὴ τὴν αὐτὴν συνήθειαν ἐκβάλλειν ἅμα καὶ προσίεσθαι, ἀλλ' ἄλλην μὲν ἐκβάλλειν, ἄλλην δὲ προσίεσθαι. ὅπερ καὶ λέγουσιν. ἡ τοῦ Πινδαρίωνος ἀναλογία, φασίν, ὁμολογουμένως ἐκ τῆς συνηθείας ὁρμᾶται. ἔστι γὰρ ὁμοίου τε καὶ ἀνομοίου θεωρία. τὸ δὲ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον ἐκ τῆς δεδοκιμασμένης λαμβάνεται συνηθείας. δεδοκιμασμένη δὲ καὶ ἀρχαιοτάτη ἐστὶν ἡ Ὁμήρου ποίησις. ποίημα γὰρ οὐδὲν πρεσβύτερον ἥκει εἰς ἡμᾶς τῆς ἐκείνου ποιήσεως. διαλεξόμεθα ἄρα τῆς Ὁμήρου κατακολουθοῦντες συνηθείας. ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐχ ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται ποιητὴς ἀρχαιότατος εἶναι Ὅμηρος. ἔνιοι γὰρ Ἡσίοδον προήκειν τοῖς χρόνοις λέγουσι, Λίνον τε καὶ Ὀρφέα, καὶ Μουσαῖον καὶ ἄλλους παμπληθεῖς. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πιθανόν ἐστι γεγενῆσθαι μέν τινας πρὸ αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτὸν ποιητάς. ἐπεὶ καὶ αὐτός πού φησι,

τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι
ἥτις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται.

τούτους δὲ ὑπὸ τῆς περὶ αὐτὸν λαμπρότητος ἐπεσκοτῆσθαι. καὶ εἰ ἀρχαιότατος δ' ὁμολογοῖτο τυγχάνειν Ὅμηρος, οὐδὲν εἴρηται ὑπὸ τοῦ Πινδαρίωνος ἱκανόν. ὥσπερ γὰρ προηπορούμεθα περὶ τοῦ πότερον ποτὲ τῇ συνηθείᾳ ἢ τῇ ἀναλογίᾳ χρηστέον, οὕτω καὶ νῦν διαπορήσομεν, πότερον τῇ συνηθείᾳ ἢ τῇ ἀναλογίᾳ. καὶ εἰ τῇ συνηθείᾳ, ἆρα τῇ καθ' Ὅμηρον, ἢ τῇ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, πρὸς ὅπερ οὐδὲν εἴρηται. εἶτα κἀκείνην μάλιστα δεῖ τὴν συνήθειαν μεταδιώκειν, ᾗ προσχρώμενοι οὐ καταγελασθησόμεθα· τῇ δὲ Ὁμηρικῇ κατακολουθοῦντες, οὐ χωρὶς γέλωτος ἑλληνιοῦμεν, μάρτυρσι λέγοντες, καὶ σπάρτα λέλυνται, καὶ ἄλλα τούτων ἀτοπώτερα. οὔτε οὖν ὑγιὴς ὁ λόγος, μετὰ τοῦ συγκεχωρῆσθαι ὃ κατασκευάζουσιν ὑφ' ἡμῶν, τουτέστι, ὃ μὴ χρῆσθαι ἀναλογίᾳ. τί γὰρ διήνεγκεν, εἴτ' ἐπὶ τὴν τῶν πολλῶν, εἴτ' ἐπὶ τὴν τοῦ Ὁμήρου συνήθειαν ἥκειν; ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν πολλῶν τηρήσεώς ἐστι χρεία, ἀλλ' οὐ τεχνικῆς ἀναλογίας, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς Ὁμήρου.

A nisi eam confirmantem vsum habeat ac consuetudinem. Vsu ergo ac consuetudine expellentes vsum ac consuetudinem, facient idem simul fide dignum & non dignum. Nisi dicant se non eundem vsum expellere ac consuetudinem, sed alium quidem vsum reiicere, alium verò admittere: quod quidem dicunt. Pindarionis, inquiunt, analogiam constat proficisci ex vsu & consuetudine. est enim eius quod est simile & dissimile, cõtemplatio. Simile autem & dissimile sumitur ex probato vsu ac consuetudine.

B Probatus autem vsus isque antiquissimus est poësis Homeri. Nullum enim poëma ad nos venit antiquius illius poësi. Loquemur ergo sequentes Homeri vsum & consuetudinem. Sed primùm quidem non omnes fatentur Homerum esse poëtarum antiquissimum. Dicunt enim Hesiodum multis præcessisse temporibus, Linumq; & Orpheum & Musæum, & alios plurimos. Est etiam probabile, etiam ante eum fuisse aliquos poëtas, & etiam eius tempore.

C Nam ipse quoque dicit,

Carmina nanque magis celebrant & laudibus ornant,
Vltima quæ veniunt hominúmque recentia ad aures.

eos autem ab illius splendore fuisse obscuratos. Quòd si etiam fateamur Homerum fuisse antiquissimũ, nihil à Pindarione dictum est conuenienter. Quo modo enim addubitabamus vtrùm vtẽdum sit vsu ac consuetudine an analogia: ita etiam nunc dubitabimus, vsúne

D ac consuetudine an analogia sit vtendũ. Et si vsu, eóne quo vsus est Homerus, an quo alij homines? Ad quod quidem nihil dictum est. Deinde ille vsus est à nobis persequendus, quo si vtamur, non ridebimur. Quòd si vsum sequamur Homericum, non absque risu Grecè loquemur, dicentes, Μάρτυρσι, καὶ σπάρτα λέλυνται, & alia his absurdiora. Nec hoc ergo rectè dicitur, cum eo etiam quod concessum sit, quod à nobis probatur, nõ vtendum analogia. Quid enim refert, veniamus ne ad vsum vulgi, an ad vsum Ho-

E meri? Quo modo enim in vsu multorum opus est obseruatione, non autem artificiosa analogia: ita etiã in vsu Homeri.

Nam cùm ipsi obseruauerimus quo modo soleat dicere, ita etiam loquemur. Vt in summa autem dicam, quo modo ipse Homerus non est vsus analogia, sed secutus est vsum & consuetudinem hominum sui temporis: ita nos quoq; non omnino habebimus Homerum confirmatorem analogiæ, sed effingemus vsum ac cõsuetudinẽ hominum sui temporis. Atque nuper quidem collectum est ex ea quæ est apud Grammaticos analogia, ad Græcè quidem loquendum superuacaneam esse analogiam, esse autem vtilem vsus & consuetudinis obseruationem: perspicuũ autem erit id fortasse ex verbis. Dicunt enim definientes barbarismum & solœcismum, Barbarismus est lapsus in simplici dictione præter communem vsum ac consuetudinem. Solœcismus autem est lapsus non consuetus in tota constructione, & non consequens. Ad quæ statim possumus dicere. Sed si barbarismus quidem est in simplici dictione: solœcismus autem in dictionum compositione: priùs autẽ ostensum est, neque esse aliquam simplicem dictionem, neq; dictionum compositionem, nihil est barbarismus aut solœcismus. Rursus si in vna dictione intelligitur barbarismus, aut in dictionum compositione solœcismus, non autem in rebus subiectis, quo modo errarem si dicerem, Hic, ostenderem autem fœminam: aut Hæc, ostenderem autem adolescentem? Neque enim admisi solœcismum: neque enim multarum dictionum minimè congruentium protuli compositionem, sed simplicem dictionem Hic aut Hæc. Neque barbarè sum locutus. Nihil enim non consuetum habet dictio Hæc, vt ea quæ est apud Alexandrinos dictio, ἐλήλυθαι & ἀπελήλυθαι. Multa quidem huiusmodi contingit dicere aduersus Grammaticos. Ne autem videamur in omnibus dubitare, reuertentes ad id quod erat propositum ab initio, dicemus quòd si barbarismus est lapsus præter communem consuetudinem consideratus in vna dictione: Similiter autem solœcismus, accipiens suam substantiam in multis dictionibus: & est barbarum quidem τράπισα, propterea quod nõ sit verbum consuetum: Solœcum autem, πολλὰ περιπατήσας κοπιασμοῦ τὰ σκέλη, id est, cùm multas deambulasset laboris tibias, propterea quòd non ita dicatur

A τηρήσαντες γὰρ αὐτοὶ πῶς εἴωθε λέγειν, οὕτω καὶ διαλεξόμεθα. τὸ δὲ ὅλον, ὡς αὐτὸς Ὅμηρος, οὐκ ἀναλογίᾳ προσεσχήκειν, ἀλλὰ τῇ τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων συνηθείᾳ κατηκολούθησεν· οὕτω καὶ ἡμεῖς οὐκ ἀναλογίαν πάντως ἕξομεν βεβαιωτὴν ἐχόμενοι Ὅμηρον, ἀλλὰ τὴν συνήθειαν τῶν κατ' αὐτοὺς ἀνθρώπων παραπλασσόμεθα. ἄρτι μὲν οὖν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς γραμματικοὺς ἀκολουθίας συνῆκται τὸ περιττὴν μὲν τὴν ἀναλογίαν πρὸς Ἑλληνι- B σμόν· εὔχρηστον δὲ τὴν τῆς συνηθείας παρατήρησιν. δῆλον δ' ἴσως ἔσται ἐκ τῶν ῥητῶν. ὁριζόμενοι γὰρ τόν τε βαρβαρισμὸν καὶ τὸν σολοικισμόν, φασί, βαρβαρισμός ἐστι παράπτωσις ἐν ἁπλῇ λέξει παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν. καὶ σολοικισμός ἐστι παράπτωσις ἀσυνήθης κατὰ τὴν ὅλην σύνταξιν, καὶ ἀνακόλουθος. πρὸς ἃ δυνάμεθα λέγειν εὐθύς. ἀλλ' εἰ ὁ μὲν βαρβαρισμός ἐστιν ἐν ἁπλῇ λέξει, ὁ δὲ σολοικισμὸς ἐν συνθέσει λέξεων, δέδεικται δὲ C ἔμπροσθεν, ὡς οὔτε ἁπλῆ ἐστι λέξις τις οὔτε σύνθεσις λέξεων, οὐδέν ἐστι βαρβαρισμὸς, ἢ σολοικισμός. πάλιν εἰ ἐν λέξει μιᾷ ὁ βαρβαρισμὸς νοεῖται, καὶ ἐν συνθέσει λέξεων ὁ σολοικισμὸς, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασι, πῶς ἥμαρτον εἰπὼν, οὗτος· δεικνύμι δὲ γυναῖκα· ἢ, αὕτη, δεικνύμι δὲ νεανίαν; οὔτε γὰρ ἐσολοίκισα· οὐ γὰρ σύνθεσιν πολλῶν ἀκαταλλήλων λέξεων προσενηνεγκάμην, ἀλλ' ἁπλῆν τὴν, οὗτος, λέξιν, ἢ, αὕτη. οὔτ' ἐ- D βαρβάρισα· οὐδὲν γὰρ ἀσυνήθες εἶχεν ἡ, οὗτος, λέξις, ὡς ἡ παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν, ἐλήλυθαν καὶ ἀπελήλυθαν. πλὴν τοιαῦτα μὲν πολλὰ πρὸς τοὺς γραμματικοὺς ἐνδέχεται λέγειν. ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν ἐν πᾶσιν ἀπορητικοὶ τυγχάνειν, ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν ἀναδραμόντες, φήσομεν, ὡς εἴπερ ὁ βαρβαρισμὸς παράπτωσίς ἐστι παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν ἐν μιᾷ λέξει θεωρούμενος· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ σολοικισμὸς ἐν πολλαῖς λέξεσι τὴν ὑπό- E στασιν λαμβάνων· καὶ ἔστι βάρβαρον μὲν τὸ τράπισα, διὰ τὸ μὴ συνήθες εἶναι τὸ ῥῆμα· σόλοικον δὲ, τὸ, πολλὰ περιπατήσας κοπιασμοῦ τὰ σκέλη, διὰ τὸ μὴ λέγεσθαι

τῇ κοι-

A τῇ κοινῇ συνηθείᾳ, ὡμολόγηται ὅτι ἡ μὲν ἀναλογητικὴ τέχνη ὄνομα κενόν ἐστι πρὸς τὸ μὴ βαρβαρίζειν, ἢ σολοικίζειν· δεῖ δὲ τὴν συνήθειαν παρατηρεῖν καὶ ἀκολούθως αὐτῇ διαλέγεσθαι. Εἰ μὲν γὰρ μετανοήσαντες λέγοιεν βαρβαρισμόν, ἁπλῶς παράπτωσιν ἐν ἁπλῇ λέξει, δίχα τοῦ προσθεῖναι τὸ παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν· καὶ σολοικισμόν, παράπτωσιν κατὰ τὴν ὅλην σύνταξιν καὶ ἀνακόλουθον, χωρὶς τοῦ παραλαβεῖν τὸ ἀσύνηθες, ἢ γνώριμον, κινήσουσιν ἑαυτοῖς πρᾶγμα. τὰ γὰρ

B τοιαῦτα καθ' ὅλην τὴν σύνταξιν ἀνακόλουθα ὄντα, ἕξουσιν. Ἀθῆναι καλὴ πόλις· Ὀρέστης καλὴ τραγῳδία· ἡ βουλὴ οἱ ἑξακόσιοι· ἃ δεήσει σολοικισμοὺς λέγειν· οὐχὶ δέ γε σολοικισμοὶ τυγχάνουσι διὰ τὸ σύνηθες. Οὐκ ἄρα ψιλῇ τῇ ἀκολουθίᾳ κριτέον τὸν σολοικισμόν, ἀλλὰ τῇ συνηθείᾳ. εὖ δ' ἂν ἔχοι καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀκολουθίας καὶ τῶν ῥητῶν ἔνστασιν, ἔτι καὶ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ ὅμοιον μεταβάσεως αὐτοὺς δυσωπεῖν. Εἴπερ γὰρ τοῦ

C ὁμοίου θεωρητικοὶ καθεστήκασιν, ἐπεὶ τῷ, εἰς ἀντικνήμιον τύπτεσθαι, ἀνάλογόν ἐστι τό, εἰς τὴν ῥῖνα τύπτεσθαι, καὶ τό, εἰς τὴν γαστέρα. λέγεται δὲ τὸ πρῶτον, ἀντικνημιάζειν, ἀναλόγως καὶ τὸ γαστρίζειν, ἢ μυκτηρίζειν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰσπάζεσθαι καὶ κατακρημνίζεσθαι, ὑποδεικτέον. οὐ λέγομεν δὲ ταῦτα διὰ τὸ παρὰ τὴν κοινὴν εἶναι συνήθειαν· τοίνυν οὐδὲ τό, κυνῶ, οὐδὲ τό, φερῶ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἅπερ ἀναλογίας ἐστὶν ὀφει-

D λήματα λέγεσθαι, διὰ τὸ μὴ κατὰ τὴν συνήθειαν λέγεσθαι. οὐ μὴν ἀλλ' εἴπερ ἄριστα μὲν Θρᾳκιστὶ διαλέγεσθαι φαμὲν τὸν ᾧ σύνηθές ἐστι, Θρᾳκιστὶ διαλεγόμενον, καὶ κάλλιστα Ῥωμαϊστί, τὸν ᾧ σύνηθες Ῥωμαίοις, ἀκολουθήσει καὶ τό, Ἑλληνιστὶ ὑγιῶς διαλέγεσθαι, τὸν ᾧ σύνηθες Ἕλλησι, διαλεγόμενον, ἐὰν τῇ συνηθείᾳ, ἀλλὰ μὴ τῇ διατάξει κατακολουθῶμεν.

E τῇ ἄρα συνηθείᾳ, οὐ τῇ ἀναλογίᾳ κατακολουθοῦντες ἑλληνιοῦμεν. καθόλου τε, ἤτοι σύμφωνός ἐστι τῇ συνηθείᾳ ἡ ἀναλογία, ἢ διάφωνος. καὶ εἰ μὲν σύμφωνος, πρῶτον μὲν ὡς ἐκείνη οὐκ ἔστι τεχνική, οὕτως οὐδὲ αὕτη γενήσεται τέχνη

A in communi vsu ac consuetudine; constat quòd ars quidem analogica est nomen inane, quod attinet ad barbarè loquendum aut vtendum solœcismo: oportet autem obseruare vsum & consuetudinem: & consequenter ei loqui. Quòd si ducti pœnitentia, dixerint barbarismum solummodo lapsum in simplici dictione, non addendo, præter communem vsum ac consuetudinem: & solœcismum lapsum in tota dictione non consequentem, & nõ addatur non consuetum, sibi maius facessent negotium:

B Habebunt enim in tota constructione eiusmodi non consequentia, Athenæ pulchra ciuitas: Orestes pulchra tragœdia: βυλὴ οἱ ἑξακόσιοι, id est, senatus sexcẽti. quæ quidem oportebit dicere solœcismos: non sunt autem solœcismi propter receptam consuetudinem. Non est ergo iudicandus solœcismus ex eo tantùm quòd non sit consequens, sed ex vsu & consuetudine. Bene autẽ erit, si postquam eos pressimus argumento ducto ex consequentia & verbis, eos quoque

C percellamus à transitu ex simili. Nam si simile considerant, quoniam ei quod est feriri in sura, quæ est ἀντικνήμιον, analogia respondet illud, In naso feriri, & in ventre, dicitur autem primum ἀντικνημιάζειν, analogiæ conuenienter dicendum esse γαστρίζειν, aut μυκτηρίζειν. Idem autem ostendendum est etiam in ἱσπάζεσθαι & κατακρημνίζεσθαι & ἠλιάζεσθαι. Hæc autem non dicimus, propterea quòd sint præter communem consuetudinem. Ergo nec κυνῶ, nec φερῶ, nec alia omnia quę

D dici debẽt ex analogia, propterea quòd non dicantur ex vsu ac consuetudine. Verumenim-vero si optimè quidem loqui dicimus Thracicè, eum qui loquitur Thracicè vt qui consueuerit, & maximè Romanè qui Romanè consueuit: sequetur etiam eum rectè loqui Græcè, qui Græcè loqui consueuit, si sequamur vsum ac consuetudinem, non autem præceptionem. Vsum ergo sequentes & consuetudinem, non analogiam, erimus Grecè loquentes. In summa autem aut vsui ac consuetudini conuenit analo-

E gia, aut ab ea discrepat. Et si quidem conuenit, primum quidem vt illa non est artificiosa, ita nec hæc erit ars,

Nam quod artis vacuitati conuenit, est ipsum quoque omnino arte vacuum. Et alioqui si quod ex illa est Græcum, ex hac quoque quę illi congruit, erit Græcum: etiam id quod est ex illa, erit tale. Hoc autem cum ita habeat, non erit nobis opus analogia ad discernendum hellenismum, cùm ad hoc habeamus vsum ac cõsuetudinem. Sin autem discrepat, omnino alium inducens vsum ac consuetudinem præter illam, & veluti barbaram, erit reproba, & tanquam afferens offensionem erit planè inutilis. Argumentandum est etiam à constitutione eorum artis. Nam volunt quidem quibusdam constitutis, quę sunt vniuersè & in genere contemplationibus, ex his omnib⁹ iudicare omnia nomina singularia, siue sint Græca siue non. Non possunt autem hoc facere, propterea quòd nec ipsis cõcedatur quòd id quod est vniuersè & in genere, sit eiusmodi: neque si hoc aliàs explicetur, seruet naturam eius quod est vniuersè & in genere. Ad hoc autem sumatur exemplum ab ipsis Grammaticis. Nam cùm sit quęstio in aliquo ex nominibus singularibus, vt exempli gratia in Εὐμενὴς, vtrùm obliquus casus sit proferendus absque σ. dicendo tantùm Εὐμενοῦ, an cum σ. Εὐμενοῦς, adsunt Grammatici proferentes aliquid vniuersè & in genere, & ex eo confirmantes id de quo quæritur. Dicunt enim quòd omne nomen simplex desinens in ης oxytonum, necessariò effertur cum σ. in genitiuo. vt εὐφυὴς εὐφυοῦς, εὐσεβὴς εὐσεβοῦς, εὐκλεὴς εὐκλεοῦς. Ergo Εὐμενὴς etiam quod profertur oxytonè, his similiter proferendum est per σ. in genitiuo, dicendo Εὐμενοῦς. Non intelligũt autem viri illi præclari, quòd qui censet dicendum Εὐμενοῦ, non concedet eis exemplum esse vniuersè & in genere. Nam hoc ipsum Εὐμενὴς, quod est nomen simplex & oxytonum, nõ dicet efferri cum σ. sed id quod est incertum arripere tanquam certum, & de quo constet. Et alioqui si exemplum est vniuersè & in genere: aut omnia singularia nomina persecuti, animaduersa quæ est in eis analogia, ipsum composuerunt: aut non omnia. Sed omnia quidem non sunt persecuti: sunt enim infinita: infinitorum autem nulla est cognitio.

A τὸ γὰρ ἀτεχνίᾳ συμφωνοῦν πάντως καὶ αὐτὸ ἐστὶν ἄτεχνον. καὶ ἄλλως, τὸ κατ' ἐκείνην Ἑλληνικὸν, καὶ κατ' αὐτὴν ἐκείνῃ συμφωνοῦσαν γενήσεται Ἑλληνικὸν· καὶ τὸ κατ' ἐκείνην ἔσται τοιοῦτον. τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, οὐ δεησόμεθα τῆς ἀναλογίας πρὸς διάγνωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔχοντες εἰς τοῦτο τὴν συνήθειαν. εἰ δὲ διάφωνός ἐστιν αὕτη, πάντως ἑτέραν εἰσηγουμένη συνήθειαν παρ' ἐκείνην, καὶ οἱονεὶ βάρβαρον, ἀδόκιμος γενήσεται, καὶ ὡς

B προσκοπὴν ἐμποιοῦσα, τελέως ἄχρηστος. ἐπιχειρητέον δὲ καὶ ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς τέχνης αὐτῶν. θέλουσι μὲν γὰρ, καθολικά τινα θεωρήματα συστησάμενοι, ἀπὸ τούτων πάντα τὰ κατὰ μέρος κρίνειν ὀνόματα, εἴτε Ἑλληνικά ἐστιν, εἴτε καὶ μή. οὐ δύνανται δὲ τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ μήτε τὸ καθολικὸν αὐτοῖς συγχωρεῖσθαι ὅτι καθολικόν ἐστι, μήτ' ἄλλως ἀναπτυσσόμενον τοῦτο, τὴν τοῦ καθολικοῦ σώζειν φύσιν. λαμβανέσθω δὲ εἰς τοῦτο

C παραδείγματα ἀπ' αὐτῶν τῶν γραμματικῶν. ζητήσεως γὰρ οὔσης ἐπί τινος τῶν κατὰ μέρος ὀνομάτων, οἷον, ἐπὶ τοῦ εὐμενής, πότερον χωρὶς τοῦ σ. προενεκτέον ἐστὶ τὴν πλάγιον πτῶσιν, εὐμενοῦ λέγοντας, ἢ σὺν τῷ σ. εὐμενοῦς, πάρεισιν οἱ γραμματικοὶ, καθολικόν τι προφερόμενοι, καὶ ἀπὸ τούτου τὸ ζητούμενον βεβαιοῦντες. φασὶ γὰρ, πᾶν ὄνομα ἁπλοῦν, εἰς ης λῆγον ὀξύτονον, τοῦτο ἐξ ἀνάγκης σὺν τῷ σ. κατὰ τὴν γενικὴν,

D ἐξενεχθήσεται, οἷον, εὐφυὴς εὐφυοῦς, εὐσεβὴς εὐσεβοῦς, εὐκλεὴς εὐκλεοῦς. τοίνυν καὶ τὸ εὐμενὴς ὀξυτόνως ἐκφερόμενον, παραπλησίως τούτοις διὰ τοῦ σ. ἐπὶ τῆς γενικῆς προενεκτέον, εὐμενοῦς λέγοντας. οὐκ ἤδεισαν δὲ οἱ θαυμάσιοι, πρῶτον μὲν ὅτι ὁ εὐμενοῦ ἀξιῶν λέγειν, οὐ δώσει αὐτοῖς καθολικὸν εἶναι τὸ παράγγελμα. τοῦτο γοῦν αὐτὸ τὸ εὐμενὴς ἁπλοῦν ὄνομα καθεστὼς καὶ ὀξύτονον, οὐ φήσει σὺν τῷ σ. ἐκφέρεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἀδη-

E λούμενον, ὡς ὁμολογούμενον συναρπάζειν. ἄλλως τε εἰ καθολικόν ἐστι τὸ παράγγελμα, ἤτοι πάντα τὰ κατὰ μέρος ὀνόματα ἐπελθόντες, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀναλογίαν κατανοήσαντες, συνέθεσαν αὐτὸ, ἢ οὐ πάντα. ἀλλὰ πάντα μὲν οὐκ ἐπεληλύθασιν· ἄπειρα γάρ ἐστι· τῶν δὲ ἀπείρων οὐκ ἔστι τις γνῶσις.

Εἰ δὲ

εἰ δέ τινα, πόθεν ὅτι πᾶν ὄνομα τοιοῦτόν ἐστιν; οὐ γὰρ ὅτι τισὶ συμβέβηκεν ὀνόμασι, τοῦτο καὶ πᾶσιν· ἀλλ' εἰσί τινες οἱ πρὸς τοῦτο γελοίως ἀπαντῶντες, καὶ λέγοντες, ὅτι ἐκ πλειόνων ἐστὶ τὸ καθολικὸν παράπηγμα. οὐχ ἑώρων μὲν γὰρ ὅτι πρῶτον ἄλλο τί ἐστι τὸ καθολικὸν, καὶ ἄλλο τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ τὸ μὲν καθολικὸν, οὐδέποτε ἡμᾶς διαψεύδεται· τὸ δ' ὡς τὸ πολὺ, κατὰ τὸ σπάνιον. εἶθ' ὅτι καὶ εἰ ἐκ πολλῶν ἐστι τὸ καθολικὸν, οὐ πάντως τὸ τοῖς πολλοῖς ὀνόμασι συμβεβηκὸς, τοῦτο ἐξ ἀνάγκης καὶ πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσι συμβέβηκεν· ἀλλ' ὃν τρόπον ἐν πολλοῖς καὶ ἄλλοις φέρει τινὰ κατὰ μονοειδίαν ἡ φύσις, οἷον, ἐν ὄφεσι μὲν, ἀπείροις οὖσι, τὸν κεράστην κερασφόρον, ἐν τετράποσι δὲ, τὸν ἐλέφαντα προβοσκίδι κεχρημένον, ἐν ἰχθύσι δὲ τὸν γαλεὸν ζωοτόκον, ἐν λίθοις δὲ, τὴν μάγνητα σιδηραγωγόν· οὕτως εὔλογόν ἐστι καὶ ἐν πολλοῖς ὁμοιοπτώτοις ὀνόμασιν εἶναί τι ὄνομα, ὃ μὴ ὁμοίως τοῖς πολλοῖς ὀνόμασι κλίνεται. ὅθεν παρέντες ζητεῖν, εἰ ἀνάλογόν ἐστι τοῖς πολλοῖς, σκοπῶμεν πῶς αὐτῷ χρῆται ἡ συνήθεια, πότερον ἀνάλογον ἐκείνοις, ἢ κατ' ἴδιον τύπον. καὶ ὡς ἂν ᾖ χρωμένη, οὕτω καὶ ἡμεῖς προσοισόμεθα. περιδιωκόμενοι δὴ ποικίλως οἱ γραμματικοὶ θέλουσιν ἀναστρέφειν τὴν ἀπορίαν. πολλαὶ γάρ φασιν εἰσὶ συνήθειαι· καὶ ἄλλη μὲν Ἀθηναίων, ἄλλη δὲ Λακεδαιμονίων· καὶ πάλιν Ἀθηναίων διαφέρουσα μὲν ἡ παλαιά· ἐξηλλαγμένη δὲ ἡ νῦν. καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ μὲν τῶν κατὰ τὴν ἀγροικίαν, ἡ αὐτὴ δὲ τῶν ἐν ἄστει διατριβόντων. παρὸ καὶ ὁ Κωμικὸς λέγει Ἀριστοφάνης,

διάλεκτον ἔχοντα μέσην πόλεως, οὔτ' ἀστείαν
ὑποθηλυτέραν, οὔτ' ἀνελεύθερον ὑπαγροικοτέραν.

πολλῶν δὲ οὐσῶν συνηθειῶν, ὥς φασι, ποίᾳ χρησόμεθα; οὔτε γὰρ πάσαις κατακολουθεῖν δυνατὸν, διὰ τὸ μάχεσθαι πολλάκις, οὔτε τινὶ ἐξ αὐτῶν, ἐὰν μή τις τεχνικῶς προκριθῇ. ἀλλὰ πρῶτον μὲν φήσομεν, τὸ ζητεῖν ποίᾳ χρηστέον συνηθείᾳ, ἔστιν ἴσον τῷ εἶναί τινα τέχνην περὶ Ἑλληνισμόν.

A Si autem aliqua: vnde hoc existit quòd omne nomen sit eiusmodi? Non enim quod aliquibus accidit nominibus, hoc etiam omnibus. Sed sunt quidam qui ad hoc occurrunt ridiculè, & dicunt, quòd ex pluribus est exemplum quod est vniuersè & in genere. Nam non viderunt quidem quod aliud est id quod est vniuersè & in genere, & aliud quod est plurimum & maxima ex parte. Et quod est quidem vniuersè & in genere, nũquam nos fallit: quod est autem plurimum & maxima ex parte, rarò. Deinde quòd
B etiamsi sit ex multis id quod est vniuersè & in genere: non omnino id quod multis accidit nominibus, hoc etiam necessariò accidit omnibus quæ sunt eiusdem speciei. sed quomodo in multis etiam aliis fert quædam natura quæ vni conueniunt speciei: vt in serpentibus quidem qui sunt innumerabiles, Cerasten corniferum: in quadrupedibus autem Elephantum vtentem proboscide: in piscibus autem Mustellum, qui parit animal: in lapidibus autem Magnetem,
C qui attrahit ferrum: Ita est consentaneum etiam in nominibus quæ similiter cadunt, esse aliquod nomen, quod non declinatur eo modo quo multa nomina. Mittentes itaque quærere sitne multis conueniens analogia, quæramus quemadmodum eo vtatur consuetudo, vtrùm ex eo quòd multis conueniat analogia, an quòd proprium sequatur typum. Variè autem agitati Grammatici volunt euertere dubitationem. Multæ enim, inquiunt, sunt consuetudines.
D & alia quidem Atheniensium: alia verò Lacedęmoniorum. Et rursus Atheniensium differens quidem erat vetus: mutata autem est quæ nunc est. nec est eadem eorum qui ruri degunt, & eorum qui versantur in ciuitate. Dicit itaque Aristophanes Comicus,

Vrbis cui erat loquela ex meditullio,
Nec muliebris, nec quam par est agrestior.

Cùm ergo sint multæ, vt dicũt, consuetudines, quanam vtemur? Neque enim fieri potest vt vtamur omnibus, pro-
E pterea quòd sæpe inter se pugnent. neque aliqua ex eis, nisi aliqua arte fuerit iudicata præstantior. Sed primùm quidem dicemus, quęrere quanam sit vtendum consuetudine, perinde est ac si dicatur esse artem aliquam in hellenismo.

Ipsa enim, analogia inquam, est cõtem-
platio eius quod est simile & dissimile.
Simile autem & dissimile sumitur ex vsu
& consuetudine, vt si sit quidem tritum,
eo vtamur: sin minùs, minimè. Rogabi-
mus ergo nos quoque, ex quánam con-
suetudine sumitur simile & dissimile?
Sunt enim multæ & sæpe pugnantes in-
ter se. Quod autem respondẽtes ad hoc,
dicetis, hoc etiam à nobis audietis. Et
rursus quando dicetis barbarismum es-
se lapsum in simplici dictione præter cõ-
suetudinem, nos contrà dubitabimus,
dicentes, Quámnam dicitis cùm sint
multæ? Et si dixeritis, dicemus nos quo-
que hanc sequi. Cum ergo sit commu-
nis dubitatio, non difficiliter viam in-
ueniet eius quæ à nobis affertur solutio.
Nam ex consuetudinibus aliæ quidem
sunt in scientiis, aliæ autem in vita. Ete-
nim in Philosophia quædam recipiun-
tur nomina, & præcipuè in arte meden-
di, quinetiam in Musica & Geometria.
Est etiam quædam ad rationẽ vitæ per-
tinens simplex priuatorum ac plebeio-
rum consuetudo in ciuitatibus & gen-
tibus differens. Vnde in Philosophia
quidem Philosophorum sequemur con-
suetudinem: in arte autem medendi,
eam quæ magis facit ad Medicinam. In
agenda autem vita, eam quæ est magis
consueta, & minùs superuacanea, &
quæ est magis in vsu in regione. Quocir-
ca cùm res eadem dicatur bifariàm, ten-
tabimus nos præsentibus accommodan-
tes personis, proferre quod non ridea-
tur, cuiusmodicunque sit secundùm na-
turam: vt exempli causa idem dicitur
ἀρτοφόριον & πανάριον. & rursus idem στα-
μνίον & ἀμίδιον. & ἴγδις & θυία. Sed spectã-
tes vt rectè & apertè loquamur, & ne ri-
deamur à pueris nobis ministrantibus,
priuatísque & ignaris hominibus, dice-
mus, πανάριον, etsi sit barbarum, non au-
tem ἀρτοφορίδα. & σταμνίον non ἀμίδα. &
θυίαν magis quàm ἴγδιν. Et rursus in disse-
rendo ad eos qui adsunt aspicientes, im-
peritorum quidem dictiones valere iu-
bebimus, vrbaniorem autem & erudi-
tum morem persequemur. Nam vt nos
eruditus irridetur apud imperitos: i-
ta etiam imperitus apud eruditos. Dex-
trè ergo quod decet vnicuique tribuen-
tes circumstantiæ, videbimur Græ-
cè loqui citra reprehensionem. Alio-
qui quoniam reprehendunt consuetu-
dinem vt inæqualem & multiplicem,

A αὕτη γάρ φημι δὴ ἀναλογία, ὁμοίου καὶ ἀνο-
μοίου ἐστὶ θεωρία· τὸ δὲ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον
λαμβάνεται ἀπὸ τῆς συνηθείας· κἂν μὲν ᾖ
τετριμμένον, χρηστέον αὐτῷ, εἰ δὲ μή, μηκέ-
τι. πευσόμεθα οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀπὸ ποίας συνη-
θείας λαμβάνεται τὸ ὅμοιον, καὶ τὸ ἀνόμοιον.
πολλαὶ γάρ εἰσι καὶ πολλάκις μαχόμεναι· ὅ-
περ δὲ ἀπολογησάμενοι πρὸς τοῦτο ἐρεῖτε,
τοῦτο καὶ παρ' ἡμῶν ἀκούσεσθε. καὶ πάλιν ὅ-
ταν λέγητε τὸν βαρβαρισμὸν παράπτωσιν
B ἐν ἁπλῇ λέξει παρὰ τὴν συνήθειαν, ἀντα-
πορήσομεν, λέγοντες, ποίας φατὲ πολλῶν οὐ-
σῶν, καὶ ἣν ἂν εἴπητε, ταύτην φήσομεν καὶ ἡμεῖς
ἀκολουθεῖν. κοινῆς οὖν οὔσης ἀπορίας, οὐκ ἄ-
πορος ἡ παρ' ἡμῶν ταύτης ἐστὶ λύσις. τῶν γὰρ
συνηθειῶν, αἱ μέν εἰσι κατὰ τὰς ἐπιστήμας, αἱ δὲ
κατὰ τὸν βίον. καὶ γὰρ ἐν φιλοσοφίᾳ ὀνομάτων τι-
νῶν ἐστιν ἀποδοχή, καὶ ἐν ἰατρικῇ ἐξαιρέτως,
καὶ ἤδη κατὰ Μουσικὴν καὶ Γεωμετρίαν. ἔστι δὲ
καὶ βιωτική τις ἀφελὴς συνήθεια τῶν ἰδιωτῶν
κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη διαφέρουσα· ὅθεν ἐν φι-
λοσοφίᾳ μέν, τῇ τῶν φιλοσόφων στοιχήσομεν,
ἐν ἰατρικῇ δέ, τῇ ἰατρικωτέρᾳ· ἐν δὲ τῷ βίῳ,
τῇ συνηθεστέρᾳ καὶ ἀπερίττῳ, καὶ ἐπιχωρια-
ζούσῃ. παρὸ καὶ διχῶς τοῦ αὐτοῦ πράγματος
λεγομένου, πειρασόμεθα πρὸς τὰ παρόντα
ἁρμοζόμενοι πρόσωπα, τὸ μὴ γελώμενον
προφέρεσθαι, ὁποῖον ποτ' ἂν ᾖ κατὰ τὴν φύ-
σιν. οἷον, τὸ αὐτὸ ἀρτοφόριον καὶ πανάριον
D λέγεται. καὶ πάλιν τὸ αὐτό, σταμνίον καὶ ἀμί-
διον καὶ ἴγδις καὶ θυία. ἀλλὰ στοχαζόμενοι
τοῦ καλῶς ἔχοντος καὶ σαφῶς, καὶ τοῦ μὴ γελᾶ-
σθαι ὑπὸ τῶν διακονούντων ἡμῖν παιδα-
ρίων καὶ ἰδιωτῶν, πανάριον ἐροῦμεν, καὶ εἰ
βάρβαρόν ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἀρτοφορίδα, καὶ
σταμνίον, ἀλλ' οὐκ ἀμίδα, καὶ θυίαν μᾶλλον
ἢ ἴγδιν. καὶ πάλιν, ἐν διαλέξει ἀποβλέ-
ποντες πρὸς τοὺς παρόντας μὲν ἰδιωτικὰς
λέξεις παραπεμψόμεθα, τὴν δὲ ἀστειοτέραν
E καὶ φιλόλογον συνήθειαν μεταδιώξομεν.
ὡς γὰρ ἡ φιλόλογος γελᾶται παρὰ τοῖς ἰ-
διώταις, οὕτως ἡ ἰδιωτικὴ παρὰ τοῖς φιλο-
λόγοις. δεξιῶς οὖν ἑκάστῃ περιστάσει τὸ
πρέπον ἀποδιδόντες, δόξομεν ἀμέμπτως
ἑλληνίζειν. ἄλλως τε ἐπεὶ ἐγκαλοῦσιν ὡς
ἀνωμάλῳ καὶ πολυειδεῖ τῇ συνηθείᾳ,
καὶ ἡ-

καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφορμῆς αὐτοῖς ἐγκαλέσομεν. εἰ γὰρ ἡ ἀναλογία ὁμοίου παράθεσίς ἐστι, τὸ δὲ ὅμοιον ἐκ τῆς συνηθείας, ἡ δὲ συνήθεια ἀνώμαλός τε καὶ ἄστατος, δεήσει καὶ τὴν ἀναλογίαν μὴ ἔχειν ἑστῶτα παραδείγματα. καὶ τοῦτο πάρεστι διδάσκειν ἐπί τε τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων καὶ μετοχῶν, καὶ καθόλου τῶν ἄλλων ἁπάντων. οἷον, ἐπὶ μὲν τῶν ὀνομάτων καθ' ὅσον τὰ κατὰ τὰς ὀρθὰς πτώσεις ἀνάλογα ὄντα καὶ ὅμοια, ταῦτα κατὰ τὰς πλαγίους ἀνομοίως τε καὶ οὐκ ἀναλόγως σχηματίζεται· οἷον, ἄρης, χάρης, χάρτης, ἄρεως, χάρητος, χάρτου· καὶ μένων, λέων, θέων, μένοντος, λέοντος, θέωνος. σκέπας, μήλας, ἄβας, σκέπα, μήλαος, ἄβαντος. ἐπὶ δὲ τῶν ῥηματικῶν, πολλὰ ὁμοίως κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον λεγόμενα, οὐκ ἀναλόγως ἐν τοῖς ἄλλοις χρόνοις σχηματίζεται. ἐνίων δὲ συζυγίαι τινὲς ἐκλελοίπασιν. οἷον, αὐλεῖ, ἀρέσκει, ἤλλακεν, ἠρήρεσκε· καὶ κτείνεται μὲν λέγεται, ἔκτανκε δὲ οὐ λέγεται· ἀλήλιπται μὲν εἴποι τις ἄν, ἤλιπται δὲ οὐκέτι. ἐπὶ δὲ τῶν μετοχῶν, βοῶν, σερῶν, νοῶν, βοῶντος, σεροῦντος, νοοῦντος· καὶ ἐπὶ τῶν προσηγοριῶν, ἄναξ, ἄβαξ, ἄνακτος, ἄβακος· γραῦς, ναῦς, γραός, νηός. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων. ἄρχων γὰρ λέγεται καὶ ὀνομαστικῶς, καὶ ὁ τὴν ἀρχὴν διέπων. ἀλλ' Ἄρχωνος μὲν γίνεται κατὰ πλάγιον πτῶσιν τὸ ὀνομαστικόν· ἄρχοντος δὲ, τὸ μετοχικόν. καὶ κατὰ ὅμοιον τρόπον, μένων, θέων, νέων, μετοχικὰ ὄντα καὶ ὀνομαστικά, διαφερούσας λαμβάνει τὰς κλίσεις. Μένωνος μὲν γὰρ γίνεται τὸ ὀνομαστικόν· μένοντος δὲ, ἡ μετοχή. καὶ Θέωνος μὲν τὸ ὀνομαστικόν· θέοντος δὲ, μετοχή ἐστι. πλὴν ἐκ τούτων συμφανὲς, ὡς τῆς συνηθείας ἀνωμάλου καθεστώσης οὐχ ἕστηκε τὰ παραδείγματα τῆς ἀναλογίας· ἀλλ' ἀνάγκη ἀποστάντας αὐτῆς τοῖς κατὰ τὴν συνήθειαν σχηματισμοῖς προσέχειν, παρέντας τὸ ἀνάλογον.

A nos quoque ex eo ipso nacti occasionem eos reprehendemus. Si enim analogia est eius quod est simile, adiectio: Simile autem est ex consuetudine: consuetudo autem est inæqualis & instabilis, oportebit etiam analogiam non habere stabilia & fixa exempla. Possumus autem hoc discere in nominibus & verbis & participiis, & , vt in summa dicā, in aliis omnibus. Vt in nominibus quidē, quatenus quæ in rectis casibus analogia cōueniunt & sunt similia, ea formantur in
B obliquis inæqualiter & nō ex analogia: vt Ἄρης, χάρης, χάρτης, Ἄρεος, χάρητος, χάρτου. & μένων, θέων, λέων, μένοντος, θέωνος, λέοντος. σκόπας, μίλας, ἄβας, σκόπαντος, μίλαντος, ἄβαντος. In verbis autē, multa quę similiter dicūtur in tēpore præsenti nō formātur conuenienti analogia in aliis temporibus. nonnullorum autem aliquæ defecerunt coniugationes: vt αὐλεῖ, ἀρίσκει, ηὔληκεν, ἀρήρισκεν, & dicitur quidem κτείνεται, ἔκτανκε autem non dicitur. ἀλήλιπται quidem dixeris, ἤλειπται autem minimè.
C In participiis autē, βοῶν, σαρῶν, νοῶν, βοῶντος, σαροῦντος, νοοῦντος. Et in appellatiuis, ἄναξ, ἄβαξ, ἄνακτος, ἄβακος. γραῦς, ναῦς, γραός, νηός. Similiter autē in iis quoq; quæ sunt huiusmodi. Ἄρχων enim dicitur & nomē significādo: & is qui gerit magistratum. sed Ἄρχονος quidem fit in casu obliquo nomen: ἄρχοντος autem participium. Et simili modo μένων, θέων, νέων, cum sint & participia & nomina, diuersas accipiūt declinationes. Nam à nomine quidem fit μένωνος: à participio autem μένοντος. Et
D θέωνος quidem est nomen, θέοντος autem participiū. Ex his autem est perspicuum, quòd cùm sit inæqualis consuetudo, non stant firma ac fixa analogiæ exempla: sed necesse est vt iis dimissis, attendantur formationes quæ sunt ex consuetudine, relicta analogia.

Περὶ ἐτυμολογίας. E
κεφ. ιά.

Τὰ δὲ αὐτὰ λεκτέον πρὸς αὐτοὺς, καὶ ὅταν δι' ἐτυμολογίας κρίνειν θέλωσι τὸν ἑλληνισμόν. πάλιν γὰρ ἤτοι σύμφωνός ἐστι τῇ συνηθείᾳ ἡ ἐτυμολογία, ἢ διάφωνος. καὶ εἰ μὲν σύμφωνος, περιττή· εἰ δὲ διάφωνος, οὐ χρηστέον αὐτῇ,

De Etymologia.
CAP. XI.

EADEM quoq; sūt eis dicēda quando per etymologiā de hellenismo ferre volūt iudiciū. Rurs⁹ enim aut cōsuetudini cōuenit etymologia, aut ab ea discrepat. Et si quidē conuenit, est superuacanea. Sin autē discrepat, nō est ea vtēdū,

A vt quæ magis promoueat ad barbarè loquendum aut solœcismum admittendum. &, vt semel dicam, similes opponendæ sunt contradictiones iis quas prius tradidimus. Magis autem propriè illud est dicendum: Nomen quod ex etymologia iudicatur esse Græcum, aut omninò etyma, id est vera, debet habere quæ ipsum præcedunt nomina: aut desinere in aliqua ex iis quæ sunt pronunciata naturaliter. Et si ab omnibus quidem veris, ea ratione cùm redeat ad infinitum, erit principij expers etymologia:
B & nesciemus an sit Græcum nomen quod dicitur vltimum, vt qui ignoremus quale sit illud à quo primum deducitur. vt si dict° est λύχνος à λύειν τὸ νύχος, debemus discere an etiam νύχος dictum sit ab aliquo Græco vocabulo: & hoc rursus ab alio: & sic cùm ascensus fiat in infinitum, & inueniri non possit nomen quod primò est pronuntiatum, simul etiam comprehendi non potest an Græcè dictus sit λύχνος. Sin autem in aliqua ex his nominibus, quæ sunt ita imposita vt
C nullum habeant etymum, desinit nomē cuius datur etymologia: quo modo illa in quę desiit, non admittemus quia sunt ἔτυμα, hoc est vera, sed quia sūt trita cōsuetudine, ita etiam quod iudicatur per etymologiam, admittemus, non propter etymologiam, sed propter vsum ac consuetudinem: vt, exempli causa, προσκεφάλαιον dictum est quòd addatur capiti, quod dicitur κεφαλή. κεφαλή autem & πρός, quod est præpositio, appellata sunt absque etymo. Sicut ergo ea sunt
D credita absque etymologia, propterea quod sunt Græca, eis vtente ipsa consuetudine: ita etiam erit κεφάλαιον credibile absque etymologia. Et aliàs eadem res nonnunquam duobus appellatur nominibus, altero quidem quod recipit etymologiam, altero verò quod non recipit. & non propterea, quod dicitur quidem etymon, est Græcum, quod verò caret etymo, est barbarum: sed sicut illud est Græcum, ita hoc etiam. vt quod à nobis vocatur ὑποπόδιον,
E Athenienses & Coi vocant χελωνίδα. Sed est quidem ὑποπόδιον etymum, χελωνὶς autem nequaquam. & non propterea dicuntur quidem Athenienses loqui barbarè, nos autem Græcè: sed vtrique dicuntur Græcè loqui. Sicut ergo illi propter consuetudinem, non autem propter nominis etymō, id est veritatē,

A ὡς προσκοπὴν ἐμποιοῦσαν, μηδὲν τοῦ βαρβαρίζειν, ἢ σολοικίζειν. καὶ καθόλου μεταπτέον ἐπὶ τὰς ὁμοίας ἀντιρρήσεις, ταῖς ἔμπροσθεν ἡμῖν ἀποδοθείσαις. ἰδιαίτερον δὲ ἐκεῖνο λεκτέον ὅτι τὸ ἐτυμολογίᾳ κρινόμενον ὄνομα ὅτι Ἑλληνικόν ἐστιν, ἤτοι ἔτυμα πάντως ἔχειν ὀφείλει τὰ προηγούμενα αὐτοῦ ὀνόματα, ἢ εἴς τινα τῶν φυσικῶς ἀναφωνηθέντων καταλήγειν. καὶ εἰ μὲν ἀπὸ ἐτύμων πάντων, κατὰ τοῦτο εἰς ἄπειρον τῆς ἐκπτώσεως γινομένης, ἄναρχος ἔσται ἡ ἐ-
B τυμολογία, καὶ οὐκ εἰσόμεθα εἰ Ἑλληνικόν ἐστι τὸ ἔσχατον λεγόμενον ὄνομα, ἀγνοοῦντες, ποῖον ἐστι τὸ ἀφ' οὗ πρῶτον κατάγεται. οἷον, εἰ ὁ λύχνος εἴρηται ἀπὸ τοῦ λύειν τὸ νύχος, ὀφείλομεν μαθεῖν, εἰ καὶ τὸ νύχος ἀπό τινος Ἑλληνικοῦ εἴρηται, καὶ τοῦτο πάλιν ἀπ' ἄλλου· καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον γινομένης τῆς ἀνόδου, καὶ ἀνευρέτου καθεστῶτος τοῦ πρώτου ἀναφωνηθέντος ὀνόματος, συνακαταληπτεῖται καὶ τὸ, εἰ Ἑλληνικῶς ὁ λύχνος εἴρηται. εἰ δὲ ἐπί τινα
C τῶν ἀνετύμως κειμένων ὀνομάτων καταλήγει τὸ ἐτυμολογούμενον ὄνομα, ὃν τρόπον ἐκεῖνα τὰ εἰς ἃ κατέληξεν, οὐ διότι ἐστὶν ἔτυμα, παραδεχόμεθα, ἀλλὰ διότι τετήρηται κατὰ τὴν συνήθειαν· οὕτω καὶ τὸ δι' ἐτυμολογίας κρινόμενον παραδεξόμεθα, οὐ διὰ τὴν ἐτυμολογίαν, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνηθες. οἷον προσκεφάλαιον, ἀπὸ τοῦ τῇ κεφαλῇ προστίθεσθαι εἴρηται. ἡ δὲ κεφαλὴ καὶ τὸ πρὸς ὅ ἐστι πρόθεσις, ἀνετύμως κέκληται. τοίνυν
D ὡς ταῦτα χωρὶς ἐτυμολογίας πεπίστευται διότι ἐστὶν Ἑλληνικὰ, τῆς συνηθείας αὐτῆς χρωμένης· οὕτω καὶ τὸ προσκεφάλαιον δίχα ἐτυμολογίας ἔσται πιστόν. ἄλλως τε ἐνίοτε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δυσὶν ὀνόμασι καλεῖται· τῷ μὲν ἐτυμολογίαν ἐπιδεχομένῳ, τῷ δὲ ἀνετυμολογήτῳ. καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὸ μὲν ἔτυμον λέγεται Ἑλληνικὸν, τὸ δὲ ἀνέτυμον βαρβαρικὸν, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνο Ἑλληνικὸν, οὕτω δὲ καὶ τοῦτο. οἷον, τὸ ὑφ' ἡμῶν καλούμενον ὑποπόδιον, Ἀθηναῖοι
E καὶ Κῷοι χελωνίδα καλοῦσιν· ἀλλὰ ἔστι τὸ μὲν ὑποπόδιον ἔτυμον, ἡ δὲ χελωνὶς, ἀνέτυμον. καὶ οὐ διὰ τοῦτο οἱ μὲν Ἀθηναῖοι λέγονται βαρβαρίζειν, ἡμεῖς δὲ Ἑλληνίζειν, ἀλλ' ἀμφότεροι Ἑλληνίζειν. τοίνυν ὡς ἐκεῖνοι διὰ τὴν συνήθειαν καὶ οὐ διὰ τὴν τοῦ ὀνόματος ἐτυμότητα λέγονται

λέγονται ἑλληνίζειν, οὕτω καὶ ἡμεῖς διὰ τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ τετριμμένον ἔχειν τὸ τοιοῦτον ὄνομα, καὶ οὐ διὰ τὴν ἐκ τῆς ἐτυμολογίας πίστιν ἑλληνιοῦμεν. ἀλλ' ὅτι μὲν τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς γραμματικῆς ἀνυπόστατόν ἐστιν, αὐτάρκως ἐκ τῶν εἰρημένων δέδεικται. χωρῶμεν δὲ ἀκολούθως καὶ ἐπὶ τὸ ἱστορικόν.

Εἰ σύστατον τὸ ἱστορικόν.

κεφ. ιβ'.

Ὅτι μὲν οὖν ἀξιοῦται τοῦτο ὁλοσχερὲς εἶναι μέρος γραμματικῆς, συμφανές. Ταυρίσκος γοῦν ὁ Κράτητος ἀκουστής, ὥσπερ οἱ ἄλλοι κριτικοί, ὑποτάσσων τῇ κριτικῇ τὴν γραμματικήν, φησὶ τῆς κριτικῆς εἶναι τὸ μέν τι λογικόν, τὸ δὲ τριβικόν, τὸ δ' ἱστορικόν. λογικὸν μέν, τὸ στρεφόμενον περὶ τὴν λέξιν καὶ τοὺς γραμματικοὺς τρόπους. τριβικὸν δέ, τὸ περὶ τὰς διαλέκτους καὶ τὰς διαφορὰς τῶν πλασμάτων καὶ χαρακτήρων. ἱστορικὸν δέ, τὸ περὶ τὴν προχειρότητα τῆς ἀμεθόδου ὕλης. Διονύσιος δὲ ὁ Θρᾷξ ἓξ μέρη γραμματικῆς εἶναι λέγων, ἅπερ ἡμεῖς ἀνώτερον ὁλοσχερῶς τρία προσηγορεύσαμεν, ἐν τούτοις καὶ τὸ ἱστορικὸν ἀποδίδωσιν. εἶναι γάρ φησι γραμματικῆς μέρη, ἀνάγνωσιν ἐντριβῆ κατὰ προσῳδίαν, ἐξήγησιν κατὰ τοὺς ἐνυπάρχοντας ποιητικοὺς τρόπους, λέξεων καὶ ἱστοριῶν ἀπόδοσιν, ἐτυμολογίας εὕρεσιν, ἀναλογίας ἐκλογισμόν, κρίσιν ποιημάτων, ἀτόπως διαιρούμενος· καὶ τάχα μέν, ἀποτελέσματά τινα καὶ μόρια γραμματικῆς, οὐ μέρη ταύτης ποιῶν. ὁμολογουμένως δὲ τὴν μὲν ἐντριβῆ ἀνάγνωσιν, καὶ τὴν ἐξήγησιν καὶ τὴν κρίσιν τῶν ποιημάτων, ἐκ τῆς περὶ ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς θεωρίας λαμβάνων· τὴν δὲ ἐτυμολογίαν καὶ ἀναλογίαν ἐκ τοῦ τεχνικοῦ· τοῖς δὲ τὸ ἱστορικὸν ἀντεκτιθείς, ἐν ἱστοριῶν καὶ λέξεων ἀποδόσει κείμενον. Ἀσκληπιάδης δὲ ἐν τῷ περὶ γραμματικῆς τρία φήσας εἶναι τὰ πρῶτα τῆς γραμματικῆς μέρη, ἀνάγνωσιν ἐντριβῆ κατὰ προσῳδίαν, τεχνικόν, ἱστορικόν, γραμματικὸν ὅπερ ἀμφοτέρων ἐφάπτεται, φημὶ δὲ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ τεχνικοῦ, τριχῆ ὑποδιαιρεῖται τὸ ἱστορικόν. τῆς γὰρ ἱστορίας τὴν μέν τινα ἀληθῆ εἶναί φησι, τὴν δὲ ψευδῆ, τὴν δὲ ὡς ἀληθῆ. καὶ ἀληθῆ μὲν τὴν πρακτικήν, ψευδῆ δὲ τὴν περὶ πλάσματα καὶ μύθους,

A dicuntur loqui Græcè: ita etiam nos propterea quòd habeamus tale nomen tritum consuetudine, & non propter fidem etymologiæ, Græcè loquemur. Sed quòd artificiosa quidem pars Grammaticæ non possit consistere, satis est ostensum ex iis quæ dicta sunt: consequenter autem veniamus ad historicam.

An consistere possit pars historica.

CAP. XII.

ATQVE quòd hanc quidem planè
B velint esse partem Grammaticæ, est perspicuum. Tauriscus quidem certè auditor Cratetis, sicut alij Critici, iudicandi facultati, quam vocant Criticen, subiiciens Grammaticam, dicit iudicandi facultatis aliam quidem esse rationalem, aliam verò exercitatoriam, aliam verò historicā. Atque rationalem quidem esse eam quæ versatur in dictione, in tropis Grammaticis: Exercitatoriam autem, eam quæ in linguæ proprietatibus, & diuersitate figurarum & characterum: Historicam verò, quæ consi-
C stit in tractatione materiæ non habentis vllam certam rationem ac methodū. Dionysius autem Thrax, dicens esse sex partes Grammaticæ, quas quidem nos superiùs tres omnino partes appellauimus, in iis etiam partem tradit historicam. Dicit enim partes esse Grammaticæ, exercitatam in accentu lectionem: expositionem per tropos qui insunt poëticos: dictionum & historiarum explicationem: etymologiæ inuentionem: analogiæ considerationem: iudicium poë-
D matum: absurdè diuidens, & fortè quædam effecta & quasdam particulas Grāmaticæ, non eius partes faciēs. citra cōtrouersiam autem, exercitatam quidem lectionem, & expositionem, & iudicium poëmatum, assumens ex contemplatione poëtarum & scriptorum: etymologiam autem & analogiam ex parte artificiosa: illis autem tanquam ex aduerso partē opponens historicam; quæ sita est in explicandis historiis & dictionibus. Asclepiades autē in suo opere De Grāmatica, quum dixisset tres esse primas
E partes Grammaticæ, exercitatam in accentu lectionem, artificium historicum; & Grammaticum, quod quidem vtrunque attingit, historicam, inquam, partem & artificiosam, historicam partem subdiuidit trifariàm. Ex historia enim aliam quidem dicit esse veram, aliam verò falsam: aliam autem tanquam veram. Et veram quidem; eam quæ versatur in rebus quæ geruntur. Falsam autem, quæ versatur in figmentis & fabulis,

Tanquam veram autem, cuiusmodi est comœdia & mimi. Veræ autem rursus tres esse partes. Nam alia quidem versatur in describendis personis Deorum & Heroum, & virorum illustrium: alia autem in locis & temporibus: alia autem in actionibus. Falsæ autem, nempe fabulosæ, vnam solam dicit esse speciem, nempe Genealogiam. Parti autem historicæ dicit, sicut & Dionysius, communiter subiici, id quod pertinet ad linguas. Narrat enim quòd κρήγυον est verum vel bonum. Similiter & quod pertinet ad prouerbia & definitiones. Atq; quòd Grammaticæ quidem partem velint esse historicam, ex his est perspicuú. Quod superest, quoniam plures confessi sunt eam esse expertem artis, & esse ex materia quæ certam rationem ac methodum non habet, nos quidem liberarunt à maiori labore contra eos dicendi. Ne tamen prætereatur locus minimè notatus ac signatus, ita sunt interrogandi, Grammatica sítne ars, an non? Et si non est quidem, ex eo ipso confectum est propositum. Sin autem est ars, quoniam artis partes sunt omnino artificiosæ, confessi sunt autem partem historicam non habere certam rationem & methodum: Non erit Grammaticæ pars, pars historica. Quòd autem hoc ita habeat, hinc probatur. Non enim sicut ex methodo, quæ sit vniuersè & in genere & ab artificiosa facultate, dicit Medicus, quòd hoc quidem singulare sit salubre, illud autem insalubre: Musicus autem quòd hoc quidem consonet harmonia, illud verò non consonet. & consonet quidem in hac consonantia, in illa verò nequaquam: ita potest Grammaticus ex contemplatione à scientia proficiscente, & quæ sit vniuersè & in genere, enuntiare, quòd Pelopis quidem humerus sit eburneus à Marte aut Cerere deuoratus: caput autem Herculis euaserit glabrum ac caluum, cùm pili eius defluxissent, quando fuit deuoratum à Balena quæ irruebat in Hesionem. Sed vt hæc exponat, oportet omnes legere qui hæc sigillatim enarrant. Singularia autem omnia assumere legendo ipsa singularia, non est artificiosum. Pars ergo historica non tractatur à Grammaticis aliqua certa ratione & methodo. His accedit quòd cùm historia partim versetur in locis describendis, partim in temporibus, partim in personis, partim in rebus gestis: est perspicuum quòd si non arte fiat locorum & temporum demonstratio,

A ὡς ἀληθῆ δέ, οἷά ἐστιν ἡ κωμῳδία καὶ οἱ μῖμοι. τῆς δὲ ἀληθοῦς ἱστορίας πάλιν μέρη. ἡ μὲν γάρ ἐστι περὶ τὰ πρόσωπα θεῶν καὶ ἡρώων, καὶ ἀνδρῶν ἐπιφανῶν· ἡ δὲ περὶ τοὺς τόπους καὶ χρόνους· ἡ δὲ περὶ τὰς πράξεις. τῆς δὲ ψευδοῦς, τουτέστι τῆς μυθικῆς, ἓν εἶδος μόνον ὑπάρχειν λέγει τὸ γενεαλογικόν. ὑποτάσσεσθαι δὲ τῷ ἱστορικῷ κοινῶς φησι, καθὼς καὶ Διονύσιος τὸ περὶ τὰς γλώττας. ἱστορεῖ γὰρ ὅτι κρήγυον ἀληθές ἐστιν ἢ ἀγαθόν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ περὶ παροιμιῶν καὶ ὅρων. ἀλλ' ὅτι μὲν γραμ-
B ματικῆς εἶναι μέρος θέλουσι τὸ ἱστορικόν, ἐκ τούτων ἐστὶ συμφανές. λοιπὸν δέ, ἐπεὶ οἱ πλείους ὡμολογήκασιν αὐτὸ ἄτεχνον εἶναι, καὶ ἐκ τῆς ἀμεθόδου ὕλης τυγχάνειν, ἀπολελύκασι μὲν ἡμᾶς τῆς ἐπὶ πλεῖον πρὸς αὐτοὺς ἀντιρρήσεως. ὅμως δ' οὖν, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀνεπισήμαντον παρελθεῖν τὸν τόπον, οὕτως ἐρωτητέον. ἤτοι τέχνη ἐστὶν ἡ γραμματική, ἢ οὐκ ἔστι τέχνη. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν, αὐτόθεν συμβεβίβασται τὸ προκείμενον. εἰ δὲ τέχνη ἐστίν, ἐπεὶ τὰ τῆς τέχνης μέρη πάντως ἐστὶ τεχνικά, τὸ δὲ ἱστο-
C ρικὸν ἀμέθοδον ὡμολόγηται τυγχάνειν, οὐκ ἂν εἴη τῆς γραμματικῆς μέρος τὸ ἱστορικόν. καὶ ὅτι πως οὐ τοιοῦτόν ἐστιν, αὐτόθεν σχεδὸν ὑποπίπτει. οὐ γὰρ ὥσπερ ἀπὸ καθολικῆς τινος μεθόδου καὶ τεχνικῆς δυνάμεως λέγει ὁ μὲν ἰατρός, ὅτι τόδε τὸ ἐπὶ μέρους ὑγιεινόν ἐστι, καὶ τόδε νοσερόν· ὁ δὲ μουσικός, ὅτι τόδε ἡρμοσμένον καὶ ἀνάρμοστον. καὶ ἡρμοσμένον μὲν κατὰ τήνδε τὴν συμφωνίαν, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τήνδε· οὕτω καὶ ὁ γραμματικὸς δύναται ἀπὸ ἐπιστημονικῆς τινος καὶ καθολικῆς θεωρίας ἀπαγγέλλειν, ὅτι ὁ μὲν Πέ-
D λοπος ὦμος ἐλεφάντινος ἦν, ὑπὸ τοῦ Ἄρεως, ἢ ὑπὸ Δήμητρος βρωθείς. ἡ δὲ τοῦ Ἡρακλέους κεφαλὴ ἐψίλωτο ῥυεισῶν αὐτῆς τῶν τριχῶν, ὅτε ὑπὸ τοῦ ἐφορμῶντος τῇ Ἡσιόνῃ κήτους κατεπόθη. ἀλλ' ἵνα τούτων ποιήσηται τὴν ἔκθεσιν, ὀφείλει πᾶσι τοῖς κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ἱστοροῦσιν ἐντυχεῖν. τὸ δὲ πάντων τῶν κατὰ μέρος ποιεῖσθαι τὴν ἀντίληψιν αὐτοῖς ἐντυγχάνοντα τοῖς κατὰ μέρος, οὐκ ἔστι τεχνικόν. οὐκ ἄρα ἐκ τέχνης τινὸς μεθόδου γίνεται τοῖς γραμματικοῖς τὸ ἱστορικόν. καὶ μὴν ἐπεὶ τῆς ἱστορίας ἡ μέν τίς
E ἐστι τοπική, ἡ δὲ χρονική, ἡ δὲ περὶ τὰ πρόσωπα, ἡ δὲ περὶ τὰς πράξεις, δῆλον ὡς εἰ μὴ τεχνική ἐστιν ἡ τῶν τόπων καὶ ἡ τῶν χρόνων ἀπόδοσις,

οὐδ'

A οὔθ᾽ ἡ τῶν προσώπων, οὔθ᾽ ἡ τῶν πράξεων τεχνικὴ γενήσεται. τί γὰρ διαφέρει τούτων ἢ ἐκείνων ἀποκρατεῖν; ἀλλὰ μὴν οὐδὲν ἔχει τεχνικὸν τὸ ἀποδιδόναι τὴν κατὰ τόπον ἱστορίαν, λέγοντας ὅτι, εἰ τύχοι, Βριλησσὸς μὲν καὶ Ἀράκυνθος τῆς Ἀττικῆς ἐστιν ὄρη, Ἀκάμας δὲ τῆς Κυπρίας ἀκρωτήριον· ἢ χρονικὴν ἐκτίθεσθαι, καθάπερ ὅτι Ξενοφάνης Κολοφώνιος ἐγένετο περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ μὴ ὢν γραμματικὸς, ἄλλως δὲ περίεργος, δυνήσεται ποιεῖν. τοίνυν οὐδὲ τὸ περὶ B προσώπων καὶ πράξεων ἀπαγγέλλειν τεχνικὸν γενήσεται, οἷον, ὅτι Πλάτων μὲν ὁ φιλόσοφος, Ἀριστοκλῆς πρότερον ἐκαλεῖτο, καὶ ἐτέτρητο τὸ οὖς ἐλλόβιον φορήσας, ὅτε ἦν μειρακίσκος. Πυθιὰς δὲ ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους θυγάτηρ, τρισὶν ἀνδράσιν ἐγαμήθη, πρώτῳ μὲν, Νικάνορι τῷ Σταγειρίτῃ, οἰκείῳ ὄντι Ἀριστοτέλους· δευτέρῳ δὲ, Προκλεῖ Δημαράτου Λακεδαιμονίων βασιλέως ἀπογόνῳ, ὃς καὶ δύο ἐξ αὐτῆς τεκνοῦται παῖδας Προκλέα τε καὶ Δημάρατον τοὺς παρὰ Θεοφράστῳ φιλοσοφήσαντας· τρίτῳ δὲ, Μητροδώρῳ C ἰατρῷ Χρυσίππου μὲν τοῦ Κνιδίου μαθητῇ, Ἐρασιστράτου δὲ ὑφηγητῇ· ᾧ γίνεται παῖς Ἀριστοτέλης. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια πρὸς τῷ τελέως ἀχρηστεῖν, ἔτι οὐδεμίαν ἐμφαίνει τεχνικὴν δύναμιν. ὥστε οὐδὲ ἡ τῶν ἱστορικῶν ἀπόδοσίς ἐστιν ἔντεχνος. ἄλλως τε, καὶ ὡς ἀνώτερον ὑπεδείξαμεν, οὔτε τῶν ἀπείρων οὔτε τῶν ἄλλοτε ἄλλως γινομένων ἔστι τις τεχνικὴ γνῶσις. αἱ δέ γε κατὰ μέρος ἱστορίαι, ἄπειροί τε διὰ τὸ πλῆθός εἰσι, καὶ οὐχ ἑστῶσαι, διὰ τὸ D μὴ τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ παρὰ πᾶσιν ἱστορεῖσθαι. οἷον (οὐκ ἄτοπον γὰρ ἵνα συμφυέσι τε καὶ οἰκείοις χρησώμεθα τῶν πραγμάτων παραδείγμασιν) ὑπόθεσιν γὰρ ἑαυτοῖς ψευδῆ λαμβάνοντες οἱ ἱστορικοὶ, τὸν ἀρχηγὸν ἡμῶν τῆς ἐπιστήμης Ἀσκληπιὸν κεκεραυνῶσθαι λέγουσιν, οὐκ ἀρκούμενοι τῷ ψεύσματι, ἐν ᾧ καὶ ποικίλως αὐτὸ μεταπλάττουσι. Στησίχορος μὲν ἐν Ἐριφύλῃ εἰπὼν, ὅτι τινὰς τῶν ἐπὶ Θήβαις πεσόντων ἀνιστᾷ. Πολύανθος δὲ ὁ Κυρηναῖος, ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀσκληπιαδῶν γενέσεως, ὅτι τὰς E Προίτου θυγατέρας κατὰ χόλον Ἥρας ἐμμανεῖς γενομένας ἰάσατο. Πανύασις δὲ, διὰ τὸ νεκρὸν Τυνδάρεω ἀναστῆσαι. Στάφυλος δὲ ἐν τῷ περὶ Ἀρκάδων, ὅτι Ἱππόλυτον ἐθεράπευσε φεύγοντα ἐκ Τροιζῆνος κατὰ τὰς παραδεδομένας καὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς τραγῳδουμένοις φήμας. Φύλαρχος δὲ ἐν τῇ ἐννάτῃ

nec etiam personarum & rerum gestarum demonstratio erit artificiosa. Quid enim refert hæc ne an illa teneas? Atqui nihil habet artis quę ad locum pertinet referre historiam, dicēdo, exempli gratia, Brilesus quidem & Aracinthus est mōs Atticæ: Acamas autem Cypri promontorium: aut eam exponere quæ pertinet ad tempus: vt, Xenophanes Colophonius fuit circa quadragesimam Olympiadem. Hoc enim poterit facere qui non est Grammaticus, alioqui curiosus. Ergo nec quæ ad personas & res gestas describendas pertinent, recitare est artificiosum: vt, exempli gratia, quod Plato Philosophus prius vocabatur Aristocles: & quod auris fuit ei perforata gestanti inaurem, quando erat adolescēs. Pythias autē filia Aristotelis nupsit tribus viris: primùm quidē Nicanori Stagiritæ, familiari Aristotelis: secundò autē Procli, qui genus duxerat à Demarato Rege Lacedæmoniorū, qui duos ex ea suscepit filios, Proclē & Demaratū, qui Philosophię dederūt operā apud Theophrastū: Tertiò autem Metrodoro Medico, Chrysippi quidē Cnidij discipulo, præceptori autē Erasistrati, cui natus est filius Aristoteles. Hæc enim, & quę sunt his similia, cùm planè sint inutilia, nullā præterea habent vim artis. Quamobrē nec eorū, quæ ad historias pertinent, artificiosa est explicatio. Et alioqui, sicut superiùs ostendimus, neque infinitorū, nec eorum quæ aliquando aliter fiunt, vlla est artificiosa cognitio. Singulares autē historię sunt & multitudine infinitę & non stabiles, propterea quòd nō eadem de re eadem apud omnes referantur: vt (non enim est absurdum vt naturalibus & proprijs rerum vtamur exemplis) falsum sibi argumentū sumentes historici, scientiæ nostræ primum auctorē Æsculapium dicunt fuisse fulmine percussum, causæ figmento non contenti, quod quidem variè transformant: Stesichorus quidē dicens in Eriphyle, quòd excitauerat aliquos ex iis qui Thebis ceciderant. Polyanthes autē Cyrenęus in libro De ortu Asclepiadarū, quoniā eos medicatus est, qui ira Iunonis in filias furore erant perciti. Parthasius autem, propterea quòd suscitauit cadauer Tyndari. Staphylus verò in libro de Arcadibus, quòd curauit Hippolytū fugientē ex Trœzene, vt de eo fama traditum est in tragœdijs. Phylarchus autē in nono,

quòd filiis Phinei excæcatis visum restituerit, gratificans eorum matri Cleopatræ Erechthei filiæ. Telesarchus autem in Argolico, quòd aggressus sit suscitare Orionem. Argumenti ergo quod sic à falso incipit, & propter multitudinem non potest recenseri, mutaturq; ac trásformatur ex vniuscuiusq; arbitrio, fuerit artificiosa aliqua contemplatio? His accedit quòd cùm eorũ quæ narrantur, aliud quidem est historia, aliud verò fabula, aliud autem figmentum: ex quibus historia quidem est aliquorum quę vera sunt, & quę facta sunt, expositio: vt quòd Alexander Babylone ex insidiis veneno fuit sublatus: figmentum autem, rerum quidem quæ non fuerunt, dicuntur autem perinde ac si fuissent, vt comica argumenta & mimi: fabula autem, rerum quæ fieri non potuerũt & falsæ sunt, expositio: vt quòd dicunt araneorum quidem genus & serpentũ fuisse procreatũ ex sanguine Titanum: Pegasum autem, Gorgonis abscissa ceruice, ex capite exiuisse: & Diomedis quidẽ socios in marinas aues esse mutatos: Vlyssem verò in equum: Hecubam in canem. Cùm autẽ historiarum talis sit differentia, quoniã non est ars aliqua in iis quæ sunt falsa & esse nõ possunt: falsa autẽ sunt & esse nõ possunt quæ sunt in fabulis ac figmẽtis, in quibus maximè historicæ partis versatur Grammatica: non est ars aliqua in historica parte Grammaticæ. Quamobrem meritò sunt irridendi qui dicũt, quòd etsi historiæ materia careat arte, erit tamen iudiciũ eius artificiosum, per quod cognoscimus quid falsò & quid verè sit narratũ. Primùm quidẽ Grammatici non tradiderunt nobis iudicem veræ historiæ, vt examinemus quãdo sit vera & quando falsa. Deinde cùm nec apud Grãmaticos vlla sit vera historia, nec veri quidem potest iudex cõsistere. Deinde cùm aliquis quidem dicit quòd Vlysses à Telegono filio per imprudentiam sit interemptus: aliquis autẽ quòd cum Larus marinæ turturis stimulum immisisset, eũ occiderit: alij autẽ quòd mutatus sit in formam equi, quomodo non est arduum ac operosum in rebus adeò interminatis velle inuenire verum? In iis enim, qui discrepant, oportet priùs consistere eum qui verum dicit, & tunc quærere quid sit. Cùm autem omnes dicant incredibilia & falsa,

A διὰ τὸ τῶν Φινέως υἱοὺς τυφλωθέντας ἀποκαταστῆσαι, χαριζόμενον αὐτῶν τῇ μητρὶ Κλεοπάτρᾳ τῇ Ἐρεχθέως. Τελέσαρχος δὲ, ἐν τοῖς Ἀργολικοῖς, καὶ ὅτι τὸν Ὠρίωνα ἐπεβάλετο ἀναστῆσαι. οὐ τοίνυν τὸ οὕτως ἀπὸ ψεύδους ὑποθέσεως ἀρχόμενον καὶ ἀδιεξίτητον κατὰ πλῆθος, ἔτι πρὸς τὴν ἑκάστου προαίρεσιν μεταπλαττόμενον, γένοιτ' ἄν τις τεχνικὴ θεωρία; πρὸς τούτοις ἐπεὶ τῶν ἱστορουμένων, τὸ μέν ἐστιν ἱστορία, τὸ δὲ, μῦθος, τὸ δὲ, πλάσμα· ὧν ἡ μὲν ἱστορία ἀλη-

B θῶν τινῶν ἐστι καὶ γεγονότων ἔκθεσις, ὡς ὅτι Ἀλέξανδρος ἐν Βαβυλῶνι δι' ἐπιβούλων φαρμακευθεὶς ἐτελεύτα· πλάσμα δὲ, πραγμάτων μὴ γενομένων μὲν, ὁμοίως δὲ τοῖς γενομένοις λεγομένων, ὡς αἱ κωμικαὶ ὑποθέσεις, καὶ οἱ μῖμοι· μῦθος δὲ πραγμάτων ἀγενήτων καὶ ψευδῶν ἔκθεσις· ὡς ὅτι τὸ μὲν τῶν φαλαγγίων καὶ ὄφεων γένος Τιτάνων ἐγένετο ἀφ' αἵματος ἐξωρμηθῆναι· τὸν δὲ Πήγασον λαιμοτομηθείσης τῆς Γοργόνος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐκθορεῖν· καὶ τοὺς μὲν Διομήδους ἑταί-

C ρους εἰς θαλασσίους μεταβαλεῖν ὄρνις, τὸν δὲ Ὀδυσσέα, εἰς ἵππον, τὴν δὲ Ἑκάβην, εἰς κύνα. τοιαύτης δ' οὔσης τῶν ἱστοριῶν διαφορᾶς, ἐπεὶ οὐκ ἔστι τέχνη τις περὶ τὰ ψευδῆ καὶ ἀνύπαρκτα· ψευδῆ δέ ἐστι καὶ ἀνύπαρκτα τὰ περὶ τοὺς μύθους καὶ τὰ πλάσματα, περὶ ἃ μάλιστα τοῦ ἱστορικοῦ μέρους ἡ γραμματικὴ καταγίνεται, οὐκ ἂν εἴη τις τέχνη περὶ τὸ ἱστορικὸν μέρος γραμματικῆς. ὅθεν καταγελᾶν ἄξιον τῶν λεγόντων ὅτι εἰ καὶ ὕλη τῆς ἱστορίας ἐστὶν ἀμέθοδος, ἀλλ' ἥ γε κρίσις ταύτης γενή-

D σεται τεχνικὴ, δι' ἧς γινώσκομεν, τό τε ψευδῶς ἱστόρηται, καὶ τὸ ἀληθῶς. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ παραδεδώκασιν ἡμῖν οἱ γραμματικοὶ τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας κριτήριον, ἵνα καὶ ἐξετάζωμεν πότε ἀληθής ἐστιν αὐτή, καὶ πότε ψευδής. εἶτα καὶ μηδεμιᾶς οὔσης ἀληθοῦς ἱστορίας παρὰ τοῖς γραμματικοῖς, οὐδὲ τὸ τῆς ἀληθοῦς κριτήριον ὑπόστατόν ἐστιν. ἐπεὶ, πῶς οὐκ ἔργον, τινὸς μὲν λέγοντος ὅτι Ὀδυσσεὺς ὑπὸ Τηλεγόνου παιδὸς κατ' ἄγνοιαν ἀνῄρηται, τινὸς δὲ ὅτι λάρου κέν-

E τρον θαλασσίας τρυγόνος ἀφέντος αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, διεφώνησεν. ἄλλοι δὲ, ὅτι εἰς ἵππον μετέβαλε τὴν μορφὴν, ἐθέλειν ἐν οὕτως ἀπεριορίστοις πράγμασιν εὑρεῖν τ' ἀληθές; πρότερον γὰρ δεῖ ὑποστῆναι ἐν τοῖς διαφωνοῦσι τὸν ἀληθεύοντα, καὶ τότε ζητεῖν τί ἐστι. πάντων δὲ ἀπίθανα καὶ ψευδῆ λεγόντων,

οὐδὲ

οὐδὲ τεχνικῷ τινι κριτηρίῳ δίδοται πάροδος. A ἀλλὰ μὴν οὐδὲ δι᾽ ὧν ἂν ἱστορία καλῶς γραφείη, διδάσκουσιν οἱ γραμματικοί, ἵνα καὶ τὴν ἀναφορὰν τὴν ὡς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα θεωρήματα λεγομένην τεχνικόν τι μέρος ὑπάρχειν τοῦ αὐτοῖς τὸ ἱστορικόν. τοῦτο γὰρ ῥητορικῶν ἐστι τὸ ἔργον, ὥστε εἰ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦνται ἀμέθοδόν τι εἶναι πρᾶγμα τὴν ἱστορίαν, καὶ ἡμεῖς ἐπελογισάμεθα· καὶ ἄλλως, οὐδὲν τεχνικὸν θεώρημα πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτῆς ἢ σύστασιν παραδεδώκασι· ῥητέον καὶ κατὰ τὸ ἱστορικὸν μέρος, ἀσύστατον εἶναι τὴν γραμματικήν. B

Ὅτι τὸ περὶ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφέας μέρος τῆς γραμματικῆς ἀσύστατόν ἐστιν.

Κεφ. ιγ.

Ἤδη μὲν δυνάμει καὶ τὸ περὶ ποιητὰς καὶ συγγραφέας μέρος τῆς γραμματικῆς ἡμῖν ἀνῄρηται, δείξασι τὸ ἀδύνατον τοῦ κατὰ τὰς τεχνολογίας καὶ τὸ ἱστορικόν. χωρὶς γὰρ τούτων, οὐκ ἀπευθύνεταί τις ποιητικῆς ἐξήγησις. ὅμως δ᾽ οὖν καὶ C τὰ ἐν τούτῳ τῷ μέρει πειρασόμεθα, κοινότερον δυνάμενα λέγεσθαι, σκοπεῖν. καὶ μάλιστα ὅτι οὕτως ἐπιτεθαρρήκασιν αὐτῷ οἱ γραμματικοί, ὡς καὶ τὸ βιωφελὲς τῆς γραμματικῆς καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀναγκαῖον ἐξ αὐτοῦ τολμᾶν πιστοῦσθαι. φασὶ γοῦν ὡς ἡ ποιητικὴ πολλὰς δίδωσιν ἀφορμὰς πρὸς σοφίαν καὶ εὐδαίμονα βίον· ἄνευ δὲ τοῦ ἀπὸ γραμματικῆς φωτὸς, οὐχ οἷόν τε τὰ παρὰ τοῖς ποιηταῖς διορᾶν, ὁποῖά ποτέ ἐστι. χρειώδης ἄρα ἡ γραμματική. τὸ δ᾽ ὅτι συχνὰς δίδωσιν ἡ D ποιητικὴ ἀφορμὰς πρὸς εὐδαιμονίαν, δῆλον ἐκ τοῦ τὴν ὄντως κρατίστην καὶ ἠθοποιὸν φιλοσοφίαν, ἀπὸ τῆς παρὰ τοῖς ποιηταῖς γνωμολογίας τὴν ἀρχὴν ἐρριζῶσθαι. καὶ διὰ τοῦτο τοὺς φιλοσόφους εἴποτε παραινετικῶς τι λέγοιεν, ταῖς ποιητικαῖς φωναῖς ἐνσφραγίζεσθαι τὸ ὑπ᾽ αὐτῶν λεγόμενον. καὶ ὁ μὲν ἐπ᾽ ἀρετὴν παρακαλῶν, φησίν,

ἀρετὴ δὲ κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.

ὁ δὲ φιλαργυρίαν φεύγειν ἐγκελευόμενος, παραφέρεται τὸ E

μὴ Πλοῦτον εἴπῃς· οὐχὶ θαυμάζω θεόν,
ὃν χὼ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

ὁ δὲ αὐτάρκειαν ὑπαγορεύων, συμπιστοῦται τὸ δόγμα, ἐκ τοῦ τὸν Εὐριπίδην λέγειν,

τί γὰρ δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυοῖν μόνον,

A ne vlli quidem artificioso iudici datur aditus. Porrò autem nec per quęnam rectè scribatur historia, docent Grammatici, vt ad eam nos referentes contemplationem, dicamus historicam partem esse apud eos artificiosam. Hoc enim est munus eorum qui artem dicendi profitentur. Quamobrem si ipsi etiam fatentur historiam esse rem quæ caret methodo ac certa ratione, & nos ratiocinando id ostendimus: & alioqui nullam artificiosam tradiderunt contemplationem ad eius cognitionem aut constitutionem: dicendum est etiam in parte B historica Grammaticam non posse consistere.

Quòd pars Grammaticæ, quæ versatur in poëtis & scriptoribus, non possit consistere.

CAP. XIII.

IAM quidem vi ac potestate à nobis est sublata pars illa Grammaticę, quę versatur in poetis & scriptoribus, quum ostenderimus nec artificiosam nec historicam partē esse posse. Nam absq; his C non rectè processerit poësis expositio: & tamen tentabimus considerare quæ in hac parte communiùs dici possunt. & maximè quoniam ea est Grammaticorum audacia & confidentia, vt audeant affirmare id Grammaticæ quod vitæ est vtile & necessarium ad fœlicitatem, ex ea existere. Dicunt enim ad sapientiam & beatam vitam magna dari adiumenta & adminicula à poëtica. absque luce autem Grammaticæ non posse perspici quæ sunt apud poëtas. Est ergo vtilis D Grammatica. Quòd autem poëtica ad fœlicitatem magna det adminicula, ex hoc est perspicuum, quòd planè optima, quę in formandis moribus versatur Philosophia, in poëtarum sententiis omninò radices egerit. & ideo poëtas, si quādo dicant aliquid quod pertineat ad exhortationem, id quod dicunt veluti obsignare poëticis vocibus. Et alius quidem ad virtutem adhortans, dicit,

Minimè perit virtus, licèt tu pereas.

E Qui autem auaritiam iubet fugere, hoc affert,

Ne dixeris Plutum: nequaquam ego Deum
Honoro, pessimus quem vir possederit.

Qui autem prædicat oportere paucis esse contentum, suam confirmat sententiam ex eo quòd dicat Euripides,

Mortalibus quid est opus nisi solummodo

Duobus, & Cerere aquaq́; poculo,
Quæ adsunt, alantq́; vt nos, eis est institutum?

Et quòd alij quidem Philosophi hoc faciant, non est mirandum: inueniemus autem ipsos etiam accusatores Grammaticæ, Pyrrhonem & Epicurum, confiteri eius necessitatem. Ex quibus narratur quidem Pyrrho perpetuò legisse poësim Homericam, hoc nunquam facturus nisi cognouisset vtilem esse Grãmaticam, & propterea necessariam. Epicurus autem deprehenditur suorum dogmatum potissima surripuisse à poëtis. Nam quod voluptatum magnitudinis terminus sit cuiuslibet doloris ablatio, ex vno versu accepisse ostenditur,

Sed postquam potusq́; cibiq́; exempta libido est.

Quòd autem mors ad nos nihil sit, Epicharmus ei indicauit, dicens,

Vel mortuum esse, vel mori, mea nihil refert.

Similiter autem & quòd mortua corpora nullo sint sensu prædita, suffuratus est ab Homero scribente,

Surdam autem terram malè vexat percitus ira.

Porrò autem nec hæc solùm aptè & eleganter videntur dicta esse à poëtis, sed etiam quæ dixerunt de Diis. cuiusmodi est quod apud Euripidem dictum est in Phrixo,

Mortalium quicunque quotidie malum
Agens, fore vt lateat Deos existimat,
Is improbe sentire deprehenditur,
Quandò otium fuerit Dei iustitiæ,

Quod si hæc, & quæ sunt huiusmodi, sunt vtilia: sumuntur autem non absque Grammatica: erit etiam Grammatica vitę vtilis. Habuerit autem, aiunt, etiam quædam admodum necessaria patriis eorum quæ eam dicunt. Nam cum Lebedus controuersia esset cum vicinis de Camandodo, adducto hoc versu Hipponactis vicit Grammaticus,

Mihi nec dixeris
Lebediam caricam ex Camandodo.

Reddensque eos qui ipsi dant operam affabiles, & in congressionibus benignos & non difficiles, statim hac ratione vicinis quoque in multis casuum circunstantiis euadit conducibilis. Licet autem ex ipsis effectis considerare quod dicitur. Sostratus enim, vt aiunt, missus à Ptolemæo ad Antigonum propter aliquod regiũ negotium,

A Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου,
ἃ δὴ πάρεστι, καὶ πέφυκεν ἡμᾶς τρέφειν;

Καὶ τὸ μὲν, τοὺς ἄλλους φιλοσόφους τοῦτο ποιεῖν, οὐ παράδοξον. αὐτοὺς δ' εὑρήσομεν τοὺς τῆς γραμματικῆς κατηγόρους, Πύρρωνά τε καὶ Ἐπίκουρον ἐξομολογουμένους τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς. ὧν ὁ μὲν Πύρρων ἱστορεῖται τὴν Ὁμηρικὴν διὰ παντὸς ποίησιν ἀναγινώσκων, μὴ ἄν ποτε τοῦτο ποιήσας, εἴπερ μὴ ἐγίνωσκεν αὐτὴν χρησίμην, καὶ διὰ τοῦτο τὴν γραμματικὴν ἀναγκαίαν. ὁ δὲ Ἐπίκουρος φωρᾶται τὰ κράτιστα τῶν δογμάτων παρὰ ποιητῶν ἀνηρ- B πακώς. τόν τε γὰρ ὅρον τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ὅτι ἡ παντός ἐστι τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις, ἐξ ἑνὸς στίχου δείκνυται λαβών.

αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.

τὸν δὲ θάνατον, ὅτι οὐδέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς, Ἐπίχαρμος αὐτῷ προσμεμήνυκεν, εἰπών,

ἀποθανεῖν ἢ τεθνάναι, οὔ μοι διαφέρει.

ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ νεκρὰ τὰ σώματα ἀναισθητεῖν παρ' Ὁμήρου κέκλοφε, γράφοντος,

C κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

Καὶ μὴν οὐ ταῦτα μόνον τοῖς ποιηταῖς δεξιῶς εἰρῆσθαι φασὶν, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ θεῶν, οἷόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ λεχθὲν ἐν Φρίξῳ,

ὅστις δὲ θνητῶν οἴεται καθ' ἡμέραν
κακόν τι πράσσων, τοὺς θεοὺς λεληθέναι,
δοκεῖ πονηρὰ, καὶ δοκῶν ἁλίσκεται.
ὅταν σχολὴν ἄγουσα τυγχάνῃ δίκη.

D Ἀλλ' εἴπερ ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐοικότα χρειώδη ἐστὶ, λαμβάνεται δ' οὐ χωρὶς γραμματικῆς, ἔσται καὶ ἡ γραμματικὴ τῷ βίῳ ὠφέλιμος. ἔχει δ' ἄλλα, φασὶν, ἐξαιρέτως καὶ τῶν μανθανόντων αὐτὴν πατρίσιν ἀναγκαῖον. Λεβεδίων γοῦν διαφερομένων πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας περὶ Καμανδωδοῦ, ὁ γραμματικὸς τὸ Ἱππωνάκτιον παραθέμενος ἐνίκα,

μηδέ μοι μῦ λαλεῖν
Λεβεδίην ἰσχάδα ἐκ Καμανδωδοῦ.

ὁμιλητικούς τε παρεχομένη τοὺς προσέ- E χοντας αὐτῇ, εὐθὺς καὶ ταύτῃ καὶ τοῖς πέλας κατὰ πολλὰς περιστάσεις ὀνησιφόρος γίνεται. πάρεστι δὲ λεγόμενον σκοπεῖν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων. Σώστρατος γὰρ, ὥς φασιν, ἀποσταλεὶς ὑπὸ Πτολεμαίου πρὸς τὸν Ἀντίγονον, βασιλικῆς τινος ἕνεκα χρείας, καὶ

κἀκεῖνος εἰκαιότερον ἀποκρινομένου, ἐπέτυχεν εἰπών,

οὕτω δὴ κέλεαι, γαιήοχε κυανοχαῖτα,
τόν δ' φέρω Διὶ μῦθον ἀπηνέα τε κρατερόν τε,
ἤ τι μεταστρέψεις; στρεπταὶ μέν τε φρένες ἐσθλῶν.

ταῦτα γὰρ ἀκούσας Ἀντίγονος μετεβάλετο. πολλῶν δὴ τοιούτων λεγομένων εἰς τὸ χρησιμώτατον εἶναι τὸ τῆς γραμματικῆς μέρος, τὸ περὶ ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς καταγινόμενον, δείγματος χάριν τοῖς ἐκκειμένοις ἀρκεσθέντες, λέγωμεν πρὸς ἕκαστον αὐτῶν. τὸ τοίνυν βιωφελῆ εἶναι τὴν ποιητικὴν γνωμολογίαν, καὶ φιλοσοφίας ἀρχήν, ταύτης δὲ ἀποδεικτικὴν ὑπάρχειν τὴν γραμματικήν, οὕτως γραμματικόν ἐστι. πρῶτον μὲν γὰρ ἵνα συνδράμωμεν αὐτοῖς, μηδὲν ποιητικῆς κατατρέχοντες, ἀλλ' ἐκεῖνό γε ἐκ φύσεως πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι ὁπόσα μὲν βιωφελῆ καὶ ἀναγκαῖα εὑρίσκεται παρὰ ποιηταῖς, οἷά ἐστι τὰ γνωμικὰ καὶ παραινετικά, ταῦτα σαφῶς αὐτοῖς πέφρασται, καὶ οὐ δεῖται γραμματικῆς. καθάπερ τὰ ἐν ξέναις ἱστορίαις κείμενα, ἢ αἰνιγματωδῶς ἐκφερόμενα, ταῦτά ἐστιν ἄχρηστα. ὡς λείπεσθαι ἀπ' ἐκείνων ὠφέλεια μὴ συντρέχει αὐτῇ τὸ χρειῶδες τῆς γραμματικῆς, καὶ τῇ τούτων ματαιότητι συμπεριφέρεται. εἶτα φάσις μόνον ἐστὶν ἡ γνώμη, καθάπερ τὸ τοιοῦτο,

σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας
νικᾷ·
σὺν ὄχλῳ δ' ἀμαθία πλεῖστον κακόν.

φάσει δ' οὐ πείθεται ὁ νοῦς, πότερον καλῶς εἴρηται, ἢ μὴ εἴρηται, ἀλλὰ ἀποδείξεως δεῖται. αἱ δὲ ἀποδείξεις τῶν καθηκόντως λεγομένων, ἢ μή, οὐ γραμματικῆς εἰσιν ἀλλὰ φιλοσοφίας. τοίνυν καὶ ταύτῃ περισσὴν καὶ ματαίαν συμβέβηκεν εἶναι τὴν γραμματικήν. καὶ μήν, εἴπερ διὰ τὸ πολλὰ καλῶς εἰρῆσθαι τοῖς ποιηταῖς καὶ βιωφελῶς, χρησίμη ἐστὶν ἡ προσεφεστῶσα γραμματικὴ αὐτῶν, ἐπεὶ πολλαπλασίονα τούτων διεστραμμένως καὶ ἐπὶ λύμῃ τοῦ βίου παρ' αὐτοῖς ἐξενήνεκται, ἄχρηστος γενήσεται. καθὰ γὰρ ἔστι τις ὁ εἰπών,

μὴ Πλοῦτον εἴπῃς, οὐχὶ θαυμάζω
θεόν,
ὃν χὠ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

οὕτως ἐστὶ καὶ ὁ τοὐναντίον ἀποφαινόμενος,

ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς.

A ille cùm satis temerè & inconsideratè responderet, illud est consecutus, dicens,

Sicne iubes terra motor, cui in vertice seta
Cerulea? ista Ioui crudelia verba referto.
Mutabis. Sunt mutabilia corda bonorum.

His enim auditis mutatus est Antiochus. Cùm autem multa dicantur huiusmodi ad ostendendum quòd sit vtilissima pars Grammaticæ quæ versatur in poëtis & scriptoribus, iis quæ sunt allata contenti, dicamus aduersus vnumquodque eorum: Quòd ergo vitæ B sint vtiles quæ ex poëtis colliguntur sententiæ, & huius Philosophiæ sit omninò suppeditatrix Grammatica, est planè grammaticum. Nam primùm quidem, vt cum eis congruamus, nihil dicentes aduersus poëticam, illud quidem certè est perspicuum, quòd quæcunque vitæ vtilia & necessaria inueniuntur apud poëtas, cuiusmodi sunt & quæ pertinent ad exhortationes, ea ab eis apertè dicta sunt, nec egent Grammatica: quomodo quæ in C peregrinis & externis sita sunt historiis, aut efferuntur ænigmaticè, ea sunt inutilia. Quo fit vt cum vtilitate quæ ex illis sumitur, non concurrat vsus Grammaticæ, nec simul versetur cum eorum vanitate. Deinde affirmatiua quidem dictio solùm est sententia, sicut hoc est,

Nam vincit vnum consilium manus
Multas. malum in turba inscitia maximum
est.

Affirmationi autem mens non assentitur, rectène dictum sit an non: sed opus D est demonstrationibus. Demonstrationes autem eorum quæ vt decet dicta sunt aut non, non sunt Grammaticæ, sed Philosophiæ. Efficitur ergo hac ratione vt superuacanea & inanis sit Grammatica. His accedit, quòd si propterea quòd à poëtis multa rectè dicta sint & ad vsum vitæ conducibiliter, sit vtilis vates eorum Grammatica: quoniam longè plura peruersè ab eis sunt prolata & ad vitæ noxam ac perniciem: E euadet inutilis. Quo modo enim est aliquis qui dixit,

Ne dixeris Plutum. nequaquam ego
Deum
Honoro, pessimus quem vir possederit:

ita est etiam qui enunciat contrarium.

Mortalibus quàm es ô aurum acceptissimum.

A

Non est voluptas tanta, mater hominibus,
Nec filij chari, nec beneuolus pater,
Es quanta tu, quiq́ domi te possident.

Et rursus,

Bene rem geras: amici nanque sunt nihil,
Fortuna fœlix si minimè tibi fiet. &,
Musis loquitur elegantiùs qui diues fiet.

Cùm ergo quæ sunt sic contraria, dicantur absque demonstratione, homines sunt propensiores ad eligendum id quod est deterius. & ideo noxia cernitur esse poëtica. Cùm ea autem discernantur, & alia quidem reiiciantur, alia autem præponātur, fit vtilis, non Grammatica, sed quæ discernere potest Philosophia. & poëticis vtuntur testimoniis non qui germanè & sincerè philosophantur (eorum enim ad persuadendum sufficit oratio) sed qui vulgo fucum faciunt. Non est autem difficile ostendere poëtas inter se pugnare, & quodcunque velint canere, quādo etiam qui præcipuè philosophantur, multa dicunt quæ inter se pugnant. Ex Grammaticæ autem accusatoribus, Pyrrho quidem in singulis Homericam euoluit poësim, non omnino propter priùs dictam causam: sed fortè quidem gratia delectationis, & perinde ac si audiret Comœdos: fortasse autem etiam poëticos obseruans tropos & figuras. Dicitur enim, quum poëma scripsisset ad Regem Alexandrum, decies mille aureorum munere fuisse honoratus. Est autem satis probabile alias quoque esse causas, quas recensuimus in quæstionibus Pyrrhoneis. Epicurus autem non sumpsit ab Homero terminum magnitudinis voluptatum. Multum enim differt dicere cessasse aliquos bibere & comedere, & suum satiasse appetitum. hoc enim est,

Sed postquam potusq́, cibiq́ exempta libido est,

& dicere esse terminum magnitudinum in voluptatibus, ablationem doloris. Hoc enim non fit omnino carnibus & vino, sed etiam rebus tenuissimis. Alioqui poëta quidem hoc enuntiauit in iis solis quæ apponuntur. Epicurus autem in omnibus quibus fruimur, in quibus est etiam coitus venereus, de quo sciunt omnes quænam fuerit Homeri sententia. Et quòd mors quidem nihil sit, dictum quidem fortasse est ab Epicharmo, sed demonstratum fuit ab Epicuro,

ὡς οὔτε μήτηρ ἡδονὰς τοίας ἔχει,
οὐ παῖδες, αἱ θρέψοισιν, οὐ φίλος πατήρ,
οἵας σὺ καὶ ④ σοῖς δώμασι κεκτημένοι.

Καὶ πάλιν,

εὖ πρᾶσσε· τὰ φίλων δ' οὐδέν, ἤν τις δυστυχῇ. καὶ
κάλλιστα μουσῶν φθέγγεται πλουτῶν ἀνήρ.

ἀναποδείκτως μὲν οὖν λεγομένων τῶν οὕτως ἐναντίων, ἐπιρρεπέστεροι ἔχουσιν ἄνθρωποι πρὸς τὴν τοῦ χείρονος ἐκλογήν. καὶ διὰ τοῦτο βλαπτικὴ ἀναφαίνεται ἡ ποιητική. διακρινομένων δὲ αὐτῶν, καὶ τῶν μὲν ἀθετουμένων, τῶν δὲ προκρινομένων, χρειώδης γίνεται οὐχ ἡ γραμματική, ἀλλ' ἡ διακρίνειν δυναμένη φιλοσοφία. ποιητικοῖς τε μαρτυρίοις χρῶνται οὐχ οἱ γνησίως φιλοσοφοῦντες. (τούτων γὰρ ὁ λόγος αὐτάρκης ἐστὶ πρὸς πειθώ) ἀλλ' οἱ τὸν πολὺν καὶ ἀγοραῖον φενακίζοντες ὄχλον. οὐ γὰρ δυσχερὲς ποιητὰς μαχομένους καὶ εἰς ὅ,τι ἂν θέλωσιν, ᾄδοντας δεῖξαι. ὅτε καὶ οἱ προηγουμένως φιλοσοφοῦντες, πολλὰ μαχομένως λέγουσι. τῶν δὲ Γραμματικῆς κατηγόρων, ὁ μὲν Πύρρων παρ' ἕκαστα τὴν Ὁμηρικὴν διετύλισσε ποίησιν οὐ πάντως διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, ἀλλὰ τάχα μὲν ψυχαγωγίας χάριν, καὶ ὡς εἰ κωμῳδῶν ἠκροᾶτο, τάχα δὲ καὶ τοὺς ποιητικοὺς παρατηρῶν τρόπους καὶ χαρακτῆρας. λέγεται γὰρ αὐτὸν καὶ ποίησιν εἰς τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον γράψαντα μυρίοις χρυσοῖς τετιμῆσθαι. οὐκ ἀπέοικε δὲ καὶ ἄλλας αἰτίας ὑπάρχειν περὶ ὧν ἐν τοῖς Πυρρωνείοις διεξήλθομεν. ὁ δὲ Ἐπίκουρος οὐκ ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν εἴληφε τὸν ὅρον τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν. μακρῷ γὰρ διαφέρει τὸ λέγειν, ὅτι ἐπαύσαντο τινὲς πίνοντες καὶ ἐσθίοντες, καὶ τὴν αὐτῶν ἐπιθυμίαν πληρώσαντες. τοῦτο γὰρ ἐστι τό,

Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο.

τοῦ φάναι ὅρον εἶναι τῶν περὶ τὰς ἡδονὰς μεγεθῶν, τὴν τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσιν. τοῦτο γὰρ οὐ πάντως κρέασι καὶ οἴνῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς λιτοτάτοις πέφυκε γίνεσθαι. ἄλλως τε, ὁ μὲν ποιητής, ἐπὶ προσφερομένων μόνων ἐποιήσατο τὴν ἀπόφασιν, Ἐπίκουρος δὲ ἐπὶ πάντων τῶν ἀπολαυστῶν, ἐν οἷς ἐστι καὶ ἡ ἀφροδίσιος μίξις· περὶ ἧς πάντες ἴσασιν οἵαν εἶχε γνώμην Ὅμηρος. τό, τε τὸν θάνατον μὲν μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς, εἴρηται μὲν ἴσως τῷ σώφρονι, ἀποδέδεικται δ' Ἐπικούρῳ,

καὶ

καὶ ἔστιν οὐ τὸ εἰπεῖν ἀλλὰ τὸ ἀποδεῖξαι θαυμαστόν. εἶτα οὐδὲ κατὰ τοῦτο ἔφησεν ὁ Ἐπίκουρος τὸν θάνατον μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς, καθὸ ἀδιάφορόν ἐστιν ἢ ζῆν ἢ μή· πολλῷ γὰρ αἱρετώτερόν ἐστι τὸ ζῆν, διὰ τὸ αἰσθανομένων εἶναι τὸ ἀγαθόν. ἀλλ' ἐν ἀναισθησίᾳ οὔτε κακόν τι εἶναι οὔτε ἀγαθόν. τὸ μέντοι γὰρ ἀναισθητεῖν τὰ νεκρὰ τῶν σωμάτων, οὐχ ὁ ποιητὴς μόνος οἶδεν, ἀλλὰ καὶ ὁ σύμπας βίος. μήτηρ γοῦν πολλάκις υἱὸν θρηνοῦσα φησίν, ἀλλὰ σὺ μὲν τούτων οὐκ ἐπαισθάνῃ, ἐγὼ δὲ ταλαιπωρῶ. καὶ ἐνατενίζουσα ἐπιφθέγγεται, τίς δέ ἐστιν ἔτι σοι τούτων ὄνησις, ὦ υἱέ; ἀλλ' ἐὰν ἐξετάζῃ τις τὴν ἐναντίαν ἔχοντα δόξαν, εὑρήσει τὸν ποιητήν (αἱ μὲν γὰρ ψυχαὶ κοινῶς διψῶσιν αἵματος)

ἀλλ' ἀποχάζεο βόθρου, ἄπισχε δὲ φάσγανον ὀξύ,
αἵματος ὄφρα πίω, καί τοι νημερτέα εἴπω.

ὁ δὲ Τιτυὸς ὑπὸ γυπῶν διὰ τὴν ἐπιθυμίας ἡπατοφαγεῖται. ὁ δὲ Τάνταλος ἑστήκει ἐν λίμνῃ

ἡ δὲ προσέκλυζε γενείῳ·
στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι.

καὶ μὴν ἴσον ἐπὶ τῷ ὑπ' Εὐριπίδου λεχθέντι περὶ θεῶν, τὴν αὐτὴν καὶ οἱ ἰδιῶται δόξαν ἔχουσιν. ἴσον γάρ ἐστι τῷ,

ὅστις δὲ θνητῶν οἴεται τοὐφ' ἡμέραν
κακόν τι πράσσων, τοὺς θεοὺς λεληθέναι,
δοκεῖ τις αἰνῶς, καὶ δοκῶν ἁλίσκεται,
ὅταν σχολὴν ἄγουσα τυγχάνῃ δίκη.

καὶ τοῦτο παρὰ τοῖς πολλοῖς λεγόμενον,

ὀψὲ θεῶν ἀλέουσι μύλοι, ἀλέουσι δὲ λεπτά.

μόνῳ δὲ διενήνοχε τῷ μέτρῳ. ἂν δέ τις ἐξετάσῃ τις, πολλῷ χείρονα τῆς τῶν ἰδιωτῶν ὑπολήψεως εὑρήσει τὰ τῶν ποιητῶν. καὶ ὁ μὲν σκηνικὸς ἀναγορευθεὶς φιλόσοφος, ἔτι μετριώτερος φαίνεται, λέγων μὴ εἰδέναι ᾧ προσεύχεται·

ὦ γῆς ὄχημα καὶ ἐπὶ γῆς ἔχων ἕδραν,
ὅστις ποτ' εἶ σύ, δυστόπαστος εἰσιδεῖν Ζεύς,
εἴτε ἀνάγκη φύσεως εἴτε νοῦς βροτῶν,
προσηυξάμην σε.

Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος κατὰ τὸν Κολοφώνιον Ξενοφάνη, (ὡς πλεῖστα ἐφθέγξαντο θεῶν ἀθεμίστια ἔργα,)

κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Κρόνος μὲν γὰρ ἐφ' οὗ τὸν εὐδαίμονα

A & est mirabile, non quòd dixerit, sed quòd demonstrauerit. Deinde non ideo dixit Epicurus mortem ad nos nihil esse, quòd nihil referat viuásne an non. viuere enim est longè malis optandum, propterea quòd bonum sit eorum qui sentiunt: in sensus autem defectu nec bonum sit nec malum. Nam quòd non sentiant corpora mortua, non solus nouit poeta, sed etiam vniuersa hominum vita. Mater enim sæpe deflens filium dicit: Sed tu quidem hæc non sentis, ego verò miserè affligor. & fixis eum aspi-
B ciens oculis alloquitur: Quid autem te hæc iuuant amplius? Quinetiam si quis examinet, inueniet poetam in contraria esse sententia. (nam animæ communiter sitiunt sanguinem.)

A fossa abscede, vagina ensemq́; recondes,
A me vt potetur sanguis, tibi veraq́; dicam.

Titij autem iecur exedebatur propter cupiditatem. Tantalus verò stetit in lacu.

Barbam verò alluit ipse:
C *Irruit is sitiens, nequit ast apprendere potum.*

Porrò autem quod attinet ad id quod ab Euripide dictum est de Diis, etiam rudes & imperiti homines sunt in eadem sententia. Ei enim quod ab ipso dictum est,

Mortalium quicunque quotidie malum
Agens, fore vt lateat Deos existimas,
Is improbè sentire deprehenditur,
Quando otium fuerit Dei iustitia.

par est quod vulgo dicitur,

Est mola tarda Dei, verùm molit illa minutim:

D metro autem solùm differt. Si quis autem diligentiùs examinauerit, inueniet quæ scribuntur à poetis, esse longè deteriora quàm quæ vulgus opinatur. Et qui Scenicus quidem est appellatus Philosophus, videtur adhuc moderatior, qui dicit se nescire quem precetur dicens,

O vehiculum qui terra es, & sedem tenes
In orbe terra, quiquis es, viderier
Conicitùve nequaquam facilis Iuppiter,
Siue vehementis natura necessitas,
Seu mens aliqua mortalium,
E *Te sum precatus.*

Homerus autem & Hesiodus, vt vult Xenophanes Colophonius, Deorum dixit plurima nefaria facinora: (nempe furari, adulterare, & se inter se fallere.) Nam Saturnus quidē, cujus tēpore

vitam dicunt fuisse beatam, patri virilia execuit, & filios deuorauit. Et Iupiter eius filius cum principatu priuatum

Deorsum sub terras ingentiaq; æquora misit,
Hinc procul, est vbi tetrum sub tellure barathrum.

Ioui autem cognati pararunt insidias, quo factum est vt Thetis ei opem ferret

Quando illum reliqui Dij colligare volebant,
Iuno Neptunusq; simul, Pallasq; Minerua.

Erat enim crudelissimus. & sorore quidem eademque vxore instar sacrilegi suspensa, eo non contentus, id quoque ei exprobrat, dicens,

An ne recordaris quando suspensa fuisti
Ex alto, pedibus geminata incusque pependit,
Suntque iniecta tuis durissima vincula palmis
Aurea, pendebas sublimis in æthere & altis
Nymbis: per longumq; Deûm fugiebat Olympum
Turba? Vulcanum autem iratus è cœlo deiecit.
Is vero in Lemnum cecidit, modicúmque relictum
Huic animi fuerat.

Fratrem autem despiciebat,

Qui tenet ædes
Horrendas, tetras, Dij quas odêre perennes.

Præter sæuitiam autem & duritiem ei etiam aderat incontinentia, qui cùm vidisset Iunonem in Ida ornatam, non se continuit donec venisset ad ei designatos thalamos: sed cùm se humi in monte abiecisset, volutatur cum vxore:

Nata recens sub eis à terra ast germinat herba,
Roscidus & lotus nempe, & crocus atque hyacinthus.

Quum ergo varia deprehensa sit poësis, est inutilis Grammatica, quum non possit demonstrare quibusnam credendum sit vt veris, & quibusnam non sit credendum vt quæ sint fabulosa mendacia. At dicunt ciuitatibus vtilem esse Grammaticam, quandoquidem Lebediis causa fuit victoriæ ex poetica sumptum testimonium. Ea autem de causa dicamus etiam saltandi artem esse necessariam, quoniam Sostratus

A βίον γεγονέναι λέγουσι, τὸν πατέρα ἀνδροτομῆσαι, καὶ τὰ τέκνα καταπίνειν. Ζεύς τε ὁ τούτου παῖς ἀφῃρημένος αὐτὸν τῆς ἡγεμονίας,

γαίης νέρθε καθεῖσε καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης,
τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον.

τῷ δὲ Διῒ ἐπιβουλεύουσιν οἱ συγγενεῖς, ὥστε καὶ ὑπὸ Θέτιδος βοηθεῖσθαι

ὁππότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
B Ἥρη τ' ἠδὲ Ποσειδῶν, καὶ μὴν Παλλὰς Ἀθήνη.

ὠμότατος γάρ ἐστι. καὶ τὴν μὲν ἀδελφὴν καὶ γυναῖκα ἱεροσύλου τρόπον κρεμάσας, οὐκ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ ὀνειδίζων, λέγων

ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖιν
ἄκμονας ἧκα δύω, περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα
χρύσεον, ἄρρηκτον, σὺ δ' ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν
C ἐκρέμω· ἠλάστεον δὲ θεοὶ κατὰ μακρὸν Ὄλυμπον.

τὸν δὲ Ἥφαιστον ὀργισθεὶς ῥιπτεῖ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ

κάππεσεν ἐν Λήμνῳ· ὀλίγος δ' ἔτι θυμὸς ἐνῆεν.

τὸν δὲ ἀδελφὸν ὑπερορᾷ, οἰκία ἔχοντα
σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοί περ.

πρόσεστι δὲ αὐτῷ πρὸς τῇ ἀποτομίᾳ καὶ ἀκρα-
D σία· ὃς θεασάμενος τὴν Ἥραν, ἐπὶ τῆς Ἴδης κεκοσμημένην, οὐ καρτερεῖ μέχρι τῶν ἀποδεδειγμένων αὐτοῖς θαλάμων ἐλθεῖν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὄρους χαμαὶ ῥίψας ἑαυτὸν συγκυλινδεῖται τῇ γυναικί,

τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην,
λωτόν θ' ἑρσήεντ', ἠδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον.

ποικίλης οὖν πεφωραμένης τῆς ποιήσεως ἀνωφελὴς ἡ γραμματική, μὴ δυναμένη ἀπο-
E δεῖξαι τίσι πιστευτέον ἐστὶν ὡς ἀληθέσι, καὶ τίσιν ἀπιστητέον ὡς μυθικοῖς ψεύσμασιν. ἀλλὰ πόλεσί φασι χρησίμην εἶναι τὴν γραμματικήν, ἐπεὶ καὶ Λεβεδίοις νίκης αἴτιον ἐγένετο ἐκ ποιητικῆς μαρτύριον. ἕνεκα δὲ τούτου καὶ τὴν ὀρχηστικὴν ἀναγκαίαν λεγομένην εἶναι, ἐπεὶ Σώστρατος ὁ Ἀντιο-

ὁ Ἀντιόχου ὀρχηστὴς λαβόντος ὑποχείριον τὴν A Πριήνην τοῦ βασιλέως, πατρίδα οὖσαν αὐτοῦ, καὶ παρὰ τὸ συμπόσιον τὴν ἐλευθερίαν ἀναγκαζόμενος ὀρχήσασθαι, οὐ καλὸν, ἔφη, τῆς πατρίδος αὐτοῦ δουλευούσης, αὐτὸν ἐλευθερίαν ὀρχήσασθαι· καὶ διὰ τοῦτο ἠλευθερῶσθαι τὴν πόλιν. εἶτα, ἄλλο μέν ἐστι τὸ πόλει χρήσιμον, ἄλλο δὲ, τὸ ἡμῖν αὐτοῖς. σκυτοτομικὴ γοῦν καὶ χαλκευτικὴ, πόλει μὲν ἐστὶν ἀναγκαῖον, ἡμῖν δὲ χαλκεῦσι γενέσθαι καὶ σκυτοτόμοις πρὸς εὐδαιμονίαν οὐκ ἀναγκαῖον. διόπερ καὶ ἡ γραμματικὴ οὐκ, ἐπεὶ πόλει χρησίμη καθέστη- B κεν, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡμῖν ἐστιν ἡ τοιαύτη. ἡ μὲν γὰρ ὁμιλητικὴ, οὐκ ἀπὸ γραμματικῆς περιγίνεσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἀπὸ κοινῆς τινὸς ἐντρεχείας. εἰ μήτι καὶ Δημάδης ὁ ῥήτωρ γραμματικὸς ὢν, πολλοῖς τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἧτταν συναιχμαλωτισθεὶς, καὶ εἰπὼν πρὸς τὸν Φίλιππον ἀναγκάζοντα εὐωχεῖσθαι,

τίς γάρ κεν ἀνὴρ ὃς ἐναίσιμος εἴη
πρὶν τλαίη πάσσασθαι ἐδητύος ἠδὲ ποτῆτος,
πρὶν λύσασθ' ἑτάρους, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖσιν ἰ- C
δέσθαι;

ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὰς τῶν γραμματικῶν ἐπιχειρήσεις λεγέσθω. προηγουμένως δὲ ῥητέον, ὡς εἰ μὲν μόνοι ἦσαν οἱ ποιηταὶ βιωφελεῖς, τάχα ἂν ἡ γραμματικὴ βιωφελὴς ἐγίνετο, περὶ τούτους πονουμένη. νῦν δὲ ἐπεὶ οὗτοι μὲν ἢ ἀνωφελεῖς εἰσιν ἢ ὀλιγωφελεῖς, φιλόσοφοι δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς διδάσκουσι τὰ ὠφέλιμα τῶν πραγμάτων, οὐ δεόμεθα γραμματικῆς. καὶ ὅτι οἱ συγγραφεῖς μᾶλλον ἢ οἱ ποιηταὶ τὰ χρήσιμα D τῷ βίῳ δηλοῦσιν, εὐεπιλόγιστον. οἱ μὲν γὰρ τοῦ ἀληθοῦς στοχάζονται, οἱ δὲ ἐκ παντὸς ψυχαγωγεῖν ἐθέλουσι. ψυχαγωγεῖ δὲ μᾶλλον τὸ ψεῦδος ἢ τὸ ἀληθές. τοίνυν ἐκείνοις ἤπερ τούτοις προσεκτέον τοῖς ἐπίτηδες τὸ ψεῦδος μεταδιώκουσι, καθόλου τε, ὅσον ἐπὶ τοῖς ποιηταῖς, οὐχ οἷον ἀνωφελὴς τῷ βίῳ, ἀλλὰ καὶ βλαβερωτάτη. ἐπιτείχισμα γὰρ ἀνθρωπίνων παθῶν ἡ ποιητικὴ καθέστηκε·

καὶ ὡς γέρων γέρουσι τὴν γλῶσσαν ἡδίστην ἔχει· E

οὕτως οἱ μὲν ἐρωτομανεῖς καὶ μέθυσοι τὰς Ἀλκαίου καὶ Ἀνακρέοντος ποιήσεις ἀναγνόντες, προσεκκαίονται· οἱ δὲ ὀργίλοι, Ἱππώνακτα καὶ Ἀρχίλοχον ἀλείπτας ἔχουσι τῆς περὶ αὐτοὺς κακίας. τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα κατὰ τὸν τόπον,

A Antiochi saltator, cùm Rex sibi subiunxisset Prienem eius patriam, & in conuiuio cogeretur saltare libertatem, dixit non esse honestum, vt cùm seruiret eius patria, ipse saltaret libertatem. & ideo libertate donata est ciuitas. Deinde aliud quidem est vtile ciuitati, aliud verò nobis ipsis. Ars quidem certè sutoria & fabrilis est ciuitati quidem necessaria: nobis autem ad fœlicitatem non est necessarium vt simus fabri & sutores. Quocirca etiam Grammatica, non quoniam est ciuitati vtilis, ita est etiam B nobis. Ars enim loquendi familiariter & conferendi sermones minimè proficiscitur à Grammatica, sed à quadam communi dexteritate ac solertia. Nisi fortè Demades orator esset Grammaticus, qui cum multis Atheniensibus abductus captiuus post prælium Cheronense, dixit Philippo, qui eum cogebat inire conuiuium,

Nam quis homo, merita qui laude ornandus habetur,
Antea sustineat potuq́, ciboq́, repleri,
C *Seruitio esse suos quam viderit ipse solutos?*

Atque hæc quidem sunt dicenda aduersus argumenta Grammaticorum. In primis autem est dicendum, quòd si soli poëtæ essent vitæ vtiles, fortè vitæ esset vtilis Grammatica quæ in iis versatur. Nunc autem cùm ipsi quidem sint vel planè inutiles, vel non multùm vtiles: Philosophi autem & cæteri scriptores docent res vtiles, minimè opus habemus Grammatica. Quòd autem qui so- D luta scribunt oratione, magis ostendant quæ vitæ sunt vtilia quàm poëtæ, rectè potest considerari. Nam illi quidem verum tanquam scopum sibi proponunt: hi verò volunt omnino delectare. Falsum autem magis delectat quàm verum. Illis ergo magis quàm istis est attendendum, qui falsum de industria persequũtur. Vt semel autem dicam, quod ad poëtas attinet, poësis non solùm est vitę inutilis, sed etiam maximè noxia. Humani enim animi perturbationum ac E motuum est veluti quoddam propugnaculum poëtica:

Et vt senex habet linguam suauissimam:

Ita qui capti sunt insano amore, & ebriosi, accẽdũtur legẽtes poësim Alcęi & Anacreõtis. Iracũdi autẽ Hipponactẽ & Archilochũ habẽt aliptas sui vitij. Atq; quę in hoc quidem loco dicũtur ab alijs,

& maximè Epicureis, sunt huiusmodi. Nos autem nihil dicentes aduersus poëticam, aliter tentabimus dicere aduersus eos qui censent se artem habere Grammaticam, qua discernant ea quæ dicuntur apud poëtas & scriptores. Quoniam ergo quoduis scriptum & quæuis poësis constat ex dictionibus quæ significant, & rebus quæ significantur, oportebit Grammaticam, siquidem habet artem, quæ discernit ea quę dicũtur apud poëtas & scriptores, nosse vel dictiones tantùm, vel res subiectas, vel vtrũque. Sed res quidem, etsi nos non dicamus, videtur non nosse. Ex iis enim aliæ quidem sunt naturales, aliæ mathematicæ, aliæ autem ad Medicinam pertinentes, aliæ verò ad Musicã. Et oportet eũ quidẽ qui res tractat naturales, statim esse Physicum: & qui Musicas, Musicum: & qui Mathematicas, Mathematicum: & sic de aliis. Non potest autem Grammaticus simul in omnibus esse doctus. Quod quidem quum vel ex seipso appareat, ex ipsis etiam probatur effectis. Quomodo enim potest quisquam ex superciliosis Grammaticis Heraclitum intelligere, & Platonem consequi, qui dicit: Ex indiuidua & quæ semper similiter & eodem modo se habet essentia, & ex ea quæ est in corporibus diuidua, tertiam ex vtrisque speciem constituit essentiæ, nempe & naturæ eius quod est idem, & naturæ eius quod est alterum: & quæ deinceps sequuntur in contextu dictionis: quæ quidem omnes Platonis interpretes silentio præterierunt. Aut quomodo poterit assequi Dialecticas Chrysippi contemplationes, aut Archimedis & Eudoxi mathematicas? Porrò autem vt in his cæcutit, ita etiam in iis quæ de ipsis scripta sunt poëmatibus, vt cùm dicit Empedocles,

Sum cœlestis ego vobis Deus, ecce valete:
Nanque inter cunctos ego iã decoratus aberro,
Amplius haud mortalis.

Et rursus

At cur insisto his, tanquam magnum quid agatur,
Mortales à me si homines superantur abunde?

Grammaticus quidem, rudisque quispiam & imperitus, hæc Philosophum existimabit dicere per arrogãtiam, aliorumque hominum despicientiam. quod quidem est alienũ ab eo qui vel mediocriter versatus est in Philosophia, tantum abest vt id cadat in tantum virum.

A καὶ μάλιστα τῶν Ἐπικουρείων ἐστὶ τοιαῦτα. ἡμεῖς δὲ μηδὲν κατειπόντες τῆς ποιητικῆς, ἄλλως ποιώμεθα τὰς ἀντιρρήσεις πρὸς τοὺς ἀξιοῦντας γραμματικὴν εἶναι τέχνην, τὴν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων διαγνωστικήν. ἐπεὶ τοίνυν πᾶν σύγγραμμα καὶ πᾶσα ποίησις ἔκ τε λέξεων τῶν δηλουσῶν καὶ πραγμάτων τῶν δηλουμένων συνέστηκε, δεήσει τὴν γραμματικὴν εἴπερ ἔχει τέχνην διαγνωστικὴν τῶν παρὰ συγγραφεῦσι καὶ ποιηταῖς λεγομένων, ἤτοι τὰς λέξεις μόνον, ἢ τὰ ὑποκείμενα πράγματα γινώσκειν,
B ἢ τὸ συναμφότερον. ἀλλὰ τὰ μὲν πράγματα κἂν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν, φαίνεται μὴ γινώσκειν. τούτων γὰρ τὰ μέν ἐστι φυσικά, τὰ δὲ μαθηματικά, τὰ δ' ἰατρικά, τὰ δὲ μουσικά· καὶ δεῖ τὸν μὲν φυσικοῖς ἐπιβάλλοντα πράγμασιν, εὐθὺς φυσικὸν εἶναι, καὶ τὸν μουσικοῖς, μουσικὸν εἶναι, καὶ τὸν μαθηματικοῖς, μαθηματικόν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. ὁ μέντοι γραμματικὸς, οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν αὐτῶν πάνσοφος, καὶ πάσης ἐπιστήμης δαήμων. σὺν τῷ καὶ αὐτόθεν προσπίπτειν, ἔτι κἀκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐλέγχεται. ποῦ γάρ τις δύναται τῶν ὠφρυω-
C μένων γραμματικῶν Ἡράκλειτον συνεῖναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθῆσαι, λέγοντι, τῆς ἀμερίστου καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχούσης οὐσίας, καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώματα μεριστῆς γιγνομένης, τρίτον ἐξ ἀμφοῖν συνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταὐτοῦ φύσεως καὶ τῆς θατέρου. καὶ ἤδη τὰ ἑξῆς περὶ τὴν λέξιν· πάντες οἱ Πλάτωνος ἐξηγηταὶ ἐσιώπησαν. ἢ ποῦ ταῖς Χρυσίππου διαλεκτικοῖς θεωρήμασιν, ἢ Ἀρχιμήδους τε καὶ Εὐδόξου μαθηματικοῖς, ἐπιβάλ-
D λειν ἰσχύσει; καὶ μὴν ὡς ἐν τούτοις ἐστὶ τυφλός, οὕτω κἂν τοῖς περὶ αὐτῶν γραφεῖσι ποιήμασιν, οἷον Ἐμπεδοκλέους λέγοντος

χαίρετ', ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος οὐκέτι
θνητὸς
πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμημένος.

Καὶ πάλιν,

ἀλλὰ τί τοῖς δ' ἐπίκειμ' ὡσεὶ μέγα χρῆμά
τι πράσσων,
εἰ θνητῶν περίειμι πολυφθορέων ἀνθρώπων;

E ὁ μὲν γραμματικὸς καὶ ὁ ἰδιώτης, ὑπολήψονται κατ' ἀλαζονείαν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώποις ὑπεροψίαν, ταῦτ' ἀνεφθέγχθαι τὸν φιλόσοφον. ὅπερ ἀλλότριόν ἐστι καὶ κἂν μετρίαν ἕξιν ἐν φιλοσοφίᾳ ἔχοντος, οὐχ ὅπως γε τοσούτου ἀνδρός.

ὁ δὲ ἀπὸ φυσικῆς ὁρμώμενος θεωρίας σαφῶς γινώσκων ὅτι ἀρχαῖον ὅλως τὸ δόγμα ἐστί, τοῖς ὁμοίοις τὰ ὅμοια γινώσκεσθαι, ὅπερ ἀπὸ Πυθαγόρου δοκοῦν κατεληλυθέναι, κεῖται μὲν καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν τῷ Τιμαίῳ. εἴρηται δὲ πολὺ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ Ἐμπεδοκλέους,

> γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
> ἠέρι δ' ἠέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
> στοργὴν δὲ στοργῇ, νεῖκος δέ τε νείκει λυγρῷ,

συνήσει ὅτι ὁ Ἐμπεδοκλῆς θεὸν ἑαυτὸν προσηγόρευσεν, ἐπεὶ μόνος καθαρὸν ἀπὸ κακίας τηρήσας τὸν νοῦν καὶ ἀνεπιθόλωτον τῷ ἐν ἑαυτῷ θεῷ τὸν ἐκτὸς κατείληφεν. Ἀράτου τε μὲν γράφοντος,

> ὅσσον τ' ὀφθαλμοῖο βολῆς ἀπολάμπεται αὐγὴ
> ἑξάκις ἂν τόσσον μιν ἀποδράμοι· αὐτὰρ ἑκάστη
> ἴση μετρηθεῖσα δύω περιτέλλεται ἄστρα.

οὐ γραμματικοῦ τοῦτο νοῆσαι, ὅτι ἡλίκη ἐστὶν ἡ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως πρὸς τὴν ἀνατολὴν ἐκβαλλομένη εὐθεῖα, ἑξάκις αὕτη ληφθεῖσα, τὸν ζῳδιακὸν καταμετρήσει κύκλον ὥστε δύο αὐτὴν ἀποτέμνεσθαι ζῴδια. ἀλλὰ μαθηματικοῦ, γραμμικῶς αὐτὸ ἀποδεικνύντος. ὅτι ἕκτον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου μέρος ἀπὸ τῆς μέχρι τῆς ἀνατολῆς ἐκβαλλομένης εὐθείας καθίσταται. Τίμωνός τε τοῦ Φλιασίου, τὸν Πύρρωνα ἡλίῳ ἀπεικάζοντος, ἐν οἷς φησι,

> μοῦνος δ' ἀνθρώποισι θεοῦ τρόπον ἡγεμονεύεις,
> ὃς περὶ πᾶσαν ἑὴν γαῖαν ἀναστρέφεται,
> δεικνὺς εὐτόρνου σφαίρης πυρικαύτορα κύκλον.

δόξει μὲν τοῖς γραμματικοῖς κατὰ τιμὴν αὐτὸ λέγειν, καὶ διὰ τὴν περὶ τὸν φιλόσοφον ἐπιφάνειαν. ἄλλος δὲ ἐπιστήσει μήποτε καὶ μάχεται τὰ παραδείγματα τῷ σκεπτικῷ βουλήματι τὰ ὑπὸ τοῦ Φλιασίου εἰς τὸν Πύρρωνα λεχθέντα. εἴγε ὁ μὲν ἥλιος τὰ πρότερον μὴ βλεπόμενα τῷ φωτὶ καταυγάζων δείκνυσιν. ὁ δὲ Πύρρων καὶ τὰ προδήλως ἡμῖν ληφθέντα τῶν πραγμάτων, εἰς ἀδηλότητα περιιστάναι βιάζεται. τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχειν φανεῖται τῷ φιλοσοφώτερον ἐπιβάλλοντι· ἀλλ' ἡλίῳ τρόπον ἐοικέναι φασὶ τὸν Πύρρωνα, καθ' ὅσον ὁ θεὸς τὰς τῶν ἀκριβῶς εἰς αὐτὸν ἀτενιζόντων ὄψεις ἀμαυροῖ· οὕτω καὶ

A Qui autem à naturali mouetur cōtemplatione, apertè sciens antiquum esse dogma, Similibus similia cognosci, quod quidem descendisse videtur à Pythagora, situm est autem etiam apud Platonem in Timæo, dictum est autem longè antea ab ipso Empedocle,

> *Terram nam terra, atque vnda conspeximus vndam:*
> *Aëre diuinum nos aëra vidimus, igne*
> *Clarum ignem: lite est lis, visus amore*
> *Est & amor.*

B intelliget, quòd Empedocles seipsum appellauit Deum, quoniam cùm solus conseruasset mentem à vitio puram & imperturbatam, eo qui in se erat Deo, Deum qui erat extrinsecus comprehendit. Et scribente Arato,

> *Quantum à tactu oculi splendor micat, ipse reuertat*
> *Ad nos tot viribus si senis, quælibet horum*
> *Mensura æquali mensus duo conficit astra.*

Non est Grammatici hoc intelligere, C quòd quanta est recta linea quæ à nostro visu emittitur ad Orientem, sumpta sexies, Zodiacum metietur circulum, adeò vt ipsa duo secet signa: sed Mathematici, qui hoc per linearum ostendit descriptionem, quòd sexta pars circuli Zodiaci fit à recta quæ emittitur vsque ad Orientem. Timone autem Phliasio Pyrrhonem Soli assimilante, cùm dicit,

> *Atque Deus tu homines solus de more gubernas,*
> *Totam qui terram circuit orbe suo,*
> *Ardens tornata à quo sphæra ostenditur orbis:*

D videbitur quidem Grammaticis id dicere ad honorem & decus Philosophi. Alius autem aduertet, nū exempla quæ à Phliasio in Pyrrhonem dicta sunt, pugnent cum Sceptico proposito: si quidem Sol luce illustrans ostendit ea quæ priùs non videbantur. Pyrrho autem contendit vt ea res redantur incertæ, quæ priùs pro certis ac manifestis à nobis acceptæ fuerāt. Apparet autem hoc non ita habere ei qui rem coniectāt paulò magis philosophicè: sed dicit Pyrrhonem instar Solis sustinere assensionem, E quandoquidem sicut Deus caliginem inducit visui eorum qui oculos in eum intendunt ac defigunt: ita etiam

Sceptica oratio confundit oculos mentis eorum qui eam attendunt diligentius, adeò vt non possit comprehendere vnumquodque eorum quæ ex dogmatica ponuntur audacia. Quòd si etiam ad Medicinam pertinens persequenda sit contemplatio, adduci potest, quòd epithetum sæpe à poëta adiectum, profundum ostendit sensum, & à scientia profectum: vt quod est apud Homerum βαθύσχοι ν λιχεπίην. Significat enim, quod non potest intelligere Grammaticus, σχοίνου, id est, iunci, semen, conducere ad coitum, λέχος, quod est lectus, poëta venereum appellante congressum. Aut quod apud Euripidem dicitur de Deidamia Lycomedis filia,

Versatur in magno nata discrimine.
Quod vexat illam miseram & affligit malum?
Num frigus illam bilis in latere agitat?

Sciscitatur enim num laboret pleuritide, propterea quòd qui lateris morbo laborant, tussientes biliosum sputum educant. Quorum nihil scit Grammaticus. Quanquam est fortasse superuacaneum ex antiquis & fortè scientia præditis Grãmaticos pudore afficere, cùm nec quantumuis leue epigramma possint intelligere, vt illud quod à Callimacho scriptum est ad Diodorum Cronum:

En connexa vbi sint clamãt & qualia corui
A tecto, atque vt, erat qui modò, rursus erit.

Quia enim erat Cronus disserendi artis peritissimus, & docebat quemadmodum iudicandum esset rectum connexum, dicet Grammaticus, quòd propterea quòd eius doctrina inualuerit, ipsi etiam corui supra tecta, eo quòd frequenter id audierint, eius de connexo iudicium, crocitent: & hactenus intelliget quod vel ipsis notũ est pueris. Cùm autem venerit ad illud, Atque vt, erat qui modò, rursus erit, silebit, non inueniens rem quæ significatur. Est enim Philosophi dicere, placere Diodoro, nihil moueri. Quod enim mouetur, aut mouetur in loco in quo est, aut in quo non est. Non est autem primum, neque secundum. nihil ergo mouetur. Si nihil autem mouetur, sequitur vt nihil intereat. Quomodo enim propterea quòd non moueatur quidquam in eo in quo est loco, neque in eo in quo non est, nihil mouetur: ita quoniam animal

A ὁ Σκεπτικὸς λόγος τὸ τῆς διανοίας ὄμμα τῶν ἐπιμελέστερον αὐτῷ προσεχόντων συγχεῖ, ὥστε ἀκατάληπτον εἶναι περὶ ἑκάστου τῶν κατὰ δογματικὴν θρασύτητα λεγομένων. Εἰ δὲ δεῖ περὶ ἰατρικῆς διεξέρχεσθαι θεωρίας καὶ παριστᾶν, ὡς καὶ ἐπίθετον πολλάκις προσειρημένον ὑπὸ ποιητοῦ, βαθὺν ἐμφαίνει καὶ ἐπιστημονικὸν νοῦν, οἷόν ἐστι τὸ, βαθύσχοινον λεχεποίην τοῦ Ὁμήρου. σημαίνει γὰρ ὃ μὴ δύναται νοῆσαι γραμματικὸς, παραστατικὸν πρὸς συνου- B σίαν ἐστὶ τὸ τῆς σχοίνου σπέρμα· λέχος καλοῦντος τοῦ ποιητοῦ, τὴν μῖξιν. ἢ τὸ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ, ἐπὶ τῇ Λυκομήδους θυγατρὶ Δηιδαμείᾳ λεγόμενον,

ἡ παῖς νοσεῖ σοι, κἀπικινδύνως ἔχει.
πρὸς τοῦ; τίς αὐτὴν πημονὴ δαμάζεται;
μῶν κρυμὸς αὐτῆς πλευρὰ γυμνάζει χολῆς;

πυνθάνεται γὰρ μή τι πλευριτικὴ γέγονε, διὰ τὸ τοὺς πλευριτικοὺς βήσσοντας ὑπόχολον ἀνάγειν. ὧν οὐδὲν οἶδεν ὁ γραμματικός. καὶ τι C περιττὸν ἴσως ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τάχα ἐπιστημονικῶν, δυσωπεῖν τοὺς ἀπὸ τῆς γραμματικῆς, ὅτε καὶ τὸ τυχὸν ἐπιγραμμάτιον οὐχ οἷοί τε εἰσὶ νοῆσαι, καθάπερ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου εἰς Διόδωρον τὸν Κρόνον συγγραφὲν,

ἠνὶ δέ κου κόρακες τεγέων ἐπὶ κοῖα συνῆπται
κρώζουσι, καὶ κῶς αὖθις γενησόμεθα.

ὅτι γὰρ διαλεκτικώτατος ἦν ὁ Κρόνος, καὶ ἐδί- D δασκε πῶς κριτέον ἐστὶ τὸ ὑγιὲς συνημμένον, ὥστε διὰ τὸ ἐπικρατεῖν ἤδη τὴν διδασκαλίαν, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν δωμάτων κόρακας ἐκ πολλῆς τῆς κατηχήσεως κράζειν τὴν κατ' αὐτὸν τοῦ συνημμένου κρίσιν, εἴποι ἂν ὁ γραμματικός. καὶ μέχρι τούτου συνήσει τὸ καὶ παιδίοις γνώριμον· ἐπὰν δὲ καὶ ἐπὶ τὸ, καὶ κῶς αὖθις γενησόμεθα, ἡσυχάσει μὴ εὑρίσκων τὸ δηλούμενον πρᾶγμα. φιλοσόφου γὰρ ἦν εἰπεῖν, ὅτι ἀρέσκει τῷ Διοδώρῳ, μηδὲν κινεῖσθαι. τὸ γὰρ E κινούμενον, ἤτοι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖται, ἢ ἐν ᾧ μὴ ἐστι· οὔτε δὲ τὸ πρῶτον, οὔτε τὸ δεύτερον. οὐκ ἄρα κινεῖταί τι. τῷ δὲ μηδὲν κινεῖσθαι, τὸ μηδὲν φθείρεσθαι ἀκολουθεῖ. ὡς γὰρ διὰ τὸ μήτε ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖσθαί τι, μήτε ἐν ᾧ μὴ ἐστι, οὐδὲ κινεῖται· οὕτως ἐπεὶ τὸ ζῶον,

οὔτε

A οὔτε ἐν ᾧ ζῇ χρόνῳ ἀποθνήσκει, οὔτε ἐν ᾧ μὴ ζῇ· οὐδέποτε ἄρα ἀποθνήσκει. Εἰ δὲ τοῦτο, ἀεὶ ζῶντες κατ' αὐτὸν καὶ αὐτοὶ ἐσόμεθα. οὐκοῦν τὰ μὲν πράγματα οὐ νοοῦσιν οἱ γραμματικοί. λείπεται τοίνυν τὰ ὀνόματα νοεῖν αὐτούς· ὅπερ πάλιν ἐστὶ ληρῶδες. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲν ἔχουσι τεχνικὸν, εἰς τὸ λέξιν γινώσκειν. οὔτε γὰρ ἐκ τέχνης τινὸς μεμαθήκασιν ὅτι οἱ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ποιμένες ἰὼ βάλλην, λέγοντες, ἰὼ βασιλεῦ λέγουσι Φρυγιστί· ἀλλὰ παρ' ἄλλων ἀκούσαντες. B διενήνοχε δὲ οὐδὲν, ἢ βαρβάρου λέξεως ἑρμηνέας γίνεσθαι, ἢ τῆς κατὰ γλῶσσαν προενεχθείσης, ὁμοίως οὔσης ἀσυνήθους ἡμῖν. Εἶτα καὶ τοῦτ' ἀδύνατόν ἐστιν ἀπείρων οὐσῶν λέξεων, καὶ ἄλλως παρ' ἄλλοις ὀνοματοποιηθεισῶν, ἢ ἐπὶ πράγμασιν οἷς ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν, τεθεισῶν. οἷόν ἐστι τὸ, ἐβαρβάριζεν, ἀντὶ τοῦ, ἐσύριζε, κείμενον. βάρβαροι γὰρ οἱ Σύροι. τοῦ δὲ ὅλου, ἀντὶ τοῦ παντός. ὅλον γὰρ καὶ πᾶν συνώνυμον. τοῦ δὲ ἕλκους, ἀντὶ τῆς σύριγγος. εἶδος γὰρ ἕλκους ἡ σῦριγξ. ὥστε τὸ ὅλον γίνεσθαι τοιοῦτον. C ἐσύριζεν ὁ Πὰν, σύριγγας ἔχων ἐν τῇ χειρί. ἄλλως τε καὶ πῶς ἴσασιν ἐνίας τῶν ἐπιστημονικῶν λέξεων οἱ γραμματικοί· καθάπερ τὴν παρὰ Ἀριστοτέλει ἐντελέχειαν, ἢ, τὸ τί ἦν εἶναι; ἢ πῶς συνήσουσι τίνα δύναμιν ἔχει παρὰ Σκεπτικοῖς ἡ, οὐδὲν μᾶλλον, φωνή· πότερον πυσματική ἐστιν, ἢ ἀξιωματική, καὶ ἐπὶ τίνος τάσσεται· ἄρα γε τοῦ ἐκτὸς ὑποκειμένου, ἢ τοῦ περὶ ἡμᾶς πάθους; Τί δὲ καὶ ἐροῦσιν, ἐκ λέξεων τινῶν συντεθέντος τινὸς D ποιήματος;

ἦ γάρ σοι διασοῖσιν ὑπ' οὔρεσι διπλὸς ἐραστὴς
ἔφθιτο, καὶ νεάτην μοῖραν ἔθηκε φύσιν.
ἄρθρῳ ἐν ἀσπιδόεντι βεβυκότα γυῖα καθ' ὅλμου
βᾶσα τροχαντήρων ἄχρι περιστρέφεται.
σμερδαλέα δ' ὑπένερθεν ἀλώπεκος ἄχρι δοχαίης
αἰῶνος χαλκεὰν σύνδρομον Ἁρμονίης.

οὐδὲ γὰρ ἐραστὰς εἴ τινές εἰσι κατὰ ὄρη, καὶ τὸ ἀσπιδόεν ἄρθρον, καὶ τοὺς τροχαντῆρας, ἔτι δὲ E καὶ τὸν ὅλμον καὶ τὰς ἀλώπεκας, δοχαίην δὲ καὶ αἰῶνα καὶ Ἁρμονίην, μήτε τροπικῶς μήτε κατὰ ἱστορίαν, ἀλλὰ κυρίως ἐξενεχθέντα τὰ ὀνόματα, κἂν μυριάκις ἐπιστήσωσιν, οὐ συνήσουσιν. Εἰ οὖν μήτε τὰ πράγματα, μήτε τὰς λέξεις ἴσασιν· παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν

neque in eo tempore quo viuit moritur, neque in eo in quo non viuit. Nunquam ergo moritur. Quod si ita est, vt est eius sententia, semper viuentes erimus. Ergo res quidem non intelligunt Grammatici. restat ergo vt nomina intelligant. Num autem id rursus est planè nugatorium? Nam primum quidem nihil habent artificij ad cognoscendam dictionem. Neque enim ab vlla arte didicerunt quòd apud Sophoclem pastores dicentes ἰὼ βάλλην, lingua Phrygia dicunt ἰὼ βασιλεῦ: sed id ab aliis audierunt. Nihil autem refert an barbaræ dictionis sis interpres, an eius quæ prolata est a lingua, est autem ex æquo nobis non familiaris. Deinde hoc quoque non potest fieri, cùm sint dictiones numero infinitæ, & quæ apud alios alia habent nomina, cuiusmodi est ἐβαρβάριζε, pro ἐσύριζε. Sunt enim Syri barbari. & ὅλου, id est totum, pro παντός, hoc est, omni vel vniuerso: est enim ὅλον & πᾶν synonymum: & ἕλκος, i. vlcus, pro fistula: est enim fistula genus vlceris. Est itaq; totū eiusmodi, ἐσύριζεν ὁ Πὰν σύριγγας ἔχων ἐν τῇ χειρί. i. Fistula canebat Pan fistulas habens in manu. Et alioqui quomodo sciēt Grāmatici nonnullas dictiones quæ sunt scientiæ, quo modo ἐντελέχειαν apud Aristotelem, aut τὸ τί ἦν εἶναι, id est, quod quid est esse? Aut quo modo intelligent quam vim habeat apud Scepticos vox οὐδὲν μᾶλλον, id est, nihil magis, verùm sit interrogatiua, an pronunciatum enuntians, & in quanam reponatur, num in subiecto externo, an in nobis sitâ affectione? Quid dicent etiam, ex aliquibus dictionibus aliquo composito poëmate?

Amatores enim quínam sunt in montibus, & scutatus articulus & trochanteres, & præterea mortariolum, & vulpes & δοχαίη, id est, receptaculum, & æuum & harmonia, neque tropicè, neque historicè, sed propriè prolata nomina, etiamsi millies animum aduerterint, non intelligent. Si ergo neque res sciunt neque dictiones: absque iis autem nihil est

poesis aut vllum scriptum, non habent artem explicandi ea quæ dicuntur apud poetas & scriptores. Et alioqui si opus habemus Grammatica, ea opus habemus in optimis poematibus, minimè autem in prauis. Optimum autem poema ex eorum sententia, est id quod est clarum ac dilucidum. Poematis enim virtus est claritas, & apud Grammaticam malum est quod est obscurum. Neque ergo in optimo poemate est vsui, propterea quòd non egeat expositione, vt quod sit clarū ac dilucidum: neq; in malo, propterea quòd eo ipso sit malum. Id autē de quo ita dissentitur vt de illo certum non feratur iudicium, minimè potest comprehendi. Grammatici autem ita dissentiunt in expositionibus sensus scriptorum, vt de eo certum non ferant iudicium. comprehendi ergo non potest sensus scriptoris. & ideo Grammatica est planè inutilis. Sed hactenus quidem dictum sit aduersus eos qui hanc profitentur disciplinam. aliud autem sumentes principium, dicamus quæ dicenda sunt aduersus Rhetores.

A ἡ ποίησις ἢ τὸ σύγγραμμα, οὐκ ἂν ἔχοιεν τέχνην ἐξηγητικὴν τῶν παρὰ ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι λεγομένων. ἄλλως τε, καὶ εἰ χρῄζομεν γραμματικῆς, ἐπὶ τῶν ἀρίστων ποιημάτων χρῄζομεν, ἀλλ' οὐ τῶν μοχθηρῶν. ἄριστον δὲ ποίημά ἐστι κατ' αὐτοὺς τὸ σαφές. ἀρετὴ γὰρ ποιήματος, ἡ σαφήνεια, καὶ μοχθηρὸν τὸ ἀσαφὲς παρὰ γραμματικῇ. οὔτε οὖν ἐπὶ ἀρίστου ἐστὶ ποιήματος χρειώδης, διὰ τὸ μὴ δεῖσθαι ἐξηγήσεως σαφὲς ὄν, οὔτε ἐπὶ τοῦ μοχθηροῦ, διὰ τὸ B αὐτόθεν εἶναι μοχθηρόν. τὸ δὲ ἀνεπικρίτως διαφωνούμενον, ἀκατάληπτόν ἐστιν. ἀνεπικρίτως δὲ διαφωνοῦσιν ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν οἱ γραμματικοὶ περὶ τῆς τοῦ συγγραφέως διανοίας· ἀκατάληπτος ἄρα ἐστὶν ἡ τοῦ συγγραφέως διάνοια. καὶ διὰ τοῦτο ἄχρηστος ἡ γραμματική. ἀλλὰ γὰρ πρὸς τοὺς μὲν ἀπὸ τούτου τοῦ μαθήματος ἀναγομένους, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· ἀπ' ἄλλης δὲ ἀρχῆς σκεψώμεθα καὶ πρὸς τοὺς Ῥήτορας ἃ δεῖ λέ- C γειν.

De Rhetorica seu arte dicendi.

LIBER II.

CVM quæ de Grammatica dicenda fuerant persecuti sumus, est consequens dicere de Rhetorica, quæ est ars dicendi, vt quæ iam sit robustior & plus habeat virtutis, & plurimum valeat in foro & iudiciis. Sed quoniam essentiæ & nō essentiæ, communis est notio: nec horum aliquid aliud licet quærere, nisi priùs sumpserimus quid sit id de quo quæritur, agè priùs consideremus quídnam sit Rhetorica, adhoc adducendo maximè insignes Philosophorum definitiones. Atque Plato quidem in Gorgia distinguendi & definiendi sequens rationem, videtur Rhetoricę hanc dare definitionem ex compositione: Rhetorica est opifex persuasionis, per verba, & in ipsis verbis vim habens ac firmitatem, persuadens, non docens. illud quidem, Per verba, fortassis addens, quòd multa sint præter orationem quæ inter homines persuadeant, vtpote diuitiæ, gloria, voluptas & pulchritudo. Senes quidem certe ex populo, apud Poetam,

Περὶ Ῥητορικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΤΟΙΣ περὶ γραμματικῆς διεξοδευθεῖσιν ἡμῖν, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ περὶ Ῥητορικῆς λέγειν, ἀνδρικωτέρας ἤδη καθεστώσης, καὶ τὸ πλέον ἐπ' ἀγορᾶς καὶ βημάτων ἐξεταζο- D μένης. ἀλλ' ἐπεὶ κοινὴ τῆς ὑπάρξεώς τε καὶ ἀνυπαρξίας ἐστὶν ἡ ἔννοια, καὶ οὐδὲν τούτων ἑτέρου οἷόν τέ ἐστι ζητεῖν, μὴ προλαβόντας ὅ ἐστι τὸ ζητούμενον· φέρε πρότερον σκεψώμεθα τί ἂν εἴη Ῥητορική, τὰς ἐπιφανεστάτας εἰς τοῦτο τῶν φιλοσόφων ἀποδόσεις παρατιθέμενοι. Πλάτων μὲν οὖν ἐν τῷ Γοργίᾳ, κατὰ διαιρετικὴν ἔφοδον, τοιοῦτον ἔοικεν ἐξ ἐπισυνθέσεως ὅρον τῆς Ῥητορικῆς ἀποδιδόναι. Ῥητορική ἐστι, πειθοῦς δημιουργὸς διὰ λόγων, ἐν αὐτοῖς τοῖς λόγοις τὸ κῦ- E ρος ἔχουσα· πειστικὴ οὐ διδασκαλική. τὸ μὲν, διὰ λόγων, προσέθηκε τάχα παρόσον πολλά ἐστι τὰ πειθὼ τοῖς ἀνθρώποις ἐνεργαζόμενα, χωρὶς λόγου, καθάπερ πλοῦτος, καὶ δόξα καὶ ἡδονὴ καὶ κάλλος. οἱ γοῦν παρὰ τῷ ποιητῇ δημογέροντες,

καὶ τὸ

καίτοι ἐκπεπολεμωμένους καὶ τελέως ἀπηλλοτριωμένους πρὸς τὴν Ἑλένην, ὡς κακῶν αἰτίαν γενομένην αὐτοῖς, ὅμως ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν κάλλους πείθονται· καὶ προσιούσης, ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διεξίασιν·

οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοὺς
τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.

Φρύνη τε, ὥς φασιν, ἐπεὶ συνηγοροῦντος αὐτῇ Ὑπερίδου ἔμελλε καταδικάζεσθαι, καταρρηξαμένη τοὺς χιτωνίσκους, καὶ γυμνοῖς στήθεσι προκυλινδουμένη τῶν δικαστῶν, πλέον ἴσχυσε διὰ τὸ κάλλος τοὺς δικαστὰς πεῖσαι, τῆς τοῦ συνηγοροῦντος ῥητορείας. ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἐπὶ χρημάτων ἐστὶν, ἡδονῆς τε καὶ δόξης. τούτων γὰρ ἕκαστον εὑρήσομεν οὕτω πείθειν, ὡς πολλάκις ἵνα τῶν καθηκόντων ὑπερβαίνειν. οὐ τοίνυν ἀσκέπτως ὁ Πλάτων ἀποβλέπων εἰς τὴν δι' αὐτῶν γινομένην πειθὼ, ἔλεξεν ὅτι Ῥητορική ἐστι πειθοῦς δημιουργὸς, οὐχ ὁπωσοῦν, ἀλλὰ διὰ λόγων. καὶ μὴν οὐκ ἐπεὶ λόγοις πείθει, πάντως ἐστὶ Ῥητορική· καὶ γὰρ ἡ ἰατρικὴ καὶ αἱ ὁμοειδεῖς ταύτῃ τέχναι, διὰ λόγου πείθουσιν· ἀλλ' εἴ τις ἐν αὐτοῖς προηγουμένως τοῖς λόγοις ὑποκειμένην ἔχει τὴν ἰσχὺν, καὶ οὐ κοινῶς. ἐπείπερ καὶ ἡ Γεωμετρία καὶ Ἀριθμητικὴ καὶ πᾶσα ἡ περὶ ψυχὴν θεωρητικὴ τέχνη, ἐν λόγοις προηγουμένως ἔχει τὸ κῦρος· ἀλλ' ὅταν σὺν τούτοις μὴ διδασκαλικὴν, ὥσπερ Γεωμετρία, ἀλλὰ πιστικὴν ποιῆται τὴν πειθὼ, τότε ἐστὶν ἴδιον Ῥητορικῆς. Ξενοκράτης δὲ ὁ Πλάτωνος ἀκουστὴς, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι ἔλεγον Ῥητορικὴν ὑπάρχειν ἐπιστήμην τοῦ εὖ λέγειν· ἄλλως μὲν Ξενοκράτους τὴν ἐπιστήμην λαμβάνοντος, καὶ ἀρχαίῳ νόμῳ, ἀντὶ τῆς τέχνης· ἄλλως δὲ τῶν Στωικῶν ἀντὶ τοῦ βεβαίας ἔχειν καταλήψεις, ἐν σοφῷ μόνῳ φυομένην. ὁ δὲ λέγειν, ἀμφότεροι παραλαμβάνουσιν ὡς διαφέρειν τοῦ διαλέγεσθαι· ἐπείπερ τὸ μὲν ἐν συντομίᾳ κείμενον, καὶ τῷ λαμβάνειν καὶ διδόναι λόγον, Διαλεκτικῆς ἐστιν ἔργον· τὸ δὲ λέγειν, ἐν μήκει καὶ διεξόδῳ θεωρούμενον, Ῥητορικῆς ἐτύγχανεν ἴδιον. ἔνθεν γοῦν καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ἐρωτηθεὶς, ὅτῳ διαφέρει Διαλεκτικὴ Ῥητορικῆς, συστρέψας τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν ἐξαπλώσας, ἔφη, τούτῳ·

A licèt hostili & infesto & planè alienato animo essent aduersus Helenam, vt quę illis fuisset causa malorum, persuadentur tamen ab eius pulchritudine. cùmque ea ad ipsos accederet, hæc inter se dicunt:

Pro tali tantos tanto sufferre labores
Tempore, Troianos Græcosque haud inuidiosum est.

Phryne quoque, vt aiunt, cùm eam defendente Hyperide esset condemnanda, fracta tunica, & nudo pectore ad pedes Iudicum prouoluta, plus potuit B propter formā persuadere Iudicibus, quam Patroni vis dicendi. Idem est etiam in pecuniis, voluptate, & gloria. Vnumquodque enim eorum inueniemus ita persuadere, vt eorum quæ sunt bona & honesta sæpe nonnulla transiliant. Non ergo inconsideratè ad persuasionē, quæ per ea fit, intuens Plato, dixit Rhetoricam esse opificem persuasionis, nō quomodocunque, sed per verba. Porro autem non quoniam verbis persuadet, omnino est Rhetorica. Nam & ars medē- C di, & quę sunt eius generis artes, persuadent per orationem. sed si qua præcipuè in ipsis verbis vim habet subiectam, & non communiter. Nam & Geometria & Arithmetica, & ars quælibet genere contemplatiua, in verbis præcipuè habet vim & auctoritatem. sed quando cum eis, non ad doctrinam pertinentem, sicut Geometria, sed ad fidem faciendam appositam habet persuasionem, quod quidem est proprium Rhetoricæ. Xenocrates autem auditor Pla- D tonis, & Stoici Philosophi dicebant Rhetoricam esse bene dicēdi sciētiam. aliter quidem Xenocrate accipiente scientiam, & antiqua lege pro arte. aliter autem Stoicis, pro eo quod est habere firmas ac stabiles comprehensiones, quæ quidem in solo existit sapiente. Dicere autem vtrique assumunt, vt differens ab eo quod est disserere: quando quidem hoc situm in compendiaria breuitate, & in accipienda & danda ratione, munus est Dialecticæ. Dicere au- E tem, consideratum in prolixa & amplè copioséque persequente ac pertractante oratione, est proprium Rhetoricæ. Vnde etiam Zeno Citticus interrogatus in quo differat Dialectica à Rhetorica, manu comprehensa & ea rursus expansa, In hoc, inquit, differt.

in compressione quidem collocans rotundam & breuẽ Dialecticæ proprietatem: per digitorum autem expansionem & extensionem, artis dicendi facultatis tacitè significãs amplitudinem. Aristoteles autem in primo libro artis Rhetoricæ simpliciùs definit Rhetoricam, artem orationis. Et cum apud eum quærendo obiiceretur quòd ars quoque medendi est orationis quæ pertinet ad Medicinam, quidam respondentes dicunt, quòd ars medendi refert orationem ad aliquem alium finem, nempe sanitatem: Rhetorica autem est planè ars orationis. Porrò autem alias quoque definitiones adducit Aristoteles, de quibus nõ est nobis necesse dicere, quibus non est princeps institutum tractare de Rhetorica, nisi quod attinet ad intelligendam eius proprietatem pro tractanda à nobis contradictione. cuius statim ducetur principium ab exposita à nobis notione. Nam quoniam volunt Rhetoricam esse artem aut scientiam dicendi aut orationis, efficientem persuasionis, ij qui eius definiũt notionem, nos quoque tentabimus hæc tria insequentes, docere, eam non posse consistere. Omnis ergo ars est collectio constans ex comprehensionibus exercitatis, & quæ accipiunt relationem ad finem vitæ vtilem. Rhetorica autem non est collectio constans ex comprehensionibus, vt ostendemus. Non est ergo ars Rhetorica. Falsorum enim non sunt comprehensiones. Falsæ sunt autem quæ dicuntur Rhetoricæ contemplationes, quę sunt huiusmodi: Secus quàm res habeat, Iudicibus est persuadẽdum: adulter est defendendus: sacrilego licuisse id facere ostendendum: & ita sunt Iudices persuadendo in contrariam adducendi sententiam, eisque est mouenda ira aut misericordia. Quæ quidem non sunt vera, & ideò minimè possunt comprehendi. Non sunt ergo eorum comprehensiones. Cum quo simul efficitur vt ne sit quidem Rhetorica. Quo modo ergo non dixerimus fodiendi muros vllam esse artem, quæ suadeat muros sic esse fodiendos: & furandi artem quæ doceat oportere sic furari, & secare crumenam: (sunt enim falsæ & non decentes contemplationes) ita nec Rhetoricam existimandum est artificiosam habere substantiã,

A κατὰ μὲν τὴν συστροφὴν, τὸ στρογγύλον καὶ βραχὺ τῆς διαλεκτικῆς τιθεὶς ἰδίωμα. διὰ δὲ τῆς ἐξαπλώσεως καὶ ἐκτάσεως τῶν δακτύλων, τὸ πλατὺ τῆς Ρητορικῆς δυνάμεως αἰνιττόμενος. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ρητορικῶν τεχνῶν, ἁπλούστερον παραδίδωσι τὴν Ρητορικὴν τέχνην λόγων. καὶ ζητουμένου πρὸς αὐτὸν, ὅτι καὶ ἡ ἰατρικὴ τέχνη ἐστὶ λόγων ἰατρικῶν, ἀπολογούμενοί τινες φασὶν, ὅτι ἡ ἰατρικὴ τοὺς λόγους ἐφ' ἕτερόν τι ἀναφέρει τέλος, καθάπερ τὴν ὑγίειαν. ἡ δὲ Ρητορικὴ αὐτόχρεώς ἐστι λόγων τέχνη. καὶ ἄλλους ἐκτίθεται ὁ ἀνὴρ τοὺς ὅρους, περὶ ὧν οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν λέγειν, οἷς μὴ προηγουμένως τὸν περὶ Ρητορικῆς διεξοδεύουσι λόγον, ἀλλ' ὅσον τὴν ἰδιότητα ταύτης παρεισπεσεῖν πρὸς τὴν χειροθησομένην ἡμῖν ἀντίρρησιν· ἧς ἀρχὴ γένοιτ' ἂν εὐθέως ἀπὸ τῆς ἐκκειμένης νοήσεως. ἐπεὶ γὰρ τέχνην, ἢ ἐπιστήμην λόγων, ἢ τοῦ λέγειν, καὶ πειθοῦς ποιητικὴν βούλονται τυγχάνειν τὴν Ρητορικὴν, οἱ τὴν ἔννοιαν αὐτῆς ἀποδιδόντες, πειρασόμεθα καὶ ἡμεῖς τῶν τριῶν τούτων ἐχόμενοι, διδάσκειν τὸ ἀνυπόστατον αὐτῆς. πᾶσα τοίνυν τέχνη, σύστημά ἐστιν ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων, καὶ ἐπὶ τέλος εὔχρηστον τῷ βίῳ λαμβανόντων τὴν ἀναφοράν. ἡ δὲ Ρητορικὴ οὐκ ἔστι σύστημα ἐκ καταλήψεων, ὡς παραστήσομεν, οὐκ ἄρα ἐστὶν ἡ Ρητορική. τῶν γὰρ ψευδῶν οὐκ εἰσὶ καταλήψεις. ψευδῆ δέ ἐστι τὰ λεγόμενα τῆς Ρητορικῆς θεωρήματα, τοιαῦτα ὄντα· οὕτω παραπειστέον τοὺς δικαστάς· καὶ, ὀργὴν κινητέον ἢ ἔλεον· καὶ, μοιχῷ συνηγορητέον ἢ ἱεροσύλῳ· ἐμφανὲς τὸ καθήκειν, οὕτω τοὺς δικαστὰς παραπείθειν, καὶ ὀργὴν ἢ ἔλεον κινεῖν· ἅπερ οὐκ ἔστιν ἀληθῆ, καὶ διὰ τοῦτο ἀκατάληπτα. οὐ τοίνυν αὐτῶν εἰσιν αἱ καταλήψεις· ᾧ συνεισέρχεται, τὸ μηδὲ τὴν Ρητορικὴν ὑπάρχειν. καθάπερ οὖν οὐκ ἂν εἴποιμεν τὴν τοιχωρυχικὴν εἶναί τινα τέχνην, ὑπαγορεύουσαν τὸ, οὕτως δεῖν τοίχους διορύττειν· καὶ τὴν κλεπτικὴν, τὸ, οὕτως καθήκειν κλέπτειν, καὶ βαλαντιοτομεῖν, (ψευδῆ γάρ ἐστι ταῦτα, καὶ οὔτε καθήκοντα, οὔτε θεωρήματα) οὕτως οὔτε τὴν Ρητορικὴν ὑποληπτέον ἔχειν τεχνικὴν ὑπόστασιν,

ἐπεὶ

ἐπὶ τοιούτοις παραγγέλμασι σαλεύουσαν. ἀμέλει γέ τοι καὶ οἱ περὶ Κριτόλαον τὸν Περιπατητικὸν, καὶ πολὺ πρότερον, οἱ περὶ Πλάτωνα, εἰς τοῦτο ἀφορῶντες, ἐκάκισαν αὐτὴν, ὡς κακοτεχνίαν μᾶλλον ἢ τέχνην καθεστηκυῖαν. καὶ μὴν ἐπεὶ πᾶσα τέχνη, ἤτοι ἑστηκὸς ἔχει τὸ τέλος καὶ πάγιον, ὡς φιλοσοφία καὶ γραμματικὴ, ἢ τοῦ ὡς πολὺ ἐχόμενον, καθάπερ ἰατρική τε καὶ κυβερνητικὴ, δεήσει καὶ τὴν Ῥητορικὴν, εἴπερ ἐστὶ τέχνη, τὸ ἕτερον τούτων ἐπαγγέλλεσθαι. οὔτε δὲ ἑστηκὸς ἔχει τὸ τέλος· οὐδὲ γὰρ ἀεὶ περιγίνεται περὶ τῆς τῶν ἀντιδίκων νίκης· ἀλλ' ἔσθ' ὅτε ἕτερον μὲν προτίθεται ὁ Ῥήτωρ, ἕτερον δὲ ἐξακολουθοῦν ἔχει τέλος. οὔτε τοῦ ὡς τὸ πολὺ ἐφιέμενον· ἐπεὶ πᾶς Ῥήτωρ ἑαυτῷ συγκρινόμενος πολλάκις εἰλήφθη μᾶλλον ἢ ἐνίκησεν, ἅτε διὰ παντὸς ἑτέρου τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ διαλύοντος. οὐκ ἄρα τέχνη ἐστὶν ἡ Ῥητορική. εἴπερ τε ἐνδέχεται γενέσθαι ῥήτορα μὴ μετασχόντα τῆς Ῥητορικῆς τέχνης, οὐκ ἂν εἴη τις τέχνη Ῥητορική. ἐνδέχεται δέ γε ἱκανῶς καὶ κατὰ τρόπον ῥητορεύειν, μὴ μετασχόντα Ῥητορικῆς, ὡς καὶ περὶ Δημάδου παρειλήφαμεν. κωπηλάτης γὰρ ὢν, ὁμολογεῖται ἄριστος γεγονέναι ῥήτωρ, καὶ σὺν τούτῳ ἄλλοι παμπληθεῖς. τοίνυν οὐκ ἔστι τέχνη ἡ Ῥητορική. ἄλλως τε, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀπιστοῦμεν, ὡς τοιούτοις γεγονόσι καὶ ἐν ἕξει, καὶ τοιαύτης τινὸς τριβῆς ἐπὶ τὸ ῥητορεύειν παρεληλυθόσιν. ἀλλ' οὖν γε ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ, πολλοὺς πάρεστιν ὁρᾶν, λέγοντας μὲν ἐμφυῶς ἐπὶ δικαστηρίων, καὶ ἐν ἐκκλησίαις, τὰ δὲ τεχνικὰ τῆς Ῥητορικῆς παραγγέλματα μὴ γινώσκοντας. καὶ ἀντιστρόφως, εἰ οἱ ἐξηκριβωκότες ἐπὶ πλεῖον, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκπονήσαντες τὸν τεχνικὸν τῆς Ῥητορικῆς λόγον, ἀδυνατοῦσι ῥητορεύειν ἐπὶ δικαστηρίων καὶ ἀγορᾶς, οὐ ῥητέον τεχνικὴν μέθοδον εἶναι τὴν Ῥητορικήν. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ σύμπας οἶδε βίος, οἱ σοφιστεύοντες, ἐπ' ἄκρον μὲν τὴν Ῥητορικὴν ἐξήσκησαν τεχνολογίαν, ἰχθύων δὲ ἀφωνότεροι ἐπὶ τῆς γῆς ὑπαίθριοι θεωροῦνται. τοίνυν οὐ κατὰ τέχνην εἰσί τινες ῥήτορες, ὅθεν καὶ γελᾶν ἔστιν ἐπ' αὐτοῖς, ὅταν πρὸς τοῦτον ἀπολογούμενοι τὸν ἔλεγχον, φάσκωσιν, ὅτι ὥσπερ αἱ ἀκόναι τέμνειν μὲν οὐ πεφύκασιν, ὀξύνουσαι δὲ τὴν μάχαιραν, τέμνειν παρασκευάζουσιν· οὕτω καὶ αὐτοὶ ἀδυνατοῦσι μὲν εἰπεῖν ὑπὸ τῆς ἀσυνηθείας

A vt quæ huiusmodi præceptis labefactetur. Critolaus quidem certè Peripateticus, & diu antè Plato, cùm hoc vidissent, eā vituperarunt, vt quæ artificium esset potius improbum quam ars. Præterea quoniam omnis ars aut habet finē firmum ac stabilem, vt Philosophia & Grammatica: aut eum qui est magna ex parte, vt ars medendi & ars gubernādi: oportebit etiam Rhetoricam, si quidem est ars, horum alterum profiteri. Sed neque firmum ac stabilem habet finem: B Neque enim semper vincit aduersarios: sed nonnunquam alium quidem finem proponit orator: alium autem consequentem habet finem. Sed neque eum qui magna ex parte euenit, quandoquidem omnis orator si secum conferatur, sæpe magis vincitur quàm vincit, vtpote quòd eius argumenta alter omnino infirmet ac refellat. Non est ergo ars Rhetorica. Et si cōtingit vt sit orator nō particeps artis Rhetoricæ, non est ars Rhetorica. Cōtingit autem satis rectè fungi munere Oratoris eum qui nō fuit parti- C ceps Rhetoricę, sicut accepimus de Demade. Nā cū esset remex, constat eum optimū fuisse oratorē, & cū eo alios plurimos. Nō est ergo ars Rhetorica. Quòd si nō credimus eos fuisse tales, sed ad dicēdū accessisse cùm ad eū peruenissent habitum diuturno vsu & exercitatione: at nostrū quidē certè tempore licet videre multos, qui & in iudiciis & in concionibus aptè dicūt & disertè, non norūt autem artificiosa præcepta Rhetoricæ. Et contrà, si ij qui accuratè ea tenent, D & in dicendi arte multum laboris & operæ posuerunt, oratoris partes implere non possunt in foro & iudicio: non dicenda est Rhetorica artificiosa ratio ac methodus. Atqui, vt norunt omnes qui hodie viuunt, ij qui Sophistis & Rhetoribus dederunt operam, summè quidem se exercuerunt in dicendi artificio, in terra autem quæ est sub dio, cernuntur magis muti quàm pisces. Arte ergo non sunt aliqui oratores. Quo fit vt mihi veniat in mentem E eos ridere, quando respondentes huic argumento quo refelluntur, dicūt quod sicut coti non est a natura insitum vt secet, sed gladium acuens eum parat ad secandum: ita ipsi quidem non possunt dicere, propterea quòd non sint assueti

alios autem arte prouehentes, efficiunt Oratores. Non viderunt enim viri illi præclari, quanta comparationis huius sit dissimilitudo. si quidem eos quam habet artem, * eam non tribuit ei qui est proximus. Critolaus autem & Academici, inter quos est Clitomachus & Charmidas, solent ipsi quoque hæc dicere. Artes quidem non expellunt ciuitates, vt quæ sciant eas vitæ valde esse vtiles: quo modo nec œconomicos expellimus ab ædibus, nec bubulcos à grege. Omnes autem dicendi artem, tanquam infestissimum hostem, vbique persequuntur & vndique eiiciunt: vt legislator Cretensis, qui insulam ingredi prohibuit eos qui in dicendo se iactant & arroganter sibi placent. Spartanus autem Lycurgus, vt qui Thaletis Cretēsis esset æmulator, Spartanis eandem sanxit legem. Quam ob causam lōgo pòst tēmpore adolescētem qui apud exteros in arte dicendi studium & operam posuerat, reuersum punierunt Ephori, adiecta causa condemnationis, quòd ad fallendam ac circumueniendam Spartam se in doloso dicendi genere exercuisset. Ipsique perpetuo odio habuerunt Rhetoricam, semper autem simplici vsi sunt breuitate. Vnde etiam qui ab eis aduersus Athenienses omniū suffragiis electus erat legatus ad Tisaphernem, cùm Athenienses prolixa & varia vterentur oratione, baculo duabus lineis in solo descriptis, altera quidem recta & parua, altera verò longa & incurua ac obliqua, Ex his, inquit, ô Rex, vtram mauis elige. per longam quidem & incuruam lineam, Rhetoricæ innuens fucum & suaue lenocinium: per breuem autem simul & rectam, simplicem & compendiarium, scopumque rectà attingentem sermonem. Propter quem, non solum apud suos, sed etiam apud exteros persequuntur fugantque superuacaneam dicendi rationē. Chiorum quidem certè legatum, qui vt Chiis frumentum exportare liceret, rogabat, quoniam in rogando prolixa fuerat vsus oratione, re infecta amandarunt. Misso autem altero qui egit compendiosius, (Chios enim premebat necessitas,) concesserunt. Is enim ostensa eis arcula, dixit ipsam opus habere farina.

A ἄλλους δὲ διὰ τέχνης προάγοντες, λέγειν ποιοῦσιν. οὐκ ᾔδεσαν γὰρ οἱ θαυμάσιοι τὴν ἀνομοιότητα ταύτης τῆς εἰκόνος. εἴγε ἡ μὲν ἀκόνη, οὐχ ἣν εἶχε δύναμιν, ταύτην τὸν σίδηρον ἐμποιεῖν πέφυκεν, αὗται δὲ ἐπαγγέλλονται, ὡς προειρημένον ἔφην, ἣν ἔχουσι τέχνην, ταύτην τοὺς πέλας περιποιήσειν. οἱ δὲ περὶ τὸν Κριτόλαον καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, ἐν οἷς ἐστι Κλειτόμαχος καὶ Χαρμίδας, εἰώθασι καὶ οὗτοι τοιαῦτά τινα λέγειν, ὅτι τὰς μὲν τέχνας οὐκ ἐκ-
B βάλλουσιν αἱ πόλεις πάνυ τοι βιωφελεῖς οὔσας ἐπιστάμεναι· ὡς οὐδὲ τοὺς μὲν οἰκονομικοὺς τῆς οἰκίας ἐκβαλοῦμεν, τοὺς δὲ βουκόλους ἐκ τῆς ἀγέλης. τὴν μέντοι ῥητορικὴν πάντες πανταχόθεν ὡς πολεμιωτάτην, ἐδίωξαν. ὥσπερ ὁ μὲν Κρητικὸς νομοθέτης, εἴρξας ἐπιβαίνειν τῆς νήσου τοὺς ἐν λόγοις ἀλαζονευομένους. ὁ δὲ Σπαρτιάτης Λυκοῦργος, ὡς ἂν ζηλωτὴς Θάλητος τοῦ Κρητὸς γενόμενος, τὸν αὐτὸν τοῖς Σπαρτιάταις νόμον εἰσηγήσατο. δι'
C ἣν αἰτίαν πολλοῖς ὕστερον χρόνοις τὸν ἐπὶ ξένης ῥητορικὴν ἐκπονήσαντα νεανίαν, ἐπανελθόντα ἐκόλασαν οἱ Ἔφοροι, τὴν αἰτίαν προσθέντες τῆς καταδίκης, ὡς δολεροὺς λόγους ἐπὶ τὸ διαφθείρειν τοὺς Σπαρτιάτας ἐμελέτησε. καὶ αὐτοὶ δὲ διέμενον τὴν ῥητορικὴν μισοῦντες, ἀφελεῖ δὲ βραχυλογίᾳ χρώμενοι. ὅθεν καὶ ὁ ἀντιχειροτονηθεὶς Ἀθηναίοις ὑπ' αὐτῶν πρὸς Τισαφέρνην πρεσβευτής, τῶν Ἀθηναίων μακρὰς καὶ ποικίλας ῥήσεις διεξιόντων,
D δύο τῇ βακτηρίᾳ γραμμὰς κατὰ τοῦ ἐδάφους χαράξας, τὴν μὲν εὐθεῖαν καὶ μικράν, τὴν δὲ ἐπιμήκη καὶ σκολιάν· τούτων, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, ὁποτέραν θέλεις, ἑλοῦ. αἰνιττόμενος διὰ μὲν τῆς ἐπιμήκους καὶ τῆς σκολιᾶς γραμμῆς, τὴν τρυφερείαν τὴν ῥητορικήν· διὰ δὲ τῆς βραχείας ἅμα καὶ εὐθείας, τὴν ἀφελῆ καὶ σύντομον εὐθυρρημοσύνην. δι' ἣν οὐκ ἐν οἰκείοις μόνοις ἀλλὰ καὶ ξένοις τὴν περιττότητα τοῦ λόγου μεταδιώ-
E κουσιν. ἐκ μέσων μέντοι γε καὶ τὸν Χίων πρεσβευτὴν περὶ ἐξαγωγῆς πυροῦ δεόμενον, ἐπεὶ μακρῶς ἡρμήνευσε τὴν δέησιν, ἄπρακτον ἐξαπέστειλαν· ἑτέρου δὲ πεμφθέντος συντομωτέρου (ἤπειγε γὰρ ἀνάγκη τοὺς Χίους) ἔδωσαν. κενὸν γὰρ θύλακον αὐτοῖς τοῦτον ἀνατείνας, ἀλφίτων αὐτὸν ἔφη δεῖσθαι.

ὁμοίως

ὅμως δ' οὖν καὶ τοῦτον ὡς ἀδολέσχην ἐμέμψαντο. ἀποχρώντως γὰρ κενὸς δειχθεὶς ὁ θύλακος ἐσήμαινε τὴν τῶν Χίων αἴτησιν. ὅθεν ὁ τραγικὸς Ἴων κινηθεὶς, εἶπεν ἐπ' αὐτῶν,

οὐ γὰρ λόγοις Λάκαινα πυργοῦται πόλις·
ἀλλ' εὖτ' ἂν Ἄρης νεοχμὸς ἐμπέσῃ στρατῷ,
βουλὴ μὲν ἄρχει, χεὶρ δ' ἐπεξεργάζεται.

ἅτε βουλευομένων μὲν τὰ κράτιστα, συγγινωσκόντων δὲ τὴν ῥητορικήν. ὅθεν εἰ μὴ τὰς τέχνας ἐκβάλλουσιν αἱ πόλεις, ἐκβεβλήκασι δὲ τὴν ῥητορικὴν, οὐκ ἂν εἴη τῶν τεχνῶν ἡ ῥητορική. τὸ μὲν γὰρ ἀναστρέφειν, καὶ λέγειν, ὡς καὶ φιλοσόφους ἐξώρισάν τινες τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, εὐηθές ἐστι. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἔχοιεν τοῦτο παρασχεῖν μαρτύριον ὥσπερ ἐπὶ ῥητορικῆς, οἱ τοὐναντίον συναγαγόντες. ἔπειτα εἰ καὶ ἐξέβαλόν τινες τῶν πόλεων φιλοσοφίαν, οὐ κατὰ γένος πᾶσαν ἐξέβαλον, ἀλλά τινας αἱρέσεις· οἷον, τὴν Ἐπικούρειον, ὡς ἡδονῆς διδάσκαλον· τὴν Σωκρατικὴν δὲ, ὡς ἐκφαυλίζουσαν τὸ θεῖον. αἱ μέντοι γε προειρημέναι πόλεις, οὐ τινὰ μὲν παρῃτήσαντο τὴν ῥητορικὴν, τινὰ δὲ προσήκαντο, ἀλλὰ κοινῶς πᾶσαν περιέστησαν. πρός γε μὴν τοῖς εἰρημένοις, καὶ εἰ τέχνη πάντως ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ, ἤτοι τῷ ἔχοντι ἢ ταῖς πόλεσιν ἔσται χρειώδης, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν· οὔτε δὲ τῷ ἔχοντι, οὔτε ταῖς πόλεσιν ἐστὶν ὠφέλιμος, ὡς παραστήσομεν, οὐκ ἄρα τέχνη καθέστηκε· καὶ δὴ τῷ μὲν ἔχοντι, οὐκ ἔστιν ὠφέλιμος. ἐπεὶ πρῶτον μὲν ἀγοραῖς καὶ γραμματοφυλακείοις ἀναγκαῖόν ἐστι καλινδεῖσθαι, κἄν τε θέλῃ κἄν τε μὴ θέλῃ, μετὰ μοχθηρῶν καὶ παλιμβόλων καὶ συκοφαντῶν διατρίβειν, εἰς τὸν αὐτὸν ἐκείνοις τόπον κατερχόμενον. εἶτα καὶ τῆς αἰδοῦς ὀλίγην ποιεῖσθαι φροντίδα, ἵνα μὴ εὐκαταφρόνητος εἶναι δοκῇ τοῖς πανουργοτέροις. θρασέως δὲ λέγειν, καὶ τὴν τόλμαν ὥσπερ ὅπλον προβεβλῆσθαι, ἵνα φοβερὸς ᾖ τοῖς ἀντιδίκοις. ἀπατηλόν τε καὶ γόητα τυγχάνειν, καὶ χείροσιν ἐντεθραμμένον πράγμασι, μοιχείαις τε καὶ κλοπαῖς, καὶ ταῖς πρὸς τοὺς γονεῖς ἀχαριστίαις, εἰς τὸ πραγματικῶς ταῦτα διελέγχειν ὅτε δεῖ καὶ πάλιν ἐπιθολοῦν. ἔχειν δὲ ἐχθροὺς πολλοὺς, καὶ μῖσος πρὸς πάντας· τοὺς μὲν ὅτι ἀντεδικήθησαν.

A & tamen eum quoque reprehenderunt tanquam nimis loquacem. Inanis enim ostensa arcula satis indicabat Chiorum petitionem. His motus Ion Grammaticus de iis dixit,

Non fortis est verbis Lacæna ciuitas.
Sed cùm irruit recens Mars in exercitum,
Senatus imperat, manúsque conficit.

vt qui optimè quidem consulerent, oderint autem Rhetoricam. Quamobrem si artes quidem non eiiciunt ciuitates, eiecerunt autem Rhetoricam: non est in numerum artium referenda Rhetorica. Nam retorquere quidem, & dicere quòd philosophos exterminarint quædam Græcæ ciuitates, stultum est. Nam primum quidem in hoc nō possunt præbere testimonium, sicut in Rhetorica, ij qui colligūt contrarium. Deinde etiam si Philosophiam quædam eiecerunt ciuitates, non vniuersam in genere eiecerunt, sed quasdam hæreses: vtpote hęresim Epicuream, vt quę esset magistra voluptatis: Socraticam autē, vt quæ Deos vituperaret ac vilipenderet. At priùs dictæ ciuitates, non aliquam quidem recusarūt Rhetoricam, aliquam verò admiserunt: sed communiter vniuersam coegerunt à suis excedere finibus. Accedit ad ea quę dicta sunt, quòd si ars est omnino Rhetorica, aut ei qui ipsam habet, erit vtilis, aut ciuitatibus, vt cæterę artes. Sed neque ei qui ipsam habet, neque ciuitatibus est vtilis, vt ostendemus. Non est ergo ars. Atque ei quidem qui eam habet, non est vtilis. Nam primùm quidem necesse habet volutari in foro & in tabulariis & literarum repositoriis, & velit nolit versari cum improbis, vafris impostoribus, & calumniatoribus, & in eundem locum conuenire. Deinde etiam pudoris ei parua est habenda ratio, ne astutioribus videatur dignus qui contemnatur. Deinde dicendum est confidenter, & tanquam arma obiicienda est audacia, vt aduersariis sit formidabilis. Oportet etiam eum esse impostorem & præstigiatorem, deinde etiam esse educatum in rebus pessimis, nempe in furtis & adulteriis, & in ingrati animi crimine aduersus parentes, vt agendo ea possit quando opus est arguere, & rursus ea conturbare ac tenebras offundere. Deinde multos habere inimicos, & odio esse omnibus: aliis quidem, quoniā fuerunt aduersarij:

alijs verò, vt qui sciant quòd quo modo mercede conductus alios malè affecit, ita etiam ipsos longè maiori lucro inescatus sit affecturus. Ad quæ accedit, quòd perpetuò est anxius, & prædonis instar aliquando fugit: aliquando verò insequitur: adeò vt noctu diuq; laborãs vexetur ab iis quibus sunt negotia: plenam autem habeat vitam luctu & lacrymis, cùm alij quidem ducantur in carcerem, alij verò ad equuleum. Est ergo ei qui ipsam habet noxia Rhetorica. Sed neq; est vtilis ciuitatibus. Leges enim sunt vincula ciuitatis: & vt si interierit corpus, interit anima: ita sublatis legibus pereunt etiam ciuitates. Theologus itaque Orpheus ostendens quàm eæ sint necessariæ, dicit,

Tempus erat quo homines inter se carne parabant
Morsa vitam, epulas sumens maiórque minorem
Conuiuabatur.

Nam cùm nulla lex dominatum obtineret, vnusquisque ius habebat in manibus: & sicut

Piscibus atque feris auibúsque volucribus, esse
Se inter se fuerat concessum. nam locus vllus
Iustitiæ inter eos non est.

donec Deus eos miseratus, Deas misit quæ leges ferrent: quas magis admirati sunt homines, propterea quòd se inter se comedēdi coërcuerint iniuriã, quàm quòd vitam fructibus humanam reddiderint & mansuetam. Hinc etiam apud Persas, qui sunt paulò elegantiores, lex est, vt cùm Rex apud eos excesserit è viuis, quinque deinceps dies absque lege vitam agant: non vt sint infelices, sed vt re ipsa discant quantum malum afferat viuere nullis legibus, vt sint Regum custodes fideliores. Sed Rhetorica accersita fuit aduersus leges. Huius autem rei magnum est indicium, quòd apud Barbaros, apud quos vel non est omnino vel rarò est Rhetorica, leges firmæ maneant & immobiles: apud eos autem qui ipsam admittunt, quotidie nouæ ferantur, sicut apud Athenienses. Nam vt dicit Plato poëta veteris comœdiæ, Si quis peregrè abfuerit tres menses, non amplius agnoscit ciuitatem: sed non secus atque eos qui noctu ambulant, transire dicit præter mœnia, tanquam quosdam tabellarios:

A τὸν δὲ εἰδότα ὅτι τοὺς μισθωσαμένους τί καὶ ἄλλους διέθηκε, τοῦτο καὶ αὐτοὺς ποτε πλείονι λήμματι δελεασθεὶς διαθήσει. μετὰ τοῦ διὰ παντὸς ἀγωνιᾶν, καὶ πειρατοῦ τρόπον, ὁτὲ μὲν φεύγειν, ὁτὲ δὲ διώκειν. ὥστε κοπτόμενον νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπὸ τῶν πράγματα ἐχόντων ὀχλεῖσθαι· μεστὸν δὲ ἔχειν τὸν βίον θρήνων τε καὶ δακρύων, τινῶν μὲν εἰς δεσμωτήριον, τινῶν δὲ ἐπὶ τύμπανον ἀπαγομένων. ὥστε τοῖς μὲν ἔχουσιν ἐπιβλαβὴς ἡ Ῥητορική.

B καὶ μὴν οὐδὲ ταῖς πόλεσιν ἐστιν ὠφέλιμος· οἱ γὰρ νόμοι πόλεων εἰσὶ συνδεσμοί. καὶ ὡς ψυχὴ σώματος ἐκφθαρέντος φθείρεται, οὕτω νόμων ἀναιρεθέντων, καὶ αἱ πόλεις διόλλυνται. παρὸ καὶ ὁ θεολόγος Ὀρφεὺς τὸ ἀναγκαῖον αὐτῶν ὑποφαίνων, φησίν,

ἦν χρόνος ἡνίκα φῶτες ἀπ' ἀλλήλων βίον εἶχον
σαρκοδακῆ· κρείσσων δὲ τὸν ἥσσονα φῶτα δάϊζε.

C μηδενὸς γὰρ ἐπιστατοῦντος νόμου, ἕκαστος ἐν χερσὶ τὸ δίκαιον εἶχε, καὶ ὡς ἰχθύσι καὶ θηρσί, καὶ οἰωνοῖσι πετεηνοῖς, ἐπιτέτραπται ἐσθίειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶ μετ' αὐτοῖς, μέχρις ὅτε ὁ Θεὸς οἰκτείρων, μοχθοῦσιν αὐτοῖς θεσμοφόρους Θεὰς ἐξαπέστειλεν· ἃς ἐπὶ τῷ τὴν ἀλληλοφάγον ἀνομίαν καταλῦσαι, πλέον ἢ ἐπὶ τῷ καρποῖς ἡμερῶσαι τὸν βίον, ἐθαύμασαν ἄνθρωποι. ἐντεῦθεν καὶ οἱ Περσῶν χαριέντες, νόμον ἔχουσι, βασιλέως παρ' αὐτοῖς τελευτή-

D σαντος, πέντε τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας ἀνομίαν ἄγειν, οὐχ ὑπὲρ τοῦ δυστυχεῖν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ ἔργῳ μαθεῖν ἡλίκον κακόν ἐστιν ἡ ἀνομία, σφαγὰς καὶ ἁρπαγὰς καὶ εἴ τι χεῖρόν ἐστιν, ἐπάγουσα, ἵνα πιστότεροι τῶν βασιλέων φύλακες γίνωνται. ἀλλ' ἥ γε Ῥητορική, κατὰ τῶν νόμων εἰσκεκύκληται. τεκμήριον δὲ παμμέγεθες τὸ παρὰ μὲν τοῖς βαρβάροις, παρ' οἷς ἢ οὐδ' ὅλως ἢ σπανίως ἐστὶ Ῥητορική, τοὺς νόμους ἀσαλεύτους μένειν, παρὰ δὲ τοῖς προσιεμένοις αὐτήν, ὁση-

E μέραι νεοχμοῦσθαι, ὥσπερ καὶ παρ' Ἀθηναίοις· καθάπερ καὶ Πλάτων, ὁ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητής, λέγει· καὶ γὰρ τρεῖς ἐάν τις, φησίν, ἐκδημήσῃ μῆνας, οὐκέτι ἐπιγνώσκει τὴν πόλιν, ἀλλὰ παραπλησίως τοῖς νύκτωρ περιπατοῦσι, παρὰ τὰ τείχη καθάπερ τινὰς ἀγγάρους κατατρέχει,

τόσον

A ὃ ἔστιν ἐπὶ τοῖς νόμοις, μὴ τῆς αὐτῆς οὔσης πόλεως. πρόδηλον δέ ἐστι τὸ, κατὰ νόμων αὐτὴν ὑπάρχειν, καὶ ἐξ ὧν ἐν ταῖς κακοτεχνίαις τέχναις ἀποτίθενται. ὅτε μὲν γὰρ παραινοῦσι, τῷ ῥητῷ καὶ ταῖς φωναῖς τοῦ νομοθέτου προσέχειν, ὡς σαφέσι καὶ μηδεμιᾶς ἐξηγήσεως δεομέναις· ὅτε δὲ ἀναστρέψαντες, μηδὲ τῷ ῥητῷ μηδὲ ταῖς φωναῖς, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ κατακολουθεῖν. οὔτε γὰρ ὁ κολάζειν ἀξιῶν τὸν ἐπιματευσάμενόν τινι σίδηρον, τὸν ὁπωσοῦν ἐπιματευσάμενον, οἷον δακτύλιον, ἢ ὅπιον, B καθάπερ βελόνην, κολάζειν ἠξίωσεν· ἀλλ' ἐπὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πολυπραγμονούμενον, τὸν ἀνδροφονῆσαι τολμήσαντα, τετελευτηκέναι τιμωρεῖσθαι. κελεύουσι δὲ ἐνίοτε καὶ κατ' ἀποκοπὴν ἀναγινώσκειν τοὺς νόμους, καὶ ἐκ τῶν λειπομένων, ἕτερόν τι νόημα συντιθέναι. πολλάκις δὲ καὶ ἀμφιβόλους λέξεις διαστέλλουσι, πρὸς φορὰν ἑαυτοῖς κατασκευάζοντες τὸ σημαινόμενον· καὶ ἄλλα μυρία πρὸς ἀναίρεσιν τῶν νόμων ποιοῦσιν. ὅθεν καὶ ὁ Βυζάντιος Ῥή- C τωρ ἐρωτηθεὶς, Πῶς ὁ Βυζαντίων ἔχει νόμος, εἶπεν, Ὡς ἐγὼ θέλω. καθάπερ γὰρ οἱ ψηφοπαῖκται τὰς τῶν θεωμένων ὄψεις δι' ὀξυχειρίαν κλέπτουσιν, οὕτως οἱ Ῥήτορες, διὰ πανουργίαν, τὰς τῶν δικαστῶν διανοίας ἀμαυρώσαντες, τοὺς νόμους συγκλέπτουσι τὰς ψήφους. τό γε μὴν τῶν παρανόμων ψηφισμάτων εἶδος, οὐδεὶς ἐτόλμησε γράφειν ἀλλ' ἢ οἱ Ῥήτορες. τὸ γοῦν γραφὲν κατὰ Κτησιφῶντος Δημοσθένης, πολλὰ βοῶν καὶ τερα- D τευόμενος ἥρπασεν. ὅθεν καὶ ὁ Αἰσχίνης, Κακὸν ἔθος, φησὶν, εἰς τὰ δικαστήρια παρελήλυθεν. ὁ μὲν κατήγορος, ἀπολογεῖται· ὁ δὲ φεύγων τὴν γραφὴν, κατηγορεῖ· οἱ δὲ δικασταὶ ὧν μή εἰσι κριταὶ, περὶ τούτων ψηφοφορεῖν ἀναγκάζονται. ἀλλ' εἰ κατὰ τῶν νόμων ἐστὶν ἡ Ῥητορικὴ, πρὸς τῷ μὴ χρησίμη εἶναι, καὶ βλαβερὰ καθέστηκεν. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ οἱ δημαγωγοῦντες Ῥήτορες, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πόλεως παρεδρεύουσιν. ἀλλ' ὃν λόγον ἔχει φαρμακο- E πώλης πρὸς ἰατρὸν, τοῦτον ὁ δημαγωγὸς πρὸς τὸν πολιτικόν. κακοδιδασκαλεῖ γὰρ τοὺς πολλοὺς τὰ κεχαρισμένα λέγων, καὶ διαβολαῖς αὐτοὺς ἀλλοτριοῖ πρὸς τοὺς ἀρίστους. λόγῳ μὲν γὰρ καὶ τῇ δόξῃ, ὑπὲρ τοῦ κοινῇ συμφέροντος ὑπισχνεῖται πάντα ποιήσειν.

A vtpote quòd quantum ad leges attinet, non sit eadem ciuitas. Est autem perspicuum eam esse aduersus leges, ex iis quę ponũtur in malis artibus. Nam aliquando quidem suadent attendendum esse scriptum, & verba legislatoris, vt quæ sint aperta, & nulla opus habeant expositione. Aliquando autem contrà, neque scriptum neque verba, sed sententiam esse sequendam. Neque enim qui vult puniri eum qui ferrum alicui intentauit, eum qui quomodocunque intentauit censet puniendum: vt annulum, B vel qui cuiusmodicunque, vtpote acum: sed eius animum esse puniendum, cuius ea fuit audacia vt vellet hominem occidere. Iubent autem nonnunquam leges legere truncatas, & ex iis quæ restant alium sensum componere. Sæpe autem ambiguas quoque distingunt dictiones, confirmantes significatum quod est eis conducibile. aliáque faciunt innumerabilia ad euertendas leges. Vnde etiam Orator Byzantinus rogatus quo modo se habeat lex Byzantinorum, Vt C ego volo, inquit. Quo modo enim qui ludunt calculis, per manuum velocitatem spectatorum furtim præstringunt oculos: ita Oratores cùm per astutiam Iudicum animis tenebras offuderint, lege suffragia & calculos subripiunt. Præter leges quidem scripta decreta, nemo est ausus promulgare nisi Oratores. Id quidem certè quod scriptum fuerat aduersus Ctesiphontem, multùm vociferans, & verborum se iactans portentis, surripuit Demosthenes. Vnde etiam D Æschines, Mala, inquit, consuetudo irrepsit in iudicia: Accusator quidem respondet ac se defendit: Reus autem accusat: Iudices autem coguntur ferre sententiam de iis de quibus non sunt iudices. Sed si contra leges est Rhetorica, cùm in nulla re sit vtilis, est etiam noxia. Sed neque Oratores qui dicendo populi regũt animos, ad bonum prodeunt ciuitatis. sed quam habet rationẽ ad Medicum Pharmacopola, eam habet Orator ad eum qui est præditus scientia ad- E ministrandę ciuitatis. Multos enim prauè docet loquẽs quę sunt eis grata, & calumniis eos abalienat aduersus ciues optimos ac pręstãtissimos. Nã verbis quidẽ, & quã de se prębet opinione, pollicetur se omnia facturũ pro bono publico:

re vera autem ex nulla re bona & sana parat alimētum: similis nutricibus, quæ buccellam dantes infantibus, totum deuorant. Atque hæc quidem de Rhetorica in eam inuehendo dicuntur ab Academicis. Quare si neque ei qui ipsam habet, neque propinquis est vtilis, non est ars. Sed ad hæc respondentes dicunt nonnulli, quòd cùm duplex sit Rhetorica, alia quidem bona & honesta, & quæ est inter sapientes: alia autem quę est inter mediocres: accusetur non bona & honesta, sed improborum Rhetorica. Nonnulli autem vtuntur etiam exemplis. Quo modo enim pugil qui verberat patrem, non ideò patrem verberat quòd sit peritus artis pugnandi, sed propterea quòd sit prauis moribus: ita qui in dicendi arte se exercuit, & ea vtitur aduersus patriam & leges, non est eiusmodi propter Rhetoricam, sed propter suam prauitatem. Priores autem non animaduertunt, quòd inuiti concedunt non esse Rhetoricam. Nam cùm nullus inueniatur sapiens, aut rarò inueniatur, oportebit etiam eam quæ est in sapientibus Rhetoricam, aut non esse, aut esse raram. Secundis autem dicendum est: Dissimile est exemplum iis de quibus in pręsentia quæritur. Decertatio enim non docet ea... ad malum, vtpote ad verberandum patrem. Rhethorica autem hoc docet tanquam pręcipuum munus, nempe quemadmodum dicendo ex paruis magna faciant, ex paruis autē magna: & quemadmodum iusta videantur iniusta, iniusta autem iusta. In summa autem cùm cōstet Rhethorica ex contrariis quæ ab ea dicuntur, non contingit dicere alium quidem esse bonum & honestum Oratorem, alium verò minimè. Cuiusmodicunque enim sit Orator, debet omnino contrarias meditari & exercere orationes. In contrariis autem est etiam iniustum. Omnis ergo Orator, cum sit iniustitiæ patronus ac defensor, est etiam iniustus. Atque quod Rhetorica quidem non sit ars dicenda ex his est manifestum. Post hoc autē consideremus etiam, ex materia in qua versatur, eā non posse cōsistere. Quāquā hoc caput fuit à nobis priùs traditū cum ageremus aduersus Grammaticos. Nam si in oratione versatur Grammatica: nō est autē aliquid dictio, neq; oratio quæ constat ex dictionibus,

A ταῖς δ' ἀληθείαις, ἀπ' οὐδενὸς ὑγιοῦς τροφὴν παρέχεσθαι, εἰκότως ταῖς τίτθαις, αἳ μικρὸν τοῦ ψωμίσματος τοῖς παιδίοις διδοῦσαι, τὸ ὅλον καταπίνουσι. τοιαῦτα μὲν οὖν καὶ τοῖς Ἀκαδημαϊκοῖς ἐν καταδρομῆς μέρει λέγεται περὶ Ῥητορικῆς, ὥστε εἰ μήτε τῷ ἔχοντι μήτε τοῖς πέλας ἐστὶν ὠφέλιμος, οὐκ ἂν εἴη τέχνη. ἀλλὰ πρὸς ταῦτα ἀπολογούμενοι, τινὲς μὲν φασιν, ὅτι διττῆς οὔσης Ῥητορικῆς, τῆς μὲν ἀστείας καὶ ἐν σοφοῖς, τῆς δ' ἐν μέσοις ἀνθρώποις, τὴν κατηγορίαν γεγονέναι
B οὐ τῆς ἀστείας ἀλλὰ τῆς τῶν μοχθηρῶν. τινὲς δὲ καὶ ὑποδείγμασι χρῶνται· ὥσπερ γὰρ ὁ τὸν πατέρα τύπτων παγκρατιαστὴς, οὐ διὰ τὴν παγκρατιαστικὴν τέχνην γίνεται πατροτύπτης, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν τρόπων μοχθηρίαν· οὕτως ὁ Ῥητορικὴν ἐξασκήσας, εἶτα κατὰ πατρίδος αὐτῇ καὶ νόμων χρώμενος, οὐ διὰ Ῥητορικὴν τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδίαν πονηρίαν. λήθουσι δ' οἱ μὲν πρότεροι ὅτι ἄκοντες δεδώκασι τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς Ῥητορικῆς.
C μηδενὸς γὰρ εὑρισκομένου σοφοῦ, ἢ σπανίως γε εὑρισκομένου, δεήσει καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς Ῥητορικὴν, ἢ ἀνύπαρκτον ἢ σπάνιον εἶναι. πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους ῥητέον ὅτι ἀνόμοιόν ἐστι τὸ παράδειγμα τοῖς ἐν χερσὶ ζητουμένοις. ἡ μὲν γὰρ ἄθλησις οὐχ ὑποδείκνυσι τὴν πρὸς τὸ κακὸν χρῆσιν αὐτῆς. οἷον, τὴν πατροτυψίαν. ἡ δὲ Ῥητορικὴ τοῦθ' ὡς προηγούμενον ἔργον διδάσκει· οἷον, πῶς ἂν τὰ μικρὰ μεγάλα ποιήσαιμεν, τὰ δὲ μεγάλα, μικρά· ἢ πῶς ἂν τὰ
D μὲν δίκαια ἄδικα φανείη, τὰ δὲ ἄδικα, δίκαια. καθόλου δὲ τῆς Ῥητορικῆς ἐξ ἐναντίων συνισταμένης λόγων, οὐκ ἐνδέχεται τὸν μὲν ἀστεῖον λέγειν Ῥήτορα, τὸν δὲ μὴ τοιοῦτον, οὐκέτι. ὁποῖος γὰρ ἂν ᾖ ὁ Ῥήτωρ, πάντως τοὺς ἐναντίους ἐκμελετᾶν ὀφείλει λόγους. ἐν δὲ τοῖς ἐναντίοις ἐστὶ καὶ τὸ ἄδικον. πᾶς ἄρα Ῥήτωρ καὶ τοῦ ἀδίκου συναγωνιστὴς ὤν, ἄδικός ἐστιν. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐ ῥητέον τὴν Ῥητορικὴν τέχνην, ἐκ τούτων
E συμφανές. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, καὶ ἐκ τῆς ὕλης περὶ ἥν ἐστι, σκοπῶμεν αὐτῆς τὸ ἀνυπόστατον. καίτοι προαποδέδοται ἡμῖν τὸ κεφάλαιον ἐν τοῖς πρὸς τοὺς γραμματικούς. εἰ γὰρ περὶ λόγων ἡ γραμματικὴ συνίσταται, οὔτε δὲ λέξις ἐστί τι, οὔτε λόγος ἐκ λέξεων συγκείμενος, ὡς ἐπι-

ὡς ἐπεδείξαμεν, διὰ δὲ τὸ οὗ τὰ μέρη μὴ ἔστιν,
ἀνύπαρκτον εἶναι, ἀκολουθεῖ ὅτι καὶ τὴν Ῥη-
τορικὴν ἀνυπόστατον ὑπάρχειν. ὅμως δ᾽ οὖν
ῥητέον, πρῶτον μὲν, ὅτι οὐκ εἰ περὶ τῶν λόγων ἐξε-
πόνησεν ἡ Ῥητορικὴ, πάντως ἐστὶν ἔντεχνος,
ἀλλ᾽ εἰ περὶ τῶν συμφερόντων. καθὸ γὰρ φαρ-
μάκων διαφόρων ὄντων, καὶ τῶν μὲν θανα-
σίμων, τῶν δὲ σωτηρίων, ἡ μὲν ἐν τοῖς θανα-
σίμοις ἕξις καταγιγνομένη, οὔτε τέχνη τίς ἐ-
στιν, οὔτε ἰατρικὴ, ἡ δὲ περὶ τὰ σωτήρια, καὶ
τέχνη καὶ βιωφελής. οὕτω καὶ λόγων τῶν μὲν
συμφερόντων, τῶν δὲ βλαπτικῶν ὄντων, εἰ
μὴ περὶ τοὺς συμφέροντάς ἐστιν ἡ Ῥητορική,
ἀλλὰ τοὺς βλαβερούς, πρὸς τῷ μὴ εἶναι τέ-
χνη, ἔτι καὶ κακοτεχνία γενήσεται. παρεστήσα-
μεν δέ γε πρότερον ὅτι βλαπτικωτάτοις
ἐναποδύεται λόγοις. τοίνυν οὐδὲ τέχνη κα-
θέστηκε. καὶ μὴν εἴπερ ἡ συκοφαντικὴ καὶ ἡ
ὀχλοκοπικὴ τὸ λέγειν ἐξήσκησαν, καὶ οὐκ εἰσὶ
τέχναι, δῆλον ὡς καὶ ἡ Ῥητορικὴ κατὰ ψιλὸν τὸ ἐκ-
πεπονηκέναι τὴν ἐν τῷ λέγειν δύναμιν ἐξετα-
ζομένη, οὔτε γενήσεται τέχνη. ἀλλὰ μὴν ἡ συ-
κοφαντικὴ καὶ ἡ ὀχλοκοπικὴ, τὸ λέγειν ἐξήσκη-
σαν, καὶ οὐκ εἰσὶ τέχναι, τοίνυν οὐδὲ ἡ Ῥητορι-
κή. πρός γε μὴν τοῖς εἰρημένοις, οὐδὲ ἴδιον
ῥητορικῆς ἐστι τοῦτο, ἀλλὰ τὸ κοινὸν πάντων λο-
γικῶν μαθημάτων. καὶ γὰρ ἰατρικὴ λέγει περὶ τῶν
ἑαυτῆς θεωρημάτων, καὶ μουσικὴ περὶ μουσικῶν.
διόπερ ὡς ἑκάστη τούτων οὐκ ἔστι ἕνεκα τοῦ λέ-
γειν Ῥητορική, οὕτως οὐδὲ περὶ ἧς ἐστιν ἡ ζή-
τησις. συνελόντι δὲ φάναι, οὐδὲ κατασκευά-
ζει καλὴν λέξιν ἡ Ῥητορική. οὐδὲ γὰρ ἀπο-
δείκνυσιν ἡμῖν, τὴν εἰς τοῦτο τεχνολογίαν.
δεῖ, ὅτι καλῇ λέξει χρῆται, πρῶτον μὲν
ὁ μὴ ἐκκλίνων τὰ κατὰ τὴν συνήθειαν λε-
γόμενα, καθὼς καὶ ἐν τῷ πρὸς τοὺς γραμμα-
τικοὺς ὑπεδείξαμεν. εἶτα καὶ ὁ τῶν νοουμένων πραγ-
μάτων ἀσφαλῶς κρατῶν. ῥεμβεύεται γὰρ ἡ λέξις,
ἀγνοουμένων τούτων. πρὸς ὃ καὶ εἰς τοῦτο ἀποβλέπον-
τες, ἀγαθὸν λέγομεν εἶναι ῥήτορα ἕκαστον τῶν ἰδίων
ἐπιτηδευμάτων. σὺν τούτοις καὶ ὁ περιεσκεμμένος
τίνες τῶν λέξεων κατὰ τὴν συνήθειαν κεῖνται, καὶ τίνες
δοξαστῶς, τὸ ἑκάστῳ πρόσφορον ἀποδίδωσι.
βαλανεῖον μὲν γὰρ ἀνδρεῖον κατὰ τὴν συνήθειαν
εἴρηται, ἀπὸ τοῦ ἄνδρας λούειν. ὁ δὲ πλού-
σιος μακάριος, καὶ ὁ θάνατος, κακόν, τῶν δοξαστῶν.

A vt ostendimus, propterea quòd non sit
id cuius non sunt partes, consequetur
etiam Rhetoricam non posse consiste-
re. Dicendum est tamen, primum qui-
dem, quòd non si in oratione versatur
Rhetorica, omnino est artificiosa: sed si
in ea quæ est vtilis. Quomodo enim
quum sint diuersa venena, & alia qui-
dem sint letifera, alia verò salutaria;
qui in mortiferis quidem versatur habi-
tus, nec est ars, nec medicina: qui autem
in salutaribus, est & ars & vitæ vtilis: ita
B etiam cùm ex orationibus aliæ quidem
conferant, aliæ verò sint noxiæ: si non
in vtilibus versetur Rhetorica, sed in
noxiis, præter id quòd non erit ars, erit
etiam prauum artificium. Prius autem
ostendimus quòd maximè noxias susci-
piat orationes. Non est ergo ars. Porrò
autem quomodo vis calumniandi & fa-
cultas populum agitandi in concioni-
bus, in dicendo se exercent, nec sunt
artes: perspicuum est quòd etiam Rhe-
torica, quæ eo solo censetur quòd in
dicendi facultate studium posuerit;
C ars non erit. Atqui calumnia & facultas
agitandi populum in concionibus, in
dicendo se exercent, nec sunt artes: er-
go nec Rhetorica. Ad hæc accedit,
quòd nec hoc quidem sit proprium Rhe-
toricæ, sed etiam cuiusuis quæ est ratio-
nis particeps disciplinæ. Ars enim Me-
dicinæ bene dicit de suis contemplatio-
nibus: & Musica de musicis. Quamobrē
quomodo vnaquæque earum non est
Rhetorica propterea quòd dicit, ita nec
ea de qua quæritur. Vt semel autem di-
D cam, neque bonam dictionem probat
ac confirmat Rhetorica. Neque enim
nobis ostendit quo hoc fiat artificio, vt-
pote quòd bona vtatur dictione, pri-
mùm quidem qui non declinat ac vitat
ea quæ dicuntur ex consuetudine, vt o-
stēdimus aduersus Grammaticos: dein-
de nec certò tenet rem de qua intelligi-
tur. Vaga enim & incerta est dictio si
hæc ignorentur. Quamobrem ad hoc
aspicientes, vnumquenque bonum di-
cimus esse oratorem eorum studiorū in
quibus se exercet. Præterea is quoque
E qui cōsiderat quænā dictiones impositæ
sunt ex cōsuetudine, & quænam ex opi-
nione, vnicuiq; reddit id quod est ei ap-
positū ac congruens. Nam balneū quidē
dictū est ἀνδρεῖον, id est virile, ex cōsuetu-
dine, propterea quòd viros lauet. Diues
autē beatus, & mors malū, ex opinabilib.

A Nam & quòd mors sit malum, & diuitiæ bonum, est ex iis quę sunt incerta & opinabilia. Dictione autem rectè vtetur qui comprehenderit quamnam ob causam dictionum fiant metalepses, id est in significatione transmutationes: nempe vt vel non recto ductu verba proferantur, recto verbo afferente offensionem: vel pro re aliqua apertè declaranda, vt cùm causam transmutamus in efficiens: signum autem in declarans aut significans. Atque si Rhetores quidem, vt dixi, de his aliquam traderent artem, fortasse & bene dicere, elegantemque & ornatam dictionem haberent à Rhetorica. Nunc autem cùm hanc nequaquam attingant contemplationem: aut si attingant, non attingunt ex Rhetorica: dicendum est non esse Rhetoricæ bonis ac elegantibus vti dictionibus. Dictio autem per se nec est bona nec mala. Huius rei autem est signum, quòd si eadem dictio à viro probo & honesto dicatur, offendamur. sin autē à Mimo qui risum mouet, minimè. Quamobrem quando dicet Rhetor se bonam struere dictionem, vel hac ratione id facere dicitur, quòd struat dictionem quæ res significet vtiles, vel quæ ostendat qualis sit, si purè Græcè loquamur, vel quæ efficaciter ac breuiter & appositè ad probandum & confirmandum res significet. Sed neque quòd struat dictionem quæ significet res vtiles. De his enim rebus nihil sciūt Rhetores. sed neq; quod ostendat quæ sit purè Græca. est enim hoc commune eorum qui attendunt consuetudinem, & artes liberales. Neque quòd eam quæ res significet dilucide & breuiter & appositè ad probādum ac confirmandum. Contrà enim, periodum & epiphonema volentes dicere Oratores, & vocalem cum vocali non collidere, & similiter desinentem declinare sententiam, arcentur ne clarè dicant ac dilucidè, & ne sit breuis ac compendiosa rerum interpretatio. Non est ergo Rhetoricæ bonam struere dictionem, & bene dicere. Et hoc quòd sit concesso, si quis elegerit eiusmodi phrasim & dicēdi rationem, primùm quidem, propterea quòd ea non cadat in communem vsum vitę (nemo enim nostrum ita loquitur vt Oratores in foro ac iudiciis) irridebitur. Quinetiam illi ipsi quoque cum recesserint à forensi vsu & actione, apud propinquos alio vtuntur sermone.

ὅτι γὰρ ὁ θάνατον τῶν κακῶν ἐστί, καὶ ὁ πλοῦτον τῶν ἀγαθῶν, ἄδηλον καὶ δοξαστόν. χρῶνται δὲ αὖ καλῶς λέξει καὶ ὁ κατειληφὼς τίνος ἕνεκα τὰς μεταλήψεις ποιούμεθα τῶν λέξεων. ἤτοι διὰ τὸ μὴ εὐφημονεῖν, προσκοπὴν φέροντος τοῦ εὐθέος ῥήματος, ἢ διὰ τὸ σαφηνίζειν. ὡς ὅταν τὸ μὲν αἴτιον εἰς τὸ ποιοῦν μεταλαμβάνωμεν· τὸ δὲ σημεῖον εἰς τὸ δηλοῦν. Εἰ μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ἐτεχνολόγουν τινὰ περὶ τούτων οἱ Ῥήτορες, τάχα ἂν καὶ τὸ καλῶς λέγειν, καὶ τὴν κεκαλλωπισμένην B λέξιν ἐκ Ῥητορικῆς εἶχον. νῦν δὲ ἐπεὶ ταύτης τῆς θεωρίας οὐ ψαύουσιν, ἢ, εἰ ψαύοιεν, οὔτοι γε κατὰ Ῥητορικήν, λεκτέον μὴ Ῥητορικῆς ἴδιον εἶναι τὸ καλλιλεκτεῖν. οὔτε λέξις καθ' ἑαυτὴν οὔτε καλή ἐστιν, οὔτε μοχθηρά. τεκμήριον δὲ τὸ, τῇ αὐτῇ ὑπὸ μὲν ἀστείου καὶ σεμνοῦ λεγομένῃ προσκόπτειν ἡμᾶς· ὑπὸ δὲ μίμου γελωτοποιοῦντος, μηδαμῶς. διόπερ ὅταν λέγηται ὁ Ῥήτωρ καλῆς λέξεως εἶναι κατασκευαστικός, ἤτοι κατὰ τοῦτο λέγεται, καθὸ τὴν τὰ συμ- C φέροντα πράγματα δηλοῦσαν λέξιν κατασκευάζει, ἢ τὴν οἵα ἐστὶν ἡ τοῦ ἑλληνίζειν· ἢ τὴν οἵαν ἐναργῶς καὶ συντόμως καὶ ἐγκατασκεύως δηλοῦσαν τὰ πράγματα. οὔτε δὲ καθὸ τὰ συμφέροντα πράγματα μηνύουσαν· οὐδὲν γὰρ ἴσασι περὶ τούτων τῶν πραγμάτων οἱ Ῥήτορες. οὔτε τὴν καθὸ οἵα ἐστὶν ἡ τοῦ ἑλληνίζειν. κοινὸν γὰρ ἦν τοῦτο τῶν τῇ συνηθείᾳ καὶ ταῖς ἐλευθέραις τέχναις προσεσχηκότων. οὔτε καθὸ τὴν σαφῶς καὶ συντόμως καὶ ἐγκατα- D σκεύως μηνύουσαν τὰ πράγματα. τοὐναντίον γὰρ περίοδον καὶ ἐπιφώνημα θέλοντες λέγειν οἱ Ῥήτορες, καὶ μὴ φωνᾶεν φωνάεντι συγκρούειν, καὶ ὁμοιοτέλευτον διάνοιαν κατακλίνειν, ἐκκλείονται τῆς σαφοῦς ἀλλὰ καὶ συντόμου τῶν πραγμάτων ἑρμηνείας. οὐκ ἄρα Ῥητορικῆς ἐστι τὸ κατασκευάζειν καλὴν λέξιν, καὶ τὸ εὖ λέγειν. δοθέντος δὲ τούτου, κἂν τις ἕλοιτο τὴν τοιαύτην φράσιν, πρῶτον μὲν διὰ τὸ μὴ πίπτειν αὐτὴν εἰς τὴν κοινὴν E τοῦ βίου χρῆσιν (οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὕτω διαλέγεται, ὡς οἱ Ῥήτορες ἐπὶ τῶν δικαστηρίων) ἐπιγελασθήσεται. καὶ αὐτοὶ δὲ ἐκεῖνοι πομποτε ἐξελθόντες τῆς διατριβῆς καὶ τοῦ ἀγῶνος, ἄλλῃ χρῶνται πρὸς τοὺς πέλας ἑρμηνείᾳ.

εἶτα καθὼς ἔφην, προσκοπὴν ἐμποιεῖ τὸ μετ᾽ προσοχῆς καὶ ῥητορείας λαλεῖν. μετακτέον δὲ τὰ πρότερον πρὸς τοὺς ἀναλογιστικοὺς τῶν γραμματικῶν εἰρημένα, καὶ διδακτέον ὅτι τῇ συνηθείᾳ προσεκτέον μᾶλλόν ἐστι τοῖς θέλουσι καλῶς λέγειν, ἤπερ τέχνῃ τινὶ περιεργοτέρᾳ. τανῦν δὲ μετελθόντες καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Ρητορικῆς ποιώμεθα τὰς ἐνστάσεις. πάλιν τοίνυν λεκτέον, ὡς εἰ μηδέν ἐστι Ρητορικῆς τέλος, οὐδέν ἐστι Ρητορική, διὰ τὸ πᾶσαν τεχνικὴν ἕξιν πρός τι τέλος λαμβάνειν τὴν ἀναφοράν. οὐχὶ δέ γε ἔστι τι Ρητορικῆς τέλος, ὡς δείξομεν· οὐκ ἄρα ἐστὶ τέχνη ἡ Ρητορική. οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι καὶ χαριέστατοι οἴονται τῆς Ρητορικῆς ἔργον εἶναι τὸ πείθειν. καὶ γὰρ οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα εἰς τοῦτο ἀπιδόντες, δύναμιν εἰρήκασιν αὐτὴν τοῦ διὰ λόγων πείθειν· καὶ οἱ περὶ τὸν Ξενοκράτην, πειθοῦς δημιουργόν· καὶ Ἀριστοτέλης, δύναμιν τοῦ θεωρεῖν τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. καὶ Ἀρίστων ὁ Κριτολάου γνώριμος, σκοπὸν μὲν ἐκκεῖσθαί φησιν αὐτῇ τὴν πειθώ, τέλος δὲ, τὸ τυχεῖν τῆς πειθοῦς. καὶ Ἑρμαγόρας τελείου Ρήτορος ἔργον εἶναι ἔλεγε, τὸ τεθὲν πολιτικὸν ζήτημα διατίθεσθαι κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον πειστικῶς. Ἀθήναιος δὲ λόγων δύναμιν προσαγορεύει τὴν Ρητορικήν, στοχαζομένην τῆς τῶν ἀκουόντων πειθοῦς. καὶ Ἰσοκράτης φησὶ μηδὲν ἄλλο ἐπιτηδεύειν τοὺς Ρήτορας ἢ ἐπιστήμην πειθοῦς. ὅθεν καὶ ἡμεῖς στοιχοῦντες τῇ τούτων φορᾷ, λέγομεν εὐθύς, ὅτι τὸ πιθανὸν προσαγορεύεται τριχῶς. καθ᾽ ἕνα μὲν τρόπον, ὅπερ ἐναργῶς τε ἀληθές ἐστι, καὶ ἀληθοῦς ἐμποιοῦν φαντασίαν, ἐπισπᾶται ἡμᾶς εἰς συγκατάθεσιν· καθ᾽ ἕτερον δέ, ὅπερ ψεῦδός ἐστι, καὶ ἀληθοῦς ἐμποιοῦν φαντασίαν, ἐπισπᾶται ἡμᾶς εἰς συγκατάθεσιν· ὅπερ καὶ εἰκὸς ὀνομάζειν εἰώθασιν οἱ ῥήτορες, ἀπὸ τοῦ ἐοικὸς εἶναι τῷ ἀληθεῖ. κατὰ δὲ τὸν τρίτον τρόπον, τὸ κοινὸν τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ ψεύδους. τοσαυταχῶς δὴ λεγομένου τοῦ πιθανοῦ, ἄξιόν ἐστι πυθέσθαι τῶν Ρητόρων, κατὰ τί τούτων τῶν πιθανῶν οἴονται τὴν Ρητορικὴν τοῦ πείθειν ἐφίεσθαι, καὶ περὶ ποῖον αὐτῶν τεχνιτεύειν αὐτὴν ἀξιοῦσι· περὶ τὸ ἐναργῶς ἀληθές, ἢ περὶ τὸ ἐοικὸς τούτῳ ψεῦδος, ἢ ὃ περὶ τὴν ἀμφοτέρων κοινότητα στρέφεται.

A Deinde, vt dixi, affert etiam offensionē attentè & rhetoricè dicere. Transferēda sunt autem quæ prius dicta sunt, aduersus Grammaticos vtentes analogia: & docendum, ab iis qui volunt bene dicere, magis attendēdam esse consuetudinem quam artem aliquam curiosam & supernacaneam. Nunc autē transeamus, & à fine Rhetoricę sumamus argumenta. Rursus ergo dicendū est, quod si nullus sit finis Rhetoricæ, nihil est Rhetorica, propterea quod omnis artificiosus habitus referatur ad aliquem finem: B Non est autem aliquis finis Rhetoricæ, vt ostendemus. Non est ergo aliqua ars Rhetorica. Atque plurimi quidem, iique præstantissimi & doctissimi, extremum munus dicunt esse Rhetoricæ, persuadere. Eò enim spectans Plato, dixit, eam esse vim persuadendi verbis: & Xenocrates, eam esse opificem persuasionis: Aristoteles autem, vim contemplandi eius quod contingit esse probabile. Aristo verò familiaris Critolai, scopum quidem dicit ei esse propositum, C persuasionem: finem autem, eam assequi. Hermagoras autem dicebat esse perfecti Oratoris officium, ciuilem quæstionem propositam tractare, quantum fieri potest, aptè ad persuadendum. Athenæus verò vim dicendi dicit esse Rhetoricam, quæ scopum sibi proponit persuasionem auditorum. Isocrates autem dicit Oratorum non aliud esse institutum, quàm scientiam persuadendi. Vnde nos quoque eorum insistentes vestigiis, protinus dicebamus, D quòd τὸ πιθανὸν, id est, id quod est appositum ad persuadendum, appellatur tribus modis. Vno quidem modo id quod est euidenter verum, & veri procreans visionem, nos attrahit ad assensum: Alio autem modo id quod est falsum, & veri procreans visionem, nos attrahit ad assensum. quod quidem solent εἰκὸς, id est verisimile, appellare Rhetores, eo quòd sit ἐοικὸς τῷ ἀληθεῖ, id est, simile vero. Tertio autem modo id quod est commune veri & falsi. Cùm tot autem modis dicatur τὸ πιθανὸν, id est probabile & aptū ad E persuadendum, rogandi sunt Rhetores, quônam ex his probabilibus existimant Rhetoricā quærere persuasionem: & in quônam ex iis voluerit eam suo vti artificio: an in eo quod est euidenter verum: an in falso quod est verisimile: an in eo quod versatur in vtriusque cōmunitate.

Sed fieri quidem non potest vt eam quærat in eo quod est euidenter verum. hoc enim ex seipso persuadet, & nos attrahit ad assensioné, adeò vt sit superuacanea quæ in ipso consistit à Rhetorica persuasio. & quomodo nulla opus habemus arte ad persuadendum quòd nunc sit dies, vel quòd ego nunc disputē, cùm res sint euidentes, & quæ ex se possunt deprehendi: ita neque vt assentiamur eum cædem fecisse qui in ipsa cęde est deprehēsus, opus est Rhetorica. Et alioqui si id quod est apertè verū, quatenus est probabile, contemplatur Rhetorica, omnino etiam contemplabitur id quod non est probabile. ea enim ratione sumitur ex ea quam inter se habent habitudine. Et qua ratione qui comprehendit sinistrum, necessariò etiā assequitur id cuius est sinistrum: ita etiam qui discernit probabile verum ab eo quod non est eiusmodi, habet etiam notitiam veri non probabilis. Quoniam ergo quidquid est verum, cuiusmodicūque sit, aut est probabile aut improbabile, sequetur Rhetoricam contemplari quidquid est verum, & sequetur etiam vt contempletur quidquid est falsum. Qua enim ratione qui discernit probabile, necessariò etiā discernit improbabile: ita etiam qui omne verum agnoscit, assequitur etiam quidquid ei aduersatur, hoc est falsum. Quod si ita est, erit Rhetorica cognitio verorum & falsorū. Sed non ita est. Nec ergo contemplabitur id quod est ex se verum. Porrò autem profitetur etiam defendere ea quę sibi inter se aduersantur. Quæ autē sibi inter se aduersantur, non sunt vera. Non ergo id quod est verum quærit & sibi proponit Rhetorica. Sed nec falsum. nulla enim ars stat in falso. Sed necesse est Rhetoricam quæ hoc persequitur, vel nō esse artem, vel prauū esse artificiū, & simul easdem rursus occurrere dubitationes. Si enim versatur in falso probabili, omnino sciet etiam non probabile. Quoniam ergo quidquid est falsum, est vel probabile, vel non probabile, omnino falsi erit scientia, & ideo etiam cuiusuis veri. Quo fit vt ea minimè differat à Dialectica. quod quidem multis modis est absurdū. Verumenimvero si ea defendit quæ sibi inter se aduersantur, quæ autem sibi inter se aduersantur, non sunt falsa:

A ἀλλὰ περὶ μὲν τὸ ἐναργῶς ἀληθὲς οὐχ οἷόν τε· τοῦτο γὰρ ἐξ αὑτοῦ πείθει, καὶ ἐπισπᾶται ἡμᾶς πρὸς συγκατάθεσιν. ὥστε περιέλκειν τὴν ἐκ Ῥητορικῆς ἐπ' αὐτοῦ συνισταμένην πειθώ. καὶ καθάπερ οὐδεμιᾶς δεόμεθα τέχνης πρὸς τὸ πείθεσθαι ὅτι νῦν ἡμέρα ἐστὶν, ἢ ὅτι νῦν ἐγὼ διαλέγομαι, πραγμάτων ὄντων ἐναργῶν καὶ αὐτοφωράτων· οὕτως οὐδὲ πρὸς τὸ συγκατατίθεσθαι τῷ, ἀνδροφόνον εἶναι τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ ληφθέντα ἀνδροφόνον, χρεία Ῥη-
B τορικῆς. καὶ ἄλλως. εἰ τοῦ προδήλως ἀληθοῦς ἡ πιθανόν ἐστι, θεωρητικὴ καθέστηκεν ἡ Ῥητορικὴ, πάντως καὶ τοῦ ἀπιθάνου γενήσεται θεωρητική. ταύτῃ γὰρ κατὰ τὴν ὡς πρὸς ἄλληλα σχέσιν λαμβάνεται· καὶ ᾧ λόγῳ ὁ τὸ ἀριστερὸν κατειληφὼς, ἐξ ἀνάγκης ἐπιβάλλει καὶ τῷ οὗ ἀριστερόν ἐστιν· οὕτως ὁ τὸ πιθανὸν ἀληθὲς διακρίνων ἀπὸ τοῦ μὴ τοιούτου, γνῶσιν ἔχει καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἀπιθάνου. ἐπεὶ οὖν πᾶν ἀληθὲς ὁποῖον ποτ' ἂν ᾖ, ἤτοι πιθανόν ἐστιν ἢ
C ἀπίθανον, ἀκολουθήσει τὴν Ῥητορικὴν παντὸς ἀληθοῦς εἶναι θεωρητικήν· τῷ δὲ παντὸς ἀληθοῦς εἶναι θεωρητικὴν, ἀκολουθήσει τὸ καὶ παντὸς ψεύδους. ᾧ γὰρ λόγῳ ὁ διακριτικὸς τοῦ πιθανοῦ, ἐξ ἀνάγκης καὶ τοῦ ἀπιθάνου διακριτικὸς ἔσται, τῷ αὐτῷ καὶ ὁ παντὸς ἀληθοῦς ἐπιγνώμων, συνεπιβάλλει παντὶ τῷ ἀντικειμένῳ, τουτέστι τῷ ψεύδει. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται ἡ Ῥητορικὴ γνῶσις ἀληθῶν τε καὶ ψευδῶν. οὐ πάνυ δέ γε τοῦτο. τοίνυν οὐδὲ τοῦ αὐ-
D τόθεν ἀληθοῦς ἐστι θεωρητική. καὶ μὴν τοῖς ἀντικειμένοις συναγορεύειν ἐπαγγέλλεται· τὰ δὲ ἀντικείμενα οὐκ ἔστιν ἀληθῆ· οὐκ ἄρα τοῦ ἀληθοῦς ἐφίεται ἡ Ῥητορική. καὶ μὴν οὐδὲ τοῦ ψεύδους· οὐδεμία γὰρ περὶ ψεῦδος ἵσταται τέχνη. ἀλλ' ἀναγκαῖόν ἐστι τὴν Ῥητορικὴν τοῦτο μεταδιώκουσαν, ἢ μὴ εἶναι τέχνην ἢ κακοτεχνίαν ὑπάρχειν, μετὰ τοῦ πάλιν τὰς αὐτὰς ὑπαντιάζειν ἀπορίας. εἰ γὰρ περὶ τὸ πιθανὸν ψεῦδος καταγίνεται, πάντως εἴσεται καὶ
E τὸ ἀπίθανον. ἐπεὶ οὖν πᾶν ψεῦδος, ἤτοι πιθανόν ἐστιν ἢ ἀπίθανον, παντὸς ψεύδους ἐπιστήμη γενήσεται, καὶ διὰ τοῦτο καὶ παντὸς ἀληθοῦς. ὥστ' αὐτὴν μὴ διαφέρειν τῆς διαλεκτικῆς· ὃ κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐστὶν ἄτοπον. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ τῶν ἀντικειμένων συνήγορος καθέστηκε, τὰ δὲ ἀντικείμενα οὐκ ἔστι ψευδῆ,

οὐκ αὖ

οὐκ ἂν εἴη ψεύδους θεωρητική. ἔτι εἴπερ εἰκός ἐστι, τὸ τὰς πλείστας ἀφορμὰς εἰς τὸ ἀληθὲς εἶναι περιεχόμενον, καὶ παρ' ὀλίγον, ὃ δὴ τούτῳ ἀντίκειται τὸ ὀλίγας ἀφορμὰς καὶ σπανίους ἔχειν εἰς τὸ ἀληθὲς εἶναι, πάντως ἡ ῥητορική, εἰς τὸ ἐναντίον ἐπιχειροῦσα, οὐ μᾶλλον τοῦ εἰκότος ἢ τοῦ ἀντικειμένου στοχάζεται. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ κοινὸν τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ ψεύδους μεταδιώκει· ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ψεῦδος καταπέπλεκται. ἄτοπόν τε καθεστηκέναι τέχνην ψευδέσι χρῆσθαι, συνῷδόν τε κατὰ τὸν προϋποδεδειγμένον τρόπον ἀκολουθεῖν τό, καὶ ἐπιστήμην αὐτὴν ἀληθῶν τε καὶ ψευδῶν γίνεσθαι, τοῦ πράγματος μὴ οὕτως ἔχοντος. ἀλλ' εἰ μήτε ἀληθές, μήτε ψεῦδος, μήτε τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων θεωρεῖν δύναται ἡ ῥητορική· παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι πιθανόν· οὐκ ἂν εἴη ῥητορικῆς τὸ πείθειν. ἡμεῖς μὲν οὖν ταύταις ἀξιοῦμεν ταῖς ἐνστάσεσι χρῆσθαι πρὸς τοὺς ῥήτορας. ἄλλοι δὲ καὶ τὰς λεχθησομένας εἰώθασι παραλαμβάνειν, αἷς ἔξεσται τῷ βουλομένῳ χρῆσθαι. φασὶ γάρ, ἤτοι τέχνη ἐστὶν ἡ ῥητορική, ἢ οὐκ ἔστι· καὶ εἰ μὲν μὴ ἔστι, μηδὲ τέλος αὐτῆς ζητῶμεν. εἰ δὲ ἔστι, πῶς κοινὸν ἔχει τέλος καὶ τοῦ μὴ ῥήτορος; τὸ γὰρ πείθειν, πολλοῖς πάρεστι, διὰ πλοῦτον, ἢ κάλλος ἢ δόξαν, ὡς πρότερον ὑπεδείκνυμεν. ῥηθέντων δὲ πολλάκις τῶν λόγων, καὶ ἐπ' αὐτοῖς πεπεισμένων τῶν δικαστῶν, οὐδὲν ἧττον προσμένουσιν οἱ ῥήτορες, ἕτερόν τι ἀπεκδεχόμενοι τέλος καὶ προσμένοντες δέονται. οὐκ ἄρα τὸ πείθειν ῥητορικῆς ἐστι τέλος, ἀλλ' εἰ ἄρα μετὰ τοῦτο ἐπακολουθοῦν. ἄλλως τε καὶ ἐναντίος ἐστὶν ὁ ῥητορικὸς λόγος πειθοῖ. πρῶτον μὲν γὰρ περίεργος καθέστηκε· προσκόπτουσι δὲ οἱ πολλοὶ τῇ τοῦ λόγου περιεργίᾳ. εἶτα ὁ ἀσαφὴς λόγος, οὐκ ἔστι πειστικός. ὁ δὲ τῶν ῥητόρων λόγος, ἐν περιόδοις κείμενος καὶ ἐνθυμήμασιν, ἧττόν ἐστι σαφής. οὐκ ἄρα πειστικός ὁ ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς ἐστι λόγος. ὅ τε εὔνοιαν τοῖς δικασταῖς ἐμποιῶν λόγος, οὗτός ἐστι πειστικός· εὔνοιαν δὲ ἐμποιεῖ οὐχ ὁ ῥητορικὸς ἀλλ' ὁ ἀφελής, καὶ τὸν ἰδιωτικὸν ὑποφαίνων τύπον. τῷ μὲν γὰρ τοῦ ῥήτορος ἀντίκεινται πάντες τὰς ὑπεροχὰς φθονοῦντες. κἂν γὰρ δίκαια κατασκευάζῃ ὁ ῥήτωρ, δοκοῦσι μὴ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ ῥήτορος πανουργίαν τὰ μὴ δίκαια τοιαῦτα αὐτοῖς φαίνεσθαι.

A nequaquam falsum cōtemplabitur. Præterea si verisimile est, quod multa præbet ad verum argumenta, ab eo non longè abest: id autem quod ei aduersatur, est, quod pauca & rara habet argumenta ad hoc vt sit verum, omnino Rhetorica quæ argumentatur in contrariū, non magis scopum sibi proponit id quod est verisimile, quàm quod ei aduersatur. Sed neque persequitur id quod est commune veri & falsi. In eo enim est falsum annexum: & est absurdum, artem vti falsis: & simul etiam sequitur eo modo quo
B prius ostensum est, quod ipsa scientia sit verorum & falsorum, cum res non ita habeat. Sed si nec verum nec falsum, neque quod est vtriusque commune, contemplari potest Rhetorica: præter hæc autem nihil est probabile quod possit persuaderi, non est Rhetoricæ officium persuadere. Atque nos quidem volumus vti his argumentis, alij verò aliis. Dicunt enim: Siue Rhetorica est ars, siue non, quomodo habet finem communem eius qui non est Orator? Multi enim sunt qui persuadent propter di-
C uitias, aut pulchritudinem, aut gloriam, vt prius ostendimus. Sæpe autem cùm dictæ sunt orationes, & ab eis persuasi sunt Iudices, nihilominus adhuc manēt Oratores alium finem expectantes, & manentes precantur. Non est ergo persuadere finis Rhetoricæ, sed id quod ipsum sequitur. Et alioqui oratio rhetorica aduersatur persuasioni. Nam primùm quidem ea est affectata & superuacanea. Offenduntur autem multi oratione huiusmodi. Deinde oratio quæ
D non est clara & dilucida, minimè est apta ad persuadēdum. Oratorum autem oratio quæ sita est in periodis & enthymematibus, minùs est clara ac dilucida. Non est ergo apta ad persuadendum oratio quæ proficiscitur à Rhetorica. Præterea oratio quæ Iudices reddit beneuolos, ea est apta ad persuadendū. Beneuolos autē reddit, non Rhetorica, sed simplex, & quę priuati hominis exprimat speciē. Nā Oratoris quidē orationi aduersantur omnes, vt qui eius inuideāt
E excellētiæ. Nā etsi quæ iusta sunt probet Orator, videntur non propter rerū naturā, sed propter Oratoris calliditatem, quæ non sunt iusta, eis apparere talia:

Priuati autem hominis orationi, vt quæ sit imbecilla, fauet quilibet: & rei minus iustæ conciliat opinionem quòd sit magis iusta, quòd eam astruat homo simplex & priuatus. Quam ob causam Atheniensibus olim non erat permissum adhibere patronum qui defenderet eorum causam qui iudicabantur in senatu Areopagitarum: sed vnusquisque, pro viribus, absque vllis verborum strophis aut vlla calliditate, pro se verba faciebat. Præterea si crederent Oratores se vim habere persuadendi, oporteret eos nec misericordiam, nec iram, neque vlla alia mouere eiusmodi, quæ minimè quidem persuadent, sed Iudicum mentem circunscribunt, & iuri offundunt tenebras. Atque quòd persuadere quidem non contingat esse finem Rhetoricæ, ostensum est. Nonnulli autem dicunt hoc non esse eius finem: sed inuenire eã quæ posse dici contingit. Alij autem, Iudicibus eam de rebus indere opinionem quam velint ij qui dicunt. Alij autem vtile. Alij verò vincere. Quorum primis quidem dicendum est, Si ea quæ dici posse contingit in causis, inuenire profitetur Rhetorica: aut ea quæ vera sunt, aut quæ dici possunt, profitetur: Non autem vera: Oporteret enim eos habere regulam discernendi vera & falsa: quod non habent. Nec ea quæ dici possunt: Vera enim ignorantes, nec ea quæ dici possunt agnoscent. Non est ergo Rhetoricæ inuenire ea quæ rei insunt, & quæ de ea dici possunt. Neque verum est quòd Rhetorica nihil sit aliud quàm inuenire ea quæ dici posse contingit. Qui itaque hunc dicit esse finem, perinde est ac si dicat Rhetoricam esse finem Rhetoricæ. Neque id propter quod se omnia facere dicit Orator, illud erit finis. Non quidem certè propter argumenta quæ contingit posse dicere, omnia agit Orator: sed propter id quod sequitur post argumenta. Non est ergo illud finis. Præterea quem finem opus habet vt assequatur Orator, eum etiam vt assequatur opus habet qui eum conduxit priuatus. At priuatus non hoc contendit assequi, vt quæ dici posse contingit, inueniat, sed aliquid aliud. Illud ergo erit finis, non autem inuenire ea quæ dici posse contingit. Sed neq; Iudicibus eam de rebus indere opinionẽ,

A τῷ δὲ τοῦ ἰδιώτου ὡς ἀσθενεῖ πᾶς τις συναγωνίζεται· καὶ τὸ ἧττον δίκαιον παραδοξάζεται μᾶλλον δίκαιον, διὰ τὸ ὑπὸ ἀφελοῦς καὶ ἰδιώτου κατασκευάζεσθαι. παρ' ἣν αἰτίαν Ἀθηναίοις τὸ παλαιὸν οὐκ ἐπετέτραπτο συνηγόρους παρίστασθαι τοῖς κρινομένοις, ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλῆς· ἀλλ' ἕκαστος ὡς εἶχε δυνάμεως, ἀδιαστρόφως καὶ ἀπανούργως ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγους ἐποιεῖτο. καὶ μὴν εἴπερ ἐπίστευον αὐτοῖς οἱ ῥήτορες ὅτι πειστικὴν ἔχουσι δύνα-

B μιν, ἐχρῆν αὐτοὺς μήτε ἔλεον, μήτε οἴκτους, μήτε ὀργάς, ἢ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα κινεῖν, ἅπερ πείθει μὲν οὐδαμῶς, παραλογίζεται δὲ τὴν τῶν δικαστῶν γνώμην, καὶ ἐπισκοτεῖ τῷ δικαίῳ. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἐνδέχεται τὸ πείθειν τέλος εἶναι ῥητορικῆς, δέδεικται. τινὲς δέ, τοῦτο μὲν οὐ λέγουσιν αὐτῆς τέλος· τὸ δὲ, τοὺς ἐνδεχομένους εὑρεῖν λόγους· οἱ δέ, τὸ δόξαν ἐμποιεῖν τοῖς δικασταῖς περὶ τῶν πραγμάτων, οἵαν οἱ λέγοντες θέλουσιν· ἄλλοι δέ, τὸ συμφέρον. τινὲς δέ, τὸ

C νικᾶν. ὧν πρὸς μὲν τοὺς πρώτους ῥητέον, ὡς εἴπερ τοὺς ἐνδεχομένους εἰς τὰς ὑποθέσεις λόγους εὑρεῖν ἐπαγγέλλεται ἡ ῥητορική, ἤτοι τοὺς ἀληθεῖς ἢ δυνατοὺς ῥηθῆναι ἐπαγγέλλεται. οὔτε δὲ τοὺς ἀληθεῖς· κανόνα γὰρ καὶ κριτήριον τῆς τῶν ἀληθῶν καὶ ψευδῶν διαγνώσεως αὐτοὺς ἔχειν δεῖ, ὅπερ οὐκ ἔχουσιν· οὔτε τοὺς δυνατοὺς ῥηθῆναι. ἀγνοοῦντες γὰρ τοὺς ἀληθεῖς, οὐδὲ τοὺς δυνατοὺς ῥηθῆναι ἐπιγνώσονται. οὐκ ἄρα ῥητο-

D ρικῆς ἐστι, τὸ τοὺς ἐνόντας καὶ δυνατοὺς εὑρίσκειν λόγους· ἥ τε ῥητορικὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ τοὺς ἐνδεχομένους εὑρεῖν λόγους. ὅθεν ὁ τοῦτο λέγων τέλος, δυνάμει τὴν ῥητορικὴν τέλος εἶναι λέγει τῆς ῥητορικῆς. οὗ τε χάριν ἅπαντα φησὶ πράσσειν ὁ ῥήτωρ, ἐκεῖνο ἂν τέλος εἴη. οὐχὶ δέ γε χάριν τῶν ἐνδεχομένων ἐπιχειρήσεων πάντα πράσσει ὁ ῥήτωρ, ἀλλὰ τοῦ μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπακολουθοῦντος. τοίνυν οὐκ ἂν εἴη τέλος ἐκεῖνο. καὶ μὴν οὗπερ

E δεῖται τέλους τυχεῖν ὁ ῥήτωρ, τούτου καὶ ὁ μισθωσάμενος αὐτὸν ἰδιώτης. οὐ δέ γε τοὺς ἐνδεχομένους εὑρεῖν λόγους σπεύδει τυχεῖν ὁ ἰδιώτης, ἀλλ' ἑτέρου τινός. ἐκεῖνο ἄρα τέλος ληφθήσεται, καὶ οὐ τὸ τοὺς ἐνδεχομένους λόγους εὑρεῖν. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ δόξαν ἐμποιεῖν τοῖς δικασταῖς περὶ τῶν πραγμάτων, οἵαν

οἵαν οἱ λέγοντες θέλουσι. τοῦτο γὰρ οὐ διήνεγκε τοῦ μὴ πείθειν· ἐπείπερ ὁ πεπεικὼς δόξαν ἐμπεποίηκε τοῖς δικασταῖς περὶ τῶν πραγμάτων, οἵαν οὗτος θέλει. ἐδείξαμεν δὲ ἡμεῖς ὅτι οὐκ ἔστι τῆς ῥητορικῆς τέλος τὸ πείθειν. ὥστε οὐδὲ τὸ δόξαν ἐμποιεῖν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ συμφέρον, ὡς ἠξιώκασί τινες. ὅτι γὰρ τοῦ μέρους ἐστὶ τέλος, τοῦτο οὐκ ἂν εἴη τοῦ ὅλου τέλος. μέρους δέ γε τῆς ῥητορικῆς τοῦ συμβουλευτικοῦ τέλος λέγουσιν οἱ ῥήτορες εἶναι τὸ συμφέρον· οὐκ ἄρα τῆς ὅλης ῥητορικῆς ἐστι τέλος. ὅπερ τε πάσης τέχνης ἐστὶ τέλος κοινῶς, τοῦτο οὐκ ἂν εἴη τῆς ῥητορικῆς μόνης. τὸ συμφέρον δέ γε πάσης τέχνης ἐν τῷ βίῳ τέλος ἐστίν· οὐκ ἄρα τῆς ῥητορικῆς ἰδιαίτερον καθέστηκε. λείπεται δὴ τὸ νικᾶν αὐτῆς εἶναι τέλος. ὃ πάλιν ἀδύνατόν ἐστιν. ὁ γὰρ πολλάκις μὴ τυγχάνων τοῦ κατὰ γραμματικὴν τέλους, οὐκ ἂν εἴη γραμματικός. καὶ ὁ πολλάκις μὴ τυγχάνων τοῦ κατὰ μουσικὴν τέλους, οὐκ ἂν εἴη μουσικός. τοίνυν καὶ ὁ μὴ τυγχάνων πολλάκις τοῦ κατὰ ῥητορικὴν τέλους, οὐκ ἂν εἴη ῥήτωρ. ὁ δέ γε ῥήτωρ πλεῖον μᾶλλον ὧν νικᾷ, νικᾶται. καὶ τοσούτῳ πλεῖον ὅσῳ δυναμικώτερός ἐστι, τῶν τὰ ἄδικα ἐχόντων πράγματα ἐπ᾽ αὐτὸν συντρεχόντων. οὐκ ἄρα ῥήτωρ ἐστὶν ὁ ῥήτωρ. ὅ τε μὴ τυχὼν τοῦ κατὰ ῥητορικὴν τέλους οὐκ ἂν ἐπαινοῖτο. ῥήτορα δὲ ἐνίοτε νικηθέντα ἐπαινοῦμεν· οὐκ ἄρα ῥητορικῆς τέλος ἐστὶ τὸ νικᾶν. ὥστε εἰ μήτε ὕλην ἔχει ἡ ῥητορικὴ περὶ ἣν τεχνιτεύει, μήτε τέλος, ἐφ᾽ ὃ ἀνάγεται, οὐκ ἂν ὑπάρχοι ἡ ῥητορική. οὔτε δὲ ὕλην ἔχει οὔτε τέλος, καθὼς παρεστήσαμεν. οὐκ ἄρα ὑπάρχει ἡ ῥητορική. ἐναπορήσειε δ᾽ ἄν τις αὐτοῖς καὶ ἀπὸ τῶν μερῶν αὐτῆς. μέρη δὲ λέγουσι τῆς ῥητορικῆς, τὸ δικανικόν τε καὶ συμβουλευτικὸν καὶ ἐγκωμιαστικόν. τούτων δὲ τοῦ μὲν δικανικοῦ τέλος εἶναι τὸ δίκαιον· τοῦ δὲ συμβουλευτικοῦ, τὸ συμφέρον· τοῦ δὲ ἐγκωμιαστικοῦ, τὸ καλόν, ὅπερ εὐθέως ἄπορόν ἐστιν. εἴπερ γὰρ ἄλλο τι καθέστηκεν ἡ δικανικὴ ὑπόθεσις, καὶ ἄλλο τι ἡ συμβουλευτική, καὶ οὐ ταὐτὸν τῇ ἐγκωμιαστικῇ, πάντως τὸ τέλος τῆς δικανικῆς οὐκ ἂν εἴη καὶ τῆς συμβουλευτικῆς τέλος. καὶ τὸ ταύτης οὐκ ἔσται τῆς ἐγκωμιαστικῆς· καὶ ἐναλλάξ. ἐπεὶ οὖν τῆς συμβουλευτικῆς τέλος ἐστὶ τὸ συμφέρον, οὐκ ἂν εἴη τοῦτο τῆς δικανικῆς τέλος· ἦν δέ γε τῆς δικανικῆς τέλος τὸ δίκαιον·

A quam volunt ij qui dicunt. Hoc enim nihil differt ab eo quod est persuadere. nam qui persuasit, eam quam vult opinionem indidit Iudicibus. Nos autem ostendimus persuadere non esse finem Rhetoricæ. Quare nec opinionem indere. Sed neque vtile, vt nonnulli voluêre. Nam quod partis est finis, non fuerit hoc finis totius. Partem autem Rhetoricæ, generis deliberatiui finem Rhetores dicunt esse vtile. Non est ergo finis totius Rhetoricæ. Et quod totius artis est communiter finis, hoc esse non poterit solius Rhetoricæ. B Vtile autem est omnium in vita artium finis. Non est ergo hoc proprium Rhetoricæ. Restat ergo vt vincere sit eius finis. quod rursus non potest esse. Qui enim sæpenumero non assequitur Grammaticæ finem, non est Grammaticus: & qui sæpenumero non assequitur Musicę finem, non est Musicus. Ergo & qui sæpenumero non assequitur finem Rhetoricæ, non est Rhetor aut Orator. Orator autem sæpius vincitur quam vincit, & eo sæpius quo est eius maior vis in C dicendo, cùm ad eum concurrant qui malas & iniquas habent causas. Non est ergo Orator. Præterea qui Rhetoricæ finem non fuerit assecutus, minimè laudabitur. Oratorem autem nõnumquam victum laudamus. Non est ergo finis Rhetoricæ vincere. Quamobrem si neque materiam habet Rhetorica in qua artem exerceat, neque finem ad quem referatur, non potest esse Rhetorica. Sed nec materiam habet nec finem, vt D ostendimus. Non est ergo Rhetorica. Præterea autem moueri possunt dubitationes etiam ex eius partibus, Rhetoricæ autem partes esse dicunt, Iudicialem, deliberatiuã, & laudatoriam. Earum autem, iudicialis quidem finem esse, iustum: deliberatiuæ autem, vtile: laudatorię autem, honestum. quod quidem statim est dubium. Si enim aliud est causa iudicialis, & aliud deliberatiua, & non idem quod laudatoria: causæ iudicialis & deliberatiuæ non erit idem finis: & eius finis nõ erit finis causæ E laudatoriæ, & contrà. Quoniam ergo deliberatiuæ finis est vtile, id nõ erit finis iudicialis: Iudicialis autẽ finis erat iustũ:

Nō est ergo iustum vtile. Et rursus, quoniam vt hæ partes inter se differunt, ita etiam different fines: quatenus laudatoriæ quidem finis est honestum, iudicialis autem iustum: potest esse honestū non iustum, & iustum non honestum: quod quidem est absurdum. Præterea si totius Rhetoricæ finis est persuadere, iudicialis autem iustum, & laudatoriæ honestum: non erit omnino iustum probabile & aptum ad persuadendum: neq; vtile: neque honestum. quod quidem pugnat cum eo quòd Rhetorica perpetuo quærat & sibi proponat persuadere. Et alioqui in iudiciali aut per iustas solùm orationes ad finem Iudices trahet Rhetorica: aut per iustas simul & iniustas. Sed si per iustas quidem solùm, fiet virtus. Non est autem virtus, quæ sibi tanquam scopum proponit persuadere ad vulgus: siquidem in ea persuasione multa sunt quæ dicuntur temere, & apposité ad fallendum. Non est ergo ei à natura insitum, vt per solas iustas orationes ducat ad finem auditores. Sed nec ex contrariis constabit orationibus, cùm ea iustum semper persequatur. Si non sit autem contraria oratio, nec erit quidem Rhetorica. Quamobrem nec hac ratione iustis solùm vtetur orationibus, quandoquidem erunt iniusta. & rursus si non sit oratio contraria, non poterit consistere. Restat ergo vt ea ingrediatur per vtrumque. quod quidem prioribus est multo absurdius. erit enim simul & virtus & vitium: quod fieri non potest. Non est ergo dicendum iudicialem esse Rhetoricæ partem, cuius finis sit iustum. Ad ea quę dicta sunt, accedit, quòd si Orator iustum proponit Iudicibus ostendere in iudiciali parte Rhetoricæ, aut iustū quod ostendit, ex se apparet & de ipso constat: aut est dubitabile. Sed ex se quidē nō dixerint apparere. In hoc enim non cōsistit oratio rhetorica, si id sit eiusmodi de quo non dubitetur. Restat ergo vt sit dubitabile: quod rursus est dubiū. Tantum enim abest vt qui argumētantur in cōtrarium, soluant dubitationē, vt etiā ex contrariis eā alligēt & adstringant, Iudicū animis offundentes tenebras. Huius rei fidē facit quæ de Corace apud multos narratur historia.

A οὐκ ἄρα τὸ δίκαιόν ἐστι συμφέρον. καὶ πάλιν ἐπεὶ ὡς τὰ μέρη ταῦτα διαφέρει ἀλλήλων, οὕτω καὶ τὰ τέλη διοίσει, καθόσον τῆς ἐγκωμιαστικῆς τέλος ἐστὶ τὸ καλὸν μὴ εἶναι, καὶ τὸ δίκαιον καλὸν ὅπερ ἄτοπον. καὶ μὴν εἰ τῆς ὅλης ῥητορικῆς τέλος ἐστὶ τὸ πείθειν, τοῦ δὲ δικανικοῦ τὸ δίκαιον, καὶ τοῦ συμβουλευτικοῦ τὸ συμφέρον, καὶ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ τὸ καλὸν, οὐ πάντως τὸ δίκαιον ἔσται πιθανόν· οὐδὲ τὸ συμφέρον, οὐδὲ τὸ καλόν. ὅπερ μάχεται τῷ

B διὰ παντὸς τὴν ῥητορικὴν ἐφίεσθαι τοῦ πείθειν. ἀλλ᾽ ὥστε, ἐπὶ τοῦ δικανικοῦ, ἤτοι διὰ δικαίων μόνον λόγων ἕλξει τοὺς δικαστὰς ἐπὶ τὸ τέλος ἡ ῥητορικὴ ἢ διὰ τῶν δικαίων ἅμα καὶ ἀδίκων. ἀλλ᾽ εἰ μὲν διὰ τῶν δικαίων μόνον, ἀρετὴ γενήσεται· οὐχὶ δέ γε ἀρετή ἐστιν ἡ στοχαζομένη τῆς ὀχλικῆς πειθοῦς, ἐν ᾗ πολὺ τὸ εἰκαῖον καὶ ἐξαπατητικόν. οὐκ ἄρα διὰ τῶν δικαίων μόνον ἐπὶ τὸ τέλος ἄγειν πέφυκε τοὺς ἀκούοντας. Εἶτα οὐδὲ συστήσε-

C ται ἐξ ἐναντίας λόγος, ἀεί ποτε τὸ δίκαιον ταύτης μεταδιωκούσης, τοῦ δ᾽ ἐναντίου μὴ ὄντος λόγου, οὐδὲ ῥητορική τις γενήσεται. ὥστε οὐδὲ ταύταις δικαίοις μόνον χρήσεται λόγοις· καὶ μὴν οὐδὲ τοῖς ἀδίκοις, ἐπεὶ ἄδικος γενήσεται. καὶ πάλιν, τοῦ ἐναντίου μὴ ὄντος λόγου, ἀσύστατος ἔσται. λείπεται ἄρα δι᾽ ἀμφοτέρων αὐτὴν βαδίζειν· ὃ πολλῷ τῶν προτέρων ἐστὶν ἀτοπώτερον. ἔσται γὰρ ἅμα ἀρετὴ καὶ κακία· ὃ τῶν ἀ-

D δυνάτων καθέστηκεν. οὐ τοίνυν ῥητέον μέρος εἶναί τι ῥητορικῆς δικανικὸν ὃ τέλος ἔχει τὸ δίκαιον. πρός γε μὴν τοῖς εἰρημένοις, εἴπερ ἀποδεῖξαι τὸ δίκαιον τοῖς δικασταῖς ἐν τῷ δικανικῷ μέρει τῆς ῥητορικῆς ὁ ῥήτωρ προτίθεται, ἤτοι αὐτόθεν ἐστὶ φαινόμενον καὶ ὁμολογούμενον τὸ δίκαιον, ὅπερ ἀποδείκνυσιν, ἢ ἀμφισβητήσιμον. ἀλλὰ φαινόμενον μὲν οὐκ ἂν εἴποιεν. ἐπὶ τούτου γὰρ οὐ συνίσταται ὁ ῥη-

E τορικὸς λόγος, ἀναμφισβητήτου καθεστῶτος. λείπεται οὖν τὸ ἀμφισβητήσιμον, ὃ πάλιν ἐστὶν ἄπειρον. τοσοῦτον γὰρ ἀπέχουσιν τοῦ εἰς τοὐναντίον ἐπιχειροῦντες τὴν ἀμφισβήτησιν λύειν, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων αὐτὴν ἐπισφίγγειν, ἐπιθολοῦντες τὴν τῶν δικαστῶν γνώμην. καὶ τούτου πίστις, ἡ περὶ Κόρακος φερομένη παρὰ τοῖς πολλοῖς ἱστορία.

νεανίας

νεανίας γὰρ πόθῳ Ῥητορικῆς καταρχθεὶς, προσῆλθεν αὐτῷ τὸν ὁρισθησόμενον ὑπ' αὐτοῦ μισθὸν δώσειν ἐπαγγελλόμενος, ἂν τὴν πρώτην νικήσῃ δίκην. συμφωνίας δὲ γενομένης, καὶ τοῦ μειρακίου ἱκανὴν ἕξιν ἐμφαίνοντος ἤδη, ὁ μὲν Κόραξ ἀπῄτει τὸν μισθόν. ὁ δ' ἀντέλεγεν. ἀμφότεροι δὲ παρελθόντες εἰς τὸ δικαστήριον, ἐκρίνοντο. ὅτε καὶ πρῶτόν φασι τὸν Κόρακα τοιαύτῃ τινὶ χρήσασθαι ἐπιχειρήσει, λέγοντα, ὡς ἐάν τε νικήσῃ, ἐάν τε μὴ, λαβεῖν ὀφείλει τὸν μισθόν· νικήσας μὲν, ὅτι ἐνίκησεν· λειφθεὶς δὲ, κατὰ τὸ τῆς συμφωνίας λόγιον· ὡμολόγησε γὰρ αὐτῷ ὁ ἀντίδικος ἀποδώσειν τὸν μισθὸν, ἐὰν τὴν πρώτην νικήσῃ δίκην, ἣν αὐθέντην νικήσας, ὀφείλει τὴν ὑπόσχεσιν χρεολυτεῖν. θορυβησάντων δὲ τῶν δικαστῶν, ὡς δίκαια λέγοντος αὐτοῦ, παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ νεανίας, τῷ αὐτῷ ἐπιχειρήματι, μηδὲν μεταθεὶς, ἐχρῆτο· ἐάν τε γὰρ νικήσω, φησὶν, ἐάν τε νικηθῶ, οὐκ ὀφείλω τὸν μισθὸν ἀποδοῦναι Κόρακι· νικήσας μὲν, ὅτι ἐνίκησα. λειφθεὶς δὲ, κατὰ τὸ τῆς συμφωνίας λόγιον. ὑπεσχόμην γὰρ ἀποδώσειν τὸν μισθὸν ἐὰν τὴν πρώτην νικήσω δίκην· λειφθεὶς δὲ, οὐκ ἀποδώσω. εἰς ἐποχὴν δὲ καὶ ἀπορίαν ἐλθόντες οἱ δικασταὶ, διὰ τὴν ἰσοσθένειαν τῶν Ῥητορικῶν λόγων, ἀμφοτέρους ἐξέβαλον τοῦ δικαστηρίου ἐπιφωνήσαντες τὸ, Ἐκ κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. οἷος δέ ἐστιν ὁ περὶ τοῦ δικανικοῦ μέρους λόγος, τοιοῦτος γένοιτ' ἂν καὶ ὁ περὶ τοῦ συμβουλευτικοῦ, ἵνα μὴ μακρηγορῶμεν. τὸ μὲν γὰρ ἐγκωμιαστικὸν, σὺν τῷ ταῖς αὐταῖς ἀπορίαις ὑπάγεσθαι, ἔτι καὶ ἀμέθοδόν ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ οὔτε πάντες ἄνθρωποι ἐγκωμιάζεσθαι θέλουσιν, οὔτε ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, δεῖ τὸν μέλλοντα καλῶς ἐγκωμιάζειν, εἰδέναι τὴν τοῦ ἐγκωμιαζομένου διάθεσιν. οὐ πᾶν δέ γε τὸ καθ' ἕτερον κρίνημα, ληπτέον ἐστὶν ἑτέρῳ. καὶ ἄλλως οἱ ῥήτορες οὐ παραδεδώκασί τινα μέθοδον, δι' ἧς εἰσόμεθα, τί ποτε καὶ τίνα ἐγκωμιαστέον ἐστίν. οὐκ ἄρα δυνατὸν ἀπὸ Ῥητορικῆς ὑγιῶς ἐγκωμιάζειν. ἤτοι δὲ ἐπὶ τοῖς μὴ οὖσιν ἀγαθοῖς, δοκοῦσι δὲ εἶναι, ἢ ἐπὶ τοῖς κατὰ ἀλήθειαν οὖσιν, ἐγκωμιάσει ὁ Ῥήτωρ. οὔτε δὲ ἐπὶ τοῖς μὴ οὖσι· παραφθείρει γὰρ τοὺς ἐγκωμιαζομένους·

A Nam cùm adolescens teneretur desiderio Rhetoricæ, ad eum accessit, promittens se ei daturum mercedem quæ ab ipso fuisset constituta, si primam vicisset litem. Pacto autem conuento, & iam ostendente adolescente se satis eruditũ; Corax quidem poscebat mercedem: ille autem contradicebat. Ambo autem ad iudicium accedentes, litigabant. quo tempore dicunt primum Coracem tali vsum esse argumentatione dicendo; quòd seu vicerit, seu non vicerit, debeat accipere mercedem. Si vicerit quidem,
B quia vicit: si autem victus sit, propter pactum conuentum. Spopondit enim aduersarius se ei daturum mercedem, si vicisset primam litem, quam ex eo quòd vicerit, debet ex promisso se liberare debito. Cùm autem strepitum edidissent Iudices, vt qui iusta diceret, respondens Adolescens, eodem argumento nihil mutans vsus est. Nam siue vicero, inquit, siue victus fuero, non debeo dare mercedem Coraci. Si vicerim quidem, quia vici: si victus autem fuero, ex pacto conuento. Promisi enim me daturum
C mercedem, si primam litem vicero: victus autem, non reddam. Assensionem autem sustinentes, & rei exitum non inuenientes Iudices, propterea quòd Rhetoricæ orationes essent eiusdem ponderis, vtrumque expulerunt à tribunali, acclamantes, Mali corui malum ouum. Quod autem dicitur de parte iudiciali, idipsum dici potest etiam de parte deliberatiua, ne prolixa vtamur ratione. Nam pars quidem laudatoria; præter id quòd in easdem cadat dubi-
D tationes, certa etiam caret ratione ac methodo. Nam quoniam nec omnes homines volunt laudari, nec iisdem de rebus, oportet eum qui est rectè laudaturus, scire quemadmodum sit affectus is qui laudatur. Non autem quæcunque est ex altero motio, accipienda est alteri. Et alioqui non tradiderunt Rhetores certam viam ac rationẽ, per quam sciamus quando & quisnam sit laudandus: Non ergo potest fieri vt rectè laudemus ex Rhetorica. Aut autem propter bona
E quæ non sunt, videntur autem esse: aut propter bona quæ sunt re vera, laudabit Orator. Non autem propter ea quæ non sunt: corrumpunt enim & perdunt eos qui laudantur.

Neque propter ea quæ sunt: ea enim ignorat, cùm etiã à Philosophis propter nondum definitam de eis controuersiã non possint comprehendi. Non potest ergo aliquem laudare Orator. Qui autẽ nesciunt propter quid sit laudandum, nec possunt quidem laudare. Oratores autem nesciunt propter quæ laudare oporteat, vt ostendemus. non poterunt ergo laudare. Laudandum est enim, inquiunt, à genere, & pulchritudine, & diuitiis, & à liberorum multitudine, & similibus. Contrà autem est vituperandũ ab ignobilitate, & deformitate, & paupertate: quod quidem est stultũ. Oportet enim nos trahere laudes & vituperationes ab iis quę sunt in nobis. Nobilitas autem & prosperitas & pulchritudo & liberorum multitudo, & cętera eiusmodi, non sunt in nobis: quamobrem nõ est ab eis laudandum. Nam si nudè & absolutè laudãda est nobilitas & multitudo liberorũ, & quidquid est eiusmodi, laudandus est etiam Busiris, & Amycus, & Antæus hospitum interfectores, quòd essent filij Neptuni. Laudanda est etiam Niobe, quod multos haberet filios. Cõtrà autem si deformitas & paupertas est vituperanda, vituperandus est Vlysses, quòd operarij sumpto habitu ingressus est vrbem hostium: vituperãdus Perseus Iouis filius, quòd suspensa sibi pera per aridam transiit Libyam: & Hercules, quòd leonis pellem & clauam adduxit ad certamina. Vt paucis autem dicam, detur has esse partes Rhetoricæ. Sed quoniam quòd iustum sit iustum, & vtile sit vtile, & honestum sit honestũ, ostenditur demonstratione, & nihil est demonstratio, ne erit quidem Rhetorica, quæ constat in his partibus. Quòd autem nihil sit demonstratio, accuratius ostensum est in commentariis Scepticis. Nunc autem dicetur magis appositè ad reuocandum in memoriam. Si enim nihil est oratio, neque est aliquid demonstratio, quæ est aliqua qualitate prædita oratio: nihil est autem oratio, vt ostendimus, propterea quòd neque in vocibus, neque in corporeis iis quæ dicuntur, habeat substantiam: nec est ergo demonstratio. Alioqui si est, vel est euidens, vel non manifesta. Non est autem euidens: continet enim quidpiam non manifestum.

A οὔτε ἐπὶ τοῖς οὖσιν· ἀγνοεῖ γὰρ ταῦτα. ὅτε καὶ τοῖς φιλοσόφοις διὰ τὴν ἀνεπίκριτον περὶ αὐτῶν μάχην, ἔστιν ἀκατάληπτα. οὐκ ἄρα δυνατόν τινα ἐγκωμιάζειν ὁ Ῥήτωρ. οἵ τε μὴ εἰδότες ἐφ' οἷς ἐγκωμιαστέον ἐστὶν, οὐδὲ ἐγκωμιάζειν δύνανται. οἱ δέ γε Ῥήτορες οὐκ ἴσασιν ἐφ' οἷς ἐγκωμιάζειν δεῖ, καθὼς παραστήσομεν. τοίνυν οὐδὲ ἐγκωμιάζειν δυνήσονται. ἐγκωμιαστέον γάρ, φασιν, ἀπὸ γένους τε καὶ κάλλους, καὶ πλούτου, καὶ
B πολυτεκνίας, καὶ τῶν ἐοικότων. ἀνάπαλιν τε ψεκτέον ἀπὸ δυσγενείας καὶ δυσμορφίας καὶ πενιχρότητος· ὅπερ εὔηθες. δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἀπὸ τῶν περὶ ἡμᾶς γινομένων, τοὺς ἐπαίνους ἕλκειν καὶ ψόγους. εὐγένεια δὲ καὶ εὐτυχία, κάλλος τε καὶ πολυτεκνία, καὶ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἔστι περὶ ἡμᾶς γινόμενα, ὥστε οὐκ ἐπαινετέον ἀπ' αὐτῶν. ἐπεί τοι γε εἰ ψιλῶς ἐπαινετέον τὴν εὐγένειαν ἐστὶ καὶ πολυτεκνίαν, καὶ πᾶν τὸ τοιουτῶδες, ἐπαινετέος καὶ Βούσειρις, καὶ
C Ἄμυκος καὶ Ἀνταῖος οἱ ξενοκτόνοι, ὅτι Ποσειδῶνος ἦσαν υἱοί. ἐπαινετὴ δὲ καὶ ἡ Νιόβη, ὅτι πολύτεκνος. ἐναντίως τε εἰ ἡ ἀμορφία καὶ ἡ πενία ψεκτόν, ψεκτέος μὲν Ὀδυσσεύς, ὅτι χερνήτου λαβὼν σχῆμα, ἀνδρῶν δυσμενέων κατέδυ πόλιν. ψεκτὸς δὲ ὁ Διὸς Περσεύς, ὅτι πήραν περιηρτημένος, τὴν ἄνυδρον ὥδευε Λιβύην· καὶ Ἡρακλῆς ὅτι λεοντῆν καὶ ξύλον ἐπὶ τοὺς ἄθλους ἐπήγετο. συνελόντι δὲ φάναι, δεδόσθω ταῦτα μέρη εἶναι τῆς
D Ῥητορικῆς, ἀλλ' ἐπεὶ τὸ δίκαιον, ὅτι ἔστι δίκαιον, καὶ τὸ συμφέρον, ὅτι ἐστὶ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, ὅτι ἐστὶ καλὸν, ἀποδείξει παρίσταται, καὶ οὐδέν ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, οὐδὲ Ῥητορικὴ ὑφίσταται ἡ ἐπὶ τούτοις μέρεσι συνεστῶσα. ὅτι δὲ οὐδέν ἐστιν ἀπόδειξις, ἀκριβέστερον μὲν δείκνυται ἐν τοῖς Σκεπτικοῖς ὑπομνήμασιν. ὑπομνηστικώτερον δὲ καὶ νῦν παρασταθήσεται. εἰ γὰρ μηδὲν ὁ λόγος, οὐδὲ ἡ ἀπόδειξις ἐστί, ποιὸς λόγος οὖσα. οὐδὲν δέ γε ἐστὶ λόγος, ὡς παρε-
E στήσαμεν, διὰ τὸ μήτε ἐν φωναῖς, μήτε ἐν ἀσωμάτοις λεκτοῖς ἔχειν τὴν ὑπόστασιν· οὐδὲ ἀπόδειξις ἄρα ἐστίν. ἄλλως τε, εἰ ἔστιν, ἤτοι ἐναργὴς καθέστηκεν, ἢ ἄδηλος. οὔτε δὲ ἐναργής ἐστιν· ἄδηλον γάρ τι περιέχηκε

καὶ

καὶ διὰ τοῦτ' ἐστι διάφωνος· πάντα δὲ τὰ διαφωνούμενα πράγματα ἄδηλα τυγχάνοντα. λείπεται ἄρα ἄδηλον αὐτὴν εἶναι. ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἤτοι αὐτόθεν λαμβάνεται, ἢ ἐξ ἀποδείξεως. οὔτε δὲ αὐτόθεν ληπτή ἐστιν, ἄδηλος γάρ ἐστι· τὸ δὲ ἄδηλον αὐτόθεν λαμβανόμενον, ἄπιστον. οὔτε ἐξ ἀποδείξεως, διὰ τὴν εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν. οὐκ ἄρα τίς ἐστιν ἀπόδειξις. μὴ οὔσης δὲ γενικῆς ἀποδείξεως, οὐδὲ εἰδική τις ἔσται ἀπόδειξις. ὥσπερ καὶ μὴ ὄντος ζώου, οὐδὲ ἄνθρωπός ἐστι. γενικὴ δέ γε ἀπόδειξις οὐκ ἔστιν, ὡς παρεστήσαμεν. τοίνυν οὐδὲ ἄλλη τις γενήσεται τῶν ἐπ' εἴδους. ἐπεὶ γὰρ ἄδηλός ἐστιν, ὡς προεπελογισάμεθα, ὀφείλει διά τινος κατασταθῆναι. διά τινος οὖν; ἤτοι γὰρ διὰ γενικῆς, ἢ εἰδικῆς ἀποδείξεως· οὔτε δὲ διὰ εἰδικῆς, διὰ τὸ μήπω βέβαιον εἶναι τὴν τῆς γενικῆς ὕπαρξιν. οὔτε διὰ γενικῆς· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀμφισβητουμένη. οὐ τοίνυν ἐστί τις γενικὴ ἀπόδειξις. ᾧ ἕπεται, τὸ μηδὲ τὴν εἰδικὴν ὑπάρχειν. καὶ ἄλλως, ἡ γενικὴ ἀπόδειξις, εἰ μὲν λήμματά τινα ἔχει καὶ ἐπιφοράν, οὐδὲ γενική ἐστιν· εἰ δὲ οὐκ ἔχει, οὐδὲ κατασκευάζει τι· πολὺ δὲ μᾶλλον οὐδὲ τὴν ἑαυτῆς ὕπαρξιν. ἥ τε τὴν ἀπόδειξιν πιστουμένη ἀπόδειξις, ἤτοι ζητεῖται, ἢ ἀζήτητός ἐστιν. ἀλλ' ἀζήτητος μὲν οὐκ ἂν εἴη, διὰ τὰς ἔμπροσθεν εἰρημένας αἰτίας. ζητουμένη δὲ, ὀφείλει ὑπ' ἄλλης κατασκευάζεσθαι, κἀκείνη πάλιν ὑπ' ἄλλης· καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. οὐκ ἄρα ἐστί τις ἀπόδειξις. ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τὰ συνέχοντα θεωρήματα τῆς Ῥητορικῆς ἀντειπόντες, ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ τὰς πρὸς τοὺς γεωμέτρας καὶ ἀριθμητικοὺς ἀπορίας ἁπλώμεθα.

* *
*

A & propterea de ea dissentitur: quum omnis res de qua dissentitur, sit non manifesta. Restat ergo vt ea sit non manifesta. Sed si ita est, vel ex eo ipso sumetur, vel ex demonstratione. Non est autem ex eo ipso sumenda: erat enim non manifesta. Quod autem est non manifestum, si ex eo ipso sumatur, est incredibile. Neque ex demonstratione, propterea quòd pergetur in infinitum. Non est ergo aliqua demonstratio. Si non sit autem in genere demonstratio, nec erit vlla in specie: quomodo B si non sit animal, nec est homo. Non est autem in genere demonstratio, vt ostendimus: nec erit ergo vlla in specie. Nam quoniam non est manifesta, vt priùs ratiocinati sumus, debet per aliquid consistere. Per aliquam ergo seu in genere seu in specie demonstrationem. Non autem per demonstrationem in specie, propterea quòd non sit firma demonstrationis in genere substantia. Neque per demonstrationem in genere: ipsa est enim de qua dubitatur. Non est C ergo aliqua in genere demonstratio: cui est consequens, quòd nec sit in specie. Et alioqui quę est in genere demonstratio, si non habet aliquas assumptiones & illationem, nec est quidem in genere. Quòd si non habet, nec confirmabit quidem aliquid: multò autem magis nec suam essentiam. Et quæ demonstrationem probat demonstratio, aut quæritur, aut non est quærenda. Sed non est non quærenda, propter causas quas priùs diximus. Si quæratur au- D tem, debet confirmari ab alia: & illa rursus ab alia, idque in infinitum: Non est ergo aliqua demonstratio. Sed quum dixerimus contra Rhetoricæ, quæ eam continent, contemplationes, alio sumpto principio, tangamus etiam dubitationes quæ existunt aduersus Geometras & Arithmeticos.

* *
*

A *Sexti Empirici aduersus Geometras.*

LIBER III.

QVONIAM Geometræ considerantes multitudinem dubitationum quæ ipsos consequuntur, confugiunt ad rem quæ videtur tuta & remota à periculo, nempe vt ex hypothesi petant principia Geometriæ, bene erit si nos quoque contra eos dicendi principium sumamus ex eo quod dicendum est de B hypothesi. Timon enim in iis quæ scripsit contra Physicos, hoc in primis duxit esse quærendum, nempe an sit aliquid sumendum ex hypothesi. Quamobrem nos quoque conuenit illius vestigia sequentes similiter facere in nostra tractatione aduersus Mathematicos. Ordinis autem gratia priùs sumendum est quòd multis & diuersis modis appellatur hypothesis. In præsentia autem sufficiet eam dici tribus modis. Vno quidem modo dici- C tur dramaticum seu actuum argumentum: vt tragicam & comicam dicimus hypothesim, & quasdam Dicæarchi hypotheses fabularum Euripidis & Sophoclis, nihil aliud vocantes hypothesim quàm actuum argumentum. In alio autem significato in Rhetorica appellatur hypothesis quæstio singularium, in quo Sophistæ & Rhetores sæpe solent dicere in suis diatribis & exercitationibus, Ponenda est hypothesis. Sed & in- D tertia notione vocamus hypothesim principium demonstrationum, vt quæ sit rei petitio ad aliquid probandum: Sic ergo tribus hypothesibus vsum esse dicimus Asclepiadem ad probandam occasionem quæ generat febrem, quòd in nobis quidem sint quidam qui intelligentia perspiciuntur meatus, inter se differentes magnitudine. Secunda autem, quod vndique cum parte humoris & spiritus, ratione considerabilium grumorum seu corpusculorum collectum est inane innumerabile. Tertia autem, quòd perpetui à nobis emittantur vapores, aliquando plures, aliquando pauciores, pro instanti circunstantia.

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ πρὸς Γεωμέτρας.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΕΠΕΙ οἱ Γεωμέτραι συνορῶντες τὸ πλῆθος τῶν ἐπακολουθούντων αὐτοῖς ἀπορημάτων, εἰς ἀκίνδυνον εἶναι δοκοῦν καὶ ἀσφαλὲς πρᾶγμα καταφεύγουσι, τὸ ἐξ ὑποθέσεως αἰτεῖσθαι τὰς τῆς Γεωμετρίας ἀρχάς, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ ἡμᾶς τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀντιρρήσεως ἀρχὴν θέσθαι τὸν περὶ τῆς ὑποθέσεως λόγον. καὶ γὰρ ὁ Τίμων ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Φυσικοὺς τοῦτο ὑπέλαβε δεῖν ἐν πρώτοις ζητεῖν· φημὶ δὲ τό, εἰ ἐξ ὑποθέσεώς τι ληπτέον. διόπερ καὶ ἡμᾶς οἰκεῖόν ἐστιν ἐκείνῳ στοιχοῦντας τὸ παραπλήσιον ποιεῖν, ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν μαθημάτων διεξόδῳ. τάξεως δὲ ἕνεκα προληπτέον, ὅτι πολλαχῶς μὲν καὶ ἄλλως ὑπόθεσις προσαγορεύεται. τανῦν δὲ ἀπαρκέσει τριχῶς λέγεσθαι· καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ἡ δραματικὴ περιπέτεια· καθὸ καὶ τραγικὴν καὶ κωμικὴν ὑπόθεσιν εἶναι λέγομεν· καὶ Δικαιάρχου τινὰς ὑποθέσεις τῶν Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους μύθων. οὐκ ἄλλο τι καλοῦντες ὑπόθεσιν, ἢ τὴν τοῦ δράματος περιπέτειαν. καθ' ἕτερον δὲ σημαινόμενον ὑπόθεσις προσαγορεύεται ἐν Ῥητορικῇ, ἡ ἐπὶ μέρους ζήτησις, καθὸ καὶ οἱ σοφισταὶ πολλάκις εἰώθασιν ἐν ταῖς διατριβαῖς λέγειν, θετέον ὑπόθεσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τρίτην ἐπιβολὴν ὑπόθεσιν καλοῦμεν, τὴν ἀρχὴν ἀποδείξεων, αἴτησιν οὖσαν πράγματος εἰς κατασκευήν τινος· οὕτω γοῦν τρισὶν ὑποθέσεσι κεχρῆσθαι φαμὲν τὸν Ἀσκληπιάδην εἰς κατασκευὴν τῆς τὸν πυρετὸν ἐμποιούσης ἐνστάσεως. μιᾷ μὲν, ὅτι νοητοί τινες εἰσὶν ἐν ἡμῖν πόροι, μεγέθει διαφέροντες ἀλλήλων. δευτέρᾳ δέ, ὅτι πάντοθεν ὑγροῦ μέρη καὶ πνεύματος ἐκ λόγῳ θεωρητῶν ὄγκων συνηραίσθαι δι' αἰῶνος ἀτρεμήτων. τρίτη δέ, ὅτι ἀδιάλειπτοί τινες εἰς τὸ ἐκτὸς ἐξ ἡμῶν ἀποφοραὶ γίνονται, ποτὲ μὲν πλείους, ποτὲ δὲ ἐλάττους, πρὸς τὴν ἐνεστηκυῖαν περίστασιν.

ἀλλὰ

A ἀλλὰ γὰρ τοσαυταχῶς νοουμένης τῆς ὑποθέσεως, πρόκειται νῦν ζητεῖν, οὐ μὰ Δία περὶ τῆς δραματικῆς διατάξεως, οὐδὲ περὶ τῆς παρὰ τοῖς Ῥήτορσι ζητήσεως, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν τέλει λεχθείσης ὑποθέσεως, ἣν ἀρχὴν ἀποδείξεως συμβέβηκεν εἶναι. ταύτην γὰρ καὶ οἱ γεωμέτραι λαμβάνουσι τὴν ὑπόθεσιν βουλόμενοι τι γεωμετρικῶς ἀποδεῖξαι. διὸ δὴ εὐθὺς ῥητέον ὅτι καὶ ἐπεὶ οἱ ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνοντες τι καὶ χωρὶς ἀποδείξεως, ψιλῇ μόνον ἀρκοῦνται φάσει πρὸς τὴν B ταύτης πίστιν, πεύσεταί τις αὐτῶν, τοιούτῳ τινὶ χρώμενος ἐπιλογισμῷ· ἤτοι ἰσχυρόν ἐστι καὶ βέβαιον πρὸς πίστιν τὸ ἐξ ὑποθέσεώς τι λαμβάνειν, ἢ ἄπιστόν τι καὶ ἀσθενές. ἀλλ' εἰ μὲν ἰσχυρόν, καὶ τὸ ἀντικείμενον ἐξ ὑποθέσεως ληφθέν, πιστὸν γενήσεται καὶ βέβαιον, ὥστε θήσομεν τὰ μαχόμενα. εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ τὸ ἐναντίον ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνοντος χωρὶς ἀποδείξεως, ἄπιστόν ἐστιν, ἡ ὑπόθεσις ἄπιστος γενήσεται καὶ ἐπ' ἐκείνου, ὥστε οὐδέτερον αὐτῶν θήσομεν. οὐ τοίνυν ληπτέον ἐστὶν ἐξ C ὑποθέσεώς τι. καὶ μὴν τὸ ὑποτιθέμενον πρᾶγμα, ἤτοι ἀληθές ἐστι καὶ τοιοῦτον, ὁποῖον αὐτὸ ὑποτιθέμεθα, ἢ ψεῦδος. ἀλλ' εἰ μὲν ἀληθές ἐστι, μηδὲ αἰτώμεθα αὐτὸ εἰς πρᾶγμα ὑποψίας πλῆρες καταφεύγοντες τὴν ὑπόθεσιν. ἀλλ' αὐτόθεν λαμβάνωμεν, ἐπείπερ οὐδεὶς τὰ ἀληθῆ καὶ ὄντα ὑποτίθεται, καθάπερ οὐδὲ τὸ νῦν ἡμέραν εἶναι, ἢ ἐμὲ διαλέγεσθαι καὶ ἀναπνεῖν. ἡ γὰρ περιφάνεια τούτων τῶν πραγμάτων αὐτόθεν βέβαιον ἔχει τὴν θέσιν, καὶ οὐ δισταζομένην τὴν D ὑπόθεσιν. ὥστε εἰ ἀληθές ἐστι τὸ πρᾶγμα, μηδὲ αἰτώμεθα αὐτὸ ὡς μὴ ὂν ἀληθές. Εἰ δὲ οὐκ ἔστι τοιοῦτο, ἀλλὰ ψεῦδος καθέστηκεν, οὐδὲν ὄφελος ἀνακύπτει ἐκ τῆς ὑποθέσεως. κἂν γὰρ μυριάκις αὐτὸ ὑποτιθώμεθα σαθροῖς ὥς φασι θεμελίοις, οὐκ ἀκολουθήσει τὸ συμπέρασμα τῆς ζητήσεως ἐξ ἀνυπάρκτων ὁρμωμένης ἀρχῶν. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τις οἷς ἂν ὑποθῆται, τούτοις τὰ ἀκολουθοῦντα πιστὰ τυγχάνειν ἀξιώσει, μήποτε πᾶσαν ἀναιρεῖ ζήτησιν; εὐθέως γὰρ ὑποθήσεται ἕκαστος ἡμῶν, τὸ, τὰ τρία τέσσαρα εἶναι· καὶ τούτου δοθέντος, συνάξει ὅτι καὶ τὰ ἓξ ὀκτώ ἐστι. Εἰ γὰρ τὰ τρία τέσσαρά ἐστι, τὰ ἓξ, ὀκτὼ γενήσεται. ἀλλὰ μὴν τὰ τρία τέσσαρά ἐστιν ὡς ἡ ὑπόθεσις δίδωσι, τὰ ἄρα ἕξ, ὀκτώ ἐστιν.

A Cùm autem tot modis nunc intelligatur hypothesis, in præsentia proponitur quærendum, non de dramatica hypothesi: nec de quæstione quæ est apud Rhetores: sed de hypothesi quæ dicta est in fine, quam contingit esse principium demonstrationis. Hanc enim etiam Geometræ sumunt hypothesin, volentes aliquid demonstrare geometricè. Statim ergo dicẽdum est, quod quoniam qui ex hypothesi sumunt, etiã absque demonstratione contenti sunt nuda B solùm affirmatione ad fidem eius faciendam: ex eis sciscitabitur quispiam, hac vtens ratiocinatione: Aut validum & firmum ad fidem faciendam licet aliquid sumere ex hypothesi, aut non fide dignum & imbecillum. Sed si quidẽ validũ, etiã quod ei est aduersum sumptũ ex hypothesi, erit fide dignũ ac firmum. Quamobrem ponemus inter se pugnãtia. Si autem in eo quod sumit contrarium ex hypothesi absque demonstratione, non est aliquid fide dignum, erit etiam non fide digna hypothesis. Quare C neutrum eorum ponemus. Non est ergo aliquid sumendum ex hypothesi. Præterea res quæ ponitur per hypothesim, aut est vera, & talis qualem eam ponimus, aut falsa. Sed si est vera, ne petamus eam, confugientes ad rem suspicione plenam, nempe hypothesim: sed eam ex ea ipsa sumamus: quandoquidem nemo vera & ea quæ sunt ponit per hypothesim, sicut nec nunc diem esse, aut me disserere & respirare. Harum enim rerum claritas firmam ac validam D ex seipsis habet thesim ac positionem, non autem de qua dubitatur, hypothesim. Quamobrem si res sit vera, ne eam petamus tanquam quæ non sit vera. Si autem non est eiusmodi, sed est falsa, nihil commodi existet ex hypothesi. Nam etiamsi eam ponamus millies, ex malis fundamentis non sequetur conclusio quæstionis, quæ proficiscitur ex principiis quæ minimè esse possunt. Verumenimuero si quis iis quæ ponit ex hypothesi, credibilia velit facere ea quæ consequuntur, an non omnem E penitus tollet quæstionem? Nam statim ponet vnusquisque nostrum ex hypothesi, tria esse quatuor. Eo autem concesso colliget quòd etiam sex sint octo. nam si tria sunt quatuor, sex erunt octo. Atqui tria sunt quatuor, vt dat hypothesis, sex ergo sunt octo.

Rursus petemus quòd maneat id quod mouetur: req́; cócessa colligemus quòd flãma quiescat. Si enim manet id quod mouetur, quiescit flãma. Manet autem id quod mouetur: ergo flamma quiescit. Sed quo modo dicũt Geometræ absurdas has esse hypotheses: oportere enim firmum esse fundamẽtum, vt fateamur quod est cõsequẽs: ita nos quoq; omnia quæ ab eis sumuntur hypotheticè, non admittemus absque demonstratione. Alioqui si est firmum ac fide dignũ quod ab eis ponitur per hypothesim, ne ea ponant ex quibus sunt aliquid demonstraturi, sed id ipsum quod demonstratur: hoc est, non assumptiones demonstrationis, sed illationem. Quod enim ad fidem faciendam eis potest in iis quæ detegunt, hypothesis, hoc poterit etiam in iis rebus quæ deteguntur à demonstratione. Sin autem non est fide digna, etiamsi sæpe posita fuerit ex hypothesi, conclusio demonstrationis absque demonstratione: erit etiam non fide dignum id quod sumitur ad probandum, nisi doceatur per demonstrationem. Atqui, inquiunt, si verum inuenitur quod est consequens hypothesibus, omnino etiam ea quæ per hypothesim sunt posita, hoc est ea quibus sunt consequentia, erunt vera. quod rursus est stultum. Vnde enim est quòd id quod est aliquibus consequens in demonstratione, omnino verum est? Dicent enim, aut quòd ex illo ipso didicerint: aut ex iis quibus fuit consequens assumptionibus. Sed ex ipso quidem nõ dixerint. est enim incertum & non manifestũ. Quod autem est incertum & non manifestum, ex se non est credibile. Demõstrare quidem certè id aggrediuntur, vt quod ex se fidem non faciat. Sed nec ex assumptionibus: de iis enim tota est decertatio: ipsisque nondum creditis, neque quod ex ipsis demonstratur, potest esse firmum ac stabile. Præterea neque si id quod desinit, sit verum, statim est etiam verum antecedens. Quo modo enim natura est comparatum, vt vero consequens sit verum & falsum, ita etiam cẽsetur cum falso quoque simul induci verũ: vt ex hoc quòd terra volet, quod quidem est falsum, sequitur quòd sit terra, quod est verum. Quare nõ si quod desinit, est verum, omnino est etiam verum antecedens: sed contingit dum est verum consequens, falsum esse antecedẽs.

A πάλιν τε αἰτησόμεθα ὅτι μένει τὸ κινούμενον· καὶ συγχωρηθέντος τοῦ πράγματος, συνάξομεν ὅτι ἡ φλὸξ ἠρεμεῖ. εἰ γὰρ τὸ κινούμενον μένει, ἡ φλὸξ ἠρεμεῖ. τὸ δέ γε κινούμενον μένει· ἡ ἄρα φλὸξ ἠρεμεῖ. ἀλλ' ὃν τρόπον οἱ γεωμέτραι ἀτόπους ἐροῦσιν εἶναι ταύτας τὰς ὑποθέσεις· βέβαιον γὰρ εἶναι δεῖ τὸ θεμέλιον ἵνα συνομολογηθῇ καὶ τὸ ἀκόλουθον· οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντα τὰ ὑποθετικῶς αὐτοῖς λαμβανόμενα οὐ προσησόμεθα χωρὶς ἀποδείξεως. ἄλ-

B λως τε εἰ βέβαιόν ἐστι καὶ πιστὸν τὸ ὑποτιθέμενον ᾗ ὑποτίθεται, μὴ ταῦτα ὑποτιθέσθωσαν, ἐξ ὧν ἀποδείξουσί τι, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύμενον· τουτέστι μὴ τὰ λήμματα τῆς ἀποδείξεως, ἀλλὰ τὴν ἐπιφοράν. ὃ γὰρ δύναται πρὸς πίστιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν ἐκκαλυπτόντων ἡ ὑπόθεσις, τοῦτο δυνήσεται καὶ ἐπὶ τῶν ἐκκαλυπτομένων ἐκ τῆς ἀποδείξεως πραγμάτων. εἰ δ' ἄπιστόν ἐστι, κἂν πολλάκις ὑποτεθῇ, τὸ τῆς ἀποδείξεως συμπέρασμα χωρὶς ἀπο-

C δείξεως, ἄπιστον γενήσεται καὶ τὸ εἰς κατασκευὴν τούτου λαμβανόμενον, εἰ μὴ δι' ἀποδείξεως διδάσκοιτο. νὴ Δί' ἀλλ' εἴπερ φασὶ τὸ ἀκολουθοῦν ταῖς ὑποθέσεσιν, ἀληθὲς εὑρίσκεται, πάντως καὶ τὰ ὑποτεθέντα, τουτέστιν οἷς ἐπηκολούθησεν, ἀληθῆ γενήσεται. ὃ πάλιν ἐστὶν εὔηθες. πόθεν γὰρ ὅτι τὸ ἀκολουθοῦν τισιν ἐν ἀποδείξει πάντως ἀληθές ἐστιν; ἢ γὰρ ἐξ αὐτοῦ μαθόντες ἐκείνου τοῦτ' ἐροῦσιν, ἢ ἐξ ὧν οἷς ἠκολούθησε λημμάτων· ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ μὲν οὐκ ἂν

D εἴποιεν. ἄδηλον γάρ ἐστι. τὸ δὲ ἄδηλον ἐξ αὐτοῦ πιστὸν οὐκ ἔστιν. ἀποδεικνύναι γοῦν τοῦτ' ἐπιβάλλονται ὡς μὴ ἐν αὐτῷ τὴν πίστιν ἔχον. καὶ μὴν οὐδ' ἐκ τῶν λημμάτων· περὶ γὰρ τούτων ἐστὶν ἡ πᾶσα διαμάχη, καὶ μηδέπω αὐτῶν πεπιστευμένων, οὐδὲ τὸ ἀποδεικνύμενον ἐξ αὐτῶν βέβαιον εἶναι δύναται. ἔτι οὐδ' ἂν τὸ λῆγον ᾖ ἀληθές, εὐθὺς καὶ τὸ ἡγούμενόν ἐστι τοιοῦτον. ὥσπερ γὰρ τῷ ἀληθεῖ πέφυκεν ἀληθὲς ἐπακολουθεῖν, καὶ ψευδεῖ ψεῦδος, οὕτως ἠξίωται καὶ

E ψευδεῖ ἀληθὲς συνυφίστασθαι. καθάπερ ἐν τῷ πέτασθαι τὴν γῆν, ψευδεῖ ὄντι, τὸ εἶναι τὴν γῆν ἀληθὲς ὑπάρχον, εἵπετο· ὅθεν οὐκ εἰ τὸ λῆγον ἐστὶν ἀληθές, πάντως καὶ τὸ ἡγούμενον ἀληθές· ἀλλ' ἐνδέχεται τοῦ λήγοντος ἀληθοῦς ὄντος, τὸ ἡγούμενον ὑπάρχειν ψεῦδος.

καὶ δὴ

καὶ δὴ ὅτι μὲν οὐκ εὖ ποιοῦσιν οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων, ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνοντες τὰς ἀρχὰς τῆς ἀποδείξεως καὶ ἑκάστου θεωρήματος, ἐπιφθεγγόμενοι τὸ, δεδόσθω, διὰ τούτων αὐτάρκως κατεσκευάσαμεν. μετελθόντες δὲ ἑξῆς, διδάσκωμεν ὅτι ψευδῆ καὶ ἀπιθάνους αὐτῇ συμβέβηκεν εἶναι τὰς ἀρχὰς τῆς τέχνης. καὶ δὴ πολλῶν εἰς τοῦτο δυναμένων λέγεσθαι, ὡς ἐναρχόμενοι τῆς ὑφηγήσεως εἴπομεν, τούτοις προσαχθήσεται τὰ τῆς ἀπορίας· ὧν ἀναιρουμένων καὶ τὰ λοιπὰ συναναιρεθήσεται. ἐπεὶ οὖν τῶν ἀρχῶν διαβληθεισῶν οὐδὲ αἱ κατὰ μέρος ἀποδείξεις αὐτοῖς δύνανται προκόπτειν, λέγωμεν τὰ ἁρμόζοντα πρὸς τὰς ἀρχάς. εὐθέως τοίνυν ὡς πρῶτον καὶ στοιχειωδέστατον διδάσκουσιν ἡμᾶς· ὅτι σῶμα μέν ἐστι τὸ τὰς τρεῖς ἔχον διαστάσεις, μῆκος, πλάτος, βάθος· ὧν πρώτη μὲν διάστασίς ἐστιν ἡ κατὰ μῆκος, ἄνωθεν κάτω· δευτέρα δὲ ἡ κατὰ πλάτος, ἀπὸ δεξιῶν ἐπ' ἀριστερά· τρίτη δὲ ἡ κατὰ βάθος ἀπὸ τῶν πρόσω εἰς τοὐπίσω. ὥστε τῶν τριῶν τούτων ἓξ γίνεσθαι διαστάσεις, δύο καθ' ἑκάστην, τῆς μὲν πρώτης τὴν ἄνωθεν καὶ κάτω, τῆς δὲ δευτέρας τὴν ἐν ἀριστερᾷ καὶ ἐν δεξιᾷ, τῆς δὲ τρίτης, τὴν πρόσω καὶ ὀπίσω. στιγμῆς μὲν γὰρ ῥυείσης γραμμὴν γίνεσθαί φασι, γραμμῆς δὲ ἐπιφάνειαν· ἐπιφανείας δὲ, στερεὸν σῶμα. παρὸ καὶ ὑπογράφοντες λέγουσι, στιγμὴν μὲν εἶναι σημεῖον ἀμερὲς, καὶ ἀδιάστατον, ἢ πέρας γραμμῆς· γραμμὴν δὲ, μῆκος ἀπλατὲς, ἢ πέρας ἐπιφανείας· ἐπιφάνειαν δὲ, πέρας σώματος, ἢ πλάτος ἀβαθές. τάξει οὖν ἀναλαβόντες, περὶ στιγμῆς λέγωμεν πρῶτον, εἶτα περὶ γραμμῆς· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, περὶ ἐπιφανείας καὶ σώματος. τούτων γὰρ ἀναιρουμένων, οὐδὲ Γεωμετρία γενήσεται τέχνη, μὴ ἔχουσα τὰ ἐφ' οἷς ἡ σύστασις αὐτῆς δοκεῖ προκόπτειν.

Ἡ τοίνυν στιγμὴ, ἥν φασι σημεῖον ἀδιάστατον ὑπάρχειν, ἤτοι σῶμα νοεῖται, ἢ ἀσώματον. καὶ σῶμα μὲν οὐκ ἂν εἴη κατ' αὐτούς. τὰ γὰρ μὴ ἔχοντα διάστασιν, οὐκ εἶναι σώματα. λείπεται οὖν ἀσώματον αὐτὴν ὑπάρχειν, ὃ πάλιν ἐστὶν ἀπίθανον. τὸ μὲν γὰρ ἀσώματον, οὐδενὸς νοεῖται γεννητικὸν, ὡσανεὶ ἀθιγὲς καθεστώς. ἡ δὲ στιγμὴ νοεῖται τῆς γραμμῆς γεννητική.

A Atque quòd non rectè quidem faciant Mathematici principia demonstrationis sumẽtes ex hypothesi, & in vnoquoque quod est contemplandum, dicẽtes, Detur, per hæc est satis probatũ. Pergẽtes autem deinceps doceamus, quòd falsa & non probabilia cõtingit esse eorum artis principia. Cum autem de his multa dici possint, vt diximus in initio huius expositionis, his adiungentur quę sunt dubia. Quæ quidem si tollantur, simul tollentur reliqua. Quoniam ergo si B confutata fuerint eorum principia, nec singulares eis procedere possunt demõstrationes, dicamus quæ dicere conuenit aduersus principia. Statim ergo nos docent tanquam primum, & quod maximè accedit ad naturã elementi, quòd corpus sit id quod habet tria interualla seu dimensiones: nempe longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Quorum prima quidem dimensio est per lõgitudinem, supernè deorsum: Secunda autem per latitudinem, à dexteris ad sinistra: Tertia autem per profũditatem, C nempe antè & retrò, adeò vt ex his tribus sex fiant dimensiones, duæ in vnaquaque: primæ quidem sursum & deorsum: secundæ autem dextera & sinistra: tertiæ autem antè & retro. Nam si punctus quidẽ fluxerit, dicunt fieri lineam: si linea autem, superficiem: sin autem superficies, corpus solidum. Describentes itaq; dicunt, Punctũ esse signum carens partibus, & quod nullum suscipit interuallum seu dimensionem, aut finem lineæ: Lineam autem longitudinẽ carentem latitudine, aut finẽ superficiei: Su- D perficiem autem, finem corporis, aut latitudinem carentem profunditate. Hęc ergo ordine sumẽtes, dicamus primùm de puncto: deinde de linea: postea de superficie & corpore. Nam si hæc tollantur, ne ars quidem erit Geometria, vt quæ ea non habeat in quibus videtur procedere eius constitutio.

Punctus ergo, quem dicunt esse signum nullum habens interuallum seu dimensionẽ, aut intelligitur corpus, aut incorporeũ. Et corpus quidẽ non est ex E eorũ sententia. quę enim nõ habent dimensionẽ, nõ sunt corpora. Restat ergo vt sit incorporeum. Incorporeũ autem intelligitur nullius gignendi vim habere, vt quod minimè tangi possit. Intelligitur autẽ punctus gignens lineam.

non est ergo punctus signum nullum habens interuallum ac dimensionem. Præterea si quę non sunt manifesta, cernuntur per ea quæ apparent: quoniam in iis quæ apparent sumi non potest alicuius signum & finis, quod spatio careat ac dimẽsione, perspicuum est quòd nec in iis quidem quæ cadunt sub intelligẽtiam, sumetur quidem eiusmodi. In sensilibus autem nihil potest sumi quod nõ interuallum habeat ac dimensionem, vt ostendam. quamobrem nec in iis quæ cadunt sub intelligentiam. Quodcunque ergo, cui in sensilibus accidit vt sit alicuius finis & signum, cum eo quòd comprehenditur alicuius extremum, simul etiam accidit vt sit pars illius cuius est extremum. Si ergo ipsum auferamus, minuetur id à quo fit ablatio. Quod autem est pars alicuius, ipsum etiam complet: quod autem aliquid complet, omnino auget illius longitudinẽ: & quod auget magnitudinem, hoc necessariò habet magnitudinem. Quicquid ergo in sẽsilibus est alicuius signum & extremum, habens magnitudinem, non caret dimensione. Vnde etiam si id quod cadit sub intelligentiam transeundo ex sensili intelligimus, cum eo intelligemus etiam ipsum esse signum & finem lineæ, & simul eam implere. quamobrem ipsum quoque habebit dimensionem, si quidem eam acquirit ac tribuit. Et alioqui rectam quę educitur à centro, dicunt si circa finem suum circumagatur, circularem describere superficiẽ. Quoniam ergo huius rectæ extremum est signũ, & quod circumagitur metitur superficiem, hoc complebit superficiem quæ habet dimẽsionem. ergo quod eam complet signum, habebit etiam quandam dimensionem. Si sphæra quidem certè in vno signo censetur tangere superficiem, & euoluta facere lineam, perspicuum est quòd hoc facit, incidentibus signis totam componentibus lineam. Si ergo signum complet lineæ magnitudinem, habebit ipsum quoque magnitudinem. Concessum est autem magnitudinem ipsum complere lineæ. habebit ergo ipsum quoque magnitudinem, & non erit expers dimensionis. Sed eiusmodi argumentis occurrere solent Eratosthenei, & dicere, quòd signum neque vllum occupat locum, neque metitur spatium lineæ, sed fluens facit lineam. quod quidem est eiusmodi vt ne possit quidem cogitari.

A οὐ τοίνυν ἔστι σημεῖον ἀδιάστατον ἡ στιγμή. καὶ μὴν εἴπερ ὄψις τῶν ἀδήλων ἐστὶ τὰ φαινόμενα, ἐπεὶ οὐ δυνατὸν ἐν τοῖς φαινομένοις λαβεῖν τινος σημεῖον καὶ πέρας ἀδιάστατον, δῆλον ὡς οὐδ᾽ ἐν τοῖς νοητοῖς ληφθήσεταί τι τοιοῦτον. ἐν δέ γε τοῖς αἰσθητοῖς οὐδέν ἐστιν ἀδιάστατον λαβεῖν, ὡς παραστήσω· ὥστ᾽ οὐδ᾽ ἐν τοῖς νοητοῖς. πᾶν τοίνυν τὸ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑποπίπτον τινὸς πέρας καὶ σημεῖον, σὺν τούτῳ καταλαμβάνεταί τινος ἄκρον, σὺν τῷ καὶ μέρος ἐκείνου, οὗπέρ ἐστιν ἄκρον, ὑποπίπτειν. B ἐὰν γοῦν ἀφέλωμεν αὐτό, μειωθήσεται τὸ ἀφ᾽ οὗ ἡ ἀφαίρεσις. τὸ δὲ μέρος τινὸς ὑπάρχον, εὐθὺς καὶ συμπληρωτικὸν αὐτοῦ καθέστηκεν. ὃ δὲ ἔστι τινὸς συμπληρωτικόν, πάντως αὔξει τὸ μῆκος ἐκείνου· καὶ ὅ ἐστι μεγέθους αὐξητικόν, τοῦτο ἐξ ἀνάγκης ἔχει μέγεθος. πᾶν ἄρα τὸ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς σημεῖόν τινος καὶ ἄκρον μέγεθος ἔχον, οὐκ ἔστιν ἀδιάστατον. ὅθεν εἰ καὶ τὸ νοητὸν μεταβατικῶς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ νοοῦμεν, σὺν τούτῳ καθεστὼς σημεῖον καὶ C πέρας γραμμῆς αὐτὸ νοήσομεν, σὺν τῷ καὶ πληρωτικὸν αὐτῆς ὑπάρχειν. ὥστε καὶ αὐτὸ διάστασιν ἕξει πάντως, ὅγε διαστάσεώς ἐστι περιποιητικόν. ἄλλως τε τὴν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐκβληθεῖσαν εὐθεῖαν φασὶ περιαγομένην τῷ πέρατι ἑαυτῆς κυκλογραφεῖν τὴν ἐπίπεδον. ἐπεὶ οὖν τὸ ἄκρον ταύτης τῆς εὐθείας ἐστὶ σημεῖον, καὶ τοῦτο περιαγόμενον, καταμετρεῖ τὴν περιφέρειαν, ἔσται τοῦτο συμπληρωτικὸν τῆς περιφερείας· ἡ δέ γε περιφέρεια διάστασιν εἶχε· τοίνυν καὶ τὸ D συμπληρωτικὸν αὐτῆς σημεῖον, ἕξει τινὰ διάστασιν. ἔτι γε μὴν σφαῖρα καθ᾽ ἓν σημεῖον ἀξιοῦται τοῦ ἐπιπέδου ἅπτεσθαι, ἐκκυλιομένη τε γραμμὴν ποιεῖν, δῆλον ὡς τῶν ἐπικαταπιπτόντων σημείων, τὴν ὅλην συντιθέντων γραμμήν. τοίνυν εἰ τοῦ μεγέθους τῆς γραμμῆς συμπληρωτικόν ἐστι τὸ σημεῖον, ἕξει καὶ αὐτὸ μέγεθος. συγκεχώρηται δὲ τοῦ μεγέθους τῆς γραμμῆς συμπληρωτικὸν αὐτὸ τυγχάνειν· καὶ αὐτὸ ἄρα μέγεθος ἕξει, καὶ οὐκ ἀδιάστατον γενήσεται. ἀλλ᾽ εἰώθασι πρὸς E τὰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ὑπαντῶντες οἱ περὶ τὸν Ἐρατοσθένην, λέγειν, ὅτι τὸ σημεῖον οὔτε ἐπιλαμβάνει τινὰ τόπον, οὔτε καταμετρεῖ τὸ διάστημα τῆς γραμμῆς· ῥυὲν δὲ ποιεῖ τὴν γραμμήν· ὅπερ ἐστὶν ἀδιανόητον.

ῥεῖν γὰρ νοεῖται τὸ ἀπό τινος τόπου εἴς τινα τόπον ἐπεκτείνεσθαι, ὥσπερ τὸ ὕδωρ. εἰ δὴ τοιοῦτόν τι φανταζοίμεθα τὸ σημεῖον, ἀκολουθήσει, οὐχ ὅτι ἀμερὲς αὐτὸ τυγχάνειν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων πολυμερές. τὸ μὲν οὖν περὶ στιγμῆς.

Ἴδωμεν δὲ τὰ ἑξῆς καὶ τὰ περὶ γραμμῆς ὀφείλοντα λέγεσθαι. αὕτη γὰρ μετὰ τὴν στιγμὴν ἐτέτακτο. τοίνυν οὖν καὶ δοθῇ στιγμή τις ὑπάρχειν, οὐκ ἔσται ἡ γραμμή. εἰ γὰρ αὕτη ῥύσις ἐστὶ σημείου, καὶ μῆκος ἀπλατές, ἤτοι ἕν ἐστι σημεῖον εἰς μῆκος ἐκτεταμένον, ἢ πολλὰ διάστατα στίχῳ κείμενα. οὔτε δὲ ἕν ἐστιν εἰς μῆκος ἐκτεταμένον, ὡς παραστήσομεν, οὔτε πολλὰ σημεῖα στίχῳ κείμενα, καθὼς καὶ τοῦτο ὑπομνήσομεν· οὐκ ἄρα ἐστὶ γραμμή. εἰ γὰρ ἕν ἐστι τὸ σημεῖον, ἤτοι αὐτὸ τὸ σημεῖον ἕνα μόνον ἐπέχει τόπον, ἢ μετατίθεται τόπον ἐκ τόπου, ἢ ἐπεκτείνεται ἀπό τινος τόπου, εἴς τινα τόπον. ἀλλ' εἰ μὲν ἑνὶ ἐμπεριέχεται τόπῳ, οὐκ ἔσται γραμμή, ἀλλὰ στιγμή· ῥύσις γὰρ ἐνοεῖτο γραμμή. εἰ δὲ τόπον ἐκ τόπου μετέρχεται, ἤτοι, ὡς προεῖπον, ὃν μὲν ἀπολεῖπον, ὃν δὲ ἐπιλαμβάνον, μετέρχεται· ἢ οὗ μὲν ἐχόμενον τόπου, εἰς ὃν δὲ ἐκτεινόμενον. ἀλλ' εἰ ὃν μὲν ἀπολεῖπον, ὃν δὲ ἐπιλαμβάνον, πάλιν οὐκ ἔσται γραμμή, ἀλλὰ στιγμή. ᾧ γὰρ λόγῳ τόπον πρῶτον ἐπεσχηκός, στιγμή τις, ἀλλ' οὐ γραμμὴ ἐνοεῖτο· τῷ αὐτῷ καὶ τὸν δεύτερον ἐπιλαμβάνον τόπον, νοηθήσεται στιγμή. εἰ δὲ οὗ μὲν ἐχόμενον τόπου, εἰς ὃν δὲ ἐκτεινόμενον, ἤτοι μεριστῷ τόπῳ αὐτὸν παρεκτείνεται ἢ ἀμερεῖ· καὶ εἰ μὲν ἀμερεῖ τῷ τόπῳ αὐτὸν παρεκτείνεται, πάλιν οὐκ ἔσται γραμμή, ἀλλὰ στιγμὴ καὶ σημεῖον. τὸ γὰρ ἀμερῆ τόπον ἐπεσχηκός, ἀμερές ἐστιν· ὃ δὲ ἐστὶν ἀμερές, στιγμὴ καὶ οὐ γραμμὴ καθέστηκεν. εἰ δὲ μεριστῷ, πάντως ἐπεὶ τὸ μεριστὸν μέρη ἔχει· εἶτα ἅπαντι παρεκτείνεται τῷ τόπῳ· τὸ δὲ μέρη ἔχον, οἷς αὐτὸν παρεκτείνεται τοῖς τοῦ τόπου μέρεσι, σῶμά ἐστιν, ἔσται τὸ σημεῖον καὶ μεριστόν, καὶ σῶμα· ὅπερ ἄτοπον. ὥστε, οὐχ ἕν ἐστι σημεῖον ἡ γραμμή· καὶ μὴν οὐδὲ τὰ πολλὰ σημεῖα στιχηδὸν κείμενα. ταῦτα γὰρ τὰ σημεῖα, ἤτοι ψαύοντα ἀλλήλων νοεῖται, ἢ οὐ ψαύοντα. καὶ εἰ μὲν οὐ ψαύοντα ἀλλήλων,

A Fluere enim dicitur, ab aliquo loco in aliquem locum extendi, sicut aquam. Si autem tale esse signum visione apprehendamus, sequetur ipsum non esse eiusmodi vt careat partibus, sed contra multas habere partes. Hactenus de puncto.

Videamus autem deinceps & quę debent dici de linea: ipsa enim locata fuerat post punctum. Etiamsi ergo datum fuerit esse aliquem punctum, non erit linea: nam si ea est fluxus signi, & longitudo expers latitudinis: aut est vnum signum
B extensum in longitudinem, aut multa suscipientia spatium ac dimensionem posita per seriem. Sed nec est vnum extensum in longitudinem, vt ostendemus, neque multa signa posita per seriem: vt hoc quoque reuocabimus in memoriam. non est ergo linea. Nam si est vnum signum, aut ipsum signum tenet vnum locum: aut mutat locum è loco: aut extenditur ab aliquo loco in aliquem locum. Sed si vno quidem continetur loco, non erit linea, sed pun-
C ctus. fluens enim punctus intelligebatur linea. Si autem transit à loco in locum, aut, vt priùs dixi, alium quidē relinquēs, alium verò apprehendens transit: aut alij quidem loco proximè hærens, ad alium verò se extēdens. Sed si alium quidem locum relinquens, alium verò apprehendens, rursus non erit linea, sed punctus. Qua enim ratione locum primum tenens, intelligebatur esse punctus, sed nō linea: eadem ratione secundum quoque locum apprehendens in-
D telligetur pūctus. Si autem alij quidem loco proximè hærens, ad alium verò se extendens: aut ad locum diuiduum ex aduerso extēditur, aut ad indiuiduum. Et si ad locum quidem indiuiduum ex aduerso extenditur, rursus non erit linea, sed punctus & signum. Quod enim tenet locum carentem partibus, non habet partes. quod autem non habet partes, est punctus, & nō linea. Si autem ad diuiduū: omnino quoniā diuiduum, habet partes: si quidem ad vniuersum extenditur locum: quod autem habet
E partes, partibus loci ad quas extenditur, est corpus, erit signum & diuiduum & corpus. quod quidem est absurdum. Quare non est vnum signum linea: sed nec est multa signa locata per seriem. hæc enim signa aut intelliguntur se inter se tāgere: aut si se inter se nō tāgunt,

in medio intercepta, locis quibusdam distinguentur: & si locis quidem distinguantur, non vtiq; faciēt vnam lineam. Sin autem intelligantur se inter se tangere, aut tota tangentur à totis, aut partes à partibus. Et si partibus quidem tāgantur partes, aut partes partium, non erunt aliquæ ex iis non suscipientes dimensionem, & carentes partibus. Nam quod in medio duorū signorum, exempli gratia, intelligitur signum, alia quidem parte tanget prius signum, alia autem posterius: non eadem autem superficiem, diuersa autem alium locū. Quo fit vt non sit ampliùs idem re vera carēs partibus, sed multas habens partes. Sin autem tota signa tangantur à totis, perspicuum est quòd signa continebuntur in signis, & eundem tenebunt locum. & ea ratione non erunt ampliùs locata per seriem vt fiant linea. Sed si eundem tenent locum, constituetur vnus punctus. Si ergo vt excogitetur linea, oportet excogitari signum ex quo sumit vt intelligatur: ostensum est autem eam neque esse signum, neque compositam ex signis: nihil erit linea. Porrò autem licet etiam relicta signi intelligentia, primo loco tollere lineam, & docere eam minimè posse excogitari. Est enim linea, vt licet ex ipsis audire Geometris, longitudo carens latitudine. Si nos autem diligenter & accuratè considerauerimus, neque in iis quæ cadunt sub intelligentiam, neque in sensilibus inueniemus vllam sumi posse latitudinis expertem lōgitudinem. Et in sensilibus quidem, quandoquidem quamcumque sumpserimus sensilem lōgitudinem, eam omni ratione & omnino sumemus cum quāta latitudine: In iis autem quæ cadunt sub intelligentiam, quòd aliam quidem alia angustiorem possumus mente concipere longitudinē. Quando autem ex æquo eandem seruantes longitudinem, cogitatione scindimus latitudinem, aliquatenus quoq; idem facimus minus latitudine, & minus cogitamus. Postquam autem semel eò peruenerimus vt latitudine priuemus longitudinem, nec lōgitudinem quidem ampliùs visione apprehendimus, sed tollitur etiam cogitatio longitudinis. Et, vt omnia semel dicam & vniuersè, quidquid intelligentia apprehenditur, id duobus primis modis mente apprehenditur: Aut enim per euidentem incursionem, aut per transitum ab euidentibus, cúmque triplicem.

A μεταλαβούμενα τόποις καὶ διαιρεθήσεται, καὶ τόποις διαιρεζόμενα, οὐκέτι ποιήσει μίαν γραμμήν. εἰ δὲ ψαύοντα ἀλλήλων νοοῖτο, ἤτοι ὅλα ὅλων ἅψεται, ἢ μέρεσι μερῶν. καὶ εἰ μὲν μέρεσι μερῶν ἅψεται, οὐκ ἔσται αὐτῶν τὰ ἀδιάστατα καὶ ἀμερῆ. τὸ γὰρ μέσον δυοῖν σημείων (λόγου χάριν) νοούμενον σημεῖον, ἄλλῳ μὲν μέρει ἅψεται τοῦ ἔμπροσθεν σημείου, ἄλλῳ δὲ τοῦ ὄπισθεν, οὐ τῇ αὐτῇ δὲ τῆς ἐπιπέδου, διαφέροντι δὲ, τὸν ἄλλου τόπου· ὥστε μηκέτ'
B αὐτὸ ταῖς ἀληθείαις ἀμερὲς τυγχάνειν, ἀλλὰ πολυμερές. εἰ δὲ ὅλα ὅλων ἅπτοιτο σημεῖα, δῆλον ὡς ἐν σημείοις σημεῖα περιεχθήσεται, καὶ τὸν αὐτὸν ἐφέξει τόπον· ταύτῃ δὲ οὐκ ἔσται στοιχηδὸν κείμενα, ἵνα γένηται γραμμή· ἀλλ' εἰ τὸν αὐτὸν ἐπέσχηκε τόπον, μία καταστήσεται στιγμή. εἴπερ οὖν, ἵν' ἐπινοηθῇ γραμμή, δεῖ προεπινοεῖσθαι τὸ σημεῖον ἐξ οὗ λαμβάνει τὴν νόησιν, ἐπιδέδεικται δὲ, μήτε σημεῖον οὖσα, μήτε ἐκ σημείων
C σύνθετος, οὐδὲν ἔσται γραμμή. καὶ μὴν πάρεστιν ἀποστάντας τῆς τοῦ σημείου νοήσεως προηγουμένως ἀναιρεῖν τὴν γραμμὴν, καὶ τὸ ἀνεπινόητον αὐτῆς διδάσκειν. γραμμὴ γάρ ἐστιν ὡς αὐτῶν πάρεστιν ἀκούειν τῶν Γεωμετρῶν, μῆκος ἀπλατές. σκεψάμενοι δὲ ἡμεῖς ἀκριβῶς, οὔτε ἐν τοῖς νοητοῖς, οὔτε ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εὑρήσομεν δυνάμενόν τι ληφθῆναι μῆκος ἀπλατές. καὶ ἐν μὲν τοῖς αἰσθητοῖς, ἐπείπερ ὃ ἂν λάβωμεν αἰσθητὸν μῆκος, τοῦτο πάν-
D τῃ τε καὶ πάντως σὺν ποσῷ πλάτει ληψόμεθα· ἐν δὲ τοῖς νοητοῖς, καθ' ὅσον ἕτερον μὲν ἑτέρου στενότερον, δυνάμεθα νοῆσαι μῆκος. ὅταν δὲ τὸ αὐτὸ μῆκος κατ' ἰσότητα φυλάττοντες, σχίζωμεν ταῖς ἐπινοίαις τὸ πλάτος, καὶ ἄχρι τινὸς τὸ αὐτὸ ποιῶμεν, ἔλαττον μὲν τὸ πλάτος καὶ ἔλαττον γινόμενον νοήσομεν. ἐπειδὰν δὲ ἅπαξ φθάσωμεν στερῆσαι τοῦ πλάτους τὸ μῆκος, οὐκέτι οὐδὲ μῆκος φαντασιούμεθα, ἀλλ' ἀναιρεῖται καὶ ἡ τοῦ μήκους
E ἐπίνοια. καθόλου δὲ πᾶν τὸ νοούμενον κατὰ δύο τοὺς πρώτους ἐπινοεῖται τρόπους. ἢ γὰρ κατὰ περίπτωσιν ἐναργῆ, ἢ κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναργῶν μετάβασιν, καὶ ταύτην τριττήν.

ἢ γὰρ

ἢ γὰρ ὁμοιωτικῶς ἢ ἐπισυνθετικῶς, ἢ ἀνα- A
λογιστικῶς. ἀλλὰ κατὰ μὲν περίπτωσιν ἐν-
αργῆ νοεῖται τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, καὶ γλυ-
κὺ καὶ πικρόν· κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναργῶν
μετάβασιν, ὁμοιωτικῶς μὲν νοεῖται, καθάπερ
ἀπὸ τῆς Σωκράτους εἰκόνος, Σωκράτης αὐ-
τός. ἐπισυνθετικῶς δὲ, καθάπερ ἀπὸ ἵππου
καὶ ἀνθρώπου, Ἱπποκένταυρος· ἵππεια γὰρ
καὶ βρότεια μίξαντες μέλη, ἐφαντασιώθημεν,
τὸν μήτε ἄνθρωπον μήτε ἵππον, ἀλλ' ἐξ
ἀμφοτέρων σύνθετον Ἱπποκένταυρον. ἀνα- B
λογιστικῶς δέ τι νοεῖται πάλιν κατὰ δύο τρόπους·
ὁτὲ μὲν αὐξητικῶς, ὁτὲ δὲ μειωτικῶς· οἷον,
ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, οἷοι νῦν βροτοί
εἰσι, παραυξητικῶς μὲν ἐνενοήσαμεν Κύκλωπα,
ὃς οὐκ ἐῴκει

ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι.

μειωτικῶς δὲ, τὸν Πυγμαῖον ἄνθρωπον, ὃς οὐχ
ὑποπέπτωκεν ἡμῖν περιπτωτικῶς. τοσούτων δὴ
νοήσεων ὄντων τρόπων, εἴπερ νοεῖται τὸ ἀ-
πλατὲς μῆκος, ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει ἤτοι κατὰ C
περίπτωσιν ἐναργῆ νοεῖσθαι, ἢ κατὰ τὴν
ἀπὸ τῶν ἐναργῶν μετάβασιν, ἀλλὰ κατὰ πε-
ρίπτωσιν μὲν ἐναργῆ, οὐκ ἂν νοοῖτο.
οὐδενὶ γὰρ περιεπέσομεν μήκει, χωρὶς πλά-
τους. λείπεται οὖν κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναργῶν
μετάβασιν λέγειν αὐτὸ νενοῆσθαι· ὃ πάλιν τῶν
ἀδυνατωτάτων. εἰ γὰρ οὕτως ἐνοήθη, ἤτοι
πάντως κατὰ ὁμοίωσιν, ἢ κατὰ ἐπισύνθεσιν ἐνοεῖτο,
ἢ κατὰ ἀναλογίαν. κατ' οὐδένα δὲ τούτων τῶν
τρόπων εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν πέφυκεν, ὡς παραστή- D
σομεν· οὐκ ἄρα νοεῖταί τι μῆκος ἀπλατές.
αὐτίκα γὰρ κατὰ μὲν τὴν ὁμοιότητα τῶν ἀμη-
χάνων ἐστὶ νοεῖν τι μῆκος ἀπλατές. οὐδὲν γὰρ
ἔχομεν ἐν τοῖς φαινομένοις μῆκος χωρὶς πλά-
τους νοούμενον· ἵνα νοήσωμεν ὅμοιον, τι τούτῳ
μῆκος ἀπλατές. τὸ γάρ τινι ὅμοιον γινωσκο-
μένῳ πάντως ἐστὶν ὅμοιον· τῷ δὲ μὴ γινωσκο-
μένῳ, οὐδὲ ὅμοιον εὑρεῖν δυνατόν. ἐπεὶ οὖν
οὐκ ἔχομεν ἐναργῶς ὑποπίπτον ἡμῖν μῆ-
κος χωρὶς πλάτους, οὐδὲ ὅμοιόν τι αὐτῷ δυνη- E
σόμεθα νοεῖν. καὶ μὴν οὐδὲ κατ' ἐπισύνθεσιν
οἷόν τε ἐστὶ παραβαλεῖν τοῖς γεωμέτραις αὐτὴν
τὴν ἐπίνοιαν. εἰπάτωσαν γὰρ ἡμῖν τίνα τῶν
ἐκ περιπτώσεως ἐναργῶς γινωσκομένων,

aut enim assimilando, aut componẽdo, aut reputando, seu per analogiam. Et per incurrentem quidem euidentiam intelligitur album & nigrum, & dulce & amarum: Per transitum autem ab euidentibus, assimilando quidem intelligitur, vt ab imagine Socratis Socrates ipse. Componendo autem, vt ex equo & homine componitur Hippocentaurus. Equinis enim & humanis membris mistis, eum visione apprehendimus, qui neque est homo neq; equus, sed est Hippocentaurus ex vtrisq; compositus. Reputando autem seu per analogiam, intelligitur aliquid rursus duobus modis: aliquando quidem augendo, aliquando vero diminuendo: vt ex communibus hominibus, quales nunc sunt homines, augendo quidem intelligimus Cyclopem, qui non erat similis

Vescenti frumẽto homini, verùm nemoroso Monti. Diminuendo autem, Pygmæum hominem, qui incurrendo, in nostrum aspectum nõ incidit. Cùm sint autem tot modi intelligendi, si intelligitur longitudo carens latitudine, necessariò debet intelligi vel per incurrẽtem euidentiam, vel per transitum ab euidentibus. Sed per incurrentem quidem euidentiam minimè potest intelligi: in nullam enim incurrimus longitudinem absque latitudine. Restat ergo vt dicamus id intelligi per transitum ab euidẽtibus: quod rursum minimè omniũ potest fieri. Nam si sic esset intellecta, omnino intelligeretur assimilando, aut componendo, aut reputando seu per analogiam. Nullo autem ex his modis cadere potest sub intelligentiam, vt ostendemus: non ergo intelligitur aliqua longitudo expers latitudinis. Iã enim nulla ratione fieri potest, vt per similitudinẽ intelligatur aliqua longitudo expers latitudinis. In iis enim quæ cernũtur, nullam habemus longitudinem quæ sit sine latitudine, vt intelligamus aliquã huic similem quæ latitudine careat, longitudinem. Nam quod est alicui simile, est omnino ei quod cognoscitur simile. Ei autem quod non cognoscitur, vt simile inueniatur, minimè potest fieri. Quoniam ergo non habemus in nos incurrentem euidenter longitudinem absque latitudine, nec poterimus quidem mente concipere aliquam ei similem. Sed neque per compositionem Geometris procedere potest eius intelligentia. Dicant enim nobis, quænam ex iis quæ ex incursione euidenter cognoscuntur,

cum quibus componẽtes, intelligemus latitudinis expertem longitudinẽ, sicvt priùs facientes in homine & equo, visione apprehendebamus Hippocentaurum. Restat ergo eis vt confugiant ad modum intelligendi qui existit ex augmento vel diminutione per reputationem seu analogiam: quod rursus cernitur eiusmodi, vt nulla detur via euadendi. Quæ enim fiunt per analogiam, habẽt aliquid commune cum iis ex quibus intelliguntur: vt ex communi hominum magnitudine augendo intelleximus Cyclopem: & minuendo Pygmæum. Quo fit vt sit aliquid commune iis quæ intelliguntur ex analogia, cum illis ex quibus intelligũtur. Nihil autem habemus commune longitudinis quæ caret latitudine, & eius quę intelligitur cum latitudine, vt ab illa moti intelligamus latitudinis expertem longitudinem. Cùm earum autem nihil habeamus commune, nec per analogiam poterimus intelligere latitudinis expertem lõgitudinem. Quare si vnumquodque eorum quæ intelliguntur, intelligitur iis modis quos exposuimus (ostensum est autem per nullum eorum intelligi latitudinis expertem lõgitudinem) intelligentia apprehendi nõ potest longitudo quæ caret latitudine. Quamuis autem hæc argumenta sint adeò euidẽtia, conantur tamen Geometræ pro viribus strenuè decertantes aduersus ea dicere: nempe quòd per intẽsionem intelligatur longitudo expers latitudinis. Accepta itaque qualicunque longitudine cum quanta latitudine, dicunt se per intensionem hanc semper minuere latitudinem, magis etiam intendendo angustias, & deinde quod sic intelligitur per intensionem, dicere esse latitudinis expertem longitudinem. Si enim paulatim minuitur quę in angustum cogitur latitudo per intensionem, veniet aliquando etiã ad latitudinis expertem longitudinem, in eam desinente intelligentia. Atqui ostendimus, dicet quispiam, quòd perfecta & absoluta priuatio latitudinis, est etiam peremptio longitudinis. Deinde quod intelligitur ex alicuius rei intẽsione, non est aliud quã ipsum quod priùs est mente perceptum, imo vero est illud ipsum intensum. Quoniam ergo ex eo quod quãtam habet latitudinem, per angustiæ intensionem aliquid volumus intelligere: quæ omni quidem ratione & omnino caret latitudine, longitudinem minimè apprehendemus intelligentia: est enim alterius generis: aliquam autem angustam sumemus latitudinem,

A μετά τινων συνθέντες, νοήσομεν τὸ ἀπλατὲς μῆκος, ὡς πρότερον ἐπ' αἰσθητοῦ καὶ ἵππου ποιοῦντες ἐφανταζόμεθα Ἱπποκένταυρον. λείπεται οὖν ἐπὶ τὸν κατ' ἀναλογικὴν αὔξησιν ἢ μείωσιν τὸν τῆς νοήσεως αὐτοῖς τρόπον συμφεύγειν· ὃ πάλιν τὴν ἀπορίαν θεωρεῖται. τὰ γὰρ κατ' ἀναλογίαν γινόμενα ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὰ ἀφ' ὧν νοεῖται. οἷον, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ μεγέθους τῶν αἰσθητῶν προσαυξητικῶς ἐνοήσαμεν τὸν Κύκλωπα· καὶ μειωτι-
B κῶς τὸν Πυγμαῖον· ὥστε εἶναι τι κοινὸν τοῖς κατ' ἀναλογίαν νοουμένοις πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἀφ' ὧν νοεῖται. οὐδὲν δ' ἔχομεν κοινὸν τοῦτε ἀπλατοῦς, καὶ τοῦ σὺν πλάτει νοουμένου μήκους, ἵνα ἀπ' ἐκείνου ὁρμηθέντες νοήσωμεν τὸ ἀπλατὲς μῆκος. μὴ ἔχοντες δέ τι κοινὸν αὐτῶν, οὐδὲ κατ' ἀναλογίαν ποιήσασθαι τὴν τοῦ ἀπλατοῦς μήκους νόησιν ἰσχύσομεν. ὅθεν εἰ ἕκαστον τῶν νοουμένων, κατὰ τοὺς ἐκκειμένους νοεῖται τρόπους (δεδίδακται δὲ κατὰ μηδένα αὐ-
C τῶν νοούμενον τὸ ἀπλατὲς μῆκος) ἀνεπινόητόν ἐστι τὸ ἀπλατὲς μῆκος. ὅμως δ' οὖν καὶ πρὸς τοὺς οὕτως ἐναργεῖς ἐλέγχους πειρῶνται κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνδριζόμενοι λέγειν οἱ Γεωμέτραι, ὅτι κατ' ἐπίτασιν νοεῖται τὸ ἀπλατὲς μῆκος. λαβόντες γὰρ ὁποιονδήποτε μῆκος σὺν ποσῷ πλάτει, φασίν, ὅτι μειοῦμεν κατ' ἐπίτασιν τοῦτο τὸ πλάτος ἀεί, καὶ μᾶλλον τὴν στενότητα ἐπιτείνοντες. εἶθ' οὕτως τὸ κατ' ἐπίτασιν νοούμενον ἀπλατὲς εἶναι μῆκος λέγο-
D μεν. εἰ γὰρ καὶ ὀλίγον ἐλαττοῦται στενούμενον τὸ πλάτος κατ' ἐπίτασιν ἐλεύσεταί ποτε καὶ εἰς ἀπλατὲς μῆκος καταληξάσης εἰς τοῦτο τῆς νοήσεως. ἀλλὰ μὴν ἐδείξαμεν, ἐρεῖ τις, ὅτι ἡ παντελὴς στέρησις τοῦ πλάτους ἀναίρεσίς ἐστι καὶ τοῦ μήκους· εἶτα τὸ κατ' ἐπίτασίν τινος νοούμενον, οὐχ ἕτερόν ἐστι τοῦ προεπινοηθέντος, ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο ἐπιτεταμένον. ἐπεὶ οὖν ἀπὸ τοῦ ποσὸν ἔχοντος πλάτος κατ' ἐπίτασιν στενότητος νοῆσαί τι θέλομεν, τὸ μὲν πάντῃ πάντως
E ἀπλατὲς μῆκος, οὐκ ἐπινοήσομεν· ἑτερογενὲς γάρ ἐστι· στενὸν δέ τι ληψόμεθα πλάτος,

ἔστι

A ὥστε τὴν κατάληψιν τῆς νοήσεως, ἐν ἐλαχιστῳ γίνεσθαι πλάτει, πλὴν ὅμως πλάτει. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο γίνεσθαι τὴν ἐπιβολὴν τῆς διανοίας εἰς ἑτερογενές, καὶ ὃ μήτε μῆκός ἐστι μήτε πλάτος· εἴπερ τε δυνατόν ἐστι μῆκός τι νοήσαντας σὺν ποσῷ πλάτει, στερήσει τοῦ πλάτους, λαβεῖν μῆκος ἀπλατές, ἐνδέχεταί ποτε κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ σάρκα σὺν τρωτῷ ἰδιώματι νοήσαντας, στερήσει τοῦ τρωτοῦ ἰδιώματος, νοῆσαι ἄτρωτόν τε καὶ ἀπαθῆ σάρκα. B δυνατὸν δὲ ἔσται καὶ σῶμα νοήσαντας μετὰ ἀντιτύπου ἰδιώματος, στερήσει τῆς ἀντιτυπίας, λαβεῖν τι μὴ ἀντιτυποῦν σῶμα. ὅπερ τελέως ἐστὶν ἀδύνατον, καὶ παρὰ τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώπων ἔννοιαν. τὸ γὰρ ἄτρωτον νοούμενον ἡμῖν, οὐκέτι ἐστὶ σάρξ, ἐπείπερ ἐν τῷ τρωτῷ ἰδιώματι ἡ σὰρξ ἐνοεῖτο ὡς σάρξ· καὶ τὸ μὴ ἀντιτυποῦν σῶμα, οὐκέτι νοεῖται σῶμα. σὺν γὰρ τῷ ἀντιτύπῳ ἰδιώματι ἐνοεῖτο σῶμα, καθὸ ἐστὶ σῶμα. ὅθεν καὶ τὸ νοούμενον μῆκος χωρὶς πλάτους οὐκ ἂν εἴη μῆκος· C σὺν γὰρ τῷ ποσὸν ἔχειν πλάτος, τὸ μῆκος, ὡς μῆκος νοεῖται. ἀλλ' ὅ γε Ἀριστοτέλης, καὶ ποικίλως κατασκευασθείσης τῆς τοῦ πράγματος ἀνεπινοησίας, καὶ οὐκ ἐν ὀλίγῳ κειμένων ταράχῳ τῶν Γεωμετρῶν, φησὶ μὴ ἀδιανόητον εἶναι τὸ ὑπὸ τούτων λεγόμενον μῆκος ἀπλατές, ἀλλὰ δύνασθαι χωρὶς πάσης περισκελείας εἰς ἔννοιαν ἡμῖν ἥκειν. ἵστησι δὲ τὸν λόγον ἐπί τινος ἐναργεστέρου ὑποδείγματος καὶ σαφοῦς. τὸ γοῦν τοῦ τοίχου μῆκος, φησί, λαμβάνομεν, μὴ συνεπιβάλλοντες αὐτοῦ τῷ D πλάτει. διόπερ ἐνέσται καὶ τὸ παρὰ τοῖς Γεωμέτραις λεγόμενον μῆκος χωρὶς πλάτους τινὸς ἐπινοεῖν· ἐπείπερ ὄψις τῶν ἀδήλων ἐστὶ τὰ φαινόμενα· πλανώμενος, ἢ τάχα κατασοφιζόμενος ἡμᾶς. ὅταν γὰρ τὸ τοίχου μῆκος χωρὶς πλάτους νοῶμεν, οὐ χωρὶς παντὸς πλάτους αὐτὸ νοοῦμεν, ἀλλὰ χωρὶς τοῦ περὶ τῷ τοίχῳ καθεστῶτος πλάτους· ὅθεν καὶ ἐνδέχεται συμπλέξαντας τὸ τοῦ τοίχου μῆκος τινὶ πλάτει καὶ ὁποιανδηποτοῦν νόησιν αὐτοῦ ποιεῖσθαι· ὥστε E μῆκος λαμβάνεσθαι τανῦν οὐ χωρὶς παντὸς πλάτους, καθάπερ ἀξιοῦσιν οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων, ἀλλὰ χωρὶς τοῦ δέ τινος πλάτους. προϋπέκειτο δὲ τῷ Ἀριστοτέλει παραστῆσαι,

A adeò vt desinat intelligentia in minimam latitudinem, sed tamen latitudinem. Quòd si postea facta fuerit mentis applicatio ad id quod est alterius generis, & quod neque est longitudo nec latitudo: & si fieri potest vt cùm aliquam intellexerimus longitudinem cū quanta latitudine, priuatione latitudinis expertem accipiamus longitudinem, contingit aliquando similiter, vt cùm intellexerimus carnem cum ea proprietate quòd sit vulnerabilis, priuatione huius B proprietatis, nempe vulnerabilis, intelligamus inuulnerabilem carnem & impatibilem. Fieri etiam poterit, vt cùm intellexerimus corpus cum proprietatē resistendi, priuatione resistentiæ accipiamus aliquod corpus quod non resistat, quod planè fieri non potest, & est præter communem hominum notionem. Quod enim intelligitur à nobis inuulnerabile, non est caro: & quod nō resistit corpus, non vtique intelligitur corpus. Corpus enim, quatenus corpus, intelligitur cum proprietate resistendi. C Quare & longitudo quæ intelligitur sine latitudine, nequaquam est longitudo: intelligitur enim longitudo cum eo quod habet quantam latitudinem. Cæterùm Aristoteles quidem quamuis variis modis probasset rem nō posse intelligentia percipi, nec mediocriter essent perturbati Geometræ, dicit tamen latitudinis expertem quæ ab eis dicitur lōgitudinem, non esse eiusmodi vt nō possit cogitatione percipi, sed eam in nostrā venire posse notionē absq; vlla difficul- D tate aut absurditate. constituit autem rationem in quodam aperto & euidenti exemplo: Parietis, inquit, accipimus lōgitudinem, non simul attendentes eius latitudinem. Quare licebit etiam quæ apud Geometras dicitur longitudinem cogitare absque latitudine: quandoquidem ea quæ apparent, sunt visus eorum quæ non sunt euidentia, errans, vel forte sophisticè nos decipiens. Quando enim parietis longitudinem intelligimus absque latitudine, non absq; omni latitudine eam intelligimus, sed absque la- E titudine quæ consistit in pariete. Vnde etiam contingit vt muri longitudine connexa alicui latitudini, eam possit quilibet intelligentia consequi: ita vt in præsentia accipiatur longitudo non sine omni latitudine, vt censent Mathematici, sed sine aliqua latitudine. Propositum autem erat Aristoteli ostendere,

non quòd quæ à Geometris dicitur longitudo, est expers alicuius latitudinis, sed quòd priuata sit omni latitudine. quod quidem non demóstrauit. Atque de his quidem hactenus. Quoniam autem Geometræ etiam superficiei finem dicunt esse lineam, quæ quidem est longitudo expers latitudinis, age communiores adducamus dubitationes de lineis simul & superficiebus. ita enim facile erit etiam reprehendere quod dicitur de corpore. Si enim linea est finis superficiei, longitudinis expertem constituens longitudinem: perspicuum est quòd quando addita fuerit superficies, aut erunt duæ lineæ parallelæ, aut vna ambæ. Et si quidem vna sint duæ lineæ, quoniam linea est finis superficiei, superficies autē est finis corporis: si autem duæ lineæ simul fiant vna, erunt etiam duę superficies vna: Si duę autem superficies sint vna, necessariò erunt etiā duo corpora vnum: Si duo corpora fuerint vnum, additio nō erit additio, sed vnio: quod quidem non potest fieri: Nam in aliquibus quidem corporibus potest additio esse vnio, sicut in aqua & similibus: In aliquibus autem minimè. Nam si lapis addatur lapidi, & ferrum ferro, & adamas adamanti, per lineam non vniuntur. quamobrem minimè fient duæ lineæ vna linea. Nam alioqui quoniam est vnio duarum linearum quæ effectæ sunt vna, & corporum coïtio ac coalescentia, oporteret fieri separationē non per eosdem ipsorum fines, sed dum auelluntur per alias & alias partes, adeò vt etiam cōtingeret interitus. Hoc autem nequaquam videmus fieri: sed fines corporum & ante additionem, & post separationem tales sunt quales priùs cernebantur in additione. Non fiunt ergo duæ lineæ vna. Verumenimvero si duæ lineæ fiant vna, oportebit quæ inter se adduntur corpora vno extremo esse minora. Duæ enim factæ sunt vna, quæ debet habere vnum finem & extremum. Quæ autem inter se adduntur corpora, non fiunt vno extremo minora. quamobrem duæ lineæ non fiunt vna linea. Sin autem fiant duæ lineæ parallelæ, per additionem duorum corporum:

A οὐχ ὅτι τινὸς πλάτους ἄμοιρόν ἐστι τὸ κατὰ τοὺς Γεωμέτρας λεγόμενόν ἐστι μῆκος, ἀλλ' ὅτι παντὸς ἐστέρηται πλάτους· ὅπερ οὐκ ἀπέδειξε. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων. ἐπεὶ δὲ οἱ Γεωμέτραι, καὶ πέρας ἐπιφανείας εἶναι λέγουσι τὴν γραμμὴν, ὅ ἐστι μῆκος ἀπλατές, φέρε, κοινότερον περὶ γραμμῶν ἅμα καὶ ἐπιφανειῶν διαπορῶμεν· οὕτω γὰρ εὐδιάβλητος καὶ ὁ ἐπὶ τὸ σῶμα γενήσεται λόγος. εἰ γὰρ ἡ γραμμὴ πέρας ἐστὶν ἐπιφανείας, μῆ-
B κος ἀπλατὲς καθεστῶσα, δῆλον ὡς ὅταν ἐπιφάνεια ἐπιφανείᾳ παρατεθῇ, ἤτοι παράλληλοι γενήσονται δύο γραμμαὶ, ἢ μία, ἀμφότεραι. καὶ εἰ μὲν μία αἱ δύο γραμμαὶ γίνονται, ἐπεὶ ἡ γραμμὴ πέρας ἐστὶν ἐπιφανείας, ἡ δὲ ἐπιφάνεια, πέρας σώματος· τῶν δὲ δυοῖν γραμμῶν μιᾶς ἅμα γενομένων, γενήσονται καὶ αἱ δύο ἐπιφάνειαι μία ἐπιφάνεια· τῶν δὲ δυοῖν ἐπιφανειῶν μιᾶς ἐπιφανείας γενηθεισῶν, ἐξ ἀνάγκης ἔσται καὶ τὰ δύο
C σώματα ἓν σῶμα. τῶν δὲ δυοῖν σωμάτων ἑνὸς γενομένων, ἡ παράθεσις οὐκ ἔσται παράθεσις, ἀλλ' ἕνωσις· ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. ἐπὶ τινῶν μὲν γὰρ σωμάτων δύναται ἡ παράθεσις ἕνωσις γίνεσθαι, καθάπερ ὕδατος, καὶ τῶν ἐοικότων τούτῳ, ἐπὶ τινῶν δὲ οὐδαμῶς. καὶ γὰρ λίθος λίθῳ παρατιθέμενος, καὶ σίδηρος σιδήρῳ, καὶ ἀδάμας ἀδάμαντι, κατὰ γραμμὴν οὐχ ἑνοῦνται. ὥστε οὐκ ἂν γένοιντο αἱ δύο γραμμαὶ, μία γραμμή· καὶ
D γὰρ ἄλλως εἰ ἕνωσίς ἐστι τῶν δύο γραμμῶν μιᾶς γενομένων, καὶ σύμφυσις τῶν σωμάτων, ἐχρῆν τὸν χωρισμὸν γίνεσθαι, μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αὐτῶν πέρατα, ἀλλὰ κατ' ἄλλα καὶ ἄλλα μέρη ἀποσπωμένων, ὥστε καὶ φθορὰν συμβαίνειν. οὐχὶ δέ γε τοῦτο γινόμενον θεωρεῖται, ἀλλὰ τὰ πέρατα τῶν σωμάτων, καὶ πρὸ τῆς παραθέσεως καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν, τοιαῦτά ἐστιν, ὁποῖα καὶ ἐν τῇ παραθέσει ὄντα πρότερον ἐφαίνοντο. οὐ τοίνυν αἱ δύο γραμμαὶ μία
E γίνονται. οὐ μὴν ἀλλ' εἴπερ αἱ δύο γραμμαὶ μία γίνονται, δεήσει τὰ παρατιθέμενα ἀλλήλοις σώματα ἑνὶ ἄκρῳ ἐλάττονα εἶναι. γεγόνασι γὰρ αἱ δύο μία, ἥτις ἓν ἔχειν ὀφείλει πέρας τε καὶ ἄκρον. οὐχὶ δέ γε τὰ παρατιθέμενα ἀλλήλοις σώματα, ἑνὶ ἄκρῳ γίνεται ἐλάττονα. ὥστε αἱ δύο γραμμαὶ οὐκ ἂν γένοιντο μία γραμμή. εἰ δὲ παράλληλοι γίνονται δύο γραμμαὶ κατὰ παράθεσιν δυοῖν σωμάτων, τὸ οὐκ

τὸ ἐκ τῶν δυοῖν γραμμῶν, μεῖζον ἔσται τῆς μιᾶς γραμμῆς. εἰ δὲ τὸ ἐκ τῶν δυοῖν γινόμενον γραμμῶν, μεῖζόν ἐστι τῆς μιᾶς γραμμῆς, ἔχει αἱ ἑκατέρα αὐτῶν πλάτος, ὃ μετ' ἑτέρας μείζονα ποιεῖ τὴν διάστασιν. καὶ οὕτως οὐκ ἔστιν ἀπλατὲς μῆκος ἡ γραμμή. δυοῖν οὖν θάτερον, ἢ ἀναιρεῖν δεῖ τὴν ἐνάργειαν, ἢ μενούσης ταύτης ἀθετεῖν τὴν τῶν Γεωμετρῶν ἐπίνοιαν, καθ' ἣν οἴονται τὴν γραμμὴν μῆκος ἀπλατὲς ὑπάρχειν. καὶ δὴ ταῦτα μὲν προηγουμένως ῥητέον ἐστὶν ἡμῖν, πρὸς τὰς τῆς Γεωμετρίας ἀρχάς. μεταβάντες δὲ διδάσκωμεν ὅτι καὶ κατὰ τὰς ἐκείνων αὐτῶν ὑποθέσεις οὐχ οἷόν τε προβαίνειν τὴν ζήτησιν. ἀρέσκει τοίνυν αὐτοῖς τὴν εὐθεῖαν γραμμήν, ὡς καὶ ἀνώτερον ἐλέγομεν, στρεφομένην πᾶσιν αὐτῆς τοῖς μέρεσι κύκλους γράφειν. ὥσπερ θεωρήματι ὅτι συνεκτικωτάτῳ, μαχόμενόν ἐστι τὸ τὴν γραμμὴν μῆκος ἀπλατὲς ὑπάρχειν. ζητῶμεν δὲ τὸν τρόπον τοῦτον· εἰ γὰρ κατ' αὐτοὺς πᾶν μέρος τῆς γραμμικῆς ἔχει σημεῖον, τὸ δὲ σημεῖον στρεφόμενον, κύκλον γράφει, δεήσει κατ' αὐτούς, ὅταν ἡ εὐθεῖα γραμμὴ στρεφομένη, καὶ πᾶσι τοῖς ἑαυτῆς μέρεσι κυκλογραφοῦσα, τὸ διάστημα καταμετρῇ τὸ ἀπὸ τοῦ κέντρου μέχρι τῆς ἐξωτάτης περιφερείας ἐπιπέδου, τότε ἤτοι συνεχεῖς ἀλλήλοις ὑπάρχειν τοὺς καταγραφομένους κύκλους, ἢ διεστῶτας ἀπ' ἀλλήλων. ἀλλ' εἰ μὲν διεστᾶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἀναγκασθήσεται μέρος τι εἶναι τῆς ἐπιπέδου, τὸ μὴ κυκλογραφούμενον, καὶ τῆς εὐθείας μέρος τὸ κατὰ τοῦτο μὲν φερόμενον τοῦ διαστήματος, μὴ κυκλογραφοῦν δέ, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. ἢ γὰρ οὐκ ἔχει κατὰ τοῦτο τὸ μέρος σημεῖον ἡ εὐθεῖα γραμμή, ἢ ἔχουσα οὐ καταγράφει κύκλον. ὧν ἑκάτερον παρὰ τὸ Γεωμετρικόν ἐστι λέγειν. καὶ γὰρ πᾶν μέρος τῆς γραμμῆς σημεῖον ἔχειν φασί· καὶ πᾶν σημεῖον στρεφόμενον κυκλογραφεῖν. εἰ δὲ συνεχεῖς ἀλλήλοις ὑπάρχειν οἴονται τοὺς κύκλους, ἤτοι οὕτως εἰσὶ συνεχεῖς ὡς τὸν αὐτὸν ἐπέχειν τόπον, ἢ ὥστε ἄλλον παρ' ἄλλον τετάχθαι, μηδενὸς σημείου μεταξὺ πίπτοντος. πᾶν γὰρ σημεῖον τὸ μεταξὺ κατ' ἐπίνοιαν πίπτον, ὀφείλει τὸν αὐτὸν κύκλον γράφειν. καὶ εἰ μὲν τὸν αὐτὸν ἐπέχουσι τόπον πάντες, εἷς γενήσεται κύκλος· καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἐλαχίστῳ κύκλῳ τῷ πρὸς τῷ κέντρῳ καθεστῶτι ὁ μείζων ὁ ἐξωτάτω,

A id quod constat ex duabus lineis, erit maius vna linea, & habebit vtraque earum latitudinem, quæ cum alia facit maius spatium ac maiorem dimensionem. Et ita linea non est longitudo expers latitudinis. Duorum ergo alterum, aut tollenda est euidentia, aut si ea maneat, est abolendum quod excogitatum fuit à Geometris, quo existimãt lineam esse longitudinem expertem latitudinis. Atque hæc quidem in primis à nobis dicẽda sunt aduersus principia Geometriæ. B Transeamus autem ac doceamus, quòd nec ex illorum ipsorum hypothesibus fieri potest vt procedat quæstio. Eis placet, rectam lineam, si, vt superiùs diximus, vertatur omnibus suis partibus, describere circulos. Cui quidem considerationi, cùm maximè cõtineat, repugnat quòd linea sit longitudo carẽs latitudine. Quæramus autem hoc modo: Nam si, vt est eorum sententia, vniuersa pars lineæ habet signum, signum autem dum vertitur, describit circulũ, oportebit ex eorum sententia, quando C recta linea vertens, & omnibus suis partibus circulum describẽs, dimetitur interuallum à centro vsque ad extremam planam superficiem, tũc aut inter se cõtinuos habere circulos qui describuntur: aut inter se interuallis disiunctos. Sed si sunt quidem inter se disiuncti interuallis, sequetur esse partem aliquam superficiei quæ nõ describitur in circulum, & partem rectę quæ in hoc quidem fertur spatio, non describit autem circulum. quod quidem est absurdum. Aut D enim non habet in hac parte signum recta linea: aut si habet, non describit circulum. quorum vtrumque est præter ea quæ dicuntur à Geometris. Dicũt enim omnẽ partẽ lineæ habere signũ: & omne signũ, si vertatur, describere circulũ. Sin autẽ existimant circulos esse inter se cõtinuos: aut ita sunt continui, vt eundem locum teneant, aut vt alius iuxta alium sit collocatus nullo signo interiecto. Omne enim signum quod cogitatione est interiectum, debet eundem circulum E describere. Et si quidem eundem tenent omnes locum, fiet vnus circulus, & propterea maior & qui est extra omnes,

& omnes comprehendit circulus, erit æqualis minimo circulo, & qui est in cẽtro. Si enim qui est omnium extremus, & est in ipsa circumferentia, maius tenet spatium: & circulus qui est intimus in ipso cẽtro, minùs tenet spatij: omnes autem circuli eundem tenent locum: qui tenet maius spatium, erit æqualis ei qui tenet minimum. quod quidem est absurdum. Non sunt ergo circuli sic cõtinui, vt eundem teneant locum. Si autem sunt paralleli, vt inter eos non cadat aliquod signũ carens partibus, complebunt latitudinem à centro vsque ad superficiem. Quod si compleát, tenent aliquam latitudinem: ij autem erant lineæ. Habent ergo lineæ aliquam latitudinem, & non sunt expertes latitudinis. Hoc ipso incitati, priori simile componemus argumentum: Nam quoniam dicunt rectam lineam circulum describẽtem, per seipsam sua natura describere circulum, non est linea longitudo expers latitudinis. Atqui recta linea, vt ipsi dicunt, describens circulum, per se circulum describit. Non est ergo linea longitudo expers latitudinis: vt nos illos docebimus hoc esse consequens. Quando enim quæ à centro ducitur recta linea vertitur, & per seipsam describit circulum, tunc aut per omnes partes latitudinis, quæ est intra circumferentiam, fertur recta linea: aut non per omnes, sed per aliquas. Et si per aliquas quidem fertur, ne describit quidem circulum, vt quæ per aliquas quidem partes feratur, per aliquas verò non. Sin autem fertur per omnes, dimetietur totam circumferentiæ latitudinem. Latitudinem autem dimetiés, habebit latitudinem: nam quod est dimetiens latitudinis, latitudinem habere debet qua metitur. Recta ergo linea circulum describens, totam metitur latitudinem, & nõ est linea longitudo expers latitudinis. Hoc autem ostendetur adhuc manifestiùs, cùm dicent Geometræ obliquum latus quadrati metiri parallelogrammum planum. Nam si obliquum latus quadrati ductum, est longitudo carens latitudine, non metietur per se parallelogrammum planum quadrati. nã quod

A καὶ πάντων περιληπτικὸς καθεστὼς κύκλος, ἴσος γενήσεται. εἰ γὰρ ὁ μὲν ἐξώτατος κύκλος, καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ περιφερείᾳ, μεῖζον ἐπέχει διάστημα, καὶ ὁ ἐσώτατος πρὸς τῷ κέντρῳ κύκλος, μικρὸν ἐπέχει διάστημα· πάντες δὲ οἱ κύκλοι τὸν αὐτὸν ἐπέχουσι τόπον· ὁ τὸ μεῖζον ἐπέχων διάστημα, ἴσος γενήσεται τῷ ἐλάχιστον ἐπέχοντι διάστημα· ὅπερ ἐστὶν ἀπεμφαῖνον. οὐκ ἄρα οὕτως εἰσὶ συνεχεῖς οἱ κύκλοι ὡς τὸν αὐτὸν τόπον ἐπέχειν. εἰ δὲ παράλληλοι τυγχάνουσιν, ὥστε μεταξὺ
B τι μὴ πίπτειν ἀμερὲς σημεῖον, συμπληρώσουσι τὸ ἀπὸ τοῦ κέντρου μέχρι τῆς περιφερείας πλάτος. εἰ δέ γε συμπληρώσουσιν, ἐπέχουσι τι πλάτος· ἦσαν δέ γε οὗτοι γραμμαί. αἱ ἄρα γραμμαὶ ἔχουσί τι πλάτος, καὶ οὐκ ἀπλατεῖς καθεστήκασιν. ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ὁρμώμενοι, ὁμοιότροπον τῇ προαποδοθείσῃ συνθήσομεν ἐπιχείρησιν. ἐπεὶ γάρ φασι τὴν κυκλογραφοῦσαν εὐθεῖαν γραμμὴν δι' ἑαυτῆς τὸν κύκλον καταγράφειν, συνερωτῶντες αὐτοὺς
C φήσομεν, εἰ ἡ κυκλογραφοῦσα εὐθεῖα γραμμὴ δι' ἑαυτῆς τὸν κύκλον καταγράφειν πέφυκεν, οὐκ ἔστι μῆκος ἀπλατὲς ἡ γραμμή. ἀλλὰ μὴν ἡ κυκλογραφοῦσα εὐθεῖα γραμμὴ, δι' ἑαυτῆς τὸν κύκλον καταγράφει, ὡς ἐκεῖνοί φασιν· οὐκ ἄρα μῆκός ἐστιν ἀπλατὲς ἡ γραμμή, ὡς ἡμεῖς τοῦτο ἀκόλουθον ὂν, ἐκείνους διδάξομεν. ὅταν γὰρ ἡ ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀγομένη εὐθεῖα στρέφηται καὶ δι' ἑαυτῆς καταγράφῃ κύκλον, τότε ἤτοι κατὰ πάντων
D τῶν μερῶν τοῦ ἐντὸς τῆς περιφερείας πλάτους φέρεται ἡ εὐθεῖα γραμμή, ἢ οὐ κατὰ πάντων, ἀλλὰ κατά τινων. καὶ εἰ μὲν κατά τινων φέρεται, οὐδὲ καταγράφει κύκλον, καθ' ὧν μὲν μερῶν φερομένη, καθ' ὧν δὲ οὔ. εἰ δὲ κατὰ πάντων φέρεται, ὅλον τὸ τῆς περιφερείας καταμετρήσει πλάτος· πλάτος δὲ καταμετροῦσα, ἕξει πλάτος· τὸ γὰρ τοῦ πλάτους καταμετρητικὸν, ὀφείλει πλάτος ἔχειν, ᾧ καταμετρεῖ. ἡ ἄρα εὐθεῖα γραμμὴ κυκλοφοροῦσα, ὅλον
E καταμετρεῖ τὸ πλάτος, καὶ οὐκ ἔστι μῆκος ἀπλατὲς ἡ γραμμή. τὸ δ' αὐτὸ ἐμφανέστερον δειχθήσεται, καὶ ὅταν λέγωσιν οἱ γεωμέτραι τὴν πλάγιον τοῦ τετραγώνου πλευρὰν καταγομένην τὸ παραλληλόγραμμον καὶ ἐπίπεδον καταμετρεῖν. εἴπερ γὰρ μῆκος ἀπλατές ἐστιν ἡ πλαγία πλευρὰ τοῦ τετραγώνου καταγομένη, οὐ καταμετρήσει τὸ παραλληλόγραμμον ἐπίπεδον τοῦ τετραγώνου δι' ἑαυτῆς. τὸ γὰρ καταμε-

καταμετρητικὸν πλάτους, ὀφείλει πλάτος ἔχειν· εἰ δὲ καταμετρεῖ, πάντως πλάτος ἔχει. ὥστε πάλιν ἢ τοῦτο τὸ θεώρημα ψεῦδός ἐστι τοῖς γεωμέτραις, ἢ μηδὲν κατ' ἀρχὴν τὸ νοούμενον μῆκος ἀπλατές. τόν τε κύλινδρόν φασι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἅπτεσθαι τοῦ ἐπιπέδου, καὶ ἐκκυλιόμενον τῇ ἀνὰ μέρος ἄλλων καὶ ἄλλων εὐθειῶν θέσει καταμετρεῖν τὴν ἐπίπεδον. ἀλλ' εἰ καὶ κατ' εὐθεῖαν ἅπτεται τοῦ ἐπιπέδου ὁ κύλινδρος, καὶ κυλιόμενος τῇ ἀνὰ μέρος ἄλλων καὶ ἄλλων εὐθειῶν θέσει καταμετρεῖ τὴν ἐπίπεδον, πάντως καὶ ἡ ἐπίπεδος συνέστηκεν ἐξ εὐθειῶν, καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κυλίνδρου πάλιν ἐξ εὐθειῶν πεπλήρωται. ὅθεν ἐπεὶ ἔχει καὶ ἡ ἐπίπεδος πλάτος, καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κυλίνδρου ὁμοίως, καὶ οὐκ ἔστιν ἀπλατής· τὸ δὲ πλάτους ποιητικὸν, ὀφείλει καὶ αὐτὸ πλάτος ἔχειν· δῆλον οὖν ὡς ὅτι καὶ αἱ εὐθεῖαι γραμμαὶ συμπληρωτικαὶ οὖσαι τοῦ πλάτους, ἐξ ἀνάγκης πλάτος ἔχουσιν, ὥστε μηδὲν εἶναι μῆκος ἀπλατές, διὰ δὲ τοῦτο μηδὲ γραμμήν. εἰ δὲ καὶ δοίημεν τὴν γραμμὴν μῆκος εἶναι ἀπλατές, τὰ ἀκόλουθα τούτοις ἐστὶ τούτων ἀπορώτερα. ὥσπερ γὰρ τὸ σημεῖον ῥυὲν ποιεῖ γραμμήν, οὕτως καὶ ἡ γραμμὴ ῥυεῖσα ποιεῖ ἐπιφάνειαν, κατ' αὐτούς, ἥτις ἐστί, φασί, πέρας σώματος, δύο ἔχον διαστάσεις, μῆκος καὶ πλάτος. εἴπερ οὖν ἡ ἐπιφάνεια πέρας ἐστὶ σώματος, τὸ δὲ σῶμα πάντως πεπερασμένον ἐστί· καὶ εἰ τοῦτο, ὅτε παρατίθεται δύο σώματα ἀλλήλοις, τότε ἤτοι τὰ πέρατα τῶν περάτων, ἢ τὰ πεπερατωμένα τῶν πεπερατωμένων ἅψεται. οἷον ἐπὶ τοῦ ἀμφορέως, εἰ νοήσαιμεν πέρας μὲν τὸ ἔξωθεν ὄστρακον, πεπερατωμένον δὲ τὸν ἐν αὐτῷ οἶνον· δυοῖν οὖν ἀμφορέων παραβληθέντων ἀλλήλοις, ἤτοι τὸ ὄστρακον τοῦ ὀστράκου ἅψεται, ἢ ὁ οἶνος τοῦ οἴνου, ἢ καὶ τὸ ὄστρακον τοῦ ὀστράκου, καὶ ὁ οἶνος τοῦ οἴνου. καὶ εἰ μὲν τὰ πέρατα τῶν περάτων ἅπτεται, τὰ πεπερατωμένα ἀλλήλων οὐχ ἅψεται, τουτέστι τὰ σώματα. ὅπερ ἦν ἀπεμφαῖνον. εἰ δὲ τὰ πεπερατωμένα μὲν ἀλλήλων ἅψεται, τουτέστι τὰ σώματα· τὰ πέρατα δὲ ἀλλήλων οὐχ ἅψεται, ἐκτὸς ἔσται τὰ σώματα τῶν οἰκείων περάτων. εἰ δὲ καὶ τὰ πέρατα τῶν περάτων ἅπτεται, καὶ τὰ πεπερατωμένα τῶν πεπερατωμένων, ἐπισυνθήσομεν ταῖς ἀπορίαις. ᾗ μὲν γὰρ τὰ πέρατα ἀλλήλων ἅπτεται, τὰ πεπερατωμένα, οὐχ ἅψεται ἀλλήλων· ᾗ δὲ τὰ πεπερατωμένα, ἐκτὸς ἔσται τὰ σώματα τῶν οἰκείων περάτων, ἐπεὶ πέρας μέν ἐστιν ἡ ἐπιφάνεια, πεπερασμένον δὲ τὸ σῶμα.

A est dimetiens latitudinis; debet ipsum esse præditum latitudine. Si autem metitur, habet omnino latitudinem. Quo fit rursus vt hæc contemplatio sit falsa Geometris, aut nulla sit quæ intelligitur longitudo expers latitudinis. Dicūt etiam Cylindrum per rectā lineam tangere planiciem, & euolutum metiri planiciem per aliarum & aliarum rectarum quæ fit vicissim posituram. Quod si ita est, omnino etiam ex rectis constat planicies: & Cylindri superficies rursus cōpleta est ex rectis. Vnde quoniam habet B etiā planicies latitudinem, & similiter superficies Cylindri, & non caret latitudine: quod est autem efficiens latitudinis, debet ipsum quoque esse præditum latitudine: est ergo perspicuū quòd etiam lineæ rectæ, quæ complent latitudinē, necessariò habent latitudinem, quo fit vt nulla sit longitudo expers latitudinis: & ideo nec linea. Quòd si etiam dederimus lineam esse longitudinem expertem latitudinis, quæ his sunt consequentia, adhuc in maiori hærent dubitatione. C Nam quo modo signum fluens facit lineam, ita etiam fluēs linea facit superficiem, vt ipsi volunt: quę quidem est, vt ipsi dicūt, finis corporis, duo habens interualla ac dimensiones, nempe longitudinem & latitudinem. Si superficies ergo est finis corporis: corpus autem omnino est finitum: &, si hoc ita est, quando duo inter se adduntur corpora, tunc aut fines tangent fines, aut finita tangent finita: vt in amphora si finem quidem intellexerimus testam quę est extrinsecus, finitum autem quod est D in ea vinum. Si duæ ergo amphoræ fuerint adiectæ altera alteri, aut testa testam, aut vinum tanget vinum. Et si fines quidem tangant fines, finita se inter se non tangent, hoc est corpora. quod quidem est absurdum. Si autem finita se magis inter se tangent, hoc est corpora: fines autem se inter se non tangent, erūt corpora extra suos fines. Si autem & fines tangant fines, & finita tangant finita, dubitationibus addemus dubitationes. Nā quatenus quidem fines tangunt alter alterū, finita se inter se non tāgent. Quatenus autem finita, erunt corpora extra suos fines, quandoquidē finis quidē est superficies: corpus autē finitum.

A Rurſus autem fines ſunt aut corporei, aut incorporei. Et ſi ſint quidem corpora, falſum erit Geometris, quòd ſuperficies careat profunditate. Nam ſi eſt corpus, neceſſariò habebit profunditatem: debet enim profunditatem habere omne corpus. Deinde nec tanget aliquid, ſed erit vniuerſa magnitudo infinita. Nam ſi eſt corpus, quoniam omne corpus habet finem, ille quoque finis, cùm ſit corpus, habebit finem: & ille ſimiliter. idque in infinitum. B Sin autem finis eſt infinitus: quoniam incorporeum nihil poteſt tangere nec tangi, fines non tangent alter alterum. His autem non tangentibus, nec finita tangentur alterum ab altero. Et ſi ergo dederimus lineam eſſe longitudinem expertem latitudinis, id quod de ſuperficie dicitur eſt dubium. Cum quibus, ſi ſint dubia, etſi nos non dicamus, ſimul tollitur etiam corpus ſolidum, quod eſt ex eis compoſitum. Conſideremus autem ſic quoque. Si enim corpus eſt, vt dicunt Geometræ, quod tria habet interualla ſeu dimenſiones, C nempe longitudinem, profunditatem, & latitudinem: aut eſt corpus ab eis ſeparabile, adeò vt aliud quidem corpus ſit, aliud verò longitudo corporis, latitudoque ac profunditas, aut eorum congeries, eſt corpus. Sed ab eis quidem ſeparari corpus non eſt probabile. Vbi enim neque eſt longitudo neque latitudo neque profunditas, fieri non poteſt vt illic corpus intelligatur. Sin autem eorum congeries intelligitur corpus, & præter hæc nihil eſt aliud: D neceſſariò quoniam vnumquodque eorum eſt incorporeum, communis quoque corporum coïtio erit incorporea. quo modo etiam compoſitio punctorum, & linearum coïtio quæ ſunt natura incorporeæ, non facit corpus ſolidum & reſiſtens. Si ergo neque ſine his eſt corpus, neque hæc ſunt: quod ad Geometras attinet corpus eſt inexcogitabile. Ad hæc accedit, quòd ſi longitudinis & latitudinis & profunditatis coïtio facit corpus: aut ante coïtionem E vnumquodque eorum intelligitur in ſe corporeitatem, vt ita dicam, continere, & veluti corporeas rationes: aut poſt eorum congreſſionem conſtitit corpus.

τά τε πέρατα σώματά ἐστιν ἢ ἀσώματα. καὶ εἰ μὲν σώματά ἐστι, ψεῦδος ἔσται τοῖς Γεωμέτραις, τὸ ἀβαθῆ εἶναι τὴν ἐπιφάνειαν. εἰ γὰρ σῶμά ἐστιν, ἐξ ἀνάγκης ἕξει καὶ βάθος. πᾶν γὰρ σῶμα ὀφείλει βάθος ἔχειν· εἶτα, οὐδὲ ἅψεταί τινος, ἀλλὰ πᾶν ἔσται ἀπέραντον μέγεθος. εἰ γὰρ σῶμά ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν σῶμα πέρας ἔχει, κἀκεῖνο τὸ πέρας σῶμα ὂν, ἕξει πέρας, κἀκεῖνο ὁμοίως· καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον. εἰ δὲ ἀσώματόν ἐστι τὸ πέρας, ἐπεὶ τὸ ἀσώματον, οὐδενὸς δύναται θιγεῖν, οὐδὲ θιγῆναι, τὰ πέρατα οὐχ ἅψεται ἀλλήλων. τούτων δὲ μὴ ἁπτομένων, οὐδὲ τὰ πεπερασμένα ἅψεται ἀλλήλων. κἂν δῶμεν οὖν εἶναι μῆκος ἀπλατὲς τὴν γραμμὴν, ὁ περὶ τῆς ἐπιφανείας λόγος ἄπορός ἐστιν· οἷς, κἂν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν, ἀπόροις οὖσι, συναναιρεῖται καὶ τὸ στερεὸν σῶμα, ἐκ τούτων σύνθετον καθεστώς. σκοπῶμεν δὲ καὶ οὕτως. εἰ γὰρ σῶμά ἐστιν, ὥς φασιν οἱ Γεωμέτραι, τὸ τὰς τρεῖς ἔχον διαστάσεις, μῆκος, πλάτος, βάθος, ἤτοι χωριστόν ἐστι τούτων τὸ σῶμα, ὥστε ἄλλο μὲν εἶναι τὸ σῶμα, ἄλλο δὲ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, πλάτος δέ τε καὶ βάθος, ἢ ὁ ἀθροισμὸς τούτων ἐστὶ τὸ σῶμα. ἀλλὰ χωρίζεσθαι μὲν τούτων τὸ σῶμα, οὐ πιθανόν ἐστιν. ὅπου γὰρ μήτε μῆκός ἐστι μήτε πλάτος, μήτε βάθος, ἐκεῖ οὐχ οἷόν τε νοῆσαι σῶμα· εἰ δὲ ὁ ἀθροισμὸς τούτων νοεῖται σῶμα, καὶ ἄλλο παρὰ ταῦτα οὐδὲν ὑπάρχει, ἐξ ἀνάγκης, ἐπεὶ ἕκαστον τούτων ἀσώματόν ἐστι, καὶ ἡ κοινὴ τῶν ἀσωμάτων σύνοδος γενήσεται ἀσώματος. ὥσπερ γὰρ καὶ ἡ σύνθεσις τῶν στιγμῶν καὶ ἡ σύνοδος τῶν γραμμῶν ἀσωμάτων φύσει καθεστηκυιῶν, οὐ ποιεῖ στερεὸν καὶ ἀντίτυπον σῶμα, οὕτω καὶ ἡ τοῦ πλάτους καὶ ἡ τοῦ μήκους, ἔτι δὲ καὶ ἡ τοῦ βάθους, συνέλευσις ἀσωμάτων οὖσα, οὐκ ἂν ποιήσαι στερεὸν καὶ ἀντίτυπον σῶμα. εἰ δὲ μήτε χωρὶς τούτων ἐστὶ τὸ σῶμα, μήτε ταῦτ' ἐστιν, ἀνεπινόητον ὅσον ἐπὶ τοῖς Γεωμέτραις γίνεται τὸ σῶμα. πρὸς τούτοις, εἰ ἡ τοῦ μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους σύνοδος ποιεῖ σῶμα, ἤτοι πρὶν τῆς συνόδου ἕκαστον τούτων νοεῖται περιέχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν σωματότητα, καὶ οὖν ὥσπερ σωματικοὺς λόγους· ἢ μετὰ τὴν τούτων συνέλευσιν ἐπισυνέστη τὸ σῶμα.

καὶ εἰ μὲν ἕκαστον τούτων πρὸ τῆς συνόδου νοεῖται περιέχειν τὴν σωματότητα, ἔσται τούτων ἕκαστον σῶμα· καὶ οὐ μετὰ τὴν σύνοδον αὐτῶν ἐκεῖνο γενήσεται. εἶτ' ἐπεὶ τὸ σῶμα οὐ μῆκος μόνον ἐστὶν, οὐδὲ πλάτος κατ' ἰδίαν, οὐδὲ βάθος κατὰ περιγραφὴν, ἀλλ' ὁμοῦ τὰ τρία, καὶ μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, τούτων τε ἕκαστον περιεῖχε τὴν σωματότητα, ἕκαστον αὐτῶν ἕξει τὰ τρία. καὶ τὸ μῆκος οὐ μόνον ἔσται μῆκος, ἀλλὰ καὶ πλάτος καὶ βάθος· καὶ τὸ πλάτος οὐ μόνον ἔσται πλάτος, ἀλλὰ καὶ μῆκος καὶ βάθος· καὶ τὸ βάθος ὁμοίως ἔσται καὶ μῆκος καὶ πλάτος. ὅπερ τελέως ἐστὶν ἀλογώτατον. εἰ δὲ συνελθόντων τούτων τότε νοεῖται ἡ σύστασις τοῦ σώματος, ἤτοι συνελθόντων αὐτῶν μένει ἡ ἀρχῆθεν φύσις τοῦ μήκους, ὡς μήκους, τοῦ δὲ πλάτους, ὡς πλάτους, τοῦ δὲ βάθους, ὡς βάθους· ἢ μεταβέβληκεν εἰς τὴν σωματότητα. καὶ εἰ μὲν μένει ἡ ἀρχῆθεν αὐτῶν φύσις, ἐπεὶ ἀσώματός ἐστιν, οὐδὲ διάφορον ποιήσει σῶμα. ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ἀσώματα μένει, τὴν φύσιν ὄντα ἀσώματα. εἰ δὲ συνελθόντα μεταβάλλει εἰς τὴν σωματότητα, ἐπεὶ τὸ ἐπιδεχόμενον μεταβολὴν, εὐθέως ἐστὶ σῶμα, ἕκαστον τούτων καὶ πρὸ τῆς εἰς ταυτὸ συνόδου, ἔσται σῶμα. οὕτω τε καὶ τὸ ἀσώματον γενήσεται σῶμα. ὥσπερ τε τὸ σῶμα μεταβάλλον, ἄλλην μὲν ἀντ' ἄλλης ἔχει ποιότητα, μένει δὲ οὐδὲν ἧττον σῶμα· οἷον, τὸ λευκὸν, ἵνα μέλαν γένηται, καὶ τὸ γλυκὺ, ἵνα πικρὸν, καὶ ὁ οἶνος, ἵνα ὄξος, καὶ ὁ μόλιβδος, ἵνα ψιμμύθιον, καὶ ὁ χαλκὸς, ἵνα ἰὸς, ἄλλην μὲν ἀπ' ἄλλης ἀναδέχεται ποιότητα, οὐκ ἐκβαίνει δὲ τοῦ σώματα εἶναι· ἀλλὰ καὶ τὸ μέλαν, ὅτε ἐκ λευκοῦ γέγονε μέλαν, καὶ τὸ πικρὸν, ὅτε ἐκ τοῦ γλυκέος γέγονε πικρὸν, καὶ τὸ ὄξος, ὅτε ἐκ τοῦ οἴνου γέγονεν ὄξος, μένει σώματα. οὕτω καὶ ταῦτα, εἴπερ μεταβάλλει εἰς σώματα, ἄλλα μὲν ἀντ' ἄλλων ἔσται σώματα· σώματα δὲ οὐδὲν ἧττον· οὐ γὰρ ἐκβήσεται τὴν ἰδίαν φύσιν. εἰ οὖν οὔτε πρὸ τῆς συνελεύσεως τούτων ἔστι νοῆσαι τὸ σῶμα, οὔτε μετὰ τὴν συνέλευσιν αὐτῶν, παρὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐπινοῆσαι, οὐδέν ἐστι σῶμα. πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μηδέν ἐστι μῆκος μηδὲ πλάτος μηδὲ βάθος, οὐδὲ τὸ κατὰ μετουσίαν τούτων νοούμενον ἔσται σῶμα.

A Et si quidem vnumquodque eorum ante coitionem intelligitur continere corporeitatem, vnumquodque eorum erit corpus, neque fiet illud post eorum coitionem. Deinde quoniam corpus non est solùm longitudo, neque latitudo seorsum, neque profunditas ex circumscriptione; sed simul tria & longitudo & latitudo & profunditas: vnumquodque autem eorum continebat corporeitatē, habebit vnumquodque eorum tria corpora: & longitudo non solùm erit longitudo, sed etiam latitudo & profunditas: & profunditas similiter erit etiam longitudo & latitudo. quod quidem est à ratione longè alienissimum. Sin autem cum ea conuenerint, tunc intelligitur corpus consistere: aut cum ea coierint, manet quæ erat ab initio natura longitudinis vt longitudinis, latitudinis autem vt latitudinis, profunditatis autem vt profunditatis: aut mutata est in corporeitatem. Et si manet quidem quæ ab initio erat eorum natura, quoniam est incorporea, nec facient quidem corpus ab ea differens, sed manent incorporea post coitionem, vt quæ natura sint incorporea. Sin autem cùm coierint mutantur in corporeitatem, & suscipiens mutationem statim est corpus, vnumquodque eorum erit corpus priusquam fiat illa simul coitio: & ita id quod est incorporeum, fiet corpus. Et quomodo corpus quod mutatur, aliam quidem habet pro alia qualitatem, manet autem nihilominus corpus: vt album vt fiat nigrū, & dulce vt amarum, & vinum vt acetum, & plumbum vt cerusa, & æs vt ærugo, aliam quidem ex alia suscipiunt qualitatem, non excedunt autem ab essentia corporis: ita hæc quoque, siquidem mutantur in corpora, erunt quidem alia pro aliis corpora, corpora autem nihilo minus. neque enim excedent à propria natura. Si ergo neque ante eorum coitionem licet corpus intelligere, neque post eorum coitionem, præter hæc autem non licet aliter mente percipere, nihil est corpus. Ad hæc accedit, quòd si nulla est nec longitudo, nec latitudo, nec profunditas: nec corpus erit quod intelligitur ex eorum participatione.

(Margin letters B, C, D, E stand beside the Latin column at successive sections.)

A Non est autem longitudo, nec latitudo, nec profunditas, vt per ea quæ priùs dicta sunt, ostendimus: nec ergo erit corpus quod intelligitur ex eorum participatione. Atque sic quidem visu-uenit vt Geometrica non possint consistere principia: ea autem si tollantur, nec potest vlla alia Geometrica constare contemplatio. Cuiusmodicunque enim ea sit, oportet eam demonstrari grammicè, hoc est, linealiter. Nos autem ostendimus nihil esse lineam in genere: cui est consequens vt neque vlla sit in specie, seu quis per hy-
B pothesim eam ponat rectam, seu fractam, seu quomodocunque ea sit. Quare sufficeret quidem, si hîc fine facto cessaremus dicere contra Geometras. Decertantes tamen tentabimus docere, quod etiamsi discesserimus à principiis Geometriæ, non possunt Geometræ vllam contemplationem constituere nec demonstrare. Quanquam antea non pauca dici possunt aduersus posita eorum principia, vt quum dicunt rectam esse lineam quæ sita est
C ex æquo suis partibus. Nam, vt alia pretermittamus, illud quidem euidens, quòd si non sit linea in genere, nec recta possit esse linea. Quomodo enim si non sit animal, nec est homo: & si non sit homo, nec est Socrates: ita etiam si tollatur linea in genere, simul etiam sublata est recta linea plana. Deinde æquum seu æquale dicitur duobus modis: Vno quidem modo id quod est æqualis magnitudinis, & neque id exuperat cui dicitur æquale, neque ab eo exuperatur: quo modo lignum cubitale
D dicimus esse æquale ligno cubitali. Altero autē, id quod habet partes ex equo sitas, hoc est planū & æquabile. Ita ergo dicimus solum æquale pro eo quod est planum & æquabile. Cùm ergo æquale dicatur duobus modis, quando Geometræ rectam lineam describentes dicunt, Recta linea est quæ sita est ex æquo suis partibus: aut in primo significato accipiunt æquū seu æquale, aut in secundo. Sed si in primo quidē significato, planè desipiūt: Nullū enim habet sensum, esse rectā lineā quę sit ęqualis magnitudinis suis partibus, & neque eas superet, nec ab eis superetur. Sin autem in secundo, per idipsum quod quæritur, docebunt:

οὐχὶ δέ γε μῆκός ἐστιν οὐδὲ πλάτος, οὐδὲ βάθος, ὡς διὰ τῶν ἔμπροσθεν παρεμυθησάμεθα· οὐδὲ τὸ κατὰ μετουσίαν ἄρα τούτων νοούμενον ἔσται σῶμα. Τὰς μὲν οὖν γεωμετρικὰς ἀρχὰς οὕτω συμβέβηκεν ἀνυποστάτους εἶναι· τούτων δὲ ἀναιρουμένων, οὐδὲ ἄλλο τι γεωμετρικὸν θεώρημα συστῆναι δύναται. ὁποῖον γὰρ ἂν ᾖ τοῦτο, γραμμικῶς ὀφείλει ἀποδείκνυσθαι· ἐδείξαμεν δὲ ἡμεῖς ὅτι οὐδεμία ἐστὶν ἡ γενικὴ γραμμή, ᾧ ἀκολουθεῖ μηδὲ τὴν ἐπ' εἴδους τινὰ ὑπάρχειν, ἐάν τε εὐθεῖαν τις ταύτην ὑποθῆται, ἐάν τε κεκλασμένην, ἐάν τε ἄλλως πως ἔχουσαν. ὅθεν ἤρκει μὲν ἴσως ἐν τούτοις περατοῦν τὴν πρὸς τοὺς Γεωμέτρας ἀντίρρησιν. ὅμως δὲ ἐπαγωνιζόμενοι πειρασόμεθα διδάσκειν, ὅτι καὶ ἂν τῶν ἀρχῶν ἀποστῶμεν τῶν τῆς γεωμετρίας, οὐ δύνανται θεώρημα συστῆσαι οἱ Γεωμέτραι, οὐδ' ἀποδεῖξαι. καίτοι πρὶν τούτων καὶ πρὸς τὰς ἀποβεβηκυίας αὐτῶν ἀρχὰς, οὐκ ὀλίγα δυνατόν ἐστι λέγειν. οἷον, ὅταν φῶσιν εὐθεῖαν εἶναι γραμμὴν, τὴν ἐξ ἴσου τοῖς ἑαυτῆς μέρεσι κειμένην. ἵνα γὰρ τὰ ἄλλα παρῶμεν, ἐκεῖνό γε συμφανές ἐστιν, ὅτι τῆς γενικῆς γραμμῆς μὴ οὔσης, οὐδὲ εὐθεῖα γραμμὴ γένοιτ' ἄν. ὡς γὰρ ζώου μὴ ὄντος, οὐδὲ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ἀνθρώπου μὴ ὄντος, οὐδὲ Σωκράτης ἐστίν· οὕτω τῆς γενικῆς ἀναιρουμένης γραμμῆς, συναναιρεῖται καὶ ἡ ἐπίπεδος εὐθεῖα γραμμή. Εἶτα καὶ τὸ ἴσον λέγεται διχῶς· κατὰ ἕνα μὲν τρόπον τὸ ἰσομεγέθες· καὶ μήτε ὑπερέχον ἐκείνου τοῦ ᾧ λέγεται ἴσον, μήτε ὑπερεχόμενον. καθὸ καὶ τὸ πηχυαῖον ξύλον, ἴσον εἶναι λέγομεν τῷ πηχυαίῳ· καθ' ἕτερον δὲ, τὸ ἔχον ἐξ ἴσου τὰ μέρη κείμενα· τουτέστι τὸ ὁμαλόν. οὕτω γοῦν τὸ ἴσον ἔδαφος καλοῦμεν, ἀντὶ τοῦ ὁμαλόν. διχῶς οὖν τοῦ ἴσου προσαγορευομένου, ὅταν οἱ Γεωμέτραι τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν ὑπογράφοντες φῶσιν, εὐθεῖά ἐστι γραμμὴ, ἡ ἐξ ἴσου τοῖς ἑαυτῆς μέρεσι κειμένη, ἤτοι τὸ κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον λαμβάνουσιν ἴσον, ἢ τὸ κατὰ τὸ δεύτερον. ἀλλ' εἰ μὲν τὸ κατὰ τὸ πρῶτον, τελέως εἰσὶν ἀνόητοι. οὐδένα γὰρ ἔχει νοῦν, τὸ εὐθεῖαν εἶναι γραμμὴν τὴν ἰσομεγέθη τοῖς ἑαυτῆς μέρεσι, καὶ μήτε ὑπερέχουσαν ταῦτα, μήτε ὑπερεχομένην ὑπὸ τούτων. εἰ δὲ τὸ κατὰ τὸ δεύτερον, δι' αὐτοῦ τοῦ ζητουμένου διδάξουσιν,

Εἴγε

A εἴ γε ὅτι μέν ἐστιν εὐθεῖα παριστᾶσιν ἐκ τοῦ ὁμαλῶς τε καὶ ἐπ' εὐθείας ἔχειν κείμενα τὰ μέρη· τὸ δὲ, ἐπ' εὐθείας τι κεῖσθαι, οὐκ ἔστι μαθεῖν, μὴ ἐπιβαλόντας τῇ εὐθείᾳ. πολλῷ δ' ἀτοπώτατοι τυγχάνουσι κἀκεῖνοι ὁριζόμενοι, εὐθεῖά ἐστιν ἥτις ἐξ ἴσου τοῖς ἑαυτῆς πέρασι στρέφεται· ἢ οὕτως, ἥτις περὶ τὰ ἑαυτῆς πέρατα στρεφομένη, πᾶσι τοῖς ἑαυτῆς μέρεσιν ἅπτεται τοῦ ἐπιπέδου. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ αὗται αἱ ἀποδόσεις, ὑποπίπτουσι ταῖς πρότερον εἰρημέναις ἡμῖν ἀπορίαις. B εἶτα, καθὼς καὶ οἱ Ἐπικούρειοι φασίν, ἡ τοῦ κενοῦ εὐθεῖα, εὐθεῖα μέν ἐστιν, οὐ στρέφεται δὲ, διὰ τὸ καὶ αὐτὸ τὸ κενὸν, μήτε ὅλον μήτε κατὰ μέρος κίνησιν ἐπιδέχεσθαι. ἡ μὲν γὰρ ἐπὶ τέλει ἀπόδοσις, καὶ εἰς τὸν δι' ἀλλήλων ἐμπίπτει τρόπον, ὅς ἐστι μοχθηρότατος. τό τε γὰρ ἐπίπεδον διὰ τῆς εὐθείας διδάσκουσι, τήν τ' εὐθεῖαν διὰ τοῦ ἐπιπέδου. εὐθεῖαν γὰρ εἶναι φασίν, ἥτις εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ ἐπιπέδου ἅπτεται· ἐπίπεδον δὲ τυγχάνειν, C δι' οὗ ἡ καταγομένη εὐθεῖα πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἅπτεται. ὥσθ' ἵνα μὲν τὴν εὐθεῖαν μάθωμεν, πρότερον τὸ ἐπίπεδον μαθεῖν δεῖ· ἵνα δὲ τοῦτο, ἀναγκαῖον προεγνωκέναι τὴν εὐθεῖαν. ὅπερ ἄτοπον. καθόλου τε ὁ διὰ τοῦ ἐπιπέδου τὴν εὐθεῖαν διδάσκων, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ, ἢ δι' εὐθείας τὴν εὐθεῖαν παρίστησιν. ἐπείπερ τὸ ἐπίπεδον, πολλαί εἰσιν εὐθεῖαι κατ' αὐτούς. οἷος δέ ἐστιν ὁ περὶ τῆς εὐθείας λόγος, τοιοῦτος γένοιτ' ἂν καὶ ὁ περὶ τῆς γωνίας. D πάλιν γὰρ ὅταν ὑπογράφοντες λέγωσιν, ὅτι γωνία ἐστὶ δυοῖν εὐθειῶν μὴ κατ' ἀλλήλας κειμένων τὸ ὑπὸ τὴν κλίσιν ἐλάχιστον· ἤτοι ἐλάχιστον λέγουσι τὸ ἀμερὲς σῶμα, ἢ τὸ κατ' αὐτοὺς σημεῖον, καὶ στιγμήν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀμερὲς, σῶμα οὐκ ἂν εἴποιεν· ἐπείπερ τοῦτο μὲν, οὐδ' εἰς δύο μέρη δύναται διαιρεῖσθαι. ἡ δὲ γωνία κατ' αὐτοὺς, ἐπ' ἄπειρον τέμνεται. καὶ ἄλλως, τῆς γωνίας ἣν μὲν μείζονα φασὶν εἶναι, ἣν δὲ μικροτέραν· τοῦ δὲ ἐλαχίστου σώματος οὐδέν E ἐστι βραχύτερον· ἐπεὶ ἐκεῖνο, ἀλλ' οὐ τοῦτο γενήσεται ἐλάχιστον. λείπεται ἄρα τὸ κατ' αὐτοὺς σημεῖον εἶναι λέγειν· ὃ καὶ αὐτὸ τῶν ἀπόρων. εἰ γὰρ πάντῃ πανταχῶς ἀδιάστατόν ἐστι τὸ σημεῖον, οὐ διαιρεθήσεται ἡ γωνία·

A siquidem quod recta quidem sit ostendunt ex eo quod æquabiliter & in recta linea sitas habeat partes. In recta autem linea aliquid esse situm, discere nõ possumus, priusquam ad rectam animũ adiecerimus. Lõge autem sunt ineptissimi illo quoque modo definientes, nempe; Recta est quæ ex æquo suis vertitur partibus: aut sic, Recta est, quæ ex æquo suis finibus vertens, omnibus suis partibus tangit planum. Nam primum quidem eæ definitiones cadunt in easdem quas B priùs diximus dubitationes: deinde; sicut etiam dicunt Epicurei, vacui recta, est quidem recta: non vertitur auté, propterea quòd ipsum quoq; vacuum, neq; totum, neq; per partem suscipiat motũ: Deinde id quod dicitur in fine, incidit in modum alterum inter se docendi per alterũ, qui est vitiosissimus. Nam & planum docent per rectam, & rectam per planum. Rectam enim dicũt quæ planũ tangit in omnibus partibus: planum autem esse, per quod quæ ducitur recta tãgit omnes partes. Quare vt discamus re- C ctam, oportet priùs discere planum: vt hoc autẽ discamus, necesse est prius nosse rectam. quod quidem est absurdũ. Et vt semel dicam, qui per planũ docet rectam, nihil aliud quàm per rectam ostẽdit rectam: nam ex eorum sentẽtia, planum multæ sunt rectæ lineæ. Quale autem est quod de recta dicitur, tale est etiam quod dicitur de angulo. Rursus enim quando dicunt describentes, Angulus est duarum linearum non congruenter inter se collocatarũ id quod est mi- D nimum sub inclinatione: aut minimum dicunt corpus quod caret partibus: aut quod est, vt ipsi volunt, signum & punctum. Sed corpus quidem carens partibus non dicẽt, quoniam id nemo potest in duas partes diuidere: angulus autem, vt ipsi volunt, secatur in infinitum. Et alioqui ex angulis alium quidem dicunt esse maiorem, alium vero minorem. Minimo autem corpore nihil est breuius, quandoquidem illud non hoc erit minimum. Restat ergo vt dicãt id quod est, E vt ipsi censent, signum: quod ipsum quoque cadit in dubitationem. Si enim signũ est eiusmodi vt nullo modo nec vlla ratione vllum suscipiat interuallum ac dimensionẽ, non diuidetur angulus:

sed nec erit vllus maior aut minor angulus. Iis enim quæ nullum habent spatium ac dimensionem, non potest esse vlla in magnitudine differentia. Et alioqui si inter rectas cadit signum, definit ac distinguit rectas. Quod autem definit ac distinguit, non erit vtique huiusmodi vt nullum habeat spatium ac dimensionem. Sed solent quidam ex eis dicere, angulum esse primum interuallum sub inclinatione. Aduersus quos veritatis est simplex oratio. Aut enim interuallum est expers partium, aut in partes diuiduum. Sed si est quidem expers partium, eis prius dictæ sequentur dubitationes. Sin autem est diuiduum in partes, nihil erit primum. Primo enim quod positum fuerit, inuenietur aliud prius, propter eorum quæ sunt, quæ quidem eis placet, in infinitum sectionem. Mitto dicere quòd cum alia quoque artificiosa oratione pugnat angulorum eiusmodi intelligentia. Nam diuidentes dicunt, angulorum alium quidem esse rectum, alium verò obtusum, alium autem acutum: & obtuso alium esse magis obtusum: similiter autem & acuto magis acutum. Si autem dicimus angulum esse minimum spatium sub inclinatione, non conseruabuntur eiusmodi angulorum differentiæ, quatenus alter alterum superat, & alter ab altero superatur. Et si non conseruantur, tollitur angulus, vt qui stabilem non habeat mensuram qua dignoscatur. Atque de recta quidem linea & angulo eis hæc sunt dicenda.

Circulum quoque definientes dicunt: Circulus est figura plana quæ continetur ab vna linea, in quam rectæ quæ à centro ducuntur incidentes, sunt inter se æquales. insipienter hæc dicentes. Signo enim & linea & recta, & plano & angulo sublatis, ne potest quidem excogitari circulus. Sed ne videamur sophisticè agere, & vniuersam contradictionis probationem consumere in solis Geometriæ principiis, age transeamus, vt priùs sumus polliciti, & consideremus eorum contemplationes quæ sunt post principia. Quando ergo dicunt, Datam rectam in duas partes scindere, aut dicunt in duas partes scindere eam quæ datur in abaco: aut eam quæ ab hac intelligitur per transitum.

A καὶ μὴν οὐδὲ μείζων τις ἔσται ἢ ἐλάττων γωνία. ἐν γὰρ τοῖς μηδεμίαν ἔχουσι διάστασιν, οὐκ ἂν εἴη τις κατὰ μέγεθος διαφορά. ἄλλως τε εἰ μεταξὺ τῶν εὐθειῶν πίπτει τὸ σημεῖον, διείργει τὰς εὐθείας· διεῖργον δὲ, οὐκ ἔσται ἀδιάστατον, νὴ Δία. ἀλλ' εἰώθασί τινες ἐξ αὐτῶν γωνίαν λέγειν, τὸ ὑπὸ τὴν κλίσιν πρῶτον διάστημα, πρὸς οὓς ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. ἤτοι γὰρ ἀμερές ἐστι τὸ διάστημα τοῦτο, ἢ μεριστόν· ἀλλ' εἰ μὲν ἀμερές, B αἱ προειρημέναι τῶν ἀπορημάτων ἀκολουθήσουσιν αὐτοῖς· εἰ δὲ μεριστόν, οὐδὲν ἔσται πρῶτον. τοῦ γὰρ ὑποσταθέντος πρώτου, ἕτερον διαιρεθήσεται πρότερον, διὰ τὴν ἀρεσκομένην αὐτοῖς εἰς ἄπειρον τῶν ὄντων τομήν. ἐῶ λέγειν ὅτι καὶ ἄλλῃ τινὶ τεχνολογίᾳ μάχεται ἡ τοιαύτη τῶν γωνιῶν νόησις. διαιρούμενοι γάρ φασι, τῆς γωνίας τὴν μέν τινα εἶναι ὀρθὴν, τὴν δὲ, ἀμβλεῖαν, τὴν δὲ, ὀξεῖαν. καὶ τῆς μὲν ἀμβλείας, ἄλλην καὶ ἄλλην μᾶλλον ἀμβλυτέραν εἶναι· ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς ὀξείας. εἰ C δὴ γωνίαν φαμὲν, τὸ ἐλάχιστον ὑπὸ τὴν κλίσιν διάστημα, οὐ σωθήσονται αἱ τοιαῦται τῶν γωνιῶν διαφοραί· καθ' ὅσον ὑπερέχουσί τε ἀλλήλας, καὶ ὑπερέχονται ὑπ' ἀλλήλων. εἰ δὲ ἄρ' οὐ σῴζονται, ἀναιρεῖται ἡ γωνία, μὴ ἔχουσα ἑστηκὸς μέτρον ᾧ διαγνωσθήσεται. περὶ μὲν οὖν εὐθείας γραμμῆς καὶ γωνίας τοιαῦτα ῥητέον πρὸς αὐτούς. ὁριζόμενοι δὲ καὶ τὸν κύκλον, φασί·

Κύκλος ἐστὶ σχῆμα ἐπίπεδον ὑπὸ μιᾶς γραμ- D μῆς περιεχόμενον, πρὸς ἣν αἱ ἀπὸ τοῦ κέντρου προσπίπτουσαι εὐθεῖαι ἴσαι εἰσὶν ἀλλήλαις· ματαιάζοντες. τοῦ γὰρ σημείου καὶ τῆς γραμμῆς καὶ τῆς εὐθείας, καὶ ἔτι τοῦ ἐπιπέδου καὶ γωνίας ἀνῃρημένων, οὐδὲ κύκλος ἐπινοηθῆναι δύναται. ἀλλ' ἵνα μὴ δοκῶμεν σοφιστικοί τινες εἶναι, καὶ τὴν σύμπασαν τῆς ἀντιρρήσεως κατασκευὴν ἐν μόναις καταναλίσκειν ταῖς τῆς γεωμετρίας ἀρχαῖς, φέρε, μετελθόντες, ὡς πρότερον ὑπεσχόμεθα, καὶ τὰ E μετὰ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν θεωρήματα ἐπισκεψώμεθα. ὅταν οὖν λέγωσι τὴν δοθεῖσαν εὐθεῖαν δίχα τεμεῖν, ἤτοι τὴν ἐπὶ τοῦ ἄβακος δεδομένην λέγουσι διχοτομεῖν, ἢ τὴν ἀπὸ ταύτης κατὰ μετάβασιν νοουμένην.

ὅτε

A οὔτε δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ ἄβακος δοθεῖσαν διχοτομήσουσιν· αὕτη μὲν γὰρ μῆκος καὶ πλάτος αἰσθητὸν ἔχειν φαίνεται· ἡ δὲ κατ' αὐτοὺς εὐθεῖα γραμμή, μῆκός ἐστιν ἀπλατές, ὥστε μὴ οὖσα κατ' αὐτοὺς ἡ γραμμὴ ἡ ἐπὶ τοῦ ἄβακος, οὐδὲ δίχα τμηθήσεται ὡς γραμμή. καὶ μὴν, οὐδὲ ἡ ἀπὸ ταύτης κατὰ μετάβασιν νοουμένη. ὑποκείσθω γὰρ λόγου χάριν ἐξ ἐννέα στιγμῶν συνεστῶσα, ἀφ' ἑκατέρου μὲν τῶν ἄκρων τεσσάρων, καὶ τεσσάρων ἀριθμουμένων· μιᾶς δὲ τὰς δύο τε- B τράδας μεταλαβούσης στιγμῆς. οὐκοῦν εἰ δίχα τέμνεται ἡ ὅλη γραμμή, ἤτοι μεταξὺ ταύτης τῆς πέμπτης στιγμῆς καὶ τῆς ἑτέρας τετράδος ἐνεχθήσεται τὸ τέμνον, ἢ κατ' αὐτῆς τῆς πέμπτης, ὥστε καὶ αὐτὴν διχάζειν. τὸ μὲν οὖν μεταξὺ τῆς πέμπτης στιγμῆς καὶ τῆς ἑτέρας τετράδος φέρεσθαι τὸ τέμνον, τῶν ἀλόγων. γίνεται γὰρ ἄνισα τὰ τμήματα. καὶ τὸ μὲν ἐκ τεσσάρων στιγμῶν συγκείμενον, τὸ δὲ ἐκ πέντε. τὸ δὲ αὐτὴν διχάζειν τὴν στιγμήν, C πολλῷ τοῦ προτέρου ἀλογώτερον. οὐκέτι γὰρ ἀδιάστατον ἀπολείψουσι τὸ σημεῖον, ὅτε διχάζεται πρὸς τοῦ τέμνοντος. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος, καὶ ἐπειδὰν φῶσι τὸν κύκλον εἰς ἴσα τέμνειν. εἰ γὰρ ὁ κύκλος εἰς ἴσα τέμνεται, πάντως ἐπεὶ μεσαίτατον ἔχει τὸ κέντρον, ὃ καὶ αὐτό ἐστι σημεῖον, ἤτοι τῷ δὲ τῷ τμήματι, ἢ τῷδε τινὶ προσμερισθήσεται, ἢ καὶ αὐτὸ δίχα τμηθήσεται. ἀλλὰ τὸ μὲν, τῷδε ἢ τῷδε προσμερισθῆναι, ἄνισον τὴν διχοτόμησιν ποιεῖ· τὸ D δὲ καὶ αὐτὸ διχοτομεῖσθαι, μαχόμενόν ἐστι τῷ ἀδιάστατον καὶ ἀμερὲς ὑπάρχειν τὸ σημεῖον. τό, τε τέμνον τὴν γραμμήν, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον. οὔτε δὲ σῶμα δύναται τυγχάνειν· ἀμερὲς γάρ τι καὶ ἀσώματον, καὶ μὴ ὑποπῖπτον αὐτῷ, οὐκ ἂν τέμοι· οὔτε ἀσώματον. τοῦτο γὰρ πάλιν, εἰ μὲν στιγμή ἐστι, τῷ ἀμερὴς εἶναι καὶ κατὰ ἀμερὲς πίπτειν, οὐκ ἂν τέμοι· εἰ δὲ γραμμή, πάλιν ἐπεὶ τῷ πέρατι ἑαυτῆς ὀφείλει τέμνειν, τὸ δὲ πέρας αὐτῆς E ἐστιν ἀμερές, οὐ τέμνει. ἄλλως τε τὸ τέμνον πέρας, ἤτοι μέσον τῶν δυοῖν στιγμῶν πῖπτον διχοτομεῖ τὴν γραμμήν, ἢ κατὰ μέσου φερόμενον τοῦ σημείου. ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ μέσου φέρεσθαι τοῦ σημείου, τῶν ἀδυνάτων.

Non autem dicent in duas partes scindere eam quæ data est in abaco: nam ipsa quidem cernitur habere longitudinem & latitudinem sensilem. Quæ autem ex eorum sententia est recta linea, est longitudo expers latitudinis. Quare quum non sit, vt ipsi volunt, linea in abaco, nec in duas partes secabitur vt linea. Sed nec ea quæ ab hac intelligitur per transitum. Ponatur enim, verbi causa, constans ex nouem punctis, ab vtroque quidem extremorum quatuor numeratis, vno autem puncto duos quaterniones intercipiente in medio. Ergo si in duas partes tota scinditur linea, aut inter hunc quintum punctum & alterum quaternionem feretur id quod scindit: aut in ipso quinto, ita vt eum diuidat in duas partes. Atque ferri quidem inter quintum punctum & alterum quaternionem id quod secat, est à ratione alienum. erunt enim sectæ partes inæquales, altera quidem composita ex quatuor punctis, altera verò ex quinque. Ipsum autem punctum secare in duas partes, est priori à ratione longè alienius. nam non amplius relinquent signum nullum habens interuallum ac dimensionem. Similiter etiam quando dicent, circulum in partes æquales diuidere. Nam si circulus diuiditur in partes æquales, omnino quoniam medium habet centrum, quod ipsum quoque est signum, aut huic parti, aut illi attribuetur, aut ipsum quoque diuidetur in duas partes. Sed huic quidem aut illi parti attribui, facit inæqualem in duas partes sectionem. Ipsum quoque scindi in duas partes, pugnat cum eo quòd signum nullã habeat dimensionem, & sit indiuiduum. Et id quod secat lineam, aut est corpus, aut incorporeum. Non potest autem esse corpus: Indiuiduum enim aliquid & incorporeum, & quod in ipsum non incurrit, non secuerit. Neq; incorporeum. nam hoc rursus, si quidẽ est punctus, eo quòd nullas habeat partes, & in id cadat quod caret partibus, minimè secuerit. Si autem linea: rursus quoniam fine suo debet secare, finis autem eius caret partibus, nõ secat. Et alioqui finis qui secat, aut medius cadẽs inter duos pũctos secat lineam in duas partes, aut latus in medium puncti. Sed vt feratur quidem per medium signi, minimè potest fieri.

Oporteret enim, vt priùs dicebamus, ferri, vt semel dicam, diuiduũ, si non sit ampliùs eiusmodi vt non suscipiat dimẽsionem. Ferri autem inter duos punctos est à ratione longè alienius. Nam primum quidem nullus finis potest cadere medius inter continuitatem. Deinde etiam si hoc datum fuerit quòd possit fieri, oportet ipsum ea transmouere inter quæ collocatur, si quidem sunt continua: ea autem sunt immobilia. Est ergo id quoque dubium, quod dicitur de eo quod secat. Verumenimvero etiamsi eis dederimus, vt in his sensilibus lineis faciant ablationes, nec hæc quidem via eis rectè succedet. Aut enim à tota linea fiet ablatio, aut à parte. & quod aufertur, aut æquale ab æquali, aut inæquale ab inæquali, aut vicissim auferetur. Nihil autem horum est explicatum & carens dubitatione, vt ostendimus in Commentario aduersus Grammaticos, & in Commentario aduersus Physicos. Non potest ergo fieri vt Geometræ aliquid auferant & scindant à linea.

A δεήσει γὰρ, ὡς πρότερον ἐλέγομεν, τὸ καθόλου φέρεσθαι μερισθὲν, ἐὰν ἡ μηκέτι ἀδιάστατον τυγχάνῃ. μεταξὺ δὲ τῶν δυοῖν στιγμῶν φέρεσθαι, πολλῷ ἀλογώτερον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲν δύναται μεταξὺ συνεχείας μέσον πεσεῖν πέρας. εἶτα, κἂν δοθῇ τὸ τοιοῦτον ὡς δυνατὸν, ὀφείλει μετακινεῖν τὰ ὧν μεταξὺ τέτακται, εἴπερ ἐστὶ συνεχῆ. ταῦτα δ' ἐστὶν ἀκίνητα. τοίνυν ἄπορος καὶ ὁ περὶ τοῦ τέμνοντός ἐστι λόγος. οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν δῶμεν αὐτοῖς τὰς ἀφαιρέσεις
B ποιεῖσθαι ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν τούτων γραμμῶν, οὐ δύνανται οὐδ' οὕτως εὐοδεῖν. ἢ γὰρ ἀφ' ὅλης τῆς γραμμῆς ἡ ἀφαίρεσις γενήσεται, ἢ ἀπὸ μέρους· καὶ τὸ ἀφαιρούμενον, ἢ ἴσον ἀπὸ ἴσου, ἢ ἄνισον ἀπὸ ἀνίσου, ἢ ἐναλλὰξ γενήσεται. οὐδὲν δὲ τούτων ἐστὶν εὔπορον, ὡς ἐν τῷ πρὸς τοὺς Γραμματικοὺς, καὶ ἐν τῷ πρὸς τοὺς Φυσικοὺς ὑπομνήματι παρεστήσαμεν. οὐκ ἄρα δυνατόν ἐστι τοῖς Γεωμέτραις ἀφαιρεῖν τι καὶ τέμνειν ἀπὸ γραμ-
C μῆς.

Sexti Empirici aduersus Arithmeticos.

LIBER IV.

QVONIAM quanti aliud quidem est in corporibus continuis, quod vocatur magnitudo, in qua maximè versatur Geometria: aliud autem in disiunctis ac discretis, quod est numerus, in quo versatur Arithmetica, transeuntes à geometricis principiis & contemplationibus, consideremus numerum. Eo enim sublato ne ars quidem erit quę in eo consistit. Atque vniuersè quidem ac in genere Mathematici Pythagorei magnam vim tribuunt numeris, vtpote quod vniuersarum rerum natura ex eis administretur. Vnde etiam semper acclamabant,

Assimilata autem numeris sunt omnia.

iurantes non solum numerum, sed etiam eum qui eis ipsum ostenderat Pythagoram, tanquam Deum, propter vim quæ est in Arithmetica, dicentes,

Non per eum à quo anima datus ille quaternio nostra,

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ πρὸς Ἀριθμητικούς.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΕΠειδὴ τοῦ ποσοῦ τὸ μέν ἐστιν ἐν τοῖς συνεχέσι σώμασιν, ὃ δὴ μέγεθος καλεῖται, περὶ ὃ ἐστὶ μάλιστα ἡ Γεωμετρία, τὸ δὲ ἐν διεστῶσιν, ὅπερ ἀριθμὸς καθέστηκε, περὶ ὃν ἡ Ἀριθμητικὴ κα-
D ταγίνεται, σκοπῶμεν, ἀπὸ τῶν Γεωμετρικῶν ἀρχῶν καὶ θεωρημάτων μετελθόντες, καὶ τὰ περὶ ἀριθμοῦ. τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος, οὐδ' ἡ περὶ αὐτὸν συνισταμένη γενήσεται τέχνη. καθόλου μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων Πυθαγορικοὶ μεγάλην ἀπονέμουσι δύναμιν τοῖς ἀριθμοῖς, ὡς τῆς τῶν ὅλων φύσεως κατ' αὐτοὺς διοικουμένης. ὅθεν καὶ ἀεὶ προσεπεφώνουν,

ἀριθμῷ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν,

ὀμνύοντες οὐ μόνον τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ
E τὸν ὑποδείξαντα αὐτοῖς τοῦτον Πυθαγόραν, ὡς Θεὸν, διὰ τὴν ἐν Ἀριθμητικῇ δύναμιν, λέγοντες,

οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,

πηγὴν

παγὰν ἀενάου φύσεως, ῥιζώματ' ἔχουσαν.

τετρακτὺς δὲ προσηγορεύετο παρ' αὐτοῖς, ὁ ἐκ τῶν πρώτων ἀριθμῶν συγκείμενος τέσσαρα ἀριθμός. ἓν γὰρ καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα δέκα γίνεται· ὅς ἐστι τελειότατος ἀριθμός. ἐπειδὰν ἐπ' αὐτὸν φθάσαντες πάλιν ἀναλύομεν ἐπὶ τὴν μονάδα, καὶ ἐξ ὑπαρχῆς ποιούμεθα τὰς ἀριθμήσεις. (πηγὴν τε ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν) εἰρήκασιν αὐτὸν, διὰ τὸ κατ' αὐτοὺς ἐν αὐτῷ τὸν λόγον τῆς ἁπάντων κεῖσθαι συστάσεως. οἷον ὡς τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. ἐπαρκέσει γὰρ τούτων ὑποδειγματικῶς μεμνῆσθαι. ἡ μὲν οὖν μονὰς ἀρχὴ τυγχάνει τῆς τῶν ἄλλων ἀριθμῶν ἀπεργαστικὴ συστάσεως. ἡ δὲ δυὰς μήκους ἐστὶν ἀπεργαστική. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν γεωμετρικῶν ἀρχῶν ὑπεδείξαμεν πρῶτον τίς ἐστιν ἡ στιγμή· εἶτα μετ' αὐτὴν ἡ γραμμὴ μῆκος ἀπλατὲς τυγχάνουσα· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἡ μὲν μονὰς τὸν τῆς στιγμῆς ἐπέχει λόγον, ἡ δὲ δυὰς τὸν τῆς γραμμῆς, καὶ τοῦ μήκους. ποθὲν γάρ που ἐχώρησεν ἡ διάνοια ταύτην ἐννοουμένη. τοῦτο δ' ἦν μῆκος. ἡ δὲ τριὰς ἐπὶ τοῦ πλάτους καὶ τῆς ἐπιφανείας ἐτέτακτο· ποθὲν γάρ που ἐφέρετο ὁ νοῦς, καὶ προστιθεμένης τῇ κατὰ μῆκος διαστάσει τῆς κατὰ πλάτος διαστάσεως, ἐπιφάνεια νοεῖται. ἀλλὰ κἂν ἐπιθεωρήσῃ τις τῇ τριάδι τὴν τετάρτην μονάδα, τουτέστι τέταρτον σημεῖον, γίνεται πυραμίς, στερεὸν σῶμα καὶ σχῆμα. καὶ γὰρ μῆκος ἔχει, καὶ πλάτος καὶ βάθος· ὥστε ἐν τῷ τετάρτῳ ἀριθμῷ τὸν τοῦ σώματος περιέχεσθαι λόγον, καὶ μὴν καὶ τὸν τῆς ψυχῆς. ὡς γὰρ τὸν ὅλον κόσμον κατὰ ἁρμονίαν λέγουσι διοικεῖσθαι, οὕτω καὶ τὸ ζῷον ψυχοῦσθαι. δοκεῖ δὲ ἡ τελεία ἁρμονία ἐν τρισὶ συμφωνίαις λαμβάνειν τὴν ὑπόστασιν, τῇ τε διὰ τεσσάρων, καὶ τῇ διὰ πέντε καὶ τῇ διὰ πασῶν. ἡ μὲν οὖν διὰ τεσσάρων, ἐν ἐπιτρίτῳ κεῖται λόγῳ· ἡ δὲ διὰ πέντε, ἐν ἡμιολίῳ· ἡ δὲ διὰ πασῶν, ἐν διπλασίονι. ἐπίτριτος δὲ λέγεται ἀριθμὸς, ὁ ἐξ ὅλου τινὸς ἀριθμοῦ συνεστηκὼς καὶ ἐκ τρίτου μέρους ἐκείνου, ὡς ἔχει ὁ ὀκτὼ πρὸς τὸν ἕξ. καὶ γὰρ αὐτὸν τὸν ἓξ περιείληφε, καὶ τὸ τρίτον αὐτοῦ, τουτέστι τὴν δυάδα. ἡμιόλιος δὲ καλεῖται,

Naturæ æternæ à quo fons radixq́ profecta est.

Quaternio autem ab eis appellabatur, numerus compositus ex quatuor primis numeris. Vnum enim & duo & tria & quatuor fiunt decem, qui est numerus perfectissimus: quoniam quum ad eum peruenerimus, reuertimur ad vnitatem, & denuo numeramus: dicúntque eum habere fontem & radicem naturæ æternæ, propterea quòd ex eorum sentẽtia in eo sita sit ratio vniuersorum constitutionis, vt corporis & animæ. Sufficiet enim eorum meminisse exempli causa. Atque ponitur quidem vnitas quoddam principium efficiens constitutionis aliorum numerorum. Binarius autem est efficiens longitudinis. Quomodo autem in principiis Geometricis ostendimus primùm quis sit punctus: deinde post eum linea quæ est longitudo expers latitudinis: eodem modo etiam in præsentia vnitas quidem habet rationem puncti, binarius autem rationem lineæ & longitudinis. hinc enim eam mente versans processit cogitatio: id autem erat longitudo. Ternarius autem in latitudine & superficie. hinc enim mens vtique ferebatur: Et si dimensioni per longitudinem addatur dimensio per latitudinem, intelligitur superficies. Sed & si ternario additam quartam contempleris vnitatem, hoc est quartum signum, fit pyramis corpus solidum & figura: habet enim longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Quo fit vt in quarto numero contineatur ratio corporis: quin etiam ratio animæ. Quomodo enim dicunt vniuersum mundum administrari per harmoniam, ita etiam animari animal. Videtur autem harmonia in tribus consonantiis accipere substantiam, nempe in consonantia diatessaron, in consonantia diapente, & in consonantia diapason. Atque consonantia quidem diatessaron posita est in ratione sesquitertia: Consonantia autem diapente in sesquialtera: Consonantia autem diapason in dupla. Sesquitertius autem dicitur numerus, qui cõstat ex toto aliquo numero, & ex tertia illius parte, sicut octo se habent ad sex. Nam & ipsum totum, nẽpe sex, comprehendit, & tertiam eius partem, nempe duo: Sesquialter autem appellatur,

quando numerus continet numerum & illius dimidium: vt nouem se habent ad sex. constat enim ex sex, & ex eius dimidio, nempe ex tribus. Duplus autem appellatur qui est æqualis duobus numeris: vt quatuor se habent ad duo, nam bis eum continent. Cæterùm cùm hæc ita habeant, & ex accepta ab initio hypothesi sint quatuor numeri, vnum, & duo, & tria, & quatuor, in quibus dicebamus etiam contineri ideam animæ, per rationem harmonicam: quatuor quidem sunt duplum duorum, & duo sunt duplum vnitatis, in quo sita est consonantia diapason: & tria est sesquitertius duorum. ipsum enim, nempe duo, continet, & eius dimidium. vnde etiam subiicit consonantiam diapente. Quatuor autem est trium sesquitertius: in eo autem posita quoque fuerat diatessaron consonantia. Quo fit vt meritò dictus sit apud Pythagoreos quaternio habere fontem & radicem vitæ æternæ. Sed quòd magnam quidem vim tribuerent numeris, ex his est perspicuum, quę dicta sunt ad rem exemplo meliùs declarandam. magna enim apud eos habetur ratio numerorum. De qua mittentes in præsentia dicere prolixiùs, aggrediamur contradictionem, principio dicendi ducto ab vnitate, quæ est principium totius numeri, & quo sublato ne est quidem numerus. Vnius ergo intelligentiam nobis Pythagorico more describens Plato, dicit, Vnum est, cuius nihil seorsum dicitur vnum. Per participationem ergo vnumquodque vnum dicitur, & multa. Planta enim, exempli causa, & animal, & lapis, vnum quidem appellatur: non est autem ex propria ratione vnum, sed intelligitur vnum in vnius participatione, quum nullum eorum hoc sit. Nam neque planta, neque animal, neque lapis, neque vllum aliud ex numeralibus, est id quod re vera est vnum. Nam si planta aut animal est illud vnum, omnino quod non est planta, neque animal, non dicetur vnum. Dicitur autem & planta & animal vnum, & alia innumerabilia: nullum ergo ex numerabilibus est vnum. Id autem cuius vnumquodque per se quidē est vnū, multa autem congerie participat, vnū fit & multa ex singularibus. Quod quidem rursus nulla est multorum multitudo, vtpote plantarum, animalium, lapidum.

A ὅταν περιέχῃ ἀριθμὸς ἀριθμὸν, καὶ τὸ ἥμισυ ἐκείνου, ὡς ἔχει ὁ ἐννέα πρὸς τὸν ἕξ. συνέστηκε γὰρ ἐκ τοῦ ἕξ, καὶ ἐκ τοῦ ἡμίσεος αὐτοῦ, τουτέστι τῶν τριῶν. διπλασίων δὲ προσαγορεύεται, ὁ δυσὶν ἀριθμοῖς ἴσος· ὡς ὁ τέσσαρα πρὸς τὸν δύο. δὶς γὰρ τὸν αὐτὸν περιέσχηκεν. ἀλλὰ γὰρ τούτων οὕτως ἐχόντων, καὶ κατὰ τὴν ἀρχῆθεν ὑπόθεσιν τεσσάρων ὄντων ἀριθμῶν, τοῦ τε ἑνὸς καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα, ἐν οἷς ἐλέγομεν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἰδέαν περιέχεσθαι κατὰ τὸν ἐναρμόνιον λόγον, ὁ B μὲν δ. τοῦ β. καὶ ὁ β τῆς μονάδος ἐστὶ διπλασίων, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ διὰ πασῶν συμφωνία· ὅ τε τρία, τοῦ δύο ἡμιόλιος, καὶ γὰρ αὐτὸν τὸν δύο περιέσχηκε, καὶ τὸ ἥμισυ τούτου· ὅθεν καὶ τὴν διὰ πέντε συμφωνίαν ὑποβέβληκεν. ὁ δὲ δ. τοῦ γ. ἐπίτριτος. ὑπέκειτο δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἡ διὰ τεσσάρων συμφωνία. ὥστε εἰκότως τὸν τέσσαρα ἀριθμὸν παρὰ τοῖς Πυθαγορικοῖς εἰρῆσθαι (πηγὴν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν.) ἀλλ' ὅτι μὲν πολλὴν C δύναμιν ἀπένεμον τοῖς ἀριθμοῖς, ἐκ τούτων συμφανές, ὑποδειγματικώτερον εἰρημένων. πολὺς γὰρ ὁ περὶ ἀριθμῶν παρ' αὐτοῖς ἐστὶ λόγος, ὃν ἐάσαντες τὰ νῦν μηκύνειν, ἁπτώμεθα τῆς ἀντιρρήσεως, τὴν ἀρχὴν τῶν λόγων ἀπὸ μονάδος ποιησάμενοι, ἥτις ἀρχὴ παντὸς ἀριθμοῦ καθέστηκε, καὶ ἧς ἀναιρουμένης, οὐδ' ἔστιν ἀριθμός. τὴν τοῦ ἑνὸς τοίνυν νόησιν διατυπῶν ἡμῖν πυθαγορικώτερον ὁ Πλάτων, φησὶν, ἕν ἐστιν οὗ μηδὲν χωρὶς λέγεται ἕν· ἢ D οὗ μετοχῇ ἕκαστον ἕν τε καὶ πολλὰ λέγεται. τὸ γὰρ φυτὸν εἰ τύχοι καὶ τὸ ζῶον καὶ ὁ λίθος προσαγορεύεται μὲν ἕν, οὐκ ἔστι δὲ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον ἕν, ἀλλ' ἐν μετοχῇ ἑνὸς νοεῖται, τούτου μηδενὸς τούτων καθεστῶτος. οὔτε γὰρ φυτὸν, οὔτε ζῶον, οὔτε λίθος οὔτε ἄλλο τι τῶν ἀριθμητῶν τὸ ὄντως ἕν ἐστιν. εἰ γὰρ φυτόν ἐστιν ἢ ζῶον τὸ ἕν, πάντως ὁ μὴ φυτόν ἐστι μηδὲ ζῶον, οὐ ῥηθήσεται ἕν. λέγεται δὲ καὶ φυτὸν ἓν καὶ ζῶον, καὶ ἄλλα μυρία· οὐδὲν ἄρα τῶν ἀριθ- E μητῶν ἐστὶν ἕν. τὸ δ' οὖν ἕκαστον, ἓν μὲν καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον, πολλὰ δὲ ἀθροισμῷ μετέχον, ἔν τε καὶ πολλὰ γίνεται τῷ καθ' ἕκαστον· οὐκ ἔτι πάλιν πλῆθος οὐδέν ἐστι τῶν πολλῶν, οἷον φυτῶν, ζώων, λίθων.

κατὰ

κατὰ μετοχὴν μὲν γὰρ ἐκείνου ταῦτα λέγεται πολλά. αὐτὸ δὲ οὐκ ἔστιν ἐν τούτοις. καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ ἑνὸς ἰδέα νοεῖται τοῖς περὶ τὸν Πλάτωνα. ἐπισυνάπτοντες δὲ ἡμεῖς λέγωμεν, ἤτοι ἑτέρα τῶν κατὰ μέρος ἀριθμητῶν ἐστιν ἡ τοῦ ἑνὸς ἰδέα, ἢ σὺν ἐκείνοις τοῖς μετέχουσιν αὐτῆς νοεῖται. ἀλλὰ καθ' ἑαυτὴν μὲν παρὰ τὰ κατὰ μέρος ἀριθμητὰ οὐδὲν νοεῖται ἓν ὑποκείμενον. λείπεται ἄρα ἐν ἐκείνοις τοῖς μετέχουσιν αὐτοῦ, νοεῖσθαι, ὃ πάλιν τῶν ἀπόρων. τὸ γὰρ ἀριθμητὸν ξύλον, εἰ μετοχῇ μονάδος ἐστὶν ἕν, ὃ μή ἐστι ξύλον, οὐ λεχθήσεται ἕν. λέγεται δέ γε, ὡς αἴπερ ἀποδέδεικται· οὐκ ἄρα ἐστὶν ἡ μονάς, ἧς μετοχῇ ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος ἀριθμητῶν μονὰς προσαγορεύεται. εἶτα τὸ πολλοῖς μετεχόμενον, πολλά ἐστι καὶ οὐχ ἕν. τὰ δὲ ἀριθμητὰ πολλά τέ ἐστι καὶ ἄπειρα· οὐκ ἄρα μετοχῇ τῆς μονάδος ἕκαστον τῶν ἀριθμητῶν ἕν ἐστιν. ὥσπερ οὖν ὁ γενικὸς ἄνθρωπος, ὅν τινες νοοῦσι ζῷον θνητὸν, λογικὸν, οὔτε Σωκράτης ἐστὶν, οὔτε Πλάτων, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἕτερος λεχθήσεται ἄνθρωπος· οὔτε καθ' ἑαυτὸν ὑφέστηκεν, οὔτε μετὰ Πλάτωνος καὶ Σωκράτους, ἐπεὶ ἐθεωρεῖτο ἂν ὡς ἄνθρωπος· οὕτω καὶ τὸ ἕν, μήτε σὺν τοῖς κατὰ μέρος ἀριθμητοῖς μήτε καθ' ἑαυτὸ ὑφεστηκὸς νοούμενον, εὐθέως ἐστὶν ἀνεπινόητον. τὰ δὲ αὐτὰ λεκτέον καὶ ἐπὶ τοῦ δύο ἢ καὶ τρία· καὶ καθόλου ἐπὶ παντὸς ἀριθμοῦ, ἵνα μὴ μηκύνωμεν. ἔνεστι δὲ καὶ οὕτως συνερωτᾶν, ἡ τοῦ ἑνὸς ἰδέα, ἧς μετοχῇ τι ἓν λέγεται, ἤτοι μία ἐστὶν ἰδέα ἢ τοῦ ἑνὸς πλείους ἰδέαι τυγχάνουσιν. ἀλλ' εἰ μὲν μία ἐστὶν, οὐ πολλοῖς μετέχεται. τοῦ γὰρ ἄλφα, θῶμεν χάριν διδασκαλίας, τὴν ὅλην τοῦ ἑνὸς ἰδέαν ἔχοντος, τὸ β. μὴ μετέχον ταύτης, οὐκέτ' ἔσται ἕν. καὶ μὴν οὐδὲ πολυμερὴς καθέστηκεν, ἵνα πολλὰ ᾖ τὰ μετέχοντα ταύτης. πρῶτον μὲν γὰρ ἔσται ἕκαστον, οὐ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας μετέχον, μέρους δὲ αὐτῆς. εἶτα καὶ ἡ μονὰς ἀδιαίρετος καὶ ἀμερὴς ἐνοεῖτο κατ' αὐτούς. εἰ δὲ πλείους εἰσὶν ἰδέαι τοῦ ἑνός, ἕκαστον τῶν καθ' ἓν τασσομένων ἀριθμητῶν, ἤτοι τοῦ ἑνὸς, ἢ τοῦ δύο, καθ' ἓν ἑκάτερον μετέχει τινὸς κοινῆς ἰδέας, ἢ οὐ μετέχει. καὶ εἰ μὲν οὐ μετέχει, δεήσει καὶ ἅπαντα δίχα τοῦ μετέχειν ἰδέας, κατὰ τὸ ἓν τετάχθαι·

A nam per illius quidem participationē ea dicuntur multa: ipsum autē nō est in eis. Atque talis quidem vnius idea intelligitur à Platonicis. Nos autem adiungentes dicamus: Aut diuersa à singularibus numeris est vnius idea, aut intelligitur cum illis, qui sunt eius participes. Sed per se quidem præter ea quæ sunt singulatim numerabilia, nihil vnum intelligitur subiectum. Restat ergo vt intelligatur in illis, quę eum participant: quod rursus est dubium ac perplexum. Lignū enim quod cadit sub numerum, si vnitatis
B participatione est vnum, quod non est lignum, non dicetur vnum. Dicitur autem, vt superiùs ostendimus: Non est ergo vnitas, cuius participatione vnumquodque eorum quæ sunt sigillatim numerabilia, appellatur vnitas. Deinde quod à multis participatur est multa, & non vnum. Quæ autē sunt numerabilia, multa sunt & infinita. Non ergo vnitatis participatione ex numerabilibus vnūquodque est vnum. Quomodo ergo homo in genere, quem nonnulli intelligūt animal particeps rationis, nec est Socra-
C tes, nec Plato, quandoquidem nullus alius diceretur homo: neque per se consistit, neq; cum Platone & Socrate, quandoquidem consideraretur vt homo: ita etiā vnum, cùm neq; cum singularibus numerabilibus, neq; per se intelligatur consistere, statim est eiusmodi vt nō possit cadere sub intelligētiam. Eadem autem sunt dicenda in duobus & etiā tribus, & vt semel dicam, in omni numero: ne simus prolixiores. Simul autem licet ab eis quoque sic sciscitari: Vnius idea,
D cuius participatione aliquid dicitur vnum, aut est vna idea, aut vnius plures sunt ideæ. Sed si est quidem vna, nō participatur à multis. nam si A, vt clarior sit doctrina, habet totā vnius ideā B, quod non est eius particeps, non erit vtique vnum. Porrò autem neq; multas habet partes, vt multa eam participent: nam primùm quidem esset vnumquodque non illius vnius particeps ideæ, sed eius partis. Deinde vnitas ex eorum sententia intelligebatur carens partibus, & indi-
E uidua. Sin autē vnius sunt plures ideæ, vnūquodq; ex numerabilibus quæ collocantur in vno, aut vnius aut duorum in vtroque vno est communis ideæ particeps, aut non est. Et si quidē nō est particeps, oportebit omnia in vno esse collocata absque eo quòd ideā participēt,

quod quidem nolunt. Sin autem est particeps, quæ erat ab initio colligetur dubitatio. Quomodo enim duo vnam participabunt? Atque hæc quidem de vnitate, qua sublata vniuersus sublatus est numerus. Adiungamus tamen etiam de binario. Nam ipse quoque fit dubius ac perplexus ex coitione vnitatum: quomodo etiam priùs dubitauit Plato in libro de anima. Nam vnitate addita alteri vnitati, aut accedit aliquid per additionem vnitatis alteri, aut recedit. Si autem recedit aliquid per additionem, fiet diminutio vnius & vnius, & non erit binarius. Sin autem accedit aliquid, duo non fient duo, sed quatuor. nam binarius qui accedit, & vnitas, & altera vnitas constituunt numerum quaternarium. Nihil est ergo binarius. Eadem erit dubitatio etiam in omni numero. Quo fit vt hac ratione nihil sit numerus. Verumenimvero quoniam ex additione & ablatione vnitatis intelligitur numerus, est perspicuum quòd si ostenderimus vtrumq; eorum minimè posse fieri, peribit etiam substantia numerorum. Primùm autem iam dicamus de ablatione, vtentes doctrina quæ rem ostendat exemplis. Quæ ergo à subiecto denario aufertur vnitas, aut aufertur à toto denario, aut ab eo qui restat nouenario. Non autem à toto denario, vt ostendemus: neque à nouenario, vt docebimus. Si enim ab hoc toto aufertur vnitas, aut denarius est alius à singularibus vnitatibus, aut earum congeries appellatur denarius. Sed alius quidem à singularibus vnitatibus non est denarius: etenim illis ablatis ne est quidem denarius: & ablato denario similiter non ampliùs sunt vnitates. Si autem denarius idem est qui vnitates, hoc est, si singulares vnitates sunt denarij, est perspicuum quòd si à denario fit ablatio vnitatis, auferetur ab vnaquaque vnitate. Singulares enim vnitates erant denarius: & sic non erit vtique ablatio vnitatis, sed denarij. Quamobrem non tollitur vnitas à toto denario. Sed neque fit ablatio à nouenario qui restat.

A ὅπερ οὐ θέλουσιν. εἰ δὲ μετέχει, ἡ ἐξ ἀρχῆς συμφυσασθήσεται ἀπορία. πῶς γὰρ μιᾶς τὰ δύο μεθέξει; ταῦτα μὲν οὖν περὶ μονάδος· ἧς ἀνῃρημένης, πᾶς ἀνῄρηται ὁ ἀριθμός. ὅμως δ' οὖν ἐπισυναπτέον καὶ τὰ περὶ τῆς δυάδος. ἄπορος γάρ πως καὶ αὐτὴ συνίσταται κατὰ τὴν τῶν μονάδων σύνοδον. ὥσπερ καὶ Πλάτων διὰ τοῦ περὶ ψυχῆς πρότερον ἠπόρηκε. προστεθείσης γὰρ μονάδος ἑτέρᾳ μονάδι, ἤτοι προσγίνεταί τι κατὰ τὴν

B πρόσθεσιν, ἢ ἀπογίνεται· ἢ οὔτε προσγίνεταί τι, οὔτε ἀπογίνεται. ἀλλ' εἰ μὲν οὔτε προσγίνεταί τι, οὔτε ἀπογίνεται, οὐκ ἔσται κατὰ πρόσθεσιν τῆς ἑτέρας μονάδος τῇ ἑτέρᾳ ἡ δυάς. εἰ δὲ ἀπογίνεταί τι κατὰ τὴν πρόσθεσιν, ἐλάττωσις ἔσται τοῦ ἑνὸς καὶ ἑνός, καὶ δυὰς οὐ γενήσεται. εἰ δὲ προσγίνεταί τι, τὰ δύο οὐ γενήσεται δύο, ἀλλὰ τέσσαρα. δυὰς γὰρ ἡ ἐπιγενομένη, καὶ μονάς, καὶ ἑτέρα μονάς, ἐξ ὧν τὸν τεσσάρων ἀριθμὸν

C συνίστησιν. οὐδὲν ἄρα ἔσται δυάς. ἡ δὲ αὐτὴ γένοιτ' ἂν ἀπορία καὶ ἐπὶ παντὸς ἀριθμοῦ. ὡς μηδὲν εἶναι κατὰ τοῦτο ἀριθμόν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ πρόσθεσιν μονάδος καὶ κατὰ ἀφαίρεσιν ὁ ἀριθμὸς νοεῖται, δῆλον ὡς ἐὰν τούτων ἑκάτερον παραστήσωμεν ἀδύνατον, οἰχήσεται καὶ ἡ τῶν ἀριθμῶν ὑπόστασις. λέγωμεν δὲ πρῶτον λόγους περὶ ἀφαιρέσεως, ὑποδειγματικῇ χρώμενοι τῇ διδασκαλίᾳ. ἡ τοίνυν ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης δεκάδος ἀφαιρουμένη μονάς, ἤτοι ἀπὸ ὅ-

D λης τῆς δεκάδος, ἢ ἀπὸ τῆς περιλειπομένης ἐννεάδος ἀφαιρεῖται· οὔτε δὲ ἀφ' ὅλης, ὡς παραστήσομεν, οὔτε ἀπὸ τῆς ἐννεάδος, ὡς διδάξομεν· οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης δεκάδος. εἰ γὰρ ἀφ' ὅλης ταύτης ἀφαιρεῖται ἡ μονάς, ἤτοι ἡ δεκάς ἐστιν ἑτέρα τῶν κατὰ μέρος μονάδων, ἢ ὁ ἀθροισμὸς τούτων δεκὰς προσαγορεύεται. ἀλλ' ἑτέρα μὲν τῶν κατὰ μέρος μονάδων, οὐκ ἔστιν ἡ δεκάς. καὶ γὰρ ἀναιρεθεισῶν ἐκείνων, οὐδ' ἔστι δεκάς· καὶ τῆς δεκάδος ἀναιρεθείσης, ὁμοίως αἱ μονάδες οὐκέτι ὑπάρχουσιν. εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ταῖς μονάσιν ἐστὶν ἡ δεκάς, τουτέστιν, εἰ αἱ κατὰ μέρος μονάδες εἰσὶ δεκάδες, δῆλον ὡς εἴπερ ἀπὸ τῆς δεκάδος ἡ τῆς μονάδος ἀφαίρεσις γίνεται, ἀφ' ἑκάστης μονάδος ἀφαιρεθήσεται. αἱ γὰρ κατὰ μέρος μονάδες ἦσαν ἡ δεκὰς καὶ οὕτως, οὐκέτι ἔσται μονάδος ἄρσις, ἀλλὰ δεκάδος· ὥστε οὐκ ἀπὸ ὅλης τῆς δεκάδος αἴρεται ἡ μονάς· καὶ μὴν οὐδ' ἀπὸ τῆς ὑπολειπομένης ἐννεάδος ἡ ἄρσις αὐτῆς γίνεται.

πῶς γὰρ ἔτι κατὰ τὴν ἄρσιν αὐτῆς, σῶος ἐστιν ἡ ὑποκειμένη ἐννεάς; ἀλλ' εἰ μήτε ἀφ' ὅλης τῆς δεκάδος αἴρεται ἡ μονάς, μήτε ἀπὸ τῆς ὑπολειπομένης ἐννεάδος, οὐδεὶς ἀριθμὸς κατ' ἀφαίρεσιν συνίσταται. ὁμοίως τε, εἰ ἀπὸ τῆς ἐννεάδος αἴρεται ἡ μονάς, ἤτοι ἀπὸ ὅλης αἴρεται, ἢ ἀπὸ τῆς τελευταίας αὐτῆς μονάδος. καὶ εἰ μὲν ἀπὸ ὅλης τῆς ἐννεάδος ὑφαιρεῖται ἡ μονάς, ἔσται ἄρσις τῆς ἐννεάδος. τὸ γὰρ ὑφαιρούμενον ἀφ' ἑκάστης μονάδος, τῶν κατὰ μέρος μονάδων ἐννέα οὐσῶν, τὸν τῆς ἐννεάδος ἀριθμὸν συνελθὸν. Εἰ δὲ ἀπὸ τῆς τελευταίας μονάδος γίνεται τὰ τῆς ἀφαιρέσεως, πρῶτον μὲν καὶ ἡ τελευταία μονάς, ἀμερὴς οὖσα, δειχθήσεται μεριστὴ τυγχάνειν, ὅπερ ἄτοπον. Εἶτα εἰ ἀπὸ τῆς τελευταίας μονάδος αἴρεται ἡ μονάς, οὐ δύναται ἔτι ὁλόκληρος μένειν ἡ ἐννεάς. καὶ ὁμοίως, εἰ γὰρ ἀπὸ δεκάδος γίγνεται τῆς μονάδος ἄρσις, ἤτοι ἀπὸ οὔσης γίνεται τῆς δεκάδος ἄρσις, ἢ ἀπὸ μὴ οὔσης. οὔτε δὲ ἀπὸ τῆς οὔσης γένοιτ' ἂν (ἐφ' ὅσον γὰρ μένει χρόνον δεκάς, οὐδὲν ἀπ' αὐτῆς ἀφαιρεθῆναι δύναται, ὡς δεκάδος, ἐπεὶ οὐκέτι ἔσται δεκάς) οὔτε ἀπὸ μὴ οὔσης· ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲ ἀφαιρεθῆναί τι πέφυκε. καὶ παρὰ τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι οὐδέν ἐστι νοῆσαι· οὐκ ἄρα αἴρεταί τι ἀπὸ τῆς δεκάδος. ἀλλ' ὅτι μὲν ἀμήχανόν ἐστι καθ' ὑφαίρεσιν ἀριθμόν τινα νοεῖν, ἐκ τούτων δέδεικται. ὅτι δὲ οὐδὲ κατὰ πρόσθεσιν, ῥᾴδιον δεῖξαι τῶν ἀναλόγων ἐχομένους ἀποριῶν. πάλιν γὰρ μονάδος προστιθεμένης δεκάδι, ἤτοι τῇ ὅλῃ δεκάδι ῥητέον γίνεσθαι τὴν πρόσθεσιν, ἢ τῷ τελευταίῳ μέρει τῆς δεκάδος· ἀλλ' εἰ μὲν ὅλῃ τῇ δεκάδι προστίθεται ἡ μονάς, ἐπεὶ ἡ ὅλη δεκὰς, σὺν πάσαις ταῖς κατὰ μέρος μονάσι νοεῖται, δεήσει τὴν τῆς μονάδος πρόσθεσιν γενομένην πάσαις ταῖς κατὰ μέρος μονάσι, δεκάδος εἶναι πρόσθεσιν, ὅπερ ἄτοπον. ἀκολουθήσει γὰρ τῇ τῆς μονάδος προσθέσει τὴν δεκάδα εἰκοσάδα γίνεσθαι· ὃ τῶν ἀμηχάνων ὑπῆρχεν. οὐ τοίνυν ὅλῃ τῇ δεκάδι τὴν μονάδα προστίθεσθαι ῥητέον. καὶ μὴν οὐδὲ τῷ τελευταίῳ μέρει τῆς δεκάδος. ἐπεὶ οὐκ αὐξηθήσεται ἡ δεκάς, διὰ τὸ μὴ τὴν τοῦ ἑνὸς μέρους αὔξησιν, εὐθὺς καὶ τῆς ὅλης δεκάδος αὔξησιν εἶναι. καὶ καθόλου τε ἐπὶ πᾶσιν, ἢ μενούσῃ τῇ δεκάδι προστίθεται ἡ μονάς,

A Quomodo enim post eius ablationem adhuc est saluus subiectus denarius: Sed si neque a toto denario tollitur vnitas, neque a denario qui restat, nullus consistit numerus per ablationem. Alioqui si tollitur à nouenario vnitas, aut tollitur à toto, aut ab vltima eius vnitate. Et si tollitur quidem vnitas à toto nouenario, erit ablatio nouenarij. Nam quod aufertur ab vnaquaque vnitate singularium vnitatum quæ sunt nouem, componit numerum nouenarium. Sin autem ab vltima vnitate fit ablatio: primũ B quidem ostendetur vltimam vnitatem quę caret partibus, esse diuiduam. quod quidem est absurdum. Deinde si ab vltima vnitate tollitur vnitas, non poterit nouenarius adhuc manere integer. Et alioqui si à denario fit ablatio vnitatis, aut à denario qui est, fit ablatio, aut à denario qui non est. Non potest autem fieri ab eo qui est: (quanto enim tempore manet denarius, nihil potest ab eo auferri tanquam denario, quandoquidem non erit amplius denarius.) C Nec ab eo qui non est. Non est enim natura comparatum, vt ab eo quod nõ est, auferatur aliquid. Præter id autẽ quod est esse & non esse, nihil potest mente percipi. Non ergo tollitur aliquid à denario. Sed quòd nulla quidem ratione fieri possit vt per ablationem aliquem numerum intelligas, ex his est ostẽsum. Quòd autem nec per additionem, facile est ostẽdere proportioni conuenientibus hærendo dubitationibus. Rursus enim si vnitati addatur vnitas, aut toti D denario dicendum est fieri additionem, aut vltimæ parti denarij. Sed si toti quidem denario additur vnitas: quoniam totus denarius intelligitur cum omnibus singularibus vnitatibus, oportebit vnitatis quæ fit additionem, esse additionem omnibus singularibus denarij vnitatibus. quod quidem est absurdum. Sequetur enim vt per vnitatis additionem denarius fiat vicenarius. quod quidem nulla potest ratione fieri. Non est ergo dicendum toti denario addi vnitatem. Sed neque vltimæ parti denarij: E quandoquidem non augebitur denarius, propterea quòd vnius partis incrementum, statim sit etiam incrementum totius denarij. Vt semel autem dicã, aut manenti denario additur vnitas,

aut non manenti. Neque autem manenti addi potuerit: quandoquidem non ampliùs manet denarius. Neque non manenti: Omnino enim non manenti nec potest quidem fieri additio. Sed si numerus, vt dixi, intelligitur consistere per additionem & ablationem, ostendimus autem neutrum esse eorum: dicendum est nihil esse numerum. Cùm hæc itaque dubitando disseruerimus aduersus Geometras & Arithmeticos, alio sumpto initio dicamus etiam aduersus Mathematicos.

A ἢ μὴ μενούσῃ. οὔτε δὲ μενούσῃ προστεθείη ποτ᾽ ἄν, ἐπεὶ οὐκέτι μένει δεκάς· οὔτε μὴ μενούσῃ. τὴν γὰρ ἀρχὴν μὴ μενούσῃ οὐδὲ πρόσθεσις δύναται γίνεσθαι. ἀλλ᾽ εἴπερ ὁ ἀριθμὸς κατὰ πρόσθεσιν, ὡς ἔφην, καὶ κατὰ ὑφαίρεσιν ὑφιστάμενος νοεῖται, ἐδείξαμεν δ᾽ ἡμεῖς ὅτι οὐδέτερόν ἐστι τούτων, ῥητέον μηδὲν εἶναι ἀριθμόν. ὅθεν ταῦτα καὶ πρὸς τοὺς Γεωμέτρας καὶ Ἀριθμητικοὺς ἀπορητικῶς διεξελθόντες, ἀπ᾽ ἄλλης ἀρχῆς καὶ τὴν πρὸς τοὺς Μαθηματικοὺς ἀντίρρησιν ποιησώμεθα.

Sexti Empirici aduersus Astrologos.

LIBER V.

B Σέξτου Ἐμπειρικοῦ πρὸς Ἀστρολόγους.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

DE Astrologia aut Mathematica propositum est quærere, non ea quæ planè constat ex Geometria & Arithmetica. iam enim diximus contra eos qui has profitentur disciplinas. Neque de vi & facultate prædicendi, quæ est apud Eudoxum & Hipparchum & similes, quam quidem vocant Astronomiam. est enim obseruatio in iis quæ apparent, vt agricultura, & ars gubernandi: ex qua licet prædicere siccitates & imbres, pestémque & terræmotum, & alias eiusmodi ambientis aëris mutationes. sed aduersus genealogiam, quam Chaldæi magnificis ornantes nominibus, seipsos Mathematicos appellant & Astrologos, vitæ humanæ multis modis non paruam afferentes iniuriam, & in nobis magnam struĕtes superstitionem, neque quidquam permittentes agere ex recta ratione. Hoc autem sciemus, cùm paulò altiùs priùs dixerimus de iis quæ tendunt ad methodum in qua consistit eorum consideratio. Fiet autem cursim rudiúsque & crassiùs eorum explicatio. Iis enim quibus est princeps institutum hanc persequi disciplinam, concessum sit ea tractare diligenter & accuratè. Nobis autem satis sit eorum meminisse, sine quibus non possumus aggredi dicere aduersus Chaldæos. In primis ergo ab eis ponitur, quòd terrena consensionem, quam sympathiam vocant, habeant cum cœlestibus, & ex illorum influxibus ea semper innouentur.

ΠΕΡΙ Ἀστρολογίας ἢ Μαθηματικῆς πρόκειται ζητῆσαι· οὔτε τῆς τελείου ἐξ ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας συνεστώσης. ἀντειρήκαμεν γὰρ πρὸς τοὺς ἀπὸ τούτων τῶν μαθημάτων, οὔτε τῆς παρὰ τοῖς Εὔδοξον καὶ Ἵππαρχον, καὶ τοὺς ὁμοίους προρρητικῆς δυνάμεως, ἣν δὴ Ἀστρονομίαν τινὲς καλοῦσι. τήρησις γάρ ἐστιν ἐπὶ φαινομένοις, ὡς γεωργία καὶ κυβερνητική· ἀφ᾽ ἧς ἔστιν αὐχμούς τε καὶ ἐπομβρίας, λοιμούς τε καὶ σεισμοὺς καὶ ἄλλας τοιουτώδεις τοῦ
C περιέχοντος μεταβολὰς προθεσπίζειν. ἀλλὰ πρὸς γενεαλογίαν, ἣν σεμνοτέροις κοσμοῦντες ὀνόμασιν οἱ Χαλδαῖοι, Μαθηματικοὺς καὶ Ἀστρολόγους σφᾶς αὐτοὺς ἀναγορεύουσιν· ποικίλως μὲν ἐπηρεάζοντες τῷ βίῳ, μεγάλην δ᾽ ἡμῖν ἐπιτειχίζοντες δεισιδαιμο-
D νίαν, μηδὲν δὲ ἐπιτρέποντες κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργεῖν. καὶ τοῦτ᾽ εἰσόμεθα, μακρὸν ἄνωθεν προλαβόντες περὶ τῶν συντεινόντων πρὸς τὴν ἐπισκεπτικὴν αὐτῶν μέθοδον. ἔσται δ᾽ ἐπιδρομικώτερον καὶ ὁλοσχερέστερον τὸ τῆς ὑφηγήσεως. τοῖς γὰρ προηγουμένως μετιοῦσι τὸ μάθημα τοῦτο, τὰ τῆς ἀκριβείας συγκεχωρήσθω. ἡμῖν δ᾽ αὔταρκές ἐστι τούτων ἐπιμνησθῆναι, ὧν χωρὶς οὐ δυνατὸν ἐπιβάλλειν ταῖς πρὸς τοὺς Χαλδαίους ἀντιρρήσεσιν. ἐπεὶ προϋποκειμένου τοί-
E νυν τὸ συμπαθεῖν τὰ ἐπίγεια τοῖς οὐρανίοις, καὶ κατὰ τὰς ἐκείνων ἀπορροίας ἑκάστοτε ταῦτα νεοχμοῦσθαι.

τοῖος

τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Οἱ περιεργότερον ἀναβλέψαντες εἰς τὸ περιέχον Χαλδαῖοι, δραστικὴν μὲν αἰτίων λόγον ἐπέχειν φασὶν εἰς τὸ ἕκαστον τῶν κατὰ τὸν βίον συμβαινόντων τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας, συνεργεῖν δὲ τὰ τοῦ ζῳδιακοῦ μέρη. τὸν μὲν οὖν ζῳδιακὸν κύκλον, ὡς προκατηχήμεθα, διαιροῦσιν εἰς δεκαδύο ζῴδια, ἕκαστον δὲ ζῴδιον, εἰς μοίρας τριάκοντα (ἔστω γὰρ τοῦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος σύμφωνον αὐτοῖς) ἑκάστην δὲ μοῖραν εἰς ἑξήκοντα λεπτά. (οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰ ἐλάχιστα καὶ ἀμερῆ) τῶν δὲ ζῳδίων τὰ μὲν τινὰ ἀρσενικὰ καλοῦσι, τὰ δὲ θηλυκά. καὶ τὰ μὲν, δίσωμα· τὰ δὲ, οὔ· καὶ τινὰ μὲν τροπικά, τινὰ δὲ στερεά. ἀρσενικὰ μὲν οὖν καὶ θηλυκά· ἅπερ συνεργὸν ἔχει φύσιν πρὸς ἀρσενογονίαν ἢ θηλυγονίαν. κριὸς γὰρ ἀρσενικόν ἐστι ζῴδιον· ταῦρος δέ, φασί, θηλυκόν· δίδυμοι, ἀρσενικόν. καὶ ἐναλλὰξ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν ὁμοίαν ἀναλογίαν, τὰ μὲν ἀρσενικά, τὰ δὲ θηλυκά. ἀφ' ὧν, οἶμαι, καὶ οἱ Πυθαγορικοὶ κινηθέντες, τὴν μὲν μονάδα ἄρρεν προσαγορεύουσι, τὴν δὲ δυάδα, θῆλυ, τὴν δὲ τριάδα πάλιν ἄρρεν· καὶ ἀναλόγως πάλιν τοὺς λοιποὺς τῶν τε ἀρτίων καὶ περιττῶν ἀριθμῶν. ἔνιοι δὲ καὶ ἕκαστον ζῴδιον εἰς δωδεκατημόρια διελόντες, τῇ αὐτῇ σχεδὸν ἐφόδῳ χρῶνται. οἷον, ἐπὶ κριοῦ, τὸ μὲν πρῶτον δωδεκατημόριον αὐτοῦ, κριόν τε καλοῦσι καὶ ἄρρεν, τὸ δὲ δεύτερον, ταῦρόν τε καὶ θῆλυ, τὸ δὲ τρίτον, διδύμους τε καὶ ἄρρεν. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μορίων ὁ αὐτὸς λόγος. δίσωμα δὲ λέγουσιν εἶναι ζῴδια, διδύμους τε καὶ τὸν διαμετροῦντα τούτοις τοξότην, παρθένον τε καὶ ἰχθύας· οὐ δίσωμα δέ, τὰ λοιπά. καὶ τροπικὰ μέν, ἐν οἷς γενόμενος ὁ ἥλιος μεταλλάσσει, καὶ ποιεῖ τοῦ περιέχοντος τροπάς. οἷόν ἐστι ζῴδιον, ὅ τε κριὸς καὶ τὸ τούτου διαμετροῦν, καθάπερ ζυγός, αἰγόκερώς τε καὶ καρκίνος. ἐν κριῷ μὲν γὰρ ἐαρινὴ γίνεται τροπή· ἐν αἰγοκέρωτι δὲ χειμερινή· ἐν καρκίνῳ δὲ θερινή, καὶ ἐν ζυγῷ φθινοπωρινή.

A *Terrenorum hominum mens & sententia talis,*
Esse diem vult qualem hominum pater atque deorum.

Qui id quod nos ambit curiosius suspexerunt Chaldæi, dicunt quidem septem stellas tenere rationem causarum agentium in vnumquodque eorum quæ in vita accidunt: adiuuare autem partes Zodiaci. Atque Zodiacum quidem circulum, vt accepimus auditione, diuidunt in duodecim animalia. Vnumquodque autem animal in partes trigin-
B ta. (De hoc enim in præsentia cum eis conueniat.) Vnamquamque autem partem in sexaginta minuta. (ita enim vocant quæ sunt minima & indiuidua.) Animalium, quæ vocant ζῴδια, id est animalcula, alia quidem appellant masculina, alia autem fœminina: & alia quidem bicorporea, alia verò non: & alia quidē solida, alia verò τροπικά, id est mutatoria. Atque masculina quidem vocant & fœminina, quæ adiuuantem habent naturam ad generandos masculos
C & fœminas. Aries enim est signū masculinum, Taurus autem fœmininum: Gemini masculinum, & vicissim reliqua ex simili analogia, alia quidem masculina, alia verò fœminina. A quibus moti, vt arbitror, Pythagorei, vnitatem quidem appellant masculum, binarium verò fœminam, ternarium autem rursus masculum, & simili rursus proportione ac analogia cæteros pares & impares numeros. Nonnulli autem vnumquodque etiam animal diuidentes in duodecim partes, eadē ferè vtuntur via
D ac ratione: vt in Ariete primam quidem duodecimam eius partem appellant & Arietem & masculum: secundam autem, Taurum & fœminam: tertiam autem Geminos & masculum. In aliis quoque partibus eadem est ratio. Bicorporea autem dicunt esse animalia, Geminos, & qui eis ex diametro aduersatur Sagittarium, Virginemq; & Pisces: non bicorporea autem, reliqua. Et tropica quidem seu mutatoria, in quibus cùm Sol fuerit, transmutat & facit ambien-
E tis aëris cōuersiones: cuiusmodi sunt signa, Aries, & quod ei aduersatur ex diametro, nēpe Libra Capricornusq; & Cācer. Nā in Ariete quidē verna fit cōuersio, in Capricorno autem hyemalis, in Cācro vero æstiua, & in Libra autūnalis.

Solida autem existimant, Taurum, & quod ei aduersatur ex diametro, nempe Scorpium & Leonem & Aquarium. Verumenimvero horum quoque omnium, ea quæ in vnoquoque ortu dominatum obtinent signa ad euentum eorum quæ perficiuntur, quæ quidem dicunt ἀποτελέσματα, & ex quibus maximè faciunt prædictiones, dicunt esse numero quatuor. Quæ communi quidem nomine appellant Centra, proprio autem aliud quidem horoscopum, aliud autem μεσουράνημα, hoc est mediũ cœli, aliud autem Occidens, aliud autem subterraneum & ἀντιμεσουράνημα, hoc est, situm ex aduerso medij cœli, quod ipsum quoque est cœli medium. Atq; horoscopus quidem est id quod contigit oriri eo tempore quo perficiebatur ortus. Medium autem cœli, quartum quod ab illo est signum cum illo ipso. Subterraneum autem & sitũ ex aduerso medij cœli, quod medio cœli est aduersum ex diametro: vt (exemplo enim fiet clarum) si Cancer sit horoscopus, in medio quidem cœlo est Aries, occidit autem Capricornus, sub terra autem est Libra. Verumenimvero vniuscuiusque horum centrorum animal quidem seu signum præcedens vocãt ἀπόκλιμα, hoc est declinationem. Quod autem sequitur, ἐπαναφοράν, hoc est relationem. Iam verò id quidẽ quod sequitur animal illud seu signum quod est in horoscopo, si sit in aperto, appellãt mali Dæmonis. Quod est autem postea, sequitur autem id quod est in medio cœli, boni esse Dæmonis. Quod autem præcedit id quod est in medio cœli, κάτω μερίδα, hoc est inferiorẽ partem, vocant, & μονομοιρίαν, id est vnicam sortem, & Deum. Quod autem venit ad occasum, Otiosum animal, seu signum & principium mortis. Quod autem est post occasum, nec est apertum, pœnam & malam fortunã: quod quidem situm est ex diametro ex aduerso mali Dæmonis. Quod autem venit sub terram, bonam fortunam: quæ per diametrum sita est ex aduerso boni Dęmonis. Quod autem recedit ab eo quod est ex aduerso medij cœli, versus Orientem, Deam, ex diametro Deo aduersum. Quod autem horoscopum sequitur, Otiosum: quod rursus Otioso aduersatur ex diametro. aut vt dicamus compendiosiùs, Signi quod est in horoscopo, declinatio quidem vocatur malus Dæmon: epanaphora autem, Otiosum. Eodem modo autem eius quod est in medio cœli,

A στερεὰ δὲ ὑπειλήφασι, ταῦρόν τε καὶ τὸ διαμετροῦν, τουτέστι σκορπίον, λέοντα καὶ ὑδροχόον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάντων τούτων τὰ ἐπὶ ἑκάστης γενέσεως κυριεύοντα ζώδια πρὸς τὴν τῶν ἀποτελεσμάτων ἔκβασιν, καὶ ἀφ' ὧν μάλιστα τὰς προαγορεύσεις ποιοῦνται, τέσσαρα φασὶν εἶναι τὸν ἀριθμόν, ἅπερ κοινῷ μὲν ὀνόματι κέντρα καλοῦσιν· ἰδιαίτερον δὲ, τὸ μὲν ὡροσκόπον, τὸ δὲ, μεσουράνημα, τὸ δὲ, δύνον, τὸ δὲ, ὑπόγειον καὶ ἀντιμεσουράνημα,

B ὃ καὶ αὐτὸ μεσουράνημά ἐστιν. ὡροσκόπος μὲν οὖν ἐστιν, ὅπερ ἔτυχεν ἀνίσχειν καθ' ὃν χρόνον ἡ γένεσις συνετελεῖτο· μεσουράνημα δὲ, τὸ ἀπ' ἐκείνου τέταρτον ζώδιον σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ· δύνον δὲ, τὸ διαμετροῦν τῷ ὡροσκόπῳ· ὑπόγειον δὲ καὶ ἀντιμεσουράνημα, τὸ διαμετροῦν τῷ μεσουρανήματι. οἷον (ἔσται γὰρ σαφὲς ἐπὶ παραδείγματος) καρκίνου ὡροσκοποῦντος, μεσουρανεῖ μὲν κριός, δύνει δὲ αἰγόκερως, ὑπόγειον δέ ἐστι ζυγός. οὐ

C μὴν ἀλλὰ καὶ ἑκάστου τούτων τῶν κέντρων, τὸ μὲν προάγον ζώδιον, ἀπόκλιμα καλοῦσι· τὸ δὲ ἑπόμενον, ἐπαναφοράν. ἤδη δὲ τὸ προαναφερόμενον τοῦ ὡροσκοποῦντος ζωδίου, ἐν τῷ φανερῷ ὄν, κακοῦ δαίμονος φασὶν εἶναι· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, ἑπόμενον δὲ τῷ μεσουρανοῦντι, ἀγαθοῦ δαίμονος. τὸ δὲ προάγον τοῦ μεσουρανοῦντος, κάτω μερίδα, καὶ μονομοιρίαν, καὶ Θεόν. τὸ δὲ ἐρχόμενον ἐπὶ τὴν δύσιν, ἀργὸν ζώδιον, καὶ ἀρ-

D χὴν θανάτου· τὸ δὲ μετὰ τὴν δύσιν ἐν τῷ ἀφανεῖ, ποινὴν καὶ κακὴν τύχην. ὅπερ καὶ διάμετρόν ἐστι τῷ κακῷ δαίμονι. τὸ δὲ ἐρχόμενον ὑπὸ γῆν, ἀγαθὴν τύχην διαμετροῦν τῷ ἀγαθῷ δαίμονι· τὸ δὲ ἀποχωροῦν ἀπὸ τοῦ ἀντιμεσουρανήματος, ὡς ἐπ' ἀνατολὴν Θεὰν διαμετροῦν τῷ Θεῷ. τὸ δὲ ἐπιφερόμενον τῷ ὡροσκόπῳ, ἀργόν· ὃ πάλιν διαμετρεῖ τῷ ἀργῷ. ἢ ἵνα συντομώτερον φῶμεν, τοῦ ὡροσκοποῦντος ζωδίου, τὸ μὲν

E ἀπόκλιμα καλεῖται κακὸς δαίμων· ἡ δ' ἐπαναφορὰ, ἀργόν. ὡσαύτως τοῦ μεσουρανήματος

τὸ μὲν

τὸ μὲν ἀπόκλιμα, Θεός· ἡ δὲ ἐπαναφορά, ἀγαθὸς δαίμων. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τοῦ ὑπὸ γῆν μεσουρανήματος, τὸ μὲν ἀπόκλιμα, Θεά. ἡ δὲ ἐπαναφορά, ἀγαθὴ τύχη. ὁμοίως τοῦ δύνοντος τὸ μὲν ἀπόκλιμα, κακὴ τύχη· ἡ δὲ ἐπαναφορά, ἀργόν. ταῦτα δὲ οἴονται οὐ παρέργως ἐξετάζειν. οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχειν ἡγοῦνται τοὺς ἀστέρας πρὸς τὸ κακοποιεῖν, ἢ μή, ἐπί τε τῶν κέντρων θεωρουμένους καὶ ἐπὶ ταῖς ἀναφοραῖς καὶ τοῖς ἀποκλίμασι. ἀλλ' ὅπου μὲν ἐνεργεστέρους, ὅπου δὲ ἀπρακτοτέρους. ἦσαν δέ τινες Χαλδαίων οἳ καὶ ἕκαστον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἑκάστῳ τῶν ζῳδίων ἀνατιθέντες ὡς συμπαθοῦν. κριὸν μὲν γὰρ κεφαλὴν ὀνομάζουσι· ταῦρον δέ, τράχηλον· διδύμους δέ, ὤμους· καρκίνον δέ, στέρνον· λέοντα δέ, πλευράς· παρθένον δέ, γλουτούς· ζυγὸν δέ, λαγόνας· σκορπίον, αἰδοῖον καὶ μήτραν· τοξότην, μηρούς· αἰγόκερων, γόνατα· ὑδροχόον, κνήμας· ἰχθύας δέ, πόδας. καὶ ταῦτα πάλιν οὐκ ἀσκόπως· ἀλλ' ἐπείπερ ἐὰν ἔν τινι τούτων τῶν ζῳδίων γένηται τῶν κατὰ τὴν γένεσιν κακοποιῶν ἀστέρων τις, πήρωσιν τοῦ ὁμωνυμοῦντος ἀπεργάζεται μέρους. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐν τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ, κεφαλαιωδέστερον ὑποδεδείχθω. οὐκ ἄτοπον δὲ ἑξῆς διελθεῖν καὶ περὶ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν. ἐπιστάσεως γὰρ οὔσης ὡς τῶν ζῳδίων μὴ κατ' ἰδίαν περιγραφὴν θεωρουμένων, ἀλλὰ ἑπτὰ ἀστέρων διεσπαρμένων παρατηρήσει, ἐπῆλθεν αὐτοῖς εἰς δώδεκα μοίρας τὸν ὅλον καταδιελεῖν κύκλον. ὑποδεικνῦντες γὰρ τὴν ἔφοδον, φασίν, ἕνα τινὰ τῶν ἐν τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ λαμπρὸν ἀστέρα παρατηρήσαντες ἀνατέλλοντα τὸν πάλαι, εἶτα ἀμφορέα τετρημένον πληρώσαντες ὕδατος, εἴασαν ῥεῖν εἰς τι ἕτερον ὑποκείμενον ἀγγεῖον, μέχρι τοῦ τὸν αὐτὸν ἀναχεῖν ἀστέρα. στοχασάμενοί τε ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον γεγονέναι τὴν τοῦ κύκλου περιστροφήν, πάλιν ἐλάμβανον τὸ δωδέκατον τοῦ ῥεύσαντος· καὶ ἐσκέπτοντο, ἐν πόσῳ τοῦτ' ἐρρύη χρόνῳ. ἐν τοσούτῳ γὰρ ἔλεγον

A declinatio quidem Deus: epanaphora autem bonus Dæmon. Similiter autem eius quoque quod est situm ex aduerso medij cœli, declinatio quidem vocatur Dea: epanaphora autem, bona fortuna: Similiter Occidentis declinatio quidem mala fortuna: epanaphora autem, Otiosum. Existimant autem hæc non leuiter & veluti aliud agendo esse examinanda. Censent enim stellas non eandem vim habere ad malè vel secus faciendum, si considerentur in centris, & B in anaphoris & in declinationibus, sed alicubi quidem efficaciorem, alicubi verò minùs efficacem. Fuerunt etiam quidam Chaldæi, qui vnamquamque partem humani corporis attribuerunt vnicuique signo, vt quæ cum illo haberet consensum, & cum eo afficeretur. Nam Arietem quidem caput nominant: Taurum autem, collum: Geminos autem, humeros: Cancrum autem, pectus: Leonem verò, latera: Virginem autem, coxendices: Libram, ilia: Scorpium, pudendum & matricem: Sagittarium, fe- C mora: Capricornum, genua: Aquarium autem, tibias: Pisces autem, pedes. idq; rursus non inconsideratè: sed quoniam si fuerit aliqua stella in aliquo horum signorum in ortu maleficorum, efficit mutilationem eius partis, quæ est eiusdem nominis. Atque hæc quidem summatim ostensa sint de natura eorum quæ sunt in Zodiaco circulo. Non absurdum autem fuerit etiam deinceps de eorum dicere diuisione. Nam cùm non esset certa animaduertendi D & inspiciendi ratio, quòd non contemplarentur signa ex propria circumscriptione, sed septem dispersarum stellarum obseruatione, venit eis in mentem in duodecim partes totum diuidere circulum. Ostendentes enim viam ac rationem, dicunt quòd cùm veteres obseruassent vnam quandam lucidam stellam ex iis quæ sunt in circulo Zodiaco, & deinde perforatam amphoram aqua implessent, siuerunt fluere in alterum vas subiectum, donec eadem stella oriretur, coniectantes ab E eodem signo ad idem signum fuisse circuli circumvolutionem. Rursus sumpserunt duodecimam partem eius quod fluxit, & considerarunt quanto tempore hoc fluxerit. dicebant enim tantu

rediisse duodecimam partem circuli: & eãdem habere rationem reuersam partem ad totum circulum, quantum habet pars aquæ quæ fluxit, ad totam aquam. Ex hac, inquam, relatione duodecimæ partis signabant vltimum finem ab aliqua insigni stella, quę eo tempore spectabatur, aut ab aliqua ex iis quæ simul oriebantur magis boreales aut magis australes. Hoc ipsum autem faciebant etiam in aliis duodecim partibus. Sed via quidem ac ratio, per quam in tot partes Zodiacum diuidunt circulum, est huiusmodi. Analogia autem ac proportione ei videtur conuenire illa, per quam vniuscuiusque ortus horoscopum ab initio obseruarunt Chaldæi. Noctu enim, inquit, sedebat Chaldæus in alto aliquo promontorio stellas spectans: Alius autem assidebat parturienti donec peperisset. Cùm primum autem peperisset, id significabat magistro qui erat in promontorio. Is autem cum audisset, obseruabat ipse quoque signum quod oriebatur, tanquam horoscopum. Interdiu autem attendebat horoscopos & motus Solis. Sed hæc quidem de signis. Ex stellis autem alias quidem dicunt esse beneficas, alias verò maleficas, alias autem communes: vtpote beneficas quidem stellas Iouis & Veneris, maleficas autem Martis & Saturni, communem autem Mercurij: quoniam cum beneficis quidem sit benefica, cum maleficis autem malefica. Alij autem easdem stellas, prout est alia & alia habitudo, aliquando quidem beneficas, aliquando verò maleficas esse existimant. Nam præter signum, aut præter aliarum stellarum ad eas aspectus ac figuras, neque malefica est omnino malefica, neque benefica omnino benefica. Cæterùm septem quidem stellis arbitrantur præesse Solem & Lunam: minorem autem his vim habere ad eorum quæ efficiuntur euentus, quinque reliquas. Quam ob causam Ægyptij Regi quidem & dextro oculo Solem assimilant: Reginæ autem & sinistro oculo, Lunam: lictoribus autem ac satellitibus quinque stellas: reliquo autem populo alias inerrantes.

A καὶ τὸ δωδέκατον μέρος ἀνεληλυθέναι τοῦ κύκλου· καὶ τοῦτον ἔχειν τὸν λόγον τὸ ἀνενεχθὲν μέρος τοῦ κύκλου πρὸς τὸν ὅλον κύκλον, ὃ ἔχει τὸ ῥυὲν τοῦ ὕδατος μέρος πρὸς τὸ ὅλον ὕδωρ. ἐκ ταύτης τῆς ἀναφορᾶς, φημὶ δὲ τοῦ δωδεκατημορίου, τὸ τελευταῖον πέρας ἐσημειοῦντο ἀπὸ ἀστέρος τινὸς ἐπιφανοῦς κατ' αὐτὸ θεωρουμένου, ἢ ἀπό τινος τῶν συνανατελλόντων βορειοτέρων ἢ νοτιωτέρων. τὸ δὲ αὐτὸ ἐποίουν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δωδεκατημο-

B ρίων. ἀλλ' ἡ μὲν ἔφοδος καθ' ἣν εἰς τὰ τοσαῦτα μέρη τὸν ζῳδιακὸν καταδιαιροῦσι κύκλον, ἐστὶ τοιαύτη· ἀνάλογος δ' ἔοικεν εἶναι, καὶ καθ' ἣν τὸν ἐφ' ἑκάστης γενέσεως ὡροσκόπον ἀρχαϊκῶς παρατετηρηκέναι λέγουσι. νύκτωρ μὲν γὰρ ὁ Χαλδαῖος, φησίν, ἐφ' ὑψηλῆς τινὸς ἀκρωρείας ἐκαθέζετο ἀστεροσκοπῶν· ἕτερος δὲ παρήδρευε τῇ ὠδινούσῃ μέχρις ἀποτέξεται. ἀποτεκούσης δὲ, εὐθὺς δίσκῳ διεσήμαινε τῷ ἐπὶ τῆς ἀκρω-

C ρείας. ὁ δὲ ἀκούσας καὶ αὐτὸς προσεσημειοῦτο τὸ ἀνίσχον ζῴδιον, ὡς ὡροσκοποῦν. μεθ' ἡμέραν δὲ τοῖς ὡροσκόποις προσεῖχε, καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου κινήσεσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ ζῳδίων. τῶν δὲ ἀστέρων, τινὰς μὲν ἀγαθοποιοὺς εἶναι λέγουσι, τινὰς δὲ κακοποιούς, τινὰς δὲ καὶ κοινούς· οἷον, ἀγαθοποιοὺς μὲν, τὸν τοῦ Διὸς καὶ τὸν τῆς Ἀφροδίτης· κακοποιοὺς δὲ, τὸν τοῦ Ἄρεος, καὶ Κρόνου· ἐπίκοινον δὲ, τὸν τοῦ Ἑρμοῦ· ἐπεί-

D περ μετὰ μὲν ἀγαθοποιῶν, ἀγαθοποιός, μετὰ δὲ κακοποιῶν, κακοποιός. ἄλλοι δὲ τοὺς αὐτοὺς ἀστέρας, κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην σχέσιν, ὁτὲ μὲν ἀγαθοποιούς, ὁτὲ δὲ κακοποιοὺς ὑπάρχειν νομίζουσιν. ἢ γὰρ παρὰ τὸ ζῴδιον, ἢ παρὰ τοὺς τῶν ἄλλων ἀστέρων σχηματισμούς, οὔτε ὁ κακοποιὸς ἀστήρ, πάντως κακοποιός ἐστιν, οὔτε ἀγαθοποιός, πάντως ἀγαθοποιός ἐστι. πλὴν τῶν ἑπτὰ ἡγεῖσθαι μὲν τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην οἴονται, ἐ-

E λάττονα δὲ τούτων δύναμιν ἔχειν πρὸς τὰς τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκβάσεις, τοὺς λοιποὺς πέντε. παρ' ἣν αἰτίαν τὸν Αἰγύπτιοι βασιλεῖ μὲν καὶ δεξιῷ ὀφθαλμῷ ἀπεικάζουσι τὸν Ἥλιον· βασιλείᾳ δὲ καὶ ἀριστερῷ ὀφθαλμῷ, τὴν Σελήνην, ῥαβδοφόροις δὲ τοὺς πέντε ἀστέρας, τῷ δὲ λοιπῷ λαῷ τοὺς ἄλλους ἀπλανεῖς. καὶ τῶν

καὶ τῶν πέντε Ἡλίῳ μὲν συμφωνεῖν καὶ συνεπικουρεῖν φασι, Κρόνον τε καὶ Δία καὶ Ἑρμῆν, οὓς καὶ ἡμερινοὺς καλεῖσθαι, διὰ τὸ τὸν Ἥλιον, ᾧ συνεργοῦσι, τῶν μεθ' ἡμέραν γινομένων ἐπικρατεῖν. τοὺς δὲ αὐτοὺς ἀστέρας μείζονα μᾶλλον ἔχειν δύναμιν, ἢ παρὰ τὸ ἐν ἰδίοις οἴκοις ὑπάρχειν ἢ ὑψώμασιν, ἢ ὁρίοις, ἢ παρὰ τὸ δορυφορεῖσθαί τινας ὑπό τινων, ἢ παρὰ τὸ ἐπιβλέπειν ἀλλήλους, καὶ συσχηματίζεσθαι ἀλλήλοις, ἢ παρὰ τὸ ἐπὶ κέντροις εἶναι. οἶκοι δέ εἰσι κατ' αὐτούς, Ἡλίου μὲν λέων· Σελήνης δὲ, καρκίνος· Κρόνου δὲ, αἰγόκερως καὶ ὑδροχόος· Διὸς, τοξότης καὶ ἰχθύς. Ἄρεως, κριὸς, καὶ σκορπίος· Ἀφροδίτης, ταῦρος καὶ ζυγός· Ἑρμοῦ, δίδυμοι καὶ παρθένος. ὑψώματα δὲ καλοῦσιν ἀστέρων, καὶ ταπεινώματα ὡσαύτως, τὰ ἐν οἷς χαίρουσιν, ἢ ὀλίγην δύναμιν ἔχουσιν. χαίρουσι μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὑψώμασι· ὀλίγην δὲ δύναμιν ἔχουσιν ἐν τοῖς ταπεινώμασιν. οἷον, Ἡλίου μὲν ὕψωμα, κριὸς, καὶ πρὸς ἀκρίβειαν ἡ ἐννέα καὶ δεκάτη τούτου μοῖρα. ταπείνωμα δὲ, τὸ διαμετροῦν ζῴδιον. Σελήνης δὲ πάλιν ὕψωμα μὲν ταῦρος, ταπείνωμα δὲ τὸ διαμετροῦν. Κρόνου, ζυγός· Διὸς, καρκίνος· Ἄρεως, αἰγόκερως· Ἀφροδίτης, ἰχθύες· Ἑρμοῦ, παρθένος. καὶ ταπεινώματα τούτων, ὡς ἔφην, τὰ διαμετροῦντα τῶν ὑψωμάτων. ὅρια δὲ ἀστέρων προσαγορεύουσιν ἐν ἑκάστῳ ζῳδίῳ, ἐν οἷς ἕκαστος τῶν ἀστέρων ἀπὸ ποστῆς μοίρας ἐπὶ ποστὴν μοῖραν πλεῖστον δύναται. περὶ ὧν οὐχ ἡ τυχοῦσα παρ' αὐτοῖς ἐστι καὶ κατὰ τοὺς πίνακας διαφωνία. δορυφορεῖσθαι δὲ ἀστέρας λέγουσιν, ὅταν μέσοι ὦσιν ἄλλων ἀστέρων, ἐν συνεχείᾳ ζῳδίων. οἷον, ἐὰν τοῦ αὐτοῦ ζῳδίου, ὃς μὲν τις ἀστὴρ τὰς πρώτας ἐπέχῃ μοίρας, ὃς δὲ, τὰς τελευταίας, ὃς δὲ, τὰς ἐν μέσῳ, δορυφορεῖσθαι λέγεται ὁ ἐν μέσῳ ὑπὸ τῶν τὰς ἐπ' ἄκροις ἐπεχόντων μοίρας. ἐπιβλέπειν δὲ λέγονται ἀλλήλους καὶ συμφωνεῖν ἀλλήλοις, ὡς οἱ κατὰ τρίγωνον, ἢ τετράγωνον φαινόμενοι. κατὰ τρίγωνον μὲν οὖν σχηματίζονται καὶ ἐπιθεωροῦσιν ἀλλήλους ἀστέρες, οἱ ἐπὶ τριῶν ζῳδίων ἔχοντες τὸ μεταξὺ διάστημα. κατὰ τετράγωνον δὲ, οἱ δυοῖν.

A Et ex quinque cum Sole quidem conuenire & ei opem ferre dicunt Saturnum & Iouem & Mercurium: quos etiam vocant diurnos, propterea quòd Sol, cui dant auxilium, iis dominetur quæ gignuntur interdiu. Easdem autem stellas maiorem vim habere, aut quòd sint in propriis domibus, aut in altum elationibus, aut terminis, aut quòd aliquæ ab aliquibus stipētur tanquam satellitibus: aut quòd se inter se aspiciant, & inter se certas suscipiant figuras, aut quòd sint in centris. Vt ipsi autem censent, Solis B quidem domus est Leo, Lunæ autem, Cancer, Saturni autem, Capricornus & Aquarius, Iouis Sagittarius & Pisces, Martis Aries & Scorpius, Veneris Taurus & Libra, Mercurij Gemini & Virgo. Stellarum autem vocant in altum elationes, & similiter depressiones aut abiectiones, ea quibus delectantur, aut in quibus vim habent exiguam. Nam delectantur quidem in altum elationibus, exiguam autem vim habent in depressionibus seu abiectionibus. Vt, Solis qui- C dem in altum elatio est Aries: exactè autem est & perfectè decimanona eius pars seu gradus. Depressio autem, signū quod ei aduersatur ex diametro. Lunæ autem rursus in altum quidem elatio est Taurus. Depressio autem, quod ex aduerso eius situm est ex diametro. Saturni Libra, Iouis Cancer, Martis Capricornus, Veneris Pisces. & eorum, vt dixi, depressiones, quæ sita sunt ex aduerso per diametrum eorum in altum elationum. Stellarum autem appellant D terminos in vnoquoque signo, in quibus vnaquæque stella à quota parte ad quotam vsque partem potest plurimum. De quibus non est leuis apud eos etiam in tabulis dissensio. Dicunt autem stipari stellas tāquam à satellitibus, quàndo sunt in medio aliarum stellarum, in continuatione signorum: vt si eiusdem signi alia quidem stella teneat primas partes, alia autem vltimas, alia autem intermedias, tanquam à satellitibus stipari dicitur quæ est media, ab iis quæ tenent eas partes quæ sunt in ex- E tremis. Se inter se autem dicuntur aspicere & inter se conuenire, vt quæ apparent in figura triangula aut quadrata. Atque triangula quidem conformantur figura, & se eā inter se aspiciunt stellæ, quæ trium signorum spatium habent interiectū. Quadrata autem, quæ duorum.

Et videtur quidem in triangula, benefice malefica in figura conformata, beneficio afficere, & esse magis benefica. Beneficæ autē benefica, hoc solùm: & malefica maleficæ. In centris autem esse dicuntur, quę cernuntur in aliquo ex centris, aut sub horoscopo, aut sub medio cœli, aut sub occasu, aut eo quod situm est ex aduerso medij cœli. Sed cùm hæc sic sint à nobis simpliciter & crassè exposita, prius sumendum est, quòd his moti Chaldæi proferunt prædictiones eorum quæ sunt euentura, quæ vocant apotelesmata. Est autem eorum differentia. Nam alia quidem sunt simpliciora, alia autem accuratiora. Et simpliciora quidem, quæ fiūt ex signo, aut ex simplici ac sola vi stellæ: vt quòd hæc stella cùm fuerit in hoc signo, tales efficit. Accuratiora autem, quæ fiunt per concursum, & vt ipsi dicunt, per multorum contemperationem: vt si alia quidem sit in horoscopo, alia autem in medio cœlo, alia autem sit in eo quod est ex aduerso medij cœli, aliæ autem sic vel sic se habeant, hæc euenient.

Atque hæc quidem videtur esse expressa forma methodi Chaldaicæ. Hoc autem tradito de cætero est facile simul ad eas quoque accedere quæ aduersus ipsos adducuntur contradictiones. Atque nonnulli quidem agrestiùs conantur docere, quòd non omnino terrena in patiendo cōsentiant cum cœlestibus. Non enim ambiens cœlum ita est vnitum, vt corpus humanum: vt quo modo cum capite partes subiectæ in patiendo consentiunt & simul afficiuntur, & caput cum membris subiectis, ita etiam terrena cum cœlestibus: sed est quædam eorum differentia, & in eo quòd in simul patiendo non consentiant, diuersitas, vt non habeant vnam & eandem vnionem. Alij autem ea quoque mouent quæ dicuntur de fato. Si enim omnia non fiunt fato, non est ars Chaldaica, quæ fato hoc censet fieri. Non fuerunt autem pauci qui illud quoque simul rogabant: Quoniam ex iis quæ fiunt, alia quidem fiunt necessariò, alia verò forte fortuna, alia autem sunt in nostra potestate: omnino Chaldæi si prædictionem sibi constituunt quæ possit esse, aut in iis quæ sunt necessariò, facient prædictiones,

A καὶ δοκεῖ κατὰ μὲν τρίγωνον ἀγαθοποιῷ κακοποιὸς συσχηματιζόμενος, εὐεργετικὸς εἶναι, καὶ πολὺ μᾶλλον ἀγαθοποιός· ἀγαθοποιῷ δὲ ὁ ἀγαθοποιὸς πρὸς αὐτὸ μόνον, καὶ κακοποιὸς κακοποιῷ. κατὰ δὲ τὸ τετράγωνον ἀνάπαλιν. ἐπίκεντροι δὲ λέγονται οἱ ἐπί τινος τῶν κέντρων θεωρούμενοι, ἤτοι ὑπὸ τὸ ὡροσκόπου, ἢ τὸ μεσουρανήματος, ἢ δύσεως, ἢ ἀντιμεσουρανήματος. ἀλλὰ γὰρ τούτων οὕτως ἡμῖν ὡς ἐν τύπῳ καὶ ὁλοσχερῶς ἐκ-
B κειμένων προληπτέον, ὡς ἀπ' αὐτῶν ὁρμηθέντες οἱ Χαλδαῖοι, τὰς προαγορεύσεις ποιοῦνται τῶν ἀποτελεσμάτων· διαφορὰ δέ ἐστιν αὐτῶν, ἐπεὶ τὰ μὲν ἁπλούστερα καθέστηκε, τὰ δὲ, ἀκριβέστερα. καὶ ἁπλούστερα μὲν, τὰ κατὰ ζώδιον, ἢ ἁπλῆν ἀστέρος δύναμιν γινόμενα. οἷον, ὅτι ὅδε ὁ ἀστὴρ ἐν τῷδε τῷ ζωδίῳ γενόμενος τοιούτους ποιεῖ· ἀκριβέστερα δὲ τὰ κατὰ συνδρομήν, καὶ ὡς αὐτοὶ λέγουσι, τὰ κατὰ σύγκρασιν πλειόνων.
C οἷον, ἐὰν ὁ δὲ μὲν ὡροσκοπῇ, ὅδε δὲ, μεσουρανῇ· ὅδε δὲ ἀντιμεσουρανῇ· οἱ δὲ ἄλλοι οὕτως ἔχωσι· συμβήσεται τάδε.

Ο μὲν οὖν χαρακτὴρ τῆς Χαλδαϊκῆς μεθόδου, τοιοῦτος ἔοικεν εἶναι. ῥᾴδιον δ' ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ἐπὶ παραδόσει τούτῳ συμπαραφέρεσθαι ταῖς κομιζομέναις ἀντιρρήσεσι. καὶ δὴ, ἔνιοι μὲν ἀγροικότερον πειρῶνται διδάσκειν, ὡς οὐ πάντως συμπάσχει τοῖς οὐρανίοις τὰ ἐπίγεια. οὐ γὰρ οὕτως ἥνωται τὸ περιέχον,
D ὡς τὸ ἀνθρώπου σῶμα. ἵνα ὃν τρόπον τῇ κεφαλῇ τὰ ὑποκείμενα μέρη συμπάσχει, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις ἡ κεφαλὴ, οὕτω καὶ τοῖς ἐπουρανίοις τὰ ἐπίγεια. ἀλλά τις ἐστι τούτων διαφορὰ καὶ ἀσυμπάθεια, ὡς ἂν μὴ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐχόντων ἕνωσιν. ἄλλοι δὲ καὶ τὰ περὶ εἱμαρμένης κινοῦσι λόγον. εἰ γὰρ μὴ πάντα γίνεται καθ' εἱμαρμένην, οὐκ ἔστι Χαλδαϊκὴ ἡ τοῦτ' ἀξιοῦσα καθ' εἱμαρμένην εἶναι. οὐκ ὀλίγοι δὲ ἦσαν οἱ κἀκεῖνο συνε-
E ρωτῶντες. ἐπεὶ τῶν γινομένων τὰ μὲν κατ' ἀνάγκην γίνεται, τὰ δὲ κατὰ τύχην, τὰ δὲ παρ' ἡμᾶς, πάντως οἱ Χαλδαῖοι, εἰ δυνατῆς ἐφίενται προρρήσεως, ἤτοι ἐν τοῖς κατ' ἀνάγκην ποιήσονται τὰς προαγορεύσεις,

ἢ ἐν

ἢ ἐν τοῖς κατὰ τύχην ἐκβαίνουσιν, ἢ ἐν τοῖς παρ' ἡμᾶς. καὶ εἰ μὲν ἐν τοῖς κατ' ἀνάγκην, ἀνωφελεῖς εἰσιν ἐν τῷ βίῳ. τὸ γὰρ κατ' ἀνάγκην συμβαῖνον, οὐκ ἔστιν ἐκκλῖναι· ἀλλ' ἐάν τε θέλωμεν, ἐάν τε μὴ θέλωμεν, ἐκβῆναι δεῖ τὸ τοιοῦτον. τότε δὴ ἂν χρειώδης ἐτύγχανεν ἡ πρόρρησις, εἰ πρὸς τὴν ἔκκλισιν αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἐλάμβανεν· Εἰ δὴ ἐν τοῖς τυχηροῖς, ἀδύνατόν τι ἐπαγγέλλονται. ἄστατα γὰρ τὰ τυχηρῶς γινόμενα· τῶν δὲ ἀστάτων καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἐκβαινόντων, οὐκ ἔστιν ἑστῶσαν ποιήσασθαι τὴν προαγόρευσιν. λείπεται οὖν ἐν τοῖς παρ' ἡμᾶς γιγνομένοις αὐτοὺς ποιεῖσθαι τὰς προρρήσεις· ὃ πάλιν ἀμήχανον. τὸ γὰρ ἐπ' ἐμοὶ κείμενον ἐκβῆναι, ἢ μή, καὶ τὸ μὴ ἔχον ἄνωθεν προκαταβεβλημένην αἰτίαν, οὐκ ἂν δύναιτό τις προλέγειν. οὐκ ἄρα δυνατῆς ἐφίενται προρρήσεως οἱ Χαλδαῖοι. οἱ μὲν οὖν πλείους διὰ τοιούτων τινῶν ἀκροβολισμῶν πειρῶνται τὴν Χαλδαϊκὴν μέθοδον ἀναιρεῖν. ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸν ὅμοιον τῆς ἐπιχειρήσεως τρόπον τὰς ἀρχὰς καὶ ὥσπερ στοιχεῖα ταύτης κινήσαντες, ἕξομεν αὐτῆς καὶ τὴν τῶν λοιπῶν θεωρημάτων σύστασιν ἠθετημένην. ἀρχὴ τοίνυν καὶ ὥσπερ θεμέλιος τῆς Χαλδαϊκῆς ἐστὶ τὸ στῆναι τὸν ὡροσκόπον. ἀπὸ τούτου γὰρ τὰ λοιπὰ τῶν κέντρων λαμβάνεται, τά τε ἀποκλίματα καὶ ἐπαναφοραί, τά τε τρίγωνα καὶ τὰ τετράγωνα, καὶ οἱ κατ' αὐτὰ σχηματισμοὶ τῶν ἀστέρων. ἀπὸ δὲ πάντων τούτων, αἱ προαγορεύσεις· ὅθεν ἀναιρεθέντος τοῦ ὡροσκόπου, κατ' ἀνάγκην οὐδὲ τὸ μεσουρανοῦν ἐστιν, ἢ δῦνον ἢ ἀντιμεσουρανοῦν γνώριμον. τούτων δὲ ἀκαταληπτουμένων, συναφανίζεται πᾶσα ἡ Χαλδαϊκὴ μέθοδος. ὅτι δὲ ἀνεύρετον αὐτοῖς ἐστι τὸ ὡροσκοποῦν ζώδιον, ποικίλως ἔνεστι διδάσκειν. ἵνα γὰρ τοῦτο καταληφθῇ, δεῖ πρῶτον μὲν τὴν γένεσιν τοῦ πίπτοντος ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν βεβαίως κατειλῆφθαι. δεύτερον δέ, τὸ διασημαῖνον ταύτην ὡροσκόπιον ἀπλανὲς ὑπάρχειν· τρίτον δέ, τὴν ἀναφορὰν τοῦ ζῳδίου, πρὸς ἀκρίβειαν συνῶφθαι. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀποτέξεως ἡ ἀναφορὰ τοῦ κατ' οὐρανὸν ἀνίσχοντος ζῳδίου τετήρηται, καθάπερ διακόνῳ πρὸς τὴν τήρησιν τοῦ ὡροσκόπου χρησαμένων τῶν Χαλδαίων.

A aut in iis quæ forte fortuna eueniunt, aut in iis quæ ſunt in noſtra poteſtate. Et ſi in iis quidem quæ fiunt neceſſariò, vitæ ſunt inutiles. Quod enim neceſſariò accidit, non licet declinare, ſed velimus nolimus, hoc eueniet. Tunc autem vtilis eſt prædictio, ſi eò referatur, vt id vitetur. Si autem in rebus fortuitis, profitentur quæ non poſſunt fieri. Nam quæ fortuito fiũt, ſunt inſtabilia. Inſtabilium autem, & quæ aliter & aliter accidunt, non poteſt eſſe ſtabilis & firma prædictio. B Reſtat ergo vt eorum prædictiones ſint in iis quæ ſunt in noſtra poteſtate: quod quidem rurſus fieri non poteſt. Nam quod in mea ſitum eſt poteſtate vt eueniat aut non, & quod non priùs iactam ab initio habet cauſam, non poterit quiſquam prædicere. Non ergo ſibi proponunt Chaldæi prædictionem quæ poſſit fieri. Nonnulli ergo per eiuſmodi telorum eminus eiaculationes conantur tollere Chaldaicam methodum. Nos autem cùm ſimili modo argumentandi eius principia & veluti elementa C labefactauerimus, cæterarum quoque ipſius contemplationum conſtitutionem fractam & ad nihilum redactam habebimus. Chaldaicæ ergo artis principium & veluti fundamentum eſt conſtituere horoſcopum. Ab eo enim reliqua centra ſumuntur, & declinationes & epanaphoræ, & triangula & quadrata, & ſtellarum eæ quæ ex ipſis fiunt figurarum conformationes. ex his autem omnibus fiunt prædictiones. Vnde ſublato horoſcopo, neceſſariò ne notum D quidem erit id quod eſt in medio cœli, aut occidens, aut quod ſitum eſt ex aduerſo eius quod eſt in medio cœli. Si ea autem non poſſint comprehendi, ſimul etiam aboletur Chaldaica methodus. Quòd autem horoſcopi ſignum ab eis non poſſit inueniri, variis modis poteſt doceri. Nam vt hoc comprehendatur, oportet primum ortum eius qui cadit ſub conſiderationem, eſſe firmiter comprehenſum. Secundò autem id quod ſignificat horoſcopum, E eſſe eiuſmodi vt nõ aberret. Tertio autem exactè & perfectè eſſe perſpectum ſigni aſcenſum. In partu enim, ſigni in cœlo orientis obſeruatur aſcenſus, cùm eo vtantur Chaldæi tanquam miniſtro ad obſeruandum horoſcopum:

In illo autem ascensu est aliarum stellarum figuræ conformatio. quod quidem thema appellãt. In themate autem sunt prædictiones. Non potest autem fieri vt sumantur ortus eorum qui cadunt sub considerationem, vt ostendemus. Neq; horoscopium est certum & non aberrans. Neq; signum exoriens exactè comprehenditur. Non potest ergo consistere methodus Chaldæorum. Dicamus autem primum de primo. Ortum ergo eorum qui cadunt sub cõsiderationem, aut ab ipso initio sumunt, aut à deiectione seminis & conceptione, aut à partu. Sed a seminis quidem deiectione & cõceptione nequaquam dicent. exactè enim comprehendi non potest eius tempus. & meritò. Neque enim possumus dicere, an simul cum deiectione seminis facta fuerit conceptio, an non. Potest enim hoc euenire vel cum sola cogitatione, sicut adeps, quæ ardentibus clibanis est immissa. Nam statim conglutinatur. Potest autem etiam post aliquod tempus. Nam semina etiam quæ iaciuntur in terram, non statim agentia radices connectuntur cum subiectis cespitibus. Et cùm sit interuallum ab ore matricis vsque ad fundum, in quo dicunt Medici fieri conceptus, seminis quæ deiicitur natura vt omnino in aliquo tẽpore hoc spatium conficiat, oportet. Qui hoc autem ignorant Chaldæi, nempe quanto tempore hoc fiat, numquam perfectè comprehendent conceptum. Nam cùm semen quidem aliquando rectà iaciatur, & in ipsos locos matricis incurrat in iis qui apti sunt natura; aliquando autem sparsim incidat, & in ipsa matrice non possit in vnum locum cogi: est ignotum quando fiat primum, & quando secundum: & quantum temporis consumatur in illa conceptione, & quantum in hac. Ea autem si ignorentur, perit etiam accurata & exacta comprehensio conceptionis. Et si, vt nonnulli dicunt Physici, primò coctum & priùs mutatum semen in matrice, tũc accedit ad reserata eius vasa: hinc nescientes quanto tempore fiat mutatio,

A ἐπὶ δὲ τῇ διαφορᾷ, ὁ σχηματισμὸς τῶν ἄλλων ἀστέρων, ὃ δὴ διάθεμα καλοῦσι. καὶ ἐπὶ τῷ διαθέματι αἱ προαγορεύσεις. ὅτι μὲν οὖν τὴν γένεσιν τῶν ἐπὶ τὴν ἐπίσκεψιν πιπτόντων λαμβάνειν ἀδύνατόν ἐστιν, ὡς παραστήσομεν. ὅτι δὲ ὡροσκόπιον ἀπλανὲς καθέστηκεν, ὅτι δὲ ἀνίσχον ζῴδιον πρὸς ἀκρίβειαν καταλαμβάνεται. τοίνυν ἀσύστατός ἐστιν ἡ τῶν Χαλδαίων μέθοδος. λέγωμεν δὲ περὶ τοῦ πρώτου πρῶτον. τὴν δὴ γένεσιν τῶν ὑπὸ

B τὴν ἐπίσκεψιν πεσουμένων, ἀρχαικώτερον, ἤτοι ἀπὸ τῆς τοῦ σπέρματος καταβολῆς καὶ συλλήψεως λαμβάνουσιν, ἢ ἀπὸ τῆς ἐκτέξεως. ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς τοῦ σπέρματος καταβολῆς καὶ συλλήψεως, οὐκ ἂν εἴποιεν. ἀκατάληπτος γάρ ἐστιν ὁ ἀκριβὴς ταύτης χρόνος, καὶ εἰκότως. οὐ γὰρ ἔχομεν λέγειν, εἴτε ἅμα τῇ θέσει τοῦ σπέρματος γέγονεν ἡ σύλληψις, εἴτε καὶ μή. δύναται μὲν γὰρ καὶ ἅμα νοήματι τοῦτο συμβαίνειν. ὥσπερ καὶ τὸ προσ-

C αχθὲν τοῖς διαπύροις τῶν κλιβάνων στέαρ. τοῦτο γὰρ εὐθὺς κολλᾶται. δύναται δὲ καὶ μετὰ χρόνον. ἐπείπερ καὶ τὰ εἰς τὴν γῆν καταβαλλόμενα τῶν σπερμάτων, οὐκ εὐθὺς ῥιζοβολοῦντα συμπλέκεται ταῖς ὑποκειμέναις βώλοις. καὶ διαστήματος δὲ ὄντος ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς μήτρας, μέχρι τοῦ πυθμένος, ἔνθα καὶ τὰς συλλήψεις λέγουσι γίνεσθαι ἰατρῶν παῖδες, πάντως ἐν χρόνῳ τινὶ τὸ διάστημα τοῦτο ποιεῖν πέφυκεν ἡ καταβαλλομένη τοῦ σπέρ-

D ματος φύσις. οἱ δὲ τοῦτο ἀγνοοῦντες τὴν ποσότητα τοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἀκριβὲς Χαλδαῖοι, τὴν σύλληψιν οὐδέποτε καταλήψονται τοῦ σπέρματος, ὁτὲ μὲν εὐθυβολουμένου, καὶ αὐτοῖς προσπίπτοντος ὑφὲν τοῖς εὐφυῶς ἔχουσι πρὸς σύλληψιν τῆς μήτρας τόποις, ὁτὲ δὲ πολυσπόρως ἐμπίπτοντος, ἐπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἐν τῇ μήτρᾳ δυνάμεως, εἰς ἕνα τόπον συνάγεσθαι μὴ δυναμένου· τῶν ἀγνώστων, τὸ, πότε γίνεται τὸ πρῶτον καὶ πότε τὸ δεύτερον. πόσος τε ὁ εἰς

E ἐκείνην τὴν σύλληψιν ἀναλισκόμενος χρόνος, καὶ πόσος ὁ εἰς ταύτην. ἀγνοουμένων δὲ τούτων, οἴχεται καὶ ἡ πρὸς ἀκρίβειαν τῆς συλλήψεως κατάληψις. εἴπερ τε, ὥς τινες τῶν φυσικῶν εἰρήκασιν, ἑψόμενον πρῶτον καὶ προμεταβαλλόμενον ἐν μήτρᾳ τὸ σπέρμα, τότε προσέρχεται τοῖς ἀναστομωθεῖσιν αὐτῆς ἀγγείοις· αὖθις οὐκ εἰδότες τὴν ποσότητα τοῦ τῆς μεταβολῆς χρόνου, οὐκ εἰ-

ἐκ εἴσονται οὐδὲ τὸν τῆς συλλήψεως χρόνον. καὶ μὴν, ὥσπερ κατὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος ἐν ταῖς τῶν μερῶν ἐνεργείαις διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ γυναῖκες· οὕτως εἰκὸς αὐτὰς καὶ κατὰ τὴν τῆς μήτρας ἐνέργειαν διαφέρειν· τὰς μὲν θᾶττον συλλαμβανούσας, τὰς δὲ βράδιον. καὶ οὐ παράδοξον, ὅτε καὶ ἑαυταῖς συγκρινόμεναι, νυνὶ μὲν εὐσύλληπτοι θεωροῦνται, νυνὶ δὲ οὐδαμῶς. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ λέγειν πρὸς ἀκρίβειαν τὸ πότε συνέχηται τὸ καταβληθὲν σπέρμα, ἵνα καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου συστήσωσιν οἱ Χαλδαῖοι τὸν τῆς γενέσεως ὡροσκόπον. καὶ μὴν οὐδὲ ἔνεστι λέγειν ὡς διὰ σημείων τινῶν καταλαμβάνεσθαι πέφυκεν ὁ τῆς συλλήψεως χρόνος. καθάπερ ἐκ τοῦ κατεξηράνθαι μὲν μετὰ τὴν μίξιν τοὺς γυναικείους κόλπους, μεμυκέναι δέ, εἰ οὕτω τύχοι, τὸ τῆς μήτρας στόμιον, ἐπισχέσθαι δὲ τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν, κίσσαν δὲ ἐπιγίνεσθαι. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ ταῦτα κοινοποιεῖται τὰ σημεῖα πρὸς τὰς μὴ συνειληφυίας. εἶτα καὶ εἰ μὴ κοινοποιεῖται, γινόμενα ἤδη κατὰ πλάτος πλειόνων ἡμερῶν διεξουσῶν, σύλληψιν δηλοῖ. καὶ οὐ πρὸς ἀκρίβειαν καὶ σύνεγγυον, ἐν ὡριαίοις κειμένην διαστήμασι. χρείαν δ' ἔχουσιν οἱ Χαλδαῖοι πρὸς διάγνωσιν τῶν διαφερόντων βίων, οὐ τῆς ὁλοσχεροῦς καὶ ἐν πλάτει χρόνου τῆς συλλήψεως, τῆς δὲ πρὸς ἀκρίβειαν. ἀλλὰ γὰρ ἐκ τούτων πρόδηλον, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐστὶν ἀπὸ συλλήψεως τὸν ὡροσκόπον ἱστάναι· καὶ μὴν οὐδὲ ἀπὸ τέξεως. πρῶτον μὲν γὰρ ἄπορόν ἐστι τὸ, πότε ῥητέον ἀπότεξιν εἶναι, ἆρά γε, ὁπότε ἄρχηται προκύπτειν εἰς τὸν ψυχρὸν ἀέρα τὸ ἀποτικτόμενον, ἢ ὅτε ὀλίγον ἐξέχῃ, ἢ ὅτε εἰς τὴν γῆν κατενεχθῇ. εἶτα οὐδὲ ἐφ' ἑκάστου τούτων δυνατόν ἐστι τὸν ἀκριβῆ τῆς ἀποτέξεως χρόνον ὁρίζειν. καὶ γὰρ διὰ παράστημα ψυχῆς καὶ δι' ἐπιτηδειότητα σώματος, καὶ πρὸς διάθεσιν τῶν τόπων, καὶ δι' ἐμπειρίαν μαίας, καὶ ἄλλας ἀπείρους προφάσεις, οὐχ ὁ αὐτός ἐστι χρόνος, καθ' ὃν προκύπτει τὸ ἀποτικτόμενον, ῥαγέντων τῶν ὑμένων, ἢ ἐκτὸς ὀλίγον γίνεται, ἢ εἰς τὴν γῆν καταφέρεται. ἀλλ' ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ. ὃ πάλιν μὴ δυνάμενοι ὡρισμένως καὶ ἀκριβῶς σταθμήσασθαι οἱ Χαλδαῖοι, ἐκπεσοῦνται τοῦ δεόντως τὴν τῆς ἀποτέξεως ὥραν ὁρίζειν.

A nec scient etiam tempus conceptionis. Præterea sicut in reliquis partibus corporis in partium operationibus differũt inter se mulieres, ita etiam verisimile est eas differre in operatione matricis: vtpote quòd aliæ quidem citiùs, aliæ verò tardiùs concipiant. Neque vero est admirabile si etiam sibi ipsis comparatæ, nunc quidem cernantur faciliùs, nunc verò difficiliùs aut non omnino concipere. Hoc autem cùm ita habeat, planè fieri non potest vt accuratè exactéque B dicatur quando semen deiectum sit retẽtum: vt ex eo tempore ortus horoscopum constituant Chaldæi. Sed nec dici potest quòd tẽpus conceptus cõprehẽdi possit per aliqua signa: vt ex eo quòd post coitum exsiccati sint sinus muliebres: obstructum autem fortè fuerit os matricis, cessáritque menstrua purgatio, pica autem aduenerit. Nam primùm quidem hæc quoque omnia signa communiter fiunt iis quæ non conceperunt. Deinde etiam si non fiant communiter, ea, cùm iam multorũ dierum spa- C tium præterierit, conceptum significãt, non autem planè, & proximum, & qui situs est in ipsius horæ spatiis. Ad dignoscendum autem vitæ discrimẽ opus habent Chaldæi, non tempore quod in aliqua extendatur latitudine, sed quod planè sit in ipso articulo. Est autem ex his perspicuum, quòd fieri non potest vt ex conceptu statuatur horoscopus. Sed nec ex partu. Nam primùm quidem dubium est quando dicendum sit esse partum: num quando fœtus qui nascitur, D incipit prodire in frigidum aërem, an quando parum extat, an quando in terram est delatus. Deinde nec in vnoquoque eorum exactè & absolutè potest definiri tempus partus. Nam & propter animi constantiam, & propter aptitudinem corporis, & locorum affectionem, & propter obstetricis experientiam, & innumerabiles alias occasiones, non est idem tempus quo prodit fœtus qui nascitur ruptis membranis, aut foris parum existit, aut in terram defer- E tur: sed aliud post aliud. Quod rursus non valentes definitè & accuratè perpendere Chaldæi, non assequentur vt horam partus vt oportet definiant.

Atque quòd in tempore quidem partus profiteantur Chaldæi se nosse horoscopum, nesciant autem, ex his est perspicuum. Quòd autem neq; horoscopium sit eis certum & minimè aberrans, licet simili modo considerare. Nam quando dicunt, quòd qui parturienti assidet, disco partum significat Chaldæo aspicienti stellas in promontorio: & ille cœlum aspiciens, obseruat signum quod oritur: primùm quidem eis ostendemus, quòd cùm partus non sit definitus, sicvt paulò antè monstrauimus, nec facile sit eum disco significare. Deinde esto posse comprehendi partum, non tamen eius tempus potest perfectè adnotari. Accidit enim vt disci sonitus, qui potest longiori tempore sensui distribui, moueatur ad promontorium. Signum est autem huius, id quod cernitur in iis qui ligna secant in montibus. Nam satis longo tempore postquam inflicta est securis, exauditur ictus vocis, vt qui longiori tempore veniat ad eum qui audit. Propterea non possunt Chaldæi perfectè sumere tempus signi exorientis, quod est horoscopus. Præterea non solùm post partum trāsit multum temporis, in quo emittitur sonus ab eo qui assidet parturienti, ad eū qui aspicit stellas: sed etiam interim dum sursum aspicit, & considerans examinat in quo signo sit Luna & vnaquæq; stella, euadit diuersum, quod ad stellas attinet, thema, motus mundi qui perpetua circumagitur celeritate, priusquam horæ eius qui natus est, obseruando affixerit & accommodauerit ea quæ cernuntur in cœlo. Et alioqui eiusmodi obseruatio noctu fortasse solet procedere Chaldæis, quando cernuntur quæ sunt in circulo Zodiaco, & sunt manifestæ stellarum figurarum conformationes. Cùm autem nascantur etiam nonnulli interdiu, quando nihil potest adnotari eorū quæ priùs dicta sunt, sed solus Solis motus, si is quoq; potest, dicēdum est in quibusdā quidē posse procedere methodum Chaldæorum: in quibusdam verò minimè. Vide autem num etiam noctu non possint certas & nō errantes stellarum facere obseruationes.

A ὅτι μὲν οὖν τὸ ὅσον ἐπὶ τοῖς τῆς ἀποτέξεως χρόνοις ἐπαγγέλλονται μὲν τὸν ὡροσκόπον γινώσκειν Χαλδαῖοι, οὐκ ἴσασι δέ, ἐκ τούτων συμφανές. ὅτι δὲ οὐδὲ τὸ ὡροσκόπιον ἀπλανές ἐστιν αὐτοῖς, πάρεστι κατὰ τὸν ὅμοιον ἐπιλογίζεσθαι τρόπον. ὅταν γὰρ λέγωσιν ὅτι ὁ παρεδρεύων τῇ ὠδινούσῃ, τὴν ἀπότεξιν δίσκῳ σημαίνει τῷ ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας ἀστεροσκοποῦντι Χαλδαίῳ, κἀκεῖνος εἰς οὐρανὸν ἀποβλέπων, ἐπισημειοῦται τὸ ἀνίσχον ζώδιον· τὸ

B μὲν πρῶτον ὑποδείξομεν αὐτοῖς, ὅτι τῆς ἀποτέξεως ἀορίστου τυγχανούσης (καθὼς μικρῷ πρόσθεν παρεστήσαμεν) οὐδὲ τῷ δίσκῳ διασημαίνειν ταύτην εὔκολον. Εἶτα ἔστω καὶ καταληπτικὴν τυγχάνειν τὴν ἀπότεξιν, ἀλλ' οὔ γε πρὸς ἀκριβῆ χρόνον ταύτην παρεπισημειοῦσθαι δυνατόν ἐστι. τὸν γὰρ τοῦ δίσκου ψόφον ἐν πλείονι χρόνῳ καὶ ἐν συχνῷ πρὸς αἴσθησιν δυνάμενον μερίζεσθαι, κινεῖσθαι συμβέβηκεν ἐπὶ τὴν ἀκρώρειαν. τεκμή-

C ριον δέ, τὸ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ὀρεινῇ δενδροτομούντων θεωρούμενον. μετὰ γὰρ ἱκανὴν ὥραν τοῦ κατενεχθῆναι τὸν πέλεκυν, ἐξακούεται ἡ τῆς πληγῆς φωνή, ὡς ἂν ἐν πλείονι χρόνῳ φθάνουσα ἐπὶ τὸν ἀκούοντα. καὶ διὰ τοῦτο τοίνυν οὐκ ἔστιν ἀκριβῶς τοῖς Χαλδαίοις τὸν χρόνον τοῦ ἀνίσχοντος ζωδίου καὶ κατ' ἀκρίβειαν ὡροσκοποῦντος, λαμβάνειν. καὶ μὴν οὐ μόνον φθάνει πλείων διελθεῖν χρόνος μετὰ τὴν ἀπότεξιν, ἐν ᾧ γίνεται ὁ ἦχος, ἀπὸ τοῦ παρὰ τῆς

D τικτούσης ὠδῖνι παρεδρεύοντος, ὡς ἐπὶ τὸν ἀστεροσκοποῦντα. ἀλλὰ καὶ ἐν ᾧ οὗτος ἀναβλέπει, καὶ περισκοπῶν ἐξετάζει τὸ ἐν τίνι τῶν ζωδίων ἐστὶν ἡ Σελήνη, καὶ τῶν λοιπῶν ἀστέρων ἕκαστος, φθάνει ἀλλοῖον γίνεσθαι τὸ περὶ τοὺς ἀστέρας διάθεμα, τῆς τοῦ κόσμου κινήσεως ἀλέκτῳ τάχει περιφερομένης, πρὶν τηρητικῶς παραπλάσασθαι τῇ τοῦ γεννηθέντος ὥρᾳ, τὰ κατ' οὐρανὸν βλεπόμενα. ἄλλως τε ἡ τοιαύτη παρατήρησις νύκτωρ ἴσως δύνα-

E ται προχωρεῖν τοῖς Χαλδαίοις, ὅτε τὰ δὲ ἐν τῷ Ζωδιακῷ βλέπεται κύκλῳ, καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀστέρων εἰσὶν ἐμφανῆ. ἐπεὶ οὖν τινὲς καὶ μεθ' ἡμέραν γεννῶνται, ὅτε οὐδὲν τῶν προειρημένων δυνατόν ἐστι παρασημειοῦσθαι, μόνης δὲ εἰ καὶ ἄρα τῆς τοῦ Ἡλίου κινήσεως, ῥητέον ἐπὶ τινῶν μὲν δυνατὸν εἶναι τὴν τῶν Χαλδαίων μέθοδον, ἐπὶ τινῶν δὲ ἀδύνατον. ὅρα δὲ μήποτε καὶ νύκτωρ οὐκ ἰσχύουσιν ἀπλανεῖς [illegible] ποιεῖσθαι τὰς τῶν οὐρανίων παρατηρήσεις.

πολλάκις

πολλάκις γὰρ συννεφεῖς εἰσιν αἱ νύκτες καὶ ἀχλυώδεις. ἀγαπητὸν δὲ ἦν πάσης ἀναιρουμένης τοιαύτης προφάσεως, τὸ βέβαιον εὑρεῖν ἐν τῷ μαθήματι, μήτοι γε καὶ κωλύματός τινος ὄντος πρὸς τὴν ἀκριβῆ τῶν οὐρανίων κατάληψιν. ἀθετήσαντες δὲ καὶ τὸ κατὰ τοὺς Χαλδαίους ὡροσκόπιον, συντόμως τε παραστήσαντες, ὅτι κατὰ τὸν τῆς γενέσεως χρόνον ἄληπτόν ἐστιν αὐτοῖς, ἐπὶ τὸ λειπόμενον τῆς ὑποσχέσεως μέρος χωρῶμεν. ἐλείπετο δὲ καὶ περὶ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ἐν τῷ Ζωδιακῷ κύκλῳ διελθεῖν, ἀποστάντας τῶν ἔμπροσθεν ἐκκειμένων ἡμῖν ἐλέγχων. φαμὲν τοίνυν ὅτι δυσδιόριστοί εἰσιν ἀπ᾽ ἀλλήλων, μᾶλλον δὲ ἀδυνάτως ἔχουσι κατὰ τὸ ἀκριβὲς ὁρισθῆναι αἱ τῶν ζῳδίων μοῖραι. ἀλλ᾽ εἰκός ἐστιν, ἤδη ἀνεσχηκὸς ζῴδιον, δοκεῖν μήπω ἀνατεταλκέναι· καὶ ἀνάπαλιν, μήπω ἀνατεταλκὸς, δοκεῖν ἤδη ἀνεσχηκέναι. οὐδὲ γὰρ ἡ προειρημένη τῶν ὑδριῶν ἔφοδος δύναταί τι τοῖς Χαλδαίοις παρεπικουρεῖν. ἐπείπερ καὶ παρὰ τὸ ῥέον ὕδωρ καὶ παρὰ τὴν τοῦ ἀέρος κρᾶσιν ἀνώμαλα τὰ τῆς ῥύσεως, καὶ τῶν ἀντιπληκτούντων τῇ ῥύσει χρόνων. τὴν μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος φορὰν, εἰκός ἐστιν ἀνόμοιον γίνεσθαι κατ᾽ ἀρχὰς, ὅτε καθαρόν ἐστι τὸ ῥέον· καὶ ἐξ ὑστέρου, ὅτε ἰλυῶδες καὶ δυσρευστότερον. τὴν δὲ τοῦ ἀέρος κρᾶσιν πιθανὸν, ἀχλυώδους μὲν καὶ παχυτέρου ὄντος, ἀντιπίπτειν τῇ ἐκρύσει, τρόπον τινὰ ἐμφράττουσαν αὐτήν. διαυγοῦς δὲ καὶ λεπτομεροῦς καθεστῶτος, συνεργεῖν μᾶλλον. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀμφορεὺς οὐχ ὡσαύτως ῥυήσεται πλήρης καθεστὼς, ὡσαύτως δὲ ἡμίκενος, ἢ πρὸς τὸ κενοῦσθαι τυγχάνων· ἀλλ᾽ ὁτὲ μὲν, ὀξύτερον, ὁτὲ δὲ, βραδύτερον, ὁτὲ δὲ μέσως· τῆς οὐρανίου φορᾶς ἰσοταχῶς διαπαντὸς ἐλαυνομένης. τὸ δὲ πάντων κυριώτατον, ἕκαστον τῶν ζῳδίων οὐ συνεχές ἐστι σῶμα, οὐδ᾽ ὥσπερ ἡρμολογημένον τῷ πρὸ ἑαυτοῦ καὶ μετ᾽ αὐτὸ συνῆπται, μηδεμιᾶς μεταξὺ πιπτούσης διαστάσεως. ἀλλ᾽ ἐκ διεσπαρμένων ἀστέρων συνέστηκε, καὶ μεταξύτητάς τινας ἐχόντων καὶ διαλείμματα· τοῦτο μὲν κατὰ τὴν μεσότητα, τοῦτο δὲ, πρὸς τοῖς πέρασιν· ὅθεν πάντως ἀριθμητοῖς μορίοις τῶν ἐν τῷ κύκλῳ ζῳδίων περιγραφομένου, πλάνην ἀναγκαῖόν ἐστι γίνεσθαι, τοῖς ἀπὸ τῆς γῆς παρατηροῦσι,

A Sæpe enim nubilosæ & caliginosæ sunt noctes. Bene autem cum eis ageretur, si ablato omni eiusmodi prætextu, firmum aliquid & stabile inuenirent in disciplina: tantum abest vt possint inuenire, si sit aliquod impedimentum ad perfectam & absolutã cœlestium comprehensionem. Quum autem Chaldęorum fregerimus & aboleuerimus horoscopium, & paucis ostenderimus id non posse comprehendi tempore ortus, pergamus ad reliquam promissi partem. B Restabat autem vt diceremus de ascensu in Zodiaco, relictis argumentis à nobis priùs expositis. Dicimus ergo quod non facilè possint inter se definiri, imò ne possint quidem perfectè definiri partes signorum: & sit verisimile, iam exortum signum nondum videri esse ortum: & contrà nondum exortum, videri esse ortum. Neque enim prius dicta hydriarum ratio potest aliquid Chaldæis afferre adiumenti. Nam & ex aqua fluente, & ex aëris tempera- C tione, fluxus est inæqualis tempore, & ea quæ fluxui obsistunt. Aquæ enim motionem verisimile est esse dissimilem in principio, quando fluit pura, & postea quando est limosa, & fluens difficilius. Aëris autem temperationem est probabile, si sit quidem caliginosus & paulò crassior, resistere effluxioni, eam quodammodo obstruentem. si sit autem clarus & subtilis, magis adiuuare. Porrò autem ipsa quoque amphora non similiter fluet si sit plena, & si sit inanis, aut si sit in eo D vt exinaniatur: sed aliquando quidem celeriùs, aliquando verò tardius, aliquando verò mediocriter, cùm cœlestis motus semper feratur pari celeritate. Quod est autem in omnibus præcipuum, vniuscuiusque signi non est corpus continuum, neque veluti cum præcedenti compactum, coniunctum est, quum id sequitur nullo interiecto spatio: sed constat ex stellis dispersis, & quæ quædam intermedia & discreta habent spatia, partim in medio, & partim in fine. Vnde cum partibus signorũ E Zodiaci omnino describatur, necesse est vt sit error iis qui obseruant à terra,

quum eos lateat occurrens interstitium, siue sit finis præcedentis signi, siue initium ascendentis. Tumuli autem ex quibus stellæ aspiciuntur, non semper manent iidem: sed quum in parte diuersus sit & mutetur mundus, aut imbrium inundationibus, aut terræmotibus, aut aliis eiusmodi casibus vexantur. Quo fit vt ex eorum mutatione non sint eædem stellarum obseruationes, sed alia quidem sit ex loco excelso aspicientibus obseruatio, alia verò ex humili: & quod aliis est visum, non omnino conspectum sit aliis. Assumi etiam hic potest sensuum diuersitas. alij enim vident aliis acutius: & quomodo quod à nobis nondum videtur propter interuallum, hoc tanquam maximum comprehendunt aquilæ & accipitres, propterea quod sint acuti visus: ita etiam quod iam oritur signum & est in horoscopo, potest quidem qui non acutè videt Chaldæus, & est obtusi visus, si cum alio conferatur, ob longum interuallum opinari quòd nondum sit exortum. His autem addenda est, tanquam euidentissimum ad artem Chaldaicam confutandam argumentum, etiam in horizonte seu finitore aëris differentia. Est enim verisimile, quòd cùm is sit crassus, per visus reflexionem signum quod est adhuc sub terra, videatur iam esse super terram. Quod quidem fit etiam in radio Solis, qui reflectitur in aqua. Non videntes enim Solem, ipsum sæpe esse Solem opinamur. Quod autem omnia maximè cõtinet, si quidem omnibus qui cœlestia obseruant in orbe terrarum, vnaquęque pars duodecima Zodiaci pari appareret tempore & recta cerneretur, fortasse possent Chaldæi firmiter & stabiliter accipere signum quod oritur in horizonte. Nunc autem quoniam non pari tempore apparet apud omnes, sed aliis quidem citiùs, aliis verò tardiùs, & aliquibus quidem obliquum, aliis verò rectum, sequitur quòd non videatur omnibus idem signum esse horoscopus: sed quod his iam videatur esse exortum, hoc aliis esse modò sub terra: & quod videtur aliis esse in declinatione signi quod est horoscopus, hoc aliis cerni esse horoscopum.

A λανθάνοντος αὐτοὺς τοῦ παρεμπίπτοντος διαλείμματος, εἴτε τοῦ προηγουμένου ζῳδίου πέρας ἐστὶν, εἴτε τοῦ ἐπανιόντος ἀρχή. οἱ δὲ λόφοι ἀφ' ὧν αἱ ἀστεροσκοπίαι γίνονται, οὐχ οἱ αὐτοὶ πάντοτε διαμένουσιν, ἀλλὰ κατὰ μοῖραν ἐπερειδομένου καὶ μεταβάλλοντος τοῦ κόσμου, ἤτοι κατακλυσμοῖς ὄμβρων, ἢ σεισμοῖς γῆς, ἢ ἄλλοις τισὶ τοιούτοις παθήμασιν ἐνοχλοῦνται. ὥστε καὶ παρὰ τὴν τούτων ἐξαλλαγὴν μὴ τὰς αὐτὰς τῶν ἀστέρων B γίνεσθαι παρατηρήσεις· ἀλλ' ἑτέραν μὲν τὴν ἀφ' ὕψους συμβαίνειν παρατήρησιν, διαφέρουσαν δὲ τοῖς ἀπὸ χθαμαλοῦ βλέπουσι· καὶ τὸ ἐκείνοις ὀφθὲν, μὴ πάντως καὶ τοῖς ἄλλοις τεθεωρῆσθαι. συμπαραλάβοι δ' ἄν τις ἐνταῦθα καὶ τὴν τῶν αἰσθήσεων παραλλαγήν. ἄλλοι γὰρ ἄλλων εἰσὶν ὀξυωπέστεροι. καὶ ὃν τρόπον τὸ μηδέπω βλεπόμενον ἡμῖν, διὰ ποσὴν ἀπόστασιν, τοῦτο ὡς μέγιστον κατειλήφασιν ἀετοί τε καὶ ἱέρακες δι' ὑπερβολὴν ὀ- C ξυωπίας· οὕτω τὸ ἀνίσχον ἤδη καὶ ὡροσκοποῦν ζῴδιον ἐκ μακροῦ διαστήματος, τῷ μὴ ὀξυωποῦντι Χαλδαίῳ πιθανόν ἐστιν, ὡς μηδέπω ἀνατεταλκὸς δοξάζεσθαι, καὶ κατὰ σύγκρισιν ἀμβλυωποῦντι. προσθετέον δὲ τούτοις ὡς ἐναργέστατον τῆς Χαλδαϊκῆς ἔλεγχον, καὶ τὴν περὶ τὸν ὁρίζοντα τοῦ ἀέρος διαφοράν. εἰκὸς γὰρ, ὅτι παχυμερεστέρου αὐτοῦ καθεστῶτος, κατὰ ἀνάκλασιν τῆς ὄψεως, τὸ ὑπὸ γῆν ἔτι καθεστὼς ζῴδιον, δοκεῖν ἤδη ὑπὲρ D γῆς τυγχάνειν. ὁποῖόν τι καὶ ἐπὶ τῆς ἐφ' ὕδατος ἀνακλωμένης ἡλιακῆς ἀκτῖνος γίνεται. μὴ βλέποντες γὰρ τὸν ἥλιον αὐτὸν, πολλάκις ὡς ἥλιον δοξάζομεν. τὸ δὲ πάντων συνεκτικώτατον, εἰ μὲν πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην τὰ οὐράνια παρατηροῦσιν, ἕκαστον τοῦ ζῳδιακοῦ δωδεκατημόριον ἰσοχρόνως ἐφαίνετο, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἐθεωρεῖτο, τάχ' ἴσως ἂν ἐδύναντο Χαλδαίων παῖδες παγίως λαβεῖν τὸ περὶ τὸν ὁρίζοντα ἀνίσχον ζῴ- E διον. νυνὶ δὲ ἐπεὶ οὐ παρὰ πᾶσιν ἰσοχρόνως ἀναφαίνεται, ἀλλὰ τοῖς μὲν θᾶττον, τοῖς δὲ βράδιον, καὶ τισὶ μὲν πλάγιον, τισὶ δὲ ὀρθὸν, ἐπακολουθεῖ, τὸ μὴ πᾶσι τὸ αὐτὸ δοκεῖν ὡροσκοπεῖν ζῴδιον, ἀλλὰ καὶ τὸ τούτοις ἤδη δοκοῦν ἀνατεταλκέναι, τοῦτ' ἄλλοις ἀκμὴν ὑπόγειον ὑπάρχειν. καὶ τὸ ἑτέροις φαινόμενον ἐν ἀποκλίματι τοῦ ὡροσκοποῦντος ζῳδίου, τοῦτο ἑτέροις θεωρεῖσθαι ὡροσκοποῦν.

καὶ ὅτι

καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, πρόδηλον ἐκ τοῦ καὶ τοὺς ἀπλανεῖς ἀστέρας, καθάπερ ἀρκτοῦρον καὶ κύνα, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν παντὶ τῷ κλίματι κατοικοῦσι φαίνεσθαι· ἀλλ' ἄλλοις κατ' ἄλλον. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐνδέχεται κατὰ ἀκρίβειαν τὸ ὡροσκοποῦν ζώδιον λαβεῖν, διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ τῶν ἄλλων τι κέντρων, ἀφ' ὧν αἱ προαγορεύσεις γίνονται τοῖς Χαλδαίοις, αὐτάρκως παρεστήσαμεν. ἐκ περιουσίας δὲ λεκτέον, ὅτι κἂν καταληπτὸς ᾖ ὁ ἀκριβὴς τῆς τούτων ἐπαναφορᾶς χρόνος, ἐκεῖνό γε συμφανές, ὅτι οὐδεὶς τῶν παραγινομένων πρὸς τοὺς Χαλδαίους ἰδιωτῶν τετηρηκὼς ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀκριβῆ χρόνον πάρεστι. πολλῆς γὰρ ἦν τεχνιτείας τὸ πρᾶγμα, ὡς πρότερον ἐδείκνυμεν, καὶ πλεῖον ἢ κατ' ἰδιώτην ὑπέφαινεν. ἐπεὶ οὖν ὁ Χαλδαῖος οὐκ ἐτήρησε τὸν ἀκριβῆ τῆς γενέσεως χρόνον ἐπὶ τοῦδε τοῦ ἰδιώτου, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τούτου ἀκούει· οὗτος δὲ ὁ ἰδιώτης τὰ μὲν δι' ἀπειρίαν, τὰ δὲ, καὶ διὰ τὸ μὴ πάνυ τι ἐσπουδακέναι περὶ τὸ πρᾶγμα, πάλιν οὐκ οἶδε τὸν ἀκριβῆ χρόνον, καταλείπεται ἄρα πρόρρησιν μὲν μηδ' ὁπωσοῦν βεβαίαν, πλάνην δὲ καὶ φεναχισμὸν ἀπὸ Χαλδαϊκῆς τοῖς ἀνθρώποις περιγίνεσθαι. εἰ δὲ ἀναστρέψαντες λέγοιεν μὴ τὸν ἀκριβῆ χρόνον λαμβάνεσθαι, ἀλλὰ τὸν ὁλοσχερῆ καὶ ἐν πλάτει, ὑπ' αὐτῶν σχεδὸν ἀπελεγχθήσονται τῶν ἀποτελεσμάτων. οἱ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ καθ' ὁλοσχέρειαν γεννηθέντες, οὐ τὸν αὐτὸν ἔζησαν βίον· ἀλλ' οἱ μὲν λόγου χάριν ἐβασίλευσαν· οἱ δὲ ἐν πέδαις κατεγήρασαν. οὐδεὶς γοῦν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μακεδόνι γέγονεν ἴσος, πολλῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην συναποτεχθέντων αὐτῷ· οὐδὲ Πλάτωνι τῷ φιλοσόφῳ. ὥστε εἰ τὸν ἐν πλάτει τῆς γενέσεως χρόνον ὁ Χαλδαῖος ἐπισκέπτεται, οὐ δυνήσεται παγίως λέγειν ὅτι ὁ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γεννηθεὶς εὐτυχήσει. πολλοὶ γὰρ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τούτῳ γεννηθέντες, ἐδυστύχησαν. καὶ ἀνάπαλιν, ὁ τοῖος δέ τις εὐπορήσει. οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῶν τὸ αὐτὸ διάθεμα ἐσχηκότων, ἀπορώτατα κατεγήρασαν. καὶ μὴν οὐδὲ μετρίως ἐλέγχειν φαίνεται τοὺς Χαλδαίους καὶ ὁ ἀναστρέφων πρὸς τὴν εἰρημένην ἐπιχείρησιν λόγος.

A Quòd autem hoc ita habeat, ex hoc est perspicuum, quod stellæ inerrantes, vt Arcturus & Canis, non eodem tempore appareant omnibus qui sunt in omni climate, sed aliis alio. Atque quòd non contingat accuratè & absolutè sumere signum quod sit horoscopus, & propterea nec vllum ex aliis centris ex quibus à Chaldæis fiunt prædictiones, satis ostendimus. Ex abundantia autem dicendum est, quòd etiamsi accuratè & perfectè comprehendi posset tempus eorum ascensus, B illud quidem est euidens, quòd nullus ex priuatis & imperitis qui accedunt ad Chaldæos, accedit accuratè obseruato tempore sui ortus. res enim esset magni artificij, vt prius ostendimus, & maior quam vt eam discerneret imperitus. Quoniam ergo Chaldæus non accuratè & perfectè obseruauit tempus ortus in hoc imperito, sed ab eo ipsum audit: hic autem imperitus, partim quidem propter imperitiam, partim autem propterea quòd non multum studij in ea re posuerit, rursus C accuratè & perfectè tempus non nouit, restat vt nulla quidem perfecta prædictio, sed error & deceptio accedat hominibus ex arte Chaldaica. Quòd si contrà dicant, non ab eis sumi tempus accuratè & perfectè, sed crassè, & vt est in aliqua latitudine, ex ipsis propemodum refellentur rerum prædictarum effectis & euentis. Qui enim in eodem crassè & latè sumpto tempore nati sunt, non eandem egerunt vitam: sed alij quidem, verbi causa: regnarunt, D alij verò consenuerunt in vinculis. Nullus quidem certè Alexandro Macedoni fuit æqualis, quum tamen multi in orbe terrarum simul cum eo nati sint: neque Platoni Philosopho. Quamobrem si Chaldæus considerat tempus ortus, quod latè sumitur, non poterit asseueranter dicere quòd qui eo tempore est natus, erit felix. Multi enim eodem tempore quo ipse nati, fuerunt infelices. Et rursus non dicet, Qui eo tempore natus est, egebit. Non pauci enim ex iis quidem habuere cœli thema, consenuerunt in maximis copiis. Præterea videtur non mediocriter refellere Chaldæos, & quæ aduersus dictum argumentum retorquetur oratio.

Si enim qui ortus sui habent idem thema, in eadem effecta & euenta in vita incidunt, omnino etiam qui diuersos habent ortus, diuersi euadunt ac differentes. quod est falsum. Videmus enim multos qui & ætate & corporis forma differunt, & permultis aliis proprietatum affectionibus, similem habuisse vitę finem: & vel in bello cecidisse, vel oppressos esse ruina ædium, vel naufragio submersos. Quibus, si viuerent, quemadmodum prædixisset Chaldæus futurum vitæ exitum, operæpretium est dubitare. Si enim qui natus est sub aculeo sagittæ Sagittarij, ex ratione mathematica interficietur: quomodo tot Barbarorum millia aduersus Græcos decertantia Marathone simul interfecta sunt? Non enim erat idem in omnibus horoscopus. Et rursus, si qui natus est sub situla Aquarij, nauem franget: quomodo qui reuertebantur à Troia, submersi sunt in freto Eubœæ? Neque enim fieri potest vt omnes qui multùm inter se differebant, nati sint sub situla Aquarij. Neque verò licet dicere, quòd sæpe propter vnum cui fuit in fatis vt periret in mari, omnes qui erant in naui, simul pereant. Cur enim huius fatum vincit fata omnium, & non propter vnum cui erat in fatis vt moreretur in terra, omnes conseruantur? Dubitauit autem etiam quispiam alius de brutis animantibus. Si enim vitæ euenta & effecta eueniunt ex stellarum figurarum conformationibus: quum in eadem parte signi simul nati sint asinus & homo, oportet in vtrisque eundem sequi vitæ exitum: & non hominem, quum sæpe præclare gesserit rempublicam, honorari à populis, eisque esse curæ; asinum autem perpetuò ferre onera, aut abduci ad molendinum. Non potest ergo esse vt vita administretur ex motu astrorum. aut si est consentaneum, id verò à nobis minimè potest comprehendi. Eadem autem vi incitati, eos pudore afficiemus in eo quoque quòd volunt figuris signorum quadam veluti necessitudine coniungere formas & mores hominum: vt quando dicunt, Qui natus erit in Leone, erit fortis:

A εἰ γὰρ οἱ τὸ αὐτὸ διάθεμα τῆς γενέσεως ἔ-
χοντες τοῖς αὐτοῖς ἀποτελέσμασιν ἐν τῷ βίῳ
περιπίπτουσι, πάντως καὶ οἱ διαφόρους ἔ-
χοντες γενέσεις, διάφοροι γίνονται, ὅπερ ἐστὶ
ψεῦδος. ὁρῶμεν γὰρ πολλοὺς κατά τε ἡλικίας
διαφέροντας, καὶ κατὰ μορφὰς σωμάτων καὶ
κατ' ἄλλας παμπληθεῖς ἰδιότητας παθῶν τῷ
ὁμοίῳ τέλει περιπεπτωκότας, καὶ ἤτοι ἐν πο-
λέμῳ ἀπολομένους, ἢ ἐν συμπτώμασιν οἰκι-
ῶν ἀποληφθέντας, ἢ ναυαγίοις καταπον-
B τωθέντας· οἷς, εἴπερ ἔζων, πῶς ἂν ὁ Χαλ-
δαῖος προεφώνει τὴν ἐσομένην τοῦ βίου κα-
ταστροφὴν, ἄξιον διαπορεῖν. εἰ γὰρ ὁ μὲν
ἐν τῇ ἀκίδι τοῦ τοξότου γεννηθεὶς, κατὰ τὸν μα-
θηματικὸν σφαγήσεται λόγον· πῶς αἱ το-
σαῦται μυριάδες τῶν βαρβάρων ἀνταγω-
νιζόμεναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐν Μαρα-
θῶνι ὑφ' ἓν κατεσφάγησαν; οὐ γὰρ δή γε ἐπὶ
πάντων ὁ αὐτὸς ἦν ὡροσκόπος. καὶ πάλιν,
ὁ ἐν τῇ κάλπιδι τοῦ ὑδροχόου γεννηθεὶς,
C ναυαγήσει· πῶς οἱ ἀπὸ Τροίας ἀνα-
κομιζόμενοι τῶν Ἑλλήνων, περὶ τὰ κοῖλα τῆς
ΕΥβοίας συγκατεποντώθησαν; ἀμήχανον
γὰρ πάντας μακρῷ διαφέροντας ἀλλήλων ἐν
τῇ κάλπιδι τοῦ ὑδροχόου γεγεννῆσθαι. καὶ
μὴν οὐδὲ ἔνεστι λέγειν, ὅτι δι' ἕνα πολλάκις
ᾧ εἵμαρται κατὰ πέλαγος φθαρῆναι, πάντες
οἱ ἐν τῇ νηῒ συναπόλλυνται. διὰ τί
γὰρ ἡ τούτου εἱμαρμένη τὰς πάντων νικᾷ, ἀλλ'
οὐχὶ διὰ τὸν ἕνα ᾧ εἵμαρται ἐπὶ γῆς θανεῖν,
D πάντες περιεσώζοντο; ἄλλος δέ τις ἀπορή-
σει καὶ περὶ τῶν ἀλόγων ζώων. εἰ γὰρ
παρὰ τοὺς σχηματισμοὺς τῶν ἀστέρων τὰ
κατὰ τὸν βίον ἀποτελέσματα πέφυκεν ἐκ-
βαίνειν, ἐχρῆν ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ τοῦ ζωδίου
μορίῳ, κάνθωνος ἅμα καὶ ἀνθρώπου γεννη-
θέντων, τὴν αὐτὴν ἐν ἀμφοτέροις ἀκολου-
θεῖν τῶν βίων ἔκβασιν, καὶ μὴ τὸν μὲν ἄν-
θρωπον, πολλάκις ἐπιφανῶς πολιτευσά-
μενον, περισπούδαστον εἶναι τοῖς δήμοις· τὸν
δὲ κάνθωνα διὰ παντὸς ἀχθοφορεῖν, ἢ εἰς
E μυλῶνας ἀπάγεσθαι. τοίνυν οὐκ ἔστι πρὸς τὰς τῶν
ἀστέρων κινήσεις διοικεῖσθαι τὸν βίον· ἢ εἴπερ ἔστιν
εὔλογον, ἡμῖν πάντως ἀκατάληπτον. ἀπὸ δὲ τῆς
αὐτῆς ὁρμώμενοι δυνάμεως δυσωπήσομεν αὐτοὺς καὶ ἐν οἷς συνοικειοῦν θέλουσι τοῖς τῶν ζωδίων τύ-
ποις τάς τε μορφὰς καὶ τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, ὅταν λέγωσιν, ὁ ἐν λέοντι γεννηθεὶς, ἀνδρεῖος ἔσται·
ὁ δὲ ἐν

ὁ δὲ ἐν παρθένῳ, τετανόθριξ, χαροπός, λευκόχρως, ἄπαις, αἰδήμων. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γέλωτος μᾶλλον ἢ σπουδῆς ἐστιν ἄξια. πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ ὅτι ἄλκιμον καὶ ἀρρενωπόν ἐστιν ὁ λέων, φασὶ τὸν ἐν αὐτῷ γεννώμενον ἀνδρεῖον τυγχάνειν, πῶς τὸν ταῦρον ἀναλογοῦντα τούτῳ, θῆλυ νομίζουσι ζῴδιον; εἶτα μετὰ τοῦτο, οἴεσθαι ζῴδιον κάλλιστον τὸν λέοντα, τὸν ἐν οὐρανῷ, ἀναλογίαν ἔχειν τῷ ἐπὶ γῆς; εἰκὸς γὰρ τοὺς παλαιοὺς τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων τίθεσθαι κατὰ ψιλὴν τὴν τοῦ χαρακτῆρος ἐμφέρειαν· τάχα δὲ, οὐδὲ κατ' αὐτὴν, ἀλλ' εὐσήμου χάριν διδασκαλίας. τί γὰρ ὅμοιον ἔχουσιν ἄρκτῳ οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, διεστῶτες ἀπ' ἀλλήλων; ἢ δράκοντος κεφαλῇ, οἱ πέντε; ἐφ' ὧν φησιν ὁ Ἄρατος,

ἀλλὰ δύο κροτάφοις, δύο δ' ὄμμασιν, εἷς δ' ὑπένερθεν
ἐσχατιὴν ἐπέχει γένυος δεινοῖο πελώρου.

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνώτερον ἐλέγομεν, τῶν ἐν τούτῳ τῷ ζῳδίῳ γεννωμένων οὐδ' αἱ μορφαί εἰσιν αἱ αὐταὶ, οὔτε τὰ ἤθη εἰσὶν ὅμοια, ἐκτὸς εἰ μὴ τὰς μοίρας εἰς ἃς ἕκαστον διαιρεῖται ζῴδιον, καὶ τὰ λεπτὰ φήσουσι τῆς τοιαύτης διαφορᾶς εἶναι ποιητικά. ὃ πάλιν ἐστὶν ἀδύνατον. ἐδείξαμεν γὰρ τὴν ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τῆς ἀποδόσεως καὶ ὡροσκοπήσεως ἀκρίβειαν, ἀσύστατον. δυοῖν τε θάτερον· ἢ γὰρ ὅτι λέων λέγεται τὸ ζῴδιον, καὶ ὁ γεννηθεὶς, ἀνδρεῖος γίνεται· ἢ ὅτι τραπέντος τοῦ ἀέρος ὑπὸ τοῦ κατ' οὐρανὸν λέοντος, τοιαῦται συμβαίνουσι καὶ περὶ τὸν ἀποτελούμενον ἄνθρωπον διαθέσεις. ἀλλὰ διὰ μὲν τὸ, λέοντα καλεῖσθαι τὸ ὡροσκοποῦν ζῴδιον, οὐ πιθανὸν ἀνδρεῖον γίνεσθαι. τούτῳ γὰρ τῷ λόγῳ ἐχρῆν καὶ τοὺς τῷ ἐπιγείῳ λέοντι συναποτεχθέντας, ἢ συντραφέντας, ἀνδρείους ὑπάρχειν, ἐπείπερ λέων λέγεται τὸ ᾧ συνετράφησαν ζῷον. εἰ δὲ διὰ τὴν τοῦ ἀέρος τροπὴν, τί τοῦτο πρὸς τὴν τοῦ βίου διαφοράν; εἰς μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν τοῖς σώμασι γενέσθαι τὸ γεννώμενον, καὶ θηριῶδες τοῖς ἤθεσι, τάχα συμβάλλεταί ἡ ποιὰ τοῦ ἀέρος κρᾶσις· εἰς δὲ τὸ, δανείοις κατάχρεων γίνεσθαι τὸ γεννώμενον, ἢ βασιλεύειν, ἢ δεθῆναι, ἢ ὀλιγότεκνον,

A qui autem in Virgine, erit passis capillis, vultu gratus, candidus, sine liberis, verecundus. Hæc enim & similia sunt magis ridenda, quàm digna in quæ studium conferatur. Nam primùm quidem, si propterea quòd Leo est fortis & toruo ac masculo aspectu, dicunt eum qui in ipso nascitur, esse fortem: quomodo Taurum qui ei proportione conuenit, existimant animal fœmininum? Deinde verò ineptum est existimare, pulcherrimum Leonem qui est in cœlo, habere aliquam proportionem B & conuenientiam cum eo qui est in terra. Est enim verisimile, veteres hæc nomina imposuisse propter solam figuræ similitudinem: fortè autem nec propter eam, sed causa doctrinæ magis significandæ. Quid enim habent vrsæ simile septem stellæ quæ sunt inter se disiunctæ ac dissitæ? aut cum capite draconis, quinque stellæ, de quibus dicit Aratus,

Tempora bina tenent, oculos duo, subtus at vnum
C *Immanis monstri maxillæ extrema capessit.*

Verumenimvero, vt superiùs diximus, eorum qui nascuntur in hoc signo, neque eædem sunt formæ, neque mores similes. Nisi fortè dicant partes eas in quas diuiditur vnumquodque signum, & etiam minuta, eiusmodi differentiæ esse efficientia. quod rursus non potest fieri. Ostendimus enim temporis partus & horoscopi certam ac perfectam cognitionem non posse consistere. Duorum autem alterum: aut enim quia D signum dicitur Leo, is qui natus est fit fortis: aut quia mutato aëre à cœlesti Leone eiusmodi eueniunt affectiones homini qui nascitur. Sed non est probabile fieri fortem propterea, quòd Leo vocetur signum quod est in horoscopo. Hac enim ratione oporteret etiam eos qui nati sunt cum terrestri Leone, aut qui cum eo sunt educati, esse fortes, propterea quòd Leo dicatur animal cum quo sunt nutriti. Sin autem propter aëris mutationem, quid hoc ad E vitæ differentiam? Nam ad hoc quidem quòd fiat corpore robustum, aut moribus ferum, fortè confert certa qualitate prædita aëris temperatio: ad hoc autem, quòd id quod nascitur opprimatur ære alieno, aut regnet, aut sit in vinculis, aut paucos habeat liberos,

aut paucos fratres, aër nihil videtur adiuuare. Et rursus si qui natus est cùm Virgo esset in horoscopo, est passis capillis, gratus aspectu & candidus: oportebit nullum Æthiopem habere in horoscopo Virginem: alioqui dabunt Æthiopẽ esse album, aspectu gratum, & passis capillis, quod quidem est omnium absurdissimum. Vt semel autem dicam, quum nec stellas quidem eis dicant indicare humanæ vitæ differentias, sed eas se obseruasse ex stellarum inter se habitudinibus, dico quòd si firma ac stabilis futura sit prædictio, oporteat eandem stellarum inter se habitudinem non semel obseruasse in vita alicuius, sed in secundi iterũ, & in tertij tertiò: vt ex eo quòd in omnibus pares sint euentorum & effectorum exitus, discamus quòd cùm stellæ sint hanc figurarum accepturæ conformationem, hoc sit omnino euenturum. & quomodo in arte medendi didicimus, quòd vulneratio cordis sit causa mortis, non obseruata sola morte Dionis, sed & Theonis, & Socratis, & multorum aliorum: ita etiam in Mathematica, si sit credibile quòd hæc astrorum figuræ conformatio talem vitam significet, omnino non semel in vno, sed sæpe in multis est obseruata. Quoniam ergo eadem astrorum figuræ conformatio, post longa, vt aiunt, tempora cernitur, nempe post nouies mille nongentos & septuaginta & septem annos magni anni facta restitutione, tam multis seculis non peruenit hominum obseruatio ad vnius hominis ortum. idque quum non semel, sed sæpe mundi interitus, vt quidam dixerunt, cum intercipiat, aut terræ sigillatim & per partes mutatio penitus aboleat continuationem historicæ traditionis. Hæc ergo sunt quæ ex ipsa actione & rerum experientia dici possunt aduersus Chaldęos. Post quæ rursus alio sumpto principio, trademus compendiosam aduersus Musicos quæstionem.

A ἢ ὀλιγαδέλφους παρέχειν, οὐδ᾽ ὁτιοῦν φαίνεται συνεργεῖν ὁ ἀήρ. καὶ πάλιν, εἰ ὁ παρθένου ὡροσκοπούσης, τετανόθριξ, χαροπός, λευκόχρως, δεήσει μηδένα τῶν Αἰθιόπων παρθένον ἔχειν ὡροσκοποῦσαν· ἐπεὶ δώσουσιν Αἰθίοπα λευκὸν εἶναι καὶ χαροπὸν καὶ τετανότριχα, ὃ πάντων ἐστὶν ἀτοπώτατον. καθόλου δὲ ἐπεὶ οὐδ᾽ ἐνδείκνυσθαι λέγουσιν αὐτοῖς τοὺς ἀστέρας τὰς τῶν ἀνθρωπίνων βίων διαφοράς, ἀλλ᾽ αὐτοὺς ταύτας συμπαρατετηρηκέναι ταῖς
B τῶν ἀστέρων σχέσεσι, φημὶ, ὅτι εἰ μέλλει βεβαίως ἡ πρόρρησις γίνεσθαι, δεῖ τὴν αὐτὴν τῶν ἀστέρων σχέσιν μὴ ἅπαξ συμπαρατετηρηκέναι τῷ τινὸς ἑνὸς βίῳ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον δευτέρου, καὶ τρίτον τρίτου· ἵνα ἐκ τοῦ ὁμαλίζειν ἐπὶ πάντων τὰς τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκβάσεις, μάθωμεν ὅτι τῶν ἀστέρων τοιόνδε ἀναδεξαμένων τὸν σχηματισμὸν, τὸ δεῖνα πάντως ἔσται τὸ ἀποβησόμενον· καὶ ὃν τρόπον ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐτηρήσαμεν, ὅτι ἡ
C τῆς καρδίας τρῶσις αἴτιόν ἐστι θανάτου, οὐ τὴν Δίωνος μόνου τελευτὴν αὐτῇ συμπαρατηρήσαντες, ἀλλὰ καὶ Θέωνος, καὶ Σωκράτους, καὶ ἄλλων πολλῶν· οὕτω καὶ ἐν μαθηματικῇ εἰ πιστόν ἐστιν ὅτι ὁδὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀστέρων τοιούτου βίου μηνυτικὸς καθέστηκε, πάντως οὐχ ἅπαξ ἐφ᾽ ἑνὸς, ἀλλὰ πολλάκις ἐπὶ πολλῶν παρετηρήθη. ἐπεὶ οὖν ὁ αὐτὸς τῶν ἀστέρων σχηματισμὸς διὰ μακρῶν ὥς φασι χρόνων θεωρεῖται ἀποκατα-
D στάσεως γινομένης τοῦ μεγάλου ἐνιαυτοῦ δι᾽ ἐνακισχιλίων ἐνακοσίων καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν, οὐ φθάσει ἀνθρωπίνη τήρησις τοῖς τοσούτοις αἰῶσι συνδραμεῖν ἐπὶ μιᾶς γενέσεως. καὶ ταῦτα, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις, ἤτοι τοῦ κόσμου φθορᾶς, εἰρήκασιν ὥς τινες, μεσολαβούσης αὐτὴν, ἢ πάντως γε τῆς κατὰ μέρος μεταβολῆς ἐξαφανιζούσης τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως. τοσαῦτα μὲν οὖν ἐστι καὶ τὰ πραγματικῶς δυνάμενα λέγεσθαι πρὸς τοὺς Χαλδαίους. μεθ᾽ ἃ πάλιν ἀπ᾽ ἄλλης ἀρχῆς σύντομον οὖσαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Μουσικοὺς ζήτησιν ἀποδώσομεν.

Πρὸς

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ πρὸς Μουσικούς.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Ἡ Μουσικὴ λέγεται τριχῶς. καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ἐπιστήμη τις περὶ μελῳδίας καὶ φθόγγους καὶ ῥυθμοποιίας, καὶ τὰ παραπλήσια καταγινομένη πράγματα. καθὸ καὶ Ἀριστόξενον τὸν Σπινθάρου λέγομεν εἶναι Μουσικόν. καθ' ἕτερον δὲ, ἡ περὶ ὀργανικὴν ἐμπειρίαν. ὡς ὅταν τοὺς μὲν αὐλοῖς καὶ ψαλτηρίοις χρωμένους Μουσικοὺς ὀνομάζομεν, τὰς δὲ ψαλτρίας, Μουσικάς. ἀλλὰ κυρίως κατ' αὐτὰ τὰ σημαινόμενα καὶ παρὰ πολλοῖς λέγεται Μουσική. καταχρηστικώτερον δὲ ἐνίοτε προσαγορεύειν εἰώθαμεν τῷ αὐτῷ ὀνόματι καὶ τὴν ἔν τινι πράγματι κατόρθωσιν. οὕτω γοῦν μεμουσωμένον τι ἔργον φαμὲν, κἂν ζωγραφίας μέρος ὑπάρχῃ, καὶ μεμουσῶσθαι τὸν ἐν τούτῳ κατορθώσαντα ζωγράφον. ἀλλὰ δὴ κατὰ τοσούτους τρόπους νοουμένης τῆς Μουσικῆς, πρόκειται νῦν ποιεῖσθαι τὴν ἀντίρρησιν, οὐ μὰ Δία πρὸς ἄλλην τινα, ἢ πρὸς τὴν κατὰ τὸ πρῶτον νοουμένην σημαινόμενον. αὕτη γὰρ καὶ ἐντελεστάτη παρὰ τὰς ἄλλας Μουσικὰς δοκεῖ καθεστηκέναι. τῆς δὲ ἀντιρρήσεως, καθάπερ καὶ ἐπὶ Γραμματικῆς εἰπεῖν ἐστὶ τὸ εἶδος. οἱ μὲν γὰρ δογματικώτερον ἐπεχείρησαν διδάσκειν ὅτι οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστι μάθημα πρὸς εὐδαιμονίαν Μουσική, ἀλλὰ βλαπτικὸν μᾶλλον· καὶ τοῦτο δείκνυσθαι ἔκ τε τοῦ διαβάλλεσθαι τὰ πρὸς τῶν Μουσικῶν λεγόμενα· καὶ ἐκ τοῦ τοὺς προηγουμένους λόγους ἀνασκευῆς ἀξιοῦσθαι. οἱ δὲ ἀπορητικώτερον πάσης ἀποστάντες τῆς τοιαύτης ἀντιρρήσεως, ἐν τῷ σαλεύειν τὰς ἀρχικὰς ὑποθέσεις τῶν Μουσικῶν, ᾠήθησαν καὶ τὴν ὅλην ἀνῃρῆσθαι Μουσικήν. ὅθεν καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν τι τῆς διδασκαλίας χρεωκοπεῖν, τὸν ἑκατέρου δόγματος ἢ πράγματος χαρακτῆρα κεφαλαιωδέστερον ἐφοδεύσομεν, μήτε ἐν τοῖς περιέλκουσιν ὑπερεκπίπτοντες εἰς μακρὰς διεξόδους, μήτε ἐν τοῖς ἀναγκαιοτέροις ὑστεροῦντες πρὸς τὴν τῶν ἐπειγόντων ἔκθεσιν, ἀλλὰ μέσην καὶ μεμετρημένην κατὰ τὸ δυνατὸν ποιούμενοι τὴν διδασκαλίαν.

Sexti Empirici aduersus Musicos.

LIBER VI.

MVSICA dicitur tribus modis. Vno quidem modo, quædam scientia quæ versatur in modulationibus, sonisque, & rhythmorum seu numerorum confectionibus. Quo quidem modo Aristoxenum Spinthari filium dicimus esse Musicum. Altero
B
autem, quæ versatur in organorum & musicorum instrumentorum peritia. Per abusum autem nonnunquam solemus appellare eodem nomine etiam rectam in re aliqua actionem. Sic ergo dicimus opus aliquod *μεμουσωμένον*, id est, à Musis vel musicè concinnatum, etiamsi sit pars picturæ: & *μεμουσῶσθαι*, id est à Musis vel afflatum vel institutum, qui rectè se gessit pictorem. Quum autem tot modis intelligatur Musica, nunc est nobis propositum con-
C
tra eam dicere: non quidem aduersus aliam, quàm eam quæ intelligitur in primo significato. ea enim ad alias Musicas videtur esse perfectissima. Dicendum est autem genus contradicendi quomodo in Grammatica. Atque alij quidem dogmaticè conati sunt docere, quòd Musica non est ad felicitatem disciplina necessaria; sed potiùs noxia: idque ostendi & ex eo quòd malè audiant ac vituperentur quæ sunt apud Mu-
D
sicum: & ex eo quòd præcipuæ rationes mereantur reprehensionem. Alij autem maiorem mouentes dubitationem, relicta omni eiusmodi contradictione in labefactandis Musicorum hypothesibus, existimarunt etiam totam labefactatam esse Musicam. Nos itaque ne videamur de doctrinæ debito aliquid rescindere, vtriusque dogmatis aut rei tractationem summatim aggrediemur, nec in rebus super-uacaneis in longas excurrentes di-
E
gressiones, nec in necessariis ea quæ vrgent & premunt omittentes, sed mediam & moderatam, quoad eius fieri poterit, adhibentes doctrinam.

Ordine ergo primùm incipiant quæ pro Musica iactari solent in vulgus. Si ergo, inquiũt, recipimus Philosophiam, quæ humanam vitam castigat & temperat, animique motus & perturbationes coërcet ac reprimit: multo magis recipimus Musicam, quæ non per vim nobis imperat, sed cum voluntaria quadam persuasione, eadem effecta efficit quæ Philosophia. Pythagoras quidem certè quum aliquando vidisset adolescentes ob ebrietatem ita debacchantes, vt ab insanis nihil differrent, suasit tibicini quem illi secum habebant in comessatione & petulanti illa oblectatione, vt spondeum illis caneret melos. Quod cum vt iusserat, fecisset, ita repentè fuerunt conuersi ad modestiam, ac si fuissent ab initio sobrij. Et qui Græciæ præerant, & quorum virtus prædicabatur ab omnibus, Spartani semper bellum gerebant Musica eis ducente exercitum. Et qui Solonis vtebantur admonitionibus, ad tibiam & lyram instruebāt aciem, numeroso in armis motu vtentes, qui dicitur enoplios. Porrò autem vt insipientes castigat & moderatos reddit Musica, & timidos hortatur ad virtutem, ita etiam eos sedat qui ira incenduntur. Videmus certè quòd qui apud Poëtam erat ira percitus Achilles, deprehenditur à legatis qui ad eum missi fuerant,

Se oblectare volens, cithara & recreare canora,
Pulchra, fixus erat capulusq́ argenteus illi:
Bello Enaris quam habuit capta Eetionis ab vrbe.

Illa quidem recreabat animum, vt qui sciret Musicum maximè posse suam sedare affectionem. Ad hæc accedit, quòd quum alij quoq; Heroës peregrè essent profecturi & longam suscepturi nauigationē, in more erat eis positum, vt fidelissimos vxorum suarum custodes & moderatores relinquerent Musicos. Clytæmnestrę quidem certè aderat Cantor, cui de sua vxoris pudicitia multa mandauerat Agamemnon. Sed Ægisthus cum esset callidus, hunc Cantorem in desertam insulam abductum,

A Τάξει δὲ ἀρχέτω πρῶτον τὰ ὑπὲρ Μουσικῆς εἰωθότα παρὰ τοῖς πολλοῖς θρυλεῖσθαι. εἴπερ τοίνυν φασὶ φιλοσοφίαν ἀποδεχόμεθα σωφρονίζουσαν τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη καταστέλλουσαν, πολλῷ μᾶλλον ἀποδεχόμεθα τὴν Μουσικήν, ὅτι οὐ βιαστικώτερον ἐπιτάττουσα ἡμῖν, ἀλλὰ μετὰ θελγούσης τινὸς πειθοῦς τῶν αὐτῶν ἀποτελεσμάτων περιγίνεται ὧνπερ καὶ ἡ φιλοσοφία. ὁ γοῦν Πυθαγόρας μειράκια ὑπὸ μέθης
B ἐκβεβακχευμένα ποτὲ θεασάμενος, ὡς μηδὲ τῶν μεμηνότων διαφέρειν, παρῄνεσεν τῷ συνεπικωμάζοντι τούτοις αὐλητῇ, τὸ σπονδεῖον αὐτοῖς ἐπαυλῆσαι μέλος. τοῦ δὲ τὸ προσταχθὲν ποιήσαντος, οὕτως αἰφνίδιον μεταβαλεῖν σωφρονισθέντας, ὡς εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐνῆφον. οἵ τε τῆς Ἑλλάδος ἡγούμενοι καὶ ἐπ' ἀνδρίᾳ διαβόητοι Σπαρτιᾶται, Μουσικῆς ἀεί ποτε στρατηγούσης αὐτῶν ἐπολέμουν. καὶ οἱ τοῖς Σόλωνος χρώμενοι παραινέσεσι,
C πρὸς αὐλὸν καὶ λύραν παρετάσσοντο, ἔνρυθμον ποιούμενοι τὴν ἐνόπλιον κίνησιν. καὶ μὴν ὥσπερ σωφρονίζει μὲν τοὺς ἄφρονας ἡ Μουσική, εἰς ἀνδρίαν δὲ προτρέπει τοὺς δειλοτέρους, οὕτω καὶ παρηγορεῖ τοὺς ὑπ' ὀργῆς ἐκκαιομένους. ὁρῶμεν γοῦν ὡς καὶ ὁ παρὰ τῷ ποιητῇ μηνίων Ἀχιλλεὺς, καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐξαποσταλέντων πρεσβευτῶν,

Φρένα τερπόμενος φόρμιγγι λιγείῃ,
D καλῇ, δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν·
τὴν ἄρετ' ἐξ Ἐνάρων, πόλιν Ἠετίωνος ὀλέσας·
τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν·

ὡς ἂν σαφῶς γινώσκων τὴν Μουσικὴν πραγματείαν μάλιστα δυναμένην περιγίνεσθαι τῆς περὶ αὐτὸν διαθέσεως. καὶ μὴν δ' ἔθος ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις ἥρωσιν, εἴποτε ἀποδημοῖεν καὶ μακρὸν πλοῦν στέλλοιντο,
E ὡς πιστοτάτους φύλακας καὶ σωφρονιστῆρας τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἀπολείπειν τοὺς Μουσικούς. Κλυταιμήστρα γέ τοι παρῆν ἀοιδὸς ᾧ πολλὰ ἐπέτελλεν Ἀγαμέμνων περὶ τῆς κατὰ ταύτην σωφροσύνης. ἀλλ' ὁ Αἴγισθος πανοῦργος ὤν, αὐτίκα τὸν ἀοιδὸν τοῦτον ἄγων εἰς νῆσον ἐρήμην,

κάλλι-

κάλλιπεν οἰωνοῖσιν ἕλωρ καὶ κύρμα γενέσθαι.

Εἶθ' οὕτως ἀφύλακτον λαβὼν τὴν Κλυταιμνήστραν, διέφθειρε· προτρεψάμενος αὐτὴν ἐπιθέσθαι τῇ ἀρχῇ τοῦ Ἀγαμέμνονος. οἵ τε μέγα δυνηθέντες ἐν φιλοσοφίᾳ, καθάπερ καὶ Πλάτων, τὸν σοφὸν ὅμοιόν φασιν εἶναι τῷ Μουσικῷ, τὴν ψυχὴν ἡρμοσμένην ἔχοντα. καθὸ καὶ Σωκράτης, καίπερ βαθύγηρως ἤδη γεγονώς, οὐκ ᾐδεῖτο πρὸς Λάμπωνα τὸν κιθαριστὴν φοιτῶν· καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τούτῳ ὀνειδίσαντα, λέγειν, ὅτι κρεῖττόν ἐστιν ὀψιμαθῆ μᾶλλον ἢ ἀμαθῆ διαβεβλῆσθαι. οὐ χρὴ μέντοι φασίν, ἀπὸ τῆς νῦν ἐκτεθηλυμένης καὶ κατεαγυίας Μουσικῆς, τὴν παλαιὰν διασύρειν, ὅτε καὶ Ἀθηναῖοι πολλὴν πρόνοιαν σωφροσύνης ποιούμενοι καὶ τὴν σεμνότητα τῆς τε Μουσικῆς κατειληφότες, ὡς ἀναγκαιότατον αὐτὴν μάθημα τοῖς ἐκγόνοις παρεδίδοσαν. καὶ τούτου μάρτυς ὁ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας ποιητὴς λέγων, λέξω τοίνυν βίον ὃν ἐξ ἀρχῆς ἐγὼ θνητοῖσι παρεῖχον. πρότερον γὰρ ἔδει παιδὸς φωνὴν γρύξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι· Εἶτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως ἐπὶ κιθαριστοῦ. ὅθεν Εἰ καὶ κεκλασμένοις τισὶ μέλεσι νῦν καὶ γυναικώδεσι ῥυθμοῖς θηλύνει τὸν νοῦν ἡ Μουσική, οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἔπανδρον Μουσικήν. Εἴπερ τε ἡ ποιητικὴ βιωφελής ἐστι, ταύτην δὲ φαίνεται κοσμεῖν ἡ Μουσική, μερίζουσα καὶ ἐπῳδὸν παρέχουσα, χρειώδης γένοιτο ἡ Μουσική. ἀμέλει γέ τοι καὶ οἱ ποιηταὶ μελοποιοὶ λέγονται, καὶ τὰ Ὁμήρου ἔπη τὸ πάλαι πρὸς λύραν ᾔδετο. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ παρὰ τοῖς τραγικοῖς μέλη καὶ στάσιμα, φυσικόν τινα ἐπέχοντα λόγον, ὁποῖά ἐστι τὰ οὕτω λεγόμενα,

γαῖα μεγίστη καὶ Διὸς αἰθήρ.
ὁ μὲν ἀνθρώπων καὶ Θεῶν γενέτωρ·
ἡ δ' ὑγροβόλους σταγόνας νοτίας παραδεξαμένη,
τίκτει θνατούς, τίκτει δὲ βοράν, φῦλά τε θηρῶν.

ὅθεν οὐκ ἀδίκως μήτηρ πάντων νενόμισται. καθόλου γὰρ οὐ μόνον χαιρόντων ἐστὶν ἄκουσμα, ἀλλ' ἐν ὕμνοις καὶ εὐωχίαις καὶ Θεῶν θυσίαις ἡ Μουσική;

A *Esse cibum prædamq; auibus canibusq; reliquit.*

Deinde cùm Clytæmnestram sic accepisset incustoditam, ei stuprum attulit, hortatusque est vt Agamemnonis inuaderet imperium. Et qui plurimum valuerunt in Philosophia, sicut Plato, sapientem dicunt esse Musico similem, vt qui habeat animam ad harmoniam bene concinnatam ac compositam. Qua ratione Socrates quoque etiamsi iam esset senio confectus, non erubescebat
B ad Lamponem ventitare citharœdum: & dicere ei qui hoc ipsi exprobrauerat, melius esse vitio dari quòd serò didicisset, quàm quòd esset indoctus, vt qui nihil didicisset. Non oportet autem, inquiunt, ob fractam & eneruatam nostri temporis Musicam, in veterem inuehi & de ea detrahere, cùm etiam Athenienses, quibus magnæ fuit curæ moderatio ac temperantia, Musicæ honestam accipientes grauitatem, eam vt disciplinam maximè necessariam tradiderint posteris. Huius autem rei testis est Poëta
C veteris Comœdiæ, dicens: *Dicam vitam quam dabam ab initio mortalibus.* Priùs enim neminem oportebat audire vocem pueri ne mutientis quidem. Deinde in viis modestè ire ad citharistam. Quare si quibusdam fractis modis & effœminatis numeris nunc effœminat Musica, nihil hoc ad veterem & virilem Musicam. Quomodo autem vitæ vtilis est Poëtica, eam autem cernitur exornare Musica, quæ ad modos eam deducit, & ei præbet vt possit cantari, fiet Musica
D vtilis. Poëtæ certè & dicuntur *μελοποιοὶ*, id est modorum factores: & Homeri versus olim canebantur ad lyram. Similiter & qui apud Tragicos modi dicuntur stabiles, quandam naturalem tenentes rationē, cuiusmodi sunt qui sic dicūtur,

Terra maxima, & Iouis æther:
Hic quidem hominum & Deorum genitor:
Illa verò acceptis humoriferis australibus stillis,
Parit mortales, parit cibum, genera & ferarum.

Vnde non iniuria existimata est mater omnium. Vt enim dicam vniuersè & in summa, Musica non solùm auditur à lætantibus; & in hymnis & conuiuiis & Deorum sacrificiis.

A & propterea exhortatur ad bonorum æmulationem: sed etiam est solatium eorum qui mœrore conficiuntur. Vnde etiam lugentibus modos canunt tibiæ, quæ eis luctum leuant.

Atque hæc quidem pro Musica. Aduersus ea autem dicitur, primùm quidem quod non protinus eis conceditur, quòd ex modis alij quidem natura animum excitant, alij verò sedant & componunt, sed ex nostra hoc fit opinione: quomodo etiam sonitus tonitrui, vt dicunt Epicurei, non significat aliquem Deum apparuisse, sed censetur id esse eiusmodi ab imperitis & superstitiosis. Nam etiam cùm alia corpora inter se fuerint collisa, similiter editur sonus, vt cùm circumagitur mola, aut cum complodantur manus. Itaetiam ex modis musicis non alij quidem sunt natura tales, alij verò tales, sed à nobis existimantur. Idem certè modus equos quidē excitat, homines verò qui audiunt in theatris, minimè. Fortè autem nec equos excitat, sed perturbat. Deinde etiamsi tales sint modi musici, non ideo Musica est vitæ vtilis. Non enim quia vim habet moderandi & castigandi, sedat & comprimit animum, sed vim potius habet abstrahendi: quandoquidem quum cessauerint hi modi, mens rursus tanquam ab eis non curata, ad eam quam priùs habebat, redit cogitationem. Quomodo ergo somnus aut vinum non soluit dolorem, sed differt, immittens veternum & dissolutionem ac obliuionem: ita modus certa qualitate præditus, non comprimit mœrore affectam animam, aut cogitationem ira ardentem, sed abstrahit. Et Pythagoras primùm quidem erat insipiens, qui intempestiuè volebat ebrios reducere ad temperantiam, non autem eos declinare. Deinde etiam hoc modo eos corrigens, confitetur plus posse tibicines ad corrigendos mores quàm Philosophos. Et quòd Spartani bellum gerant ad tibiam & lyram, signum est eius quod priùs dictum est, non autem quòd vitæ vtilis sit Musica. Quomodo autem qui portant onera, aut remigant,

A διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τὸν τῶν ἀγαθῶν ζῆλον τὴν διάνοιαν προτρέπεται, ἀλλὰ καὶ λυπουμένων παρηγόρημα. ὅθεν καὶ τοῖς πενθοῦσιν αὐλοὶ μελῳδοῦσι τὴν λύπην αὐτῶν ἐπικουφίζοντες.

Τοιαῦτα μὲν ὑπὲρ Μουσικῆς. λέγεται δὲ πρὸς ταῦτα, τὸ μὲν πρῶτον ὅτι οὐκ ἔστιν ἐκ προχείρου διδόμενον, τὸ φύσει τῶν μελῶν τὰ μὲν εἶναι διεγερτικὰ τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ καταστaλτικά. παρὰ γὰρ τὴν ἡμετέραν δόξαν τὸ τοιοῦτο γίνεται. B ὥσπερ γὰρ ὁ τῆς βροντῆς κτύπος, καθά φασιν Ἐπικουρείων παῖδες, οὐ Θεοῦ τινος ἐπιφάνειαν σημαίνει, ἀλλὰ τοῖς ἰδιώταις καὶ δεισιδαίμοσι τοιοῦτος εἶναι δοξάζεται, ἐπεὶ καὶ ἄλλων σωμάτων ἐπίσης ἀλλήλοις προσκρουσάντων, ὁμοίως ἀποτελεῖται κτύπος, ὥσπερ καὶ μύλωνος περιαγομένου, ἢ χειρῶν συμπαταγουσῶν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν κατὰ Μουσικὴν μελῶν, οὐ φύσει τὰ μὲν τοῖά ἐστι, τὰ C δὲ τοῖα, ἀλλ' ὑφ' ἡμῶν προσδοξάζεται. τὸ αὐτὸ γοῦν μέλος τοὺς μὲν ἵππους διεγερτικόν ἐστι, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐν θεάτροις ἀκούοντας, οὐδαμῶς. καὶ τοὺς ἵππους δὲ τάχα οὐ διεγερτικόν ἐστιν ἀλλὰ ταρακτικόν. Εἶτα κἂν τοιαῦτα ᾖ τὰ τῆς Μουσικῆς μέρη, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἡ Μουσικὴ βιωφελὴς καθέστηκεν. οὐ γὰρ ὅτι δύναμιν ἔχει σωφρονιστικὴν, καταστέλλει τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ ἢ περισπαστικήν. παρὸ καὶ ἡσυχασθέντων D τῶν τοιούτων μελῶν, πάλιν ὁ νοῦς, ὡς ἂν μὴ θεραπευθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ τὴν ἀρχῆθεν ἀνακάμπτει διάνοιαν. ὅνπερ οὖν τρόπον ὁ ὕπνος ἢ ὁ οἶνος οὐ λύει τὴν λύπην, ἀλλ' ὑπερτίθεται, κάρον ἐμποιῶν καὶ ἔκλυσιν καὶ λήθην, οὕτω τὸ ποιὸν μέλος οὐ καταστέλλει λυπουμένην ψυχὴν ἢ περὶ ὀργὴν σεσοβημένην τὴν διάνοιαν, ἀλλ' εἴπερ, περισπᾷ. ὅ, τε Πυθαγόρας τὸ μὲν πρῶτον μάταιος ἦν, τοὺς μεθύοντας ἀκαί- E ρως σωφρονίζειν βουλόμενος, δέον μὴ ἐκκλίνειν. Εἶτα καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπανορθούμενος αὐτούς, ὁμολογεῖ πλέον τι δύνασθαι τῶν φιλοσόφων περὶ ἐπανόρθωσιν ἠθῶν, τοὺς αὐλητάς. τό, τε τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς αὐλὸν καὶ λύραν πολεμεῖν, τοῦ μικρῷ πρότερον εἰρημένου τεκμήριόν ἐστιν, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ βιωφελῆ τυγχάνειν τὴν Μουσικήν. καθάπερ γὰρ οἱ ἀχθοφοροῦντες, ἢ ἐρέσσοντες,

ἢ ἄλλο τι

ἢ ἄλλο τι τῶν ἐπιπόνων δρῶντες ἔργων, κελεύουσιν εἰς τὸ ἀφέλκειν τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ ἔργον βασάνου. οὕτω καὶ αὐλοῖς ἢ σάλπιγξιν ἐν πολέμοις χρώμενοι, οὐ διὰ τὸ ἔχειν τι τῆς διανοίας ἐπεγερτικὸν τὸ μέλος, καὶ ἀνδρικοῦ λήματος αἴτιον ὑπάρχειν, τοῦτο ἐμηχανήσαντο· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀγωνίας καὶ ταραχῆς ἀφέλκειν ἑαυτοὺς σπουδάσαντες· εἴγε καὶ στρόμβοις τινὲς τῶν βαρβάρων βυκανίζουσι, καὶ τυμπάνοις κτυποῦντες πολεμοῦσιν· ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐπ' ἀνδρίαν προτρέπεται. τὰ δὲ αὐτὰ λεκτέον καὶ ἐπὶ τοῦ μηνίοντος Ἀχιλλέως, καὶ ἐρωτικοῦ ὄντος καὶ ἀκρατοῦς· καίτοι οὐ παράδοξον τὴν Μουσικὴν σπουδάζεσθαι. νὴ Δί' ἀλλὰ καὶ οἱ Ἥρωες τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ᾠδοῖς τισιν, ὡς σώφροσι φύλαξι, παρακατετίθεντο. καθάπερ ὁ Ἀγαμέμνων τὴν Κλυταιμνήστραν. ταῦτα δὲ ἤδη μυθολογούντων ἐστὶν ἀνδρῶν, εἶτα καὶ παρὰ πόδας αὐτοὺς διελεγχόντων. πῶς γὰρ εἴπερ Μουσικὴ περὶ τῆς παθῶν ἐπανορθώσεως ἐπιστεύετο, τὸν μὲν Ἀγαμέμνονα ἡ Κλυταιμνήστρα ἐπὶ τῆς ἰδίας ἑστίας κατέκτεινεν, ὥσπερ βοῦν ἐπὶ φάτνῃ· εἰς δὲ τὸν Ὀδυσσέως οἶκον ἡ Πηνελόπη ὄχλον ἄσωτον ἐπιδέχεται μειρακίων· ἀεὶ δὲ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν ἐλπιδοκοποῦσα καὶ παραύξουσα, μοχθηρότερον καὶ χαλεπώτερον τῆς ἐπὶ Ἴλιον στρατείας τὸν ἐν Ἰθάκῃ πόλεμον ἤγειρε τῷ γήμαντι; καὶ μὴν εἰ οὗτοι οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα Μουσικὴν ἀπεδέξαντο, ῥητέον οὐ πρὸς εὐδαιμονίαν αὐτὴν συντείνειν. ἐπεὶ καὶ ἄλλοι μὴ λειπόμενοι τῆς τούτων ἀξιοπιστίας, καθάπερ οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον, ἠρνήσαντο ταύτην τὴν ἀντιποίησιν, λέγοντες τοὐναντίον αὐτὴν ἀσύμφορον εἶναι, καὶ ἀργήν, φίλοινον, χρημάτων ἀμελῆ. εὐήθεις δέ εἰσι, καὶ οἱ τὴν ἀπὸ Ποιητικῆς χρείαν συμπλέκοντες αὐτῇ πρὸς ἔνστασιν, ἐπείπερ δύναταί τις, ὡς καὶ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Γραμματικοὺς ἐλέγομεν, ἀνωφελῆ διδάσκειν τὴν Ποιητικήν. οὐδὲν δὲ ἔλαττον κἀκεῖνο δεικνύναι ὅτι ἡ μὲν Μουσικὴ περὶ μέλος καταγινομένη μόνον τέρπειν πέφυκεν· ἡ δὲ Ποιητικὴ καὶ περὶ διάνοιαν καταγινομένη, δύναται συνωφελεῖν τε καὶ σωφρονίζειν.

A aut faciunt aliquod aliud opus laboriosum, vtuntur clamoribus quos vocant celeusmata, ad abstrahendum animum à vexatione operis: ita etiam tibiis aut tubis vtentes, non quòd modus habeat aliquid quod mentem excitet, & virilis animi causa sit, hoc excogitauerunt: sed studium suum in id contulerunt, vt se abstraherent ab afflictione & perturbatione. Siquidem nonnullis quoque Barbari turbinibus buccinantur, & tympanis sonantes bellum B gerunt. Sed nihil horum eos hortatur ad virtutem. Hæc ipsa dicenda sunt de Achille ita percito: quanquam quum esset amori deditus & incontinens, non est mirabile studio ei fuisse Musicam. At Heroës suas commendarunt vxores Cantoribus tanquam castis custodibus, quomodo Agamemnon Clytęmnestram. Hęc autem sunt virorum fabulantium, & qui seipsos e-vestigio refellunt. Quomodo enim si credebatur Musica conferre ad motus animi corrigendos, Agamemno- C nem quidem occidit Clytæmnestra in suis ædibus tanquam bouem in præsepi: in domum autem Vlyssis Penelope lasciuam & petulantum iuuenum admittit turbam: eorum autem desiderij spem semper & amputans & augens, in Ithaca deterius & grauius bellum excitauit marito, quàm quod susceptum erat aduersus Ilium? Sed neque si Platonici exceperunt Musicam, dicendum est eam non tendere ad beatitudinem. Nam alij quoque non D minùs fide digni, vtpote Epicurei, negarunt eam esse suscipiendam, dicentes contrà; eam minimè esse conuenientem; & esse ociosam, & vino deditam, & pecuniæ negligentem. Nam potest quidem quispiam, vt diximus in libro aduersus Grammaticos, docere esse Poëticam inutilem: & nihilominus illud quoque ostendere, quòd Musica quidem, quæ in solis versatur modulationibus, secundùm naturam solùm habeat vt delectet: Poëtica autem E quæ versatur etiam in animi cogitatione & intelligentia, potest simul & prodesse, modestumque reddere, & temperantem.

Sed aduersus ea quidem quæ adducta sunt argumenta, hæc dici possunt. In primis autem hoc dicitur aduersus Musicam, quòd si quidem sit vtilis, in hoc dicitur esse vsui, quòd qui est Musicus, magis delectetur musicis acroamatis quàm imperiti: aut quòd non liceat bono euadere, qui ab eis priùs non fuerit eruditus: aut quòd sint eadem elementa Musicæ, & rerum quæ in Philosophia tractantur cognitionis. quod etiam superiùs dicebamus de Grammatica. aut quòd per harmoniam administretur mundus, vt dicunt Pythagorei: opus autem habeamus musicis contemplationibus ad vniuersarum rerum cognitionem. Sed nec vtilis dici potest Musica, quòd acromatis magis delectentur Musici quàm imperiti. Nam primùm quidem non est imperitis necessaria eorum delectatio, vt quæ in fame aut siti aut frigore fit à cibo aut potu aut calore. Deinde etiamsi sint necessaria, possumus his frui absque musica experientia. Sopiuntur quidem certè infantes numerosum audiẽtes susurrum: & bruta demulcentur à tibia & fistula: & Delphini, vt fertur, tibiarum delectati modulatione, adnatant ad eos qui remigãt in scaphis. quorum neutrum videtur habere experientiã aut notionem Musicæ. Et ideo num quomodo absque arte condiendi obsonĩa, & arte degustandi vina, delectamur obsonio gustato aut vino: ita etiam Musica delectabimur, audientes modum iucundum & delectabilem, quòd artificiosè quidem fiat, magis quàm imperitus apprehendentes, sed eo nihilo maiorem accipientes voluptatem: Quamobrem non est eligenda Musica, quòd vsu ueniat vt qui eius sunt scientes, magis delectentur: sed nec quòd ea animæ viam muniat ad sapientiam. Contrà enim offendit, & resistit ne virtus appetatur, vt quæ iuuenes reddat propensos ac procliues ad libidinem & intemperantiã. Nam qui se dedidit Musicæ, cantibus delectatus hoc semper venatur.

A Ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς τὰ ἐγκεχειρημένα λόγος ἐστὶ τοιοῦτος. προηγουμένως δὲ λέγεται καὶ κατὰ Μουσικῆς, ὡς εἴπερ ἐστὶ χρειώδης, καὶ κατὰ τοῦτο λέγεται χρειώδης, παρόσον μουσικευσάμενος πλεῖον παρὰ τὸν ἰδιώτας τέρπεται πρὸς Μουσικῶν ἀκροαμάτων· ἢ παρόσον οὐκ ἔστιν ἀγαθοὺς γενέσθαι, μὴ προεκπαιδευθέντας ὑπ' αὐτῆς· ἢ τῷ τὰ αὐτὰ στοιχεῖα τυγχάνειν τῆς Μουσικῆς, καὶ τῆς κατὰ φιλοσοφίαν πρα- B γμάτων εἰδήσεως, ὁποῖόν τι καὶ περὶ Γραμματικῆς ἀνώτερον ἐλέγομεν. ἢ τῷ κατὰ ἁρμονίαν διοικεῖσθαι τὸν κόσμον, καθώς φάσκουσι Πυθαγορικῶν παῖδες, δεῖσθαί τε ἡμᾶς τῶν Μουσικῶν θεωρημάτων πρὸς τὴν τῶν ὅλων εἴδησιν, ἢ τὸ τῷ ποιὰ μέλη ἠθοποιεῖν τὴν ψυχήν. οὔτε δὲ τῷ τοὺς Μουσικοὺς πλέον τέρπεσθαι παρὰ τοὺς ἰδιώτας ἀπὸ τῶν ἀκροαμάτων, λέγοιτ' ἂν χρειώδης ἡ Μουσική. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἀναγκαία C ἰδιώταις ἡ τέρψις, καθάπερ καὶ ἐπὶ λιμῷ, ἢ δίψει, ἢ κρύει γινομένη ὑπὸ πόματος ἢ ἀλέας. εἶτα κἂν τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχωσι, δυνάμεθα χωρὶς Μουσικῆς ἐμπειρίας αὐτῶν ἀπολαύειν. νήπια γοῦν ἐμμελοῦς μινυρίσματος κατακούοντα, κοιμίζεται. καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζῴων ὑπὸ αὐλοῦ καὶ σύριγγος κηλεῖται, οἵ τε δελφῖνες, ὡς λόγος, αὐλῶν μελῳδίαις τερπόμενοι προσνήχονται τοῖς ἐρεσσομένοις σκάφεσιν. ὧν οὐδὲ ὁπό- D τερον ἔοικε Μουσικῆς ἔχειν ἐμπειρίαν ἢ ἔννοιαν. καὶ διὰ τοῦτο, μή ποτε ὃν τρόπον χωρὶς ὀψαρτυτικῆς καὶ οἰνογευστικῆς, ἡδόμεθα ὄψου ἢ οἴνου γευσάμενοι, ὧδε καὶ χωρὶς Μουσικῆς ἡσθείημεν ἄν, τερπνοῦ μέλους ἀκούσαντες· τοῦ μὲν ὅτι τεχνικῶς γίνεται, μᾶλλον παρὰ τὸν ἰδιώτην ἀντιλαμβανόμενοι, τοῦ δὲ ἡδικοῦ πάθους μηδὲν πλεῖον κερδαίνοντες; ὥστε οὐχ αἱρετὴ Μουσική, παρόσον τοὺς εἰδήμονας αὐτῆς ἐπὶ πλεῖον τέρπεσθαι συμβέβηκε· καὶ μὴν οὐδὲ τῷ προσοδοποιεῖν τὴν ψυχὴν εἰς σοφίαν. ἀνάπαλιν γὰρ ἀντικόπτει, καὶ ἀντιβαίνει πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς ἐφίεσθαι, εὐαγώγους εἰς ἀκολασίαν καὶ λαγνείαν παρασκευάζουσα τοὺς νέους. ἐπείπερ ὁ μουσικευσάμενος μολπαῖσιν ἡσθεὶς τοῦτ' ἀεὶ θηρεύει.

ἀρχῆς

ἀργὸς μὲν οἴκοις καὶ πόλει γενήσεται,
φίλοισι τ' οὐδεὶς ἀλλ' ἄφαντος οἴχεται,
ὅταν γλυκείας ἡδονῆς ἥσσων τις ᾖ.

A

In ædibus fiet piger & in oppido,
Suis amicus ille nec vnquam aderit,
Iucunda quem victum voluptas detinet.

καὶ ταῦτα δέ, οὐδὲ ἀπὸ τῶν αὐτῶν στοιχείων ὁρμᾶται τούτῳ τε καὶ φιλοσοφίᾳ, εἰσακτέον δὲ καὶ αὐτὴν χρειώδες, ὡς αὐτόθεν ἐστὶ συμφανές. λείπεται ἄρα τῷ καθ' ἁρμονίαν τὸν κόσμον διοικεῖσθαι ἢ τῷ ἠθοποιοῖς μέλεσι χρῆσθαι, χρειώδη πρὸς εὐδαιμονίαν λέγειν αὐτὴν τυγχάνειν. ὧν τὸ μὲν τελευταῖον ἤδη διαβέβληται ὡς οὐχ ὑπάρχον ἀληθές· τὸ δὲ κατὰ ἁρμονίαν διοικεῖσθαι τὸν κόσμον, ποικίλως δείκνυται ψεῦδος. Εἶτα καὶ εἰ ἀληθὲς ὑπάρχει, οὐδὲν τοιοῦτον δύναται πρὸς μακαριότητα, καθάπερ οὐδὲ ἡ ἐν τοῖς ὀργάνοις ἁρμονία. ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον εἶδος τῆς πρὸς τοὺς Μουσικοὺς ἀντιρρήσεως τοιοῦτόν ἐστι. τὸ δὲ δεύτερον, καὶ τῶν τῆς Μουσικῆς ἀρχῶν καθαπτόμενον, πραγματικωτέρας μᾶλλον ἔχεται ζητήσεως. δεῖ, ἐπεὶ ἡ Μουσικὴ ἐπιστήμη τίς ἐστιν ἐμμελῶν τε καὶ ἐκμελῶν, εὐρύθμων τε καὶ ἐκρύθμων, πάντως ἐὰν δείξωμεν ὅτι οὔτε τὰ μέλη ὑπόστατά ἐστιν, οὔτε οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὑπαρκτῶν πραγμάτων τυγχάνουσιν, ἐσόμεθα παρεστακότες καὶ τὴν Μουσικὴν ἀνυπόστατον. λέγωμεν δὲ πρῶτον περὶ μελῶν, καὶ τῆς τούτων ὑποστάσεως, μικρὸν ἄνωθεν καταρξάμενοι.

Similiter autem, neque quod ab iisdem proficiscatur elementis ipsa & Philosophia, ea ratione est vtilis, vt ex se est euidens. Restat ergo vt ex eo quòd per harmoniam mundus administretur, aut eo quòd vtatur modis qui bonos mores procreant, ea dicatur esse vtilis ad beatitudinem. Quorum extremum quidem iam fuit reprobatum, vt quod non sit verum. Quòd autem per harmoniam B mũdus administretur, multifariàm falsum ostenditur. Deinde etiamsi sit verum, hoc nihil potest ad beatitudinem, sicut nec quæ est in instrumentis harmonia. Sed eiusmodi quidem est primum genus dicendi aduersus Musicos. Secundum autem, & quod tangit Musicę principia, est quæstionis paulò operosioris: vt quoniam Musica est scientia modulatorum & non modulatorum, numerosorumque & nõ numerosorum, omnino si ostenderimus quod neq; modi C consistunt, neque rerum quę sunt numeri, ostenderimus etiam Musicam non consistere. Dicamus autem primum de modis & eorum substantia, paulò altiùs incipientes.

Ὅρος φωνῆς.

Definitio Vocis.

Φωνὴ τοίνυν ἐστὶν ὡς ἄν τις ἀναμφισβητήτως ἀποδοίη, τὸ ἴδιον αἰσθητὸν ἀκοῆς. καθάπερ γὰρ μόνης ὁράσεως ἔργον ἐστὶ τὸ χρωμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ μόνης ὀσφρήσεως τὸ εὐωδῶν καὶ δυσωδῶν ἀντιποιεῖσθαι, καὶ ἤδη γεύσεως, τὸ γλυκέων ἢ πικρῶν αἰσθάνεσθαι· οὕτω γένοιτ' ἂν ἴδιον αἰσθητὸν ἀκοῆς ἡ φωνή. τῆς δὲ φωνῆς ἡ μέν τις ἐστὶν ὀξεῖα, ἡ δὲ βαρεῖα· μεταφορικώτερον ἀπὸ τῶν περὶ τὴν ἁφὴν αἰσθητῶν ἑκατέρου τούτων λαμβάνοντος τὴν προσηγορίαν. καθάπερ γὰρ τὸ κεντοῦν καὶ τέμνον τὴν ἁφὴν, ὀξὺ προσηγόρευσεν ὁ βίος· καὶ τὸ θλᾶσιν ἐμποιοῦν καὶ πιέζον, βαρὺ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῆς φωνῆς· τὴν μὲν οἱονεὶ τέμνουσαν τὴν ἀκοὴν, ὀξεῖαν, τὴν δὲ ὥσπερ θλῶσαν, βαρεῖαν. καὶ οὐ ξένον, εἰ ὥσπερ φαιάν τινα καὶ μέλαιναν καὶ λευκὴν φωνὴν ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν ὅρασιν αἰσθητῶν κεκλήκαμεν, ὧδε καὶ ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν ἁφὴν ἐχρησάμεθα τισὶ μεταφοραῖς.

Vox ergo est, vt ea potest definiri citra omnem controuersiam, proprium sensile auditus: & quo modo est proprium D munus visus, colores apprehendere: & solius odoratus, vendicare sibi sensum eorum quę bene olent & malè: ita etiam vox est proprium sensile auditus. Vocum autem alia quidem est acuta, alia verò grauis, vtroque eorum metaphoricè suam accipiente appellationem ab iis quæ sunt sensilia tactus. Quo modo enim id quod tactum pungit & secat, acutum vocat humanæ vitæ vsus: & graue, id quod contusionem affert & premit: eodem modo & vocum, eam qui- E dem quæ veluti auditum secat, acutam: eam autem quæ veluti contundit, grauem. Nec est alienũ, si quo modo fuscam quandam atramq; & candidam appellauimus vocem, ab iis quæ cadunt sub sensum visus, ita etiã vtamur quibusdam metaphoris ex iis quę cadũt sub tactum.

Quando ergo vox quidem ex æquo enuntiatur, & sub vna extensione, ita vt sensus nulla fiat abstractio, aut ad grauius, aut ad acutius, tunc eiusmodi sonus dicitur Græcè φθόγγος. Musici itaque eum describentes dicunt.

(*Definitio soni qui dicitur φθόγγος.*)

Sonus ergo musicus qui dicitur φθόγγος, est vocis modulatæ casus sub vnam extensionem. Ex sonis autem alij quidem in voce conueniunt, alij verò minimè. Et in voce quidem conueniunt, qui inter se non differunt in acuto & graui. Non conueniunt autem, qui non ita se habent. Eorum autem qui in voce conueniunt, vt & eorum qui non conueniunt, aliqui quidem vocãtur acuti, aliqui verò graues. Et rursus eorũ qui in voce non conueniũt, alij quidẽ appellantur dissonantes, alij verò consonantes. Et sunt quidem dissonãtes, qui inæqualiter diuulséque ac dispersim aures mouent: consonantes autem qui æqualiter & indiuiduè. Fiet autem apertior vtriusque generis proprietas, si vtamur transitu à qualitatibus ad gustum pertinentibus. Quomodo ergo ex gustabilibus alia quidem talem habent temperationem, vt vniformiter & leniter moueant sensum, vt mulsum & hydromel: alia autem non eodem modo nec similiter, quomodo oxymel (vtraq; enim harum mixtionum gustui imprimit propriam qualitatem) ita ex sonis, dissonãtes quidem sunt qui inæqualiter diuulséque ac dispersim mouent auditum: consonantes autem, qui æquabiliùs. Atque sonorum quidem differentia talis est apud Musicos. Circumscribũtur autem quædam ab eis interualla, in quibus vox mouetur, aut ad acutius ascendẽs, aut descendens ad grauius. Quamobrem conuenienter proportioni interuallorum, alia quidem appellata sunt consonantia, alia verò dissonantia. Et consonantia quidem, quando continentur à sonis consonantibus: dissonantia autem, quæ à dissonantibus. Consonantium autem interuallorum, primum quidem & minimum appellant Musici Diatessaron: quod autem est post hoc maius, Diapente: & quod interuallo Diapente est maius, Diapason. Et rursus dissonantium interuallorum, minimum quidem est & primum apud ipsos, quæ vocatur Diesis:

A ὅταν μὲν οὖν ἐπίσης ἐκφέρηται ἡ φωνὴ, καὶ ὑπὸ μίαν τάσιν, ὡς μηδένα περισπασμὸν γίνεσθαι τῆς αἰσθήσεως, ἤτοι ἐπὶ τὸ βαρύτερον ἢ τὸ ὀξύτερον τότε ὁ τοιοῦτος ἦχος, φθόγγος καλεῖται, παρὸ καὶ οἱ Μουσικοὶ ὑπογράφοντές φασι.

(Ὅρος φθόγγου.)

Φθόγγος ἐστὶν ἐμμελοῦς φωνῆς πτῶσις ὑπὸ μίαν τάσιν. τῶν δὲ φθόγγων οἱ μέν εἰσιν ὁμόφωνοι· οἱ δὲ οὐχ ὁμόφωνοι. καὶ οἱ ὁμόφωνοι μὲν, οἱ μὴ διαφέροντες ἀλλήλων κατ' ὀξύτητα B καὶ βαρύτητα. οὐχ ὁμόφωνοι δὲ, οἱ μὴ οὕτως ἔχοντες. τῶν δὲ ὁμοφώνων, ὡς καὶ τῶν οὐχ ὁμοφώνων, τινὲς μὲν ὀξεῖς, τινὲς δὲ βαρεῖς καλοῦνται. καὶ πάλιν τῶν οὐχ ὁμοφώνων, οἱ μὲν διάφωνοι προσαγορεύονται, οἱ δὲ σύμφωνοι. καὶ διάφωνοι μὲν, οἱ ἀνωμάλως καὶ διεσπασμένως τὴν ἀκοὴν κινοῦντες. σύμφωνοι δὲ οἱ ὁμαλώτερον καὶ ἀμερίστως. σαφέστερον δὲ μᾶλλον ἔσται τὸ ἑκατέρου γένους ἰδίωμα τῇ ἀπὸ τῶν περὶ γεῦσιν ποιοτήτων μεταβάσει C χρησαμένων ἡμῶν. ὥσπερ τοίνυν τῶν γευστῶν, τὰ μὲν τοιαύτην ἔχει κρᾶσιν, ὥστε μονοειδῶς καὶ λείως κινεῖν τὴν αἴσθησιν, ὁποῖα τὸ οἰνόμελι καὶ ὑδρόμελι· τὰ δὲ οὐχ ὡσαύτως, οὐδὲ ὁμοίως, καθάπερ τὸ ὀξύμελι. ἑκάτερον γὰρ τούτων τῶν μιγμάτων, τὴν ἴδιον ἐκτυποῖ ποιότητα τῇ γεύσει· οὕτω τῶν φθόγγων, διάφωνοι μέν εἰσιν οἱ ἀνωμάλως τὴν ἀκοὴν καὶ διεσπασμένως κινοῦντες· σύμφωνοι δὲ οἱ ὁμαλώτεροι. ἀλλὰ γὰρ ἡ μὲν διαφορὰ D τῶν φθόγγων, τοιαύτη τίς ἐστι παρὰ Μουσικοῖς. περιγράφεται δέ τινα περὶ τούτων διαστήματα, καθ' ἃ καὶ ἡ φωνὴ κινεῖται· ἤτοι ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἀναβαίνουσα, ἢ ἐπὶ τὸ βαρύτερον ἀνιεμένη. παρ' ἣν αἰτίαν κατὰ τὸ ἀνάλογον τῶν διαστημάτων τούτων, τὰ μὲν σύμφωνα, τὰ δὲ διάφωνα προσηγόρευται. καὶ σύμφωνα μὲν ὁπόσα ὑπὸ συμφώνων φθόγγων περιέχεται, διάφωνα δὲ, ὁπόσα ὑπὸ διαφώνων. τῶν δὲ συμφώνων δια- E στημάτων, τὸ μὲν πρῶτον καὶ ἐλάχιστον, διὰ τεσσάρων οἱ Μουσικοὶ προσαγορεύουσι· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο μεῖζον, διὰ πέντε. καὶ τοῦ διὰ πέντε μεῖζον, τὸ διὰ πασῶν. πάλιν τε τῶν διαφώνων διαστημάτων, ἐλάχιστον μέν ἐστι καὶ πρῶτον παρ' αὐτοῖς ἡ καλουμένη δίεσις

δεύτε-

δεύτερον δὲ, τὸ ἡμιτόνιον, ὅ ἐστι διπλοῦν τῆς διέσεως· τρίτον, ὁ τόνος, ὅ ἐστι διπλάσιον τοῦ ἡμιτονίου. οὐ μὴν ἀλλ' ὃν τρόπον ἅπαν διάστημα κατὰ Μουσικὴν ἐν φθόγγοις ἔχει τὴν ὑπόστασιν, οὕτω καὶ πᾶν ἦθος, τὸ δή ἐστί τι γένος μελῳδίας. καθὰ γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων ἠθῶν τινὰ μέν ἐστι σκυθρωπὰ καὶ στιβαρώτερα, ὁποῖα τὰ τῶν ἀρχαίων ἱστοροῦσι· τὰ δὲ ἐνδοτικὰ πρὸς ἔρωτας καὶ οἰνοφλυγίας, καὶ ὀδυρμοὺς καὶ οἰμωγάς· οὕτω τὶς μὲν μελῳδία σεμνά τινα καὶ ἀστεῖα ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ κινήματα, τὶς δὲ ταπεινότερα καὶ ἀγεννῆ. καλεῖται δὲ κατὰ κοινὸν ἡ τοιουτότροπος μελῳδία τοῖς Μουσικοῖς ἦθος, ἀπὸ τοῦ ἤθους εἶναι ποιητική. καθάπερ καὶ τὸ χλωρὸν δέος, τὸ χλωροποιόν· καὶ νότοι βαρυήκοοι ἀχλυώδεις, καρηβαρικοί, νωθροί, διαλυτικοί, ἀντὶ τούτων, δραστικοί. τῆς δὲ κοινῆς μελῳδίας ταύτης, τὸ μέντοι χρῶμα λέγεται· τὸ δὲ, ἁρμονία· τὸ δὲ, διάτονον. ὧν ἡ μὲν ἁρμονία αὐστηροῦ τινος ἤθους καὶ σεμνότητος κατασκευαστικὴ πῶς ὑπάρχει. τὸ δὲ χρῶμα λιγυρόν τι ἐστι καὶ θρηνῶδες· τὸ δὲ διάτονον ἔντραχύ καὶ ὑπάγροικον. ἀλλὰ δὴ πάλιν τὸ μὲν ἁρμονικὸν μέλος τῶν μελῳδουμένων ἀδιαίρετόν ἐστι· τὸ δὲ διάτονον καὶ τὸ χρῶμα, ἰδικωτέρας τινὰς ἔχει διαφοράς. δύο μὲν τὸ διάτονον, τήν τε τοῦ μαλακοῦ διατόνου καλουμένην, καὶ τὴν τοῦ συντόνου· τρεῖς δὲ τὸ χρῶμα· τὸ μὲν γάρ τι αὐτοῦ τονικὸν καλεῖται· τὸ δὲ ἡμιτόνιον· τὸ δὲ, μαλακόν. πλὴν ἐκ τούτων συμφανὲς ὅτι πᾶσα ἡ κατὰ μελῳδίας θεωρία παρὰ τοῖς Μουσικοῖς, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ ὑπόστασιν ἔχει, εἰ μὴ ἐν τοῖς φθόγγοις. καὶ διὰ τοῦτο ἀναιρουμένων αὐτῶν, τὸ μηδὲν ἔσται ἡ Μουσική. πῶς οὖν καὶ ἐρεῖ τις, ὅτι οὐκ εἰσὶ φθόγγοι; ἐκ τοῦ φωνὴν αὐτοὺς κατὰ γένος ὑπάρχειν φήσομεν, καὶ τὴν φωνὴν ἀνύπαρκτον ἡμῖν ἐν τοῖς Σκεπτικοῖς ὑπομνήμασι δεδεῖχθαι, ἀπὸ τῆς τῶν Δογματικῶν μαρτυρίας. οἵ τε γὰρ ἀπὸ τῆς Κυρήνης φιλόσοφοι μόνα φασὶν ὑπάρχειν τὰ πάθη, ἄλλο δὲ οὐδέν. ὅθεν καὶ τὴν φωνὴν μὴ οὖσαν πάθος, ἀλλὰ πάθους ποιητικὴν, μὴ γίνεσθαι τῶν ὑπαρκτῶν. ἀλλά γέ τοι περὶ τὸν Δημόκριτον καὶ Πλάτωνα πᾶν αἰσθητὸν ἀναιροῦντες,

A Secundum autem, Semitonium; quod est duplum Dielis: tertium autem, Tonus, qui est duplus Semitonij. Verumenimvero quo modo vniuersum in Musica interuallum habet substantiam in sonis, ita etiā hic mos vniuersus est quoddam genus modulationis. Quó modo enim ex humanis moribus alij quidem sunt seueriores & grauiores, quales scribunt fuisse mores veterum: alij autem magis propensi & procliues ad amores & ebrietates, fletusque, luctus & eiulatus: B ita etiam quædam modulatio honestos quosdam grauesque & ciuiles mores immittit in animum: alia autem humiliores & illiberales. Vocatur autem eiusmodi melodia seu modulatio communiter à Musicis ἦθος, id est mos, ex eo quòd morem efficiat: quo modo & timor pallidus, quòd pallidos reddat: & Austri dicuntur graues auribus, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes, pro eo quod est, horum efficientes. Communis autem hæc melodia seu modulatio, partim quidē dicitur Chroma, C id est color: partim autem Harmonia: partim autē Diatonon. Ex quibus Harmonia quidem constituit quodammodo quādam morum honestatem & grauitatem: Chroma autem est lene quidpiam & lamentabile: Diatonicum autem asperum & subagreste. Sed rursus ex iis quæ recipiunt modulationem seu melodiam, modus quidem harmonicus est indiuiduus. Diatonū autem & Chroma habent proprias quasdam differentias: duas quidem Diatonum, nempe & D eam quę mollis vocatur Diatoni, & eam quæ intensi: Chroma autem tres. nam id partim quidem vocatur Tonicum, partim autem Semitonium, partim autem molle. Cæterùm ex his est perspicuum, quòd vniuersa apud Musicos cōtemplatio modulationis, non in aliam quàm in sonis suam habet substantiam: & ideò si ij tollantur, nihil erit Musica. Quomodo ergo dicet quispiam non esse sonos? Ex eo quòd ipsi sint vox in genere, dicemus, vocem esse non posse, à nobis fuisse ostensum in Scepticis com- E mentariis ex testimonio Dogmaticorum. Cyrenæi enim Philosophi solas esse dicunt affectiones, aliud autem nihil. Vnde etiam vocem, cùm non sit affectio, sed efficiens affectionis, non esse ex iis quæ sunt. Democritus autem & Plato tollentes vniuersum sensile,

vocem quoque simul tollunt, quæ videtur esse quædam res sensilis. Alioqui enim si est vox, aut est corpus, aut incorporea. Non est autem corpus, vt multis docent Peripatetici: neque incorporea, vt Stoici. Non est ergo vox. Alius autem quispiam illo quoque modo argumentabitur. Si non est anima, nec sunt sensus, ij enim sunt eius partes. Si autem non sunt sensus, nec sensilia: ad sensus enim relata intelligitur eorum substantia. Si autem non sunt sensilia, neque vox: ea enim est species sensilium. Atqui nihil est anima, vt ostendimus in nostris De anima commentariis. Non est ergo vox. Præterea si neque vox est longa nec breuis, non est vox. Non est autem vox longa nec breuis, vt admonuimus in iis quæ scripsimus aduersus Grammaticos, de syllaba quærentes & dictione. Non est ergo vox. Ad hæc accedit, quòd vox neque in effectu intelligitur, neque in substantia, sed in generatione & temporali extensione. Quod autem est in generatione, fit, nondum autem est: vt nec domus quæ fit, aut nauis, & alia quàm plurima, esse dicuntur. Vox ergo nihil est. Multæ aliæ possunt ad hæc adduci rationes, de quibus, vt dixi, tractauimus in Pyrrhoneis commentariis. Nunc autem si non sit vox, nec erit sonus, qui dicebatur esse casus vocis sub vnam extensionem. Si autem non est sonus, nec est interuallum musicum, nec symphonia, nec modulatio, nec quæ ex iis constant genera: & ideo nec Musica. Dicebatur enim scientia modulatorum & non modulatorum. Vnde ab alio ostendendum est principio, quòd etiamsi ab his discesserimus, propter tractandam in conficiendis rhythmis seu numeris dubitationem, non potest consistere Musica. Si enim nihil est Rhythmus seu numerus, neque numeri vlla erit scientia. Atqui nihil est Rhythmus, vt ostendimus: Non est ergo aliqua Rhythmi scientia. Nam, vt sæpe diximus, Rhythmus est compositio quædam ex pedibus. Pes autem est id quod constat ex eleuatione & positura. Eleuatio autem & positura consideratur in quantitate temporum: quorum aliqua quidem tempora continet positura, aliqua verò eleuatio.

A συναναιροῦσι καὶ τὴν φωνήν, αἰσθητόν τι δοκοῦσαν πρᾶγμα ὑπάρχειν. καὶ γὰρ ἄλλως, εἰ ἔστι φωνή, ἤτοι σῶμά ἐστιν, ἢ ἀσώματος. οὔτε δὲ σῶμά ἐστιν, ὡς οἱ Περιπατητικοὶ διὰ πολλῶν διδάσκουσιν, οὔτε ἀσώματος, ὡς οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς. οὐκ ἄρα ἔστι φωνή. ἀλλ' ὧδέ τις κἀκείνως ἐπιχειρήσειε λέγειν· ὡς εἰ μή ἐστι ψυχή, οὐδὲ αἰσθήσεις· μέρη γὰρ ταύτης ὑπῆρχον. εἰ δὲ μή εἰσιν αἱ αἰσθήσεις, οὐδὲ τὰ αἰσθητά· B πρὸς αἴσθησιν γὰρ ἡ τούτων ὑπόστασις νοεῖται. εἰ δὲ μὴ αἰσθητά, οὐδὲ φωνή· εἶδος γάρ τι τῶν αἰσθητῶν ὑπῆρχεν. ἀλλὰ μὴν οὐδέν ἐστι ψυχή, καθὼς ἐν τοῖς περὶ αὐτῆς ὑπομνήμασιν ἐδείκνυμεν· οὐκ ἄρα ἔστι φωνή. καὶ μὴν εἰ μήτε βραχεῖά ἐστι φωνή, μήτε μακρά, οὐκ ἔστι φωνή· οὔτε δὲ βραχεῖά ἐστιν οὔτε μακρὰ φωνή, ὡς ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Γραμματικοὺς ὑπεμνησάμεθα, περὶ συλλαβῆς καὶ λέξεως ζητοῦντες πρὸς C τούτοις· οὐκ ἄρα ἔστι φωνή. πρὸς τούτοις ἡ φωνὴ οὔτε ἐν ἀποτελέσματι, οὔτε ἐν ὑποστάσει νοεῖται, ἀλλ' ἐν γενέσει καὶ χρονικῇ παρεκτάσει· τὸ δὲ ἐν γενέσει νοούμενον, γίνεται, οὐδέπω δ' ἔστιν. ὥσπερ οὐδὲ οἰκία γινομένη, ἢ ναῦς, καὶ ἄλλα παμπληθῆ, εἶναι λέγεται. τοίνυν οὐδέν ἐστι φωνή. καὶ ἄλλοις δὲ συχνοῖς εἰς τοῦτο ἔνεστι λόγοις χρῆσθαι, περὶ ὧν, ὡς ἔφην, ἐν τοῖς Πυρρωνείοις ὑπομνηματιζόμενοι διεξήειμεν. νυνὶ δὲ φωνῆς μὴ οὔσης, D οὐδὲ φθόγγος ἐστιν, ὃς ἐλέγετο φωνῆς πτῶσις ὑπὸ μίαν τάσιν· φθόγγου δὲ μὴ ὄντος, οὐδὲ διάστημα μουσικὸν καθέστηκεν, οὐ συμφωνία, οὐ μελῳδία, οὐ τὰ ἐκ τούτων γένη· διὰ τοῦτο οὐδὲ μουσική. ἐπιστήμη γὰρ ἐλέγετο ἐμμελῶν τε καὶ ἐκμελῶν. ὅθεν ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ὑποδεικτέον, ὅτι κἂν τούτων ἀποστῶμεν, διὰ τὴν ἐγχειρηθησομένην ἐπὶ τῆς ῥυθμοποιίας ἀπορίαν, ἀνυπόστατος καθέστηκεν ἡ μουσική. εἰ γὰρ μηδέν ἐστι ῥυθμός, οὐδὲ ἐπι- E στήμη τις ἔσται περὶ ῥυθμοῦ. ἀλλὰ μὴν οὐδέν ἐστι ῥυθμός, ὡς παρεστήσαμεν· οὐκ ἄρα ἔστι τις ἐπιστήμη περὶ ῥυθμοῦ. ὡς γὰρ πολλάκις εἰρήκαμεν, ῥυθμὸς σύστημά ἐστιν ἐκ ποδῶν. ὁ δὲ πούς, ὃ συνέστηκεν ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως· ἡ δὲ ἄρσις καὶ ἡ θέσις, ἐν ποσότητι χρόνου θεωρεῖται· ὧν τινὰς μὲν ἐπέχει ἡ θέσις, τινὰς δὲ ἡ ἄρσις χρόνους.

κατὰ τὴν

καθάπερ ἐκ μὲν στοιχείων συλλαβαί, ἐκ δὲ συλλαβῶν λέξεις συνίστανται· οὕτως ἐκ μὲν τῶν χρόνων οἱ πόδες, ἐκ δὲ τῶν ποδῶν οἱ ῥυθμοὶ γίνονται, ἐξ ἐκείνων τὴν σύστασιν λαμβάνοντες. ἐὰν οὖν δείξωμεν ὅτι οὐδέν ἐστι χρόνος, ἕξομεν συναποδεδειγμένον, ὅτι οὐδὲ πόδες ὑπάρξουσι· διὰ δὲ τοῦτ' οὐδ' οἱ ῥυθμοί, ἐξ ἐκείνων τὴν σύστασιν λαμβάνοντες. ᾧ ἀκολουθήσει τὸ μηδὲ ἐπιστήμην εἶναί τινα περὶ ῥυθμούς. πῶς οὖν ὅτι οὐδέν ἐστι χρόνος, ἤδη μὲν παρεστήσαμεν ἐν τοῖς Πυρρωνείοις· οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ νῦν παραστήσομεν ἐπὶ ποσόν. εἰ γὰρ ἔστι τι χρόνος, ἤτοι πεπέρασται, ἢ ἄπειρός ἐστιν· οὔτε δὲ πεπέρασται, ἐπεὶ ἐροῦμεν ποτὲ γεγονέναι χρόνον, ὅτε χρόνος οὐκ ἦν, καὶ ἔσεσθαί ποτε χρόνον, ὅτε χρόνος οὐκ ἔσται. οὔτε ἄπειρος καθέστηκεν· ἔστι γάρ τι αὐτοῦ παρῳχηκὸς καὶ ἐνεστὼς καὶ μέλλον. ὧν ἑκάτερον εἰ μὲν οὐκ ἔστι, πεπέρασται ὁ χρόνος· εἰ δ' ἔστιν, ἔσται ἐν τῷ παρόντι καὶ ὁ παρῳχηκώς, καὶ ὁ μέλλων, ὅπερ ἄτοπον· οὐκ ἄρα ἔστι χρόνος. τό γε μὴν ἐξ ἀνυπάρκτων συνεστώς, ἀνύπαρκτόν ἐστιν. ὁ δὲ χρόνος ἔκ τε τοῦ παρῳχημένου καὶ μηκέτ' ὄντος, καὶ ἐκ τοῦ μέλλοντος, μηδέπω δὲ ὄντος, συνεστώς, ἀνύπαρκτος ἔσται. ἄλλως τε εἰ μὲν ἀμερής ἐστιν ὁ χρόνος, πῶς ὃ μέν τι αὐτοῦ παρῳχημένον, ὃ δὲ ἐνεστώς, τὸ δὲ μέλλον λέγεται; εἰ δὲ μεριστός ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν τὸ μεριστὸν ὑπό τινος αὐτοῦ μέρους καταμετρεῖται, ὡς πῆχυς μὲν ὑπὸ παλαιστοῦ, ὁ παλαιστὴς δὲ ὑπὸ δακτύλου, δεήσει καὶ αὐτὸν ὑπό τινος τῶν αὐτοῦ μερῶν καταμετρεῖσθαι. οὔτε δὲ τῷ ἐνεστῶτι δυνατὸν καταμετρεῖν τοὺς ἄλλους χρόνους· ἐπείπερ ὁ γινόμενος καὶ ὁ ἐνεστὼς χρόνος, ὁ αὐτὸς ἔσται κατ' αὐτοὺς παρῳχημένος, καὶ μέλλων· παρῳχημένος μέν, ὅτι τὸν παρῳχημένον καταμετρεῖ χρόνον· μέλλων δέ, ὅτι τὸν μέλλοντα, ὅπερ ἄτοπον. οὐ τοίνυν τινὶ τῶν λειπομένων δυοῖν τὸν ἐνεστῶτα καταμετρητέον. δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ ταύτῃ λεκτέον εἶναί τινα χρόνον. πρὸς τούτοις ὁ χρόνος τριμερής ἐστι, καὶ ὃ μὲν ἔχει παρῳχηκός, ὃ δὲ ἐνεστώς, τὸ δὲ μέλλον· ὧν τὸ μὲν παρῳχημένον, οὐκέτι ἔστι· τὸ δὲ μέλλον, οὔπω ἔστι·

A Quomodo enim ex elementis quidem syllabæ; ex syllabis autem componuntur dictiones: ita ex temporibus quidem pedes, ex pedibus autem fiunt Rhythmi seu numeri, vt qui ex illis accipiant constitutionem. Si ergo ostenderimus quod nihil sit tempus, simul etiam habebimus demonstratum, quòd nec erunt quidem pedes: propterea autem nec Rhythmi qui ex illis consistunt. Cui erit consequens ne esse quidem Rhythmorum scientiam. Quomodo ergo nihil sit tempus, iam quidem ostendimus in Pyrrhoneis commentariis: nihilo secius autem nunc quoq; ostendemus aliquantulum. Nam si tempus est aliquid, aut est finitum, aut infinitum. Non est autem finitum: alioqui dicemus fuisse tempus quando non erat tempus: & futurum aliquãdo tempus, quando tempus non erit. Neque est infinitum: est enim eius aliquid præteritum, & præsens, & futurum. Quorum vtrumque si quidem non est, finitum est tempus. Sin autem est, erit in præsenti & præteritum & futurum: quod quidem est absurdum. Non est ergo tempus. Quod autem constat ex iis quæ esse non possunt, non potest esse. Tempus autem constans & ex eo quod præteriit & non est ampliùs, & ex futuro quod nondum est, esse non poterit. Alioqui si tempus quidem est indiuiduum, quo modo aliud quidem eius dicimus præteritum, aliud verò præsens; aliud autem futurum? Sin autem est diuiduum, quandoquidem quicquid est diuiduum, aliqua pars ipsius id metitur, vt palmus quidem cubitum, digitus verò palmum: oportebit aliquam quoq; eius partem ipsum metiri. Fieri autẽ non potest, vt præsenti alia metiamur tempora. nam quod fit & est præsens tempus, ex eorum sententia idem est præsens & futurum. Præteritum quidem, quoniam metitur tempus præteritum: futurum autem, quoniam futurum: quod quidem est absurdum. Nullo ergo ex duobus quæ restant, præsens est metiendum. Quam ob causam nec hac ratione dicendum est vllum esse tempus. Præterea si tempus est trium partium, & partim quidem est præteritum, partim autem præsens, partim autem futurum: quorum præteritum quidem nõ est amplius, futurum autem nõdum est;

præsens autem est: aut est diuiduum, aut indiuiduum. Sed indiuiduum quidem non est. Nam in indiuiduo quidem nihil potest fieri diuiduum, vt dicit Timō: vt, fieri, interire. Et alioqui si est indiuiduum præsens tempus, neq; principium habet à quo incipit, neq; finem in quem desinit: propterea autem nec medium. Et sic non erit præsens tempus. Sin autem est diuiduum, si quidem diuiditur in tempora quæ non sunt, non erit totum tempus: sed ex eius partibus aliquæ quidem erunt, aliquæ verò non erunt. Nihil est ergo. Propterea autem neque pedes, neque numeri, neque numerorum scientia.

Cùm hæc agendo dixerimus aduersus principia Musicæ, in his absoluimus tractationem aduersus disciplinas.

A τὸ δὲ ἐνεστὼς, ἤτοι ἀμερές ἐστιν, ἢ μεριστόν· ἀλλ' ἀμερὲς μὲν οὐκ ἂν εἴη· ἐν ἀμερεῖ μὲν γὰρ οὐδὲν δύναται γίνεσθαι μεριστὸν, ὥς φησι Τίμων. οἷον, τὸ γίνεσθαι, τὸ φθείρεσθαι. καὶ ἄλλως, εἴπερ ἀμερές ἐστι τὸ ἐνεστὼς τοῦ χρόνου, οὔτε ἀρχὴν ἔχει, ἀφ' ἧς ἄρχεται, οὔτε πέρας ἐφ' ὃ καταλήγει· διὰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ μέσον. καὶ οὕτως οὐκ ἔσται ὁ ἐνεστὼς χρόνος. εἰ δὲ μεριστός ἐστιν, εἰ μὲν εἰς τοὺς μὴ ὄντας χρόνους μερίζεται, οὐκ ἔσται χρόνος· εἰ δ' B εἰς τοὺς ὄντας χρόνους, οὐκ ἔσται ὅλος ὁ χρόνος, ἀλλὰ τῶν μερῶν αὐτοῦ, τινὰ μὲν ἔσται, τινὰ δὲ οὐκ ἔσται. τοίνυν οὐδέν ἐστι χρόνος, διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ πόδες, οὐδὲ ῥυθμοὶ, οὐδ' ἡ περὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἐπιστήμη.

Τοσαῦτα πραγματικῶς καὶ πρὸς τὰς τῆς μουσικῆς εἰπόντες ἀρχὰς, ἐν τούτοις τὴν πρὸς τὰ μαθήματα διέξοδον ἀπαρτίζομεν.

Sexti Empirici De Philosophia libri duo.

Aduersus Logicos.

LIBER VII.

SCEPTICÆ quidem facultatis, quæ est vniuersæ & in genere, forma ostēsa est cum ea qua conuenit pertractatione, partim quidem primo loco expressa, partim autem conuenienter distinctioni Philosophorum qui illam sequuntur. Restat autem vt in iis quæ sunt eius singularia, doceamus quis sit eius vsus: & neque seorsum res considerantes, neque Dogmaticis resistentes, facilè prolabamur. Sed quoniam res est varia & multiplex Philosophia: ad hoc vt certo ordine & via quęramus vnumquodque, oportebit pauca tractare de eius partibus. Iam enim alij quidem videntur statuere eam vnicam habere partem, alij verò duas partes, alij autem tres. Et ex iis qui vnam partem statuerunt, alij quidem eam naturæ statuerunt contemplationem, alij verò morum considerationem, alij autem logicam. Et similiter ex iis qui eam diuidunt per binarium, alij quidem eam diuiserunt in naturæ contemplationem, & logicam: alij autem in naturæ cōtemplationem, & eam quæ versatur in considerandis moribus: alij autem in logicam, & eam quæ in moribus versatur partem. Qui verò in tres partes diuidunt, consentiunt

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ περὶ φιλοσοφίας βιβλία δύο.

C

Πρὸς τοὺς λογικούς.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Ὁ μὲν καθόλου τῆς Σκεπτικῆς δυνάμεως χαρακτὴρ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐξεργασίας ὑποδέδεικται, τὰ μὲν προηγουμένως, τὰ δὲ, καὶ κατὰ διορισμὸν τῶν παρακειμένων φιλοσόφων ἐκτυπωθείς. ἀπολείπεται δὲ ἑξῆς καὶ τὴν ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος αὐτοῦ χρῆσιν διδάσκειν, εἰς τὸ μήτε ἰδίᾳ περὶ τῶν πραγμάτων σκεπτομένους, μήτε τοῖς Δο- D γματικοῖς ἀνταίροντας, ῥαδίως προπίπτειν. ἀλλ' ἐπεὶ ποικίλον τι χρῆμα φιλοσοφία, δεήσει πρὸς τὸ κατὰ τάξιν καὶ ὁδῷ ζητεῖν ἕκαστον, ὀλίγα περὶ τῶν ταύτης μερῶν διαλαβεῖν. αὐτίκα γὰρ οἱ μὲν μονομερῆ δοκοῦσιν αὐτὴν ὑποτεθεῖσθαι, οἱ δὲ διμερῆ, τινὲς δὲ τριμερῆ. καὶ τῶν ἓν μέρος ὑποστησαμένων, οἱ μὲν τὸ φυσικὸν, οἱ δὲ τὸ ἠθικὸν, ἄλλοι δὲ τὸ λογικὸν ὑπεστήσαντο. καὶ ὡσαύτως τῶν κατὰ E δυάδα διαιρούντων, οἱ μὲν εἰς τὸ φυσικὸν καὶ τὸ λογικὸν διεῖλον, οἱ δὲ εἰς τὸ φυσικὸν καὶ ἠθικὸν, οἱ δὲ εἰς τὸ λογικὸν καὶ ἠθικόν. οἱ μὲν γὰρ εἰς τρία διαιροῦντες, συμφώνως

Εἰς

A Εἰς τὸ φυσικὸν καὶ λογικὸν καὶ ἠθικὸν διῃρήκασι. Φυσικὸν μὲν οὖν μόνον ὑπεστήσαντο μέρος Θαλῆς τε καὶ Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος, Ἐμπεδοκλῆς τε καὶ Παρμενίδης καὶ Ἡράκλειτος, ὧν Θαλῆς μὲν καὶ Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος, κατὰ πάντας καὶ ἀναμφιλέκτως. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Παρμενίδης, ἔτι δὲ Ἡράκλειτος, οὐ κατὰ πάντας. Ἐμπεδοκλέα μὲν γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ πρῶτον Ῥητορικὴν κεκινηκέναι· ἧς ἀντίστροφον εἶναι τὴν διαλεκτικὴν, τουτέστιν, ἰσόστροφον, διὰ τὸ περὶ τὴν αὐτὴν ὕλην στρέφεσθαι· ὡς καὶ ἀντίθεον ὁ ποιητὴς ἔφη τὸν Ὀδυσσέα· ὅπερ ἦν, ἰσόθεον. Παρμενίδης δὲ οὐκ ἂν δόξαι τῆς Διαλεκτικῆς ἀπείρως ἔχειν, ἐπείπερ πάλιν Ἀριστοτέλης τὸν γνώριμον αὐτοῦ Ζήνωνα, Διαλεκτικῆς ἀρχηγὸν ὑπείληφεν. ἐζητεῖτο δὲ καὶ περὶ Ἡρακλείτου, εἰ μὴ μόνον φυσικός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἠθικὸς φιλόσοφος. πλὴν οἱ μὲν τοῦ φυσικοῦ μέρους προστάντες εἰσὶν οἵδε. B τοῦ δὲ ἠθικοῦ μόνος ἐπεμελεῖτο Σωκράτης, κατά γε τοὺς ἄλλους αὐτοῦ γνωρίμους· εἴγε καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι ῥητῶς φησὶν ἀπηρνῆσθαι αὐτὸν τὸ φυσικὸν, ὡς ὑπὲρ ἡμᾶς καθεστηκός. καὶ μόνον σχολάζειν τῷ ἠθικῷ, ὡς πρὸς ἡμᾶς ὄντι. τοιοῦτον δὴ αὐτὸν οἶδε καὶ ὁ Τίμων, ἐν οἷς φησιν, C

> ἐκ δ' ἄρα τῶν ἀπέκλινε λαοξόος ἐννομολέσχης.

τουτέστιν ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν θεωρίαν. διὸ καὶ ἐννομολέσχης προσέθηκεν, D ἅτε τοῦ ἠθικοῦ μέρους ὄντος, τοῦ περὶ νόμων διαλέγεσθαι. ὁ μὲν γὰρ Πλάτων παντὸς μέρους φιλοσοφίας αὐτῷ μεταδίδωσι. τοῦ μὲν λογικοῦ, καθ' ὅσον περὶ ὅρων καὶ διαιρέσεων καὶ ἐτυμολογίας παρεισῆκται ζητῶν, ἅπερ ἐστὶ λογικά· τοῦ δὲ ἠθικοῦ, ὅτι περὶ ἀρετῆς καὶ πολιτείας καὶ νόμων διασκέπτεται· τοῦ δὲ φυσικοῦ, ὅτι καὶ περὶ κόσμου καὶ περὶ ζωογονίας καὶ ψυχῆς πεφιλοσόφηκεν. ἔνθεν καὶ ὁ Τίμων αἰτιᾶται τὸν Πλάτωνα ἐπὶ τῷ οὕτω καλλωπίζειν E τὸν Σωκράτην πολλοῖς μαθήμασιν. ἢ γάρ φησι τὸν οὐκ ἐθέλοντα μεῖναι ἠθολόγον. δοκοῦσι δὲ κατά τινας καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Κυρήνης μόνον ἀσπάζεσθαι τὸ ἠθικὸν μέρος·

A in ea diuidenda in naturæ contemplationem & logicam, & eam quæ versatur in moribus. Atque naturalem quidem solam constituere partem Thales & Anaximenes & Anaximander & Empedocles & Parmenides & Heraclitus. Thales quidem & Anaximenes & Anaximander, ex omnium sententia & citra vllam controuersiam: Empedocles autem & Parmenides & prætereà Heraclitus non ex omnium sententia. Nam Empedoclem quidem dicit Aristoteles primum mouisse dicendi artem: cuius B dicit Dialecticam esse ἀντίστροφον, hoc est, ἰσόστροφον, propterea quòd versetur in eadem materia: vt etiam Poëta Vlyssem dixit ἀντίθεον, quod quidem est, Deo parem. Parmenides autem videtur non fuisse imperitus Dialecticæ. Nam rursus Aristoteles existimauit Zenonem eius familiarem fuisse Dialecticę auctorem. De Heraclito quoque quærebatur num non esset solùm Physicus, sed etiam moralis Philosophus. Atque ij quidem sunt qui parti naturali præfue- C runt. Eius autem quæ versatur in moribus solus curam gerebat Socrates, vt volunt quidam alij eius familiares. si quidem Xenophon in suis de eius dictis & factis commentariis, disertis verbis dicit eum abnegasse naturæ contemplationem, vt quæ sit supra nos: soli autem morum vacasse inquisitioni, vt quæ ad nos pertineat. Hoc nouit etiam Timon cùm dicit,

> *Legifer ex illis verùm lapicida recessit.*

nempe à Physicis ad morum contem- D plationem. Et ideò adiecit illud Legifer, vtpote quòd sit eius partis quæ pertinet ad mores, de legibus disserere. Nã Plato quidem ei tribuit omnem partem Philosophiæ. Logicæ quidem, quoniam ab eo introductus est quærens de definitionibus & diuisionibus & etymologia, quę quidem sunt logica. Eius autem partis quæ versatur in moribus, quoniam disceptat de virtute & reip. administratione & legibus. Naturæ autem contemplationis, quoniam & de mundo & de ortu animalium & de anima E est philosophatus. Hinc Timon reprehendit Platonem, quòd Socratem multis ita ornet disciplinis: Illum, inquit, quem haud voluit præclarus Plato manere, Morum disceptatorem. Videntur autem nonnulli quoq; esse in hac sententia, vt existiment Cyrenæos solùm amplecti eam partem quæ versatur in moribus:

amandare autem naturæ contemplationem & logicam, vt quæ ad bene beateque viuendum nihil adiumenti afferant. Quamquam nonnulli eos euerti existimarunt, ex eo quòd eam partem quæ versatur in moribus, diuidant, & in eam quæ tractat de eligendis & fugiendis, & in eam quæ de animi perturbationibus, & præterea in eam quæ de actionibus, & etiã in eam quæ tractat de causis, & postremò in eam quæ de argumentis. In his enim eum locum qui tractat de causis, dicunt esse ex parte naturæ: Qui autem de argumentis, ex parte logicæ. Aristo quoque Chius non solùm, vt aiunt, recusabat naturalem & logicam cõtemplationem, propterea quod inutilis & mala esset Philosophis, sed etiam eius partis quæ versatur in moribus, conscripsit quosdam locos, nempe locum suasorium & admonitorium. eos enim cadere in nutrices & pædagogos: satis autem esse ad bene beateque viuendum orationem quæ virtuti coniungit redditque familiarem, alienat autem à vitio. in ea autem quæ sunt intermedia inuehitur, quorum permulti admiratione perculsi vitam agunt infelicem. Ad logicam autem delati sunt partem Panthœdes, & Euxenus, & Eubulides, & Brison, & Dionysodorus, & Euthydemus, Thurij, quorum Plato quoque meminit in Euthydemo. Ex iis autem qui statuerunt Philosophiam habere duas partes, Xenophanes quidem Colophonius persecutus est, vt dicunt nonnulli, naturalem simul partem & logicam. Archelaus autem Atheniensis, & naturalem, & eam quæ versatur in moribus. Cum quo ponunt etiam nonnulli Epicurum, vt qui logicam expelleret contemplationem. Alij autem fuerunt qui dicebant non eum communiter recusare logicam, sed solam logicam Stoicorum: adeò vt potestate relinquat tres partes habere Philosophiam. Refertur autem à quibusdam opinio, vt testatus est Sotion, de Cyrenæis, quòd dicant Philosophiæ esse partem aliquam quæ versatur in moribus, & aliam logicam. Cæterum istorum quidem esse videtur manca & non sufficiens diuisio: meliùs autem ac perfectiùs videntur diuisisse, qui dicunt Philosophiæ has esse partes: nempe aliam quidem esse quæ contemplatur naturam, aliam autem quæ versatur in considerandis moribus, aliam verò logicam. Quorum virtute quidem

A παραιτεῖσθαι δὲ τὸ φυσικὸν, καὶ τὸ λογικὸν, ὡς μηδὲν πρὸς τὸ εὐδαιμόνως βιοῦν συνεργοῦντα. καί τοι περιτρέπεσθαι τούτους ἔνιοι νενομίκασιν, ἐξ ὧν τὸ ἠθικὸν διαιροῦσιν εἴς τε τὸν περὶ τῶν αἱρετῶν καὶ φευκτῶν, καὶ εἰς τὸν περὶ τῶν παθῶν, καὶ ἔτι εἰς τὸν περὶ τῶν πράξεων, καὶ ἤδη τὸν περὶ τῶν αἰτίων· καὶ τελευταῖον, εἰς τὸν περὶ τῶν πίστεων. ἐν τούτοις γὰρ ὁ περὶ αἰτίων τόπος, φασὶν, ἐκ τοῦ φυσικοῦ μέρους ἐτύγχανεν· ὁ δὲ περὶ πίστεων, τοῦ λογι- B κοῦ. καὶ Ἀρίστων δὲ ὁ Χῖος, οὐ μόνον ὥς φασι παρῃτεῖτο τήν τε φυσικὴν καὶ λογικὴν θεωρίαν, διὰ τὸ ἀνωφελὲς καὶ πρὸς κακοῦ τοῖς φιλοσόφοις ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἠθικοῦ τόπους τινὰς συμπεριέγραφε, καθάπερ τόν τε παραινετικὸν καὶ τὸν ὑποθετικὸν τόπον· τούτους γὰρ εἰς τίτθας καὶ παιδαγωγοὺς πίπτειν. ἀρκεῖσθαι δὲ πρὸς τὸ μακαρίως βιῶναι, τὸν οἰκειοῦντα μὲν πρὸς ἀρετὴν λόγον, ἀπαλλοτριοῦντα δὲ κακίας· κατατρέχοντα δὲ τῶν με- C ταξὺ τούτων, περὶ ἃ οἱ πολλοὶ πτοηθέντες κακοδαιμονοῦσιν. ἐπὶ δὲ τὸ λογικὸν κατηνέχθησαν μέρος, οἱ περὶ Πανθοίδην τε Ἀλεξῖνον, καὶ Εὐβολίδην καὶ Βρύσωνα, Διονυσόδωρόν τε καὶ Εὐθύδημον Θουρίους· ὧν μέμνηται καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Εὐθυδήμῳ. τῶν δὲ διμερῆ τὴν φιλοσοφίαν ὑποστησαμένων, Ξενοφάνης μὲν ὁ Κολοφώνιος τὸ φυσικὸν ἅμα καὶ λογικὸν, ὥς φασί τινες, μετήρχετο. Ἀρχέλαος δὲ ὁ Ἀθηναῖος, τὸ φυσικὸν καὶ ἠθικόν· μεθ' D οὗ τινες καὶ τὸν Ἐπίκουρον τάττουσιν, ὡς καὶ τὴν λογικὴν θεωρίαν ἐκβαλόντα. ἄλλοι δὲ ἦσαν, οἵ φασι μὴ κοινῶς αὐτὸν τὴν λογικὴν παραιτεῖσθαι, μόνην δὲ τὴν τῶν Στωικῶν. ὥστε δυνάμει τριμερῆ πάλιν ἀπολείπειν τὴν φιλοσοφίαν. ἀναφέρεται δὲ ὑπό τινων δόξα, καθὸ καὶ ὁ Σωτίων μεμαρτύρηκεν, εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς Κυρήνης, ὡς λεγόντων τὸ ἠθικὸν τι καὶ λογικὸν φιλοσοφίας εἶναι μέρος. πλὴν οὗτοι μὲν ἐλλιπῶς ἀναστρέφεσθαι δοκοῦσιν. E ἐντελέστερον δὲ παρὰ τούτους, οἱ εἰπόντες τῆς φιλοσοφίας, τὸ μέν τι εἶναι φυσικὸν, τὸ δὲ ἠθικὸν, τὸ δὲ λογικόν· ὧν δυνάμει μὲν ὁ

Πλάτων

Πλάτων ἐστὶν ἀρχηγὸς, περὶ πολλῶν μὲν φυσικῶν, περὶ πολλῶν δὲ ἠθικῶν, οὐκ ὀλίγων δὲ λογικῶν διαλεχθείς· ῥητότατα δὲ οἱ περὶ τὸν Ξενοκράτην καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου, ἔτι δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, ἔχονται τῆσδε τῆς διαιρέσεως. ἔνθεν δὲ ἀπιθάνως ὁμοιοῦσι τὴν φιλοσοφίαν παγκάρπῳ ἀλωῇ, ἵνα τῇ μὲν ὑψηλότητι τῶν φυτῶν εἰκάζηται τὸ φυσικόν· τῷ δὲ νοστίμῳ τῶν καρπῶν, τὸ ἠθικόν· τῇ δὲ ὀχυρότητι τῶν τειχῶν, τὸ λογικόν. οἱ δὲ ᾠῷ φασιν αὐτὴν εἶναι παραπλήσιον. ἐοικέναι γὰρ τῇ μὲν λεκίθῳ, (ἥν τινες νεοττὸν ὑπάρχειν λέγουσι) τὰ ἠθικά. τῷ δὲ λευκῷ (ὃ δὴ τροφή ἐστι τῆς λεκίθου) τὰ φυσικά. τῷ δὲ ἔξωθεν ὀστρακώδει, τὰ λογικά. ὁ δὲ Ποσειδώνιος, ἐπεὶ τὰ μὲν μέρη τῆς φιλοσοφίας ἀχώριστά ἐστιν ἀλλήλων, τὰ δὲ φυτὰ τῶν καρπῶν ἕτερα θεωρεῖται, καὶ τὰ τείχη τῶν φυτῶν κεχώρισται, ζώῳ μᾶλλον εἰκάζειν ἠξίου τὴν φιλοσοφίαν. αἵματι μὲν καὶ σαρξὶ τὸ φυσικόν· ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις τὸ λογικόν· ψυχῇ δὲ τὸ ἠθικόν. ἀλλὰ γὰρ τριμεροῦς οὔσης τῆς φιλοσοφίας, οἱ μὲν πρῶτον μέρος τάττουσι τὸ φυσικόν, ἐπεὶ καὶ χρόνῳ μὲν πρεσβυτάτη ἐστὶν ἡ περὶ τὴν φυσικὴν πραγματεία· ὡς καὶ μέχρι νῦν τοὺς πρώτους φιλοσοφήσαντας, φυσικοὺς καλεῖσθαι· τάξει δὲ, ὅτι πρῶτον ἁρμόττει περὶ τῶν ὅλων διαλαβεῖν, καὶ τότε περὶ τῶν ἐπ' εἴδους καὶ τοῦ ἀνθρώπου σκέπτεσθαι. οἱ δ' ἀπὸ τῶν ἠθικῶν κατήρξαντο, ὡς ἀναγκαιοτέρων, καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἐπειγόντων· καθὸ καὶ ὁ Σωκράτης παρήγγελλε μηδὲν ἄλλο ζητεῖν εἰ μὴ

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

οἱ δὲ Ἐπικούρειοι ἀπὸ τῶν λογικῶν εἰσάγουσι· τὰ γὰρ κανονικὰ πρῶτον ἐπιθεωροῦσι, περί τε ἐναργῶν καὶ ἀδήλων καὶ τῶν τούτοις ἀκολούθων ποιοῦνται τὴν ὑφήγησιν. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, καὶ αὐτοὶ ἄρχειν μέν φασι τὰ λογικά· δευτερεύειν δὲ τὰ ἠθικά· τελευταῖα δὲ τετάχθαι τὰ φυσικά. πρῶτον γὰρ δεῖν κατησφαλίσθαι τὸν νοῦν εἰς δυσέκκρουστον τῶν παραδιδομένων φυλακήν.

A est Plato princeps; qui de multis naturalibus, multisque ad mores pertinentibus, & non paucis logicis disseruit, disertissimis autem & expressissimis verbis Xenocrates & Peripatetici. Præterea autem Stoici hanc sequuntur diuisionem. Hinc autem admodum probabiliter areæ, quæ fructus omne genus continet, assimilant Philosophiam, vt arborum quidem proceritati comparetur pars naturalis: fructuum autem maturitati & suauitati, pars quæ pertinet ad mores: parietum autem firmitati logi-
B ca. Alij autem dicunt eam esse ouo similem. Nam vitello quidem, quem nonnulli dicunt esse pullum, similem esse eam quæ pertinet ad mores: albumini autem, quod est alimentum vitelli, partem naturalem: externæ autem testæ, logicam. Posidonius autem quoniam Philosophiæ partes sunt inter se inseparabiles, plantæ autem cernuntur aliæ à fructibus, & parietes separati sunt à plātis, maluit Philosophiam assimilare animali: sanguini quidem & carnibus par-
C tem naturalem: ossibus autem & neruis logicam: animæ autem, eam partem quę pertinet ad mores. Cum autem sint tres partes Philosophiæ, alij quidem statuunt primam partem eam quæ contemplatur naturam. Nam & tempore est antiquissima quæ in inuestigāda natura versatur contemplatio, adeò vt huc vsque qui primi sunt philosophati, vocentur Physici. Ordine autem, quoniam primùm oportet tractare de vniuersis, & tunc speciem & hominem con-
D siderare. Alij autem cœperunt ab iis quæ pertinent ad mores, vt quæ sint magis necessaria, & pertineant ad beatitudinem. Quamobrem præcipiebat quoque Socrates nihil aliud quærere, præterquam

Quod fit in ædibus, illud sitne bonúmne,
Anne malum.

Epicurei autem initium sumunt à logicis. Nam considerant primùm regularia, & exponunt ea quæ sunt euidentia, & quæ sunt incerta & obscura. Stoici
E autem dicunt ipsi quoque primum locum tenere logica: secundum autem ea quæ pertinent ad mores: postremo autem collocata esse naturalia: Nam primùm oportet mentem esse munitam ad ea quæ traduntur ita custodienda vt difficiliter excuti possint:

locum autem dialecticum esse mentis firmamentum: secundo autem loco describere morum contemplationem ad eos corrigendos. ea enim tutò suscipitur, cum prius subiecta fuerit vis logica. Inducere autem postremam naturæ contemplationem: est enim diuinior, & profundiori opus habet attentione. Atque hæc quidem isti. Nos autem in præsensentia rem quidem exactè & accuratè minimè consideramus: illud autem dicimus, quod si verum quærendum est in omni parte Philosophiæ, oportet ante omnia habere principia, & eius discernendi modos habere fide dignos. Locus autem logicus continet contemplationem eorum per quæ possumus iudicare, & demonstrationum. Ab eo ergo nobis sumendum est initium. Et vt certa via procedat quæstio aduersus Dogmaticos, (quoniam euidētia quidem videtur ex se cognosci per aliquid quod iudicat, incerta autem & obscura inuestigari per signa & demonstrationes) trāseundo ab euidentibus, ordine consideremus, Primùm an sit aliquid quod iudicet, ex iis quæ cadunt sub sensum aut cogitationem. Postea autem, an sit modus aliquis qui significet & demonstret ea quę sunt incerta & obscura. Existimo enim quòd si hæc sint sublata, nulla ampliùs relinquetur quæstio, oporteátne sustinere assensionem, cùm neque in euidentibus, neque in incertis & obscuris inueniatur veri aliquid. Incipiat ergo oratio de eo quod iudicat: quoniam videtur continere omnes modos comprehensionis.

An sit aliquid quo iudicetur veritas.

De inquisitione eius quod iudicat, apud omnes est magna decertatio: non solùm propterea quòd homo sit animal natura amans veritatis, sed etiam propterea quòd summas constituat sectas Philosophiæ de iis quæ sunt præcipua. Aut enim magnificam Dogmaticorum gloriationem penitus tolli oportebit, si nulla inueniatur regula qua sciatur síntne res reuera: aut contrà, tanquam temerarios conuinci Scepticos, vt qui ausi sint communi repugnare fidei, si appareat aliquid quod nos possit deducere ad comprehendendam veritatem.

ὀχυρωτικὸν δὲ εἶναι τῆς διανοίας τὸν διαλεκτικὸν τόπον, δεύτερον δὲ, ἀποχαράσσειν τὴν ἠθικὴν θεωρίαν πρὸς βελτίωσιν τῶν ἠθῶν. ἀκίνδυνος γὰρ ἡ παραδοχὴ ταύτης, ἐπὶ προϋποκειμένῃ τῇ λογικῇ δυνάμει. τελευταίαν δὲ ἐπάγειν τὴν φυσικὴν θεωρίαν· θειοτέρα γάρ ἐστι καὶ βαθυτέρας δεῖται τῆς ἐπιστάσεως. ταῦτα μὲν καὶ οὗτοι. ἡμεῖς δὲ τὸ μὲν ἀκριβὲς ἐν τῷ πράγματι τούτῳ οὐ σκεπτόμεθα. ἐκεῖνο δὲ φαμὲν, ὡς εἴπερ ἐν παντὶ μέρει φιλοσοφίας ζητητέον ἐστὶ τἀληθὲς, πρὸ πάντων δεῖ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς τρόπους τῆς τούτου διαγνώσεως ἔχειν πιστούς. ὁ δέ γε λογικὸς τόπος, τὴν περὶ τῶν κριτηρίων τε καὶ τῶν ἀποδείξεων θεωρίαν περιεῖχεν. ἀπὸ τούτου ἄρα ποιητέον ἐστὶν ἡμῖν τὴν ἀρχήν. καὶ ἵνα εὐέφοδος γένηται πρὸς τοὺς Δογματικοὺς ἡ ζήτησις (ἐπεὶ τὰ μὲν ἐναργῆ διά τινος κριτηρίου δοκεῖ γνωρίζεσθαι, τὰ δὲ ἄδηλα διά τε σημείων καὶ ἀποδείξεων, κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναργῶν μετάβασιν ἐξιχνεύεσθαι) τάξει σκεψώμεθα, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ εἰ ἔστι τι κριτήριον τῶν αἰσθήσει ἢ διανοίᾳ προσπιπτόντων· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, περὶ τοῦ εἰ ἔστι σημειωτικὸς ἢ ἀποδεικτικὸς τῶν ἀδήλων τρόπος. οἶμαι γὰρ ὡς τούτων ἀναιρεθέντων, οὐδεμία ἔτι καταλειφθήσεται ζήτησις, περὶ τοῦ δεῖν ἐπέχειν· ἅτε μήτε ἐν τοῖς προφανέσι, μήτε ἐν τοῖς συνεσκιασμένοις εὑρισκομένου τινὸς ἀληθοῦς. ἀρχέτω οὖν ὁ περὶ τοῦ κριτηρίου λόγος. ἐπεὶ καὶ πάντων τῶν τῆς καταλήψεως τρόπων περιληπτικὸς εἶναι δοκεῖ.

Εἰ ἔστι κριτήριον ἀληθείας.

Ἡ περὶ τοῦ κριτηρίου ζήτησις, οὐ μόνον διὰ τὸ φύσει φιλάληθες ζῷον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὰς γενικωτάτας τῆς φιλοσοφίας αἱρέσεις περὶ τῶν κυριωτάτων βραβεύειν, πᾶσίν ἐστι περιμάχητος. ἢ γὰρ τὸ μέγα καὶ σεμνὸν τῶν Δογματικῶν αὔχημα αἱρεῖσθαι ἄρδην δεήσει, μηδενὸς εὑρισκομένου κανόνος τῆς κατ' ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων ὑπάρξεως, ἢ ἀνάπαλιν, ὡς προπετεῖς ἐλέγχεσθαι τοὺς Σκεπτικοὺς καὶ τῆς κοινῆς πίστεως κατατολμήσαντας, ἐὰν φαίνηταί τι τὸ δυνάμενον ἡμᾶς ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν ὁδηγεῖν.

καὶ γὰρ

καὶ γὰρ χεῖριον, εἰ τὰ μὲν ἐκτὸς κριτήρια μετὰ πάσης σπουδῆς ἀναζητήσομεν, οἷον κανόνας καὶ διαβήτας, σταθμία δὲ καὶ τρυτάνας, τὸ δ' ἐν ἡμῖν καὶ τούτων αὐτῶν δοκιμαστικὸν εἶναι δοκοῦν παρήσομεν. Τάξει τοίνυν ὡς ἂν περὶ τῶν ὅλων οὔσης τῆς σκέψεως ἀναλαβόντες, ἐπεὶ δύο μέρη ἐμφέρεται τῇ προτάσει, τό τε κριτήριον καὶ ἡ ἀλήθεια, ἐν μέρει καὶ περὶ ἑκατέρων τούτων λόγον ποιησόμεθα. καὶ ὁτὲ μὲν ἐξηγητικῶς ὑποδεικνύντες ποσαχῶς λέγεται τὸ κριτήριον, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ τίνα ποτὲ κατὰ τοὺς Δογματικοὺς ἔχει φύσιν· ὁτὲ δὲ καὶ ἀπορητικώτερον σκεπτόμενοι, εἰ δυνατόν τι τούτων ὑπάρχειν.

Αὐτίκα τοίνυν τὸ κριτήριον (ἀρκτέον γὰρ ἀπὸ τούτου) λέγεται πρώτως διχῶς. καθ' ἕνα μὲν τρόπον, ᾧ προσέχοντες, τὰ μὲν ποιοῦμεν, τὰ δὲ οὐδαμῶς· καθ' ἕτερον δέ, ᾧ προσέχοντες, τὰ μὲν ὑπάρχειν φαμὲν, τὰ δὲ μὴ ὑπάρχειν· καὶ ταυτὶ μὲν ἀληθῆ καθεστάναι, ταυτὶ δὲ ψευδῆ. ὧν τὸ μὲν πρότερον, ἐν τοῖς περὶ τῆς Σκεπτικῆς ἀγωγῆς ἐξεθέμεθα. κατ' ἀνάγκην γὰρ ἔδει τὸν ἀπορητικῶς φιλοσοφοῦντα, μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἀνενέργητον ὄντα, καὶ ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον πράξεσιν, ἄπρακτον ἔχειν τι κριτήριον αἱρέσεως ἅμα καὶ φυγῆς, τουτέστι τὸ φαινόμενον. καθὼς καὶ ὁ Τίμων μεμαρτύρηκεν εἰπών,

ἀλλὰ τὸ φαινόμενον πάντῃ σθένει, οὗπερ ἂν ἔλθῃ.

τὸ δ' ἕτερον, λέγω δὲ τὸ περὶ τῆς ὑπάρξεως, καὶ περὶ οὗ ταυνυνὶ σκεπτόμεθα, λέγεσθαι δοκεῖ τριχῶς· κοινῶς τε καὶ ἰδίως καὶ ἰδιαίτατα. κοινῶς μὲν γὰρ πᾶν μέτρον καταλήψεως, καθὸ σημαινόμενον καὶ τὰ φυσικὰ κριτήρια ταύτης ἠξίωται τῆς προσηγορίας. οἷον, ὅρασις, ἀκοή, γεῦσις. ἰδίως δὲ, πᾶν μέτρον καταλήψεως τεχνικόν, καθὸ πῆχυν μὲν καὶ ζυγὸν, καὶ κανόνα καὶ διαβήτην, εἴποι τις ἂν κριτήρια, καθόσον ἐστὶ τεχνικά· τὴν δὲ ὅρασιν καὶ τὴν ἀκοὴν, καὶ καθόλου τὰ λοιπὰ κοινὰ τῶν αἰσθητηρίων, φυσικὴν ἔχοντα τὴν κατασκευὴν, οὐδαμῶς. ἰδιαίτερον δὲ πᾶν μέτρον καταλήψεως ἀδήλου πράγματος. καθὸ τὰ μὲν βιωτικὰ

A Est enim miserum si omni studio quæramus ea quæ extrinsecus iudicant, vt regulas, & circinos, lancesque & trutinas: quod autem est in nobis, idque cum ipsi probandi simus, prætermittamus. Ordine ergo, vtpote quòd de vniuersis sit cõsideratio, aggrediẽtes, quoniam in propositionem ingrediuntur duæ partes; nempe & id quod iudicat, & veritas, vicissim de his vtrisque verba faciemus, aliquando quidem exponendo ostẽdentes quot modis dicatur id quod iudicat B & veritas, & quámnam ex Dogmaticorum sententia habeat naturam: aliquando autem etiam dubitantiùs considerantes, an possit esse horum aliquid.

Iam enim id quod iudicat (est enim ab eo incipiendum) dicitur primum bifariàm. Vno quidem modo, id quod attendentes alia quidem esse dicimus, alia autem non esse: & hæc quidem esse vera, illa verò falsa. Quorum prius quidem exposuimus in libris De ratione Sceptica. Necessariò enim oportebat C eum qui dubitando philosophatur, cùm non sit absolutè remotus ab omni operatione, & otiosus in vitæ actionibus, habere aliquid quo iudicet quid sit eligendum, quid fugiendum: nempe id quod apparet, seu visum: sicut Timon quoque testatus est dicens:

Omni vi visum quocunque ast venerit ipsum.

Alterum verò, dico autem de essentia, & de quo nunc consideramus, videtur dici tribus modis: nempe communiter, D & propriè, & maximè propriè. Nã communiter quidem dicitur quæuis mensura comprehensionis. In quo significato ea etiam quæ naturaliter iudicant, sortita sunt hanc appellationem, vt visus, auditus, gustus. Propriè autem quæuis artificiosa mensura comprehensionis. In quo cubitũ quidem & stateram & regulã & circinũ dixerimus esse quę iudicãt, quatenus sunt artificiosa: visũ autem & auditum, & vt semel dicam, reliqua communia instrumentorum sensuum, minimè. E Magis propriè autem, quæuis mensuram cõprehensionis rei incertæ & non euidentis. In quo significato, ea quę ad vitam agendã pertinent,

non ampliùs dicuntur ea quæ iudicant, sed sola logica, & quæ ad inueniendam veritatem adducũt Philosophi dogmatici. Cum autem multis modis dicatur id quod iudicat, rursus proponitur considerandum, in primis quidem de logico, & quod vulgò iactatur apud Philosophos: ex consequentia autem etiam de vnoquoque eorum quæ sunt in vita. Licet autem hoc quoque logicum subdiuidere, dicendo ex iis quæ iudicant, aliud quidem esse vt à quo, aliud autem vt per quod, tertium autem vt applicationem & habitudinem. A quo quidem, vt homo. Per quod autem, vt sensus. Tertium autem, vt phantasiæ seu visionis applicatio. Nam quo modo in examinandis grauibus & leuibus tria sunt quæ iudicant, libripens, & libra, & libræ positura. Eorum autem, libripens quidem est iudex à quo: libra autem iudex per quem: libræ autem positura, tanquam habitudo. Et rursus quo modo ad discernendum recta & obliqua, opus est artifice, & regula, & eius applicatione: eodem modo etiam in Philosophia opus habemus tribus priùs dictis iudicibus ad dignoscenda vera & falsa. Et libripẽdi quidem aut fabro similis est homo à quo fit iudicium: libræ autem & regulæ, sensus & cogitatio, per quam fit iudicium: habitudini autem priùs dictorum instrumentorum, applicatio phantasiæ per quam homo accedit ad iudicandum. Atque de eo quidem, quod iudicat, necesse erat hæc præmittere.

Veritatem autem nonnulli opinantur, & maximè Stoici, à vero differre tribus modis: nempe essentia, constitutione, & virtute. Essentia quidem, quatenus veritas est corpus: verum autem est incorporeum. Et meritò, inquiũt. Nam hoc quidem est axioma, seu pronunciatum. axioma autem est id quod dicitur. quod dicitur autẽ est incorporeũ. cõtrà autẽ veritas est corpus, quatenus scientia videtur omnium verorum esse enuntiatiua. Omnis autem scientia est aliquo modo se habens pars tenens animæ principatum: quo modo etiam aliquo modo se habens manus intelligitur pugnus. Principatum autem tenens pars animæ, est corpus, ex istorum sententia. Erit ergo veritas in genere corporea.

A οὐκέτι λέγεται κριτήρια, μόνα δὲ τὰ λογικὰ καὶ ἅπερ οἱ δογματικοὶ τῶν φιλοσόφων προσάγουσι πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας εὕρεσιν. πολλαχῶς δὴ λεγομένου τοῦ κριτηρίου, πρόκειται πάλιν τὸ σκέπτεσθαι προηγουμένως μὲν περὶ τοῦ λογικοῦ, καὶ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις θρυλλουμένου, κατ' ἐπακολούθημα δὲ, καὶ περὶ ἑκάστου τῶν κατὰ τὸν βίον. πάρεστι μέντοι καὶ τὸ λογικὸν τοῦτο ὑποδιαιρεῖσθαι, λέγοντας, τὸ μέν τι εἶναι κριτήριον, ὡς ὑφ' οὗ· B τὸ δὲ, ὡς δι' οὗ· τὸ δὲ, ὡς προσβολὴ καὶ σχέσις. ὑφ' οὗ μὲν, ὡς ἄνθρωπος· δι' οὗ δὲ, ὡς αἴσθησις· τὸ δὲ τρίτον, ὡς ἡ προσβολὴ τῆς φαντασίας. ὃν γὰρ τρόπον ἐν τῇ τῶν βαρέων καὶ κούφων ἐξετάσει τρία ἐστὶ κριτήρια, ὅ, τε ζυγοστάτης καὶ ὁ ζυγὸς, καὶ ἡ τοῦ ζυγοῦ θέσις· τούτων δὲ ὁ μὲν ζυγοστάτης, κριτήριον ἦν τὸ ὑφ' οὗ· ὁ δὲ ζυγὸς, τὸ δι' οὗ· ἡ δὲ θέσις τοῦ ζυγοῦ, ὡς σχέσις. καὶ πάλιν, ὃν τρόπον πρὸς τὴν τῶν εὐθέων καὶ στρεβλῶν διάκρισιν, τεχνίτου τε καὶ C κανόνος, καὶ τῆς τούτου προσβολῆς ἐστὶ χρεία· κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ φιλοσοφία, πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν τε καὶ ψευδῶν διάγνωσιν δεόμεθα τῶν προειρημένων ἡμῖν τριῶν κριτηρίων. καὶ ἔοικε τῷ μὲν ζυγοστάτῃ ἢ τέκτονι ὁ ἄνθρωπος ὑφ' οὗ γίνεται ἡ κρίσις· τῷ δὲ ζυγῷ καὶ κανόνι, ἡ αἴσθησις καὶ ἡ διάνοια, δι' ἧς γίνεται τὰ τῆς κρίσεως· τῇ δὲ σχέσει τῶν προειρημένων ὀργάνων, ἡ προσβολὴ τῆς φαντασίας, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐπιβάλλεται κρίνειν. ἀλλὰ περὶ μὲν D κριτηρίου ταῦτα ἀναγκαῖον ἦν ἐπὶ τοῦ παρόντος προλαβεῖν.

Τὴν δὲ ἀλήθειαν οἴονταί τινες, καὶ μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, διαφέρειν τἀληθοῦς κατὰ τρεῖς τρόπους, οὐσίᾳ τε καὶ συστάσει καὶ δυνάμει. οὐσίᾳ μὲν παρόσον ἡ μὲν ἀλήθεια σῶμά ἐστι· τὸ δὲ ἀληθὲς, ἀσώματον ὑπῆρχε. καὶ εἰκότως, φασί. τουτὶ μὲν γὰρ ἀξίωμά ἐστι· τὸ δὲ ἀξίωμα, λεκτόν· τὸ δὲ λεκτὸν, ἀσώματον. ἀνάπαλιν δὲ, ἡ ἀλήθεια σῶμά ἐστιν, παρόσον E ἐπιστήμη πάντων ἀληθῶν ἀποφαντικὴ δοκεῖ τυγχάνειν. πᾶσα δὲ ἐπιστήμη πὼς ἔχον ἐστὶν ἡγεμονικόν. ὥσπερ καὶ ἡ πὼς ἔχουσα χεὶρ πυγμὴ νοεῖται. τὸ δὲ ἡγεμονικὸν, σῶμα κατὰ τούτους ὑπῆρχε. τοίνυν καὶ ἡ ἀλήθεια κατὰ γένος ἔσται σωματική.

συστάσει δὲ καθόσον τὸ μὲν ἀληθὲς ὡς μονοειδὲς καὶ ἁπλοῦν τὴν φύσιν νενόηται. οἷον, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τό, ἡμέρα ἐστί, καὶ τό, ἐγὼ διαλέγομαι. ἡ δὲ ἀλήθεια ὡς ἂν ἐπιστήμη καθεστηκυῖα, τοὐναντίον συστηματική τε καὶ πλειόνων ἄθροισμα τυγχάνειν ὑπείληπται. ὃν οὖν λόγον ἕτερόν τί ἐστιν ὁ δῆμος, καὶ ἕτερον ὁ πολίτης· καὶ δῆμος μὲν τὸ ἐκ πολλῶν πολιτῶν ἄθροισμα, πολίτης δέ, ὁ εἷς· τὸν αὐτὸν λόγον διενήνοχεν ἀλήθεια τοῦ ἀληθοῦς. καὶ ὡμοίωται ἡ μὲν ἀλήθεια τῷ δήμῳ, τὸ δὲ ἀληθὲς τῷ πολίτῃ, διὰ τὸ τὴν μὲν εἶναι συστηματικήν· τὸ δέ, ἁπλοῦν. δυνάμει δὲ ταῦτα ἀλλήλων κεχώρισται. ἐπεὶ τὸ μὲν ἀληθές, οὐ πάντως ἐπιστήμης εἴχετο. καὶ γὰρ ὁ φαῦλος καὶ ὁ νήπιος καὶ ὁ μεμηνώς, λέγει μὲν ποτέ τι ἀληθές, οὐκ ἔχει δὲ ἐπιστήμην ἀληθοῦς. ἡ δὲ ἀλήθεια κατ' ἐπιστήμην θεωρεῖται. ὅθεν καὶ ὁ ἔχων ταύτην, σοφός ἐστιν. ἐπιστήμην γὰρ εἶχεν ἀληθῶν, καὶ οὔποτε ψεύδεται, κἂν ψεῦδος λέγῃ· διὰ τὸ μὴ ἀπὸ κακῆς ἀλλ' ἀπὸ ἀστείας αὐτὸ διαθέσεως προφέρεσθαι. καθὰ γὰρ ὁ περὶ τῆς τοῦ κάμνοντος σωτηρίας ψεῦδός τι λέγων ἰατρός, καὶ ἐπαγγελλόμενός τι δώσειν, μὴ διδοὺς δέ, ψεῦδος μέν τι λέγει, οὐ ψεύδεται δέ, (πρὸς γὰρ τὴν τοῦ ἐπιστατουμένου σωτηρίαν αὐτῷ τὸ τοιοῦτο λαμβάνει τὴν ἀναφοράν.) καὶ ὡς οἱ ἄριστοι τῶν στρατηγῶν πρὸς εὐθυμίαν τῶν ὑποταττομένων αὐτοῖς στρατιωτῶν, πολλάκις ἐπιστολὰς ἀπὸ συμμαχίδων πόλεων παρασκευασάμενοι, ψεῦδος μέν τι λέγουσιν, οὐ ψεύδονται δέ, διὰ τὸ μὴ ἀπὸ πονηρᾶς γνώμης τοῦτο ποιεῖν· καὶ ὃν τρόπον Γραμματικὸς σολοικισμοῦ τεθεὶς ὑπόδειγμα, σολοικισμὸν προφέρεται, οὐ σολοικίζει δέ, (οὐ γὰρ παρὰ ἀπειρίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου τοῦτο πάσχει) ὧδε καὶ ὁ σοφός, τουτέστιν ὁ τὴν τοῦ ἀληθοῦς ἐπιστήμην ἔχων, ἐρεῖ μέν ποτε ψεῦδος, ψεύσεται δὲ οὐδέποτε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν γνώμην ψεύδει συγκατατιθεμένην. ὅτι γάρ φασιν ἀπὸ τῆς διαθέσεως, καὶ οὐκ ἀπὸ ψιλῆς τῆς προφορᾶς κριτέον ἐστὶ τὸν ψευδόμενον, πάρεστι μαθεῖν ἐκ τῶν τιθεμένων ὑποδειγμάτων. τυμβωρύχος γὰρ λέγεται, καὶ ὁ ἐπὶ τῷ σκυλεῦσαι τοὺς νεκρούς, τοῦτο πράττων,

A Constitutione autem, quatenus verum quidem intelligitur vt vniforme quidpiam & simplex natura: vt in præsentia illud, Dies est, &, Ego dissero. Veritas autem quæ est vt scientia, existimatur esse ex multis consistens, & quædam ex pluribus congeries. Qua ergo ratione aliud est populus, & aliud ciuis: & populus quidem est multitudo collecta ex multis ciuibus, ciuis autem vnus: eadem ratione veritas differt à vero. Et assimilatur quidem veritas populo, verum autem ciui; propterea B quòd veritas quidem est ex multis consistens & collecta, verum autem sit simplex. Potestate autem sunt hæc inter se separata: quoniam verum quidem non omnino adhæret veritati. Nam stultus & infans & insanus aliquando quidem dicit aliquid veri, non habet tamen veri scientiam. Veritas autem considerat ex scientia. Quo fit vt qui eam habeat, sit sapiens. Habet enim verorum scientiam, & nunquam fallit ac mentitur; etiamsi falsum dicat, eo C quòd non ex mala sed ex bona hoc proferat affectione. Quomodo enim Medicus qui aliquid falsi dicit de ægroti salute, & pollicetur se aliquid daturum, non dat tamen, aliquid quidem falsi dicit, non tamen fallit aut mentitur: (id enim refertur ad salutem eius cuius curam gerit.) Et quomodo præstantissimi imperatores, ad consolandos qui sub eis merent milites, sæpe ex sociis ciuitatibus confictis literis; falsum quidem dicunt, non autem fallunt ac mentiuntur, (propterea quòd hoc ma- D lo animo non faciant.) & quomodo Grammaticus ponens exemplum solœcismi, solœcismum profert, nec tamen solœcismum admittit, (non enim hoc ei vsuuenit ob ignorationem rectæ orationis: ita etiam sapiens, hoc est qui veri habet scientiam, aliquando quidem dicet falsum, nunquam autem fallet & mentietur, propterea quòd nõ habeat mentem falso assentientem. Nam quòd inquiunt, ab affectione, & non à sola prolatione iudicandum sit id E quod falsò dicitur, intelligi potest ex subiiciẽdis exemplis. Dicitur enim τυμβώρυχος, id est effossor sepulchrorum, & qui hoc facit ad spoliandos mortuos,

A & qui mortuis fodit sepulchra. Sed prior quidem punitur: vt qui hoc agat mala affectione: secundus autem etiam mercedem accipit suę operę ac ministerij, propter causam quæ alteri causæ aduersatur. Est ergo manifestum, quòd falsum quoque dicere, multum differt ab eo quod est esse fallacẽ ac mentiri: quãdoquidem hoc fit bono animo: fallacẽ autem esse & mentiri, malo. His de veritate ex aliquorum sententia explicatis, consideremus dissidium quod est inter dogmaticos Philosophos de eo quod B iudicat. Necesse est enim vt qui de eius considerant essentia, simul etiam contẽplentur quod sit. Atque multæ quidem & variæ feruntur in modo diuisiones. Sed nobis in præsentia satis est dicere, quòd alij quidẽ sustulerunt id quod iudicat, alij verò reliquerunt. Et eorũ qui reliquerunt tres sunt supremæ sectæ. Nam alij quidem id reliquerunt in ratione, alij verò in operationibus expertibus rationis, alij autem in vtrisque. Et sustulerunt quidem Xenophanes Colo- C phonius, & Xeniades Corinthius, & Anacharsis Scytha, & Protagoras, & Dionysidorus, & præter eos Gorgias Leontinus, & Metrodorus Chius, & Anaxarchus Eudæmonicus, & Monimus Canis. In his autem sunt etiam Sceptici: ex quibus Xenophanes quidem, qui dixit ex aliquorum sententia esse omnia incomprehensibilia, est in hac opinione, cùm scribit,

Nemo virorum illud conspexit quod sit apertum:
D *De diis nemo, aliis quæcunque & dico, videbit.*
Nam sint facta licèt quæ ab eo prædicta fuere,
Ille tamen nescit, cunctis & opinio in his est.

Per hæc enim, apertum quidem videtur dicere verum & notum, sicut dicitur, Veritatis simplex est oratio. Virum autem, hominem, vtens specie pro genere: est enim vir species hominis. Solet autẽ etiam Hippocrates vti hoc modo loquẽdi: vt quum dicit, Mulier non est dextera, hoc est, Non consistit fœmina in dexteris partibus matricis. De diis autem exempli loco dixit de aliquo obscuro.

καὶ ὁ τυμβωρύχος τοῖς νεκροῖς ὀρύττων. ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος κολάζεται, ὡς ἀπὸ κακῆς διαθέσεως τοῦτο πράττων· ὁ δὲ δεύτερος καὶ μισθὸν λαμβάνει τῆς ὑπηρεσίας, διὰ τὴν ἀντικειμένην αἰτίαν. προφανὲς τοίνυν ἐστὶν ὅτι καὶ τὸ ψευδὲς λέγειν, τοῦ ψεύδεσθαι, κατὰ πολὺ διενήνοχεν, ᾗ τὸ μὲν, ἀπὸ ἀστείας γίνεται γνώμης· τὸ δὲ ψεύδεσθαι, ἀπὸ πονηρᾶς. ταῦτα καὶ περὶ τῆς ἀληθείας κατά τινας προαποδόντες, ἀκολούθως καὶ τὴν ἠπορημένην τοῖς δογματικοῖς φιλοσόφοις διάστασιν περὶ τοῦ κριτηρίου σκοπῶμεν· ἀνάγκη γὰρ ἐστὶ ζητοῦντας περὶ τῆς τούτου ὑπάρξεως, συνεπιθεωρεῖν καὶ τί ἐστιν. πολλαὶ μὲν οὖν καὶ ποικίλαι διαιρέσεις φέρονται κατὰ τὸν τόπον. ἀλλὰ νῦν ἀπόχρη πρὸς τὸ παρὸν λέγειν, ὅτι οἱ μὲν ἀνῄρουν τὸ κριτήριον, οἱ δὲ ἀπέλιπον. καὶ τῶν ἀπολειπόντων, τρεῖς αἱ ἀνωτάτω γεγόνασι στάσεις. οἱ μὲν γὰρ ἐν λόγῳ τοῦτ' ἀπέλιπον· οἱ δὲ, ἐν ταῖς ἀλόγοις ἐνεργείαις· οἱ δὲ, ἐν ἀμφοτέροις. καὶ δὴ ἀνῄρουν μὲν αὐτὸ Ξενοφάνης τε ὁ Κολοφώνιος καὶ Ξενιάδης ὁ Κορίνθιος, καὶ Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης, καὶ ὁ Πρωταγόρας καὶ Διονυσόδωρος. πρὸς δὲ τούτοις, Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, καὶ Μητρόδωρος ὁ Χῖος, καὶ Ἀνάξαρχος ὁ Εὐδαιμονικὸς, καὶ Μόνιμος ὁ Κύων. ἐν τούτοις δέ εἰσι καὶ οἱ ἀπὸ τῆς σκέψεως, ὧν Ξενοφάνης μὲν κατά τινας εἰπὼν πάντα ἀκατάληπτα, ὅτι ταύτης ἐστὶ τῆς φορᾶς, ἐν οἷς γράφει

καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν, οὐδέ τις ἔσται
εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε, καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων.
εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

διὰ τούτων γὰρ σαφὲς μὲν ἔοικε λέγειν τἀληθὲς καὶ τὸ γνώριμον, καθὸ καὶ λέγεται, ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. ἄνδρα δὲ τὸν ἄνθρωπον, τῷ εἰδικῷ καταχρώμενος ἀντὶ τοῦ γένους· εἶδος γὰρ ἀνθρώπου καθέστηκεν ὁ ἀνήρ. σύνηθες δ' ἐστὶ τούτῳ χρῆσθαι τῷ τρόπῳ τῆς φράσεως καὶ Ἱπποκράτει, ὅταν λέγῃ, γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται· τουτέστι, θήλεα ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῆς μήτρας οὐ συνίσταται. ἀμφὶ θεῶν δὲ ὑποδειγματικῶς, περί τινος τῶν ἀδήλων.

δόκος

δόκον δὲ, τὴν δέκησιν καὶ τὴν δόξαν, ὥστε τοιοῦτον εἶναι κατ' ἐξάπλωσιν τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον. τὸ μὲν οὖν ἀληθὲς καὶ γνώριμον οὔτις ἄνθρωπος οἶδε, τό γε ἐν τοῖς ἀδήλοις πράγμασι· κἂν γὰρ ἐκ τύχης ἐπιβάλῃ τούτῳ, ὅμως οὐκ οἶδεν ὅτι ἐπιβέβληκεν αὐτῷ, ἀλλ' οἴεται καὶ δοκεῖ. ὥσπερ γὰρ εἰ ἐν ζοφερῷ οἰκήματι καὶ πολλὰ ἔχοντι κειμήλια ὑποθοίμεθά τινας χρυσὸν ζητοῦντας, συμβήσεται ἕκαστον μὲν τούτων λαβόμενόν τινος τῶν ἐν τῷ οἰκήματι κειμένων, οἴεσθαι τοῦ χρυσοῦ δεδράχθαι, οὐδένα δὲ αὐτῶν ἔσεσθαι πεπεισμένον ὅτι τῷ χρυσῷ περιέπεσε, κἂν μάλιστα τύχῃ τούτῳ περιπεπτωκώς· ὧδε καὶ εἰς τουτονὶ τὸν κόσμον, ὥσπερ τινὰ μέγαν οἶκον, παρῆλθε πλῆθος φιλοσόφων ἐπὶ τὴν τῆς ἀληθείας ζήτησιν, ἧς τὸν λαβόμενον εἰκός ἐστιν ἀπιστεῖν ὅτι εὐστόχησεν. οὗτος μὲν δὴ, οὔ φησιν εἶναι κριτήριον ἀληθείας διὰ τὸ μηδὲν εἶναι καταληπτὸν ἐν τῇ φύσει τῶν ζητουμένων. Ξενιάδης δὲ ὁ Κορίνθιος (οὗ καὶ Δημόκριτος μέμνηται) πάντ' εἰπὼν ψευδῆ, καὶ πᾶσαν φαντασίαν καὶ δόξαν ψεύδεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πᾶν τὸ γινόμενον γίνεσθαι, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν πᾶν τὸ φθειρόμενον φθείρεσθαι, δυνάμει τῆς αὐτῆς ἔχεται τῷ Ξενοφάνει στάσεως. μὴ ὄντος γάρ τινος ἀληθοῦς κατὰ διαφορὰν τοῦ ψεύδους, ἀλλὰ πάντων ψευδῶν ὄντων, καὶ διὰ τοῦτο ἀκαταλήπτων, οὐδὲ διακριτικόν τι τούτων ἔσται κριτήριον. τὸ δ' ὅτι πάντα ἐστὶ ψευδῆ, καὶ διὰ τοῦτο ἀκατάληπτα, οὐδὲ διακριτικὸν τούτων ἔσται κριτήριον, δείκνυται ἐκ τῆς τῶν αἰσθήσεων διαβολῆς. εἰ γὰρ τὸ ἐπάνω βεβηκὸς κριτήριον πάντων τῶν πραγμάτων ἐστὶ ψευδὲς, ἐξ ἀνάγκης καὶ πάντα ἐστὶ ψευδῆ. τὸ δέ γε ἐπάνω βεβηκὸς κριτήριον πάντων τῶν πραγμάτων εἰσὶν αἰσθήσεις, καὶ δείκνυνται ψευδεῖς· πάντα ἄρα τὰ πράγματα ἐστὶ ψευδῆ. καὶ Ἀνάχαρσις, ὥς φασιν, ὁ Σκύθης, πάσης τέχνης τὴν κριτικὴν κατάληψιν ἀναιρεῖ, σφόδρα τε ἐπιτιμᾷ τοῖς Ἕλλησι ταύτης ἀπολείπουσι·

Τίς γάρ ἐστι, φησὶν, ὁ κρίνων τι τεχνικῶς; ἆρά γε ὁ ἰδιώτης, ἢ ὁ τεχνίτης; ἀλλ' ἰδιώτην μὲν οὐκ ἂν εἴποιμεν· πεπήρωται γὰρ πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν τεχνικῶν ἰδιωμάτων· καὶ ὡς οὔτε τυφλὸς λαμβάνει τὰ τῆς ὁράσεως ἔργα, οὔτε κωφὸς τὰ τῆς ἀκοῆς, οὕτως οὐδὲ ὁ ἄτεχνος ὀξυωπεῖ πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ τεχνικῶς ἀποτελεσθέντος.

A Opinionem autem pro existimatione. Quo fit vt quod ab eo dicitur, si explicetur, sit eiusmodi. Quod verum quidem est, & notum, nullus homo nouit: quãto minus id quod est obscurius? Nam etsi forte fortuna quispiam hoc assequatur, nescit tamen se id esse assecutum, sed putat & opinatur. Quomodo enim si in domo tenebricosa, in qua multa sunt pretiosa, posuerimus aurum, quærentes ab eo excidere, propterea quod vnusquisque eorũ, accepto aliquo ex iis quæ sita sunt in ædibus, existimabit se aurum
B apprehendisse: nemo autem eorum habebit persuasum quòd in aurum inciderit, etiamsi re vera incidat: ita etiam in hunc mundum veluti in quandam magnam domum, accessit multitudo Philosophorum, ad quærendam veritatem: quam qui acceperit, est verisimile eum nõ credere quod rectè cõiecerit. Is quidem certè non dicit esse aliquid quo iudicetur veritas, propterea quòd in eorum quæ sunt natura nihil possit comprehendi. Xeniades autem Corinthius,
C cuius etiam meminit Democritus, cùm omnia dixerit esse falsa, & omne visum & omnẽ opinionem esse fallacem: & ex eo quod non est, fieri & oriri quidquid est, & quidquid interit, in id quod non est interire, est potestate in eodem statu quo Xenocrates. Nam cùm non sit aliquod verum ad differentiam falsi, sed sint omnia falsa, & ideo non possint cõprehendi: nec erit aliquid iudicãs quod ea discernat. Quòd autem omnia sint falsa, & ideo non possint comprehendi,
D nec aliquid iudicans quod ea discernat, ostenditur ex accusatione sensuum. Nam si illud summum quod res omnes iudicat, est falsum, necessariò erunt res omnes falsæ. Summum autem quod res omnes iudicat, sunt sensus: & omnes ostenduntur fallaces. Omnes ergo res sunt falsæ. Anacharsis quoque Scytha, vt aiunt, tollit comprehensionem quæ omnem artem iudicet: & valde reprehendit Græcos, qui eam recipiunt:

E Quis est enim, inquit, qui aliquid iudicat artificiosè, imperitusne, an artifex? Sed imperitum quidem non dicent: est enim imperitus orbus ad cognitionem proprietatũ artificialiũ. & quomodo neque cęcus accipit videndi munus, neque surdus audiendi: ita nec qui caret arte, acutè videt ad comprehendendum id quod est effectũ artificiosè.

Nam si ei quoque tribuamus artificiosæ alicuius rei iudicium, ab arte non differet inertia. quod quidem est absurdum. Quamobrem imperitus non est iudex proprietatum artificialium. Restat ergo vt dicant artificem. quod rursus minimè est probabile. Aut enim qui est eiusdem artis æmulator, alterum qui eandem artem æmulatur, iudicat: aut qui non eandem æmulatur artem, alterum qui diuersam. Sed qui est diuersæ artis, fieri non potest vt eum iudicet qui est diuersæ. Suam enim nouit artem, est autem imperitus alienæ. Sed nec qui est æmulator eiusdem artis, potest probare eum qui eandem æmulatur. Nam hoc ipsum quærebamus quisnā sit qui eos iudicet, vt qui, quod ad artem attinet, eandem vim habeant & facultatem. Et alioqui si iste illum iudicat, fiet idem & quod iudicat & quod iudicatur, & fide dignum & non fide dignum. Nam quatenus quidē alter ex iis qui iudicantur, eandem artem æmulatur, cum ipse quoque iudicetur, non erit fide dignus. Quatenus autem iudicat, erit fide dignus. Non potest autem fieri, vt idem sit id quod iudicat & id quod iudicatur, & fide dignum & non fide dignum. Non est ergo vllus qui artificiosè iudicet. Et propterea non est aliquid quod iudicet. Eorum enim quæ iudicant, alia quidem sunt artificiosa, alia vero sunt rudia & imperita. Sed nec quæ sunt rudia & imperita iudicant, vt nec qui est rudis & imperitus: nec artificiosa, vt nec artifex, propter priùs dictas causas. Nihil est ergo quod iudicet. Protagoram quoque Abderitanū nonnulli retulerunt in numerum Philosophorum qui tollunt id quod iudicat. Dicit enim omnes visiones & opiniones esse veras, & veritatem esse ex iis quæ referuntur ad aliquid: propterea quòd quidquid alicui apparuerit aut visum fuerit, statim sit relatum ad illū. A fundamentis quidem certè incipiēs, exclamauit, Mensura omnium rerum est homo: eorum quidem quæ sunt, quòd sint: eorum verò quæ non sunt, quòd non sint. Videturque ei adstipulari quæ aduersatur oratio. Nam si quis dicat hominem non esse id quod res omnes iudicat: ipse quidem certè qui hoc dicit, homo est: & vt quod ad se refertur ponens visum, fatetur hoc ipsum quoque vt quod ad se referatur esse visum. Quamobrem & furiosus est fide dignus iudex eorum quæ videntur in furore: & qui dormit, eorum quæ videntur in somnis

A ἐπεί τοι ἐὰν καὶ τούτῳ μαρτυρῶμεν τήν τινος πράγματος τεχνικοῦ κρίσιν, οὐ διοίσει τῆς τέχνης ἡ ἀτεχνία· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. ὥστε οὐχ ὁ ἰδιώτης ἐστὶ κριτὴς τῶν τεχνικῶν ἰδιωμάτων. λείπεται ἄρα λέγειν τὸν τεχνίτην· ὃ πάλιν ἐστὶν ἀπίθανον. ἤτοι γὰρ ὁ ὁμόζηλος τὸν ὁμόζηλον, ἢ ὁ ἀνομόζηλος τὸν ἑτερόζηλον κρίνει· ἀλλ᾽ ὁ ἑτερόζηλος οὐχ οἷός τε ἐστὶ κρίνειν τὸν ἑτερόζηλον. τῆς γὰρ ἰδίας τέχνης ἐστὶν ἐπιγνώμων, πρὸς δὲ τὴν ἀλλοτρίαν ἰδιώτης καθέστηκε. καὶ μὴν οὐδὲ ὁ ὁμόζηλος
B τὸν ὁμόζηλον δύναται δοκιμάζειν· αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἐζητοῦμεν, τίς ἐστιν ὁ τούτους κρίνων ἐν μιᾷ δυνάμει τὸ ὅσον ἐπὶ τῇ αὐτῇ τέχνῃ καθεστῶτας ἀλλήλοις. εἶτα εἴπερ οὗτος ἐκεῖνον κρινεῖ, γενήσεται τὸ αὐτὸ κρίνον τε καὶ κρινόμενον, πιστόν τε καὶ ἄπιστον. ᾗ μὲν γὰρ ὁμόζηλός ἐστιν θατέρῳ τῶν κρινομένων, κρινόμενος καὶ αὐτὸς ἄπιστος ἔσται. ᾗ δὲ κρίνει, πιστὸς γενήσεται. οὐ δυνατὸν δὲ τὸ αὐτὸ καὶ κρῖνον καὶ κρινόμενον, καὶ πιστὸν καὶ ἄπιστον ὑπάρχειν. οὐκ ἄρα ἐστί τις ὁ κρίνων τεχνικῶς. διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ κριτήριον. τῶν γὰρ
C κριτηρίων, τὰ μέν ἐστι τεχνικά, τὰ δὲ ἰδιωτικά. οὔτε δὲ τὰ ἰδιωτικὰ κρίνει, ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἰδιώτης· οὔτε τὰ τεχνικά, ὥσπερ οὐδὲ ὁ τεχνίτης, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. οὐδὲν ἄρα ἐστὶ κριτήριον. Καὶ Πρωταγόραν δὲ τὸν Ἀβδηρίτην ἐγκατέλεξάν τινες τῷ χορῷ τῶν ἀναιρούντων τὸ κριτήριον φιλοσόφων. ἐπεί φησι πάσας τὰς φαντασίας καὶ τὰς δόξας ἀληθεῖς ὑπάρχειν, καὶ τῶν πρός τι εἶναι τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸ πᾶν τὸ φανὲν ἢ δόξαν τινὶ
D εὐθέως πρὸς ἐκεῖνον ὑπάρχειν. ἐναρχόμενος γοῦν τῶν καταβαλλόντων, ἀνεφώνησε· πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος. τῶν μὲν ὄντων, ὡς ἔστι· τῶν δὲ οὐκ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστι. καὶ μαρτυρεῖν φαίνεται τούτῳ ἀντικείμενος λόγος. εἰ γὰρ φήσει τις μὴ πάντων τῶν πραγμάτων κριτήριον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, βεβαιώσει τὸ πάντων τῶν πραγμάτων κριτήριον εἶναι τὸν ἄνθρωπον. αὐτὸς γὰρ ὁ τοῦτο λέγων, ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τὸ ὡς πρὸς αὐτὸν τι-
E θεὶς φαινόμενον, ὁμολογεῖ, καὶ αὐτὸ τοῦτο τῶν ὡς πρὸς αὐτὸν φαινομένων ὑπάρχειν. ὅθεν καὶ ὁ μεμηνὼς, τῶν ἐν μανίᾳ φαινομένων, πιστόν ἐστι κριτήριον· καὶ ὁ κοιμώμενος, τῶν ἐν ὕπνῳ

καὶ

καὶ ὁ νήπιος, τῶν ἐν νηπιότητι· καὶ ὁ γηραιὸς, τῶν ἐν γήρᾳ προσπιπτόντων. οὐκ ἔστι δὲ οἰκεῖον ἀπὸ τῶν διαφερουσῶν στάσεων τὰς διαφερούσας περιστάσεις ἀθετεῖν· τουτέστιν, ἀπὸ μὲν τῶν ἐν τῷ σωφρονεῖν ὑποπιπτόντων τὰ ἐν τῷ μεμηνέναι φαινόμενα· ἀπὸ δὲ τῶν ὕπαρ, τὰ κατὰ τὸν ὕπνον· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν γήρᾳ, τὰ ἐν νηπιότητι. ὡς γὰρ ταῦτα ἐκείνοις οὐ φαίνεται, οὕτω καὶ ἀνάπαλιν, τὰ τούτοις φαινόμενα, ἐκείνοις οὐ προσπίπτει. διόπερ εἰ ὅτι ὁ μεμηνὼς ἢ ὁ κοιμώμενος ἐν ποιᾷ διαθέσει θεωρεῖται, οὐκ ἔστι βέβαιος τῶν φαινομένων αὐτῷ κριτής. ἐπεὶ καὶ ὁ σωφρονῶν καὶ ὁ ἐγρηγορὼς ἐν ποιᾷ καθέστηκε διαθέσει, πάλιν οὐκ ἔσται πιστὸς πρὸς τὴν διάγνωσιν τῶν ὑποπιπτόντων αὐτῷ. μηδενὸς οὖν χωρὶς στάσεως λαμβανομένου, ἑκάστῳ πιστευτέον τῶν κατὰ τὴν οἰκείαν περίστασιν λαμβανομένων. καὶ τοῦτον δὴ κινεῖν τινὲς ὑπενόησαν τὸ κριτήριον· ἐπείπερ τοῦτο μὲν τῶν καθ᾽ αὑτὰ ὑποκειμένων δοκιμαστικὸν εἶναι βούλεται, τοῦτο δὲ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους διακριτικὸν ὑπάρχειν. ὁ δὲ προειρημένος ἀνὴρ, οὔτε καθ᾽ αὑτό τι ὑπάρχον, οὔτε ψεῦδος ἀπολέλοιπε. τοιοῦτοι δὲ γεγονέναι λέγονται καὶ οἱ περὶ τὸν Εὐθύδημον καὶ Διονυσόδωρον. τῶν γὰρ πρός τι καὶ οὗτοι, τό τε ὂν καὶ τὸ ἀληθὲς ἀπολελοίπασι. Γοργίας δὲ ὁ Λεοντῖνος ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν τάγματος ὑπῆρχε τοῖς ἀνῃρηκόσι τὸ κριτήριον, οὐ κατὰ τὴν ὁμοίαν δὲ ἐπιβολὴν τοῖς περὶ τὸν Πρωταγόραν. ἐν γὰρ τῷ ἐπιγραφομένῳ περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἢ περὶ φύσεως, τρία κατὰ τὸ ἑξῆς κεφάλαια κατασκευάζει. ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅτι οὐδὲν ἔστι· δεύτερον, ὅτι εἰ καὶ ἔστιν, ἀκατάληπτον ἀνθρώπῳ· τρίτον ὅτι εἰ καὶ καταληπτὸν, ἀλλὰ τοίγε ἀνέξοιστον, καὶ ἀνερμήνευτον τῷ πέλας. ὅτι μὲν οὖν οὐδὲν ἔστιν, ἐπιλογίζεται τὸν τρόπον τοῦτον. εἰ γὰρ ἔστιν, ἤτοι τὸ ὂν ἔστιν, ἢ τὸ μὴ ὂν, ἢ καὶ τὸ ὂν ἔστι καὶ τὸ μὴ ὄν. οὔτε δὲ τὸ ὂν ἔστιν, ὡς παραστήσει, οὔτε τὸ μὴ ὂν, ὡς παραμυθήσεται· οὔτε τὸ ὂν καὶ μὴ ὂν, ὡς καὶ τοῦτο διδάξει· οὐκ ἄρα ἔστι τι. καὶ δὴ τὸ μὲν μὴ ὂν, οὐκ ἔστιν. εἰ γὰρ τὸ μὴ ὂν ἔστιν, ἔσται τε ἅμα καὶ οὐκ ἔσται. ᾗ μὲν γὰρ οὐκ ὂν νοεῖται, οὐκ ἔσται· ᾗ δὲ ἔστι μὴ ὂν, πάλιν ἔσται. παντελῶς δὲ ἄτοπον τὸ εἶναί τι ἅμα καὶ μὴ εἶναι. οὐκ ἄρα ἔστι τὸ μὴ ὄν.

A & infans, eorum quæ in infantia: & senex, eorum quę occurrunt in senectute. Nec conuenit ex differentibus circunstantiis infirmare & abolere differentes circunstantias: nempe ex iis quidem quę occurrunt dum est aliquis sanæ mentis, ea quę videntur, dum furit: ex iis autem quæ obuersantur vigilantibus, ea quæ videntur in somnis: ex iis autem quæ in senectute, ea quæ in infantia. Nam quo modo eadem illis non videntur, ita etiã contrà, ea quæ his videntur, illis minimè occurrunt. Quamobrem si quia fu-
B rore percitus, aut dormiẽs, in certa cernit affectione, nõ est verus ac certus iudex eorum quæ ipsi videntur: is quoque qui est sanæ mentis, & qui vigilat in certa affectione, rursus non erit fide dignus ad ea discernenda quæ illi occurrunt & obuersantur. Quum ergo nihil sumatur absque circunstantia, credendum est vnicuique eorum quæ sumuntur ex propria circunstantia. Et hoc existimarunt quidam eum mouere id quod iudicat, quoniam eo vult probari ea quæ per se
C ponuntur, & verum & falsum distinguere. Vir autem ille de quo priùs diximus, neque aliquid quod per se sit, neque falsum reliquit. Eiusmodi autem fuisse dicuntur & Euthydemus & Dionysodorus. Nam ij quoque id quod est & verum reliquerunt ex iis quæ referuntur ad aliquid. Gorgias autem Leontinus fuit ipse quoque ex ordine eorum qui sustulerunt id quod iudicat, sed non ea ratione ac via qua Protagoras. Nam in libro qui inscribitur, De eo quod non est, aut De natura, tria ordine consti-
D tuit capita. Vnum quidem & primum, quòd nihil sit: secundum autem, quòd etsi sit, ab homine non possit comprehendi: tertium, quod etsi possit comprehendi, enuntiari tamen & explicari non possit proximo. Atque quòd nihil quidẽ sit, hoc modo ratiocinatur. Nam si est, aut est id quod est, aut id quod non est, aut etiam id quod est, & id quod non est. Sed neque est id quod est, vt ostendet: neque id quod non est, vt exponet: neque quod est & non est, vt hoc quo-
E que docebit. Non est ergo aliquid. Atq; id quidem quod non est, non est. Si enim est id quod non est, erit aliquid simul & non erit. Nam quatenus quidem non esse intelligitur, non erit. Quatenus autem non esse, rursus erit. Est autem planè absurdum, quòd aliquid simul sit & non sit. Non est ergo id quod non est,

Et alioqui si est id quod non est, non erit id quod est. sunt enim hæc inter se contraria. Et si ei quod non est, vt sit accidit, ei quod est, accidet vt non sit. Minimè autem non est id quod est: neque erit id quod non est. Porrò autem nec est id quod est. Nam si est id quod est, aut est æternum aut ortum; aut simul æternum & ortum. Sed neque est æternum nec ortum, neque vtrumque, vt ostendemus. Non est ergo id quod est. Nam si id quod est, est æternum (hinc enim est incipiendum) nō habet aliquod principium. Quidquid enim oritur, habet aliquod principium. Æternum autem quum sit eiusmodi vt non sit ortum, non habuit principium. Non habens autem principium, est infinitum. Si est autem infinitum, nusquam est. Nam si est alicubi, diuersum erit ab eo illud quod est in quo est. & sic non erit vtique infinitum id quod continetur in aliquo. Infinito autem nihil est maius. Quamobrem nusquam est infinitum. Sed neque in ipso continetur. idem enim erit id in quo est, & quod in ipso est: & duo fient id quod est, nempe locus & corpus. Nam id quidē in quo est, est locus. Quod autem in ipso est, est corpus. hoc autem est absurdū. Ergo nec in ipso est id quod est. Quare si id quod est, est æternum, est infinitum. Si est autem infinitum, nusquam est. Si autem nusquam est, non est. Si ergo id quod est, est æternum, neque omnino est. Sed nec ortum esse potest id quod est. Si enim ortum est, aut ex eo quod est, ortum est, aut ex eo quod non est. Sed neque ex eo quod est, ortum est. Si enim est id quod est, non ortum est, sed iam est. Neque ex eo quod non est. Nam quod non est, nec potest quidem aliquid gignere: propterea quòd id quod aliquid gignit, debet necessariò esse particeps essentiæ. Ergo nec ortum est id quod est. Itidem autem nec vtrūque simul, æternum simul & ortum. ea enim se alterum alterum perimunt: & si id quod est, est æternum, non est ortū: & si ortum est, non est æternum. Si ergo neque est æternum id quod est, neque ortum, nec vtrumque, non est id quod est. Et alioqui si est, aut est vnum, aut plura. Sed nec est vnum, neque plura, vt ostendetur. Non est ergo id quod est. Nam si est, aut est quantum, aut continuum, aut est magnitudo, aut corpus. Quodcumque autem horum fuerit, non est vnum. Sed si sit quidem quantum, diuidetur: si sit autem continuum, scindetur. Simi-

A καὶ ἄλλως, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι, τὸ ὂν οὐκ ἔσται. ἐναντία γάρ ἐστι ταῦτα ἀλλήλοις. καὶ εἰ τῷ μὴ ὄντι συμβέβηκε τὸ εἶναι, τῷ ὄντι συμβήσεται τὸ μὴ εἶναι. οὐχὶ δέ γε τὸ ὂν οὐκ ἔστιν· οὐδὲ τὸ μὴ ὂν ἔσται. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ὂν ἔστιν. εἰ γὰρ τὸ ὂν ἔστιν, ἤτοι ἀΐδιόν ἐστιν, ἢ γενητὸν, ἢ ἀΐδιον ἅμα καὶ γενητόν. οὔτε δὲ ἀΐδιόν ἐστιν, οὔτε γενητὸν, οὔτε ἀμφότερα, ὡς δείξομεν· οὐκ ἄρα ἔστι τὸ ὄν. εἰ γὰρ ἀΐδιόν ἐστι τὸ ὂν, (ἀρκτέον γὰρ ἐντεῦθεν) οὐκ ἔχει τινὰ ἀρχήν. τὸ γὰρ γινόμενον πᾶν ἔχει τιν' ἀρχήν. B τὸ δὲ ἀΐδιον ἀγένητον καθεστὼς, οὐκ εἶχεν ἀρχήν. μὴ ἔχον δὲ ἀρχὴν, ἄπειρόν ἐστιν. εἰ δὲ ἄπειρόν ἐστιν, οὐδαμοῦ ἐστιν. εἰ γάρ πού ἐστιν, ἕτερον αὐτοῦ ἐστιν ἐκεῖνο τὸ ἐν ᾧ ἐστι. καὶ οὕτως οὐκέτ' ἄπειρον ἔσται τὸ ὂν ἐμπεριεχόμενόν τινι. μεῖζον γάρ ἐστι τοῦ ἐμπεριεχομένου τὸ ἐμπεριέχον· τοῦ δὲ ἀπείρου οὐδέν ἐστι μεῖζον. ὥστε οὐκ ἔστι που τὸ ἄπειρον. καὶ μὴν οὐδὲ αὐτῷ περιέχεται. ταὐτὸν γὰρ ἔσται τὸ ἐν ᾧ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ. καὶ δύο γενήσεται τὸ ὂν, τόπος τε καὶ σῶμα. τὸ μὲν γὰρ ἐν ᾧ τόπος ἐστὶ, τὸ δ' ἐν αὐτῷ, σῶμα. τοῦτο δέ γε ἄτοπον. τοίνυν οὐδὲ ἐν αὐτῷ ἐστι τὸ ὄν. ὥστε εἰ ἀΐδιόν ἐστι τὸ ὂν, ἄπειρόν ἐστιν· εἰ δὲ ἄπειρόν ἐστιν, οὐδαμοῦ ἐστιν. εἰ δὲ μηδαμοῦ ἐστι, οὐκ ἔστι. τοίνυν εἰ ἀΐδιόν ἐστι τὸ ὂν, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ὄν ἐστι. καὶ μὴν, οὐδὲ γενητὸν εἶναι δύναται τὸ ὄν. εἰ γὰρ γέγονεν, ἤτοι ἐξ ὄντος ἢ ἐκ μὴ ὄντος γέγονεν. ἀλλ' οὔτε ἐκ τοῦ ὄντος γέγονεν· εἰ γὰρ ὄν ἐστιν, οὐ γέγονεν, ἀλλ' ἔστιν ἤδη. οὔτε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδὲ γεννῆσαί τι δύναται, διὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλειν ὑπάρξεως D μετέχειν τὸ γεννητικόν τινος. οὐκ ἄρα οὐδὲ γενητόν ἐστι τὸ ὄν· κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ οὐδὲ τὸ συναμφότερον, ἀΐδιον ἅμα καὶ γενητόν. ταῦτα γὰρ ἀναιρετικά ἐστιν ἀλλήλων. καὶ εἰ ἀΐδιόν ἐστι τὸ ὂν, οὐ γέγονε· καὶ εἰ γέγονεν, οὐκ ἔστιν ἀΐδιον. τοίνυν εἰ μήτε ἀΐδιον ἐστι τὸ ὂν, μήτε γενητὸν, μήτε τὸ συναμφότερον, οὐκ ἂν εἴη τὸ ὄν. καὶ ἄλλως εἰ ἔστιν ἤτοι ἕν ἐστιν, ἢ πολλά· οὔτε δὲ ἕν ἐστιν, οὔτε πολλὰ, ὡς παρασταθήσεται. οὐκ ἄρα ἔστι τὸ ὄν. εἰ γὰρ ἕν ἐστιν, ἤτοι ποσόν ἐστιν, ἢ συνεχές E ἐστιν, ἢ μέγεθός ἐστιν, ἢ σῶμά ἐστιν. ὅ, τι δὲ ἂν εἴη, τούτων οὐχ ἕν ἐστιν· ἀλλὰ ποσὸν μὲν καθεστὼς, διαιρεθήσεται· συνεχὲς δὲ ὂν, τμηθήσεται.

ὁμοίως δὲ μέγεθος νοούμενον, οὐκ ἔσται ἀδιαίρετον. σῶμα δὲ τυγχάνον, τριπλοῦν ἔσται. καὶ γὰρ μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος ἕξει. ἄτοπον δέ γε τὸ μηδὲν τούτων εἶναι λέγειν τὸ ὄν. οὐκ ἄρα ἕν ἐστιν τὸ ὄν. καὶ μὴν οὐδὲ πολλά ἐστιν. εἰ γὰρ μή ἐστιν ἕν, οὐδὲ πολλά ἐστι. σύνθεσις γὰρ τῶν καθ' ἕν ἐστι τὰ πολλά. διόπερ τοῦ ἑνὸς ἀναιρουμένου, συναναιρεῖται καὶ τὰ πολλά. ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν, οὔτε τὸ ὂν ἔστιν, οὔτε τὸ μὴ ὂν ἔστιν, ἐκ τούτων συμφανές. ὅτι δὲ οὐδὲ ἀμφότερα ἐστι, τό τε ὂν καὶ τὸ μὴ ὄν, εὐεπιλόγιστον. εἴπερ γὰρ τὸ μὴ ὂν ἔστι καὶ τὸ ὂν ἔστι, ταὐτὸν ἔσται τῷ ὄντι τὸ μὴ ὄν, ὅσον ἐπὶ τῷ εἶναι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδέτερον αὐτῶν ἐστιν. ὅτι γὰρ τὸ μὴ ὂν οὐκ ἔστιν, ὁμόλογον· δέδεικται δὲ ταὐτὸ τούτῳ καθεστὼς τὸ ὂν καὶ αὐτὸ τοίνυν οὐκ ἔσται. οὐ μὴν ἀλλ' εἴπερ ταὐτόν ἐστι τῷ μὴ ὄντι τὸ ὄν, οὐ δύναται ἀμφότερα εἶναι. εἰ γὰρ ἀμφότερα, οὐ ταὐτόν, καὶ εἰ ταὐτόν, οὐκ ἀμφότερα. οἷς ἕπεται τὸ μηδὲν εἶναι. εἰ γὰρ μήτε τὸ ὄν ἐστι, μήτε τὸ μὴ ὄν, μήτε ἀμφότερα, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν νοεῖται, οὐδέν ἐστιν. ὅτι δὲ κἂν ᾖ τι, τοῦτο ἄγνωστόν τε καὶ ἀνεπινόητόν ἐστιν ἀνθρώπῳ, παρακειμένως ὑποδεικτέον. εἰ γὰρ τὰ φρονούμενα, φησὶν ὁ Γοργίας, οὐκ ἔστιν ὄντα, τὸ ὂν οὐ φρονεῖται. καὶ κατὰ λόγον. ὥσπερ γὰρ εἰ τοῖς φρονουμένοις συμβέβηκεν εἶναι λευκοῖς, κἂν συμβεβήκει τοῖς λευκοῖς φρονεῖσθαι· οὕτως εἰ τοῖς φρονουμένοις συμβέβηκε μὴ εἶναι οὖσι, κατ' ἀνάγκην συμβήσεται τοῖς οὖσι μὴ φρονεῖσθαι. διόπερ ὑγιὲς καὶ σῷζον τὴν ἀκολουθίαν ἐστὶ, τὸ, εἰ τὰ φρονούμενα οὐκ ἔστιν ὄντα, τὸ ὂν οὐ φρονεῖται. τὰ δέ γε φρονούμενα, (προληπτέον γὰρ) οὐκ ἔστιν ὄντα, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα τὸ ὂν φρονεῖται. καὶ ὅτι τὰ φρονούμενα οὐκ ἔστιν ὄντα, συμφανές. εἰ γὰρ τὰ φρονούμενά ἐστιν ὄντα, πάντα τὰ φρονούμενά ἐστι, καὶ ὅπῃ ἄν τις αὐτὰ φρονήσῃ. ὅπερ ἐστὶν ἀπεμφαῖνον. εἰ δὲ ἐστι, φαῦλον. οὐ γὰρ εἰ φρονεῖ τις ἄνθρωπον ἱπτάμενον, ἢ ἅρματα ἐν πελάγει τρέχοντα, εὐθέως ἄνθρωπος ἵπταται, ἢ ἅρματα ἐν πελάγει τρέχει. ὥστε οὐ τὰ φρονούμενά ἐστιν ὄντα. πρὸς τούτοις εἰ τὰ φρονούμενά ἐστιν ὄντα, τὰ μὴ ὄντα οὐ φρονηθήσεται. τοῖς γὰρ ἐναντίοις τὰ ἐναντία συμβέβηκεν.

A Similiter autem si intelligatur magnitudo, non erit indiuiduum. Si sit autem corpus, erit triplex: habebit enim longitudinem, latitudinem, & profunditatẽ. Absurdum est autem dicere, id quod est nihil esse ex his. Non est ergo vnum id quod est. Sed nec est multa. Si enim non est vnũ, nec est multa. Multa enim sunt, eorũ quæ sunt ex vno compositio. Quãobrem si vnum tollatur, tolluntur quoque multa. Atque quòd non sit quidem id quod est, neque sit id quod non est, ex his est perspicuum. B Quòd autem nec vtraque sint id quod est, & id quod non est, facilè potest ratione colligi. Si enim est id quod non est, & est id quod est, idẽ erit id quod est, & id quod non est: quod attinet ad essentiam: & propterea neutrum est eorum. Quòd enim non sit id quod non est, constat: ostensum est autẽ hoc ipsum esse id quod est. Ergo ipsum quoque non erit. Verumenimvero si id quod est, idem est quod id quod non est, non possunt esse vtraque. Si enim vtraque, non idem. Et si idem, non vtraque. C Quibus est consequens vt nihil sit. Si enim neque est id quod est, neq; id quod non est, neque vtraque, præter hæc autem nihil intelligitur, nihil est. Quòd autem etiamsi sit aliquid, hoc est homini ignotum & inexcogitabile; deinceps est ostendendum. Si enim quæ cogitantur nõ sunt ea quæ sunt, inquit Gorgias, id quod est non cogitatur. idque est rationi cõsentaneum. Quo modo enim si iis quæ cogitantur; accidit vt sint alba, acciderit etiam albis vt cogitentur: ita D etiam si acciderit iis quæ cogitantur, vt non sint ea quæ sunt, necessariò accidet iis quæ sunt, vt non cogitentur. Est ergo hoc rectum & seruans consequentiam: Si quæ cogitantur, non sunt ea quę sunt; id quod est, non cogitatur. Quæ autem cogitantur (prius enim sumendum est) non sunt, vt ostendemus. Non ergo cogitatur id quod est. Quòd autem quæ cogitantur non sint ea quæ sunt; est perspicuum. Si enim quæ cogitantur, sunt ea quæ sunt, sunt omnia quæ cogitãtur; & quacunque ratione ea quispiam cogi- E tauerit. quod quidem est absurdum: si est autem, stultum. Neque enim si cogitauerit quisquam hominem volantem; aut currus currentes in mari, statim homo volat, aut currus currunt in mari: Quamobrem non ea quæ cogitantur sunt ea quæ sunt. Præterea si quæ cogitantur sunt ea quæ sunt, quæ nõ sunt, non cogitabũtur: Contrariis enim accidunt cõtraria

Et autem quod est, contrarium est id A
quod non est. Et ideo omnino si ei quod
est accidit vt cogitetur, ei quod non
est accidet vt non cogitetur. est autem
hoc absurdum. Nam & Scylla, & Chi-
mæra, & multa ex iis quæ non sunt, co-
gitantur. Et quomodo quæ spectantur,
propterea dicuntur aspectabilia quo-
niam spectantur, & audibilia propterea
sunt audibilia quòd audiãtur, audibilia
autem non amandamus, quoniam non
videntur (vnumquodque enim debet
iudicari à proprio sensu, non autem ab
alio) ita etiam quæ cogitantur, etiamsi B
non cernantur oculis, nec auribus au-
diantur, erunt, quoniam sumuntur ab
eo quod illa proprie iudicat. Si ergo co-
gitat quispiam currus in mari currere,
etiamsi eos non videat, debet credere
quòd sint currus currentes in mari. est
autem hoc absurdum. Non ergo cogi-
tatur & comprehenditur id quod est.
Quod si etiam comprehendatur, alteri
non potest proferri & enuntiari. Si e-
nim quæ sunt, sunt aspectabilia, & audi-
bilia, & communiter sensilia, quæ sub- C
iecta sunt extrinsecus: & ex iis illa qui-
dem quæ sunt aspectabilia, aspectu pos-
sunt comprehendi: audibilia autem au-
ditu, & non contrà: quomodo ergo pos-
sunt ea alteri significari? Qua enim si-
gnificamus est oratio. Oratio autem
non est ea quæ sunt subiecta & quę sunt.
Non ergo ea quæ sunt proximis signifi-
camus, sed orationem, quæ est diuersa à
subiectis. Quomodo ergo aspectabile
non est audibile, nec contra: ita quo-
niam id quod est, subiicitur extrinsecus,
id non erit nostra oratio. Si non sit au- D
tem oratio, non poterit alteri significa-
ri. Constat autem, inquit, oratio ex iis
rebus quæ nobis incurrunt extrinsecus,
hoc est, ex sensilibus. Ex chyli enim hu-
moris sive incursione nobis ingeneratur
quæ de ea qualitate profertur oratio: &
ex coloris incursione, quæ de colore
dicitur. Quod si ita est, non adducit o-
ratio id quod est extrinsecus, sed id
quod est extrinsecus, significat & indi-
cat orationem. Sed nec dici potest,
quod quomodo subiecta sunt aspectabi-
lia & audibilia, ita etiam oratio, vt ex E
ipso subiecto & quod est, possint subiecta
& quæ sunt significari. Nam etsi, inquit,
subiecta est oratio, attamen differt a re-
liquis subiectis: & ab orationibus pluri-
mum differunt corpora aspectabilia.

ἐναντίον δέ ἐστι τῷ ὄντι τὸ μὴ ὄν. καὶ διὰ τοῦτο πάντως εἰ τῷ ὄντι συμβέβηκε τὸ φρονεῖσθαι, τῷ μὴ ὄντι συμβήσεται τὸ μὴ φρονεῖσθαι. ἄτοπον δέ ἐστι τοῦτο. καὶ γὰρ Σκύλλα καὶ Χίμαιρα καὶ πολλὰ τῶν μὴ ὄντων φρονεῖται. οὐκ ἄρα τὸ ὂν φρονεῖται. ὥσπερ τε τὰ ὁρώμενα διὰ τοῦτο ὁρατὰ λέγεται ὅτι ὁρᾶται, καὶ τὰ ἀκουστὰ, διὰ τοῦτο ἀκουστὰ, ὅτι ἀκούεται, καὶ οὐ τὰ μὲν ὁρατὰ ἐκβάλλομεν, ὅτι οὐκ ἀκούεται, τὰ δὲ ἀκουστὰ παραπέμπομεν, ὅτι οὐχ ὁρᾶται (ἕκαστον γὰρ ὑπὸ τῆς ἰδίας αἰσθήσεως, ἀλλ' οὐχ ὑπ' ἄλλης ὀφείλει κρίνεσθαι), οὕτω καὶ τὰ φρονούμενα καὶ εἰ μὴ βλέποιτο τῇ ὄψει, μηδὲ ἀκούοιτο τῇ ἀκοῇ, ἔσται, ὅτι πρὸς τοῦ οἰκείου λαμβάνεται κριτηρίου. εἰ οὖν φρονεῖ τις ἐν πελάγει ἅρματα τρέχειν, καὶ εἰ μὴ βλέπει ταῦτα, ὀφείλει πιστεύειν ὅτι ἅρματά ἐστιν ἐν πελάγει τρέχοντα. ἄτοπον δὲ τοῦτο. οὐκ ἄρα τὸ ὂν φρονεῖται καὶ καταλαμβάνεται. καὶ εἰ καταλαμβάνοιτο δὲ, ἀνέξοιστον ἑτέρῳ. εἰ γὰρ τὰ ὄντα ὁρατά ἐστι καὶ ἀκουστὰ, καὶ κοινῶς αἰσθητὰ, ἅπερ ἐκτὸς ὑπόκειται, τούτων δὲ τὰ μὲν ὁρατὰ, ὁράσει καταληπτά ἐστι, τὰ δὲ ἀκουστὰ ἀκοῇ, καὶ οὐκ ἐναλλάξ, πῶς οὖν δύναται ταῦτα ἑτέρῳ μηνύεσθαι; ᾧ γὰρ μηνύομέν ἐστι λόγος. λόγος δὲ οὐκ ἔστι τὰ ὑποκείμενα καὶ τὰ ὄντα. οὐκ ἄρα τὰ ὄντα μηνύομεν τοῖς πέλας, ἀλλὰ λόγον, ὃς ἕτερός ἐστι τῶν ὑποκειμένων. καθάπερ οὖν τὸ ὁρατὸν οὐκ ἂν γένοιτο ἀκουστὸν, καὶ ἀνάπαλιν, οὕτως ἐπεὶ ὑπόκειται τὸ ὂν ἐκτὸς, οὐκ ἂν γένοιτο λόγος ὁ ἡμέτερος. μὴ ὢν δὲ λόγος, οὐκ ἂν δηλωθείη ἑτέρῳ. ὅ γε μὴν λόγος (φησὶν) ἀπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων ἡμῖν πραγμάτων συνίσταται, τουτέστι, τῶν αἰσθητῶν. ἐκ γὰρ τῆς τοῦ χυλοῦ ἐγκυρήσεως ἐγγίνεται ἡμῖν ὁ κατὰ ταύτης τῆς ποιότητος ἐκφερόμενος λόγος, καὶ ἐκ τῆς τοῦ χρώματος ὑποπτώσεως, ὁ κατὰ τοῦ χρώματος. εἰ δὲ τοῦτο, οὐχ ὁ λόγος τοῦ ἐκτός, παραστατικός ἐστι, ἀλλὰ τὸ ἐκτὸς τοῦ λόγου μηνυτικὸν γίνεται. καὶ μὴν οὐδὲ ἔνεστι λέγειν ὅτι ὃν τρόπον τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκουστὰ ὑπόκειται, οὕτως καὶ ὁ λόγος, ὥστε δύνασθαι ἐξ ὑποκειμένου αὐτοῦ καὶ ὄντος τὰ ὑποκείμενα καὶ ὄντα μηνύεσθαι. εἰ γὰρ καὶ ὑπόκειται, φησὶν, ὁ λόγος, ἀλλὰ διαφέρει τῶν λοιπῶν ὑποκειμένων, καὶ πλείστῳ διενήνοχε τὰ ὁρατὰ σώματα τῶν λόγων.

δι' ἑτέ-

δι' ἑτέρου γὰρ ὀργάνου ληπτόν ἐστι τὸ ὁρατόν, καὶ δι' ἄλλου ὁ λόγος. οὐκ ἄρα ἐνδείκνυται τὰ πολλὰ τῶν ὑποκειμένων ὁ λόγος, ὥσπερ οὐδὲ ἐκεῖνα τὴν ἀλλήλων διαδηλοῖ φύσιν. τοιούτων οὖν καὶ παρὰ τῷ Γοργίᾳ ἠπορημένων, οἴχεται ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθείας κριτήριον. τοῦ γὰρ μήτε ὄντος μήτε γνωρίζεσθαι δυναμένου, μήτε ἄλλῳ παραστῆναι πεφυκότος, οὐδὲν ἂν εἴη κριτήριον. οὐκ ὀλίγοι δὲ ἦσαν, ὡς προεῖπον, οἱ καὶ περὶ Μητρόδωρον καὶ Ἀνάξαρχον, ἔτι δὲ Μόνιμον φήσαντες ἀνῃρηκέναι τὸ κριτήριον. ἀλλὰ Μητρόδωρον μὲν ὅτι εἶπεν, οὐδὲν ἴσμεν, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἴσμεν, ὅτι οὐδὲν ἴσμεν. Ἀνάξαρχον δὲ καὶ Μόνιμον, ὅτι σκηνογραφίᾳ ἀπείκασαν τὰ ὄντα, τοῖς τε κατὰ ὕπνους ἢ μανίαν προσπίπτουσι ταῦτα ὡμοιῶσθαι ὑπέλαβον. ἀλλ' οὗτοι μέντοι αὐτοὶ μετεσχήκασι στάσεως, πρῶτοι δ' ἔδοξαν οἱ ἀπὸ Θάλεω φυσικοὶ τὴν περὶ κριτηρίου σκέψιν εἰσηγήσασθαι. καταγνόντες γὰρ τῆς αἰσθήσεως ὡς ἐν πολλοῖς ἀπίστου, τὸν λόγον κριτὴν τῆς ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθείας ἐπέστησαν· ἀφ' οὗ ὁρμώμενοι περί τε ἀρχῶν καὶ στοιχείων καὶ τῶν ἄλλων διετάξαντο, ὧν ἡ κατάληψις διὰ τῆς τούτου δυνάμεως περιγίνεται. ἔνθεν ὁ μὲν φυσικώτατος Ἀναξαγόρας ὡς ἀσθενεῖς διαβάλλων τὰς αἰσθήσεις, ὑπὸ ἀφαυρότητος αὐτῶν φησὶν οὐ δυνατοί ἐσμεν κρίνειν τἀληθές. τίθησι δὲ πίστιν αὐτῶν τῆς ἀπιστίας, τὴν παρὰ μικρὸν τῶν χρωμάτων ἐξαλλαγήν. εἰ γὰρ δύο λάβοιμεν χρώματα, μέλαν καὶ λευκόν, εἶτα ἐκ θατέρου εἰς θάτερον κατὰ σταγόνα παρεκχέοιμεν, οὐ δυνήσεται ἡ ὄψις διακρίνειν τὰς παρὰ μικρὸν μεταβολάς, καίπερ πρὸς τὴν φύσιν ὑποκειμένας. τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ δυνάμει καὶ ὁ Ἀσκληπιάδης εὑρίσκεται κεχρημένος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ οἴνου δόσεως, ἔνθεν ἐπὶ ὤχρας καὶ μέλανος ἵσταται. μιχθέντων γὰρ τούτων, φησίν, ἀδυνατεῖ διαγινώσκειν ἡ αἴσθησις, εἴτε ἔστι καὶ ἁπλοῦν χρῶμα τὸ ὑποκείμενον, εἴτε καὶ μή. ὥστε ὁ μὲν Ἀναξαγόρας κοινῶς τὸν λόγον ἔφη κριτήριον εἶναι· οἱ δὲ Πυθαγορικοὶ τὸν λόγον μέν φασιν, οὐ κοινῶς δέ, τὸν δὲ ἀπὸ τῶν μαθημάτων περιγινόμενον, καθάπερ ἔλεγε καὶ ὁ Φιλόλαος, θεωρητικόν τε ὄντα τῆς τῶν ὅλων φύσεως, ἔχειν τινὰ συγγένειαν πρὸς ταύτην, ἐπείπερ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον καταλαμβάνεσθαι πέφυκε.

A Nam per aliud instrumentum comprehenditur aspectabile, & per aliud oratio. Multa ergo ex subiectis non indicat oratio, quomodo nec illa inter se suam indicant naturam. Quum hæc ergo sint à Gorgia addubitata, quod ad ea attinet, perit id quod iudicat veritatem. Nam quum hoc nec sit, nec cognosci possit, nec alij adiici, non est quod iudicet. Non fuerunt autem pauci, vt priùs dixi, qui & Metrodorum & Anaxarchum, & præterea Monimum dixerint sustulisse id quod iudicat. Et B Metrodorum quidem, quoniam dixerit nos nihil scire, & nec hoc ipsum quidem scire quòd nihil sciamus. Anaxarchum autem & Monimum, quoniam ea quę sunt assimilarunt σκιογραφίᾳ, id est adumbratæ picturæ, & existimarunt ea esse similia iis quæ incurrunt in somno aut furore. Cæterùm isti quidem certum aliquē habuere statum: Primi autem qui a Thalete prodiere Physici, visi sunt introducere σκέψιν, id est considerationem De eo quod iudicat. Nā cùm sensum dam- C nassent vt qui in multis non esset fide dignus, veritatis in rebus iudicem constituêre rationem. A qua incitati, statuerunt de principiis, & elementis, & aliis, quorum comprehensio accedit per eius virtutem. Hinc in Physicis quidem diligentissimus Anaxagoras, sensus tanquam imbecillos vituperans, Propter eorum, inquit, debilitatem, non possumus verum iudicare. Quòd autem ij sint infideles, fidem facit ex eo quòd paulatum mutentur colores. Nam si duos ac- D ceperimus colores, nigrum & album: deinde ex altero in alterum guttatim effuderimus, non poterit visus discernere quæ paulatim fiunt mutationes, etiamsi sint ad naturam subiectæ. Hac autem ratione videtur vi quoque ac potestate vsus esse Asclepiades in primo De vini datione, vbi stat in fuluo & nigro. His enim mistis, sensum dicit non posse discernere, sitne subiectus vnus color & simplex, an non. Quare Anaxagoras quidem cōmuniter dixit rationē esse id quod iudicat. Pythagorici autem E rationem quidem dicunt, sed non communiter, verùm eā quæ accedit à disciplinis, quomodo dicebat etiam Philolaus: & cùm sit vniuersorum naturę contemplatrix, habere quandam cum ea cognationem, cùm sit natura comparatum vt simile comprehendatur à simili:

Nos certè terrâ terrã conspeximus, vnda
Vndam, diuino aereq; aera: vidimus igne
Claro ignem. lis lite, amor est conspectus amore.

Et quomodo lux quidem, inquit Posidonius, Platonis Timæum explicans, comprehenditur à visu, qui habet speciem lucis: vox autem ab auditu, qui habet speciem aëris: ita etiam vniuersorum natura debet comprehendi à ratione quæ est ei coniuncta cognatione. est autem principium vniuersorum substantiæ, numerus. Quamobrem ratio iudex vniuersorum, quum non sit expers eius virtutis, vocari posset numerus. Et hoc significantes Pythagorici aliquando quidem dicere consueuerunt, SVNT autem numero omnia similia. aliquando autem dicunt iurasse sacramentum omnium maximè naturale,

Non per eum à quo animæ datus ille quaternio nostræ,
Naturæ æternæ a quo fons radixq; profecta est.

Eum enim in Deum referebant: quaternionem autem numerum quendam, qui constans ex primis numeris, perfectissimum efficiebat numerum, sicut decem. Vnum enim & duo & tria & quatuor, sunt decem. & est hic numerus primus quaternio. Dictus est autem fons æternæ naturæ, quandoquidem ex eorum sententia vniuersus mundus administratur per harmoniam. Harmonia autem est systema, constans ex tribus consonantiis, diatessaron & diapente & diapason. Harum autem trium consonantiarum proportiones inueniuntur in prius dictis quatuor numeris, nempe in vno & duobus, & in tribus & quatuor. Nam consonantia quidem diatessaron, sita est in ratione sesquitertia: consonantia autem diapente, in sesquialtero: consonantia autem diapason, in duplo. Vnde quatuor quidem numerus qui est trium sesquitertius, quoniam constat ex eo & tertia eius parte, continet consonantiã diatessaron. Tria autem cùm sit numerus duorum sesquitertius, quandoquidem continet ipsum & eius dimidiũ, indicat consonãtiam diapente. Quatuor autem qui est duplus vnitatis duorum,

A γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον. ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
στοργὴν δὲ στοργῇ, νεῖκος δέ γε νείκεϊ λυγρῷ.

καὶ ὡς τὸ μὲν φῶς, φησὶν ὁ Ποσειδώνιος, τὸν Πλάτωνος Τίμαιον ἐξηγούμενος, ὑπὸ τῆς φωτοειδοῦς ὄψεως καταλαμβάνεται· ἡ δὲ φωνὴ ὑπὸ τῆς ἀεροειδοῦς ἀκοῆς· οὕτω καὶ ἡ τῶν ὅλων φύσις ὑπὸ συγγενοῦς ὀφείλει καταλαμβάνεσθαι
B τοῦ λόγου. ἀρχὴ δὲ τῆς τῶν ὅλων ὑποστάσεως ἀριθμός. διόπερ καὶ ὁ κριτὴς τῶν πάντων λόγος οὐκ ἀμέτοχος ὢν, τῆς τούτου δυνάμεως καλοῖτο ἂν ἀριθμός. καὶ τοῦτο ἐμφαίνοντες οἱ Πυθαγορικοὶ, ποτὲ μὲν εἰώθασι λέγειν, τὸ,

ἀριθμῷ δέ τε πάντ' ἐπέοικεν·

ποτὲ δὲ, τὸν φυσικώτατον ὀμνύναι ὅρκον οὑτωσί,

οὐ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ κεφαλᾷ παραδόντα τετρακτὺν,
C πηγὴν ἀενάου φύσεως, ῥίζωμά τ' ἔχουσαν.

τὸν μὲν παραδόντα λέγοντες Πυθαγόραν (τοῦτον γὰρ ἐθεοποίουν) τετρακτὺν δὲ ἀριθμόν τινα, ὃς ἐκ τεσσάρων ἀριθμῶν τινῶν τῶν πρώτων συγκείμενος, τὸν τελειότατον ἀπήρτιζεν, ὥσπερ τὸν δέκα· ἓν γὰρ καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα, δέκα γίνεται. ἔστι τε οὗτος ἀριθμὸς πρώτη τετρακτὺς, πηγὴ δὲ ἀενάου φύσεως λέλεκται, παρόσον κατ' αὐτοὺς ὁ σύμπας κόσμος
D κατὰ ἁρμονίαν διοικεῖται. ἡ δὲ ἁρμονία σύστημά ἐστι τριῶν συμφωνιῶν, τῆς τε διὰ τεσσάρων καὶ τῆς διὰ πέντε, καὶ τῆς διὰ πασῶν. τούτων δὲ τῶν τριῶν συμφωνιῶν αἱ ἀναλογίαι ἐν τοῖς προειρημένοις τέτρασιν ἀριθμοῖς εὑρίσκονται, ἔν τε τῷ ἑνὶ, κἂν τῷ δύο, κἂν τῷ τρία, κἂν τῷ τέσσαρα. ἡ μὲν γὰρ διὰ τεσσάρων συμφωνία, ἐν ἐπιτρίτῳ λόγῳ κειμένη· ἡ δὲ διὰ πέντε, ἐν ἡμιολίῳ· ἡ δὲ διὰ πασῶν, ἐν διπλασίονι. ὅθεν ὁ μὲν τέσσαρα ἀρι-
E θμὸς τοῦ τρία ἐπίτριτος ὢν, ἐπείπερ ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ τρίτου μέρους αὐτοῦ συνίσταται, περιέσχηκε τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν· ὁ δὲ τρία τοῦ δύο ἡμιόλιος ὢν, εἴ γ' ἐκεῖνόν τε περιείληφε, καὶ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ, ἐμφαίνει τὴν διὰ πέντε συμφωνίαν. ὁ δὲ τέσσαρα τοῦ δύο, καὶ ὁ δύο τῆς μονάδος διπλασίων καθεστὼς

προ-

περιληπτικός ἐστι τοῦ διὰ πασῶν. ἐπεὶ οὖν ἡ τετρακτὺς ἀναλογίας τῶν λεχθεισῶν συμφωνιῶν ὑποβάλλει, αἱ δὲ συμφωνίαι τῆς τελείας ἁρμονίας εἰσὶ συμπληρωτικαί, κατὰ δὲ τὴν τέλειον ἁρμονίαν πάντα διοικεῖται, τοῦ δὲ χάριν, (πηγὴν ἀενάου φύσεως ῥιζώματ' ἔχουσαν) εἰρήκασιν αὐτήν. καὶ ἄλλως· ἐπεὶ κατὰ τὸν λόγον τῶν τεσσάρων τούτων ἀριθμῶν, τό τε σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον νοεῖται, ἐξ ὧν τὰ πάντα. στιγμῆς γὰρ ῥυείσης, γραμμὴν φανταζόμεθα, ἥτις ἐστὶ μῆκος ἀπλατές. γραμμῆς δὲ ῥυείσης, πλάτος ἐποιήσαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἐπιφάνεια ἀβαθής· ἐπιφανείας δὲ ῥυείσης, στερεὸν ἐγένετο σῶμα. ἀλλ' οὖν γε ἐπὶ μὲν τῆς στιγμῆς ἡ μονὰς ἀδιαίρετος οὖσα, καθάπερ καὶ ἡ στιγμή. ἐπὶ δὲ τῆς γραμμῆς, ὁ δύο ἀριθμός· πάλιν γὰρ πάρεστιν ἡ γραμμή, τουτέστιν ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον. καὶ πάλιν ἀπὸ τούτου ἐπὶ ἄλλο σημεῖον. ἐπὶ δὲ τοῦ στερεοῦ σώματος ὁ τέσσαρα. ἐὰν γὰρ τρισὶ σημείοις τέταρτον ἐπαιωρήσωμεν σημεῖον, πυραμὶς γίνεται, ὅπερ δὴ πρῶτόν ἐστι στερεοῦ σώματος σχῆμα. κατὰ λόγον οὖν ἡ τετρακτὺς πηγὴ τῆς τῶν ὅλων φύσεώς ἐστι. καὶ ἄλλως. πᾶν τὸ καταλαμβανόμενον ἀνθρώποις φασίν, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον· ἐάν τε δὲ σῶμά ἐστιν, ἐάν τε καὶ ἀσώματον, οὐ χωρὶς τῆς τῶν ἀριθμῶν ἐννοίας καταλαμβάνεται. τὸ μὲν σῶμα, ἐπεὶ τριχῇ διεστατὸν καθέστηκε, τὸν τρίτον ἀριθμὸν ὑπαγορεύει. ἐπεὶ δὲ τῶν σωμάτων, τὰ μέν ἐστιν ἐκ συναπτομένων, ὡς πλοῖα καὶ ἁλύσεις καὶ πυργίσκοι· τὰ δὲ ἐξ ἡνωμένων ἅπερ ἀπὸ μιᾶς ἕξεως συνέχεται, ὡς φυτὰ καὶ ζῶα· τὰ δὲ ἐκ διεστώτων, ὡς χοροὶ καὶ στρατιαὶ καὶ ποίμναι. ἀλλ' ἐάν τε ἐκ συναπτομένων, ἐάν τε ἐξ ἡνωμένων, ἐάν τε ἐκ διεστώτων, ἀριθμοὺς ἔχει παρ' ὅσον ἐκ πλειόνων συνέστηκεν. ἔτι τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐν ἁπλαῖς κεῖται ποιότησι· τὰ δὲ, ἐν ἀθρόαις, καθάπερ τὸ μῆλον· καὶ γὰρ ποικίλον ἔχει χρῶμα πρὸς ὅρασιν, καὶ χυλὸν πρὸς γεῦσιν, καὶ ὀσμὴν πρὸς ὄσφρησιν, καὶ λειότητα πρὸς ἁφήν· ἃ δή τις τῶν ἀριθμῶν ἐστι φύσεως. ὁ δ' αὐτός τε καὶ ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων ἐστὶ λόγος, εἴγε καὶ χρόνος ἀσώματος τῷ ἀριθμῷ λαμβάνεται, ὡς ἔστι συμφανὲς ἀπὸ ἐνιαυτῶν τε καὶ μηνῶν καὶ ἡμερῶν καὶ ὡρῶν.

A comprehendit consonantiam diapason. Quoniam ergo quaternio subministrat proportionem dictarum consonantiarum: consonantiæ autem complent perfectam harmoniam: perfecta autem harmonia administrantur omnia: ea de causa eum dixerunt esse fontem & radicem æternæ naturæ. Et alioqui, quoniam ex rationibus horum quatuor numerorum intelligitur & corpus & incorporeum, ex quibus sunt omnia. Nam si fluxerit punctus, visione lineam apprehendimus, quæ est longitudo carens
B latitudine. Si fluxerit autem linea, facimus latitudinem, quæ est quædam superficies carens profunditate. Si autem fluxerit superficies, fit corpus solidum: Sed in puncto quidem est vnitas, vt quę sit indiuidua sicut punctus. In linea autem binarius: vnde adest linea, nempe à signo in signum: & rursus ab hoc ad aliud signum. In solido autem corpore quaternarius. Nam si super quatuor signa quartum in altum extulerimus, fit pyramis, quæ quidem est primum cor-
C pus solidæ figuræ. Rationi ergo conuenienter quaternio est fons naturæ vniuersorum. Et alioqui quidquid, inquiunt, ab homine comprehenditur, aut est corpus, aut incorporeum. Siue autem sit corpus, siue incorporeum, non comprehenditur absque numerorum notione. Corpus quidem quoniam trium interuallorum habet dimensiones, ternarium enuntiat numerum. Quoniam autem ex corporibus alia quidem sunt ex iis quæ coniunguntur ac committuntur, vt naues, & catenæ,
D & turriculæ. Alia autem ex vnitis, quæ ex vno habitu continentur, vt plantæ, & animalia. Alia autem ex distantibus ac discretis, vt chori, & exercitus, & greges. Sed siue constent ex iis quæ committuntur, siue ex vnitis, siue ex discretis, habent numeros, quoniam constant ex pluribus. Præterea ex corporibus alia quidem in simplicibus sita sunt qualitatibus, alia autem in multis simul congestis: vt pomum. Nam & varium habet colorem ad visum: & suc-
E cum ad gustum: & odorem ad odoratum: & læuitatem ad tactum. quæ quidem sunt naturæ numerorum. Eadem autem est ratio etiam in incorporeis. siquidem & tempus incorporeum, numero comprehenditur, vt est euidens ex annis & mensibus & diebus & horis.

A Similiter autem & punctus, & linea, & superficies, & alia, de quibus paulo antè disseruimus: eorum etiam intelligentias colligentes ad numeros: Iis autem quæ dicta sunt, dicunt congruere ea etiam quæ fiunt in vita, & præterea ea etiam quæ fiunt ex artibus. Nam & vita iudicat vnumquodque iis quæ iudicant, quæ quidem sunt mensuræ numeri. Si ergo numerum sustulerimus, tolletur cubitus constans ex duobus semicubitis, & sex palmis, & vigintiquatuor digitis. B Tolletur etiam modius, & trutina & cætera quæ iudicant. Hæc enim omnia, vt quæ constent ex pluribus, sunt statim species numeri. Vnde etiam cætera ex iis continentur, fœnus, testimonia, sententiæ, syngraphæ, tempora, periodi. & in summa, non potest inueniri aliquid in vita quod eius sit expers. Omnis quidem certè ars non constat absque proportione. Proportio autem sita est in numero. Omnis ergo ars consistit per numerum. C Rhodij certè, vt aiunt, rogarunt Charetem Architectum, quantum impendetur pecuniæ ad construendum Colossum. quum is autem aliquid definisset, rursus rogarunt, Quantum autem si vellent eum duplo maiorem construere: Quum is autem duplum petiisset, illi quidem dederunt. Is autem quum in initia & Colossi formæ descriptionem impendisset quod datum fuerat, sibi mortem consciuit. Eo autem mortuo, intellexerunt artifices, quòd non D oportebat eum petere duplum, sed centuplum. Non solam enim longitudinem, sed etiam omnem operis spatij dimensionem debebat efficere maiorem magnitudine. Est ergo quædam proportio in arte statuaria, similiter autem etiam in pictura. Propter quam similitudinem rectè se gerit ex eo quòd nullam habeat diuersitatem ac mutationem. Et communi ratione omnis ars est id quod constat & est collectum ex comprehensionibus. Quod autem constat & est collectum, est numerus. Rectè ergo habet illud, Numero autem sunt omnia similia, hoc est, rationi iudicanti, & quæ est eiusdem generis cuius numeri qui omnia constituerunt. E Hæc quidem Pythagorici. Xenophanes autem ex eorum sententia, qui eum tanquam aliter exponunt, quando dicit,

A ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ στιγμὴ καὶ γραμμὴ καὶ ἐπιφάνεια, καὶ τὰ ἄλλα περὶ ὧν καὶ μικρῷ πρόσθεν διελέχθημεν, συνάγοντες καὶ τὰς τούτων νοήσεις εἰς ἀριθμούς. συνᾴδειν δὲ τοῖς εἰρημένοις φασὶ, καὶ τὰ κατὰ τὸν βίον. ἔτι δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς τέχνας πράγματα· ὅ τε γὰρ βίος ἕκαστον κρίνει κριτηρίοις, ἅπερ ἐστὶν ἀριθμοῦ μέτρα. ἐὰν γοῦν ἀνέλωμεν τὸν ἀριθμὸν, ἀναιρεθήσεται πῆχυς ἐκ δυοῖν ἡμιπηχίων, καὶ παλαιστῶν ἕξ, B καὶ δακτύλων εἴκοσι τεσσάρων συγκείμενος. ἀναιρεθήσεται δὲ μέδιμνος, καὶ τάλαντον καὶ τὰ λοιπὰ τῶν κριτηρίων. ταῦτα γὰρ πάντα ἐκ πλειόνων συνεστῶτα, αὐτῆς ἀριθμοῦ ἐστιν εἴδη. ὅθεν καὶ τὰ λοιπὰ τούτων συνέχεται, δάνεια, μαρτυρίαι, ψῆφοι, συγγραφαὶ, χρόνοι, περίοδοι. καὶ καθόλου τῶν ἀμηχάνων ἐστὶν, εὑρεῖν τι κατὰ τὸν βίον, ἀμοιροῦν τούτου. πᾶσα γε μὴν τέχνη, οὐ χωρὶς ἀναλογίας συνέστη. ἀναλογία δ' ἐν C ἀριθμῷ κεῖται· πᾶσα ἄρα τέχνη δι' ἀριθμοῦ συνέστη. Ῥόδιοι γοῦν, ὥς φασιν, ἐπύθοντο Χάρητος τοῦ ἀρχιτέκτονος, πόσον δαπανηθήσεται χρῆμα πρὸς κατασκευὴν τοῦ κολοσσοῦ. ὁρισαμένου δὲ αὐτοῦ, πάλιν ἐπηρώτων, πόσον δὲ εἰ θέλοιεν διπλάσιον κατὰ μέγεθος αὐτὸν κατασκευάσαι· τοῦ δὲ τὸ διπλάσιον αἰτήσαντος, τὸ μὲν ἔδοσαν. ὁ δ' εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ προσχετήματα δαπανήσας τὸ δοθὲν, ἑαυτὸν ἀνεῖλεν. θανόντος δὲ αὐτοῦ συνεῖδον οἱ τεχνῖται, ὡς οὐ διπλάσιον ἐχρῆν, ἀλλ' ἑκατονταπλάσιον αἰτῆσαι. D οὐ γὰρ μῆκος μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσας διαστάσεις ὤφειλε μεγεθοποιεῖν τοῦ δημιουργήματος. ὥστε ἀναλογία τίς ἐστιν ἐν πλαστικῇ, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ζωγραφίᾳ· διὰ γὰρ τὴν ὁμοιότητα κατ' ἀπαραλλαξίαν κατορθοῦται. κοινῷ τε λόγῳ, πᾶσα τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐκ καταλήψεων, τὸ δὲ σύστημα, ἀριθμός. τοίνυν ὑγιὲς, τὸ Ἀριθμῷ δέ τε πάντ' ἐπέοικε. τουτέστι τῷ κρίνοντι λόγῳ καὶ ὁμοιογενεῖ τοῖς τὰ πάντα συνεστηκόσιν ἀριθμοῖς. Ταῦτα μὲν οἱ Πυθαγορικοί. Ξενοφάνης δὲ κατὰ τοὺς ὡς ἑτέρως αὐτὸν ἐξηγουμένους, E ὅταν λέγῃ,

Καὶ τὸ

καὶ τὸ μὲν σὺν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν. οὐδέ τις ἔσται
Εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων.
Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε. δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

φαίνεται μὴ πᾶσαν κατάληψιν ἀναιρεῖν. ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικήν τε καὶ ἀδιάπτωτον. ἀπολείπειν δὲ τὴν δοξαστήν. τοῦτο γὰρ ἐμφαίνει, τὸ, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. ὥστε κριτήριον γίνεσθαι κατὰ τοῦτον, τὸν δοξαστὸν λόγον, τουτέστι, τὸν τοῦ εἰκότος, ἀλλὰ μὴ τὸν τοῦ παγίου ἐχόμενον. ὁ δὲ γνώριμος αὐτοῦ Παρμενίδης, τοῦ μὲν δοξαστοῦ λόγου κατέγνω· φημὶ δὲ, τοῦ ἀσθενεῖς ἔχοντος ὑπολήψεις. τὸν δ' ἐπιστημονικὸν τουτέστι τὸν ἀδιάπτωτον, ὑπέθετο κριτήριον· ἀποστὰς καὶ τῆς τῶν αἰσθήσεων πίστεως. ἐναρχόμενος γοῦν τοῦ περὶ φύσεως, γράφει τὸν τρόπον τοῦτον,

* ἵπποι ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἱκάνοι,
πέμπον, ἐπεί μ' ἐς ὁδὸν βῆσαν πολύφημον ἄγουσαι
δαίμονος, ἣ κατὰ πάντα φέρει τὴν εἰδότα φῶτα,
τῇ φερόμην, τῇ γάρ με πολύφραστοι φέρον ἵπποι
ἅρματα τιταίνουσαι κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον.
ἄξων δ' ἐν χνοίῃσι * σύριγγος αὐτὴν
αἰθόμενος· δοιοῖς γὰρ ἐπείγετο δινωτοῖσι
κύκλοις ἀμφοτέρωθεν, ὅτε σπερχοίατο πέμπειν
Ἡλιάδες κοῦραι προλιποῦσαι δώματα νυκτὸς,
Εἰς φάος ὠσάμεναι κρατὶ πρὰς ἀπὸ χερσὶ καλύπτρας.
ἔνθα πύλαι νυκτός τε καὶ ἤματος εἰσὶ κελεύθων.
καὶ σφᾶς ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάινος οὐδός· αὐταὶ δ' αἰθέρια πλῶνται μεγάλοισι θυρέτροις· τῶν δὲ Δίκη πολύποινος ἔχει κληῖδας ἀμοιβούς. τὴν δὴ παρφάμεναι κοῦραι μαλακοῖσι λόγοισι

Nemo virorum illud conspexit quod sit apertum:
De dijs nemo, alijque quecumque & dico, videbit.
Nam sint facta licèt quæ ab eo prædictá fuere,
Ille tamen nescit; cunctis & opinio in his est.

videtur non omnem tollere comprehensionem, sed eam quæ est ex scientia; & quæ non potest aberrare & labi. Relinquit ergo opinabilem. Hoc enim indicat illud, Cunctis & opinio in his est. Quo fit vt ex eius sententia id quod iudicat, sit ratio opinabilis, hoc est, ratio eius quod est probabile, non autem ea quæ sequitur id quod est firmum ac stabile. Parmenides autem eius familiaris, damnauit quidem opinabilem, eam, inquam, quæ imbecillas habet existimationes. Eam autem quæ est ex scientia, & quæ aberrare & falli non potest, posuit esse id quod iudicat, relicta etiam fide sensuum. Incipiens certè librum De natura, scribit hoc modo,

Me portant quoque equi, quantum tuleritq; voluntas
Mittunt. namque viam in celebrem vexere ferentes
Dæmonis, atque via qua fert per singula doctum
Insignes me ea equi, quorum est bona fama, tulerunt.
Quassantes iterisque duces praiere puellæ.
Eius cum radiis immissus fistula & axis,
Orbibus in geminis tornatis fixus vtrinque est.
Heliades quando festinauêre puellæ
Mittere, linquentes tenebrosa palatia noctis,
Ad lucem, manibus validis & vela mouentes.
Quod supra portam ex lapide est, ipsum quoque limen.
Illa autem atherea veniunt, portisque propinquant,
Quarum vltrix, meritas pœnas reddensq; vicissim
Dice clausigera est. Mulcentes pectora verbis,

A porta vt vectem auferret, fecere puellæ. A
Protinus hæ verò pandentes claustra, peringens
Expansis valuis fecerunt esset hiatus,
Aptatus clauis ab eis dum voluitur axis.
Illis hinc facilè directa est orbita currus.
Ast alacris Dea me excepit, dextráque prehendit,
His verbis vtens mecum, & sic ore locuta est:
Qui comitaris equos, diuinos nate regentes
Currus, hæc qui nunc te ad nostra palatia portant, B
Salue: non mala te duxit fortuna, venires
Hoc vt iter: via non hominum vnquam hæc passibus vllis
Trita est: sed quæ opus est audacter cuncta rogare
Fas & iura sinunt, veri certissima corda
Quænam sint, hominum & quænam sit opinio, cui non
Certa adhibenda fides, via num sit mente petenda, C
Hæc tibi tu caueas: Longa experientia mo- [illegible]
Ne te cogat in hanc vt tu tua lumina figas,
Aut aures patulas. A te ratione probetur,
Quam tibi dictaro, longa experientia morum.
Hæc ratio via qua prosit tibi sola relicta est.

In his certè Parmenides equos quidem dicit eum ferre, rationis expertes animi impetus & appetitiones: ferri autem per celebrem & inclytam viam Dæmonis, nempe per contemplationem ex ratione philosophica. Nam ratio instar deducentis Dæmonis, ducit ad vniuersorum cognitionem. Eius autem filias præire, nempe sensus. Ex quibus aures quidem innuit, cùm dicit, Orbibus in geminis fuerat defixus vtrinque Tornatis, nempe in orbibus aurium, per quos vocem accipiunt. Visiones autem vocauit puellas Heliadas, relinquentes quidem palatia noctis, & vela mouentes ad lucem, propterea quòd absque luce non sit earum vsus. D E

πεῖσαν ἐπιφραδέως, ὥς σφιν βαλανωτὸν ὀχῆα
ἀπτερέως ὤσειε πυλέων ἄπο. ταὶ δὲ θυρέτρων
χάσμ' ἀχανὲς ἐποίησαν ἀναπτάμεναι πολυχάλκους,
ἄξονας ἐν σύριγξιν ἀμοιβαδὸν εἱλίξασαι
γόμφοις καὶ περόνῃσιν ἀρηρότε· τῇ ῥα δι' αὐτῶν.
ἰθὺς ἔχον κοῦραι κατ' ἀμαξιτὸν ἅρμα καὶ ἵππους·
καί με θεὰ πρόφρων ὑπεδέξατο· χεῖρα δὲ χειρὶ
δεξιτερὴν ἕλεν· ὧδε δ' ἔπος φάτο καί με προσηύδα,
ὦ κοῦρ' ἀθανάτοισι συνάορος ἡνιόχοισιν
ἵπποις, ταί σε φέρουσιν ἱκάνων ἡμέτερον δῶ
χαῖρ' ἐπεὶ οὔτι σε μοῖρα κακὴ προὔπεμπε νέεσθαι
τὴν δ' ὁδόν. ἦ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων ἐκτὸς πάτου ἐστίν,
ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε, χρεὼ δέ σε πάντα πυθέσθαι,
ἠμὲν ἀληθείης εὐπειθέος ἀτρεκὲς ἦτορ,
ἠδὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής.
ἀλλὰ σύ, τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα.
μηδέ σ' ἔθος πολύπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω
νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα, καὶ ἠχήεσσαν ἀκουήν,
καὶ γλῶσσαν· κρῖνον δὲ λόγῳ πολύπειρον ἔλεγχον
ἐξ ἐμέθεν ῥηθέντα· μόνος δ' ἔτι θυμὸς ὁδοῖο λείπεται).

Ἐν τούτοις γὰρ ὁ Παρμενίδης ἵππους μέν φησιν αὐτὸν φέρειν τὰς ἀλόγους τῆς ψυχῆς ὁρμάς τε καὶ ὀρέξεις. κατὰ δὲ τὴν πολύφημον ὁδὸν τοῦ δαίμονος πορεύεσθαι, τὴν κατὰ τὸν φιλόσοφον λόγον θεωρίαν· ὡς λόγος προπομποῦ δαίμονος τρόπον, ἐπὶ τὴν ἁπάντων ὁδηγεῖ γνῶσιν· κούρας δ' αὐτοῦ προάγειν τὰς αἰσθήσεις. ὧν τὰς μὲν ἀκοὰς αἰνίττεται ἐν τῷ λέγειν· δοιοῖς γὰρ ἐπείγετο δινωτοῖσι κύκλοις, τουτέστι τοῖς τῶν ὤτων, τὴν φωνὴν δι' ὧν καταδέχονται. τὰς δ' ὁράσεις, Ἡλιάδας κούρας κέκληκε. δώματα μὲν νυκτὸς ἀπολιπούσας, ἐς φάος ὠσαμένας· διὰ τὸ μὴ χωρὶς φωτὸς γίνεσθαι τὴν χρίσιν αὐτῶν.

ἐπὶ δ'

A ἐπὶ δὲ τὴν πολύποινον ἥκειν Δίκην· καὶ ἐχούσας κληΐδας ἀμοιβοῖς, τὴν διάνοιαν ἀσφαλεῖς ἔχουσαν τὰς τῶν πραγμάτων καταλήψεις. ἥτις αὐτὸν ὑποδεξαμένη, ἐπαγγέλλεται δύο ταῦτα διδάξειν, ἡ μὲν ἀληθείης εὐπειθέος ἀτρεμὲς ἦτορ· ὅπερ ἐστὶ τὸ τῆς ἐπιστήμης ἀμετακίνητον βῆμα· ἕτερον δὲ, βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής. τουτέστι, τὸ ἐν δόξῃ κείμενον πᾶν, ὅτι ἦν ἀβέβαιον. καὶ ἐπὶ τέλει προσδιασαφεῖ, τὸ μὴ δεῖν ταῖς αἰσθήσεσι προσέχειν, ἀλλὰ τῷ λόγῳ. B μὴ γάρ σε, φησὶν, ἔθος πολύπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα καὶ ἠχήεσσαν ἀκουὴν καὶ γλῶσσαν, κρῖνε δὲ λόγῳ πολύπειρον ἔλεγχον ἐξ ἐμέθεν ῥηθέντα. ἀλλ' οὗτος μὲν καὶ αὐτὸς, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων συμφανές, τὸν ἐπιστημονικὸν λόγον, κανόνα τῆς ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθείας ἀναγορεύσας, ἀπέστη τῆς τῶν αἰσθήσεων ἐπιστάσεως. Ἐμπεδοκλῆς δὲ ὁ Ἀκραγαντῖνος, κατὰ μὲν τοὺς ἁπλούστερον δοκοῦντας αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ἓξ κριτήρια τῆς ἀληθείας C παραδίδωσι. δύο γὰρ δραστηρίους τῶν ὅλων ἀρχὰς ὑποθέμενος, φιλίαν καὶ νεῖκος, ἅμα τε τῶν τεσσάρων μνησθεὶς ὡς ὑλικῶν, γῆς τε καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ πυρὸς, πάντα ταῦτα, ἔφη, κριτήρια τυγχάνειν. παλαιὰ γάρ τις, ὡς προεῖπον, ἄνωθεν παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωριστικά. καὶ ταύτης ἔδοξε μὲν καὶ Δημόκριτος κεκομικέναι τὰς παραμυθίας. ἔδοξε δὲ καὶ D Πλάτων αὐτῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ προσψαυκέναι. ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος ἐπί τε τῶν ἐμψύχων, καὶ ἀψύχων ἵστησι τὸν λόγον.

Καὶ γὰρ ζῷα, φησὶν, ὁμογενέσι ζῴοις συναγελάζεται, ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς, καὶ γέρανοι γεράνοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. καθάπερ ὁρᾶν πάρεστιν ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυματωγαῖς ψηφίδων. ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δῖνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται, καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν, καὶ πυροὶ E μετὰ πυρῶν· ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν, αἱ μὲν ἐπιμήκεις ψηφῖδες, εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ὠθοῦνται,

Ad Dicen autem seu iustitiam venisse vltricem, pœnas reddentemque vicissim, quæ est clauigera, nempe mentem, quæ habet firmas ac certas rerum comprehensiones. Quæ cùm eum excepisset, pollicetur se duo esse docturã, nempe quænam sint veri certissima corda, nempe scientiæ gressum immobilem: alterum autem, quænam sit hominum opinio, cui non certa adhibenda fides, hoc est, quidquid positum est opinabile, quod est infirmum & instabile. In fine autem apertè declarat non esse attendendos sensus, sed rationem. Longa, inquit, experientia morum Ne te cogat in hanc vt tu tua lumina figas, Aut aures, aut linguam: A te ratione probetur, Quam tibi dictaro, longa experientia rerum. Sed hîc quoque, vt ex iis quæ dicta sunt, est perspicuum, cùm quæ est ex scientia rationem pronunciarit esse regulam rerum veritatis, recessit à sensibus attendendis. Empedocles autem Agrigentinus, vt ii volunt qui existimant eum exponere simpliciùs, tradit esse sex à quibus iudicatur veritas. Nam cùm duo quæ vim habeant agendi, vniuersorum posuisset principia, nempe amicitiam & litem seu contentionem, & simul meminisset quatuor, tanquam materialium, nempe terræ, & aquæ, & aëris, & ignis, ea coniuncta dixit esse quæ iudicant. Nam vetus quædam & ex alto, vt priùs dixi, petita apud Physicos versatur opinio, quòd similia similibus cognoscantur. Et eius quidem visus est etiam Democritus aliquas probabiles & plausibiles afferre rationes. Visus est autẽ etiam Plato eam tetigisse in Timæo. Sed Democritus quidem in animatis & inanimis ea quæ dicit constituit.

Animantia enim, inquit, simul congregantur cum animantibus, vt columbæ cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter autem & in inanimis, vt licet videre in seminibus quæ cribrantur, & in lapillis qui educuntur à fluctibus. cùm ex cribri quidem circumactione quæ fit ad discernendum, lens cum lente collocetur, ordeum cum ordeo, & frumentum cum frumento. Ex vndarum autem motione oblongi quidem calculi pellantur ad eundem locum ad quem oblongi,

teretes autem ad quem teretes, vtpote quòd rerum in his similitudo habeat aliquid quod conciliet. Plato autem in Timæo ad probandum animam esse incorpoream, visus est eodem genere demonstrationis.

Nam si visio, inquit, apprehendens lucem statim est luminosa: auditus autem aërem percussum iudicans, nempe vocem, protinus cernitur ad aëris accedens speciem: odoratus autem cognoscens vapores, est omnino vaporis aliquam habens formam: & gustus qui humores, humoris habens speciem: & anima ideas suscipiens incorporeas, vt quæ sunt in numeris & in finibus corporum, fit incorporea. Cùm sit eiusmodi opinio apud eos qui nos multis seculis præcesserunt, visus est in ea quoque versari Empedocles, & ex iis quæ sunt principia quæ omnia constituunt, dicere esse totidem numero quæ iudicant, cùm scripsit,

Nos certè terra terram conspeximus, vnda
Vndam, diuino aeréque aera: vidimus igne
Claro ignem. lis lite, amor est conspectus amore.

ostendens quòd terram quidem comprehendimus terræ participatione, aquam autem participatione aquæ, aërem autem participatione aëris, & in igne conuenienter. Alij autem erant qui dicebant ex sententia Empedoclis, non à sensibus, sed à recta ratione iudicari veritatem. Rectam autem rationem, partim quidem esse diuinam, partim autem humanam. ex quibus diuinam quidem non posse proferri, humanam autem posse. Quòd autem in sensibus non sit veri iudicium, sic ait,

Effusa angusta est nimiùm nam palma per artus.
Multa & lema qua curam caligine cæcant,
Et cùm sit viuis vitæ pars parua coacta,
Morte cita ablatis fumi instar vita recedit
Vndique raptatis. Sic totum & iactat habere
Se inuentum, cùm homines nequaquam ea cernere possint,
Auribus aut audire, animo aut comprehendere.

A αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσιν, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἐχούσης τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος οὕτως. Πλάτων δὲ ἐν τῷ Τιμαίῳ πρὸς παράστασιν τοῦ ἀσώματον εἶναι τὴν ψυχὴν, τῷ αὐτῷ γένει τῆς ἀποδείξεως κέχρηται.

Εἰ γὰρ ἡ μὲν ὅρασις, φησὶ, φωτὸς ἀντιλαμβανομένη, εὐθύς ἐστι φωτοειδὴς, ἡ δὲ ἀκοὴ ἀέρα πεπληγμένον κρίνουσα, ὅπερ ἐστὶ τὴν φωνὴν, εὐθὺς ἀεροειδὴς θεωρεῖται· ἡ δὲ B ὄσφρησις ἀτμοὺς γνωρίζουσα, πάντως ἐστὶν ἀτμοειδής· καὶ ἡ γεῦσις χυλοὺς, χυλοειδὴς, κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ ψυχὴ τὰς ἀσωμάτους ἰδέας λαμβάνουσα, καθάπερ τὰς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, καὶ τὰς ἐν τοῖς πέρασι τῶν σωμάτων, γίνεταί τις ἀσώματος. τοιαύτης δὲ οὔσης παρὰ τοῖς πρεσβυτέροις δόξης, ἔοικε καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ταύτῃ συμπεριφέρεσθαι, ἔξ τε ὄντων τῶν τὰ πάντα συνεστακυιῶν ἀρχῶν, λέγειν ἰσάριθμα ταύταις ὑπάρχειν τὰ κριτήρια, C δι' ὧν γέγραφε,

γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,
αἰθέρι δ' αἰθέρα δῖον, ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον,
στοργὴν δὲ στοργῇ, νεῖκος δέ τε νείκεϊ λυγρῷ.

ἐμφαίνων ὡς γῆν μὲν καταλαμβανόμεθα μετουσίᾳ γῆς· ὕδωρ δὲ κατὰ μετοχὴν ὕδατος· ἀέρα δὲ μετουσίᾳ τοῦ ἀέρος. καὶ ἐπὶ πυρὸς D τὸ ἀνάλογον. ἄλλοι δὲ ἦσαν οἱ λέγοντες κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα, κριτήριον εἶναι τῆς ἀληθείας, οὐ τὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. τοῦ δὲ ὀρθοῦ λόγου, τὸν μέν τινα θεῖον ὑπάρχειν, τὸν δὲ ἀνθρώπινον· ὧν τὸν μὲν θεῖον, ἀνέξοιστον εἶναι, τὸν δὲ ἀνθρώπινον, ἐξοιστόν. λέγει δὲ περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τὴν κρίσιν τἀληθοῦς ὑπάρχειν, οὕτως,

στεινωποὶ μὲν γὰρ παλάμαι κατὰ γυῖα κέχυνται·
E πολλὰ δὲ δείλ' ἔμπαια, τά τ' ἀμβλύνουσι μέριμνας.

παῦρον δὲ ζωῇσι βίου μέρος ἀθρήσαντες, ὠκύμοροι καπνοῖο δίκην ἀρθέντες ἀπέπταν.
αὐτὸ μόνον πεισθέντες, ὅτῳ προσέκυρσεν ἕκαστος πάντοσ' ἐλαυνόμενοι· τὸ δ' ὅλον εὔχεται εὑρεῖν·
οὕτως οὔτ' ἐπιδερκτὰ τάδ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐπακουστὰ, οὔτε νόῳ περιληπτά.

περὶ δὲ

περὶ δὲ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ παντελὲς ἄληπτον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἱκνεῖται ὁ ἀνθρώπινος λόγος, ληπτὴν ὑπάρχειν, διασαφεῖ τοῖς προκειμένοις ἐπιφέρων·

σὺ δ' οὖν ἐπεὶ ὧδ' ἐλιάσθης
πάσεαι, οὐ πλεῖόν γε βροτείη μῆτις ὄρωρε.

Καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἐπιπλήξας τοῖς πλέον ἐπαγγελλομένοις γινώσκειν, παρίστησιν, ὅτι τὸ δι' ἑκάστης αἰσθήσεως λαμβανόμενον πιστόν ἐστι, τοῦ λόγου τούτων ἐπιστατοῦντος, καίπερ πρότερον καταδραμὼν τῆς ἀπ' αὐτῶν πίστεως. φησὶ γάρ,

ἀλλὰ θεοὶ τῶν μὲν μανίην ἀποτρέψατε γλώσσης,
ἐκ δ' ὁσίων στομάτων καθαρὰν ὀχετεύσατε πηγήν.
καί σε πολυμνήστη λευκώλενε παρθένε μοῦσα,
ἄντομαι ὧν θέμις ἐστὶν ἐφημερίοισιν ἀκούειν.
πέμπε παρ' εὐσεβίης ἐλάους' εὐήνιον ἅρμα
μηδέ σε γ' εὐδόξοιο βιήσεται ἄνθεα τιμῆς
πρὸς θνητῶν ἀνελέσθαι ἐφ' ᾧ θ' ὁσίης πλέον εἰπεῖν.
θάρσει, καὶ τότε δὴ σοφίης ἐπ' ἄκροισι θοάζειν.
ἀλλὰ γὰρ ἄθρει πᾶς παλάμῃ πῇ δῆλον ἕκαστον,
μήτε τιν' ὄψιν ἔχων πίστει πλέον, ἢ κατ' ἀκουὴν
ἢ ἀκουὴν ἐρίδουπον ὑπὲρ τρανώματα γλώττης.
μήτε τι τῶν ἄλλων ὁπόσῃ πόρος ἐστὶ νοῆσαι.
γυίων πίστιν ἔρυκε, νόει θ' ᾗ δῆλον ἕκαστον.

Τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς. ὁ δὲ Ἡράκλειτος, ἐπεὶ πάλιν ἐδόκει δυσὶν ὠργανῶσθαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν, αἰσθήσει τε καὶ λόγῳ, τούτων τὴν αἴσθησιν παραπλησίως τοῖς προειρημένοις φυσικοῖς ἄπιστον εἶναι νενόμικε. τὸν δὲ λόγον ὑποτίθεται κριτήριον. ἀλλὰ τὴν μὲν αἴσθησιν ἐλέγχει λέγων κατὰ λέξιν, κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ, καὶ ὦτα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων. ὅπερ ἴσον ἦν τῷ, τῶν βαρβάρων ἐστὶ ψυχῶν ταῖς ἀλόγοις αἰσθήσεσι πιστεύειν. τὸν δὲ λόγον κριτὴν τῆς ἀληθείας ἀποφαίνεται, οὐ τὸν ὁποιονδήποτε, ἀλλὰ τὸν κοινὸν καὶ θεῖον.

A Quòd autem non possit perfectè comprehendi veritas, nisi quantum consequitur humana ratio, declarat, subiungens ad ea quæ sequuntur,

Sic quoniam sed aberras,
Scitare. haud vltra nam hominis prudentia pergit.

Et cùm per ea quæ deinceps sequuntur, increpasset eos qui se plus nosse profitentur, statuit quòd quidquid per vnumquemque accipitur, est fide dignum, si eis præsit ratio. Dicit enim,

B *Verùm Dij illorum furias auertite lingua,*
Atque ore ex sancto purum deducite fontem.
O Musa & celebris, cui brachia candida, Virgo,
Quæ fas est homini audire, ego te rogo supplex,
A pietate velis facilem vt tu mittere currum,
Gloria nec cogat flores te carpere honoris
A mortalibus, vt monearis dicere plura.
C *Confide, & sophiæ tunc ad extrema ferare.*
Quslibet in palma at residentem conspice clauum
Quemlibet, haud visus maiórque fides habeatur,
Quàm auditus. non eius quàm quod lingua reuelat,
Nullius've ex aliis, quorum est perceptio mentis.
A membrísque fidem arce: qua ratione'que apertum est
Vnumquodque intellige.

D Hæc quidem Empedocles. Heraclitus autem quoniam rursus videbatur esse duobus instrumentis munitus ad cognoscendam veritatem, nempe sensu & ratione, ex iis sensum, sicut ij quos priùs diximus, existimauit nõ esse fide dignum. Rationem autem ponit eam esse quę iudicat. Sed sensum quidẽ refellit, dicens ad verbum, Mali sunt testes hominibus oculi, &, aures barbaras habentium animas. Quod perinde est ac si dicas, Est barbararum animarum credere sensibus rationis expertibus. E Rationem autem veritatis iudicem pronuntiat, non quamcumq;, sed cõmunem & diuinam.

Quænam autem ea sit, breuiter est ostendendum. Placet enim Physico, id quod nos ambit, esse & rationis particeps, & prudentia præditum. Hoc longè antè indicauit Homerus, dicens,

Terrenorum hominum est mens & prudentia talis,
Ad qualem ipse diem deducit Iuppiter illos.

Archilochus quoque dicit homines talia mente versare, ad qualem diem deducit eos Iupiter. Dictum est id ipsum quoque ab Euripide,

Haud facile quis tu sis potest conijcier,
O Iuppiter, Naturæne necessitas,
Mens ne hominum. te ego tamen rogauerim.

Hanc ergo diuinam rationem, cùm, vt vult Heraclitus, attraxerimus per inspirationem, efficimur intelligentes: & in somnis quidem obliuiosi, in vigilando autem rursus prudentia præditi. Nam cùm in somnis obstructi sint sensuum meatus, separatur mens quæ est in nobis, à coniunctione quæ illi intercedit cum eo quod ambit, sola seruata quæ adhærescit adnata respiratione, veluti quadam radice: & separata amittit quam priùs habebat vim recordandi. In vigilando autem rursus, cùm per sensuum meatus veluti per quasdam fenestras prospexerit, & cum eo quod ambit congressa fuerit, induit vim rationis. Quo modo enim carbones si igni appropinquarint, fiunt ignei per alterationem, separati autem extinguuntur: ita etiam pars illa, quæ ab eo quod ambit in nostris corporibus est peregrinata, per separationem quidem fit propemodum expers rationis: per coniunctionem autem cum plurimis meatibus, fit eiusdem generis & formæ cuius est totum seu vniuersitas. Hanc autem communem rationem & diuinam, & cuius participatione efficimur logicæ participes, dicit Heraclitus esse id quod iudicat. Quo fieri vt id quidem quod omnibus placet, sit fide dignum: comprehenditur enim communi & diuina ratione: quod autem vni soli occurrit, minimè sit fide dignum propter causam contrariam. Physica certè incipiens, & quodammodo ostendens id quod ambit, dicit, Cvm est autem hæc ratio, non intelligentes fiunt homines etiam priusquam audierint, & cùm primum audierint. Nam cùm hæc fiant ex rationibus, videntur imperiti experientes

A τίς δή ἐστιν αὕτη, συντόμως ὑποδεικτέον. ἀρέσκει γὰρ τῷ φυσικῷ τὸ περιέχον ἡμᾶς λογικόν τε ὂν, καὶ φρενῆρες. ἐμφαίνει δὲ τὸ τοιοῦτο πολὺ πρόσθεν Ὅμηρος εἰπών,

τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

καὶ Ἀρχίλοχος δέ φησι τὸν ἀνθρώποις τοιαῦτα φρονεῖν, ὁποίην Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγει. εἴρηται δὲ καὶ τῷ Εὐριπίδῃ τὸ αὐτό,

B ὅστις ποτ' εἶ σὺ δυστόπαστος εἰσιδεῖν
Ζεύς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεως
εἴτε νοῦς βροτῶν, προσηυξάμην σε.

τοῦτον δὴ τὸν θεῖον λόγον καθ' Ἡράκλειτον δι' ἀναπνοῆς σπάσαντες νοεροὶ γινόμεθα, καὶ ἐν μὲν ὕπνοις ληθαῖοι, κατὰ δὲ ἔγερσιν πάλιν ἔμφρονες. ἐν γὰρ τοῖς ὕπνοις μυσάντων τῶν αἰσθητικῶν πόρων, χωρίζεται τῆς πρὸς τὸ περιέχον συμφυΐας, ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς· μόνης τῆς κατὰ ἀναπνοὴν προσφύσεως σωζομένης, οἱονεί C τινος ῥίζης· χωρισθείς τε ἀποβάλλει, ἣν πρότερον εἶχε μνημονικὴν δύναμιν. ἐν δὲ ἐγρηγορόσι πάλιν διὰ τῶν αἰσθητικῶν πόρων, ὥσπερ διά τινων θυρίδων προκύψας, καὶ τῷ περιέχοντι συμβάλλων, λογικὴν ἐνδύεται δύναμιν. ὅνπερ οὖν τρόπον οἱ ἄνθρακες πλησιάσαντες τῷ πυρί, κατ' ἀλλοίωσιν διάπυροι γίνονται, χωρισθέντες δὲ σβέννυνται· οὕτω καὶ ἡ ἐπιξενωθεῖσα τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος μοῖρα, D κατὰ μὲν τὸν χωρισμὸν σχεδὸν ἄλογος γίνεται, κατὰ δὲ τὴν διὰ τῶν πλείστων πόρων σύμφυσιν, ὁμοιοειδὴς τῷ ὅλῳ καθίσταται. τοῦτον δὴ τὸν κοινὸν λόγον καὶ θεῖον, καὶ οὗ κατὰ μετοχὴν γινόμεθα λογικοί, κριτήριον ἀληθείας φησὶν ὁ Ἡράκλειτος. ὅθεν τὸ μὲν κοινῇ πᾶσι φαινόμενον, τοῦτ' εἶναι πιστόν· τῷ κοινῷ γὰρ καὶ θείῳ λόγῳ λαμβάνεται· τὸ δέ τινι μόνῳ προσπῖπτον, ἄπιστον ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐναντίαν αἰτίαν. ἐναρχόμενος οὖν E τῶν περὶ φύσεως ὁ προειρημένος ἀνήρ, καὶ τρόπον τινὰ δεικνὺς τὸ περιέχον, φησί, λόγου· τοῦ δὲ ἐόντος, ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι, καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον. γινομένων γὰρ κατὰ τὸν λόγον τόνδε, ἄπειροι ἐοίκασι πειρώμενοι

ἐπέων

ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων, ὁκοίων ἐγὼ διηγεῦμαι, κατὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον, καὶ φράζων ὅκως ἔχει. τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκωσπερ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται. διὰ τούτων γὰρ ῥητῶς παραστήσας ὅτι κατὰ μετοχὴν τοῦ θείου λόγου πάντα πράττομέν τε καὶ νοοῦμεν, ὀλίγα προδιελθὼν, ἐπιφέρει. διὸ δεῖ ἕπεσθαι τῷ κοινῷ. ξυνὸς γὰρ ὁ κοινός. τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἔστιν οὐκ ἄλλο τι ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν· ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. νῦν γὰρ ῥητότατα καὶ ἐν τούτοις τὸν κοινὸν λόγον κριτήριον ἀποφαίνεται. καὶ τὰ μὲν κοινῇ φασι φαινόμενα πιστὰ, ὡς ἂν τῷ κοινῷ κρινόμενα λόγῳ· τὰ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστῳ, ψευδῆ. τοῖος δὲ μὲν καὶ ὁ Ἡράκλειτος. Δημόκριτος δὲ, ὅτε μὲν ἀναιρεῖ τὰ φαινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι, καὶ τούτων λέγει μηδὲν φαίνεσθαι κατ' ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ δόξαν· ἀληθὲς δὲ ἐν τοῖς οὖσιν ὑπάρχειν τὸ ἀτόμους εἶναι καὶ κενόν. νόμῳ γάρ φησι γλυκὺ, καὶ νόμῳ πικρὸν, νόμῳ θερμὸν, νόμῳ ψυχρὸν, νόμῳ χροιή· αἰτίη δὲ, ἄτομα καὶ κενόν. ὅπερ νομίζεται μὲν εἶναι καὶ δοξάζεται τὰ αἰσθητὰ, οὐκ ἔστι δὲ κατὰ ἀλήθειαν ταῦτα· ἀλλὰ τὰ ἄτομα μόνον, καὶ τὸ κενόν. ἐν δὲ τοῖς κρατυντηρίοις, καίπερ ὑπεσχημένος ταῖς αἰσθήσεσι τὸ κράτος τῆς πίστεως ἀναθεῖναι, οὐδὲν ἧττον εὑρίσκεται τούτων καταδικάζων. φησὶ γὰρ, ἡμεῖς δὲ τῷ μὲν ἐόντι, οὐδὲν ἀτρεκὲς συνίεμεν, μεταπῖπτον δὲ κατά τε σώματος διαθήκην, καὶ τῶν ἐπεισιόντων καὶ τῶν ἀντιστηριζόντων. καὶ πάλιν φησί. αἰτίη μὲν νῦν ὅτι οἷον ἕκαστόν ἐστιν, οὐκ ἔστιν, οὐ συνίεμεν, πολλαχῇ δεδήλωται. ἐν δὲ τῷ περὶ ἰδεῶν, γιγνώσκειν τε χρὴ, φησὶν, ἄνθρωπον τῷδε τῷ κανόνι, ὅτι αἰτίης ἀπήλλακται. καὶ πάλιν, δηλοῖ μὲν δὴ καὶ οὗτος ὁ λόγος, ὅτι αἰτίῃ οὐδὲν ἴσμεν περὶ οὐδενός. ἀλλ' ἐπιρυσμίη ἑκάστοισιν ἡ δόξις. καὶ ἔτι, καίτοι δῆλον ἔσται ὅτι αἰτίην, οἷον ἕκαστον, γιγνώσκειν, ἐν ἀπόρῳ ἐστί.

A dicta & facta, qualia ego recenseo, secundum naturam diuidens vnumquodque, & dicens quo modo se habeat. Alias autem latent homines quæcunque faciunt experrecti, quomodo etiam obliuiscuntur quæcumque faciunt dormientes. Cum enim per hæc disertis verbis ostendisset, quòd per diuinæ rationis participationem agimus & intelligimus, & pauca priùs disseruisset, subiungit. Quamobrem oportet sequi eam quæ est communis. Simul enim est communis. B Cùm simul autem sit communis ratio, viuunt multi tanquam propriam habentes prudentiam. Illa autem nihil est aliud quam expositio modi administrandę vniuersitatis. Quamobrem in eo in quo fuerimus participes eius memoriæ, verum dicimus: in quibus autem priuatim ac separatim agimus, falsum. Nunc enim in his, verbis pronuntiat disertissimis, communem rationem esse id quod iudicat: & quæ communiter quidem apparent, dicit esse fide digna, vt quæ communi iudicentur ratione: C quæ autem vnaquaque seorsum, falsa. Atque hæc erat quidem sententia Heracliti. Democritus autem ea quidem tollit, quę apparent sensibus: & ex iis dicit nihil verè apparere, sed solùm ex opinione: verum auté esse in iis quæ sunt: esse autem atomos & inane. Lege enim est, inquit, dulce, & lege amarum: legé calidum, & lege frigidū: lege color: causa autem atoma & inane. Quæ auté esse existimantur, & reputantur sensilia, ea nō sunt re vera. Sola autem sunt atoma D & inane. In κρατυντηρίοις autem quæ vocat, quamuis sit pollicitus se sensibus vim attributurum, nihilominus inuenitur eos condemnare. Nos autem eo quidem quod est, nihil veri intelligimus, sed transmutari ex affectione corporis, & eorum quæ ingrediuntur, & eorum quæ ex aduerso obsistunt & obfirmantur. Et rursus, Causa quidem quòd non intelligimus quòd non sit vnumquodque quale est, multis modis est declarata. In libro autem de Ideis, di- E cit oportere hominem hac regula scire quòd liberatus sit à causa. Et rursus, Ostendit quidem hæc quoque ratio, quòd per causam de nulla re quidquam scimus, sed est singulis opinio, ἐπιρυσμίη, id est affluxus. Et rursus, Quamquam, erit euidens, quòd per causam scire quale sit vnumquodque, sit in dubio.

Atque in hoc quidem ferè omnem mouet comprehensionem, & præcipuè solos insectatur sensus. In regulis autem duas dicit esse cognitiones: alteram quidem per sensus, alteram verò per cogitationem. Ex quibus cognitionē quidem per cogitationem deducit ad iudicium veritatis, ei tribuens quòd sit fide digna: cognitionem autem per sensus, nominat tenebricosam, ei auferēs quòd non aberret in vero discernendo. Dicit autem ad verbum: Cognitionis autem duæ sunt species: altera quidem vera & germana, altera verò tenebricosa. Et tenebricosę quidem sunt hæc omnia, visus, auditus, gustus, tactus. Vera autem & germana est, quæ est ab ea secreta. Deinde tenebricosæ veram præferēs ac germanam, subiungit dicens, Quando tenebricosa non potest ampliùs nec minimum videre, nec audire, nec odorari, nec gustare, neq; tactu sentire, sed subtiliùs. Est igitur ex eius quoque sententia, ratio id quod iudicat, quam appellat veram & germanam cognitionem. Diotimus autem dicebat ex eius sententia esse tria quæ iudicant. eorum quidem quæ non sunt euidentia, cōprehensionis, ea quæ apparēt, vt dicit Anaxagoras, quem propterea laudat Democritus. Quęstionis autem seu inquisitionis, notionem. De quolibet enim vnum cernitur principium, scire id de quo est quæstio. Eligendi autem & fugiendi, animi motus. Id enim quod est nobis proprium ac familiare, est eligendum: id autem à quo sumus alieni, est fugiendum. Atque talis quidem est historia veterum, de eo quo iudicatur veritas. Deinceps autem eas quoque attingamus hæreses, quæ sunt post Physicos.

Plato ergo in Timæo cùm res diuisisset in eas quæ cadunt sub intelligentiam, & in eas quæ sunt sensiles, dicens ratione quidem posse comprehendi ea quæ cadunt sub intelligentiam, opinabilia autem esse sensilia, apertè definiit rationem esse id, quo rerum iudicatur cognitio, simul etiam comprehendens eam quæ per sensum existit euidentiam. Sic autem dicit, Quid est quod semper est, & ortum nō habet: & quid est quod semper quidem fit & oritur, numquam autem est? illud quidem quod intelligentia cum ratione est comprehensibile: hoc autem opinione cum sensu. Comprehensibilem autem dicunt apud eum vocari rationem Platonici,

A καὶ δὴ ἐν μὲν τούτοις πᾶσαν σχεδὸν κινεῖ κατάληψιν, καὶ μόνων ἐξαιρέτως καθάπτεται τῶν αἰσθήσεων· ἐν δὲ τοῖς κανόσι, δύο φησὶν εἶναι γνώσεις. τὴν μὲν, διὰ τῶν αἰσθήσεων, τὴν δὲ διὰ τῆς διανοίας. ὧν τὴν μὲν διὰ τῆς διανοίας γνῶσιν, κατάγει προσμαρτυρῶν αὐτῇ τὸ πιστὸν εἰς ἀληθείας κρίσιν· τὴν δὲ διὰ τῶν αἰσθήσεων, σκοτίην ὀνομάζει, ἀφαιρούμενος αὐτῆς τὸ πρὸς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς ἀπλανές. λέγει δὲ κατὰ λέξιν. γνώμης δὲ δύο εἰ-
B σὶν ἰδέαι, ἡ μὲν, γνησίη· ἡ δὲ, σκοτίη· καὶ σκοτίης μὲν τάδε σύμπαντα, ὄψις, ἀκοή, ὀδμή, γεῦσις, ψαῦσις. ἡ δὲ γνησίη, ἀποκεκρυμμένη δὲ ταύτης. εἶτα προκρίνων τῆς σκοτίης τὴν γνησίην ἐπιφέρει λέγων, ὅταν ἡ σκοτίη μηκέτι δύναται, μήτε ὁρῆν ἐπ' ἔλαττον, μήτε ἀκούειν, μήτε ὀδμᾶσθαι, μήτε γεύεσθαι, μήτε ἐν τῇ ψαύσει αἰσθάνεσθαι· ἀλλ' ἐπὶ λεπτότερον. οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦτον ὁ λόγος ἐστὶ κριτήριον, ὃν γνησίην γνώμην καλεῖ.
C Διότιμος δὲ, τρία κατ' αὐτὸν ἔλεγεν εἶναι κριτήρια. τῆς μὲν τῶν ἀδήλων καταλήψεως, τὰ φαινόμενα, ὥς φησιν Ἀναξαγόρας. ὃν ἐπὶ τούτῳ Δημόκριτος ἐπαινεῖ· ζητήσεως δὲ τὴν ἔννοιαν· περὶ παντὸς γὰρ ὦ παῖ μία ἀρχὴ τὸ εἰδέναι περὶ ὅτου ἐστὶν ἡ ζήτησις. αἱρέσεως δὲ καὶ φυγῆς, τὰ πάθη. τὸ μὲν γὰρ ᾧ προσοικειούμεθα, τοῦτο αἱρετόν ἐστι· τὸ δὲ ᾧ προσαλλοτριούμεθα, τοῦτο φευκτόν ἐστιν. ἡ μὲν οὖν τῶν παλαιῶν περὶ τοῦ κριτηρίου
D τῆς ἀληθείας ἱστορία, τοιαύτη τις ἦν. ἁπτώμεθα δὲ ἑξῆς, καὶ τῶν μετὰ τοὺς φυσικοὺς αἱρέσεων.

Πλάτων τοίνυν ἐν τῷ Τιμαίῳ διελόμενος τὰ πράγματα εἴς τε τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητά, καὶ εἰπὼν περιληπτὰ μὲν λόγῳ εἶναι τὰ νοητά, δοξαστὰ δὲ τυγχάνειν τὰ αἰσθητά, προδήλως κριτήριον ὥρισε τῆς τῶν πραγμάτων γνώσεως τὸν λόγον, συμπεριλαβὼν αὐτῷ καὶ τὴν διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐνάρ-
E γειαν. λέγει δὲ οὕτως, τί τὸ ὂν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον· καὶ τί τὸ γινόμενον μέν, ὂν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δή, νοήσει μετὰ λόγου περιληπτόν· τὸ δέ, δόξῃ μετ' αἰσθήσεως. περιληπτὸν δὲ καλεῖσθαί φασι λόγον παρ' αὐτῷ οἱ Πλατωνικοί,

τὸν κοινὸν τῆς ἐναργείας καὶ τῆς ἀληθείας. δεῖ γὰρ τὸν λόγον ἐν τῷ κρίνειν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τῆς ἐναργείας ὁρμᾶσθαι, εἴπερ δι' ἐναργῶν ἡ κρίσις γίνεται τῶν ἀληθῶν. ἀλλ' ἥ γε ἐνάργεια, οὐκ ἔστιν αὐτάρκης πρὸς γνῶσιν ἀληθοῦς· οὐ γὰρ εἴ τι κατ' ἐνάργειαν φαίνεται, τοῦτο καὶ κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχει· ἀλλὰ δεῖ παρεῖναι τὸ κρῖνον τί τε φαίνεται μόνον, καὶ τί σὺν τῷ φαίνεσθαι, ἔτι καὶ κατ' ἀλήθειαν ὑπόκειται, τουτέστι τὸν λόγον. ἀμφότερα οὖν συνελθεῖν δεῖ, τήν τε ἐνάργειαν, ὡς ἂν ἀφετήριον οὖσαν τῷ λόγῳ πρὸς τὴν κρίσιν τῆς ἀληθείας, καὶ αὐτὸν τὸν λόγον πρὸς διάκρισιν τῆς ἐναργείας. εἰς μέντοι τὸ ἐπιβαλεῖν τῇ ἐναργείᾳ, καὶ τὸ ἐν ταύτῃ ἀληθὲς διακρίνειν, πάλιν συνεργοῦ δεῖται ὁ λόγος τῆς αἰσθήσεως. διὰ ταύτης γὰρ τὴν φαντασίαν παραδεχόμενος ποιεῖται τὴν νόησιν, καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀληθοῦς, ὥστε περιληπτικὸν αὐτὸν ὑπάρχειν, τῆς τε ἐναργείας καὶ τῆς ἀληθείας, ὅπερ ἴσον ἐστὶ τῷ καταληπτικῷ. ὧδε μὲν καὶ ὁ Πλάτων. Σπεύσιππος δὲ ἐπεὶ τῶν πραγμάτων, τὰ μὲν αἰσθητά, τὰ δὲ νοητά· τῶν μὲν νοητῶν κριτήριον ἔλεξεν εἶναι τὸν ἐπιστημονικὸν λόγον· τῶν δὲ αἰσθητῶν, τὴν ἐπιστημονικὴν αἴσθησιν. ἐπιστημονικὴν δὲ αἴσθησιν ὑπείληφε καθεστάναι, τὴν μεταλαμβάνουσαν τῆς κατὰ τὸν λόγον ἀληθείας. ὥσπερ γὰρ οἱ τοῦ αὐλητοῦ ἢ τοῦ ψάλτου δάκτυλοι τεχνικὴν μὲν εἶχον ἐνέργειαν, οὐκ ἐν αὐτοῖς δὲ προηγουμένως τελειουμένην, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸν λογισμὸν συνασκήσεως ἀπαρτιζομένην· καὶ ὡς ἡ τοῦ Μουσικοῦ αἴσθησις ἐνέργειαν μὲν εἶχεν ἀντιληπτικὴν τοῦ τε ἡρμοσμένου καὶ τοῦ ἀναρμόστου, ταύτην δὲ οὐκ αὐτοφυῆ, ἀλλ' ἐκ λογισμοῦ περιγεγονυῖαν· οὕτω καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αἴσθησις, φυσικῶς παρὰ τοῦ λόγου τῆς ἐπιστημονικῆς μεταλαμβάνει τριβῆς, πρὸς ἀπλανῆ τῶν ὑποκειμένων διάγνωσιν. Ξενοκράτης δὲ τρεῖς φησιν οὐσίας εἶναι, τὴν μὲν αἰσθητήν, τὴν δὲ νοητήν, τὴν δὲ σύνθετον καὶ δοξαστήν. ὧν αἰσθητὴν μὲν εἶναι, τὴν ἐντὸς οὐρανοῦ· νοητὴν δέ, πάντων τῶν ἐκτὸς οὐρανοῦ· δοξαστὴν δὲ καὶ σύνθετον, τὴν αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ· ὁρατὴ μὲν γάρ ἐστι τῇ αἰσθήσει, νοητὴ δὲ δι' Ἀστρολογίας.

A quæ est communis euidentiæ & veritatis. Oportet enim rationem in iudicanda veritate proficisci ab euidentia. Etsi autem per euidentiam verorum fit iudicium, non sufficit tamen euidentia ad verum cognoscẽdum. Non enim si quid apparet ex euidentia; hoc etiam verè est: sed oportet adesse id quod iudicat; quidnam solum appareat, & quidnam cum eo quod apparet, reuera etiam subiiciatur, nempe rationem. Oportet ergo vtraque conuenire, nempe & euidentiam, vt ex qua; tanquam è carceri- B bus, emittatur ratio ad iudicandam veritatem: & ipsam rationem, ad discernẽdam veritatem. Ad consequendam autem euidẽtiam, & discernendum quod in ea est verum, ratio rursus habet sensum adiutorem. Nam per eum accipiens phantasiam seu visionem, efficit intelligentiam & veri scientiam. Quo fit vt ea comprehendat euidentiam & veritatem. quod quidem perinde est ac comprehensibile. Sic quidem Plato. Speusippus autem, quoniam ex rebus C aliæ quidem sunt sensiles, aliæ verò quæ cadunt sub intelligentiam; earum quidem quæ cadunt sub intelligentiam, dixit esse iudicem, rationem quæ est ex scientia: sensilium autem, sensum qui est ex scientia. Sensum autem qui est ex scientia, existimauit esse eum qui est particeps veritatis ex ratione. Quo modo enim tibicinis aut psaltæ digiti artificiosam quidem habent operationem; sed quæ non in ipsis primò perficiatur, sed absoluatur ex exercitatione profe- D cta ex ratiocinatione: Et quo modo sensus Musici habet quidem euidentiam apprehendentem id quod est concinnum & inconcinnum, eam autem non ex se natam, sed quæ accessit ex ratione ac consideratione: ita etiam sensus qui est ex scientia, naturaliter est particeps vsus qui est ex scientia, ad discernenda citra errorẽ ea quæ sunt subiecta. Xenocrates autem dicit tres esse essentias: aliam quidem sensilem, aliam verò quæ cadit sub intelligentiã, aliam verò compositam & opinabilem. Ex quibus sensi- E lem quidẽ esse, quæ est intra cœlum: sub intelligentiam autem cadẽtem, omniũ quæ sunt extra cœlum: opinabilem autem & compositã, ipsius cœli. Nam sensui quidem est aspectabilis: sub intelligentiam autem cadit per Astrologiam.

Cùm hæc autem ita se habeant, essentiæ quidem quæ est extra cœlum, & quæ cadit sub intelligentiam, iudicem pronunciauit scientiam: eius autem quæ est intra cœlum, & sensilis, sensum: mixtæ autem, opinionem: & ex his communiter, id quidem quod iudicat per rationem quæ est scientia, esse firmum, stabile ac verum: quod autem per sensum, verum quidem, sed non ita vt quod per rationem quæ est ex scientia: compositum autem esse commune veri & falsi. Nam ex opinionibus aliam quidem esse veram, aliam verò falsam. Vnde etiam traditas esse tres Parcas. Atropon quidem esse eorum quæ cadunt sub intelligentiam, vt quæ non possit transmutari: Clotho autem, sensilium: Lachesin autem, opinabilium. Arcesilaus autem ex proposito quidem & consulto nihil constituit quod iudicaret. Qui autem existimant eum constituisse, tradiderũt eum id fecisse, vt haberet quod obiiceret Stoicis. Illi enim dicunt esse tria inter se coniugata, scientiam, opinionem, & quæ est in eorum confinio collocata, comprehensionem. Ex quibus scientiam quidem esse, firmam ac stabilem & immutabilem à ratione comprehensionem: opinionem autem, imbecillam & falsam assensionem: comprehensionem autem, quæ inter vtrumque intercedit, quæ est etiam assensio phantasiæ seu visionis comprehendentis. Comprehendens autem phantasia, ex eorum sententia, est vera & eiusmodi vt non possit esse falsa. Ex quibus sciẽtiam quidem dicunt consistere in solis sapientibus: opinionem autem in solis stultis: comprehensionem verò esse communem vtrorumque: & eam esse quo iudicatur veritas. Cùm hęc autem dicant Stoici, se opposuit Arcesilaus, ostendens comprehensionem non esse id quod iudicat inter scientiam & opinionem. Ea enim assensio, quam dicunt comprehensionem & comprehendentem visionem, aut est in sapiente, aut in stulto. Sed si sit in sapiente, est scientia: & si in stulto, opinio. & præter hæc nihil aliud sumptum est quàm nomen. Si autem comprehensio est assensio phantasiæ seu visionis comprehendentis, non potest esse. Primùm quidem, quia visioni non fit assensio, sed rationi. Pronũciatorum enim sunt assensiones.

A οὐσιῶν μέντοι τούτων ἐχόντων τρόπον, τῆς μὲν ἐκτὸς οὐρανοῦ καὶ νοητῆς οὐσίας κριτήριον ἀπεφαίνετο τὴν ἐπιστήμην· τῆς δὲ ἐντὸς οὐρανοῦ καὶ αἰσθητῆς αἴσθησιν· τῆς δὲ μικτῆς τὴν δόξαν· καὶ τούτων κοινῶς, τὸ μὲν διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου κριτήριον βέβαιόν τε ὑπάρχειν καὶ ἀληθές· τὸ δὲ διὰ τῆς αἰσθήσεως, ἀληθὲς μὲν, οὐχ οὕτω δὲ ὡς τὸ διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου· τὸ δὲ σύνθετον, κοινὸν ἀληθοῦς τε καὶ ψευδοῦς ὑπάρχειν. τῆς γὰρ δόξης, τὴν μέν τινα B ἀληθῆ εἶναι, τὴν δὲ, ψευδῆ. ὅθεν καὶ τρεῖς μοίρας παραδεδόσθαι. Ἄτροπον μὲν, τὴν τῶν νοητῶν ἀμετάθετον οὖσαν· Κλωθὼ δὲ, τὴν τῶν αἰσθητῶν· Λάχεσιν δὲ, τὴν τῶν δοξαστῶν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρκεσίλαον προηγουμένως μὲν, οὐδὲν ὥρισαν κριτήριον. οἱ δὲ καὶ ὁρίσαι δοκοῦντες, τοῦτο κατ' ἀντιπαρεξαγωγὴν τὴν ὡς πρὸς τοὺς Στωικοὺς ἀπέδοσαν. τρία γὰρ εἶναί φασιν ἐκεῖνοι τὰ συζυγοῦντα ἀλλήλοις, ἐπιστήμην καὶ δόξαν, καὶ τὴν ἐν μεθορίῳ τού- C των τεταγμένην κατάληψιν. ὧν ἐπιστήμην μὲν εἶναι τὴν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν καὶ ἀμετάθετον ὑπὸ λόγου κατάληψιν. δόξαν δὲ τὴν ἀσθενῆ καὶ ψευδῆ συγκατάθεσιν. κατάληψιν δὲ, τὴν μεταξὺ τούτων, ἥτις ἐστὶ καταληπτικῆς φαντασίας συγκατάθεσις. καταληπτικὴ δὲ φαντασία κατὰ τούτους ἐτύγχανεν ἡ ἀληθὴς, καὶ τοιαύτη οἵα οὐκ ἂν γένοιτο ψευδής. ὧν τὴν ἐπιστήμην ἐν μόνοις ὑφίστασθαι λέγουσι τοῖς σοφοῖς. τὴν δὲ δόξαν ἐν μόνοις τοῖς φαύλοις. D τὴν δὲ κατάληψιν, κοινὴν ἀμφοτέρων εἶναι. καὶ ταύτην κριτήριον ἀληθείας καθεστάναι. ταῦτα δὴ λεγόντων τῶν ἀπὸ τῆς Στοᾶς, ὁ Ἀρκεσίλαος ἀντικαθίστατο, δεικνὺς ὅτι οὐδέν ἐστι μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ δόξης κριτήριον ἡ κατάληψις. αὕτη γὰρ ἣν φασι κατάληψιν, καὶ καταληπτικὴν φαντασίαν, συγκατάθεσις, ἤτοι ἐν σοφῷ, ἢ ἐν φαύλῳ γίνεται. ἀλλ' ἐάν τε ἐν σοφῷ γένηται, ἐπιστήμη ἐστίν· ἐάν τε ἐν φαύλῳ, δόξα. καὶ οὐδὲν ἄλλο πα- E ρὰ ταῦτα, ἢ μόνον ὄνομα μετείληπται. εἴπερ τε ἡ κατάληψις καταληπτικῆς φαντασίας συγκατάθεσίς ἐστιν, ἀνύπαρκτός ἐστι. πρῶτον μὲν ὅτι ἡ συγκατάθεσις, οὐ πρὸς φαντασίαν γίνεται, ἀλλὰ πρὸς λόγον. τῶν γὰρ ἀξιωμάτων εἰσὶν αἱ συγκαταθέσεις.

δεύτε-

δεύτερον, ὅτι οὐδεμία τοιαύτη ἀληθὴς φαντασία εὑρίσκεται οἵα οὐκ ἂν γένοιτο ψευδής, ὡς διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων παρίσταται. μὴ οὔσης δὲ καταληπτικῆς φαντασίας, οὐδὲ κατάληψις γενήσεται. ἦν γὰρ καταληπτικῇ φαντασίᾳ συγκατάθεσις. μὴ οὔσης δὲ καταλήψεως, πάντα ἔσται ἀκατάληπτα. πάντων δὲ ὄντων ἀκαταλήπτων, ἀκολουθήσει καὶ κατὰ τοὺς Στωικοὺς ἐπέχειν τὸν σοφόν. σκοπῶμεν δὲ οὕτως· εἰ πάντων ὄντων ἀκαταλήπτων, διὰ τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ Στωικοῦ κριτηρίου, εἰ συγκαταθήσεται ὁ σοφός, δοξάσει ὁ σοφός. μηδενὸς γὰρ ὄντος καταληπτοῦ, εἰ συγκατατίθεταί τινι, τῷ ἀκαταλήπτῳ συγκαταθήσεται. ἡ δὲ τῷ ἀκαταλήπτῳ συγκατάθεσις, δόξα ἐστίν. ὥστε εἰ τῶν συγκατατιθεμένων ἐστὶν ὁ σοφός, τῶν δοξαστικῶν ἔσται ὁ σοφός. οὐχὶ δέ γε τῶν δοξαστικῶν ἐστιν ὁ σοφός (τοῦτο γὰρ ἀφροσύνης ἦν κατ' αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων αἴτιον) οὐκ ἄρα τῶν συγκατατιθεμένων ἐστὶν ὁ σοφός. εἰ δὲ τοῦτο, περὶ πάντων αὐτὸν δεήσει ἀσυγκαταθετεῖν. τὸ δὲ ἀσυγκαταθετεῖν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ τὸ ἐπέχειν. ἐφέξει ἄρα περὶ πάντων ὁ σοφός. ἀλλ' ἐπεὶ μετὰ τοῦτο ἔδει καὶ περὶ τῆς τοῦ βίου διεξαγωγῆς ζητεῖν, ἥτις οὐ χωρὶς κριτηρίου πέφυκεν ἀποδίδοσθαι, ἀφ' οὗ καὶ ἡ εὐδαιμονία, τουτέστι τὸ τοῦ βίου τέλος, ἠρτημένην ἔχει τὴν πίστιν, φησὶν ὁ Ἀρκεσίλαος, ὅτι ὁ περὶ πάντων ἐπέχων κανονιεῖ τὰς αἱρέσεις καὶ φυγάς, καὶ κοινῶς τὰς πράξεις τῷ εὐλόγῳ· κατὰ τοῦτό τε προερχόμενος τὸ κριτήριον κατορθώσει· τὴν μὲν γὰρ εὐδαιμονίαν περιγίνεσθαι διὰ τῆς φρονήσεως· τὴν δὲ φρόνησιν κινεῖσθαι ἐν τοῖς κατορθώμασι· τὸ δὲ κατόρθωμα εἶναι, ὅπερ πραχθὲν, εὔλογον ἔχει τὴν ἀπολογίαν. ὁ προσέχων οὖν τῷ εὐλόγῳ, κατορθώσει καὶ εὐδαιμονήσει. ταῦτα καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος. ὁ δὲ Καρνεάδης οὐ μόνον τοῖς Στωικοῖς, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἀντιδιετάσσετο περὶ τοῦ κριτηρίου. καὶ δὴ πρῶτος μὲν αὐτῷ καὶ κοινὸς πρὸς πάντας ἐστὶ λόγος, καθ' ὃν παρίσταται, ὅτι οὐδέν ἐστιν ἁπλῶς ἀληθείας κριτήριον, οὐ λόγος, οὐκ αἴσθησις, οὐ φαντασία,

A Secundùm autem, quoniam nulla inuenitur eiusmodi vera phantasia, vt non possit esse falsa, vt per multa & varia ostenditur: Si non sit autem comprehendens phantasia, nec erit comprehensio. est enim comprehendens phantasia, assensio. Si non sit autem comprehensio, omnia erunt eiusmodi vt minimè comprehendantur. Quòd si sint omnia eiusmodi vt minimè possint comprehendi, sequetur etiam, vt ex sententia Stoicorum assensionem sustineat sapiens. B Sic autem consideremus. Si sint omnia eiusmodi vt non possint comprehendi, propterea quòd non sit id quod apud Stoicos iudicare dicitur, opinabitur Sapiens. Nam cùm nihil sit quod possit comprehendi, si alicui assentitur, assentietur ei quod non potest comprehendi. Assensio autem est ei quod non potest comprehendi, assensio. Quare si sapiens est ex iis qui assentiuntur, erit sapiens ex iis qui opinantur. Ex iis qui opinantur non est sapiens. (hoc enim esset, vt est eorum sententia, in- C sipientiæ & peccatorum causa.) Non est ergo sapiens ex iis qui assentiuntur. Quòd si ita est, de omnib' oportebit eũ minimè assentiri. nõ assentiri autem nihil est aliud quã sustinere assensionem. De omnibus ergo assensionem sustinebit sapiens. Sed quoniam post hoc oportebat etiam quærere de vitæ traductione, quę absque eo quod iudicat, tradi non potest, à quo etiam felicitas, hoc est vitæ finis, pendentem habet probationem: dicit Arcesilaus quòd qui de o- D mnibus sustinet assensionem, eligenda & fugienda & communiter quæ sunt agenda diriget per id quod est probabile: & id sequens tanquam iudicem, rectè se geret. accedere enim felicitatem per prudentiam: moueri autem prudentiam in rectè factis. Rectè autem factum esse, quod cur factum sit, rationi consentanea & probabilis potest reddi causa. Qui ergo attendit id quod est probabile, rectè se geret, & erit beatus. Hęc Arcesilaus. Carneades autem non so- E lùm Stoicis, sed etiam omnibus qui eum præcesserunt, aduersabatur de eo quod iudicat. Et prima quidem & communis est ei aduersus omnes oratio, per quam ostendit absolutè nihil esse à quo iudicetur veritas, non rationem, non sensum, non phantasiam seu visionem,

nec vllum aliud ex iis quæ sunt. hæc enim omnia, vt vno verbo complectamur, nos fallere. Secunda autem, qua ostendit, quòd etiamsi sit id quod iudicat, non posse id consistere absque affectione quæ fit ab euidentia. Quoniam enim vi sentiendi differt animal ab inanimatis, omnino & se & externa per eû apprehendet. Sensus autem manens immobilis, & impatibilis, & immutabilis, nec est sensus, nec aliquid apprehendit. Mutatus autem & quodammodo affectus ab incursione euidêtium, tunc res indicat. In affectione ergo animæ quæ oritur ex euidentia, quærendum est id quod iudicat. Hæc autem affectio debet indicari, cùm id appareat quod ipsam immisit. quæ quidem affectio non est alia quàm phantasia. Quamobrem dicendum est etiam phantasiam esse quandam in animali affectionem, quæ & se & aliud ostendat: vt cùm aliquid aspexerimus, ait Antiochus, visu quodammodo afficimur: nec eum sic habemus affectum, vt habebamus priusquam aspiceremus. Per eam autem alterationem duo apprehendimus: vnum, ipsam alterationem, hoc est phantasiam: secundum autem, id quod indidit alterationem, nempe aspectabile. Et similiter in aliis sensibus. Quo modo ergo lux & seipsam indicat, & omnia quæ sunt in ipsa: ita etiam phantasia cùm sit dux princeps cognitionis quæ est in animali, debet instar lucis & seipsam ostendere, & indicare euidês illud quod eam effecit. Sed quoniam non quod verè est, semper indicat: sæpe autem fallit, & discrepat à rebus quæ eam immiserunt, vt mali nuncij: necessariò sequitur, quòd non omnis phantasia potest relinquere iudicium veritatis, sed solùm esse vera. Rursus, quoniam nulla est adeò vera vt non possit esse falsa, & in qualibet quæ videtur esse vera, inuenitur aliqua falsa quæ minimè ab ea differt, erit id quod iudicat, in communi phantasia seu visione, nempe veri & falsi. Communis autem horum phantasia non comprehendit. Si autem non comprehendit, nec erit quod iudicat. Si nulla autem phantasia vim habet iudicādi,

A οὐκ ἄλλο τι τῶν ὄντων. πάντα γὰρ ταῦτα συλλήβδην διαψεύδεται ἡμᾶς. δεύτερον δέ, καθὸ δεικνύουσιν, ὅτι κἂν εἰ ἔστι τὸ κριτήριον τοῦτο, οὐ χωρὶς τοῦ ἀπὸ τῆς ἐναργείας πάθους ὑφίσταται. ἐπεὶ γὰρ αἰσθητικῇ δυνάμει διαφέρει τὸ ζῷον τῶν ἀψύχων, πάντως διὰ ταύτης, ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐκτὸς ἀντιληπτικὸν γενήσεται. ἡ δὲ γε αἴσθησις ἀκίνητος μένουσα, καὶ ἀπαθὴς καὶ ἄτρεπτος, οὔτε αἴσθησίς ἐστιν, οὔτε ἀντιληπτική τινος. τραπεῖσα δὲ καὶ πως παθοῦσα κατὰ τὴν τῶν ἐν-
B αργῶν ὑπόπτωσιν, τότε ἐνδείκνυσι τὰ πράγματα. ἐν ἄρα τῷ ἀπὸ τῆς ἐναργείας πάθει τῆς ψυχῆς ζητητέον ἐστὶ τὸ κριτήριον. τοῦτο δὲ τὸ πάθος αὐτοῦ ἐνδεικτικὸν ὀφείλει τυγχάνειν, καὶ τοῦ ἐμποιήσαντος αὐτὸ, φαινομένου, ὅπερ πάθος ἐστὶν, οὐχ ἕτερον τῆς φαντασίας. ὅθεν καὶ φαντασίαν ῥητέον εἶναι πάθος τι περὶ τὸ ζῷον, ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ἑτέρου παραστατικόν. οἷον προσβλέψαντές τινι, φησὶν ὁ Ἀντίοχος, διατιθέμεθα πως τὴν ὄψιν· καὶ οὐχ οὕτως αὐτὴν
C διακειμένην ἴσχομεν, ὡς πρὶν τοῦ βλέψαι διακειμένην εἴχομεν. κατὰ μέντοι τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν, δυοῖν ἀντιλαμβανόμεθα· ἑνὸς μὲν, αὐτῆς τῆς ἀλλοιώσεως, τουτέστι, τῆς φαντασίας· δευτέρου δὲ, τοῦ τὴν ἀλλοίωσιν ἐμποιήσαντος, τουτέστι τοῦ ὁρατοῦ. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων τὸ παραπλήσιον. ὥσπερ οὖν τὸ φῶς ἑαυτό τε δείκνυσι, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ· οὕτω καὶ ἡ φαντασία ἀρχηγὸς οὖσα τῆς περὶ τὸ ζῷον εἰδήσεως, φωτὸς δίκην ἑ-
D αυτήν τε ἐμφανίζειν ὀφείλει, καὶ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν ἐναργοῦς ἐνδεικτικὴ καθεστάναι. ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τὸ κατ' ἀλήθειαν ἀείποτε ἐνδείκνυται, πολλάκις δὲ διαψεύδεται καὶ διαφωνεῖ τοῖς ἀναπέμψασιν αὐτὴν πράγμασιν, ὡς οἱ μοχθηροὶ τῶν ἀγγέλων, κατ' ἀνάγκην ἠκολούθησε τὸ μὴ πᾶσαν φαντασίαν δύνασθαι κριτήριον ἀπολείπειν ἀληθείας, ἀλλὰ μόνην εἰ καὶ ἄρα τὴν ἀληθῆ. πάλιν οὖν ἐπεὶ οὐδεμία ἐστὶν ἀληθὴς τοιαύτη, οἵα
E οὐκ ἂν γένοιτο ψευδής, ἀλλὰ πάσῃ τῇ δοκούσῃ ἀληθεῖ καθεστάναι, εὑρίσκεταί τις ἀπαράλλακτος ψευδής, γενήσεται τὸ κριτήριον ἐν κοινῇ φαντασίᾳ τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς. ἡ δὲ κοινὴ τούτων φαντασία οὐκ ἔστι καταληπτική, μὴ οὖσα δὲ καταληπτική, οὐδὲ κριτήριον ἔσται. μηδεμιᾶς δὲ οὔσης φαντασίας κριτικῆς,

οὐδὲ λό-

οὐδὲ λόγος ἂν εἴη κριτήριον. ἀπὸ φαντασίας γὰρ οὗτος ἀνάγεται καὶ εἰκότως. πρῶτον μὲν γὰρ δεῖ φανῆναι αὐτῷ τὸ κρινόμενον· φαίνεται δὲ οὐδὲν δύναται χωρὶς τῆς ἀλόγου αἰσθήσεως. οὔτε οὖν ἡ ἄλογος αἴσθησις, οὔτε ὁ λόγος, ἦν κριτήριον. ταῦτα μὲν γὰρ ἀντιπαρεξάγων τοῖς ἄλλοις φιλοσόφοις ὁ Καρνεάδης, εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ κριτηρίου διεξήρχετο. ἀπαιτούμενος δὲ καὶ αὐτός τι κριτήριον, πρός τε τὴν τοῦ βίου διεξαγωγὴν καὶ πρὸς τὴν τῆς εὐδαιμονίας περίκτησιν δυνάμει ἀπαναγκάζεται καὶ καθ' αὑτὸν περὶ τούτου διατάττεσθαι, προσλαμβάνων τήν τε πιθανὴν φαντασίαν καὶ τὴν πιθανὴν ἅμα καὶ ἀπερίσπαστον καὶ διεξωδευμένην. τίς δ' ἐστιν ἡ τούτων διαφορά, συντόμως ὑποδεικτέον. ἡ τοίνυν φαντασία, τινὸς φαντασία ἐστίν. οἷον, τοῦ τε ἀφ' οὗ γίνεται, καὶ τοῦ ἐν ᾧ γίνεται· καὶ ἀφ' οὗ μὲν γίνεται ὡς τοῦ ἐκτὸς ὑποκειμένου αἰσθητοῦ· τοῦ ἐν ᾧδε γίνεται, καθάπερ ἀνθρώπου. τοιαύτη δὲ οὖσα, δύο ἂν ἔχοι σχέσεις· μίαν μὲν ὡς πρὸς τὸ φανταστόν· δευτέραν δέ, ὡς πρὸς τὸν φαντασιούμενον. κατὰ μὲν οὖν τὴν πρὸς τὸ φανταστὸν σχέσιν, ἡ ἀληθὴς γίνεται ἢ ψευδής. καὶ ἀληθὴς μέν, ὅταν σύμφωνος ᾖ τῷ φανταστῷ· ψευδὴς δέ, ὅταν διάφωνος. κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸν φαντασιούμενον σχέσιν, ἡ μέν ἐστι φαινομένη ἀληθής. ἡ δέ, οὐ φαινομένη ἀληθής. ὧν ἡ μὲν φαινομένη ἀληθὴς ἔμφασις καλεῖται παρὰ τοῖς Ἀκαδημαϊκοῖς, καὶ πιθανότης, καὶ πιθανὴ φαντασία· ἡ δ' οὐ φαινομένη ἀληθής, ἀπέμφασίς τε προσαγορεύεται καὶ ἀπειθής, καὶ ἀπίθανος φαντασία. οὔτε γὰρ τὸ αὐτόθεν φαινόμενον ψευδές, οὔτε τὸ ἀληθὲς μέν, μὴ φαινόμενον δὲ ἡμῖν, πείθειν ἡμᾶς πέφυκε. τούτων δὲ τῶν φαντασιῶν, ἡ μὲν φανερῶς ψευδὴς καὶ μὴ φαινομένη ἀληθής, παραγράψιμός ἐστι καὶ οὐ κριτήριον· ἐάν τε ἀπὸ ὑπάρχοντος μέν, διαφώνως δὲ τῷ ὑπάρχοντι, καὶ μὴ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον· ὁποία ἦν ἡ ἀπὸ Ἠλέκτρας προσπίπτουσα τῷ Ὀρέστῃ, μίαν τῶν Ἐρινύων αὐτὴν δοξάζοντι καὶ κεκραγότι,

μέθες· μία οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐρινύων.

τῆς δὲ φαινομένης ἀληθοῦς, ἡ μέν ἐστιν ἀμυδρά, ὡς ἡ ἐπὶ τῶν παρὰ μικρότητα τοῦ θεωρουμένου, ἢ παρὰ ἱκανὸν διάστημα, ἢ καὶ παρὰ

A nec ratio erit id quod iudicat. ea enim deducitur à phantasia. & meritò. Nam primum quidem ei debet apparere id quod iudicatur. Nihil autem potest apparere absque sensu experte rationis. Neque ergo sensus expers rationis, neque ratio est id quod iudicat. Atque hæc quidem aliis resistens Philosophis disserebat Carneades, vt ostenderet non esse quod iudicat. Rogatus autem ipse quoque quidnam esset quod iudicaret ad vitam traducendam, & ad acquirendam beatitudinem, vi cogitur

B per se aliquid de eo decernere, assumens & probabilem phantasiam, & probabilem simul & indiuulsam, & discurrentem seu circumeuntem. Quænam sit autem harum differentia, breuiter est ostendendum. Phantasia ergo seu visio, est alicuius phantasia, nempe & eius ex quo fit, & eius in quo fit. Et ex quo quidem fit, vt externi subiecti sensilis. In quo autem fit, vtpote hominis. Quum autem sit eiusmodi, duas habet habitudines: vnam quidem, vt

C ad id quod phantasia apprehenditur: alteram autem, vt ad id quod visione apprehendit. Et ex habitudine quidem ad id quod visione apprehenditur, fit vera vel falsa. Et vera quidem, quando consonat cum eo quod phantasia apprehenditur: falsa autem, quando dissonat. Ex habitudine autem ad id quod apprehendit, alia quidem est quæ videtur vera, alia verò quæ videtur falsa. Ex quibus, quæ videtur quidem vera, appellatur emphasis apud Academicos, &

D probabilitas, & probabilis phantasia. Quæ autem non videtur vera, appellatur apemphasis, & improbabilitas, & non probabilis phantasia. Neque enim quod ex se videtur falsum, neque quod est quidem verum non autem videtur, à natura habet insitum vt nobis persuadeat. Ex his autem phantasiis, ea quidem quæ est apertè falsa & non videtur vera, circumscribit quidem, nec est id quod iudicat, si fit quidem ex eo quod est, ab eo autem discrepet & ei non congruat: cuiusmodi erat vna ex furiis

E quæ ab Electra incurrit in Orestem. Eius autem quæ videtur vera, alia quidem est exilis, vt quæ est in eo quod minimum abest vt cernatur: aut quòd non sit satis spatij, aut propter

imbecillitatẽ visus, qui confusè aliquid accipit, & non expresſè. Alia autem est quæ cũ eo quòd apparet vera, hoc quoque habet, vt valde videatur esse vera. Ex quibus rursus, quæ est quidem exilis & soluta remissaque phantasia, non potest esse id quod iudicat. Quòd enim neque ipsum, neque quod eam effecit, apertè potest indicare, non potest nobis persuadere, neque ad assensum attrahere. Quæ autem videtur vera & satis apparet, est ea quidem iudex veritatis, vt vult Carneades. Quum autem ea sit quæ iudicet, satis magnam habet latitudinem: & cùm ea intenditur, alia in alterius specie probabiliorem & quæ vehementiùs pulsat, habet visionem. Probabile autem in præsentia dicitur tripliciter. Vno quidem modo id quod est verum, & videtur verum. Altero autem, id quidem quod est falsum, videtur autem verum. Tertio autem, verum commune vtriusque. Vnde id quod iudicat, erit phantasia quæ videtur vera, quam etiam probabilem appellabant Academici. Incurrit autem nonnunquam etiam falsa, vt necesse habeat aliquando vti cõmuni phantasia falsi & veri. Non tamen propterea quòd ea rariùs incurrit, ea, inquam, quæ verum imitatur, fides non est habenda ei quæ magna ex parte est vera, cui euenit vt per eam magna ex parte dirigantur iudicia & actiones. Atque id quidem quod primò & cõmuniter iudicat, ex Carneadis sententia est huiusmodi. Quoniam autẽ aliquando nõ vnius generis consistit phãtasia, sed catenæ instar altera pendet ex altera, aderit secundum quod iudicet, nẽpe simul probabilis & indiuulsa phãtasia. vt qui hominis attrahit visionem, necessariò etiam accipit visionem eorum quæ sunt circa ipsum, & eorum quę sunt extra. Eorum quidem quæ sunt circa ipsum, coloris, magnitudinis, figuræ, motus, sermonis, vestitus, calceaturæ. Eorum autẽ quæ sunt extrà, vt aëris, lucis, diei, cœli, terræ, amicorum, & aliorũ omnium. Quando ergo nulla ex his phantasiis nos traxerit, vt videatur falsa, sed omnes eodem concentu videantur veræ, magis credimus. Nam quòd iste sit Socrates, credimus, ex eo quòd omnia ei adsint quæ consueuerunt, color, magnitudo, figura, gestus, pallium,

A ἀθρεῖσθαι τῆς ὄψεως συγκεχυμένως καὶ οὐκ ἐκτύπως τι λαμβανούσης. Εἰ δέ τις ἦν σὺν τῷ φαίνεσθαι ἀληθὴς, ἔτι καὶ σφοδρὸν ἔχουσα τὸ φαίνεσθαι αὐτὴν ἀληθῆ. ὧν πάλιν ἡ μὲν ἀμυδρὰ καὶ ἔκλυτος φαντασία, οὐκ ἂν εἴη κριτήριον. τὸ γὰρ μήτε αὐτὴν μήτε τὸ πεποιηκὸς αὐτὴν τρανῶς ἐνδείκνυσθαι, οὐ πέφυκεν ἡμᾶς πείθειν, οὐδ' εἰς συγκατάθεσιν ἐπισπᾶσθαι. ἡ δὲ φαινομένη ἀληθὴς καὶ ἱκανῶς ἐμφαινομένη κριτήριόν ἐστι τῆς ἀληθείας, κατὰ
B τοὺς περὶ τὸν Καρνεάδην. κριτήριον δὲ οὖσα, πλάτος εἶχεν ἱκανόν. καὶ ἐπιτεινομένης αὐτῆς ἄλλη ἄλλης ἐν εἴδει, πιθανωτέραν τε καὶ πληκτικωτέραν ἴσχει φαντασίαν. τὸ δὲ πιθανὸν ὡς πρὸς τὸ παρὸν λέγεται τριχῶς. καθ' ἕνα μὲν τρόπον τὸ ἀληθές τε ὂν καὶ φαινόμενον ἀληθές. καθ' ἕτερον δὲ, τὸ ψευδὲς μὲν καθεστὼς, φαινόμενον δὲ ἀληθές. κατὰ δὲ τρίτον, τὸ ἀληθὲς, κοινὸν ἀμφοτέρων, ὅθεν τὸ κριτήριον ἔσται μὲν ἡ φαινο-
C μένη ἀληθὴς φαντασία, ἣν καὶ πιθανὴν προσηγόρευον οἱ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας. ἐμπίπτει δὲ ἐσθ' ὅτε καὶ ψευδής. ὥστε ἀνάγκην ἔχειν καὶ τῇ κοινῇ ποτε τοῦ ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς φαντασίᾳ χρῆσθαι. οὐ μὴν διὰ τὴν σπάνιον ταύτης παρέμπτωσιν, λέγω δὲ τῆς μιμουμένης ἀληθὲς, ἀπιστητέον ἐστὶ τῇ ὡς τὸ πολὺ ἀληθευούσῃ. τῷ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τάς τε κρίσεις καὶ τὰς πράξεις κανονίζεσθαι συμβέβηκε. τὸ μὲν οὖν πρῶτον καὶ
D κοινὸν κριτήριον, κατὰ τοὺς περὶ τὸν Καρνεάδην, ἐστὶ τοῦτο. ἐπεὶ δὲ οὐδέποτε φαντασία μονοειδὴς ὑφίσταται, ἀλλ' ἁλύσεως τρόπον, ἄλλη ἐξ ἄλλης ἤρτηται, δεύτερον προσγίνεται κριτήριον, ἡ πιθανὴ ἅμα καὶ ἀπερίσπαστος φαντασία· οἷον, ὁ ἀνθρώπου σπῶν φαντασίαν, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν περὶ αὐτὸν λαμβάνει φαντασίαν, καὶ τὴν ἐκτός. τὴν μὲν περὶ αὐτὸν, χρόας, μεγέθους, σχήματος, κινήσεως, λαλιᾶς, ἐσθῆτος, ὑποδέσεως. τὴν δὲ ἐκτὸς, ὡς
E ἀέρος, φωτὸς, ἡμέρας, οὐρανοῦ, γῆς, φίλων, τῶν ἄλλων ἁπάντων. ὅταν οὖν μηδεμία τούτων τῶν φαντασιῶν περιέλκῃ ἡμᾶς τῷ φαίνεσθαι ψευδὴς, ἀλλὰ πᾶσαι συμφώνως φαίνωνται ἀληθεῖς, μᾶλλον πιστεύομεν. ὅτι γὰρ οὗτός ἐστι Σωκράτης, πιστεύομεν ἐκ τοῦ πάντα αὐτῷ προσεῖναι τὰ εἰωθότα, χρῶμα, μέγεθος, σχῆμα, διάληψιν, τρίβωνα, τὸ ἐνθάδε

τὸ ἐνταῦθα εἶναι, ὅπου οὐδείς ἐστιν αὐτῷ ἀπαράλλακτος. καὶ ὃν τρόπον τινὲς τῶν ἰατρῶν τὸν κατ' ἀλήθειαν πυρέσσοντα, οὐκ ἐξ ἑνὸς λαμβάνουσι συμπτώματος, καθάπερ σφυγμοῦ σφοδρότητος ἢ δαψιλοῦς θερμασίας, ἀλλὰ ἐκ συνδρομῆς, οἷον θερμασίας ἅμα καὶ σφυγμοῦ, καὶ ἑλκώδους ἁφῆς καὶ ἐρυθήματος, καὶ δίψους, καὶ τῶν ἀναλόγων. οὕτω καὶ ὁ Ἀκαδημαϊκὸς τῇ συνδρομῇ τῶν φαντασιῶν ποιεῖται τὴν κρίσιν τῆς ἀληθείας· μηδεμιᾶς τε τῶν ἐν τῇ συνδρομῇ φαντασιῶν περισπώσης αὐτὸν ὡς ψευδοῦς, λέγει ἀληθὲς εἶναι τὸ προσπῖπτον. καὶ ὅτι ἡ ἀπερίσπαστός ἐστι συνδρομὴ τὴν πίστιν ἐμποιεῖν, φανερὸν ἀπὸ Μενελάου. καταλιπὼν γὰρ ἐν τῇ νηὶ τὸ εἴδωλον τῆς Ἑλένης, ὅπερ ἀπὸ Τροίας ἐπήγετο ὡς Ἑλένην, καὶ ἐπιβὰς τῆς Φάρου νήσου, ὁρᾷ τὴν ἀληθῆ Ἑλένην. λαβών τε ἀπ' αὐτῆς ἀληθῆ φαντασίαν, ὅμως οὐ πιστεύει τῇ τοιαύτῃ φαντασίᾳ, διὰ τὸ ὑπ' ἄλλης περισπᾶσθαι, καθ' ἣν ᾔδει ἀπολελοιπὼς ἐν τῇ νηὶ τὴν Ἑλένην. τοιαύτη γοῦν ἐστι καὶ ἡ ἀπερίσπαστος φαντασία· ἥτις καὶ αὐτὴ πλάτος ἔχειν ἔοικε, διὰ τὸ ἄλλην ἄλλης μᾶλλον ἀπερίσπαστον εὑρίσκεσθαι. τῆς δὲ ἀπερισπάστου φαντασίας πιστοτέρα μᾶλλόν ἐστι καὶ τελειοτάτη ἡ ποιοῦσα τὴν κρίσιν, ἣ σὺν τῷ ἀπερίσπαστος εἶναι, ἔτι καὶ διεξωδευμένη καθέστηκε. τίς δέ ἐστι καὶ ὁ ταύτης χαρακτὴρ, παρακειμένως ὑποδεικτέον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀπερισπάστου, ψιλὸν ζητεῖται τὸ μηδεμίαν τῶν ἐν τῇ συνδρομῇ φαντασιῶν ὡς ψευδῆ ἡμᾶς περισπᾶν· πάσας δὲ εἶναι ἀληθεῖς τε καὶ φαινομένας, καὶ μὴ ἀπιθάνους. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τὴν διεξωδευμένην συνδρομὴν ἑκάστην τῶν ἐν τῇ συνδρομῇ, ἐπιστατικῶς δοκιμάζομεν, ὁποῖόν τι γίνεται καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· ὅταν ὁ δῆμος ἕκαστον τῶν μελλόντων ἄρχειν ἢ δικάζειν, ἐξετάζῃ εἰ ἄξιός ἐστι τοῦ πιστευθῆναι τὴν ἀρχὴν ἢ τὴν κρίσιν. οἷον, ὄντων κατὰ τὸν τῆς κρίσεως τόπον, τοῦ τε κρίνοντος καὶ τοῦ κρινομένου, καὶ τοῦ δι' οὗ ἡ κρίσις, ἀποστήματός τε καὶ διαστήματος, τόπου, χρόνου, τρόπου, διαθέσεως, ἐνεργείας, ἕκαστον τῶν τοιούτων ὁποῖόν ἐστι, φιλοκρινοῦμεν. τὸ μὲν κρίνον, μὴ ἡ ὄψις ἤμβλυνται. τοιαύτη γὰρ οὖσα, ἄθετός ἐστι πρὸς τὴν κρίσιν. τὸ δὲ κρινόμενον, μὴ μικρὸν ἄγαν καθέστηκε. τὸ δὲ δι' οὗ ἡ κρίσις, μὴ ὁ ἀὴρ ζοφερὸς ὑπάρχῃ·

A quòd hîc sit, & nulla in re à seipsa dissideat. Et quomodo nonnulli Medici eum qui verè febricitat, sumunt non ex vno symptomate, vtpote ex vehementia pulsus, aut ex abundantia caloris, sed veluti ex concursu caloris simul & pulsus, & ex vlceroso tactu, & ex rubore & siti, & iis quæ in simili proportione conueniunt: ita etiam Academicus ex visorum concursu facit iudicium veritatis. & quum nullum ex iis quæ sunt in concursu visis, tanquam falsum eum attrahit, dicit verum esse
B quod incurrit. Quod autem fidei faciendæ sit quæ diuelli non potest concursio, patet ex Menelao. In naui enim relicto Helenæ simulachro, quod Troia abduxerat tanquam Helenam, quum in Pharum insulam ascendisset, videt veram Helenam: & ab ea veram attrahens phantasiam, non tamen credit ei phantasiæ, propterea quòd abstraheretur ab alia, qua sciebat se in naui reliquisse Helenam. Talis est ergo indiuulsa phantasia, quæ videtur ipsa quoque
C habere errorem, propterea quòd inueniatur alia magis indiuulsa quàm alia. Indiuulsæ autem phantasiæ ea est fide dignior & perfectior, quæ cum eo quòd sit indiuulsa, facit iudicium. Est præterea quæ circuitione vtitur. Quænam autem sit eius forma, proximè est ostendendum. Nam in indiuulsa quidem tantùm quæritur, vt nulla ex iis quæ sunt in concursu, phantasiis, tanquam falsa nos attrahat, omnes autem videantur esse veræ & non improbabiles.
D In ea autem quæ fit ex concursu qui vtitur circuitione, attentè examinamus vnamquanque earum quæ sunt in concursu. Quod quidem fit etiam in concionibus, quando populus examinat vnumquenque eorum qui vel sunt gesturi magistratum, vel iudicaturi, sitne dignus cui mandetur magistratus aut munus iudicandi. Nempe cum in loco iudicij sit id quod iudicat & id quod iudicatur, & id per quod fit iudicium, recessúsque & interuallum, figura, tempus, modus, affectio, operatio: vnumquodq;
E eorum quale sit discernimus. Id quidem quod iudicat, num visus sit hebetatus. Nam si sit eiusmodi; est imbecillus ad iudicandum. Id autem quod iudicatur; num nō sit nimis paruum. Id autem per quod fit iudicium, num aër sit obscurus:

Recessus, nũ subiiciatur nimis magnus. Interuallum, num sit confusum. Locus, num sit hians & vastus. Tempus, num sit citum. Affectionem, num sit furiosa. Operationem, num non sit admittenda. Nam si hæc in vno sint omnia, id quod iudicat est probabilis phãtasia, & quæ est simul probabilis & indiuulsa, & propterea quæ vtitur circuitione. Quãobrem quomodo in vita quando de parua quidem re quærimus, vnum testem examinamus: quãdo autem de re maioris momenti, plures: quando autem de re magis necessaria, examinamus vnumquemque eorum qui testificantur ex eorum præsentium confessione: ita, inquit Carneades, in rebus quidem leuibus & non magni ponderis, sola probabili phãtasia vtimur ad iudicãdum: in rebus autem quæ sunt alicuius momẽti, indiuulsa: in iis autem quæ pertinent ad bene beateque viuendum, ea quæ vtitur circuitione. Verumenimvero quomodo in rebus quæ sunt magni momenti, dicunt se diuersam assumere phantasiam: ita etiam in diuersis circunstantiis nequaquam sequi eãdem. Nam si quidem solùm probabilẽ dicunt attendere phãtasiam, in iis in quibus non dat nobis circunstantia satis tẽporis ad rem accuratè considerandam: Vt, exempli causa, hostes persequuntur quempiã, & cùm venisset ad quoddam antrum, visione apprehendit quòd illic sint hostes in insidiis: Deinde ab illa arreptus visione vt quæ sit probabilis, declinat & fugit antrum, visi sequẽs probabilitatem, priusquam accuratè & diligenter attẽderet, re veráne essent in eo loco hostium insidię, an non. Probabilem autem sequitur etiam ea quæ circuitione vtitur, in iis in quibus datur tempus ad attentè singula persequendo ac tractando vtendum rei incurrentis iudicio. vt cùm quispiam in domo obscura aspexisset funem circumuolutum, statim quidem suspicatus esse serpentem, transilit. Postea autem conuersus, verum examinat: cumque inuenisset immobilem, iam quidem eò propendet cogitatio, quòd non sit serpens. Considerans autem quòd aliquãdo serpentes sunt immobiles hyberno gelu concreti, spiram illam seu inuolucrum percutit baculo: & cùm tũc circuitione sic indagasset visum quod incurrebat, assẽtitur esse falsum quòd sit serpẽs corpus illud quod visione apprehenderat.

A τὸ δ' ἀπόστημα, μὴ μέγα λίαν ὑπόκειται· τὸ δὲ διάστημα, μὴ συγκέχυται· ὁ δὲ τόπος, μὴ ἀχανής ἐστι· ὁ δὲ χρόνος, μὴ ταχύς ἐστι· ἡ δὲ διάθεσις, μὴ μανιώδης θεωρεῖται· ἡ δὲ ἐνέργεια, μὴ ἀπρόσδεκτός ἐστι. ταῦτα γὰρ πάντα καθ' ἓν γίνεται κριτήριον, ἥ τε πιθανὴ φαντασία, καὶ ἡ πιθανὴ ἅμα καὶ ἀπερίσπαστος· πρὸς δὲ τούτοις ἡ πιθανὴ ἅμα καὶ ἀπερίσπαστος καὶ διεξωδευμένη. παρ' ἣν αἰτίαν ὃν τρόπον ἐν τῷ βίῳ, ὅταν μὲν περὶ μικροῦ πράγματος ζητῶμεν, ἕνα μάρτυρα ἀνακρίνομεν· ὅταν δὲ περὶ μείζονος, πλείονας· ὅταν δὲ ἔτι μᾶλλον B περὶ ἀναγκαιοτέρου, καὶ ἕκαστον τῶν μαρτυρούντων ἐξετάζομεν ἐκ τῆς τῶν ἄλλων ἀνθομολογήσεως· οὕτω, φασὶν οἱ περὶ τὸν Καρνεάδην, ἐν μὲν τοῖς τυχοῦσι πράγμασι, τῇ πιθανῇ μόνῃ φαντασίᾳ κριτηρίῳ χρώμεθα, ἐν δὲ τοῖς διαφέρουσι, τῇ ἀπερισπάστῳ· ἐν δὲ τοῖς πρὸς εὐδαιμονίαν συντείνουσι τῇ περιωδευμένῃ. οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν διαφερόντων πραγμάτων, διάφορον φασὶ παραλαμβάνειν φαντασίαν, οὕτω καὶ κατὰ τὰς διαφόρους C περιστάσεις μὴ τῇ αὐτῇ κατακολουθεῖν. εἰ μὲν γὰρ αὐτόμενοι πιθανῇ προσέχειν λέγουσιν, ἐφ' ὧν οὐ δίδωσιν ἡμῖν καιρὸν ἡ περίστασις, πρὸς ἀκριβῆ τοῦ πράγματος ἀναθεώρησιν. οἷον, διώκεταί τις ὑπὸ πολεμίων, καὶ ἐλθὼν εἰς τάφρον τινὰ φαντασίαν σπᾷ, ὡς κἀνταῦθα πολεμίων αὐτὸν λοχώντων· εἶθ' ὑπὸ ταύτης τῆς φαντασίας ὡς πιθανῆς συναρπασθεὶς ἐκκλίνεται καὶ φεύγει τὴν τάφρον, ἑπόμενος τῇ περὶ τὴν φαντασίαν πιθανότητι, πρὶν ἀκριβῶς ἐπιστῆσαι D πρότερον εἰ τῷ ὄντι λόχος ἐστὶ πολεμίων κατὰ τὸν τόπον, ἢ οὐδαμῶς. τῇ δὲ πιθανῇ καὶ περιωδευμένῃ ἕπονται, ἐφ' ὧν χρόνος δίδοται, εἰς τὸ μετ' ἐπιστάσεως καὶ διεξόδου χρῆσθαι τῇ κρίσει τοῦ προσπίπτοντος πράγματος. οἷον, ἐν ἀλαμπεῖ οἰκήματι εἴλημα σχοινίου θεασάμενός τις, παραυτίκα μὲν ὄφιν ὑπολαβὼν τυγχάνειν, ὑπερήλατο· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ὑποστρέψας, ἐξετάζει τἀληθές, καὶ εὑρὼν ἀκίνητον, ἤδη μὲν εἰς τὸ μὴ εἶναι ὄφιν, ῥοπὴν ἴσχει κατὰ τὴν διάνοιαν· ὅμως δὲ λογιζόμενος ὅτι καὶ ὄφεις E ποτὲ ἀκινητοῦσι χειμερινῷ κρύει παγέντες, βακτηρίᾳ καθικνεῖται τοῦ σπειράματος. καὶ τότε οὕτως ἐκπεριοδεύσας τὴν προσπίπτουσαν φαντασίαν, συγκατατίθεται τῷ ψευδῆ εἶναι τὸ ὄφιν ὑπάρχειν τὸ φαντασθὲν αὐτῷ σῶμα.

καὶ

καὶ πάλιν, ὡς προεῖπον, ὁρῶντες τὸ περιφανῶς, συγκατετιθέμεθα ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστι, προδιεξοδεύσαντες, ὅτι ἀρτίους μὲν ἔχομεν τὰς αἰσθήσεις, ὕπαρ δὲ καὶ οὐ καθ' ὕπνους βλέπομεν· συμπάρεστι δὲ καὶ διαυγὴς ἀὴρ καὶ ἀπόστημα σύμμετρον, καὶ ἀκινησία τοῦ προσπίπτοντος. ὥστε διὰ ταῦτα πιστὴν εἶναι τὴν φαντασίαν, χρόνον ἡμῶν ἐσχηκότων αὐτάρκη πρὸς διέξοδον τῶν κατὰ τὸν τόπον αὐτῆς θεωρουμένων. ὁ δ' αὐτὸς λόγος ἐστὶ καὶ περὶ τῆς ἀπερισπάστου. προσίενται γὰρ αὐτήν, ὅταν μηδὲν ᾖ τὸ αὐτὴν περιέλκειν δυνάμενον, ὡς ἐπὶ Μενελάου προείρηται. ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς ἱστορίας ἄνωθεν ἀπὸ Πλάτωνος ἀποδοθείσης, οὐκ ἔστιν ἀλλότριόν που, καὶ τὴν τῶν Κυρηναϊκῶν στάσιν ἐπελθεῖν. δοκεῖ γὰρ καὶ ἡ τῶν ἀνδρῶν τούτων αἵρεσις ἀπὸ τῆς Σωκράτους ἀνεσχηκέναι διατριβῆς· ἀφ' ἧσπερ αὐτῇ καὶ ἡ περὶ τὸν Πλάτωνα διαδοχή. φασὶν οὖν οἱ Κυρηναϊκοὶ κριτήρια εἶναι τὰ πάθη, καὶ μόνα καταλαμβάνεσθαι, καὶ ἀδιάψευστα τυγχάνειν. τῶν δὲ πεποιηκότων τὰ πάθη, μηδὲν εἶναι καταληπτὸν μηδὲ ἀδιάψευστον. ὅτι μὲν γὰρ λευκαινόμεθα, φασί, καὶ γλυκαζόμεθα, δυνατὸν λέγειν, ἀδιαψεύστως καὶ ἀληθῶς καὶ βεβαίως ἀνεξελέγκτως. ὅτι δὲ τὸ ἐμποιητικὸν τοῦ πάθους λευκόν ἐστιν, ἢ γλυκύ ἐστιν, οὐχ οἷόν τ' ἀποφαίνεσθαι. εἰκὸς γάρ ἐστι καὶ ὑπὸ μὴ λευκοῦ τινος λευκαντικῶς διατεθῆναι, καὶ ὑπὸ μὴ γλυκέος γλυκανθῆναι. καθάπερ γὰρ ὁ μὲν σκοτωθεὶς καὶ ἰκτεριῶν, ὠχραντικῶς ὑπὸ πάντων κινεῖται· ὁ δὲ ὀφθαλμιῶν, ἐρυθαίνεται· ὁ δὲ παραπιέσας τὸν ὀφθαλμόν, ὡς ὑπὸ δυοῖν κινεῖται· ὅ τε δὲ μεμηνὼς δισσὰς ὁρᾷ τὰς Θήβας, καὶ δισσὸν φαντάζεται τὸν ἥλιον· ἐπὶ πάντων δὲ τούτων, τὸ μὲν ὅτι τόδε τι πάσχουσιν, οἷον ὠχραίνονται, ἢ ἐρυθαίνονται, ἢ διάζονται, ἀληθές· τὸ δὲ, ὅτι ὠχρόν ἐστι τὸ κινοῦν αὐτοὺς ἢ ἐρυθρὸς ἢ διπλοῦν, ψεῦδος εἶναι νενόμισται· οὕτω καὶ ἡμᾶς εὐλογώτατόν ἐστι, πλέον τῶν οἰκείων παθῶν, μηδὲν λαμβάνειν δύνασθαι. ὅθεν ἤτοι τὰ πάθη φαινόμενα θετέον· ἢ τὰ ποιητικὰ τῶν παθῶν. καὶ εἰ μὲν τὰ πάθη φαμὲν εἶναι φαινόμενα, πάντα τὰ φαινόμενα λεκτέον ἀληθῆ καὶ καταληπτά. εἰ δὲ τὰ ποιητικὰ τῶν παθῶν προσαγορεύομεν φαινόμενα·

A & rursus, vt priùs dixi, apertè videntes assentimur quòd hoc sit verum, quum priùs cogitãdo percurrerimus quod sensus habemus integros, vigilantes autem & non in somnis videmus: simul etiam adest aër perspicuus, & proportione cōueniens interuallum, & eius quod incurrit immobilitas. Quo fit vt per hæc sit nobis fide digna phantasia, quum habuerimus satis temporis ad persequendum cogitatione ea quæ cernuntur in loco. Eadem est etiam ratio de indiuulsa B phantasia. eam enim admittunt, cùm nihil est quod possit retrahere, vt priùs dictum est de Menelao. Sed cùm sit à nobis explicata historia Academica quæ ab alto à Platone duxit originem, non est vtique alienum persequi sectam Cyrenaïcorum. Videtur enim eorum quoque hæresis orta esse à conuersatione cum Socrate, à qua etiam orta est successio Platonis. Dicunt ergo Cyrenaici iudices esse affectiones, solasque cōprehendi & non esse fallaces. eorum autem quæ procreant & efficiunt affectiones, C nihil esse quod possit comprehendi, neque quod possit non fallere. Nam quòd, inquiunt, dealbamur & dulcedine afficimur, dicere possumus asseuerãter, neque quòd falsum dicamus cōuincemur: Quòd autem id quod procreat & efficit affectionē, sit album aut dulce, non possumus enunciare. Nam est probabile quòd etiam à non albo albi afficiamur; & dulces à non dulci. quandoquidem is quidem cui caligant oculi; & qui morbo laborat regio, ita mouetur ab omnibus; D vt fuluescat: qui autem ophthalmia laborat, fit ruber: qui verò compressit oculum, mouetur tanquam à duobus: qui verò est furore correptus, geminas videt Thebas, & visione Solē apprehendit geminum. In his autem omnibus, quòd sic quidem afficiantur, nempe fului fiant aut rubri aut duplices, verum est. Quòd autem sit fuluum quod eos mouet, aut rubrum, aut duplex, falsum esse est existimatum: Ita nos quoque est consentaneum nihil amplius accipere quàm nostras ipsorum affectiones. Vnde aut po- E nendū est affectiones esse ea quæ videtur, aut ea quæ sunt efficientia affectionū. Et si dicamus quidē esse affectiones ea quæ videtur, omnia quæ videntur dicendum est esse vera & eiusmodi vt possint comprehendi. Si autem efficientia affectionū appellamus ea quæ videntur;

omnia quæ videntur, dicendum est esse falsa, nec posse comprehendi. Quod enim nobis accidit, suam nobis ostendit affectionem, & nihil amplius. Vnde si oportet verum dicere, sola affectio est quæ nobis videtur. Quod est autem extrinsecus, & est efficiens affectionis, fortè quidem est, nobis autem nõ videtur. Et ea ratione in propriis quidem affectionibus nos omnes minimè erramus: In subiecto autem externo erramus omnes. & illæ quidem possunt cõprehendi, hoc autem non potest, cùm ad id discernendum anima sit valde imbecilla, propter loca, propter interualla, propter motus, propter mutationes, propter alias plurimas causas. Vnde nec in hominibus dicunt esse aliquid commune quod iudicet, poni autẽ nomina cõmunia iudiciis. Nam album quidem & dulce vocant omnes communiter: commune autem aliquid albũ aut dulce non habent. Vnusquisq; enim apprehendit propriam affectionem. an autem hæc ei & proximo ex albo ingeneretur affectio, neque ipse potest dicere, vt qui proximi non suscipiat affectionem: neque proximus affectionem illius non suscipiens. Cùm autem nulla sit in nobis cõmunis affectio, temerarium est dicere, quòd id quod mihi videtur, tale etiam videtur adsistenti. Nam fortè quidem ego ita sum concretus, vt dealber ab eo quod incurrit extrinsecus: alter autem sic constitutum habet sensum, vt aliter sit affectus, Non est ergo omnino commune id quod nobis videtur. Quòd autem re vera propter diuersas sensus cõstitutiones, non similiter & eodem modo moueamur, perspicuum est & in iis qui regio morbo laborant, & in iis qui ophthalmia, & in iis qui affecti sunt secundum naturam. Quomodo enim ex eodem alij quidem ita sunt affecti vt fului fiant, alij verò rubri, alij autẽ albi: ita etiam est consentaneum, eos qui secundum naturã sunt affecti, propter diuersam sensuum constitutionem, ab iisdem non moueri similiter: sed aliter quidem album, aliter verò nigrũ: & aliter quidẽ eum qui cæruleis, aliter verò eũ qui nigris est oculis. Quo fit, vt rebus quidem cõmunia nomina imponamus, proprias autem habeamus affectiones. Iis autem quæ dicuntur de illis quæ iudicant, ex horum virorum sententia, conuenire videntur & quæ dicuntur de finibus.

A πάντα ἐστὶ τὰ φαινόμενα ψευδῆ καὶ πάντα ἀκατάληπτα. τὸ γὰρ περὶ ἡμᾶς συμβαῖνον πάθος, ἑαυτοῦ πλέον οὐδὲν ἡμῖν ἐνδείκνυται. ἔνθεν καὶ εἰ χρὴ τἀληθῆ λέγειν, μόνον τὸ πάθος ἡμῖν ἐστι φαινόμενον· τὸ δ' ἐκτὸς καὶ τοῦ πάθους ποιητικὸν, τάχα μέν ἐστιν ὂν, οὐ φαινόμενον δὲ ἡμῖν. καὶ ταύτῃ περὶ μὲν τά γε οἰκεῖα, πάντες ἐσμὲν ἀπλανεῖς· περὶ δὲ τὸ ἐκτὸς ὑποκείμενον πάντες πλανώμεθα· κἀκεῖνα μὲν ἐστι καταληπτὰ, τοῦτο δὲ ἀκατάληπτον, τῆς ψυχῆς πάνυ ἀσθενοῦς καθεστώσης πρὸς διάγνωσιν αὐτοῦ, παρὰ τοὺς τόπους, παρὰ τὰ διαστήματα, παρὰ τὰς κινήσεις, παρὰ B τὰς μεταβολὰς, παρ' ἄλλας παμπληθεῖς αἰτίας. ὅθεν οὐδὲ κριτήριόν φασιν εἶναι κοινὸν ἀνθρώπων· ὀνόματα δὲ κοινὰ τίθεσθαι τοῖς κρίμασι. λευκὸν μὲν γάρ τι καὶ γλυκὺ καλοῦσι κοινῶς πάντες, κοινὸν δέ τι λευκὸν ἢ γλυκὺ οὐκ ἔχουσιν. ἕκαστος γὰρ τοῦ ἰδίου πάθους ἀντιλαμβάνεται. τὸ δὲ εἰ τοῦτο τὸ πάθος ἀπὸ λευκοῦ ἐγγίνεται αὐτῷ καὶ τῷ πέλας, οὔτ' αὐτὸς δύναται λέγειν, C μὴ ἀναδεχόμενος τὸ τοῦ πέλας πάθος, οὔτε ὁ πέλας, μὴ ἀναδεχόμενος τὸ ἐκείνου. μηδενὸς δὲ κοινοῦ πάθους περὶ ἡμᾶς γινομένου, προπετές ἐστι τὸ λέγειν, ὅτι τὸ ἐμοὶ τοῖον φαινόμενον, τοῖον καὶ τῷ παρεστῶτι φαίνεται. τάχα γὰρ ἐγὼ μὲν οὕτω συγκέκριμαι ὡς λευκαίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν προσπίπτοντος, ἕτερος δὲ οὕτω κατεσκευασμένην ἔχει τὴν αἴσθησιν, ὥστε ἑτέρως διατεθῆναι. οὐ πάντως οὖν κοινόν ἐστι τὸ φαινόμενον ἡμῖν. καὶ ὅτι τῷ ὄντι παρὰ τὰς D διαφόρους τῆς αἰσθήσεως κατασκευὰς οὐχ ὡσαύτως κινούμεθα, πρόδηλον ἐπί τε τῶν ἰκτεριώντων καὶ ὀφθαλμιώντων, καὶ τῶν κατὰ φύσιν διακειμένων. ὡς γὰρ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, οἱ μὲν ὠχραντικῶς, οἱ δὲ φοινικτικῶς, οἱ δὲ λευκαντικῶς πάσχουσιν, οὕτως εἰκός ἐστι καὶ τοὺς κατὰ φύσιν διακειμένους παρὰ τὴν διάφορον τῶν αἰσθήσεων κατασκευὴν, μὴ ὡσαύτως ἀπὸ τῶν αὐτῶν κινεῖσθαι. ἀλλ' ἑτέρως μὲν τὸν λευκὸν, E ἑτέρως δὲ τὸν χαροπὸν, μὴ ὡσαύτως δὲ τὸν μελανόφθαλμον· ὥστε κοινὰ μὲν ἡμᾶς ὀνόματα τιθέναι τοῖς πράγμασι, πάθη δέ γε ἔχειν ἴδια. ἀνάλογα δὲ εἶναι δοκεῖ τοῖς περὶ κριτηρίων λεγομένοις, κατὰ τούτους τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰ περὶ τελῶν λεγόμενα.

διήκει

διήκει γὰρ τὰ πάθη καὶ ἐπὶ τὰ τέλη. τῶν γὰρ παθῶν τὰ μέν ἐστιν ἡδέα, τὰ δὲ, ἀλγεινὰ, τὰ δὲ, μεταξύ. καὶ τὰ μὲν ἀλγεινὰ, κακά φασιν εἶναι, ὧν τέλος ἀλγηδών· τὰ δὲ ἡδέα, ἀγαθὰ, ὧν τέλος ἐστὶν ἀδιάψευστον, ἡδονή. τὰ δὲ μεταξὺ, οὔτε ἀγαθὰ οὔτε κακά· ὧν τέλος, τὸ οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν· ὅπερ πάθος ἐστὶ μεταξὺ ἡδονῆς καὶ ἀλγηδόνος. πάντων οὖν τῶν ὄντων τὰ πάθη κριτήριά ἐστι καὶ τέλη· ζῶμέν τε, φασὶν, ἑπόμενοι τούτοις, ἐναργείᾳ τε καὶ εὐδοκήσει προσέχοντες. ἐναργείᾳ μὲν κατὰ τὰ ἄλλα πάθη, εὐδοκήσει δὲ, κατὰ τὴν ἡδονήν. τοιαῦτα μὲν καὶ οἱ Κυρηναϊκοὶ, συστέλλοντες μᾶλλον τὸ κριτήριον παρὰ τοὺς περὶ τὸν Πλάτωνα. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, σύνθετον αὐτὸ ἐποίουν, ἔκ τε ἐναργείας καὶ τοῦ λόγου, οὗτοι δὲ ἐν μόναις αὐτὸ ταῖς ἐναργείαις καὶ τοῖς πάθεσιν ὁρίζουσιν. οὐκ ἄποθεν δὲ τῆς τούτων δόξης ἐοίκασιν εἶναι καὶ οἱ ἀποφαινόμενοι κριτήριον ὑπάρχειν τῆς ἀληθείας τὰς αἰσθήσεις. ὅτι γὰρ ἐγένοντό τινες τὸ τοιοῦτο ἀξιοῦντες, παρέστησεν ὁ Ἀντίοχος ὁ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, ἐν δευτέρῳ τῶν κανονικῶν ῥητῶς γράφων ταῦτα,

Ἄλλος δέ τις, ἐν τῇ ἰατρικῇ μὲν οὐδενὸς δεύτερος, ἁπτόμενος δὲ καὶ φιλοσοφίας, ἐπείθετο τὰς μὲν αἰσθήσεις ὄντως καὶ ἀληθῶς ἀντιλήψεις εἶναι· λόγῳ δὲ, μηδὲν ὅλως ἡμᾶς καταλαμβάνειν. ἔοικε γὰρ διὰ τούτων ὁ Ἀντίοχος τὴν προειρημένην τίθεσθαι στάσιν· καὶ Ἀσκληπιάδην τὸν ἰατρὸν αἰνίττεσθαι, ἀναιροῦντα μὲν τὸ ἡγεμονικὸν, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον αὐτῷ γενόμενον. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τούτου φορᾶς ποικιλώτερον καὶ κατ᾽ ἰδίαν ἐν τοῖς ἰατρικοῖς ὑπομνήμασι διεξήλθομεν· ὥστε μὴ ἔχειν ἀνάγκην παλινῳδεῖν. Ἐπίκουρος δὲ δυεῖν ὄντων τῶν συζυγούντων ἀλλήλοις πραγμάτων, φαντασίας καὶ τῆς δόξης, τούτων τὴν φαντασίαν, ἣν καὶ ἐνάργειαν καλεῖ, διὰ παντὸς ἀληθῆ φησιν ὑπάρχειν. ὡς γὰρ τὰ πρῶτα πάθη, τουτέστιν ἡδονὴ καὶ πόνος, ἀπὸ ποιητικῶν τινων καὶ κατ᾽ αὐτὰ ποιητικὰ συνίσταται, οἷον, ἡ μὲν ἡδονὴ ἀπὸ τῶν ἡδέων, ἡ δὲ ἀλγηδὼν ἀπὸ τῶν ἀλγεινῶν, καὶ οὔτε τὸ τῆς ἡδονῆς ποιητικὸν ἐνδέχεταί ποτε μὴ εἶναι ἡδὺ, οὔτε τὸ τῆς ἀλγηδόνος παρεκτικὸν μὴ ὑπάρχειν ἀλγεινὸν· ἀλλ᾽ ἀνάγκη καὶ τὸ ἡδὺ, ἡδὺ, καὶ τὸ ἀλγεινὸν, ἀλγεινὸν τὴν φύσιν ὑποκεῖσθαι·

A Nam etiam ad fines peruadunt affectiones. Ex affectionibus enim aliæ quidem sunt iucundæ, aliæ verò asperæ & molestæ, aliæ verò intermediæ. Et asperas quidem ac molestas dicunt esse malas, quarum finis est dolor: iucundas autem, bonas, quarum finis, qui falli nō potest, est voluptas. Quæ autem sunt intermediæ, nec sunt bonæ nec malæ, quarum finis nec est bonus nec malus, qui quidem est affectio inter voluptatem & dolorem. Affectiones ergo sunt omnium

B iudices & fines: & viuimus, inquiunt, ea sequentes, attendentes euidentiam & iucunditatem. Euidentiam quidem in alijs affectionibus: iucunditatem autem in voluptate. Hæc quidem Cyrenaici, magis contrahentes id quod iudicat, quàm Platonici. Nam illi quidem ipsum faciebant compositum ex euidentia & ratione: isti autem id sola circunscribunt euidentia & affectionibus. Non procul autem ab eorum sententia videntur esse, qui pronunciant veritatem iudicari à sensibus. Nam quòd fue-

C rint qui hoc censerent, planum fecit Antiochus Academicus in secundo regularium, disertis & expressis verbis scribens, Quidam autem alius, in Medicina quidem nulli secundus, & qui attigerat etiam Philosophiam, persuasum habebat, sensus quidem re ipsa & verè esse apprehensiones: ratione autem nihil nos omnino comprehendere. Videtur autem per hæc Antiochus priùs dictam sectam ponere, & Asclepiadem innuere Medicum, qui animæ

D quidem tollebat partem quæ principatum obtinet, fuit autem eisdem temporibus. Sed de eius quidem opinione variè & seorsum tractauimus in Medicis commentariis, vt non sit necesse eandem canere cantilenam. Epicurus autem, quum sint duæ res inter se coniugatæ, nempe phantasia & opinio, ex iis phantasiam quam etiam appellat euidentiam, perpetuò dicit esse veram. Quomodo enim primæ affectiones, nempe voluptas & dolor, constant ex

E efficientibus, & ideo sunt efficientes: & neq; id quod efficiens voluptatis, vnquā contigit non esse iucundum: neque id quod præbet dolorem, non esse asperum & molestum: sed necesse est & quod delectat, esse iucundum, & quod dolore afficit, esse molestum & asperum:

ita etiam in visionibus affectionum quæ sunt in nobis, id quod est vniuscuiusque eorum efficiens, est omni ratione & omnino eiusmodi vt cadat sub phantasiã. Quod quidem quum cadat sub phantasiam, non contingit re vera id non esse eiusmodi cuiusmodi videtur, nempe efficiens phantasiæ. Simile cogitandũ est etiam in singularibus. Nam quod est aspectabile, nõ solùm videtur aspectabile, sed est etiam tale quale videtur. Et audibile nõ solùm videtur audibile, sed est etiam re vera tale. & in aliis similiter. Sunt ergo omnia visa vera, & rationi conueniẽtia. Si enim vera videtur phãtasia, aiunt Epicurei, quando fuerit ex eo quod est, & conuenieẽter ei quod est: omnis autẽ phantasia est ex eo quod cadit sub phantasiam, quod quidem est, & ei conuenienter consistit quod cadit sub phantasiam, necessariò vera est omnis phantasia. Nonnullos autem decipit differentia eorum visorum quæ videntur incurrere ab ipso sensili, vtpote aspectabili, quo videtur subiectum alterius coloris, aut alterius figuræ, aut aliquo alio modo mutatum. Existimarunt enim, ex his visis quæ sic differunt & inter se pugnant, aliquod quidem esse verum: quod est autem ex contrariis, falsum. quod quidem est stultum, & hominum qui non considerant rerum naturam. Non enim totum cernitur solidũ, vt verba faciamus in aspectabilibus, sed color solidi, sicut in iis quæ ex propinquo cernuntur & ex mediocri interuallo. Quod est autem extra solidum, & in iis locis quæ sunt deinceps subiectum, sicut in iis quæ ex longo cernuntur interuallo, id in eo quod intercedit mutatum, & propriam suscipiens figuram, tale reddit visum, quale ipsum quoque re vera subiicitur. Quomodo ergo neque vox exauditur quæ est in ære quod pulsatur: neque quæ in ore eius qui est vociferatus, sed quæ in nostrum sensum incurrit: & quomodo nemo dicit eum qui paruam ex interuallo audit vocem, falsò audire, quoniam quum propè venerit, eam apprehendit tanquam maiorem: ita nec visum falli dixerim, quòd ex longo interuallo paruam videat turrim & rotundam, ex propinquo autem maiorem & quadratam:

A οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν φαντασιῶν παθῶν τῶν περὶ ἡμᾶς ὄντων, τὸ ποιητικὸν ἑκάστου αὐτῶν, πάντη τε καὶ πάντως φανταστόν ἐστιν. ὃ οὐκ ἐνδέχεται ὂν φανταστὸν μὴ ὑπάρχειν κατ' ἀλήθειαν τοιοῦτον οἷον φαίνεται ποιητικὸν φαντασίας καθεστάναι. καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος τὸ παραπλήσιον χρὴ λογίζεσθαι. τὸ γὰρ ὁρατὸν, οὐ μόνον φαίνεται ὁρατὸν, ἀλλὰ καὶ ἔστι τοιοῦτον ὁποῖον φαίνεται. καὶ τὸ ἀκουστὸν οὐ μόνον φαίνεται ἀκουστὸν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀληθείαις τοιοῦτον ὑπῆρχε· καὶ ἐπὶ τῶν B ἄλλων ὡσαύτως. γίνονται οὖν πᾶσαι αἱ φαντασίαι ἀληθεῖς καὶ κατὰ λόγον. εἰ γὰρ ἀληθὴς φαίνεται φαντασία, φασὶν οἱ Ἐπικούρειοι, ὅταν ἀπὸ ὑπάρχοντός γε καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον γίνεται· πᾶσα δὲ φαντασία ἀπὸ ὑπάρχοντος τοῦ φανταστοῦ, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ φανταστὸν συνίσταται, πᾶσα κατ' ἀνάγκην φαντασία ἐστὶν ἀληθής. ἐξαπατᾷ δὲ ἐνίους ἡ διαφορὰ τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθητοῦ, οἷον ὁρατοῦ, δοκουσῶν προσπίπτειν φαντασιῶν, καθ' ἣν ἢ C ἀλλοιόχρουν ἢ ἀλλοιόσχημον, ἢ ἄλλως πως ἐξηλλαγμένον φαίνεται τὸ ὑποκείμενον. ὑπενόησαν γὰρ ὅτι τῶν οὕτω διαφερουσῶν καὶ μαχομένων φαντασιῶν, δεῖ τὴν μὲν ἀληθῆ εἶναι, τὴν δ' ἐκ τῶν ἐναντίων ψευδῆ τυγχάνειν· ὅπερ ἐστὶν εὔηθες, καὶ ἀνδρῶν μὴ συνορώντων τὴν ἐν τοῖς οὖσι φύσιν. οὐ γὰρ ὅλον ὁρᾶται τὸ στερέμνιον, ἵνα ἐπὶ τῶν ὁρατῶν ποιώμεθα τὸν λόγον· ἀλλὰ τὸ χρῶμα τοῦ στερεμνίου. τοῦ δὲ χρώματος, τὸ μέν ἐστιν D ἐπ' αὐτοῦ τοῦ στερεμνίου, καθάπερ ἐπὶ τῶν συνεγγὺς καὶ ἐκ τοῦ μετρίου διαστήματος βλεπομένων. τὸ δ' ἐκτὸς τοῦ στερεμνίου, κἂν τοῖς ἐφεξῆς τόποις ὑποκείμενον, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐκ μακροῦ διαστήματος θεωρουμένων, τοῦτο δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἐξαλλαττόμενον, καὶ ἴδιον ἀναδεχόμενον σχῆμα, τοιαύτην ἀναδίδωσι φαντασίαν, ὁποῖον καὶ αὐτὸ κατ' ἀλήθειαν ὑπόκειται. ὥσπερ οὖν τρόπον οὔτε ἡ ἐν τῷ κρουομένῳ χαλκώματι φωνὴ ἐξακούε-E ται, οὔτε ἡ ἐν τῷ στόματι τοῦ κεκραγότος, ἀλλ' ἡ προσπίπτουσα τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει· καὶ ὡς οὐδείς φησι τὸν ἐξ ἀποστήματος μικρᾶς ἀκούοντα φωνῆς, ψευδῶς ἀκούειν, ἐπείπερ συνεγγὺς ἐλθὼν, ὡς μείζονος ταύτης ἀντιλαμβάνεται· οὕτως οὐκ ἂν εἴποιμι ψεύδεσθαι τὴν ὄψιν, ὅτι ἐκ μακροῦ μὲν διαστήματος μικρὸν ὁρᾷ τὸν πύργον καὶ στρογγύλον, ἐκ δὲ τοῦ συνεγγὺς μείζονα καὶ τετράγωνον·

ἀλλὰ μᾶλλον ἀληθεύει, ὅτι καὶ ὅτε φαίνεται μικρὸν αὐτῇ τὸ αἰσθητὸν καὶ τοιουτόσχημον, ὄντως ἐστὶ μικρὸν καὶ τοιουτόσχημον, τῇ διὰ τοῦ ἀέρος φορᾷ ἀποθραυομένων τῶν κατὰ τὰ εἴδωλα περάτων· καὶ ὅτι μέγα πάλιν καὶ ἀλλοιόσχημον, πάλιν ὁμοίως μέγα καὶ ἀλλοιόσχημον, ἤδη μέντοι οὐ τὸ αὐτὸ ἀμφότερα καθεστώς. τοῦτο γὰρ τῆς διεστραμμένης λοιπὸν ἐστὶ δόξης οἴεσθαι, ὅτι τὸ αὐτό ἐστι τό τε ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ τὸ πόρρωθεν θεωρούμενον φανταστόν. αἰσθήσεως δὲ ἴδιον ὑπῆρχε τοῦ παρόντος μόνου καὶ κινοῦντος αὐτὴν ἀντιλαμβάνεσθαι, οἷον χρώματος, οὐχὶ δὲ τὸ διακρίνειν, ὅτι ἄλλο μέν ἐστι τὸ ἐνθάδε, ἄλλο δὲ τὸ ἐνθάδε ὑποκείμενον. διόπερ αἱ μὲν φαντασίαι διὰ ταῦτα πᾶσαι εἰσὶν ἀληθεῖς· ἀλλ' εἶχόν τινα διαφοράν. τούτων γὰρ αἱ μὲν ἦσαν ἀληθεῖς, αἱ δὲ ψευδεῖς. ἐπείπερ κρίσεις καθεστᾶσιν ἡμῶν ἐπὶ ταῖς φαντασίαις. κρίνομεν δὲ τὰ μὲν ὀρθῶς, τὰ δὲ μοχθηρῶς. ἤτοι παρὰ τὸ προστιθέναι τι καὶ προσνέμειν ταῖς φαντασίαις, ἢ παρὰ τὸ ἀφαιρεῖν τι τούτων, καὶ κοινῶς καταψεύδεσθαι τῆς ἀλόγου αἰσθήσεως. οὐκοῦν τῶν δοξῶν, κατὰ τὸν Ἐπίκουρον, αἱ μὲν ἀληθεῖς εἰσιν, αἱ δὲ ψευδεῖς· ἀληθεῖς μέν, αἵ τε ἐπιμαρτυρούμεναι καὶ οὐκ ἀντιμαρτυρούμεναι πρὸς τῆς ἐναργείας· ψευδεῖς δέ, αἵ τε ἀντιμαρτυρούμεναι, καὶ οὐκ ἐπιμαρτυρούμεναι πρὸς τῆς ἐναργείας. ἔστι δὲ ἐπιμαρτύρησις μέν, κατάληψις δι' ἐναργείας τοῦ τὸ δοξαζόμενον τοιοῦτον εἶναι, ὁποῖόν ποτε ἐδοξάζετο· οἷον Πλάτωνος μακρόθεν προσιόντος, εἰκάζω μὲν καὶ δοξάζω παρὰ τὸ διάστημα, ὅτι Πλάτων ἐστί, προσπελάσαντος δὲ αὐτοῦ, προσεπεμαρτυρήθη ὅτι Πλάτων ἐστί, συναιρεθέντος τοῦ διαστήματος, καὶ ἐπεμαρτυρήθη δι' αὐτῆς τῆς ἐναργείας. οὐκ ἀντιμαρτύρησις δὲ ἐστιν, ἀκολουθία τοῦ ὑποσταθέντος καὶ δοξασθέντος ἀδήλου τῷ φαινομένῳ. οἷον ὁ Ἐπίκουρος λέγων εἶναι κενόν, ὅπερ ἐστὶν ἄδηλον, πιστοῦται δι' ἐναργοῦς πράγματος τοῦτο, τῆς κινήσεως. μὴ ὄντος γὰρ κενοῦ, οὐδὲ κίνησις ὤφειλεν εἶναι, τόπον μὴ ἔχοντος τοῦ κινουμένου σώματος εἰς ὃν περιστήσεται διὰ τὸ πάντα πλήρη εἶναι καὶ ναστά. ὥστε τῷ δοξασθέντι ἀδήλῳ, μὴ ἀντιμαρτυρεῖν τὸ φαινόμενον κινήσεως οὔσης. ἡ μέντοι ἀντιμαρτύρησις μαχόμενόν τι ἐστὶ τῇ οὐκ ἀντιμαρτυρήσει.

A sed potiùs esse verum; quoniam & aliquando paruum videtur sensile & huiusmodi figuræ, motu per aërem confractis finibus qui sunt in simulachris: & aliquando rursus similiter magnum & alterius figuræ; cùm tamen vtrumque non sit idem. hoc enim est de cætero peruersæ opinionis, existimare quòd idem sit quod ex propinquo, & quod procul cernitur. Proprium autem sensus est visus, id solum apprehendere quod est præsens & quod ipsum mouet, vtpote colorem: non autem discernere quòd aliud est quod hic; aliud verò quod hic B est subiectum. Quamobrem phantasiæ quidem propterea sunt omnes veræ. sed opiniones habent aliquam differentiã. Ex iis enim aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ, quandoquidem nostra iudicia sunt in visis. iudicamus autem alia quidem rectè, alia verò prauè: aut quòd visis aliquid addamus & attribuamus: aut quòd iis aliquid dimamus, & communiter mentiamur de sensu experte rationis. Ex Epicuri ergo sententia, o- C pinionum aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ. Veræ quidem, quibus adtestatur euidentia: falsæ verò, aduersus quas fertur testimonium, & non adtestatur euidentia. Est autem adtestatio quidem, comprehensio per euidentiam, quòd id quod opinamur, tale sit quale opinamur: vt Platone procul accedente, coniicio quidem & opinor ex interuallo quòd sit Plato. Cùm autem ipse appropinquarit, it adtestatio quòd sit Plato, sublato interuallo: talis autẽ te- D stimonium ipsa euidentia. Aduersus aliquid autem non ferre testimonium, est consequentia eius quod constituitur & quod venit in opinionẽ, quod est incertum & non euidẽs, per id quod apparet: vt Epicurus dicens esse inane, quod quidem est incertum & non euidens, hoc probat per rem euidentem, nempe per motum. Nam si non sit inane, nec debet esse motus; cùm corpus quod mouetur, non habeat locum in quo se sistet, quum omnia sint plena & solida. Quo fit vt aduersus id quod opinione conceptum est incertum & non euidens, non ferat testimonium id quod videtur, cùm sit motus. Quod autem aduersus aliquid E fert testimonium, pugnat cum eo quòd aduersus aliquid non fert testimonium.

est enim confutatio eius quod videtur, per id quod est constitutum incertum & non euidens: vt, Stoicus dicit non esse inane, censens id esse aliquid incertū & non euidens. Cum eo autem sic constituto, debet simul refelli id quod videtur, nēpe motus. Nam si non sit inane, necessariò ne erit quidē motus, eo modo qui nobis fuit priùs declaratus. Similiter autem & quod pro aliquo non fert testimoniū, aduersatur attestationi. In id enim cadit, vt per euidentiam non sit id quod opinione concipitur tale quale concipiebatur opinione: vt, quopiam procul accedente, conijcimus propter interuallum eum esse Platonem. sed ablato interuallo cognouimus per euidentiam quòd non sit Plato. Fuit autem hoc quod non fert testimonium. Non enim quod concipiebatur opinione, tulit testimonium ab eo quod videbatur. Quamobrem attestatio quidē, & quod aduersus aliquid non fert testimonium, est id quo iudicatur aliquid esse verum. Pro aliquo autem non ferre testimoniū, & aduersus aliquid ferre testimonium, est per quod iudicatur esse falsum. Omnium autem basis & fundamentum est euidentia. Ex Epicuri ergo sententia est eiusmodi id quod iudicat. Aristoteles autem & Theophrastus, & cōmuniter Peripatetici, cum sit duplex in summo rerum natura, quoniā alia quidē, sicut priùs dixi, sunt sensilia, alia autem quæ mente percipiuntur, ipsi quoq; duplex relinquūt id quod iudicat, nempe sensum quidem sensilium, intelligentiam autem, eorum quæ mente percipiuntur. Amborum autem, vt dicebat Theophrastus, commune est id quod est euidens. Atque ordine quidem primum est id quod iudicat, quod est quidem rationis expers & non demonstrabile, nēpe sensus. Potestate autem mens, siquidem secundum ordine locum videtur tenere à sensu. Nam à sensilibus quidē mouetur sensus. ab eo autem motu qui fit ex euidentia & sensu, accedit aliqua motio in anima melioribus & præstantioribus & quæ ex se moueri possunt animalibus: quæ quidem apud ipsos appellatur memoria & phantasia. Memoria quidem, affectionis quæ est in sensu: Phantasia autē, sensilis quod affectionē sensui ingenerat. Quamobrē dicunt eiusmodi motionē habere proportionē & cōueniētiā cum vestigio: & quomodo illud, vestigiū inquā, fit ex aliquo & ab aliquo.

A ἦν γὰρ ἀνασκευὴ τοῦ φαινομένου τῷ ὑποσταθέντι ἀδήλῳ. οἷον ὁ Στωικὸς λέγει, μὴ εἶναι κενόν, ἄδηλόν τι ἀξιῶν. τούτῳ δὲ οὕτως ὑποσταθέντι ὀφείλει τὸ φαινόμενον συνανασκευάζεσθαι· φημὶ δὴ κίνησις. μὴ ὄντος γὰρ κενοῦ κατ' ἀνάγκην, οὐδὲ κίνησις γίνεται, κατὰ τὸν ἤδη προδεδηλωμένον ἡμῖν τρόπον· ὡσαύτως δὲ ἡ οὐκ ἐπιμαρτύρησις, ἀντίξους ἐστὶ τῇ ἐπιμαρτυρήσει. ἦν γὰρ ὑπόπτωσις δι' ἐναργείας τοῦ τὸ δοξα-
B ζόμενον μὴ εἶναι τοιοῦτον, ὁποῖον περ ἐδοξάζετο. οἷον, πόρρωθέν τινος προσιόντος, εἰκάζομεν παρὰ τὸ διάστημα, Πλάτωνα εἶναι. ἀλλὰ συναιρεθέντος τοῦ διαστήματος, ἔγνωμεν δι' ἐναργείας, ὅτι οὐκ ἔστι Πλάτων. καὶ γέγονε τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐπιμαρτύρησις. οὐ γὰρ ἐπιμαρτυρήθη τῷ φαινομένῳ τὸ δοξαζόμενον· ὅθεν ἡ μὲν ἐπιμαρτύρησις καὶ οὐκ ἀντιμαρτύρησις τοῦ ἀληθὲς εἶναί τι, ἐστὶ κριτήριον. ἡ δὲ οὐκ ἐπιμαρτύρησις, καὶ ἀντιμαρτύρησις, τοῦ
C ψεῦδος εἶναι. πάντων δὲ κρηπὶς καὶ θεμέλιον ἡ ἐνάργεια. τοιοῦτο μὲν καὶ κατὰ τὸν Ἐπίκουρον ἐστὶ κριτήριον. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον, καὶ κοινῶς οἱ Περιπατητικοί, διττῆς οὔσης κατὰ τὸ ἀνωτάτω τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως, ἐπεὶ τὰ μέν, καθὼς προεῖπον, αἰσθητά ἐστι· τὰ δὲ νοητά· διττὸν καὶ αὐτοὶ τὸ κριτήριον ἀπολείπουσιν· αἴσθησιν μὲν τῶν αἰσθητῶν, νόησιν δὲ τῶν νοητῶν, κοινὸν δὲ ἀμφοτέρων, ὡς ἔλεγεν ὁ Θεό-
D φραστος, τὸ ἐναργές. τάξει μὲν οὖν πρῶτόν ἐστι τὸ ἄλογον καὶ ἀναπόδεικτον κριτήριον, ἡ αἴσθησις. δυνάμει δέ, ὁ νοῦς, εἰ καὶ τῇ τάξει δεύτερος δοκεῖ παρὰ τὴν αἴσθησιν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν αἰσθητῶν κινεῖται ἡ αἴσθησις· ἀπὸ δὲ τῆς κατὰ ἐνάργειαν περὶ τὴν αἴσθησιν κινήσεως, ἐπιγίνεταί τι κατὰ ψυχὴν κίνημα τοῖς κρείττοσι καὶ βελτίοσι, καὶ ἐξ αὐτῶν δυναμένοις κινεῖσθαι ζῴοις. ὅπερ μνήμη τε καὶ φαντασία καλεῖται παρ' αὐτοῖς· μνήμη μὲν
E τοῦ περὶ τὴν αἴσθησιν πάθους· φαντασία δὲ τοῦ ἐμποιήσαντος τῇ αἰσθήσει τὸ πάθος αἰσθητοῦ. διόπερ ἔχει τὸ τοιοῦτον ἀναλογεῖν κίνημα φασί. καὶ ὃν τρόπον ἐκεῖνο, φημὶ δὲ τὸ ἴχνος, ὑπό τινός τε γίνεται καὶ ἀπό τινος·

ὑπὸ

ὑπό τινος μέν, οἷον τῆς τοῦ ποδὸς ἐπερείσεως· ἀπό τινος δέ, ὥσπερ τοῦ Δίωνος· οὕτω καὶ τὸ προειρημένον τῆς ψυχῆς κίνημα ὑφ' οὗ μὲν γίνεται, ὥσπερ τοῦ περὶ τὴν αἴσθησιν πάθους· ἀφ' οὗ δὲ καθάπερ τοῦ αἰσθητοῦ, πρὸς ὃ καὶ ὁμοιότητά τινα σώζει. τοῦτο δὲ πάλιν τὸ κίνημα, ὅπερ μνήμη τε καὶ φαντασία καλεῖται, εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τρίτον ἐπιγινόμενον ἄλλο κίνημα τὸ τῆς λογικῆς φαντασίας· κατὰ κρίσιν λοιπὸν καὶ προαίρεσιν τὴν ἡμετέραν συμβαῖνον. ὅπερ κίνημα διάνοιά τε καὶ νοῦς προσαγορεύεται, οἷον ὅταν τις προσπεσόντος κατ' ἐνάργειαν Δίωνος πάθη πως τὴν αἴσθησιν καὶ τραπῇ· ὑπὸ δὲ τοῦ περὶ τὴν αἴσθησιν πάθους, ἐνεγένετό τις αὐτοῦ τῇ ψυχῇ φαντασία· ἣν καὶ μνήμην πρότερον ἐλέγομεν, καὶ ἴχνει παραπλήσιον ὑπάρχειν. ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς φαντασίας, ἑκουσίως ἀναζωγραφῇ αὐτῷ καὶ ἀναπλάσσῃ φάντασμα, καθάπερ τὸν γενικὸν ἄνθρωπον. τὸ γὰρ δὴ τοιοῦτο κίνημα τῆς ψυχῆς, κατὰ διαφόρους ἐπιβολὰς οἱ Περιπατητικοὶ τῶν φιλοσόφων, διάνοιάν τε καὶ νοῦν ὀνομάζουσι· κατὰ μὲν τὸ οἴεσθαι, διάνοιαν, κατὰ δὲ ἐνάργειαν, νοῦν. ὅταν μὲν γὰρ δύνηται τοῦτον ποιεῖσθαι τὸν ἀναπλασμὸν ψυχή, τουτέστι, πεφύκοι, διάνοια καλεῖται. ὅταν δὲ ἐνεργητικῶς ἤδη ποιῇ, νοῦς ὀνομάζεται. ἀπὸ μέντοι τοῦ νοῦ καὶ τῆς διανοήσεως συνίσταται ἥ τε ἔννοια, καὶ ἐπιστήμη καὶ τέχνη. διανόησις μὲν γὰρ γίνεται, ὁτὲ μὲν τῶν κατὰ μέρος εἰδῶν· ὁτὲ δὲ, τῶν τε εἰδῶν καὶ τῶν γενῶν. ἀλλ' ὁ μὲν ἀθροισμὸς τῶν τοιούτων φαντασμάτων καὶ ἡ συγκεφαλαίωσις τῶν ἐπὶ μέρους εἰς τὸ καθόλου, ἔννοια καλεῖται. ἐν δὲ τῷ ἀθροισμῷ τούτῳ καὶ τῇ συγκεφαλαιώσει, τελευταῖον ὑφίσταται ἥ τε ἐπιστήμη καὶ τέχνη· ἐπιστήμη μὲν τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀδιάπτωτον ἔχουσα· τέχνη δέ, ἡ μὴ πάντως τοιαύτη. ὥσπερ δὲ ἡ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν φύσις ἐστὶν ὑστερογενής, οὕτω καὶ ἡ καλουμένη δόξα. ὅταν γὰρ εἴξῃ ἡ ψυχὴ τῇ ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως ἐγγινομένῃ φαντασίᾳ, καὶ τὸ φαινόμενον προσθῆται καὶ συγκαταθῆται, λέγεται δόξα. φαίνεται οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων πρῶτα κριτήρια τῆς τῶν πραγμάτων γνώσεως, ἥ τε αἴσθησις καὶ ὁ νοῦς· ἡ μὲν ὀργάνου τρόπον ἔχουσα, ὁ δὲ τεχνίτου.

A ex aliquo quidem, vt ex pedis impressione: ab aliquo autem, vt à Dione. ita etiam prædicta animæ motio, fit quidem ex aliquo, nempe ex affectione in sensu: ab aliquo autem, nempe à sensili, ad quod etiam conseruat quandam similitudinem. Hæc autem rursus motio, quæ vocatur memoria & phantasia, habet in se tertiam aliam accedentem motionem phantasiæ ratione prædita, quæ accidit ex iudicio & nostra electione. quæ quidem motio appellatur cogitatio: vt B quando quispiam, quum ex euidentia incurrerit Dion, sensu quodammodo fuerit affectus & mutatus: ab affectione autem quæ est in sensu, eius animæ fuerit aliqua ingenerata phantasia. quam etiam prius dicebamus memoriam, & esse vestigio similem. Ex hac autem phantasia sibi voluntariè depingit & effingit phantasma seu visum, vt hominem in genere. Hanc enim animæ motionem, ex diuersis applicationibus Peripatetici Philosophi C nominant cogitationem & mentem seu intelligentiam. ex opinione quidem cogitationem, ex euidentia autem mentem seu intelligentiam. Nam quando potest quidem anima hanc efficere effictionem, hoc est, quando in ea fuerit, appellatur cogitatio. Quando autem experrecta iam agit, appellatur intelligentia. Ex intelligentia autem & cogitatione consistit notio; & scientia, & ars. Est enim cogitatio aliquando quidem formarum singularium, aliquando D autem formarum in genere. Sed eiusmodi visorum intelligentiæ congeries, & singularium in summam redactio ad id quod est vniuersè & in genere, appellatur notio. In hac autem congerie & ad summam redactione, postremùm consistit scientia & ars: Sicentia quidem, quæ habet quòd sit accurata & perfecta, & quòd labi non possit. Ars autem, quæ non est omninò eiusmodi. Quomodo autem natura scientiarum & artium est natu posterior, ita etiam quæ vocatur opinio. Quando enim cesserit anima phantasię ex sensu ingeneratæ, & viso accesserit & assensa fuerit, dicitur opinio. Cernuntur ergo ex iis quæ dicta sunt, prima quæ rerum iudicant cognitionem, sensus & intelligentia. Ille quidem locũ tenens instrumẽti, hæc verò artificis.

Quomodo enim nos nõ possumus absq; trutina examinare grauia & leuia: neq; absq; regula accipere differentiã rectorum & peruersorum: ita nec intelligẽtia potest res probare absque sensu. Atque tales quidem sunt, vt in summa dicam, Peripatetici.

Quum autem restet opinio Stoicorum, de ea deinceps dicamus. Dicunt ergo Stoici id quod iudicat veritatem, esse comprehendentem phantasiã. Eam autem sciemus, cum prius nouerimus quidnam sit phantasia ex eorũ sententia: & quænam sint in eius forma differentiæ. Phantasia ergo, vt ipsi volunt, est impressio in anima, de qua statim dissident. Nam Cleanthes quidem audiit impressionem per depressionem & eminentiã, quomodo etiã quæ per annulos ceræ fit impressionem. Chrysippus autẽ existimabat hoc esse absurdum. Nam primùm, inquit, cùm cogitatio aliquando simul apprehendat triangulum & quadratum, oportebit idem corpus eodem tẽpore diuersas in se habere figuras. quod quidem est absurdum. Deinde cùm simul in nobis multæ cõsistant phãtasiæ, animam quoque habere complures effigies. quod quidem est priori deterius. Ipse ergo existimabat a Zenone dictam esse impressionem pro alteratione. Quo fit vt quod dicit, sit eiusmodi. Phãtasia est animæ alteratio, adeò vt non sit ampliùs absurdum idem corpus simul & eodem tempore multis in nobis consistentibus visionibus, complures suscipere alterationes. Quomodo enim aër simul innumerabiles & differentes suscipiens percussiones, statim multas habet alterationes: ita etiã ea pars quæ principatum tenet animæ, variis visis acceptis, faciet aliquid quod cum eo proportionem habet & conueniẽtiam. Alij autem dicunt, nec id quod ad illum corrigendum ab eo est adductum, rectè habere. Nam si est aliqua phantasia, ipsa est impressio & alteratio animæ. Si est autem aliqua animæ impressio, illa non est omnino phantasia. Nam si fuerit aliqua in digito offensio, aut pruritus ac frictio acciderit in manu, efficitur quidem impressio & alteratio animæ, non autem phantasia ac visio:

A ὥσπερ γὰρ ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα χωρὶς ζυγοῦ τὴν τῶν βαρέων καὶ κούφων ἐξέτασιν ποιεῖσθαι, οὔτε ἄτερ κανόνος τὴν τῶν εὐθέων καὶ στρεβλῶν διαφορὰν λαβεῖν· οὕτως οὐδὲ ὁ νοῦς χωρὶς αἰσθήσεως δοκιμάζειν πέφυκε τὰ πράγματα. Τοιοῦτοι μὲν ὡς ἐν κεφαλαίοις εἰσὶ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου.

Ἀπολειπομένης δ' ἔτι τῆς Στωικῆς δόξης, ἀκολούθως καὶ περὶ ταύτης λέγωμεν. κριτήριον τοίνυν φασὶν ἀληθείας εἶναι οἱ ἄνδρες
B οὗτοι τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν. ταύτην δ' εἰσόμεθα, πρότερον γνόντες τί ποτε ἐστὶ κατ' αὐτοὺς ἡ φαντασία, καὶ τίνες ἐπ' εἴδους ταύτης διαφοραί. φαντασία οὖν ἐστι κατ' αὐτοὺς, τύπωσις ἐν ψυχῇ· περὶ ἧς εὐθὺς καὶ διέστησαν. Κλεάνθης μὲν γὰρ ἤκουσε τὴν τύπωσιν, κατὰ εἰσοχήν τε καὶ ἐξοχὴν, ὥσπερ καὶ διὰ τῶν δακτυλίων γινομένην τοῦ κηροῦ τύπωσιν. Χρύσιππος δ' ἄτοπον ἡγεῖτο τὸ τοιοῦτον. πρῶτον μὲν γάρ φησι, τῆς διανοίας, δεήσει
C ὑφ' ἕν ποτε τρίγωνόν τι καὶ τετράγωνον φαντασιουμένης, τὸ αὐτὸ σῶμα, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, διαφέροντα ἔχειν περὶ αὐτὸ σχήματα, ἅμα τε τρίγωνον καὶ τετράγωνον γίνεσθαι, ἢ καὶ περιφερὲς, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. εἶτα πολλῶν ἅμα φαντασιῶν ὑφισταμένων ἐν ἡμῖν, παμπληθεῖς καὶ τοὺς σχηματισμοὺς ἔχειν τὴν ψυχήν· ὃ τοῦ προτέρου χεῖρόν ἐστιν. αὐτὸς οὖν τὴν τύπωσιν εἰρῆσθαι ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ὑπενόει, ἀντὶ τῆς ἑτεροιώσεως· ὥστε εἶναι
D τοιοῦτον τὸν λόγον. φαντασία ἐστὶν ἑτεροίωσις ψυχῆς, μηκέτι ἀτόπου ὄντος, τὸ αὐτὸ σῶμα ὑφ' ἓν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, πολλῶν περὶ ἡμᾶς συνισταμένων φαντασιῶν, παμπληθεῖς ἀναδέχεσθαι ἑτεροιώσεις. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀὴρ, ὅταν ἅμα πολλοὶ φωνῶσιν, ἀμυθήτους ὑφ' ἓν καὶ διαφερούσας ἀναδεχόμενος πληγὰς, εὐθὺς πολλὰς ἴσχει καὶ τὰς ἑτεροιώσεις· οὕτω καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ποικίλως φαντασιούμενον, ἀνάλογόν τι τούτῳ
E ποιήσεται. ἄλλοι δὲ, οὐδὲ τὸν κατὰ διόρθωσιν ἐκείνου ἐξενεχθέντα ὅρον, ὀρθῶς ἔχειν φασίν. εἰ μὲν γάρ ἐστί τις φαντασία, αὕτη τύπωσις καὶ ἑτεροίωσις τῆς ψυχῆς καθέστηκεν· εἰ δέ τις ἐστὶ τύπωσις τῆς ψυχῆς, ἐκείνη οὐ πάντως ἐστὶ φαντασία. καὶ γὰρ προσπτώματος γενομένου περὶ τὸν δάκτυλον, ἢ κνησμοῦ περὶ τὴν χεῖρα συμβαίνοντος, τύπωσις μὲν καὶ ἑτεροίωσις τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖται, οὐχὶ δὲ καὶ φαντασία.

ἐπεί περ

ἐπείπερ οὐδὲ περὶ τὸ τυχὸν μέρος τῆς ψυχῆς γίνεται, ταύτην συμβέβηκεν, ἀλλὰ περὶ τὴν διάνοιαν μόνον καὶ τὸ ἡγεμονικόν. πρὸς οὓς ἀπαντῶντες οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, συνεμφαίνεσθαί φασι τῇ τυπώσει τῆς ψυχῆς τὸ ὡς ἂν ἐν ψυχῇ, ὥστε εἶναι τὸ πλῆρες τοιοῦτον. φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ, ὡς ἂν ἐν ψυχῇ. καθάπερ γὰρ ἡ ἐφηλότης λέγεται λευκότης ἐν ὀφθαλμῷ, συνεμφαινόντων ἡμῶν τὸ ὡς ἐν ὀφθαλμῷ, τουτέστι τὸ κατά τι ποιὸν μέρος τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὴν λευκότητα εἶναι, ἵνα μὴ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐφηλότητα ἔχωμεν, ὡς ἂν πάντες ἐκ φύσεως ἔχοντες λευκότητα ἐν ὀφθαλμῷ· οὕτως ὅταν λέγωμεν τὴν φαντασίαν, τύπωσιν ἐν ψυχῇ συνεμφαίνομεν, καὶ τὸ περὶ ποιὸν μέρος γίνεσθαι τῆς ψυχῆς τὴν τύπωσιν, τουτέστι τὸ ἡγεμονικόν. ὥστε ἐξαπλουμένου γίνεσθαι τὸν ὅρον τοιοῦτον. φαντασία ἐστὶν ἑτεροίωσις ἐν ἡγεμονικῷ. ἄλλοι δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὁρμώμενοι δυνάμεως, γλαφυρώτερον ἀπελογήσαντο. φασὶ γὰρ ψυχὴν λέγεσθαι διχῶς· τό, τε συνέχον τὴν ὅλην σύγκρισιν, καὶ κατ' ἰδίαν τὸ ἡγεμονικόν. ὅταν γὰρ εἴπωμεν συνεστάναι τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἢ τὸν θάνατον εἶναι χωρισμὸν ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ἰδίως καλοῦμεν τὸ ἡγεμονικόν· ὡσαύτως δὲ καὶ ὅταν διαιρούμενοι φάσκωμεν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι περὶ ψυχήν, τὰ δὲ περὶ σῶμα, τὰ δὲ ἐκτός, οὐ τὴν ὅλην ψυχὴν ἐμφαίνομεν, ἀλλὰ τὸ ἡγεμονικὸν ταύτης μόριον· περὶ τοῦτο γὰρ τὰ πάθη καὶ τὰ ἀγαθὰ συνίσταται. διόπερ καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Ζήνων φαντασίαν εἶναι τύπωσιν ἐν ψυχῇ, ἀκουστέον ψυχήν, οὐ τὴν ὅλην, ἀλλὰ τὸ μόριον αὐτῆς, ἵνα ᾖ τὸ λεγόμενον οὕτως ἔχον· φαντασία ἐστὶν ἑτεροίωσις περὶ τὸ ἡγεμονικόν. ἀλλὰ κἂν οὕτως ἔχῃ, φασί τινες, πάλιν ἡμάρτηται. καὶ γὰρ ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ συγκατάθεσις, καὶ ἡ κατάληψις, ἑτεροιώσεις μέν εἰσι τοῦ ἡγεμονικοῦ, διαφέρουσι δὲ τῆς φαντασίας. ἡ μὲν γὰρ πεῖσίς τις ἦν ἡμετέρα καὶ διάθεσις. αὗται δὲ πολὺ μᾶλλον αἱ ὁρμαί, ἐνέργειαί τινος ἡμῶν ὑπῆρχον. μοχθηρὸς ἄρα ἐστὶν ὅρος πολλοῖς καὶ διαφόροις πράγμασιν ἐφαρμόζων. καὶ ὃν τρόπον ὁ τὸν ἄνθρωπον ὡρισάμενος, καὶ εἰπών, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι ζῷον λογικόν, οὐχ ὑγιῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπου ὑπεχαράξατο, διὰ τὸ καὶ τὸν θεὸν ζῷον εἶναι λογικόν.

A quoniam non euenit vt fiat in qualibet parte animæ, sed solùm in cogitatione, & in ea parte animæ quæ tenet principatum. Quibus occurrentes Stoici, dicunt simul cum impressione animæ ostendi illud, vt in anima, adeò vt hoc sit plenum. Phantasia est impressio in anima, vt in anima. Quomodo enim ἐφηλότης dicitur albugo in oculo, nobis simul ostendentibus illud, vt in oculo, hoc est, in certa parte oculi, esse albuginem, ne omnes homines habeamus ἐφηλότητα in
B oculo: vt quòd omnes à natura habeant albuginem in oculo: ita quando dicimus phantasiam in anima impressionem; simul ostendimus in certa parte animæ fieri impressionem, nempe in ea parte quæ tenet principatum. Quo fit vt si explicetur, fiat hæc definitio. Phantasia est alteratio eius partis animæ quæ tenet principatum. Alij autem eadem vi moti, responderũt elegantiùs. Dicunt enim duobus modis dici animam, & quod totam continet concretionem, & seorsum eam partem
C quæ tenet principatum. Quando enim dicimus constitui hominem ex anima & corpore: aut mortem esse separationem animæ à corpore, propriè appellamus eam partem quæ tenet principatum. Similiter etiam quando diuidentes dicimus, ex bonis alia quidem esse in anima, alia autem in corpore, alia autem extra: non totam significamus animam, sed illam eius partem quæ tenet principatum. in ea enim consistunt animi motus & bona. Quamobrem cùm
D dicit Zeno phantasiam esse in anima impressionem, audiendum est animam nõ totam, sed eius partem: adeò vt quod dicitur, ita habeat: Phantasia est alteratio in parte quæ tenet animæ principatum. Sed etiamsi ita habeat, dicunt nonnulli rursus esse peccatum. Nam & appetitio & assensio & comprehensio, sunt alterationes partis quæ tenet animæ principatum: differunt autem à phantasia. Nam illa quidem est quædam nostra persuasio & affectio: hæ autem sunt multo magis operationes quàm appeti-
E tiones. est ergo vitiosa definitio, multis & diuersis rebus congruens. Et quo modo qui hominem definiit & dixit, Homo est animal ratione præditum, non rectè descripsit notionem hominis, propterea quòd Deus quoque sit animal præditum ratione:

ita etiam qui pronunciauit phantasiam esse alterationem partis quæ tenet animæ principatum, lapsus est. Non enim magis huius quàm vniuscuiusque ex enumeratis motibus est definitio. Cùm autem tale sit argumentum quo vrgentur, rursus ad synemphases, id est simul ostensiones, confugiunt Stoici, dicentes oportere in phantasiæ definitione simul audire illud, In omnibus. Quomodo enim qui dicit amorem esse applicationem animi ad cõciliãdam amicitiam, simul etiam ostendit illud, Ætate florentium iuuenum, etiamsi disertis verbis id non efferat (nullus enim amat ex senibus & qui non sunt in flore ætatis) ita quando dicimus, inquiunt, phantasiam esse alterationem partis quæ tenet animæ principatum, simul ostendimus ex persuasione, non autem ex operatione fieri alterationem. Videntur autem ne sic quidem effugisse reprehensionem. Quando enim nutritur atque adeò augetur pars quæ tenet animæ principatum, alteratur quidem ex persuasione, non est autem eiusmodi eius alteratio, etiamsi sit ex persuasione & affectione, phantasia. præterquam si rursus dicunt phantasiam esse aliquam proprietatem persuasionis, quæ differt ab eiusmodi affectionibus. aut illud, Quoniam phantasia est aut externarum affectionum, aut earum quæ sunt in nobis, quod quidem propriè apud eos appellatur, διάκενος ἑλκυσμὸς, id est inanis tractio, omnino in ratione phantasiæ simul ostendi, quòd fiat persuasio vel ex rerum externarum applicatione, vel ex iis quæ sunt in nobis affectionibus. Quæ quidem non simul possunt audiri in alteratione quæ fit per incrementa & nutritiones. Atque est quidem phantasia ex Stoicorum sententia adeò difficilis ad definiendum. Phantasiarum autẽ sunt etiam multæ aliæ differentiæ. sufficient autem nobis quæ sunt dicendæ. Earum enim aliæ quidem sunt probabiles, aliæ verò non probabiles, aliæ autem neque probabiles neque improbabiles. Et sunt quidem probabiles, quæ leuem & æquabilem motum faciunt in anima: vt nunc esse diem, & me disserere; & quidquid est eiusmodi vt appareat similiter. Improbabiles autem sunt, quæ non sunt huiusmodi, sed nos auertunt ab assensione: vt, Si est dies, Sol non est super terram: Si sunt tenebræ, est dies. Probabiles autem sunt & improbabiles, quæ ex habitudine ad aliquid aliquando sunt tales,

A οὕτω καὶ ὁ τὴν φαντασίαν ἀποφηνάμενος ἑτεροίωσιν ἡγεμονικοῦ, διέπεσεν. οὐ μᾶλλον γὰρ ταύτης ἢ ἑκάστης τῶν κατηριθμημένων κινήσεων ἐστὶν ἀπόδοσις. τοιαύτης δὴ οὔσης καὶ τῆς ἐνστάσεως, πάλιν ἐπὶ τὰς συνεμφάσεις οἱ Στωικοὶ ἀνατρέχουσι, λέγοντες ἐν τῷ ὅρῳ δεῖν τῆς φαντασίας συνακούειν τὸ κατὰ πεῖσιν. ὡς γὰρ ὁ λέγων τὸν ἔρωτα ἐπιβολὴν εἶναι φιλοποιίας, συνεμφαίνει τὸ, νέων ὡραίων, καὶ εἰ μὴ κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐκφέρῃ· (οὐδεὶς γὰρ γερόντων, καὶ ἀκμὴν ὥραν μὴ ἐχόντων, ἐρᾷ.) B οὕτως ὅταν λέγωμεν, φασὶ, τὴν φαντασίαν ἑτεροίωσιν ἡγεμονικοῦ, συνεμφαινόμενον τὸ κατὰ πεῖσιν, ἀλλὰ μὴ τὸ κατ' ἐνέργειαν γίνεσθαι τὴν ἑτεροίωσιν. δοκοῦσι δὲ μηδ' οὕτως ἐκπεφευγέναι τὸ ἔγκλημα. ὅτε γὰρ τρέφεται τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ νὴ Δία γε αὔξεται, ἑτεροιοῦται μὲν κατὰ πεῖσιν, οὐκ ἔστι δὲ ἡ τοιαύτη ἑτεροίωσις αὐτοῦ, καίπερ κατὰ πεῖσιν οὖσα καὶ διάθεσιν φαντασία, ἐκτὸς εἰ μὴ ἄρα πάλιν λέγοιεν ἰδίωμα πείσεως εἶναι τὴν φαντασίαν· C ὅπερ διενήνοχε τῶν τοιούτων διαθέσεων. ἢ ἐκεῖνό γε· ἐπεὶ ἡ φαντασία γίνεται, ἤτοι τῶν ἐκτὸς, ἢ τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν· ὃ δὴ κυριώτερον διάκενος ἑλκυσμὸς παρ' αὐτοῖς καλεῖται· πάντως ἐν τῷ λόγῳ τῆς φαντασίας συνεμφαίνεσθαι, τὸ κατὰ πεῖσιν γίνεσθαι, ἤτοι κατὰ τὴν ἐκτὸς προσβολὴν, ἢ κατὰ τὰ ἐν ἡμῖν πάθη· ἅπερ οὐκέτι ἐστὶν ἐπὶ τὰς κατὰ τὰς αὐξήσεις ἢ θρέψεις ἑτεροιώσεις συνεξακούειν. ἀλλ' ἡ μὲν φαντασία κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς, οὕτω δυσαπόδοτός ἐστι· τῶν D δὲ φαντασιῶν, πολλαὶ μὲν καὶ ἄλλαι εἰσὶ διαφοραὶ, ἀπαρκέσουσι δὲ αἱ λεχθησόμεναι· τούτων γὰρ αἱ μέν εἰσι πιθαναί, αἱ δὲ ἀπίθανοι, αἱ δὲ πιθαναὶ ἅμα καὶ ἀπίθανοι, αἱ δὲ οὔτε πιθαναὶ οὔτε ἀπίθανοι. πιθαναὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ λεῖον κίνημα περὶ ψυχὴν ἐργαζόμεναι. ὥσπερ νῦν τὸ, ἡμέραν εἶναι, καὶ τὸ, ἐμὲ διαλέγεσθαι· καὶ πᾶν ὃ τῆς ὁμοίας ἔχεται περιφανείας. ἀπίθανοι δὲ, αἱ μὴ τοιαῦται, ἀλλ' ἀποστρέφουσαι ἡμᾶς τῆς συγκαταθέσεως. οἷον, εἰ ἡμέρα ἐστὶν, οὐκ ἔστιν E ἥλιος ὑπὲρ γῆς· εἰ σκότος ἐστὶν, ἡμέρα ἐστί. πιθαναὶ δὲ καὶ ἀπίθανοι καθεστᾶσιν, αἱ κατὰ τὴν πρός τι σχέσιν, ὁτὲ μὲν τοιαῖ γινόμεναι,

ὁτὲ

ὁτὲ δὲ τοῖαι γίνονται οἷαι, αἱ τῶν ἀπόρων λόγων. οὔτε δὲ πιθαναί, οὔτε ἀπίθανοι, καθάπερ αἱ τῶν τοιούτων πραγμάτων, ἄρτιοι εἰσὶν οἱ ἀστέρες, περιττοί εἰσιν οἱ ἀστέρες. τῶν δὲ πιθανῶν ἢ ἀπιθάνων φαντασιῶν, αἱ μέν εἰσιν ἀληθεῖς, αἱ δὲ ψευδεῖς· αἱ δὲ ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς· αἱ δέ, οὔτε ἀληθεῖς οὔτε ψευδεῖς. ἀληθεῖς μὲν οὖν εἰσιν, ὧν ἔστιν ἀληθῆ κατηγορίαν ποιήσασθαι. ὡς τοῦ ἡμέρα ἐστὶν ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἢ τοῦ, φῶς ἐστι. ψευδεῖς δὲ ὧν ἐστι ψευδῆ κατηγορίαν ποιήσασθαι, ὡς τοῦ κεκλάσθαι τὴν κατὰ βυθοῦ κώπην, ἢ μύουρον εἶναι τὴν στοάν. ἀληθεῖς δὲ καὶ ψευδεῖς, ὁποία προσέπιπτεν Ὀρέστῃ κατὰ μανίαν ἀπὸ τῆς Ἠλέκτρας. καθὸ μὲν γὰρ ὡς ἀπὸ ὑπάρχοντός τινος προσέπιπτεν, ἦν ἀληθής. ὑπῆρχε γὰρ Ἠλέκτρα. καθὸ δ' ὡς ἀπὸ Ἐριννύος, ψευδής. οὐκ ἦν γὰρ Ἐριννύς. καὶ πάλιν, εἴ τις ἀπὸ Δίωνος ζῶντος κατὰ τοὺς ὕπνους, ὡς ἀπὸ παρεστῶτος ὀνειροπολεῖται ψευδῆ καὶ διάκενον ἑλκυσμόν. οὔτε δὲ ἀληθεῖς οὔτε ψευδεῖς εἰσιν αἱ γενικαί. ὧν γὰρ τὰ εἴδη τοῖα, ἢ τοῖα, τούτων τὰ γένη οὔτε τοῖα, οὔτε τοῖα. οἷον, τῶν ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσιν Ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι. ἀλλ' ὁ γενικὸς ἄνθρωπος, οὔτε Ἕλλην ἐστίν, (ἐπεὶ πάντες ἂν οἱ ἐπ' εἴδους ἦσαν Ἕλληνες) οὔτε βάρβαρος, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. τῶν δὲ ἀληθῶν αἱ μέν εἰσι καταληπτικαί, αἱ δὲ οὐ. οὐ καταληπτικαὶ μὲν αἱ προσπίπτουσαί τισι κατὰ πάθος. μυρίοι γὰρ φρενιτίζοντες καὶ μελαγχολῶντες, ἀληθῆ μὲν ἕλκουσι φαντασίαν, οὐ καταληπτικὴν δέ, ἀλλ' ἔξωθεν καὶ ἐκ τύχης οὕτω συμπεσοῦσαν. ὅθεν οὐδὲ διαβεβαιοῦνται περὶ αὐτῆς πολλάκις· οὐδὲ συγκατατίθενται αὐτῇ. καταληπτικὴ δέ ἐστιν ἡ ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντος καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἀποσφραγισμένη· ὁποία οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος. ἄκρως γὰρ ποιούμενοι ἀντιληπτικὴν εἶναι τῶν ὑποκειμένων τήνδε τὴν φαντασίαν, καὶ πάντα τεχνικῶς τὰ περὶ αὐτὰς ἰδιώματα ἀναμεμαγμένην, ἕκαστον τούτων φασὶν ἔχειν συμβεβηκός. ὃ πρῶτον μέν, τὸ ἀπὸ ὑπάρχοντος γίνεσθαι. πολλαὶ γὰρ τῶν φαντασιῶν προσπίπτουσιν ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος ὥσπερ ἐπὶ τῶν μεμηνότων, αἵτινες οὐκ ἂν εἶεν καταληπτικαί. δεύτερον δὲ τὸ καὶ ἀπὸ ὑπάρχοντος εἶναι,

A aliquando verò tales: vt in dubiis orationibus. Nec probabiles autem nec improbabiles, quales sunt huiusmodi rerum, Stellæ sunt pares, stellæ sunt impares. Probabilium autem aut improbabilium phantasiarum, aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ; aliç autem neque veræ neque falsæ. Atque veræ quidem sunt, quarum potest vera fieri prædicatio: vt huius, Dies est in præsentia; & lux est. Falsæ autem, quando potest falsa fieri prædicatio: vt fractum esse remum in profundo, aut mutilam ac man-
B cam esse porticum. Veræ autem & falsæ: cuiusmodi Oresti in furore incurrit ab Electra. Nam quatenus quidem incurrebat tanquam ab aliquo quod erat; erat vera. erat enim Electra. Quatenus autem tanquam à furia, erat falsa. non erat enim à furia. Et rursus si quis à Dione viuente, in somnis conuenitur tanquam à pręsente, somniat falsam & inanem visi attractionem. Neque autem veræ neque falsæ sunt quæ sunt in genere. Quorum enim species sunt tales aut
C tales, eorum genera non sunt talia aut talia: vt, ex hominibus alij quidem sunt Græci, alij verò Barbari: sed homo in genere nec est Græcus, (nam omnes in specie homines essent Græci:) neque Barbarus propter eandem causam. Ex veris autem aliæ quidem sunt comprehendentes, aliæ verò non. Non comprehendentes quidem, quæ incurrunt ex morbo aut animi perturbatione. Nam innumerabiles quidem phrenesi & atra bile perciti, veram quidem attrahunt phantasiam, sed non comprehenden-
D tem, imò quæ ita extrinsecus occurrit & fortuitò. Quamobrem neque de ea sæpe adseuerant, neque ei assentiuntur. Comprehendens autem est, quæ est impressa & obsignata ex eo quod est, & congruenter ei quod est: cuiusmodi non fuerit ex eo quod non est. Facientes enim hanc phantasiam esse subiectorum summopere apprehendentem, & quæ omnes quæ sunt in ipsis artificiosè impressas habeat proprietates, dicunt eam habere vnamquamque ex iis
E sibi accidentem. Primùm quidem quòd oriatur ex eo quod est. Nam multæ phantasiæ incurrunt ex eo quod non est, vt in furiosis: quæ quidem minimè sunt comprehendentes. Secundùm autem, quòd & sit ex eo quod est,

A & conuenienter ei quod est. Nonnullæ enim rursus quidem sunt ex eo quod est, sed eius quod est non repręsentant similitudinem: vt in furente Oreste paulò antè ostendimus. Nam visum quidem trahebat ab eo quod erat, nempe Electra: sed non id quod erat. existimabat enim eam esse vnam ex Furiis. Quamobrem eam accedentem & eius volentem curam gerere repellit, dicens,

Relinque me, ex meis es vna Furiis.

B Et Hercules mouetur quidē ab eo quod erat, nempe à Thebis, sed non cōgruenter ei quod erat. Comprehendentem enim phantasiam oportet ei quod est esse congruentem: quinetiam esse impressam & obsignatam: vt artificiosè imprimat omnes phantasiarum proprietates. Quomodo enim sculptores attingunt omnes partes eorum quæ fiunt: & quomodo quæ per annulos fiunt signacula, cerę accuratè ac perfectè omnes imprimunt characteres: ita etiam qui subiectorum faciunt comprehensionem, debent assequi omnes eorum proprietates. C Illud autem, Qualis non fuerit ab eo quod non est, addiderunt: quoniam non sicut Stoici existimāt fieri non posse vt inueniatur aliquid quod in omnibus ab omnibus differat: ita etiam Academici. Nam illi quidem dicunt, quòd qui habet comprehendentem phantasiam, artificiosè accedit ad assequēdam rerum differentiam: quoniam eiusmodi phantasia habet aliquam eiusmodi proprietatem præter cæteras phantasias, quo modo Cerastæ præter alios serpentes: D Academici autem dicunt contrà cōprehendente phantasia posse inueniri falsum quod nihil differat. Cæterùm veteres quidem Stoici id quo iudicatur veritas, dicunt esse hanc comprehendentem phantasiam. Recentiores autem addiderunt: Et quæ nihil habet quod obsistat. Nonnunquam enim incurrit quidem comprehendens phantasia, sed non fide digna propter aduenientem extrinsecus circunstantiā: vt quando Hercules Alcestin è terra eductam adduxit ad Admetum, tunc Admetus E traxit quidem ex Alceстide comprehendētem phantasiam, sed ei non fidebat. & quando Menelaus Troia reuectus, apud Proteum vidit veram Helenā,

καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον. ἔνιαι γὰρ πάλιν ἀπὸ ὑπάρχοντος μέν εἰσιν, οὐκ αὐτὸ δὲ τὸ ὑπάρχον ἰνδάλλονται· ὡς ἐπὶ τοῦ μεμηνότος Ὀρέστου μικρῷ πρότερον ἐδείκνυμεν. εἷλκε μὲν γὰρ φαντασίαν ἀπὸ ὑπάρχοντος τῆς Ἠλέκτρας, οὐκ αὐτὸ δὲ τὸ ὑπάρχον. μίαν γὰρ τῶν ἐριννύων ὑπελάμβανεν αὐτὴν εἶναι· διὸ καὶ προσιοῦσαν, καὶ τημελεῖν αὐτὸν σπουδάζουσαν, ἀπωθεῖται λέγων,

μέθες, μία οὖσα τῶν ἐμῶν ἐριννύων.

καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀπὸ ὑπάρχοντος μὲν ἐκινεῖτο τῶν Θηβῶν, οὐ κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ὑπάρχον. καὶ γὰρ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον δεῖ γίνεσθαι τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ἐναπομεμαγμένην καὶ ἐναποσφραγισμένην τυγχάνειν, ἵνα πάντα τεχνικῶς τὰ ἰδιώματα τῶν φαντασιῶν ἀναμάττηται. ὡς γὰρ οἱ γλυφεῖς πᾶσι τοῖς μέρεσι συμβάλλουσι τῶν τελουμένων, καὶ ὃν τρόπον αἱ διὰ τῶν δακτυλίων σφραγῖδες, ἀεὶ πάντας ἐπ' ἀκριβὲς τοὺς χαρακτῆρας ἐναπομάττονται τῷ κηρῷ· οὕτω καὶ οἱ κατάληψιν ποιούμενοι τῶν ὑποκειμένων, πᾶσιν ὀφείλουσι τοῖς ἰδιώμασιν αὐτῶν ἐπιβάλλειν. τὸ δὲ, οἵα οὐκ ἂν γένοιτο, ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος προσέθεσαν, ἐπεὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἀδύνατον ὑπειλήφασι κατὰ πάντα ἀπαράλλακτόν τινα εὑρεθήσεσθαι· οὕτω καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας. ἐκεῖνοι μὲν γάρ φασιν, ὅτι ὁ ἔχων τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, τεχνικῶς προσβάλλει τῇ ὑπούσῃ τῶν πραγμάτων διαφορᾷ· ἐπείπερ καὶ εἶχέ τι τοιοῦτον ἰδίωμα ἡ τοιαύτη φαντασία παρὰ τὰς ἄλλας φαντασίας, καθάπερ οἱ κεράσται παρὰ τοὺς ἄλλους ὄφεις. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, τοὐναντίον φασὶ δύνασθαι τῇ καταληπτικῇ φαντασίᾳ ἀπαράλλακτον εὑρεθήσεσθαι ψεῦδος. ἀλλὰ γὰρ οἱ μὲν ἀρχαιότεροι τῶν Στωϊκῶν κριτήριόν φασιν εἶναι τῆς ἀληθείας, τὴν καταληπτικὴν ταύτην φαντασίαν· οἱ δὲ νεώτεροι προσετίθεσαν, καὶ τὸ μηδὲν ἔχουσαν ἔνστημα. ἔσθ' ὅτε γὰρ καταληπτικὴ μὲν προσπίπτει φαντασία, ἄπιστος δὲ, διὰ τὴν ἔξωθεν περίστασιν. οἷον, ὅτε Ἀδμήτῳ ὁ Ἡρακλῆς τὴν Ἄλκηστιν γῆθεν ἀναγαγὼν παρέστησε, τότε ὁ Ἄδμητος ἔσπασε μὲν καταληπτικὴν φαντασίαν, ἀπὸ τῆς Ἀλκήστιδος, ἠπίστει δ' αὐτῇ. καὶ ὅτε ἀπὸ Τροίας ὁ Μενέλαος ἀνακομισθεὶς ἑώρα τὴν ἀληθῆ Ἑλένην παρὰ τῷ Πρωτεῖ,

καὶ κα-

καὶ καταλιπὼν ἐπὶ τῆς νεὼς τὸ ἐκείνης εἴδωλον, περὶ οὗ δεκαέτης συνέστη πόλεμος, ἀπὸ ὑπάρχοντος μὲν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον, καὶ ἐναπομεμαγμένην καὶ ἐναπεσφραγισμένην ἐλάμβανε φαντασίαν, οὐκ εἶχε δὲ αὐτήν. ὥσθ' ἡ μὲν καταληπτικὴ φαντασία κριτήριόν ἐστι μηδὲν ἔχουσα ἔνστημα. αὗται δὲ καταληπτικαὶ μὲν ἦσαν, εἶχον δὲ ἐνστάσεις. ὅτε γὰρ Ἄδμητος ἐλογίζετο ὅτι τέθνηκεν ἡ Ἄλκηστις, καὶ ὅτι ὁ ἀποθανὼν οὐκέτι ἀνίσταται· ἀλλὰ δαιμόνιά τινα ποτὲ ἐπιφοιτᾷ. ὅ,τε Μενέλαος συνεώρα ὅτι ἀπολέλοιπεν ἐν τῇ νηῒ φυλαττομένην τὴν Ἑλένην. καὶ οὐκ ἀπίθανον μέν ἐστιν Ἑλένην μὴ εἶναι τὴν ἐπὶ τῆς Φάρου εὑρεθεῖσαν, φάντασμα δέ τι καὶ δαιμόνιον· ἐνθάδε οὐχ ἁπλῶς κριτήριον γίνεται τῆς ἀληθείας ἡ καταληπτικὴ φαντασία, ἀλλ' ὅταν μηδὲν ἔνστημα ἔχῃ. αὕτη γὰρ ἐναργὴς οὖσα καὶ πληκτική, μονονουχὶ τῶν τριχῶν φασὶ λαμβάνεται, κατασπῶσα ἡμᾶς εἰς συγκατάθεσιν, καὶ ἄλλου μηδενὸς δεομένη εἰς τὸ τοιαύτη προσπίπτειν, ἢ εἰς τὸ τὴν πρὸς τὰς ἄλλας διαφορὰν ὑποβάλλειν. διὸ δὴ καὶ πᾶς ἄνθρωπος, ὅταν τι σπουδάζῃ μετ' ἀκριβείας καταλαμβάνεσθαι, τὴν τοιαύτην φαντασίαν ἐξ ἑαυτοῦ μεταδιώκων φαίνεται. οἷον, ἐπὶ τῶν ὁρατῶν, ὅταν ἀμυδρὰν λαμβάνῃ τοῦ ὑποκειμένου φαντασίαν. ἐντείνει γὰρ τὴν ὄψιν, καὶ σύνεγγυς ἔρχεται τοῦ ὁρωμένου, ὡς τέλεον μὴ πλανᾶσθαι. παρατρίβει γὰρ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ καθόλου πάντα ποιεῖ μέχρις ἂν τρανὴν καὶ ἐκπληκτικὴν σπάσῃ τοῦ κρινομένου φαντασίαν, ὡς ἐν ταύτῃ κειμένην θεωρῶν τὴν τῆς καταλήψεως πίστιν. καὶ γὰρ ἄλλως τοὐναντίον ἀδύνατόν ἐστι λέγειν καὶ ἀνάγκην τὸν ἀφιστάμενον τοῦ ἀξιοῦν ὅτι φαντασία κριτήριόν ἐστι, καθ' ἑτέρας φαντασίας ὑπόστασιν τοῦτο παρόντα βεβαιοῦν, τὸ φαντασίαν εἶναι κριτήριον τῆς φύσεως· οἱονεὶ φέγγος ἡμῖν πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν ἀναδούσης, καὶ τὴν δι' αὐτῆς γινομένην φαντασίαν. ἄτοπον οὖν ἐστι τοσαύτην δύναμιν ἀθετεῖν, καὶ τὸ ὥσπερ φῶς αὐτῆς ἀφαιρεῖσθαι. ὃν γὰρ τρόπον ὁ χρώματα μὲν ἀπολείπων καὶ τὰς ἐν τούτοις διαφοράς, τὴν δὲ ὅρασιν ἀναιρῶν ὡς ἀνύπαρκτον ἢ ἄπιστον, καὶ φωνὰς μὲν εἶναι λέγων, ἀκοὴν δὲ μὴ ὑπάρχειν ἀξιῶν, σφόδρα ἐστὶν ἄτοπος· δι' ὧν γὰρ ἐνοήσαμεν χρώματα καὶ φωνάς, ἐκείνων ἀπόντων,

A in naui relicto illius simulachro; pro quo conflatum fuit bellum decem annorum, ex eo quidem quod erat, & congruenter ei quod erat, & impressam & obsignatam accipiebat phantasiam: sed eam non habebat. Quamobrem comprehendens quidem phantasia, est iudex nihil habens obstaculi. Ipsi autem habebant quidem vim comprehendendi, sed erant eis obstacula. Animo enim agitabat Admetus, quòd mortua esset Alcestis, & quòd qui est mortuus non amplius resurgat, sed aliquando aliqua B aduentunt dæmonia. & Menelaus quidem cóspiciebat quòd in naue reliquisset Helenam quæ custodiebatur. & non est quidem improbabile, non esse Helenam quę inuenta est in Pharo, sed visum aliquod seu spectrum ac dæmonium. Hinc autem comprehendens phantasia non est absolutè id quod iudicat veritatem, sed tunc cùm nullum habet obstaculum. Ipsa enim cuius sit euidens & pellēs, propemodum à tribus, inquiunt, accipitur, nos attrahēs ad assensionem, C & nullo alio opus est ad hoc vt talis incurrat, quàm vt suggerat eam quæ est ab aliis differentiam. Quamobrem omnis homo, quando studet vt huiusmodi phātasiam accuratè & perfectè comprehendat, eam ex se cernitur persequi. vt in aspectabilibus, quando rei subiectæ obscuram & exilem accipit phantasiam. Visum enim intendit, & accedit prope id quod cernitur vt omnino non aberret. Terit enim oculos, & vt semel dicam, facit omnia, donec certam & D pellentem eius quod cernitur attraxerit visionem, vt qui in ea contempletur fidem comprehensionis. Alioqui enim dici non potest contrarium necessariò, quòd qui ab eo recedit vt censeat quòd phantasia sit id quod iudicat, ex alterius phantasiæ substantia ita affectus confirmet quòd phantasia sit id quod iudicat, natura ad agnoscendam veritatem nobis emittente tanquam lucem vim sentiendi, & quæ per ipsam fit, phantasiam. Est ergo absurdum tantam vim abolere, & id quod est eorum E veluti lumen, auferre. Quo modo enim qui colores quidem relinquit & eorum differentias, tollit autem visum vt qui non sit, vel non sit fide dignus: & voces quidem esse dicit, non censet autem esse auditum, est stolidus: nam si illa absint per quæ colores & voces intelleximus,

nec poterimus quidē vti coloribus aut vocibus: ita qui res quidem confitetur, sensus autem reprehendit phantasiam, per quam res apprehendit, est planè stupidus & attonitus, seque reddit parem inanimis. Tale est dogma Stoicorum.

Vniuerso autem de eo quod iudicat dissidio propemodum oculis subiecto, tempus est vt aggrediamur contradicere, & redire ad id quod iudicat. Vt ergo dixi antea, alij quidem id reliquerunt in ratione, alij verò in sensibus rationis expertibus, alij verò in vtrisque. Alij verò id à quo, vt hominē: alij verò per quod, vt sensum & cogitationem. Alij autem id quod est tanquam applicatio, sicut phantasiam. Tentabimus ergo, quoad eius fieri poterit, vnicuique constitutæ opinioni adiungere dubitationes, ne si viritim omnes quos enumerauimus Philosophos, persequamur, cogamur eadem dicere.

De Homine.

Ordine ergo primùm ponamus illud à quo, nempe hominem. Existimo enim quòd si de eo priùs fuerit dubitatum, nihil ampliùs oportebit dicere de aliis quę iudicant. ea enim sunt vel partes hominis, vel operationes, vel affectiones. Si ergo comprehendi potest hoc quod iudicat, longè priùs debet haberi eius notio, quandoquidem omnem comprehensionem præcedit notio. Huc vsque autem vsuuenit vt hominis non possit haberi notio, vt ostendemus. Non est enim omnino homo eiusmodi vt possit comprehendi. Cui est consequens, veritatis cognitionem non posse inueniri, cum id quod eam cognoscit, sit eiusmodi vt non possit comprehendi. Iam enim ex iis qui quæsierunt de notione, dubitauit quidem Socrates manens in consultatione, & dicens se ignorare quídnam ipse sit, & quemadmodum se habeat ad vniuersitatem. Ego enim, inquit, nescio an sim homo, an aliqua alia fera Typhone magis multiplex ac varia. Democritus autem, qui Iouis voci assimilatur, & hæc dicit de vniuersis, conatus quidem est exponere notionem: sed de ea nihil ampliùs potuit pronuntiare quàm rudis & imperitus, dicens, Homo est quod omnes scimus.

A οὐδὲ χρῆσθαι δυνατοὶ χρώμασιν ἢ φωναῖς· οὕτω καὶ τὰ πράγματα μὲν ὁμολογῶν, τὴν δὲ φαντασίαν τῆς αἰσθήσεως, δι' ἧς τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεται, διαβάλλων, τελέως ἐστὶν ἐμβρόντητος καὶ τοῖς ἀψύχοις ἴσον αὐτὸν ποιῶν. τοῦτο μὲν καὶ τῶν Στωικῶν ἐστὶ δόγμα.

Πάσης δὲ σχεδὸν τῆς περὶ κριτηρίου διαφωνίας ὑπ' ὄψιν κειμένης, καιρὸς ἂν εἴη τῆς ἀντιρρήσεως ἐφάπτεσθαι, καὶ ἐπὶ τὸ κριτήριον ἐπανάγειν. καθὼς οὖν προεῖπον, τὸ μὲν ἐν τῷ λόγῳ,
B τὸ δὲ ἐν ταῖς ἀλόγοις αἰσθήσεσι, τὸ δὲ ἐν ἀμφοτέροις τούτοις ἀπέλιπον. καὶ τὸ μὲν τὸ ὑφ' οὗ, ὡς τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ, τὸ δι' οὗ, ὡς τὴν αἴσθησιν καὶ διάνοιαν, τὸ δὲ τὸ, ὡς προσβολήν, κατὰ τὴν φαντασίαν. πειρασόμεθα κατὰ τὸ δυνατὸν ἑκάστῃ τῶν τοιούτων στάσεων τὰς ἀπορίας ἐφαρμόττειν, ἵνα μὴ κατ' ἄνδρα πάντας τοὺς κατηριθμημένους φιλοσόφους ἐπιόντες, ταυτολογεῖν ἀναγκαζώμεθα.

Περὶ ἀνθρώπου.

C Τάξει τοίνυν πρῶτον σκοπῶμεν τὸ ὑφ' οὗ, τουτέστι τὸν ἄνθρωπον. οἶμαι γὰρ ὡς τούτου προαπορηθέντος, οὐδὲν ἔτι δεήσει περιττότερον περὶ τῶν ἄλλων κριτηρίων λέγειν. ταῦτα γὰρ ἢ μέρη ἐστὶν ἀνθρώπου, ἢ ἐνεργήματα ἢ πάθη. Εἴπερ οὖν καταληπτόν ἐστι τουτὶ τὸ κριτήριον, πολὺ πρότερον ὀφείλει ἐπινοεῖσθαι, ἐπεὶ πάσης καταλήψεως ἐπίνοια προηγεῖται. μέχρι δὲ τοῦ δεῦρο, ἀνεπινόητον εἶναι
D συμβέβηκε τὸν ἄνθρωπον, ὡς παραστήσομεν· οὐ γὰρ καταληπτός πάντως ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ᾧ ἕπεται τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν ἀνεύρετον ὑπάρχειν, τοῦ γνωρίζοντος αὐτὴν ἀκαταλήπτου καθεστῶτος. εὐθέως γὰρ τῶν περὶ τῆς ἐπινοίας ζητησάντων, Σωκράτης μὲν ἠπόρησε μείνας ἐν τῇ σκέψει, καὶ εἰπὼν, αὑτὸν ἀγνοεῖν τίς ἐστι καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὸ σύμπαν. Ἐγὼ γὰρ οἶδα, φησίν, εἴτε ἄνθρωπός εἰμι, εἴτε καὶ ἄλλο τι θηρίον Τυφῶνος πολυπλοκώτε-
E ρον. Δημόκριτος δὲ ὁ τῇ Διὸς φωνῇ παρεικαζόμενος, καὶ λέγων τάδε περὶ τῶν ξυμπάντων, ἐπεχείρησε μὲν τὴν ἐπίνοιαν ἐκθέσθαι· πλέον δὲ ἰδιωτικῆς ἀποφάσεως οὐδὲν ἴσχυσεν, εἰπὼν, ἄνθρωπός ἐστιν, ὃ πάντες ἴσμεν.

περὶ τῶν

πρῶτον μὲν γὰρ καὶ κύνα πάντες ἴσμεν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὁ κύων ἄνθρωπος· καὶ ἵππον πάντες ἴσμεν, καὶ φυτόν, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐστὶν ἄνθρωπος. εἶτα καὶ τὸ ζητούμενον συνήρπασεν· οὐδεὶς γὰρ ἐκ προχείρου δώσει γινώσκεσθαι τὸν ἄνθρωπον ὁποῖός ἐστιν, εἴγε ὁ Πύθιος ὡς μέγιστον ζήτημα προὔθηκεν αὐτῷ τό, Γνῶθι σεαυτόν. εἰ δὲ καὶ δώῃ, οὐ πᾶσιν ἀλλὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις τῶν φιλοσόφων ἐπιτέλῃ μόνον τοῦτον ἐπίστασθαι. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐπίκουρον, καὶ δεικτικῶς ᾠήθησαν δύνασθαι τὴν ἐπίνοιαν τοῦ ἀνθρώπου παρίστασθαι, λέγοντες, ἄνθρωπός ἐστι, τοιουτονὶ μόρφωμα μετ' ἐμψυχίας· οὐκ ἔγνωσαν δὲ ὅτι εἰ τὸ δεικνύμενόν ἐστιν ἄνθρωπος, τὸ μὴ δεικνύμενον οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. καὶ πάλιν, ἡ τοιαύτη δεῖξις, ἤτοι ἐπ' ἀνδρὸς ἐκφέρεται ἢ γυναικός, ἢ πρεσβύτου, ἢ μειρακίου, σιμοῦ, γρυποῦ, τετανότριχος, οὐλοκόμου, τῶν ἄλλων διαφορῶν. καὶ εἰ μὲν ἐπ' ἀνδρὸς ἐκφέροιτο, ἡ γυνὴ οὐκ ἔσται ἄνθρωπος· εἰ δὲ ἐπὶ γυναικός, περιγραφήσεται τὸ ἄρρεν· καὶ εἰ ἐπὶ νέου, αἱ λοιπαὶ τῶν ἡλικιῶν ἐκπεσοῦνται τῆς ἀνθρωπότητος. ἦσαν δέ τινες τῶν φιλοσόφων, οἱ τὸν γενικὸν ἄνθρωπον διὰ λόγου διδάσκοντες, κἀντεῦθεν οἰόμενοι τὴν ἐπίνοιαν δύνασθαι τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων ἀνακύψαι. τούτων δὲ οἱ μὲν οὕτως ἀπέδοσαν, ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· οἱ καὶ αὐτοί, οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ συμβεβηκότα τῷ ἀνθρώπῳ παρέδοσαν. διαφέρει δὲ τὸ τινὶ συμβεβηκός, ἐκείνου τοῦ ᾧ συμβέβηκεν· ἐπεί τοι εἰ μὴ διαφέρει, οὐκ ἂν ἦν συμβεβηκός, ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο. ἀμέλει γοῦν τῶν συμβεβηκότων τὰ μὲν ἀχώριστά ἐστι τῶν οἷς συμβέβηκεν, ὡς μῆκος καὶ πλάτος, καὶ βάθος σώμασι. δίχα γὰρ τῆς τούτων παρουσίας ἀμήχανόν ἐστιν ἐπινοῆσαι σῶμα. τὰ δὲ χωρίζεται τοῦ ᾧ συμβέβηκεν· καὶ ἀπαλλασσομένων μένει ἐκεῖνα. οἷον, τρέχειν, διαλέγεσθαι, ὑπνοῦν, ἐγρηγορέναι τῷ ἀνθρώπῳ· πάντα γὰρ ταῦτα συμβέβηκεν ἡμῖν· οὐ διὰ παντός δέ· καὶ γὰρ μὴ τρέχοντες μένομεν οἱ αὐτοὶ καὶ ἡσυχάζοντες, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. διττῆς οὖν οὔσης τῶν συμβεβηκότων διαφορᾶς, οὐδετέραν εὑρήσομεν

A Nam primùm quidem canem quoque omnes scimus. sed canis non est homo: & equum omnes scimus, & plantam. sed nihil ex iis est homo. Deinde arripuit id de quo quærebatur. Nemo enim in promptu concedet cognosci qualis sit homo, si quidem Pythius ei tanquam maximam proposuit quęstionem, Nosce teipsum. Quòd si etiam concesserit, non omnibus, sed iis solùm qui habent perfectam Philosophiæ cognitionem, concedet eum scire. Epicurei autem e- B xistimarunt se posse vel indicando statuere hominis notionem, dicentes, Homo est, id quod est tali forma præditum cum animatione. Non nouerunt autem quòd si id quod ostenditur, est homo, id quod non ostenditur, non est homo. Et rursus huiusmodi ostensio aut fit in viro, aut muliere, aut sene, aut adolescente, in simo, aut in eo qui est naso aquilino, aut in eo qui est extensis capillis, aut in eo qui crispis: & aliis differentiis. Et si in viro quidem indicando proferatur mulier, non erit homo. Sin autem in C muliere, circumscribetur masculus, & in adolescente, reliquæ ætates excident ab humanitate. Fuerunt autem aliqui Philosophi, qui per rationem docebant hominem in genere, & hinc existimabant existere posse notionem hominum singularium. Ex his autem, alij quidem sic definierunt: Homo est animal particeps rationis, mortale, capax intelligentiæ & scientiæ. qui ipsi quoque definierunt non hominem, sed quæ homini accidunt. Differt autem id quod alicui D accidit, ab illo cui accidit. Nam si non differret, non esset accidens, sed esset illud ipsum. Ex iis quidem certè quæ accidunt, alia quidem sunt inseparabilia ab iis quibus accidunt, vt longitudo, latitudo, & profunditas à corporibus. Nam si ea non adsint, ne potest quidem cogitari corpus. Alia autem separantur ab eo cui accidunt: & iis recedentibus illa manent: vt currere, disserere, dormire, vigilare, quæ accidunt homini. hæc enim omnia nobis accidunt, sed non semper. Nam & non currentes & E quiescentes manemus iidem. & in aliis similiter. Cũ ergo eorũ quæ accidũt duplex sit differẽtia, in neutris inueniemus

eandem quæ res ſubiecta, ſed ſemper differentem. Deſipiunt ergo qui hominem dicunt eſſe animal rationis particeps, mortale, & quæ ſequuntur. non enim hominem definiunt, ſed ea quæ illi accidunt, enumerant. Ex quibus animal quidem eſt ex iis quæ illi perpetuò accidunt. Fieri enim non poteſt vt ſit homo ſi non ſit animal. Mortuum autem ne accidit quidẽ, ſed accedit homini. Quãdo enim ſumus homines, viuimus & nõ ſumus mortui. Ratiocinari autem & ſcientia eſſe præditum, accidunt quidem, ſed non ſemper: Nam & non ratiocinantes quidam ſunt homines, vt qui dulci tenentur ſomno, & qui ſcientia non ſunt præditi, humanitatem minimè amiſerunt: vt furioſi. Nobis ergo alterum quærentibus, alterum tradiderunt. Præterea animal quidem non eſt homo: alioqui omne animal eſſet homo. Rationis autem eſſe particeps, ſi ponatur pro eo quod eſt ratiocinari, Dij quoque ratiocinantes erunt homines. forte autem alia quoque animantia. Si autem pro eo quod eſt, voces proferre ſignificantes, coruos & pſittacos, & quæ ſunt huiuſmodi, dicemus eſſe homines. quod quidem eſt abſurdum. Præterea ſi mortale dixeris eſſe hominem, ſequetur quòd etiam bruta animantia quæ ſunt mortalia, erunt homines. Idem eſt cenſendum & de eo quod eſt ratiocinari, & eſſe capax ſcientiæ. Nam primùm quidem ea etiam in Deos cadunt. Præterea ſi homo eſt eorum capax, ea non ſunt homo. Sed ille eſt eorum capax, cuius ea naturam non oſtendunt. Quanquam nonnulli ex iis qui videntur eſſe intelligentes in hæreſi dogmatica, ad hoc occurrentes, dicunt, quòd vnumquodq; quidem ex iis quæ ſunt enumerata, non eſt homo, omnia autem ſimul collecta eum faciunt. vt videmus fieri in partibus & in toto. Quo modo enim manus ſeparatim non eſt homo, neque caput, neque pes, neque vllum aliud ex iis: ſed quod eſt ex iis compoſitum eſt totum: ita etiam homo, neque eſt animal ſolummodo, neque ſeparatim rationis particeps: neque mortale ex circumſcriptione, ſed id quod eſt accumulatum ex omnibus: nempe animal ſimul & mortale & rationis particeps.

A τὴν αὐτὴν τῷ ὑποκειμένῳ πράγματι, ἀλλ' ἀεὶ διαφέρουσαν. μάταιοι τοίνυν εἰσὶ καὶ οἱ τὸν ἄνθρωπον ζῷον λέγοντες λογικόν, θνητόν, καὶ τὰ ἑξῆς· οὐ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἀπέδοσαν, ἀλλὰ τὰ συμβεβηκότα τούτῳ κατηρίθμησαν. ὧν τὸ μὲν ζῷον, τῶν διὰ παντὸς αὐτῷ συμβεβηκότων ἐστίν. ἀδύνατον γὰρ μὴ ζῷον ὄντα, ἄνθρωπον εἶναι. τὸ δὲ θνητόν, οὐδὲ συμβεβηκός ἐστιν, ἀλλ' ἐπιγινόμενον τῷ ἀνθρώπῳ. ὅτε γὰρ ἐσμὲν ἄνθρωποι, ζῶμεν, καὶ οὐ τεθνή- B καμεν. τὸ δὲ λογίζεσθαι καὶ ἐπιστήμην ἔχειν, συμβέβηκε μέν, οὐ διὰ παντὸς δέ. καὶ γὰρ μὴ λογιζόμενοί τινες ἄνθρωποί εἰσιν· ὥσπερ οἱ νηδύμῳ κατασχεθέντες ὕπνῳ καὶ ἐπιστήμην μὴ ἔχοντες, οὐκ ἐκπεπτώκασι τῆς ἀνθρωπότητος, ὥσπερ οἱ μεμηνότες. ἕτερον οὖν ζητούντων ἡμῶν, ἕτερον παρέστησαν. ἔτι τὸ μὲν ζῷον οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος· ἐπεὶ πᾶν ζῷον ἔσται ἄνθρωπος. τὸ δὲ λογικόν, εἰ μὲν ἀντὶ τοῦ λογίζεσθαι τάττοιτο, καὶ οἱ Θεοὶ λο- C γιζόμενοι, ἄνθρωποι γενήσονται. τάχα δὲ καὶ τινα τῶν ἄλλων ζώων. Εἰ δὲ ἀντὶ τοῦ σημαντικὰς προφέρεσθαι φωνάς, τοὺς κόρακας καὶ ψιττάκους καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνθρώπους εἶναι λέξομεν· ὅπερ ἄτοπον. καὶ μὴν εἰ τὸ θνητόν φαίη τις ἄνθρωπον εἶναι, διακολουθήσει τὸ καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων θνητὰ ὄντα, ἀνθρώπους ὑπάρχειν. τὸ δὲ ὅμοιον καὶ περὶ τοῦ λογίζεσθαί τε καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν εἶναι, χρὴ φρονεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ εἰς Θεοὺς D πίπτει τὰ τοιαῦτα· δεύτερον δέ, εἴπερ ἐπιδεκτικόν ἐστι τούτων ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἔστι ταῦτα ὁ ἄνθρωπος. ἀλλ' ἐκεῖνος τούτων ἐπιδεκτικός, οὗ τὴν φύσιν οὐ παρέστησαν. καί τοι τινὲς τῶν συνετῶν εἶναι δοκούντων, κατὰ τὴν δογματικὴν αἵρεσιν πρὸς τοῦτο ὑπαντῶντες, φασίν, ὅτι ἕκαστον μὲν τῶν κατηριθμημένων, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος· πάντα δὲ εἰς τὸ αὐτὸ συναχθέντα, ποιεῖ τοῦτον. οἷόν τι καὶ ἐπὶ μερῶν καὶ ὅλου θεωρούμενον γινόμενον. ὡς E γὰρ χεὶρ κατ' ἰδίαν οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, οὐδὲ κεφαλή, οὐδὲ πούς, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτῶν συνεστός, ὅλον νοεῖται· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, οὔτε ζῷον ἐστὶ ψιλῶς, οὔτε λογικὸν κατ' ἰδίαν, οὔτε θνητόν, κατὰ περιγραφήν· ἀλλὰ τὸ ἐξ ἁπάντων ἄθροισμα, τουτέστι ζῷον ἅμα, καὶ θνητόν, καὶ λογικόν.

πρόχ-

πρόχειρος δ' ἐστὶ καὶ πρὸς τὴν ὑπάντησιν. πρῶτον μὲν γὰρ πῶς, εἰ κατ' ἰδίαν ἕκαστον, οὐκ ἔστι ταῦτα ἄνθρωπος, δύναται εἰς ταὐτὸ συναχθέντα, ἄνθρωπον ποιεῖν· μήτε πλεονάσαντα παρ' ὅ ἐστι, μήτε ἐλλείποντα παρ' ὃ ὑπόκειται, μήτε ἄλλως πως τραπέντα; εἶτ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν δύναται εἰς ταὐτὸ πάντα συνδραμεῖν, ἵνα καὶ τὸ ἐξ ἁπάντων ἄνθρωπος γένηται. τὸ γοῦν θνητὸν ἀληθῶς, ὅτ' ἐσμὲν ἄνθρωποι, οὐ συμβέβηκεν ἡμῖν, ἀλλὰ κατὰ συμμνημόνευσιν λαμβάνεται. θεωροῦντες γὰρ Δίωνα καὶ Θέωνα καὶ Σωκράτην, καὶ κοινῶς τοὺς κατὰ μέρος ἡμῖν ὁμοίους τετελευτηκέναι, λογιζόμεθα ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν θνητοί, καὶ μηδέπω τοῦ θανεῖν παρόντος ἡμῖν· ζῶμεν γὰρ δήπουθεν. καὶ μὴν τὸ λογίζεσθαι ποτὲ μὲν πάρεστιν ἡμῖν, ποτὲ δὲ οὐ πάρεστι· καὶ τὸ ἐπιστήμην ἔχειν πάλιν, οὐ τῶν διαπαντὸς συμβεβηκότων τῷ ἀνθρώπῳ καθέστηκεν, ὡς ἤδη παρεστήσαμεν. λεκτέον οὖν μηδὲ τὴν κοινὴν τούτων σύνοδον ἄνθρωπον εἶναι. Πλάτων δὲ, χεῖρον παρὰ τοὺς ἄλλους ὁρίζεται τὸν ἄνθρωπον, λέγων, ἄνθρωπός ἐστι ζῶον, ἄπτερον, δίπουν, πλατυώνυχον, ἐπιστήμης πολιτικῆς δεκτικόν· ὅθεν καὶ πρόχειρά ἐστι τὰ ὀφείλοντα πρὸς αὐτὸν λέγεσθαι. πάλιν γὰρ, οὐ τὸν ἄνθρωπον ἐκτέθειται, ἀλλὰ τὰ συμβεβηκότα καὶ ἀποσυμβεβηκότα τούτῳ κατηρίθμηται. τὸ μὲν γὰρ ἄπτερον, ἀποσυμβέβηκεν αὐτῷ. τὸ δὲ ζῶον καὶ τὸ δίπουν καὶ τὸ πλατυώνυχον, συμβέβηκε. τὸ δὲ ἐπιστήμης πολιτικῆς δεκτικὸν, ποτὲ μὲν συμβέβηκε, ποτὲ δὲ ἀποσυμβέβηκεν, ὥστε ἡμῶν ἕτερόν τι μαθεῖν ζητούντων, αὐτὸς ἕτερόν τι παρέστησεν. ἀλλὰ γὰρ οὕτως ἀποδεδείχθω τὸ μὴ δύνασθαι τὸν ἄνθρωπον ἐκ προχείρου νοεῖν. παρακειμένως δὲ λεκτέον, ὅτι καὶ ἡ κατάληψις αὐτοῦ τῶν ἀπόρων ἐστὶ, καὶ μάλιστα ὅτι ἀπὸ μέρους ἤδη τούτῳ συμβεβίβασται. τὸ γὰρ μὴ ἐπινοούμενον οὐδὲ καταληφθῆναι πέφυκεν. ἀνεπινόητος δέ γε ὁ ἄνθρωπος δέδεικται, τὸ ἴσον ἐπὶ ταῖς τῶν δογματικῶν ἐννοίαις, τοίνυν καὶ ἀκατάληπτος. ὁμοίως δ' ἔνι καὶ κατ' ἕτερον τρόπον ἐνστῆσαι τὸ τοιοῦτο κατασκευάζειν· εἴπερ καταληπτόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ἤτοι ὅλος δι' ὅλου ἑαυτὸν ζητεῖ τε καὶ καταλαμβάνει, ἢ ὅλος ἐστὶ τὸ ζητούμενον, καὶ

A Facile autem est ad ea occurrere. Nam primùm quidẽ si separatim vnumquodque ex iis nõ est homo, quemadmodum possunt ea simul collecta hominem efficere, si neque quatenus sunt, sunt ampliora, neq; quatenus subiiciuntur, sunt defecta, neque vllo alio modo mutata? Deinde neque omnino possunt omnia simul concurrere, vt quod constat ex omnibus, fiat homo. Nam mortale quidem certè quando sumus homines, nobis non accidit: sed id sumitur ex recor- B datione. Cernentes enim Dionem & Theonem & Socratem, & communiter eos qui nobis erant similes, sigillatim è viuis excessisse, ratiocinamur quod nos quoque sumus mortales, etiamsi nondum nobis adsit mori. nam vtique viuimus. Præterea ratiocinari aliquando quidem nobis adest, aliquando verò non. Et rursus scientia esse præditum, non est ex iis quæ semper accidunt homini, vt iam ostendimus. Dicendum est ergo neque communem eorum coitionem esse hominem. C Plato autem peiùs quàm alij definit hominem, dicens: Homo est animal implume, bipes, latis vnguibus, capax ciuilis scientiæ. Vnde etiam oculis se offerunt quæ debent aduersum illum dici. Rursus enim non exposuit hominem, sed ea quæ illi accidunt & non accidunt. Nam animal & bipes & latis esse vnguibus accidunt. Ciuilis autem scientiæ esse capax, aliquando quidem accidit, aliquando verò non accidit. Quamobrem nobis quærentibus aliquid aliud discere, ipse D aliquid aliud ostendit. Atque sic quidem ostensum sit non esse in promptu hominem intelligentia consequi. Deinceps autem dicendum est, quod ex dubiis quoque est eorum comprehensio: & maximè quoniam ad id iam ex parte deuentum est. Id enim cuius notionem non assequimur, nec potest comprehendi. Hominis autem non posse haberi notionem, quod ad dogmaticorum notiones attinet, ostensum est. Homo ergo non potest comprehen- E di. Similiter autem alio quoque modo licet hæc probare. Si homo est eiusmodi vt possit comprehendi, aut totus per totum seipsum quærit & comprehendit, aut est totus id quod quæritur,

& quod cadit ſub comprehenſionem. quo modo ſi quis poſuerit viſum ſeipſum videre. aut enim erit totus videns, aut totus qui videtur: aut parte quidem ſeipſum videns, aut qui parte à ſeipſo videtur. Sed ſi totus per totum homo ſeipſum quærat & cum eo intelligatur: cum eo quòd totus per totum ſeipſum intelligit, nihil erit quod comprehenditur. quod quidem eſt abſurdum. Si autem totus ſit quod quæritur, & totus cū eo intelligatur, cum eo quod quæritur, nihil rurſus relinquetur quod quærat, & quod ſit facturum comprehenſionem. Præterea autem nec fieri poteſt vt in parte aliquando quidem ponatur totum id quod quærit, aliquando autē totū quod quæritur. Quando enim totus ponitur quærens, & cum eo totus intelligitur cum eo quod quærit, nihil omnino relinquetur quod quærat. Et contrà, quando totus per totū eſt id quod quæritur, non eſt id quod quærit. Reſtat ergo vt non totum ſeipſum ad ſeipſum applicet, ſed aliqua parte ſeipſum comprehendat. quod rurſus eſt ex his quæ ſunt dubia, & in quibus non eſt euadendi locus. Homo enim nihil eſt præter molem corpoream & ſenſus & cogitationem. Vnde ſi eſt aliqua parte ſeipſum comprehenſurus, aut corpore cognoſcet ſenſus & cogitationem, aut viciſſim ſenſibus & cogitatione comprehendet corpus. Atque fieri quidem non poteſt vt corpore comprehendamus ſenſus & cogitationem. eſt enim expers rationis, & ſurdum, & non aptum natura ad huiuſmodi inquirenda. Alioqui ſi corpus vim habet apprehendendi ſenſus & cogitationem, ea apprehendens debet eis aſſimilari, hoc eſt, ſimiliter affici, & fieri ſenſus & cogitatio. Viſum enim apprehendens, quatenus videt, erit viſus: & ſi vim habeat comprehendendi guſtus, fiet guſtus. & in aliis conuenienter. Quo modo enim quod calidum apprehendit vt calidum, calefactum apprehendit: calefactum autem ſtatim eſt calidum: & quomodo quod frigidi vt frigidi efficit cognitionem, frigefactum ſtatim fit frigidum: ita etiam ſi moles carnis apprehendit ſenſus, eos ſentit tanquam ſenſus: ſentiens autem omnino fiet ſenſus. & ea ratione

A ὑπὸ τὴν κατάληψιν πίπτον, ὥσπερ εἰ καὶ τὴν ὅρασιν ὑποθοῖτό τις ἑαυτὴν ὁρῶσαν. ἢ γὰρ ὅλη ἔσται ὁρῶσα ἢ ὁρωμένη· ἢ μέρει μὲν ἑαυτὴν ὁρῶσα, μέρει δὲ ὑφ' ἑαυτῆς ὁρωμένη· ἀλλ' εἰ μὲν ὅλος δι' ὅλου ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν ζητοίη, καὶ σὺν τούτῳ νοοῖτο σὺν τῷ ὅλον δι' ὅλου ἑαυτὸν νοεῖν, οὐδὲν ἔτι ἔσται τὸ καταλαμβανόμενον, ὅπερ ἄτοπον. Εἰ δὲ ὅλος εἴη τὸ ζητούμενον καὶ σὺν τούτῳ νοοῖτο ὅλος σὺν τῷ ζητεῖσθαι, πάλιν οὐδὲν ἀπο-

B λειφθήσεται τὸ ζητοῦν, καὶ τὴν κατάληψιν ποιησόμενον. καὶ μὴν οὐδὲ δυνατόν ἐστι παρὰ μέρος, ὁτὲ μὲν ὅλον ὑποτίθεσθαι τὸ ζητοῦν· ὁτὲ δὲ ὅλον τὸ ζητούμενον. ὅτε γὰρ ὅλος ὑπόκειται ζητῶν, καὶ σὺν τούτῳ νοεῖται ὅλος σὺν τῷ ζητεῖν, ὅλως οὐδὲν ἀπολειφθήσεται ὃ ζητήσει. καὶ ἀνάπαλιν· ὅτε ὅλος δι' ὅλου ἐστὶ τὸ ζητούμενον, οὐκ ἔσται τὸ ζητοῦν. λείπεται ἄρα μὴ ὅλον ἑαυτὸν ἑαυτῷ ἐπιβάλλειν, ἀλλὰ μέρει τινὶ τὴν ἑαυτοῦ

C κατάληψιν ποιεῖσθαι. ὃ πάλιν ἐστὶ τῶν ἀπόρων. ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐδέν ἐστι παρὰ τὸν ὄγκον καὶ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὴν διάνοιαν. ὅθεν εἰ μέλλει τινὶ μέρει ἑαυτὸν καταλαμβάνεσθαι, ἤτοι τῷ σώματι τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν διάνοιαν γνωρίσει, ἢ ἐναλλὰξ ταῖς αἰσθήσεσι καὶ τῇ διανοίᾳ τὸ σῶμα καταλήψεται. τῷ μὲν οὖν σώματι οὐχ οἷόν τε ἐστὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν διάνοιαν γνωρίζειν. ἄλογον γάρ ἐστι τοῦτο καὶ κωφὸν καὶ ἀφυὲς πρὸς

D τὰς τοιουτοτρόπους ζητήσεις. ἄλλως τε εἰ τὸ σῶμα τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς διανοίας ἀντιληπτικόν ἐστιν, ὀφείλει τὸ ταύτας καταλαμβάνον, ὁμοιοῦσθαι ταύταις· τουτέστιν, ὁμοίως διατίθεσθαι, καὶ αἴσθησίς τε καὶ διάνοια γίνεσθαι. ὁράσεως γὰρ ἀντιλαμβανόμενον, καθὸ ὁρᾷ, ὅρασις ἔσται, καὶ γεύσεως γινομένης καταληπτὸν ὑπάρχον, γεῦσις γενήσεται, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ ἀνάλογον. καθάπερ γὰρ τὸ θερμοῦ ἀντιλαμβανόμενον ὡς θερμοῦ, θερ-

E μαινόμενον ἀντιλαμβάνεται, θερμαινόμενον δὲ εὐθύς ἐστι θερμόν· καὶ ὡς τὸ ψυχροῦ γνῶσιν ποιούμενον ὡς ψυχροῦ, ψυχόμενον εὐθέως ἐστὶ ψυχρόν· οὕτω καὶ ὁ σάρκινος ὄγκος, εἰ ἀντιλαμβάνεται τῶν αἰσθήσεων, ὡς αἰσθήσεων αἰσθάνεται· αἰσθανόμενος δὲ πάντως αἴσθησις γενήσεται. καὶ ταύτῃ

οὐκέτι

οὐκέτι ὑποκείσεται τὸ ζητοῦν, ἀλλ' ἔσται τὸ ζητούμενον, ὅπερ καὶ τελέως καταγέλαστον ἐστὶ, τὸ μὴ διαφέρειν τὸν ὄγκον τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς διανοίας, πάντων σχεδὸν τῶν δογματικῶς φιλοσοφησάντων, τὴν ἐν τούτοις διαφορὰν εἰσηγησαμένων. ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας ἐστὶ λόγος. εἰ γὰρ ἀντιλαμβάνεται ταύτης ὁ ὄγκος, ὡς διανοίας, τουτέστι νοούσης, ἔσται διάνοια ὁ ὄγκος, διάνοια δὲ ὢν οὐκ ἔσται τὸ ζητοῦν, ἀλλὰ τὸ ζητούμενον. οὐ τοίνυν τὸ σῶμα καταληπτικόν ἐστι τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μὴν οὐδὲ αἱ αἰσθήσεις. αὗται γὰρ πάσχουσι μόνον, καὶ κηροῦ τρόπον τυποῦνται· ἄλλο δὲ ἴσασιν οὐδὲ ἕν. ἐπεί τοι ἐὰν ζητεῖν τινος αὐταῖς νείμωμεν, οὐκέτι ἄλογοι γενήσονται, ἀλλὰ λογικαὶ καὶ διανοίας ἔχουσαι φύσιν· ὅπερ οὐχ οὕτως εἶχεν. εἰ γὰρ τὸ λευκαίνεσθαι καὶ μελαίνεσθαι, καὶ γλυκάζεσθαι, καὶ πικράζεσθαι, καὶ ὀσμίζεσθαι κοινῶς πάσχειν ἴδιόν ἐστιν αὐτῶν, τὸ ζητεῖν ἐνεργητικῶς οὐκ ἔσται ἴδιον αὐτῶν. εἶτα πῶς οἷόν τέ ἐστι διὰ τούτων καταληφθῆναι τὸν ὄγκον οὐκ ἐχουσῶν τὴν φύσιν; οἷον ἡ ὅρασις, σχήματος μὲν καὶ μεγέθους, καὶ χρόας ἐστὶν ἀντιληπτική, οὔτε δὲ σχῆμα, οὔτε μέγεθος, οὔτε χρῶμά ἐστιν ὁ ὄγκος· ἀλλ' εἰ καὶ ὁρᾷ τὸ ᾧ ταῦτα συμβέβηκε, καὶ διὰ τοῦτο τὸν μὲν ὄγκον οὐ δύναται λαβεῖν ἡ ὅρασις· μόνον δὲ ὁρᾷ τὰ συμβεβηκότα τῷ ὄγκῳ, οἷον τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὴν χρόαν. ναί φησί τις. ἀλλὰ τὸ ἐκ τούτων συνηθροισμένον, ὄγκος ἐστίν· ὅπερ ἦν ληρῶδες. πρῶτον μὲν γὰρ ἐδείξαμεν ὅτι οὐδὲ ἡ κοινὴ σύνοδος τῶν τινὶ συμβεβηκότων, ἐκεῖνό ἐστι τὸ ᾧ τινὶ συμβέβηκεν. εἶτα κἂν τοῦτο οὕτως ἔχῃ, πάλιν τῶν ἀμηχάνων ἐστὶν ὑπὸ τῆς ὄψεως ληφθῆναι τὸ σῶμα. εἰ γὰρ μήτε μῆκος ψιλόν ἐστι τὸ σῶμα, μήτε σχῆμα καθ' ἰδίαν, μήτε χρῶμα χωρίς· τὸ δὲ ἐκ τούτων σύνθετον· δεήσει τὴν ὅρασιν τοῦ σώματος ἀντιλαμβανομένην συντιθέναι ταῦτα καθ' ἕκαστον παρ' ἑαυτῇ, καὶ οὕτω τὸν κοινὸν πάντων ἀθροισμὸν σῶμα λέγειν. ἀλλὰ τὸ συντιθέναι τί μετά τινος, καὶ τὸ τοιόνδε μέγεθος μετὰ τοῦ τοιοῦδε σχήματος λαμβάνειν, λογικῆς ἐστι δυνάμεως. ἄλογος δέ γε ἐστὶν ἡ ὅρασις. τοίνυν οὐ ταύτης ἔργον καθέστηκε

A non ampliùs ponetur id quod quærit; sed erit quod quæritur: & simul etiam planè erit ridiculum, quod moles carnis non differat à sensibus & cogitatione, cùm omnes ferè qui constitutis dogmatibus sunt philosophati, in eis statuerint esse differentiam. Eadem est ratio etiam in cogitatione. Nam si eam apprehendit carnis moles tanquam cogitationem, hoc est cogitantem, carnis moles erit cogitatio. Cùm autem sit cogitatio, non erit id quod quærit, sed id quod quæritur. Non habet ergo corpus vim
B comprehendendi hominis. Sed neque sensus. ipsi enim solùm patiuntur, & instar ceræ figuram suscipiunt, nihil autem aliud sciunt. Nam si eis tribuerimus alicuius rei inquisitionem, nón erunt vtique expertes rationis, sed participes, vt quæ naturam habeant cogitationis. quod quidem non ita habet. Si enim album & nigrum fieri, dulcéque & amarum, & odore affici, & communiter pati est eorum proprium, quærere agendo & operando non erit eorum pro-
C prium. Deinde quomodo fieri potest vt per eos comprehendatur moles carnis, cùm eius non habeat naturam; vt iam visus quidem habet vim apprehendendi figuram & magnitudinem & colorem? non est autem moles carnis, nec figura, nec magnitudo; neque color. Sed etsi videt id cui hæc accidunt, non propterea potest carnis molem visus comprehendere: sed solùm videt id cui hæc accidunt, nempe figuram, magnitudinem, colorem. Certè ita est, dicet aliquis: sed id quod ex eis est col-
D lectum, est moles carnis. quod quidem dicere est planè delirantis. Nam primùm quidem ostendimus, quòd nec communis quidem coitio eorum quæ alicui accidunt, est illud cui accidunt. Deinde etiamsi hoc ita habeat, rursus planè fieri non potest, vt corpus comprehendatur à visu. Si enim corpus nec est sola longitudo, neque seorsum figura, neque color separatim, sed quod est ex his compositum, oportebit visum apprehendentem corpus
E ea apud se singulatim componere: & ita communem omnium congeriem corpus vocare. Sed aliquid cum aliquo componere, & cum tali figura talem accipere magnitudinem, est ratiocinantis facultatis, visus autem est expers rationis. Non est ergo eius munus

corpus apprehendere. Quamquam non solum non est aptus ad communem coitionem intelligendam, vtpote corpus, sed etiã est mancus ac mutilus ad comprehendendum vnumquodque eorum quæ ei accidunt: vt iam longitudinem. Nam per transpositionem partium secundum naturam hoc sumitur, nobis ab aliquo incipientibus, & per aliquid, & ad aliquid desinentibus. quod quidem non potest facere natura expers rationis. Deinde profunditatem. errat enim visus circa ipsam superficiem: profundum autem non ingreditur. cum quidem certè fallunt aurea sumpta pro æneis. Dictum est autem etiam quod non est aptus ad cognoscẽdos colores, quãdo sectam euertebamus Cyrenaicam. Quamobrem si nec ea quæ corpori accidunt visus apprehendit, multo magis nec contemplabitur ipsum corpus. Sed neque hoc est munus auditus, aut odoratus, aut gustus, aut tactus. Vnusquisque enim id solum apprehẽdit quod est sibi sensile. hoc autem nõ est moles carnis. Auditus enim apprehendit solùm vocem. vox autem non est moles carnis. Et odoratus iudicat solùm bene aut male olens. Sed nemo est adeò insipiens, vt nostri corporis substantiam relinquat in bene aut male olẽtibus. Idem dicendum est etiam de aliis sensibus, ne nimis prolixa nostra sit oratio. Quamobrem ipsi quidem molem carnis non apprehendunt. Sed nec seipsos. Quis enim visu vidit visum? aut quis auditu audiuit auditum? Quis autem gustu gustauit gustum? aut odoratu odoratus est odoratum? aut tactu tetigit tactum? hæc enim cadunt sub cogitationem. Nec ergo dicendum est, sensus seipsos apprehendere. Sic ergo nec se inter se. Visus enim audiens auditum non potest videre. & contrà, auditus videns non potest audire visum. & in aliis idem est modus argumentandi. Nam si dicamus posse visu comprehendi auditum vt auditum, hoc est vt audientem, dabimus visum similiter atque ille affici, adeò vt non sit vtique visus, sed auditus. Quo modo enim potest ipse auditum audiẽtem iudicare, cùm audiendi non habeat naturam? & contrà, vt auditus visum tanquam vidẽtẽ apprehẽdat, oportet

A τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ σώματος. καίτοι οὐ μόνον τὴν κοινὴν σύνοδον ὡς σῶμα νοεῖν ἐστὶν ἀφυής, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἑκάστου τῶν τούτῳ συμβεβηκότων κατάληψιν πεπήρωται· οἷον εὐθέως μήκους. καθ' ὑπέρθεσιν γὰρ μερῶν τοῦτο λαμβάνεσθαι πέφυκεν, ἀπό τινος ἀρχομένων ἡμῶν, καὶ διά τινος, καὶ ἐπί τι καταληγόντων· ὅπερ ποιεῖν ἄλογος φύσις οὐ δύναται. εἶτα καὶ βάθους· περὶ αὐτὴν γὰρ πλάζεται τὴν ἐπιφάνειαν ἡ ὅρασις. εἰς B βάθος δ' οὐκ ἐνδύνει. λανθάνει γοῦν αὐτὴν καὶ τὰ περικεχρυσωμένα τῶν χαλκῶν. εἴρηται δὲ ὅτι καὶ πρὸς χρωμάτων γνῶσιν ἦν ἀνεπιτήδειος, ὅτε τὴν Κυρηναϊκὴν στάσιν ἀνῃροῦμεν. διόπερ, εἰ μηδὲ τῶν συμβεβηκότων τῷ σώματι ἡ ὅρασίς ἐστιν ἀντιληπτική, πολὺ πλέον οὐδ' αὐτοῦ τοῦ σώματος ἔσται θεωρητική. καὶ μὴν οὐδὲ ἀκοῆς ἐστιν ἔργον τὸ τοιοῦτον, ἢ ὀσφρήσεως, ἢ γεύσεως, ἢ ἁφῆς. ἑκάστη γὰρ τούτων τὸ πρὸς ἑαυτὴν μόνον αἰσθητὸν C ἐπίσταται. τὸ δὲ, οὐκ ἂν εἴη ὁ ὄγκος. ἡ γὰρ ἀκοὴ, φωνῆς μόνον ἐστὶν ἀντιληπτική. φωνὴ δὲ οὐκ ἔστιν ὁ ὄγκος. καὶ ἡ ὄσφρησις εὐώδους μόνον ἢ δυσώδους ἐπιλεκτήριον. ἀλλ' οὐδεὶς οὕτως ἐστὶν ἄφρων, ὡς τὴν ὑπόστασιν τοῦ περὶ ἡμᾶς σώματος, ἐν τοῖς εὐώδεσιν ἢ δυσώδεσιν ἀπολείπειν. τὰ δ' αὐτὰ λεκτέον καὶ περὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, ἵνα μὴ μακρολογῶμεν. ὥστε αὗται μὲν τὸν ὄγκον οὐκ ἀντιλαμβάνονται· καὶ μὴν οὐδὲ ἑαυτῶν. τίς γὰρ D ὁράσει τὴν ὅρασιν εἶδεν· ἢ τίς ἀκοῇ τῆς ἀκοῆς ἀκήκοε· τίς δὲ γεύσει ποτὲ τῆς γεύσεως ἐγεύσατο, ἢ ὀσφρήσει ὀσφρήσεως ὠσφρήσατο, ἢ ἁφῇ ἐπῆψεν ἁφῆς; ταῦτα γὰρ ἀδιανόητά ἐστι. τοίνυν μηδὲ ἑαυτῶν ἀντιληπτικὰς λεκτέον εἶναι τὰς αἰσθήσεις· οὔτε δὲ οὐδὲ ἀλλήλων. ὅρασις γὰρ ἀκούουσα ἀκούειν οὐ δύναται ὁρᾶν· καὶ ἀνάπαλιν, ἀκοὴ ὁρώσης ὁράσεως οὐ πέφυκεν ἀκούειν. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς τῆς ἐγχειρήσεως τρόπος. ἐπεί τοι κἂν λέγωμεν E ὁράσει ληπτὴν εἶναι τὴν ἀκοὴν, ὡς ἀκοὴν, τουτέστιν ὡς ἀκούουσαν, δώσομεν τὸ ὁμοιοπαθεῖν τὴν ὅρασιν ἐκείνῃ. ὥστε μηκέτι αὐτὴν ὅρασιν εἶναι, ἀλλ' ἀκοήν. πῶς γὰρ δύναται κρῖναι ἀκούουσαν ἀκοὴν, αὐτὴ μὴ ἔχουσα φύσιν ἀκουστικήν; καὶ ἀναστρόφως, ἵνα καὶ ἡ ἀκοὴ ὡς ὁρώσης ἀντιλάβηται τῆς ὄψεως, δεῖ

πολὺ πρό-

πολὺ πρότερον ὅρασιν αὐτὴν γενέσθαι. τοῦτο δὲ τελείας ὑπερβολὴν ἔοικεν ἀτοπίας ἀπολείπειν. λεκτέον ἄρα, μηδὲ τὰς αἰσθήσεις, ἢ τοῦ σώματος ἀντιλαμβάνεσθαι, ἢ αὐτῶν, ἢ ἀλλήλων. ναί, φασιν οἱ Δογματικοί. ἀλλ' ἡ διάνοια καὶ τὸν ὄγκον καὶ τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἑαυτὴν γνωρίζει. ὅπερ καὶ αὐτὸ τῶν ἀπόρων ἐστί. ὅταν γὰρ ἀξιῶσι τὴν διάνοιαν ἀντιληπτικὴν γίνεσθαι τοῦ τε ὅλου σώματος, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, πευσόμεθα πότερον ὑφ' ἓν ὅλῳ ἐπιπεσοῦσα τῷ ὄγκῳ τὴν κατάληψιν ποιεῖται, ἢ τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα συντιθεῖσα, τὸ ὅλον καταλαμβάνεται. καὶ τῷ μὲν ὅλῳ οὐκ ἂν θελήσαιεν, ὡς ἔσται συμφανὲς ἐκ τῶν ἐπιφερομένων. τὰ δὲ μέρη εἰ λέγοιεν αὐτὴν συντιθέναι, κἀντεῦθεν τὸ ὅλον γνωρίζειν, μείζονι συμπλακήσονται ἀπορίᾳ. τῶν γὰρ τοῦ λόγου μερῶν, τινά ἐστιν ἄλογα· τὰ δὲ ἄλογα, ἀλόγως ἡμᾶς κινεῖ. τοίνυν ἡ διάνοια πρὸς τούτων ἀλόγως κινουμένη, ἄλογος γενήσεται. ἄλογος δ' οὖσα, οὐκ ἔσται διάνοια· ὥστε οὐ καταλήψεται τὸν ὄγκον ἡ διάνοια. καὶ μὴν οὐδὲ τὰς αἰσθήσεις δύναται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διαγνῶναι. ὡς γὰρ τὸ σῶμα οὐ δύναται περιλαβεῖν, τῷ αὐτὴν μὲν λογικῆς μετέχειν δυνάμεως, ἐκεῖνο δὲ ἄλογον εἶναι· οὕτω πάλιν ἀδυνατήσει τὰς αἰσθήσεις καταλαμβάνεσθαι, ἐπείπερ ἄλογοί εἰσιν· καὶ διὰ τοῦτο ἀλόγως τὸ καταλαμβανόμενον αὐτὰς, ἐκίνουν. εἶτα τὰς αἰσθήσεις λαμβάνουσα, πάντως αὐτὴ αἴσθησις ἔσται. ἵνα γὰρ τὰς αἰσθήσεις ὡς αἰσθήσεις λάβῃ, τουτέστιν αἰσθανομένας, καὶ αὐτὴ γενήσεται ὁμοιοειδὴς ἐκείναις. τὴν γὰρ ὅρασιν ὁρῶσαν καταλαμβανομένη, πολὺ πρότερον ὅρασις γενήσεται, καὶ τὴν ἀκοὴν ἀκούουσαν κρίνουσα, οὐχ ἑτέρα γενήσεται τῆς ἀκοῆς. ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἐπὶ ὀσφρήσεως καὶ γεύσεως καὶ ἁφῆς ἐστι λόγος. ἀλλ' εἴπερ ἡ γνωρίζουσα τὰς αἰσθήσεις διάνοια εὕρηται εἰς τὴν ἐκείνων μεταβεβηκυῖα φύσιν, οὐδὲν ἔσται ἔτι ὑποκείμενον τὸ ζητοῦν τὰς αἰσθήσεις· ὃ γὰρ ὑπεθέμεθα ζητεῖν, τοῦτο ἀναπέφηνε τὸ αὐτὸ ταῖς ζητουμέναις. διὰ δὲ τοῦτο καὶ χρῇζον τοῦ καταληψομένου. καὶ φασίν, ἀλλὰ ταὐτόν ἐστι διάνοια καὶ αἴσθησις, οὐ κατὰ ταὐτὸ δέ. ἀλλὰ κατ' ἄλλο μὲν διάνοια, κατ' ἄλλο δ' αἴσθησις.

A eum longè prius fieri visum. hoc autem nihil potest esse absurdius. Dicendum est ergo sensus nec corpus apprehendere, nec seipsos, nec se inter se. Verum est, inquiunt Dogmatici: sed cogitatio & carnis molem, & sensus, & seipsam cognoscit. quod quidem est ipsum quoque ex iis, in quibus non licet exitum inuenire. Quando enim censebunt cogitationem apprehendere totum corpus, & quæ sunt in ipso, rogabimus vtrùm simul in totam incurrens carnis molem facit comprehensionem, an partibus

B suis easque componens, totum comprehendit. Et in totam quidem nolent dicere, vt erit perspicuum ex iis quæ inferuntur. Partes autem si dicant ipsum componere, & hinc totum cognoscere, implicabuntur maiori dubitatione. Nam ex partibus rationis aliquæ, erunt rationis expertes. Quæ sunt autem expertes rationis, mouent citra rationem. Cogitatio ergo citra rationem ab iis mota, erit expers rationis. Si sit autem expers rationis, non erit cogi-

C tatio. Molem ergo carnis non comprehendet cogitatio. Præterea nec sensus potest eodem modo dignoscere. Quomodo enim non potest corpus comprehendere, eo quòd ipsa quidem sit particeps rationis, illud autem careat ratione, ita rursus nō poterit sensus comprehendere, quandoquidem sunt expertes rationis, & ideo sine ratione mouebant id quod ipsos comprehendit. Deinde sensus comprehendens erit ipsa quoque omnino sensus. Nam vt sensus apprehendat tanquam sensus, hoc est sen-

D tientes, ipsa quoque erit eiusdem formę cuius illi. Videntem enim visum comprehendens, longè prius erit visus. & auditum audientem iudicans, non erit diuersa ab auditu. Eadem autem est ratio etiam in odoratu, gustu & tactu. Sed si sensus cognoscens cogitatio inuenitur transiisse in eandem in quos illi naturam, nullum erit ampliùs subiectum quod quærat sensus. Id enim quod posuimus quærere, apparuit idē esse quod ij qui quæruntur. & ideo opus quoq; ha-

E bens eo quod sit comprehensurū. At vero, dicunt illi, idē est cogitatio quod sensus, sed non eadem ratione. Nā alia quidem ratione cogitatio, alia verò sensus.

& quomodo idem poculū & concauum dicitur & conuexum, sed alia quidem ratione concauum, nempe intrinsecus, alia verò conuexum, nempe extrinsecus: & vt eadem via accliuis dicitur & decliuis: accliuis quidem iis qui per ipsam ascendunt, decliuis verò iis qui descendunt: ita vis eadem seu facultas, alia quidem ratione est intelligentia, alia verò sensus. nec quum sit eadem, arcetur à priùs dicta sensuum comprehensione. Sunt autem admodum stulti ac simplices, & inanem edunt sonitum aduersus expositas dubitationes. Dicimus enim quòd etsi concessæ fuerint hæ diuersæ vires seu facultates subiici in eadem essentia, rursus manet eadem dubitatio quæ à nobis paulò antè fuit mota. Quæro enim id quod alia ratione dicitur esse intelligentia, alia verò sensus, quemadmodum potest id quod est quatenus intelligentia, comprehendere id quod est quatenus sensus? Nam cùm sit rationis particeps, & eius quod est expers rationis faciat comprehensionem, mouebitur citra rationē. Si moueatur autem citra rationem, est expers rationis. Cùm sit autem eiusmodi, non erit comprehendens, sed comprehendetur. quod quidem rursus est absurdū.

Atque per hæc quidem sit ostensum, quòd homo neque per corpus potest sensus apprehendere, neque contrà per eos corpus, neque in se ipsos, aut se inter se. Deinceps autem est ostendendum, quòd nec seipsam quidem agnoscit cogitatio, vt censent dogmatici Philosophi. Nam si mens seu intelligentia seipsam comprehendit, aut tota se totam comprehendet, aut non omnino quidem, sed aliqua sui parte ad hoc vtens. Et tota quidem seipsam nō posset comprehendere. Nam si tota seipsam comprehendit, tota erit comprehensio & comprehendens. Si totum autem sit quod comprehendit, nihil erit amplius quod comprehendatur. est autem à ratione longè alienissimum, esse quidem eam quæ comprehendat, non esse autem id cuius sit comprehensio. Sed neque parte aliqua potest ad id vti intelligētia. Ipsa enim pars quomodo seipsam comprehendit? Nam si tota quidem, nihil erit quod quæritur. Sin autem parte aliqua, illa rursus quodammodo seipsam cognoscet. & ita in infinitum. Quo fit vt principio careat cōprehēsio,

A καὶ ὃν τρόπον τὸ αὐτὸ ποτήριον, κοῖλόν τε καὶ περίκυρτον λέγεται, οὐ κατὰ ταὐτὸ δέ, ἀλλὰ κατ' ἄλλο μὲν κοῖλον, οἷον τὸ ἐντὸς μέρος, κατ' ἄλλο δὲ περίκυρτον, καθάπερ τὸ ἐκτός· καὶ ὡς ἡ αὐτὴ ὁδὸς, ἀνάντης τε καὶ κατάντης νοεῖται, ἀνάντης μὲν τοῖς ἀνιοῦσι δι' αὐτῆς, κατάντης δὲ τοῖς κατιοῦσιν· οὕτως ἡ αὐτὴ δύναμις κατ' ἄλλο μέν ἐστι νοῦς, κατ' ἄλλο δὲ αἴσθησις. καὶ οὐκ εἴργεται, ἡ αὐτὴ οὖσα τῆς προειρημένης τῶν αἰσθήσεων καταλήψεως. πάνυ
B δή εἰσιν εὐήθεις, καὶ κενῶς μόνον πρὸς τὰς ἐκκειμένας ἀπορίας ἀντηχοῦσι. φαμὲν γὰρ εἰ καὶ συγχωρηθῶσιν αἱ διάφοροι αὗται δυνάμεις, περὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ὑποκεῖσθαι, πάλιν μένειν τὸ μικρῷ πρόσθεν ὑφ' ἡμῶν κινηθὲν ἄπορον. ζητῶ γάρ, τοῦτο τὸ κατ' ἄλλο μὲν νοῦς εἶναι λεγόμενον κατ' ἄλλο δὲ αἴσθησις, πῶς δύναται τὸ καθὸ νοῦς ἐστιν ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ καθὸ αἴσθησίς ἐστι; λογικὸν γὰρ ὂν καὶ ἀλόγου ποιούμενον κατάληψιν,
C ἀλόγως κινήσεται. ἀλόγως δὲ κινούμενον, ἄλογόν ἐστι. τοιοῦτον δὲ ὄν, οὐκ ἔσται καταλαμβάνον, ἀλλὰ καταλαμβανόμενον. ὅπερ πάλιν ἦν ἄτοπον.

Διὰ τούτων μὲν δὴ παρεστάσθω ὅτι ὁ ἄνθρωπος, οὔτε διὰ τοῦ σώματος τὰς αἰσθήσεις δύναται λαβεῖν, οὔτε ἀνάπαλιν διὰ τούτων τὸ σῶμα, μηδὲ αὐτὰς ἢ ἀλλήλας. ἑξῆς δὲ ὑποδεικτέον ὅτι οὐδὲ ἑαυτῆς ἐπιγνώμων ἐστὶν ἡ διάνοια, καθάπερ ἀξιοῦσιν οἱ Δογμα-
D τικοὶ τῶν φιλοσόφων. Εἴπερ γὰρ ὁ νοῦς ἑαυτὸν καταλαμβάνεται, ἤτοι ὅλος ἑαυτὸν καταλήψεται, ἢ ὅλος μὲν οὐδαμῶς, μέρει δέ τινι ἑαυτοῦ πρὸς τοῦτο χρώμενος. καὶ ὅλος μὲν ἑαυτὸν καταλαμβάνεσθαι οὐκ ἂν δυνηθείη. Εἰ γὰρ ὅλος ἑαυτὸν καταλαμβάνεται, ὅλος ἔσται κατάληψις, καὶ καταλαμβάνων. ὅλου δὴ ὄντος τοῦ καταλαμβάνοντος, οὐδὲν ἔτι ἔσται τὸ καταλαμβανόμενον. τῶν δὲ ἀλογωτάτων ἐστί, τὸ εἶναι μὲν τὸν καταλαμβάνοντα, μὴ εἶναι δέ, τὸ οὗ ἐστιν
E ἡ κατάληψις. καὶ μὴν οὐδὲ μέρει τινὶ δύναται πρὸς τοῦτο χρῆσθαι ὁ νοῦς. αὐτὸ γὰρ τὸ μέρος ὅπως ἑαυτὸ καταλαμβάνει; Εἰ μὲν γὰρ ὅλον, οὐδὲν ἔσται τὸ ζητούμενον· Εἰ δὲ μέρει τινί, ἐκεῖνο πάλιν περὶ ἑαυτὸ γνώσεται. καὶ οὕτως, εἰς ἄπειρον. ὥστε ἄναρχον εἶναι τὴν κατάληψιν,

ἤτοι

ἤτοι μηδενὸς εὑρισκομένου πρώτου τοῦ τὴν κατάληψιν ποιησομένου, ἢ μηδενὸς ὄντος τοῦ καταληψομένου. ἐπεὶ γὰρ εἰ αὑτὸν καταλαμβάνει ὁ νοῦς, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐστι, συγκαταλήψεται. πᾶν γὰρ τὸ καταλαμβανόμενον, σὺν τινὶ τόπῳ καταλαμβάνεται. εἰ δὲ καὶ τὸν τόπον ὁ νοῦς τὸν ἐν ᾧ ἐστι συγκαταλαμβάνει ἑαυτῷ, ἐχρῆν μὴ διαφωνεῖσθαι τοῦτον παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, τῶν μὲν κεφαλὴν λεγόντων εἶναι, τῶν δὲ θώρακα, καὶ ἐπ' εἴδους, τῶν μὲν ἐγκέφαλον, τῶν δὲ μήνιγγα· τινῶν δὲ, καρδίαν· ἄλλων δὲ, ἥπατος πύλας, ἤ τι τοιοῦτο μέρος τοῦ σώματος. διαφωνοῦσι δέ γε περὶ τούτου οἱ δογματικοὶ τῶν φιλοσόφων. οὐκ ἄρα καταλαμβάνει ἑαυτὸν ὁ νοῦς. καὶ δὴ οὕτω κοινότερον ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου διηπορήσθω ἡ περὶ τοῦ κριτηρίου ζήτησις. ἐπειδὴ δὲ φιλαύτως οἱ δογματικοὶ, ἄλλοις μὲν οὐ παραχωροῦσι τὴν τῆς ἀληθείας κρίσιν· μόνους δὲ ἑαυτοὺς ταύτην εὑρηκέναι λέγουσι, φέρε, ἐπ' αὐτῶν στήσαντες τὸν λόγον, διδάσκωμεν ὅτι οὐδὲ οὕτως εὑρεθῆναί τι δυνατόν ἐστιν ἀληθείας κριτήριον. ἕκαστος τοίνυν τῶν ἀξιούντων τἀληθὲς εὑρηκέναι, ἤτοι φάσει μόνον τοῦτο ἀποφαίνεται, ἢ ἀπόδειξιν παραλαμβάνει. ἀλλὰ φάσει μὲν οὐκ ἐρεῖ· τῶν γὰρ ἀντικαθεζομένων αὐτῷ τις τοὐναντίον ἀξιοῦσαν προοίσεται φάσιν. καὶ οὕτως οὐ μᾶλλον ἐκεῖνος ἢ οὗτος ἔσται πιστός. ψιλῇ γὰρ φάσει ἴσον φέρεται ψιλὴ φάσις. εἰ δὲ μετ' ἀποδείξεως κριτήριον αὑτὸν ἀποφαίνηται, πάντως ὑγιοῦς. ἀλλ' ἵνα μάθωμεν ὅτι ὑγιής ἡ ἀπόδειξίς ἐστιν, ᾗ προσχρώμενος κριτήριον ἑαυτὸν ἀποφαίνεται, ὀφείλομεν ἔχειν κριτήριον, καὶ τοῦτο προωμολογημένον· οὐκ ἔχομεν δέ γε σύμφωνον κριτήριον. ζητεῖται δέ· οὐκ ἄρα δυνατόν ἐστιν εὑρεῖν κριτήριον. πάλιν ἐπεὶ οἱ σφᾶς αὐτοὺς κριτήρια λέγοντες τῆς ἀληθείας, ἀπὸ διαφώνων αἱρέσεων ἀνάγονται, καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο διαφωνοῦσιν ἀλλήλοις, δεῖ παρεῖναί τι ἡμῖν κριτήριον, ᾧ προσχρώμενοι, κρινοῦμεν τὴν διαφωνίαν, εἰς τὸ τισὶ μὲν συγκατατίθεσθαι, τισὶ δὲ μηδαμῶς. τοῦτο οὖν τὸ κριτήριον ἤτοι πᾶσι διάφωνόν ἐστι τοῖς διαφωνοῦσιν, ἢ ἑνὶ μόνον σύμφωνον. ἀλλ' εἰ μὲν πᾶσι διάφωνον, μοῖρα καὶ αὐτὸ γενήσεται τῆς διαφωνίας·

A quum aut nihil inueniatur quod sit primum facturum comprehensionem: aut nihil sit quod sit comprehendendum. Nam si seipsam comprehendit intelligentia, simul etiam locum in quo est, comprehendet. Quidquid enim comprehendit, cum aliquo loco comprehédit. Quòd si etiam locum in quo est, simul comprehendit intelligentia, oporteret de eo inter se minimè dissidere Philosophos, quum alij quidem dicant esse caput, alij verò pectus: & in forma, B alij quidem cerebrum, alij verò membranam, alij autem cor, alij autem portas iecoris, aut aliquam eiusmodi partem corporis. De his autem dissident dogmatici Philosophi. Non ergo seipsam comprehendit intelligentia. Atque sic quidem communiter in vniuerso homine dubitatum sit de eius quod iudicat inquisitione. Quoniam autem Dogmaticis est tantus sui amor, vt aliis quidem non concedant iudicium veritatis, sed se solos eam dicant inuenisse, agè in ipsis sistentes orationem, docea- C mus quòd ne sic quidem possit inueniri aliquid quod iudicet veritatem. Vnusquisque ergo eorum qui censent se verum inuenisse, aut dictione seu affirmatione solùm pronuntiat; aut assumit demonstrationem. Sed dictione aut affirmatione non dicet. Aliquis enim ex iis qui ipsis aduersantur, proferet dictionē seu affirmationem quæ censeat contrariū: & sic non erit ille magis fide dignus quàm iste. Nudę enim affirmationi parē vim habet nuda affirmatio. Sin autem D cum demonstratione hoc pronunciat id quod iudicat, rectè sanè. Sed vt sciamus rectam esse demonstrationem, qua vtens id quod iudicat se pronunciat, debemus habere id quod iudicat; & oportet priùs nobis de ea constare. Non habemus autem certum, & de quo constet id quod iudicat. Rursus quoniam qui seipsos dicunt esse à quibus iudicetur veritas, proficiscuntur à diuersis hæresibus, & ideo inter se dissentiunt, oportet nobis adesse aliquid quod iudicet, quo vtentes iudicabimus dissensionem, ad hoc vt aliquibus quidem assentiamur, aliquibus verò minimè. De eo ergo quod est iudicaturum, aut dissentiunt omnes qui dissentiunt, aut de eo solo inter eos conuenit? Et si de eo quidem omnes dissentiunt, erit id quoque pars dissensionis:

pars autem eius non potest esse id quod iudicat, sed ipsa quoque opus habet vt iudicetur non secus atque tota dissensio. Neque enim fieri potest vt idem probet & probetur. Sin autem de omnibus non dissentitur, sed in vno consentitur, in dissensione minimè opus est eo quod sit probaturum: & propterea id quod iudicat de quo consentitur, quum præter illud non sit aliud, opus habebit vt iudicetur. Quum autem opus habeat vt iudicetur, non erit id quod iudicat. Quod autem est inter omnia præcipuum, si aliquē ex Dogmaticis dicimus esse iudicem veritatis, & eam esse apud illum solùm, aut hoc dicemus aspicientes ad ætatem: aut minimè quidem ad ætatem, sed ad laborem: aut ne ad eum quidem, sed ad intelligentiam & ingenij acumen: aut nequaquam quidem ad intelligentiam ingeniique acumen, sed ad multorum testimonium. Sed nec ætas, neque labor ac diligentia, nec aliquid ex iis quæ dicta sunt, attendendū est in veri inquisitione. Non ergo dicendum est, vllum esse Philosophum à quo de veritate feratur iudicium, vt ostendemus. Atque ætas quidem non est attendenda, quandoquidem plures ex Dogmaticis erant ferè ætate æquales, quando seipsos dicebāt esse iudices veritatis. Omnes enim ætate prouecti, vt exempli gratia, Plato, & Democritus, & Epicurus, & Zeno, sibi attribuerunt inuentionem veritatis. Deinde minimè est alienum, sicut cernimus in communi vitæ consuetudine, quòd adolescentes sint sæpe senibus intelligentiores, eodem modo ad consequendam quoq; Philosophiam aptiores fuisse iuuenes quàm senes. Nam nonnulli quidem, ex quorum numero est Asclepiades Medicus, disertis verbis dixerunt longè abesse senes à iuuenum intelligentia & ingenij solertia. multarum autem eorumque minùs prudentum falsa opinione, res contrà se habere est existimata. Nā propter diuturnam senum experientiā, visi sunt iuuenes longè abesse ab eorum intelligentia, cùm res longè aliter se habeat. Nam longè quidē maiorē, vt dixi, experientiam habent senes, non tamen iuuenibus sunt intelligētiores. Nō ergo propter ætatem dicendum est vllum ex Dogmaticis esse iudicē. Sed neque propter laborem & diligentiam. Omnes enim sunt ex æquo laboriosi ac diligētes:

A μοῖρα δ' οὖσα ταύτης, οὐκ ἂν εἴη κριτήριον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ παραπλησίως τῇ ὅλῃ διαφωνίᾳ κρίσεως δεόμενον. τὸ γὰρ αὐτὸ δοκιμάζειν ἅμα καὶ δοκιμάζεσθαι, τῶν ἀμηχάνων. εἰ δὲ μὴ πᾶσι διαπεφώνηκεν, ἀλλ' ἑνὶ συμφωνεῖ, ἐκ τῆς διαφωνίας, οὐ χρείαν ἔχει τοῦ δοκιμάσαντος. καὶ διὰ τοῦτο σύμφωνον αὐτῷ κριτήριον μὴ ἕτερον ἓν παρ' ἐκεῖνο, δεήσεται κρίσεως. δεόμενον δὲ κρίσεως, οὐκ ἔσται κριτήριον. τὸ δὲ πάντων κυριώτατον,

B εἴπερ τινὰ τῶν Δογματικῶν λέγοιμεν εἶναι κριτὴν τῆς ἀληθείας, καὶ παρ' αὐτῷ μόνῳ ταύτην ὑπάρχειν, ἤτοι τῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ ἐνατενίζοντες, τοῦτο ἐροῦμεν, ἢ τῇ ἡλικίᾳ μὲν οὐδαμῶς, τῷ πόνῳ δέ. ἢ οὐδὲ τούτῳ, ἀλλὰ τῇ συνέσει καὶ τῇ διανοίᾳ, ἢ συνέσει μὲν οὐδαμῶς, μαρτυρίᾳ δὲ τῇ τῶν πολλῶν. οὔτε δὲ ἡλικίᾳ, οὔτε φιλοπονίᾳ, οὔτ' ἄλλῳ τινὶ τῶν εἰρημένων προσέχειν οἰκεῖόν ἐστιν ἐν τῇ περὶ τοῦ ἀληθοῦς ζητήσει, ὡς παραστήσομεν. οὐκ ἄρα τινὰ τῶν φιλο-

C σόφων ῥητέον κριτήριον εἶναι τῆς ἀληθείας. καὶ δὴ τῇ ἡλικίᾳ μὲν οὐ προσεκτέον. ἐπείπερ οἱ πλείους τῶν Δογματικῶν ὁμήλικες σχεδὸν ἦσαν ὅτε αὑτοὺς ἔλεγον κριτήρια τῆς ἀληθείας. πάντες γὰρ πρεσβῦται γενόμενοι, οἷον Πλάτων, εἰ τύχοι καὶ Δημόκριτος καὶ Ἐπίκουρος καὶ Ζήνων, ἑαυτοῖς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας προσεμαρτύρησαν. εἶτ' οὐκ ἀπέοικεν, ὡς ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ κοινῇ συνηθείᾳ θεωροῦμεν, ὅτι συνετώτεροι πολλάκις τῶν πρεσβυτέ-

D ρων εἰσὶ νέοι, οὕτω καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ εὐεπηβολωτέρους γεγονέναι παρὰ τοὺς πρεσβύτας τοὺς νέους. ἔνιοι μὲν γὰρ, ὧν ἐστι καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ ἰατρὸς, διαῤῥήδην ἔλεξαν πολλῷ λείπεσθαι τῆς περὶ τοὺς νέους συνέσεως καὶ ἀγχινοίας τοὺς πρεσβύτας. παρὰ δὲ τὴν τῶν πολλῶν καὶ εἰκαιοτέρων ψευδοδοξίαν, ἐναντίως ἔχειν ὑπελήφθη τὸ πρᾶγμα. διὰ γὰρ τὸ πολύπειρον τῶν πρεσβυτῶν ἔδοξαν οἱ νεώτεροι λείπεσθαι κατὰ σύνεσιν,

E τοῦ πράγματος ἐναντίως ἔχοντος. πολυπειρότεροι μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, εἰσὶν οἱ γεγηρακότες, οὐ συνετώτεροι δὲ παρὰ τοὺς νέους. οὐκοῦν διὰ μὲν ἡλικίαν, οὐ λεκτέον κριτήριον εἶναι τινὰ τῶν Δογματικῶν. καὶ μὴν οὐδὲ διὰ φιλοπονίαν. πάντες γὰρ ἐπίσης εἰσὶ φιλόπονοι.

καὶ οὐδείς ἐστιν ὃς εἰς τὸν τῆς ἀληθείας ἀγῶνα κατελθὼν, καὶ ταύτην εὑρηκέναι φήσας, ῥαθύμως ἀπέστραπται. πάντων δὲ κατὰ τοῦτο ἰσότητα μαρτυρουμένων, τὸ ἑνὶ μόνῳ προσκλιθῆναι, τῶν ἀδίκων ἐστίν. ὡσαύτως δὲ οὐκ αὖ τις ἄλλον ἄλλου κρίνῃ ἕνεκα συνέσεως· πρῶτον μὲν γὰρ, συνετοὶ πάντες ὑπῆρχον· καὶ οὐχ οἱ μὲν, νωθεῖς, οἱ δὲ, οὐ τοιοῦτοι. εἶτα πολλάκις οἱ συνετοὶ δοκοῦντες ὑπάρχειν, οὐ τῆς ἀληθείας, τοῦ δὲ ψεύδους εἰσὶ συνήγοροι. τῶν γοῦν ῥητόρων, τοὺς μὲν τοῦ ψεύδους εἶναι ὡς συλλαμβανομένους, καὶ εἰς ἴσην αὐτοῖς πίστιν ἀνάγοντας τῷ ἀληθεῖ, δυνατούς τε καὶ νοεροὺς εἶναι φαμέν· τοὺς δὲ μὴ τοιούτους, ἀνάπαλιν βραδεῖς τε καὶ ἀσυνέτους. τάχα τοίνυν κἂν φιλοσοφίᾳ οἱ μὲν προεινήσατοι τῶν ζητησάντων τὴν ἀλήθειαν, τῷ εὐφυεῖς εἶναι, πιθανοὶ καθεστάναι δοκοῦσι κἂν τῷ ψεύδει συνηγορῶσιν· οἱ δὲ ἀφυεῖς, ἀπίθανοι, κἂν τῷ ἀληθεῖ συμμαχῶσιν. οὔτε οὖν διὰ ἡλικίαν, οὔτε διὰ φιλοπονίαν, οὔτε διὰ σύνεσιν, οἰκεῖόν ἐστι τινὰ τινὸς προκρίνειν. καὶ τὸν μὲν λέγειν εἰρηκέναι τἀληθὲς, τὸν δὲ μηδαμῶς. καταλείπεται τοίνυν τῷ πλήθει τῶν συμφωνούντων προσέχειν. τάχα γάρ τις τοῦτον ἄριστον κριτὴν εἶναι τῆς ἀληθείας φήσειε, τὸν ᾧ συμφώνως οἱ πλείους μαρτυροῦσιν· ὅπερ ἐστὶ ληρῶδες, καὶ τῶν προδιαβεβλημένων ἡμῖν κριτηρίων χεῖρον. ἵνα γὰρ τἄλλα παρῶμεν, ἴσοι εἰσὶ τοῖς περί τινων συμφωνοῦσιν, οἱ τοῖς αὐτοῖς ἀντιφωνοῦντες, οἷον τοῖς Ἀριστοτελικοῖς οἱ Ἐπικούρειοι, καὶ τοῖς Ἐπικουρείοις οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. εἰ οὖν ἄριστός ἐστιν ὁ συνεωρακὼς τἀληθὲς, ἐπεὶ ταυτὸ ἀξιοῦσι πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὁρμώμενοι, τί μᾶλλον τόνδε ἢ τόνδε, ἄριστον εἶναι φήσομεν, καὶ κριτήριον ἀληθείας; οἷον Ἐπίκουρον, διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς περὶ αὐτοῦ συμφωνοῦντας ὅτι εὗρε τἀληθές· τί μᾶλλον Ἐπίκουρον ἢ Ἀριστοτέλην; ἢ ὅτι οὐκ ἐλάσσονές εἰσιν οἱ καὶ τούτῳ συναγωνιζόμενοι; οὐ μὴν ἀλλ' ὡς πάλιν ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασιν, οὐκ ἀδύνατόν ἐστιν ἕνα συνετὸν ἀμείνονα εἶναι πολλῶν ἀσυνέτων· οὕτω καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ, οὐκ ἀπέοικεν ἕνα φρόνιμον εἶναι,

A nec est vllus, qui cùm ad certamen descenderit veritatis, & se eam dixerit inuenisse, euersus sit propter socordiam. Cùm ergo omnium hac in re testata sit æqualitas, est iniquum declinare ad vnum solum. Similiter nec propter intelligentiã est alter alteri præferendus. Nã primùm quidem fuerunt omnes intelligentes, & non alij quidem hebetes, alij verò ingeniosi. Deinde sæpe qui videntur esse intelligentes, defendunt nõ veritatem sed falsum. Ex Oratoribus quidem certè, eos qui falsi sunt patroni, & B efficiunt vt nõ minùs eis fides habeatur quàm vero, dicimus esse & vi dicendi præditos & ingeniosos: contrà autẽ qui non sunt tales, tardos, indoctos, & non intelligentes. Fortasse ergo in Philosophia quoque, ex iis qui quæsierunt veritatem, ij qui sunt quidem maximè intelligentes, eo quòd valeant ingenio, vidẽtur esse apti ad persuadẽdum fidemque faciendam, etiamsi falsum defendant. Qui autem minùs valent ingenio, non sunt apti ad fidem faciendam, etiamsi C sint veri propugnatores. Neque ergo propter ætatem, neque propter laborem ac diligentiam, neque propter intelligentiam, par est alterum alteri præponere, & dicere, illum quidem dixisse verum, hunc verò minimè. Restat ergo vt attendamus multitudinem eorum qui sunt in eadem sententia. Fortè enim dixerit quispiam eum esse optimũ iudicẽ veritatis, cui plures cõmuni sententia ferunt testimonium. quod quidẽ est delirum, & iis deterius quæ priùs reprehendentes ostendimus non habere D vim iudicandi. Nam vt alia prętermittamus, pares sunt iis qui de re aliqua in eadẽ sunt sententia, ij qui cõtrà sentiunt: vt Aristotelicis Epicurei, & Epicureis Stoici, & in aliiis similiter. Si ergo est optimus ac præstantissimus is qui verum perspexit, quoniã idem cẽsent omnes ab eodem profecti, cur magis hunc quàm illum dicemus esse optimum ac præstãtissimum, & qui de veritate iudicet? vt Epicurum, propterea quòd multi vno consensu de eo dicant quòd verum in- E uenerit. Cur magis Epicurum quàm Aristotelem? An quoniam non sunt pauciores qui eum protegunt? Verumenimvero sicut rursus in vsu vitæ fieri potest vt vnus intelligens sit melior multis insipientibus: ita etiam in Philosophia non est alienum, vt vnus sit prudẽs,

& ideo fide dignus, multi autem nugatores & ideo minimè fide digni, etiam si communi consensu alicui ferant testimonium. Nam rarus quidem est intelligens, multi autem sunt imprudentes & temerarij. Deinde etiam si attendamus consensum & plurium testimonium, rursus reducimur ad id quod est proposito contrarium. Necessario enim iis qui de re aliqua consentiunt, plures sunt qui de ea dissentiunt. Quod autem dico, fiet manifestius, si nobis proprium positum fuerit exemplum. Esto ergo, ita enim ponamus, iis qui in vnaquaque philosophantur hæresi, esse plures qui in Philosophia Stoicam sectantur hæresim. Dicant ergo ij vno consensu, Zenonem inuenisse verum, alium autem nullum. Aduersus eos ergo loquentur Epicurei: falsum autem dicere dicent Peripatetici: contradicent autem Epicurei, &, vt semel dicam, omnes qui sunt ex alijs sectis. Quo fit rursus, vt ij qui communi consensu prætulerunt Zenonem, cum iis collati qui communi consensu dicunt non esse Zenonem qui iudicet, inueniantur longè pauciores. Nam hoc ipso si oportet ferre sententiam pro iis qui communi consensu de re aliqua pronunciant, quando fuerint multi, nullum dicendum est inuenisse verum. Nam cuilibet qui laudatur ab aliquo, multi sunt ex alijs sectis qui repugnāt. Quod autem omnia maximè complectitur, qui de aliquo consentiunt vt qui vera dixerit, aut differentem habent affectionem in qua consentiunt, aut nequaquam differentem, sed vnam & eandem. Sed differentem quidem minimè habere possunt, alioqui oportebit eos omnino dissentire. Si autem vnam habeant, in pari erunt loco quo is qui contrarium pronunciat. Quomodo enim ille vnam habet affectionem per quam eis restitit, ita isti quoque habent illi parem. adeò vt ad fidem faciendam sit de cætero superuacanea & redundans multitudo. Nam si, vt ita ponamus, esset vnus ex ipsis qui hoc diceret, tantundem posset atque omnes. Sed si qui veritatem inuenit in Philosophia, aut propter ætatem, aut propter laborem & diligentiam, aut propter intelligentiam, aut quòd multos haberet testificantes, recte dicitur id assecutus:

A καὶ διὰ τοῦτο πιστὸν, πολλοὺς δὲ χλευώδεις καὶ διὰ τοῦτο ἀπίστους, κἂν συμφώνως τινὶ προσμαρτυρῶσι. σπάνιος μὲν γάρ ἐστιν ὁ συνετὸς, πολὺς δὲ ὁ εἰκαῖος. εἶτα κἂν τῇ συμφωνίᾳ καὶ τῇ τῶν πλειόνων μαρτυρίᾳ προσέχωμεν, πάλιν εἰς τοὐναντίον τῇ προθέσει περιαχθησόμεθα. κατ' ἀνάγκην γὰρ τῶν περί τινος συμφωνούντων, πλείους εἰσὶν οἱ περὶ αὐτοῦ διαφωνοῦντες. ὃ δὲ λέγω, σαφέστερον γενήσεται, οἰκείου τεθέντος ἡμῖν παραδείγματος. ἔστω γὰρ, ὑποθέσεως χάριν, B τῶν καθ' ἑκάστην αἵρεσιν φιλοσοφούντων πλείους εἶναι τοὺς κατὰ τὴν Στωικὴν αἵρεσιν φιλοσοφοῦντας, λεγέτωσάν τε οὗτοι συμφώνως, Ζήνωνα μόνον εὑρηκέναι τἀληθὲς, ἕτερον δὲ, μηδένα. οὐκοῦν ἀντιφθέγξονται αὐτοῖς οἱ ἀπὸ Ἐπικούρου· ψεύδεσθαι δὲ αὐτοὺς ἐροῦσιν, οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου, ἀντεροῦσι δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ καθόλου πάντες οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων; ὥστε πάλιν τοὺς συμφώνως C Ζήνωνα προκεκρικότας, συγκρινομένους τοῖς συμφώνως λέγουσι μὴ εἶναι Ζήνωνα κριτήριον, κατὰ πολὺ ἐλάττους εὑρίσκεσθαι. καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο εἰ τοῖς συμφώνως περί τινος ἀποφαινομένοις χρὴ γνωματεύειν, ὅταν ὦσι πολλοὶ, οὐδένα ῥητέον τἀληθὲς εὑρηκέναι. παντὶ γὰρ τῷ ὑπό τινων ἐπαινουμένῳ πολύς ἐστιν ὁ ἐκ τῶν ἄλλων αἱρέσεων ἀντιφθεγγόμενος. τὸ δὲ πάντων συνεκτικώτατον, οἱ περί τινος ὡς D εἰρηκότος τἀληθὲς συμφωνοῦντες, ἤτοι διαφορὰν ἔχουσι διάθεσιν, καθ' ἣν συμφωνοῦσιν, ἢ διαφορὰν μὲν οὐδαμῶς, μίαν δὲ καὶ τὴν αὐτήν. ἀλλὰ διαφορὰν μὲν οὐδαμῶς ἂν ἔχοιεν· ἐπεὶ πάντως αὐτοὺς δεήσει διαφωνεῖν. μίαν δὲ ἔχοντες, εἰς ἰσότητα περιίστανται τῷ τοὐναντίον ἀποφαινομένῳ. ὡς γὰρ ἐκεῖνος μίαν ἔχει διάθεσιν καθ' ἣν ἀντιπέπτωκεν αὐτοῖς, οὕτω καὶ οὗτοι, τὴν ἴσην ἔχουσιν ἐκείνῳ, περιέλκοντος λοιποῦ τοῦ E πλήθους αὐτῶν πρὸς πίστιν. καὶ γὰρ εἰ, καθ' ὑπόθεσιν, εἷς ἦν ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο λέγων, ἴσον ἂν ἐδύνατο τοῖς πᾶσι. ἀλλ' εἴπερ ὁ τὴν ἀλήθειαν εὑρηκὼς ἐν φιλοσοφίᾳ, ἢ διὰ ἡλικίαν ἢ διὰ φιλοπονίαν, ἢ διὰ σύνεσιν, ἢ τῷ πολλοὺς ἔχειν τοὺς μαρτυροῦντας, ἐπιτετυχηκέναι λέγεται·

περιέστι-

παρεστήσαμεν δὲ ἡμεῖς, ὅτι δι' οὐδὲν τούτων ῥητέον, κριτήριον αὐτὸν ὑπάρχειν ἀληθείας, φαίνεται ὡς ἀνεύρετόν ἐστι τὸ ἐν φιλοσοφίᾳ κριτήριον. ἐπεὶ ὁ λέγων αὐτὸν ἀληθείας εἶναι κριτήριον, τὸ φαινόμενον αὐτῷ λέγει, καὶ οὐδὲν πλέον. τοίνυν ἐπεὶ καὶ ἕκαστος τῶν ἄλλων φιλοσόφων ὃ φαινόμενον αὐτῷ λέγει, καὶ ἐναντίον τῷ προειρημένῳ, δῆλον ὡς ἴσου πᾶσιν ὄντος τοῦ τοιούτου, οὐ δυνησόμεθα ὡρισμένως τινὰ κριτήριον εἶναι λέγειν. εἰ γὰρ οὗτος πιστὸς, ὅτι φαίνεται αὐτῷ τὸ εἶναι αὐτὸν κριτήριον, πιστὸς ἔσται καὶ ὁ δεύτερος, ἐπεὶ καὶ αὐτῷ φαίνεται κριτήριον εἶναι αὐτόν· καὶ οὕτως ὁ τρίτος, καὶ οἱ λοιποί· ᾧ συνεισάγεται, τὸ μηδένα ὡρισμένως κριτήριον ἀληθείας ὑπάρχειν. πρὸς τούτοις, ἢ φάσει τις ἑαυτὸν κριτήριον εἶναι λέγει, ἢ κριτηρίῳ προσχρώμενος. ἀλλὰ φάσει μὲν, φάσει ἐπισχεθήσεται, κριτηρίῳ δὲ προσχρώμενος, περιτραπήσεται. ἤτοι γὰρ διάφωνόν ἐστιν αὐτῷ τοῦτο τὸ κριτήριον, ἢ σύμφωνον. καὶ εἰ μὲν διάφωνον, ἄπιστον, ἐπείπερ διαπεφώνηκε τῷ οἰομένῳ αὐτὸν κριτήριον ὑπάρχειν. εἰ δὲ σύμφωνον, χρείαν ἔχει τοῦ κρίνοντος. ὥσπερ γὰρ οὗτος ὁ κριτήριον αὐτὸν ἀποφαινόμενος ἄπιστος ἦν, οὕτω καὶ τὸ σύμφωνον αὐτῷ κριτήριον, (ἐπεὶ τούτῳ τινὶ τὴν αὐτὴν ἔσχηκεν ἐκείνῳ δύναμιν,) δεήσεται ἑτέρου τινὸς κριτηρίου. καὶ εἰ τοῦτο, οὐ λεκτέον ἕκαστον τῶν φιλοσόφων εἶναι κριτήριον. πᾶν γὰρ τὸ κρίσεως δεόμενον ἐξ αὐτοῦ ἐστιν ἄπιστον. πάλιν ὁ λέγων ἑαυτὸν κριτήριον, ἤτοι φάσει τοῦτο ἀξιοῖ ἢ ἀποδείξει· καὶ φάσει μὲν οὐ δύναται, δι' ἃς προεῖπον αἰτίας· εἰ δὲ ἀποδείξει, πάντως ἐπεὶ ὑπὲρ τὸ δέον ἐστὶν ὑγιὴς ἡ τοιαύτη ἀπόδειξις, ἤτοι φάσει λέγεται ἢ ἀποδείξει. καὶ ταῦτ' εἰς ἄπειρον. τοίνυν καὶ διὰ τοῦτο λεκτέον ἀνεύρετον εἶναι τὸ τῆς ἀληθείας κριτήριον. ἐρωτᾶται δὲ καὶ οὕτως· οἱ κρίνειν τἀληθὲς ἐπαγγελλόμενοι, κριτήριον ἔχειν ὀφείλουσι τῆς ἀληθείας· τοῦτο οὖν τὸ κριτήριον, ἤτοι ἀνεπίκριτόν ἐστιν ἢ ἐπικέκριται. καὶ εἰ μὲν ἀνεπίκριτόν ἐστι, πόθεν ὅτι πιστόν; οὐδὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων χωρὶς κρίσεώς ἐστι πιστόν. εἰ δὲ ἐπικέκριται, πάλιν τὸ κρίναν αὐτὸ,

A nos autem ostendimus, quòd propter nullum eorum dicendum sit per eum iudicari veritatem, dicendum est quòd inueniri non potest id quod in Philosophia habet vim iudicandi. Nam si is qui dicit eum esse per quem iudicatur veritas, dicit quod sibi videtur, & contrarium ei quod priùs est prolatum: dicendum est quod cùm id quod est huiusmodi, est ex æquo omnibus, non poterimus definitè dicere aliquē esse per quē iudicatur. Nam si iste est fide dignus, quòd ipsi videatur eum esse per quem

B iudicatur, fide dignus erit etiam secundus, quoniam ipsi quoque videtur eum esse per quem iudicatur: & sic tertius, & cæteri. Cum quo simul infertur, neminem esse definitè à quo iudicetur veritas. Præterea aut dictione seu affirmatione dicit quispiam se esse à quo iudicatur, aut vtens eo quod iudicat. Sed dictio quidem seu affirmatio dictione seu affirmatione cohibebitur. vtens autē eo quod iudicat, euertetur. Aut enim ab eo dissentit id quod iudicat, aut cum eo

C consentit. Et si quidem dissentit, non est fide dignum, quoniā dissentit ab eo qui seipsum existimat esse id quod iudicat. Sin autem consentit, opus habet iudice. Quomodo enim is qui pronuntiat seipsum esse id quod iudicat, non est fide dignus, ita etiam qui dicit id quod iudicat cum ipso consentire (habet enim quodammodo vim eandem) opus habebit alio quod iudicet. Quidquid enim opus habet vt iudicetur, ex se non erit fide dignum. Rursus qui dicit se esse id quod iudicat, aut dictione seu affirma-

D tione hoc censet, aut demonstratione. Et dictione quidem seu affirmatione nō potest propter eas quas dixi causas. Si autem demonstratione, omnino quoniā plus quàm par sit recta est hæc demonstratio, aut dictione seu affirmatione dicitur, aut demonstratione. idque in infinitum. Propterea ergo dicendum est fieri non posse vt inueniatur id quod iudicat veritatem. Sic quoque rogatur: Qui verum iudicare profitentur, debēt habere id à quo iudicetur veritas. Hoc

E ergo à quo ea iudicatur, aut est eiusmodi vt nō iudicetur, aut est iudicatum. Et si est quidem eiusmodi vt nō iudicetur, vnde habebit quòd sit fide dignum? Nihil enim ex iis de quibus dubitatur, est fide dignū nisi iudicetur. Sin autem est iudicatū, rursus id quod ipsum iudicat,

iudicatum est, an non? & sic in infinitum. Rursus id quod iudicat, si de eo dubitetur, opus habet aliqua demonstratione. Sed quoniã ex demonstrationibus aliæ quidem sunt veræ, aliæ verò falsæ: debet etiam quę assumitur ad probandum id quod iudicat demonstratio, confirmari per aliquod quod iudicat. Quô fit vt incurratur in eum modum qui est alter per alterum, quum id quidem quod iudicat, expectet vt probetur per demonstrationem: demonstratio autem expectet vt confirmetur ab eo quod iudicat: neutrum autem eorum possit probari per alterum: & alioqui idem est & fide dignum & non fide dignum. Fide quidem dignum id quod iudicat, quoniam iudicat demonstrationem: & demonstratio, quoniam demonstrat id quod iudicat. Non fide autem dignum, id quidem quod iudicat, quoniam demonstratur ante demonstrationem. Demonstratio autem, quoniam iudicatur ante id quod iudicat.

Atque ignoratio quidem eius quod est primum iudicans, nempe illius à quo, per hæc apud Scepticos vocatur in dubium. Potest autem facile quoque explicari de secundo ratio. Illius inquã per quod. Si enim homo inuenit verum, aut hoc inuenit solùm vtens sensibus, aut cogitatione, aut vtroq; simul, nempe & sensibus & cogitatione. Sed neque vtens solis sensibus potest verum inuenire, neque cogitatione per se, neque communiter sensibus & cogitatione, vt ostendemus. Non ergo potest homo sua natura verum inuenire. Atque solis quidem sensibus non potest verum apprehendere, sicut priùs ostendimus, & nunc etiam nonnihil dabimus adminiculi. sunt enim natura expertes rationis, & cùm nihil aliud possint quàm imprimi ab iis quæ cadunt sub phantasiam, sunt omnino minimè appositi ad verum inueniendum. Non solùm enim eo quod album, aut eo quod dulce reddit, moueri oportet id quod sumpturum est veritatem in subiectis, sed etiam duci ad eius rei visionem, nempe hoc est album, & hoc est dulce: & in aliis similiter. Non est autem munus sensus ad eam rem applicari. Colorem enim solùm & saporem & vocem potest sua natura apprehendere.

A ἤτοι ἀνεπίκριτόν ἐστιν ἢ ἐπικέκριται. καὶ εἰ μὲν ἀνεπίκριτον, ἄπιστον· εἰ δὲ ἐπικέκριται, πάλιν τὸ ἐπικρῖνον αὐτὸ, ἤτοι ἐπικέκριται ἢ οὐκ ἐπικέκριται; καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. πάλιν δὲ κριτήριον ἀμφισβητούμενον καθὸ πῶς, δεῖται τινὸς ἀποδείξεως. ἀλλ' ἐπεὶ τῶν ἀποδείξεων αἱ μέν εἰσιν ἀληθεῖς, αἱ δὲ ψευδεῖς, ὀφείλει καὶ ἡ εἰς πίστιν τοῦ κριτηρίου παραλαμβανομένη ἀπόδειξις, διά τινος κριτηρίου βεβαιοῦσθαι. ὥστε εἰς τὸν δι' ἀλλήλων
B ἐμπίπτειν τρόπον· τοῦ μὲν κριτηρίου τὴν διὰ τῆς ἀποδείξεως πίστιν περιμένοντος· τῆς δὲ ἀποδείξεως, τὴν ἀπὸ τοῦ κριτηρίου βεβαίωσιν ἀναμενούσης. μηδετέρου δὲ αὐτῶν διὰ θατέρου πιστοῦσθαι δυναμένου, καὶ ὅμως γίνεται τὸ αὐτὸ πιστόν τε καὶ ἄπιστον. πιστὸν μὲν τὸ κριτήριον, ὅτι κρίνει τὴν ἀπόδειξιν· καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ἀποδείκνυσι τὸ κριτήριον. ἄπιστον δὲ τὸ μὲν κριτήριον, ὅτι ἀποδείκνυται πρὸ τῆς ἀποδείξεως· ἡ δὲ ἀπόδειξις, ὅτι κρί-
C νεται πρὸ τοῦ κριτηρίου.

Ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ πρώτου κριτηρίου ἀγνωσία, τουτέστι τὸ ὑφ' οὗ, διὰ τοσούτων παρὰ τοῖς Σκεπτικοῖς ἀπορεῖται. εὐαπόδοτος δέ ἐστι καὶ ὁ περὶ τοῦ δευτέρου λόγος. φημὶ δὲ τοῦ δι' οὗ. εἰ γὰρ εὑρίσκει τἀληθὲς ὁ ἄνθρωπος, ἤτοι ταῖς αἰσθήσεσι μόνον προσχρώμενος τοῦτο εὑρίσκει, ἢ τῇ διανοίᾳ, ἢ τοῖς συναμφοτέροις, ταῖς τε αἰσθήσεσι καὶ τῇ διανοίᾳ. οὔτε δὲ μόνον ταῖς αἰσθήσεσι προσχρώμενος δύναται
D τἀληθὲς εὑρεῖν, οὔτε κατ' αὐτὴν τὴν διάνοιαν, οὔτε κοινῶς ταῖς τε αἰσθήσεσι καὶ τῇ διανοίᾳ, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα εὑρίσκειν τἀληθὲς ὁ ἄνθρωπος πέφυκεν. αἰσθήσεσι μὲν οὖν μόναις λαβεῖν τἀληθὲς οὐ δύναται, καθὼς ἔμπροσθεν ἐπεδείξαμεν, καὶ νῦν δὲ ἐπ' ὀλίγον παραμυθησόμεθα. φύσει γὰρ εἰσὶν ἄλογοι. καὶ πλέον τοῦ τυποῦσθαι πρὸς τὴν φαντασιῶν μὴ δυνάμεναι, παντελῶς ἀνεπιτήδειοι καθεστᾶσι πρὸς εὕρεσιν τἀληθοῦς. οὐ γὰρ μόνον λευκαντικῶς ἢ
E γλυκαντικῶς δεῖ κινεῖσθαι τὸ ληψόμενον τἀληθὲς ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, ἀλλὰ καὶ εἰς φαντασίαν ἀχθῆναι τοῦ τοιούτου πράγματος, τοῦτο λευκόν ἐστι, καὶ τοῦτο γλυκύ ἐστι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τὸ παραπλήσιον. τῷ δὲ τοιούτῳ πράγματι οὐκέτι τῆς αἰσθήσεως ἔργον ἐστὶν ἐπιβαλεῖν. χρῶμα γὰρ μόνον καὶ χυμὸν καὶ φωνὴν λαμβάνειν πέφυκε.

τὸ δὲ,

τὸ δὲ, τοῦτο λευκόν ἐστιν ἢ τοῦτο γλυκύ ἐστιν, οὔτε χρῶμα οὔτε χυμὸς τυγχάνον, ἀνυπόπτωτόν ἐστιν αἰσθήσει. ψεύδονταί γε ἐν πολλοῖς αἱ αἰσθήσεις, καὶ διαφωνοῦσιν ἀλλήλαις, καθάπερ ἐδείξαμεν, ἐν τοῖς παρὰ τῷ Αἰνησιδήμῳ δέκα τρόπους ἐπιόντες. τὸ δὲ διάφωνον καὶ ἐστασιασμένον, οὐκ ἔστι κριτήριον, ἀλλὰ τοῦ κρίνοντος αὐτὸ δεόμενον. τοίνυν οὐ δύνανται καθ' αὑτὰς αἱ αἰσθήσεις κρίνειν τἀληθές· συνέσεώς τε δεῖ καὶ μνήμης πρὸς ἀντίληψιν τῶν ὑποκειμένων. οἷον, ἀνθρώπου, φυτοῦ, τῶν ἐοικότων. χρώματος γὰρ μετὰ μεγέθους καὶ σχήματος καὶ ἄλλων τινῶν ἰδιωμάτων σύνθεσίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. συνθεῖναι δέ τι μνημονικῶς οὐ δύναται ἡ αἴσθησις· διὰ τὸ μήτε χρῶμα, μήτε χυμὸν, μήτε φωνὴν εἶναι τὴν ἐπίθεσιν, ὧν μόνων ἀντιληπτική ἐστιν ἡ αἴσθησις. καὶ μὴν οὐδὲ ἡ διάνοια. εἴπερ γὰρ ἐπιγνώμων ἐστὶ τἀληθοῦς ἡ διάνοια, πρότερον ὤφειλεν ἑαυτὴν ἐπιγινώσκειν. καὶ ὡς ἀρχιτέκτων κρίνει τό τε εὐθὺ καὶ στρεβλὸν, καὶ χωρὶς τοῦ ἐπιβάλλειν τῇ κατασκευῇ τῶν κριτηρίων, οἷον, τῇ τοῦ κανόνος καὶ τῇ τοῦ διαβήτου· οὕτως ἐχρῆν καὶ τὴν διάνοιαν, εἴπερ διακριτική ἐστι τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους, πολλῷ πρότερον τῇ ἑαυτῆς φύσει συνεπιβάλλειν δι' ἣν οὐσία τῇ ἕξει ἐστὶ τόπῳ τῷ ἐν ᾧ πέφυκε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. οὐ πάνυ δέ γε τὰ τοιαῦτα συνορᾶν δύναται· εἴγε οἱ μὲν, μηδὲν φασὶν εἶναι αὐτὴν παρὰ τὸ πῶς ἔχον σῶμα, καθάπερ ὁ Δικαίαρχος· οἱ δὲ εἶναι μὲν ἔλεξαν, οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τόπῳ περιέχεσθαι· ἀλλὰ οἱ μὲν ἐκτὸς τοῦ σώματος, ὡς Αἰνησίδημος, κατὰ Ἡράκλειτον· οἱ δὲ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, καθάπερ τινὲς κατὰ Δημόκριτον· οἱ δὲ, ἐν μέρει τοῦ σώματος, ὧν πάλιν πολυειδεῖς εἰσὶν αἱ γνῶμαι. καὶ οἱ μὲν διαφέρειν αὐτὴν τῶν αἰσθήσεων, ὡς οἱ πλείους· οἱ δὲ, αὐτὴν εἶναι τὰς αἰσθήσεις, καθάπερ διά τινων τόπων τῶν αἰσθητηρίων προκύπτουσαν. ἧς στάσεως ἦρξε Στράτων τε ὁ Φυσικὸς, καὶ Αἰνησίδημος. οὐκ ἄρα κριτήριόν ἐστιν ἡ διάνοια. πλείους τέ εἰσιν αἱ διάνοιαι· πλείους δὲ οὖσαι διάφωνοι καθεστᾶσι. διαφωνοῦσαι δὲ χρείαν ἔχουσι τοῦ ἐπικρινοῦντος αὐτάς. τοῦτ' οὖν ἤτοι διάνοια πάλιν ἐστὶν, ἢ ἕτερόν τι παρ' αὐτήν. καὶ διάνοια μὲν οὐκ ἂν εἴη· μέρος γὰρ τῆς διαφωνίας γενόμενον κρίσεως δεήσεται·

A Hoc autem est album, aut hoc est dulce, quum neque sit color neque sapor, sensu non potest apprehendi. Falluntur autem in multis sensus, & inter se dissident, vt ostendimus per sequentes decē modos qui sunt apud Ænesidemū. Quod autem dissentit & dissidet, non est id quod iudicat, sed opus habet eo quod ipsum iudicet. Non possunt ergo sensus verum per se iudicare:& opus est intelligentia & memoria ad apprehendenda subiecta, nempe hominem, plantam,& similia. Coloris enim cum ma-
B gnitudine & figura & aliquibus aliis proprietatibus compositio est homo. Componere autem aliquid memoriter non potest sensus, propterea quòd neq; color, neque sapor, neque vox sit additio, quæ quidem sola potest sensus apprehēdere. Sed neq; cogitatio. Nam si verum cognoscit cogitatio, debet priùs seipsam cognoscere. & vt architectus cognoscit rectum & obliquum, etiam absque probatione eorum quæ iudicant, nempe regulæ & circini: ita etiam cogitationem,
C siquidem est prędita vi diiudicandi veri & falsi, oporteret priùs suam coniectare naturam, habitum præterea, & locum in quo est, & alia omnia. Minimè autē potest hæc perspicere: siquidem nonnulli putant eam nihil esse aliud quàm aliquomodo affectum corpus, sicut Dicæarchus: alij autem dicebāt quidem esse, sed non in eodem loco contineri: sed alij quidē extra corpus, vt Ænesidemus, ex sententia Heracliti: alij autem in toto corpore, ex sententia Democriti: alij autem in parte corporis. quorum rur-
D sus sunt multiplices variæque sententiæ. Et alij quidem eam differre à sensibus, vt plures: alij autem eam esse sensus, & per sensuum instrumenta tanquam per quædam loca prospicere & se exerere. Cuius sectæ auctor fuit Strato Physicus & Ænesidemus. Non est ergo cogitatio id quod iudicat: & plures sunt cogitationes. Quum sint autem plures, discrepant. Quum autem discrepent, opus habent eo quod sit eas iudicaturum. Hoc ergo aut rursus est cogitatio, aut aliquid præter eam. Et non est quidem cogitatio. Nam quum fuerit pars dissensionis ac discrepantiæ, opus habebit vt iudicetur,

A & non erit vtique id quod iudicat. Quum autem sit aliud præter ipsam, id ostendit cogitationem non esse id quod iudicat. Licebit autem nobis in præsentia vti rationibus quæ ab illis dictæ sunt. Nobis enim non necesse est eadem dicere. Ad hæc accedit, quòd quoniam non solùm est nobis vis cogitandi, vt volunt plurimi Philosophi, sed etiam vis sentiendi, quæ sita est ante vim cogitandi, necessariò hoc ipsum propositum non sinet cogitationem externa apprehendere.

B Quomodo enim corpus quod incurrit inter visum & aspectabile, nequaquam sinit aspectabile à visu apprehendi: ita si inter cogitationem & externum aspectabile situs est visus, cùm sit expers rationis, non sinet visus cogitationem apprehendere externum aspectabile: & oportet inter cogitationem & externum audibile esse qui cognoscat: & in aliis sensibus similiter. Intus ergo inclusa cogitatio & obscurata sensibus, nihil apprehendet externum.

C Nec ergo dicendum est eam esse id quod iudicat. Restat ergo vt dicamus vtrunque, nempe cogitationem sensu tanquam ministro vtentem, externa apprehendere. quod rursus non potest fieri. Sensus enim non ostendit externa cogitationi, sed suam ostendit affectionem: vt tactus igne fotus non reddit cogitationi externum ignem ardentem, sed quod ab eo efficitur fomentum, hoc est propriam suam affectionem. Imò ne hoc quidem.

D Nam si mentis agitatio apprehendat affectionem sensus, erit sensus. Nam quod est capax videndi affectionis, mouetur ad videndum. Quod autem mouetur ad videndum, est visus: & quod est capax audiendi affectionis, mouetur ad audiendum. Quod autem mouetur ad audiendum, est auditus. & in aliis sensibus similiter. Quamobrem cogitatio quoque si vniuscuiusque sensus suscipit affectionem, mouetur ad sentiendum.

E Si autem ad sentiendum mouetur, est sensus. Si sit autem sensus, est expers rationis. Si sit autem expers rationis, eò redibit vt amittat essentiam intelligentiæ. Si non sit autem intelligentia, non accipiat affectionem sensus vt intelligentia.

A καὶ οὐκέτι κριτήριον γενήσεται. ἕτερον δὲ παρ' αὐτὴν ὑπάρχειν, τὸ μὴ εἶναι διάνοιαν κριτήριον παρίστησιν. ἔξεστι δὲ καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν εἰρημένοις ἐπιλογισμοῖς τανῦν χρῆσθαι. ἡμῖν γὰρ οὐκ ἀνάγκη ταυτολογεῖν. πρὸς τούτοις ἐπεὶ οὐ μόνον ἐστὶν ἐν ἡμῖν διανοητικὸν, κατὰ τοὺς πλείστους τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ σὺν τούτῳ καὶ αἰσθητικὸν, ὃ προκεῖται τοῦ διανοητικοῦ, ἐξ ἀνάγκης τοῦτο αὐτῷ προκείμενον, οὐκ ἐάσει τὴν διά-

B νοιαν τῶν ἐκτὸς ἀντιλαμβάνεσθαι. ὥσπερ γὰρ τὸ μεταξὺ τῆς ὄψεως καὶ τοῦ ὁρατοῦ πεπτωκὸς σῶμα, οὐκ ἐᾷ τὴν ὄψιν ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ ὁρατοῦ· οὕτως εἰ μεταξὺ τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἐκτὸς ὁρατοῦ κεῖται ἡ ὅρασις, ἄλογος οὖσα, οὐκ ἐάσει τὴν διάνοιαν ἡ ὅρασις τοῦ ἐκτὸς ὁρατοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι· καὶ δεῖ μεταξὺ τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἐκτὸς ἀκουστοῦ ἐπιγνώμονα γίνεσθαι· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων τὸ παραπλήσιον. ἔνδον οὖν ἀποκεκλει-

C σμένη ἡ διάνοια, καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπισκοτουμένη, οὐδενὸς ἔσται τῶν ἐκτὸς ἀντιληπτική. οὐδὲ ταύτην τοίνυν ῥητέον καθ' αὑτὴν εἶναι κριτήριον· λείπεται ἄρα λέγειν ἀμφότερα. τουτέστι, τὴν διάνοιαν, ὡς ὑπουργῷ χρωμένην τῇ αἰσθήσει, λαμβάνειν τὰ ἐκτός· ὅ πάλιν ἐστὶν ἀδύνατον. ἡ γὰρ αἴσθησις, οὐ τὰ ἐκτὸς παρίστησι τῇ διανοίᾳ· τὸ δὲ ἴδιον ἀγγέλλει πάθος. οἷον, ἡ ἁφὴ ἀπὸ πυρὸς θαλπομένη, οὐ τὸ ἐκτὸς καὶ καῖον πῦρ ἀναδίδωσι τῇ

D διανοίᾳ· τὴν δὲ ἀπ' αὐτοῦ θάλψιν, τουτέστι τὸ ἴδιον αὐτῆς πάθος. καίτοι οὐδὲ τοῦτο. εἰ γὰρ λήψεται ἡ νόησις τὸ τῆς αἰσθήσεως πάθος, αἴσθησις ἔσται. τὸ γὰρ ὁρατικοῦ πάθους ἀναδεκτικὸν, ὁρατικῶς κινεῖται· τὸ δὲ ὁρατικῶς κινούμενον, ὅρασίς ἐστι· καὶ τὸ ἀκουστικοῦ πάθους ἀναδεκτικὸν, ἀκουστικῶς κινεῖται· ὃ δὲ ἀκουστικῶς κινεῖται, ἀκοή ἐστι· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων τὸ παραπλήσιον. διόπερ καὶ ἡ διάνοια, εἰ τὸ ἑκάστης αἰσθήσεως ἀναλαμ-

E βάνει πάθος, αἰσθητικῶς κινεῖται· αἰσθητικῶς δὲ κινουμένη, αἴσθησίς ἐστιν. αἴσθησις δὲ οὖσα, ἄλογός ἐστιν. ἄλογος δὲ γενομένη, ἐκπεσεῖται τοῦ ἔτι νόησις ὑπάρχειν· μὴ οὖσα δὲ νόησις, οὐ λήψεται τὸ τῆς αἰσθήσεως πάθος, ὡς νόησις.

κἂν λάβῃ δὲ τὸ τῶν αἰσθήσεων πάθος, οὐκ εἴσεται τὰ ἐκτός. ἀνόμοια γάρ ἐστι τὰ ἐκτὸς τοῖς περὶ ἡμᾶς πάθεσι. καὶ μακρῷ διαφέρει ἡ φαντασία τοῦ φανταστοῦ. οἷον, ἡ ἀπὸ πυρὸς φαντασία τοῦ πυρός· ὃ μὲν γὰρ καίει, ἡ δ' οὐκ ἔστι καυστική. ἄλλως τε, κἂν ὅμοια δῶμεν εἶναι τοῖς περὶ ἡμᾶς πάθεσι τὰ ἐκτός, οὐ πάντως τὰ περὶ ἡμᾶς πάθη λαμβάνουσα ἡ διάνοια, καταλήψεται τὰ ἐκτός. τὰ γὰρ ὅμοιά τισιν, ἕτερά ἐστιν ἐκείνων οἷς ὅμοιά ἐστι. διόπερ εἰ τὰ ὅμοια τοῖς ἐκτὸς ἡ διάνοια γνωρίζει, οὐ τὰ ἐκτὸς γνωρίζει, ἀλλὰ τὰ ὅμοια ἐκείνοις. καὶ ὃν τρόπον ὁ τὸν Σωκράτην ἀγνοῶν, τὴν δὲ Σωκράτους εἰκόνα βλέπων, οὐκ οἶδεν εἰ ὅμοιός ἐστι τῇ φαινομένῃ εἰκόνι ὁ Σωκράτης· οὕτως ἡ διάνοια τοῖς πάθεσιν ἐπιβάλλουσα, τὰ ἐκτὸς μὴ θεασαμένη, οὔτε ὁποῖά ἐστι ταῦτα, εἴσεται, οὔθ' ὅτι ὅμοιά ἐστι τοῖς πάθεσι. μὴ γινώσκουσα δὲ τὰ φαινόμενα, οὐδὲ τὰ κατὰ τὴν ἀπὸ τούτων μετάβασιν ἀξιούμενα γνωρίζεσθαι ἄδηλα συνήσει. οὑτωσὶ δὲ, οὐδὲν κριτήριον ἔσται τῆς ἀληθείας. ἀλλ' ἔνιοι τῶν Δογματικῶν, τὴν ἀνώτερον εἰρημένην ὑπότευξιν, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος θρυλλοῦσι, λέγοντες, μὴ κεχωρίσθαι ταῦτα τὰ διαφέροντα τῆς ψυχῆς μέρη· τουτέστι, τὸ λογικὸν καὶ ἄλογον. ἀλλ' ὡς τὸ μέλι ὅλον δι' ὅλου ὑγρὸν ἅμα καὶ γλυκύ ἐστιν· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ὅλη δι' ὅλου δύο ἔχει τὰς ἀντιπαρηκούσας ἀλλήλαις δυνάμεις· ὧν ἡ μέν ἐστι λογική, ἡ δ' ἄλογος· καὶ κινεῖσθαι τὴν μὲν λογικὴν ὑπὸ τῶν νοητῶν, τὴν δὲ ἄλογον, ἀντιληπτικὴν γίνεσθαι τῶν αἰσθητῶν. ὅθεν καὶ μάταιον εἶναι τὸ λέγειν, τὴν διάνοιαν, ἢ κοινῶς τὴν ψυχὴν, μὴ δύνασθαι τῆς ἑτέρας τούτων τῶν πραγμάτων διαφορᾶς ἀντιλαμβάνεσθαι. διάφορον γὰρ ἔχουσα τὴν κατασκευὴν, εὐθὺς καὶ ἀμφοτέρων ἔσται ἀντιληπτική. πάνυ δὲ εἰσὶν εὐήθεις. αὗται γὰρ αἱ δυνάμεις, καὶ εἰ τὰ μάλιστα δοκοῦσι περὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν συνίστασθαι, καὶ ἀντιπαρήκειν ἀλλήλαις, καὶ δι' ὅλης πεφοιτηκέναι τῆς ψυχῆς, οὐδὲν ἧσσον ἑτερογενῶς διαφέρουσιν ἀλλήλων. καὶ ἄλλο μέν τι ἐστιν ἥδε, ἄλλο δὲ ἥδε. καὶ τοῦτο πάρεστι μαθεῖν ἀπὸ τῶν προδηλοτέρων εἶναι δοκούντων.

A Quòd si etiam acceperit affectionem sensuum, non cognoscet externa. externa enim sunt dissimilia iis quæ sunt in nobis affectionibus: & multum differt phantasia ab eo quod cadit sub phantasiam: vt quod ex igne existit visum, ab igne. nam ignis quidem vrit: phantasia autem non habet vim vrendi. Et alioqui etiam si dederimus externa esse similia iis quæ sunt in nobis affectionibus, non omnino quæ sunt in nobis affectiones suscipiens cogitatio, comprehendet externa. Nam quæ sunt aliquibus similia, sunt alia ab illis quibus sunt
B similia. Quamobrem si quæ sunt externis similia cognoscit, non cognoscit externa, sed quæ sunt illis similia. & quomodo qui ignorat Socratem, Socratis autem aspicit imaginem, nescit an Socrates sit similis ei quę cernitur imagini: ita cogitatio ad affectiones se applicās, cùm externa nō viderit, nec ea quidem qualia sint cognoscet, nec quòd ea sint similia affectionibus. Non cognoscens autem ea quæ videntur, nec obscura
C incertaque cognoscet quæ sunt cognoscenda ex transitu ab eis. Ita nihil erit à quo iudicetur veritas. Sed nonnulli ex Dogmaticis, eam quæ superius dicta est coniunctionem, adhuc in præsentia iactant, dicentes, non esse separatas differentes has partes animæ, nempe rationis participem, & expertem rationis: sed vt mel totum per totum simul est humidum & dulce, ita etiam animam totam per se totam sibi inter se aduersantes habere facultates, quarum alia quidem est particeps rationis, alia verò
D rationis expers. & moueri quidem rationis participem ab iis quæ cadunt sub intelligentiam: rationis autem expertem apprehendere sensilia. Stultum itaque esse dicere, cogitationem aut communiter animam non posse apprehendere alteram harum rerum differentiam. Nam quum differentem habeat constitutionem, statim etiam vtrumque apprehendet. Sunt autem admodum insipientes: eæ enim facultates etsi maximè videantur in eadem
E consistere essentia, & sibi inter se aduersari, & per totam peruadere animam, nihilo secius inter se differunt quatenus sunt diuersorū generū: & hæc quidē est aliud, illa verò aliud. idq; licet discere ex iis quæ videntur esse euidentiora.

Multa enim sunt quæ in eadem cernuntur materia, non habét autem eandem naturam. Nam grauitas quidem & color, ambo sunt in eodem corpore, inter se autem differunt. Et rursus figura & magnitudo accidunt quidem eidem essentiæ, habent autem separatam naturam, quum aliud quidem intelligatur magnitudo, aliud vero figura. ita etiam prius dicta rationis facultas, etiamsi sit permista cum ea quæ est expers rationis, potestate tamen rursus ab ea differet. Cui deinceps simul erit consequens, non posse alteram similiter moueri atque alteram, & similiter affici, propter eas causas quæ sunt prius enumeratæ. alioqui oportebit ambas esse vnam, ratiocinantem quidem esse expertem rationis si afficiatur citra rationem: rationis autem expertem esse ratiocinantem, si mota sit ratiocinando. Quod si etiam posuerimus cogitationē, per sensuum meatus tāquam per aliqua foramina prospicere, & absque sensibus qui ante eam siti sunt, ad res externas se applicare, dubia nihilominus inuenietur etiam hac ratione positio. Oportebit enim eam sic subiecta apprehēdere. Nihil autem est euidens, vt ostēdemus. Non potest ergo fieri vt apprehendatur verum quod est in subiectis: censetur enim ab aduersariis id esse euidens, quod ex se sumitur, & nullo alio eget ad probationem. Nihil autem habet à natura vt a se sumatur, sed sumuntur omnia ex affectione, quæ quidem est alia ab eo quod cadit sub phantasiam, quod eam efficit. Dulcedine enim affectus melle adhibito, coniicio quòd sit dulce mel extrà situm. & igne admoto calefactus, noto ex ea quæ in me existit affectione, quòd ignis extrà positus est calidus. Et in aliis sensilibus eadem est ratio. Quoniam ergo quod ex alio sumendum est, constat in omnibus esse incertum: omnia autem sumuntur ex nostris affectionibus, quum sint ab eis diuersa, omnia quæ sunt extrà, sunt incerta, & ideo nobis ignota. Ad ea enim cognoscenda quæ sunt incerta & non euidentia, oportet adesse aliquid euidens. Quòd si id non adsit, perit etiam illorum comprehensio. Neque enim licet dicere, quod illa quidem,

A πολλὰ γάρ ἐστιν, ἅπερ περὶ μὲν τὴν αὐτὴν ὕλην θεωρεῖται, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ ἔχει φύσιν. βάρος γοῦν καὶ χρῶμα περὶ μὲν τὸ αὐτὸ σῶμα, ἀμφότερά ἐστι, διενήνοχε δὲ ἀλλήλων. καὶ πάλιν, σχῆμα καὶ μέγεθος τῆς μὲν αὐτῆς οὐσίας ἐστὶ συμβεβηκότα, κεχωρισμένην δὲ ἔχει τὴν φύσιν· ἄλλου μὲν τοῦ μεγέθους, ἄλλου δὲ τοῦ σχήματος νοουμένου. οὕτω τοίνυν καὶ ἡ προειρημένη λογικὴ δύναμις, κἂν ἀναμὶξ ὑπόκειται τῇ ἀλόγῳ, B δυνάμει πάλιν αὐτῆς διοίσει, ᾧ λοιπὸν συνεισέρχεται τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἑτέραν ὡσαύτως τῇ ἑτέρᾳ κινεῖσθαι, καὶ ὁμοιοπαθεῖν, διὰ τὰς προαπηριθμημένας αἰτίας. ἐπεὶ δεήσει μίαν ἀμφοτέρας γίνεσθαι, τὴν μὲν λογικὴν, ἄλογον, ἐὰν ἀλόγως πάσχῃ· τὴν δὲ ἄλογον, λογικὴν, ἐὰν λογικῶς κινηθῇ. κἂν ὑποθώμεθα δὲ τὴν διάνοιαν διὰ τῶν αἰσθητικῶν πόρων, ὥσπερ τινῶν ὀπῶν προκύψασαν, καὶ χωρὶς τῶν προκει- C μένων αὐτῇ αἰσθήσεων τοῖς ἐκτὸς πράγμασι προσβάλλουσαν, ἄπορος οὐδὲν ἧττον καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ὑπόθεσις εὑρεθήσεται. δεῖ γὰρ τὴν οὕτω τῶν ὑποκειμένων ἀντιλαμβανομένην διάνοιαν, ὡς ἐναργῶν τῶν ὑποκειμένων ἀντιλαμβάνεσθαι. οὐδὲν δέ ἐστιν ἐναργὲς, ὡς παρεστήσαμεν. οὐκ ἄρα δυνατόν ἐστι τὸ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις ἀληθὲς λαβεῖν. ἐναργὲς γὰρ ἀξιοῦται τυγχάνειν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, τὸ ἐξ ἑαυτοῦ λαμβα- D νόμενον, καὶ μηδενὸς ἑτέρου χρῆζον εἰς παράστασιν. οὐδὲν δὲ ἐξ ἑαυτοῦ πέφυκε λαμβάνεσθαι, ἀλλὰ πάντα ἐκ πάθους· ὅπερ ἕτερόν ἐστι τοῦ ποιοῦντος αὐτὸ φανταστοῦ. γλυκανθεὶς γὰρ μέλιτος προσαχθέντος, στοχάζομαι ὅτι γλυκύ ἐστι τὸ ἐκτὸς ὑποκείμενον μέλι· καὶ θερμανθεὶς πυρὸς προσαχθέντος, σημειοῦμαι ἐκ τῆς περὶ ἐμὲ διαθέσεως, ὅτι τὸ ἐκτὸς ὑποκείμενον πῦρ, θερμόν ἐστι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ὁ αὐτὸς λόγος. ἐπεὶ οὖν τὸ E ἐξ ἑτέρου ληπτὸν συμφώνως κατὰ πάντας ἄδηλόν ἐστι, πάντα δὲ ἐκ παθῶν ἡμετέρων ἕτερα ὄντα τούτων λαμβάνεται· πάντα ἐστὶ τὰ ἐκτὸς ἄδηλα, καὶ διὰ τοῦτο ἡμῖν ἄγνωστα. δεῖ γὰρ εἰς τὴν τῶν ἀφανῶν γνῶσιν ἐναργές τι παρεῖναι. καὶ τούτου μὴ παρόντος, οἴχεται καὶ ἡ ἐκείνων κατάληψις. οὐδὲ γὰρ ἔνεστι λέγειν ὡς ἐκεῖνα μέν ἐστι

ὅσα

ὅσον ἐπὶ τούτῳ ἄδηλα, καταλαμβάνεται δὲ ὑφ' ἡμῶν, διὰ τὸ βέβαιον εἶναι τὴν ἐκ τῶν παθῶν σημείωσιν. οὐ γὰρ εἰ γλυκαντικῶς διατιθέμεθα τοῦ μέλιτος τῇ γεύσει προσαχθέντος, γλυκὺ πάντως ἐστὶ τὸ μέλι· οὐδὲ εἰ ἐπικραντικῶς ἀψινθίου, πικρόν ἐστι τὸ ἀψίνθιον, ὡς ἂν ἐξ ἀνάγκης τῶν περὶ ἡμᾶς συμβαινόντων παθῶν, καὶ τοῖς ποιοῦσιν αὐτὰ αἰτίοις ὀφειλόντων συμβεβηκέναι. καθάπερ γὰρ ἡ προσπίπτουσα τῇ σαρκὶ μάστιξ, ἀλγύνει μὲν τὴν σάρκα, οὐχὶ δὲ καὶ ἀλγηδών ἐστι· καὶ ὡς τὸ σιτίον ἢ τὸ ποτὸν, ἥδει μὲν τοὺς φαγόντας ἢ πιόντας, οὐκ ἔστι δὲ ἡδονή· οὕτω καὶ τὸ πῦρ θερμαίνειν μὲν δύναται, οὐχὶ δέ γε καὶ ἐξ ἀνάγκης θερμὸν εἶναι. καὶ τὸ μέλι γλυκάζειν μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ γλυκὺ τυγχάνειν· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ὁ αὐτὸς λόγος. ἀλλ' ὥσπερ ἵνα γνῶμεν τἀληθές, δεῖ τι εἶναι ἐναργές, δέδεικται δὲ πάντα ἄδηλα, ὁμολογητέον ἄγνωστον εἶναι τἀληθές. πῶς δὲ οὐχὶ καὶ ἡ περὶ τῶν ἀνωτάτω πραγμάτων διάστασις παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἀφαιρεῖται τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν; εἰ γὰρ τῶν φυσικῶν, οἱ μὲν πάντα ἀνῃρήκασι τὰ φαινόμενα, ὡς οἱ περὶ Δημόκριτον, οἱ δὲ πάντα ἔθεσαν ὡς οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον καὶ Πρωταγόραν, οἱ δὲ τινὰ μὲν ἀνεῖλον, τινὰ δὲ ἔθεσαν, ὡς οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ τοῦ Περιπάτου· πάντη τε καὶ πάντως ἐάν τε καὶ διάνοιαν, ἐάν τε τὴν αἴσθησιν, ἐάν τε τὸ συναμφότερον ὑποθῆταί τις κριτήριον· δεῖ πρῶτον εἰς τὴν τούτων κρίσιν, ἤτοι φαινόμενόν τι παραληφθῆναι, ἢ ἄδηλον· ἀλλὰ φαινόμενον μὲν, οὐχ οἷόν τε. ἐκ γὰρ τῆς ἀμφισβητουμένης ὕλης ὑπάρχον, ἀμφισβητήσιμον ἔσται, καὶ διὰ τοῦτο οὐ κριτήριον. εἰ δὲ ἄδηλον, ἀνέστραπται τὰ πράγματα, εἰ ἐκ τοῦ μὴ γινωσκομένου βεβαιοῦται τὸ δοκοῦν γινώσκεσθαι· ὅπερ ἄτοπον. πλὴν συγκεχωρήσθω γε ἡ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς διανοίας ὑπόστασις, εἰς τὸ προβαίνειν τὴν τῶν Δογματικῶν ἀξίωσιν. ἀλλ' ἵνα καὶ διὰ τούτων τι γνωσθῇ, δεῖ τὸ τρίτον ὁμολογῆσαι κριτήριον, τουτέστι, φαντασίαν. οὔτε γὰρ ἡ αἴσθησις, οὔτε ὁ νοῦς δίχα τοῦ φανταστικῶς ἑτεροιοῦσθαι, δύναταί τινι ἐπιβάλλειν. καὶ τοῦτο δὲ τὸ κριτήριον πολλῆς ἀπορίας ἐστὶ πλῆρες.

A quod ad hoc attinet, sunt incerta & obscura, a nobis autem comprehenduntur, propterea quod sit firma ac stabilis quæ ex affectionibus fit adnotatio. Non enim si dulcedine afficior melle gustui adhibito, omnino est mel dulce: neque si amarore adhibito absinthio, amarum est absinthium, tanquam hę affectiones nobis necessariò accidant, & debeant accedere causis quæ eas efficiunt. Quo modo enim flagrum quod in carnem incurrit, dolore quidem carnem afficit, B non est tamen dolor: & quo modo cibus aut potus voluptate afficit eum qui comedit aut bibit, non est autem voluptas: ita etiam ignis potest quidem calefacere, non autem necessariò esse calidus: & mel dulcedine quidem afficere, non autem etiam esse dulce. In aliis quoque sensilibus eadem est ratio. Sed quo modo vt cognoscamus verum, oportet aliquid esse euidens: ostensum est autem omnia esse incerta & obscura, confitendum est ignotum esse verum. Quomodo autem non etiam de rebus C summis dissensio apud Philosophos, aufert notitiam veritatis? Si enim ex Physicis alij quidem sustulerunt omnia quæ videntur, vt Democritus: alij autem omnia posuerunt, vt Epicurus & Protagoras: alij autem nonnulla quidē sustulerunt, nonnulla verò posuerūt, vt Stoici & Peripatetici: omnino autē seu cogitationem, seu sensum, seu vtrumq; simul posuerit quispiam id quod iudicat: oportet primū ad ea iudicāda aut assumi aliquid quod apparet, aut quod est D incertum & obscurum: sed vt quod sit quidem id quod apparet, minimè potest fieri. Nā cùm sit ex ea de qua dubitatur materia, erit dubitabile, & ideò nō erit id quod iudicat. Quod si sit incertum & obscurum, res sunt euersę. si quidē ex eo quod non cognoscitur, confirmatur id quod videtur cognosci. quod quidē est absurdum. Sed concessa sit substantia hominis & sensuum & cogitationis, ad hoc vt procedat quod volunt Dogmatici. Sed vt etiā per hæc cognoscatur aliquid, oportet fateri tertium quod iudi- E cat, nempe phantasiam. Neque enim sensus neque intelligentia potest ad aliqua se applicare, nisi phantasticè seu per visionem alterentur. Hoc autem iudicans est plenum multa dubitatione,

Multa enim ſunt quæ in eadem cernuntur materia, non habét autem eandem naturam. Nam grauitas quidem & color, ambo ſunt in eodem corpore, inter ſe autem differunt. Et rurſus figura & magnitudo accidunt quidem eidem eſſentiæ, habent autem ſeparatam naturam, quum aliud quidem intelligatur magnitudo, aliud verò figura. ita etiam prius dicta rationis facultas, etiamſi ſit permiſta cum ea quæ eſt expers rationis, poteſtate tamen rurſus ab ea differet. Cui deinceps ſimul erit conſequens, non poſſe alteram ſimiliter moueri atque alteram, & ſimiliter affici, propter eas cauſas quæ ſunt prius enumeratæ. alioqui oportebit ambas eſſe vnam, ratiocinantem quidem eſſe expertem rationis ſi afficiatur citra rationem: rationis autem expertem eſſe ratiocinantem, ſi mota ſit ratiocinando. Quod ſi etiam poſuerimus cogitationē, per ſenſuum meatus tāquam per aliqua foramina proſpicere, & abſque ſenſibus qui ante eam ſiti ſunt, ad res externas ſe applicare, dubia nihilominus inueniretur etiam hac ratione poſitio. Oportebit enim eam ſic ſubiecta apprehēdere. Nihil autem eſt euidens, vt oſtēdemus. Non poteſt ergo fieri vt apprehendatur verum quod eſt in ſubiectis: cenſetur enim ab aduerſariis id eſſe euidens, quod ex ſe ſumitur, & nullo alio eget ad probationem. Nihil autem habet à natura vt à ſe ſumatur, ſed ſumuntur omnia ex affectione, quæ quidem eſt alia ab eo quod cadit ſub phantaſiam, quod eam efficit. Dulcedine enim affectus melle adhibito, conijcio quòd ſit dulce mel extrà ſitum. & igne admoto calefactus, noto ex ea quæ in me exiſtit affectione, quòd ignis extrà poſitus eſt calidus. Et in aliis ſenſilibus eadem eſt ratio. Quoniam ergo quod ex alio ſumendum eſt, conſtat in omnibus eſſe incertum: omnia autem ſumuntur ex noſtris affectionibus, quum ſint ab eis diuerſa, omnia quæ ſunt extrà, ſunt incerta, & ideo nobis ignota. Ad ea enim cognoſcenda quæ ſunt incerta & non euidentia, oportet adeſſe aliquid euidens. Quòd ſi id non adſit, perit etiam illorum comprehenſio. Neque enim licet dicere, quod illa quidem,

A συχνὰ γάρ ἐστιν, ἅπερ περὶ μὲν τὴν αὐτὴν ὕλην θεωρεῖται, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ ἔχει φύσιν. βάρος γοῦν καὶ χρῶμα περὶ μὲν τὸ αὐτὸ σῶμα, ἀμφότερά ἐστι, διενήνοχε δὲ ἀλλήλων. καὶ πάλιν, σχῆμα καὶ μέγεθος τῆς μὲν αὐτῆς οὐσίας ἐστὶ συμβεβηκότα, κεχωρισμένην δὲ ἔχει τὴν φύσιν· ἄλλου μὲν τοῦ μεγέθους, ἄλλου δὲ τοῦ σχήματος νοουμένου. οὕτω τοίνυν καὶ ἡ προειρημένη λογικὴ δύναμις, κἂν ἀναμὶξ ὑπόκειται τῇ ἀλόγῳ, B δυνάμει πάλιν αὐτῆς διοίσει, ᾧ λοιπὸν συνεισέρχεται τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἑτέραν ὡσαύτως τῇ ἑτέρᾳ κινεῖσθαι, καὶ ὁμοιοπαθεῖν, διὰ τὰς προκατηριθμημένας αἰτίας. ἐπεὶ δεήσει μίαν ἀμφοτέρας γίνεσθαι, τὴν μὲν λογικὴν, ἄλογον, ἐὰν ἀλόγως πάσχῃ· τὴν δὲ ἄλογον, λογικὴν, ἐὰν λογικῶς κινῆται. κἂν ὑποθώμεθα δὲ τὴν διάνοιαν διὰ τῶν αἰσθητικῶν πόρων, ὥσπερ τινῶν ὀπῶν προκύπτουσαν, καὶ χωρὶς τῶν προκειC μένων αὐτῇ αἰσθήσεων τοῖς ἐκτὸς πράγμασι προσβάλλουσαν, ἄπορος οὐδὲν ἧττον καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ὑπόθεσις εὑρεθήσεται. δεῖ γὰρ τὴν οὕτω τῶν ὑποκειμένων ἀντιλαμβανομένην διάνοιαν, ὡς ἐναργῶν τῶν ὑποκειμένων ἀντιλαμβάνεσθαι. οὐδὲν δέ ἐστιν ἐναργὲς, ὡς παραστήσομεν. οὐκ ἄρα δυνατόν ἐστι τὸ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις ἀληθὲς λαβεῖν. ἐναργὲς γὰρ ἀξιοῦται τυγχάνειν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, τὸ ἐξ ἑαυτοῦ λαμβαD νόμενον, καὶ μηδενὸς ἑτέρου χρῇζον εἰς παράστασιν. οὐδὲν δὲ ἐξ ἑαυτοῦ πέφυκε λαμβάνεσθαι, ἀλλὰ πάντα ἐκ πάθους· ὅπερ ἕτερον ἦν τοῦ ποιοῦντος αὐτὸ φανταστοῦ. γλυκανθεὶς γὰρ μέλιτος προσαχθέντος, στοχάζομαι ὅτι γλυκύ ἐστι τὸ ἐκτὸς ὑποκείμενον μέλι· καὶ θερμανθεὶς πυρὸς προσαχθέντος, σημειοῦμαι ἐκ τῆς περὶ ἐμὲ διαθέσεως, ὅτι τὸ ἐκτὸς ὑποκείμενον πῦρ, θερμόν ἐστι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ὁ αὐτὸς λόγος. ἐπεὶ οὖν τὸ E ἐξ ἑτέρου ληπτὸν συμφώνως κατὰ πάντας ἄδηλόν ἐστι, πάντα δὲ ἐκ παθῶν ἡμετέρων ἕτερα ὄντα τούτων λαμβάνεται· πάντα ἐστὶ τὰ ἐκτὸς ἄδηλα, καὶ διὰ τοῦτο ἡμῖν ἄγνωστα. δεῖ γὰρ εἰς τὴν τῶν ἀφανῶν γνῶσιν ἐναργές τι παρεῖναι. καὶ τούτου μὴ παρόντος, οἴχεται καὶ ἡ ἐκείνων κατάληψις. οὐδὲ γὰρ ἔνεστι λέγειν ὡς ἐκεῖνα μέν ἐστιν

ὅσον

ὅσον ἐπὶ τούτῳ ἄδηλα, καταλαμβάνεται δὲ ὑφ' ἡμῶν, διὰ τὸ βέβαιον εἶναι τὴν ἐκ τῶν παθῶν σημείωσιν. οὐ γὰρ εἰ γλυκαντικῶς διατιθέμεθα τοῦ μέλιτος τῇ γεύσει προσαχθέντος, γλυκὺ πάντως ἐστὶ τὸ μέλι· οὐδὲ εἰ ἐπικραντικῶς ἀψινθίου, πικρόν ἐστι τὸ ἀψίνθιον, ὡς ἂν ἐξ ἀνάγκης τῶν περὶ ἡμᾶς συμβαινόντων παθῶν, καὶ τοῖς ποιοῦσιν αὐτὰ αἰτίοις ὀφειλόντων συμβεβηκέναι. καθάπερ γὰρ ἡ προσπίπτουσα τῇ σαρκὶ μάστιξ, ἀλγύνει μὲν τὴν σάρκα, οὐχὶ δὲ καὶ ἀλγηδών ἐστι· καὶ ὡς τὸ σιτίον ἢ τὸ ποτὸν, ἥδει μὲν τοὺς φαγόντας ἢ πίνοντας, οὐκ ἔστι δὲ ἡδονή· οὕτω καὶ τὸ πῦρ θερμαίνειν μὲν δύναται, οὐχὶ δέ γε καὶ ἐξ ἀνάγκης θερμὸν εἶναι. καὶ τὸ μέλι γλυκάζει μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ γλυκὺ τυγχάνει· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ὁ αὐτὸς λόγος. ἀλλ' ὥσπερ ἵνα γνῶμεν τἀληθὲς, δεῖ τι εἶναι ἐναργὲς, δέδεικται δὲ πάντα ἄδηλα, ὁμολογητέον ἄγνωστον εἶναι τἀληθές. πῶς δὲ οὐχὶ καὶ ἡ περὶ τῶν ἀνωτάτω πραγμάτων διάστασις παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἀφαιρεῖται τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν; Εἰ γὰρ τῶν φυσικῶν, οἱ μὲν πάντα ἀνῃρήκασι τὰ φαινόμενα, ὡς οἱ περὶ Δημόκριτον, οἱ δὲ πάντα ἔθεσαν ὡς οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον καὶ Πρωταγόραν, οἱ δὲ τινὰ μὲν ἀνεῖλον, τινὰ δὲ ἔθεσαν, ὡς οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ τοῦ Περιπάτου· πάντη τε καὶ πάντως ἐάν τε καὶ διάνοιαν, ἐάν τε τὴν αἴσθησιν, ἐάν τε τὸ συναμφότερον ὑποθῆταί τις κριτήριον· δεῖ πρότερον εἰς τὴν τούτων κρίσιν, ἤτοι φαινόμενόν τι παραληφθῆναι, ἢ ἄδηλον· ἀλλὰ φαινόμενον μὲν, οὐχ οἷόν τε. ἐκ γὰρ τῆς ἀμφισβητουμένης ὕλης ὑπάρχον, ἀμφισβητήσιμον ἔσται, καὶ διὰ τοῦτο οὐ κριτήριον. Εἰ δὲ ἄδηλον, ἀνέστραπται τὰ πράγματα, εἰ ἐκ τοῦ μὴ γινωσκομένου βεβαιοῦται τὸ δοκοῦν γινώσκεσθαι· ὅπερ ἄτοπον. πλὴν συγκεχωρήσθω γε ἡ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς διανοίας ὑπόστασις, εἰς τὸ προβαίνειν τὴν τῶν Δογματικῶν ἀξίωσιν. ἀλλ' ἵνα καὶ διὰ τούτων τι γνωσθῇ, δεῖ τὸ τρίτον ὁμολογῆσαι κριτήριον, τουτέστι, φαντασίαν. οὔτε γὰρ ἡ αἴσθησις, οὔτε ὁ νοῦς διὰ τοῦ φανταστικῶς ἑτεροιοῦσθαι, δύνανταί τινι ἐπιβάλλειν. καὶ τοῦτο δὲ τὸ κριτήριον πολλῆς ἀπορίας ἐστὶ πλῆρες.

A quod ad hoc attinet, sunt incerta & obscura, à nobis autem comprehenduntur, propterea quod sit firma ac stabilis quæ ex affectionibus fit adnotatio. Non enim si dulcedine afficior melle gustui adhibito, omnino est mel dulce: neque si amarore adhibito absinthio, amarum est absinthium, tanquam hę affectiones nobis necessariò accidant, & debeant accedere causis quæ eas efficiunt. Quo modo enim flagrum quod in carnem incurrit, dolore quidem carnem afficit; non est tamen dolor: & quo modo ci-
B bus aut potus voluptate afficit eum qui comedit aut bibit, non est autem voluptas: ita etiam ignis potest quidem calefacere, non autem necessariò esse calidus: & mel dulcedine quidem afficere, non autem etiam esse dulce. In alijs quoque sensilibus eadem est ratio. Sed quo modo vt cognoscamus verum, oportet aliquid esse euidens: ostensum est autem omnia esse incerta & obscura, confitendum est ignotum esse verum. Quomodo autem non etiam de rebus
C summis dissensio apud Philosophos, auffert notitiam veritatis? Si enim ex Physicis alij quidem sustulerunt omnia quæ videntur, vt Democritus: alij autem omnia posuerunt, vt Epicurus & Protagoras: alij autem nonnulla quidē sustulerunt, nonnulla verò posuerūt, vt Stoici & Peripatetici: omnino autē seu cogitationem, seu sensum, seu vtrumq; simul posuerit quispiam id quod iudicat: oportet primū ad ea iudicāda aut assumi aliquid quod apparet, aut quod est
D incertum & obscurum: sed vt quod sit quidem id quod apparet, minimè potest fieri. Nā cùm sit ex ea de qua dubitatur materia, erit dubitabile, & ideò nō erit id quod iudicat. Quod si sit incertum & obscurum, res sunt euersę. si quidē ex eo quod non cognoscitur, confirmatur id quod videtur cognosci. quod quidē est absurdum. Sed concessa sit substantia hominis & sensuum & cogitationis, ad hoc vt procedat quod volunt Dogmatici. Sed vt etiā per hæc cognoscatur ali-
E quid, oportet fateri tertium quod iudicat, nempe phantasiam. Neque enim sensus neque intelligentia potest ad aliqua se applicare, nisi phantasticè seu per visionem alterentur. Hoc autem iudicans est plenum multa dubitatione,

vt licet considerare iis qui ex alto duxerint initium orationis. Quoniam enim ex iis qui in rebus diiudicandis phantasia vtuntur tanquam regula, alij quidem attenderunt comprehendentem, alij verò probabilem, nos commune vtriusque, nempe phantasiam ipsam, tollamus de medio. Ea enim sublata, tolluntur etiam phantasiarum quæ sunt in specie differentiæ. & quo modo si non sit animal, nec est homo: ita si non sit phantasia, nec comprehendens aut probabilis consistit phantasia. Si enim impressio in anima est phantasia, aut est per eminentiam vel internam depressionem, vt existimat Cleãthes: aut per nudam alterationem, vt opinatus est Chrysippus. Et si consistit quidem per eminentiam & internam depressionem, ea sequentur absurda quæ dicit Chrysippus. Si enim instar ceræ imprimitur anima, phãtasticè seu per visionem patiens, semper vltima motio obscurat priorem phantasiam, quo modo etiam typus prioris signaculi delet priorem. Sed si ita est, tollitur quidem memoria, quę tanquam thesaurum recondit visiones. Tollitur autem omnis ars, est enim conuentus & collectio comprehensionum. Plures autem & diuersæ phantasiæ seu visiones fieri non potest vt consistant in principe animæ facultate, cùm aliter & aliter in ea intelligantur typi. Non est ergo phantasia quæ propriè intelligitur impressio. Sed quo modo si quæ apparent sunt visio eorum quæ sunt incerta & non apparentia: cernimus autem corpora eorum quæ apparent, longè crassiora spiritu, nullum typum posse in se conseruare, consentaneum est nec ipsum quidem spiritum posse custodire vnam solam phantasiæ impressionem. Atqui aqua est crassior spiritu: sed si in eam firmiter immissus fuerit digitus, numquam visa est custodiens quæ ex firma illa immissione fit, impressionem. Quamquam quid dico aquam, cùm etiam mollissima cera, cùm iam sit solida ex concretione, ab aliquo quidem simul ac cogitarit imprimitur propter humorem: sed non continet figuram? Si ergo ipsum corpus, quod si comparetur cum aqua, est concretum, est admodum impotens in se aliquas conseruare figuras, est euidens

A ὡς πρέπει σκοπεῖν, παρὰ τὴν ἀρχὴν τὸν λόγον ἄνωθεν πεποιημένοις. ἐπεὶ γὰρ τῶν τῇ φαντασίᾳ τὰ πράγματα κανονιζόντων, οἱ μὲν τῇ καταληπτικῇ προσέσχον, οἱ δὲ τῇ πιθανῇ, τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων γένος ἡμεῖς ἐκλαβόντες, τουτέστιν αὐτὴν τὴν φαντασίαν, ἀναιρῶμεν. ταύτης γὰρ ἀναιρεθείσης, αἴρονται καὶ αἱ ἐπ' εἴδους διαφοραὶ τῶν φαντασιῶν. καὶ ὡς μὴ ὄντος ζώου, οὐδὲ ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω μὴ οὔσης φαντασίας, οὐδὲ καταληπτική ἢ πιθανή τις ὑφέστηκε φαντασία. B Εἰ γὰρ τύπωσίς ἐστιν ἐν ψυχῇ ἡ φαντασία, ἤτοι κατ' ἐξοχὴν καὶ εἰσοχὴν τύπωσίς ἐστιν, ὡς οἱ περὶ τὸν Κλεάνθην νομίζουσιν, ἢ κατὰ ψιλὴν ἑτεροίωσιν γίνεται, καθάπερ οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον ἐδόξαζον. καὶ εἰ μὲν κατ' ἐξοχὴν καὶ εἰσοχὴν ὑφίσταται, ταῦτα ἀκολουθήσει τὰ ἄτοπα, ἅπερ φασὶν οἱ περὶ τὸν Χρύσιππον. Εἰ γὰρ κηροῦ τρόπον τυποῦται ἡ ψυχὴ φανταστικῶς πάσχουσα, ἀεὶ τὸ ἔσχατον κίνημα ἐπισκοτήσει C τῇ προτέρᾳ φαντασίᾳ, ὥσπερ καὶ ὁ τῆς δευτέρας σφραγῖδος τύπος ἐξαλειπτικός ἐστι τοῦ προτέρου. ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἀναιρεῖται μὲν μνήμη, θησαυρισμὸς οὖσα φαντασιῶν· ἀναιρεῖται δὲ πᾶσα τέχνη· σύστημα γὰρ ἦν καὶ ἄθροισμα καταλήψεων. πλείονας δὲ φαντασίας καὶ διαφόρους οὐ δυνατὸν ὑποστῆναι περὶ τὸ ἡγεμονικόν, ἄλλοτε ἄλλως νοουμένων τῶν περὶ αὐτὸ τύπων. οὐ τοίνυν ἡ κυρίως νοουμένη τύπωσίς ἐστι φαντασία. ἀλλ' ὥσπερ εἰ ὄψις D ἐστὶ τῶν ἀδήλων τὰ φαινόμενα, θεωρούμενα δὲ τὰ πολὺ παχυμερέστερα τοῦ πνεύματος τῶν φαινομένων σώματα, μηδ' ὁντινοῦν περὶ αὐτοῖς τύπον δυνάμενα τηρεῖν, εὔλογόν ἐστι, μηδὲ τὸ πνεῦμα ἕνα μόνον τινὰ ἀπὸ φαντασίας τύπον φυλάττειν. καὶ μὴν τὸ ὕδωρ παχυμερέστερόν ἐστι πνεύματος· ἀλλ' οὐδέποτε δακτύλου ἐπερειδομένου αὐτῷ, πέφυκε τὸν ἀπὸ τῆς ἐπερείσεως τύπον φυλάττειν. καίτοι τί λέγω τὸ ὕδωρ, ὅτε καὶ ὁ μα- E λακώτατος κηρὸς στερρὸς ἤδη, κατὰ σύγκρισιν ὑπάρχων, τυποῦται μὲν ὑπό τινος ἅμα νοήματι διὰ τὴν ὑγρότητα, οὐ συνέχει δὲ τὸν τύπον; Εἰ οὖν τὸ αὐτὸ κατὰ σύμβλησιν πεπηγὸς παρὰ τὸ ὕδωρ σῶμα καθεστώς, σφόδρα ἀδυνάτως ἔχει τύπους τινὰς περὶ αὐτὸ φυλάττειν, φανερὸν δήπουθεν

ὅτι

A ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα φύσιν ἔχει πρὸς τὸ τυποῦσθαι ἐπιτήδειον, λεπτομερέστερον καὶ εὔρευστον παρὰ τὰ τοιαῦτα τῶν σωμάτων ὑπάρχον. ἀλλ' οὐ κυρίως τύπωσίς ἐστιν ἡ φαντασία, ψιλὴ δὲ ἑτεροίωσις τῆς διανοίας. ὃ πάλιν τοῦ προτέρου χεῖρον ἦν. τῆς γὰρ ἑτεροιώσεως, ἡ μέν τίς ἐστι κατὰ πάθος, ἡ δέ, ὡς ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκειμένου· καὶ κατὰ πάθος μέν, οἷον εἰ ὁ αὐτὸς κατ' οὐσίαν καὶ μορφὴν ὑποκείμενος ἀνδριὰς παρὰ μέρος, ὁτὲ μὲν θερμαίνοιτο τοῦ ἡλίου B προσλάμψαντος, ὁτὲ δὲ ψύχοιτο, νυκτὸς δρόσου καταπιπτούσης. ὡς ἀπαλλαγὴ δὲ τοῦ ὑποκειμένου, καθάπερ εἰ χωνευθεὶς οὗτος ὁ ἀνδριὰς, σφαῖρα χάλκεος γίνοιτο. Εἰ οὖν ἑτεροίωσις τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ φαντασία, ἤτοι κατὰ πάθος ψιλῶς ἐστιν ἑτεροίωσις, ἢ κατὰ ἀλλαγὴν τοῦ ὑποκειμένου. καὶ εἰ μὲν κατὰ πάθος, ἐπεὶ κατὰ τὰς διαφορὰς φαντασίας πάθος διάφορόν ἐστι, τὸ νέον πάθος ἀλλάσσει τὸ ἀρχαιότερον· καὶ οὕτως οὐκ ἔσται κατοχή τινος πράγματος περὶ τὴν διάνοιαν. ὅπερ ἄτο- C πον. Εἰ δὲ ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκειμένου, ἅμα τῷ φαντασίαν τινὸς λαβεῖν, ἡ ψυχὴ ἑτεροιουμένη, ἐκβήσεται τοῦ ψυχὴ τυγχάνειν, καὶ φθαρήσεται. καθάπερ καὶ ὁ εἰς σφαῖραν χωνευθεὶς ἀνδριὰς, ἐξέβαινε τότε τοῦ ἀνδριὰς ὑπάρχειν. οὐκ ἄρα οὐδὲ ἑτεροίωσις ψυχῆς ἐστιν ἡ φαντασία.

quòd nec spiritus aptam ad hoc habet naturam, cum sit subtilior & magis fluidus quam hæc corpora. At, inquient, phantasia non est propriè impressio. sed sola mentis alteratio. quod rursus est longè peius priore. Nam ex alterationibus alia quidem est ex affectione, alia autem vt subiecti mutatio. Et ex affectione quidem, vt si eadem & essentia & forma subiecta statua, vicissim aliquando quidem calescat sole illucente, aliquando autem frigescat noctu rore decidente. Vt mutatio autem subiecti, vt si hæc fusa statua fiat globus æneus. Si ergo phantasia est alteratio animæ, aut ex sola affectione est alteratio, aut ex mutatione subiecti. Et si ex affectione quidem: quoniam ex visionum diuersitate diuersa est affectio, noua affectio mutat veterem: & ita non detinebitur res aliqua in cogitatione. quod quidem est absurdum. Sin autem subiecti mutatio, simul atq; anima alicuius rei visum acceperit, alterata desinet esse anima, & interibit. quo modo fusa statua & ad globum redacta tunc desinit esse statua. Phantasia ergo non est animæ alteratio.

Περὶ μεταβολῆς.

Συνῶπται καὶ τὴν περὶ μεταβολῆς ἀπορίαν αὐτοὺς θλίβειν. Εἰ γὰρ μεταβάλλει τι καὶ ἑτεροιοῦται, ἤτοι τὸ μένον μεταβάλλει τε καὶ ἑτεροιοῦται, ἢ τὸ μὴ μένον. οὔτε δὲ τὸ μένον ἑτεροιοῦται καὶ μεταβάλλει (μένει γὰρ ἐν τῷ εἶναι οἷον ἦν) D οὔτε τὸ μὴ μένον. ἔφθαρται γὰρ καὶ μεταβέβληται, ἀλλ' οὐ μεταβάλλει. οἷον, Εἰ μεταβάλλει τὸ λευκόν, ἤτοι μένον λευκὸν μεταβάλλει, ἢ μὴ μένον. οὔτε δὲ μένον λευκὸν μεταβάλλει, μένει γὰρ λευκόν· καὶ ἐφ' ὅσον ἐστὶ λευκόν, οὐ μεταβάλλει. οὔτε μὴ μένον, ἔφθαρται γὰρ καὶ μεταβέβληται. ἀλλ' οὐ μεταβάλλει. οὐκ ἄρα μεταβάλλει τὸ λευκόν. διὸ καὶ ἡ φαντασία εἰ μεταβολή τίς ἐστι καὶ ἑτεροίωσις τῆς ψυχῆς, ἀνυπόστατός ἐστι. διδομένης δὲ τῆς ἑτεροιώσεως, οὐκ E εὐθὺς καὶ ἡ τῆς φαντασίας ὑπόστασις συγχωρηθήσεται. ἐλέγετο γὰρ τύπωσις εἶναι ἡγεμονικοῦ.

De Mutatione.

Ad quod accedit etiam, quòd eos premit de mutatione dubitatio. Nam si mutatur aliquid & alteratur, aut id quod manet, mutatur & alteratur, aut id quod non manet. Sed nec id quod manet, alteratur & mutatur: manet enim in ea in qua erat essentia. Neque id quod non manet. interiit enim & est mutatum, non autem mutatur: vt si mutatur album, aut manens album mutatur, aut non manens. Sed neque manens album mutatur. manet enim album, & quatenus est album, non mutatur. Neque non manens. interiit enim & est mutatum, non autem mutatur. Non ergo mutatur album. Quamobrem phantasia quoque, si est aliqua mutatio & alteratio animæ, non potest consistere. Et si detur alteratio, non statim etiam concedetur phantasiam consistere. Dicebatur enim esse impressio principis animæ facultatis.

Nondum autem constat an sit princeps facultas animæ, & in quo loco sita sit: cum alij quidem dicant non esse omnino principem animæ facultatem, vt Asclepiades: alij autem esse quidem putent, non consentiant autem de loco qui eam continet. Quamobrem quoniam non potest diiudicari hæc dissensio, sustinenda est assensio: quo fit vt non sit concedendum phantasiam esse impressionem principis animæ facultatis. Concedatur autem eam esse impressionē principis animæ facultatis: Sed quoniam eiusmodi impressio non aliter enuntiatur principi animæ facultati nisi per sensum, vt visum, auditum, aut aliquam aliam eiusmodi facultatem, quæro, cuiusmodi est in sensu alteratio, an etiam sit eiusmodi in principe animi facultate, an diuersa. Et si est quidem eadem, quoniam vnusquisq; sensus est expers rationis, id quoque quod alteratur, carebit ratione, & non differet à sensu. Sin autem diuersa, non tale sumetur id quod cadit sub phantasiam, quale ponitur: sed alterum quidem erit subiectum: differens autem quæ consistit in principe animæ facultate phantasia. quod rursus est absurdum. Non ergo dicendum est phantasiam esse hanc impressionem & alterationem principis animæ facultatis. Ad hæc accedit, quòd si phantasia est effectus eius quod cadit sub phãtasiam, id quoque quod cadit sub phantasiam, est causa phantasiæ, & habet vim imprimendi sentientem facultatem, & differt effectus à causa quæ ipsum efficit. Vnde quoniam mens ad visa applicatur, visorum accipiet effectus, non autem ea quæ extrinsecus cadũt sub phantasiam. Quòd si quispiam dicat eam se applicare ad ea quæ sunt extrinsecus ex iis quæ in ipsis sunt effectionibus & affectionibus, aggrediemur easdem quas prius dubitationes. aut enim ea quæ sunt extrà, eadem sunt quæ nostra visa ac phantasiæ: aut non sunt eadem, sed similia. Quo modo enim potest mente concipi idem esse causam, & sui effectum? Sin autem similia: quoniam quod alicui est simile, est diuersum ab illo cui est simile, sciet mens ea quæ sunt similia iis quæ veniunt sub phantasiam: ad quod accedit quòd hoc quoque sit dubium. Quemadmodum enim sciet cogitatio, quòd quæ cadunt sub phantasiam, sunt similia phantasiæ?

A τούτου δ᾽ εἰ ἔστι τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ ἐν τίνι τόπῳ
ἐστὶν, οὐχ ὡμολόγηται· ἄλλων μὲν οὐδὲ ὅλως
ὑπάρχειν τι λεγόντων ἡγεμονικόν, ὡς τῶν
περὶ τὸν Ἀσκληπιάδην· τινῶν δὲ εἶναι μὲν
νομιζόντων, οὐ συμφωνούντων δὲ περὶ τοῦ
περιέχοντος αὐτὸ τόπου. διόπερ ἐφ᾽ ὅσον ἀνε-
πίκριτός ἐστιν ἡ τοιαύτη διαφωνία, μένειν
ἐν ἐποχῇ δεῖ, ὡς ἀσυγχώρητον ὄντα τὴν φαν-
τασίαν, ἡγεμονικοῦ τύπωσιν εἶναι. δεδόσθω
δὲ, καὶ τὸ τύπωσιν ὑπάρχειν τοῦ ἡγεμονι-
B κοῦ ταύτην· ἀλλ᾽ ἐπεὶ οὐκ ἄλλως ἀναγ-
γέλλεται ἡ τοιαύτη τύπωσις τῷ ἡγεμονικῷ, εἰ
μὴ διὰ τῆς αἰσθήσεως, οἷον, ὁράσεως, ἀκοῆς
ἢ ἄλλης τινὸς τοιαύτης δυνάμεως, ζητῶ πό-
τερον οἵα ἐστὶν ἡ περὶ τὴν αἴσθησιν ἑτεροίω-
σις, τοιαύτη γίνεται καὶ ἡ περὶ τὸ ἡγεμονι-
κὸν, ἢ διάφορος. καὶ εἰ μὲν ἡ αὐτὴ, ἐπεὶ
ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων ἄλογός ἐστι, καὶ τὸ ἑτε-
ροιούμενον, ἄλογον ἔσται, καὶ οὐ διαφέρει
τῆς αἰσθήσεως. Εἰ δὲ διάφορος, οὐ τοιοῦ-
C τον λήψεται τὸ φανταστὸν, ὁποῖον ὑπόκει-
ται. ἀλλ᾽ ἕτερον μὲν ἔσται τὸ ὑποκείμενον,
διαφέρουσα δὲ ἡ περὶ τὸ ἡγεμονικὸν συνι-
σταμένη φαντασία· ὃ πάλιν ἐστὶν ἄτοπον. οὐ-
δὲ ταύτην τοίνυν τύπωσιν εἶναι ῥητέον ἡγε-
μονικοῦ, καὶ ἑτεροίωσιν, τὴν φαντασίαν.
πρὸς τούτοις ἡ φαντασία ἀποτέλεσμά
ἐστι τοῦ φανταστοῦ· καὶ τὸ φανταστὸν, αἴτιόν
ἐστι τῆς φαντασίας, καὶ τυπωτικὸν καθεστηκὸς
τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως· διενήνοχέ τε τὸ
D ἀποτέλεσμα τοῦ ποιοῦντος αὐτὸ αἰτίου. ὅ-
θεν ἐπεὶ ταῖς φαντασίαις ἐπιβάλλει ὁ νοῦς,
λήψεται τὰ ἀποτελέσματα τῶν φανταστῶν,
ἀλλ᾽ οὐ τὰ ἐκτὸς φανταστά. καὶ εἰ λέγοι τις
ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ πείσεων καὶ παθῶν τοῖς
ἐκτὸς ἐπιβάλλειν αὐτὸν, τὰς ἀνώτερον εἰρη-
μένας μετοίσομεν ἀπορίας. ἤτοι γὰρ τὰ αὐτά
ἐστι ταῖς ἡμετέραις φαντασίαις τὰ ἐκτὸς,
ἢ τὰ αὐτὰ μὲν οὐκ ἂν εἴη, ὅμοια δέ. πῶς
γὰρ δύναται τὸ αὐτὸ αἴτιόν τε καὶ ἀποτέλε-
E σμα ἑαυτοῦ νοεῖσθαι; Εἰ δὴ ὅμοια, ἐπεὶ τὸ
τινὶ ὅμοιον, ἕτερόν ἐστιν ἐκείνου τοῦ ᾧ ὅμοιόν
ἐστιν, ἡ διάνοια τὰ ὅμοια τοῖς φανταστοῖς,
ἀλλ᾽ οὐ τὰ φανταστὰ εἴσεται· σὺν τῷ καὶ τοῦ-
το ἄπορον εἶναι· πῶς γὰρ εἴσεται ἡ διάνοια,
ὅτι ὅμοιά ἐστι ταῖς φαντασίαις τὰ φανταστά;
ἤτοι

A ἤτοι γὰρ χωρὶς φαντασίας τοῦτο αὐτὸ γνώσεται, ἢ φαντασίᾳ τινί. καὶ χωρὶς μὲν φαντασίας, ἀμήχανον· οὐδὲν γὰρ ἡ διάνοια μὴ φαντασιουμένη πέφυκε λαμβάνειν. εἰ δὲ φαντασίᾳ, πάντως αὕτη ἡ φαντασία ἵνα γνωσθῇ, εἰ ὁμοία ἐστὶ τῷ ποιοῦντι αὐτὴν φανταστῷ, ὀφείλει ἔχειν τὴν λαβεῖν, καὶ τὸ ὑποκείμενον φανταστόν. ἀλλὰ τὸ μὲν ὑποκείμενον φανταστόν, τάχα δυνήσεται λαβεῖν φαντασία οὖσα ἐκείνου. ἑαυτὴν δὲ πῶς λήψεται; ἵνα γὰρ B τοῦτο γένηται, δεήσει τὸ αὐτὸ καὶ φαντασίαν καὶ φανταστὸν γίνεσθαι. καὶ ἐπεὶ ἔστιν ἕτερον μὲν τὸ φανταστόν, (αἴτιον γάρ ἐστιν) ἕτερον δέ ἐστιν ἡ φαντασία (ἀποτέλεσμα γὰρ ἦν) ἔσται τὸ αὐτὸ ἕτερον ἑαυτοῦ, αἴτιόν τε ἅμα καὶ ἀποτέλεσμα· ὧν ἑκάτερόν ἐστιν ἄλογον. ἠπορημένων δὲ τούτων μεταβάντες, καὶ ἐπὶ συγχώρησιν τοῦ εἶναι τὴν φαντασίαν τοιαύτην ὁποίαν ποτὲ θέλουσιν ὑπάρχειν οἱ Δογματικοί, ἑτέρως ἀπορῶμεν. εἰ γὰρ κριτήριον C ἀποληπτέον τὴν φαντασίαν, ἤτοι πᾶσαν ἀληθῆ φαντασίαν λεκτέον εἶναι, καθὼς ἔλεγεν ὁ Πρωταγόρας, ἢ πᾶσαν ψευδῆ, ὡς ἔφασκε Ξενιάδης ὁ Κορίνθιος· ἢ τινὰ μὲν ἀληθῆ, τινὰ δὲ ψευδῆ, ὡς οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ τῆς Ἀκαδημίας, ἔτι δὲ τοῦ Περιπάτου. οὔτε δὲ πᾶσαν ἀληθῆ λεκτέον εἶναι, οὔτε ψευδῆ, οὔτε τινὰ μὲν ἀληθῆ, τινὰ δὲ ψευδῆ, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα κριτήριον εἶναι ῥητέον τὴν φαντασίαν. πᾶσαν μὲν οὖν D φαντασίαν οὐκ εἴποι τις ἀληθῆ διὰ τὴν περιτροπήν, καθώς, ἔτι Δημόκριτος καὶ ὁ Πλάτων ἀντιλέγοντες τῷ Πρωταγόρᾳ ἐδίδασκον. εἰ γὰρ πᾶσα φαντασία ἐστὶν ἀληθής, καὶ τὸ μὴ πᾶσαν φαντασίαν εἶναι ἀληθῆ, κατὰ φαντασίαν ὑφιστάμενον, ἔσται ἀληθές. καὶ οὕτω τὸ πᾶσαν φαντασίαν εἶναι ἀληθῆ, γενήσεται ψεῦδος. καὶ χωρὶς δὲ τῆς τοιαύτης περιτροπῆς παρὰ τὰ φαινόμενα ἐστι, καὶ τὴν ἐνάργειαν, τὸ λέγειν πᾶσαν φαντασίαν εἶναι ἀληθῆ, πολλῶν πάνυ ψευδῶν E οὐσῶν. οὐχ ὡσαύτως γὰρ κινούμεθα πρὸς τὸ ἡμέρα ἐστὶν ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ πρὸς τὸ, νύξ ἐστι, τό, τε, ζῆν Σωκράτη καὶ τεθνάναι, οὐδὲ τὴν ἴσην ποτὲ ταῦτα προσβάλλει ἐνάργειαν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἡμέραν νῦν εἶναι, καὶ τὸ, Σωκράτη τεθνάναι, πιστὸν ἔοικεν ὑπάρχειν.

Nam aut hoc ipsum cognoscet absque phantasia, aut aliqua phantasia. Et vt sine phantasia quidem cognoscat, fieri non potest. Nihil enim sua natura potest accipere cogitatio cuius non apprehendat visum seu phantasiam. Sin autem phantasia, omnino hæc phantasia vt cognoscatur an sit similis ei quod cadit sub phantasiam quod illam efficit, debet illam accipere, & subiectum quod cadit sub phantasiam. Sed subiectum quidem quod cadit sub phantasiam, fortasse poterit phantasia apprehendere, cùm sit illius. Se ipsam autem quo modo apprehendet? Et quoniam alterum quidem est quod cadit sub phantasiam, (est enim alterum à phantasia,) phantasia autem est alterum, (est enim effectus,) erit idem à seipso alterum, causa simul & effectus. quorum vtrumque est alienum à ratione. His autem motis dubitationibus, transeuntes etiam ad concessionem quòd sit phātasia eiusmodi qualem eam volunt esse Dogmatici, aliter dubitemus. Si enim accipiēda sit phantasia vt quæ iudicandi vim habeat, aut omnem veram dicendum est esse phantasiam, vt dicebat Protagoras: aut omnem falsam, vt dicebat Xeniades Corinthius: aut aliquam quidem veram, aliquam verò falsam, vt Stoici & Academici, & præterea Peripatetici. Sed nec omnem dicendum esse veram, neq; falsam, neque aliquam quidem veram, aliquam verò falsam, vt ostendemus. Non ergo dicendum est phantasiam esse quæ iudicet. Atque omnem quidem phantasiam non dixeris esse veram propter cōuersionem, vt Democritus & Plato Protagoræ repugnantes docebant. Si enim omnis phantasia est vera, etiam non omnem phantasiam esse veram, vt quod ex phantasia consistat, erit verum. & ita omnem esse veram phantasiam, erit falsum. Quin etiam absque hac conuersione, est præter ea quæ cernuntur, & præter euidentiam, dicere omnem phantasiam esse veram, cum multæ sint admodum falsæ. Non enim similiter mouemur ad hoc, Dies est in præsentia: & ad illud, Nox est: & ad hoc quòd Socrates viuit, & quòd sit mortuus: neque ea parem afferunt euidentiam. Sed quòd dies quidem nunc sit, & quòd Socrates sit mortu⁹, videtur esse credibile.

A Quòd autem sit nox & viuat Socrates, non est æquè credibile, sed videntur esse ex iis quæ non sunt. Eadem quoque oratio ex rerum consequentia & repugnantia est vera & falsa. Ei enim quod dies est, est apertè consequens quod sit lux: & ad id quòd tu ambulas, sequitur quòd tu mouearis. Cum eo autem quòd est dies, euidenter pugnat quòd sit nox: & cum eo quòd tu ambulas, pugnat quod tu non mouearis. & positio vnius est sublatio alterius, si aliquid consequitur, & pugnat omnino alterum cum al- B tero. Si est autem aliquid pugnans cum altero, non omnis phantasia est vera. Quod enim pugnat cum aliquo, pugnat tanquam verum cum falso, aut tanquam falsum cum vero. Et si omnia visa contingit esse vera, nihil est nobis incertum aut obscurum. Nam si cùm aliquid sit verum & falsum, deinde ignoretur quid sit verum & falsum, consistit quod nobis est incertum & non euidés. Et qui dicit, Est mihi incertum, stellas esse pares aut impares, perinde est ac si C dicat se nescire vtrùm sit verum & vtrùm falsum stellas esse pares aut impares. Quamobrem si omnia sunt vera, & omnes phantasiæ sunt veræ, nihil est nobis incertum & non euidens. Si autem nihil est nobis incertum & non euidens, omnia sunt certa & euidentia. Si sunt autem omnia euidentia, nihil licebit quærere, nec de aliquo dubitare. Quæritur enim & dubitatur de re incerta & non aperta, non autem de euidenti. Est autem absurdum tollere inquisitionem & dubitationem. Non est ergo D vera omnis phantasia, nec sunt omnia vera. Præterea si omnis phantasia est vera, & omnia sunt vera: neque verum licet dicere, neque non errare, neque vlla est doctrina, nec error, nec ars, nec demonstratio, nec virtus, neque aliquid aliud ex iis quæ sunt. Consideremus autem id quod dicitur. Si enim omnis phantasia est vera, nihil est falsi. Si autem nihil est falsum, neque falsum dicere licebit, neque errare, nec esse expertem artis, neque malum. Vnum- E quodque enim eorum adhæret falso, & in eo accipit substantiam. Si autem nemo sit qui falsum dicat, nec erit aliquis qui verum dicat: & si nemo sit qui erret, nec erit aliquis non errans. Similiter & si non sit expers artis,

A τὸ δὲ, νύκτα εἶναι καὶ τὸ ζῆν Σωκράτη, οὐχ ὁμοίως ἐστὶ πιστὸν, ἀλλὰ τῶν ἀνυπάρκτων φαίνεται. καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐπὶ τῆς ἐν τοῖς πράγμασιν ἀκολουθίας τε καὶ μάχης, ἀληθής τε καὶ ψευδής ἐστι. τῷ μὲν γὰρ ἡμέραν εἶναι τὸ φῶς εἶναι, καὶ τῷ περιπατεῖν σε, τὸ κινεῖσθαί σε, ἐμφανῶς ἀκολουθεῖ· τῷ δὲ ἡμέραν εἶναι, τὸ νύκτα εἶναι, καὶ τῷ περιπατεῖν σε, τὸ μὴ κινεῖσθαί σε, προδήλως ἐμάχετο. καὶ ἡ τοῦ ἑτέρου θέσις, ἄρσις ἦν τοῦ λοιποῦ, εἰ συνακολουθεῖ τι τινὶ, καὶ B μάχεται πάντως ἕτερον ἑτέρῳ. Εἰ δέ ἐστι τι τινὶ μαχόμενον, οὐ πᾶσα φαντασία ἐστὶν ἀληθής. τὸ γὰρ τινὶ μαχόμενον, ὡς ἀληθὲς ψευδεῖ, ἢ ὡς ψεῦδος ἀληθεῖ μάχεται. Εἴπερ τε πάσας συμβέβηκε τὰς φαντασίας εἶναι ἀληθεῖς, οὐδὲν ἐστιν ἡμῖν ἄδηλον. ἀληθοῦς γάρ τινος ὄντος καὶ ψεύδους, εἶτ' ἀγνοουμένου τί τούτων ἐστὶν ἀληθὲς, καὶ τί ψευδὲς, τὸ ἀδηλούμενον ἡμῖν συνίσταται. καὶ ὁ λέγων, ἄδηλόν ἐστί μοι τὸ ἀρτίους ἢ περισσοὺς εἶναι τοὺς ἀστέρας, δυνάμει C λέγει μὴ ἐπίστασθαι πότερον ἀληθές ἐστι καὶ πότερον ψεῦδος, τὸ ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, ἢ περισσούς. ὥστε εἰ πάντα ἐστὶν ἀληθῆ καὶ πᾶσαι φαντασίαι εἰσὶν ἀληθεῖς, οὐδέν ἐστιν ἡμῖν ἄδηλον. εἰ δὲ μηδέν ἐστιν ἡμῖν ἄδηλον, πάντ' ἔσται πρόδηλα, εἰ δὲ πάντ' ἔσται πρόδηλα, οὐδὲν ἔσται τὸ ζητεῖν καὶ ἀπορεῖν περί τινος. ζητεῖ γάρ τις καὶ ἀπορεῖ περὶ τοῦ ἀδηλουμένου αὐτῷ πράγματος, ἀλλ' οὐχὶ περὶ τοῦ φανεροῦ. ἄτοπον δέ ἐστι τὸ, ζήτησιν καὶ ἀπορίαν ἀναιρεῖν. D οὐκ ἄρα πᾶσα φαντασία ἐστὶν ἀληθὴς, οὐδὲ πάντα ἐστὶν ἀληθῆ. καὶ μὴν εἰ πᾶσα φαντασία ἐστὶν ἀληθὴς, καὶ πάντα ἐστὶν ἀληθῆ, οὔτε ἀληθεύειν τί ἐστιν, οὔτε ἀπλανησία, οὐ διδασκαλία, οὐ πλάνησις, οὐ τέχνη, οὐκ ἀπόδειξις, οὐκ ἀρετὴ, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. σκοπῶμεν δὲ τὸ λεγόμενον. Εἰ γὰρ πᾶσα φαντασία ἐστὶν ἀληθὴς, οὐδέν ἐστι ψεῦδος. μηδενὸς δὲ ὄντος ψεύδους, οὔτε τὸ ψεύδεσθαι ἔσται, οὔτε τὸ πλανᾶσθαι, οὔτε E τὸ ἄτεχνον εἶναι, οὔτε τὸ φαῦλον ὑπάρχειν. ἕκαστον γὰρ τούτων, τοῦ ψεύδους ἔχεται, καὶ περὶ τοῦτο τὴν ὑπόστασιν λαμβάνει. μηδενὸς δὲ ψευδομένου, οὐδ' ἀληθεύων τις ἔσται καὶ μηδενὸς πλανωμένου, οὐδ' ἀπλανὴς καθεστήκεταί τις. ὁμοίως δὲ μὴ ὄντος ἀτέχνου, συνδυα-

συναναιρεῖσθαι καὶ ὁ τεχνίτης· καὶ μὴ ὑπάρχοντος φαύλου, οὐ σοφός. ταῦτα γὰρ κατὰ σύμβλησιν νοεῖται. καὶ ὃν τρόπον μὴ ὄντος δεξιοῦ τινὸς, οὐδὲ ἀριστερόν ἐστι· μηδὲ ὄντος τοῦ κάτω, οὐδὲ τὸ ἄνω ἐστὶ, οὕτω μὴ ὄντος τοῦ ἑτέρου τῶν ἀντικειμένων, οὐδὲ τὸ λοιπὸν ὑποστήσεται. οἰχήσεται δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις καὶ τὸ σημεῖον. ἡ μὲν γὰρ τοῦ ἀληθὲς εἶναι ἀλλὰ μὴ ψεῦδος, ἐστὶν ἀπόδειξις. μηδενὸς γὰρ ὄντος ψευδοῦς, οὐ χρεία τοῦ διδάξοντος ὅτι οὐκ ἔστι ψεῦδος. τὸ δὲ σημεῖον καὶ τὸ τεκμήριον ἐπηγγέλλετο ἐκκαλυπτικὸν εἶναι τοῦ ἀδηλουμένου. πάντων δὲ ἀληθῶν ὄντων, καὶ δὴ αὐτῶν προφανῶν, οὐ χρήζομεν τοῦ μηνύοντος τὸ μὴ γινωσκόμενον, εἴτε ἀληθές ἐστιν, εἴτε καὶ ψεῦδος. καίτοι τί περὶ τούτων διέξιμεν; ὅτε οὔτε ζῶον, οὔτε κοινῶς κόσμος ὑποκείσεται, συγχωρηθέντος τοῦ πάσας τὰς φαντασίας ἀληθεῖς ὑπάρχειν; εἰ γὰρ πάντα ἐστὶν ἀληθῆ, πάντα καὶ γενήσεται πρόδηλα· καὶ εἰ τοῦτο ἔσται ὑγιές τε καὶ ἀληθές, καὶ τὸ, πάντα ἡμῖν εἶναι ἄδηλα, ἓν ἐκ τῶν πάντων καθεστώς. ἀληθοῦς δὲ ὄντος τοῦ πάντα ἄδηλα τυγχάνειν, οὔτε ζῶον, οὔτε φυτὸν, οὔτε κόσμον προσδεξόμεθα φαίνεσθαι ἡμῖν· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. λεκτέον ἄρα διὰ ταῦτα πάντα, μὴ πάσας τὰς φαντασίας εἶναι ἀληθεῖς, καὶ πιστὰς, καὶ μὴν οὐδὲ πάσας ψευδεῖς, διὰ τὰς ἀναλόγους αἰτίας. ἰσοδυναμεῖ γάρ πως τὸ πάσας εἶναι ἀληθεῖς, καὶ τὸ πάσας εἶναι ψευδεῖς. διὸ καὶ πάντα σχεδὸν τὰ προειρημένα ἡμῖν ἔσται καὶ ἐπὶ τὴν τοιαύτην μεταφέρειν στάσιν. εἰ γὰρ πᾶσαι αἱ φαντασίαι εἰσὶ ψευδεῖς, καὶ οὐδέν ἐστιν ἀληθὲς, ἀληθές ἐστι τὸ, οὐδέν ἐστιν ἀληθές. εἰ ἄρα μηδέν ἐστιν ἀληθές, ἐστὶν ἀληθές· καὶ οὕτως εἰς τοὐναντίον τῇ προθέσει περιέστησαν οἱ περὶ τὸν Ξενιάδην, λέγοντες, πάσας τὰς φαντασίας εἶναι ψευδεῖς, καὶ μηδὲν ὅλως ἐν τοῖς οὖσιν ὑπάρχειν ἀληθές. καθόλου γὰρ ἀμήχανόν ἐστι τὸν ἐπὶ μέρους τι λέγοντα ψεῦδος, μὴ οὐχὶ καὶ ἀληθὲς ὁρίζειν. οἷον ὅτε λέγομεν ψεῦδος εἶναι τὸ πρῶτον, τοῦ μὲν πρώτου τὸ ψεῦδος αὐτὸ ὑπάρχειν κατηγοροῦμεν· τὸ δὲ ψεῦδός ἐστι τὸ πρῶτον τιθέμεν. ὥστε δυνάμει τοιοῦτόν τι ἀποφαίνεσθαι· ἀληθές ἐστι τὸ ψεῦδος εἶναι τὸ πρῶτον. ἅμα οὖν πως ψεῦδός τι λέγειν, καὶ τὸ εἶναι ἀληθὲς, ἐξ ἀνάγκης ὁρίζομεν. ἔνεστι δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ [illegible] διδάσκειν,

A simul etiam perimitur artifex: & si non sit stultus, sapiens. ea enim intelliguntur ex comparatione. Et quomodo si non sit aliquod dextrum, nec est sinistrum: & si non sit quod est infrà, non est quod est supra: ita si non sit alterum ex iis quæ aduersantur, nec consistit reliquum. Peribit autem etiam demonstratio & signum. Nam hæc quidem est demonstratio quòd sit verum, non autem falsum. Nam si nihil sit falsum, non opus erit eo quod sit docturum quòd non sit falsum. B Signum autem & indicium profitetur se vim habere aperiendi eius quod est incertum & non obscurum. Si sunt autem omnia vera & per se aperta, non opus habemus eo quod indicet id quod non cognoscitur, sítne verum an falsum. Quamquam quid ea persequimur, cùm neque animal, neque mundus communiter ponetur, si concessum fuerit omnes phătasias seu visa esse falsa? Nam si omnia sunt vera, omnia erunt nobis euidentia. Et si hoc ita sit, erit etiam hoc rectum & verum, omnia nobis esse incerta & non euidentia, C cùm sit vnum ex omnibus. Cùm sit autem verum quòd omnia sunt incerta & non euidentia, neque animal, neque plantam admittemus nobis videri. quod quidem est absurdum. Propter hæc ergo omnia dicendum est, non omnia visa esse vera & credibilia, sed nec omnia falsa, propter causas quæ proportionem habent & conuenientiam. Nam omnia esse falsa habet eandem vim quam omnia esse vera. Quamobrem poterunt etiam omnia quæ à nobis prius dicta sunt, D ad eandem transferri conditionem. Nam si omnia visa sunt falsa, nullum etiam erit verum. & ita reducetur ad contrarium sui propositi Xeniades, dicens omnia visa esse falsa, & nihil omnino esse veri in rebus. Quomodo enim fieri non potest, vt qui in parte dicit esse aliquid veri, non etiam verum definiat: vt quando dicimus primum esse falsum, de primo quidem dicimus ipsum esse falsum: falsum autē primū ponimus. Quamobrem E enuntiare, aliquid est verum, tātum potest ac si dicas primū esse falsum. Igitur simul atque dicimus aliquid falsum, necessariò definimus etiam esse verum. Licet autem hic rectè quoque docere,

quòd visorum euidentes ferè sunt differentiæ, quòd aliæ quidem nostram attrahunt assensionem, aliæ verò repellunt. & nec omnia communiter attrahunt, nec omnia simul repellunt. Nam si nulla esset differentia, sed omnia ex æquo essent incredibilia aut credibilia, neque esset ars, neque inertia: non laus, non reprehensio, non deceptio. Nam Ars quidem intelligitur & approbatio, & non posse decipi, in veris visis. Deceptio autem & reprehensio, in falsis. Neque ergo dicendum est omnia esse vera & credibilia: neque omnia falsa & incredibilia. Restat ergo vt alia quidem censeant esse credibilia, alia verò incredibilia. quod quidem dicebant Stoici & Academici. Stoici quidem admittentes visa comprehendentia: Academici autem ea quæ videntur probabilia. Hoc autem nobis accuratè & exactè considerantibus, magis optandum videtur esse quàm verum. est enim comprehendens phantasia, vt ab ea incipiamus, quæ ab eo quod est, & congruenter ei quod est, est insculpta & impressa, cuiusmodi non potest esse ex eo quod non est. Ex his alia quidem se Stoicis esse cõcessurum dicit Carneades: Illud autem, Cuiusmodi esse non potest ex eo quod non est, minimè posse concedi. existunt enim visa etiam ex iis quæ nõ sunt, tanquam ex iis quæ sunt. Quòd nullum sit autem discrimen, signum est, quòd ex æquo inueniantur euidentes ac pellentes. Quòd sint autem ex æquo pellentes & euidẽtes, signum est, quòd adiungantur consequentes actiones. Quo modo enim in iis qui vigilant, is quidem qui sitit, potum hauriens voluptate afficitur: qui autem feram, aut aliquid aliud horribile fugit, clamat & vociferatur: ita etiam in somnis diffunduntur sitientes, & è fonte sibi videntur bibere. Conuenit quoque timor iis qui terrentur.

nanque exiliit stupefactus Achilles,
Complositque manus, verbum & miserabile
dixit.

Et quo modo cùm sumus sanæ mentis, iis quæ videntur, credimus & assentimur: vt cum Dione quidem tanquam cum Dione congredimur, & cum Theone tanquã cum Theone: ita etiam nonnullis vsuuenit in furore. Hercules

A ὅτι ἐναργεῖς σχεδὸν εἰσὶ τῶν φαντασιῶν αἱ διαφοραί· καθ' ἃς αἱ μὲν ἐπισπῶνται ἡμῶν τὴν συγκατάθεσιν, αἱ δὲ ἀποκρούονται· καὶ οὔτε ἅπασαι ἐπισπῶνται κοινῶς, οὔτε ἅπασαι συλλήβδην ἀποκρούονται. ἐπεί τοι μηδεμιᾶς οὔσης τῆς διαφορᾶς, ἀλλὰ πασῶν ἐπίσης ἀπίστων οὐσῶν ἢ πιστῶν, οὔτε τέχνη ποτ' ἄν, οὔτε ἀτεχνία καθίστατο, οὐκ ἔπαινος, οὐκ ἐπιτίμησις, οὐκ ἀπάτη. ἐνέστη γὰρ ἡ μὲν τέχνη, καὶ ἀποδοχὴ καὶ τὸ ἀνεξαπάτητον, κατὰ τὰς ἀληθεῖς φαντα-
B σίας· ἡ δὲ ἀπάτη καὶ ἐπιτίμησις, κατὰ τὰς ψευδεῖς. οὔτε οὖν πάσας ἀληθεῖς εἶναι ῥητέον καὶ πιστάς, οὔτε πάσας ψευδεῖς καὶ ἀπίστους. λείπεται ἄρα τὰς μὲν πιστάς, τὰς δὲ ἀπίστους ἀξιοῦν, ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἔλεγον. οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τὰς καταληπτικὰς φαντασίας ἀποδεχόμενοι· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, τὰς πιθανὰς εἶναι δοκούσας. τοῦτο δὲ καὶ αὐτοῖς σκεπτομένοις ἡμῖν ἀκριβῶς, εὐχῇ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἀληθείᾳ.
C ἦν γὰρ καταληπτικὴ φαντασία, ἵνα τὰς ἀπὸ ταύτης ἄρχηται, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναπεσφραγισμένη, ὁποία οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος. τούτων δὲ τὰ μὲν ἄλλα λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Καρνεάδην συγχωρήσειν τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τὸ δὲ οἵα οὐκ ἂν γένοιτο, ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος, ἀσυγχώρητον εἶναι. γίνονται γὰρ ἀπὸ μὴ ὑπαρχόντων φαντασίαι, ὡς ἀπὸ ὑπαρχόντων. καὶ τεκμήριον τῆς ἀ-
D παραλλαξίας, τὸ ἐπίσης ταύτας ἐναργεῖς καὶ πληκτικὰς εὑρίσκεσθαι. τὸ δὲ ἐπίσης ἢ πληκτικὰς καὶ ἐναργεῖς εἶναι, τὸ τὰς ἀκολούθους πράξεις ἐπιζεύγνυσθαι. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς ὕπαρ, ὁ μὲν διψῶν ἀρυόμενος ποτὸν, ἥδεται· ὁ δὲ θηρίον, ἢ ἄλλο τι τῶν δειμαλέων φεύγων, βοᾷ καὶ κέκραγεν· οὕτω καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους, ἡ μὲν διάχυσις ἔστι τοῖς διψῶσι καὶ ἀπὸ κρήνης πίνειν δοκοῦσιν. ὁμοίως δ' ὁ φόβος τοῖς δειματουμένοις,

τάφων γὰρ ἀνόρουσεν Ἀχιλλεὺς
E χερσί τε συμπλατάγησεν, ἔπος τ' ὀλοφυδνὸν ἔειπε.

καὶ ὃν τρόπον ἐν καταστάσει τοῖς τρανότατα φαινομένοις πιστεύομεν καὶ συγκατατιθέμεθα, οἷον, Δίωνι μὲν, ὡς Δίωνι, Θέωνι δὲ, ὡς Θέωνι, προσφερόμενοι· οὕτω καὶ ἐν μανίᾳ, τὸ παραπλήσιον πάσχουσί τινες. ὁ γοῦν Ἡρακλῆς μανεὶς,

μανεὶς, καὶ λαβὼν φαντασίαν ἀπὸ τῶν ἰδίων παίδων, ὡς Εὐρυσθέως, τὴν ἀκόλουθον πρᾶξιν ταύτῃ τῇ φαντασίᾳ συνῆψεν. ἀκόλουθον δὲ ἦν τὸ τοῦ τοῦ ἐχθροῦ παῖδας ἀνελεῖν, ὅπερ καὶ ἐποίησεν. Εἰ οὖν καταληπτικαί τινές εἰσι φαντασίαι, καθόσον ἐπάγονται ἡμᾶς εἰς κατάθεσιν, καὶ εἰς τὸ τὴν ἀκόλουθον αὐταῖς πρᾶξιν συνάπτειν, ἐπεὶ καὶ ψευδεῖς τοιαῦται πεφήνασι, λεκτέον ἀπαραλλάκτους εἶναι ταῖς καταληπτικαῖς φαντασίαις τὰς ἀκαταλήπτους. καὶ μὴν ὡς τὴν ἀπὸ τῶν τόξων ἐλάμβανε φαντασίαν ὁ ἥρως, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων παίδων, ὅτι Εὐρυσθέως εἰσὶ παῖδες. μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ προσέπιπτε, καὶ ὡσαύτως ἔχουσα φαντασία. ἀλλ' ἦν ἡ μὲν ἀπὸ τῶν τόξων ἀληθὴς, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν παίδων, ψευδής. ἐπίσης οὖν κινουσῶν ἀμφοτέρων ὁμολογητέον ἀπαράλλακτον εἶναι τὴν ἑτέραν τῇ ἑτέρᾳ. καὶ εἰ ἀπὸ τῶν τόξων, λέγεται καταληπτικὴ, ὅτι ἀκόλουθος αὐτῇ πρᾶξις ἐπεζεύχθη τοῖς τόξοις αὐτοῦ, ὡς τόξοις χρησαμένου, λεγέσθω καὶ ἡ ἀπὸ τῶν παίδων μὴ διαφέρειν ταύτης. καθόσον καὶ ταύτῃ τὸ ἀκόλουθον ἐπεζεύχθη ἔργον· τουτέστι τὸ, τοῦ ἐχθροῦ παῖδας δεῖν ἀναιρεῖν. ἀλλὰ γὰρ αὕτη μὲν ἡ ἀπαραλλαξία, τῶν τε καταληπτικῶν καὶ τῶν ἀκαταλήπτων φαντασιῶν, κατὰ τὸ ἐναργὲς καὶ ἔντονον ἰδίωμα παρίσταται. οὐδὲν δὲ ἧττον δείκνυται τοῖς ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἡ κατὰ χαρακτῆρα, καὶ ἡ κατὰ τύπον. καλοῦσι δὲ ἐπὶ τὰ φαινόμενα σὺν Στωικοῖς. ἐπὶ γὰρ τῶν ὁμοίων μὲν κατὰ μορφὴν, διαφερόντων δὲ κατὰ τὸ ὑποκείμενον, ἀμήχανόν ἐστι διορίζειν τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, ἀπὸ τῆς ψευδοῦς καὶ ἀκαταλήπτου· οἷον, δυοῖν ᾠῶν, ἄκρως ἀλλήλοις ὁμοίων, ἐναλλὰξ τῷ Στωικῷ δίδωμι πρὸς διάκρισιν, εἰ ἐπιβαλὼν ὁ σοφὸς, ἰσχύσει λέγειν ἀδιαπτώτως, πότερον ἕν ἐστι τὸ δεικνύμενον ᾠὸν, ἢ ἄλλο καὶ ἄλλο. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος ἐστὶ καὶ ἐπὶ διδύμων. λήψεται γὰρ ψευδῆ φαντασίαν ὁ σπουδαῖος, καὶ ὡς ἀπὸ ὑπάρχοντος, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον, ἐναπομεμαγμένην καὶ ἐναπεσφραγισμένην ἔχων τὴν φαντασίαν, ἐὰν ἀπὸ Κάστορος ὡς ἀπὸ Πολυδεύκους φαντασιωθῇ. ἐντεῦθεν γοῦν καὶ ὁ ἐγκεκαλυμμένος συνέστη λόγος. ἐὰν γάρ·

A quidem certè furore percitus, cùm suorum filiorum, tanquam filiorum Eurysthei, visum apprehēdisset, huic viso cōsequentem coniunxit actionem. consequens autem erat vt inimici filios interimeret, quod etiam fecit. Si sunt ergo quædam comprehendentes phantasiæ, quatenus nos adducunt ad consensum, & ad eis consequentem cōiungendum actionem: quoniam falsæ quoque apparent eiusmodi, dicemus phantasias quæ comprehendere non possunt, non differre ab iis quæ comprehendunt. Præ- B terea quo modo Heros visum apprehēdit ex arcu, ita etiam ex suis filiis quòd essent filij Eurysthei. vnum enim & idē visum, & similiter affecto obiiciebatur. Sed quod ex arcu quidem apprehendebatur, erat verum: quod autem ex filiis, falsum. Cùm ergo vtraque ex æquo inclinent, fatendum est alterum ab altero non dissidere. & si phantasia quæ ex arcu apprehenditur, dicitur comprehendens, quoniam eius arcui adiuncta est a- C ctio consequens, vt qui arcu sit visus: dicatur etiam quæ ex filiis comprehensa est phantasia, ab ea non differre, quoniam ei quoque adiunctum est opus consequens, nempe oportere inimici filios interimere. Atque quòd visorum quidem comprehendentium, & visorum quæ non comprehenduntur, nullum sit discrimen, ex euidenti & intensa ostenditur proprietate: nihilominus autem ostenditur Academicis etiam ea quæ est ex forma & figura. Vocant autem vt Stoici τὰ D ἐπιφαινόμενα, id est quæ in superficie apparent. Quoniam enim eorum quidem quæ sunt in forma similia, in subiecto autem differunt, fieri non potest vt comprehendens distinguatur phantasia à falsa & quæ comprehendi non potest: vt si duo sint oua summè inter se similia, do ea Stoico inter se vicissim discernenda, si sapiens coniiciens poterit dicere citra errorem, vtrùm sit vnum ouum quod ostenditur, an aliud & aliud. Eadem ratio est etiam E in geminis. falsum enim visum apprehendet vir bonus, & tāquam ab eo quod est, & conuenienter ei quod est, qui insculptum & impressum habet visum, si ex Castore tanquam ex Polluce visum fuerit apprehensum. Hinc certè constitit etiam quæ tecta est oratio. Si enim

cùm prospexerit draco, volumus subiectum attendere, in maiorem incidemus dubitationem: nec poterimus dicere vtrùm sit idem draco qui priùs prospexit, an alius, cùm in antro multi dispersi sint dracones. Non habet ergo comprehendẽs phantasia vllam proprietatem, qua differat à falsis visis & quæ non possunt comprehendi. Præterea si quid aliud, aliud comprehendit, comprehendit etiam visus. Is verò non aliquid comprehendit vt ostendemus. Non est ergo aliquid quod aliquid comprehendat. Nam visus videtur quidem apprehendere colores & magnitudines & figuras & motus. nihil autem eorum apprehendit: vt statim nobis apparebit si inceperimus à coloribus. Si ergo visus vllum comprehendit colorem, aiunt Academici, etiam colorem hominis comprehendet. Is autem non comprehenditur. Nec vllus ergo alius comprehendetur color. Quòd autem non comprehendatur, est perspicuum. "mutatur enim temporibus, operationibus, naturis, circumstantiis, morbis, sanitate, somno, vigilia: adeò vt quòd sic varietur quidem sciamus, quidnam autem sit re vera, ignoremus." Ea autem ratione si is non possit comprehendi, nec vllus alius erit cognitus. Porrò autem in figura quoq; inueniemus id genus dubitationem. ipsa enim lenis & aspera subiicitur; vt in picturis: rotunda autem & quadrata, vt in turribus: rectáque & fracta; vt in remo qui ex alia in aliam mutatur. Et in motu id quod mouetur & quod quiescit, vt in iis qui sedent in naui, aut stant in littore. Sed quoniam comprehendenti phantasiæ adaptatur phantasia quæ non potest comprehendi, non est comprehendens phantasia id quo iudicatur veritas. Quomodo enim quod obliquo adaptatur, eo non iudicatur rectum: ita si falsis phantasiis & quæ non possunt comprehendi, adaptatur comprehendens phantasia, vt ostendemus. A comprehendente ergo phantasia non iudicantur vera & falsa. In sorite enim vltimæ comprehendentis phantasiæ sitæ iuxta primam quæ non potest comprehendi, & quæ est ad distinguendum difficilis,

A προσκύψαντος δράκοντος, θέλωμεν τῷ ὑποκειμένῳ ἐπιστῆσαι, εἰς πολλὴν ἀπορίαν ἐμπεσούμεθα, καὶ οὐχ ἕξομεν λέγειν πότερον ὁ αὐτός ἐστι δράκων τῷ πρότερον προσκύψαντι, ἢ ἕτερος, πολλῶν ἐνεσπειραμένων τῷ αὐτῷ φωλεῷ δρακόντων. οὐ τοίνυν ἔχει τι ἰδίωμα ἡ καταληπτικὴ φαντασία ᾧ διαφέρει τῶν ψευδῶν τε καὶ ἀκαταλήπτων φαντασιῶν. πρὸς τούτοις, εἴ τι ἄλλο καταληπτικόν τινός ἐστι, καὶ ὅρασις. οὐχὶ δέ γε αὕτη καταληπτική τινός
B ἐστιν, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἐστί τι καταληπτικόν τινος. ἡ γὰρ ὅρασις λαμβάνειν μὲν δοκεῖ χρώματα καὶ μεγέθη καὶ σχήματα, καὶ κινήσεις· τούτων δὲ οὐδὲν λαμβάνει· καθάπερ εὐθὺς ἀπὸ τῶν χρωμάτων ἀρξαμένοις ἡμῖν φανεῖται. εἴπερ οὖν ἡ ὅρασις καταλαμβάνεταί τι χρῶμα, φασὶν οἱ ἐξ Ἀκαδημίας, καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου καταλήψεται· οὐ καταλαμβάνεται δὲ τοῦτο· οὐδ' ἄλλο τοίνυν καταλήψεται χρῶμα. καὶ ὅτι οὐ καταλαμβάνεται,
C πρόδηλον. μεταβάλλει γὰρ κατὰ ὥρας, ἐνεργείας, φύσεις, ἡλικίας, περιστάσεις, νόσους, ὑγείαν, ὕπνον, ἐγρήγορσιν. ὥστε τὸ μὲν οὕτως αὐτὸ ποικίλλεσθαι, γινώσκειν ἡμᾶς· τὸ δὲ τί ἐστι καὶ ὃ κατ' ἀλήθειαν, ἀγνοεῖν. ταύτῃ γ' εἰ τοῦτο μή ἐστι καταληπτὸν, οὐδ' ἄλλο τι φανήσεται γνώριμον. καὶ μὴν καὶ ἐπὶ σχήματος τὸ αὐτὸ εἶδος τῆς ἀπορίας εὑρήσομεν. τὸ γὰρ αὐτὸ λεῖον καὶ τραχὺ ὑποπίπτει ὡς ἐπὶ τῶν γραφῶν. στρογγύλον τε καὶ τετράγωνον ὡς ἐπὶ πύργων· εὐθύ
D τε καὶ κεκλασμένον, ὡς ἐπὶ τῆς ἐξάλου τε καὶ ἐνάλου κώπης, καὶ ἐπὶ κινήσεως κινούμενόν τε καὶ ἠρεμοῦν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐν νηὶ καθεζομένων, ἢ ἐπὶ τοῖς αἰγιαλοῖς ἑστώτων. ἀλλ' ἐπείπερ προσαρμόζεται τῇ καταληπτικῇ φαντασίᾳ ἡ ἀκατάληπτος φαντασία, οὐκ ἂν εἴη κριτήριον ἀληθείας ἡ καταληπτικὴ φαντασία. ὥσπερ γὰρ τὸ προσαρμοττόμενον στρεβλῷ, οὐκ ἂν εἴη κριτήριον εὐθέος· οὕτως εἰ προσαρμόττεται ψευδέσι καὶ ἀκαταλήπτοις φαντα-
E σίαις, ἡ καταληπτικὴ φαντασία οὐκ ἂν εἴη κριτήριον. προσαρμόττεται δὲ ἀκαταλήπτοις καὶ ψευδέσι πράγμασιν ἡ καταληπτικὴ φαντασία, καθὼς παραστήσομεν. οὐ τοίνυν κριτήριόν ἐστι τῶν τε ἀληθῶν καὶ τῶν ψευδῶν ἡ καταληπτικὴ φαντασία. ἐπὶ γὰρ τοῦ σωρείτου τῆς ἐσχάτης καταληπτικῆς φαντασίας τῇ πρώτῃ ἀκαταλήπτῳ παρακειμένης, καὶ δυσδιορίστου σχεδὸν ὑπαρχούσης,

φασὶν

φασὶ γὰρ περὶ τοῦ Χρυσίππου, ὅτι ἐφ᾽ ὧν μὲν φαντασιῶν ὀλίγη τις οὕτως ἐστὶ διαφορά, στήσεται ὁ σοφὸς καὶ ἡσυχάσει. ἐφ᾽ ὧν δὲ πλείων προσπίπτει, ἐπὶ τούτων συγκαταθήσεται τῇ ἑτέρᾳ ὡς ἀληθεῖ. ἐὰν οὖν παραστήσωμεν ἡμεῖς πολλὰ ψευδῆ καὶ ἀκατάληπτα τῇ καταληπτικῇ φαντασίᾳ παρακείμενα, δῆλον ὡς ἐσόμεθα κατεσκευακότες, τὸ μὴ δεῖν συγκατατίθεσθαι τῇ καταληπτικῇ φαντασίᾳ· ἵνα μὴ ταύτῃ συναιρέσαντες, προσεκπέσωμεν διὰ τὴν γειτνίασιν, καὶ εἰς τὴν τῶν ἀκαταλήπτων καὶ ψευδῶν συγκατάθεσιν· καὶ ὅτι μάλιστα πολλὴ περὶ τὰς φαντασίας προσπίπτειν δοκεῖ διαφορά. τὸ δὲ λεγόμενον, σαφὲς ἔσται ἐπὶ παραδείγματος· ὑποκείσθω γὰρ καταληπτικὴ μὲν φαντασία, ἡ, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστιν, ἥ τις καὶ κατὰ πολὺ φαίνεται κεχωρισμένη τῆς, τὰ μυρία ὀλίγα ἐστιν, ἐπεὶ τοίνυν ἐπὶ πλεῖστον ἀπέχει τῆς, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστι, καταληπτικῆς, ἡ τὰ μυρία ὀλίγα ἐστιν, ἀκατάληπτος· οὐκ ἐφέξει ὁ σπουδαῖος μεγάλης προσπιπτούσης διαφορᾶς. ἀλλὰ συγκαταθήσεται μὲν τῇ, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστι, καταληπτικῇ φαντασίᾳ· οὐ συγκαταθήσεται δὲ τῇ, τὰ μυρία ὀλίγα ἐστιν, ἀκαταλήπτῳ. ἀλλ᾽ εἰ τῇ, τὰ μυρία ὀλίγα ἐστιν, οὐ συγκαταθήσεται ὁ σοφός, παρόσον πολλῷ κεχώρισται τῆς, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστιν, φανερὸν δήπουθεν ὅτι συγκαταθήσεται τῇ, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστιν· οὐδὲν γάρ ἐστι μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστιν. ἣν δέ γε ἡ, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστι καταληπτικῆς ἐσχάτως ὑποκειμένης, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστι, πρώτη ἀκατάληπτος. συγκαταθήσεται ἄρα ὁ σπουδαῖος ἀκαταλήπτῳ φαντασίᾳ, τῇ, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστιν, καὶ εἰ ταύτῃ συγκαταθήσεται, μηδεμίαν ἐχούσῃ διαφορὰν πρὸς τὴν, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστι, συγκαταθήσεται καὶ τῇ, τὰ μυρία ὀλίγα ἐστιν, ἀκαταλήπτῳ. πᾶσα γὰρ ἀκατάληπτος φαντασία, ἀκαταλήπτῳ φαντασίᾳ ἐστὶν ἴση. ἐπεὶ οὖν ἡ μέν, τὰ μυρία ὀλίγα ἐστιν, ἀκατάληπτος, ἴση ἐστὶ τῇ, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστιν· οὐδενὶ δὲ διέφερε, καὶ ἐκεχώριστο τῆς, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστι, καταληπτικῆς, ἴση γενήσεται τῇ, τὰ μυρία ὀλίγα ἐστιν, ἀκαταλήπτῳ φαντασίᾳ, ἡ, τὰ πεντήκοντα ὀλίγα ἐστι, καταληπτική. καὶ οὕτω συνεξέρχεται τῇ ψευδεῖ καὶ ἀκαταλήπτῳ φαντασίᾳ, διὰ τὸ ἀπαράλλακτον,

A dicit Chrysippus, quod in quibus quidem visis est adeò parua differentia, se sustinebit sapiens & quiescet: in quibus autem plura occurrunt, in his alteri assentietur vt vero. Si ergo nos ostenderimus multa falsa & quæ comprehendi non possunt esse sita iuxta visum comprehẽdens, perspicuum est nos esse probaturos, comprehendenti phantasiæ non esse assentiendum: ne si ei consenserimus, incidamus propter propinquitatem in assensionem eorum quæ sunt falsa & comprehẽdi nequeunt: & quòd B in visis videatur maxima occurrere differentia. Quod autem dicimus, exemplo erit clarius. Ponatur enim comprehendens quidem phantasia, Quinquaginta sunt pauca, quæ videntur etiam multùm separata ab hac altera, Mille sunt pauca. Quoniam ergo multum distat, Mille sunt pauca, quæ non possunt comprehẽdi, à Quinquaginta sunt pauca, quæ est comprehendens, non assentietur sapiens, quandoquidem est multùm separata à, Quinquaginta sunt pau- C ca, quæ est posita extremè comprehendens. Manifestum est vtiq; quòd assentietur illi, Mille sunt pauca. nihil enim intercedit inter hanc, & illam, Quinquaginta sunt pauca, quæ est prima quæ non potest comprehendi. Assentietur ergo studiosus phantasiæ quæ non potest comprehendi, nempe Quinquaginta sunt pauca. Et si huic assentietur quæ nullam habet differẽtiam ab illa, Quinquaginta sunt pauca, assentietur & illi quæ comprehendi non potest, Mille D sunt pauca. Omnis enim phantasia quæ non potest comprehendi, est par phantasiæ quæ comprehendi non potest. Quoniam ergo illa quidem, Mille sunt pauca, quæ non potest comprehendi, est par huic, Quinquaginta sunt pauca: in nullo autem differt & est separata ab illa, Quinquaginta sunt pauca, quæ est comprehendens, par erit illi phantasiæ quæ comprehendi non potest, Mille sunt pauca, hæc, Quinquaginta sunt pauca, quæ est comprehendens. & ita simul egreditur cum falsa & quæ com- E prehendi nõ potest phantasia, propterea quòd nullum est earum discrimen,

ea quæ comprehendit. Neque enim licet dicere, non omnem quæ comprehendi non potest phantasiam, esse parem omni phantasiæ quæ non potest comprehendi: sed aliam quidem magis posse comprehendi, aliam vero minus. Nam primùm quidem secum & cum natura rerum pugnabunt Stoici. Quo modo enim homo, quatenus homo, non differt ab homine, neque lapis à lapide: ita nec phantasia quæ non potest comprehendi, differt à phantasia quæ non potest comprehendi, quatenus est eiusmodi vt non possit comprehendi: neque falsa à falsa, quatenus est falsa. Hinc motus Zeno docebat peccata esse æqualia. Deinde esto aliam quidem magis posse comprehendi, aliam verò minus: quid hoc eis potest opem ferre? Sequetur enim vt ei quæ est magis incomprehensibilis, non assentiatur sapiens: ei autem quæ minùs, assentiatur. quod quidem est absurdum. ex eorum enim sententia iudicium minimè aberrans habet sapiens, & est in omnibus diuinus, propterea quòd non opinetur, hoc est, falso assentiatur. in quo sita est summa infelicitas & lapsus stultorum. Vt ex eorum quidem sententia sit phantasia vi sentiendi, vtpote vi videndi prædita, oportet omnia concurrere, instrumentum, & sensile, & locum, & quomodo, & cogitationem. Nam si cùm alia adsint vnum solùm desit, vt cogitatio quæ se habet præter naturam, non erit, inquiunt, salua apprehensio. Hinc etiam comprehendentem phantasiā dicebant aliqui, non communiter esse id quod vim habet iudicandi, sed solùm quando fuerit in recto statu. hoc autem est ex iis quæ non possunt fieri. Nam præter meatuum differentias, & præter circumstantias eius quod est extrinsecus, & præter alios plures modos, neque eædem, neque similiter & eodem modo res nobis repræsentant similitudinem, vt superiùs collegimus. Quamobrem videtur quidem hoc posse dici, an sit hic sensus, & hæc circumstantia: illud verò an reuera tale sit quale videtur, aut diuersum quidem sit, diuersum verò videatur, non posse nos asserere: & propterea nullam esse phantasiam absque recto statu. Quomodo autem non incidunt etiam in eum modum qui dicitur alter per alterum? Nobis enim quærentibus quæ sit comprehendens phantasia,

A ἡ καταληπτική. οὐδὲ γὰρ ἔνεστι λέγειν, μὴ πᾶσαν ἀκατάληπτον φαντασίαν, ἴσην πάσῃ ἀκαταλήπτῳ τυγχάνειν φαντασίᾳ· ἀλλὰ τὴν μὲν, μᾶλλον εἶναι ἀκατάληπτον, τὴν δὲ, ἧσσον. ἐπεὶ πρῶτον μὲν μαχέσονται ἑαυτοῖς καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων οἱ Στωικοί. ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀνθρώπου, καθὸ ἄνθρωπός ἐστιν, οὐ διαφέρει, οὐδὲ λίθος λίθου· οὕτως οὔτε ἀκατάληπτος φαντασία, ἀκαταλήπτου φαντασίας διενήνοχεν, ᾗ ἀκατα-
B ληπτός ἐστιν, οὐδὲ ψευδὴς ψευδοῦς, ᾗ ψευδής ἐστι. κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι οἱ περὶ τὸν Ζήνωνα ἐδίδασκον, ὅτι ἴσα ἐστὶ τὰ ἁμαρτήματα. εἶτα ἔστω τὴν μὲν μᾶλλον εἶναι ἀκατάληπτον, τὴν δὲ ἧσσον, τί τοῦτ' αὐτοῖς βοηθεῖν δύναται; ἀκολουθήσει γὰρ τῇ μὲν μᾶλλον ἀκαταλήπτῳ μὴ συγκατατίθεσθαι τὸν σοφόν· τῇ δὲ ἧσσον συγκατατίθεσθαι· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. ἀπλανὲς γὰρ εἶχε κριτήριον κατ' αὐτοὺς ὁ σοφός. καὶ κατὰ πάντα ἐθεοποιεῖτο διὰ τὸ μὴ δο-
C ξάζειν, τουτέστι, ψεύδει συγκατατίθεσθαι, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ ἄκρα κακοδαιμονία, καὶ ἡ τῶν φαύλων διάπτωσις. ἵνα γε μὴν αἰσθητικὴ γένηται φαντασία κατ' αὐτούς, οἷον ὁρατική, δεῖ πέντε συνδραμεῖν, τό τε αἰσθητήριον, καὶ τὸ αἰσθητὸν, καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ πῶς, καὶ τὴν διάνοιαν. ὡς, ἐὰν τῶν ἄλλων παρόντων, ἓν μόνον ἀπῇ, καθάπερ διάνοια παρὰ φύσιν ἔχουσα, οὐ σωθήσεταί φασιν ἡ ἀντίληψις. ἔνθεν καὶ τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, ἔλε-
D γόν τινες, μὴ κοινῶς κριτήριον, ἀλλ' ὅταν μηδὲν ἔχῃ κατὰ τὸν τρόπον ἔνστημα. τοῦτο μὲν δὴ τῶν ἀδυνάτων ἐστί. καὶ γὰρ παρὰ τὰς διαφορὰς τῶν πόρων καὶ παρὰ τὰς τῶν ἐκτὸς περιστάσεις, καὶ παρ' ἄλλους πλείονας τρόπους, οὐδὲ τὰ αὐτά· οὐδὲ ὡσαύτως ἰνδάλλεται ἡμῖν τὰ πράγματα, καθάπερ ἀνώτερω ἐπελογισάμεθα. ὥστε εἰ μὲν φαίνεται πρὸς τῇδε τῇ αἰσθήσει, καὶ τῇδε τῇ περιστάσει δύνασθαι λέγειν, τὸ δ' εἰ ταῖς ἀληθείαις τοιοῦτόν
E ἐστιν, οἷον καὶ φαίνεται, ἢ ἄλλοιον μέν ἐστιν, ἀλλοῖον δὲ φαίνεται, μὴ ἔχειν ἡμᾶς διατείνεσθαι· διὰ δὲ τοῦτο μηδεμίαν εἶναι φαντασίαν χωρὶς ἐνστήματος. πῶς δ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸν δι' ἀλλήλων ἐμπίπτουσι τρόπον; ζητούντων γὰρ ἡμῶν, τίς ἐστιν ἡ καταληπτικὴ φαντασία, ὁριζό-

ὁριζόμενοι φασὶν, ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος κατ' A αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναποσφραγισμένη· ὁποία οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος. Εἶτα πάλιν ἐπεὶ πᾶν τὸ ὁρικῶς διδασκόμενον, ἐκ γνωσκομένων διδάσκεται, προσαναχρινόντων ἡμῶν, τί ποτ' ἐστὶ καὶ τὸ ὑπάρχον, ἀναστρέψαντές φασιν, ὅτι ὑπάρχον ἐστὶν, ὃ κινεῖ καταληπτικὴν φαντασίαν. ὥστε ἵνα μὲν μάθωμεν τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, προσειληφέναι ὀφείλομεν τὸ ὑπάρχον· ἵνα δὲ τοῦτο, B ἐπὶ τὴν καταληπτικὴν βαδίζειν φαντασίαν· καὶ οὕτω μηδέτερον γίνεσθαι σαφὲς, περιμένον τὴν ἐκ τοῦ ἑτέρου πίστιν. ὥσπερ τε ἐπὶ τῶν φαντασιῶν, τὰ μὲν φαίνεται καὶ ὑπάρχει, τὰ δὲ φαίνεται μὲν, οὐχὶ δέ γε καὶ ὑπάρχει, χρήζομεν τινὸς κριτηρίου τοῦ παραστήσοντος, τίνα ἐστὶ τὰ φαινόμενα ἅμα καὶ ὑπάρχοντα. οὕτως ἐπεὶ καὶ τῶν φαντασιῶν, αἱ μὲν εἰσὶ καταληπτικαὶ, αἱ δὲ, οὔ, δεόμεθα κριτηρίου τοῦ διατάξοντος, τίνες εἰσὶ τοιαῦται, καὶ τίνες ἀκατάληπτοί τε C καὶ ψευδεῖς. τοῦτο οὖν τὸ κριτήριον, ἤτοι καταληπτικὴ γενήσεται φαντασία, ἢ οὐ καταληπτική. καὶ εἰ μὲν οὐ καταληπτική, ἀκολουθήσει καὶ πάντων ἅπαξ ἁπλῶς μὴ καταληπτικὴν φαντασίαν κριτήριον εἶναι. ἧς ἔργον ἐστὶ τὸ καὶ τὴν καταληπτικὴν ἐξετάζειν, ὅπερ οὐ θελήσουσιν· εἰ δὲ καταληπτική, πρῶτον μὲν εὔηθες. αὐτὴν γὰρ ταύτην ἐζητοῦμεν κρίνειν, πότε ἐστὶ καταληπτική· δεύτερον, εἰ πρὸς τὸ διαγνῶναι τὰς καταληπτικὰς καὶ ἀκατα- D λήπτους φαντασίας, κριτήριον παραλαμβανόμεν τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, δεήσει καὶ τὸ ὅτι ἡ κρίνουσα αὐτὰς τῷ ὄντι καταληπτική ἐστι φαντασία, δοκιμάζεσθαι διὰ καταληπτικῆς φαντασίας· κἀκείνην πάλιν δι' ἄλλης. καὶ τοῦτο μέχρις ἀπείρου. ἀλλ' ἴσως τις ἐρεῖ τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, καὶ τοῦ φανταστοῦ, ὅτι κατὰ ἀλήθειαν ὑπόκειται· καὶ αὐτῆς ὅτι καταληπτική ἐστι, κριτήριον ὑπάρχειν. ὅπερ οὐ διήνεγκε τοῦ φάναι κατὰ ἀναστροφὴν καὶ τὸ φανταστὸν ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς φαντασίας εἶναι δοκίμιον. ὡς γὰρ τῶν φαινομένων, ἐν διαφωνίᾳ καθεστώτων, ζητεῖται τίνι κρινοῦμεν τὸ ὑπάρχον καὶ τὸ μὴ ὑπάρχον· οὕτω τῶν φαντασιῶν ἀσυμφώνων οὐσῶν σκεπτόμεθα τί,

dicunt, Quæ est insculpta & impressa ex eo quod est, conuenienter ei quod est, cuiusmodi non est ex eo quod non est. Deinde quoniam rursus quidquid docetur ex definitione, docetur ex iis quæ cognoscuntur, dicunt reciprocè, Id est quod mouet comprehendentem phantasiam. Quamobrem vt discamus quidem comprehendentem phantasiam, debemus id quod est, assumere: vt hoc autem discamus, ad comprehendentem ingredi phantasiam: & sic neutrum est manifestum, expectans vt alterum probetur ex altero. & quomodo in iis quæ cadunt sub phantasiam, alia quidem apparent & sunt, alia autem apparent quidem, non sunt autem, opus habemus aliquo vim habente iudicandi quod sit ostensurum quænam sint quæ simul appareant & sint: ita quoniam ex phantasiis aliæ quidem sunt comprehendentes, aliæ verò non, opus habemus aliquo habente potestatem iudicandi quod sit docturum quænam eæ sunt, & quænam sunt incomprehensibiles & falsæ. Hoc ergo quod vim habet iudicandi, aut fiet cōprehendens phantasia, aut non comprehendens. Et si quidem non comprehendens, sequetur non comprehendentem phantasiam, vim habere omnia, vt semel dicam, iudicandi. cuius est munus examinare etiam comprehendentem. quod nolent. Sin autem comprehendens, primum quidem est stultum. Nam hanc ipsam volebamus examinare vtrùm sit comprehendens. Secundò autem si ad dignoscendas comprehendentes & quæ comprehendi non possunt phantasias, iudicem assumimus comprehendētem phantasiam, oportebit etiam quod eas re vera iudicans sit comprehendens phantasia, examinari per comprehendentem phantasiam: & illam rursus per aliam, & hoc vsque in infinitum. Sed fortasse dicet quispiam comprehendentem phantasiam vim habere iudicandi eius quod cadit sub phantasiam, quoniam est subiectum: & sui ipsius, quoniam est comprehendens. quod quidem nihil refert an dicas per reciprocationem, quòd id quod cadit sub phantasiam, sit quod & ipsum seipsum probat & phātasiā. Quomodo enim cùm quæ apparent sint in dissidio, quæritur quánā re iudicemus id quod est & nō est: ita visis nō cōuenientibus, cōsideramus

quánam re iudicabimus comprehendentem phantasiam, & eam quæ non est eiusmodi. Quamobrem cùm sint res similes, si seipsam iudicandi vim habet phantasia, quamuis sit discrepans ac dissentiens, erit etiam id quod cadit sub phantasiam credibile, etiam si maximè dissideat. quod quidem est absurdum. Aut si hoc, quatenus dissidet, opus habet eo quod sit ipsam iudicaturum, opus habebit etiam phantasia eo quod sit ipsam probaturum & ostensurum, an sit re vera comprehendens. alioqui si, vt est eorum sententia, quælibet stulti existimatio est ignoratio, & solus sapiens verum dicit, & habet firmam ac stabilem veri scientiam, sequitur vt quum huc vsque inueniri non potuerit sapiens, necessariò verum quoque non possit inueniri, & propterea sint omnia incomprehensibilia: quandoquidem stulti omnes non habemus firmam ac stabilem rerum comprehensionem. Hoc autem cùm ita se habeat, restat vt quæ dicuntur à Stoicis aduersus Scepticos, vicissim etiam à Scepticis aduersus illos dicantur. Nam quoniam ex illorum sententia in stultorum numerum referuntur Zeno & Cleanthes & Chrysippus, & cæteri ex sectis: quilibet autem stultus tenetur ab ignoratione, omnino ignorabat Zeno an in mundo contineretur, an ipse mundum contineret: neque vtrùm esset vir, an fœmina. Neque sciebat Cleanthes essetne homo an fera aliqua Typhone magis varia ac magis multiplex. Præterea aut nouerat Chrysippus hoc dogma, quum esset Stoicus, illud inquam, Stultus ignorat omnia: aut ne hoc quidē sciebat falsum esse, Stultum ignorare omnia. Si autem ne hoc quidē ipsum sciebat quòd omnia ignorat, quomodo de multis dogma constituit, ponens vnū esse mundū, & eum administrari prouidentia, & per totū mutabilē esse eius essentiam, & alia plurima? Licet autem si velit quispiam, contrà interrogādo vt mos est ipsis quoque Scepticis, alias afferre dubitationes. Sed ostensa forma argumentādi, nō est necesse prolixa vti oratione. Aduersus eos autem qui probabiles admittunt phantasias, breuis est oratio. Hæc enim quæ vim habent iudicādi, duorū alterū,

ἀποδεχομένους φαντασίας σύντομος ὁ λόγος.

A τίνι κρινοῦμεν, τήν τε καταληπτικὴν, καὶ τὴν μὴ τοιαύτην. διόπερ ὁμοίων ὄντων τῶν πραγμάτων, εἰ ἑαυτῆς κριτήριον εἶναι δύναται ἡ φαντασία, καίπερ ἀσύμφωνος οὖσα ἔσται, καὶ τὸ φανταστὸν ἐξ αὐτοῦ πιστὸν, κἂν ὅτι μάλιστα διαφωνῆται· ὅπερ ἄτοπον. ἢ εἴπερ τοῦτο καθόσον ἐστὶ διάφωνον, δεῖται τοῦ κρίνοντος αὐτὸ, δεήσεται καὶ ἡ φαντασία τοῦ δοκιμάσοντος αὐτὴν καὶ παραστήσοντος, εἰ τῷ ὄντι καταληπτική ἐστιν· ἄλλως τε εἰ πᾶσα φαύλου κατ' B αὐτοὺς ὑπόληψις ἄγνοιά ἐστι, καὶ μόνος ὁ σοφὸς ἀληθεύει, καὶ ἐπιστήμην ἔχει τοῦ ἀληθοῦς βεβαίαν, ἀκολουθεῖ μέχρι δεῦρο ἀνευρέτου καθεστῶτος τοῦ σοφοῦ, καὶ ἀνάγκην καὶ τὸ ἀληθὲς ἀνεύρετον εἶναι· διὰ δὲ τοῦτο καὶ πάντα ἀκατάληπτα τυγχάνειν· ἐπείπερ φαῦλοι πάντες ὄντες, οὐκ ἔχομεν βεβαίαν τὴν τῶν ὄντων κατάληψιν. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, ἀπολείπεται τὰ ὑπὸ τῶν Στωικῶν πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Σκέψεως λεγόμενα παρὰ μέρος καὶ ὑπὸ C τῶν Σκεπτικῶν πρὸς ἐκείνους λέγεσθαι. ἐπεὶ γὰρ τοῖς φαύλοις κατ' αὐτοὺς ἐγκαταριθμοῦνται Ζήνων τε καὶ Κλεάνθης καὶ Χρύσιππος, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως· πᾶς δὲ φαῦλος ἀγνοίᾳ κρατεῖται, πάντως ἠγνόει Ζήνων, πότερον ἐν κόσμῳ περιέχεται, ἢ αὐτὸς τὸν κόσμον περιέχει· καὶ πότερον ἀνήρ ἐστιν, ἢ γυνή. καὶ οὐκ ἠπίστατο Κλεάνθης εἴτε ἄνθρωπός ἐστιν, εἴτε καὶ θηρίον Τυφῶνος πολυπλοκώτερον. καὶ μὴν, ἢ ἐγίνωσκε τὸ δόγμα D τοῦτο Χρύσιππος Στωικὸν ὄν, φημὶ δὴ τὸ, πάντα ἀγνοεῖ ὁ φαῦλος· ἢ οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἠπίστατο. καὶ εἰ μὲν ἠπίστατο, ψεῦδος, τὸ πάντα ἀγνοεῖν τὸν φαῦλον· αὐτὸς γὰρ τοῦτο φαῦλος ὢν ἐγίνωσκεν ὁ Χρύσιππος, τὸ πάντα ἀγνοεῖν τὸν φαῦλον. Εἰ δὲ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ᾔδει τὸ ὅτι πάντα ἀγνοεῖ, πῶς περὶ πολλῶν ἐδογμάτιζε τιθεὶς τὸ ἕνα εἶναι κόσμον, καὶ προνοίᾳ τοῦτον διοικεῖσθαι, καὶ δι' ὅλου τρεπτὴν εἶναι τὴν οὐσίαν, καὶ ἄλλα παμπληθῆ; πάρεστι δὲ, εἴ τινι E φίλον ἐστὶ, καὶ τὰς ἄλλας ἀπορίας τὸν ἀντερωτῶντα ὡς ἔθος ἔχουσιν, αὐτοῖς τοῖς Σκεπτικοῖς προσάγειν. δεδηλωμένου μέντοι τοῦ κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν χαρακτῆρος, οὐκ ἀνάγκη μακρηγορεῖν· πρὸς δὲ τοὺς πιθανὰς ταῦτα γὰρ τὰ κριτήρια, δυοῖν θάτερον,

ἢ ὡς

ἢ ὡς πρὸς τὴν τοῦ βίου διεξαγωγὴν χρήσιμα αὐτοῖς ὑπείληπται, ἢ ὡς πρὸς τὴν εὕρεσιν τῆς ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθείας. καὶ εἰ μὲν τὸ πρότερον λέγοιεν, ἄτοποι γενήσονται. οὐδεμία γὰρ τούτων τῶν φαντασιῶν δύναται καθ' ἰδίαν χρησιμοῦ πρὸς τὰς τοῦ βίου διεξαγωγάς, ἀλλὰ χρεία ἐστὶν ἑκάστῃ ἡ καὶ τῆς τηρήσεως, καθ' ἣν ἡ μὲν διὰ τόδε ἐστὶ πιθανή, ἡ δὲ διὰ τόδε διεξωδευμένη καὶ ἀπερίσπαστος. εὐθέως δὲ πρὸς τὴν τἀληθοῦς εὕρεσιν διαπεσοῦνται. οὔτε γὰρ ἡ πιθανὴ μόνον κριτήριον τἀληθοῦς. δεῖ γὰρ ἵνα τοῦτο εὑρεθῇ, πολὺ πρότερον αὐτὴν περιωδευμένην, διὰ τὸ πάντως ἡμᾶς ἐν τῷ διοδεύειν ἕκαστον τῶν κατὰ τόπον αὐτῆς θεωρουμένων, μὴ εἰς ὑπόνοιαν ἀνάγεσθαι, μήποτε παραλέλειπται τῶν ὀφειλόντων κατὰ τὸν τόπον ἐξετάζεσθαι, ἅτε περισπασμοῦ περὶ τὴν διάνοιαν συμβαίνοντος, εἴρηται ἡ τῆς ἀληθείας γνῶσις. τὸ δὲ ὅλον μήποτε τοῖς αὐτῶν ἐλέγχοις κρατοῦνται. ὡς γὰρ διαβάλλοντες τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, ἔφασκον μὴ εἶναι κριτήριον ταύτην τῆς ἀληθείας, τῷ καὶ ἄλλας ἀπαραλλάκτους παρακεῖσθαι αὐτῇ ψευδεῖς· οὕτως οὐκ ἀπέοικε καὶ τοῖς διεξωδευμένοις πράγμασιν ἡμῖν ἐν τῷ διαθεωρεῖν τὴν πιθανὴν φαντασίαν, ἄλλα τινὰ ψευδῆ παρακεῖσθαι. ὥστε λόγου ἕνεκεν δοκεῖν μὲν ἡμᾶς ἔχειν ἀρτίαν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, μὴ οὕτως δὲ ἔχειν. ἢ ὡς ἐκ συμμέτρου μὲν διαστήματος δοκεῖν βλέπεσθαι τὸ φανταστὸν, ἄλλως δὲ ἔχειν, πλὴν τό γε κεφάλαιον, εἰ μήτε πᾶσαι αἱ φαντασίαι εἰσὶ πισταὶ, μήτε πᾶσαι ἄπιστοι, μήτε τινὲς μὲν πισταὶ, τινὲς δὲ ἄπιστοι, οὐκ ἂν εἴη κριτήριον τῆς ἀληθείας ἡ φαντασία. ᾧ ἀκόλουθον τὸ μηδὲν εἶναι κριτήριον, διὰ τὸ μήτε τὸ ὑφ' οὗ, μήτε τὸ δι' οὗ, μήτε τὸ καθ' ὃ, βεβαίαν ἔχειν τὴν γνῶσιν. ἀλλ' εἰώθασιν ἀνθυποφέροντες οἱ Δογματικοὶ ζητεῖν πῶς ποτὲ καὶ ὁ Σκεπτικὸς τὸ μηδὲν εἶναι κριτήριον ἀποφαίνεται. ἤτοι γὰρ ἀκρίτως τοῦτο λέγει, ἢ μετὰ κριτηρίου. καὶ εἰ μὲν ἀκρίτως, ἄπιστος γενήσεται. εἰ δὲ μετὰ κριτηρίου, περιτραπήσεται. καὶ λέγων μηδὲν εἶναι κριτήριον, ὁμολογήσει εἰς τὴν τούτου παράστασιν κριτήριον παραλαμβάνειν. πάλιν τε ἡμῶν συνερωτώντων, Εἰ ἔστι κριτήριον ἤτοι κέκριται, ἢ ἄκριτόν ἐστι

A aut ad vitam traducendam existimata sunt ab eis conducibilia, aut ad inueniendam in rebus veritatem. Et si primum quidem dicant, absurdũ erit quod ab eis dicetur. Nullum enim ex his visis potest seorsum cõferre ad vitam tradũcendam: sed vnicuique opus est etiam obseruatione, per quam alia quidem phantasia propter hoc est probabilis, alia verò discurrens & non abstracta. Statim autem labentur in veri inuentione. Neq; enim probabile est solum id quod habet vim veri iudicandi. Oportet e-
B nim vt hoc inueniatur, multo priùs ipsũ esse discurrentem, propterea quòd nos omnino dum discurrimus vnumquodque eorum, quæ in eius modo considerantur, non venimus in suspicionem, nunquid sit aliquid prætermissum eorum quæ debent ritè examinari: vtpote quòd veritatis dicta sit cognitio, cum in mentis cogitatione euenit abstractio. In summa autem nunquid suis propriis vincuntur argumentis. Quomodo enim dicebant comprehendentem re-
C prehendentes phantasiam, eam non esse quod habet vim iudicandæ veritatis, propterea quòd iuxta eam sitæ sint aliæ falsæ quæ minimè differunt: ita est satis verisimile, dum probabilem cõtemplamur phantasiam, iuxta res quas discurrimus, aliquas alias falsas esse positas: vt exempli causa, videri quidem nobis esse integros animo & corpore, non autem ita habere: aut ex symmetria quidem cũ moderato spatio videri aspicere quod cadit sub phantasiam, rem autem aliter se habere. Vt summatim autem dicam, si
D neque omnes phantasię sunt credibiles, neque omnes incredibiles: neq; aliquæ quidem credibiles, aliquę verò incredibiles, non est phantasia vi prædita iudicandæ veritatis. Cui est consequens vt nihil sit quod iudicet: propterea quòd neq; id à quo, neque id per quod, neq; id cui congruẽter fiat, firmam ac stabilem habeat cognitionem. Sed solent contrà hæc obiicientes Dogmatici quærere; quemadmodũ pronunciat Scepticus nihil esse quod iudicet. Aut enim hoc di-
E cit absque iudicio, aut cum eo quod iudicat. Et si quidem absque iudicio, non erit fide dignus. Sin autẽ cum eo quod iudicat, in eum retorquebitur. & dicẽs nihil esse quod iudicet, fatebitur se assũmere id quod iudicat ad hoc probandũ.

Et rursus nobis rogantibus, Si sit quod iudicet, aut iudicatũ est, aut nõ est iudicatũ

A & duorum alterum colligentibus, aut prolapsionem in infinitum, aut absurdè eos dicere esse quod iudicet: illi obiectioni respondentes dicunt, non esse absurdum relinquere aliquid quod ex se iudicet. Rectum enim & se probat & alia. Et ratio seu proportio & aliorum æqualitatem ponderat & suam. Et lux nō solùm alia, sed se quoque cernitur aperire. Quamobrem potest id quod iudicat, & se & alia iudicare. Atque ad primum quidem dicendum est, quòd mos B est Scepticorum, ea quæ creduntur non defendere, contentos autem esse communi anticipatione seu præsumptione tanquam sufficienti probatione: ea autem quæ incredibilia videtur defendere, & ad fidem faciendā eorum quæ digna sunt vt admittantur, pares vires vnumquemque adducere. Ita ergo etiā in præsentia non perimentes id quod iudicat, cōtra ipsum tractamus hæc quæ dicimus, sed volentes ostēdere quòd nō sit omnino credibile esse id quod iudicat: cùm etiam dentur argumenta in cō- C trarium. Deinde etiamsi re vera videamur perimere id quod iudicat, possumus ad hoc vti, non tanquam eo quod habet vim iudicandi, ea quæ est ad manum phātasia, per quam probabiles quæ nobis occurrunt, rationes afferentes ad hoc quòd nihil sit quod habeat vim iudicandi, exponimus quidem, sed hoc nō facimus cum assēsione, propterea quòd quæ eis opponuntur rationes, æquè sint probabiles. At potest, inquiunt, aliquid habere vim sui iudicandi, vt est in regu- D la & trutina. quod quidem est puerile. est enim aliquid transcendens, quod habet potestatem iudicandi vnumquodq; eorum, vt sensus & intelligentia. & ideo ad ea probanda accedimus. Eius autem de quo nunc quæritur, nihil esse volunt superius quod vim habeat iudicādi. Nō est ergo credibile, nec fide dignum, cùm qui de ipso dicit, non possit de eo adtestari quòd sit verum.

Atque hactenus quidem de eo quod iudicat. Cùm autem commentarius in satis magnam creuerit longitudinem, tentabimus alio sumpto principio, de ipso quoque vero præcisè dubitare.

A καὶ δυοῖν θάτερον συναγαγόντων, ἤτοι τὴν εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν, ἢ τὸ ἀτόπως αὐτοὺς τὸ κριτήριον εἶναι λέγειν, ἀντιπαρεξάγοντές φασι μὴ ἄτοπον ὑπάρχειν, τὸ ἐξ αὐτοῦ τι κριτήριον ἀπολείπειν. τὸ γὰρ ἑαυτοῦ εὐθὺ, καὶ ἄλλων ἐστὶ δοκιμαστικόν. καὶ ὁ λόγος τῆς τε τῶν ἄλλων ἰσότητος, καὶ τῆς ἰδίας σταθμητικὸς ὑπάρχει. καὶ τὸ φῶς οὐ μόνον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ ἐκκαλυπτικὸν φαίνεται. διόπερ καὶ τὸ κριτήριον, δύναται καὶ ἄλλων καὶ ἑαυτοῦ κριτήριον καθεστάναι. ῥη- B τέον δὲ πρὸς μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι σκεπτικόν ἐστι ἔθος, τὸ τοῖς πεπιστευμένοις μὴ συνηγορεῖν, ἀρκεῖσθαι δ' ἐπ' αὐτῶν, ὡς αὐτάρκει κατασκευῇ τῇ κοινῇ προλήψει. τοῖς δὲ ἀπίστοις εἶναι δοκοῦσι συνηγορεῖν, καὶ εἰς ἰσοσθένειαν αὐτῶν ἕκαστον ἀνάγειν, τῇ περὶ τὰ παράδοξα ἠξιωμένα πίστει. τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐκ ἀναιροῦντες τὸ κριτήριον, τὸν κατὰ τούτου χειρίζομεν λόγον, ἀλλὰ βουλόμενοι δεῖξαι ὅτι οὐ παντελῶς πιστόν ἐστι τὸ εἶναι κριτήριον, διδομένων εἰς C τοὐναντίον καὶ τῆς ἴσης ἀφορμῆς. εἶτα κἂν τὰ μάλιστα δοκῶμεν ἀναιρεῖν τὸ κριτήριον, δυνάμεθα εἰς τοῦτο οὐχ ὡς κριτηρίῳ χρῆσθαι τῇ προσπιπτούσῃ φαντασίᾳ, καθ' ἣν τὰ προσπίπτοντα ἡμῖν πιθανοὺς λόγους τιθέντες εἰς τὸ μηδὲν εἶναι κριτήριον, ἐκτιθέμεθα μὲν, οὐ μετὰ συγκαταθέσεως δὲ τοῦτο ποιοῦμεν, ἀλλὰ τὸ καὶ τοὺς ἀντικειμένους λόγους ἐπίσης εἶναι πιθανούς. νὴ Δία, ἀλλὰ δύναταί τι καὶ ἑαυτοῦ εἶναι κριτήριον, ὡς ἐπί τε κανόνος καὶ ζυγοῦ ἐλέγετο· D ὅπερ ἐστὶ μειρακιῶδες. τούτων μὲν γὰρ ἑκάστου ἔστι τι παρακείμενον κριτήριον, ὡς αἴσθησις καὶ νοῦς. δι' ὃ καὶ ἐπὶ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ἐρχόμεθα. τοῦ δὲ νῦν ὑπὸ τὴν ζήτησιν πεπτωκότος, κριτήριον οὐδὲν θέλουσιν ὑπεράνω τυγχάνειν. τοίνυν ἄπιστόν ἐστι περὶ αὐτοῦ τι λέγειν, καὶ μὴ ἔχειν τὸ προσμαρτυροῦν τὴν ἀλήθειαν.

Τοσαῦτα μὲν περὶ κριτηρίου, μέτρον δ' ἔχοντος αὔταρκες τοῦ ὑπομνήματος, ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς πειρασόμεθα καὶ περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀπότομον τοῦ ἀληθοῦς διαπορεῖν.

Σέξτου

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ περὶ φιλοσοφίας τὸ δεύτερον.

Περὶ ἀληθοῦς.
Περὶ σημείου.
Περὶ ἀδήλων.
Περὶ ἀποδείξεως.
Ἐκ τίνος ὕλης ἡ ἀπόδειξις.
Εἰ ἔστιν ἀπόδειξις.

Ὅσα μὲν ἀπορηματικῶς εἴωθε λέγεσθαι παρὰ τοῖς Σκεπτικοῖς, εἰς ἀναίρεσιν τοῦ κριτηρίου τῆς ἀληθείας, διὰ τοῦ προσαροιάντος ἡμῖν ὑπομνήματος ἐπεληλύθαμεν. συναποδόντες δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν ἄνωθεν ἀπὸ τῶν φυσικῶν μέχρι τῶν νεωτέρων καταγομένην ἱστορίαν, τοὔπι πᾶσιν ὑπεσχόμεθα καὶ περὶ αὐτοῦ κατ' ἰδίαν ἐρεῖν τοῦ ἀληθοῦς. ὅθεν νῦν τὴν ὑπόσχεσιν πληροῦντες, ἐν πρώτοις σκεπτώμεθα.

Εἰ ἔστι τι ἀληθές.

Ὅτι μὲν μηδενὸς ὄντος σαφοῦς κριτηρίου, κατ' ἀνάγκην συναδηλεῖται καὶ τὸ ἀληθές, πᾶσιν ἤδη φανερόν ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐξ ἐπιμέτρου πάρεστι διδάσκειν ὅτι κἂν μηδὲν ἀντικρὺς περὶ τὸ κριτήριον λέγωμεν, ἡ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀληθοῦς διάστασις ἱκανή ἐστιν εἰς ἐποχὴν ἡμᾶς καταστῆσαι. καὶ ὃν τρόπον μηδενὸς ὄντος ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων εὐθέος καὶ στρεβλοῦ, οὐδὲ κανών ἐστι δοκιμαστικὸς τούτων, καὶ μηδενὸς ὄντος βαρέος καὶ κούφου σώματος, συναναιρεῖται τοῦ ζυγοῦ κατασκευή· οὕτω μηδενὸς ὄντος ἀληθοῦς, οἴχεται καὶ τὸ τῆς ἀληθείας κριτήριον. τὸ δ' ὅτι οὐδέν ἐστιν ἀληθὲς ἢ ψεῦδος, ὅσον ἐπὶ τοῖς τῶν δογματικῶν λόγοις, μάθοιμεν ἄν, τὴν γεγενημένην αὐτῆς περὶ τούτου διάστασιν προτάξαντες. τῶν γὰρ σκεψαμένων ἀληθοῦς, οἱ μὲν οὐδὲν εἶναί φασιν ἀληθές, οἱ δὲ εἶναι· καὶ τῶν εἶναι φαμένων, οἱ μὲν μόνα ἔλεξαν ἀληθῆ εἶναι τὰ νοητά, οἱ δὲ μόνα τὰ αἰσθητά, οἱ δέ, κοινῶς τὰ αἰσθητά τε καὶ νοητά. Ξενιάδης μὲν οὖν ὁ Κορίνθιος, ὡς ἀνώτερον ὑπεδείκνυμεν, μηδὲν εἶναί φησιν ἀληθές· τάχα δὲ καὶ Μόνιμος ὁ Κύων, τῦφον εἰπὼν τὰ πάντα, ὅπερ οἴησίς ἐστι

Sexti Empirici De Philosophia liber secundus.

De vero.
De Signo.
De Incertis & non euidentibus.
De Demonstratione.
Ex qua materia sit Demonstratio.
An sit Demonstratio.

QVÆ dubitando quidem dici solent apud Scepticos, ad id tollendum quod habet vim iudicandæ veritatis, persecuti sumus in perfecto à nobis commentario. Quum simul autem cum eis tradiderimus ab alto petitam ex Physicis historiam vsque ad recentiores, postremò polliciti sumus visuros nos esse de ipso vero. Implentes itaque nunc promissum, in primis consideremus.

An sit aliquid verum.

ATQVE si nihil quidem sit quòd apertè vim habeat iudicandi, quòd simul etiam necessariò incertum & non euidens sit verum, iam est omnibus perspicuū. Similiter autem licet docere & ex eo quod cadit sub mensuram, quòd si nihil euidenter dicimus quod vim habeat iudicandi, ipsa de vero dubitatio sufficiat ad sustinendam nostram assensionem. & quomodo si in natura rerū nihil sit rectum & obliquum, nec est regula quæ ea probet & examinet: & si nullum sit corpus graue & leue, simul etiam tollitur probatio trutinæ: ita si nihil sit verum, perit etiam id quod iudicat veritatem. Quòd autem nihil sit verum aut falsum, quod attinet ad ea quæ dicuntur à Dogmaticis, didicerimus, si priùs examinauerimus eam quæ fuit apud eos de ea re dissensionem. Ex iis enim qui verum considerarunt, alij quidem dicunt nihil esse verum, alij autem esse. Et ex iis qui dixerunt esse, alij quidem dixerunt sola esse vera ea quæ cadunt sub intelligentiam: alij autem sola sensilia: alij autem communiter sensilia & quæ cadunt sub intelligentiam. Atque Xeniades quidem Corinthius, vt superiùs ostendimus, dicit nihil esse verum. Fortasse autem etiam Monimus Cynicus, qui dixit omnia esse τῦφον: quod quidē est, opinio

eorum quæ non ſunt, vt quæ ſunt. Plato autem & Democritus ea ſola exiſtimarunt eſſe vera quæ cadũt ſub intelligentiam. Sed Democritus quidẽ, propterea quod nihil ſubiiciatur natura ſenſile, cùm quæ omnia congregant & cogunt atomi, habeant naturam vacuam omni ſenſili qualitate. Plato autem, propterea quòd ſemper quidem gignantur ſenſilia, nunquam autem ſint, inſtar fluuij fluente eſſentia. adeò vt res eadem ne duo quidem minima tempora ſuſtineat, neque bis indicari admittat, vt dicebat etiam Aſclepiades, propter velocitatẽ fluxus. Æneſidemus autem & Heraclitus & Epicurus, cõmuniter delati ad ea quæ ſunt ſenſilia, in ſpecie diſſident. Æneſidemus enim dicit eſſe aliquam eorum quæ apparent differentiam. & dicit ex iis quæ communiter apparent, alia quidem apparere cõmuniter, alia verò priuatim alicui: ex quibus vera quidem eſſe quæ communiter apparẽt omnibus: falſa autẽ quæ non ſunt huiuſmodi. Vnde etiam verum dictum eſſe Græcè *ἀληθὲς*, quaſi *μὴ λῆθον*, hoc eſt, non latens cõmunem ſententiam. Epicurus autem omnia ſenſilia dicebat vera, & eſſe. Non referre enim dicáſne aliquid eſſe verũ, an eſſe. Hinc etiam deſcribẽs verum & falſum, Eſt, inquit, verum quod ita ſe habet, vt ſe habere dicitur. Et falſum eſt, inquit, quod nõ ita ſe habet vt dicitur ſe habere. & ſenſum apprehẽdentẽ ea quę ſub ipſum cadunt, & qui neq; aufert aliquid neq; addit, neq; transfert & transponit, propterea quòd ſit expers rationis, perpetuò eſſe verum, & ita rem apprehendere vt ſe habet eius natura. Ab omnibus autem ſenſilibus quæ ſunt vera, differre opinabilia. & ex iis alia quidẽ eſſe vera, alia verò falſa, ſicut priùs oſtẽdimus. Stoici autẽ dicũt quidẽ ex ſenſilibus, & ex iis quæ cadunt ſub intelligẽtiã, aliqua eſſe vera: nõ directò autẽ ſenſilia, ſed per relationẽ quæ fit ad ea quæ iuxta ſita ſunt cadentia ſub intelligẽtiã. Verũ enim eſt ex eorũ ſentẽtia, id quod eſt & alicui aduerſatur: & falſũ, quod nõ eſt, & non aduerſatur alicui. quod quidẽ cùm ſit pronuntiatũ incorporeũ, cadere ſub intelligentiã. Atq; de vero quidẽ prima eſt huiuſmodi diſſẽſio. Fuit autẽ etiã quoddã aliud apud eos diſſidiũ, per quod alij quidẽ cõſtituerunt verũ & falſum in iis quę ſignificãtur: alij autem in voce: alij autẽ in motu cogitationis.

A τῶν οὐκ ὄντων ὡς ὄντων. οἱ δὲ περὶ τὸν Πλάτωνα καὶ Δημόκριτον μόνα τὰ νοητὰ ὑπενόησαν ἀληθῆ εἶναι. ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος διὰ τὸ μηδὲν ὑποκεῖσθαι φύσει αἰσθητὸν τῶν τὰ πάντα συγκρινουσῶν ἀτόμων, πάσης αἰσθητῆς ποιότητος ἔρημον ἐχουσῶν φύσιν. ὁ δὲ Πλάτων, διὰ τὸ γίνεσθαι μὲν ἀεὶ τὰ αἰσθητά, μηδέποτε δὲ εἶναι, ποταμοῦ δίκην ῥεούσης τῆς οὐσίας. ὥστε τὴν αὐτὴν μὴ δύο τοῖς ἐλαχίστοις χρόνοις ὑπομένειν, μηδὲ ἐπιδέχεσθαι, καθάπερ ἔλεγε καὶ ὁ Ἀ-
B σκληπιάδης δύο ἐπιδείξεις, διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς ῥοῆς. οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰνησίδημον καὶ Ἡράκλειτον καὶ τὸν Ἐπίκουρον, ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ κοινῶς κατενεχθέντες, ἐν εἴδει διέστησαν. οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸν Αἰνησίδημον λέγουσί τινα τῶν φαινομένων διαφοράν. καί φασι τούτων τὰ μὲν, κοινῶς φαίνεσθαι, τὰ δὲ, ἰδίως τινί. ὧν ἀληθῆ μὲν εἶναι τὰ κοινῶς πᾶσι φαινόμενα, ψευδῆ δὲ, τὰ μὴ τοιαῦτα. ὅθεν καὶ ἀληθὲς φερωνύμως εἰρῆσθαι τὸ μὴ λῆθον τὴν κοινὴν γνώμην. ὁ δὲ Ἐπίκουρος τὰ μὲν αἰσθητὰ πάντα ἔ-
C λεγεν ἀληθῆ καὶ ὄντα. οὐ διήνεγκε γὰρ ἀληθές τι εἶναι λέγειν ἢ ὑπάρχον. ἔνθεν καὶ ὑπογράφων τἀληθὲς καὶ ψεῦδος, ἔστι φησὶν ἀληθὲς, τὸ οὕτως ἔχον ὡς λέγεται ἔχειν. καὶ ψεῦδός ἐστι, φησί, τὸ οὐχ οὕτως ἔχον ὡς λέγεται ἔχειν. τήν τε αἴσθησιν ἀντιληπτικὴν οὖσαν τῶν ὑποπιπτόντων αὐτῇ, καὶ μήτε ἀφαιροῦσάν τι μήτε προστιθεῖσαν, μήτε μετατιθεῖσαν τῷ ἄλογον εἶναι, διὰ παντός τε ἀληθεύειν, καὶ οὕτω τὸ ὂν λαμβάνειν ὡς εἶχε φύσεως αὐτὸ ἐκεῖνο. πάντων δὲ τῶν αἰσθη-
D τῶν ἀληθῶν ὄντων, τὰ δοξαστὰ διαφέρειν καὶ τὰ μὲν αὐτῶν εἶναι ἀληθῆ, τὰ δὲ ψευδῆ, καθὼς πρότερον ἐδείξαμεν. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, λέγουσι μὲν τῶν τε αἰσθητῶν τινὰ καὶ τῶν νοητῶν ἀληθῆ. οὐκ ἐξ εὐθείας δὲ τὰ αἰσθητά, ἀλλὰ κατὰ ἀναφορὰν τὴν ὡς ἐπὶ τὰ παρακείμενα τούτοις νοητά. ἀληθὲς γάρ ἐστι κατ' αὐτοὺς τὸ ὑπάρχον καὶ ἀντικείμενόν τινι· καὶ ψεῦδος, τὸ μὴ ὑπάρχον καὶ μὴ ἀντικείμενόν τινι· ὅπερ ἀσώματον ἀξίωμα κα-
E θεστὼς, νοητὸν εἶναι. ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη περὶ ἀληθοῦς διαφωνία, τοιαύτη τις ὑπῆρχεν. ἦν δὲ καὶ ἄλλη τις παρὰ τούτοις διάστασις, καθ' ἣν, οἱ μὲν περὶ τὰ σημαινόμενα τὸ ἀληθές τε καὶ ψεῦδος ὑπεστήσαντο. οἱ δὲ περὶ τῇ φωνῇ. οἱ δὲ περὶ τῇ κινήσει τῆς διανοίας.

καὶ

καὶ δὴ τῆς μὲν προτέρας δόξης προεστήκασιν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τρία φάμενοι συζυγεῖν ἀλλήλοις, τό τε σημαινόμενον, καὶ τὸ σημαῖνον, καὶ τὸ τυγχάνον· ὧν σημαῖνον μὲν εἶναι τὴν φωνήν, οἷον τὴν, Δίων. σημαινόμενον δὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ ὑπ' αὐτῆς δηλούμενον. καὶ οὗ ἡμεῖς μὲν ἀντιλαμβανόμεθα, τῇ ἡμετέρᾳ παρυφισταμένου διανοίᾳ· οἱ δὲ βάρβαροι οὐκ ἐπαΐουσι, καίπερ τῆς φωνῆς ἀκούοντες. τυγχάνον δὲ τὸ ἐκτὸς ὑποκείμενον, ὥσπερ αὐτὸς ὁ Δίων. τούτων δὲ δύο μὲν εἶναι σώματα, καθάπερ τὴν φωνὴν καὶ τὸ τυγχάνον. ἓν δὲ ἀσώματον, ὥσπερ τὸ σημαινόμενον πρᾶγμα καὶ λεκτόν. ὅπερ ἀληθές τε γίνεται ἢ ψεῦδος. καὶ τοῦτο οὐ κοινῶς πᾶν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐλλιπές, τὸ δὲ αὐτοτελές. καὶ τοῦ αὐτοτελοῦς, τὸ καλούμενον ἀξίωμα, ὅπερ καὶ ὑπογράφοντες, φασίν, ἀξίωμα ἐστὶν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐπίκουρον καὶ Στράτωνα φυσικὸν δύο μόνον ἀπολείποντες, σημαῖνόν τε καὶ τυγχάνον, φαίνονται τῆς δευτέρας ἔχεσθαι στάσεως. καὶ περὶ τῇ φωνῇ τὸ ἀληθὲς καὶ ψεῦδος ἀπολείπειν. ἡ μὲν γὰρ ὑστάτη δόξα, (λέγω δὲ τὴν ἐν τῷ κινήματι τῆς διανοίας τἀληθὲς ὑποτιθεμένην) σχολικῶς ἔοικε πλάζεσθαι.

Διόπερ καὶ τῆς κατὰ τοῦτον τὸν τόπον ἱστορίας ὡς ἐν κεφαλαίοις ἀποδοθείσης, χωρῶμεν ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος ἀπορίας. ὧν αἱ μὲν κοινότερον χειρισθήσονται πρὸς πάσας τὰς ἐκκειμένας στάσεις, ἰδιαίτερον δὲ πρὸς ἑκάστην. τάξει δὲ λεγέσθω πρότερον περὶ τῶν κοινῶν. ὁ τοίνυν λέγων εἶναί τι ἀληθὲς, ἤτοι ἀποφαίνεται μόνον τὸ εἶναί τι ἀληθὲς, ἢ ἀποδείκνυσι. καὶ εἰ μὲν ψιλῶς ἀποφαίνεται, ψιλῇ φάσει τοὐναντίον ἀκούσεται, ὅτι οὐδέν ἐστιν ἀληθές. εἰ δὲ ἀποδείκνυσιν εἶναί τι ἀληθὲς, ἤτοι ἀληθεῖ ἀποδείξει τοῦτο ἀποδείκνυσιν, ἢ οὐκ ἀληθεῖ. ἀλλ' οὐκ ἀληθεῖ μὲν οὐκ ἂν εἴποιεν. ἄπιστον γάρ ἐστι τὸ τοιοῦτον. εἰ δὲ ἀληθεῖ, πόθεν ὅτι ἀληθής ἐστι τὸ ἀποδεικνύον τὸ εἶναί τι ἀληθές; εἰ μὲν αὐτόθεν, ἔσται καὶ αὐτόθεν αὐτῷ λέγειν μὴ εἶναι ἀληθές. εἰ δὲ ἐξ ἀποδείξεως, ζητηθήσεται πάλιν, πῶς ὅτι καὶ τοῦτο ἀληθές ἐστι; καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. ἐπεὶ οὖν ἵνα μάθωμεν ὅτι ἔστι τι ἀληθὲς, δεῖ ἄπειρα προσληφθῆναι, ἀδύνατον δέ ἐστιν ἄπειρα ληφθῆναι, ἀδύνατον γίνεται τὸ βεβαίως γνῶναι, ὅτι ἔστι τι ἀληθές. καὶ μὴν εἰ ἔστι τι ἀληθὲς, ἤτοι φαινόμενόν ἐστιν, ἢ ἄδηλον, ἢ κατὰ μέν τι φαινόμενον,

A Atque primæ quidem sententiæ auctores fuerunt Stoici, qui dicebant tria esse inter se coniugata, id quod significatur, & id quod significat, & contingens. Ex quibus, id quod significat quidem, esse vocem: vt Dion. Quod significatur autem, esse rem ipsam quæ ab ipsa declaratur, & quam nos quidem apprehendimus, adsistit autem in nostra cogitatione: Barbari autem non intelligunt, etiã si vocem audiant. Contingens autem, subiectũ quod est extrà, vt est ipse Dion.
B Ex his autem, duo quidẽ esse corporea, nempe rem quæ significatur, & rem quę dicitur, quæ quidem est vera aut falsa. eaque non communiter vniuersa, sed alia quidem manca ac mutila, alia verò per se perfecta. & eius quæ est per se perfecta id quod vocatur pronunciatum. quod quidem describentes, dicunt: Pronunciatum est quod est verum aut falsum. Epicurus autem & Strato Physicus duo solùm relinquentes, nempe quod significat & contingens, videntur secundam sequi sectam, & in voce
C verum & falsum relinquere. Nam postrema quidem opinio (dico autem eam quæ verum ponit in motu cogitationis,) errare videtur more scholæ.

Quamobrem huius quoq; loci historia in capitibus tradita, procedamus ad singulares dubitationes. Ex quibus aliæ quidem cõmunius tractabuntur aduersus omnes sectas expositas: priuatim autem aduersus vnamquanque. Ordine autem dicamus primùm de communibus. Qui ergo verum esse dicit, si nuda
D dictione & affirmatione enunciat, audiet contrarium quòd nihil sit verum. Sin autem demonstrat aliquid esse verum, aut hoc demonstrat vera demonstratione, aut non vera. Sed non vera quidem non dixerint. id est enim incredibile. Sin autem vera, vndénam est quòd verum sit id quod demõstrat aliquid esse verum? Si quidẽ ex eo ipso, licebit etiam ex eo ipso ipsum dicere non esse verum. Sin autem ex demonstratione, quæretur rursus, quomodo scietur quòd hoc quoque sit verum? & hoc sic
E in infinitum. Quoniam ergo vt discamus quòd aliquid sit verũ, oportet priùs sumi infinita, fieri non potest vt firmiter & certò cognoscatur quòd aliquid sit verum. Præterea si est aliquid verum, aut est apparens, aut incertum & non euidens: aut in aliquo quidem apparens,

in aliquo verò, non apparens. Sed neq; est apparens, vt probabimus: nec incertum & non euidens, vt ostendemus: nec in aliquo quidem apparens, in aliquo verò incertum & non apparens, vt dicemus. Nō est ergo verum. Si est enim apparens, aut quidquid apparet est verum: aut aliquid apparens est verum. Sed quidquid quidem apparet non est verũ. neque enim quod in somnis, neq; quod in furore incurrit, est verum: quoniam oportebit, vt quum de iis quæ apparent magna sit concertatio, fateantur simul esse quæ repugnāt, & ex æquo esse vera. quod quidem est absurdum. Non ergo quidquid apparet est verum. Sin autem sit aliquid quidem verum apparens, aliquid autem falsum, debemus habere quod vim habeat iudicandi ad discernendum, quidnam sit verum apparens, & quid incertum & non euidens. Hoc ergo quod vim habet iudicandi, aut apparet omnibus, aut est incertum & non euidens. Et si est quidem apparens, quoniam non quidquid apparet est verum, oportebit hoc quoque quod apparet, ex alio quod apparet probari: & illud ex differenti: & sic cadere in infinitum. Sin autem est incertum & non euidens, non erunt ea sola quæ apparent, vera, sed etiam quæ sunt incerta & non euidentia. Si enim quod assumitur ad fidem eius quod apparet, incertum & non euidens sumimus, aliquid incertum & ineuidēs debet esse verum. Neque enim falso iudicatur verum. Si quid autem incertum & non euidens est verum, non solum id quod apparet est verum, vt positum est ab initio. Deinde vndénam existit quòd hoc quoque incertum & non euidēs est verum? Nam si quidem ex eo ipso, erunt etiam res omnes incertæ & non euidentes, ex hoc ipso veræ. Sin autem tanquā demonstrato, omnino aut ex incerto ac non euidenti, aut ex eo quod apparet demōstrato erit verum. Et si quidem ex eo quod est incertum & non euidens, illud rursus oportebit esse iudicatum ex aliquo alio: & tertium ex quarto: & sic in infinitum. Sin autem ex eo quod apparet, incidemus in eum modum quo inter se probatur alterum ab altero. vt qui id quidem quod apparet probemus ex eo quod est incertum & non euidens: id autem quod est incertum & non euidens, reciprocè confirmemus ex eo quod apparet. Sed si neque quidquid apparet, est verum, neque aliquid quod apparet, nihil quod apparet est verum. Sed neque id quod est incertum & non euidens.

A κατὰ δέ τι, ἄδηλον. οὔτε δὲ φαινόμενόν ἐστιν, ὡς παραστήσομεν, οὔτε ἄδηλον, ὡς δείξομεν. οὔτε κατὰ μέν τι φαινόμενον, κατὰ δέ τι ἄδηλον, ὡς παραμυθησόμεθα. οὐκ ἄρα ἐστὶν ἀληθές. εἰ γὰρ φαινόμενόν ἐστιν, ἤτοι πᾶν φαινόμενον ἀληθές ἐστιν, ἤτοι φαινόμενον ἀληθές ἐστιν. ἀλλὰ πᾶν μὲν φαινόμενον οὐκ ἔστιν ἀληθές· οὐδὲ γὰρ τὸ καθ' ὕπνους ἢ τὸ κατὰ μανίαν προσπῖπτον, ἐστὶν ἀληθές· ἐπεὶ δεήσει τῶν φαινομένων πολλὴν ἐχόντων μάχην, ὁμολογεῖν τὰ μα-
B χόμενα συνυπάρχειν, καὶ ἐπίσης ἀληθῆ καθεστάναι. ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. τοίνυν οὐ πᾶν φαινόμενόν ἐστιν ἀληθές. εἰ δέ τι μὲν ἀληθὲς φαινόμενόν ἐστι, τὶ δὲ ψεῦδος, ὀφείλομεν ἔχειν κριτήριον εἰς διάγνωσιν τοῦ τί ἐστιν ἀληθὲς φαινόμενον, καὶ τί ψεῦδος. τοῦτ' οὖν τὸ κριτήριον, ἤτοι πᾶσι φαινόμενόν ἐστιν, ἢ ἄδηλον. καὶ εἰ μὲν φαινόμενόν ἐστιν, ἐπεὶ οὐ πᾶν φαινόμενον ἀληθές ἐστι, δεήσει καὶ τοῦτο φαινόμενον καθεστώς, ἐξ ἄλλου φαινομένου δοκιμάζεσθαι·
C κἀκεῖνο ἐκ διαφέροντος καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον ἐκπίπτειν. εἰ δὲ ἄδηλον, οὐκ ἔσται μόνα τὰ φαινόμενα ἀληθῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄδηλα. εἰ γὰρ τὸ εἰς τὴν τοῦ φαινομένου πίστιν παραλαμβανόμενον, ἄδηλον λαμβάνομεν, τὶ ἄδηλον ὀφείλει ἀληθὲς εἶναι. οὐ γὰρ δήπου ψευδεῖ κρίνεται τἀληθές. εἰ δὲ ἔστι τι ἄδηλον ἀληθές, οὐ μόνον τὸ φαινόμενόν ἐστιν ἀληθές, ὡς ἀρχῆθεν ὑπέκειτο. εἶτα πόθεν ὅτι καὶ τὸ ἄδηλον τοῦτο ἀληθές ἐστιν; εἰ μὲν γὰρ αὐτόθεν ἔσται, καὶ πάντα τὰ ἄδηλα τῷ
D πράγματι αὐτόθεν ἀληθῆ. εἰ δ' ὡς ἀποδειχθέντα, πάντως ἢ ἐξ ἀδήλου, ἢ ἐκ φαινομένου ἀποδειχθέντος ἔσται ἀληθές. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀδήλου, ἐκεῖνο πάλιν ἐξ ἄλλου τινὸς δεήσει κεκρίσθαι, καὶ τὸ τρίτον ἐκ τετάρτου· καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. εἰ δὲ ἐκ φαινομένου, εἰς τὸν δι' ἀλλήλων ἐκπεσούμεθα τρόπον· τὸ μὲν φαινόμενον ἐξ ἀδήλου πιστούμενοι· τὸ δὲ ἄδηλον ἀναστρόφως πάλιν ἐκ τοῦ φαινομένου βεβαιοῦντες. ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν φαινόμενον
E ἐστιν ἀληθές, μήτε τὶ φαινόμενον, οὐδὲν φαινόμενόν ἐστιν ἀληθές. καὶ μὴν οὐδὲ ἄδηλον.

πάλιν γὰρ εἰ τὸ ἄδηλόν ἐστι τἀληθές, ἤτοι πᾶν ἄδηλόν ἐστιν ἀληθές, ἢ οὐ πᾶν. οὔτε δὲ πᾶν ἄδηλόν ἐστιν ἀληθές, οὔτε τι ἄδηλον, ὡς παραστήσομεν. οὐκ ἄρα οὐδὲ ἄδηλόν ἐστι τὸ ἀληθές. εἰ γὰρ πᾶν ἄδηλον ἔστιν ἀληθές, πρῶτον μὲν ἐχρῆν μὴ στασιάζειν τοὺς Δογματικούς, τοὺς μὲν, ἓν εἶναι λέγοντας στοιχεῖον, τοὺς δὲ, δύο. καὶ τοὺς μὲν, ἀριθμητὰ, τοὺς δὲ, ἄπειρα. οὐδὲ τὰς ἀλλήλων ψευδοποιεῖν δόξας. παντός τε ἀδήλου ἀληθοῦς ὄντος, ἔσται τὰ μαχόμενα ἀληθῆ. καθάπερ τὸ, ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸ περισσούς· ἐπίσης γάρ ἐστιν ἄδηλα. καὶ πάντα τὰ ἄδηλα ἔσται ἀληθῆ· οὐχὶ δέ γε τὰ μαχόμενα, δύναται εἶναι ἀληθῆ. οὐκ ἄρα πάντα τὰ ἄδηλά ἐστιν ἀληθῆ. καὶ μὴν οὐδὲ τινὰ τῶν ἀδήλων ἐστὶν ἀληθῆ. τὸ γὰρ τοδὶ μὲν τὸ ἄδηλον ἀληθὲς εἶναι, τοδὶ δὲ ψεῦδος, ἤτοι αὐτόθεν λέγεται, καὶ χωρὶς κριτηρίου, ἢ σὺν κριτηρίῳ. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἑτοίμου λέγεται, οὐδὲν ἕξομεν λέγειν πρὸς τοὐναντίον ἀληθὲς ἀποφαινόμενον. εἰ δὲ σὺν κριτηρίῳ, πάντως τοῦτο τὸ κριτήριον ἢ φαινόμενόν ἐστιν ἢ ἄδηλον. καὶ εἰ μὲν φαινόμενόν ἐστι, ψεῦδος ἔσται τὸ ἀρχῆθεν ὑποκείμενον, τὸ μόνον ἀληθὲς εἶναι τὸ ἄδηλον. εἶτα καὶ τὸ ᾧ κρινόμεθα τὸ φαινόμενον, πόθεν ὅτι ἀληθές ἐστιν; εἰ μὲν αὐτόθεν, καὶ τὸ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθὲς, αὐτόθεν λεγόμενον ἔσται πιστόν. εἰ δὲ ἐκ φαινομένου, κἀκεῖνο τὸ φαινόμενον, ἐξ ἄλλου ληφθήσεται φαινομένου· καὶ μέχρις ἀπείρου. εἰ δὲ ἐξ ἀδήλου, ὁ δι᾽ ἀλλήλων συστήσεται τρόπος, μήτε τὸ φαινόμενον δυναμένων ἡμῶν ἔχειν πιστὸν δίχα τοῦ ἀδήλου, μήτε τὸ ἄδηλον βέβαιον χωρὶς τοῦ φαινομένου. τοίνυν οὐδὲ τὸ ἄδηλον δύναται εἶναι ἀληθές. λείπεται ἄρα λέγειν, τὸ κατά μέν τι φαινόμενον, κατά δέ τι ἄδηλον, ἀληθές. εἰ γὰρ τὸ φαινόμενον, καθὸ φαινόμενόν ἐστι, τοῦτο ὑποτιθέμεθα ἀληθές· ἤτοι καθὸ πᾶν φαινόμενόν ἐστιν ἀληθὲς, ὑποτιθέμεθα αὐτὸ ἀληθὲς, ἢ καθὸ οὐ πᾶν. καὶ εἰ τὸ ἄδηλον καθὸ ἄδηλόν ἐστιν, ὑπόκειται ἀληθὲς, ἤτοι καθὸ πᾶν ἄδηλον, ἀληθές ἐστιν,

A Rursus enim si incertum & non euidens est verum, aut quidquid est incertum & non euidens est verum, aut non quidquid est eiusmodi. Sed neque quidquid est incertum & non euidens est verum: neque aliquid incertum & non euidens, vt ostendemus. Nec ergo id quod est incertum & non euidens est verum. Primùm quidem oporteret nō dissidere inter se Dogmaticos: vtpote alios quidem esse qui vnum dicunt esse elementum, alios verò duo, & alios quidem numerabilia, B aliòs verò infinita & innumerabilia. Neque inter se suas falsi accusare sententias. Et si quidquid est incertum & non euidens, est verum, vera erunt quę inter se pugnant: vtpote stellas esse pares & impares. ex æquo enim sunt incerta & non euidentia: & omnia incerta & non euidentia erunt vera. Quę autem inter se pugnant, non possunt esse vera. Non ergo omnia quæ sunt incerta & non euidentia, sunt vera. Iam verò neque vlla ex iis quæ sunt incerta & non euidentia sunt vera. Nam hoc C quidem incertum & non euidens esse verum, hoc autem falsum, aut ex eo ipso dicitur, & absque eo quod possit iudicare, aut cum eo quod possit. Et si ex eo tātùm dicitur quod est in promptu, nihil poterimus dicere aduersus eum qui cōtrarium verum esse pronunciat. Sin autem cum eo quod vim habet iudicandi, id omnino aut est apparens, aut incertū & minimè euidens. Et si quidem est apparens, falsum erit id quod positum est ab initio, solum esse verum id quod est D incertū & non euidens. Deinde id quoque quo iudicamus id quod apparet, vnde existit quòd sit verum? Si quidem ex eo ipso: etiam quòd non sit verum, vt quod ex eo ipso dicatur, erit credibile. Sin autē ex eo quod apparet, illud quoq; quod apparet, ex alio quod apparet sumetur. & vsque in infinitum. Sin autem ex incerto & non euidenti, constituetur modus quo alterū inter se probatur ex altero: cùm neque id quod apparet possimus habere credibile, absq; eo quod est incertum & non euidens: neque id E quod ęst incertum & non euidens, firmum ac validum absque eo quod apparet. Igitur nec id quod est incertū & non euidens, potest esse verū. Restat ergo vt id quidem dicamus esse verum, quod in aliquo apparet, in aliquo autem est incertum & non euidēs. Si enim id quod apparet, quatenus apparet, ponimus esse verum, aut quatenus non omne. Et si id quidem quod est incertum & non euidens, quatenus est incertum & non euidens, ponitur esse verum: aut quatenus quidquid est incertum & non euidens, verum est,

ponitur esse verum: aut quatenus non quidquid est incertum & non euidens. & deinde incidemus in easdem dubitationes. Vnde si neque id quod apparet est verum, neque id quod est incertum & non euidens: neque id quod in aliquo quidem apparet, in aliquo autem est incertum & non euidens: præter hæc autem nihil est aliud: necessariò nihil est verum. Nonnulli autem inferunt etiam dubitationem ex eo quod est in genere supremum, nempe ex ente, hoc est id quod est. hoc enim est quidē genus quod omnia transcendit. ipsum autem nulli alteri submittitur. Aut ergo hoc est verum aut falsum: aut verum simul & falsum: aut neque verum neque falsum. Et si est quidem verum, erunt omnia vera, quatenus sunt eius species. Et quomodo quandoquidem genus hominum est homo, etiam qui in specie sunt, sunt homines: & quoniā est rationis particeps, singulares homines sunt rationis participes: & quoniā mortalis, similiter mortales: ita si omnium genus est verum, necesse est etiam quæcunque sunt, esse vera. Si autem sunt omnia vera, nihil erit falsum. Sin autem non sit falsum, neç erit verum, vt priùs admonuimus, ostendentes vtrumque eorum intelligi ex comparatione cum altero. Et alioqui cùm sint omnia vera, ponemus omnia quæ inter se pugnant, esse vera. hoc autem est absurdum. Non est ergo verum id quod est in supremo genere. Sed neque falsum propter similes dubitationes. Nam si est falsum, erunt omnia falsa quæ partem eius habent aliquam. Partem autem eius habent aliquam & corpora & incorporea. erunt ergo omnia falsa. Ei autem quod est, Omnia esse falsa, consequentes erunt quæ proportione conueniunt dubitationes. Restat ergo vt dicamus idem esse simul verum & falsum: & neque verum neque falsum. quod quidem est peius iis quæ priùs sunt demonstrata; propterea quòd ei sit consequēs, omnia singularia esse vera simul & falsa. quod quidem est absurdum. Nō est ergo aliquid verum. Præterea verum aut est ex iis quæ sunt ex differentia & natura, aut ex iis quæ referuntur ad aliquid. Nihil est autem ex iis, vt ostendemus. Non est ergo verum. Ex differentia quidem & natura non erit verum, quandoquidem quod consistit ex differentia & natura, similiter & eodem modo mouet eos qui sunt similiter affecti:

A ὑπόκειται ἀληθὲς, ἢ καθὸ οὐ παν. καὶ λοιπὸν τὰς αὐτὰς ἀπορίας ἀποσυνθήσομεν. ὅθεν εἰ μήτε τὸ φαινόμενόν ἐστιν ἀληθὲς, μήτε τὸ ἄδηλον, μήτε τὸ κατὰ μέν τι φαινόμενον, κατὰ δέ τι ἄδηλον, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, ἐξ ἀνάγκης οὐδέν ἐστιν ἀληθές. Τινὲς δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ γενικωτάτου τοῦ ὄντος ἐπάγουσιν ἀπορίαν. τοῦτο γὰρ πάντων μέν ἐστιν ἐπαναβεβηκὸς γένος. αὐτὸ δὲ οὐδενὶ ἑτέρῳ ὑπέσταλκεν. ἤτοι οὖν ἀληθές ἐστι τοῦτο ἢ ψεῦδος, ἢ ἀληθὲς ἅμα καὶ ψεῦ-

B δος, ἢ οὔτε ἀληθὲς, οὔτε ψεῦδος. καὶ εἰ μὲν ἀληθές ἐστι, πάντα γενήσεται ἀληθῆ, παρόσον ἐστὶν αὐτοῦ εἴδη. καὶ ὃν τρόπον, ἐπεὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἄνθρωπός ἐστι, καὶ οἱ ἐπ' εἴδους εἰσὶν ἄνθρωποι· καὶ ἐπεὶ λογικὸς, πάντες οἱ ἐπὶ μέρους εἰσὶ λογικοί· καὶ ἐπεὶ θνητὸς, ὡσαύτως θνητοί· οὕτως εἰ τὸ τῶν πάντων γένος ἐστὶν ἀληθὲς, ἀνάγκη καὶ πάντα τὰ ὄντα εἶναι ἀληθῆ. πάντων δὲ ὄντων ἀληθῶν, οὐδὲν ἔσται ψεῦδος· ψεύδους δὲ μὴ ὄντος, οὐδὲ ἀληθές τι γενήσεται, ὡς προτέρως

C ὑπεμνήσαμεν, δεικνύντες ἑκάτερον τούτων, κατὰ τὴν ὡς πρὸς θάτερον σύμβλησιν νοούμενον. καὶ ἄλλως, πάντων ὄντων ἀληθῶν, θήσομεν τὰ μαχόμενα ἀληθῆ. τοῦτο δέ ἐστιν ἄτοπον. οὐ τοίνυν ἀληθές ἐστι τὸ γενικώτατον· καὶ μὴν οὐδὲ ψεῦδος, διὰ τὰς ὁμοίας ἀπορίας. εἰ γὰρ ψεῦδός ἐστι, πάντα ἔσται τὰ μετέχοντα αὐτοῦ, ψευδῆ· πάντα δὲ αὐτοῦ μετέχει τά τε σώματα καὶ τὰ ἀσώματα· πάντα ἄρα γενήσεται ψευδῆ. τῷ δὲ πάντα εἶναι ψευδῆ αἱ ἀνάλο-

D γοι ἀπορίαι ἀκολουθήσουσιν. λείπεται οὖν, ἀληθὲς ἅμα καὶ ψεῦδος λέγειν αὐτὸ εἶναι· ἢ οὔτε ἀληθὲς, οὔτε ψεῦδος, ὃ χεῖρόν ἐστι τῶν προτέρων ὑποδεδειγμένων· διὰ τὸ ἀκολουθεῖν τούτῳ τὸ, πάντα τὰ ἐπὶ μέρους, ἀληθῆ ἅμα καὶ ψευδῆ, ἢ οὔτε ἀληθῆ οὔτε ψευδῆ γίνεσθαι· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. οὐ τοίνυν ἔστι τι ἀληθές. καὶ μὴν τὸ ἀληθὲς, ἤτοι τῶν κατὰ διαφορὰν καὶ φύσει ἐστὶν, ἢ τῶν πρός τι· οὐδὲν δὲ τούτων ἐστὶν, ὡς παραστήσομεν· οὐκ

E ἄρα ἐστὶν ἀληθές. κατὰ διαφορὰν μὲν οὖν καὶ φύσει οὐκ ἔστι τἀληθές· παρόσον τὸ κατὰ διαφορὰν καὶ φύσει ὑποκείμενον, ὡσαύτως τοὺς ὁμοίως διακειμένους κινεῖ.

τι,

οἷον, τὸ θερμὸν, οὐ πρὸς ἄλλον μὲν ἐστὶ θερμὸν, A
πρὸς ἄλλον δὲ ψυχρὸν, ἀλλὰ πρὸς πάν-
τας τοὺς ὡσαύτως διακειμένους, θερμόν.
τὸ δὲ ἀληθὲς οὐχ ὁμοίως πάντας κινεῖ, ἀλλὰ
ταὐτὸν, ὡς μὲν πρὸς τόνδε, ἀληθὲς εἶναι φαί-
νεται· ὡς δὲ πρὸς ἕτερον, ψεῦδος. οὐκ ἄρα
τῶν κατὰ διαφορὰν καὶ φύσιν ὑποκειμένων
ἐστὶ τὸ ἀληθές. εἰ δὲ τῶν πρός τι ἐστιν, ἐ-
πεὶ τὰ πρός τι νοεῖται μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ὑ-
πάρχει, πάντως καὶ τἀληθὲς ἐπινοητὸν ἔσται
μόνον. οὐχ ὑπάρξει δὲ καὶ ἄλλως, εἰ τῶν B
πρός τι ἐστὶ τὸ ἀληθὲς, ἔσται τὸ αὐτὸ ἀλη-
θὲς ἅμα καὶ ψεῦδος. ὡς γὰρ τὸ αὐτὸ δεξιόν
τε καὶ ἀριστερόν ἐστι, πρὸς τόδε μὲν δεξιὸν,
πρὸς τόδε δὲ ἀριστερόν· καὶ ὃν τρόπον τὸ αὐ-
τὸ ἄνω καὶ κάτω λέγεται· ἄνω μὲν ὡς πρὸς
τὸ ὑποκείμενον, κάτω δὲ, ὡς πρὸς τὸ ὑπερ-
κείμενον· οὕτω ταὐτὸ ἀληθὲς ἅμα καὶ ψεῦδος
ἐροῦμεν. καὶ εἰ τοῦτο, οὐ μᾶλλον ἀληθὲς γενήσε-
ται ἢ ψεῦδος· οὐ μὴν ἀληθές. δυνάμει δὲ καὶ
ὁ Αἰνησίδημος τὰς ὁμοιοτρόπους κατὰ τὸν τόπον C
ἀπορίας τίθησιν. εἰ γάρ ἐστί τι ἀληθὲς,
ἤτοι αἰσθητόν ἐστιν, ἢ νοητόν ἐστι· ἢ καὶ νοητόν ἐστι
καὶ αἰσθητόν ἐστιν· ἢ οὔτε αἰσθητόν ἐστιν, οὔτε νο-
ητόν ἐστιν· οὔτε τὸ συναμφότερον, ὡς παρα-
στήσεται· οὐκ ἄρα ἐστί τι ἀληθές. ὅτι μὲν
οὖν οὐκ ἔστιν αἰσθητόν, οὕτως ἐπιλογιούμεθα· τῶν
αἰσθητῶν, τὰ μέν ἐστι γένη, τὰ δὲ εἴδη· καὶ γένη
μὲν αἱ ἐνδιήκουσαι ἐν τοῖς κατὰ μέρος κοινότη-
τες, ὡς ἄνθρωπος ὁ διὰ τῶν κατὰ μέρος ἀν-
θρώπων πεφοιτηκώς· καὶ ἵππος, ὁ διὰ D
τῶν κατὰ μέρος ἵππων. εἴδη δὲ, αἱ καθ' ἕκα-
στον ἰδιότητες, ὡς Δίωνος, Θέωνος, τῶν ἄλλων.
εἴπερ οὖν αἰσθητόν ἐστι τὸ ἀληθὲς, καὶ τοῦτο
πάντως κοινὸν, πλεόνων ἰδιότητι κείμενον, ἔ-
σται αἰσθητὸν τὸ ἀληθές· οὔτε δὲ κοινόν ἐστιν,
οὔτε ἐν ἰδιότητι κείμενον· οὐκ ἄρα αἰσθη-
τόν ἐστι τὸ ἀληθές. ἔτι ὃν τρόπον τὸ μὲν ὁρα-
τὸν ὁράσει ληπτόν ἐστι, τὸ δὲ ἀκουστὸν ἀκοῇ γνώ-
ριμόν ἐστι, τὸ δὲ ὀσφρητὸν, ὀσφρήσει, οὕτω
καὶ τὸ αἰσθητὸν, κοινῶς αἰσθήσει γνωρίζε- E
ται. οὐ γνωρίζεται δὲ κοινῶς αἰσθήσει. ἡ
γὰρ αἴσθησις ἄλογός ἐστι καὶ τὸ ἀληθὲς, οὐκ
ἀλόγως γνωρίζεται. οὐκ ἄρα αἰσθητὸν τὸ
ἀληθὲς, καὶ μὴν οὐδὲ νοητόν ἐστιν· ἐπεὶ οὐδὲν
ἔσται τῶν αἰσθητῶν ἀληθές· ὃ πάλιν ἄτοπον.

A vt calidum, non si ad alium quidem re-
feratur, est calidum, ad alium autem, fri-
gidum: sed ad omnes qui similiter affe-
cti sunt, est calidum. Verum autem non
similiter & eodem modo mouet omnes:
Sed idem, vt ad hunc quidem, videtur
esse, vt ad alterum autem, falsum. Non
est ergo verum ex iis quæ consistunt ex
differentia & natura. Si autem est ex iis
quæ referuntur ad aliquid, quoniam ea
quæ referuntur ad aliquid, solùm intel-
ligentia percipiuntur, non autem sunt:
B omnino verum solummodo versabitur
in intelligentia, non autem erit. Et alio-
qui si verum est ex iis quæ referuntur ad
aliquid, erit idem simul verũ & falsum.
Nam sicut idem est dexterũ & sinistrũ:
ad hoc quidem dexterum, ad alterum
verò sinistrum: & quomodo idem dici-
tur sursum & deorsum: Sursum quidem,
si referatur ad id quod est infrà: deorsũ
autẽ, si ad id quod est supra: ita dicemus
idem simul esse verum & falsum. & si ita
sit, non magis erit verum quàm falsum,
non autem verum. Vi autem ac potesta-
C te Ænesidemus quoque similes ponit
dubitationes. Nam si est aliquid verum,
aut est sensile, aut cadit sub intelligen-
tiam: aut & cadit sub intelligentiam, &
est sensile: aut neque est sensile, neque
cadit sub intelligentiam: neque vtrum-
que simul, vt ostendemus. Non est ergo
aliquid verum. Atque quòd non sit qui-
dem sensile, sic considerabimus: Ex sen-
silibus alia quidem sunt genera, alia ve-
rò species. Et genera quidem sunt com-
munitates quæ permaneant in singula-
D ribus: vt homo qui peruasit per singulos
homines: & equus qui per singulos e-
quos. Species autem, quæ sunt in vno-
quoque proprietates: vt Dionis, Theo-
nis, aliorum. Si ergo verum est sensile, id
est omnino aut multorum cõmune sen-
sile, aut situm in vniuscuiusque proprie-
tate. Sed nec est commune, nec situm in
proprietate. Non est ergo verum sensile.
Præterea quomodo aspectabile quidem
visu potest comprehendi, audibile autẽ
est notum auditu, odorabile autẽ odo-
ratu: ita etiam sensile sensu communiter
E cognoscitur. Non cognoscitur autem
communiter sensu. est enim sensus ex-
pers rationis: & verum absque ratione
minimè cognoscitur. Non est ergo ve-
rum sensile. Sed neque cadit sub intel-
ligentiam. alioqui nihil erit verum ex
sensilibus. quod rursus est absurdum.

Aut enim ab omnibus cōmuniter percipi poterit intelligentia, aut priuatim ab aliquibus. Sed nec fieri potest vt verū ab omnibus communiter percipiatur intelligentia, neque priuatim ab aliquibus. Nam nec ab omnibus potest communiter intelligi: & vt priuatim intelligatur ab aliquo aut aliquibus, est incredibile, & repugnat. Nec ergo sub intelligentiam cadit verum. Sed vt nec sit simul sensile & quod cadit sub intelligentiam. Aut enim quidquid est sensile, & quidquid cadit sub intelligentiam, est verum: aut aliquid sensile, aut aliquid quod cadit sub intelligentiam. Sed dicere quidem quidquid est sensile, & quidquid cadit sub intelligentiam, esse verum, est ex iis quæ nullo modo possunt fieri. Nam & sensilia pugnant cum sensilibus: & quæ cadunt sub intelligentiam, cum iis quę cadunt sub intelligentiam. & vicissim sensilia cum iis quæ cadunt sub intelligentiam. & oportebit si omnia sint vera, idem esse & non esse, & esse verum & falsum: & censere aliquid sensile esse verum, & aliquid quod cadit sub intelligentiam, verum esse, est rursus ex iis in quibus non facilis datur exitus. Nam hoc quæritur: & alioqui est consequens aut omnia dicere vera, aut omnia falsa dicere sensilia. Sunt enim ex æquo sensilia: & non alterum quidem magis, alterum verò minùs. Nō omnia autem sensilia dicuntur vera, neque omnia falsa. Non est ergo aliquid verum. Est sanè, inquiunt, sed non quatenus apparet veritas: sed ex alia causa sumitur. Quænam ergo sit hæc causa, in medium proferant Dogmatici: vt aut nos attrahat ad assensionē, aut vt fugiamus efficiat. Deinde hāc ipsam causam quomodo accipiunt: aut vt eis apparentem, aut vt non apparentem? Si quidem vt apparentem, falsum dicunt, dicentes veritatem non esse quatenus apparet. Sin autem vt non apparentem, quomodo dicunt esse id quod non eis apparet, ex se, an per aliud? Et vt ex se quidem, fieri non potest. Nihil enim quod non apparet, ex se sumi potest. Sin autem per aliud, illud rursus verùm apparet, aut non apparet? & sic quæstione abeunte in infinitum, verum non potest inueniri. Quid est ergo quod nos persuadet? Probabile dicendū est verum, cuiusmodicunq; sit eius essentia, seu sensilis, seu quæ cadit sub intelligentiam, siue vtrumq; simul, nēpe & sensilis simul & quę cadit sub intelligētiā. Sed est hoc quoq; ex dubiis.

A ἤτοι γὰρ πᾶσι κοινῶς ἔσται νοητὸν, ἢ τισὶν ἰδίως. οὔτε δὲ πᾶσι κοινῶς οἷόν τε εἶναι νοητὸν τὸ ἀληθὲς, οὔτε τισὶν ἰδίως· τό, τε γὰρ κοινῶς πᾶσι νοεῖσθαι, ἀδύνατον· τό, τε ἰδίως τινὶ ἢ τισὶν, ἄπιστον καὶ μάχιμον· οὐδὲ νοητὸν ἄρα ἐστὶ τὸ ἀληθές. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ αἰσθητὸν ἅμα καὶ νοητόν· ἤτοι γὰρ πᾶν αἰσθητὸν καὶ πᾶν νοητὸν ἀληθές ἐστιν, ἢ τὶ αἰσθητὸν καὶ τὶ νοητόν. ἀλλὰ τὸ μὲν φάσκειν πᾶν αἰσθητὸν καὶ πᾶν νοητὸν ἀληθὲς εἶναι, τῶν ἀμηχάνων. μάχεται γὰρ τὰ αἰσθητὰ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ τὰ νοητὰ B τοῖς νοητοῖς. καὶ ἐναλλὰξ, τὰ αἰσθητὰ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ τὰ νοητὰ τοῖς νοητοῖς. καὶ δεήσει πάντων ἀληθῶν ὄντων, τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἀληθές τε ὑπάρχειν καὶ ψεῦδος· τὸ δὲ τὶ αἰσθητὸν ἀληθὲς καὶ τὶ νοητὸν ἀληθὲς ἀξιοῦν, πάλιν τῶν ἀπόρων. ζητεῖται γὰρ τοῦτο, καὶ ἄλλως ἀκόλουθόν ἐστιν, ἢ πάντα λέγειν ἀληθῆ, ἢ πάντα λέγειν ψευδῆ τὰ αἰσθητά. ἐπίσης γάρ ἐστιν αἰσθητά. καὶ οὐ τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δὲ, ἧττον· καὶ τὰ νοητὰ πάλιν ἐπίσης ἐστὶ C νοητά. καὶ οὐ τὸ μὲν μᾶλλον, τὸ δὲ ἔλαττον. οὐ πάντα δὲ τὰ αἰσθητὰ λέγεται ἀληθῆ, οὐδὲ πάντα ψευδῆ· οὐκ ἄρα ἐστί τι ἀληθές. ναί, ἀλλ' οὐ καθὸ φαίνεται ἡ ἀλήθεια, κατ' ἄλλην δὲ αἰτίαν λαμβάνεται. τίς οὖν ἐστιν αὕτη ἡ αἰτία, θέτωσαν εἰς τὸ μέσον οἱ Δογματικοί· ἵνα ἢ εἰς συγκατάθεσιν ἡμᾶς ἐπισπάσηται, ἢ εἰς φυγὴν ἀποτρέψηται. εἶτα ταύτην αὐτὴν τὴν αἰτίαν πῶς λαμβάνουσιν ὡς φαινομένην αὐτοῖς, ἢ ὡς μὴ φαινομένην; εἰ D μὲν ὡς φαινομένην, ψεύδονται· λέγοντες τὴν ἀλήθειαν μὴ ὑπάρχειν καθὸ φαίνεται· εἰ δ' ὡς μὴ φαινομένην, πῶς τὸ φαινόμενον αὐτοῖς εἶναι φασὶν, ἐξ αὐτοῦ ἢ δι' ἄλλου; καὶ ἐξ αὐτοῦ μὲν, ἀδύνατον. οὐδὲν γὰρ μὴ φαινόμενον, ἐξ αὐτοῦ ληπτόν ἐστιν. εἰ δὲ δι' ἄλλου, ἐκεῖνο πάλιν πότερον φαινόμενόν ἐστιν ἢ μὴ φαινόμενον, καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον οἰχομένης τῆς ζητήσεως, ἀνεύρετον γίνεται τὸ ἀληθές. τί οὖν τὸ πεῖθον ἡμᾶς; τὸ πιθανὸν ῥητέον ἀληθὲς, E ὁποίαν ποτε ἂν ἔχοι οὐσίαν, εἴτε αἰσθητὴν εἴτε νοητὴν, εἴτε τὸ συναμφότερον, αἰσθητὴν ἅμα καὶ νοητήν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῶν ἀπόρων.

εἰ γὰρ

A εἰ γὰρ τὸ πιθανὸν ἀληθές ἐστι, ἐπεὶ οὐ τὸ αὐτὸ πάντως πείθει, οὐδὲ διὰ παντὸς τοὺς αὐτοὺς, δώσομεν τὸ αὐτὸ καὶ ὑπάρχειν καὶ μὴ ὑπάρχειν, καὶ τὸ αὐτὸ ἀληθὲς ἅμα εἶναι καὶ ψεῦδος. ᾗ μὲν γὰρ πείθει τινάς, ἀληθές ἐστι καὶ ὑπάρχει· ᾗ δὲ ἑτέρους οὐ πείθει, ψεῦδος καὶ ἀνύπαρκτον. ἀδύνατον δέ γε τὸ αὐτὸ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, ἀληθές τε ὑπάρχειν καὶ ψεῦδος. τοίνυν οὐδὲ τὸ πιθανόν ἐστιν ἀληθές. ἐκτὸς εἰ μὴ τὸ τοῖς πολλοῖς πεῖθον, τοῦτ' ἐροῦμεν ἀληθές. ὃ γοῦν μέλι πολλοὺς μὲν πεῖθον ὑγιαίνοντας, ὡς γλυκύ, καὶ ἕνα μὴ πεῖθον, ἰκτερικὸν, ἀληθῶς λέγομεν γλυκύ· ὅπερ ἐστὶ ληρῶδες. ὅταν γὰρ περὶ ἀληθείας σκεπτώμεθα, τότε οὐκ εἰς τὸ B πλῆθος τῶν συμφωνούντων δεῖ ἀποβλέπειν, ἀλλ' εἰς τὰς διαθέσεις. μιᾷ δὲ διαθέσει κέχρηται ὁ νοσῶν, καὶ μιᾷ κατασκευῇ πάντες οἱ ὑγιαίνοντες. οὐ μᾶλλον οὖν τῇδε τῇ αἰσθήσει, ἢ τῇδε πιστευτέον ἐστίν. ἐπεὶ ἀναστρόφως ὑποτεθέντος τοὺς πολλοὺς πικράζεσθαι ὑπὸ τοῦ μέλιτος, οἷον πυρέσσοντας, ἕνα δὲ γλυκάζεσθαι τὸν ὑγιαίνοντα, πάντως ἀκολουθήσει C πικρὸν λέγειν τὸ μέλι· ὅπερ ἄτοπον. τοίνυν ὡς ἐνθάδε παρέντες τὴν κατὰ τὸ πλῆθος μαρτυρίαν, οὐδὲν ἧσσον γλυκὺ φαμὲν τὸ μέλι· οὕτω καὶ ὅταν πολλοὶ γλυκάζωνται, εἷς δὲ πικράζηται, παρέντες τὸ διὰ πλῆθος τῶν οὕτω πασχόντων γλυκὺ καλεῖν τὸ μέλι, ἄλλως τἀληθὲς ἐξετάζωμεν.

Αἱ μὲν καθόλου ἀπορίαι περὶ τοῦ ἀληθοῦς τοιαῦταί τινές εἰσιν. ἀκολούθως δὲ ἴδωμεν καὶ ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος. καὶ δὴ τοὺς μὲν D πάντας λέγοντας ψευδῆ, ἐδείξαμεν πρόσθεν περιτρεπομένους. εἰ γὰρ πάντα ἐστὶ ψευδῆ, ψεῦδος ἔσται καὶ τὸ, πάντ' ἐστὶ ψευδῆ, ἐκ πάντων ὑπάρχον. ψευδοῦς δὲ ὄντος τοῦ, πάντ' ἐστὶ ψευδῆ, τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ ἀληθὲς ἔσται, τὸ οὐ πάντ' ἐστὶ ψευδῆ. εἰ ἄρα πάντ' ἐστὶ ψευδῆ, οὐ πάντ' ἐστὶ ψευδῆ. οἱ δὲ περὶ τὸν Δημόκριτον καὶ Πλάτωνα ἀθετοῦντες μὲν τὰς αἰσθήσεις, ἀναιροῦντες δὲ τὰ αἰσθητὰ, μόνοις δ' ἑπόμενοι τοῖς νοητοῖς, E συγχέουσι τὰ πράγματα, καὶ οὐ μόνον τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν σαλεύουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίνοιαν αὐτῶν. πᾶσα γὰρ νόησις ἀπὸ αἰσθήσεως γίνεται, ἢ οὐ χωρὶς αἰσθήσεως, καὶ ἢ ἀπὸ περιπτώσεως, ἢ οὐκ ἄνευ περιπτώσεως· ὅθεν οὐδὲ τὰς λεγομένας ψευδεῖς φαντασίας, οἷον

A Si enim probabile eſt verum, quoniam non idem omnino perſuadet: neq; perpetuò eis dabimus idem eſſe & non eſſe, & idem verum eſſe ſimul & falſum. Nam quatenus quidem perſuadet aliquibus, eſt verum, & eſt. Quatenus autem alijs non perſuadet, eſt falſum, & minimè poteſt eſſe. Fieri autem non poteſt vt idem ſit & non ſit, & verum ſit & falſum. Igitur neque probabile eſt verum. Niſi dicamus eſſe verum id quod multis perſuadet. Mel certè quod multis ſanis B perſuadet quòd ſit dulce, & vni non perſuadet qui morbo laborat regio, verè dicimus dulce. quod quidem eſt nugatorium. Quando enim de veritate diſceptamus, tunc non eſt aſpiciendum ad multitudinem eorum qui conſentiunt, ſed ad affectiones. Vna autem affectione vtitur ægrotus, & vna conſtitutione omnes qui ſunt ſani. Non eſt ergo magis huic ſenſui quàm illi credendum. Nam ſi contrà ponatur, multos febricitantes amarore affici à melle, vnum autem ſanum dulcedine affi- C ci, omnino ſequetur vt mel dicamus amarum. quod quidem eſt abſurdum. Sicvt ergo hic prætermiſſo iudicio multitudinis, nihilominus mel dulce dicimus: ita etiam quando multi afficiuntur dulcedine, vnus autem amarore, mittentes propter eorum qui ſic afficiuntur dulcedinem, mel appellare dulce, verum ſic examinemus.

Atque vniuersè quidem de vero tot ſunt dubitationes, conſequenter autem veniamus etiam ad ſingulares. At- D que eis quidem omnia qui dicunt falſa, oſtendimus id in eos retorqueri: Nam ſi omnia ſunt falſa, erit etiam falſum illud, Omnia ſunt falſa, cùm ſit ex omnibus. Cùm ſit autem falſum, Omnia ſunt falſa, id quod ei aduerſatur, erit verum, Non omnia ſunt falſa. Democritus autem & Plato abolentes quidem ſenſus, perimentes autem ſenſilia, & ea ſola ſequentes quę percipiuntur intelligentia, res confundunt: nec ſolùm eorum quæ ſunt la- E befactant veritatem, ſed etiam ſua cogitata. Omnis enim intelligentia oritur à ſenſu, aut non ſine ſenſu: & aut ex incurſione, aut non ſine incurſione. Vnde etiam falſa quæ dicuntur viſa,

vt quæ sunt in somnis & in furore, inueniemus pendere ex iis quæ per sensum nobis cognita sunt ex incursione. Etenim qui in furore sanguinolentas sibi effingit furias & puellas serpentinas, ex iis quæ ipsi apparuerunt, compositam formam mente agitat: ita etiam qui in somnis hominem somniat volucrem, non absq; eo quòd aliquid viderit volucre, hominem quoque somniat volucrem. Et vt in summa dicam, nihil poterit cogitando inueniri, quod non habeat aliquid sibi cognitum ex incursione. Id enim aut sumetur ex similitudine eorum quæ apparuerunt in incursione, aut ex incremento, aut ex decremento, aut ex compositione. Atque ex similitudine quidem, vt quando viso simulachro Socratis, cogitamus non visum Socratem: ex incremento verò, vt quando ex communi homine non communem cogitamus, vt hominem mente agitantes, qui non erat similis viro.

Cui cibus est panis, verùm, in quo est plurima sylua, Excelso monti.

Ex decremento autem, quando rursus communis hominis contracta magnitudine, Pygmæum apprehenderimus mentis agitatione. Ex compositione autem, quando ex homine & equo cogitamus Hippocentaurum, qui nõdum nobis incurrit. Ante omnem ergo cogitationem priùs fuisse oportet eam quæ est ex sensu incursionem. Et ideo si tollantur sensilia, necessariò simul tollitur omnis intelligentia. Et qui dicit omnia quæ apparent esse falsa, & ea esse sola quæ cadunt sub intelligentiam, hoc est verè, aut hoc dicit sola vtens affirmatione, aut etiam demonstrans. Sed qui sola quidem dicit affirmatione, affirmatione reprimetur. Aut enim aliquo quod apparet illud docebit, nempe ea sola esse quæ cadunt sub intelligentiam: aut eo quod est incertum & non euidens. Sed neque eo quod apparet hoc docebit. nõ est enim. Neq; eo quod est incertum & nõ euidens. Ex eo enim quod apparet, debet priùs fides fieri eius quod est incertum & nõ euidens. Non est ergo verum ac rectũ quod statuit Democritus & Plato. Epicurus autem dicebat quidem omnia sensilia esse vera: & omnem phantasiam esse ex eo quod est, & talem quale est id quod mouet sensum: errare autem eos qui dicunt aliqua quidem ex visis esse vera, aliqua verò falsa.

A τὰ κατὰ ὕπνους ἢ τὰ κατὰ μανίαν, εὑρήσομεν ἀπηρτημένας τῶν διὰ τῆς αἰσθήσεως κατὰ περίπτωσιν ἡμῖν ἐγνωσμένων. καὶ γὰρ ὁ κατὰ μανίαν ἐρινύας αὐτῷ ἀναπλάσσων τὰς αἱματώδεις καὶ δρακοντώδεις κόρας, ἐκ τῶν πεφηνότων αὐτῷ σύνθετον μορφὴν νοεῖ· ὡσαύτως δὲ ὁ πετεινὸν ἄνθρωπον καθ' ὕπνους ὀνειροπολούμενος, οὐ δίχα τοῦ πετεινόν τι ἑωρακέναι, καὶ ἄνθρωπον ὀνειροπολεῖται. καὶ καθόλου οὐδέν ἐστιν εὑρεῖν κατ' ἐπίνοιαν, ὃ μὴ ἔχει τι αὐτῷ
B κατὰ περίπτωσιν ἐγνωσμένον. τοῦτο γὰρ ἢ καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐν περιπτώσει πεφηνότων ληφθήσεται, ἢ κατὰ παραύξησιν, ἢ κατὰ μείωσιν, ἢ κατ' ἐπισύνθεσιν. κατ' ὁμοιότητα μὲν οὖν, οἷον ὅταν ἀπὸ τῆς γεγραμμένης Σωκράτους εἰκόνος τὸν μὴ ἑωραμένον Σωκράτην ἐπινοῶμεν. κατὰ παραύξησιν δὲ, ὅταν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου κινούμενοι νοῶμεν, οἷον, ὃς οὐκ ἐῴκει

ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι
ὑψηλῶν ὀρέων.

C κατὰ μείωσιν δὲ, ἐπειδὰν συνελόντες πάλιν τὸ μέγεθος τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου, νοήσωμεν λαμβανόμενον πυγμαῖον. κατ' ἐπισύνθεσιν δὲ, ὅταν ἀπὸ ἀνθρώπου καὶ ἵππου, τὸν μηδέποτε περιπεπτωκότα ἡμῖν Ἱπποκένταυρον νοῶμεν. πάσης οὖν ἐπινοίας προηγεῖσθαι δεῖ τὴν διὰ τῆς αἰσθήσεως περίπτωσιν. καὶ διὰ τοῦτο ἀναιρουμένων τῶν αἰσθητῶν, ἐξ ἀνάγκης συναναιρεῖται πᾶσα νόησις. ὅ τε λέγων πάντα εἶναι τὰ φαινόμενα, ψευδῆ, καὶ ἔτι μόνα
D ὑπάρχειν τὰ νοητὰ, τοῦτ' ἔστι καὶ ἀληθῆ, ἤτοι φάσει μόνον χρώμενος τοῦτ' ἐρεῖ, ἢ καὶ ἀποδείξει. ἀλλὰ φάσει μὲν λέγων, φάσει ἐπισχεθήσεται· ἀπόδειξιν δὲ παραλαμβάνειν πειρώμενος περιτραπήσεται. ἢ γὰρ φαινομένῳ τινὶ διδάξει, τὸ ἔτι μόνα εἶναι τὰ νοητὰ, ἢ ἀδήλῳ. οὔτε δὲ φαινομένῳ τοῦτο διδάξει· οὐ γὰρ ὑπάρχει, οὔτε ἀδήλῳ· ἐκ φαινομένου γὰρ ὀφείλει πιστοῦσθαι τὸ ἄδηλον. οὐχ ὑγιὴς
E ἐστὶν ἡ στάσις τῶν περὶ Δημόκριτόν τε καὶ Πλάτωνα. ὁ δὲ Ἐπίκουρος ἔλεγε μὲν πάντα τὰ αἰσθητὰ εἶναι ἀληθῆ, καὶ πᾶσαν φαντασίαν ἀπὸ ὑπάρχοντος εἶναι, καὶ τοιαύτην, ὁποῖόν ἐστι τὸ κινοῦν τὴν αἴσθησιν· πλανᾶσθαι δὲ τοὺς τινὰς μὲν τῶν φαντασιῶν λέγοντας ἀληθεῖς, τινὰς δὲ ψευδεῖς,

παρὰ

παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι χωρίζειν δόξαν ἀπὸ ἐναργείας. ἐπὶ γοῦν τοῦ Ὀρέστου ὅτε ἐδόκει βλέπειν τὰς ἐρινύας, ἡ μὲν αἴσθησις ὑπὸ εἰδώλων κινουμένη, ἀληθὴς ἦν· ὑπέκειτο γὰρ τὰ εἴδωλα. ὁ δὲ νοῦς οἰόμενος ὅτι στερέμνιοί εἰσιν ἐριννύες, ἐψευδοδόξει. καὶ ἄλλως, φησίν, οἱ προειρημένοι, τὴν φαντασιῶν διαφορὰν εἰσάγοντες, οὐκ ἰσχύουσι πιστώσασθαι τὸ τινὰς μὲν αὐτῶν ἀληθεῖς ὑπάρχειν, τινὰς δὲ ψευδεῖς. οὔτε γὰρ φαινομένῳ διδάξουσι τὸ τοιοῦτον, (ζητεῖται γὰρ τὰ φαινόμενα) οὔτε ἀδήλῳ. διὰ φαινομένου γὰρ ὀφείλει τὸ ἄδηλον ἀποδείκνυσθαι. τοιαῦτα δὲ λέγων ὁ Ἐπίκουρος, ἄκων εἰς τὴν ὁμοίαν ἐκπέπτωκεν ἀπορίαν. εἰ γὰρ ὁμολογεῖ, τῶν φαντασιῶν τὰς μὲν ἀπὸ στερεμνίων γίνεσθαι σωμάτων, τὰς δὲ ἀπὸ εἰδώλων· καὶ δίδωσι τὸ μὲν τι εἶναι ἐνάργειαν, τὸ δὲ δόξαν, ζητῶ πῶς κρίνει τὰς ἀπὸ στερεμνίων σωμάτων φαντασίας, καὶ τὰς ἀπὸ εἰδώλου προσπιπτούσας; οὔτε γὰρ ἐναργείᾳ, ζητεῖται γάρ· οὔτε δόξῃ· δι' ἐναργείας γὰρ ὀφείλει πιστοῦσθαι. ἄλλως δὲ, καὶ ἄτοπός ἐστιν ἐκ τῶν μᾶλλον ζητουμένων, τὰ ἧττον ζητούμενα δεικνύναι πειρώμενος. ἡμῶν γὰρ σκεπτομένων περὶ τῆς τῶν φαινομένων πίστεως, αὐτὸς τὴν περὶ τῶν εἰδώλων τερατολογουμένην καὶ μυθώδη δόξαν εἰσφέρει. καὶ μὴν οὐδὲ τοῖς Στωικοῖς εὔοδος ὁ λόγος· θέλουσι μὲν γὰρ τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ εἶναι διαφορὰν, καθ' ἣν τὰ μέν ἐστιν ἀληθῆ, τὰ δὲ ψευδῆ. οὐκ ἰσχύουσι δὲ τὸ τοιοῦτον συνάγειν. διακένους γὰρ εἶναί τινας φαντασίας ὡμολογήκασιν, ὁποίας προσέπιπτον τῷ Ὀρέστῃ ἀπὸ τῶν ἐριννύων, καὶ ἄλλας παρατυπωτικὰς τὰς ἀπὸ ὑποκειμένων μὲν, οὐ κατ' αὐτὰ δὲ τὰ ὑποκείμενα. ὁποία ἦν ἡ κατὰ μανίαν τῷ Ἡρακλεῖ ἀπὸ τῶν ἰδίων παίδων Εὐρυσθέως ὑποπεσοῦσα. ἀπὸ ὑποκειμένων γὰρ ἐγίνετο τῶν παίδων, οὐ κατ' αὐτὰ δὲ τὰ ὑποκείμενα. οὐ γὰρ ὡς ἰδίους ἔβλεπε παῖδας, ἀλλά φησιν,

εἷς μὲν νεοσσὸς, ὅδε θανὼν, Εὐρυσθέως
ἔχθραν πατρῴαν ἐκτίνων πέπτωκέ μοι.

τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ἀδιάκριτοι γίνονται φαντασίαι. καὶ οὐκ ἔχουσι λέγειν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τίνες τε τῆς ἀληθείας καταληπτικαί εἰσι, καὶ ἀπὸ ὑποκειμένων καὶ κατ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα γίνονται, καὶ τίνες οὐκ εἰσὶ τοιαῦται,

A propterea quòd non possint separare opinionem ab euidentia. In Oreste quidem certè cùm sibi videretur videre Furias, erat quidem verus sensus: consistebant enim simulachra: mens autem existimans veras esse & solidas Furias, opinabatur falsum. Et alioqui, inquiebat, ij quos priùs diximus, introducentes visorum differentiam, non poterunt probare aliqua quidem ex iis esse vera, aliqua verò falsa. Neque enim eo quod apparet id docebunt. quæruntur enim ea quæ apparent. Neque eo quod est B incertum & non euidens. Nam per id quod apparet, debent demonstrari ea quæ sunt incerta & non euidentia. Hæc autem dicens Epicurus, inuitus in similem incidit dubitationem. Nam si fatetur ex visis alia quidem oriri ex solidis corporibus, alia autem ex simulachris: & concedit illud quidem esse euidentiã, hoc verò opinionẽ, quæro quemadmodum iudicet visa quę oriuntur ex solidis corporibus, & quæ incurrunt ex simulachro? Neque enim euidentia. quę- C ritur enim: neque opinione. debet enim eorum fieri fides per euidentiam. Et alioqui absurdè & ineptè facit, qui ex iis quæ magis quæruntur, conatur ostendere ea quæ minùs quæruntur. Nobis enim considerantibus de fide eorum quę apparẽt, ipse prodigiosam & fabulosam de simulachris introducit opinionem. Sed neque Stoicis rectè succedunt quæ ab eis dicuntur. Nam volunt quidem sensilium & eorum quæ cadunt sub intelligentiam, esse differentiam, ex qua D alia quidem sunt vera, alia verò falsa. Non possunt autem hoc colligere. Nam confessi sunt quædam visa esse inania: cuiusmodi Oresti incurrerunt ex Furiis. & alia quæ perperam imprimunt, vt quæ existant quidem ex subiectis, eis autem non congruant: cuiusmodi erant quæ in furore Herculi à suis filiis, tanquam à filiis Eurysthei incurrerunt. erãt enim ex subiectis filiis, sed non congruebant ipsis subiectis. Non enim eos tanquam suos aspiciebat liberos, sed E dicit,

Hic vnus est qui mortuus pullus, mihi
Cecidit paternas inimicitias luens.

Hæc cùm ita sint, visa non possunt discerni. neque possunt dicere Stoici, quænam sint re vera comprehendentia & orta ex subiectis, & ipsis subiectis congruentia, & quæ non sunt eiusmodi,

sicut pluribus antea ostendimus. Cuiusmodi est autem quod de hac dicitur secta, tale est etiam quod dicitur de reliqua. in qua alij quidem ponunt verum & falsum in eo quod significatur, nempe in incorporeo quod dicitur: alij autem in voce: alij autem in motu cogitationis. Iam enim, vt à prima incipiamus, censebant Stoici communiter verum esse & falsum in eo quod dicitur. Quod dicitur autem esse, dicunt, quod ex rationis participe consistit phantasia. Rationis autem participem dicunt esse phantasiam, per quam quod phantasia est apprehensum, sermone licet ostendere. Ex iis autem quæ dicuntur, alia quidem vocant deficientia, alia autem per se perfecta. Ex quibus quæ sunt quidem deficiẽtia, nunc prætermittantur. Ex iis autem quæ sunt per se perfecta, dicunt esse plura. Quædam enim vocant imperatiua, quæ imperantes dicimus: vt,

Huc agè nympha veni.

& enuntiatiua, quæ dicimus enuntiantes, vt Dion ambulat. & interrogationes, quas dicimus interrogantes: vt, Vbi habitat Dion? Nominantur autem apud eos quædam imprecatiua seu execratiua: vt,

Sicut humi vinum hoc, cerebrum sic defluat illi.

Et optatiua, quæ dicimus optantes: vt,

Iuppiter inclyte qui regnas ô Maxime in Ida,
Da, Aiax victoris claro vt potiatur honore.

Appellant etiam quędam ex iis quę sunt per se perfecta, pronuntiata, quæ dicentes vel verum dicimus vel falsum. Sunt etiam quædã quæ sunt plus quàm pronuntiata: vt hoc,

Quam Priamidis bubulcus est assimilis:

plus est quam pronuntiatum, & nõ pronunciatum. Sed cùm in iis quæ dicuntur, sit satis magna differentia, vt sit aliquid, inquiunt, verum aut falsum, oportet ante omnia esse ipsum quod dicitur: deinde etiam per se perfectum, & non cõmuniter qualecũque, sed pronuntiatum. Nam hoc solum, sicut priùs dixi, dicentes, aut verum dicimus aut falsum. Dicunt itaq; Sceptici, esse aliquid quod dicitur incorporeum quod est separatum à voce significante: vt à voce Dion,

A καθάπερ διὰ πλειόνων ἔμπροσθεν ἐδείξαμεν. οἷος δέ ἐστιν ὁ περὶ ταύτης τῆς στάσεως λόγος, τοιοῦτος γένοιτ' ἂν ἡμῖν καὶ ὁ περὶ τῆς λειπομένης. καθ' ἣν οἱ μὲν ἐν τῷ σημαινομένῳ, τουτέστιν ἀσωμάτῳ λεκτῷ, τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος ὑποτίθενται· οἱ δ' ἐν τῇ φωνῇ· οἱ δὲ ἐν τῷ κινήματι τῆς διανοίας. αὐτίκα γοῦν, ἵνα ἀπὸ τῆς προτέρας ἄρξηταί τις, ἠξίουν οἱ Στωικοὶ κοινῶς ἐν λεκτῷ τὸ ἀληθὲς εἶναι καὶ τὸ ψεῦδος· λεκτὸν δὲ ὑπάρχειν φασὶ τὸ κατὰ λογικὴν φαν-
B τασίαν ὑφιστάμενον. λογικὴν δὲ εἶναι φαντασίαν, καθ' ἣν τὸ φαντασθὲν ἔστι λόγῳ παραστῆσαι. τῶν δὲ λεκτῶν, τὰ μὲν ἐλλιπῆ καλοῦσι, τὰ δὲ αὐτοτελῆ· ὧν τὰ μὲν ἐλλιπῆ παρείσθω νῦν. τῶν δὲ αὐτοτελῶν πλείους εἶναι φασί. καὶ γὰρ προστακτικὰ καλοῦσί τινα, ἅπερ προστάσσοντες λέγομεν, οἷον,

δεῦρ' ἴθι νύμφα φίλη.

καὶ ἀποφαντικά, ἅπερ ἀποφαινόμενοι φαμέν. οἷον, ὁ Δίων περιπατεῖ. καὶ πύσματα, ἅπερ λέ-
C γοντες πυνθανόμεθα. οἷον, ποῦ οἰκεῖ Δίων. ὀνομάζεται δέ τινα παρ' αὐτοῖς καὶ ἀρατικά, ἅπερ λέγοντες ἀρώμεθα,

ὧδέ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι, ὡς ὅδε οἶνος.

καὶ εὐκτικά, ἅπερ λέγοντες εὐχόμεθα, ὁποῖον ἐστί,

Ζεῦ πάτερ, Ἴδηθεν μεδέων, κύδιστε, μέγιστε,
δὸς νίκην Αἴαντι καὶ ἀγλαὸν εὖχος ἀρέσθαι.

D προσαγορεύουσι δέ τινα τῶν αὐτοτελῶν καὶ ἀξιώματα, ἅπερ λέγοντες, ἤτοι ἀληθεύομεν, ἢ ψευδόμεθα. ἔστι δέ τινα καὶ πλείονα ἢ ἀξιώματα ὄντα, τὸ μὲν τοιοῦτο,

Πριαμίδῃσιν ἐμφερὴς ὁ βουκόλος,

ἀξίωμά ἐστιν· ἢ γὰρ ἀληθεύομεν λέγοντες αὐτό, ἢ ψευδόμεθα· τὸ δὲ οὕτως ἔχον, ὡς Πριαμίδαισιν ἐμφερὴς ὁ βουκόλος, πλέον τι ἀξιώματός ἐστι, καὶ οὐκ ἀξίωμα. πλὴν ἱκανῆς οὔσης ἐν τοῖς λεκτοῖς διαφορᾶς, ἵνα τι, φασίν,
E ἀληθὲς ᾖ ἢ ψεῦδος, δεῖ αὐτὸ πρὸ πάντος λεκτὸν εἶναι· εἶτα καὶ αὐτοτελές, καὶ οὐ κοινῶς ὁποιονδήποτε ὂν ἀλλ' ἀξίωμα. μόνον γὰρ τοῦτο, καθὼς προεῖπον, λέγοντες, ἤτοι ἀληθεύομεν ἢ ψευδόμεθα. ἐκεῖνοι φασὶν οἱ ἀπὸ τῆς Σκέψεως, τὸ εἶναί τι λεκτὸν ἀσώματον, ὃ κεχώρισται τῆς τε σημαινούσης φωνῆς, οἷον τῆς, Δίων· καὶ τῆς

καὶ τῆς τοῦ τυγχάνοντος, καθάπερ αὐτοῦ τοῦ Δίωνος, πόθεν ἕξομεν παραστῆσαι; ἢ γὰρ αὐτόθεν ἐροῦσι τοῦθ' ὑπάρχειν οἱ Στωϊκοὶ, ἢ διὰ ἀποδείξεως τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ πιστώσονται. καὶ εἰ μὲν αὐτόθεν λέγοιεν τὸ ἀσώματον τοῦτο λεκτὸν ὑπάρχειν, καὶ ἡμῖν ἐξέσται λέγειν αὐτόθεν, ὅτι οὐκ ἔστιν. ὡς γὰρ ἐκεῖνοι χωρὶς ἀποδείξεως εἰσὶ πιστοὶ, οὕτω καὶ οἱ ἀπορητικοὶ τοὐναντίον διὰ ψιλῆς προφερόμενοι φάσεως γενήσονται πιστοί. ἢ εἴπερ ἀπιστοῦνται, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ὁμοίως ἄπιστοι γενήσονται. εἰ δὲ δι' ἀποδείξεως τὸ τοιοῦτον πιστώσονται, χρεὼν αὐτοῖς ἀπορεῖν ἐπακολουθήσει. ἡ γὰρ ἀπόδειξις λόγος ἐστίν· ὁ δὲ λόγος ἐκ λεκτῶν συνέστηκε. τοῖς λεκτοῖς οὖν παραστήσουσι τὸ εἶναί τι λεκτὸν οἱ Στωϊκοὶ, ὅπερ ἀπεμφαῖνον, ἐπείπερ ὁ μὴ διδοὺς εἶναί τι λεκτὸν, οὐδὲ πολλὰ δώσει λεκτὰ εἶναι. ζητουμένων τε καὶ τῶν ἐν τῇ ἀποδείξει λεκτῶν εἰ ἔστιν, ἐὰν μὲν ἐξ ἑτοίμου λαμβάνωσι τὸ εἶναι ταῦτα, ἐξ ἑτοίμου καὶ οἱ ἀπορητικοὶ τὸ μὴ εἶναι λήψονται, τῆς αὐτῆς ἐπ' ἀμφοτέρων ὑποπιπτούσης πίστεως ἢ ἀπιστίας. ἐὰν δὲ ἐξ ἀποδείξεως, εἰς ἄπειρον ἐκπεσοῦνται· ἀπόδειξιν γὰρ ἀπαιτηθήσονται τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀποδείξει ἐμπεριεχομένων λεκτῶν· καὶ τρίτην κομίσαντες, τῶν ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτην, τῶν ἐν τῇ τετάρτῃ. ὥστε ἄναρχον αὐτοῖς εἶναι τὴν ἀπόδειξιν τοῦ εἶναι λεκτόν. καὶ ἄλλα δὲ πλείω ἔστιν εἰς τὸν τόπον λέγειν. περὶ ὧν εὐκαιρότερον ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως διεξελευσόμεθα. τὸ νῦν δὲ ἐκεῖνο ῥητέον, ὅτι αὐτοτελὲς ἀξίωμα σύνθετον εἶναι θέλουσιν. οἷον τὸ, ἡμέρα ἐστὶ, σύγκειται ἔκ τε τοῦ ἡμέρα, καὶ τοῦ, ἔστι. ἀσώματον δὲ οὐδὲν, οὔτε συντεθῆναι οὔτε μερισθῆναι δύναται· ἴδια γὰρ σωμάτων ἐστὶ ταῦτα. τοίνυν οὐδέν ἐστιν αὐτοτελὲς πρᾶγμα οὐδὲ ἀξίωμα. πᾶν δὲ λεκτὸν, λέγεσθαι δεῖ. ὅθεν καὶ ταύτης ἔτυχε τῆς προσηγορίας. οὐδὲν δὲ λεκτὸν λέγεται, ὡς παριστᾶσιν οἱ ἀπορητικοί, οὐκ ἄρα ἐστί τι λεκτόν. ᾧ ἕπεται μηδὲ ἀξίωμα εἶναι μηδὲν ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. λέγειν γάρ ἐστι, καθὼς αὐτοί φασιν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τὸ τὴν τοῦ νοουμένου πράγματος σημαντικὴν προφέρεσθαι φωνήν, οἷον, τόνδε τοῦ στίχου,

& à voce eius quod contingit, vtpote ipsius Dionis, vndenam possumus ostẽdere? Aut enim ex eo ipso dicẽt hoc esse Stoici, aut per demonstrationem id esse probabunt. Et si quidem ex eo ipso dicant esse incorporeum hoc quod dicitur, nobis quoque licebit ex eo ipsò dicere quòd non sit. Quomodo enim illi sunt fide digni absque demonstratione, ita etiam qui contrà dubitant, erunt fide digni, si per solam ac nudam proferant dictionem & affirmationem. Aut si eis non creditur, similiter nec fide digni erunt Stoici. Si autem hoc probabunt per demonstrationem, eis sequetur peius dubium. Demonstratio enim est oratio. Oratio autem constat ex iis quæ dicuntur. Iis ergo quæ dicuntur, ostendent Stoici aliquid esse quod dicitur. quod quidem minimè est consentaneum: quandoquidem qui non dat esse aliquid quod dicatur, neq; dabit multa esse quæ dicantur. Et cùm quæratur an sint quæ dicuntur in demonstratione, si in promptu quidem sumamus ea esse, in promptu quoque sument ij qui dubitant, ea non esse, cùm in vtrumque hoc ipsum cadat, vt sit vel credendum vel non credendum. Sin autem ex demonstratione, cadent in infinitum. ab eis enim postulabitur demonstratio eorum quæ dicuntur, quæ continentur in secunda demonstratione. Et cùm tertiam attulerint eorum quæ sunt in tertia, postulabitur etiam quarta eorum quæ sunt in quarta. Quo fit vt careat principio demõstratio quòd sit id quod dicitur. Possunt alia quoque plura dici in locum, quæ persequemur opportuniùs, quando tractabimus de demõstratione. Nunc autem illud est dicendum, quòd pronunciatum per se perfectum volunt esse compositum: vt illud, Dies est, componitur ex Dies, & Est. Nihil autem incorporeum potest componi, nec diuidi. hæc enim sunt propria corporum. Nulla est ergo res per se perfecta, nec vllum pronunciatum. Et omne quod dicitur, debet dici. nam ex eo hãc nactum est appellationem. Nihil autem quod dicitur, dicitur, vt probant ij qui dubitant. Non est ergo aliquid quod dicitur. Cui est consequens, vt nullum sit pronunciatum verum aut falsum. Dicere enim, vt ipsi dicunt Stoici, est proferre vocem significatiuam rei quę dicitur: vt huius versus,

Iram Peliadæ dic ô Dea carmine Achillis.

Sed fieri non potest vt proferatur vox quæ id significet, propterea quòd cuius non sunt simul partes, neq; illud ipsum est. Quòd autem non possint simul esse eius partes, ex eo ipso ostēditur. Quando enim primum proferimus hemistichium, nondum est secundum. & quando proferimus secundum, non est primum. Quo fit vt totum quidem versum nō proferamus. Sed nec hemistichium. Quando enim rursus dicimus primam partem hemistichij, tunc nondum proferimus secundam eius partem: & quando secundam proferimus, non ampliùs primam dicimus. Quamobrem nec est hemistichium. & si consideremus, ne est quidem vlla dictio: vt Ira. Quando enim dicimus syllabam I, nondum proferimus Ram. Et quādo proferimus Ram, non est ampliùs I. Si ergo fieri non potest vt sit aliquid cuius partes simul esse non possunt: ostensum est autem vel in vna dictione partes non posse simul esse, dicendum est nullam esse dictionem. propterea nec vllum pronunciatum quod dicunt esse compositum: vt illud; Est Socrates. Quando enim dicitur Socrates, nondum est illud Est: & quando dicitur illud est, Socrates non dicitur. Numquam ergo est totum pronunciatum, neque partes totius. eius autem partes non sunt pronunciata. Non est ergo vllum pronūciatum. Quamquàm quid de toto loquimur pronunciato, nempe Socrates est, cùm nec ipsum quidem in recto casu Socrates possit esse intelligi propter eamdem causam, propterea quòd nō sint simul partes ipsum constituentes? Et si detur pronunciatum esse aliquod verum, & aliquod falsum, non concedent Sceptici illis aduersus quos disserunt, id esse, propterea quòd non facilè tradi possit. Dicunt enim verum quidem esse pronunciatum, quod est & aduersatur alicui. Rogati autem quid sit id quod est, dicunt esse id quod mouet comprehendentem phantasiam. Deinde de comprehendēte examinati phantasia, rursus recurrunt ad id quod est, quod est æquè ignotū: dicētes: Comprehendens phantasia, est quæ est ex eo quod est congruenter ei quod est.

A μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος. ἀλλὰ τοιαύτην γε τὴν σημαντικὴν φωνὴν ἀμήχανόν ἐστι προφέρεσθαι, διὰ τὸ οὗ τὰ μέρη μὴ συνυπάρχει, μηδὲ αὐτὸ ἐκεῖνο ὑπάρχειν. τούτου δὲ τοῦ πράγματος τὰ μέρη μὴ συνυπάρχει, ὥστε μηδ' αὐτὸ ὑπαρκτὸν εἶναι. τὸ δὲ ὅτι ἀσυνύπαρκτά ἐστιν αὐτοῦ τὰ μέρη, αὐτόθεν δείκνυται. ὅτε γὰρ τὸ πρῶτον ἡμιστίχιον προφερόμεθα, οὔπω ἐστὶ τὸ δεύτερον· καὶ ὅτε τὸ δεύτερον προφερόμεθα, οὐκ ἔστι τὸ B πρῶτον. ὥστε τὸν μὲν ὅλον στίχον οὐ προφερόμεθα, καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἡμιστίχιον. ὅταν γὰρ πάλιν τὸ πρῶτον τοῦ ἡμιστιχίου μέρος λέγωμεν, τότε οὔπω τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος προφερόμεθα. καὶ ὅτε τὸ δεύτερον προφερόμεθα, οὐκέτι λέγομεν τὸ πρῶτον. ὥστε τὸ οὐδὲ ἡμιστίχιον ὑπάρχει. κἂν δὲ σκοπῶμεν, οὐδὲ μία λέξις ἐστὶν, ἡ μῆνις. ὅτε γὰρ τὴν (μη) συλλαβὴν λέγομεν, οὐδέπω τὴν (νιν) προφερόμεθα, καὶ ὅτε τὴν (νιν) προφερόμεθα, οὐκέτι C τὴν (μη). εἰ οὖν ἀδύνατόν ἐστιν ὑπάρχειν τι οὗ τὰ μέρη ἀσυνύπαρκτά ἐστι, δέδεικται δὲ καὶ ἐπὶ μιᾶς λέξεως ἀσυνύπαρκτα τὰ μέρη, ῥητέον μηδεμίαν ὑπάρχειν λέξιν. διὰ τοῦτο δὲ οὐδὲ ἀξίωμα, ὅ φασι σύνθετον εἶναι, οἷον τὸ τοιοῦτο, Σωκράτης ἐστιν. ὅτε γὰρ λέγεται Σωκράτης, οὔπω ἐστὶ τὸ ἐστί· καὶ ὅτε τὸ ἐστὶ λέγεται, ὁ Σωκράτης οὐ λέγεται. οὐδέποτε ἄρα ὅλον ὑπάρχει τὸ ἀξίωμα, οὐδὲ μέρη τοῦ ὅλου· τὰ γὰρ μέρη τούτου, οὐκ ἔστιν ἀξιώματα. D οὐκ ἄρα ἐστί τι ἀξίωμα. καίτοι τί περὶ ὅλου τοῦ ἀξιώματος διεξίμεν, τοῦ, Σωκράτης ἐστιν, ὅτε καὶ αὐτὸ κατ' ἰδίαν τὸ ὀνοματικὸν τὸ Σωκράτης, οὐ δύναται ἐν ὑπάρξει νοεῖσθαι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν; φημὶ δὲ διὰ τὸ μὴ συνυπάρχειν τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μόρια. δεδομένου τε τοῦ, ἀξίωμα εἶναί τι ἀληθὲς καὶ τι ψεῦδος, οὐ συγχωρήσουσιν οἱ ἀπὸ τῆς Σκέψεως, διὰ τὸ μὴ εὐαπόδοτον αὐτὸ καθεστάναι τοῖς πρὸς οὓς ἐστιν ὁ λόγος. φασὶ γὰρ ἀληθὲς μὲν εἶναι ἀξίω- E μα, ὃ ὑπάρχει τε καὶ ἀντίκειταί τινι· ψεῦδος δὲ, ὃ οὐχ ὑπάρχει μὲν, ἀντίκειται δέ τινι. ἐρωτώμενοι δὲ τί ἐστι τὸ ὑπάρχον, λέγουσι τὸ καταληπτικὴν κινοῦν φαντασίαν. εἶτα περὶ τῆς καταληπτικῆς φαντασίας ἐξεταζόμενοι, πάλιν ἐπὶ τὸ ὑπάρχον, ἐπίσης ὂν ἄγνωστον, ἀνατρέχουσι, λέγοντες καταληπτική ἐστι φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον.

ὑπ-

ὅπερ ἦν ἴσον τῷ διὰ τοῦ ἀγνοουμένου τὸ ἀγνοούμενον διδάσκειν, καὶ εἰς τὸν δι' ἀλλήλων ἐμπίπτειν τρόπον. ἵνα γὰρ τὸ ὑπάρχον μάθωμεν, ἐπὶ τὴν καταληπτικὴν ἡμᾶς φαντασίαν ἀποστέλλουσι, λέγοντες ὑπάρχον εἶναι, τὸ κινοῦν καταληπτικὴν φαντασίαν. ἵνα δὲ τὴν καταληπτικὴν γνῶμεν φαντασίαν, ἐπὶ τὸ ὑπάρχον αὖ παραπέμπουσι. μήτε οὖν ἐκεῖνο μήτε ταύτην γνώσκοντες, οὐδὲ τὸ ἀπ' αὐτῶν διδασκόμενον ἀληθὲς καὶ ψεῦδος ἀξίωμα συνήσομεν. κἂν ταύτης δέ τις τῆς ἀπορίας ἀφίστηταί τις, μείζων ἄλλη παρ' αὐτὴν ἀπαντήσεται τοῖς τὴν Στωικὴν τεχνολογίαν ἀποδεχομένοις. ὥσπερ γὰρ εἰ βουλοίμεθα μαθεῖν τί ἐστιν ἄνθρωπος, πρότερον ὀφείλομεν ἐγνωκέναι, τί τὸ ζῷον, καὶ τί τὸ λογικόν, καὶ τί τὸ θνητόν, (ἐκ τούτων γὰρ συνέστηκεν ἡ τοῦ ἀνθρώπου νόησις) καὶ ὃν τρόπον εἰ προαιρούμεθα γινώσκειν τί ἐστι κύων, προκατειλῆφθαι δεήσει πάλιν τὸ ζῷον, καὶ τὸ ὑλακτικόν (ἐκ τούτων γὰρ ἐννοεῖται ὁ κύων) οὕτως εἰ ἀληθές ἐστι κατὰ τοὺς Στωικοὺς ὃ ὑπάρχει τε καὶ ἀντίκειταί τινι, καὶ ψεῦδος, ὃ μὴ ὑπάρχει μέν, ἀντίκειται δέ τινι, κατ' ἀνάγκην ὀφείλομεν γνῶναι εἰς τὴν τούτων νόησιν, τί ἐστι τὸ ἀντικείμενον. οὐ πάνυ δέ γε δυνάσται παραστῆσαι τὸ ἀντικείμενον ἡμῖν οἱ Στωικοί· τοίνυν οὐδὲ τὸ ἀληθές, ἢ ψεῦδος ἔσται γνώριμα. φασὶ γάρ, ἀντικείμενά ἐστιν, ὧν ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἀποφάσει πλεονάζει. οἷον, ἡμέρα ἐστίν, οὐχ ἡμέρα ἐστίν. τοῦ γὰρ ἡμέρα ἐστὶν ἀξιώματος, τὸ οὐχ ἡμέρα ἐστίν, ἀποφάσει πλεονάζει τῇ οὐχί. καὶ διὰ τοῦτο ἀντικείμενόν ἐστιν ἐκείνῳ. ἀλλ' εἰ τοῦτ' ἔστι τὸ ἀντικείμενον, ἔσται καὶ τὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα, τό τε ἡμέρα ἐστί, καὶ οὐχὶ φῶς ἐστι. τοῦ γὰρ ἡμέρα ἐστὶν ἀξιώματος ἀποφάσει πλεονάζει τό, οὐχὶ φῶς ἐστιν. οὐχὶ δέ γε κατ' αὐτοὺς ταῦτα ἀντικείμενά ἐστιν. οὐκ ἄρα ἀντικείμενά ἐστι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἀποφάσει πλεονάζειν. ναί φασιν. ἀλλὰ σὺν τούτῳ ἀντικείμενά ἐστι, σὺν τῷ τὴν ἀπόφασιν προτετάχθαι τοῦ ἑτέρου. τότε γὰρ κυριεύει τοῦ ὅλου ἀξιώματος. ἐπὶ δὲ τοῦ ἡμέρα ἐστί, καὶ οὐχὶ φῶς ἐστι, μέρος οὖσα τοῦ παντός, οὐ κυριεύει πρὸς τὸ ἀποφατικὸν ποιῆσαι τὸ πᾶν. ἐχρῆν οὖν ἐροῦμεν προσκεῖσθαι τῇ ἐννοίᾳ τῶν ἀντικειμένων, ὅτι τότε ἀντικείμενά ἐστιν, ὅταν

A Quod quidem perinde est ac si doceas, id quod ignoratur per id quod ignoratur: & incidas in modum docendi alterum per alterum inter se. Nam vt discamus id quod est, amandant nos ad comprehendentem phantasiam, dicentes, id quod est esse id quod mouet comprehendétem phantasiam. Vt autem comprehendentem cognoscamus phantasiam, nos remittunt ad id quod est. Neque ergo illud, neque hanc cognoscentes, nec quod ab eis docetur verum aut falsum intelligemus pronunciatum.
B Quòd si quis etiam recedat ab hac dubitatione, alia maior præter ipsam emerget iis qui Stoicum admittunt artificium. Quo modo enim si velimus discere quid sit homo, priùs nosse debemus quid sit Animal, & quid sit Rationis particeps, & quid Mortale: (ex his enim constat notio hominis) & quo modo si velimus nosse quid sit Canis, oportebit priùs anticipare quid sit Animal, & quid sit Latrans (ex his enim intelligitur Canis:) ita si ex sententia Stoico-
C rum verum est quod est & alicui aduersatur: & falsum, quod non est quidem, aduersatur autem alicui: necessariò debemus nosse ad horum intelligentiam, quid sit id quod aduersatur. Nequaquam autem possunt Stoici nobis ostendere id quod aduersatur. Nec ergo verum nec falsum erunt nota. Dicunt enim, Aduersãtia sunt, quorum alterum plus habet quàm alterum negatione: vt, Dies est, Non est dies. Nam pronunciatum, Dies non est, negatione plus habet
D quam pronunciatum, Dies est, negatione, inquã, Non. & ideò hoc illi aduersatur. Sed si hoc est aduersum, hæc quoque aduersabuntur, Dies est, & Non est lux. Hoc enim, Non est lux, negatione plus habet quàm pronunciatum Dies est. Ex eorum autem sententia hæc minimè aduersantur. Non sunt ergo aduersantia, eo quòd alterum negatione plus habeat quàm alterum. Sanè, inquiunt: sed cum eo sunt aduersantia, quòd negatio alteri præponatur. tunc
E enim dominatur toti pronunciato. In illo autem, Dies est, & Non est lux, cùm sit pars totius, non dominatur toti pronunciato, ad afficiendum totum enunciatiuum. Oportet ergo, dicemus, addi notioni aduersantium, quòd tunc sunt aduersantia, quando

non nudè alterum plus habet quàm alterum negatione, sed quando negatio præponitur pronuntiato. Assumet autem etiam alius quispiam eam orationem qua vsus est Plato in libro De anima, & docebit quòd fieri non potest vt participatione negationis plus habeat pronunciatum, quàm id quod non habet negationem. Nam sicut participatione calidi nihil fit frigidum: sic participatione parui non fit magnum, sed paruum. & sicut participatione maioris fit aliquid magnum: ita etiam parui participatione erit aliquid paruũ. Et ideò nouenarium ex adsumptione vnitatis non fieri maiorem. Vnum enim minus est nouem. Eo ergo assumpto, nouenarius non fiet numero amplior quàm nouem, sed potiùs minor. Si enim adsumptione vnitatis, nõ fiet nouenarius maior nouenario, sed potiùs minor. Quoniam ergo negatio Non, est quid minus pronunciato, non faciet maius pronunciatum, propterea quòd vt alicuius magnitudinis participatione fit aliquid maius: ita etiam minoris participatione fit aliquid minus. Atque Platonis quidem oratio sic ab aliquibus traducetur ad locum.

Nos autem iis quæ priùs dicta sunt, adiungentes, illud quoque dicamus. Si verum est pronunciatum, id est omnino aut simplex pronunciatum, aut nõ simplex. Pronunciatorum enim primam & maximè propriam differentiam efferũt Dialectici, per quam alia quidem ex iis sunt simplicia, alia autem non simplicia. Et simplicia quidem, quæ neque constant ex vno pronunciato bis sumpto, neque ex differentibus pronunciatis per aliquam aut aliquas coniunctiones: vt Dies est, aut nox est: Socrates disputat. & quidquid est huic simile. Quoniam enim stamen simplex dicimus, etiamsi constet ex pilis, quoniam non est contextum ex staminibus quæ sunt eiusdem generis: ita simplicia dicuntur pronunciata, quoniam non constant ex pronuntiatis, sed ex aliquibus aliis: vt Dies est, est simplex, quoniam nec est ex eadem bis sumpta propositione, neque constat ex diuersis, conflata est autẽ ex aliquibus aliis, vtpote Dies, & Est. Sed neque in eo est cõiunctio. Non sunt autem simplicia quæ sunt veluti duplicia,

A μὴ ψιλῶς τὸ ἔχειν τοῦ ἑτέρου ἀπόφασιν πλεονάζῃ, ἀλλ᾽ ὅταν ἡ ἀπόφασις προηγῆται τοῦ ἀξιώματος. ἄλλος δέ τις καὶ τὸν Πλάτωνος παραλήψεται λόγον, ᾧ κέχρηται ἐν τῷ περὶ ψυχῆς, καὶ διδάξει ὡς οὐχ οἷόν τε ἐστὶ μετουσίᾳ τῆς ἀποφάσεως πλεονάζειν τὸ ἀξίωμα, παρὰ τὸ μὴ ἔχον τὴν ἀπόφασιν. ὡς γὰρ οὐδὲν μετουσίᾳ θερμοῦ γίγνεται ψυχρὸν, οὕτως οὐδὲν μετουσίᾳ μικροῦ γίνεται μέγα, ἀλλὰ μικρόν. καὶ ὡς μετοχῇ τοῦ μείζονος γίνεταί τι μέγα, οὕτω καὶ μετοχῇ τοῦ μικροῦ ἔσται τι
B μικρόν. διὸ καὶ τὴν ἐννεάδα κατὰ τὴν τῆς μονάδος προσληψιν, μὴ γίνεσθαι μείζονα. τὸ γὰρ ἕν, ἧττόν ἐστι τῶν ἐννέα. τοῦτο οὖν προσλαβοῦσα ἡ ἐννεὰς, οὐ γίνεται πλείων τῶν ἐννέα, ἐλάττων δὲ μᾶλλον. εἰ γὰρ προσλήψει τούτου, οὐ γίνεται ἡ ἐννεὰς τῆς ἐννεάδος μείζων, ἀλλὰ ἐλάττων μᾶλλον. ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ (οὐχὶ) ἀπόφασις μικρότερόν τι ἐστὶ τοῦ ἀξιώματος, οὐ ποιήσει τὸ ἀξίωμα μεῖζον, διὰ τὸ, ὡς μεγέθους
C τινὸς μετουσίᾳ γίνεταί τι μεῖζον, οὕτω καὶ ἐλάττονος μετουσίᾳ ἔλαττον ἀποτελεῖσθαι. ὁ μὲν οὖν Πλάτωνος λόγος, οὕτως εἰς τὸν τόπον ὑπό τινων μετάγεται.

Ἐπισυνάπτοντες δὲ ἡμεῖς τοῖς προειρημένοις, κἀκεῖνο λέγομεν, ὡς εἴπερ τὸ ἀληθὲς ἀξίωμά ἐστι πάντως, ἢ ἁπλοῦν ἐστιν ἀξίωμα, ἢ οὐχ ἁπλοῦν ἢ τὸ ἁπλοῦν καὶ οὐχ ἁπλοῦν. τὴν γὰρ ἀξιωμάτων πρώτην σχεδὸν καὶ κυριωτάτην ἐκφέρουσι διαφορὰν οἱ Δια-
D λεκτικοί. καθ᾽ ἣν τὰ μέν ἐστιν αὐτῶν ἁπλᾶ, τὰ δ᾽ οὐχ ἁπλᾶ. καὶ ἁπλᾶ μὲν, ὅσα μήτ᾽ ἐξ ἑνὸς ἀξιώματος δὶς λαμβανομένου συνέστηκε, μήτ᾽ ἐξ ἀξιωμάτων διαφερόντων, διά τινος ἢ τινῶν συνδέσμων. οἷον, ἡμέρα ἐστὶν ἢ νύξ ἐστι· Σωκράτης διαλέγεται· πᾶν ὃ τῆς ὁμοίας ἐστὶν ἰδέας. ὥσπερ γὰρ τὸν στήμονα ἁπλοῦν λέγομεν, καίπερ ἐκ τριχῶν συνεστῶτα, ἐπεὶ οὐκ ἐκ στημόνων, οἵ τινές εἰσιν ὁμογενεῖς, πέπλεκται· οὕτως ἁπλᾶ λέγεται ἀξιώματα, ἐπεὶ οὐκ ἐξ
E ἀξιωμάτων συνέστηκεν, ἀλλ᾽ ἐξ ἄλλων τινῶν. οἷον τὸ, ἡμέρα ἐστὶν, ἁπλοῦν ἐστι, παρ᾽ ὅσον οὔτε ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐστι λήμματος, δὶς λαμβανομένου, οὐδὲ ἐκ διαφερόντων συνέστηκεν· ἐξ ἄλλων δέ τινων συγκέκειται, οἷον τοῦ, ἡμέρα, καὶ τοῦ, ἐστί. καὶ μὴν οὐδὲ σύνδεσμός ἐστιν ἐν αὐτῷ. οὐχ ἁπλᾶ δὲ ἐτύγχανε τὰ οἷον διπλᾶ, καὶ ὅσα

καὶ ὅσα δὲ ἀξιώματος δὶς λαμβανομένου, ἢ δι' ἀξιωμάτων διαφερόντων συνέστηκε, διά τε συνδέσμου τε, ἢ συνδέσμων. οἷον, εἰ ἡμέρα ἔστι, φῶς ἔστιν· εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστί. καὶ εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἔστιν, ἤτοι ἡμέρα ἔστιν, ἢ νύξ ἐστι. τῶν δὲ ἁπλῶν τινὰ μὲν ὡρισμένα ἐστί, τινὰ δὲ ἀόριστα, τινὰ δὲ μέσα. ὡρισμένα μὲν, τὰ κατὰ δεῖξιν ἐκφερόμενα· οἷον, οὗτος περιπατεῖ, οὗτος κάθηται· δείκνυμι γάρ τινα τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων. ἀόριστα δέ ἐστι κατ' αὐτοὺς ἐν οἷς ἀόριστόν τι κυριεύει μόριον. οἷον, τὶς κάθηται· μέσα δὲ τὰ οὕτως ἔχοντα, ἄνθρωπος κάθηται, ἢ Σωκράτης περιπατεῖ. τὸ μὲν οὖν, τὶς περιπατεῖ, ἀόριστόν ἐστιν, ἐπεὶ οὐκ ἀφώρικέ τινας τῶν ἐπὶ μέρους περιπατούντων. κοινῶς γὰρ ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν ἐκφέρεσθαι δύναται. τὸ δέ, οὗτος κάθηται, ὡρισμένον ἐστιν, ἐπείπερ ἀφώρικε τὸ δεικνύμενον πρόσωπον. τὸ δέ, Σωκράτης κάθηται, μέσον ὑπῆρχεν. ἐπείπερ οὔτε ἀόριστόν ἐστιν. ἀφώρικε γὰρ τὸ εἶδος. οὔτε ὡρισμένον· οὐ γὰρ μετὰ δείξεως ἐκφέρεται. ἀλλ' ἔοικε μέσον ἀμφοτέρων ὑπάρχειν τοῦ τε ἀορίστου, καὶ τοῦ ὡρισμένου. γίνεσθαι δέ φασι τὸ ἀόριστον ἀληθές, τό, τὶς περιπατεῖ· ἤ, τὶς κάθηται, ὅταν τὸ ὡρισμένον ἀληθὲς εὑρίσκηται, τό, οὗτος κάθηται, ἤ, οὗτος περιπατεῖ. μηδενὸς γὰρ τῶν ἐπὶ μέρους καθημένου, οὐ δύναται ἀληθὲς εἶναι τό, τὶς κάθηται, ἀόριστον.

Τοιαῦτα μὲν ὡς ἐν κεφαλαίοις τὰ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν ἀξιωμάτων λεγόμενα τοῖς διαλεκτικοῖς ὑπῆρχεν. οἱ δ' ἀπορητικοὶ, ζητοῦσι πρότερον εἰ δύναται τὸ ὡρισμένον ἀληθὲς εἶναι. τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος οὐδὲ τὸ ἀόριστον δύναται ὑπάρχειν ἀληθές. ἀναιρουμένου δὲ καὶ τοῦ ἀορίστου, οὐδὲ τὸ μέσον τούτων ὑποστήσεται. ταῦτα δὴ ἦν ὥσπερ στοιχεῖα τῶν ἁπλῶν ἀξιωμάτων. τούτων δ' ἀνῃρημένων αὐτῶν οἰχήσεται καὶ τὰ ἁπλᾶ ἀξιώματα. καὶ οὐκ ἐξέσται λέγειν τἀληθὲς ἐν τοῖς ἁπλοῖς ὑπάρχειν ἀξιώμασι. καὶ δὴ τὸ ὡρισμένον τοῦτο ἀξίωμα τό, οὗτος κάθηται, ἢ οὗτος περιπατεῖ, τότε φασὶν ἀληθὲς ὑπάρχειν, ὅταν τῷ ὑπὸ τὴν δεῖξιν πίπτοντι συμβεβήκοι τὸ κατηγόρημα· οἷον, τὸ καθῆσθαι, ἢ τὸ περιπατεῖν. ἀλλ' ἔν γε τῷ λέγειν, οὗτος περιπατεῖ, δεικνυμένου τινὸς τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων·

A & quæ constant ex pronũtiato bis sumpto, aut ex differentibus pronuntiatis, per coniunctionem aut coniunctiones: vt, Si dies est, lux est: Si nox est, sunt tenebræ. & si dies est, & lux est, aut est dies, aut nox est. Ex simplicibus autem aliqua quidem sunt definita, aliqua verò indefinita, aliqua verò media. Definita quidem quæ indicando efferuntur: vt Iste ambulat, Iste sedet: ostendo enim aliquem ex singularibus hominibus. Indefinita sunt ex eorum sententia, in quibus B dominatur aliquid indefinitum & non terminatũ: vt Sedet quispiam. Media autem sunt quæ sic se habent, Homo sedet: aut Homo ambulat. Atque illud quidem, Ambulat quispiam, est indefinitum. Non enim definit ac terminat aliquem ex singularibus hominibus qui ambulant. communiter enim potest in se efferri. Iste autem sedet, est definitum ac terminatum, quoniam definit certam personam quæ indicatur. Hoc autem, Socrates sedet, est medium: quoniam nec est indefinitum: definit enim C ac terminat speciem. Nec finitum ac terminatum. non effertur enim cum ostensione, sed videtur esse medium inter vtrumque, nempe inter indefinitum & finitum. Dicunt autem indefinitum esse verum: nempe illud: Ambulat aliquis, aut aliquis sedet, quando definitum ac terminatum inuenitur verum, nempe Iste sedet, aut iste ambulat. Nam si nullus sedeat ex singularibus, non potest indefinitum illud esse verum, Sedet aliquis.

D Atque hæc quidem sunt quæ in summa dicuntur à Dialecticis de simplicibus pronuntiatis. Qui mouent autem dubitationes, quærũt primùm an possit definitum esse verum. Nam si hoc fuerit sublatum, nec indefinitum potest esse verum. Si tollatur autem etiam indefinitum, nec id quidem consistet quod est inter ea intermedium. Sunt autem hæc veluti elementa simplicium pronuntiatorum. Si ea autem aboleantur, interibunt etiam simplicia pronuntiata, E nec licebit dicere esse verum in simplicibus. Iam verò definitum hoc pronuntiatum, nempe Iste sedet, aut iste ambulat, tunc dicunt esse verum, quando id quod est prædicatum, acciderit ei in quod cadit ostẽsio: vt Sedere, & Ambulare. Sed & cùm dicitur, Iste ambulat, ostẽso aliquo ex singularibus hominibus:

aut est Socrates, (exempli causa,) qui cadit sub indicationem, aut aliqua pars Socratis. Sed neque est Socrates qui cadit sub indicationem, neque aliqua pars Socratis, vt ostendemus. Non potest ergo esse verum definitum illud pronuntiatum. Et sub indicationem quidē non cadit Socrates, quoniam cùm is constet ex anima & corpore, neque anima indicatur nec corpus. Neque totum cadit sub indicationem. Sed nec sub indicationem cadunt partes Socratis. Si enim ei quod est cadere sub indicationem, dicunt accidere prædicatum, ambulare aut sedere: nunquam autem parti quæ ostenditur, cùm sit minima, accidit prædicatum, vtpote ambulare aut sedere, necessariò nec pars cadet sub indicationem. Sed si neque hoc neque Socrates, præter hæc autem nihil est, perit definitum pronuntiatum quod effertur per ostensionem: & simul etiam fit propemodum indefinitum. Si enim contingit id quod ostenditur esse partis Socratis: contingit autem ne hoc quidem esse sed aliud, necessariò totum fit indefinitum. Si non sit ergo definitum pronuntiatum, neque erit indefinitum. Propterea autem nec consistet medium. Præterea autem quando dixerint quidem hoc, Dies est, pronuntiatum quidem in præsentia esse verum: in illo autem, Nox est, falsum: & illud quidem, Non est dies, falsum: hoc verò, Non est nox, verum: aduertes quemadmodum cùm vna sit & eadē enuntiatio, si ad vera quidem accesserit, ea falsa efficit: sin autem ad falsa, vera. est enim hoc simile Sileno, de quo loquitur ænigma Æsopicum, qui cum videret eūdem hominem hyemis tempore & flare ne algerent manus, & eodem ore flare ne vreretur, dixit se non toleraturum vt cum ea viuat bestia, à qua procedūt quæ sunt maximè contraria. Sic enim eadem quoq; enuntiatio, ea quidem quæ sunt faciens non esse, & quæ non sunt, esse, est prodigiosę naturę particeps. Aut enim est, aut est simul & non est. Et si est quidem, quomodo si ad id quod est, accesserit, totum non esse efficit, & non esse potiùs? Nam si id quod est, ad id quod est accesserit, magis confirmat essentiam.

A ἤτοι Σωκράτης ἐστὶ (λόγου χάριν) ὁ ὑπὸ τὴν δεῖξιν πίπτων, ἢ μέρος τι τοῦ Σωκράτους. οὔτε δὲ Σωκράτης ἐστὶν ὁ ὑπὸ τὴν δεῖξιν πίπτων, οὔτε μέρος τι Σωκράτους, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα δύναται ἀληθὲς εἶναι τὸ ὡρισμένον ἀξίωμα. καὶ Σωκράτης μὲν οὐχ ὑποπίπτει τῇ δείξει παρόσον αὐτὸς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεστῶτος, οὔθ' ἡ ψυχὴ δείκνυται, οὔτε τὸ σῶμα· οὔτε τὸ ὅλον ὑπὸ τὴν δεῖξιν πίπτοντα. καὶ μὴν οὐδὲ μόριον τι Σωκράτους
B ὑποπίπτει τῇ δείξει. Εἰ γὰρ τῷ ὑπὸ τὴν δεῖξιν πίπτοντι συμβεβηκέναι φασὶ τὸ κατηγόρημα τὸ περιπατεῖν ἢ τὸ καθῆσθαι. οὐδέποτε δὲ τῷ δεικνυμένῳ μορίῳ ὄντι ἐλαχίστῳ συμβέβηκε τὸ κατηγόρημα· οἷον, τὸ περιπατεῖν ἢ τὸ καθῆσθαι· κατ' ἀνάγκην, οὐδὲ τὸ μόριον ἔσται πίπτον ὑπὸ τὴν δεῖξιν. ἀλλ' εἰ μήτε τοῦτο, μήτε Σωκράτης, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, οἴχεται τὸ κατὰ δεῖξιν ἐκφερόμενον ὡρισμένον ἀξίωμα, (μὴ τῷ καὶ ἀόριστον αὐτὸ
C γίνεσθαι σχεδόν. Εἰ γὰρ ἐνδέχεται τοῦτ' εἶναι τὸ δεικνύμενον τοῦ Σωκράτους μέρος, ἐνδέχεται δὲ μηδὲ τοῦτο, ἀλλ' ἕτερον, ἐξ ἀνάγκης ἀόριστον γίνεται τὸ ὅλον. μὴ ὄντος οὖν τοῦ ὡρισμένου ἀξιώματος, οὐδὲ τὸ ἀόριστον ἔσται. Διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ τὸ μέσον ὑποστήσεται. πρὸς τούτοις ὅταν λέγωσι τὸ μὲν, ἡμέρα ἐστὶν, ἀξίωμα, ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἶναι ἀληθὲς, ἐπὶ δὲ τοῦ νύξ ἐστι, ψεῦδος· καὶ τὸ μὲν, οὐχὶ ἡμέρα ἐστὶ, ψεῦδος· τὸ δὲ, οὐχὶ νύξ ἐστιν, ἀληθές· ἐπι-
D στήσει πῶς μία οὖσα καὶ ἡ αὐτὴ ἀπόφασις, τοῖς μὲν ἀληθέσι προσελθοῦσα, ψευδῆ ταῦτα ποιεῖ· τοῖς δὲ ψευδέσιν, ἀληθῆ. ὅμοιον γάρ ἐστι τοῦτο τῷ κατὰ τὸ Αἰσώπειον αἴνιγμα Σιληνῷ· ὃς ὁρῶν τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον χειμῶνος ὥρας, καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ ψύχεσθαι τὰς χεῖρας ἐμφυσῶντα, καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ καίεσθαι, ἐμφυσῶντα τῷ στόματι, ἔφη, μὴ ἂν ὑπομεῖναι τοιούτῳ θηρίῳ συζῆν, ἐξ οὗ τὰ ἐναντιώτατα προέρχεται. ὥστε γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ ἀπό-
E φασις τὰ μὲν ὑπάρχοντα, ἀνύπαρκτα ποιοῦσα, τὰ δὲ ἀνύπαρκτα, ὑπαρκτὰ, τερατώδους φύσεως μετείληφεν. ἢ γὰρ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀπόφασις, ἢ μὴ ὑπάρχει, ἢ ὑπάρχει ἅμα καὶ μὴ ὑπάρχει· καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει, πῶς ὑπάρχουσι προσελθοῦσα, ἀνύπαρκτον τὸ ὅλον ποιεῖ, καὶ οὐ μᾶλλον ὑπάρχον; ὑπάρχον γὰρ ὑπάρχουσι προστιθέμενον, βεβαιοῖ μᾶλλον τὴν ὕπαρξιν.

Εἰ δὲ

εἰ δὲ ἀνύπαρκτον, τίνι λόγῳ τῷ μὴ ὑπάρχοντι προσελθοῦσα, ὑπαρκτὸν αὐτὸ ποιεῖ, καὶ οὐ μᾶλλον ἀνύπαρκτον; ἀνυπάρκτῳ γὰρ ἀνύπαρκτον προστεθὲν, οὐχ ὕπαρξιν ἀλλὰ ἀνυπαρξίαν ἀπεργάζεται. ἢ πῶς ἀνύπαρκτος οὖσα, μετατίθησι τὸ ὑπαρκτὸν εἰς ἀνυπαρξίαν· ἀλλ' οὐ κατὰ μέν τι ὑπαρκτὸν, κατὰ δέ τι ἀνύπαρκτον αὐτὸ ποιεῖ; ὡς γὰρ λευκὸν καὶ μέλαν συντεθέντα, οὐ μέλαν ἢ λευκὸν ποιεῖ, ἀλλὰ κατὰ μέν τι, λευκὸν, κατὰ δέ τι, μέλαν· οὕτω καὶ ἀνύπαρκτον ὑπαρκτῷ συνελθὸν, τὸ ὅλον ποιήσει κατὰ μέν τι, ὑπαρκτὸν, κατὰ δέ τι, ἀνύπαρκτον. ἄλλως τε τὸ ἀνύπαρκτόν τι ποιοῦν, ποιεῖ τι· τὸ δὲ ποιοῦν, ἔστι καὶ ὑπάρχει. ἡ ἄρα ἀπόφασις μὴ ὑπάρχουσα, οὐδὲ ποιήσει τι ὑπαρκτόν. λείπεται ἄρα λέγειν, μήτε ὑπάρχειν αὐτὴν, μήτε μὴ ὑπάρχειν. ἀλλ' εἰ τοιαύτη ἐστι, πῶς πάλιν μήτε ὑπάρχουσα, μήτε μὴ ὑπάρχουσα, τῷ μὲν ὑπάρχοντι προσελθοῦσα, ἀνυπαρξίαν ποιεῖ, τῷ δὲ μὴ ὑπάρχοντι, ὕπαρξιν; ὡς γὰρ τὸ μήτε θερμὸν, μήτε ψυχρὸν, τῷ θερμῷ προσελθὸν, οὐ δύναται ποιῆσαι ψυχρὸν, οὐδὲ τῷ ψυχρῷ θερμόν· οὕτως ἀνάλογόν ἐστι τὸ μὴ ὑπάρχον, μήτε μὴ ὑπάρχον τῷ μὲν ὑπάρχοντι προσελθὸν, ἀνυπαρξίαν ποιεῖν, τῷ δὲ ἀνυπάρκτῳ ὕπαρξιν. τὰ δὲ αὐτὰ ἐνέσται ἀπορεῖν, καὶ ἐὰν κατά τι μὲν ὑπάρχειν λέγωσι τὴν ἀπόφασιν, κατὰ δέ τι ἀνύπαρκτον εἶναι.

Νυνὶ δὲ ἐπὶ ποσὸν ψηλαφηθείσης τῆς ἐπὶ τῶν ἁπλῶν ἀξιωμάτων παρὰ τοῖς Διαλεκτικοῖς νομοθεσίας, μετίωμεν καὶ ἐπὶ τὴν τῶν οὐχ ἁπλῶν. καὶ δὴ οὐχ ἁπλᾶ μέν ἐστιν ἀξιώματα τὰ ἀνώτερον προειρημένα, ἅπερ ἐξ ἀξιώματος διαφορουμένου ἢ ἀξιωμάτων διαφερόντων συνέστηκε· καὶ ἐν οἷς σύνδεσμος, ἢ σύνδεσμοι ἐπικρατοῦσι. λαμβανέσθω δὲ ἐκ τούτων ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ καλούμενον συνημμένον. τοῦτο τοίνυν συνέστηκεν ἐξ ἀξιώματος διαφορουμένου, ἢ ἐξ ἀξιωμάτων διαφερόντων διὰ τοῦ (εἰ) ἢ (εἴπερ) συνδέσμου. οἷον, ἐκ διαφορουμένου μὲν ἀξιώματος καὶ τοῦ (εἰ) συνδέσμου, συνέστηκε τὸ τοιοῦτον συνημμένον, εἰ ἡμέρα ἐστιν, ἡμέρα ἐστιν. ἐκ διαφερόντων δὲ ἀξιωμάτων καὶ διὰ τοῦ (εἴπερ) συνδέσμου, τὸ οὕτως ἔχον, εἴπερ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἐστι. τῶν δὲ ἐν τῷ συνημμένῳ ἀξιωμάτων τὸ μετὰ τοῦ (εἰ) ἢ τοῦ (εἴπερ) συνδέσμου τεταγμένον, ἡγούμενόν τε καὶ πρῶτον καλεῖται· τὸ δὲ λοιπὸν, λῆγόν τε

A Sin autem non est, quánam ratione si ad id quod non est accesserit, ipsum esse efficit, non autem potiùs non esse? Nam si ei quod non est, id quod non est fuerit additum, non efficit essentiam, sed non essentiam. aut quo modo si sit eiusmodi vt non sit, transfert id quod est ad hoc vt non sit: non autem in aliquo quidem esse facit, in aliquo autem nō esse? Quo modo enim album & nigrum simul posita non faciunt album aut nigrum, sed in aliquo quidem album, in aliquo verò nigrum: ita etiam quod non est, si cum B eo quod est, conuenerit, efficiet vt totum in aliquo quidem sit, in aliquo verò non sit. Et alioqui id quod aliquid non esse efficit, aliquid efficit. Id autē quod efficit, est. Enuntiatio ergo quæ non est, nec efficit esse aliquid. Restat ergo vt dicatur, eam nec esse, neque non esse. Sed si est eiusmodi, quo modo rursus cum neque sit, neque non sit, si ad id quidem quod est, accesserit, efficit non essentiam: sin autem ad id quod non est, essentiam? Eodem modo etiam poterit C dubitari, & si dicant in aliquo quidem esse enuntiationem, in aliquo autem non esse.

Nunc autem aliquantulum tractata lege simplicium pronuntiatorum, quæ est apud Dialecticos, transeamus etiam ad legem non simplicium. Et non simplicia quidem sunt pronuntiata, de quibus priùs diximus, quæ constant ex diuersificato, vt ita dicam, pronuntiato, aut ex differentibus pronuntiatis, & in quibus coniunctio aut coniunctio- D nes dominatum obtinent. Ex iis autem sumatur in præsentia quod vocatur connexum. Hoc ergo constat quidem ex diuersificato pronuntiato, aut ex differentibus pronuntiatis per coniunctionem (Si,) aut (Siquidem) vt ex diuersificato quidem pronuntiato & coniunctione (Si,) constat hoc connexum, Si dies est, dies est. Ex differentibus autem pronuntiatis, & per coniunctionem (Si quidem) quod sic habet, Si quidem dies est, lux est. Ex iis autem pronuntiatis quæ sunt in connexo, id E quod est collocatum post coniunctionem (Si) aut coniūctionem (Si quidem) vocatur Antecedens & Primum: reliquum autem, Desinēs seu Consequens,

A & Secundum, etiam si conuerso ordine efferatur totum pronuntiatum: vtpote sic, Lux est, si quidem dies est. etenim in eo desinens seu consequens quidem appellatur illud, Lux, etiamsi primò pronuntietur. Antecedens autē hoc, Dies est, etiamsi secundo loco dicatur, propterea quòd sit collocatum post coniunctionem (Si quidem.) Atque connexi quidē, vt paucis dicam, est huiusmodi constitutio. Videtur autem profiteri eiusmodi pronuntiatum, id quod est in ipso secundum ac consequens, sequi id B quod est in ipso primum seu antecedēs, & ita antecedētis futurum consequens. Vnde si ea quidem seruetur professio, & consequens sequatur antecedens, fit verum etiam connexum: sin autem non seruetur, falsum.

Quamobrem ab eo rursus incipientes, consideremus an possit inueniri aliquod verum connexum, & seruans dictam professionem. Nam communiter quidem dicunt omnes Dialectici, rectū esse connexum, quando id quod in eo est consequens, sequitur id quod est in C eo antecedens. Quando autē & quemadmodum sequatur, inter se dissident, & inter se pugnant ea quibus statuunt iudicari consequentiam: vt, Dicebat quidem Philo verum esse connexum, quando non incipit à vero & desinit in falsum. Quo fit vt ex eius sententia tribus quidem modis sit verum cōnexum: vno autem modo falsum. Etenim quando à vero incipiens desinit in verum, verum est: vt illud, Si dies est, lux est. & D quando à falso incipiens in falsum desinit, rursus verum: vt illud, Si terra volat, alas habet terra. Similiter autē & quod incipit à falso, desinit autem in verum, est verum: vt illud, Si terra volat, est terra. Solummodo autem est falsum, quando incipiēs à vero, desinit in falsum: cuiusmodi est illud, Si dies est, nox est. Nā si dies sit, illud quidem, Dies est, verum est. quod quidem est antecedēs. hoc autem, Nox est, est falsum. quod quidem erat desinens seu cōsequens. Diodorus E autem dicit verum esse cōnexum, quod neque contingit, cùm à vero incipiat, desinere in falsum. quod quidem pugnat cum positione Philonis. Nam huiusmodi connexum, Si dies est, ego dissero, si dies sit in præsentia & ego dissero, ex Philonis quidē sententia est verū,

A καὶ δεύτερον, καὶ αὖ ἀναστρόφως ἐκφέρηται τὸ ὅλον συνημμένον, οἷον οὕτως, φῶς ἐστιν εἴπερ ἡμέρα ἐστίν. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ λῆγον μὲν καλεῖται τὸ, φῶς ἐστι, καίπερ πρῶτον ἐξενεχθέν· ἡγούμενον δὲ, τὸ, ἡμέρα ἐστι, καίπερ δεύτερον λεγόμενον, διὰ τὸ μετὰ τὸν (εἴπερ) σύνδεσμον τετάχθαι. ἡ μὲν οὖν σύστασις τοῦ συνημμένου, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, ἐστὶ τοιαύτη. ἐπαγγέλλεσθαι δὲ δοκεῖ τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα ἀκολουθεῖν τῷ ἐν αὐτῷ πρώτῳ, τὸ ἐν αὐτῷ δεύτερον. B καὶ ὄντος τοῦ ἡγουμένου, ἔσεσθαι τὸ λῆγον. ὅθεν σῳζομένης μὲν τῆς τοιαύτης ἐπαγγελίας, καὶ ἀκολουθοῦντος τῷ ἡγουμένῳ τοῦ λήγοντος, ἀληθὲς γίνεται καὶ τὸ συνημμένον. μὴ σῳζομένης δὲ, ψεῦδος.

Διόπερ ἀπὸ τούτου εὐθὺς ἀρξάμενοι, σκοπῶμεν εἰ δύναται ἀληθές τι συνημμένον καὶ σῶζον τὴν εἰρημένην ἐπαγγελίαν εὑρεθῆναι. κοινῶς μὲν γάρ φασιν ἅπαντες οἱ Διαλεκτικοὶ, ὑγιὲς εἶναι συνημμένον ὅταν ἀκολουθῇ C τῷ ἐν αὐτῷ ἡγουμένῳ τὸ ἐν αὐτῷ λῆγον. περὶ δὲ τοῦ πότε ἀκολουθεῖ καὶ πῶς, στασιάζουσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ μαχόμενα τῆς ἀκολουθίας ἐκτίθενται κριτήρια. οἷον, ὁ μὲν Φίλων ἔλεγεν, ἀληθὲς γίνεσθαι τὸ συνημμένον, ὅταν μὴ ἄρχηται ἀπ' ἀληθοῦς, καὶ λήγῃ ἐπὶ ψεῦδος. ὥστε τριχῶς μὲν γίνεσθαι κατ' αὐτὸν ἀληθὲς συνημμένον. καθ' ἕνα δὲ τρόπον ψεῦδος. καὶ γὰρ ὅταν ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον ἐπ' ἀληθὲς λήγῃ, ἀληθές ἐστιν, ὡς τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι· καὶ ὅταν D ἀπὸ ψεύδους ἀρχόμενον, ἐπὶ ψεῦδος λήγῃ, πάλιν ἀληθές. οἷον τὸ, εἰ πέταται ἡ γῆ, πτέρυγας ἔχει ἡ γῆ. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ ψεύδους, ἐπ' ἀληθὲς δὲ λῆγον, ἔστιν ἀληθές, ὡς τὸ, εἰ πέταται ἡ γῆ, ἔστιν ἡ γῆ. μόνως δὲ γίνεται ψεῦδος, ὅταν ἀρχόμενον ἀπὸ ἀληθοῦς λήγῃ ἐπὶ ψεῦδος. ὁποῖον ἐστὶ τὸ εἰ ἡμέρα ἐστὶ, νύξ ἐστιν. ἡμέρας γὰρ οὔσης, τὸ μὲν ἡμέρα ἐστὶν, ἀληθές ἐστιν, ὅπερ ἦν ἡγούμενον· τὸ δὲ, νύξ ἐστι, ψεῦδος ἐστιν. ὅπερ ἦν λῆγον. Διόδωρος δὲ ἀληθὲς εἶναί φησι συνημ- E μένον, ὅπερ μήτε ἐνεδέχετο, μήτε ἐνδέχεται ἀρχόμενον ἀπ' ἀληθοῦς, λήγειν ἐπὶ ψεῦδος, ὅπερ μάχεται τῇ Φίλωνος θέσει. τὸ γὰρ τοιοῦτον συνημμένον, εἰ ἡμέρα ἐστὶν, ἐγὼ διαλέγομαι, ἡμέρας οὔσης ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ ἐμοῦ διαλεγομένου, κατὰ μὲν τὸν Φίλωνα, ἀληθές ἐστιν, ἐπείπερ

A ἐπείπερ ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον τοῦ ἡμέρα ἐστιν, εἰς ἀληθὲς λήγει, τὸ, ἐγὼ διαλέγομαι· κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον, ψεῦδος. ἐνδέχεται γὰρ, ἀπ' ἀληθοῦς ποτὲ ἀρχόμενον τοῦ ἡμέρα ἐστιν, ἐπὶ ψεῦδος λήγειν, τὸ, ἐγὼ διαλέγομαι, ἡσυχάσαντος ἐμοῦ. καὶ ἐνδέχεται ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον ἐπὶ ψεῦδος λήγειν, τὸ, ἐγὼ διαλέγομαι. πρὶν γὰρ ἄρξωμαι διαλέγεσθαι, ἀπ' ἀληθοῦς μὲν ἤρχετο τοῦ ἡμέρα ἐστιν, ἐπὶ ψεῦδος δὲ ἔληγε τὸ, ἐγὼ διαλέγομαι. B πάλιν τὸ οὕτως ἔχον, εἰ νύξ ἐστιν, ἐγὼ διαλέγομαι, ἡμέρας οὔσης καὶ σιωπῶντος ἐμοῦ, κατὰ μὲν Φίλωνα ὡσαύτως ἀληθές, ἀπὸ γὰρ ψεύδους ἀρχόμενον, ἐπὶ ψεῦδος λήγει· κατὰ δὲ τὸν Διόδωρον, ψεῦδος. ἐνδέχεται γὰρ αὐτὸ ἀρξάμενον ἀπ' ἀληθοῦς, λῆξαι εἰς ψεῦδος, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ πάλιν, ἐμοῦ μὴ διαλεγομένου, ἀλλὰ ἡσυχάζοντος. ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ εἰ νύξ ἐστιν, ἡμέρα ἐστιν, ἡμέρας οὔσης, κατὰ μὲν Φίλωνα, διὰ τοῦτ' ἀληθές, ὅτι ἀπὸ ψεύδους ἀρχόμενον τοῦ, νύξ ἐστιν, εἰς ἀληθὲς λήγει, τὸ, ἡμέρα C ἐστι. κατὰ δὲ Διόδωρον διὰ τοῦτο ψεῦδος, ὅτι ἐνδέχεται νυκτὸς ἐπιούσης, ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον αὐτὸ τοῦ, νύξ ἐστιν, ἐπὶ ψεῦδος λήγειν, τὸ, ἡμέρα ἐστι.

Τοιαύτης οὖν οὔσης ὡς ἐν παραδείγματος μέρει τῆς ἐν τοῖς κριτηρίοις τοῦ συνημμένου ἀξιώματος ὑπεναντιώσεως, μήποτε ἄπορος γίνεται ἡ τοῦ ὑγιοῦς συνημμένου διάγνωσις; ἵνα γὰρ μάθωμεν τοῦτο, πρὸ πάντων δεῖ ἐπικριθῆναι τὴν περὶ τῆς ὑγιότητος αὐτοῦ τῶν D διαλεκτικῶν διάστασιν. ἐφ' ὅσον δὲ ἀνεπίκριτόν ἐστι, μένειν ἀνάγκη καὶ αὐτὸ ἐν ἐποχῇ εἰκότως. ἤτοι γὰρ πᾶσι τοῖς κριτηρίοις τῶν διαλεκτικῶν προσέξομεν, ἤ τισι τούτων. ἀλλὰ πᾶσι μὲν οὐχ οἷόν τε ἐστι προσέχειν. μάχεται γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν προκειμένων δυοῖν ὑπεδείξαμεν, τὰ δὲ μαχόμενα, οὐ δυνατὰ ἐπίσης εἶναι πιστά. εἰ δέ τισι τούτων, ἤτοι αὐτόθεν καὶ ἀκρίτως προσέξομεν, ἢ μετὰ λόγου τοῦ δεικνύντος ὅτι ὑγιές ἐστι τὸ ἐν τούτοις κριτήριον. καὶ εἰ μὲν E ἀκρίτως καὶ αὐτόθεν συγκατατιθέμεθα ἑνὶ κριτηρίῳ, τί μᾶλλον τῷδε ἢ τῷδε συγκατατιθέμεθα; ὅπερ ἴσον ἦν τῷ μηδενὶ συγκατατίθεσθαι διὰ τὴν μάχην. εἰ δὲ μετὰ λόγου τοῦ δεικνύντος ὅτι ὑγιές ἐστι τὸ παραλαμβανόμενον ὑφ' ἡμῶν τοῦ συνημμένου κριτήριον;

quandoquidē incipiens à vero illo, Dies est, verū dicit illud, Ego dissero: ex Diodori autem sententia falsum. contingit enim cùm à vero aliquando inceperit, nempe Dies est, desinere in falsum, nempe hoc, Ego dissero, cùm ego siluerim: & contingit à vero incipiens desinere in falsum, nēpe Ego dissero. Nam priusquam cœpero disserere, incepit quidem à vero, nempe Dies est, in falsum autem desiit, nempe Ego dissero. Rursus quod ita se habet, Si nox est, ego dissero, si sit quidem dies, & ego sileam, ex sententia quidem Philonis similiter est verum. à falso enim incipit. cōtingit enim ipsum quum à vero inceperit, desinere in verum, cum nox accesserit: & rursus si ego non disseram, sed sileam. Sed illud quoque, Si nox est, cùm sit dies, ex sententia quidem Philonis propterea est verum, quòd à falso incipiens, nempe Nox est, in verum desinit, nēpe Dies est. Ex Diodori autem sententia propterea est falsum, quod contingit quum nox aduenerit, ipsum à vero incipiens, nempe Nox est, desinere in falsum, nempe Dies est.

Quum ergo sit huiusmodi, vt exempli causa in parte diximus, repugnantia in iis quibus iudicatur connexum pronuntiatum, an non dubia est & inexplicabilis recti connexi discretio? Nam vt hoc discamus, oportet ante omnia diiudicari Dialecticorum dissidium de eius rectitudine. Quatenus autem non potest diiudicari, necesse est de eo quoque suam sustinere assensionem, & meritò. Aut enim attendemus omnia quibus iudicant Dialectici, aut aliquod eorum. Sed fieri quidem non potest, vt omnia attendamus. pugnant enim, vt ostendi in duobus quæ priùs dicta sunt: quæ autem pugnant, non possunt ex æquo esse credibilia. Sin autem aliqua eorum, aut ex se & sine iudicio attendemus aliquod, aut cum ratione quæ ostendit quod rectum sit id quod iudicat. Et si quidem sine iudicio & ex eo ipso assentiemur alicui quod iudicat, cur magis huic quàm illi assentiemur? quod quidē est nulli assentire propterea quòd inter se pugnent. Sin autem cum ratione, quæ ostēdit quòd rectum sit id quod à nobis assumitur quo id iudicatur connexum, aut huiusmodi ratio est,

vt nec colligat nec concludat, aut eiusmodi vt colligat ac concludat. Sed si non colligit quidem & concludit, est praua & non fide digna in eo diiudicando quo iudicatur connexum. Sin autem est eiusmodi vt colligat, propterea colligit & concludit, quod eius propositiones sequatur illatio, vt ea probetur per aliquam consequentiam. Quæ autem ab initio quærebatur, consequentiam, oporteret examinari in ratione connexi. hoc autem perinde est ac si incidas in eum modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt discamus connexum quod examinari debet ex consequentia, veniendum est ad aliquam rationem. & vt hæc sit recta ratio, oportet priùs eam probari consequentiam à qua iudicatur quòd sit recta. Si ergo rectum non habeamus connexum, quod ad hanc attinet dubitationem, ne rationem quidem habebimus quæ colligat. Si eam autem non habeamus, ne habebimus quidem demonstrationem. Demonstratio enim est ratio colligens. Si non adsit autem demonstratio, tollitur phantasia dogmatica. Ex his autem licebit etiam transire & ad complexa, & ad disiuncta communiter, & ad reliquas species pronuntiatorum non simplicium. Complexum enim debet constare aut ex simplicibus, aut ex non simplicibus, aut ex mixtis. In iis autem mouentur omnes dubitationes quę motæ sunt in simplicibus. Verumenimvero & quando dicunt rectum esse complexum quod in se habet vera omnia, vt Dies est, & Lux est: falsum autem quod habet falsum, rursus ipsi sibi leges statuunt. Consequens enim esset, si verum sit, quod est ex omnibus veris compositum, protinus esse verum: etiam quod ex omnibus falsis est compositum, esse falsum: quod autem ex falsis simul & veris, non magis esse verum quàm falsum. Nam si eis licet quas volunt leges ferre, & ex suo arbitrio de rebus statuere, permittendum quidem est vt complexum quod vnum habet falsum, apud eos dicatur falsum: licebit autem etiam aliis contrà statuere, & dicere, cōplexum quod constat ex pluribus veris & vno falso, esse verum. Si est autem attendenda rerum natura, consequens est vt quod aliquid quidem habet falsi,

A ἤτοι οὖν ὁ λόγος ἀσυνακτός ἐστι καὶ ἀπέραντος, ἢ συνακτικὸς καὶ περαίνων. ἀλλ' ἀσύνακτος μὲν καθεστὼς καὶ ἀπέραντος, ἄπιστός ἐστι καὶ μοχθηρὸς ἐν τῷ προκρίνειν τι τοῦ συνημμένου κριτήριον. εἰ δὲ συνακτικὸς ὑπάρχει, πάντως διὰ τοῦτο συνακτικὸς τυγχάνει, ὅτι ἀκολουθεῖ αὐτοῦ τοῖς λήμμασιν ἡ ἐπιφορά· ὥστε δι' ἀκολουθίας τινὸς αὐτὸν δοκιμάζεσθαι· τὴν δὲ ἀκολουθίαν ἐξ ἀρχῆς ζητουμένην ἐπὶ τοῦ συνημμένου λόγου ἔδει δοκιμάζεσθαι.
B τοῦτο δ' ἴσον ἦν τὸ τοιοῦτον τῷ εἰς τὸν δι' ἀλλήλων τρόπον ἐμπίπτειν. ἵνα γὰρ τὸ συνημμένον ἐξ ἀκολουθίας ὀφεῖλον δοκιμάζεσθαι μάθωμεν, ἐπὶ λόγον τινὰ δεῖ δραμεῖν. καὶ ἵνα οὖν ὁ λόγος ὑγιὴς ᾖ, τὴν ἀκολουθίαν δεῖ προπιστεύεσθαι, ἀφ' ἧς ὅτι ἐστὶν ὑγιής, κρίνεται. μὴ ἔχοντες οὖν τὸ ὑγιὲς συνημμένον, ὅσον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀπορίᾳ, οὐδὲ συνακτικὸν ἕξομεν λόγον. τοῦτον δὲ μὴ ἔχοντες, οὐδὲ ἀπόδειξιν ἕξομεν. λόγος γάρ ἐστι συνακτικὸς ἡ ἀπόδειξις· ἀπο-
C δείξεως δὲ μὴ παρούσης, αἰρεῖται ἡ δογματικὴ φαντασία. ἔξεσται δὲ ἀπὸ τούτων, καὶ ἐπὶ τὰ συμπεπλεγμένα, καὶ ἐπὶ τὰ διεζευγμένα κοινῶς, ἐπί τε τὰ λοιπὰ εἴδη τῶν οὐχ ἁπλῶν ἀξιωμάτων διαβαίνειν. τὸ γὰρ συμπεπλεγμένον, ἐξ ἁπλῶν ὀφείλει, ἢ οὐκ ἐξ ἁπλῶν, ἢ ἐκ μικτῶν συνεστάναι. πάντα δὲ ταῦτα ἠπόρηται τῶν ἁπλῶν προηπορημένων. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅταν λέγωσιν ὑγιὲς εἶναι συμπεπλεγμένον τὸ πάντ' ἔχον ἐν αὐτῷ ἀ-
D ληθῆ, οἷον, τὸ ἡμέρα ἐστὶ καὶ φῶς ἐστι· ψεῦδος δὲ, τὸ ἔχον ψεῦδος, πάλιν νομοθετοῦσιν αὐτοὶ αὑτοῖς. ἀκόλουθον γὰρ ἦν, εἰ ἀληθές ἐστι τὸ ἐκ πάντων ἀληθῶν σύνθετον, εὐθὺς ἀληθὲς εἶναι, καὶ τὸ ἐκ πάντων ψευδῶν συγκείμενον, ψεῦδος. τὸ δὲ ἐκ ψευδῶν ἅμα καὶ ἀληθῶν, μὴ μᾶλλον ἀληθὲς εἶναι ἢ ψεῦδος. εἰ μὲν γὰρ ἔξεστιν αὐτοῖς ἃ θέλουσι νομοθετεῖν, καὶ ὡς προαιροῦνται περὶ τῶν πραγμάτων διατάττεσθαι, ἐπιτρεπτέον μὲν τὸ ἓν ἔχον ψεῦδος συμ-
E πεπλεγμένον λέγεσθαι παρ' αὐτοῖς ψεῦδος. ἐξέσται δὲ καὶ ἄλλοις ἀντιδιατάττεσθαι, καὶ λέγειν, τὸ ἐκ πλειόνων ἀληθῶν, ἑνὸς δὲ ψεύδους συμπεπλεγμένον, ἀληθὲς ὑπάρχειν. εἰ δὲ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων προσεκτέον ἐστὶν, ἀκόλουθον δήπουθεν τὸ τὶ μὲν ψεῦδος ἔχον,

τὸ δ' ἀληθὲς συμπεπλεγμένον, μὴ μᾶλλον ἀληθὲς ἢ ψεῦδος εἶναι λέγειν. ὥσπερ γὰρ τὸ ἐκ λευκοῦ καὶ ἐκ μέλανος μεμιγμένον, οὐ μᾶλλον λευκόν ἐστιν ἢ μέλαν· τὸ μὲν γὰρ λευκόν, λευκὸν ἦν, καὶ τὸ μέλαν, μέλαν ὑπῆρχεν· οὕτω τὸ μὲν ἀληθές, μόνον ἀληθὲς εἶναι, καὶ συμβέβηκε τὸ δὲ ψεῦδος, μόνον ψεῦδος ὑπάρχει. τὸ δὲ συνθετὸν ἐξ ἀμφοτέρων, οὐ μᾶλλον ἀληθὲς ἢ ψεῦδος προσαγορευτέον. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῷ βίῳ φασὶ τὸ κατὰ μὲν τὰ πλεῖστα μέρη ὑγιὲς ἱμάτιον, κατὰ ὀλίγον δὲ διερρωγός, οὐκ ἀπὸ τῶν πλειόνων καὶ ὑγιῶν μερῶν ὑγιὲς εἶναι λεγόμενον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὀλίγου καὶ διερρωγότος, διερρωγός· οὕτω καὶ τὸ συμπεπλεγμένον, κἂν ἓν μόνον ἔχῃ ψεῦδος, πλείονα δὲ ἀληθῆ, λεχθήσεται τὸ ὅλον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ψεῦδος. ὅπερ ἐστὶν εὔηθες. τῷ μὲν γὰρ βίῳ συγχωρητέον καταχρηστικοῖς ὀνόμασι χρῆσθαι, μὴ πάντως τὸ πρὸς τὴν φύσιν ἀληθὲς ζητοῦντι, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν δόξαν. φρέαρ γοῦν ὀρύσσειν φαμέν, καὶ χλαμύδα ὑφαίνειν, καὶ οἰκίας οἰκοδομεῖν, οὐ κυρίως. εἰ γὰρ φρέαρ ἐστιν, οὐκ ὀρύσσεται, ἀλλ' ὀρώρυκται. καὶ εἰ χλαμύς ἐστιν, οὐχ ὑφαίνεται, ἀλλ' ὕφανται. ὥστε ἐν μὲν τῷ βίῳ καὶ τῇ κοινῇ συνηθείᾳ τόπον ἔχειν ἡ κατάχρησις. ὅταν δὲ τὰ πρὸς τὴν φύσιν ζητῶμεν πράγματα, τότε ἔχεσθαι δεῖ τῆς ἀκριβείας. ἀλλ' ὅτι μὲν ἄπορός ἐστιν ὁ λόγος, καὶ πολλὴν ἔχων ταραχὴν τοῖς ἐν ἀσωμάτῳ τινὶ λεκτῷ τὸ ἀληθὲς καὶ ψεῦδος ἀπολείπουσιν, ἐκ τούτων αὐτάρκως ὑποδέδεικται. ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἐν φωνῇ τοῦθ' ὑποστησαμένοις οὐκ ἔστιν εὔπορος, ῥᾴδιον μαθεῖν. πᾶσα γὰρ φωνή, εἰ ἔστιν, ἤτοι γινομένη ἐστίν, ἢ σιωπωμένη. οὔτε δὲ ἡ γινομένη ἐστὶ διὰ τὸ μὴ ὑφεστάναι, οὔτε ἡ σιωπωμένη, διὰ τὸ μήπω γίνεσθαι. οὐκ ἄρα ἔστιν ἡ φωνή. ἡ μὲν οὖν γινομένη, οὐκ ἔστι, καθάπερ ἐκ τῶν ὁμοίων δείκνυται, οὔτε γὰρ οἰκία γινομένη, οἰκία ἐστίν, οὐ ναῦς, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. ὥστε οὐδὲ φωνή. ὅτι δὲ οὐδ' ἡ σιωπωμένη ὑφέστηκεν, ὁμόλογον. εἴπερ οὖν ἢ γίνεται φωνὴ ἢ σιωπᾶται, κατ' οὐδέτερον δὲ τούτων τῶν χρόνων ἐστίν, οὐκ ἂν εἴη φωνή. καὶ ἄλλως, εἰ ἐν φωνῇ ἐστι τὸ ἀληθές, ἤτοι ἐν ἐλαχίστῃ ἐστὶ φωνῇ ἢ ἐν μακρᾷ. οὔτε δὲ ἐν ἐλαχίστῃ·

A aliquid verò veri, dicatur non magis eſſe verum quàm falſum. Quomodo enim quod miſtum eſt ex albo & nigro, non magis eſt album quàm nigrum: nam album quidem erat album, & nigrum erat nigrum: ita accidit vt aliud quidem ſit ſolum verum, aliud verò ſolum falſum. Quod autem eſt ex ambobus compoſitum, non magis eſt appellandum verum quàm falſum. ſed quo modo dicunt in rebus quæ ad vitam pertinent, veſtimentum quod maxima ex parte eſt integrum, parum autem

B eſt fractum ac lacerum, non ex plurimis quidem integris partibus integrum eſſe dicimus, ſed ex modico quod eſt fractum, fractum eſſe dicimus: ita etiam cõplexum, etiamſi vnum ſolum habeat falſum, plura autem vera, ex vno falſo dicetur totum falſum. quod quidem eſt ſtultum. Nam vitæ quidem humanæ concedendum vti nominibus per abuſionem, quando non quæritur omnino verum quod pertinet ad naturam, ſed quod ad opinionem. Puteum

C quidem certè dicimus fodere, & chlamydem texere, & domum ædificare, non propriè. nam ſi eſt puteus, non effoditur, ſed eſt effoſſus: & ſi eſt chlamys, non texitur, ſed eſt texta. Quamobrem in vita quidem & cõmuni conſuetudine locum habet abuſio. Quando autem quærimus ea quæ pertinent ad rei naturam, tunc eſt iis adhærẽdum quæ dicuntur exactè & accuratè. Atque quòd dubia quidem ſit & exitum non inueniat oratio, & magnam habeat perturbationem, iis qui verum

D & falſum relinquunt in aliquo quod dicitur incorporeo, ex his ſatis eſt oſtenſum. Quòd autem nec iis qui in voce ea conſtituerunt facilem inueniat exitum, facile eſt diſcere. Omnis enim vox, ſi eſt, aut fit, aut ſiletur. Sed neque quæ fit, eſt, eo quòd non conſiſtit: neque quæ ſiletur, eo quòd nondum fiat. Non eſt ergo vox. Atque quæ fit quidem, non eſt, quomodo oſtenditur ex ſimilibus. Neque enim domus quæ fit, eſt domus: non nauis:

E neque aliquid aliud eiuſmodi. quamobrem nec vox. Quòd autem neque conſiſtat quæ ſiletur, conſtat. Siue ergo vox fit vel ſiletur, eſt autem in neutro tempore, non eſt vox. Et alioqui ſi verum eſt in voce, aut eſt in voce minima, aut in longa. Sed nec eſt in minima;

Nam minimum est indiuiduum, verum autem non est indiuiduum. Neque in longa: Ea enim non potest consistere, propterea quòd quando prima eius pars profertur, nondum sit secunda: quando autem secunda, non ampliùs sit prima. Non est ergo verum in voce. Ad hæc accedit, quòd si sit in voce, aut est in ea quæ significat, aut in ea quæ non significat. Sed in ea quidem quæ non significat, vt in Blityri & Scindapsus, non est aliquid. Quomodo enim fieri potest vt rem quæ non significat, tanquam veram apprehendamus? Restat ergo vt dicamus in significante. quod quidem rursus non potest fieri. Nulla enim vox, vt vox, est significatiua: oporteret enim omnes qui vocem apprehendunt, tam Græcos quàm Barbaros, id etiam apprehendere quod ab ea significatur. Quamobrem ne ea quidem ratione verum ponendum est in voce. Ex vocibus autem aliæ quidem sunt simplices, aliæ verò compositæ. Simplices quidem, vt Dion: compositæ autem, vt Dion ambulat. Si ergo verum est in voce, aut est in simplici, aut in composita. Sed non est quidem in simplici & in composita. Pronuntiatum enim oportet esse verum: nullum autem pronuntiatum est incompositum. In composita autem esse non potest, propterea quòd nulla dictio composita consistat: vt Dion est. Quando enim dicimus Dion, nondum dicimus Est: & quando hanc proferimus, nondum illam dicimus. Quamobrem nec in voce est verum. Sed nec in motu cogitationis, vt putarunt nonnulli. Nam si in motu cogitationis est verum, nihil erit verum ex iis quæ sunt extrinsecus. Motus enim cogitationis est in nobis, & non extrà. Absurdum est autem dicere nihil esse verum ex iis quæ sunt extrinsecus. Absurdum est ergo verum relinquere in motu cogitationis. & cùm motus cogitationis sint vniuscuiusque proprij, nullum erit verum commune. Si nullum autem sit verum commune, erunt omnia incerta, obscura & discrepantia. Quod enim iste habet verum, nempe motum cogitationis, hoc alius non habet: & contrà, quod ille habet, ho[c] iste non comprehendit. Absurdum est autem dicere nihil esse verum de quo omnes consentiant. Censere ergo in motu cogitationis positũ esse verum,

A ἀμερὲς γάρ ἐστι τὸ ἐλάχιστον, καὶ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἀμερές. οὔτε ἐν μακρᾷ, ἀνυπόστατος γάρ ἐστιν αὕτη διὰ τό, ὅτε μὲν πρῶτον αὐτῆς προφέρεται μέρος, μήπω εἶναι τὸ δεύτερον· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον, μηκέτι εἶναι τὸ πρῶτον. οὐ τοίνυν ἐν φωνῇ ἐστι τὸ ἀληθές. πρὸς τούτοις εἰ ἐν φωνῇ ἐστιν, ἤτοι ἐν σημαινούσῃ, ἢ μὴ ἐν σημαινούσῃ. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ μὴ σημαινούσῃ τι, οἷον, τῇ (βλίτυρι) καὶ τῇ (σκινδαψός) οὐκ ἂν εἴη τι. πῶς γὰρ τοῦ μὴ σημαινομένου πρά-
B γματος οἷόν τε ἐστιν ὡς ἀληθοῦς ἀντιλαμβάνεσθαι; λείπεται ἄρα λέγειν, ἐν τῇ σημαινούσῃ· ὃ δὴ πάλιν ἐστὶν ἀδύνατον. οὐδεμία γὰρ φωνή, ὡς φωνή, σημαντική ἐστιν· ἐπεὶ ἐχρῆν πάντας τοὺς ἀντιλαμβανομένους φωνῆς Ἕλληνας καὶ βαρβάρους ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τοῦ σημαινομένου ὑπ' αὐτῆς. ὥστε οὐδὲ κατὰ τοῦτο ἐν φωνῇ θετέον τἀληθές. τῶν δὲ φωνῶν αἱ μέν εἰσιν ἁπλαῖ, αἱ δέ, σύνθετοι· ἁπλαῖ μέν, οἷον, ἡ Δίων· σύνθετοι δέ, ὥσπερ ἡ,
C Δίων περιπατεῖ. εἰ οὖν ἐν φωνῇ ἐστι τἀληθές, ἤτοι ἐν ἁπλῇ ἐστιν ἢ ἐν συνθέτῳ· ἀλλ' ἐν μὲν ἁπλῇ καὶ συνθέτῳ οὐκ ἔστιν. ἀξίωμα γὰρ εἶναι δεῖ τἀληθές. καὶ οὐδὲν ἀξίωμα ἀσύνθετον. ἐν συνθέτῳ δὲ οὐκ ἂν εἴη, διὰ τὸ μηδεμίαν σύνθετον ὑφεστάναι λέξιν. οἷον τὸ, Δίων ἐστιν. ὅτε γὰρ λέγομεν τὸ, Δίων, οὔπω λέγομεν τὸ, ἐστί· καὶ ὅτε τοῦτο προφερόμεθα, οὐκέτ' ἐκεῖνο λέγομεν. ὥστ' οὐδ' ἐν φωνῇ τἀληθές. καὶ μὴν
D οὐδ' ἐν τῷ κινήματι τῆς διανοίας, ὡς ὑπενόησάν τινες. εἰ γὰρ ἐν τῷ κινήματι τῆς διανοίας ἐστὶ ἀληθές, οὐδὲν ἔσται τῶν ἐκτὸς ἀληθές. τὸ γὰρ κίνημα τῆς διανοίας ἐστιν ἐν ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐκτός. ἄτοπον δέ γε τὸ λέγειν μηδὲν εἶναι τῶν ἐκτὸς ἀληθές, ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ ἐν τῷ κινήματι τῆς διανοίας ἀπολείπειν τἀληθές. τῶν τε κινημάτων τῆς διανοίας ἰδίων ὄντων ἑκάστου, οὐδὲν ἔσται κοινὸν ἀληθές. μηδενὸς δὲ ὄντος κοινοῦ τινος ἀληθοῦς, πάντ' ἔσται ἀσαφῆ καὶ διά-
E φωνα. ὃ γὰρ ἔχει οὗτος ἀληθές, τουτέστι τὸ κίνημα τῆς διανοίας, τοῦθ' ἕτερος οὐκ ἔχει. καὶ ἀνάστροφως, ὃ ἐκεῖνος ἔχει, τοῦθ' οὗτος οὐ κατείληφεν. ἄτοπον δὲ τὸ μηδὲν εἶναι λέγειν συμφώνως ἀληθές. τοίνυν καὶ τὸ ἀξιοῦν ἐν τῷ κινήματι τῆς διανοίας ὑποστῆσαι τἀληθές,

ἄτοπον

ἄτοπόν ἐστι καὶ οὐχ ὑγιές· ἀνακόλουθόν τε ἐστὶ τοῖς κινήματι τῆς διανοίας, ἀπολείπουσι τἀληθές, πάντα ὁμολογεῖν ἀληθῆ εἶναι. οἷον, τὸ κίνημα τῆς Ἐπικούρου διανοίας καὶ Ζήνωνος, καὶ Δημοκρίτου καὶ τῶν ἄλλων. πᾶσι γὰρ αὐτοῖς συμβέβηκεν ἐπίσης κινήμασιν εἶναι τῆς διανοίας. ἀδυνάτου δέ γε ἐστὶ τὰ πάντα εἶναι ἀληθῆ, ὡς καὶ τὰ πάντα ψευδῆ. τοίνυν οὐδὲ τὸ κίνημα τῆς διανοίας ἀληθές ἐστιν. ἀλλὰ γὰρ διὰ τοσούτων περί τε κριτηρίου καὶ περὶ ἀληθοῦς ἀπορήσαντες, τὸ μετὰ τοῦτο σκεπτώμεθα καὶ περὶ τῶν συναπτικῶν θελόντων ἐφόδων ἀπὸ τοῦ κριτηρίου πρὸς κατάληψιν τοῦ μὴ αὐτόθεν ὑποπίπτοντος ἀληθοῦς, τουτέστι τοῦ τε σημείου καὶ τῆς ἀποδείξεως.

Καὶ τάξει γε πρότερον περὶ σημείου λέγωμεν· μετουσίᾳ γὰρ τούτου, ἡ ἀπόδειξις ἐκκαλυπτική ἐστι τοῦ συμπεράσματος.

Εἰ ἔστι τι σημεῖον.

Ἐπεὶ τῶν πραγμάτων διττή τις ἐστὶ κατὰ τὸ γενικώτατον διαφορά, καθ' ἣν τὰ μέν ἐστι πρόδηλα, τὰ δὲ ἄδηλα, καὶ πρόδηλα μὲν τὰ αὐτόθεν ὑποπίπτοντα ταῖς τε αἰσθήσεσι καὶ τῇ διανοίᾳ· ἄδηλα δὲ τὰ μὴ ἐξ αὑτῶν ληπτά. μεθοδικώτερον δὲ εἰς μὲν τὴν τῶν ἐναργῶν ἀπορίαν ὁ περὶ κριτηρίου λόγος ἡμῖν ἀποδέδοται. τούτου γὰρ βεβαίως δειχθέντος, ἀδύνατον ἐστὶ, καὶ τὸ περὶ τῶν φαινομένων διισχυρίζεσθαι, ὡς τοιαῦτά ἐστι πρὸς τὴν φύσιν ὁποῖα φαίνεται. λειπομένης δὲ ἔτι τῆς τῶν ἀδήλων διαφορᾶς, καθὼς ἔχει, ἡγούμεθα καὶ πρὸς τὴν ταύτης ἀθέτησιν συντόμῳ τοι χρήσασθαι ἐφόδῳ, τῇ τό τε σημεῖον καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἀναιρούσῃ· τούτων γὰρ πάλιν ἀναιρουμένων, ἀβέβαιος ἔσται καὶ ἡ δι' αὐτῶν τοῦ ἀληθοῦς κατάληψις. βραχέα δ' ἴσως οἰκεῖόν ἐστι πρὸ τῶν κατὰ μέρος διελθεῖν περὶ τῆς τοῦ σημείου φύσεως.

Λέγεται τοίνυν τὸ σημεῖον διχῶς, κοινῶς τε καὶ ἰδίως· κοινῶς μὲν, τὸ δοκοῦν τι δηλοῦν· καθὸ καὶ τὸ πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ συμπαρατετηρημένου αὐτῷ πράγματος χρησιμεῦον εἰώθαμεν καλεῖν σημεῖον. ἰδίως δὲ τὸ ἐνδεικτικὸν τοῦ ἀδήλου πράγματος. περὶ οὗ καὶ πρόκειται ζητεῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος. εἰ δὲ τὸ τρανώτερον ἐπιβάλλει αὐτοῦ τῇ φύσει, πάλιν προληπτέον, ὅπως ἀνώτερον ἐλέγομεν,

A est absurdum & non rectè habet: & est consequens iis qui verum relinquunt in motu cogitationis, vt fateantur omnia esse vera: vtpote motum cogitationis Epicuri & Zenonis & Democriti & aliorum. ex æquo enim iis omnibus accidit, vt sint motus cogitationis. Fieri autem non potest vt sint omnia vera, vt nec omnia falsa. Ergo nec motus cogitationis est verum. Cæterùm cùm per hæc mouerimus dubitationes de eo quod iudicat & de vero, postea consideremus de viis ac rationibus quæ com-
B ponuntur ab eo quod vim habet iudicandi, ad verum comprehendendum quod non ex seipso occurrit, nempe de signo & demonstratione.

Et ordine quidem primùm dicamus de signo. Nam per eius participationem demonstratio detegit conclusionem.

An sit aliquod signum.

QVONIAM duplex est rerum in summo differentia, per quam aliæ quidem sunt manifestæ, aliæ verò non ma-
C nifestæ. Et manifestæ quidem, quæ ex seipsis incurrunt in sensus & in cogitationem: non manifestæ autem, quæ ex se non possunt apprehẽdi. In dubitatione autem mota de euidentibus, methodicè à nobis disputatum est De eo quod iudicat. Nam si hoc stabile ac firmum fuerit ostensum, fieri non potest vt de iis quæ apparent, asseratur, quòd ea sint eiusmodi natura cuiusmodi apparent. Quum autem rerum non manifestarum adhuc restet differẽtia; quomodo se ha-
D beat ad eam quoque infirmandam ac abolendam, via quadam compendiaria ducimus nobis esse vtendum, quæ & signum perimat & demonstrationẽ. Nam si hæc rursus tollãtur, infirmà & minimè stabilis est quæ per ipsa fit veri comprehensio. Paucis autẽ fortasse conuenit in singularibus disserere de natura signi.

Dicitur ergo signum bifariàm: communiter, & propriè. Communiter quidem, quod videtur aliquid significare; iuxtà quod id quod est vsui ad rei renouationẽ quæcũ ipso est obseruata, sole-
E mus vocare signũ: propriè autẽ, id quod rẽ indicat quæ nõ est manifesta. de quo propositũ est quærere in præsentia. Si id autem ad eius naturam apertius & euidentiùs intelligẽdã pertinet, rursus præmittendum est, vt superiùs dicebamus;

quòd ex rebus eæ quidem sunt manifestæ, quæ ex seipsis ad nostram veniunt cognitionem: vt est, in præsentia diem esse, & me disserere. Non manifestæ autem, quæ non sic habent.

Quot sunt non manifestarum rerum differentiæ.

EX iis rebus quæ sunt incertæ ac non manifestæ, aliquæ quidem sunt omnino incertæ & non manifestæ, aliæ autem natura, aliæ autem ad tempus. Ex quibus quidem illæ ad tempus incertæ & non manifestæ appellantur, quæ sua quidem natura sunt euidentes, sed propter aliquas externas circunstantias aliquo tempore nobis sunt non manifestæ: vt nobis nunc est ciuitas Atheniensium. Nam natura quidem est euidens ac manifesta, sed propter interuallum quod intercedit, non est nobis manifesta. Natura autem res sunt non manifestæ, quæ perpetuò sunt occultæ, neque possunt sub nostram cadere euidentiam: vt sunt pori seu meatus quos percipit intelligentia, & quod nonnulli censent esse naturaliter extra mundum, inane infinitum. Omnino autem incertæ & non manifestæ res sunt, quæ sunt huiusmodi, vt sua natura sub humanam nunquam cadant comprehẽsionem: vt, stellas esse pares aut impares, & tã multas esse numero arenas in Libya. Quum sint ergo quatuor in rebus differentiæ: vna quidem euidentium: secunda autẽ earum quæ sunt omnino incertæ & non manifestæ: tertia autem earum quæ sunt incertæ ac nõ manifestæ natura: quarta autem earum quę ad tempus, non omnẽ differentiã dicimus opus habere signo, sed aliquam. Iam enim neque quæ sunt omnino incertæ ac non manifestæ, vllum admittunt signum: neque quæ sunt euidentes. Sed euidentes quidem, quoniam ex se incurrũt, nullo alio opus habent ad indicandum. Quæ sunt autem omnino incertæ, quòd cùm communiter omnem effugerint comprehẽsionẽ, nec eam admittunt quæ fit per signum. Quæ sunt autem natura incertæ & obscuræ, & quæ sunt obscurę, opus habent ea quæ est ex signo obseruatione. Eæ quidem quæ sunt ad tempus incertæ & non manifestæ, quòd ex aliquibus circunstantiis ex nostra tolluntur euidentia. manifestæ, quòd eæ planè non appareant.

A ἐκ τῶν πραγμάτων, πρόδηλα μέν ἐστι τὰ ἐξ αὐτῶν εἰς γνῶσιν ἡμῶν ἐρχόμενα. οἷον, ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ἡμέραν εἶναι, καὶ τὸ, ἐμὲ διαλέγεσθαι· ἄδηλα δὲ, τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα.

Πόσαι διαφοραὶ ἀδήλων.

Τῶν δὲ ἀδήλων, τὰ μὲν ἦν ὥς φασι καθάπαξ ἄδηλα. τὰ δὲ, φύσει ἄδηλα, τὰ δὲ, πρὸς καιρὸν ἄδηλα. ὧν πρὸς καιρὸν μὲν ἄδηλα καλεῖται ἅπερ τὴν φύσιν μὲν ἔχοντα
B ἐναργῆ, παρά τινας μὲν ἔξωθεν περιστάσεις κατὰ καιρὸν ἡμῖν ἀδηλεῖται. οἷόν ἐστι νῦν ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις ἡμῖν. φύσει μὲν γὰρ ἐναργής ἐστι καὶ πρόδηλος· παρὰ δὲ τὸ μεταξὺ διάστημα ἀδηλεῖται. φύσει δὲ ἦν ἄδηλα, τὰ δι' αἰῶνος ἀποκεκρυμμένα, καὶ μὴ δυνάμενα ὑπὸ τὴν ἡμετέραν πεσεῖν ἐνάργειαν, καθάπερ οἱ νοητοὶ πόροι, καὶ τὸ ἀξιούμενον ἐκτὸς εἶναι τοῦ κόσμου ὑπό τινων φυσικῶν ἄπειρον κενόν. καθάπαξ δὲ ἄδηλα
C τυγχάνειν λέγεται, τὰ μηδέποτε ὑπὸ ἀνθρωπίνην κατάληψιν πεφυκότα πίπτειν. οἷόν ἐστι τὸ, ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, ἢ περιττούς· καὶ τὸ, ποσαὶ εἰσὶ ὑπάρχειν ἐν Λιβύῃ ψάμμους. τεσσάρων οὖν οὐσῶν ἐν τοῖς πράγμασι διαφορῶν, μιᾶς μὲν τῆς τῶν ἐναργῶν, δευτέρας δὲ, τῆς τῶν καθάπαξ ἀδήλων, τρίτης δὲ, τῆς τῶν φύσει ἀδήλων, τετάρτης τῆς τῶν πρὸς καιρὸν, οὐ πᾶσαν φαμὲν διαφορὰν σημείου δεῖσθαι,
D ἀλλά τινα. οὔτε γὰρ οὔτε τὰ καθάπαξ ἄδηλα ἐπιδέχεται τι σημεῖον, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐναργῆ, ὅτι ἐξ αὐτῶν προσπίπτει, καὶ οὐδενὸς ἑτέρου δεῖται πρὸς μήνυσιν· τὰ δὲ καθάπαξ ἄδηλα, ὅτι κοινῶς πᾶσαν ἐκπέφευγε κατάληψιν, οὐδὲ τὴν διὰ σημείου ἐπιδέχεται. τὰ δὲ φύσει ἄδηλα, καὶ τὰ πρὸς καιρὸν χρείαν ἔχει τῆς ἐκ τοῦ σημείου παρατηρήσεως· τὰ μὲν πρὸς καιρὸν ἄδηλα, ὅτι κατά τινας περιστάσεις αἴρεται
E ἐκ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐναργείας· τὰ δὲ φύσει ἄδηλα, ὅτι διὰ παντός ἐστιν ἀφανῆ.

Quæ autem sunt natura incertæ & non

Διττῆς

Διττῆς οὖν οὔσης διαφορᾶς τῶν σημείου δεομένων πραγμάτων, διττὸν ἀνέφαινε καὶ τὸ σημεῖον· τὸ μὲν ὑπομνηστικόν, ὅπερ μάλιστα ἐπὶ τῶν πρὸς καιρὸν ἀδήλων φαίνεται χρήσιμον· τὸ δὲ ἐνδεικτικόν, ὅπερ ἐπὶ τῶν φύσει ἀδήλων ἀξιοῦται παραλαμβάνεσθαι. καὶ δὴ τὸ μὲν ὑπομνηστικὸν συμπαρατηρηθὲν τῷ σημειωτῷ δι' ἐναργείας ἅμα τῷ ὑποπεσεῖν ἐκείνου ἀδηλουμένου, ἄγει ἡμᾶς εἰς ὑπόμνησιν τοῦ συμπαρατηρηθέντος αὐτῷ νῦν δὲ ἐναργῶς μὴ προσπίπτοντος, ὡς ἐπὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ πυρός. ταῦτα γὰρ πολλάκις ἀλλήλοις συνεζευγμένα παρατηρήσαντες ἅμα τῷ τὸ ἕτερον ἰδεῖν, τουτέστι τὸν καπνόν, ἀνανεούμεθα τὸ λοιπόν, τουτέστι, τὸ μὴ βλεπόμενον πῦρ. ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς τῷ ἕλκει ἐπιγινομένης οὐλῆς· καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ θανάτου προηγουμένης καρδίας τρώσεως. οὐλὴν τε γὰρ ἰδόντες, προηγησάμενον ἕλκος ἀνανεούμεθα· καρδίας δὲ τρῶσιν θεασάμενοι, μέλλοντα θάνατον προγινώσκομεν. ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπομνηστικὸν σημεῖον, τοιαύτην εἶχε τὴν ἰδιότητα· τὸ δὲ ἐνδεικτικόν, διέφερε τούτου. οὐκέτι γὰρ καὶ αὐτὸ συμπαρατήρησιν τῷ σημειωτῷ ἐπιδέχεται. ἀρχῆθεν γὰρ ἀνυπόπτωτόν ἐστι τὸ φύσει ἄδηλον πρᾶγμα· καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἐπὶ τῶν φαινομένων συμπαρατηρηθῆναι· ἀλλ' αὐτόθεν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως καὶ κατασκευῆς, μονονουχὶ φωνὴν ἀφιὲν λέγεται σημαίνειν τὸ οὗ ἐστιν ἐνδεικτικόν. οἷον, ἡ ψυχὴ τῶν φύσει ἀδήλων ἐστὶ πραγμάτων· οὐδέποτε γὰρ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν πέφυκε πίπτειν ἐνάργειαν· τοιαύτη δὲ οὖσα, ἐκ τῶν περὶ τὸ σῶμα κινήσεων ἐνδεικτικῶς μηνύεται· λογιζόμεθα γὰρ ὅτι δύναμίς τις ἐνδέδυκε τῷ σώματι, τοιαύτας αὐτῷ κινήσεις ἐνδιδοῦσα. ἀλλὰ γὰρ δυοῖν ὄντων σημείων τοῦ τε ὑπομνηστικοῦ καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς καιρὸν ἀδήλων, τὰ πολλὰ χρήσιμον εἶναι δοκοῦντος, καὶ τοῦ ἐνδεικτικοῦ, ὅπερ ἐπὶ τῶν φύσει ἀδήλων ἐγκρίνεται· μελλήσομεν πᾶσαν ποιήσασθαι ζήτησιν καὶ ἀπορίαν· οὐ περὶ τοῦ ὑπομνηστικοῦ. τοῦτο γὰρ παρὰ πᾶσι κοινῶς τοῖς ἐν τῷ βίῳ πεπίστευται χρήσιμον εἶναι.

A Quum ergò sit duplex differentia rerum quæ signo indigent, duplex quoque exortum est signum. alterum quidem in memoriam reuocãs, quod videtur maximè esse vsui in rebus quæ sunt ad tempus incertæ & non manifestæ: alterum autem indicans, quod censetur assumendum in iis rebus quæ sunt natura incertæ & non manifestæ. Et id quidem quod in memoriam reuocat, simul obseruatum cum signo quod est per euidentiam, simul atque inciderit, deducit nos ad recordationem illius rei B quæ non est manifesta, quæ simul cum eo est obseruata; nunc autem euidenter non incurrit: vt in fumo & igne. Ea enim sæpe inter se inuicem coniuncta obseruantes, simul atque alterum viderimus, nempe fumum, reliquum renouamus, nempe ignem qui non cernitur. Eadem est ratio & in cicatrice quæ vlceri accedit: & in vulneratione cordis quæ mortem præcedit. Nam quum cicatricem viderimus, vlcus quod præcessit, renouamus. conspecta autem cordis C vulneratione, mortem futuram prænoscimus. Sed signum quidem reuocans in memoriam, talem habet proprietatem. Indicans autem ab eo differt. Neque enim vtique id admittit obseruationem simul cum signo. Nam ab initio vtique in suspicionem & existimationem cadere non potest res quæ est incerta & non manifesta: & propterea non potest obseruari simul cum aliquo ex iis quæ apparent, sed apertè ex propria natura & constitutione, tantum non vocem emittens dicitur significare D illud cuius est indicans: vt anima est ex iis rebus quæ sunt natura incertæ & non manifestæ. Suâ enim natura nunquam cadit sub nostram euidentiam. Quum autem sit eiusmodi, indicatiuè significatur ex motibus corporis: ratiocinamur enim quòd vis quædam quæ corpus subiit, ei tales indit motus. Verumenimvero cùm duo sint signa, nempe & id quod in memoriam reuocat, & in iis rebus quæ sunt ad tempus incertę & non manifestæ, videtur valde vtile: E & id quod indicat, quod quidem refertur ad ea quæ sunt natura incerta & non manifesta: omnis nostra futura est quæstio & dubitatio; non de eo quod in memoriam reuocat: nemo enim est qui non communiter credat hoc esse vtile ad ea quæ ad vitam pertinent:

sed de eo quod indicat. hoc enim fictum est a Dogmaticis Philosophis, & a ratione vtentibus Medicis, vt quod possit ipsis præbere vsum maxime necessarium. Vnde nec pugnamus cum communibus & quæ sunt anticipatæ hominum notionibus: nec vitam confundimus, dicentes nullum esse signum, vt quidam nos calumniantur. Nam si tolleremus omne signũ, pugnaremus fortè cum vita & cum omnibus hominibus. Nunc autem ipsi quoque nouimus, ex fumo quidem præcessisse ignem: ex cicatrice autem vlcus: ex præcedente autem cordis vulneratione mortem: ex proposita autem tænia sumentes vnctionem. Nũc ergo quoniam signum quidem ponimus quod in memoriam reuocat, quo vita humana vtitur, hoc autẽ tollimus quod à Dogmaticis falsa inductum est opinione, an non præterea quòd cum vita non pugnamus, eam etiã defendimus? quoniam Dogmaticos qui aduersus cõmunem & anticipatam hominum insurrexerunt notionem, & dicunt se scire ea quæ sunt natura incerta ac non manifesta, ex Philosophia notanter refellimus.

Atque hæc quidem in summa dicta sint de signo quod cadit sub quæstionem. Oportet autem in præsentia memoria tenere morem Scepticorum. Is autem est, non cum persuasione & assensione exponere rationes cur non sit signum. Hoc enim facere, perinde est ac censere esse aliquod signum, similiter atque ij qui dogmata statuunt. Alioqui deducere quæstionem ad par robur ac parem firmitatem: & ostendere quod est æquè credibile, non esse, & esse aliquod signum, aut contrà æquè incredibile, aliquod esse signum atque non esse, hinc enim momenti nulla fit menti inclinatio & assensio. Propter hoc certè, etiam is qui nobis videtur contradicere, fert opem iis qui dicunt nullum esse signum indicans: & partem quæ debet Sceptice confirmari, eam ipse acceptam confirmat. Si enim quæ ab iis qui dubitant aduersus signum afferuntur rationes, sunt admodum validæ & propemodum eiusmodi, vt aduersus eas contradici non possit: iis autem minime carent qui apud Dogmaticos eius probant essentiam,

A ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐνδεικτικοῦ· τοῦτο γὰρ ὑπὸ τῶν Δογματικῶν φιλοσόφων καὶ τῶν λογικῶν ἰατρῶν, ὡς δυνάμενον τὴν ἀναγκαιοτάτην αὐτοῖς παρέχειν χρείαν, πέπλασται. ὅθεν οὐδὲ μαχόμεθα ταῖς κοιναῖς τῶν ἀνθρώπων προλήψεσιν, οὐδὲ συγχέομεν τὸν βίον, λέγοντες μηδὲν εἶναι σημεῖον, καθάπερ τινὲς ἡμᾶς συκοφαντοῦσιν. Εἰ μὲν γὰρ πᾶν ἀνῃροῦμεν σημεῖον, τάχ' ἴσως ἂν καὶ τῷ βίῳ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐμαχόμεθα. νυνὶ δὲ
B οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐγνώκαμεν ἐκ μὲν καπνοῦ, πῦρ, ἐκ δὲ οὐλῆς, προηγησάμενον ἕλκος, ἐκ δὲ προηγουμένης καρδίας τρώσεως, θάνατον, ἐκ δὲ προκειμένης ταινίας, ἄλειμμα λαμβάνοντες. νῦν οὖν ἐπεὶ τὸ μὲν ὑπομνηστικὸν σημεῖον τίθεμεν ᾧ χρῆται ὁ βίος, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῶν Δογματικῶν ψευδῶς δοξασθὲν, ἀναιροῦμεν, μήποτε πρὸς τῷ μὴ μάχεσθαι τῷ βίῳ, ἔτι καὶ συναγορεύομεν αὐτῷ; ἐπεὶ τοὺς κατεξαναστάντας τῆς κοινῆς προλήψεως
C Δογματικοὺς καὶ τὰ φύσει ἄδηλα γινώσκειν λέγοντας, σημειωτικῶς ἐκ φιλοσοφίας ἐλέγχομεν.

Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν κεφαλαίοις περὶ τοῦ ὑπὸ τὴν ζήτησιν πίπτοντος σημείου λελέχθω· χρὴ δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ μνήμης ἔχειν τὸ σκεπτικὸν ἔθος· τοῦτο δὴ ἐστὶ τὸ μὴ μετὰ πείσματος καὶ συγκαταθέσεως, ἐκτίθεσθαι τοὺς κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ σημείου λόγους. ἴσον γὰρ ἂν τὸ τοιοῦτο ποιεῖν,
D τῷ ἀξιοῦν εἶναί τι σημεῖον παραπλησίως τοῖς δογματίζουσιν. ἀλλ' ὥστε εἰς ἰσοσθένειαν τὴν ζήτησιν ἄγειν, καὶ δεικνύναι ὅτι ἐπίσης ἐστὶ πιστὸν τῷ εἶναί τι σημεῖον, τὸ μὴ εἶναι. ἢ ἀνάπαλιν, ἐπίσης ἄπιστον τῷ μηδὲν ὑπάρχειν, τὸ ὑπάρχειν τι σημεῖον. ἐντεῦθεν γὰρ ἡ ἀρρεψία καὶ ἡ ἐποχὴ γίνεται τῇ διανοίᾳ. αὐτίκα γοῦν διὰ τοῦτο καὶ ὁ δοκῶν ἡμῖν ἀντιλέγειν φάσκουσι μηδὲν εἶναι ἐνδεικτικὸν σημεῖον, βοηθός ἐστιν· καὶ ὃ ὤφειλον κατασκευάζειν ἡμεῖς σκεπτικῶς, τοῦτ' αὐτὸς παραλαβὼν κατασκευάζει. Εἰ γὰρ οἱ μὲν κατὰ τοῦ σημείου κομιζόμενοι παρὰ τοῖς ἀπορητικοῖς λόγοι σφόδρ' εἰσὶ σθεναροὶ, καὶ σχεδὸν ἀναντίρρητοι· τούτων δὲ οὐ λείπονται καὶ οἱ παρὰ τοῖς Δογματικοῖς τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ κατασκευάζοντες,

αὐτόθεν

αὐτόθεν ἐφ᾽ ἑτέρων ἐστὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως, μὴ ἀδίκως τῷ ἑτέρῳ μέρει προσκλιτέον. πλὴν καὶ τοῦ σκεπτικοῦ ἔθους παραδειχθέντος, χωρῶμεν λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ προκειμένου κατασκευήν. τῶν ὄντων, φασὶν οἱ ἀπὸ τῆς σκέψεως, τὰ μέν ἐστι κατὰ διαφοράν, τὰ δὲ πρός τι πως ἔχοντα. καὶ κατὰ διαφορὰν μέν, ὅσα καθ᾽ ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ ἀπολύτως νοεῖται, οἷον λευκόν, μέλαν, γλυκύ, πικρόν, πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον. ψιλοῖς γὰρ αὐτοῖς καὶ κατὰ περιγραφὴν ἐπιβάλλομεν, καὶ δίχα τοῦ ἑτέρου τι συνεπινοεῖν. πρός τι δὲ ἔνεστι τὰ κατὰ τὴν ὡς πρὸς ἕτερον σχέσιν νοούμενα, καὶ οὐκέτι ἀπολελυμένως λαμβανόμενα· τουτέστι, κατ᾽ ἰδίαν· οἷον τὸ λευκότερον καὶ μελάντερον καὶ γλυκύτερον καὶ πικρότερον καὶ πᾶν ὅ τι τῆς αὐτῆς ἐστιν ἰδέας. οὐ γὰρ ὃν τρόπον τὸ λευκὸν ἢ τὸ μέλαν, ἢ τὸ πικρὸν κατ᾽ ἰδίαν ἐνοεῖτο περιγραφήν, οὕτω καὶ τὸ λευκότερον ἢ μελάντερόν ἐστιν· ἀλλ᾽ ἵνα τοῦτο νοήσωμεν, συνεπιβάλλειν δεῖ καὶ ἐκείνῳ, τῷ οὗ λευκότερόν ἐστιν, ἢ τῷ οὗ μελάντερόν ἐστιν. καὶ ἐπὶ τοῦ γλυκυτέρου καὶ πικροτέρου ὁ αὐτὸς λόγος.

Ἐπεὶ οὖν δύο εἰσὶ τῶν πραγμάτων διαφοραί, μία μὲν ἡ τῶν κατὰ διαφοράν, δευτέρα δὲ ἡ τῶν πρός τι πως ἐχόντων, δεήσει καὶ τὸ σημεῖον ἤτοι ἐν δυεῖν, ἤτοι τῶν κατὰ διαφοράν, ἢ τῶν πρός τι ὑπάρχειν. τρίτη γὰρ μεταξὺ τούτων ἰδέα τῶν πραγμάτων οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ τῶν κατὰ διαφορὰν μὲν οὐκ ἂν εἴη, ὡς αὐτόθεν συγκεχώρηται καὶ παρὰ τῶν ἑτεροδόξων. τοίνυν τῶν πρός τι ὑπάρχει. ὥσπερ γὰρ τὸ σημειωτὸν κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον σχέσιν νοούμενον τῶν πρός τί ἐστιν· τινὸς γάρ ἐστι σημεῖον, καθάπερ τοῦ σημειωτοῦ. ἐὰν γοῦν τὸ ἕτερον αὐτῶν καθ᾽ ὑπόθεσιν ἀνέλωμεν, καὶ τὸ λοιπὸν συναναιρεθήσεται. οἷόν τι καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ ἀριστεροῦ φαίνεται γινόμενον. μηδενὸς γὰρ ὄντος δεξιοῦ, οὐδὲ ἀριστερόν τι ἔσται, διὰ τὸ τῶν πρός τι εἶναι τούτων ἑκάτερον. καὶ μηδενὸς ὄντος ἀριστεροῦ, συμπεριγράφεται καὶ ἡ τοῦ δεξιοῦ ἐπίνοια. ἀλλὰ δὴ τὰ πρός τι συγκαταλαμβάνεται ἀλλήλοις· οὔτε γὰρ λευκότερόν τι, ὡς ἔφην, δυνατόν ἐστι γνωρίζειν, μὴ συνυποπίπτοντος τοῦ οὗ λευκότερόν ἐστιν· οὐδὲ μελάντερόν ἐστι.

A ex eo ipso mittenda est essentia, & non iniuria ad alteram partem est accedendum. Sed cùm ostensus sit mos Scepticus, de cætero procedamus ad confirmandum propositum. Ex iis ergo quæ sunt, aiunt Sceptici, alia quidem sunt ex differentia, alia autem quæ quodammodo referũtur ad aliquid. Et ex differentia quidem sunt, quæ ex propria intelliguntur substantia & absolutè: vt album, nigrum, dulce, amarum, & quidquid est his simile. Ad ea enim nuda & B per se sola nos applicamus & ex circumscriptione, & absque eo quòd aliquid aliud simul cogitemus. Ad aliquid autem referuntur, quæ intelliguntur ex habitudine & relatione ad alterum, & non sumuntur absolutè, hoc est seorsum ac separatim: vt albius, & nigrius, & dulcius, & amarius, & quicquid est eius generis. Non enim quomodo album aut nigrum aut amarum ex propria intelligebatur circumscriptione, ita etiam albius aut nigrius: sed vt hoc intelligamus, simul quoque adiicere oportet, & C illud, non est albius, aut illud, non est nigrius: & in dulciori & amariori eadem est ratio.

Quoniam ergo duæ sunt rerum differētiæ, vna quidem ex iis quæ sunt ex differentia, altera autem ex iis quæ aliquo modo referuntur ad aliquid, oportebit signũ quoq; indicans, aut ex iis esse quæ sunt ex differentia, aut ex iis quæ referuntur ad aliquid. nam inter hæc quidē nulla intercedit rerum species. Sed minimè est ex iis quæ sunt ex differentia, D vt ex eo ipso concessum est etiam ab iis qui sunt diuersæ sententiæ. Erit ergo ex iis quæ referuntur ad aliquid. Quomodo enim signatum quod intelligitur ex ea quæ est tanquam ad signum relatione ac habitudine, est ex iis quæ referuntur ad aliquid: est enim alicuius signum, nempe signati. Si ergo alterum eorum sustulerimus ex hypothesi, simul etiam tolletur reliquum: vt etiam in dextero & sinistro cernitur fieri. Nam si nullum sit dexterum, nec erit quidem aliquid sinistrum, proptérea quòd vtrumque E eorum est ex iis quæ referuntur ad aliquid: & si nullum sit sinistrum, simul etiam circumscribitur dexteri cogitatio. Neque enim, vt dixi, albius aliquid potest cognosci, nisi simul subiiciatur id quo est albius: ergo nec nigrius.

A Quoniam ergo signum quoque est ex iis quæ referuntur ad aliquid, vt priùs diximus, simul cum signo comprehenditur id cuius est signum. Quod autem cum eo comprehenditur, non est eius signum. Existimare enim quòd id quod cum aliquo simul comprehenditur, est illius signum, est planè abruptum. Nam cùm ambo sumantur sub vno præfinito termino temporis, neque hoc illud aperit, neque illud hoc significat: vtrunq; autem per se incurrēs vim habet eiusmodi. B Rursus componi potest eiusmodi ratio. Signum si potest cōprehendi, aut comprehenditur ante signatum, aut cum eo simul comprehenditur, aut post ipsum. Neque autē priùs comprehenditur, neq; simul, neque postea, vt ostendemus. Non potest ergo signū comprehendi. Atque dicere quidē quòd post signatum comprehenditur signum, ex se cernitur absurdum. Quomodo enim adhuc potest aperire signū, quum id quod ab eo aperitur signatum, ante ipsum comprehendatur? C Et alioqui Dogmatici assument aliquid quod pugnat cum eo quod ab ipsis solet constitui, si hoc dicant. Dicunt enim signatum esse incertum & non manifestum, & ex se non posse comprehendi. Sed si post eius comprehensionem comprehenditur signum, non erit hoc incertum & non manifestum; quandoquidem hoc fuerit deprehensum antequam adesset quod ipsum significat & declarat. Quamobrem signum non comprehenditur cum signato. D Sed neque simul comprehenditur propter priùs dictam paulò antè causam. Nam quæ à se inter se comprehenduntur, non opus habent vt se inuicem significent ac declarent, sed ex seipsis in vnum incurrunt. & ideo neque signum dicetur esse signum, neque signatum adhuc esse signatum. Restat ergo vt dicatur quòd signum comprehenditur ante signatum. quod rursus deuoluitur ad easdem reprehensiones. E Deberent enim priùs ostendere Dogmatici, quòd signum non sit ex iis quæ referuntur ad aliquid: aut quòd simul inter se nō comprehendātur quæ referūtur ad aliquid: deinde à nobis quoq; se sumere, quòd signū cōprehēditur priusquam signatū.

τοίνυν ἐπεὶ καὶ τὸ σημεῖον τῶν πρός τι ἐστίν, ὡς προϋπεμνησάμεθα, συγκαταληφθήσεται τῷ σημείῳ τὸ οὗ ἐστι σημεῖον· τὸ συγκαταλαμβανόμενον δὲ αὐτῷ οὐκ ἔσται σημεῖον αὐτοῦ. τὸ γὰρ ὑπονοεῖν ὅτι δύναται τὸ τινὶ συγκαταλαμβανόμενον σημεῖον, ἐκείνου γίνεσθαι, τελέως ἀπέρρωγεν. ἀμφοτέρων γὰρ ὑπὸ μίαν προθεσμίαν λαμβανομένων, οὔτε τόδε τοῦδε ἐκκαλυπτικόν ἐστιν, οὔτε τόδε τοῦδε μηνυτικόν. ἑκάτερον δὲ δι' αὑτοῦ προσπῖπτον, ἀποδεῖ τῆς τοιαύτης δυνάμεως. συνθείη τις ἂν πάλιν λόγον τοιοῦτον· τὸ σημεῖον, εἴπερ καταληπτόν ἐστιν, ἤτοι προκαταλαμβάνεται τοῦ σημειωτοῦ, ἢ συγκαταλαμβάνεται αὐτῷ, ἢ ἐπικαταλαμβάνεται αὐτῷ. οὔτε δὲ προκαταλαμβάνεται, οὔτε συγκαταλαμβάνεται, οὔτε ἐπικαταλαμβάνεται, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα καταληπτόν ἐστι τὸ σημεῖον. καὶ δὴ τὸ μὲν λέγειν ὅτι ἐπικαταλαμβάνεται τῷ σημειωτῷ τὸ σημεῖον, αὐτόθεν φανεῖται ἄτοπον. πῶς γὰρ ἔτι δύναται ἐκκαλυπτικὸν εἶναι τὸ σημεῖον, ὅτε οὗ ἐκκαλυπτικόν ἐστι τὸ σημειωτόν, προκαταλαμβάνεται αὐτοῦ; ἄλλως τε καὶ μαχόμενόν τι προσδέξονται οἱ δογματικοὶ τῷ συνήθως ὑπ' αὐτῶν δογματιζομένῳ, ἐὰν τοῦτο λέγωσι. φασὶ γὰρ τὸ σημειωτὸν ἄδηλον εἶναι, καὶ μὴ ἐξ αὑτοῦ καταληπτόν. εἰ δέ γε κατὰ τὴν τούτου κατάληψιν ἐπικαταλαμβάνεται τὸ σημεῖον, οὐκ ἔσται τοῦτο ἄδηλον, ὅτε πρὸ τῆς τοῦ μηνύοντος αὐτὸ παρουσίας πέφωραται. ὥστε οὐκ ἐπικαταλαμβάνεται τῷ σημειωτῷ τὸ σημεῖον, καὶ μὴν οὐδὲ συγκαταλαμβάνεται διὰ τὴν μικρῷ πρόσθεν εἰρημένην αἰτίαν. τὰ γὰρ συγκαταλαμβανόμενα ἀλλήλοις, οὐ δεῖται τῆς ἐξ ἀλλήλων μηνύσεως, ἀλλ' ὑφ' ἓν ἐξ αὑτῶν προσπίπτει, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸ σημεῖον λεχθείη ἂν εἶναι σημεῖον, οὔτε τὸ σημειωτὸν ἔτι ὑπάρχειν σημειωτόν. καταλείπεται οὖν λέγειν ὅτι προκαταλαμβάνεται τὸ σημεῖον τοῦ σημειωτοῦ· ὃ πάλιν εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐλέγχους κυλίεται. πρότερον γὰρ ὀφείλουσιν οἱ δογματικοὶ δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔστι τῶν πρός τι τὸ σημεῖον, ἢ ὅτι οὐ συγκαταλαμβάνεται ἀλλήλοις τὰ πρός τι. εἶτα τότε καὶ παρ' ἡμῶν λαμβάνειν, τὸ δύνασθαι τοῦ σημειωτοῦ προκαταλαμβάνεσθαι τὸ σημεῖον.

ἀμετα-

ἀμετακινήτων δὲ ὄντων τῶν πρώτων, οὐχ οἷόν τε ἐστὶ τὴν προκατάληψιν τῷ σημείῳ μαρτυρεῖν, ἐκ τοῦ γένους ὄντι τῶν πρός τι, καὶ ὀφείλοντι συγκαταλαμβάνεσθαι τῷ οὗ ἐστι σημεῖον. ἀλλ' εἴπερ ἵνα καταληφθῇ τὸ σημεῖον, δεῖ ἢ προκαταλαμβάνεσθαι αὐτὸ τοῦ σημειωτοῦ, ἢ συγκαταλαμβάνεσθαι τούτῳ, ἢ ἐπικαταλαμβάνεσθαι· δέδεικται δὲ μηδὲν τούτων δυνατόν. ῥητέον οὖν ἀκατάληπτον εἶναι τὸ σημεῖον. ἔτι ἐκ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἄλλον λόγον συνερωτῶσί τινες πρὸς τοὺς Δογματικοὺς, οὕτως ἔχοντα· εἴπερ ἐστί τι ἐνδεικτικόν τινος σημεῖον, ἤτοι φαινόμενον φαινομένου σημεῖόν ἐστιν, ἢ ἀφανὲς, ἀφανοῦς, ἢ φαινόμενον, ἀφανοῦς, ἢ ἀφανὲς, φαινομένου· οὔτε δὲ φαινόμενον, φαινομένου σημεῖόν ἐστιν, οὔτε ἀφανὲς, ἀφανοῦς· οὔτε φαινόμενον, ἀφανοῦς· οὔτε δὲ ἐναντίον· οὐκ ἄρα ἔστι τι σημεῖον. καὶ ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος. πρόδηλος δὲ καὶ ἡ τούτου κατασκευή ἐστι. καὶ προδηλοτέρα μᾶλλον γενήσεται, ὑποδειξάντων ἡμῶν τὴν κομιζομένην πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τῶν Δογματικῶν ἔνστασιν. φασὶ γὰρ μόνας τὰς δύο συγχωρεῖσθαι συζυγίας· περὶ δὲ τῶν λειπομένων δυοῖν, διΐστασθαι πρὸς ἡμᾶς. τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον, φαινομένου, καὶ ἀφανὲς, φαινόμενον γίνεσθαι σημεῖον, ἀληθές ἐστι· τὸ δὲ μὴ φαινόμενον, φαινομένου, ἢ μὴ φαινόμενον ἀφανοῦς ὑπάρχειν δηλωτικὸν, ψεῦδος εἶναι. αὐτίκα γὰρ φαινόμενον μὲν φαινομένου σημεῖόν ἐστιν, ἡ σκιὰ τοῦ σώματος. αὐτή τε γὰρ σημεῖον οὖσα, φαινόμενόν ἐστι, τό τε σῶμα σημειωτὸν καθεστὼς, ἐναργὲς ὑπάρχει. φαινόμενον δὲ ἀφανοῦς δηλωτικὸν καθέστηκε, καθάπερ τὸ ἔρευθος τῆς αἰδοῦς. τὸ μὲν γὰρ ἐναργὲς καὶ αὐτόφωρόν ἐστιν· ἡ δὲ αἰδὼς, ἀφανής. τελέως δὲ εἰσὶν εὐήθεις οἱ ταῦτα λέγοντες. ὁμολογητέου γὰρ τοῦ πρός τι εἶναι τὸ σημεῖον, καὶ τοῦ κατ' ἀνάγκην συγκαταλαμβάνεσθαι ἀλλήλοις τὰ πρός τι, οὐ δύναται τῶν ἐπίσης συνυποπιπτόντων ἀλλήλοις, τὸ μὲν, σημεῖον εἶναι, τὸ δὲ, σημειωτόν. ἀλλὰ πάντη τε καὶ πάντως διὰ τὴν ἐναργῆ ἀμφοτέρων συνυπόπτωσιν, μήτε σημεῖόν τι ἐξ αὐτῶν ὑπάρχειν, μήτε σημειωτόν. τοῦ μὲν, μὴ ἔχοντος ὃ ἐκκαλύψει·

A Si prima autem sunt immobilia, fieri nõ potest vt quæ præcedit comprehensio, signo ferat testimonium, quod est ex genere eorum quæ referuntur ad aliquid, & debet simul comprehendi cum eo cuius est signum. Sed si vt signum comprehendatur, oportet vel ipsum priùs comprehendi quàm ipsum signatum, vel cum eo simul comprehendi, aut post ipsum: ostensum est autem nihil ex iis posse fieri. Dicendum est ergo signum esse incomprehensibile. Præterea vi eadem
B aliam rationem interrogant quidam Dogmaticos, quæ sic habet: Si est aliquod signum alicuius indicans, aut apparens est signum apparentis, aut non apparens non apparentis, aut apparens, non apparentis, aut non apparens, apparentis. Neque autem apparens est signũ apparentis, neq; non apparens non apparentis, neq; apparens non apparentis, neq; contrà. Nõ est ergo aliquod signũ. Et ratio quidem est eiusmodi. Est autẽ eius quoque euidens probatio. fiet autem euidentior, si ostenderimus obie-
C ctionem quæ à Dogmaticis aduersus ipsos affertur. Dicunt enim se duas solas concedere coniugationes, de duabus autem reliquis à nobis dissidere. Nam apparens quidem, esse signum apparentis, & non apparentis apparens esse signum, verum est. Non apparens autem apparentis, aut non apparens nõ apparentis esse significans, falsum est. Iam enim apparens quidem apparentis signum est, nempe vmbra corporis: Nam & ipsa quum sit signum, est appa-
D rens: & corpus quum sit signatum, est euidens. Apparens autem ostendit ac declarat non apparens: vt rubor pudorem. Nam rubor quidem quum sit euidens, per se poterat deprehendi: pudor autem non apparebat. Sunt autem planè stulti & simplices ij qui hæc dicunt. Nam quum constet signum esse ex iis quæ referuntur ad aliquid, & necessariò simul inter se comprehendi ea quæ referuntur ad aliquid; non potest ex iis quæ simul inter se in-
E currunt, aliud quidem esse signum, aliud verò signatum. sed omni ratione & omnino, propterea quòd vtraque simul euidenter inter se incurrant: & quòd necessariò simul comprehendant: neque signum esse aliquid ex iis, neque signatum, quum illud quidem non habeat quod aperiat ac retegat;

hoc autem non egeat eo quod sit aperturum ac detecturum. Eadem sunt dicenda etiam de reliqua coniugatione, per quam censebant apparens esse signũ non apparentis. Oportet enim si hoc ita habeat, prius comprehendi signũ quàm signatum: & signatum comprehendi post signum: quod quidem non potest fieri, propterea quòd sit ex genere eorum quæ referuntur ad aliquid, & ea debeant à se inter se comprehendi.

Ex iis quidem certè rebus quæ comprehenduntur ab homine, aliæ quidem videntur per sensum comprehendi, aliæ autẽ mentis cogitatione. Et per sensum quidem, vt album, nigrũ, dulce, amarũ: mentis autem cogitatione, pulchrum, turpe, legitimum, iniquum, pium, impium. Igitur signum quoque si est ex iis quæ possunt comprehendi, aut est ex rebus sensilibus, aut ex iis quæ percipiuntur intelligentia. Nam si nõ sit ex altero horum generum, ne omnino quidem erit. Hoc certè protinus est indiciũ quòd non possit comprehendi, nẽpe quòd huc vsq; distrahatur eius natura, aliis quidẽ existimantibus id esse sensile, aliis verò ipsum cadere sub intelligentiam. Nam Epicurus quidẽ & qui eius præsunt hæresi, dixerunt signum esse sensile: Stoici autem id cadere sub intelligentiam. Si hæc autem dissensio fere est eiusmodi vt iudicio terminari non possit, necesse est vt in signo sustineatur assensio, cùm debeat esse vel sensile vel cadens sub intelligentiam. & quod est omnium grauissimum, in contrarium transmutata fuit eius promissio, siquidem pollicetur quidẽ futurum vt aliquod aliud aperiat ac detegat, contrà autem ipsum nunc est inuentum opus habere alio quod ipsum sit aperturum ac detecturum. Si enim vnũquodque de quo est controuersia, est incertum ac non manifestum: id autem quod est incertum & non manifestũ, est omnino ex signo comprehendendum: signum quoq; de quo est controuersia, opus habebit aliquo signo ad ostendendum quod sit certum & non manifestũ. Sed nec possunt dicere, quòd id de quo dissentitur, confirmari & probari possit demonstratione. Nam primùm quidem quando demonstrauerint, tunc id sumant vt quod sit probatum ac fide dignum. Quandiu autem est illis sola ac nuda promissio, non autem demonstratio, stat in sustinenda assensione.

A τοῦ δὲ μὴ χρῄζοντος τοῦ ἐκκαλύψοντος. τὰ δὲ αὐτὰ λεκτέον καὶ περὶ τῆς λειπομένης συζυγίας, καθ' ἣν ἠξίουν τὸ φαινόμενον τοῦ ἀφανοῦς εἶναι σημεῖον. δεῖ γὰρ εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, προκαταλαμβάνεσθαι τὸ σημεῖον τοῦ σημειωτοῦ, καὶ ἐπικαταλαμβάνεσθαι τὸ σημειωτὸν τοῦ σημείου· ὅπερ ἦν ἀδύνατον, διὰ τὸ ἐκ τοῦ γένους εἶναι τῶν πρός τι, καὶ ὀφείλειν ἀλλήλοις συγκαταλαμβάνεσθαι.

B Τῶν γε μὴν καταλαμβανομένων αἰσθητικῶν πραγμάτων, τὰ μὲν δι' αἰσθήσεως καταλαμβάνεσθαι δοκεῖ· τὰ δὲ, διανοίᾳ. καὶ δι' αἰσθήσεως μὲν ὡς λευκὸν, μέλαν, γλυκὺ, πικρόν· διανοίᾳ δὲ, καλὸν, αἰσχρὸν, νόμιμον, παράνομον, εὐσεβὲς, ἀσεβές. καὶ τὸ σημεῖον οὖν εἴπερ καταληπτόν ἐστιν, ἤτοι τῶν αἰσθητῶν ἐστι πραγμάτων, ἢ τῶν νοητῶν· ὡς ἂν μὴ ἐκ τοῦ ἑτέρου γένους τούτων ὑπάρχῃ, οὐδ' ὅλως ἔσται τὴν ἀρχὴν ὑπάρχον. ἀμέλει γέ τοι τοῦτ' εὐθὺς τεκμήριόν ἐστι τοῦ ἄληπτον αὐτὸ τυγχάνειν. φησὶ δὲ τοῦ μέχρι δεῦρο διέλκεσθαι τὴν φύσιν αὐτοῦ· τῶν μὲν αἰσθητὸν ὑπολαμβανόντων τοῦτο εἶναι, τῶν δὲ, νοητόν. Ἐπίκουρος μὲν γὰρ καὶ οἱ προεστῶτες αὐτοῦ τῆς αἱρέσεως, ἔλεξαν αἰσθητὸν εἶναι τὸ σημεῖον· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, νοητόν. μένει δ' ἡ τοιαύτη διάστασις ἀνεπίκριτος σχεδὸν δι' αἰῶνος. καὶ μενούσης αὐτῆς ἀνεπικρίτου, πᾶσα ἀνάγκη καὶ τὸ σημεῖον ἐν ἐποχῇ φυλάσσεσθαι ὀφείλοντος, εἴτ' αἰσθητὸν ἢ νοητὸν ὑπάρχειν. καὶ τὸ πάντων δυνατώτατον, ὅτι μεταπέπτωκεν ἡ ὑπόσχεσις αὐτοῦ, εἴγε ὑπισχνεῖται μὲν ἐκκαλυπτικὸν ἔσεσθαί τινος ἑτέρου, ἀνάπαλιν δὲ αὐτὸ νῦν εὑρίσκεται χρῇζον ἑτέρου τοῦ ἐκκαλύψοντος. εἰ γὰρ πᾶν τὸ διαφωνοῦν, ἄδηλόν ἐστι, τὸ δὲ ἄδηλον, ἐκ σημείου ληπτὸν πάντως, καὶ τὸ σημεῖον διαφωνούμενον δεήσεταί τινος σημείου πρὸς παράστασιν, ὡς ἄδηλον. καὶ μὴν οὐδὲ δύναιντο λέγειν ὅτι τὸ διαφωνούμενον αὐτοῖς ἔνεστιν ἀποδείξει καταστήσασθαι καὶ πιστὸν ἔχειν. πρότερον μὲν γὰρ ὅταν ἀποδείξωσι, τότε ὡς πιστὸν αὐτὸ λαμβανέτωσαν. ἐφ' ὅσον δὲ ψιλὴ μόνον αὐτοῖς ἐστιν ὑπόσχεσις, ἀλλ' οὐκ ἀπόδειξις, ἕστηκε καὶ τὰ τῆς ἐποχῆς.

Εἶτα

Εἶτα καὶ ἡ ἀπόδειξις τῶν ἀμφισβητουμένων ἐστί. διαφωνουμένη δὲ καὶ αὐτὴ χρείαν ἔχει τοῦ τὴν πίστιν παρεξήσοντος. διὰ δὲ τοῦ ζητουμένου τὸ ζητούμενον δεικνύναι θέλειν, τελέως ἐστὶν ἄτοπον. ἄλλως τε καὶ κατὰ γένος σημεῖόν ἐστιν ἡ ἀπόδειξις· ἐκκαλυπτικὴ γάρ ἐστι τοῦ συμπεράσματος. ἵν' οὖν τὸ σημεῖον βεβαιωθῇ, δεῖ πιστὴν εἶναι τὴν ἀπόδειξιν· ἵνα δὲ ἡ ἀπόδειξις πιστὴ γένηται, δεῖ προβεβαιωθῆναι τὸ σημεῖον. ὥστε ἑκάτερον τὴν ἑκατέρου πίστιν περιμένον, ἐπίσης τῷ λοιπῷ ἐστιν ἄπιστον. πρὸς τούτοις τὸ ἐν ἀποδείξεως μέρει λαμβανόμενον εἰς τὴν τοῦ σημείου βεβαίωσιν, ἤτοι αἰσθητόν ἐστιν ἢ νοητόν. καὶ εἰ μὲν αἰσθητόν, πάλιν ἡ ἀρχῆθεν μένει ζήτησις, περὶ τὰ αἰσθητά, κοινῶς διαπεφωνῆσθαι. εἰ δὲ νοητόν, ὁμοίως ἄπιστον καθέστηκεν· οὐ χωρὶς γὰρ τῶν αἰσθητῶν δύναται τοῦτο ληπτὸν ὑπάρχειν. πλὴν συγκεχωρήσθω τε καὶ ἐκ περιουσίας διδόσθω τὸ ἤτοι αἰσθητὸν ἢ νοητὸν εἶναι τὸ σημεῖον. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀδύνατον τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ πίστιν ὑπάρχειν. λεκτέον δὲ ἐν μέρει περὶ ἑκατέρου. καὶ εὐθέως γε περὶ τοῦ μὴ αἰσθητὸν αὐτὸ τυγχάνειν. ἵνα γὰρ τοῦθ' ὁμόλογον ᾖ, δεῖ προσυμπεφωνῆσθαι τὴν τῶν αἰσθητῶν ὕπαρξιν, καὶ ὁμόλογον εἶναι παρὰ πᾶσι τοῖς φυσικοῖς. καὶ ὡς ἀπὸ ὁμολόγου ταύτης ἡ περὶ τοῦ σημείου ἀνάγεσθαι σκέψις. οὐ συμπεφώνηται δέ, ἀλλ',

ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,

οὔποτε πεπαύσονται περὶ αὐτῆς οἱ φυσικοὶ πρὸς ἀλλήλους πολεμοῦντες. ἐπειδὴ ὁ μὲν Δημόκριτος, μηδὲν ὑποκεῖσθαί φησι τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ κενοπαθείας τινὰς αἰσθήσεων εἶναι τὰς ἀντιλήψεις αὐτῶν. καὶ οὔτε γλυκύ τι περὶ τοῖς ἐκτὸς ὑπάρχειν, οὐ πικρὸν ἢ θερμόν, ἢ ψυχρόν, ἢ λευκόν, ἢ μέλαν, οὐκ ἄλλο τι τῶν πᾶσι φαινομένων. παθῶν γὰρ ἡμετέρων ἦν ὀνόματα ταῦτα. ὁ δὲ Ἐπίκουρος πάντα ἔλεγε τὰ αἰσθητά, τοιαῦτα ὑποκεῖσθαι, ὁποῖα φαίνεται καὶ κατ' αἴσθησιν προσπίπτειν· μηδέποτε ψευδομένης τῆς αἰσθήσεως, ἄλλων ψευδῆ ταύτην δοκούντων. οἱ δ' ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ τοῦ Περιπάτου μέσην ὁδὸν τέμνοντες, ἔνια μὲν ὑποκεῖσθαι τῶν αἰσθητῶν ἔλεξαν, ὡς ἀληθῆ· ἔνια δὲ μὴ ὑπάρχειν, ψευδομένης περὶ αὐτῶν τῆς αἰσθήσεως.

A Deinde demonstratio quoque est eorum de quibus dubitatur. Quòd si de ea quoq; dissentiatur, opus habet eo quod sit fidem facturum. Per id autem quod quæritur, quod quæritur velle ostendere, est planè absurdum. Alioqui autem genere quoque signum est demonstratio. est enim aperiens ac detegens conclusionem. Vt ergo signum confirmetur, oportet credibilem esse demonstrationem. Vt autem credibilis fiat demonstratio, oportet signum priùs confirmari. Quo fit vt vtrumque vt ab altero fides fiat expectans, ex æquo est reliquo incredibile. B Ad hæc accedit, quòd id quod sumitur in parte demonstrationis ad signũ confirmãdum, aut est sensile, aut cadit sub intelligentiam. Et si sit quidem sensile, rursus manet quæ fuit ab initio quæstio, eo quòd de sensilibus communiter dissentiatur. Sin autem sit quod cadit sub intelligentiam, est similiter incredibile. Non enim sine sensilibus potest hoc apprehendi. Cæterùm concedatur, & ex abundantia detur, C signum esse aut sensile, aut cadere sub intelligentiam. Sed sic quoque fieri non potest vt credibilis sit eius substantia. Dicendum est autem de vtroque vnum magnum. Et protinus quidem est dicendum, quòd id non sit sensile. Vt ergo de hoc constet, oportet priùs consentire de essentia sensilium, & de ea conuenire omnes Physicos. ex ea autem consensione de signo deducitur quæstio. Inter eos autem non conuenit,

Sed dum lympha fluet, procera arbórque virescet,

D non cessabunt Physici de ea re inter se depugnare. Nam Democritus quidem dicit nullum esse subiectum sensilium, sed inanes quasdam sensuum affectiones esse eorum apprehensiones. & neque in rebus externis esse aliquid dulce, nec amarum, aut calidum, aut frigidum, nec aliquid aliud ex iis quæ apparent omnibus. hæc enim esse nomina nostrarum affectionum. Epicurus autem dicebat omnia sensilia subiici talia, qualia in sensum videntur E incurrere, sensu numquam fallente; cùm alij eum falli existiment. Stoici autem & Peripatetici media via ingredientes, dixerunt nonnulla quidem subiici sensilia vt vera, nonnulla autem non esse, cùm de iis fallat sensus.

Sed vt summatim dicam, si signum volumus esse sensile, oportet ante omnia de eo constare, firmitérque ac stabiliter ostendi sensilium substantiam, vt hoc quoque detur esse firmiter ac stabiliter comprehensibile: aut si acciderit de eo perpetuum esse dissidium, oportebit hoc quoque eandem habere consensionem. Quæro ergo quemadmodum possunt nos docere qui sunt diuersę sententiæ, quòd signum sit reuera sensile? Quoduis enim sensile sua natura subiicitur omnibus quæ similiter se habent, & ex æquo sumuntur: vt album colorem non aliter quidem apprehendunt Græci, aliter verò Barbari, & differenter quidem artifices, diuersè verò rudes & imperiti: sed similiter omnes quorum sensibus nihil obsistit. & amarum rursus aut dulce non aliter quidem hic gustat, alio autem modo iste: sed similiter gustat vnusquisque ex iis qui sunt affecti similiter. Signum autem, vt signum, non cernitur similiter mouere eos qui sunt similiter affecti: sed aliis quidem minimè est signum alicuius, etiamsi in eos euidenter incurrat: aliquibus autem signum quidem est, sed non eiusdem rei, sed diuersæ. Eadem enim si appareant, (exempli gratia) in arte medendi, huic quidem sunt alterius rei signa, vt Erasistrato: alterius verò isti, vt Herophilo: alterius autem illi, vt Asclepiadi. Non est ergo dicendum signum esse sensile. Si enim sensile quidem, mouet omnes similiter: Signum autem non mouet omnes similiter: Signum minimè est sensile. Rursus si signum est sensile, oporteret sicut ignis cùm sit sensilis, vrit omnes qui possunt vri,: & nix cùm sit sensilis, frigefacit omnes qui possunt frigefieri: ita etiam ipsum, si quidem est ex sensilibus, deberet omnes deducere ad idem signatum. Non deducit autem. Non est ergo sensile. Ad hæc accedit quod si signum est sensile, aut a nobis comprehendi possunt quæ non sunt manifesta, aut non comprehendi. Atque si à nobis quidem non possunt cōprehendi, perit signum.

A ἀλλά τό γε κεφάλαιον, εἴπερ αἰσθητὸν εἶναι θέλομεν τὸ σημεῖον, πρὸ πάντων ὁμολογηθῆναι δεῖ καὶ βεβαίως παραστῆναι τὴν τῶν αἰσθητῶν ὑπόστασιν, ἵνα καὶ τοῦτο δοθῇ παγίως καταληπτὸν εἶναι. ἢ εἴπερ ἐκείνην δι᾽ αἰῶνος ἐστασιάσθαι συμβέβηκεν, ὁμολογεῖν δεήσει καὶ τοῦτο τῆς αὐτῆς συμφωνίας ἔχεσθαι. ὥσπερ γὰρ τὸ λευκὸν χρῶμα, οὐ δύναται ἀπλάτως καταληφθῆναι, μὴ ὁμολογηθείσης τῆς τῶν αἰσθητῶν ὑποστάσεως, διά τε καὶ αὐτὸ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχει, οὕτως οὐδὲ τὸ σημεῖον, εἴπερ κατὰ γένος αἰσθητόν, λεχθήσεται πάγιον καθεστάναι, μενούσης τῆς περὶ τῶν αἰσθητῶν μάχης. ἔστω δὴ καὶ συμπεφωνῆσθαι τὰ αἰσθητὰ καὶ μηδεμίαν γεγονέναι περὶ αὐτῶν διάστασιν· ζητῶ πῶς δύνανται οἱ ἑτερόδοξοι ἡμᾶς διδάσκειν, ὅτι τῷ ὄντι αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον; πᾶν γὰρ αἰσθητόν, πᾶσι τοῖς ὡσαύτως ἔχουσιν ὑποπίπτειν πέφυκε, καὶ ἐπίσης λαμβάνεσθαι. οἷον, τοῦ λευκοῦ χρώματος, οὐκ ἄλλως

C μὲν οἱ Ἕλληνες ἀντιλαμβάνονται, ἄλλως δὲ οἱ βάρβαροι. καὶ διαφερόντως μὲν οἱ τεχνῖται, ἐξηλλαγμένως δὲ οἱ ἰδιῶται. ἀλλ᾽ ὡσαύτως πάντες, οἵ γε ἀνεμποδίστους ἔχοντες τὰς αἰσθήσεις. τό τε πικρὸν πάλιν ἢ γλυκέος, οὐκ ἄλλως μὲν ὅδε γεύεται, καθ᾽ ἕτερον δὲ τρόπον ὅδε· ἀλλὰ κατὰ τὸ ὅμοιον ἕκαστος τῶν ὁμοίως διακειμένων. τὸ δέ γε σημεῖον ὡς σημεῖον οὐχ ὡσαύτως πάντας τοὺς ὁμοίως διακειμένους φαίνεται κινεῖν, ἀλλ᾽ οἷς μὲν οὐδ᾽ ὅλως

D ἐστὶ σημεῖόν τινος, καίπερ δι᾽ ἐναργείας αὐτοῖς προσπῖπτον. τισὶ δέ, σημεῖον μέν ἐστιν, οὐ τοῦ αὐτοῦ δὲ πράγματος, ἀλλὰ διαφέροντος. τὰ γὰρ αὐτὰ φαινόμενα (λόγου χάριν) ἐν ἰατρικῇ, ἄλλου μέν ἐστι σημεῖα τῷδε, καθάπερ Ἐρασιστράτῳ, ἄλλου δὲ τῷδε, καθάπερ Ἡροφίλῳ. ἄλλου δὲ τῷδε, καθάπερ Ἀσκληπιάδῃ. οὐ τοίνυν λεκτέον αἰσθητὸν εἶναι τὸ σημεῖον. εἰ γὰρ τὸ μὲν αἰσθητὸν πάντας ὁμοίως κινεῖ, τὸ δὲ σημεῖον, οὐ πάντας ὁμοίως κινεῖ, οὐκ ἂν εἴη αἰσθητὸν τὸ σημεῖον. πάλιν εἴπερ αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον, ἐχρῆν, ὥσπερ τὸ πῦρ αἰσθητὸν ὂν πάντας τοὺς καίεσθαι δυναμένους καίει, καὶ ἡ χιὼν αἰσθητὴ καθεστηκυῖα, πάντας τοὺς ψύχεσθαι δυναμένους ψύχει, ὧδε καὶ αὐτό, εἴπερ ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἐστι, πάντας ὤφειλεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄγειν σημειωτόν. οὐκ ἄγει δέ γε· οὐκ ἄρα αἰσθητόν ἐστι. πρὸς τούτοις εἴπερ αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον, ἤτοι καταληπτά ἐστιν ἡμῖν τὰ ἄδηλα, ἢ ἀκατάληπτα. εἰ μὲν οὖν ἀκατάληπτα ἡμῖν ἐστιν, οἴχεται τὸ σημεῖον.

δυοῖν

δυοῖν γὰρ ὄντων πραγμάτων, τῶν μὲν, ἐναργῶν, τῶν δὲ ἀδήλων, εἰ μήτε τὸ ἐναργὲς ἔχει σημεῖον, διὰ τὸ αὐτόφωρον εἶναι, μήτε τὰ ἄδηλα, διὰ τὸ ἀκατάληπτα τυγχάνειν, οὐδέν ἐστι σημεῖον. εἰ δὲ καταληπτὰ, πάλιν ἐχρῆν, ἐπεὶ αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον, τὸ δὲ αἰσθητὸν ἐπίσης πάντας κινεῖ, πᾶσι τὰ ἄδηλα καταλαμβάνεσθαι. ἀλλ' οἱ μέν φασιν αὐτὰ μὴ καταλαμβάνεσθαι, ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῆς Ἐμπειρίας ἰατροὶ, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Σκέψεως φιλόσοφοι. B οἱ δὲ, καταλαμβάνεσθαι μὲν, οὐχ ὁμοίως δέ· οὐκ ἄρα αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον· ναὶ, φασίν. ἀλλ' ὡς τὸ πῦρ αἰσθητὸν καθεστὼς, παρὰ τὰς διαφορὰς τῶν ὑποκειμένων ὑλῶν διαφερούσας ὑποφαίνει δυνάμεις, καὶ πρὸς μὲν κηρῷ τήκει, πρὸς δὲ πηλῷ πήσσει, πρὸς δὲ ξύλῳ καίει, τὸν αὐτὸν τρόπον εἰκός ἐστι καὶ τὸ σημεῖον αἰσθητὸν ὑπάρχον, παρὰ τὰς διαφορὰς τῶν ἀντιλαμβανομένων αὐτοῦ, διαφόρων εἶναι πραγμάτων μηνυτικὸν, καὶ οὐ παράδοξον, ὅτι C καὶ ἐπὶ τῶν ὑπομνηστικῶν σημείων θεωρεῖται οὕτω γινόμενον. ὁ γὰρ ἀνατεινόμενος πυρσὸς τισὶ πολεμίων ἔφοδον σημαίνει, τισὶ δὲ φίλων ἄφιξιν δηλοῖ. καὶ ὁ τοῦ κώδωνος ψόφος, οἷς μὲν ὄψου πράσεώς ἐστιν· οἷς δὲ τοῦ δεῖν ῥαίνειν τὰς ὁδούς. καὶ τὸ ἐνδεικτικὸν ἄρα σημεῖον, δυνήσεται φύσιν αἰσθητὴν ἔχον, ἄλλων καὶ ἄλλων εἶναι μηνυτικόν. ἀξιώσειε δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα τοὺς μὲν τῇ ἀπὸ τοῦ πυρὸς μεταβάσει χρωμένους, τοῦτο δὲ δείκνυσθαι γινό- D μενον ἐπὶ τοῦ σημείου ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πυρὸς γίνεσθαι συμβέβηκε. τοῦτο μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἔχει τὰς προειρημένας δυνάμεις, καὶ οὐδείς ἐστιν ὃς διαφέρεται περὶ αὐτοῦ, τὸν μὲν κηρὸν τήκεσθαι, τὸν δὲ πηλὸν πήσσεσθαι, τὸ δὲ ξύλον καίεσθαι. ἐπὶ δὲ τοῦ ἐνδεικτικοῦ σημείου ἐὰν τὸ ἀνάλογον προσδεξώμεθα γίνεσθαι, εἰς τὴν μεγίστην ἀπέμφασιν περιστησόμεθα, λέγοντες ἕκαστον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐνδεικνυμένων ὑπάρχειν. ὥστε εἰ οὕτω τύ- E χοι, καὶ πλῆθος νοσοποιεῖν, καὶ δριμύτητα, καὶ σωματικὴν κατασκευήν· ὅπερ ἄτοπον. τὰς γὰρ οὕτω μαχομένας καὶ ἀνασκευαστικὰς ἀλλήλων αἰτίας, οὐχ οἷοί τε συνυπάρχειν. ἢ τοίνυν οὖν ὁμολογείτωσαν, καίπερ ὂν ἀδύνατον,

A Nam cùm sint duæ res, aliæ quidem euidentes, aliæ verò incertæ & non manifestæ, si sunt quidem incertæ & non manifestæ, propterea quòd non possint comprehendi, nullum est signum. Sin autem possunt comprehendi, rursus oporteret, quoniam signum est sensile, sensile autem ex æquo omnino mouet, quæcumque sunt incerta & non manifesta comprehendi. Sed alij quidem dicunt ea non comprehendi, vt medici Empirici, & Sceptici philosophi. Alij B autem comprehendi quidem, sed non similiter. Non est ergo signum sensile. Imò est, inquiunt. sed sicut ignis, cum sit sensilis, pro materiæ subiectæ diuersitate diuersas ostendit facultates, & in cera quidem liquefacit, in luto autem cogit & facit concrescere, in ligno autem vrit: eodem modo est consentaneum, signum quoque, cùm sit sensile, pro diuersitate eorum quę ipsum apprehendunt, res diuersas indicare & declarare. Nec est hoc admirabile, cùm etiam in signis quæ reuocant in memo- C riam, hoc quoque cernatur fieri. Fax enim quæ sustollitur, significat aliquibus incursionem hostium: aliquibus verò indicat aduentum amicorum. & nolæ sonus aliis quidem significat venditionem obsonij: aliis verò vias esse rigandas. Ergo signum quoque indicans, cùm sensilem habeat naturam, alia & alia poterit significare & indicare. Rogauerit autem hic quoque quispiam eos qui vtuntur illa quæ fit ab igne transitione, vt ostendant hoc fieri in signo, D quod in igne fieri contingit. constat enim eum habere priùs dictas facultates: nec est vllus qui non fateatur, ceram quidem liquefieri, lutum autem cogi & concrescere, lignum verò vri. In signo autem indicante, si admittamus fieri quòd cum eo proportionem habeat & conuenientiam, ad maximam deducemur absurditatem, dicentes esse vnumquodque ex iis quæ ab eo indicantur: quo fiet, vt, exempli gratia, & multitudinem vnum faciant, & acrimoniam, & corporis constitutionem. quod quidem E est absurdum. Fieri enim non potest, vt quæ sic pugnant causæ, & se inter se perimunt, simul sint. Aut ergo hoc fateantur, etiam si fieri non possit,

qui Dogmaticè philosophantur: aut signum, cùm sit sensile, quod ad se attinet, nihil indicare. Nos autem cum diuersè simus affecti, non similiter commouemur, quod quidem fateri in animum minimè induxerint, atque eo quòd tales ignis vires non conueniant ac consentiant, sed sint dubiæ. Si enim ignis habet vrendi naturam, deberet omnia vrere, & non aliqua quidem verè, aliqua vero minime. & si vim habet liquefaciendi, deberet omnia dissoluere, & non aliqua quidem, aliqua verò minimè. Nunc autem videtur hoc facere, non ex sua natura, sed propter materiam eorum quæ vruntur, quæ ad illum accedit: vt vrit lignum, non quòd vim habeat vrendi, sed quòd lignum aptum sit vt vratur, cùm illum habuerit opem ferentem. & liquefacit ceram, non quòd vim habeat liquefaciendi, sed quòd cera apta sit vt liquescat eius ope freta. De his autem docebimus accuratiùs, quando considerabimus de eorum essentia.

Nunc autem aduersus eos qui ad signum accedunt quod reuocat in memoriam, & assumunt facem & sonum nolæ, nobis dicendum est, non esse mirãdum si eiusmodi signa plura indicent & significent. Nam cum leges dederimus, vt aiunt, definitum & in nobis situm est, velimusne ea vnum significare ac indicare, an plura. Signum enim indicans, cùm signatum è sua natura videatur enuntiare, necessariò oportet ipsum esse vnius rei indicans, idque omnino vniforme. Nam si sit commune multorum, non erit signum. Fieri enim non potest, vt vnum firmiter ac stabiliter sumatur, si multa sint quæ non sunt manifesta: vt ex diuite fieri pauperem, commune est & eius quòd quis luxuriosè viuendo sua prodegerit, & quòd nauem fregerit, & quòd amicis sua erogarit. Cum autem sit multorum commune, non potest præcipuè aliquod vnum significare ac indicare. Nam si hoc, cur magis hoc quam illud? Sed nec omnia. Non possunt enim simul esse omnia. Differt ergo signum indicans à signo quod reuocat in memoriam. & non est ab illo ad hoc transeundum: quandoquidem oportet illud quidem vnũ solum indicare ac significare,

A τῶν Δογματικῶς φιλοσοφούντων, ἢ ὅτι τὸ σημεῖον αἰσθητὸν ὄν, οὐδενὸς τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ἐνδεικτικόν ἐστιν. ἡμεῖς δὲ διαφόρους ἔχοντες διαθέσεις οὐχ ὡσαύτως ἐπ' αὐτῷ κινούμεθα. ὅπερ οὐκ ἂν ὑπομείναιεν ὁμολογεῖν, πρὸς τῷ καὶ τὰς τοιαύτας τοῦ πυρὸς δυνάμεις, μὴ εἶναι συμφώνους, ἀλλ' ἠπορῆσθαι. Εἰ γὰρ καυστικὴν εἶχε φύσιν τὸ πῦρ, ὤφειλε πάντα καίειν καὶ μὴ τινὰ μὲν καίειν, τινὰ δὲ μηδαμῶς. καὶ εἰ τηκτικὴν εἶχε δύναμιν, πάντ' ὤφειλε διαλύειν, καὶ μὴ τινὰ μέν, τινὰ δὲ οὔ. νῦν δὲ ταῦτα ἔοικε ποιεῖν οὐ παρὰ τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὰς προσπιπτούσας αὐτῷ τῶν καιομένων ὕλας. οἷον, τὸ ξύλον, καίει οὐχ ὅτι αὐτὸ καυστικόν ἐστιν, ἀλλ' ὅτι τὸ ξύλον ἐπιτηδείως ἔχει, συνεργὸν λαβόμενον ἐκείνου, καίεσθαι. καὶ τήκει τὸν κηρὸν οὐχ ὅτι τηκτικὴν ἔχει δύναμιν, ἀλλ' ὅτι ὁ κηρὸς ἐπιτηδειότητα ἐκέκτητο πρὸς τὸ συνεργὸν λαβόμενον ἐκείνου τήκεσθαι. ἀκριβέστερον δὲ περὶ τούτων διδάξομεν, ὅταν περὶ τῆς τῶν τοιούτων ὑπάρξεως σκεψώμεθα.

Ταυνὶ δὲ καὶ πρὸς τοὺς μελιόντας ἀπὸ τοῦ ὑπομνηστικοῦ σημείου, τόν τε πυρσὸν παραλαμβάνοντας, ἔτι δὲ τὸν τοῦ κώδωνος ψόφον, λεκτέον ἐστὶν ἡμῖν, ὅτι οὐ παράδοξον, εἰ τὰ τοιαῦτα τῶν σημείων, πλειόνων ἐστὶ δηλωτικά. θεμένων γὰρ νόμους, ὥς φασιν, ὥρισται καὶ ἐφ' ἡμῖν κεῖται, ἐάν τε ἑνὸς θέλωμεν αὐτὰ μηνύειν, ἐάν τε καὶ πλειόνων ὑπάρχειν δηλωτικά. τὸ δὲ ἐνδεικτικὸν σημεῖον ἐκ φύσεως ὑπαγορευτικὸν εἶναι δοκοῦν τοῦ σημειωτοῦ, καὶ ἀνάγκην ἑνὸς δεῖ πράγματος ἐνδεικτικὸν εἶναι, καὶ τούτου πάντως μονοειδοῦς. ἐπεί τοι ἐὰν κοινὸν πολλῶν ὑπάρχῃ, οὐκ ἔσται σημεῖον. ἀμήχανον γὰρ ἓν βεβαίως διά τινος λαμβάνεσθαι, πολλῶν ὄντων τῶν ἀδηλουμένων, οἷον τί, ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι, κοινόν ἐστι καὶ τοῦ, ἠσωτεῦσθαι, καὶ τοῦ, ναυ- θαλαττομ ἐπιχειρεῖν, καὶ τοῦ, φίλοις μεταδεδωκέναι. πολλῶν δὲ κοινὸν ὑπάρχον, οὐκέτι ἑνός τινος αὐτῶν ἐξαιρέτως μηνυτικὸν εἶναι δύναται. Εἰ γὰρ τούτου, τί μᾶλλον τούτου, ἢ ἐκείνου; καὶ εἰ ἐκείνου, τί μᾶλλον ἐκείνου, ἢ τούτου; καὶ μὴν οὐδὲ πάντων. ἀσυνύπαρκτα γάρ ἐστι τὰ πάντα. διαφέρει τοίνυν τοῦ ὑπομνηστικοῦ σημείου τὸ ἐνδεικτικόν. καὶ οὐ μεταβατέον ἐστὶν ἀπ' ἐκείνου ἐπὶ τοῦτο, παρ' ὅσον τὸ μὲν ἑνὸς μόνου δεῖ μηνυτικὸν ὑπάρχειν,

τὸ δὲ

τὸ δὲ πλειόνων δύναται εἶναι παραστατικὸν, καὶ ὡς ἂν ἡμεῖς θεματίσωμεν, σημαίνειν. ἔτι τῶν αἰσθητῶν, ὡς αἰσθητὸν, ἀδίδακτόν ἐστιν. οὔτε γὰρ τὸ λευκὸν χρῶμα διδάσκεταί τις ὁρᾶν, οὔτε τοῦ γλυκέος μανθάνει γεύεσθαι, οὐ θερμοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι, οὐκ ἄλλου τινὸς τοιούτου· ἀλλ' ἐκ φύσεως καὶ ἀδιδάκτως πάντων αὐτῶν πάρεστιν ἡμῖν ἡ γνῶσις. τὸ δὲ σημεῖον ὡς σημεῖον, μετὰ πολλῶν ὥς φασι μόχθων διδάσκεται. οἷον τὸ κατὰ κυβερνητικὴν, ὅτι ἀνέμων ἐστὶ δηλωτικὸν καὶ χειμώνων ἢ εὐδίας. ὡσαύτως δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὰ οὐράνια πραγματευσαμένοις, καθάπερ Ἀράτῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Αἰτωλῷ. κατ' αὐτὰ δὲ καὶ τοῖς Ἐμπειρικοῖς ἰατρεύουσιν. οἷον, τὸ ἔρευθος καὶ ἡ κυρτότης τῶν ἀρθρῶν, καὶ τὸ δίψος, καὶ τὰ ἄλλα ὧν ὁ μὴ διδαχθεὶς, οὐκ ἀντιλαμβάνεται ὡς σημείων. οὐκ ἄρα αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον. εἰ γὰρ τὸ μὲν αἰσθητὸν, ἀδίδακτον· τὸ δὲ σημεῖον ὡς σημεῖόν ἐστι διδακτὸν, οὐκ ἂν εἴη τὸ σημεῖον αἰσθητόν. τό,τε αἰσθητὸν, ᾗ αἰσθητόν ἐστι, κατὰ διαφορὰν νοεῖται. οἷον τὸ λευκὸν, τὸ μέλαν, γλυκὺ, πικρὸν, πᾶν τὸ τοιοῦτον. τὸ δὲ σημεῖον ᾗ σημεῖόν ἐστι τῶν πρός τι καθέστηκε. κατὰ γὰρ τὴν ὡς πρὸς τὸ σημειωτὸν σχέσιν ἐθεωρεῖτο. οὐκ ἄρα τῶν αἰσθητῶν ἐστι τὸ σημεῖον. καὶ μὴν πᾶν αἰσθητὸν, ὡς ἡ κλῆσις παρίστησιν, αἰσθήσει ληπτόν ἐστι· τὸ δὲ σημεῖον, ὡς σημεῖον, οὐκ αἰσθήσει λαμβάνεται, ἀλλὰ διανοίᾳ. λέγομεν γοῦν ἀληθὲς εἶναι σημεῖον καὶ ψεῦδος· τὸ δὲ ἀληθὲς καὶ ψεῦδος οὐκ ἔστιν αἰσθητόν. ἀξίωμα γὰρ ἑκάτερον. τὸ δὲ ἀξίωμα, οὐ τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ τῶν νοητῶν ὑπῆρχε. λεκτέον ἄρα μὴ εἶναι τῶν αἰσθητῶν τὸ σημεῖον. ἐπιχειρητέον δὲ καὶ οὕτως. εἴπερ αἰσθητόν ἐστι τὸ ἐνδεικτικὸν σημεῖον, πολὺ πρότερον ὀφείλει τὸ αἰσθητόν τινος ἐνδεικτικὸν ὑπάρχειν· ὅπερ οὐχ οὕτως εἶχεν. εἰ γὰρ ἐνδείκνυταί τι τὸ αἰσθητὸν, ἤτοι τὸ ὁμογενὲς τοῦ ὁμογενοῦς ἔσται ἐνδεικτικὸν, ἢ τὸ ἀνομογενὲς τοῦ ἀνομογενοῦς· οὔτε δὲ τὸ ὁμογενὲς τοῦ ὁμογενοῦς, οὔτε τὸ ἀνομογενὲς τοῦ ἀνομογενοῦς· οὐκ ἄρα ἐνδεικτικόν τινος ἐστὶ τὸ αἰσθητόν. οἷον, ἔστω μηδέποτε ἡμᾶς καθ' ὑπόθεσιν λευκῷ περιπεπτωκέναι χρώματί τι, μηδὲ μέλανι, πρώτως δὲ ὁρᾶν τὸ λευκόν·

A hoc autem potest plura ostendere, & vt nos speciem facti posuerimus, significare, quòd quidquid est sensile, non potest doceri. Neque enim album colorem docetur quispiam videre, neque amarum discit gustare, neque calidum apprehendere, neque aliquid aliud eiusmodi: sed à natura & sine doctrina horum omnium adest nobis cognitio. Signum autem, vt signum, cum multis, vt aiunt, docetur laboribus: vt in arte gubernandi, quòd ventos significet & tempestatem aut serenitatem. Simi-B liter autem apud eos qui versantur in tractandis rebus cœlestibus: vt apud Aratum & Alexandrum Ætolum. Eodem modo etiam apud Medicos Empiricos: vt rubor, & articulorum curuitas, & sitis, & alia. Quæ qui non didicerit, ea non apprehendit vt signa. Signum ergo non est sensile. Nam si sensile quidem, non potest doceri: Signum autem vt signum potest doceri: Signum non est sensile. Sensile quoque, quatenus est sensile, intelligitur ex differen-C tia: vt album, nigrum: dulce, amarum, & quidquid est eiusmodi. Signum autem, quatenus signum, est ex iis quæ referuntur ad aliquid. consideratur enim ex habitudine ac relatione quæ est tanquam ad signatum. Non est ergo signum ex sensilibus. Præterea quidquid est sensile, vt ipsum ostendit vocabulum, apprehenditur sensu: Signum autem, vt signum, non sensu apprehenditur, sed mente ac cogitatione. Dicimus quidem certè verum esse signum D & falsum. verum autem & falsum non est sensile: vtrumque enim est pronuntiatum. Pronuntiatum autem non est ex sensilibus, sed ex iis quæ cadunt sub intelligentiam. Dicendum est ergo signum non esse ex sensilibus. Sic quoque est argumentandum, Si signum est sensile, id est signum indicans. quod quidem non ita habet. Si enim sensile aliquid indicat, aut id quod est eiusdem generis, indicabit, id quod est eiusdem generis: aut id quod est diuersi generis, id quod est diuersi gene-E ris. Non est ergo sensile alicuius indicans. vt, esto per hypothesim numquam nos incidisse in colorem album, nec in nigrum: primùm autem videre album:

A Sed non potuerimus ex huius comprehensione colorem nigrum comprehendere. Habere enim notionem, nigrum esse alterum colorem, & nõ talem qualis est albus, fortasse est ex iis quæ possunt fieri. Nigrum autem colorem comprehendere ex præsentia albi, est planè eiusmodi vt nulla ratione possit fieri. In voce quoque est eadem ratio, & communiter in aliis sensilibus. Sensile ergo eiusdẽ generis, ab eo quod est eiusdem generis non potest indicari: vt aspectabile ab aspectabili, audibile ab audibili; B aut gustabile à gustabili. Sed nec quod est diuersi generis indicari potest ab eo quod est diuersi generis: vt aspectabile ab audibili, aut audibile à gustabili aut odorabili. Non enim si quispiam olfaciat aliquid suaue olens, venit ad comprehensionem albi coloris. Neque qui vocem apprehendit, gustu sentit dulcedinem. Quamquam longum est quærere, an quod est eiusdem generis, possit esse signum eius quod est eiusdem generis, & quod est diuersi, eius quod est C diuersi, cùm etiam de eo quod est propius, quispiam desperauerit qui sapuerit, nempe de eo quòd sensile seipsum non possit indicare. Ex iis enim qui de eo considerarunt, vt sæpe ostendimus, alij quidem dicunt ipsum non apprehẽdi a sensu quale est natura. Neque enim esse album, nec nigrum, nec calidum, nec frigidum, nec dulce, nec amarum, nec huiusmodi alia præditum qualitate. Sed cùm inaniter sit affectus & fallatur noster sensus, videri subiectum D esse huiusmodi. Alij autem existimarũt quædam quidem ex sensilibus verè esse, aliqua autem minimè. Alij autem ex æquo omnibus tribuerunt essentiã. Cùm sit ergo tanta, & iudicio non decisa dissensio de substantia sensilium, dici non potest sensile seipsum ostendere, cùm nondum cognoscatur quænam sit vera sententia eorum qui sic dissident. At illud quidem certè tenendum est, quòd neque sensile eiusdem generis, indicatur à sensili eiusdem generis, neque quod est diuersi generis, ab eo quod est E diuersi generis: neque ipsum à seipso indicatur. Ænesidemus autem in quarto libro Pyrrhoneorum, de eodem argumento, & eadem ferè vi ac virtute

A ἀλλ' οὐκ ἂν ἰσχύσαιμεν ἀπὸ τῆς τούτου καταλήψεως τὸ μέλαν καταλαμβάνειν χρῶμα. ἔννοιαν μὲν γὰρ ἔχειν, τοῦ ἕτερον εἶναι χρῶμα τὸ μέλαν, καὶ μὴ τοιοῦτο οἷόν ἐστι τὸ λευκόν, τάχα δυνατόν ἐστι. κατάληψιν δὲ ποιεῖσθαι τοῦ μέλανος χρώματος ἐκ τῆς τοῦ λευκοῦ παρουσίας, τῶν ἀμηχάνων. καὶ ἐπὶ τῆς φωνῆς ὁ αὐτὸς ἐστι λόγος, καὶ κοινῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν. οὐκοῦν τὸ ὁμογενὲς αἰσθητὸν οὐκ ἂν εἴη τοῦ ὁμογενοῦς ἐνδεικτικόν. τουτέστι, B τὸ ὁρατὸν τοῦ ὁρατοῦ, ἢ τὸ ἀκουστὸν τοῦ ἀκουστοῦ, ἢ τὸ γευστὸν τοῦ γευστοῦ. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἀνομογενὲς τοῦ ἀνομογενοῦς. οἷον τὸ ὁρατὸν τοῦ ἀκουστοῦ, ἢ τὸ ἀκουστὸν τοῦ γευστοῦ ἢ ὀσφραντοῦ. οὐ γὰρ ἐὰν ὀσφραίνηταί τις εὐώδους τινός, εἰς κατάληψιν ἔρχεται τοῦ λευκοῦ χρώματος· οὐδὲ φωνῆς ἀντιλαμβανόμενος, γλυκαίνεται τὴν γεῦσιν. καίτοι μακρόν ἐστι ζητεῖν εἰ δύναται τὸ ὁμογενὲς τοῦ ὁμογενοῦς, καὶ τὸ ἀνομογενὲς τοῦ ἀνομογενοῦς C εἶναι σημεῖον· ὅτε καὶ τὸ τούτου ἔλιον ἀπελπίσειεν ἄν τις νοῦν ἔχων· φημὶ δέ, τὸ μηδὲ ἑαυτοῦ δύνασθαι ἐνδεικτικὸν εἶναι τὸ αἰσθητόν. τῶν γὰρ περὶ τούτου σκεψαμένων, ὡς πολλάκις ἐδείξαμεν, οἱ μὲν φασὶν αὐτὸ μὴ τοιοῦτο λαμβάνεσθαι ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως, οἷόν ἐστι φύσει. οὔτε γὰρ λευκόν, οὔτε μέλαν, οὔτε θερμόν, οὔτε ψυχρόν, οὐ γλυκύ, οὐ πικρόν, οὐκ ἄλλην τοιαύτην ἔχον ποιότητα ἑαυτὸ καθεστάναι. κενοπαθούσης δὲ καὶ ψευδομένης ἡμῶν D τῆς αἰσθήσεως, τοιοῦτο δοκεῖ ὑποκεῖσθαι. οἱ δὲ τινὰ μὲν τῶν αἰσθητῶν ἔδοξαν κατ' ἀλήθειαν ὑποκεῖσθαι· τινὰ δὲ μηδαμῶς. ἄλλοι δὲ πᾶσι τὴν ὕπαρξιν ἐπίσης προσεμαρτύρησαν. τοσαύτης οὖν καὶ ἀδιακρίτου στάσεως οὔσης, περὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν ὑποστάσεως, πῶς οἷόν τε λέγειν, αὐτὸ παραστατικὸν εἶναι τὸ αἰσθητόν; ὅτε οὐδέπω γινώσκεται τίς ἐστιν ἡ ἀληθὴς τῶν οὕτως διαφωνούντων στάσις, ἀλλ' ἐκεῖνό γε κρατεῖν χρή, ὥσπερ οὔτε τὸ ὁμογενὲς αἰσθη- E τὸν τοῦ ὁμογενοῦς αἰσθητοῦ, οὔτε τὸ ἀνομογενὲς τοῦ ἀνομογενοῦς, οὔτ' αὐτὸ ἑαυτοῦ ἐνδεικτικόν ἐστιν· ἀδύνατον ἄρα λέγειν αἰσθητὸν εἶναι τὸ σημεῖον. ὁ δὲ Αἰνησίδημος ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν Πυῤῥωνείων λόγων, εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς σχεδὸν δυνάμεως

λόγον

λόγον ἐρωτᾷ τοιοῦτον, εἰ τὰ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται, καὶ τὰ σημεῖα ἐστὶ φαινόμενα, τὰ σημεῖα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται. οὐχὶ δέ γε τὰ σημεῖα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται· (τὰ δὲ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται· οὐκ ἄρα φαινόμενά ἐστι τὰ σημεῖα. καὶ δὴ τοίνυν φαινόμενα μὲν ἔοικε καλεῖν ὁ Αἰνησίδημος τὰ αἰσθητά. λόγον δὲ ἐρωτᾷ καθ' ὃν δεύτερος ἀναπόδεικτος ἐπιβάλλει τρίτῳ, οὗ τὸ σχῆμά ἐστι τοιοῦτο· εἰ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον. οὐχὶ δέ γε τὸ τρίτον, ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον· οὐκ ἄρα τὸ δεύτερον. καὶ ὅτι τῷ ὄντι οὕτως ἔχει, μικρὸν ὕστερον διδάξομεν. νῦν δὲ ὡς ὑγιῆ ἐστιν αὐτοῦ τὰ λήμματα, καὶ ἕπεται τούτοις ἡ ἐπιφορὰ, ἁπλούστερον ἀποδείξομεν. αὐτίκα τοίνυν τὸ συνημμένον ἀληθές ἐστιν. ἕπεται γὰρ τῷ κατ' αὐτὸ συμπεπλεγμένῳ τὸ λῆγον. τουτέστι τὸ τὰ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεσθαι. καὶ τὰ σημεῖα ἐστὶ φαινόμενα καὶ τὰ σημεῖα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεσθαι. εἰ γὰρ τοῦ λευκοῦ χρώματος πάντες οἱ ἀπαραποδίστους ἔχοντες τὰς ὄψεις, ὁμοίως ἀντιλαμβάνονται, ἀλλ' οὐ διαφόρως· καὶ εἰ τοῦ γλυκέος πάντες οἱ κατὰ φύσιν τὴν γεῦσιν ἔχοντες γλυκαντικῶς ἀντιλαμβάνονται, κατ' ἀνάγκην ὀφείλουσι καὶ τοῦ σημείου, εἴπερ ἐστὶ τῶν αἰσθητῶν, καθάπερ τὸ λευκὸν ἢ γλυκὺ, πάντες οἱ κατὰ τὴν ὁμοίαν ὄντες διάθεσιν, ὁμοίως ἀντιλαμβάνεσθαι. ὥστε τὸ μὲν συνημμένον, ὑγιές ἐστιν. ὑγιὲς δέ γε καὶ τὸ δεύτερον λῆμμα, τὸ, οὐχὶ δέ γε τὰ σημεῖα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται.

B τὸ γοῦν ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων ἔρευθος, καὶ ἡ τῶν αἰτίων προπάθεια, καὶ ὁ ἔνικμος χρὼς, καὶ ἡ πλείων θερμασία, καὶ ἡ σφοδρότης τῶν σφυγμῶν, καὶ τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῖς ὁμοίως κατά τε τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν ἄλλην σύγκρισιν, διακειμένοις, οὐ τοῦ αὐτοῦ προσπίπτει σημεῖα, οὐδ' ὡσαύτως πᾶσι φαίνεται. ἀλλ' Ἡροφίλῳ μὲν, λόγου χάριν, ὡς ἀντικρὺς χρηστοῦ αἵματος σημεῖα. Ἐρασιστράτῳ δ' ὡς μεταπτώσεως τῆς ἐκ φλεβῶν εἰς ἀρτηρίας. C Ἀσκληπιάδῃ δὲ, ὡς ἐνστάσεως νοητῶν ὄγκων, ἐν νοητοῖς ἀραιώμασι. τοίνυν καὶ τὸ δεύτερον λῆμμα ὑγιές ἐστιν. ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ τρίτον, τὸ τὰ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεσθαι. τὸ γὰρ λευκὸν, εἰ τύχοι, χρῶμα τῷ μὲν ἰκτεριῶντι, καὶ τῷ ὑφαίμους ἔχοντι τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τῷ κατὰ φύσιν διακειμένῳ οὐχ ὡσαύτως προσπίπτει. ἀνομοίως γὰρ διέκειντο. παρ' ἣν αἰτίαν τῷ μὲν φαίνεται ὠχρὸν, τῷ δὲ ἐνερευθὲς, τῷ δὲ λευκόν. D τοῖς μέντοι κατὰ τὴν αὐτὴν διάθεσιν οὖσι, τουτέστι τοῖς ὑγιαίνουσι, λευκὸν μόνον φαίνεται. τοίνυν ἀληθέσιν οὖσι τοῖς λήμμασι, συναχθήσεται καὶ ἡ ἐπιφορά. οὐκ ἄρα φαινόμενόν ἐστι τὸ σημεῖον. αὐτόθεν μὲν οὖν ἐφωδευσάσιν ἡμῖν ἀληθὴς ὁ λόγος ἀποδέδεικται.

A sic interrogat: Si quæ apparet, omnibus similiter affectis similiter apparent,

rubor certè qui apparet in febricitantibus, & causarum præcedens affectio, & cutis humida, & calor maior, & pulsus vehementior, & cætera signa, iis qui similiter sunt affecti & sensibus & alia constitutione, non eiusdem rei incurrunt signa, neque similiter apparent omnibus: sed Herophilo quidem, exempli causa, tanquam apertè boni sanguinis signa: Erasistrato autem tanquam trāsmutationis à venis in arterias: Asclepiadæ autem, tanquam signa vehementioris intensionis corpusculorum quæ percipiuntur intelligentia, in raritatibus quæ cadunt sub intelligentiam. Est ergo recta etiam secunda propositio. Sed & tertia, quòd quæ apparent, similiter apparent omnibus similiter affectis. Color enim, exempli causa, albus, ei quidem qui morbo laborat regio, & ei qui sanguine suffusos habet oculos, & ei qui secundùm naturam est affectus, non similiter incurrit. non sunt enim similiter affecti. quamobrem illi quidem apparet fuluus; huic verò ruber: iis verò qui sunt in eadem affectione, nempe sanis, albus solùm apparet. Si ergo veræ sunt hæ propositiones, simul etiam infertur illatio. Apparens ergo non est signum. Atque nobis quidem hac via & ratione argumentantibus, ex se vera ostensa est oratio

Quòd autem ſit etiam indemonſtrabilis, perſpicuum erit ſi ſyllogiſticè eam reſoluerimus. Iam enim, vt paulò altiùs rem ſumamus, indemonſtrabiles dicuntur duobus modis, nempe & quæ non ſunt demonſtratæ, & quæ non opus habent demonſtratione, quòd ex ſe in eis ſit perſpicuum quod colligant. Sæpe autem oſtendimus quòd in ſecundo ſignificato ita ſunt appellatæ, quæ locatæ ſunt à Chryſippo in principio primæ inſtitutionis De ſyllogiſmis. Nunc autem cùm de hoc conſtet, ſciendum eſt, quòd prima quidem indemonſtrabilis eſt, quæ ex connexo & antecedente, conſequens in illo connexo habet concluſionem. hoc eſt, quando oratio duas habet propoſitiones, quarum altera quidem eſt connexum, altera verò antecedens in cõnexo: habet autem & illationem conſequens in eodem connexo. tunc eiuſmodi oratio appellatur prima indemonſtrabilis: vt quæ ſic habet, Si dies eſt, lux eſt. Atqui dies eſt, Lux ergo eſt. Hæc enim, alteram quidem ex propoſitionibus habet connexum, nempe illud, Si dies eſt, lux eſt. alteram autem, antecedens in connexo. Atqui dies eſt, lux ergo eſt: tertiam, illationem conſequens connexi. Secunda autem indemonſtrabilis eſt, quæ ex connexo & eo quod aduerſatur conſequenti in illo connexo, id quod aduerſatur antecedenti, habet concluſionem. hoc eſt, quando oratio rurſus conſtat ex duabus propoſitionibus, quarum altera quidem eſt connexum. altera autem id quod aduerſatur conſequenti in connexo habet autem & illationẽ id quod aduerſatur antecedenti, tunc eiuſmodi oratio eſt ſecunda indemonſtrabilis: vt illud, Si dies eſt, lux eſt. Non eſt autem lux, non eſt ergo dies. Tunc enim, Si dies eſt, lux eſt, quod eſt altera propoſitio orationis, aduerſatur ei quæ eſt in connexo. & illatio, Non eſt ergo dies, eſt ea quæ aduerſatur antecedenti. Tertia autem oratio indemonſtrabilis eſt, quæ conſtans ex coniunctione negatiuæ, & vno ex iis quæ ſunt in coniunctione, habet concluſionem eam quæ aduerſatur reliquæ earum quæ ſunt in coniunctione: vt,

A ὅτι δὲ καὶ ἀναπόδεικτός ἐστι καὶ συλλογιστικός, ἀναλύσασιν αὐτὸν φανήσεται. εὐθέως γὰρ ἵνα μικρὸν ἄνωθεν παραλάβωμεν, ἀναπόδεικτοι λέγονται διχῶς, οἵ τε μὴ ἀποδεδειγμένοι, καὶ οἱ μὴ χρείαν ἔχοντες ἀποδείξεως, τῷ αὐτόθεν εἶναι περιφανὲς ἐπ' αὐτῶν τὸ ὅτι συνάγουσιν. ἐπεδείξαμεν δὲ πολλάκις ὡς κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, ταύτης ἠξίωνται τῆς προσηγορίας, οἱ κατ' ἀρχὴν τῆς πρώτης περὶ συλλογισμῶν εἰσαγωγῆς παρὰ τῷ B Χρυσίππῳ τεταγμένοι. νυνὶ δὲ ἐφ' ὁμολογουμένῳ τούτῳ γνωστέον ὅτι πρῶτος μέν ἐστιν ἀναπόδεικτος ὁ ἐκ συνημμένου καὶ τοῦ ἡγουμένου, τὸ λῆγον ἐν ἐκείνῳ τῷ συνημμένῳ ἔχων συμπέρασμα. τουτέστιν ὅταν λόγος δύο ἔχῃ λήμματα· ὧν τὸ μὲν ἕτερόν ἐστι συνημμένον, τὸ δὲ ἕτερον, ἡγούμενον ἐν τῷ συνημμένῳ. ἔχει δὲ καὶ ἐπιφορὰν τὸ λῆγον, ἐν τῷ αὐτῷ συνημμένῳ· τότε ὁ τοιοῦτος λόγος πρῶτος ἀναπόδεικτος καλεῖται. οἷον, ὁ οὕτως C ἔχων, Εἰ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἐστιν. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστιν, φῶς ἄρα ἐστιν. οὗτος γὰρ τὸ μὲν ἕτερον τῶν λημμάτων ἔχει συνημμένον, τό, εἰ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἐστι. τὸ δὲ λοιπόν, τὸ ἡγούμενον ἐν τῷ συνημμένῳ, ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστι, τὸ φῶς ἄρα ἐστι· τρίτον, τὴν ἐπιφορὰν τὸ λῆγον τοῦ συνημμένου. δεύτερος δ' ἐστιν ἀναπόδεικτος, ὁ ἐκ συνημμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῷ λήγοντι ἐν ἐκείνῳ τῷ συνημμένῳ, τὸ ἀντικείμενον τῷ ἡγουμένῳ ἔχον D συμπέρασμα. τοῦτ' ἔστιν ὅταν λόγος πάλιν ἐκ δυοῖν συνεστὼς λημμάτων· ὧν τὸ μὲν ἕτερόν ἐστι συνημμένον, τὸ δὲ ἕτερον ἀντικείμενον τῷ λήγοντι ἐν τῷ συνημμένῳ. ἔχῃ δὲ καὶ ἐπιφορὰν τὸ ἀντικείμενον τῷ ἡγουμένῳ, τότε ὁ τοιοῦτος γίνεται δεύτερος ἀναπόδεικτος· ὡς τό, εἰ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἐστιν. οὐχὶ δέ γε φῶς ἐστιν, οὐκ ἄρα ἐστιν ἡμέρα. τότε γάρ, εἰ ἔστιν ἡμέρα, φῶς ἐστι, τὸ ἕτερον λῆμμα τοῦ λόγου συνημμένον ἐστί. τό, τε οὐχὶ δέ γε φῶς ἐστι, E λοιπὸν λῆμμα τοῦ λόγου καθεστώς, ἀντικείμενόν ἐστι τῷ λήγοντι ἐν τῷ συνημμένῳ. ἥ τε ἐπιφορὰ ἡ, οὐκ ἄρα ἡμέρα ἐστι, τὸ ἀντικείμενον ὂν τοῦ ἡγουμένου. τρίτος δέ ἐστι λόγος ἀναπόδεικτος ὁ ἐξ ἀποφατικοῦ συμπλοκῆς καὶ ἑνὸς τῶν ἐν τῇ συμπλοκῇ, τὸ ἀντικείμενον τοῦ λοιποῦ τῶν ἐν τῇ συμπλοκῇ ἔχων συμπέρασμα. οἷον,

οὐχὶ καὶ

οὐχὶ καὶ ἡμέρα ἐστὶ καὶ νύξ ἐστιν. ἡμέρα δέ ἐστιν, οὐκ ἄρα ἐστὶ νύξ. τὸ μὲν γὰρ οὐχὶ καὶ ἡμέρα ἐστὶ καὶ νύξ ἐστιν, ἀποφατικὸν ἦν συμπεπλεγμένου τοῦ καὶ ἡμέρα ἐστὶ, καὶ νύξ ἐστι. τὸ δὲ ἡμέρα ἐστὶ, τὸ ἕτερον ἐτύγχανε τῶν ἐν τῇ συμπλοκῇ. τὸ δὲ, οὐκ ἄρα ἐστὶ νύξ, τὸ ἀντικείμενον ἦν τῷ λοιπῷ τῶν ἐν τῇ συμπλοκῇ. οἱ μὲν οὖν λόγοι, τοιοῦτοί τινες εἰσί. τρόποι δὲ αὐτῶν, καὶ ὡσπερεὶ σχήματα ἐν οἷς ἠρώτηνται, οἱ οὕτως ἔχοντες· τοῦ μὲν πρώτου ἀναποδείκτου, εἰ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον. τὸ δὲ πρῶτον, τὸ ἄρα δεύτερον. τοῦ δὲ δευτέρου, εἰ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον. οὐχὶ δέ γε τὸ δεύτερον, οὐκ ἄρα τὸ πρῶτον. τοῦ δὲ τρίτου, οὐχὶ καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον. τὸ δέ γε πρῶτον, οὐκ ἄρα τὸ δεύτερον.

A Non & dies est, & nox est, est negatiua coniuncta huius, Et dies est, & nox est. Illud autem, Dies est, est altera earum quæ sunt in coniunctione. Illud autem, Non est ergo nox, aduersatur reliquę ex iis quæ sunt in coniunctione. Atque tales quidem sunt orationes. Modi autem & veluti figuræ in quibus rogatæ sunt quæ sic habent, sunt huiusmodi: Primæ quidem indemonstrabilis, Si primum, secundum. Primum est autem, ergo secundum. Secundæ autem, Si primum, secundum. B Non est autem secundum, non est ergo primum. Tertiæ autem, Non est & primum, & secundum. Est autem primum, non est ergo secundum.

Τῶν ἀναποδείκτων διαίρεσις.

Ἔτι χρὴ γινώσκειν ὅτι τῶν ἀναποδείκτων, οἱ μέν εἰσιν ἁπλοῖ, οἱ δὲ οὐχ ἁπλοῖ. ὧν ἁπλοῖ μέν εἰσιν οἱ αὐτόθεν σαφὲς ἔχοντες τὸ ὅτι συνάγουσι. τουτέστι τὸ ὅτι συνάγεται αὐτῶν τοῖς λήμμασιν ἡ ἐπιφορά· ὁποῖοί εἰσιν οἱ ἐκκείμενοι. ἐπὶ γὰρ τοῦ πρώτου εὐθὺς διδόντων ἀληθὲς εἶναι, τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι, λέγω δὲ τὸ ἀκολουθεῖν τῷ ἡμέραν εἶναι τὸ φῶς εἶναι. ὑποκειμένου δὲ ἀληθοῦς τοῦ προτέρου τὸ ἡμέραν εἶναι, ὅπερ ἦν ἡγούμενον ἐν τῷ συνημμένῳ· ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθήσει τὸ φῶς εἶναι. ὅπερ ἦν συμπέρασμα τοῦ λόγου. οὐχ ἁπλοῖ δέ εἰσιν οἱ ἐκ τῶν ἁπλῶν πεπλεγμένοι, καὶ ἔτι χρείαν ἔχοντες τῆς εἰς ἐκείνους ἀναλύσεως, ἵνα γνωσθῶσιν ὅτι καὶ αὐτοὶ συνάγουσι. τούτων δὲ τῶν οὐχ ἁπλῶν, οἱ μὲν ἐξ ὁμογενῶν εἰσι συνεστῶτες, οἱ δὲ ἐξ ἀνομογενῶν· καὶ ἐξ ὁμογενῶν μὲν, ὥσπερ οἱ ἐκ δυοῖν πρώτων ἀναποδείκτων πεπλεγμένοι, ἢ ἐκ δυοῖν δευτέρων· ἐξ ἀνομογενῶν δὲ, ὥσπερ οἱ ἐκ πρώτου ἀναποδείκτου συνεστῶτες, ἢ ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου· καὶ κοινῶς οἱ τούτοις παραπλήσιοι. ἐξ ὁμογενῶν μὲν οὖν συνέστηκεν, οἷον ὁ τοιοῦτος· εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστί. πέπλεκται γὰρ ἐκ πρώτων δυοῖν ἀναποδείκτων, ὡς ἀναλύσαντες αὐτὸν εἰσόμεθα. γνωστέον γὰρ ὅτι θεώρημα διαλεκτικόν ἐστιν εἰς τὰς τῶν συλλογισμῶν ἀναλύσεις παραδιδόμενον, τοιοῦτον.

Indemonstrabilium distinctio.

Preterea sciendum est, quod ex indemonstrabilibus aliæ quidem sunt simplices, aliæ verò non simplices. Ex quibus simplices quidem sunt, in quibus ex C seipsis manifestum est quod colligunt. hoc est, quòd simul cum eorum propositionibus colligitur illatio: cuiusmodi sunt quæ sunt expositæ. In prima enim si statim dederimus esse verum, Si dies est, lux est. dico autem ad hoc quod est Diem esse, sequi esse lucem. Ponamus autem primum esse verũ, nempe Diem esse, quod est antecedens in connexo, necessariò sequetur etiam esse lucem. quod quidem est conclusio orationis. Non simplices autem sunt, quæ sunt D contextæ ex simplicibus, & adhuc opus habent vt in illas resoluantur, vt sciatur eas colligere. Ex his autem non simplicibus, aliæ quidem constant ex iis quæ sunt eiusdem generis, aliæ verò ex iis quæ non sunt eiusdem generis. Et ex iis quidem quæ sunt eiusdem generis, vt quæ sunt contextæ ex duabus primis indemonstrabilibus, aut ex duabus secundis. Ex iis autem quę sunt diuersorum generum, vt quæ constant ex prima indemonstrabili, aut ex secunda & tertia: E & communiter quæ sunt iis similes. Atque constat quidem ex iis quæ sunt eiusdem generis: vt hic, Si dies est, lux est. Atqui dies est, lux ergo est. contexta enim est ex duabus primis indemonstrabilibus, vt sciemus si ipsam resoluerimus Sciendum est enim, quòd contemplatio dialectica, quæ traditur in syllogismorum resolutionibus, est huiusmodi.

Cùm habuerimus propositiones ex quibus colligitur aliqua cõclusio, vi ac potestate in his habemus illam conclusionem, etiamsi non enuncietur per prolationem. Quoniam ergo duas habemus propositiones, nempe & connexum illud, Si dies est, lux est. quod quidem incipit à simplici pronunciato, Dies est, desinit autem in non simplex connexum, nempe, Si dies est, lux est: & præterea in antecedẽs quod est in eo, nempe Dies est: ex his nobis colligetur prima indemonstrabili consequens in illo connexo, nempe, Si dies est, lux est. Hoc ergo vi quidem ac potestate habemus collectum in oratione. Si in prolatione autem prætermissum collocauerimus cum anticipatione expositæ orationis, nempe Dies est, habebimus collectũ illud, Lux est, prima indemõstrabili. quod quidem erat illatio expositæ orationis. Quo fit vt duç sint primæ indemonstrabiles, vna quidem huiusmodi, Si dies est, lux est: altera autem huiusmodi, Si dies est, lux est. Atqui dies est, lux ergo est. Atque huiusmodi quidem sunt orationes, quæ contexuntur ex iis quæ sunt eiusdem generis. Restat autem quæ constat ex iis quæ sunt diuersi generis, cuiusmodi est quæ apud Ænesidemum de signo fuit rogata. Est autem huiusmodi: Si quæ apparent, omnibus similiter affectis similiter apparent: & signa sunt apparentia: Signa similiter apparent omnibus similiter affectis. Quæ autem apparent, omnibus similiter affectis similiter apparent: Signa autem non apparent omnibus similiter affectis: Signa ergo non sunt apparentia. Constat enim eiusmodi oratio & ex secunda indemõstrabili, & tertia: sicut licet discere ex resolutione. quæ quidem fiet dilucidior, si nos doctrinam exhibuerimus in modo qui sic habet, Si primum & secundum, tertium. Non est autem tertium, sed nec primum: non est ergo secundũ. Quoniam enim habemus cõnexum in quo antecedit complexum primum & secundũ, consequitur autẽ tertium: Habemus autem & quod aduersatur consequẽti, nempe Non tertium: colligetur nobis & quod aduersatur antecedenti, nempe Non ergo primum & secundum, secunda indemonstrabili.

A ὅταν γὰρ τινὸς συμπεράσματος συνακτικὰ λήμματα ἔχωμεν, δυνάμει κἀκεῖνο ἐν τούτοις ἔχομεν τὸ συμπέρασμα, κἂν κατ' ἐκφορὰν μὴ λέγηται. ἐπεὶ οὖν δύο ἔχομεν λήμματα, τό, τε συνημμένον, τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστὶν (ὅπερ ἄρχεται) μὲν ἀπὸ ἁπλοῦ ἀξιώματος τοῦ ἡμέρα ἐστί, λήγει δὲ εἰς οὐχ ἁπλοῦν συνημμένον, τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστί· καὶ ἔτι τὸ ἡγούμενον ἐν αὐτῷ τῷ ἡμέρα ἐστὶν ἐκ τούτων συναχθήσεται ἡμῖν πρώτῳ ἀναπο-
B δείκτῳ, τὸ λῆγον ἐν ἐκείνῳ τῷ συνημμένῳ, τὸ, εἰ ἄρα ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστί. τοῦτο οὖν δυνάμει μὲν ἔχομεν ἐν τῷ λόγῳ συναγόμενον, κατὰ δὲ τὴν ἐκφορὰν παραλελειμμένον· τάξαντες μετὰ τῆς τοῦ ἐκκειμένου λόγου προλήψεως τῆς ἡμέρα ἐστίν, ἕξομεν συναγόμενον τὸ, φῶς ἐστί, πρώτῳ ἀναποδείκτῳ. ὅπερ ἦν ἐπιφορὰ τοῦ ἐκκειμένου λόγου. ὥστε δύο γίνεσθαι πρώτους ἀναποδείκτους, ἕνα μὲν τοιοῦτον, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν, ἕτερον
C δὲ τὸν τοιοῦτον, εἰ ἡμέρα ἐστὶ φῶς ἐστιν. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστί, φῶς ἄρα ἐστί. τοῖος δὲ μὲν οὖν ἐστιν ὁ χαρακτὴρ τῶν ἐξ ὁμογενῶν τὴν πλοκὴν ἐχόντων λόγων. ἐξ ἀνομογενῶν δὲ λοιπόν ἐστι, καθάπερ ὁ παρὰ τῷ Αἰνησιδήμῳ, περὶ τοῦ σημείου ἐρωτηθείς, ἔχων δὲ οὕτως. Εἰ τὰ φαινόμενα ἅπασι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται, καὶ τὰ σημεῖα ἐστὶ φαινόμενα, τὰ σημεῖα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται·
D τὰ δὲ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται, τὰ δέ γε σημεῖα, οὐ πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται· οὐκ ἄρα φαινόμενά ἐστι τὰ σημεῖα. συνέστηκε γὰρ ὁ τοιοῦτος λόγος ἐκ δευτέρου τε ἀναποδείκτου καὶ τρίτου, καθὼς πάρεστι μαθεῖν ἐκ τῆς ἀναλύσεως. ἥτις σαφεστέρα μᾶλλον γενήσεται, ἐπὶ τοῦ τρόπου ποιησαμένων ἡμῶν τὴν διδασκαλίαν· ἔχοντος οὕτως, εἰ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, τὸ τρί-
E τον· οὐχὶ δέ γε τὸ τρίτον, ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον, οὐκ ἄρα τὸ δεύτερον. ἐπεὶ γὰρ ἔχομεν συνημμένον ἐν ᾧ ἡγεῖται συμπεπλεγμένον τὸ πρῶτον, καὶ τὸ δεύτερον, λήγει δὲ τὸ τρίτον· ἔχομεν δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ λήγοντος, τὸ, οὐ τὸ τρίτον, συναχθήσεται ἡμῖν καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἡγουμένου, τὸ, οὐκ ἄρα τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, δευτέρῳ ἀναποδείκτῳ.

ἀλλὰ

ἀλλὰ δὴ τοῦτο αὐτὸ κατὰ μὲν τὴν δύναμιν ἔγκειται τῷ λόγῳ. ἐπεὶ ἔχομεν τὰ συνέχοντα αὐτὸ λήμματα. κατὰ δὲ τὴν προφορὰν παρεῖται, ὅπερ τάξαντες μετὰ τοῦ λειπομένου λήμματος τοῦ πρώτου, ἕξομεν συναγόμενον τὸ συμπέρασμα, τὸ, οὐκ ἄρα τὸ δεύτερον, τρίτῳ ἀναποδείκτῳ. ὥστε δύο εἶναι ἀναποδείκτους· ἕνα μὲν τὸν τοιοῦτον· εἰ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον· οὐχὶ δέ γε τὸ τρίτον, οὐκ ἄρα τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον· ὅς ἐστι δεύτερος ἀναπόδεικτος. ἕτερον δὲ τρίτον τὸν οὕτως ἔχοντα, οὐχὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, οὐκ ἄρα τὸ δεύτερον. ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ τρόπου, ἡ ἀνάλυσις ἐστὶ τοιαύτη. ἀνάλογος δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ λόγου· παραλείπεται γὰρ τὸ τρίτον, τὸ, οὐχὶ τὰ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται· καὶ τὰ σημεῖα ἐστὶ φαινόμενα. ὃ μετὰ τοῦ τὰ φαινόμενα ἅπασι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεσθαι, συνάγει τὸ τοῦ ἐκκειμένου τρίτῳ ἀναποδείκτῳ. ὥστε δεύτερον μὲν γίνεσθαι ἀναπόδεικτον τοιοῦτον, εἰ τὰ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται, καὶ τὰ σημεῖα ἐστὶ φαινόμενα, τὰ σημεῖα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται· οὐχὶ δέ γε τὰ σημεῖα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται· τὰ σημεῖα ἄρα οὐκ ἐστὶ φαινόμενα. τρίτον δὲ τὸν τοιοῦτον· οὐχὶ καὶ τὰ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται, καὶ τὰ σημεῖα ἐστὶ φαινόμενα· ἀλλὰ μὴν τὰ φαινόμενα πᾶσι τοῖς ὁμοίως διακειμένοις παραπλησίως φαίνεται· οὐκ ἄρα τὰ σημεῖα ἐστὶ φαινόμενα. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν τῆς συναγωγῆς, καὶ τοιοῦτός τις προταθήσεται λόγος. εἰ τὰ φαινόμενα πᾶσιν ἐπίσης φαίνεται, καὶ τὰ φαινόμενα τῶν ἀδήλων ἐστὶ σημεῖα, τὰ ἄδηλα πᾶσιν ἐπίσης φαίνεται. οὐχὶ δέ γε τὰ ἄδηλα πᾶσιν ἐπίσης φαίνεται· ἀλλὰ καὶ τὰ φαινόμενα πᾶσιν ἐπίσης φαίνεται· οὐκ ἄρα τὰ φαινόμενα τῶν ἀδήλων ἐστὶ σημεῖα. τούτου δὴ τοῦ λόγου ἡ μὲν ἀνάλυσις ἐστὶν ὁμοία, καθ' ἣν δεύτερος ἀναπόδεικτος ἐπιβάλλει τρίτῳ. ἡ δὲ παραμυθία τῶν λημμάτων πρόδηλος. ὅτι γὰρ τὰ φαινόμενα ἐπίσης φαίνεται τοῖς ἀπαραποδίστους ἔχουσι τὰς αἰσθήσεις, συμφανές. οὐ γὰρ ἄλλοις ἄλλως τὸ λευκὸν φαίνεται, οὐδὲ ἄλλοις ἄλλως τὸ μέλαν, οὐδὲ διαφερόντως τὸ γλυκὺ

A Sed hoc ipsum vi quidem ac potestate oratione exponitur, cum habeamus quę ipsum continent propositiones, in prolatione autem prætermittuntur: quæ si locauerimus cum ea quæ restat propositione, nempe prima, habebimus conclusionem quæ colligitur, nempe Non ergo secundum, tertia indemonstrabili. Quo fit vt duæ sint indemonstrabiles: vna quidem huiusmodi, Si primum & secundum, tertium. Non est autem tertium, non est ergo primum & secundum. B quæ est secunda indemonstrabilis. Altera autem secunda quæ sic habet, Non & primum, & secundum. Atqui est primum, non est ergo secundum. Atque in modo quidem est eiusmodi resolutio. Habet autem proportionem & conuenientiam in oratione. prætermittitur enim tertium, nempe illud, Non quæ apparent omnibus similiter affectis similiter apparent. & signa sunt apparentia. Signa omnibus similiter affectis similiter apparent: Signa ergo C non sunt apparentia. Tertia autem huiusmodi. Non & quæ apparent, omnibus similiter affectis similiter apparent. Et signa sunt apparentia: Atqui quæ apparent, omnibus similiter affectis similiter apparent: Non sunt ergo signa quæ apparent. Eadem autem virtute colligendi eiusmodi quoque proponetur oratio: Si quæ apparent, ex æquo apparent omnibus: & quæ apparent, sunt signa eorum quæ non apparent, quæ non sunt manifesta, ex æquo apparent omnibus. Non autem quæ non D sunt manifesta, ex æquo apparent omnibus. Sed & quæ apparent, ex æquo apparent omnibus. Non ergo quæ apparent, sunt signa eorum quæ non sunt manifesta. Huius vtique orationis similis quidem est resolutio, per quam secunda indemonstrabilis applicatur tertiæ. Sunt autem euidentes propositiones. Nam quod quę apparent, ex æquo apparent iis quorum sensibus nihil obstat, est perspicuum. Non enim alius aliter apparet album, neque alius aliter nigrum, neque differenter dulce:

sed similiter omnes mouet. Si hæc autem ex æquo apparent omnibus, & vim habent indicatiuam eorum quæ non sunt manifesta: necesse est ea etiam quæ non sunt manifesta, ex æquo omnibus incurrere: vtpote quòd & eædem sint causæ, & sit similiter subiecta materia. Hoc autem non ita est. Non enim omnes similiter ea quę non sunt manifesta, cognoscunt, etiam si ex æquo eis se offerant sensilia. Sed aliis ne veniunt quidem in cogitationem: aliis autem veniunt quidem, sed attrahuntur in varietatem & in multiplices & inter se pugnantes negationes. Consequens est ergo dicere signa non esse sensilia, ne nobis sequatur hoc absurdum: Licebit autem iis quoque quæ dicta sunt breuiter comprehensis, tales proponere orationes: Si quæ apparent, omnibus apparent: signa autem non omnibus apparent: non sunt ea quæ apparent, signa. Atqui primum, ergo & secundum. Et rursus, Si quæ apparent, quatenus sunt apparentia, non opus habent vt doceantur: signa non sunt apparentia. Atqui primum, ergo & secundum. Atque aduersus eos quidem qui cēsent signum esse sensile, hæ sint motæ dubitationes. Consideremus autem & sectam illorum qui eis aduersantur, eorum, inquam, qui illud acceperunt, vt quod cadat sub intelligentiam. Fortè autem oportebit etiam pauca præmittere de eo quod ipsis placet, quatenus signum volunt esse pronuntiatum, & ideò describunt id cadere sub intelligentiam. Dicunt ergo signum esse pronuntiatum in recto connexo ex antecedenti aperiens consequens. Iudicationes recti connexi multas quidem etiam alias esse dicunt: vnam autem esse ex omnibus de qua non constat, quæ est definienda. Omne enim connexum aut à vero incipiens desinit in verum, aut à falso incipiens desinit in falsum, aut à vero in falsum, aut à falso in verum. Atque à vero quidem incipiens desinit in verum, illud: Si sunt Dij, Deorum prouidentia mundus administratur. A falso autem in falsum, vt illud: Si terra volat, habet alas. A falso autem in verū, vt, si terra volat, est terra. A vero autem in falsum, vt: Si iste mouetur, ambulat,

A ἀλλ' ὁμοίως πάντας κινεῖ. εἰ δὲ ταῦτα ἐπίσης, φασί, φαίνεται καὶ ἐνδεικτικὴν ἔχει δύναμιν τῶν ἀδήλων, ἀνάγκη καὶ τὰ ἄδηλα ἐπίσης πᾶσι προσπίπτειν. ὡς ἂν καὶ τῶν αἰτίων αὐτῶν ὄντων καὶ τῆς ὕλης ὁμοίας ὑποκειμένης. οὐχὶ δέ γε τοῦτο. οὐ γὰρ πάντες ὡσαύτως τὰ ἄδηλα γινώσκουσι, καίπερ κατ' ἴσον τοῖς αἰσθητοῖς ἐγκυροῦντες. ἀλλ' οἱ μὲν οὐδ' εἰς ἔννοιαν αὐτῶν ἔρχονται· οἱ δὲ ἔρχονται μέν, εἰς ποικιλίαν δὲ καὶ πολυτρόπους καὶ μαχομένας ὑποσύρονται
B ἀποφάσεις. ἀκόλουθον ἄρα μὴ αἰσθητὰ λέγειν τὰ σημεῖα, ἵνα μὴ τοῦθ' ἡμῖν τὸ ἄτοπον ἕπηται. ἐνέσται δὲ καὶ βραχέως τὰ προειρημένα περιλαβόντας, τοιούτους τινὰς προτείνειν λόγους· εἰ τὰ φαινόμενα πᾶσι φαίνεται, τὰ δὲ σημεῖα οὐ πᾶσι φαίνεται, οὐκ ἔστι τὰ φαινόμενα σημεῖα. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, τὸ ἄρα δεύτερον. καὶ πάλιν, εἰ τὰ φαινόμενα, καθόσον ἐστὶ φαινόμενα, διδασκαλίας οὐκ ἔχει χρείαν, τὰ δὲ σημεῖα καθόσον
C ἐστὶ σημεῖα, διδασκαλίας ἔχει χρείαν, τὰ σημεῖα οὐκ ἔστι φαινόμενα. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον· τὸ ἄρα δεύτερον. πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἀξιοῦντας αἰσθητὸν εἶναι τὸ σημεῖον, τοσαῦτα ἠπορήσθω. σκοπῶμεν δὲ καὶ τὴν ἀντικειμένην τούτοις στάσιν, φημὶ δὲ τὴν νοητὸν αὐτὸ προσειληφότων καθεστάναι. βραχέα δὲ ἴσως δεήσει καὶ περὶ τοῦ ἀρέσκοντος αὐτοῖς προλαβεῖν, καθὸ ἀξίωμα θέλουσιν εἶναι τὸ σημεῖον, καὶ διὰ τοῦτο νοητὸν ὑπογράφοντες. τοίνυν φασὶ σημεῖον
D εἶναι ἀξίωμα, ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγούμενον, ἐκκαλυπτικὸν τοῦ λήγοντος. κρίσεις δὲ τοῦ ὑγιοῦς συνημμένου πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας εἶναι φασί. μίαν δ' ἐξ ἁπασῶν ὑπάρχειν, καὶ ταύτην οὐχ ὁμόλογον τὴν ἀποδοθησομένην. πᾶν γὰρ συνημμένον, ἢ ἀπὸ ἀληθοῦς ἀρχόμενον εἰς ἀληθὲς λήγει, ἢ ἀπὸ ψεύδους ἀρχόμενον, ἐπὶ ψεῦδος λήγει, ἢ ἀπὸ ἀληθοῦς ἐπὶ ψεῦδος ἢ ἀπὸ ψεύδους ἐπ' ἀληθές. ἀπὸ μὲν οὖν ἀληθοῦς ἀρχόμενον, ἐπ' ἀληθὲς λήγει
E τὸ, εἰ εἰσὶ θεοί, προνοίᾳ θεῶν διοικεῖται ὁ κόσμος. ἀπὸ ψεύδους δὲ, ἐπὶ ψεῦδος, τὸ, εἰ πέταται ἡ γῆ, πτέρυγας ἔχει ἡ γῆ· ἀπὸ ψεύδους δὲ ἐπ' ἀληθές, τὸ, εἰ πέταται ἡ γῆ, ἔστιν ἡ γῆ· ἀπὸ δὲ ἀληθοῦς ἐπὶ ψεῦδος, τὸ, εἰ κινεῖται οὗτος, περιπατεῖ οὗτος,

μὴ πε-

A μὴ περιπατοῦντος μὲν αὐτοῦ, κινουμένου δέ. τεσσάρων οὖν οὐσῶν τῶν συνημμένων συζυγιῶν, ὅταν ἀπ' ἀληθοῦς τε ἄρχηται καὶ εἰς ἀληθὲς λήγῃ, ἢ ὅταν ἀπὸ ψεύδους, ἐπὶ ψεῦδος, ἢ ὅταν ἀπὸ ψεύδους ἐπ' ἀληθές, ἢ ἀναστρόφως, ἀπ' ἀληθοῦς ἐπὶ ψεῦδος, κατὰ μὲν τοὺς πρώτους τρεῖς τρόπους φασὶν ἀληθὲς τοῦτο γίνεσθαι. ἐάν τε γὰρ ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον ἐπ' ἀληθὲς λήγῃ, ἔστιν ἀληθές, ἐάν τε ἀπὸ ψεύδους, ἐπὶ ψεῦδος, πάλιν ἀληθές. ὡσαύτως δέ, κἂν ἀπὸ ψεύδους ἐπ' ἀληθές. καθ' ἕνα δὲ μόνον γίνεσθαι ψεῦδος, ὅταν ἐπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον, λήγῃ ἐπὶ ψεῦδος. B τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ἀναζητητέον φασὶ τὸ σημεῖον, οὐκ ἐν τῷ μοχθηρῷ τούτῳ συνημμένῳ ἀλλ' ἐν τῷ ὑγιεῖ. εἴρηται γὰρ ἀξίωμα τὸ ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγούμενον. ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἓν ἦν ὑγιὲς συνημμένον, τρία δέ, καθάπερ τὸ ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον καὶ ἐπ' ἀληθὲς λῆγον, καὶ τὸ ἀπὸ ψεύδους ἐπὶ ψεῦδος, καὶ τὸ ἀπὸ ψεύδους ἐπ' ἀληθές, σκεπτέον πότερόν ποτε, C ἐν πᾶσι ζητητέον ὑγιέσι συνημμένοις τὸ σημεῖον, ἢ ἔν τισιν ἢ ἐν τινι. οὐκοῦν εἰ τὸ σημεῖον ἀληθὲς εἶναι δεῖ καὶ ἀληθοῦς παραστατικόν, οὔτε ἐν τῷ ἀπὸ ψεύδους ἀρχομένῳ καὶ ἐπὶ ψεῦδος λήγοντι, οὔτε ἐν τῷ ἀπὸ ψεύδους ἐπ' ἀληθὲς ὑποκείσεται. λείπεται οὖν ἐκείνῳ μόνον αὐτὸ τυγχάνειν, τῷ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς τε ἀρχομένῳ καὶ ἐπ' ἀληθὲς λήγοντι, ὡς ἂν καὶ αὐτοῦ ὑπάρχοντος, καὶ τοῦ D σημειωτοῦ συνυπάρχειν ὀφείλοντος αὐτῷ. τοίνυν ὅταν λέγηται τὸ σημεῖον ἀξίωμα εἶναι ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγούμενον, δεήσει ἐν μόνῳ ἀκούειν αὐτὸ καθηγούμενον συνημμένῳ, τῷ ἀπ' ἀληθοῦς τε ἀρχομένῳ, καὶ ἐπ' ἀληθὲς λήγοντι. καὶ μὴν οὐκ εἴ τι ἡγεῖται ἀξίωμα ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ, ἀπ' ἀληθοῦς τε ἀρχόμενον, καὶ ἐπ' ἀληθὲς λῆγον, τοῦτο ἐστὶ σημεῖον. αὐτίκα γε τὸ τοιοῦτο συνημμένον εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν, ἀπ' ἀληθοῦς μὲν E ἄρχεται τοῦ, ἡμέρα ἐστί, καὶ ἐπ' ἀληθὲς λήγει τὸ, φῶς ἐστιν. οὐκ εἶχε δὲ γε ἐν αὐτῷ ἡγούμενον ἀξίωμα σημεῖον τοῦ λήγοντος. οὐδὲ γὰρ ἐκκαλυπτικόν ἐστι τοῦ, φῶς ἐστι, τὸ, ἡμέρα ἐστίν, ἀλλ' ὡς αὐτὸ δι' αὑτοῦ προὐπίπτει. οὕτω καὶ τὸ φῶς ἐκ τῆς ἰδίας ἐλαμβάνετο περιφανείας. δεῖ ἄρα τὸ σημεῖον, οὐ μόνον ἐν ὑγιεῖ εἶναι συνημμένῳ ἡγούμενον, τουτέστι τῷ ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχομένῳ καὶ ἐπ' ἀληθὲς λήγοντι;

A eo quidem non ambulante, sed mouente. Quum sint ergo quatuor connexi coniugationes, nempe quum & à vero incipiat, & in verum desinat: aut quum à falso desinat in verum; aut contrà à vero in falsum, in primis quidem quatuor modis dicunt hoc esse verum. Nam & si à vero incipiens desinat in verum, est verum: & si à falso in falsum; rursus verum: similiter autem & si à falso in verum. Vno autem solo modo esse falsum, nempe B quando à vero incipiens desinit in falsum. Quum hæc autem ita habeant, signum dicunt esse quærendum, non in hoc prauo connexo, sed in recto. Dictum est enim pronuntiatum, quod in recto connexo est antecedens. Sed quoniam non erat rectum vnum connexum, tria autem erant, nempe quod incipit à vero & desinit in verũ, & quod à vero in falsum, & quod à falso in verum, quærendum est vtrumnam signum quærendum sit in omnibus rectis connexis, an in aliquibus, an in aliquo. Er- C go si signum oportet esse verum & verum ostendere, neque in eo quod incipit à vero & desinit in falsum, neque in eo quod à falso in verum, subiicietur. Restat ergo vt id sit in illo solo, quod & incipit à vero, & desinit in verum, vtpote quod & ipsum sit, & signatum simul esse debeat. Quando ergo dicitur signum esse pronuntiatum in recto connexo antecedens, oportebit intelligere antecedens in eo solo connexo, quod & à vero in- D cipit, & desinit in verum. Atqui non si quod antecedit pronuntiatum in recto connexo, & à vero incipiens & in verum desinens, hoc est signum. Iam enim à vero quidem certè incipit illud, Si dies est, lux est: à vero, inquam, nempe Dies est, & in verum desinit, nempe Lux est. Non habet autem in se antecedens pronuntiatum signum desinentis seu consequentis. Neque enim illud Dies est, aperit & reuelat esse lucem. sed vt ipsum per se præcurrit, ita etiam E lux accipitur ex sua claritate & euidentia. Oportet ergo signum, non solùm esse antecedens in recto connexo,

sed etiam habere naturam quæ aperiat ac reuelet id quod definit, seu consequens: cuiusmodi est in his connexis, Si ista habet lac in vberibus, concepit. Et, Si iste expuit crassum & viscidum ex pulmone humorem, quem βρόγχιον appellant, vlcus habet in pulmone. Hoc enim connexum est rectum, vt quod incipiat quidem a vero, nempe Iste expuit crassum & viscidum humorem e pulmone: desinat autem in verum, nempe, Iste habet vlcus in pulmone, cum eo quod primum aperit, & reuelat secundum. Ad illud enim nos applicátes, hoc comprehendimus. Præterea, inquiunt, oportet signum præsens esse signum præsentis. Nonnulli enim decepti etiam præsens volunt esse signum præteriti: vt in hoc, Si iste habet cicatricē, iste habuit vlcus. Nam si habet quidem cicatricē, est præsens. apparet enim: vlcus autem habuisse, præteritum: non est enim amplius vlcus. Et præsens futuri: vt id quod continetur hoc cōnexo, Si iste fuit corde sauciatus, morietur. nam cordis quidem vulnus iam esse dicunt, mortem autem futuram. Ignorant autem qui hęc dicūt, quòd alia quidem sunt præterita, alia futura. Signum autem & signatum etiá in his est, præsens præsentis. Nam & in illo priori, Si iste habet cicatricē, habuit vlcus: vlcus quidem iam fuit & pręteriit. Quòd autē iste habuerit vlcus, est præsens pronuntiatum quod dicitur de aliquo quod fuit. Et in illo, Si iste vulneratus est corde, morietur, futura quidé est mors. Quòd iste autem sit moriturus, est præsens pronuntiatum quod dicitur de futuro. vnde etiam nunc est verum. Quamobrem & signum est pronuntiatum, & in recto cōnexo antecedit quod incipit à vero, & desinit in verum, aperit autem & reuelat id quod est definens seu consequens: & omnino præsens est præsentis signum.

His autem ostensis congruēter iis quæ ab illis traduntur artibus, primum quidem hoc solum eis dicendum est. Si, vt alij quidem volunt, signum est sensile: vt alij autem volunt, cadit sub intelligentiam: & quæ de ea re est cōtrouersia huc vsque non potuit diiudicari, dicendum est signum planè esse incertum & non manifestum. Cùm autem sit non manifestum, opus habet iis quæ id sunt apertura ac detectura: non oportet autem esse alia quæ ipsum aperiant ac detegāt

A ἀλλὰ καὶ ἐκκαλυπτικὴν ἔχειν φύσιν τοῦ λήγοντος, οἷόν ἐστι τὸ ἐν τοῖς τοιούτοις συνημμένοις· Εἰ γάλα ἔχει ἐν μαστοῖς ἥδε, κεκύηκεν ἥδε, καὶ Εἰ βρογχίον ἔπτυκεν οὗτος, ἕλκος ἔχει ἐν πνεύμονι οὗτος. τοῦτο γὰρ τὸ συνημμένον ὑγιές ἐστιν, ἀρχόμενον ἀπ' ἀληθοῦς τοῦ, Βρογχίον ἔπτυκεν οὗτος· λῆγον δὲ ἐπ' ἀληθὲς, ἕλκος ἔχει οὗτος ἐν πνεύμονι· μετὰ τοῦ, ἐκκαλυπτικὸν εἶναι τὸ πρῶτον τοῦ δευτέρου. ἐκείνῳ γὰρ προσβάλλοντες, κατάληψιν τούτου ποιούμεθα. ἔτι φασὶ, τὸ σημεῖον παρὸν, παρόντος εἶναι δεῖ σημεῖον. B ἔνιοι γὰρ ἐξαπατώμενοι καὶ παρὸν παρῳχημένου θέλουσιν εἶναι σημεῖον. ὡς ἐπὶ τοῦ, Εἰ οὐλὴν ἔχει οὗτος, ἕλκος ἔσχηκεν οὗτος. Εἰ μὲν γὰρ οὐλὴν ἔχει, παρόν ἐστι, φαίνεται γάρ. τὸ δὲ ἕλκος ἐσχηκέναι, παρῳχημένον. οὐκέτι γὰρ ἔστιν ἕλκος. καὶ παρὸν μέλλοντος· ὡς τὸ περιεχόμενον τῷ τοιούτῳ συνημμένῳ· Εἰ καρδίαν τέτρωται οὗτος, ἀποθανεῖται οὗτος. τὸ γὰρ τραῦμα τῆς καρδίας εἶναι φασὶν ἤδη, τὸν δὲ θάνατον μέλλειν. C ἀγνοοῦσι δὴ τὰ τοιαῦτα λέγοντες, ὅτι ἀλλ' ἔστι τὰ παρῳχημένα καὶ τὰ μέλλοντα, τὸ μέντοι σημεῖον καὶ σημειωτὸν κἀν τούτοις παρὸν παρόντος ἐστίν. ἔν τε γὰρ τῷ προτέρῳ τῷ, Εἰ οὐλὴν ἔχει οὗτος, ἕλκος ἔσχηκεν οὗτος, τὸ μὲν ἕλκος γέγονεν ἤδη καὶ παρῴχηκε. τὸ δ' ἕλκος ἐσχηκέναι τοῦτον, ἀξίωμα καθεστηκὸς ἐνέστηκε, περὶ γεγονότος τινὸς λεγόμενον. ἔν τε τῷ, Εἰ καρδίαν τέτρωται οὗτος, ἀποθανεῖται οὗτος, ὁ μὲν θάνατος μέλλει. τὸ δὲ ἀποθανεῖσθαι τοῦτον, ἀξίωμα ἐνέστηκε περὶ μέλλοντος λεγόμενον. D παρὸ καὶ νῦν ἐστιν ἀληθές. ὥστε καὶ ἀξίωμά ἐστι τὸ σημεῖον, καὶ ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγεῖται τῷ ἀρχομένῳ ἀπὸ ἀληθοῦς, καὶ λήγοντι ἐπὶ ἀληθὲς, ἐκκαλυπτικόν τε ἐστὶ τοῦ λήγοντος· καὶ διὰ παντὸς παρὸν παρόντος ἐστὶ σημεῖον.

Τούτων δ' ὑποδεδειγμένων, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐκείνων τεχνολογίας, πρῶτον μὲν ἄξιόν ἐστι τὸ τοιοῦτον εἰπεῖν πρὸς αὐτούς. Εἰ καθ' οὓς μὲν αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον, καθ' οὓς δὲ E νοητὸν, καὶ ἡ περὶ τούτου διαφωνία μέχρι τοῦ νῦν ἀνεπίκριτός ἐστιν· ἄδηλον εἶναι ῥητέον ἀκμὴν τὸ σημεῖον. ἄδηλον δὲ ὂν, χρήζει τῶν ἐκκαλυψόντων. ἀλλ' οὐκ αὐτὸ ἑτέρων δεῖ ὑπάρχειν ἐκκαλυπτικόν.

καὶ

A καὶ μὴν εἰ τὸ σημεῖον κατ᾽ αὐτοὺς ἐν λεκτῷ τὴν ὑπόστασιν ἔχει, τὰ δὲ λεκτὰ εἰ ἔστι ζητεῖται, ἄτοπον πρὶν ὁμολογηθῆναι τὸ γένος, ὡς βέβαιον λαμβάνειν τὸ εἶδος. ὁρῶμεν δὲ ὡς εἰσί τινες οἱ ἀνῃρηκότες τὴν ὕπαρξιν τῶν λεκτῶν, καὶ οὐχ οἱ ἑτερόδοξοι μόνον, οἷον οἱ Ἐπικούρειοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ Στωικοί, ὡς οἱ περὶ τὸν Βασιλείδην, οἷς ἔδοξε μηδὲν εἶναι ἀσώματον. τοίνυν ἐν ἐποχῇ φυλακτέον ἐστὶ τὸ σημεῖον. ἀλλ᾽ ἀποδείξαντές φασι πρότερον τὴν τῶν λεκτῶν ὕπαρξιν, ἕξομεν B βεβαίαν καὶ τὴν τοῦ σημείου φύσιν. οὐκοῦν ὅταν ἀποδείξητε, ἐρεῖ τις, τότε καὶ τὸ πιστὸν εἶναι τὴν τοῦ σημείου ὕπαρξιν λαμβάνετε. ἄχρι δὲ ἐπὶ ψιλῆς μένετε τῆς ὑποσχέσεως, ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς ἐν ἐποχῇ μένειν. εἶτα καὶ πῶς οἷόν τε ἐστὶν ἀποδεικνύναι τὴν τῶν λεκτῶν ὕπαρξιν; ἢ γὰρ διὰ σημείου δεήσει τοῦτο ποιεῖν ἢ δι᾽ ἀποδείξεως. ἀλλ᾽ οὔτε διὰ σημείου τινός, οὔτε δι᾽ ἀποδείξεως δυνατὸν τοῦτο ποιεῖν. ταῦτα γὰρ καὶ αὐτὰ λεκτὰ C ὄντα, παραπλησίως τοῖς ἄλλοις λεκτοῖς ἐζήτηται. καὶ τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ δύνασθαι βεβαίως τι παριστᾶν, ὡς καὶ ἀνάπαλιν αὐτὰ χρῄζειν τοῦ παραστήσοντος. λελήθασι δὲ αὐτοὺς οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, εἰς τὸν δι᾽ ἀλλήλων ἐμπίπτοντες τρόπον. ἵνα γὰρ τὰ λεκτὰ ὁμολογηθῇ, ἀπόδειξιν εἶναι δεῖ καὶ σημεῖον· ἵνα δὲ ἡ ἀπόδειξις καὶ τὸ σημεῖον προϋφεστήκοι, προπεπιστεῦσθαι ἀνάγκη τὴν τῶν λεκτῶν φύσιν. εἰς ἄλληλα οὖν D συννεύοντα καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων περιμένοντα πίστιν, ἐπίσης ἐστὶν ἄπιστα. ἀλλ᾽ ἔστω γε καὶ ἐκ περιουσίας συγκεχωρήσθω, ἕνεκα τοῦ προβαίνειν τὴν ζήτησιν, ἐν ὑπάρξει τυγχάνειν τὰ λεκτά, καίτοι ἀνηνύτου καθεστώσης τῆς περὶ αὐτῶν μάχης. οὐκοῦν εἰ ὑπόστατά ἐστιν, ἤτοι σώματα ἢ ἀσώματα λεχθήσονται εἶναι· καὶ σώματα μὲν οὐκ ἂν φαῖεν. εἰ δὲ ἀσώματα, ἤτοι ποιεῖ τι κατ᾽ αὐτούς, ἢ οὐδὲν ποιεῖ. καὶ ποιεῖν μὲν οὐκ ἂν ἀξιώσειαν. τὸ γὰρ E ἀσώματον κατ᾽ αὐτούς, οὔτε ποιεῖν τι πέφυκεν, οὔτε πάσχειν. μηδὲν δὲ ποιοῦντα, οὐδὲ οὗ ἐστι σημεῖα, ἐνδείξεταί τι καὶ δηλώσει. τὸ γὰρ ἐνδείκνυσθαί τι καὶ δηλοῦν ἐστι ποιεῖν τι. ἄτοπον δέ γε, τὸ σημεῖον μήτε ἐνδείκνυσθαί τι, μήτε δηλοῦν.

Præterea si ex eorum sententia signum habet substantiam in eo quod dicitur, quæritur autem an sint quæ dicuntur, absurdum est priusquam constet de genere, tanquam firmam ac stabilem accipere speciem. Videmus autem, quod sunt quidam qui peremerunt essentiam eorum quæ dicuntur: nec solum ij qui sunt diuersæ sententiæ, vt Epicurei, sed etiam Stoici, vt Basilides, qui in hac fuit opinione vt existimaret nihil esse incorporeum. De signo ergo sustinenda est assensio. Sed si prius, inquiunt, ostenderimus essentiam eorum quæ dicuntur, habebimus firmam ac stabilem signi naturam. Quando ergo ostenderitis, inquiet quispiam, tunc quoque sumite esse credibilem signi essentiam. Quandiu autem manetis in nuda promissione, necesse est quoque nos manere in sustinenda assensione. Deinde quemadmodum fieri potest vt demonstretur essentia eorum quæ dicuntur? Nam aut per signum hoc oportebit facere, aut per demonstrationem potest hoc fieri. Nam ipsa quoque quum sint quæ dicuntur, quæruntur similiter atque alia quæ dicuntur. Et tantum abest vt possint aliquid firmiter ac stabiliter ostendere, vt contrà ipsa quoque opus habeant eo quod sit ostensurum. & imprudentes inciderunt Stoici in eum modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt certa esse constet ea quæ dicuntur, & demonstrationem & signum esse oportet. Vt autem demonstratio & signum consistat, necesse est vt prius sit credita corũ quæ dicuntur, natura. Quum ergo inter se inuicem annuant, & expectent eam quæ inter se fit probationem, ex æquo sunt incredibilia. Sed agè concedatur ex abundantia, vt procedat quæstio, esse quæ dicuntur, licet quæ de iis est controuersia, minimè possit decidi. Si ea ergo sunt, aut corpora ea esse dicent aut incorporea. Et corpora quidem non dixerint. Sin autem incorporea, aut ex eorum sententia aliquid agunt, aut nihil agũt. Et agere quidem non censuerint. Incorporeum enim, vt ipsi volunt, neque vt aliquid agat, neque vt aliquid patiatur, habet à natura insitum. Si autem nihil agant, nec cuius sunt signum aliquid indicarint & significauerint. Aliquid enim indicare & significare, est aliquid agere. Absurdum est autem, signum nec indicare aliquid nec significare,

Signum ergo non cadit sub intelligentiam, nec est pronuntiatū. maximè cum, vt alibi ostendimus, alia quidem significent, alia vero significentur. Significant quidem voces: significantur autem quæ dicuntur. in quibus sunt etiam pronuntiata. Quum autem omnia significentur pronuntiata, non autem significent, signum minime est pronuntiatum. Rursus concedatur quæ dicuntur naturam habere incorpoream. Sed quoniam dicunt signum antecedere in recto connexo, oportebit rectum cōnexum prius esse diiudicatum & examinatum: siue id sit, vt vult Philo, siue vt vult Diodorus, aut id ex colligatione, aut aliquo alio modo iudicetur. Nam cum de his sint multæ dissensiones, non licet sumere signum firmiter ac stabiliter, si decidi ac terminari non possit eorum controuersia. Ad ea quæ dicta sunt, accedit, quod etiam si dederimus eos inter se consentire de eo quod verè & rectè iudicat, & citra controuersiā id esse quodcunque illi velint, nihilo secius necesse est vt id quod continet signum, fateantur non posse diiudicari. Signatū enim aut manifestum esse volunt, aut non manifestum. Et si quidem est manifestū, non erit signatum: neque ab aliquo significabitur, sed ipsum per se incurret. Sin autem non manifestum, erit omnino hoc ignotum sitne verum an falsum. Nā si cognoscatur quidnam sit horum, erit manifestum. Quod ergo continet signum & signatum, connexum desinēs seu consequens, quoniam non est manifestum, necessariò non poterit diiudicari. Nam quoniam quod à vero quidē incipit, est notum, quatenus autem desinit est ignotum, oportet nos ante omnia ad ipsum diiudicandum nosse in quid desinat: vt si in verum quidem desinat, hoc ponamus verum, propterea quod incipiat à vero, & in verū desinat. Non est ergo dicendū signū esse pronūtiatū, neq; in recto connexo antecedēs.

His autem addendum est, quòd etiam pugnant cum euidentia qui sunt principes huius sententiæ. Si enim signum est pronuntiatum, & in recto cōnexo antecedit, oporteret eos qui nullam habent omnino notionem pronuntiati, neque artes didicerunt dialecticas, esse remotos ab omni signatione.

A οὐκ ἄρα νοητόν ἐστιν, οὐδὲ ἀξίωμα τὸ σημεῖον. ἄλλως τε καθὼς ἐν πολλοῖς πολλάκις ὑπεδείξαμεν, ἃ μὲν σημαίνει, ἃ δὲ σημαίνεται. σημαίνουσι μὲν αἱ φωναί, σημαίνεται δὲ τὰ λεκτά, ἐν οἷς ἐστι καὶ τὰ ἀξιώματα. πάντων δὲ τῶν ἀξιωμάτων σημαινομένων, ἀλλ' οὐ σημαινόντων, οὐκ ἂν εἴη τὸ σημεῖον ἀξίωμα. πάλιν συγκεχωρήσθω, τὰ λεκτὰ φύσιν ἔχειν ἀσώματον· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ σημεῖον ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγεῖσθαί φασι, δεήσει προεπικεκρίσθαι τὸ ὑγιὲς B συνημμένον καὶ προεξητάσθαι. εἴτε τὸ κατὰ Φίλωνά ἐστι τὸ τοιοῦτον, εἴτε κατὰ Διόδωρον, ἢ τὴν συνάρτησιν, ἢ ἄλλως πως κρινόμενον. πολλῶν γὰρ καὶ περὶ τούτων διαστάσεων οὐσῶν, οὐκ ἔνεστι λαβεῖν βεβαίως τὸ σημεῖον, ἀνεπικρίτου τυγχανούσης τῆς διαφωνίας. ἔτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις, κἂν δῶμεν σύμφωνον εἶναι τὸ ὑγιὲς κριτήριον, καὶ ὁποῖον ποτ' ἂν ἐκεῖνοι θέλωσι τοῦτο ἀμάχως ὑπάρχειν, οὐδὲν ἧττον τὸ περιεκτικὸν τοῦ σημείου ἀνεπίκριτον C ὁμολογεῖν ἐστιν ἀνάγκη. τὸ γὰρ σημειωτὸν ἤτοι πρόδηλον θέλουσιν εἶναι, ἢ ἄδηλον. καὶ εἰ μὲν πρόδηλον, οὐκ ἔσται σημειωτόν, οὐδὲ σημανθήσεται ὑπό τινος, ἀλλ' αὐτὸ δι' αὐτοῦ προσπεσεῖται. εἰ δὲ ἄδηλον, πάντως ἄγνωστον ἔσται τοῦτο, εἴτε ἀληθές ἐστιν, εἴτε ψεῦδος. ἐπεὶ γνωσθείη ὁποῖόν ποτε τούτων ἐστί, γενήσεται πρόδηλον. τὸ οὖν περιεκτικὸν, τοῦ τε σημείου καὶ τοῦ σημειωτοῦ, συνημμένον λῆγον, ἐπεὶ ἄδηλον, ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν ἀνεπίκριτον. D ὅτι μὲν γὰρ ἀπ' ἀληθοῦς ἄρχεται, γνώριμόν ἐστι, λήγει δὲ εἰς ἄγνωστον. δεῖ δὲ πρὸ πάντων ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπίκρισιν αὐτοῦ γινώσκειν, τὸ εἰς τί λήγει, ἵνα, ἐὰν μὲν εἰς ἀληθὲς λήγῃ, κρίνωμεν τοῦτ' ἀληθὲς, διὰ τὸ ἀπ' ἀληθοῦς τε ἄρχεσθαι καὶ εἰς ἀληθὲς λήγειν. ἐὰν δὲ εἰς ψεῦδος, ἀνάπαλιν λέγωμεν ψεῦδος, διὰ τὸ ἀπ' ἀληθοῦς ἄρχεσθαι καὶ ἐπὶ ψεῦδος λήγειν. οὐ τοίνυν ἀξίωμα ῥητέον εἶναι τὸ σημεῖον, οὐδὲ ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγούμενον.

E Προσθετέον δὲ τούτοις ὅτι καὶ ταῖς ἐναργείαις μάχονται οἱ ταύτης προεστῶτες τῆς δόξης. εἰ γὰρ ἀξίωμά ἐστι τὸ σημεῖον, καὶ ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγεῖσθαι ἐχρῆν, τοὺς δὲ μὴ ἀρχὴν ἔχοντας ἔννοιαν ἀξιώματος, μηδὲ τὰς διαλεκτικὰς τέχνας ἐπεληλυθότας, ἐκτὸς εἶναι πάσης σημειώσεως.

οὐχὶ δέ γε τοῦτο. καὶ γὰρ ἀγράμματοι πολλάκις κυβερνῆται, καὶ ἄπειροι πολλάκις τῶν διαλεκτικῶν θεωρημάτων γεωργοί, ἄκρως σημειοῦνται· οἱ μὲν τὰ κατὰ θάλασσαν, ἀνέμους τε καὶ νηνεμίας, χειμῶνάς τε καὶ γαλήνας· οἱ δὲ κατὰ γεωργίαν, ὥσπερ εὐκαρπίαν καὶ ἀκαρπίαν, αὐχμούς τε καὶ ἐπομβρίας. καίτοι τί περὶ ἀνθρώπων λέγομεν, ὅτε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις τινὲς αὐτῶν μεταδεδώκασι τῆς τοῦ σημείου νοήσεως; καὶ γὰρ ὁ κύων ὅτε ἐκ τοῦ ἴχνους στιβάζει, τὸ θηρίον σημειοῦται· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἀξιώματος ἕλκει φαντασίαν, τό, εἴπερ ἴχνος ἐστὶ τοῦτο, θηρίον ἐστὶν ἐνθάδε. καὶ ὁ ἵππος κατὰ τὴν τοῦ μύωπος προσβολήν, ἢ τὴν τῆς μάστιγος ἐπανάτασιν, ἐξάλλεται μὲν καὶ ὁρμᾷ πρὸς δρόμον· οὐκ ἐπικρίνει δὲ τὸ τοιοῦτον συνημμένον διαλεκτικῶς, εἰ μάστιξ ἐπανατέταται, δραμητέον ἐστί μοι. οὐκ ἄρα ἀξίωμά ἐστι τὸ σημεῖον ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγούμενον.

Ταῦτα μὲν ἰδιαίτερον πρὸς τοὺς νοητὸν ἀξιοῦντας εἶναι τὸ σημεῖον, εἰρήσθω. κοινότερον δὲ ἐνέσται πρὸς αὐτοὺς λέγειν καὶ τὰ πρὸς τοὺς αἰσθητὸν αὐτὸ φάσκοντας εἶναι εἰρημένα. εἴπερ γὰρ ἀξίωμά ἐστι τὸ σημεῖον ἐν ὑγιεῖ συνημμένῳ καθηγούμενον, καὶ ἐν παντὶ συνημμένῳ ἀκολουθεῖ τὸ λῆγον τῷ ἡγουμένῳ, αἱ δὲ ἀκολουθίαι παρόντων εἰσὶ πραγμάτων· ἐξ ἀνάγκης τὸ σημεῖον καὶ τὸ σημειωτόν, ὑφ' ἕνα καιρὸν παρόντα, συνυπάρξει ἀλλήλοις, καὶ οὐδέτερον οὐδετέρου μηνυθήσεται ἐκκαλυφθήσεται· ἀλλ' ἀμφότερα ἐξ αὐτῶν γνώριμα καταστήσεται. ἔτι τὸ σημεῖον ἐκκαλυπτικόν ἐστι τοῦ λήγοντος σημειωτοῦ· τὸ δὲ σημειωτὸν ἐκκαλύπτεται πρὸς τοῦ σημείου. ταῦτα δὲ οὐ τῶν ἀπολύτων ἐστίν, ἀλλὰ τῶν πρός τι. πρὸς γὰρ τῷ ἐκκαλύπτοντι νοεῖται τὸ ἐκκαλυπτόμενον, καὶ πρὸς τῷ ἐκκαλυπτομένῳ νοεῖται τὸ ἐκκαλύπτον. εἰ δὲ ἀμφότερα πρός τι ὄντα κατὰ τὸν αὐτὸν πάρεστι χρόνον, ἀμφότερα συνυφέστηκεν ἀλλήλοις. εἰ δὲ συνυφέστηκεν, ἑκάτερον ἐξ αὐτοῦ καταληπτόν ἐστι, καὶ οὐδέτερον ἐκ θατέρου. λεκτέον δὲ κἀκεῖνο, ὅτι ὁποῖον ποτ' ἂν ᾖ τὸ σημεῖον, ἤτοι αὐτὸ φύσιν ἔχει πρὸς τὸ ἐνδείκνυσθαι καὶ μηνύειν τὸ ἄδηλον, ἢ ἡμεῖς ἐσμὲν μνημονικοὶ τῶν συναναγυμνωθέντων αὐτῷ. οὐχὶ δὲ ἐκ φύσεως ἔχει ἐνδεικτικὴν τῶν ἀδήλων. ἐπεὶ ὤφειλε πᾶσιν ἐπίσης ἐνδείκνυσθαι τὰ ἄδηλα.

A Non ita est autem. Nam sæpe gubernatores illiterati, & sæpe dialecticarum contemplationum imperiti agricolæ, præclare signant & obseruant: Illi quidem in mari ventos & serenitates, tempestatesque & tranquillitates: hi autem in agricultura fertilitatem & sterilitatem, siccitatemque & imbres. Quanquam quid loquimur de hominibus, cùm quidam ex ipsis etiam bruta impertiant signi intelligentia? Nam canis quando in vestigio figit pedem, signat feram. Sed non ideo pronuntiati attra- B hit visionem. Si hoc est vestigium, fera est hic. Et equus quum admouetur calcar, aut intentatur scutica, exilit quidẽ, & ad cursum incitatur. Non diiudicat autem dialecticè huiusmodi connexũ: Si intentatum est flagellum, est mihi currendum. Non est ergo pronuntiatum signum antecedens in recto connexo.

Hæc quidem priuatim dicta sint aduersus eos qui censent esse aliquod signum quod cadit sub intelligentiam.
C Communiter autem licebit etiam aduersus eos dicere ea quæ dicta sunt aduersus eos qui dicunt ipsum esse sensile. Si enim signum est pronuntiatum, in recto connexo antecedens: & in omni connexo, id quod desinit seu est consequens, sequitur antecedens: & consequentiæ sunt rerum præsentium: necessariò & signum & signatum in vno tempore prætereuntia simul erunt inter se: & neutrum à neutro indicabitur aut significabitur: sed ambo nota erunt ex se
D ipsis. Præterea signum aperit ac reuelat desinens seu consequens signatum. Signatum autem aperitur ac reuelatur à signo. Ea autem non sunt ex absolutis, sed ex iis quæ referuntur ad aliquid. Ex eo enim quod detegit, intelligitur quod detegitur: & ex eo quod detegitur, intelligitur id quod detegit. Si autem ambo cùm referantur ad aliquid, adsunt eodem tempore, ambo simul consistunt inter se. Si autem simul consistunt, vtrũque est ex seipso cõprehensibile, & neutrum ex altero. Illud quoque dicendum
E est, quòd cuiusmodicunque sit signum, aut id habet naturam ad indicandum & significandũ id quod est incertum & nõ manifestum: aut nos recordamur eorum quæ simul cũ illo sunt aperta ac relata.

A Nos autem provt fuerimus præditi memoria, ita nos habemus in rerum ſubſtantiam. Sed ſi neque ſignum eſt ſenſile, neque id cadit ſub intelligentiam, vt oſtendimus: præter hæc autem nihil eſt tertium, dicendum eſt aliquid non eſſe ſignum. Dogmaticis autem aduerſus vnumquodque horum argumentorum eſt os obſtructum. probantes autem cõtrarium, dicunt quòd homo non differt à brutis oratione quæ profertur, (nam & corui & pſittaci & picæ voces proferunt articulatas:) B ſed quæ intrinſecus ſita eſt ratione. Neque ſimplici ſolùm phantaſia: (nam illa quoque pelluntur viſis) ſed diſcurrente & componente. Quamobrem notionem habens conſequentiæ, protinus habet etiam intelligentiam ſigni propter conſequentiam. Etenim ipſum ſignum eſt huiuſmodi: Si hoc eſt, illud eſt. Sequitur ergo hominis naturam & conſtitutionem quòd ſit ſignum. Conſtat autem demonſtrationem eſſe ſignum generi. Oſtendit enim & ſignificat concluſionem: & complexio quæ fit per eius propoſitiones, eſt ſignum quòd ſit concluſio: C vt in hac complexione, Si eſt motus, eſt inane. Eſt autem motus, eſt ergo inane. Hoc complexum, Si eſt motus, eſt inane, complexum per propoſitiones, ſtatim eſt etiam ſignum concluſionis, nempe, Eſt inane. Aut ergo, inquiunt, ſunt orationes demonſtratiuæ quæ allatæ ſunt ab iis qui mouent dubitationes, aut non demonſtratiuæ. Et ſi non ſunt quidem demonſtratiuæ, ſunt incredibiles, cùm etiam ſi eſſent demonſtratiuæ vix fidem feciſſent. D Sin autem demonſtratiuæ, eſt perſpicuum quòd eſt aliquod ſignum. Demonſtratio enim ſignum eſt ex genere. Sin autem nullum, nullius eſt ſignum: aut aliquid ſignificant quæ de ſigno efferuntur voces, aut nihil ſignificant. Et ſi nihil quidem, ne ſigni quidem habent eſſentiam. Quemadmodum enim fieri poteſt, vt quæ nihil ſignificant, fidem faciant quòd nullum ſit ſignum? Sin autem ſignificant, Sceptici ſunt inſipientes, E qui verbo quidem ſignum expellunt, re ipſa autem id aſſumunt. Præterea ſi nulla eſt artis propria contemplatio, ars nihil differet ab inertia ſeu egeſtate artis. Sin autem eſt aliqua artis propria contemplatio,

A ἡμεῖς ἄρα ὡς ἂν ἔχωμεν μνήμης, οὕτω περὶ τῆς τῶν πραγμάτων ὑποστάσεως φερόμεθα. ἀλλ' εἴπερ οὔτε αἰσθητόν ἐστι τὸ σημεῖον, ὡς ἐδείξαμεν, οὔτε νοητόν, ὡς κατεστησάμεθα· παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι τρίτον, λεκτέον τὸ μὴ εἶναι σημεῖον. ⊕ Οἱ δὲ Δογματικοὶ πρὸς ἕκαστον μὲν τῶν οὕτως ἐπικεχειρημένων πεφίμωνται. τοὐναντίον δὲ κατασκευάζοντες, φασὶν ὅτι ἄνθρωπος οὐχὶ τῷ προφορικῷ λόγῳ διαφέρει τῶν ἀλόγων ζώων. (καὶ γὰρ κόρακες, καὶ B ψιττακοί, καὶ κίτται ἐνάρθρους προφέρονται φωνάς·) ἀλλὰ τῷ ἐνδιαθέτῳ· οὐδὲ τῇ ἁπλῇ μόνον φαντασίᾳ (ἐφαντασιοῦτο γὰρ κἀκεῖνα) ἀλλὰ τῇ μεταβατικῇ καὶ συνθετικῇ. διόπερ ἀκολουθίας ἔννοιαν ἔχων, εὐθὺς καὶ σημείου νόησιν λαμβάνει διὰ τὴν ἀκολουθίαν. καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ σημεῖόν ἐστι τοιοῦτον· Εἰ τόδε, τόδε. ἕπεται ἄρα τῇ φύσει καὶ κατασκευῇ τ' ἀνθρώπου τὸ καὶ σημεῖον ὑπάρχειν. ἀνωμολόγηται δὲ ἡ ἀπόδειξις τῷ γένει σημεῖον εἶναι. C δηλωτικὴ γάρ ἐστι τοῦ συμπεράσματος· καὶ ἔσται ἡ διὰ τῶν λημμάτων αὐτῆς συμπλοκή, σημεῖον τοῦ ὑπάρχειν τὸ συμπέρασμα. οἷον, ἐπὶ τῆς τοιαύτης, Εἰ ἔστι κίνησις, ἔστι κενόν· ἔστι δὲ κίνησις, ἔστιν ἄρα κενόν. τὸ γὰρ τοιοῦτον συμπεπλεγμένον, Εἰ ἔστι κίνησις, ἔστι κενόν, διὰ τῶν λημμάτων συμπεπλεγμένον, εὐθὺς καὶ σημεῖόν ἐστι τοῦ συμπεράσματος τοῦ ἔστι κενόν. ἤτοι οὖν ἀποδεικτικοί εἰσι λόγοι, φασὶν ⊕ κατὰ τοῦ σημείου κομισθέντες ὑπὸ τῶν D ἀπορητικῶν, ἢ οὐκ ἀποδεικτικοί. καὶ εἰ μὲν οὐκ εἰσὶν ἀποδεικτικοί, ἄπιστοι καθεστᾶσιν. ὅπου γε καὶ ἀποδεικτικοὶ τυγχάνοντες, μόλις ἂν ἐπιστεύθησαν· εἰ δὲ ἀποδεικτικοί, δῆλον ὅτι ἔστι τι σημεῖον. ἡ γὰρ ἀπόδειξις σημεῖον ἦν κατὰ τὸ γένος. εἴπερ δὲ οὐδέν, οὐδενός ἐστι σημεῖον, ἤτοι σημαίνουσί τι αἱ κατὰ τοῦ σημείου ἐκφερόμεναι φωναί, ἢ οὐδὲν σημαίνουσι. καὶ εἰ μὲν οὐδέν, οὐδὲ τὴν τοῦ σημείου ὕπαρξιν ἂν ἔχουσι· πῶς γὰρ οἷόν τε τὰς E μηδὲν σημαινούσας πιστεύεσθαι περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι σημεῖον; εἰ δὲ σημαίνουσι, μάταιοι καθεστᾶσιν ⊕ ἀπὸ τῆς Σκέψεως, λόγῳ μὲν ἐκβάλλοντες τὸ σημεῖον, ἔργῳ δὲ τοῦτο παραλαμβάνοντες. καὶ μὴν εἰ μηδὲν ἔστι θεώρημα τέχνης ἴδιον, οὐ διοίσει τῆς ἀτεχνίας ἡ τέχνη. εἰ δὲ ἔστι θεώρημα τέχνης ἴδιον,

ἤτοι

ἤτοι φαινόμενόν ἐστιν ἢ ἄδηλον. ἀλλὰ φαινόμενον μὲν οὐκ ἂν εἴη· τὰ γὰρ φαινόμενα, πᾶσιν ὁμοίως καὶ ἀδιδάκτως φαίνεται. εἰ δὲ ἄδηλον τυγχάνει, διὰ σημείου θεωρηθήσεται. εἰ δέ ἐστι τι διὰ σημείου θεωρούμενον, ἔσται τι καὶ σημεῖον. τινὲς δὲ καὶ οὕτω συνερωτῶσιν, εἰ ἔστι τι σημεῖον, ἔστι σημεῖον· εἰ μὴ ἔστι σημεῖον, ἔστι σημεῖον. ἤτοι δ' οὐδέν ἐστι σημεῖον, ἢ ἔστιν. ἢ ἔστιν, ἔστιν ἄρα. ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος. τούτου δὲ τὸ μὲν πρῶτον λῆμμα ὑγιὲς εἶναι φασίν. ἐστὶ γὰρ διαφορούμενον. καὶ τῷ εἶναι σημεῖον, ἀκολουθεῖ τὸ εἶναι σημεῖον· πρόσον εἰ ἔστι τὸ πρῶτον, ἔσται καὶ τὸ δεύτερον, μηδενὶ διαφέρον τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον. καὶ τὸ εἰ μὴ ἔστι σημεῖον, ἔστι σημεῖον· καὶ αὐτὸ ἦν ὑγιές. τῷ γὰρ λέγειν τι μὴ εἶναι σημεῖον, ἀκολουθεῖ λέγειν εἶναι τι σημεῖον. εἰ γὰρ μηδέν ἐστι σημεῖον αὐτοῦ τοῦ μηδὲν εἶναι σημεῖον, ἔσται τι σημεῖον. καὶ εἰκότως. ὁ γὰρ λέγων μὴ εἶναι τι σημεῖον, ἤτοι φάσει μόνον τοῦτ' ἀξιοῖ, ἢ ἀποδείξει. καὶ φάσει μὲν ἀξιῶν, φάσιν ἕξει τὴν ἀντικειμένην. ἀποδεικνὺς δὲ, ὡς ἀληθὲς τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον, διὰ τοῦ δεικνύντος λόγου τὸ μὴ εἶναι τι σημεῖον, σημειώσεται τὸ μηδὲν εἶναι σημεῖον. τοῦτο δὲ ποιῶν ὁμολογήσει τὸ εἶναι τι σημεῖον. ἀληθῆ οὖν τὰ πρῶτα δύο λήμματα φασίν. ἀληθὲς δὲ καὶ τὸ τρίτον. διεζευγμένον γάρ ἐστιν ἐξ ἀντικειμένων τοῦ τε εἶναι σημεῖον, καὶ τοῦ μὴ εἶναι. ἐπεὶ εἰ σύμπαν διεζευγμένον, τότε ἐστὶν ἀληθὲς, ὅταν ἓν ἔχῃ ἀληθές· θεωρεῖται δὲ καὶ τῶν ἀντικειμένων τὸ ἕτερον ἀληθές· ῥητέον τὸ τοιοῦτον συνεστὼς πάντως ὑπάρχειν ἀληθές. ὥστε καὶ ἐπὶ ὁμολογουμένοις τοῖς λήμμασι συνάγεσθαι καὶ τὴν ἐπιφορὰν, ἔστιν ἄρα σημεῖον. ἔστι δὲ φασὶ καὶ οὕτως ἐφοδεύειν. δύο γάρ ἐστιν ἐν τῷ λόγῳ συνημμένα, καὶ ἓν διεζευγμένον· τούτων δὲ τὰ μὲν συνημμένα ὑπισχνεῖται τοῖς ἐν αὐτοῖς ἡγουμένοις ἀκολουθεῖν τὰ ἐν αὐτοῖς λήγοντα. τὸ δὲ διεζευγμένον, ἓν ἔχει τῶν ἐν αὐτῷ ἀληθές. ὡς ἐὰν ἀμφότερα ᾖ ἀληθῆ, ἢ ἀμφότερα ψευδῆ, ψεῦδος ἔσται τὸ ὅλον. τοιαύτης δὴ οὔσης τῆς ἐν τοῖς λήμμασι δυνάμεως, ὑποτεθειμένου τὸ ἕτερον τῶν ἐν τῷ διεζευγμένῳ ἀληθές, ἴδωμεν πῶς συνάγεται τὰ τῆς ἐπιφορᾶς.

A aut ea est apparens, aut non manifesta. Sed apparens quidem non est. Nam quę apparent, omnibus similiter & absque doctrina apparent. Sin autem non est manifesta, per signum considerabitur. Si autem est aliquid quod consideratur per signum, erit etiam aliquod signum. Nonnulli autem sic quoque simul interrogant: Si est aliquod signum, est signum: si non est signum, est signum. Aut autem nullum est signum, aut est: Est ergo. Est quidem eiusmodi oratio. Eius autem primam quidem propo-
B sitionem dicunt esse rectam. est enim diuersificata. & id quod est esse signum, sequitur esse signum: quandoquidem si est primum, erit etiam secundum, nihil differens à primo. Illud quoque, Si non est signum, est signum, est etiam rectum. Ei enim qui dicit non esse signum, sequitur esse aliquod signum. Si enim nullum est signum, eius quòd nullum sit signum, erit aliquod signum: & meritò. Nam qui dicit non esse aliquod signum, aut hoc censet dictione solum & affir-
C matione, aut demonstratione. Et qui dictione quidem censet & affirmatione, dictionem & affirmationem habebit aduersantem. Demonstrãs autem quod sit verum id quod ab eo dicitur, per orationem quæ ostendit non esse aliquod signum, significabit nullum esse signum. Hoc autem faciens, confitebitur esse aliquod signum. Sunt ergo, inquiunt, veræ duæ propositiones. vera est ergo etiã tertia. est enim disiuncta ex iis quæ inter se aduersantur, nempe & esse signũ, & non esse. Nam si omne disiunctum
D tunc est verum, quando vnum habet verum: cernitur autem & alterũ ex iis quæ inter se aduersantur esse verum: dicendum est id quod est eiusmodi, protinus esse verum. quo fit vt ex iis de quibus vt certis cõstat propositionibus, simul colligatur per illationem: Est ergo aliquod signum. Hac quoque, inquiunt, ratione ac methodo licet persequi. In oratione enim duo sunt connexa, & vnum disiunctum. Ex his autem, cõnexa quidem pollicentur ex iis quæ sunt in ipsis antecedentibus sequi quę sunt in ipsis desinen-
E tia seu consequentia. Disiunctum autẽ habet vnum verum ex iis quæ sunt in ipso. Nam si ambo sunt vera, aut ambo falsa, totum erit falsum. Quum autem sit eiusmodi virtus iis quæ sunt in propositionibus, & per positionem dederimus alterum esse verum ex iis quæ sunt in disiuncto, quomodo colligitur illatio?

A Εἰ μὲν οὐκ εἰσὶν ἀποδείξεις, οἱ κατὰ τοῦ σημείου κομισθέντες λόγοι, ἄπιστοι καθεστᾶσιν. εἰ δ' ἀποδείξεις εἰσίν, ἔστι τι σημεῖον. ἡμεῖς δὲ προειρηκότες ὅτι οὐ τῷ ὑπομνηστικῷ ἐνιστάμεθα σημείῳ, ἀλλὰ τῷ ἐνδεικτικῷ, δυνάμεθα τοὺς κατὰ τοῦ σημείου κομισθέντας λόγους, παραχωρεῖν τι σημαίνειν· ἤδη δὲ οὐκ ἐνδεικτικῶς, ἀλλὰ ὑπομνηστικῶς. ἡμεῖς γὰρ ὑπ' αὐτῶν κινούμεθα καὶ ἀναλαμβάνομεν τῇ μνήμῃ τὰ δυνάμενα λέγεσθαι πρὸς τὸ ἐνδεικτικὸν σημεῖον. B τὰ δ' αὐτὰ καὶ περὶ τῆς ἀκολούθου ῥητέον ὑπομνήσεως· καθ' ἣν ἐπυνθάνοντο πότερον σημαίνουσί τι αἱ κατὰ τοῦ σημείου προφερόμεναι φωναί, ἢ οὐδὲν σημαίνουσιν. εἰ μὲν γὰρ πᾶν σημεῖον ἀναιροῦμεν, ἔδει κατ' ἀνάγκην, ἢ μηδὲν σημαίνειν τὰς κατὰ τοῦ σημείου προφερομένας φωνὰς καθ' ἡμᾶς, ἢ σημαινουσῶν αὐτῶν, δίδοσθαι ὅτι εἶναί τι σημεῖον· νῦν δὲ τῇ διαιρέσει χρώμενοι, τὸ μὲν ἀναιροῦμεν σημεῖον, τὸ δὲ τίθεμεν. οὐδ' εἰ ἐν τῷ σημαίνειν τι τὰς κατὰ τοῦ ἐνδεικτικοῦ σημείου C προφερομένας φωνάς, παρακεχώρηται ὅτι ὑπάρχει ἐνδεικτικόν τι σημεῖον, ἐπελέγετο ὡς εἴπερ ἴδιον τέχνης ἐστὶ θεώρημα, δεήσει τοῦτο μὴ πρόδηλον ὑπάρχειν, ἀλλὰ ἄδηλον, καὶ διὰ σημείου ληπτόν· ἀγνοοῦντες ὅτι τῆς μὲν τῶν ἀδήλων θεωρητικῆς τέχνης οὐδέν ἐστι θεώρημα, καθὰ καὶ ὕστερον διδαξόμεν· τῆς δὲ ἐν τοῖς φαινομένοις στρεφομένης, ἔστιν ἴδιόν τι θεώρημα. διὰ γὰρ τῶν πολλάκις τετηρημένων ἢ ἱστορημένων ποιεῖται τὰς τῶν θεω- D ρημάτων συστάσεις. τὰ δὲ πολλάκις τηρηθέντα καὶ ἱστορηθέντα, ἴδια καθέστηκε τῶν πλειστάκις τηρησάντων, ἀλλ' οὐ κοινὰ πάντων. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τέλει συνερωτηθεὶς αὐτοῖς λόγος ἐν τρόπῳ τοιούτῳ, εἰ τὸ πρῶτον, τὸ πρῶτον· εἰ οὐ τὸ πρῶτον, τὸ πρῶτον· ἤτοι τὸ πρῶτον, ἢ οὐ τὸ πρῶτον· τὸ πρῶτον ἄρα. τάχα μὲν καὶ κατὰ παρολκήν τινα ἐν τοῖς λήμμασι μοχθηρός ἐστιν· ἀναμφιλέκτως δὲ καὶ αὐτοὺς φαίνεται θλίβειν. ῥητέον δὲ τάξει περὶ τοῦ πρώ- E του, τουτέστι τῆς παρολκῆς. εἰ γὰρ ἀληθές ἐστι τὸ ἐν τῷ λόγῳ διεζευγμένον, ἓν ἔχειν ἀληθὲς ὀφείλει, καθὼς καὶ αὐτοὶ πρότερον ἐλέγομεν. ἓν δὲ ἔχον ἀληθές, τὸ ἕτερον τῶν συνημμένων ὡς περιέλκον διελέγχει.

& si non sunt quidem demonstratione quæ allatæ sunt aduersus signum, non sunt fide dignæ. Sin autem sunt demonstrationes, est aliquod signum. Nos autem qui prius diximus quòd non insistimus in signo quod reuocat in memoriã sed in signo indicante, possumus concedere quod quæ aduersus signum allatæ sunt rationes, aliquid significent, sed nõ indicando, verum in memoriam reuocando. Nos enim eis mouemur, & in memoriam reuocamus ea quæ dici possunt aduersus signum indicans. Eadem etiam sunt dicenda de consequenti recordatione, ex qua rogabant, vtrùm aliquid significant voces quæ proferuntur contra signum, an nihil significant. Nam si omne signum tollamus, oporteret necessario aut nihil significare voces quæ proferuntur aduersus signum; vt nostra est sententia: aut si eæ significent, concedi esse aliquod signum. Nũc autem vtentes diuisione, aliquod quidem signum tollimus, aliquod vero ponimus. Nec si in eo quòd significent aliquid voces quæ proferuntur aduersus signum indicans, concessum sit esse aliquod signum indicans, colligebatur quod si est artis propria contemplatio, oportebit hoc non esse apertum & manifestum, sed incertum & non manifestum, & per signum apprehendi: vt qui ignoremus quod contemplatiuæ quidem aliorum artis nulla est contemplatio, vt postea docebimus: eius autem quæ versatur in iis quæ apparent, est propria quædam contemplatio. Nam per ea quæ sæpe sunt obseruata aut narrata, contemplationum efficit constitutiones. Quæ autem sæpe sunt obseruata, sunt propria eorum qui sæpe obseruarunt, nõ autem communia omnium. Nam quæ ab eis in fine rogata est oratio hoc modo, Si est primum, est primum: Si non primum, aut primum, aut non primum: ergo primum: fortasse quidem est praua propter redundantiam quæ est in propositionibus: citra controuersiam autem ipsos quoque videtur premere. Dicendum est autem ordine de primo, hoc est de redundantia & superuacaneo. Nam si verum est, id quod est disiunctum in oratione, debere habere vnum verum, vt ipsi quoque priùs dicebamus: vnum autem habens verum; alterum ex connexis arguit tanquam superuacaneum

ψεῦδος ἄρα ἐστὶ τὸ ἔστι τι σημεῖον· καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ ἀληθὲς, τὸ, οὐδέν ἐστι σημεῖον. πλὴν ἔστω γε καὶ τούτους τοὺς παρ' αὐτῶν καμνομένους λόγους εἶναι ἰσχυροὺς, μεμενηκέναι δὲ καὶ τοὺς τῶν Σκεπτικῶν ἀναντιρρήτους· τί ἀπολείπεται τῆς καθ' ἑκάτερον μέρος περιπτώσεως ἰσοσθενείας, εἰ μὴ τὸ ἐπέχειν καὶ ἀοριστεῖν περὶ τοῦ ζητουμένου πράγματος, οὔτε τὸ εἶναί τι σημεῖον λέγοντας, οὔτε τὸ μὴ εἶναι, ἀλλὰ τὸ οὐ μᾶλλον εἶναι ἢ μὴ εἶναι μετ' ἀσφαλείας προφερομένους. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἡ ἀπόδειξις δοκεῖ κατὰ γένος εἶναι σημεῖον, καὶ διὰ τῶν ὁμολογουμένων λημμάτων ἐκκαλύπτειν τὸ ἄδηλον συμπέρασμα, μή τι οἰκεῖόν ἐστι τῇ περὶ σημείου σκέψει, καὶ τὴν περὶ αὐτῆς ζήτησιν συνάπτειν;

Περὶ ἀποδείξεως.

Τίνος μὲν ἕνεκεν περὶ ἀποδείξεως ἐπὶ τοῦ παρόντος ζητοῦμεν πρότερον ὑποδέδεικται, ὅτε περί τε τοῦ κριτηρίου καὶ τοῦ σημείου ἐσκεπτόμεθα. πρὸς δὲ τὸ μὴ ἀμεθόδως γίνεσθαι τὴν ὑφήγησιν, ἀλλ' ἀσφαλέστερον καὶ τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Δογματικοὺς ἀντίρρησιν προβαίνειν, ὑποδεικτέον τὴν ἐπίνοιαν αὐτῆς. ἡ τοίνυν ἀπόδειξις κατὰ μὲν τὸ γένος ἐστὶ λόγος. οὐ γὰρ δήπου αἰσθητόν ἐστι πρᾶγμα, ἀλλὰ διανοίας τις κίνησις, καὶ συγκατάθεσις, ἅπερ ἐστὶ λογικά. λόγος δέ ἐστιν, ὡς ἁπλούστερον εἰπεῖν, τὸ συνεστηκὸς ἐκ λημμάτων καὶ ἐπιφορᾶς. λήμματα δὲ καλοῦμεν, οὐ θέματά τινα, ἃ συναρπάζομεν, ἀλλ' ἅπερ ὁ προσδιαλεγόμενος, τῷ ἐμφανῆ εἶναι, δίδωσι καὶ συγχωρεῖ. ἐπιφορὰ δὲ ἐστι τὸ ἐκ τούτων τῶν λημμάτων κατασκευαζόμενον, οἷον, λόγος μέν ἐστι τὸ ὅλον τοῦτο σύστημα, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστί. λήμματα δὲ αὐτοῦ καθέστηκε, τό τε εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι, καὶ τὸ, ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστί. ἐπιφορὰ δὲ, τὸ, φῶς ἄρα ἐστί. τῶν δὲ λόγων, οἱ μέν εἰσι συνακτικοὶ, οἱ δὲ οὔ. καὶ συνακτικοὶ μὲν, ἐφ' ὧν συγχωρηθέντων εἶναι τῶν λημμάτων παρὰ τὴν τούτων συγχώρησιν, ἀκολουθεῖν φαίνεται καὶ ἡ ἐπιφορὰ, ὡς εἶχεν ἐπὶ τοῦ μικρῷ πρόσθεν ἐκτεθέντος. ἐπεὶ γὰρ συνέστηκεν ἐκ συνημμένου τοῦ, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν, ὅπερ ὑπισχνεῖτο ὄντος τοῦ ἐν αὐτῷ πρώτου ἀληθεύσεσθαι καὶ τὸ δεύτερον τὸ ἐν αὐτῷ ἀληθές

A est ergo falsum illud, Est aliquod signũ: & quod ei aduersatur est verum, nempe, Nullum est signum. Esto autem esse firmas ac validas eorum rationes: mansisse autem etiam Scepticorum rationes, aduersus quas contradici non potest, quid restat quum ex altera parte par incurrat imbecillitas, nisi sustinere assensionem; & nihil definire de re quæ quæritur, neque dicendo esse aliquod signum, neque non esse, & non magis esse quàm non esse tutò proferendo? B Sed quoniam videtur quoque Demonstratio esse signum ex genere, & per propositiones de quibus constat, aperire ac detegere conclusionem quæ non erat manifesta, an non conuenit considerationi de signo coniungere de ea quæstionem?

De Demonstratione.

Quanam de causa de Demonstratione in præsentia quærimus, priùs ostensum est, quando considerabamus de eo quod iudicat, & de signo. C Vt autem certa via ac ratione fiat expositio, tutóque possimus & sustinere assensionem, & contradicendo procedere aduersus Dogmaticos, ostendenda est eius notio. Est ergo demonstratio; ex genere quidem oratio. Non est enim res sensilis, sed quidam motus & assensio cogitationis: quæ quidem pertinent ad orationem. Oratio autem est, vt simpliciter dicam, quod constat ex propositionibus & illatione. Propositiones autem vocamus, non aliqua themata quæ corripimus, D sed quæ is qui disserit, eo quòd sint euidentia, dat & concedit. Illatio autem est quod probatur ex his propositionibus: vt oratio quidem est totum hoc, Si dies est, lux est. Atqui dies est, lux ergo est. Eius autem sunt propositiones, &, Si dies est, lux est, &, Atqui dies est. Illatio autem est, lux ergo est. Ex orationibus autem, aliæ quidem sunt colligentes: aliæ vero non. Et colligentes quidem sunt, in quibus quum concessæ fuerint propositiones, ex illarum concessione videtur etiam sequi illatio: vt E se habuit in eo quod paulo antè fuit expositum. Nam quoniam constitit ex connexo, Si dies est, lux est. quod quidem pollicebatur, quòd si esset verum primum quod est in eo, futurum esset etiam verũ quod est in eo secundum:

Et præterea ex eo, Dies est, quod quidē erat antecedens in connexo, dico quod si datum fuerit verum esse connexum, vt ad id quod est in ipso antecedens, sequatur id quod est in eo desinens seu cōsequens, & datum sit etiam esse id quod est primum ex iis quæ sunt in ipso, colligetur propter eorum essentiam, etiā secundum eorum quæ sunt in ipso, hoc est Lux est. quod quidem est illatio. Et colligentes quidē orationes in forma sunt huiusmodi. Non colligentes autem sunt quæ non sunt huiusmodi. Ex colligentibus autem, aliæ quidem colligunt aliquid apertum ac manifestum: aliæ autē non apertum nec manifestum. Et apertum quidem ac manifestum, quomodo quæ exposita fuit oratio, quæ sic habet, Si dies est, lux est. Atqui dies est, lux ergo est. Lux enim est, æquè apparet atq; Si dies est. Et rursus hæc, Si Dion ambulat, mouetur: Ambulat autē Dion: mouetur ergo Dion. Nam illud, Mouetur Dion, quod est conclusio, est ex iis quæ per se possunt deprehendi. Quod non est autem manifestum colligit: vt hæc, Si sudores fluunt per superficiem, sunt carnis pori seu meatus qui percipiuntur intelligentia. Atqui primum, ergo etiā secundum esse enim carnis meatus qui percipiuntur intelligentia, est ex iis quę non sunt aperta ac manifesta. Et rursus, Quo ex corpore excreto, è viuis excedūt homines, illud est anima. Sanguine autē excreto, è viuis excedūt homines: Anima ergo est sanguis. In sanguine enim sitam esse animæ substantiam, non est euidens. Ex iis autem quæ aliquid colligunt non manifestum, aliæ quidem certa sola via ac ratione nos inducunt ex propositionibus, tanquam ad conclusionem: aliæ autem simul & certa via ac ratione & aperiendo ac detegendo. Ex quibus certa quidem solùm via ac ratione inducunt, quæ videntur pendere ex fide & memoria, cuiusmodi est hæc: Si ex Diis aliquis tibi dixit, quòd iste erit diues, erit iste diues. Si Deus autem (ostendendo autem Iouem per hypothesim) dixit tibi, Iste erit diues, iste ergo erit diues. Hic enim assumimus conclusionem, nempe, istum futurum diuitem, non probatam ex vi propositæ orationis, sed eo quòd credamus Iouis enunciationi. Simul autem certa via ac ratione, aperiendoq; ac detegendo nos inducit à propositionibus ad conclusionem:

A καὶ ἔτι ἐκ τοῦ ἡμέρα ἐστὶν, ὅπερ ἦν ἡγούμενον ἐν τῷ συνημμένῳ, φημὶ ὅτι δοθέντος ἀληθοῦς εἶναι τοῦ συνημμένου, ὥστε ἀκολουθεῖν τῷ ἐν αὐτῷ ἡγουμένῳ τὸ ἐν αὐτῷ λῆγον· δοθέντος δὲ ὑπάρχειν καὶ τοῦ προτέρου τῶν ἐν αὐτῷ, τοῦ ἡμέρα ἐστὶ, κατ' ἀνάγκην συναχθήσεται διὰ τὴν τούτων ὕπαρξιν, καὶ τὸ δεύτερον τῶν ἐν αὐτῷ, τουτέστι τὸ φῶς ἐστιν, ὅπερ ἦν ἐπιφορά. καὶ δὴ οἱ μὲν συνακτικοὶ λόγοι τοιοῦτοί τινες εἰσὶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα. ἀ-
B σύνακτοι δὲ ὑπάρχουσιν, οἱ μὴ οὕτως ἔχουσι. τῶν δὲ συνακτικῶν, οἱ μὲν πρόδηλόν τι συνάγουσιν, οἱ δὲ ἄδηλον· καὶ πρόδηλον μὲν, καθάπερ ὁ ἐκκείμενος, καὶ οὕτως ἔχων· Εἰ ἡμέρα ἐστὶ φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστί. τὸ γὰρ φῶς ἐστιν ἐπίσης φαινόμενον τῷ εἰ ἡμέρα ἐστί. καὶ πάλιν ὁ τοιοῦτος. Εἰ περιπατεῖ Δίων, κινεῖται Δίων· περιπατεῖ δὲ Δίων, κινεῖται ἄρα Δίων. τὸ γὰρ κινεῖται Δίων, ὅπερ ἐστὶ συμπέρασμα, τῶν αὐτοφωράτων ὑπῆρχεν. ἄδηλον
C δὲ συνάγει, οἷός ἐστιν ὁ τοιοῦτος. Εἰ ἱδρῶτες ῥέουσι διὰ τῆς ἐπιφανείας, εἰσὶ νοητοὶ τῆς σαρκὸς πόροι· ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, τὸ ἄρα δεύτερον. τὸ γὰρ νοητοὺς τῆς σαρκὸς πόρους, τῶν ἀδήλων ὑπῆρχε. καὶ πάλιν, οὗ ἐκκριθέντος ἐκ τοῦ σώματος, τελευτῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ψυχή ἐστιν ἐκεῖνο. αἵματος δὲ ἐκκριθέντος ἐκ τοῦ σώματος, τελευτῶσιν ἄνθρωποι. ψυχὴ ἄρα ἐστὶ τὸ αἷμα. τὸ γὰρ ἐν αἵματι κεῖσθαι τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, οὐκ ἐναργές. τού-
D των δὲ τῶν ἄδηλόν τι συναγόντων, οἱ μὲν, ἐφοδευτικῶς μόνον ἐπάγουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν λημμάτων ὡς ἐπὶ τὸ συμπέρασμα· οἱ δὲ ἐφοδευτικῶς ἅμα καὶ ἐκκαλυπτικῶς. ὧν ἐφοδευτικῶς μὲν μόνον ἐπάγουσιν οἱ ἐκ πίστεως καὶ μνήμης ἠρτῆσθαι δοκοῦντες, οἷός ἐστιν ὁ τοιοῦτος, Εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν ὅτι πλουτήσει οὗτος, πλουτήσει οὗτος· Εἰ δὲ ὁ Θεὸς (δείκνυμι δέ γε τὸν Δία, καθ' ὑπόθεσιν) εἶπέ σοι ὅτι πλουτήσει οὗτος, πλουτήσει ἄρα οὗ-
E τος. ἐνταῦθα γὰρ παραδεχόμεθα τὸ συμπέρασμα τὸ πλουτήσειν τοῦτον, οὐκ ἐκ τῆς τοῦ παρατεθέντος λόγου δυνάμεως κατασκευασθὲν, ἀλλὰ τῇ πιστευθείσῃ τοῦ Θεοῦ ἀποφάσει. ἐφοδευτικῶς δ' ἅμα καὶ ἐκκαλυπτικῶς ἐπάγει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν λημμάτων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα·

καθάπερ

κεῖ, ἅπερ ὁ ἐπὶ τῶν ὄντων πόρων συνερωτηθείς. τὸ γάρ, εἰ ῥέουσι διὰ τῆς ἐπιφανείας ἱδρῶτες, εἰσὶ νοητοὶ τῆς σαρκὸς πόροι· καὶ τὸ ῥεῖν διὰ τῆς ἐπιφανείας ἱδρῶτας, ἐκ τῆς αὐτῶν φύσεως κατασκευάσαι ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὸ ὅτι εἰσὶ νοητοὶ τῆς σαρκὸς πόροι κατά τινα τοιαύτην ἔφοδον· διότι ναστοῦ καὶ ἀπεροποιήτου σώματος ἀδύνατόν ἐστιν ὑγρὸν ῥεῖν· ῥεῖ δέ γε διὰ τοῦ σώματος ἱδρώς. οὐκ ἂν εἴη ναστὸν τὸ σῶμα, ἀλλὰ πεπορωποιημένον. τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων, ἡ ἀπόδειξις πρὸ πάντων ὀφείλει λόγος εἶναι, δεύτερον συνακτικός, τρίτον καὶ ἀληθής, τέταρτον καὶ ἄδηλον ἔχων συμπέρασμα, πέμπτον, καὶ ἐκκαλυπτόμενον τοῦτο ἐκ τῆς δυνάμεως τῶν λημμάτων. ὁ γοῦν τοιοῦτος λόγος, ἡμέρας οὔσης, εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστιν, ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστι, σκότος ἄρα ἐστί, συνακτικὸς μὲν καθέστηκε. δοθέντων γὰρ αὐτοῦ τῶν λημμάτων κατ' ἀρχήν, συνάγεται καὶ ἡ ἐπιφορά. οὐκ ἀληθὴς δέ γε ἦν. εἶχε γὰρ ἐν αὑτῷ λῆμμα ψεῦδος τὸ νύξ ἐστι. διόπερ οὐδὲ ἀποδεικτικός ἐστι. πάλιν ὁ τοιοῦτος, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν, ἡμέρα δέ ἐστι, φῶς ἄρα ἐστί, πρὸς τῷ συνακτικὸς, ἔτι καὶ ἀληθής ἐστιν. ἐπείπερ δοθέντων αὐτοῦ τῶν λημμάτων, δίδοται καὶ ἡ ἐπιφορά. καὶ δι' ἀληθῶν ἀληθές τι δείκνυσι. τοιοῦτος δὲ ὤν, πάλιν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις τῷ πρόδηλον ἔχειν τὸ συμπέρασμα, τὸ φῶς ἐστιν, ἀλλὰ μὴ ἄδηλον. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ οὕτως ἔχων, εἴ τίς σοι Θεῶν εἶπεν ὅτι πλουτήσει οὗτος, πλουτήσει οὗτος. εἰ δὲ ὁ Θεὸς εἶπέ σοι ὅτι πλουτήσει οὗτος, πλουτήσει ἄρα οὗτος. δῆλον μὲν ἔχει συμπέρασμα τὸ πλουτήσειν τοῦτον. οὐκ ἔστι δὲ ἀποδεικτικὸν διὰ τὸ μὴ ἐκ τῆς τῶν λημμάτων δυνάμεως ἐκκαλύπτεσθαι· ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ πίστεως παραδοχῆς τυγχάνειν. συνδραμουσῶν οὖν πάντων τούτων, τότε συνακτικὸν εἶναι τὸν λόγον καὶ ἀληθῆ καὶ ἄδηλον παραστατικόν, ὑφίσταται ἡ ἀπόδειξις. ἔνθεν καὶ οὕτως αὐτὴν ὑπογράφουσιν. ἀπόδειξίς ἐστι λόγος δι' ὁμολογουμένων λημμάτων κατὰ συναγωγὴν ἐπιφορὰν ἐκκαλύπτων ἄδηλον· οἷον ὁ τοιοῦτος, εἰ ἔστι κίνησις, ἔστι κενόν· ἀλλὰ μὴν ἔστι κίνησις, ἔστιν ἄρα κενόν. τὸ γὰρ εἶναι κενόν,

A vt qui de meatibus qui percipiuntur intelligentia, hoc fuerit rogatus, Si sudores fluunt per superficiem, sunt carnis meatus qui percipiuntur intelligentia: & sudores fluere per superficié, ex ipsorum natura docuit nos probare quod sunt carnis meatus qui percipiuntur intelligétia, hac ratione, propterea quòd ex corpore cui non sunt meatus, fieri non potest vt fluat humor: fluit autem sudor per corpus. Non est ergo solidum ac concretum corpus, sed habens poros ac meatus. Cùm hæc autem ita se habeant, demonstratio ante omnia debet
B esse oratio: secundò, colligens: tertiò autem, vera: quartò, incertam ac non manifestam habés conclusionem: quintò, & eam habens quæ reueletur ac detegatur ex vi propositionum. Hæc ergo oratio, cùm sit dies, Si nox est, sunt tenebræ: atqui nox est, sunt ergo tenebræ: est quidem colligens. Datis enim eius propositionibus, colligitur etiam illatio. Sed non erat vera. In se enim habebat falsam propositionem; nempe,
C Nox est. Quamobrem nec est demonstratiua. Rursus hæc, Si dies est, lux est. dies est autem, ergo lux est: præter id quòd est colligens, est etiam vera: quandoquidem datis eius propositionibus, datur etiam illatio, & per vera veri aliquid ostendit. Cùm autem sit eiusmodi, rursus non est demonstratio, propterea quòd euidentem ac manifestam habeat cõclusionem, nempe, Lux est, non autem non euidentem ac non manifestam. Iis congruenter ea quoque quæ
D sic habet, Si quis Deus tibi dixit quòd iste erit diues, erit iste diues. Si Deus autem tibi dixit quòd iste erit diues, iste ergo erit diues: manifestam quidem habet conclusionem, futurum eum diuitem. non est autem demonstratiua, propterea quòd non aperiatur ex vi propositionum, sed sit ex eo quòd Dei fides admittatur. Cùm ergo hæc omnia concurrerint, nempe quòd sit & oratio colligens, & vera, & ostendat id quod non est apertum ac manifestum, consistit demonstratio. Hinc eam sic describunt:
E Demõstratiò est oratio, quæ per propositiones de quibus cõstat, ex collectione aperit non manifestam illationem: vt hęc, Si est motus, est inane. atqui est motus, est ergo inane. Nam & an sit inane

est incertum & non manifestum: & per A vera, nempe, Si est motus, est inane, &c, Est autem motus, ex collectione videtur aperiri.

Atque quæ conuenit quidem præmittere de rei quæ quæritur notione, hæc sunt. Ordine autem est indicandum etiam ex qua sit materia.

Ex qua materia sit demonstratio.

Ex rebus, vt sæpe priùs diximus, aliæ quidem creduntur esse euidentes, aliæ verò incertæ & non manifestæ. Et euidentes quidem, quæ ex phantasia seu visione sumuntur citra voluntatem, & ex affectione: vt nunc est illud, Dies est, quòd hoc est homo: & vnumquodque eorum quæ sunt huiusmodi. Non manifestæ autem quæ non sic se habent. Et ex rebus non manifestis, vt quidam dicunt diuidentes, aliæ quidem sunt natura incertæ & non manifestæ, aliæ autem per homonymiam seu æquiuocè dicuntur genere incertæ & non manifestæ. Et natura quidem sunt incertæ & non manifestæ, quæ neque priùs sunt comprehensæ, neque nunc comprehenduntur, neque postea comprehendentur, æternam autem habent ignorationem: vt est, Stellas esse pares aut impares. Et ideò dicuntur esse natura incertæ & non manifestæ, non quòd ipsæ habeant naturam incertã & non manifestam quod ad se attinet: alioqui dicemus aliquid quod repugnet, vt qui simul & eas dicamus ignorare, & fateamur eas aliquam habere naturam. sed quòd nostræ quidẽ naturæ sunt incertę & manifestæ. per homonymiam autem seu æquiuocè genere appellẽtur incertæ & nõ manifestę, quæ sua quidem natura sunt occultæ, per signa autẽ aut demonstrationes censentur cognosci: vt atoma esse elemẽta quæ feruntur in infinito inani. Cæterùm cùm in rebus hęc sit differentia, dicimus demonstrationem neque esse manifestam (non enim cognosceretur ex se ipsa & ex coacta affectione:) neq; natura non manifestam. non enim desperatur de eius comprehensione: sed de ea quæ restat incertorum & non manifestorum differentia: quę demersam quidem & adumbratam nobis habent naturam. videntur autem comprehendi ratione ex Philosophia. Hoc autem non firmiter dicimus ac stabiliter. esset enim ridiculum cùm cesserimus essentiam, de ea adhuc quærere:

A ἄδηλόν τ᾽ ἐστὶ· καὶ δι᾽ ἀληθῶν δοκεῖ, τοῦ, τε εἰ ἔστι κίνησις, ἔστι κενόν· καὶ τοῦ, ἔστι δὲ κίνησις, κατὰ συναγωγὴν ἐκκαλύπτεσθαι.

Ἃ μὲν οὖν οἰκεῖον ἦν προλαβεῖν περὶ τῆς τοῦ ζητουμένου πράγματος ἐπινοίας, ἔστι τοιαῦτα. τάξει δὲ ὑποδεικτέον καὶ τὸ ἐκ τίνος ὕλης ἐστίν.

Ἐκ τίνος ὕλης ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις.

Τῶν πραγμάτων, ὡς πολλάκις προειρήκαμεν, τὰ μὲν πιστεύεται ἐναργῆ εἶναι, τὰ δὲ B ἄδηλα. καὶ ἐναργῆ μέν, τὰ ἐκ φαντασίας ἀβουλήτως καὶ ἐκ πάθους λαμβανόμενα. οἷόν ἐστι νῦν, τὸ ἡμέραν ἐστίν, ἢ τὸ τουτὶ ἄνθρωπός ἐστιν, καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἄδηλα δέ, τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα. Καὶ τῶν ἀδήλων, ὡς τινες διαιρούμενοι φασίν, τὰ μέν ἐστι φύσει ἄδηλα, τὰ δ᾽ ὁμωνύμως τῷ γένει λεγόμενα ἄδηλα· καὶ φύσει μέν ἐστιν ἄδηλα, ἃ μήτε πρότερον καταληφθέντα μήτε νῦν καταλαμβανόμενα, μήτε αὖθις καταλη- C φθησόμενα, αἰώνιον δὲ ἔχοντα τὴν ἀγνωσίαν. οἷόν ἐστι τὸ, ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, ἢ περισσούς. διὸ καὶ φύσει ἄδηλα λέγεται· οὐχ ὅτι αὐτὰ φύσιν ἔχει ἄδηλον, ὡς πρὸς ἑαυτά· ἐπεὶ μαχόμενόν τι ἐροῦμεν· τουτέστιν ἅμα καὶ ἀγνοεῖν αὐτὰ φάσκοντες, καὶ τινὰ ἔχειν φύσιν ὁμολογοῦντες. ἀλλ᾽ ὅτι τῇ ἡμετέρᾳ φύσει ἄδηλά ἐστι. ὁμωνύμως δὲ τῷ γένει ἄδηλα προσαγορεύεται, ἅπερ κατὰ μὲν τὴν οἰκείαν φύσιν ἀποκέκρυπται· διὰ δὲ σημείων ἢ ἀποδεί- D ξεων ἀξιοῦται γνωρίζεσθαι. οἷον τὸ, ἄτομα εἶναι στοιχεῖα ἐν ἀπείρῳ φερόμενα κενῷ. πλὴν τοιαύτης οὔσης ἐν τοῖς πράγμασι διαφορᾶς, φαμὲν τὴν ἀπόδειξιν οὔτε πρόδηλον εἶναι (οὐ γὰρ ἐξ αὐτῆς καὶ κατηναγκασμένου πάθους ἐγνωρίζετο) οὔτε φύσει ἄδηλον· οὐ γὰρ ἀπήλπισται ἡ κατάληψις αὐτῆς· ἀλλὰ τῆς λειπομένης τῶν ἀδήλων εἶναι διαφορᾶς. ἅπερ δεδυκυῖαν μὲν καὶ συνεσκιασμένην ἡμῖν ἔχει τὴν φύσιν· τῷ δ᾽ ἐκ φιλο- E σοφίας λόγῳ δοκεῖ καταλαμβάνεσθαι. τοῦτο δὲ οὐ βεβαίως λέγομεν· ἐπεὶ γελοῖον προδιαχειρήσαντας τὴν ὕπαρξιν, ἔτι ἐπιζητεῖν περὶ αὐτῆς·

ἀλλ᾽ ὅτι

ἀλλ' ὅτι καὶ ἐπίνοιαν τοιαύτην τοῦ ζητουμ. οὕτω γὰρ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπινοίας καὶ προλήψεως ἀνακύπτει ὁ περὶ τῆς ὑπάρξεως λόγος. ὅτι τοίνυν τῶν ἀδήλων κατὰ τὴν ἐπίνοιαν ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις, καὶ οὐ δύναται δι' αὐτῆς γνωρίζεσθαι, ἐπιλογιστέον οὕτως. τὸ μὲν πρόδηλον καὶ ἐναργές, πάντη πρόδηλόν ἐστι, καὶ ἐναργὲς συμπεφώνηταί τε παρὰ πᾶσι, καὶ οὐδεμίαν διαλλαγὴν ἐπιδέχεται. τὸ δὲ ἄδηλον διαπεφώνηταί τε καὶ εἰς διαλλαγὴν πίπτειν πέφυκε. καὶ εἰκότως. πᾶς γὰρ λόγος κρίνεται ὅτι ἀληθής ἐστιν ἢ ψευδής, κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα τὸ περὶ οὗ κεκόμισται, ἀναφοράν. ἐὰν μὲν γὰρ εὑρίσκηται σύμφωνος τῷ πράγματι τῷ περὶ οὗ κεκόμισται, ἀληθὴς εἶναι δοκεῖ· ἐὰν δὲ διάφωνος, ψευδής. οἷον, ἀποφαίνεταί τις ὅτι ἡμέρα ἐστίν. οὐκοῦν ἀναπέμψαντες τὸ λεγόμενον ἐπὶ τὸ πρᾶγμα, καὶ γνόντες τὴν τούτου ὕπαρξιν συνεπιμαρτυροῦσαν τῷ λόγῳ, φαμὲν ἀληθὲς εἶναι τὸ λεγόμενον. διόπερ ὅταν μὲν ἐναργὲς ᾖ καὶ πρόδηλον τὸ πρᾶγμα τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κομίζεται, ῥᾴδιον ἀναπέμψαντες ἐπ' αὐτὸ τὸ λεγόμενον, τότ' οὕτως ἢ ἀληθῆ λέγειν εἶναι τὸν λόγον ἐπιμαρτυρούμενον τῷ πράγματι, ἢ ψευδῆ ἀντιμαρτυρούμενον. ὅταν δὲ ἄδηλον καθεστήκοι τὸ πρᾶγμα καὶ ἀποκεκρυμμένον ἡμῖν, τότε μηκέτι δυναμένης ἐπ' αὐτὸ βεβαίως γίνεσθαι τῆς τοῦ λόγου ἀναπομπῆς, λείπεται τὸ καταπιθανεύεσθαι, καὶ ἐκ τῶν εἰκότων ἐπισπᾶσθαι τὴν διάνοιαν εἰς συγκατάθεσιν. ἄλλου δὲ ἄλλως εἰκάζοντος καὶ διαπιθανευομένου φύεται ἡ διαφωνία· μήτε τοῦ ἀποτυχόντος εἰδότος ὅτι ἀπέτυχε, μήτε τοῦ ἐπιτυχόντος, εἰδότος ὅτι ἐπέτυχε. ταῦτά γέ τοι καὶ σφόδρα χαριέντως ἀπῄκαζον οἱ Σκεπτικοὶ τοὺς περὶ ἀδήλων ζητοῦντας, τοῖς ἐν σκότῳ ἐπί τινα σκοπὸν τοξεύουσιν. ὥσπερ γὰρ τούτων εἰκός ἐστι τινὰ μὲν τυχεῖν τοῦ σκοποῦ, τινὰ δ' ἀποτυχεῖν· τὸ δέ, τίς ἐπέτυχεν ἢ ἀπέτυχεν, ἄγνωστον· οὕτως ἐν βαθεῖ σκότῳ σχεδὸν τῆς ἀληθείας ἀποκεκρυμμένης, ἀφίενται μὲν ἐπὶ ταύτην πολλοὶ λόγοι. τὸ δέ, τίς ἐξ αὐτῶν σύμφωνός ἐστιν αὐτῇ καὶ τίς διάφωνος, οὐχ οἷόν τε γινώσκειν, ἀρθέντος ἐκ τῆς ἐναργείας τοῦ ζητουμένου. καὶ τοῦτο πρῶτον εἶπε Ξενοφάνης,

A sed quòd notione mentisq; conceptione est eiusmodi. Sic enim ex notione & mentis anticipata conceptione exurget oratio de essentia. Quòd ergo eorum quæ sunt, notione incerta sit demonstratio, & per ipsam non possit agnosci, sic est considerandum: Id quidem quod est euidens & manifestum, est cuilibet manifestum & euidens, & de eo apud omnes conuenit, neque vllam admittit diuulsionem ac dissensionem. De eo autem quod est incertum & non manifestum, non conuenit, caditque id sua natura in dissensionem & distractionem. & meritò. Omnis enim
B oratio iudicatur esse vera aut falsa, ex relatione quæ est ad rem de qua est allatum. Nam si inuenitur consonans rei de qua est allatum, videtur esse vera. Si autem discrepans, falsa: vt quando pronũtiat quispiam quòd sit dies, si id quod dicitur ad rem remiserimus, & cognouerimus eius essentiam vna orationi ferre testimonium, dicimus id quod dicitur esse verum. Quamobrem quando
C res quidem fuerit euidens ac manifesta de qua affertur oratio, facile est ea remissa ad id quod dicitur, tunc sic vel orationem dicere esse veram, si rei ferat testimonium: aut falsam, si non ferat. Quãdo autem res fuerit incerta & non euidens ac nobis occulta, tunc cùm non possit ad eam firmiter ac stabiliter remitti oratio, restat vt probabiliter dicamus, & ex verisimilibus ad assensionem mens attrahatur. Alio autem aliter conniciente, & probabiliter lo-
D quente & verisimiliter, oritur dissensio, cùm neque is qui aberrauit, sciat se aberrasse, neque qui est assecutus, sciat se esse assecutum. Ea de causa Sceptici admodum eleganter assimilant eos qui quærunt de incertis & manifestis, iis qui in tenebris ad aliquem scopum tela iaciunt. Quomodo enim est verisimile aliquem quidem ex iis scopum attingere, aliquem verò aberrare, ignorari autem quis attigerit: ita cùm in profundis tenebris ferè absconsa sit veritas, ad eam quidem multæ emittuntur ratio-
E nes: sed quænam ex ipsis ei consonet & quænam discrepet, sciri non potest, cùm ex euidentia sublatum sit quod quęritur. Hoc autem primum dixit Xenophanes:

A *Nullus apertè vir scit, sed neque vir sciet vnquam,*
De diis & cunctis à me quæ dicta fuerunt.
Namque licèt sit perfectum quod dixerit ille,
Nescit, cùm in cunctis insit diuisio rebus.

Quamobrem si id quidem quod est euidens & manifestum, est consonans propter priùs dictam causam: discrepat autem id quod non est euidens ac manifestum, oportebit etiam discrepantem demonstrationem esse incertam & non manifestam. Quòd autem re vera discrepet, non multis opus est verbis, sed breui aliqua & quæ est in promptu admonitione. si quidem dogmatici quidem Philosophi, & ratione vtentes Medici eam ponunt: tollunt autem Empirici: Fortè autem etiam Democritus. nam per regulas ei vehementer repugnauit. Sceptici autem eam seruarunt in sustinenda assensione, magis vtentes enuntiatione. Iique qui ipsam ponunt, rursus inter se valde discrepant, sicut procedente docebimus oratione. Est ergo demonstratio aliquid incertum & non euidens. Præterea si omnis demonstratio continens dogma in suis propositionibus, protinus est dogma, de omni autem dogmate dissentitur: necessariò dissentitur de omni demonstratione. Et est rerum quæ quæruntur. vt Epicurus videtur validissimam posuisse demonstrationem huiusmodi, ad probandum quòd sit inane. Si est motus, est inane: atqui est motus, est ergo inane. Huius autem demonstrationis propositiones si concederentur quidem ab omnibus, necessariò etiam illationem haberent consequentem, & quæ concederetur ab omnibus. Nunc autem aduersus eas obiecerunt aliqui, nempe quòd ex propositionibus non colligatur illatio: non quod ea ex illis non sequatur: sed quòd illæ sint falsæ, & de illis non constet. Nam vt de connexo multa non persequamur iudicia: dicamus autem ex se rectum esse connexum, quod non incipit à vero & desinit in falsum, illud, Si motus est, est inane, ex Epicuri quidem sententia, incipiens à vero, nempe, Si est motus, & desinens in verum, erit verum. ex Peripateticorū autem sententia, incipiens à vero, nempe,

καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν, οὐδέ τις ἔσται
Εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἅσσα λέγω περὶ πάντων.
Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

ὥστε εἰ μὲν τὸ πρόδηλον, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν, ἐστὶ σύμφωνον, τὸ δὲ ἄδηλον B διαπεφώνηται, δεήσει καὶ τὴν ἀπόδειξιν διαπεφωνημένην, ἄδηλον εἶναι. ὅτι δὲ πρὸς ὅτι διαπεφώνηται, οὐ πολλῶν ἡμῖν λόγων δεῖ, βραχείας δέ τινος καὶ προχείρου ὑπομνήσεως. εἴ γε οἱ μὲν δογματικοὶ τῶν φιλοσόφων καὶ οἱ λογικοὶ τῶν ἰατρῶν τιθέασιν αὐτήν· οἱ δ' ἐμπειρικοὶ ἀναιροῦσι· τάχα δὲ καὶ Δημόκριτος. ἰσχυρῶς γὰρ αὐτῇ διὰ τῶν κανόνων ἀντείρηκεν. οἱ δὲ σκεπτικοί, ἐν ἐποχῇ ταύτην ἐφύλαξαν, τῇ μὴ μᾶλλον ἀπο- C φάσει χρώμενοι. τῶν τε τιθέντων αὐτὴν πάλιν, ἱκανή τίς ἐστι διαφωνία, καθὼς προβαίνοντος τοῦ λόγου διδάξομεν. τοίνυν ἄδηλόν τι ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. καὶ μὴν εἰ πᾶσα ἀπόδειξις δόγμα ἐν τοῖς λήμμασιν αὐτῆς περιέχουσα, εὐθύς ἐστι δόγμα· πᾶν δὲ δόγμα διαπεφώνηται· κατ' ἀνάγκην πᾶσα ἀπόδειξις διαπεφώνηται. καὶ τῶν ζητουμένων ἐστὶ πραγμάτων. ὁ Ἐπίκουρος δοκεῖ ἰσχυροτάτην τεθεικέναι ἀπόδειξιν, εἰς τὸ εἶναι κενόν, τοιαύτην· D Εἰ ἔστι κίνησις, ἔστι κενόν· ἀλλὰ μὴν ἔστι κίνησις, ἔστιν ἄρα κενόν. ταύτης δὲ τῆς ἀποδείξεως τὰ λήμματα, εἰ μὲν συνεχωρεῖτο πρὸς πάντων, ἐξ ἀνάγκης ἂν καὶ τὴν ἐπιφορὰν εἶχεν ἀκολουθοῦσαν αὐτοῖς, καὶ ὑπὸ πάντων παραχωρουμένην. νῦν δ' ἐνέστησάν τινες τούτων· φημὶ δέ, πρὸς μὴ συνάγεσθαι τοῖς λήμμασι τὴν ἐπιφορὰν οὐ διὰ τὸ μὴ ἀκολουθεῖν αὐτὴν ἐκείνοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκεῖνα εἶναι ψευδῆ καὶ ἀνομόλογα. ἵνα γὰρ μὴ πολλὰς ἐπιτρέχωμεν συνημ- E μένου κρίσεις, λέγωμεν δ' αὐτόθεν ὑγιὲς εἶναι συνημμένον, τὸ μὴ ἀρχόμενον ἐπ' ἀληθεῖ καὶ λῆγον ἐπὶ ψεῦδος, τὸ δ', εἰ ἔστι κίνησις, ἔστι κενόν, κατὰ μὲν Ἐπίκουρον, ἀρχόμενον ἀπ' ἀληθοῦς, τοῦ, εἰ ἔστι κίνησις, καὶ λῆγον ἐπ' ἀληθές, ἔσται ἀληθές. κατὰ δὲ τοὺς Περιπατητικούς, ἀρχόμενον ἀπ' ἀληθοῦς τοῦ, εἰ ἔστι

Εἰ ἔστι κίνησις, καὶ λῆγον ἐπὶ ψεῦδος, τὸ ἔστι κενόν, ἔσται ψεῦδος. κατὰ δὲ Διόδωρον, ἀρχόμενον ἀπὸ ψεύδους, τοῦ ἔστι κίνησις, καὶ λῆγον ἐπὶ ψεῦδος, τὸ ἔστι κενόν, αὐτὸ μὲν ἔσται ἀληθές· τὴν δὲ πρόσληψιν τὴν ἔστι δέ γε κίνησις, ὡς ψευδῆ διελέγχει. κατὰ μέντοι τοὺς Σκεπτικοὺς λῆγον ἐπ' ἄδηλον, ἔσται ἄδηλον. τὸ γὰρ ἔστι κενόν, κατ' αὐτοὺς τῶν ἀγνώστων ἐτύγχανε. Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ὅτι διαπεφώνηται τὰ λήμματα τῆς ἀποδείξεως. διάφωνα δὲ καὶ τὰ ἄδηλά ἐστιν. ὥστε καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀπόδειξις πάντως ἄδηλος. καὶ μὴν τῶν πρός τι ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. οὐ γὰρ καθ' ἑαυτὴν φαίνεται, πρὸς δὲ τῶν ἀποδεικνυμένων θεωρεῖται. τὰ δὲ πρός τι, εἰ ἔστιν, ἐζήτηται, καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ λέγοντες μὴ εἶναι αὐτά. τὸ δὲ διαφωνίαν ἔχον, ἐστὶν ἄδηλον. καὶ ταύτῃ τοίνυν ἄδηλός ἐστιν ἀπόδειξις πρὸς τούτοις. ἤτοι ἐκ φωνῆς συνέστηκεν ἡ ἀπόδειξις, ὡς τοῖς Ἐπικουρείοις εἴρηται, ἢ ἐξ ἀσωμάτων λεκτῶν, ὡς τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς. ἐξ ὁποτέρων δ' ἂν συνεστήκῃ, πολλὴν ἐπιδέχεται ζήτησιν. τά τε γὰρ λεκτά, εἰ ὑφέστηκε, ζητεῖται, καὶ πολὺς ὁ περὶ τούτου λόγος, αἵ τε φωναὶ εἰ σημαίνουσί τι διηπόρηται. εἰ δὲ ἐξ ὁποτέρας ἂν ὕλης ὑπάρχῃ ἡ ἀπόδειξις, ζητεῖται, τὸ δὲ ζητούμενον ἐστὶν ἄδηλον, πάντως ἡ ἀπόδειξις ἐστὶν ἄδηλος.

Τοῦτο μὲν οὖν ὥσπερ τι στοιχεῖον τῆς μελλούσης ἀντιρρήσεως ὑποκείσθω. μετελθόντες δὲ ἑξῆς, σκοπῶμεν καὶ περὶ τοῦ εἰ ἔστιν ἀπόδειξις.

A Si est motus, & desinens in falsum, nempe, Est inane, erit falsum. Ex Diodori autem sententia, incipiens à falso, nempe, Est motus, & desinés in falsum, nempe, Est inane, erit ipsum quidem verum, assumptionem autem, nempe, Est autem motus, arguit tanquam falsam. Ex Scepticorum autem sententia, desinens in incertum & non manifestum, erit incertum & non manifestum. Nam illud, Est inane, ex eorum sententia est ex iis quæ non possunt cognosci. Ex his ergo B est perspicuum, quòd dissentitur de propositionibus demonstrationis. De quibus autem dissentitur, ea sunt incerta & non manifesta. Quamobrem quæ ex his quoque fit demonstratio, est omnino incerta & non manifesta. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. non enim per se apparet, sed consideratur ex iis quæ demonstrantur. Quæ autem referuntur ad aliquid, quæsitum est an ea sint. Fuerunt autem multi qui dixerunt ea non esse. Quod autem habet sententiæ di- C stractionem, est incertum ac non manifestum. Ergo hac quoque ratione est incerta & non manifesta demonstratio. Ad hæc accedit, quòd demonstratio aut constat ex voce, vt dictum est ab Epicureis: aut ex iis quæ dicuntur, quæ sunt incorporea, vt à Stoicis. Ex vtrislibet autem constet, magna est quæstio: Nam & quæ dicuntur, an consistant, quæritur, & multùm de ea re agitatur: & an voces significent, dubitatur. Si autem quęritur ex vtra materia sit demon- D stratio: quod autem quæritur est incertum ac non manifestum: erit omnino demonstratio incerta & non manifesta.

Atque hoc quidem ponatur veluti elementum futuræ contradictionis. Transeamus autem deinceps, & consideremus an sit demonstratio.

Εἰ ἔστιν ἀπόδειξις.

Παρεστακότες καὶ ἐκ τίνος ὕλης ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις, ἀκολούθως πειρασόμεθα καὶ τοὺς σαλεύοντας αὐτὴν λόγους προχειρίσασθαι, σκεπτόμενοι πότερον ἀκολουθεῖ τῇ ἐπινοίᾳ καὶ προλήψει ταύτης ἡ ὕπαρξις, ἢ οὐδαμῶς. καίτοι τινὲς εἰώθασιν ἡμῖν, καὶ μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Ἐπικούρου αἱρέσεως, ἀγροικότερον ἐνίστασθαι, λέγοντες ἤτοι νοεῖτε τί ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, ἢ οὐ νοεῖτε. καὶ εἰ μὲν νοεῖτε, καὶ ἔχετε ἔννοιαν αὐτῆς, ἔστιν ἀπόδειξις· εἰ δὲ οὐ νοεῖτε, πῶς ζητεῖτε τὸ μηδ'

An sit demonstratio.

Cùm ostenderimus ex qua materia sit demonstratio, consequenter tentemus etiam tractare rationes quæ eam labefactant, considerantes vtrùm eius E notionem & anticipatam mẽtis conceptionem consequatur essentia, an non. Quamquam nonnulli, & maximè qui sunt ex secta Epicuri, solẽt rusticiùs obiicere, dicentes: Aut intelligitis quid sit demonstratio, aut non intelligitis. Et si quidem intelligitis, & eius habetis notionem, est demõstratio: Sin autem non intelligitis, quomodo quęritis quod nec

A à vobis quidem omnino intelligitur? Hæc enim dicentes, à seipsis propemodum euertuntur. Constat enim notionem & anticipatam mentis conceptionem præcedere omnem quæstionem. Quemadmodum enim posset quærere is qui rei quæ quæritur nullam habet notionem? Nam nec si fuerit assecutus, sciet se esse assecutum: neq; si aberrauerit, se aberrasse. Quamobrem hoc quidem damus, & tantum abest vt dicamus nos rei quę quæritur nullam habere notionem, vt etiam censeamus nos habere multas eius notiones & anticipatas mentis conceptiones: & propterea quòd non possimus eas discernere, & inuenire quænam sit earũ princeps, redigi ad sustinendam assensionem, & ad hoc vt non magis ad hanc quàm ad illam partem propendeamus. Nam si rei quæ quæritur, vnam solam haberemus anticipatam notionem, eam sequentes, talem esse rem crederemus, qualis in vna incurreret notione. Nunc autem quoniam vnius multas habemus notiones, multiplicesq; ac varias & inter se pugnantes, & ex æquo credibiles, propter quæ in ipsis inest probabilitatem, & propterea quòd sint viri fide digni qui eas defendunt: & neq; omnibus possumus credere, propterea quòd de iis depugnetur: neq; omnibus nõ credere, quòd his nullam aliam habeamus magis fide dignam: neque alicui quidem credere, alicui verò non, propter æqualitatem, necessariò eò venimus, vt sustineremus assensionem. Sed enim rerum quidem habemus anticipatas notiones eo modo quo ostendimus. Et propterea si anticipata quidem notio esset comprehensio, fortasse in eo qui se habere diceret anticipatam rei notionem, fateremur etiam eius comprehensionem. Nunc autem quoniam notio & anticipata conceptio, non est rei essentia, nos quidem dicimus nos eius rei habere notionem, minimè autem comprehendere, propter causas quas prius diximus. Nam si anticipatæ notiones sunt comprehensiones, nos quoque vicissim eos rogabimus, vtrùm Epicurus habeat anticipatam notionem & conceptionem quatuor elementorum, an non. Et si quidem non habet, quo modo apprehendet rem quæ quæritur, & eam quæret, cuius ne habet quidem notionem? Sin autem habet, quo modo non comprehendet esse quatuor elementa?

A ἀρχὴν νοούμενον ὑμῖν; ταῦτα γὰρ λέγοντες ὑφ' ἑαυτῶν σχεδὸν περιτρέπονται. ἐπείπερ δὲ μὲν πάντως τοῦ ζητουμένου πρόληψιν καὶ ἔννοιαν δεῖν προηγεῖσθαι, ὁμόλογόν ἐστι. πῶς γάρ τις καὶ ζητῆσαι δύναται, μηδεμίαν ἔννοιαν ἔχων τοῦ ζητουμένου πράγματος; οὔτε γὰρ ἐπιτυχὼν εἴσεται ὅτι ἐπέτυχεν· οὔτε ἀστοχήσας, ὅτι ἠστόχησεν. ὥστε τοῦτο μὲν δίδομεν, καὶ τοσοῦτόν γε ἀπέχομεν τοῦ λέγειν ἔννοιαν μὴ ἔχειν πάντως τοῦ ζητουμένου πρά-
B γματος, ὡς καὶ ἀνάπαλιν πολλάς γ' ἐννοίας αὐτοῦ καὶ προλήψεις ἔχειν ἀξιοῦν. καὶ χάριν τοῦ μὴ δύνασθαι ταύτας διακρίνειν, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν κυριωτάτην ἀνευρεῖν, εἰς ἐποχὴν καὶ ἀρρεψίαν περιίστασθαι. Εἰ μὲν γὰρ μίαν εἴχομεν τοῦ ζητουμένου πράγματος πρόληψιν, κἂν ταύτῃ συνεξακολουθήσαντες, τοιοῦτ' ἐπιστεύομεν ὑπάρχειν, ὁποῖον κατὰ μίαν προὔπιπτεν ἔννοιαν. νῦν δ' ἐπεὶ πολλὰς ἔχομεν τοῦ ἑνὸς ἐννοίας καὶ πο-
C λυτρόπους μαχομένας καὶ ἐπίσης πιστὰς διά τε τὴν ἐν αὐταῖς πιθανότητα, καὶ διὰ τὴν τῶν προϊσταμένων ἀνδρῶν ἀξιοπιστίαν, μήτε πάσαις πιστεῦσαι δυνάμενοι διὰ τὴν μάχην, μήτε πάσαις ἀπιστῆσαι, τῷ μηδεμίαν ἄλλην ἔχειν αὐτῶν πιστοτέραν, μήτε ταῖς μὲν πιστεῦσαι, ταῖς δ' ἀπιστεῖν διὰ τὴν ἰσότητα, κατ' ἀνάγκην ἤλθομεν εἰς τὸ ἐπέχειν. ἀλλὰ γὰρ προλήψεις ἔχομεν τῶν πραγμάτων, κατὰ τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον. καὶ διὰ τοῦ-
D το εἰ μὲν ἡ πρόληψις κατάληψις ὑπῆρχεν, ἴσως ἂν ἐν τῷ δέοντι τὸ πρόληψιν ἔχειν τοῦ πράγματος, καὶ τὴν κατάληψιν τούτου συνωμολογοῦμεν. νῦν δ' ἐπεὶ ἡ πρόληψις καὶ ἡ ἔννοια τοῦ πράγματος οὐχ ὕπαρξίς ἐστιν, ἐπινοεῖν μὲν αὐτὸ φαμὲν, καταλαμβάνεσθαι δὲ μηδαμῶς, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. ἐπεί τοι εἰ αἱ προλήψεις εἰσὶ καταλήψεις, παρὰ μέρος καὶ ἡμεῖς πευσόμεθα αὐτῶν, πότερον ἔχει πρόληψιν καὶ ἐπίνοιαν
E Ἐπίκουρος τῶν τεττάρων στοιχείων, ἢ οὐκ ἔχει. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔχει, πῶς ἀντιλήψεται τοῦ ζητουμένου πράγματος, καὶ τοῦτο ζητήσει οὗ μηδὲ ἐπίνοιαν ἔχει; Εἰ δὲ ἔχει, πῶς οὐ κατείληφε τὸ τέσσαρα εἶναι στοιχεῖα;

ἀλλ' εἰ-

A ἀλλ' οἶμαι ὅτι ἀπολογούμενοι φήσουσιν, ὡς ἐπινοεῖ μὲν Ἐπίκουρος τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, οὐ κατείληφε δὲ πάντως. ψιλὸν γὰρ κίνημα ἐστὶ τῆς διανοίας ἡ ἐπίνοια, ᾗ προσεχόμενος, ἀντιλέγει τὸ εἶναι τέσσαρα στοιχεῖα. τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἔχομεν ἐπίνοιαν τῆς ἀποδείξεως, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐξετάσομεν, εἴ τε ἔστιν εἴ τε καὶ μή. ταύτην δὲ ἔχοντες, οὐχὶ καὶ τὴν κατάληψιν ὁμολογήσομεν. ἀλλὰ πρὸς μὲν τούτους καὶ αὖθίς ποτε λεχθήσεται· ἐπεὶ δὲ ἐμμεθόδως προσήκει ποιεῖσθαι τὰς ἀντιρρήσεις, ζητητέον B τίνι μάλιστα δεῖ ἀποδείξει ἐνίστασθαι. καὶ δὴ ἐὰν μὲν ταῖς ἐπὶ μέρους καὶ καθ' ἑκάστην τέχνην ἀποδείξεσιν ἐνίστασθαι θέλωμεν, ἀμέθοδον ποιησόμεθα τὴν ἔνστασιν, ἀπείρων οὐσῶν τῶν τοιούτων ἀποδείξεων. ἐὰν δὲ τὴν γενικὴν ἀπόδειξιν αἴρωμεν, ἥτις δοκεῖ πασῶν τῶν ἐν εἴδει εἶναι περιεκτική, δῆλον ὅτι ἐν ταύτῃ πάσας ἕξομεν ἀνῃρημένας. ὥσπερ γὰρ ζῴου μὴ ὄντος, οὐδὲ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ἀνθρώπου μὴ ὑπάρχοντος, οὐδὲ Σωκράτης ὑφέ- C στηκε, συναναιρουμένων τοῖς γένεσι τῶν εἰδῶν· οὕτως μὴ οὔσης γενικῆς ἀποδείξεως, οἴχεται καὶ ἅπασα ἡ ἐν εἴδει ἀπόδειξις. τῷ μὲν γὰρ εἴδει οὐ πάντως συναναιρεῖται τὸ γένος, καθάπερ τῷ Σωκράτει ὁ ἄνθρωπος. τῷ γένει δ' ὥσπερ εἰπεῖν συμπεριγράφεται τὸ εἶδος. ἀναγκαῖον οὖν ἐστὶ καὶ τοῖς τὴν ἀπόδειξιν σαλεύουσι, μὴ ἄλλην τινὰ κινεῖν, ἔτι μὴ τὴν γενικήν, ᾗ καὶ τὰς λοιπὰς ἀκολουθεῖν συμβέβηκεν. ἐπεὶ τοίνυν ἄδηλόν ἐστιν ἡ ἀπό- D δειξις ὡς ἐπελογισάμεθα, ὀφείλει ἀποδεδεῖχθαι. πᾶν γὰρ ἄδηλον ἀναποδείκτως λαμβανόμενον, ἔστιν ἄπιστον. ἤτοι οὖν ὑπὸ γενικῆς ἀποδείξεως κατασταθήσεται τὸ εἶναί τι ἀπόδειξιν, ἢ ὑπὸ εἰδικῆς. ἀλλ' ὑπὸ μὲν εἰδικῆς, οὐδαμῶς· οὔπω γὰρ οὐδεμία καθίσταται εἰδικὴ ἀπόδειξις, διὰ τὸ μήπω ὡμολογῆσθαι τὴν γενικήν. ὡς γὰρ μηδέπω σαφοῦς ὄντος τοῦ ὅτι ἔστι ζῷον, οὐδὲ ὅτι ἵππος ἐστί, γνώριμον καθέστηκεν· οὕτω μηδέπω συνωμο- E λογηθέντος τοῦ ὅτι ἔστι γενικὴ ἀπόδειξις,

Sed vt arbitror, dicent respondentes, quòd Epicurus quidem mente agitat & versat intelligentia quatuor esse elementa, sed non omnino comprehendit. Illa enim mentis agitatio est nuda & simplex motio cogitationis: cui adhærens, contradicit quòd sint quatuor elementa. Igitur nos quoque mente agitamus & intelligentia versamus demonstrationem: & ex ea mentis agitatione examinamus sitne an non. Etsi autem eam habeamus mentis agitationem, non etiam fatebimur habere comprehensionem. Sed eis quidem rursus deinde respondebitur: Quoniam autem certa via ratione ac methodo facienda est contradictio, quæremus aduersus quámnam demõstrationem maximè velimus insistere. Etsi velimus quidem insistere aduersus singulares & in singulis artibus demonstrationes, citra vllam certam rationem ac methodum insistemus & argumentabimur, cùm sint infinitæ & innumerabiles eiusmodi demonstrationes. Sed si sustulerimus eam quæ est in genere demonstrationem, quæ videtur comprehendere omnes quæ sunt in specie, est perspicuum quòd in ea cunctas habebimus sublatas. Quo modo enim si non sit animal, nec est homo: & si non sit homo, nec Socrates, cùm tollantur species simul cum generibus: ita si non sit in genere demonstratio, perit etiam vniuersa in specie demonstratio. Nam cum specie quidem non omnino simul tollitur genus: vt cum Socrate, homo. cum genere autem, vt dixi, circumscribitur species. Necesse est ergo iis qui labefactant demonstrationem, non aliam mouere quàm eam quæ est in genere, quam reliquas quoque sequi necesse est. Quoniam ergo res est incerta ac non manifesta demonstratio, vt collegimus, ea debet demonstrari. Quicquid enim est incertum ac non manifestum, si sumatur citra demonstrationem, non est credibile. Aut ergo à demonstratione in genere constituetur aliquid esse demonstrationem, aut ab ea quæ est in specie. Sed ab ea quidem quæ est in specie, nequaquam. Nondum enim vlla in specie constituitur demonstratio, propterea quòd nondum constet de ea quæ est in genere: quomodo enim, si nondum sit euidens quòd sit animal, neque quòd sit equus est cognitum: ita si nondum constet esse demonstrationem in genere,

ex singularibus demonstrationibus nulla erit credibilis. & simul etiam incidimus in modum qui dicitur alter per alterum. Nam vt firma quidem sit & stabilis in genere demonstratio, oportet nos habere eam quæ est in specie, credibilem. Vt autem constet de ea quę est in specie, firmam oportet habere ac stabilem eam quæ est in genere. Quo fit vt neque illam ante hãc habere possimus, neque hanc ante illam. Ergo non potest quidem fieri vt à demonstratione in specie demonstretur demonstratio in genere: sed nec à demonstratione in genere. ea est enim quæ quæritur. Cùm ipsa autem sit incerta ac non manifesta, & quæratur, ipsa seipsam minimè probauerit, vt quæ opus habeat iis quæ ipsam aperiant ac detegãt. præterquam si sumpta ex hypothesi dicitur aliquid confirmare. Si autem ex hypothesi semel sumuntur aliqua & sunt credibilia, quid adhuc opus est ea demonstrare, cùm ex se ipsis ea possimus sumere citra demonstrationem, propterea quòd hypothesis ea habeat credibilia? Ad hæc accedit, quòd si demonstratio in genere demonstrationem in genere ostendat, erit eadem simul & perspicua & incerta ac non manifesta: eritque similiter credibilis & incredibilis. Credibilis quidem, quoniam aliquid aperit ac detegit. Incredibilis autem, quoniam aperitur ac detegitur. Est autem perquam absurdum, idem dicere simul manifestum & non manifestum, credibiléque & incredibile. Ergo & censere demonstrationem in genere seipsam ostendere, est absurdum. Verumenimvero alio quoque modo fieri non potest, vt demonstratio, aut aliqua res alia ostendatur per demonstrationem in genere. Aut enim has quaspiam propositiones habet demonstratio in genere & hanc quampiam illationem. Has autem quaspiam habens propositiones, & hanc quampiam illationem, euasit vna ex iis quæ sunt in specie. Si autem non habet propositiones & illationem: quoniam non sine propositionibus & illatione colligit demonstratio, nihil colliget demonstratio in genere. Si nihil autem colligit, nec quòd ipsa quidem sit, colliget. Si ergo constet quòd oportet demonstrari demonstrationem: ipsa autem nec ex demonstratione in genere, nec ex demonstratione in specie potest demonstrari,

A οὐκ ἂν εἴη τις τῶν ἐπὶ μέρους ἀποδείξεων πιστή, μετὰ τοῦ καὶ εἰς τὸν διάλληλον τρόπον ἡμᾶς ἐμπίπτειν. ἵνα μὲν γὰρ ἡ γενικὴ ἀπόδειξις βεβαιωθῇ, τὴν εἰδικὴν ἡμᾶς ἔχειν δεῖ πιστήν· ἵνα δὲ ἡ εἰδικὴ ὁμολογηθῇ, τὴν γενικὴν ἔχειν βέβαιον. ὥστε μήτε ἐκείνην πρὸ ταύτης ἔχειν δύνασθαι, μήτε ταύτην πρὸ ἐκείνης. οὐκοῦν ὑπὸ μὲν εἰδικῆς ἀποδείξεως, ἀμήχανον τὴν γενικὴν ἀποδειχθῆναι, καὶ μὴν οὐδὲ ὑπὸ γενικῆς. B αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ζητουμένη. ἄδηλος δὲ οὖσα καὶ ζητουμένη, οὐκ ἂν εἴη κατασκευαστικὴ ἑαυτῆς, ἥ γε καὶ τοῦ ἐκκαλύψοντος αὐτὴν ἔχρῃζεν· ἐκτὸς εἰ μὴ ἐξ ὑποθέσεως ληφθεῖσα, λέγεταί τινος εἶναι κατασκευαστική. Εἰ δὲ ἅπαξ ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνεταί τινα, καὶ ἔστι πιστά, τίς ἔτι χρεία ἀποδείκνυσθαι αὐτά, αὐτόθεν δυναμένων ἡμῶν λαμβάνειν ταῦτα καὶ ἀναποδείκτως, διά γε τὴν ὑπόθεσιν ἔχειν πιστά; πρὸς τούτοις εἰ ἡ γενικὴ C ἀπόδειξις παραστατική ἐστι τῆς γενικῆς ἀποδείξεως, ἔσται ἡ αὐτὴ προφανὴς ἅμα καὶ ἄδηλος· καὶ ἡ μὲν ἀποδεικνύουσα, προφανής, ἡ δὲ ἀποδεικνυμένη, ἄδηλος. ἔσται δὲ ὁμοίως πιστή τε καὶ ἄπιστος· πιστὴ μέν, ὅτι ἐκκαλυπτική τινός ἐστιν· ἄπιστος δέ, ὅτι ἐκκαλύπτεται. πάνυ δὲ ἄτοπον, τὸ αὐτὸ λέγειν πρόδηλον ἅμα καὶ ἄδηλον, πιστόν τε καὶ ἄπιστον. τοίνυν καὶ τὸ ἀξιοῦν τὴν γενικὴν ἀπόδειξιν, ἑαυτῆς εἶναι παραστατικήν, ἔστιν ἄτοπον. D οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἄλλον τρόπον, οὐχ οἷόν τε ἀπόδειξιν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἕτερόν τι τῶν ὄντων διὰ γενικῆς ἀποδείξεως δυνατόν ἐστι παραστῆσαι. ἤτοι γὰρ τάδε τινὰ ἔχει λήμματα καὶ τήνδε τινὰ ἐπιφορὰν ἡ γενικὴ ἀπόδειξις. τάδε γάρ τινα ἔχουσα λήμματα καὶ τήνδε τινὰ ἐπιφοράν, μία γέγονε τῶν ἐπ᾽ εἴδους. Εἰ δὲ οὐκ ἔχει λήμματα καὶ ἐπιφοράν, ἐπεὶ οὐ χωρὶς λημμάτων καὶ ἐπιφορᾶς συνάγει ἡ ἀπόδειξις, οὐδὲν συνάξει ἡ E γενικὴ ἀπόδειξις. μηδὲν δὲ συνάγουσα, οὐδὲ τὸ ἑαυτὴν εἶναι συνάξει. Εἰ οὖν τὸ μὲν ὅτι δεῖ ἀποδειχθῆναι τὴν ἀπόδειξιν, ὡμολόγηται, αὕτη δέ, οὔτε ἐκ γενικῆς οὔτε ἐξ εἰδικῆς ἀποδείξεως δύναται ἀποδειχθῆναι,

δῆλον

δῆλον ὡς οὐδὲν μηδενὸς εὑρισκομένου παρὰ ταύτας, ἐν ἐποχῇ φυλάττειν ὀφείλομεν τὴν περὶ τῆς ἀποδείξεως ζήτησιν. καὶ μὴν εἴπερ ἡ πρώτη ἀπόδειξις ἀποδείκνυται, ἤτοι ὑπὸ ζητουμένης ἀποδείξεως ἀποδείκνυται, ἢ ὑπὸ ἀζητήτου. οὔτε δὲ ὑπὸ ἀζητήτου· πᾶσα γὰρ ἀπόδειξις τῆς πρώτης ὑπ' ἀμφισβήτησιν πεπτωκυίας ζητεῖται· οὔτε δὲ ὑπὸ ζητουμένης. πάλιν γὰρ ἐκείνη εἰ ζητεῖται, ὑπ' ἄλλης ἀποδείξεως ὀφείλει κατασταθῆναι, καὶ ἡ τρίτη ὑπὸ τετάρτης, καὶ ἡ τετάρτη ὑπὸ πέμπτης· καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον. τοίνυν οὐκ ἔστι βεβαίως ἔχειν τὴν ἀπόδειξιν. Δημήτριος δὲ ὁ Λάκων τῶν κατὰ τὴν Ἐπικούρειον αἵρεσιν ἐπιφανῶν εὐαπόλυτον ἔλεγεν τὴν τοιαύτην ἔνστασιν. μίαν γάρ φησι τῶν ἐπ' εἴδους ἀποδείξεων τινὰ συνάγουσαν ὅτι ἄτομά ἐστι στοιχεῖα, ἢ ὅτι κενόν ἐστι κατασησάμενοι καὶ βεβαίαν δείξαντες, αὐτόθεν ἕξομεν ἐν ταύτῃ καὶ τὴν γενικὴν ἀπόδειξιν πιστήν. ὅπου γάρ ἐστι τὸ τινὸς γένους εἶδος, ἐκεῖ πάντως εὑρίσκεται καὶ γένος οὗ ἐστι τὸ εἶδος, καθάπερ ἔμπροσθεν ὑπεμνήσαμεν. τοῦτο δὲ δοκεῖ μὲν εἶναι πιθανόν, ἔστι δ' ἀδύνατον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδεὶς ἐάσει τὸν Λάκωνα τὴν εἰδικὴν ἀπόδειξιν καθίστασθαι, τῆς γενικῆς μὴ προϋφεστώσης. καὶ ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ, ὁ ἔχων τὴν εἰδικὴν ἀπόδειξιν, εὐθέως ἔχει καὶ τὴν γενικήν. οὕτω καὶ οἱ Σκεπτικοὶ ἀξιώσουσι προαποδειχθῆναι τὸ γένος αὐτῆς, ἵνα πιστευθῇ τὸ εἶδος. οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν ἐκεῖνοι ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ τὸ τοιοῦτο, λέγω δὲ εἰδικήν τινα καθίστασθαι ἀπόδειξιν, εἰς βεβαίωσιν τῆς γενικῆς· οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ὁμογενῶν αἱρέσεων οὐχ ἡσυχάσουσιν· ἀλλ' ὁποίαν ἂν προχειρίσωνται ὡς πιστὴν ἀπόδειξιν, ταύτην ἀνατρέψουσι· πολύ τε πλῆθος ἔσται τῶν οὐκ ἐώντων ταύτην τεθῆναι. οἷον, εἰ τὴν περὶ ἀτόμων λαμβάνοι, ἀμύθητοι ἀντιφθέγξονται αὐτῷ· εἰ τὴν περὶ κενοῦ, παμπληθεῖς ἐνστήσονται· εἰ τὴν περὶ εἰδώλων, ὡσαύτως. κἂν τὰ μάλιστα οὖν συντρέχωσιν αὐτῷ τῇ προαιρέσει, οἱ ἀπὸ τῆς Σκέψεως, οὐ δυνήσεται

A perspicuum est quòd cùm præter eas nihil aliud inueniatur, in quæstione de demonstratione debemus nos tenere in sustinenda assensione. Præterea si prima demonstratur demonstratio, aut demonstratur à demonstratione quæ quæritur, aut ab ea quæ non quæritur. Non autem ab ea quæ non quæritur. Omnis enim demonstratio quæritur cum prima ceciderit sub dubitationem. Neque ab ea quæ quæritur. Rursus enim illa si quæritur, debet constitui ab alia demõstratione: & tertia à quarta: & quarta à quinta, idque in infinitum. Non potest ergo haberi firma ac stabilis demõstratio. Demetrius autem Lacon inter Epicuri sectatores insignis, dicebat facile solui posse huiusmodi obiectionem. Nam si cõstituerimus aliquam vnam ex iis quæ sunt in specie demonstrationibus, colligentem quòd atoma sunt elementa, aut quòd est inane, eamque ostenderimus firmam esse ac stabilem, eo ipso in ea habebimus fide dignam ac credibilem quæ est in genere demonstrationem. Vbi enim est species alicuius generis, ibi est etiam genus, vt superiùs admonuimus. Hoc autem videtur quidem esse probabile, non potest autem fieri. Nam primùm quidem nemo sinet Laconem constituere demonstrationem in specie, si non prius consistat demonstratio in genere. & vt ipse censet, quòd qui habet demonstrationem in specie, statim habet etiam eam quæ est in genere: ita etiam æquum censebunt Sceptici vt genus eius priùs demonstretur, vt credatur species. Verumenimvero etiamsi illi hoc ei permiserint, nempe vt constituat demonstrationem in specie, ad confirmandam eam quæ est in genere, ij quidem qui sunt ex sectis quæ non sunt eiusdem generis, non silebunt: sed quamcumque vt fide dignam proposuerint demonstrationem, eam euertent: & magna erit multitudo eorum qui non sinent eam poni: vt si sumat demonstrationem de atomis, innumerabiles resistent & contradicent. Si sumat de inani, complures contrà obiicient. Si de imaginibus ac spectris, similiter. Etsi ergo cum eius instituto maximè concurrant Sceptici, non poterit

comprobare ac confirmare vnam ex iis quæ sunt in specie demonstrationibus, propterea quòd pugnent inter se Dogmatici. Alioqui quámnam firmam ac stabilem dicit se habiturum demõstrationem in specie? aut enim eam habebit quæ ex seipsa ex omnibus ei placet, aut qualemcumque, aut eam quæ demonstratur. Sed eam quidem sumere quæ ei placet ex omnibus, est arrogantis, & ad sortitionẽ magis videtur accedere. Sin autem qualemcumque, omnes ponet demonstrationes, partim quidem Epicureorum, partim autem Stoicorum, & partim Peripateticorum. quod quidem est absurdum. Sin autem eam quæ demonstratur, non est demõstratio. Quæritur enim an demonstretur. & si quæratur, non erit credibilis. Præterea propositiones eius, quam Lacon dicit demonstrationis, aut sunt dubię, & non sunt credibiles ac fide dignæ: aut indubitabiles & fide dignæ. Sed si sunt quidẽ dubiæ & non fide dignæ, omnino erit etiam quæ fit ex ipsis, non fide digna demonstratio ad aliquid probandum. Vt sint autem fide dignæ & indubitabiles, magis est in votis quàm in rei veritate. Si enim quæcumque sunt, aut sunt sensilia, aut cadunt sub intelligentiam: debent etiam propositiones demonstrationis aut esse sensiles, aut cadere sub intelligentiam. Quæsitum est autem sintne sensiles, an cadãt sub intelligentiam. Nam sensilia quidem si ponuntur talia qualia apparent, aut inanes sunt affectiones, & figmenta cogitationis, aut aliqua quidem ex eis cum eo quòd apparent sunt etiam: aliqua autem solum apparent, non autem etiam sunt res subiectæ. licetque videre viros insignes vniuscuiusque hæresis defensores. Si quidem Democritus omnem sensilem amouit essẽtiam. Epicurus autem quidquid est sensile, firmum esse dixit ac validum. Stoicus autem Zeno adhibuit diuisiones. Quo fit vt si sint propositiones sensiles, de iis dissentiatur. Similiter autẽ etiamsi cadant sub intelligentiam. Nam de iis quidem, partim in vita humana, partim in Philosophia, licet maximam videre concertationem, cum alia aliis placeant. Ad ea quæ dicta sunt, accedit, quòd si quidquid cadit sub intelligentiam, firmitatis ac stabilitatis initium & fontem habet ex sensu:

A μίαν τῶν ἐπὶ μέρους ἀποδείξεων πιστώσασθαι, διὰ τὴν τῶν Δογματικῶν μάχην. ποίαν γάρ ποτε καὶ λέγει βεβαίαν ἕξειν εἰδικὴν ἀπόδειξιν; ἤτοι γὰρ τὴν αὐτόθεν ἐξ ἁπασῶν ἀρεσκομένην αὐτῷ, ἢ τὴν ὁποιανδηποτοῦν, ἢ τὴν ἀποδεικνυμένην. ἀλλὰ τὸ μὲν τὴν ἐξ ἁπασῶν ἀρεσκομένην αὐτῷ λαμβάνειν, αὔθαδες, καὶ ἀποκληρώσει μᾶλλον ἐοικός ἐστιν. εἰ δὲ τὴν ὁποιανοῦν, πάσας θήσει τὰς ἀποδείξεις· τοῦτο μὲν, τὰς τῶν B Ἐπικουρείων, τοῦτο δὲ, τὰς τῶν Στωικῶν, καὶ ἤδη Περιπατητικῶν· ὅπερ ἄτοπον. εἰ δὲ τὴν ἀποδεικνυμένην, οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. εἰ γὰρ ἀποδείκνυται, ζητεῖται· καὶ ζητουμένη, οὐκ ἂν εἴη πιστὴ, ἀλλὰ τῶν βεβαιωσόντων δεομένη. οὐκ ἄρα δυνατόν ἐστι μίαν τῶν ἐπὶ μέρους ἀποδείξεων ἔχειν πίστιν. καὶ μὴν τὰ λήμματα, ἧς λέγει ἀποδείξεως ὁ Λάκων, ἤτοι ἀμφισβητεῖται καὶ ἄπιστά ἐστιν, ἢ ἀναμφισβήτητά ἐστι καὶ πιστά. ἀλλ' εἰ μὲν C ἀμφισβητεῖται καὶ ἄπιστά ἐστι, πάντως καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀπόδειξις ἄπιστος γενήσεται πρὸς τὴν τινὸς κατασκευήν. τὸ δὲ πιστὰ αὐτὰ εἶναι, καὶ ἀναμφισβήτητα, εὐχὴ μᾶλλόν ἐστιν ἢ ἀλήθεια. εἰ γὰρ πάντα τὰ ὄντα, ἤτοι αἰσθητά ἐστιν ἢ νοητὰ, ὀφείλει καὶ τὰ λήμματα τῆς ἀποδείξεως αὐτῆς, ἤτοι αἰσθητὰ εἶναι ἢ νοητά. ἐάν τε δὲ αἰσθητὰ, ἐάν τε νοητὰ ᾖ, ἐζήτηται. τὰ μὲν γὰρ αἰσθητὰ εἰ ὑπόκειται τοιαῦτα ὁποῖα φαίνεται, D ἢ κενοπαθήματά ἐστι καὶ ἀναπλάσματα τῆς διανοίας, ἢ τινὰ μὲν αὐτῶν, σὺν τῷ φαίνεσθαι καὶ ἔστι, τινὰ δὲ φαίνεται μόνον, οὐκέτι δέ γε καὶ ὑπόκειται. καὶ πάρεστιν ἐπισήμους ἰδεῖν ἄνδρας τῆς ἑκάστης στάσεως προεστῶτας· εἴγε Δημόκριτος μὲν πᾶσαν αἰσθητὴν ὕπαρξιν κεκίνηκεν· Ἐπίκουρος δὲ, πᾶν αἰσθητὸν ἔλεξε βέβαιον εἶναι· ὁ δὲ Στωικὸς Ζήνων διαιρέσει ἐχρήσατο. ὥστε ἂν ἢ αἰσθητὰ τὰ λήμματα, διάφωνά ἐστιν. E ὡσαύτως δὲ κἂν νοητὰ τυγχάνῃ. καὶ γὰρ περὶ τούτων, τοῦτο μὲν ἐν τῷ βίῳ, τοῦτο δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ, πλείστην πάρεστιν ἰδεῖν μάχην, ἄλλοις ἄλλων ἀρεσκομένων. εἶτα πρὸς τοῖς λεχθεῖσιν, εἰ πᾶν νοητὸν τὴν ἀρχὴν ἔχει καὶ πηγὴν τῆς βεβαιώσεως ἐξ αἰσθήσεως,

τὰ δὲ

A τὰ δὲ δι' αἰσθήσεως γνωριζόμενα ὡς ἐπελογισάμεθα, διάφωνά ἐστιν, ἀνάγκη καὶ τὰ νοητὰ τοιαῦτα τυγχάνειν. ὥστε καὶ τὰ λήμματα τῆς ἀποδείξεως ἐξ ὁποτέρας ἂν ᾖ μοίρας, ἄπιστά ἐστι καὶ ἀβέβαια. διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡ ἀπόδειξις οὐ πιστή. καὶ ἵνα καθολικώτερον εἴπωμεν, τὰ λήμματα φαινόμενά ἐστι, τὰ δὲ φαινόμενα ζητεῖται εἰ ὑπόκειται. τὰ δὲ ζητούμενα, οὐκ αὐτόθεν ἐστὶ λήμματα, ἀλλ' ὀφείλει διά τινος βεβαιωθῆναι. τὸ οὖν φαινόμενον ὁποῖον φαίνεται καὶ ὑπόκειται, διά τινος B ἕξομεν παραστῆσαι; ἢ γὰρ διὰ ἀδήλου πράγματος πάντως, ἢ διὰ φαινομένου. ἀλλὰ τὸ μὲν διὰ ἀδήλου ἄτοπον· τοσοῦτον γὰρ ἀπέχει τὸ ἄδηλον τοῦ δύνασθαί τι ἐκκαλύπτειν, ὡς καὶ ἀνάπαλιν αὐτὸ δεῖσθαι τοῦ παραστήσοντος. διὰ φαινομένου δὲ, πολλῷ ἀτοπώτερον. αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον. καὶ οὐδὲν τῶν ζητουμένων ἑαυτοῦ βεβαιωτικόν. ἀμήχανον ἄρα τὰ φαινόμενα κατασκευάσαι, ἵνα καὶ τὴν ἀπόδειξιν οὕτως ἔχωμεν πιστήν. ἀλλὰ τὰ φαινόμενα, φασὶν οἱ Δογματικοί, C πάντως δεῖ τιθέναι πρῶτον. ὅτι οὐδὲν ἔχομεν πιστότερον αὐτῶν. εἶθ' ὅτι ὁ κινῶν αὐτὰ λόγος αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ περιτρέπεται. ἤτοι γὰρ φάσει μόνον χρώμενος ταῦτα ἀναιρεῖ, ἢ φαινομένοις, ἢ μὴ φαινομένοις. ἀλλὰ φάσει μὲν χρώμενος, ἄπιστός ἐστι· ῥᾴδιον γὰρ τὴν ἀντικειμένην ἐκθεῖναι φάσιν. εἰ δὲ μὴ φαινομένοις, πάλιν ἄπιστος, θέλων διὰ μὴ φαινομένων τὰ φαινόμενα περιτρέπειν. εἰ δὲ φαινομένοις κινεῖ τὰ φαινόμενα, D πάντως πιστοῖς, καὶ οὕτως αὐτόθεν ἔσται τὰ φαινόμενα πιστά. ὥστε ὁ λόγος καὶ κατ' αὐτῶν χωρεῖ. ἡμεῖς δὲ ὅτι τὰ φαινόμενα, εἴτε αἰσθητὰ εἴη, εἴτε νοητά, πλείστης γέμει μάχης τῆς τε παρὰ φιλοσόφοις καὶ τῆς παρὰ τῷ βίῳ, πρότερον ἐπελογισάμεθα. τὸ δὲ νῦν ἔχει, πρὸς τὴν ἐκκειμένην διαστολὴν, ἐκεῖνο ῥητέον, ὅτι οὔτε φάσει χρώμενοι κινοῦμεν τὰ φαινόμενα· οὔτε μὴ φαινομένοις· συγκρίνοντες δὲ αὐτὰ αὐτοῖς. εἰ μὲν γὰρ σύμφωνα εὑρίσκεται τὰ αἰσθητὰ τοῖς αἰσθητοῖς,

de iis autem quæ sensu cognoscuntur, dissentitur, vt collegimus: necesse est vt etiam sint huiusmodi quæ cadunt sub intelligentiam. Quo fit vt propositiones demonstrationis, ex vtrouis sint ordine, sint incredibiles & infirmæ ac instabiles. Propterea autem nec fide digna & credibilis est demonstratio. Et vt magis vniuersè dicamus, propositiones sunt apparentes: quæ autem apparent, quæritur sintne res subiectæ. Quæ autem quæruntur, non sunt ex se sumptæ propositiones, sed debent confirmari per aliquid. Quod ergo apparet, quale apparet & cuiusmodi sit res subiecta, per quódnam possumus ostendere? Aut enim per rem quæ est omnino incerta & non euidens; aut per rem quæ apparet. Sed per rem quidem quæ est incerta & non euidens, est absurdum. Tantum enim abest, vt id quod est incertum & non euidens, possit aliquid aperire ac reuelare, vt contrà ipsum habeat opus eo quod sit ostensurum. Per id quod apparet autem, longè absurdius. est enim hoc ipsum quod quæritur. nec est quidquam ex iis quod quæritur quod seipsum probet ac confirmet. Nulla ergo ratione fieri potest, vt quæ apparent efficiant vt demonstrationem sic habeamus fide dignam ac credibilem. Sed oportet, inquiunt Dogmatici, ea quæ apparent omnino aliquid ponere, quoniam nihil habemus quod sit his credibilius & magis fide dignum. Deinde, inquiunt, quæ ea exagitat oratio, ipsa à seipsa euertitur. Aut enim dictione & affirmatione solùm vtens ea euertit, aut apparentibus, aut non apparentibus. Sed si dictione quidem & affirmatione vtatur, est incredibilis nec fide digna. est enim facile adducere dictionem seu affirmationem quæ ei aduersetur. Si autem non apparentibus, est rursus incredibilis, vt quæ velit per ea quæ non apparent ea quæ apparent euertere. Si autem iis quæ apparent mouentur & agitantur quæ apparent, omnino fide dignis. & ita ex se erunt fide digna & credibilia quæ apparent. Quamobrem etiam contra ipsos vsurpatur oratio. Nos autem, quòd quæ apparent, seu sint sensilia, seu cadant sub intelligentiam, magna lite & decertatione plena sint & apud Philosophos & in vita humana, priùs ratiocinando collegimus. In præsentia autem aduersus eam quæ adducta est distinctionem illud dicendum est, quòd neque dictione seu affirmatione vtentes mouemus & exagitamus ea quæ apparent, neque non apparentibus, sed ea secum comparantes. Nam si inuenirentur sensilia consentire cum sensilibus,

& quæ cadunt sub intelligentiam, cum iis quæ sub eam cadunt, & contra: fortasse concederemus ea esse talia qualia apparent. Nunc autem in comparatione inuenientes pugnam ac contentionem quæ non potest diiudicari, per quam alia ab aliis expellantur, propterea quod neque omnia possimus ponere propter huiusmodi pugnam ac cōtentionem: neque aliqua, propter pares vires eorum quæ aduersantur: neque omnia expellere, propterea quòd nihil habeant credibilius ac fide dignius quàm apparere, deuenimus ad sustinendam assensionem. sed oratio quæ vt fidem faciat sumit ex apparentibus, in his mouēdis se quoque simul expellit. quod quidem est eorum qui corripiunt id quod quæritur. Non enim ex iis quæ apparent confirmatur oratio: sed ex oratione ea quæ apparent confirmantur ac corroborantur. & meritò. Si enim de iis dissentitur, aliquibus quidem dicentibus ea esse res subiectas, aliquibus autem minimè, id constitui debet ex oratione. Huius autem rei non sunt alij testes quàm qui sunt diuersę sententiæ, qui volunt oratione demonstrare quòd vera sunt quæ apparent, & alioqui oportere credere iis quæ apparent. Non enim ea quæ apparent, oratione, sed iis quæ apparent est firmior ac validior oratio, vt quæ & sui & illorum fidem faciat. Si autem demonstrationis propositionēs sunt incertæ & non manifestæ: incerta autem & non manifesta est illatio: quod autem constat ex incertis ac non manifestis, rursus est incertum ac non manifestum: demonstratio est incerta ac non manifesta, & quærit quod sit facturum sui fidem. quod quidem non est demonstrationis: At non est, inquiunt, omnium postulanda demonstratio: sed sunt etiam quædam sumenda ex hypothesi. neque enim poterit nobis procedere oratio, nisi datū fuerit aliquid ex seipso esse credibile. Sed primùm nos dicemus, non esse necesse vt illorum procedāt Dogmatū rationes, cùm sint figmētis non dissimiles. Deinde quæ procedent? Cùm enim quæ apparent hoc solū ostendant quòd appareāt: nequaquam autem possint ostēdere quòd sint res subiectę, ponantur & propositiones demonstrationis quòd apparet, & similiter illatio. Sic enim colligetur quod quæritur, non autem adducetur veritas, manentibus nobis in dictione seu affirmatione & propria affectione.

A καὶ τὰ νοητὰ τοῖς νοητοῖς, καὶ ἐναλλάξ, ἴσως ἂν προσεχωροῦμεν αὐτὰ τοιαῦτα τυγχάνειν ὁποῖα φαίνεται. νῦν δὲ ἐν τῇ συγκρίσει ἀνεπίκριτον εὑρίσκοντες μάχην, καθ' ἣν τὰ ἕτερα ὑπὸ τῶν ἑτέρων ἐκβάλλεται, τῷ μήτε πάντα θεῖναι δύνασθαι διὰ τὴν τοιαύτην μάχην, μήτε τινὰ διὰ τὴν τῶν ἀντικειμένων ἰσοσθένειαν, μήτε πάντ' ἐκβάλλειν, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν τοῦ φαίνεσθαι πιστότερον, ἐπὶ τὸ ἐπέχειν κατηντήσαμεν. ἀλλ' ὁ λόγος B ἐκ τῶν φαινομένων τὴν πίστιν λαμβάνων, ἐν τῷ ταῦτα κινεῖν, καὶ ἑαυτὸν συνεκβάλλει· ὅπερ ἦν συναρπαζόντων τὸ ζητούμενον ἀνδρῶν. οὐ γὰρ ὁ λόγος ἐκ τῶν φαινομένων βεβαιοῦται, ἀλλὰ τὰ φαινόμενα ἐκ τοῦ λόγου κρατύνεται. καὶ εἰκότως. Εἰ γὰρ διαφωνία ἐστὶ τινῶν μὲν λεγόντων αὐτὰ ὑποκεῖσθαι, τινῶν δὲ μηδαμῶς, ἐκ τοῦ λόγου ὀφείλει κατασταθῆναι. τούτου τε μάρτυρές εἰσιν οὐκ ἄλλοι τινές, ἢ οἱ ἑτερόδοξοι, λόγῳ μὲν ἀποδεῖξαι C θέλοντες ὅτι ἀληθῆ ἐστι τὰ φαινόμενα· καὶ ἄλλως τὸ ὅτι τοῖς φαινομένοις δεῖ πιστεύειν. οὐ τὰ φαινόμενα γὰρ τοῦ λόγου, ἀλλ' ὁ λόγος τῶν φαινομένων βεβαιότερός ἐστιν, ὅγε καὶ ἑαυτὸν κἀκεῖνα πιστούμενος. Εἰ δὴ τὰ λήμματα τῆς ἀποδείξεως ἐστὶν ἄδηλα, ἄδηλος δὲ καὶ ἡ ἐπιφορά, τὸ δὲ ἐξ ἀδήλων συνεστὼς, πάλιν ἄδηλον, ἡ ἀπόδειξίς ἐστιν ἄδηλος· καὶ ἐπιζητεῖ τὸ παρεξοῦσον αὐτῆς τὴν πίστιν, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀποδείξεως. ἀλλ' οὐ δεῖ, φασί, πάντων D ἀπόδειξιν αἰτεῖν. τινὰ δὲ καὶ ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνειν, ἐπεὶ οὐ δυνήσεται προβαίνειν ἡμῖν ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δοθῇ τι πιστὸν ἐξ αὐτοῦ τυγχάνειν. ἀλλὰ πρῶτον καὶ ἡμεῖς ἐροῦμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον τὰς ἐκείνων δογματολογίας προβαίνειν, πλασματώδεις ὑπαρχούσας. Εἶτα καὶ ποῖ προβήσονται; τῶν γὰρ φαινομένων αὐτὸ μόνον παριστάντων ὅτι φαίνεται· τὸ δὲ ὅτι καὶ ὑπόκειται, μηκέτι προσαρκούντων διδάσκειν, τιθέσθω καὶ τὰ λήμματα E τῆς ἀποδείξεως ὅτι φαίνεται, καὶ ἡ ἐπιφορὰ ὁμοίως. ὧδε γὰρ συναχθήσεται τὸ ζητούμενον, καὶ οὐ παραχθήσεται ἡ ἀλήθεια, μενόντων ἡμῶν ἐπὶ ψιλῆς φάσεως καὶ τοῦ οἰκείου πάθους.

τὸ δ' ὅτι

τὸ δ' ὄν, τοῦτο μόνον φαίνεται, ἀλλὰ καὶ ὑπόκειται, θέλειν ἐξετάζειν, ἀνδρῶν ἐστὶ μὴ τοῖς ἀναγκαίοις πρὸς τὴν χρείαν ἀρκουμένων, ἀλλὰ καὶ τὸ δυνατὸν συναρπάζειν ἐσπουδακότων. καθόλου τε ἐπεὶ οὐχ ἡ ἀπόδειξις μόνον ἐξ ὑποθέσεως προκόπτειν ἀξιοῦται τοῖς Δογματικοῖς, ἀλλὰ καὶ ὅλη σχεδὸν φιλοσοφία, πειρασόμεθα κατὰ τὸ δυνατὸν ὀλίγα διεξελθεῖν πρὸς τοὺς ἐξ ὑποθέσεώς τι λαμβάνοντας. ταῦτα γὰρ ἅ φασιν ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνειν, εἰ μὲν πιστά ἐστι διὰ τὸ ἐξ ὑποθέσεως εἰλῆφθαι, πιστὰ φανήσεται καὶ τἀναντία τούτοις ἐξ ὑποθέσεως ληφθέντα. καὶ ταύτῃ θήσομεν τὰ μαχόμενα. εἰ δὲ ἐπὶ τούτων, φημὶ δὲ τῶν ἐναντίων πρὸς πίστιν ἡ ὑπόθεσις ἀσθενής, καὶ ἐπ' ἐκείνων γενήσεται· ὥστε οὐδέτερα πάλιν ὑποθησόμεθα. τοῦτό τε ὃ ὑποτίθεταί τις, ἤτοι ἀληθές ἐστι καὶ τοιοῦτον, οἷον αὐτὸς ὑποτίθεται, ἢ ψεῦδος. καὶ εἰ μὲν ἀληθές, ἑαυτὸν ἀδικεῖ ὁ ὑποτιθέμενος τοῦτο. εἴγε δυνάμενος αὐτὸ μὴ αἰτεῖσθαι, ἀλλ' αὐτόθεν λαμβάνειν ὡς ἀληθές, εἰς πρᾶγμα συμφεύγει ὑποψίας πλῆρες, εἰς τὴν ὑπόθεσιν αἰτούμενος τὸ αὐτόθεν ἀληθές. εἰ δὲ ψεῦδός ἐστιν, οὐκέτι αὐτὸν, ἀλλὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἀδικεῖ ὁ τῇ ὑποθέσει χρώμενος, τὸ μὴ ὂν ἀξιῶν αὐτῷ αὐτόθεν συγχωρηθῆναι ὡς ὄν· καὶ τὸ ψεῦδος βιαζόμενος λαμβάνειν ὡς ἀληθές. καὶ μὴν εἴπερ πᾶν τὸ ἀκολουθοῦν τοῖς ἐξ ὑποθέσεως ληφθεῖσιν ἀξιοῖ τις βέβαιον εἶναι, ὅλην συγχεῖ τὴν φιλόσοφον ζήτησιν. εὐθέως γὰρ ὑποθησόμεθα τὰ τρία τέσσαρα εἶναι· καὶ συνάξομεν ὡς ἀκολουθοῦν, τὸ, τὰ ἓξ, ὀκτὼ ὑπάρχειν. ἔσται δὲ τοῦτο ἀληθές, τὸ τὰ ἓξ ὀκτὼ ὑπάρχειν. εἰ δὲ λέγοιεν πρὸς ἡμᾶς ὅτι ἄτοπόν ἐστι τὸ τοιοῦτο· δεῖ γὰρ βέβαιον εἶναι τὸ ὑποτεθέν, ἵνα συνομολογηθῇ καὶ τὸ ἀκολουθοῦν τούτῳ· καὶ οὗτοι παρ' ἡμῶν ἀκούσονται, τὸ μηδὲν αὐτόθεν ἀξιούντων λαμβάνειν, πᾶν δὲ τὸ τιθέμενον, μετ' ἀκριβείας τίθεσθαι. πρὸς τούτοις, εἰ τὸ ὑποτιθέμενον, ᾗ ὑποτίθεται, βέβαιόν ἐστι καὶ ἀσφαλές, μὴ ταῦτα ὑποτιθέτωσαν οἱ Δογματικῶς φιλοσοφοῦντες τὰ ἐξ ὧν συνάγουσι τὸ ἄδηλον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄδηλον· τουτέστι μὴ τὰ λήμματα τῆς ἀποδείξεως, ἀλλὰ τὴν ἐπιφοράν.

A Quòd autem non solùm appareat, sed sit etiam res subiecta, velle trahere, est eorum qui non sunt contenti necessario ad vsum, sed etiam student arripere quod potest fieri. In summa autem quoniam non solùm demonstratio censetur ex hypothesi promoueri Dogmaticis; sed etiam tota propemodum Philosophia, tentabimus pauca persequi pro viribus, aduersus eos qui sumunt aliquid ex hypothesi. Ea enim quæ dicunt se sumere ex hypothesi, si sunt quidem
B credibilia propterea quòd ea sumpserint ex hypothesi, credibilia quoque apparebunt quæ sunt his contraria sumpta ex hypothesi. & ea ratione ponemus quæ inter se pugnant. Si autem in his, in contrariis, inquam, ad fidem faciendam imbecilla est hypothesis, erit etiam in illis. Quamobrem neutra ponemus per hypothesim. Hoc autem quod ponit quispiam per hypothesim; aut est verum & tale quale ipsum ponit; aut falsum. Et si est quidem verum, sibi facit iniuriam qui hoc ponit per hypothe-
C sim. si quidem cùm possit ipsum non petere, sed ex se sumere tanquam verum, confugit ad rem plenam suspicione, vt qui petat ad hypothesim rem quæ ex seipsa est vera. Si est falsa, non sibi ipsi sed rerum naturæ facit iniuriam, qui vtitur hypothesi, vt qui velit sibi id quod non est ex eo ipso concedi, tanquam quod sit, & cogat falsum sumere tamquam verum. Quinetiam si quisquam velit firmum esse & stabile quidquid est consequens iis quę sumpta sunt
D ex hypothesi, confundit vniuersam philosophicam inquisitionem. statim enim ponemus tria esse quatuor: & colligemus tanquam consequens sex esse octo. ex his autem erit verum, sex esse octo. Quòd si nobis dicant hoc esse absurdum, oportere enim firmum esse ac stabile quod positum est per hypothesim, vt confiteamur id quod est ei consequens: à nobis quoque audient, non oportere nihil velle ex seipso sumere, quidquid autem ponitur, accuratè &
E exactè ponere. Præterea si quod ponitur per hypothesim, quatenus ponitur, est firmum ac stabile, ne ea ponant qui philosophantur dogmaticè, ex quibus colligunt id quod est incertum & non manifestum, sed hoc ipsum incertum & manifestum: hoc est, non propositiones demonstrationis, sed illationem:

A Verùm etiamsi hoc millies posuerint per hypothesim, non est credibile propterea quòd res sit incerta & quòd de eo sit quæstio. Perspicuum est vtique, quòd nec si petierint propositiones demonstrationis absque demonstratione, ad fidem faciendam nihil efficiunt, propterea quòd ea quoque sint ex dubitabilibus. Atqui solent respondentes dicere, hoc fidem facit quòd firma ac valida sit hypothesis, quòd verum inueniatur illud quod infertur ex iis quæ sumpta sunt ex hypothesi. Nam si est probum ac rectum id quod est his consequens, illa quoque sunt vera & minimè dubia ex quibus consequitur. Sed vnde, dicet quispiam, poterimus ostendere quòd verum sit id quod est consequens ei quod sumptum est ex hypothesi? Nunquid ex seipso, an ex propositionibus quas sequitur? Sed ex se quidem minimè possumus. est enim incertum & non manifestum. Sed nec ex propositionibus. de eo enim depugnatur, & oportet ipsum priùs constitui. Verùm age, esto quòd verum sit consequēs iis quæ sumpta sunt ex hypothesi: non tamē idcirco etiam ea quæ sumpta sunt ex hypothesi erunt vera. Nam siquidem ex eorum sententia ex vero solùm sequeretur verū, procederet oratio. quòd si sit verum id quod est consequens ei quod sumptum est ex hypothesi, verum sit quod sumptum ex hypothesi. Nunc autem quoniam dicunt etiam ex falso sequi falsum, & ex falso verum, non necessariò si desinens seu consequens est verum, erit etiam verum antecedens. sed contingit, cùm sit verum consequens, esse falsum antecedens. Atque obiter quidem, vt aiunt, & per interpositionem hactenus dictum sit, quòd non debeat demonstratio incipere ab hypothesi. Consequenter autem ostendendum est, quòd etiam incidit in modum qui dicitur alter per alterum. quod quidem est magis dubium. Nam quòd demōstratio quidem sit ex iis quæ sunt incerta & non manifesta, priùs cōstituimus. Quidquid autem est incertū & non manifestum, opus habet diiudicatione. Quod autem opus habet diiudicatione, eget eo quod sit iudicaturū, idne sit probum, an non. Quomodo enim quod est metiendum, id absq; mensura secundùm naturam metiri non licet: & quidquid est ad regulam dirigendum,

ἀλλὰ κἂν μυριάκις τοῦθ' ὑποθῶνται, οὐκ ἔστι πιστόν, ἀλλὰ τὴν ἀδηλότητα καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ ζήτησιν. φανερὸν δήπουθεν ὅτι οὐδ' ἐὰν τὰ λήμματα τῆς ἀποδείξεως, δίχα ἀποδείξεως αἰτήσωνται, ἀνύσει τι πρὸς πίστιν, ἀλλὰ τὸ καὶ ταῦτα τὴν ἀμφισβητουμένην ὑπάρχειν. νὴ Δία, ἀλλ' εἰώθασιν ὑποτυγχάνοντες λέγειν ὅτι πίστις ἐστὶ τοῦ ἐρρῶσθαι τὴν ὑπόθεσιν, τὸ ἀληθὲς εὑρίσκεσθαι ἐκεῖνο τὸ τοῖς ἐξ ὑποθέσεως ληφθεῖσιν ἐπιφερόμενον. εἰ γὰρ τὸ B τούτοις ἀκολουθοῦν ἐστιν ὑγιές, κἀκεῖνα οἷς ἀκολουθεῖ, ἀληθῆ καὶ ἀναμφίλεκτα καθέστηκε. καὶ πόθεν ἔχομεν, ἐρεῖ τις, δεῖξαι ὅτι τὸ ἀκολουθοῦν τοῖς ἐξ ὑποθέσεως ληφθεῖσιν, ἀληθές ἐστιν; ἆρά γε ἐξ αὐτοῦ, ἢ ἐκ τῶν λημμάτων οἷς ἀκολουθεῖ; ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ μὲν οὐκ ἂν εἴη· ἄδηλον γάρ ἐστιν. ἐκ δὲ τῶν λημμάτων, οὐδ' οὕτως. περὶ γὰρ τούτου ἐστὶν ἡ μάχη. καὶ δεῖ αὐτὰ πρότερον κατασταθῆναι. οὐ μήν, ἀλλ' ἔστω γε καὶ τὸ ἀ-C κολουθοῦν τοῖς ἐξ ὑποθέσεως ληφθεῖσιν, ἀληθές. οὐ μὴν παρὰ τοῦτο καὶ τὰ ἐξ ὑποθέσεως ληφθέντα γενήσεται ἀληθῆ. εἰ μὲν γὰρ μόνον κατ' αὐτοὺς τῷ ἀληθεῖ εἵπετο ἀληθές, προεχώρει ἂν ὁ λόγος. καὶ τοῦ ἀκολουθοῦντος τοῖς ἐξ ὑποθέσεως ληφθεῖσιν ὄντος ἀληθοῦς, γίνεσθαι τὸ ἐξ ὑποθέσεως ληφθὲν ἀληθές. νῦν δὲ ἐπεὶ καὶ ψεύδει ψεῦδος φασὶν ἀκολουθεῖν, καὶ ψεύδει ἀληθές, οὐ κατ' ἀνάγκην, εἰ τὸ λῆγον ἐστὶν ἀληθές, καὶ D τὸ ἡγούμενον ἔσται ἀληθές. ἀλλ' ἐνδέχεται, τοῦ λήγοντος ἀληθοῦς ὄντος, τὸ ἡγούμενον ὑπάρχειν ψεῦδος. ὁδοῦ μὲν οὖν πάρεργον, ὥς φασι, καὶ παρενθήκης τοσαῦτα εἰρήσθω περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐξ ὑποθέσεως κατάρχεσθαι τὴν ἀπόδειξιν. ἀκολούθως δ' ὑποδεικτέον ὅτι καὶ εἰς τὸν δι' ἀλλήλων τρόπον ἐμπέπτωκεν· ὅ ἐστιν ἀπορώτερον. ὅτι μὲν γὰρ τῶν ἀδήλων ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις, προεπεστησάμεθα. πᾶν δὲ ἄδηλον ἐπικρίσεως δεῖται, τὸ δὲ ἐπικρίσεως C δεόμενον, κριτηρίου χρῄζει τοῦ παραστήσοντος, εἴτε ὑγιές ἐστιν, εἴτε μὴ τοιοῦτον. ὥσπερ γὰρ τὸ μετρεῖσθαι ὀφεῖλον, οὐ χωρὶς μέτρου μετρεῖσθαι πέφυκε, καὶ πᾶν τὸ κανονιζόμενον, οὐ χωρὶς

οὐ χωρὶς κανόνος κανονίζεται, οὕτω καὶ τὸ κρινόμενον, οὐ χωρὶς κριτηρίου δοκιμάζεται. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ εἰ ἔστι κριτήριον ἐζήτητο, τῶν μὲν μηδὲν εἶναι φαμένων, τῶν δέ, εἶναι, τῶν δὲ ἐν ἐποχῇ τοῦτο φυλαξάντων, πάλιν δεήσει τὸ ὅτι ἔστι κριτήριον, ἀποδεικνύναι διά τινος ἀποδείξεως. ἀλλ' ἵν' ἔχωμεν ἀπόδειξιν πιστήν, ἀναστρέφειν ἐπὶ τὸ κριτήριον δεήσει· καὶ οὕτω μήτε ταύτην περὶ ἐκείνου ἔχοντες πιστήν, μήτε ἐκεῖνο περὶ ταύτης, βέβαιον ὁμολογεῖν τὴν περὶ ἀμφοτέρων ἐποχήν. ἐνέσται δ' οὖν σὺν τοῖς εἰρημένοις, κἀκ τῆς ἐπινοίας κινεῖν τὴν ἀπόδειξιν. καίτοι εἰ ἐπενοεῖτο, οὐ πάντως ἂν ὑπῆρχε. πολλὰ γάρ ἐστιν ἃ ἐπινοεῖται μέν, ὡς ἔφην, οὐ μετέχει δέ τινος ὑπάρξεως. νῦν δ' ὅτε καὶ ἡ ἐπίνοια εὑρίσκεται ἀδύνατος ἡ τῆς ἀποδείξεως, ἀναμφιλέκτως καὶ ἡ τῆς ὑπάρξεως ἐλπὶς ἀποκέκοπται. δυοῖν οὖν οὐσῶν ἀποδείξεων, τῆς τε γενικῆς καὶ τῆς εἰδικῆς, τὴν μὲν γενικὴν αὐτόθεν εὑρήσομεν ἀνεπινόητον· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οἶδε γενικὴν ἀπόδειξιν. οὐδὲ διὰ ταύτης πώποτέ τι δεδύνηται παραστῆσαι. καὶ ἄλλως ἄξιον πυθέσθαι, πότερον λήμματα ἔχει καὶ ἐπιφορὰν ἡ τοιαύτη ἀπόδειξις, ἢ οὐκ ἔχει. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔχει, πῶς ἔτι δύναται νοεῖσθαι ἀπόδειξις, εἴ γε ἡ πάσης ἀποδείξεως νόησις, οὐ χωρὶς τῶν αὐτῆς λημμάτων καὶ τῆς ἐπιφορᾶς συνίσταται; εἰ δ' ἔχει ἑκάτερα, τουτέστι τὰ λήμματα καὶ τὴν ἐπιφοράν, εἰδική τις ἐστὶν ἀπόδειξις. εἰ γὰρ πᾶν τὸ ἀποδεικνύμενον καὶ πᾶν τὸ ἀποδεικνῦον, τῶν ἐπὶ μέρους ἐστίν, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀπόδειξιν μίαν εἶναι τῶν εἰδικῶν. ἦν δέ γε ἡμῖν ὁ λόγος οὐ περὶ τῆς εἰδικῆς, ἀλλὰ τῆς γενικῆς. οὐκ ἄρα ἐπινοεῖται ἡ γενικὴ ἀπόδειξις. καὶ μὴν οὐδέ γε ἡ εἰδική. ἐλέγετο γὰρ τοῖς δογματικοῖς ἡ ἀπόδειξις λόγος εἶναι κατὰ συναγωγὴν διά τινων φαινομένων ἐκκαλύπτων τι ἄδηλον. ἤτοι οὖν τὸ πᾶν σύστημα, τουτέστι τὸ ἐκ τῶν λημμάτων καὶ τῆς ἐπιφορᾶς νοούμενον, ἀπόδειξίς ἐστιν, ἢ τὰ μὲν λήμματα μόνον ἐστὶν ἀπόδειξις,

A absque regula non dirigitur: ita etiam quod iudicatur, non iudicatur absque eo quod vim habet iudicandi. Quoniã ergo quæsitum est an sit aliquid quod sit iudicandi vi præditum, cùm alij quidem dixerint nihil esse, alij verò esse aliquid, alij verò se continuerint in sustinẽda assensione, rursus oportebit ostendere per aliquam demonstrationem quòd sit aliquid vim habens iudicandi. Sed vt habeamus credibilem ac fide dignam demonstrationem, oportebit reuerti ad id B quod est præditum vi iudicandi. & ita cùm nec eam ab illo habeamus credibilem ac fide dignam, neque illud ab ea firmum ac stabile, fateri esse sustinendam de vtrisque assensionem. Licebit autem cum iis quæ dicta sunt, etiam ex notione seu mentis conceptione agitare & mouere demonstrationem. Quanquam si mente conciperetur, non omnino esset. Multa enim sunt quæ mente quidem concipiuntur, vt dixi, non habent autem vllam partem essentiæ. Nunc autem quum etiam demonstra- C tionis inuenitur non posse esse in mente conceptio, citra controuersiam abscinditur etiam spes essentiæ. Quum sint ergo duæ demonstrationes, nempe & quæ est in genere, & quę est in specie, eam quidem quæ est in genere, eo ipso inueniemus mente concipi non posse. Nemo enim nostrum nouit demonstrationem in genere: neque per eam vnquam potuit aliquid ostendere. Et alioqui operæpretium est interrogare, habeátne ea demonstratio propositio- D nes & illationes, an non. Et si quidem non habet, quemadmodum potest adhuc mente concipi demonstratio, siquidem cuiusuis demonstrationis notio & in mente conceptio non constat absque eius propositionibus & illatione? Sin autem habet vtraque, nempe propositiones & illationem, est quædam in specie demonstratio. Nam si quidquid demonstratur, & quidquid demonstrat, est ex iis quæ sunt singularia, necesse est etiam demonstrationem esse E vnam ex iis quæ sunt in specie. Agebatur autem à nobis, non de ea quæ est in specie, sed de ea quæ est in genere. Non ergo mente concipitur quæ est in genere demonstratio. Sed nec ea quæ est in specie. Dicebatur enim à Dogmaticis demonstratio esse oratio per collectionem, per quædam quæ apparent aperiens id quod est incertum & non manifestum. Aut ergo vniuersum compositum, hoc est, quod intelligitur ex propositionibus & illatione, est demonstratio: aut propositiones quidem solum sunt demonstratio,

illatio autem id quod demonstratur. Vtrumuis autem horum dixerint, labefactatur notio demonstrationis. Nam siquidem id quod est compositum ex propositionibus & illatione, est Demõstratio, necesse est vt demonstratio quæ continet aliquid incertum & non manifestum, sit protinus incerta & non manifesta: cùm sit autẽ eiusmodi, necesse est vt egeat aliqua demonstratione. quod quidem est absurdum. Quod ergo constat ex propositionibus & illatione, nequaquam fuerit demonstratio. siquidẽ intelligimus demonstrationem neque incertam ac non manifestam, neque egentem demonstratione. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. Neq; enim ad seipsam inclinatur ac propendet: neque intelligitur ex circunscriptione: sed habet aliquid cuius est demonstratio. Si ergo illatio fuerat in eo cõprehensa: quidquid autẽ refertur ad aliquid, est extra illud ad quod dicitur relatum, ad nihil refertur quæ mente concipitur demonstratio, quandoquidem in ea comprehendebatur illatio. Sed etsi in aliis extrinsecus constituerimus illationem, ad quam relata intelligetur demonstratio, duę erunt in loco illationes: vna quidem, quæ continetur in demonstratione: secunda autẽ quæ extrà, ad quam relata intelligitur ac mente concipitur demonstratio. Absurdum est autem vnius demõstrationis dicere duas esse illationes. Non est ergo demonstratio id quod cõstat ex propositionibus & illatione. Restat ergo vt id solum quod constat ex propositionibus, dicatur esse demonstratio. quod quidẽ est stultum. hoc enim neque est omnino oratio, sed res manca ac deficiẽs, & quæ cogitari non potest. siquidem nullus qui sapit seorsum dicit hoc: Si est motus, est inane. Atqui est motus, aut esse desinẽs seu consequens, aut aliquã seruare sententiam. Si ergo neque quod est compositum ex propositionibus & ex illatione, intelligitur ac mente concipitur demõstratio: neque id quod constat solùm ex propositionibus, intelligi ac mente cõcipi non potest demonstratio. Præterea demonstratio, aut cùm sit manifesta, est rei manifestæ demonstratio, aut non manifesta non manifestæ: aut non manifesta manifestæ, aut manifesta nõ manifestæ. Nihil est autẽ horũ, vt ostendemus. Nõ est ergo aliquid demõstratio. quãdoquidẽ manifestũ nõ opus habet demõstratione:

A ἡ δ' ἐπιφορὰ, τὸ ἀποδεικνύμενον. ὁπότερον
δ' ἂν εἴπωσι τούτων, σαλεύεται ἡ τῆς ἀπο-
δείξεως ἐπίνοια. εἰ μὲν γὰρ τὸ σύνθετον ἐκ
τε τῶν λημμάτων καὶ τῆς ἐπιφορᾶς, ἔστιν ἀ-
πόδειξις, ἀνάγκη ἄδηλόν τι περιέχουσαν τὴν
ἀπόδειξιν, εὐθὺς ἄδηλον εἶναι· τοιαύτην δὲ κα-
θεστηκυῖαν, δεῖσθαί τινος ἀποδείξεως, ὅπερ ἄ-
τοπον. τοίνυν οὐκ ἂν εἴη τὸ ἐκ τῶν λημ-
μάτων καὶ τῆς ἐπιφορᾶς συνεστὼς, ἀπόδειξις.
εἴ γε οὔτε ἄδηλον οὔτε ἀποδείξεως δεομένην
B νοοῦμεν τὴν ἀπόδειξιν. ἔτι ἡ ἀπόδειξις τῶν
πρός τι ἐστίν· οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὴν νεύει, οὐδὲ κατὰ
περιγραφὴν νενόηται, ἀλλ' ἔχει τι οὗ ἐστιν ἀ-
πόδειξις. εἰ οὖν ἡ ἐπιφορὰ ἐμπεριείλη-
πται αὐτῇ, πᾶν δὲ τὸ πρός τι, ἐκτός ἐστιν ἐ-
κείνου τοῦ πρὸς ὃ λέγεται πρός τι, πρὸς
οὐδὲν ἔστιν ἡ ἀπόδειξις νοουμένη, ἐπείπερ ἡ ἐ-
πιφορὰ ἐμπεριείχετο αὐτῇ. ἀλλὰ κἂν ἑτέ-
ραν ὑποστησώμεθα ἐπιφορὰν ἐκτὸς, πρὸς
ἣν ἡ ἀπόδειξις νοηθήσεται, δύο γενήσονται ἐ-
C πιφοραὶ κατὰ τὸν τόπον· μία μὲν ἡ ἐν τῇ ἀπο-
δείξει περιεχομένη, δευτέρα δὲ ἡ ἐκτὸς, πρὸς
ἣν νοεῖται ἡ ἀπόδειξις. ἄτοπον δέ γε, μιᾶς
ἀποδείξεως δύο λέγειν ἐπιφοράς. οὐκ ἄρα τὸ
ἐκ λημμάτων καὶ ἐπιφορᾶς συνεστὼς, ἔστιν ἀ-
πόδειξις. λείπεται τοίνυν τὸ ἐκ τῶν λημμάτων
λέγειν μόνον ἀπόδειξιν εἶναι· ὅπερ ἦν εὔηθες. τοῦ-
το γὰρ οὐδὲ λόγος ἐστὶ τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ πρᾶ-
γμα ἐλλιπὲς καὶ ἀδιανόητον. εἴ γε οὐδεὶς φησὶ
τῶν νοῦν ἐχόντων τὸ τοιοῦτον κατ' ἰδίαν, εἰ ἔστι κί-
D νησις, ἔστι κενόν· ἀλλὰ μὴν ἔστι κίνησις, ἢ λήγει
ἢ διάνοιαν τινὰ σώζει. εἰ οὖν μήτε τὸ ἐκ
τῶν λημμάτων καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐπιφορᾶς σύν-
θετον, νοεῖται ἀπόδειξις, μήτε τὸ ἐκ τῶν λημ-
μάτων μόνον ἀνεπινόητός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις.
ἔτι ἡ ἀποδεικνύουσα ἀπόδειξις, ἤτοι πρό-
δηλος οὖσα προδήλου ἐστὶν ἀπόδειξις, ἢ ἄ-
δηλος ἀδήλου, ἢ ἄδηλος προδήλου, ἢ πρό-
δηλος ἀδήλου· οὐδὲν δὲ τούτων, ὡς παρα-
στήσομεν· οὐκ ἄρα ἔστι τι ἀπόδειξις. καὶ δὴ
E πρόδηλος μὲν προδήλου οὐ δύναται τυγχά-
νειν ἀπόδειξις, ἐπεὶ τὸ πρόδηλον οὐ χρῄζει ἀπο-
δείξεως, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ γνώριμον καθέστηκεν.

ἄδηλος

ἄδηλος δὲ ἀδήλου πάλιν οὐκ ἂν εἴη ἀπόδειξις, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ χρείαν ἕξει τοῦ παριστάντος, ἄδηλος οὖσα, καὶ οὐχ ἑτέρου τινὸς γενήσεται παραστατική. ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ἄδηλος προδήλου. ἀμφότερα γὰρ συνδραμεῖται ἄπορα. τό τε γὰρ ἀποδεικνύμενον οὐ δεήσεται τινὸς ἀποδείξεως, πρόδηλον ὄν, ἥ τε ἀπόδειξις χρείαν ἕξει τοῦ παραστήσοντος αὐτήν, ἄδηλος οὖσα. ὥστε οὐδὲ ἄδηλος προδήλου γένοιτ' ἄν ποτε ἀπόδειξις. λείπεται λέγειν ὅτι πρόδηλος ἀδήλου· ὃ καὶ αὐτὸ τῶν ἀπόρων ἐτύγχανεν. εἰ γὰρ οὐ τῶν κατὰ περιγραφὴν καὶ ἀπολύτως νοουμένων ἐστὶν ἡ ἀπόδειξις, ἀλλὰ τῶν πρός τι, τὰ δὲ πρός τι, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τῇ περὶ σημείου ζητήσει, συγκαταλαμβάνεται ἀλλήλοις, τὰ δὲ συγκαταλαμβανόμενα, οὐκ ἐξ ἀλλήλων ἐκκαλύπτεται, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἐστι πρόδηλα, οὐκ ἔσται ἡ ἀπόδειξις πρόδηλος ἀδήλου ἀπόδειξις, διὰ τὸ κἀκεῖνο συγκαταλαμβανόμενον αὐτῇ, δι' αὐτοῦ προσπίπτειν. εἰ οὖν μήτε ὡς φαινόμενον φαινομένου ἐστὶν ἀπόδειξις, μήτε ὡς ἄδηλον ἀδήλου, μήτε ὡς ἄδηλον φαινομένου, μήτε ὡς φαινόμενον ἀδήλου, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν ἐπιλείπεται, λεκτέον μηδὲν εἶναι ἀπόδειξιν.

Ἀκολούθως δὲ τοῖς εἰρημένοις, ἐπεὶ καὶ οἱ Στωικοὶ μάλιστα δοκοῦσι διηκριβωκέναι τοὺς ἀποδεικτικοὺς τρόπους, φέρε καὶ πρὸς τούτους ὀλίγα διεξέλθωμεν, παριστάντες ὅτι ὅσον ἐπὶ ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτῶν, τάχα μὲν πάντα ἐστὶν ἀκατάληπτα, ἰδιαίτερον δὲ ἡ ἀπόδειξις. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀπόδειξις, ὡς ἔστι παρ' αὐτῶν ἀκούειν, καταληπτικῆς φαντασίας συγκατάθεσις. ἥτις διπλοῦν ἔοικεν εἶναι πρᾶγμα, καὶ τὸ μέν τι ἔχειν ἀκούσιον, τὸ δὲ ἑκούσιον, καὶ ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ κρίσει κείμενον. τὸ μὲν γὰρ φαντασιωθῆναι, ἀβούλητον ἦν, καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ πάσχοντι ἔκειτο, ἀλλ' ἐπὶ τῷ φαντασιοῦντι τὸ οὑτωσὶ διατεθῆναι. οἷον λευκαντικῶς, λευκοῦ ὑποπεσόντος χρώματος· ἢ γλυκαντικῶς, γλυκέος τῇ γεύσει προσαχθέντος. τὸ δὲ συγκατατίθεσθαι τούτῳ τῷ κινήματι, ἔκειτο ἐπὶ τῷ παραδεχομένῳ τὴν φαντασίαν.

A non manifesta autem rei non manifestę rursus non fuerit demonstratio, quandoquidem ipsa opus habet aliquo quod eam ostendat. Cùm sit autem nõ manifesta, non aliud quidquam ostendet. Similiter neque non manifesta rei manifestæ. vtraque enim concurrent dubia. Nam & quod demonstratur, non opus habebit aliqua demonstratione quum sit manifestum, & demonstratio opus habebit eo quod sit eam ostensurum, quum sit non manifesta. Quamobrem neque non manifesta rei manifestæ B vnquam fuerit demonstratio. Restat ergo vt dicatur manifesta rei non manifestæ. quod ipsum quoque est ex dubiis. Si enim non eorum quæ ex circunscriptione intelliguntur absolutè est demonstratio, sed eorum quæ referuntur ad aliquid: quæ autem referuntur ad aliquid, vt ostendimus in quæstione de signo, simul inter se comprehenduntur, quæ autem simul comprehenduntur, non à se inter se aperiuntur ac reuelantur, sed sunt ex seipsis manifesta: non e- C rit demonstratio manifesta rei non manifestæ demonstratio, propterea quòd id quoque quod simul cum illa comprehenditur, per se incurrat. Si ergò neque vt res apparens rei apparentis est demõstratio: neque vt res manifesta rei non manifestæ: neque vt res non manifesta rei non manifestæ: neque vt res non manifesta rei apparentis: neque vt res apparens rei non manifestæ: præter hæc autem nihil est;:| dicendum est nihil esse demonstrationem.

D Consequenter autem iis quæ dicta sunt, quoniam Stoici maximè videntur callere modos demonstratiuos, agè aduersus eos quoque paucis disseramus, ostendentes quòd, si spectentur eorum hypotheses, fortè quidem omnia sunt incomprehensibilia, peculiariùs autem demonstratio. Atque est quidem demonstratio, vt ex eis licet audire, comprehendentis phantasię consensio. Quę quidem videtur res esse duplex, & habere aliquid quidem inuoluntarium, ali- E quid verò voluntarium, & situm in nostro iudicio. Nam phantasia quidem & visis pelli non est voluntarium, nec situm est in eo qui afficitur, sed in eo qui visione apprehendit sic esse affectum, vt ad candorem quidem apposite, si color albus irruerit: aut apposite ad dulcedinem, si gustui dulce fuerit admotum. Assentiri autem huic motioni, situm est in eo qui admittit phantasiam.

A Quamobrem comprehensio habet præcedentem comprehendentem phantasiam quòd sit assensio. Comprehendens autem phantasia præcedentem habet phantasiam, cuius est species. Si enim non sit phantasia, nec est phantasia comprehendens: quoniam si non sit genus, nec est species. & si non sit quidem comprehendens phantasia, nec est eius assensio. Si autem comprehendentis phantasiæ tollitur assensio, tollitur etiã comprehensio. Hinc si ostensum fuerit per demonstrationem, quòd non B possit esse phantasia ex sententia Stoicorum, erit perspicuum quòd nec consistet aliqua demonstrationis comprehendens phantasia. Quòd si ea non sit, neque eius erit assensio. quod quidem est comprehensio. Quòd autem non sit phantasia demonstrationis ex sententia Stoicorum, ostenditur, primùm quidem ex eo quòd communiter apud eos dissentitur quídnam sit phantasia. Nam cùm hactenus consenserint quòd dicãt eam esse impressionem in facultate ani- C mæ quæ tenet principatum, de ipsa dissident impressione, Cleãthe quidẽ propriè audiẽte eam quæ intelligitur cum eminẽtia intrinseca & extrinseca: Chrysippo autem, per abusionem, pro alteratione. Si autem ex illorum ipsorum sententia huc vsque apud eos non constat de impressione, necesse est etiã de phantasia, de qua huc vsque dissentitur, sustinere assensionem, & de demonstratione quæ ab ea dependet. Deinde detur etiam qualem volunt esse phantasiã, siue D propriè impressionem cum interna & externa eminentia, siue alterationẽ: sed quemadmodum fiat ipsa impressio demonstrationis, est maximè dubium. Est enim perspicuum quòd id quidem quod visis pellitur, debet agere: facultas autẽ animæ quæ tenet principatum, pati. illud quidem vt imprimat: hoc autem vt imprimatur. aliàs enim non est consentaneum euenire phantasiam. Atque facultatẽ quidem animæ quæ tenet principatum, fortasse concedet quispiã posse pati, etiamsi non sit concedendum. E Demonstrationem autem quemadmodum consentaneum est agere? Aut enim ex eorum sententia est corpus aut incorporeum. Atque corpus quidem non est: constat enim ex iis quæ dicuntur quæ sunt incorporea. Sin autem incorporeum, quandoquidem incorporea ex eorum sententia neque à natura habent insitum vt aliquid agant,

ὥστε ἡ κατάληψις προηγουμένην ἔχει τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, ἥτις ἐστὶ συγκατάθεσις. ἡ δὲ καταληπτικὴ φαντασία προηγούμενον ἔχει τὴν φαντασίαν, ἧς ἐστιν εἶδος. φαντασίας γὰρ μὴ οὔσης, οὐδὲ καταληπτική ἐστι φαντασία· παρόντος τοῦ γένους μὴ ὄντος, οὐδὲ τὸ εἶδός ἐστι. καὶ καταληπτικῆς μὴ οὔσης φαντασίας, οὐδὲ συγκατάθεσίς ἐστιν αὐτῆς. τῆς δὲ καταληπτικῆς φαντασίας τῆς συγκαταθέσεως αἱρουμένης, αἴρεται καὶ ἡ κατάληψις. ὅθεν ἂν ἐπιδειχθῇ διὰ τῆς ἀποδείξεως ὅτι οὐ δύναται φαντασία γίνεσθαι κατὰ τοὺς Στωϊκούς, δῆλον ἔσται, ὡς οὐδὲ καταληπτικὴ φαντασία τις ὑποστήσεται τῆς ἀποδείξεως. ταύτης δὲ μὴ οὔσης, οὐδ' ἡ συγκατάθεσις αὐτῆς, ὅπερ ἦν ἡ κατάληψις. ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ἀποδείξεως φαντασία κατὰ τοὺς Στωϊκούς, δείκνυται πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ κοινότερον παρ' αὐτοῖς διαπεφωνῆσθαι τὸ τί ποτ' ἐστὶν ἡ φαντασία. μέχρι γὰρ τοῦ τύπωσιν αὐτὴν λέγειν ἐν ἡγεμονικῷ συμφωνήσαντες, περὶ αὐτῆς διαφέρονται τῆς τυπώσεως· Κλεάνθους μὲν κυρίως ἀκούοντος τὴν μετὰ εἰσοχῆς καὶ ἐξοχῆς νοουμένην· Χρυσίππου δὲ καταχρηστικώτερον, ἀντὶ τῆς ἀλλοιώσεως. εἰ δὲ καὶ κατ' ἐκείνους αὐτοὺς ἡ τύπωσις μέχρι τοῦ νῦν οὐχ ὁμολογεῖται, ἀνάγκη καὶ τὴν φαντασίαν ἄχρι δεῦρο διαφωνουμένην ἐν ἐποχῇ φυλάσσεσθαι, καὶ τὴν ἐξηρτημένην αὐτῆς ἀπόδειξιν. εἶτα δεδόσθω καὶ εἶναι τὴν φαντασίαν ὁποίαν ποτὲ θέλουσιν· εἴτε κυρίως τύπωσιν τὴν μετὰ τῆς εἰσοχῆς καὶ ἐξοχῆς, εἴτε ἑτεροίωσιν· ἀλλὰ τὸ πῶς αὕτη γίνεται τῆς ἀποδείξεως, τῶν ἀπορωτάτων. δῆλον γὰρ ὅτι τὸ μὲν φανταστὸν ὀφείλει ποιεῖν, τὸ δὲ φαντασιούμενον ἡγεμονικὸν πάσχειν, ἐκεῖνο μὲν, ἵνα τυπώσῃ, τοῦτο δ' ἵνα τυπωθῇ. ἄλλως γὰρ οὐκ εἰκὸς συμβαίνειν φαντασίαν. ὃ μὲν οὖν ἡγεμονικὸν τάχα συγχωρήσει τις δύνασθαι πάσχειν, καίτοι ἀσυγχώρητον ὄν· τὴν δὲ ἀπόδειξιν πῶς εἰκός ἐστι ποιεῖν; ἤτοι γὰρ σῶμα κατ' αὐτούς ἐστιν, ἢ ἀσώματον. σῶμα μὲν οὖν οὐκ ἔστιν· ἐξ ἀσωμάτων γὰρ λεκτῶν συνέστηκεν. εἰ δὲ ἀσώματον, ἐπεὶ τὰ ἀσώματα κατ' αὐτοὺς οὔτε ποιεῖν τι πέφυκεν,

οὔτε

οὔτε πάσχειν· καὶ ἡ ἀπόδειξις ἀσώματος οὖσα, οὐδὲν δυνήσεται ποιεῖν, μηδὲν δὲ ποιοῦσα, οὐδὲ τυπώσει τὸ ἡγεμονικόν. μὴ τυποῦσα δὲ αὐτό, οὐδὲ φαντασίαν αὐτῆς ποιήσει περὶ αὐτό. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ καταληπτικὴν φαντασίαν. μὴ οὔσης δὲ αὐτῆς περὶ τὸ ἡγεμονικὸν καταληπτικῆς φαντασίας, οὐδὲ κατάληψις αὐτῆς γενήσεται. κατὰ γὰρ τὴν Στωικῶν ἄρα τεχνολογίας, ἀκατάληπτός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. καὶ μὴν οὐδὲ ἔνεστι λέγειν ὅτι τὰ ἀσώματα οὐ ποιεῖ τι, οὐδὲ φαντασιοῖ ἡμᾶς. ἀλλ' ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ ἐπ' ἐκείνοις φαντασιούμενοι. εἰ γὰρ ὁμολογεῖται ὅτι πᾶν ἀποτέλεσμα οὐ χωρὶς γε τοῦ δρῶντος καὶ τοῦ πάσχοντος συνίσταται, ὀφείλει καὶ ἡ φαντασία τῆς ἀποδείξεως ἀποτέλεσμα καθεστηκυῖα, μὴ χωρὶς τοῦ δρῶντος τε καὶ πάσχοντος νοεῖσθαι. τὸ μὲν οὖν πάσχον ὅτι ἡγεμονικόν ἐστι, διδάσκουσιν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι. τὸ δὲ τυποῦν καὶ ποιοῦν, τί ἂν εἴη κατ' αὐτούς, ἄξιον μαθεῖν. ἤτοι γὰρ ἀπόδειξίς ἐστιν ἡ τυποῦσα τὸ ἡγεμονικόν, καὶ κινοῦσα τὴν αὐτῆς φαντασίαν, ἢ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ τυποῖ καὶ φαντασιοῖ. ἀλλ' ἡ μὲν ἀπόδειξις οὐκ ἂν εἴη τοῦ ἡγεμονικοῦ τυπωτική· ἀσώματος γάρ ἐστι. τὸ δὲ ἀσώματον, κατ' αὐτούς, οὔτε ποιεῖ τι, οὔτε πάσχει. εἰ δὲ τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτὸ τυποῖ, ἤτοι οἷός ἐστιν ὁ τύπος, τοιοῦτο καὶ τὸ τυποῦν, ἢ ἀλλοῖον μέν τι ὁ τύπος, ἀνόμοιον δέ τι τοῦ τύπου τὸ τυποῦν. καὶ εἰ μὲν ἀνόμοιον ἄλλοίων ὑποκειμένων, ἄλλων γενήσονται αἱ φαντασίαι. ὅπερ πάλιν εἰς τὴν περὶ ἁπάντων ἀκαταληψίαν συγκλείει τοὺς Στωικούς. εἰ δὲ ὅμοιός ἐστιν ὁ τύπος τῷ τυποῦντι, ἐπεὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτὸ τυποῖ, λήψεται φαντασίαν οὐ τῆς ἀποδείξεως, ἀλλὰ ἑαυτοῦ· ὃ πάλιν ἐστὶν ἄτοπον. οἱ δὲ καὶ δι' ὑποδειγμάτων πειρῶνται τὸ ἀξιούμενον παραμυθεῖσθαι. ὡς γάρ, φασίν, ὁ παιδοτρίβης καὶ ὁ ὁπλομάχος, ἔσθ' ὅτε μὲν λαβόμενος τῶν χειρῶν τοῦ παιδὸς, ῥυθμίζει καὶ διδάσκει τινὰς κινεῖσθαι κινήσεις· ἔσθ' ὅτε δὲ ἄποθεν ἑστὼς καὶ πῶς κινούμενος ἐν ῥυθμῷ παρέχει ἑαυτὸν ἐκείνῳ πρὸς μίμησιν· οὕτω καὶ τῶν φανταστῶν, ἔνια μὲν οἱονεὶ ψαύοντα καὶ θιγγάνοντα τοῦ ἡγεμονικοῦ,

A neque vt patiantur: & cùm sit incorporea, nihil poterit agere: &, si nihil agat, in facultatem quæ tenet principatum animæ nihil imprimet. Si in eam autem non imprimat, neque in ipsa eius efficiet phantasiam ac visionem. quod si ita sit, neque comprehendentem phantasiam. Quòd si ea comprehendens phantasia non sit in facultate animæ quæ tenet principatum, neque eius erit cóprehensio. Ex Stoicorum ergo quæ traditur arte, demonstratio est eiusmodi vt nó possit comprehendi. Sed neque dici potest

B quòd incorporea non agunt aliquid, neque nos phantasia ac visis pellût: sed nos sumus qui ab illis visis pellimur. Si enim constat quòd omnis effectus non consistit absque eo quod agit & patitur, debet etiam phantasia quæ est effectus demóstrationis, non intelligi sine eo quod agit & patitur. Atque quòd facultas quidem animæ quæ tenet principatum, sit patiens, concesserunt Stoici Philosophi. Quidnam sit autem quod agit & patitur ex eorum sententia, discere est o-

C peræpretium. Aut enim est demonstratio, quæ imprimit facultatem tenentem principatû animæ, & mouet suam phantasiam: aut ipsa facultas quæ tenet principatum animæ, imprimit & visis pellit. Sed demonstratio quidem minimè impresserit facultatem animæ quæ tenet principatum: est enim incorporea. Incorporeum autem ex eorum sententia neque agit neque patitur. Sin autem facultas tenens principatum animæ, aut qualis est typus, tale est etiam quod im-

D primit: aut diuersum quidem est typus, eius autem dissimile est quod imprimit. Et si dissimile quidem est diuerso, diuersorum subiectorum diuersæ erunt phátasiæ. quod rursus ad hoc cócludit Stoicos, vt omnium rerum nulla sit comprehensio. Si autem typus est similis ei quod imprimit, quoniam facultas animæ quæ tenet principatum, seipsam imprimit, accipiet phantasiam non demonstrationis, sed sui. quod rursus est absurdum. Alij autem conantur rem exemplis red-

E dere faciliorem. Quomodo, inquiunt, puerorum exercendorum magister, & qui docet eos arma tractare, aliquando quidem prehensis manibus pueri, componit & docet eum mouere aliquos motus: aliquando autem stans eminus, & certo modo se mouens in numerum, se præbet illi imitandum: ita etiam eorum quæ cadunt sub phantasiam, nonnulla quidem veluti contrectantia & tangentia facultatem quæ tenet animæ principatum,

A in ea efficiunt impreſſionem, cuiuſmodi eſt album & nigrum, & communiter corpus. Nonnulla autem habent eiuſmodi naturam facultatis quæ tenet animæ principatum, quæ ſub eis non autem ab eis phantaſia pellitur, cuiuſmodi ſunt ea quæ dicuntur quæ ſunt incorporea. Qui autem hoc dicunt, probabili quidem vtuntur exemplo, non colligunt autem propoſitum. Nam qui pueros quidem exercet, & qui ad arma erudit, ſunt corpus: & ea ratione poſſunt puero ingenerare phantaſiam. B Demonſtratio autem erat incorporea, & ideo quærebatur an poſſet facultatem quæ tenet animæ principatum imprimere phantaſticè. Quo fit vt non ſit ab eis demonſtratum quod quærebatur ab initio. His itaque demonſtratis, tranſeamus & conſideremus, an etiam ex contemplatione dialectica poſſit eis conſeruari demonſtrationis profeſſio. Exiſtimant ergo tres orationes inter ſe eſſe coniugatas, nempe & collectiuam & veram & demonſtratiuam. Ex quibus demonſtratiuam quidem eſſe omni- C no veram & colligentem: veram autem omnino quidem eſſe colligentem, non neceſſariò autem etiam demonſtratiuam: colligentem autem neque omnino veram, neque omnino demonſtratiuam. Et huiuſmodi quidem oratio, cùm ſit dies, Si nox eſt, ſunt tenebræ: atqui nox eſt, ſunt ergo tenebræ: colligit quidem, propterea quòd ſit rogata in proba & recta figura. non eſt autem vera, vt quæ ſecundam falſam habeat propoſitionem, nempe adſumptionem, Atqui D eſt nox. Quæ autem ſic habet, quum ſit dies, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt, lux ergo eſt: ſimul eſt & colligens & vera, quòd & in proba ac recta rogata ſit figura, & per vera verum colligat. Dicunt autem colligentem iudicari orationem quòd ſit colligens, quando eam quæ per eius propoſitiones fit connexionem ſequitur concluſio: vt hanc, quum ſit dies, Si nox eſt, ſunt tenebræ: atqui nox eſt, ſunt ergo tenebræ: etiamſi non ſit vera, quoniam ducit ad falſum, E dicimus eſſe colligentem. Quum enim propoſitiones ſic complexi erimus, Nox eſt, & ſi nox eſt, ſunt tenebræ: facimus connexam ratiocinationem, incipientem quidem ab huiuſmodi complexione, deſinentem autem in huiuſmodi concluſionem, Nox eſt: & ſi nox eſt, ſunt tenebræ.

ποιεῖται τὴν ἐν τούτῳ τύπωσιν, ὁποῖόν ἐστι τὸ λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ κοινῶς τὸ σῶμα· ἔνια δὲ τοιαύτην ἔχει φύσιν, τοῦ ἡγεμονικοῦ ἐπ' αὐτοῖς φαντασιουμένου, καὶ οὐχ ὑπ' αὐτῶν, ὁποῖά ἐστι τὰ ἀσώματα λεκτά. οἱ δὲ τοῦτο λέγοντες, πιθανῷ μὲν χρῶνται παραδείγματι, οὐ συνάγουσι δὲ τὸ προκείμενον. ὁ μὲν γὰρ παιδοτρίβης καὶ ὁ ὁπλομάχος, εἰσὶ σῶμα· καὶ κατὰ τοῦτο ἐδύναντο φαντασίαν ἐμποιεῖν τῷ παιδί. ἡ δὲ ἀπόδειξις ἀσώματος καθεστῶσα, καὶ κατὰ τοῦτο ἐζητεῖτο, εἰ δύναται φανταστικῶς τυποῦν τὸ ἡγεμονικόν. ὥστε μὴ ἀποδεδεῖχθαι αὐτοῖς τὸ ἀρχῆθεν ζητούμενον. ὅθεν τούτων ἀποδεδειγμένων, σκοπῶμεν μεταβάντες, εἰ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν θεωρίαν δύναται ἡ τῆς ἀποδείξεως αὐτοῖς ὑπόστασις σώζεσθαι. οἴονται τοίνυν τρεῖς τινας ἀλλήλοις συζυγεῖν λόγους, τόν τε συνακτικὸν καὶ τὸν ἀληθῆ, καὶ τὸν ἀποδεικτικόν. ὧν τὸν μὲν ἀποδεικτικὸν, πάντως ἀληθῆ τε καὶ συνακτικόν· τὸν δὲ ἀληθῆ, πάντως συνακτικὸν μὲν ὑπάρχειν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δὲ καὶ ἀποδεικτικόν· τὸν δὲ συνακτικὸν, οὔτε πάντως ἀληθῆ, οὔτε πάντως ἀποδεικτικόν. καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος, ἡμέρας οὔσης, εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστίν· ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστι, σκότος ἄρα ἐστί, συνάγει μὲν, διὰ τὸ ἐν ὑγιεῖ ἠρωτῆσθαι σχήματι· οὐκ ἔστι δὲ ἀληθὴς, τὸ δεύτερον λῆμμα ἔχων ψεῦδος τὴν πρόσληψιν· τὸ, ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστι. ὁ δὲ οὕτως ἔχων, ἡμέρας οὔσης, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν. ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστὶ, συνακτικὸς ἅμα ἐστὶ καὶ ἀληθὴς, τῷ καὶ ἐν ὑγιεῖ ἠρωτῆσθαι σχήματι, καὶ δι' ἀληθῶν ἀληθὲς συνάγειν. κρίνεσθαι δέ φασι τὸν συνακτικὸν λόγον ὅτι συνακτικός ἐστιν, ὅταν τῇ διὰ τῶν λημμάτων αὐτοῦ συμπλοκῇ ἕπηται τὸ συμπέρασμα, οἷον τὸν τοιοῦτον λόγον, ἡμέρας οὔσης, εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστίν· ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστι, σκότος ἄρα ἐστί. καίπερ μὴ ὄντα ἀληθῆ διὰ τὸ ἐπὶ ψεῦδος ἄγειν, συνακτικὸν εἶναι φαμέν. συμπλέξαντες γὰρ οὕτω τὰ λήμματα, νύξ ἐστι καὶ εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστί, ποιοῦμεν συνημμένον συλλογισμὸν, ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς· λήγοντα δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα τοιοῦτον, νύξ ἐστι καὶ εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστί.

τοῦτο

τοῦτο γὰρ τὸ συνημμένον ἀληθές ἐστι, διὰ τὸ A μηδέποτε ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς, λήγειν ἐπὶ ψεῦδος. ἡμέρας μὲν γὰρ οὔσης, ἄρχεται ἀπὸ ψεύδους, τοῦ νύξ ἐστι. καὶ εἰ νύξ ἐστι, σκότος ἐστι, καὶ λήξει ἐπὶ ψεῦδος, σκότος ἐστὶ καὶ οὕτως ἔσται ἀληθές. νυκτὸς δὲ ἄρξεται μὲν ἀπ' ἀληθοῦς, καὶ λήξει ἐπ' ἀληθὲς, καὶ ἔσται παρ' αὐτὸ τοῦτο ἀληθές. οὐκοῦν ὁ μὲν συνακτικὸς τότε ἐστὶν ὑγιὴς, ὅταν συμπλεξάντων ἡμῶν τὰ λήμματα καὶ συνημμένον ποιησάντων, τὸ ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τῆς διὰ τῶν λημμάτων B συμπλοκῆς, λῆγον δ' εἰς τὸ συμπέρασμα, εὑρίσκηται τοῦτο αὐτὸ συνημμένον ἀληθές. ὁ δ' ἀληθὴς λόγος κρίνεται εἶναι ἀληθὴς οὐκ ἐκ τοῦ μόνον τὸ συνημμένον τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς διὰ τῶν λημμάτων συμπλοκῆς, καὶ λῆγον εἰς τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀληθές· ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ διὰ τῶν λημμάτων τὸ συμπεπλεγμένον ὑπάρχειν ὑγιές· ὡς ἂν τὸ ἕτερον τούτων εὑρίσκηται ψεῦδος, καὶ τὸν λόγον ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι ψευδῆ· ὡς τὸν τοιοῦτον, νυ- C κτὸς οὔσης, εἰ ἡμέρα ἐστὶν, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστί· διὰ τὸ λῆμμα ἔχειν ψεῦδος, τὸ ἡμέρα ἐστὶ, ψεῦδός ἐστιν. ἀλλὰ τὸ μὲν συμπεπλεγμένον διὰ τῶν λημμάτων ἓν ἔχον τῶν συμπεπλεγμένων ψεῦδος, τὸ ἡμέρα ἐστὶ, ψεῦδός ἐστι. τὸ δὲ συνημμένον, τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς διὰ τῶν λημμάτων συμπλοκῆς καὶ λῆγον εἰς τὸ συμπέρασμα, ἀληθὲς ἔσται. οὐδέποτε γὰρ ἀρχόμενον ἀπὸ ἀληθοῦς, λήγει ἐπὶ ψεῦδος. ἀλλὰ νυκτὸς μὲν, ἀπὸ ψεύδους ἄρχεται τῆς συμπλο- D κῆς· ἡμέρας δὲ, ὥσπερ ἀπ' ἀληθοῦς ἄρχεται· οὕτω καὶ εἰς ἀληθὲς λήγει. καὶ πάλιν ὁ τοιοῦτος, εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστι, φῶς δέ γε ἐστιν, ἡμέρα ἄρα ἐστὶ, ψευδής ἐστι δυνάμενος ἡμᾶς δι' ἀληθῶν λημμάτων ἄγειν ἐπὶ ψεῦδος. ἀλλὰ δὴ ἂν ἐξετάζωμεν, δύναται τὸ μὲν διὰ τῶν λημμάτων συμπεπλεγμένον, ἀληθὲς εἶναι ἡμέρας οὔσης· οἷον τὸ τοιοῦτο, φῶς ἐστι. καὶ, εἰ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἐστι. τὸ δὲ συνημμένον τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς διὰ τῶν λημμάτων συμ- E πλοκῆς, καὶ λῆγον ἐπὶ τὸ συμπέρασμα, ψεῦδος. οἷον τὸ τοιοῦτον. εἰ φῶς ἐστι, καὶ εἰ ἡμέρα ἐστι, φῶς ἐστι. δύναται γὰρ τὸ συνημμένον τοῦτο, νυκτὸς οὔσης, ἀπὸ ἀληθοῦς ἄρχεσθαι τῆς συμπλοκῆς, λήγειν ἐπὶ ψεῦδος τὸ, ἡμέρα ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ψεῦδος. ὥστε γίνεται ἀληθὴς ὁ λόγος, οὔτε ὅταν τὸ συμπεπλεγμένον μόνον ᾖ ἀληθὲς, οὔτε ὅταν τὸ συνημμένον, ἀλλ' ὅταν ἀμφότερα ἀληθῆ.

Hoc enim connexum est verum, propterea quòd nunquam incipiens à vero desinat in falsum. Nam si sit quidem dies, incipit à falso, Sunt tenebræ. & ita erit verum. Si nox autem, incipiet quidem à vero, & desinet in verum. & ex eo hoc erit verum. Ergo colligens quidem tunc erit vera, quando quum nos complexuerimus propositiones & connexum fecerimus, quod incipit quidem à complexione per propositiones, desinit autem in conclusionem, inuenitur hoc ipsum connexum verum. Vera autem oratio iudicatur esse vera, non ex eo solùm quòd connexum quod incipit à complexione per propositiones, desinit autem in conclusionem, sit verum, sed etiam ex eo quòd complexum per propositiones sit probum ac rectum. adeò vt si alterum ex his inueniatur falsum, oratio quoque sit necessariò falsa. : vt hæc quum sit nox, Si dies est, lux est. atqui dies est, lux ergo est. propterea quòd habeat falsam propositionem illam, Dies est: falsa est. Sed si complexum quidem, Si dies est, est falsum: connexum autem quod incipit à complexione per propositiones, & definit in conclusionem, verum erit. Nunquam enim à vero incipiens desinit in falsum, sed noctu quidem incipit à falsa complexione, interdiu autem vt incipit à vero, ita etiam desinit in verum. Et rursus hæc, Si dies est, lux est: lux autem est, est ergo dies: est falsa, quæ per veras propositiones nos potest ad falsum deducere. Sed si examinemus, potest quod complexum est per propositiones, verum esse, si sit dies: vt hoc, Lux est. & Si dies est, lux est. Connexum autem quod incipit à complexione per propositiones, & desinit in conclusionem, est falsum: vt est hoc, Si lux est, dies est. & Si dies est, lux est. Potest enim hoc connexum, si sit nox, à vera incipere complexione, & in falsum desinere, nempe Dies est, & ideo esse falsum. Quamobrem vera est oratio, neque quando complexum solum fuerit verum, neque quando connexum, sed quando ambo vera.

Demonſtratiua autem differt à vera, quoniam vera quidem poteſt omnia habere euidentia, propoſitiones, inquam, & illationem. Demonſtratiua autem vult aliquid habere amplius, nempe vt à propoſitionibus ſimul aperiatur ac reuelетur illatio quæ eſt non manifeſta. Vnde hæc quidem, Si dies eſt, lux eſt: atqui dies eſt: lux ergo eſt: euidentes habens propoſitiones & illationem, vera quidem eſt, ſed non demonſtratiua. Iſta autem, Si hæc habet lac in vberibus, hæc concepit, cum hoc quòd eſt vera, eſt etiam demonſtratiua. Quum enim incertam ac non manifeſtam haberet cõcluſionem, nempe Hæc concepit, eam aperit per propoſitiones. Quum ſint ergo tres orationes, nempe & colligens, & vera, & demonſtratiua, ſi ſit aliqua quidem demonſtratiua, ea longè eſt priùs vera & colligens. Si qua autem ſit vera, non eſt neceſſariò demonſtratiua, ſed omnino colligens. Si qua eſt autem colligens, non eſt omnino vera, vt neque eſt omnino demonſtratiua. Quum ergo eis omnibus communiter debeat euenire proprietas colligens, ſi oſtenderimus quòd à Stoicis inueniri non poteſt oratio colligens, oſtendemus quòd inueniri non poteſt neque vera neque demonſtratiua. Quòd autem non ſit vlla oratio colligens, eſt facile cognoſcere. Si enim colligentem dicunt eſſe orationem, quando verum fuerit connexum, quod incipit quidem à complexione eius propoſitionum, definit autem in illationem, oportebit priùs diiudicatum eſſe verum connexum, & tunc firmiter ac ſtabiliter ſumi orationem colligentem quæ ex eo videtur dependere. Non fuit autem hactenus diiudicatum probum & rectum connexum. Neque ergo poteſt eſſe nota colligens oratio. Quomodo enim ſi non ſtet menſura, ſed aliàs aliter mutetur, nec ſtat quidem quod cadit ſub menſuram: ita quoniam eſt veluti menſura colligendi orationem probum ac rectum connexum, ſequetur vt ſi hoc non poſſit diiudicari, ne illa quidem ſit dilucida. Quòd autem non poſſit diiudicari probum & rectum connexum, Stoicorum docent inſtitutiones,

A ὁ δὲ ἀποδεικτικὸς τοῦ ἀληθοῦς διαφέρει. ὅτι ὁ μὲν ἀληθὴς δύναται ἐναργῆ ἔχειν πάντα. φημὶ δὲ τά τε λήμματα καὶ τὴν ἐπιφοράν. ὁ δὲ ἀποδεικτικὸς πλέον τι ἔχειν βούλεται· λέγω δὲ τὸ τὴν ἐπιφορὰν ἄδηλον οὖσαν συνεκκαλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν λημμάτων· ὅθεν ὁ μὲν τοιοῦτος, Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν, ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστιν, ἐναργῆ ἔχων τὰ λήμματα, καὶ τὴν ἐπιφορὰν, ἀληθής ἐστι, καὶ οὐκ ἀποδει-
B κτικός. ὁ δὲ τοιοῦτος, Εἰ γάλα ἔχει ἐν μαστοῖς ἥδε, κεκύηκεν ἥδε· ἀλλὰ μὴν γάλα ἔχει ἐν μαστοῖς ἥδε, κεκύηκεν ἄρα ἥδε· σὺν τῷ ἀληθὴς εἶναι, ἔτι καὶ ἀποδεικτικός ἐστι. ἄδηλον γὰρ ἔχων τὸ συμπέρασμα τὸ, κεκύηκεν ἄρα ἥδε, τοῦτο διὰ τῶν λημμάτων ἐκκαλύπτει. τριῶν οὖν τῶν λόγων, τοῦ τε συνακτικοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀποδεικτικοῦ, εἰ μέν τις ἔστιν ἀποδεικτικὸς, οὗτος πολὺ πρότερόν ἐστιν ἀληθὴς καὶ συνα-
C κτικός. εἰ δέ τις ἀληθὴς, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀποδεικτικὸς· πάντως δὲ συνακτικός. εἰ δέ τις συνακτικὸς, οὐ πάντως ἀληθὴς, ὡς οὐδὲ πάντως ἀποδεικτικός. κοινῶς οὖν ὀφείλοντος πᾶσιν αὐτοῖς συμβεβηκέναι τοῦ συνακτικοῦ ἰδιώματος, ἐὰν παραστήσωμεν ὅτι ἀνεύρετός ἐστι τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς ὁ συνακτικὸς λόγος, ἐσόμεθα παρεστακότες, ὅτι οὐδὲ ἀληθὴς οὐδὲ ἀποδεικτικὸς δύναται εὑρεθῆναι. ὅτι δὲ οὐκ ἔστι συνακτικὸς λόγος τις,
D ῥᾴδιον γνῶναι. εἰ γὰρ συνακτικὸν εἶναι λέγουσι λόγον, ὅταν ἀληθὲς ᾖ συνημμένον, τὸ ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τῆς τῶν λημμάτων αὐτοῦ συμπλοκῆς, λῆγον δὲ εἰς τὴν ἐπιφορὰν, δεήσει προεπικεκρίσθαι τὸ ἀληθὲς συνημμένον, καὶ τότε βεβαίως λαμβάνεσθαι τὸν ἐκ τούτου ἠρτῆσθαι δοκοῦντα συνακτικὸν λόγον. ἀνεπίκριτον δέ γε ἐστὶ μέχρι τοῦ νῦν τὸ ὑγιὲς συνημμένον· τοίνυν οὐδὲ ὁ συνακτικὸς λόγος δύναται γνώριμος ὑπάρ-
E χειν. ὥσπερ γὰρ μέτρου μὴ ἑστῶτος, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλομένου, οὐδὲ τὸ μετρούμενον ἕστηκεν· οὕτως ἐπεὶ οἱονεὶ μέτρον ἐστὶ τοῦ συνάγειν τὸν λόγον, τὸ ὑγιὲς συνημμένον, ἀκολουθοῦντι, τούτου ἀνεπικρίτου καθεστῶτος, μηδὲ ἐκεῖνον εἶναι σαφῆ. ὅτι δ' ἀνεπίκριτόν ἐστι τὸ ὑγιὲς συνημμένον, αἱ Εἰσαγωγαὶ τῶν Στωικῶν διδάσκουσιν,

ἐν αἷς

ἐν αἷς πολλαὶ καὶ διαφορίαι καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀνεπικρίτους ἐκκεῖνται τούτου κρίσεις. ὅθεν τοῦ συνακτικοῦ τοιούτου τυγχάνοντος, πάντως καὶ ὁ ἀληθής, διὰ δὲ τοῦτο καὶ ὁ ἀποδεικτικός, ὀφείλει ἐν ἐποχῇ φυλάττεσθαι. κἂν ἀποστάντες δὲ ταύτης τῆς ἐνστάσεως, ἐπὶ τὴν τῶν περαινόντων καὶ ἀπεράντων χωρῶμεν τεχνολογίαν, ἀδύνατος εὑρεθήσεται ἡ τοῦ ἀποδεικτικοῦ λόγου σύστασις.

Περὶ μὲν οὖν τῶν περαινόντων πολλῆς καὶ ἀκριβοῦς οὔσης ζητήσεως, οὐκ ἀνάγκη νῦν διεξιέναι· περὶ δὲ τῶν ἀπεράντων λόγων ἐπὶ ποσὸν ὑποδεικτέον. τούτους φασὶ τετραχῶς γίνεσθαι τοὺς ἀπεράντους λόγους, ἤτοι κατὰ διάρτησιν, ἢ κατὰ παρολκήν, ἢ κατὰ τὸ ἐν μοχθηρῷ ἠρωτῆσθαι σχήματι, ἢ κατὰ ἔλλειψιν. Ἀλλὰ κατὰ διάρτησιν μέν, ὅταν μηδεμίαν ἔχῃ κοινωνίαν καὶ συνάρτησιν τὰ λήμματα πρὸς ἄλληλά τε καὶ πρὸς τὴν ἐπιφοράν. οἷον, ἐπὶ τοῦ τοιούτου λόγου, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν. ἀλλὰ μὴν πυροὶ ἐν ἀγορᾷ πωλοῦνται, φῶς ἄρα ἐστίν. ὁρῶμεν γὰρ ὡς ἐπὶ τούτου, οὔτε τὸ ἡμέρα ἐστίν, ἔχει τινὰ σύμπνοιαν καὶ συμπλοκὴν πρὸς τό, πυροὶ ἐν ἀγορᾷ πωλοῦνται· οὔτε ἑκάτερον αὐτῶν πρὸς τό, φῶς ἄρα ἐστίν. ἀλλ' ἕκαστον ἀπὸ τῶν ἄλλων διήρτηται. κατὰ δὲ παρολκὴν ἀπέραντος γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ἔξωθέν τι καὶ περισσῶς παραλαμβάνηται τοῖς λήμμασι, καθάπερ ἐπὶ τοῦ οὕτως ἔχοντος, εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρετὴ ὠφελεῖ· φῶς ἄρα ἐστίν. τὸ γὰρ τὴν ἀρετὴν ὠφελεῖν, περισσῶς συμπαρείληπται τοῖς ἄλλοις λήμμασιν. εἴγε δυνατόν ἐστιν ἐξαιρεθέντος αὐτοῦ, διὰ τῶν περιλειπομένων, τοῦ τε εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστι, καὶ τοῦ, ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστίν, ἄγεσθαι τὴν ἐπιφοράν, τὸ φῶς ἄρα ἐστί. διὰ δὲ τὸ ἐν μοχθηρῷ ἠρωτῆσθαι σχήματι ἀπέραντος γίνεται λόγος, ὅταν ἔν τινι τῶν παρὰ τὰ ὑγιῆ σχήματα θεωρουμένων ἐρωτηθῇ σχήματι. οἷον, ὄντος ὑγιοῦς σχήματος τοῦ τοιούτου· Εἰ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον· τὸ δέ γε πρῶτον· τὸ ἄρα δεύτερον· ὄντος δὲ καὶ τοῦ εἰ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον· οὐχὶ δέ γε τὸ δεύτερον· οὐκ ἄρα τὸ πρῶτον· φαμὲν τὸν ἐν τοιούτῳ σχήματι ἐρωτηθέντα· Εἰ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον· οὐχὶ δέ γε τὸ πρῶτον, οὐκ ἄρα τὸ δεύτερον, ἀπέραντον εἶναι. οὐχ ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἐν τῷ τοιούτῳ σχήματι λόγον συνερωτᾶσθαι δι' ἀληθῶν ἀληθὲς συνάγοντα:

A in quibus multa & dissidentia, & huc vsque non diiudicata eius exponunt iudicia. Vnde quum sit huiusmodi colligens, omnino est etiam vera. & ideo etiam de demonstratiua debet sustineri assensio. Quòd si hac relicta obiectione, pergamus ad artificiosam eorum quæ finiunt & quæ sunt infinita tractationem, inuenietur fieri non posse vt demonstratiuæ orationis constituatur constitutio.

Atque quum sit quidem magna exactaque & accurata quæstio de iis quæ
B finiũt, non est necesse nunc disserere: de orationibus autem infinitis, aliquantum est ostendendum. Dicunt ergo quatuor modis esse infinitam orationẽ, aut per diremptionem, aut per redundantiam, aut propterea quod in mala rogata sit figura, aut per defectum. Et per diremptionem quidem; quando propositiones nullam habent coniunctionem & communionem inter se, nec cum illatione: vt in hac oratione, Si dies est, lux est. atqui frumentum venditur
C in foro, lux ergo est. Videmus enim quòd in hoc, neque illud Si dies est; vllam habet conspirationem & connexionem cum hoc, Frumentum venditur in foro: nec vtrumque eorum cum illo, Lux ergo est. sed vnumquodque dependet ab aliis. Per redundantiam autem infinita fit oratio, quando extrinsecus & superuacaneè assumitur aliquid ad propositiónes: quomodo in eo quod sic habet, Si dies est, lux est: atqui dies est, sed & virtus prodest;
D lux ergo est. Virtutem enim prodesse, superuacaneè adsumptũ est simul cum aliis propositionibus: siquidem eo ablato, potest per ea quæ restant, nempe, Si dies est, lux est, &, Atqui dies est, fieri illatio, Lux ergo est. Per hoc autem quòd in mala rogata sit figura, infinita fit oratio, quando fuerit rogata in aliqua earum quæ considerantur præter probas ac rectas figuras: vt quum hæc sit proba & recta figura, Si primum, secundum; est autem primum, est ergo secundum: At si sit & hæc, Si est primum, est secun-
E dum: non est autem secundum, est infinita. non quòd in hac figura non possit rogari oratio quę per vera verũ colligat:

A potest enim, vt hęc, Si tria sunt quatuor, sex sunt octo. Non sunt autem tria quatuor, non sunt ergo sex octo: sed quòd in ea possint quædam malæ collocari orationes: vt est hæc, Si dies est, lux est. atqui non est dies, non est ergo lux. Per defectum autem fit infinita oratio, quando deest aliqua ex colligentibus propositionibus: vt, Aut diuitiæ sunt malum: Aut diuitiæ sunt bonum. non sunt autem diuitiæ malum, sunt ergo bonum diuitiæ. Deest enim in disiuncto illud, Diuitias esse B indifferentes. Quo fit vt hæc sit melior & sanior interrogatio, Aut diuitiæ sunt bonum, aut malum, aut indifferens. Sed nec bonum nec malum sunt diuitiæ, sunt ergo indifferens.

Quum autem apud Stoicos sit huiusmodi artis sita ratio, num, quod ad eam attinet, non possumus infinitam cognoscere orationem?

δύναται γὰρ οὗτος. Εἰ τὰ τρία τέσσαρά ἐστι, τὰ ἓξ ὀκτώ ἐστιν· οὐχὶ δέ γε τὰ τρία τέσσαρά ἐστιν, οὐκ ἄρα τὰ ἓξ ὀκτώ ἐστι. τῷ δὲ δύνασθαί τινας λόγους ἐν αὐτῷ πλέκεσθαι μοχθηρούς, καθάπερ καὶ τὸν τοιοῦτον, Εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστιν ἡμέρα, οὐκ ἄρα ἐστὶ φῶς. Κατ᾽ ἔλλειψιν δὲ ἀπέραντος ἐγίνετο ὁ λόγος, ὅταν ἐλλείπῃ τι τῶν συνακτικῶν λημμάτων. οἷον, ἤτοι κακόν ἐστιν ὁ πλοῦτος, ἢ ἀγαθόν ἐστιν ὁ πλοῦτος. οὐχὶ δέ γε κακόν ἐστιν ὁ πλοῦτος, ἀγαθὸν ἄρα ἐστὶν ὁ πλοῦτος. ἐλλείπει γὰρ ἐν τῷ διεζευγμένῳ τὸ, ἀδιάφορον εἶναι τὸν πλοῦτον. ὥστε τὴν ὑγιῆ συνερώτησιν τοιαύτην μᾶλλον ὑπάρχειν, ἤτοι ἀγαθόν ἐστιν ὁ πλοῦτος, ἢ κακόν ἐστιν, ἢ ἀδιάφορον. οὔτε ἀγαθόν ἐστιν ὁ πλοῦτος, οὔτε κακόν· ἀδιάφορον ἄρα ἐστί.

Τοιαύτης δὴ παρὰ τοῖς Στωικοῖς κειμένης τεχνολογίας, μήποτε τὸ ὅσον ἐπ᾽ αὐτῇ οὐ δύναται ἀπέραντος ἐπικριθῆναι λόγος; [καίτοι γε ὑγιῶς ὁ κατὰ διάρτησιν καὶ οὕτως ἔχων, Εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἐν ἀγορᾷ πυροὶ πωλοῦνται), φῶς ἄρα ἐστί. τὸ γὰρ διηρτῆσθαι τὰ λήμματα, καὶ μήτε πρὸς ἄλληλα μήτε πρὸς τὴν ἐπιφορὰν ἔχειν τινὰ κοινωνίαν, ἤτοι ψιλῇ λέγουσι φάσει, ἢ διά τινος τεχνικῆς καὶ διδασκαλικῆς ἐφόδου τὸ τοιοῦτο παριστάντες. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἀναποδείκτῳ χρώμενοι φάσει, ῥᾴδιον φασὶν αὐτοὺς ἀληθεύειν πάντα τὸν λεγόμενον κατὰ διάρτησιν ἀπέραντον λόγον φάσκοντας περαίνειν. εἰ γὰρ ἐκ ψιλῆς φάσεως ἐκεῖνοι δύνανται πιστεύεσθαι, δυνήσονται καὶ τὸ ἐναντίον λέγοντες, εἶναι πιστοί. τὴν ἰσοσθενῆ γὰρ προφέρονται φάσιν. Εἰ δὲ μεθόδῳ τοῦτο διδάσκοντες, ἐπιζητήσομεν τίς ποτέ ἐστιν ἡ τοιαύτη μέθοδος. κἂν λέγωσιν ὅτι τοῦ κατὰ διάρτησιν ἀπεράντου λόγου τεκμήριόν ἐστι, τὸ μὴ πάντως ἀκολουθεῖν αὐτοῦ τῇ διὰ τῶν λημμάτων συμπλοκῇ τὸ συμπέρασμα, μηδὲ ὑγιὲς εἶναι συνημμένον τὸ ἀρχόμενον διὰ τῆς ἀπὸ τῶν λημμάτων συμπλοκῆς, καὶ λῆγον εἰς τὸ συμπέρασμα, πάλιν εἰς τὴν ἀρχῆθεν φήσομεν αὐτοὺς ἀπορίαν ἐμπίπτειν. Εἰ γὰρ ἵνα τὸν κατὰ διάρτησιν ἀπέραντον λόγον μάθωμεν, δεῖ ἔχειν ἐπικεκριμένον τὸ ὑγιὲς συνημμένον, τοῦτο δ᾽ οὐκ ἔχομεν μέχρι τοῦ νῦν ἐπικεκριμένον, D πάντως οὐδὲ τὸν κατὰ διάρτησιν ἀπέραντον λόγον δυνάμεθα γινώσκειν.] Ἀλλὰ καὶ δεύτερος ἦν τρόπος ἀπεράντων ὁ κατὰ παρολκήν, ὅταν ἔξωθεν παραλαμβάνηταί τι, τοῖς λήμμασι παρέλκον, ὡς πρὸς τὴν τοῦ συμπεράσματος κατασκευήν. ὅσον δὲ ἐπὶ τούτῳ δεῖ ἴσως τὸν ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ τρόπῳ συνερωτώμενον λόγον, κατὰ παρολκὴν εἶναι ἀπέραντον, ἐπεὶ παρέλκει ἐν αὐτῷ τροπικόν. καὶ τοῦτ᾽ εἰσόμεθα παρατεθέντων ἡμῖν τῶν E λόγων. τὸν γὰρ δὴ τοιοῦτον φασὶν ἀπέραντον, Εἰ ἡμέρα ἐστί, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστίν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρετὴ ὠφελεῖ· φῶς ἄρα ἐστί. παρέλκει γὰρ ἐπ᾽ αὐτοῦ τὸ, ἡ ἀρετὴ ὠφελεῖ, πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ συμπεράσματος,

Sed secundus quoque modus infinitorum erat per redundantiam, quando extrinsecus ad propositiones assumitur aliquid superuacaneum, vt ad confirmationem conclusionis. Quod ad hoc autem attinet, oportebit orationem quæ rogatur in primo & secundo modo per redundantiam esse infinitam: quandoquidem in eo redundat id quod pertinet ad modum. & hoc sciemus à nobis additis orationibus. Hanc esse dicunt infinitam, Si dies est, lux est. atqui dies est, sed & virtus prodest. lux ergo est. Redũdat enim in ea illud, Virtus prodest, ad confirmãdam conclusionẽ.

διὰ

A διὰ τὸ ἀρθέντος αὐτοῦ δύνασθαι ἐκ τῶν περιλειπομένων ἡμῖν δυοῖν λημμάτων, αὐτοτελῶς συνάγεσθαι τὴν ἐπιφοράν. τοίνυν ἐπιτυγχάνοντες οἱ ἀπὸ τῆς Σκέψεως ἐροῦσιν, ὡς εἴπερ ἀπέραντός ἐστιν ὁ λόγος κατὰ παρολκὴν, ἐφ' οὗ ἀρθέντος τινὸς λήμματος ἐκ τῶν περιλειπομένων συνάγεται ἡ ἐπιφορὰ, ῥητέον ἀπέραντον εἶναι, καὶ τὸν ἐν τῷ πρώτῳ τρόπῳ ἐρωτώμενον, ἔχοντα δὲ οὕτως· Εἰ ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἐστιν· ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστὶ, φῶς ἄρα ἐστί. παρέλκει γὰρ ἐν αὐτῷ πρὸς τὴν τοῦ συμ- B περάσματος κατασκευὴν, τὸ τροπικὸν, τὸ, εἰ ἡμέρα ἐστί. καὶ δύναται ἐκ τοῦ ἡμέρα ἐστὶ μόνου συνάγεσθαι τὸ, φῶς ἄρα ἐστί. τοῦτο δὲ πρόδηλον μὲν ἦν καὶ αὐτόθεν. ἔστι δὲ καὶ αὐτὸ ἐκ τῆς ὡς πρὸς ἐκείνους ἀκολουθίας παραμυθεῖσθαι. ἤτοι γὰρ ἀκολουθεῖν φήσουσι τῷ ἡμέραν εἶναι τὸ φῶς εἶναι, ἢ μὴ ἀκολουθεῖν. καὶ εἰ μὲν ἀκολουθεῖν, αὐτόθεν ὁμολογηθέντος ἀληθοῦς εἶναι τοῦ ἡμέρα ἐστὶ, συνάγεται καὶ τὸ φῶς ἐστι κατ' ἀνάγκην ἑπόμενον αὐτῷ ὅπερ C ἦν συμπέρασμα. Εἰ δὲ οὐκ ἀκολουθεῖ, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ συνημμένου ἀκολουθήσει, καὶ διὰ τοῦτο ἔσται ψεῦδος τὸ συνημμένον, μὴ ἀκολουθοῦντος ἐν αὐτῷ τοῦ λήγοντος τῷ ἡγουμένῳ. ὥστε δυοῖν θάτερον, ὅσον ἐπὶ τῇ προειρημένῃ τεχνολογίᾳ, ἢ ἀπέραντον εὑρίσκεσθαι τὸν ἐν τῷ πρώτῳ τρόπῳ ἠρωτημένον, παρέλκοντος ἐν αὐτῷ τοῦ τροπικοῦ, ἢ ψευδῆ πάντως διὰ τὸ ψεῦδος ἐν αὐτῷ εἶναι τὸ τροπικόν. τὸ μὲν γὰρ λέγειν, μὴ ἀρέσκειν τῷ Χρυσίππῳ, μο- D νολημμάτους εἶναι λόγους ὅ τάχα τινὲς ἐροῦσι πρὸς τὴν τοιαύτην ἔνστασιν, τελέως ληρῶδες. οὔτε γὰρ ταῖς Χρυσίππου φωναῖς ὡς πυθοχρήστοις παραγγέλμασιν ἀνάγκη πείθεσθαι, οὔτε μαρτυρίᾳ προσέχειν ἀνδρῶν ἐστιν εἰς οἰκείαν ἀπόρρησιν, ἐκ μάρτυρος τοῦ τὸ ἐναντίον λέγοντος. Ἀντίπατρος γὰρ τῶν ἐν τῇ Στωϊκῇ αἱρέσει ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, ἔφη δύνασθαι καὶ μονολημμάτους λόγους συνίστασθαι. Ἔτι κατὰ τρίτον τρόπον ἀπέραντος ἐλέγετο λόγος παρὰ E τὸ ἐν μοχθηρῷ ἠρωτῆσθαι σχήματι. πάλιν οὖν ἢ φάσει μόνον ἀρκούμενοι λέξουσιν ἐν μοχθηρῷ τινι σχήματι λόγον συνηρωτῆσθαι, ἢ ὑπόμνησιν εἰς τοῦτο παραλήψονται). καὶ εἰ μὲν φάσει ἀρκοῦνται, καὶ ἡμεῖς ἀντιθήσομεν φάσιν τὴν λέγουσαν,

A propterea quòd eo sublato, ex reliquis duabus propositionibus citra defectum colligatur illatio. Occurrentes itaque dicent Sceptici, quòd si est infinita per redundantiam, in qua, sublata aliqua propositione, ex iis quæ restant colligitur illatio, dicendum est esse infinitam eam quæ interrogatur in primo modo. sic autem habet, Si dies est, lux est. atqui dies est, lux ergo est. In ea enim redundat ad confirmandam conclusionem, illud ad modum pertinens, Si dies est. & B potest ex eo, Dies est solùm, colligi, Lux ergo est. Hoc autem est ex se quidem manifestum: licet autem hoc quoque leuius & facilius reddere, ab ea quæ est tanquam ad illos consequentia. Aut enim ad id quod est, Diem esse, dicent sequi esse lucem, aut nō sequi. Et si dicant quidem sequi, cùm eo ipso constet verum esse illud, Dies est, colligitur etiam Lux est, necessariò consequens ei quod est conclusio. Si autem non sequitur, nec sequetur in connexo. & propterea falsum erit connexum, si in eo desinens C non sequatur antecedens. Quo fit vt duorum alterum, quod attinet ad priùs dictam artis rationem, nempe vt vel inueniatur infinita quæ fuit in primo modo interrogata, cùm in ea redundet quod ad modum pertinet, aut omnino falsa, propterea quòd sit in ea falsum quod ad modum pertinet. Nam dicere quidem non placere Chrysippo orationes quæ sunt vnius propositionis, quod fortè dicent aliqui aduersùm hoc argumentum, est planè nugatorium. D Neque enim Chrysippi vocibus tanquam præceptis Apollinis necesse est parere: neque attendendum est testimonium virorum in suum dictum à teste qui dicit contrarium. Antipater enim vir clarissimus in secta Stoica, dicebat posse consistere orationes ex vna propositione. Præterea tertio modo infinita dicebatur oratio, propterea quòd rogata sit in mala figura. Rursus ergo dictione seu affirmatione solùm contenti, dicent in mala aliqua fi- E gura interrogatam esse orationem, aut orationem ad hoc assument. Et si sunt quidem contenti affirmatione seu dictione, nos quoque opponemus dictionem seu affirmationem quæ dicit,

A quòd non rogata sit in mala figura. Si autem assumunt orationem, est omnino, verum. Quòd autem vera sit hæc oratio, hæc, inquam, quæ ostendit quod in mala figura rogata sit aliqua oratio, probam & rectam orationem dicit esse assumptam. Vt ea autem sit proba & recta, oportet eam rogari proba & recta oratione. Et ideo cùm nec proba & recta oratio credi possit esse proba & recta antequam figura: neque figura quòd sit proba & recta, antequam ea quæ ipsam iudicauit oratio, consistit is

B modus qui est alter per alterum, qui est maximè dubius. Porrò autem aduersus infinitarum orationum quæ restat differentiam, nempe eam quæ est ex defectu, iam ferè quidem contradiximus. Si enim inueniri non potest perfecta oratio, vt superiùs ostendimus, debet etiam esse ignota quæ est manca & deficiens. Inueniri autem non potest perfecta, vt ostendimus: erit ergo etiam ignota quæ est manca ac deficiens. Si autem

C cùm ex Stoicorum sententia sint quatuor modi, per quos fit oratio infinita, ostendimus in vnoquoque eorum non cognosci infinitas orationes, sequetur etiam esse ignotam eam quæ finit. Si ea autem non cognoscatur, inueniri etiam nō poterit oratio demonstratiua. Ad hæc accedit, quòd cùm cuiusuis veræ orationis iudicari oporteat propositiones (nam si eæ concedantur, consequenter eis datur illatio) quoniam autem demonstrationis diiudicari non possunt propositiones, sicut ostendimus, non ergo poterit vera ora-

D tio esse demonstratio. Connexum enim, vt priùs ostendebamus, censent esse probum & rectum, quando à vero incipiens desinit in falsum: aut à falso in verum: & vno modo falsum, quando incipiens à vero desinit in falsum. Hæc autem cùm ita habeant, inuenietur diiudicari non posse in demonstratione. Nam omnino incipiens ab assumptione, desinit in illationem, vt se habet in huiusmodi illationibus. Atqui est motus, est ergo inane. Hîc enim

E connexum & incipit ab assumptione, Est motus, & desinit in illationem.

A ὅτι οὐκ ἐν μοχθηρῷ ἠρώτηται σχήματι. εἰ δὲ λόγον παραλαμβάνουσι, πάντως ἀληθῆ. ὃ δὲ ὅτι ἔστιν ἀληθὴς οὗτος ὁ λόγος, φημὶ δὲ ὁ δεικνὺς τὸ ἐν μοχθηρῷ σχήματι ἠρωτῆσθαι τινὰ λόγον, πόθεν δείκνυται ἢ δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ ἐν ὑγιεῖ ἠρωτῆσθαι σχήματι; οὐκοῦν ἵνα μὲν ὁ ἐν μοχθηρῷ ἐρωτηθεὶς λόγος γνωσθῇ ὅτι ἐν μοχθηρῷ ἠρώτηται σχήματι, δεῖ λόγον ὑγιῆ προειλῆφθαι. ἵνα δὲ οὗτος ὑγιὴς ᾖ, ἔδει αὐτὸν ὑγιεῖ ἠρωτῆσθαι σχήματι. καὶ διὰ τοῦτο

B μήτε τοῦ ὑγιοῦς λόγου πρὶν τοῦ σχήματος πιστευθῆναι δυναμένου ὅτι ἔστιν ὑγιής, μήτε τοῦ σχήματος, ὅτι ἔστιν ὑγιὲς σχῆμα, πρὶν τοῦ ἐπικρίναντος αὐτὸ λόγου, συνίσταται ὁ δι' ἀλλήλων τρόπος, ὅς ἐστιν ἀπορώτατος. Καὶ πρὸς τὴν λειπομένην δὲ διαφορὰν τῶν ἀπεράντων λόγων, τουτέστι τὴν παρέλλειψιν, ἤδη μὲν σχεδὸν ἀντειρήκαμεν. εἰ γὰρ ἀνεύρετός ἐστιν ὁ ἀπηρτισμένος λόγος, ὡς ἀνώτερον ὑπεδείξαμεν, ἄγνωστος ὀφείλει τυγχάνειν

C καὶ ὁ ἐλλιπής. ἀνεύρετος δέ γε ἐστὶν ὁ ἀπηρτισμένος ὡς παρεστήσαμεν. τοίνυν καὶ ὁ ἐλλιπὴς ἄγνωστος γενήσεται. εἰ δὲ κατὰ τοὺς Στωϊκούς, τεσσάρων ὄντων τρόπων καθ' οὓς ἀπέραντος γίγνεται λόγος, ἐδείξαμεν καθ' ἕκαστον αὐτῶν μὴ γινωσκομένους τοὺς ἀπεράντους λόγους, ἀκολουθήσει καὶ τὸν περαίνοντα ἄγνωστον εἶναι. τούτου δὲ μὴ γινωσκομένου, καὶ ὁ ἀποδεικτικὸς ἔσται λόγος τῶν ἀνευρέτων. πρὸς τούτοις, ἐπεὶ παντὸς ἀληθοῦς λόγου δεῖ ἐπικε-

D κρίσθαι τὰ λήμματα (τούτων γὰρ συγχωρουμένων δίδοται ἡ ἐπιφορὰ ἀκολούθως αὐτοῖς) ἐπεὶ δέ γε τῆς ἀποδείξεως ἀνεπίκριτά ἐστι τὰ λήμματα, καθὼς παρεστήσαμεν, οὐκ ἄρα δυνήσεται ἀληθὴς λόγος εἶναι ἡ ἀπόδειξις. τὸ γὰρ συνημμένον, ὡς ἔμπροσθεν ἐδείκνυμεν, ὑγιὲς ἀξιοῦσι τυγχάνειν, ὅταν ἀπὸ ἀληθοῦς ἀρχόμενον, ἐπὶ ψεῦδος λήγῃ· ἢ ἀπὸ ψεύδους ἐπ' ἀληθές· καὶ καθ' ἕνα τρόπον ψεῦδος, ὅταν ἀπ' ἀληθοῦς ἀρχόμενον ἐπὶ ψεῦδος λήγῃ. τούτων

E δὲ οὕτως ἐχόντων εὑρεθήσεται ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως ἀνεπίκριτον. ὡς ἐπὶ πᾶν γὰρ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς προσλήψεως, λήγει εἰς τὴν ἐπιφοράν, ὡς ἔχει ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων. εἰ ἔστι κίνησις, ἔστι κενόν· ἀλλὰ μὴν ἔστι κίνησις, ἔστιν ἄρα κενόν. ἐνταῦθα γὰρ τὸ συνημμένον ἄρχεταί τε ἀπὸ τῆς προσλήψεως, τῆς, ἔστι κίνησις, καὶ λήγει εἰς τὴν ἐπιφοράν, τήν, ἔστι κενόν.

ἤτοι οὖν πρόδηλόν ἐστι τὸ σχῆμα ἡ ἐπιφορὰ καὶ γινωσκόμενον ἡμῖν, ἢ ἄδηλον καὶ ἄγνωστον. καὶ εἰ μὲν πρόδηλον, καὶ γνωστόν, οὐκέτι ἀποδεικτικὸς γίνεται ὁ λόγος, ἐκ πάντων προδήλως συνεστώς· τῶν μὲν τῶν λημμάτων, τῶν δὲ τῆς ἐπιφορᾶς. εἰ δὲ ἄδηλον, ἐξ ἀνάγκης ἀνεπίκριτον γίνεται τὸ συνημμένον. τὸ μὲν γὰρ ἀπό τινος ἄρχεται, γνώριμόν ἐστιν ἡμῖν· πρόδηλον γάρ. τὸ δὲ εἰς τί λήγει, ἀγνοεῖται διὰ τὴν ἀδηλότητα. μὴ ἐπιστάμενοι δὲ πότερον ἀληθές ἢ ψεῦδός ἐστι τὸ τοιοῦτον, οὐδὲ ἐπικρινοῦμεν τὸ συνημμένον. ἀνεπικρίτου δὲ ὄντος αὐτοῦ, καὶ ὁ λόγος γίνεται μοχθηρός. ἔτι τῶν πρός τι ἐστιν ἡ ἀπόδειξις. τὰ δὲ πρός τι ἐπινοεῖται μόνον, οὐκέτι δὲ καὶ ὑπάρχει. τοίνυν καὶ ἡ ἀπόδειξις ἐν ἐπινοίᾳ μόνον ἐστί, καὶ οὐκ ἐν ὑπάρξει. καὶ ὅτι τῷ ὄντι ἐπινοίᾳ μόνον σῴζεται τὰ πρός τι πῶς ἔχοντα, ὕπαρξις δὲ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς, πάρεστι διδάσκειν ἐκ τῆς τῶν δογματικῶν αὐτῶν ὁμολογήσεως. ὑπογράφοντες γὰρ τὸ πρός τι, συμφώνως φασὶ πρός τί ἐστι τὸ πρὸς ἑτέρῳ νοούμενον. εἰ δέ γε ὑπάρξεως μετεῖχεν, οὐκ ἂν οὕτως αὐτὸ ἀπεδίδοσαν, ἀλλ' ἐκείνως μᾶλλον, πρός τί ἐστι τὸ πρὸς ἑτέρῳ ὑπάρχον. οὐκ ἄρα ὑπόκειταί τι ἐν τοῖς οὖσι τὸ πρός τι. καὶ ἄλλως. πᾶν τὸ ὑπάρχον οὐ δύναται ἀλλαγήν τινα καὶ ἑτεροίωσιν ἀναδέξασθαι χωρὶς πάθους. οἷον τὸ λευκὸν χρῶμα οὐ δύναται μέλαν γενέσθαι μὴ τραπὲν καὶ μεταβαλόν· καὶ τὸ μέλαν, οὐ δύναται εἰς ἕτερον μεταβαλεῖν χρῶμα μένον μέλαν. καὶ ὡσαύτως τὸ γλυκὺ οὐκ ἂν γένοιτο πικρόν, ἀπαθὲς καὶ ἀνετεροίωτον ὑποκείμενον. ὥστε πᾶν τὸ ὑπάρχον, οὐ χωρὶς πάθους τινὸς τὴν εἰς ἕτερον ἀναδέχεται μεταβολήν. τὸ δὲ πρός τι ἀλλάσσεται χωρὶς πάθους, καὶ μηδεμιᾶς περὶ αὐτὸ γινομένης ἑτεροιώσεως. οἷον τὸ πηχυαῖον ξύλον, πηχυαίου μὲν αὐτῷ ἀντιπαρατεθέντος, λέγεται ἴσον ἐκείνῳ τυγχάνειν· διπήχεος δέ, οὐκέτι ἴσον, ἀλλ' ἄνισον· μηδεμιᾶς περὶ αὐτὸ γινομένης τροπῆς καὶ ἀλλοιώσεως. καὶ εἰ νοήσαιμέν τινα ἐξ ἀγγείου ὕδωρ προχέοντα, ὁ τοιοῦτος ὑποτεθέντος μέν τινος ἑτέρου ἀγγείου λεχθήσεται ἐγχεῖν·

A Aut ergo illatio res est aperta & manifesta & quæ cognoscitur ab omnibus; aut non manifesta & ignota. Et si sit quidem manifesta & cognita, non est vtique oratio demonstratiua, quæ ex omnibus manifesta redditur, partim quidem propositionibus, partim autem illatione. Si autem non est manifestum, necessariò connexum est huiusmodi vt non possit diiudicari. Nam quòd ab aliquo quidem incipiat, nobis est notum. est enim manifestum. In quídnam autem desinat, ignoratur propter incertitudinem.
B Nescientes autem verùm hoc sit verum an falsum, neque diiudicabimus connexum. Si connexum autem non potest diiudicari, erit etiam praua oratio. Præterea demonstratio est ex iis quæ referuntur ad aliquid. Quæ autem referuntur ad aliquid, mente tantùm concipiuntur, non sunt autem. Demonstratio ergo est tantùm in mentis conceptione, & non in essentia. Quòd autem re vera quæ ita se habent vt aliquo modo referantur ad aliquid, conseruentur
C sola mentis conceptione, non sit autem eis essentia, docere licet ex confessione Dogmaticorum. Describentes enim id quod refertur ad aliquid, vno consensu dicunt, Id refertur ad aliquid, quod intelligitur relatum ad alterum. Si autem particeps esset essentiæ, non id sic definiissent, sed potiùs hoc modo: Id refertur ad aliquid, quod est ad alterum. In iis ergo rebus quæ sunt, non aliquid subiicitur id quod refertur ad aliquid. Et alioqui quidquid est, non
D potest aliquam suscipere mutationem & alterationem absque affectione: vt color albus non potest fieri niger, nisi sit conuersus & mutatus. & niger non potest mutari in alium colorem, si niger maneat. Et similiter dulce non potest fieri amarum, si sit impatibile & inalterabile. Quamobrem quidquid est, non absque aliqua affectione suscipit mutationem in alterum. Quod autem refertur ad aliquid, mutatur absque affectione, & absque vlla quæ in ipso fiat alteratione: vt lignum cu-
E bitale, si quidem ei ex aduerso opponatur cubitale, dicitur illi esse æquale, Si autem bicubitale, non amplius æquale, sed inæquale, cùm in ipso nulla fiat mutatio & alteratio. Et si cogitauerimus quempiam ex vase aquam profundentem, is posito quidem vase aliquo dicetur infundens:

non posito autem, effundens, etiamsi ipse nullam susceperit mutationẽ & alterationem. Quamobrem si ei quidem quod est, accidit vt non sine affectione sustineat mutationem: ei autem quod refertur ad aliquid, nihil tale accidit: dicendum est non esse id quod refertur ad aliquid. Ad hæc accedit, quòd id quod refertur ad aliquid, est seiunctum ab eo ad quod refertur. Id enim quod est infrà, est seiunctum ab eo quod est suprà. Si est autem id quod refertur ad aliquid, & non versatur in sola cogitatione, erunt vnum contraria. Non est ergo id quod refertur ad aliquid, sed solum mente cõcipitur. Rursus enim corpus cubitale, ex appositione quidem semicubitalis, dicitur maius: ex additione autem bicubitalis, minus. Idem autem eodem tempore & esse maius & minus, hoc est contraria, est ex iis quæ non possunt fieri. Nam mente quidem concipi fortasse poterit, per eam quæ fit cum alio collationem. fieri autem non potest vt sit. Nõ ergo sunt ea quæ referuntur ad aliquid. Verumenimvero si sunt ea quæ referuntur ad aliquid, erit idem sibi ipsi contrarium. sed hoc non est. Igitur nec ea ratione dicendum est esse id quod refertur ad aliquid. Præterea si est id quod refertur ad aliquid, erit aliquid sibi ipsi contrarium. Non est autem consentaneum aliquid esse ipsum contrarium sibi ipsi. Nec ergo est consentaneum vt sit id quod refertur ad aliquid. Suprà enim & infrà sunt sibi inuicem contraria. Idem autem vt ad id quidem quod est subiectum, est suprà: ad id autẽ quod est suprà positum, infrà. Si sunt autem tria, suprà & infrà, & medium: eius quod est suprà & infrà, si ad subiectum referatur, erit suprà: ad id autem quod suprà situm est, infrà. & erit idem supra & infrà. quod quidem non potest fieri. Non est ergo id quod refertur ad aliquid. Si est autem id quod refertur ad aliquid, idẽ erit suprà & infrà. Propterea autem etsi est, dicitur idem suprà & infrà ex ea quæ est tanquam ad aliud habitudine. Idem ergo erit seorsum à seipso. quod est omnium absurdissimum. Sed si non sunt ea quæ referuntur ad aliquid, omnino etiam demonstratio, cum sit ex iis quæ referuntur ad aliquid, minimè erit. Ostensum est autem ea non esse quæ referuntur ad aliquid. erit ergo etiam demonstratio ex iis quæ non sunt. Atque hæc sunt quidem quæ dicuntur ad ostendendum quòd non sit demonstratio.

A μὴ ὑποτεθέντος δέ, ἐκχέων· καίτοι μηδεμίαν αὐτὸς τροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν ἀναδεξάμενος. ὥστε εἰ τῷ μὲν ὑπάρχοντι συμβέβηκε τὸ μὴ χωρὶς πάθους ἀλλαγὴν ὑπομένειν, τῷ δὲ πρός τι τοῦτο οὐδὲν συμβέβηκε· ῥητέον μὴ ὑπάρχειν τὸ πρός τι. σὺν τούτοις τοῦ χωρίς ἐστι τὸ πρός τι. ὃ γὰρ ἄνω τοῦ κάτω χωρίς ἐστιν. εἴπερ δὴ ὑπάρχει τὸ πρός τι, καὶ μὴ ψιλὴν ἔχει ἐπίνοιαν, ἔσται τὸ ἓν τἀναντία. ἄτοπον δέ γε ἐστι λέγειν τὸ ἓν τἀναντία. οὐκ B ἄρα ὑπάρχει τὸ πρός τι, ἀλλ' ἐπινοεῖται μόνον. πάλιν γὰρ τὸ πηχυαῖον σῶμα κατὰ μὲν τὴν τοῦ ἡμιπηχυαίου παράθεσιν, λέγεται μεῖζον. κατὰ δὲ τὴν διπηχυαίου, μικρότερον. τὸ δ' αὐτὸ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ μεῖζον καὶ μικρότερον ὑπάρχειν, τουτέστι τἀναντία, τῶν ἀδυνάτων. ἐπινοεῖσθαι μὲν γὰρ τάχ' ἴσως δυνήσεται κατὰ τὴν ὡς πρὸς ἄλλο σύμβλησιν. εἶναι δὲ καὶ ὑπάρχειν, οὐχ οἷόν τε. οὐκ ἄρα ὑπάρχει τὰ πρός τι. οὐ μὴν ἀλλ' εἴπερ ἐστὶ τὰ πρός C τι, ἐστί τι ταὐτὸ ἐναντίον ἑαυτῷ. οὐχὶ δέ γε τοῦτο. τοίνυν οὐδὲ ταύτῃ ῥητέον ὑπάρχειν τὸ πρός τι. ἔτι εἰ ὑπάρχει τὸ πρός τι, ἔσται τι ἑαυτῷ ἐναντίον. οὐκ εὔλογον δέ γε ἐστιν, εἶναί τι αὐτὸ ἑαυτῷ ἐναντίον. τοίνυν οὐδὲ τὸ πρός τι ὑπάρχειν, ἐστὶν εὔλογον. τὸ γὰρ ἄνω τῷ κάτω ἐστὶν ἐναντίον. τὸ δὲ αὐτό, ὡς μὲν πρὸς τὸ ὑποκείμενον, ἄνω ἐστί· πρὸς δὲ τὸ ὑπερκείμενον, κάτω. εἰ δὴ ἔσται τρία ἄνω καὶ κάτω καὶ μέσον, τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω τὸ D μέσον ἔσται πρὸς μὲν τὸ ὑποκείμενον, ἄνω· πρὸς δὲ τὸ ὑπερκείμενον, κάτω. καὶ ἔσται τὸ αὐτὸ ἄνω καὶ κάτω· ὅπερ ἀδύνατον. οὐκ ἄρα ὑπάρχει τὸ πρός τι. εἰ δὴ ἄρα τὸ πρός τι ὑπάρχει, τὸ αὐτὸ ἔσται ἄνω καὶ κάτω. διὰ δὲ τὸ εἰ ἔστι, λέγεται) τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ὡς πρὸς ἄλλο σχέσιν, ἄνω καὶ κάτω. τὸ αὐτὸ ἄρα χωρὶς ἑαυτοῦ γενήσεται, ὃ πάντων ἀτοπώτατον. ἀλλ' εἴπερ τὰ πρός τι ἀνύπαρκτά ἐστι, πάντως καὶ ἡ ἀπόδειξις τῶν πρός τι οὖσα, ἀνύπαρκτος E γενήσεται. τὰ δέ γε πρός τι, δέδεικται ἀνύπαρκτα· καὶ ἡ ἀπόδειξις τῶν ἀνυπάρκτων γενήσεται. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα εἰς τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, τοιαῦτά τινα καθέστηκε.

Σκοπῶ-

A Σκεπτώμεθα δὲ καὶ τὸν ἀντικείμενον λόγον. οἴονται γὰρ οἱ Δογματικοὶ λόγοι τῶν φιλοσόφων τὸν ἀξιοῦντα μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, αὐτὸν ὑφ' αὑτοῦ περιτρέπεσθαι, καὶ δι' ὧν ἀναιρεῖ ταύτην, διὰ τούτων αὐτὴν ὁρίζειν. ὅθεν καὶ ἀντικαθιστάμενοι τοῖς Σκεπτικοῖς φασίν, ὁ λέγων μηδὲν εἶναι ἀπόδειξιν, ἤτοι ψιλῇ καὶ ἀναποδείκτῳ χρώμενος φάσει, λέγει μηδὲν ὑπάρχειν ἀπόδειξιν, ἢ λόγῳ τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύς. καὶ εἰ μὲν ψιλῇ φάσει προσχρώμενος, οὐδεὶς αὐτῷ πιστεύσει τῶν τὴν ἀπόδειξιν παραδεχομένων, ψιλῇ φάσει χρωμένῳ. ἀλλὰ διὰ τῆς ἀντικειμένης ἐπισχεθήσεται φάσεως, εἰπόντος τινὸς εἶναι ἀπόδειξιν. εἰ δὲ ἀποδεικνὺς τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, (τοῦτο γὰρ φασὶν) αὐτόθεν ὡμολόγησε τὸ εἶναι ἀπόδειξιν. ὁ γὰρ δεικνὺς λόγος τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, ἔστιν ἀπόδειξις τοῦ εἶναι ἀπόδειξιν. καὶ καθόλου ὁ κατὰ τῆς ἀποδείξεως λόγος, ἤτοι ἀπόδειξίς ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἄπιστός ἐστιν. εἰ δὲ ἔστιν ἀπόδειξις, ἀπόδειξίς ἐστιν. ἔνιοι δὲ καὶ οὕτω συνερωτῶσιν· εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἀπόδειξις ἔστιν. εἰ μὴ ἔστιν ἀπόδειξις, ἀπόδειξις ἔστιν. ἤτοι δὲ ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις· ἀπόδειξις ἄρα ἐστί. καὶ δὴ ἡ μὲν τῶν λημμάτων τοῦ λόγου τούτου παραμυθία, πρόδηλός ἐστι. τό, τε γὰρ πρῶτον συνημμένον τὸ εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, διαφορούμενον καθεστώς, ἀληθές ἐστιν. ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ ἐν αὐτῷ πρώτῳ τὸ ἐν αὐτῷ δεύτερον, μὴ ἕτερον ὂν ἐκείνου. τό, τε δεύτερον συνημμένον, τὸ, εἰ μὴ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις, πάλιν ὑγιές ἐστι. τῷ γὰρ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, ἡγουμένῳ ὄντι, ἕπεται τὸ εἶναι ἀπόδειξιν. αὐτὸς γὰρ ὁ δεικνὺς λόγος τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, ἀποδεικτικὸς ὤν, βεβαιοῖ τὸ εἶναι ἀπόδειξιν. τό, τε διεζευγμένον, τό, ἤτοι δ' ἔστιν ἀπόδειξις, ἢ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἐξ ἀντικειμένων διεζευγμένον, τοῦ τε εἶναι ἀπόδειξιν καὶ τοῦ μὴ εἶναι, ἓν ὀφείλει ἔχειν ἀληθές, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀληθές. ὥστε ἀληθῶν ὄντων τῶν λημμάτων, συνεισάγεται καὶ ἡ ἐπιφορά. πάρεστι δὲ καὶ ἑτέρως διδάσκειν ὅτι ἀκολουθεῖ αὐτοῖς.

Consideremus autem etiam orationem quæ ei aduersatur. Existimāt enim Dogmatici Philosophi, eum qui censet non esse demonstrationem, ipsum à seipso euerti: & per quæ eam perimit, per ea ipsam definire. Vnde etiam dicunt resistentes Stoicis: Qui dicit nihil esse demonstrationem, aut id dicit vtens falsa, & quæ demonstrari non potest dictione seu affirmatione, aut id demonstrans oratione. Et si nuda quidem dictione vtens seu affirmatione, nemo eo-
B rum qui admittunt demonstrationem, credet ei qui vtitur nuda & sola dictione seu affirmatione: sed cohibebitur per aduersam affirmationem alicuius qui dixit esse demonstrationem. Sin autem demonstrans non esse demonstrationem, (hoc enim dicunt) eo ipso confitetur esse demonstrationem. Oratio enim demonstrans non esse demonstrationem, est demonstratio quòd sit demōstratio. Et in summa quæ de demonstratione enuntiatur oratio, aut est de-
C monstratio, aut non. Et si non est quidem demonstratio, non est fide digna. Si est autem demonstratio, est demonstratio. Nonnulli autem sic quoque interrogant: Si est demonstratio, est demonstratio. Si non est demonstratio, est demonstratio. Aut est autem, aut non est demonstratio: est ergo demonstratio. Et huius quidem orationis propositionum in promptu est persuasio. Nam & primum connexum, nempe, Si est demonstratio, est demonstratio: cùm sit diuersificatum, est verum. Ad id
D enim quod est in ipso primum, sequitur id quod est in ipso secundum, cùm non sit ab illo alterum. Secundum autem connexum, nempe, Si non est demonstratio, est demonstratio, rursus est probum & rectum. Ei enim quod est, Non esse demonstrationem, quod est antecedens, consequens est esse demonstrationem. Ipsa enim oratio quæ ostendit non esse demonstrationem, cùm sit demonstratiua, confirmat esse demonstrationem. & disiunctum, nem-
E pe, Aut est demonstratio, aut non est, constans ex duobus disiunctis, nempe & esse demonstrationem, & non esse, vnum debet habere verum, & propterea esse verum. Quamobrem cùm veræ sint propositiones, simul etiam infertur illatio. Licet autem aliter quoque docere quòd sit eis consequens.

Nam si disiunctum est verum, cùm vnum in se habeat verum, vtrumuis ex iis verum posuerimus, simul etiam colligetur illatio. Ponatur autem primum ex iis quæ in ipso sunt verum, nempe, esse demonstrationem: ergo quoniam hoc antecedens est in ipso connexo, ad id consequetur id quod desinit seu est cõsequens in primo connexo. Dicebat autem, Est demonstratio, quod erat etiam illatio. Dato ergo quòd in disiuncto sit verum, esse demonstrationem, sequetur etiam illatio rationis. Idem est suadendi modus etiam in eo quod restat pronuntiato, nempe, non esse demonstrationem. Id enim antecedebat connexum quod in secundo habebat consequentem orationis illationem. Cùm autem Dogmaticorum sit eiusmodi obiectio, breuiter etiam aduersus eam occurrunt Sceptici. Dicent enim, Si non contingit quidem respondere ad interrogationem qua quærebant, vtrùm sit demonstratio oratio aduersus demonstrationem, an non demonstratio, debent æqui boni consulere, si non possint respondere ad quæstionem tam dubiam. Sin autem est eis facile, faciant quod Scepticis imperant, respondentes vtrum dicant orationem demonstrationis esse demonstrationem, an non. Nam si non est demonstratio, ex ea non licebit docere, quòd non sit demonstratio. Neque dicere, quòd hæc oratio sit demonstratio, quoniam non est demonstratio. confessi enim sunt eam non esse demonstrationem. Si autem est demonstratio, omnino veras habet propositiones & illationem. Nam cum earum veritate intelligitur demõstratio: erat autem eius illatio, non esse demonstrationem: Verum est ergo non esse demonstrationem. Sic enim demonstratiuam ostendere volentes orationem aduersus demonstrationem, non magis eam statuunt quàm tollunt. Et tamen si Scepticos oporteat pro se respondere, ij tutò respondebunt. Dicent enim orationem aduersus demonstrationem, esse solùm probabilem: & in præsentia eis persuadere & inducere assensionem: se autem ignorare an rursus talis sit futura, propterea quòd sit varia & multiplex humana cogitatio.

A Εἰ γὰρ τὸ διεζευγμένον ἀληθές ἐστιν ἓν ἔχον ἐν αὐτῷ ἀληθὲς, ὁπότερον ἂν ἐκ τούτων ἂν ὑποθώμεθα ἀληθὲς, συναχθήσεται καὶ ἡ ἐπιφορά. ὑποκείσθω δὲ πρότερον τῶν ἐν αὐτῷ ἀληθὲς τὸ εἶναι ἀπόδειξιν. οὐκοῦν ἐπεὶ τοῦτο ἡγούμενόν ἐστιν ἐν τῷ πρώτῳ συνημμένῳ, ἀκολουθήσει αὐτῷ τὸ λῆγον ἐν τῷ πρώτῳ συνημμένῳ. ἔληγε δὲ τὸ, ἔστιν ἀπόδειξις, ὅπερ ἦν καὶ ἐπιφορά. δοθέντος ἄρα τοῦ εἶναι ἀπόδειξιν ἀληθοῦς ἐν τῷ διεζευγμένῳ, ἀ-
B κολουθήσει ἡ τοῦ λόγου ἐπιφορά. ὁ δὲ αὐτὸς τῆς παραμυθίας τρόπος καὶ ἐπὶ τοῦ λειπομένου ἀξιώματος τοῦ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν· ἡγεῖτο γὰρ καὶ τοῦτο ὃ ἐν τῷ δευτέρῳ συνημμένον εἶχεν ἀκολουθοῦσαν τὴν τοῦ λόγου ἐπιφοράν. τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς τῶν Δογματικῶν ἐνστάσεως, σύντομός ἐστι καὶ ἡ πρὸς ταύτην τῶν Σκεπτικῶν ἀπάντησις. λέξουσι γὰρ, Εἰ μὲν οὐκ ἐνδέχεται ἀποκρίνασθαι πρὸς τὴν πεῦσιν καθ' ἣν ἐπεζήτουν, πότερον
C ἀπόδειξίς ἐστιν, ὁ κατὰ τῆς ἀποδείξεως λόγος, ἢ οὐκ ἀπόδειξις, ὀφείλουσιν συγγνωμονεῖν, εἰ μὴ ἔχουσι πρὸς ἄπορον οὕτω πεῦσιν ἀποκρίνασθαι. Εἰ δὲ εὐχερές ἐστιν αὐτοῖς ὃ προστάττουσι τοῖς Σκεπτικοῖς, ὡς εὐχερὲς ὂν ποιείτωσαν, ἀποκρινόμενοι πότερον ἀπόδειξιν εἶναι λέγουσι τὸν κατὰ τῆς ἀποδείξεως λόγον, ἢ οὐκ ἀπόδειξιν. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, οὐκ ἐνέσται ἐξ αὐτοῦ διδάσκειν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. οὐδὲ λέ-
D γειν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ λόγος ἀπόδειξις, ὅτι οὐκ ἔσται ἡ ἀπόδειξις· ὡμολογήκασι γὰρ αὐτοὶ τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν. Εἰ δ' ἀπόδειξίς ἐστι, πάντως ἀληθῆ ἔχει τὰ λήμματα καὶ τὴν ἐπιφοράν. σὺν γὰρ τῇ τούτων ἀληθότητι νοεῖται ἡ ἀπόδειξις· ἦν δέ γε ἐπιφορὰ αὐτοῦ, τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν· ἀληθὲς ἄρα ἐστὶ τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν· καὶ τὸ ἀντικείμενον τούτῳ, ψεῦδος, τὸ εἶναι ἀπόδειξιν. οὕτω γὰρ ἀποδεικτικὸν θέλοντες ἀποδεῖξαι τὸν κατὰ τῆς ἀ-
E ποδείξεως λόγον, οὐ μᾶλλον αὐτὴν τιθέασιν ἢ ἀναιροῦσιν. ὅμως δὲ καὶ τοὺς Σκεπτικοὺς αὖ δέῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκρίνασθαι, ἀσφαλῶς ἀποκρινοῦνται. φήσουσι γὰρ τὸν κατὰ τῆς ἀποδείξεως λόγον, πιθανὸν εἶναι μόνον· καὶ πρὸς τὸ παρὸν πείθειν αὐτοὺς καὶ ἐπάγεσθαι συγκατάθεσιν· ἀγνοεῖν δὲ εἰ καὶ αὖθις ἔσται τοιοῦτος, διὰ τὸ πολύτροπον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

οὕτω γὰρ ἡρμοσμένης τῆς ἀποκρίσεως, οὐδὲν ἔτι δυνήσεται λέγειν ὁ Δογματικός. ἢ γὰρ τοῦτο διδάξει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀληθὴς ὁ κατὰ τῆς ἀποδείξεως κομισθεὶς λόγος· ἢ τοῦτο παραστήσει, ὅτι οὐ πείθει τὸν Σκεπτικόν. ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον δείξας, οὐ τῷ Σκεπτικῷ μάχεται, διὰ τὸ μηδὲ ἐκεῖνον διαβεβαιοῦσθαι περὶ τούτου τοῦ λόγου ὡς ἀληθοῦς· μόνον δὲ λέγειν ὅτι πιθανόν ἐστι. τὸ δὲ δεύτερον ποιῶν, προπετὴς γενήσεται, ἀλλότριον πάθος θέλων λόγῳ καταπαλαῖσαι. καθάπερ γὰρ τὸν χαίροντα οὐδεὶς δύναται λόγῳ πεῖσαι, ὅτι οὐ χαίρει, καὶ τὸν λυπούμενον, ὅτι οὐ λυπεῖται, οὕτως οὐδὲ τὸν πειθόμενον, ὅτι οὐ πείθεται. πρὸς τούτοις εἰ μὲν διϊσχυρίζοντο οἱ Σκεπτικοὶ μετὰ συγκαταθέσεως περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι ἀπόδειξιν, τάχα ἂν περιετρέποντο ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος ὅτι ἔστιν ἀπόδειξις. νῦν δὲ ἐπεὶ ψιλὴν θέσιν λόγων ποιοῦνται τῶν κατὰ τῆς ἀποδείξεως, χωρὶς τοῦ συγκατατίθεσθαι τούτοις, τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ βλάπτεσθαι πρὸς τῶν τὸ ἐναντίον κατασκευαζόντων, ὡς ὠφελεῖσθαι μᾶλλον. εἰ γὰρ οἱ μὲν κατὰ τῆς ἀποδείξεως κομισθέντες λόγοι μεμενήκασιν ἀναντίρρητοι· οἱ δὲ εἰς τὸ εἶναι ἀπόδειξιν παραληφθέντες λόγοι, πάλιν εἰσὶν ἰσχυροί, μήτε ἐκείνοις μήτε τούτοις προστιθέμενοι, τὴν ἐποχὴν ὁμολογῶμεν. κἂν συγχωρηθῇ δὲ ἀποδεικτικὸς εἶναι ὁ κατὰ τῆς ἀποδείξεως λόγος, οὐ διὰ τοῦτο ὠφελοῦνταί τι εἰς τὸ εἶναι ἀπόδειξιν οἱ Δογματικοί, καθὼς ἤδη ὑπεμνήσαμεν. συνάγει γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν· καὶ τούτου ἀληθοῦς ὄντος, ψεῦδος γίνεται τὸ εἶναι ἀπόδειξιν· ναί φασιν· ἀλλ᾽ ὁ συνάγων τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, ἀποδεικτικὸς ὤν, ἑαυτὸν ἐκβάλλει. πρὸς ὃ ῥητέον ὅτι οὐ πάντως ἑαυτὸν ἐκβάλλει. πολλὰ γὰρ καθ᾽ ὑπεξαίρεσιν λέγεται. καὶ ὡς τὸν Δία φαμὲν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων εἶναι πατέρα, καθ᾽ ὑπεξαίρεσιν αὐτοῦ τούτου· οὐ γὰρ δήπου καὶ αὐτὸς αὑτοῦ ἦν πατήρ· οὕτω καὶ ὅταν λέγωμεν μηδεμίαν εἶναι ἀπόδειξιν, καθ᾽ ὑπεξαίρεσιν λέγομεν τοῦ δεικνύντος λόγου, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις· μόνος γὰρ οὗτός ἐστιν ἀπόδειξις. κἂν αὐτὸν δὲ ἐκβάλλῃ, οὐ διὰ τοῦτο κυροῦται

A Cùm enim sic responderint, nihil amplius dicere poterit Dogmaticus. Aut enim hoc docebit, quod non sit vera ea ratio adducta aduersus Demonstrationem: aut hoc ostendet, quòd non persuadet Sceptico. Sed primum quidem ostendens, non pugnat cum Sceptico, propterea quòd nec ille de ea oratione affirmet tanquam vera: solum autem dicat quòd id sit probabile. Faciens autem secundum, erit temerarius, vt qui alienam affectionem expugnare velit oratione. B Quo modo enim ei qui lætatur, nemo oratione potest persuadere quòd non lætetur: & ei qui tristitia afficitur, quod non sit tristis: ita neque ei qui persuadetur, quòd non persuadeatur. Ad hæc accedit, quod si cum assensione quidem affirmarēt Sceptici quòd nihil sit demonstratio, fortasse euerterentur ab eo qui docet esse demonstrationem. Nunc autem quoniam verba tantùm nudè ponunt aduersus demonstrationem absque eo quòd eis assentiantur, tantum abest vt C eis obsint qui confirmant contrarium, vt magis prosint. Nam si quæ aduersus demonstrationem allatæ sunt orationes, firmæ manent ac stabiles, & aduersus quas non possit contradici: validæ autem rursus sunt rationes quæ adsumptæ sunt pro demonstratione, neque ad illas, neque ad has accedentes, profitemur nos sustinere assensionem. Quòd si concessum fuerit esse demonstratiuam quæ aduersus demonstrationem affertur orationem, non ideo id iu- D uabit Dogmaticos ad hoc quòd sit Demonstratio, vt iam admonuimus. colligit enim non esse demonstrationem: idque cùm sit verum, falsum est esse demonstrationem. sed quæ colligit non esse demonstrationem, cùm sit demonstratiua, seipsam expellit. Ad quod dicendum est, quòd non omnino seipsam expellit. Multa enim dicuntur per exceptionem. Et quo modo dicimus Iouem esse patrem Deorum & hominum, per huius ipsius exceptionem; neque enim ipse suus erat pa- E ter: ita etiam cùm dixerimus nullam esse demonstrationem, dicimus per exceptionem orationis quę ostendit quòd non sit demonstratio: hæc enim sola est demonstratio. Quòd si etiam seipsam expellat, non ideò confirmatur

esse demonstrationem. Multa enim sunt quæ quod aliis faciunt, eo seipsa quoque afficiunt: vt quo modo ignis cùm consumpserit materiam, se quoque simul interimit. & quo modo purgantia medicamenta cùm humores eiecerint ex corporibus, seipsa quoque expellunt: ita etiam & oratio quæ est aduersus demonstrationem, postquam omnem sustulerit demonstrationem, potest se quoque simul circumscribere. Et rursus quo modo non difficiliter potest fieri vt qui per aliquas scalas aliquem altum locum conscéderit, post ascensum pede scalas euertat: ita etiam est satis probabile, Scepticum, qui tanquam per aliquas scalas processit per orationem quæ ostendit non esse demonstrationem, ad confirmandum propositum, tunc eam ipsam quoque sustulisse orationem.

Sed cùm huc vsque dubitauerimus de iis quæ pertinent ad viam ac rationem logicam, deinceps etiam procedamus ad inquirédum aduersus Physicos.

A τὸ εἶναι ἀπόδειξιν. πολλὰ γάρ ἐστιν, ἅπερ ὃ ἄλλα ποιεῖ, τοῦτο καὶ ἑαυτὰ διατίθησιν. οἷον, ὡς τὸ πῦρ δαπανῆσαν τὴν ὕλην, καὶ ἑαυτὸ συμφθείρει· καὶ ὃν τρόπον τὰ καθαρτικά, ἐξελάσαντα τῶν σωμάτων τὰ ὑγρά, καὶ αὐτὰ συνεκτίθησιν· οὕτω δύναται καὶ ὁ κατὰ τῆς ἀποδείξεως λόγος μετὰ τὸ πᾶσαν ἀπόδειξιν ἀνελεῖν, καὶ ἑαυτὸν συμπεριγράφειν. καὶ πάλιν, ὡς οὐκ ἀδύνατόν ἐστι τὸν διά τινος κλίμακος ἐφ᾽ ὑψηλὸν ἀναβάντα τόπον, B μετὰ τὴν ἀνάβασιν ἀνατρέψαι τῷ ποδὶ τὴν κλίμακα· οὕτως οὐκ ἀπέοικε, τὸν σκεπτικόν, ὡς διά τινος ἐπιβάθρας τοῦ δεικνύντος λόγου τὸ μὴ εἶναι ἀπόδειξιν, χωρήσαντα, ἐπὶ τὴν τοῦ προκειμένου κατασκευήν, τότε καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν λόγον ἀνελεῖν.

Ἀλλὰ γὰρ τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν κατὰ τὸν λογικὸν τόπον ἐφόδων ἀπορήσαντες, τὸ μετὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τὴν πρὸς τοὺς φυσικοὺς ζήτησιν χωρήσομεν.

Sexti Empirici Commentariorum liber octauus.

De principiis naturalibus.
De Diis.
De causa & patiente.
De toto & parte.
De corpore.

C

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ ὑπομνημάτων τὸ ὄγδοον.

Περὶ ἀρχῶν φυσικῶν.
Περὶ θεῶν.
Περὶ αἰτίου καὶ πάσχοντος.
Περὶ ὅλου καὶ μέρους.
Περὶ σώματος.

CAVSAM quidem propter quam post logicam Philosophiæ partem, naturalis nobis venit consideranda, etiamsi tempore videatur alias præcedere, superiùs in memoriam reuocauimus. Rursus autem hic constituamus eumdem inquirendi modum, non immorantes in singularibus, vt fecit Clitomachus, & vniuersa caterua Academicorum (alienam enim ingressi materiam, & verba facientes de concessione eorum qui diuersa dogmata statuerunt, immoderata & nimis prolixa vsi sunt oratione:) sed ea mouentes quæ sunt præcipua & magis continentia, in quibus cætera quoque habebimus de quibus est dubitatum. Quo modo enim in vrbium obsidionibus,

D ΤΗΝ μὲν αἰτίαν δι᾽ ἣν μετὰ τὸ λογικὸν τῆς φιλοσοφίας μέρος, εἰς ἐπίσκεψιν ἡμῖν ἄγεται τὸ φυσικόν, καίπερ χρόνῳ τῶν ἄλλων προῆχθαι δοκοῦν, ἀνώτερον ὑπεμνήσαμεν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τῆς ζητήσεως πάλιν ἐνταῦθα συστησόμεθα, οὐκ ἐμβραδύνοντες τοῖς κατὰ μέρος, ὁποῖόν τι πεποιήκασιν οἱ περὶ τὸν Κλειτόμαχον καὶ ὁ λοιπὸς τῶν Ἀκαδημαικῶν χορός· (εἰς ἀλλοτρίαν γὰρ ὕλην ἐμβάντες, καὶ ἐπὶ συγχωρήσεως τῶν ἑτέρως δογματιζομένων ποιούμενοι τοὺς E λόγους, ἀμέτρως ἐμήκυναν τὴν ἀντίρρησιν) ἀλλὰ τὰ κυριώτατα καὶ τὰ συνεκτικώτατα κινοῦντες, ἐν οἷς ἠπορημένα ἕξομεν καὶ τὰ λοιπά. καθάπερ γὰρ ἐν ταῖς πολιορκίαις

οἱ τῶν

A οἱ τὸν θεμέλιον τοῦ τείχους ὑπορύξαντες, τούτῳ συγκαταπεσουμένους ἔχουσι τοὺς πύργους· οὕτως οἱ ἐν ταῖς φιλοσόφοις σκέψεσι τὰς περὶ ἀρχὰς τῶν πραγμάτων ὑποθέσεις χειρωσάμενοι, δυνάμει τὴν παντὸς πράγματος κατάληψιν ἠθετήκασιν. οὐκ ἀπιθάνως γοῦν τινὲς ἀπεικάζουσι, τοὺς μὲν εἰς τὰς κατὰ μέρος ζητήσεις συγκαταβαίνοντας, τοῖς ἐκ ποδὸς τὸ θηρίον διώκουσι κυνηγοῖς ἢ ἀπὸ ὁρμιᾶς ἁλιεύουσιν, ἢ ἰξῷ καὶ καλάμῳ τοὺς ὄρνις θηρεύουσι· τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν συνεκτικωτάτων, B πάντα τὰ ἐπὶ μέρους σαλεύοντας, τοῖς λίνα καὶ σύλληγας καὶ σαγήνας περιβαλλομένοις. ὅθεν ὡς πολλῷ τεχνικώτερόν ἐστι τὸ καθ' ἕκαστον θήραμα ποιεῖσθαι, ὃ διὰ μιᾶς ἐφόδου πολλὰ δύνασθαι ἀγρεύειν, οὕτω πολλῷ χαριέστερον, τὸ κοινὴν κατὰ πάντων κομίζειν ἀντίρρησιν, τοῦ περιειλεῖσθαι τοῖς κατὰ μέρος. ἐπεὶ οὖν οἱ δοκοῦντες ἀκριβέστερον κατὰ τὸν φυσικὸν τόπον περὶ τῶν τοῦ παντὸς ἀρχῶν διατετάχθαι, τὰς μὲν τινας αὐτῶν δραστη- C ρίους εἶναι λέγουσι, τὰς δὲ ὑλικάς· ὧν τῆς δόξης ἀρχηγὸς ἀξιοῦται τυγχάνειν ὁ ποιητὴς Ὅμηρος. καὶ μετὰ τοῦτόν γε Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος, καὶ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς. ὁ μὲν γὰρ ποιητὴς περὶ τούτων ἀποδιδοὺς φησὶν, ἐν οἷς περὶ Πρωτέως καὶ Εἰδοθέας ἀλληγορεῖ. τὸ μὲν πρῶτον καὶ ἀρχικώτατον αἴτιον Πρωτέα καλῶν· τὴν δὲ εἰς εἴδη τρεπομένην οὐσίαν, Εἰδοθέαν. ὁ δὲ Ἀναξαγόρας φησὶν, ἦν πάντα ὁμοῦ D χρήματα· νοῦς δὲ ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησεν. τὸν μὲν νοῦν, ὅς ἐστι κατ' αὐτὸν Θεὸς, δραστήριον ὑποτιθέμενος ἀρχήν· τὴν δὲ τῶν ὁμοιομερῶν πολυμιγίαν, ὑλικήν. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ Ἑρμότιμόν φησι τὸν Κλαζομένιον, καὶ Παρμενίδην τὸν Ἐλεάτην, καὶ πολὺ πρότερον τὸν Ἡσίοδον ταῦτα φρονεῖν. κατασκευάζοντες γὰρ τὴν τῶν ὅλων γένεσιν, ἔρωτα συμπαρέλαβον· τουτέστι τὴν κινητικὴν καὶ συναγωγὸν τῶν ὄντων αἰτίαν. ὁ μὲν Ἡ- E σίοδος λέγων,

ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
γαῖα εὐρύστερνος πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί·
ἠδ' ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θε-

qui muri fundamentum effoderunt, cum eo turres quoque simul deiiciunt: ita etiam qui in philosophicis considerationibus prima rerum fundamenta expugnant, vi ac potestate abrogant & abolent cuiuslibet rei comprehensionem. Nonnulli itaque non improbabiliter assimilant eos qui se demittunt ad singulares quæstiones, venatoribus qui feram vestigiis insequuntur, aut iis qui calamo piscantur, aut iis qui visco & arundine aues aucupantur. eos autem qui ex iis quæ plurima continent, singularia omnia labefactant, iis qui lina & vallos & sagenas circumdant. Vnde vt multo est artificiosius vna via ac ratione multa venari, quam in vnaquaque laborare venatione: ita multo est elegãtius communiter aduersus omnia afferre contradictionem, quam volutari in singularibus. Quoniam ergo qui vidẽtur accuratius in loco naturali cõstituisse de principiis naturalibus, ex iis alia quidem dicunt agentia, alia verò materialia: quorum sententiæ videtur esse auctor Homerus, & post eum Anaxagoras Clazomenius, & Empedocles Agrigentinus, & alij plurimi. Poëta enim de his scribens, dicit vbi loquitur allegoricè de Proteo & Eidothea, primam quidem & maximè principẽ causam vocans Proteum: quæ autem in species vertitur essentiam, Eidotheam: Anaxagoras autem dicit: Res omnes simul erant: mens autem veniens eas digessit ac ordinauit: Atque mentem quidem, quæ ex eius sententia est Deus, agens ponit principium, similarium autem partium commistionem, materiale. Aristoteles autẽ dicit & Hermotimum Clazomenium, & Parmenidem Eleatem, & diu antè Hesiodum ea sensisse: Vniuersorum enim ortum constituentes, amorem quoque simul acceperunt, hoc est causam mouentem, & ea quæ sunt conciliantem: Hesiodus quidem dicens,

Est ortum chaos in primis, amplisque mamillis
Dein Tellus, est quæ rerum firmissima sedes.
Atque amor, est qui inter longè pulcherrimus omnes
Immortales.

Parmenides autem disertis verbis pronuntians, A

Omnibus eque Diis primum prouidit Amorem.

Potest etiam videri, vt priùs dixi, talis esse Empedocles. Nam cum quatuor elementis annumerat contentionem & amicitiam. Amicitiam quidem, vt causam conciliantem: contentionem autem, vt dissoluentem. Dicit enim,

Ignis, aqua, & tellus, elementiáque aeris alti,
Perniciosa absque iis & qua Contentio par B *est*
Vndique, amicitia ex aquo lata atque procera.

Quinetiam Stoici quoque qui duo dicunt esse principia, nempe Deum & materiam expertem qualitatis: Deum quidem existimarunt agere, materiam verò pati & conuerti. Cùm ergo apud præstantissimos Physicos sit hic ordo, agè de agentibus principiis primùm dubitemus, aliquando quidem velut dogmaticè de Deo cõsiderantes, aliquando verò dubitatiuè, quòd nihil sit quod agat aut patiatur. Sed quoniam in omni quæstione priùs ponitur rei de qua quęritur intelligentia, videamus quemadmodum statim Dei notionem accepimus. C

De Diis.

De Diis oratio videtur valde necessaria iis qui philosophantur dogmaticè. Hinc dicunt philosophiam esse exercitationem sapientiæ. Sapientiam autem esse scientiam rerum diuinarum & humanarum. Vnde si ostenderimus illam de Diis quæstionem versari in dubio, vi ac potestate confirmauerimus, neque sapientiam esse scientiam rerum diuinarum & humanarum, neque Philosophiam esse exercitationem sapientiæ. Nõnulli enim dicunt eos qui primi præfuerunt hominibus, & quid humanæ vitæ conferret considerarunt, cùm essent intelligentes ac prudentes, finxisse eam quæ de Diis habetur suspicionem, & fabulosam de Diis opinionem. Cùm enim fuisset olim vita agrestis ac fera & immoderata, & nullo certo procedens ordine. fuit enim tempus, vt dicit Orpheus, D E

Victum cùm ex se homines exesa carne pararent,

A ὁ δὲ Παρμενίδης ῥητῶς ἀποφαινόμενος,

πρώτιστον μὲν ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων.

δόξαι δ' ἄν, ὡς προέφην, καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς τοιοῦτος εἶναι. σὺν γὰρ τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν καταριθμεῖται· τὴν μὲν φιλίαν, ὡς συναγωγὸν αἰτίαν, τὸ δὲ νεῖκος, ὡς διαλυτικήν·

πῦρ (γάρ φησι) καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα καὶ ἠέρος ἤπιον ὕψος,
B νεῖκός τ' οὐλόμενον δίχα τῶν ἀτάλαντον ἁπάντῃ,
καὶ φιλότης μετὰ τοῖσιν ἴσον μῆκός τε πλάτος τε.

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς δύο λέγοντες ἀρχὰς θεὸν καὶ ἄποιον ὕλην, τὸν μὲν θεὸν ποιεῖν ὑπειλήφασι· τὴν δὲ ὕλην πάσχειν τε καὶ τρέπεσθαι. ἐπεὶ οὖν τοιαύτη τίς ἐστι παρὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν φυσικῶν διάταξις, φέρε, περὶ τῶν ποιητικῶν ἀρχῶν διαπορῶμεν, πρότερον σκεπτόμενοι, ὁτὲ μὲν δὴ δογματικῶς περὶ θεοῦ, ὁτὲ δέ, ἀπορητικώτερον περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι τὸ ποιοῦν ἢ πάσχον. ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ πᾶσαν ζήτησιν προτάττεται ἡ τοῦ ζητουμένου πράγματος νόησις, ἴδωμεν πῶς αὐτῆς ἔννοιαν ἐλάβομεν θεοῦ. C

Περὶ Θεῶν.

Ὁ περὶ θεῶν λόγος πάνυ ἀναγκαιότατος εἶναι δοκεῖ τοῖς δογματικῶς φιλοσοφοῦσιν· ἐντεῦθεν τὴν φιλοσοφίαν φασὶν ἐπιτήδευσιν εἶναι σοφίας. τὴν δὲ σοφίαν, ἐπιστήμην θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. ὅθεν, ἐὰν παραστήσωμεν ἡμεῖς ἠπορημένην τὴν περὶ τῶν θεῶν ζήτησιν, δυνάμει ἐσόμεθα κατεσκευακότες τὸ μήτε τὴν σοφίαν ἐπιστήμην εἶναι θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, μήτε τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτήδευσιν σοφίας. ἔνιοι τοίνυν ἔφασαν τοὺς πρώτους προστάντας, καὶ τὸ συμφέρον τῷ βίῳ σκεψαμένους πάνυ συνετοὺς ὄντας, ἀναπλάσαι τήν τε περὶ τῶν θεῶν ὑπόνοιαν, καὶ τὴν περὶ τῶν ἐν ᾅδου μυθευομένων δόξαν. θηριώδους γὰρ καὶ ἀτάκτου γεγονότος τοῦ πάλαι βίου, D E

ἦν (γὰρ) χρόνος, (ὥς φησιν ὁ Ὀρφεὺς) ἡνίκα φῶτες ἀπ' ἀλλήλων βίον εἶχον

σαρκο-

ἐρχοδακῆ· κρείττων δὲ τῶν ἥττονα φῶτ᾽ ἐδάιζεν·

ἐπισχεῖν βουλόμενοι τοὺς ἀδικοῦντας, πρῶτον μὲν νόμους ἔθεντο πρὸς τὸ τοὺς φανερῶς ἀδικοῦντας, κολάζεσθαι. μετὰ δὲ τοῦτο, καὶ θεοὺς ἀνέπλασαν ἐπόπτας πάντων τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτημάτων τε καὶ κατορθωμάτων. ἵνα μηδὲ κρύφα τολμῶσι τινὲς ἀδικεῖν, πεπεισμένοι ὅτι οἱ θεοὶ

ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντη φοιτῶσιν ἐπ᾽ αἶαν
ἀνθρώπων ὕβρεις τε καὶ εὐνομίας ἐφορῶντες.

Εὐήμερος δὲ, ὁ ἐπικληθεὶς ἄθεος, φησὶν, ὅτ᾽ ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος, οἱ περιγινόμενοι τῶν ἄλλων ἰσχύι τε καὶ συνέσει, ὥστε πρὸς τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν κελευόμενα πάντας βιοῦν, σπουδάζοντες μείζονος θαυμασμοῦ καὶ σεμνότητος τυχεῖν, ἀνέπλασαν περὶ αὐτοὺς ὑπερβάλλουσάν τινα καὶ θείαν δύναμιν, ἔνθεν καὶ τοῖς πολλοῖς ἐνομίσθησαν θεοί. Πρόδικος δὲ ὁ Χῖος, ἥλιον φησὶ, καὶ σελήνην, καὶ ποταμοὺς καὶ κρήνας καὶ καθόλου πάντα τὰ ὠφελοῦντα τὸν βίον ἡμῶν, οἱ παλαιοὶ θεοὺς ἐνόμισαν, διὰ τὴν ἀπ᾽ αὐτῶν ὠφέλειαν· καθάπερ Αἰγύπτιοι τὸν Νεῖλον. καὶ διὰ τοῦτο τὸν μὲν ἄρτον, Δήμητραν νομισθῆναι, τὸν δὲ οἶνον, Διόνυσον· τὸ δὲ ὕδωρ, Ποσειδῶνα· τὸ δὲ πῦρ, Ἥφαιστον· καὶ ἤδη τῶν εὐχρηστούντων ἕκαστον. Δημόκριτος δὲ εἴδωλά τινα φησὶν ἐμπελάζειν τοῖς ἀνθρώποις· καὶ τούτων τὰ μὲν εἶναι ἀγαθοποιὰ, τὰ δὲ κακοποιά. ἔνθεν καὶ εὔχεται εὐλόγχων τυχεῖν εἰδώλων· εἶναι δὲ ταῦτα μεγάλα τε καὶ ὑπερμεγέθη, καὶ δύσφθαρτα μὲν, οὐκ ἄφθαρτα δὲ, προσημαίνειν τε τὰ μέλλοντα τοῖς ἀνθρώποις, θεωρούμενα, καὶ φωνὰς ἀφιέντα. ὅθεν τούτων αὐτῶν φαντασίαν λαβόντες οἱ παλαιοὶ, ὑπενόησαν εἶναι θεὸν, μηδενὸς ἄλλου παρὰ ταῦτα ὄντος θεοῦ, τοῦ ἄφθαρτον φύσιν ἔχοντος. Ἀριστοτέλης δὲ ἀπὸ δυοῖν ἀρχῶν ἔννοιαν θεῶν ἔλεγε γεγονέναι ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀπό τε τῶν περὶ τὴν ψυχὴν συμβαινόντων, καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων. ἀλλ᾽ ἀπὸ μὲν τῶν περὶ τὴν ψυχὴν συμβαινόντων, διὰ τοὺς ἐν τοῖς ὕπνοις γινομένους ταύτης ἐνθουσιασμοὺς καὶ τὰς μαντείας.

A *Atque ex debilibus fortes connitus interent:*

iniuriam facientes volentes reprimere, primùm quidem leges tulerunt, vt ij punirentur qui manifestè iniuriam facerent. Postea autem Deos quoque finxerunt, qui inspicerent quæcumque ab hominibus scelerate aut ex virtute geruntur, vt ne clanculum quidem auderent facere iniuriam, cum persuasum haberent, quòd

Dij totam terram peruadunt aëre amicti,
B *Cernentes quidnam praue recti ve geratur.*

Euhemerus autem, qui ἄθεος fuit cognominatus, dicit: Cum esset vita hominum insolens & incomposita, qui cæteros superabant viribus & prudentia, adeò vt ex eorum iussis omnes viuerent, sibi ipsis affinxerunt quamdam excellentem & diuinam potentiam, vnde etiam à multis Dij sunt existimati. Prodicus autem Chius, Solem, inquit, & lunam & fluuios & fontes, & in summa C quæcumque prosunt vitæ nostræ, veteres Deos existimarunt, propter vtilitatem quæ ex eis accipitur. quo modo Ægyptij Nilum. Et ideo panem quidem existimatum esse Cererem: vinum verò Bacchum: aquam Neptunum, ignem Vulcanum, atque adeò vnumquodque eorum quæ sunt vsui. Democritus autem dicit quędam simulachra appropinquare hominibus. & ex iis alia quidem esse benefica; alia verò malefica. Hinc etiam precatur vt assequa- D tur simulachra ratione prædita: ea autem esse magna & ingentia, & difficiliter quidem interire, non esse tamen interitui non obnoxia. significare autem hominibus futura, ratione vtentia, & voces emittentia. Vnde ea visione apprehendentes veteres Deos esse existimarunt, cùm præter hæc non sit alius Deus, qui habeat naturam in quam non cadat interitus. Aristoteles autem dicebat ex duobus principiis ortam esse Dei notionem inter homines, nempe & ex iis quæ in anima accidunt, E & ex sublimibus. Ex iis quidem quæ in anima accidunt, propter diuinos eius in somnis afflatus, & diuinationes.

Quando enim, inquit, in somnis anima per se fuerit, tunc sua propria recepta natura, & diuinat, & futura prædicit. Talis est autem etiam dum in morte separatur ab incorporeis. Admittit enim Homerum quoque Poetam, vt qui hoc obseruauerit. Fecit enim Patroclum quidem, dum interimeretur, prędicentem cædem Hectoris, Hectorem autem Achillis. Ex his ergo, inquit, suspicati sunt homines, Deum esse aliquid quod ex se est simile animæ, & est omnium scientissimum. Sed & ex sublimibus: Nam cùm contemplati essent Solem quidem interdiu circumeuntem, noctu autem ordinatum aliarum stellarum motum, existimarunt esse Deum aliquem, auctorem huius motionis & ordinis. Atque hæc quidem Aristoteles. Alij autem sunt qui dicunt, quòd mens cùm sit velox & mobilis, dum mutatur sua natura, venit etiam ad demonstrationem vniuersitatis, & suspicata est esse aliquam intelligentem eorum quæ exuperant vim ac potestatem, & proportione quidem ei respondentem, natura autem diuinam. Sunt autem qui ex rebus admirabilibus quę in mũdo fiunt, suspicati sunt nos venisse in notitiam Deorum. In qua opinione videtur etiam esse Democritus. Videntes enim, inquit, veteres quę in sublimi accidunt, vtpote tonitrua, & fulgura, & fulmina, & astrorum coitus, Solisque & Lunæ defectus, terrebãtur, existimantes Deos esse eorum auctores. Epicurus autem putat, ex iis quæ in somnis occurrunt visionibus, Dei notionem attraxisse homines. Magnis enim, inquit, & humana forma præditis simulachris in somnis incurrentibus, existimarũt esse re vera quosdam huiusmodi Deos hominis forma præditos. Nonnulli autem accedentes ad certum constantemque & ordinatum motum cœlestium, dicunt omnino Deorum notiones ex eo primùm ortas esse hominibus: Quo modo enim si quispiam sedens super Troianam Idam, vidisset Græcorum exercitum decenter & ordinatè in campis procedere: equites quidem primùm cum equis & curribus,

A ὅταν γάρ, φησίν, ἐν τῷ ὑπνοῦν, καθ' ἑαυτὴν γένηται ἡ ψυχή, τότε τὴν ἴδιον ἀπολαβοῦσα φύσιν, προμαντεύεταί τε καὶ προαγορεύει τὰ μέλλοντα. τοιαύτη δέ ἐστι καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸν θάνατον χωρίζεσθαι τῶν σωμάτων. ἀποδέχεται γοῦν καὶ τὸν ποιητὴν Ὅμηρον, ὡς τοῦτο παρατηρήσαντα. πεποίηκε γὰρ τὸν μὲν Πάτροκλον, ἐν τῷ ἀναιρεῖσθαι, προαγορεύοντα περὶ τῆς Ἕκτορος ἀναιρέσεως· τὸν δ' Ἕκτορα, περὶ τῆς B Ἀχιλλέως τελευτῆς. ἐκ τούτων οὖν, φησίν, ὑπενόησαν οἱ ἄνθρωποι εἶναί τι Θεόν, ὃ καθ' ἑαυτὸ ἐοικὸς τῇ ψυχῇ, καὶ πάντων ἐπιστημονικώτατον. ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων. θεασάμενοι γὰρ μεθ' ἡμέραν μὲν, Ἥλιον περιπολοῦντα, νύκτωρ δὲ, τὴν εὔτακτον τῶν ἄλλων ἀστέρων κίνησιν, ἐνόμισαν εἶναί τινα Θεὸν τὸν τῆς τοιαύτης κινήσεως καὶ ἀταξίας αἴτιον. τοιοῦτος μὲν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. ἄλλοι δέ εἰσιν οἱ φάσκοντες, ὅτι ὁ C νοῦς ὀξὺς ὢν καὶ ἀκίνητος ἐν τῷ μεταβάλλειν τῇ αὐτοῦ φύσει, ἦλθε καὶ εἰς ἔμφασιν τοῦ παντός, καὶ ὑπενόησέ τινα ὑπερβαλλόντως δύναμιν νοητικήν, καὶ ἀναλογοῦσαν μὲν αὐτῷ, θείαν δὲ τὴν φύσιν. Εἰσὶ δὲ οἱ ἀπὸ τῶν γινομένων κατὰ τὸν κόσμον παραδόξων, ὑπονοήσαντες εἰς ἔννοιαν ἡμᾶς ἐληλυθέναι Θεῶν· ἀφ' ἧς φαίνεται εἶναι δόξης καὶ ὁ Δημόκριτος· ὁρῶντες γὰρ, φησί, τὰ ἐν τοῖς μετεώροις παθήματα οἱ παλαιοὶ D τῶν ἀνθρώπων, καθάπερ βροντὰς καὶ ἀστραπάς, κεραυνούς τε καὶ ἄστρων συνόδους, Ἡλίου τε καὶ Σελήνης ἐκλείψεις, ἐδειματοῦντο Θεούς, οἰόμενοι τούτων αἰτίους εἶναι. Ἐπίκουρος δὲ ἐκ τῶν κατὰ τοὺς ὕπνους φαντασιῶν οἴεται τοὺς ἀνθρώπους ἔννοιαν ἐσπακέναι Θεοῦ. μεγάλων γὰρ εἰδώλων, φησί, καὶ ἀνθρωπομόρφων κατὰ τοὺς ὕπνους προσπιπτόντων, ὑπέλαβον καὶ ταῖς ἀληθείαις ὑπάρχειν τινὰς τοιούτους Θεοὺς ἀνθρωπομόρφους. ἔνιοι δ' ἐπὶ τὴν E ἀπαράβατον καὶ εὔτακτον τῶν οὐρανίων κίνησιν παραγινόμενοι, φασὶ τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν Θεῶν ἐπινοίας ἀπὸ ταύτης γεγονέναι πρῶτον· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐπὶ τῆς Τρωικῆς καθεζόμενος Ἴδης, ἑώρα τὴν τῶν Ἑλλήνων στρατείαν μετὰ πολλοῦ κόσμου καὶ τάξεως τοῖς πεδίοις προσιοῦσαν· ἱππῆας μὲν πρῶτον σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφι,

πεζοὺς

A πεζοὺς δ' ἐξόπισθεν, πάντως ἂν ὁ τοιοῦτος εἰς ἔννοιαν ἦλθε τοῦ ὅτι ἔστι τις ὁ διατάσσων καὶ τὴν τοιαύτην τάξιν, ἐγκελευόμενος τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἐγκοσμουμένοις στρατιώταις· οἷον Νέστωρ ἢ ἄλλος τις τῶν ἡρώων, ὃς ᾔδει κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας. καὶ ὃν τρόπον ὁ ἔμπειρος νεὼς, ἅμα τῷ θεάσασθαι πόρρωθεν ναῦν οὐρίῳ διωκομένην πνεύματι, καὶ πᾶσι τοῖς ἱστίοις εὐτρεπιζομένην, συνίησιν ὅτι ἔστι τις ὁ κατευθύνων ταύτην, καὶ εἰς τοὺς προκειμένους λιμένας κατάγων· B οὕτως οἱ πρῶτον εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψαντες, καὶ θεασάμενοι ἥλιον μὲν τοὺς ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως δρόμους σταδιεύοντα, ἀστέρων δὲ εὐτάκτους τινὰς χορείας, ἐπεζήτουν τὸν δημιουργὸν τῆς περικαλλοῦς ταύτης διακοσμήσεως, οὐκ ἐκ ταὐτομάτου στοχαζόμενοι συμβαίνειν αὐτὴν, ἀλλ' ὑπό τινος κρείττονος καὶ ἀφθάρτου φύσεως, ἥτις ἦν Θεός. τῶν δὲ νεωτέρων Στωικῶν φασί τινες τοὺς πρώτους καὶ γηγενεῖς τῶν ἀνθρώπων C κατὰ πολὺ τῶν νῦν συνέσει διαφέροντας γεγονέναι· ὡς πάρεστι μαθεῖν ἐκ τῆς ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ ἥρωας ἐκείνους, ὥσπερ τι περιττὸν αἰσθητήριον σχόντας, τὴν ὀξύτητα τῆς διανοίας ἐπιβεβληκέναι τῇ θείᾳ φύσει, καὶ νοῆσαί τινας δυνάμεις Θεῶν.

Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα παρὰ τοῖς Δογματικοῖς φιλοσόφοις περὶ τῆς τῶν Θεῶν ἐννοίας, ἔστι τοιαῦτα. οὐκ οἰόμεθα δὲ αὐτὰ D χρείαν ἔχειν ἀντιρρήσεως. τὸ γὰρ ποικίλον τῆς ἀποφάσεως, τὴν ἄγνοιαν τοῦ παντὸς ἀληθοῦς ἐπισφραγίζεται· πολλῶν μὲν δυναμένων εἶναι τρόπων τῆς τοῦ Θεοῦ νοήσεως, τοῦ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀληθοῦς μὴ καταλαμβανομένου. ὅμως δὲ κἂν ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος ὑπομνήσεις χωρῶμεν, οὐδὲν εὑρεθήσεται τῶν εἰρημένων βέβαιον. αὐτίκα γὰρ οἱ μὲν νομοθέτας τινὰς οἰόμενοι, καὶ συνετοὺς ἀνθρώπους ἐμπεποιηκέναι τοῖς ἄλλοις τὴν περὶ E Θεῶν δόξαν, οὐ πάνυ τι φαίνονται τοῦ ζητουμένου προσβάλλειν. ἐζητεῖτο γὰρ ἀπὸ τίνος ἀρχῆς ὁρμηθέντες ἄνθρωποι ἦλθον ἐπὶ τὸ Θεοὺς νομίζειν. οἱ δὲ διαμφοδοκοῦντες, φασὶν ὅτι νομοθέται τινὲς ἐνεποίησαν τοῖς ἀνθρώποις τὴν περὶ Θεῶν δόξαν, μὴ εἰδότες ὅτι τὸ ἐξ ἀρχῆς ἄτοπον αὐτοῖς περιμένει,

deinde retrò pedites: ei omnino venisset in mentem, quòd sit aliquis qui regit ac moderatur, & militibus qui ab ipso reguntur, eum ordinem seruare imperat, nempe Nestor, aut aliquis alius ex Heroibus, qui scit & equos regere & homines scutiferos. Et quomodo qui est nauis peritus, cùm primùm conspexerit nauē quæ secundo vento fertur, & velis bene est instructa, intelligit esse aliquem qui eam regit, & ad portus deducit propositos: ita qui primùm cœlum suspexerūt, & contemplati quidem sunt Solem ab Oriente vsque ad Occidentem cursum suum veluti in stadio conficientem, stellarum autem quasdam ordine procedentes choreas, inquirebant opificem pulcherrimæ huius ordinationis, eam coniectantes casu non accidere, sed à quadam potente natura & in quam non cadit interitus, quæ quidem est Deus. Ex recentioribus autem Stoicis dicunt nonnulli, primos, & è terra ortos homines, fuisse iis qui nunc sunt intelligentia longè præstantiores: vt licet discere ex nostra comparatione cum veteribus. & illos Heroes, vt qui aliquem sensum habuerint, intendisse mentis aciem in diuinam naturam, & intellexisse quasdam Dei virtutes.

Atque hæc quidem sunt quæ dicuntur à dogmaticis Philosophis de Deorū notione. Non existimamus autem opus esse vt aduersus ea dicamus. Varia enim & multiplex enunciatio obsignat totius veri ignorationem, quum possint quidem esse multi modi Dei notionis: quod autem est in eis verum, non comprehendatur. Et tamen etiamsi ad singula pergamus literarum monimentis mandata, nihil ex iis quæ dicta sunt, inuenietur firmum ac stabile. Iam enim ij qui existimant aliquos legis latores & prudentes homines, de Diis opinionem aliis indidisse, non satis videntur id quod quæritur attingere. Quærebatur enim à quónam principio incitati homines venerunt ad existimandum esse Deos. Illi autem, quum ambo videantur, dicunt quosdam legislatores de Diis opinionem indidisse hominibus, nescientes quòd eis maneat absurdum quod erat ab initio:

quum sit quæsiturus aliquis, Vndénam legislatores, cùm nemo priùs eis deos tradidisset, in deorum venerunt notionem? Deinde omnes quidem homines eorum habent notionem, sed non similiter & eodem modo. Sed Persæ quidem, exempli causa, ignem in deos referunt: Ægyptij autem aquam: alij autem aliquid eiusmodi. Esset autem absurdum, omnes homines simul collectos à legislatoribus, de diis aliquid audiuisse. Neque enim simul mixta erant hominum genera, erátque ignota. In nauis autem Argus nauigatione, primam quæ nauigauit scapham accepimus ex historia. At ante hæc omnia, fortasse dicet aliquis, qui erant apud singulos legislatores & duces, eam confinxerunt notionem. & propterea alij alios esse deos existimarunt. quod quidem est stultum. Rursus enim omnes homines communem & anticipatam de deo habent notionem, ex qua est quoddam beatum animal, & ab interitu alienum, & in felicitate perfectum, & in quod nullum potest malum cadere. Est autem planè à ratione alienum, omnes forte fortuna ad easdem applicari proprietates, non autem sic moueri naturaliter. Non ergo ex instituta impositione, neque vlla lata lege antiqui deos esse acceperunt. Qui autem dicunt, primos homines, quum fuissent rectores & administratores rerum publicarum, quum magnam sibi comparassent potentiam & honorem ad hoc vt pareret populus, eos post aliquod tempus, quum è viuis excessissent, existimatos esse deos, rursus non intelligunt quod quæritur. Illi enim qui ipsos in deos referebant, quemadmodum acceperunt notionem deorum, qua eos in deorum numero habuerunt? Hoc enim prætermittitur, quum opus habeat demonstratione. Et alioqui non est id quod censetur probabile. Quæ enim fiunt à ducibus & principibus, & maximè falsa, solummodo simul manent cum ducibus ac principibus viuentibus: quum autem decesserint, tolluntur. Licetque multos recensere, qui vitæ quidem tempore relati sunt in deos, post mortem autem ita habiti sunt contemptui, vt deorum reprimerentur appellationes: vt Hercules Alcumenæ & Iouis filius. Erat enim quidem ab initio ei nomen Alcæus, vt aiunt,

A ζητήσαντος ἄν τινος, πόθεν δὲ οἱ νομοθέται μηδενὸς πρότερον παραδόντος αὐτοῖς θεούς, ἦλθον εἰς ἐπίνοιαν θεῶν; εἶτα πάντες μὲν ἄνθρωποι τούτων ἔχουσιν ἔννοιαν, οὐχ ὡσαύτως δέ. ἀλλὰ Πέρσαι μέν, εἰ οὕτω τύχοι, τὸ πῦρ θεοφοροῦσιν, Αἰγύπτιοι δὲ τὸ ὕδωρ, ἄλλοι δ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων. ἀπίθανον δὲ τὸ πάντας ἀνθρώπους ὑπὸ τῶν νομοθετῶν εἰς τὸ αὐτὸ συναχθέντας, ἀκοῦσαί τι περὶ θεῶν· ἀνεπίμικτα γὰρ ἦν τὰ τῶν ἀνθρώπων φῦλα, B καὶ ἄγνωστά γε. κατὰ τὴν ναυτιλίαν δὲ τὴν Ἀργῷ πρωτόπλοον τὸ σκάφος διὰ τῆς ἱστορίας παρειλήφαμεν. ναὶ· ἀλλ' ἴσως τις πρὸ τούτων πάντων φήσει, ὅτι οἱ παρ' ἑκάστοις νομοθέται καὶ ἡγεμόνες ἀνέπλασαν τὴν τοιαύτην νόησιν· καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοι ἄλλους θεοὺς ἀπαρχῆς ὑπέλαβον· ὅπερ ἐστὶν εὔηθες. κοινὴν γὰρ πάλιν πρόληψιν ἔχουσι πάντες ἄνθρωποι περὶ θεοῦ, καθ' ἣν μακάριόν τι ἐστὶ ζῷον, καὶ ἄφθαρτον καὶ τέλειον ἐν C εὐδαιμονίᾳ, καὶ παντὸς κακοῦ ἀνεπίδεκτον. τελέως δὲ ἐστὶν ἄλογον, τὸ κατὰ τύχην πάντας τοῖς αὐτοῖς ἐπιβάλλειν ἰδιώμασιν, ἀλλὰ μὴ φυσικῶς οὕτως ἐκκινεῖσθαι. οὐ τοίνυν θέσει, οὐδὲ κατά τινα νομοθεσίαν προσεδέξαντο οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι θεούς. οἱ δὲ λέγοντες, ὅτι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων ἡγεμονεύσαντες, καὶ διοικοῦντες τὰ κοινὰ πραγμάτων γενόμενοι, πλείονα δύναμιν αὐτοῖς προσθέντες καὶ τιμὴν πρὸς τὸ ὑπακούειν D τὰ πλήθη, τούτους χρόνῳ τελευτήσαντας, θεοὺς ὑποληφθῆναι, πάλιν οὐ συνιᾶσι τὸ ζητούμενον. αὐτοὶ γὰρ οἱ εἰς θεοὺς ἀνάγοντες αὐτούς, πῶς ἔννοιαν ἔλαβον θεῶν εἰς ἣν αὐτοὺς ἐνέταξαν; τοῦτο γὰρ δεόμενον ἀποδείξεως, παρεσταλμένως τε καὶ ἀπίθανόν ἐστι τὸ ἀξιούμενον. τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων γινόμενα, καὶ μάλιστά γε τὰ ψευδῆ, ζῶσι μόνον συμπαραμένει τοῖς ἡγουμένοις, τελευτησάντων δὲ ἀναιρεῖται. καὶ πάρεστι πολλοὺς ἐ- E πιλέγειν ὅτι παρὰ μὲν τὸν τῆς ζωῆς χρόνον ἐκθειασθέντας, μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν καταφρονηθέντας, εἰ μή τινας προσηγορίας θεῶν ἀποστέλλοιεν, ὥσπερ ὁ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀλκμήνης καὶ Διός. τὴν μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς, ὥς φασιν, Ἀλκαῖος τοὔνομα.

ὑπό-

A ὑπέδραμε δὲ τὴν Ἡρακλέους προσηγορίαν, νομιζομένου παρὰ τοῖς τότε Θεοῦ. ὅθεν καὶ ἐν ταῖς Θήβαις λόγος ἔχει πάλαι ποτὲ ἀνδριάντα ἴδιον Ἡρακλέους εὑρῆσθαι, ἐπιγραφὴν ἔχοντα, Ἀλκαῖος Ἀμφιτρύωνος, Ἡρακλεῖ χαριστήριον. καὶ τοὺς Τυνδαρίδας δέ φασι τὴν τῶν Διοσκούρων δόξαν ὑπελθεῖν, πάλιν νομιζομένων εἶναι Θεῶν. τὰ γὰρ δύο ἡμισφαίρια, τό τε ὑπὲρ γῆν καὶ τὸ ὑπὸ γῆν, Διοσκούρους οἱ σοφοὶ τῶν τότε ἀνθρώπων ἔλεγον. διὸ καὶ ὁ ποιητὴς τοῦτο αἰνιττόμενος, φησὶν ἐπ' B αὐτῶν,

> ἄλλοτε μὲν ζώουσ' ἑτερήμεροι· ἄλλοτε δ' αὖτε
> τεθνᾶσι, τιμὴν δὲ λελόγχασιν ἶσα θεοῖσι.

πίλους τ' ἐπιτιθέασιν αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀστέρας αἰνισσόμενοι τὴν τῶν ἡμισφαιρίων κατασκευήν. οἱ μὲν δὴ οὕτως ὑποδραμόντες τὰς τῶν Θεῶν τιμὰς, ἐκράτησάν πως τῆς προθέσεως· οἱ δὲ αὐτόθεν αὑτοὺς C ἀναγορεύσαντες Θεοὺς, κατεφρονήθησαν μᾶλλον. καὶ μὴν οἱ λέγοντες, ὅτι πάντα τὰ τὸν βίον ὠφελοῦντα ὑπενόησαν οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων Θεοὺς ὑπάρχειν, ὡς Ἥλιον καὶ Σελήνην, ποταμούς τε καὶ λίμνας, καὶ τὰ ὅμοια, σὺν τῷ ἀπιθάνου προΐστασθαι δόξης, ἔτι καὶ τὴν ἀνωτάτω εὐήθειαν καταψηφίζονται τῶν ἀρχαίων. οὐ γὰρ οὕτως εἰκὸς ἐκείνους ἄφρονας εἶναι, ὥστε τὰ ὀφθαλμοφανῶς φθειρόμενα, προσλαβεῖν εἶναι Θεοὺς, D ἢ τοῖς πρὸς αὐτῶν κατεσθιομένοις καὶ διαλυομένοις θείαν προσμαρτυρεῖν δύναμιν. τινὰ μὲν γὰρ λόγον ἴσως ἔχει, καθάπερ τὸ τὴν γῆν Θεὸν νομίζειν, οὐ τὴν αὐλακοτομουμένην, ἢ ἀνασκαπτομένην οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν διήκουσαν ἐν αὐτῇ δύναμιν καὶ καρποφόρον φύσιν, καὶ ὄντως δαιμονιωτάτην. τὸ δὲ λίμνας καὶ ποταμοὺς, καὶ ἄλλα ὅσα συνωφελεῖν ἡμᾶς πέφυκεν, ἡγεῖσθαι Θεοὺς, E ἐσχάτην ὑπερβολὴν ἐμβροντησίας ἀπολέλοιπε. οὕτως γὰρ ἔδει καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα τοὺς φιλοσοφοῦντας ἡγεῖσθαι Θεούς· συνωφελοῦσι γὰρ ἡμῶν τὸν βίον· τῶν δὲ ἀλόγων ζώων τὰ πολλά· συνεργοῦσι γὰρ ἡμῖν τά τε κατ' οἰκίας ζῷα, σκεύη τε καὶ πολὺ ἔτι τούτων ἐστὶ ταπεινότερα. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σφόδρα ἐστὶ γελοῖα. τοίνυν οὐδὲ τὴν ἐκκειμένην δόξαν ῥητέον ὑγιῆ τυγχάνειν.

A inuasit autem appellationem Herculis, qui eo tempore existimabatur Deus. Vnde etiam fama est Thebis inuentam olim fuisse statuam propriam Herculis, quæ habebat inscriptionem, Alcæus Amphitryonis, ad gratias agendas Herculi. Dicunt etiam Tyndaridas rursus vsurpasse gloriam Dioscurorum, qui putabantur esse Dij. Duo enim hemisphæria, nempe & id quod est super terram; & id quod est sub terram, sapientes eius temporis homines Dioscuros, id est Iouis filios, dicebant. Quamobrem Poëta B quoque hoc tacitè innuens, de eis dicit,

> *Alternisq; alias vicibus viuunt; aliasq;*
> *Mortem obeunt; æquum Diis nanciscuntur honorem,*

Pileosque eis imponunt, & super eos stellas, tacitè innuentes constitutionem Hemisphæriorum. Illi quidem qui in honorem Deorum sic irrepserunt, propositum quodammodo obtinuerunt. Qui autem seipsos Deos pronuntiarunt, magis sunt habiti contemptui. Quin-C etiam qui dicunt, quòd veteres Deos esse existimarunt, omnia quæ vitæ prosunt; vt Solem & Lunam, fluuiosque & lacus, & similia, cum eo quod non probabilē tenent opinionem, eiusdem arguuntur stultitiæ cuius & veteres, vt suprà diximus. Non est enim consentaneum illos esse adeò insipientes, vt quæ oculis cernuntur interire, Deos esse notione anticipent: aut iis quæ ab ipsis deuorantur & dissoluuntur vim diuinam tribuant. Nam aliquam quidem fortè habet rationem & terram Deam existimare, non D eam essentiam quæ in sulcos proscinditur aut foditur, sed vim quæ ipsam regit & administrat, naturamque frugiferam, & re vera beatissimam. Lacus autem & fluuios, & si qua alia sua natura nobis prosint, Deos existimare, est summi stuporis & sensus vanitatis. Ita enim oporteret etiam homines, & eos maximè qui philosophantur, arbitrari esse Deos. Nobis enim prosunt & quæ in ædibus sunt animantia, vasaque & quidquid est his humilius & abiectius. E Sed hæc quidem sunt valde ridicula. Dicendum est ergo non esse bonam ac rectam quæ fuit exposita sententiam.

Democritus autem non est fide dignus, qui minus dubium docet per maius. Nam ad hoc quidem quòd Deorum notionem aliquo modo habuerint homines, natura dedit multas & varias occasiones, & multa adminicula. Quòd autem in aëre qui ambit, sint simulachra ingentia & humanis formis prædita, & in summa talia qualia tibi vult effingere Democritus, est omnino eiusmodi vt admitti non possit. Eadem autem dici possunt etiam aduersus Epicurum, qui existimat quòd ex visis simulachrorum quæ formas habent humanas, quorum species apparet in somnis, Dij in mentem venerunt. Cur enim magis ex his quàm ex ingentibus hominibus in mentem venerunt Dij? Et vt semel dicam, ad omnes quæ sunt expositæ opiniones licebit dicere, quòd non ex nuda & sola magnitudine animalis humana forma præditi, accipiunt homines Dei notionem, sed cum eo quòd sit beatus & ab interitu alienus, & vim maximam habeat in mundo. quæ quidem non docent à quonam principio, aut quomodo in mentem venerit iis qui Dei primam attraxere notitiam, qui causantur visa quæ occurrunt in somnis, constantemque & pulchrum ordinem rerum cœlestium. Alij autem ad hoc quoque dicunt, quòd principium quidem notionis quòd sit Deus, ortum sit ex iis quæ apparent in somnis, aut ex iis quæ contemplamur in mundo. Quòd autem Deus sit æternus, & interitui non obnoxius, & perfectus in beatitudine, hoc venit à transitu ab hominibus. Quomodo enim quum communem hominem phantasia auxerimus, habemus notionem Cyclopis,

Non homini similis vescenti pane, sed alta
Rupi in syluosis quæ est montibus, atque remota

Cernitur. Ita cùm felicem & beatum hominem intellexerimus, aut omnibus bonis repletum, deinde ea amplificauerimus, qui est in illis summus Deus nobis venit in mentem. Et rursus, quum veterès longæuum quempiam visione apprehendissent hominem, id auxerunt in tempus infinitum, & quum tempori præsenti præteritum & futurum coniunxissent, & deinde in sempiternam accessissent notionem, dixerunt etiam Deum esse sempiternum.

A ὁ δὲ Δημόκριτος τὸ ἧττον ἄπορον διὰ τοῦ μείζονος ἀπόρου διδάσκων, ἄπιστός ἐστιν.) Εἰς μὲν γὰρ τὸ, πῶς νόησιν Θεῶν ἔσχον ἄνθρωποι, πολλὰς καὶ ποικίλας ἡ φύσις δίδωσιν ἀφορμάς. τὸ δὲ εἴδωλα εἶναι ἐν τῷ περιέχοντι ὑπερφυῆ, καὶ ἀνθρωποειδεῖς ἔχοντα μορφάς, καὶ καθόλου τοιαῦτα ὁποῖα βούλεται αὐτῷ ἀναπλάττειν Δημόκριτος, παντελῶς ἐστι δυσπαράδεκτα. Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ πρὸς τὸν Ἐπίκουρον ἔστι λέγειν, οἰόμενον ὅτι κατὰ τὰς ἐνυπνιδίους φαντασίας τῶν ἀνθρωπο-
B μόρφων εἰδώλων, ἐνενόησαν Θεούς. τί γὰρ μᾶλλον ἀπὸ τούτων νόησις ἐγίγνετο Θεῶν, ἢ ὑπερφυῶν ἀνθρώπων. καὶ καθόλου καὶ πρὸς πάσας τὰς ἐκκειμένας δόξας, ἔνεστιν λέγειν, ὅτι οὐ κατὰ ψιλὸν μέγεθος ἀνθρωποειδοῦς ζώου, νόησιν Θεοῦ λαμβάνουσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ σὺν τῷ μακάριον εἶναι καὶ ἄφθαρτον, καὶ πλείστην δύναμιν ἐν τῷ κόσμῳ προσφερόμενον. ἅπερ οὐ διδάσκουσιν
C ἀπό τινος ἀρχῆς, ἢ πῶς ἐπινοηθῆναι παρὰ τοῖς πρώτοις ἔννοιαν σχοῦσι Θεοῦ, οἱ τὰς ἐνυπνιδίους αἰτιώμενοι φαντασίας, καὶ τὴν οὐρανίων εὐταξίαν. Οἱ δὲ καὶ πρὸς τοῦτο φασὶν, ὅτι ἀρχὴ μὲν τῆς νοήσεως τοῦ εἶναι Θεὸν γέγονεν, ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς ὕπνους ἰνδαλλομένων, ἢ ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν κόσμον θεωρουμένων. τὸ δὲ ἀΐδιον εἶναι τὸν Θεὸν καὶ ἄφθαρτον καὶ τέλειον ἐν εὐδαιμονίᾳ, παρῆλθε κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων μετάβασιν. ὡς γὰρ
D τὸν κοινὸν ἄνθρωπον αὐξήσαντες τῇ φαντασίᾳ, νόησιν ἔσχομεν Κύκλωπος, ὃς οὐκ ἐῴκει

ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι
ὑψηλῶν ὀρέων, ὅτε φαίνεται οἶον ἀπ' ἄλλων.

οὕτως ἄνθρωπον εὐδαίμονα νοήσαντες καὶ μακάριον καὶ συμπεπληρωμένον πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς, εἶτα ταῦτα ἐπιτείναντες, τὸν ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις ἄκρον ἐνοήσαμεν Θεόν.
E καὶ πάλιν πολυχρόνιόν τινα φαντασιωθέντες ἄνθρωποι οἱ παλαιοὶ, ἐπηύξησαν τὸν χρόνον εἰς ἄπειρον, προσσωρεύσαντες τῷ ἐνεστῶτι καὶ τὸν παρῳχημένον καὶ τὸν μέλλοντα· εἶτα ἐντεῦθεν εἰς ἔννοιαν ἀΐδιον παραγενόμενοι, ἔφασαν καὶ ἀΐδιον εἶναι τὸν Θεόν.

οἱ δὴ

οἱ δὴ τοιαῦτα λέγοντες, πιθανῆς μὲν περιΐστανται δόξης, ἠρέμα δ' εἰς τὸν διάλληλον ἐμπίπτουσι τρόπον, ὅς ἐστιν ἀπορώτατος. ἵνα γὰρ πρῶτον εὐδαίμονα νοήσωμεν ἄνθρωπον, καὶ ἀπὸ τούτου κατὰ μετάβασιν τὸν θεόν, ὀφείλομεν νοῆσαι τί ποτέ ἐστιν εὐδαιμονία, ἧς κατὰ μετοχὴν νοεῖται ὁ εὐδαίμων. ἀλλ' ἥν γε εὐδαιμονία κατ' αὐτούς, δαιμονία τις καὶ θεία φύσις. καὶ εὐδαίμων ἐλέγετο ὁ εὖ τὸν δαίμονα διακείμενον ἔχων. ὥστ' ἵνα μὲν λάβωμεν τὴν περὶ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν, πρότερον ἔχειν ὀφείλομεν νόησιν θεοῦ καὶ δαίμονος· ἵνα δὲ τὸν θεὸν νοήσωμεν, πρότερον ἔχειν ὀφείλομεν ἔννοιαν εὐδαίμονος ἀνθρώπου. τοίνυν ἑκάτερον περιμένον τὴν ἐκ θατέρου νόησιν, ἀνεπινόητον γίνεται ἡμῖν.

Καὶ δὴ ταῦτα μὲν εἰρήσθω πρὸς τοὺς ζητοῦντας πῶς τὴν πρότερον νόησιν θεῶν ἔσχον ἄνθρωποι. ἀκολούθως δὲ ζητῶμεν καὶ περὶ τοῦ εἰ εἰσὶ θεοί.

ΕΠΕΙ οὐ πᾶν τὸ νοούμενον, καὶ ὑπάρξεως μετείληφεν, ἀλλὰ δύναταί τι ἐπινοεῖσθαι μέν, μὴ ὑπάρχειν δέ, καθάπερ Ἱπποκένταυρος καὶ Σκύλλα, δεήσει μετὰ τὴν περὶ τῆς ἐπινοίας τῶν θεῶν ζήτησιν, καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τούτου σκέπτεσθαι. τάχα γὰρ ἀσφαλέστερος παρὰ τοὺς ὡς ἑτέρως φιλοσοφοῦντας, εὑρεθήσεται ὁ Σκεπτικός, κατὰ μὲν τὰ πάτρια ἔθη καὶ τοὺς νόμους, λέγων εἶναι θεούς. καὶ πᾶν τὸ εἰς τὴν τούτων θρησκείαν καὶ εὐσέβειαν συντεῖνον ποιῶν. τὸ δ' ὅσον ἐπὶ τῇ φιλοσόφῳ ζητήσει μηδὲν προπετευόμενος. τῶν οὖν περὶ ὑπάρξεως θεοῦ σκεψαμένων, οἱ μὲν εἶναί φασι θεόν, οἱ δέ, μὴ εἶναι, οἱ δὲ μὴ μᾶλλον εἶναι ἢ μὴ εἶναι. καὶ εἶναι μὲν οἵ τε πλείους τῶν Δογματικῶν καὶ ἡ κοινὴ τοῦ βίου πρόληψις· μὴ εἶναι δέ, οἱ ἐπικληθέντες ἄθεοι, καθάπερ Εὐήμερος, γέρων ἀλαζών, ἄδικα βιβλία ψύχων· καὶ Διαγόρας ὁ Μήλιος, καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, καὶ Θεόδωρος, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς· ὧν Εὐήμερος μέν, ἔλεγε τοὺς νομιζομένους θεούς, δυνατούς τινας γεγονέναι ἀνθρώπους. καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἄλλων θεοποιηθέντας δόξαι θεούς. Πρόδικος δέ, τὸ ὠφελοῦν τὸν βίον, ὑπειλῆφθαι θεόν, ὡς ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ ποταμοὺς καὶ λειμῶνας καὶ καρπούς καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον.

A Ii qui hæc dicunt, probabilem quidem defendunt opinionem: sensim autem incidunt in eum modum qui dicitur alter per alterum, qui quidem est maximè dubius. Nam vt primum felicem & beatum intelligamus hominem, & ex eo Deum per transitionem, debemus intelligere quidnam sit felicitas, cuius participatione intelligitur beatus. & dicitur beatus Græcè *εὐδαίμων*, qui dæmonem seu geniū bene habet affectum. Quamobrem vt hominis quidem rectè acci- B piamus beatitudinem, debemus priùs habere Dei & dæmonis notionem. Vt autem Deum intelligamus, debemus priùs habere Dei & hominis notionem. Quum ergo vtrumque expectet ab altero notionem, id à nobis mente non potest comprehendi.

Atque hæc quidem dicta sint ad eos qui quærunt quemadmodum priores homines Dei habuerunt notionem. Consequenter autem quæramus an sint Dij.

C QVONIAM non quidquid mente agitatur est particeps essentiæ, sed potest aliquid mente quidem agitari, non autem esse, vt Hippocentaurus & Scylla; oportebit post quæstionem de Deorum in mente conceptione; etiam considerare de Dei essentia. Fortasse enim stabilior ac constantior inuenietur Scepticus quam ij qui aliter philosophantur: dicens esse Deos congruēter patriis moribus & legibus, & faciens quidquid pertinet ad eos venerandos ac colendos; quod autem ad philosophicam at- D tinet quæstionem, nihil agens temere ac præcipitanter. Atque ex iis quidem qui de Dei essentia considerarunt, alij quidem dicunt esse Deum, alij verò non esse: alij autem non magis esse quàm nō esse. Et esse quidem plures ex Dogmaticis, & communis vitæ anticipata notio. Non esse autem, qui appellati sunt ἄθεοι; & Diagoras Melius, & Prodicus Cius, & Theodorus; & permulti alij. Ex quibus dicebat quidem Euhemerus; eos qui existimantur esse Dij, fuisse ali- E quos potentes homines, & ideo ab aliis relatos in numerum Deorum, visos esse Deos. Prodicus autem id quod vitæ prodest, Deum esse existimatum, vt Solem, & Lunam, & fluuios, & prata, & fructus, & quidquid est eiusmodi.

Diagoras autem Melius, qui fuit, vt dicunt, primùm Dithyrambicus, vt si quis alius superstitiosus, qui etiam poëma suam ita inchoauit hoc modo: A dæmone & fortuna fiunt omnia. Iniuria autem affectus ab aliquo qui peierauerat, & propterea nihil passus fuerat, eò deductus est vt diceret non esse Deum. Critias quoque vnus ex iis qui Tyrannidem Athenis exercuerunt, videtur esse ex ordine impiorum, dicens quòd antiqui legislatores finxerunt Deum inspectorem rerum quæ bene & malè fiunt ab hominibus, vt nemo proximum suum clanculum iniuria afficiat, cauens ne à Deo puniatur. Disertis autem verbis ita dicit: FVIT tempus quando erat hominum vita inordinata & beluina, & ministra virium, quum neque bonis vllum esset præmium, neque vllum malis supplicium. Deinde mihi videntur homines leges tulisse quæ pœnas irrogarent, vt tyrannus esset Iustitia, & ancillam haberet Contumeliam. Multabatur autem si quispiam peccaret. Deinde quoniã leges quidem ipsos eò adducebant vt palam scelera nõ admitterẽt, clanculum autem ea admittebant, tunc mihi videtur vir aliquis ingeniosus & prudens cognouisse quòd operæpretiũ faceret, si inter mortales inuenisset quẽadmodum malis metus esset incutiendus etiam si clam agerent, aut dicerent, aut cogitarent. Hinc Deum introduxit, nempe quòd sit Deus minimè interitui obnoxia vigens vita: mentéque audiens & aspiciens, cogitansque, & hæc attendens, & diuinam gestãs naturam. A quo auditur quidem quidquid dictum est inter homines: quidquid autem fit, videre poterit. Si quis autem apud se tacitus aliquid cogitet mali, hoc Deos non latebit. inest enim prudentia. Hæc autem dicens, induxit documentum longè iucundissimum, nempe falsa oratione tegere veritatem. Semper autem hic dicebat Deos, vt maximè terreret, homines eò ducens. Vnde præsciuit timores esse mortalibus, laboresq; & afflictiones calamitosæ vitæ ex superno circuitu, vbi vidit esse fulgura, & horrẽdos sonos tonitrui, & stellatũ cœli corpus, affabrefactum & varium opus sapientis artificis: vnde & candens procedit astri globus, humidusq; in terrã imber proficiscitur.

A Διαγόρας δ' ὁ Μήλιος διθυραμβοποιός, ὥς φασι, τὸ πρῶτον γενόμενος, ὡς εἴ τις καὶ ἄλλος δεισιδαίμων· ὅς γε καὶ τῆς ποιήσεως ἑαυτοῦ κατήρξατο τὸν τρόπον τοῦτον· Κατὰ δαίμονα καὶ τύχαν πάντα τελεῖται. ἀδικηθεὶς δ' ὑπό τινος ἐπιορκήσαντος, καὶ μηδὲν ἕνεκα τούτου παθόντος, μεθηρμόσατο εἰς τὸ λέγειν μὴ εἶναι θεόν. καὶ Κριτίας δ' εἷς τῶν ἐν Ἀθήναις τυραννησάντων, δοκεῖ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν ἀθέων ὑπάρχειν, φάμενος ὅτι B οἱ παλαιοὶ νομοθέται, ἐπίσκοπόν τινα τῶν ἀνθρωπίνων κατορθωμάτων καὶ ἁμαρτημάτων ἔπλασαν τὸν θεόν, ὑπὲρ τοῦ μηδένα λάθρα τὸν πλησίον ἀδικεῖν, εὐλαβούμενον τὴν ὑπὸ τῶν θεῶν τιμωρίαν. ἔχει δὲ παρ' αὐτῷ τὸ ῥητὸν οὕτως· ΗΝ χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος, καὶ θηριώδης, ἰσχύος θ' ὑπηρέτης, ὅτ' οὐδὲν ἆθλον οὔτε τοῖς ἐσθλοῖσιν ἦν, οὔτ' αὖ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγίνετο. κἄπειτά μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι C νόμους θέσθαι κολαστάς, ἵνα ἡ Δίκη τύραννος ᾖ, τὴν δ' ὕβριν ἔχῃ δούλην. ἐζημιοῦτο δ' εἴ τις ἐξαμαρτάνοι. ἔπειτα, ἐπειδὴ τἀμφανῆ μὲν οἱ νόμοι ἀπεῖργον αὐτοὺς ἔργα μὴ πράσσειν βίᾳ, λάθρα δ' ἔπρασσον, τηνικαῦτά μοι δοκεῖ πυκνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνήρ, γνῶναι δέος, ὃς θνητοῖσιν ἐξευρών, ὅπως εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι κἂν λάθρα πράσσωσιν, ἢ λέγωσιν ἢ φρονῶσιν. ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο, ὡς ἔστι δαίμων, ἀφθίτῳ θάλλων βίῳ, νόῳ τε ἀκούων D καὶ βλέπων, φρονῶν τε καὶ προσέχων τε ταῦτα, καὶ φύσιν θείαν φορῶν. ἐφ' οὗ πᾶν μὲν τὸ λεχθὲν ἐν βροτοῖς ἀκούεται. δρώμενον δὲ πᾶν ἰδεῖν δυνήσεται. ἐὰν δὲ σὺν σιγῇ τι βουλεύῃς κακόν, τοῦτ' οὐχὶ λήσει τοὺς θεούς. τὸ γὰρ φρονοῦν ἔνεστι. τούσδε τοὺς λόγους λέγων, διδαγμάτων ἥδιστον εἰσηγήσατο, ψευδεῖ καλύψας τὴν ἀλήθειαν λόγῳ. αἰεὶ δ' ἔφασκε τοὺς θεούς, ἐνταῦθ' ἵνα μάλλιστα ἐξέπληξεν ἀνθρώπους, ἄγων ὅθεν περ ἔγνω τοὺς φόβους ὄν- E τας βροτοῖς, καὶ τὰς πονήσεις τῷ ταλαιπόρῳ βίῳ, ἐκ τῆς ὕπερθε περιφορᾶς, ἵν' ἀστραπὰς κατεῖδεν οὔσας, δεινὰ δ' ἐκτυπήματα βροντῆς, τό τ' ἀστερωπὸν οὐρανοῦ δέμας, χρόνου καλὸν ποίκιλμα τέκτονος σοφοῦ. ὅθεν τε λαμπρὸς ἀστέρος στείχει μύδρος, ὅ θ' ὑγρὸς εἰς γῆν ὄμβρος ἐκπορεύεται).

τούτους

τούτους δὲ περιέστησεν ἀνθρώποις φόβους, δι' οὓς καλῶς τῷ λόγῳ κατῴκισε τὸν δαίμονα, καὶ ἐν πρέποντι χωρίῳ, τὴν ἀνομίαν τε τοῖς νόμοις κατέσβεσε. καὶ ὀλίγα προσδιελθὼν, ἐπιφέρει· οὕτω δὲ πρῶτον οἴομαι πεῖσαί τινα θνητοὺς νομίζειν δαιμόνων εἶναι γένος. συμφέρεται δὲ τούτοις τοῖς ἀνδράσι καὶ Θεόδωρος ὁ ἄθεος. καὶ κατά τινας Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης, ὁ μὲν, διὰ τοῦ περὶ θεῶν συντάγματος, τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι θεολογούμενα ποικίλως ἀνασκευάσας. ὁ δὲ Πρωταγόρας ῥητῶς ὑπογράψας, περὶ θεῶν, οὔτε εἰ εἰσὶν, οὔθ' ὁποῖοί τινες εἰσὶ, δύναμαι λέγειν· πολλὰ γάρ ἐστι τὰ κωλύοντά με. δι' ἣν αἰτίαν θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένων τῶν Ἀθηναίων, διαφυγὼν, καὶ κατὰ θάλατταν πλέων, ἀπέθανε. μέμνηται δὲ ταύτης τῆς ἱστορίας καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν σίλλων ταῦτα διεξερχόμενος,

ὥστε καὶ μετέπειτα σοφιστῶν οὔτ' ἀγλυγλώσσῳ,
οὔτ' ἀσκόπῳ, οὔτ' ἀκυλίστῳ Πρωταγόρῃ.
ἤθελον δὲ τέφρην συγγράμματα θεῖναι, ὅτι θεοὺς κατέγραψεν,
οὔτ' εἰδέναι οὔτε δύνασθαι, ὁποῖοί τινες εἰσὶ
καὶ οἵ τινες ἀθρήσασθαι, πᾶσαν ἔχων φυλακὴν ἐπιεικείης.
τὰ μὲν οὔ τι χραίσμησ', ἀλλὰ φυγῆς ἐπεμαίετο, ὄφρα μὴ οὕτως
Σωκρατικὸν πίνων ψυχρὸν ποτὸν, αἴδη δύη.

Καὶ Ἐπίκουρος δὲ κατ' ἐνίους, ὡς μὲν πρὸς τοὺς πολλοὺς, ἀπολείπει θεόν. ὡς δὲ πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, οὐδαμῶς. οὐ μᾶλλον δὲ εἶναι ἢ μὴ εἶναι θεοὺς, διὰ τὴν τῶν ἀντικειμένων λόγων ἰσοσθένειαν, ἔλεξαν οἱ ἀπὸ τῆς σκέψεως. καὶ τοῦτο εἰσόμεθα ἑκατέρωθεν, τὰ ἐπιχειρήματα συντόμως ἐπιδραμόντες. οἱ τοίνυν θεοὺς ἀξιοῦντες εἶναι, πειρῶνται τὸ προκείμενον κατασκευάζειν ἐκ τεσσάρων τρόπων· ἑνὸς μὲν τοῦ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις συμφωνίας· δευτέρου δὲ, τῆς κοσμικῆς διατάξεως· τρίτου δὲ, τῶν ἀκολουθούντων ἀτόπων τοῖς ἀναιροῦσι τὸ θεῖον· τετάρτου δὲ καὶ τελευταίου, τῆς τῶν ἀντιπιπτόντων λόγων ὑπεξαιρέσεως. ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς κοινῆς ἐννοίας λέγοντες,

A Ad hos timores reduxit homines, per quos verbis Dæmonem pulchrè & indecenti loco fecit habitare: iniquitatē autem extinxit legibus. Et quum pauca adiecisset, subiunxit: Sic autem primum arbitror aliquem persuasisse mortalibus vt existimarent esse genus Dæmonum. Cum his autem hominibus congruit etiam Theodorus Atheos, &, vt nonnulli sentiunt, etiam Protagoras Abderitanus, quum ille quidem in opere quod inscripsit de Diis, quæ apud Græcos in B Deos sunt relata variè confutauerit: Protagoras autem disertis verbis scripserit: De Diis autem neque an sint, neque quales sint, possum dicere. Multa enim sunt quæ me prohibent. Quamob causam quum eum capitis damnassent Athenienses, fugiens in mari periit naufragio. Meminit autem huius historiæ Timon quoque Phliasius in secundo libro eorum quos inscripsit Σίλλους, id est, Sales seu scommata, hæc referens:

C *Persuasit qui Protagoræ, cui lingua diserta,*
Iucunda & prudens; satis atque volubilis. O si
Possem eius cinerem tetris immittere scriptis,
Qui scripsit se nec nouisse Deos, neque quales,
Aut quinam ij essent vnquam potuisse videre;
Obseruans æqui. Sed ei non profuit istud.
Namque fuga sibi consuluit, ne frigida potans
Pocula Socratica, Ditis penetralia adiret.

D Epicurus autem, vt nonnullis videtur, quod ad vulgus quidem attinet, relinquit Deum. quod autem attinet ad rerum naturam, nequaquam. Non magis autem esse quàm non esse Deos, per parem vim aduersantium orationum dixerunt Sceptici. Hoc autem sciemus, si quę vtrinque fiunt argumenta, breuiter persequamur. Qui ergo Deos esse censent, quatuor modis conantur probare propositum. Quorum vnum quidē est; E cōsensus omnium hominum: secundum autem, ordo mundi & distributio: tertiū autem, absurda quæ consequuntur iis qui Deum tollunt: quartum autem & vltimum, ablatio rationū quæ obiiciuntur. Ex cōmuni quidē notione, dicētes;

quòd omnes homines tam Græci quàm Barbari Deum esse existimant. & ideo communi consensu quidem sacrificant & vota concipiunt, Diisque templa excitant. Alij autem aliter hæc faciunt: vt qui hoc quidem communiter habeant persuasum aliquid esse Deum, de eius autem natura nõ eandem anticipatam habeant notionem. Si autem falsa esset eiusmodi anticipata notio, non omnes sic consentirent. Sunt ergo Dij. Nã alioqui falsæ opiniones, & quæ sunt ad tempus naturæ, non vlteriùs extenduntur, sed simul excedũt cum illis quorũ causa conseruabãtur: vt homines honore afficiunt Reges, sacrificiisq; atque aliis ritibus & ceremoniis, quibus Deos prosequũtur. Sed hæc ad illos ipsos vsque cõseruant. cùm autem è viuis excesserint, relinquũt tãquã quędã nefaria & impia.

Deorum autem notio, & fuit ab æterno, & permanet in æternum, vt cui ea ipsa quæ fiunt, ferant testimonium, vt est consentaneum. Verumenimvero si vulgi & imperitorum relinquenda est opinio, credendum est autem viris doctis & præclaris, licet videre Poëticam nihil magnum nec præclarum efferre, in quo non sit Deus, à quo dependet rerum quæ fiunt, vis & potestas: vt apud Homerum Poëtam in bello quod scripsit Græcorum & Troianorum. Licet autem videre etiam Physicam consonare cum Poëtica. Pythagoras enim & Empedocles, & Ionici, Socratésque & Plato & Aristoteles, & Stoici, & fortasse etiam ij qui sunt ex hortis, vt testantur Epicuri electæ dictiones, Deum relinquunt. Quomodo ergo si quæreremus de aliquibus quæ cadunt sub aspectum, meritò iis crederemus quibus visus est acutissimus: ita considerantes de aliquibus quæ contemplatur ratio, non aliis debemus credere, quàm iis quibus est acutum ingenium, & perspicax ratio: cuiusmodi sunt Philosophi. Sed aduersarij respondere solent ad obiectionem, quòd etiam de iis quæ esse apud inferos fertur in fabulis, habent omnes homines communẽ notionem, & pro se habent consensum Poëtarũ, & de his magis quam de diis. Sed non dixerimus ea esse vera quæ ferũtur in fabulis,

A ὡς ἅπαντες ἄνθρωποι σχεδὸν Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι, νομίζουσιν εἶναι τὸ θεῖον, καὶ διὰ τοῦτο συμφώνως μὲν θύουσί τε καὶ εὔχονται, καὶ τεμένη Θεῶν ἱστῶσιν. ἄλλοι δὲ ἄλλως ταῦτα ποιοῦσιν, ὡς ἂν κατὰ μὲν τὸ κοινόν τι πεπιστευκότες τὸ εἶναι τὸ θεῖον· μὴ τὴν αὐτὴν δὲ ἔχοντες περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ πρόληψιν. Εἰ δέ γε ψευδὴς ὑπῆρχεν ἡ τοιαύτη πρόληψις, οὐκ ἂν οὕτω πάντες συνεφώνουν. Εἰσὶν ἄρα Θεοί. καὶ γὰρ ἄλλως αἱ ψευδεῖς δόξαι καὶ B πρόσκαιροι φύσεις, οὐκ ἐπὶ πλεῖον παρεκτείνουσιν, ἀλλὰ συντελευτῶσιν ἐκείνοις, ὧν χάριν ἐφυλάττοντο· οἷον, τιμῶσι βασιλεῖς ἄνθρωποι, θυσίαις τε καὶ ἄλλαις θρησκείαις, αἷς ὡς Θεοὺς περιέπονται. ἀλλὰ ταῦτα μέχρις ἐκείνων αὐτῶν διατηροῦσι. τελευτησάντων δὲ, ὡς ἄθεσμά τινα καὶ ἀσεβῆ καταλείπουσι.

Ἡ δέ γε τῶν Θεῶν ἔννοια, καὶ ἐξ αἰῶνος ἦν, καὶ εἰς αἰῶνα διαμένει· ἐξ αὐ- C τῶν, ὡς εἰκὸς, τῶν γιγνομένων μαρτυρουμένη. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰ τὴν ἰδιωτικὴν ὑπόνοιαν δεῖ παραλείπειν, τοῖς δὲ συνετοῖς καὶ μεγαλοφυεστάτοις τῶν ἀνδρῶν πείθεσθαι, πάρεστι τὴν ποιητικὴν ὁρᾶν μηδὲν μέγα μηδὲ λαμπρὸν ἐκφέρουσαν, ἐν ᾧ μὴ Θεός ἐστιν ὁ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κράτος τῶν γινομένων πραγμάτων ἐπιμελόμενος· ὥσπερ καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ Ὁμήρῳ, κατὰ τὸν ἀναγραφέντα τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων πόλεμον. πάρεστι δὲ D καὶ τὴν τῶν φυσικῶν πληθὺν ἰδεῖν σύμφωνον τῇ ποιητικῇ. καὶ γὰρ Πυθαγόρας καὶ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἰωνίας, Σωκράτης τε καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τάχα δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῶν κήπων, ὡς αἱ ῥηταὶ τοῦ Ἐπικούρου λέξεις μαρτυροῦσι, Θεὸν ἀπολείπουσιν. ὥσπερ οὖν εἰ περί τινος τῶν ὑπὸ τὴν ὅρασιν πιπτόντων ἐζητοῦμεν, εὐλόγως ἂν τοῖς ὀξυωπεστάτοις ἐπιστεύομεν· καὶ εἰ περί τινος τῶν ἀκουστῶν, τοῖς ὀξυηκοωτάτοις· οὕτω σκεπτό- E μενοι περί τινος τῶν λόγῳ θεωρουμένων, οὐκ ἄλλοις τισὶ πιστεύειν ὀφείλομεν, ἢ τοῖς τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον ὀξυωποῦσιν, ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ φιλόσοφοι. ἀλλ' εἰώθασιν ἀνθυποφέροντες πρὸς τοῦτο λέγειν οἱ ἐξ ἐναντίας, ὅτι καὶ περὶ τῶν ἐν ᾅδου μυθευομένων κοινὴν ἔννοιαν ἔχουσιν ἅπαντες ἄνθρωποι, καὶ συμφώνους ἔχουσι τοὺς ποιητὰς, καὶ μᾶλλόν γε περὶ τούτων, ἢ οὐ τῶν Θεῶν. ἀλλ' οὐκ ἂν εἴποιμεν ταῖς ἀληθείαις ὑπάρχειν τὰ καθ' ᾅδου μυθευόμενα,

μὴ

A μὴ συνιέντες, περιπίπτουσιν, ὅτι οὐ μόνον τὰ καθ' ἕκαστον πεπλασμένα, ἀλλὰ καὶ κοινῶς πάντα μῦθον μάχην περιεσχηκέναι συμβέβηκε, καὶ ἀδύνατον εἶναι οἷον,

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν,
κείμενον ἐν δαπέδῳ· ὁ δ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα,
γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον,
δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί.
B Λητὼ γὰρ Διὸς ἥλκησεν κυδρὴν παράκοιτιν.

Εἰ μὲν γὰρ ἄψυχος ἦν ὁ Τιτυός, πῶς οὐδεμίαν συναίσθησιν ἔχων, ὑπὸ τιμωρίας ἐπιέζετο; εἰ δὲ εἶχε ψυχήν, πῶς τετελευτήκει. καὶ πάλιν ὅταν λέγηται,

καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα,
ἑσταότ' ἐν λίμνῃ. ἡ δὲ προσέκλυζε γενείῳ,
C στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι.
ὁσσάκι γὰρ κύψει πιέειν ὁ γέρων μενεαίνων,
τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀμβροχθέν, ἀμφὶ δὲ ποσσὶ
γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων.

Εἰ γὰρ μήποτε ὑγροῦ καὶ τροφῆς ἐγεύετο, πῶς διέμενεν; ἀλλ' οὐ σπάνει τῆς ἀναγκαίας διεφθείρετο. εἰ δὲ ἀθάνατος ἦν, πῶς τοιοῦτος ἦν; μάχεται γὰρ ἀθάνατος φύσις ἀλγηδόσι D καὶ βασάνοις, ἐπείπερ πᾶν τὸ ἀλγοῦν, θνητόν ἐστιν. ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν μῦθος οὕτως ἐν αὐτῷ τὸν ἔλεγχον περιέσχεν.

Ἡ δὲ περὶ θεῶν ὑπόληψις οὐ τοιαύτη τίς ἐστιν, οὐδὲ μάχην ὑπεδέχετ'· ἀλλὰ σύμφωνος τοῖς γιγνομένοις ἐφαίνετο. καὶ γὰρ οὐδὲ τὰς ψυχὰς ἔνεστιν ὑπονοῆσαι κάτω φερομένας. λεπτομερεῖς γὰρ οὖσαι καὶ οὐχ ἧττον πυρώδεις, ἢ πνευματώδεις, εἰς τοὺς ἄνω μᾶλλον τόπους κουφοφοροῦσι· καὶ καθ' αὑτὰς δὲ διαμένουσι. E καὶ οὐχ, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἐπίκουρος, ἀπολυθεῖσαι τῶν σωμάτων, καπνοῦ δίκην σκίδνανται. οὐδὲ γὰρ πρότερον τὸ σῶμα διακρατητικὸν ἦν αὐτῶν· ἀλλ' αὐταὶ τῷ σώματι συμμονῆς ἦσαν αἴτιαι· πολὺ δὲ πρότερον καὶ ἑαυταῖς.

A non intelligentes, primùm quidem, quòd accidit vt non solùm ea quæ finguntur in fabulis, sed etiam communiter omnis fabula, contineat in se repugnantiam, & quod non potest fieri: vt est,

Nec non & Tityon terra omnipotentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: rostroq́ immanis vultur obunco
Immortale iecur tundens fœcundaq́ pœnis
B *Viscera, rimaturq́ epulis, habitatq́ sub alto*
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis.
Ille tamen manibus non se defendere tentat.
Nam Latona ab eo stuprum passa est Iouis vxor.

Nam si Tityus quidem erat inanimus, quomodo quum nullum haberet sensum, subibat supplicium? Sin autem habebat animam, quomodo mortem obierat? Et rursus quando dicitur,

Tantalus est à me visus, qui sæua ferebat
Tormenta, in fluuio stans, eius qui propè mentum
C *Tangebat. sitiens miser hunc captabat, at ipsum*
Prendere non poterat fugientem. nec bibere illi
Concessum est, lympha cùm se incuruaret ad haustum.
Nam cùm captaret, solùm irrorata recessit,
Pro pedibus nigra at terra apparebat, erantq́
Dæmonis arentes fauces.

Si enim nunquam gustabat humorem & alimentum, quomodo permanebat, non autem interibat egestate & penuria rerum necessariarum? Sin autē erat D immortalis, quomodo est eiusmodi? pugnat enim natura immortalis cum tormentis & doloribus. nam quidquid dolet, est mortale. Sed fabula quidem sic in se continet sui confutationem.

Sed non est huiusmodi de Diis concepta opinio, neque vllam suscipit repugnantiam, sed cernitur conuenire cum iis quæ fiunt. Neque enim licet animas suspicari deorsum ferri. Nam quum sint subtiles, & non minùs igneæ quàm spirituales, sua leuitate magis feruntur E in loca superiora. Quinetiam per se permanent. neque, vt dicebat Epicurus, solutæ à corporibus disperguntur instar fumi. neque enim erat priùs corpus quod eas secerneret: sed ipsæ erant causæ corpori vt simul manerent: sed multo magis sibiipsis.

Quum eæ itaque fuerint extra Solis tabernaculum, habitant locum qui est sub Luna, & hinc propter puritatem aëris accipiunt maius tempus ad permanendum: & vtuntur alimento conuenienti, nempe exhalatione ex terra, vt cætera astra. nec habent in iis locis quod eas sit dissoluturum. Si ergo permanent animæ, fiunt eædem quæ dæmones. Si autem sunt Dæmones, dicendum est eas quoque esse deos, earum essentiæ minimè nocente anticipata notione de iis quæ fabulosè narrantur apud inferos. Atque ea quidem quæ ex communi & consentiente de Deo opinione sumitur ratio, est huiusmodi.

Consideretur autem ea quoque quæ sumitur ex ornatu ambientis aëris. Eorum ergo quæ sunt essentia, inquiunt, quum ex se sit immobilis & nulla figura prædita, debet moueri & figurari ab aliqua causa. & ideo quomodo quum conspeximus aliquod pulchrum & affabrefactum opus, desideramus eius scire artificem, vtpote quòd materia sit per se immobilis: & ideo vniuersorum contemplantes materiam moueri, esseque & formatam & ornatam, iure considerauerimus causam quæ eam mouet, variisque & multiplicibus eam formis exornat. Probabile est autem eam non esse aliquid aliud quàm vim quandam quæ per ipsam peruasit, quomodo per nos peruadit anima. Hæc ergo vis aut est per se mobilis, aut ab alia vi mouetur. Et si ab alia quidem mouetur, fieri non potest vt moueatur altera, nisi moueatur ab alia. quod quidem est absurdum. Est ergo vis aliqua per se mobilis, quæ est diuina & æterna. Aut enim mouebitur ab æterno, aut ab aliquo tempore. Sed ab aliquo quidem tempore non mouebitur. Nulla enim erit causa vt ea moueatur ab aliquo tempore. Est ergo vis æterna quæ mouet materiam, & quæ ordinatè eam deducit ad ortus & mutationes. Ea itaque est Deus. Præterea quod gignit id quod est rationis particeps & prudens, omnino rationis particeps fuerit & prudens. Vis autem de qua prius diximus, natura habet insitum vt construat homines. erit ergo rationis & prudentiæ particeps, quod quidem est diuinæ naturæ. Sunt ergo Dij. Et ex corporibus alia quidem sunt vnita: alia autem ex iis quæ compinguntur: alia auté ex distãtibus ac disiunctis.

A ἐκτὸς οὖν γενόμεναι τοῦ ἡλίου, τὸν ὑπὸ σελήνην οἰκοῦσι τόπον, ἐνθάδε τε διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ἀέρος, πλείονα πρὸς διαμονὴν λαμβάνουσι χρόνον· τροφῇ τε χρῶνται οἰκείᾳ τῇ ἀπὸ γῆς ἀναθυμιάσει, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα· τὸ διαλῦσόν τε αὐτὰς ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις οὐκ ἔχουσιν. εἰ οὖν διαμένουσιν αἱ ψυχαί, δαίμοσιν αἱ αὐταὶ γίνονται· εἰ δὲ δαίμονές εἰσι, ῥητέον καὶ θεοὺς ὑπάρχειν, μηδὲν αὐτῶν τὴν ὕπαρξιν βλαπτούσης τῆς περὶ

B τῶν ἐν ᾅδου μυθευομένων προλήψεως. ὁ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς κοινῆς καὶ συμφώνου ἐννοίας τοῦ θεοῦ λόγος ἐστὶ τοιοῦτος.

Σκοπῶμεν δὲ καὶ τὸν ἀπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος διακοσμήσεως. ἡ τοίνυν τῶν ὄντων οὐσία, φασίν, ἀκίνητος οὖσα ἐξ αὑτῆς καὶ ἀσχημάτιστος, ὑπό τινος αἰτίας ὀφείλει κινεῖσθαί τε καὶ σχηματίζεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ὡς χαλκούργημα περικαλλὲς θεασάμενοι, ποθοῦμεν μαθεῖν τὸν τεχνίτην, ἅτε καθ' αὑτὴν τῆς ὕλης ἀ-

C κινήτου καθεστώσης· οὕτω καὶ τὴν τῶν ὅλων ὕλην θεωροῦντες κινουμένην, καὶ ἐν μορφῇ τε καὶ διακοσμήσει τυγχάνουσαν, εὐλόγως ἂν σκεψαίμεθα τὸ κινοῦν αὐτὴν καὶ πολυειδῶς μορφοῦν αἴτιον. τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλο τι πιθανόν ἐστιν εἶναι, ἢ δύναμίν τινα δι' αὐτῆς πεφοιτηκυῖαν, καθάπερ ἡμῖν ψυχὴ πεφοίτηκεν. αὕτη οὖν ἡ δύναμις ἤτοι αὐτοκίνητός ἐστιν, ἢ ὑπὸ ἄλλης κινεῖται δυνάμεως. καὶ εἰ μὲν ὑφ' ἑτέρας κινεῖται, τὴν ἑτέραν ἀδύνατον εἶναι κινεῖσθαι

D μὴ ὑπ' ἄλλης κινουμένην, ὅπερ ἄτοπον. ἔστι τις ἄρα καθ' ἑαυτὴν αὐτοκίνητος δύναμις, ἥτις ἂν εἴη θεία καὶ ἀΐδιος. ἢ γὰρ ἐξ αἰῶνος κινήσεται, ἢ ἀπό τινος χρόνου. ἀλλ' ἀπό τινος χρόνου μὲν οὐ κινήσεται. οὐ γὰρ ἔσται τις αἰτία τοῦ ἀπό τινος αὐτὴν χρόνου κινεῖσθαι. ἀΐδιος τοίνυν ἐστὶν ἡ κινοῦσα τὴν ὕλην δύναμις, καὶ τεταγμένως αὐτὴν εἰς γενέσεις καὶ μεταβολὰς ἄγουσα. ὥστε θεὸς ἂν εἴη αὕτη. καὶ ἔτι τὸ γεννητικὸν λογικοῦ καὶ φρονίμου, πάντως καὶ αὐτὸ λογικόν ἐστι καὶ φρόνιμον· ἡ δέ

E γε προειρημένη δύναμις ἀνθρώπους πέφυκε κατασκευάζειν· λογικὴ τοίνυν καὶ φρονίμη γενήσεται, ὅπερ ἦν θείας φύσεως. εἰσὶν ἄρα θεοί. τῶν τε σωμάτων, τὰ μέν ἐστιν ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ ἐκ διεστώτων.

ἡνωμένα

A ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως κρατούμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῷα· ἐκ συναπτομένων δὲ, τὰ ἔκ τε παρακειμένων καὶ πρὸς ἕν τι κεφάλαιον νευόντων συνεστῶτα, ὡς ἁλύσεις, καὶ πυργίσκοι, καὶ νῆες· ἐκ διεστώτων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων καὶ κεχωρισμένων, καὶ καθ᾽ αὑτὰ ὑποκειμένων, συγκείμενα· ὡς στρατιαὶ, καὶ ποίμναι καὶ χοροί. ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ κόσμος σῶμά ἐστιν, ἤτοι ἡνωμένον ἐστὶ σῶμα, ἢ ἐκ συναπτομένων, ἢ ἐκ διεστώτων· οὔτε δὲ ἐκ συναπτομένων, οὔτε ἐκ διεστώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ

B αὐτὸν συμπαθειῶν. κατὰ γὰρ τὰς τῆς Σελήνης αὐξήσεις καὶ φθίσεις πολλὰ τῶν τε ἐπιγείων ζώων καὶ θαλασσίων φθίνει τε καὶ αὔξεται· ἀμπώτεις τε καὶ πλημμυρίδες περί τινα μέρη τῆς θαλάσσης γίνονται. ὡσαύτως δὲ καὶ κατά τινας τῶν ἀστέρων ἐπιτολὰς καὶ δύσεις, μεταβολαὶ τοῦ περιέχοντος καὶ παμποίκιλοι περὶ τὸν ἀέρα τροπαὶ συμβαίνουσιν, ὁτὲ μὲν, ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ὁτὲ δὲ, λοιμικῶς· ἐξ ὧν συμφανὲς ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθέστηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ

C μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεστώτων οὐ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις· εἴγε ἐν στρατιᾷ πάντων, εἰ τύχοι, διαφθαρέντων τῶν στρατιωτῶν, οὐδὲν κατὰ διάδοσιν πάσχειν φαίνεται ὁ περισωθείς· ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθειά τις ἐστιν. εἴγε δακτύλου τεμνομένου, τὸ ὅλον συνδιατίθεται σῶμα. ἡνωμένον τοίνυν ἐστὶ σῶμα καὶ ὁ κόσμος. ἀλλ᾽ ἐπεὶ τῶν ἡνωμένων σωμάτων τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως

D συνέχεται, τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς· καὶ ἕξεως μὲν, ὡς λίθοι καὶ ξύλα, φύσεως δὲ, καθάπερ τὰ φυτά· ψυχῆς δὲ, τὰ ζῷα· πάντως δὴ καὶ ὁ κόσμος ὑπό τινος τούτων διακρατεῖται. καὶ ὑπὸ μὲν ψιλῆς ἕξεως οὐκ ἂν συνέχοιτο. τὰ γὰρ ὑπὸ ἕξεως κρατούμενα, οὐδεμίαν ἀξιόλογον μεταβολὴν τε καὶ τροπὴν ἀναδέχεται, καθάπερ ξύλα καὶ λίθοι· ἀλλὰ μόνον ἐξ αὐτῶν πάσχει τὴν κατὰ ἄνεσιν καὶ τὴν κατὰ συμπιεσμὸν διάθεσιν. ὁ δὲ

E κόσμος ἀξιολόγους ἀναδέχεται μεταβολάς· ὁτὲ μὲν κρυμαλέου τοῦ περιέχοντος γινομένου, ὁτὲ δὲ ἀλεεινοῦ. καὶ ὁτὲ μὲν αὐχμώδους, ὁτὲ δὲ νοτεροῦ, ὁτὲ δὲ ἄλλως πως κατὰ τὰς τῶν οὐρανίων κινήσεις ἑτεροιουμένου. οὐ τοίνυν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως ὁ κόσμος συνέχεται.

A Sunt ergo vnita quidem quæ ex vno continentur habitu, vt sunt plantæ & animantia. Ex his autem quæ compinguntur, sunt ea quæ constant ex iis quæ iuxta sita sunt, & ad vnum tendunt caput, vt catenæ, & turriculæ, & naues. Ex distantibus autem, quæ sunt composita ex disiunctis & separatis, & per se subiectis, vt exercitus, & greges, & chori. Quoniam igitur mundus est corpus, aut est corpus vnitum, aut ex iis quæ compinguntur, aut ex distantibus. Sed neque ex iis quæ compinguntur, neque ex

B distantibus, vt ostendimus ex iis quæ in ipso per consensum accidunt. Nam in Lunæ incremento & decremento, multæ animantes terrestres & marinæ decrescunt & augentur, aquarumque refluxus & inundationes fiunt in aliquibus partibus maris. Similiter autem & in aliquo ortu & occasu stellarum, accidunt mutationes ambientis aëris & variæ conuersiones, aliquando quidem in melius, aliquando verò pestilentes. ex quibus est perspicuum, quòd mundus

C est aliquod vnitum corpus. In iis enim quæ constant ex iis quæ compinguntur, aut quæ sunt distantia, partes minimè inter se afficiuntur per consensum. siquidem quum in exercitu omnes fortè perierint milites, nihil ex impertitione videtur pati is qui saluus euasit. In iis autem quæ sunt vnita, est quædam affectio per consensum, siquidem scisso digito totum corpus simul afficitur. Vnitum est ergo corpus etiam mundus. Sed quoniam ex vnitis corporibus alia qui-

D dem continentur à solo habitu, alia autem à natura, alia verò ab anima: & ab habitu quidem, vt lapides & ligna: à natura autem, vt plantæ: ab anima autem, vt animantia: omnino mundus quoque ab aliquo ex iis cõtinetur. Et à solo quidem habitu minimè potest contineri: Nam quæ ab habitu continentur, nullam mutationem suscipiunt & conuersionem quæ sit alicuius momẽti: vt ligna & lapides: sed solùm eam patiuntur affectionem quæ est ex relaxatione & ex

E compressione. Mundus autem suscipit magnas & magni momẽti mutationes, quum aër quidem qui ambit, fit aliquãdo frigidus, aliquando verò calidus, & aliquando quidem siccus, aliquãdo verò humidus, aliquando verò aliter alteratus à motu cœlestium. Non ergo à solo habitu continetur mundus.

A Si autem ab eo non continetur, omnino continetur à natura. Quæ enim continentur ab anima, à natura longè priùs continebantur. Necesse est ergo eum contineri ab optima natura, quandoquidem omniũ continet naturas. Quæ autem continet naturas omnium, eas quoque continet quæ sunt participes rationis. Sed & quæ continet naturas participes rationis, ea est omnino rationis particeps. Neque enim fieri potest vt totum parte sit deterius. Sed si est optima & præstantissima natura, B quæ mundum administrat, ea est & intelligens & bona & immortalis. Quum autem sit eiusmodi, est Deus. Sunt ergo Dij. Et si in terra & mari, quum magna sit crassitudo, multa consistunt animantia, quæ animalem & sentientem participant facultatem: est longè probabilius in aëre, qui habet longè plus puritatis & sinceritatis quàm terra & aqua, esse animata & mente prædita animantia. Cui rei congruit, quòd Dioscuri sunt boni quidam Dęmones seruatores C nauium, & quod scriptum est,

In tellure alma ter nam sunt millia dona,
Quæ seruant homines, nec sunt obnoxia morti.

Sed si est probabile animantes esse in aëre, est omnino consentaneũ in æthere quoque esse naturam animantium. Vnde etiam sunt homines intelligendi facultatis participes, vt qui illinc eam hauserint. Cùm sint autem ætherea animantia, & videantur terrestribus longè antecellere, quòd in ea non cadat nec D interitus nec ortus, dabitur quoque esse Deos qui hac in re nõ differunt. Cleanthes autem sic rogabat: Si est natura naturâ melior ac præstantior, erit etiam aliqua optima ac præstantissima natura: Et si ergo est animal animali melius & pręstantius, erit aliquod animal optimũ & præstantissimum. ea enim suapte natura non cadunt in infinitum, vt neque natura poterat in infinitũ augeri in melius, nec anima, nec animal. Atqui animal est animali præstantius, vt equus testudine, & taurus asino: omnibus autem E terrestribus animantibus, & corporis & animæ affectione homo est melior ac præstantior: Erit ergo animal optimum & pręstantissimum. Non potest autẽ homo esse animal præstantissimum & optimum vt iam per vitiũ ingreditur, si non omni, plurimo quidem certè tempore.

A εἰ δὲ μὴ ὑπὸ ταύτης, πάντως ὑπὸ φύσεως. καὶ γὰρ τὰ ὑπὸ ψυχῆς διακρατούμενα, πολὺ πρότερον ὑπὸ φύσεως συνείχετο. ἀνάγκη ἄρα ὑπὸ τῆς ἀρίστης αὐτὸν φύσεως συνέχεσθαι, ἐπεὶ καὶ περιέχει τὰς πάντων φύσεις. ἡ δέ γε τὰς πάντων περιέχουσα φύσεις, καὶ τὰς λογικὰς περιείληφεν. ἀλλὰ καὶ ἡ τὰς λογικὰς περιέχουσα φύσεις, πάντως ἐστὶ λογική. οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ ὅλον τοῦ μέρους χεῖρον εἶναι. ἀλλ' εἰ ἀρίστη ἐστὶ φύσις ἡ τὸν κόσμον διοικοῦσα, νοερά τε ἔσται καὶ σπουδαία, B καὶ ἀθάνατος. τοιαύτη δὲ τυγχάνουσα, Θεός ἐστιν. Εἰσὶν ἄρα Θεοί. Εἴπερ τε ἐν γῇ καὶ θαλάσσῃ πολλῆς οὔσης παχυμερείας, ποικίλα συνίσταται ζῷα, ψυχικῆς τε καὶ αἰσθητικῆς μετέχοντα δυνάμεως, πολλῷ πιθανώτερόν ἐστιν ἐν τῷ ἀέρι πολὺ τὸ καθαρὸν καὶ εἰλικρινὲς ἔχοντι παρὰ τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ, ἔμψυχά τινα καὶ νοερὰ συνίστασθαι ζῷα. καὶ τούτῳ συμφωνεῖ, τὸ τοὺς Διοσκούρους ἀγαθούς τινας εἶναι δαίμονας, σωτῆρας εὐσέλμων νεῶν, καὶ τὸ,

C τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ,
ἀθάνατοι, Ζηνὸς φύλακες, μερόπων ἀνθρώπων.

ἀλλ' εἰ ἐν τῷ ἀέρι πιθανὸν ὑπάρχειν ζῷα, πάντως εὔλογον καὶ ἐν τῷ αἰθέρι ζῴων εἶναι φύσιν. ὅθεν καὶ ἄνθρωποι νοερᾶς μετέχουσι δυνάμεως, κἀκεῖθεν αὐτὴν ἀποσπάσαντες. ὄντων δὲ αἰθερίων ζῴων, καὶ κατὰ πολὺ τῶν ἐπιγείων ὑπερφέρειν δοκούντων, τῷ ἄφθαρτα εἶναι καὶ ἀγέννητα, δοθήσεται καὶ Θεοὺς ὑπάρχειν τούτων μὴ διαφέροντας. D ὁ δὲ Κλεάνθης οὕτως συνηρώτα, εἰ φύσις φύσεώς ἐστι κρείττων, εἴη ἄν τις ἀρίστη φύσις· εἰ ψυχὴ ψυχῆς ἐστι κρείττων, εἴη ἄν τις ἀρίστη ψυχή. καὶ εἰ ζῷον τοίνυν κρεῖττόν ἐστι ζῴου, εἴη ἄν τι κράτιστον ζῷον. οὐ γὰρ εἰς ἄπειρον ἐκπίπτειν πέφυκε τὰ τοιαῦτα. ὥσπερ οὖν οὔτε ἡ φύσις ἐδύνατο ἐπ' ἄπειρον αὔξεσθαι κατὰ τὸ κρεῖττον, οὔθ' ἡ ψυχὴ οὔτε τὸ ζῷον. ἀλλὰ μὴν ζῷον ζῴου κρεῖττόν ἐστιν, ὡς ἵππος, χελώνης, εἰ τύχοι, καὶ ταῦρος, ὄνου, καὶ λέων, ταύρου. πάντων δὲ σχεδὸν τῶν E ἐπιγείων ζῴων, καὶ σωματικῇ καὶ ψυχικῇ διαθέσει προέχει τε καὶ κρατιστεύει ὁ ἄνθρωπος· τοίνυν κράτιστον ἂν εἴη ζῷον καὶ ἄριστον. καὶ οὐ πάνυ τι ὁ ἄνθρωπος κράτιστον εἶναι δύναται ζῷον, οἷον εὐθέως, ὅτι διὰ κακίας πορεύεται τὸν πάντα χρόνον, εἰ δὲ μή γε, τὸν πλεῖστον.

καὶ γὰρ οὐδέποτε περιγένοιτο ἀρετῆς, ὀψὲ καὶ πρὸς ταῖς τοῦ βίου δυσμαῖς περιγίνεται· ἐπίκηρόν τε ἐστὶ καὶ ἀσθενές, καὶ μυρίων δεόμενον βοηθημάτων, καθάπερ τροφῆς καὶ σκεπασμάτων, καὶ τῆς ἄλλης τοῦ σώματος ἐπιμελείας, πικροῦ τινος τυράννου τρόπον ἐφεστῶτος ἡμῖν, καὶ τὸν πρὸς ἡμέραν δασμὸν ἀπαιτοῦντος· καὶ εἰ μὴ παρέχοιμεν, ὥστε λούειν αὐτὸ καὶ ἀλείφειν καὶ περιστέλλειν καὶ τρέφειν, νόσους καὶ θάνατον ἀπειλοῦντος. ὥστε οὐ τέλειον ζῷον ὁ ἄνθρωπος, ἀτελὲς δὲ καὶ πολὺ κεχωρισμένον τοῦ τελείου. τὸ δὲ τέλειον καὶ ἄριστον, κρεῖττον μὲν ἂν ὑπάρχοι τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς συμπεπληρωμένον, καὶ παντὸς κακοῦ ἀνεπίδεκτον. τοῦτο δὲ οὐ διοίσει Θεοῦ. ἔστιν ἄρα Θεός. ἀλλ᾽ ὁ μὲν Κλεάνθης ἐστὶ τοιοῦτος. ἠρώτησε δὲ καὶ Ξενοφῶν ὁ Σωκρατικὸς λόγον εἰς τὸ εἶναι Θεούς, Σωκράτει περιθεὶς τὴν ἀπόδειξιν πρὸς τὸν Ἀριστόδημον ζητοῦντι, δι᾽ ὧν κατὰ λέξιν φησίν, Εἰπέ μοι ὦ Ἀριστόδημε, εἰσὶν οὕς τινας ἐπὶ σοφίᾳ τεθαύμακας; ἔγωγε, ἔφη. τίνες οὖν εἰσιν οὗτοι; ἐπὶ μὲν οὖν ποιητικῇ ἔγωγε Ὅμηρον τεθαύμακα· ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον· ζωγραφίας γε μὴν χάριν, Ζεῦξιν. τούτους οὖν ἀποδέχῃ οὐ διὰ τὸ τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν κατεσκευασμένα περιττῶς δεδημιουργῆσθαι; ἔγωγε, ἔφη. Εἰ οὖν ὁ Πολυκλείτου ἀνδριὰς καὶ ἔμψυχον προσλάβοι, οὐ πολὺ μᾶλλον ἀποδέξῃ τὸν τεχνίτην; καὶ μάλα. ἆρ᾽ οὖν ἀνδριάντα μὲν ὁρῶν, ἔφης ὑπό τινος τεχνίτου δεδημιουργῆσθαι, ἄνθρωπον δὲ ὁρῶν, κατά τε ψυχὴν εὖ κινούμενον, καὶ κατὰ τὸ σῶμα εὖ κεκοσμημένον, οὐκ οἴει ὑπό τινος νοῦ περιττοῦ δεδημιουργῆσθαι; Εἶτα δὲ ὁρῶν θέσιν τε καὶ χρῆσιν μερῶν, πρῶτον μὲν ὅτι ὀρθὸν ἀνέστησε τὸν ἄνθρωπον, ὄμματά γε μὴν ἔδωκεν, ὥστε ὁρᾶν τὰ ὁρατά, ἀκοὴν δέ, ὥστε ἀκούειν τὰ ἀκουστά· ὀσμῆς γε μὴν τί ἂν ἦν ὄφελος, εἰ μὴ ῥῖνας προσέθηκε· χυμῶν τε μὴν ὁμοίως, εἰ μὴ γλῶσσα ἡ τούτων ἐπιγνώμων ἐνεργάσθη· καὶ ταῦτα φησὶν εἰδώς, ὅτι γῆς τε μέρος μικρὸν ἔχεις ἐν τῷ σώματι, πολλῆς οὔσης, ὑγροῦ τε μὴν βραχύ, πολλοῦ ὄντος, πυρός, ἀέρος τε ὁμοίως· νοῦν

A Nam si aliquando consequatur virtutem, serò & in vitæ occasu eam consequitur. estque caducum & imbecillum, & quamplurimis egens auxiliis & adminiculis, nempe alimento & vestimento, & aliis quæ sunt necessaria ad gerendam curam corporis, quod instar alicuius sæui tyranni nobis præest, & quotidianum tributum exigit, morbósque & mortem minitatur, nisi exhibuerimus quo se lauet, & vngat, amiciat & nutriat. Quamobrem neque B perfectum animal est homo, sed imperfectum & à perfecto multùm separatum. Quod autem est perfectum optimumque ac præstantissimum, est quidem homine melius ac præstantius, & omnibus virtutibus absolutum & consummatum, & in quod nullum malum potest cadere. Hoc autem à Deo non differet. Est ergo Deus. Et sic quidem Cleanthes. Rogauit quoque Socraticus Xenophon orationem ad probandum esse Deos, Socrati tribuens probationem, quærenti apud Aristo- C demum his verbis: Dic mihi, ô Aristodeme, sunt ne quos habuisti in admiratione propter sapientiam? Certè, inquit. Quinam sunt isti? Propter Poëticam quidem Homerum habui in admiratione: propter artem autem statuariam, Polycletum: propter picturam verò, Zeuxim. An non autem eos probas ac commendas, propterea quòd quæ sunt ab eis constructa, excellenter & affabrè sint fabricata? Maximè, inquit. Si ergo Polycleti statua fieret D animata, an non longè ampliùs probares artificem? Certè. Videns ergo statuam quidem, diceres eam ab aliquo artifice fabrefactam: videns autem hominem & rectè moueri, & corpore pulchrè esse exornatum, an non existimas esse fabrefactum ab aliqua excellenti intelligentia? Deinde autem videns posituram & vsum partium, primùm quidem quoniam erectum fecit hominem, dedit illi oculos, vt videret quæ sunt aspectabilia: auditum autem, vt E audiret audibilia: odoratus autem quísnam esset vsus, nisi addidisset nares: & saporum similiter, nisi effecta esset lingua quæ eos agnosceret ac discerneret: idque cùm scias, quòd terræ in corpore exiguam habes partem, cùm ea sit ampla ac lata, & parum humoris, cùm is sit plurimus, ignisque & aëris similiter: Mentem

autem, cùm nusquam esset, vndenam fortunatè videris arripuisse? Atque talis quidem est oratio Xenophontis, quæ vim habet inducētem hoc modo, quod cum terræ plurimum sit in mundo, eius modicam habes partem. Est ergo mundus mente prædius & intelligens, & ideo Deus. Detorquent autem quidem comparando orationem, mutantes eius propositiones, & dicunt: Cùm sit plurimum terræ in mundo, eius paruam habes partem. Sed & cum multus humor sit in mūdo, eius paruam habes partem, & etiam aëris & ignis. Ergo & cum multa sit bilis in mundo, eius modicam habes partem, & phlegmatis & sanguinis. Hinc sequetur quòd mundus quoque sit bilis efficiens, & procreator sanguinis. quod quidem est absurdum. Illi verò respondent & dicunt comparationem esse dissimilem ei quod dicit Xenophon. Nam ille quidem quæstionem agitat in simplicibus & primis corporibus, vtpote terra & aqua, aëreque & igne. Illi autem vtentes comparatione, transilierunt ad ea quæ sunt concreta. Bilis enim & sanguis & omnis humor qui est in corporibus, non est primum & simplex, sed constans & compositum ex primis & elemētaribus corporibus. Licet autem sic quoque eamdem rogare orationem: Si non esset in mundo aliquid terrestre, nec aliquid terrestre esset in te. & si in mundo non esset aliquid humidum, nec in te esset aliquid humidi. & similiter in aëre & igne. Ergo & si non esset aliqua mens in mundo, neque vlla mens in te esset. Est autem in te mens aliqua. ergo est etiam in mundo. Et ideo mundus est mente & intelligentia præditus. Cùm sit autem mente & intelligentia præditus, est etiam Deus. Eandem autem vim habet etiam quæ hoc modo se habet oratio: Num si videris effigiem pulchrè & affabrè factam, dubitaueris an mens hoc effecerit artifex, an nec te tenueris quominus tale quid suspiceris, adeò vt admireris operis & artis excellentiam? Num ergo externam huius videns figuram, fers testimonium ei qui condidit, & dicis esse aliquem opificem: in te autem videns imaginem quæ tam variis modis cuiuis antecellit imagini & picturæ, cùm ea cadat sub intelligentiam, casu eam existimas esse factam,

A δὲ ἄρα μόνον οὐδαμοῦ ὄντα εὐτυχῶς πόθεν δοκεῖς συναρπάσαι; τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ τοῦ Ξενοφῶντός ἐστι λόγος, δύναμίν τε ἐπαγωγικὴν ἔχων, καὶ τοιαύτην, γῆς πολλῆς οὔσης ἐν τῷ κόσμῳ, μικρὸν μέρος ἔχεις, καὶ ὑγροῦ πολλοῦ ὄντος μικρὸν μέρος ἔχεις· καὶ νοῦ ἄρα πολλοῦ ὄντος ἐν τῷ κόσμῳ, μικρὸν μέρος ἔχεις. νοερὸς ἄρα ὁ κόσμος ἐστί· καὶ διὰ τοῦτο Θεός. παραβάλλουσι δέ τινες τῷ λόγῳ τὰ λήμματα, μεταποιοῦντες αὐτά· καί φασι, γῆς πολλῆς οὔσης ἐν τῷ κόσμῳ, μικρὸν μέρος ἔχεις· ἀλλὰ
B καὶ ὑγροῦ πολλοῦ ὄντος ἐν τῷ κόσμῳ, μικρὸν μέρος ἔχεις, καὶ ἤδη ἀέρος καὶ πυρός. καὶ πολλῆς ἄρα χολῆς οὔσης ἐν τῷ κόσμῳ, μικρόν τι μέρος ἔχεις, καὶ φλέγματος καὶ αἵματος· ἀκολουθήσει καὶ χολοποιὸν, καὶ αἵματος γεννητικὸν εἶναι τὸν κόσμον· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. οἱ δὲ ἀπολογούμενοι φασὶν, ἀνόμοιον εἶναι τὴν παραβολὴν τῷ Ξενοφῶντος λόγῳ. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν καὶ πρώτων σωμάτων ποιεῖται τὴν ζήτησιν· ὥσπερ γῆς καὶ ὕδα-
C τος, ἀέρος τε καὶ πυρός. οἱ δὲ τῇ παραβολῇ χρώμενοι, μετεπήδησαν ὡς ἐπὶ τὰ συγκρίματα. χολὴ γὰρ καὶ αἷμα καὶ πᾶν τὸ ἐν τοῖς σώμασιν ὑγρὸν, οὐκ ἔστι πρῶτον καὶ ἁπλοῦν, ἀλλ' ἐκ τῶν πρώτων καὶ στοιχειωδῶν σωμάτων συγκείμενον. ἔνεστι δὲ καὶ οὕτως τὸν αὐτὸν συνερωτᾶν λόγον, εἰ μὴ ἦν τι γεῶδες ἐν τῷ κόσμῳ, οὐδὲ ἐν σοί τι ἂν ἦν γεῶδες, καὶ εἰ μὴ ἦν τι ὑγρὸν ἐν κόσμῳ, οὐδ' ἂν ἐν σοὶ ἦν τι ὑγρόν·
D καὶ ὁμοίως ἐπὶ ἀέρος καὶ πυρός. τοίνυν καὶ εἰ μὴ ἦν τι ἐν κόσμῳ νοῦς, οὐδ' ἂν ἐν σοί τις ἦν νοῦς· ἔστι δέ γε ἐν σοί τις νοῦς, ἔστιν ἄρα καὶ ἐν κόσμῳ, καὶ διὰ τοῦτο νοερός ἐστιν ὁ κόσμος. νοερὸς δὲ ὢν, καὶ Θεὸς καθέστηκε. τῆς δὲ αὐτῆς δυνάμεώς ἐστι καὶ ὁ τοῦτον τὸν τρόπον ἔχων λόγος. ἆρά γε ἄγαλμα εὖ δεδημιουργημένον θεασάμενος, διστάσειας ἂν εἰ τεχνίτης νοῦς τοῦτο ἐποίησεν· ἢ οὔτ' ἂν ἀπόσχοιο τοῦ ὑπονοεῖν τι τοιοῦτον, ὡς καὶ θαυμάζειν τὴν περιττότητα τῆς δημιουργίας καὶ
E τὴν τέχνην; ἆρ' οὖν ἐπὶ μὲν τούτων τὸν ἔξωθεν θεωρῶν τύπον, προσμαρτυρεῖς τῷ κατεσκευακότι, καὶ φῂς εἶναί τινα τὸν δημιουργόν. τὸν δὲ ἐν σοὶ ὁρῶν νοῦν, τοσαύτῃ ποικιλίᾳ διαφέροντα παντὸς ἀγάλματος, καὶ πάσης γραφῆς θνητὸν ὄντα, νομίζεις ἀπὸ τύχης γεγονέναι,

οὐχὶ δὲ

ὑπὸ δὲ ἀπό τινος δημιουργοῦ δύναμιν καὶ σύνεσιν ὑπερβάλλουσαν ἔχοντος· ὅς γε οὐκ ἂν ἄλλοθί πη διατελοίη ἢ ἐν τῷ κόσμῳ, διοικῶν αὐτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ φύων τε καὶ αὔξων; οὗτος δέ ἐστι Θεός· εἰσὶν ἄρα Θεοί. Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεὺς, ἀπὸ Ξενοφῶντος τὴν ἀφορμὴν λαβὼν, οὑτωσὶ συνερωτᾷ, Τὸ προϊέμενον σπέρμα λογικοῦ, καὶ αὐτὸ λογικόν ἐστιν· ὁ δὲ κόσμος προΐεται σπέρμα λογικοῦ, λογικὸν ἄρα ἐστὶν ὁ κόσμος. ᾧ συνεισάγεται καὶ ἡ τούτου ὕπαρξις. καὶ ἔστιν ἡ τῆς συνερωτήσεως πιθανότης πρόδηλος. πάσης γὰρ φύσεως καὶ ψυχῆς ἡ καταρχὴ τῆς κινήσεως γίνεσθαι δοκεῖ ἀπὸ ἡγεμονικοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ ὅλου ἐξαποστελλόμεναι δυνάμεις, ὡς ἀπό τινος πηγῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ ἐξαποστέλλονται· ὥστε πᾶσαν δύναμιν τὴν περὶ τὸ μέρος οὖσαν, καὶ περὶ τὸ ὅλον εἶναι, διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγεμονικοῦ διαδίδοσθαι. ὅθεν, οἷόν ἐστι τὸ μέρος τῇ δυνάμει, τοιοῦτον πολὺ πρότερον ἐστὶ τὸ ὅλον. καὶ διὰ τοῦτο εἰ προΐεται λογικοῦ ζώου σπέρμα ὁ κόσμος, οὐχ ὡς ὁ ἄνθρωπος κατ' ἀπόθερμον, ἀλλὰ καθὸ περιέχει σπέρματα λογικῶν ζώων, περιέχει δὲ πᾶν. οὐχ ὡς ἂν εἴποιμεν τὴν ἄμπελον γιγάρτων εἶναι περιεκτικὴν, τουτέστι κατὰ περιγραφήν· ἀλλ' ὅτι λόγοι σπερματικοὶ λογικῶν ζώων ἐν αὐτῷ περιέχονται. ὥστε εἶναι τοιοῦτο τὸ λεγόμενον. ὁ δέ γε κόσμος περιέχει σπερματικοὺς λόγους λογικῶν ζώων· λογικὸς ἄρα ἐστὶν ὁ κόσμος. καὶ πάλιν ὁ Ζήνων φησὶν, εἰ τὸ λογικὸν τοῦ μὴ λογικοῦ κρεῖττόν ἐστιν, οὐδὲν δέ γε κόσμου κρεῖττόν ἐστι· λογικὸν ἄρα ὁ κόσμος. καὶ ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ νοεροῦ καὶ ἐμψυχίας μετέχοντος. τὸ γὰρ νοερὸν τοῦ μὴ νοεροῦ, καὶ ἔμψυχον τοῦ μὴ ἐμψύχου κρεῖττόν ἐστιν· οὐδὲν δέ γε κόσμου κρεῖττον· νοερὸς ἄρα καὶ ἔμψυχός ἐστιν ὁ κόσμος. κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Πλάτωνι τῇ δυνάμει τοιοῦτος λόγος, κατὰ λέξιν αὐτοῦ γράφοντος· Λέγωμεν δὴ δι' ἣν αἰτίαν γένεσιν καὶ πᾶν τόδε ὁ συνιστὰς συνέστησεν· ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίνεται φθόνος. τούτου δὴ ἐκτὸς ὢν, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια ἑαυτῷ. ταύτην δὲ γενέσεως

A non autem ab aliquo opifice qui præstantem vim habet & sapientiam, qui non alibi versatur quàm in mundo eum administrans, & quæ in eo sunt, gignens & augens? Is autem est Deus. Sunt ergo Dij. Zeno autem Cittieus, à Xenophonte accepta occasione, sic interrogat: Quod emittit semen eius quod est particeps rationis, est ipsum quoque rationis particeps. Mundus autem emittit semen eius quod est particeps rationis: est ergo mundus rationis particeps. B Cum quo simul infertur eius quoque essentia. Est autem interrogationis euidens probabilitas. Cuiusuis enim naturæ & animæ principium motus, videtur oriri ab ea facultate quæ tenet principatum in anima. & omnes quæ ad totius partes emittuntur facultates, emittuntur ex præcipua facultate animæ tanquam ab aliquo fonte. Quo fit vt omnis vis & facultas quæ est in parte, sit etiam in toto, propterea quòd distribuatur à præcipua quæ est in ipsa facultate. Vnde qualis est pars facultate, C tale longè prius est totum. Et ideo si mundus emittit semen animalis ratione præditi, non sicut hominem æstu quodam & feruore: sed quatenus continet semina animalium præditorum ratione continet vniuersum. Non vt dixerimus vineam continere acinos, hoc est per circumscriptionem, sed quia seminariæ rationes animantium participum rationis in eo continentur. Quo fit vt sit tale id quod dicitur: Mundus cõtinet seminarias rationes animalium D participum rationis: est ergo mundus particeps rationis. Et rursus dixit Zeno: Si quod est particeps rationis, est melius ac præstantius eo quod est illius expers: est ergo mundus particeps rationis. Et similiter in eo quod est mente præditum, & in eo quod est inanimum. Nam quod est mente præditum, est melius ac præstantius eo quod non est præditum. & animatum est inanimo melius ac præstantius. Nihil est autem mundo melius ac præstantius. Mente ergo præditus & animatus est E mundus. Est autem apud Platonem quoque eiusmodi potestate oratio, eo scribente his verbis: Dicamus quamnam ob causam ortum & hanc vniuersitatem condiderit qui condidit? Bonus erat. Bono autem inest nulla de vlla re inuidia. Cùm autem esset ab ea remotus, omnia maximè voluit sibi fieri similia. Hoc autem ortus

& mundi præcipuum principium accipiens à viris prudentibus rectissimè acceperis. Deinde cum pauca subiunxisset, infert dicens: Propter hanc autem considerationem, mentem quidem in anima, animam verò in corpore constituens, vniuersitatem est fabricatus, efficiens vt optimum & præstantissimum opus esset secundum naturam pulcherrimum. Ratione ergo probabili & verisimili dicendum est hunc mundum esse animal animatum, & re vera mente præditum, propterea quòd factus sit Dei prouidentia. Vt autem ac potestate eandem quam Zeno protulit orationem. Hic enim dicit vniuersum esse pulcherrimum opus effectũ secundum naturam, & probabili ac verisimili ratione esse animal, animatum, & intelligentia ac ratione præditum. Sed Alexinus quidem cum Zenone comparando conflictabatur hoc modo: Poëticum est melius ac præstantius non poëtico, & grammaticum non grammatico. & quod consideratur conuenienter aliis artibus, est melius ac præstãtius eo quod nõ est huiusmodi. Poëticũ ergo & grammaticum est mundus. Cui comparationi occurrentes dicunt Stoici, quòd Zeno accepit id quod est omnino melius ac præstantius, nempe rationis particeps, eo quod est expers rationis: & intelligentia præditum eo quod non est præditum: & animatum inanimo. Non ita autem Alexinus. Non enim est omnino poëticum melius ac præstantius non poëtico: & grãmaticum non grammatico, quo fit vt in orationibus magna cernatur differentia. Ecce enim Archilochus cum sit poëticus, non est melior ac præstantior Socrate non poëtico: & Aristarchus cùm sit grammaticus, non est melior ac præstantior Platone non grammatico. Præterea à mundi quoque motu conantur probare quòd sint Dij, & Stoici, & qui cum iis consentiũt. Quòd enim moueatur mundus, confitebitur quilibet ad hoc inductus. Aut ergo mouetur à natura, aut suo arbitratu, aut vertigine ac necessitate. Sed à vertigine quidem & necessitate non est consentaneum. Aut enim est ordinata vertigo aut inordinata. Et si est quidem inordinata, non poterit aliquid mouere ordinatè. Si quid autem mouetur cum ordine & consensu, erit diuina.

A καὶ κόσμου μάλιστα ἄν τις ἀρχὴν κυριωτάτην παρ' ἀνδρῶν φρονίμων ἀποδεχόμενος, ὀρθότατα ἀποδέχοιτο ἄν. εἶτ' ὀλίγα διελθὼν, ἐπιφέρει, λέγων, Διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν τῷ σώματι συνιστὰς, τὸ πᾶν συνετεκταίνετο, ὅτι κάλλιστον ἂν εἴη κατὰ φύσιν, ἄριστον τὸ ἔργον ἀπειργασμένος. οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν τόνδε τὸν κόσμον ζῷον ἔμψυχον, ἔννουν τε τῇ ἀληθείᾳ, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γενέσθαι πρό-
B νοιαν. δυνάμει δὲ τὸν αὐτὸν τῷ Ζήνωνι λόγον ἐξέθετο. καὶ γὰρ οὗτος τὸ πᾶν κάλλιστον εἶναι φησὶ, κατὰ φύσιν ἀπειργασμένον ἔργον, καὶ κατὰ τὸν εἰκότα λόγον, ζῷον ἔμψυχον, νοερόν τε καὶ λογικόν. ἀλλ' ὅ γε Ἀλεξῖνος τῷ Ζήνωνι παρέβαλε τρόπῳ τῷδε· τὸ ποιητικὸν τοῦ μὴ ποιητικοῦ, καὶ τὸ γραμματικὸν τοῦ μὴ γραμματικοῦ, κρεῖττόν ἐστι, καὶ τὸ κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας θεωρούμενον, κρεῖττόν ἐστι τοῦ μὴ τοιούτου. οὐδὲν δὲ κόσμου κρεῖττόν ἐστι. ποιητικὸν ἄρα καὶ
C γραμματικόν ἐστιν ὁ κόσμος. πρὸς ἣν ἀπαντῶντες τὴν παραβολὴν οἱ Στωικοὶ, φασὶν, ὅτι Ζήνων τὸ καθάπαξ κρεῖττον εἴληφε, τουτέστι τὸ λογικὸν τοῦ μὴ λογικοῦ, καὶ τὸ νοερὸν τοῦ μὴ νοεροῦ, καὶ τὸ ἔμψυχον τοῦ μὴ ἐμψύχου. ὁ δὲ Ἀλεξῖνος οὐκέτι. οὐ γὰρ ἐν τῷ καθάπαξ τὸ ποιητικὸν τοῦ μὴ ποιητικοῦ, καὶ τὸ γραμματικὸν τοῦ μὴ γραμματικοῦ κρεῖττον, ὥστε μεγάλην ἐν τοῖς λόγοις θεωρεῖσθαι διαφοράν. ἰδοὺ γὰρ Ἀρχίλοχος ποιητικὸς ὢν, οὐκ ἔστι
D Σωκράτους τοῦ μὴ ποιητικοῦ κρείττων, καὶ Ἀρίσταρχος γραμματικὸς ὢν, οὐκ ἔστι Πλάτωνος τοῦ μὴ γραμματικοῦ κρείττων. πρὸς τούτοις, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου κινήσεως ἐπιχειροῦσι κατασκευάζειν τὴν τῶν Θεῶν ὕπαρξιν, οἵ τε ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ οἱ τούτοις συμπνέοντες. ὅτι γὰρ κινεῖται ὁ κόσμος πᾶς ἄν τις ὁμολογήσειεν ὑπὸ πολλῶν εἰς τοῦτο ἐναγόμενος. ἤτοι οὖν ὑπὸ φύσεως κινεῖται, ἢ ὑπὸ προαιρέσεως, ἢ ὑπὸ δίνης, καὶ κατ'
E ἀνάγκην· ἀλλ' ὑπὸ μὲν δίνης, καὶ κατ' ἀνάγκην, οὐκ εὔλογον· ἤτοι γὰρ ἄτακτός ἐστιν, ἢ διατεταγμένη ἡ δίνη. καὶ εἰ μὲν ἄτακτος, οὐκ ἂν δύναιτο τεταγμένως τι κινεῖν· εἰ δὲ μετὰ τάξεως τι κινεῖται καὶ συμφωνίας, θεία τις ἔσται καὶ δαιμόνιος. οὐ γὰρ

οὐ γὰρ ἄν ποτε τεταγμένως καὶ σωτηρίως τὸ ὅλον ἐκίνει, μὴ νοερὰ καὶ θεία καθεστῶσα· τοιαύτη δὲ οὖσα, οὐκ ἔτι ἂν εἴη δίνη. ἄτακτον γάρ ἐστιν αὕτη καὶ ὀλιγοχρόνιον. ὥστε κατ' ἀνάγκην μὲν καὶ ὑπὸ δίνης, ὡς ἔλεγον οἱ περὶ τὸν Δημόκριτον, οὐκ ἂν κινοῖτο ὁ κόσμος. καὶ μὴν ὑπὸ φύσεως ἀφαντάστου, παρόσον ἡ νοερὰ φύσις ἀμείνων ἐστὶ ταύτης. ὁρῶνται δὲ τοιαῦται φύσεις ἐν κόσμῳ περιεχόμεναι· ἀνάγκη ἄρα καὶ αὐτὸν νοερὰν ἔχειν φύσιν ὑφ' ἧς τεταγμένως κινεῖται. ἥτις εὐθέως ἐστὶ Θεός. τά γε μὴν αὐτομάτως κινούμενα τῶν κατασκευασμάτων, θαυμαστότερά ἐστι τῶν μὴ τοιούτων. τὴν γοῦν Ἀρχιμήδειον σφαῖραν σφόδρα θεωροῦντες ἐκπληττόμεθα, ἐν ᾗ Ἥλιός τε καὶ Σελήνη κινεῖται, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἀστέρων, οὐ μὰ Δία ἐπὶ τοῖς ξύλοις, οὐδ' ἐπὶ τῇ κινήσει τούτων τεθηπότες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τεχνίτῃ καὶ ταῖς κινούσαις αἰτίαις. ὅθεν ὅσῳ θαυμασιώτερά ἐστι τὰ αἰσθανόμενα τῶν αἰσθητῶν, τοσούτῳ θαυμασιώτεραί εἰσιν αἱ ταῦτα κινοῦσαι αἰτίαι. ἐπεὶ γὰρ ὁ ἵππος θαυμασιώτερος τοῦ φυτοῦ, καὶ ἡ κινητικὴ τοῦ ἵππου αἰτία θαυμασιωτέρα τῆς τοῦ φυτοῦ αἰτίας· καὶ ἐπεὶ ὁ ἐλέφας θαυμασιώτερος ἵππου· καὶ ἡ κινητικὴ τοῦ ἐλέφαντος αἰτία, τηλικοῦτόν γε ὄγκον διαβαστάζουσα, θαυμασιωτέρα τῆς τοῦ ἵππου. τούτων δέ γε πασῶν κατὰ τὸν ἀνώτατον λόγον, καὶ ἡ τοῦ Ἡλίου καὶ Σελήνης καὶ ἀστέρων. καὶ πρὸ τούτων ἡ τοῦ κόσμου φύσις, ἥτις καὶ τούτων ἐστὶν αἰτία. ἡ μὲν γὰρ τοῦ μέρους αἰτία, οὐ διατείνει ἐπὶ τὸ ὅλον, οὐδ' ἔστι τούτου αἰτία· ἡ δὲ τοῦ ὅλου, διατείνει εἰς τὰ μέρη· διὸ καὶ θαυμασιωτέρα ἐστὶ τῆς τοῦ μέρους αἰτίας. ὥστε ἐπεὶ ἡ τοῦ κόσμου φύσις, ἐστὶν αἰτία τῆς τοῦ ὅλου κόσμου διακοσμήσεως, εἴη ἂν αἰτία καὶ τῶν μερῶν. εἰ δὲ τοῦτο, κρατίστη ἐστίν. εἰ δὲ κρατίστη ἐστί, λογική τε ἐστὶ καὶ νοερά· προσέτι δὲ ἀΐδιος ἂν εἴη. ἡ δὲ τοιαύτη φύσις, ἡ αὐτή ἐστι Θεῷ. ἔστι τοίνυν ὁ Θεός. καὶ μὴν ἐν παντὶ πολυμερεῖ σώματι, καὶ κατὰ φύσιν διοικουμένῳ, ἔστι τι τὸ κυριεῦον. καθὸ καὶ ἐφ' ἡμῶν μὲν ἡ ἐν καρδίᾳ τοῦτο τυγχάνειν ἀξιοῦται, ἢ ἐν ἐγκεφάλῳ, ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ μέρει τοῦ σώματος. ἐπὶ δὲ τῶν φυτῶν, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον

A Numquam enim totum moueret ordinatè & salutariter, si non esset mente prædita & diuina. Si sit autem eiusmodi, non erit ampliùs vertigo. ea enim res est inflexibilis & breuis téporis. Quamobrem à necessitate & vertigine moueri non potest mundus, vt dicebat Democritus. Sed neque natura quæ cadit sub visionem, quandoquidem intelligens mentéque prædita natura, est ea melior. Cernuntur autem huiusmodi naturæ contineri in mundo. Necesse est ergo eam quoque naturam habere B mente præditam & intelligentem, à qua mouetur ordinatè, quæ certè est Deus. Ea quidem certè quæ sua sponte mouentur opera, sunt magis admirabilia quàm ea quæ non sunt huiusmodi: Archimedis quidē certè sphæram contemplantes valde obstupescimus, in qua mouetur Sol & Luna & reliqua astra, non ligna admirantes, nec eorum motum, sed artificem & causas quæ mouent. Vnde quò quæ sentiunt, sunt magis admirabilia iis quæ non sentiunt, eo C sunt magis admirabiles causæ quæ ea mouent. Quoniam enim equus est arbore ac planta magis admirabilis: & causa quæ mouet equum, est magis admirabilis quàm causa plantæ: & quoniam elephantus est equo magis admirabilis, causa quoque quæ mouet elephantum, tantam molem portans, est equi causa admirabilior. His autem omnibus, summa ratione, Solis quoque & Lunæ & stellarum, & ante ea, mundi natura, quæ est etiam eorum causa, est D admirabilior. Nam partis quidem causa non extenditur ad totum, nec est eius causa. Causa autem totius extenditur ad partes. Quamobrem est magis admirabilis quàm causa partis. Quare cùm mundi natura sit causa totius mundi ornatus & dispositionis, erit etiā causa partium. Quod si ita est, ea est optima ac præstantissima. Si est autem optima ac præstantissima, est ratione & mente prædita. Præterea est etiam æterna. Ea autem natura est eadem quæ Deus. Est E ergo Deus. Ad hæc accedit, quòd in omni corpore quod multas habet partes & regitur secundùm naturam, est aliquid quod dominatur. Qua ratione in nobis quidem in corde id esse censetur, aut in cerebro, aut in aliqua alia parte. In arboribus autē & plantis non itidem

sed in nonullis quidem in radicibus, in aliis autem in coma, in aliis autem in ligni corde seu medulla. Quamobrem cum mundus regatur à natura, vt qui constet ex multis partibus, est aliquid in eo quod dominatur, & quod incipit motum. Fieri autem non potest vt sit aliquid eiusmodi, nisi rerum quæ sunt natura, quæ quidem est Deus. Est ergo Deus. Sed dicent fortè aliqui, quod hac ratione contingit vt terra maximè principatum obtineat & dominetur in mundo: & aër magis obtineat principatum & dominetur. nam absque eo fieri non potest vt constet mundus. Quamobrem & terram & aërem dicemus esse Deum. quod quidem est stultum, ac perinde ac si dicas murum maximè dominari & principatum obtinere in domo: absque eo enim fieri non posse vt consistat domus. Quomodo enim hic re vera fieri non potest vt absque muro consistat domus, non tamen præstat & est melior domus eius domino: ita etiam in mundo fieri quidem non potest vt absque terra & aëre constet vniuersitas, ea tamen non sunt præstantiora natura quæ mundum regit & administrat, quæ quidem non differt à Deo. Est ergo Deus. Atque huiusmodi quidem est genus orationum.

Deinceps autem consideremus etiam modum absurdorum quæ sequuntur apud eos qui Deos tollunt de medio. Nã si non sunt Dij, ne religio quidem est solùm ex virtutibus. Est enim religio, scientia cultus Deorum. eorum autem quæ non sunt, nullus potest esse cultus. Vnde eius nulla erit scientia. Et vt fieri non potest vt Hippocentaurorum colendorum vlla sit scientia, cùm non sint Hippocentauri: ita nec colendorum Deorum vlla erit scientia, si non sint Dij. Quamobrem si non sint Dij, non est religio. Est autem religio. Dicẽdum est ergo Deos esse. Et rursus si non sunt Dij, non est sanctitas, vt quæ sit iustitia aduersus Deos. Est autem ex communi omnium hominum anticipata notione sanctitas, quatenus est etiam aliquid sanctum. est ergo Deus. Quòd si non sunt Dij, tollitur sapientia rerũ diuinarum & humanarum sciẽtia.

A ἀλλ' ἐφ' ὧν μὲν κατὰ τὰς ῥίζας, ἐφ' ὧν δὲ κατὰ τὴν κόμην, ἐφ' ὧν δὲ κατὰ τὸ ἐγκάρδιον. ὥστ' ἐπεὶ καὶ ὁ κόσμος ὑπὸ φύσεως διοικεῖται, πολυμερὴς καθεστώς, εἴη ἄν τι ἐν αὐτῷ τὸ κυριεῦον, καὶ τὸ προκαταρχόμενον τῶν κινήσεων. οὐδὲν δὲ δυνατὸν εἶναι τοιοῦτον, ἢ τὴν τῶν ὄντων φύσιν, ἥτις Θεός ἐστιν. ἔστιν ἄρα Θεός. ἀλλ' ἴσως τινὲς ἐροῦσιν, ὅτι τούτῳ τῷ λόγῳ ἡγεμονικωτάτην εἶναι συμβέβηκε καὶ κυριωτάτην ἐν τῷ κόσμῳ τὴν γῆν, καὶ

B ἡγεμονικώτερον καὶ κυριώτερον τὸν ἀέρα. ἄνευ γὰρ τούτου, οὐχ οἷόν τε ἐστὶ συστῆναι κόσμον. ὥστε καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα φήσομεν εἶναι Θεόν, ὅπερ ἐστὶν εὔηθες, καὶ ἐμφερὲς τῷ λέγειν, κυριώτατον ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἡγεμονικώτατον εἶναι τὸν τοῖχον· ἄνευ γὰρ τούτου μὴ δύνασθαι τὴν οἰκίαν συστῆναι. καθάπερ γὰρ ἐνταῦθα, τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἀδύνατόν ἐστιν ἄνευ τοίχου συστῆναι τὴν οἰκίαν, οὐ μὴν διαφέρει καὶ κρεῖττόν ἐστι τοῦ οἰκοδε-

C σπότου ὁ τοῖχος· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ κόσμου, ἀδύνατον μὲν χωρὶς γῆς καὶ ἀέρος τὴν τοῦ παντὸς σύστασιν γενέσθαι· οὐ μὴν ταῦτα διαφέρει τῆς διοικούσης τὸν κόσμον φύσεως, ἥτις οὐ διενήνοχε Θεοῦ. ἔστιν ἄρα Θεός. τὸ μὲν οὖν ἦθος τῶν τοιούτων λόγων, ἐστὶ τοιοῦτον.

Σκοπῶμεν δὲ ἑξῆς καὶ τὸν τρόπον τῶν ἀκολουθούντων ἀτόπων τοῖς ἀναιροῦσι τὸ θεῖον. εἰ γὰρ μή εἰσι Θεοί, οὐκ ἔστιν εὐσέβεια, μό-

D νον τῶν ἀρετῶν ὑπάρχουσα. ἔστι γὰρ εὐσέβεια, ἐπιστήμη Θεῶν θεραπείας. τῶν δὲ ἀνυπάρκτων, οὐ δύναταί τις εἶναι θεραπεία. ὅθεν οὐδὲ ἐπιστήμη τις περὶ ταύτην γενήσεται. καὶ ὡς οὐχ οἷόν τε περὶ τὴν τῶν Ἱπποκενταύρων θεραπείαν ἐπιστήμην εἶναι, ἀνυπάρκτων ὄντων, οὕτως οὐδὲ περὶ τὴν τῶν Θεῶν θεραπείαν, εἴπερ εἰσὶν ἀνύπαρκτοι, ἔσται τις ἐπιστήμη. ὥστε εἰ μή εἰσι Θεοί, ἀνύπαρκτός ἐστιν ἡ εὐσέβεια. ὑπάρχει δὲ εὐ-

E σέβεια· τοίνυν ῥητέον εἶναι Θεούς. καὶ πάλιν, εἰ μή εἰσι Θεοί, ἀνύπαρκτός ἐστιν ἡ ὁσιότης, δικαιοσύνη τις οὖσα πρὸς Θεούς. ἔστι δέ γε κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας καὶ προλήψεις πάντων ἀνθρώπων, ὁσιότης. καθ' ὅ, τι καὶ ὅσιον ἐστὶ καὶ θεῖον ἄρα ἐστίν. εἴγε μὴν μὴ εἰσὶ Θεοί, ἀναιρεῖται σοφία, ἐπιστήμη οὖσα θείων τε καὶ ἀνθρωπείων πραγμάτων.

καὶ ὃν τρόπον οὐδεμία ἐστὶν ἐπιστήμη ἀνθρωπείων τε καὶ ἱπποκενταυρείων πραγμάτων, διὰ τὸ ἀνθρώπους μὲν ὑπάρχειν, ἱπποκενταύρους δὲ μὴ ὑπάρχειν, οὕτως οὐδὲ ἐπιστήμη τις ἔσται θείων καὶ ἀνθρωπείων πραγμάτων, ἀνθρώπων ὑπαρχόντων, θεῶν δὲ μὴ ὑφεστώτων. ἄτοπον δὲ λέγειν μὴ εἶναι σοφίαν· ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ τοὺς θεοὺς ἀξιοῦν ἀνυπάρκτους. καὶ μὴν εἴπερ καὶ ἡ δικαιοσύνη κατὰ τὴν ἐπιπλοκὴν τῶν ἀνθρώπων πρός τε ἀλλήλους καὶ πρὸς θεοὺς εἰσῆκται, εἰ μὴ εἰσὶ θεοί, οὐδὲ δικαιοσύνη συστήσεται· ὅπερ ἄτοπον. B οἱ μὲν οὖν περὶ τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα, καὶ τὸ τῶν Ἰταλῶν πλῆθος φασὶ μὴ μόνον ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς εἶναι τινὰ κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλογα τῶν ζώων. ἓν γὰρ ὑπάρχειν πνεῦμα, τὸ διὰ παντὸς τοῦ κόσμου διῆκον, ψυχῆς τρόπον, τὸ καὶ ἑνοῦν ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνα. διόπερ καὶ κτείνοντες αὐτὰ, καὶ ταῖς σαρξὶν αὐτῶν τρεφόμενοι, ἀδικήσομέν τε καὶ ἀσεβήσομεν, C ὡς συγγενεῖς ἀναιροῦντες. ἔνθεν καὶ παρῄνουν οὗτοι οἱ φιλόσοφοι ἀπέχεσθαι τῶν ἐμψύχων, καὶ ἀσεβεῖν ἔφασκον τοὺς ἀνθρώπους,

Βωμὸν ἐρεύθοντας μακάρων θερμοῖσι φόνοισι.

καὶ Ἐμπεδοκλῆς πού φησιν,

οὐ παύσεσθε φόνοιο δυσηχέος; οὐκ ἐσορᾶτε
ἀλλήλους δάπτοντες ἀκηδείῃσι νόοιο; καὶ
μορφὴν δ' ἀλλάξαντα πατὴρ φίλον υἱὸν ἀείρας
σφάζει ἐπευχόμενος μέγα νήπιος· οἱ δὲ D πορεῦνται
λισσόμενοι θύοντες, ὁ δ' ἀνήκουστος ὁμοκλέων,
σφάξας ἐν μεγάροισι κακὴν ἀλεγύνατο δαῖτα.
ὡς δ' αὔτως πατέρ' υἱὸς ἑλὼν, καὶ μητέρα παῖδες,
θυμὸν ἀπορραίσαντε φίλας κατὰ σάρκας ἔδουσι.

ταῦτα δὲ παρῄνουν οἱ περὶ τὸν Πυθαγόραν E πταίοντες. οὐ γὰρ εἰ ἔστι τι διῆκον δι' ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων πνεῦμα, εὐθύς ἐστί τις ἡμῖν δικαιοσύνη πρὸς τὰ ἄλογα τῶν ζώων. ἰδοὺ γὰρ καὶ διὰ τῶν λίθων καὶ διὰ τῶν φυτῶν πεφοίτηκέ τι πνεῦμα, ὥστε ἡμᾶς αὐτοῖς συνενοῦσθαι. ἀλλ' οὐδέν ἐστιν ἡμῖν δίκαιον πρὸς τὰ φυτὰ καὶ λίθους. οὐδὲ μὴν τέμνοντες καὶ πρίζοντες τὰ τοιαῦτα τῶν σωμάτων, ἀδικοῦμεν. τί οὖν φασὶν οἱ Στωικοὶ

A Et quo modo nulla est scientia rerum Humanarum & Hippocentaurearum; propterea quòd sunt quidem homines non sunt autem Hippocentauri: ita nulla erit scientia rerum diuinarum & humanarum, si sint Dij, non sint autem homines. Absurdum est autem dicere non esse sapientiam: absurdum est ergo etiam censere Deos non esse. Præterea si iustitia est introducta ex hominum inter se & cum Dijs coniunctione, si non sunt Dij, neque consistet iustitia. quod B quidem est absurdum. Atque Pythagoras quidem & Empedocles & Italicorum Philosophorum caterua, dicunt non solùm esse nobis inter nos aliquam & cum Dijs coniunctionem, sed etiam cum brutis animantibus. Est enim vnus spiritus, qui instar animæ totum mundum peruadit, & nos illis vnit. Quamobrem & ea occidentes, & earum carnibus nos alentes, iniuriam faciemus, & nos impiè geremus, vt qui cognatos interimamus. Hinc suadebant hi Philosophi abstinere ab animatis, & impios C esse dicebant homines, qui

Rubra Deûm calidâ faciunt altaria cæde.

Et alicubi dicit Empedocles.

Non desistetis crudelem admittere cædem?
Pulchrúmne afflicta sic vos discerpere mente
Inter vos, forma mutata namque parentes
Charos occidunt natos, per multa precati
Stulti. aliique Ioui facientes sacra precantur.
Ast alius non exauditus in ædibus istum
Occidit clamans, miseras epulásque parauit.
Atque pater nati crudeli cæde perempti,
Et matrum nati carnes in viscera condunt.

Hæc quidem suadebant Pythagorei errantes. Non enim si est spiritus per nos & illos peruadens, protinus est nobis aliqua iustitia cum brutis animantibus. Ecce enim & per lapides & per plantas peruadit quidem spiritus, adeò vt nos ipsis vniamur: nullum tamen nobis ius intercedit cum plantis & lapidibus. Sed nec iniuriam facimus eiusmodi corpora scindentes & serra dissecantes. Quid est ergo, inquiũt Stoici,

homines habere iustitiam aliquam & coniunctionem inter se & cum Diis? Non quatenus est spiritus qui omnia permeat, quoniam conseruaretur nobis ius aliquod etiam cum brutis: sed quoniam habemus rationem quæ inter nos & ad Deos porrigitur. cuius cùm bruta nullam habeãt partem, nullum ius possunt habere nobiscum. Quamobrem si intelligitur iustitia ex quadam hominum inter se coniunctione, & hominum cum Diis, oportebit, si non sunt Dij, ne esse quidem iustitiam. Est autem iustitia. dicendum est ergo esse Deos. Ad hæc accedit, quòd si non sunt Dij, nec est diuinatio, quæ est scientia contemplans & interpretans signa quæ à Diis dantur hominibus, sed nec quæ ex diuino fit afflatu, nec quæ ex astris, nec quæ ex oratione, nec quæ ex somniis fit prædictio. Absurdum est autem rerum tantam tollere multitudinem quæ iam creditur apud omnes homines. Sunt ergo Dij. Zeno autem hanc quoque rogabat orationem: Deos iure quispiam honorauerit. Sunt ergo Dij. Cuius orationis similitudini congruenter quidem dicunt: Sapientes iure quispiam honorauerit. Qui autem non sunt, iure non honorauerit. Sunt ergo sapientes. Quod quidem non placuit Stoicis, cùm ex eorum sententia hactenus inueniri non potuerit sapiens. Adductæ autem similitudini occurrens Diogenes Babylonius, dicit secundam propositionem orationis Zenonis talem esse potestate: Eos autem quibus non est innatum vt sint, non iure quispiam honorauerit. Nam si hoc sumatur, est perspicuum quòd sunt Dij natura. Si autem hoc est, iam sunt. Nam si semel aliquando fuerunt, nunc quoque sunt: vt si fuerunt atomi, nunc quoque sunt. In eos enim non cadit ortus & interitus conuenienter notioni corporum. & ideò illationem colliget oratio. Sapientes autem, non, quoniam eis innatum est vt sint, iam sunt etiam. Alij autem dicunt primam Zenonis propositionem, nempe, Deos iure quispiam honorauerit, veram esse: alteram autem non itidem. Sumi autem primam: quod quidem erit falsum in sapientibus.

A δικαιοσύνην τινὰ καὶ ἐπιπλοκὴν ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς Θεούς; οὐ καθόσον ἐστὶ τὸ ἐληλακὸς διὰ πάντων πνεῦμα· ἐπεὶ ἂν καὶ πρὸς τὰ ἄλογα τῶν ζώων ἐσώζετο τι δίκαιον ἡμῖν· ἀλλ' ἐπεὶ λόγον ἔχομεν τὸν ἐπ' ἀλλήλους τε καὶ Θεοὺς διατείνοντα· οὗ τὰ ἄλογα τῶν ζώων μὴ μετέχοντα οὐκ ἂν ἔχοι τι πρὸς ἡμᾶς δίκαιον. ὥστε εἰ δικαιοσύνη κατά τινα κοινωνίαν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀνθρώ- B πων πρὸς Θεοὺς νενόηται, δεήσει μὴ ὄντων Θεῶν μηδὲ δικαιοσύνην ὑπαρκτὴν εἶναι· ὑπαρκτὴ δέ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη· ῥητέον ἄρα καὶ Θεοὺς ὑπάρχειν. πρὸς τούτοις εἰ μὴ εἰσὶ Θεοί, οὐδὲ μαντικὴ ὑπάρχει ἐπιστήμη οὖσα θεωρητικὴ καὶ ἐξηγητικὴ τῶν ὑπὸ Θεῶν ἀνθρώποις διδομένων σημείων, οὐδὲ μὴν θεοληπτικὴ καὶ ἀστρομαντικὴ, οὐ λογικὴ, οὐχ ἡ δι' ὀνείρων πρόρρησις. ἄτοπον δέ γε τοσοῦτο πλῆθος πραγμάτων ἀναιρεῖν πεπιστευ- C μένων ἤδη παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις. Εἰσὶν ἄρα Θεοί. Ζήνων δὲ καὶ τοιοῦτον ἠρώτα λόγον· τοὺς Θεοὺς εὐλόγως ἄν τις τιμῴη· Εἰσὶν ἄρα Θεοί. ᾧ λόγῳ τινὲς παραβαλόντες, φασὶ, τοὺς σοφοὺς ἄν τις εὐλόγως τιμῴη· τοὺς δὲ μὴ ὄντας, οὐκ ἄν τις εὐλόγως τιμῴη. Εἰσὶν ἄρα σοφοί. ὅπερ οὐκ ἤρεσκε τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς, μέχρι τοῦ νῦν ἀνευρέτου ὄντος κατ' αὐτοὺς τοῦ σοφοῦ. ἀπαντῶν δὲ πρὸς τὴν παραβολὴν Διογένης ὁ Βαβυλώνιος, τὸ δεύ- D τερόν φησι λῆμμα τοῦ Ζήνωνος λόγου, τοιοῦτον εἶναι τῇ δυνάμει· τοὺς δὲ μὴ πεφυκότας εἶναι, οὐκ ἄν τις εὐλόγως τιμῴη. τοιούτου γὰρ λαμβανομένου, δῆλον ὡς πεφύκασιν εἶναι Θεοί. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ εἰσὶν ἤδη. Εἰ γὰρ ἅπαξ ποτὲ ἦσαν, καὶ νῦν εἰσί. ὥσπερ εἰ ἄτομοι ἦσαν, καὶ νῦν εἰσί. ἄφθαρτα γὰρ καὶ ἀγένητα τὰ τοιαῦτά ἐστι, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν σωμάτων· διὸ καὶ κατὰ ἀκόλουθον ἐπιφορὰν συνάξει ὁ λόγος. οἱ δέ E γε σοφοὶ, οὐκ ἐπεὶ πεφύκασιν εἶναι, ἤδη καὶ εἰσίν. ἄλλοι δέ φασι, τὸ πρῶτον λῆμμα τοῦ Ζήνωνος, τὸ, τοὺς Θεοὺς εὐλόγως ἄν τις τιμῴη, ἀμφίβολον εἶναι. ἓν μὲν γὰρ σημαίνει, τοὺς Θεοὺς εὐλόγως ἄν τις τιμῴη· ἕτερον δὲ τιμητικῶς ἔχοι. λαμβάνεσθαι δὲ τὸ πρῶτον, ὅπερ ψεῦδος ἔσται ἐπὶ τῶν σοφῶν.

A Οἱ μὲν οὖν κομιζόμενοι λόγοι παρά τε τοῖς Στωϊκοῖς καὶ παρὰ τοῖς ἀπὸ τῶν ἄλλων αἱρέσεων εἰς τὸ ὑπάρχειν θεούς, τοιοῦτοί τινές εἰσι κατὰ τὸν χαρακτῆρα. ὅτι δὲ οὐ λείπονται τούτων ἕνεκά γε τῆς περὶ τὸ πείθειν ἰσοσθενείας καὶ οἱ τὸ μὴ εἶναι θεοὺς διδάσκοντες, παρακειμένως ὑποδεικτέον. εἰ τοίνυν εἰσὶ θεοί, ζῷά ἐστι. καὶ ὃν λόγον οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐδίδασκον ὅτι ζῷόν ἐστιν ὁ κόσμος, τὸν αὐτὸν μεταλαμβάνων ἄν τις κατασκευάζοι ὅτι καὶ ὁ θεὸς ἐστὶ ζῷον. τὸ γὰρ ζῷον τοῦ μὴ ζῴου κρεῖττόν ἐστιν. οὐδὲν δὲ κρεῖττόν B ἐστι θεοῦ· ζῷον ἄρα ἐστὶν ὁ θεός. συμπαραλαμβανομένης τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων ἐννοίας· εἴγε καὶ ὁ βίος καὶ οἱ ποιηταί, καὶ ἡ τῶν ἀρίστων φιλοσόφων πληθὺς μαρτυρεῖ τῷ ζῷον εἶναι τὸν θεόν, ὥστε σώζεσθαι τὸ τῆς ἀκολουθίας. εἰ γάρ εἰσι θεοί, ζῷά εἰσιν· εἰ δὲ ζῷά εἰσιν, αἰσθάνονται· πᾶν γὰρ ζῷον αἰσθήσεως μετοχῇ νοεῖται ζῷον. εἰ δὲ αἰσθάνονται, καὶ πικράζονται καὶ γλυκάζονται· οὐ γὰρ δι' ἄλλης μέν τινος αἰσθήσεως ἀντιλαμβάνονται τῶν C αἰσθητῶν, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τῆς γεύσεως. ὅθεν καὶ τὸ περικόπτειν ταύτην, ἢ τινὰ αἴσθησιν ἄλλην ἁπλῶς τοῦ θεοῦ, παντελῶς ἐστιν ἀπίθανον. περισσοτέρας γὰρ αἰσθήσεις ἔχων ὁ ἄνθρωπος, ἀμείνων αὐτοῦ γενήσεται· δέον μᾶλλον, ὡς ἔλεγεν ὁ Καρνεάδης, σὺν ταῖς πάσαις ὑπαρχούσαις πέντε ταύταις αἰσθήσεσι, καὶ ἄλλας αὐτῷ περισσοτέρας προσμαρτυρεῖν, ἵν' ἔχῃ πλειόνων ἀντιλαμβάνεσθαι πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ τὰς πέντε ἀφαιρεῖν. ῥητέον οὖν γεῦσίν τινα ἔχειν τὸν D θεόν, καὶ διὰ ταύτης ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν γευστῶν. ἀλλ' εἰ διὰ γεύσεως ἀντιλαμβάνεται, καὶ πικράζεται καὶ γλυκάζεται· γλυκαζόμενος δὲ καὶ πικραζόμενος, εὐαρεστήσει τισὶ καὶ δυσαρεστήσει. δυσαρεστῶν δέ τισι, καὶ ὀχλήσεως ἔσται δεκτικός, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς. εἰ δὲ τοῦτο, φθαρτός ἐστιν. ὥστε εἴπερ εἰσὶ θεοί, φθαρτοί εἰσιν· οὐκ ἄρα θεοί εἰσιν. εἴγε μὴν ἔστι θεός, ζῷόν ἐστιν. εἰ ζῷόν ἐστι, καὶ αἰσθάνεται. τὸ γὰρ ζῷον τοῦ μὴ ζῴου οὐκ ἄλλῳ τινὶ διαφέρει, ἢ τῷ αἰσθάνεσθαι. εἰ δὲ E αἰσθάνεται, καὶ ἀκούει καὶ ὁρᾷ, καὶ ὀσφραίνεται, καὶ ἅπτεται. εἰ δὲ τοῦτο, ἔστι τινὰ τὰ καθ' ἑκάστην αἴσθησιν οἰκειοῦντα αὐτὸν καὶ ἀλλοτριοῦντα, κατὰ μὲν ὅρασιν, τὰ συμμέτρως ἔχοντα, καὶ οὐχ ἑτέρως· κατὰ δὲ ἀκοήν, ἐμμελεῖς φωναί, καὶ οὐχ αἱ μὴ οὕτως ἔχου-

. Atque hæ quidem sunt, & huiusmodi, & quæ apud Stoicos, & eos qui sunt aliarum sectarum, adducũtur rationes ad probandum quòd sint dij. Quòd autem nec propterea desint paris momenti ad persuadendum rationes, iis qui dicunt non esse deos, proximè est ostendendum. Si quidem sunt dij, sunt animalia, & qua ratione docebant Stoici quòd mundus est animal, eadem vtens probabis quòd Deus est animal. Animal enim est melius ac præstantius non animali. Nihil est autem Deo melius ac præstantius. Deus ergo est animal, si simul sumatur cum hac ratione & communis hominum notio, si quidem & vulgus & Poetæ & præstantissimorum Philosophorum cæterua, adtestatur Deum esse animal. Quo fit vt conseruetur consequentia. Si enim sunt dij, sunt animalia, si sunt autem animalia, sentiunt. Omne enim animal ex participatione sensus intelligitur animal. Si autem sentiunt, amarore afficiuntur & dulcedine. Non enim per alium quidem sensum apprehendunt sensilia, & non etiam per gustum. Vnde cum à Deo amputare, aut vllum, vt semel dicam, sensum, est planè non probabile. Plures enim habens sensus eis meliùs vtetur homo, cùm magis oporteat, vt dicebat Carneades, cum omnibus qui sunt quinque sensibus, alios quoque plures ei tribuere, vt possit res plures apprehendere, non autem quinque auferre. Dicendum est ergo Deum habere aliquem gustum, & per eum apprehendere quæ sunt gustabilia. Sed si per gustum apprehendit, etiam amarore afficitur & dulcedine. Dulcedine autem & amarore affectus, aliquibus delectabitur & offendetur. Aliquibus autem offensus erit etiam capax molestiæ, & mutationis in deterius. Quod si ita est, in eum quoque cadit interitus. Quam obrem si sunt dij, in eos cadit interitus. Non sunt ergo dij. Et si est quidem Deus, est animal. Si est animal, sentit etiam. Animal enim à non animali non aliquo alio differt quam eo quod est sentire. Si autem sentit: & audit, & videt, & odoratur, & tangit. Quod si ita est, sunt quædam in vnoquoque sensu quæ ipsum sibi familiaritate coniungunt & alienant: vt in visu quidem, quæ cum eo habent symmetriam ac proportionem, & non aliter.

In auditu autem voces modulatę ac numerosæ, & non quæ aliter se habent. Similiter autem in aliis quoque sensibus. Quod si ita est, sunt quædam Deo molesta. Et si sunt aliqua Deo molesta, existit Deus in mutatione ad id quod est deterius. Quamobrem existit etiam in interitu. In Deum ergo cadit interitus. Hoc autem est præter communem eius notionem. Non est ergo Deus. Licet autem in vno quoq; sensu efficaciùs componere orationem, vtpote in visu. Nam si est Deus, est animal. Si est animal, totus videt:

Totus namque videt, totus mens, totus & audit.

Si autem videt, & alba videt & nigra. Sed quoniam album quidem est quod dispergit ac disgregat visum, nigrum autem quod congregat ac confundit, Deus visum congregat & confundit. Si autem est capax discretionis & confusionis, est etiam capax interitus. Si est autem, in Deum cadit interitus. In Deum autem non cadit interitus. Non est ergo Deus. Quinetiam sensus est alteratio. Fieri enim non potest vt quod per sensum aliquid apprehendit, non alteretur, sed ita afficiatur vt afficiebatur ante apprehensionem. Si ergo Deus sentit, & alteratur. Si autem alteratur, est capax alterationis & mutationis. Si est autem capax mutationis, est etiam omnino capax mutationis in deterius. Quod si ita est, in eum etiam cadit interitus. Est autem absurdum dicere in Deum cadere interitum. Est ergo etiam absurdum censere eum esse. Ad hæc accedit, quòd si est Deus, aut est finitus, aut infinitus. Et infinitus quidem esse non potest: esset enim & immobilis & inanimus. Si enim mouetur infinitum, transit à loco in alium. Transiens autem à loco in locum, est in loco. Cùm sit autem in loco, est finitum. Si est ergo aliquid infinitum, est immobile. aut si mouetur, non est infinitum. Similiter autem est etiam & inanimum. Si enim continetur ab anima, omnino continetur motum à mediis ad fines, & à finibus ad media. In infinito autem nullum est medium neque finis. Quare nec infinitum est animatum. Et ideo si Deus est infinitus, neque mouetur, neque est animatus. Deus autem mouetur, & censetur esse particeps animationis. Non est ergo Deus infinitus. Sed nec finitus.

A σαι. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. εἰ δὲ τοῦτο, ἔστι τινὰ τῷ θεῷ ὀχληρά· καὶ εἰ ἔστι τινὰ θεῷ ὀχληρά, γίνεται ἐν τῇ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῇ θεός· ὥστε καὶ ἐν φθορᾷ. φθαρτὸς ἄρα ὁ θεός. τοῦτο δὲ παρὰ τὴν κοινὴν ἔννοιαν ὑπάρχει αὐτοῦ. τοίνυν οὐκ ἔστι τὸ θεῖον. ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ μιᾶς αἰσθήσεως ἐξεργαστικώτερον τιθέναι τὸν λόγον, οἷον τῆς ὁράσεως. εἰ γάρ ἐστι τὸ θεῖον, ζῷόν ἐστιν· εἰ ζῷόν ἐστιν, ὁρᾷ ὅλος.

B οὖλος (γὰρ) ὁρᾷ, οὖλος δὲ νοεῖ, οὖλος δέ τ' ἀκούει.

εἰ δὲ ὁρᾷ, καὶ λευκὰ ὁρᾷ καὶ μέλανα. ἀλλ' ἐπεὶ λευκὸν μέν ἐστι τὸ διακριτικὸν ὄψεως, μέλαν δὲ τὸ συγχυτικὸν ὄψεως, διακρίνεται τὴν ὄψιν καὶ συγχεῖται ὁ θεός. εἰ δὲ διακρίσεως καὶ συγχύσεώς ἐστι δεκτικός, καὶ φθορᾶς ἔσται δεκτικός. τοίνυν εἰ ἔστι τὸ θεῖον, φθαρτόν ἐστιν. οὐχὶ δέ γε φθαρτόν ἐστιν, οὐκ ἄρα ἔστι. καὶ μὴν ἡ αἴσθησις, ἑτεροίωσίς τις ἐστιν. ἀμήχανον γὰρ τὸ δι' αἰσθήσεώς τινος ἀντιλαμβανόμενον, μὴ
C ἑτεροιοῦσθαι, ἀλλὰ οὕτω διακεῖσθαι, ὡς πρὸ τῆς ἀντιλήψεως διέκειτο. εἰ οὖν αἰσθάνεται ὁ θεός, καὶ ἑτεροιοῦται· εἰ δὲ ἑτεροιοῦται, ἑτεροιώσεως δεκτικός ἐστι καὶ μεταβολῆς· δεκτικὸς δὲ ὢν μεταβολῆς, πάντως καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς ἔσται δεκτικός. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ φθαρτός ἐστιν. ἄτοπον δέ γε τὸ λέγειν τὸν θεὸν φθαρτὸν ὑπάρχειν· ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ ἀξιοῦν εἶναι τοῦτον. πρὸς τούτοις εἰ ἔστι τι θεῖον, ἤτοι πεπερασμένον ἐστίν, ἢ ἄπειρον· καὶ ἄπει-
D ρον μὲν οὐκ ἂν εἴη· ἐπεὶ καὶ ἀκίνητον ἂν εἴη καὶ ἄψυχον. εἰ γὰρ κινεῖται τὸ ἄπειρον, τόπον ἐκ τόπου μετέρχεται. τόπον δὲ ἐκ τόπου μετερχόμενον, ἐν τόπῳ ἐστίν, ἐν τόπῳ δὲ ὄν, πεπέρασται. εἰ ἄρα ἔστι τι ἄπειρον, ἀκίνητόν ἐστιν· ἢ εἴπερ κινεῖται, οὐκ ἔστιν ἄπειρον· ὡσαύτως δὲ καὶ ἄψυχόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὑπὸ ψυχῆς συνέχεται, πάντως ἀπὸ τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα, καὶ ἀπὸ τῶν περάτων ἐπὶ τὰ μέσα φερομένης συνέχεται. ἐν δὲ ἀπείρῳ οὐδέν ἐστι μέσον,
E οὐδὲ πέρας· ὥστε οὐδὲ ἔμψυχόν ἐστι τὸ ἄπειρον. καὶ διὰ τοῦτο εἰ ἄπειρόν ἐστι τὸ θεῖον, οὔτε κινεῖται οὔτε ἔμψυχόν ἐστι. κινεῖται δὲ τὸ θεῖον, καὶ ἐμψυχίας ἀξιοῦται μετέχειν· οὐκ ἄρα ἄπειρόν ἐστι τὸ θεῖον. καὶ μὴν οὐδὲ πεπερασμένον.

ἐπεὶ γὰρ

ἐπεὶ γὰρ τὸ πεπερασμένον τοῦ ἀπείρου μέρος ἐστί, τὸ δὲ ὅλον τοῦ μέρους κρεῖττόν ἐστι, δῆλον ὡς τὸ ἄπειρον τοῦ θείου κρεῖττον ἔσται, καὶ κρατήσει τῆς θείας φύσεως. ἄτοπον δὲ τὸ λέγειν θεοῦ τι κρεῖττον, καὶ κρατεῖν τῆς τοῦ θεοῦ φύσεως· τοίνυν οὐδὲ πεπερασμένον ἐστὶ τὸ θεῖον. ἀλλ' εἰ μήτε ἄπειρόν ἐστι μήτε πεπερασμένον, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν ἔστι τρίτον νοεῖν, οὐδὲν ἔσται τὸ θεῖον. καὶ μὴν εἰ ἔστι τι τὸ θεῖον, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον· οὔτε δὲ ἀσώματόν ἐστιν, ἐπεὶ ἄψυχον ἔσται καὶ ἀναίσθητον, καὶ οὐδὲν δυνάμενον ἐνεργεῖν τὸ ἀσώματον· οὔτε σῶμα, ἐπεὶ πᾶν σῶμα μεταβλητόν τέ ἐστι καὶ φθαρτόν. ἄφθαρτον δὲ τὸ θεῖον· οὐ τοίνυν ὑπάρχει τὸ θεῖον. Εἴγε μὴν ἔστι τὸ θεῖον, πάντως καὶ ζῷόν ἐστιν. Εἰ δὲ ζῷόν ἐστι, πάντως καὶ πανάρετόν ἐστι καὶ εὔδαιμον. εὐδαιμονία δὲ χωρὶς ἀρετῆς οὐ δύναται ὑποστῆναι. Εἰ δὲ πανάρετός ἐστι, καὶ πάσας ἔχει τὰς ἀρετάς· ἀλλ' οὐ πάσας μὲν ἔχει τὰς ἀρετάς, οὐχὶ δέ γε καὶ ἐγκράτειαν ἔχει καὶ καρτερίαν. οὐχὶ δέ γε ταύτας μὲν ἔχει τὰς ἀρετάς· οὐχὶ δέ γε ἔστι τινὰ δυσαπόσχετα καὶ δυσεγκαρτέρητα τῷ Θεῷ. ἐγκράτεια γάρ ἐστι διάθεσις ἀνυπέρβατος τῶν κατ' ὀρθὸν λόγον γινομένων, ἢ ἀρετὴ ὑπεραίρουσα ἡμᾶς τῶν δοκούντων εἶναι δυσαποσχέτων. ἐγκρατεύεται γάρ, φασίν, οὐχ ὁ θανατιώσης γραὸς ἀπεχόμενος, ἀλλ' ὁ Λαΐδος καὶ Φρύνης ἤ τινος τοιαύτης δυνάμενος ἀπολαῦσαι, εἶτα ἀπεχόμενος. καρτερία δέ ἐστιν ἐπιστήμη ὑπομενετέων καὶ οὐχ ὑπομενετέων, ἢ ἀρετὴ ὑπεραίρουσα ἡμᾶς τῶν δοκούντων εἶναι δυσυπομονήτων. λέγεται γὰρ καρτερεῖν ὁ τεμνόμενος καὶ ὁ καιόμενος, εἶτα δὲ διακαρτερῶν, ἀλλ' οὐχ ὁ οἰνόμελι πίνων. ἔσται οὖν τινα τῷ Θεῷ δυσυπομόνητα καὶ δυσαπόσχετα. Εἰ γὰρ μὴ ἔσται, οὐχὶ ταύτας ἕξει τὰς ἀρετάς, τουτέστι τὴν ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν. Εἰ δὲ ταύτας οὐκ ἔχει τὰς ἀρετάς (ἐπεὶ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας οὐδέν ἐστι) τὰς ἀντιθέτους ταῖς δὲ ταῖς ἀρεταῖς ἕξει κακίας, ὥσπερ τὴν μαλακίαν καὶ τὴν ἀκρασίαν. καθάπερ γὰρ ὁ μὴ ἔχων τὴν ὑγίειαν, νόσον ἔχει, οὕτως ὁ μὴ ἔχων ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν,

A Nam quoniam finitum est pars infiniti: totum autem est parte melius ac præstantius: perspicuum est quod infinitum erit Deo melius ac præstantius, & in diuinam naturam obtinebit dominatum: Absurdum est autem dicere Deo esse aliquid melius ac præstantius, & obtinere dominatum in diuinam naturam. Ergo nec Deus est finitus. Sed si nec est finitus nec infinitus, & præter hæc non potest tertium intelligi, nihil erit Deus. Quinetiam si est Deus, aut est corpus,
B aut res incorporea. Sed neque res est incorporea. nam res incorporea erit inanima, & insensilis, & quæ nihil valet agere. Neque corpus. nam omne corpus est mutabile, & in id cadit interitus. In Deum autem non cadit interitus: Non est ergo Deus. Si est quidem certè Deus, omnino est etiam animal. Si est autem animal, omnino est & omni virtute præditum, & fœlix ac beatum. Beatitudo autem absque virtute non potest consistere. Si est autem omni virtute præditus, omnes etiam habet
C virtutes. Sed non omnes habet virtutes, & non habet etiam continentiam & fortitudinem. Non autem has quidem habet virtutes. Et non sunt aliqua à quibus se difficiliter abstinere & continere possit Deus. Est enim continentia virtus quæ superari non potest, eorum quæ fiunt ex recta ratione. aut est virtus, quæ nos reddit superiores iis quæ videntur esse huiusmodi vt difficiliter ab iis possit abstineri. Continens est enim, inquiunt, non qui à moribun-
D da vetula abstinet: sed qui, cùm Laide & Phryne possit frui, se abstinet. Fortitudo autem seu tolerantia, est scientia eorum quæ sunt sustinenda & non sustinenda, virtus, inquam, quæ nos reddit superiores iis quæ videntur esse toleratu difficilia. Vtitur enim fortitudine ac tolerantia qui secatur & vritur, idque fert forti & magno animo, non autem qui bibit mulsum. Erunt ergo quędam quę à Deo difficiliter poterunt tolerari, & à quibus is difficiliter se
E abstinebit. Nam si non erunt, non habebit has virtutes, nempe continentiam & fortitudinem ac tolerantiam. Si autem has non habet virtutes, (quoniam inter virtutem & vitium nihil intercedit,) habebit vitia quæ aduersatur virtutibus, vtpote mollitiem & intemperantiam. Quomodo enim qui non habet sanitatem, habet morbum, ita qui non habet continentiam & fortitudinem,

eis in vitiis quæ ipsis aduersantur. quod quidem in Deo dici est absurdum. Si sunt autem aliqua à quibus difficiliter abstinere, & quę non facilè ferre potest Deus, sunt etiam quædam quę eum mouent in deterius, & quæ ei molestiam afferunt. Sed si ita est, Deus est capax molestiæ ac perturbationis & mutationis in deterius: & ideo etiam interitus. Quamobrem si est Deus, in eum cadit interitus. Non autem secundum: nec ergo primum. Ad ea autem quæ sunt proposita accedit, quòd si Deus est omni virtute præditus, habet etiam magni & excelsi animi virtutẽ seu fortitudinem. Si eam autem habet, habet sciẽtiam eorum quæ sunt grauia ac difficilia, & eorũ quę non sunt, & eorũ quæ sunt intermedia. Et si ita est, est aliquid Deo graue ac difficile. Neque enim propterea quisquam est vir fortis magnique & excelsi animi, quòd sciat quænam sunt proximo grauia ac difficilia, sed quæ sibi. quæ quidem non possunt commutari cum iis, quæ sunt proximo grauia ac difficilia. Quare cùm sit Deus fortis magníque & excelsi animi, est ei aliquid graue ac difficile. Si est Deo aliquid graue ac difficile, est aliquid quod Deo afferat molestiam. Quòd si hoc, est etiam quod afferat interitum. Quo fit vt si est Deus, in eum cadat interitus. In eum autem non cadit interitus: non est ergo. Præterea si est Deus omni virtute præditus, habet sublimem & erectum animum. Si est autem sublimi & erecto animo, habet scientiam quæ efficit vt extollatur supra ea quæ accidunt. Quod si ita est, sunt quædam quæ ei accidunt molesta. & ita in eum cadet interitus. Non est autem hoc: neque ergo quod ab initio. Præterea si habet Deus omnes virtutes, habet etiam prudentiam. Si prudentiam, habet etiam scientiam bonorum & malorum, & eorum quæ vocant indifferentia. Si eorum autem habet scientiam, nouit quænam sunt bona & mala & indifferentia. Quoniam autem labor est etiam indifferentium, nouit etiam laborem, & cuiusmodi sit secũdùm naturam. Quòd si hoc, etiam in ipsum incidit. Nam si non incidisset, non habuisset eius notionem. Sed quomodo qui in album & nigrum colorem non incidit, propterea quòd sit cæcus ab ortu, non potest coloris habere conceptionem: ita Deus qui in laborem non incidit, non potest eius habere in mente notionem.

A ἐν ταῖς ἀντικειμέναις ἐστὶ κακίαις, ὅπερ ἄτοπον ἐπὶ Θεοῦ λέγεσθαι. Εἰ δὲ ἔστι τινὰ δυσαπόσχετα καὶ δυσυπομόνητα τῷ Θεῷ, ἔστι τινὰ καὶ τὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον αὐτοῦ μεταβλητικὰ, καὶ ὀχλήσεως ποιητικά. ἀλλ' εἰ τοῦτο, δεκτικός ἐστιν ὀχλήσεως ὁ Θεὸς, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς· διὸ καὶ φθορᾶς. ὥστε εἴπερ ἐστὶν ὁ Θεὸς, φθαρτός ἐστιν· οὐχὶ δὲ τὸ δεύτερον, B οὐκ ἄρα τὸ πρῶτον. ἔτι δὲ σὺν τοῖς προκειμένοις, εἰ πανάρετόν ἐστι τὸ θεῖον, καὶ ἀνδρείαν ἔχει· Εἰ δὲ ἀνδρείαν ἔχει, ἐπιστήμην ἔχει δεινῶν τε καὶ οὐ δεινῶν, καὶ τῶν μεταξύ. καὶ εἰ τοῦτο, ἔστι τι Θεῷ δεινόν. οὐ γὰρ δήπου ὁ ἀνδρεῖος κατὰ ταῦτά ἐστιν ἀνδρεῖος ὅτι ἐπιστήμην ἔχει τοῦ ποῖά ἐστι τὰ δεινὰ τῷ γείτονι, ἀλλὰ τὰ αὐτῷ· ἅπερ οὐκ ἀπαράλλακτά ἐστι τοῖς τοῦ πλησίον δεινοῖς. ὥστε ἐπεὶ ἀνδρεῖός ἐστιν ὁ Θεὸς, ἔστι τι αὐτῷ δεινόν. C Εἰ ἔστι τι Θεῷ δεινόν, ἔστι τι τῷ Θεῷ ὀχλήσεως ποιητικὸν, Εἰ δὲ τοῦτο, ἐπιδεκτικός ἐστιν ὀχλήσεως· διὰ δὲ τοῦτο καὶ φθορᾶς. ὅθεν εἰ ἔστι τὸ θεῖον, καὶ φθαρτόν ἐστιν. οὐχὶ δὲ φθαρτόν ἐστιν, οὐκ ἄρα ἔστι. καὶ μὴν εἰ πανάρετόν ἐστι τὸ θεῖον, καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ἔχει· Εἰ δὲ μεγαλοψυχίαν ἔχει, ἐπιστήμην ἔχει ποιοῦσαν ὑπεραίρειν τῶν συμβαινόντων. Εἰ τοῦτο, ἔστι τινὰ τὰ συμβαίνοντα αὐτῷ, ὧν ὑπεράνω γίνεται. Εἰ δὲ τοῦτο, ἔστι τινὰ καὶ ὀχληρὰ τὰ συμβαίνοντα αὐτῷ, D καὶ οὕτω φθαρτὸς ἔσται. οὐχὶ δέ γε τοῦτο· τοίνυν οὐδὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς. πρὸς τούτοις, εἴπερ πάσας ἔχει τὰς ἀρετὰς ὁ Θεὸς, καὶ φρόνησιν ἔχει· Εἰ φρόνησιν ἔχει, καὶ ἐπιστήμην ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν καὶ ἀδιαφόρων. Εἰ δὲ ἐπιστήμην ἔχει τούτων, οἶδε ποῖά ἐστι τὰ ἀγαθὰ, καὶ κακὰ, καὶ ἀδιάφορα. ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶν, οἶδε καὶ τὸν πόνον καὶ ποῖός τις ὑπάρχει τὴν φύσιν. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ περιπέπτωκεν αὐτῷ. μὴ περιπεσὼν E γὰρ, οὐκ ἂν εἶχε νόησιν αὐτοῦ. ἀλλ' ὃν τρόπον ὁ μὴ περιπεπτωκὼς λευκῷ χρώματι καὶ μέλανι, διὰ τὸ ἐκ γενετῆς εἶναι πηρὸς, οὐ δύναται νόησιν ἔχειν χρώματος, οὕτως οὐδὲ Θεὸς μὴ περιπεπτωκὼς πόνῳ δύναται νόησιν ἔχειν τούτου.

ὁπότε

ὁπότε γὰρ ἡμεῖς οἱ περιπεσόντες πολλάκις τούτῳ, τὴν ἰδιότητα τῶν περὶ τοὺς ποδαλγικοὺς ἀλγηδόνων οὐ δυνάμεθα σαφῶς γνωρίζειν, οὐδὲ διηγουμένων ἡμῖν ἰσῶν συμβαλεῖν, οὐδὲ παρ' αὐτῶν τῶν πεπονθότων συμφώνως ἀκοῦσαι, διὰ τὸ ἄλλως ἄλλους ταύτην ἑρμηνεύειν, καὶ τοὺς μὲν στροφῇ, τοὺς δὲ κλάσει, τοὺς δὲ νύξει λέγειν ὅμοιον αὐτοῖς παρακολουθεῖν· ἤπου γε θεὸς μηδ' ὅλως πόνῳ περιπεπτωκὼς, δύναται πόνου νόησιν ἔχειν. νὴ Δί', ἀλλὰ πόνῳ μὲν, φασὶν, οὐ περιπέπτωκεν, ἡδονῇ δὲ· καὶ ταύτης ἐκεῖθεν νενόηκεν· ὅπερ ἦν εὔηθες. πρῶτον μὲν γὰρ ἐστὶν ἀμήχανον, μὴ πειραθέντα πόνου, νόησιν ἡδονῆς λαβεῖν. κατὰ γὰρ τὴν παντὸς τοῦ ἀλγύνοντος ὑπεξαίρεσιν συνίστασθαι πέφυκεν. εἶτα καὶ τούτου συγχωρηθέντος, πάλιν ἀκολουθεῖ τὸ φθαρτὸν εἶναι τὸν θεόν. εἰ γὰρ τῆς τοιαύτης διαχύσεως δεκτικός ἐστι, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς ἔσται δεκτικὸς ὁ θεὸς, καὶ φθαρτός ἐστιν. οὐχὶ δέ γε τοῦτο· ὥστε οὐδὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς. εἴπερ τε παναρετόν ἐστι τὸ θεῖον, καὶ τὴν φρόνησιν ἔχει, ἔχει καὶ τὴν εὐβουλίαν. [illegible] ἡ εὐβουλία φρόνησίς ἐστι περὶ τὰ βουλευτά. εἰ δὲ τὴν εὐβουλίαν ἔχει, καὶ βουλεύεται. εἰ δὲ βουλεύεται, ἔστι τι ἄδηλον αὐτῷ. εἰ γὰρ μηδέν ἐστιν ἄδηλον αὐτῷ, οὐ βουλεύεται. εἰ δὲ τὴν εὐβουλίαν ἔχει, τῷ τὴν βουλὴν ἀδήλου τινὸς ἔχεσθαι, ζήτησιν οὖσαν περὶ τοῦ πῶς ἂν τοῖς παροῦσιν ὀρθῶς διεξάγοιμεν. ἄτοπον δέ γε ἐστι, τὸ μὴ βουλεύεσθαι μηδὲ εὐβουλίαν ἔχειν τὸν θεόν· τοίνυν ἔχει ταύτην, καὶ ἔστι τι ἄδηλον αὐτῷ. εἰ δὲ ἔστι τι ἄδηλον θεῷ, οὐκ ἄλλο μέν τι ἔστιν ἄδηλον θεῷ, οὐχὶ δέ γε καὶ τὸ τοιοῦτον, εἰ ἔστι τινὰ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀπειρίᾳ φθαρτικά. ἀλλ' εἰ τοῦτό ἐστιν ἄδηλον αὐτῷ, πάντως κατὰ τὴν προσδοκίαν τῶν φθαρτικῶν αὐτοῦ τούτων, ἐξ ὧν ἐν συνθροήσει τινὶ καὶ κινήματι γίνεται, καὶ φοβεῖται. εἰ δὲ ἐν συγκινήματι τοιούτῳ γίνεται, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς ἔσται δεκτικός· διὰ δὲ τοῦτο καὶ φθαρτός· ᾧ ἀκολουθεῖ τὸ μὴ ὅλως αὐτὸν ὑπάρχειν. καὶ ἄλλως, εἰ μηδέν ἐστιν ἄδηλον θεῷ, ἀλλὰ αὐτόθεν ἐκ φύσεως πάντων καταληπτικὸς καθέστηκεν, οὐκ ἔχει τέχνην.

A Quãdo enim nos qui in eũ sæpe incidimus, non possumus apertè cognoscere proprietatem doloris eorum qui laborant podagra, neque aliquibus cum nobis referentibus conijcere: neque ab iis qui cum sunt perpessi, congruenter audire, propterea quòd alij aliter eum interpretantur: & alijs quidem consequi vt dicant eum esse similem tormini, alij autẽ tractioni, alij verò punctioni: Deus quidem certè qui in nullum incidit dolorem, non potest doloris habere notionem. Ita sit sanè, inquiunt, in laborem
B quidem non incidit, sed incidit in voluptatem, & ex ea illius habuit notitiam. quod quidem est stultum. Nam primum quidem fieri non potest, vt si non sit expertus laborem aut dolorem, voluptatis accipiat notionem. Sua enim natura cõstat voluptas ex ablatione cuiuslibet quod dolore afficit. Deinde hoc quoque concesso, rursus sequitur vt in Deum cadat interitus. Nam si Deus est capax huiusmodi diffusionis, erit etiã capax mutationis in deterius: & in eum cadit in-
C teritus. Non est autem hoc: quare nec quod est ab initio. Et si Deus est præditus omni virtute, & habet prudentiam, habet etiam consilij capiendi virtutem: quandoquidem virtus capiendi consilij est prudentia in consultationibus. Si autem habet virtutem capiendi consilij, consultat etiam. Si autem consultat, est ei aliquid incertum & non manifestum. Nam si nihil est ei incertum, non consultat. Si autem habet consilij capiendi virtutem: eo quod consilium versetur in a-
D liquo incerto, vt quòd sit quæstio quemadmodum rectè nos geramus in rebus præsentibus: est autem absurdum Deum non consultare, neque habere virtutem capiendi consilij, eam ergo habet, & est ei aliquid incertum. Si est autem Deo aliquid incertum, non est aliquid quidem aliud Deo incertum, non autem & quod est huiusmodi vt an sint aliqua quæ in infinitate ei interitum afferant. Sed si hoc est ei incertum, est omnino ex expectatione eorum quæ ei possunt afferre interitum, ex quibus erunt
E quoque motiones in conturbatione, & terrebitur. Si est autem in huiusmodi commotione, erit etiam capax mutationis in deterius. & ideo in eum cadet etiam interitus. Cui est consequens vt non sit omnino. Et alioqui si Deo nihil est incertum, sed ex seipso à natura omnia comprehendit, nõ habet artẽ.

Sed quomodo in rana aut delphino qui sunt natatiles, non dixerimus esse artem natandi: ita nec in Deo qui à natura omnia comprehendit, dixerimus esse artem, eo quòd ars attingat aliquid incertum, & quod ex se non comprehenditur. Sed si in Deo non est ars, nec in eo erit ars humanæ vitæ. Quòd si hoc ita est, neque virtus. Non habens autem virtutem, Deus non est. Et alioqui quum sit Deus ratione præditus, si non habet virtutem, omnino habet vitium quod ei aduersatur. Non habet autem vitium quod ei aduersatur: Deus ergo habet artem, & est aliquid Deo incertum. Cui est consequens vt in eum cadat interitus, vt prius collegimus. In eum autem non cadit interitus: non est ergo. Et si non habet, vt admonuimus, prudentiam, neque habet temperantiam. Est enim temperantia, habitus seruans iudicia prudentiæ in iis quæ sunt eligenda & fugienda. Et alioqui si nihil erit quod Dei moueat appetitionem, nec sit aliquid quod Deum attrahat, quemadmodum dicemus eum esse temperantem, cùm hac ratione eius habuerimus in mente notionem? Quomodo enim columnam non dixerimus esse temperantem, eodem modo nec Deum esse temperantem dicemus. Si hæ autẽ ab eo auferantur virtutes, tollitur etiam iustitia, & cæteræ. Sed si Deus nullam habet virtutem, nequaquam est. Est autem antecedens: ergo est etiam desinẽs seu consequens. Rursus si est Deus, aut habet virtutem, aut non habet. Et si quidem non habet, Deus est malus & Cacodæmon: quod quidem est absurdum. Sin autem habet, erit Deo aliquid melius ac præstantius. Quomodo enim equi virtus est ipso equo melior ac præstantior: & hominis virtus est melior ac præstantior eo qui ipsam habet, eodem modo Dei virtus erit ipso quoque Deo melior ac præstantior. Si est autem Deo melior ac præstantior, est perspicuum quòd quum sit mãcus ac defectus, malè habebit, & in eum cadet interitus. Sed si inter ea quidẽ quæ inter se aduersantur nihil est mediũ, in neutrũ autem eorũ quę aduersantur, Deus cernitur incidere, dicendum est non esse Deum. Et prętereà si est, aut est vocalis aut mutus.

A ἀλλ' ὃν τρόπον οὐκ ἂν εἴποιμεν περὶ τὸν βάτραχον, ἢ τὸν δελφῖνα, φύσει νηκτικοὺς ὄντας, τέχνην εἶναι νηκτικήν· τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ περὶ τὸν Θεὸν ἐκ φύσεως πάντα καταλαμβανόμενον εἴποιμεν ἂν εἶναι τέχνην, τῆς ἀδήλου τινὸς καὶ τοῦ αὐτόθεν μὴ καταλαμβανομένης ἐφάπτεσθαι τὴν τέχνην. ἀλλ' εἰ μὴ ἔστι περὶ τὸν Θεὸν τέχνη, οὐδὲ περὶ τὸν βίον τέχνη ἔσται περὶ αὐτόν. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ ἡ ἀρετή. μὴ ἔχων δὲ Θεὸς ἀρετήν, B ἀνύπαρκτός ἐστι. καὶ ἄλλως. λογικὸς ὢν ὁ Θεός, εἰ μὴ ἔχει τὴν ἀρετήν, πάντως τὴν ἀντίθετον ἔχει κακίαν. οὐχὶ δέ γε τὴν ἀντίθετον ἔχει κακίαν· ἔχει ἄρα τέχνην ὁ Θεός, καὶ ἔστι τι ἄδηλον τῷ Θεῷ. ᾧ ἕπεται τὸ φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι, καθὼς πρότερον ἐπελογισάμεθα. οὐχὶ δέ γε φθαρτός ἐστιν, οὐκ ἄρα ἐστίν. εἴπερ τε μὴ ἔχει φρόνησιν, ὡς ὑπεμνήσαμεν, οὐδὲ σωφροσύνην ἔχει. ἔστι γὰρ ἡ σωφροσύνη, ἕξις ἐν αἱρέσεσι καὶ φυγαῖς C σώζουσα τὰ τῆς φρονήσεως κρίματα. καὶ ἄλλως δέ, εἰ μηδέν ἐστιν ὃ περὶ τοῦ Θεοῦ ὀρέξεις κινήσει, μηδὲ ἔστι τι ὃ ἐπισπάσεται τὸν Θεόν, πῶς ἐροῦμεν αὐτὸν εἶναι σώφρονα, τῆς σωφροσύνης κατὰ τοιοῦτόν τινα λόγον ἡμῖν νενοημένης; καθάπερ γὰρ οὐκ ἂν εἴποιμεν τὸν κίονα σώφρονα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ τὸν Θεὸν δεόντως φήσομεν σώφρονα τυγχάνειν. περιαιρουμένων δὲ αὐτοῦ τούτων τῶν ἀρετῶν, περιαιρεῖται καὶ ἡ δι- D καιοσύνη καὶ αἱ λοιπαί. ἀλλ' εἰ μηδεμίαν ἀρετὴν ἔχει ὁ Θεός, ἀνύπαρκτός ἐστι. τὸ δὲ ἡγούμενον, τὸ ἄρα λῆγον. πάλιν εἰ ἔστι τὸ θεῖον, ἤτοι ἔχει ἀρετήν, ἢ οὐκ ἔχει. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔχει, φαῦλόν ἐστι τὸ θεῖον καὶ κακοδαιμονικόν. ὅπερ ἄτοπον. εἰ δὲ ἔχει, ἔσται τι τοῦ Θεοῦ κρεῖττον. ὃν γὰρ τρόπον ἡ τοῦ ἵππου ἀρετή, αὐτοῦ τοῦ ἵππου ἐστὶ κρείττων· καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετή, τοῦ ἔχοντος ἐστὶ κρείττων· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ τοῦ Θεοῦ E ἀρετή, καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἔσται κρείττων· εἰ δὲ ἔστι κρείττων τοῦ Θεοῦ, δῆλον ὡς ἐλλιπῶς ἔχων, φαύλως ἕξει, καὶ φθαρτὸς γενήσεται. ἀλλ' εἰ μεταξὺ μὲν τῶν ἀντικειμένων οὐδέν ἐστιν, εἰς οὐδέτερον δὲ ὁρᾶται τῶν ἀντικειμένων ἐμπίπτων ὁ Θεός, ῥητέον μὴ εἶναι Θεόν. καὶ ἔτι, εἰ ἔστιν, ἤτοι φωνᾶέν ἐστιν ἢ ἄφωνον.

τὸ μὲν

Τὸ μὲν οὖν λέγειν ἄφωνον τὸν Θεὸν, τελέως ἄτοπον, καὶ ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις μαχόμενον. εἰ δὲ φωνᾶέν ἐστι, φωνῇ χρῆται, καὶ ἔχει φωνητικὰ ὄργανα, καθάπερ πνεύμονα, καὶ τραχεῖαν ἀρτηρίαν, γλῶσσάν τε καὶ στόμα. τοῦτο δὲ ἄτοπον, καὶ ἐγγὺς τῆς Ἐπικούρου μυθολογίας. τοίνυν ῥητέον μὴ ὑπάρχειν τὸν Θεόν. καὶ γὰρ δὴ εἰ φωνῇ χρῆται, ὁμιλεῖ· εἰ δὲ ὁμιλεῖ, πάντως κατά τινα διάλεκτον ὁμιλεῖ. εἰ δὲ τοῦτο, τί μᾶλλον τῇ Ἑλληνίδι ἢ τῇ βαρβάρῳ χρῆται γλώσσῃ; καὶ εἰ τῇ Ἑλληνίδι, τί μᾶλλον τῇ Ἰάδι, ἢ τῇ Αἰολίδι ἢ τινι τῶν ἄλλων; καὶ μὴν οὐδὲ πάσαις· οὐδεμιᾷ τοίνυν. καὶ γὰρ εἰ τῇ Ἑλληνίδι χρῆται, πῶς τῇ βαρβάρῳ χρήσεται, εἰ μὴ ἐδίδαξέ τις αὐτόν; εἰ μὴ ἑρμηνέας ἔχει παραπλησίους τοῖς παρ' ἡμῖν δυναμένοις ἑρμηνεύειν; ῥητέον τοίνυν μὴ χρῆσθαι φωνῇ τὸ θεῖον· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀνύπαρκτον εἶναι.

Πάλιν εἰ ἔστι θεῖον, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον. ἀλλὰ ἀσώματον μὲν οὐκ ἂν εἴη, διὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας. εἰ δὲ σῶμά ἐστιν, ἤτοι σύγκριμά ἐστιν ἐκ τῶν ἁπλῶν στοιχείων, ἢ ἁπλοῦν ἐστι καὶ στοιχειῶδες σῶμα· καὶ εἰ μὲν σύγκριμά ἐστι, φθαρτόν ἐστι. πᾶν γὰρ τὸ κατὰ συνοδόν τινων ἀποτελεσθὲν, ἀνάγκη διαλυόμενον φθείρεσθαι. εἰ δὲ ἁπλοῦν ἐστι σῶμα, ἤτοι πῦρ ἐστιν, ἢ ἀὴρ, ἢ ὕδωρ, ἢ γῆ. ὁποῖον δ' ἂν ᾖ τούτων, ἄψυχόν ἐστι καὶ ἄλογον. ὅπερ ἄτοπον. εἰ οὖν μήτε σύγκριμά ἐστιν ὁ Θεὸς, μήτε ἁπλοῦν σῶμα, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι, ῥητέον μηδὲν εἶναι τὸν Θεόν. τοιοῦτον μὲν δὴ καὶ τὸ τῶν λόγων τούτων εἶδός ἐστιν. ἠρώτηνται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Καρνεάδου καὶ Σωριτικῶς τινὲς, οὓς ὁ γνώριμος αὐτοῦ Κλειτόμαχος ὡς σπουδαιοτάτους καὶ ἀνυτικωτάτους ἀνέγραψεν, ἔχοντας τὸν τρόπον τοῦτον· εἰ Ζεὺς θεός ἐστι, καὶ ὁ Ποσειδῶν θεός ἐστι,

τρεῖς (γάρ τε) Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοὶ, οὓς τέκε Ῥέα.
Ζεὺς καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ' Ἀΐδης, ἐνέροισιν ἀνάσσων.
τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.

ὥστε εἰ ὁ Ζεὺς Θεός ἐστι, καὶ ὁ Ποσειδῶν ἀδελφὸς ὢν τούτου, Θεὸς γενήσεται.

A Et Deum quidem dicere esse mutum, est planè absurdum, & repugnans communibus notionibus. Sin autem est vocalis, voce vtitur, & habet instrumenta vocalia, nempe pulmonem, & asperam arteriam, & os, & linguam. Hoc autem est absurdum & non procul recedens à fabulis Epicuri. Dicendum est ergo non esse Deum. Etenim si voce vtitur, colloquitur. Si autem colloquitur, omnino aliquo sermone colloquitur. Quod si ita est, cur magis vtitur Græca quàm barbara lingua? B Et si Græca, cur magis Ionica quàm Æolica, aut aliqua alia? Atqui neque omnibus. Nulla ergo. Etenim si Græca vtatur, quomodo vtetur barbara, nisi quispiam eam docuerit? Nisi habeat interpretes similes iis qui apud nos possunt interpretari? Dicendum est ergo Deum non vti voce, & ideo non esse.

Rursus si est Deus, aut est corpus, aut res incorporea. Sed non est incorporeus propter causas quas prius C diximus. Sin autem est corpus, aut est concretum ac compositum ex simplicibus elementis, aut est corpus simplex & elementare. Et si est quidem concretum ac compositum, in ipsum cadit interitus. Quidquid enim est confectum ex coitione aliquorum, necesse est vt dissolutum intereat. Si verò est corpus simplex: aut est ignis, aut aer, aut aqua, aut terra. Quodcunque autem sit ex iis, est inanimum & expers rationis. quod quidem est absurdum. Si ergo neque D compositum corpus est Deus, neque simplex: præter hæc autem nihil est: dicendum est nihil esse Deum. Atque huiusmodi quidem est genus eorum orationis. Rogauit autem Soriticè Carneades quoque quasdam orationes, quas eius familiaris Clitomachus conscripsit vt optimas & efficacissimas, quæ se habent hoc modo: Si Iuppiter est Deus, Neptunus quoque est Deus.

Tres sumus, enixa est Saturno quos Rhea fratres:
Iuppiter, atque Ego, tertius est & qui imperat Orco E
Pluto. sunt in tres diuisa atque omnia partes.
Quilibet atque suum est in eis sortitus honorem.

Quamobrē si Iuppiter est Deus, Neptunus quoq; cùm sit eius frater, erit Deus:

Si autem Neptunus est Deus, Achelous quoque erit Deus: Si autem Achelous, etiam Nilus: Si Nilus, & quilibet fluuius: Si quilibet fluuius, riui quoque erunt Dij: Si autem riui, etiam torrentes. Non sunt autem riui: nec Iuppiter ergo est Deus. Si autem essent Dij, Iuppiter quoq; esset Deus. Non sunt ergo Dij. Quinetiam si Sol esset Deus, dies quoque esset Deus. Dies enim non est aliud nisi Sol super terram. Si autem dies est Deus, mensis quoque est Deus. Mensis enim constat ex diebus. Si autem mensis est Deus, annus quoq; est Deus. Annus enim constat ex mensibus. Sed hoc non est: neq; ergo quod est ab initio. Et simul etiam dicunt esse absurdum, dicere quidem diem esse Deum: auroram autem & meridiem & vesperam non esse. Si autem Diana est Dea, est etiam Triuia seu Hecate, & προθυραία, id est liminalis, & ἐπιμύλιος, id est molaris, & ἐπικλιβάνιος, id est furnaria. Sed hoc non est. ergo nec quod ab initio. Si Venerem quidem dicimus esse Deam, erit etiam Amor seu Cupido, cùm sit filius Veneris, Deus. Sed si Amor est Deus, Misericordia quoque erit Dea. Sunt enim ambo animi affectiones. & consecratur Misericordia similiter atque Cupido. Apud Athenienses quidem certe sunt quædam aræ Misericordiæ. Si autem Misericordia est Dea, Timor quoque est Deus aspectu deformissimus. Sum enim, inquit, Timor, qui sum minimè omnium pulchri particeps Deus. Sin autem metus, reliquæ animi affectiones & perturbationes. Non sunt autem hæc: nec Venus ergo est Dea. Si autem essent Dij, Venus quoque esset Dea. Præterea si Ceres est Dea, terra quoque est Dea. Ceres enim, inquiunt, est δημήτηρ quasi γῆ μήτηρ, hoc est terra mater. Si terra autem est Dea, etiam montes, & promontoria, & quiuis lapis erit Deus. Non est autem hoc, ergo nec quod ab initio.

Alios quoque huiusmodi Soritas interrogat Carneades ad probandum non esse Deos: quorum genus ex iis quę sunt proposita, satis euasit perspicuum. Atque hæc quidem sunt quæ dogmatici Philosophi inter se argumentantur, ad probandum Deos esse & non esse.

A Εἰ δὲ ὁ Ποσειδῶν Θεός ἐστι, καὶ ὁ Ἀχελῷος ἔσται Θεός· εἰ δὲ ὁ Ἀχελῷος, καὶ ὁ Νεῖλος· εἰ ὁ Νεῖλος, καὶ πᾶς ποταμός· εἰ πᾶς ποταμός, καὶ οἱ ῥύακες ἂν εἶεν Θεοί. εἰ οἱ ῥύακες, καὶ αἱ χαράδραι. οὐχὶ δὲ οἱ ῥύακες, οὐδὲ ὁ Ζεὺς ἄρα Θεός ἐστιν. εἰ δέ γε ἦσαν Θεοί, καὶ ὁ Ζεὺς ἂν Θεὸς ἦν, οὐκ ἄρα Θεοί εἰσι. καὶ μὴν εἰ ὁ Ἥλιος Θεός ἐστι, καὶ ἡμέρα ἂν εἴη Θεός. οὐ γὰρ ἄλλο τί ἦν ἡ ἡμέρα, ἢ Ἥλιος ὑπὲρ γῆς. εἰ δὲ ἡμέρα ἐστὶ
B Θεός, καὶ ὁ μὴν ἐστὶ Θεός· σύστημα γάρ ἐστιν ἐξ ἡμερῶν. εἰ δὲ ὁ μὴν Θεός ἐστι, καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἂν εἴη Θεός. σύστημα γάρ ἐστιν ἐκ μηνῶν ὁ ἐνιαυτός. οὐχὶ δέ γε τοῦτο. τοίνυν οὐδὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς. σὺν τῷ ἄτοπον εἶναι φασί, τὴν μὲν ἡμέραν Θεὸν εἶναι λέγειν, τὴν δὲ ἕω καὶ τὴν μεσημβρίαν, καὶ τὴν δείλην μηκέτι. εἴ γε μὴν ἡ Ἄρτεμις Θεός ἐστι, καὶ ἡ Ἐνοδία τις ἂν εἴη Θεός. ἐπίσης γὰρ ἐκείνῃ καὶ αὕτη δεδόξασται εἶναι Θεά
C ἡ Ἐνοδία, καὶ ἡ Προθυραία, καὶ Ἐπιμύλιος, καὶ Ἐπικλιβάνιος. οὐδὲ γε τοῦτο. οὐκ ἄρα τὸ ἐξ ἀρχῆς. εἴ γε μὴν τὴν Ἀφροδίτην Θεὰν λέγομεν εἶναι, ἔσται καὶ ὁ Ἔρως, υἱὸς ὢν Ἀφροδίτης, Θεός. ἀλλὰ εἰ ὁ Ἔρως Θεός ἐστι, καὶ ὁ Ἔλεος ἔσται Θεός· ἀμφότερα γάρ ἐστι ψυχικὰ πάθη. καὶ ὁμοίως ἀφωσίωται τῷ Ἔρωτι καὶ ὁ Ἔλεος. παρὰ Ἀθηναίοις γοῦν, Ἐλέου βωμοί τινές εἰσιν. εἰ δὲ ὁ Ἔλεος Θεός ἐστι, καὶ ὁ φόβος· ἀμορφότατος γὰρ
D τὸ ὄψιν. εἰμὶ γὰρ φόβος πάντων ἐλάχιστον τοῦ καλοῦ μετέχων Θεός. εἰ δὲ ὁ φόβος, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ψυχῆς πάθη. οὐχὶ δέ γε ταῦτα, οὐδὲ ἡ Ἀφροδίτη ἄρα Θεός ἐστιν. εἰ δέ γε ἦσαν Θεοί, κἂν Ἀφροδίτη Θεὸς ὑπῆρχεν. οὐκ ἄρα εἰσὶ Θεοί. καὶ μὴν εἰ ἡ Δημήτηρ Θεός ἐστι, καὶ ἡ Γῆ Θεός ἐστιν. ἡ γὰρ Δημήτηρ, φασίν, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ Γῆ μήτηρ. εἰ ἡ Γῆ Θεός ἐστι, καὶ τὰ ὄρη καὶ αἱ ἀκρωτήρειαι, καὶ πᾶς λίθος ἔσται Θεός. οὐχὶ δέ γε τοῦτο· τοίνυν οὐδὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς.

E Καὶ ἄλλους δὲ τοιούτους Σωρείτας ἐρωτῶσιν οἱ περὶ τὸν Καρνεάδην, εἰς τὸ μὴ εἶναι Θεούς· ὧν τὸ εἶδος ἀπὸ τῶν προεκκειμένων αὐτάρκως γέγονε προδηλον. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀντεπιχειρούμενα παρὰ τοῖς Δογματικοῖς φιλοσόφοις, εἰς τὸ εἶναι Θεούς, καὶ εἰς τὸ μὴ εἶναι, τοιαῦτά τινα καθέστηκεν.

ἐφ' οἷς

ἐφ' οἷς ἡ τῶν Σκεπτικῶν ἐποχὴ συνάγεται, καὶ μάλιστα προσερχομένης αὐτοῖς, καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ βίου, περὶ Θεῶν ἀνωμαλίας. ἄλλοι γὰρ ἄλλας καὶ ἀσυμφώνους ἔχουσι περὶ τούτων ὑπολήψεις· ὥστε μήτε πάσας εἶναι πιστὰς διὰ τὴν μάχην, μήτε τινὰς διὰ τὴν ἰσοσθένειαν, προσεπιπιστουμένης καὶ τῆς παρὰ τοῖς θεολόγοις καὶ ποιηταῖς μυθοποιΐας. πάσης γὰρ ἀσεβείας ἐστὶ πλήρης. ἔνθεν καὶ ὁ Ξενοφάνης διελέγχων τοὺς περὶ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον, φησί,

πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν Ὅμηρός θ' Ἡσίοδός τε,
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστί,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε, καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

πλὴν ἐκ τούτων παραστήσαντες ὅτι ἀκολουθεῖ τοῖς περὶ τῶν δραστηρίων ἀρχῶν δογματικῶς εἰρημένοις ἡ ἐποχή, μετὰ τοῦτο ἤδη καὶ σκεπτικώτερον διδάσκωμεν ὅτι κοινῶς ἄπορός ἐστι ὁ περὶ τοῦ ποιοῦντος αἰτίου, καὶ ὁ περὶ τῆς πασχούσης ὕλης λόγος.

Περὶ αἰτίου καὶ πάσχοντος.

ΠΕΡΙ μὲν τῆς τοῦ αἰτίου κινήσεως, ἐν ἄλλοις ἀκριβέστερον διελέχθημεν. νῦν δὲ ἀρκούμενοι τῇ ὁλοσχερεῖ τούτου ἐπινοήσει, λέγομεν, ὅτι τῶν σκεψαμένων περὶ αὐτοῦ, οἱ μὲν ἔφασαν εἶναί τι τινὸς αἴτιον· οἱ δέ, μὴ εἶναι· οἱ δέ, μὴ μᾶλλον εἶναι ἢ μὴ εἶναι. καὶ εἶναι μὲν οἱ πλεῖστοι τῶν Δογματικῶν, ἢ πάντες σχεδόν. μὴ εἶναι δέ, οἱ τὴν μεταβλητικὴν καὶ μεταβατικὴν κίνησιν ἀνελόντες σοφισταί. οὐ χωρὶς γὰρ ταύτης ὑφίσταται τὸ ποιοῦν. μὴ μᾶλλον δ' εἶναι ἢ μὴ εἶναι τὸ αἴτιον, φασὶν οἱ ἀπὸ τῆς Σκέψεως. καὶ ὅτι οὐκ ἀσκέπτως, ἐκ τῶν εἰς ἑκάτερον ἐπιχειρουμένων πάρεστι μαθεῖν. ἀρχὴ δὲ γινέσθω πρῶτον ἀπὸ τῶν ἀξιούντων εἶναί τι τινὸς αἴτιον. Εἰ γὰρ ἔστιν, φασίν, ἔστι σπέρμα, ἔστι καὶ αἴτιον. ἐπείπερ τὸ σπέρμα αἴτιόν ἐστι τῶν ἐξ αὐτοῦ φυομένων τε καὶ γινομένων. ἔστι δέ γε σπέρμα, ὡς ἐκ τῶν σπειρομένων καὶ ζῳογονουμένων δείκνυται. ἔστιν ἄρα αἴτιον. καὶ πάλιν εἰ ἔστι τις φύσις, ἔστι τι αἴτιον. τῶν γὰρ φυομένων ἢ ἐκπεφυκότων, αἴτιόν ἐστιν ἡ φύσις. ὑπάρχει δ' αὐτή, ὡς ἀπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων συμφανές.

A Hinc fit vt Sceptici suam sustineant assensionem, maximè quum eis accesserit etiam ex communi vita de Diis inæqualitas. Nam alij quidem alias & non consentientes habent de Diis opiniones. Quo fit vt neque omnes sint credibiles, propterea quòd inter se pugnẽt: neque aliquæ, propterea quòd sint paris momenti, quum hoc quoque obsignent quæ apud Theologos & Poëtas sunt confictæ fabulæ. Sunt enim plenæ omni impietate. Hinc etiam Xenophanes refellens Homerum & Hesio-
B dum, dicit,

Probri & dedecoris quidquid mortalibus vsquam est,
Id totum antiqui Diis attribuêre Poëtæ,
Furtum & adulterium, inter se & fallere seipsos.

Sed quum ex his ostenderimus, quòd ad ea quæ dogmaticè dicta sunt agentia principia, sequitur vt sit sustinenda assensio, post hóc iam magis Scepticè ostendamus, quod communiter dubium est & perplexum quod dicitur de cau-
C sa efficiente & de materia quæ patitur.

De causa efficiente & de eo quod patitur.

DE MOTV quidem causæ alibi disseruimus. Nunc autem contenti crassa eius intelligentia, dicimus quòd ex iis qui de ea considerarunt, alij quidem dixerũt esse aliquam alicuius causam: alij autem non esse. Alij autem non magis esse quàm non esse. Et esse quidem plurimi Dogmatici, aut omnes ferè. Non esse autem, Sophistæ: qui sustulerũt mo-
D tum mutationis & transitus. Non absq; eo enim cõsistit quod efficit. Non magis autem esse quàm non esse dicunt Sceptici. Quòd autem non id faciant temerè & inconsideratè, licet discere ex eorum argumentis ad vtrumque. Ducatur autem principium ab iis qui censent esse causam alicuius. Si est, inquiunt, semen, est etiam causa: quandoquidem semen est causa eorum quę ex ipso nascuntur & gignuntur. Est autem semen, vt ostenditur ex iis quæ seruntur, &
E ex animalibus quæ generantur: est ergo causa. Et rursus, si est natura, est aliqua causa. est enim eorum quæ nascuntur & enata sunt, causa natura: Ea est autem, vt est perspicuum ex effectibus.

Esset enim, inquiunt, absurdum, si cùm ad statuarij quidem officinam accesserimus, & ex statuis alias quidem viderimus perfectas & absolutas: alias autem semiperfectas, alias autem quæ incipiũt effingi, credere quòd sit eorum aliquis artifex & opifex: in hunc autem mundũ ingressi, & terram quidem cernentes in medio, post eam autem aquam, & tertio loco expansum aërem, cœlumque & stellas, lacusque & fluuios, & omne genus animantium, plantarumque & arborum varietates, non æstimemus esse etiam aliquem eorum opificij auctorem & causam. Si est ergo natura, est etiam aliquã causa. Atqui est primum: ergo & secundum. Et aliter. Si anima est aliquid, est causa. ea enim est causa & viuendi & moriendi. viuendi quidem, si adsit: moriendi autem, si separetur à corporibus. Est autem, inquiunt, anima, siquidem etiam is qui eam dicit non esse animam, ea vtens hoc pronuntiat, est ergo causa. Ad hæc accedit quòd si est Deus, est causa. is enim est qui administrat vniuersitatem. est autem ex communibus hominum notionibus Deus. est ergo causa. Atque adeò etiam si non sit Deus, est causa. Quòd enim non sint Dij, fit propter aliquam causam. Ergo & ad hoc quòd sit Deus, & ad hoc quòd non sit, ex æquo sequitur esse causam aliquam. Porrò autem quum multa sint quæ nascuntur & intereunt, augenturque & minuuntur, mouenturque & sunt immobilia, necessariò fatendum est esse aliquas horum causas, alias quidem ortus ac generationis, alias verò interitus, & alias quidem augmenti, alias verò diminutionis, motus quoque & immobilitatis. Quòd si etiam non sint hi effectus, solùm autem appareant, rursus infertur quòd sint causæ. Nam quòd ea quidem nobis appareant tanquam subiecta, non sint autem, est causa aliqua. Præterea si nulla sit causa, oportebit quælibet nasci ex quolibet, & præterea in quovis loco, & quovis tempore. quod quidem est absurdum. Iam enim si nulla est causa, nihil est quod vetet quominus homo constituatur ex equo. est ergo aliqua causa. Si nihil autem sit quod vetet, constituetur aliquando equus ex homine. & sic fortè ex equo arbor.

A καὶ γὰρ ἄτοπον φασὶν, εἰ ἀνδριαντοποιοῦ μὲν ἄμας ἐργαστήριον παρελθόντας, καὶ θεασαμένους τῶν ἀνδριάντων τοὺς μὲν τελείους καὶ ἀπηρτισμένους, τοὺς δὲ ἡμιτελεῖς, ἄλλους δὲ ἀρχὴν ἔχοντας τυπώσεως, πιστεύειν ὅτι ἐστί τις τούτων τεχνίτης καὶ δημιουργός· εἰς δὲ τοῦτον τὸν κόσμον εἰσελθόντας, καὶ γῆν μὲν ἐν μέσῳ θεωροῦντας, ὕδωρ δὲ μετὰ ταύτην, καὶ τρίτην ἀνάστασιν ἀέρος, οὐρανόν τε καὶ ἀστέρας, λίμνας τε καὶ ποταμοὺς, καὶ ζώων B παντοδαπῶν γένη, καὶ φυτῶν ποικιλίας, μὴ ὑπολαμβάνειν εἶναί τινα καὶ τῆς τούτων δημιουργίας αἴτιον. τοίνυν εἰ ἔστι φύσις, ἔστι τι αἴτιον. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, ἄρα τὸ δεύτερον. καὶ ἄλλως, εἰ ἔστι τι ψυχὴ, ἔστιν αἴτιον. αὕτη γὰρ καὶ τοῦ ζῆν καὶ τοῦ θνήσκειν αἰτία γίνεται. τοῦ μὲν ζῆν, παροῦσα· τοῦ δὲ θνήσκειν, χωριζομένη τῶν σωμάτων. ἔστι δέ γε ψυχὴ, φασίν· εἴ γε καὶ ὁ λέγων μὴ εἶναι ψυχὴν, αὐτῇ προσχρώμενος, τοῦτο C ἀποφαίνεται. ἔστιν ἄρα αἴτιον. πρὸς τούτοις, εἰ ἔστι Θεὸς, ἔστιν αἴτιον. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ τὰ ὅλα διοικῶν. ἔστι δέ γε κατὰ τὰς κοινὰς αἰτίας τῶν ἀνθρώπων Θεός· ἔστιν ἄρα αἴτιον. καὶ ἔτι κἂν μὴ Θεὸς ὑπάρχῃ, ἔστιν αἴτιον. τὸ γὰρ μὴ εἶναι Θεοὺς, διά τινα αἰτίαν γίνεται. καὶ τῷ οὖν ὑπάρχειν Θεὸν, καὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν, ἐπίσης ἀκολουθεῖ τὸ εἶναί τι αἴτιον. πολλῶν γε μὴν γινομένων καὶ φθειρομένων, αὐξομένων τε καὶ μειουD μένων, κινουμένων τε καὶ ἀκινητιζόντων, ἐξ ἀνάγκης ὁμολογεῖν δεῖ τὸ εἶναί τινα τούτων αἴτια· τὰ μὲν γενέσεως, τὰ δὲ φθορᾶς. καὶ τὰ μὲν αὐξήσεως, τὰ δὲ μειώσεως, καὶ ἤδη κινήσεως, ἢ ἀκινησίας· σὺν τῷ κἂν μὴ ὑπάρχῃ ταῦτα τὰ ἀποτελέσματα, φαίνηται δὲ μόνον, πάλιν εἰσάγεσθαι τὴν ὕπαρξιν τῶν αἰτίων. τοῦ γὰρ φαίνεσθαι μὲν ἡμῖν αὐτὰ ὡς ὑποκείμενα, μὴ ὑποκεῖσθαι δὲ αἴτιόν τι καθέστηκε. καὶ μὴν εἰ μηδέν ἐστιν αἴτιον, E πάντα ἐκ πάντων δεήσει γίνεσθαι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἔτι καὶ κατὰ πάντα χρόνον· ὅπερ ἄτοπον. οὕτως γὰρ εἰ μηδέν ἐστιν αἴτιον, οὐδὲν τὸ κωλῦον ἐξ ἀνθρώπου ἵππον συνίστασθαι· αἴτιον ἄρα τι ἔσται. μηδενὸς δὲ ὄντος τοῦ κωλύοντος, συστήσεταί ποτε ἐξ ἀνθρώπου ἵππος· καὶ οὕτως, εἰ τύχοι, ἐξ ἵππου φυτόν.

κατ'

κατὰ ταῦτα δὲ οὐκ ἀδύνατον ἔσται χιόνα μὲν A ἐν Αἰγύπτῳ πήγνυσθαι, ἀβροχίαν δὲ ἐν Πόντῳ συμβαίνειν· καὶ τὰ μὲν τοῦ θέρους ἐν χειμῶνι γίνεσθαι, τὰ δὲ τοῦ χειμῶνος, ἐν θέρει συνίστασθαι. ὅθεν εἴπερ ᾧ ἕπεταί τι δυνατόν, καὶ αὐτὸ ἔσται δυνατόν. τῷ δὲ μὴ εἶναι αἴτιον, ἕπεται πολλὰ τῶν ἀδυνάτων, ῥητέον καὶ τὸ μὴ εἶναι αἴτιον, τῶν ἀδυνάτων ὑπάρχειν. ὅ,τε λέγων μὴ εἶναι αἴτιον, ἤτοι χωρὶς αἰτίας τοῦτο λέγει, ἢ μετά τινος αἰτίας. καὶ εἰ μὲν χωρὶς τινὸς αἰτίας, B ἄπιστός ἐστι, μετὰ τοῦ ἀκολουθεῖν αὐτῷ τὸ μὴ μᾶλλον τοῦτο ἀξιοῦν, ἢ τὸ ἀντικείμενον τούτῳ· αἰτίας εὐλόγου μὴ προϋποκειμένης, δι᾽ ἣν φασὶν ἀνύπαρκτον εἶναι τὸ αἴτιον. εἰ δὲ μετά τινος αἰτίας, περιτρέπεται· καὶ ἐν τῷ λέγειν μὴ εἶναί τι αἴτιον, τίθησι τὸ εἶναί τι αἴτιον. ὅθεν καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἐρωτᾶν ἔξεστι καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ σημείου καὶ τῆς ἀποδείξεως διὰ τὸν ἔμπροσθεν ἀποδοθέντα λόγον, ὃς ἔχει τὴν σύνταξιν C τοιαύτην. εἰ ἔστι τι αἴτιον, ἔστιν αἴτιον· ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ ἔστι τι αἴτιον, ἔστιν αἴτιον· ἤτοι δὲ ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν· ἔστιν ἄρα. τῷ τε γὰρ εἶναι αἴτιον ἀκολουθεῖ τὸ εἶναί τι αἴτιον, μὴ διαφέροντος παρὰ τὸ ἡγούμενον τοῦ λήγοντος. τῷ τε μηδὲν εἶναι αἴτιον, ἀκολουθεῖ πάλιν τὸ εἶναί τι αἴτιον. ἐπείπερ ὁ λέγων μηδὲν εἶναι αἴτιον, ὑπό τινος αἰτίας κινηθεὶς λέγει μηδὲν εἶναι αἴτιον. ὥστε καὶ τὸ διεζευγμένον πρὸς τοῖς δυσὶ συνημμένοις, ἀληθὲς γίνε- D σθαι ἐξ ἀντικειμένων διεζευγμένον, καὶ τὴν ἐπιφορὰν τοῖς τοιούτοις λήμμασι συνεισάγεσθαι, καθὼς ἀνώτερον παρεμυθησάμεθα. καὶ δὴ ταῦτα μὲν ὡς κεφαλαιωδέστερον εἰπεῖν, εἰς τοῦτο τὸ μέρος εἴωθε λέγεσθαι παρὰ τοῖς Δογματικοῖς.

Σκοπῶμεν δὲ ἀκολούθως, καὶ τοὺς τῶν ἀπορητικῶν λόγους. φανοῦνται γὰρ καὶ οὗτοι τοῖς ἐκκειμένοις ἰσοσθενεῖς, καὶ ἕνεκα πειθοῦς μὴ διαφέροντες αὐτῶν. τὸ αἴτιον τοίνυν, φασί, C τῶν πρός τί ἐστι. τινὸς γάρ ἐστιν αἴτιον· καὶ οἷον τὸ σμίλιον τινὸς μέν ἐστιν αἴτιον, καθάπερ τῆς τομῆς· τινὶ δέ, καθάπερ τῇ σαρκί. τὸ δέ γε πρός τι, ἐπινοεῖται μόνον, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπάρχει, καθὼς ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως παρεστήσαμεν· καὶ τὸ αἴτιον ἄρα ἐπινοηθήσεται μόνον, οὐχ ὑπάρξει δέ.

Similiter autem fieri poterit vt nix quidem concrescat in Ægypto: siccitas autem & sudum sit in Ponto: & in hyeme quidem fiant quæ sunt æstatis: æstate autem quæ sunt hyemis. Vnde si cui est consequens aliquid quod potest fieri, erit ipsum quoque eiusmodi vt fieri possit. Quòd autem non sit causa, est ex iis quæ esse non possunt. Et qui dicit non esse causam, aut hoc dicit sine causa, aut cum aliqua causa. Et si quidem sine aliqua causa, non erit fide dignus. & simul etiam sequetur, vt non magis hoc censeat quàm quod ei aduersatur, cùm non priùs sit iusta causa, propter quam dicunt non esse causam. Sin autem cum aliqua causa, subuertitur, & dicendo non esse causam aliquam, ponit esse aliquam causam. Vnde etiam eadem virtute licebit interrogare orationem quæ priùs est data in signo & demonstratione, quæ hanc habebit compositionem: Si est aliqua causa, est causa. Sed & si non est aliqua causa, est causa. Aut est ergo, aut non est. Nam & ad id quod est esse causam, sequitur esse aliquam causam, consequente non differente ab antecedente. Et ad id quod est nullam esse causam, rursus sequitur esse aliquam causam: quandoquidem qui nullam esse causam dicit, ab aliqua causa motus dicit nullam esse causam. Quo fit vt disiunctum, præter duo connexa, sit verum ex aduersantibus, & simul cum huiusmodi propositionibus inferatur illatio, vt superius diximus. Et hæc quidem, vt summatim dicam, consueuerunt dici in hanc partem apud Dogmaticos.

Consequenter autem consideremus ea quoque quæ dicuntur apud eos qui sunt dubitantes. Videbuntur enim ea quoque esse paris momenti cum iis quæ exposuimus, & quod ad persuadendum attinet, ab eis non differre. Causa ergo, inquiunt, est ex iis quæ referuntur ad aliquid. est enim alicuius causa: & vt scalpellum est alicuius causa, nempe sectionis: alicui autem, nēpe carni. Quod autem refertur ad aliquid, mente tantùm cogitatur, non est autem, vt ostendimus quum ageremus de demonstratione. Ergo causa quoque solùm mente tantùm cogitabitur, non erit autem.

Et si est causa, oportet vt id habeat cuius est causa: alioqui non erit causa. Sed quo modo non est dexterum nisi id sit ad quod dicitur dexterum: ita etiam causa non erit causa, si non sit id ex quo mente cogitatur. Atqui causa non habet id cuius est causa, propterea quòd neque sit ortus nec interitus, neque passio, neque communiter motus, vt in suis locis docebimus. Non est ergo causa. Præterea si est causa, aut corpus est causa corporis, aut incorporeum incorporei, aut corpus incorporei, aut incorporeum corporis. Sed nec corpus est causa corporis, vt ostendemus: neque incorporeum incorporei, neque corpus incorporei, neque contrà incorporeum corporis. Non est ergo causa. Quæ sunt certè Dogmaticorum sectæ, conueniunt expositæ diuisioni. Atque Stoici quidem dicunt omnem causam corpori esse causam alicuius incorporei. vt corpus quidem scalpellum: corpori autem, carni: incorporei autem prædicati esse causam, nempe eius quod est secari. Et rursus corpus quidem ignis: corpori autem ligno: incorporei autem prædicati, nempe eius quod est vri. Qui autem mundum posuerunt incorporeum, vtpote Deum qui omnia administrat, contrà dicunt incorporeum esse causam corporis. Epicurus autem dicit & corpora esse causas corporum, & incorporea incorporeorum. Et corpora quidem corporum, vt elementa eorum quæ sunt concreta & composita. Incorporea autem incorporeorum, vt quæ accidunt primis corporibus incorporea, incorporeorum quæ accidunt concretis ac compositis. Quamobrem si ostenderimus quòd nec corpus potest esse causa corporis, neque incorporeum incorporei, neque incorporeum corporis, neque contrà, ex hoc probabimus quòd ex dictis sectis nulla rectè dixerit. Corpus quidem non potest esse causa corporis, quoniam ambo eandem habent naturam. Et si alterum dicitur causa quatenus est corpus, omnino reliquum quoque quod est corpus, erit causa. Quum autem ambo sint communiter causæ, nihil est quod patitur. Si nihil autem patitur, neque erit quod efficit.

A Εἰ γάρ τι αἴτιόν ἐστιν, ὀφείλει ἔχειν τὸ οὗ λέγεται αἴτιον· ἐπεὶ οὐκ ἔσται αἴτιον. ἀλλ' ὃν τρόπον τὸ δεξιὸν μὴ ὑπάρχοντος τοῦ πρὸς ὃ λέγεται δεξιόν, οὐκ ἔστι, οὕτω καὶ τὸ αἴτιον μὴ παρόντος τοῦ πρὸς ὃ νοεῖται, οὐκ ἔσται αἴτιον. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔχει τὸ αἴτιον οὗ ἐστιν αἴτιον, διὰ τὸ μήτε γένεσιν μήτε φθορὰν, μήτε πάθησιν, μήτε κοινῶς κίνησιν ὑπάρχειν, ὡς ἐπὶ τῶν οἰκείων γενόμενοι τόπων διδάξομεν. οὐκ ἄρα ἔστιν αἴτιον. καὶ μὴν εἰ ἔστιν αἴτιον, ἤτοι σῶμα σώματός ἐστιν αἴτιον, ἢ
B ἀσώματον ἀσωμάτου, ἢ σῶμα ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον σώματος. οὔτε δὲ σῶμα σώματος, ὡς παραστήσομεν, οὔτε ἀσώματον ἀσωμάτου, οὔτε σῶμα ἀσωμάτου· οὔτε ἀνάπαλιν ἀσώματον σώματος. οὐκ ἄρα ἐστὶν αἴτιον. ἀμέλει καὶ αἱ γενόμεναι τῶν Δογματικῶν στάσεις συμφωνοῦσι τῇ ἐκκειμένῃ διαιρέσει. Εἴγε Στωικοὶ μὲν πᾶν αἴτιον σῶμά φασι σώματι, ἀσωμάτου τινὸς αἴτιον γίνεσθαι. οἷον, σῶμα μὲν τὸ σμίλιον· σώματι δὲ, τῇ σαρ-
C κί· ἀσωμάτου δὲ τοῦ τέμνεσθαι κατηγορήματος. καὶ πάλιν, σῶμα μὲν τὸ πῦρ· σώματι δὲ τῷ ξύλῳ. ἀσωμάτου δὲ τοῦ καίεσθαι κατηγορήματος. οἱ δὲ ἀσώματον ὑποθέμενοι τὸν κόσμον, οἷον καὶ τὸν πάντα διοικοῦντα Θεὸν, τοὐναντίον ἀσώματον σώματος λέγουσιν ὑπάρχειν τὸ αἴτιον. ὁ δ' Ἐπίκουρος καὶ σώματα σωμάτων, καὶ ἀσώματα ἀσωμάτων φησὶν αἴτια τυγχάνειν. καὶ σώματα μὲν σωμάτων, ὡς τὰ στοιχεῖα τῶν
D συγκριμάτων· ἀσώματα δὲ ἀσωμάτων, ὡς τὰ τοῖς πρώτοις σώμασι συμβεβηκότα ἀσώματα, τῶν τοῖς συγκρίμασι συμβεβηκότων ἀσωμάτων. ὥστε ἐὰν δείξωμεν ὅτι οὔτε τὸ σῶμα τοῦ σώματος, οὔτε τὸ ἀσώματον τοῦ ἀσωμάτου, οὔτε τὸ ἀσώματον τοῦ σώματος, οὔτε ἀνάπαλιν δύναται τυγχάνειν αἴτιον, αὐτόθεν ἐσόμεθα κατεσκευακότες, καὶ τὸ μηδεμίαν τῶν ἐκκειμένων στάσεων κατορθοῦσθαι. σῶμα μὲν οὖν σώματος, οὐκ ἂν εἴη
E ποτὲ αἴτιον, ἐπείπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν. καὶ εἰ τὸ ἕτερον αἴτιον λέγεται παρ' ὅσον ἐστὶ σῶμα, πάντως καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα καθεστὼς, αἴτιον γενήσεται. κοινῶς δὲ ἀμφοτέρων αἰτίων ὄντων, οὐδέν ἐστι τὸ πάσχον. μηδενὸς δὲ πάσχοντος, οὐδὲ τὸ ποιοῦν γενήσεται.

Εἰ ἄρα

A Εἰ ἄρα σῶμα σώματός ἐστιν αἴτιον, οὐδέν ἐστιν αἴτιον. καὶ μὴν οὐδὲ ἀσώματον ἀσωμάτου λέγοιτ' ἂν εἶναι ποιητικόν, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. εἰ γὰρ ἀμφότερα τῆς αὐτῆς μετέχει φύσεως, τί μᾶλλον τόδε τοῦδε ῥητέον αἴτιον, ἢ τόδε, τοῦδε; λείπεται οὖν ἢ σῶμα ἀσωμάτου λέγειν αἴτιον, ἢ ἀνάπαλιν, ἀσώματον σώματος. ὅπερ πάλιν τῶν ἀδυνάτων. τό τε γὰρ ποιοῦν, θιγεῖν ὀφείλει τῆς πασχούσης ὕλης, ἵνα ποιήσῃ· ἥ τε πάσχουσα ὕλη θιχθῆναι ὀφείλει, ἵνα πάθῃ. B τὸ δὲ ἀσώματον οὔτε θιγεῖν οὔτε θιχθῆναι πέφυκε. τοίνυν οὔτε σῶμα ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον σώματός ἐστιν αἴτιον· ᾧ ἕπεται τὸ μηδὲν ὑπάρχειν αἴτιον. εἰ γὰρ μήτε σῶμα σώματός ἐστιν αἴτιον, μήτε ἀσώματον ἀσωμάτου, μήτε σῶμα ἀσωμάτου, μήτε ἐναλλάξ, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι, κατ' ἀνάγκην οὐδέν ἐστιν αἴτιον.

Ἀφελέστερον μὲν οὕτω τινὲς παραμυθοῦνται τὰ τοῦ ἐκκειμένου λόγου λήμματα· C ὁ δὲ Αἰνησίδημος διαφορώτερον ἐπ' αὐτοῦ ἐχρῆτο ταῖς περὶ τῆς γενέσεως ἀπορίαις. τὸ γὰρ σῶμα τοῦ σώματος οὐκ ἂν εἴη αἴτιον, ἐπείπερ ἢ ἀγένητόν ἐστι τὸ τοιοῦτον σῶμα, καθάπερ ἡ κατ' Ἐπίκουρον ἄτομος, ἢ γενητόν, ὡς ἄνθρωπος. καὶ ἢ φανερόν, ὡς σίδηρος καὶ πῦρ, ἢ ἀφανές, ὡς ἄτομος. ὅτι δ' ἂν ᾖ τούτων, οὐδὲν δύναται ποιεῖν· ἤτοι γὰρ καθ' ἑαυτὸ μένον ἕτερόν τι ποιεῖ, ἢ ἑτέρῳ συνελθόν. ἀλλὰ μένον μὲν καθ' ἑαυτό, πλέον αὐτοῦ, καὶ τῆς οἰκείας D φύσεως οὐκ ἂν δύναιτό τι ποιεῖν· συνελθὸν δ' ἑτέρῳ, τρίτον οὐκ ἂν δύναται ἀποτελεῖν, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῷ εἶναι ὑπῆρχεν. οὔτε γὰρ τὸ ἓν γενέσθαι δύο, δυνατόν ἐστιν, οὔτε τὰ δύο τρίτον ἀποτελεῖν. εἰ γὰρ τὸ ἓν δύο γενέσθαι δυνατὸν ἦν, καὶ ἑκάτερον τῶν γινομένων ἓν ὄν, δύο ἀποτελέσει. καὶ τῶν τεσσάρων ἕκαστον ἓν ὄν, δύο ποιήσει. καὶ ὁμοίως τῶν ὀκτὼ ἕκαστον. καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. παντελῶς δέ γε ἄτοπόν ἐστι τὸ ἐξ ἑνὸς ἄπειρα λέγειν γίνεσθαι· E ἄτοπον ἄρα καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς λέγειν τι πλέον γίνεσθαι. τὰ δ' αὐτά, κἂν ἀξιώσῃ τις ἐκ τῶν ἐλαττόνων κατὰ σύνοδον πλείονα ἀποτελεῖσθαι. εἰ γὰρ τὸ ἓν τῷ ἑνὶ συνελθὸν, τρίτον ποιεῖ, καὶ τὸ τρίτον προσγινόμενον τοῖς δυσί, τέταρτον ἀποτελέσει· καὶ τὸ τέταρτον προσγινόμενον τοῖς τρισί, πέμπτον ἀποτελέσει:

Si ergo corpus est causa corporis, nulla erit causa. Sed nec incorporeũ dici potest efficiens incorporei propter hanc causam. Nam si ambo eandem participant naturam, cur magis dicendum est hoc illius esse causam quàm illud? Restat ergo vt dicant aut corpus esse causam incorporei, aut contrà incorporeum corporis. quod rursus est ex iis quæ non possunt fieri. Nam & quod efficit, debet tangere patientem materiam vt efficiat, & materia patiens debet tangi vt patiatur. Incorporeum autem sic nudum suam naturam nõ potest tangere nec tangi. Ergo nec corpus incorporei, aut corporis erit causa. Cui est consequens vt nulla sit causa. Si enim neque corpus est causa corporis neque incorporei, neq; corpus incorporei, nec contrà: præter hæc autem nihil sit: necessariò ergo nulla est causa.

Atqui nonnulli quidem sic simpliciter efferunt propositiones illius orationis: Ænesidemus autem diuersiùs in his vsus est dubitationibus quæ oriuntur de ortu seu generatione. Corpus enim non potest esse causa corporis. Nam eiusmodi corpus aut non cadit sub ortum, vt atomus ex sententia Epicuri: aut sub ortum cadit, vt mos est: & aut manifestum, vt ferrum & ignis: aut non manifestum: vt atomus. Quodcunque autem sit ex his, nihil potest efficere. Aut enim per se solum aliquid aliud efficit, aut cũ alio congrediens. Sed solum quidem per se non potuerit aliquid efficere plus quàm ipsum & propriam suam naturam, id quod non erat priùs in essentia. Neque enim fieri potest vt vnum sint duo: neque duo tertium efficiunt. Si enim fieri posset vt duo essent vnum, etiam vtrumque eorum quæ orta sunt quum sit vnum, duo efficiet. & vnumquodque ex quatuor, quum sit vnum, duo efficiet. & similiter vnumquodque ex octo. & sic in infinitum. Est autem planè absurdum dicere ex vno fieri infinitum. Absurdum est ergo & ex vno dicere aliquid gigni amplius. Idem autem etiam si quispiam censeat ex paucioribus ex congressione plura effici: Si enim vnum cum vno congressum efficit tertium, etiam tertium si duobus accesserit, efficiet quartum: & quartum si tribus accesserit, efficiet quintum:

Et sic rursus in infinitum. Ergo corpus quidem non est causa corporis. Sed nec incorporei, propter easdem causas. Neque enim ex vno neque ex pluribus quam vnum plura fuerint. Et alioqui incorporeum, quum sit quæ tangi non potest natura, neque potest facere nec pati. Quamobrem nec incorporeum est efficiens incorporei: ita nec contra, nempe corpus incorporei, aut incorporeum corporis. Nam & corpus non habet in se naturam incorporei. & incorporeum non continet in se naturam corporis. Quamobrem fieri non potest vt alterum constet ex altero. Sed quomodo ex platano non fit equus, propterea quod in platano non sit equi natura, nec ex equo constat homo, propterea quòd non sit in equo natura hominis: ita nec ex corpore erit vnquam incorporeum, propterea quod non sit in corpore natura incorporei: neque contrà corpus ex incorporeo. Quanquam etiam si sit alterum in altero, rursus non erit alterum ex altero. Si enim est vtrumque, id quod est, non fit ex altero, sed iam est in essentia. Quum autem iam sit, eo quòd sit non fit seu gignitur, propterea quòd generatio sit via ad essentiam. Neque ergo corpus est causa incorporei, aut incorporeum corporis. Cui est consequens nullam esse causam. Et rursus si est aliquid causa alicuius, aut manens causa est manentis: aut quod mouetur, eius quod mouetur: aut quod manet, eius quod mouetur. Sed neque quod manet, manenti potest esse causa mansionis: neque quod mouetur, causa motus ei quod mouetur: neque quod manet, ei quod mouetur causa mansionis: neque contrà, vt ostendemus. Non est ergo aliqua causa. Atque manens quidem manenti non fuerit causa mansionis: & quod mouetur, ei quod mouetur, causa motus, propterea quòd non sit vlla commutatio. Nam quum ambo ex æquo maneant, aut ambo ex æquo moueantur, non magis hoc dicemus illi esse causam mansionis aut motus quam illud huic. Si enim alterum quia mouetur, est alteri causa motus: quandoquidem alterum quoque mouetur similiter, dicetur alteri præbere motum. vt,

A καὶ οὕτω πάλιν εἰς ἄπειρον. οὐκοῦν σῶμα μὲν σώματος οὐκ ἔστιν αἴτιον. καὶ μὴν οὐδὲ ἀσώματον ἀσωμάτου, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. οὔτε γὰρ ἐξ ἑνός, οὔτε ἐκ πλειόνων ἢ ἑνός, γένοιτ' ἂν τι πλείω. καὶ ἄλλως ἀναφὴς φύσις καθεστὼς τὸ ἀσώματον, οὔτε ποιεῖν, οὔτε πάσχειν δύναται. ὥστε οὐδὲ ἀσώματον ἀσωμάτου ποιητικόν ἐστιν. οὕτως δὲ οὐδὲ τὸ ἐναλλάξ· τουτέστι σῶμα ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον σώματος. τό τε γὰρ σῶμα οὐκ ἔχει ἐν αὐτῷ τὴν B τοῦ ἀσωμάτου φύσιν. τό τε ἀσώματον οὐκ ἐμπεριέχει τὴν τοῦ σώματος φύσιν. διόπερ οὐδέτερον ἐξ οὐδετέρου συστῆναι δυνατόν ἐστιν. ἀλλ' ὡς ἐκ πλατάνου οὐ γίνεται ἵππος, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν τῇ πλατάνῳ τὴν τοῦ ἵππου φύσιν, οὐδὲ ἐξ ἵππου συνίσταται ἄνθρωπος, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν ἵππῳ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν· οὕτως οὐδὲ ἐκ σώματος ἔσται ποτ' ἂν τὸ ἀσώματον, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν τῷ σώματι τὴν τοῦ ἀσωμάτου φύσιν. C οὐδὲ ἀνάπαλιν, ἐκ τοῦ ἀσωμάτου τὸ σῶμα. καίτοι κἂν ᾖ τὸ ἕτερον ἐν τῷ ἑτέρῳ, πάλιν οὐ γενήσεται τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου. εἰ γὰρ ὂν ἔστιν ἑκάτερον, ἐκ τοῦ ἑτέρου οὐ γίνεται· ἀλλ' ἤδη ἔστιν ἐν τῷ εἶναι. ἤδη δὲ ὄν, τῷ εἶναι οὐ γίνεται, διὰ τὸ τὴν γένεσιν ὁδὸν ὑπάρχειν εἰς τὸ εἶναι. οὐδὲ σῶμα οὖν ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον σώματός ἐστιν αἴτιον· ᾧ ἀκολουθεῖ τὸ μηδὲν εἶναι αἴτιον. καὶ πάλιν. εἰ ἔστι τί τινος αἴτιον, ἤτοι τὸ μένον τοῦ μένον- D τος αἴτιόν ἐστιν, ἢ τὸ κινούμενον τοῦ κινουμένου, ἢ τὸ κινούμενον τοῦ μένοντος, ἢ τὸ μένον τοῦ κινουμένου. οὔτε δὲ τὸ μένον τῷ μένοντι γένοιτ' ἂν μονῆς αἴτιον, οὔτε τὸ κινούμενον τῷ κινουμένῳ κινήσεως, οὔτε τὸ μένον τῷ κινουμένῳ μονῆς, οὔτε ἐναλλάξ, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἔσται τι αἴτιον. τὸ μὲν οὖν μένον τῷ μένοντι μονῆς, καὶ τὸ κινούμενον τῷ κινουμένῳ κινήσεως οὐκ ἂν αἴτιον ὑπάρχοι δι' ἀπαραλλαξίαν. ἀμφοτέρων γὰρ ἐπίσης μενόντων, ἢ E ἀμφοτέρων κατ' ἴσον κινουμένων, οὐ μᾶλλον τόδε τῷδε ἐροῦμεν εἶναι αἴτιον μονῆς καὶ κινήσεως, ἢ τόδε τῷδε. εἰ γὰρ τὸ ἕτερον ὅτι κινεῖται, τῷ ἑτέρῳ τῆς κινήσεως αἴτιον ὑπάρχει, ἐπεὶ καὶ τὸ ἕτερον ὡσαύτως κινεῖται, λεχθήσεται τῷ λοιπῷ κινήσεως εἶναι παρεκτικόν. οἷον, κινεῖ-

κινεῖται ὁ τροχός, κινεῖται δὲ καὶ ὁ τροχηλάτης. οὐδὲν μᾶλλον διὰ τὸν τροχὸν καὶ ὁ τροχηλάτης κινεῖται, ἢ ἀνάπαλιν διὰ τὸν τροχηλάτην ὁ τροχός; εἴ γέ τοι τὸ ἕτερον μὴ κινοῖτο, οὐδὲ τὸ λειπόμενον κινήσεται. ὅθεν εἰ αἴτιόν ἐστιν, οὗ παρόντος γίνεται τὸ ἀποτέλεσμα, ἐπεὶ ἀμφοτέρων παρόντων γίνεται τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ οὔτε τοῦ τροχοῦ ἀπόντος τελεῖται, οὔτε τοῦ τροχηλάτου· ῥητέον μὴ μᾶλλον τὸν τροχηλάτην αἴτιον εἶναι τῆς κινήσεως τῷ τροχῷ, ἢ τὸν τροχὸν τῷ τροχηλάτῃ. καὶ πάλιν μένει ὁ στῦλος, μένει δὲ καὶ τὸ ἐπιστύλιον, ἀλλ' B οὐ μᾶλλον διὰ τὸν στῦλον ῥητέον μένειν τὸ ἐπιστύλιον, ἢ διὰ τὸ ἐπιστύλιον τὸν στῦλον. τοῦ ἑτέρου γοῦν ἀρθέντος, καὶ τὸ ἕτερον καταφέρεται. ὥστε τὸ μὲν μένον τῷ μένοντι, μονῆς· καὶ τὸ κινούμενον, τῷ κινουμένῳ, κινήσεως διὰ τοῦτ' οὐκ ἂν εἴποιμεν αἴτιον. ὡσαύτως δὲ οὐδὲ τὸ μένον τῷ κινουμένῳ κινήσεως, ἢ τὸ κινούμενον τῷ μένοντι, μονῆς, διὰ τὴν ἐναντιότητα φύσεως. καθάπερ γὰρ τὸ ψυχρὸν οὐκ ἔχον τὸν τοῦ θερμοῦ λόγον, οὐδέποτε δύναιτ' ἂν C θερμαίνειν· καὶ ὡς τὸ θερμὸν μὴ ἔχον τὸν τοῦ ψυχροῦ λόγον, οὐδέποτε δύναται ψύχειν· οὕτως οὐδὲ τὸ κινούμενον, μὴ ἔχον τὸν τοῦ μένοντος λόγον, οὐδέποτε δύναται μονῆς εἶναι ποιητικὸν· ἢ τὸ ἀνάπαλιν. ἀλλ' εἴπερ οὔτε τὸ μένον τῷ μένοντι μονῆς ἐστιν αἴτιον, οὔτε τὸ κινούμενον τῷ κινουμένῳ κινήσεως, οὔτε τὸ μένον τῷ κινουμένῳ τοῦ κινεῖσθαι, οὔτε τὸ κινούμενον τῷ μένοντι, τοῦ μένειν· παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν ἄλλο τι προσεπινοεῖν· λεκτέον μη- D δὲν ὑπάρχειν αἴτιον. πρὸς τούτοις, εἰ ἔστι τι τινὸς αἴτιον, ἤτοι τὸ ἅμα ὂν τοῦ ἅμα ὄντος ἐστὶν αἴτιον, ἢ τὸ πρότερον τοῦ ὑστέρου, ἢ τὸ ὕστερον τοῦ προτέρου. οὔτε δὲ τὸ ἅμα ὂν, τοῦ ἅμα ὄντος αἴτιόν ἐστιν, οὔτε τὸ πρότερον τοῦ ὑστέρου, οὔτε τὸ ὕστερον τοῦ προτέρου, ὡς παραστήσομεν. οὐκ ἄρα ἔστι τι αἴτιον. τὸ μὲν οὖν ἅμα ὂν τοῦ ἅμα ὄντος, οὐ δύναται τυγχάνειν αἴτιον, διὰ τὸ συνυπάρχειν ἀμφότερα, καὶ μὴ μᾶλλον τόδε E τοῦδε γεννητικὸν ὑπάρχειν, ἢ τόδε τοῦδε, ἑκατέρου τὴν ἴσην ὕπαρξιν ἔχοντος. οὐδὲ τὸ πρότερον δὲ ἔσται τοῦ ὑστέρου γινομένου ποιητικόν. εἰ γὰρ ὅτε ἔστι τὸ αἴτιον,

A mouetur rota: mouetur autem & qui agit rotam. Quid ergo magis propter rotam mouetur, is qui mouet rotam, an contrà propter eum qui rotam mouet, rota? Nam si quidem non moueatur alterum, nec reliquum mouebitur. Vnde si est causa, quæ si adsit, fit effectus, quoniam si ambo adsint, fit effectus, & neque si absit rota, perficitur, neque si is qui agit rotam, dicendum est eum qui agit rotam non magis esse rotæ causam motus, quàm rotam ei qui eam agit. Et rursus, manet co- B lumna: manet etiam epistylion. Sed non magis propter columnam dicendum est manere epistylion, quàm columnam propter epistylion. Sublato itaque altero, alterum quoque fertur deorsum. Quamobrem id quidem quod manet, manenti, mansionis: & id quod mouetur, ei quod mouetur, propterea minimè dixerimus esse causam motus. Similiter autem neque quod manet, ei quod mouetur dixerimus esse causam motus, aut id quod mouetur, manenti causam motionis, propter cō- C trariam naturam. Quomodo enim frigidum non habens rationem calidi nunquam potest calefacere: ita neque quod mouetur non habens rationem manentis, potest vnquam esse efficiens mansionis, aut contrà. Sed si neque quod manet, est manenti causa mansionis: neque quod mouetur est ei quod mouetur causa motus: neque quod manet est ei quod mouetur causa mouendi: neque quod mouetur est ei quod manet, causa ma- D nendi: præter hæc autem non licet aliud quidpiam cogitare: dicendum est nullam esse causam. Ad hæc accedit, quòd si aliquid est causa alicuius, aut id quod est, simul est causa eius quod est simul, aut prius posterioris, & posterius prioris. Sed neque quod est, simul est causa eius quod simul est: neque prius posterioris: neque posterius prioris, vt ostendemus. Non est ergo aliquid causa. Atque quod simul quidem est, non potest esse causa eius quod est simul, pro- E pterea quòd ambo sint simul, & non magis hoc illud quàm illud hoc generet, quum vtrumque parem habeat essentiam. Sed neque prius erit efficiens posterioris. Si enim quando est causa,

nondum est illud cuius est causa: neque illud est vtique causa quum non habeat id cuius est causa: neque hoc vtique est amplius effectus, si non simul cum eo adsit id cuius est effectus. Vtrumque enim eorum est ex iis quæ referuntur ad aliquid: & quæ referuntur ad aliquid, oportet necessariò ea inter se simul esse: & non alterum quidem esse prius, alterum vero posterius. Restat ergo vt dicatur posterius esse causam prioris. quod quidem est absurdissimum, & eorum qui res semper subuertunt. Oportebit enim dicere effectum esse antiquiorem eo qui ipsum efficit, & ideo ne esse quidem omnino effectum, vt qui non habeat id cuius est effectus. Quomodo enim stultum est dicere, filium quidem esse patre antiquiorem, messem autem esse priorem semente: ita etiam est stolidum censere aliquid quod nondum est, esse causam eius quod iam est. Sed si neque quod simul est, est causa eius quod est simul, neque prius posterioris, neque posterius prioris: præter hæc autem nihil est: non erit aliquid causa. Præterea si aliquid est causa, aut absolutè ac perfectè ex se & propria solùm vtens virtute est alicuius causa: aut ad hoc opus habet patiente materia, adeò vt effectus intelligatur ex communi congressu vtriusque. Et si per se quidem absolutè & propria solùm vtens virtute secundum suam naturam aliquid facit, deberet perpetuò seipsum habens & propriam virtutem, semper effectum facere: & non in aliquibus quidem facere, in aliis verò esse otiosum. Si autem, vt dicunt nonnulli Dogmatici, non est ex iis quæ sunt absoluta ac ab aliis seiuncta, sed ex iis quæ referuntur ad aliquid, oportet autem ipsum quoque considerari relatum ad id quod patitur, & quod patitur ad ipsum, emerget quid deterius. Si enim intelligitur alterum relatum ad alterum, quorum quidem est efficiens, alterum verò patiens: erit quidem vna notio, habebit autem duo nomina, nempe & efficiens & patiens. & propterea vis agendi & efficiendi non magis sita erit in ipso quàm in eo quod dicitur pati. Quomodo enim ipsum nihil potest efficere absque eo quod dicitur pati: ita nec quod dicitur pati, pati potest nisi id adsit.

A οὔπω ἔστι τὸ οὗ ἐστιν αἴτιον, οὐδὲ ἐκεῖνο ἂν
αἴτιον εἴη, μὴ ἔχον τὸ οὗ αἴτιόν ἐστιν· οὔτε
τοῦτο ἂν ἀποτέλεσμα, μὴ συνυπάρχοντος
αὐτῷ τοῦ οὗ ἀποτέλεσμά ἐστι. τῶν γὰρ
πρός τι, ἑκάτερόν ἐστι τούτων· καὶ τὰ
πρός τι κατ᾽ ἀνάγκην δεῖ συνυπάρχειν
ἀλλήλοις· καὶ οὐ τὸ μὲν προηγεῖσθαι, τὸ δὲ
ὑστερεῖν. λείπεται οὖν τὸ ὕστερον λέγειν τοῦ
προτέρου αἴτιον γίνεσθαι· ὅπερ ἐστὶν ἀτο-
πώτατον, καὶ ἀνδρῶν τὰ πράγματα ἀνα-
B στρεφόντων. δεήσει γὰρ τὸ ἀποτέλεσμα
πρεσβύτερον λέγειν τοῦ ποιοῦντος αὐτό. διὰ
δὲ τοῦτο μηδόλως ἀποτέλεσμα τυγχάνειν,
ὡς ἂν μὴ ἔχον τὸ οὗ ἐστιν ἀποτέλεσμα. ὥσ-
περ οὖν εὔηθες ἦν τὸ λέγειν υἱὸν μὲν
πατρὸς εἶναι πρεσβύτερον, ἄμητον δὲ σπό-
ρου προηγεῖσθαι τοῖς χρόνοις· οὕτως ἀβέλτερον τὸ
ἀξιοῦν αἴτιον εἶναι τοῦ ἤδη ὄντος τὸ μήπω ὄν.
ἀλλ᾽ εἰ μήτε τὸ ἅμα ὂν τοῦ ἅμα ὄντος, μή-
τε τὸ πρότερον τοῦ ὑστέρου, μήτε τὸ ὕ-
C στερον τοῦ προτέρου ἐστὶν αἴτιον, παρὰ δὲ
ταῦτα οὐδέν ἐστιν, οὐκ ἂν εἴη τι αἴτιον.
καὶ μὴν εἰ ἔστι τι αἴτιον, ἤτοι αὐτοτελῶς
καὶ ἰδίᾳ μόνον προσχρώμενον δυνάμει τι-
νός ἐστιν αἴτιον, ἢ συνεργοῦ πρὸς τοῦτο δεῖ-
ται τῆς πασχούσης ὕλης. ὥστε τὸ ἀποτέ-
λεσμα κατὰ τὴν κοινὴν ἀμφοτέρων νοεῖσθαι σύν-
οδον. καὶ εἰ μὲν αὐτοτελῶς καὶ ἰδίᾳ προσ-
χρώμενον δυνάμει ποιεῖν τι πέφυκεν, ὤφει-
λε διὰ παντὸς ἑαυτὸ ἔχον καὶ τὴν ἰδίαν
D δύναμιν, πάντοτε ποιεῖν τὸ ἀποτέλεσμα·
καὶ μὴ ἐφ᾽ ὧν μὲν ποιεῖν, ἐφ᾽ ὧν δὲ ἀπρα-
κτεῖν. εἰ δὲ, ὡς φασί τινες τῶν Δογμα-
τικῶν, οὐ τῶν ἀπολελυμένων καὶ ἀφεστηκό-
των ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν πρός τι, διὰ τὸ καὶ
αὐτὸ πρὸς τῷ πάσχοντι θεωρεῖσθαι, καὶ τὸ πά-
σχον πρὸς αὐτῷ, χεῖρόν τι ἀνακύψει. εἰ γὰρ
τὸ ἕτερον πρὸς τῷ ἑτέρῳ νοεῖται, οὗ τὸ μὲν
ποιοῦν, τὸ δὲ, πάσχον, ἔσται μία μὲν ἔννοια·
δυσὶ δ᾽ ὀνομάτων τεύξεται, τοῦ τε ποιοῦν-
E τος καὶ τοῦ πάσχοντος· καὶ διὰ τοῦτο οὐ μᾶλ-
λον ἐν αὐτῷ ἢ ἐν τῷ λεγομένῳ πάσχειν ἐγ-
κείσεται ἡ δραστήριος δύναμις. ὡς γὰρ αὐτὸ
οὐδὲ δύναται ποιεῖν χωρὶς τοῦ λεγομένου πά-
σχειν, οὕτως οὐδὲ τὸ λεγόμενον πάσχειν δύ-
ναται χωρὶς τῆς ἐκείνου παρουσίας πάσχειν.

ὥστ' ἕπεται τὸ μὴ μᾶλλον ἐν αὐτῷ ἢ ἐν τῷ πάσχοντι ὑποκεῖσθαι τὴν δραστικὴν τοῦ ἀποτελέσματος δύναμιν. οἷον (ἔσται γὰρ σαφὲς τὸ λεγόμενον, ἐπὶ ὑποδείγματος) εἴπερ τὸ πῦρ καύσεώς ἐστιν αἴτιον, ἤτοι αὐτοτελῶς καὶ τῇ ἰδίᾳ μόνον προσχρώμενον δυνάμει, καύσεώς ἐστι ποιητικόν, ἢ συνεργοῦ δεῖται πρὸς τοῦτο τῆς καιομένης ὕλης. καὶ εἰ μὲν αὐτοτελῶς, καὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει ἀρκούμενον ποιεῖ τὴν καῦσιν, ἐχρῆν καὶ πάντοτε ἔχον αὐτὸ τὴν ἰδίαν φύσιν, διὰ παντὸς καίειν· οὐχὶ δὲ πάντοτε καίει, ἀλλὰ τινὰ μὲν καίει, τινὰ δὲ οὐ καίει· οὐκ ἄρα αὐτοτελῶς καὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει προσχρώμενον καίει. Εἰ δὲ σὺν τῇ ἐπιτηδειότητι τῶν καιομένων ξύλων, πόθεν ἔχομεν λέγειν, ὅτι αὐτό ἐστι τῆς καύσεως αἴτιον, ἀλλ' οὐχ ἡ ἐπιτηδειότης τῶν ξύλων; ὃν γὰρ τρόπον μὴ ὄντος αὐτοῦ οὐ γίνεται καῦσις· οὕτω καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τῶν ξύλων ἀπούσης, οὐ γίνεται καῦσις· ταύτῃ τε εἰ αὐτό ἐστιν αἴτιον, ὅτι παρόντος αὐτοῦ, γίνεται τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ἀπόντος οὐ γίνεται, ἔσται καὶ ἡ ἐπιτηδειότης δι' ἑκάτερον τούτων αἴτιον. ὥσπερ οὖν τῆς (δι) συλλαβῆς ἔκ τε τοῦ (δ) καὶ (ι) συνεστώσης, ἄτοπός ἐστιν ὁ λέγων, αἴτιον μὲν τοῦ ἀποτελεῖσθαι τὴν τοιαύτην συλλαβὴν τὸ (δ), οὐκ αἴτιον δὲ τὸ (ι)· οὕτω συλλαβῇ μὲν ἐοικότος τοῦ καίεσθαι, στοιχείων δὲ, τοῦ πυρὸς, καὶ τῶν ξύλων, ἀτοπώτατός ἐστιν ὁ τὸ μὲν πῦρ αἴτιον λέγων τοῦ καίεσθαι, τὰ δὲ ξύλα μηδαμῶς. οὔτε γὰρ δίχα τοῦ πυρὸς, οὔτε χωρὶς τῶν ξύλων γίνεται τὸ καίεσθαι, καθάπερ οὐδὲ συλλαβὴ χωρὶς τοῦ (δ) ἢ τοῦ (ι). ὅθεν πάλιν εἰ μήτε αὐτοτελῶς ποιητικόν τινός ἐστι τὸ αἴτιον, μήτε σὺν ἐπιτηδειότητι τοῦ πάσχοντος, οὐδενός ποιητικόν ἐστι τὸ αἴτιον. ἔτι εἰ ἔστι τὸ αἴτιον, ἤτοι μίαν ἔχει τὴν δραστήριον δύναμιν, ἢ πολλάς· οὔτε δὲ μίαν ἔχειν δύναται, ὡς παραστήσομεν, οὔτε πολλάς, ὡς διδάξομεν· οὐκ ἄρα τί ἐστιν αἴτιον. μίαν μὲν γὰρ οὐκ ἔχει δύναμιν. ἐπείπερ εἰ μίαν εἶχεν, ὤφειλε πάντας ὁμοίως διατιθέναι καὶ μὴ διαφερόντως. οἷον, ὁ Ἥλιος καίει μὲν τὰ περὶ τὴν Αἰθιοπίαν μέρη, θάλπει δὲ τὰ πρὸς ἡμᾶς, καταυγάζει δὲ μόνους τοὺς Ὑπερβορέους· καὶ πηγνύει μὲν τὸν πηλὸν, τήκει δὲ τὸν κηρὸν, καὶ λευκαίνει μὲν τὰ ἱμάτια, μελαίνει δὲ τὴν ἡμετέραν ἐπιφάνειαν,

A Quamobrem sequitur vt non magis in ipso quam in patiente sita sit vis effectus efficiens: vt (erit enim apertum quod dicitur, in exemplo) si ignis est causa vstionis, aut ex se absolute & propria solùm vtens virtute erit efficiens vstionis: aut ad hoc opus habet adiutrice materia quę vritur. Et si ex se quidem absolutè & propria contentus natura, efficit vstionem, oporteret ipsum semper quoque propriam habens naturam, perpetuò vrere. Non autem semper vrit: sed aliqua quidem vrit, aliqua verò non vrit. B Non ergo absolutè ac perfectè ex se vrit, & propria vtens natura. Si autem vrit cum quadam lignorum quæ vruntur aptitudine, vndenam possumus dicere quòd ipse est causa vstionis, non autem aptitudo lignorum? Nam quo modo si ipse non adsit, non fit vstio: ita etiam si absit lignorum aptitudo, non fit vstio. & ea ratione si is est causa quòd cùm is adsit fit effectus, non fit autem si absit, erit etiam propter vtrumque eorum causa C aptitudo. Quo modo ergo syllabæ Di, constantis ex D & I, ineptus quidem est qui dicit D, causam esse cur efficiatur hæc syllaba, non esse autem causam I: ita cùm vri quidem sit simile syllabæ, elemẽto autem ignis & ligna, absurdissimè loquitur qui dicit ignem quidem esse vrendi causam, ligna autem minimè. Neque enim euenit vt sit vstio absque igne, neque absque lignis: quo modo nec syllaba absque D & I. Quo fit rursus vt si neque per se perfectè & absolutè est causa alicuius rei efficiens, neque cum eius D quod patitur aptitudine, nullius rei efficiens est causa. Præterea si est causa, aut vnam habet vim agendi ac efficiendi, aut multas. Sed neque vnam habet, vt ostendemus: neque multas, vt docebimus. Non est ergo aliqua causa. Nam vnam quidem vim non habet. Nam si vnam haberet, deberet omnia similiter efficere, & non differenter: vt, Sol quidem vrit regiones Æthiopiæ, nostras autem fouet ac recreat: illuminat autem solos Hyperboreos: & lutum qui- E dem facit concrescere, ceram autem liquefacit: & vestimenta quidem dealbat, nigrefacit autem nostram superficiem,

quosdam autem fructus rubefacit: & A nobis quidem est causa videndi, auibus autem noctiuagis, vt noctuis & vespertilionibus, non videndi. Quamobrem si vnam vim haberet, deberet idem efficere in omnibus. Nõ idem autem efficit in omnibus. nõ habet ergo vnam vim. Sed neque multas. Oporteret enim omnia agere in omnia: vtpote omnia comburere, aut omnia fundere, aut omnia cogere ac vt cócrescant efficere. Si autem neq; vnam habet vim, neque multas, non erit alicuius causa. Sed solent Dogma- B tici his occurrere, dicentes quòd effectus qui fiunt ex eadem causa, mutantur conuenienter iis quæ patiuntur & interuallis: sicut quod fit à Sole. Nam cùm est quidem prope Æthiopes, videtur vrere: mediocriter autem à nobis remotus, fouere & calefacere: longè autem separatus ab Hyperboreis, nequaquam quidem fouet & calefacit, sed solum illuminat. Et lutum quidem cogit faciťque concrescere, aquam euaporans ex terreno, liquefacit autem ceram, C propterea quod non habet luti proprietatem. Qui iis quæ dicimus occurrunt, ferè nobis concedunt citra contentionem, non esse alterum id quod efficit, ab eo quod patitur. Si enim non propter Solem fit ceræ liquefactio, sed propter proprietatem naturæ ceræ, est perspicuum quòd ceræ non est alia causa liquefactionis: amborum autem congressus, nempe Solis & ceræ: & vtriusque congressu faciente effectum, nempe liquefactionem, cera non magis liquescit propter Solem, D quàm Sol liquefacit propter ceram. Et sic est absurdum, effectum qui fit ex congressu duorum, non attribuere duobus, sed alteri soli adscribere. Quinetiam si est aliquid alicuius causa, aut est separatum à materia patiente, aut est simul cum ea. Sed neque ab ea separatum potest esse causa vt ea patiatur: neque cum ea, vt ostendimus. Non est ergo aliquid causa alicuius. Et ab ipsa quidem separatum, ex E se neque ipsum potest esse causa, si ea non adsit ad quam relata dicitur esse causa. neque illa patitur si non simul adsit id quod efficit. Si autem alterum coniungitur, aut id solum efficit quod dicitur esse causa: non autem patitur:

A ἐρυθαίνει δὲ καρπούς τινας. καὶ ἡμῖν μὲν τοῦ ὁρᾶν αἴτιος γίνεται, τοῖς νυκτινόμοις δὲ τῶν ὀρνίθων, οἷον γλαυξὶ καὶ νυκτερίσι, τοῦ μὴ ὁρᾶν. ὥστε εἰ μίαν εἶχε δύναμιν, ὤφειλε ταὐτὸν ἐπὶ πάντων ποιεῖν. οὐχὶ δὲ ταὐτὸν ἐπὶ πάντων ποιεῖ· οὐκ ἄρα μίαν ἔχει δύναμιν, καὶ μὴν οὐδὲ πολλάς· ἐπεὶ ἐχρῆν πάσας ἐπὶ πάντων ἐνεργεῖν. οἷον πάντα φλέγειν, ἢ πάντα χεῖν ἢ πάντα πηγνύναι. Εἰ δὲ μήτε μίαν ἔχει δύναμιν, μήτε πολλάς, οὐκ B ἂν εἴη τινὸς αἴτιον. ναί, ἀλλ' εἰώθασι πρὸς τοῦτο ὑποτυγχάνειν οἱ Δογματικοί, λέγοντες ὅτι παρὰ τὰ πάσχοντα καὶ τὰ διαστήματα πέφυκεν ἐξαλλάσσεσθαι τὰ γινόμενα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰτίου ἀποτελέσματα, καθάπερ τοῦ Ἡλίου. σύνεγγυς μὲν γὰρ ὢν τοῖς Αἰθίοψιν, ἔοικε καίειν, μετρίως δὲ ἡμῶν ἀφεστηκώς, θάλπειν. πολὺ δὲ τῶν Ὑπερβορέων κεχωρισμένος, θάλπει μὲν οὐδαμῶς, καταυγάζει δὲ μόνον, καὶ πήγνυσι μὲν τὸν πη- C λὸν τὸ ὑδατῶδες τοῦ γεώδους ἐξατμίζων· τήκει δὲ τὸν κηρόν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν τοῦ πηλοῦ ἰδιότητα. οἱ δὴ χρώμενοι τῇ τοιαύτῃ ὑποτεύξει, σχεδὸν ἀμάχως ἡμῖν συγχωροῦσι τὸ μὴ ἕτερον εἶναι τοῦ πάσχοντος τὸ ποιοῦν. Εἰ γὰρ οὐ διὰ τὸν Ἥλιον γίνεται ἡ τῆξις τοῦ κηροῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδιότητα τῆς περὶ τὸν κηρὸν φύσεως, φανερὸν ὡς οὐδὲ ὃ ἕτερον αἴτιόν ἐστι τῆς τήξεως τοῦ κηροῦ· ἡ δὲ ἀμφοτέρων συνέλευσις, τοῦ, τε Ἡλίου καὶ τοῦ κηροῦ· τῆς D τε ἀμφοτέρων συνόδου ποιούσης τὸ ἀποτέλεσμα, τουτέστι τὴν τῆξιν, οὐ μᾶλλον διὰ τὸν Ἥλιον ὁ κηρὸς τήκεται, ἢ διὰ τὸν κηρὸν ὁ Ἥλιος τήκει. οὕτω τε ἄτοπον, τὸ ἐκ συνόδου δυοῖν γινόμενον ἀποτέλεσμα, μὴ τοῖς δυσὶν ἀνατιθέναι, τῷ δὲ ἑτέρῳ μόνῳ προσμαρτυρεῖν. καὶ μὴν εἰ ἔστι τι τινὸς αἴτιον, ἤτοι κεχώρισται τῆς πασχούσης ὕλης, ἢ σύνεστιν αὐτῇ. οὔτε δὲ κεχωρισμένον αὐτῆς δύναται τυγχάνειν αἴτιον τοῦ πάσχειν αὐτήν, οὔτε συνὸν E αὐτῇ, καθὼς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἐστί τι τινὸς αἴτιον. καὶ δὴ κεχωρισμένον μὲν αὐτῆς αὐτόθεν, οὔτε αὐτὸ αἴτιόν ἐστι, μὴ παρούσης τῆς πρὸς ἣν λέγεται αἴτιον. οὔτε ἐκείνη πάσχει, μὴ συμπαρόντος τοῦ ποιοῦντος. Εἰ δὲ συνδυάζοι ὃ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ἤτοι αὐτὸ μόνον ποιεῖ τὸ λεγόμενον αἴτιον ὑπάρχειν, οὐχὶ δὲ πάσχει,

ἢ ποιεῖ

ἢ ποιεῖ ἅμα καὶ πάσχει. καὶ εἰ μὲν ἅμα ποιεῖ καὶ πάσχει, ἑκάτερον ἔσται ποιοῦν τε καὶ πάσχον. ᾗ μὲν γὰρ αὐτὸ ποιεῖ, ἔσται πάσχουσα ἡ ὕλη. ᾗ δὲ ἡ ὕλη ποιεῖ, ἔσται ἐκεῖνο τὸ πάσχον, καὶ οὕτως οὐ μᾶλλον τὸ ποιοῦν γενήσεται ποιοῦν ἢ πάσχον, καὶ τὸ πάσχον οὐ μᾶλλον ἔσται πάσχον ἢ ποιοῦν, ὅπερ ἄτοπον. εἰ δὲ ποιεῖ μὲν, οὐκ ἀντιπάσχει δέ, ἤτοι κατὰ ψιλὴν ψαῦσιν, τουτέστι τὴν κατ' ἐπιφάνειαν, ποιεῖ, ἢ κατὰ διάδοσιν. καὶ ἔξωθεν μὲν προσπῖπτον, καὶ κατὰ ψιλὴν τὴν ἐπιφάνειαν παραβαλλόμενον τῇ πασχούσῃ ὕλῃ, οὐ δυνήσεταί τι ποιεῖν. ἡ γὰρ ἐπιφάνεια ἀσώματός ἐστι. τὸ δὲ ἀσώματον οὔτε ποιεῖν οὔτε πάσχειν πέφυκεν. οὐκ ἄρα κατὰ ψιλὴν παραβαλλόμενον τὴν ἐπιφάνειαν τὸ αἴτιον τῇ ὕλῃ τι ποιεῖν δυνήσεται. καὶ μὴν οὐδὲ κατὰ διάδοσιν οἷόν τε ἐστιν αὐτὸ δρᾶν. ἤτοι γὰρ διὰ στερεῶν σωμάτων δίεισιν, ἢ διὰ νοητῶν τινων καὶ ἀναισθήτων πόρων. ἀλλὰ διὰ μὲν στερεῶν σωμάτων οὐκ ἂν φέροιτο· σῶμα γὰρ διὰ σώματος οὐ δύναται χωρεῖν. εἰ δὲ διὰ πόρων τινῶν, ὀφείλει ταῖς περιγραφούσαις τοὺς πόρους ἐπιφανείαις προσπῖπτον ποιεῖν· ἀλλά γε ἐπιφάνειαι εἰσὶν ἀσώματοι, τὸ δὲ ἀσώματον οὔτε ποιεῖν οὔτε πάσχειν εὔλογόν ἐστι. τοίνυν οὐδὲ κατὰ διάδοσιν ποιεῖ τὸ αἴτιον. ᾧ ἕπεται, τὸ μηδ' ὅλως αἴτιον αὐτὸ τυγχάνειν. ἔνεστι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ἁφῆς κοινότερον, τοῦ τε ποιοῦντός τι καὶ τοῦ πάσχοντός τι ἐπαπορεῖν. ἵνα γάρ τι ποιήσῃ ἢ πάθῃ, ὀφείλει θιγεῖν ἢ θιγῆναι· οὐδὲν δὲ οὔτε θιγεῖν οὔτε θιγῆναι δύναται, καθὼς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἐστὶν ἢ τὸ ποιοῦν, ἢ τὸ πάσχον. εἰ γὰρ ἅπτεταί τι τινὸς καὶ θιγγάνει, ἤτοι ὅλον ὅλου ἅπτεται, ἢ μέρος μέρους, ἢ ὅλον μέρους, ἢ μέρος ὅλου· οὔτε δὲ μέρος μέρους, οὔτε ὅλον ὅλου, οὔτε ὅλον μέρους, οὔτε ἐναλλὰξ ἅπτεται, καθὼς διδάξομεν· οὐκ ἄρα τι τινὸς ἅπτεται. καὶ εἰ μηδὲν μηδενὸς ἅπτεται, οὔτε τὸ πάσχον ἐστὶν, οὔτε τὸ ποιοῦν. ὅλον μὲν οὖν ὅλου οὐχ ἅπτεται κατὰ λόγον. εἰ γὰρ ὅλον ὅλου ἅπτεται, οὐ θίξις ἔσται, ἀλλὰ ἕνωσις ἀμφοτέρων· καὶ τὰ δύο σώματα ἓν ἔσται σῶμα, διὰ τὸ καὶ τοῖς κατὰ βάθος ὀφείλειν τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου θιγγάνειν· διὰ τὸ καὶ ταῦτα τοῦ ὅλου καθεστάναι μέρη. καὶ μὴν οὐδὲ μέρος μέρους θιγγάνειν δυνατόν ἐστι.

A aut simul efficit aut patitur. Et si quidem simul efficit & patitur, vtrumque erit efficiens & patiens. Nam si ipsum quidem efficit, erit materia patiens. Quatenus autem efficit materiam, erit illud patiens. & sic non magis efficiens fiet efficiens quàm patiens: & patiens non magis erit patiens quam efficiens. quod quidem est absurdum. Si autem efficit quidem, non autem vicissim patitur, aut id facit ex solo contactu, nempe in superficie: aut ex distributione. Et
B extrinsecus quidem incurrens, & in sola superficie applicatum patienti materiæ, non poterit aliquid efficere. Aut enim superficies est incorporea. Incorporeum autem neque facit neque patitur. Sed neque hoc potest facere per distributionem. Aut enim permeabit per corpora solida, aut per quosdam meatus qui percipiuntur intelligentia, & sunt insensiles. Sed ferri quidem non potest per corpora solida. Non potest enim corpus peruadere per corpus. Sin autem per aliquos meatus, debet effice-
C re incurrens in superficies quæ circumscribunt meatus. Sed superficies quidem sunt incorporeæ, & incorporeum neque efficere neque pati est consentaneum. Nec ergo causa efficit per distributionem. cui est consequens vt nec sit ipsum omnino causa. Licet autem etiam ex tactu communiùs dubitare de eo quod efficit & patitur. Nam vt aliquid efficiat aut patiatur, debet tangere aut pati. Nihil autem potest tangere nec tangi, vt ostendemus: Non
D est ergo aut quod efficiat aut quod patiatur. Si enim aliquid aliquid tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem: Sed nec pars partem, nec totum totum, neque totum partem. Sed nec vicissim tangit, vt docebimus. Aliquid ergo non tangit aliquid. Et si nihil nihil tangit: neque est quod patitur neque quod efficit. Atque totum quidem totum non tangere est rationi consentaneum. Si enim totum tangit totum, non erit contactus, sed vnio
E amborum, & duo corpora erunt vnum corpus, propterea quòd etiam in partibus quæ sunt in profundo, alterum debeat alterum tangere, eo quòd eæ quoque sint partes totius. Sed neque fieri potest vt pars partem tangat.

Nam pars quidem pars intelligitur ex habitudine ac relatione ad totum: est autem totum ex propria circumscriptione. Et rursus propter eandem causam, aut tota pars tanget totam partem, aut pars partem. Et si totum quidem tangat, vnientur, & ambo vnum fient corpus. Si autem parte partem, illa rursus pars quæ propria circumscriptione intelligitur tota, aut tota tâget partem, aut aliqua parte aliquam partem. & sic in infinitum. Neque ergo pars tangit partem. Sed neque totum partem. Nam si totum tangat partem, totum quoque quod simul retrahetur cum parte, pars tanget: & pars quæ contrà extenditur cum toto, totum. Nam quod est æquale parti, habet partis proportionem: & quod est toti æquale, habet totius proportionem. Est autem planè res aspera & abrupta, aut totum facere partem, aut censere partem esse toti æqualem. Neque totum ergo tangit partem. Et aliter. Si totum tangit partem, erit seipso minus, & rursus seipso maius. quod quidem est priori deterius. Totum enim si eundem locum occupat quem pars, erit æquale parti. Si ei autem sit æquale, erit seipso minus. Et rursus, pars si ex aduerso totius extenditur, eumdem quem ipsum tenebit locum. Si eumdem autem locum tenuerit quem totum, erit seipso maior. Eadem autem est ratio etiam in conuersione ac reciprocatione. Nam si totum non potest partem tangere, propter causas priùs cõsideratas: neque pars poterit totum tangere. Vnde si neque totum tangit totum, neque pars partem: neque totum partem, neque contrà: nihil nihil tangit. Propterea autem neque erit aliquid alicuius causa, ne patienti quidem ab aliquo. Ad hæc accedit, quòd si aliquid tangit aliquid, aut ab aliquo interceptum, vtpote meatu vel linea, tanget aliquid: aut à nullo interceptum. Et si intercipiatur quidem ab aliquo, non tanget id quod dicitur tangere, sed quod inter ea intercedit. Si autem cùm nihil omnino inter ea intercedat, alterum tangit alterum, erit vtriusque vnio, non contactus. Ergo nec hac ratione aliquid tangit aliquid.

A τὸ γὰρ μέρος κατὰ μὲν τὴν πρὸς τὸ ὅλον σχέσιν νοεῖται μέρος· κατὰ δὲ τὴν ἰδίαν περιγραφὴν, ἔστιν ὅλον. πάλιν δὲ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ἤτοι τὸ ὅλον μέρος τοῦ ὅλου μέρους ἅψεται, ἢ μέρος μέρους. καὶ εἰ μὲν ὅλον ὅλου, ἑνωθήσεται, καὶ ἀμφότερα ἓν γενήσεται σῶμα. Εἰ δὲ μέρει μέρους, ἐκεῖνο πάλιν τὸ μέρος κατ' ἰδίαν περιγραφὴν ὅλον νοούμενον, ἤτοι ὅλον ὅλου τοῦ μέρους ἅψεται, ἢ μέρει τινὶ τινὸς μέρους· καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. οὐ B τοίνυν οὐδὲ μέρος μέρους ἅπτεται, καὶ μὴν οὐδὲ ὅλον μέρους. Εἰ γὰρ τὸ ὅλον τοῦ μέρους ἅψεται, ἔσται καὶ τὸ ὅλον συνυποστελλόμενον τῷ μέρει μέρος· καὶ τὸ μέρος συμπαρεκτεινόμενον τῷ ὅλῳ ὅλον. τὸ γὰρ ἴσον τῷ μέρει, τὴν τοῦ μέρους εἶχεν ἀναλογίαν, καὶ τὸ ἴσον τῷ ὅλῳ, τὴν τοῦ ὅλου. τελέως δὲ ἀπερρωγός ἐστιν, ἢ τὸ ὅλον ποιεῖν μέρος, ἢ τὸ μέρος ἴσον ἀξιοῦν εἶναι τῷ ὅλῳ. τοίνυν οὐδὲ τὸ ὅλον C τοῦ μέρους ἅπτεται. καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ ὅλον τοῦ μέρους ἅπτεται, ἔσται ἑαυτοῦ μικρότερον, καὶ πάλιν ἑαυτοῦ μεῖζον· ὅπερ ἐστὶ τοῦ προτέρου χεῖρον. τό τε γὰρ ὅλον, εἰ τὸν αὐτὸν ἐπιλαμβάνει τόπον τῷ μέρει, ἴσον ἔσται τῷ μέρει· ἴσον δὲ τούτῳ γενόμενον, μικρότερον ἑαυτοῦ ἔσται. καὶ ἀνάπαλιν, τὸ μέρος εἰ συμπαρεκτείνεται τῷ ὅλῳ, τὸν αὐτὸν ἐφέξει τούτῳ τόπον· τῷ δὲ ὅλῳ τὸν αὐτὸν ἐπισχηκὸς τόπον, ἔσται μεῖζον ἑαυτοῦ. ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ἐπὶ D τῆς ἀναστροφῆς ἐστι λόγος. Εἰ γὰρ μὴ δύναται τὸ ὅλον τοῦ μέρους ἅπτεσθαι, διὰ τὰς μικρῷ πρόσθεν ἐπιλογισθείσας αἰτίας, οὐδὲ τὸ μέρος δυνήσεται τοῦ ὅλου ἅπτεσθαι. ὅθεν εἰ μήτε τὸ ὅλον τοῦ ὅλου ἅπτεται, μήτε τὸ μέρος τοῦ μέρους, μήτε τὸ ὅλον τοῦ μέρους, μήτε ἐναλλὰξ, οὐδὲν οὐδενὸς ἅπτεται. διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ αἴτιόν τι τινὸς ὑπάρξει, οὐδὲ πάσχον τι ὑπό τινος. πρὸς τούτοις τε εἰ ἅπτεταί τι τινὸς, ἤτοι μεσολαβούμενον ὑπό τινος, E οἷον πόρου ἢ γραμμῆς, ἅψεταί τινος, ἢ ὑπὸ οὐδενὸς μεσολαβούμενον. καὶ εἰ μὲν ὑπό τινος μεσολαβοῖτο, οὐχ ἅψεται οὗ λέγεται ἅπτεσθαι, ἀλλὰ τοῦ μεταξὺ ἀμφοτέρων. Εἰ δὲ μηδενὸς ἁπαξαπλῶς μεταξὺ ἀμφοτέρων ὄντος, τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου ἅψεται, ἕνωσις ἔσται ἀμφοτέρων, ἀλλ' οὐ θίξις. τοίνυν οὐδὲ ταύτῃ τι τινὸς ἅπτεται. ὅθεν εἴπερ ἵνα νοηθῇ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, δεῖ προσομολογηθῆναι τὸ ὅτι τινὸς ἅπτεται·

δέδεικται δὲ μηδὲν μηδενὸς ἅπτεσθαι, λεκτέον μηδὲ τὸ ποιοῦν, μηδὲ τὸ πάσχον ὑπάρχειν. τὸ μὲν οὖν ποιοῦν αἴτιον οὕτω καὶ κατ' ἰδίαν καὶ κοινῇ μετὰ τοῦ πάσχοντος ἀπορεῖται· ἄπορος δέ ἐστι κατ' ἰδίαν καὶ ὁ περὶ τοῦ πάσχοντος λόγος. εἰ γὰρ πάσχει τι, ἤτοι τὸ ὂν πάσχει τι, ἢ τὸ μὴ ὄν. οὔτε δὲ τὸ ὂν πάσχει τι, ὡς παραστήσομεν, οὔτε τὸ μὴ ὄν, ὡς ὑπομνήσομεν· οὐκ ἄρα πάσχει τι. τὸ μὲν οὖν ὄν, οὐ πάσχει. ἐφ' ὅσον γὰρ ὄν ἐστι, καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν ἔχει, οὐ πάσχει· τὸ δὲ μὴ ὄν, τῷ μηδ' ὅλως ὑπάρχειν, οὐκ ἂν πάθοι. παρὰ δὲ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι οὐδέν ἐστιν· οὐκ ἄρα πάσχει τι. οἷον ὁ Σωκράτης ἤτοι ὢν θνήσκει, ἢ μὴ ὤν. δύο γὰρ οὗτοι χρόνοι· εἷς μὲν ὁ καθ' ὃν ἔστι καὶ ζῇ, ἕτερος δὲ καθ' ὃν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔφθαρται. διόπερ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει κατὰ τὸν ἕτερον τούτων θνήσκειν. ὅτε μὲν οὖν ἔστι καὶ ζῇ, οὐ θνήσκει· ζῇ γὰρ δήπουθεν· θανὼν δὲ, πάλιν οὐ θνήσκει· ἐπεὶ δὶς ἔσται θνήσκων· ὅπερ ἄτοπον· οὐ τοίνυν θνήσκει Σωκράτης. οἷος δέ ἐστιν ἐπὶ τούτου λόγος, τοιοῦτος καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχοντος. οὔτε γὰρ τὸ ὂν δύναται πάσχειν ἐφ' ὅσον ὄν ἐστι, καὶ κατὰ τὴν ἀρχῆθεν ὑπόστασιν νοεῖται· οὔτε τὸ μὴ ὄν· ἀρχὴν γὰρ οὐχ ὑφέστηκεν· οὐκ ἄρα πάσχει τι. καὶ ἔτι τρανότερον· εἴπερ γε τὸ ὄν, ὅτε ὄν ἐστι, πάσχει, ἔσται τἀναντία ὑφ' ἓν ἐν τῷ αὐτῷ· οὐχὶ δέ γε τἀναντία ὑφ' ἓν περὶ τῷ αὐτῷ συνίσταται· οὐκ ἄρα πάσχει τὸ ὄν, ὅτε ὄν ἐστιν. οἷον, ἔστω τὸ ὂν τῇ φύσει σκληρὸν εἶναι, καὶ πάσχειν μαλακυνόμενον, καθάπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου θεωροῦμεν· οὐκοῦν ὅτε μὲν σκληρόν ἐστι καὶ ὄν, οὐ δύναται μαλακύνεσθαι, ἐπεὶ εἰ μαλακύνεται ὅτε σκληρόν ἐστιν, ἔσται τἀναντία περὶ τῷ αὐτῷ ὑφ' ἕν. καὶ ᾗ μὲν καθέστηκεν ὄν, ἔσται σκληρόν· ᾗ δὲ πάσχει, ὂν ὑπάρχον, ἔσται μαλακόν. οὐ δύναται δὲ τὸ αὐτὸ ὑφ' ἓν καὶ σκληρὸν καὶ μαλακὸν νοεῖσθαι· οὐ δύναται ἄρα τὸ ὄν, ὅτε ὄν ἐστι, πάσχειν. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ λευκοῦ καὶ μέλανος χρώματος. ἔστω γὰρ τὸ ὄν, ᾗ ὄν ἐστι, λευκὸν εἶναι, καὶ πάσχειν αὐτὸ μέλαν γινόμενον· οὐκοῦν εἰ τὸ ὂν ἔστι, καὶ λευκόν, ὅτε ἀξιοῦται πάσχειν, ὅτε λευκόν ἐστι, μέλαν ἔσται

A Ostensum est autem nihil tangere: Dicendum est ergo neque esse efficiés nec patiens. Atque de causa quidem efficiente sic dubitatur, & separatim, & communiter cum patiente. Dubitatur autem separatim etiam de patiente. Nam si patitur aliquid, aut id quod est patitur aliquid, aut id quod non est. Sed neque quod est, patitur aliquid, vt ostédemus: neque quod non est, vt admonebimus. Non patitur ergo aliquid. Atque id quidem quod est, non patitur. Nam quatenus quidem est id quod est, & propriam habet naturam, non patitur. B Quod autem non est, eo quòd non sit omnino, nequaquam patietur. Præter esse autem aut nō esse, nihil est. Non ergo patitur: vt exempli causa, Socrates aut cùm sit moritur, aut cùm non sit. Duo enim sunt hæc tempora. vnum quidem quo est & viuit: alterum autem quo non est, sed periit. Quamobrem vt in altero horum moriatur necesse est. Atque quando est quidem & viuit, non moritur. viuit enim. Mortuus autem rursus C non moritur, alioqui bis erit moriens. quod quidem est absurdum. Non moritur ergo Socrates. Cuiusmodi autem est in eo oratio, talis est etiam in patiente. Neque enim id quod est, pati potest quatenus est id quod est, & intelligitur ex ea quæ fuit ab initio substantia. Neque quod non est. Omnino enim non consistit. Non ergo patitur aliquid. Et adhuc clariùs. Si quidem id quod est, patitur quando est id quod est, erunt simul in eodem contraria. Non simul D autem consistunt in eodem contraria. Non ergo patitur quod est, quando est quod est: vt exempli causa, esto quòd id quod est, sit durum natura, & patiatur mollitum, vt cernimus in ferro. Ergo quando est quidem durum, & est id quod est, non potest molliri, vt cernimus in ferro. Nam si mollitur quando est durum, erunt simul in eodem contraria. & quatenus quidem consistit id quod est, erit durum: quatenus autem patitur, cùm sit id quod est, erit molle. Non potest autem idem simul & durum E & molle intelligi. Non potest ergo id quod est, pati, quando est id quod est. Eadem autem ratio est in albo & nigro colore. Esto ergo quod id quod est, quatenus est id quod est, etiam sit album, & patiatur dum fit nigrum. Ergo si id quod est, est etiam album, & tunc censetur pati quando est album, nigrum erit

contraria habens accidentia: quod est absurdum. Non ergo id quod est, quatenus est id quod est, innatum habet vt patiatur. Ad hæc accedit, quòd si dicamus id quod est, pati quādo est id quod est, erit aliquid factum priusquam factum sit. Non ergo, quatenus est id quod est, patitur. Si enim durum est id quod est, quatenus est quod est, durum est, & non molle. Sin autem molle, antequam factum sit molle, erit molle. Nam quatenus quidem est quod est, durum est & nondum molle. Quatenus autem quando est quod est, tunc censetur pati, fiet molle priusquam factum sit molle. est autem hoc absurdum. Non ergo quod est, quatenus est quod est, pati dicendum est. Similiter autem quod non est, quando non est quod est. ei enim quod non est, nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque accidit vt patiatur. Ergo neque quod non est, patitur aliquid. Si autem neque quod est, neque quod non est, patitur aliquid: & præter hæc nihil est: nihil est quod patitur. Quinetiam si est aliquid patiens, aut patitur per additionem, aut per ablationem, aut per alterationem & mutationem. Sed nec est additio aliqua, neque ablatio, neque mutatio & alteratio, vt ostendemus. Non ergo patitur aliquid. Quomodo enim in nominibus, his tribus modis fiunt quędam transmutationes: & a nomine quidem κώβιος ablata prima syllaba fit alterum nomē βίος, id est vita: & si adiecta fuerit eadem syllaba, consistit prius nomen. & ex transmutatione elementorum: vt nomen Archon fit Charon: ita etiam corpora dicuntur pati tribus modis, nempe aut per ablationem, aut per additionem, aut per alterationem. Per ablationem quidem, vt quæ tabescunt. Per additionem autem, vt quæ augentur. Per mutationē, vt quę a sanitate ad morbos transeunt. Si ergo ostensum fuerit quòd à nullo nihil aufertur, & nulli quidquam additur, ex eo probatum erit nihil esse quod patitur. Dicamus autem in primis de modo per ablationem. Si enim aliquid ab aliquo aufertur, aut corpus aufertur a corpore, aut incorporeum ab incorporeo: aut corpus ab incorporeo, aut incorporeū a corpore. Sed nec corpus à corpore aufertur, vt ostendemus: neque corpus ab incorporeo, aut incorporeum à corpore, vt probabimus:

A συμβεβηκότα ἔχον τὰ ἐναντία· ὅπερ ἄτοπον· οὐ τοίνυν τὸ ὂν ἐφ' ὅσον ὄν ἐστι, πάσχειν πέφυκε. πρὸς τούτοις εἰ λέγοιμεν τὸ ὂν, ὅτε ὄν ἐστι, πάσχειν, ἔσται τι πρὶν γεγονέναι, γεγονός· οὐκ ἄρα τὸ ὂν, ὅτι ὄν ἐστι, πάσχει. Εἰ γὰρ σκληρόν ἐστι τὸ ὂν, ἐφ' ὅσον ὄν ἐστι, σκληρόν ἐστι καὶ οὐ μαλακόν· Εἰ δὲ μαλακὸν, πρὸ τοῦ γεγονέναι μαλακὸν, ἔσται μαλακόν. ᾗ μὲν γὰρ ὄν ἐστι, σκληρόν ἐστι καὶ οὔπω μαλακόν· ᾗ δὲ ὅτε ὄν ἐστι, τότε ἀξιοῦται πάσχειν, πρὶν γεγονέναι μαλακὸν, B γενήσεται μαλακόν· ἄτοπον δέ γε τὸ τοιοῦτον· οὐκ ἄρα τὸ ὂν, ἐφ' ὅσον ὄν ἐστι, πάσχειν ῥητέον. ὡσαύτως δὲ οὐδὲ τὸ μὴ ὂν, ὅτε μὴ ὄν ἐστι. τῷ γὰρ μὴ ὄντι, οὐδὲν συμβέβηκεν. ᾧ δὲ μηδὲν συμβέβηκεν, οὐδὲ τὸ πάσχειν συμβέβηκε. τοίνυν οὐδὲ τὸ μὴ ὂν πάσχει τι. Εἰ δὲ μήτε τὸ ὂν μήτε τὸ μὴ ὂν πάσχει τι, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, οὐδέν ἐστι τὸ πάσχον. καὶ μὴν εἰ ἔστι τι τὸ πάσχον, ἤτοι κατὰ πρόσθεσιν πάσχει ἢ κατὰ ἀφαίρεσιν, ἢ κατὰ ἑτεροίωσιν καὶ C μεταβολήν. οὔτε δὲ πρόσθεσίς τίς ἐστιν, οὔτε ἀφαίρεσις, οὔτε μεταβολὴ καὶ ἑτεροίωσις, ὡς ὑποδείξομεν, οὐκ ἄρα πάσχει τι. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων κατὰ τούτους τοὺς τρεῖς τρόπους γίνονταί τινες μεταπλασμοὶ, καὶ τοῦ μὲν (κωβιός) ὀνόματος ἀφαιρεθείσης τῆς πρώτης συλλαβῆς, γίνεται ἕτερον ὄνομα (βίος) καὶ τούτῳ προστεθείσης τῆς αὐτῆς συλλαβῆς συνίσταται τὸ πρότερον ὄνομα· καὶ παρὰ ἐναλλαγὴν στοιχείων, ὡς τὸ (ἄρχων) ὄνομα, γίνεται (Χάρων) D οὕτω καὶ τὰ σώματα λέγοιτο ἂν πάσχειν τριχῶς· ἤτοι κατὰ ἀφαίρεσιν, ἢ κατὰ πρόσθεσιν, ἢ κατὰ ἑτεροίωσιν. κατὰ ἀφαίρεσιν μὲν, οἷα τὰ φθίνοντα· κατὰ πρόσθεσιν δὲ, οἷα τὰ αὐξόμενα· κατὰ τροπὴν δὲ, ὡς τὰ ἐξ ὑγείας εἰς νόσον μεταπίπτοντα. ἐὰν οὖν δειχθῇ ὅτι οὐδὲν οὐδενὸς ἀφαιρεῖται, καὶ ὅτι οὐδὲν οὐδενὶ προστίθεται, καὶ ὅτι οὐδὲν ἀπ' οὐδενὸς μετατίθεται, αὐτόθεν ἔσται κατεσκευασμένον τὸ μηδὲν εἶναι τὸ πάσχον. λέγωμεν δὲ ἐν πρώτοις περὶ τοῦ κατὰ ἀφαίρεσιν τρόπου. E Εἰ γὰρ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος, ἤτοι σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται, ἢ ἀσώματον ἀπὸ ἀσωμάτου, ἢ σῶμα ἀπὸ ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον ἀπὸ σώματος. οὔτε δὲ σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται, ὡς δείξομεν, οὔτε ἀσώματον ἀπὸ ἀσωμάτου, καθὼς παραστήσομεν, οὔτε σῶμα ἀπὸ ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον ἀπὸ σώματος, ὡς κα-

παρείσδυα. οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος. ἀσώματον μὲν οὖν ἀπὸ ἀσωμάτου ἀφαιρεθῆναι τῶν ἀδυνάτων ἐστί. τὸ γὰρ ἀφαιρούμενον ἀπό τινος, οὐκ ἔστιν ἀναφές. τὸ δὲ ἀσώματον ἀναφὲς ὂν, οὐ παρέχει αὑτὸ πρὸς ἀφαίρεσιν καὶ χωρισμόν. ὅθεν καὶ ματαιάζουσιν οἱ μαθηματικοὶ, ὅταν λέγωσι τὴν δοθεῖσαν εὐθεῖαν, δίχα τεμεῖν. ἡ γὰρ ἡμῖν ἐπὶ τοῦ ἄβακος δεικνυμένη εὐθεῖα, αἰσθητὸν ἔχει μῆκος καὶ πλάτος· ἡ δὲ ὑπ' αὐτῶν νοουμένη εὐθεῖα γραμμὴ, μῆκός ἐστιν ἀπλατές. καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἄβακος δεικνυμένη, οὐκ ἂν εἴη γραμμή. καὶ οἱ ἐπιβαλλόμενοι ταύτην τέμνειν, οὐ τὴν οὖσαν γραμμὴν, ἀλλὰ τὴν μὴ οὖσαν τέμνουσιν. ἢ καὶ ἄλλως, ἐπεὶ κατ' αὐτοὺς ἡ γραμμὴ ἐκ σημείων συνεστῶσα νοεῖται, ἔστω τις εὐθεῖα γραμμὴ, ἣν λέγουσιν εἰς ἴσα τέμνειν, οὐκ ἀρτίων συνεστῶσα σημείων, ἀλλ' ἐννέα. ἀλλὰ ταύτην γε τέμνοντες, ἢ τὴν πέμπτην διελοῦσι σημείων· φημὶ δὲ τὴν μεταξὺ τῶν τεσσάρων καὶ τῶν τεσσάρων νοουμένην· ἢ τῶν τμημάτων, τὸ μὲν, τεσσάρων ποιήσουσι σημείων, τὸ δὲ, πέντε. τὴν μὲν οὖν πέμπτην σημείων, οὐκ ἂν φαῖεν τέμνειν· ἀμερὴς γάρ ἐστι κατ' αὐτούς. καὶ τὸ ἀμερὲς ἀδύνατον νοεῖν, εἰς μέρη διαιρούμενον. λείπεται ἄρα, τῶν τῆς γραμμῆς τμημάτων, τὸ μὲν τεσσάρων ποιεῖν σημείων, τὸ δὲ, πέντε, ὅ πάλιν ἐστὶν ἄτοπον, καὶ παρὰ τὴν πρόθεσιν αὐτῶν. ὑπισχνοῦνται μὲν γὰρ ἐπιστημονικῶς τὴν δοθεῖσαν εὐθεῖαν γραμμὴν, εἰς ἴσα διαιρεῖν τμήματα. διαιροῦσι δὲ αὐτὴν εἰς ἄνισα. ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου λόγος νοείσθω. φασὶ γὰρ κύκλον εἶναι σχῆμα ἐπίπεδον ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς περιεχόμενον, ἀφ' οὗ πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν ἐκβαλλόμεναι εὐθεῖαι, ἴσαι ἀλλήλαις εἰσίν. εἶτα ἐπὶ τούτοις πρόβλημά ἐστι, τὸν κύκλον δίχα τεμεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. τὸ γὰρ κέντρον, ὅπερ ἐστὶ τοῦ κύκλου μεσαίτατον ὄν, ἤτοι δίχα τέμνεται κατὰ τὴν τοῦ κύκλου διχοτόμησιν, ἢ τῷ ἑτέρῳ προσνέμεται τμήματι. ἀλλὰ δίχα μὲν τμηθῆναι, τῶν ἀδυνάτων. πῶς γὰρ οἷόν τε τὸ ἀμερὲς ἐπινοεῖν μεριζόμενον; εἰ δὲ τῷ ἑτέρῳ προσνεμηθήσεται τμήματι, ἄνισα γίνεται τὰ τμήματα, καὶ ὁ κύκλος οὐ μέσος διαιρεῖται. ὅ,τε τέμνων τὴν γραμμὴν, ἢ τὸν κύκλον,

A Non ergo aufertur aliquid ab aliquo. Atque fieri quidem non potest vt incorporeum auferatur ab incorporeo. Nam quod ab aliquo aufertur, non est eiusmodi vt tangi non possit. Incorporeum autem est eiusmodi vt tangi non possit ad ablationem & separationem. Vnde etiam stulte loquuntur Mathematici quando dicunt, Datam rectam secare bifariam. Recta enim quæ nobis ostenditur in abaco, sensilem habet longitudinem & latitudinem: recta autem quæ ab eis intelligi-
B tur linea, est longitudo expers latitudinis: & quæ in abaco ostenditur linea, non potest esse linea: & qui eam secare aggrediuntur, non quæ est, sed quæ non est, secant lineam. Aut etiam aliter. Quoniam, vt est eorum sententia, linea intelligitur constans ex punctis, sit aliqua recta linea, quam se dicunt secare in partes æquales, vt quæ cōstet ex punctis imparibus, vtpote nouem. Sed eam quidem secantes, aut quintum punctum diuident, eum, inquam, qui intelligitur
C inter quatuor: aut ex segmentis, aliud quidem facient quatuor punctorum, aliud verò quinque. Atque quintum quidem punctum se non secare dixerint. ex eorum enim sententia caret partibus. Quod caret autem partibus, non potest in partes diuidi. Restat ergo vt ex segmentis lineæ faciāt aliud quidem punctorum quatuor, aliud verò quinque. quod rursus est absurdum, & præter eorum propositum. Nam pollicentur quidem se datam rectam lineam ex scientia
D in partes æquales diuidere: diuidunt autem in inæquales. Eadem autem ratio intelligatur etiam in circulo. Dicunt enim circulum esse figuram planam, quæ continetur ab vna linea, à qua omnes quæ à centro ad circumferentiam educuntur rectæ, sunt inter se æquales. Deinde in his proposita est quæstio circulum bifariam diuidere. quod quidem non potest fieri. Centrum enim quod est medium totius circuli, aut in duas partes diuiditur per circuli in duas partes diuisionem: aut alteri parti attribuatur.
E Sed fieri quidem non potest vt bifariàm secetur. Quomodo enim fieri potest vt mente cōcipiatur diuisum in partes id quod caret partibus? Sin autem attribuetur alteri parti, partes erūt inæquales, & circulus nō diuidetur medius: & id quod secat lineam siue circulum,

aut est corpus, aut incorporeum. Sed corpus quidem quemadmodum poterit intelligi? Neque enim tangi potest, & est incorporeum. Sed nec tangi quidem potest id quod secatur, nempe linea & circulus. Cùm autem sit eiusmodi, non potuerit secari à corpore. Quod enim secatur à corpore, oportet pati & tangi. Incorporeo autem neque à natura insitum est vt tangat, neque vt tangatur. Quamobrem nec mente quidē possumus concipere lineam quæ secatur, & circulū qui diuiditur. Sed neque ab aliquo incorporeo. Si est enim incorporeū quod diuidit lineam seu circulum: aut punctus secat pūctum, aut linea lineam, aut linea secat lineam cuiusmodicunque sit. Sed punctus quidem secare non potest punctum, quoniam vterque caret partibus. Sed neque secans habet quibus secet: neque qui secatur, id in quod secabitur. Rursus autem linea lineam non diuiserit. Nam siue obliquè siue directò adiuncta fuerit ea quæ secat ei quæ secatur, necessariò punctus eius debet adiungi pūcto qui est in linea quæ diuiditur. Cùm partibus autem careat & qui adiungitur, & is qui est in ea quæ secatur, non fiet aliqua diuisio, propterea quòd neque quæ secat, secundùm naturam apta sit ad secandum cùm careat partibus: neque quæ secatur ad hoc vt secetur. Sed neque dici potest quòd id quod secat lineam, cadens inter duos punctos ex iis qui secantur in linea, secabit lineam. Est enim hoc absurdius iis quæ priùs dicta sunt. Nam primùm quidem in lineæ continuatione fieri non potest vt cadat medium. esset enim monstrum. sed necesse est intelligere per punctum ferri id quod secat. Deinde etiam si concessum fuerit, inter duos punctos qui sunt in linea quæ secatur, latum id quod secat secare lineam, deterius quidpiam emerget Geometris. Puncti enim qui componunt lineam, aut sunt adeò continentes, vt non extrinsecus admittant inter se aliquem punctum: aut non erit ex ipsis continua, composita, & vna linea. Sin autem sunt adeò continentes, vt inter se habeant locum punctorum qui non potest mente concipi, vt quod secat bifariàm secet lineam: duorum alterum, aut oportet pūctum in quo fertur,

A ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον. ἀλλὰ σῶμα μὲν, πῶς ἐπινοηθείη; ἀθιγὲς γὰρ καὶ ἀσώματον, καὶ ἀνύποπτον ἡμῖν τὸ τεμνόμενον, τουτέστιν ἡ γραμμὴ καὶ ὁ κύκλος. τοιοῦτο δὲ ὤν, οὐκ ἂν τμηθείη ὑπὸ σώματος. τὸ γὰρ ὑπὸ σώματος τεμνόμενον, παθεῖν δεῖ καὶ θιχθῆναι· τὸ δὲ ἀσώματον, οὔτε θιγεῖν οὔτε θιχθῆναι πέφυκεν. ὥστε οὐκ ἔνεστι νοῆσαι ὑπὸ σώματος τεμνομένην τὴν γραμμὴν, καὶ διαιρούμενον τὸν κύκλον ἐπινοῆσαι. καὶ μὴν οὐδὲ ἀπὸ ἀσωμάτου B τινός. εἰ γὰρ ἀσώματόν ἐστι τὸ διαιροῦν τὴν γραμμὴν, ἢ τὸν κύκλον, ἤτοι στιγμὴ στιγμὴν τέμνει, ἢ γραμμὴ γραμμὴν, οὔτε δὲ στιγμὴ τὴν στιγμὴν, οὔτε γραμμὴ τὴν γραμμὴν οἷά τε ἐστὶ τέμνειν. ἀλλὰ στιγμὴ μὲν τὴν στιγμὴν οὐκ ἂν τέμοι, ἐπεὶ ἑκατέρα ἐστὶν ἀμερής. καὶ οὔτε ἡ τέμνουσα ἔχει οἷς τεμεῖ, οὔτε ἡ τεμνομένη τὸ εἰς ὃ τμηθήσεται. γραμμὴ δὲ τὴν γραμμὴν πάλιν οὐκ ἂν διαιροίη. ἐάν τε γὰρ πλαγίως ἐπιζευχθῇ, ἐάν τε ὀρθίως ἡ τέμνουσα τῇ C τεμνομένῃ, κατ' ἀνάγκην ὀφείλει στιγμῇ ἑαυτῆς ἐπιζεύγνυσθαι τῇ κατὰ τὴν διαιρουμένην γραμμὴν στιγμῇ. ἀμεροῦς οὖν οὔσης καὶ τῆς ἐπιζευγνυμένης, ἀμεροῦς δὲ καὶ τῆς ἐν τῇ τεμνομένῃ, οὐ γενήσεταί τις διαίρεσις, διὰ τὸ μήτε τὴν τέμνουσαν εὐφυῶς ἔχειν πρὸς τὸ τέμνειν, οὖσαν ἀμερῆ, μήτε τὴν τεμνομένην πρὸς τὸ τέμνεσθαι, τῷ πάντως ἐστερῆσθαι μερῶν. καὶ μὴν οὐδ' ἔνεστι λέγειν ὅτι τὸ τέμνον τὴν γραμμὴν μεταξὺ δυοῖν στιγμῶν τῶν D ἐν τῇ τεμνομένῃ γραμμῇ πῖπτον τέμνει τὴν γραμμήν. τοῦτο γὰρ τῶν προειρημένων ἐστὶν ἀτοπώτερον. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν συνεχείᾳ γραμμῆς ἀδύνατόν ἐστι μέσον πεσεῖν τέρας, ἀλλ' ἀνάγκη κατὰ στιγμὴν φερόμενον νοεῖν τὸ τέμνον. εἶτα, κἂν συγχωρηθῇ μεταξὺ δυοῖν στιγμῶν τῶν ἐν τῇ τεμνομένῃ γραμμῇ φερόμενον τὸ τέμνον τέμνειν τὴν γραμμὴν, χεῖρόν τι ἀναδύσεται τοῖς Γεωμέτραις. αἱ γὰρ συντιθεῖσαι τῆς γραμμῆς στιγμαὶ, ἤτοι οὕτως εἰσὶ E συνεχεῖς ὡς μὴ παραδέχεσθαι μεταξὺ ἀλλήλων ἔξωθέν τινα στιγμὴν, ἢ οὐκ ἔσται ἡ ἐξ αὐτῶν συνεχὴς σύνθετος καὶ μία γραμμή. εἰ δ' οὕτως εἰσὶ συνεχεῖς ὡς ἀνεπινόητον ἔχειν μεταξὺ ἀλλήλων τόπον στιγμῶν, ἵνα τὸ τέμνον διχάζῃ τὴν γραμμὴν, δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν στιγμὴν δεῖ τὴν καθ' ἧς φέρεται,

νοεῖν διχαζομένην· ἢ τούτου ἀδυνάτου καθεστῶτος, τὰς ὑποκειμένας στιγμὰς τῆς γραμμῆς νοεῖν ὑπαναχωρούσας, καὶ τόπον καὶ διάστασιν παρεχομένας, ὅτε μὲν ἐπὶ τόδε τὸ μέρος συστελλομένων, ὅτε δὲ, ἐπὶ τόδε· ὧν ἑκάτερόν ἐστιν ἄτοπον. οὔτε γὰρ στιγμὴ, καθὼς προϋπεμνησάμεθα, τέμνεσθαι δύναται, ἀμερὴς ὑπάρχουσα. οὔτε αἱ ἐν τῇ τεμνομένῃ γραμμῇ στιγμαὶ ὑπαναχωρεῖν πεφύκασιν. ἀκίνητοι γάρ εἰσι. τοίνυν καὶ τὸ ἀσώματον οὔτε ἀφαιρεῖται ἀπό τινος ἀσωμάτου, B οὔτε ἐπιδέχεται τὴν ἀφαίρεσιν. κἂν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν δὲ γραμμῶν καὶ κύκλων, τουτέστι τῶν ἐπὶ τοῦ ἄβακος βλεπομένων, θέλωσι στήσαντες τὸν λόγον οἱ Γεωμέτραι διδάσκειν τί τινος ἀφαιρούμενον, οὐ δυνήσονται. οὔτε ἀφ' ὅλης τῆς γραμμῆς ἢ ἀφ' ὅλου τοῦ κύκλου δυνατή τις ἀφαίρεσις γινομένη νοεῖσθαι, οὔτε ἀπὸ μέρους, ὡς μικρὸν ὕστερον προβαίνοντες τοῦ λόγου διδάξομεν, ὅταν εἰς τὴν περὶ τῶν τεμνομένων σωμάτων ζή- C τησιν συγκαταβαίνωμεν. νῦν δὲ συντόμως λεχθέντος ὅτι οὐδὲν ἀσώματον οὐδενὸς ἀσωμάτου ἀφαιρεῖσθαι δύναται, λείπεται λέγειν, ἢ σῶμα ἀπὸ σώματος χωρίζεσθαι, ἢ ἀσώματον ἀπὸ σώματος, ἢ σῶμα ἀπὸ ἀσωμάτου. ἀλλὰ ἀσώματον μὲν ἀπὸ ἀσωμάτου ἀφαιρεῖσθαι, αὐτόθεν ἐστὶν ἀδιανόητον. ἀσώματον δὲ ἀπὸ σώματος χωρίζεσθαι, τῶν ἀδυνάτων. θιγεῖν γὰρ δεῖ τοῦ ἀφαιρουμένου τὸ ἀφαιροῦν. D ἀθιγὲς δὲ ἐστι τὸ ἀσώματον. καὶ ἀδύνατος δέδεικται ἡ θίξις· ὥστε οὐδὲ ἀσώματον σώματος χωρισθείη ποτ' ἄν. καὶ ἄλλως τὸ χωριζόμενόν τινος, οἱονεὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ἀφ' οὗ χωρίζεται· τὸ δὲ ἀσώματον τοῦ σώματος οὐκ ἂν εἴη μέρος. καὶ μὴν οὐδὲ σῶμα σώματος δύναται ἀφαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται, ἤτοι τὸ ἴσον ἀπὸ ἴσου ἀφαιρεῖται, ἢ τὸ ἄνισον, ἀπὸ τοῦ ἀνίσου· ἀλλ' οὔτε τὸ ἴσον ἀπὸ τοῦ ἴσου ἀφαιρεῖσθαι δύνα- E ται, ὡς διδάξομεν, οὔτε τὸ ἄνισον ἀπὸ τοῦ ἀνίσου, ὡς ὑπομνήσομεν· οὐκ ἄρα σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται. ἴσον μὲν οὖν ἀπὸ ἴσου οὐκ ἂν ἀφαιρεθείη· καθάπερ ἀπὸ πήχεος πῆχυς· ἐπεὶ οὐκ ἔσται τὸ τοιοῦτον ἀφαίρεσις, ἀλλὰ παντελὴς τοῦ ὑποκειμένου ἀναίρεσις. καὶ ἔτι ἤτοι ἀπὸ μένοντος τοῦ πήχεος ποιησόμεθα τὴν ἀφαίρεσιν, ἢ ἀπὸ μὴ μένοντος:

A intelligere secari in duas partes: aut si hoc fieri non possit, intelligere punctos lineæ cedere, & locum & distantiam præbere, vt quæ aliquando quidem in hanc partem contrahantur, aliquando verò in illam. quorum vtrumque est absurdum. Neque enim punctus, sicut priùs exposuimus, potest secari, quòd careat partibus. Neque puncti qui sunt in linea quæ secatur, sua natura possunt cedere. sunt enim immobiles. Ergo nec incorporeum aufertur ab aliquo incor-B poreo, neque admittit ablationẽ. Quod si in lineis & circulis sensilibus, hoc est qui cernuntur in abaco, statuentes orationem, velint Geometræ docere aliquid ab aliquo auferri, non poterunt. Neque à tota linea, aut à toto circulo potest intelligi aliqua facta esse ablatio: neque a parte, vt paulò post progredientes docebimus, quando descendemus ad inquisitionem de corporibus quæ secantur. Nunc autem cum breuiter sit ostensum quòd nihil incorporeum potest ab aliquo auferri incorporeo, restat C vt dicatur vel corpus separari a corpore, vel incorporeum à corpore, vel corpus ab incorporeo. Sed incorporeum quidem auferri ab incorporeo, est per se eiusmodi, vt mens id cogitare non possit. Incorporeum autem separari à corpore, est ex iis quæ non possunt fieri. Oportet enim id quod aufert, tangere id quod aufertur. tangi autem non potest incorporeum. & ostensum est fieri non posse vt sit eius tactus. Quamobrem nec incorporeum separari poterit à corpore. D Et alioqui quod separatur ab aliquo, est veluti pars iis à quibus separatur. Incorporeum autem non potest esse pars corporis. Porrò autem neque potest corpus separari à corpore. Si enim corpus aufertur à corpore, aut æquale aufertur ab æquali, aut inæquale ab inæquali. Sed neque æquale ab æquali potest auferri, vt docebimus: neque inæquale ab inæquali, vt admonebimus. Corpus ergo non aufertur à corpore. Atque æquale quidem auferri E non potest ab æquali, vt cubitus à cubito. hoc enim non esset ablatio, sed perfecta & absoluta subiecti deletio. Et præterea aut à manente cubito faciemus ablationem, aut à non manente:

Et ſi à manente quidem, duplicabimus cubitum, non autem diminuemus. Quo modo enim cubitus adhuc ſtatuetur cubitus, ſi ex eo ablatus ſit cubitus? Sin autem à non manente, nihil relinquimus quod admittat ablationem. Ab iis enim quæ non ſunt, fieri non poteſt vt auferatur aliquid. Quamobrem æquale quidem non aufertur ab æquali. Sed neque inæquale ab inæquali. Nam ſi ita ſit, aut maius aufertur à minori, vt à palmo cubitus: aut minus à maiori: vt quod eſt vnius palmi à cubitali. Sed maius quidem non poteſt auferri à minori. Oportet enim id quod aufertur ab aliquo, contineri in illo ex quo fit ablatio. In minori autem maius non continetur. & ideò quo modo nõ poſſunt ſex auferri à quinque (neque enim in quinque ſex continentur:) ita nec à minore licet auferri. Quomodo enim dicebamus, oportet id quod ab aliquo aufertur, contineri in eo ex quo fit ablatio. Non continetur enim minus in eo quod eſt plus. Sequeretur enim vt & quod eſt maius & amplius, contineatur in minori. Oſtenſum eſt autem hoc fieri non poſſe. Quamobrem nec quod eſt minus, continebitur in maiori. Sic autem neque auferetur. Quòd autem re vera ſeruetur conſequentia, conſideremus in exemplis eorum qui mouent dubitationes. Si enim quinque continentur in ſex, vt in eo quod plus eſt, pauciora, neceſſe eſt vt etiã in quinque contineãtur quatuor, vt in eo quod plus eſt, pauciora, & in quatuor tria, & in tribus duo, & in duobus vnum. & ideo in ſex numero contineantur quinque & quatuor & tria & duo & vnum, quæ quidem ſunt quindecim. Sed ſi in ſex ex propria eius ratione continentur quindecim, neceſſariò à quinque continebuntur quatuor & tria & duo & vnum, quæ ſunt decem. Quo modo autem in quinque continentur decem, ita etiam in quatuor erunt tria & duo & vnum, hoc eſt ſex. & ex conuenienti proportione in tribus erunt duo & vnum, quæ ſunt alia tria. & in duobus quæ reſtant. Hac ratione ſi componantur numeri qui ſunt in ſex,

A καὶ εἰ μὲν ἀπὸ μένοντος, διπλασιάσομεν τὸν πῆχυν, ἀλλ' οὐκ ἐλαττώσομεν. πῶς γὰρ ἔτι πῆχυς ἀπομενεῖ ὁ πῆχυς, πήχεος ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθέντος; εἰ δὲ ἀπὸ μὴ μένοντος, οὐδὲν ἀπολειπόμεν ὃ τὴν ἀφαίρεσιν ἐπιδεξόμενον. ἀπὸ γὰρ τῶν μὴ ὄντων, ἀμήχανόν τι ἀφαιρεθῆναι. ὥστε ἴσον μὲν ἀπὸ τοῦ ἴσου οὐκ ἀφαιρεῖται· καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἄνισον ἀπὸ τοῦ ἀνίσου. εἰ γὰρ τοῦτο, ἤτοι τὸ μεῖζον ἀπὸ τοῦ ἥττονος ἀφαιρεῖται, ὥσπερ ἀπὸ
B παλαιστοῦ πῆχυς. ἢ ἀπὸ μείζονος τὸ ἧττον, ὡς τὸ παλαιστιαῖον ἀπὸ τοῦ πηχυαίου. ἀλλὰ τὸ μὲν μεῖζον ἀπὸ τοῦ ἥττονος οὐκ ἂν ἀφαιρεθείη· δεῖ γὰρ τὸ ἀπό τινος ἀφαιρούμενον περιέχεσθαι ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐξ οὗ ἡ ἀφαίρεσις. ἐν δὲ τῷ ἥττονι οὐ περιέχεται τὸ μεῖζον· καὶ διὰ τοῦτο, ὡς οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῶν πέντε ἀφαιρεῖν τὰ ἕξ (οὐ γὰρ ἐμπεριέχεται τοῖς πέντε τὰ ἕξ) οὕτως οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ἥττονος δυνατόν ἐστιν ἀφαιρεῖν τὸ μεῖζον. οὐ γὰρ ἐμπεριέ-
C χεται τῷ ἥττονι τὸ μεῖζον. τοίνυν οὐκ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τοῦ ἥττονος τὸ μεῖζον· καὶ μὴν οὐδὲ ἀπὸ τοῦ μείζονος τὸ ἧττον. ὡς γὰρ ἐλέγομεν, δεῖ τὸ ἀπό τινος ἀφαιρούμενον, ἐμπεριέχεσθαι τῷ ἐξ οὗ ἡ ἀφαίρεσις. οὐχὶ δέ γε τὸ ἔλαττον ἐμπεριέχεται τῷ πλείονι· ἀκολουθήσει γὰρ καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ πλεῖον ἐμπεριέχεσθαι τῷ ἥττονι. ἀδύνατον δὲ τοῦτο ἐδείκνυτο. ὥστε οὐδὲ τὸ ἧττον ἐμπεριεχθήσεται τῷ μείζονι· τοιγαροῦν οὐδ' ἀφαιρεθήσεται. καὶ ὅτι
D τῷ ὄντι σώζεται τὰ τῆς ἀκολουθίας, σκοπῶμεν ἐπὶ τῶν ἐκκειμένων τοῖς ἀπορητικοῖς ὑποδειγμάτων. εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἓξ ἐμπεριέχεται τὰ πέντε, ὡς ἐν πλείονι ἐλάττονα, ἀνάγκη κἂν τοῖς πέντε περιέχεσθαι τὰ τέσσαρα, ὡς ἐν πλείονι ἐλάττονα, κἂν τοῖς τέσσαρσι τὰ τρία, καὶ τοῖς τρισὶ τὰ δύο, κἂν τοῖς δυσὶ τὸ ἕν. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἓξ ἀριθμῷ περιέχεσθαι τὰ πέντε καὶ τὰ τέσσαρα, καὶ τὰ τρία καὶ δύο καὶ ἕν, ἅπερ
E ἐστὶ πεντεκαίδεκα. ἀλλ' εἰ ἐν τῷ ἓξ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ λόγον ἐμπεριέχεται τὰ πεντεκαίδεκα, κατ' ἀνάγκην τῷ πέντε περιεχθήσεται τέσσαρα καὶ τρία καὶ δύο καὶ ἕν, ἅπερ ἐστὶ δέκα· ὃν τρόπον ἐν τοῖς πέντε περιέχηται τὰ δέκα, οὕτω κἂν τοῖς τέσσαρσιν ἔσται τὰ τρία καὶ δύο καὶ ἕν, τουτέστι τὰ ἕξ. καὶ κατὰ τὸ ἀνάλογον, ἐν τοῖς τρισὶ, τὰ δύο καὶ τὸ ἕν, ἅπερ ἐστὶν ἄλλα τρία· κἂν τοῖς λειπομένοις δυσὶ τὸ ἕν, ταύτῃ συντιθεμένων τῶν ἐν τοῖς ἓξ ἀριθμῶν,

φημὶ

A φημὶ δὲ τοῦ πεντεκαίδεκα καὶ τοῦ δέκα καὶ τοῦ ἓξ καὶ τοῦ τρία, ἔτι καὶ τοῦ ἑνός, ἔσται ὁ ἓξ ἀριθμὸς καὶ περιειληφὼς τοὺς τριάκοντα πέντε ἀριθμούς. τούτου τ' ἔτι συγχωρηθέντος, ἀπειράκις ἀπείρων ἀριθμῶν περιληπτικὸς ἔσται ὁ ἕξ. πάλιν γὰρ ὁ τριάκοντα πέντε τῶν ὑποβεβηκότων ἀριθμῶν, ἔσται περιληπτικός. οἷον τοῦ τριάκοντα τέσσαρα, καὶ ἔτι τοῦ τριάκοντα τρία, καὶ ἔτι τοῦ τριάκοντα δύο· καὶ οὕτω καθ' ὑπόβασιν μέχρις ἀπείρου. ἀλλ' εἴπερ ἵνα τι τινὸς ἀφαιρεθῇ, δεῖ ἐμπεριέχεσθαι τὸ ἀφαιρούμενον τῷ ἐξ οὗ ἡ ἀφαίρεσις, B δέδεικται δέ, οὔτε ἐν τῷ ἥττονι τὸ μεῖζον περιεχόμενον, οὔτε ἐν τῷ μείζονι τὸ ἔλαττον, καὶ μὴν οὐδὲ ἐν τῷ ἴσῳ τὸ ἴσον· δεῖ γὰρ τὸ περιέχον μεῖζον εἶναι τοῦ περιεχομένου· τὸ δέ τινι ἴσον, οὔτε ἔλαττόν ἐστιν ἐκείνου, οὔτε μεῖζον τοῦ ᾧ ἴσον ἐστί· ῥητέον μηδὲν μηδενὸς ἀφαιρεῖσθαι.

A quinque, inquam, & decem, & decem & sex & tria, & prætereà vnum, continebit numerus sex numerum triginta quinque. Et hoc adhuc concesso, numerus sex comprehendet numeros infinitè infinitos. Rursus enim numerus triginta quinque comprehendet numeros qui sunt sub eo, nempe triginta quatuor: is verò triginta tria: & is triginta duo: & ita decrescendo in infinitum. Sed si, vt aliquid auferatur, oportet id quod aufertur contineri in eo à quo fit B ablatio, ostēsum est autem neque in minori maius contineri, neque in maiori minus: sed nec æquale in æquali: Oportet enim id quod continet esse maius eo quod continetur: Id autem quod est alicui æquale, non est illo maius nec minus cui est æquale: Dicendum est à nullo quidquam auferri.

[καὶ μὴν εἰ ἀφαιρεῖταί τι τινός, ἤτοι ὅλον ἀπὸ ὅλου ἀφαιρεῖται, ἢ μέρος ἀπὸ μέρους, ἢ μέρος ἀπὸ ὅλου, ἢ ὅλον ἀπὸ μέρους. οὔτε δὲ ὅλον ἀπὸ ὅλου ἀφαιρεῖται, οὔτε μέρος ἀπὸ μέρους, οὔτε ὅλον ἀπὸ μέρους, ἢ μέρος ἀφ' ὅλου, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι τινός. τὸ μὲν οὖν ὅλον ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀφαιρεῖσθαι, τελέως ἐστὶν ἀδύνατον. οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ πήχεος ἀφαιρεῖ πῆχυν, οὐδὲ ἀπὸ κοτύλης κοτύλην. ἐπεὶ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἔσται τινὸς ἀφαίρεσις· ἀλλὰ ὁλοσχερὴς τοῦ ὑποκειμένου ἀναίρεσις. ἀπεμφαῖνον δέ ἐστι καὶ τὸ ὅλον λέγειν ἀπὸ τοῦ μέρους ἀφαιρεῖσθαι. τὸ γὰρ μέρος ἧττόν ἐστι τοῦ ὅλου· καὶ τὸ ὅλον πλεῖόν ἐστι τοῦ μέρους. ἀπὸ δὲ τοῦ ἥττονος λέγειν τὸ πλέον ἀφαιρεῖσθαι, σφόδρα ἐστὶν ἀπίθανον. οὐδὲ γὰρ ὑπάρχει ἐν τῷ μέρει τὸ ὅλον, ἵνα ἀπ' αὐτοῦ λάβῃ τὴν ἀφαίρεσιν, ἀλλ' ἐν τῷ ὅλῳ μέρος. λείπεται οὖν τὸ πιθανώτερον εἶναι δοκοῦν, ἢ τὸ μέρος ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀφαιρεῖσθαι, ἢ τὸ μέρος ἀπὸ τοῦ μέρους. ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῶν ἀπόρων ἐτύγχανε. σκεπτώμεθα δὲ τὸ λεγόμενον ὡς ἔθος τοῖς ἀπὸ τῆς Σκέψεως ἐπὶ ἀριθμοῦ. ὑποκείσθω γὰρ δεκάς, καὶ ἀφαιρείσθω ἀπὸ ταύτης μονάς. οὐκοῦν ἡ ἀφαιρουμένη μονάς, ἤτοι ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης δεκάδος ἀφαιρεῖται, ἢ ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἄρσιν ὑπολειπομένης ἐννεάδος. οὔτε ἀπὸ τῆς ἐννεάδος δέ]

οὔτε ἀπὸ τῆς δεκάδος ἀφαιρεῖται, ὡς δείξο- C μεν· οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖται τῆς δεκάδος μονάς. ᾧ ἕπεται τὸ μηδὲν μηδενὸς ἀφαιρεῖσθαι. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς δεκάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς, ἤτοι ἑτέρα τίς ἐστιν ἡ δεκὰς παρὰ τὰς κατὰ μέρος μονάδας, ἢ ἀθροισμὸς τῶν κατὰ μέρος μονάδων ἐστὶν ἡ δεκάς. ἀλλ' ἑτέραν μὲν τῶν κατὰ μέρος μονάδων οὐκ εἰκὸς εἶναι τὴν δεκάδα. καὶ γὰρ ἀναιρεθεισῶν αὐτῶν συναναιρεῖται, καὶ ὑποκειμένων, πάρεστιν. Εἰ δ' ἐν αὐταῖς ἐστι ταῖς μονάσιν ἡ δεκάς, πάντως ἐὰν λέγωμεν ἀπὸ τῆς δεκάδος ἀφαι- D ρεῖσθαι τὴν μονάδα, ἐπεὶ ἡ δεκὰς οὐδέν ἐστι παρὰ τὰς μονάδας, ὁμολογήσομεν τὴν μονάδα ἀφ' ἑκάστης μονάδος ἀφαιρεῖσθαι.

Atqui si non aufertur, vt ostendimus: à C denario ergo non aufertur vnitas. Cui est consequens vt à nullo quidquam auferatur. Si enim vnitas aufertur à denario, aut denarius est aliquid aliud à singularibus vnitatibus, aut congeries singularium vnitatum est denarius. Sed à singularibus vnitatibus alium non est consentaneum esse denarium. etenim si illæ sublatæ sint, is simul tollitur, & si sint, adest. Si autem in ipsis vnitatibus est denarius, omnino si dicamus à denario auferri vnitatem, quoniam denarius nihil est præter vnitates, fatebimur D vnitatem auferri ab vnaquaq; vnitate.

Sed & à ſeipſa, propterea quòd cum ea intelligatur denarius. Si autem auferatur à quauis vnitate, erit etiam vnius vnitatis à ſeipſa vna vnitate ablatio. Eſt autem abſurdum dicere, vnitatis ablationem eſſe ablationem denarij. Abſurdum eſt ergo etiam à denario velle auferre vnitatem. Sed nec à nouenario qui reſtat, eam auferri dixeris. Si enim vnitas aufertur à nouenario, non debebat poſt eius ablationem cerni integer nouenarius. Id enim à quo aliquid aufertur, non manet integrum poſt ablationem, alioqui non eſſet facta ab eo ablatio. Alioqui ſi à nouenario qui reſtat, aufertur vnitas, aut aufertur à toto nouenario, aut ab vltima vnitate. Sed neque aufertur à toto nouenario: alioqui ſi non ſit alius nouenarius præter ſingulares vnitates nouenarij, ablatio vnitatis erit ablatio nouenarij. Quod quidem eſſet abſurdum. Neque ab vltima vnitate. nam primum quidem vnitas caret partibus & eſt indiuidua. Deinde totus integer reſtat nouenarius, non autem præter vnitatem. Si autem neque à denario tollitur vnitas, neque à nouenario qui reſtat: præter hæc autem nihil poteſt cogitari tertium: dicendum eſt vnitatem non auferri à denario. Ad hæc accedit, quòd ſi vnitas aufertur à denario, aut à manente adhuc denario tollitur vnitas, aut à non manente. Sed neque à non manente vnquam tollitur vnitas, neque à manente. præterquam eſſe autem aut non eſſe nihil eſt: A denario ergo non aufertur vnitas. Atque à manente quidem denario ex hoc ipſo cernitur non auferri vnitas. Nam quatenus quidem manet denarius, ab eo nihil aufertur. A non manente autem rurſus auferri, eſt abſurdum. Ab eo enim quod non eſt, non poteſt auferri aliquid. Non aufertur ergo aliquid ab aliquo. Eadem eſt ratio etiam de ablatione ab iis quæ cadunt ſub dimenſionem: vt ſi à congio auferatur cotyla, aut ſi à cubito auferatur palmus. Aut enim à toto congio dicendum eſt fieri ablationem, aut à parte: & aut à manente, aut non manente. A nullo autem eorum, vt oſtendimus. Ergo nec hac ratione aufertur aliquid ab aliquo.

A ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς, διὰ τὸ σὺν ταύτῃ νοεῖσθαι τὴν δεκάδα. ἀπὸ πάσης δὲ μονάδος ἀφαιρουμένης, καὶ ἀφ' ἑαυτῆς τῆς μιᾶς μονάδος ἔσται ἡ τῆς μιᾶς μονάδος ἄρσις. ἄτοπον δὲ ἐστι τὴν τῆς μονάδος ἄρσιν, δεκάδος λέγειν ἄρσιν ὑπάρχειν. ἄτοπον ἄρα καὶ ἀπὸ δεκάδος ἀξιοῦν ἀφαιρεῖσθαι μονάδα. καὶ μὴν ἀπὸ τῆς λειπομένης ἐννεάδος οὐκ ἂν εἴποι μέν τις ταύτην ἀφαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐννεάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς, οὐκ ὤφειλε μετὰ τὴν ἄρσιν

B αὐτῆς ὁλόκληρος θεωρεῖσθαι ἡ ἐννεάς. ὃ γὰρ ἀφ' οὗ τι ἀφαιρεῖται, οὐ μένει ὁλόκληρον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν. ἐπεὶ οὐκ ἔσται γεγονυῖά τις ἀπ' αὐτοῦ ἀφαίρεσις. καὶ ὅμως, εἰ ἀπὸ τῆς περιλειπομένης ἐννεάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς, ἤτοι ἀπὸ ὅλης τῆς ἐννεάδος ἀφαιρεῖται, ἢ ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μονάδος. οὔτε δὲ ἀπὸ τῆς ὅλης ἐννεάδος ἀφαιρεῖται, ἐπεὶ ἔσται μὴ ἑτέρας οὔσης παρὰ τὰς κατὰ μέρος μονάδας τῆς ἐννεάδος ἡ μονάδος ἄρσις, ἐννεάδος ἄρσις. ὅπερ ἦν ἄτο-

C πον. οὔτε ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μονάδος· ἐπεὶ πρῶτον μὲν ἀμερὴς καὶ ἀδιαίρετός ἐστιν ἡ μονάς. ἔπειτα πῶς ὁλόκληρος ἀπολείπεται ἡ ἐννεάς, ἀλλ' οὐ παρὰ μονάδα; εἰ δὲ μήτε ἀπὸ τῆς δεκάδος αἴρεται μονάς, μήτε ἀπὸ τῆς περιλειπομένης ἐννεάδος, παρὰ δὲ ταῦτα, οὐδέν ἐστι τρίτον ἐπινοεῖσθαι, λεκτέον μὴ ἀφαιρεῖσθαι τῆς δεκάδος μονάδα. πρὸς τούτοις, εἰ ἀπὸ τῆς δεκάδος αἴρεται μονάς, ἤτοι ἀπὸ μενούσης ἔτι τῆς δεκάδος αἴρεται ἡ μονάς, ἢ ἀπὸ μὴ μενούσης.

D οὔτε δὲ μὴ μενούσης αἴρεταί ποτε μονάς, οὔτε ἀπὸ μενούσης. παρὰ δὲ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι οὐδέν ἐστιν· οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς δεκάδος μονάς. ἀπὸ μὲν οὖν μενούσης τῆς δεκάδος, αὐτόθεν φαίνεται μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἡ μονάς. ἐφ' ὅσον γὰρ μένει δεκάς, οὐδὲν ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτῆς. ἀπὸ δὲ μὴ μενούσης, πάλιν ἀφαιρεῖσθαι ἄτοπον. ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲ ἀφαιρεθῆναί τι δύναται. οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι τινός. ὁ δ' αὐτὸς λόγος, καὶ περὶ τῆς ἀπὸ τῶν

E μετρητῶν ἀφαιρέσεως. οἷον τῆς ἀπὸ χοέως ἀφαιρουμένης κοτύλης, ἢ τοῦ ἀπὸ πήχεος ἀφαιρουμένου παλαιστοῦ. ἢ γὰρ ἀπὸ ὅλου τοῦ χοέως ῥητέον γίνεσθαι τὴν ἀφαίρεσιν, ἢ ἀπὸ μέρους. καὶ ἤτοι ἀπὸ μένοντος, ἢ μὴ μένοντος. ἀπ' οὐδενὸς δὲ τούτων, ὡς παρεστήσαμεν· τοίνυν οὐδὲ ταύτῃ ἀφαιρεῖταί τι τινός.

ΑΛΛ'

A ΑΛΛ' ὅτι μὲν οὐδέν ἐστιν ἀφαίρεσις, ἐκ τούτων συμφανές. ὅτι δὲ οὐδὲ προστίθεταί τι τινί, παρακειμένως διδάσκωμεν. ὑποκειμένου τινὸς πηχυαίου σώματος, καὶ προστιθεμένου τούτῳ παλαιστιαίου, ὥστε ἑπταπάλαιστον γίνεσθαι τὸ ἐκ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τῆς προσθέσεως ἀποτελεσθέν, ζητῶ ἐν τίνι ποτὲ γέγονεν ἡ τοῦ παλαιστοῦ πρόσθεσις; ἤτοι γὰρ αὐτῷ προστίθεται ὁ παλαιστής, ἢ τῷ προϋποκειμένῳ πήχει, ἢ τῷ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελεσθέντι ἑπταπαλαίστῳ μεγέθει· οὔτε δὲ αὐτῷ B προστίθεται ὁ παλαιστής, οὔτε τῷ προϋποκειμένῳ πήχει, οὔτε τῷ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελεσθέντι μεγέθει· φημὶ δέ, ἔκ τε τοῦ προϋποκειμένου πήχεος καὶ τῆς προσθέσεως· οὐκ ἄρα προστίθεταί τι τινί. ἑαυτῷ μὲν οὖν οὐκ ἂν προστεθείη ὁ παλαιστής. μὴ ὢν γὰρ ἕτερος ἑαυτοῦ, καὶ μὴ διπλασιάζων ἑαυτὸν κατὰ τὴν πρόσθεσιν, οὐκ ἂν ἑαυτῷ προστεθείη. εἰ δὲ τῷ ὑποκειμένῳ πήχει προστίθεται, πῶς παντὶ προστιθέμενος, οὐ παρισάζεται αὐτῷ, C καὶ δύο ποιεῖ πήχεις, ὥστε τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἧττον γίνεσθαι; τὸ δὲ ἧττον, μεῖζον; εἰ γὰρ ἐξισοῦται τῷ πήχει ὁ παλαιστής τῷ πήχει, καὶ ὁ πῆχυς τῷ παλαιστῇ, ὁ μὲν πῆχυς ἥττονι ἰσαζόμενος, μείζων καθεστώς, ἥττων γενήσεται. ὁ δὲ παλαιστής, μικρὸς ὤν, καὶ τῷ πήχει ἰσαζόμενος, μείζων καταστήσεται. ἀλλ' εἰ μήθ' ἑαυτῷ προστίθεται ὁ παλαιστής, μήτε τῷ προϋποκειμένῳ πήχει, λείπεται λέγειν αὐτὸν, τῷ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελουμέ- D νῳ ἑπταπαλαίστῳ μεγέθει προστίθεσθαι· ὃ πάλιν ἐστὶν ἀλογώτατον. τὸ γὰρ πρόσθεσιν ἐπιδεχόμενον, προϋποκεῖσθαι δεῖ τῆς προσθέσεως, οὐχὶ δὲ τὸ γινόμενον ἐξ αὐτῶν προϋπόκειται αὐτῶν. οὐκ ἄρα τῷ γινομένῳ ἔκ τε τῆς προσθέσεως, καὶ ἐκ τοῦ προόντος προστίθεται τὸ προστιθέμενον. διαφέρει γε μὴν ἡ πρόσθεσις τοῦ γινομένου ἐξ αὐτῆς, καὶ διαφωνεῖ τοῖς χρόνοις ἐκείνῳ. ὅτε μὲν γὰρ γίνεται ἡ πρόσθεσις, οὔπω τὸ γινόμενόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν. E ὅτε δὲ ἔστι τὸ γεγονὸς ἐξ αὐτῶν, οὐκέτι ἔσται πρόσθεσις. ὥστε οὐδὲ τῷ γινομένῳ ἐκ τῆς προσθέσεως καὶ τοῦ προϋποκειμένου πήχεος προστίθεται ὁ παλαιστής. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ προστιθέμενον πάλιν οὔτε αὐτὸ ἑαυτῷ προστίθεται, οὔτε τῷ προϋποκειμένῳ οὔτε τῷ ἐξ ἀμφοτέρων, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν προστίθεταί τινι.

SED quòd non sit quidem ablatio, ex his est perspicuum. Quòd autem neque aliquid additur alicui, ex iis quæ iuxta sita sunt, doceamus. Si ponatur ergo corpus cubitale, & ei addatur corpus vnius palmi, adeò vt id quod est effectum ex eo quod est positum & additione, sit septem palmorum: quæro in quónam facta est palmi additio? Aut enim sibi additur palmus, aut cubito qui priùs erat positus, aut magnitudini septem palmorum, quæ effecta est ex vtrisque. Sed neque sibi additur palmus, neque cubito priùs posito, neque magnitudini quæ effecta est ex vtrisque, ex priùs posito, inquam, cubito & additione. Nō ergo additur aliquid alicui. Atque sibi quidem palmus non fuerit adiectus. Nam cùm non sit alter à seipso, & non conduplicet seipsum per additionem, sibi non fuerit additus. Si autem additur cubito priùs posito, quomodo additus toti, ei non adæquatur, & duos efficit cubitos, adeò vt partim quidem sit minus, partim verò maius? Si enim additione palmus æquatur cubito, & cubitus palmo: cubitus quidem minori exæquatus, cùm sit maior, fiet minor. Palmus autem quum sit paruus, & exæquetur cubito, fiet maior. Sed si neque sibi additur palmus, neque cubito priùs posito, restat vt dicamus eum addi septem palmorum magnitudini quæ efficitur ex vtrisque. quod quidem est à ratione maximè alienum. Nam quod suscipit additionem, poni debet ante eam. Quod autem fit ex ipsis, ante ea non ponitur. Non ergo ei quod fit & ex additione, & ex eo quod erat ante, additur id quod additur. Differt quidem certè additio ab eo quod fit ex ea, & ab illo discrepat temporibus. Nam quando fit quidem additio, nondum est quod fit ex eis. Quando autem est quod factum est eis, non est ampliùs additio. Quare nec ei quod fit ex additione & ex cubito priùs posito, additur palmus. Sed rursus quoniam quod additur, neque ipsum sibi additur, nec ei quod est priùs positum, nec ei quod fit ex vtrisque: neque omnino alicui additur.

A Licet autem de numeris quoque eandem mouere dubitationem. Nam si positus fuerit quaternarius, & ei adiecta sit vnitas, considerandum est cuinam fiat additio. Aut enim sibi additur vnitas, aut quaternario, aut quinario qui ex vtrisque efficitur. Sed nec sibi additur, propterea quòd id quod alicui additur, sit alterum ab illo cui additur, vnitas autem non sit alia à seipsa: & propterea quòd nec se ipsam conduplicet, effecta binarius. B Neque quaternario, propterea quòd non ipsi exæquetur, neque ipsum conduplicet. Quod enim additur toti quaternario, qui non est alius à singularibus vnitatibus, est quaternarius. Sed neq; quinario qui fit ex ipsa & quaternario, propterea quòd non ponatur quinarius ante additionem, & semper debeat id quod additur, addi alicui quod est priùs positum. Non ergo aliquid alicui additur. Sed si neque aliquid ab aliquo aufertur, vt ostensum est: neque aliquid alicui additur, vt exposuimus: est perspicuum quòd neque aliquid ab aliquo transponitur. C est enim transpositio, alterius quidem ablatio, alterius verò additio. Si hæc autem non sunt, neque debet esse patiens, siquidem aliquo ex his modis esset pati. Non enim aliter quàm his modis aliquid posse pati quisquam cogitauerit. De his autem rebus dubitationi, coniuncta est quæstio de toto & de parte: quoniam ablatio videtur esse ablatio alicuius partis à toto, D & rursus additio esse toti⁹ additio. Quo fit vt si ostẽsum fuerit esse dubiam de toto & parte orationem, magis ostẽdetur priùs fuisse dubitatum de additione & ablatione patienteque & agente. Quòd autem non sit facile dicere quid sit totũ, & quid pars, consequenter doceamus.

ΕΝΕΣΤΙ δὲ καὶ περὶ ἀριθμῶν τὴν αὐτὴν κινεῖν ἀπορίαν. ὑποκειμένης γὰρ τετράδος καὶ προστεθειμένης ταύτῃ μονάδος, σκεπτέον τίνι γίνεται ἡ πρόσθεσις. ἢ γὰρ ἑαυτῇ προστίθεται ἡ μονάς, ἢ τῇ τετράδι, ἢ τῇ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελουμένῃ πεντάδι. οὔτε δὲ ἑαυτῇ προστίθεται, διὰ τὸ τὸ μὲν προστιθέμενον ἕτερον εἶναι ἐκείνου τοῦ ᾧ προστίθεται, τὴν δὲ μονάδα, μὴ ἕτερον εἶναι ἑαυτῆς. καὶ διὰ τὸ μὴ ἑαυτὴν διπλασιάζειν, δυάδα γινομένην. οὔτε τῇ τετράδι, διὰ τὸ μὴ ἰσάζεσθαι αὐτῇ, μηδὲ διπλασιάζειν αὐτήν. τὸ γὰρ ὅλῃ τετράδι προστιθέμενον, μὴ ἑτέρᾳ οὔσῃ τῶν κατὰ μέρος τεσσάρων μονάδων, τετράς ἐστι. καὶ μὴν οὐδὲ τῇ ἐξ αὐτῆς καὶ τῆς τετράδος ἀποτελουμένῃ πεντάδι, διὰ τὸ μὴ προϋποκεῖσθαι τῆς προσθέσεως τὴν πεντάδα, καὶ ἀεί ποτε ὀφείλειν τὸ προστιθέμενον, προϋποκειμένῳ τινὶ προστίθεσθαι. οὐκ ἄρα προστίθεταί τι τινί. ἀλλ᾽ εἰ μήτε ἀφαιρεῖταί τι τινὸς ὡς ὑποδέδεικται, μήτε προστίθεταί τι τινί, ὡς παρεμυθησάμεθα, φανερὸν ὡς οὐδὲ μετατίθεταί τι ἀπό τινος. ἦν γὰρ ἡ μετάθεσις, τοῦ μὲν ἄρσις, τοῦ δὲ πρόσθεσις. μὴ ὄντων δὲ τούτων, οὐδὲ τὸ πάσχον ὀφείλει εἶναι, εἴπερ ἦν κατά τινα τούτων τῶν τρόπων τὸ πάσχειν. ἄλλως γὰρ οὐκ ἄν τις ἐπινοήσειε δυνάμενόν τι πάσχειν, εἰ μὴ κατὰ τούτους τοὺς τρόπους. συνῆπται δέ πως τῇ περὶ τούτου ἀπορίᾳ καὶ ἡ περὶ τοῦ ὅλου, ἔτι δὲ τοῦ μέρους ζήτησις. ἐπείπερ καὶ ἡ ἀφαίρεσις, μέρους τινὸς ἀπὸ ὅλου δοκεῖ ἀφαίρεσις εἶναι· καὶ ἡ πρόσθεσις, ὅλου πάλιν ὑπάρχει πρόσθεσις. ὅθεν εἰ δειχθείη ὅτι ἄπορός ἐστιν, ὁ περὶ τοῦ ὅλου καὶ τοῦ μέρους λόγος, ἐπιδειχθήσεται μᾶλλον τὰ περὶ τῆς προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως πάσχοντός τε καὶ δρῶντος προηπορημένα. τὸ δ᾽ ὅτι οὐκ εὐχερές ἐστι λέγειν, τί τε ὅλον ἐστὶ καὶ τί τὸ μέρος, ἀκολούθως διδάσκωμεν.

De toto & parte.

Necessaria est de toto consideratio: Physicis quidem, quoniam est absurdum, eos cùm profiteantur verum dicere de toto & vniuerso, nescire quidnam sit totum & quid partes: Scepticis, ad refellendum Dogmaticorum temeritatem. Atque Stoici quidem Philosophi

Περὶ ὅλου καὶ μέρους.

ΠΕΡΙ τοῦ ὅλου σκέψις ἀναγκαία ἐστὶ E τοῖς μὲν φυσικοῖς, ἐπεὶ ἄτοπον καθέστηκε, τούτους περὶ τοῦ ὅλου καὶ τοῦ παντὸς ἐπαγγελλομένους τὸ ἀληθὲς ἐρεῖν, μὴ εἰδέναι τί ποτέ ἐστι τὸ ὅλον, καὶ τίνα τὰ μέρη. τοῖς δὲ Σκεπτικοῖς, πρὸς ἔλεγχον τῆς τῶν Δογματικῶν προπετείας. καὶ δὴ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι,

διαφέ-

διαφέρειν ὑπολαμβάνουσι τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν. ὅλον μὲν γὰρ εἶναι λέγουσι τὸν κόσμον, πᾶν δὲ τὸ σὺν τῷ κόσμῳ ἔξωθεν κενόν. καὶ διὰ τοῦτο τὸ μὲν ὅλον πεπερασμένον εἶναι· πεπέρασται γὰρ ὁ κόσμος. τὸ δὲ πᾶν, ἄπειρον. τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐκτὸς τοῦ κόσμου κενόν. ὁ δὲ Ἐπίκουρος ἀδιαφόρως τήν τε τῶν σωμάτων καὶ τὴν τοῦ κενοῦ φύσιν ὅλον τε καὶ πᾶν προσαγορεύειν εἴωθεν. ὁτὲ μὲν γάρ φησιν ὅτι ἡ τῶν ὅλων φύσις, σώματά ἐστι καὶ κενόν. ὁτὲ δὲ, ὅτι τὸ πᾶν κατὰ ἀμφότερα ἄπειρόν ἐστι κατά τε σώματα καὶ τὸ κενόν, τουτέστι, κατά τε τὸ πλῆθος τῶν σωμάτων, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ κενοῦ, ἀντιπαρεκτεινουσῶν ἀλλήλαις τῶν κατ' ἑκάτερον ἀπειριῶν. οἱ δὲ φάμενοι, μηδ' ὅλως εἶναι κενόν, ὡς οἱ ἐκ τοῦ Περιπάτου, τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν τῶν σωμάτων· μονονουχὶ δὲ καὶ τοῦ κενοῦ ἐπικατηγοροῦσι. γέγονε δέ τις διάστασις βραχεῖα καὶ περὶ τοῦ μέρους. Ἐπίκουρος μὲν γὰρ ἕτερον ἠξίου τυγχάνειν τὸ μέρος τοῦ ὅλου, καθάπερ τὴν ἄτομον τοῦ συγκρίματος. ἐπεὶ ἐκείνη μὲν ἄποιός ἐστι, τὸ δὲ σύγκριμα ποιοῦται· ἤτοι λευκὸν ἢ μέλαν, ἢ κοινῶς κεχρωσμένον· καὶ ἤτοι θερμὸν ἢ ψυχρόν, ἢ ἄλλην τινὰ ἔχον ποιότητα. οἱ δὲ Στωικοί, οὔτε ἕτερον τοῦ ὅλου τὸ μέρος, οὔτε τὸ αὐτό φασιν ὑπάρχειν. ἡ γὰρ χεὶρ οὔτε ἡ αὐτὴ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, οὔτε ἑτέρα παρὰ τὸν ἄνθρωπον. σὺν αὐτῇ γὰρ ὁ ἄνθρωπος νοεῖται ἄνθρωπος. ὁ δὲ Αἰνησίδημος κατὰ Ἡράκλειτον, καὶ ἕτερόν φησι τὸ μέρος τοῦ ὅλου, καὶ ταὐτόν. ἡ γὰρ οὐσία, καὶ ὅλη ἐστὶ καὶ μέρος. ὅλη μὲν κατὰ τὸν κόσμον· μέρος δὲ κατὰ τὴν τοῦδε τοῦ ζῴου φύσιν. τὸ δὲ μόριον καὶ αὐτὸ λέγεται διχῶς, καὶ ὁτὲ μὲν ὡς διαφέρον τοῦ ἰδίως νοουμένου μέρους, καθά φασιν αὐτὸ μέρος μέρους εἶναι, καθάπερ δάκτυλον μὲν τῆς χειρός, οὖς δὲ τῆς κεφαλῆς· ὁτὲ δ' ὡς μὴ διαφέρον, ἀλλὰ μέρος ὂν τοῦ ὅλου, καθὸ καί τινές φασι κοινῶς μέρος εἶναι τὸ συμπληρωτικὸν τοῦ ὅλου. προδιηρθρωμένων δὲ τούτων, καὶ τοῦ ὅλου κατὰ τὴν τῶν μερῶν συμπλήρωσιν νοουμένου, χωρῶμεν λοιπὸν ἐπὶ τὴν σκέψιν. Εἴπερ οὖν ἐστί τι ὅλον, οἷον ἄνθρωπος, ἵππος, φυτόν, ναῦς (ταῦτα γὰρ ὅλων ὀνόματα)

A existimant differre totum & vniuersum. Nam totum quidem dicunt esse mundum: Vniuersum autem, quod est cum mundo extrinsecus inane. & propterea totum quidem esse finitum. est enim finitus mundus. vniuersum autem est infinitum. Tale est enim inane quod est extra mundum. Epicurus autem, citra vllum discrimen, corporum & inanis naturam solitus est appellare totum & vniuersum. Nam aliquando quidem dicit quòd totius natura sunt corpora & B inane: aliquando autem, quòd vniuersum in ambobus est infinitum, nempe in corporibus & inani: hoc est & in multitudine corporum, & in magnitudine inanis, in vtroque ex aduerso se inter se porrigentibus infinitatibus. Alij autem vt Peripatetici, dicunt totum & vniuersum ne esse quidem inane & vacuum corporibus, propemodum autem ipsum quoque accusant inane. Fuit etiam de parte breuis quædam dissensio. Nam Epicurus quidem censebat partem esse diuersam à toto, vt atomum ab eo quod C est concretum & compositum. Nam illa quidem est expers qualitatis. Quod autem est concretum & compositum, est qualitate præditum: vtpote album vel nigrum, vel communiter coloratum: & vel calidum vel frigidum, vel aliquam aliam habens qualitatem. Stoici autem dicunt neque partem esse à toto diuersam, neque idem esse. Manus enim neque est eadem quæ homo, non enim est homo: neque alia ac diuersa ab homine. cum ea enim homo intelli- D gitur homo. Ænesidemus autem ex sententia Heracliti, dicit partem & diuersam esse à toto, & idem. Essentia enim & tota est & pars. Tota quidem in mundo: pars autem in natura animalis. Particula autem ipsa quoque dicitur duobus modis. Et aliquando quidem, vt differens à parte quæ propriè intelligitur, vt dicunt eam esse partem particulæ: vt digitum quidem manus, aurem verò capitis. Aliquando autem vt non differens, sed vt quæ sit pars totius. qua ratione dicunt quidem par- E tem complere totum. His autem priùs explicatis, & toto intellecto ex complemento partium, procedamus deinceps ad considerationem. Si ergo est aliquid totum, vt homo, equus, planta, nauis (hæc enim sunt totorum nomina)

contraria habens accidentia: quod est absurdum. Non ergo id quod est, quatenus est id quod est, innatum habet vt patiatur. Ad hæc accedit, quòd si dicamus id quod est, pati quãdo est id quod est, erit aliquid factum priusquam factum sit. Non ergo, quatenus est id quod est, patitur. Si enim durum est id quod est, quatenus est quod est, durum est, & non molle. Sin autem molle, antequam factum sit molle, erit molle. Nam quatenus quidem est quod est, durum est & nondum molle. Quatenus autem quando est quod est, tunc censetur pati, fiet molle priusquam factum sit molle. est autem hoc absurdum. Non ergo quod est, quatenus est quod est, pati dicendum est. Similiter autem quod non est, quando non est quod est. ei enim quod non est, nihil accidit. Cui autem nihil accidit, neque accidit vt patiatur. Ergo neque quod non est, patitur aliquid. Si autem neque quod est, neque quod non est, patitur aliquid: & præter hæc nihil est: nihil est quod patitur. Quinetiam si est aliquid patiens, aut patitur per additionem, aut per ablationem, aut per alterationem & mutationem. Sed nec est additio aliqua, neque ablatio, neque mutatio & alteratio, vt ostendemus. Non ergo patitur aliquid. Quomodo enim in nominibus, his tribus modis fiunt quędam transmutationes: & à nomine quidem κώβιος ablata prima syllaba fit alterum nomẽ βίος, id est vita: & si adiecta fuerit eadem syllaba, consistit prius nomen. & ex transmutatione elementorum: vt nomen Archon fit Charon: ita etiam corpora dicuntur pati tribus modis, nempe aut per ablationem, aut per additionem, aut per alterationem. Per ablationem quidem, vt quæ tabescunt. Per additionem autem, vt quæ augentur. Per mutationẽ, vt quę à sanitate ad morbos transeunt. Si ergò ostensum fuerit quòd à nullo nihil aufertur, & nulli quidquam additur, ex eo probatum erit nihil esse quod patitur. Dicamus autem in primis de modo per ablationem. Si enim aliquid ab aliquo aufertur, aut corpus aufertur a corpore, aut incorporeum ab incorporeo: aut corpus ab incorporeo, aut incorporeũ a corpore. Sed nec corpus a corpore aufertur, vt ostendemus: neque corpus ab incorporeo, aut incorporeum a corpore, vt probabimus:

A συμβεβηκότα ἔχον τὰ ἐναντία· ὅπερ ἄτοπον· οὐ τοίνυν τὸ ὂν ἐφ' ὅσον ὤν ἐστι, πάσχειν πέφυκε. πρὸς τούτοις εἰ λέγοιμεν τὸ ὄν, ὅτε ὄν ἐστι, πάσχειν, ἔσται τι πρὶν γεγονέναι, γεγονός· οὐκ ἄρα τὸ ὄν, ὅτι ὄν ἐστι, πάσχει. Εἰ γὰρ σκληρόν ἐστι τὸ ὄν, ἐφ' ὅσον ὄν ἐστι, σκληρόν ἐστι καὶ οὐ μαλακόν· Εἰ δὲ μαλακόν, πρὸ τοῦ γεγονέναι μαλακὸν, ἔσται μαλακόν. ἡ μὲν γὰρ ὄν ἐστι, σκληρόν ἐστι καὶ οὔπω μαλακόν· ἡ δὲ ὅτε ὄν ἐστι, τότε ἀξιοῦται πάσχειν, πρὶν γεγονέ-

B ναι μαλακὸν, γενήσεται μαλακόν· ἄτοπον δέ γε τὸ τοιοῦτον· οὐκ ἄρα τὸ ὄν, ἐφ' ὅσον ὄν ἐστι, πάσχειν ῥητέον. ὡσαύτως δὲ οὐδὲ τὸ μὴ ὄν, ὅτε μὴ ὄν ἐστι. τῷ γὰρ μὴ ὄντι, οὐδὲν συμβέβηκεν. ᾧ δὲ μηδὲν συμβέβηκεν, οὐδὲ τὸ πάσχειν συμβέβηκε. τοίνυν οὐδὲ τὸ μὴ ὂν πάσχει τι. Εἰ δὲ μήτε τὸ ὂν μήτε τὸ μὴ ὂν πάσχει τι, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, οὐδέν ἐστι τὸ πάσχον. καὶ μὴν εἰ ἔστι τι τὸ πάσχον, ἤτοι κατὰ πρόσθεσιν πάσχει ἢ κατὰ ἀφαίρεσιν, ἢ κατὰ ἑτεροίωσιν καὶ

C μεταβολήν. οὔτε δὲ πρόσθεσίς τίς ἐστιν, οὔτε ἀφαίρεσις, οὔτε μεταβολὴ καὶ ἑτεροίωσις, ὡς ὑποδείξομεν, οὐκ ἄρα πάσχει τι. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων κατὰ τούτους τοὺς τρεῖς τρόπους γίνονταί τινες μεταπτώσεις, καὶ τοῦ μὲν (κώβιος) ὀνόματος ἀφαιρεθείσης τῆς πρώτης συλλαβῆς, γίνεται ἕτερον ὄνομα (βίος) καὶ τούτῳ προστεθείσης τῆς αὐτῆς συλλαβῆς συνίσταται τὸ πρότερον ὄνομα· καὶ παρὰ ἐναλλαγὴν στοιχείων, ὡς τὸ (ἄρχων) ὄνομα, γίνεται (Χάρων)·

D οὕτω καὶ τὰ σώματα λεχθείη ἂν πάσχειν τριχῶς· ἤτοι κατὰ ἀφαίρεσιν, ἢ κατὰ πρόσθεσιν, ἢ κατὰ ἑτεροίωσιν. κατὰ ἀφαίρεσιν μὲν, οἷον τὰ φθίνοντα· κατὰ πρόσθεσιν δὲ, οἷον τὰ αὐξόμενα· κατὰ τροπὴν δὲ, ὡς τὰ ἐξ ὑγιείας εἰς νόσον μεταπίπτοντα. ἐὰν οὖν δειχθῇ ὅτι οὐδὲν οὐδενὸς ἀφαιρεῖται, καὶ ὅτι οὐδὲν οὐδενὶ προστίθεται, καὶ ὅτι οὐδὲν ἀπ' οὐδενὸς μεταβάλλεται, αὐτόθεν ἔσται κατεσκευασμένον τὸ μηδὲν εἶναι τὸ πάσχον. λέγωμεν δὲ ἐν πρώτοις περὶ τοῦ κατὰ ἀφαίρεσιν τρόπου.

E Εἰ γὰρ ἀφαιρεῖταί τι ἀπό τινος, ἤτοι σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται, ἢ ἀσώματον ἀπὸ ἀσωμάτου, ἢ σῶμα ἀπὸ ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον ἀπὸ σώματος. οὔτε δὲ σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται, ὡς δείξομεν, οὔτε ἀσώματον ἀπὸ ἀσωμάτου, καθὼς παραστήσομεν, οὔτε σῶμα ἀπὸ ἀσωμάτου, ἢ ἀσώματον ἀπὸ σώματος, ὡς κα-

παρηπόλυθα. οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι τινός. ἀσώματον μέντοι γε ἀπὸ ἀσωμάτου ἀφαιρεθῆναι τῶν ἀδυνάτων ἐστί. τὸ γὰρ ἀφαιρούμενον ἀπό τινος, οὐκ ἔστιν ἀθιγές. τὸ δὲ ἀσώματον ἀθιγές, ὅπου οὐ παρέχει αὑτὸ πρὸς ἀφαίρεσιν καὶ χωρισμόν. ὅθεν καὶ ματαιάζουσιν οἱ μαθηματικοί, ὅταν λέγωσι τὴν δοθεῖσαν εὐθεῖαν, δίχα τεμεῖν. ἡ γὰρ ἡμῖν ἐπὶ τοῦ ἄβακος δεικνυμένη εὐθεῖα, αἰσθητὸν ἔχει μῆκος καὶ πλάτος· ἡ δὲ ὑπ᾽ αὐτῶν νοουμένη εὐθεῖα γραμμή, μῆκός ἐστιν ἀπλατές. καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἄβακος δεικνυμένη, οὐκ ἂν εἴη γραμμή. καὶ οἱ ἐπιβαλλόμενοι ταύτην τέμνειν, οὐ τὴν οὖσαν γραμμήν, ἀλλὰ τὴν μὴ οὖσαν τέμνουσιν. ἢ καὶ ἄλλως, ἐπεὶ κατ᾽ αὐτοὺς ἡ γραμμὴ ἐκ σημείων συνεστῶσα νοεῖται, ἔστω τις εὐθεῖα γραμμή, ἣν λέγουσιν εἰς ἴσα τέμνειν, ἐκ περιττῶν συνεστῶσα σημείων, οἷον ἐννέα. ἀλλὰ ταύτην γε τέμνοντες, ἢ τὴν πέμπτην διελοῦσι σημεῖον· φημὶ δὲ τὴν μεταξὺ τῶν τεσσάρων καὶ τῶν τεσσάρων νοουμένην· ἢ τῶν τμημάτων, τὸ μέν, τεττάρων ποιήσουσι σημείων, τὸ δέ, πέντε. τὴν μὲν οὖν πέμπτην σημεῖον, οὐκ ἂν φαῖεν τέμνειν· ἀμερὴς γάρ ἐστι κατ᾽ αὐτούς. καὶ τὸ ἀμερὲς ἀδύνατον νοεῖν, εἰς μέρη διαιρούμενον. λείπεται ἄρα, τῶν τῆς γραμμῆς τμημάτων, τὸ μὲν τεσσάρων ποιεῖν σημείων, τὸ δέ, πέντε, ὃ πάλιν ἐστὶν ἄτοπον, καὶ παρὰ τὴν πρόθεσιν αὐτῶν. ὑπισχνοῦνται μὲν γὰρ ἐπιστημονικῶς τὴν δοθεῖσαν εὐθεῖαν γραμμήν, εἰς ἴσα διαιρεῖν τμήματα. διαιροῦσι δὲ αὐτὴν εἰς ἄνισα. ὁ δ᾽ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου λόγος νοείσθω. φασὶ γὰρ κύκλον εἶναι σχῆμα ἐπίπεδον ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς περιεχόμενον, ἀφ᾽ οὗ πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς τὴν περιφέρειαν ἐκβαλλόμεναι εὐθεῖαι, ἴσαι ἀλλήλαις εἰσίν. εἶτα ἐπὶ τούτοις πρόβλημά ἐστι, τὸν κύκλον δίχα τεμεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. τὸ γὰρ κέντρον, ὅπερ πάντως τοῦ κύκλου μεσαίτατόν ἐστιν, ἤτοι δίχα τέμνεται, κατὰ τὴν τοῦ κύκλου διχοτόμησιν, ἢ τῷ ἑτέρῳ προσμερίζεται τμήματι. ἀλλὰ δίχα μὲν τμηθῆναι, τῶν ἀδυνάτων. πῶς γὰρ οἷόν τε τὸ ἀμερὲς ἐπινοεῖν μεριζόμενον; εἰ δὲ τῷ ἑτέρῳ προσμερίζεται τμήματι, ἄνισα γίνεται τὰ τμήματα, καὶ ὁ κύκλος οὐ μέσος διαιρεῖται, ὥστε τέμνοντες τὴν γραμμήν, ἢ τὸν κύκλον,

A Non ergo aufertur aliquid ab aliquo. Atque fieri quidem non potest vt incorporeum auferatur ab incorporeo. Nam quod ab aliquo aufertur, non est eiusmodi vt tangi non possit. Incorporeum autem est eiusmodi vt tangi non possit ad ablationem & separationem. Vnde etiam stulte loquuntur Mathematici quando dicunt, Datam rectam secare bifariam. Recta enim quæ nobis ostenditur in abaco, sensilem habet longitudinem & latitudinem: recta autem quæ ab eis intelligitur linea, est longitudo expers latitudinis. B & quæ in abaco ostenditur linea, non potest esse linea: & qui eam secare aggrediuntur, non quæ est, sed quæ non est, secant lineam. Aut etiam aliter. Quoniam, vt est eorum sententia, linea intelligitur constans ex punctis, sit aliqua recta linea, quam se dicunt secare in partes æquales, vt quæ cõstet ex punctis imparibus, vtpote nouem. Sed eam quidem secantes, aut quintum punctum diuident, eum, inquam, qui intelligitur C inter quatuor: aut ex segmentis, aliud quidem facient quatuor punctorum, aliud verò quinque. Atque quintum quidem punctum se non secare dixerint. ex eorum enim sententia caret partibus. Quod caret autem partibus, non potest in partes diuidi. Restat ergo vt ex segmentis lineæ faciãt aliud quidem punctorum quatuor, aliud verò quinque. quod rursus est absurdum, & præter eorum propositum. Nam pollicentur quidem se datam rectam lineam ex scientia D in partes æquales diuidere: diuidunt autem in inæquales. Eadem autem ratio intelligatur etiam in circulo. Dicunt enim circulum esse figuram planam, quæ continetur ab vna linea, à qua omnes quæ à centro ad circumferentiam educuntur rectæ, sunt inter se æquales. Deinde in his proposita est quæstio circulum bifariam diuidere. quod quidem non potest fieri. Centrum enim quod est medium totius circuli, aut in duas partes diuiditur per circuli in duas partes diuisionem: aut alteri parti attribui- E tur. Sed fieri quidem non potest vt bifariam secetur. Quomodo enim fieri potest vt mente cõcipiatur diuisum in partes id quod caret partibus? Sin autem attribuitur alteri parti, partes erũt inæquales, & circulus nõ diuidetur medius: & id quod secat lineam siue circulum,

aut est corpus, aut incorporeum. Sed corpus quidem quemadmodum poterit intelligi? Neque enim tangi potest, & est incorporeum. Sed nec tangi quidem potest id quod secatur, nempe linea & circulus. Cùm autem sit eiusmodi, non potuerit secari à corpore. Quod enim secatur à corpore, oportet pati & tangi. Incorporeo autem neque à natura insitum est vt tangat, neque vt tangatur. Quamobrem nec mente quidē possumus concipere lineam quæ secatur, & circulū qui diuiditur. Sed neque ab aliquo incorporeo. Si est enim incorporeū quod diuidit lineam seu circulum: aut punctus secat pūctum, aut linea lineam, aut linea secat lineam cuiusmodicunque sit. Sed punctus quidem secare non potest punctum, quoniam vterque caret partibus. Sed neque secans habet quibus secet: neque qui secatur, id in quod secabitur. Rursus autem linea lineam non diuiserit. Nam siue obliquè siue directò adiuncta fuerit ea quæ secat ei quæ secatur, necessariò punctus eius debet adiungi pūcto qui est in linea quæ diuiditur. Cum partibus autem careat & qui adiungitur, & is qui est in ea quæ secatur, non fiet aliqua diuisio, propterea quòd neque quæ secat, secundùm naturam apta sit ad secandum cùm careat partibus: neque quæ secatur ad hoc vt secetur. Sed neque dici potest quòd id quod secat lineam, cadens inter duos punctos ex iis qui secantur in linea, secabit lineam. Est enim hoc absurdius iis quæ priùs dicta sunt. Nam primùm quidem in lineæ continuatione fieri non potest vt cadat medium. esset enim monstrum. sed necesse est intelligere per punctum ferri id quod secat. Deinde etiam si concessum fuerit, inter duos punctos qui sunt in linea quæ secatur, latum id quod secat secare lineam, deterius quidpiam emerget Geometris. Puncti enim qui componunt lineam, aut sunt adeò continentes, vt non extrinsecus admittant inter se aliquem punctum: aut non erit ex ipsis continua, composita, & vna linea. Sin autem sunt adeò continentes, vt inter se habeant locum punctorum qui non potest mente concipi, vt quod secat bifariam secet lineam: duorum alterum, aut oportet pūctum in quo fertur,

A ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον. ἀλλὰ σῶμα μὲν, πῶς ἐπινοηθείη; ἀθιγὲς γὰρ καὶ ἀσώματόν, καὶ ἀνύποπτον ἡμῖν τὸ τεμνόμενον, τουτέστιν ἡ γραμμὴ καὶ ὁ κύκλος. τοιοῦτο δ' ὂν, οὐκ ἂν τμηθείη ὑπὸ σώματος. τὸ γὰρ ὑπὸ σώματος τεμνόμενον, παθεῖν δεῖ καὶ θιχθῆναι· τὸ δ' ἀσώματον, οὔτε θιγεῖν οὔτε θιχθῆναι πέφυκεν. ὥστε οὐκ ἔνεστι νοῆσαι ὑπὸ σώματος τεμνομένην τὴν γραμμὴν, καὶ διαιρούμενον τὸν κύκλον ἐπινοῆσαι. καὶ μὴν οὐδὲ ἀπὸ ἀσωμάτου B τινός. εἰ γὰρ ἀσώματόν ἐστι τὸ διαιροῦν τὴν γραμμὴν, ἢ τὸν κύκλον, ἤτοι στιγμὴ στιγμὴν τέμνει, ἢ γραμμὴ γραμμὴν, οὔτε δὲ στιγμὴ τὴν στιγμὴν, οὔτε γραμμὴ τὴν γραμμὴν οἵα τέ ἐστι τέμνειν. ἀλλὰ στιγμὴ μὲν τὴν στιγμὴν οὐκ ἂν τέμοι, ἐπεὶ ἑκατέρα ἐστὶν ἀμερής. καὶ οὔτε ἡ τέμνουσα ἔχει οἷς τεμεῖ, οὔτε ἡ τεμνομένη τὸ εἰς ὃ τμηθήσεται. γραμμὴ δὲ τὴν γραμμὴν πάλιν οὐκ ἂν διαιροίη. ἐάν τε γὰρ πλαγίως ἐπιζευχθῇ, ἐάν τε ὀρθίως ἡ τέμνουσα τῇ C τεμνομένῃ, κατ' ἀνάγκην ὀφείλει στιγμὴ ἑαυτῆς ἐπιζεύγνυσθαι τῇ κατὰ τὴν διαιρουμένην γραμμὴν στιγμῇ. ἀμεροῦς οὖν οὔσης καὶ τῆς ἐπιζευγνυμένης, ἀμεροῦς δὲ καὶ τῆς ἐν τῇ τεμνομένῃ, οὐ γενήσεταί τις διαίρεσις, διὰ τὸ μήτε τὴν τέμνουσαν εὐφυῶς ἔχειν πρὸς τὸ τέμνειν, οὖσαν ἀμερῆ, μήτε τὴν τεμνομένην πρὸς τὸ τέμνεσθαι, τῷ πάντως ἐστερῆσθαι μερῶν. καὶ μὴν οὐδ' ἔνεστι λέγειν ὅτι τὸ τέμνον τὴν γραμμὴν μεταξὺ δυοῖν στιγμῶν τῶν D ἐν τῇ τεμνομένῃ γραμμῇ πίπτον τέμνει τὴν γραμμήν. τοῦτο γὰρ τῶν προειρημένων ἐστὶν ἀτοπώτερον. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν συνεχείᾳ γραμμῆς ἀδύνατόν ἐστι μέσον πεσεῖν τι πέρας, ἀλλ' ἀνάγκη κατὰ στιγμὴν φερόμενον νοεῖν τὸ τέμνον. εἶτα, κἂν συγχωρηθῇ μεταξὺ δυοῖν στιγμῶν τῶν ἐν τῇ τεμνομένῃ γραμμῇ φερόμενον τὸ τέμνον τέμνειν τὴν γραμμὴν, χεῖρόν τι ἀναδύσεται τοῖς Γεωμέτραις. αἱ γὰρ συνθετικαὶ τῆς γραμμῆς στιγμαὶ, ἤτοι οὕτως εἰσὶ E συνεχεῖς ὡς μὴ παραδέχεσθαι μεταξὺ ἀλλήλων ἔξωθέν τινα στιγμὴν, ἢ οὐκ ἔσται ἡ ἐξ αὐτῶν συνεχὴς σύνθετος καὶ μία γραμμή. εἰ δ' οὕτως εἰσὶ συνεχεῖς ὡς ἀνεπινόητον ἔχειν μεταξὺ ἀλλήλων τόπον στιγμῶν, ἵνα τὸ τέμνον διχάζῃ τὴν γραμμὴν, δυοῖν θάτερον, ἢ τὴν στιγμὴν δεῖ τὴν καθ' ἧς φέρεται,

νοεῖν

νοεῖν διχαζομένην· ἢ τούτου ἀδυνάτου καθεστῶτος, τὰς ὑποκειμένας στιγμὰς τῆς γραμμῆς νοεῖν ὑπαναχωρούσας, καὶ τόπον καὶ διάστασιν παρεχομένας, ποτὲ μὲν ἐπὶ τόδε τὸ μέρος συστελλομένων, ποτὲ δὲ, ἐπὶ τόδε· ὧν ἑκάτερόν ἐστιν ἄτοπον. οὔτε γὰρ στιγμὴ, καθὼς προεπεμυθησάμεθα, τέμνεσθαι δύναται, τῷ ἀμερὴς ὑπάρχειν. οὔτε αἱ ἐν τῇ τεμνομένῃ γραμμῇ στιγμαὶ ὑπαναχωρεῖν πεφύκασιν. ἀκίνητοι γάρ εἰσι. τοίνυν καὶ τὸ ἀσώματον οὔτε ἀφαιρεῖται ἀπὸ τινος ἀσωμάτου, οὔτε ἐπιδέχεται τὴν ἀφαίρεσιν. κἂν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν δὲ γραμμῶν καὶ κύκλων, τουτέστι τῶν ἐπὶ τοῦ ἄβακος βλεπομένων, θέλωσι στήσαντες τὸν λόγον οἱ Γεωμέτραι διδάσκειν τί τινος ἀφαιρούμενον, οὐ δυνήσονται. οὔτε ἀφ' ὅλης τῆς γραμμῆς ἢ ἀφ' ὅλου τοῦ κύκλου δυνατή τις ἀφαίρεσις γινομένη νοεῖσθαι, οὔτε ἀπὸ μέρους, ὡς μικρῷ ὕστερον προβάντες τοῦ λόγου διδάξομεν, ὅταν εἰς τὴν περὶ τῶν τεμνομένων σωμάτων ζήτησιν συγκαταβαίνωμεν. νῦν δὲ συντόμως δειχθέντος ὅτι οὐδὲν ἀσώματον οὐδενὸς ἀσωμάτου ἀφαιρεῖσθαι δύναται, λείπεται λέγειν, ἢ σῶμα ἀπὸ σώματος χωρίζεσθαι, ἢ ἀσώματον ἀπὸ σώματος, ἢ σῶμα ἀπὸ ἀσωμάτου. ἀλλὰ ἀσώματον μὲν ἀπὸ ἀσωμάτου ἀφαιρεῖσθαι, αὐτόθεν ἐστὶν ἀδιανόητον. ἀσώματον δὲ ἀπὸ σώματος χωρίζεσθαι, τῶν ἀδυνάτων. θιγεῖν γὰρ δεῖ τοῦ ἀφαιρουμένου τὸ ἀφαιροῦν. ἀθιγὲς δέ ἐστι τὸ ἀσώματον. καὶ ἀδύνατος δέδεικται ἡ θίξις· ὥστε οὐδὲ ἀσώματον σώματος χωρισθείη ποτ' ἄν. καὶ ἄλλως τὸ χωριζόμενόν τινος, οἱονεὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ἀφ' οὗ χωρίζεται· τὸ δὲ ἀσώματον τοῦ σώματος οὐκ ἂν εἴη μέρος. καὶ μὴν οὐδὲ σῶμα σώματος δύναται ἀφαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται, ἤτοι τὸ ἴσον ἀπὸ ἴσου ἀφαιρεῖται, ἢ τὸ ἄνισον, ἀπὸ τοῦ ἀνίσου· ἀλλ' οὔτε τὸ ἴσον ἀπὸ τοῦ ἴσου ἀφαιρεῖσθαι δύναται, ὡς διδάξομεν, οὔτε τὸ ἄνισον ἀπὸ τοῦ ἀνίσου, ὡς ὑπομνήσομεν· οὐκ ἄρα σῶμα ἀπὸ σώματος ἀφαιρεῖται. ἴσον μὲν οὖν ἀπὸ ἴσου οὐκ ἂν ἀφαιρεθείη· καθάπερ ἀπὸ πήχεος πῆχυς· ἐπεὶ οὐκ ἔσται τὸ τοιοῦτον ἀφαίρεσις, ἀλλὰ παντελὴς τοῦ ὑποκειμένου ἀναίρεσις. καὶ ἔτι ἤτοι ἀπὸ μένοντος τοῦ πήχεος ποιησόμεθα τὴν ἀφαίρεσιν, ἢ ἀπὸ μὴ μένοντος·

A intelligere secari in duas partes: aut si hoc fieri non possit, intelligere punctos lineæ cedere, & locum & distantiam præbere, vt quæ aliquando quidem in hanc partem contrahantur, aliquando verò in illam. quorum vtrumque est absurdum. Neque enim punctus, sicut priùs exposuimus, potest secari, quòd careat partibus. Neque puncti qui sunt in linea quæ secatur, sua natura possunt cedere. sunt enim immobiles. Ergo nec incorporeum aufertur ab aliquo incor- B poreo, neque admittit ablationē. Quod si in lineis & circulis sensilibus, hoc est qui cernuntur in abaco, statuentes orationem, velint Geometræ docere aliquid ab aliquo auferri, non poterunt. Neque à tota linea, aut à toto circulo potest intelligi aliqua facta esse ablatio: neque a parte, vt paulò post progredientes docebimus, quando descendemus ad inquisitionem de corporibus quæ secantur. Nunc autem cum breuiter sit ostensum quòd nihil incorporeum potest ab aliquo auferri incorporeo, restat C vt dicatur vel corpus separari a corpore, vel incorporeum à corpore, vel corpus ab incorporeo. Sed incorporeum quidem auferri ab incorporeo, est per se eiusmodi, vt mens id cogitare non possit. Incorporeum autem separari à corpore, est ex iis quæ non possunt fieri. Oportet enim id quod aufert, tangere id quod aufertur. tangi autem non potest incorporeum. & ostensum est fieri non posse vt sit eius tactus. Quamobrem nec incorporeum separari poterit à corpore. D Et alioqui quod separatur ab aliquo, est veluti pars iis à quibus separatur. Incorporeum autem non potest esse pars corporis. Porrò autem neque potest corpus separari à corpore. Si enim corpus aufertur à corpore, aut æquale aufertur ab æquali, aut inæquale ab inæquali. Sed neque æquale ab æquali potest auferri, vt docebimus: neque inæquale ab inæquali, vt admonebimus. Corpus ergo non aufertur à corpore. Atque æquale quidem auferri E non potest ab æquali, vt cubitus à cubito. hoc enim non esset ablatio, sed perfecta & absoluta subiecti deletio. Et præterea aut à manente cubito faciemus ablationem, aut à non manente:

Et si à manente quidem, duplicabimus cubitum, non autem diminuemus. Quo modo enim cubitus adhuc statuetur cubitus, si ex eo ablatus sit cubitus? Sin autem à non manente, nihil relinquimus quod admittat ablationem. Ab iis enim quæ non sunt, fieri non potest vt auferatur aliquid. Quamobrem æquale quidem non aufertur ab æquali. Sed neque inæquale ab inæquali. Nam si ita sit, aut maius aufertur à minori, vt à palmo cubitus: aut minus à maiori: vt quod est vnius palmi à cubitali. Sed maius quidem non potest auferri à minori. Oportet enim id quod aufertur ab aliquo, contineri in illo ex quo fit ablatio. In minori autem maius non continetur. & ideò quo modo nō possunt sex auferri à quinque (neque enim in quinque sex continentur:) ita nec à minore licet auferri. Quomodo enim dicebamus, oportet id quod ab aliquo aufertur, contineri in eo ex quo fit ablatio. Non continetur enim minus in eo quod est plus. Sequeretur enim vt & quod est maius & amplius, contineatur in minori. Ostensum est autem hoc fieri non posse. Quamobrem nec quod est minus, continebitur in maiori. Sic autem neque auferetur. Quòd autem re vera seruetur consequentia, consideremus in exemplis eorum qui mouent dubitationes. Si enim quinque continentur in sex, vt in eo quod plus est, pauciora, necesse est vt etiā in quinque contineātur quatuor, vt in eo quod plus est, pauciora, & in quatuor tria, & in tribus duo, & in duobus vnum. & ideo in sex numero contineantur quinque & quatuor & tria & duo & vnum, quæ quidem sunt quindecim. Sed si in sex ex propria eius ratione continentur quindecim, necessariò à quinque continebuntur quatuor & tria & duo & vnum, quæ sunt decem. Quo modo autem in quinque continentur decem, ita etiam in quatuor erunt tria & duo & vnum, hoc est sex. & ex conuenienti proportione in tribus erunt duo & vnum, quæ sunt alia tria. & in duobus quæ restant. Hac ratione si componantur numeri qui sunt in sex,

A καὶ εἰ μὲν ἀπὸ μένοντος, διπλασιάσομεν τὸν πῆχυν, ἀλλ' οὐκ ἐλαττώσομεν. πῶς γὰρ ἔτι πῆχυς ὑπομενεῖ ὁ πῆχυς, πήχεος ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθέντος; εἰ δὲ ἀπὸ μὴ μένοντος, οὐδὲν ἀπολείπομεν τὸ τὴν ἀφαίρεσιν ἐπιδεξόμενον. ἀπὸ γὰρ τῶν μὴ ὄντων, ἀμήχανόν τι ἀφαιρεθῆναι. ὥστε ἴσον μὲν ἀπὸ τοῦ ἴσου οὐκ ἀφαιρεῖται· καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἄνισον ἀπὸ τοῦ ἀνίσου. εἰ γὰρ τοῦτο, ἤτοι τὸ μεῖζον ἀπὸ τοῦ ἥττονος ἀφαιρεῖται, ὥσπερ ἀπὸ
B παλαιστοῦ πῆχυς. ἢ ἀπὸ μείζονος τὸ ἧττον, ὡς τὸ παλαιστιαῖον ἀπὸ τοῦ πηχυαίου. ἀλλὰ τὸ μὲν μεῖζον ἀπὸ τοῦ ἥττονος οὐκ ἂν ἀφαιρεθείη· δεῖ γὰρ τὸ ἀπό τινος ἀφαιρούμενον περιέχεσθαι ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐξ οὗ ἡ ἀφαίρεσις. ἐν δὲ τῷ ἥττονι οὐ περιέχεται τὸ μεῖζον· καὶ διὰ τοῦτο, ὡς οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῶν πέντε ἀφαιρεῖν τὰ ἕξ (οὐ γὰρ ἐμπεριέχεται τοῖς πέντε τὰ ἕξ) οὕτως οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ἥττονος δυνατόν ἐστιν ἀφαιρεῖν τὸ μεῖζον. οὐ γὰρ ἐμπεριέ-
C χεται τῷ ἥττονι τὸ μεῖζον. τοίνυν οὐκ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τοῦ ἥττονος τὸ μεῖζον· καὶ μὴν οὐδὲ ἀπὸ τοῦ μείζονος τὸ ἧττον. ὡς γὰρ ἐλέγομεν, δεῖ τὸ ἀπό τινος ἀφαιρούμενον, ἐμπεριέχεσθαι τῷ ἐξ οὗ ἡ ἀφαίρεσις. οὐχὶ δέ γε τὸ ἔλαττον ἐμπεριέχεται τῷ πλείονι· ἀκολουθήσει γὰρ καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ πλέον ἐμπεριέχεσθαι τῷ ἥττονι. ἀδύνατον δὲ τοῦτο ἐδείκνυτο. ὥστε οὐδὲ τὸ ἧττον ἐμπεριεχεθήσεται τῷ μείζονι· οὕτως δὲ οὐδὲ ἀφαιρεθήσεται. καὶ ὅτι
D τῷ ὄντι σώζεται τὰ τῆς ἀκολουθίας, σκεπτέον ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων τοῖς ἀπορητικοῖς ὑποδειγμάτων. εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἓξ ἐμπεριέχεται τὰ πέντε, ὡς ἐν πλείονι ἐλάττονα, ἀνάγκη κἂν τοῖς πέντε περιέχεσθαι τὰ τέσσαρα, ὡς ἐν πλείονι ἐλάττονα, κἂν τοῖς τέσσαρσι τὰ τρία, καὶ τοῖς τρισὶ τὰ δύο, κἂν τοῖς δυσὶ τὸ ἕν. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἓξ ἀριθμῷ περιέχεσθαι τὰ πέντε καὶ τὰ τέσσαρα, καὶ τὰ τρία καὶ δύο καὶ ἕν, ἅπερ
E ἐστὶ πέντε καὶ δέκα. ἀλλ' εἰ ἐν τῷ ἓξ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ λόγον ἐμπεριέχεται τὰ πέντε καὶ δέκα, κατ' ἀνάγκην τῷ πέντε περιεχθήσεται τέσσαρα καὶ τρία καὶ δύο καὶ ἕν, ἅπερ ἐστὶ δέκα· ὃν τρόπον ἐν τοῖς πέντε περιείληπται τὰ δέκα, οὕτω κἂν τοῖς τέσσαρσιν ἔσται τὰ τρία καὶ δύο καὶ ἕν, τουτέστι τὰ ἕξ. καὶ κατὰ τὸ ἀνάλογον, ἐν τοῖς τρισί, τὰ δύο καὶ τὸ ἕν, ἅπερ ἐστὶν ἄλλα τρία· κἂν τοῖς λειπομένοις δυσὶ τὸ ἕν, ταύτῃ συντιθεμένων τῶν ἐν τοῖς ἓξ ἀριθμῶν,

φημὶ

A φημὶ δὲ τοῦ πεντεκαίδεκα καὶ τοῦ δέκα καὶ τοῦ ἓξ καὶ τοῦ τρία, ἔτι καὶ τοῦ ἑνός, ἔσται ὁ ἓξ ἀριθμὸς καὶ περιεκτικὸς τοῦ τριάκοντα πέντε ἀριθμοῦ. τούτου δ' ἔτι συγχωρηθέντος, ἀπειράκις ἀπείρων ἀριθμῶν περιληπτικὸς ἔσται ὁ ἕξ. πάλιν γὰρ ὁ τριάκοντα πέντε τῶν ὑποβεβηκότων ἀριθμῶν ἔσται περιληπτικός, οἷον τοῦ τριάκοντα τέσσαρα, καὶ ἔτι τοῦ τριάκοντα τρία, καὶ ἔτι τοῦ τριάκοντα δύο· καὶ οὕτω καθ' ὑπόβασιν μέχρις ἀπείρου. ἀλλ' εἴπερ ἵνα τι τινὸς ἀφαιρεθῇ, δεῖ ἐμπεριέχεσθαι τὸ ἀφαιρούμενον τῷ ἐξ οὗ ἡ ἀφαίρεσις, B δέδεικται δέ, οὔτε ἐν τῷ ἥττονι τὸ μεῖζον περιεχόμενον, οὔτε ἐν τῷ μείζονι τὸ ἔλαττον, καὶ μὴν οὐδὲ ἐν τῷ ἴσῳ τὸ ἴσον· δεῖ γὰρ τὸ περιέχον μεῖζον εἶναι τοῦ περιεχομένου· τὸ δέ τινι ἴσον, οὔτε ἔλαττόν ἐστιν ἐκείνου, οὔτε μεῖζον τοῦ ᾧ ἴσον ἐστί· ῥητέον μηδὲν μηδενὸς ἀφαιρεῖσθαι.

quinque, inquam, & decem, & decem & sex & tria, & præterea vnum, continebit numerus sex numerum triginta quinque. Et hoc adhuc concesso, numerus sex comprehendet numeros infinitè infinitos. Rursus enim numerus triginta quinque comprehendet numeros qui sunt sub eo, nempe triginta quatuor: is verò triginta tria: & is triginta duo: & ita decrescendo in infinitum: Sed si, vt aliquid auferatur, oportet id quod aufertur contineri in eo à quo fit ablatio, ostẽsum est autem neque in minori maius contineri, neque in maiori minus: sed nec æquale in æquali: Oportet enim id quod continet esse maius eo quod continetur: Id autem quod est alicui æquale, non est illo maius nec minus cui est æquale: Dicendum est à nullo quidquam auferri.

[καὶ μὴν εἰ ἀφαιρεῖταί τι τινός, ἤτοι ὅλον ἀπὸ ὅλου ἀφαιρεῖται, ἢ μέρος ἀπὸ μέρους, ἢ μέρος ἀπὸ ὅλου, ἢ ὅλον ἀπὸ μέρους. οὔτε δὲ ὅλον ἀπὸ ὅλου ἀφαιρεῖται, οὔτε μέρος ἀπὸ μέρους, οὔτε ὅλον ἀπὸ μέρους, ἢ μέρος ἀφ' ὅλου, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι τινός. τὸ μὲν οὖν ὅλον ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀφαιρεῖσθαι, τελέως ἐστὶν ἀδύνατον. οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ πήχεος ἀφαιρεῖ πῆχυν, οὐδὲ ἀπὸ κοτύλης κοτύλην. ἐπεὶ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἔσται τινὸς ἀφαίρεσις, ἀλλὰ ὁλοσχερὴς τοῦ ὑποκειμένου ἀναίρεσις. ἀσυνάρτητον δέ ἐστι καὶ τὸ ὅλον λέγειν ἀπὸ τοῦ μέρους ἀφαιρεῖσθαι. τὸ γὰρ μέρος ἧττόν ἐστι τοῦ ὅλου· καὶ τὸ ὅλον πλεῖόν ἐστι τοῦ μέρους. ἀπὸ δὲ τοῦ ἥττονος λέγειν τὸ πλέον ἀφαιρεῖσθαι, σφόδρα ἐστὶν ἀπίθανον. οὐδὲ γὰρ ὑπάρχει ἐν τῷ μέρει τὸ ὅλον, ἵνα ἀπ' αὐτοῦ λάβῃ τὴν ἀφαίρεσιν, ἀλλ' ἐν τῷ ὅλῳ μέρος. λείπεται οὖν τὸ πιθανώτερον εἶναι δοκοῦν, ἢ τὸ μέρος ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀφαιρεῖσθαι, ἢ τὸ μέρος ἀπὸ τοῦ μέρους. ἀλλὰ καὶ τούτων τῶν ἀπόρων ἐτύγχανε. σκοπῶμεν δὲ τὸ λεγόμενον ὡς ἔθος τοῖς ἀπὸ τῆς Σκέψεως ἐπὶ ἀριθμοῦ. ὑποκείσθω γὰρ δεκάς, καὶ ἀφαιρείσθω ἀπὸ ταύτης μονάς. οὐκοῦν ἡ ἀφαιρουμένη μονάς, ἤτοι ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης δεκάδος ἀφαιρεῖται, ἢ ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἄρσιν ὑπολειπομένης ἐννεάδος. οὔτε ἀπὸ τῆς ἐννεάδος δὲ]

οὔτε ἀπὸ τῆς δεκάδος ἀφαιρεῖται, ὡς δείξομεν· οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖται τῆς δεκάδος μονάς. C ἕπεται τὸ μηδὲν μηδενὸς ἀφαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς δεκάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς, ἤτοι ἕτερόν τί ἐστιν ἡ δεκάς, παρὰ τὰς κατὰ μέρος μονάδας, ἢ ἀθροισμὸς τῶν κατὰ μέρος μονάδων ἐστὶν ἡ δεκάς. ἀλλ' ἕτερον μὲν τῶν κατὰ μέρος μονάδων οὐκ εἰκὸς εἶναι τὴν δεκάδα. καὶ γὰρ ἀφαιρεθεισῶν αὐτῶν συναναιρεῖται, καὶ ὑποκειμένων, πάρεστιν. εἰ δὲ ἐν αὐταῖς ἐστι ταῖς μονάσιν ἡ δεκάς, πάντως ἐὰν λέγωμεν ἀπὸ τῆς δεκάδος ἀφαι- D ρεῖσθαι τὴν μονάδα, ἐπεὶ ἡ δεκὰς οὐδέν ἐστι παρὰ τὰς μονάδας, ὁμολογήσομεν τὴν μονάδα ἀφ' ἑκάστης μονάδος ἀφαιρεῖσθαι.

Atqui si non aufertur, vt ostendimus: à denario ergo non aufertur vnitas. Cui est consequens vt à nullo quidquam auferatur. Si enim vnitas aufertur à denario, aut denarius est aliquid aliud à singularibus vnitatibus, aut congeries singularium vnitatum est denarius. Sed à singularibus vnitatibus alium non est consentaneum esse denarium. etenim si illæ sublatæ sint, is simul tollitur, & si sint, adest. Si autem in ipsis vnitatibus est denarius, omnino si dicamus à denario auferri vnitatem, quoniam denarius nihil est præter vnitates, fatebimur vnitatem auferri ab vnaquaq; vnitate.

Sed & à seipsa, propterea quòd cum ea intelligatur denarius. Si autem auferatur à quauis vnitate, erit etiam vnius vnitatis à seipsa vna vnitate ablatio. Est autem absurdum dicere, vnitatis ablationem esse ablationem denarij. Absurdum est ergo etiam à denario velle auferre vnitatem. Sed nec à nouenario qui restat, eam auferri dixeris. Si enim vnitas aufertur à nouenario, non debebat post eius ablationem cerni integer nouenarius. Id enim à quo aliquid aufertur, non manet integrum post ablationem, alioqui non esset facta ab eo ablatio. Alioqui si à nouenario qui restat, aufertur vnitas, aut aufertur à toto nouenario, aut ab vltima vnitate. Sed neque aufertur à toto nouenario: alioqui si non sit alius nouenarius præter singulares vnitates nouenarij, ablatio vnitatis erit ablatio nouenarij. Quod quidem esset absurdum. Neque ab vltima vnitate. nam primum quidem vnitas caret partibus & est indiuidua. Deinde totus integer restat nouenarius, non autem præter vnitatem. Si autem neque à denario tollitur vnitas, neque à nouenario qui restat: præter hæc autem nihil potest cogitari tertium: dicendum est vnitatem non auferri à denario. Ad hæc accedit, quòd si vnitas aufertur à denario, aut à manente adhuc denario tollitur vnitas, aut à non manente. Sed neque à non manente vnquam tollitur vnitas, neque à manente. præterquam esse autem aut non esse nihil est: A denario ergo non aufertur vnitas. Atque à manente quidem denario ex hoc ipso cernitur non auferri vnitas. Nam quatenus quidem manet denarius, ab eo nihil aufertur. A non manente autem rursus auferri, est absurdum. Ab eo enim quod non est, non potest auferri aliquid. Non aufertur ergo aliquid ab aliquo. Eadem est ratio etiam de ablatione ab iis quæ cadunt sub dimensionem: vt si à congio auferatur cotyla, aut si à cubito auferatur palmus. Aut enim à toto congio dicendum est fieri ablationem, aut à parte: & aut à manente, aut non manente. A nullo autem eorum, vt ostendimus. Ergo nec hac ratione aufertur aliquid ab aliquo.

A ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς, διὰ τὸ σὺν ταύτῃ νοεῖσθαι τὴν δεκάδα. ἀπὸ πάσης δὲ μονάδος ἀφαιρουμένης, καὶ ἀφ' ἑαυτῆς τῆς μιᾶς μονάδος ἔσται ἡ τῆς μιᾶς μονάδος ἄρσις. ἄτοπον δέ ἐστι τὴν τῆς μονάδος ἄρσιν, δεκάδος λέγειν ἄρσιν ὑπάρχειν. ἄτοπον ἄρα καὶ ἀπὸ δεκάδος ἀξιοῦν ἀφαιρεῖσθαι μονάδα. καὶ μὴν ἀπὸ τῆς λειπομένης ἐννεάδος οὐκ ἂν εἴποιμεν ταύτην ἀφαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐννεάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς, οὐκ ὤφειλε μετὰ τὴν ἄρσιν B αὐτῆς ὁλόκληρος θεωρεῖσθαι ἡ ἐννεάς. ὃ γὰρ ἀφ' οὗ τι ἀφαιρεῖται, οὐ μένει ὁλόκληρον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν. ἐπεὶ οὐκ ἔσται γεγονυῖά τις ἀπ' αὐτοῦ ἀφαίρεσις. καὶ ἄλλως, εἰ ἀπὸ τῆς περιλειπομένης ἐννεάδος ἀφαιρεῖται ἡ μονάς, ἤτοι ἀπὸ ὅλης τῆς ἐννεάδος ἀφαιρεῖται, ἢ ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μονάδος. οὔτε δὲ ἀπὸ τῆς ὅλης ἐννεάδος ἀφαιρεῖται, ἐπεὶ ἔσται μὴ ἑτέρας οὔσης παρὰ τὰς κατὰ μέρος μονάδας τῆς ἐννεάδος ἡ μονάδος ἄρσις, ἐννεάδος ἄρσις. ὅπερ ἦν ἄτο- C πον. οὔτε ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μονάδος· ἐπεὶ πρῶτον μὲν ἀμερὴς καὶ ἀδιαίρετός ἐστιν ἡ μονάς. ἔπειτα πῶς ὁλόκληρος ἀπολείπεται ἡ ἐννεάς, ἀλλ' οὐ παρὰ μονάδα; εἰ δὲ μήτε ἀπὸ τῆς δεκάδος αἱρεῖται μονάς, μήτε ἀπὸ τῆς περιλειπομένης ἐννεάδος, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι τρίτον ἐπινοεῖσθαι, λεκτέον μὴ ἀφαιρεῖσθαι τῆς δεκάδος μονάδα. πρὸς τούτοις, εἰ ἀπὸ τῆς δεκάδος αἱρεῖται μονάς, ἤτοι ἀπὸ μενούσης ἔτι τῆς δεκάδος αἱρεῖται ἡ μονάς, ἢ ἀπὸ μὴ μενούσης. D οὔτε δὲ μὴ μενούσης αἱρεῖταί ποτε μονάς, οὔτε ἀπὸ μενούσης. παρὰ δὲ τὸ εἶναι καὶ μὴ εἶναι οὐδέν ἐστιν· οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῆς δεκάδος μονάς. ἀπὸ μὲν οὖν μενούσης τῆς δεκάδος, αὐτόθεν φαίνεται μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἡ μονάς. ἐφ' ὅσον γὰρ μένει δεκάς, οὐδὲν ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτῆς. ἀπὸ δὲ μὴ μενούσης, πάλιν ἀφαιρεῖσθαι ἄτοπον. ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν ἀφαιρεθῆναί τι δύναται. οὐκ ἄρα ἀφαιρεῖταί τι τινός. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος, καὶ περὶ τῆς ἀπὸ τῶν E μετρητῶν ἀφαιρέσεως. οἷον τῆς ἀπὸ χοέως ἀφαιρουμένης κοτύλης· ἢ τοῦ ἀπὸ πήχεος ἀφαιρουμένου παλαιστοῦ. ἢ γὰρ ἀπὸ ὅλου τοῦ χοέως ῥητέον γίνεσθαι τὴν ἀφαίρεσιν, ἢ ἀπὸ μέρους. καὶ ἤτοι ἀπὸ μένοντος, ἢ μὴ μένοντος. ἀπ' οὐδενὸς δὲ τούτων, ὡς παρεστήσαμεν· τοίνυν οὐδὲ ταύτῃ ἀφαιρεῖταί τι τινός.

ΑΛΛ'

ΑΛΛ' ὅτι μὲν οὐδέν ἐστιν ἀφαίρεσις, ἐκ τούτων συμφανές. ὅτι δὲ οὐδὲ προστίθεταί τι τινί, παρεχομένως διδάσκωμεν. ὑποκειμένου τινὸς πηχυαίου σώματος, καὶ προστιθεμένου τούτῳ παλαιστιαίου, ὥστε ἑπταπάλαιστον γίνεσθαι τὸ ἐκ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τῆς προσθέσεως ἀποτελεσθὲν, ζητῶ ἐν τίνι ποτὲ γέγονεν ἡ τοῦ παλαιστοῦ πρόσθεσις; ἤτοι γὰρ αὐτῷ προστέθειται ὁ παλαιστής, ἢ τῷ προϋποκειμένῳ πήχει, ἢ τῷ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελεσθέντι ἑπταπαλαίστῳ μεγέθει· οὔτε δὲ αὐτῷ προστίθεται ὁ παλαιστής, οὔτε τῷ προϋποκειμένῳ πήχει, οὔτε τῷ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελεσθέντι μεγέθει· φημὶ δὴ, ἔκ τε τοῦ προϋποκειμένου πήχεος καὶ τῆς προσθέσεως· οὐκ ἄρα προστίθεταί τι τινί. ἑαυτῷ μὲν οὖν οὐκ ἂν προστεθείη ὁ παλαιστής. μὴ ὢν γὰρ ἕτερος ἑαυτοῦ, καὶ μὴ διπλασιάζων ἑαυτὸν κατὰ τὴν πρόσθεσιν, οὐκ ἂν ἑαυτῷ προστεθείη. εἰ δὲ τῷ ὑποκειμένῳ πήχει προστίθεται, πῶς παντὶ προστιθέμενος, οὐ παρισάζεται αὐτῷ, καὶ δύο ποιεῖ πήχεις, ὥστε τὸ μὲν μεῖζον, ἧττον γίνεσθαι· τὸ δὲ ἧττον, μεῖζον; εἰ γὰρ ἐξισοῦται τῇ προσθέσει ὁ παλαιστὴς τῷ πήχει, καὶ ὁ πῆχυς τῷ παλαιστῇ, ὁ μὲν πῆχυς ἥττονι ἰσαζόμενος, μείζων καθεστὼς, ἥττων γενήσεται. ὁ δὲ παλαιστὴς, μικρὸς ὢν, καὶ τῷ πήχει ἰσαζόμενος, μείζων καταστήσεται. ἀλλ' εἰ μήθ' ἑαυτῷ προστίθεται ὁ παλαιστής, μήτε τῷ προϋποκειμένῳ πήχει, λείπεται λέγειν αὐτὸν, τῷ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελουμένῳ ἑπταπαλαίστῳ μεγέθει προστίθεσθαι· ὃ πάλιν ἐστὶν ἀλογώτατον. τὸ γὰρ πρόσθεσιν ἐπιδεχόμενον, προϋποκεῖσθαι δεῖ τῆς προσθέσεως, οὐχὶ δὲ τὸ γινόμενον ἐξ αὐτῶν προϋπάρχει αὐτῶν. οὐκ ἄρα τῷ γινομένῳ ἔκ τε τῆς προσθέσεως, καὶ ἐκ τοῦ προόντος προστίθεται τὸ προστιθέμενον. διαφέρει γε μὴν ἡ πρόσθεσις τοῦ γινομένου ἐξ αὐτῆς, καὶ διαφωνεῖ τοῖς χρόνοις ἐκείνῳ. ὅτε μὲν γὰρ γίνεται ἡ πρόσθεσις, οὔπω τὸ γινόμενόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν. ὅτε δὲ ἔστι τὸ γεγονὸς ἐξ αὐτῶν, οὐκέτι ἔσται πρόσθεσις. ὥστε οὐδὲ τῷ γινομένῳ ἐκ τῆς προσθέσεως καὶ τοῦ προϋποκειμένου πήχεος προστίθεται ὁ παλαιστής. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ προστιθέμενον πάλιν οὔτε αὐτὸ ἑαυτῷ προστίθεται, οὔτε τῷ προϋποκειμένῳ οὔτε τῷ ἐξ ἀμφοτέρων, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν προστίθεταί τινι.

A SED quòd non sit quidem ablatio, ex his est perspicuum. Quòd autem neque aliquid additur alicui, ex iis quæ iuxta sita sunt, doceamus. Si ponatur ergo corpus cubitale, & ei addatur corpus vnius palmi, adeò vt id quod est effectum ex eo quod est positum & additione, sit septem palmorum: quæro in quónam facta est palmi additio? Aut enim sibi additur palmus, aut cubito qui priùs erat positus, aut magnitudini septem palmorum, quæ effecta est ex vtrisque. Sed neque sibi additur palmus, neque cubito B priùs posito, neque magnitudini quæ effecta est ex vtrisque, ex priùs posito, inquam, cubito & additione. Nõ ergo additur aliquid alicui. Atque sibi quidem palmus non fuerit adiectus. Nam cùm non sit alter à seipso, & non conduplicet seipsum per additionem, sibi non fuerit additus. Si autem additur cubito priùs posito, quo modo additus toti, ei non adæquatur, & duos efficit cubitos, adeò vt partim quidem sit minus, partim verò maius? Si enim additione palmus æqua- C tur cubito, & cubitus palmo: cubitus quidem minori exæquatus, cùm sit maior, fiet minor. Palmus autem quum sit paruus, & exæquetur cubito, fiet maior. Sed si neque sibi additur palmus, neque cubito priùs posito, restat vt dicamus eum addi septem palmorum magnitudini quæ efficitur ex vtrisque. quod quidem est à ratione maximè alienum. Nam quod suscipit additionem, poni debet ante eam. Quod autem fit ex ipsis, ante ea non ponitur. Non ergo ei D quod fit & ex additione, & ex eo quod erat ante, additur id quod additur. Differt quidem certè additio ab eo quod fit ex ea, & ab illo discrepat temporibus. Nam quando fit quidem additio, nondum est quod fit ex eis. Quando autem est quod factum est eis, non est ampliùs additio. Quare nec ei quod fit ex additione & ex cubito priùs posito, additur palmus. Sed rursus quoniam quod additur, neque ipsum sibi additur, nec ei quod est priùs positum, nec ei quod fit ex vtrisque: neque omni- E no alicui additur.

διαφέρειν ὑπολαμβάνουσι τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν· ὅλον μὲν γὰρ εἶναι λέγουσι τὸν κόσμον, πᾶν δὲ τὸ σὺν τῷ κόσμῳ ἔξωθεν κενόν. καὶ διὰ τοῦτο τὸ μὲν ὅλον πεπερασμένον εἶναι· πεπέρασται γὰρ ὁ κόσμος. τὸ δὲ πᾶν, ἄπειρον. τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐκτὸς τοῦ κόσμου κενόν. ὁ δὲ Ἐπίκουρος ἀδιαφόρως τήν τε τῶν σωμάτων καὶ τὴν τοῦ κενοῦ φύσιν ὅλον τε καὶ πᾶν προσαγορεύειν εἴωθεν. ὁτὲ μὲν γάρ φησιν ὅτι ἡ τῶν ὅλων φύσις, σώματά ἐστι καὶ κενόν· ὁτὲ δέ, ὅτι τὸ πᾶν κατὰ ἀμφότερα ἄπειρόν ἐστι κατά τε σώματα καὶ τὸ κενόν, τουτέστι, κατά τε τὸ πλῆθος τῶν σωμάτων, καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ κενοῦ, ἀντιπαρηκουσῶν ἀλλήλαις τῶν κατ᾽ ἑκατέρων ἀπειριῶν. οἱ δὲ φάμενοι, μηδ᾽ ὅλως εἶναι κενόν, ὡς οἱ ἐκ τοῦ Περιπάτου, τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν τῶν σωμάτων· μονονουχὶ δὲ καὶ τοῦ κενοῦ ἐπικατηγοροῦσι. γέγονε δέ τις διάστασις βραχεῖα καὶ περὶ τοῦ μέρους. Ἐπίκουρος μὲν γὰρ ἕτερον ἠξίου τυγχάνειν τὸ μέρος τοῦ ὅλου, καθάπερ τὴν ἄτομον τοῦ συγκρίματος. εἶτα ἐκείνη μὲν ἄποιός ἐστι, τὸ δὲ σύγκριμα πεποίωται· ἤτοι λευκὸν ἢ μέλαν, ἢ κοινῶς κεχρωσμένον· καὶ ἤτοι θερμὸν ἢ ψυχρόν, ἢ ἄλλην τινὰ ἔχον ποιότητα. οἱ δὲ Στωικοί, οὔτε ἕτερον τοῦ ὅλου τὸ μέρος, οὔτε τὸ αὐτό φασιν ὑπάρχειν. ἡ γὰρ χεὶρ οὔτε ἡ αὐτὴ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. οὐ γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, οὔτε ἑτέρα παρὰ τὸν ἄνθρωπον. σὺν αὐτῇ γὰρ ὁ ἄνθρωπος νοεῖται ἄνθρωπος. ὁ δὲ Αἰνησίδημος κατὰ Ἡράκλειτον, καὶ ἕτερόν φησι τὸ μέρος τοῦ ὅλου, καὶ ταὐτόν. ἡ γὰρ οὐσία, καὶ ὅλη ἐστὶ καὶ μέρος· ὅλη μὲν κατὰ τὸν κόσμον· μέρος δὲ κατὰ τὴν τοῦδε τοῦ ζῴου φύσιν. τὸ δὲ μόριον καὶ αὐτὸ λέγεται διχῶς, καὶ ὁτὲ μὲν ὡς διαφέρον τοῦ ἰδίως νοουμένου μέρους, καθά φασιν αὐτὸ μέρους μέρος εἶναι, καθάπερ δάκτυλον μὲν τῆς χειρός, οὖς δὲ τῆς κεφαλῆς· ὁτὲ δ᾽ ὡς μὴ διαφέρον, ἀλλὰ μέρος ὂν τοῦ ὅλου· καθὸ τινές φασι κοινῶς μέρος εἶναι τὸ συμπληρωτικὸν τοῦ ὅλου. προδιηρθρωμένων δὲ τούτων, καὶ τοῦ ὅλου κατὰ τὴν τῶν μερῶν συμπλήρωσιν νοουμένου, χωρῶμεν λοιπὸν ἐπὶ τὴν σκέψιν. εἴπερ οὖν ἔστι τι ὅλον, οἷον ἄνθρωπος, ἵππος, φυτόν, ναῦς (ταῦτα γὰρ ὅλων ὀνόματα)

A existimant differre totum & vniuersum. Nam totum quidem dicunt esse mundum: Vniuersum autem, quod est cum mundo extrinsecus inane. & propterea totum quidem esse finitum. est enim finitus mundus. vniuersum autem est infinitum. Tale est enim inane quod est extra mundum. Epicurus autem, citra vllum discrimen, corporum & inanis naturam solitus est appellare totum & vniuersum. Nam aliquando quidem dicit quòd totius natura sunt corpora & inane: aliquando autem, quòd vniuer-
B sum in ambobus est infinitum, nempe in corporibus & inani: hoc est & in multitudine corporum, & in magnitudine inanis, in vtroque ex aduerso se inter se porrigentibus infinitatibus. Alij autem vt Peripatetici, dicunt totum & vniuersum ne esse quidem inane & vacuum corporibus, propemodum autem ipsum quoque accusant inane. Fuit etiam de parte breuis quædam dissensio. Nam Epicurus quidem censebat partem esse diuersam à toto, vt atomum ab eo quod
C est concretum & compositum. Nam illa quidem est expers qualitatis. Quod autem est concretum & compositum, est qualitate præditum: vtpote album vel nigrum, vel communiter coloratum: & vel calidum vel frigidum, vel aliquam aliam habens qualitatem. Stoici autem dicunt neque partem esse à toto diuersam, neque idem esse. Manus enim neque est eadem quæ homo, non enim est homo: neque alia ac diuersa ab homine. cum ea enim homo intelli-
D gitur homo. Ænesidemus autem ex sententia Heracliti, dicit partem & diuersam esse à toto, & idem. Essentia enim & tota est & pars. Tota quidem in mundo: pars autem in natura animalis. Particula autem ipsa quoque dicitur duobus modis. Et aliquando quidem, vt differens à parte quæ propriè intelligitur, vt dicunt eam esse partem particulæ: vt digitum quidem manus, aurem verò capitis. Aliquando autem vt non differens, sed vt quæ sit pars to-
E tius. qua ratione dicunt quidem partem complere totum. His autem priùs explicatis, & toto intellecto ex complemento partium, procedamus deinceps ad considerationem. Si ergo est aliquid totum, vt homo, equus, planta, nauis (hæc enim sunt totorum nomina)

aut est diuersum ab eius partibus, & intelligitur ex propria substantia & essentia: aut congeries partium dicitur esse totum. Sed diuersum à partibus minimè fuerit totum, nec ex euidentia, nec ex intelligentia. Et ex euidentia quidem, quoniam si alterum ac diuersum esset totum separatum à partibus, oporteret, si tollerentur partes, totum cerni remanere. Tantum autem abest vt si auferantur omnes partes, vtpote statuæ, totum maneat, vt etiam si vna sola pars fuerit sublata, non amplius cernatur totum subiectum tanquam totum. Ex intelligentia autem, quoniam intelligitur totum, cuius nulla pars abest. Et ideo si totum est diuersum à partibus, omnes partes aberunt à toto. Quo modo enim ad partes relatum intelligitur totum: & quemadmodum pars est pars alicuius: ita etiam totum est ex aliquibus partibus totum. & oportet ea quæ referuntur ad aliquid, inter se simul esse, & à se inter se separari non posse. Non est ergo totum diuersum à partibus: nec est ab eis separatum. Restat ergo vt dicamus totum esse partes. Sed si partes sunt totum, aut omnes partes sunt totum, aut aliquæ ex partibus, aut aliqua earum. Et aliqua quidem ex partibus non fuerit totum. Neque enim caput hominis est totus homo, neque collum aut manus, aut aliquid eiusmodi. Sed nec aliquæ ex partibus erunt totum. Nam primùm quidem si aliquæ ex partibus sunt totum, quæ restant non erunt partes totius. quod quidem est absurdum. Deinde euertetur etiam totius intelligentia. Nam si aliquæ partes sunt totum, falsum est quòd totum est cuius nulla pars abest. quædam enim absunt. Quare neque pars est totum, neque aliquæ partes. Si autem omnes partes sunt totum: & nihil est totum nisi congeries partium: nec erit totum, neque partes erunt partes. Quo modo enim nihil est distantia præter ea quæ distant, neque contignatio præter tigna sic disposita: neque pugnus præter manum redactam in quamdam figuram: ita nihil erit totum præter partium congeriem, neque partes erunt partes. Et rursus, quo modo si non sit dexterum, nec est sinistrum: & si non intelligatur sursum, nec intelligitur deorsum:

A ἤτοι ἕτερόν ἐστι τῶν μερῶν αὐτοῦ, καὶ καθ' ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν νοεῖται, ἢ τὸ ἄθροισμα τῶν μερῶν λέγεται τυγχάνειν ὅλον. ἀλλ' ἕτερον τῶν μερῶν οὐκ ἂν εἴη τὸ ὅλον, οὔτε κατὰ ἐνάργειαν, οὔτε κατὰ νόησιν. καὶ κατ' ἐνάργειαν μὲν, ἐπεὶ, εἴπερ ἕτερον ἦν χωριζομένων τῶν μερῶν τὸ ὅλον, ἐχρῆν ἀναιρουμένων τῶν μερῶν, ὑπομένον θεωρεῖσθαι τὸ ὅλον. τοσοῦτον δὲ ἀπέχει τοῦ πάντων τῶν μερῶν ἀναιρουμένων, οἷον τοῦ ἀνδριάντος, μένειν τὸ ὅλον, B ὡς κἂν ἓν μόνον μέρος ἀφαιρεθῇ, μηκέτι θεωρεῖσθαι τὸ ὅλον ὑποκείμενον ὡς ὅλον. κατὰ δὲ νόησιν ὅτι ὅλον νοεῖται, οὗ οὐδὲν ἄπεστι μέρος· καὶ διὰ τοῦτο, εἰ ἕτερόν ἐστι τῶν μερῶν, τὸ ὅλον, πάντ' ἔσται ἀπόντα τὰ μέρη τοῦ ὅλου· καὶ οὕτως οὐκ ἔτι ἔσται τὸ ὅλον. ἄλλως τε τὸ ὅλον τῶν πρός τι ἐστιν. ὡς γὰρ πρὸς τὰ μέρη νοεῖται ὅλον, καὶ ὃν τρόπον τὸ μέρος, τινός ἐστι μέρος, οὕτω καὶ τὸ ὅλον ἐκ τινῶν μερῶν ἐστιν ὅλον, τά τε πρός τι, συν- C υπάρχειν ἀλλήλοις δεῖ, καὶ ἀχώριστα τυγχάνειν ἀλλήλων. οὐκ ἄρα ἕτερόν ἐστι τῶν μερῶν τὸ ὅλον, οὐδὲ κεχώρισται αὐτῶν. λείπεται ἄρα λέγειν τὰ μέρη εἶναι τὸ ὅλον. ἀλλ' εἰ τὰ μέρη ἐστὶν ὅλον, ἤτοι πάντα τὰ μέρη ἐστὶν ὅλον, ἢ τινὰ τῶν μερῶν, ἢ τι τούτων. καὶ τι μὲν τῶν μερῶν οὐκ ἂν εἴη ὅλον. οὐ γὰρ δήπου ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου ὅλος ἐστὶν ἄνθρωπος, οὐδὲ ὁ τράχηλος, ἢ ἡ χείρ, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. καὶ μὴν οὐδὲ τινὰ τῶν μερῶν ἔσται τὸ ὅλον. πρῶ- D τον μὲν γὰρ εἰ τινὰ τῶν μερῶν ὅλον ἐστί, τὰ λειπόμενα οὐκ ἔσται τοῦ ὅλου μέρη· ὅπερ ἄτοπον. εἶτα καὶ ἀνατραπήσεται ἡ νόησις τοῦ ὅλου. εἰ γὰρ τινὰ τῶν μερῶν ὅλον ἐστί, ψευδές ἐστι τὸ ὅτι ὅλον ἐστίν, οὗ μηδὲν ἄπεστι τῶν μερῶν. τινὰ γὰρ ἄπεστιν. ὥστε οὔτε τὸ μέρος ὅλον ἐστίν, οὔτε τινὰ μέρη. εἰ δὲ πάντα τὰ μέρη τὸ ὅλον ἐστίν, καὶ οὐδέν ἐστι τὸ ὅλον, εἰ μὴ τὸ ἄθροισμα τῶν μερῶν, οὔτε ἔσται ὅλον, οὔτε τὰ μέρη γενήσεται μέρη. ὡς γὰρ οὐδέν ἐστι διάστημα E παρὰ τὰ διεστηκότα, οὐδὲ δόκωσις παρὰ τὰς διακειμένας δοκούς, οὐδὲ πυγμὴ παρὰ τὴν πὼς ἐσχηματισμένην χεῖρα, οὕτως οὐδὲν ἔσται ὅλον, παρὰ τὸ ἄθροισμα τῶν μερῶν, οὔτε τὰ μέρη γενήσεται μέρη. καὶ πάλιν, ὃν τρόπον δεξιοῦ μὴ ὄντος, οὐδὲ ἀριστερόν ἐστι, καὶ τοῦ ἄνω μὴ νοουμένου, οὐδὲ τὸ κάτω νοεῖται,

Ff αὐ-

τὸν αὐτὸν τρόπον εἰ μή ἐστι τὸ ὅλον, οὔτε τὰ μέρη νοεῖται μέρη, οὐδὲ μέρη τινὰ ὑπάρξει. ἔστω δὲ καὶ πάντα τὰ μέρη ὅλον εἶναι· ἀλλὰ ζητητέον τε τίνος ἔσται ταῦτα συμπληρωτικά, ὅλου, ἀλλήλων, ἢ ἑαυτῶν; οὔτε δὲ τοῦ ὅλου ἐστὶ μέρη, οὔτε ἀλλήλων, οὔτε ἑαυτῶν, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα τινός ἐστι μέρη. ὅλου μὲν οὖν οὐκ ἂν εἴη μέρη. τὸ γὰρ ὅλον, οὐδέν ἐστι παρὰ ταῦτα· ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα λέγεται εἶναι ὅλον. οὐδὲ μὴν ἀλλήλων γενήσεται μέρη. τὰ γάρ τινος μέρη, ἐμπεριέχεται τοῖς ὧν ἐστι μέρη. οἷον ἀνθρώπου μὲν ἡ χείρ, χειρὸς δὲ ὁ δάκτυλος. τὰ δὲ μέρη τοῦ ἀνθρώπου κατ' ἰδίαν ὑφέστηκε, καὶ οὐκ ἐμπεριέχεται ἀλλήλοις. οὔτε γὰρ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ τὴν δεξιὰν συμπληροῖ, οὔτε ἡ δεξιὰ τὴν ἀριστεράν. οὐχ ὁ ἀντίχειρ τὸν λιχανόν, οὐχ αἱ χεῖρες τὴν κεφαλήν, ἀλλ' ἴδιον τόπον ἕκαστον τούτων ἀπείληφεν. οὐδὲ ἀλλήλων οὖν μέρη ἐστὶ τὰ μέρη, καὶ μὴν οὐδὲ ἑαυτῶν. ἀμήχανον γὰρ ἑαυτοῦ τι μέρος ὑπάρχειν. εἰ οὖν μήτε ἕτερόν ἐστι τῶν μερῶν τὸ ὅλον, μήτε αὐτὰ τὰ μέρη ἐστὶν ὅλον, οὐδέν ἐστι τὸ ὅλον. καὶ πάλιν, τὸ μέρος, οἷον ἡ κεφαλή, λέγεται τὸν ὅλον ἄνθρωπον συμπληροῦν, καὶ ἀνθρώπου μέρος εἶναι. θεωρεῖται δέ γε ὁ ἄνθρωπος σὺν τῇ κεφαλῇ ἄνθρωπος, καὶ ἑαυτὴν ἄρα συμπληροῖ ἡ κεφαλή, καὶ ἑαυτῆς γίνεται μέρος. διὰ δὲ τοῦτο, καὶ μείζων ἐστὶν ἑαυτῆς καὶ ἐλάττων. ἡ μὲν γὰρ συμπεπληρωμένη νοεῖται ὑφ' ἑαυτῆς, μείζων ἐστὶν αὐτῆς. ἡ δὲ συμπληροῦσα, ἐλάττων. ἡ δὲ αὐτὴ ἀπορία, καὶ ἐπὶ φυτοῦ καὶ ἐπὶ πήχεος, καὶ κοινῶς τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὧν κατηγορεῖται τὸ ὅλον. ἐπεὶ γὰρ ὁ παλαιστὴς μέρος πήχεος νοεῖται (σὺν γὰρ τῷ παλαιστῇ καὶ ὁ πῆχυς νοεῖται πῆχυς) καὶ ἑαυτοῦ συμπληρωτικός ἐστιν ὁ παλαιστής, καὶ μέρος ἑαυτοῦ. ὅπερ ἄτοπον καὶ σχεδὸν παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας.

ΑΠΤΕΤΑΙ δὲ ἡ ἀπορία καὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν. ἐπὶ γὰρ τοῦ τοιούτου στίχου,

Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος,

ζητητέον καὶ τὸ (μῆνιν) καὶ τὸ (ἄειδε) καὶ τὸ (θεὰ) καὶ τὸ (Πηληιάδεω) καὶ πρὸς τούτοις τὸ (Ἀχιλῆος) τίνος ἐστὶ μέρη. ἤτοι γὰρ ὅλος ὁ στίχος ἄλλο τί ἐστι τῶν μερῶν τούτων ἢ τὸ ἄθροισμα αὐτῶν ὁ στίχος ἐστί. καὶ ἐπακτέον τὰς κειμένας ἀπορίας. τὸ (μῆνιν) εἰ μὲν τοῦ ὅλου στίχου μέρος ἐστι, καὶ ἑαυτοῦ γενήσεται μέρος

A eodem modo si non sit totum, neq; partes intelliguntur partes, nec erunt partes aliquæ. Esto autem quòd omnes partes sint totum: Sed quęrendum est quidnam ea complebunt, totumne, an se inter se, an seipsas? Sed neque sunt partes totius, neque inter se, neque sui, vt ostendemus. Non sunt ergo partes alicuius. Atque totum quidem non fuerit pars. Totum enim nihil est præter eas: sed eæ ipsæ dicuntur esse totum. Sed nec erunt inter se partes. Alicuius enim B partes continentur in iis quorum sunt partes: vt in homine quidem manus, in manu autem digitus. Partes autem hominis per se consistunt, & inter se minimè continentur. Neque enim manus sinistra complet dexteram; neque dextera sinistram: non pollex indicem; non manus caput: sed vnumquodque eorum proprium locum accipit. Nec ergo partes inter se sunt partes. Sed neque sui. Neq; enim fieri potest vt sit aliquid sui pars. Si ergo neque totum est alterum ac diuersum à partibus: neque ipsæ C partes sunt totum: nihil est totum. Et rursus pars, vtpote caput, dicitur complere totum hominem, & esse pars hominis. Consideratur autem homo, homo cum capite. ergo caput quoque seipsum complet, & sui pars existit. Propterea autem seipso quoque est maius & minus. Nam quatenus quidem intelligitur à seipso completum, est seipso maius: quatenus autem complens, minus. Eadem autem dubitatio est & in planta, & in cubito, & communiter in aliis o- D mnibus, de quibus prædicatur totum. Nam quoniam palmus est pars cubiti: (cum palmo enim cubitus quoq; intelligitur cubitus) & seipsum complet palmus, & est pars sui: quod quidem est absurdum, & propemodum præter communes notiones.

TANGIT autem dubitatio partes quoque orationis. Nam in hoc versu,

Iram Pelidæ dic ô Dea carmine Achillis,

quærendum est & (Iram) & (Dic carmine,) & præterea (Achillis) cuius sunt partes. Aut enim totus versus est aliquid E aliud ab his partibus: aut earum congeries est versus: & inducendæ sunt positę dubitationes. (Iram) quidem si sit pars totius versus, erit quoque pars sui:

cum ea enim totus intelligebatur versus. Sin autem reliqui versus, nempe (Pelidæ dic carmine Achillis,) quemadmodum non exorietur maior dubitatio? Pars enim alicuius continetur in eo cuius est pars. Illud autem (Iram) non continetur in (Pelidæ dic ô Dea carmine Achillis.) Illud ergo (Iram) non est pars totius versus. His autem motis in loco dubitationibus, solent Dogmatici parumper respirantes dicere, quod externum quidem subiectum sensile, neque est totum, neque pars: nos autem sumus qui de illo totum prædicamus & partes. Est enim totum ex iis quæ referuntur ad aliquid. Totum enim intelligitur tanquam relatum ad partes. Et rursus partes sunt ex iis quæ referuntur ad aliquid. Intelliguntur enim partes vt quæ referantur ad totum. Quæ autem referuntur ad aliquid, simul sunt in nostra recordatione. Ea autem nostra recordatio est in nobis. Externum autem subiectum sensile, neque totum est, neque pars, sed res est de qua prędicamus nostram ipsorum recordationem. Eis autem dicendum est, primùm quidem quòd sit absurdum dicere, collum aut caput non esse partes complentes externum hominem, sed nostram recordationem. Si autem caput & collum complent hominem, & collum est in nobis: oportebit hominem esse in nobis. quod est absurdum. Totum ergo & partes non sita sunt in nostra recordatione. Esto, dicet quispiam: sed totus quidem homo est in nostra recordatione: completur autem non ab externo collo & externo capite, sed rursus ex notionibus quæ sunt in his partibus: etenim ipse homo totus est nostra notio, mentisve conceptio. Qui autem hoc dicit, non effugit dubitationem. Rursus enim iste qui in nobis est homo, est aut notio mentisve conceptio, aut nostra recordatio, aut diuersus censetur a partibus, aut homo intelligitur partes. Neutrum autem horum potest, vt ostendimus. Hæc ergo intelligentia sub eamdem cadit dubitationem. Si autem ita est, dicendum est nullum esse totum. cui est consequens ne esse quidem partem. Vtrumque enim est ex iis quæ referuntur ad aliquid: & altero sublato ex iis quę referuntur ad aliquid,

A σὺν αὐτῇ γὰρ ἐνοεῖτο καὶ ὅλος ὁ στίχος. εἰ δὲ τοῦ λοιποῦ τοῦ (ἄειδε θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος) πῶς οὐ μείζων ἀνακύψει ἀπορία; ὃ γάρ τινος μέρος, ἐμπεριέχεται τῷ οὗ ἐστι μέρος. τὸ δὲ (μῆνιν) οὐκ ἐμπεριέχεται τῷ (ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος) οὐκ ἄρα μέρος ἐστὶ τὸ (μῆνιν) τοῦ ὅλου στίχου. τοιούτων δὲ ἠπορημένων κατὰ τὸν τόπον, εἰώθασί τινες τῶν Δογματικῶν, μικρὰν ἀνάπαυλαν πορίζοντες αὑτοῖς, λέγειν, ὅτι τὸ μὲν ἐκτὸς ὑποκείμενον καὶ αἰσθη-
B τὸν, οὔτε ὅλον ἐστὶν οὔτε μέρος. ἡμεῖς δ' ἐσμὲν οἱ ἐκείνου τό τε ὅλον καὶ τὸ μέρος ἐπικατηγοροῦντες. ἔστι γὰρ τὸ ὅλον τῶν πρός τι. ὡς γὰρ πρὸς τὰ μέρη νοεῖται τὸ ὅλον· καὶ πάλιν τὰ μέρη τῶν πρός τι. ὡς γὰρ πρὸς τὸ ὅλον νοεῖται μέρη. τὰ δὲ πρός τι ἐν συμμνημονεύσει ἐστὶν ἡμετέρᾳ. ἡ δὲ ἡμετέρα συμμνημόνευσις ἐστὶν ἐν ἡμῖν. τὸ οὖν ὅλον καὶ τὸ μέρος ἐστὶν ἐν ἡμῖν. τὸ δὲ ἐκτὸς ὑποκείμενον αἰσθητὸν, οὔτε ὅλον ἐστὶν, οὔτε μέρος, ἀλλὰ πρᾶγμα οὗ ἡμεῖς κατηγοροῦμεν τὴν ἡμῶν
C αὐτῶν συμμνημόνευσιν. ῥητέον δὲ πρὸς αὐτοὺς, πρῶτον μὲν ὅτι ἄτοπόν ἐστι τὸ λέγειν τὸν τράχηλον ἢ τὴν κεφαλὴν, μὴ τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου συμπληρωτικὰ εἶναι μέρη, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας συμμνημονεύσεως. εἰ δὲ ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ τράχηλος συμπληρωτικά ἐστι τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ τράχηλος ἐστὶν ἐν ἡμῖν, δεήσει τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐν ἡμῖν. ὅπερ ἄτοπον. οὐ τοίνυν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συμμνημονεύσει, τό τε ὅλον καὶ τὰ μέρη κεῖται. καὶ φήσει τις. ἀλλ' ὁ μὲν
D ὅλος ἄνθρωπός ἐστιν ἐν ἡμῖν κατὰ συμμνημόνευσιν· συμπληροῦταί τε οὐχ ὑπὸ τοῦ ἐκτὸς τραχήλου καὶ τῆς ἐκτὸς κεφαλῆς, ἀλλὰ πάλιν ἐκ τῶν κατὰ ταῦτα τὰ μέρη ἐννοιῶν. καὶ γὰρ αὐτὸς ὅλος ἄνθρωπος, ἐννόημά ἐστιν ἡμέτερον. ὁ δὲ τοῦτο λέγων, οὐκ ἐκφεύξεται τὴν ἀπορίαν. πάλιν γὰρ οὗτος ὁ ἐν ἡμῖν ἄνθρωπος, εἴτε ἐννόημά ἐστιν, εἴτε καὶ ἡμετέρα συμμνημόνευσις, ἤτοι ἕτερος νοεῖται παρὰ τὰ
E μέρη, ἢ τὰ μέρη νοεῖται ὁ ἄνθρωπος. οὐδέτερον δὲ τούτων δύναται ὑπάρχειν, ὡς παρεστήσαμεν· καὶ αὐτὴ οὖν ἡ νόησις ὑπὸ τὴν αὐτὴν πέπτωκεν ἀπορίαν. εἰ δὲ τοῦτο, ῥητέον μηδὲν εἶναι ὅλον· ᾧ ἀκόλουθόν ἐστι μηδὲ μέρος ὑπάρχειν. τῶν γὰρ πρός τι ἑκάτερόν ἐστι. καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν πρός τι ἀναιρεθέντος,

συναναι-

συναναιρεῖται καὶ τὸ λοιπόν. ὧδε μὲν περὶ τούτων ἠπορήσθω. συνεξητακότες δὲ αὐτάρκως ἤδη τοῖς Δογματικοῖς περὶ τῶν δραστηρίων τῶν πάντων ἀρχῶν, τὸ μετὰ τοῦτο κοινότερον περί τε τούτων καὶ τῶν ὑλικῶν διαπορῶμεν.

Περὶ σώματος.

Περὶ τῶν αἰτιωτάτων καὶ ἀρχικωτάτων στοιχείων, δύο μὲν αἱ πρῶται γεγόνασι στάσεις, πλείους δὲ κατ' εἶδος. οἱ μὲν γὰρ σώματα ἔλεξαν εἶναι τὰ τῶν ὄντων στοιχεῖα, οἱ δὲ ἀσώματα. καὶ τῶν σώματα φαμένων, Φερεκύδης μὲν ὁ Σύριος γῆν ἔλεξε πάντων εἶναι ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον. Θαλῆς δὲ ὁ Μιλήσιος, ὕδωρ. Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ ἀκουστὴς τούτου, τὸ ἄπειρον. Ἀναξιμένης δὲ καὶ Ἰδαῖος ὁ Ἱμεραῖος, καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, καὶ Ἀρχέλαος ὁ Ἀθηναῖος, Σωκράτους δὲ καθηγητής, καὶ κατ' ἐνίους ὁ Ἡράκλειτος, ἀέρα. Ἵππασος δὲ ὁ Μεταποντῖνος, καὶ κατ' ἐνίους Ἡράκλειτος, πῦρ. Ξενοφάνης δὲ, ὕδωρ καὶ γῆν.

πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα.

Ἵππων δὲ ὁ Ῥηγῖνος, πῦρ καὶ ὕδωρ. Οἰνοπίδης δὲ ὁ Χῖος, πῦρ καὶ ἀέρα. Ὀνομάκριτος δὲ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ,

τέσσαρα γὰρ πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε.
Ζεὺς ἀργὴς Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀϊδωνεὺς,
Νῆστίς θ' ἣ δακρύοις τέγγει κρούνωμα βρότειον.

Δημόκριτος δὲ καὶ Ἐπίκουρος, ἀτόμους. εἰ μή τι ἀρχαιοτέραν ταύτην θετέον τὴν δόξαν, καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ Στωικὸς Ποσειδώνιος, ἀπὸ Μόσχου τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος καταγομένην. Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομένιος, ὁμοιομερείας. Διόδωρος δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Κρόνος, ἐλάχιστα καὶ ἀμερῆ σώματα. Ἀσκληπιάδης δὲ ὁ Βιθυνὸς, ἀνάρμους ὄγκους. τῶν δὲ ἀσώματα δογματιζόντων, οἱ μὲν περὶ Πυθαγόραν τοὺς ἀριθμοὺς ἔλεξαν πάντων ἀρχήν. οἱ δὲ Μαθηματικοὶ, τὰ πέρατα τῶν σωμάτων. οἱ δὲ περὶ τὸν Πλάτωνα, τὰς ἰδέας. τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς κατὰ γένος καὶ κατ' εἶδος τῶν φυσικῶν διαστάσεως, ἐνέσται πρὸς πάντας κοινῶς ἀντερεῖν ἐν μέρει

A simul etiam tollitur reliquum. Atque de iis quidem sic sit dubitatum. Cum autem cum Dogmaticis satis iam quæsierimus de agitantibus seu efficientibus vniuersitatis principiis, postea communius dubitemus de his & de materialibus.

De corpore.

DE summis, & quæ vim principiorum maximè habent elementis, duæ quidem fuerunt primæ sectæ, genere autem plures. Nam alij quidem dixerunt corpora
B rerum esse elementa: alij autem incorporea. Et ex iis quidem qui dixerunt corpora, Pherecydes Syrus dicebat terram esse omnium principium & elemētum: Thales autem Milesius, aquam: Anaximander autem eius auditor, infinitum: Anaximenes autem & Idæus Himeræus, & Diogenes Apolloniates, & Archelaus Atheniensis præceptor Socratis, &, vt volunt nonnulli, Heraclitus, aërem: Hippasus autem Metapontinus, &, vt volunt nonnulli, Heraclitus, ignem: Xenophanes autem, aquam &
C terram:

Namque ex terra & aqua producti nos sumus omnes.

Hippon autem Rheginus, ignem & aquam: Oenopides autem Chius, ignem & aërem: Onomacritus autem in Orphicis, ignem & aquam & terram: Empedocles autem & Stoici, terram & aquam & aërem & ignem,

Rerum radices cunctarum quattuor audi.
Iuppiter est candens, Iuno alma, Plutoque, fontes
D *Et quæ hominum humectat lacrymantum aspergine Nestis.*

Democritus autem & Epicurus, atomos. nisi hæc opinio ponenda sit antiquior, & vt Stoicus dicebat Posidonius, deducta à Moscho quodam Phœnice: Anaxagoras autem Clazomenius, similares partes: Diodorus autem cognominatus Cronus, id est Saturnus, corpora minima & indiuidua: Asclepiades autem Bithynius, inconcinnas magnitudines. Ex iis autem qui incorporea
E censent esse principia, Pythagoras quidem dixit numeros esse omnium principia: Mathematici autem, fines corporum: Platonici verò, Ideas. Cùm sit autem eiusmodi Physicorum de genere & specie dissensio, licebit aduersus omnes communiter dicere:

cùm sigillatim dubitauerimus de corporeis & incorporeis. Sic enim vnusquisque ex iis quos enumerauimus, relinquens quidem corporea omnium principia, cadet in dubitationes quæ afferuntur contra corpus. Qui autem incorporea statuit principia, cadet in dubitationes quæ fiunt aduersus incorporea.

A περί τε τῶν σωμάτων καὶ τῶν ἀσωμάτων διαπορήσαντας. ὧδε γὰρ ἕκαστος τῶν κατηριθμημένων, σωματικὰς μὲν ἀπολείπων τὰς πάντων ἀρχάς, ταῖς κατὰ τοῦ σώματος κομιζομέναις ἀπορίαις ὑποπεσεῖται· ἀσωμάτους δὲ δογματίζων, ταῖς κατὰ τῶν ἀσωμάτων.

PRÆCEDAT autem de corpore oratio, principium sumens dubitationis à notione. Iam enim ex sententia quidem eorum qui corpus intelligunt quod potest pati vel agere, quorum princeps fertur Pythagoras, corpus propemodum sustulimus: neque ad hoc opus habemus nouis rationibus. Si enim corpus est aliquid quod potest pati vel agere: quoniam nihil esse quod agat & patiatur, à nobis ostensum est, nullum fuerit corpus quod mente concipitur. Ex Mathematicorum autem notionibus componendum est propositum. Dicunt enim corpus esse quod tres habet distantias seu dimensiones, nempe longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Ex quibus longitudinem quidem esse, quæ est superne deorsum: latitudinem autem, sinistram quæ vergit ad dexteram: tertiam autem dimensionem, nempe profunditatem, quæ à parte anteriori vergit ad posteriorem. Vnde etiam sex esse distantias seu dimensiones, nempe, suprà, infrà: dextera, sinistra: antè, retrò. Hanc quidem notionem mentisve conceptionem cernitur sequi magna quædam multitudo dubitationum. Aut enim ex hac mentis conceptione corpus est separabile ab his tribus dimensionibus, adeo vt aliud quidem sit corpus, aliud verò longitudo & profunditas, & latitudo corporis: aut harum dimensionum coaceruatio est corpus. Sed si separetur quidem corpus ab his dimensionibus, non id licet mente concipere. Vbi enim neque est longitudo, neque latitudo, neque profunditas, non potest corpus illic mente concipi. Sin autem earum coaceruatio est corpus, quoniam vnaquæque earum est incorporea: quod autem constat ex incorporeis, est omnino incorporeum: oportebit & communem eorum congressum, non esse corpus, sed incorporeum. Quo modo ergo punctorum congeries suapte natura numquam efficit corpus solidum & resistens: ita etiam congressus longitudinis, latitudinis, & profunditatis,

ΗΓΕΙΣΘΩ δὲ ὁ περὶ τοῦ σώματος λόγος, τὴν ἀρχὴν τῆς Σκέψεως λαμβάνων ἀπὸ τῆς ἐννοίας. οὐκοῦν κατὰ μὲν τοὺς B σῶμα νοοῦντας τὸ οἷόν τε παθεῖν ἢ διαθεῖναι, ὧν ἀρχηγὸς ἱστόρηται ὁ Πυθαγόρας, ἤδη σχεδὸν ἀνῃρήκαμεν τὸ σῶμα, καὶ οὐ δεόμεθα πρὸς τοῦτο καινοτέρων λόγων. Εἰ γὰρ σῶμά ἐστι τὸ οἷόν τε παθεῖν ἢ ποιῆσαι, ἐπεὶ οὐδὲν ποιοῦν ἢ πάσχον δέδεικται ἡμῖν, οὐδὲν ἂν εἴη τὸ ἐπινοούμενον σῶμα. κατὰ δὲ τὰς τῶν Μαθηματικῶν ἐννοίας νῦν σκεπτέον τὸ προκείμενον. φασὶ γὰρ σῶμα εἶναι τὸ τρεῖς ἔχον διαστάσεις, μῆκος, βάθος, πλάτος. ὧν μῆκος μὲν ὑπάρχειν τὸ C ἄνωθεν κάτω, πλάτος δὲ τὸ ἀπὸ ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά, τρίτην δὲ διάστασιν ὑπάρχειν, τουτέστι τὸ βάθος, τὸ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰς τοὐπίσω. ὅθεν καὶ διαστάσεις εἶναι ἕξ· δύο καθ' ἑκάστην διάστασιν· ἄνω, κάτω· δεξιά, ἀριστερά· πρόσω, ὀπίσω. ταύτῃ μὲν τῇ ἐπινοίᾳ πολύ τι πλῆθος ἀποριῶν ἐξακολουθεῖν φαίνεται. ἤτοι γὰρ χωριστόν ἐστι τούτων τῶν τριῶν διαστάσεων τὸ σῶμα, κατὰ τὴν ἐπίνοιαν, ὥστε ἄλλο μὲν εἶναι σῶμα, ἄλλο δὲ τὸ μῆκος καὶ βά- D θος καὶ πλάτος τοῦ σώματος· ἢ ἀθροισμα τούτων τῶν διαστάσεών ἐστι τὸ σῶμα. ἀλλὰ χωριζομένων μὲν τούτων τῶν διαστάσεων τὸ σῶμα οὐκ ἔνεστιν ἐπινοεῖν. ὅπου γὰρ μήτε μῆκός ἐστι μήτε πλάτος, μήτε βάθος, ἐκεῖ οὐδὲ σῶμα νοεῖν οἷόν τε ἐστιν. Εἰ δὲ ὁ ἀθροισμὸς τούτων σῶμα καθέστηκεν, ἐπεὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀσώματόν ἐστι, τὸ δὲ ἐξ ἀσωμάτων συγκείμενον, πάντως ἐστὶν ἀσώματον, δεήσει καὶ τὴν κοινὴν αὐτῶν σύνοδον μὴ σῶμα ἀλλ' E ἀσώματον ὑπάρχειν. ὡς γὰρ ἡ συνέλευσις τῶν γραμμῶν ἀσωμάτων οὐσῶν, καὶ ὁ ἀθροισμὸς τῶν στιγμῶν οὐδέποτε πέφυκε στερεὸν ποιεῖν σῶμα καὶ ἀντίτυπον· οὕτω καὶ ἡ τοῦ μήκους καὶ τοῦ βάθους καὶ τοῦ πλάτους σύνοδος,

ἀσω-

ἀσωμάτων οὖσα σύνοδος, οὐκ ἀποτελεῖ σῶμα. Εἰ δὲ μήτε τούτων χωρίς ἐστι τὸ σῶμα, μήτε ταῦτά ἐστι σῶμα, οὐδέν ἐστι σῶμα. καὶ ἄλλως. ἐπείπερ ἡ σύνοδος τοῦ μήκους καὶ πλάτους καὶ βάθους ποιεῖ σῶμα, ἤτοι πρὶν τῆς συνόδου τούτων ἕκαστον ἰδίᾳ περιεῖχε τὴν σωματότητα, καὶ τοῦθ' ὥσπερ λόγους τοῦ σώματος, ἢ μετὰ τὴν σύνοδον αὐτῶν ἐπισυνέβη τὸ σῶμα. καὶ εἰ μὲν ἕκαστος πρὶν τῆς συνόδου περιεῖχε τὴν σωματότητα, ἔσται ἕκαστον σῶμα. Εἶτ' ἐπεὶ τὸ σῶμα οὐ μῆκος μόνον ἐστίν, οὐδὲ πλάτος οὐδὲ βάθος, ἀλλὰ καὶ μῆκος καὶ βάθος, καὶ πλάτος, ἕκαστον τούτων ἔχον τὴν σωματότητα, τρία γενήσεται. καὶ οὕτω τὸ μῆκος, οὐ μόνον μῆκος ἔσται, ἀλλὰ καὶ πλάτος, καὶ βάθος· καὶ τὸ πλάτος, οὐχ ἁπλῶς πλάτος, ἀλλὰ καὶ μῆκος καὶ βάθος. ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ λειπομένη διάστασις. Εἰ δὲ συνελθόντων τούτων τότε ἐπισυνέβη τὸ σῶμα, ἤτοι συνελθόντων αὐτῶν μένει ἡ ἀρχῆθεν φύσις, ἢ μεταβάλλει εἰς τὴν σωματότητα. καὶ εἰ μὲν μένει ἡ ἀρχῆθεν φύσις, ἐπεὶ ἀσώματά ἐστι καὶ ἀσώματα μένει, οὐ ποιήσει διάφορον σῶμα. Εἰ δὲ μεταβάλλει εἰς τὸ σῶμα, ἐπεὶ τὸ ἐπιδεχόμενον μεταβολήν, ἔστι σῶμα, ἕκαστον τούτων καὶ πρὶν τῆς συνελεύσεως σῶμα ὄν, πρὶν σώματος ἀποτελέσει τὸ σῶμα. ὥσπερ τε τὸ μεταβάλλον σῶμα, ἄλλην μὲν ἀντ' ἄλλης παραδέχεται ποιότητα, μένει δὲ σῶμα, οἷον τὸ λευκόν, ἵνα γένηται μέλαν, καὶ τὸ γλυκὺ ἵνα γένηται πικρόν, τὴν μὲν ἀποβάλλει ποιότητα, τὴν δὲ ἀναδέχεται, μὴ ἐκβαῖνον τοῦ σῶμα εἶναι· οὕτω καὶ ταῦτα, εἴπερ μεταβάλλει εἰς σῶμα, ἄλλην ἀντ' ἄλλης ἀναδέξεται ποιότητα. τοῦτο δὲ πάσχοντα ἔσται σώματα. Εἰ οὖν οὔτε πρὸ τῆς συνελεύσεως τούτων ἐστὶ τὸ νοούμενον σῶμα, οὔτε μετὰ τὴν συνέλευσιν αὐτῶν, οὐκ ἔστιν ἐπινοῆσαι τὸ σῶμα. πρὸς τούτοις εἰ μηδέν ἐστι μῆκος, μηδὲ πλάτος, μηδὲ βάθος, οὐδὲ τὸ κατὰ μετουσίαν τούτων νοούμενον, σῶμα γενήσεται. οὐδὲν δέ ἐστι μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα ἐστὶ σῶμα. μῆκος μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ τὸ μέγιστον ἦν τοῦ σώματος διάστημα, ὅπερ λέγεται παρὰ τοῖς Μαθηματικοῖς γραμμή. ἡ δὲ γραμμὴ ἦν στιγμὴ ἐρρυηκυῖα, καὶ ἡ στιγμή, σημεῖον ἀμερὲς καὶ ἀδιάστατον.

A quę sunt incorporeæ, non efficit corpus. Si ergo neque absque iis est aliquod corpus, neq; ea sunt corpus: nullum est corpus. Et aliter. Quoniam congressus longitudinis, latitudinis & profunditatis, efficit corpus: aut ante congressum vnaquęque earum priuatim continebat corporeitatem, vt ita dicam; & veluti rationes corporis: aut postquam ex conuenerunt, accidit etiam corpus. Et si vnaquæque earum priusquam conuenirent continebat corporeitatem, vnaquæque erit corpus. B Deinde quoniam corpus non est sola longitudo, neque latitudo, neque profunditas: sed & longitudo & latitudo & profunditas: vnaquæque earum habens corporeitatem, fiet tria. Et ita longitudo non sola erit longitudo, sed & latitudo & profunditas: & latitudo non absolutè latitudo, sed longitudo & profunditas. Similiter autem & quæ restat dimensio. Sin autem cùm eæ conuenerint, tunc accidit corpus: aut cùm eæ conuenerint, manet earum quæ fuit a principio natu- C ra, aut mutatur in corporeitatem. Et si manet quidem natura quæ fuit à principio: quoniam sunt incorporea & manēt incorporea: non efficient corpus quod est diuersum ac differens. Sin autem mutatur in corpus: quoniam quod suscipit mutationem, est corpus: vnaquæque earum, etiam priusquam fieret congressus, cum sit corpus, ante corpus efficiet corpus. Et quo modo quod mutatur corpus, pro alia quidem aliam accipit qualitatem, manet autem corpus: vt po- D te album vt fiat nigrum, & dulce vt fiat amarum, aliam quidem amittit qualitatem, aliam verò accipit, non excedens à corporis essentia: ita hæc etiam si mutātur in corpus, pro alia quidem aliam accipiunt qualitatem: quæ hæc autem patientur, erunt corpora. Si ergo neq; ante eorum congressum est corpus quod mente concipitur: neq; post eorum congressum, non licet mente corpus concipere. Ad hæc accedit, quòd si nulla sit longitudo, neque latitudo, neque profunditas, nec erit quidem corpus quod E intelligitur ex earum participatione. Nulla est autem longitudo, latitudo, & profunditas, vt ostendemus. Non est ergo corpus. Nam longitudo quidem non est, quoniam maxima corporis dimēsio, quę dicitur apud Mathematicos, est linea. linea autem est punctus fluens. Punctus autem est signum carens partibus, & nullam suscipiens dimensionem.

Quamobrem ne erit quidem linea. Si non sit autem linea, nec erit longitudo. Si non sit autem longitudo, neque consistet corpus. Intelligitur enim corpus cum longitudine. Quod autem nullum sit signum carens partibus & nullam suscipiens dimensionem, hinc discamus. Si enim est quidpiam eiusmodi, aut est corpus, aut incorporeum. Et corpus quidem nó est, quoniam susciperet dimensionem, cùm corpus tres habeat dimensiones. Sed nec est incorporeum. Nam si est incorporeum, nihil ex eo fiet ac gignetur. Nam quod generat, per contactum generat. contactus autem nullus esse potest in natura incorporea. ergo nec incorporeum est signum. Si autem neque est corpus nec incorporeum, signum est huiusmodi vt mente non possit cogitari. Si autem non est signum, nec erit linea. Si non sit autem linea, nec erit longitudo. Cui erit consequens vt non sit corpus. Præterea etiam si datum fuerit esse signum, non erit longitudo. est enim linea longitudo. linea autem fluxus puncti. Aut ergo linea est signum extensum, aut intelliguntur multa signa per seriem disposita. Sed si sit vnum quidem extensum, non erit linea. Aut enim eundem locum tenet hoc signum, aut locum loco transmutat. Et si eundem quidem locum tenet hoc signum, non erit linea, sed punctus. fluens enim signum intelligebatur linea. Si autem transit de loco ad locum: aut transit alium quidem relinquens locum, alium autem apprehendens: aut alij quidem loco hærens, ad alium autem se extendens. Sed nec alium quidem locum relinquens, alium verò apprehendens, efficit lineam. manebit enim punctus qui fuit ab initio. Et qua ratione primum locum tenens dicebatur punctus, non linea: ea etiam tenens secundum & tertium, & eum qui deinceps sequitur locum, non erit linea, sed rursus punctus. Si autem alij quidem hærens loco, ad alium autem se extendens, efficit lineam, aut ad diuiduum ex aduerso extenditur locum, aut indiuiduum. Et si ad indiuiduum quidem: manet punctus, & neque fit linea. est enim diuiduum quidpiam linea. Si autem ad diuiduum locum ex aduerso extenditur: quoniam quod ad diuiduum locum ex aduerso extenditur, est diuiduum & habet partes, est corpus, erit signum diuiduum & corpus. quod minimè volunt.

A οὐδὲ γραμμὴ γενήσεται· μὴ οὔσης δὲ γραμμῆς, οὐδὲ μῆκος ἔσται. μήκους δὲ μὴ ὄντος, οὐδὲ σῶμα ὑποστήσεται· σὺν μήκει γὰρ τὸ σῶμα νοεῖται. ὅτι δὲ οὐδέν ἐστι σημεῖον ἀμερὲς καὶ ἀδιάστατον, ἐντεῦθεν μαθησόμεθα. εἰ γάρ ἐστι τοιοῦτόν τι, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον. καὶ σῶμα μὲν οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ διαστατὸν ἂν ὑπῆρχε, τοῦ σώματος τὰς τρεῖς ἔχοντος διαστάσεις. καὶ μὴν οὐδὲ ἀσώματον. εἰ γὰρ ἀσώματόν ἐστιν, οὐδὲν γενήσεται ἐξ αὐτοῦ. τὸ γὰρ γεννῶν,
B κατὰ θίξιν γεννᾷ. θίξις δὲ οὐδεμία γενέσθαι δύναται ἐπὶ ἀσωμάτου φύσεως. τοίνυν οὐδὲ ἀσώματόν ἐστι τὸ σημεῖον. εἰ δὲ μήτε σῶμα μήτε ἀσώματον, ἀνεπινόητόν ἐστι τὸ σημεῖον· εἰ δὲ οὐκ ἔστι σημεῖον, οὐδὲ γραμμὴ ἔσται. μὴ οὔσης δὲ τῆς γραμμῆς, οὐδὲ μῆκος ἔσται. ᾧ ἕπεται καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀνυπαρξία. ἔτι κἂν δοθῇ τὸ σημεῖον εἶναι, οὐκ ἔσται μῆκος. ἔστι γὰρ τὸ μῆκος γραμμή. ἡ δὲ γραμμή, ῥύσις σημείου. ἤτοι οὖν ἕν ἐστι σημεῖον ἐκτετα-
C μένον ἡ γραμμή, ἢ πολλὰ σημεῖα νοεῖται στοιχηδὸν κείμενα. ἀλλ' εἰ μὲν ἓν τεταμένον σημεῖόν ἐστιν, οὐκ ἂν εἴη γραμμή. ἤτοι γὰρ τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον τοῦτο τὸ σημεῖον, ἢ τόπον ἐκ τόπου μεταβήσεται. καὶ εἰ μὲν τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον τοῦτο τὸ σημεῖον, οὐκ ἔσται γραμμή, ἀλλὰ στιγμή. ῥυὲν γὰρ ἐνοεῖτο γραμμή. εἰ δὲ τόπον ἐκ τόπου μέτεισιν, ἤτοι ὃν μὲν ἀπολεῖπον, οὗ δὲ ἐπιλαμβανόμενον μέτεισιν, ἢ οὗ μὲν ἐχόμενον τόπου, εἰς ὃν δὲ ἐκτεινόμενον. οὔ-
D τε δέ, ὃν μὲν ἀπολεῖπον τόπον, οὗ δὲ ἐπιλαμβανόμενον, ποιήσει γραμμήν. μένει γὰρ ἡ ἀρχῆθεν στιγμή. καὶ ᾧ λόγῳ τὸν πρῶτον ἐπέχων τόπον, ἐλέγετο στιγμὴ καὶ οὐ γραμμή, τῷ αὐτῷ καὶ τὸν δεύτερον ἐπειληφὼς καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν ἑξῆς, οὐκ ἔσται γραμμή, ἀλλὰ πάλιν στιγμή. εἰ δὲ οὗ μὲν ἐχόμενον τόπου, εἰς ὃν δὲ ἐκτεινόμενον, ποιεῖ τὴν γραμμήν, ἤτοι μεριστῷ ἀντιπαρεκτείνεται τόπῳ, ἢ ἀμερίστῳ. καὶ εἰ μὲν ἀμερίστῳ, μένει στιγμὴ καὶ οὔτε
E γίνεται γραμμή. μεριστὸν γάρ τι ἔστιν ἡ γραμμή. εἰ δὲ μεριστῷ ἀντιπαρεκτείνεται τόπῳ, ἐπεὶ τὸ μεριστῷ ἀντιπαρεκτεινόμενον τόπῳ, μεριστόν ἐστι καὶ ἔχει μέρη, τὸ δὲ ἔχον μέρη, σῶμά ἐστιν, ἔσται τὸ σημεῖον μεριστόν τε καὶ σῶμα. ὅπερ οὐ βούλονται.

τοίνυν

εἶναι οὐχ ἕν ἐστι σημεῖον ἡ γραμμή· καὶ μὴν οὐδὲ πολλὰ στοιχηδὸν κείμενα. ταῦτα γὰρ τὰ σημεῖα, ἤτοι ψαύει ἀλλήλων κατὰ τὴν ἐπίνοιαν, ἢ οὐχ ἅπτεται ἀλλήλων· μεσολαβούμενα δὲ τόποις τισὶ διαιρεῖται. εἰ δὲ τόποις μεταλαμβάνεται, οὐκ ἔτι μίαν ποιήσει γραμμήν· εἰ δὲ ἅπτεται ἀλλήλων, ἤτοι ὅλα ὅλων ἅπτεται, ἢ μέρεσι μερῶν. καὶ εἰ μὲν μέρεσι μερῶν, οὐκέτι ἔσται ἀμερῆ. τὸ γὰρ μέσον, εἰ τύχοι σημεῖον, δυοῖν ἄλλων σημείων πλείονα ἕξει μέρη· ἓν μὲν, ᾧ ἅπτεται τοῦ ἔμπροσθεν σημείου· ἕτερον δὲ ᾧ ψαύει τοῦ ὄπισθεν· τρίτον, ᾧ τῆς ἐπιπέδου· τέταρτον, ᾧ τοῦ ὑποκειμένου μέρους. ὥστε μηκέτι αὐτὸ ἀμερὲς ὑπάρχειν, ἀλλὰ πολυμερές. εἰ δὲ ὅλα ὅλων ἅπτεται, σημεῖα ἐν σημείοις περιεχθήσεται, καὶ τὸν αὐτὸν ἐφέξει τόπον. εἰ δὲ τὸν αὐτὸν ἐφέξει τόπον, οὐκ ἔτι ἔσται στοῖχος αὐτῶν, ἵνα δύνηται γραμμή· ἀλλὰ πάντα μία ἔσται στιγμή. εἴπερ οὖν ἵνα ἐπινοηθῇ τὸ σῶμα, δεῖ ἐπινοηθῆναι τὸ μῆκος, ἵνα δὲ τὸ μῆκος, τὴν γραμμήν· καὶ ἵνα αὐτή, τὸ σημεῖον· ἐπεὶ δέδεικται ἡ γραμμὴ, μήτε σημεῖον ὑπάρχουσα, μήτε ἐκ σημείων σύνθετος, οὐδὲν ἐστι γραμμή. εἰ δὲ μή ἐστι γραμμή, οὐδὲ μῆκος· ᾧ ἀκολουθεῖ τὸ μηδὲ σῶμά τι ὑπάρχειν. καὶ ἄρτι μὲν ἐπεδείξαμεν ἀνεπινόητον τὴν γραμμὴν ἐχόμενοι τοῦ σημείου. ἔνεστι δὲ καὶ προηγουμένως αὐτὴν αἱρεῖν, ἐχομένους τῆς κατ' αὐτὴν ἐπινοίας. φασὶ γὰρ οἱ Γεωμέτραι ὅτι γραμμή ἐστι μῆκος ἀπλατές, ἡμεῖς δὲ σκεπτόμενοι, οὔτε ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, οὔτε ἐν τοῖς νοητοῖς δυνάμεθα λαβεῖν μῆκος ἀπλατές. ὅ,τι γὰρ ἂν λάβωμεν μῆκος αἰσθητὸν, τοῦτο σὺν ποσῷ πλάτει λαμβάνομεν. ὥστ' ἐν μὲν τοῖς αἰσθητοῖς οὐκ ἔστι τι ἀπλατὲς σῶμα. καὶ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς νοητοῖς ἔνεστι τοιοῦτο φαντασιωθῆναι μῆκος. ἕτερον μὲν γὰρ ἑτέρου στενότερον μῆκος δυνάμεθα νοεῖν. ὅταν δὲ τὸ αὐτὸ φυλάττοντες μῆκος, ἐκ τούτου κατ' ὀλίγον ἀφαιρῶμεν ταῖς ἐπινοίαις τὸ πλάτος, καὶ τοῦτο ἄχρι τινὸς ποιῶμεν, ἔλαττον μὲν ἀεὶ καὶ μᾶλλον τὸ πλάτος γινόμενον νοοῦμεν. ὅταν δὲ

A Non est ergo linea vnum signum. Sed neque multa per seriem posita. Etenim signa aut se inter se tangunt mentis conceptione: aut non tangunt se inter se; sed intercepta discernuntur quibusdam locis. Si autem intercipiuntur locis, non vtique vnam efficiunt lineam. Sin autem se inter se tangunt, aut tota tanguntur à totis, aut partes à partibus. Et si partibus quidem partes, non erunt vtique indiuidua. Medium enim signum à duobus aliis fortè signis interceptum,
B habebit plures partes: vnam quidem qua tangit prius signum: alteram autem, qua posterius: tertiam, qua superficiem: quartam, qua partem subiectam. quo fit vt non sit ampliùs indiuiduum carensque partibus, sed multas habens partes. Si autem tota tanguntur à totis, signa continebuntur in signis, & eundem tenebunt locum. Si autem eundem locum teneant, non erit vtique earum series, vt fiat linea, sed omnia erunt vnus punctus. Si ergo vt mente concipiatur corpus, oportet mente cõ-
C cipi longitudinem: vt autem longitudo, lineam: vt ea autem, punctum: quoniam ostensum est lineam neque esse signum, neque compositam ex signis: nihil est linea. Si autem non est linea, neque longitudo. cui est consequens ne esse quidem corpus. Et nuper quidem ostendimus non posse mente concipi lineam, si signo hæreamus. Licet autem ipsam quoque in primis tollere, si hæreamus eius mente conceptæ notioni. Dicunt enim Geometræ lineam esse longitudi-
D nem expertem latitudinis. Nos autem qui consideramus, neque in sensilibus, neque in iis quæ percipiuntur intelligentia, possumus accipere longitudinem expertem latitudinis. Quamcumque enim sensilem acceperimus longitudinem, eam accipimus cum quanta latitudine. Quamobrem in sensilibus quidem non est aliquod corpus expers latitudinis. Sed nec in iis quæ percipiuntur intelligentia, licet visione talem apprehendere longitudi-
E nem. Nam aliam alia quidem angustiorem mente concipere possumus longitudinem. Quando autem eandem conseruantes longitudinem, ab ea mente paulatim absciderimus latitudinem, & hoc aliquousque fecerimus, intelligimus quidem latitudinem semper magis magisque minorem effici. Sed cùm

eò peruenerimus vt latitudine omnino priuemus longitudinem, ne longitudinem quidem ampliùs intelligimus, sed cum ablatione latitudinis, tollitur etiã intelligentia longitudinis.

In summa autem quidquid mente concipitur, aut intelligitur per applicationem euidentium, aut per transitum ab euidentibus: idque variè. Aliquando quidem per similitudinem: aliquando verò per compositionem: aliquando verò per analogiam seu proportionem, eámque aut augentem aut minuentem. Atque intelligitur quidem per applicationem euidentium, vt album & nigrum, & dulce & amarum. Ea enim etsi sunt sensilia, nihilominus percipiuntur intelligentia. Per transitum autem ab euidentibus, assimulatiuè quidem intelliguntur: vt ex imagine Socratis Socrates non præsens. Per compositionem verò: vt ex homine & equo is qui neque est homo nec equus, ex ambobus autem compositus est Hippocentaurus. Per analogiam autem seu proportionem augentem aut minuentem, vt ex eo quòd videamus hominem magnitudine communem & depressum, visione quidem augentes, mente concepimus Cyclopem, (qui viro pane vescenti non est similis, sed nemoroso promontorio.) minuentes autem, attraximus Pygmæi in mente notionem. Cùm sint autem tot modi intelligentiæ mentísque conceptionis, si linea mente concipitur aliqua longitudo expers latitudinis, debet intelligi aliquo ex his modis. Nullo autem ex his modis potest intelligi, vt ostendemus: est ergo eiusmodi vt mente non possit concipi ac intelligi. Atque per euidentium quidem applicationem non potest esse intelligentia alicuius longitudinis carentis latitudine. In iis enim quæ cernuntur & in rebus euidentibus in nullam incidimus longitudinem absque latitudine. Per transitum autem ab euidentibus rursus fieri non potest vt visione apprehendatur longitudo aliqua expers latitudinis. Neque per similitudinem. Neque enim habemus in euidentibus longitudinem absque latitudine, vt mente concipiamus ei similem longitudinem expertem latitudinis. Nam quod est alicui simile, debet esse simile ei quod cognoscitur & est conspectum. Quoniam ergo nullam euidentem habemus longitudinem incurrentem absque latitudine,

A φθάσωμεν ἅπαξ στερῆσαι τοῦ πλάτους τὸ μῆκος, οὐκέτι οὐδὲ τὸ μῆκος νοοῦμεν· ἀλλὰ σὺν τῇ ἄρσει τοῦ πλάτους, αἴρεται καὶ ἡ τοῦ μήκους ἐπίνοια.

ΚΑΘΟΛΟΥ τε τὸ ἐπινοούμενον πᾶν, ἤτοι κατ' ἐμπέλασιν τῶν ἐναργῶν νοεῖται, ἢ κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναργῶν μετάβασιν· καὶ τοῦτο ποικίλως· ὁτὲ μὲν κατὰ ὁμοιότητα, ὁτὲ δὲ κατὰ ἐπισύνθεσιν, ὁτὲ δὲ κατὰ ἀναλογίαν· καὶ ταύτην δὲ ἤτοι αὐξητικὴν, ἢ μειωτικήν. κατ' ἐμ- B πέλασιν μὲν οὖν τῶν ἐναργῶν νοεῖται ὡς λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ γλυκὺ καὶ πικρόν. ταῦτα γὰρ εἰ αἰσθητά ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον νοεῖται. κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναργῶν μετάβασιν, ὁμοιωτικῶς μὲν νοεῖται, οἷον, ἀπὸ μὲν τῆς Σωκράτους εἰκόνος, ὁ μὴ παρὼν Σωκράτης· συνθετικῶς δὲ, οἷον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἵππου, ὁ μήτε ἄνθρωπος ὢν, μήτε ἵππος. σύνθετος δὲ ἐξ ἀμφοτέρων Ἱπποκένταυρος. κατὰ δὲ ἀναλογίαν αὐξητικὴν ἢ μειωτικήν· οἷον ἀπὸ τοῦ C ὁρᾶν τὸν κοινὸν κατὰ μέγεθος ἄνθρωπον καὶ ὑποπίπτοντα. αὐξήσαντες μὲν τὰς φαντασίας, ἐνοήσαμεν τὸν Κύκλωπα· ὃς οὐκ ἐῴκει

ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι·

μειώσαντες δὲ, ἐσπάσαμεν ἔννοιαν τοῦ πυγμαίου ἀνθρώπου. τοσούτων δὴ τρόπων νοήσεως ὄντων, εἰ ἐπινοεῖταί τι μῆκος ἀπλατὲς ἡ γραμμὴ, κατά τινα τούτων τῶν τρόπων ὀφείλει νοεῖσθαι. κατ' οὐδένα δὲ αὐτῶν δύναται νοη- D θῆναι, ὡς παραστήσομεν· ὥστε ἀνεπινόητόν ἐστι. κατὰ μὲν οὖν ἐμπέλασιν τῶν ἐναργῶν, οὐκ ἂν γένοιτο νόησις μήκους τινὸς ἀπλατοῦς. οὐδενὶ γὰρ περιεπέσομεν μήκει χωρὶς πλάτους ἐν τοῖς φαινομένοις καὶ ἐναργέσι πράγμασι. κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν ἐναργῶν μετάβασιν πάλιν τῶν ἀμηχάνων ἐστὶ φαντασιωθῆναι μῆκος ἀπλατὲς, οὔτε κατὰ ὁμοιότητα. οὐδὲ γὰρ ἔχομεν, ἐν τοῖς ἐναργέσι μῆκος χωρὶς πλάτους, ἵνα νοήσωμεν τι ὅ- E μοιον τούτῳ ἀπλατὲς μῆκος. τὸ γὰρ τινὶ ὅμοιον, γνωσθέντι καὶ ἑωραμένῳ ὀφείλει ὅμοιον ὑπάρχειν. ἐπεὶ οὖν οὐδὲν ἔχομεν ἐναργὲς ὑποπῖπτον μῆκος χωρὶς πλάτους,

οὐδ' ὅ-

οὐδ' ὅμοιόν τι αὐτῷ συνιδεῖν δυνησόμεθα τὸ μῆκος ἀπλατές. καὶ μὴν οὐδὲ κατ' ἐπισύνθεσιν ληπτόν ἐστι τοῦτο. εἰπάτωσαν γὰρ ἡμῖν, τίνα τῶν ἐκ περιπτώσεως ἐναργῶν καὶ γινομένων μετά τινων συνθέντες, ἐνοήσαμεν μῆκος ἀπλατές· οὐδὲ εἰπεῖν οὐ δυνήσονται. καὶ μὴν, οὐδὲ κατ' ἀναλογίαν παρῆλθεν ἡ τοῦ ἀπλατοῦς μήκους νόησις. τὰ γὰρ κατ' ἀναλογίαν νοούμενα, ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὰ ἀφ' ὧν νοεῖται· οἷον ἀπὸ τοῦ κοινοῦ μεγέθους τοῦ ἀνθρώπου κατὰ παραύξησιν ἐνοήσαμεν τὸν Κύκλωπα· καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πάλιν κατὰ μείωσιν, τὸν πυγμαῖον. ὥστ' εἰ ἔστι κοινὸν τοῖς κατ' ἀναλογίαν νοουμένοις πρὸς τὰ ἀφ' ὧν νοεῖται, οὐδὲν δὲ ἔχομεν κοινὸν τοῦ τε ἀπλατοῦς καὶ τοῦ σὺν πλάτει μήκους, ἵνα ἀπ' ἐκείνου ὁρμηθέντες νοήσωμεν τὸ ἀπλατὲς μῆκος, οὐδὲ κατ' ἀναλογίαν οὖν νοεῖται τὸ τοιοῦτον. ὅθεν εἰ ἕκαστον τῶν νοουμένων, κατά τινα τῶν ἐκκειμένων τρόπων ὀφείλει νοεῖσθαι, ἐδείξαμεν δὲ ἡμεῖς, κατὰ μηδένα τρόπον νοεῖσθαι δυνάμενον τὸ ἀπλατὲς μῆκος, λεκτέον ἀνεπινόητον εἶναι τὸ ἀπλατὲς μῆκος. ἀλλ' ἴσως τις ἐρεῖ, ὅτι λαβόντες τι μῆκος σὺν ποσῷ πλάτει, κατ' ἐπίτασιν νοοῦμεν τὸ ἀπλατὲς μῆκος. εἰ γὰρ ἐκ τούτου κατ' ὀλίγον ἐλαττοῦται τὸ πλάτος, ἐλεύσεταί ποτε καὶ εἰς τὸ ἀπλατές, ὥστε καταλήγειν τὴν μείωσιν εἰς τὸ χωρὶς πλάτους μῆκος. ἀλλὰ πρότερον μὲν ἐδείξαμεν, ὅτι ἡ παντελὴς τοῦ πλάτους ἄρσις, καὶ τοῦ μήκους ἐστὶν ἀναίρεσις. ἔπειτα τὸ κατ' ἐπίτασιν νοούμενον, οὐχ ἕτερόν ἐστι τοῦ προνοηθέντος, ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο ἐπιτεταμένον. ἐπεὶ οὖν ἀπὸ τοῦ ποσὸν ἔχοντος πλάτος κατ' ἐπίτασιν στενότητος νοῆσαί τι θέλομεν, πάντως τὸ μὲν ἀπλατὲς μῆκος οὐκ ἐπινοήσομεν. ἑτερογενὲς γάρ ἐστιν. εἰ δὲ καὶ μᾶλλον στενότερον ληψόμεθα πλάτος, ὥστε τὴν κατάληψιν τῆς νοήσεως ἐλαχιστοτάτῳ γίνεσθαι πλάτει, μετὰ τοῦτο δεῖ τὴν εἰς τὸ ἑτερογενὲς μετάβασιν συμβαίνειν, τουτέστι, τοῦ συναναιρουμένου τῷ πλάτει μήκους.

A nec eius aliquam similem intelligere poterimus esse longitudinem expertem latitudinis. Sed nec ea comprehendi potest per compositionem. Dicāt enim nobis, quænam eorum quæ sunt euidentia & fiunt ex incursione, cum quibusnam componentes, intelleximus esse longitudinem expertem latitudinis. quod quidem non poterūnt dicere. Sed neque per analogiam seu proportionem accedit intelligentia longitudinis quæ caret latitudine. Nam quæ in- B telliguntur per analogiam, habent aliquid commune cum iis ex quibus intelliguntur: vt, ex communi hominis magnitudine per augmentum intelleximus Cyclopem: & ex eo rursus per diminutionem, Pygmæum. Quamobrem si iis quæ intelliguntur ex analogia, est aliquid commune cum iis ex quibus intelliguntur: nihil autem habemus commune longitudinis expertis latitudinis & eius quę est cum latitudine: Non hoc ergo intelligitur ex analogia. Vnde si vnumquodque ex iis quę intelliguntur, C debet intelligi per aliquem ex iis modis qui sunt expositi: nos autem ostendimus nullo ex his modis posse intelligi longitudinem expertem latitudinis: dicendum est mente percipi non posse longitudinem carentem latitudine. Sed fortè dicet quispiam, quòd cùm acceperimus aliquam longitudinem cum quanta latitudine, per intensionem intelligimus longitudinem expertem latitudinis. Si enim ex ea paulatim minuitur latitudo, veniet tandem etiam ad exper- D tem latitudinis, adeò vt desinat diminutio in longitudinem expertem latitudinis. Sed primùm quidem ostendimus, quòd perfecta ablatio latitudinis, est etiam interemptio longitudinis. Deinde id quod intelligitur ex intensione, non est diuersum ab eo quod priùs fuit mente conceptum, sed illud ipsum intensiuum. Quoniam ergo ex quanto habente latitudinem, volumus per intensionem intelligere aliquid angustissimum, non intelligentia percipiemus omnino longitudinem carentem lati- E tudine. est enim diuersi generis. Si autem etiam magis angustam accipiamus latitudinem, adeò vt comprehensio intelligentiæ fiat minima latitudine; postea oportebit accidere transitum ad id quod est diuersi generis, nempe longitudinis quæ simul tollitur cum latitudine.

In summa si per priuationem latitudinis possumus intelligere longitudinem expertem latitudinis: quoniam quæcunque sunt priuantia, non sunt in subiecto: neque etiam longitudo carens latitudine, quamobrem nec linea. Nam equus quidem quispiam est in subiecto: non equus autem non est. & homo quidem est: non homo autem non est. Si ergo habemus aliquam latitudinem, aut aliquam longitudinem, erit in subiecto: non carebit autem latitudine. Quomodo enim qui dicunt quòd alteram alteri superextollentes magnitudinem, accipiunt intelligentiam infinitæ magnitudinis, tanquam corporis, errant, & super extollendo accipiunt aliquam ex multis magnitudinibus. Non est autem ea infinita, sed finita. Quam enim extremam cogitarunt, est comprehensibilis. Quod est autem cogitatione comprehensibile, est finitum: quandoquidem reliqua quæ sic est comprehensa cogitatione, arguit eam quæ est relicta, vt quæ non sit infinita. Sic ergo hic quoque contractio latitudinis, in minimam latitudinem desinente cogitatione, est latitudo, & non longitudo expers latitudinis. Alioqui si fieri potest, vt quum cogitauerimus aliquam longitudinem cum quota latitudine, eam priuemus latitudine, & mente concipiamus longitudinem expertem latitudinis, poterimus etiam quum carnem cogitauerimus cum proprietate vulnerabili, priuatione proprietatis vulnerabilis, mente concipere carnem inuulnerabilem: Et continget quum corpus mente conceperimus cum proprietate resistendi, priuatione proprietatis resistendi, accipere corpus resistens. quod quidem non potest fieri. Nam quod intelligitur inuulnerabile, non est caro. Intelligebatur enim caro cum proprietate vulnerabili, & non resistens non est corpus. Nam cum proprietate resistendi intelligebatur corpus. Ergo & longitudo quæ intelligitur absque latitudine, non est longitudo. Nam cum quanta latitudine intelligitur longitudo. Sed Aristoteles quidem dicebat posse cadere in cogitationem, longitudinem quæ apud Geometras caret latitudine, si muri accipiamus longitudinem absque eo quod attendamus muri latitudinem: errans. Nam quando muri accipimus longitudinem absque latitudine,

A καθόλου τε εἰ κατὰ στέρησιν πλάτους νοῆσαι δυνάμεθα μῆκος ἀπλατές, ἐπεὶ πάντα τὰ στερητικὰ οὐκ ἔστιν ἐν ὑποκειμένῳ· οὐδὲ τὸ ἀπλατὲς μῆκος, διὸ οὐδὲ γραμμή. ἵππος μὲν γάρ τις ἔστιν ἐν ὑποκειμένῳ, οὐχ ἵππος δ' οὐκ ἔστι. καὶ ἄνθρωπος μέν ἐστιν, οὐκ ἄνθρωπος δὲ οὐκ ἔστι. τοίνυν εἰ ἔχομέν τι πλάτος, ἢ τι μῆκος, ἐν ὑποκειμένῳ ἔσται· ἀπλατὲς δ' οὐχ ὑπάρξει. ὥσπερ οὖν τοίνυν οἱ λέγοντες ὅτι ἕτερον ἑτέρου μεγέθους

B ὑπερτιθέντες, νόησιν λαμβάνουσι τοῦ ἀπείρου μεγέθους, ὡς σώματος, πλανῶνται, καὶ μέγεθός τι καθ' ὑπέρθεσιν πολλῶν μεγεθῶν λαμβάνουσιν. οὐκ ἄπειρον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ πεπερασμένον. ὃ γὰρ ἔσχατον νενοήκασι τῇ διανοίᾳ, περιληπτόν ἐστιν· ὃ δὲ περιληπτόν ἐστι διανοίᾳ, πεπέρασται. ἐπείπερ τοι τὸ λοιπὸν οὕτω περιληφθὲν τῇ διανοίᾳ, ἐλέγχει τὸ περιληφθὲν ὡς μὴ ὂν ἄπειρον. οὕτω τοίνυν κἀνθάδε ἡ συναί-

C ρεσις τοῦ πλάτους εἰς ἐλάχιστον πλάτος καταληγούσης τῆς διανοίας, πλάτος ἐστί, καὶ οὐ μῆκος ἀπλατές. ὅλως τε, εἰ δυνατόν ἐστι νοήσαντάς τι μῆκος σὺν ποσῷ πλάτει, στερῆσαι αὐτὸ τοῦ πλάτους, καὶ τὸ μῆκος ἀπλατὲς ἐπινοεῖν, ἐνέσται καὶ σάρκα ἐπινοήσαντας σὺν τρωτῷ ἰδιώματι, στερήσει τοῦ τρωτοῦ ἰδιώματος, νοῆσαι ἄτρωτον σάρκα. καὶ ἐνδέξεται μετὰ ἀντιτύπου ἰδιώματος, σῶμα νοήσαντας, στερήσει τοῦ ἀν-

D τιτύπου ἰδιώματος λαβεῖν ἀναντίτυπον σῶμα, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. τὸ γὰρ ἄτρωτον νοούμενον, οὐκ ἔστι σάρξ. σὺν τρωτῷ γὰρ ἰδιώματι ἐνοεῖτο σάρξ· καὶ ἀναντίτυπον οὐκ ἔστι σῶμα. σὺν γὰρ τῷ ἀντιτύπῳ ἰδιώματι ἐνοεῖτο σῶμα. τοίνυν καὶ τὸ νοούμενον χωρὶς πλάτους μῆκος, οὐκ ἔστι μῆκος. σὺν ποσῷ γὰρ πλάτει νοεῖται τὸ μῆκος. ἀλλ' ὅγε Ἀριστοτέλης οὐκ ἀδιανόητον ἔλεγεν εἶναι τὸ πλάτος παρὰ τοῖς Γεω-

E μέτραις ἀπλατὲς μῆκος. τὸ γέτοι τοῦ τοίχου μῆκος λαμβάνομεν, χωρὶς τοῦ ἐπιβάλλειν τῷ πλάτει τοῦ τοίχου, πλανώμενος. ὅταν γὰρ τὸ τοῦ τοίχου μῆκος λαμβάνωμεν χωρὶς πλάτους,

οὐ χωρὶς

οὐ χωρὶς παντὸς πλάτους τοῦτο λαμβανόμενον, ἀλλὰ χωρὶς τοῦ περὶ τῷ τείχῳ πλάτους. ἐνδέχεται γὰρ συγκαταπλέξαντας τὸ τοῦ τείχου μῆκος τινὶ πλάτει καὶ οἱῳδήποτε ποιῷ, νόησιν αὐτοῦ ποιεῖσθαι, ὥστε μῆκος λαμβάνεσθαι, οὐ χωρὶς πλάτους, ἀλλὰ χωρὶς τοῦδέ τινος πλάτους. προὔκειτο δὲ τῷ Ἀριστοτέλει παραστῆσαι, οὐχ ὅτι τοῦ τινὸς πλάτους ἄμοιρον μῆκος ἐνδέχεται νοεῖν· ἀλλ' ὅτι τοῦ παντὸς πλάτους. ὅπερ οὐ παρέστησε. πρὸς τούτοις, εἴπερ οἱ Γεωμέτραι, οὐ μόνον ἀπλατὲς μῆκός φασι τὴν γραμμὴν, ἀλλὰ καὶ πέρας ἐπιφανείας, ὃ μῆκός ἐστιν ἀπλατὲς, ἐνέσται κοινότερον περί τε γραμμῆς καὶ ἐπιφανείας διαπορεῖν. εἰ γὰρ ἡ γραμμὴ πέρας ἐστὶν ἐπιφανείας, ὅ ἐστι μῆκος ἀπλατὲς καθεστηκυῖα, πάντως ἐπιφανείας ἐπιφανείᾳ παρατεθείσης, ἢ παράλληλοι δύο γίνονται γραμμαὶ, ἢ μία ἐξ ἀμφοτέρων. καὶ εἰ μὲν μία, αἱ παράλληλοι δύο γραμμαὶ γίνονται· ἐπεὶ ἡ γραμμὴ πέρας ἐστὶν ἐπιφανείας, ἡ δ' ἐπιφάνεια, πέρας σώματος, τῶν δυοῖν γραμμῶν μιᾶς γενομένης, καὶ αἱ δύο ἐπιφάνειαι μία γενήσονται. οὑτωσὶ δὲ καὶ τὰ δύο σώματα, ἓν ἔσται σῶμα· καὶ διὰ τοῦτο ἡ παράθεσις οὐκ ἔτι γενήσεται παράθεσις, ἀλλὰ ἕνωσις· ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. ἐπὶ τινῶν γὰρ παρατιθεμένων ἀλλήλοις σωμάτων ἕνωσις γίνεσθαι πέφυκεν, ὡς ἐπὶ τῶν ὑγρῶν· ἐπὶ τινῶν δὲ, οὐκ ἔτι· λίθος γὰρ λίθῳ, καὶ ἀδάμας ἀδάμαντι κατὰ τὴν παράθεσιν οὐχ ἑνοῦται. ὥστε αἱ δύο γραμμαὶ, οὐκ ἂν γένοιντο μία. καὶ ἄλλως, ἐὰν δῶμεν μίαν γίνεσθαι καὶ ἕνωσιν διὰ τοῦτο τῶν σωμάτων, δεήσει τὸν χωρισμὸν αὐτῶν μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ πέρατα γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ ἄλλα καὶ ἄλλα μέρη βιαίως ἀποσπωμένων αὐτῶν. οὐχὶ δὲ τοῦτο. τῶν γὰρ περάτων, καὶ πρὶν τῆς παραθέσεως καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν, ἡ αὐτὴ σώζεται φύσις· οὐκ ἄρα αἱ δύο παράλληλοι γραμμαὶ, μία γένοιντο. σὺν τούτοις εἴπερ αἱ δύο γραμμαὶ μία γίνονται, τὰ παρατιθέμενα ἀλλήλοις σώματα ἑνὶ ἄκρῳ ἔσται ἐλάσσονα. γεγόνασι γὰρ αἱ δύο γραμμαὶ μία. καὶ ἡ μία κατ' ἀνάγκην ἔχει ἄκρως ὀφείλει. οὐχὶ δέ γε τὰ παρατιθέμενα ἀλλήλοις σώματα ἑνὶ ἄκρῳ γίνεται ἐλάσσονα. ὥστε οὐκ ἂν εἶεν αἱ δύο γραμμαὶ μία. εἰ δὲ παράλληλοι δύο μένοιεν αἱ γραμμαὶ, τὸ ἐκ τῶν δυοῖν μεῖζον ἔσται τῆς μιᾶς.

A non absque omni latitudine eam accipimus, sed absque latitudine quæ est in muro. contingit enim, connexa muri longitudine cum aliqua cuiusmodicumque ea sit latitudine, habere eius intelligentiam: adeò vt sumatur longitudo non absque latitudine, sed absque aliqua, hac scilicet latitudine. Propositum autem erat Aristoteli ostendere, non quòd alicuius latitudinis expertem contingit intelligere longitudinem, sed omnis latitudinis. quod quidem non ostendit. B Ad hæc accedit, quòd si Geometræ non solùm dicunt lineam expertem latitudinis, sed etiam finem superficiei esse longitudinem expertem latitudinis, licebit communiùs dubitare de linea & superficie. Nam si linea est finis superficiei, qui est longitudo carens latitudine, omnino superficiei addita superficie, aut duæ fiunt lineæ parallelæ seu æquidistantes, aut vna ex vtrisque. Et si quidem vna, fiant duæ parallelæ: quoniam linea est finis superficiei: superficies autem est finis corporis: C quum duæ lineæ vna factæ sint, duæ quoque superficies erunt vna. Ita autem duo quoque corpora erunt vnum. & propterea additio non erit vtique additio, sed vnio. quod quidem non potest fieri. In aliquibus enim sibi inter se additis corporibus fit vnio, vt in humidis: in aliquibus autem non ita. lapis enim non vnitur lapidi, neque adamas adamanti per additionem. Quamobrem duæ lineæ non fuerint vna. Alioqui si dederimus propterea D fieri vnam corporum vnionem, oportebit eorum fieri separationem non per eosdem fines, sed per alias & alias partes, ipsis violenter auulsis. Sed hoc non ita est. Finium enim & ante additionem & post eorum separationem eadem seruatur natura. Duæ ergo parallelæ lineæ non possunt esse vna. Præterea si duæ lineæ fiunt vna, corpora quæ inter se adduntur, erunt vno extremo minora. Quamobrem duæ lineæ non possunt esse vna. Si E autem parallelæ duæ maneant lineæ, quod ex duabus constat, erit maius vna.

Si autem quod fit ex duabus, erit maius vna linea, habebit vtraque earum latitudinem, quæ locata cum altera facit maius ſpatium. Et ita non eſt linea longitudo carens latitudine. aut ſi eſt, labefactari oportebit euidentiam, vt oſtendimus.

Atque in primis quidem hæc ſunt dicenda ad ea quæ conſtituunt Mathematici de corporibus & finibus.

Tranſeuntes autem conſequenter conſideremus an ex illorum ipſorum poſitionibus poſſit procedere oratio. Placet ergo Geometris rectam lineam omnibus ſuis partibus conuerſam deſcribere circulum. Statim autem cum hac eorum contemplatione pugnat quòd linea ſit longitudo expers latitudinis. Nam quandoquidem quælibet pars lineæ, vt dicunt, habet ſignum: Signum autem conuerſum deſcribit circulum, quando recta linea conuerſa, & omnibus ſuis partibus circulum deſcribens, metitur ſpatium ſuperficiei quæ eſt à centro vſque ad extremam circumferentiam, tunc aut ſunt continentes parelleli circuli, aut inter ſe diſtant altera ab altera. Vtrumuis autem eorum dicant Geometræ, in eandem incident ferè dubitationem. Nam ſi inter ſe diſtant & ſunt diſiunctæ, erit aliqua pars ſuperficiei quæ non deſcribitur in orbem: & lineæ pars quæ non deſcribit, quæ locata eſt in hoc ſpatio ſuperficiei. hoc autem eſt abſurdum. Linea enim omnino habet ſignum in hac parte. & ſignum in ea conuerſum, deſcribit circulum. Nam vel non habere lineam ſignum in aliqua ſui parte, vel ſignum conuerſum non deſcribere circulum, eſt præter rationem geometricam. Si autem continui ſunt circuli, ſunt ita continui vt locentur in eodem loco, vel vt alius intelligatur iuxta alium, quum non poſſit aliquod ſignum intermedium incurrere. Incidens enim debet circulum deſcribere. Et ſi eundem quidem tenent locum, omnes fient vnus: & propterea maximus circulus non differet à minimo. Si enim intimus quidem circulus, & qui eſt ad centrum, eſt minimus:

A εἰ δὲ τὸ ἐκ τῶν δυοῖν γινόμενον, μεῖζον ἔσται τῆς μιᾶς γραμμῆς, ἕξει ἑκατέρα αὐτῶν πλάτος, ὃ μετὰ τῆς ἑτέρας τιθέμενον, μεῖζον ποιεῖ διάστημα. καὶ οὕτως οὐκ ἔστιν ἀπλατὲς μῆκος ἡ γραμμή· ἢ εἴπερ ἐστί, σαλεύεσθαι δεήσει τὴν ἐνάργειαν, ὡς παρεστήσαμεν.

Προηγουμένως μὲν οὖν ταῦτα ῥητέον πρὸς τὴν παρὰ τοῖς Μαθηματικοῖς περὶ σωμάτων τε καὶ περάτων διάταξιν.

B Μεταβάντες δὲ ἀκολούθως σκοπῶμεν εἰ καὶ κατὰ τὰς αὐτῶν ἐκείνων ὑποθέσεις δύναται προκόπτειν ὁ λόγος. ἀρέσκει τοίνυν τοῖς Γεωμέτραις, τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν στρεφομένην πᾶσιν αὐτῆς τοῖς μέρεσι κύκλους γράφειν. τούτῳ δὲ εὐθὺς αὐτῶν τῷ θεωρήματι μάχεται τὸ μῆκος ἀπλατὲς εἶναι τὴν γραμμήν. ἐπεὶ γὰρ πᾶν μέρος γραμμῆς, ὥς φασι, σημεῖον ἔχει, τὸ δὲ σημεῖον στρεφόμενον, κύκλον γράφει, ὅταν εὐθεῖα C γραμμὴ στρεφομένη, καὶ πᾶσι τοῖς ἑαυτῆς μέρεσι κυκλογραφοῦσα καταμετρῇ τὸ διάστημα τῆς ἐπιπέδου τῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου μέχρι τῆς ἐξωτάτω περιφερείας, τότε ἤτοι συνεχεῖς εἰσιν οἱ παράλληλοι κύκλοι, ἢ διεστᾶσιν ἀπ' ἀλλήλων. ὁπότερον δ' ἂν λέγωσι τούτων οἱ Γεωμέτραι, εἰς ἄφυκτον σχεδὸν ἀπορίαν ἐμπεσοῦνται. εἰ μὲν γὰρ διεστᾶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἔσται τι μέρος τῆς ἐπιπέδου τὸ μὴ κυκλογραφούμενον καὶ τῆς D γραμμῆς τὸ μὴ κυκλογραφοῦν ὅπερ κατὰ τοῦτο τέτακται τὸ διάστημα τῆς ἐπιπέδου. τοῦτο δὲ ἦν ἄτοπον. καὶ γὰρ ἔχει σημεῖον ἡ γραμμὴ πάντως κατὰ τόδε τὸ μέρος. καὶ τὸ σημεῖον κατὰ τοῦτο στρεφόμενον κυκλογραφεῖ. τὸ γὰρ ἢ τὴν γραμμὴν μὴ ἔχειν κατά τι μέρος αὐτῆς σημεῖον, ἢ τὸ σημεῖον στρεφόμενον μὴ γράφειν κύκλον, παρὰ τὸν γεωμετρικόν ἐστι λόγον. εἰ δὲ συνεχεῖς εἰσὶν οἱ κύκλοι, ἤτοι οὕτω συνεχεῖς εἰ- E σιν ὡς κατὰ τὸν αὐτὸν τετάχθαι τόπον, ἢ ὥστε ἄλλον παρ' ἄλλον νοεῖσθαι, μεταξὺ μὴ δυναμένου τινὸς παρεμπεσεῖν σημείου. παρεμπίπτον γὰρ, ὀφείλει κύκλον γράφειν. καὶ εἰ μὲν τὸν αὐτὸν ἐπέχουσι τόπον, εἷς γενήσονται πάντες· καὶ διὰ τοῦτο ὁ μέγιστος κύκλος οὐ διοίσει τοῦ ἐλαχίστου. εἰ γὰρ ὁ μὲν ἐνδοτάτω κύκλος καὶ πρὸς τῷ κέντρῳ ἐστὶν ἐλάχιστος·

ὁ δὲ

ὁ δὲ ἐξώτατος, καὶ πρὸς τῇ ἐπιφανείᾳ μέγιστος καθέστηκε, πάντες δὲ οἱ αὐτὸν κατέχουσι τόπον, ἔσται ἴσος τῷ μεγίστῳ κύκλῳ ὁ ἐλάχιστος κύκλος. ὅπερ ἐστὶν ἀπεμφαῖνον. οὐ τοίνυν οὕτως συνεχεῖς εἰσιν οἱ κύκλοι, ὡς τὸν αὐτὸν ἐπειλῆφθαι τόπον. Εἰ δὲ παράκεινται ἀλλήλοις, ὡς μὴ παρεμπίπτειν μεταξύ τι σημεῖον, συμπληροῦσι τὸ τῆς ἐπιπέδου πλάτος τὸ ἀπὸ τοῦ κέντρου μέχρι τῆς ἐσχάτης περιφερείας. ἐπεὶ οὖν τὸ συμπληρωτικὸν πλάτους ἐξ ἀνάγκης ἔχει πλάτος, οἱ κύκλοι συμπληροῦντες τὸ τῆς ἐπιπέδου πλάτος, ἕξουσι πλάτος. ἦσαν δὲ γραμμαὶ οἱ κύκλοι· τοίνυν αἱ γραμμαὶ οὐκ εἰσὶν ἀπλατεῖς. ἔνεστι δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ὁμοιότροπον συνθεῖναι ἀπόδειξιν. φασὶ γὰρ οἱ γεωμέτραι τὴν κυκλογραφοῦσαν εὐθεῖαν δι' αὐτῆς στρεφομένην κυκλογραφεῖν. διόπερ συνερωτῶντες αὐτούς, φήσομεν, εἰ ἡ κυκλογραφοῦσα εὐθεῖα δι' αὐτῆς τὸν κύκλον γράφει, οὐκ ἔστι μῆκος ἀπλατὲς ἡ γραμμή. ἡ δὲ κυκλογραφοῦσα εὐθεῖα κατ' αὐτοὺς δι' αὐτῆς τὸν κύκλον γράφει· οὐκ ἄρα μῆκος ἀπλατές ἐστιν ἡ γραμμή. ὅταν γὰρ ἡ ἀπὸ τοῦ κέντρου εὐθεῖα ἀγομένη στρέφηται, καὶ δι' αὐτῆς γράφῃ τὸν κύκλον, ἤτοι κατὰ πάντων τῶν μερῶν τοῦ ἐντὸς τῆς περιφερείας πλάτους φέρεται ἡ εὐθεῖα γραμμή, ἢ κατὰ τινῶν μὲν φέρεται, κατὰ τινῶν δὲ οὐδαμῶς. ἀλλ' εἰ κατά τινων μὲν φέρεται, κατὰ τινῶν δὲ μή, πάντως οὐ γράφει κύκλον· καθ' ὧν μὲν φερομένη μερῶν τῆς ἐπιπέδου, καθ' ὧν δὲ μὴ φερομένη. εἰ δὲ κατὰ πάντων φέρεται, ὅλον τὸ τῆς ἐντὸς περιφερείας πλάτος καταμετρήσει. πλάτος δὲ καταμετροῦσα ἕξει πλάτος. τὸ γὰρ πλάτους καταμετρητικόν, ἔχει πλάτος ᾧ καταμετρεῖ. τοίνυν οὐδὲ διὰ τοῦτο ῥητέον μῆκος ἀπλατὲς εἶναι τὴν γραμμήν. τὸ δὲ αὐτὸ σαφέστερον γίνεται, καὶ ὅταν λέγωσιν οἱ Γεωμέτραι τὴν γραμμὴν πλάγιον τοῦ τετραγώνου πλευρὰν καταγομένην δι' αὐτῆς, τὸ παραλληλόγραμμον ἐπίπεδον καταμετρεῖν. Εἰ γὰρ μῆκος ἀπλατές ἐστιν ἡ γραμμή, πάντως καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ τετραγώνου, ἀπλατὴς οὖσα γραμμή, οὐ καταμετρήσει τὸ παραλληλόγραμμον ἐπίπεδον πλάτος ἔχον:

A extremus autem & qui est ad superficiem, est maximus, omnes autem tenent eundem locum, erit minimus circulus æqualis maximo. quod quidem est absurdum. Si autem siti sunt inter se alter iuxta alterum, ita vt non intermedium incurrat aliquod signum, superficiei complent latitudinem, quæ est à centro ad vltimam circumferentiam. Quoniam ergo quod complet latitudinem, latitudinem habet necessariò, circuli qui complent latitudinem superficiei, habebunt latitudinem.
B circuli autem sunt lineæ: Non sunt ergo lineæ expertes latitudinis. Licet autem vi eadem similem componere demonstrationem. Dicunt enim Geometræ rectam circulum describentem per se conuersam describere circulum. Quamobrem dicemus eos interrogantes, Si recta describens circulum, suum circulum describit, non est linea longitudo expers latitudinis: Recta autem quæ circulum describit, vt ipsi volunt, per se describit circulum: Non
C est ergo linea longitudo expers latitudinis. Quando enim recta à centro ducta vertitur, & per se describit circulum, aut per omnes partes internæ latitudinis circumferentiæ fertur recta linea, aut per aliquas quidem fertur, per aliquas verò minimè: Sed si per aliquas quidem fertur, per aliquas verò minimè, omnino non describit circulum, vt quæ feratur per aliquas quidem partes superficiei, per aliquas verò non feratur. Sin autem
D fertur per omnes, dimetietur totam latitudinem internæ circumferentiæ. Dimetiens autem latitudinem, habebit latitudinem. Quod enim dimetitur latitudinem, habet latitudinem qua dimetitur. Nec propterea ergo dicendum est lineam esse longitudiné expertem latitudinis. Hoc autem fit etiam manifestius, quando dicunt Geometræ lineam obliquam deductam per latus quadrati, per se dimetiri planitiem parallelogrammã. Nam si linea est longi-
E tudo carens latitudine, omnino latus quoq; quadrati cùm sit linea carens latitudine, non dimetietur planitiem parallelogrammam, quę habet latitudiné:

aut id dimetiens, habebit ipsa quoque latitudinem qua dimetitur. quamobrem aut erit eis falsa contemplatio, aut quod linea est longitudo carens latitudine. Dicunt quoque Cylindrum recta linea tangere superficiem: & euolutum per aliarum & aliarum rectarum quæ fit vicissim posituram dimetiri superficiem: & superficies omnino constat ex rectis lineis: & superficies Cylindri rursus est ex rectis. Quoniam ergo superficies habet latitudinem, habet autem superficies quoque Cylindri: quod autem complet latitudinem, non est expers latitudinis, lineæ complentes latitudinem, non erunt expertes latitudinis. Præterea etiamsi dederimus lineam esse longitudinem expertem latitudinis, nihilominus dubia & inexplicabilis inuenietur Geometris de corpore oratio. Quomodo enim signum fluens efficit lineam, ita etiam linea fluens efficit superficiem, quæ est finis corporis, duo habens disiuncta interualla seu dimensiones, nempe longitudinem & latitudinem. Quoniam ergo superficies est finis corporis, omnino corpus est finitum. Si autem ita est, quando corpus additur corpori, tunc aut fines tanguntur à finibus: aut finita à finitis: aut & finita à finitis, & fines à finibus: vt, (erit enim clarum exemplo quod dicitur,) si intellexerimus finem quidem testam quæ est extra amphoram: finitum autem, vinum quod est in amphora: duobus sibi inter se additis amphoris, aut testa tanget testam, aut vinum tanget vinum. Et si fines quidem tanguntur à finibus, finita se inter se non tangent, nempe corpora. quod quidem est absurdum. Si autem finita tanguntur à finitis, nempe corpora à corporibus, oportebit ea esse extra suos fines. quod rursus est absurdum. Si autem & fines tanguntur à finibus, & finita à finitis, concurrent dubitationes. Nam quatenus quidem fines se inter se tangunt, finita se inter se non tangēt. Quatenus autem ipsa se inter se tangunt, erũt extra suos fines.

A ἢ καταμετροῦσα τοῦτο, ἕξει καὶ αὐτὴ πλάτος ᾧ καταμετρεῖ. ὥστε ἢ τὸ θεώρημα αὐτοῖς γίνεται ψευδὲς, ἢ οὐκ ἡ γραμμὴ μῆκός ἐστιν ἀπλατές. τόν τε κύλινδρον κατ' εὐθεῖαν φασὶ γραμμὴν ἅπτεσθαι τῆς ἐπιπέδου, ἐκκυλιόμενόν τε τῇ ἀνὰ μέρος ἄλλων καὶ ἄλλων εὐθειῶν θέσει καταμετρεῖν τὴν ἐπίπεδον. Εἰ δὴ καὶ κατ' εὐθεῖαν ἅπτεται τῆς ἐπιπέδου ὁ κύλινδρος, καὶ κυλιόμενος, τῇ ἀνὰ μέρος ἄλλων καὶ ἄλλων εὐθειῶν θέσει κα-
B ταμετρεῖ τὴν ἐπίπεδον· πάντως καὶ ἡ ἐπίπεδος ἐξ εὐθειῶν συνέστηκε γραμμῶν. καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κυλίνδρου πάλιν ἐξ εὐθειῶν ἐστιν. ἐπεὶ οὖν ἡ ἐπίπεδος πλάτος ἔχει, ἔχει δὲ καὶ ἡ τοῦ κυλίνδρου ἐπιφάνεια· τὸ δὲ πλάτος συμπληρωτικὸν, οὐκ ἔστιν ἀπλατές, αἱ γραμμαὶ πλάτος συμπληροῦσαι, οὐ γενήσονται ἀπλατεῖς. ἔπειτα κἂν δῶμεν τὴν γραμμὴν μῆκος ἀπλατὲς ὑπάρχειν, οὐδὲν ἧττον ἄπορος εὑρε-
C θήσεται τοῖς Γεωμέτραις ὁ περὶ τοῦ σώματος λόγος. ὥσπερ γὰρ τὸ σημεῖον ῥυὲν ποιεῖ γραμμὴν, οὕτω καὶ ἡ γραμμὴ ῥυεῖσα ποιεῖ ἐπιφάνειαν, ἥτις ἐστὶ πέρας σώματος, δύο ἔχον διαστάσεις μῆκός τε καὶ πλάτος. ἐπείπερ οὖν ἡ ἐπιφάνεια πέρας ἐστὶ σώματος, πάντως τὸ σῶμα πεπερασμένον ἐστί. Εἰ δὲ τοῦτο, ὅτε παρατίθεται σῶμα σώματι, τότε ἤτοι τὰ πέρατα τῶν περάτων ἅπτεται, ἢ τὰ πεπερατωμένα τῶν πεπερατωμένων.
D καὶ τὰ πέρατα τῶν περάτων, οἷον (ἔσται γὰρ σαφὲς τὸ λεγόμενον, ἐπὶ ὑποδείγματος) Εἰ νοήσαιμεν πέρας μὲν τὸ ἔξωθεν τοῦ ἀμφορέως ὄστρακον, πεπερατωμένον δὲ τὸν ἐν τῷ ἀμφορεῖ οἶνον· δυοῖν ἀμφορέων παρατιθεμένων ἀλλήλοις, ἤτοι τὸ ὄστρακον τοῦ ὀστράκου ἅψεται, ἢ ὁ οἶνος τοῦ οἴνου, ἢ καὶ τὸ ὄστρακον τοῦ ὀστράκου, καὶ ὁ οἶνος τοῦ οἴνου. καὶ Εἰ μὲν τὰ πέρατα τῶν περάτων ἅπτεται, τὰ πεπερατωμένα οὐχ ἅψεται ἀλλήλων,
E τουτέστι τὰ σώματα· ὅπερ ἦν ἄτοπον. Εἰ δὲ τὰ πεπαρατωμένα τῶν πεπαρατωμένων ἅπτεται, τουτέστι σώματα σωμάτων, δεήσει ταῦτα τῶν οἰκείων περάτων ἐκτὸς γίνεσθαι· ὃ πάλιν ἄτοπον. Εἰ δὲ καὶ τὰ πέρατα τῶν περάτων ἅπτεται, καὶ τὰ πεπερατωμένα τῶν πεπερατωμένων, συνδραμοῦνται αἱ ἀπορίαι. ᾗ μὲν γὰρ τὰ πέρατα ἀλλήλων ἅπτεται, τὰ πεπερατωμένα ἀλλήλων οὐχ ἅψεται· ᾗ δὲ ταῦτα ἀλλήλων θιγγάνει, ἐκτὸς ἔσται τῶν οἰκείων περάτων.

καὶ μὴν

καὶ μὴν εἰ τὸ πέρας ἐστὶν ἡ ἐπιφάνεια, πεπερατωμένον δὲ τὸ σῶμα, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἡ ἐπιφάνεια, ἢ ἀσώματον. καὶ εἰ μὲν σῶμά ἐστι, ψεῦδος τὸ ἀβαθῆ εἶναι τὴν ἐπιφάνειαν. πᾶν γὰρ σῶμα βάθους μετέχει. εἶτα οὐδὲ ἅψεταί τινος τὸ πέρας· ἀλλὰ πᾶν σῶμα γενήσεται ἀπειρομέγεθες. εἰ γὰρ σῶμά ἐστιν ἡ ἐπιφάνεια, ἐπεὶ πᾶν σῶμα πέρας ἔχει, κἀκεῖνο πέρας πάλιν σῶμα ὄν, ἕξει πέρας, κἀκεῖνο τρίτον, καὶ τὸ τρίτον τέταρτον καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. εἰ δὲ ἀσώματός ἐστιν ἡ ἐπιφάνεια, ἐπεὶ τὸ ἀσώματον οὐδενὸς δύναται θιγεῖν, οὔτε ὑπό τινος θιχθῆναι, τὰ πέρατα, οὐχ ἅψεται ἀλλήλων. τούτων δὲ μὴ ἁπτομένων, οὐδὲ τὰ πεπερατωμένα ἅψεται. ὥστε κἂν τῆς γραμμῆς ἀποστῶμεν, ὅ γε περὶ τῆς ἐπιφανείας λόγος ἄπειρος ὤν, εἰς ἐποχὴν ἡμᾶς καθίστησι. νῦν μὲν οὖν πεποιήμεθα τὰς ζητήσεις ἐχόμενοι τῆς ἐννοίας τῆς τοῦ σώματος καὶ τῶν περάτων· ἔτι δὲ καὶ τῶν γεωμετρικῶν θεωρημάτων. ἔνεστι δὲ κἀκεῖνον τὸν λόγον λαμβάνειν, σθεναρῶς συνάγοντα τὸ προκείμενον. εἰ γάρ ἐστι τὶ σῶμα, ἤτοι αἰσθητόν ἐστιν ἢ νοητόν. καὶ αἰσθητὸν μὲν οὐκ ἔστιν, ἀθρόα γὰρ ἦν ποιότης κατ' ἐπισύνθεσιν σχήματος καὶ μεγέθους καὶ ἀντιτυπίας λαμβανομένη. ποιότης δὲ κατ' ἐπισύνθεσίν τινων λαμβανομένη, οὐκ ἔσται αἰσθητή. καὶ τὸ σῶμα ἄρα, ὡς σῶμα νοούμενον, οὐκ ἔστιν αἰσθητόν, καὶ μὴν οὐδὲ νοητόν. ἵνα γὰρ γένηται νόησις σώματος, ὀφείλει ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ὑποκεῖσθαί τι αἰσθητόν, ἀφ' οὗ γενήσεται ἡ τοῦ σώματος νόησις. οὐδὲν δέ ἐστιν ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων παρὰ τὸ σῶμα καὶ ἀσώματον. ὧν τὸ μὲν ἀσώματον, αὐτόθεν ἐστὶ νοητόν· τὸ δὲ σῶμα οὐκ αἰσθητόν, ὡς δέδεικται ἡμῖν. μὴ ὄντος οὖν ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων αἰσθητοῦ τινος, ἀφ' οὗ νόησις ἔσται τοῦ σώματος, οὐδὲ νοητὸν ἔσται σῶμα. εἰ δὲ μήτε αἰσθητόν ἐστι, μήτε νοητόν, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι, ῥητέον μηδὲν εἶναι τὸ σῶμα.

Ἀλλ' ἐπεὶ ἐν τούτοις ὁ περὶ τῶν σωμάτων λόγος πέφηνεν ἄπορος, ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς πειρασόμεθα διδάσκειν ὅτι ὁ περὶ τῶν λειπομένων ἀσωμάτων ὅμοιός ἐστι τούτῳ.

A Præterea si superficies est finis, corpus
autem finitum: aut corpus est superficies,
aut res incorporea. Et si est quidem
corpus, falsum est esse profundi expertẽ
superficiem. Omne enim corpus est particeps
profundi. Deinde nec aliquid tãget
finis, sed erit omne corpus infinitæ
magnitudinis. Si enim superficies est
corpus: quoniam omne corpus habet finem:
& ille finis rursus quum sit corpus,
habebit finem: & ille tertium, & tertius
quartum, & sic in infinitum. Si est autem
B superficies incorporea: quoniam incorporeum
nihil potest tangere, nec ab aliquo
tangi, fines se inter se non tangent.
Eis autem non tangentibus, neque finita
tangent. Quamobrem etiam si recessérimus
à linea, de superficie quoque oratio
cùm sit infinita, deducit nos ad sustinendam
assensionem. Atque nũc quidem
quæsiuimus, hærentes notionibus
corporis & finium, & præterea geometricis
contemplationibus. Licet autem
illam quoq; sumere orationem quæ fortiter
colligit propositum. Si est enim a-
C liquod corpus, aut est sensile, aut cadit
sub intelligentiam. Et non est quidem
sensile: est enim accumulata qualitas
quæ sumitur ex compositione figuræ &
magnitudinis & resistentiæ. Qualitas
autem quæ sumitur ex aliquorum compositione,
non est sensilis: Ergo & corpus
quod intelligitur vt corpus, non est sensile.
Sed neque cadit sub intelligentiam.
Nam vt sit intelligentia corporis, oportet
in rerum natura poni aliquid sensile,
à quo fiet intelligentia corporis. Nihil
D est autem in rerum natura præter corpus
& incorporeum. Ex quibus, incorporeum
quidem ex seipso cadit sub intelligẽtiam:
corpus autem nõ est sensile,
vt à nobis est ostẽsum. Cum ergo in rerũ
natura non sit quidquam sensile ex quo
sit intelligentia corporis, nec sub intelligentiam
quidem cadet corpus. Si ergo
neque est sensile, neque cadit sub intelligentiam:
præter hæc autem nihil est:
dicendum est nihil esse corpus.

Sed quoniam in his oratio de corporibus
ostensa est dubia & cuius exitus
E non potest facilè inueniri, tentabimus
ab alio docere principio, quòd de incorporeis
quoque quæ restant oratio est eis
similis.

Sexti Empirici Commentariorum liber nonus.

De *loco.*
De *motu.*
De *tempore.*
De *numero.*
De *ortu & interitu.*

IIS DVBITATIONIBVS, quæ à nobis motæ sunt aduersus Physicos & Geometras de corpore & finibus, consequens esse videtur de loco inquisitio. Apud omnes enim conuenit, quòd corpus vel comprehenditur in loco, vel fertur per locum. Quamobrem priùs sumendum est, quòd ex sententia Epicuri, non tactilis quæ vocatur naturæ, alia quidem appellatur inane, alia verò locus, alia vero regio, pro variis applicationibus mutatis & variè sumptis nominibus. Quandoquidem eadem natura, ab omni quidem corpore deserta, appellatur inane: si autem à corpore comprehendatur, locus: corporibus autem per eam transeuntibus, χώρα, id est regio. Communiter quidem certè apud Epicurum dicta est natura non tactilis, propterea quòd sit tactu priuata per antiphrasin. Stoici autem dicunt inane quidem esse, quod ab eo quod est, potest detineri, non autem detinetur: aut spatium à corpore desertum, aut spatium quod non continetur à corpore: Locũ autem qui detinetur à corpore, & æquatur ei quod ipsum continet, quod nunc est vocantes corpus, vt est perspicuum ex nominum transmutationibus. χώραν autem seu regionem dicunt esse spatium quod in aliquo quidem tenetur, in aliquo autem non tenetur. Alij autem dixerunt regionem esse locum maioris corporis: vt hac quidem ratione locus differat à loco, quòd ille quidem non ostendat magnitudinem corporis quod in ipso continetur. (nam etiamsi minimum corpus contineat, nihilominus appellatur locus:) hæc verò, nempe regio, ostendat non parui faciendam magnitudinem corporis quod est in ipsa. Atque de inani quidem variè quæsiuimus quando tractauimus de elementis: nec necesse est in præsentia eadem repetere.

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ Ὑπομνημάτων τὸ Ἔνατον.

Περὶ τόπου.
Περὶ κινήσεως.
Περὶ χρόνου.
Περὶ ἀριθμοῦ.
Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

ΤΟΙΣ περὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν περάτων
B διηπορημένοις ἡμῖν, πρός τε τοὺς φυσικοὺς καὶ τοὺς Γεωμέτρας, ἀκόλουθος εἶναι δοκεῖ καὶ ἡ περὶ τοῦ τόπου ζήτησις. ἅπασι γὰρ συμφώνως ἀξιοῦται τὸ σῶμα, ἤτοι ἐν τόπῳ περιέχεσθαι, ἢ κατὰ τόπους φέρεσθαι. διὸ προληπτέον ὅτι κατὰ τὸν Ἐπίκουρον τῆς ἀναφοῦς καλουμένης φύσεως, τὸ μέν τι ὀνομάζεται κενόν, τὸ δὲ τόπος, τὸ δὲ χώρα· μεταλαμβανομένων δὲ κατὰ διαφόρους ἐπιβολὰς τῶν ὀνομάτων. ἐπείπερ ἡ αὐτὴ φύσις ἔρημος μὲν καθεστῶσα παντὸς
C τὸς σώματος, κενὸν προσαγορεύεται· καταλαμβανομένη δὲ ὑπὸ σώματος, τόπος καλεῖται· χωρούντων δὲ δι᾽ αὐτῆς σωμάτων, χώρα γίνεται. κοινῶς μέντοι φύσις ἀναφὴς εἴρηται παρὰ τῷ Ἐπικούρῳ, διὰ τὸ ἐστερῆσθαι κατ᾽ ἀντίφασιν ἁφῆς. καὶ οἱ Στωικοὶ δὲ κενὸν μὲν εἶναι φασὶ τὸ οἷόν τε ὑπὸ ὄντος κατέχεσθαι, μὴ κατεχόμενον δέ, ἢ διάστημα ἔρημον σώματος, ἢ διάστημα ἀκατεχόμενον ὑπὸ σώματος. τόπον δὲ τὸ ὑπὸ ὄν-
D τος κατεχόμενον καὶ ἐξισαζόμενον τῷ κατέχοντι αὐτόν, νῦν ὂν καλοῦντες τὸ σῶμα, καθὼς καὶ ἐκ τῆς μεταλήψεως τῶν ὀνομάτων ἐστὶ συμφανές. χώραν δέ φασιν εἶναι διάστημα κατὰ μέν τι κατεχόμενον ὑπὸ σώματος, κατὰ δέ τι οὐ κατεχόμενον. ἔνιοι δὲ χώραν ἔλεξαν ὑπάρχειν, τὸν τοῦ μείζονος σώματος τόπον· ὡς ταύτῃ διαφέρειν τοῦ τόπου τὸν τόπον· τῷ ἐκεῖνον μὲν μὴ ἐμφαίνειν μέγεθος τοῦ ἐμπεριεχομένου σώματος.
E (κἂν γὰρ ἐλάχιστον περιέχῃ σῶμα, οὐδὲν ἧττον τόπος προσαγορεύεται.) ταύτην δ᾽, ἀξιόλογον ἐμφαίνειν μέγεθος τοῦ ἐν αὐτῇ σώματος. περὶ μὲν οὖν κενοῦ, ποικίλως ἐν τοῖς περὶ στοιχείων ἐζητήσαμεν· καὶ οὐκ ἀναγκαῖον τὰ νῦν τὸν αὐτὸν λόγον παλινῳδεῖν.

περὶ

Περὶ δὲ τοῦ τόπου καὶ τῆς συζυγούσης τούτῳ A χώρας ἤτοι καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ γένος ἐστὶ τόπος, ἐπὶ τοῦ παρόντος σκεψόμεθα. προδηλοτέροις γὰρ οὖσι τούτοις καὶ παρὰ πᾶσι σχεδὸν ὁμολογουμένοις, συναπορηθήσεται καὶ ἡ περὶ τοῦ κενοῦ σκέψις, ὅσῳ καὶ περὶ ἀδηλοτέρου πράγματος προκόπτει.

Περὶ τόπου.

ΤΗΣ τοῦ τόπου νοήσεως δεδηλωμένης, καὶ τῶν συζυγούντων αὐτῷ πραγμάτων ὑποδεδειγμένων, ἀπολείπεται, ὡς ἔστιν ἔθος τοῖς ἀπὸ τῆς Σκέψεως, περὶ εἰς ἑκάτερον B κινῆσαι λόγους, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς συναγομένην ἐποχὴν κρατύνεσθαι. εἴπερ οὖν ἔστιν ἄνω καὶ κάτω, καὶ εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ, καὶ πρόσω καὶ ὀπίσω, ἔστι τις τόπος. μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἓξ αὗται παρατάσεις τοῦ τόπου, καὶ ἀδύνατόν ἐστι τινὸς τῶν μερῶν ὑπαρχόντων, μὴ οὐχὶ κἀκεῖνο ὑπάρχειν, οὗ ἐστι τὰ μέρη. ἔστι δέ γε ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἄνω κάτω, καὶ εἰς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, καὶ πρόσω καὶ ὀπίσω, C ἔστιν ἄρα τόπος. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ ὅπου ἦν Σωκράτης, νῦν ἐστιν ἄλλος· οἷον, Πλάτων, ἀποθανόντος Σωκράτους, ἔστιν ἄρα τόπος. ὡς γὰρ τοῦ ἐν τῷ ἀμφορεῖ ὑγροῦ ἐκκενωθέντος, καὶ ἄλλου ἐπεγχυθέντος, λέγομεν ὑπάρχειν τὸν ἀμφορέα τόπον ὄντα καὶ τοῦ προτέρου καὶ τοῦ ὑστέρου ἐπεμβληθέντος ὑγροῦ· οὕτως εἰ ὃν τόπον κατεῖχε Σωκράτης ὅτ' ἔζη, τοῦτον ἕτερος νῦν κατέχει, ἔστι τις τόπος. καὶ ἄλλως· εἰ ἔστι τι σῶμα καὶ τόπος ἐστίν· D ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, τὸ ἄρα δεύτερον. πρὸς τούτοις εἰ ὅπου τὸ κοῦφον φύσει φέρεται, ἐκεῖ τὸ βαρὺ φύσει οὐ φέρεται, ἔστιν ἴδιος τοῦ κούφου καὶ τοῦ βαρέος τόπος· ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον, τὸ ἄρα δεύτερον. τό γέ τοι πῦρ φύσει κοῦφον καθεστὼς, ἀνωφορόν ἐστι· καὶ τὸ ὕδωρ φύσει βαρὺ τυγχάνον κάτω βρίθει· καὶ οὔτε τὸ πῦρ κάτω φέρεται, οὔτε τὸ ὕδωρ, ἄνω ἅλλεται. ἔστιν ἄρα ἴδιος, καὶ τοῦ φύσει κούφου καὶ τοῦ φύσει βαρέος τόπος. E ὥσπερ τε εἰ τὸ ἐξ οὗ τι γίγνεται, ἔστι, καὶ τὸ ὑφ' οὗ τι γίγνεται, καὶ τὸ δι' ὅ, οὕτως ὑπάρχοι ἂν καὶ τὸ ἐν ᾧ τι γίγνεται. ἔστι δὲ τὸ ἐξ οὗ τι γίνεται, οἷον ὕλη, καὶ τὸ ὑφ' οὗ, οἷον τὸ αἴτιον, καὶ τὸ δι' ὅ, καθάπερ τὸ τέλος· ἔστιν ἄρα καὶ τὸ ἐν ᾧ τι γίγνεται· τουτέστιν ὁ τόπος.

De loco autem & de coniuncta regione, quæ ipsa quoque locus est genere, considerabimus in præsentia. Simul enim cum iis quæ sunt euidentiora, & de quibus ferè constat apud omnes, dubitabitur etiam de consideratione inanis. quatenus de re minùs certa & magis obscura procedit.

De loco.

DE LOCO declarata intelligentia, & de rebus quæ ei sunt coniugata, restat, vt mos est Scepticis, mouere rationes quæ vtrinque afferuntur, & quæ propter eas inducitur corroborare assensionis cohibitionem. Quoniam ergo sunt suprà & infrà, & ad dextram & sinistram, & antè & ponè, est aliquis locus. Sunt enim partes quæ sunt ex ipso loco extensiones. neque fieri potest vt si sit aliqua ex partibus, non illud quoque sit cuius sunt partes. Sunt autem in rerum natura suprà & infra, & dextera & sinistra, & antè & ponè: est ergo locus. Verumenimvero si vbi erat Socrates, nunc est alius, vt Plato mortuo Socrate, est ergo locus. Quomodo enim humore exinanito qui erat in amphora, & alio infuso, dicimus amphoram esse locum & prioris humoris & eius qui postea fuit immissus: ita si quem locum tenebat Socrates quum viueret, eum nunc tenet alius, est aliquis locus. Et aliter: Si est aliquod corpus, est & locus. Atqui est primum, ergo & secundum. Ad hæc accedit, quòd si quò leue fertur natura, illuc graue natura non fertur, est proprius locus eius quod est leue & eius quod est graue. Atqui primum, ergo etiam secundum. Ignis quidem certè, quum sit natura leuis, sursum fertur: & aqua, quum sit grauis natura, deorsum tendit. & neque ignis deorsum fertur: neque aqua sursum emicat & extollitur. Est ergo proprius locus & eius quod est natura leue, & eius quod est graue natura. Et quomodo si est id ex quo fit aliquid, & id à quo fit aliquid, & id propter quod: ita etiam fuerit id in quo fit aliquid. Est autem id ex quo fit aliquid, vt materia: & id à quo, vt causa: & id propter quod, vt finis. Est ergo etiã illud in quo fit aliquid, hoc est locus:

Veteresque qui rerum vniuersitatem eleganter descripsere versibus, posuerunt locum vniuersorum principium. Hinc motus exclamauit Hesiodus:

Exortum Chaos est primum, dehinc pectore lata
Tellus, cunctarum sedes amplissima rerum:

Chaos dicens locum qui omnia continet. Nam nisi is fuerit subiectus, neque terra, neque aqua, neque reliqua elementa, nec vniuersus mundus poterit consistere. Quòd si etiam cogitatione omnia sustulerimus, locus minimè tolletur, in quo sunt omnia, sed manebit tres habens dimensiones & interualla, longitudinem, profunditatem, latitudinem, absque resistentia. hoc enim est proprium corporis. Aliáque huiusmodi solent recensere Dogmatici Philosophi ad constituendam ac confirmandam loci essentiam. Omnia autem magis quàm hoc possunt facere. A partibus enim loci hoc velle colligere quòd sit locus, est planè puerile. Qui enim non dat eis esse totum, is neque partes concedet totius. Et alioqui quoniam alicuius partes sunt illud ipsum cuius sunt partes potestate, qui dicit, Si sunt partes loci, est locus, perinde est ac si dicat, Si est locus, est locus. hoc autem est absurdum. Id enim quod quæritur, ad probandum assumptum, est perinde ac si de illo non quæreretur. Idem dicendum est etiam, quando ex eo, quòd in quo erat Socrates, in eo nunc sit Plato, colligunt loci essentiam. Nobis enim quærentibus an aliquid sit locus in quo est corpus, differens ab eo corpore in quo dicitur comprehendi, illi, tanquam de eo nobis constaret, respondent Socratem fuisse in loco, & in eo nunc contineri Platonem. Nam quòd simpliciter quidem dicamus aliquem esse Alexandriæ, & in gymnasio, & in schola, inter nos conuenit. sed à nobis consideratur non de loco qui largè dicitur, sed de loco qui circumscribit, sítne an solum cogitetur. Et si sit, cuiusmodi sit natura, résne corporea an incorporea, & in loco comprehensa, an non. Quorum nihil poterunt ostendere qui priùs dictis vtuntur admonitionibus.

A οἵ τε παλαιοὶ καὶ τὰ ὅλα διακοσμήσαντες, ἀρχὴν τῶν πάντων ὑπέθεντο τὸν τόπον. κἀντεῦθεν ὁρμηθεὶς ὁ Ἡσίοδος, ἀνεφώνησεν,

ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.

Χάος λέγων τὸν χωρητικὸν τῶν ὅλων τόπον. μὴ ὑποκειμένου γὰρ τούτου, οὔτε γῆ, οὔτε ὕδωρ, οὔτε τὰ λοιπὰ τῶν στοιχείων, οὐχ ὁ σύμ-
B πας κόσμος ἐδύνατο συστῆναι. κἂν κατ' ἐπίνοιαν δὲ ἅπαντα ἀνέλωμεν, ὁ τόπος οὐκ ἀναιρεθήσεται ἐν ᾧ ἦν τὰ πάντα, ἀλλ' ὑπομενεῖ, τὰς τρεῖς ἔχων διαστάσεις, μῆκος, βάθος, πλάτος, χωρὶς ἀντιτυπίας. τοῦτο γὰρ ἴδιον ἦν σώματος. καὶ ἄλλα δὲ εἰώθασι τοιαῦτα οἱ Δογματικοὶ τῶν φιλοσόφων διεξέρχεσθαι πρὸς τὸ καταστῆσαι τὴν ὕπαρξιν τοῦ τόπου. πάντα δὲ μᾶλλον ἢ τοῦτο δύνανται ποιεῖν. τό, τε γὰρ ἀπὸ τῶν μερῶν τοῦ τόπου
C θέλειν ἐπιλογίζεσθαι, τὸ καὶ τόπον ὑπάρχειν, τελέως ἐστὶ μειρακιῶδες. ὁ γὰρ μὴ διδοὺς αὐτοῖς εἶναι τὸ ὅλον, οὗτος οὐδὲ τὰ μέρη συγχωρήσει τοῦ ὅλου. καὶ ἄλλως, ἐπεὶ τὰ τινὸς μέρη, αὐτὸ ἐκεῖνό ἐστιν οὗ τὰ μέρη καθέστηκε δυνάμει, ὁ λέγων, Εἰ ἔστι τὰ μέρη τοῦ τόπου, ἔστιν ὁ τόπος, τοῦτο φησίν, Εἰ ἔστιν ὁ τόπος, ἔστιν ὁ τόπος, ὅπερ ἦν ἄτοπον. αὐτὸ γὰρ τὸ ζητούμενον εἰς τὴν αὐτοῦ πίστιν ὡς ἀζήτητον παρείληπται. τὸ δ' αὐτὸ ῥητέον καὶ
D ὅταν ἐκ τοῦ ἐν ᾧ ἦν Σωκράτης, νῦν εἶναι Πλάτωνα, συνάγωσι τὴν ὕπαρξιν τοῦ τόπου. ἡμῶν γὰρ ζητούντων εἰ ἔστι τι τόπος ἐν ᾧ ἐστι τὸ σῶμα, διαφέρων αὐτοῦ τοῦ ἐν αὐτῷ λεγομένου περιέχεσθαι σώματος, ἐκεῖνοι, ὡς ὁμόλογον ἡμῖν ἀντιφωνοῦσι τὸ ἐν τόπῳ γεγονέναι Σωκράτην, καὶ τὸ ἐν τούτῳ νῦν περιέχεσθαι Πλάτωνα. ὅτι μὲν γὰρ λέγομεν ἀφελῶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἶναί τινα, καὶ ἐν γυμνασίῳ, καὶ ἐν τῇ σχολῇ, ὁμολογοῦ·
E ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν ἡ σκέψις οὐ περὶ τοῦ κατὰ πλάτος, ἀλλὰ περὶ τοῦ κατὰ περιγραφὴν τόπου, πότερόν ἐστιν, ἢ ἐπινοεῖται μόνον. καὶ εἰ ἔστι, ποταπὸν τὴν φύσιν, ἆρά γε σωματικὸν ἢ ἀσώματον· καὶ ἐν τόπῳ περιεχόμενον ἢ οὐδαμῶς. ὧν οὐδὲν ἴσχυσαν παραστῆσαι οἱ ταῖς προειρημέναις ὑπομνήσεσι χρώμενοι.

κοῦφα

κοῦφόν τε φύσει οὐδὲν εἶναι τὸ σῶμα, ἵνα καὶ εἰς ἴδιον φέρηται τόπον. ἀλλὰ καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι τοιοῦτον ὑπ' ἄλλης τινὸς αἰτίας καὶ κατηναγκασμένης, εἰς τινας ὠθεῖται τόπους. εἶτα κἂν δοθῇ φύσει τυγχάνειν κοῦφον ἢ φύσει βαρύ, πάλιν οὐδὲν ἧττον ἀπορήσεται τὸ εἰς τί φέρεται· ἄρα εἰς γε σῶμά τι ἢ κενόν, ἢ εἰς πέρας, ἢ ἄλλο τι διαφερούσης μετεχηκὸς φύσεως. ναὶ ἀλλ' εἰ ἔστι τὸ ἐξ οὗ, καὶ τὸ ὑφ' οὗ, καὶ τὸ δι' ὅ, εἴη ἂν καὶ τὸ ἐν ᾧ. οὐ πάντως φήσομεν. εἰ γὰρ ἀπορεῖται τὸ ἐξ οὗ τι γίνεται, τουτέστι τὸ πάσχον, καὶ τὸ ὑφ' οὗ, καθάπερ τὸ αἴτιον, καὶ καθόλου τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ φθείρεσθαι, ἢ κοινότερον κινεῖσθαι, ἀνάγκη συναπορεῖσθαι καὶ τὸ ἐν ᾧ. τὸ δ' ὅτι ταῦτ' ἀπορεῖται, καὶ πρότερον ἐδείξαμεν, περὶ τοῦ ποιοῦντος καὶ πάσχοντος διεξελθόντες. καὶ ὕστερον διδάξομεν περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς. καὶ πρὸ τούτων ἔτι περὶ κινήσεως σκεπτόμενοι. ὁ μὲν γὰρ εἰπὼν

ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος.

ἐξ αὐτοῦ περιτρέπεται. ἐρωτηθεὶς γάρ τινος αὐτόν, ἐκ τίνος γέγονε τὸ Χάος, οὐχ ἕξει λέγειν. καὶ τοῦτό φασιν ἔνιοι αἴτιον γεγονέναι Ἐπικούρῳ τῆς ἐπὶ τὸ φιλοσοφεῖν ὁρμῆς. κομιδῇ γὰρ μειρακίσκος ὤν, ἤρετο τὸν ἐπαναγινώσκοντα αὐτῷ Γραμματιστήν, (ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ') ἐκ τίνος τὸ χάος ἐγένετο, εἴπερ πρῶτον ἐγένετο. τούτου δὲ εἰπόντος μὴ αὐτοῦ ἔργον εἶναι τὰ τοιαῦτα διδάσκειν, ἀλλὰ τῶν καλουμένων φιλοσόφων· τοίνυν ἔφησεν ὁ Ἐπίκουρος, ἐπ' ἐκείνους μοι βαδιστέον ἐστίν, εἴπερ αὐτοὶ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν ἴσασιν. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐδὲν ἰσχυρὸν λέγεται εἰς τὸ ὑπάρχειν τινὰ τόπον, ἐκ τούτων ἤδη γνώριμον. ἐπισυναπτέον δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Σκέψεως. εἰ γάρ ἐστί τις ὑποδεκτικὸς τοῦ σώματος τόπος, ἤτοι σῶμά ἐστιν οὗτος, ἢ κενόν. καὶ σῶμα μὲν οὐκ ἔστιν ὁ ὑποδεκτικὸς τοῦ σώματος τόπος. εἰ γὰρ πᾶν σῶμα ὀφείλει ἐν τόπῳ εἶναι, ὁ δὲ τόπος ἐστὶ σῶμα, ἔσται ὁ τόπος ἐν τόπῳ, κἀκεῖνος πάλιν ἐν τρίτῳ, καὶ ὁ τρίτος ἐν τῷ τετάρτῳ, καὶ οὕτως ἐπ' ἄπειρον. οὐ τοίνυν σῶμά ἐστιν ὁ ὑποδεκτικὸς τοῦ σώματος τόπος. εἰ δὲ κενόν ἐστιν ὁ ὑποδεκτικὸς τοῦ σώματος τόπος,

A Neque datur esse natura corpus leue, vt feratur in locum proprium. Sed & quod videtur esse eiusmodi, ab aliqua alia & coacta causa ad quædam loca protruditur. Deinde etiam si datum fuerit esse natura leue, & natura graue, rursus nihilominus dubitabitur ad quidnam feratur, num ad aliquod corpus, an ad inane, an ad finem, an ad aliquid aliud particeps diuersæ naturæ. At, inquiunt, si est id ex quo, & id a quo, & id propter quod, fuerit etiam id in quo. Non omnino, dicemus. Nam si dubitatur de eo ex
B quo fit aliquid, hoc est de patiente, & de eo à quo, nempe de causa, & in summa de eo quod est oriri & interire, aut communius moueri, necesse est vt simul sit dubitatum de eo in quo est. Quod autem de his sit dubitatum, priùs quoque ostendimus, quum disceptaremus de efficiente & patiente, & postea docebimus, De ortu & interitu, & ante ea adhuc de motu considerantes. Nam qui dixit,

Exortum Chaos est primum, dein pectore lata
C *Tellus, cunctarum sedes amplissima rerum:*

ex seipso euertitur. Nam si quispiam eum roget ex quo ortum sit Chaos, non poterit dicere. Idque nonnulli dicunt fuisse causam Epicuro cur se contulerit ad Philosophiam. Nam cùm esset adhuc adolescens, rogauit Grammaticum qui ei legebat, Exortum Chaos est primum, ex quónam ortū esset Chaos, si quidem ortum esset primum. Quum is autem dixisset, non esse suum munus ea doce-
D re, sed eorum qui vocantur Philosophi: Ergo, intulit Epicurus, ad illos est mihi accedendum, siquidem sciunt rerum veritatem. Sed quòd nihil quidem dicatur quòd pertineat ad probandum quod sit locus, ex his iam est euidens. Eis autē sunt adiungenda & quæ dicuntur à Scepticis. Nam si est aliquis locus qui suscipiat corpus, is est aut corpus, aut inane. Et corpus quidem non est locus qui suscipit corpus. Nam si omne corpus debet esse in loco: locus autem est corpus: erit locus in loco.
E & ille rursus in tertio, & tertius in quarto, & sic in infinitum. Non est ergo corpus locus qui suscipit corpus. Si autem est inane locus qui suscipit corpus:

aut manet hoc inane, ipsum ingrediente corpore: & erit simul inane & plenum. quatenus quidem manet, inane: quatenus autem suscipit corpus, plenū. Incogitabile autem est idem dicere inane & plenum. Non manet ergo inane corpore ipsum ingrediente. Si autem abscedit inane, inane erit corpus. Quod enim locum loco commutat, est corpus. Inane autem non est corpus. quamobrem non recedit, ipsum subeunte corpore. Alioqui si recedit adueniente corpore, nequaquam suscipiet corpus. quod ipsum quoque est absurdum. Restat ergo vt dicatur inane interire. quod rursus non potest fieri. Nam si interit, est in mutatione & motu. & si interit, in ipsum cadit ortus & generatio. Quod autem est in mutatione & motu, est corpus in quod cadit ortus & interitus. quamobrem nec interit inane. Et sic, si neque locus est corpus, vt ostendimus: neque inane, vt admonuimus: non fuerit vllus locus. Ad hæc accedit, quòd si locus intelligitur comprehendere corpus: id autem quod continet, est extra id quod continetur: necessariò si est locus, necessariò debet locus esse aliquid ex iis quorum aliud quidem est materia, aliud verò forma, aliud autem interuallum intermedium inter extremos fines corporis: fines autem sunt extrema. Atque materia quidem non fuerit locus multis modis, vtpote quoniam ipsa quidem est corpore prædita, locus verò non est corpore præditus. Et materia quidem transit à loco in locum, locus autem non transit. Et in materia quidem dicimus quòd priùs quidem erat aër: nunc autem condensata facta est aqua. Aut contrà, priùs quidem erat aqua, nunc autem attenuata facta est aër. In loco autem non hoc dicimus: sed quòd pridem in eo fuit aër: nunc autem in ipso est aqua. Non potest ergo locus intelligi materia. Sed neque forma. est enim forma inseparabilis à materia: vt in statua, est inseparabilis ab ære subiecto. Locus autem separatur à corpore. Illud enim transit & migrat in alterum locum, non simul cum eo transeunte loco in quo continebatur. Quamobrem si forma quidem separari non potest à materia: locus autem ab ea separatur: locus minimè erit forma.

A ἤτοι μένει τοῦτο τὸ κενόν, ἐπιόντος αὐτῷ τοῦ σώματος, ἢ μεθίσταται, ἢ φθείρεται. καὶ εἰ μὲν μένει ἐπιόντος αὐτῷ τοῦ σώματος, ἔσται κενὸν ἅμα καὶ πλῆρες· ᾗ μὲν μένει, κενόν, ᾗ δὲ ἐπιδέχεται τὸ σῶμα, πλῆρες. ἀδιανόητον δέ γε τὸ αὐτὸ κενόν τε καὶ πλῆρες λέγειν. τοίνυν οὐ μένει τὸ κενὸν ἐπιόντος αὐτῷ τοῦ σώματος. εἰ δὲ μεθίσταται τὸ κενόν, ἔσται σῶμα τὸ κενόν. τὸ γὰρ μεθιστάμενον τόπον ἐκ τόπου, σῶμά ἐστιν. οὐχὶ δέ γε σῶμά ἐστι τὸ κενόν. ὥστε οὐδὲ μεθίσταται, B ἐπιόντος αὐτῷ τοῦ σώματος. καὶ ἄλλως, εἰ μεθίσταται τοῦ σώματος ἐπιόντος, οὐκ ἔτι δέξεται τὸ σῶμα· ὃ καὶ αὐτὸ τῶν ἀτόπων. λείπεται ἄρα λέγειν φθείρεσθαι τὸ κενόν, ὃ πάλιν ἀδύνατον. εἰ γὰρ φθείρεται, ἐν μεταβολῇ καὶ κινήσει γίνεται, καὶ εἰ φθείρεται, θνητόν ἐστι. τὸ δὴ ἐν μεταβολῇ καὶ κινήσει γινόμενον, θνητόν τε καὶ φθαρτὸν σῶμα καθέστηκεν· ὥστε οὐδὲ φθείρεται τὸ κενόν. καὶ οὕτως, εἰ μήτε σῶμά ἐστιν ὁ τόπος, ὡς παρεστήσαμεν, C μήτε κενόν, ὡς ὑπεμνήσαμεν, οὐκ ἂν εἴη τις τόπος. πρὸς τούτοις ἔτι, εἰ ὁ τόπος περιεκτικὸς νοεῖται σώματος, τὸ δὲ περιέχον ἐκτός ἐστι τοῦ περιεχομένου, κατ᾽ ἀνάγκην εἰ ἔστιν ὁ τόπος, ὀφείλει τι τούτων τυγχάνειν· ὧν τὸ μέν ἐστιν ὕλη, τὸ δὲ εἶδος, τὸ δὲ μεταξὺ διάστημα τῶν ἐσχάτων τοῦ σώματος περάτων· τὰ δὲ πέρατα ἔσχατα. ὕλη μὲν οὖν οὐκ ἂν εἴη ὁ τόπος κατὰ πολλοὺς τρόπους. οἷον, ἐπεὶ αὕτη μὲν σεσωμάτωται, ὁ δὲ τόπος οὐ σεσωμάτωται. καὶ ἡ μὲν D ὕλη μετέρχεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· ὁ δὲ τόπος οὐ μετέρχεται ἀπὸ τόπου ἐπὶ τόπον. καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ὕλης λέγομεν ὅτι πρότερον μὲν ἦν ἀήρ, νῦν δὲ πυκνωθεῖσα γέγονεν ὕδωρ. ἢ ἀνάπαλιν. πρότερον μὲν ὕδωρ ἦν, νῦν δὲ λεπτυνθεῖσα γέγονεν ἀήρ. ἐπὶ δὲ τοῦ τόπου οὐ λέγομεν τοῦτο· ἀλλ᾽ ὅτι πάλαι μὲν ἦν ἐν αὐτῷ ἀήρ, νῦν δὲ ἔστιν ἐν αὐτῷ ὕδωρ. οὐ τοίνυν δύναται ὕλη ὁ τόπος νοεῖσθαι· καὶ μὴν οὐδὲ τὸ εἶδος. τὸ γὰρ εἶδος ἀχώριστόν ἐστι τῆς ὕλης. καθάπερ ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος ἀχώριστόν ἐστι τοῦ ὑποκειμένου E χαλκοῦ. ὁ δὲ τόπος χωρίζεται τοῦ σώματος. μεταβαίνει γὰρ ἐκεῖνο, καὶ εἰς ἕτερον μεθίσταται τόπον μὴ συμμεταβαίνοντος αὐτῷ τοῦ ἐν ᾧ περιείχετο τόπου. ὥστε εἰ τὸ μὲν εἶδος ἀχώριστόν ἐστι τῆς ὕλης, ὁ δὲ τόπος χωρίζεται ταύτης, οὐκ ἂν εἴη τὸ εἶδος ὁ τόπος.

καὶ πάλιν, τὸ μὲν εἶδος συμμεταβαίνει τῇ ὕλῃ· ὁ δὲ τόπος ὡς προεῖπον, οὐ συμμεταβαίνει τῷ σώματι· τοίνυν οὐδὲ εἶδός ἐστιν ὁ τόπος. ὡσαύτως δὲ οὐδὲ τὸ μεταξὺ τῶν περάτων διάστημα· τοῦτο γὰρ περιέχεται πρὸς τῶν περάτων. ὁ δὲ τόπος οὐ βούλεται περιέχεσθαι ὑπό τινος, ἀλλ' ἑτέρων εἶναι περιεκτικός. εἶτα πέρας ἐστὶ τοῦ σώματος ἡ ἐπιφάνεια. τὸ δὲ μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν διάστημα οὐκ ἄλλο τί ἐστιν, ἢ τὸ πεπερατωμένον σῶμα. εἰ οὖν φαμὲν τὸ μεταξὺ τῶν πεπερατωμένων σωμάτων τόπον εἶναι, ἔσται σῶμα ὁ τόπος· ὅπερ ἐστὶν ἀπέμφαινον. λείπεται οὖν λέγειν, ὅτι τὰ ἔσχατα τοῦ σώματος πέρατα ἐστὶ τόπος· ὃ καὶ αὐτὸ τῶν ἀδυνάτων. ἐπείπερ τὰ μὲν ἔσχατα τοῦ σώματος συνεχῆ ἐστι τῷ σώματι, καὶ μέρη αὐτοῦ καὶ ἀχώριστα. ὁ δὲ τόπος, οὔτε συνεχής ἐστι τῷ σώματι οὔτε μέρος αὐτοῦ, οὔτε ἀχώριστος τοῦ σώματος. οὐκ ἄρα οὐδὲ τὰ ἔσχατα τῶν σωμάτων, ἐστὶν ὁ τόπος. εἰ δὲ μήτε ὕλη ὁ τόπος ἐστί, μήτε τὸ εἶδος, μήτε τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν περάτων, μήτε αὐτὰ τὰ ἔσχατα τοῦ σώματος, παρὰ δὲ ταῦτα, οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἐπινοεῖν, ῥητέον μηδὲν ὑπάρχειν τόπον. ναί φασιν οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου φιλόσοφοι. ἀλλὰ τόπος ἐστὶ τὸ πέρας τοῦ περιέχοντος σώματος. τῆς γὰρ γῆς ὕδατι περιεχομένης, καὶ τοῦ ὕδατος ἀέρι περιεχομένου, καὶ τοῦ ἀέρος πυρί, καὶ τοῦ πυρὸς οὐρανῷ· ὃν τρόπον τὸ τοῦ ἀγγείου πέρας, τόπος ἐστὶ τοῦ ἐν τῷ ἀγγείῳ σώματος· οὕτω καὶ τὸ τοῦ ὕδατος πέρας, ἐστὶ τόπος τῆς γῆς, καὶ τὸ τοῦ ἀέρος πέρας, ἐστὶ τόπος τοῦ ὕδατος, καὶ τὸ τοῦ πυρὸς πέρας, ἔσται τοῦ ἀέρος, καὶ τὸ τοῦ οὐρανοῦ πέρας, τόπος ἔσται τοῦ πυρός. αὐτὸς μέντοι ὁ οὐρανὸς κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τόπῳ, ἀλλ' αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ καὶ τῇ οἰκείᾳ ἰδιότητι. ἐπεὶ γὰρ τόπος ἐστὶ τὸ ἔσχατον τοῦ περιέχοντος σώματος πέρας, ἐκτὸς δὲ τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ τοῦτον τὸν φιλόσοφον, οὐδέν ἐστιν ἵνα καὶ τὸ τούτου πέρας γένηται τόπος οὐρανοῦ, ἀνάγκη καὶ τὸν οὐρανὸν ὑπὸ μηδενὸς περιεχόμενον, ἐν ἑαυτῷ εἶναι, καὶ τοῖς οἰκείοις περιέχεσθαι πέρασιν, ἀλλὰ μὴ ἐν τόπῳ τυγχάνειν. ὅθεν οὐδέ που ὤν ἐστιν ὁ οὐρανός. τὸ γάρ που ὄν, αὐτό τέ ἐστιν ἐκεῖνο, καὶ ἕτερον τὸ ὅπου ἐστίν.

A Et rursus forma quidem simul transit cum materia: locus autem, vt priùs dixi, non simul transit cum corpore. ergo nec locus est forma. Similiter nec interuallum quod intercedit inter fines. Id enim continetur à finibus. Locus autem non vult contineri ab aliquo, sed alia continere. Deinde superficies est finis corporis. Interuallum autem quod est post superficiem, non est aliud quàm finitum corpus. Si autem locum esse dicimus quod intercedit inter corpora finita, B erit locus corpus. quod quidem est absurdum. Restat ergo vt dicatur quòd extremi fines corporis sunt locus. quod ipsum quoque non potest fieri, quoniam extrema quidem corporis sunt & eius partes, & ab eo non possunt separari: Locus autem neque est continens corpori, neque pars eius, neque inseparabilis à corpore. Neque ergo extrema corporum sunt locus. Si ergo locus neque est materia, neque forma, neque interuallum intercedens inter fines, neque ipsi fines corporis: præter hæc autem ni- C hil aliud potest cogitari: dicendum est nihil esse locum. Imò verò, inquiunt Peripatetici, locus est finis corporis continentis. Nam cùm terra contineatur aqua, & aqua contineatur aëre, & aër igne, & ignis cœlo: quomodo finis vasis est locus corporis quod est in vase: ita etiam finis aquæ est locus terræ, & finis aëris est locus aquæ, & finis ignis erit finis aëris, & finis cœli erit locus ignis. Ipsum verò cœlum, vt sentit Aristoteles, non est vtique in loco, D sed ipsum in seipso & sua proprietate. Nam quoniam locus est extremus finis corporis continentis: extra cœlum, ex illius Philosophi sententia, nihil est: vt huius quoque finis sit locus cœli, necesse est cœlum quoque, vt quod à nullo contineatur, esse in seipso, & contineri à propriis finibus, non autem esse in loco. Vnde nec alicubi est cœlum. Nam quod est alicubi, est & ipsum illud, & diuersum ab illo vbi est. Cælum autem nihil habet alterum ex- E trinsecus præter seipsum. Quamobrem cùm ipsum sit in seipso, nusquam erit. Quod attinet autem ad ea quæ dicuntur à Peripateticis, primus Deus venit in periculum ne sit finis cœli.

ὁ δὲ οὐρανὸς οὐδὲν ἔχει ἕτερον παρ' αὐτὸν ἔξωθεν. διόπερ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ὤν, οὐδέ που γενήσεται. ὅσον δὲ ἐπὶ τοῖς οὕτω λεγομένοις ὑπὸ τῶν Περιπατητικῶν, κινδυνεύει ὁ πρῶτος Θεός, τόπος εἶναι πάντως. κατὰ γὰρ Ἀριστοτέλην, ὁ πρῶτος Θεός ἐστι τὸ πέρας τοῦ οὐρανοῦ·

Aut ergo Deus erit aliquid aliud quàm finis cœlestis: aut erit aliquid aliud extra cœlum, & erit eius finis locus cœli. Et ea ratione dabunt Aristotelici cœlum comprehédi in loco. quod quidem non patientur, vtrique horum resistentes, nempe & quòd sit aliquid extra cœlum, & quòd cœlum extrà contineatur. Si autem Deus idem est quod finis cœlestis: quoniã finis cœli est locus omnium quæ sunt in cœlo: erit ex sententia Aristotelis Deus omnium locus. quod & per se est absurdum. Et in summa si finis corporis quod continet, est locus eius quod continetur, hic finis aut est corpus, aut res incorporea. Et si est quidem corpus: quoniam omne corpus debet esse in loco: erit locus in loco. Sin autem finis continentis corporis est incorporeus: quoniam cuiusuis corporis finis est superficies: vniuscuiusque corporis locus erit superficies. quod quidem est absurdum. In summa autem, quemadmodum non est ridiculum dicere cœlum esse ipsum sui ipsius locum? Ita enim erit idem & id in quo est, & id quod in ipso est, & idem vnum & duo, corpus & incorporeum. Nam quatenus quidem idem est, vnum erit: quatenus autem continens & quod continetur, erunt duo. Et quatenus quidem continetur, corpus: quatenus autem continens, incorporeum. locus enim est. Non potest autem idem cogitari simul vnum & duo, & corpus & incorporeum. Nec in hac ergo intelligentia rectè procedit loci comprehensio.

Sed quoniam eum sustulimus, videamus deinceps an possit aliquid ex iis quę sunt, moueri per locum.

A ἤτοι οὖν ὁ Θεὸς ἕτερόν τι ἐστι παρὰ τὸ οὐράνιον πέρας, ἢ αὐτὸ ἐκεῖνο ὁ Θεός ἐστι. καὶ εἰ μὲν ἕτερός ἐστι παρὰ τὸ οὐράνιον πέρας, ἔσται τι ἕτερον ἐκτὸς τοῦ οὐρανοῦ. καὶ τὸ τούτου πέρας τόπος γενήσεται οὐρανοῦ. καὶ ταύτῃ δώσουσιν οἱ περὶ τὸν Ἀριστοτέλη, ἐν τόπῳ περιέχεσθαι τὸν οὐρανόν, ὅπερ οὐχ ὑπομένουσιν ἀνθεστῶτες ἑκατέρῳ τούτων, τῷ τε εἶναί τι ἐκτὸς οὐρανοῦ, καὶ τῷ τὸν οὐρανὸν ἐν τόπῳ περιέχεσθαι. Εἰ δὲ ταὐτόν ἐστι τῷ οὐρανίῳ πέρατι ὁ Θεός, ἐπεὶ τὸ B τοῦ οὐρανοῦ πέρας τόπος ἐστὶ πάντων τῶν ἐντὸς οὐρανοῦ, ἔσται κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ὁ Θεὸς πάντων τόπος. ὃ καὶ αὐτὸ τῶν ἀπεμφαινόντων. καθόλου τε εἴπερ τὸ τοῦ ἐμπεριέχοντος σώματος πέρας, τόπος ἐστὶ τοῦ ἐμπεριεχομένου, τοῦτο τὸ πέρας, ἤτοι σῶμά ἐστιν ἢ ἀσώματον. καὶ εἰ μὲν σῶμά ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν σῶμα ὀφείλει ἐν τόπῳ εἶναι, ἔσται ὁ τόπος ἐν τόπῳ. καὶ ἐκεῖνο τόπος. Εἰ δὲ ἀσώματόν ἐστι τὸ τοῦ περιέχοντος σώματος πέρας, ἐπεὶ παντὸς σώματος τὸ πέρας C ἐστὶν ἡ ἐπιφάνεια, ἔσται ἑκάστου σώματος τόπος ἐπιφάνεια, ὅπερ ἄτοπον. καθόλου τε πῶς οὐ καταγέλαστόν ἐστι λέγειν τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ἑαυτοῦ τόπον εἶναι; οὕτω γὰρ ἔσται τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἐν ᾧ ἐστι καὶ τὸ ἐν αὐτῷ. καὶ τὸ αὐτὸ ἕν τε καὶ δύο, σῶμά τε καὶ ἀσώματον. ᾗ μὲν γὰρ τὸ αὐτό ἐστιν, ἓν ἔσται· ᾗ δὲ περιέχον καὶ ἐμπεριεχόμενον, δύο γενήσεται. καὶ ᾗ μὲν περιεχόμενον σῶμα· ᾗ δὲ περιέχον, ἀσώματον. τόπος γὰρ ἦν. οὐ δύναται δὲ ἐπινοεῖσθαι τὸ αὐτὸ ἅμα καὶ ἓν καὶ δύο, καὶ D σῶμα καὶ ἀσώματον. τοίνυν οὐδὲ κατὰ τὴν τοιαύτην νόησιν εὐδρομεῖ ἡ τοῦ τόπου κατάληψις.

Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τοῦτον ἀνῃρήκαμεν, ἴδωμεν ἑξῆς εἰ δύναταί τι τῶν ὄντων κατὰ τόπον κινεῖσθαι.

De motu.

Dicebat quidem Aristoteles esse sex species motus. Ex quibus vnam quidem esse transitum per locum: aliam verò, mutationem: aliam verò, generationem: aliam autem, interitum: aliam autem, diminutionem. Plures autem in quibus est etiam Ænesidemus, duplicem relinquunt in summo motum: vnum quidem, mutationis: alterum verò, transitus. Ex quibus, motus quidem mutationis, est per quem corpus in eadẽ manens essentia, aliàs aliam suscipit qualitatem: & aliam quidẽ relinquit,

Περὶ κινήσεως.

Ὁ μὲν Ἀριστοτέλης, ἓξ εἴδη τῆς κινήσεως ἔλεγεν ὑπάρχειν· ὧν τὸ μέν τι εἶναι τοπικὴν μετάβασιν· τὸ δὲ, μεταβολήν· τὸ δὲ, γένεσιν· τὸ δὲ, φθοράν· τὸ δὲ, αὔξησιν· τὸ δὲ, μείωσιν. οἱ δὲ πλείους, ἐν οἷς εἰσὶ καὶ οἱ περὶ τὸν Αἰνησίδημον, διττήν τινα κατὰ τὸ ἀνωτάτω κίνησιν ἀπολείπουσι· E μίαν μὲν, τὴν μεταβλητικήν· δευτέραν δὲ, τὴν μεταβατικήν. ὧν μεταβλητικὴ μέν ἐστι κίνησις καθ' ἣν τὸ σῶμα ἐν τῇ αὐτῇ μένον οὐσίᾳ, ἄλλοτ' ἄλλην ἀναδέχεται ποιότητα· καὶ ἣν μὲν ἀπολείπει,

ἣν δὲ

ἣν δὲ ἐπιλαμβάνει· ὁποῖόν τι γίνεται ἐπὶ τοῦ εἰς ὄξος μεταβάλλοντος οἴνου· καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ ὄμφακος εἰς γλυκὺν χυμὸν μεταβαλλούσης σταφυλῆς, ἢ τοῦ ἄλλοτ' ἄλλως ποικιλλομένου τὰς χρόας Χαμαιλέοντος, ἢ Πολύποδος. ὅθεν καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, καὶ τὴν αὔξησιν, ἔτι δὲ μείωσιν, ἰδικὰς ῥητέον εἶναι μεταβολάς· ἅς φασι καὶ τῇ μεταβλητικῇ κινήσει ὑποστέλλειν. Εἰ μή τε τὴν αὔξησιν φήσει τις ἔχεσθαι τῆς μεταβατικῆς κινήσεως προσβαινόντων σωμάτων, εἴς τε μῆκος καὶ βάθος. μεταβατικὴ δέ ἐστι κίνησις, καθ' ἣν τόπον ἐκ τόπου μετέρχεται τὸ κινούμενον, ἤτοι ὅλον, ἢ κατὰ μέρος. ὅλον μὲν, ὡς ἐπὶ τῶν τροχαζόντων καὶ περιπατούντων θεωρούμενον. κατὰ μέρος δὲ, ὡς ἐπὶ τῆς ἐκτεινομένης καὶ συστελλομένης χειρὸς, ἢ ἐπὶ τῶν περὶ κέντρον δινουμένης σφαίρας μερῶν. ὅλης γὰρ αὐτῆς ἐν τῷ αὐτῷ μενούσης τόπῳ τὰ μέρη ἀμείβει τοὺς τόπους. τὸ γὰρ κάτω ὀψὲ πρότερον ἄνω γίνεται, καὶ τὸ ἄνω κάτω, καὶ τὸ πρόσω, ὀπίσω. καί τινες τῶν φυσικῶν, ἐξ ὧν ἐστι καὶ ὁ Ἐπίκουρος, τὴν μεταβλητικὴν κίνησιν, εἶδος ἔλεξαν εἶναι τῆς μεταβατικῆς. τὸ γὰρ μεταβάλλον κατὰ ποιότητα σύγκριμα, πάντως κατὰ τὴν τῶν συγκεκρικότων αὐτὸ λόγῳ θεωρητῶν σωμάτων τοπικήν τε καὶ μεταβατικὴν κίνησιν μεταβάλλει. δεῖ, ἵνα τι ἐκ γλυκέος γένηται πικρὸν, ἢ ἐκ λευκοῦ μέλαν, δεῖ τοὺς συνιστάντας αὐτὸ ὄγκους μετακοσμηθῆναι, καὶ ἄλλην ἀντ' ἄλλης τάξιν ἀναδέξασθαι. τοῦτο δ' οὐκ ἂν ἄλλως συμβαίη, ἐὰν μὴ μεταβατικῶς κινηθῶσιν οἱ ὄγκοι. καὶ πάλιν, ἵνα τι ἐκ σκληροῦ μαλακὸν γένηται, ἢ ἐκ μαλακοῦ σκληρὸν, δεῖ τὰ ἐξ ὧν ἐστι μόρια κατὰ τὸν τόπον κινηθῆναι. διαστάσει μὲν γὰρ αὐτῶν μαλακύνεται, συνελεύσει δὲ καὶ πυκνώσει, σκληρύνεται. παρὸ καὶ ἡ μεταβλητικὴ κίνησις, οὐχ ἑτέρα κατὰ γένος ἐστὶ τῆς μεταβατικῆς κινήσεως. διόπερ ἡμεῖς πρὸς ταύτην μάλιστα κομιοῦμεν τὰς ἀπορίας. ἐπείπερ ἀρθείσης αὐτῆς, οἰχήσεται καὶ ἡ μεταβλητικὴ κίνησις.

Περὶ δὲ τῶν ἀπορειῶν, γνωστέον ὅτι τρεῖς γεγόνασι στάσεις κατὰ τὸ ἀνωτάτω περὶ κινήσεως. οἱ μὲν γάρ φασιν κίνησιν εἶναι· οἱ δὲ μὴ εἶναι· οἱ δὲ οὐ μᾶλλον εἶναι ἢ μὴ εἶναι. καὶ εἶναι μὲν ὅ τε Βίας, τοῖς φαινομένοις προσέχων, καὶ οἱ πλείους τῶν φυσικῶν, ὥσπερ

A aliam verò accipit. quod quidem fit in vino mutato in acetum: & in vua quæ ex acerbo mutatur in dulcem saporem: & in Chamęleone qui in diuersos mutatur colores: & in Polypo. Vnde & ortum & interitum & augmentum & præterea diminutionem dicunt esse in specie mutationes, quas dicunt se etiam subiicere motui mutationis. nisi quispiam dixerit augmentum pertinere ad motum transitus, vt qui procedat à corporibus in longitudinem & latitudinem. B Motus autem transitus, est per quem id quod mouetur transit de loco ad locum, aut totum, aut in parte. Totum quidem, vt cernimus in iis qui rotantur seu voluuntur, & in iis qui ambulant. In parte autem, vt in manu quæ extenditur & contrahitur: aut in partibus sphæræ quæ circa centrum circumagitur. Ea enim tota manente in eodem loco, partes mutant loca. Nam quæ erat prius infra, fit suprà: & quæ suprà, infrà: & quæ antè, ponè. Quanquam nonnulli ex Physicis, ex quibus est etiam Epicurus, motum C mutationis dixerũt esse speciem motus transitus. Compositum enim seu concretum quod mutatur in qualitate, mutatur motu loci & transitus corporum quæ faciunt concrescere, quæ quidem ipsa ratione cadunt sub contemplationem: Vt, exempli causa, vt ex dulci fiat aliquid amarum, aut ex albo nigrum, oportet massam quæ ipsum constituit, transmutari, & alium pro alio ordinem suscipere. Hòc autem non aliter euenerit, nisi massa illa per transitum moueatur. D Et rursus vt ex duro fiat molle, aut ex molli durum, oportet eas ex quibus constant partes in loco moueri. Nam earum quidem extensione molliuntur: coïtione autem & condensatione indurantur. Quo fit vt motus mutationis nõ sit genere alius à motu trãsitus. Quamobrem nos aduersus eum nostras maximè dirigemus dubitationes. Nã si is tollatur, peribit etiam motus mutationis.

Antequam autem dubitemus, sciendum est tres ad summum fuisse sectas E de motu. Nam alij quidem dicunt esse motum: alij verò non esse: alij autem non magis esse quàm non esse. Et esse quidem & Bias, attendens ea quæ cernuntur, & complures ex Physicis, vt

A Pythagoras, Empedocles & Anaxagoras, Democritusque & Epicurus: quorum sententiæ subscripserunt Peripatetici & Stoici & alij permulti. Non esse autem, Parmenides & Melissus, quos Aristoteles vocauit Statorios, & non Physicos. Statorios quidem, à statione: non Physicos autem, id est, non naturales, quoniam natura est principium motus, quem sustulerunt dicentes nihil moueri. Nam quod mouetur, debet aliquod spatium conficere. Quoduis autem spatium non potest confici, B propterea quòd suscipiat sectionem in infinitum. Quamobrem nihil erit, quod moueatur. Cum iis autem viris conuenit Diodorus Cronus: nisi ex eius sententia dicendum sit, motum quidem fuisse aliquid, moueri autem nihil, vt procedente docebimus oratione, quando eius sectam considerabimus accuratiùs. In præsentia autem sufficit hoc scire, quòd ipse quoque in eadem est sententia in qua qui motum sustulerunt. Non magis autem esse motum quàm C non esse, dixerunt Sceptici: Nam quod attinet quidem ad ea quæ apparent, motum esse aliquid: quod autem ad philosophicam attinet rationem, non esse. Talis quidem est & quæ in loco est statio, post quam, ad hoc quòd non sit motus, argumentantes primas afferemus obiectiones, sequentes notionem motus. Nonnulli ergo dicunt motum definientes: Motus est transitus à loco ad locum. Aduersus quos dicitur, quòd definierunt quidem motum qui rectà D fertur, nempe eum qui fertur suprà aut infrà, aut antè aut ponè, aut dextrorsum aut sinistrorsum: motum autem qui fertur in orbem, prætermiserunt, vt per quem figuli rota vertitur, & sphęra centris circumagitur. Similiter autem & axes & tympana. Vnumquodque enim eorum quæ sic mouentur corporum, non trãsit à loco in locum, sed mouetur manens in eodem loco. Vnde quidam fugientes hanc obiectionem, corrigunt expositam definitionem, & di-E cunt: Motus est transitus à loco in locum, aut totius corporis, aut partium totius. Nam & qui in ambulando mouetur, per totũ mouetur à loco ad locum: & sphæra quæ centris circumagitur, tota quidẽ non transit à loco ad locum,

οἱ περὶ Πυθαγόραν καὶ Ἐμπεδοκλέα καὶ Ἀναξαγόραν, Δημόκριτόν τε καὶ Ἐπίκουρον· οἷς καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς συναπεγράψαντο, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς. μὴ εἶναι δέ, οἱ περὶ Παρμενίδην καὶ Μέλισσον, οὓς ὁ Ἀριστοτέλης στασιώτας τε τῆς φύσεως καὶ ἀφυσίκους κέκληκε. στασιώτας μὲν, ἀπὸ τῆς στάσεως, ἀφυσίκους δέ, ὅτι ἀρχὴ κινήσεώς ἐστιν ἡ φύσις· ἣν ἀνεῖλον, φάμενοι μηδὲν κινεῖσθαι. τὸ γὰρ κινούμενον, ὀφείλει ἀνύειν τι διάστημα. πᾶν δὲ διάστημα, διὰ τὸ εἰς ἄπειρον ἐπιδέχεσθαι τομήν, ἀνήνυτόν ἐστιν. ὥσθ' οὐδὲ κινούμενόν τι ἔσται. συμφέρεται δὲ τούτοις τοῖς ἀνδράσι καὶ Διόδωρος ὁ Κρόνος, εἰ μή τι ῥητέον καὶ τοῦτον κεκινῆσθαι μέν τι, κινεῖσθαι δὲ μηδὲ ἕν, ὡς προβαίνοντες τοῦ λόγου διδάξομεν, ὅταν αὐτοῦ τὴν στάσιν ἀκριβέστερον ἐπισκεπτώμεθα. τανῦν δὲ ἀπόχρη τοῦτο γινώσκειν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐστι δόξης τοῖς τὴν κίνησιν ἀνῃρηκόσι. Μὴ μᾶλλον δὲ εἶναι κίνησιν ἢ μὴ εἶναι, ἔλεξαν οἱ ἀπὸ τῆς σκέψεως· ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς φαινομένοις, εἶναί τι κίνησιν· ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ φιλοσόφῳ λόγῳ, μὴ ὑπάρχειν. τοιαύτη μὲν καὶ ἡ κατὰ τὸν τόπον στάσις· μεθ' ἣν εἰς τὸ μὴ εἶναι κίνησιν, ἐπιχειροῦντες, πρώτας κομιοῦμεν ἐνστάσεις, ἑπόμενοι τῆς κατὰ τὴν κίνησιν ἐννοίας. ἔνιοι τοίνυν ὁριζόμενοι τὴν κίνησιν, φασί, Κίνησίς ἐστι μετάβασις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. πρὸς οὓς λέγεται ὅτι τὴν μὲν εὐθεῖαν κίνησιν ἀπέδοσαν, τουτέστι τὴν ἄνω ἢ κάτω, ἢ πρόσω ἢ ὀπίσω, ἢ εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστερά· τὴν δὲ κυκλοφορητικὴν παρέλιπον· οἵαν καθ' ἣν ὁ κεραμικὸς τροχὸς στρέφεται, καὶ ἡ σφαῖρα τοῖς κνώδαξι περιδινεῖται· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄξονες καὶ τὰ τύμπανα. ἕκαστον γὰρ τῶν οὕτω κινουμένων σωμάτων οὐ μετέρχεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ μένον τόπῳ κινεῖται. ὅθεν τινὲς τὴν τοιαύτην φθάσαντες ἔνστασιν, διορθοῦνται τὸν ἐκκείμενον ὅρον, καὶ φασὶν ὅτι κίνησίς ἐστι μετάβασις ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἤτοι ὅλου τοῦ σώματος, ἢ τῶν τοῦ ὅλου μερῶν. ὅ τε γὰρ ἐν τῷ περιπατεῖν κινούμενος, κατὰ ὁλότητα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετέρχεται· ἥ τε τοῖς κνώδαξι περιδινουμένη σφαῖρα, ὅλη μὲν οὐ μεταβαίνει τόπον ἐκ τόπου,

κατὰ μέ-

κατὰ μέρη δὲ ἀμείβει τὸν τόπον· καὶ στρεφομένης αὐτῆς, τὸ μὲν ἄνω μέρος ἐπιλαμβάνει τὸν κάτω τόπον· τὸ δὲ κάτω, μετέρχεται εἰς τὸν ἄνω· καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τὸ ἐμφερές. διὸ καὶ τὴν κίνησιν ῥητέον, φασί, μετάβασιν εἶναι ἀπό τινος τόπου εἰς τόπον, ἤτοι ὅλου τοῦ κινουμένου σώματος, ἢ τῶν τοῦ ὅλου μερῶν. θελήσαντες δὲ οὗτοι τὴν εἰρημένην φυγεῖν ἀπορίαν, εἰς ἑτέραν ἐνέπεσαν. οὐ γὰρ πᾶν τὸ κινούμενον μεταβατικῶς μετέρχεται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἤτοι κατὰ ὁλομέρειαν ἢ κατὰ μέρη· ἀλλ' ἔστι τινὰ τῶν μεταβατικῶς κινουμένων σωμάτων, ἃ τοῖς μέν τισι μέρεσιν, ἐν τῷ αὐτῷ μένοντα τόπῳ, κινεῖται, τισὶ δὲ οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ μένοντα, ἀλλ' ἄλλον καὶ ἄλλον ἐπιλαμβάνοντα· ὁποῖόν τι ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τοῦ κυκλογραφοῦντος καρκίνου, καὶ τῆς ἀνοιγομένης καὶ κλειομένης θύρας. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ καρκίνου φαίνεται ἡ περὶ κέντρῳ ἐνηρεισμένη κεραία, κατὰ τὸν αὐτὸν στρεφομένη τόπον, καὶ ἡ ἔξωθεν περιαγομένη τε καὶ κυκλογραφοῦσα, ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλον μετιοῦσα τόπον. ἐπὶ δὲ τῆς κλειομένης ἢ ἀνοιγομένης θύρας, ὁ μὲν κατὰ τοῦ ὀλμίσκου βεβηκὼς στροφεὺς, τῷ αὐτῷ ἐνστρέφεται τόπῳ· τὸ δ' ἀντικείμενον αὐτῷ τῆς θύρας μέρος, διαφέρεσθαι ἐπέρχεται τόποις· καὶ ὃν μὲν ἀπολείπει, ὃν δὲ ἐπιλαμβάνει. αὗται μὲν οὖν αἱ κινήσεις ἐκπεπτώκασι τῆς ἀποδόσεως. ἔστι δέ τις καὶ ἄλλη παραδοξοτέρα κίνησις μεταβατική· καθ' ἣν τὸ κινούμενον οὔτε καθ' ὅλον οὔτε κατὰ μέρος νοεῖται ἐκβαῖνον τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τόπου· ἥτις καὶ αὐτὴ ἐκπέπτωκε τοῦ ὅρου, καθὼς αὐτόθεν συμφανές. καὶ ἔσται τὸ ἰδίωμα ταύτης προδηλότερον, ἐπὶ ὑποδείγματος ποιησαμένων ἡμῶν τὴν δόξαν. εἰ γάρ τις οὐριοδρομούσης νηὸς ὑποκέοιτο ἐκ τῆς πρῴρας εἰς πρύμναν ὀρθὸν δοκίδα μεταφέρων, ἰσοταχῶς κινουμένης νηί, ὥστε καθ' ὃν χρόνον αὕτη εἰς τοὔμπροσθεν ἀνύει πηχυαῖον διάστημα, κατὰ τὸν ἴσον καὶ τὸν ἐν αὐτῇ κινούμενον εἰς τοὐπίσω μεταβαίνειν πηχυαῖον διάστημα, πάντως κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν γίνεται μὲν μεταβατικὴ κίνησις. οὔτε δὲ ὅλον τὸ κινούμενον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκβαίνει τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τόπου, οὔτε κατὰ μέρος. ὁ γὰρ ἐν τῇ νηὶ κινούμενος, κατὰ τὴν αὐτὴν κάθετον τοῦ τε ἀέρος, καὶ τοῦ ὕδατος μένει· διὰ τὸ, ὁπόσον ἂν δοκῇ εἰς τοὐπίσω προχωρεῖν

A Sed sola transit per partes: & dum ea vertitur, pars quidem superior apprehendit locum inferiorem: inferior autem transit ad superiorem, & vicissim in reliquis. Et ideo dicunt dicendum esse, motum esse transitum ab aliquo loco ad locum, aut toto corpore moto, aut totius partibus. Ii autem volentes effugere dictam dubitationem, inciderunt in aliam. Non enim quidquid mouetur, transeundo transit à loco ad locum, aut per totum aut per partes: sed sunt quædam corpora quæ transeundo mouen- B tur, quæ quidem aliquibus partibus mouentur in eodem loco manentia: aliquibus autem non manentia in eodem loco, sed alium & alium apprehendentia, vt licet videre in Cancro qui circulum describit: & in ostio quod aperitur & clauditur. Nam in Cancro quidem cernitur quæ centro appensa est antenna, tali, inquam, pars superior, verti in eodem loco, exterior autem circumagi & in orbem ferri, ab alio ad alium locum transiens. In ostio autem quod claudi- C tur & aperitur, cardo quidem qui in concauo fert opem, vertitur in eodem loco: pars autem ostij quæ ei ex aduerso sita est, subit loca differentia: & alium quidem locum relinquit, alium verò apprehendit. Atque hi quidem motus exciderunt à definitione. Est autem alius quoque magis admirabilis transeundi modus, in quo quod mouetur, neque in toto, neque in parte intelligitur excedere ab eo in quo est loco, qui ipse quoque excidit à definitione, vt per se D patet. Erit autem eius proprietas euidentior, si exemplo ostenderimus nostram opinionem. Si ponatur quispiam, cum secundo cursu fertur nauis, a prora ad puppim rectam transferre trabem, & pari qua nauis ferri celeritate, adeò vt quo tempore ipsa conficit anterius spatium vnius cubiti, pari etiam is qui in ipsa mouetur, pone transeat spatium vnius cubiti, omnino ex hac positione erit quidem transeundi motus: sed neque totum quod mouetur, excedet ex eo in quo est loco, neque in parte. Nam qui E mouetur in naue, manet in eodem perpendiculo aëris & aquæ, propterea quod quantum videtur pone progredi,

tantum trahatur anterius. Potest ergo A aliquid transeundo moueri, quod neque in toto neque in parte excedit ab eo loco in quo est. Atque hæc quidem videntur esse eiusmodi. Licet autem aliter quoque dubitare aduersus eos qui sic definiunt motum transitus, Nam si intellexerimus aliquod corpus indiuiduum & minimum verti in eodem loco, nempe in orbem, erit quidem aliquis transeundi motus: sed neque in toto excedet quod mouetur ab eo in quo est loco, neque in parte. Et in toto quidem, B quoniam ponitur in eodem loco ferri in orbem: in parte autem, quoniam est indiuiduum, & caret partibus: Similiter autem & si composuerimus aliquam rectam lineam ex indiuiduis corporibus collocatis per seriem, & eam intellexerimus verti in eodem loco, sicut axes: rursus enim erit motus transitus. Sed neque tota recta excedet ex eo in quo est loco, mouetur enim solùm in orbem: neque per partes. Indiuiduorum enim corporum non sunt partes. Sed has quidem repellent obiectiones ij, quibus C non placet esse aliqua indiuidua, & dicent hunc motum progredi vsque ad cogitationem: oportere autē eum examinari in corporibus quæ consistant. Atque ij quidem sic occurrent. Qui autem censent corpora esse indiuidua, & sectionem corporum desinere in minimum, nihil poterunt dicere aduersus eas dubitationes. Verumenimvero etiamsi ab his recesserimus, inuenietur æquè potens oratio quæ probat non esse motum, & quæ eum esse ostendit. D Nam quòd sit quidem motus, suffragatur euidentia. sed de ea est quæstio, quod alij quidem dicunt motum sensu percipi: alij autem nequaquam quidem sensu, sed mente per sensum. Et ij quidem qui dicunt motum esse rem sensilem, hoc probant ex eo quòd sensui non eadem sit affectio, vtpote visui, ex corpore quod mouetur quando mouetur, & ex eo quod quiescit quando quiescit, sed diuersa quidem ab eo quod non mouetur, diuersa autem ab E eo quod mouetur, quo fit vt hac ratione sensu comprehendi possit motus. Qui autem censent eum non comprehendi sensu, sed per sensum quidem,

τοσοῦτον σύρεσθαι εἰς τὸ ἔμπροσθεν. δύναταί τι κινεῖσθαι μεταβατικῶς, ὃ οὔτε καθ' ὁλότητα, οὔτε κατὰ μέρος ἐκβαίνει τὸν ἐν ᾧ ἐστι τόπον. ταῦτα μὲν οὖν ἔοικεν εἶναι τοιαῦτα. πάρεστι δὲ καὶ ἑτέρως ἀπορεῖν, πρὸς τοὺς οὕτω τὴν ἐπίνοιαν τῆς μεταβατικῆς κινήσεως ἀποδιδόντας. ἐὰν γὰρ νοήσωμέν τι ἀμερὲς καὶ ἐλάχιστον σῶμα ἐν τῷ αὐτῷ στρεφόμενον τόπῳ, τουτέστι κυκλοφορητικῶς, ἔσται μέν τις μεταβατικὴ κίνησις. οὔτε δὲ κατ' ὁλότητα κινούμενον ἐκβήσεται τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τόπου, οὔτε κατὰ μέρος. καὶ κατ' ὁλότητα μὲν, ἐπεὶ ὑπόκειται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, κυκλοφορητικῶς στρεφόμενον· κατὰ μέρος δὲ, ἐπεὶ ἀμερές ἐστιν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος κἂν συνθῶμέν τινα εὐθεῖαν γραμμὴν ἐξ ἀμερῶν σωμάτων στοιχηδὸν τεταγμένων, καὶ ταύτην νοήσωμεν στρεφομένην ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὥσπερ τοὺς ἄξονας. πάλιν γὰρ ἔσται μὲν μεταβατικὴ κίνησις. οὔτε δὲ ἡ ὅλη εὐθεῖα ἐκβήσεται τοῦ ἐν ᾧ ἐστι τόπου· κυκλοφορητικὴν γὰρ μόνον ἐποιεῖτο τὴν κίνησιν· οὔτε κατὰ μέρη· τῶν γὰρ ἀμερῶν σωμάτων, οὐκ ἔστι μέρη. ἀλλὰ ταύτας μὲν τὰς ἐνστάσεις διακρούονται οἱ μὴ συναρεσκόμενοι τῷ μὴ εἶναί τινα ἀμερῆ· φήσουσί τε μέχρις ἐπινοίας προκόπτειν τὴν τοιαύτην κίνησιν· δεῖν δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῶν συνεστώτων ἐξετάζεσθαι σωμάτων. ὥσθ' οὗτοι μὲν οὕτως ὑπαντήσονται. οἱ δ' ἀξιοῦντες ἀμερῆ εἶναι σώματα, καὶ τὴν κατάληξιν τῆς τῶν σωμάτων τομῆς εἰς ἐλάχιστον γίνεσθαι, οὐδὲν ἰσχύσουσι λέγειν πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπορίας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰ μεταστῶμεν τούτων, εὑρεθήσεται ἰσοσθενὴς, ὅ, τε κατασκευάζων τὸ μὴ εἶναι κίνησιν λόγος, καὶ ὁ δεικνὺς ταύτην ὑπάρχειν. τῷ μὲν γὰρ εἶναι κίνησιν, συναγορεύει ἡ ἐνάργεια. περὶ δὲ ταύτης ἐστὶ ζήτησις, παρ' ὅσον οἱ μὲν αἰσθήσει λαμβάνεσθαί φασι τὴν κίνησιν· οἱ δὲ αἰσθήσει μὲν οὐδαμῶς· δι' αἰσθήσεως δὲ, τῇ διανοίᾳ. καὶ οἱ μὲν αἰσθητὸν εἶναι λέγοντες πρᾶγμα τὴν κίνησιν, πιστοῦνται τοῦτο ἐκ τοῦ μὴ τὸ αὐτὸ ἐγγίνεσθαι πάθος τῇ αἰσθήσει, οἷον τῇ ὄψει, ἀπό τε τοῦ κινουμένου σώματος, ὅτε κινεῖται καὶ ἀπὸ τοῦ ἠρεμοῦντος, ὅτε ἠρεμεῖ. ἀλλὰ διάφορον μὲν ἀπὸ τοῦ ἀκινητίζοντος, ἀλλοῖον δὲ ἀπὸ τοῦ κινουμένου· ὥστε κατὰ τοῦτο αἰσθήσει ληπτὴν εἶναι τὴν κίνησιν. οἱ δὲ ἀξιοῦντες μὴ αἰσθήσει ταύτην λαμβάνεσθαι, ἀλλὰ δι' αἰσθήσεως μὲν, διανοίᾳ

διανοίᾳ δέ, φασὶν ὅτι πᾶσα κίνησις κατὰ συμμνημόνευσιν γίνεται. ἀναφέροντες γὰρ ὡς τόδε τὸ σῶμα, πάλαι μὲν τῷδε τῷ τόπῳ ἐτύγχανε, νῦν δέ ἐστιν ἐν τῷδε, ἔννοιαν λαμβάνομεν τῆς κινήσεως καὶ τοῦ κεκινῆσθαι. αὐτὸ δὲ τὸ μνημονεύειν, οὐκ ἀλόγου τινὸς αἰσθήσεως, λογικῆς δὲ δυνάμεως ἐστιν ἔργον. οὐκ ἄρα τῇ αἰσθήσει, διανοίᾳ δὲ λαμβάνεσθαι συμβέβηκε τὴν κίνησιν. ἄλλως τε πᾶσα κίνησις κατὰ ἀπόλειψιν καὶ ἐπίληψιν τόπου νοεῖται. ἡ δὲ αἴσθησις, οὔτε τόπον δύναται λαμβάνειν (οὐδεὶς γὰρ τόπος αἰσθητός ἐστιν) οὔτε ἐπίληψιν καὶ ἀπόλειψιν (μνημονικῶς γὰρ ταῦτα θεωρεῖται) ἡ δὲ αἴσθησις ἄλογος οὖσα, ἐστὶν ἀμνήμων. οὐκ ἄρα αἰσθητόν τί ἐστιν ἡ κίνησις. πλὴν ἐάν τε αἰσθήσει προηγουμένως λαμβάνηται, ἐάν τε διανοίᾳ, ἀδιαφορεῖ. ἐκεῖνο γὰρ συμφανές ἐστιν, ὅτι συνᾳδὰ δοκεῖ τοῦ εἶναι κίνησιν ἡ ἐνάργεια. παρ' ἣν αἰτίαν καὶ οἱ Δογματικοὶ φιλόσοφοι οὐκ ἄλλοθεν εἰώθασι δυσωπεῖν τοὺς ἀπορητικοὺς, ἢ ἀπὸ ταύτης. πῶς γάρ φασιν, εἴπερ μὴ ἔστι κίνησις, Ἥλιος ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως τοὺς ἰδίους σταδιεύει δρόμους; ἢ πῶς ὡρῶν γίνονται μεταβολαί, ἔαρες καὶ θέρεις καὶ μετοπώρου καὶ χειμῶνος; ταῦτα γὰρ παρὰ τὰς τοῦ Ἡλίου κινήσεις συνεγγισμοῖς τε καὶ ἀποστάσεις, αὗται συμβαίνουσι. πῶς δὲ καὶ νῆες ἀναχθεῖσαι ἐκ λιμένων, εἰς ἑτέρους καταίρονται λιμένας; ἵνα δὲ τρόπον ὁ ἀναιρῶν τὴν κίνησιν ἀπορητικῶς ἕωθεν προελθὼν τῆς οἰκίας, καὶ ἵνα τὸν κατὰ βίον πραγματευσάμενος, πάλιν ὑποστρέφῃ. πάντα γὰρ ταῦτα ἀναντίρρητα ἐστι τῆς κινήσεως τεκμήρια. ὅθεν καὶ τῶν παλαιῶν τις Κυνικῶν, τοῦ κατὰ τῆς κινήσεως ἐρωτωμένου λόγου, ἀπεκρίνατο μὲν οὐδὲ ἕν, ἀναστὰς δὲ περιεπάτει, δι' αὐτῆς τῆς ἐναργείας, τὴν διάνοιαν τοῦ σοφιστοῦ ὀνειδίζων. καὶ ἄλλα δὲ παμπληθῆ τοιαῦτ' εἰώθασιν οἱ ἐξ ἐναντίας λέγειν ὑπὲρ τοῦ κίνησιν εἶναι. οἷς καὶ ἡμεῖς ὡς ἀποχρώσῃ συνηγορίᾳ πρὸς κατασκευὴν τῆσδε τῆς μερίδος ἀρκεσθέντες, εἰς τοὐναντίον ἐπιχειρήσομεν. εἰ γὰρ ἴσον δείκνυται κατά τε πίστιν καὶ ἀπιστίαν, τοῦ εἶναι κίνησιν, τὸ μὴ εἶναι κίνησιν, πάντως ἀκολουθήσει τὸ μηδετέρῳ μὲν συναινεῖν, ἐπέχειν δὲ περὶ ἀμφοτέρων.

A verùm cogitatione, dicunt omnem motum comprehendi recordatione. Nam in memoriam reuocantes quod hoc corpus iampridem fuit in hoc loco, nunc autem est in illo, motionis & quòd motum sit aliquid, accipimus notionem. Ipsum autem meminisse, non est munus alicuius sensus expertis rationis, sed facultatis ratiocinantis. Non ergo sensu, sed cogitatione motum contingit comprehendi. Et alioqui omnis motus intelligitur per loci derelictionem B & apprehensionem. Sensus autem neque locum potest apprehendere: (nullus enim locus est sensilis): neque apprehensionem & derelictionem. (ea enim considerãtur memoriter.) Sensus autem, cùm sit expers rationis, est immemor. Non est ergo sensus aliquid sensile. Cæterùm non refert sensune in primis apprehendatur, an cogitatione. Illud enim est perspicuum, quod euidentia videtur consentire quòd sit motus. Quam ob causam Dogmatici Philosophi non aliunde quàm ex ea C solent confutare dubitantes. Quo modo enim, inquiunt, si non est motus, Sol ab ortu vsque ad occasum suum conficit cursum? aut quo modo fiunt temporum mutationes, Veris & Æstatis & Autumni & Hyemis? Ea enim eueniunt ex motu Solis, eiúsque accessu & recessu. Quo modo autem naues eductæ ex portubus deducuntor ad alios portus? Quo modo autem dubitator qui tollit motum, cùm manè domo egressus quædam sua ne- D gotia confecerit, reuertitur? Hæc enim omnia sunt signa & indicia motus; aduersus quæ non potest contradici. Vnde etiam quidam è veteribus Cynicis, cùm de motu interrogaretur, nihil quidem respondit, sed surgens ambulauit, per ipsam euidentiam Sophistæ sensum exprobrans. Multáque eiusmodi alia solent aduersarij dicere, vt ostendant esse motum. Quibus nos quoque contenti, tanquam sufficienti defensione ad hanc partem confirmandam, contra argumentabimur. Si enim ad E credendum & non credendum par fuerit ostensum non esse motum & esse motum, omnino sequetur vt neutri quidem assentiamur, sustineamus autem nostram de vtroque assensionem.

Si ergo mouetur aliquid primò vt elementum, aut a se mouetur, aut ab alio. Sed nec a seipso, vt ostendemus: neque ab alio, vt explicabimus. Non ergo mouetur. Iam enim si quidquid mouetur, ab alio mouetur, aut ipsum consequente eo quod mouetur, mouetur, aut non consequente. Sed nec eo consequente neque abscedente mouetur, vt ostendemus: Non ergo ab alio mouetur id quod mouetur. Si enim quod mouetur, mouetur ipsum simul sequente eo quod mouet, oportet omnia simul sequi vnumquodque quod mouetur, cuiusmodi cunque sit. Si enim, exempli gratia, vnumquodque ex vigintiquatuor elementis mouetur ab alio, necesse est vt (A) quod mouetur a (B) simul sequantur reliqua. Quandoquidem vt (B) sequitur (A) mouens, ita etiam (C) sequetur (B) cum ipsum moueat: & (D) sequetur (C) & vsque ad vltimum. Igitur in mundi quoque rebus, si vnumquodque eorum quæ mouentur, debet habere simul sequens id quod mouet vnum quod mouetur, simul sequentur omnia. Absurdum est autem dicere, si vnum moueatur, moueri omnia. Non ergo id quod mouetur, sequitur id quod mouet. Si autem ab eo separatur, vt manus recedit à globo qui vibratur, necesse est vt quod mouetur, aliquo modo passum & affectum ab eo quod mouet, suum efficiat motum. Quoniam ergo quod patitur, sua natura non aliter patitur nisi per additionem aut ablationem aut mutationem, oportebit etiam id quod mouetur, passum aliquid ex iis moueri ab eo quod mouetur. vtpote quod si nihil horum sit passum, separato eo quod mouet, sit staturum. Ostendimus autem de ablatione & additione & mutatione orationem esse dubiam & inexplicabilem. Quamobrem nec si recedat quidem quod mouet, mouebitur quod mouetur. Et aliter. Si per ablationem aut per additionem aut per mutationem passum mouetur id quod mouetur, atomi non mouebuntur, propterea quod neque additionem, neque ablationem, neque mutationem suscipiunt. Ergo neque ab altero mouetur quod mouetur. Si enim vt ab altero moueatur, oportet ipsum moueri illo ipsum simul sequente: ostensum est autem vtrumque non posse fieri:

A Εἴπερ τε κινεῖται ὁ πρώτως, ὡς στοιχεῖον, κινεῖται ὑφ' αὑτοῦ κινεῖται, ἢ ὑπ' ἄλλου· οὔτε δὲ ὑφ' αὑτοῦ, ὡς δείξομεν, οὔθ' ὑπ' ἄλλου, καθὼς παραμυθησόμεθα· οὐκ ἄρα κινεῖται. αὐτίκα γὰρ εἰ πᾶν τὸ κινούμενον ὑπὸ ἑτέρου κινεῖται, ἤτοι συνακολουθοῦντος αὐτῷ τοῦ κινοῦντος κινεῖται, ἢ μὴ συνακολουθοῦντος· οὔτε δὲ συνακολουθοῦντος, οὔτε ἀφισταμένου κινεῖται, ὡς δείξομεν· οὐκ ἄρα τὸ κινούμενον ὑπ' ἄλλου κινεῖται. Εἰ γὰρ τὸ κινούμενον, B συνακολουθοῦντος αὐτῷ τοῦ κινοῦντος κινεῖται, δεήσει τῷ ὁποιῳδηποτοῦν κινουμένῳ, ἐπὶ πάντα συνεξακολουθεῖν. Εἰ γὰρ λόγου χάριν, ἕκαστον τῶν εἴκοσι τεσσάρων στοιχείων ὑπὸ ἑτέρου κινεῖται, ἀναγκαῖον τῷ (ἄλφα) κινουμένῳ ὑπὸ τοῦ (βῆτα) συνακολουθεῖν τὰ λοιπά. ἐπεὶ γὰρ ὡς ἕπεται τῷ (ἄλφα) τὸ (βῆτα) κινοῦν τὸ (ἄλφα) οὕτω καὶ τῷ (βῆτα) ἀκολουθήσει τὸ (γάμμα) κινῆσον αὐτό· καὶ τῷ (γάμμα) τὸ (δέλτα) καὶ μέχρι τοῦ (ω.) τὸ ὅμοιον C καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν κόσμον πραγμάτων, εἰ ἕκαστον τῶν κινουμένων, ἀκόλουθον ἔχειν ὀφείλει τὸ κινοῦν, ἑνὶ κινουμένῳ πάντα συνακολουθήσει. ἄτοπον δέ γε, ἑνὸς κινουμένου, πάντα λέγειν κινεῖσθαι· οὐκ ἄρα ἕπεται τῷ κινουμένῳ τὸ κινοῦν. Εἰ δὲ χωρίζεται αὐτοῦ, καθάπερ ἡ χεὶρ ἀφίσταται τῆς ἀπὸ παλλομένης σφαίρας, ἀνάγκη παθεῖν πως καὶ διατεθὲν ὑπὸ τοῦ κινοῦντος τὸ κινούμενον, ποιεῖσθαι τὴν ἀπ' αὐτοῦ φοράν. ἐπεὶ οὖν τὸ πάσχον, D οὐκ ἄλλως πέφυκε πάσχειν, εἰ μὴ κατὰ πρόσθεσιν ἢ ἀφαίρεσιν, ἢ μεταβολὴν, δεήσει καὶ τὸ κινούμενον, ἕν τι τούτων παθὸν, ὑπὸ τοῦ κινοῦντος κινεῖσθαι, ὡς ἂν μηδὲν αὐτῶν παθὸν, χωρισθέντος τοῦ κινοῦντος, στήσεται. ἐδείξαμεν δέ γε ἄπορον τὸν περὶ τῆς ἀφαιρέσεως καὶ προσθέσεως καὶ μεταβολῆς λόγον. ὥστε οὐδὲ ἀφισταμένου τοῦ κινοῦντος, κινηθήσεται τὸ κινούμενον. καὶ ἄλλως. Εἰ πάσχον κατὰ ἀφαίρεσιν ἢ κατὰ πρόσθεσιν ἢ κατὰ μεταβολὴν, κινεῖται τὸ κινούμενον, αἱ ἄτομοι οὐ E κινηθήσονται, διὰ τὸ μήτε πρόσθεσιν μήτε ἀφαίρεσιν, μήτε μεταβολὴν ἐπιδέχεσθαι. τοίνυν οὐδὲ ὑπὸ ἑτέρου κινεῖται τὸ κινούμενον. Εἰ γὰρ ἵνα ὑπὸ ἑτέρου κινηθῇ, δεῖ συνακολουθοῦντος αὐτῷ ἐκείνου κινεῖσθαι, ἢ μὴ συνακολουθοῦντος, δέδεικται δὲ ἑκάτερον ἀδύνατον

λεκτέον

λεκτέον μὴ ὑπὸ ἑτέρου κινεῖσθαι· καὶ μὴν, εἴπερ πᾶν τὸ κινούμενον ὑπό τινος κινεῖται, ἤτοι τὸ κινοῦν αὐτὸ κινεῖται, ἢ ἀκινητεῖ. καὶ ἀκινητίζειν μὲν ἀδύνατον. τὸ γὰρ κινοῦν ἐνεργεῖ τι, τὸ δὲ ἐνεργοῦν κινεῖται. τὸ ἄρα κινοῦν, κινεῖται. εἰ δὲ κινεῖται, ἐπεὶ πᾶν τὸ κινούμενον ὑπό τινος κινεῖται, δεήσει καὶ τὸ κινούμενον ὑπὸ τρίτου τινὸς κινεῖσθαι, καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ τοῦ τετάρτου, καὶ τὸ τέταρτον ὑπὸ τοῦ πέμπτου. καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. ὥστε ἄναρχον γίνεσθαι τὴν κίνησιν. τοῦτο δὲ ἦν ἄτοπον. οὐκ ἄρα τὸ κινούμενον ὑπό τινος κινεῖται. καὶ μὴν οὐδ' αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ κινηθήσεται. εἰ γὰρ αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἤτοι πάντῃ κινητὴν ἔχει τὴν φύσιν, ἢ ἐπί τινα διάστασιν. οἷον ἐπὶ τῶν πρώτων καὶ στοιχειωδῶν σωμάτων, ἐπεὶ καὶ πρὸς τοὺς φυσικούς ἐστιν ὁ λόγος. ἀλλ' εἰ μὲν πάντῃ κινητὴν ἔχει τὴν φύσιν, οὐ κινήσεται. οὔτε γὰρ ἄνω ἐνεχθήσεται, διὰ τὸ καὶ εἰς τὸ κάτω κινητὴν ἔχειν τὴν φύσιν· οὔτε κάτω, διὰ τὸ καὶ εἰς τὸ ἄνω· οὔτε πρόσω, διὰ τὸ καὶ εἰς τὸ ὀπίσω· οὔτ' ὀπίσω, διὰ τὸ καὶ εἰς τοὔμπροσθεν. καὶ ἐπὶ τῶν λειπομένων δυοῖν διαστάσεων ὁ αὐτὸς λόγος. εἰ δὲ εἰς τινὰ διάστασιν κινητὴν ἔχει τὴν φύσιν, εἰ μὲν εἰς τὴν ἄνω, ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ὁ ἀὴρ, πάντ' ἄνω κινήσεται· εἰ δὲ εἰς τὴν κάτω, μόνον ὡς γῆ καὶ ὕδωρ, πάντα εἰς τὸ κάτω. εἰ δὲ τινὰ μὲν εἰς τὴν ἄνω διάστασιν κινητὴν ἔχει φύσιν, τινὰ δὲ εἰς τὴν κάτω, οὐ σωθήσεται ἐκ κινουμένων σωμάτων σύγκριμα. εἴτε γὰρ ἀπὸ τοῦ μέσου νοεῖται κινούμενα τὰ στοιχειώδη σώματα, ὡς ἐπὶ τὰ πέρατα, λυθήσεται τὸ πᾶν. ἑκάτερον γὰρ ἀπὸ θατέρου χωρισθὲν, ὡς ἐπὶ τὴν ἰδίαν δραμεῖται κίνησιν· τὸ μὲν ἀνωφερὲς, ἐπὶ τὴν ἄνω· τὸ δὲ κατωφερὲς, ὡς ἐπὶ τὴν κάτω. εἰ δ' ἀπὸ τῶν περάτων ὑπόκειτο ὡς ἐπὶ τὸ μέσον συνωθούμενον, πάντως ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν κάθετον ἐνεχθήσεται, ἢ οὐ κατὰ τὴν αὐτήν. καὶ εἰ μὲν κατὰ τὴν αὐτὴν φέροιτο, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀντιπεσεῖται ἀλλήλοις. καὶ οὕτως ἢ ἰσοκρατοῦντα στήσεται, μηθ' ἑτέρου νικῶντος, μήτε τοῦ κάτω βιαζομένου, μήτε τοῦ ἄνω· ἄτοπον δὲ λέγειν, στάσιν γίνεσθαι ἐν τοῖς φύσει κινουμένοις. ἢ τοὐναντίον, ἀνισοκρατοῦντα, εἰς ἕνα μόνον ἐνεχθήσεται τόπον·

A dicendum est non moueri ab altero. Præterea si quidquid mouetur, ab aliquo alio mouetur, aut quod mouet ipsum, mouetur, aut nō mouetur. Et fieri quidem non potest vt non moueatur. Nam quod mouet, aliquid agit: quod autem agit, mouetur. Id ergo quod mouet, mouetur. Si autem mouetur, quoniam quidquid mouetur, ab aliquo alio mouetur: oportebit etiam quod mouetur, moueri ab aliquo tertio: & tertium à quarto: & quartum à quinto: & sic est infinitum. B Quo fit vt motus sit sine principio. quod quidem est absurdum. Non ergo quod mouetur, mouetur ab alio. Sed nec ipsum à seipso mouebitur. Si enim est per se mobile, aut omni ex parte mobilem habet naturam, aut ad aliquod vsque spatium: vt in primis & elementaribus corporibus, quoniam disceptamus aduersus Physicos. Sed si omni quidem ex parte mobilem habet naturam, non mouebitur. Neque enim sursum feretur, propterea quod infernè mobilem habeat naturam: neque deorsum, C propterea quòd supernè habeat mobilem: neque antè, propterea quòd retrorsum: neque ponè, propterea quòd anteriùs habeat mobilem. In reliquis quoque duobus interuallis seu dimensionibus eadem est ratio. Si autem ad aliquod interuallum seu dimensionem mobilem habet naturam: si quidem sursum, vt ignis & aër, omnia sursum mouebuntur: sin autem deorsum solùm, vt terra & aqua, omnia tendent deorsum. D Si verò aliqua quidem sursum mobilem habent naturam, aliqua autem deorsum, non fiet concretum ac compositum ex corporibus quæ mouētur. Nam etsi à medio intelligantur mota corpora elementaria, tanquam ad fines, soluetur vniuersitas. Vtrumque enim ab altero separatum curret tanquam ad proprium motum: quod sursum quidem fertur, ad superiorem: quod autem deorsum fertur, ad inferiorem. Sin autem ponatur impulsum à medio tanquam ad E finem, omnino aut per idem feretur perpendiculum, aut non per idem. Et si feratur quidem per idem, necessariò in se inuicem incurrent. Et sic, cum pares habeant vires, stabunt neutro vincente, neque cogēte eo quod tendit infrà: neque eo quod suprà. Absurdum est autem dicere esse statum in iis quæ natura mouentur. Aut contrà si pares non habeant vires, ferentur in vnum solum locum:

aut in superiorem, vincentibus iis quæ sursum tendunt: aut in inferiorem, superantibus iis quæ feruntur deorsum. Si autem non ferantur per idem perpendiculum, non coëunt. Non coëuntia autem, nec vllum efficient concretum ac compositum. hoc autem est absurdum. Ergo nec est per se mobile id quod mouetur. Rursus si est per se mobile id quod mouetur: quoniam quidquid mouet, aut protrudens mouet, aut attrahens, aut tanquam vecte pellens & premens: oportebit etiam quod est per se mobile, cùm sit à se mobile, aut protrudendo mouere, aut attrahendo, aut tanquam vecte pellendo & premendo. Siue autem moueat protrudendo, erit post se. Nam quod protrudit, est post id quod protruditur. Si attrahendo, erit ante se. Siue tanquam vecte pellendo & premendo, erit sub se. Fieri autem non potest vt idem intelligatur ipsum esse aut post se, aut ante se, aut sub se. Non est ergo per se mobile id quod mouetur. Si autem neque ab alio mouetur id quod mouetur, neque à seipso: præter hæc autem nihil est: dicendum est non moueri id quod mouetur. Affertur autem alia quoque magni ponderis admonitio ad ostendendum non esse motum, à Diodoro Crono, per quam ostendit quòd nihil quidem mouetur, motum est autem. Et non moueri quidem, est hoc consequens positioni indiuiduorum ex eius sententia. Corpus enim indiuiduum debet contineri in loco indiuiduo, & ideo neque in ipso moueri, cum enim impleuit. Oportet autem id quod est mouendum, habere locum maiorem. Neque in eo in quo non est. nondum enim est in illo vt etiam in ipso moueatur. Quamobrem nec mouetur. Motum est autem, vt est consentaneum. Nam quod priùs in hoc loco considerabatur, hoc nunc consideratur in alio loco. quod quidem non factum esset eo non moto. Atque is quidem volens opem ferre suo dogmati, admisit aliquod absurdum. Quemadmodum enim non est absurdum, dum nihil mouetur, dicere aliquid esse motum? Sceptici autem ex æquo dubitátes, & de eo quod est moueri, & de eo quod est motum esse, nihil admittent absurdum, vt admisit Diodorus. Cæterùm iste aberrantem interrogat orationem ad hoc quòd nihil moueatur, dicens:

A ἤτοι τὴν ἄνω, ἐπικρατησάντων τῶν ἀνωφερῶν· ἢ εἰς τὴν κάτω, ὑπερτερούντων τῶν κατωφερῶν. εἰ δὲ μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν κάθετον φέροιτο, οὐ συμβαλεῖ ἀλλήλοις. μὴ συμβάλλοντα δέ, οὐδὲ συγκρίματος ἔσται τινὸς ἀποτελεστικά. τοῦτο δὲ ἄτοπον. τοίνυν οὐδὲ αὐτοκίνητόν ἐστι τὸ κινούμενον. πάλιν εἰ αὐτοκίνητόν ἐστι τὸ κινούμενον, ἐπεὶ πᾶν τὸ κινοῦν, ἤτοι προωθούμενον κινεῖ, ἢ ἐπισπώμενον, ἢ ἀναμοχλεῦον καὶ θλῖβον, δεήσει καὶ τὸ αὐτοκίνητον
B ἑαυτοῦ κινητικὸν ὄν, ἤτοι προωστικῶς κινεῖν ἢ ἐπισπαστικῶς, ἢ ἀναμοχλευτικῶς καὶ θλιπτικῶς. εἴτε δὲ προωστικῶς κινοίη, ἔσται ἐξόπισθεν ἑαυτοῦ. τὸ γὰρ προωθοῦν, ἐξόπισθέν ἐστι τοῦ προωθουμένου· εἴτε ἐπισπαστικῶς, ἔσται ἔμπροσθεν αὐτοῦ. εἴτε ἀναμοχλευτικῶς καὶ θλιπτικῶς, ὑποκάτωθεν αὐτοῦ. ἀδύνατον δέ γε νοεῖν τὸ αὐτό, ἤτοι ὄπισθεν ἑαυτοῦ ἢ ἔμπροσθεν, ἢ ὑποκάτω. οὐκ ἄρα αὐτοκίνητόν ἐστι τὸ κινούμενον. εἰ δὲ μήτε ὑπ'
C ἄλλου κινεῖται τὸ κινούμενον, μήτε ὑφ' ἑαυτοῦ, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστι, ῥητέον μὴ κινεῖσθαι τὸ κινούμενον. κομίζεται δὲ καὶ ἄλλη τις ἐμβριθὴς ὑπόμνησις εἰς τὸ μὴ εἶναι κίνησιν, ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Κρόνου, δι' ἧς παρίστησιν ὅτι κινεῖται μὲν οὐδὲ ἕν, κεκίνηται δέ. καὶ μὴ κινεῖσθαι μὲν τοῦτο, ἀκόλουθόν ἐστι ταῖς κατ' αὐτὸν τῶν ἀμερῶν ὑποθέσεσι. τὸ γὰρ ἀμερὲς σῶμα, ὀφείλει ἐν ἀμερεῖ τόπῳ περιέχεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο μήτε ἐν αὐτῷ κινεῖ-
D σθαι. ἐκπεπλήρωκε γὰρ αὐτόν. δεῖ δὲ τόπον ἔχειν μείζονα, τὸ κινησόμενον. οὔτε ἐν ᾧ μὴ ἔστιν· οὔπω γάρ ἐστιν ἐν ἐκείνῳ, ἵνα καὶ ἐν αὐτῷ κινηθῇ. ὥστε οὐδὲ κινεῖται· κεκίνηται δέ, κατὰ λόγον. τὸ γὰρ πρότερον ἐν τῷδε τῷ τόπῳ θεωρούμενον, τοῦτο ἐν ἑτέρῳ νῦν θεωρεῖται τόπῳ· ὅπερ οὐκ ἂν ἐγεγόνει, μὴ κινηθέντος αὐτοῦ. οὗτος μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ ἐπιβοηθεῖν θελήσας τῷ οἰκείῳ δόγματι, ἄτοπόν τι προσήκατο. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον τὸ μηδενὸς κι-
E νουμένου λέγειν τι κεκινῆσθαι; οἱ δὲ ἀπὸ τῆς σκέψεως ἐπίσης καὶ περὶ τοῦ κινεῖσθαι, καὶ περὶ τοῦ κεκινῆσθαι ἀπορήσαντες, οὐδὲν ἄτοπον προσδέξονται, καθάπερ Διόδωρος προσήκατο. πλὴν οὗτός γε τὸν περιφορητικὸν συνερωτᾷ λόγον, εἰς τὸ μὴ κινεῖσθαί τι, λέγων, εἰ κι-

Εἰ κινεῖταί τι, ἤτοι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖται, ἢ ἐν ᾧ μή ἐστι· οὔτε δὲ ἐν ᾧ ἐστι, μένει γὰρ ἐν αὐτῷ· οὔτε ἐν ᾧ μή ἐστιν· οὐ γάρ ἐστιν ἐν αὐτῷ. οὐκ ἄρα κινεῖταί τι. καὶ ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος. ἡ δὲ παραμυθία τῶν λημμάτων αὐτοῦ προφανής. δυοῖν γὰρ ὄντων τόπων, ἑνὸς μὲν τοῦ ἐν ᾧ τι ἔστι· δευτέρου δὲ τοῦ ἐν ᾧ μή ἐστι· καὶ τρίτου παρὰ τούτους μηδ' ἐπινοεῖσθαι δυναμένου, δεῖ τὸ κινούμενον, εἴπερ ὄντως κινεῖται, ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων κινεῖσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἀνεπινοήτῳ οὐκ ἂν κινοῖτο. ἐν ᾧ μὲν οὖν ἐστι τόπῳ οὐ κινεῖται· ἐκπεπλήρωκε γὰρ αὐτόν. καὶ ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἐν αὐτῷ, μένει· μένον δὲ ἐν αὐτῷ, οὐ κινεῖται. ἐν ᾧ δὲ μή ἐστι, πάλιν ἀδύνατον αὐτὸ κινεῖσθαι. ὅπου γάρ τι μή ἐστιν, ἐκεῖ οὔτε δρᾶσαί τι οὔτε παθεῖν δύναται, κατὰ ταῦτα δὲ οὐδὲ κινεῖσθαι. καὶ ὡς οὐκ ἄν τις λέγοι τὸν ἐν Ῥόδῳ ὄντα, ἐν Ἀθήναις κινεῖσθαι· οὕτως οὐδὲ κοινῶς πᾶν σῶμα ἐρεῖ ἐν ἐκείνῳ κινεῖσθαι τῷ τόπῳ ἔνθα μή ἐστιν. ὅθεν εἰ δύο εἰσὶ τόποι, ὅ τε ἐν ᾧ ἐστι, καὶ ἐν ᾧ μή ἐστι· δέδεικται δ' ἐν μηδετέρῳ τούτων δυνάμενον κινεῖσθαι τὸ κινούμενον, οὐκ ἂν εἴη τὸ κινούμενον. τοιαύτη μὲν καὶ ἡ τοῦ λόγου παραμυθία. ποικίλως δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀντείρηται, ὧν τὰς ἐνστάσεις παρακειμένως ἐκθησόμεθα. καὶ δὴ ἔνιοι μὲν ἀδύνατον εἶναι φασί, τῶν συντελεστικῶν ἀληθῶν ὄντων, ψευδῆ τὰ παρατατικὰ τούτων· ἀλλ' ἀληθῆ καθεστάναι· καὶ ψευδῶν ὄντων, ἀναλόγως ψευδῆ· οὗ γάρ ἐστί τι πέρας, ἔστι κἀκεῖνο. καὶ τοῦ μὴ ὄντος, οὐκ ἂν εἴη τι πέρας. εἰ δὲ πέρας ὑπάρχει τοῦ παρατατικοῦ τὸ συντελεστικόν, ἀνάγκη ἄρα τοῦ συντελεστικοῦ ὄντος, ὃ δὴ πέρας ἐστί, εἶναι καὶ τὸ παρατατικὸν οὗ τοῦτο πέρας ἐστί. καὶ ὡς οὐδέν ἐστι τὸ γεγενῆσθαι συντελεστικόν, μὴ ὄντος ἀληθοῦς τοῦ γενέσθαι παρατατικοῦ· καὶ ὃν τρόπον οὐδέν ἐστι τὸ ἐφθάρθαι συντελεστικόν, μὴ προϋπάρξαντος τοῦ φθείρεσθαι παρατατικοῦ· ὧδε ἀδύνατόν ἐστι, μὴ ὄντος ἀληθοῦς τοῦ κινεῖσθαι παρατατικοῦ, ἀληθὲς εἶναι τὸ κεκινῆσθαι συντελεστικόν. ἄλλοι δέ φασι δύνασθαί τι ἐν ᾧ περιέχεται τόπῳ κινεῖσθαι. αἱ γὰρ περὶ τὰς κνώδακας εἰλούμεναι σφαῖραι, καὶ οἱ περιδινούμενοι ἄξονες, καὶ ἤδη τὰ τύμπανα, καὶ οἱ κεραμευτικοὶ τροχοί, καὶ ἄλλα παμπληθῆ τούτοις ἐοικότα σώματα,

A Si mouetur aliquid, aut in loco in quo est, mouetur, aut in quo non est. Sed non in eo in quo est: manet enim in ipso: neque in eo in quo non est. non ergo mouetur aliquid. Et talis quidem est oratio. Explicatio autem eius propositionum est euidens. Nam cùm duo sint loca, quorum vnus quidem est is in quo est aliquid: secundus autem in quo non est: & præterea tertius ne possit quidem cogitari, oportet id quod mouetur, si re vera mouetur, in altero horum moueri: In eo enim qui sub cogitationem non B potest cadere, minimè mouebitur. Atque in eo quidem loco in quo est, non mouetur: cum enim impleuit, & quantum est in ipso, manet. In eo autem manens non mouetur. In quo autem non est, rursus fieri non potest vt ipsum moueatur. Vbi enim non est, illic neque quidquam potest agere nec pati, & ideò nec moueri. Et quo modo non dixeris eum qui est Rhodi, moueri Athenis: ita nec communiter dixeris quoduis corpus in illo loco moueri in quo non est. C Vnde si duo sunt loca, nempe & is in quo est, & is in quo non est: ostensum est autem in neutro eorum posse moueri quod mouetur: non fuerit quod mouetur. Atque orationis quidem illius hæc est explicatio. A multis autem fuit variè contradictum, quorum obiectiones protinus exponemus. Et nonnulli quidem dicunt fieri non posse vt si sint vera præterita perfecta, sint falsa præterita imperfecta, sed ea esse vera: & si sint falsa, conuenienter falsa. Nam D cuius est aliquis finis, illud quoque est. Et eius quod non est, non fuerit aliquis finis. Si autem imperfecti finis est perfectum, necesse est si sit perfectum quod est finis, esse etiam imperfectum, cuius id est finis. Et vt nihil est factum fuisse, quod est perfectū, si non sit verum fieri, quod est imperfectum: & quo modo nihil est interiisse, quod est perfectū, si non priùs fuerit interire imperfectum: ita fieri non potest vt si non sit verum moueri, imperfectum, verum sit motum esse perfectum. Alij autem dicunt E posse aliquid moueri in loco in quo continetur. Sphæræ enim quæ mouentur circa centra, & axes qui circumaguntur, & tympana, & rotæ figulorum, & alia plurima corpora iis similia,

mouentur quidem, in eo autem in quo sunt loco mouentur. Quo fit vt vna pars orationis sit falsa, moueri aliquid in eo in quo est loco. Alij autem dicunt orationem fuisse interrogatam præter notionem motus. Nam quod mouetur, intelligitur cum loco à quo mouetur, & loco ad quem mouetur. Quamobrem quãdo dicit Diodorus: Si mouetur aliquid, aut in eo in quo est loco mouetur, aut in eo in quo non est, infirmum quid dicit & præter intelligentiam motus, quandoquidem quod mouetur, neque in eo in quo est loco mouetur, neque in eo in quo non est, sed in vtrisque, nempe & in eo à quo mouetur, & eo ad quem. Fuerunt etiam qui distinguebant ambiguitatem. In loco enim comprehendi, dicunt duo significare: Vnum quidem in loco largè, vt quando dicimus aliquem esse Alexandriæ: alterum autem in loco qui sumitur exactè & accuratè. Qua ratione dici potest meus locus, aër qui circumscribit superficiem mei corporis. & amphora appellatur locus eius quod in ea continetur. Cùm autem duobus modis nunc dicatur locus, dicunt id quod mouetur, moueri posse in eo in quo est loco, qui largè habet spatium in quo fiet motus. Existimarunt autem aliqui esse interminatam Diodori orationem, quoniam incipit quidem à disiuncto, id autem falsum reddit per ea quæ deinceps sequuntur, ostendens vtrumque eorum quę sunt in ipso, esse falsum, nempe & moueri aliquid in eo in quo non est loco, & in eo in quo est. Atque hæc quidem obiiciuntur aduersus eius orationem. Videtur autem Diodorus primæ statim occurrisse, docens quòd contingit etiamsi perfecta sint vera, imperfecta eorum esse falsa. Esto enim quòd vxorem duxerit aliquis ante annum, & alter post annum. In iis ergo hoc pronunciatum, Isti vxorem duxerunt, cùm sit perfectum, est verum. Hoc verò, vxorem ducunt: cùm sit imperfectum, est falsum. Quando enim iste vxorem ducebat, ille nondum ducebat: & quando ille vxorem ducebat, iste nondum ducebat. Tunc autem in eis verum esset quòd vxores ducant, si simul ducant. Potest ergo cùm perfectum sit verum, falsum esse eius imperfectum.

A κινεῖται μὲν· ἐν ᾧ δέ ἐστι τόπῳ, οὐ κινεῖται.
ὥστε ψεῦδος εἶναι ἓν τὸ τοῦ λόγου λῆμμα, τὸ
κινεῖσθαί τι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ. ἄλλοι δὲ παρὰ
τὴν ἔννοιαν τῆς κινήσεως ἠρωτῆσθαι φασὶ
τὸν λόγον. τὸ γὰρ κινούμενον νοεῖται σὺν τό-
πῳ, τῷ ἀφ' οὗ κινεῖται, καὶ τῷ εἰς ὃν κινεῖται.
διόπερ ὅταν λέγῃ ὁ Διόδωρος, Εἰ κινεῖταί τι,
ἤτοι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖται, ἢ ἐν ᾧ μή ἐστι,
μοχθηρόν τι καὶ παρὰ τὴν τῆς κινήσεως νόησιν
λέγει· οὐ γὰρ ὅσον τὸ κινούμενον, οὔτε ἐν ᾧ ἐστι
B τόπῳ κινεῖται, οὔτε ἐν ᾧ μή ἐστιν· ἀλλὰ
κατ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε ἀφ' οὗ κινεῖται, καὶ
τοῦ εἰς ὅν. ἦσαν δὲ οἱ καὶ ἀμφιβολίαν διεστέλ-
λοντο. τὸ γὰρ ἐν τόπῳ περιέχεσθαι, δύο ση-
μαίνειν φασίν· ἓν μὲν, ἐν τόπῳ τῷ κατὰ πλά-
τος· ὡς ὅταν λέγωμεν τινὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
εἶναι· ἕτερον δὲ ἐν τόπῳ τῷ κατ' ἀκρίβειαν.
καθὸ κἀμοῦ λέγοιτ' ἂν εἶναι τόπος, ὁ περι-
τετυπωκὼς τὴν ἐπιφάνειάν μου τοῦ σώμα-
τος ἀήρ· καὶ ἀμφορέως τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχο-
C μένου προσαγορεύεται τόπος. διχῶς δὲ καλου-
μένου νῦν τόπου, φασὶ, δύνασθαι τὸ κινού-
μενον ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖσθαι, τῷ κατὰ
πλάτος ἔχοντι διάστημα, καθ' ὃ γενήσεται
τὰ τῆς κινήσεως. τινὲς δὲ καὶ ἀπέραντον
εἶναι ᾠήθησαν τὸν τοῦ Διοδώρου λόγον· ἐ-
πείπερ ἄρχεται μὲν ἀπὸ διεζευγμένου· ψευ-
δοποιεῖ δὲ τοῦτο διὰ τῶν ἑξῆς· ἑκάτερον
τῶν ἐν αὐτῷ δεικνὺς ψεῦδος, τό τε ἐν ᾧ μή
D ἐστί τι τόπῳ κινεῖσθαι, καὶ τὸ ἐν ᾧ ἐστι. τοι-
αῦται μὲν αἱ πρὸς τὸν λόγον ἐνστάσεις. δο-
κεῖ δὲ Διόδωρος πρὸς τὴν πρώτην εὐ-
θὺς ὑπαντηκέναι, διδάσκων ὅτι ἐνδέχε-
ται τῶν συντελεστικῶν ἀληθῶν ὄντων,
τὰ τούτων παρατατικὰ ψευδῆ τυγχάνειν.
ἔστω γάρ τινα πρὸ ἐνιαυτοῦ γεγαμηκέ-
ναι, καὶ ἕτερον μετ' ἐνιαυτόν. οὐκοῦν
ἐπὶ τούτων τὸ μὲν, οὗτοι ἔγημαν, ἀξίωμα
συντελεστικὸν ὄν, ἀληθές ἐστι, τὸ δ', οὗτοι
E γαμοῦσι, παρατατικὸν καθεστώς, ψεῦδός
ἐστιν. ὅτε γὰρ οὗτος ἐγάμει, οὔπω ἐκεῖνος ἐ-
γάμει· καὶ ὅτε ἐκεῖνος ἐγάμει, οὐκέτι οὗτος ἐ-
γάμει. τότε δ' ἂν ἦν ἀληθὲς ἐπ' αὐτῶν
τὸ, οὗτοι γαμοῦσιν, εἰ ὁμόσε ἐγάμουν. δύ-
ναται οὖν τοῦ συντελεστικοῦ ἀληθοῦς ὄν-
τος, ψεῦδος εἶναι τὸ τούτου παρατατικόν.
τοιοῦτο

A τοιοῦτο δέ ἐστι καὶ τό, Ἑλένη τρεῖς ἔσχεν ἄνδρας· οὔτε γὰρ ὅτε Μενέλαον εἶχεν ἐν Σπάρτῃ ἄνδρα, οὔθ' ὅτε Πάριν ἐν Ἰλίῳ, οὔθ' ὅτε θανόντος τούτου Δηιφόβῳ ἐγαμήθη, ἀληθές ἐστι τὸ παρατατικόν, τό, τρεῖς ἔχει ἄνδρας, ἀληθοῦς ὄντος τοῦ συντελεστικοῦ, τοῦ τρεῖς ἔσχεν ἄνδρας. σοφίζεται δὲ ἐν τούτοις ὁ Διόδωρος, καὶ παρὰ ἀμφιβολίαν βούλεται ἡμᾶς πλανᾶν. τὸ γάρ, οὗτοι ἔγημαν, δύο σημαίνει· ἓν μὲν πληθυντικόν, καὶ ἴσον τῷ, οὗτοι συνέγημαν, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος. ἕτερον δὲ τὸ B κατὰ περίληψιν ἑνικοῦ πράγματος ἐγκεκλιμένου ἀπὸ τοῦ, οὗτος ἔγημε, καὶ ἑτέρου ἑνικοῦ, τοῦ, οὗτος ἐγήματο. ὧν πάλιν ἑνικῶν τὰ παρατατικά ἐστιν ἀληθῆ, τό, οὗτος γαμεῖ, καὶ τό, οὗτος γαμεῖ. ἐπ' ἀμφοτέρων γὰρ ἀληθῆ γέγονε ταῦτα. ἀμήχανον οὖν ἐστι, τῶν παρατατικῶν ψευδῶν ὄντων, ἀληθῆ εὑρίσκεσθαι τὰ τούτων συντελεστικά· ἀλλὰ ἀνάγκη συναναιρεῖσθαι ἢ συνυπάρχειν τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις. νὴ Δί' ἀλλ' εἰς C τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἑτέραν ὁ Διόδωρος κομίζεται παραμυθίαν, σαφεστέρῳ χρώμενος ὑποδείγματι. βαλλέσθω γάρ, φησί, σφαῖρα εἰς τὸν ὑπερκείμενον ὄροφον. οὐκοῦν ἐν τῷ μεταξὺ τῆς βολῆς χρόνῳ, τὸ μὲν παρατατικὸν ἀξίωμα, ἅπτεται ἡ σφαῖρα τῆς ὀροφῆς, ψεῦδός ἐστιν· ἔτι γὰρ ἐπιφέρεται. ὅταν δὲ ἅψηται τῆς ὀροφῆς, γίνεται ἀληθὲς τὸ συντελεστικόν, τό, ἥψατο ἡ σφαῖρα τῆς ὀροφῆς. ἐνδέχεται ἄρα ψευδοῦς ὄντος τοῦ D παρατατικοῦ, ἀληθὲς ὑπάρχειν τὸ συντελεστικόν· καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖσθαι μέν τι παρατατικῶς, κεκινῆσθαι δὲ συντελεστικῶς. μήποτε δὲ κἀνταῦθα πλανᾶται. τὸ γὰρ παρατατικόν, τὸ ἅπτεται ἡ σφαῖρα τῆς ὀροφῆς, γίνεται ἀληθές, οὐχ ὅτε φέρεται ἐν τῷ μεταξὺ ἀέρι ἡ σφαῖρα, ἀλλ' ὅτε ἄρχεται ἅπτεσθαι τῆς ὀροφῆς. ὅταν δὲ θερμαίνουσα τὴν ψαῦσιν ὑπονοστήσῃ, τότε καὶ τὸ συντελεστικὸν γίνεται ἀληθές, τό, ἥψατο ἡ σφαῖ- E ρα τῆς ὀροφῆς. ἄτοπος οὖν ἐστιν ὁ Διόδωρος, τοῦ μὲν κεκινῆσθαι περιεχόμενος ὡς ἀληθοῦς, τοῦ δὲ κινεῖσθαι ἀφιστάμενος ὡς ψευδοῦς· δέον ἢ ἀμφοτέροις συγκατατίθεσθαι, ἢ ἀμφοτέρων ἀφίστασθαι. οἱ δὲ φάσκοντες δύνασθαί τι κινεῖσθαι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ, καὶ τοῦτο μὲν τὰς σφαίρας, τοῦτο δὲ τοὺς ἄξονας,

A Tale est illud quoque, Helena tres habebat maritos. Neq; enim quando Spartæ Menelaum habebat maritum: neq; quando Paridem in Ilio: neque quando eo mortuo nupsit Deiphobo, verum est imperfectum, Tres habet maritos, cùm verum sit perfectum, Tres habuit maritos. Sophistam autem in his agit Diodorus, & vult nos fallere propter ambiguitatem. Illud enim, Isti vxores duxerunt, duo significat: vnum quidem plurale, & quod tantum valet ac, Isti simul vxores B duxerunt, quod quidem est falsum. alterum autem quod est ex comprehensione rei singularis deductæ, ab eo quod est, Iste vxorem duxit, & alterius singularis, nempe, Iste vxorem duxit. Quorũ rursus singularium imperfecta sunt vera, nempe Iste vxorem ducit, & Iste vxorem ducit. In vtrisque enim ea fuerunt vera. Fieri ergo non potest, vt si sint falsa imperfecta, inueniãtur vera eorum perfecta. sed necesse vt simul tollantur, vel simul sint alia cum aliis. At, inquiunt, aduersus hanc positionem aliud quo- C que affert remedium Diodorus, exemplo vtens apertiori. Iaciatur enim, inquit, globus in superius tectum. Igitur interim dum iacitur, imperfectum quidem pronuntiatum, Globus tangit tectum, est falsum: adhuc enim supra fertur. Quando autem tectum tetigerit, verum est perfectum. Contingit ergo quum falsum sit imperfectum, verum esse perfectum: & ideo non moueri quidem aliquid imperfectè: motum autem esse perfectè. Num autem D hic quoque fallitur? Imperfectum enim illud, Globus tangit tectum, est verum, non quando fertur globus in aëre intermedio, sed quando incipit tangere tectum. Quando autem tactu terminato redierit, tunc etiam perfectum est verum, nempe Globus tetigit tectum. Ineptus est ergo Diodorus, qui ei quidem quod est Motum esse, adhæret tanquam vero, ab eo autem quod est moueri, recedit tanquam falso: quum oporteat aut vtrique assentiri, E aut ab vtroque recedere. Qui autem dicunt posse aliquid moueri in eo in quo est loco, & tum sphæras, tum axes,

& tympana adducunt, non soluunt dubitationem, sed in ea inuoluuntur. Vnumquodque enim horum corporum, sicut superiùs ostendimus, per totum quidem manet in eodem loco: per partes autem mutat loca, superiore quidē loco apprehēdente locum inferiorem: inferiore autem superiorem. Quod si ita est, manet dubitatio. Pars enim vniuscuiusque horum corporum, aut mouetur in eo in quo est loco, aut in eo in quo non est. Sed neque in eo in quo est, vt ostendimus: neque in eo in quo non est, vt monstrauimus. Non ergo mouetur. Non consequenter autem dicebant aliqui, præter eius quod mouetur notionem, allatam esse orationem. Intelligit enim id quod mouetur, tanquā duobus hærere locis, nempe & ei ex quo mouetur, & ei ad quem transit. Facile est autem eis occurrendo dicere, quòd etiamsi contigit eius quod mouetur talem esse intelligentiam, nihil ad propositum, quòd nunc non agant præcipuè dubitantes de eo quod est motum esse, sed de essentia, de qua nihil dixerunt qui hac vsi sunt obiectione. Verumenimvero etiamsi euerterimus orationē, nihil poterūt aduersus nos dicere. Nam cùm dixerint id quod mouetur duobus hærere locis, nempe & ei in quo est, & ei ad quem fertur, ex eis sciscitabimur, quando id quod mouetur, transit ab eo in quo est loco ad alterum? Num quando est in primo, an quando in secundo? sed quando est quidem in primo loco, non transit ad alterum. est enim adhuc in primo. Quando autem non est in eo, sed in secundo, rursus non transit, sed iā transiit. Neque enim fieri, imò ne cogitari quidem potest, aliquid transire ex eo loco in quo non est. Quamobrem etiamsi eius quod mouetur, talem habeamus intelligentiam, manet nihilominus quæ ab initio fuit dubitatio. Præterea qui dicunt locum vocari duobus modis, nempe large & exactè, propterea autem & motum posse accidere in loco qui largè intelligitur: non occurrunt ad propositum. Locum enim qui largè intelligitur, præcedit qui est exactè locus. Neque fieri potest vt in loco qui largè sumitur, moueatur aliquid

A καὶ τὰ τύμπανα παραλαμβάνοντες, οὐ λύουσι τὴν ἀπορίαν, ἀλλ' ὁμοίως ἐγκυλίονται αὐτῇ. ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων σωμάτων, καθὼς καὶ ἀνώτερον ὑπεδείκνυμεν, καθ' ὁλότητα μὲν μένει ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ· κατὰ μέρη δὲ ἀμείβει τόπους· τῶν μὲν ἄνω ἀντιλαμβανόντων τὸν κάτω τόπον· τῶν δὲ κάτω, τὸν ἄνω. εἰ δὲ τοῦτο, μένει τὰ τῆς ἀπορίας. ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων σωμάτων μέρος, ἤτοι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖται, ἢ ἐν
B ᾧ μή ἐστιν. οὔτε δὲ ἐν ᾧ ἐστιν, ὡς παρεστήσαμεν, οὔτε ἐν ᾧ μή ἐστιν, ὡς ἐδείξαμεν. οὐκ ἄρα κινεῖται. ἀλλ' ἀνακολούθως ἔφασκόν τινες παρὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ κινουμένου κεκομίσθαι τὸν λόγον. νοεῖ γὰρ τὸ κινούμενον ὡς δυοῖν ἐχόμενον τόπων· τοῦ τ' ἐξ οὗ κινεῖται, τοῦ τ' εἰς ὃν μετέρχεται. ῥᾴδιον δέ ἐστι καὶ πρὸς τούτους ὑπαντῶντας λέγειν ὅτι κἂν τοιαύτην εἶναι συμβέβηκε τὴν τοῦ κινουμένου νόησιν, οὐδὲν πρὸς τὸ
C προκείμενον, διὰ τὸ μὴ περὶ τῆς νοήσεως τοῦ κινεῖσθαι νῦν εἶναι τὴν ζήτησιν τοῖς ἀπορητικοῖς προηγουμένως, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑπάρξεως· ὑπὲρ ἧς οὐδὲν εἰρήκασιν οἱ τῇ τοιαύτῃ χρησάμενοι ἐνστάσει. οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν τὸν λόγον ἀνατρέψωμεν, οὐδὲν ἕξουσιν εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς. ὅταν γὰρ φάσκωσι τὸ κινούμενον δυοῖν ἔχεσθαι τόπων, τοῦ τε ἐν ᾧ ἐστι καὶ τοῦ εἰς ὃν φέρεται, πευσόμεθ' αὐτῶν πότε μέτεισιν ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐστι
D τόπου τὸ κινούμενον εἰς τὸν ἕτερον; ἆρά γε ὅτε ἐν τῷ πρώτῳ ἐστιν, ἢ ὅτε ἐν τῷ δευτέρῳ; ἀλλ' ὅτε μὲν ἐν τῷ πρώτῳ τόπῳ ἐστιν, οὐ μετέρχεται εἰς ἕτερον. ἔτι γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ ἐστιν. ὅτε δὲ οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ, ἀλλ' ἐν τῷ δευτέρῳ, πάλιν οὐ μετέρχεται, ἀλλὰ μετελήλυθεν ἤδη. τῶν γὰρ ἀμηχάνων ἐστὶ καὶ τῶν ἀνεπινοήτων, τό τε μετελθεῖν τι ἐξ ἐκείνου τοῦ τόπου τοῦ ἐν ᾧ μή ἐστιν. ὥστε κἂν τοιαύτην ἔχωμεν τοῦ κινου-
E μένου νόησιν, μένει οὐδὲν ἧσσον ἡ ἀρχῆθεν ἀπορία. καὶ μὴν οἱ λέγοντες διχῶς λέγεσθαι τὸν τόπον, ἐν πλάτει τε καὶ κατ' ἀκρίβειαν, διὰ δὲ τοῦτο καὶ τὴν κίνησιν ἐν τῷ κατὰ πλάτος νοουμένῳ τόπῳ δύνασθαι συμβαίνειν, οὐ πρὸς νοῦν ὑπαντῶσι. προηγεῖται γὰρ τοῦ κατὰ πλάτος τόπου ὁ κατ' ἀκρίβειαν. καὶ ἀδύνατόν ἐστιν ἐν τῷ κατὰ πλάτος τόπῳ κινηθῆναί τι,

μὴ

μὴ προκινηθὲν ἐν τῷ κατ' ἀκρίβειαν. ὡς γὰρ οὗτος περιεκτικός ἐστι τοῦ κινουμένου σώματος, οὕτως ὁ κατὰ πλάτος τόπος σὺν τῷ κινουμένῳ σώματι, καὶ τὸν κατ' ἀκρίβειαν τόπον περιείληφε. καθάπερ οὖν οὐδεὶς δύναται ἐν σταδιαίῳ κινεῖσθαι διαστήματι, μὴ προκινηθεὶς ἐν τῷ πηχυαίῳ διαστήματι, οὕτω τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν ἐν τῷ κατὰ πλάτος τόπῳ κινεῖσθαι, μὴ κινούμενον ἐν τῷ κατ' ἀκρίβειαν. ἠρώτηκε δὲ ὁ Διόδωρος τὸν ἐκκείμενον λόγον, κατὰ τῆς κινήσεως, τοῦ κατ' ἀκρίβειαν ἐχόμενος τόπου. τοίνυν ἀναιρουμένης ἐπὶ τούτου τῆς κινήσεως, οὐδεὶς ἀπολείπεται λόγος ἐπὶ τοῦ κατὰ πλάτος τόπου. τὸ μὲν γὰρ μοχθηρὸν εἶναι τὸν λόγον φάσκειν, διὰ τὸ ἀπὸ διεζευγμένου ἄρχεσθαι, καὶ τοῦτο ψευδοποιεῖν τὸ διεζευγμένον, τελέως ἐστὶ ληρῶδες. κατ' ἀκολουθίαν γὰρ γέγονε τὰ τῆς ἐρωτήσεως, καὶ δύναμιν ἔχει τοιαύτην· εἰ κινεῖταί τι, κατὰ τὸν ἕτερον τῶν προειρημένων τρόπων ὀφείλει κινεῖσθαι. οὐχὶ δέ γε τὸ δεύτερον, οὐκ ἄρα τὸ πρῶτον. εἰ γὰρ ὄντος τοῦ πρώτου, ἔστι τὸ δεύτερον, τοῦ δευτέρου μὴ ὄντος, οὐδὲ τὸ πρῶτον ἔσται. ὅπερ καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς τὰς διαλεκτικὰς ὑποθέσεις ὑγιές ἐστι.

Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὰ ἀντιλεγόμενα τῷ ὑπὸ Διοδώρου κομισθέντι λόγῳ ἀναγκαῖον ἦν εἰπεῖν. κομίζει δὲ καὶ ἄλλους τινὰς λόγους οὐχ οὕτως ἐμβριθεῖς, ἀλλὰ σοφιστικωτέρους. ὧν τὴν ἔκθεσιν ποιησόμεθα εἰς τὸ δύνασθαι κατὰ τὰς ζητήσεις ἕκαστον αὐτῶν ἐκκλίνειν. εὐθέως γάρ φησι, τὸ κινούμενον ἐν τόπῳ ἐστί, τὸ δὲ ἐν τόπῳ ὂν οὐ κινεῖται· τὸ ἄρα κινούμενον οὐ κινεῖται. διττῆς δὲ οὔσης κινήσεως· μιᾶς μὲν, τῆς κατ' ἐπικράτειαν· δευτέρας δὲ, τῆς κατ' εἰλικρίνειαν· καὶ κατ' ἐπικράτειαν μὲν ὑπαρχούσης, ἐφ' ἧς τῶν πλειόνων κινουμένων μερῶν τοῦ σώματος, ὀλίγα ἠρεμεῖ, κατ' εἰλικρίνειαν δὲ, ἐφ' ἧς πάντα κινεῖται τὰ τοῦ σώματος μέρη, δοκεῖ τούτων τῶν δυοῖν κινήσεων, ἡ κατ' ἐπικράτειαν προηγεῖσθαι τῆς κατ' εἰλικρίνειαν. ἵνα γάρ τι εἰλικρινῶς κινηθῇ, τουτέστιν ὅλον δι' ὅλου, πρότερον ὀφείλει νοεῖσθαι κατ' ἐπικράτειαν κινούμενον. ὃν τρόπον ἵνα τις κατ' εἰλικρίνειαν γένηται πολιὸς, ὀφείλει κατ' ἐπικράτειαν προπεπολιῶσθαι: καὶ ἵνα τις κατ' εἰλικρίνειαν ληφθῇ σωρὸς, ὀφείλει κατ' ἐπικράτειαν γεγονέναι σωρός;

A non priùs motum in eo qui est exactè locus. Quomodo enim ille cõtinet corpus quod mouetur, ita etiam qui largè sumitur, cum corpore quod mouetur, continet etiam locum qui exactè dicitur. Quomodo ergo nemo potest moueri in spatio stadij, qui non prius fuerit motus in spatio cubiti: ita fieri non potest vt in loco largè sumpto moueatur quod non mouetur in eo qui est exactè locus. Rogauit autem Diodorus expositam aduersus motum orationem, hæ-
B rens loco qui exactè sumitur. Si in eo ergo auferatur motus, nulla relinquitur oratio in loco qui largè dicitur. Dicere enim infirmam esse orationem propterea quòd incipiat à disiuncto, & hoc disiunctum reddat falsum, est planè nugatorium. Ex consequentia enim facta est interrogatio, & hanc vim habet: Si quid mouetur, debet moueri altero ex priùs dictis modis. Non est autem secundum. ergo nec primum. Si enim quum sit primum, est secundum: si non est secundum, nec erit
C primum. Quod quidem rectè habet etiam ex hypothesibus dialecticis.

Atque hæc quidẽ necesse erat dicere ad ea quę dicuntur cõtra allatam à Diodoro orationẽ. Affert autem alias quoque rationes non tam graues, sed magis sophisticas: quas exponemus, vt possimus vnamquamque earum declinare in quæstionibus. Iam enim dicit, Quod mouetur, est in loco. quod autem est in loco, non mouetur. quod ergo mouetur, non mouetur. Quum sit autem
D duplex motus, vnus quidem ex dominatu, secundus verò ex sinceritate: & sit quidem ex dominatu, in quo quum plures moueantur partes corporis, paucæ quiescunt: ex sinceritate autem, in qua mouentur omnes partes corporis: videtur ex his duobus motibus, is qui est ex dominatu, pręcedere eũ qui est ex sinceritate. Vt enim sincerè moueatur aliquid, hoc est totũ per totum, debet priùs intelligi moueri ex dominatu. Quomodo vt quis fiat planè & sincerè canus, debet priùs ex dominatu fuisse canus: &
E vt sit aliquis planè & syncerè cumulus, oportet esse ex dominatu cumulum:

Similiter oportet motum ex dominatu præcedere motum ex sinceritate. Eius enim qui est ex dominatu, intensio est motus qui est ex sinceritate. Non est autem vllus motus ex dominatu, vt ostendemus: nec ergo erit motus ex sinceritate. Ponatur enim corpus constans ex tribus partibus, ex quibus duæ quidem mouentur, vna autem non mouetur (hoc enim postulat motus ex dominatu.) Igitur si addiderimus quartam partem non moueri, huic corpori rursus erit motus. Nam si corpus quod constat ex tribus partibus, duabus motis mouetur, vna non mota: quarta quoque addita parte mouebitur. Sunt enim fortiores tres partes cum quibus prius mouebatur, vna addita. Sed si mouetur corpus quod constat ex quatuor partibus, mouebitur etiam quod ex quinque. Sunt enim quatuor partes fortiores, cum quibus mouebatur, parte addita. Et si mouetur id quod constat ex quinque, omnino mouebitur & ex parte quæ accessit, cùm quinque sint fortiores vna. Et sic vsque ad decies mille partes progreditur Diodorus, ostendens motum non posse consistere qui est ex dominatu. Absurdum est enim, inquit, dicere moueri corpus ex dominatu, in quo nouies mille nongentæ nonaginta octo partes non mouentur, & duæ solæ mouentur. Nihil ergo mouetur ex dominatu. Quod si ita est, neque ex sinceritate, seu plenè ac sincerè. Cui est consequens nihil moueri. Cæterùm argumentum quidem est eiusmodi. Videtur autem & sophisticum & propè sitam habere confutationem. Nam simul cum primæ partis additione perit etiam motus ex dominatu, quum duæ moueantur partes, duæ autem non moueantur. Sunt ergo recusandæ huiusmodi argumentationes. Illis autem maximè vtendum est orationibus, Si quid mouetur, nunc mouetur: Si nunc mouetur, in præsenti tempore mouetur: Si in præsenti autem tempore mouetur, ergo mouetur in tempore indiuiduo. Nam si præsens diuiditur, omnino diuidetur in præteritum & futurum: & ita non erit præsens. Si autem in indiuiduo tempore mouetur aliquid, loca peruadit indiuidua.

A κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἡγεῖσθαι δεῖ τῆς κατ᾿ εἰλικρίνειαν κινήσεως, τὴν κατ᾿ ἐπικράτειαν. ἐπίτασις γὰρ τῆς κατ᾿ ἐπικράτειάν ἐστιν, ἡ κατ᾿ εἰλικρίνειαν. οὐχὶ δέ γε ἔστι τις κατ᾿ ἐπικράτειαν κίνησις, ὡς παραστήσομεν· τοίνυν οὐδ᾿ ἡ κατ᾿ εἰλικρίνειαν γενήσεται. ὑποκείσθω γὰρ ἐκ τριῶν ἀμερῶν συνεστὼς σῶμα· δυοῖν μὲν κινουμένων, ἑνὸς δὲ ἀκινητίζοντος. (τοῦτο γὰρ ἡ κατ᾿ ἐπικράτειαν ἀπαιτεῖ κίνησις) οὐκοῦν εἰ προσθείημεν τέταρτον ἀμερὲς ἀκινητίζον B τούτῳ τῷ σώματι, πάλιν γενήσεται κίνησις. εἴπερ γὰρ τὸ ἐκ τριῶν ἀμερῶν συγκείμενον σῶμα, δυοῖν μὲν κινουμένων, ἑνὸς δὲ ἀκινητίζοντος, κινεῖται, καὶ τετάρτου προστεθέντος ἀμεροῦς κινήσεται). ἰσχυρότερα γὰρ τὰ τρία μέρη μεθ᾿ ὧν πρότερον ἐκινεῖτο, τοῦ προστεθέντος ἑνὸς ἀμεροῦς. ἀλλ᾿ εἴπερ τὸ ἐκ τεσσάρων ἀμερῶν συγκείμενον σῶμα κινεῖται, κινήσεται καὶ τὸ ἐκ πέντε. ἰσχυρότερα γάρ ἐστι τὰ τέσσαρα μέρη, μεθ᾿ ὧν πρότερον ἐκινεῖτο, C τοῦ προστεθέντος ἀμεροῦς. καὶ εἰ τὸ ἐκ τῶν πέντε συγκείμενον κινεῖται, πάντως καὶ ἐκ τοῦ προσελθόντος ἀμεροῦς κινήσεται, ἰσχυροτέρων ὄντων τῶν πέντε παρὰ τὸ ἕν. καὶ οὕτω μέχρι μυρίων ἀμερῶν προάγει ὁ Διόδωρος, δεικνὺς ὅτι ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ κατ᾿ ἐπικράτειαν κίνησις. ἄτοπον γάρ φησι τὸ λέγειν κατ᾿ ἐπικράτειαν κινεῖσθαι σῶμα ἐφ᾿ οὗ ἐνακισχίλια ἐνακόσια ἐνενήκοντα ὀκτὼ ἀκινητίζει ἀμερῆ καὶ δύο μόνον κινεῖται. ὥστε οὐδὲν κατ᾿ D ἐπικράτειαν κινεῖται. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ κατ᾿ εἰλικρίνειαν. ᾧ ἕπεται τὸ μηδὲν κινεῖσθαι. ἀλλὰ γὰρ ἡ μὲν ἐπιχείρησις τοιαύτη πώς ἐστι. φαίνεται δὲ καὶ σοφιστικὴ καὶ παρακειμένην ἔχουσα τὸν ἔλεγχον. ἅμα γὰρ τῇ τοῦ πρώτου ἀμεροῦς προσθέσει, οἴχεται ἡ κατ᾿ ἐπικράτειαν κίνησις· δυοῖν κινουμένων ἀμερῶν, δυοῖν δὲ ἀκινητιζόντων. ὅθεν τὰς μὲν τοιαύτας ἐπιχειρήσεις παραιτητέον. ἐκείνοις δὲ μάλιστα χρηστέον τοῖς λόγοις, εἰ κινεῖταί τι, νῦν E κινεῖται· εἰ νῦν κινεῖται, ἐν τῷ ἐνεστῶτι χρόνῳ κινεῖται· εἰ δὲ ἐν τῷ ἐνεστῶτι χρόνῳ κινεῖται, ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ ἄρα κινεῖται. εἰ γὰρ μερίζεται ὁ ἐνεστὼς χρόνος, πάντως εἰς τὸν παρῳχηκότα καὶ μέλλοντα μερισθήσεται. καὶ οὕτως οὐκ ἔτ᾿ ἔσται ἐνεστώς. εἰ δ᾿ ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ τι κινεῖται, ἀμερεῖς τόπους διέρχεται.

Εἰ δὲ ἀμερεῖς τόπους διέρχεται, οὐ κινεῖται· ὅτε γάρ ἐστιν ἐν τῷ πρώτῳ ἀμερεῖ τόπῳ, οὐ κινεῖται· ἔτι γάρ ἐστιν ἐν τῷ πρώτῳ ἀμερεῖ τόπῳ. ὅτε δὲ ἐστὶν ἐν τῷ δευτέρῳ ἀμερεῖ τόπῳ, πάλιν οὐ κινεῖται, ἀλλὰ κεκίνηται. οὐκ ἄρα κινεῖταί τι. πρὸς τούτοις, πᾶσα κίνησις τριῶν τινῶν ἔχεται, καθάπερ σωμάτων τε καὶ τόπων καὶ χρόνων· σωμάτων μὲν τῶν κινουμένων, τόπων δὲ τῶν ἐν οἷς ἡ κίνησις γίνεται, χρόνων δὲ, τῶν καθ' οὓς ἡ κίνησις γίνεται. ἤτοι οὖν πάντων τούτων εἰς ἀπείρους τεμνομένων τόπους καὶ χρόνους, καὶ εἰς ἄπειρα σώματα γίνεται ἡ κίνησις, ἢ πάντων εἰς ἀμερὲς καὶ ἐλάχιστον καταληγόντων. ἢ τινῶν μὲν εἰς ἄπειρον τεμνομένων, τινῶν δὲ εἰς ἀμερὲς καὶ ἐλάχιστον καταληγόντων. ἐάν τε δὲ πάντα εἰς ἄπειρα τέμνηται, ἐάν τε πάντα εἰς ἀμερὲς καταλήγῃ, ἄπορος ὁ περὶ τῆς κινήσεως εὑρεθήσεται λόγος.

Τάξει δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης στάσεως ποιώμεθα τὴν ἐπιχείρησιν, καθ' ἣν πάντα εἰς ἄπειρον τέμνεται. καὶ δὴ οἱ προεστῶτες αὐτῆς, φασὶ, τὸ κινούμενον σῶμα ὑφ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀθρόως μεριστὸν ἀνύειν διάστημα· καὶ οὐ τὸ πρῶτον τοῦ διαστήματος πρότερον ἐπιλαμβάνειν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ μέρει· καὶ τὸ δεύτερον, τῇ τάξει δεύτερον· ἀλλ' ὑφ' ἓν τὸ ὅλον μεριστὸν διάστημα καὶ ἀθρόως διέρχεσθαι. ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον, καὶ ποικίλως τοῖς φαινομένοις μαχόμενον. εἰ γοῦν ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν τούτων σωμάτων νοήσωμέν τινα κατὰ σταδιαίου τροχάζοντα διαστήματος, πάντως ὑποπεσοῦται ὅτι ὀφείλει ὁ τοιοῦτος τὸ πρῶτον ἡμιστάδιον ἀνύειν πρότερον· καὶ τὸ δεύτερον, τῇ τάξει δεύτερον. τὸ γὰρ ὑφ' ἓν ἀξιοῦν τὸ ὅλον ἀνύειν τοῦ σταδίου διάστημα, τελέως ἄτοπον. καὶ εἰ τέμνοιμεν τὸ ἕτερον ἡμιστάδιον εἰς δύο τεταρτημόρια, πάντως πρότερον διελεύσεται τὸ πρῶτον τεταρτημόριον· καὶ εἰ εἰς πλείονα τέμνοιμεν, ὡσαύτως. κἂν κατὰ πεφωτισμένου δὲ τροχάζῃ τοῦ σταδίου, φαίνεται ὡς οὐχ ὑφ' ἓν σκιάσει τὸ στάδιον· ἀλλὰ τὸ μέν τι πρῶτον μέρος, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον. καὶ εἰ παραθέοι δὲ τῷ τοίχῳ, μεμιλτωμένῃ τῇ χειρὶ τούτου ἐφαπτόμενος, οὐχ ὑφ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον τὸν ὅλον τοῦ σταδίου τοῖχον μιλτώσει· ἀλλὰ κατὰ τάξιν, καὶ κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον.

A Si autem loca peruadit indiuidua, non mouetur. Quando enim est in primo loco indiuiduo, non mouetur. est enim adhuc in primo loco indiuiduo. Quando autem est in secundo loco indiuiduo, rursus non mouetur, sed motum est. Non ergo mouetur aliquid. Ad hæc accedit, quòd motus adhæret tribus, nempe corporibus & locis & temporibus. Corporibus quidem quæ mouentur: locis autem, quæ sunt in iis in quibus fit motus: temporibus autem, per quæ fit motus. B Aut ergo his omnibus diuisis in loca infinita & in tempora & in corpora infinita, fit motus: aut omnibus desinentibus in indiuiduum & minimum: aut aliquibus quidem diuisis in infinitum: aliquibus autem desinentibus in indiuiduum & minimum. Et siue omnia secentur in infinita, siue omnia desinant in indiuiduum, inuenietur dubia de motu oratio.

Ordine autem argumentemur à prima secta, ex qua omnia secantur in infinitum. Et qui eius quidem sunt principes, dicunt, C corpus quod mouetur, vno & eodem simul tempore conficere spatium diuiduum: & non quod est spatij primum, primum apprehendere prima eius parte: & secundum ordine secundum: sed vnum totum diuiduum spatium simul & aceruatim peruadere. quod quidem est absurdum, & variè pugnans cum iis quæ cernuntur. Si in his quidem certè sensilibus corporibus intelligamus aliqua corpora rotari in spatio stadij, id omnino corruet, D quoniam debet hic locus primum conficere primum semistadium, & secundum ordine secundum. Censere enim simul conficere totius spatium, valde est absurdum. Et si secuerimus alterum semistadium in duas quartas partes, omnino peruadet primum primam quartam partem. Et si plura secuerimus, similiter. Et si per illuminatum rotetur stadium, est euidens quòd non simul adumbrabit stadium; sed hanc quidem eius primam partem; istam verò secun- E dam, illam autem tertiam. Si autem percurrat parietem miniata manu illum tangens, non vno & eodem tempore minio colorabit totum parietem stadij, sed ordine, & priùs id quod est prius.

Quod ergo in sensilibus rebus ostendit ratio, hoc etiam nobis accipiendum est in iis quæ cadunt sub intelligentiam. Porrò autem licet quoque aliter hanc tollere opinionem, ad hoc multis & varijs vtendo hypothesibus. Ponatur enim spatium vnius cubiti, & distinguatur ac diuidatur per medium in duos semicubitos. Diuidantur autem & distinguantur etiam eius spatia vnius palmi: sitque quod solida diuidit, in eo quod possit interrũpere & sistere, quod mouetur, vno & eodem simul tempore conficit spatium diuiduum. Et corpus quod mouetur in priùs dicto spatio, vno tempore interrũpetur à corpore à quo duo diuidebantur semicubiti, & à quo quæ sunt vnius palmi. Sed si eodem tempore ab his interrumpetur, erit idẽ simul & motum & non motum. Nam quatenus quidem eis interrupit id quod diuidit spatia semicubitalia, motum est spatium semicubitale. Quatenus autem interrupit etiam id quod est vnius palmi, rursus non fuit motum idem spatium. Absurdum est autem dicere idem simul motum esse & non motum esse. Absurdum est ergo velle quoq; vt quod mouetur, simul & vno tempore spatium conficiat diuiduum, & non prius moueatur in priori. Rursus ponatur spatium cubitale: & ferantur aliqua corpora ab vtroque extremo pari celeritate, vt ex Epicuri sententia atomi. Quoniã ergo ponuntur hæc corpora moueri pari celeritate, omnino in medio spatij cubitalis se inter se offendentia, aut stabunt, aut repellentur in eum locum vnde venerunt. Et si stant quidem, est perspicuum, quòd vtrumque eorum alio quidem tempore mouebatur id spatiũ quod est ab extremo vsque ad medium: in alio autem erat confecturum quod est à medio, tanquam in extremo totius spatij. Rursus est euidens quòd in alio quidem tempore transit ab aliis spatiis tanquam ad medium: in alio autem repulsa reuersa sunt tanquam ad extrema. Et sic nihil est quod simul & vno tempore moueatur spatium diuiduum. Prætereà sic quoque sunt refellendi qui dicunt omnia quidem secari in infinitũ, existimãt autem id quod mouetur, moueri simul & eodẽ tempore vnũ spatium.

A ὅπερ οὖν ὁ λόγος ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν ἔδειξε πραγμάτων, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν νοητῶν προσδεκτέον ἐστὶν ἡμῖν. καὶ ἄλλως δὲ ἔνεστι ταύτην ἀνελεῖν τὴν δόξαν, πολλαῖς καὶ ποικίλαις εἰς τοῦτο χρωμένους ὑποθέσεσιν. ὑποκείσθω γὰρ πηχυαῖον διάστημα, καὶ διαιρείσθω κατὰ τὴν μεσότητα εἰς δύο ἡμιπήχεα. διαιρείσθω δὲ καὶ τὰ παλαιστιαῖα διαστήματα αὐτοῦ· καὶ ἔστω τὸ διεῖργον τὰ στερεὰ πρὸς τὸ ἀντικόπτειν καὶ ἱστᾶν δύνασθαι, τὸ κινούμενον, ἐφ'
B ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀθρόως αὐτὸ μεριστὸν διάστημα· καὶ οὐ κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον ἡ κίνησις. καὶ τὸ κατὰ τοῦ προειρημένου διαστήματος κινούμενον σῶμα, ὑφ' ἕνα χρόνον, ὑφ' οὗ τὰ δύο ἡμιπηχυαῖα διεῖργοντος ἀντικοπήσεται σώματος, καὶ ὑπὸ τοῦ τὰ παλαιστιαῖα. ἀλλ' εἰ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ὑπὸ τούτων ἀντικοπήσεται, ἔσται τὸ αὐτὸ ἅμα καὶ κεκινημένον καὶ μὴ κεκινημένον. ᾗ μὲν γὰρ ἀντέκοψεν αὐτῷ τὸ διειρκτικὸν τῶν ἡμιπηχυαίων
C διαστημάτων, κεκίνηται τὸ ἡμιπηχυαῖον διάστημα· ᾗ δὲ καὶ τὸ διειρκτικὸν τοῦ παλαιστιαίου ἀντέκοψε, πάλιν οὐ κεκίνηται τὸ αὐτὸ διάστημα. ἄτοπον δέ γε τὸ αὐτὸ λέγειν ἅμα κεκινῆσθαι καὶ μὴ κεκινῆσθαι. ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ ἀξιοῦντα κινούμενον ἀθρόως ὑφ' ἓν μεριστὸν αὐτὸ διάστημα, καὶ μὴ κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον κινεῖσθαι. πάλιν ὑποκείσθω πηχυαῖον διάστημα, καὶ φερέσθω τινὰ σώματα ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων ἰσοταχῶς, ὡς αἱ κατ' Ἐπίκουρον ἄτομοι. οὐ-
D κοῦν ἐπεὶ ὑπόκειται ταῦτα τὰ σώματα ἰσοταχῶς κινούμενα, πάντως κατὰ τὴν μεσότητα τοῦ πηχυαίου διαστήματος προσκρούσαντα ἀλλήλοις, ἢ στήσεται, ἢ ἐκ τοῦ ὅθεν ἦλθε τόπου ἀντικρουσθήσεται. καὶ εἰ μὲν ἵσταται, πρόδηλόν ἐστιν ὅτι ἑκάτερον αὐτῶν ἐν ἄλλῳ μὲν χρόνῳ ἐκινεῖτο τὸ ἀπὸ τοῦ ἄκρου διάστημα ἄχρι τῆς μεσότητος, ἐν ἄλλῳ δὲ ἔμελλεν αὐτὸ τὸ ἀπὸ τῆς μεσότητος, ὡς ἐπὶ τὸ ἕτερον ἄκρον. εἰ δὲ ἀνταναβαίνεται ὡς ἐπὶ τὰ τοῦ ὅλου διαστήματος ἄκρα, πάλιν πρόδη-
E λον, ὡς ἐν ἄλλῳ μὲν χρόνῳ διῆλθεν ἀπὸ τῶν ἄλλων διαστημάτων, ὡς ἐπὶ τὸ μέσον, ἐν ἄλλῳ δὲ ἀντικρουσθέντα ὑπέστρεψεν, ὡς ἐπὶ τὰ ἄκρα. καὶ οὕτως οὐδέν ἐστι τὸ κινούμενον ὑφ' ἓν ἀθρόως μεριστὸν διάστημα. ἔτι καὶ οὕτως ἐλεγκτέον ἐστὶ τοὺς πάντα μὲν εἰς ἄπειρον τέμνεσθαι λέγοντας, κινεῖσθαι δὲ τὸ κινούμενον ὑφ' ἓν ἀθρόως μεριστὸν διάστημα, προειληφότας.

δυοῖν

A δυοῖν γὰρ ἰσοταχῶς κινουμένων σωμάτων, ὅσον πηχυαῖον διάστημα, ἀκολουθήσει λέγειν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, μὴ τὸ αὐτὸ διάστημα ἑκάτερον ἀνύειν· ἀλλὰ τὸ μὲν πλεῖον, τὸ δὲ ἔλαττον· ὅπερ ἐστὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν. διαιρείσθω γὰρ τὸ πηχυαῖον διάστημα τοῦ ἑτέρου σώματος κατὰ τὴν μεσότητα· καὶ τὸ διαιροῦν ἀντικοπτέτω παντὶ τῷ προσπίπτοντι. ἐπεὶ οὖν ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἀξιοῦσιν ἑκάτερον κινεῖσθαι, καὶ τὸ αὐτὸ δυοῖν, τό, τε πηχυαῖον διάστημα καὶ τὰ μέρη τούτου· καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ μὲν τὰ μέρη, ἐν B ἄλλῳ δὲ τὸ ὅλον· πάντως ἐν ᾧ χρόνῳ κινεῖται τὸ ἕτερον τούτων τῶν σωμάτων τὸ ὅλον πηχυαῖον διάστημα, ἐν τῷ ἴσῳ καὶ τὸ λειπόμενον σῶμα κινήσεται τὸ ἡμιπήχυ διάστημα, καὶ ἀντικοπὲν στήσεται. ἀλλ' ὑπέκειτό γε ἰσοταχῶς ἑκάτερον αὐτῶν κινούμενον. τὰ ἄρα ἰσοταχῶς κινούμενα, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἄνισον κινεῖται διάστημα· ὅπερ παρὰ τὴν ἐνάργειάν ἐστι. τοίνυν οὐ κινεῖται τὸ κινούμενον ὑφ' ἓν ἀθρόον μεριστὸν διάστημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον ἡ κίνησις ὀφείλει γίνεσθαι. C ἔτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις τὸ ἐν ἴσῳ χρόνῳ κινούμενον πλέον διάστημα τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἔλαττον διάστημα κινουμένου, ταχύτερόν ἐστιν. οἷον ἐὰν ἐν ὡριαίῳ διαστήματι καθ' ὑπόθεσιν τῶν κινουμένων, τὸ μὲν εἴκοσι σταδίους ἀνύῃ τὸ δὲ δέκα μόνον, λεχθήσεται συμφώνως κατὰ πάντα, ταχύτερον μὲν εἶναι τὸ τοὺς εἴκοσι σταδίους ἀνύον, βραδύτερον δὲ, τὸ τοὺς δέκα. ἀλλὰ τοῦτό γε τὸ φαινόμενον καὶ ἐναργὲς εἶναι δοκοῦν, ἀναιρεῖται ὅσον ἐπὶ τῇ ἐκκειμένῃ ὑποθέσει, καὶ γίνεται ψεῦδος. ἔσται γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ κινούμενον καὶ ταχύτερον καὶ βραδύτερον· ὅπερ ἦν ἀπεμφαῖνον. εἰ γὰρ οὐκ ἐν ἄλλῳ μὲν χρόνῳ τὸ ὅλον κινεῖται πηχυαῖον διάστημα, ἐν ἄλλῳ δὲ τὰ τοῦ πηχυαίου διαστήματος μέρη, ἀλλ' ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τό, τε ὅλον διάστημα διέρχεται καὶ τὰ τοῦ ὅλου μέρη, ἔσται τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ βραδύτερον καὶ ταχύτερον. ᾗ μὲν γὰρ πηχυαῖον ἐν τούτῳ διάστημα ἀνύει, ἔσται ταχύτε- E ρον· ᾗ δ' ἐν τῷ αὐτῷ ἡμιπηχυαῖον, ἔσται βραδύτερον. τελέως δὲ ἐστιν ἄτοπον, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ λέγειν τι καὶ ταχύτερον εἶναι καὶ βραδύτερον. τοίνυν οὐ κατ' ἀθρόον μεριστὸν διάστημα κινεῖται τὸ κινούμενον ἀλλὰ κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον·

A Nam si duo corpora moueantur pari celeritate cubitale spatium, consequetur vt dicatur in eodem tempore vtrumque non idem spatium conficere, sed alterum quidem amplius, alterum verò minus: quod quidem est præter euidentiã. Diuidatur enim spatium cubitale alterius corporis: & quod diuidit, interrumpat quodlibet incurrens. Quoniam ergo censent vtrumque moueri pari tempore: & idem duobus & cubitale spatium & eius partes: & non in alio quidem partes, in alio verò to- B tum, omnino quo tempore mouetur alterum horum corporum totum cubitale spatium, pari etiam reliquum corpus mouebitur semicubitale spatium, & interruptum cessabit. Sed positum erat vtrumque eorum moueri pari celeritate. Quæ ergo eodem tempore pari mouentur celeritate, mouentur spatium inæquale. quod quidem est præter euidentiam. Non ergo simul & vno tempore mouetur id quod mouetur spatium diuiduum: sed in priori priùs debet fieri motus. Ad ea C quæ dicta sunt, accedit, quòd id quod mouetur pari tempore maius spatium, est celerius eo quod eodem tempore mouetur minus spatij: vt per hypothesin si spatio vnius horæ alterum quidem ex iis quæ mouentur, conficiat viginti stadia, alterum verò decem solùm: dicetur conuenienter in omnibus celerius quidem esse quod conficit viginti stadia, tardius autem quod decem. Sed hoc quidem quod apparet & videtur esse euidens, tollitur, quod attinet ad expositam hypothesin, & fit falsum. Erit enim eodem tempore motum & celerius & tardius. quod quidem est absurdum. Si enim non in alio quidem tempore totum mouetur spatium cubitale, in alio autem partes spatij cubitalis, sed in vno & eodem totum transit spatium, & totius partes: erit idem in eodem tempore & tardius & celerius. Nam quatenus quidem in eo conficit cubitale spatium, erit celerius: quatenus autem in eodem semicubitale, erit tardius. Est autem planè absurdum E dicere eodem tempore esse aliquid & celerius & tardius. Non ergo simul & aceruatim mouetur id quod mouetur spatium diuiduum: sed prius in prioris

Satis autem conuinci possunt auctores huius sententiæ, etiam per dicendam hypothesim. Sit enim spatium vnius digiti: diuidatur autem per medium in duo spatia duorum semidigitorum: & sit id quod diuidit, habens naturam resistentem, & quæ potest reiicere id quod incurrit: moueatur autem aliquod corpus in eo spatio: dico quòd ex hac hypothesi, quoniam quod mouetur in eodem tempore, & totum conficit spatium & partes totius, oportebit idem in eodem tempore & venire & recedere. quod quidem non potest fieri. Nam si in vno & eodem tempore conficit totum spatium digiti & eius partes: est autem spatium digiti, & quod est ab extremo vsque ad medium, & quod à medio vsque ad extremum: eodem tempore & recedet quod mouetur, & accedet offendens id quod diuidit. Est autem præter euidentiam eodem tempore accedere & recedere, quemadmodum eodem tempore dicere manum extendi & contrahi: & non alio quidem extendi, alio verò contrahi. Quamobrem simul quidem & aceruatim in spatio fieri motum, priùs dictis viris hanc affert dubitationem. sed longè affert maiorem, non simul & aceruatim diuidi spatium, sed prius in priori, secundũ in secundo. Nam si ita fit motus, cum omnia secentur in infinitum, & corpora, & loca, & tempora, non erit aliquod principium motus. Nam vt moueatur aliquid spatium vnius cubiti, debet primum transire primum semicubitum, & secundum ordine secundum. Sed vt & primum conficiat spatium semicubiti, oportet primum transire quartam partem spatij vnius cubiti, deinde & secundam. Sed & in quinque & sex diuidi potuerit prima sexta pars. Cùm ergo quæuis prima pars aliam primam habeat partem, propter sectionem in infinitum, necesse est nunquam esse principium motus, propterea quòd deficere non possint partes spatij & corporis, & quidquid ex his sumitur, alias habeat partes.

Atque hæc quidem conuenit dicere aduersus eos qui dicunt & corpora & loca & tempora secari in infinitum:

A ἱκανῶς δ' ἂν ἐλέγχοιντο οἱ ταύτης προεστῶτες τῆς δόξης καὶ διὰ τῆς λεχθησομένης ὑποθέσεως. ἔστω γάρ τι δακτυλιαῖον διάστημα· διῃρήσθω δὲ τοῦτο κατὰ τὴν μεσότητα εἰς δύο ἡμιδακτυλιαῖα διαστήματα· καὶ ἔστω τὸ διεῖργον φύσιν ἔχον ἀντικοπτικήν, καὶ ἀποσοβεῖν δυναμένην τὸ προσπῖπτον· κινείσθω τε σῶμά τι κατὰ τοῦ τοιούτου διαστήματος· φημὶ δή, ὅτι κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, ἐπεὶ τὸ κινούμενον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τό τε ὅλον αὐτοῦ B διάστημα, καὶ τὰ τοῦ ὅλου μέρη, δεήσει τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐλθεῖν τε καὶ ἀπελθεῖν· ὅπερ ἐστὶ τῶν ἀδυνάτων. εἰ γὰρ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ αὐτοῦ τό τε ὅλον δακτυλιαῖον διάστημα, καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ· δακτυλιαῖον δ' ἐστὶ διάστημα, τό τε ἀπὸ τοῦ ἄκρου μέχρι τῆς μεσότητος, καὶ τὸ ἀπὸ ταύτης μέχρι τοῦ ἄκρου, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἀπελεύσεται τὸ κινούμενον, καὶ προσκρούσαν τῷ διείργοντι, κατελεύσεται. παρὰ τὴν ἐνάργειαν δέ ἐστι τὸ ἐν τῷ C αὐτῷ χρόνῳ ἐλθεῖν τε καὶ ἀπελθεῖν· παρὰ τὴν ἐνάργειαν ἄρα, καὶ τὸ οὕτω γίνεσθαι τὴν κίνησιν. ὥσπερ καὶ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ λέγειν καὶ ἐκτείνεσθαι τὴν χεῖρα καὶ συστέλλεσθαι, καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ μὲν ἐκτείνεσθαι, ἐν ἄλλῳ δὲ συστέλλεσθαι. ὥστε τὸ μὲν κατ' ἄθρουν διάστημα γίνεσθαι τὴν κίνησιν, οὕτως ἐστὶν ἄπορον τοῖς προειρημένοις ἀνδράσι· πολλῷ δὲ τούτου ἀπορώτερον, τὸ μὴ κατ' ἄθρουν γίνεσθαι μεριστὸν διάστημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρότε- D ρον, πρότερον, καὶ κατὰ τὸ δεύτερον, δεύτερον. εἰ γὰρ οὕτω γίνεται ἡ κίνησις, πάντων εἰς ἄπειρον τεμνομένων τῶν τε σωμάτων καὶ τόπων καὶ χρόνων, οὐκ ἔσται τις ἀρχὴ κινήσεως. ἵνα γάρ τι κινηθῇ πηχυαῖον διάστημα, ὀφείλει τὸ πρότερον ἡμιπήχιον διέρχεσθαι πρότερον, καὶ τὸ δεύτερον τῇ τάξει, δεύτερον. ἀλλ' ἵνα καὶ τὸ πρότερον ἀνύσῃ ἡμιπήχιον διάστημα, ὀφείλει τὸ πρότερον τεταρτημόριον τοῦ πηχυαίου διαστήματος διελθεῖν, εἶτα τότε δεύτερον. ἀλλὰ κἂν E εἰς πέντε διαιρεθῇ, κἂν εἰς ἕξ, τὸ πρότερον ἑκτημόριον. παντὸς οὖν τοῦ πρώτου μέρους ἄλλο πρότερον ἔχοντος μέρος, διὰ τὴν εἰς ἄπειρον τομήν, ἀνάγκη μηδέποτε ἀρχὴν γίνεσθαι κινήσεως, διὰ τὸ ἀνεκλείπτα εἶναι τὰ μέρη τοῦ διαστήματος καὶ τὰ τοῦ σώματος, καὶ πᾶν τὸ ἐκ τούτων λαμβανόμενον, ἔχειν ἄλλα μέρη.

Πρὸς μὲν οὖν τοὺς εἰς ἄπειρον τέμνεσθαι λέγοντας, τά τε σώματα καὶ τοὺς τόπους, καὶ τοὺς χρόνους,

ταῦτα

οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τοῦθ' ἡρμόζε λέγειν. οἱ δὲ πάντα εἰς ἀμερῆ καταλήγειν ὑπειληφότες, ὡς οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον, νεανικωτέραις μᾶλλον ἐνέχονται ταῖς ἀπορίαις. καὶ πρῶτον ὅτι οὐκ ἔσται κίνησις, ὡς ὁ Διόδωρος ἐδίδασκε, τῶν ἀμερῶν ἐχόμενος τόπων καὶ σωμάτων. τὸ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ ἀμερεῖ τόπῳ περιεχόμενον ἀμερὲς σῶμα, οὐ κινεῖται. περιείχετο γὰρ ἐν τῷ ἀμερεῖ τόπῳ καὶ ἐκπεπλήρωκε τοῦτον. καὶ πάλιν τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ ὑποκείμενον, οὐ κινεῖται. κεκίνηται γὰρ ἤδη. εἰ δὲ μήτε ἐν τῷ πρώτῳ τὸ κινούμενον κινεῖται ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἐν τῷ πρώτῳ, μήτ' ἐν τῷ δευτέρῳ, παρὰ δὲ ταῦτα τρίτος οὐκ ἐπινοεῖται τόπος, οὐ κινεῖται τὸ λεγόμενον κινεῖσθαι. πάρεστι δὲ καὶ χωρὶς τῆς τοιαύτης ἀπορίας, ἐξ ὑποθέσεως διαβάλλειν τὴν στάσιν τὴν κατ' Ἐπίκουρον. ἔστω γὰρ διάστημα ἐξ ἐννέα τε συγκείμενον ἀμερῶν τόπων στοιχηδὸν τεταγμένων, καὶ κινείσθω κατ' αὐτὸ διὰ τοῦ διαστήματος δύο ἀμερῆ σώματα, ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων· κινείσθω δὲ ἰσοταχῶς. οὐκοῦν ἐπεὶ ἡ κίνησις ἐστὶν ἰσοταχής, δίεισι ἑκάτερον τῶν τοιούτων σωμάτων ἀνὰ τέσσαρας ἀμερεῖς διερχόμενον τόπους· φθάσαντα δὲ ἐπὶ τὸν πέμπτον τόπον, ὅς ἐστι μέσος τῶν τεσσάρων καὶ τῶν τεσσάρων, ἢ στήσεται, ἢ θάτερον αὐτῶν προκατασχήσει· ὥστε τοῦτο μὲν πέντε διελθεῖν ἀμερεῖς τόπους· τὸ δὲ λειπόμενον, τέσσαρας μόνον· ἢ οὔτε στήσεται, οὔτε θάτερον προκατασχήσει. συνδραμόντα δὲ ὑφ' ἓν ἀμφότερα ἐξ ἡμισείας διακαθέξει τὸν πέμπτον ἀμερῆ τόπον. τὸ μὲν οὖν ἀμφότερα στῆναι, πάνυ ἐστὶν ἀπίθανον. τόπου γὰρ οὐχ ὑποκειμένου, καὶ μηδενὸς πρὸς τὴν κίνησιν ἀντικόπτοντος, οὐ στήσεται. τὸ δὲ προκατασχεῖν οὐ θάτερον τὸ ἕτερον, παρὰ τὴν ὑπόθεσιν. ὑπέκειτο γὰρ ἰσοταχῶς ἑκάτερον αὐτῶν κινούμενον. λείπεται ἄρα λέγειν, ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ συνδραμόντα ἀμφότερα, ἐφέξει τὰς ἡμισείας τοῦ λειπομένου τόπου. εἰ δὲ ἐπέχει, τοῦτο μὲν τὴν κατὰ τοῦτο ἡμίσειαν, κἀκεῖνο δὲ τὴν καθ' αὑτό, οὐκ ἔσται ἀμερὴς ὁ τόπος, ἀλλ' εἰς δύο ἡμισείας μεριστός. οὕτως δὲ καὶ τὰ σώματα. μέρη γὰρ αὐτῶν, τὸ τοῦ τόπου μέρος ἐπιλαμβάνοντα οὐκ ἔσται ἀμερῆ. εἰ δὲ καὶ οἱ τόποι μεριστοὶ καὶ τὰ σώματα οὐκ ἀμερῆ, ἀνάγκη καὶ τὸν χρόνον μὴ εἶναι ἀμερῆ καὶ ἐλάχιστον.

A ij autem ſunt Stoici. Qui autem dicunt omnia deſinere in indiuidua, vt Epicurei, implicantur maioribus dubitationibus. Et primùm quidem quòd non erit motus, vt docebat Diodorus inſequens loca & corpora indiuidua. Corpus enim indiuiduum, quod continetur in primo loco indiuiduo, non mouetur. contineretur enim in loco indiuiduo, & eum impleuiſſet. Et rurſus quod ponitur in ſecundo, non mouetur, iam enim motum eſt. B Si autem neque in primo mouetur id quod mouetur, quatenus eſt in primo: neque in ſecundo: præter hæc autem tertius locus non cadit in cogitationem: non mouetur id quod dicitur moueri. Licet autem etiam abſque hac dubitatione, ex hypotheſi ſectam Epicuri reprehendere. Sit enim ſpatium compoſitum ex nouem locis indiuiduis per ſeriem locatis, & moueantur in eodem ſpatio duo corpora indiuidua ab vtroque extremo: moueantur autem pari celeritate. C Quoniam ergo motus eſt paris celeritatis, oportebit vtrumque ex his corporibus tranſire circiter quatuor loca indiuidua: quum autem peruenerint ad quintum locum, qui eſt medius quatuor: aut ſtabunt, aut ex iis alterum occupabunt: quo fit vt alterum quidem quinque loca tranſeat indiuidua, reliquum autem ſolùm quatuor. aut neque ſtabunt, neque alterum occupabunt. Quum ambo autem ſimul concurrerint, ex dimidio detinebunt quintum locum indiuiduum. Atque vtrumque quidem ſtare eſt admodum D improbabile. Nam ſi non ponatur locus, & motui nihil reſiſtat, non ſtabunt. Alterum autem priùs occupaſſe quàm alterum, eſt præter hypotheſin: Poſitum enim eſt vtrumque moueri pari celeritate. Reſtat ergo vt dicatur, quòd vtraque ſimul concurrentia tenebunt dimidias partes loci qui reſtat. Si autem hoc quidem tenet dimidiam quæ eſt in ipſo partem: illud autem eam quæ eſt in ipſo, non erit locus indiuiduus, ſed in duas partes diuiduus. E Sic autem etiam corpora: Eorum enim partes loci partem apprehendentes, non erunt indiuidua. Si autem & loca ſunt diuidua, & corpora non indiuidua, neceſſe eſt vt tempus non ſit indiuiduum & minimum.

A Non enim in pari tempore locum indiuiduum transit corpus indiuiduum, & partem loci indiuidui: sed in alio quidē totum locum indiuiduum, in minimo autem eius partem. Rursus sit aliqua regula centris in alia parte intercepta, eáque circumagatur ab altero ex extremis in aliquo plano, in vno & eodem tempore. Porrò autem dum extremum circumagitur, circuli describentur, inter se differentes magnitudine. Et qui est quidem extremus, & omnes comprehendit, est maximus. qui est autem intimus, breuissimus. & qui inter eos intercedunt, conuenienti proportione, seu maiores & maiores à centro nobis persequentibus: aut minores & minores regredietibus ab externa superficie. Quoniam est ergo tempus circumactionis, sit autem id indiuiduum, quæro quemadmodum, quum sit vnum & idem tempus, in quo facta est descriptio, sit autem vnus quoque motus, facti sunt inter se differentes circuli: & alij quidem magni, alij autem autem paruum habentes ambitum. Neque enim licet dicere quòd temporum indiuiduorum est aliqua differentia prætermagnitudinem. Et ideo ex circulis, qui describuntur quidem in maioribus indiuiduis tēporibus, sunt maiores: qui verò in minoribus, sunt minores. Si enim alterum altero maius est tempus indiuiduum, non est tempus indiuiduū, neque minimū: & quod mouetur, non omnino mouetur in tempore indiuiduo. Ad hæc accedit, quòd nec illud quidē licet dicere, quòd iis quidē quibus est tempus indiuiduū, in quo omnes circumscribūtur circuli, partes autem regulæ quę circumagitur, non sunt paris celeritatis: sed alia quidē citiùs circumagitur, alia autem tardiùs: & ab iis quidem quæ circumagūtur celerius, maiores constituuntur circuli: ab iis autem quæ tardiùs, minores. Si autē re vera aliæ quidem partes mouentur celeriùs, alię verò tardiùs: oporteret aut distrahi regulam in circumactione, aut omnino tegi, aliquibus quidem eius partibus priùs accelerantibus, aliquibus verò tardantibus. Sed neque distrahitur, neq; tegitur. Est ergo motus omnino dubius iis qui dicunt omnia desinere in indiuidua. Et in summa si omnia sunt indiuidua, & tempus in quo fit motus,

A οὐ γὰρ ἐν ἴσῳ χρόνῳ διέρχεται τὸν ἀμερῆ τόπον τὸ ἀμερὲς σῶμα, καὶ τὸ τοῦ ἀμεροῦς τόπου μέρος· ἀλλ' ἐν ἄλλῳ μὲν τὸν ὅλον ἀμερῆ τόπον, ἐν ἐλαχίστῳ δὲ τὸ τούτου μέρος. πάλιν ἔστω τι κανόνιον κέντρῳ ἔξωθεν κατὰ τὸ ἕτερον μέρος διειλημμένον· καὶ τοῦτο περιαγέσθω ἀπὸ τοῦ ἑτέρου τῶν ἄκρων κατά τινος ἐπιπέδου ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ. καὶ δὴ τοῦ ἄκρου περιαγομένου κύκλοι καταγραφήσονται, μεγέθει διαφέροντες ἀλλήλων· καὶ ὁ μὲν ἐξωτάτω καὶ B πάντων περιληπτικός, μέγιστος· ὁ δ' ἐνδοτάτω, βραχύτατος· καὶ οἱ μεταξὺ τούτων, ἀνάλογοι· ἤτοι μείζους καὶ μείζους ἀπὸ τοῦ κέντρου ἐπιόντων ἡμῶν, ἢ ἐλάσσους καὶ ἐλάσσους ἀπὸ τῆς ἐκτὸς περιφερείας ὑποβαινόντων. ἐπεὶ οὖν εἷς ἐστιν ὁ τῆς περιαγωγῆς χρόνος, ἔστω δὲ ἀμερὴς οὗτος· ζητῶ πῶς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χρόνου καθεστῶτος, καθ' ὃν γέγονε τὰ τῆς καταγραφῆς, μιᾶς δὲ οὔσης καὶ τῆς κινήσεως, διαφέροντες γεγόνασιν ἀλλήλων οἱ C κύκλοι· καὶ οἱ μὲν μεγάλοι, οἱ δὲ μικρὰν ἔχοντες τὴν περίμετρον. οὐδὲ γὰρ ἔνεστι λέγειν, ὅτι τῶν ἀμερῶν χρόνων διαφορά τις ἐστὶ παρὰ τὸ μέγεθος. καὶ διὰ τοῦτο τῶν κύκλων οἱ μὲν ἐν μείζοσιν ἀμερέσι καταγραφέντες χρόνοις, εἰσὶ μείζους, οἱ δὲ ἐν ἐλάσσοσι, μικρότεροι. εἰ γὰρ ἕτερος ἑτέρου μείζων ἐστὶν ἀμερὴς χρόνος, οὐκ ἔστιν ἀμερὴς ὁ χρόνος οὐδὲ ἐλάχιστος· καὶ τὸ κινούμενον, οὐ πάντως ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ κινεῖται. πρὸς D τούτοις, οὐδὲ ἐκεῖνο ἔστι φάναι, ὅτι εἷς μέν ἐστιν ἀμερὴς χρόνος, καθ' ὃν ἅπαντες καταγράφονται οἱ κύκλοι, τὰ δὲ μέρη τοῦ περιαγομένου κανόνος, οὐκ ἔστιν ἰσοταχῆ· ἀλλὰ τὰ μὲν ταχύτερον περιάγεται, τὰ δὲ βραδύτερον. καὶ ὑπὸ μὲν τῶν ταχύτερον περιαγομένων, οἱ μείζους συνίστανται κύκλοι· ὑπὸ δὲ τῶν βραδύτερον, οἱ μικρότεροι. εἰ δὲ τῷ ὄντι τὰ μὲν θᾶττον κινεῖται μέρη, τὰ δὲ βράδιον, ἐχρῆν ἢ διασπᾶ- E σθαι τὸ κανόνιον ἐν τῇ περιαγωγῇ, ἢ κάμπτεσθαί γε πάντως· τινῶν μὲν αὐτοῦ μερῶν προκαταταχούντων, τινῶν δὲ ὑστερούντων. οὔτε δὲ διασπᾶται, οὔτε κάμπτεται· τοίνυν ἄπορός ἐστιν ἡ κίνησις τοῖς πάντα λέγουσιν εἰς ἀμερὲς καταλήγειν. καθόλου τε, εἰ πάντα ἀμερῆ ἐστιν, οὔτε χρόνος ἐν ᾧ γίνεται ἡ κίνησις,

καὶ

καὶ τὸ σῶμα ὅπερ κινεῖται, ὅ,τε τόπος ἐν ᾧ τὰ τῆς κινήσεως συντελεῖται, πάντα κατ' ἀνάγκην τὰ κινούμενα ἰσοταχῶς κινήσεται· ὥστε τὸν ἥλιον τῇ χελώνῃ γίνεσθαι ἰσοταχῆ. καὶ γὰρ αὐτὸς καὶ αὕτη ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ ἀμερὲς ἀνύει διάστημα. ἄτοπον δέ γε πάντα τὰ κινούμενα ἰσοταχῶς λέγειν κινεῖσθαι, ἢ τὴν χελώνην τῷ ἡλίῳ τυγχάνειν ἰσοταχῆ. ἄτοπον ἄρα τὸ πάντων εἰς ἀμερὲς καταληγόντων ἀξιοῦν γίνεσθαι τὴν κίνησιν.

B Λείπεται τοίνυν σκοπεῖν εἰ δύναταί τι κινεῖσθαι, τινῶν μὲν εἰς ἄπειρον τεμνομένων, τινῶν δὲ εἰς ἀμερὲς καταληγόντων. καὶ δὴ οὕτως ἠνέχθησαν οἱ περὶ τὸν Στράτωνα τὸν φυσικόν. τοὺς μὲν γὰρ χρόνους, εἰς ἀμερὲς ὑπέλαβον καταλήγειν. τὰ δὲ σώματα καὶ τοὺς τόπους εἰς ἄπειρον τέμνεσθαι, κινεῖσθαί τε τὸ κινούμενον ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ, ὅλον ἀθρόως μεριστὸν διάστημα, καὶ οὐ κατὰ τὸ πρότερον, πρότερον. ἐκκόπτειν δὲ καὶ τὴν τούτων στάσιν δυνατόν ἐστι διδάσκειν, πάντων προδηλοτέρων ἑρμηνευθέντων ὑποδειγμάτων. C ὑποκείσθω γὰρ τετραδακτυλιαῖον διάστημα, καὶ ἀνυέτω τοῦτο τὸ κινούμενον σῶμα ἐν δυσὶν ἀμερέσι χρόνοις· ὥστε τὸ ἕτερον τὸ διδακτυλιαῖον ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ διέρχεσθαι, καὶ τὸ λειπόμενον πάλιν ἐν ἑνί. τοιαύτης δὲ οὔσης ὑποθέσεως ἀφαιρείσθω τοῦ τοσούτου διαστήματος τὸ δακτυλιαῖον διάστημα· ὥστε τὸ περιλειπόμενον διάστημα τριδακτυλιαῖον γίνεσθαι. ἀλλ' εἰ τὸ ὅλον τετραδακτυλιαῖον διάστημα ἐν δυσὶν ἀμερέσι χρόνοις τὸ κινούμενον σῶμα διήρχετο, D πάντως τὸ τριδακτυλιαῖον ἀνύσει ἐν ἑνὶ ἀμερεῖ χρόνῳ καὶ ἡμίσει. ἐν ἑνὶ μὲν τὸ διδακτυλιαῖον διάστημα, ἐν ἡμίσει δὲ τὸ λειπόμενον δακτυλιαῖον. καὶ οὕτως εἰ ἔστι τοῦ ἀμεροῦς χρόνου ἡμίσει λειπόμενος ἀμερὴς χρόνος, οὐκ ἔστι τις ἀμερὴς χρόνος, ἀλλὰ καὶ οὗτος εἰς μέρη τέτμηται. ὁ δ' αὐτὸς λόγος εἰ πέμπτον δάκτυλον προσθῶμεν τῷ τετραδακτυλιαίῳ διαστήματι. πῶς γὰρ τοῦτο κινήσεται τὸ κινούμενον; ἆρά γε ἐν ἀμερεῖ E χρόνῳ; ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὸ διπλοῦν ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ ἤνυεν, ἔσται τὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ κινούμενον, ταχύ τε ἅμα καὶ βραδύ. ᾗ μὲν διδακτυλιαῖον ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ ἀνύει ταχύ, ᾗ δ' ἐν τῷ ἴσῳ δακτυλιαῖον διέρχεται βραδύ. εἰ δὲ ἐν ἐλάττονι ἀμεροῦς χρόνου ἀνύει τὸν πέμπτον δάκτυλον,

A & corpus quod mouetur, & locus in quo efficitur motus, necessario omnia quæ mouentur, mouebuntur pari celeritate, adeò vt Sol celeritate sit par testudini. Ipse enim & ipsa in tempore indiuiduo conficit spatium indiuiduum. Est autem absurdum dicere, omnia quæ mouentur, moueri pari celeritate, aut testudinem celeritate esse parem Soli. Est ergo absurdum censere, fieri motum desinentibus omnibus in indiuiduum.

B Restat ergo vt consideremus an possit aliquid moueri, si aliqua quidem secentur in infinitum, aliqua verò desinant in indiuiduum. Et sic quidem opinatus est Strato Physicus. Nam existimabat quidem tempora desinere in indiuiduum: corpora autem & loca secari in infinitum: & moueri quod mouetur, in tempore indiuiduo totum simul & aceruatim diuiduum spatium, & non prius in priori. Ergo eorum quoque sectam possumus docere, si ponantur exempla clariora. Ponatur enim spatium quatuor C digitorum: & corpus quod mouetur, id conficiat in duobus temporibus indiuiduis, ita vt alterum spatium duorum digitorum transeat in tempore indiuiduo, & quod restat rursus in vno. Cùm sit autem huiusmodi hypothesis, auferatur ab eo spatio spatium vnius digiti: adeò vt quod restat spatium, sit trium digitorum. Sed si totum spatium quatuor digitorum in duobus temporibus indiuiduis transeat corpus quod mouetur, omnino spatium trium digitorum D conficiet in vno indiuiduo tempore & dimidio. In vno quidem spatium duorum digitorum; in dimidio autem id quod restat vnius digiti. Et ita si indiuidui dimidio defectum sit tempus indiuiduum, non est aliquod tempus indiuiduum. Sed hoc quoque dissectum est in partes. Eadem est ratio si quintum digitum addiderimus spatio quatuor digitorum. Quomodo enim mouebitur id quod mouetur? Num in tempore indiuiduo? Sed quoniam duplum quoque conficiebat in tem- E pore indiuiduo; erit quod mouetur in eodem tempore, velox simul & tardum. Si autem in minore indiuidui temporis conficit quintum digitum,

est diuiduum tempus indiuiduũ. quod A quidem nolunt. Quinetiam si in tempore indiuiduo quod mouetur, simul & aceruatim diuiduum conficit spatium, stabit aliquid sine causa, vt ostendemus. Non stat autem aliquid sine causa, vt ostendemus. Non fit ergo motus hoc modo. Sit enim rectum aliquod spatium, vtpote decem cubitorum, & aliquod graue corpus, vtpote globus plumbeus, vno minimo tempore conficiat totum hoc spatium, supernè deorsum. Sed addatur etiam huic B spatio aliud spatium vnius cubiti, adeò vt totum sit vndecim cubitorum: & ab extremo rursus emittatur globus. Cùm ergo peruenerit quidem ad partem eius quod est decem cubitorum, principium autem vndecimi, aut stabit, aut hoc quoque permeabit. Corpus enim adeò graue & quod fertur per aërem, etiamsi nihil resistat, si stabit, omnino stabit sine causa, quod quidem est absurdum. Si autem mouebitur, quoniam transit totum spatium decem cubitorum in vno C tempore indiuiduo: quod restat spatiũ vnius cubiti, cùm sit idem motus, transibit in decima parte temporis indiuidui. Quo fit vt tempus indiuiduum, præter id quod non est indiuiduum, sectum sit etiam in decem partes. Præterea si id quod mouetur in vno tempore indiuiduo, totum conficit spatium diuiduum, necessariò in vno & eodem tempore erit in omnibus spatij partibus. Si autem in vno & eodem tempore erit in omnibus partibus spatij, non erit motum spatium, sed se sistet. quod quidem D est absurdum. Non ergo in vno & indiuiduo tempore mouetur quod mouetur spatium diuiduum: quandoquidem erit idem in eodem tempore calidum & frigidum, illuminatumque & non illuminatum. Ponatur enim spatium duorum cubitorum: & eius alter quidem cubitus sit ignitus: alter verò frigeat. Si autem quod mouetur in vno & eodem tempore indiuiduo, hoc totum apprehendit spatium: quando est E quidem in cubito ignito, erit ignitum: quando autem in frigido, frigidum. Est autem eodem tempore in igno & frigido. Idem ergo eodem tempore erit calidum simul & frigidum:

A μεριστός ἐστιν ὁ ἀμερὴς χρόνος· ὅπερ οὐ θέλουσι. καὶ μὴν εἰ ἐν ἀμερεῖ χρόνῳ τὸ κινούμενον, ὑφ' ἓν ἀθρόως μεριστὸν αὐτοῦ διάστημα, στήσεταί τι ἀναιτίως, ὡς παραστήσομεν· οὐχὶ δέ γε ἵσταταί τι ἀναιτίως· οὐκ ἄρα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον γίνεται ἡ κίνησις. ἔστω γὰρ ὄρθιόν τι διάστημα, ὅπερ δεκάπηχυ καὶ βαρύ τι σῶμα, οἱονεὶ μολιβῆ σφαῖρα, ἐν ἑνὶ ἐλαχίστῳ χρόνῳ, ἀνυέτω ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, ἄνωθεν κάτω. ἀλλὰ καὶ προστιθέσθω τούτῳ τῷ διαστήματι, ἄλλο πηχυαῖον B διάστημα· ὥστε ὅλον γίνεσθαι ἑνδεκάπηχυ· ἀφιέσθω τε πάλιν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἡ σφαῖρα· οὐκοῦν φθάσασα ἐπὶ τὸ μέρος μὲν τοῦ δεκαπήχεος, ἀρχὴν δὲ τοῦ ἑνδεκάτου, ἢ στήσεται, ἢ καὶ τοῦτο διελεύσεται, φημὶ δὲ, τὸ ἑνδεκάπηχυν. ἀλλὰ τὸ μὲν στῆναι ἄτοπον. βαρὺ γὰρ οὕτως σῶμα καὶ δι' ἀέρος φερόμενον, καὶ μηδενὸς ἀντικόπτοντος, εἰ στήσεται πάντως, ἀναιτίως στήσεται· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. C εἰ δὲ κινήσεται, ἐπεὶ τὸ ὅλον δεκάπηχυ διάστημα ἐν ἑνὶ ἀμερεῖ διέρχεται χρόνῳ, τὸ λειπόμενον πηχυαῖον διάστημα, τῆς αὐτῆς οὔσης κινήσεως ἐν δεκάτῳ μέρει τοῦ ἀμεροῦς χρόνου διελεύσεται. ὥστε τὸν ἀμερῆ χρόνον πρὸς τὸ μὴ εἶναι ἀμερῆ, ἔτι καὶ εἰς δέκα μέρη τετμῆσθαι. καὶ μὴν εἰ τὸ κινούμενον ἐν ἑνὶ ἀμερεῖ χρόνῳ, ὅλον αὐτοῦ μεριστὸν διάστημα, ἐξ ἀνάγκης ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἐν πᾶσι γενήσεται τοῖς D τοῦ διαστήματος μέρεσιν. εἰ δὲ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐν πᾶσι γενήσεται τοῖς τοῦ διαστήματος μέρεσιν, οὐκ ἔσται κεκινημένον τὸ διάστημα, ἀλλὰ ἐπεσχηκός· ὅπερ ἄτοπον. οὐ τοίνυν ἐν ἑνὶ καὶ ἀμερεῖ χρόνῳ κινεῖται τὸ κινούμενον μεριστὸν διάστημα· ἐπεὶ ἔσται τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, θερμόν τε καὶ ψυχρόν, πεφωτισμένον τε καὶ ἀφώτιστον. ὑποκείσθω γὰρ διπηχυαῖον διάστημα. καὶ τούτου ὁ μὲν ἕτερος πῆχυς πεπυρώσθω· E ὁ δ' ἕτερος ἐψύχθω. εἰ δὴ τὸ κινούμενον, ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἀμερεῖ χρόνῳ τὸ ὅλον τοῦτο ἐπιλαμβάνει διάστημα, ὅτε μὲν κατὰ τοῦ πεπυρακτωμένου πήχεός ἐστιν, ἔσται πεπυρακτωμένον· ὅτε δὲ κατὰ τοῦ ἐψυγμένου, ἐψυγμένον. γίνεται δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔν τε τῷ πεπυρακτωμένῳ καὶ τῷ ἐψυγμένῳ· τὸ αὐτὸ ἄρα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔσται ἅμα θερμόν τε καὶ ψυχρόν·

ὅπερ

ὃ τῶν ἀδυνάτων ὑπάρχει. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔφοδον ἔσται διδάσκειν ὅτι ὑφ' ἓν ταυτὸ ἔσται καὶ πεφωτισμένον καὶ ἀφώτιστον· ὃ δὲ αὖ παρὰ τὴν ἐνάργειαν. πρὸς τούτοις δεήσει ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ὁπηλίκον ἄν τις ἀποδῷ διάστημα, κεκινῆσθαι λέγειν τὸ κινούμενον. οἷον, ἔστω τετραδακτυλιαῖον διάστημα, καὶ διῃρήσθω εἰς ὀκτὼ μέρη· εὐσήμου τε χάριν διδασκαλίας, τὸ μὲν πρῶτον αὐτοῦ μέρος καλείσθω (ἄλφα) τὸ δὲ δεύτερον αὐτοῦ (βῆτα) τὸ δὲ τρίτον (γάμμα) καὶ κατὰ τὰ ἑξῆς ὁμοίως. εἰ δὴ τὸ κινούμενον ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ μερίζει αὐτὸ διάστημα, ἐν ᾧ χρόνῳ κινεῖται τὸ πρῶτον, δεύτερον διάστημα, ἐν τῷ αὐτῷ δυνήσεται κινεῖσθαι τὸ δεύτερον, τρίτον διάστημα. ἀλλ' εἰ ἐν τῷ αὐτῷ, κινήσεται καὶ τὸ τρίτον, τέταρτον, καὶ οὕτω μέχρις ἀπείρου. ὥστε ἐν ἑνὶ καὶ ἀμερεῖ χρόνῳ κινήσεται τὸ ὅλον τῆς γῆς διάστημα. εἰ οὖν μήτε εἰς ἄπειρον οὔσης τῆς τομῆς, μήτε εἰς ἀμερὲς τῆς καταλήξεως, μήτε τινῶν μὲν εἰς ἄπειρον τεμνομένων, τινῶν δὲ εἰς ἀμερὲς καταληγόντων σώζεται ἡ κίνησις, ῥητέον μηδὲν εἶναι κίνησιν. οἷς ἕπεται ἡ ἐποχή, διά τε τὴν τῆς ἐναργείας, καὶ διὰ τὴν τῶν ἀντικειμένων αὐτῇ λόγων ἰσοσθένειαν.

Περὶ χρόνου.

ΤΗΣ κινήσεως τελεῖν ὡς πρόσφορον ἐχομένης, σώματός τε τοῦ κινουμένου, καὶ τόπου, τοῦ ἐν ᾧ κινεῖται, καὶ χρόνου καθ' ὃν ἡ κίνησις συντελεῖται, ἐπεὶ τό, τε σῶμα καὶ τὸν τόπον ἠπορήσαμεν, ταξόμεθα καὶ περὶ χρόνου ζητεῖν. τάχα γὰρ καὶ περὶ τούτου ὁ λόγος ἄπορος φανεῖται τοῖς τε αἰώνιον ὑποτιθεμένοις εἶναι τὸν κόσμον φυσικοῖς, καὶ τοῖς ἀπό τινος χρόνου λέγουσιν αὐτὸν συνεστάναι. καὶ δή τινες φασὶ χρόνον εἶναι διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κινήσεως· τὸ δὲ αὐτὴν τὴν τοιαύτην τοῦ κόσμου κίνησιν. οὔτε δὲ κατὰ τοὺς πρώτους οὔτε κατὰ τοὺς δευτέρους γίνεταί τις χρόνος. εἰ γὰρ τὸ διάστημα τῆς κινήσεως, καὶ ἡ κίνησις οὐδέν ἐστι παρὰ τὸ κινούμενον, ὁ χρόνος τῆς κοσμικῆς κινήσεως διάστημα κυρίως, ἢ ἰδιαίτερον, κοσμικὴ κίνησις, οὐδὲν ἔσται παρὰ τὸ κινούμενον κόσμος· ἀλλὰ κόσμος πῶς ἔχων γίνεται ὁ χρόνος, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον.

A quod non poteſt fieri. Verumenimvero eadem quoque ratione licebit docere quòd ſimul erit idem illuminatum & non illuminatum: quod ipſum quoque eſt præter euidentiam. Ad hæc accedit, quod in eodem tempore, quantum poſueris ſpatium, oportebit etiam dicere motum eſſe id quod mouetur. Vt, ſit ſpatium quatuor digitorum, & diuiſum ſit in octo partes: & apertioris doctrinæ gratia, prima quidem eius pars vocetur A, ſecunda autem B, tertia verò C, & ſic B deinceps: Si id quod mouetur, in vno & eodem tempore diuiduum conficit ſpatium, in quo tempore mouetur prima ſecundum ſpatium, eodem tempore poterit ſecunda tertium moueri ſpatium. Sed ſi ita mouebitur ſecunda, mouebitur etiam tertia & quarta, & ſic vſque ad infinitum. Quamobrem in vno tempore indiuiduo mouebitur totum terræ ſpatium. Si ergo neque ſit ſectio in infinitum, neq; ſi deſinatur in indiuiduum, neque ſi aliqua quidem ſecentur in infinitum, aliqua verò deſinant in indiui- C duum, conſeruatur motus, dicendum eſt nihil eſſe motum. Quibus eſt conſequens ſuſtinendam eſſe aſſenſionem, propterea quòd parem vim habeat & euidentia, & ea quæ obiiciuntur aduerſus euidentiam.

De Tempore.

CVM motus, vt dixi, tribus adhæreat, D nempe & corpori quod mouetur, & loco in quo mouetur, & tempori per quod conficitur motus, quoniam de corpore & loco dubitauimus, tentabimus etiam quærere de tempore. Fortaſſe enim de eo quoque dubia cernetur oratio, & Phyſicis qui ponunt mundum eſſe æternum, & iis qui ab aliquo tempore eum dicunt eſſe conſtitutum. Atq; nonnulli quidem dicunt tempus eſſe ſpatium motus mundi: alij verò ipſum mundi motum. Sed neque ex primorum, neque ex E ſecundorum ſententia eſt aliquod tempus. Si enim ſpatium motus, & motus nihil eſt præter id quod mouetur, tempus quod eſt ſpatium motus mundi, aut magis propriè mundanus motus, nihil erit mundus præter id quod mouetur, tempus autem erit motus aliquo modo ſe habens. quod quidem eſt abſurdum.

Et aliter, Mundi quidem motum contingit intelligere nō esse in aliquo tempore. Quamobrem tempus nō est mundi motus. Et aliter, Omnis motus fit in tempore. quamobrem mundi quoque motus erit in tempore. Tempus autem non est in tempore. Aut enim erit in ipso, aut in alio, aut aliter. Neque verò erit in ipso. erit enim idem, & vnum & duo. Neque aliud in alio, propterea quod neque eorum quæ sunt præsentia, aliqua sunt in præsenti. Ergo nec propterea dicendum est mundi motum esse tempus. Rursus quomodo motus fit in tempore, ita etiam mansio. Sed quo modo nullus dicit mansionem esse in tempore, ita neque mundi motum rite tempus pronuntiat. Et mundi motus perpetuò est idem: Tempus autem non est perpetuò idem: sed aliquando quidem idem dicitur, aliquando verò inæquale. Et inæquale quidem aliquando plus, aliquando verò minus. Aliud est ergo mundi motus, & aliud tempus. Atque qui mundi quidem motum sustulerunt, terram autem moueri sunt opinati, vt Aristarchus Mathematicus, nihil eis obstat quominus tempus mente concipiant. Aliud ergo dicendum est esse tempus, & non idem quod motum mundi. Et qui in subterraneis & obscuris antris vitam agunt, & qui ab ortu sunt cæci, motus quidem mundi non habent notionem: cum autem & sederint & surrexerint & ambulauerint, accipiunt notionem temporis cui hæc tria sunt affixa, & maioris quidem, in quo sunt tria: minoris autem, in quo duo: minimi autem, in quo vnum. Si autem potest fieri vt tempus mente concipiamus, non cogitantes cœlestem circumuolutionem, aliud est ipsa, & aliud tempus. Aristoteles autem dicebat tempus esse numerum eius quod est in motu prius & posterius. Si hoc autem est tempus, nempe recordatio eius quod est in motu prius & posterius, id quod quiescit & est in motu, non erit in tempore. Aut si id quod non mouetur, est in tempore: tempus autem est numerus eius quod est in motu prius & posterius: id quod est in tēpore, & quiescet & mouebitur. quod quidem non potest fieri. Quamobrem Strato Physicus recedēs ab hac notione, [illegible]

A καὶ ἄλλως, τὴν μὲν κίνησιν τοῦ κόσμου ἐνδέχεται νοεῖν κατά τινα χρόνον μὴ οὖσαν· ὥστε οὐκ ἂν εἴη τοῦ κόσμου κίνησις χρόνος. καὶ ἄλλως, πᾶσα κίνησις ἐν χρόνῳ γίνεται· διὸ καὶ ἡ τοῦ κόσμου κίνησις ἐν χρόνῳ γενήσεται. ὁ δὲ χρόνος ἐν χρόνῳ οὐ γίνεται. ἤτοι γὰρ ἐν αὑτῷ γενήσεται, ἢ ἐν ἄλλῳ, ἢ ἄλλως. οὔτε δὲ ἐν αὑτῷ γένοιτ᾽ ἄν· ἔσται γὰρ ὁ αὐτὸς καὶ εἷς καὶ δύο. οὔτε ἕτερος ἐν ἑτέρῳ, διὰ τὸ μήτε τινὰ τῶν ἐνεστώτων γίνεσθαι ἐν τῷ μὴ ἐνεστῶτι, μήτε τι- B νὰ τῶν μὴ ἐνεστώτων ἐν τῷ ἐνεστῶτι. τοίνυν οὐδὲ διὰ τοῦτο ῥητέον, κόσμου κίνησιν εἶναι τὸν χρόνον. πάλιν ὥσπερ ἡ κίνησις ἐν χρόνῳ γίνεται, οὕτω καὶ ἡ μονή. ἀλλ᾽ ὃν τρόπον οὐδεὶς λέγει τὴν μονὴν εἶναι χρόνον, οὕτως οὐδὲ τὴν τοῦ κόσμου κίνησιν δεόντως χρόνον ἀποφαίνεται. ἥ τε τοῦ κόσμου κίνησις διὰ παντός ἐστιν ἡ αὐτή· ὁ δὲ χρόνος οὐ διὰ παντός ἐστιν ὁ αὐτός, ἀλλ᾽ ὁτὲ μὲν ὁ αὐτὸς λέγεται, ὁτὲ δὲ ἄνισος· καὶ ὁτὲ ἄνισος, ὁτὲ μὲν πλείων, ὁτὲ δὲ C ἐλάττων. ἕτερον ἄρα ἐστὶν ἡ τοῦ κόσμου κίνησις, καὶ ἕτερον ὁ χρόνος. οἵ γε μὴν τὴν τοῦ κόσμου κίνησιν ἀνελόντες, τὴν δὲ γῆν κινεῖσθαι δοξάσαντες, ὡς οἱ περὶ Ἀρίσταρχον τὸν Μαθηματικόν, οὐ κωλύονται νοεῖν χρόνον. τοίνυν ἕτερον εἶναι λεκτέον τὸν χρόνον, καὶ οὐ ταὐτὸν τῇ τοῦ κόσμου κινήσει. οἵ τε ἐν καταγείοις τισὶ καὶ ἀλαμπέσι σπηλαίοις βιοτεύοντες, καὶ οἱ ἐκ γενετῆς πηροί, τῆς μὲν τοῦ κόσμου κινήσεως ἔννοιαν οὐκ ἔχουσι· κα- D θίσαντες δὲ καὶ ἀναστάντες, καὶ περιπατήσαντες, ἔννοιαν χρόνου λαμβάνουσι τοῦ ἐν ᾧ τὰ τρία ταῦτα ἐνήργησαν· καὶ πλείονος μὲν τοῦ ἐν ᾧ τὰ τρία, ἐλάσσονος δέ, τοῦ ἐν ᾧ τὰ δύο, ἐλαχίστου δέ, τοῦ ἐν ᾧ τὸ ἕν. εἰ δὲ δυνατὸν νοῆσαι χρόνον, μὴ νοοῦντας τὴν οὐράνιον περιφοράν, ἑτέρα ἐστὶν αὕτη, καὶ ἕτερος ὁ χρόνος. Ἀριστοτέλης δὲ χρόνον ἔφασκεν εἶναι ἀριθμὸν τοῦ ἐν κινήσει προτέρου καὶ ὑστέρου. εἰ δὲ τοῦτό ἐστιν ὁ χρόνος, συμμνημό- E νευσίς τις τοῦ ἐν κινήσει προτέρου καὶ ὑστέρου, τὸ ἠρεμοῦν καὶ ἀκινητίζον οὐκ ἔσται ἐν χρόνῳ. ἢ εἴπερ ἐστὶν ἐν χρόνῳ τὸ ἀκινητίζον, ὁ δὲ χρόνος ἐστὶν ἀριθμὸς τοῦ ἐν κινήσει προτέρου καὶ ὑστέρου, ἔσται τὸ ἐν χρόνῳ ἠρεμοῦν καὶ κινούμενον, ὅπερ ἀδύνατον. διόπερ Στράτων ὁ Φυσικὸς ἀποστὰς τῆς δὲ τῆς ἐννοίας,

ἔλεγεν

ἔλεγεν χρόνον ὑπάρχειν μέτρον πάσης κινήσεως καὶ μονῆς. παρέπεται γὰρ πᾶσι τοῖς κινουμένοις ὅτε κινεῖται, καὶ πᾶσι τοῖς ἀκινήτοις, ὅτε ἀκινητίζει. καὶ διὰ τοῦτο πάντα τὰ γινόμενα, ἐν χρόνῳ γίνεται. μήποτε δὲ παμπολλά ἐστι καὶ τὰ τούτῳ μαχόμενα; αὔταρκες δὲ νῦν ἐκεῖνο λέγειν· ὅτι τὸ μετροῦν τὴν κίνησιν ἢ τὴν μονὴν, ἐν χρόνῳ γίνεται· καὶ οὐκ ἔστι χρόνος. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἂν εἴη τὸ μετροῦν τὴν κίνησιν καὶ τὴν μονὴν χρόνος. ἐν χρόνῳ γὰρ οὐ γίνεται χρόνος. ἄλλως τε, Εἰ διὰ τοῦτο μέτρον τῆς κινήσεως καὶ τῆς μονῆς ἐστιν ὁ χρόνος, ἐπεὶ ἀντιπαρέπεται τῇ τε κινήσει ἐφ' ὅσον ἐστὶ κίνησις, καὶ τῇ μονῇ, ἐφ' ὅσον ἐστὶ μονὴ, ἐπεὶ πάλιν ἡ κίνησις καὶ ἡ μονὴ ἀντιπαρέπεται τῷ χρόνῳ, οὐ μᾶλλον ἔσται χρόνος μέτρον τῆς κινήσεως καὶ τῆς μονῆς, ἢ κίνησις καὶ ἡ μονὴ, μέτρον τοῦ χρόνου. καὶ τοῦτο τάχα βέλτιον ἦν εἰπεῖν. ὁ μὲν γὰρ χρόνος δυσθεώρητόν τι ἐστίν· ἡ δὲ κίνησις καὶ ἡ μονὴ εὐσυνόπτον. ληφθείη δ' ἂν, οὐκ ἐκ τοῦ δυσθεωρήτου τὸ εὐθεώρητον, ἀλλ' ἀνάπαλιν. δοκεῖ δὲ καὶ εἰς τοὺς περὶ Ἐπίκουρον καὶ Δημόκριτον φυσικοὺς τοιαύτη τις ἀναφέρεσθαι τοῦ χρόνου νόησις. χρόνος ἐστὶν ἡμεροειδὲς καὶ νυκτοειδὲς φάντασμα. καθ' ἣν πάλιν ἄπορος ἐστὶν ἡ περὶ τοῦ χρόνου φύσις. Εἰ γὰρ ἀνυπόστατος δείκνυται ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ, ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ἡμεροειδὲς φάντασμα μὴ εἶναι χρόνον· ἢ ἀνυπόστατον ὑπάρχειν. ἡμέρα γὰρ ἡ καὶ ἰδιαίτερον νοουμένη καὶ δωδεκάωρος, τουτέστιν ἡ ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως, σκεπτομένοις ἡμῖν ἀνυπόστατος φαίνεται. ὅτε γὰρ ἡ πρώτη ὑφέστηκεν ὥρα, οὔπω αἱ ἕνδεκα ὑφεστᾶσι. τῶν δέ γε πλειόνων ὡρῶν μὴ οὐσῶν, οὐκ ἂν εἴη ἡμέρα. καὶ πάλιν ὅτε ἡ δευτέρα ἐνέστηκεν ὥρα, ἡ μὲν πρώτη οὐκ ἔστιν, αἱ δὲ λειπόμεναι δέκα οὔπω εἰσί. διὰ τὸ τῶν πλειόνων μὴ οὐσῶν ὡρῶν, οὐδ' οὕτως ἔσται ἡ ἡμέρα. πάντοτε οὖν μιᾶς ὥρας ὑφεστώσης, τῆς δὲ ἡμέρας μιᾶς ὥρας μὴ οὔσης, οὐκ ἂν εἴη τις ἡμέρα. καὶ μὴν οὐδὲ ἡ μία ὥρα ὑφέστηκε. κατὰ πλάτος γὰρ νοεῖται. ἐκ πλειόνων τε καὶ αὐτὴ συνέστηκε μορίων, ὧν αἱ μὲν οὐδέπω εἰσίν, αἱ δὲ οὐκέτι. ὥστε καὶ τὸ σύνθετον ἐξ αὐτῶν, ἀνυπόστατον γίνεσθαι. Εἰ δὲ

dicebat tempus esse motum omnis motus & mansionis. Accedit enim ad omnia quæ mouentur, quando mouentur: & ad omnia mobilia, quando non mouentur. Et propterea omnia quę fiunt, fiunt in tempore. Num autem sunt quæ cum eo pugnant plurima? Nunc autem sufficit illud dicere, quòd id quod metitur motum aut mansionem, est in tempore, & non est tempus. Quòd si ita est, id quod metitur motum & mansionem, non erit tempus. In tempore enim non est tempus. Et alioqui si tempus propterea est mensura motus & mansionis, quoniam graditur ex aduerso motus, quatenus est motus, & ex aduerso mansionis, quatenus est mansio: quoniam rursus motus & mansio gradiuntur ex aduerso temporis, non magis erit tempus mensura motus & mansionis, quàm motus & mansio mensura temporis. Hoc quoque melius esset dicere: Tempus quidem est quidpiam difficile contemplatu: motus autem & mansio facilè potest aspici. Ex eo autem quod est contemplatu difficile, sumi minimè potuerit id quod est contemplatu facile, sed contra. Videtur ad Epicurum quoque & Democritum Physicos referri eiusmodi temporis notio. Tempus est visum diei simile, per quam rursus dubia est natura temporis. Si enim dies & nox ostenditur non posse consistere, sequitur vt etiam diei simile visum non sit tempus, aut non possit consistere. Dies enim & qui propriè intelligitur, & qui est duodecim horarum, nempe ab ortu vsque ad occasum, nobis considerantibus videtur non posse consistere. Quando enim hora prima consistit, nondum consistunt vndecim. Si non sint autem plures horæ, non erit dies. Et rursus quando adest hora secunda, non est quidem prima. decem autem quæ restant, nondum sunt. Quamobrem cùm nec sint plures horæ, neque sic erit dies. Cùm ergo semper sit vna hora, non sit autem vna hora diei, dies non erit. Quinetiam nec vna quidem hora consistit. Largè enim intelligitur. Constat autem ipsa quoque ex pluribus partibus: quarum aliæ quidem non sunt: aliæ verò non sunt ampliùs: Quo fit vt & quod est ex eis compositum, non possit consistere. Si autem

neque est vlla hora, neque dies, neque proportioni cōuenienter nox: nec tempus quidem erit, sed visum diei simile aut nocti. Præterea dies dicitur duobus modis: vno quidem modo, qui constat ex duodecim horis: altero autem, aër à Sole illustratus. Aut ergo diei qui constat ex horis, visum tempus dicunt esse Epicurei, aut tanquam aëris à Sole illustrati. Sed diei quidem qui cōstat ex horis, visum non dixerint esse tempus. Ipse enim, ipse dies est tempus. is, inquam, qui est duodecim horarum. Quāobrem si eius visum intelligitur tempus, erit tempus visum temporis. quod quidem est absurdum. Non ergo dicendum est diei duodecim horarum visum esse tempus. Sed neque diei tanquam illuminato aëre visum. is enim fit in tempore. Et propterea si tempus est huius diei visum nostrum, in nostro viso is erit dies. quod quidem priori est longè peius. Et si mundus interierit, vt est sententia Epicuri, neque dies est, neque nox: propterea autem neque diurnum, neque nocturnum visum. Esset autem absurdum, si mundus interiisset, dicere non esse tempus. Etenim & interiisse & interire, tempora significant. Quod si ita est, alterum quidem est tempus, diuersum autem visum diurnum & nocturnum. Atque ex notione quidem sic sit dubitatum de essentia temporis.

Licet autem propositum quoque præcedente confirmare ratione. Nam si est tempus, aut est finitum, aut infinitum, vt docebimus. Non est ergo aliquid tempus. Si enim finitum est tempus, fuit aliquando tempus quando non erat: & erit aliquando tempus quando non erit tempus. Illud enim aliquando fuisse & futurum esse, vt priùs dixi, significant tempora differentia. Non est ergo finitum tempus. Sed nec est infinitum. Est enim eius aliquid quidem præteritum, aliud verò futurum. Vtrumque ergo horum temporum aut est, aut non est. Et si quidem non est, ex eo ipso finitum est tempus.

A μήτε ὥρα τις ἐστί, μήτε ἡμέρα, μήτε κατὰ τὸ ἀνάλογον νύξ, οὐδὲ χρόνος ἔσται, ἡμεροειδὲς ἢ νυκτεροειδὲς φάντασμα. καὶ μὴν ἡμέρα λέγεται διχῶς· καθ' ἕνα μὲν τρόπον ἡ ἐκ τῶν δώδεκα ὡρῶν συνεστῶσα· καθ' ἕτερον δὲ, ὁ πεφωτισμένος ἐξ Ἡλίου ἀήρ. ἤτοι οὖν τῆς ἐκ τῶν ὡρῶν συνεστώσης ἡμέρας φάντασμα εἶναι λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον, τὸν χρόνον, ἢ τῆς ὡς πεφωτισμένου ἀέρος ἐξ Ἡλίου. ἀλλὰ τῆς μὲν ἐκ τῶν ὡρῶν συνεστώ- B σης ἡμέρας, οὐκ ἂν εἴποιεν φάντασμα εἶναι τὸν χρόνον. αὐτὴ γὰρ αὐτὴ ἡ ἡμέρα χρόνος ἐστί. φημὶ δὲ τὴν δωδεκάωρον. διόπερ εἰ τὸ φάντασμα ταύτης χρόνος εἶναι νοεῖται, ἔσται ὁ χρόνος τοῦ χρόνου φάντασμα· ὅπερ ἦν ἀπέμφαινον. τοίνυν οὐ λεκτέον τὸ τῆς δωδεκαώρου ἡμέρας φάντασμα, χρόνον ὑπάρχειν. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ τῆς ὡς πεφωτισμένου ἀέρος ἡμέρας φάντασμα. αὕτη γὰρ ἐν χρόνῳ γίνεται. καὶ διὰ τοῦτο εἰ χρόνος ἐστὶ τὸ ταύτης τῆς ἡ- C μέρας ἡμέτερον φάντασμα, ἐν τῷ ἡμετέρῳ φαντάσματι γενήσεται ἡ τοιαύτη ἡμέρα. ὃ πολλῷ τοῦ προτέρου χεῖρόν ἐστι. φθαρέντος τε τοῦ κόσμου κατ' Ἐπίκουρον, οὔτε ἡμέρα ἐστὶν οὔτε νύξ. διὰ δὲ τοῦτο, οὔτε ἡμερήσιον, οὔτε νυκτερήσιον φάντασμα. ἄτοπον δ' ἦν φθαρέντος τοῦ κόσμου λέγειν μὴ εἶναι χρόνον. καὶ γὰρ τὸ ὁπότε καὶ τὸ ἐφθάρθαι καὶ τὸ φθείρεσθαι, χρόνων ἐστὶν ἐμφατικά. εἰ δὲ τοῦτο, ἕτερον μέν ἐστιν D ὁ χρόνος. διάφορον δὲ τὸ ἡμερήσιον ἢ νυκτερήσιον φάντασμα. ἐκ μὲν οὖν τῆς ἐπινοίας, οὕτως ἡ τοῦ χρόνου ὕπαρξις ἠπορήθω.

Πάρεστι δὲ καὶ προηγουμένῳ λόγῳ τὸ προκείμενον κατασκευάζειν. εἰ γάρ ἐστι χρόνος, ἤτοι πεπέρασται, ἢ ἄπειρός ἐστιν· οὔτε δὲ πεπέρασται, ὡς παραστήσομεν, οὔτε ἄπειρός ἐστιν, ὡς διδάξομεν· οὐκ ἄρα ἐστί τι χρόνος. εἰ γὰρ πεπέρασται ὁ χρόνος, ἦν ποτε χρόνος, ὅτε ὁ χρόνος οὐκ ἦν· καὶ ἔσται ποτὲ E χρόνος, ὅτε οὐκ ἔσται χρόνος. ἄτοπον δέ γε ἢ τὸ γεγονέναι ποτὲ χρόνον ὅτε ὁ χρόνος οὐκ ἦν, ἢ τὸ ἔσεσθαί ποτε χρόνον, ὅτε χρόνος οὐκ ἔσται. καὶ γὰρ τὸ ποτὲ γεγονέναι, καὶ τὸ ἔσεσθαι, καθὼς προεῖπον, διαφερόντων χρόνων ἐστὶν ἐμφατικά. οὐ τοίνυν πεπέρασται ὁ χρόνος. καὶ μὴν οὐδὲ ἄπειρός ἐστιν. ἔστι γάρ τι αὐτοῦ τὸ μὲν τι παρῳχημένον, τὸ δὲ, μέλλον. ἤτοι οὖν ἑκάτερος τούτων τῶν χρόνων ἔστιν ἢ οὐκ ἔστι. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἔστιν, αὐτόθεν πεπέρασται ὁ χρόνος.

καὶ εἰ πεπέρασται, μηδὲ τὸ ἀρχὴν ἔχειν ἄπορόν ἐστι, τὸ γεγονέναι ποτὲ χρόνον, ὅτε χρόνος οὐκ ἦν· καὶ τὸ ἔσεσθαί ποτε χρόνον, ὅτε χρόνος οὐκ ἔσται. Εἰ δέ ἐστιν ἑκάτερος, φημὶ δὲ, ὅ τε παρῳχημένος καὶ ὁ μέλλων χρόνος, ἐν τῷ παρόντι ἔσται. ἐν τῷ παρόντι δὲ ὑπάρχων, ἐν τῷ ἐνεστῶτι γενήσεται χρόνῳ, ὅ τε παρῳχημένος καὶ ὁ μέλλων. ἄτοπον δὲ τὸν παρῳχημένον καὶ τὸν μέλλοντα λέγειν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον νοεῖσθαι. τοίνυν οὐδὲ ἄπειρός ἐστιν ὁ χρόνος. Εἰ δὲ μήτε πεπερασμένος νοεῖται, μήτ' ἄπειρος, οὐδὲ ὅλως ἔστι. τό τε μὴν ἐξ ἀνυπάρκτων συνεστὼς, ἀνύπαρκτον ἔσται. ὁ δέ γε χρόνος ἐξ ἀνυπάρκτων ἀξιοῦται συνεστάναι· τοῦ παρῳχημένου μηκέτ' ὄντος, καὶ τοῦ μέλλοντος μήπω ὄντος. ἀνύπαρκτος ἄρα ἐστὶν ὁ χρόνος. πρὸς τούτοις, εἰ ἔστι τις χρόνος, ἤτοι ἀμέριστός ἐστιν, ἢ μεριστός. οὔτε δὲ ἀμέριστος εἶναι δύναται, καθὼς ὑπεμνήσαμεν· οὔτε μεριστὸς, ὡς καταστήσομεν· οὐκ ἄρα ἔστι τις χρόνος. ἀμερὴς μὲν οὖν οὐ δύναται τυγχάνειν ὁ χρόνος· ἐπεὶ διαιρεῖται εἴς τε τὸν παρῳχημένον καὶ τὸν ἐνεστῶτα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. μεριστὸς δὲ οὐκ ἂν ὑπάρχοι, διὰ τὸ πᾶν τὸ μεριστὸν ὑπό τινος αὐτοῦ μέρους καταμετρεῖσθαι· οἷον, ὁ μὲν πῆχυς ὑπὸ παλαιστοῦ καταμετρεῖται, καὶ ἔστι τοῦ πήχεος μέρος ὁ παλαιστής· ὑπὸ δὲ τοῦ δακτύλου ὁ παλαιστής· καὶ ἔστι μέρος τοῦ παλαιστοῦ ὁ δάκτυλος. τοίνυν εἰ καὶ ὁ χρόνος μεριστός ἐστιν, ὀφείλει πρός τινος αὐτοῦ μέρους καταμετρεῖσθαι. οὔτε δὲ ὑπὸ τοῦ ἐνεστῶτος ἐνδέχεται τοὺς ἄλλους χρόνους καταμετρεῖσθαι. εἰ γὰρ ὁ ἐνεστὼς χρόνος καταμετρεῖ τὸν παρῳχημένον, ἔσται ὁ ἐνεστὼς χρόνος κατὰ τὸν παρῳχημένον. γενόμενος δὲ κατὰ τὸν παρῳχημένον, οὐκέτι ἔσται ἐνεστὼς, ἀλλὰ παρῳχημένος. καὶ εἰ τὸν μέλλοντα καταμετρεῖ ὁ ἐνεστὼς, κατ' αὐτὸν γινόμενος, μέλλων ἔσται, ἀλλ' οὐχὶ ἐνεστώς. ὅθεν οὐδὲ τοῖς ἄλλοις χρόνοις ἐνδέχεται καταμετρεῖν τὸν ἐνεστῶτα. ἑκάτερος γὰρ αὐτῶν κατὰ τοῦτον γινόμενος, ἐνεστὼς ἔσται, καὶ οὔτε παρῳχημένος, οὔτε μέλλων. ἀλλ' εἰ πάντως μεριστὸν ἢ ἀμέριστον δεῖ νοεῖν τὸν χρόνον, ἐπιδεδείχαμεν δὲ ἡμεῖς ὅτι οὔτε μεριστός ἐστιν οὔτε ἀμέριστος, λεκτέον μηδὲν εἶναι τὸν χρόνον. Σὺν τούτοις ὁ χρόνος τριμερής ἐστι. τὸ μὲν γάρ τι ἦν αὐτοῦ παρῳχημένον, τὸ δὲ ἐνεστὼς, τὸ δὲ μέλλον.

A Et si finitum quidem est, existit dubium quod fuit ab initio, fuisse aliquando tempus quando tempus non erat: & futurum aliquando tempus quando tempus non erit. Si est autem vtrumque, præteritum, inquam, & futurum, erit in præsenti. Cùm sit autem in præsenti, erit in tempore præsenti præteritum & futurum. Absurdum est autem dicere præteritum & futurum intelligi in tempore præsenti. Ergo nec tempus est infinitum. Si autem nec finitum intelligitur nec infinitum, nullo modo erit. B Quinetiam quod constat ex iis quæ non possunt esse; nec ipsum esse poterit. Censetur autem tempus constare ex iis quæ non possunt esse, nempe & præterito quod non est ampliùs, & ex futuro quod nondum est. Tempus est ergo eiusmodi vt esse non possit. Ad hæc accedit, quòd si tempus est aliquid, aut est indiuiduum, aut diuiduum: Sed nec esse potest indiuiduum, vt admonuimus: neque diuiduum, vt probabimus. Non est ergo tempus aliquod: Atque non C potest quidem tempus esse indiuiduum, quoniam diuiditur in præteritum, præsens & futurum. Diuiduum autem esse non potuerit, propterea quòd quidquid diuiditur, id aliqua pars eius dimetitur: vt cubitum palmus quidem dimetitur, & est palmus pars cubiti: palmum autem digitus, & palmi pars est digitus. Ergo si tempus quoque est diuiduum, debet eius pars aliqua ipsum metiri. Sed neque contingit præsens tempus alia metiri tempora. Si enim D præsens tempus metitur præteritum, erit præsens tempus in præterito. Si sit autem in præterito, non erit ampliùs præsens, sed præteritum. Et si futurum metitur præsens, cùm sit in eo, erit futurum, non autem præsens. Vnde nec in aliis temporibus contingit metiri præsens. Vtrumque enim ipsorum, cum in eo fuerit, erit præsens, non autem præteritum nec futurum. Sed si omnino diuiduum aut indiuiduum tempus est intelligendum: nos autem ostendimus id nec esse diuiduum nec indiuiduum: dicendum est nihil esse tempus. E Præterea tempus est tripertitum. Eius enim aliquid quidem est præteritum, aliud verò præsens, aliud verò futurum.

A Ex his autem præteritum quidem non est: futurum autem nondum est. restat ergo vt sit vna pars, nempe præsens. Aut ergo præsens tempus est indiuiduum, aut diuiduum. Non potest autem esse indiuiduum. In tempore enim indiuiduo naturaliter nihil esse potest diuiduum, vt dicit Timon, vtpote gigni & interire, & quidquid est eis simile. Si est autem indiuiduum, neq; habebit principium quo coniungatur præterito: neque finem quo coniungatur futuro. Quod enim habet principium & finem, B non est indiuiduum. Si autem neque habet principium nec finem, nec habet medium. Intelligitur enim medium ex ea quæ cum ipsis fit collatione. [Quod autem nec principium habet nec finem, non est indiuiduum. Si autem nec principium habet nec finem, neque habet medium.] Non habens autem principium nec finem nec medium, nec erit quidem omnino. Si præsens autem tempus est diuiduum, aut diuiditur in tempora quæ sunt, aut quæ non sunt. Et si C diuidatur quidem in tempora quæ non sunt, non erit amplius tempus. Quod enim diuiditur in tempora quæ non sunt, non fuerit tempus. Si autem diuiditur in tempora quæ sunt, non erit amplius omnino præsens: sed eius quidem aliquid præteritum, aliquid verò futurum. Propterea autem non erit amplius omnino præsens & consistens: cum alterum quidem non sit amplius, alterum verò nondum sit. Sed si, cùm tria sint, præsens, præteritum & futurum, ostensum est eorum nullum esse, non fuerit a- D liquod tempus. Qui autem dicunt præsens tempus esse quidem finem præteriti, principium autem futuri, ex duobus quę esse non possunt temporibus facientes vnum, non vnum solum, sed etiam omne tempus faciunt eiusmodi, vt esse non possit. Et alioqui si præsens tempus est finis præteriti, finis autem præteriti simul præterijt cum eo cuius est finis, non erit amplius præsens tempus, si quidem est finis præteriti. Et rursus si futuri principium est tempus, fu- E turi autem nondum est principium, nondum consistet præsens tempus. Et sic euenient ea quæ sunt ipsi maximè contraria. Nam quatenus quidem est præsens, erit: quatenus autem simul consistit cum futuro, nondum erit. Absurdum est autem mente concipere idem tempus & esse & non esse,

A τούτων δὲ τὸ μὲν παρῳχημένον οὐκ ἔστι, τὸ δὲ μέλλον οὔπω ἔστι. λείπεται δὲ ἓν εἶναι μέρος ἐνεστηκός. ἤτοι οὖν ὁ ἐνεστηκὼς χρόνος ἀμερής ἐστιν ἢ μεριστός. οὔτε δὲ ἀμερὴς εἶναι δύναται. ἐν ἀμερεῖ γὰρ χρόνῳ οὐδὲν πέφυκε γίνεσθαι μεριστόν, ὥς φησι Τίμων· οἷον τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ φθείρεσθαι. καὶ πᾶν ὃ τούτοις ἔοικεν. εἰ δ᾽ ἀμερής ἐστιν, οὔτε ἀρχὴν ἔχει ᾗ συνάπτει τῷ παρῳχημένῳ, οὔτε πέρας ᾧ συνάπτει τῷ μέλλοντι. τὸ γὰρ ἀρχὴν ἔχον B καὶ πέρας, οὐκ ἀμερές ἐστιν. εἰ δὲ μήτε ἀρχὴν ἔχει μήτε πέρας, οὐδὲ μέσον ἔχει. κατὰ γὰρ τὴν ὡς ταῦτα σύμβλησιν νοεῖται τὸ μέσον. μήτε δὲ ἀρχὴν ἔχον μήτε πέρας μήτε μέσον, οὐδ᾽ ὅλως ἔσται. εἰ δὲ μεριστός ἐστιν ὁ ἐνεστὼς χρόνος, ἤτοι εἰς τοὺς ὄντας χρόνους μερίζεται, ἢ εἰς τοὺς μὴ ὄντας. καὶ εἰ μὲν εἰς τοὺς μὴ ὄντας χρόνους μερίζοιτο, οὐκέτ᾽ ἔσται χρόνος. τὸ γὰρ εἰς τοὺς μὴ ὄντας χρόνους μεριζόμενον, οὐκ ἂν εἴη χρόνος. εἰ δὲ C εἰς τοὺς ὄντας χρόνους μερίζεται, οὐκέτι ἔσται ὅλος ἐνεστώς· ἀλλὰ τὶ μὲν αὐτοῦ παρῳχημένον, τὶ δὲ μέλλον. διόπερ οὐκέτι ἔσται ὅλος ἐνεστὼς καὶ ὑπάρχων· τοῦ μὲν μηκέτι ὄντος αὐτοῦ, τοῦ δὲ μήπω ὄντος. ἀλλ᾽ εἰ τελείως ὄντων, παρῳχημένου καὶ μέλλοντος καὶ ἐνεστῶτος, δείκνυται τούτων μηδεὶς ὑπάρχων, οὐκ ἂν εἴη τις χρόνος. Οἱ δὲ λέγοντες τὸν ἐνεστῶτα χρόνον πέρας μὲν εἶναι τοῦ παρῳχημένου, ἀρχὴν δὲ τοῦ μέλλοντος, ἐκ δυοῖν D ἀνυπάρκτων χρόνων ἕνα ποιοῦντες, οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντα χρόνον ἀνύπαρκτον ποιοῦσιν. ἄλλως τε, εἰ πέρας ἐστὶ τοῦ παρῳχημένου ὁ ἐνεστὼς χρόνος, τὸ δὲ πέρας τοῦ παρῳχημένου συμπαρῴχηκε τῷ οὗ ἐστι πέρας, οὐκέτι ἔσται ὁ ἐνεστὼς χρόνος· εἴπερ πέρας ἐστὶ τοῦ παρῳχημένου. καὶ πάλιν, εἰ ἀρχὴ τοῦ μέλλοντός ἐστιν ὁ ἐνεστὼς χρόνος, ἡ δὲ ἀρχὴ τοῦ μέλλοντος οὔπω ἔστι, ὁ ἐνεστὼς χρόνος οὔπω ὑποστήσεται. καὶ οὕτω τὰ ἐναντιώ- E τατα τούτῳ συμβήσεται. καθὸ μὲν γὰρ ἐνεστώς ἐστιν, ὑπάρξει· καθὸ δὲ συμπαρῴχηκε τῷ παρῳχημένῳ, οὐκέτι ἔσται. καθὸ δὲ τῷ μέλλοντι συνέστη, οὔπω ἔσται. ἄτοπον δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον νοεῖν, καὶ ὄντα καὶ μὴ ὄντα,

καὶ μὴ

καὶ μηκέτ᾽ εἶναι, καὶ μήπω ὄντα. τοίνυν οὐδὲ ταύτῃ ῥητέον εἶναί τινα χρόνον. ἐπιχειρητέον δὲ καὶ οὕτως· εἰ ἔστι τις χρόνος, ἤτοι ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγένητος, ἢ φθαρτὸς καὶ γενητός· οὔτε δὲ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγένητος, ὡς δειχθήσεται, οὔτε φθαρτὸς καὶ γενητός, ὡς καὶ τοῦτο παρασταθήσεται. οὐκ ἄρα ἔστι τις χρόνος. ἄφθαρτος μὲν οὖν καὶ ἀγένητος οὐκ ἔστιν, εἴγε τὸ μὲν τι αὐτοῦ παρῴχηκε, τὸ δὲ ἐνέστηκε, τὸ δὲ μέλλει. καὶ γὰρ ἡ χθὲς ἡμέρα οὐκέτι ἔστιν· ἡ δὲ σήμερον, ἔστιν· ἡ δὲ αὔριον, οὔπω γέγονεν. ὅθεν καὶ τοῦ χρόνου τὸ μὲν οὐκ ἔσται, ὥσπερ τὸ παρῳχηκός· τὸ δὲ ἔστιν, ὡς τὸ ἐνεστηκός· τὸ δὲ, οὔπω ἔστι, καθάπερ τὸ μέλλον. διὰ δὲ τοῦτο, οὔτε ἀγένητος οὔτε ἄφθαρτος γίνεται ὁ χρόνος. εἰ δὲ φθαρτός ἐστι καὶ γενητός, ἄπορον τὸ, εἰς τί φθαρήσεται καὶ ἐκ τίνος ἔσται. οὔτε γὰρ ὁ μέλλων, ἔστιν ἤδη, οὔτε ὁ παρῳχηκὼς, ἔτι ἔστιν. ἐκ δὲ τῶν μὴ ὄντων, πῶς δύναταί τι φθείρεσθαι; οὐδὲ οὖν ἔστι χρόνος. ἐπιχειρητέον δὲ καὶ οὕτως· εἰ ἔστι τις χρόνος, ἤτοι γενητός ἐστιν ἢ ἀγένητος, ἢ τὶς μὲν γενητὸς, τὶς δὲ ἀγένητος. οὔτε δὲ γενητὸς δύναται εἶναι ὁ χρόνος, οὔτε ἀγένητος, οὔτε τὶς μὲν γενητὸς, τὶς δὲ ἀγένητος· οὐκ ἄρα ἔστι τις χρόνος. εἰ μὲν γὰρ γενητὸς εἴη, ἐπεὶ πᾶν τὸ γινόμενον, ἐν χρόνῳ γίνεται, καὶ ὁ χρόνος γινόμενος, ἐν χρόνῳ ἔσται γινόμενος. ἤτοι οὖν ὁ αὐτὸς ἔσται ἐν αὑτῷ γινόμενος, ἢ ἕτερος ἐν ἑτέρῳ. καὶ εἰ μὲν ὁ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ γίνεται, ἔσται τι γεννητὸς πρὶν γεγενῆσθαι· ὅπερ ἄτοπον. ἐπεὶ γὰρ τὸ ἐν ᾧ τι γίνεται, ὀφείλει προϋπάρχειν τοῦ ἐν αὐτῷ γινομένου, δεήσει καὶ τὸν χρόνον ἐν ἑαυτῷ γινόμενον, ἑαυτοῦ προγεγενῆσθαι· οἷον, ἐν ἐργαστηρίῳ δημιουργεῖται ἀνδριάς, ἀλλὰ προϋπόκειται τοῦ ἀνδριάντος τὸ ἐργαστήριον· καὶ ἐν τόπῳ τινὶ συνίσταται ναῦς, ἀλλὰ καὶ προϋφέστηκε τῆς νεὼς ὁ τόπος. τοίνυν εἰ καὶ ὁ χρόνος ἐν ἑαυτῷ γίνεται, προϋπάρξει ἑαυτοῦ. καὶ οὕτως εἰ μὲν γίνεται, οὔπω ἔσται· ἐπεὶ πᾶν τὸ γινόμενον, ὅτε γίνεται, οὔπω ἔστιν. εἰ δὲ ἐν ἑαυτῷ γίνεται, ὀφείλει προϋπάρχειν. ἔσται οὖν ἅμα χρόνος καὶ οὐκ ἔσται. ἢ μὲν γίνεται, οὐκ ἔσται· ἢ δὲ ἐν ἑαυτῷ γίνεται, ἔσται.

A & non amplius esse, & nondum esse. Ergo nec hac ratione dicendum est esse aliquod tempus. Sic quoque est inferendum: Si est aliquod tempus, aut in ipsum non cadit ortus & interitus; aut cadit. Sed in ipsum non cadit ortus aut interitus, vt ostendetur: neque cadit, vt probabitur: Non est ergo aliquod tempus. Atque in ipsum quidem non cadit ortus & interitus, si quidem aliquid quidem eius præterit, aliquid verò est præsens, aliud verò futurum. Etenim dies quidem hesternus non est amplius: hodiernus autem est: crastinus autem nondum fuit. Vnde temporis quoque aliud quidem non erit, vt præteritum: aliud autem est, vt præsens: aliud autem nondum est, sicut futurum. Propterea autem in tempus non cadet ortus nec interitus. Si autem in ipsum cadit ortus & interitus, dubium est in quidnam interibit, & ex quónam erit. Neque enim futurum iam est: neque præteritum est amplius. Ex iis autem quæ non sunt, quomodo potest aliquid interire? Nihil est ergo tempus. Sic quoque est argumentandum: Si tempus est aliquid, aut in ipsum cadit ortus, aut non cadit: aut in aliquod quidem cadit, in aliquod verò non cadit. Sed neque in tempus potest cadere ortus, neque non cadere: neque in aliquod quidē cadere, in aliquod verò non. Non est ergo aliquod tempus. Nam si in ipsum quidē cadit ortus: quoniam quidquid oritur, tempore oritur: tempus quoque quod oritur, orietur in tempore. Aut ergo idem orietur in seipso, aut alterum in altero. Et si idem quidem oriatur gignatúrve in seipso, erit aliquid ortum seu genitū priusquam ortum sit seu genitum. quod quidē est absurdū. Quoniam enim id in quo aliquid gignitur, debet esse ante id quod in eo gignitur, oportebit etiā tempus quod in se gignitur, ante se esse genitum: vt in officina fabricatur statua: sed ante statuā est officina. & in loco aliquo cōsistit nauis: sed & ante nauem constitit locus. Ergo si tempus etiam in seipso gignitur seu oritur, erit ante seipsum. & ita si oritur quidem, nondum erit: quoniam quidquid fit seu oritur, quando fit seu oritur, nondum est. Si autem in se fit seu oritur, debet priùs esse. Erit ergo simul tempus, & non erit. Quatenus quidem fit seu oritur, non erit: quatenus autem in se ipso fit seu oritur, erit.

Est autem absurdum idem per mentis conceptionem esse & non esse. Absurdum est ergo dicere in seipso fieri seu oriri tempus. Sed neq; alterum in altero fit seu oritur tempus: vt futurum in præsenti, & præsens in præterito. Si enim alterum tempus gignitur seu oritur ex altero, necessario vnumquodque tempus relinquens propriam posituram, alium apprehēdet ordinem: vt, quoniam futurum tempus fit in tempore præsenti, futurum quod fit in tempore præsenti, est præsens & non futurum. & quoniam præsens fit in tempore præterito, omnino cùm fiat in præterito, non erit præsens, sed præteritum. Eadem autem est ratio si contrà præteritum quidem faciamus in præsenti, præsens autem in futuro. Eædem enim rursus sequuntur dubitationes. Si ergo neque in seipso oritur aut fit tempus, neque tanquam alterum in altero, in tempus non cadit ortus. Si ergo neque tempus est eiusmodi vt in ipsum non cadat ortus, neque eiusmodi vt cadat: præter hæc autem tertium excogitari non potest: dicendum est nihil esse tempus. Quòd enim fieri non possit vt in ipsum non cadat ortus, facilè potest probari, Si enim in ipsum non cadit ortus, & neque factum est neque fiet, vnum erit solum tempus præsens: & neque futurum est futurum, neque res quæ sunt in ipso: neque præteritum est præteritum, neque res quæ in eo fiunt. Hoc autem non ita est: in tempus ergo non cadit ortus. Sed neque in aliquod quidem cadit ortus, in aliquod autem non cadit. coniungentur enim dubitationes. Quando enim in ipsum cadit ortus, debet in seipso fieri, aut in altero. Sed si fiat quidem in seipso, priùs erit quàm ipsum. Sin autem in altero, non erit amplius illud tempus, sed id in quo fit, relinquens proprium ordinem. Eadem autem est ratio etiam in eo in quod non cadit ortus. Nam si est eiusmodi vt in ipsum non cadat ortus, neque futurum vnquam erit tempus, neque præteritum, sed solùm præsens. Sunt autem hæc absurda. Restat ergo vt dicatur, neque si in tempus cadat ortus, neque si non cadat, neque si in aliquod quidem cadat, in aliquod verò non cadat, esse tempus. De hoc quoque licebit dubitare ex essentia, vt etiam prius dubitatum fuit ex notione. Iam enim ex Dogmaticis Philosophis

A ἄτοπον δὲ, τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιβολὴν εἶναί τε καὶ μὴ εἶναι. ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ ἐν αὐτῷ λέγειν γίνεσθαι τὸν χρόνον. καὶ μὴν οὐδὲ ἕτερος ἐν ἑτέρῳ γίνεται χρόνος· οἷον, ὁ μέλλων ἐν τῷ ἐνεστῶτι, καὶ ὁ ἐνεστὼς ἐν τῷ παρῳχημένῳ. εἰ γὰρ ἕτερος ἐν ἑτέρῳ γίνεται χρόνος, ἐξ ἀνάγκης ἕκαστος τῶν χρόνων ἀπολείπων τὴν ἰδίαν θέσιν, τὴν ἑτέρου ἐπιλήψεται τάξιν. οἷον, ἐπεὶ ὁ μέλλων χρόνος γίνεται ἐν τῷ ἐνεστῶτι χρόνῳ, ὁ μέλλων κατὰ B τὸν ἐνεστῶτα γινόμενος, ἔσται ἐνεστώς, ἀλλ' οὐ μέλλων. καὶ εἰ ὁ ἐνεστὼς ἐν τῷ παρῳχημένῳ γίνεται, πάντως κατὰ τὸν παρῳχημένον γινόμενος, οὐκ ἔσται ἐνεστώς, ἀλλὰ παρῳχημένος. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος, κἂν ἀναστρέψαντες, τὸν μὲν παρῳχημένον ποιῶμεν ἐν τῷ ἐνεστῶτι γινόμενον, τὸν δὲ ἐνεστῶτα ἐν τῷ μέλλοντι. αἱ γὰρ αὐταὶ πάλιν ἀκολουθήσουσιν ἀπορίαι. εἰ οὖν οὔτε ἐν αὐτῷ γίνεται χρόνος, οὔθ' ὡς ἕτερος ἐν ἑτέρῳ, οὐκ ἔστι γενητὸς ὁ χρόC νος. εἰ δὲ μήτε ἀγένητός ἐστι μήτε γενητός, παρὰ δὲ ταῦτα, τρίτον ἐπινοεῖν ἀμήχανον, λεκτέον μηδὲν ὑπάρχειν τὸν χρόνον. ὅτι γὰρ καὶ ἀγένητος οὐ δύναται εἶναι, σφόδρα εὐπαραμύθητον. εἰ γὰρ ἀγένητός ἐστι, καὶ οὔτε γέγονεν, οὔτε γενήσεται, εἷς ἔσται μόνος ὁ ἐνεστὼς χρόνος, καὶ οὔτε ὁ μέλλων, ἔτι μέλλων, οὐδὲ τὰ ἐν αὐτῷ πράγματα. οὔτε ὁ παρῳχηκώς, ἐστὶ παρῳχηκώς, οὐδὲ τὰ ἐν αὐτῷ πεπραγμένα. οὐχὶ δέ γε τοῦτο· τοίνυν οὐδὲ ἀγένητός ἐστιν D ὁ χρόνος. καὶ μὴν, οὐδὲ τὶς μὲν γενητός, τὶς δ' ἀγένητος· ἐπεὶ συντεθήσονται αἱ ἀπορίαι. ὅ,τε γὰρ γενητὸς ἢ ἐν ἑαυτῷ γίνεσθαι ὀφείλει, ἢ ἐν ἑτέρῳ· ἀλλ' ἐὰν μὲν ἐν ἑαυτῷ γίνηται, προϋπάρξει ἑαυτοῦ· ἐὰν δὲ ἐν ἑτέρῳ, οὐκέτι ἐκεῖνος ὁ χρόνος ἔσται. ἀλλὰ καθ' ὃν γίνεται ἀπολείπων τὴν ἰδίαν τάξιν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγενήτου. εἰ γὰρ ἀγένητός ἐστιν, οὔτε μέλλων ποτὲ ἔσται χρόνος, οὔτε ὁ παρῳχηκώς, ἀλλ' εἷς μόνος ὁ ἐνεστηκώς. ἄτοπα E δὲ ταῦτα. λείπεται ἄρα λέγειν, μήτε γενητοῦ ὄντος τοῦ χρόνου, μήτε ἀγενήτου, μήτε τινὸς μὲν γενητοῦ, τινὸς δὲ ἀγενήτου, μὴ εἶναι χρόνον. ἔσται δὲ τοῦτο ἀπορεῖν καὶ ἀπὸ τῆς οὐσίας, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἐννοίας προηπόρηται. αὐτίκα γὰρ τῶν Δογματικῶν φιλοσόφων

φασὶ τῶν μὲν σῶμα εἶναι τὸν χρόνον, τῶν δ' ἀσώματον· καὶ τῶν ἀσώματον φαμένων, τῶν μὲν ὡς καθ' αὑτό τι νοούμενον πρᾶγμα· τῶν δ' ὡς συμβεβηκὸς ἑτέρῳ. σῶμα μὲν οὖν ἔλεξεν εἶναι τὸν χρόνον Αἰνησίδημος, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον. μὴ διαφέρειν γὰρ αὐτὸν τοῦ ὄντος καὶ τοῦ πρώτου σώματος. ὅθεν καὶ διὰ τῆς πρώτης εἰσαγωγῆς κατὰ ἓξ πραγμάτων τετάχθαι λέγων τὰς ἁπλᾶς λέξεις, αἵ τινες μέρη τοῦ λόγου τυγχάνουσι, τὴν μὲν (χρόνος) προσηγορίαν, καὶ τὴν (μονὰς) ἐπὶ τῆς οὐσίας τετάχθαι φησίν, ἥ τις ἐστὶ σωματική. τὰ δὲ μεγέθη τῶν χρόνων, καὶ τὰ κεφάλαια τῶν ἀριθμῶν ἐπὶ πολυπλασιασμοῦ μάλιστα ἐκφέρεσθαι. τὸ μὲν γὰρ (νῦν) ὃ δὴ χρόνου μήνυμά ἐστιν, ἔτι δὲ τὴν μονάδα, οὐκ ἄλλο τι εἶναι ἢ τὴν οὐσίαν. τὴν δὲ ἡμέραν καὶ τὸν μῆνα, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν πολυπλασιασμὸν ὑπάρχειν τοῦ (νῦν) φημὶ δὲ, τοῦ χρόνου. τὰ δὲ δύο καὶ τρία καὶ δέκα καὶ ἑκατὸν, πολυπλασιασμὸν εἶναι τῆς μονάδος. ὥσθ' οὗτοι μὲν σῶμα ποιοῦσι τὸν χρόνον· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι, ἀσώματον αὐτὸν ᾠήθησαν ὑπάρχειν. τῶν γὰρ τινῶν φασὶ τὰ μὲν εἶναι σώματα, τὰ δὲ ἀσώματα. τῶν δὲ ἀσωμάτων τέσσαρα εἴδη καταριθμοῦνται, ὡς λεκτὸν, καὶ κενὸν, καὶ τόπον, καὶ χρόνον. ἐξ οὗ δῆλον γίνεται ὅτι, πρὸς τῷ ἀσώματον ὑπολαμβάνειν τὸν χρόνον, ἔτι καθ' αὑτό τι νοούμενον πρᾶγμα δοξάζουσι τοῦτον. Ἐπίκουρος δὲ, ὡς αὐτὸν Δημήτριος ὁ Λάκων ἐξηγεῖται, τὸν χρόνον, σύμπτωμα συμπτωμάτων εἶναι λέγει, παρεπόμενον ἡμέραις τε καὶ νυξὶ, καὶ ὥραις καὶ πάθεσι, καὶ ἀπαθείαις καὶ κινήσεσι καὶ μοναῖς. πάντα γὰρ ταῦτα συμπτώματά ἐστι τισὶ συμβεβηκότα. καὶ ὁ χρόνος πᾶσι τούτοις συμπαρεπόμενος, εἰκότως ἂν λεχθείη σύμπτωμα συμπτωμάτων. καθόλου γὰρ, ἵνα μακρὸν ἄνωθεν προσλάβωμεν, εἰς τὴν τοῦ λεγομένου παρακολούθησιν, τῶν ὄντων τὰ μέν τινα καθ' ἑαυτὰ ὑφέστηκε, τὰ δὲ περὶ τοῖς καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶσι θεωρεῖται. καὶ καθ' ἑαυτὰ μὲν ὑφέστηκε πράγματα, οἷον αἱ οὐσίαι, ὡς τὸ σῶμα καὶ κενόν. περὶ δὲ τοῖς καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶσι, θεωρεῖται τὰ καλούμενα παρ' αὐτοῖς συμβεβηκότα. τούτων δὲ τῶν συμβεβηκότων, τὰ μὲν ἔστιν ἀχώριστα τῶν οἷς συμβέβηκε, τὰ δὲ χωρίζεσθαι τούτων πέφυκεν:

A alij quidem tempus dicunt esse corpus; alij autem incorporeum. Et ex iis quidem qui dicunt incorporeum, alij quidem dicunt id esse vt rem quæ per se intelligentia percipitur, alij verò vt quæ alteri accidit. Atque corpus quidem esse tempus dixit Ænesidemus ex sententia Heracliti. Ipsum enim non differre ab eo quod est, & à primo corpore. Vnde etiam per primam institutionem dicens esse ordinatum in sex simplices rerum dictiones, quæ quidem sunt partes
B orationis, vocabulum quidem (tempus) & vocabulum (vnitas) in substantia dicit esse collocatum quæ est corporea. Temporum autem magnitudines, & capita numerorum, efferri maximè in multiplicatione. Nam (Nunc) quidem quod est significatio temporis, & præterea vnitatem, non esse aliquid aliud quàm essentiam. Diem autem & mensem & annum esse multiplicationem ipsius Nūc, temporis inquam. Duo autem & tria & decem, per se esse multiplicationem vnitatis. Isti itaque tempus faciunt cor-
C pus. Stoici autem Philosophi existimarunt ipsum esse incorporeum. Ex aliquibus enim alia quidem dicunt esse corpora, alia verò incorporea. Ex incorporeis autem enumerant quatuor species: id quod dicitur, & inane, & locum, & tempus. Ex quo est perspicuum, quòd præter id quòd tempus existimāt incorporeum, censent etiam id esse rem quæ per se intelligentia concipitur. Epicurus autem, vt ipse Demetrius Lacon, exponit tempus, dicens id esse accidens
D accidentium, consequens dies & noctes & horas & affectiones & impatibilitates & motus & mansiones. Omnia enim hæc accidentia aliquibus accidunt. & tempus hæc omnia consequens, meritò dici poterit accidentia accidentium. In summa enim, vt paulò altius sumamus, ad meliùs assequēdum id quod dicitur, Ex iis quæ sunt, alia quidem per se consistunt, alia autem in iis quæ per se constant, considerantur. Et per se quidem consistunt essentiæ, vt
E corpus & inane. In iis autem quæ per se consistunt, considerantur ea quæ apud ipsos vocantur accidentia. Ex his autem accidentibus, alia quidem sunt inseparabilia ab iis quibus accidunt, alia autem ab iis sua natura separantur.

Atque inseparabilia quidem sunt ab iis quibus accidunt: vt corporis, resistētia: vacui autem, cessio. Neque enim fieri potest vt corpus vnquam intelligamus absque resistentia: neque inane absque cessione. sed sempiternum vtriusque accidens: corporis quidem, resistere: inanis autem, cedere. Non inseparabilia autem ab iis quibus accidunt, sunt, vt motus & mansio. Quæ enim concreta sunt corpora, neque perpetuò moueri possunt citra quietem, neque semper esse sine motu: sed accidentem quidem aliquando habent motum, aliquando autem mansionem, etiamsi atomus, si per se sit, sit semper mobilis. Aut enim debet appropinquare inani, aut corpori. Siue autem appropinquet inani, propter cessionem fertur per ipsum: siue corpori, propter resistentiam, resiliendo motum ab ipso efficiet. Hæc sunt ergo accidentia quæ sequitur tempus, dies, inquam, & nox, & hora, & affectiones, & impatibilitates, motusque & mansiones. Dies enim & nox sunt accidentia ambientis aëris. Ex quibus dies quidem accidit per illuminationem à Sole. Nox autem accedit per priuationem lucis quæ à Sole procedit. Hora autem, cùm sit pars diei aut noctis, rursus est accidens aëris, vt dies & nox. Ex aduerso autem cuiuslibet diei & cuiuslibet noctis & horæ eis comparatum extēditur tempus. Quam ob causam & dies & nox dicitur longa vel breuis dum ferimur ad tempus quod ei accidit: affectionesque & impatibilitates, nempe dolores aut voluptates: & ideo non sunt aliquæ essentiæ, sed accidentia eorum qui afficiuntur, aut lætando, aut dolendo: & sunt accidentia non absque tempore. Præterea motus quoque & etiam mansio, vt iam ostendimus, sunt accidentia corporum, & non sine tempore: motus certè velocitatem & tarditatem, & etiam diuturniorem & breuiorem mansionem tempore dimetimur. Verumenimvero ex his est perspicuum, quòd Epicurus tempus opinatur esse incorporeum, sed non eo modo quo Stoici. Nam illi quidem, vt dictum est, statuerunt tempus esse quidpiam incorporeum, si per se intelligatur. Epicurus autem, vt quod aliquibus accidat. Atque isti quidem sic existimant. Plato autem

A ἀχώριστα μὲν οὖν ἐστι τῶν οἷς συμβέβηκεν, ὥσπερ ἡ ἀντιτυπία μὲν τοῦ σώματος, εἶξις δὲ τοῦ κενοῦ. οὔτε γὰρ σῶμα δυνατόν ἐστι ποτὲ νοῆσαι χωρὶς τῆς ἀντιτυπίας, οὔτε τὸ κενὸν χωρὶς εἴξεως. ἀλλ' ἀΐδιον ἑκατέρου συμβεβηκὸς, τοῦ μὲν τὸ ἀντιτυπεῖν, τοῦ δὲ τὸ εἴκειν. οὐκ ἀχώριστα δέ ἐστι τῶν οἷς συμβέβηκε, καθάπερ ἡ κίνησις, καὶ ἡ μονή. τὰ γὰρ συγκεκριμένα τῶν σωμάτων, οὔτε κινεῖται διὰ παντὸς ἀτρεμήτως, οὔτ' ἀκινητίζει διὰ παντός. B ἀλλὰ ποτὲ μὲν συμβεβηκυῖαν ἔχει τὴν κίνησιν, ποτὲ δὲ τὴν μονὴν, καίπερ τῆς ἀτόμου, ὅτε καθ' ἑαυτήν ἐστιν, ἀεὶ κινητοῦ καθεστώσης. ἢ γὰρ κενῷ πελάζειν ὀφείλει ἢ σώματι. εἴτε δὲ κενῷ πελάζοι, διὰ τὴν εἶξιν φέρεται δι' αὐτοῦ· εἴτε σώματι, διὰ τὴν ἀντιτυπίαν ἀποπαλτικῶς ποιήσεται τὴν ἀπ' αὐτοῦ κίνησιν. συμπτώματα οὖν ταῦτ' ἐστιν, οἷς χρόνος παρέπεται· φημὶ δὲ τήν τε ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ ὥραν, καὶ τὰ πάθη καὶ τὰς ἀπαθείας, C κινήσεις τε καὶ μονάς. ἥ τε γὰρ ἡμέρα καὶ νὺξ τοῦ περιέχοντος ἀέρος εἰσὶ συμπτώματα. ὧν ἡ μὲν ἡμέρα κατὰ τὸν ἐξ Ἡλίου φωτισμὸν συμβαίνει· ἡ δὲ νὺξ, κατὰ φωτισμοῦ στέρησιν τοῦ ἐξ Ἡλίου ἐπιγίνεται· ἡ δὲ ὥρα, ἤτοι τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτὸς μέρος καθεστηκυῖα, πάλιν σύμπτωμα γίνεται τοῦ ἀέρος, ὥσπερ καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ. αὐταῖς παρεκτείνεται δὲ πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ πάσῃ νυκτὶ καὶ ὥρᾳ ὁ χρόνος. παρ' ἣν αἰτίαν μακρὰ ἢ βραχεῖα λέγεται ἡμέρα καὶ νὺξ, D φερομένων ἡμῶν ἐπὶ τὸν ταύτῃ συμβεβηκότα χρόνον· τά τε πάθη καὶ αἱ ἀπάθειαι, ἤτοι ἀλγηδόνες ἢ ἡδοναὶ ἐτύγχανον· διὰ δὲ τοῦτο οὐκ οὐσίαι τινὲς καθεστήκεισαν, ἀλλὰ συμπτώματα τῶν πασχόντων ἤτοι ἡδέως ἢ ἀλγεινῶς· καὶ συμπτώματα οὐκ ἄχρονα. πρὸς τούτοις καὶ ἡ κίνησις, ἔτι δὲ ἡ μονὴ, ὡς ἤδη παρεστήσαμεν, τῶν σωμάτων ἐστὶ συμπτώματα, καὶ οὐ χωρὶς χρόνου. τὴν γοῦν ὀξύτητα καὶ βραδύτητα τῆς κινήσεως, ἔτι δὲ τὴν E πλείονα καὶ ἐλάττονα μονὴν χρόνῳ καταμετροῦμεν. ἀλλὰ γὰρ ἐκ τούτων φανερὸν ὅτι ὁ Ἐπίκουρος ἀσώματον οἴεται τὸν χρόνον ὑπάρχειν. οὐ παραπλησίως δὲ τοῖς Στωικοῖς. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὡς λέλεκται, ἀσώματόν τι καθ' αὑτὸ νοούμενον ὑπεστήσαντο τὸν χρόνον. Ἐπίκουρος δὲ συμβεβηκός τισιν. ὧδε μὲν οὗτοι. Πλάτων δὲ ἔλεγε,

ἔλεγε, (ὡς δέ τινες, Ἀριστοτέλης) χρόνον εἶναι ἀριθμὸν τοῦ ἐν κινήσει προτέρου καὶ ὑστέρου. Στράτων δὲ ὁ Φυσικός, (ὡς δ' ἄλλοι, Ἀριστοτέλης) μέτρον κινήσεως καὶ μονῆς. ὅθεν τοιαύτης οὔσης καὶ περὶ τῆς κατὰ τὸν χρόνον οὐσίας διαστάσεως, πάρεστι μὲν ἤδη συμβάλλειν ἐκ τῶν προηπορημένων, ὅτι οὐδ' ἐκ ταύτης ἔστι τί ἐστι βεβαίως τι μαθεῖν. ὅμως δὲ καὶ τὰ νῦν λεκτέον πρὸς Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην καὶ Στράτωνα τὸν Φυσικόν, τὰ ἐν ἀρχαῖς εἰρημένα, ὅτε ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ χρόνου συνήγομεν τὸ μηδὲν εἶναι τὸν χρόνον. πρὸς δὲ τοὺς σωματικὴν ἀξιοῦντας εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ χρόνου, φημὶ δὲ τοὺς Ἡρακλειτείους, κοινὸν προχειρότατον, ὅτι εἰ χρόνος σῶμά ἐστι, πᾶν δὲ σῶμα, ἢ μένον ἢ κινούμενον νοεῖται· τὸ δὲ μένον ἢ κινούμενον, ἐν χρόνῳ μένον, ἢ κινούμενον νοεῖται, οὐχὶ δέ γε ἐν σώματι τὸ σῶμα μένον ἢ κινούμενον νοεῖται· οὐκ ἄρα σῶμά ἐστιν ὁ χρόνος. τό, τε ὂν κατὰ τοὺς Ἡρακλειτείους, ὃ δὴ σῶμά ἐστιν, ἐν χρόνῳ ἐστίν· οὐχὶ δέ γε ὁ χρόνος ἐν χρόνῳ ἐστί· οὐκ ἄρα τὸ ὂν καὶ τὸ σῶμα χρόνος ἐστί, τό, τε ζῷον ἐν χρόνῳ ζῇ. ὡς καὶ τὸ τεθνηκός, ἐν χρόνῳ τέθνηκε. διὸ οὐκ ἔστι ζῷον ἢ σῶμα ὁ χρόνος. καὶ μὴν οἱ λέγοντες μὴ ὑπάρχειν τὸ πρῶτον σῶμα, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, οὐ κωλύονται χρόνον νοεῖν. εἰ δέ γε χρόνος ἦν τὸ πρῶτον, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, σῶμα, κἂν ἐκωλύοντο τὸν χρόνον νοεῖν. οὐκ ἄρα τὸ ὄν, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, ἐστὶ χρόνος· τό, τε ὂν κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, ἀήρ ἐστιν, ὥς φησιν ὁ Αἰνησίδημος. μακρῷ δὲ ἀέρος διέφερεν ὁ χρόνος. καὶ ᾧ λόγῳ οὐθεὶς τὸ πῦρ ἢ τὸ ὕδωρ ἢ τὴν γῆν χρόνον λέγει εἶναι, τῷ αὐτῷ οὐδὲ τὸν ἀέρα φησί. οὐ τοίνυν τὸ ὂν ἐστὶ χρόνος. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν συντόμοις πρὸς ταύτην εἰρήσθω τὴν στάσιν. βραχὺς δ' ἐστὶ καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς λόγος, φάσκοντας τῶν ὄντων τὰ μὲν εἶναι σώματα, τὰ δὲ ἀσώματα· καὶ τῶν ἀσωμάτων εἶδός τι καθ' αὑτὸ νοούμενον οἰομένους τὸν χρόνον. ὃ γάρ τι γενικώτατον τῷ μήτε σῶμά τι δύνασθαι εἶναι, μήτε ἀσώματον, μήτε σῶμα ἅμα καὶ ἀσώματον, οὐκ ἂν εἴη.

A dicebat (vt nonnulli autem, Aristoteles) tempus esse numerum eius quod est in motu prius & posterius. Strato autem Physicus (vt alij autem, Aristoteles) esse mensuram motus & mansionis. Quamobrem cùm sit tanta de essentia temporis dissensio, iam quidem licet ex iis de quibus prius fuit dubitatum, coniicere; quòd ne ex ea quidem quidquam potest firmiter ac stabiliter disci. Et tamen nunc etiam aduersus Platonem & Aristotelem & Stratonem Physicum ea sunt dicenda, quæ dicta sunt in princi-
B pijs, nempe quod ex notione temporis collegimus nihil esse tempus. Aduersus eos autem qui censent corpoream esse temporis essentiam, Heracliti, inquam, asseclas, id quod est in promptu: quòd si tempus est corpus: omne autem corpus aut manere aut moueri intelligitur: quod autē manet aut mouetur, in tempore manere aut moueri intelligitur, non autem in corpore corpus manere aut moueri intelligitur: tempus ergo non est corpus. Et id quod est, ex Hera-
C cliti sententia, quod quidem est corpus, est in tempore. Non est autem tempus in tempore. Id ergo quod est, & corpus, non est tempus. & animal viuit in tempore, vt etiam mortuum, mortuum est in tempore. Quamobrem tempus non est animal aut corpus. Quinetiam ij qui dicunt ex Heracliti quidem sententia non esse primum corpus, nihil obstat quominus tempus intelligant. Sed si tempus esset primum corpus, vt vult Heraclitus, impedirentur tempus in-
D telligere. Non est ergo ex Heracliti sententia tempus id quod est, & id quod est, ex Heracliti sententia est aër, vt dicit Ænesidemus. Ab aëre autem multum differt tempus. Et qua ratione nullus ignem aut aquam aut terram dicit esse tempus, eadem nec dicit esse aërem. Non est ergo id quod est, tempus. Atque aduersus hanc quidem sectam breuiter hæc dicta sint. Breuis quoque est oratio aduersus Stoicos, qui di-
E cunt ex aliquibus quidem aliqua esse corpora, alia verò incorporea. & ex incorporeis esse aliquam speciem quæ per se intelligitur, vt tempus. Nam quod est quidpiam maximè generale, propterea quod nec potest esse aliquod corpus nec incorporeum, neque corpus fuerit nec incorporeum.

Nam si est corpus, oportebit omnes eius species esse corpus, & nullam incorpoream. Et quomodo omnes animalis species sunt animal, & nulla inanima: & omnes plantæ species sunt plantæ, nulla autem animata: ita sequetur vt alicuius quod est corpus, species sint re vera corpora, & nulla earum corpus. Similiter si sit simul corpus & incorporeũ, omnia singularia erunt simul corpora & incorporea, & nihil seorsum aut corpus solum aut incorporeum. Quamobrem si illud quidpiam non est corpus, neque incorporeum, aut corpus simul & incorporeum, nihil est illud quidpiam. Si illud autem tollatur, simul etiam tolluntur quæcunque sunt in specie. quod quidem est absurdum. Præterea etiam de vnoquoque incorporeorum quæ simul data sunt cum tempore, dubitatum est à Scepticis, vtpote de eo quod dicitur, & de inani & de loco. Si de vnoquoque autem eorum sit dubitatum, nec tempus quidem esse concedetur ex eodem genere cuius ea sunt. Aduersus Epicurum autem, qui censet tempus esse accidens accidentium, cùm multa etiam alia dici possint, illud in præsentia satis erit dicere, quòd quæ aliquo quidem modo se habent essentiæ, considerantur vtique & sunt rerum subiectarum. Quæ autem dicuntur accidere essentiis, cùm non sint alia ab essentiis, sunt eiusmodi vt non possint consistere. Neque enim est vlla resistentia præter corpus quod resistit: neque subiicitur cessio præter id quod cedit, & inane: non motus pręter corpus quod mouetur: non mansio præter id quod quiescit. Sed quomodo ducere exercitum nihil est præter eum qui exercitum ducit: neqꝫ esse gymnasiarchiam præter eum qui est gymnasiarcha: ita neque vnumquodque eorum quæ accidunt, sunt præter id cui accidunt. Vnde etiam cùm dicit Epicurus intelligendum esse corpus ex compositione magnitudinis, & figuræ, & resistentiæ, & ponderis, vrget vt ex iis quæ non sunt, intelligamus id quod est esse corpus. Nam si neque magnitudo aliqua ponitur præter id quod est præditum magnitudine: neque figura præter figuratum: neque resistentia præter resistens: quomodo

A Εἰ γὰρ σῶμά ἐστι, δεήσει πάντα αὐτοῦ τὰ εἴδη σώματα τυγχάνειν, καὶ μηδὲν ἀσώματον. καὶ ὃν τρόπον πάντα τὰ τοῦ ζώου εἴδη, ζῷά ἐστι, καὶ οὐδὲν ἄψυχον, καὶ τὰ τοῦ φυτοῦ φυτά, καὶ οὐδὲν ἔμψυχον· οὕτως ἀκολουθήσει καὶ τὰ τοῦ τινὸς εἴδη σώματος ὄντος, σώματα τυγχάνειν, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀσώματον. Εἰ δὲ ἀσώματόν ἐστιν, ἔσται πάντα αὐτοῦ τὰ εἴδη ἀσώματα, καὶ οὐδὲν σῶμα. ὡσαύτως δὲ κἂν σῶμα ἅμα καὶ ἀσώματον ὑπάρχῃ, B πάντα τὰ ἐπὶ μέρους ἔσται σώματα ἅμα καὶ ἀσώματα. καὶ οὐδὲν κατ᾽ ἰδίαν ἢ σῶμα μόνον ἢ ἀσώματον. ὥστε εἰ μὴ σῶμά ἐστι τὸ τί, μήτε ἀσώματον, ἢ σῶμα ἅμα καὶ ἀσώματον, οὐδέν ἐστι τὸ τί. τούτου δ᾽ ἀναιρουμένου, συναναιρεῖται καὶ τὰ ἐπ᾽ εἴδους πάντα· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. καὶ μὴν καὶ ἕκαστον τῶν συναποδοθέντων τῷ χρόνῳ ἀσωμάτων, ἠπόρηται τοῖς ἀπὸ τῆς σκέψεως· οἷον, τὸ λεκτὸν καὶ τὸ κενὸν καὶ ὁ τόπος. ἑκάστου δὲ τούτων ἠπορημένου καὶ ὁ C χρόνος οὐ συγχωρηθήσεται, ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ὢν τούτοις. πρὸς δὲ τὸν Ἐπίκουρον σύμπτωμα συμπτωμάτων ἀξιοῦντα τυγχάνειν τὸν χρόνον, πολλῶν καὶ ἄλλων λέγεσθαι δυναμένων, ἐκεῖνο πρὸς τὸ παρὸν ἀπαρκέσει λέγειν, ὅτι αἱ μὲν πῶς ἔχουσαι οὐσίαι τάχα θεωροῦνται, καὶ εἰσὶ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων· τὰ δὲ λεγόμενα συμβεβηκέναι ταῖς οὐσίαις, οὐχ ἕτερα ὄντα τῶν οὐσιῶν, ἀνυπόστατά ἐστιν. οὔτε γὰρ ἀντιτυπία τίς ἐστι παρὰ D τὸ ἀντίτυπον σῶμα· οὔτε εἶξις ὑπόκειται παρὰ τὸ εἶκον καὶ κενόν· οὐ κίνησις παρὰ τὸ κινούμενον σῶμα, οὐ μονή, παρὰ τὸ ἠρεμοῦν· ἀλλ᾽ ὡς οὐδέν ἐστι στρατηγία παρὰ τὸν στρατηγοῦντα, οὐδὲ γυμνασιαρχία, παρὰ τὸν γυμνασιαρχοῦντα· οὕτως οὐδὲ ἕκαστον τούτων τῶν συμβεβηκότων, ἔστι παρὰ τὸ ᾧ συμβέβηκεν. ὅθεν καὶ ἐπειδὴ λέγει ὁ Ἐπίκουρος, τὸ σῶμα νοεῖν κατ᾽ ἐπισύνθεσιν μεγέθους καὶ σχήματος, καὶ ἀντιτυπίας E καὶ βάρους, ἐκ μὴ ὄντων σωμάτων βιάζεται τὸ ὂν σῶμα νοεῖν. Εἰ γὰρ μήτε μέγεθός τι ὑπόκειται παρὰ τὸ μεμεγεθωμένον, μήτε σχῆμα παρὰ τὸ ἐσχηματισμένον, μήτε ἀντιτυπία παρὰ τὸ ἀντιτυποῦν, πῶς

ἐκ τῶν

A ἐκ τῶν μὴ ὑποκειμένων δ' ἔτι τὸ ὑποκείμενον νοεῖ σῶμα; ὥσθ' ἵνα ᾖ χρόνος, συμπτώματα εἶναι δεῖ· ἵνα δὲ τὰ συμπτώματα ὑπάρχῃ, συμβεβηκός τι ὑποκείμενον· οὐδὲν δέ ἐστι συμβεβηκὸς ὑποκείμενον· τοίνυν οὐδὲ χρόνος δύναται ὑπάρχειν. ἐῶ λέγειν ὅτι καὶ τὰ οἷς λέγεται συμβεβηκέναι ὁ χρόνος, καὶ τὰ ὧν λέγεται συμπτώματα τυγχάνειν, ἀνεύρετά ἐστιν. οἷον, ἡ ἡμέρα, ἡ νύξ, ὥρα, κίνησις, μονή, πάθος, ἀπάθεια. ἡ γοῦν ἡμέρα δωδεκάωρος λεγομένη εἶναι, καθὼς B πρότερον ὑπεδείξαμεν, οὐχ ὑφέστηκε κατὰ τὰς δώδεκα ὥρας, ἀλλὰ κατὰ μίαν μόνην τὴν ἐνεστῶσαν, ἥτις οὐκ ἔστιν ἡμέρα. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς νυκτός. ἥ τε ὥρα ἐν πλάτει νοουμένη, καὶ οὖσα τριμερής, πάλιν σκεψαμένοις ἡμῖν ἀνυπόστατος φανεῖται. οὔτε γὰρ ὅτε τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος ἐστίν, ὑφέστηκεν· οὔπω γὰρ τὰ λοιπά ἐστιν· οὔτε ὅτε τὸ δεύτερον· τότε γὰρ τὸ μὲν πρῶτον οὐκέτι ἔστι, τὸ δὲ τρίτον οὔπω ἔστι. τῶν δὲ πλειόνων αὐ- C τῆς μερῶν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον μὴ ὑπαρχόντων, οὐδ' αὐτὴ δύναται ὑπάρχειν. ἀλλ' ἔστω γε ἡμέραν εἶναι καὶ νύκτα ὑπάρχειν καὶ ὥρας. οὐκοῦν ἐπεὶ ταῦτά ἐστι χρόνος, ὁ δὲ Ἐπίκουρος συμπτώματά φησιν αὐτὴν εἶναι τὸν χρόνον, ἔσται κατὰ τὸν Ἐπίκουρον ὁ χρόνος αὐτὸς ἑαυτοῦ σύμπτωμα. καὶ μὴν καὶ ὁ περὶ τῆς κινήσεως λόγος ποικίλως ἄπορος δέδεικται, διὰ τὸ μήτε ἐν ᾧ τί ἐστι τόπῳ δύνασθαι κινεῖσθαι, μήτε ἐν ᾧ μή ἐστι. συν- D αιρεῖται δὲ καὶ τὸ περὶ τῆς μονῆς. κινήσεως γὰρ μὴ οὔσης, οὐδὲ μονὴ γένοιτ' ἄν. κατὰ γὰρ ἀντιπαραβολὴν τοῦ κινουμένου νοεῖται τὸ ἀκίνητον, καὶ τοῦ ἀκοντίζοντος τὸ κινούμενον. ὅθεν ὡς δεξιοῦ μὴ ὄντος, οὐδὲ ἀριστερόν ἐστιν· οὕτως τοῦ ἑτέρου τούτων μὴ ὑπάρχοντος, οὐδὲ τὸ λοιπὸν δύναται νοεῖσθαι. καὶ ἄλλως· φασὶν οἱ ἀπορητικοί· τὸ μένον, ὑπό τινος αἰτίας ἀναγκάζεται μένειν· τὸ δὲ ἀναγκαζόμενον, πάσχει, τὸ δὲ πάσχον, κινεῖται· E τὸ ἄρα μένον κινεῖται. ἀλλ' εἰ τὰ συμπτώματά φησιν εἶναι τὸν χρόνον ὁ Ἐπίκουρος, δέδεικται δὲ ἠπορημένα, δεήσει ὁμολογεῖν καὶ τὸν συμβεβηκότα τούτοις χρόνον ἠπορῆσθαι. πρὸς τούτοις ἀσώματός τε ἔστιν ἡ κίνησις καὶ τὸ πάθος, καὶ ἕκαστον τῶν κατηγορημένων ἀσώματον δὲ καὶ ὁ χρόνος.

A fieri potest vt ex non subiectis non subiectum corpus intelligamus? Quamobrem si vt sit tempus, oportet esse accidentia: accidentia autem sunt aliquod accidens subiectum: nullum autem est accidens subiectum: igitur nec potest esse tempus. Mitto quòd ea quibus dicitur tempus accidere, & ea quorum dicuntur accidentia, sunt eiusmodi vt non possint inueniri, vt dies, nox, hora, motus, mansio, affectio, impatibilitas. Dies quidem certè qui dicitur esse duodecim horarum, vt priùs ostendi- B mus, non consistit in duodecim horis, sed in vna sola præsenti, quæ non est dies. Eadem autem ratio est etiam in nocte, & hora quæ largè intelligitur, & est veluti trium partium, quæ rursus nobis considerantibus cernitur non posse consistere. Neque enim quando est prima eius pars, consistit. nondum enim sunt reliquæ: neque quando secunda. tunc enim prima non est ampliùs, nondum autem est tertia. Quum autem plures eius par- C tes hoc modo non sint, nec ipsa esse potest. Ergo quoniam hæc sunt tempus: Epicurus autem dicit tempus esse horum accidentia: ex sententia Epicuri erit ipsum tempus sui accidens. Quinetiam ostensum est motus rationem esse variè dubiam, propterea quòd nec moueri possit in eo in quo est loco, nec in eo in quo non est. Simul quoque tollitur mansio. Nam si non sit motus, nec mansio quidem erit. Ex collatione enim D eius quod mouetur, intelligitur immobile: & eius quod non mouetur, id quod mouetur. Vnde quomodo si non sit dexterum, non erit sinistrum: ita si non sit horum alterum, nec reliquum quidem potest intelligi. Et aliter. Dicunt dubitatores: Quod manet, ab aliqua causa cogitur manere. Quod autem cogitur manere, patitur. Quod autem patitur, mouetur. Quod ergo manet, mouetur. Sed si Epicurus dicit tempus esse accidentia: ostensum est autem de his du- E bitari: fatendum erit dubitari etiam de tempore quod eis accidit. Præterea si motus est incorporeus, & affectio, & vnumquodque eorum quæ sunt prædicata: & tempus etiam est incorporeum.

ὡς γὰρ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων προηγεῖται τὰ νοητὰ καὶ ἄδηλα σώματα, οὕτω καὶ τῶν νοητῶν σωμάτων ἀρχὴν δεῖ τὰ ἀσώματα· καὶ κατὰ λόγον. ὡς γὰρ τὰ τῆς λέξεως στοιχεῖα, οὐκ εἰσὶ λέξεις· οὕτω καὶ τὰ τῶν σωμάτων στοιχεῖα οὐκ ἔστι σώματα. ἤτοι δὲ σώματα ὀφείλει τυγχάνειν, ἢ ἀσώματα· διὸ πάντως ἐστὶν ἀσώματα. καὶ μὴν οὐδὲ ἔνεστι φάσκειν ὅτι αἰωνίους συμβέβηκεν εἶναι τὰς ἀτόμους· καὶ διὰ τοῦτο δύνασθαι σωματικὰς οὔσας τῶν ὅλων ἀρχήν. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ οἱ τὰς ὁμοιομερείας, καὶ οἱ τοὺς ὄγκους, καὶ οἱ τὰ ἐλάχιστα καὶ ἀμερῆ λέγοντες εἶναι στοιχεῖα, αἰώνιον ἀπολείπουσι τούτων τὴν ὑπόστασιν, ὥστε μὴ μᾶλλον τὰς ἀτόμους, ἢ ταῦτ' εἶναι στοιχεῖα. εἶτα καὶ δεδόσθω, ταῖς ἀληθείαις αἰωνίους εἶναι τὰς ἀτόμους· ἀλλ' ὃν τρόπον οἱ ἀγένητον καὶ αἰώνιον ἀπολείποντες τὸν κόσμον, οὐδὲν ἧττον πρὸς ἐπίνοιαν ζητοῦσι τὰς πρῶτον συστησαμένας αὐτὸν ἀρχάς· οὕτω καὶ ἡμεῖς, φασὶν οἱ Πυθαγορικοί, τῶν φυσικῶν φιλοσόφων κατ' ἐπίνοιαν σκεπτόμεθα, τὸ, ἐκ τίνων τὰ αἰώνια ταῦτα καὶ λόγῳ θεωρητὰ συνέστηκε σώματα. ἤτοι οὖν σώματά ἐστι τὰ συστατικὰ αὐτῶν, ἢ ἀσώματα. καὶ σώματα μὲν οὐκ ἂν εἴπαιμεν, ἐπεὶ δεήσει κἀκείνων σώματα λέγειν εἶναι συστατικά· καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον προβαινούσης τῆς ἐπινοίας, ἄναρχον γίνεσθαι τὸ πᾶν. λείπεται ἄρα λέγειν, ἐξ ἀσωμάτων εἶναι τὴν σύστασιν τῶν νοητῶν σωμάτων· ὅπερ καὶ Ἐπίκουρος ὡμολόγησε, φήσας κατὰ ἀθροισμὸν σχήματός τε καὶ μεγέθους καὶ ἀντιτυπίας καὶ βάρους, τὸ σῶμα νενοῆσθαι. ἀλλ' ὅτι μὲν ἀσωμάτους εἶναι δεῖ τὰς ἀρχὰς τῶν λόγῳ θεωρητῶν σωμάτων, ἐκ τῶν εἰρημένων συμφανές· ἤδη δὲ, οὐκ εἴ τινα προϋφέστηκε τῶν σωμάτων ἀσώματα, ταῦτ' ἐξ ἀνάγκης στοιχεῖά ἐστι τῶν ὄντων, καὶ πρῶται τινὲς ἀρχαί. ἰδοὺ γὰρ καὶ αἱ ἰδέαι ἀσώματοι οὖσαι κατὰ τὸν Πλάτωνα προϋφεστᾶσι τῶν σωμάτων, καὶ ἕκαστον τῶν γινομένων πρὸς αὐτὰς γίνεται. ἀλλ' οὐκ εἰσὶ τῶν ὄντων ἀρχαί· ἐπείπερ ἑκάστη ἰδέα, κατ' ἰδίαν μὲν λαμβανομένη, ἓν εἶναι λέγεται· κατὰ σύλληψιν δὲ ἑτέρας ἢ ἄλλων, δύο καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες. ὥστε εἶναί τι ἐπαναβεβηκὸς αὐτῶν τῆς ὑποστάσεως τὸν ἀριθμόν·

A Quomodo enim corpora quæ percipiuntur intelligentia, & non sunt euidentia, præcedunt corpora sensilia: ita etiam oportet incorporea præcedere etiam corpora quæ percipiuntur intelligentia. & meritò. Quomodo enim elementa dictionis non sunt dictiones: ita etiã elementata corporũ non sunt corpora. Aut ergo oportet ea esse corpora, aut incorporea. Quamobrẽ sunt omnino incorporea. Sed neque licet dicere quòd æternas accidit esse atomos: & ideo posse, cùm sint corporeæ, vniuersorũ B esse principia. Primùm enim qui & similares partes, & qui magnitudines, & qui minima & indiuidua dicũt esse elementa, eorum æternam relinquunt substantiam: quo fit vt non magis atomi, quàm ea sint elementa. Deinde etiamsi datum fuerit re vera æternas esse atomos: Attamen quomodo qui mundum relinquunt ingenitum & æternum, nihilo secius ad eum mente cogitandum quærunt principia quæ ipsum primum constituerunt: ita etiam nos quoque, inqui- C unt Pythagorici, naturalium Philosophorũ more cogitantes, consideramus, ex quibúsnam constent hæc æterna & ratione contemplanda corpora. Aut ergo sunt corpora quæ ea constituunt, aut incorporea. Et corpora quidem non dixerimus, quoniam oportebit dicere etiam corpora, quę illa constituant: & ita in infinitum procedente cogitatione, esse vniuersitatem principij expertem. Restat ergò vt dicatur ex incorporeis constitui corpora quæ percipiuntur in- D telligentia: quod etiam confessus est Epicurus, dicens per congeriem figuræ & magnitudinis & resistẽtiæ & grauitatis, intelligẽtia perceptum esse corpus. Atque quòd incorporea quidem oporteat esse principia corporum quæ sunt ratione contemplãda, ex his est perspicuum. Num autem non si aliqua incorporea consistunt ante corpora, ea necessariò sunt rerum elemẽta & prima principia? Ecce enim ideæ quoque cùm sint incorporeæ, vt vult Plato, cõsistunt ante cor- E pora: & vnumquodque eorũ quæ oriuntur ac fiunt, oriuntur ac fiunt ad ea relata. Sed eæ non sunt rerũ principia: quandoquidem vnaquæque idea si seorsum sumatur, vnum esse dicitur: per alterius autem aut aliarum comprehensionem, duæ aut tres aut quatuor. Quo fit vt numerus sit transcendẽs earũ substãtiam:

cuius per participationem, vnum aut duo aut tria, & his adhuc plura de eis prædicantur, & solidæ figuræ ante corpus mente agitantur, cum habeant naturam incorpoream. sed contrà, ea non sunt omnium principia. Nam ea quoque cogitatione præcedunt figuræ planæ, propterea quòd ex illis consistant solidæ. Sed nec figuras planas rerum posueris elementa. Vnaquæque enim earum componitur ex lineis præcedentibus. & lineæ habent numeros qui mente prius cogitantur: quandoquidem ex tribus lineis appellatur triangulus, & quadratum ex quatuor: & quia simplex linea non sine numero mente est concepta, sed à signo ducta in signum hæret duobus: omnes autem numeri ipsi quoque cadunt sub vnum. Nam binarius vnus est binarius: & ternarius vnum quid est, nempe ternarius: & denarius est vnum caput & vna summa numeri.

His motus Pythagoras, dixit vnitatem esse rerum principium, per cuius participationem vnaquæque res vna dicitur: & eam si ex sui quidem cogitetur, vt ita dicam, identitate, intelligi vnitatem. Sin autem sibi adiungatur ex alteritate & diuersitate, efficere interminatum & indefinitum qui vocatur binarium: propterea quòd numerabiliū, eorumque quæ sunt terminata ac finita, nullus sitidem binarius, ex eius autem participatione intelligantur binarij, vt etiam arguunt in vnitate. Duo ergo sunt rerum principia, Primum vnitas, ex cuius participatione omnes numerabiles intelliguntur vnitates: & interminatus binarius, ex cuius participatione sunt omnes terminati binarij. Quòd autem hæc sint re vera principia vniuersorum, variè docent Pythagorei. Nam ex iis quæ sunt, inquiunt, alia quidem intelliguntur ex differentia: alia autem ex repugnantia: alia autem relata ad aliquid. Atque ex differentia quidem esse quæ per se sunt, & sunt subiecta ex propria circumscriptione: vt homo, equus, planta, aqua, aër, ignis. Vnumquodque enim eorum consideratur absolutè, & non ex ea qua ad aliud refertur habitudine. Ex repugnantia autem esse, quæ considerantur ex repugnantia alterius ad alterum: vt bonum & malum: iustum, iniustū: vtile, invtile: sanctū, profanum: piū, impium:

A οὗ κατὰ μετοχὴν τὸ ἓν ἢ τὰ δύο ἢ τὰ τρία, ἢ τὰ τούτων ἔτι πλείονα ἐπικατηγορεῖται αὐτῶν, καὶ τὰ στερεὰ σχήματα προεπινοεῖται τῶν σωμάτων, ἀσώματον ἔχοντα τὴν φύσιν. ἀλλ' ἀνάπαλιν οὐκ ἀρχὴ τῶν πάντων. προάγει γὰρ καὶ τούτων κατὰ τὴν ἐπίνοιαν τὰ ἐπίπεδα σχήματα, διὰ τὸ ἐξ ἐκείνων τὰ στερεὰ συνίστασθαι. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὰ ἐπίπεδα σχήματα θείη τις ἂν τῶν ὄντων στοιχεῖα. ἕκαστον γὰρ αὐτῶν πάλιν ἐκ προαγόντων συντίθεται τῶν

B γραμμῶν. καὶ αἱ γραμμαὶ προεπινοουμένους ἔχουσι τοὺς ἀριθμούς. παρ' ὅσον τὸ μὲν ἐκ τριῶν γραμμῶν, τρίγωνον καλεῖται, καὶ τὸ ἐκ τεσσάρων τετράγωνον. ἐπεὶ ἡ ἁπλῆ γραμμὴ οὐχ ἄνευ ἀριθμοῦ νενόηται, ἀλλ' ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἀγομένη, ἔχεται τῶν δυοῖν. οἵ τε ἀριθμοὶ πάντες καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τὸ ἓν πεπτώκασι. καὶ γὰρ ἡ δυὰς μία τίς ἐστι δυάς, καὶ ἡ τριὰς ἕν τί ἐστι, τριάς· καὶ ἡ δεκάς, ἓν ἀριθμοῦ κεφάλαιον.

C Ἔνθεν κινηθεὶς ὁ Πυθαγόρας ἀρχὴν ἔφησεν εἶναι τῶν ὄντων τὴν μονάδα, ἧς κατὰ μετοχὴν ἕκαστον τῶν ὄντων ἓν λέγεται· καὶ ταύτην κατ' αὐτότητα μὲν ἑαυτῆς νοουμένην μονάδα νοεῖσθαι. ἐπισυντεθεῖσαν δ' ἑαυτῇ καθ' ἑτερότητα, ἀποτελεῖν τὴν καλουμένην ἀόριστον δυάδα, διὰ τὸ μηδεμίαν τῶν ἀριθμητῶν καὶ ὡρισμένων δυάδων εἶναι τὴν αὐτήν· πάσας δὲ κατὰ μετοχὴν αὐτῆς δυάδας νενοῆσθαι, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς μονάδος ἐλέγχουσι. δύο οὖν τῶν ὄντων

D ἀρχαί, ἥ τε πρώτη μονάς, ἧς κατὰ μετοχὴν πᾶσαι αἱ ἀριθμηταὶ μονάδες νοοῦνται μονάδες. καὶ ἡ ἀόριστος δυάς, ἧς κατὰ μετοχὴν αἱ ὡρισμέναι δυάδες εἰσὶ δυάδες, καὶ ὅτι ταῖς ἀληθείαις αὗταί εἰσι τῶν ὅλων ἀρχαί, ποικίλως οἱ Πυθαγορικοὶ διδάσκουσι. τῶν γὰρ ὄντων, φασί, τὰ μὲν κατὰ διαφορὰν νοεῖται, τὰ δὲ κατ' ἐναντίωσιν, τὰ δὲ πρός τι. κατὰ διαφορὰν μὲν οὖν εἶναι τὰ καθ' ἑαυτά, καὶ κατ' ἰδίαν περιγραφὴν ὑποκείμενα, οἷον, ἄνθρωπος, ἵππος, φυτόν, γῆ, ὕδωρ, ἀήρ, πῦρ.

E τούτων γὰρ ἕκαστον ἀπολύτως θεωρεῖται καὶ οὐχ ὡς κατὰ τὴν πρὸς ἕτερον σχέσιν. κατ' ἐναντίωσιν δὲ ὑπάρχειν ὅσα ἐξ ἐναντιώσεως ἑτέρου πρὸς ἕτερον θεωρεῖται. οἷον, ἀγαθὸν καὶ κακόν, δίκαιον, ἄδικον, συμφέρον, ἀσύμφορον, ὅσιον, ἀνόσιον, εὐσεβές, ἀσεβές, κινούμενον,

κινούμενον, ἠρεμοῦν, τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις ἐμφερῆ. πρός τι δὲ τυγχάνειν, τὰ κατὰ τὴν ὡς πρὸς ἕτερον σχέσιν νοούμενα. οἷον, δεξιόν, ἀριστερόν, ἄνω, κάτω, διπλάσιον, ἥμισυ. τό, τε γὰρ δεξιὸν νοεῖται κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ ἀριστερὸν σχέσιν, καὶ τὸ ἀριστερὸν κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ δεξιόν. τό, τε κάτω κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ ἄνω· καὶ τὸ ἄνω κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ κάτω· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ παραπλήσιον. διαφέρειν δέ φασι τὰ κατ᾽ ἐναντίωσιν νοούμενα τῶν πρός τι. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐναντίων ἡ τοῦ ἑτέρου φθορά, γένεσίς ἐστι τοῦ ἑτέρου, οἷον, ἐπὶ ὑγείας καὶ νόσου, κινήσεώς τε καὶ ἠρεμίας. νόσου τε γὰρ γένεσις, ἄρσις ἐστὶν ὑγείας· ὑγείας τε γένεσις, ἄρσις ἐστὶ νόσου. καὶ κινήσεως μὲν ὑπόστασις, φθορὰ στάσεως· γένεσις δὲ στάσεως, ἄρσις κινήσεως. ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ λύπης καὶ ἀλυπίας, ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, καὶ κοινῶς τῶν ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων. τὰ δὲ πρός τι, συνύπαρξίν τε καὶ συναναίρεσιν ἀλλήλων περιέχειν. οὐδὲ γὰρ δεξιόν ἐστιν, ἐὰν μὴ καὶ ἀριστερὸν ὑπάρχῃ· οὐδὲ διπλάσιον, ἐὰν μὴ καὶ τὸ ἥμισυ ὑπόκειται, οὗ διπλάσιόν ἐστι. πρὸς τούτοις, ἐπὶ μὲν τῶν ἐναντίων ὡς ἐπίπαν οὐδὲν θεωρεῖται μέσον, καθάπερ εὐθέως ἐπὶ ὑγείας καὶ νόσου, ζωῆς τε καὶ θανάτου, κινήσεώς τε καὶ μονῆς. μεταξὺ γὰρ τοῦ ὑγιαίνειν καὶ νοσεῖν, οὐδέν ἐστι, καὶ μεταξὺ τοῦ ζῆν καὶ τεθνάναι, καὶ ἔτι τοῦ κινεῖσθαι καὶ μένειν. ἐπὶ δὲ τῶν πρός τι πως ἐχόντων ἐστὶ μέσον. τοῦ γὰρ μείζονος, εἰ τύχοι, καὶ τοῦ μικροτέρου τῶν πρός τι πως καθεστώτων, μεταξὺ γένοιτ᾽ ἂν τὸ ἴσον. ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ πλείονος καὶ ἥττονος τὸ ἱκανόν, ὀξέος τε καὶ βαρέος τὸ σύμφωνον. ἀλλὰ γὰρ τριῶν ὄντων γενῶν, τῶν τε καθ᾽ ἑαυτὰ ὑφεστώτων, καὶ τῶν κατ᾽ ἐναντιότητα, καὶ ἔτι τῶν πρός τι νοουμένων, ὀφείλει κατ᾽ ἀνάγκην, καὶ τούτων αὐτῶν ἐπάνω τι γένος τετάχθαι, καὶ πρῶτον ὑπάρχειν, διὰ τὸ καὶ πᾶν γένος προϋπάρχειν τῶν ὑφ᾽ αὑτὸ τεταγμένων εἰδῶν. ἀναιρουμένου γοῦν αὐτοῦ, πάντα τὰ εἴδη συναναιρεῖται· οὐ δὲ εἴδους ἀναιρεθέντος, οὐκέτ᾽ ἀνασκευάζεται τὸ γένος. ἤρτηται γὰρ ἐξ ἐκείνου τοῦτο, καὶ οὐκ ἀνάπαλιν. καὶ δὴ τῶν μὲν καθ᾽ αὑτὰ νοουμένων γένος ὑπεστήσαντο οἱ Πυθαγορικοὶ παῖδες, ὡς ἐπαναβεβηκὸς τὸ ἕν. καθάπερ γὰρ τοῦτο καθ᾽ αὑτό ἐστιν, οὕτω καὶ ἕκαστον τῶν κατὰ διαφοράν, ἕν τί ἐστι καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ θεωρεῖται:

A motum, quiescens: & alia his similia. Ad aliquid autem referri, quę intelliguntur ex ea quæ est tanquam ad alterum relatione: vt dexterum, sinistrum: sursum, deorsum: duplum, dimidium. Nam & dexterum intelligitur ex ea quę est tanquam ad sinistrum habitudine ac relatione: & sinistrum ex ea quæ est tanquā ad dexterū: sursum ex ea quæ est tanquā ad deorsum: & similiter in aliis. Dicunt autem ea quæ intelliguntur ex repugnantia, differre ab iis quæ referuntur
B ad aliquid. Nam in contrariis quidem ac repugnantibus interitus alterius, alterius est ortus: vt in sanitate & morbo, motu & quiete. Morbi enim ortus est ablatio sanitatis, & si consistat quidem motus, perit status: si oriatur autem status, tollitur motus. Eadem est ratio in dolore quoque & indolentia, bonoque & malo, & communiter in iis quæ habēt naturam contrariorum. Quæ autem referuntur ad aliquid, hoc continent quòd simul sunt & se inter se perimunt. Nihil enim est dexterum, nisi sit etiam
C sinistrum: nihil autem duplum, nisi prius ponatur dimidium, cuius est duplum. Præterea in contrariis quidem ac repugnantibus nihil omnino cernitur medium: vt iam in morbo & sanitate, vita & morte, motu & mansione. Nam inter sanum esse & ægrotare, nihil intercedit: & inter viuere & mori: & inter moueri & manere. In iis autē quæ quodammodo se habent relata ad aliquid, est medium. Nam inter maius, exempli causa, & minus, quæ quodammodo se habent
D relata ad aliquid, intercedit medium, nempe æquale: Similiter etiam inter plus & minus, est satis vel sufficiens: inter acutum autē & graue est consonans. Cæterùm cùm sint tria genera, nēpe & quæ per se sunt, & quæ ex repugnātia, & prętereа ea quę referūtur ad aliquid: debet necessariò etiam supra hęc ipsa poni aliquod genus & esse primū: propterea quòd omne genus sit ante species quæ sunt sub ipso collocatæ. Nā si ipsum quidem tollatur, simul tollūtur omnes species: sublata autē specie, nō vtique amo-
E uetur genus. Nam ea dependet ex illo, & non contrà. Atque eorum quidē quæ per se intelliguntur veluti transcendens genus posuerunt vnū Pythagorei. Quomodo enim hoc per se est, ita etiam vnumquodque eorum quæ sunt ex differentia, & vnū est, & per se consideratur:

Eorum autem quæ sunt ex repugnantia, dixerũt esse principium, generis locum tenens, æquale & inæquale. In his enim consideratur natura omnium quæ repugnant & sunt contraria: vt mansionis quidem in æqualitate. non enim suscipit maius & minus. motus autẽ in inæqualitate: suscipit enim maius & minus. Similiter autem id quidem quod est secundùm naturam, in æqualitate. est enim instabilis extremitas. Quod autem est præter naturam, est in inæqualitate. suscipit enim maius & minus. Eadem ratio est in sanitate & morbo, & rectitudine & obliquitate. Quæ autem referuntur ad aliquid, constant genere, exuperatione & defectu. Nam magnum quidem & maius, multumq; & plus, altumque & altius intelliguntur per exuperationẽ: paruũ autẽ & minus, abiectũmq; & abiectius, per defectũ. Sed quoniam quæ per se sunt, & quæ sunt per repugnantiã, & quæ referuntur ad aliquid, cum sint genera, inueniũtur esse subiecta aliis generibus, vtpote vni æqualitati & inæqualitati exuperationique ac defectui, consideremus an hæc quoque genera possint reduci ad alia. Atque æqualitas quidem reducitur ad vnum. Nam vnum quidem primò est sibi ipsi æquale. Inæqualitas autem cernitur in exuperatione & defectu. Inæqualia enim sunt, quorum alterum quidem superat, alterum verò superatur. Sed exuperatio quoque & defectus collocatur in ratione interminati binarij, quandoquidem prima exuperatio & defectus est in duobus, nempe in exuperanti & in exuperato. Emerserunt ergo omnium in summo principia, nempe prima vnitas & interminatus binarius, ex quibus fieri dicunt, & vnum quod est in numeris, & rursus eum qui post hæc est binarium. A prima quidem vnitate vnum: ab vnitate autem & interminato, binario, duo bis enim vnum, duo. & cùm in numeris nondum positus esset binarius, ne bis quidem erat in iis: sed sumptus fuit ex interminato binario: & ita ex eo & vnitate natus est binarius qui est in numeris. Similiter autem reliqui quoque numeri ex his fuerunt effecti, vno quidem semper ambulante, interminato autem binario duo gignente, & numeros in infinitam extẽdente multitudinem. Dicunt itaque in his principiis vnitatem tenere rationẽ causæ agentis,

A τὴν δὲ κατ' ἐναντίωσιν ἔλεξαν ἀρχὴν γένους
τάξιν ἐπέχειν, τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον. ἐν τούτοις
γὰρ ἡ πρώτη τῶν ἐναντιουμένων θεωρεῖται φύ-
σις· οἷον, μονῆς μὲν ἐν ἰσότητι· οὐ γὰρ ἐπιδέχεται
τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧσσον. κινήσεως δὲ, ἐν ἀνισό-
τητι· ἐπιδέχεται γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ ἧσσον. ὡ-
σαύτως δὲ τὸ μὲν κατὰ φύσιν ἐν ἰσότητι. ἀκρό-
της γὰρ ἦν ἀνεπίτατος. τὸ δὲ παρὰ φύσιν, ἐν
ἀνισότητι· ἐπεδέχετο γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ ἧσσον.
ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ ὑγείας καὶ νόσου, εὐ-
B θύτητός τε καὶ στρεβλότητος. τὰ μέν τοι γε
πρός τι ὑφέστηκε γένει τῇ τε ὑπεροχῇ καὶ τῇ
ἐλλείψει. μέγα μὲν γὰρ καὶ μεῖζον, πολύ τε
καὶ πλέον, ὑψηλόν τε καὶ ὑψηλότερον, καθ' ὑ-
περοχὴν νοεῖται. μικρὸν δὲ καὶ μικρότερον,
ὀλίγον τε καὶ ὀλιγώτερον, ταπεινόν τε καὶ τα-
πεινότερον, κατ' ἔλλειψιν. ἀλλ' ἐπεὶ τὰ καθ' αὑτὰ
καὶ τὰ κατ' ἐναντίωσιν καὶ τὰ πρός τι, γένη ὄντα, εὕ-
ρηται ἄλλοις γένεσιν ὑποτεταγμένα, καθάπερ τῷ
τε ἑνὶ καὶ τῇ ἰσότητι καὶ ἀνισότητι, ὑπεροχῇ τε καὶ
C ἐλλείψει, σκοπῶμεν εἰ καὶ ταῦτα τὰ γένη δύνα-
ται ἐπ' ἄλλα ἀναβαίνειν τὴν ἀναπομπήν. οὐκοῦν
ἡ μὲν ἰσότης τῷ ἑνὶ ὑπάγεται. τὸ γὰρ ἓν πρώτως
αὐτὸ ἑαυτῷ ἐστιν ἴσον· ἡ δὲ ἀνισότης ἐν ὑπεροχῇ
τε καὶ ἐλλείψει βλέπεται· ἄνισα γάρ ἐστιν, ὧν τὸ μὲν
ὑπερέχει, τὸ δὲ ὑπερέχεται. ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπερο-
χὴ καὶ ἡ ἔλλειψις κατὰ τὸν τῆς ἀορίστου δυά-
δος λόγον τέτακται· ἐπειδήπερ ἡ πρώτη ὑ-
περοχὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, ἐν δυσίν ἐστι, τῷ τε ὑ-
περέχοντι καὶ τῷ ὑπερεχομένῳ. ἀνέκυ-
D ψαν ἄρα ἀρχαὶ πάντων κατὰ τὸ ἀνωτάτω,
ἥ τε πρώτη μονὰς καὶ ἡ ἀόριστος δυάς· ἐξ ὧν
γίνεσθαι φασί τό τε ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἓν, καὶ τὴν ἐπὶ
τούτοις πάλιν δυάδα. ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης
μονάδος τὸ ἕν· ἀπὸ δὲ τῆς μονάδος καὶ τῆς ἀορί-
στου δυάδος τὰ δύο. δὶς γὰρ τὸ ἕν, δύο. καὶ μήπω
ὑποκειμένου ἐν τοῖς ἀριθμοῖς τοῦ δύο, οὐδὲ
τὸ δὶς ἦν ἐν τούτοις· ἀλλ' ἐλήφθη ἐκ τῆς
ἀορίστου δυάδος· καὶ οὕτως ἐκ ταύτης τε
καὶ τῆς μονάδος ἐγένετο ἡ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς
E δυάς. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἀριθμοὶ ἐκ τού-
των ἀπετελέσθησαν. τοῦ μὲν ἑνὸς ἀεὶ περιπα-
τοῦντος, τῆς δὲ ἀορίστου δυάδος δύο γεννώσης, καὶ
εἰς ἄπειρον πλῆθος τοὺς ἀριθμοὺς ἐκτεινούσης.
ὅθεν φασὶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ταύταις, τὴν μὲν τοῦ
δρῶντος αἰτίου λόγον ἐπέχειν τὴν μονάδα·
τὴν

τὴν δὲ τῆς πασχούσης ὕλης τὴν δυάδα. καὶ ὃν τρόπον τοὺς ἐξ αὐτῶν συνεστῶτας ἀριθμοὺς ἀπετέλεσαν, οὕτω καὶ τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ συνεστήσαντο. αὐτίκα γὰρ τὸ σημεῖον κατὰ τὸν τῆς μονάδος λόγον τετάχθαι. ὡς γὰρ ἡ μονὰς ἀδιαίρετόν τι ἐστιν, οὕτω καὶ τὸ σημεῖον. καὶ ὃν τρόπον ἡ μονὰς ἀρχή τίς ἐστιν ἐν ἀριθμοῖς, οὕτως καὶ τὸ σημεῖον ἀρχή τίς ἐστιν ἐν γραμμαῖς. ὥστε τὸ μὲν σημεῖον τὸν τῆς μονάδος ἔχειν λόγον, ἡ δὲ γραμμὴ κατὰ τὴν τῆς δυάδος ἰδέαν θεωρεῖσθαι. κατὰ μετάβασιν γὰρ καὶ ἡ δυὰς καὶ ἡ γραμμὴ νοεῖται. καὶ ἄλλως· τὸ μεταξὺ δυοῖν σημείων νοούμενον ἀπλατὲς μῆκος, ἐστὶ γραμμή. τοίνυν ἔσται κατὰ τὴν δυάδα ἡ γραμμή· τὸ δὲ ἐπίπεδον κατὰ τὴν τριάδα· ὃ μὴ μόνον μῆκος αὐτῷ θεωρεῖται καθὸ ἦν ἡ δυάς, ἀλλὰ καὶ τρίτην προσείληφε διάστασιν τὸ πλάτος. τιθεμένων δὲ τριῶν σημείων, δυοῖν μὲν ἐξ ἐναντίου διαστήματος, τρίτου δὲ κατὰ μέσον τῆς ἐκ τῶν δυοῖν ἀποτελεσθείσης γραμμῆς, πάλιν ἐξ ἄλλου διαστήματος ἐπίπεδον τελεῖται. τὸ δὲ στερεὸν σχῆμα καὶ τὸ σῶμα, καθάπερ τὸ πυραμοειδές, κατὰ τὴν τετράδα τέτακται. τοῖς γὰρ τρισὶ σημείοις, ὡς προεῖπον, κειμένοις, ἐπιτεθέντος ἄλλου τινὸς ἄνωθεν σημείου, πυραμοειδὲς ἀποτελεῖται σχῆμα στερεοῦ σώματος. ἔχει γὰρ ἤδη τὰς τρεῖς διαστάσεις, μῆκος, πλάτος, βάθος. τινὲς δ' ἀπὸ ἑνὸς σημείου τὸ σῶμα φασὶ συνίστασθαι· τοῦτο γὰρ τὸ σημεῖον ῥυὲν γραμμὴν ἀποτελεῖν· τὴν δὲ γραμμὴν ῥυεῖσαν ἐπίπεδον ποιεῖν· τοῦτο δὲ εἰς βάθος κινηθὲν, τὸ σῶμα γεννᾶν τριχῆ διαστατόν. διαφέρει δὲ ἡ τοιαύτη τῶν Πυθαγορικῶν στάσις τῆς τῶν προτέρων. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐκ δυοῖν ἀρχῶν τῆς τε μονάδος καὶ τῆς ἀορίστου δυάδος ἐποίουν τοὺς ἀριθμούς. εἶτ' ἐκ τῶν ἀριθμῶν τὰ σημεῖα καὶ τὰς γραμμάς, τά τε ἐπίπεδα σχήματα, καὶ τὰ στερεά· οὗτοι δὲ ἀπὸ ἑνὸς σημείου τὰ πάντα τεκταίνουσιν. ἐξ αὐτοῦ μὲν γραμμὴ γίνεται· ἀπὸ γραμμῆς δὲ ἐπιφάνεια· ἀπὸ δὲ ταύτης, σῶμα. πλὴν οὕτω μὲν ἀποτελεῖται τὰ στερεὰ σώματα, ἡγουμένων τῶν ἀριθμῶν ἀφ' ὧν λοιπὸν καὶ τὰ στερεὰ συνίσταται, γῆ τε καὶ ὕδωρ, καὶ ἀὴρ καὶ πῦρ, καὶ καθόλου ὁ κόσμος, ὃν φασι καθ' ἁρμονίαν διοικεῖσθαι, πάλιν ἐχόμενοι τῶν ἀριθμῶν, ἐν οἷς οἱ λόγοι εἰσὶ τῶν συστατικῶν τῆς τελείου ἁρμονίας συμφωνιῶν

A binarium autem materiæ patientis. & quomodo eos qui ex iis constant effecerunt numeros: ita etiam mundum construxerunt, & quæcunque sunt in mundo. Iam enim ex ratione vnitatis collocatum esse signum. Quomodo enim vnitas est aliquid indiuiduum: ita etiam signum est aliquod principium in lineis. Quo fit vt signum quidem habuerit rationem vnitatis, linea autem sit considerata ex ratione binarij. per transitum enim intelligitur & binarius & linea. Et alioqui quæ intelligitur inter
B duo signa longitudo expers latitudinis, est linea. erit ergo ex binario linea: Superficies autem ex ternario: cuius non solùm ipsa consideratur longitudo, quatenus erat binarius, sed etiam tertiam accepit distantiam, nempe latitudinem. Et tribus signis positis, duobus quidem ex contrario interuallo, tertio autem in medio lineæ quæ perfecta est ex duobus, rursus ex alio interuallo efficitur superficies. Solida autem figura & corpus, vtpote pyramida-
C le, locatur ex quaternario. Tribus enim, signis, vt priùs dixi, sitis, imposito aliquo alio supernè signo efficitur pyramidalis figura solidi corporis. Iam enim habet tres dimensiones ac spatia, nempe longitudinem, latitudinem, profunditatem. Nonnulli autem dicunt ex vno signo constare corpus. hoc enim signum fluens efficere lineam: lineam autem fluentem efficere superficiem: eam autem motam ad profunditatem, gignere corpus quod triplex habet spa-
D tium ac dimensionem. Differt autem hæc secta Pythagoricorum à secta priorum. Illi enim ex duobus principiis, nempe vnitate & interminato binario efficiebant numeros: deinde ex numeris signa & lineas, figurasque planas & solidas: hi autem ex vno signo fabricantur omnia. Ex ipso quidem fit linea: ex linea autem superficies: ex ea autem corpus. Sic quidem solida efficiuntur corpora, præeuntibus numeris, ex quibus de cætero quoque solida consistunt corpora, nempe terra, aqua,
E aër & ignis, &, vt semel dicam, mundus, quem dicunt administrari per concentum & harmoniam, rursus sequentes numeros, in quibus sunt rationes quæ perfectam constituunt harmoniam:

nempe Diatessaron, Diapente, & Diapasôn: Quarum prima quidem sita est in ratione sesquitertia: secunda autem in sesquialtera: tertia verò in dupla.

De iis autem dictum est accuratiùs in consideratione eius quod vim habet iudicandi, & in cõsideratione De anima. Nunc autem cùm ostensum sit quòd numeris magnam vim tribuunt Physici ex Italia profecti, loco quoque consequentes afferamus dubitationes. Cùm ergo numerabiliũ dicunt nihil esse vnum, vt quæ sint sensilia & subiecta, vocari autẽ aliquid vnũ participatione vnius, quod est primum & elementũ: Si ergo quod ostenditur, & quod manet animal, sit vnũ, quæ non ostenditur planta, non erit vna. Non enim oportet esse multa, sed vnius participatione vnumquodque intelligi vnũ, vt animal, lignum, plantam. Si enim quod ostenditur animal, est vnum, quod non est animal, vt planta, ne erit quidem vnum. Et si planta est vna, quod non est planta, vt animal, non erit vnum. Sed dicitur quidem id quod est animal, vnum sicut & planta: & quod non est planta, rursus vnum vt animal. Non est ergo numerabilium vnũquodque vnum. Id autem cuius participatione vnumquodque intellectum est vnum, illud vnum est & multa: vnum quidem per se, multa autem per comprehensionem. Quæ quidem multitudo rursus non ostenditur in numerabilibus. Nam si est multitudo animalium, plantarum non erit multitudo. & contrà, si earum erit multitudo, non erit multitudo animalium. Dicitur autem & in plantis, & in animalibus, & in aliis magna multitudo. Quæ ergo in numerabilibus ostenditur multitudo, non est re vera multitudo, sed illa, cuius participatione multitudo est intellecta. Quando autem hæc dicunt Pythagorici Philosophi, perinde est ac si dicant ex singularibus hominibus nullum esse hominem: sed illum cuius participatione vnusquisque & vnus homo fuit intellectus, & multi vocantur homines. Intelligitur enim homo, animal rationis particeps mortale. & propterea neque Socrates est homo, neque Plato, neque aliquis alius in specie. Si enim Socrates, quatenus est Socrates, est homo, Plato nõ erit homo, neque Diõ aut Theõ. & si Plato est homo, nõ erit homo Socrates. Dicitur autẽ & Socrates homo, & Plato,

A ἥ τε διὰ τεσσάρων καὶ ἡ διὰ πέντε, καὶ ἡ διὰ πασῶν, ὧν ἡ μὲν ἐν ἐπιτρίτῳ ἔκειτο λόγῳ, ἡ δὲ ἐν ἡμιολίῳ, ἡ δ' ἐν διπλασίονι.

Εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἀκριβέστερον, κἀν τῇ περὶ κριτηρίου σκέψει, κἀν τοῖς περὶ ψυχῆς. νῦν δὲ ὑποδειχθέντος, ὅτι μεγάλην δύναμιν ἀπονέμουσι τοῖς ἀριθμοῖς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας φυσικοὶ μετελθόντες, καὶ τὰς ἀκολούθους ταῖς τόποις κομίζωμεν ἀπορίας. ὅταν οὖν λέγωσι τῶν ἀριθμητῶν μηδὲν εἶναι ἓν

B ὄν, τῶν αἰσθητῶν καὶ ὑποπιπτόντων μηδὲν εἶναι ἕν· μετοχῇ δὲ τοῦ ἑνὸς τοῦ ὡσανεὶ πρώτου καὶ στοιχείου ἕν τι καλεῖσθαι· εἰ οὖν τὸ δεικνύμενον καὶ τὸ μένον, ζῶον ἓν εἴη, τὸ μὴ δεικνύμενον φυτὸν, οὐκ ἔσται ἕν. οὐ γὰρ δεῖ πολλὰ εἶναι· μετοχῇ δὲ τοῦ ἑνὸς ἕκαστον νοεῖσθαι ἕν. οἷον, ζῶον, ξύλον, φυτόν. εἰ γὰρ τὸ δεικνύμενον ζῶον ἕν ἐστι, τὸ μὴ ὂν ζῶον, οἷον τὸ φυτὸν, οὐκ ἔσται ἕν. καὶ εἰ τὸ φυτὸν ἕν ἐστι, τὸ μὴ ὂν φυτὸν, οἷον τὸ ζῶον, οὐκ ἔσται ἕν. ἀλλὰ λέγε-

C ταί γε τὸ μὴ ὂν ζῶον, ἓν καθάπερ τὸ φυτὸν, καὶ τὸ μὴ ὂν φυτὸν, πάλιν ἕν, ὡς τὸ ζῶον. οὐκ ἄρα ἕκαστον τῶν ἀριθμητῶν ἕν ἐστι. τὸ δὲ οὗ ἕκαστον μετοχῇ νοεῖται ἕν, ἐκεῖνο ἕν τέ ἐστι καὶ πολλά. ἓν μὲν καθ' ἑαυτὸ, πολλὰ δὲ κατὰ περίληψιν. ὅ τε πλῆθος πάλιν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς ἀριθμητοῖς δεικνύμενον. εἰ γὰρ τὸ τῶν ζώων πλῆθός ἐστι, τὸ τῶν φυτῶν οὐκ ἔσται πλῆθος. καὶ εἰ τὸ τούτων, ἀνάπαλιν οὐκ ἔσται τὸ τῶν ζώων. λέγεται δέ γε καὶ ἐπὶ φυτῶν, καὶ ἐπὶ ζώων, καὶ ἐπ' ἄλλων ἱκανῶν

D πλῆθος. οὐκ ἄρα τὸ ἐν τοῖς ἀριθμητοῖς δεικνύμενον πλῆθος, τοῦτό ἐστι πλῆθος· ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ οὗ μετοχῇ νοεῖται τοῦτο πλῆθος. ὅταν δὲ τὰ τοιαῦτα λέγωσιν οἱ Πυθαγορικοὶ τῶν φιλοσόφων, ὅμοιόν τι λέγουσι τῷ μηδένα τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων, ἄνθρωπον εἶναι, ἀλλὰ ἐκεῖνον οὗ μετοχῇ ἕκαστος, εἷς τε ἄνθρωπος νενόηται, καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι καλοῦνται. νοεῖται γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ζῶον λογικὸν, θνητόν. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ Σωκράτης ἄνθρωπός ἐστιν,

E οὔτε Πλάτων, οὐκ ἄλλος τις τῶν ἐπὶ εἴδους. εἰ γὰρ Σωκράτης, καθὸ Σωκράτης ἐστὶν, ἄνθρωπος καθέστηκεν, ὁ Πλάτων οὐκ ἔσται ἄνθρωπος, οὔτε Δίων, ἢ Θέων. καὶ εἰ Πλάτων ἐστὶν ἄνθρωπος, ὁ Σωκράτης οὐκ ἔσται. λέγεται δέ γε καὶ Σωκράτης ἄνθρωπος, καὶ Πλάτων,

καὶ

καὶ ἕκαστος τῶν ἄλλων· οὐκ ἄρα τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων ἕκαστός ἐστιν ἄνθρωπος· οὐδὲ μετοχῇ ἕκαστος αὐτῶν νοεῖται ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔστιν εἷς ἐξ αὐτῶν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ φυτοῦ καὶ πάντων τῶν λοιπῶν. ἄτοπον δέ γε ἐστὶ μηδένα τῶν ἐπὶ μέρους ἀνθρώπων λέγειν ἄνθρωπον εἶναι, μηδὲ τῶν φυτῶν, φυτόν. ἄτοπον ἄρα καὶ τὸ ἕκαστον τῶν ἀριθμητῶν κατὰ τὸν ἴδιον λόγον μὴ λέγειν ἕν. ὅλως τε καὶ ἡ κομιζομένη κατὰ τοῦ γένους ἀπορία φθάνειν ἔοικε καὶ ἐπὶ τὴν τοιαύτην τῶν Πυθαγορικῶν δόξαν. ὡς γὰρ ὁ γενικὸς ἄνθρωπος, οὔτε μετὰ τῶν ἐπὶ εἴδους ἀνθρώπων θεωρεῖται, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔσται εἰδικός, οὔτε κατ' ἰδίαν ὑφέστηκεν, ἐπεὶ οὐ γενήσονται οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι μετοχῇ αὐτοῦ ἄνθρωποι· οὔτ' ἐν αὐτοῖς τούτοις περιέχεται. ἀδιανόητον γὰρ τούτου μετοχῇ ἀπείρους εἶναι· καὶ τοῦτο μὲν τεθνηκόσι, τοῦτο δὲ ζῶσι περιέχεσθαι. ὡς οὖν οὗτος ὁ λόγος ἄπορος, οὕτω καὶ ὁ περὶ τοῦ ἑνός, τούτου μᾶλλον ἐστὶν ἀπορώτερος, τοῦ μήτε σὺν τοῖς κατὰ μέρος ἀριθμοῖς αὐτὸ θεωρεῖσθαι, μήτε κατὰ πάντα αὐτὸ δύνασθαι τετάχθαι, μήτε μετοχὴν αὐτοῦ τοῖς ἀπείροις ὑπάρχειν. ἤγε μὴν τοῦ ἑνὸς ἰδέα, ἧς κατὰ μετοχὴν ἕκαστον νοεῖται ἕν, ἤτοι μία ἐστὶν ἰδέα τοῦ ἑνός, ἧς κατὰ μετοχὴν ἕκαστον νοεῖται ἕν· ἤτοι μία ἐστὶν ἰδέα τοῦ ἑνός, ἢ πλείους ἰδέαι τοῦ ἑνός. καὶ εἰ μὲν μία, ἤτοι ὅλης μετέχει ἕκαστον τῶν ἀριθμητῶν, ἢ μέρους τινὸς αὐτῆς. καὶ εἰ μὲν ὅλης μετέσχηκεν, οὐκ ἔστι μία. Εἰ γὰρ ὅλην ἔχει τὴν τοῦ ἑνὸς ἰδέαν, λόγου χάριν τὸ (ἄλφα) ἐξ ἀνάγκης τὸ (β) μὴ ἔχον οὗ μεταλάβῃ, οὐκ ἔσται ἕν· ὅπερ ἄτοπον. Εἰ δὲ πολυμερής ἐστιν ἡ τοῦ ἑνὸς ἰδέα, καὶ ἕκαστον τῶν ἀριθμητῶν ἑκάστου μέρους αὐτῆς μετείληφε, πρῶτον μὲν ἕκαστον τῶν ὄντων, οὐ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας ἔσται μετειληφός, ἀλλὰ μέρους αὐτῆς· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔτι γενήσεται ἕν. ὡς γὰρ τὸ μέρος ἀνθρώπου οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, καὶ τὸ μέρος τῆς λέξεως, οὐκ ἔστι λέξις, οὕτω τὸ μέρος τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας οὐκ ἔσται ἡ τοῦ ἑνὸς ἰδέα, ἵνα καὶ τὸ μετεσχηκὸς αὐτῆς γένηται ἕν. Εἶτα ἡ τοῦ ἑνὸς ἰδέα, οὐκέτι γίνεται ἑνὸς ἰδέα οὐδεμία, ἀλλὰ πλείους. τὸ γὰρ ἕν, ᾗ ἕν ἐστιν, ἀδιαίρετον καθέστηκε· καὶ ἡ μονάς, ᾗ μονάς ἐστιν, οὐ διχάζεται· ἢ εἴπερ εἰς πολλὰ διαιρεῖται, ἀθροισμὸς πλειόνων μονάδων γενήσεται· καὶ οὐκ ἔστι μονάς.

A & vnusquisque ex aliis: neque ex singularibus hominibus vnusquisque est homo: sed is cuius participatione vnusquisque intellectus est homo, qui non est vnus ex ipsis. Eadem autem est ratio & in planta, & in cæteris omnibus. Absurdum est autem dicere nullum ex singularibus hominibus esse hominem, neque ex plantis plantam. Absurdum est ergo & vnumquodque ex numerabilibus propria ratione non dicere esse vnum. Et alioqui quæ etiam
B aduersus genus affertur dubitatio, videtur peruenire etiam vsque ad hanc opinionem Pythagoreorum. Quomodo enim homo in genere neque considiratur cum hominibus in specie; nam ipse quoque est, vt ita dicam, specialis: neque seorsum consistit, quoniã singulares non fient homines eius participatione: neque in iis ipsis continetur. In cogitationem enim non cadit esse infinitos eius participatione, & partim quidem mortuis, partim viuis contineri. Quomodo ergo est hæc oratio
C dubia, ita etiam de hoc vno dubia magis erit, eo quòd nec cum singularibus numeris id consideretur, neque de vniuerso id statuatur, neque vniuersi participatione id sit principium infinitis. Vnius quidem certè idea, cuius per participationem vnumquodque intelligitur, aut vna est vnius idea, aut plures ideæ vnius. Et si vna quidem, aut totius est particeps vnumquodque ex numerabilibus, aut alicuius eius partis. Et si totius quidem est particeps, non est
D vna. Si enim totam vnius ideam habet, exempli causa A, necessariò B, non habens cuius sit particeps, non erit vnum. quod est absurdum. Si autem multarum partium est vnius idea, & vnumquodque ex numerabilibus est particeps vniuscuiusque eius partis: primùm quidem vnaquæque res non erit particeps ideæ vnius, sed partis eius: & ideo non erit vtique vna. Quomodo enim pars hominis non est homo. & pars dictionis non est dictio: ita pars ideæ
E vnius, non facit vt quod eius fuerit particeps sit vnum. Deinde vnius idea, non erit ampliùs idea vnius, neque vna, sed plures. Vnum enim, quatenus est vnum, est indiuiduum. & vnitas, quatenus est vnitas, non diuiditur: aut si in plura diuiditur, fiet congeries multarum vnitatum: & non est vnitas.

A Si autem vnius plures sunt ideæ, adeò vt vnumquodq; ex numerabilibus sit particeps alicuius propriæ ideæ ex qua vnũ intelligitur, aut idea A, & idea B, sunt participes alicuius vnius ideæ, ex qua vnumquodque eorum appellatur vnum, aut non sunt participes. Et si non sunt quidē participes, quo modo eæ possunt censeri dignæ appellatione vnius, etsi non sint participes transcendentis ideæ vnius: ita etiã potest quidquid quomodocunque dicitur vnũ, non appellari ex participatione ideę vnius. Si autem sunt B participes, manet quæ ab initio fuit dubitatio. Quomodo enim sunt duæ ideæ participes vnius ideę, vtraque totius aut partis eius? Vtrumuis enim dixerint, redibunt quæ à nobis paulo antè allatæ sunt dubitationes. Accedit ad hęc, quòd quoniam quidquid ab homine comprehenditur, aut sensu comprehenditur & solo occursu, aut mente ac cogitatione: omnino congeries quoque si potest ab homine comprehendi, aut sensu cōprehendetur, aut mēte seu cogitatione. Sed C sensu quidē & simplici indicatione cōprehendi non potuerit. nonnullos enim decipit substantia numerabilium. Nam ea videntes alba aut nigra, aut communiter sensilia, existimant numerum esse rem aliquam sensilē & apparentē, cùm rei non ita habeat veritas. Nam album quidem & nigrum, &, exempli gratia, planta, lapis, & lignum, & vnumquodq; ex numerabilibus cernitur, & sensu potest comprehendi. Numerus autem, vt numerus, non est nobis sensilis, nec apparet. Consideremus autem hoc modo: D Sensilia vt sensilia à nobis apprehendũtur etiam absque doctore. Nemo enim docetur videre album aut nigrum: neq; asperum aut leue apprehendere. Numerus autem, vt numerus, non sine doctore à nobis apprehenditur. Quòd enim bis duo sint quatuor, & ter duo sint sex, & decies decem centũ, discendo cognouimus. Non est ergo numerus aliquid sensile. An autem cognitus sit memoria per additionem & compositionem aliquorum, dubitabit quispiam recedens à E sensilibus: vt Plato quoque dubitauit in libro De anima, quemadmodum duo seorsum manentia, duo non intelliguntur: si simul autem coïerint, fiunt duo. Nam si post coitum sunt eiusmodi cuiusmodi erant ante coitum: erat autem vtrumque eorum vnum ante coitum,

A Εἰ δὲ πλείους εἰσὶν ἰδέαι τοῦ ἑνός, ὡς ἕκαστον τῶν ἀριθμητῶν ἰδίας τινὸς μετέχειν ἰδέας καθ' ἣν ἓν νοεῖται, ἤτοι ἡ τοῦ (α) ἰδέα καὶ ἡ τοῦ (β) μετέχουσιν ἑνός τινος ἰδέας, καθ' ἣν ἑκάτεραι αὐτῶν προσαγορεύεται ἕν, ἢ οὐ μετέχουσι. καὶ εἰ μὲν οὐ μετέχουσιν, οὐκ ἔσονται αὗται δυνάμει τῆς τοῦ ἑνὸς ἐπικατηγορίας ἀξιοῦσθαι, μὴ μετέχουσαι τινὸς ἐπαναβεβηκυίας τοῦ ἑνὸς ἰδέας· οὕτω δυνήσεται καὶ πᾶν τὸ ὁπωσοῦν λεγόμενον ἕν, μὴ κατὰ μετοχὴν τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας προσαγορεύεσθαι ἕν. B Εἰ δὲ μετέχουσι, ἡ ἀρχῆθεν μένει ἀπορία. πῶς γὰρ αἱ δύο ἰδέαι τῆς μιᾶς μετέχουσιν, ἰδέας ὅλης ἑκατέρα, ἢ μέρους αὐτῆς; ὁπότερον γὰρ ἐὰν λέγωσιν, ἐπακολουθήσει ἡ μικρῷ πρόσθεν ἀποδοθεῖσα πρὸς ἡμῶν ἀπορία. σὺν τούτοις ἐπεὶ πᾶν τὸ λαμβανόμενον αἰσθητόν, ἤτοι αἰσθήσει λαμβάνεται καὶ κατὰ ψιλὴν ἐγκύρησιν ἢ διανοίᾳ, πάντως καὶ ὁ ἀθροισμός, εἴπερ αἰσθητὸς ληπτός ἐστιν, ἤτοι αἰσθήσει ἢ διανοίᾳ καταληφθήσεται. ἀλλ' αἰσθήσει μὲν καὶ ἁπλῇ C ἐμφάσει οὐκ ἂν ληφθείη· πλανᾷ γὰρ ἐνίους ἡ τῶν ἀριθμητῶν ὑπόστασις. ἐπείπερ βλέποντες ταῦτα λευκὰ ἢ μέλανα ἢ κοινῶς αἰσθητά, ὑπονοοῦσιν ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς αἰσθητόν τί ἐστι καὶ φαινόμενον πρᾶγμα, μὴ ἐχούσης οὕτω τῆς ἀληθείας. τὸ μὲν γὰρ λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ εἰ οὕτω τύχοι, τὸ φυτόν, καὶ ὁ λίθος, καὶ τὸ ξύλον, καὶ τῶν ἀριθμητῶν ἕκαστον φαίνεται καὶ αἰσθήσει ληπτόν ἐστιν. ὁ δὲ ἀριθμός, ὡς ἀριθμός, οὐκ ἔστιν ἡμῖν αἰσθητός, οὐδὲ φαίνεται. σκοπῶμεν δὲ τὸν D τρόπον τοῦτον· τὰ αἰσθητὰ ὡς αἰσθητὰ ἀδιδάκτως ἡμῖν λαμβάνεται. οὐδεὶς γὰρ τὸ λευκὸν ἢ τὸ μέλαν ὁρᾶν διδάσκεται· οὐδὲ τραχέος ἢ λείου ἀντιλαμβάνεσθαι. ὁ δὲ ἀριθμός, ὡς ἀριθμός, οὐκ ἀδιδάκτως ἡμῖν λαμβάνεται. ὅτι γὰρ τὰ δὶς δύο, τέσσαρά ἐστι, καὶ τὰ τρὶς δύο, ἕξ ἐστι, καὶ τὰ δεκάκις δέκα, ἑκατόν, ἐκ μαθήσεως ἐγνώκαμεν. οὐκ ἄρα αἰσθητόν τί ἐστιν ὁ ἀριθμός. εἰ δὲ μὴ μὴν κατ' ἐπισώρευσιν τινῶν ἔγνωσται, ἀπορήσει τις E τῶν αἰσθητῶν ἀποστάς, καθὼς καὶ ὁ Πλάτων ἠπόρει ἐν τῷ περὶ ψυχῆς, πῶς τὰ δύο κατ' ἰδίαν μένοντα, οὐ νοεῖται δύο, συνελθόντα δὲ εἰς ταὐτό, γίνεται δύο. εἰ γὰρ τοιαῦτά ἐστι μετὰ τὴν σύνοδον, ὁποῖα ἦν πρὶν τῆς συνόδου, ἦν δ' ἑκάτερον αὐτῶν πρὶν τῆς συνόδου ἕν, ἔσται

ἔσται καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ἑκάτερον ἕν. ἐπεὶ ἂν δῶμεν προσγίνεσθαί τι αὐτοῖς ἐξωτέρωθεν μετὰ τὴν σύνοδον παρ' ὃ ἦν, οἷον τὴν δυάδα, ἔσται ἡ τῶν δυοῖν συνέλευσις, τετράς. εἰ γὰρ τῇ συνελθούσῃ ἑνὶ καὶ ἑνὶ, πλέον τι προσγίνεται ἡ δυάς, ἐπεὶ ἐν ταύτῃ μονάς, καὶ μονὰς νοεῖται κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ ἑνὸς συνέλευσιν, τετρὰς γενήσεται· δυοῖν μὲν νοουμένων τῶν συνιόντων· διττῆς δὲ κατὰ τὴν φύσιν οὔσης τῆς προσγινομένης αὐτῆς δυάδος. καὶ πάλιν, εἰ τοῖς κατὰ σύνοδον ποιοῦσι τὴν δεκάδα, πλέον τι προσγίνεται ἡ δεκάς, ἐπεὶ ἐν τῇ δεκάδι νοεῖται τὰ ἐννέα καὶ τὰ ὀκτὼ καὶ τὰ ἑπτὰ, καὶ καθ' ὑπόβασιν οἱ λοιποὶ ἀριθμοί, ἀπειράκις ἄπειρον ἔσται πλῆθος τὰ δέκα, ὡς ἀνώτερον δεδείχαμεν. ὁ δὲ Πλάτων καὶ ἄλλως ἐπιχειρεῖν βούλεται. εἰ γὰρ τὸ ἕν, φασὶν, ὅτε διαιρεῖται καὶ χωρίζεται, δύο νοεῖται, πάντως καὶ ἡ ἑκατέρου τῶν ἀνὰ ἓν εἰς ταυτὸ σύνοδος, οὐ νοηθήσεται δύο. ἐναντίον γάρ ἐστι τῷ πρώτῳ αἰτίῳ τὸ δεύτερον αἴτιον. καὶ εἰ τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωριζόμενα δύο ἐστὶ, τὰ εἰς ταυτὸ συναγόμενα καὶ ἀλλήλοις παρατιθέμενα, οὐκ ἂν εἴη δύο. ἔχει δὲ ἡ ῥῆσις παρ' αὐτῷ τὸν τρόπον τοῦτον. Θαυμάζω γὰρ εἰ ὅτε μὲν ἑκάτερον αὐτῶν ἦν χωρὶς ἀλλήλων, ἓν ἄρα ἑκάτερον ἦν, καὶ οὐκ ἤστην τότε δύο, πλησίασαντε δ' ἀλλήλοις. αὕτη ἄρα αὐτοῖς αἰτία ἐγένετο δυοῖν γενέσθαι, σύνοδος τοῦ πλησίον ἀλλήλων τεθῆναι· οὔτε γενέσθαι· ὡς ἐάν τις ἓν διασχίσῃ, δύναμαι ἔτι πείθεσθαι ὅτι ὡσαύτως αἰτία γέγονεν ἡ σύγχυσις τοῦ δύο γεγονέναι. ἐναντία γὰρ γέγονεν ἢ τότε αἰτία τοῦ δύο γενέσθαι. τότε μὲν ὅτι συνήγετο πλησίον ἀλλήλων, καὶ προσετίθετο ἕτερον ἑτέρῳ, νῦν δ' ὅτι ἀπάγεται καὶ χωρίζεται ἕτερον ἀφ' ἑτέρου. ῥητῶς γὰρ διὰ τούτων φησὶν· ὡς εἰ ἡ ψιλὴ σύνοδος τοῦ ἑνὸς καὶ ἑνὸς καὶ ἡ αὐτῶν μόνον πρόσθεσις αἴτιόν ἐστι τοῦ δύο γενέσθαι τὰ πρότερον μὴ ὄντα δύο, πῶς ἔτι πείθεσθαι δύναμαι ὅτι τὸ ἕν, ὅτε χωρίζεται καὶ διασπᾶται, δύο γίνεται; ἐναντία γὰρ τῇ συνόδῳ ἡ σχίσις ἐστὶ καὶ ὁ χωρισμός. τοιοῦτος μὲν καὶ ὁ Πλάτων. ἔνεστι δὲ καὶ ὧδε συνερωτᾶν. εἰ ἔστι τις ἀριθμὸς, ὅτε παρατίθεταί τι ἑτέρῳ, οἷον τῇ μονάδι ἡ μονὰς, τότε ἢ προσγίνεταί τι ταῖς συνελθούσαις μονάσιν, ἢ ἀπογίνεται τῶν συνελθουσῶν, ἢ οὔτε προσγίνεταί τι αὐταῖς, οὔτε ἀπογίνεται.

A erit etiam post coitum vtrumque vnum. Nā si dederimus eis aliquid ampliùs accedere, præter id quod erant, nempe binarium, erit congressus duorum quaternio. Si enim vni quod coiit & vni ampliùs accedit binarius: quoniā in eo est vnitas, & vnitas intelligitur in congressu vnius & vnius, fiet quaternio, cùm duo quidem intelligantur quæ coëunt, duplex autem sit secundum naturam qui eis accessit binarius. Et rursus si in iis qui per coitum efficiunt denarium, aliquid amplius accedit denarius: quandoqui- B dem in denario intelliguntur nouem & octo & septem, & reliqui inferiores numeri, infinitè infinitorum multitudo erunt decem, vt superiùs ostendimus. Plato autem vult etiam aliter argumentari. Si enim vnum, inquit, quando diuiditur & separatur, fit duo, omnino etiam vtriusque singulatim in vnū congressus, non intelligetur duo. Primæ enim causę contraria est secunda causa. & si quæ ab eodem separantur, duo sunt, quæ simul colliguntur & inter se sunt addita, non C sunt duo. Est autem apud eum hic verborum contextus. Miror enim si quando vtrumque eorum erat inter se separatum, vtrumque erat vnum, & tunc nō erāt duo, sed cùm inter se appropinquarent. Hęc ergo fuit causa vt duo fierent, coitus vt inter se proximè ponerentur. Neq; verò si quis vnū disciderit, potest adhuc mihi persuaderi, quòd similiter scissio causa fuerit vt duo fierent. Contraria enim est quæ tunc erat causa vt duo fierent. Nam tunc quidem, quo- D niam propè inter se cogebantur, & alterum alteri addebatur: nunc autem quoniam alterum ab altero abducitur & separatur. per hæc apertè dicens, quòd si solus coitus vnius & vnius, & vnius solùm additio est causa vt fiant duo, cùm priùs duo non essent, quomodo possum adhuc mihi persuaderę, quòd vnum quando separatur & distrahitur, fit duo? Coitui enim contraria est scissio & separatio. Atque sic quidem Plato. Sic quoque licet interrogare. Si numerus est aliquid: quando alteri additur aliquid, E vt vnitati vnitas, tūc aut vnitatibus quæ coïerunt, accedit aliquid: aut ab iis quæ coïerunt, abscedit aliquid: aut ab eis neque abscedit aliquid, nec eis accedi.

Sed si eis neque accedit aliquid neque ab eis recedit, non erit binarius per alterius alteri additionem, vt neque erat ante coitum. Sin autem abscedit aliquid per earum additionem, erit diminutio vnius vnitatis, & non erit amplius binarius. Sin autem eis accedit aliquid, vtpote binarius: quæ debent duo esse, fient quatuor. Binarius enim qui accessit, erat vnitas & vnitas. Cùm ergo accesserit vnitati & vnitati quæ coibant, efficiet numerum. quod quidem est absurdum. Non est ergo aliquid numerus.

De ortu & interitu.

DE ORTV & interitu existit quæstio Scepticis cum Physicis de vniuersitate. Siquidem ex iis qui considerarunt de constitutione vniuersitatis, alij quidem ex vno generarunt omnia: alij autem ex pluribus. Et ex iis quidem qui ex vno, alij quidem ex nulla qualitate prædito, alij verò ex aliqua prædito qualitate. Et ex iis qui ex aliqua qualitate prædito, alij quidem ex aëre: alij verò ex aqua: alij verò ex igne. Et ex iis qui ex numerabilibus, alij quidem ex duobus: alij verò ex quatuor: alij autem ex quinque: alij autem ex sex. Et ex iis qui ex infinitis, alij quidem ex similibus iis quę generantur: alij autem ex dissimilibus. Et ex his, alij quidem ex impatibilibus: alij verò ex patibilibus. Atque ex nulla quidem qualitate prædito & vno corpore vniuersitatis ortum constituerunt Stoici. Rerum enim, ex eorum sententia, principium, est materia expers qualitatis, & omninò mutabilis. Ea autem mutata fiunt quatuor elementa, ignis, & aër, & aqua, & terra. Ex vno autem eoque qualitate prædito orta volunt esse omnia, Hippasus & Anaximander & Thales. Ex quibus Hippasus quidem, & vt nonnulli volunt, Heraclitus Ephesius, ex igne rerũ fuisse ortum, scriptum reliquerunt: Anaximander autem ex aëre: Thales verò ex aqua, Xenophanes verò, vt nonnulli volunt, ex terra.

Omnia namque ex terra, in terram & cuncta redibunt.

Ex pluribus autem & numerabilibus, ex duobus quidem, nempe terra & aqua, Poëta Homerus, aliquando quidem dicens:

Oceanumq́; Deûm patrem, Tethymquoque matrem.

A ἀλλ' εἰ μήτε προσγίνεταί τι αὐταῖς, μήτε ἀπογίνεται αὐτῶν, οὐκ ἔσται δυὰς κατὰ τὴν παράθεσιν τῆς ἑτέρας τῇ ἑτέρᾳ, ὡς οὐδὲ πρὶν τῆς συνόδου ἐτύγχανεν. εἰ δὲ ἀπογίνεταί τι κατὰ τὴν παράθεσιν αὐτῶν, ἐλαττώσις ἔσται τῆς μιᾶς μονάδος, καὶ οὐκέτι δυὰς γενήσεται. εἰ δὲ προσγίνεταί τι αὐταῖς οἷον ἡ δυάς, τὰ ὀφείλοντα δύο εἶναι, τέσσαρα γενήσεται. δυὰς γὰρ ἡ ἐπιγινομένη μονάς ἐστι καὶ μονάς. προσελθοῦσα οὖν μονάδι καὶ μονάδι ταῖς συνερχομέναις, τὸν τέσσαρα B ποιήσει ἀριθμόν· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. τοίνυν οὐκ ἔστι τι ἀριθμός.

Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

Η ΠΕΡΙ γενέσεως καὶ φθορᾶς ζήτησις συνίσταται τοῖς Σκεπτικοῖς πρὸς τοὺς Φυσικοὺς σχεδὸν τι περὶ τῶν ὅλων. ἐπεὶ γὰρ τῶν σκεψαμένων περὶ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως, οἱ μὲν ἐξ ἑνὸς ἐγέννησαν τὰ πάντα, οἱ δ' ἐκ πλειόνων. καὶ τῶν ἐξ ἑνὸς, οἱ μὲν ἐξ ἀποίου, οἱ δὲ ἐκ ποιοῦ. καὶ τῶν ἐκ ποιοῦ, οἱ μὲν ἐξ ἀέρος, οἱ δ' ἐξ C ὕδατος, οἱ δὲ ἐκ πυρὸς, ἄλλοι ἐκ γῆς. καὶ τῶν ἐκ πλειόνων, οἱ μὲν ἀριθμητῶν, οἱ δὲ ἐξ ἀπείρων. καὶ τῶν ἐξ ἀριθμητῶν, οἱ μὲν ἐκ δύο, οἱ δ' ἐκ τεσσάρων, οἱ δ' ἐκ πέντε, οἱ δ' ἐξ ἕξ. καὶ τῶν ἐξ ἀπείρων, οἱ μὲν ἐξ ὁμοίων τοῖς γεννωμένοις, οἱ δὲ ἐξ ἀνομοίων. καὶ τούτων οἱ μὲν ἐξ ἀπαθῶν, οἱ δ' ἐκ παθητῶν. ἐξ ἀποίου μὲν οὖν καὶ ἑνὸς σώματος τὴν τῶν ὅλων ὑπεστήσαντο γένεσιν οἱ Στωϊκοί. ἀρχὴ γὰρ τῶν ὄντων κατ' αὐτούς ἐστιν ἡ ἄποιος ὕλη, καὶ δι' ὅλων D τρεπτή. μεταβαλλούσης τε ταύτης, γίνεται τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, πῦρ καὶ ἀήρ, ὕδωρ καὶ γῆ. ἐξ ἑνὸς δὲ καὶ ποιοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάντα θέλουσιν οἵ τε περὶ τὸν Ἵππασον καὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Θαλῆν. ὧν Ἵππασος μὲν, καὶ κατά τινας Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, ἐκ πυρὸς ἀπέλιπον τὴν γένεσιν· Ἀναξίμανδρος δὲ, ἐξ ἀέρος· Θαλῆς δ' ἐξ ὕδατος· Ξενοφάνης δὲ κατ' ἐνίους, ἐκ γῆς.

ἐκ γαίης γὰρ πάντα καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

E ἐκ πλειόνων δὲ καὶ ἀριθμητῶν, δυοῖν μὲν, γῆς τε καὶ ὕδατος, ὁ ποιητὴς Ὅμηρος, ὅτε μὲν λέγων,

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα (Τηθύν.

ὅτε δὲ,

ὁτὲ δὲ·

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε·

συμφέρεσθαι δ' αὐτῷ δοκεῖ κατ' ἐνίους καὶ ὁ Κολοφώνιος Ξενοφάνης. φησὶ γάρ,

πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκ γενόμεσθα.

ἐκ γῆς δὲ καὶ αἰθέρος, Εὐριπίδης, ὡς πάρεστιν ἐκδέξασθαι ἐκ τοῦ λέγειν αὐτόν,

αἰθέρα καὶ γαῖαν πάντων γενέτειραν ἀείδω.

ἐκ τεσσάρων δὲ ὁ Ἐμπεδοκλῆς,

τέσσαρα γὰρ πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε·

Ζεὺς ἀργὴς, Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀϊδωνεύς.

Νῆστίς θ' ἣ δακρύοις τέγγει κρούνωμα βρότειον.

ἐκ πέντε δὲ Ὄκελλος ὁ Λευκανὸς καὶ Ἀριστοτέλης. συμπαρέλαβον γὰρ τοῖς τέτταρσι στοιχείοις τὸ πέμπτον καὶ κυκλοφορητικὸν σῶμα, ἐξ οὗ λέγουσιν εἶναι τὰ οὐράνια. ἐκ δὲ τῶν ἓξ, τὴν πάντων ὑπέθετο γένεσιν ὁ περὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα. ἐν οἷς μὲν γὰρ λέγει τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα, ἐκ τεσσάρων ποιεῖ τὴν γένεσιν, ὅταν δὲ προσθῇ

νεῖκός τ' οὐλόμενον δίχα τῶν ἀτάλαντον ἁπάντῃ

καὶ φιλίη μετὰ τοῖσιν, ἴσον μῆκός τε πλάτος τε,

ἓξ παραδίδωσι τὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς, τέσσαρας μὲν τὰς ὑλικὰς, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, πῦρ· δύο δὲ τὰς δραστηρίους, φιλίαν καὶ νεῖκος. ἐξ ἀπείρων δὲ ἐδόξασαν τὴν τῶν πραγμάτων γένεσιν οἱ περὶ Ἀναξαγόραν τὸν Κλαζομένιον καὶ Δημόκριτον καὶ Ἐπίκουρον, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀναξαγόρας ἐξ ὁμοίων τοῖς γινομένοις. οἱ δὲ περὶ τὸν Δημόκριτον καὶ Ἐπίκουρον, ἐξ ἀνομοίων τε καὶ ἀπαθῶν τουτέστι τῶν ἀτόμων. οἱ δὲ περὶ τὸν Ποντικὸν Ἡρακλείδην καὶ Ἀσκληπιάδην, ἐξ ἀνομοίων μὲν, παθητῶν δὲ, καθάπερ τῶν ἀνάρμων ὄγκων. προειληφότες οὖν ὅτι πᾶσι τούτοις ἄπορος δείκνυται ὁ τῆς φυσιολογίας τόπος, ἀναιρεθείσης τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς, προθυμότερον ἁπτώμεθα τῶν λόγων. καί γε εἰ ὀρθῶς ἐξετάζοιμεν διὰ τῶν ἔμπροσθεν, αὐτάρκως ἤδη συμβεβίασται τὸ κεφάλαιον. τὸ γὰρ γινόμενον καὶ φθειρόμενον,

A Aliquando verò,

Cuncti, cuncti, inquam, sed vos aqua terráque sitis.

Ei autem, vt nonnulli volunt, adstipulari quoque videtur Xenophanes Colophonius. Dicit enim,

Ex tellure & aqua exorti namnos sumus omnes.

Ex terra autem & æthere, Euripides, vt licet accipere ex eo quod dicit,

Aethera canto ipsum, rerum Terrámque parentem.

B Ex quatuor autem, Empedocles.

Radices primum nam terræ quattnor audi,
Candens Iuppiter, almáque Iuno, Plutóque, Nestis
Tristia quæ ora hominum & lacrymis perfundere fertur.

Ex quinque autem, Ocellus Lucanus & Aristoteles. Simul enim cum quatuor elementis assumpserunt quintum corpus quod mouetur in orbem, ex quo dicunt esse cœlestia. Ex sex autem ortum omnium posuit Empedocles. Nam C cùm dicit omnium quatuor esse radices, ex quatuor ortum esse statuit. Quando autem addit,

Perdendámque absque iis, illisq́, parem vndique litem.
Cum his quoque amicitiam, quæ longa est latáq́, tantùm:

sex tradit rerum principia: quatuor quidem materialia, terram, aquam, aërem, ignem. Duo autem agentia seu efficientia, amicitiam & litem seu contentionem. Ex infinitis autem rerum ortum esse sunt opinati, Anaxagoras Clazo- D menius & Democritus & Epicurus, & alij permulti. Sed Anaxagoras quidē ex similibus iis quæ generantur: Democritus autem & Epicurus ex dissimilibus & impatibilibus, nempe ex atomis. Heraclides autem Ponticus & Asclepiades ex dissimilibus quidem, sed patibilibus, nempe ex incōcinnis corpusculis. Cùm ergo priùs sumpserimus quòd his omnibus dubia ostēditur & incerta ratio physiologiæ, sublato ortu & interitu, prom- E ptiùs & alacrius de iis dicere aggrediamur, quæ ab eis dicuntur. Quamquam si rectè examinemus, per ea quæ priùs dicta sunt, huic capiti iam satis magna fuit vis allata. Quod enim oritur & interit,

in tempore oritur & interit. Tempus autem non est, vt superiùs ostendimus. Quamobrem nec erit quod oritur & interit. Omnis quoque ortus & interitus sunt quidem motus habentes vim mutandi. Nihil est autem motus, vt priùs probauimus. Nec ergo fiet ortus nec interitus. Quidquid etiam gignitur & interit, non generatur & interit absque agente & patiente. Non agit autem aut patitur quidquam. Quamobrem neque gignitur aliquid nec interit. Præterea si aliquid oritur & interit, alicui debet addi aliquid, & aliquid ab aliquo auferri: aut aliquid ex aliquo mutari. Ortus enim & interitus debet constare aliquo ex his quatuor modis: vt in denario, per ablationem vnitatis, fit quidem nouem, interit autem decem. Et rursus in nouenario per additionem vnitatis, fit quidem denarius, interit autem nouenarius. Et in iis quæ intereunt aut gignuntur per versionem ac mutationem, eadem est ratio. Sic enim interit quidem vinum, fit autem acetum. Si ergo quidquid oritur & interit, aut per additionem, aut per ablationem, aut per mutationem oritur & interit: quoniam ostẽdimus neque esse additionem, neque ablationem, neque mutationem, vi ac potestate ostendimus neque esse ortum nec interitum. Ad hæc accedit quòd id quod generatur & interit, debet tangere illud à quo interit, & id in quod mutatur. Nihil est autem tactus, vt ostensum est. Neque ergo potest consistere ortus aut interitus. Licet autem etiam primo loco dubitando dicere, quòd si fit seu oritur aliquid, aut fit id quod est, aut id quod non est. Sed neque fit id quod non est: (ei enim quod non est, nihil accidit.) Cui autem nihil accidit, neque vt fiat oriaturve accidit. Et aliter. Quod oritur seu generatur, patitur. Quod autem non est, nihil potest pati: eius enim quod est, est pati. Non ergo fit aut oritur id quod non est. Sed neque id quod est. Iam enim est id quod est, neque opus habet ortu seu generatione. Non ergo id quod est, generatur seu oritur. Sed si neque id quod est, neque id quod non est, gignitur seu oritur: præter hæc autem nihil tertiũ cogitare licet, nihil gignitur seu oritur, Aliter. In iis quæ cernuntur, considerantur alia quidem quæ gignuntur ex vno per mutationem: alia autem ex pluribus per compositionem.

A ἐν χρόνῳ γίνεται καὶ φθείρεται· χρόνος δὲ οὐκ ἔστιν, ὡς ἀνωτέρω προεστήσαμεν. ὥστε οὐδὲ τὸ γινόμενον καὶ φθειρόμενον ἔσται. πᾶσά τε γένεσις καὶ φθορὰ, μεταβλητικαί τινες εἰσὶ κινήσεις. οὐδὲν δὲ ἐστὶ κίνησις, ὡς προκατεστησάμεθα. τοίνυν οὐδὲ γένεσις καὶ φθορὰ ὑπόκειται. καὶ πᾶν τὸ γινόμενον ἢ φθειρόμενον, οὐ χωρὶς τοῦ δρῶντος καὶ πάσχοντος γίνεται, ἢ φθείρεται. οὔτε δὲ δρᾷ τι, οὔτε πάσχει· ὥστ' οὐδὲ γίνεταί τι οὐδὲ φθείρεται. καὶ μὴν εἰ γίνε-B ταί τι καὶ φθείρεται, ὀφείλει τι τινὶ προστίθεσθαι, καί τι τινὸς ἀφαιρεῖσθαι, ἤ τι ἔκ τινος μεταβάλλειν. γένεσις γὰρ καὶ φθορὰ κατά τινα τῶν τριῶν τούτων τρόπων ὀφείλει συνίστασθαι· οἷον, ἐπὶ τῆς δεκάδος, κατ' ἀφαίρεσιν τῆς μονάδος, γίνεται μὲν ἡ ἐννεάς, φθείρεται δὲ ἡ δεκάς. καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἐννεάδος, κατὰ πρόσθεσιν μονάδος, γίνεται μὲν ἡ δεκάς, φθείρεται δὲ ἡ ἐννεάς. καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ τροπὴν φθειρομένων ἢ γινομένων ὁ αὐτὸς λόγος. οὕτω γὰρ φθείρεται C μὲν ὁ οἶνος, γίνεται δὲ ὄξος. εἰ δὴ τοίνυν πᾶν τὸ γινόμενον καὶ φθειρόμενον, ἤτοι κατὰ πρόσθεσιν ἢ κατ' ἀφαίρεσιν, ἢ κατὰ μεταβολὴν γίνεται καὶ φθείρεται, ἐπεὶ προεστήσαμεν μήτε πρόσθεσιν οὖσαν, μήτε ἀφαίρεσιν, μήτε μεταβολὴν, δυνάμει προκατεστησάμεθα τὸ μηδὲ γένεσιν ἢ φθορὰν ὑπάρχειν. πρὸς τούτοις τὸ γινόμενον ἢ φθειρόμενον, ψαύειν ὀφείλει ἐκείνου τοῦ ἐξ οὗ φθείρεται, καὶ τοῦ εἰς ὃ μεταβάλλει· οὐδὲν δὲ ψαῦόν ἐστιν, ὡς παρεί-D σταται· τοίνυν οὐδὲ γένεσις ἢ φθορὰ συστῆναι δύναται. πάρεστι δὲ καὶ προηγουμένως ἀπορεῖν λέγειν, ὡς εἴπερ γίνεται, ἤτοι τὸ ὂν γίνεται, ἢ τὸ μὴ ὄν. οὔτε δὲ τὸ μὴ ὂν γίνεται (τῷ γὰρ μὴ ὄντι οὐδὲν συμβέβηκεν) ᾧ δὲ μηδὲν συμβέβηκεν, οὐδὲ τὸ γίνεσθαι συμβέβηκεν. καὶ ἄλλως· τὸ γινόμενον πάσχει· τὸ δὲ μὴ ὂν, οὐδὲν δύναται πάσχειν· ὄντος γὰρ, τὸ πάσχειν. οὐκ ἄρα τὸ μὴ ὂν γίνεται· καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ὄν. ἔστι γὰρ ἤδη τὸ ὂν, καὶ οὐκ ἔχει E χρείαν γενέσεως· οὐκ ἄρα οὐδὲ τὸ ὂν γίνεται. ἀλλ' εἰ μήτε τὸ ὂν, μήτε τὸ μὴ ὂν γίνεται, παρὰ ταῦτα δ' οὐδὲν ἐστι τρίτον ἐπινοεῖν, οὐδὲν γίνεται. ἄλλως τε, ἐν τοῖς φαινομένοις θεωρεῖται τὰ μὲν ἐξ ἑνὸς γινόμενα, κατὰ μεταβολὴν, τὰ δ' ἐκ πλειόνων, κατὰ σύνθεσιν.

καὶ ὡς

καὶ ἐξ ἑνὸς μὲν κατὰ μεταβολήν, ὁπόταν τῆς αὐτῆς οὐσίας μενούσης, ἑτέραν ἐξ ἑτέρας μεταλαμβάνῃ ποιότητα. οἷον, ὅταν τοῦ αὐτοῦ ὑγροῦ μένοντος ἐν τῷ αὐτῷ πλήθει, τὸ μὲν γλεῦκος ἀφανισθῇ, οἶνος δὲ γένηται· ἢ ὁ οἶνος μὲν ἀφανισθῇ, ὄξος δὲ ὑποστῇ· ἢ τοῦ κηροῦ μένοντος, ἡ μὲν σκληρότης ἀφανίζηται, ἡ δὲ μαλακότης γένηται, ἢ ἀνάπαλιν. ἐκ πλειόνων δὲ κατ' ἐπισύνθεσιν· ὡς ἅλυσις μὲν κατ' ἐπισύνθεσιν κρίκων· οἰκία δὲ, κατὰ σύνθεσιν λίθων· ἐσθὴς δὲ κατὰ κρόκης καὶ στήμονος συμπλοκήν. Εἰ δὲ κἀν τοῖς νοητοῖς γίνεταί τι, ἤτοι ἐξ ὄντος γίνεταί τι, ἢ ἐκ μὴ ὄντος. καὶ ἐκ μὲν τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν δύναται γίνεσθαι. δεῖ γὰρ τὸ γεννητικόν τινος οὐσίαν ἔχειν, καὶ ποιάν ἀναδέχεσθαι κίνησιν. ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γινόμενον. καὶ μὴν οὐδ' ἐκ τοῦ ὄντος. Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος γίνεταί τι, ἤτοι ἐξ ἑνὸς γίνεται, ἢ ἐκ πλειόνων. καὶ ἐξ ἑνὸς μὲν οὐκ ἂν εἴη γινόμενον. Εἰ γὰρ ἐξ ἑνὸς γίνεται, ἤτοι αὐξανομένου ἢ μειουμένου, ἢ ἐν τῷ αὐτῷ μένοντος γίνεται. ἀλλ' αὐξάνεσθαι μὲν καὶ μειοῦσθαι οὐχ οἷόν τε ταὐτό. καὶ οὐκ ἂν δυνηθείη ἑαυτοῦ τι μεῖζον, ἢ ἑαυτοῦ τι ἔλαττον ἀποτελέσαι ταὐτόν. ἐάν τε γὰρ αὐτοῦ πλεῖον γένοιτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἔχει πλεῖον παρ' ἑαυτό, ἐξ οὐκ ὄντος ἕξει τὴν προσθήκην. ἐάν τι ἔλαττον ἑαυτοῦ πάλιν, ἐπεὶ οὐδὲν ἔχει παρ' ἑαυτὸ ἀπολλύμενον αὐτοῦ, εἰς τὸ μὴ ὂν ἀπολεῖται. οὐδὲν ἄρα δύναται ἐκ τοῦ αὐξανομένου ἢ μειουμένου γίνεσθαι. καὶ μὴν οὐδ' ἐκ τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ μένοντος ἔσται τὸ γινόμενον. Εἰ γὰρ τοῦτο, ἤτοι ἀτρέπτου καὶ ἀμεταβλήτου μένοντος αὐτοῦ γεννᾶταί τι ἐξ αὐτοῦ, ἢ ἐκ τρεπομένου καὶ μεταβάλλοντος. ἀλλ' ἐξ ἀτρέπτου μὲν, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως μένοντος, οὐκ ἂν γεννηθείη τι. ἑτεροίωσις γάρ τις ἐστιν ἡ γένεσις. Εἰ δὲ ἐκ τρεπομένου καὶ μεταβάλλοντος, ἤτοι εἰς ἑαυτὸ μεταβάλλοντος γίνεται τὸ γινόμενον, ἢ εἰς ἕτερον. καὶ εἰ μὲν εἰς ἑαυτὸ μεταβάλλει τὸ γεννητικόν τινος, πάλιν μένει τὸ αὐτό· καὶ μένον τὸ αὐτό, οὐδενὸς ἔσται περαιτέρου γεννητικόν. Εἰ δὲ εἰς ἕτερον τρέποιτο, ἐκβαίνει τῆς ἰδίας ὑποστάσεως, ὅ,τι τρέπεται καὶ γεννᾶται· ἢ μένει μὲν ἐν τῇ οἰκείᾳ ὑποστάσει, εἰς ἄλλο δὲ εἶδος ἀντ' ἄλλου εἴδους μεταλαμβάνον γεννᾶται· ὡς ὁ μετασχηματιζόμενος κηρός,

A Et ex vno quidem per mutationem, quæ eadem manente essentia, ex alia aliam sumunt qualitatem: vt quando eodem manente humore in eadem multitudine, mustum quidem euanuerit; vinum autem factum fuerit: aut vinum quidem euanuerit; acetum autem extiterit. aut cera manente euanescit quidem durities, facta sit autem mollities; aut contrà. Ex pluribus autem per composi- B tionem, vt catena quidem per alligationem circulorum seu annulorum: domus autem per coagmentationem lapidum: vestis autem per cõnexionem subtegminis & staminis. Si autem aliquid oritur etiam in iis quæ cadunt sub intelligentiam, aut ex eo quod est, oritur aliquid, aut ex eo quod non est. Et ex eo quidem quod nõ est, nihil potest fieri. Oportet enim id quod gignit, alicuius habere essentiam, & aliquem motum suscipere. Quamobrẽ ex eo quod non est, non potest esse quod generatur. Sed neq; ex eo C quod est. Nam si ex eo quod est, gignitur aut fit aliquid, aut fit ex vno aut ex pluribus. Et gigni quidem non potest ex vno. Si enim fit seu generatur ex vno; fit aut dũ augetur aut minuitur; aut manet in eodem. Sed fieri non potest vt idem augeatur & minuatur: neque potuerit aliquid effici seipso maius, aut aliquid idem effici seipso minus. Nam si seipso efficiatur amplius: quoniam nihil habet amplius præter se, ex eo quod non est, habet additionem. Sin autem sei- D pso rursus minus, quoniam nihil habet sui quod pereat præter se; in id quod non est, peribit. Nihil ergo potest fieri seu oriri ex eo quod augetur aut diminuitur. Sed neque quod gignitur, erit in eo quod manet in ipso. Nam si ita sit aut eo manente immutabili aliquid ex ipso generatur, aut eo mutato. Sed ex immutabili quidem, & quod semper similiter & eodem modo se habet; non potest aliquid gigni: Est enim generatio, quędam alteratio. Si autem ex mutato ac verso: aut in seipsum mutato fit quod generatur, aut in alterum. Et E si quidem mutato in seipsum, quod aliquid gignit, rursus manet idem. & manens, idem nihil generabit amplius. Sin autem vertatur in alterum, à propria substantia excedit quod vertitur & oritur: aut manet quidẽ in propria substãtia: aliam autem formam pro alia suscipiens oritur: vt cera quæ transformatur,

& aliàs aliam formam suscipit. Sed si à propria quidem excedat substantia, in id quod non est, interibit: & in id quod non est, interiens, nihil generabit. Si autem manens in propria substantia, & aliam pro alia qualitatem suscipiens generatur, eadem existit dubitatio. Aut enim manente prima forma, & priore in ipso qualitate, fit secunda forma & secunda qualitas, aut non manente. Sed neque manente priore forma, fit secunda: neque non manente, vt priùs ostendimus, quando considerabamus de patiente. Ergo nec ex vno fit quod oritur. Sed nec ex pluribus. Nam si duo coiërint, non orietur tertium duobus manentibus. Et rursus si tria coiërint, non orietur quartum tribus manentibus. De his autem dictum est accuratiùs, quando quærebamus de hominis substantia, ostendentes quòd homo neque est corpus, neque anima, neque compositum. Quamobrem si neque ex vno est quod oritur seu generatur, nec ex pluribus: præter hæc autem nihil est: necessariò ex iis quæ sunt, nihil oritur seu gignitur. Sic quidem de ortu disserunt dubitatores.

Dogmatici autem non occurrentes ad sententiam, rursus confugiunt ad exempla quæ petuntur ex euidentia. Nam aqua quidem cùm sit calida, non sit autem frigida, fit frigida. & quod est æs, cùm non sit statua, fit statua. & ouum quidem potestate est pullus, actu autem non est ac perfectione: sed dicitur potestate esse pullus, ad hoc vt sit actu ac perfectione. Ergo & quod est, fieri gignique potest, & id quod non est. Deinde videmus ex homine gigni infantem: succum autem ex herba. Quo fit vt omnis oratio Dogmaticorum procedat ad euidentiam. Errant autem qui hæc dicunt, & non occurrunt ad propositum. Aqua enim calida, & quæ non est frigida, neque fit calida, eo quòd sit, neq; frigida, eo quòd non sit. Præter esse autem nihil est. Ergo nec in aqua ortus est aliquis seu generatio. Et rursus neq; fit æs, quoniam est æs: neque statua, quoniam non est. In iis quoque quæ sunt potestate & actu seu perfectione, eadem est ratio. Alioqui aut est aliquid ampliùs in eo quod est actu ac perfectione, quàm in eo quod est potestate, aut non est.

A καὶ ἄλλοτε ἄλλην μορφὴν ἀναδεχόμενος. ἀλλ' ἐκβαῖνον μὲν τῆς ἰδίας ὑποστάσεως, εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσεται· καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν φθειρόμενον, γεννήσει οὐδέν. εἰ δὲ μένον ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει, καὶ ἄλλην ἀντ' ἄλλης ποιότητα ἀναδεχόμενον γεννᾶται, κατέστη τῇ αὐτῇ ἀπορίᾳ. ἤτοι γὰρ μένοντος τοῦ προτέρου εἴδους καὶ τῆς προτέρας ποιότητος περὶ αὐτό, γίνεται τὸ δεύτερον εἶδος καὶ ἡ δευτέρα ποιότης, ἢ μὴ μένοντος. οὔτε δὲ μένοντος τοῦ προτέρου εἴδους γίνεται B τὸ δεύτερον, οὔτε μὴ μένοντος, ὡς ἔμπροσθεν παρεστήσαμεν, ὅτε περὶ τοῦ πάσχοντος ἐσκεπτόμεθα. τοίνυν οὐδ' ἐξ ἑνὸς γίνεται τὸ γινόμενον. καὶ μὴν οὐδ' ἐκ πλειόνων. δυοῖν γὰρ συνελθόντων, τρίτον οὐκ ἂν γένοιτο, μενόντων τῶν δυοῖν. καὶ πάλιν τριῶν ὄντων, τέταρτον οὐκ ἂν γένοιτο, μενόντων τῶν τριῶν. εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἀκριβέστερον, ὅτε περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑποστάσεως ἐζητοῦμεν, παριστάντες ὅτι οὔτε σῶμά ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, οὔτε ψυχή, οὔ- C τε τὸ σύνθετον. διόπερ εἰ μήτε ἐξ ἑνός ἐστι τὸ γινόμενον, μήτε ἐκ πλειόνων, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, ἐξ ἀνάγκης οὐδὲν τῶν ὄντων γίνεται. ταῦτα μὲν οἱ ἀπορητικοὶ περὶ γενέσεως διεξίασιν.

ΟΙ δὲ Δογματικοὶ μὴ πρὸς νοῦν ἀπαντῶντες, πάλιν ἐπὶ τὰ ἐξ ἐναργείας ὑποδείγματα συμφεύγουσι. τὸ γὰρ ὕδωρ θερμὸν ὄν, μὴ ὂν δὲ ψυχρόν, γίνεται ψυχρόν· καὶ ὁ ὑπάρχων D χαλκὸς μὴ ὢν ἀνδριάς, γίνεται ἀνδριάς· καὶ τὸ ᾠὸν κατὰ δύναμιν μέν ἐστι νεοσσός, κατ' ἐντελέχειαν δὲ οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ λέγεται κατὰ δύναμιν εἶναι νεοσσός, εἰς τὸ κατ' ἐντελέχειαν ὑπάρχειν. καὶ τὸ ὂν τοίνυν δύναται γίνεσθαι καὶ τὸ μὴ ὄν. εἶτα καὶ ὁρῶμεν βρέφος μὲν γινόμενον ἐξ ἀνθρώπου, χιλὸν δ' ἐκ πόας, ὥστε πάντα τὸν τῶν Δογματικῶν λόγον παρὰ τὴν ἐνάργειαν χωρεῖν. πλανῶνται δὲ οἱ ταῦτα λέγοντες, καὶ οὐ πρὸς τὸ προκείμενον ὑπαντῶσι. τὸ γὰρ θερμὸν E ὕδωρ καὶ οὐκ ὂν ψυχρόν, οὔτε θερμὸν γίνεται τῷ εἶναι, οὔτε ψυχρὸν τῷ μὴ εἶναι· παρὰ δὲ τὸ εἶναι οὐδέν ἐστιν. οὐκ ἄρα οὐδ' ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἐστι τις γένεσις. καὶ πάλιν, οὔτε ὁ χαλκὸς γίνεται τῷ εἶναι χαλκός, οὔτε ὁ ἀνδριὰς τῷ μὴ εἶναι. καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ δύναμιν καὶ ἐντελέχειαν ὁ αὐτός ἐστι λόγος. ἄλλως τε, ἤτοι πλεῖόν τίς ἐστιν ἐν τῷ κατ' ἐντελέχειαν παρὰ τὸ ἐν δυνάμει, ἢ οὐκ ἔστι.

καὶ εἰ

A καὶ εἰ μὲν οὐδὲν πλεῖόν ἐστιν, αὐτόθεν οὐδὲν γίνεται παρὰ τὸ δυνάμει εἶναι. εἰ δὲ ἐστι πλέον, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τοῦτο γίνεται, ὅπερ ἄτοπον. ναί, ἀλλὰ καὶ βρέφος ἐκ τῆς ἐγκύμονος γυναικὸς καὶ χυλὸς ἐκ τῆς πόας συνίσταται. καὶ τοῦτο τί πρὸς τὸ ζητούμενον; ἐροῦμεν. οὔτε γὰρ τὸ βρέφος γίνεται τικτόμενον, εἰς τὸ ἐμφανὲς δὲ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἄγεται· οὔτε ὁ χυλός. καὶ γὰρ ἐν τῇ πόᾳ προϋπῆρχε, καὶ ἐκτὸς τῆς πόας γενόμενος, τόπον μόνον ἤλλαξεν. ὥσπερ οὖν τὸν ἐκ τοῦ ζόφου εἰς τὸ φῶς προελθόντα, οὐ λέγομεν γίνεσθαι, B τόπον δὲ ἐκ τόπου μεταβεβηκέναι· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐδὲ τὸ βρέφος ἐροῦμεν γίνεσθαι, ἀλλ᾽ ἐξ ἑτέρου τινὸς τόπου εἰς ἕτερον μεταβαίνειν τόπον. οὐδὲν οὖν γίνεται· κατὰ ταὐτὰ δὲ οὐδὲ φθείρεται. εἰ γὰρ φθείρεταί τι, ἤτοι τὸ ὂν φθείρεται, ἢ τὸ μὴ ὄν. οὔτε δὲ τὸ μὴ ὂν φθείρεται· τὸ γὰρ φθειρόμενον, εἰς τὸ μὴ εἶναι χωρεῖ· τὸ δὲ μὴ ὄν τι, ἤδη ἐν τῷ μὴ εἶναι ὄν, οὐ δεῖται τῆς εἰς τοῦτο μεταβάσεως. τοίνυν οὐ φθείρεται τὸ μὴ ὄν, καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ὄν. ἤτοι γὰρ C μένον ἐν τῷ εἶναι, φθείρεται, ἢ μὴ μένον. καὶ εἰ μὲν μένον, ἔσται ἅμα καὶ οὐκ ἔσται, ἐφθαρμένον καὶ μὴ ἐφθαρμένον. εἰ δὲ μὴ μένον, ἀπόλλυται καὶ οὐκέτι ἐστὶ τὸ ὄν, ἀλλὰ τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ὥστε εἰ μήτε τὸ ὄν, μήτε τὸ μὴ ὂν φθείρεται, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, οὐδὲ φθείρεται.

Τινὲς δὲ καὶ τῶν χρόνων ἐχόμενοι τῆς τε γενέσεως καὶ φθορᾶς, οὕτω συνερωτῶσιν· εἰ ἀπέθανε Σωκράτης, ἤτοι ὅτε ἔζη, ἀπέθανεν, D ἢ ὅτε ἐτελεύτα· καὶ ζῶν μὲν οὐκ ἀπέθανεν· ἔζη γὰρ δήπουθεν· καὶ ζῶν οὐκ ἐτεθνήκει. οὔτε δὴ ὅτε ἀπέθανε. δὶς γὰρ ἔσται τεθνηκώς. οὐκ ἄρα ἀπέθανε Σωκράτης. ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἐπὶ διαφέροντος δὲ ὑποδείγματος λόγον συνηρώτηκε καὶ ὁ Κρόνος τοιοῦτον· εἰ φθείρεται τὸ τειχίον, ἤτοι ὅτε ἅπτονται ἀλλήλων οἱ λίθοι, καὶ εἰσὶν ἡρμοσμένοι, φθείρεται τὸ τειχίον, ἢ ὅτε διεστᾶσιν. οὔτε δὲ ὅτε ἅπτονται ἀλλήλων, καὶ εἰσὶν ἡρμο- E σμένοι, φθείρεται τὸ τειχίον, οὔτε ὅτε διεστᾶσιν ἀπ᾽ ἀλλήλων· οὐκ ἄρα φθείρεται τὸ τειχίον. καὶ ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος. ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ προφανής. δύο γάρ εἰσι χρόνοι κατ᾽ ἐπίνοιαν ἐν ᾧ ἅπτονται ἀλλήλων οἱ λίθοι, καὶ εἰσὶν ἡρμοσμένοι, καὶ ἐν ᾧ διεστᾶσι:

Et ſi quidem nihil eſt amplius, eo ipſo neque fit ſeu oritur, eo quod ſit poteſtate. Sin autem eſt amplius, hoc fit ex eo quod non eſt. quod quidẽ eſt abſurdum. At, inquiunt, infans oritur ex muliere grauida: & ex herba conſiſtit ſuccus. Et quid hoc, dicemus, ad id quod quęritur? Neque enim infans fit ſeu oritur cùm paritur, ſed in apertum ex occulto ducitur. Neque ſuccus: erat enim priùs in herba, & extra herbam egreſſus ſolum mutauit locum. Quo modo ergo eum qui ex tenebris prodit in lucem, non dicimus gigni, fieri aut oriri, ſed à loco in locum tranſiuiſſe: eodem modo nec infantem fieri aut gigni dicemus, ſed ex alio in alium tranſire locum. Nihil ergo gignitur ſeu oritur. eadem autem ratione nec interit. Si enim aliquid interit: aut id quod eſt, interit, aut id quod non eſt. Sed neque quod non eſt, interit. Nam quod interit, ad hoc vt non ſit, interit. Quod autem non eſt, cùm iam in eo ſit quod non eſt, non opus habet vt ad hoc tranſeat. Sed neque id quod eſt. Aut enim interit, manens in eo quod ſit, aut non manens. Et ſi manens quidem, ſimul erit & non erit, interibitque & non interibit. Si autem non manens, perit, & non vtique quod eſt, ſed quod non eſt, interit. Quamobrem ſi neque quod eſt, neque quod non eſt, interit: præter hæc autem nihil eſt; nihil interit.

Quidam autem hærentes temporum ortui & interitui, ſic interrogant: Si mortuus eſt Socrates, aut mortuus eſt quando viuebat, aut quando è vita exceſſit. Et viuens quidem non eſt mortuus: vtique enim viuebat. & viuens non fuit mortuus. Sed neque quando eſt mortuus. bis enim eſſet mortuus. Eadem autem vi ac virtute, ſed in diuerſo exemplo, Cronus hanc interrogauit orationem: Si interit paries, aut quando ſe inter ſe tangunt lapides & ſunt compacti, interit; aut quando ſunt ſeparati ac diſiuncti. Sed neque quando ſe inter ſe tangunt & ſunt compacti, interit paries: neque quando ſunt ſeparati ac diſiuncti. Et oratio quidem eſt huiuſmodi. Duo enim ſunt in cogitatione tempora; nempe & in quo ſe tangunt lapides & ſunt compacti, & in quo ſunt ſeparati ac diſiuncti.

Præter ea autem nullum tertium potest tempus cogitari. Si ergo interit paries, in eorum altero debet interire. Sed in eo quidem in quo se inter se tangunt & sunt compacti lapides, non potest interire. est enim adhuc paries. & si est, non interit. Neque in eo in quo sunt seiuncti & separati. non est enim ampliùs paries. Quod autem non est, non potest interire. Si ergo neque quando se inter se tangunt lapides, interit paries, neque quando sunt separati ac seiuncti, non interit paries. Sic quoque concipi potest interrogatio: Si aliquid oritur & interit, aut in tempore in quo est, oritur & interit, aut in tempore in quo non est. Et in eo quidem in quo non est, nec oritur nec interit. Nam quatenus is est, nec oritur nec interit. Sed nec in eo in quo non est, eorum quidpiam ei euenerit. In eo enim in quo non est aliquid, neque pati potest quidpiam, neque agere. Quod si ita est, nihil oritur nec interit.

Atque hæc quidem dicta sunt aduersus naturales Philosophos. Tempus est autem ad eos quoque transeundi, qui amplexi sunt eam partem Philosophiæ quæ versatur in moribus.

A παρὰ δὲ τούτους οὐδ᾽ ἐπινοηθῆναι τρίτος τις δύναται χρόνος. Εἰ οὖν φθείρεται τὸ τεῖχος, ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων ὀφείλει φθείρεσθαι. ἀλλ᾽ ἐν μὲν ἐν ᾧ ἅπτονται ἀλλήλων οἱ λίθοι, καὶ εἰσὶν ἡρμοσμένοι, οὐ δύναται φθείρεσθαι· ἔστι γὰρ ἔτι τεῖχος. καὶ εἰ ἔστιν, οὐ φθείρεται. οὔτε ἐν ᾧ διεστᾶσιν ἀπ᾽ ἀλλήλων· οὐκέτι γάρ ἐστι τεῖχος. τὸ δὲ μὴ ὄν, οὐ δύναται φθείρεσθαι. Εἰ οὖν μήτε ὅτε ἅπτονται ἀλλήλων οἱ λίθοι, φθείρεται τὸ τεῖχος· μήτε ὅτε διεστᾶσιν ἀπ᾽ B ἀλλήλων, οὐ φθείρεται τὸ τεῖχος. καὶ οὕτω δὲ δυνατὸν συνερωτᾶν· Εἰ γίνεταί τι, καὶ φθείρεται, ἤτοι ἐν ᾧ ἔστι χρόνῳ γίνεται καὶ φθείρεται, ἢ ἐν ᾧ μή ἐστι. καὶ ἐν ᾧ μέν ἐστιν, οὔτε γίνεται, οὔτε φθείρεται· ἐφ᾽ ὅσον γάρ ἐστι τοῦτο, οὔτε γέγονεν οὔτε φθείρεται· καὶ μὴν οὐδὲ ἐν ᾧ μή ἐστι, πάθοι ἄν τι τούτων. ἐν ᾧ γάρ τι μή ἐστιν, οὔτε παθεῖν τι οὔτε ποιεῖν δύναται. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν οὔτε γίνεται οὔτε φθείρεται.

Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τοὺς φυσικοὺς τῶν φι- C λοσόφων εἰρήσθω. ἑξῆς δ᾽ ἂν εἴη μετιέναι, καὶ ἐπὶ τὸ ἠθικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας πασαμένους.

Sexti Empirici Commentariorum liber decimus.

Quænam sit summa rerum vitæ differentia.

Quid sit bonum, malum & indifferens.

D *An sit naturâ bonum & malum.*

An positis naturâ bonis & malis contingit beatè & feliciter viuere.

An is qui de naturâ bonorum & malorum sustinet assensionem, sit omnino beatus.

An vitæ agendæ sit ars aliqua.

An degendæ vitæ ars possit doceri.

Σέξτου Ἐμπειρικοῦ ὑπομνημάτων τὸ δέκατον.

Τίς ἐστιν ἡ ὁλοσχερὴς τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων διαφορά.

Τί ἐστι τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ ἀδιάφορον.

Εἰ ἔστι φύσει ἀγαθὸν καὶ κακόν.

Εἰ ὑποτεθέντων φύσει ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐνδέχεται εὐδαιμόνως βιοῦν.

Εἰ ὁ περὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν φύσεως ἐπέχων, κατὰ πάντα ἐστὶν εὐδαίμων.

Εἰ ἔστι τις περὶ τὸν βίον τέχνη.

Εἰ διδακτή ἐστιν ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη.

QVÆ ADVERSVS logicam & naturalem Philosophiæ partem, à Scepticis afferuntur dubitationes, priùs persecuti sumus. Restat autem vt eas quoque subiiciamus quæ afferri possunt aduersus eam quæ versatur in moribus.

E ΤΑΣ μὲν κομιζομένας ὑπὸ τῶν Σκεπτικῶν ἀπορίας εἴς τε τὸ λογικὸν καὶ φυσικὸν τῆς φιλοσοφίας μέρος, πρότερον ἐπεληλύθαμεν. ὑπόλοιπον δέ ἐστι καὶ τὰς εἰς τὸ ἠθικὸν φέρεσθαι δυναμένας προσυποτάττειν.

οὕτω

A οὕτω γὰρ ἕκαστος ἡμῶν τὴν τελείαν καὶ σκεπτικὴν ἀπολαβὼν διάθεσιν, κατὰ τὸν Τίμωνα (βιώσεται ῥῇστα μεθ' ἡσυχίης αἰεί,) ἀφροντίστως καὶ ἀκινήτως, κατὰ ταῦτα

μὴ προσέχων δ' ἄλλοις ἡδυλόγου σοφίης.

ἀλλ' ἐπεὶ τὴν ἠθικὴν θεωρίαν συμφώνως σχεδὸν ἅπαντες ὑπειλήφασι, περὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν διάκρισιν γίνεσθαι, καθὸ καὶ ὁ πρῶτος αὐτὴν δόξας κεκινηκέναι Σωκράτης παρήγγελεν, ὡς ἀναγκαιότατον ζητεῖν,

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε B τέτυκται,

δεήσει καὶ ἡμᾶς ἐν ἀρχαῖς εὐθὺς περὶ τῆς ἐν τούτοις διαφορᾶς σκοπεῖν.

Τί ἐστιν ἡ ὁλοσχερὴς τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων διαφορά.

Πάντες μὲν οἱ κατὰ τὸν τρόπον στοιχειοῦν δοκοῦντες τῶν φιλοσόφων, καὶ ἐπιφανέστατα παρὰ πάντας, οἵ τε ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημίας, καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου, ἔτι δὲ τῆς Στοᾶς, εἰώθασι διαιρούμενοι λέγειν, τῶν ὄντων C τὰ μὲν εἶναι ἀγαθά, τὰ δὲ κακά, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, ἅπερ καὶ ἀδιάφορα λέγουσιν. ἰδιαίτερον δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους ὁ Ξενοκράτης, καὶ ταῖς ἑνικαῖς πτώσεσι χρώμενος ἔφασκε, πᾶν τὸ ὄν, ἢ ἀγαθόν ἐστιν, ἢ κακόν ἐστιν, ἢ οὔτε ἀγαθόν ἐστιν, οὔτε κακόν ἐστι. καὶ τῶν λοιπῶν φιλοσόφων χωρὶς ἀποδείξεως τὴν τοιαύτην διαίρεσιν προσιεμένων, αὐτὸς ἐδόκει καὶ ἀπόδειξιν συμπαραλαμβάνειν. Εἰ γάρ ἐστί τι κεχωρισμένον πραγμάτων ἀγαθῶν καὶ κακῶν, καὶ τῶν μήτε ἀγα- D θῶν μήτε κακῶν, ἐκεῖνο ἤτοι ἀγαθόν ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν ἀγαθόν. καὶ εἰ μὲν ἀγαθόν ἐστιν, ἓν τῶν τριῶν γενήσεται. Εἰ δ' οὐκ ἔστιν ἀγαθόν ἤτοι κακόν ἐστιν, ἢ οὔτε κακόν ἐστιν, οὔτε ἀγαθόν ἐστιν. Εἰ δὲ κακόν ἐστιν, ἓν τῶν τριῶν ὑπάρξει. Εἰ δὲ οὔτε ἀγαθόν ἐστιν, οὔτε κακόν ἐστι, πάλιν ἓν τῶν τριῶν κατασταθήσεται. πᾶν ἄρα τὸ ὄν, ἤτοι ἀγαθόν ἐστιν ἢ κακόν ἐστιν ἢ οὔτε ἀγαθόν ἐστιν, οὔτε κακόν ἐστι. δυνάμει δὲ καὶ οὗτος χωρὶς ἀποδείξεως προσήνεγκε τὴν διαίρεσιν. ἐπείπερ ἡ εἰς κατα- E σκευὴν αὐτῆς παραληφθεῖσα λέξις, οὐχ ἑτέρα ἐστὶν αὐτῆς. ὅθεν εἰ ἐν ἑαυτῇ περιέσχηκε τὴν πίστιν ἡ ἀπόδειξις, ἔσται καὶ ἡ διαίρεσις ἐξ ἑαυτῆς πιστὴ μὴ διαφέρουσα τῆς ἀποδείξεως. ἀλλ' ὅμως καὶ τῶν συμφώνως δοκούντων ὑπάρχειν κατὰ τοῦτο, τοῦ ὅτι τριττή ἐστιν ἡ τῶν ὄντων διαφορά, τινὲς οὐδὲν ἧττον [illegible]

Sic enim vnusquisque nostrûm cum perfectam ac scepticam seu considerantem acceperit affectionem, vt ait Timon, (in quiete ac silentio facillimè semper viuet,) absque solicitudine ac motu, ea ratione

Ad mala non tendens, suauiloqua sophia.

Sed quoniam morum cõtemplationem omnes ferè vno consensu existimant versari in bonis & malis discernendis, vt qui eam primus visus est mouisse Socrates, præcepit quærere tanquam maximè necessarium,

Aedibus in nostris quæ praua aut recta geruntur:

oportebit nos quoque statim in initio de hac considerare differentia.

Quænam sit summa rerum vitæ differentia.

OMNES Philosophi qui rite videntur instituere, & præter omnes præclarissimè, veteres Academici, & Peripatetici, & præterea Stoici, diuidentes solent dicere: Ex iis quæ sunt alia quidem esse bona, alia vero mala, alia autem intermedia, quæ etiam dicunt indifferentia. Alius autem magis propriè Xenocrates: & singularis numeri vtens casibus dicebat: Quidquid est, aut bonum est, aut malum est, aut neque bonum est, neque malum. Et cùm cæteri Philosophi absque demonstratione hanc proferrent diuisionem, ipse visus simul quoque assumere demonstrationem, dicebat: Nam si est aliquid separatum à rebus bonis & malis, & neque bonis neque malis, illud aut est bonum, aut non est bonum. Et si est quidem bonum, erit vnum ex tribus. Sin autem nõ est bonum, aut est malum, aut neque bonum, neque malum. Si autem est malum, rursus erit vnum ex tribus. Quidquid ergo est, aut bonum est, aut malum est, aut neque bonum est neque malum. Vi autem ac potestate is quoque admisit diuisionem absque demonstratione. Quę enim ad eam confirmandam assumpta est, non est alia quam ipsa. Vnde si in se fidem continuerit demonstratio, ex se quoque fidem faciet diuisio, vt quæ nõ differat à demonstratione. Sed tamen quamuis videatur inter omnes conuenire quòd sit triplex rerum differentia, nonnulli tamen differendo verba profundunt, confitentes

quidem in rebus hanc esse differentiam: sophisticè autem se inuoluentes in exposita diuisione. Hoc autem sciemus si rem paulo altiùs repetierimus. Dicũt enim artium scriptores definitionem differre sola constructione ab eo quod est in genere, &, vt vocant vniuersale, cùm vi ac virtute sit eadem. & meritò. Nam qui dixit, Homo est animal rationis particeps mortale, vi quidem ac virtute idem dicit quod is qui dixit, Si quid est homo, illud est animal rationis particeps mortale. voce autem differt. Quòd autem hoc ita sit, est ex hoc perspicuum, quòd non solum vniuersale, vt vocant, comprehendat singularia, sed definitio quoque peruadat ad omnes species rei quæ definitur: vt definitio quidem hominis ad omnes homines in specie: equi autem definitio ad omnes equos. & si vnum positum sit falsum, vtrumque fit malum, nempe vniuersale & definitio. Cæterùm vt hæc voce variantia, vi ac virtute sunt eadem, similiter perfecta quoque, inquiunt, diuisio vim habens vniuersalem, constructione differt ab vniuersali. Qui enim hoc modo diuidit, Ex hominibus alij quidem sunt Græci, alij verò Barbari, tantumdem dicit atque hoc, Si aliqui sunt homines, illi sunt aut Græci, aut Barbari. Nam si inueniatur aliquis homo, qui neque sit Græcus nec Barbarus, necesse est vt mala quidem sit diuisio, falsum autem sit vniuersale. Quamobrem id quoque quod sic dicitur, Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt bona, alia verò mala, alia autem intermedia, perinde est ex Chrysippi sententia ac hoc vniuersale, Si sunt aliqua quæ sunt, illa sunt aut bona, aut mala, aut indifferentia. Hoc autem vniuersale est falsum, si aliquid falsum ei subiiciatur. Si duæ enim, inquit, res subiiciantur, altera quidem bona, altera verò mala, aut altera quidem bona, altera verò indifferens, aut mala aut indifferens, illud quidem Ex iis quæ sunt, aliud quidem est bonum, verum est: hoc autem, Hæc sunt bona, est falsum. non enim sunt bona: sed alterum quidem bonum, alterum verò malum. Et illud, Hæc sunt mala, rursus falsum. non enim sunt mala, sed alterum eorum. Similiter autem in indifferentibus. falsum est enim, hæc sunt indifferentia, vt hoc quoque, Hęc sunt bona vel mala. Atque huiusmodi quidem est hæc obiectio.

A μὲν τὴν ἐν τοῖς οὖσι διαφορὰν ὅτι τοιαύτη τίς ἐστι· σοφιστικῶς δὲ περισφαλλόμενοι τῇ ἐκκειμένῃ διαιρέσει. καὶ τοῦτο εἰσόμεθα μακρὸν ἄνωθεν παραλαβόντες. τὸν γὰρ ὅρον φασὶν οἱ τεχνογράφοι, ψιλῇ τῇ συντάξει διαφέρειν τοῦ καθολικοῦ, δυνάμει τὸν αὐτὸν ὄντα. καὶ εἰκότως. ὁ γὰρ εἰπὼν, ἄνθρωπός ἐστι ζῷον λογικὸν θνητὸν, τῷ εἰπόντι, εἴ τί ἐστιν ἄνθρωπος, ἐκεῖνο ζῷόν ἐστι λογικὸν θνητὸν, τῇ μὲν δυνάμει τὸ αὐτὸ λέγει, τῇ δὲ φωνῇ διάφορον. καὶ ὅτι τοῦ-

B το, συμφανὲς ἐκ τοῦ μὴ μόνον τὸ καθολικὸν τῶν ἐπὶ μέρους εἶναι περιληπτικὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅρον ἐπὶ πάντα τὰ εἴδη τοῦ ἀποδιδομένου πράγματος διήκειν. οἷον, τὸν μὲν τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ πάντας τοὺς κατ' εἶδος ἀνθρώπους· τὸν δὲ τοῦ ἵππου, ἐπὶ πάντας τοὺς ἵππους. ἑνός τε ὑποταχθέντος ψεύδους, ἑκάτερον γίνεται μοχθηρὸν, τό τε καθολικὸν, καὶ ὁ ὅρος. ἀλλὰ γὰρ ὡς ταῦτα φωναῖς ἐξηλλαγμένα, κατὰ δύναμίν ἐστι τὰ αὐτὰ· ὡς δὲ καὶ ἡ τελεία φασὶ διαί-

C ρεσις, δύναμιν ἔχουσα καθολικὴν, συντάξει τοῦ καθολικοῦ διενήνοχεν. ὁ γὰρ τρόπῳ τῷδε διαιρούμενος, τῶν ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσιν Ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι, ἴσον τι λέγει τῷ, εἴ τινές εἰσιν ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, ἢ Ἕλληνές εἰσιν ἢ βάρβαροι. ἐὰν γάρ τις ἄνθρωπος εὑρίσκηται μήτε Ἕλλην, μήτε βάρβαρος, ἀνάγκη μοχθηρὰν μὲν εἶναι τὴν διαίρεσιν, ψεῦδος δὲ γίνεσθαι τὸ καθολικόν. διόπερ καὶ τὸ οὕτω λεγόμενον, τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ

D δὲ τούτων μεταξὺ, δυνάμει κατὰ τὸν Χρύσιππον τοιοῦτόν ἐστι καθολικὸν, εἴ τινά ἐστιν ὄντα, ἐκεῖνα ἤτοι ἀγαθά ἐστιν, ἢ κακά ἐστιν ἢ ἀδιάφορα. τὸ μέντοι γε τοιοῦτον καθολικὸν ψεῦδός ἐστιν, ὑποταττομένου τινὸς αὐτῷ ψεύδους. δυοῖν γὰρ φασὶν ὑποκειμένων πραγμάτων, τοῦ μὲν ἀγαθοῦ, τοῦ δὲ κακοῦ, ἢ τοῦ μὲν ἀγαθοῦ, τοῦ δὲ ἀδιαφόρου, ἢ κακοῦ καὶ ἀδιαφόρου, τὸ μὲν, τοῦτ' ἔστι τῶν ὄντων ἀγαθὸν, ἀληθές ἐστι· τὸ δὲ ταῦτ'

E ἔστιν ἀγαθὰ, ψεῦδος. οὐ γάρ ἐστιν ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν, τὸ δὲ κακόν. καὶ τὸ, ταῦτ' ἐστὶ κακὰ, πάλιν ψεῦδος· οὐ γάρ ἐστι κακὰ, ἀλλὰ τὸ ἕτερον αὐτῶν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀδιαφόρων. ψεῦδος γὰρ τὸ, ταῦτ' ἐστὶν ἀδιάφορα, ὥσπερ καὶ τὸ, ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ ἢ κακά. ἡ μὲν οὖν ἔνστασις τοιαύτη πως καθέστηκε.

φαίνεται

φαίνεται δὲ μὴ καθάπτεσθαι τοῦ Ξενοκράτους, διὰ τὸ μὴ ταῖς πληθυντικαῖς πτώσεσι κεχρῆσθαι. ὥστε ἐπὶ τῆς τῶν ἑτερογενῶν δείξεως ψευδοποιηθεῖσαν τὴν διαίρεσιν. ἄλλοι δὲ κἀκείνως ἐνέστησαν. Πᾶσα γάρ, φασιν, ὑγιὴς διαίρεσις, γένους ἐστὶ τομὴ εἰς τὰ προσεχῆ εἴδη. καὶ διὰ τοῦτο μοχθηρὰ καθέστηκεν ἡ τοιαύτη διαίρεσις· τῶν ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσιν Ἕλληνες, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, οἱ δὲ Πέρσαι, οἱ δὲ Ἰνδοί. τῶν γὰρ ἑτέρων τῶν προσεχῶν εἰδῶν, οὐ τὸ συζυγοῦν καὶ προσεχὲς εἶδος ἀντιδιέζευκται, ἀλλὰ τὰ τούτου εἴδη· δεῖν οὕτως εἰπεῖν· τῶν ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσιν Ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι· καὶ καθ' ὑποδιαίρεσιν λοιπόν, τῶν δὲ βαρβάρων οἱ μέν εἰσιν Αἰγύπτιοι, οἱ δὲ Πέρσαι, οἱ δὲ Ἰνδοί· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ὄντων διαιρέσεως. ἐπεὶ ὅσα μέν ἐστιν ἀγαθὰ καὶ κακά, διαφέροντά ἐστιν ἡμῖν· ὅσα δὲ μεταξὺ τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ταῦτ' ἔστιν ἡμῖν ἀδιάφορα. ἐχρῆν οὖν μὴ οὕτως ἔχειν τὴν διαίρεσιν, ὡς ἔχει, μᾶλλον δ' ἐκείνως. τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀδιάφορα, ἃ δὲ διαφέροντα· τῶν δὲ διαφερόντων, ἃ μὲν ἀγαθά, ἃ δὲ κακά. ἔοικε γὰρ ἡ μὲν τοιαύτη διαίρεσις τῇ λεγούσῃ, τῶν ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσιν Ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι· τῶν δὲ βαρβάρων, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι, οἱ δὲ Πέρσαι, οἱ δὲ Ἰνδοί. ἡ δὲ ἐκκειμένη ὡμοίωτο τῷ τοιούτῳ σχήματι· τῶν ἀνθρώπων οἱ μέν εἰσιν Ἕλληνες, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, οἱ δὲ Πέρσαι, οἱ δὲ Ἰνδοί. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τῶν ἐνστάσεων, οὐκ ἀνάγκη νῦν μηκύνειν. ἐκεῖνο δ' ἴσως μᾶλλον προσδιαρθρῶσαι, ὅτι τὸ (ἔστι) δύο σημαίνει· καὶ ἓν μὲν τὸ ὑπάρχει, καθὸ φαμὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος, τὸ, ὅτι ἡμέρα ἐστιν, ἀντὶ τοῦ, ἡμέρα ὑπάρχει. ἕτερον δὲ τὸ, οἷον, ἡμέρα φαίνεται, καθὸ τινὲς τῶν Μαθηματικῶν εἰώθασι λέγειν πολλάκις, ὅτι τὸ μεταξὺ δυοῖν τινῶν ἄστρων διάστημα πηχυαῖόν ἐστιν, ἐν ἴσῳ λέγοντες τῷ, φαίνεται καὶ οὐ πάντως ὑπάρχει. τάχα γὰρ ὑπάρχει μὲν σταδίων ἑκατόν, φαίνεται δὲ πηχυαῖον, διὰ τὸ ὕψος καὶ διὰ τὴν τῆς ὄψεως ἀπόστασιν. διττοῦ δὴ τυγχάνοντος τοῦ (ἔστι) μορίου, ὅταν λέγωμεν Σκεπτικῶς, τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά, τὰ δὲ κακά, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, τὸ (ἔστιν) ἐντίθεμεν οὐχ ὡς ὑπάρξεως, ἀλλ' ὡς τοῦ φαίνεσθαι δηλωτικόν.

ἐν κεφ

A Videtur autem non tangere Xenocratem, propterea quòd non sit vsus calibus pluralibus. Quo fit vt in indicandis iis quæ sunt diuersi generis, falsa facta fuerit diuisio. Alij autem illam quoque fecerunt obiectionem: Omnis, inquiunt, recta diuisio est generis sectio in propinquas species. Et ideo mala est hæc diuisio; Ex hominibus alij quidem sunt Græci, alij verò Ægyptij, alij verò Persæ, alij verò Indi. Aliarum enim propinquarum specierum non ea quæ est coniugans & proxima species ex ad-B uerso opponitur; sed multæ eius species: cùm oporteret sic dicere: Ex hominibus alij quidem sunt Greci, alij verò Barbari. & deinde per subdiuisionē, Ex barbaris alij quidem sunt Ægyptij, alij verò Persæ, alij autem Indi. Quod quidem est etiam in eorū quæ sunt diuisione. Nam quæ sunt bona & mala, nobis sunt differentia. Quæ autem inter bona & mala sunt intermedia, sunt nobis indifferentia. Oporteret ergo diuisionem non se-C sic habere, sed potiùs hoc modo: Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt indifferentia: alia verò differentia. Ex differentibus autem alia quidem sunt bona, alia verò mala. Est enim hæc diuisio similis ei quæ dicit, Ex hominibus alij quidem sunt Græci, alij verò Barbari. Ex Barbaris autem alij quidem Ægyptij, alij verò Persæ, alij verò Indi. Quæ autem fuit exposita, est similis huic, Ex hominibus alij quidem sunt Græci, alij verò Ægyptij, alij autem Persæ, alij verò Indi. Sed de his quidem obiectionibus non est D nunc necesse prolixa vti oratione. Illud autem fortasse priùs conueniet explicare & distinguere, quòd (Est,) duo significat, & vnum quidem, alicuius esse essentiam: vt in præsentia dicimus, Dies est, id est Diei nunc est essentia. Alterum autem (Est,) vt Dies apparet. vt nonnulli Mathematici sæpe solent dicere, Quod inter aliqua duo astra est interuallum, est cubitale, quasi dicant, Apparet, non autem est omnino. Nam fortasse quidem est centum stadiorum: apparet autem vnius cubiti propter altitudi-E nem, & propter visus distantiam. Cùm autem hæc particula (Est) sit duplex: quando scepticè seu considerando dicimus, Ex iis quæ sunt, alia quidem sunt bona, alia verò mala, alia intermedia: illud, (Sunt) ibi locamus non vt quod significet essentiam, sed apparitionem.

Nam de bonorum & malorum & neutrorum secundùm naturam substantia, est nobis satis magnum certamen aduersus Dogmaticos: Quòd autem ad id attinet quod apparet vnumquodque, solemus appellare bonum vel malum vel indifferens: vt etiam in populis videtur Timon id declarare, cùm dicit,

Dico etenim, mihi quòd quidam sermo esse videtur,
Qui index veri & regula recta siet.
Quod natura siet diuina, bonum quoque semper,
Vita aqua & constans ex quibus est homini.

Posita ergo eo quo priùs ostēdimus modo, priùs dicta diuisione, videamus quid sit sentiendum de iis quæ sunt in ipsa, à notione ducentes initium.

Quid sit bonum, malum, & indifferens.

CVM contradictio quæ à nobis hoc in loco tractatur aduersus Dogmaticos, præcipuam habeat partem in discernēdis bonis & malis, oportebit ante omnia eorum statuere notionem. Ex sapientis enim Epicuri sententia, neque quærere licet neque dubitare absque anticipata notione. Atque Stoici quidem communibus, vt ita dicam, hærentes notionibus, bonum hoc modo definiunt: Bonum est vtilitas, aut non diuersum ab vtilitate. Vtilitatem quidem dicentes virtutem, & quę est ex virtute actionem: ab vtilitate autem non diuersum hominem bonum & amicum. Nam virtus quidem, cùm sit quodammodo affecta pars animę tenens principatum, & bona quædam ex virtute operatio, apertè est vtilitas. Bonus quoque homo & amicus, cùm rursus sint ipsi quoque ex bonis, neque dici debent vtilitas, neque diuersi ab vtilitate propter hanc causam. Partes enim, aiunt Stoici, neque eædem sunt quæ tota, neque diuersæ à totis, vt, manus neque eadem est quæ totus homo. Nō est enim manus totus homo, neque diuersa à toto. Nam cum tota manu totus intelligitur homo. Quoniam ergo viri boni & amici pars est virtus: partes autem neque eædem sunt quæ tota, neque diuersæ à totis, dictus fuit vir bonus & amicus non diuersus ab vtilitate. Quo fit vt vniuersum bonum definitione sit comprehensum,

A περὶ μὲν γὰρ τῆς πρὸς τὴν φύσιν ὑποστάσεως, τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ἰσχυροί πως εἰσὶν ἡμῖν ἀγῶνες πρὸς τοὺς Δογματικούς. κατὰ δὲ τὸ φαινόμενον τούτων ἕκαστον ἔχομεν ἔθος ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ ἀδιάφορον προσαγορεύειν· καθάπερ καὶ ὁ Τίμων ἐν τοῖς Ἰνδαλμοῖς ἔοικε δηλοῦν· ὅταν φῇ,

ἦ γὰρ ἐγὼν ἐρέω ὥς μοι καταφαίνεται εἶναι,
μῦθον ἀληθείης ὀρθὸν ἔχων κανόνα·
ὡς ἡ τοῦ θείου τε φύσις καὶ τ' ἀγαθοῦ αἰεί,
B ἐξ ὧν ἰσότατος γίνεται ἀνδρὶ βίος.

κειμένης οὖν κατὰ τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον τῆς προειρημένης διαιρέσεως, ἴδωμεν ἃ χρὴ φρονεῖν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ, τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου ἀπὸ τῆς ἐννοίας ποιησάμενοι.

Τί ἐστι τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ ἀδιάφορον.

ΤΗΣ κατὰ τὸν τόπον χρειαζομένης ἡμῖν πρὸς τοὺς Δογματικοὺς ἀντιρρήσεως, τὸ κυριώτατον μέρος ἐχούσης ἐν τῇ διαγνώσει τῶν τε C ἀγαθῶν καὶ κακῶν, πρὸ παντὸς ἁρμόσει τὴν ἐπίνοιαν τούτων στῆσαι. κατὰ γὰρ τὸν σοφὸν Ἐπίκουρον, οὔτε ζητεῖν ἔστιν, οὔτε ἀπορεῖν ἄνευ προλήψεως. οἱ μὲν οὖν Στωϊκοὶ τῶν κοινῶν ὡς εἰπεῖν ἐννοιῶν ἐχόμενοι, ὁρίζονται τἀγαθὸν τρόπῳ τῷδε· Ἀγαθόν ἐστιν ὠφέλεια, ἢ οὐχ ἕτερον ὠφελείας. ὠφέλειαν μὲν λέγοντες τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σπουδαίαν πρᾶξιν· οὐχ ἕτερον δὲ ὠφελείας τὸν σπουδαῖον ἄνθρωπον καὶ τὸν φίλον. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ πὼς ἔχον ἡγεμονικὸν καθεστη- D κυῖα, καὶ ἡ σπουδαία πρᾶξις ἐνέργειά τις οὖσα κατ' ἀρετήν, ἄντικρύς ἐστιν ὠφέλεια. ὁ δὲ σπουδαῖος ἄνθρωπος καὶ ὁ φίλος, πάλιν τῶν ἀγαθῶν ὄντες καὶ αὐτοί, οὔτε ὠφέλεια λεχθεῖεν ἂν ὑπάρχειν, οὔθ' ἕτεροι ὠφελείας, δι' αἰτίαν τοιαύτην. τὰ γὰρ μέρη, φασὶ παῖδες Στωϊκῶν, οὔτε τὰ αὐτὰ τοῖς ὅλοις ἐστίν, οὔτε ἑτεροῖα τῶν ὅλων· οἷον, ἡ χείρ· οὔτε ἡ αὐτή ἐστιν ὅλῳ ἀνθρώπῳ. οὐ γὰρ ὅλος ἄνθρωπός ἐστιν ἡ χείρ· οὔτε ἑτέρα τοῦ ὅλου. σὺν γὰρ τῇ ὅλῃ χειρὶ ὅλος ὁ ἄνθρωπος E νοεῖται ἄνθρωπος. ἐπεὶ οὖν καὶ τοῦ σπουδαίου ἀνθρώπου καὶ τοῦ φίλου μέρος ἐστὶν ἀρετή, τὰ δὲ μέρη οὔτε ταὐτὰ τοῖς ὅλοις ἔσται, οὔτε ἕτερα τῶν ὅλων, εἴρηται ὁ σπουδαῖος ἄνθρωπος καὶ ὁ φίλος οὐχ ἕτερος ὠφελείας. ὥστε πᾶν ἀγαθὸν τῷ ὅρῳ ἐμπεριειλῆφθαι,

ἐάν τε

εἴ τε ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια τυγχάνῃ, εἴ τε μὴ ἑτέρα ὠφελείας. ἔνθεν καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν τριχῶς εἰπόντες ἀγαθὸν προσαγορεύεσθαι ἕκαστον τῶν σημαινομένων κατ᾽ ἰδίαν πάλιν ἐπιβολὴν ὑπογράφουσι. λέγεται γὰρ ἀγαθὸν (φασὶ) καθ᾽ ἕνα μὲν τρόπον, τὸ ὑφ᾽ οὗ ἢ ἀφ᾽ οὗ ἔστιν ὠφελεῖσθαι· ὃ δὴ ἀρχικώτατον ὑπῆρχε καὶ ἀρετή. ἀπὸ γὰρ ταύτης ὥσπερ τινὸς πηγῆς, πᾶσα πέφυκεν ἀνίσχειν ὠφέλεια. καθ᾽ ἕτερον δὲ, τὸ καθ᾽ ὃ συμβαίνει ὠφελεῖσθαι: οὕτως οὐ μόνον αἱ ἀρεταὶ λεχθήσονται ἀγαθαὶ, ἀλλὰ καὶ αἱ κατ᾽ αὐτὰς πράξεις. εἴπερ καὶ κατὰ ταύτας συμβαίνει ὠφελεῖσθαι. κατὰ δὲ τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον τρόπον λέγεται ἀγαθὸν, τὸ οἷόν τε ὠφελεῖν, ἐμπεριλαμβανούσης τῆς ἀποδόσεως ταύτης, τάς τε ἀρετὰς καὶ τὰς ἐναρέτους πράξεις, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς σπουδαίους ἀνθρώπους, θεούς τε καὶ σπουδαίους δαίμονας. ὅθεν οὐχ ὁμοίως λέγεται, παρά τε τοῖς περὶ τὸν Πλάτωνα καὶ Ξενοκράτη, πολλαχῶς ὀνομάζεσθαι τἀγαθὸν, καὶ παρὰ τοῖς Στωικοῖς. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὅταν φῶσιν ἑτέρως λέγεσθαι ἀγαθὸν τὴν ἰδέαν, καὶ ἑτέρως τὸ μετέχον τῆς ἰδέας, σημαινόμενα ἐκτίθενται καὶ κατὰ πολὺ ἀλλήλων διεστῶτα, καὶ μηδεμίαν ἔχοντα κοινωνίαν. οἷόν τι καὶ ἐπὶ τῆς (κύων) φωνῆς θεωροῦμεν. ὡς γὰρ ἐκ ταύτης σημαίνεται μὲν πτῶσις, ὑφ᾽ ἣν τὸ ὑλακτικὸν πέπτωκεν ζῶον· καὶ ἔτι ὑφ᾽ ἣν τὸ ἔνυδρον· καὶ πρὸς τούτοις, ὑφ᾽ ἣν ὁ φιλόσοφος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑφ᾽ ἣν τὸ ἄστρον· οὐδὲν δὲ κοινὸν ἔχουσιν αἱ τοιαῦται πτώσεις, οὐδ᾽ ἐμπεριέχεται τῇ δευτέρᾳ ἡ πρώτη, καὶ τῇ τρίτῃ ἡ δευτέρα· οὕτω κἂν τῷ φάναι ἀγαθὸν τὴν ἰδέαν, καὶ τὸ μετέχον τῆς ἰδέας, ἔκθεσις μέν ἐστι σημαινομένων, κεχωρισμένων δὲ, καὶ οὐδεμίαν περίληψιν ἐμφαινόντων. ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἀρχαιότεροι, ὡς προέφην, τοιοῦτοί τινες ἦσαν. οἱ δ᾽ ἀπὸ τῆς Στοᾶς θέλουσιν ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ προσηγορίας τὸ δεύτερον σημαινόμενον ἐμπεριληπτικὸν εἶναι τοῦ πρώτου, καὶ τὸ τρίτον περιληπτικὸν τῶν δυοῖν. ἦσαν δὲ οἱ φάσκοντες, ἀγαθὸν ὑπάρχειν τὸ δι᾽ αὑτὸ αἱρετόν. οἱ δ᾽ οὕτως, ἀγαθόν ἐστι τὸ συλλαμβανόμενον πρὸς εὐδαιμονίαν. τινὲς δὲ, τὸ συμπληρωτικὸν εὐδαιμονίας. εὐδαιμονία δέ ἐστιν, ὡς οἵ τε περὶ τὸν Ζήνωνα, καὶ Κλεάνθην καὶ Χρύσιππον, ἀπέδοσαν, εὔροια βίου. πλὴν τὸ μὲν γένος τῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἀποδόσεώς ἐστι τοιοῦτον·

A siue à recto sit vtilitas, siue non sit diuersum ab vtilitate. Hinc etiam ex consequentia cùm trifariàm bonum dixerint appellari, vnumquodque significatum rursus describunt propria mentis conceptione. Dicitur enim bonum, (inquiunt,) vno quidem modo, id ex quo & à quo licet iuuari, quod quidem in primis & præcipuè est virtus. Ab ea enim, tanquam ab aliquo fonte, naturaliter vniuersa oritur vtilitas. Alio autem dicitur id per quod accidit vt iuuemur. Ita non solùm virtutes dicentur bona, sed
B etiam quæ fiunt ex eis actiones, si quidem per eas quoque accidit vt iuuemur. Tertio autem & vltimo modo dicitur bonum, quod potest iuuare, comprehēdente hac definitione & virtutes, & ex virtute actiones, & amicos & bonos viros, Deósq; & bonos dæmones. Quamobrem non pariter dicitur apud Platonem & Xenocratem multis modis nominari bonum, & apud Stoicos. Illi enim quando dicunt aliter dici bonum, ideam, & aliter quod est ideæ particeps,
C significata exponunt & multum inter se distantia, & quæ nihil habent inter se commune: cuiusmodi quidpiam consideramus etiam in voce Canis. Quo modo enim ex ea significatur quidem casus, sub quem cadit animal latrans: & præterea sub quem animal aquatile: & præterea sub quem Philosophus: quinetiam sub quem astrum: nihil autem inter se commune habent eiusmodi casus: neque in secundo continetur primus, nec in tertio secun-
D dus: ita etiam dicendo bonum ideam & id quod est ideæ particeps, est quidem expositio significatorum, sed separatorum, & quę nullam habent comprehensionem. Atq; tales quidem, vt priùs dixi, fuerunt antiquiores: Stoici autē volunt in boni appellatione secundum significatum primum comprehendere, & tertium duo. Fuerunt autem qui dicerent bonum esse quod per se est eligendum, Alij autem sic: Bonum est quod confert ad beatitudinē. Alij autē, quod cōplet fœlicitatē. Beatitudo autē seu fœlicitas
E est, vt definierūt Zeno Cleāthes & Chrysippus, bonus vitæ fluxus. Atq; boni quidem definitionis genus est huiusmodi:

Solent autem nonnulli, cùm bonum dicatur tribus modis, ad primi significati definitionem protinus inquirere, quatenus dicit, Bonum est ex quo aut à quo licet iuuari: quòd si re vera bonum est à quo licet iuuari, solam in genere virtutem dicendum sit esse bonum. ab ea enim sola accidit iuuari: à definitione autem excidere vnamquamque ex iis quæ sunt in specie, : vtpote prudentiam & temperantiam, & cæteras. à nulla enim earum accidit hoc ipsum iuuare ac prodesse: sed à prudentia quidem prouidere, & non communiter prodesse. Si enim hoc ipsum accidit, iuuare & prodesse, non erit definitè prudentia, sed virtus in genere. A temperantia autem, vt fert eius prædicatum, temperantem esse ac moderatum, nō commune, prodesse. & in cæteris conuenienter. Qui autem huic resistunt reprehensioni, hoc dicunt. Quando dicimus, Bonum est, à quo accidit aliquid iuuari, perinde est ac si dicamus, Bonum est à quo accidit aliquid iuuari eorum quæ sunt in vita. Sic enim etiam vnaquæque earum quæ sunt in specie virtutum, bonū erit: communiter quidem iuuare & prodesse non afferens, præbens autem aliquid eorum quæ versantur in iuuando: vt alia quidem, prouidere, vt prudentia: alia autem, esse temperantē ac moderatum, vt temperantia. Ij autem volentes, vt qui respondeant, priorem effugere reprehensionem, in aliam sunt deuoluti. Si enim horum quæ dicuntur bonorum, alterum est quo accidit vt aliquid iuuetur eorum quæ sunt in vita, virtus in genere cùm sit bonum, non cadet in hanc definitionem. Non enim ab ea accidit aliquid eorum quibus vita iuuetur. Alia quoque dici solent aduersus has definitiones, affinia dogmaticæ curiositati. Nobis autem sufficit ostendere, quòd qui bonum dicit id quod prodest, aut quod est propter se eligendum, aut quod confert ad fœlicitatem, aut qui aliqua huiusmodi ratione definit, non docet id quod est bonum, sed ostēdit id quod accidit. Iam enim quòd prosit quidem bonum, & quòd sit eligendum quatenus est bonum, dictum est. & quòd cuiusmodicumque sit bonum, id sit efficiens beatitudinis, concedunt omnes.

A Εἰώθασι δέ τινες τριχῶς λεγομένου τ' ἀγαθοῦ, πρὸς τὸ τοῦ πρώτου σημαινόμενον ὅρον εὐθὺς ἐπιζητεῖν καθὸ λέγει, τὸ ἀγαθόν ἐστι τὸ ὑφ' οὗ ἢ ἀφ' οὗ ἔστιν ὠφελεῖσθαι. ὡς εἰ ταῖς ἀληθείαις ἀγαθόν ἐστι τὸ ἀφ' οὗ ἔστιν ὠφελεῖσθαι, μόνην ῥητέον τὴν γενικὴν ἀρετὴν ἀγαθὸν ὑπάρχειν. ἀπὸ μόνης γὰρ ταύτης συμβαίνει τὸ ὠφελεῖσθαι· ἐκπίπτειν δὲ τοῦ ὅρου ἑκάστην τῶν εἰδικῶν. οἷον τὴν φρόνησιν, καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὰς λοιπάς. ἀπ' B οὐδεμιᾶς γὰρ αὐτῶν συμβαίνει τὸ αὐτὸ τοῦτο ὠφελεῖν. ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς φρονήσεως τὸ φρονεῖν, καὶ οὐ κοινότερον τὸ ὠφελεῖν. εἰ γὰρ αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει, τὸ ὠφελεῖν οὐκ ἔσται ὡρισμένως φρόνησις, γενικὴ δ' ἀρετή. καὶ ἀπὸ τῆς σωφροσύνης τὸ κατ' αὐτὴν κατηγόρημα σωφρονεῖν, οὐ τὸ κοινόν, ὠφελεῖν· καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τε ἀνάλογον. οἱ δ' ἀντικαθιστάμενοι πρὸς τοῦτο τὸ ἔγκλημα, τοῦτό φασιν, ὅτε λέγομεν, ἀγαθόν ἐστιν ἀφ' οὗ συμβαίνει τὸ C ὠφελεῖσθαι, ἐν ἴσῳ τούτῳ λέγομεν, ἀγαθόν ἐστιν ἀφ' οὗ συμβαίνει τι τῶν ἐν τῷ βίῳ ὠφελεῖσθαι. οὕτω γὰρ καὶ ἑκάστη τῶν ἐπ' εἴδους ἀρετῶν, ἀγαθὸν γενήσεται· κοινῶς μὲν τὸ ὠφελεῖν μὴ ἐπιφέρουσα· τὶ δὲ τῶν ἐν τῷ ὠφελεῖσθαι παρεχομένη. οἷον ἡ μὲν φρονεῖν καθάπερ ἡ φρόνησις. ἡ δὲ, τὸ σωφρονεῖν, ὡς ἡ σωφροσύνη. θελήσαντες δὲ οὗτοι ὡς ἀπολογούμενοι, τὸ πρότερον ἔγκλημα φυγεῖν, εἰς ἕτερον ἀπεκυλίσθησαν. εἰ γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ λεγόμενον D τούτων, ἀγαθόν ἐστιν, ἀφ' οὗ συμβαίνει τι τῶν ἐν τῷ βίῳ ὠφελεῖσθαι, ἡ γενικὴ ἀρετὴ ἀγαθὸν οὖσα, οὐχ ὑποπεσεῖται τῷ ὅρῳ. οὐ γὰρ ἀπ' αὐτῆς συμβαίνει τι τῶν ἐν τῷ βίῳ ὠφελεῖσθαι. ἐπεὶ μία τῶν ἐπ' εἴδους γενήσεται· ἀλλὰ ἁπλῶς τὸ ὠφελεῖσθαι. καὶ ἕτερα δ' εἴωθε λέγεσθαι πρὸς τοὺς τοιούτους ὅρους, δογματικῆς ἐχόμενα περιεργίας. ἡμῖν δ' ἀπόχρη ἀποδεῖξαι ὅτι ὁ λέγων ἀγαθὸν τὸ ὠφελοῦν, ἢ τὸ δι' αὑτὸ αἱρετὸν, ἢ τὸ συνεργοῦν E πρὸς εὐδαιμονίαν, ἢ οὕτω πως ἀποδιδοὺς, οὐχ ὅ ἐστιν ἀγαθὸν, διδάσκει, ἀλλὰ τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ παρίστησιν. ὁ δὲ τὸ συμβεβηκὸς τἀγαθῷ παριστὰς, οὐκ αὐτὸ δείκνυσι τἀγαθόν. οὕτως γοῦν τὸ μὲν ὅτι ὠφελεῖ τἀγαθὸν, καὶ τὸ ὅτι αἱρετόν ἐστι παρὸ ἀγαθὸν εἴρηται, τὸ δ', οἷον ἀγαθὸν, ὅτι εὐδαιμονίας ἐστὶ ποιητικὸν, πάντες συγχωροῦσιν.

ἀλλ' ἐὰν

ἀλλ' ἐὰν προσεξετάζηται τί ποτέ ἐστι τοῦτο τὸ ὠφελοῦν, καὶ δι' αὑτὸ αἱρετὸν, καὶ εὐδαιμονίας ποιητικὸν, οὐκέτι ὁμοφρονήσουσι, καίπερ συμφώνως πρότερον αὐτὸ λέγοντες τὸ ὠφελοῦν καὶ τὸ αἱρετόν· ἀλλ' εἰς ἄσπειστον ἐξενεχθήσονται πόλεμον· τῶν μὲν ἀρετὴν λεγόντων, τῶν δὲ ἡδονὴν, τῶν δὲ ἀπονίαν, τῶν δὲ ἄλλο τι τῶν διαφόρων. εἰ δέ γε ἐκ τῶν προειρημένων ὅρων ἐδείκνυτο ὅ ἐστι τὸ ἀγαθὸν, οὐκ ἂν ἐστασίαζον ὡς ἀγνοουμένης τῆς τἀγαθοῦ φύσεως. τοίνυν οὐχ ὅ ἐστι τὸ ἀγαθὸν, οἱ ἐκκείμενοι ὅροι διδάσκουσιν, ἀλλὰ τὸ συμβεβηκὸς τἀγαθῷ. διόπερ οὐδὲ κατὰ τοῦτο μόνον εἰσὶ μοχθηροὶ, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον ἀδυνάτου τινὸς ἐφίενται πράγματος. ὁ γὰρ ἀγνοῶν τι τῶν ὄντων, οὐδὲ τὸ συμβεβηκὸς ἐκείνῳ γινώσκειν δύναται. οἷον, ὁ πρὸς τὸν ἀγνοοῦντα τί ἐστιν ἵππος, λέγων, ἵππος ἐστὶ ζῷον χρεμετιστικὸν, οὐ διδάσκει ὅ ἐστιν ἵππος. τοῦ γὰρ μὴ γινώσκοντος τὸν ἵππον, καὶ τὸ χρεμετίζειν ἀγνοεῖται, ὅπερ ἦν τοῦ ἵππου συμβεβηκός. καὶ ὁ πρὸς τὸν μὴ κατειληφότα τί ἐστι βοῦς, προσφερόμενος, βοῦς ἐστι ζῷον μυκητικὸν, οὐ παρίστησι τὸν βοῦν. τῷ γὰρ μὴ γινώσκοντι τοῦτον, συγκαταλαμβάνεται καὶ τὸ μυκᾶσθαι, συμβεβηκὸς ὑπάρχον τοῦ βοός. οὐκοῦν καὶ πρὸς τὸν ἀνεννόητον ὄντα ἀγαθοῦ, μάτην καὶ ἀνωφελῶς λέγεται ὅτι ἀγαθόν ἐστι τὸ αἱρετὸν ἢ τὸ ὠφελοῦν. πρῶτον γὰρ δεῖ μαθεῖν τὴν αὐτὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν. εἶτα τότε συνιέναι ὅτι ὠφελεῖ, καὶ ὅτι αἱρετόν ἐστι καὶ εὐδαιμονίας ποιητικόν. ἐπ' ἀγνοουμένης δὲ ταύτης, καὶ οἱ τοιοῦτοι τῶν ὅρων οὐ διδάσκουσι τὸ ζητούμενον. δείγματος μὲν οὖν χάριν ἀπαρκέσει ταῦτ' εἰρῆσθαι περὶ τῆς ἀγαθοῦ νοήσεως. ἐξ ὧν, ὡς οἶμαι, σαφῆ τυγχάνει καὶ τὰ περὶ τοῦ κακοῦ τεχνολογούμενα παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις. κακὸν γάρ ἐστι τὸ ἐναντίον τῷ ἀγαθῷ· ὅπερ βλάβη ἐστὶν, ἢ οὐχ ἕτερον βλάβης. καὶ βλάβη μὲν, ὥσπερ κακία καὶ ἡ φαύλη πρᾶξις· οὐχ ἕτερον δὲ βλάβης, καθάπερ ὁ φαῦλος ἄνθρωπος καὶ ὁ ἐχθρός. μεταξὺ δὲ τούτων, φημὶ δὲ τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, ὅπερ καὶ ἀδιάφορον ὠνόμαζον, ἐστὶ τὸ οὐδετέρως ἔχον. τίς δὲ ἦν ἡ τῶν ὅρων τούτων δύναμις, καὶ τίνα ῥητέον πρὸς τοὺς ὅρους, ἐκ τῶν περὶ τἀγαθοῦ λεγομένων πάρεστι μαθεῖν.

A Sed si præter hæc inquiratur quidnam sit hoc quod prodest, & quod propter se est eligendum, & efficiens beatitudinis, non vtique consentient, etiamsi prius communi consensu dicerent id esse quod prodest & quod propter se est eligendum: sed res redibit ad bellum irreconciliabile, quum alius quidem dicat virtutem, alius verò voluptatem, alius verò doloris vacuitatem, alius verò aliquid ex differentibus. Si autem ostenderetur ex priùs dictis definitionibus quod sit bonum, non seditionem B inter se agitarent, tanquam boni ignoraretur natura. Expositæ ergo definitiones non docent quod sit bonum, sed quod bono accidit. Quamobrem non in hoc solùm se improbè gerunt, sed etiam in eo quòd rem cupiant quæ non potest fieri. Qui enim ex iis quæ sunt aliquid ignorat, nec scire potest quid illi accidat: vt qui ei qui nescit quid sit equus, dicit, Equus est animal hinniens, non docet quid sit equus. Is enim qui ignorat equum, ignorat e- C tiam quid sit hinniens: quod quidem erat equi accidens. Et ei qui non comprehendit quid sit bos, is qui pronuntiat, Bos est animal mugiens: non ostendit bouem. Is enim qui eum non nouit, simul etiam non comprehendit mugire, quod est accidēs bouis. Igitur ei qui bonū mente non concepit, temere & inutiliter dicitur, quòd bonum est quod est eligendum & quod prodest. Primùm enim est discenda ipsius boni natura: deinde tunc scire oportet quòd prosit, & D quòd sit eligendum & efficiens fœlicitatis. Propter eam autem ignoratam tales definitiones non docent quod quæritur. Exempli autem causa hæc dicta esse sufficiet de boni intelligentia. ex quibus, vt opinor, sunt manifesta etiam quæ de mali artificiosè traduntur ab iis qui sunt diuersæ sententiæ. Malum enim est quod est bono contrarium, quod quidem est noxa, vel non diuersum à noxa. Et noxa quidem, sicut & vitium, est etiam mala actio. non est autem aliud à noxa, sicut vir malus E & inimicus. Inter hæc autem, bonum, inquam, & malum, est etiam quod nominabatur indifferens, quod neutro modo se habeat. Quænam autem sit vis harum definitionum, & quęnam sint dicenda aduersus definitiones, licet discere ex iis quæ dicuntur de bono.

Nunc autem his priùs constitutis transeamus ad considerandum, an quomodo mente concipitur aliquod bonum & malum, ita etiam esse possit natura.

An sit natura bonum & malum.

ATQVE quòd non satis quidem firmè ac validè descripserint Dogmatici boni & mali notionem, priùs sumus ratiocinati. Vt fœliciùs autem nos quoque simul nos conferamus ad tractandum de eius essentia, satis est dicere, quòd omnes homines, vt dicebat etiam Ænesidemus, bonum existimantes id quod eos capit, cuiusmodicunque sit, inter se pugnantia de eo ferunt iudicia. Et quomodo exempli causa, consentientes esse corpoream aliquam formæ pulchritudinem, de formosa ac pulchra muliere dissident, præferente quidem Æthiope nasi simitatem & nigrorem: Persa autem commendante nasi aduncitatem & alborem: alio autem dicente omnibus esse pulchriorem, quæ & in figura & in colore est mediocris: Eodem modo communi etiam & anticipata notione opinantes esse aliquod bonum & malum, & vulgus & Philosophi: bonum quidem quod eos capit & iuuat, malum autem quod secus se habet, de specie inter se pugnant.

Namque aliis alius delectatur mage factis.

& vt dicit Archilochus, (Alius propter aliud factū maiori lætitia perfunditur.) siquidem alius gloriam amplectitur, alius diuitias, alius bonam existimationem, alius autem voluptatem. Eadem est ratio etiam in Philosophis.

Nam Academici quidem & Peripatetici dicunt esse tria genera bonorum: & alia quidem esse in anima: alia verò in corpore, alia autem extra animā & corpus. Atque in anima quidē esse virtutes: in corpore autem sanitatem & bonam habitudinem, vigentesque & bene affectos sensus, & quidquid est eiusmodi. Extra animā autem & corpus, diuitias, patriā, parentes, liberos, amicos, & similia. Stoici autem dixerunt ipsi quoque esse tria genera bonorū, sed non similiter. Ex iis enim alia quidē esse in anima, alia autem extrà, alia autē neq; in anima, neq; extrà, eximētes genus à bonis corporis, vt quæ nō sint bona. Et in anima quidē dicunt esse virtutes & bonas actiones:

A Νῦν δ' ἐπὶ προκαταστᾶσι τούτοις μετελθόντες, σκεψώμεθα εἰ ὥσπερ ἐπινοεῖταί τι ἀγαθὸν καὶ κακὸν, οὕτω καὶ κατὰ τὴν φύσιν ὑπαρκτόν ἐστιν.

Εἰ ἔστι φύσει ἀγαθὸν καὶ κακόν.

ΟΤΙ μὲν οὖν οὐ κεκρατημένως ὑπέγραψαν οἱ Δογματικοὶ τὴν ἐπίνοιαν τοῦ τε ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, προεπελογισάμεθα. πρὸς δὲ τὸ εὐχερέστερον συμπεριφέρεσθαι τοῖς περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ λόγοις, αὐταρκές ἐστιν εἰ- B πεῖν, ὡς ἄρα πάντες ἄνθρωποι, καθάπερ ἔλεγε καὶ ὁ Αἰνησίδημος, ἀγαθὸν ἡγούμενοι τὸ αἱροῦν αὐτοὺς, ὁποῖον ἂν ποτ' ᾖ, μαχομένας ἔχουσι τὰς ἐν εἴδει περὶ αὐτοῦ κρίσεις. καὶ ὃν τρόπον συμφωνοῦντες, εἰ τύχοι, περὶ τοῦ εἶναι τινα σωματικὴν εὐμορφίαν, περὶ τῆς εὐμόρφου καὶ καλῆς γυναικὸς στασιάζουσι· τοῦ μὲν Αἰθίοπος τὴν σιμοτάτην καὶ μελαντοτάτην προκρίνοντος· τοῦ δὲ Πέρσου τὴν γρυποτάτην καὶ λευκοτάτην ἀποδεχομένου· ἄλλου δὲ τὴν μέσην κατά τε τὸν χα- C ρακτῆρα καὶ κατὰ τὴν χρόαν, πασῶν καλλίονα λέγοντος· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κατὰ κοινὴν πρόληψιν δοξάζοντες εἶναι τι ἀγαθὸν καὶ κακὸν, οἵ τε ἰδιῶται, καὶ οἱ φιλόσοφοι, ἀγαθὸν μὲν τὸ αἱροῦν αὐτοὺς καὶ ὠφελοῦν, κακὸν δὲ τὸ ἐναντίως ἔχον, κατ' εἶδος περὶ τούτου ἀλλήλοις πολεμοῦσιν.

ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.

καὶ κατὰ τὸν Ἀρχίλοχον,

ἄλλος ἄλλῳ ἐπὶ ἔργῳ καρδίην ἰαίνεται.

εἴγε ὁ μὲν δόξαν ἀσπάζεται, ὁ δὲ πλοῦτον, ἄλλος D εὐεξίαν, τις δὲ ἡδονήν. καὶ ἐπὶ τῶν φιλοσόφων ὁ αὐτὸς λόγος.

Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Περιπάτου, τρία γένη φασὶν εἶναι τῶν ἀγαθῶν. καὶ ἃ μὲν περὶ ψυχὴν ὑπάρχειν, ἃ δὲ περὶ σῶμα, ἃ δὲ ἐκτὸς ψυχῆς καὶ σώματος. περὶ μὲν οὖν ψυχὴν, τὰς ἀρετάς· περὶ δὲ τὸ σῶμα, ὑγίειαν καὶ εὐεξίαν, καὶ εὐαισθησίαν καὶ κάλλος, καὶ πᾶν ὃ τῆς ὁμοίας ἐστὶν ἰδέας· ἐκτὸς δὲ ψυχῆς καὶ σώματος, πλοῦτον, πατρίδα, γονεῖς, τέκνα, φί- E λους, τὰ παραπλήσια. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, τρία μὲν γένη τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτοὶ τυγχάνειν ἔλεξαν, οὐχ ὡσαύτως δέ. τούτων γὰρ τὰ μὲν περὶ ψυχὴν, τὰ δ' ἐκτὸς, τὰ δὲ, οὔτε περὶ ψυχήν, οὔτε ἐκτὸς, ἐξαιροῦντες τὸ γένος τῶν περὶ τὸ σῶμα ἀγαθῶν, ὡς μὴ ἀγαθῶν. καὶ δὴ περὶ μὲν ψυχὴν εἶναί φασι τὰς ἀρετὰς καὶ σπουδαίας πράξεις

ἐκτὸς

ἐκτὸς δὲ εἶναι τόν τε φίλον καὶ τὸν σπουδαῖον ἄνθρωπον, καὶ τὰ σπουδαῖα τέκνα, καὶ γονεῖς, καὶ τὰ ὅμοια. οὔτε δὲ περὶ ψυχὴν, οὔτε ἐκτὸς αὐτὸν τὸν σπουδαῖον ἄνθρωπον ὡς πρὸς ἑαυτόν. οὔτε γὰρ ἐκτὸς ἑαυτοῦ δυνατὸν εἶναι αὐτὸν, οὔτε περὶ ψυχήν. ἐκ γὰρ ψυχῆς καὶ σώματος συνέστηκεν. Εἰσὶ δὲ οἱ τοσοῦτον ἀπέχοντες τοῦ ἐξαίρειν τὸ γένος τῶν περὶ σῶμα ἀγαθῶν, ὡς καὶ ἐν αὐτοῖς τὸ ἀρχικώτατον ἀπολιπεῖν ἀγαθόν. ὁποῖοί εἰσιν οἱ τὴν κατὰ σάρκα ἡδονὴν ἀσπαζόμενοι. καὶ ἵνα μὴ δοκῶμεν νῦν ἐπὶ πλεῖον ἐκτείνειν τὸν λόγον, παριστάντες ὅτι ἀσύμφωνός ἐστι καὶ μαχομένη ἡ περὶ ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ τῶν ἀνθρώπων κρίσις, ἐπὶ ἑνὸς ὑποδειγματικῶς ποιησόμεθα τὴν ὑφήγησιν, καθάπερ τῆς ὑγείας· ἐπεὶ καὶ συνηθέστερός ἐστιν ἡμῖν ὁ περὶ αὐτῆς λόγος. Ἐκ κοινοῦ τὴν ὑγείαν οἱ μὲν νομίζουσιν ἀγαθὸν εἶναι, οἱ δ' οὐκ ἀγαθόν. καὶ τῶν ἀγαθὸν ὑπολαμβανόντων, οἱ μὲν μέγιστον ἀγαθὸν ταύτην ἔλεξαν, οἱ δ' οὐ μέγιστον. καὶ τῶν οὐκ ἀγαθὸν εἰπόντων, οἱ μὲν ἀδιάφορον προηγούμενον, οἱ δὲ ἀδιάφορον μὲν, οὐ προηγούμενον δέ. ἀγαθὸν μὲν οὖν καὶ τὸ πρῶτον εἰρήκασι τὴν ὑγείαν οὐκ ὀλίγοι τῶν τε ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων, καὶ καθόλου πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ βίου. Σιμωνίδης μὲν γὰρ ὁ μελοποιός φησι, μηδὲ καλᾶς σοφίας εἶναι χάριν, εἰ μή τις ἔχοι σεμνὴν ὑγίειαν. Λικύμνιος δὲ προειπὼν ταῦτα,

> λιπαρόμματε μᾶτερ ὑψίστων θρόνων,
> σεμνῶν Ἀπόλλωνος βασίλεια ποθεινὰ
> πραΰγελως ὑγίεια·

ποῖον ὑψηλὸν ἐπιφέρει;

> τίς γὰρ πλούτου χάρις, ἢ τεκέων,
> ἢ τᾶς ἰσοδαίμονος ἀνθρώποις βασιληΐδος
> ἀρχᾶς,
> σέθεν δὲ χωρὶς οὔτις εὐδαίμων ἔφυ.

Ἡρόφιλος δὲ ἐν τῷ Διαιτητικῷ καὶ σοφίαν φησὶν ἀνεπίδεικτον, καὶ τέχνην ἄδηλον, καὶ ἰσχὺν ἀγώνιστον, καὶ πλοῦτον ἀχρεῖον, καὶ λόγον ἀδύνατον, ὑγείας ἀπούσης. ἀλλ' οὗτοι μὲν οὕτως. ἀγαθὸν δὲ εἶπον αὐτὴν ὑπάρχειν, οὐ μὴν καὶ πρῶτον, οἵ τε ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου. δεῖν γὰρ ὑπελάμβανον ἑκάστῳ τῶν ἀγαθῶν τὴν οἰκείαν τάξιν τε καὶ ἀξίαν ἀπονέμειν. ἔνθεν καὶ ὁ Κράντωρ εἰς ἔμφασιν τοῦ λεγομένου βουλόμενος ἡμᾶς ἄγειν,

A extra autem esse & amicum & virum bonum: & bonos liberos, & parentes, & similia. Neque autem in anima neque extra ipsum esse bonum virum, quod ad se attinet. Neque enim fieri potest vt ipse sit extra se: neque in anima: constat enim ex anima & corpore. Sunt autem qui tantum abest vt genus eximant à bonis corporis, vt etiam in ipsis bonum reliquerint præcipuum: cuiusmodi sunt qui carnis amplectuntur voluptatem. Ne autem videamur nimis fusa & pro-B lixa vti oratione, ostendentes non conuenire atque adeò pugnare hominum de bono & malo iudicium, in vno tanquam exemplo, nempe in sanitate, rem explicabimus, quoniam de ea solemus loqui frequentius. Sanitatem ergo alij quidem bonum existimant, alij autem non bonum. Et ex iis qui eam bonum existimant, alij quidem eam maximum dixerunt bonum, alij autem non maximum. Ex iis verò qui non bonum dixerunt, alij quidem indifferens præcipuum ac præpositum: alij autem indifferens C quidem, sed non præcipuum ac præpositum. Atque hoc quidem primum bonum dixerunt, nempe sanitatem, non pauci tam Poëtæ quàm qui soluta scripserunt oratione. Nam Simonides quidem Lyricus dicit, Præclaræ sapientiæ ne esse quidem gratiam; nisi quis honestam habeat sanitatem. Licymnius cùm hæc priùs dixisset:

> *O nitidis es quæ oculis mater Apollinis,*
> *Sublimium ædium regina optabilis,*
> *Et dulcè ridens Sanitas:*

D quàm excelsum statim subiungit?

> *Quædam est opum, quædam parentum est gratia;*
> *Aequiparatur quodq́; Diis humani imperij,*
> *Beatus absque te esse sed nemo potest.*

Herophilus quoque dicit in Diætetico, non demonstrari posse sapientiam, artemque esse incertam & obscuram, viresque non posse decertare, opesque esse invtiles, infirmamque & imbecil-E lam eloquentiam, si absit sanitas. Atque ij quidem sic. Dicebant autem eam esse bonum, non tamen primum, Academici & Peripatetici. Dicebant enim vnicuique bono tribuendum esse suum ordinem ac dignitatem. Hinc Crantor volens nos deducere ad eius quod dicitur, maiorem euidentiam,

admodum eleganti & lepido vsus est exemplo: Si, inquit, nobis in mentem venerit aliquod commune & publicum omnium Græcorum theatrum: & ad id accedere vnumquodque bonum primas partes sibi vendicās: statim etiam deducemur ad notionem differentiæ bonorum. Nam primum quidem diuitiæ se ingerentes dicent, Ego, ô præclare Græcorum cœtus, ornatum præbens hominibus, & vestes, & calceos, & alia quibus vtantur, sum vtilis & ægrotis & sanis: & in pace quidem præbeo quæ sunt iucunda ac delectabilia: in bello autem sum nerui rerum gerendarum. Hæc verba cùm audiisset vniuersus Græcorum cœtus, vnanimes vno ore iubent vt primæ dentur diuitiis. Sed cùm iam id publico proclamaretur præconio, accedens Voluptas,

Adfuit huic & amor, desiderium, atque venustus
Qui possit quamuis prudentes fallere, sermo.

Dixit autem prodiens in medium, æquum esse vt ipsa publico renuntiaretur præconio. Diuitiæ enim, inquit, non sunt firmæ ac stabiles, sed vix vno die durant, ab ædibusque auolant quum exiguo tempore floruerint. Eas autem persequuntur homines, non propter se, sed propter eam quæ ex ipsis accedit voluptatem & delectationem. Græci autem omnes omnino non aliter quàm sic rem se habere existimantes, clamabunt oportere coronare voluptatem. Sed quum ea quoque iam esset acceptura præmium, ingressa est Sanitas cum Deabus quæ illi assident, docetque neque voluptatis neque diuitiarum vllum esse vsum si ipsa absit. Quid mihi in morbo prosunt diuitiæ? Mallem non multum habens vnde viuam quotidie, tristitiæ ac mœroris expertem vitam agere, quàm diues ægrotare. Quum eam rursus audiissent Græci, & accepissent quòd in lecto decumbens & ægrotans non possit consistere fœlicitas, dicebāt vincere Sanitatē. Sed cùm iam vinceret Sanitas, & ingressa esset fortis & excelsi animi Virtus, fortiū virorum & Heroum eam magna stipante caterua, & dixisset, Si nō adsim, bonorum quæ sunt apud vos aliena erit possessio, optarintq; hostes vos abūdare bonis omnibus, vt qui sint vos superaturi:

A πάνυ χαρίεντι συνεχρήσατο παραδείγματι. εἰ γὰρ νοήσαιμεν, φασί, κοινόν τι τῶν πανελλήνων θέατρον, εἰς τοῦτό τε ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν παριὸν, καὶ τῶν πρωτείων ἀντιποιούμενον ἥκειν, εὐθὺς καὶ εἰς ἔννοιαν ἀναχθησόμεθα τῆς ἐν τοῖς ἀγαθοῖς διαφορᾶς. πρῶτον μὲν γὰρ ὁ πλοῦτος παραπηδήσας ἐρεῖ· Ἐγὼ ἄνδρες πανέλληνες κόσμον παρέχων πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ τὰς ὑποδέσεις, καὶ τὴν ἄλλην ἀπόλαυσιν χρειώδης εἰμὶ νοσοῦσι

B καὶ ὑγιαίνουσι· καὶ ἐν μὲν εἰρήνῃ παρέχω τὰ τερπνά· ἐν δὲ πολέμοις νεῦρα τῶν πράξεων γίνομαι. τούτων γὰρ δὴ τῶν λόγων ἀκούσαντες οἱ πανέλληνες, ὁμοθυμαδὸν κελεύουσιν ἀποδοῦναι τὰ πρωτεῖα τῷ πλούτῳ. ἀλλ' ἐὰν τούτου ἤδη ἀνακηρυττομένου, ἐπιστᾶσα ἡ ἡδονή,

τῇ ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν δ' ὀαριστὺς
πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.

C λέγῃ δὲ εἰς μέσον καταστᾶσα ὅτι αὐτὴν δίκαιόν ἐστιν ἀναγορεύειν· ὁ γὰρ ὄλβος οὐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος ἐξέπτατ' οἴκων, μικρὸν ἀνθήσας χρόνον· διώκεται δὲ πρὸς τῶν ἀνθρώπων, οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ περιγινομένην ἀπόλαυσιν καὶ ἡδονήν· πάντως οἱ πανέλληνες, οὐκ ἄλλως ἔχειν τὸ πρᾶγμα ἢ οὕτως ὑπολαβόντες, κεκράξονται δεῖν τὴν ἡδονὴν στεφανοῦν. ἀλλὰ καὶ ταύτης τὸ βραβεῖον φέρεσθαι μελλούσης, ἐπειδὰν

D εἰσβάλῃ ἡ ὑγεία μετὰ τῶν συνέδρων αὐτῇ Θεῶν, καὶ διδάσκῃ ὡς οὔτε ἡδονῆς οὔτε πλούτου ὄφελός τι ἐστιν ἀπούσης αὐτῆς· τί γάρ με πλοῦτος ὠφελεῖ; νόσον μικρ' ἂν θέλοιμι, καὶ καθ' ἡμέραν ἄλυπον ἔχων οἰκεῖν βιοτὴν, ἢ πλουτῶν νοσεῖν. ἀκούσαντες πάλιν οἱ πανέλληνες καὶ μεταλαβόντες, ὡς οὐκ ἔνεστι κλινοπετῆ καὶ νοσοῦσαν ὑποστῆναι τὴν εὐδαιμονίαν, φήσουσι νικᾶν τὴν ὑγείαν. ἀλλὰ καὶ τῆς ὑγείας ἤδη νικώσης, ἐπὰν εἰσέλθῃ ἡ ἀνδρία, πολὺ στῖφος ἀ-

E ριστέων καὶ ἡρώων ἔχουσα περὶ αὐτὴν, καταστᾶσά τε λέγῃ, Ἐμοῦ μὴ παρούσης, ἄνδρες Ἕλληνες, ἀλλοτρία γίνεται ἡ κτῆσις τῶν παρ' ὑμῖν ἀγαθῶν, εὔξαιντό τε οἱ πολέμιοι περιουσιάζειν ὑμᾶς πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς, ὡς μελλήσοντες ὑμῶν κρατεῖν· καὶ τού-

καὶ τούτων οὖν ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, τὰ μὲν πρωτεῖα τῇ ἀρετῇ ἀποδώσουσι, τὰ δὲ δευτερεῖα τῇ ὑγιείᾳ, τὰ δὲ τρίτα τῇ ἡδονῇ, τελευταῖον δὲ τάξουσι τὸν πλοῦτον. καὶ δὴ ὁ μὲν Κράντωρ τὴν ὑγίειαν ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἐτίθετο, στοιχῶν τοῖς προειρημένοις φιλοσόφοις. οὐκ ἀγαθὸν δὲ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἔλεξαν αὐτήν, ἀλλ᾽ ἀδιάφορον. τὸ ἀδιάφορον δ᾽ οἴονται λέγεσθαι τριχῶς· καθ᾽ ἕνα μὲν τρόπον, πρὸς ὃ μήτε ὁρμὴ μήτε ἀφορμὴ γίνεται, οἷόν ἐστι τὸ περιττοὺς ἢ ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας, ἢ τὰς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τρίχας· καθ᾽ ἕτερον δὲ πρὸς ὃ ὁρμὴ μὲν καὶ ἀφορμὴ γίνεται, οὐ μᾶλλον δὲ πρὸς τόδε ἢ τόδε. οἷον, ἐπὶ δυοῖν δραχμῶν ἀπαραλλάκτων τῷ τε χαρακτῆρι, καὶ τῇ λαμπρότητι, ὅταν δέῃ τὴν ἑτέραν αὐτῶν αἱρεῖσθαι· ὁρμὴ μὲν γὰρ γίνεται πρὸς τὴν ἑτέραν αὐτῶν αἵρεσιν, οὐ μᾶλλον δὲ πρὸς τόδε ἢ τόδε. κατὰ δὲ τρίτον καὶ τελευταῖον τρόπον φασὶν ἀδιάφορον, τὸ μήτε πρὸς εὐδαιμονίαν μήτε πρὸς κακοδαιμονίαν συλλαμβανόμενον. καθὸ σημαινόμενόν φασι, τήν τε ὑγίειαν καὶ νόσον, καὶ πάντα τὰ σωματικά, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐκτὸς ἀδιάφορα τυγχάνειν, διὰ τὸ μήτε πρὸς εὐδαιμονίαν, μήτε πρὸς κακοδαιμονίαν συντείνειν. ᾧ γάρ ἐστιν εὖ καὶ κακῶς χρῆσθαι, τοῦτ᾽ ἂν εἴη ἀδιάφορον. διὰ παντὸς δ᾽ ἀρετῇ μὲν καλῶς, κακίᾳ δὲ κακῶς, ὑγιείᾳ δὲ καὶ τοῖς περὶ σῶμα, ποτὲ μὲν εὖ, ποτὲ δὲ κακῶς ἔστι χρῆσθαι. διὸ ταῦτ᾽ ἂν εἴη ἀδιάφορα. ἤδη δὲ τῶν ἀδιαφόρων, φασί, τὰ μὲν εἶναι προηγμένα, τὰ δ᾽ ἀποπροηγμένα, τὰ δὲ μήτε προηγμένα, μήτε ἀποπροηγμένα. καὶ προηγμένα μὲν εἶναι, τὰ ἱκανὴν ἀξίαν ἔχοντα· ἀποπροηγμένα δὲ τὰ ἱκανὴν ἀπαξίαν ἔχοντα. μήτε δὲ προῆχθαι, μήτε ἀποπροῆχθαι, οἷον τὸ ἐκτεῖναι ἢ συγκάμψαι τὸν δάκτυλον, καὶ πᾶν ὃ τούτῳ παραπλήσιόν ἐστι. τετάχθαι δ᾽ ἐν μὲν τοῖς προηγμένοις τήν τε ὑγίειαν, καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κάλλος, πλοῦτόν τε καὶ δόξαν καὶ τὰ ἐοικότα. ἐν δὲ τοῖς ἀποπροηγμένοις, νόσον καὶ πενίαν καὶ ἀλγηδόνα, καὶ τὰ ἀνάλογα. οὕτω μὲν καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς.

Μὴ εἶναι δὲ προηγμένον ἀδιάφορον, τὴν ὑγίειαν καὶ πᾶν τὸ κατ᾽ αὐτὴν παραπλήσιον, ἔφησεν Ἀρίστων ὁ Χῖος. ἴσον γάρ ἐστι τὸ προηγμένον αὐτὴν λέγειν ἀδιάφορον, τῷ ἀγαθὸν ἀξιοῦν,

A Ergo his quoque auditis, Græci primas quidem partes dabunt virtuti: secundas autem sanitati: tertias verò voluptati: in vltimo autem loco collocabunt diuitias. Atque Crantor quidem in secundo loco posuit sanitatem, sequens Philosophos quos priùs diximus. Non bonum autem eam dixerunt Stoici, sed indifferentem. Indifferens autem dici potest esse tribus modis. Vno quidem modo id ad quod nulla fertur appetitio, neque incitat occasio. vt quòd sint stellæ pares aut impares, aut capilli in capite.
B Secundo autem modo, ad quod fertur quidem appetitio, & incitat occasio, sed non magis ad hoc quàm ad illud: vt in duabus drachmis quæ non differunt charactere ac splendore, cùm oportuerit alteram earum eligere, non magis ad hanc quàm ad alteram tendit appetitio, aut incitat occasio. Tertio autem & vltimo modo dicunt esse indifferēs, quod neque confert ad fœlicitatem, neque ad infœlicitatem. In quo significato dicunt & sanitatem & morbum, & omnia
C corporea, & plurima externa esse indifferentia: propterea quòd nec tendant ad fœlicitatem nec ad infœlicitatem. Id enim est indifferens, quo licet bene vti & malè. Virtute autem semper bene, vitio autem malè, sanitate autem & iis quæ pertinent ad corpus, aliquando quidem bene, aliquando verò malè vti licet. Et ideo hæc posteriora sunt indifferentia. Iam verò ex his indifferētibus, alia quidem dicūt esse præcipua ac pręposita, alia verò reiecta ac reiectanea: a-
D lia autem neque præcipua ac præposita, neque reiecta ac reiectanea. Et præcipua quidem ac præposita esse, quæ satis habent dignitatis. Reiecta autem seu reiectanea, quæ satis habēt indignitatis. Non esse autem præcipua ac præposita, neque rursus esse reiectanea, vt extendere & inflectere digitū, & quidquid est huic simile. In præcipuorū autē ac præpositorum numerū referri quidē sanitatem viresque ac pulchritudinem, diuitiasq; & gloriam, & his similia. In iis
E autem quę sunt reiectanea, morbū, paupertatē, & dolorem, & quæ his proportione conueniunt. Sic quidem Stoici.

Non esse autem indifferens præcipuum, sanitatem, & quidquid est ei simile, dixit Aristō Chius. Perinde est enim eam dicere indifferens præcipuū ac prępositum, atq; censere eam esse bonum,

& propemodum differre tantùm nomine. In summa enim, indifferentia quæ sunt inter virtutem & vitium, nullam habere diuersitatem. neque aliqua quidem esse natura præcipua ac producta, aliqua verò reiectanea, sed ex diuersis temporum circunstantiis. neque quæ dicuntur esse præcipua ac præposita, omnino esse præcipua ac præposita: neque quæ dicuntur esse reiectanea, necessariò esse huiusmodi. Si ergo oporteat eos quidem qui sunt sani, ministrare Tyranno, & ideo tolli de medio: eos verò qui ægrotant, liberatos à ministerio simul etiam liberari ab occisione, elegerit sapiens potiùs ægrotare hoc tempore quàm esse sanum. Et hac ratione neque sanitas est omnino præcipuum ac præpositum: neque morbus reiectaneum. Quomodo ergo in scribendis nominibus alij alia præponimus elementa, ea pro diuersis componentes circumstantiis: & D quidem præponimus quando scribimus nomen Dionis: (I) autem, quando Iouis: O autem, quando Orionis: non quòd natura alia aliis præponantur, sed quòd tempora hoc nos cogant facere: ita etiam in rebus quæ sunt inter virtutem & vitia, non est aliqua naturalis aliarum aliis prælatio, sed potiùs quòd ita accidat. Atque quum ex his quidem ostensa sit, veluti quodam subiecto exemplo, anticipata notio de bonis & malis & etiam de indifferentibus, deinceps oportebit ea attingere quæ ad propositum dicuntur à Scepticis. Si est ergo aliquod natura bonum, & est aliquod natura malum, id debet esse commune omnium, & omnibus esse bonum vel malum. Quomodo enim ignis habens natura vim calefaciendi, omnes calefacit, & non alios quidem calefacit, alios verò refrigerat: ita quod natura est bonum, debet omnibus esse bonum, & non aliis quidem bonum, aliis verò non bonum. Quamobrem Plato quoque probans Deum esse natura bonum, argumentatus est à similibus. Quomodo enim, inquit, calidi est proprium calefacere, & frigidi proprium est frigefacere: ita etiam boni proprium est bene facere. Bonum est autem Deus: est ergo Dei proprium benefacere. Quamobrem si est aliquid natura bonum, hoc aduersus omnes bonum est. Et si est aliquid natura malum, hoc aduersus omnes est malum.

A καὶ σχεδὸν ὀνόματι μόνον διαφέρειν. καθόλου
γὰρ τὰ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιάφο-
ρα μὴ ἔχειν μηδεμίαν παραλλαγὴν, μηδὲ τι-
νὰ μὲν εἶναι φύσει προηγμένα, τινὰ δὲ ἀπο-
προηγμένα· ἀλλὰ παρὰ τὰς διαφόρους τῶν
καιρῶν περιστάσεις. μήτε τὰ λεγόμενα προῆ-
χθαι πάντως γίνεσθαι προηγμένα· μήτε τὰ λε-
γόμενα ἀποπροῆχθαι κατ' ἀνάγκην ὑπάρχειν
ἀποπροηγμένα. ἐὰν γοῦν δέῃ τοὺς μὲν ὑγιαινον-
τας ὑπηρετεῖν τῷ τυράννῳ καὶ διὰ τοῦτο ἀναιρεῖσθαι·
B τοὺς δὲ νοσοῦντας ἀπολυομένους τῆς ὑπηρεσίας,
συναπολύεσθαι καὶ τῆς ἀναιρέσεως, ἕλοιτ' ἂν μᾶλ-
λον ὁ σοφὸς τὸ νοσεῖν κατὰ τὸν καιρὸν, ἢ ὅτι τὸ
ὑγιαίνειν. καὶ ταύτῃ οὔτε ἡ ὑγεία προηγμένον ἐστὶ
πάντως, οὔτε ἡ νόσος ἀποπροηγμένον. ὥσπερ οὖν
ἐν τῇ ὀνοματογραφίαις, φησὶν, ἄλλα πρὸς ἄλλο-
μεν στοιχεῖα, πρὸς τὰς διαφόρους περιστάσεις ἁρ-
μοζόμενοι, καὶ τὸ μὲν (δέλτα) ὅτε τὸ Δίωνος ὄνομα
γράφομεν, τὸ δὲ (ἰῶτα) ὅτε τὸ τοῦ Ἴωνος, τὸ δὲ
ὦ ὅτε τὸ τοῦ Ὠρίωνος· οὐ τῇ φύσει ἑτέρων παρὰ
C τὰ ἕτερα γράμματα προκρινομένων, τῶν δὲ
καιρῶν τοῦτο ποιεῖν ἀναγκαζόντων· οὕτω καὶ τοῖς
μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας πράγμασιν, οὐ φυ-
σική τις γίνεται ἑτέρων παρ' ἕτερα προκρίσις· κατὰ
περίστασιν δὲ μᾶλλον. ἀλλὰ γὰρ ἐκ τούτων ἀ-
συμφώνως δειχθείσης καὶ ὑποδειγματικώτερον
τῆς περὶ τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν, ἔτι δὲ ἀδιαφό-
ρων προλήψεως, δέοι λοιπὸν καὶ τῶν παρὰ
τοῖς Σκεπτικοῖς εἰς τὸ προκείμενον λεγομένων
ἐφάπτεσθαι. εἰ τοίνυν ἔστι τι φύσει ἀγαθὸν, καὶ ἔστι τι
D φύσει κακὸν, τοῦτο ὀφείλει κοινὸν εἶναι πάντων, καὶ
πᾶσιν ὑπάρχειν ἀγαθὸν ἢ κακόν. ὥσπερ γὰρ τὸ πῦρ
φύσει θερμαντικὸν καθεστὼς, πάντας θερμαίνει, καὶ οὐχ
οὓς μὲν θερμαίνει, οὓς δὲ ψύχει· καὶ ὃν τρόπον ἡ χιὼν
ψύχουσα, οὐχὶ τοὺς μὲν ψύχει, τοὺς δὲ θερμαίνει,
πάντας δὲ ὁμοίως ψύχει· οὕτω τὸ φύσει ἀγαθὸν,
πᾶσιν ὀφείλει τυγχάνειν ἀγαθὸν, καὶ οὐχὶ τοῖς μὲν
ἀγαθὸν, τοῖς δὲ οὐκ ἀγαθόν. παρὸ καὶ ὁ Πλάτων
συνιστὰς ὅτι φύσει ἀγαθόν ἐστιν ὁ Θεὸς, ἀπὸ τῶν
ὁμοίων ἐπικεχείρηκεν. ὡς γὰρ θερμοῦ φησὶν ἴδιόν
E ἐστι τὸ θερμαίνειν, καὶ ψυχροῦ ἴδιόν ἐστι τὸ ψύχειν,
οὕτω καὶ ἀγαθοῦ ἴδιον ἐστὶ τὸ ἀγαθοποιεῖν. τἀ-
γαθὸν δέ γε ὁ Θεός· ἴδιον ἄρα ἐστὶ Θεοῦ τὸ ἀγα-
θοποιεῖν. ὥστε εἰ ἔστι τι φύσει ἀγαθὸν, τοῦ-
το πρὸς ἅπαντάς ἐστιν ἀγαθόν. καὶ εἰ ἔστι τι
φύσει κακὸν, τοῦτο πρὸς ἅπαντάς ἐστι κακόν.

οὐδὲν

οὐδὲν δὲ κοινὸν πάντων ἐστὶν ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὡς παραστήσομεν. οὐκ ἄρα ἔστι τι φύσει ἀγαθὸν ἢ κακόν. ἤτοι γὰρ πᾶν τὸ ὑπό τινος δοξαζόμενον ἀγαθὸν, ῥητέον ταῖς ἀληθείαις ἀγαθόν, ἢ οὐ πᾶν. καὶ πᾶν μὲν οὐ ῥητέον· εἰ γὰρ πᾶν τὸ ὑπό τινος δοξαζόμενον ἀγαθὸν, λέγοιμεν ἀγαθόν, ἐπεὶ ταυτὸν ὑπὸ ἑτέρου δοξάζεται κακόν, καὶ ὑπὸ ἄλλου ἀγαθόν, καὶ ὑπὸ διαφέροντος δοξάζεται ἀδιάφορον, δώσομεν τὸ αὐτὸ ἅμα καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἀδιάφορον ὑπάρχειν. οἷον τὴν ἡδονὴν ὁ μὲν Ἐπίκουρος ἀγαθὸν εἶναι φησίν. ὁ δὲ εἰπών,

μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην,

κακόν. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς, ἀδιάφορον καὶ οὐ προηγμένον. ἀλλὰ Κλεάνθης μὲν, μήτε κατὰ φύσιν αὐτὴν εἶναι, μήτε ἀξίαν ἔχειν αὐτὴν ἐν τῷ βίῳ· καθάπερ δὲ τὸ κάλλυντρον κατὰ φύσιν μὴ εἶναι. ὁ δὲ Ἀρχέδημος κατὰ φύσιν μὲν εἶναι, ὡς τὰς ἐν μασχάλῃ τρίχας, οὐχὶ δὲ καὶ ἀξίαν ἔχειν. Παναίτιος δὲ τινὰ μὲν κατὰ φύσιν ὑπάρχειν, τινὰ δὲ παρὰ φύσιν. Εἰ δὴ τοίνυν πᾶν τὸ τινὶ φαινόμενον ἀγαθὸν, τοῦτο πάντως ἐστὶν ἀγαθὸν, ἐπεὶ ἡ ἡδονὴ τῷ μὲν Ἐπικούρῳ φαίνεται ἀγαθὸν, τινὶ δὲ τῶν Κυνικῶν κακὸν, τῷ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἀδιάφορον, ἔσται ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν ἅμα καὶ κακὸν καὶ ἀδιάφορον. οὐχὶ δέ γε δύναται τῇ φύσει τὸ αὐτὸ τὰ ἐναντία τυγχάνειν ἀγαθὸν ἅμα καὶ κακὸν καὶ ἀδιάφορον. Οὐκ ἄρα πᾶν τὸ τινὶ φαινόμενον ἀγαθὸν ἢ κακὸν, τοῦτο ῥητέον εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν. Εἰ δὲ τὸ τινὶ φαινόμενον ἀγαθὸν, καὶ πάντῃ ἐστὶν ἀγαθὸν, ὀφείλομεν καταληπτικοὶ εἶναι, καὶ διακρίνειν δύνασθαι τὴν ἐν τοῖς δοξαζομένοις ἀγαθοῖς διαφοράν· ὥστε λέγειν, τὸ μὲν τῷδε δοξαζόμενον ἀγαθὸν, ταῖς ἀληθείαις εἶναι ἀγαθόν. τὸ δὲ τῷδε δοξαζόμενον μὲν ἀγαθὸν, οὐκ ἔστι δὲ τῇ φύσει ἀγαθόν. ἤτοι οὖν δι' ἐναργείας ταύτην τὴν διαφορὰν λαμβάνεσθαι συμβέβηκεν, ἢ διὰ λόγου τινός. ἀλλὰ δι' ἐναργείας, ἀμήχανον. πᾶν γὰρ τὸ δι' ἐναργείας προσπῖπτον κοινῶς τε καὶ συμφώνως λαμβάνεσθαι πέφυκεν ὑπὸ τῶν ἀπαραποδίστους ἐχόντων τὰς ἀντιλήψεις· ὡς πάρεστιν ἰδεῖν ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν φαινομένων. οὐχὶ δέ γε συμφώνως τὸ αὐτὸ πᾶσιν ἀγαθὸν εἶναι λέγεται· ἀλλὰ τοῖς μὲν, ἀρετὴ, καὶ τὸ μετέχον ἀρετῆς· τοῖς δὲ ἡδονὴ, τοῖς δὲ ἀλυπία, τισὶ δ' ἄλλο τι. Οὐκ ἄρα ἐναργῶς προσπίπτει πᾶσι τὸ ὄντως ἀγαθόν.

A Nihil est autem omnium commune bonum aut malum, vt ostendemus. Non est ergo aliquid natura bonum aut malum. Aut enim omne quod quispiam opinatur bonum, dicendum est verè esse bonum, aut non omne. Et omne quidem non est dicendum. Si enim omne quod quisquam opinatur bonum, dixerimus bonum: quoniam idem alius opinatur malum, & alius bonum, & differens opinatur indifferens: dabit quidem idem simul esse & malum & bonum &
B indifferens: Vt, exempli causa, voluptatem Epicurus quidem dicit esse bonum: qui autem dixit,

Insaniam magis quàm gaudeam, malum. Stoici autem indifferens & non præcipuum. Sed Cleanthes quidem nec eam esse natura, nec eam in vita habere dignitatem: quomodo nec fucatorium pigmentum esse secundùm naturam. Archedemus autem dicit esse quidem secundùm naturam, vt pilos sub ala, non habere autem dignitatem & existimationẽ. Panætius autem dicebat
C aliqua quidem esse secundùm naturam: aliqua autem præter naturam. Si ergo quidquid alicui videtur bonũ, id omnino est bonum: quoniam voluptas Epicuro quidem videtur bonũ, alicui autem Cynico malũ, alicui verò Stoico indifferens, erit voluptas simul bonum & malum & indifferens. Non ergo quidquid alicui videtur bonum aut malum, id dicendum est esse bonum aut malum. Si autẽ quod alicui videtur bonum, est etiã omnino bonum: debemus esse prediti vi
D comprehendẽdi, & posse discernere differentiam in iis quorum suscipitur opinio: Vt dicamus id quod iste opinatur bonum, esse re vera bonum: quod autem ille opinatur bonum, nõ esse natura bonum. Aut ergo per euidentiam euenit hanc capi differentiam, aut per aliquã rationem. Sed fieri quidem non potest vt capiatur per euidentiam. Quidquid enim incurrit per euidentiam, communiter & vno eodemq; consensu capitur, ab iis qui minimè impeditas habent ap-
E prehensiones: vt licet videre in omnibus ferè quæ apparent. Non autem communi consensu idem dicitur esse bonum omnibus: sed aliis quidem virtus, & quod est eius particeps: aliis verò voluptas: aliis autem doloris vacuitas: aliis autem aliquid aliud. Non ergo euidenter incurrit in omnes quod verè est bonum.

Si autem capitur ratione, quoniam vnusquisque eorum omnium qui de diuersis sectis gloriantur, propriam habet rationem: & aliam quidem Zeno, per quam virtutem esse bonum est opinatus: aliam autem Epicurus, per quam voluptatem: non eandem autem Aristoteles, per quam, sanitatem: rursus vnusquisque proprium adducet quod non est in natura bonum, neque commune omnium. Nullum ergo est natura bonum. Si enim quod est vniuscuiusque proprium, non est bonum omnium, neque natura: præter proprium autem vniuscuiusque bonum, nullum est communi consensu bonum: nullum est ergo bonum. Præterea si est aliquod bonum, id propria ratione debet esse eligendum: quoniam quilibet homo eligit id assequi, sicut etiam malum fugere. Nihil autem est eligendum propria ratione vt eligendum, vt ostendemus. Nō est ergo aliquod bonum. Si enim est aliquid propria ratione eligendum, aut ipsum eligere est eligendum, aut aliquid præter hoc: vt eligere diuitias est eligendum: aut ipsæ diuitiæ sunt eligendæ. Et ipsum quidem eligere non est eligendum. Si enim eligere est eligendum propria ratione, non debemus studium ponere vt assequamur quod eligimus, ne ab eo excidamus vt eligamus ampliùs. Quomodo enim bibere aut comesse est eligendum, ne quum biberimus aut comederimus, excidamus ab eo vt ampliùs velimus bibere aut comesse: ita si eligere diuitias aut sanitatem est eligendum, non oporteret nos persequi diuitias aut sanitatem: ne ea assecuti, ab eo excidamus vt eligamus ampliùs. Persequimur autem eorum consecutionem: non est ergo eligendum eligere, sed potiùs fugiendum. Et quomodo is qui amat, studet vt potiatur ea quam amat, vt fugiat eam quæ est in amando molestiam: & sitiens festinat bibere, vt fugiat tormentum sitis; ita qui in eligendis diuitiis molestia afficitur, eligēdo properat assequi diuitias, vt liberetur ab eo vt ampliùs eligat. Si est autem aliquid aliud eligendum, quàm ipsū eligere, aut est ex iis quę sunt à nobis separata, aut ex iis quæ sunt in nobis. Et si est quidem à nobis separatum & extrà, aut aliquid in nos ab eo accidit, aut nihil accidit. Accidit autem vt ab amico, aut à viro bono, aut à filio,

A Εἰ δὲ λόγῳ λαμβάνεται, ἐπεὶ ἕκαστος πάντων τῶν κατὰ διαφόρους αἱρέσεις κοσμουμένων ἴδιον ἔχει λόγον, καὶ ἄλλον μὲν Ζήνων, δι' οὗ τὴν ἀρετὴν ἀγαθὸν εἶναι δεδόξακεν, ἄλλον δ' Ἐπίκουρος, δι' οὗ τὴν ἡδονὴν, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ Ἀριστοτέλης, δι' οὗ τὴν ὑγείαν, ἴδιον πάλιν ἕκαστος εἰσηγήσεται ἀγαθὸν, ὅπερ οὐκ ἐν τῇ φύσει ἀγαθὸν, οὐδὲ κοινὸν πάντων. τοίνυν οὐδέν ἐστι φύσει ἀγαθόν. εἰ γὰρ τὸ μὲν ἴδιον ἑκάστου, οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν πάντων, οὐδὲ φύσει· παρὰ δὲ τὸ ἴδιον ἑκά-
B στου ἀγαθὸν, οὐδέν ἐστι συμφώνως ἀγαθόν· οὐδέν ἐστιν ἀγαθόν. καὶ μὴν εἰ ἔστι τι ἀγαθὸν, τοῦτο κατὰ τὸν ἴδιον λόγον αἱρετὸν ὀφείλει τυγχάνειν, ἐπεὶ πᾶς ἄνθρωπος αἱρεῖται τούτου τυγχάνειν, ὥσπερ καὶ τὸ κακὸν φεύγειν. οὐδὲν δέ γε αἱρετόν ἐστι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὡς αἱρετὸν, καθάπερ δείξομεν· οὐκ ἄρα τί ἐστιν ἀγαθόν. εἰ γάρ ἐστί τι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον αἱρετὸν, ἤτοι αὐτὸ τὸ αἱρεῖσθαι αἱρετόν ἐστιν, ἢ ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο· οἷον τὸ αἱρεῖσθαι τὸν πλοῦτον, αἱρετόν ἐστιν,
C ἢ αὐτὸς ὁ πλοῦτος αἱρετός ἐστι. καὶ αὐτὸ μὲν τὸ αἱρεῖσθαι οὐκ ἂν εἴη αἱρετόν. εἰ γὰρ αἱρετόν ἐστι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον τὸ αἱρεῖσθαι, οὐκ ὀφείλομεν σπουδάζειν τυχεῖν οὗπερ αἱρούμεθα, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τοῦ ἔτι αἱρεῖσθαι. ὥσπερ γὰρ τὸ πίνειν ἢ ἐσθίειν, ἵνα μὴ πιόντες ἢ φαγόντες ἐκπέσωμεν τοῦ ἔτι θέλειν τὸ πίνειν ἢ ἐσθίειν· οὕτως εἰ τὸ αἱρεῖσθαι πλοῦτον ἢ ὑγείαν, αἱρετόν ἐστιν, οὐκ ἐχρῆν ἡμᾶς διώκειν τὸν πλοῦτον ἢ τὴν ὑγείαν· ἵνα μὴ τυχόν-
D τες αὐτῶν, ἐκπέσωμεν τοῦ ἔτι αἱρεῖσθαι. διώκομεν δέ γε τὴν τεῦξιν αὐτῶν· οὐκ ἄρα αἱρετόν ἐστι τὸ αἱρεῖσθαι· φευκτὸν δὲ μᾶλλον. καὶ ὃν τρόπον ὁ ἐρῶν σπουδάζει τυχεῖν τῆς ἐρωμένης, ἵνα φύγῃ τὴν ἐν τῷ ἐρᾶν ὄχλησιν· καὶ ὡς ὁ διψῶν ἐπείγεται πιεῖν, ἵνα φύγῃ τὴν ἐν τῷ διψῆν βάσανον· ὧδε καὶ ὁ ἐν τῷ αἱρεῖσθαι πλοῦτον, ὀχλούμενος κατὰ τὸ αἱρεῖσθαι, ἐπείγεται τυχεῖν πλούτου, ἵνα ἀπαλλαγῇ τοῦ ἔτι αἱρεῖσθαι. εἰ δ' ἕ-
E τερόν τι ἐστὶ τὸ αἱρετὸν παρὰ αὐτὸ τὸ αἱρεῖσθαι, ἤτοι τῶν κεχωρισμένων ἐστὶν ἡμῶν ἢ τῶν περὶ ἡμᾶς. καὶ εἰ μὲν κεχώρισται ἡμῶν, καὶ ἐκτός ἐστιν, ἤτοι συμβαίνει τι περὶ ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ, ἢ οὐδὲν συμβαίνει. οἷον ἀπὸ τοῦ φίλου ἢ τοῦ σπουδαίου ἀνθρώπου ἢ τέκνου, ἢ ἄλλου

ἢ διά τινος τῶν ἐκτὸς εἶναι λεγομένων ἀγαθῶν· ἢ συμβαίνει τι περὶ ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ κίνημα, καὶ ἀποδεκτὸν κατάστημα, καὶ ἀγαθὸν πάθος, ἢ οὐδὲν συμβαίνει τοιοῦτον, οὐδέ ἐσμεν ἐν διαφόρῳ κινήματι, ὅτι αἱρετὸν ἡγούμεθα τὸν φίλον ἢ τὸ τέκνον. καὶ εἰ μὲν οὐδὲν ἁπαξαπλῶς γίνεταί τι τοιοῦτον περὶ ἡμᾶς, οὐδ' ὅλως ἔσται τὸ ἐκτὸς αἱρετὸν ἡμῖν. πῶς γὰρ πρὸς ὃ ἀκινήτως διακείμεθα, τοῦτο οἷόν τε αἵρεσιν ποιεῖσθαι ἡμᾶς; καὶ γὰρ ἄλλως, εἴπερ τὸ μὲν χαρτὸν νενόηται ἐκ τοῦ χαίρειν ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ, τὸ δὲ λυπηρὸν, ἐκ τοῦ λυπεῖσθαι, τὸ δὲ ἀγαθὸν, ἐκ τοῦ ἄγασθαι, ἀκολουθήσει, ἐξ οὗ μήτε χαρά τις ἡμῖν ἐγγίνεται, μήτε ἀγαστὴ διάθεσις, μήτε ἀσμένιστόν τι κίνημα, ἐκ τούτου μηδὲ αἵρεσίν τινα ἐμφύεσθαι. εἰ δὲ γίνεταί τι περὶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς, οἷον τοῦ φίλου ἢ τοῦ τέκνου, προσηνὲς κατάστημα καὶ ἀσμένιστον πάθος, ἔσται οὐ δι' αὑτὸν αἱρετὸς ὁ φίλος, οὐδὲ τὸ τέκνον· διὰ δὲ τὸ προσηνὲς τοῦτο κατάστημα καὶ ἀσμένιστον πάθος. ἀλλ' ἦν γε τὸ τοιοῦτο κατάστημα, οὐκ ἐκτὸς, ἀλλὰ περὶ ἡμᾶς· οὐδὲν ἄρα τῶν ἐκτὸς, δι' αὑτὸ αἱρετόν ἐστιν ἢ ἀγαθόν. καὶ μὴν οὐδὲ τῶν περὶ ἡμᾶς τι τὸ αἱρετὸν καὶ ἀγαθόν. ἤτοι γὰρ σωματικόν ἐστι τοῦτο μόνον, ἢ ψυχικόν· ἀλλὰ σωματικὸν μὲν μόνον οὐκ ἂν εἴη. εἰ γὰρ σωματικὸν μόνον ὑπόκειτο, οὐκέτι δὲ καὶ ψυχικὸν πάθος, ἐκφεύξεται τὴν γνῶσιν ἡμῶν. ψυχῆς γάρ ἐστι πᾶσα γνῶσις· καὶ ἴσον ἔσται τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις, καὶ μηδεμίαν ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς συμπάθειαν. εἰ δὲ διατείνουσαν ἔχει τὴν εὐαρέστησιν εἰς ψυχὴν, ἔσται κατ' αὐτὴν αἱρετὸν καὶ ἀγαθόν. ἀλλ' οὐ καθὸ ψιλῶς σωματικόν ἐστι κίνημα. πᾶν γὰρ αἱρετὸν, κατ' αἴσθησιν ἢ νόησιν κρίνεται, οὐ κατ' ἄλογον σῶμα. ἀλλ' εἴγε τὸ αἱρετὸν λαμβάνουσα αἴσθησις ἢ διάνοια ψυχῆς, ἐστὶ κατὰ τὸν ἴδιον λόγον· οὐδὲν ἄρα τῶν περὶ σῶμα συμβαινόντων, δι' αὑτὸ αἱρετόν ἐστι καὶ ἀγαθόν. ἀλλ' εἰ ἄρα τῶν περὶ ψυχὴν, ὅπερ πάλιν εἰς τὴν ἀρχῆθεν κυλίεται ἀπορίαν. τῆς γὰρ ἑκάστου διανοίας ἀσυμφώνους ἐχούσης τὰς κρίσεις πρὸς τὴν τοῦ πέλας,

A aut ab aliquo alio ex iis quę extrà dicuntur esse bona: aut accidit aliqua in nos ab eo motio, aut aliquis gratus & acceptus status, & bona affectio: aut nihil accidit eiusmodi: neq; sumus in differenti motione quando amicũ existimamus eligendum aut filium. Et si nihil quidẽ omnino in nos existit huiusmodi: neque erit omnino quod extrà est nobis eligẽdum. Quomodo enim eius ad quod mobiliter afficimur, fieri potest vt faciamus electionem? Nam alioqui si delectabile
B quidem intelligitur ex eo quòd nos ab ipso delectemur: molestum autem ex eo quòd molestia afficiamur: bonũ autem, nempe ἀγαθὸν, ἀπὸ τοῦ ἄγασθαι, id est ab eo quod laudamus & admiramur: sequitur vt à quo nobis non ingeneratur lætitia ac delectatio, neque admirabilis & laudabilis affectio, neque iucunda & voluntariè suscepta aliqua motio, ex eo neque ingeneretur electio. Si autem ab aliquo quod extra est, vtpote amico aut filio, in nos fit iucunda aliqua constitutio, aut lubenter suscepta affectio, erit
C non propter se eligendus amicus aut filius, sed propter iucundam hanc constitutionem, lubenterque ac voluntariè susceptam affectionem. Sed erat quidẽ eiusmodi constitutio, non extrà, sed in nobis. Nihil ergo ex iis quæ sunt extrà, est propter se eligendũ aut bonum. Sed neque ex iis quæ sunt in nobis, est eligẽdum aut bonum. Aut enim hoc est corporeum, aut animale. Sed corporeũ quidem solum non fuerit: Si enim ponatur solum corporeum & nõ animæ, effugiet
D nostram cognitionem. est enim omnis cognitio animæ, & est par externis subiectis, & quæ nullam habent cum nobis sympathiam ac consensionem. Si autem habet aliquid iucũdum & gratum quod pertingit vsque ad animam, ex eo erit eligendum & bonum, non autem quatenus est solummodo motio corporea. Quidquid est enim eligendum, iudicatur sensu aut intelligentia, non autem corpore experte rationis. Si ergo qui eligendum capit, sensus, aut animæ cogitatio, est propria ratione: nihil ergo ex
E iis quæ accidunt in corpore, est propter se eligendum aut bonum. Si autem sit ex iis quę sunt in anima, id rursus reuoluitur ad eam quæ ab initio fuit dubitationem. Nam quum vniuscuiusque cogitatio habeat iudicia quæ minimè conueniunt cum cogitatione proximi,

necesse est vt vnusquisque existimet id esse bonum quod sibi videtur. Non est autem quod vnicuique videtur bonum, natura bonum. Nec hac ergo ratione est aliquid bonum. Eadem autem est ratio etiam de malo. In boni enim inquisitione id vi ac potestate traditum est. Primùm quidem, quoniam cùm alterum tollitur, simul etiam tollitur alterum. vtrumque enim intelligitur ex habitudine & relatione ad alterum. Deinde quoniam rursus licet etiam primò in vno exemplo confirmare quod dicitur, vtpote insipientia, quam solam esse malum dicunt Stoici. Si enim natura malum est insipientia, oportebit quomodo calidum cognoscitur esse calidum naturaliter, quod qui ad id accesserint, calefiant: & frigidum ex eo quòd frigefiant: ita etiam insipientiam cùm sit natura malum, cognosci ex eo quòd malè afficiantur. Aut ergo qui dicuntur insipientes, malè afficiuntur ab insipientia, aut sapientes. Sed sapientes quidem non malè afficiuntur, sunt enim extra insipientiam. à malo autem quod eis non adest, sed est ab eis separatum, malè affici non potuerint. Si autem insipientes malè afficit insipientia, aut quum sit ante ipsos, eos malè afficit, aut latens & non euidens. Et latens quidem & non euidens minimè eos malè afficit: Nam si eos lateat nec sit euidens, non est malũ nec ab eis fugiendum. Sed quomodo molestiam quę non apparet, & dolorem qui est insensilis, non fugit nec pertimescit quispiam: ita etiam insipiētiam quæ non est suspecta & non apparet, nemo vitabit vt malum. Si autem manifestè & euidenter ab eis cognoscitur, & est natura malum, deberent insipientes eam fugere tanquam natura malũ. Insipientes autem non fugiunt tanquam malum euidēs, id quod ab eis qui ab eo sunt remoti, dicitur desipere: Sed vnusquisque suum amplectitur iudicium, eius autem qui contrà sentit, iudicium vituperat. Quamobrem nec insipientibus est euidens insipientia tanquam natura malũ. Quo fit vt si neque sapientes malè afficiantur ab insipientia, neq; ea insipientibus res sit fugienda, dicendum sit insipientiam non esse natura malum. Quòd si non eam, neque aliquid aliud ex malis quæ dicuntur. Solent autē ex secta Epicuri occurrentes ad has dubitationes,

A ἀνάγκη ἕκαστον τὸ φαινόμενον αὐτῷ ἀγαθὸν
ἡγεῖσθαι. οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἑκάστῳ φαινόμενον ἀγα-
θὸν, φύσει ἀγαθόν. οὐδὲ ταύτῃ τοίνυν τί ἐστιν ἀ-
γαθόν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ κακοῦ. δυνά-
μει γὰρ ἀποδέδοται τῇ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ζητήσει.
προφανῶς μὲν ὅτι ἐπεὶ τοῦ ἑτέρου ἀναιρουμένου,
συναναιρεῖται καὶ τὸ ἕτερον. ἑκάτερον γὰρ
κατὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ ἕτερον σχέσιν νενόηται.
εἶτα ἐπεὶ καὶ προηγουμένως ἔνεστι τὸ τοιοῦ-
τον, πάλιν ἐπὶ ἑνὸς ὑποδείγματος κατασκευά-
B σασθαι τὸν λόγον καθάπερ τῆς ἀφροσύνης,
ἣν μόνην φασὶν εἶναι κακὸν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς.
εἰ γὰρ φύσει κακόν ἐστιν ἡ ἀφροσύνη, δήσει
ὃν τρόπον τὸ θερμὸν γνωρίζεται ὅτι θερμόν ἐστι
φύσει, ἐκ τοῦ τοὺς προσπελάσαντας αὐτῷ
θερμαίνεσθαι· καὶ τὸ ψυχρὸν, ἐκ τοῦ τοὺς ψύ-
χεσθαι· οὕτω καὶ τὴν ἀφροσύνην, φύσει κακὸν
ὑπάρχουσαν, γνωρίζεσθαι ἐκ τοῦ κακοῦσθαι.
ἤτοι οὖν οἱ λεγόμενοι ἄφρονες, κακοῦνται
ὑπὸ τῆς ἀφροσύνης, ἢ οἱ φρόνιμοι. ἀλλ'
C οἱ μὲν φρόνιμοι οὐ κακοῦνται· ἐκτὸς γάρ εἰσι
τῆς ἀφροσύνης· ὑπὸ δὲ τοῦ μὴ παρόντος αὐ-
τοῖς κακοῦ, ἀλλὰ κεχωρισμένου, οὐκ ἂν κακω-
θεῖεν. εἰ δὲ τοὺς ἄφρονας κακοῖ ἡ ἀφροσύνη,
ἤτοι πρόδηλος αὐτοῖς οὖσα κακοῖ αὐτοὺς, ἢ ἀ-
δηλος. καὶ ἄδηλος μὲν οὐδαμῶς. εἰ γὰρ ἄδη-
λός ἐστιν αὐτοῖς, οὐδὲ φευκτόν ἐστιν αὐτοῖς.
ἀλλ' ὡς τὴν μὴ φαινομένην λύπην καὶ ἀνε-
παίσθητον ἀλγηδόνα, οὔτ' ἐκφεύγει τις, οὔτε
φοβεῖται· ὧδε καὶ τὴν ἀνυπόπτωτον ἀφρο-
D σύνην καὶ τὴν ἀδηλουμένην, οὐδεὶς ὡς κακὸν φεύξε-
ται. εἰ δὲ προδήλως αὐτοῖς γινώσκεται, καὶ ἔστι
φύσει κακὸν, ὤφειλον οἱ ἄφρονες φεύγειν αὐ-
τὴν ὡς φύσει κακόν. οὐχὶ δέ γε οἱ ἄφρο-
νες τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐκτὸς ἀφραί-
νειν, ὡς πρόδηλον κακὸν φεύγουσιν· ἀλλ' ἕκα-
στος τὴν μὲν ἰδίαν κρίσιν ἀποδέχεται. τὴν δὲ τοὺς
τὸ ἐναντίον δοξάζοντας, κακίζεται. ὥστ' οὐδὲ
πρόδηλός ἐστι τοῖς ἄφροσιν, ὡς φύσει κακὸν,
ἡ ἀφροσύνη. ὅθεν εἴπερ οὔτε οἱ φρόνιμοι κα-
E κοῦνταί τι πρὸς τῆς ἀφροσύνης, οὔτε τοῖς ἄφροσι
φευκτόν ἐστιν ἡ ἀφροσύνη, ῥητέον μὴ εἶναι φύ-
σει κακὸν τὴν ἀφροσύνην. εἰ δὲ μὴ ταύτην,
οὐδ' ἄλλο τι τῶν λεγομένων κακῶν. ἀλλ' εἰώ-
θασί τινες τῶν ἀπὸ τῆς Ἐπικούρου αἱρέσεως,
πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπορίας ἀπαντῶντες,
λέγειν

λέγειν ὅτι φυσικῶς καὶ ἀδιδάκτως τὸ ζῷον φεύγει μὲν τὴν ἀλγηδόνα, διώκει δὲ τὴν ἡδονήν· ἄρτι γεννηθὲν γοῦν καὶ μηδέπω κατὰ δόξας δουλεῦον ἅμα τῷ ῥαπισθῆναι ἀσυνήθει ἀέρος ψύξει, ἔκλαυσέ τε καὶ ἐκώκυσεν. Εἰ δὲ φυσικῶς ὁρμᾷ μὲν πρὸς ἡδονήν, ἐκκλίνει δὲ τὸν πόνον, φύσει φευκτὸν μέν ἐστιν αὐτῷ ὁ πόνος, καὶ αἱρετὸν ἡ ἡδονή. οὐ συνεῖδον δὲ οἱ ταῦτα λέγοντες, τὸ μὲν πρῶτον, ὅτι καὶ τοῖς ἀτιμοτάτοις ζῴοις μεταδιδόασι τἀγαθοῦ. πολλὴ γὰρ μετουσία κἀκείνοις ἐστὶν ἡδονῆς. Εἶθ' ὅτι οὐδὲ τὸ καθάπαξ φευκτόν ἐστιν ὁ πόνος. καὶ γὰρ πόνῳ θεραπεύεται πόνος καὶ ὑγεία, ἔτι δὲ ῥῶσις καὶ θρέψις τῶν σωμάτων διὰ πόνων. τέχνας τε καὶ ἐπιστήμας τὰς ἀκριβεστάτας ἀναλαμβάνουσιν ἄνδρες, οὐ χωρὶς πόνου. ὥστ' οὐ πάντως φύσει φευκτὸν ὁ πόνος. καὶ μὴν οὐδὲ τὸ δοκοῦν ἡδὺ φύσει, πάντως αἱρετόν. πολλάκις γοῦν τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἐμπέλασιν ἡδέως ἡμᾶς διατιθέντα, οὐ ταῦτα ἐκ δευτέρου, καίπερ ὄντα τὰ αὐτά, ἀηδῆ νομίζεται· ὡς ἂν τοῦ ἡδέος οὐ φύσει ὄντος τοιούτου, ἀλλὰ παρὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις, ὁτὲ μὲν οὕτως, ὁτὲ δὲ ἐκείνως κινοῦντος ἡμᾶς. καὶ ἀλλὰ καὶ οἱ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν δοξάζοντες, δείκνυσθαι νομίζουσιν, ὅτι φύσει τοῦτο αἱρετόν ἐστι καὶ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζῴων. ὁρῶμεν γάρ, φασίν, ὡς τινὰ γενναῖα ζῷα, καθάπερ ταῦροι καὶ ἀλεκτρυόνες, ἀπὸ μηδεμιᾶς αὐτοῖς ὑποκειμένης τέρψεως καὶ ἡδονῆς, διαγωνίζεται μέχρι θανάτου. καὶ τῶν ἀνθρώπων δὲ οἱ ὑπὲρ πατρίδος ἢ γονέων ἢ τέκνων εἰς ἀναίρεσιν ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες, οὐκ ἄν ποτε τοῦτ' ἐποίουν, μηδεμιᾶς αὐτοῖς ἐλπιζομένης μετὰ θάνατον ἡδονῆς εἰ μὴ φυσικῶς τὸ καλόν καὶ ἀγαθὸν τούτους τε καὶ πᾶν τὸ γενναῖον ἀεὶ ζῷον, ἐπεσπᾶτο πρὸς τὴν αὐτοῦ αἵρεσιν. λέληθε δὲ καὶ τούτους, ὅτι τελέως ἐστὶν εὔηθες τὸ νομίζειν τὰ προειρημένα τῶν ζῴων, ἐννοίᾳ τἀγαθοῦ μέχρι τῆς ὑστάτης ἀναπνοῆς διαγωνίζεσθαι. αὐτῶν γὰρ πάρεστιν ἀκούειν λεγόντων ὅτι ἡ φρονίμη διάθεσις μόνη βλέπει τὸ καλόν τε καὶ ἀγαθόν, ἡ δὲ ἀφροσύνη τυφλώττει περὶ τὴν τούτου διάγνωσιν. ὅθεν καὶ ὁ ἀλεκτρυὼν καὶ ὁ ταῦρος μὴ μετέχοντα τῆς φρονίμης διαθέσεως, οὐκ ἂν βλέποι τὸ καλόν τε καὶ ἀγαθόν. ὅμως τε, εἴ ἐστί τι περὶ οὗ διαγωνίζεται ταῦτα τὰ ζῷα μέχρι θανάτου,

A dicere, quòd naturaliter & absque vllo magistro animal fugit quidem dolorem, persequitur autem voluptatem. Quum primum enim est natum, & necdum seruit opinionibus, pulsum insueto frigore aëris, flet & luget. Si autem naturaliter quidem appetit voluptatem, declinat autem dolorem, est ei aliquid natura fugiendum, nempe labor ac dolor: & eligendum, voluptas. Non animaduerterunt autem qui hæc dicunt, quòd etiam vilissima & abiectissima animalia bono

B impertiunt. Illis enim voluptatis magna est participatio. Deinde quòd neque omnino fugiendus est labor. Labore enim meliùs se habet sanitas, roboranturque & aluntur corpora laboribus. Artes accuratasque scientias non absque labore accipiunt homines. Quamobrem labor non est omnino fugiendus natura. Sed neque quod natura videtur iucundum, est omnino eligendum. Sæpe quidem certè accidit vt quæ nos primo occursu voluptate affecerant, ea secundo, etsi sint eadem,

C iniucunda existimentur, vtpote quòd iucundum non sit natura eiusmodi, sed pro diuersis circumstantiis nos aliquando quidem sic, aliquando autem aliter moueat. Sed & qui solum honestum bonum opinantur, existimant etiam à brutis ostendi quòd id sit natura eligendum. Videmus enim, inquiunt, quod quædam generosa animantia, vt tauri & galli, cùm nulla eis voluptas & delectatio sit proposita, decertant vsque ad mortem. Ex hominibus quoque, qui pro

D patria, aut parentibus, aut liberis se ad mortem offerunt, hoc nunquam facerent, cùm post mortē nulla speretur voluptas, nisi naturaliter honestum & bonum eos & quoduis generosum animal semper attraheret ad se eligendum. Sed hos quoque latuit quod planè est insipientis, existimare priùs dicta animantia, boni consideratione mota, decertare ad extremam vsque respirationem. Ipsos enim audire licet dicentes, quòd sola sapiens affectio aspicit bonum &

E honestum: insipientia autem excæcat ad id discernendum. Quamobrem gallus & taurus qui sapientis nihil habent affectionis, honestum & bonum non intuētur. Et alioqui si est aliquid de quo vsque ad mortem certant hæc animantia,

id non est aliud quàm vincere & esse superiora. Aliquando autem vinci & subiici est pulchrius ac honestius, cum sit vtrunque eorum indifferens. Non est ergo natura bonum, sed indifferens vincere & esse superiorem. Quamobrem si dicāt gallum aut taurum, aut aliquod aliud forte animal, honestum expetere, quî fit quòd homo quoque id sibi scopum proponit? Non enim eo quòd ostē-derint illa huius curam gerere, ostensum est hominem quoque esse talem. Deinde si quoniam quædam sunt animalia fortia, & quæ voluptatem quidem despiciunt, laboribus autem se offerunt, dicitur etiam homo honesti curam gerere: si multa sunt animalia gulæ ventrique seruientia, dicemus contrà hominem magis vsurpare voluptatem. Si autem dicant esse quidem aliqua animantia voluptati dedita, hominem autem non esse omnino huiusmodi, nos quoque retorquentes dicemus, Non si aliqua animantia honestum persequuntur naturali ratione, protinus homo quoque eum sibi finem proponit. Dicit autem alius quispiā animalia omni ratione contendere vt vincant, & sint superiora propter se: hominem autem nō propter se, sed propter consequentem in anima delectationem & lætitiam, quæ est quædam grata & expetenda constitutio. Hócque esse magis existimandum in hominibus, in quibus & honor & laus & dona & gloria, animū magis possunt delectare & gaudio perfundere: & ideo eum vrgere & impellere ad aspera & molesta fortiter perferenda. Vnde etiam qui se fortiter gerunt vsque ad mortem, & se pro patria deuouent & occidendos offerunt, propter hanc fortasse causam strenuè decertant & moriuntur. Nam etsi è viuis excedunt, attamen quando viuūt, gaudent & lætantur dum celebrantur laudibus. Est autem verisimile, nonnullos quoque eorum opinantes quòd post mortem similes eos laudes expectent, prę ipsam mortem eligere. Est etiam satis probabile, alios hoc pati, videntes quòd in vita essent toleraturi perpessu longè difficiliora, si essent contemplaturi,

Raptari miseras natas, natosque perire,
Affligi thalamos, prosterni deiicierque
In terram infantes, dum prælia tristia miscent.

A τούτων οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ τὸ νικᾶν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι. ἔσθ' ὅτε δὲ τὸ νικᾶσθαι καὶ τὸ ὑποτάσσεσθαι κάλλιόν ἐστιν· ὅπου γε ἑκάτερον ἐστὶν ἀδιάφορον. οὐ τοίνυν φύσει ἀγαθόν ἐστιν, ἀλλ' ἀδιάφορον τὸ νικᾶν, καὶ τὸ ἡγεῖσθαι. ὥστε εἰ φαῖεν καὶ τὸν ἀλεκτρυόνα ἢ ταῦρον, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀλκίμων ζώων τοῦ καλοῦ ἐφίεσθαι, πόθεν ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ αὐτοῦ στοχάζεται; οὐ γὰρ ἐν τῷ ἐκεῖνα δεῖξαι τούτου προνοούμενα, καὶ ὁ ἄνθρωπος τοιοῦτος ὢν δέδεικται. ἐπεί τοι εἰ ὅτι τινὰ τῶν ζώων ἄλκιμά ἐστι, B καὶ καταφρονητικὰ μὲν τῆς ἡδονῆς, καρτερικὰ δὲ τῶν ἀλγηδόνων, λέγεται καὶ ἄνθρωπος προνοεῖσθαι τοῦ καλοῦ· ἐπεὶ τὰ πολλὰ λίχνα ἐστὶ καὶ γαστρὸς ἥττονα, τοὔμπαλιν ἐροῦμεν καὶ τὸν ἄνθρωπον τῆς ἡδονῆς μᾶλλον ἀντιποιεῖσθαι. εἰ δὲ λέγοιεν εἶναι μέν τινα ζῷα φιλήδονα, τὸν δ' ἄνθρωπον μὴ πάντως τοιοῦτον ὑπάρχειν, ἀναστρέψαντες καὶ ἡμεῖς ἐροῦμεν, οὐκ εἴ τινα τῶν ζώων κατὰ φυσικὸν λόγον μεταδιώκει τὸ καλὸν, εὐθέως καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ αὐτοῦ στοχάζεται τέλους. ἄλλος C δέ τις φησὶ περιμάχητον εἶναι τὸ νικᾶν, καὶ τὸ ἡγεῖσθαι τοῖς ζώοις δι' αὐτὸ, ἀνθρώπῳ δὲ οὐ δι' αὐτὸ, διὰ δὲ τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐτῷ κατὰ ψυχὴν τέρψιν, καὶ γῆθος, προσηνές τι τυγχάνον κατάστημα. καὶ μᾶλλόν γε τοῦτ' ἐπ' ἀνθρώπων ἔστιν ὑπολαβεῖν, ἐφ' ὧν καὶ τιμὴ καὶ ἔπαινος καὶ δωρεαὶ καὶ δόξαι, ἱκανά ἐστιν ἥδειν καὶ διαχεῖν τὴν διάνοιαν· καὶ παρ' αὐτὸ τοῦτο κατεξαναστατικὴν αὐτὴν τῶν σκληρῶν ὑπάρχειν. ὅθεν καὶ οἱ μέχρι τελευτῆς ἀριστεύοντες, καὶ ὑπὲρ πατρί- D δος εἰς ἀναίρεσιν αὑτοὺς ἐπιδιδόντες, διὰ ταύτην ἴσως τὴν αἰτίαν ἐπανδρῶς ἀγωνίζονται, καὶ θνήσκουσι. καὶ γὰρ εἰ τελευτῶσι, καὶ τοῦ ζῆν μεθίστανται, ἀλλά τοί γε ὅτε ζῶσιν, ἥδονται καὶ γήθονται πρὸς τοὺς ἐπαίνους. εἰκὸς δή ἐστιν ἐνίους αὐτῶν καὶ προσδοξάζοντας, ὅτι μετὰ τελευτὴν ὁμοίως αὐτοῖς ἔπαινος προσμενεῖ, προθυμότερον αἱρεῖσθαι θάνατον. οὐκ ἀπίθανον δ' ἄλλους τοῦτο πάσχειν, βλέποντας ὅτι δυσυπομόνητα μᾶλλον αὐτοῖς ἔσται τὰ κατὰ τὴν E ζωὴν θεασαμένοις,

υἷάς τ' ὀλλυμένους, ἑλκυσθείσας τε θύγατρας,
καὶ θαλάμους κεραϊζομένους, καὶ νήπια τέκνα
βαλλόμενα προτὶ γαίῃ ἐν αἰνῇ δηιοτῆτι.

διὰ

διὰ γὰρ πολλοὺς οὖν τρόπους ὑπὸ μὲν ἐξ εὐκλείας τινὲς αἱροῦνται θάνατον, καὶ οὐ διὰ τὸ περισπούδαστον ἡγεῖσθαι τὸ περί τινος τῶν Δογματικῶν θρυλλούμενον καλόν. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον ἠπορήσθω.

Εἰ ὑποτεθέντων φύσει ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐνδέχεται εὐδαιμόνως βιοῦν.

ΠΕΡΙ μὲν οὖν τοῦ μηδὲν εἶναι φύσει ἀγαθόν τε καὶ κακόν, αὐτάρκως ἐσκεψάμεθα· νυνὶ δὲ ζητῶμεν καὶ εἰ συγχωρηθέντων αὐτῶν, δυνατόν ἐστιν εὐρόως ἅμα καὶ εὐδαιμόνως βιοῦν. B Οἱ μὲν οὖν Δογματικοὶ τῶν φιλοσόφων, οὐχ ὡς φασίν, οὕτως ἔχειν. ὁ γὰρ τυχὼν τοῦ ἀγαθοῦ, κατ᾽ αὐτούς, καὶ ἐκκλίνων τὸ κακόν, οὗτος ἐστιν εὐδαίμων· παρὸ καὶ ἐπιστήμην τινὰ περὶ τὸν βίον εἶναι λέγουσι τὴν φρόνησιν, διακριτικὴν μὲν οὖσαν τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν, περιποιητικὴν δὲ τῆς εὐδαιμονίας. Οἱ δ᾽ ἀπὸ τῆς Σκέψεως μηδὲν εἰκῇ τιθέντες, ἢ αἱροῦντες, ἅπαν ὑπὸ τὴν Σκέψιν εἰσάγοντες, διδάσκουσιν ὡς τοῖς μὲν φύσει ἀγαθὸν καὶ κακὸν ὑποστησαμένοις C ἀκολουθεῖ τὸ κακοδαιμόνως βιοῦν· τοῖς δ᾽ ἀοριστοῦσι καὶ ἐπέχουσι, ῥηίστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισι. καὶ τοῦτο μαθεῖν μὲν ἂν μικρὸν ἄνωθεν προλαβόντες. πᾶσα τοίνυν κακοδαιμονία γίνεται διά τινα ταραχήν. ἀλλὰ καὶ πᾶσα ταραχὴ παρέπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἤτοι διὰ τὸ συντόνως τινὰ διώκειν, ἢ καὶ διὰ τὸ συντόνως τινὰ φεύγειν. διώκουσι δέ γε συντόνως πάντες ἄνθρωποι τὸ δοξαζόμενον αὐτοῖς ἀγαθόν, καὶ φεύγουσι τὸ ὑπειληφθὲν κακόν. πᾶσα ἄρα κακοδαιμονία D γίνεται, παρὰ τὸ τἀγαθὰ μὲν διώκειν, ὡς ἀγαθά, τὰ δὲ κακὰ φεύγειν ὡς κακά. ἐπεὶ οὖν ὁ Δογματικὸς πέπεισται ὅτι τόδε ἐστὶ φύσει ἀγαθόν, καὶ τόδε ἐστὶ φύσει κακόν, ἀεὶ τὸ μὲν διώκων, τὸ δὲ φεύγων, καὶ διὰ τοῦτο ταραττόμενος, οὐδέποτε εὐδαιμονήσει. ἤτοι γὰρ πᾶν ὃ διώκει τις, τοῦτ᾽ εὐθὺς καὶ τῇ φύσει ἀγαθόν ἐστι, καὶ πᾶν ὃ φεύγει τις ὡς φευκτόν, τοῦτο τῷ ὄντι τοιοῦτόν ἐστιν, ἤ τι τῶν διωκομένων ἐστὶν αἱρετόν, καὶ οὐ πᾶν· καί τι τῶν φευγομένων φευκτόν· ἢ ἐν τῷ E πρός τι πως ἔχειν ἐστὶ ταῦτα. καὶ ὡς μὲν πρὸς τόδε τὸ δ᾽ ἐστὶν αἱρετόν, ἢ φευκτόν· ὡς δὲ πρὸς τὴν φύσιν τὴν τῶν πραγμάτων, οὔτε αἱρετόν ἐστιν, οὔτε φευκτόν· ἀλλὰ νυνὶ μὲν αἱρετόν, νυνὶ δὲ φευκτόν. Εἰ μὲν οὖν πᾶν τὸ ὁπωσοῦν ὑπό τινος διωκόμενον,

A Multis ergo modis quidam gloriosam mortem malunt oppetere; non autem quòd honestum, quòd tātopere iactant Dogmatici, tantopere expetant & tanto studio persequantur. Sed de his quidem hactenus sit dubitatum.

An positis natura bonis & malis contingit beatè & fœliciter viuere.

ATQVE quod natura quidem nihil sit bonum & malum, satis considerauimus. Nunc autem quæramus an etiam his concessis fieri possit vt bene ac beatè B viuamus. Qui enim, vt ipsi volunt, bonū est assecutus, & malum declinat, is est fœlix ac beatus, quandoquidem vitæ rectè agendæ scientiā dicunt esse prudentiam, quæ bona quidem & mala discernit, acquirit autem beatitudinem. Sceptici autem nihil temerè ponentes aut tollentes, & omnia considerantes, docēt quòd iis quidem qui natura bonum aut malum constituerunt, consequens est vt miserè viuant & infœliciter: iis autem qui nihil definiunt, & cohibent assensionem, vita est longè facillima. Hoc C autem didicerimus, si rem paulo altiùs priùs sumpserimus. Omnis ergo existit infœlicitas propter quandam perturbationem. Omnis autem hominibus sequitur perturbatio aut propterea quòd quædam intensè & vehementer persequantur, aut propterea quòd vehementer & intensè fugiant. Vehementer autem & intensè persequuntur omnes homines id quod ipsi opinantur bonum, & fugiunt quod constitutum est malū. Omnis ergo ex eo existit infœlicitas, quòd D bona quidem persequātur vt bona: mala autem fugiant vt mala. Quoniam ergo credidit Dogmaticus, quod hoc quidem est natura bonū, illud verò malum, semper quidem hoc persequēs, illud verò fugiens, & ideò perturbatus, nunquā erit beatus. Aut enim quidquid persequitur quispiam, id statim & natura est bonum: & quidquid fugit quispiam tanquam fugiendum, id re vera est eiusmodi: aut aliquid eorum quæ persequuntur est eligendum & non omne: & aliquid eorum quæ fugiuntur, est fugiendum: E aut ea sunt in eo quòd quodammodo se habeant & referātur ad aliquid: & vt ad illud quidem relatum, hoc est, eligendum aut fugiendum: vt ad rerum autem naturam, neque est eligēdum, neque fugiendum. Atque si quidquid quidem quispiam quomodocūque persequitur,

posueris natura bonum, & quod fugit, natura fugiendum, non vitalem ages vitam, vt qui necesse habeas idem simul persequi & fugere. & persequi quidem, quatenus nonnulli quidem eligendum existimant: fugere autem, quatenus opinantur alij fugiendum. Si autem non quidquid persequuntur aut fugiũt non dixeris esse eligendum aut fugiendum, sed ex iis aliquid esse eligendum & aliquid fugiendum, viues quidem, sed non viues absque perturbatione. Perpetuò enim persequens id quod natura opinatus es bonum, &, quod existimasti malum, fugiens, numquam liber eris a perturbatione. Sed & cùm bonum nondum apprehenderis, propter assequendi desiderium valde perturbaberis. & assecutus, propter nimiam lętitiam, aut propter eius quod acquisiisti sollicitam custodiam numquam quiesces. Eadem est autem etiam de malo ratio. Neque enim cùm es a malo remotus, es expers curę, cùm de te satis sumat supplicij quę est in fugiendo & in cauendo perturbatio. Neque cùm es in malo, vmquam cessas à tormento, inquirens & considerans quemadmodum graue fugias exitium. Sin autem dixeris non esse aliquid magis natura eligendum quàm fugiendum, neque magis fugiẽdum quam eligendum, cum vnumquodque eorum quæ subiiciuntur, ad aliquid quodam modo se habeat ac referatur, & pro varietate temporum & circumstantiarum nunc quidem fit eligendum, nunc verò fugiendum: viues quidem beatè & absque vlla perturbatione, vt qui neque propter bonum tanquam bonum efferaris, neque propter malum deiiciaris, quod necessario quidem euenit magno & excelso animo accipiens: liber autem ab ea quæ est ex opinione molestia, per quam existimatur aliquid adesse boni aut mali. Hoc tibi aderit ex eo quòd nihil opineris natura bonum aut malum. Non licet ergo beate viuere ei qui bona aut mala aliqua esse statuerit. Præterea id quoque quod est mali alicuius efficiens, omnino est etiam fugiendum vt malum: vt si dolor est malum, omnino id quoque quod est efficiens doloris, simul cum dolore statuetur esse fugiendum. Et si mors est ex malis, erit id quoque quod morte afficit, ex malis & fugiendis. Ergo & communiter si malum est fugiendum, necessariò id quoque quod est mali efficiens, erit malum fugiendum.

A ὑποθοῖτό τις φύσει ἀγαθὸν, καὶ τὸ φευγόμενον φύσει φευκτὸν, ἀβίωτον ἕξει τὸν βίον, ἀναγκαζόμενος τὸ αὐτὸ διώκειν ἅμα καὶ φεύγειν. καὶ διώκειν μὲν, ᾗ πρός τινων αἱρετὸν ὑπείληπται· φεύγειν δὲ, παρόσον ἑτέροις φευκτὸν δεδόξασται. εἰ δὲ πᾶν μὲν τὸ διωκόμενον ἢ φευγόμενον, μὴ λέγοι αἱρετὸν καὶ φευκτὸν, τὶ δὲ αὐτῶν αἱρετὸν καὶ τὶ φευκτόν· βιώσεται μὲν, οὐ χωρὶς δὲ ταραχῆς βιώσεται. διὰ παντὸς γὰρ τὸ δοξασθὲν αὐτῷ φύσει τυγχάνειν B ἀγαθὸν διώκων, καὶ τὸ ὑποληφθὲν κακὸν περιϊστάμενος, οὐδέποτε ἀπαλλαγήσεται ταραχῆς. ἀλλὰ καὶ μήπω δραξάμενος τἀγαθοῦ, διὰ τὴν τοῦ τυχεῖν ἐπιθυμίαν σφοδρῶς ταραχθήσεται· καὶ τυχὼν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ἢ διὰ τὴν φρουρὰν τοῦ κτηθέντος, οὐδέποτε ἠρεμήσει. ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ κακοῦ. οὔτε γὰρ ὁ ἐκτὸς ὢν αὐτοῦ, ἀμέριμνός ἐστιν, ἱκανῶς ποινηλατούσης αὐτὸν τῆς τε κατὰ τὸ φεύγειν καὶ τῆς κατὰ τὸ περιφυλάττεσθαι ταραχῆς. C οὔτε ὁ ἐν αὐτῷ καθεστὼς, παῦλαν ἔχει τῶν βασάνων, σκεπτόμενος πῶς ἂν φύγοι αἰπὺν ὄλεθρον. εἰ δὲ μὴ μᾶλλόν τις λέγοι τῇ φύσει αἱρετὸν ἢ φευκτὸν, μηδὲ μᾶλλον φευκτὸν ἢ αἱρετὸν, ἑκάστου τῶν ὑποπιπτόντων πρός τι πως ἔχοντος, καὶ κατὰ διαφέροντας καιροὺς καὶ περιστάσεις, νυνὶ μὲν αἱρετοῦ καθεστῶτος, νυνὶ δὲ φευκτοῦ, βιώσεται μὲν εὐδαιμόνως καὶ ἀταράχως, μήτε ἐπ᾽ ἀγαθῷ ὡς ἀγαθῷ ἐπαιρόμενος, μήτε ἐπὶ κακῷ ταπεινούμενος· τὸ μὲν κατ᾽ ἀνάγκην D συμβαῖνον, γενναίως δεχόμενος, τῆς δὲ κατὰ δόξαν ὀχληρᾶς, καθ᾽ ἣν κακόν τι παρεῖναι ἢ ἀγαθὸν δοξάζεται, ἐλευθερούμενος. τοῦτο μὲν αὐτῷ περιέσται ἐκ τοῦ μηδὲν φύσει ἀγαθὸν ἢ κακὸν δοξάζειν. οὐκ ἄρα ἔνεστιν εὐδαιμόνως βιοῦν, ἀγαθά τινα ἢ κακὰ ὑποστησάμενον. καὶ μὴν τὸ τινὸς κακοῦ ποιητικὸν, τοῦτο πάντως ἐστὶ φευκτὸν, ὡς καὶ κακόν. οἷον εἰ ἀλγηδών ἐστι κακὸν, πάντως καὶ τὸ ποιητικὸν τῆς ἀλγηδόνος, ἐπι- E συστήσεται τῇ ἀλγηδόνι φευκτὸν ὄν. καὶ εἰ ὁ θάνατος τῶν κακῶν ἐστιν, ἔσται καὶ τὸ θανατοῦν τῶν κακῶν ἅμα καὶ φευκτῶν. τοίνυν καὶ κοινῶς εἰ τὸ κακὸν φευκτόν ἐστιν, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ ποιητικὸν τοῦ κακοῦ, φευκτὸν ἔσται καὶ κακόν.

τὸ δὲ

τὰ δὲ λεγόμενά τισι φύσει ἀγαθά, καὶ κακῶν ἐστὶ ποιητικά, ὡς διδάξομεν. δυνάμει ἄρα κακά ἐστι τὰ ὑπό τινων λεγόμενα ἀγαθά, καὶ διὰ τὴν κακοδαιμονίας τυγχάνει αἴτια. διὰ γὰρ δὴ τὰ τοιαῦτα ἀγαθά, πάντα ἐστὶ τὰ κακά, φιλαργυρία τε καὶ φιλοδοξία καὶ φιλονεικία καὶ φιληδονία, καὶ τἆλλα ὁπόσα τούτοις ἐμφερῆ ἐστιν. ἕκαστος γὰρ τῶν ἀνθρώπων τὸ δοξασθὲν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀγαθόν τε καὶ αἱρετόν, συντόνως διώκων, καὶ μετὰ σφοδροῦ πείσματος, λεληθότως εἰς τὴν ἀγχίθυρον κακίαν ἐμπίπτει. οἷον, (ἔσται γὰρ τὸ λεγόμενον σαφές, τῶν οἰκείων ἡμῖν τεθέντων ὑποδειγμάτων) ὁ μὲν τὸν πλοῦτον ἀγαθὸν εἶναι προειληφώς, ὀφείλει πάντα ἐσπουδασμένως ποιεῖν εἰς τὸ τυχεῖν τοῦ πλούτου, καὶ ἑκάστοτε πρὸς ἑαυτὸν τὸ κωμικὸν ἀναμελετᾶν παράγγελμα,

κέρδαιν᾽ ἑταῖρε, καὶ θέρους καὶ χείματος·

καὶ τὸ τραγικὸν ἀποδέχεσθαι,

ὦ χρυσὲ δεξίωμα κάλλιστον βροτοῖς.

τὸ δέ γε πάντα ποιεῖν εἰς τὸ πλούτου τυχεῖν, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν, ἢ φιλαργυρεῖν. ὁ ἄρα τὸν πλοῦτον μέγιστον ἀγαθὸν ὑπολαμβανόμενος, ἐν τῷ σπουδάζειν ἐπὶ τοῦτον, γίνεται φιλάργυρος. πάλιν ὁ τὴν δόξαν αἱρετὴν ὑποθέμενος, συντόνως ἐφίεται τῆς δόξης. τὸ δὲ συντόνως ἐφίεσθαι τῆς δόξης, ἐστὶ φιλοδοξεῖν. τὸ ἄρα τὴν δόξαν αἱρετὸν καὶ φύσει ἀγαθὸν ὑποτίθεσθαι, μεγάλου κακοῦ τινὸς γεννητικόν ἐστι, τῆς φιλοδοξίας. καὶ ἐπὶ τῆς ἡδονῆς δὲ ταὐτὸν εὑρήσομεν. τοῖς γὰρ ὑπὸ τὴν τεῦξιν αὐτῆς σπεύδουσιν, ἀνάγκη τινὰ μοχθηρὰν συνεξακολουθεῖν, τὴν φιληδονίαν. ὥστε εἰ τὸ ποιητικὸν τῶν κακῶν, κακόν ἐστι· δέδεικται δὲ τὰ δοξασθέντα τισὶ τῶν φιλοσόφων ἀγαθά, πάντων τῶν κακῶν ποιητικά· ῥητέον τὰ τισὶ δοξασθέντα ἀγαθά, τῇ δυνάμει τυγχάνειν κακά. καὶ μὴν οὐδ᾽ ἔνεστι λέγειν τοῖς ἐξ ἐναντίας, ὡς κατὰ μὲν τὴν δίωξιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτὰ ὁρμήν, πάρεστί τι τοῖς ὁρμῶσι καὶ διώκουσι κακόν. οἷον τῷ μὲν τὸν πλοῦτον μετιόντι, ἡ φιλαργυρία, τῷ δέ, τὴν δόξαν, ἡ φιλοδοξία, τῷ δ᾽ ἄλλο τι, ἀλλοία τις ταραχή. κατὰ δὲ τὴν τεῦξιν αὐτῶν, ἀπαλλαγὴ γίνεται τῶν ταραχῶν καὶ ἀνάπαυλα τῆς προτέρας ὀχλήσεως. ὁ γὰρ τυχὼν τοῦ πλούτου, οὐκέτι συντόνως ἐπιζητεῖ τὸν πλοῦτον,

A Quæ autem à nonnullis dicuntur bona natura, sunt etiam malorum efficientia, vt docebimus. Sunt ergo vi ac potestate mala, quæ ab aliquibus dicuntur bona, & ideo sunt causę infœlicitatis. Nam propter huiusmodi bona sunt omnia mala, auaritia, & mala fama, & ambitio, & studium contentionis, & libido, & quæcumque alia sunt his similia. Vnusquisque enim quod opinatus est bonum & eligendum, acriter ac vehementer persequens, latenter incidit in propin-
B quum vitium: vt (erit enim quod dicitur dilucidum, si conuenientia posita fuerint exempla.) Qui bonum esse diuitias anticipata notione accepit, debet omnia acri ac vehementi studio facere vt assequatur diuitias, & assiduè illud comicum meditari præceptum,

Lucrare ô amice æstateque & hyeme.

& illud tragicum libenter admittere,

O aurum, quod pulcherrimè dextra teneris mortalium.

Omnia autem facere vt assequaris diuitias, nihil est aliud quàm esse auarum.
C Qui ergo diuitias maximum esse bonum pręfert, eo quòd magnopere studeat diuitiis, fit auarus. Rursus qui gloriam posuit virtutem, acriter ac vehementer appetit gloriam. Gloriam autem appetere, est esse ambitiosum. Ponere ergo gloriam esse natura bonum & eligendum, magnum aliquod malum procreat, nempe ambitionem & gloriæ cupiditatem. Idem autem inueniemus etiam in voluptate. Iis enim qui magno studio contendunt ad eam assequen-
D dam, necesse est vt quædam flagitiosa libido consequatur. Quamobrem si id quod est malorum efficiens, est malum: ostensum est autem ea quæ quidam Philosophi opinati sunt bona, esse omnium malorum efficientia: dicendum est ea quæ quidam opinati sunt bona, esse vi ac potestate mala. Sed nec possunt dicere aduersarij, quòd in iis quidem persequendis & appetendis, appetentibus & persequentibus est aliquod malum: vt ei quidem qui diuitias persequitur, auaritia: ei autem qui glo-
E riam, ambitio: ei autem qui aliquid aliud, aliena quædam perturbatio: assecutis autem est liberatio à perturbationibus, & quies à priori molestia. Qui enim diuitias est assecutus, non amplius acri ac vehemēti studio quærit diuitias:

& qui voluptate est potitus, soluit vehementiam sui in eam studij. Quo modo certe animantia quæ gradiuntur in loco prærupto & præcipiti, vt bibant, per dolorem tendunt ad voluptatem: & simul atque sunt exatiata, quiescunt à prioribus laboribus: ita etiam homo dum ad bonum quidem properat, necessariò molestia afficitur: assecutus autem id quod desiderabat, liberatur à molestia. Nemo, inquam, hoc potest dicere, neque rem ita se habere. Etsi enim ea sint assecuti quæ bona existimant, magis anguntur & maiori afficiuntur molestia, quòd non soli ea habeant. Bona enim cum eo pretiosa & magna contentione expetenda existimant, quòd soli ea possideant. Quamobrem ingeneratur eis in proximos æmulatio & inuidia. Quo fit vt & bonorum quæ dicitur persecutio non sit absque miseria & afflictione: & eorum possessio plura mala pariat. De ipsis quoque malis rursus eadem est ratio. Si quispiam enim anticipata notione præceperit esse quædam mala natura, vtpote ignominiam, paupertatem, orbitatem, dolorem, morbum, & communiter insipientiam: non his solis cruciatur, sed etiam plurimis aliis propter ipsa malis. Nam si ipsa quidem adsint, non ab ipsis solis agitatur ac vexatur, sed ab ipsa etiam quam de iis concepit opinione, qua credidit adesse sibi malum: & tanquam maius malum eum depopulatur ea anticipatio. Si non adsint autem, similiter non quiescit: sed vel futurum præcauens, vel extimescens, secum habitantem habet solicitudinem. Cùm autem ratio ostenderit nihil horum esse natura bonum, aut natura malum, soluetur perturbatio, pacataque ac tranquilla vita nos excipiet. Sed quòd propter ea quæ quidam opinantur bona, accedit multitudo malorum, & propter mala alia mala existunt, adeò vt propter ea ad beatitudinem perueniri nequeat, est perspicuum ex iis quæ dicta sunt. Consequenter autem est ostendendum, quòd nec contingit assequi auxilium ei qui per dogmaticam ingreditur Philosophiam. Nam si ponatur aliquid natura bonum, aut malum natura, qui exhortatur eum qui perturbatur, ad bonum vehementer persequendum vt bonum, aut vehementer fugiendum malum vt malum, eum ab initio reprimit, dicens:

A καὶ ὁ λαμβανόμενος τῆς ἡδονῆς, λύσει δὲ συντόνου τῆς περὶ αὐτὴν σπουδῆς. καθάπερ οὖν τὰ κρημνοβατοῦντα τῶν ζώων ὑπὲρ τοῦ πιεῖν, δι' ἀλγηδόνος ἵεται ἐπὶ τὴν ἡδονήν, καὶ ἅμα τῷ κορεσθῆναι, παύεται τῆς πρὶν μόχθου· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν μὲν τῷ ἐπείγεσθαι πρὸς τὸ ἀγαθὸν, ἐξ ἀνάγκης ὀχλεῖται. τυχὼν δὲ οὗ ἐπόθει, καὶ τῆς ὀχλήσεως ἀπαλλάττεται. οὐδὲ δυνατόν ἐστι φάναι ταῦτα λέγειν, καθ' οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. κἂν γὰρ τύχωσι τῶν νομι-
B ζομένων αὐτοῖς ἀγαθῶν, συνέχονται καὶ ἐπιλυποῦνται μᾶλλον, ὅτι οὐ μόνοι ταῦτα ἔχουσι. ἢ ὡς τοῦτο γὰρ τὰ ἀγαθὰ τίμια καὶ περιμάχητα νομίζουσι, ἢ ὡς τῷ μόνοι ταῦτα κεκτῆσθαι. διὸ καὶ ζῆλος αὐτοῖς ἐμφύεται πρὸς τοὺς πέλας, καὶ βασκανία καὶ φθόνος. ὥστε καὶ τὴν δίωξιν τῶν λεγομένων ὑπάρχειν ἀγαθῶν, οὐκ ἀταλαίπωρον εἶναι, καὶ τὴν περίκτησιν, πλειόνων κακῶν ὑπάρχειν ἐπισύστασιν. πάλιν τε καὶ περὶ αὐτῶν τῶν κακῶν ὁ αὐτός ἐστι λόγος. προει-
C ληφὼς γάρ τις εἶναί τινα φύσει κακὰ, καθάπερ ἀδοξίαν, πενίαν, πήρωσιν, ἀλγηδόνα, νόσον, κοινῶς ἀφροσύνην, οὐ μόνοις ὀχλεῖται τούτοις, ἀλλὰ καὶ παμπληθέσιν ἄλλοις, τοῖς δι' αὐτὰ κακοῖς. παρόντων μὲν γὰρ αὐτῶν, χειμάζεται, οὐχ ὑπ' αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς περὶ αὐτῶν δόξης· καθ' ἣν πεπίστευκεν ὅτι κακὸν αὐτῷ πάρεστι· καὶ ὡς ὑπὸ μείζονος κακοῦ πορθεῖται τῆς τοιαύτης προλήψεως. μὴ παρόντων δὲ ὁμοίως οὐκ ἀναπαύεται· ἀλλ' ἤτοι προφυ-
D λαττόμενος τὸ μέλλον, ἢ δεδιὼς, συνοικον ἔχει τὴν μέριμναν. λόγου δὲ παραστήσαντος ὅτι οὐδὲν τούτων φύσει ἐστὶν ἀγαθὸν, ἢ φύσει κακὸν, λύσις ἔσται τῆς ταραχῆς, καὶ εἰρηναῖος ἡμᾶς ἐκδέξεται βίος. ἀλλὰ γὰρ ὅτι μὲν διὰ τὰ δοξαζόμενα τισὶν ἀγαθὰ, πλῆθος ἐπισυμβαίνει κακῶν, καὶ διὰ τὰ κακὰ ἕτερα γίνεται κακὰ, ὡς χαλεπὸν αὐτῷ ἀνέφικτον γίνεσθαι τὴν εὐδαιμονίαν, ἐκ τῶν εἰρημένων συμφανές. ἀκολούθως δὲ ὑποδεικτέον, ὅτι οὐδὲ βοηθείας ἐν-
E δέχεται τυχεῖν, διὰ τῆς δογματικῆς περιοδευομένοις φιλοσοφίας. ὑποκειμένου γάρ τινος φύσει ἀγαθοῦ, ἢ φύσει κακοῦ, ὁ παραμυθούμενος τὸν ταρασσόμενον ἐπὶ τὸ συντόνως διώκειν τἀγαθὸν ὡς ἀγαθὸν, ἢ σφοδρῶς φεύγειν τὸ κακὸν ὡς κακὸν, καταστέλλει τὴν ὁρμὴν, τοῦτο λέγων,

ὅτι

ἓν καθηκόν ἐστι μήτε τἀγαθὸν διώκειν, μήτε τὸ κακὸν φεύγειν· τοῦτο παριστάς, ὅτι τὸ μὲν ὑπ' αὐτοῦ διωκόμενον ἐλαχίστην ἔχει ἀξίαν, καὶ οὐκ ἔνεστιν οἰκεῖον αὐτοῦ διώκειν· τὸ δὲ δὲ μείζονα, καὶ ἁρμόζει αὐτῷ μεταδιώκεσθαι. οἷον ἐλάττονα μὲν ἔχει ἀξίαν ὁ πλοῦτος, μείζονα δὲ ἡ ἀρετή· καὶ οὐκ ἐκεῖνο, ἀλλὰ ταύτην διωκτέον· ἢ ὅτι τοῦτο μὲν ὀλιγωφελὲς ὄν, πολλὰς ἔχει τὰς ὀχλήσεις· τοῦτο δὲ πολυωφελὲς καθεστώς, ὀλίγας ἔχει τὰς ὀχλήσεις. ἀλλὰ τὸ μὲν λέγειν ὅτι τἀγαθὸν οἰκεῖόν ἐστι συντόνως διώκειν, οὔτε τὸ κακὸν φεύγειν, παρὰ τὴν τῶν δογματικῶν ἀξίωσίν ἐστιν· ἀεί ποτε τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀπεκλογὴν τούτων, τάς τε αἱρέσεις καὶ φυγὰς θρυλλούντων. τὸ δὲ φάσκειν, τὸ δὲ μὲν μὴ δεῖν διώκειν ὡς ταπεινόν, ἐπὶ τόδε δὲ ἐπείγεσθαι ὡς λαμπρότερον, οὐκ ἀπολυόντων τὴν ταραχήν, ἀλλὰ μεταγόντων ταύτης ποιούμενον. ὡς γὰρ ὁ τὸ πρότερον διώκων ὠχλεῖτο, οὕτω καὶ ὁ τὸ δεύτερον διώκων ὀχληθήσεται. ὥστε νόσον ἀντὶ νόσου ποιεῖν τὸν τοῦ φιλοσόφου λόγον· ἐπείπερ τὸν ἐπὶ πλοῦτον ἢ δόξαν ἢ ὑγείαν, ὡς ἀγαθόν, ὁρμῶντα, ἀποστρέφων εἰς τὸ μὴ ταῦτα διώκειν, ἀλλὰ τὸ καλόν, εἰ τύχοι, καὶ τὴν ἀρετήν, οὐκ ἐλευθεροῖ τῆς διώξεως, ἀλλ' ἐφ' ἑτέραν μετατίθησι δίωξιν. ὡς οὖν ὁ ἰατρὸς αἱρῶν μὲν πλευρῖτιν, ποιῶν δὲ περιπνευμονίαν, ἢ ἀνασκευάζων μὲν φρενῖτιν, ἀντισάγων δὲ λήθαργον, οὐκ ἀπαλλάττει τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ ἐναλλάττει· οὕτω καὶ ὁ φιλόσοφος ἑτέραν ταραχὴν ἀνθ' ἑτέρας εἰσηγούμενος, οὐ βοηθεῖ τῷ ταραττομένῳ. οὐδὲ γὰρ ἔνεστι λέγειν ὅτι ἡ μὲν ἀντεισαγομένη ταραχὴ μέτριός ἐστιν, ἡ δὲ ἀναιρουμένη σφοδροτέρα. οἵαν γὰρ εἶχε δόξαν ὁ ταραττόμενος περὶ τοῦ προτέρου διωκομένου, τοιαύτην ἔχει καὶ περὶ τοῦ δευτέρου. ἐδόξαζε δὲ τὸ μὲν πρότερον ὡς ἀγαθόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐσπούδαζε περὶ αὐτό. τοίνυν καὶ ὁ τὸ δεύτερον ἀγαθὸν εἶναι δοξάζων καὶ ἐπ' ἴσης ἐπ' αὐτὸ σπεύδων, τὴν ἴσην ἕξει ταραχήν, τάχα δὲ καὶ σφοδροτέραν, ὅσῳ μεταπέπεισται εἰς τὸ μείζονος ἀξίας εἶναι τὸ νῦν ὑπ' αὐτοῦ διωκόμενον. οὐκοῦν εἰ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ὁ φιλόσοφος παρασκευάζει τὸν ὀχλούμενον διώκειν, οὐκ ἀπολύσει τῆς ὀχλήσεως. εἰ δ' ἁπλῶς διδάσκει,

A Neque bonum persequi conuenit, neque malum fugere. ostendens quod id quod ipse persequitur, est minime æstimandum: nec ei ipsum persequi conuenit: sed maiora sunt ei persequenda: vt; minoris quidem æstimationis sunt diuitiæ, maioris autem virtus: nec illæ, sed hæc est persequenda: aut quòd hoc quidem cùm parum prosit, multas habet molestias: hoc verò cùm multum prosit, paucas. Sed dicere quidem, quòd nec bonum conuenit vehementer B persequi, neque malum fugere, est diuersum ab iis quæ censent Dogmatici; qui semper in vulgus iactant ea esse eligenda ac reiicienda, expetendaque & fugienda. Dicere autem, hoc quidem non esse persequendum, tanquam humile & abiectum, ad hoc autem esse cõtendendum tanquam præclarius, est eorum qui non soluunt perturbationem, sed eam aliò transferunt. Quo modo enim primum persequens quispiam, molestia afficiebatur: ita etiam secundum persequẽs quispiam molestia afficietur. C Quo fit vt morbum pro morbo afferat Philosophi oratio. quandoquidem eum qui diuitias, aut gloriam, aut sanitatem appetit, auertens, ne ea persequatur, sed honestum, exempli causa, aut virtutem; non liberat à persecutione, sed ad alteram traducit persecutionem. Quo modo ergo Medicus qui tollit quidem pleuritidem, efficit autem peripneumoniam seu spirandi difficultatem: & remouet quidem phrenitidem, eius autem loco inducit lethargum: a periculo D non liberat, sed mutat: ita etiam Philosophus pro alia aliam inducens perturbationem, non fert opem ei qui perturbatur. Non enim licet dicere quòd quæ pro alia inducitur perturbatio, est moderata: quæ autem tollitur, vehemẽtior. Qualem enim habuit opinionem is qui perturbabatur, de eo quod persequebatur, talem habuit etiam de secundo. Opinabatur autem primum quidem tanquam bonum, & ideo ad id magno studio contendebat. Ergo & qui secundum bonum esse opinatur, & ex æquo E ad ipsum contendit, parem habebit perturbationem, & fortasse etiam vehementiorem, quòd contrarium sit ei persuasum, nempe pluris esse quod ipse nunc persequitur. Si ergo efficit Philosophus, vt qui molestia afficitur, alterum pro altero persequatur, non liberabit molestia. Si autem absolute docet,

Hoc quidem parum prodest, plures autem habet molestias: faciet cõparationem electionis & fugæ cum alia electione & fuga: nõ autem tollet molestiam. quod quidem est absurdum. Nam qui molestia afficitur, non vult discere quid magis molestia afficit & quid minus, sed desiderat liberari à molestia. Tum demum ergo eam licebit effugere, si ostenderimus ei qui perturbatur in mali fuga aut boni persecutione, quòd neque est aliquod bonum natura, neque malum: sed ea, vt dicit Timon, ab hominibus mente sunt diiudicata. Id autem docere, est Scepticorum proprium considerationis. Est ergo eius vitam beatam acquirere.

An is qui de natura bonorum & malorum sustinet assensionem, sit omnino beatus.

FOELIX quidem est ac beatus, qui vitam traducit absque perturbatione, &, vt dicebat Timon, qui est in quiete & tranquillitate. *Omni enim ex parte*, inquit, *eum tenuit tranquillitas*: &, *Postquam eum vidit in tranquillitate à ventis placida.* Ex bonis autem & malis quæ dicuntur, alia quidem inducta sunt ex opinione: alia autem ex necessitate. Ex opinione quidem rationis participe inducta sunt, quę ex iudicio persequuntur vel fugiunt homines: vt in externis quidem eligenda dicuntur & bona, diuitiæ & gloria & nobilitas, & amicitia, & quidquid est eis simile. In iis autem quæ pertinent ad corpus, pulchritudo, vires, bona habitudo. In iis verò quæ ad animam, magni animi virtus, iustitia, prudentia, temperantia, communiter virtus. & fugienda quæ sunt his contraria. Ex necessitate autem accesserunt, quæ constant ex affectione sensus experte rationis, & quæ præbet quædam naturalis necessitas: sua sponte autem ea nemo elegerit aut fugerit, vt dolor & voluptas. Quamobrem cùm sit eiusmodi in rebus differentia, de vita quidem solùm traducenda absque perturbatione in bonis & malis quæ sunt in opinione, ab eo qui de omnibus sustinet assensionem, iam priùs quoque diximus, quando disserebamus de fine Sceptici: & in præsentia, quòd fieri non potest vt sit beatus, qui constituit aliquid natura bonum & malum. Qui enim hoc facit, inutilibus circumagitur perturbationibus,

A τοῦτο μὲν ὀλιγωφελές ἐστι, πλείονας δ' ἔχει τὰς ὀχλήσεις, συγκρίσει ἔσται ποιῶν αἱρέσεως καὶ φυγῆς, πρὸς ἑτέραν αἵρεσιν καὶ φυγήν, καὶ οὐκ ἀναίρεσιν τῆς ταραχῆς, ὅπερ ἄτοπον. ὁ γὰρ ὀχλούμενος, οὐ βούλεται μαθεῖν τί μᾶλλον ὀχλεῖ καὶ τί ἧττον· ἀλλὰ ἀπαλλαγῆναι τῆς ὀχλήσεως πεπόθηκε. μόνως οὖν ἔσται φυγεῖν ταύτην, εἰ ὑποδείξαιμεν τῷ ταραττομένῳ κατὰ τὴν τοῦ κακοῦ φυγὴν ἢ κατὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ δίωξιν, ὅτι οὔτε ἀγαθόν τί ἐστι φύσει, οὔτε B κακόν. ἀλλὰ πρὸς ἀνθρώπων ταῦτα νόῳ κέκριται κατὰ τὸν Τίμωνα. τὸ δέ γε διδάσκειν τὸ τοιοῦτον, ἴδιον τῆς σκέψεως. ταύτης ἄρα ἦν τὸ εὐδαίμονα βίον περιποιεῖν.

Εἰ ὁ περὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν φύσεως ἐπέχων, καὶ πάντ' ἐστὶν εὐδαίμων.

ΕΥΔΑΙΜΩΝ ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνότητι καθεστώς.

C πάντη γὰρ ἐπεῖχε γαλήνη. καὶ
τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησ' ἐν νηνεμίῃσι γαλήνης.

τῶν δὲ λεγομένων ὑπάρχειν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν, τὰ μὲν κατὰ δόξαν εἰσῆκται, τὰ δὲ κατ' ἀνάγκην. ἀλλὰ κατὰ μὲν λογικὴν δόξαν εἰσῆκται, ὅσα κατὰ κρίσιν διώκουσιν ἄνθρωποι, ἢ φεύγουσιν. οἷον, ἐν μὲν τοῖς ἐκτός, αἱρετὰ λέγεται καὶ ἀγαθά, καὶ πλοῦτος, καὶ δόξα καὶ εὐγένεια καὶ φιλία, καὶ πᾶν τὸ ἐοικός. D ἐν δὲ τοῖς περὶ σῶμα, κάλλος, ἰσχύς, εὐεξία. ἐν δὲ τοῖς περὶ ψυχήν, ἀνδρεία, δικαιοσύνη, φρόνησις, κοινῶς ἀρετή. καὶ φευκτὰ τὰ ἐναντία τούτοις. κατ' ἀνάγκην δ' ἐπῆλθεν ὁπόσα κατὰ ἄλογον αἰσθήσεως πάθος συνίσταται περὶ ἡμᾶς, καὶ ὅσα φυσικῇ τις ἀνάγκῃ παρέχει· ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο ἢ φύγοι, ὡς ἀλγηδὼν καὶ ἡδονή. διόπερ τοιαύτης οὔσης ἐν τοῖς πράγμασι διαφορᾶς, περὶ μὲν τοῦ E μόνον ἀταράχως διεξάγειν ἐν τοῖς κατὰ δόξαν ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς, τὸν περὶ πάντων ἐπέχοντα, ἤδη παρεστήσαμεν, καὶ πρότερον, ὅτε περὶ τοῦ σκεπτικοῦ τέλους διελεγόμεθα, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅτε ἐδείκνυμεν ὅτι οὐκ ἔστιν εὐδαιμονεῖν, φύσει ἀγαθόν τι ἢ κακὸν ὑποστησάμενον. ὁ μὲν γὰρ τοῦτο ποιῶν, αἰωνίοις συμπεριφέρεται ταραχαῖς,

τὰ μὲν

τὰ μὲν φεύγων, τὰ δὲ διώκων. καὶ πολλὰ μὲν αὐτῷ ἐπισπώμενος κακὰ διὰ τὰ ἀγαθά· ἐν πολλαπλασίοσι δὲ περιτρεπόμενος κακοῖς, διὰ τὴν περὶ τῶν κακῶν δόξαν. οἷον, ὁ λέγων, εἰ τύχοι, ἀγαθὸν μὲν εἶναι πλοῦτον, κακὸν δὲ, τὴν πενίαν· μὴ ἔχων μὲν τὸν πλοῦτον, διχῶς ταράττεται, καὶ ὅτι οὐκ ἔχει τὸ ἀγαθὸν, καὶ ὅτι πραγματεύεται τὴν περὶ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ. κτησάμενος δ' αὐτὸν, κατὰ τρεῖς κολάζεται τρόπους· καὶ ὅτι περιχαρὴς ἀμέτρως γίγνεται, καὶ ὅτι πραγματεύεται εἰς τὸ παραμένειν αὐτῷ τὸν πλοῦτον, καὶ ὅτι ἀγωνιᾷ καὶ δέδιεν αὐτοῦ τὴν ἀποβολήν. ὁ δὲ μήτε ἐν τοῖς φύσει ἀγαθοῖς τάττων τὸν πλοῦτον, μήτε ἐν τοῖς φύσει κακοῖς, τὴν δὲ οὐ μᾶλλον ἢ τήνδε προφερόμενος φωνήν, οὔτε ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ τούτου ταράττεται, οὔτε ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ γέγηθε· μένει δὲ καθ' ἑκάτερον ἀτάραχος. ὥστ' ἐν μὲν τοῖς κατὰ δόξαν νομιζομένοις ἀγαθοῖς τε καὶ κακοῖς, καὶ ἐν ταῖς τούτων αἱρέσεσι καὶ φυγαῖς, τελέως ἐστὶν εὐδαίμων. ἐν δὲ τοῖς κατ' αἴσθησιν καὶ ἀλόγοις κινήμασιν, εἰκάζει. τὰ γὰρ μὴ παρὰ τὴν τοῦ λόγου διαστροφὴν συμβαίνοντα καὶ τὴν φαύλην δόξαν, ἀλλὰ κατ' ἀκούσιον τῆς αἰσθήσεως πάθος, ἀμήχανον ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν σκέψιν λόγου ἀπαλλάττεσθαι. τὸν γὰρ διὰ λιμὸν ἢ δίψος ὀχλούμενον, οὐ δυνατὸν ἐμποιεῖν πεῖσμα διὰ τοῦ κατὰ τὴν σκέψιν λόγου, ὅτι οὐκ ὀχλεῖται. καὶ τὸν ἐν ταῖς τούτων παρηγορίαις διαχεόμενον, οὐκ ἐνδέχεται πειθὼ ἐμποιεῖν περὶ τοῦ ὅτι οὐ διαχεῖται. τί οὖν φασὶν ὄφελος ὑμῖν ἐστι, Δογματικοὶ, πρὸς εὐδαιμονίαν ἐκ τῆς ἐποχῆς, εἰ ταράττεσθαι πάντως δεῖ, καὶ ταραττομένοις κακοδαιμονεῖν; μέγα φήσομεν ὄφελος. καὶ γὰρ εἰ ταράττεται ὁ περὶ πάντων ἐπέχων κατὰ τὴν τοῦ ἀλγύνοντος παρουσίαν, ἀλλ' εὐφορώτερον παρὰ τὸν ἀπὸ τῶν δογμάτων φέρει τὴν ὄχλησιν. πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἔστιν ἴσον ἄπειρα πλήθει τἀγαθὰ διώκειν καὶ περιϊστάμενον τὰ κακὰ, ὡς ὑπὸ ἐριννύων ἐλαύνεσθαι τῇ κατὰ τὰς διώξεις καὶ φυγὰς ταραχῶν. ἢ τοῦτο μὲν μὴ πάσχειν, ἓν δὲ μόνον ἐξ ἁπάντων ἀποτεμνόμενον κακὸν, τούτου τὴν ἔκκλισιν καὶ φυλακὴν πραγματεύεσθαι. δεύτερον δὲ καὶ τοῦτο, ὅπερ φεύγουσιν οἱ ἐφεκτικοὶ ὡς κακὸν, οὐκ ἄγαν ἐστὶ ταραχικόν. ἢ γὰρ

alia quidem fugiens, alia verò persequens: & propter bona quidem, multa mala ad se attrahens: in multis autem versans malis propter opinionem de malis: vt, qui dicit, exempli causa, bonum quidem esse diuitias, malum autem paupertatem: nō habet autem diuitias: perturbatur bifariam; nempe & quòd non habet bonum, & in eo acquirendo satagit. Cùm id autem acquisierit, tribus punitur modis: nempe & quòd immoderata effertur lætitia: & quòd magno studio hoc agit vt eius maneant diuitiæ: & quòd angitur & timet ne eas amittat. Qui autem neque in iis quæ sunt natura bona, collocat diuitias, neque in iis quæ sunt mala natura, & neque magis hanc quàm illam profert vocem: neque conturbatur propterea quòd absint, neque lætatur propterea quòd adsint: manet autem in vtroque absque perturbatione. Quamobrem in iis quidem quæ existimantur bona & mala ex opinione, in iis eligendis & fugiendis est plenè beatus. In iis autem quæ sunt ex sensu, & ratione carent, motionibus, vtitur coniectura. Quæ enim non accidunt ex rationis peruersitate & mala opinione, sed ex inuoluntaria sensus affectione, fieri non potest vt ex ratione quæ existit ex consideratione, ab eis fiat liberatio. Ei enim qui famis aut sitis sentit molestiam, fieri non potest vt persuadeatur per existentem ex consideratione rationem, quòd molestia minimè afficiatur: & ei qui dum ab iis recreatur, diffunditur, non cōtingit afferre persuasionem quòd non diffundatur. Quis ergo, inquiunt Dogmatici, ad fœlicitatem nobis vsus est ex sustinenda assensione, si omnino oportet perturbari, & perturbatos esse miseros & infœlices? Magnus vsus, aiemus. Nam etsi is qui de omnibus sustinet assensionem, perturbatur ex eo quòd adsit id quod affert dolorem, tolerantiùs tamen fert molestiam quàm Dogmatici. Primùm quidem, quoniam non perinde est multitudine infinita bona persequendo, & mala vitando, à perturbationibus quæ existunt in persequendo & fugiendo, tanquam à furiis agitari: & hoc quidem non pati, vnum autem malum amputando ab omnibus, procurare vt id declinetur & caueatur. Deinde id quoque, quod tanquam malum fugiunt qui cohibent assensionem, non admodum perturbat. Aut enim

est aliquis paruus labor aut dolor, vt quæ quotidie nobis adest fames aut sitis, aut frigus, aut æstus, aut aliquid ex similibus. Aut contrà est summus & vehementissimus, vt in iis qui summis vexantur tormentis quibus nullum potest afferri remedium: in quibus Medici sæpe præbent medicamenta quæ omnino tollunt dolorem, vt aliquam modicam accipiant conuersionem ad opitulationem. Aut mediocris, & ab aliquibus, vt qui est in aliquibus morbis. Ex iis autem is qui quotidie occurrit, & paratu facilia habet alleuamenta & remedia, nempe cibum & potum & tegmentum, minimùm conturbat. Qui autem est summus, etiamsi maximè perturbat, tamen cum momento temporis instar fulguris terruerit, aut tollit, aut tollitur. Mediocris autem & qui producitur, neque est per totam vitam, neque est natura continuus, sed multam habet quietem & interualla. Nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaque moderatus: neque est adeò terribilis quæ Sceptico accidit perturbatio. Verumenimvero etiamsi esset maxima, non est culpa in nos conferenda, qui inuiti & necessariò patimur, sed in naturam, cui non sunt curæ leges: & in eum qui opinatione & iudicio sibi malum attrahit. Quo modo enim in febricitantem non est culpa conferenda quòd febricitet: inuitus enim febricitat. sed culpa est conferenda in eum qui non abstinet ab iis quæ sunt inconducibilia: ita in eum quidem qui perturbatur præsentibus quæ dolorem afferunt, non est culpa conferenda. Non enim ex ipso aut propter ipsum fit perturbatio: sed velit nolit ea debet esse necessariò: sed culpa est in eum conferenda, qui propria opinione & existimatione fingit sibi multitudinem rerum eligendarum & fugiendarum. sibi enim excitat malorum inundationem. Idque licet videre in ipsis malis quæ dicuntur. Qui enim nullam suscipit opinionem quod labor seu dolor sit malus, is ei adhæret coacta motione laboris. Qui autẽ præterea fingit, quòd homini solum res minimè conueniens est labor ac dolor. & quòd is est solum malum, is hac opinione conduplicat molestiam quæ illi accidit eius præsentia. An non videmus quòd etiam in iis qui secantur, sæpenumero ipse quidẽ qui patitur & secatur,

A μικρός τις ὁ πόνος ἐστὶ, καθάπερ ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐγγινόμενος ἡμῖν λιμὸς, ἢ δίψος, ἢ ψῦχος, ἢ θάλπος, ἢ τι τῶν παραπλησίων. ἢ τοὐναντίον, σφοδρότατος καὶ ἀκρότατος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνηκέστοις συνεχομένων βασάνοις. δι' ὧν πολλάκις οἱ ἰατροὶ ἀνωδύνους πορίζουσι δυνάμεις, πρὸς τὸ βραχεῖάν τινα λαβεῖν ἀναστροφὴν εἰς βοήθειαν. ἢ μέσος καὶ παρατείνων, καθάπερ ὁ ἔν τισι νόσοις. τούτων δὲ ὁ μὲν καθ' ἑκάστην ἡμέραν συναντῶν, εὐπο- B ρίστους ἔχων τὰς θεραπείας, τροφὴν καὶ πόμα καὶ σκέπην, πρὸς ἐλάχιστον ταράττει. ὁ δ' ἀκρότατος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα ταρακτικώτατος, ἀλλά τοί γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀστραπῆς τρόπον διαματώσας, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ μέσος καὶ παρατείνων, οὔτε παρ' ὅλον ἐστὶ τὸν βίον, οὔτε συνεχὴς τὴν φύσιν· ἀλλὰ πολλὰς διαναπαύσεις ἔχων, καὶ ῥαστώνας. διηνεκὴς γὰρ ὢν, οὐκ ἂν παρέτεινε. μέτριος οὖν ἐστι. καὶ οὐχ οὕτω φοβερὰ ἡ περὶ τὸν Σκεπτικὸν συμβαί- C νουσα ταραχή. οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν μεγίστη τις ᾖ, οὐχ ἡμᾶς αἰτιᾶσθαι δεῖ τοὺς ἀκουσίως καὶ κατ' ἀνάγκην πάσχοντας· ἀλλὰ τὴν φύσιν, ᾗ νόμων οὐδὲν μέλει· καὶ τὸν δοξαστικῶς καὶ κατὰ κρίσιν ἐπισπώμενον ἑαυτῷ τὸ κακόν. ὥσπερ γὰρ τὸν πυρέττοντα, οὐκ αἰτιατέον ὅτι πυρέττει· ἀκουσίως γὰρ πυρέττει. τὸν μηδὲ ἀπεχόμενον τῶν ἀσυμφόρων, αἰτιατέον· ἐπ' αὐτῷ γὰρ ἔκειτο τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀσυμφόρων· οὕτω τὸν μὲν ταραττόμενον ἐπὶ παροῦσι τοῖς ἀλγεινοῖς, οὐκ D αἰτιατέον. οὐ γὰρ παρ' αὐτὸν γίνεται ἡ διὰ τὸν πόνον ταραχή. ἀλλ' ἐάν τε θέλῃ, ἐάν τε καὶ μὴ, γίνεσθαι κατ' ἀνάγκην ὀφείλει. τὸν δὲ παρὰ τὰς ἰδίας ὑπολήψεις ἀναπλάττοντα αὐτῷ αἱρετῶν τε καὶ φευκτῶν πραγμάτων πλῆθος, αἰτιατέον. ἑαυτῷ γὰρ ἐγείρει κακῶν πλημμύραν. καὶ τοῦτο πάρεστιν ἰδεῖν ἐπ' αὐτῶν τῶν λεγομένων κακῶν. ὁ μὲν γὰρ μηδὲν προσδοξάζων περὶ τοῦ κακὸν εἶναι τὸν πόνον, ἔχεται E τῷ κατηναγκασμένῳ τοῦ πόνου κινήματι. ὁ δέ γε προσαναπλάττων οὐ μόνον ἀνοίκειον ἐστιν ὁ πόνος, οὐ μόνον κακὸν, διπλασιάζει τῇ δόξῃ ταύτῃ, ὃ κατὰ παρουσίαν αὐτοῦ συμβαῖνον ὄχλημα. ἢ γὰρ οὐ θεωροῦμεν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τεμνομένων, πολλάκις αὐτὸς μὲν ὁ πάσχων καὶ τεμνόμενος,

ἀνδρικῶς

ἀνδρικῶς ὑπομένει τὴν ἐκ τῆς τομῆς βάσανον, μήτε ὠχριάσας χρόα κάλλιμον, μήτε παρειῶν δάκρυ ὀμορξάμενος, διὰ τὸ μόνον πάσχειν κατὰ τὴν τομὴν ὑποπίπτειν κίνημα. ὁ δὲ παρεστὼς αὐτῷ, ἅμα τῷ βραχεῖαν ἰδεῖν αἵματος ῥύσιν, ὠχριᾷ, τρέμει, περιιδροῖ, ἐκλύεται· τὸ τελευταῖον, ἄφωνος καταπίπτει, οὐ διὰ τὸν πόνον (οὐδεὶς γὰρ πάρεστιν αὐτῷ) διὰ δὲ τὴν περὶ τοῦ κακὸν εἶναι τὸν πόνον δόξαν, οὕτω μείζων ἐστὶν ἐνίοτε ἡ διὰ τὴν περί τινος κακοῦ, ὡς κακοῦ, δόξαν ταραχή, τῆς δι' αὐτὸ τὸ λεγόμενον εἶναι κακὸν συμβαινούσης. οὐκοῦν ὁ περὶ πάντων μὲν ἐπέχων τῶν κατὰ δόξαν, τελειοτάτην καρποῦται τὴν εὐδαιμονίαν· ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις καὶ ἀλόγοις κινήμασι ταράττεται μέν,

οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐστι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης,
ἀλλ' ἀνδρῶν γένος ἦεν.

μετριοπαθῶς δὲ διατίθεται. ὅθεν καὶ καταφρονεῖν ἀναγκαῖον τῶν εἰς ἀνενεργησίαν αὐτὸν περικλείεσθαι νομιζόντων, ἢ εἰς ἀπέμφασιν. καὶ εἰς ἀνενεργησίαν μέν, ὅτι τοῦ βίου παντὸς ἐν αἱρέσει καὶ φυγαῖς ὄντος, ὁ μήτε αἱρούμενός τι μήτε φεύγων, δυνάμει τὸν βίον ἀρνεῖται, καί τινος φυτοῦ τρόπον ἐπέχει. Εἰς ἀπέμφασιν δέ, ὅτι ὑπὸ τυράννου ποτὲ γενόμενος, καὶ τῶν ἀρρήτων τι ποιεῖν ἀναγκαζόμενος, ἢ οὐχ ὑπομενεῖ τὸ προστατόμενον, ἀλλ' ἑκούσιον ἑλεῖται θάνατον, ἢ φεύγων τὰς βασάνους, ποιήσει τὸ κελευόμενον. οὕτω τε οὐκέτι ἀφυγὴς καὶ ἀναίρετος ἔσται κατὰ τὸν Τίμωνα· ἀλλὰ τὸ μὲν ἑλεῖται, τοῦ δ' ἀποστήσεται. ὅπερ ἦν τῶν μετὰ πείσματος κατειληφότων τὸ φευκτόν τι εἶναι καὶ αἱρετόν. ταῦτα δὴ λέγοντες, οὐ συνιᾶσιν ὅτι κατὰ μὲν τὸν φιλόσοφον λόγον οὐ βιοῖ ὁ Σκεπτικός· ἀνενέργητος γάρ ἐστιν ὅσον ἐπὶ τούτῳ. κατὰ δὲ τὴν ἀφιλόσοφον τήρησιν δύναται τὰ μὲν αἱρεῖσθαι, τὰ δὲ φεύγειν. ἀναγκαζόμενός τε ὑπὸ τυράννου τι τῶν ἀπηγορευμένων πράττειν, τῇ κατὰ τοὺς πατρίους νόμους καὶ τὰ ἔθη προλήψει, τυχὸν τὸ μὲν ἑλεῖται, τὸ δὲ φεύξεται· καὶ ῥᾷόν γε οἴσει τὸ σκληρὸν παρὰ τὸν ἀπὸ τῶν δογματικῶν, ὅτι οὐδὲν ἔξωθέν τι τῶν προσδοξάζει, καθάπερ ἐκεῖνος.

A magno & forti animo fert tormentum sectionis, neque colore expallescens, neque à genis abstergens lacrymas, propterea quòd in eum cadat solus motus sectionis. Qui autem adsistit, cùm primùm viderit modicam sanguinis fluxionem, pallet, cōtremiscit, sudat, labascit, & tandem mutus concidit, non propter dolorem (nullus enim ei adest dolor) sed propter opinionem quam accepit quod dolor sit malum. Est itaque nonnunquam maior perturbatio propter alicuius
B mali tāquam mali opinionem, quàm quæ accidit propter ipsum quod dicitur malum. Qui itaque sustinet assensionem de omnibus quæ sunt ex opinione, perfectissima fruitur fœlicitate. In inuoluntariis autem & quæ sunt rationis expertes motionibus, perturbatur quidem,

Nam non annosa quercu aut rupe editus ille est,
Sed genere ex hominum.

sed mediocriter afficitur. Vnde etiam necesse est eos despicere, qui existimant
C eum ad viuendum in otio se includere, & ab actione remouere, & se ad quamdam redigere absurditatem & contradictionē. Et se quidē remouere ab operatione, quòd cùm vita tota sit in eligēdo & fugiendó, qui neque quidquam eligit, neque fugit, vi ac potestate vitam abnegat. Ad quamdam autem absurditatem & contradictionem, quòd si quando venerit in potestatem Tyranni, & cogatur aliquid facere nefarium, aut quod iubetur, facere non tolerabit, sed
D mortem eliget voluntariam: aut tormēta fugiens, faciet quod iubetur. Et ita non erit eiusmodi vt neque eligat nec fugiat, vt vult Timon: sed alterum quidem eliget, vitabit autē alterum. Quod quidem est eorum qui comprehenderūt cum persuasione aliquid esse fugiendum & eligendum. Hæc autem dicentes, non intelligunt quod non viuit Scepticus conuenienter orationi Philosophiæ: nam quod ad hoc quidem attinet, cessat ab actione: Sed conuenienter obserua-
E tioni quæ est remota à Philosophia, potest alia quidem eligere, alia verò fugere. Si quid autem vetitum facere cogatur à Tyranno, anticipata fortè ex legibus patriis & moribus notione, hoc quidem eliget, illud verò fugiet: quodque durum est & asperum, faciliùs feret quàm Dogmaticus, quòd nihil eorum quæ sunt extrinsecus opinatur, sicut ille.

De his autem dictum est accuratiùs in libris De fine Sceptici: nec necesse est ea quæ apertè dicta sunt, rursus recensere. Cùm itaque de bonis & malis tractauerimus, ex quibus dubitationes extenduntur ad vniuersum ferè locum moralem, agè deinceps consideremus, an vitæ agendæ sit ars aliqua.

An vitæ agendæ sit ars aliqua.

QVÒD qui eligunt sustinere suam de omnibus assensionem, rectè possint viuere, satis ostensum est à nobis. Nihil autem vetat quominus altrinsecus & ex aduerso examinemus sectam quoque Dogmaticorum, etiamsi ex parte iam sit examinata. Profitentur enim se vitæ agendæ artem aliquam esse tradituros: Et ideò Epicurus quidem dicebat Philosophiam esse operationem, quæ rationibus & disputationibus vitam parat beatam. Stoici autem apertè dicunt, prudentiam, cùm sit scientia bonorum & malorum & neutrorum, esse artem vitæ agendæ: quam qui protulerint, soli sunt pulchri, soli diuites, soli sapientes. Qui enim ea possidet quæ sunt magnæ æstimationis & magni pretij, est diues. Virtus autem est magni pretij & magnę æstimationis: & solus sapiens eam possidet. Solus ergo sapiens est diues. Et, qui est dignus amari, est pulcher: Solus autem sapiens est dignus amari: Solus ergo sapiens est pulcher. Eiusmodi autem pollicitationes spe frigida venantur iuuenes. nequaquam autem sunt veræ: quandoquidem Timon aliquando quidem ridet eos qui profitentur se ea esse tradituros, dicens:

Multorum Laconum exitium pestésque dolosæ.

aliquando autem eos qui ipsis dant operam, inducit pœnitentes, quòd in eis frustra laborem posuerint, dicens;

Lamentansq́, aliquis dixit de more virorum,
Hei mihi quid faciam hic, fiet & sapientia quænam?
Corde ego mendicus, mentis non est mihi granum.
Terque quaterq́, y sunt dicendi iure beati,
Qui nec habent, nec rodunt quod maturuit ipsa
In schola. at in fatis fuerat me lite domari
Exitiosa, & pauperie, reliquisq́, virorum
Quæ mortale agitant genus, & quos dicere fucos
Iure queas.

A Εἴρηται δὲ περὶ τούτων ἀκριβέστερον ἐν τοῖς περὶ τοῦ Σκεπτικοῦ τέλους παραδοθεῖσι, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον αὖτις ἀριζήλως εἰρημένα μυθολογεύειν. ὅθεν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἀποδείξαντες, ἀφ᾽ ὧν αἱ ἀπορίαι ἐπὶ πάντα σχεδὸν τὸν ἠθικὸν διατείνουσι τόπον, φέρε, τὸ μετὰ τοῦτο σκεπτώμεθα, εἰ ἔστι τις περὶ τὸν βίον τέχνη.

Εἰ ἔστι τις περὶ τὸν βίον τέχνη.

ΟΤΙ μὲν ἐστὶ δυνατὸν κατὰ τρόπον βιοῦν αἱρουμένους τὴν περὶ πάντων ἐποχὴν, ἀποχρώντως ἡμῖν δέδεικται. οὐδὲν δὲ κωλύει ἐκ B παραλλήλου δοκιμάζειν καὶ τὴν τῶν Δογματικῶν στάσιν, καίτοι ἀπὸ μέρους ἤδη δοκιμασθεῖσαν. ἐπαγγέλλονται γὰρ τέχνην τινὰ περὶ τὸν βίον παραδώσειν. καὶ διὰ τοῦτο Ἐπίκουρος μὲν ἔλεγε τὴν φιλοσοφίαν ἐνέργειαν εἶναι, λόγοις καὶ διαλογισμοῖς τὸν εὐδαίμονα βίον περιποιοῦσαν. οἱ δὲ Στωϊκοὶ ἄντικρυς φασὶ τὴν φρόνησιν, ἐπιστήμην οὖσαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, τέχνην ὑπάρχειν περὶ τὸν βίον. ἣν C οἱ περιλαβόντες μόνοι γίνονται καλοὶ, μόνοι πλούσιοι, σοφοὶ μόνοι. ὁ γὰρ πολλοῦ ἄξια κεκτημένος, πλούσιός ἐστιν· ἡ δὲ ἀρετὴ πολλοῦ ἐστιν ἀξία, καὶ μόνος ταύτην ὁ σοφὸς κέκτηται· μόνος ἄρα ὁ σοφός ἐστι πλούσιος. καὶ ὁ ἀξιέραστος ἐστι καλός· μόνος δὲ ὁ σοφὸς ἀξιέραστος· μόνος ἄρα ὁ σοφός ἐστι καλός. αἱ δὴ τοιαῦται ὑποσχέσεις θηρεύουσι μὲν τοὺς νέους ἐλπίσι ψυχραῖς, οὐκ ἀληθεῖς δέ εἰσιν. παρ᾽ ὃ καὶ ὁ Τίμων ποτὲ μὲν τοὺς ἐπαγγελλομένους τὴν παράδοσιν αὐτῶν ἐπι- D σκώπτει, λέγων·

πολλῶν Λακεδόνων λυμάντορες ἐπιδολωταί·

ὅτε δὲ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς μεταμελομένους ἐφ᾽ οἷς μάτην ἐμόχθησαν, παράγει διὰ τούτων,

φῆ δέ τις αἰάζων, οἷα βροτοὶ αἰάζουσιν,
οἴμοι ἐγὼ τί πάθω, νῦν μοι σοφὸν ἔνθα γένηται;
πτωχὸς μὲν φρένας εἰμὶ, νόου δέ μοι οὐκ ἔνι κόκκος.
ἡ με μαθεῖν φεύξασθαι οἴομαι αἰπὺν ὄλεθρον.
E τρὶς μάκαρες μέν τοι καὶ τετράκις οἱ μὴ ἔχοντες (πάντων.
μήτε καταπεώξαντες ἐνὶ σχολῇ ὅσα ἐπεὶ νῦν δέ με λευγαλέαις ἔρισιν εἰμὶ πρὸ δαμῆναι (λαφραῖς.
καὶ πενίῃ καὶ ὅσ᾽ ἄλλα βροτοῖς κηφῆνας ἐ-

δήτι

A Διότι δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, μάθοιμεν ἂν ἐντεῦθεν ἐπιστήσαντες. ἡ γὰρ ἀξιουμένη περὶ τὸν βίον εἶναι τέχνη, καθ' ἣν εὐδαιμονεῖν ὑπειλήφασιν, οὐ μία τίς ἐστιν, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ διάφωνοι. οἷον, ἡ μὲν κατὰ τὸν Ἐπίκουρον, ἡ δὲ κατὰ τοὺς Στωικούς, τὶς δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου. ἤτοι οὖν πάσαις ὁμοίως ἀκολουθητέον, ἢ μιᾷ μόνῃ, ἢ οὐδεμιᾷ. καὶ πάσαις μὲν ἀκολουθεῖν, τῶν ἀμηχάνων διὰ τὴν μάχην. ὃ γὰρ ἥδε προστάσσει, ὡς αἱρετόν, τοῦτο ἥδε ἀπαγορεύει ὡς φευκτόν. οὐκ ἐνδέχεται δὲ B τὸ αὐτὸ ἅμα καὶ διώκειν καὶ φεύγειν. εἰ δὲ μιᾷ κατακολουθητέον ἐστίν, ἤτοι τῇ ὁποιαδήποτε οὖν, ὅπερ ἀδύνατον. ἀκολουθεῖ γὰρ ἴσον τῷ πάσαις θέλειν ἕπεσθαι. εἰ γὰρ τῇδε προσεκτέον, τί μᾶλλον τῇδε ἢ τῇδε; καὶ ἀναστρόφως. λείπεται ἄρα τῇ προκεκριμένῃ λέγειν δεῖν ἕπεσθαι. ἤτοι οὖν τῇ ὑπ' ἄλλης προκεκριμένῃ κατακολουθήσομεν, ἢ τῇ ὑφ' ἑαυτῆς. καὶ εἰ μὲν τῇ ὑφ' ἑαυτῆς, ἄπιστος ἔσται, καὶ δεήσει πάσας ἡγεῖσθαι πιστάς. εἰ γὰρ ἥδε καθ' ὅσον ὑφ' ἑαυ- C τῆς κέκριται, ἔστι πιστή, καὶ αἱ λοιπαὶ γενήσονται πισταί. ἑκάστη γὰρ αὐτῶν ὑφ' ἑαυτῆς κέκριται. εἰ δὲ ὑπ' ἄλλης, δεήσει πάλιν, καὶ οὕτως αὐτὴν ἀπιστεῖσθαι. ὡς γὰρ αὐτὴ παρ' ὅσον διαφωνεῖ ταῖς ἄλλαις, ἐδεῖτο κρίσεως· οὕτω καὶ κρίνουσα αὐτήν, ᾗ διαφωνεῖ ταῖς λοιπαῖς ἀγωγαῖς, δεήσεται τῆς κρινούσης· καὶ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔσται πιστὸν ἐκείνης κριτήριον. εἰ οὖν μήτε πάσαις ἐνδέχεται ταῖς περὶ τὸν βίον τέχναις ἀκολουθεῖν, μήτε μιᾷ, λείπεται μηδεμιᾷ ἕπεσθαι. καὶ ἄλλως D ὡς προεῖπον, πολλῶν οὐσῶν περὶ τὸν βίον τεχνῶν, καὶ ἀνάγκην διὰ τὸν μιᾷ τούτων προσαναπαυσάμενον, κακοδαιμονεῖν, οὐ μόνον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τοῦ λόγου προϊόντος λεχθησομένην. ἕκαστος γὰρ ἀνθρώπων ἔχεται πάθει τινί. ἢ γὰρ φιλόπλουτός ἐστιν, ἢ φιλήδονος, ἢ φιλόδοξος. τοιοῦτος δὲ ὢν ὑπ' οὐδεμιᾶς τῶν δογματικῶν ἀγωγῶν δύναται καταστέλλεσθαι. ἀλλ' ὁ μὲν φιλόπλουτος ἢ φιλόδοξος ἐκπυροῦται μᾶλλον τὴν E ἐπιθυμίαν ἀπὸ τῆς Περιπατητικῆς φιλοσοφίας, καθ' ἣν ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν. ὁ δὲ φιλήδονος, προσεκκαίεται ὑπὸ τῆς κατ' Ἐπίκουρον ἀγωγῆς. τέλος γὰρ εὐδαιμονίας ἡ ἡδονὴ ἀποδείκνυται κατ' αὐτόν.

Cur autem hæc ita habeant, ita didicerimus si aduertamus. Quæ enim vitæ agendæ ars esse censetur, & per quam beatos esse existimant, non est vna, sed multæ & discrepantes: vtpote alia quidem ex Epicuro: alia verò ex Stoicis: alia autem ex Peripateticis. Aut ergo omnes sunt similiter sequendæ, aut vna sola, aut nulla. Et vt omnes quidem sequamur, fieri non potest propter dissidium. Quod enim hæc præcipit tanquam eligendum, illa prohibet tanquam fugiendum. Non contingit autem idem simul persequi & fugere. Sin autem sequenda est vna: aut sequenda est cuiuſmodicumque ea sit. quod quidem fieri non potest. sequitur enim ex æquo omnes velle sequi. Si enim hæc est attendenda, cur hæc magis quàm illa? & contrà. Restat ergo eam esse sequendam quæ est iudicata præstantior. Aut ergo eam sequemur quæ ab alia iudicata est præstantior: aut eam quæ à se ipsa. Et si quidem eam quæ à seipsa, ei fides non habebitur: & oportebit existimare fidem esse habendam omnibus. Nam si huic erit fides habenda, quia ipsa à se ipsa iudicata est prestantior, reliquis quoq; habenda erit fides. Nam vnaquæque earum à seipsa iudicata est præstantior. Si autem ab alia, oportebit rursus ei quoque fidem non haberi. Quo modo enim ipsa, quatenus dissidet ab aliis, opus habet iudicio: ita etiam ipsam iudicans, quatenus discrepat ab aliis, opus habet alia quæ iudicet. & eo ipso non erit credibile illius iudicium. Si ergo neque contingit sequi omnes vitæ artes, neque vnam, restat vt nulla sit sequenda. Et alioqui, vt priùs dixi, cùm multæ sint vitæ agendæ artes, necesse est vt qui in vna earum acquieuerit, sit infœlix, non solùm propter priùs dictas causas, sed etiam propter eam quæ est dicenda procedente oratione. Vnusquisque enim homo ab aliqua tenetur affectione seu animi perturbatione. Aut enim diuitiarum, aut voluptatum, aut gloriæ amore tenetur ac desiderio. Sed qui tenetur quidem diuitiarum amore & gloriæ, is magis incenditur cupiditate à Philosophia Peripatetica, ex qua diuitiæ & gloria sunt in bonis. Qui autem amat voluptates, etiam inflammatur ab Epicuri disciplina. Finis enim fœlicitatis ex eius sententia demonstratur Voluptas.

Ambitiosus autem & gloriæ cupidus à Stoicis præcipitatur in eandem affectionem, ex quorum sententia virtus est solum bonum, & quod fit ex virtute. Quęcumque ergo a Dogmaticis philosophis dicitur vitæ agendæ scientia, est humanorum malorum propugnaculum, non auxilium. Quod si etiam dederimus esse vnam vitæ agendæ artem, & eam de qua conueniatur, vtpote Stoicam, ne sic quidem eam admittemus, propterea quòd multæ & variæ simul cum ea inferantur calamitates. Si enim vitæ quidem agendæ ars, cum sit prudentia, est virtus: virtutem autem solus habet sapiens: Stoici cum non sint sapientes, non habebunt prudentiam, neque vitæ agendæ artem aliquam. Cùm non habeant autem, nec alios docebunt. Et si ex eorum sententia nulla ars potest consistere, ne consistet quidem ars vitæ agendæ. Atqui est primum: est ergo etiam secundum. Est enim ars id quod est cōpositum ex comprehensionibus: & comprehensio est comprehendentis phantasiæ assensio. nulla est autem comprehendens phantasia, propterea quòd nec omnis phantasia sit comprehendens: pugnāt enim: neque aliqua, propterea quòd nulla sit facultas discernendi. Si non sit autem comprehendens phantasia, nec erit vlla eius assensio. Ita autem nec comprehensio. Si non sit autem comprehensio, nec erit id quod est compositū ex comprehensione, nempe ars. Cui est consequens ne vitæ quidem agendæ esse artem. Ad hæc accedit, quòd comprehendens phantasia ex Stoicorum sententia iudicatur esse comprehendens ex eo quod est, & congruenter ei quod est, per impressionem & obsignationem. Et id quod est, esse probatur ex eo quòd comprehendentem moueat phantasiam. Si autem vt comprehendens quidem iudicetur phantasia, oportet id quod est, esse cognitum. Vt hoc autem comprehendatur, comprehendentem phantasiam esse firmam ac stabilem: vtriusque autem fides fieri non potest propter alterum: si sit ignota comprehendens phantasia, ars quoque tollitur, vt quæ sit id quod est compositum ex comprehensionibus. Et si agendæ quidem vitæ scientia, nempe prudentia, contemplatur bona & mala & neutra, aut est diuersa à bonis quorum dicitur scientia, aut ea ipsa est bonum:

A ὁ δὲ φιλόδοξος, πρῶτος περιεῖκεν τραχηλίζεται εἰς αὐτὸ τὸ πάθος πρὸς τῶν Στωικῶν λόγων, καθ' οὓς ἡ ἀρετὴ μόνον ἐστὶν ἀγαθόν, καὶ τὸ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενον. πᾶσα οὖν ἡ λεγομένη περὶ τὸν βίον ἐπιστήμη τοῖς Δογματικοῖς φιλοσόφοις, ἐπιτείχισμά ἐστι τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν, ἀλλ' οὐ βοήθεια. κἂν μίαν δὲ δῶμεν εἶναι τέχνην περὶ τὸν βίον, καὶ ταύτην συμφωνουμένην, οἷον τὴν Στωικήν, οὐδ' οὕτως προσησόμεθα, διὰ τὸ πολλὰς καὶ ποικίλας αὐτῇ συνεισάγεσθαι B κῆρας. Εἰ γὰρ ἡ μὲν περὶ τὸν βίον τέχνη, φρόνησις οὖσα ἐστὶν ἀρετή, τὴν δὲ ἀρετὴν μόνος εἶχεν ὁ σοφός, οἱ Στωικοὶ μὴ ὄντες σοφοί, οὐχ ἕξουσι φρόνησιν, οὐδὲ τέχνην τινὰ περὶ τὸν βίον. μὴ ἔχοντες δὲ ταύτην, οὐδὲ ἄλλους διδάξουσιν. Εἴπερ τε κατ' αὐτοὺς οὐδεμία δύναται συστῆναι τέχνη, οὐδ' ἡ περὶ τὸν βίον συστήσεται. ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον· τοίνυν καὶ τὸ δεύτερον. τέχνη γάρ ἐστι σύστημα ἐκ καταλήψεων· καὶ κατάληψις ἐστὶ καταληπτικῆς φαντασίας συγ- C κατάθεσις. οὐδεμία δέ ἐστι καταληπτικὴ φαντασία, διὰ τὸ μήτε πᾶσαν ὑπάρχειν φαντασίαν καταληπτικήν· μάχονται γάρ· μήτε τινά, διὰ τὴν ἀνεπικρισίαν. μὴ οὔσης δὲ καταληπτικῆς φαντασίας, οὐδὲ συγκατάθεσίς τις αὐτῆς γενήσεται. ὥστε οὐδὲ κατάληψις. μὴ οὔσης δὲ καταλήψεως, οὐδὲ σύστημα ἐκ καταλήψεων γενήσεται· τουτέστι τέχνη. ᾧ ἀκολουθεῖ, τὸ μηδὲ περὶ τὸν βίον εἶναί τινα τέχνην. πρὸς τούτοις ἡ καταληπτικὴ φαντασία κρίνεται κατὰ D τοὺς Στωικούς, ὅτι καταληπτική ἐστι, τῷ ἀπὸ ὑπάρχοντος γενέσθαι· καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένως καὶ ἐναπεσφραγισμένως. τὸ θ' ὑπάρχον δοκιμάζεται, ὅτι ὑπάρχον ἐστίν, ἐκ τοῦ καταληπτικὴν κινεῖν φαντασίαν. Εἰ δὲ ἵνα μὲν ἡ καταληπτικὴ κρίνηται φαντασία, τὸ ὑπάρχον δεῖ ἐπεγνῶσθαι. ἵνα δὲ τοῦτο καταληφθῇ, τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν βέβαιον εἶναι· ἑκάτερον δὲ διὰ θάτερον ἐστὶν ἄπιστον· ἀγνωρίστου οὔσης τῆς καταληπτικῆς E φαντασίας, ἀναιρεῖται καὶ ἡ τέχνη, σύστημα οὖσα ἐκ καταλήψεων. Εἴπερ τε ἡ περὶ τὸν βίον ἐπιστήμη, τουτέστιν ἡ φρόνησις, θεωρητικὴ τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων ἐστίν, ἤτοι ἑτέρα καθέστηκε τῶν ἀγαθῶν ὧν λέγεται ἐπιστήμη τυγχάνειν· ἢ ἡ αὐτή ἐστι τὸ ἀγαθόν.

καὶ εἰ

καὶ τὸ καθ' ὁριζόμενοί τινες ἐξ αὐτῶν φασιν, Ἀγαθόν ἐστιν ἀρετὴ, ἢ τὸ μετέχον ἀρετῆς. καὶ εἰ μὲν ἕτερά ἐστι παρὰ τὰ ἀγαθά, ὧν λέγεται ἐπιστήμη, οὐδ' ὅλως ἔσται ἐπιστήμη. πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη, ὑπαρχόντων τινῶν ἐστι γνῶσις. τὰ δὲ ἀγαθὰ καὶ κακὰ πρότερον ἐδείξαμεν ἀνύπαρκτα· ὥστ' οὐδ' ἐπιστήμη τις ἔσται ἀγαθῶν καὶ κακῶν. εἰ δὲ αὐτή ἐστιν ἀγαθόν, καὶ ἀξιοῦται τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἐπιστήμη, ἑαυτῆς ἔσται ἐπιστήμη· ὃ πάλιν ἄτοπον. τὰ γὰρ ὧν ἐστιν ἐπιστήμη, ταῦτα προεπινοεῖται τῆς ἐπιστήμης. οἷον ἰατρικὴ λέγεται ἐπιστήμη ὑγιεινῶν, καὶ νοσερῶν καὶ οὐδετέρων· ἀλλὰ προϋφέστηκε τῆς ἰατρικῆς καὶ προηγεῖται τὰ ὑγιεινὰ καὶ νοσερά. πάλιν τε ἡ Μουσική, ἐμμελῶν ἐστι καὶ ἐκμελῶν, ἐνρύθμων τε καὶ ἐκρύθμων ἐπιστήμη. ἀλλ' οὐ πρὶν τούτων ἐστὶν ἡ Μουσική. καὶ αὐτοὶ δὲ τὴν διαλεκτικὴν ἔφασαν, ἐπιστήμην ἀληθῶν τε καὶ ψευδῶν καὶ οὐδετέρων. οὐκοῦν προϋφέστηκε τῆς Διαλεκτικῆς τἀληθῆ καὶ ψευδῆ καὶ οὐδέτερα. εἰ γὰρ ἑαυτῆς ἐστιν ἐπιστήμη ἡ φρόνησις, ὀφείλει προϋφεστάναι ἑαυτῆς. οὐδὲν δὲ δύναται ἑαυτοῦ προϋφεστηκέναι. οὐδὲ ταύτῃ τοίνυν ῥητέον εἶναί τινα περὶ τὸν βίον ἐπιστήμην. πᾶσά τε ἡ ὑπάρχουσα τέχνη καὶ ἐπιστήμη, ἐκ τῶν ἀποδιδομένων ὑπ' αὐτῆς τεχνικῶν τε καὶ ἐπιστημονικῶν ἔργων καταλαμβάνεται· οἷον ἰατρικὴ μὲν, ἐκ τῶν ἰατρικῶς γινομένων, κιθαριστικὴ δὲ ἐκ τῶν κιθαριστικῶς· καὶ ἤδη ζωγραφία καὶ ἀνδριαντοπλαστικὴ, καὶ πᾶσαι αἱ ἐμφερεῖς. ἡ δέ γε περὶ τὸν βίον ἀξιουμένη στρέφεσθαι τέχνη, οὐδὲν ἔχει συμβεβηκὸς ἐνέργημα, ὡς παραστήσομεν. οὐκ ἄρα ἐστί τις περὶ τὸν βίον τέχνη. οἷον, πολλῶν λεγομένων παρὰ τοῖς Στωικοῖς περί τε τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς, καὶ περὶ τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς τιμῆς, καὶ ἔτι πρὸς τοὺς κατοιχομένους ὁσιότητος, ὀλίγα ἐξ ἑκάστου εἴδους ἐπιλεξάμενοι, δείγματος χάριν, προοισόμεθα εἰς τὴν τῆς ἐπιχειρήσεως κατασκευήν.

Καὶ μὴν περὶ μὲν παίδων ἀγωγῆς ἐν ταῖς διατριβαῖς ὁ αἱρεσιάρχης Ζήνων τοιαῦτά τινα διέξεισι· διαμηρίζειν δὲ μηδὲν μᾶλλον μηδὲ ἧσσον παιδικὰ ἢ μὴ παιδικά, μηδὲ θήλεα ἢ ἄρρενα. οὐ γὰρ ἄλλα παιδικοῖς ἢ μὴ παιδικοῖς, οὐδὲ θηλείαις ἢ ἄρρεσιν· ἀλλὰ ταὐτὰ πρέπει τε καὶ πρέποντά ἐστι. καὶ πάλιν· διαμεμήρικας τὸν ἐρώμενον;

A quando quidam ex eis definientes dicunt, Bonum est virtus, aut quod est eius particeps. Et si est quidem diuersa à bonis quorum dicitur scientia, ne erit quidem omnino scientia. Omnis enim scientia est aliquorum quæ sunt. Bona autem & mala priùs non esse ostendimus. quamobrem nec est quidem vlla scientia bonorum & malorum. Sin autem ipsa est bonũ, & censetur esse scientia bonorum, sui erit scientia. quod rursus est absurdum. Ea enim quorum est B scientia, cogitantur ante scientiam: vt ars medendi dicitur scientia salubrium, & non salubrium, & neutrorum. sed ante artem medendi priùs fuerunt & præcedunt salubria & insalubria. Rursus Musica est scientia modulatorum & non modulatorum, numerosorumque & non numerosorum. Sed ante ea non est Musica. Ipsi quoque dixerunt Dialecticam esse scientiam verorum & falsorum & neutrorum. Vera ergo & falsa & neutra fuerunt ante Dialecticam. Sin autem prudentia est sui ipsius scientia, C ea debet esse ante se. Nihil autem potest esse ante se. Nec hac ergo ratione dicendum est esse aliquam vitæ degendæ scientiam. Omnis quoque quæ est ars & scientia, comprehenditur ex iis quæ fiunt artificiosè & scienter: vt ars quidẽ medendi, ex iis quæ medicè fiunt: citharistica autem ex iis quæ citharisticè. pictura quoque itidem, & statuaria, & omnes similes. Ars autem quæ censetur versari in vita, nullum habet opus quod ei accidat, vt ostendemus. Non est ergo D aliqua ars vitæ agendæ. Vt, cùm multa dicantur apud Stoicos de filiorum educatione, & de honore in parentes, & præterea de pietate ac religione in defunctos, paucis ex vnoquoque genere electis, ea, exempli causa, proferemus ad probandam argumentationem.

Atque de liberorum quidem educatione in Diatribis hæc dicit Zeno princeps sectæ Stoicæ: Diuidere autem nihilo magis neque ex æquo pusiones aut non pusiones, neq; fœminas aut mascu- E los. Non enim alia pusionibus aut non pusionibus, neq; fœminis aut masculis, sed eadẽ conueniunt & sunt cõuenientia. Et rursus: Diuisisti dilectum an non?

Nequaquam. Vtrùm non desiderasti eum diuidere? Maximè. Sed desiderasti ipsum se tibi præbere, an timuisti iubere? Non per Iouem. Sed iussisti? Maximè. Deinde non tibi inseruient. Nequaquam. De honore autem in parentes adiecerit quispiam ea quæ ab eis vulgo iactantur de concubitu cum matre. Et Zeno quidem quum posuisset quæ narrantur de Iocaste & Oedipo, dicit: Non erat graue fricare matrem. Et si corpore quidem ægrotantem manibus fricans profuisset, minimè est turpe. Si autem in altera parte fricuisset in qua inuenit eam dolore affectam, & dolorem sedasset, & ex matre egregios procreasset liberos, quid esset turpe? Chrysippus autem in libro De republica hæc dicit ad verbum: Videtur autem mihi hæc quoque sic edidisse, vt nunc quoque apud multos non malè mos inoleuit vt pater ex filia, & frater germanus ex sorore germana. Eorum autem pietatis ac religionis in eos qui è viuis excesserunt, indicium fuerint ea quæ præcipiuntur de comedendis hominibus. Non solùm enim censent edendos esse mortuos, sed eorum quoque carnes, si fortè pars aliqua corporis fuerit amputata. Dicuntur autem hæc à Chrysippo in libro De iustitia. Et si ex membris pars aliqua fuerit amputata vtilis ad alimentum, neque eam infodere, neque aliàs proiicere, sed eam consumere vt fiat pars ex nostris. In opere autem De decoro, disserens de sepultura parentum, disertis verbis dicit: Quum autem parentes excesserint, simplicissima vtendum est sepultura: vtpote quod corpus, sicut vngues & pili, nihil sit ad nos, neque nos opus habeamus aliqua huiusmodi cura & solicitudine. Et ideo si sint ad alimentum quidem vtiles eorum carnes, eis vtentur: vt, pede amputato eo vti oportuit, & iis similibus. Si ipsæ autem sint inutiles, aut effosso monimento eas inferent, aut iis exustis cinerem dimittent: aut iis longiùs abiectis nullam eorum curam gerent, sicut vnguium & pilorum. Sic quidem Stoici. In eos autem est inferendum id quod est consequens argumentationis. Aut enim hæc sic facere præcipiunt,

A οὐκ ἔγωγε. πότερον οὐκ ἐπεθύμησας αὐτὸν διαμηρίσαι; καὶ μάλα. ἀλλὰ ἐπεθύμησας παρασχεῖν σοι αὐτὸν, ἢ ἐφοβήθης κελεῦσαι; μὰ Δί'. ἀλλ' ἐκέλευσας; καὶ μάλα. εἶτ' οὐχ ὑπηρέτησέ σοι. οὐ γάρ. περὶ δὲ τῆς εἰς τοὺς γονεῖς τιμῆς παραθεῖτο ἄν τις τὰ τῆς μητρομιξίας ὑπ' αὐτῶν θρυλλούμενα. καί γε μὴν ὁ Ζήνων τὰ περὶ τῆς Ἰοκάστης καὶ Οἰδίποδος θεὶς ἱστορούμενα, φησὶν, ὅτι οὐκ ἦν δεινὸν τρῖψαι τὴν μητέρα. καὶ εἰ μὲν ἀσθενοῦσαν τὸ σῶμα ταῖς χερσὶ τρίψας ὠφέλει, οὐδὲν αἰσχρόν. εἰ δ' ἑτέρῳ B μέρει τρίψας, ἐφ' ᾧ εὗρεν ὀδυνωμένην, παύσας, καὶ παῖδας ἐκ τῆς μητρὸς γενναίους ποιήσας, τί ἦν αἰσχρόν; ὁ δὲ Χρύσιππος ἐν τῇ πολιτείᾳ κατὰ λέξιν φησὶν οὕτως, Δοκεῖ μοι καὶ ταῦτα οὕτως ἐξάγαγειν καθάπερ καὶ νῦν οὐ κακῶς παρὰ πολλοῖς εἴθισται, ὥστε καὶ τὸν πατέρα ἐκ τῆς θυγατρὸς, καὶ τὸν ὁμομήτριον ἐκ τῆς ὁμομητρίας. δεῖγμα δὲ τῆς πρὸς τοὺς κατοιχομένους αὐτῶν ὁσιότητος C γένοιτ' ἂν καὶ τὰ περὶ τῆς ἀνθρωποφαγίας παραγγέλματα. οὐ γὰρ μόνον ἀξιοῦσι τοὺς τετελευτηκότας ἐσθίειν, ἀλλὰ καὶ τὰς αὑτῶν σάρκας, εἴ ποτε τύχοι τὸ μέρος τοῦ σώματος ἀποκοπέν. λέγεται δ' ἐν τῷ περὶ δικαιοσύνης ὑπὸ Χρυσίππου ταυτί. Καὶ ἂν τῶν μελῶν ἀποκοπῇ τὸ μέρος πρὸς τὴν τροφὴν χρήσιμον, μήτε κατορύττειν αὐτὸ, μήτε ἄλλως ῥιπτεῖν, ἀναλίσκειν δὲ αὐτὸ, ὅπως τῶν ἡμετέρων ἕτερον μέρος γένηται. ἐν δὲ τῷ Περὶ τοῦ καθήκοντος, D περὶ τῆς τῶν γονέων ταφῆς διεξερχόμενος, ῥητῶς φησίν· Ἀποιχομένων δὲ τῶν γονέων, ταφαῖς χρηστέον ταῖς ἁπλουστάταις. ὡς ἂν τοῦ σώματος καθάπερ ὄνυχος ἢ τριχῶν, οὐδὲν ὄντος πρὸς ἡμᾶς, οὐδ' ἐπιστροφῆς καὶ πολυωρείας προσδεομένων ἡμῶν τοιαύτης τινός. διὸ καὶ χρησίμων μὲν ὄντων τῶν κρεῶν, τροφῇ χρήσονται αὐτοῖς, καθάπερ καὶ τῶν ἰδίων μερῶν. οἷον, ποδὸς ἀποκοπέντος ἐπέβαλλε χρῆσθαι αὐτῷ, καὶ τοῖς παραπλησίοις. ἀχρείων δὲ ὄντων αὐτῶν, οἱ E κατορύξαντες τὸ μνῆμα ἐποίσουσιν, ἢ κατακαύσαντες τὴν τέφραν ἀφήσουσιν, ἢ μακρότερον ῥίψαντες, οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ποιήσονται καθάπερ ὄνυχος ἢ τριχῶν. ὧδε μὲν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς. Ἐπακτέον δ' αὖθις τὸ ἀκόλουθον τῆς ἐπιχειρήσεως. ἤτοι γὰρ οὕτω παραγγέλλουσι ταῦτα ποιεῖν,

ὡς

ὡς ἐσομένων αὐτοῖς χρῆσθαι τῇ νέων, ἢ ὡς μὴ χρησομένων. καὶ ὡς χρησομένων μὲν, οὐδαμῶς· οἱ γὰρ νόμοι κωλύουσιν· εἰ μὴ τὰ παρὰ Λαιστρυγόσι καὶ Κύκλωψι δέησει βιοῦν, παρ' οἷς θεμιτόν ἐστιν ἀνδρόμεα κρέα ἐσθίειν, καὶ ἐπιπίνειν γάλα πινόν. εἰ δ' ὡς μὴ χρησομένων, περιέλκυστος γίνεται ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη· ἧς ἡ χρῆσις ἐστὶν ἀδύνατος. ὡς γὰρ ἐν τυφλῶν δήμῳ ἄχρηστός ἐστι ζωγραφία· βλεπόντων γὰρ ἡ τέχνη· καὶ ὡς ἐν πόλει κωφῶν ἀνόνητός ἐστι κιθαριστική· ἀκουόντων γὰρ τέρπει· οὕτω καὶ ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη, πρὸς οὐδέν ἐστι τοῖς μὴ δυναμένοις αὐτῇ χρῆσθαι. καὶ μὴν πᾶσα τέχνη, ἐάν τε θεωρητικὴ καθεστήκῃ, ὡς γεωμετρία καὶ ἀστρολογική, ἐάν τε πρακτική, ὡς ὁπλομαχητική, ἐάν τε ἀποτελεσματική, ὡς ζωγραφία καὶ ἀνδριαντοπλαστική, ἴδιον ἔχει ἔργον ᾧ διαφέρει τῶν λοιπῶν διαθέσεων, ὡς παρεστήσαμεν. οὐκ ἄρα τέχνη τίς ἐστι περὶ τὸν βίον ἡ φρόνησις. ὡς γὰρ τὸ κοινὸν μουσικοῦ καὶ ἀμούσου, τοῦτ' οὐκ ἔστι μουσικόν· καὶ τὸ κοινὸν γραμματικοῦ καὶ ἀγραμμάτου, τοῦτ' οὐκ ἔστι γραμματικόν· οὕτω καὶ συλλήβδην τὸ κοινὸν τοῦ τεχνίτου καὶ ἀτέχνου, τοῦτ' οὐκ ἔστι τεχνικόν. διόπερ καὶ τὸ τεχνικὸν τοῦ φρονίμου καὶ ἄφρονος ὄν, οὐκ ἂν εἴη τῆς φρονήσεως ἴδιον ἔργον. πᾶν δέ γε τὸ ὑπὸ τοῦ φρονίμου γίνεσθαι δοκοῦν ἔργον, τοῦτο κοινὸν εὑρίσκεται καὶ τοῦ μὴ φρονίμου ἔργον, οἷον, ἐάν τε τιμᾶν γονεῖς ὑπόθηται τοῦ φρονίμου ἔργον, ἐάν τε τὸ παρακαταθήκην ἀποδιδόναι τοῖς πιστεύσασιν, ἐάν τ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων· καὶ τοὺς μὴ σπουδαίους εὑρήσομεν τούτων τι ποιοῦντας. ὥστε μηδὲν ἴδιον εἶναι τοῦ σοφοῦ ἔργον, ᾧ διοίσει τῶν μὴ σοφῶν. εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ φρόνησις ἔσται τέχνη τις περὶ τὸν βίον, ἧς ἴδιον οὐδέν ἐστι τεχνικὸν ἔργον. ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας φασί, πάντα μὲν κοινὰ εἶναι, καὶ πάντων τὰ ἔργα· διαιρεῖσθαι δὲ τῷ ἀπὸ τεχνικῆς διαιρέσεως καὶ διαθέσεως, ἢ ἀπὸ ἀτέχνου γίνεσθαι. οὐ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι γονέων, καὶ ἄλλως τιμᾶν γονεῖς, τοῦ σπουδαίου ἐστὶν ἔργον· ἀλλὰ σπουδαίου τὸ ἀπὸ φρονήσεως τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὡς μὲν τὸ ὑγιάζειν, κοινόν ἐστι τοῦτο ἰατροῦ καὶ ἰδιώτου· τὸ δὲ ἰατρικῶς ὑγιάζειν, τοῦ τεχνίτου ἴδιον· ὧδε καὶ τὸ μὲν τιμᾶν τοὺς γονεῖς, κοινὸν τοῦ τε σπουδαίου καὶ μὴ σπουδαίου·

A vtpote quòd sint iis vsuri adolescentes, aut quòd minimè sint vsuri. Et vt quòd sint quidem vsuri, nulla ratione præcipiunt. leges enim prohibent, nisi apud nos licebit viuere sicut Cyclopes, apud quos licet & humanis vesci carnibus, & lac electum bibere. Sin autem vt qui non sint vsuri: est agendæ vitę ars superuacanea, cuius nullus potest esse vsus. Quomodo enim inter cæcos inutilis est pictura, est enim ars videntium: & in ciuitate surdorum est inutilis ars citharistica: audientes enim delectat: ita etiã B vitæ agendæ ars est inutilis iis qui ea non possunt vti. Præterea ars quælibet, siue versetur in cõtemplatione, vt Geometria & Astrologia: siue in actione, vt ars armis depugnandi: siue aliquid reddat effectum, vt pictura & statuaria: proprium habet opus, quo differt ab aliis omnibus, vt ostendam. Non est ergo prudentia ars aliqua vitæ degendæ. Quomodo enim quod est commune Musici & Musicæ ignari, & quod est cõmune Grammatici & non Grammatici, C &, vt semel dicam, commune artificis & ignari artis, non est artificiosum: ita etiam quod est commune prudentis & imprudentis, non potest esse proprium opus prudentiæ. Quodcumque autem opus videtur fieri à prudente, hoc inuenitur esse etiam commune opus non prudentis: vt si posuerimus esse proprium opus sapientis honorare parentes: & si reddere depositum iis qui crediderunt, & si quid aliud huiusmodi: etiam non bonos inueniemus eorum aliquid facere. Quo fit vt ne sapientis qui-D dem sit proprium quo differat à non sapientibus. Quod si ita est, nec prudentia erit ars vitæ agendæ, cuius nullum proprium opus artificiosum. Sed dicunt iis qui ipsis occurrunt, quòd omnia quidem sunt communia, & omnium opera: distinguuntur autem quòd fiant ab artificiosa diuisione & affectione, aut ex eo quod nihil sit artis. Non enim parẽtum curam gerere, & aliàs honorare parẽtes est viri boni: sed est viri boni hoc facere ex prudentia. Et quomodo sanare est E cõmune Medici & ignari hominis: imedica autẽ ratione sanare, est proprium artificis: ita etiã honorare quidẽ parentes, commune est viri boni & non boni:

ex prudentia autem honorare parentes, eſt proprium ſapientis. Quo fit vt & ipſe habeat artem vitæ degendæ, cuius proprium eſt munus, rem quæcunque geritur, ex optima agere affectione. Videntur autem qui ita occurrunt, ſua ſponte eſſe ſurdi, & quæuis potiùs quàm ad id quod quæritur aliquid dicere. Nam cùm nos apertè oſtendamus nullum eſſe opus munúsve prudentis quo differat à non prudentibus, ſed quidquid fit ab eo, hoc etiam fieri à non bonis, ipſi quidem hoc non poſſunt tollere, extrinſecus autem dicunt, quòd commune opus, aliquando quidem fit à prudenti affectione, aliquando autem à ſtulta. Quod quidem non eſt demonſtratio quod non ſit commune opus ac munus prudentium & nõ prudentium: eget autem demonſtratione, ſi quæſierit quiſpiam, vndénam diſcernemus quando hæc fiunt à prudenti affectione, & quando non fiunt. Ipſa enim communia opera hoc non indicant, quatenus ſunt cõmunia. Hinc & quod ex arte medendi allatum eſt exemplum, inuenitur contra eos magis facere. Cùm enim dixerint, ſanare, quod eſt proprium etiam non medici, eximi & eſſe proprium artificis, quum effectum fuerit ratione medica, tunc aut ſciunt aliquid diuersè fieri à Medico quàm ab homine rudi & ignaro, vtpote breui tempore & citra laborem & certo ordine & qualitate: aut neſciunt: ſed hæc etiam omnia exiſtimant communia imperitorum. Et ſi ſciunt quidem, ex hoc ipſo fatentur eſſe aliquod opus quod cernitur Medici proprium, & conſequens eſſe iis ex eo conari docere quod ſit proprium opus ſapientis quo differet à non ſapiente. Si autem neſciunt, ſed quidquid fit à Medico, dicent etiam hoc fieri ab indocto & ignaro Medicinæ, auferent proprium opus Medici: & quum in eo quod apparet, nullum ſit diſcrimen ac diſtinctio in operibus quæ fiunt, non diſcernent inter artificem & imperitum artis, neque inter id quod ab artificioſa efficitur affectione, & id quod ab inartificioſa, propterea quòd neque quæ ſingulatim ſit obſcura affectio, ex ſe poſſit cognoſci quum ſit obſcura. Nihil ergo eis prodeſt fateri communia eſſe opera quæ fiunt à ſapiente,

A τὸ δὲ, ἀπὸ φρονήσεως τιμᾶν τοὺς γονεῖς, ἴδιον τοῦ σοφοῦ. ὥστε καὶ τέχνην αὐτὸν ἔχειν περὶ τὸν βίον, ἧς ἴδιόν ἐστιν ἔργον, τὸ ἕκαστον τῶν πραττομένων, ἀπὸ ἀρίστης διαθέσεως πράττειν. ἐοίκασι δ' οἱ ταύτῃ χρώμενοι τῇ ὑπαντήσει, ἐθελοκωφεῖν, καὶ πάντα μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸ ἐπιζητούμενόν τι λέγειν. ἡμῶν γὰρ αὐτοὺς δεικνυόντων ὅτι οὐδὲν ἴδιόν ἐστι τοῦ φρονοῦντος ἔργον, ᾧ διαφέρει τῶν μὴ φρονίμων, ἀλλὰ πᾶν τὸ γινόμενον
B ὑπ' αὐτοῦ, τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν μὴ σπουδαίων γίνεσθαι, αὐτοὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἴσχυσαν ἀνελεῖν. ἔξωθεν δέ φασιν, ὅτι τὸ κοινὸν ἔργον, ὁτὲ μὲν ἀπὸ φρονίμης γίνεται διαθέσεως, ὁτὲ δὲ ἀπὸ φαύλης. ὅπερ ἀπόδειξις μὲν τοῦ μὴ εἶναι κοινὸν ἔργον, τῶν τε φρονίμων καὶ τῶν μὴ τοιούτων, οὐκ ἔστι. δεῖται δὲ ἀποδείξεως, ζητήσαντός τινος, πόθεν γε διαγνωσόμεθα, πότε γίνεται ταῦτα ἀπὸ φρονίμης διαθέσεως, καὶ πότε οὐ γίνεται. αὐτὰ γὰρ τὰ
C κοινὰ ἔργα, τοῦτο οὐκ ἐμφανίζει, καθὸ ἐστι κοινά. ὅθεν καὶ τὸ ἀπὸ ἰατρικῆς κομισθὲν ὑπόδειγμα, κατ' αὐτῶν μᾶλλον εὑρίσκεται. ὅταν γὰρ φῶσι, τὸ ὑγιάζειν, κοινὸν ἰατροῦ τε καὶ οὐκ ἰατροῦ καθεστηκὸς, ἐξαίρετον γίνεσθαι τοῦ τεχνίτου, ἐπειδὰν ἰατρικῶς ἀποτελεσθῇ, τότε ἤτοι ἴσασί τι διαφόρως γινόμενον ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ παρὰ τὸν ἰδιώτην, οἷον τὸ συντόμως καὶ ἀπόνως καὶ μετὰ τάξεως καὶ ποιότητος· ἢ οὐκ ἴσασιν·
D ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα, κοινὰ τῶν ἰδιωτῶν ὑπειλήφασιν. καὶ εἰ μὲν ἴσασιν, αὐτόθεν ἴδιόν τι τοῦ ἰατροῦ φαινόμενον ἔργον ὡμολογήκασιν ὑπάρχειν, καὶ ἀκόλουθον εἶναι αὐτοῖς ἀπὸ τούτου μετελθοῦσι διδάσκειν, καὶ τοῦ σοφοῦ τι ἴδιον ἔργον ᾧ διοίσει τοῦ μὴ σοφοῦ. εἰ δὲ οὐκ ἴσασιν, ἀλλὰ πᾶν τὸ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ γινόμενον, τοῦτ' ἐροῦσι καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδιώτου γίνεσθαι, ἀφελοῦνται τοῦ ἰατροῦ τὸ ἴδιον ἔργον· καὶ ἀπαραλλαξίας οὔσης κατὰ τὸ φαινόμενον ἐν τοῖς γινομένοις ἔργοις, οὐ
E διαγνώσονται τόν τε τεχνίτην καὶ τὸν ἄτεχνον, οὐδὲ τὸ ἀπὸ τεχνικῆς διαθέσεως ἐνεργούμενον, οὐδὲ τὸ ἀπὸ ἀτέχνου, διὰ τὸ μηδὲ τὴν καθ' ἕκαστον ἀφανῆ διάθεσιν ἐξ ἑαυτῆς δύνασθαι γνωρίζεσθαι οὖσαν ἀφανῆ. τοίνυν οὐδὲν ὠφελεῖ αὐτοὺς τὸ ὁμολογεῖν μὲν κοινὰ εἶναι τὰ ὑπό τε τοῦ σοφοῦ γινόμενα ἔργα,

καὶ τὰ μὴ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ· διαφέρειν δ' αὐτά, τῷ νυνὶ μὲν ἀπὸ φρονίμης γίνεσθαι διαθέσεως, νυνὶ δὲ ἀπὸ ἄφρονος. ἄλλοι δέ εἰσιν οἱ τῷ ὁμαλισμῷ καὶ τάξει ταῦτα διαζεύξεσθαι νομίζοντες. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν μέσων τεχνῶν ἴδιόν ἐστι τοῦ τεχνίτου τό τε τεταγμένως τι ποιεῖν, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀποτελέσμασι ὁμαλίζειν. (ποιήσαι γὰρ ἄν ποτε καὶ ἰδιώτης τὸ τεχνικὸν ἔργον, ἀλλὰ σπανίως, οὐ πάνυ τότε, οὐδὲ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως) οὕτω καὶ τοῦ μὲν φρονίμου φασὶν ἔργον εἶναι, τὸ ἐν τοῖς κατορθώμασι ὁμαλίζειν· τοῦ δὲ ἄφρονος, τοὐναντίον. φαίνονται δὲ καὶ οὗτοι κατά τινα τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, περὶ τῆς ἐν χερσὶ ζητήσεως διαπταίοντες. τὸ γὰρ εἶναι ἵνα βίου τάξιν κατὰ τεχνικὸν λόγον ὡρισμένως εἰρημένην, εὐχῇ μᾶλλον ἔοικε. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος πρὸς τὰς τῶν ὑποπιπτόντων πραγμάτων διαφορὰς καὶ ποικιλίας ἁρμοζόμενος, οὐδέποτε δύναται τὴν αὐτὴν τάξιν φυλάττειν· καὶ μάλιστα ὁ ἔμφρων, τό τε ἄστατον τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ἀβέβαιον τῶν πραγμάτων ἐννοούμενος. ἀλλ' ὥστε, εἴπερ μίαν καὶ ὡρισμένην εἶχε βίου τάξιν ὁ φρόνιμος, κἂν ἐκ ταύτης ἐναργῶς κατειλήπτο τοῖς μὴ φρονίμοις· οὐχὶ δέ γε καταλαμβάνεται τούτοις· τοίνυν οὐδ' ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἔργων ληπτός ἐστιν ὁ φρόνιμος. ὅθεν εἰ πᾶσα μὲν τέχνη ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων φαίνεται· τῆς δὲ φρονήσεως οὐδέν ἐστιν ἴδιον ἔργον, ἐξ οὗ φαίνεται, οὐκ ἂν εἴη τις τέχνη περὶ τὸν βίον ἡ φρόνησις. καὶ μὴν, εἰ τέχνη τις ἐστὶ περὶ τὸν βίον ἡ φρόνησις, οὐκ ἄλλον ἄν τινα μᾶλλον ὠφέλησεν, ἢ τὸν κεκτημένον αὐτὴν σοφὸν, ἐγκράτειαν αὐτῷ παρασχομένη, ἐν ταῖς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμαῖς, καὶ ἐν ταῖς ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἀφορμαῖς. οὐχὶ δέ γε τὸν σοφὸν ὠφελεῖ ἡ φρόνησις, ὡς παραστήσομεν. οὐκ ἄρα τέχνη τις ἐστὶ περὶ τὸν βίον. ὁ γὰρ λεγόμενος ἐγκρατὴς σοφὸς, ἤτοι κατὰ τοῦτο λέγεται ἐγκρατὴς, καθ' ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ γίνεται ὁρμῇ τῇ πρὸς ἀγαθὸν, καὶ ἀφορμῇ τῇ ἀπὸ τοῦ κακοῦ· ἢ καθ' ὅσον ἔχει μὲν φαύλας ὁρμὰς, περικρατεῖ δὲ τούτων τῷ λόγῳ. καὶ κατὰ μὲν τὸ μὴ γίνεσθαι ἐν φαύλαις κρίσεσιν, οὐκ ἂν λεχθείη ἐγκρατὴς εἶναι. οὐ γὰρ κρατήσει οὗ οὐκ ἔχει. καὶ ὥσπερ τοῦτον οὐκ ἄν εἴποι τις τὸν εὐνοῦχον ἐγκρατῆ πρὸς ἀφροδισίων μίξιν, καὶ τὸν κακοστόμαχον, πρὸς ἐδεσμάτων ἀπόλαυσιν;

A & quæ à non sapiente: ea autem differre, quòd nunc quidem à prudenti fiant affectione, nunc autem ab imprudenti. Alij autem sunt qui existimant ea distingui ex æquatione & ordine. Quomodo enim in medijs artibus est proprium artificis ordinatè aliquid facere, & id quod est in effectis exæquare (fecerit enim etiam rudis & ignarus opus artificiosum, sed rarò, nec tunc præclarè, nec eodem modo & similiter:) ita etiam sapientis quidem esse dicunt exæquare B id quod est in rectè factis: insipientis autem, contrà. Videntur autem isti contra rerum naturam statuere de ea quæ est præ manibus quæstione. Esse enim definitè aliquem vitæ ordinem ex artificiosa ratione, videtur magis esse dictũ vt est in votis. Nam quiuis homo se componens ad rerum quæ incidunt diuersitates & varietates, nunquam potest eundem seruare ordinem: & maximè prudens, considerans fortunæ instabilitatem & rerum inconstantiam. Alioqui si sapiens vnum & definitum C haberet vitæ ordinem, ex eo euidenter comprehensus esset à non sapientibus: His autem non comprehenditur: Nec ergo ex operum factorúmve ordine comprehendi potest prudens ac sapiens. Vnde si omnis quidem ars ex proprijs apparet operibus: prudentiæ autem nullum est opus proprium ex quo appareat: non erit prudentia vitæ agendæ ars aliqua. Præterea si prudentia est vitæ agendæ ars aliqua, nemini magis profuerit quàm sapienti qui D eam possidet, vt quæ ei præbuerit continentiam in boni appetitionibus, & in declinando malo. Sapienti autem non prodest prudentia, vt ostendemus: Non est ergo vitæ agendæ ars aliqua. Nam sapiens qui dicitur continens, aut ideo dicitur continens, quòd in nulla sit boni appetitione & declinatione à malo: aut quòd malas quidem habeat appetitiones, eas autem ratione superet. Et eo quidem quòd in malis non sit iudicijs, non dicetur esse continens. non E enim eo quod non habet, erit superior. Et quomodo non dixeris eunuchum esse continentem ad rem veneream: & eum qui malo est stomacho, continentem ad fruendum cibis:

in eis enim non est omnino horum requisitio, vt continentes exurgant aduersus requisitionem: eodem modo nec sapiens dicendus est continens, propterea quòd in eo non nascatur id à quo se contineat. Si autem censebunt eum ideo esse continentem, quòd sit in malis quidem iudiciis, ea autem ratione superet, primùm quidem dabunt, nihil ei prodesse prudentiam, vt qui iam sit in perturbationibus, & egeat auxilio: deinde etiam stultis inueniatur infœlicior. Nam quatenus quidem aliquid appetit, omnino perturbatur: quatenus autem superat ratione, malum in se continet, & ideo magis turbatur, quum stulto hoc minimè accidat. Nam quatenus quidem appetit, conturbatur: quatenus autem assequitur ea quæ desiderabat, dissolutam habet perturbationem. Non est ergo sapiens continens, quod attinet ad prudentiam, aut si est, est omnium hominum infœlicissimus. Sed si vnaquæque ars magis prodest ei qui ipsam possidet: ostensum est autem eam quæ vitæ agendæ censetur esse artem non prodesse possessori: dicendum est esse nullam vitæ agendæ artem.

An degendæ vitæ ars possit doceri.

ATQVE cum eo quidem quòd non est vitæ degendæ ars aliqua, vi ac potestate simul ostensum est nec eam posse doceri. Eorum enim quæ non sunt, non est disciplina. Et tamen etiamsi ex abundantia concesserimus eam esse, docemus eam non posse doceri. Atque multa quidem & varia dicunt Philosophi de disciplina. Nos autem præcipua selecta afferemus, quibus partim quidem argumentantur Sceptici nihil esse disciplinam, partim autem quæ peculiariùs dicuntur de ipsa prudentia. Ordine autem communiores consideremus argumentationes. In omni ergo disciplina fatendum est esse & rem quæ docetur, & eum qui docet, & eum qui discit, & modum disciplinæ. De his autem nihil constat, vt ostendemus. Non est ergo aliqua disciplina. Et quoniam primum rei quæ docetur meminimus, de ea primùm est dubitandum. Si enim docetur res aliqua, aut docetur quod est, aut quod non est. Sed neque quod est, docetur, vt ostendemus:

A οὐδ' ὅλως γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐπιζήτησίς τις γίνεται τούτων, ἵνα καὶ ἐγκρατῶς κατεξαναστῶσι τῆς ἐπιζητήσεως· τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ, οὐδὲ τὸν σοφὸν ἐγκρατῆ ῥητέον, διὰ τὸ μὴ φύεσθαι ἐν αὐτῷ τὸ οὗ ἔσται ἐγκρατής. εἰ δὲ κατὰ τοῦτο ἀξιώσουσιν αὐτὸν ὑπάρχειν ἐγκρατῆ, καθ' ὅσον γίνεται μὲν ἐν φαύλαις κρίσεσι, περιγίνεται δὲ αὐτῶν τῷ λόγῳ, πρῶτον μὲν δώσουσι τὸ ὅτι οὐδὲν ὠφέλησεν αὐτὸν ἡ φρόνησις ἀκμὴν ἐν ταραχαῖς ὄντα, καὶ βοηθείας δεόμενον, εἶτα καὶ κακοδαιμονέστερον τῶν φαύ- B λων εὑρίσκεσθαι. ᾗ μὲν γὰρ ὁρμᾷ ἐπί τι πάντως ταράσσεται· ᾗ δὲ περικρατεῖ τῷ λόγῳ, συνέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ταράττεται τοῦ φαύλου μηκέτι τοῦτο πάσχοντος. ᾗ μὲν γὰρ ὁρμᾷ, ταράττεται· ᾗ δὲ τυγχάνει τῶν ἐπιθυμουμένων, ὑπεκλυομένην ἴσχει τὴν ταραχήν. οὐ τοίνυν ἐγκρατὴς γίνεται ὅσον ἐπὶ τῇ φρονήσει ὁ σοφός· ἢ εἴπερ γίνεται, πάντων ἀνθρώπων κακοδαιμονέστερος γίνεται. ἀλλ' εἰ ἑκάστη τέχνη τὸν κεκτημένον αὐτὴν ὠφελεῖ μᾶλλον, δέδεικται δὲ ἡ περὶ τὸν βίον ἀξιουμένη εἶ- C ναι τέχνη, μηδὲ τὸν κεκτημένον ὠφελοῦσα· ῥητέον μὴ εἶναί τινα περὶ τὸν βίον τέχνην.

Εἰ διδακτή ἐστιν ἡ περὶ τὸν βίον τέχνη.

Δυνάμει μὲν οὖν συναποδέδεικται τῷ μὴ εἶναί τινα περὶ τὸν βίον τέχνην, τὸ μηδὲ διδακτὴν αὐτὴν καθεστάναι. τῶν γὰρ μὴ ὄντων, οὐ γίνεται μάθησις. ὅμως δ' ἐκ περιττοῦ συγχωρήσαντες αὐτῆς τὴν ὕπαρξιν, διδάσκωμεν ὡς ἔστιν ἀδίδακτος. πολὺς μὲν οὖν καὶ ποικίλος ἐστὶ D παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ὁ περὶ τῆς μαθήσεως λόγος. ἀλλ' ἡμεῖς γε τὰ κυριώτατα ἐπιλεξάμενοι θήσομεν· ὧν τὰ μὲν κοινότερον ἐπικέχρηται παρὰ τοῖς Σκεπτικοῖς, εἰς τὸ μηδὲν εἶναι μάθησιν· τὰ δὲ καὶ ἰδιαίτερον λέγεται περὶ αὐτῆς τῆς φρονήσεως. τάξει δὲ πρότερα σκοπῶμεν τὰς κοινοτέρας ἐπιχειρήσεις. ἐπὶ πάσης τοίνυν μαθήσεως ὁμολογεῖσθαι δεῖ, τό, τι διδασκόμενον πρᾶγμα, καὶ τὸν διδάσκοντα καὶ τὸν μανθάνοντα, καὶ τὸν τρόπον τῆς μαθήσεως. E οὐδὲν δὲ τούτων ἐστὶν ὁμόλογον, ὡς δείξομεν· οὐκ ἄρα ἐστί τις μάθησις. καὶ ἐπεὶ πρῶτον ἐμνήσθημεν τοῦ διδασκομένου πράγματος, περὶ αὐτοῦ πρῶτον ἀπορητέον. εἰ γὰρ διδάσκεταί τι πρᾶγμα, ἤτοι τὸ ὂν διδάσκεται, ἢ τὸ μὴ ὄν. οὔτε δὲ τὸ ὂν διδάσκεται, ὡς δείξομεν,

οὔτε

οὔτε τὸ μὴ ὄν, ὡς παραστήσομεν· οὐκ ἄρα διδάσκεταί τι πρᾶγμα. καὶ δὴ τὸ μὲν μὴ ὂν οὐ διδάσκεται· οὐδὲν γὰρ αὐτῷ συμβέβηκεν, ὥστ' οὐδὲ τὸ διδάσκεσθαι. καὶ ἄλλως, εἰ τὸ μὴ ὂν διδάσκεται, ἀληθὲς ἔσται τὸ μὴ ὄν. τῶν γὰρ ἀληθῶν ἐστιν ἡ μάθησις. εἰ δὲ ἀληθὲς ἔσται τὸ μὴ ὄν, εὐθὺς καὶ ὑπάρχειν γενήσεται. ἀληθὲς γοῦν φασιν οἱ Στωικοὶ ὃ ὑπάρχει τε καὶ ἀντίκειταί τινι. ἄτοπον δέ γε τὸ μὴ ὂν ὑπάρχειν· οὐκ ἄρα τὸ μὴ ὂν διδάσκεται. τό γε μὴν διδασκόμενον, κινοῦν φαντασίας διδάσκεται· τὸ δὲ μὴ ὄν, οὐ δύναται κινεῖν φαντασίαν· οὐκ ἄρα διδακτόν ἐστι τὸ μὴ ὄν. πρὸς τούτοις, εἰ τὸ μὴ ὂν διδάσκεται, οὐδὲν ἀληθὲς διδάσκεται. τῶν γὰρ ὄντων καὶ ὑπαρχόντων ἐστὶ τὸ ἀληθές. εἰ δὲ μηδὲν ἀληθὲς διδάσκεται, πᾶν τὸ διδασκόμενόν ἐστι ψεῦδος. ἄτοπον δέ γε πᾶν τὸ διδασκόμενον εἶναι ψεῦδος. οὐ τοίνυν τὸ μὴ ὂν διδάσκεται. ἐπεί τοι εἴπερ τὸ μὴ ὂν διδάσκεται, ἤτοι καθὸ μὴ ὄν ἐστι, διδάσκεται, ἢ κατ' ἄλλο τι. καθὸ μὲν οὖν μὴ ὄν ἐστιν, οὐ διδάσκεται. εἰ γὰρ τὸ μὴ ὄν, καθὸ μὴ ὄν ἐστι, διδάσκεται, οὐδὲν οὖν διδαχθήσεται· ὅπερ ἄτοπον. καὶ μὴν οὐδὲ κατ' ἄλλο τι. τὸ γὰρ ἄλλο τι, ἐστί· τὸ δὲ μὴ ὄν, οὐκ ἔστιν. ὥστ' οὐκ ἂν διδαχθείη τὸ μὴ ὄν. λείπεται οὖν λέγειν, τὸ ὂν διδάσκεσθαι· ὃ καὶ αὐτὸ τῶν ἀδυνάτων δείξομεν. εἰ γὰρ τὸ ὂν διδάσκεται, ἤτοι καθὸ ὄν ἐστιν, ἢ κατ' ἄλλο τι. καὶ εἰ μὲν καθὸ ὄν ἐστι διδάσκεται, οὐδὲ ἔσται διδακτόν. εἰ γε τῶν ὄντων οὐδέν ἐστι διδακτόν, οὐδέ γε ἔσται τὸ διδασκόμενον. δεῖ γὰρ ἀδίδακτόν τι εἶναι, ἵνα ἐκ τούτου μάθησις γίνηται. ὥστε καθὸ μὲν ὄν ἐστιν, οὐκ ἂν διδαχθείη τὸ ὄν. καὶ μὴν οὐδὲ κατ' ἄλλο τι συμβεβηκὸς αὐτῷ, ὅπερ μὴ ὄν ἐστιν. ἀλλὰ πᾶν τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ, ὄν ἐστιν. ὥστ' εἰ τὸ ὂν καθὸ ὄν ἐστιν, οὐ διδάσκεται, οὐδὲ κατ' ἄλλο τι διδαχθήσεται. ἐκεῖνο γὰρ ὁτιποτ' ἐστὶν ἄλλο συμβεβηκὸς αὐτῷ, ὄν ἐστιν. εἰ οὖν μήτε τὸ ὂν διδάσκεται, μήτε τὸ μὴ ὄν, παρὰ δὲ ταῦτα οὐδέν ἐστιν, οὐδὲν τῶν ὄντων διδάσκεται. καὶ ἄλλως. ἐπεὶ τῶν τινῶν τὰ μέν ἐστι σώματα, τὰ δὲ ἀσώματα, εἰ διδάσκεταί τι, ἤτοι τὸ σῶμα διδάσκεται, ἢ τὸ ἀσώματον. οὔτε δὲ τὸ σῶμα διδάσκεται οὔτε τὸ ἀσώματον· οὐκ ἄρα διδάσκεται. τὸ μὲν οὖν σῶμα οὐ διδάσκεται, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς. λεκτὰ γάρ ἐστι τὰ διδασκόμενα. σώματα δ' οὐκ ἔστι τὰ λεκτά.

A neque quod non est, vt exponemus. Non ergo docetur res aliqua. Et id quidem quod non est, non docetur: nihil enim ei accidit: quamobrem nec doceri. Et alioqui si id quod non est, docetur, verum erit quod non est, & statim fiet vt sit. Verum quidem certè dicunt Stoici id quod & est, & quod ex aduerso alicuius ponitur. Absurdum est autem esse id quod non est. Non ergo id quod non est docetur. Id quidem certè quod docetur, docetur mouens phantasiam. Quod autem non
B est, non potest mouere phantasiam. Non potest ergo doceri quod non est. Nam si id quod non est, docetur, aut docetur quatenus non est quod est, aut quatenus est aliquid aliud. Atque quatenus quidem non est quod est, non docetur. Si enim quod non est, quatenus non est quod est, docetur, cùm nihil sit, docebitur. quod quidem est absurdum. Sed neque quatenus est aliquid aliud. Quod enim est aliquid aliud, est. Quod autem non est id quod est, non
C est. Quamobrem quod non est, minimè potest doceri. Restat ergo vt dicatur id quod est, doceri. quod ipsum quoque ostendemus non posse fieri. Si enim quod est, docetur, aut docetur quatenus est quod est, aut quatenus aliquid aliud. Et si quidem docetur quatenus est quod est, ne poterit quidem doceri. Si autem ex iis quæ sunt, nihil potest doceri, ne erit quidem quod doceatur. Oportet enim aliquid esse eiusmodi vt non possit doceri, vt ex eo fiat
D disciplina. Quamobrem quatenus quidem est quod est, non poterit doceri quod est. Sed neque quatenus est aliquid aliud eorum accidens, quod non est quod est. Sed omne quod ei accidit, est id quod est. Illud enim, quodcumq; est aliud ei accidens, est quod est. Si ergo neque quod est, docetur, neque quod non est: præter hæc autem nihil est: ex iis quæ sunt, nihil docetur. Et aliter. Quoniam ex aliquibus alia quidem sunt corpora, alia verò incorporea: si doce-
E tur aliquid, aut docetur corpus, aut incorporeum. Sed neque corpus docetur, maximè ex sententia Stoicorum. Nam quæ dicuntur, sunt ea quæ docentur. Corpus autē non sunt ea quæ dicuntur.

Et alioqui, si corpus neque est sensile, neque cadit sub intelligentiam, non docetur corpus. Oportet enim quod docetur, aut esse sensile, aut cadere sub intelligentiam. Si neutrum autem sit, non docetur. Quòd autem corpus nec sit sensile, nec cadat sub intelligentiam, ostendimus in iis quæ scripsimus aduersus Physicos. Nam & si corpus, vt dicit Epicurus, est congeries magnitudinis & figuræ & resistentiæ, seu quod tres habet dimensiones ac interualla cum resistentia: quoniam quidquid sumitur ex coitu multorum, non est sensus qui est expers rationis, id accipere, sed alicuius facultatis participis rationis, nō est corpus ex sensilibus. Quòd si est sensile, rursus erit eiusmodi vt non possit doceri. ex sensilibus enim nihil docetur: vt nemo discit videre album, neq; gustare dulce, neque ab aliquo odorem percipere, frigefieri, calefieri: sed doceri non potest eorum omnium apprehensio. Neque ergo corpus est sensile. neque si sit sensile, ea ratione poterit doceri. Sed neque vt quod cadat sub intelligentiam, potest doceri. Si enim neq; longitudo separatim est corpus, neque latitudo, neque profunditas: id autē est ex his omnibus compositum: oportebit cùm sint omnia incorporea, etiam quod est ex eis coactū ac congregatum, intelligere incorporeum & non corpus: & ideo etiam non posse doceri corpus. & quòd ex corporibus alia quidem sunt sensilia, alia verò quæ cadunt sub intelligentiam. Quamobrem si docetur corpus, aut id quod est sensile, docetur, aut id quod cadit sub intelligentiam. Sed neque quod est sensile, docetur, propterea quòd appareat, & ex se sit euidens. neque quod cadit sub intelligentiam, propterea quòd nihil sit certi, & sit huc vsq; quæ diiudicari non potest de iis dissensio: cùm alij quidem dicant id esse indiuiduum, alij verò diuiduum: & alij quidem id carere partibus & esse minimum, alij secari posse in partes, & diuidi in infinitum. Non potest ergo doceri corpus. sed neque incorporeum. Aut enim est aliqua idea Platonica: aut quod à Stoicis dicitur, λεκτὸν, id est, quod dicitur: aut inane, aut locus, aut tempus, aut aliquid aliud ex iis quæ sunt huiusmodi. Quodcunque autem sit ex his, habet substantiam de qua quæritur, & de qua dissidetur absque diiudicatione. Ea autem de quibus adhuc dubitatur, dicere doceri tanquam de quibus nulla sit controuersia

A καὶ ἄλλως· εἰ τὸ σῶμα μήτε αἰσθητόν ἐστι, μήτε νοητόν ἐστιν, οὐ διδάσκεται τὸ σῶμα. δεῖ γὰρ τὸ διδασκόμενον, ἢ αἰσθητὸν εἶναι ἢ νοητόν. μηδέτερον δὲ ὄν, οὐ διδάσκεται. τὸ δὲ ὅτι οὔτε αἰσθητόν ἐστιν οὔτε νοητόν ἐστι τὸ σῶμα, παρεστήσαμεν ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Φυσικούς. εἴτε γὰρ ἀθροισμός τίς ἐστι τὸ σῶμα, ὥς φησιν ὁ Ἐπίκουρος, μεγέθους καὶ σχήματος καὶ ἀντιτυπίας, ἐάν τε τὸ τὰς τρεῖς ἔχον διαστάσεις μετὰ ἀντιτυπίας· ἐπεὶ πᾶν τὸ κατὰ σύνοδον πλειό- B νων λαμβανόμενον, οὐκ ἔστι τῆς ἀλόγου αἰσθήσεως λαβεῖν, ἀλλὰ λογικῆς τινος δυνάμεως, οὐκ ἔσται τῶν αἰσθητῶν τὸ σῶμα. καὶ εἰ αἰσθητὸν δὲ ὑπάρχοι, πάλιν ἀδίδακτον γενήσεται. τῶν γὰρ αἰσθητῶν οὐδὲν διδάσκεται. οἷον, οὐδεὶς λευκὸν ὁρᾶν μανθάνει, οὐδὲ γλυκέος γεύεσθαι, οὐχ ὑπό τινος εὐωδίζεσθαι, ψύχεσθαι, θερμαίνεσθαι· ἀλλ' ἀδίδακτός ἐστιν ἡ πάντων τούτων ἀντίληψις. οὔτε τοίνυν αἰσθητόν ἐστι τὸ σῶμα. οὔτ' εἰ αἰσθητὸν C ὑπάρχει, κατὰ τοῦτ' ἔσται διδακτόν. καὶ μὴν οὐδ' ὡς νοητὸν δύναται διδάσκεσθαι. εἰ γὰρ μήτε τὸ μῆκος κατ' ἰδίαν ἐστὶ σῶμα, μήτε τὸ πλάτος, μήτε τὸ βάθος· τὸ δὲ ἐκ πάντων τούτων σύνθετον· δεήσει πάντων ἀσωμάτων ὄντων, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ἄθροισμα νοεῖν ἀσώματον, καὶ οὐ σῶμα· διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀδίδακτον εἶναι τὸ σῶμα· τῶν δὲ σωμάτων τὰ μὲν εἶναι αἰσθητά, τὰ δὲ νοητά. διόπερ εἰ διδάσκεται τὸ σῶμα, ἤ- D τοι τὸ αἰσθητὸν διδάσκεται, ἢ τὸ νοητόν. οὔτε δὲ τὸ αἰσθητὸν διδάσκεται, διὰ τὸ φαίνεσθαι, καὶ ἐξ αὐτοῦ πᾶσι πρόδηλον ὑπάρχειν· οὔτε τὸ νοητόν, διὰ τὴν ἀδηλότητα, καὶ τὴν ἀνεπίκριτον μέχρι τοῦ νῦν περὶ αὐτοῦ διαφωνίαν. τῶν μὲν ἄτομον αὐτὸ λεγόντων, τῶν δὲ τμητόν. καὶ τῶν μὲν ἀμερὲς καὶ ἐλάχιστον, τῶν δὲ μεριστὸν καὶ εἰς ἄπειρον τέμνεσθαι δυνάμενον. οὐκ ἄρα διδακτόν ἐστι τὸ σῶμα· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ ἀσώματον. ἢ γὰρ E ἰδέα τίς ἐστι Πλατωνική, ἢ τὸ παρὰ τοῖς Στωικοῖς λεκτόν, ἢ κενόν, ἢ τόπος, ἢ χρόνος, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. ὧν δ' ἂν ᾖ τούτων, ἔτι ζητουμένων καὶ ἀνεπικρίτως διαφωνουμένων ἔχει τὴν ὑπόστασιν. τὸ δὲ τὰ ἔτι ἀμφισβητούμενα ὡς ἀναμφίλεκτα λέγειν διδάσκεσθαι,

τελέως

παντελῶς ἐστιν ἄτοπον. ἀλλ' εἰ τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστι σώματα, τὰ δὲ, ἀσώματα, δέδεικται δὲ μηδὲν τούτων διδασκόμενον, οὐδέν ἐστι τὸ διδασκόμενον. καὶ ἄλλως· εἰ διδάσκεταί τι, ἤτοι ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος· καὶ ψεῦδος μὲν οὐκ ἔστιν, ὡς αὐτόθεν φαίνεται· ἀληθὲς δ' εἴπερ ἐστιν, ἄπορόν ἐστιν, ὡς ἐν τοῖς περὶ κριτηρίου ἐδείξαμεν· καὶ περὶ ἀπόρων οὐκ ἔστι μάθησις· οὐκ ἄρα ἔστι τὸ διδασκόμενον. πρὸς τούτοις τὸ διδασκόμενον, ἢ τεχνικόν ἐστιν ἢ ἄτεχνον. ἀλλ' ἄτεχνον μὲν οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ οὐδὲ δεήσεται μαθήσεως. εἰ B δὲ τεχνικόν ἐστιν, ἤτοι αὐτόθεν φαίνεται, ἢ ἄδηλόν ἐστιν. καὶ εἰ μὲν αὐτόθεν φαίνεται, καὶ ἄτεχνόν ἐστι καὶ ἀδίδακτον. εἰ δὲ ἄδηλόν ἐστιν, οὐ γίνεται δι' αὐτὸ τὸ ἀδηλεῖσθαι διδακτόν. ἐκ τούτων μὲν οὖν ἄπορον παρίσταται τὸ διδασκόμενον πρᾶγμα. συναναιρεῖται δ' αὐτῷ ὅ, τε διδάσκων, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὃ διδάξει, ὅ, τε μανθάνων, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὃ μάθῃ. οὐδὲν δ' ἧττον ἔσται καὶ ἐπ' αὐτῶν τούτων τὰς ὁμοίας κινεῖν ἀπορίας. εἰ γάρ ἐστι τις ὁ διδάσκων, καὶ ἔσται τις ὁ C μανθάνων, ἤτοι τεχνίτης τὸν τεχνίτην διδάξει, ἢ ἄτεχνος τὸν ἄτεχνον· ἢ ἐναλλὰξ ὁ τεχνίτης τὸν ἄτεχνον, ἢ ἄτεχνος τὸν τεχνίτην. οὔτε δὲ ὁ ἄτεχνος τὸν ἄτεχνον διδάσκειν δύναται, ὡς οὐδὲ ὁ τυφλὸς τὸν τυφλὸν ὁδηγεῖν· οὐδ' ὁ τεχνίτης τὸν τεχνίτην· οὐ γὰρ ἔχει πάντως ὃ διδάξει. οὔτε μὴν ὁ ἄτεχνος τὸν τεχνίτην, ὡς οὐδὲ ὁ τυφλὸς ὁδηγεῖν ποτε δύναται τὸν βλέποντα. πεπήρωται γὰρ ὁ ἰδιώτης εἰς τὰ τῆς τέχνης θεωρήματα· καὶ διὰ τοῦτ' ἀνεπιτή- D δειος πρὸς τὸ διδάσκειν. ἀπολείπεται οὖν λέγειν ὅτι ὁ τεχνίτης τὸν ἰδιώτην διδάσκει· ὃ πάλιν τῶν ἀμηχάνων. καὶ γὰρ ὁ τεχνίτης συνηπόρηται ἅμα τοῖς τῆς τέχνης θεωρήμασι. καὶ ὁ ἄτεχνος εἰ διδάσκεται καὶ γίνεται τεχνίτης, ἤτοι ὅτε ἄτεχνός ἐστι, γίνεται τεχνίτης, ἢ ὅτε τεχνίτης ἐστίν. οὔτε δὲ ὅτε ἄτεχνός ἐστι, δύναται γίνεσθαι τεχνίτης, οὔτε ὅτε τεχνίτης ἐστιν, ἔτι γίνεται τεχνίτης, ἀλλ' ἔστι· καὶ κατὰ λόγον. ὁ μὲν γὰρ ἄτεχνος ἔοικε τῷ ἐκ E γενετῆς τυφλῷ ἢ κωφῷ. καὶ ὃν τρόπον οὔτε ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἰς ἔννοιαν ἔρχεται χρωμάτων, οὔτε ὁ ἐκ γενετῆς κωφὸς, εἰς ἔννοιαν ἔρχεται φωνῶν· οὕτω καὶ ὁ ἄτεχνος, ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἄτεχνος,

A est planè absurdum. Si autem ex iis quæ sunt, alia quidem sunt corpora, alia verò incorporea: ostensum est autem ex iis nihil doceri: nihil est quod docetur. Et alioqui, si docetur aliquid, aut est verum aut falsum. Et falsum quidem non est, vt ex ipso cernitur. Verum autem si sit, est dubium, vt ostendimus quum ageremus de eo quod habet vim iudicandi. De rebus autem dubiis non est disciplina. Non est ergo quod docetur. Ad hæc accedit, quod id quod docetur, aut est artificiosum, aut arte carens. Sed non est quidem arte carens, alioqui ne opus quidem habebit disciplina. Si est autem artificiosum, aut ex eo ipso apparet, aut non apparet, nec est euidens. Et si ex eo quidem ipso apparet, & caret arte & non potest doceri. Sin autem non apparet, nec est euidens: eo ipso quòd non apparet nec est euidens, non potest doceri. Atque ex his quidem ostenditur, rem quæ docetur, esse dubiam. Cum ipsa autem simul tollitur & qui docet, propterea quòd non habeat quod doceat: & qui discit, propterea quòd non habeat quod discat. Nihilo secius autem in iis quoq; licebit similes mouere dubitationes. Nā si est aliquis qui docet, & erit etiam aliquis qui discit, aut artifex docebit artificem, aut iners inertem: aut contrà artifex inertem, aut iners artificem. Sed neque iners docere potest inertem, vt neque cæcus potest cæcum ducere. Neque artifex artificem. non habet enim omnino quod doceat. Neque iners artificem: vt neque cæcus potest ducere videntem. Rudis enim & imperitus est planè occæcatus ad artis contemplationes: & ideo non est aptus ad docendum. Restat ergo vt dicatur quòd artifex docet rudem & imperitum. quod rursus est ex iis quæ nulla ratione possunt fieri. De artifice enim à nobis est dubitatum simul cum artis contemplationibus. Et iners si docetur & fit artifex, aut quando est iners, fit artifex, aut quando est artifex. Sed neque quando est iners, potest fieri artifex: neque quando est artifex, adhuc fit artifex, sed est. Idque est consentaneum. Nam iners quidem est similis ei qui est ab ortu cæcus aut surdus. & quomodo neque ei qui est ab ortu cæcus, veniunt in mentem colores: neque ei qui est ab ortu surdus, veniunt in mentem voces: ita etiam iners, quatenus est iners,

occæcatus ad apprehendendas artificiosas contemplationes, non potest eorum ipsorum habere cognitionem. Et artifex non ampliùs docetur, sed iam est doctus. Quinetiam vt hæc sunt dubia, ita etiam modus disciplinæ est dubius. Ea enim fit ac suscipitur aut euidentia aut ratione. Sed neque euidentia aut ratione, vt ostendemus: quamobrem nec disciplinæ modus est explicatus & absque dubitatione. Atque euidentia quidem non fit suscipiturve disciplina; quoniam euidentia est eorum quę monstrantur. Quod autem monstratur, apparet. Quod autem apparet, quatenus apparet, potest communiter ab omnibus apprehendi. Quod autem potest ab omnibus communiter apprehendi, minimè potest doceri. Quod ergo euidentia monstrari potest, non potest doceri. Sed nec oratione doceri potest aliquid. Aut enim natura aliquid significat oratio, aut nihil significat. Sed nihil significans, nihil docebit. Si autem aliquid significat, aut natura significat, aut ex instituto & ex impositione. Et natura quidem non significat, propterea quòd non omnes omnes intelligant, Græci Barbaros, & Barbari Græcos. Ex instituto autem & impositione si aliquid significat, perspicuum est quòd ij quidem qui anticiparunt, ea apprehendent in quibus ordinatæ fuerunt dictiones, non ex ipsis docti quæ ignorabant, sed in memoriam reuocantes & renouantes ea quæ sciebant. Qui autem opus habent vt discant ea quæ ignorabant, & ignorant in quibusnam ordinatæ sunt dictiones, nihil apprehendent. Quamobrem si neque res est quæ docetur, neque qui docet, neque qui discit, neq; modus disciplinæ, nihil est disciplina. Atque communiter quidem sic argumentantur Sceptici, vt probent non esse disciplinam. Licebit autem transferre dubitationes etiam ad eam quæ dicitur ars vitæ. Aut enim prudens prudentem eam docebit, aut imprudens imprudentem; aut imprudens prudentem, aut prudens imprudentem. Sed neque prudens prudẽtem eam dici potest docere. ambo enim sunt virtute perfecti, & neuter eorum opus habet disciplina. Neque imprudens imprudentem. ambo enim opus habent disciplina, & neuter eorum est prudens vt alterum doceat. Sed neque imprudens docebit prudentem,

A πεπηρωμένος πρὸς τὴν τῶν τεχνικῶν θεωρημάτων ἀντίληψιν, οὐ δύναται τούτων αὐτῶν ἔχειν τὴν γνῶσιν. ὅ τε τεχνίτης οὐκέτι διδάσκεται, ἀλλὰ δεδίδακται. καὶ μὴν ὡς ταῦτ' ἔστιν ἄπορα, οὕτω καὶ ὁ τρόπος τῆς μαθήσεώς ἐστιν ἄπορος. ἢ γὰρ ἐναργείᾳ γίνεται, ἢ λόγῳ. οὔτε δὲ ἐναργείᾳ, οὔτε λόγῳ γίνεται, ὡς παραστήσομεν· ὥστε οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς μαθήσεως ἐστιν εὔπορος. ἐναργείᾳ μὲν οὖν οὐ γίνεται μάθησις· ἐπείπερ B τῶν δεικνυμένων ἐστὶν ἡ ἐνάργεια. τὸ δὲ δεικτὸν, ἐστὶ φαινόμενον. τὸ δὲ φαινόμενον, ᾗ φαίνεται, κοινῶς πᾶσι ληπτόν ἐστι. τὸ δὲ κοινῶς πᾶσι ληπτὸν, ἀδίδακτον. οὐκ ἄρα τὸ ἐναργείᾳ δεικτὸν, διδακτόν ἐστι. καὶ μὴν οὐδὲ λόγῳ τι διδάσκεται. ἢ γὰρ φύσει σημαίνει τι ὁ λόγος, ἢ οὐδὲν σημαίνει. ἀλλὰ μηδὲν μὲν σημαίνων, οὐδ' ἔσται τινὸς διδάσκαλος. εἰ δὲ σημαίνει τι, ἤτοι φύσει σημαίνει, ἢ θέσει. καὶ φύσει μὲν οὐ σημαίνει, διὰ τὸ μὴ C πάντας πάντων ἀκούειν, Ἕλληνας βαρβάρων, καὶ βαρβάρους Ἑλλήνων. θέσει δ' εἴπερ σημαίνει, δῆλον ὡς οἱ μὲν προκατειληφότες, καθ' ὧν αἱ λέξεις εἰσὶ τεταγμέναι, ἀντιλήψονται τούτων οὐκ ἐξ ἑαυτῶν διδασκόμενοι ἅπερ ἠγνόουν, ἀλλ' ἀναμιμνησκόμενοι καὶ ἀνανεούμενοι ταῦθ' ἅπερ ᾔδεισαν. οἱ δὲ χρῄζοντες τῆς τῶν ἀγνοουμένων μαθήσεως, καὶ ἀγνοοῦντες καθ' ὧν εἰσι τεταγμέναι αἱ λέξεις, οὐδενὸς ἀντίληψιν ἕξουσι. διόπερ εἰ μήτε τὸ D διδασκόμενόν ἐστι πρᾶγμα, μήτε ὁ διδάσκων, μήτε ὁ μανθάνων, μήτε ὁ τρόπος τῆς μαθήσεως, οὐδέν ἐστι μάθησις. κοινότερον μὲν οὖν οὕτως ἐπιχειρεῖται τοῖς Σκεπτικοῖς, εἰς τὸ μὴ εἶναι μάθησιν. ἔνεστι δὲ μεταφέρειν τὰς ἀπορίας καὶ ἐπὶ τὴν λεγομένην περὶ τὸν βίον τέχνην. ἤτοι γὰρ ὁ φρόνιμος τὸν φρόνιμον ταύτην διδάξει, ἢ ὁ ἄφρων τὸν ἄφρονα, ἢ ὁ ἄφρων τὸν φρόνιμον, ἢ ὁ φρόνιμος τὸν ἄφρονα. οὔτε δὲ ὁ φρόνιμος τὸν φρόνιμον E λέγοιτ' ἂν ταύτην διδάσκειν· ἀμφότεροι γὰρ τέλειοι κατ' ἀρετήν εἰσι, καὶ οὐδέτερος αὐτῶν δεῖται μαθήσεως. οὔτε ὁ ἄφρων τὸν ἄφρονα· ἀμφότεροι γὰρ χρείαν ἔχουσι μαθήσεως, καὶ οὐδέτερος αὐτῶν φρόνιμος, ἵνα τὸν ἕτερον διδάξῃ. καὶ μὴν οὐδ' ὁ ἄφρων διδάξει τὸν φρόνιμον·

οὐδὲ

οὐδὲ γὰρ ὁ τυφλὸς μηνυτικὸς γίνεται τῷ βλέποντι χρωμάτων. λείπεται ἄρα, τὸν φρόνιμον διδακτικὸν εἶναι τοῦ ἄφρονος· ὅπερ καὶ αὐτὸ τῶν ἀπόρων. εἰ γὰρ ἡ φρόνησίς ἐστιν ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν, καὶ οὐδετέρων, ὁ ἄφρων μὴ ἔχων τὴν φρόνησιν, ἄγνοιαν δὲ ἔχων τούτων πάντων, διδάσκοντος τοῦ φρονίμου τὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ καὶ οὐδέτερα, ἀκούσεται μόνον τῶν λεγομένων, οὐ γνώσεται δ' αὐτά. εἰ γὰρ ἀντιλαμβάνοιτο αὐτῶν ἐν ἀφροσύνῃ καθεστώς, ἔσται ἡ ἀφροσύνη τῶν τε ἀγαθῶν καὶ κακῶν, καὶ οὐδετέρων γνωριστική. οὐχὶ δέ γε πάντων κατ' αὐτούς ἐστιν ἡ ἀφροσύνη θεωρητική. ὁ ἄρα ἄφρων οὐκ ἀντιλήψεται τῶν ὑπὸ τοῦ φρονίμου λεγομένων ἢ πραττομένων κατὰ τὸν τῆς φρονήσεως λόγον. καὶ ὥσπερ ὁ ἐκ γενετῆς πηρός, μέχρις οὗ πηρός ἐστιν, οὐκ ἔχει ἔννοιαν χρωμάτων· καὶ ὁ ἐκ γενετῆς κωφός, μέχρις οὗ κωφός ἐστιν, οὐκ ἀντιλαμβάνεται φωνῶν· οὕτω καὶ ὁ ἄφρων, ἐφ' ὅσον ἄφρων ἐστίν, οὐκ ἀντιλαμβάνεται τῶν φρονίμως λεγομένων καὶ πραττομένων. οὐδ' ὁ φρόνιμος ἄρα δύναται, τοῦ ἄφρονος ἐν τῇ περὶ τὸν βίον τέχνῃ καθηγεῖσθαι. καὶ μὴν εἰ ὁ φρόνιμος διδάσκει τὸν ἄφρονα, θεωρητικὴ ὀφείλει εἶναι ἡ φρόνησις τῆς ἀφροσύνης ὥσπερ καὶ ἡ τέχνη τῆς ἀτεχνίας. οὐχὶ δέ γε ἡ φρόνησις δύναται εἶναι θεωρητικὴ τῆς ἀφροσύνης. οὐκ ἄρα φρόνιμος τοῦ ἄφρονός ἐστι διδακτικός. ὁ γὰρ γενόμενος φρόνιμος ἔκ τινος συνασκήσεως καὶ τριβῆς, (φύσει γὰρ οὐδεὶς ἐστὶ τοιοῦτος) ἤτοι ὑποκειμένης ἐν αὐτῷ τῆς ἀφροσύνης, προσεκτήσατο τὴν φρόνησιν, ἢ κατὰ τὴν ἐκείνης ἀποβολήν, καὶ τὴν ταύτης κτῆσιν γέγονε φρόνιμος. καὶ εἰ μὲν ὑποκειμένης ἐν αὐτῷ τῆς ἀφροσύνης προσεκτήσατο τὴν φρόνησιν, ἔσται ὁ αὐτὸς φρόνιμος ἅμα καὶ ἄφρων· ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. εἰ δ' ἀποβολῇ ἐκείνης ἐκτήσατο ταύτην, οὐ δυνήσεται διὰ τῆς ὑστερογενοῦς διαθέσεως τὴν προοῦσαν διάθεσιν, νῦν δὲ μὴ παροῦσαν, γνωρίζειν. καὶ εἰκότως. παντὸς γὰρ πράγματος αἰσθητοῦ ἢ νοητοῦ γίνεται κατάληψις, ἤτοι κατὰ ἐνάργειαν περιπτωτικῶς, ἢ κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν περιπτωτικῶς πεφηνότων ἀναλογιστικὴν μετάβασιν· καὶ ταύτην, ἤτοι ὁμοιωτικήν, ὡς ὅταν ἀπὸ τῆς Σωκράτους εἰκόνος γνωρίζηται ὁ μὴ παρὼν Σωκράτης, ἢ συνθετικήν, ὡς ὅταν ἀπ' ἀνθρώπου καὶ ἵππου κατ' ἐπισύνθεσιν νοῶμεν τὸν ἀνύπαρκτον Ἱπποκένταυρον·

A neque enim cæcus videnti indicat colores. Restat ergo vt prudens doceat imprudentem. quod est etiam ex dubiis. Nam si prudentia est scientia bonorum & malorum & neutrorum, imprudens non habens aliquam prudentiam, habens autem horum omnium ignorationem, prudente docente bona & mala & neutra, audiet solùm ea quæ dicuntur, ea autem non cognoscet. Si enim ea apprehendat quum sit in imprudentia, cognoscet imprudentia bona & mala & neutra. Hęc autem, vt est eorum sententia, non contemplatur imprudētia. Imprudens ergo non apprehendet ea quæ a prudente dicuntur aut fiunt ratione prudentiæ. Et quomodo qui est ab ortu cæcus, quandiu est cæcus, non habet notionem colorum: & qui est ab ortu surdus, quandiu est surdus, voces nō apprehendit: ita etiam imprudens, quamdiu est imprudens non apprehendit ea quæ prudenter dicuntur aut geruntur. Nec ergo prudens potest esse dux imprudentis in arte degendæ vitæ. Præterea si prudens docet imprudentem, prudentia debet contemplari imprudentiam, sicut ars etiam inertiam. Non potest autem prudentia contemplari imprudentiam: Prudens ergo non docet imprudentem. Qui enim factus est prudens ex vsu aliquo & exercitatione (nemo enim est natura eiusmodi) aut cùm in eo sita esset imprudentia, acquisiuit prudentiam: aut per illius amissionem & huius acquisitionem factus est prudēs. Et si cùm in eo quidem sita esset imprudentia, acquisiuit etiam prudentiam, erit idem simul prudens & imprudens. quod non potest fieri. Sin autem amissione illius hanc acquisiuit, non poterit per posterius genitam affectionem cognoscere eam quæ priùs aderat, nunc autem non adest. & meritò. Cuiuslibet enim rei sensilis, aut quæ cadit sub intelligentiam, comprehensio, fit aut incurrendo per euidentiam, aut per reputantem & ratiocinantem transitum ab incurrentibus quæ apparuerunt: cumq; aut assimilantem: vt quando ab imagine Socratis cognoscitur Socrates qui non adest: aut componentem: vt quando ab homine & equo per compositionem intelligimus Hippocentaurum qui nō est:

aut ex proportione: vt quando ex communi homine amplificando quidem sumitur Cyclops, (qui non erat similis homini vescenti pane, sed nemoroso promontorio:) diminuendo autẽ Pygmæus. Quo fit vt si prudentia apprehendatur imprudentia, & prudenti imprudens, aut consideratur per incursionem, aut per transitum ab incursione. Sed nec consideratur per incursionem. nemo enim sicut nouit per incursionem album & nigrum, & dulce & amarum, ita etiam imprudentiam. neque per transitum ab incursione. nihil enim ex iis quę sunt, est simile imprudẽtiæ. Si autem ab eo transitum facit prudens, aut facit assimilantem, aut componentem, aut reputantem. Quamobrem imprudentiam nunquam comprehendet prudentia. Atqui, fortasse dicet aliquis, prudens ea quę est in seipso prudentia, potest mente comprehendere quæ est in alio prudentiam. quod quidem est stultum. Imprudentia enim est affectio quæ quædam edit facta. Si autem prudens cõsiderat & contemplatur eam quę est in alio, aut ipsam ex ea ipsa comprehendet affectionem: aut ad eius facta se applicans, ab iis eam quoque cognoscet. Quomodo enim artis quidem medendi affectionem ex iis quæ medicè fiunt: pingendi autem artem ex iis quæ vt à pictore fiunt: neque ipsam ex ipsa potest quispiam accipere affectionem. non apparet enim neque cadit sub aspectum: neque fieri potest vt per corporis formam ipsam intueamur, neq; à factis quæ ab ipsa eduntur. Quæcunque enim facta apparent, vt prius ostendebamus, sunt communia prudentiæ & imprudentiæ. Sed quomodo vt prudens doceat imprudentem artem vitæ degendæ, oportet eum contemplari imprudentiam, sicut etiam artificem, inertiam: ostensum est autem ab eo comprehendi non posse imprudentiam: ita non potest prudens imprudentem docere artem vitæ agendæ.

Quum sic autem dubitauerimus de iis quæ maximè continent ea quæ quæruntur in loco qui pertinet ad mores, in eis absoluamus vniuersam institutionis Scepticæ pertractationem.

A ἢ κατὰ ἀναλογίαν, ὡς ὅταν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου παραυξητικῶς μὲν λαμβάνηται ὁ Κύκλωψ, ὃς οὐκ ἐῴκει

ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι.

μειωτικῶς δὲ ὁ πυγμαῖος ἄνθρωπος. ὅθεν εἰ καὶ τῇ φρονήσει λαμβάνεται ἡ ἀφροσύνη, καὶ τῷ φρονίμῳ ὁ ἄφρων, ἤτοι κατὰ περίπτωσιν θεωρεῖται, ἢ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς περιπτώσεως μετάβασιν. οὔτε δὲ κατὰ περίπτωσιν θεωρεῖται, οὐδεὶς γὰρ ὡς λευκὸν καὶ μέλαν, καὶ γλυκὺ καὶ πικρὸν κατὰ περίπτωσιν ἔγνω, οὕτω καὶ ἀφροσύνην. B οὐδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς περιπτώσεως μετάβασιν. οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων ἐστὶν ἐοικὸς ἀφροσύνῃ. εἰ δὴ ἀπὸ τούτου ποιεῖται τὴν μετάβασιν ὁ φρόνιμος, ἤτοι ὁμοιωτικὴν ἢ συνθετικὴν, ἢ ἀναλογιστικήν. ὥστε οὐ λήψεταί ποτε τὴν ἀφροσύνην ἡ φρόνησις. ναί. ἀλλ᾽ ἴσως τις ἐρεῖ, ὅτι ὁ φρόνιμος τῇ ἐν αὐτῷ φρονήσει, τὴν περὶ ἄλλον ἀφροσύνην δύναται κατανοεῖν· ὅπερ ἐστὶν εὐηθες. ἡ γὰρ ἀφροσύνη διάθεσίς ἐστιν ἔργων τινῶν ἀποδοτική. C εἰ οὖν αὐτὴν ἐν ἄλλῳ θεωρεῖ καὶ καταλαμβάνει ὁ φρόνιμος, ἤτοι αὐτὴν ἐξ ἑαυτῆς καταλήψεται τὴν διάθεσιν, ἢ τοῖς ἔργοις αὐτῆς ἐπιβαλὼν, ἀπὸ τούτων καὶ αὐτὴν γνωριεῖ. καθάπερ τὴν μὲν ἰατρικὴν διάθεσιν, ἀπὸ τῶν ἰατρικῶς γινομένων ἔργων· τὴν δὲ ζωγραφικὴν ἀπὸ τῶν ζωγραφικῶς γινομένων. οὔτε δὲ αὐτὴν ἐξ αὐτῆς δύναται τὴν διάθεσιν λαβεῖν· ἀφανὴς γάρ ἐστι καὶ ἀτέκμαρτος· καὶ οὐχ οἷόν τε ἐστὶν αὐτὴν διὰ τῆς τοῦ σώματος μορφῆς παραθρῆσαι, D οὔτε ἐκ τῶν ὑπὸ αὐτῆς ἀποδιδομένων ἔργων. πάντα γὰρ τὰ φαινόμενα ἔργα, καθάπερ καὶ πρότερον ἐδείκνυμεν, κοινὰ φρονήσεως καὶ ἀφροσύνης ἐστίν. ἀλλ᾽ εἴπερ ἵνα ὁ φρόνιμος τὸν ἄφρονα διδάξῃ τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην, δεῖ θεωρητικὸν αὐτὸν εἶναι τῆς ἀφροσύνης, καθάπερ καὶ τὸν τεχνίτην, τῆς ἀτεχνίας· δέδεικται δὲ ἄληπτος αὐτῷ ἡ ἀφροσύνη· οὐκ ἂν δύναιτο ὁ φρόνιμος τὸν ἄφρονα τὴν περὶ τὸν βίον τέχνην διδάσκειν.

E Καὶ δὴ τὰ συνεκτικώτατα τῶν κατὰ τὸν ἠθικὸν τόπον ζητουμένων ἠπορηκότες, ἐν τούτοις τὴν σύμπασαν τῆς Σκεπτικῆς ἀγωγῆς διέξοδον ἀπαρτίζομεν.

ΠΥΡΡΩ-

FINIS COMMENTARIORVM ADVERSVS MATHEMATICOS.

ΠΥΡΡΩΝΟΣ ΗΛΕΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΒΙΟΣ.

PYRRHONIS ELIENSIS PHILOSOPHI VITA, EX DIOGENE LAERTIO.

Ex vulgata interpretatione, sed multis in locis castigata.

ΠΥΡΡΩΝ, Ἠλεῖος, Πλειστάρχου μὲν ἦν υἱός, καθὰ καὶ Διοκλῆς ἱστορεῖ· ὥς φησι δ' Ἀπολλόδωρος ἐν χρονικοῖς, πρότερον ἦν ζωγράφος, καὶ ἤκουσε Δρύσωνος τοῦ Στίλπωνος, ὡς Ἀλέξανδρος ἐν διαδοχαῖς. Εἶτα Ἀναξάρχῳ ξυνακολουθῶν πανταχοῦ, ὡς καὶ τοῖς γυμνοσοφισταῖς ἐν Ἰνδίᾳ συμμῖξαι, καὶ τοῖς μάγοις. ὅθεν γενναιότατα δοκεῖ φιλοσοφῆσαι, τὸ τῆς ἀκαταληψίας καὶ ἐποχῆς εἶδος εἰσαγαγών, ὡς Ἀσκάνιος ὁ Ἀβδηρίτης φησίν. οὐδὲν γὰρ ἔφασκεν οὔτε καλὸν οὔτε αἰσχρόν, οὔτε δίκαιον οὔτε ἄδικον· καὶ ὁμοίως ἐπὶ πάντων, μηδὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, νόμῳ δὲ καὶ ἔθει πάντα τοὺς ἀνθρώπους πράττειν. οὐ γὰρ μᾶλλον τόδε ἢ τόδε εἶναι ἕκαστον. ἀκόλουθος δ' ἦν καὶ τῷ βίῳ, μηδὲν ἐκτρεπόμενος μηδὲ φυλαττόμενος, ἅπαντα ὑφιστάμενος, ἁμάξας, εἰ τύχοι, καὶ κρημνούς, καὶ κύνας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μηδὲν ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπιτρέπων. σώζεσθαι μέντοι (καθά φασιν οἱ περὶ τὸν Καρύστιον Ἀντίγονον) ὑπὸ τῶν γνωρίμων παρακολουθούντων. Αἰνεσίδημος δέ φησι φιλοσοφεῖν μὲν αὐτὸν κατὰ τὸν τῆς ἐποχῆς λόγον, μὴ μέντοι γε ἀπροοράτως ἕκαστα πράττειν.

Ὁ δὲ παρ' ἐς τὰ ἐνενήκοντα ἔτη κατεβίω. Ἀντίγονος δέ φησιν ὁ Καρύστιος ἐν τῷ περὶ Πύρρωνος τάδε περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἄδοξός τε ἦν καὶ πένης καὶ ζωγράφος, σώζεσθαί τε αὐτοῦ ἐν Ἤλιδι ἐν τῷ γυμνασίῳ λαμπαδιστὰς μετρίως ἔχοντας.

A Pyrrho Eliensis, Plistarchũ habuit patrem: quod etiam Diocles tradit. Is (vt Apollodorus ait in Chronicis) pictor fuit primùm, atque (vt Alexander in Successionibus scribit) Drysonẽ Stilponis filium audiuit, deinde Anaxarchum, illi vbique adhærens, ita vt Gymnosophistas in Indiam adierit, Magisque cõgressus sit. Vnde & nobilissimè philosophiã tractasse videtur,
B commentus modum quo de omnibus nihil decerneret, neq; quicquam comprehendi posse diceret, vt Ascanius Abderites autor est. Negabat enim quicquam turpe esse aut honestum, iustum vel iniustum: eadem ratione & in omnibus nihil verè esse, cæterùm lege atque consuetudine cuncta homines facere: neque enim esse quicquam istud potiùs quàm illud. Consentanea ad hæc illi & vita erat: nihil declinans nihilq; deuitãs sustinebat omnia: currus si fortè occurrissent, & prærupta, & canes, & talia, ni-
C hil omnino sensibus permittens. Seruabatur autẽ (vt Carystius Antigonus refert) à sequentibus se necessariis. Porro Ænesidemus ipsum De assensu quidem retinendo philosophatum esse tradit, non tamẽ imprudenter gessisse singula.

Vixit autem ad annos fermè xc. Cæterùm Antigonus Carystius in libro quẽ de Pyrrhone scripsit, hæc de illo memorat, ipsum principiò quidem obscurum & pauperem, pictoremque fuisse, seruarique in Elide in gymnasio λαμπαδιστὰς non infeliciter ab eo elaboratos.

ff

Quin egredi solitum, & solitarium viuere, raróque apparere domesticis. Hoc autem idcirco facere, quòd audisset Indum quendam Anaxarcho exprobrantem, quòd nullum doceret virum bonum fieri, quum ipse regias aulas frequens tereret, & Regibus obsequeretur: sempérque eodem perseuerasse vultu atque habitu, vt si quispiam illum inter dicendū desereret, ipse tamen quod cœperat peragéret, & quidem quum in adolescētia mobilis fuerit. Sępe (inquit) peregrè proficiscebatur, nemini quò pergeret prædicens: & quibus volebat, cōgrediebatur. Et quum aliquando Anaxarchus in scrobē incidisset, ille pertransiit, nihil ei opem ferens. Idq; quum plerique culparent, Anaxarchus ipse laudabat vt indifferenter & sine affectu se habentem. Quū secum loqui aliquando deprehensus esset, rogatus cur id faceret, Meditor (inquit) bonus vt sim. In quæstionibus à nemine contemnebatur, quòd obiter solúmque ad interrogata diceret: qua ex re factū est vt Nausiphanes adolescentulus ab eo captus sit & allectus. Aiebat enim oportere affectus quidem esse Pyrrhonis, suiipsius autem verborum. Dicebátque sæpenumero Epicurum conuersationem institutúmque Pyrrhonis admiratum, ipsum de se percontari assiduè solitum. Tanto autem in honore à patria sua habebatur, vt eum Pontificem constituerit, atque illius gratia philosophos publico decreto omnes immunitate donauerit. Cōplures item habuit instituti sui, hoc est, rerum negligentiæ & contemptus æmulos. Vnde & illum complectitur mirificè Timon in Pythone, & in Sillis: quòd libet euaserit omnibus perturbationibus, superstitioneque & vanitate, & captione sophistica, ac Dei instar inter homines regnarit.

Miror quî tandē potuisti euadere Pyrrho
Turgentes frustra, stupidos vanósque sophistas,
Atque imposturæ fallacis soluere vincla.
Nec fuerit cura scrutari, Græcia quali
Aere cingatur, neque vbi aut vnde omnia constent.

Et iterum in Indalmis,

Abs te illud misere optarim cognoscere Pyrrho,
Quî fuerit facilis lætáque vita tibi,
Solus vt in viuis gereres te numinis instar

A ἐκπατεῖν τε αὐτὸν, καὶ ἐρημάζειν, σπανίως ποτὲ ἐπιφαινόμενον τοῖς οἰκείοις. τοῦτο δὲ ποιεῖν ἀκούσαντα Ἰνδοῦ τινος ὀνειδίζοντος Ἀναξάρχῳ, ὡς οὐκ ἂν ἕτερόν τινα διδάξαι οὗτος ἀγαθὸν, αὐτὸς αὐλὰς βασιλικὰς θεραπεύων. ἀεί τε εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι· ὥστε εἰ καί τις αὐτὸν καταλίποι μεταξὺ λέγοντα, αὐτὸν διαπεραίνειν τὸν λόγον· καίτοι κεκινημένον ὄντα ἐν νεότητι. πολλάκις (φησὶ) καὶ ἀπεδήμει, μηδενὶ προειπὼν, καὶ συνεπορεύετο οἷς τισιν B ἤθελεν. καί ποτε Ἀναξάρχου ἐς τέλμα ἐμπεσόντος, παρῆλθεν οὐ βοηθήσας. τινῶν δὲ αἰτιωμένων, αὐτὸς Ἀνάξαρχος ἐπῄνει τὸ ἀδιάφορον καὶ ἄστοργον αὐτοῦ. καταληφθεὶς δέ ποτε καὶ ἑαυτῷ λαλῶν, καὶ ἐρωτηθεὶς τὴν αἰτίαν, ἔφη μελετᾶν χρηστὸς εἶναι. ἔν τε ταῖς ζητήσεσιν ὑπ' οὐδενὸς κατεφρονεῖτο, διὰ τὸ ἐξοδικῶς λέγειν καὶ πρὸς ἐρώτησιν. ὅθεν καὶ Ναυσιφάνην ἤδη νεανίσκον ὄντα, θηραθῆναι. ἔφασκε γοῦν γίνεσθαι δεῖν τῆς μὲν διαθέσεως C τῆς Πυρρωνείου, τῶν δὲ λόγων, τῶν ἑαυτοῦ. ἔλεγέ τε πολλάκις καὶ Ἐπίκουρον θαυμάζοντα τὴν Πύρρωνος ἀναστροφὴν, συνεχὲς αὐτοῦ πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ· οὕτω δὲ αὐτὸν ὑπὸ τῆς πατρίδος τιμηθῆναι, ὥστε καὶ ἀρχιερέα καταστῆσαι αὐτὸν, καὶ δι' ἐκεῖνον πᾶσι τοῖς φιλοσόφοις ἀτέλειαν ψηφίσασθαι. καὶ δὴ καὶ ζηλωτὰς εἶχε πολλοὺς τῆς ἀπραγμοσύνης. ὅθεν καὶ ὁ Τίμων περὶ αὐτοῦ φησιν οὕτως ἐν τῷ Πύθωνι, καὶ ἐν τοῖς Σίλλοις,

D Ὦ γέρον, ὦ Πύρρων, πῶς ἢ πόθεν ἔκδυσιν εὗρες
Λατρείης, δοξῶν τε κενοφροσύνης τε σοφιστῶν,
Καὶ πάσης ἀπάτης πειθοῦς τ' ἀπελύσαο δεσμά.
Οὐδὲ μέλει σοι ταῦτα μεταλλῆσαι τίνες αὖραι
Ἑλλάδ' ἔχουσι, πόθεν τε καὶ εἰς ὅ, τι κύρει ἕκαστα;

E Καὶ πάλιν ἐν τοῖς Ἰνδαλμοῖς·

Τοῦτό μοι ὦ Πύρρων ἱμείρεται ἦτορ ἀκοῦσαι,
Πῶς ποτ' ἀνὴρ ἔτ' ἄγεις ῥᾷστα μεθ' ἡσυχίας,
Μοῦνος ἐν ἀνθρώποισι θεοῦ τρόπον ἡγεμονεύων.

Ἀθηναῖοι

Ἀθηναῖοι δὲ καὶ πολιτείᾳ αὐτὸν ἐτίμησαν, (καθά φησι Διοκλῆς) ἐπὶ τῷ Κότυν τὸν Θρᾷκα διαχειρίσασθαι. εὐσεβῶς δὲ καὶ τῇ ἀδελφῇ συνεβίω μαίᾳ οὔσῃ, καθά φησιν Ἐρατοσθένης ἐν τῷ περὶ πλούτου καὶ πενίας, ὅτε καὶ αὐτὸς φέρων εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπιπράσκει ὀρνίθια, εἰ τύχοι, καὶ χοιρίδια· καὶ τὰ ἐπὶ τῆς οἰκίας καθαίρει ἀδιαφόρως. λέγεται δὲ καὶ δέλφακα λούειν αὐτὸς ὑπὸ ἀδιαφορίας. καὶ χολήσας τι περὶ τῆς ἀδελφῆς, (Φιλίστα δὲ ἐκαλεῖτο) πρὸς τὸν λαβόμενον, εἰπεῖν ὡς οὐκ ἐν γυναίῳ ἡ ἐπίδειξις τῆς ἀδιαφορίας. καὶ κυνός ποτε ἐπενεχθέντος διασοβηθέντα, εἰπεῖν πρὸς τὸν αἰτιασάμενον, ὡς χαλεπὸν εἴη ὁλοσχερῶς ἐκδῦναι ἄνθρωπον· διαγωνίζεσθαι δ' ὡς οἷόν τε, πρῶτον μὲν τοῖς ἔργοις πρὸς τὰ πράγματα, εἰ δὲ μή, τῷ γε λόγῳ. φασὶ δὲ καὶ σηπτικῶν φαρμάκων καὶ τομῶν καὶ καυστήρων ἐπί τινος ἕλκους αὐτῷ προσενεχθέντων, μηδὲ τὰς ὀφρῦς συναγαγεῖν. καὶ ὁ Τίμων δὲ διασαφεῖ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ, ἐν οἷς πρὸς Πύθωνα διέξεισιν. ἀλλὰ καὶ Φίλων ὁ Ἀθηναῖος, γνώριμος αὐτοῦ γεγονώς, ἔλεγεν ὡς ἐμέμνητο μάλιστα μὲν Δημοκρίτου, εἶτα δὲ καὶ Ὁμήρου, θαυμάζων αὐτὸν, καὶ συνεχὲς λέγων,

οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.

καὶ ὅτι φησὶ καὶ μυίαις καὶ ὀρνέοις εἴκαζε τοὺς ἀνθρώπους. προσεφέρετο δὲ καὶ ταῦτα,

ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σύ· τί ἢ ὀλοφύρεαι αὕτως;
κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.

καὶ ὅσα συντείνει εἰς τὸ ἀβέβαιον, καὶ κενόσπουδον ἅμα καὶ παιδαριῶδες τῶν ἀνθρώπων. Ποσειδώνιος δὲ καὶ τοιοῦτό τι διέξεισι περὶ αὐτοῦ. τῶν γὰρ ἐμπλεόντων ἐσκυθρωπακότων ὑπὸ χειμῶνος, αὐτὸς γαληνὸς ὢν ἀνέρρωσε τὴν ψυχήν, δείξας ἐν τῷ πλοίῳ χοιρίδιον ἐσθίον, καὶ εἰπὼν ὡς χρὴ τὸν σοφὸν ἐν τοιαύτῃ καθεστάναι ἀταραξίᾳ. μόνος δὲ Νουμήνιος καὶ δογματίσαι φησὶν αὐτόν. τούτου πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μαθηταὶ γεγόνασιν ἐλλόγιμοι, ὧν Εὐρύλοχος· οὗ φέρεται ἐλάττωμα τόδε. φασὶ γὰρ ὡς οὕτω παρωξύνθη ποτέ, ὥστε τὸν ὀβελίσκον ἄρας μετὰ τῶν κρεῶν, ἕως τῆς ἀγορᾶς ἐδίωκε τὸν μάγειρον· καὶ ἐν Ἤλιδι καταπονούμενος ὑπὸ τῶν ζητούντων ἐν τοῖς λόγοις,

A Hunc autem Athenienses etiam ciuitate honorauerũt, vt refert Diocles, quòd Cotyn Thracium interemisset. Piè verò & cum sorore sua obstetrice vixit (vt Eratosthenes in libro De diuitiis & paupertate refert) quo tempore ipse publicè auiculas porcellosque venundabat, domique indifferenti munditia erat. Fertur ob eiusmodi indifferentiam & scrofam lauare solitus: & quum sorori quandoque succensuisset (Philista autem vocabatur) arguerétque illum quispiam vt immemorem instituti sui, B Non (inquit) muliercula documentum erit nostræ indifferentiæ. Rursum cùm se inuadentem canem repulisset, causantique cuidam, Graue (inquit) est & perdifficile hominem penitus exuere. certandum verò pro viribus, primùm quidem operibus, alioqui vel ratione aduersum res. Aiunt illum & medicamenta putria & sectiones, & vstiones sibi vlceri cuipiam adhibitas, tanta tulisse constantia, vt supercilia ne contraxerit quidem. Eius animi magnitudinem C & Timon in iis quæ scripsit ad Pythonem, prosequitur. Philo quoque Atheniensis, ipsius necessarius, illum Democriti meminisse, tum etiam Homeri, dixit, miratum illum eius versiculum, assiduéque pronuntiare solitum,

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum.

Amplectique quòd homines muscis & auibus compararet. Illos item perlibenter & sæpe proferre.

Quin tu igitur morere, & plora mihi amice, vicissim
D *Nam & periit Patroclus qui te superabat abunde.*

Sicut & cætera illius quibus infirmitas & inania studia atque pueriles hominũ motus indicantur. Posidonius autem de illo tale quiddam retulit. Naui aliquando ferebatur, & quum socij tempestate acti deiectiores essent, ipse tranquillo animo porcellum in naui edentem ostendebat, dicens oportere sapientem hanc illius imitari securitatem. Solus hunc Numenius dogma etiam edidisse ait. E Huius præterea memorabiles isti fuere discipuli, EVrylochus, cuius id notatur vitium: Aiunt illum aliquando ita furore instigatum, vt sumpto veru cum carnibus cocum in forum vsque persequeretur: & in Elide quæstionibus eruditorum fatigatum.

abiecto pallio, Alpheum tranasse fluuiũ. Erat autem Sophistis infestissimus, sicuti & Timonem ferunt. Philo autem in disputationibus erat frequentior. Vnde & Timon de illo ait,

Aut secum meditantem, & strepitu turbaq; remotum,
Litibus aut stolida addictum famaque Philonem.

Hecatæus præterea Abderites, & Timon Phliasius poëta Sillorum scriptor de quo dicemus. Nausiphanes quoque Teius (cuius plerique Epicurum auditorem fuisse tradunt) eius discipuli fuerũt. Hi omnes à magistro quidem Pyrrhonij, cæterũ à dogmate Aporetici & Sceptici, prætereáque & Ephectici, & Zetetici appellabantur. Est enim Zetetica philosophia sic dicta, quòd semper in veritatis inquisitione versetur. Porro Sceptica, quòd semper quærat & nunquam inueniat. Ephectica autem dicitur ab euentu, quod post inquisitionem ambigatur itidem: Aporetica verò quòd eius sectatores semper addubitent: atque à Pyrrhone Pyrrhonij (vt diximus) denominati sunt. Enimvero Theodosius in Scepticis capitulis, Scepticam Pyrrhoniã minimè appellari oportere ait. Nam siquidem motus & agitatio mentis alterius cõprehendi à nobis non potest, profectò Pyrrhonis affectum ignorabimus. At si illum ignoremus, Pyrrhonij haud quaquam dicemur, præterquam quòd neque Pyrrho primus Sceptices inuentor fuerit, neque ea dogma aliquod habeat: rectiùs autem diceretur Pyrrhonis moribus similis. Eius sectæ principem Homerum fuisse plerique autumant, quòd is in suis scriptis de rebus eisdem præter cæteros aliàs aliter loquitur. neque certò quicquam in rebus pronũtiat, & fert sententiam. Denique & septem sapientes in hoc genere fuisse versatos, quorum illa sint, Nihil nimis, &, Sponsioni adiacet damnum: quo significetur qui fideiussor existat, illũ è vestigio certa compertáque incommoda subsequi. Archilochum item & Euripidem id genus exercuisse, vbi Archilochus quidem ait,

Famens est hominibus, Glauce Leptina fili.
Qualem mortalibus in dies Iupiter mittit.

item Euripides,

Sentire vero quippiam quid hos ferunt
Homunciones? nam nescimus id quidem
An rectè agamus, an sec us quod quis velit.

A ἀπορρήξας θοἰμάτιον, διενήξατο τὸν Ἀλφειόν. ἦν δὲ πολεμιώτατος τοῖς Σοφισταῖς, ὡς καὶ Τίμων φησίν. ὁ δὲ Φίλων τὰ πλεῖστα διελέγετο· ὅθεν καὶ περὶ τούτου φησὶν οὕτως,

ἢ τὸν ἀπ' ἀνθρώπων ἀπόπλανον, αὐτολαλητήν,
οὐκ ἐμπαζόμενον δόξης ἐρίδων τε Φίλωνα.

πρὸς τούτοις, διήκουσε τοῦ Πύρρωνος Ἑκαταῖός τε ὁ Ἀβδηρίτης, καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος ὁ τοὺς Σίλλους πεποιηκώς, περὶ οὗ λέξομεν· ἔτι τε
B Ναυσιφάνης Τήιος, οὗ φασί τινες ἀκοῦσαι Ἐπίκουρον. οὗτοι πάντες, Πυρρώνειοι μὲν ἀπὸ τοῦ διδασκάλου, Ἀπορητικοὶ δὲ καὶ Σκεπτικοί, καὶ ἔτι Ἐφεκτικοί, καὶ Ζητητικοί, ἀπὸ τοῦ οἷον δόγματος προσηγορεύοντο. Ζητητικὴ μὲν οὖν φιλοσοφία, ἀπὸ τοῦ πάντοτε ζητεῖν τὴν ἀλήθειαν· Σκεπτικὴ δέ, ἀπὸ τοῦ σκέπτεσθαι ἀεί, καὶ μηδέποτε εὑρίσκειν· Ἐφεκτικὴ δέ, ἀπὸ τοῦ μετὰ τὴν ζήτησιν πάθους· λέγω δὲ τὴν ἐποχήν· Ἀπορητικὴ δέ, ἀπὸ τοῦ τοὺς Δογματικοὺς ἀπορεῖν καὶ αὐτούς. Πυρρώνειοι δέ,
C ἀπὸ Πύρρωνος. Θεοδόσιος δὲ ἐν τοῖς Σκεπτικοῖς κεφαλαίοις, οὔ φησι δεῖν Πυρρώνειον καλεῖσθαι τὴν Σκεπτικήν. εἰ γὰρ τὸ καθ' ἑκάτερον κίνημα τῆς διανοίας ἄληπτόν ἐστιν, οὐκ εἰσόμεθα τὴν Πύρρωνος διάθεσιν. μὴ εἰδότες δέ, οὐ Πυρρώνειοι καλοίμεθ' ἄν. πρὸς τῷ μηδὲ πρῶτον εὑρηκέναι τὴν Σκεπτικὴν Πύρρωνα, μηδὲ ἔχειν τι δόγμα. λέγοιτο δ' ἂν Πυρρώνειος ὁμοιότροπος. ταύτης δὲ τῆς αἱρέσεως ἔνιοί φασιν Ὅμηρον κατάρξαι. ἐπεὶ περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων
D ἄλλοτε ἄλλως ἀποφαίνεται, καὶ οὐδὲν ὁρικῶς δογματίζει περὶ τὴν ἀπόφασιν. ἐπεὶ καὶ τὰ τῶν ἑπτὰ σοφῶν, σκεπτικὰ εἶναι, οἷον τὸ μηδὲν ἄγαν. καὶ ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα· δηλοῦσθαι τὸν βεβαίως καὶ πεπεισμένως διεγγυώμενον ἐπακολουθεῖν ἄτην. ἀλλὰ καὶ Ἀρχίλοχον καὶ Εὐριπίδην Σκεπτικῶς ἔχειν, ἐν οἷς Ἀρχίλοχος μέν φησι,

τοῖος ἀνθρώποισι νοῦς, Γλαῦκε Λεπτίνεω παῖ,
E γίνεται θνητοῖς ὁκοίην Ζεὺς ἐπ' ἡμέρην ἄγει.

Εὐριπίδης δέ,

τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
φρονεῖν λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
δρῶμέν τε τοιαῦθ' ἃ σὺ τυγχάνεις θέλων.

οὐ μὴν

A Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ξενοφάνης, καὶ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης, καὶ Δημόκριτος, κατ' αὐτοὺς Σκεπτικοὶ τυγχάνουσιν. ἐν οἷς Ξενοφάνης μὲν φησι,

Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν οὐδέ τις ἔσται
Εἰδώς.

Ζήνων δὲ τὴν κίνησιν ἀναιρεῖ, λέγων, Τὸ κινούμενον οὔτε ἐν ᾧ ἐστὶ τόπῳ κινεῖται, οὔτε ἐν ᾧ μὴ ἐστι. Δημόκριτος δὲ τὰς ποιότητας ἐκβάλλων ἵνα φησί, Νόμῳ ψυχρόν, νόμῳ θερμόν· αἰτίη δὲ ἄτομα, καὶ κενόν. καὶ πάλιν, αἰτίη δ' οὐδὲν ἴ- B δμεν· ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. καὶ Πλάτωνα τὸ μὲν ἀληθὲς Θεοῖς τε καὶ Θεῶν παισὶν ἐκχωρεῖν, τὸν δὲ εἰκότα λόγον ζητεῖν. καὶ Εὐριπίδην λέγειν,

Τίς δ' οἶδεν εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
Τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν νομίζεται βροτοῖς;

Ἀλλὰ καὶ Ἐμπεδοκλέα οὕτως, (ἐπεὶ οὔτ' ἐπιδερκτὰ τάδ' ἀνδράσιν, οὔτ' ἐπακουστά,) (οὔτε νόῳ περιληπτά.) καὶ ἐπάνω, (αὐτὸ μόνον πεισθὲν τῷ προσέκυρσεν ἕκαστος.) ἔτι μὴν Ἡράκλειτον, μὴ C εἰκῆ περὶ τῶν μεγίστων συμβαλλώμεθα. καὶ Ἱπποκράτην ἔπειτα ἐνδοιαστῶς καὶ ἀνθρωπίνως ἀποφαίνεσθαι. καὶ πρὶν Ὅμηρον,

Στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ' ἔνι μῦθοι. καί,
—ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα. καὶ
Ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

τὴν ἰσοσθένειαν λέγων καὶ ἀντίθεσιν τῶν λόγων. διετέλουν δὲ οἱ Σκεπτικοὶ τὰ τῶν αἱρέσεων δό- D γματα πάντα ἀνατρέποντες, αὐτοὶ δ' οὐδὲν ἀποφαίνοντες δογματικῶς. ἕως δὲ τοῦ προφέρεσθαι τὰ τῶν ἄλλων, καὶ διηγεῖσθαι, μηδὲν ὁρίζοντες, μηδ' αὐτὸ τοῦτο. ὥστε καὶ τὸ μὴ ὁρίζειν ἀνῄρουν, λέγοντες οἷον, οὐδὲν ὁρίζομεν, (ἐπεὶ ὥριζον ἄν) προφερόμεθα δὲ (φασι) τὰς ἀποφάσεις εἰς μήνυσιν τῆς ἀπροπτωσίας, ὡς εἰ καὶ νεύσαντας τοῦτο, ἐνεδέχετο δηλῶσαι. διὰ τῆς οὖν, οὐδὲν ὁρίζομεν, φωνῆς, τὸ τῆς ἀρρεψίας πάθος δηλοῦται. ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῆς, οὐδὲν E μᾶλλον, καὶ τῆς, παντὶ λόγῳ λόγος ἀντίκειται, καὶ ταῖς ὁμοίαις. λέγεται δὲ τὸ, οὐδὲν μᾶλλον, καὶ θετικῶς, ὡς ὁμοίων τινῶν ὄντων. οἷον, οὐδὲν μᾶλλον ὁ πειρατὴς κακός ἐστιν ἢ ὁ ψεύστης.

A Sed & Xenophanes, & Zeno Eleates, ac Democritus sec indùm eos Sceptici sunt: ex quibus Xenophanes quidē ait,

Nemo aliquid certò nouit, vel nouerit vnquam.

Zeno autem motum tollit, dicens, Omne quod mouetur, neque in quo est mouetur loco, neque in quo non est. Porrò Democritus, exclusis qualitatibus, aut ait lege calidum, aut lege frigidum. Est autem causa atomi & vacuum. Ac rursus, Causa quidem nihil noui- B mus: nam veritas in profundo est. Plato item id quidem quod verum sit diis deorùmque filiis concedit: cæterùm rationem probabilem perquirit. EVripides quoque dubitat an viuere sit emori, morique viuere mortales putent: ait enim,

Quis nouit autem an viuere hoc sit emori,
An emori hoc sit quod vocamus viuere?

Empedocles item quædam vix dici posse, alia neque auditu percipi, neque mēte comprehendi ait, idque solum probari quod quisque putarit. Heraclitus C itidem de rebus maximis cōiectandum adstruendumque esse quippiam temerè negat. Hippocrates item ambiguo atque humano more loquitur, atque longè ante Homerus,

Lingua volubilis est hominum verbisque referta. Et,
Verborum hinc atque hinc ingens est copia cuiuis. Et,
Quale prior dixti, reddetur tale vicissim.

æquas verborum vires obiectionésque significans. Itaque huiusmodi Sceptici D sectarum omniū dogmata euertere perstabant, nihil ipsi dogmatis afferentes, atque cæterorum tantùm enuncianda dogmata atque enarranda proponēntes, nihil definiendo, neque hoc ipsum quidem etiam, & ipsum quoque nihil definire tollebant, dicentes illud, Nihil definimus. Nam profectò definirent. Cæterùm sententias aliorum proferimus nostrę infirmitatis indicium, perinde ac si annuentes hoc indicare possibile esset. At voce definiemus nihil. Ex eo igi- E tur quod dicunt, Nihil definimus, morbus qui ἀῤῥεψία dicitur, quòd neutram in partem sententia propensiùs incliner, insinuatur Ac per id similiter quod proferunt, Nihil magis, atque id, Omni rationi ratio obiecta reperitur, & similia. Dicitur autem Nihil magis etiam positiuè de quibusdam quasi similia sint: vt Nihil magis pirata malus est quàm mendax.

Verùm ab huiusmodi Scepticis nō positiuè, sed negando dicitur, sicuti ab improbante cùm dicitur, Non Magis Scylla fuit quàm Chimæra. Ipsum verò Magis aliquando per comparationem pronuntiatur, vt quum dicimus, Magis dulce mel quàm vuam esse: aliquando item positiuè, aut per negationem: vt cùm dicimus, Magis prodest virtus quàm obest. Significamus enim virtutē prodesse, nō obesse. Verùm & ipsam vocē Nihil magis Sceptici tollunt. Sicuti enim Non magis est prouidentia quàm non est, ita ipsum nihil Magis, nihil magis est quàm non est. Significat igitur & ea vox (sicut & Timon in Pythone ait) nihil definire, verùm hærere ambiguum. Porro quæ verbis omnibus inest vox, ea quoque cogit assensus retentionem. Nam siquidem dissidentibus rebus, verba tantundem valeant, veritatis ignoratio sequitur, ac ne huic quidē rationi deest ratio quæ aduersetur. Quæ & ipsa quum sustulerit reliquas, à semetipsa sublata peribit: non secus atque medicamenta, quę vbi epota priùs materiam exhauserint, & ipsa egeruntur ac pereunt. Aiunt autem dogmatici se non modò non tollere, verùm & asserere & confirmare rationem. Solùm itaque ministris vtebantur rationibus. Neque enim fas erat rationem à ratione non tolli, quemadmodum dicere consueuimus, locum non esse, & locum omnino dicere oportet, & si non dogmatis, at demonstrationis ratione. Nihilque secundùm necessitatem fieri, & tamen necessitatem dicere oportet. Tali quodam interpretationis modo vtebantur, res non eiusmodi per naturam esse quales viderentur, sed videri tantùm, atque ea inquirere dicebant non quæ intelligerent (quod enim intelligitur, liquet) sed quæ sensibus perciperentur ac communicarent. Est igitur Pyrrhonis ratio memoria quædam earum rerum quæ videntur, siue quomodolibet intelligūtur, secundùm quam omnia omnibus cōferuntur. Eáque comparata inutilissima, plenáque perturbationis esse cernuntur, sicut ait Ænesidemus in Introductione in Pyrrhonia. Porro ad eas quæ in speculationibus sunt oppositiones, cùm prius ostēderint quibus modis res persuadeant, eisdem autoribus illarum fidem tollunt. Nam persuadere quidem ea quæ secundùm sensus concorditer se habent,

A ὑπὸ δὲ τῶν Σκεπτικῶν οὐ θετικῶς ἀλλ' ἀναιρετικῶς λέγεται. ὡς ὑπὸ τοῦ ἀνασκευάζοντος καὶ λέγοντος, οὐ μᾶλλον ἡ Σκύλλα γέγονεν ἢ ἡ Χίμαιρα. αὐτὸ δὲ τὸ μᾶλλον, ποτὲ μὲν συγκριτικῶς ἐκφέρεται, ὡς ὅταν φῶμεν μᾶλλον τὸ μέλι γλυκὺ ἢ τὴν σταφίδα· ποτὲ δὲ θετικῶς καὶ ἀναιρετικῶς, ὡς ὅταν φῶμεν, μᾶλλον ἡ ἀρετὴ ὠφελεῖ ἢ βλάπτει. σημαίνομεν γὰρ ὅτι ἡ ἀρετὴ ὠφελεῖ, βλάπτει δ' οὔ. ἀναιροῦσι δὲ οἱ Σκεπτικοὶ καὶ αὐτὴν τὴν οὐδὲν μᾶλλον φωνήν.
B ὡς γὰρ οὐ μᾶλλόν ἐστι πρόνοια ἢ οὐκ ἔστιν, οὕτω καὶ τὸ οὐδὲν μᾶλλον, οὐ μᾶλλόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστι. σημαίνει οὖν ἡ φωνή, (καθά φησι καὶ Τίμων ἐν τῷ Πύθωνι) τὸ μηδὲν ὁρίζειν, ἀλλ' ἀπροσθετεῖν. ἡ δὲ παντὶ λόγῳ φωνή, καὶ αὐτὴ συνάγει τὴν ἐποχήν. τῶν γὰρ πραγμάτων διαφωνούντων, τῶν δὲ λόγων ἰσοσθενούντων, ἀγνωσία τῆς ἀληθείας ἐπακολουθεῖ· καὶ αὐτῷ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ λόγος ἀντίκειται, ὃς καὶ αὐτὸς μετὰ τὸ ἀνελεῖν τοὺς ἄλλους, ὑφ' ἑαυτοῦ περιτραπεὶς
C ἀπόλλυται κατ' ἴσον τοῖς καθαρτικοῖς, ἃ τὴν ὕλην προεκκρίναντα, καὶ αὐτὰ ὑπεκκρίνεται καὶ διαπόλλυται. πρὸς ὅ φασιν οἱ δογματικοὶ μὴ αἴρειν τὸν λόγον, ἀλλὰ προσεπιβεβαιοῦν. μόνον οὖν διακόνοις ἐχρῶντο τοῖς λόγοις. οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν μὴ λόγῳ λόγον ἀνελεῖν· καθ' ὃν τρόπον εἰώθαμεν λέγειν τόπον μὴ εἶναι, καὶ δεῖ πάντως τὸν τόπον εἰπεῖν, ἀλλ' οὐ δογματικῶς, ἀποδεικτικῶς δέ. καὶ μηδὲν γίνεσθαι κατ' ἀνάγκην, καὶ δεῖ τὴν ἀνάγκην εἰπεῖν. τοιούτῳ
D τινὶ τρόπῳ τῆς ἑρμηνείας ἐχρῶντο. οἷα γὰρ φαίνεται τὰ πράγματα, μὴ τοιαῦτα εἶναι τῇ φύσει, ἀλλὰ μόνον φαίνεσθαι. ζητεῖν τε ἔλεγον οὐχ ἅπερ νοοῦσιν (ὅτι γὰρ νοεῖται, δῆλον) ἀλλ' ὧν ταῖς αἰσθήσεσι μετίσχουσιν. ἔστιν οὖν ὁ Πυρρώνειος λόγος μήνυσίς τις τῶν φαινομένων ἢ τῶν ὁπωσοῦν νοουμένων, καθ' ἣν πάντα πᾶσι συμβάλλεται, καὶ συγκρινόμενα πολλὴν ἀνωμαλίαν καὶ ταραχὴν ἔχοντα εὑρίσκεται, καθά φησιν Αἰνεσίδημος ἐν τῇ εἰς τὰ Πυρρώνεια ὑποτυπώσει. πρὸς
E δὲ τὰς ἐν ταῖς σκέψεσιν ἀντιθέσεις, προαποδεικνύντες καθ' οὓς τρόπους πείθει τὰ πράγματα, κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀνῄρουν τὴν περὶ αὐτῶν πίστιν. πείθειν γὰρ τά τε κατ' αἴσθησιν συμφώνως ἔχοντα,

καὶ τὰ

καὶ τὰ μηδέποτε ἢ σπανίως γινόμενα πίπτοντα, τά τε συνήθη καὶ τὰ νόμοις διεσταλμένα καὶ τέρποντα, καὶ τὰ θαυμαζόμενα. ἐδείκνυσαν οὖν ἀπὸ τῶν ἐναντίων τοῖς πείθουσιν, ἴσας τὰς πιθανότητας.

Αἱ δ' ἀπορίαι κατὰ τὰς συμφωνίας τῶν φαινομένων ἢ νοουμένων, ἃς ἀπεδίδοσαν, ἦσαν κατὰ δέκα τρόπους, καθ' οὓς τὰ ὑποκείμενα παραλλάττοντα ἐφαίνετο. τούτους δὲ τοὺς δέκα τρόπους καθ' οὓς τίθησιν, ἕνα πρῶτον, ὁ παρὰ τὰς διαφορὰς τῶν ζώων πρὸς ἡδονὴν καὶ ἀλγηδόνα, καὶ βλάβην καὶ ὠφέλειαν. συνάγεται δὲ δι' αὐτοῦ, τὸ μὴ τὰς αὐτὰς ἀπὸ τῶν αὐτῶν προσπίπτειν φαντασίας, καὶ τὸ διότι τῇ τοιαύτῃ μάχῃ ἀκολουθεῖ τὸ ἐπέχειν. τῶν γὰρ ζώων τὰ μὲν χωρὶς μίξεως γίνεσθαι, ὡς τὰ πυρίβια, καὶ ὁ Ἀράβιος φοίνιξ, καὶ εὐλαί. τὰ δ' ἐξ ἐπιπλοκῆς, ὡς ἄνθρωποι, καὶ τὰ ἄλλα. καὶ τὰ μὲν οὕτως, τὰ δ' οὕτως συγκέκριται. διὸ καὶ τῇ αἰσθήσει διαφέρει, ὡς κίρκοι μὲν, ὀξύτατοι· κύνες δὲ, ὀσφρητικώτατοι. εὔλογον οὖν τοῖς διαφόροις τοὺς ὀφθαλμοὺς διάφορα καὶ τὰ φαντάσματα προσπίπτειν· καὶ τῇ μὲν αἰγὶ τὸν θαλλὸν εἶναι ἐδώδιμον, ἀνθρώπῳ δὲ πικρόν· καὶ τὸ κώνειον ὄρτυγι μὲν τρόφιμον, ἀνθρώπῳ δὲ θανάσιμον· καὶ ὁ ἀπόπατος, ὑὶ μὲν ἐδώδιμος, ἵππῳ δὲ οὔ. δεύτερος, ὁ παρὰ τὰς τῶν ἀνθρώπων φύσεις, κατ' ἔθη καὶ συγκρίσεις. Δημοφῶν γοῦν ὁ Ἀλεξάνδρου τραπεζοκόμος, ἐν σκιᾷ ἐθάλπετο, ἐν ἡλίῳ δὲ ἐρρίγου. Ἄνδρων δὲ ὁ Ἀργεῖος (ὥς φησιν Ἀριστοτέλης) διὰ τῆς ἀνύδρου Λιβύης ὥδευεν ἄποτος. καὶ ὁ μὲν ἰατρικῆς, ὁ δὲ γεωργίας, ἄλλος ἐμπορείας ὀρέγεται· καὶ ταῦτα οἷς μὲν βλάπτει, οἷς δὲ ὠφελεῖ· ὅθεν ἐφεκτέον. τρίτος ὁ παρὰ τὰς τῶν αἰσθητικῶν πόρων διαφοράς. τὸ γοῦν μῆλον, ὁράσει μὲν ὠχρόν, γεύσει δὲ γλυκύ, ὀσφρήσει δὲ εὐῶδες ὑποπίπτει. καὶ ἡ αὐτὴ δὲ μορφὴ παρὰ τὰς διαφορὰς τῶν κατόπτρων ἀλλοία θεωρεῖται. ἀκολουθεῖ οὖν μὴ μᾶλλον εἶναι τοῖον τὸ φαινόμενον ἢ ἀλλοῖον. τέταρτος, ὁ παρὰ τὰς διαθέσεις καὶ κοινὰς παραλλαγάς· οἷον, ὑγείαν, νόσον, ὕπνον, ἐγρήγορσιν, χαράν, λύπην, νεότητα, γῆρας, θάρσος, φόβον, ἔνδειαν, πλήρωσιν, μῖσος, φιλίαν, θερμασίαν, ψύξιν· παρὰ τὸ πνεῖν, παρὰ τὸ πιεζεῖσθαι τοὺς πόρους.

A & quæ nunquam vel certè rarò incidũt. Consueta item, & quæ legibus visa sunt distincta, atque admirationi habita. Demonstrabant itaque ex iis quæ contraria sunt persuasiones æquales esse persuadentibus.

Porro ambigua secundùm concordiam earum rerum quæ vel aspectu vel intelligentia percipiuntur, decem modis tradebant, quibus subiecta differre videbantur. Ex his primus est qui cõstat ex animalium indifferentiis ad voluptatem & dolorem, commoda & incommoda. B Ex eo autem colligitur non easdem ac eisdẽ imaginationes incidere, quódque eam pugnã necessariò sequitur ambigere. Quippe animalium alia absque coitu gigni, vt sunt quæ in igni viuunt, quæ πυρίβια vocantur, phœnixque Arabicus atque teredines: alia autem ex cõgressu, vt sunt homines & cætera. Atq; alia sic, alia sic comparata sunt. Quocirca etiam sensibus differunt: nam aquilæ acutissimè vident, canis sagacissimè olfacit. Est igitur consentaneum quæ dif- C ferenter oculis incidunt, eorum itidem differre phantasmata. Nam capræ quidem virgulta alimento esse, homini autem amara atque insuauia. Cicutã quoque coturnici nutrimentum, homini inferre perniciem. Suem item fimum edere, quẽ minimè equus attingat. Secũdus ex hominum ingeniis per gẽtes comparationésq; colligitur. Demophon enim mensis præfectus Alexãdri, ad vmbram calefiebat soléque rigebat. Andron item Argiuus (vt ait Aristoteles) per ari- D da Libyæ loca absque potu iter agebat. Alius item medicinę, agriculturę alius, alius mercaturæ studiosus est. Atque ista quidẽ aliis prosunt, aliis obsunt: qua ex re continendus assensus est. Tertius ex differentibus sensuum poris accipitur. Nanque malum aspectui quidem pallidum, gustui dulce, tactui leue, olfactuique fragrantia odoris gratissimum incidit. Eademq; forma pro speculorum varietate non eadem cernitur. Consequens igitur est, quòd apparet nõ magis id esse quàm aliud. Quartus, circa affe- E ctus communiter vicissitudinésque versatur, puta sanitatem, morbum, somnũ, uigilationẽ, gaudium, tristitiã, iuuentam, senectam, audaciam, metum, indigentiam, copiam, amicitiam, odium, calorẽ, frigus, quòd videlicet respiretur ac vicissim spiritus meatus intercludatur.

Diuersæ ita videntur quæ incidunt præter dispositiones quaslibet. Neque enim qui vesani sunt, præter naturā se habent. Quid enim illi magis quàm nos? namque & nos Solem veluti stantem intuemur. Theon autem Tithoreus Stoicus, dormiēs in somnis ambulabat, Periclisque seruus in summo tecto. Quintus circa leges atque instituta, fabulosásque probationes, atque artificialia fœdera, dogmaticásque opiniones, vertitur. In eo continentur quæ de honestis ac turpibus, verisque & falsis, deque summo bono, de diis & generationibus, & corruptione omnium quæ apparent, disputantur. Denique quod apud alios iustum, apud alios iniustum est: idémque alıis bonum, aliis malum putatur. Nam Persis quidem filiabus misceri legitimum est, id verò Græcis nefarium existimatur. Atque Massagetæ (vt Eudoxus quidem in primo Periodi refert) vxores habent communes, Græci eam communionem detestantur. Cilices item latrociniis gaudent, Græci non. Sic de diis quoque alij aliter sentiunt. Quippe illorum prouidentiam alij confitentur, alij negant. Ægyptij quoque condientes sepeliunt corpora, Romani verò, incendentes: Pæonésque in stagna proiiciunt. Vnde circa veri professionem continetur assensio. Sextus in congressionibus societatibúsque consistit, secundùm quem liquidè nihil per se & integrè apparet, sed cum aëre ac lumine, liquido ac solido, calore, frigore, motu, euaporatione, ac viribus aliis. Constat enim purpuram colorem suum varium præ se ferre ad solem ac lunam & lucernam. Color item noster diuersus sub meridiem apparet, & sol: itidem qui à duobus in aërem tollitur lapis, in aqua facilè transfertur. At enim grauis existens, ab humore leuigatur, siue leuis ab aëre grauatur. Ignoramus igitur quid seorsum sit, veluti in vnguento oleum. Septimus, circa substantias & positiones quasdam, & loca, & ea quæ in locis sunt versatur. Per eum quæ videntur magna esse, modica apparent. vt si quadrata, rotunda: plana, tumere: recta, obliqua: pallida, coloris alterius. Sol denique longiùs quàm sit abesse videtur, montésque procul in morem nebulæ, & plani leuésque prope asperi esse cernuntur ac prærupti. Sol itidem oriens quidem alius videtur, alius quum medio cælo se fuderit.

A ἀλλοῖα οὕτω φαίνεται τὰ προσπίπτοντα παρὰ
τὰς ποιὰς διαθέσεις. οὐδὲ γὰρ οἱ μαινόμενοι παρὰ
φύσιν ἔχουσι. τί γὰρ μᾶλλον ἐκεῖνοι ἢ ἡμεῖς; καὶ
γὰρ ἡμεῖς τὸν Ἥλιον ὡς ἑστῶτα βλέπομεν. Θέων
δὲ ὁ Τιθορεὺς ὁ Στωικὸς, κοιμώμενος περιεπά-
τει ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ Περικλέους δοῦλος ἐπὶ τοῦ στέ-
γους ἄκρου. πέμπτος, ὁ παρὰ τὰς ἀγωγὰς, καὶ
τοὺς νόμους, καὶ τὰς μυθικὰς πίστεις, καὶ τεχνικὰς
συνθήκας, καὶ δογματικὰς ὑπολήψεις. ἐν
τούτῳ περιέχεται τὰ περὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν,
B περὶ ἀληθῶν καὶ ψευδῶν, περὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ
κακῶν, περὶ θεῶν, καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς
τῶν φαινομένων πάντων. τὸ γοῦν αὐτὸ παρ' οἷς
μὲν δίκαιον, παρ' οἷς δὲ ἄδικον· καὶ ἄλλοις μὲν ἀ-
γαθὸν, ἄλλοις δὲ κακόν. Πέρσαι μὲν γὰρ οὐκ ἄτο-
πον ἡγοῦνται θυγατρὶ μίγνυσθαι· Ἕλληνες δὲ,
ἔκθεσμον. καὶ Μασσαγέται μὲν (ὥς φησι καὶ Εὔ-
δοξος ἐν τῇ πρώτῃ τῆς περιόδου) κοινὰς ἔχουσι
τὰς γυναῖκας· Ἕλληνες δὲ, οὔ. Κίλικές τε λῃστείᾳ
ἔχαιρον, ἀλλ' οὐχ Ἕλληνες. Θεούς τε ἄλλοι
C ἄλλους ἡγοῦνται· καὶ οἱ μὲν, προνοεῖσθαι, οἱ
δ', οὔ. θάπτουσι δ' Αἰγύπτιοι μὲν, ταριχεύον-
τες· Ῥωμαῖοι δὲ, καίοντες· Παίονες δὲ, εἰς τὰς
λίμνας ῥιπτοῦντες. ὅθεν περὶ τἀληθοῦς ἡ ἐπο-
χή. ἕκτος, ὁ παρὰ τὰς μίξεις καὶ κοινωνίας,
καθ' ὃν εἰλικρινῶς οὐδὲν καθ' αὑτὸ φαίνεται, ἀλλὰ
σὺν ἀέρι, σὺν φωτὶ, σὺν ὑγρῷ, στερεῷ, θερμότητι, ψυ-
χρότητι, κινήσει, ἀναθυμιάσεσιν, ἄλλαις δυ-
νάμεσιν. ἡ γοῦν πορφύρα διάφορον ὑπο-
φαίνει χρῶμα ἐν ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ λύ-
D χνῳ. καὶ τὸ ἡμέτερον χρῶμα, ἀλλοῖον ὑπὸ τῇ
μεσημβρίᾳ φαίνεται, καὶ ὁ Ἥλιος. καὶ ὁ ἐν ἀέρι
ὑπὸ δυοῖν κουφιζόμενος λίθος, ἐν ὕδατι ῥα-
δίως μετατίθεται· ἤτοι βαρὺς ὢν καὶ ὑπὸ τοῦ ὕ-
δατος κουφιζόμενος, ἢ ἐλαφρὸς ὢν καὶ ὑπὸ τοῦ
ἀέρος βαρυνόμενος. ἀγνοοῦμεν οὖν τὸ κατ' ἰ-
δίαν, ὡς ἔλαιον ἐν μύρῳ. ἕβδομος, ὁ παρὰ τὰς ὑ-
ποστάσεις, καὶ ποιὰς θέσεις, καὶ τοὺς τόπους, καὶ τὰ ἐν
τοῖς τόποις. κατὰ τοῦτον τὰ δοκοῦντα
εἶναι μεγάλα, μικρὰ φαίνεται· τὰ τετρά-
γωνα, στρογγύλα· τὰ ὁμαλὰ, ἐξοχὰς ἔχοντα·
E τὰ ὀρθὰ, κεκλασμένα· τὰ ὠχρὰ, ἑτερό-
χροα. ὁ γοῦν Ἥλιος παρὰ τὸ διάστημα πόρ-
ρωθεν φαίνεται· καὶ τὰ ὄρη πόρρωθεν ἀεροειδῆ
καὶ λεῖα, ἐγγύθεν δὲ τραχέα. ἔτι ὁ Ἥλιος ἀνί-
σχων μὲν, ἀλλοῖος· μεσουρανῶν δὲ, οὐχ ὅμοιος.

καὶ

καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα ἐν μὲν ἄλσει, ἀλλοῖον· ἐν δὲ ψιλῷ, ἕτερον· καὶ ἡ εἰκὼν παρὰ τὴν ποιὰν θέσιν, ὅ,τε τῆς περιστερᾶς τράχηλος παρὰ τὴν στροφήν. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔνι ἔξω τόπων καὶ θέσεων ταῦτα κατανοῆσαι, ἀγνοεῖται ἡ φύσις αὐτῶν.

ὄγδοος, ὁ παρὰ τὰς ποσότητας αὐτῶν ἢ θερμότητας ἢ ψυχρότητας, ἢ ταχύτητας ἢ βραδύτητας, ἢ ὠχρότητας, ἢ ἑτεροχροιότητας. ὁ γοῦν οἶνος, μέτριος μὲν ληφθεὶς, ῥώννυσι· πλείων δὲ, παρίησιν· ὁμοίως καὶ ἡ τροφὴ, καὶ τὰ ὅμοια. ἔνατος, ὁ παρὰ τὸ ἐνδελεχὲς, ἢ ξένον, ἢ σπάνιον. οἱ γοῦν σεισμοὶ παρ' οἷς συνεχῶς ἀποτελοῦνται, οὐ θαυμάζονται· οὐδ' ὁ ἥλιος, ὅτι καθ' ἡμέραν ὁρᾶται. [τὸν ἔνατον Φαβωρῖνος η'· Σέξτος δὲ καὶ Αἰνησίδημος, ι. ἀλλὰ καὶ τὸν ι. Σέξτος η' φησὶ, Φαβωρῖνος δὲ, θ'.] δέκατος, ὁ κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύμβλησιν· καθάπερ τὸ κοῦφον, παρὰ τὸ βαρὺ· τὸ ἰσχυρὸν, παρὰ τὸ ἀσθενές· τὸ μεῖζον, παρὰ τὸ ἔλαττον· τὸ ἄνω, παρὰ τὸ κάτω. τὸ γοῦν δεξιὸν, φύσει μὲν οὐκ ἔστι δεξιὸν, κατὰ δὲ τὴν ὡς πρὸς τὸ ἕτερον σχέσιν νοεῖται. μετατεθέντος γοῦν ἐκείνου, οὐκ ἔσται δεξιόν. ὁμοίως καὶ πατὴρ καὶ ἀδελφὸς, ὡς πρός τι· καὶ ἡμέρα, ὡς πρὸς τὸν ἥλιον· καὶ πάντα ὡς πρὸς τὴν διάνοιαν. ἄγνωστα οὖν τὰ πρός τι ὡς καθ' ἑαυτά. καὶ οὗτοι μὲν οἱ δέκα τρόποι.

ΟΙ δὲ περὶ Ἀγρίππαν τούτοις ἄλλους πέντε προσεισάγουσι, τόν τε ἀπὸ τῆς διαφωνίας, καὶ τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβάλλοντα, καὶ τὸν πρός τι, καὶ τὸν ἐξ ὑποθέσεως, καὶ τὸν δι' ἀλλήλων. ὁ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς διαφωνίας, ὃ ἂν προτεθῇ ζήτημα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἢ τῇ συνηθείᾳ, πλείστης μάχης καὶ ταραχῆς πλῆρες ἀποδεικνύει. ὁ δὲ εἰς ἄπειρον ἐκβάλλων, οὐκ ἐᾷ βεβαιοῦσθαι τὸ ζητούμενον, διὰ τὸ ἄλλο ἀπ' ἄλλου τὴν πίστιν λαμβάνειν, καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. ὁ δὲ πρός τι, οὐδέν φησι καθ' ἑαυτὸ λαμβάνεσθαι, ἀλλὰ μεθ' ἑτέρου· ὅθεν ἄγνωστα εἶναι. ὁ δ' ἐξ ὑποθέσεως τρόπος συνίσταται, οἰομένων τινῶν τὰ πρῶτα τῶν πραγμάτων αὐτόθεν δεῖν λαμβάνειν ὡς πιστὰ, καὶ μὴ αἰτεῖσθαι· (ὅ ἐστι μάταιον· τὸ ἐναντίον γάρ τις ὑποθήσεται.) ὁ δὲ δι' ἀλλήλων τρόπος συνίσταται, ὅταν τὸ ὀφεῖλον τοῦ ζητουμένου πράγματος εἶναι βεβαιωτικὸν, χρείαν ἔχῃ τῆς ἐκ ζητουμένου πίστεως.

A Atque idem corpus in nemore aliud, aliud in aperta terra apparet, effigiesque præter propriam positionem, vt columbæ collum in cõuersione videtur: Quoniam igitur extra loca & positiones ista considerari nequeunt, illorum quoque natura ignoratur. Octauus, qui præter suas quantitates siue calore vel frigore, velocitate vel tarditate, siue pallore, siue calore quouis alio consistit. Nanque vinum modicè sumptum, firmat ac roborat: immodicè, statum mentis B euertit: idem de cibo & similibus. Nonus est qui præter solemnem naturæ morem, vel nouum vel rarum, contingit. Nam terræ motus apud quos crebrò contingunt, admirationi non sunt. Sol itidem, quia quotidie cernitur. Decimus ex alterna collatione constat, puta graue ad leue, forte ad imbecillum, maius ad minus, superius ad inferius. Dextrum autem non per naturam dextrum est, verum ex sinistri collatione intelligitur. Nam si tollatur sinistrum, dextrum non erit. Eadem ratio- C ne & pater, & frater, velut ad aliquid dicuntur, & dies, veluti ad Solem: atque omnia veluti ad mentem. Quæ igitur ad aliquid dicuntur, per seipsa incognita sunt. Atque hi quidem decem modi sunt quos prædiximus.

Cæterùm Agrippa his quinque alios inuexit, eum videlicet qui ex dissonantia colligitur, & qui in infinitum progreditur, & eum qui ad aliquid dicitur, quíque ex subiectione, & qui ex mutua successione constat. Qui igitur ex disso- D nantia est, quęstionẽ quæcunque fuerit apud philosophos proposita quę ex consuetudine, ingentis pugnæ & perturbationis plenam ostendit. Qui verò in infinitum procedit, quod quæsitum fuerit affirmari, minimè permittit, quòd aliud ab alio fidem capiat, atque ita in infinitum res procedat. Qui autẽ ad aliquid, nihil percipi per omnia dicit, sed cum altero: quocirca & ignota esse. Porro tãquam ex probato constat modus, quum putant quidam ex seipsis principia rerũ oportere admittere, vt certa ac indubi- E tataneque vltra debere inquiri: (quod stultum atque inane est.) Contrarium enim quispiam subiiciet. Per inuicem autem modus cõsistit cum quod quæsitam rem firmare debuit, ipsum opus habet ab eo quod quæritur, fidẽ capere.

Puta si poros quispiam idcirco esse asseueret quòd vapores fiant, ipsum ad affirmationem sumit, quod minimè debuit.

Tollunt autem isti omnem demonstrationem, omnéque iudicium, & signum, & causam, & motum, atque disciplinam, & generationem, & quòd natura quippiam, aut bonum, aut malum sit. Omnis enim (aiunt) demonstratio, aut ex demonstratis rebus constat, aut ex non demonstratis. Si igitur ex demonstratis, & illa demonstratione aliqua egebunt, atque ita in infinitum pergetur. Sin verò ex non demonstratis, si omnia, si quædam, si vnum etiam solum dissideat, totum demóstratione carere. Quod si videntur (inquiunt) quædam esse quæ demonstratione non egeant, mira illorum scientia est & mens, si non intelligunt hoc ipsum in primis quod fidem habeat ex eis probatione indigere. Neque enim quatuor esse elementa inde astruendum est, quòd quatuor sint elementa. Præterea si negentur particulares demonstrationes, generalem quoque demonstrationem tolli necesse est. Vt autem sciamus demonstrationem, iudicium erit necessarium. Itidem, vt iudicium esse nouerimus, demóstratione opus erit. Vnde si vtraque quum ad inuicem referantur, incóprehensibilia sunt, quónã modo percipiantur quæ manifesta sunt, si ignoretur demóstratio? Quæritur autẽ non nũ talia appareãt, verùm si per substantiã ita se habeãt. stultos verò dogmaticos dicebãt. Quod enim ex tanquam probato concluditur, nõ contẽplationis, verùm positionis rationem habet. Porrò eadem ratione etiam de impossibili argumentari liceret. Cæterum qui arbitrentur, minimè oportere ex iis quæ secundùm circumstantiã sunt verum iudicare, neque ex his quæ secũdum naturam sunt, leges ferre, eos dicebant modos rerum omnium sibi diffinire, nequaquam intuentes quod manifestum est, omne id secundum reluctationem affectumque apparere. Aut igitur vera omnia esse, aut falsa omnia dicendum est. Sin autẽ quędam vera sunt, quónam ea discernemus modo? Neque enim sensu quæ secundùm sensum sunt, cùm omnia illi videantur æqualia, neq; intelligentia ob eandẽ causam. His autẽ explosis, nulla iudicandi vis reliqua cernitur. Qui igitur (inquiunt illi) de aliqua siue sensibili siue intelligibili re astruit,

A οἷον εἰ τὸ εἶναι πόρους τις βεβαιοῖ διὰ τὸ ἀπορροίας γίνεσθαι, αὐτὸ τοῦτο λαμβάνει πρὸς βεβαίωσιν τὸ ἀπορροίας γίνεσθαι.

Ἀνῄρουν δ' οὗτοι καὶ πᾶσαν ἀπόδειξιν, καὶ κριτήριον, καὶ σημεῖον, καὶ αἴτιον, καὶ κίνησιν, καὶ μάθησιν, καὶ γένεσιν, καὶ τὸ φύσει τι εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν. πᾶσα γὰρ ἀπόδειξις (φασὶν) ἢ ἐξ ἀποδεδειγμένων σύγκειται χρημάτων, ἢ ἐξ ἀναποδείκτων. εἰ μὲν οὖν ἐξ ἀποδεδειγμένων, κἀκεῖνα δεήσεταί τινος ἀποδείξεως, κἀντεῦθεν εἰς ἄπειρον. B εἰ δὲ ἐξ ἀναποδείκτων, ἤτοι πάντων, ἢ τινῶν, ἢ καὶ ἑνὸς μόνου διαζομένου, καὶ τὸ ὅλον εἶναι ἀναπόδεικτον. εἰ δὲ δοκεῖ (φασὶν) ὑπάρχειν τινὰ μηδεμιᾶς ἀποδείξεως δεόμενα, θαυμαστοὶ τῆς γνώμης, εἰ μὴ συνίασιν ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, ὡς ἄρα ἐξ αὐτῶν ἔχει τὴν πίστιν, ἀποδείξεως χρεία. οὐδὲ γὰρ τὸ τέτταρα εἶναι τὰ στοιχεῖα, ἐκ τοῦ τέτταρα εἶναι τὰ στοιχεῖα, βεβαιωτέον. C πρὸς τῷ, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀποδείξεων ἀπιστουμένων ἄπιστον εἶναι καὶ τὴν γενικὴν ἀπόδειξιν. ἵνα τε γνῶμεν ὅτι ἔστιν ἀπόδειξις, κριτηρίου δεῖ· καὶ ὅτι ἔστι κριτήριον, ἀποδείξεως δεῖ. ὅθεν ἑκάτερα ἀκατάληπτα ἀναπεμπόμενα ἐπ' ἄλληλα. πῶς ἂν οὖν καταλαμβάνοιτο τὰ ἄδηλα, τῆς ἀποδείξεως ἀγνοουμένης; ζητεῖται δὲ οὐκ εἰ φαίνεται τοιαῦτα, ἀλλ' εἰ καθ' ὑπόστασιν οὕτως ἔχει. εὐήθεις δὲ τοὺς δογματικοὺς ἀπέφαινον. τὸ γὰρ ἐξ ὑποθέσεως περαινόμενον, οὐ σκέψεως D ἀλλὰ θέσεως ἔχει λόγον. τοιούτῳ δὲ λόγῳ καὶ ὑπὲρ ἀδυνάτων ἔστιν ἐπιχειρεῖν. τοὺς δὲ οἰομένους μὴ δεῖν ἐκ τῶν κατὰ περίστασιν κρίνειν τἀληθές, μηδ' ἐκ τῶν κατὰ φύσιν νομοθετεῖν, ἔλεγον αὐτοὺς μέτρα τῶν πάντων ὁρίζειν, οὐχ ὁρῶντας ὅτι πᾶν τὸ φαινόμενον, κατ' ἀντιπερίστασιν καὶ διάθεσιν φαίνεται. ἤτοι γοῦν πάντα ἀληθῆ ῥητέον, ἢ πάντα ψευδῆ. εἰ δ' ἔνιά ἐστιν ἀληθῆ, τίνι διακριτέον; οὔτε E γὰρ αἰσθήσει τὰ κατὰ αἴσθησιν, πάντων ἴσων αὐτῇ φαινομένων, οὔτε νοήσει διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ἄλλη δὲ παρὰ ταύτας εἰς ἐπίκρισιν δύναμις οὐχ ὁρᾶται. ὁ οὖν (φασὶ) περί τινος διαβεβαιούμενος αἰσθητοῦ ἢ νοητοῦ, πρό-

πρότερον ὀφείλει τὰς περὶ τούτων δόξας καταστῆσαι. οἱ μὲν γὰρ ταῦτα, οἱ δὲ ταῦτα ἀνῃρήκασι. δεῖ δὲ ἢ δι' αἰσθητοῦ ἢ νοητοῦ κριθῆναι. ἑκάτερον δὲ ἀμφισβητεῖται. οὐ τοίνυν δυνατὸν τὰς περὶ αἰσθητῶν ἢ νοητῶν ἐπικρῖναι δόξας. εἴτε διὰ τὴν ἐν ταῖς νοήσεσι μάχην ἀπαιτητέον, πᾶσιν ἀναιρεθήσεται τὸ μέτρον, ᾧ δοκεῖ τὰ πάντα διακριβοῦσθαι. πᾶν οὖν ἴσον ἡγήσονται. ἔτι φασίν ὁ συζητῶν ἡμῖν, τὸ φαινόμενον πιστόν ἐστιν, ἢ οὔ; εἰ μὲν οὖν πιστόν ἐστιν, οὐδὲν ἕξει λέγειν πρὸς τὸν ᾧ φαίνεται τοὐναντίον. ὡς γὰρ αὐτὸς πιστὸς τὸ φαινόμενον λέγων, οὕτω καὶ ὁ ἐναντίος. εἰ δ' ἄπιστον, καὶ αὐτὸς ἀπιστηθήσεται, τὸ φαινόμενον λέγων. τό, τε πεῖθον οὐχ ὑποληπτέον ἀληθὲς ὑπάρχειν. οὐ γὰρ πάντας τὸ αὐτὸ πείθειν, οὐδὲ τοὺς αὐτοὺς συνεχῶς. γίνεται δὲ καὶ παρὰ τὰ ἐκτὸς ἡ πιθανότης, παρὰ τὸ ἔνδοξον τοῦ λέγοντος, ἢ παρὰ τὸ φροντιστικὸν, ἢ παρὰ τὸ αἱμύλον, ἢ παρὰ τὸ σύνηθες, ἢ παρὰ τὸ κεχαρισμένον.

Ἀνῄρουν δὲ καὶ τὸ κριτήριον, λόγῳ τοιῷδε. ἤτοι κέκριται καὶ τὸ κριτήριον, ἢ ἄκριτόν ἐστιν. ἀλλ' εἰ μὲν ἄκριτόν ἐστιν, ἄπιστον καθέστηκε, καὶ διημάρτηκε τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους. εἰ δὲ κέκριται, ἓν τῶν κατὰ μέρος γενήσεται κρινομένων, ὥστ' ἂν τὸ αὐτὸ καὶ κρίνειν καὶ κρίνεσθαι, καὶ τὸ κεκρικὸς τὸ κριτήριον ὑφ' ἑτέρου κριθήσεται, κἀκεῖνο ὑπὸ ἄλλου, καὶ οὕτως εἰς ἄπειρον. πρὸς τῷ καὶ διαφωνεῖσθαι τὸ κριτήριον, τῶν μὲν, τὸν ἄνθρωπον κριτήριον εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ τὰς αἰσθήσεις, ἄλλων, τὸν λόγον, ἐνίων, τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν. καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ πρὸς αὑτὸν διαφωνεῖται καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὡς δῆλον ἐκ τῶν διαφόρων νόμων καὶ ἐθῶν. αἱ δὲ αἰσθήσεις ψεύδονται, ὁ δὲ λόγος, διάφωνος. ἡ δὲ καταληπτικὴ φαντασία ὑπὸ νοῦ κρίνεται, καὶ ὁ νοῦς ποικίλως τρέπεται. ἄγνωστον οὖν ἐστι τὸ κριτήριον, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀλήθεια.

Σημεῖόν τε οὐκ εἶναι. εἰ γάρ ἐστι (φασὶ) σημεῖον, ἤτοι αἰσθητόν ἐστιν, ἢ νοητόν. αἰσθητὸν μὲν οὖν οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ τὸ αἰσθητὸν κοινόν ἐστι, τὸ δὲ σημεῖον, ἴδιον. καὶ τὸ μὲν αἰσθητὸν, κατὰ διαφοράν. τὸ δὲ σημεῖον, τῶν πρός τι ἐστί.

A prius quæ de ea re sunt opiniones constituere debet: alij enim ista, alij ista abstulerunt. Necesse est autem vel sensu vel intelligentia iudicari. Cæterùm de vtrisque contentio est. Non igitur possibile est, opiniones de rebus sensibilibus intelligibilibúsque iudicare. Atqui si propter eam quæ est in intelligentiis pugnam omnibus renuntiandum est, tolletur mensura ad quam cuncta diligenter exacta videntur. Omnia igitur æqualia arbitrabuntur. Ad hæc (aiunt) B qui nobiscũ disputat quod apparet probabile sit néc ne, siquidem probabile est, nihil aduersus illum dicere potuerit cui contrà videtur. Sicut enim ipse probabilis est qui perspicuum esse affirmat, ita & aduersarius. Sin autem non probabilis, neque ipsi credetur qui clarum esse ac manifestum dicit: quod autem persuadet, verum esse arbitrandum non est. Neque enim idem omnibus persuadet, neque eisdem semper. Fit autem persuasio etiam præter id quod extrinsecus est: siue præter dicentis opinionem siue C præter curam, siue præter suauitatem, siue præter consuetudinem, siue præter id quod gratum est.

Tollebant autem & iudicium ista ratione. Aut iudicatum est iudicium aut iniudicatum est; at si quidem iniudicatum est, improbatum consistit, exciditq; à veri falsique iudicio. Sin vero iudicatum, vnum erit eorũ quæ per partes iudicantur. Itaque si idem est, & iudicare & iudicari, id quoque quod iudicium iudicauit, ab altero iudicabitur, illudq; D rursus ab alio, atque in infinitum procedet, præterquam quòd de iudicio sententia concors non est, aliis hominem iudicium esse dicentibus, aliis sensum, aliis rationem, quibusdam item perceptibilem imaginationem. Atqui homo quidem & secum & cum aliis dissidet: quod ex legum consuetudinumque differentiis constat. Porro sensus falluntur mentiunturque, ratio autem discordat, perceptibilisque phantasia ab animo iudicatur, animusque ipse variis motibus circumagitur. Hac ergo ra- E tione ignotum est iudicium. ac per id veritas quoque ignoratur.

Signum item esse negant. Nam si quidem signum est (inquiunt) aut sensibile esse necesse est, aut intelligibile. At sensibile nõ est: nã sensibile, cõmune: signũ verò propriũ est. Ac sensibile secundùm quidé differétiá, signũ verò eorũ quæ ad aliquid dicũtur, est. Intelligibile itidé non est.

Nam intelligibile non est, siue quod appareat ex eo quod videtur, siue quod non appareat ex eo quod non videtur, siue quod non videtur ex eo quod apparet, siue quod videtur ex eo quod non apparet: nihil autem horum est: non igitur signum. Apparés quidem certè non est apparētis *signum*, quia quod apparet, signo nihil opus habet. Non apparens verò nequaquam est non apparentis signum: quoniam apparere oportet quod patefit ab aliquo. Non apparens autem apparentis esse non potest, quatenus apparere oportet id cuius auxilio patefieri alterum debet. Sed nec apparens non apparentis fuerit *signum*, quia signum quum sit eorum quæ sunt ad aliquid, cum eo comprehendi debet cuius est signum. hoc verò non est. Ex eo autem sequitur nihil incertum comprehendi posse. Nam per signa dicuntur obscura ac incerta comprehendi posse.

Causam itidem hac ratiocinatione tollunt. Causa eorum quę ad aliquid dicuntur, est, quippe ad causale. Quæ verò ad aliquid dicuntur solùm intelliguntur, non autem existūt: causa igitur tantùm intelligitur. Nam si quidem causa est, id deesse nō debet cuius dicitur causa, alioqui causa non erit. Atquemadmodum pater, nisi adsit is ad quem pater dicitur, nequaquam pater est, ita & causa. Nō autem adest ad quod causa intelligitur: (neq; enim generatio neque corruptio, neque aliud quippiam:) non ergo causa est. Atqui, si quidem causa est, aut corpus aut, incorporea est causa, aut certè incorporale incorporalis. Nullum est autem horum: non igitur est causa. Nam vtraque eandem habent naturam: & si alterum dicitur causa, quantum attinet ad corpus, & reliquū corpus quum sit, efficietur causa. At si communiter ambo causæ erunt, nihil erit incommodi. Porro incorporeum incorporei nequaquam causa erit, ob eandem rationem: incorporeum item corporis causa nō erit, quia nihil incorporeum corpus facit. Corpus itidem incorporei causa non est: quia quod fit, ex patiente subiecta materia esse debet. Nihil autem patiens ex eo quod incorporeum sit, nec ab aliquo quidē fit. Non est igitur causa. Atque ita colligitur minimè subsistere principia rerum. Aliquid enim sit necesse est quod facit atque operatur.

Enimvero neq; motus est. Nam quod mouetur vel in loco vbi est, vel in eo vbi nō est, mouetur: nō in loco vbi est: in quo autē nō est, neq; mouetur: nō est igitur motus.

A ἐπεὶ εἰ ἔστι νοητὸν, ἤτοι φαινόμενόν ἐστι φαινομένου, ἢ ἀφανὲς ἀφανοῦς, ἢ ἀφανὲς φαινομένου, ἢ φαινόμενον ἀφανοῦς. οὐδὲν δὲ τούτων ἐστίν. οὐκ ἄρα ἐστὶ σημεῖον. φαινόμενον μὲν οὖν φαινομένου οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ τὸ φαινόμενον οὐ δεῖται σημείου· ἀφανὲς δὲ ἀφανοῦς οὐκ ἔστι, ἐπειδὴ φαίνεσθαι δεῖ τὸ ἐκκαλυπτόμενον ὑπό τινος (ἀφανὲς δὲ φαινομένου οὐ δύναται), καθότι δεῖ φαίνεσθαι τὸ ἑτέρῳ παρέξον ἀφορμὴν ἀποκαλύψεως. φαινόμενον δὲ ἀφανοῦς οὐκ ἔστι, ὅτι τὸ σημεῖον, B τῶν πρός τι ὄν, συγκαταλαμβάνεσθαι ὀφείλει τῷ οὗ ἐστι σημεῖον· τὸ δὲ μή ἐστιν. οὐδὲν ἄρα τῶν ἀδήλων ἂν καταλαμβάνοιτο. διὰ γὰρ τῶν σημείων λέγεται τὰ ἄδηλα καταλαμβάνεσθαι.

Ἀναιροῦσι δὲ τὸ αἴτιον ὧδε· τὸ αἴτιον τῶν πρός τι ἐστι· πρὸς γὰρ τῷ αἰτιατῷ ἐστι. τὰ δὲ πρός τι ἐπινοεῖται μόνον, ὑπάρχει δὲ οὔ. καὶ τὸ αἴτιον οὖν ἐπινοοῖτο ἂν μόνον. ἐπεὶ εἴπερ ἐστὶν αἴτιον, ὀφείλει ἔχειν τὸ οὗ λέγεται αἴτιον, ἐπεὶ οὐκ ἔσται αἴτιον. καὶ ὥσπερ ὁ πατὴρ, μὴ παρόντος τοῦ πρὸς ὃ λέ- C γεται πατὴρ, οὐκ ἂν εἴη πατὴρ, οὕτω δὲ καὶ τὸ αἴτιον. οὐ πάρεστι δὲ πρὸς ὃ νοεῖται τὸ αἴτιον (οὔτε γὰρ γένεσις, οὔτε φθορὰ, οὔτε ἄλλο τι) οὐκ ἄρα ἐστὶν αἴτιον. καὶ μὴν εἰ ἔστιν αἴτιον, ἤτοι σῶμα σώματός ἐστιν αἴτιον, ἢ ἀσώματον ἀσωμάτου· οὐδὲν δὲ τούτων· οὐκ ἄρα ἐστὶν αἴτιον. σῶμα μὲν οὖν σώματος οὐκ ἂν εἴη αἴτιον, ἐπείπερ ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν· καὶ εἰ τὸ ἕτερον αἴτιον λέγεται, παρ' ὅσον ἐστὶ σῶμα, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ὂν, αἴτιον γενήσεται. κοινῶς δὲ ἀμφοτέρων αἰτίων ὄν- D των, οὐδὲν ἔσται τὸ πάσχον. ἀσώματον δὲ ἀσωμάτου οὐκ ἂν εἴη αἴτιον, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. ἀσώματον δὲ σώματος οὐκ ἔστιν αἴτιον· ἐπεὶ οὐδὲν ἀσώματον ποιεῖ σῶμα. σῶμα δὲ ἀσωμάτου οὐκ ἂν εἴη αἴτιον· ὅτι τὸ γενόμενον, τῆς πασχούσης ὕλης ὀφείλει εἶναι. μηδὲν δὲ πάσχον, διὰ τὸ ἀσώματον εἶναι, οὐδ' ἂν ὑπό τινος γένοιτο. οὐκ ἔστι τοίνυν αἴτιον. ᾧ συνεισάγεται τὸ ἀνυποστάτους εἶναι τὰς τῶν ὅλων ἀρχάς. δεῖ γὰρ εἶναι τι τὸ ποιοῦν καὶ δρῶν.

Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κίνησίς ἐστι. τὸ γὰρ κινούμενον, E ἤτοι ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ κινεῖται, ἢ ἐν ᾧ μή ἐστι· καὶ ἐν ᾧ μὲν ἐστι τόπῳ, οὐ κινεῖται· ἐν ᾧ δὲ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κινεῖται· οὐκ ἔστιν οὖν κίνησις.

Ἀνῄρουν

A Ἀναιροῦσι δὲ καὶ μάθησιν. εἴπερ (φασί) διδάσκεταί τι, ἤτοι τὸ ὂν τῷ εἶναι διδάσκεται, ἢ τὸ μὴ ὂν, τῷ μὴ εἶναι. οὔτε δὲ τὸ ὂν τῷ εἶναι διδάσκεται (ἡ γὰρ τῶν ὄντων φύσις πᾶσι φαίνεται καὶ γινώσκεται) οὔτε τὸ μὴ ὂν, τῷ μὴ ὄντι (τῷ γὰρ μὴ ὄντι οὐδὲν συμβέβηκεν) ὥστε οὔτε τὸ διδάσκεσθαι.

Οὐδὲ μὴν γένεσις ἔστι (φασίν) οὔτε γὰρ τὸ ὂν γίνεται (ἔστι γὰρ) οὔτε τὸ μὴ ὂν (οὐδὲ γὰρ ὑφέστηκε) B τὸ δὲ μὴ ὑφεστὼς, μηδὲ ὂν, οὐδὲ τὸ γενέσθαι εὐτύχηκε.

Φύσει τε μὴ εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν. εἰ γάρ τί ἐστι φύσει ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσιν ὀφείλει ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπάρχειν, ὥσπερ ἡ χιὼν πᾶσι ψυχρόν· κοινὸν δὲ οὐδὲν πάντων ἀγαθὸν ἢ κακόν ἐστιν. οὐκ ἄρα ἐστὶ φύσει ἀγαθὸν ἢ κακόν. ἤτοι γὰρ πᾶν τὸ ὑπό τινος δοξαζόμενον ῥητέον ἀγαθὸν, ἢ οὐ πᾶν. καὶ πᾶν μὲν οὐ ῥητέον, ἐπεὶ τὸ αὐτὸ ὑφ' οὗ μὲν δοξάζεται ἀγαθὸν, ὡς ἡ ἡδονὴ C ὑπὸ Ἐπικούρου· ὑφ' οὗ δὲ κακὸν, ὑπὸ Ἀντισθένους. συμβήσεται τοίνυν τὸ αὐτὸ ἀγαθόν τε εἶναι καὶ κακόν. εἰ δ' οὐ πᾶν λέγομεν τὸ ὑπό τινος δοξαζόμενον ἀγαθὸν, δεήσει ἡμᾶς διακρίνειν τὰς δόξας. ὅπερ οὐκ ἐνδεχόμενόν ἐστι, διὰ τὴν ἰσοσθένειαν τῶν λόγων. ἄγνωστον οὖν τὸ φύσει ἀγαθόν.

Ἔστι δὲ καὶ τὸν ὅλον τῆς συναγωγῆς αὐτῶν τρόπον συνιδεῖν ἐκ τῶν ἀπολειφθεισῶν συντάξεων. αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Πύρρων οὐδὲν ἀπέλιπεν· D οἱ μέντοι γνώριμοι αὐτοῦ, Τίμων καὶ Αἰνεσίδημος καὶ Νουμήνιος καὶ Ναυσιφάνης, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι. οἷς ἀντιλέγοντες οἱ δογματικοί φασιν αὐτοὺς καταλαμβάνεσθαι καὶ δογματίζειν. ἐν ᾧ γὰρ δοκοῦσι διελέγχειν, καταλαμβάνουσι. καὶ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ κρατύνουσι καὶ δογματίζουσι. καὶ γὰρ ὅτε φασὶ μηδὲν ὁρίζειν, καὶ παντὶ λόγῳ λόγον ἀντικεῖσθαι, αὐτὰ ταῦτα καὶ ὁρίζονται καὶ δογματίζουσι. πρὸς οὓς ἀποκρίνονται, περὶ μὲν ὧν ὡς ἄνθρωποι πάσχομεν, ὁμολογοῦμεν. καὶ E γὰρ ὅτι ἡμέρα ἐστὶ, καὶ ὅτι ζῶμεν, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἐν τῷ βίῳ φαινομένων διαγινώσκομεν· περὶ δὲ ὧν οἱ δογματικοὶ διαβεβαιοῦνται τῷ λόγῳ, φάμενοι κατειλῆφθαι,

Disciplinas item hoc modo auferebant. Si quid (aiebant) docetur, siue quod est, eo ipso quod est, siue quod non est, eo ipso quod non est, docetur. Neque verò quod est, eo ipso quod est docetur: (namque natura omniũ quæ sunt, omnibus patet, atque cognoscitur) neque id quod non est, eo quod non est. (ei enim quod non est, nihil contingit): ita ne doctrina quidem.

Neque generatio quidem ipsa (inquiũt) est. Neque enim fit quod est, cùm iam sit: neque quod non est: neque enim subsistit. Quod autem non subsistit, neque est, neque fieri quidem meruit.

Natura quoque bonum aliquod aut malum esse, ita negant. Si quid (aiunt) natura bonum aut malum est, illud omnibus bonum aut malum esse debuit. quemadmodum & nix omnibus æquè frigida est: nullum est autem bonum aut malum quod sit commune omnium: nõ igitur est natura bonũ aut malum. Aut enim omne quod à quopiam existimatur, bonum dicendum est, aut cõtrà. At omne dicendum non est: namque idem ab aliquo putatur bonũ, sicut voluptas ab Epicuro, ab aliquo è conuerso malum, nimirum ab Antisthene. Contingit igitur id quod fieri non potest, idem & bonum esse & malum. Quòd si non omne quod ab aliquo putatur, bonum dixerimus, necesse erit nos discernere opiniones: quod per parem rationum vim, possibile non est. Ignoratur itaque quod sit natura bonum.

Licet autem totum conclusionis illorum modum ex iis quæ reliquêre monumentis animaduertere. Quamquam Pyrrho quidem ipse nullum reliquit opus: verùm discipuli & necessarij eius, Timon & Ænesidemus, Numenius ac Nausiphanes, atque alij huiusmodi: quibus obstrepentes Dogmatici aiunt illos comprehẽdere & decernere. Nam in eo quòd arguere, & cæteros euertere conantur, profectò comprehendunt atque in eo ipso & asserunt & dogmata astruũt. Nam cùm se nihil definire aiunt, omnique rationi contrariam obiectam esse rationem, ea ipsa & definiunt & proferunt. Aduersus quos illi respondent, Atqui ea quæ patimur, vt homines fatemur. Nam & quòd dies sit, quod sit generatio, quódque viuamus, & cætera in hunc modum, quæ in vita nostra manifesta sunt, scimus: cæterum in iis quæ Dogmatici asserunt, ea se ratione comprehendere dicentes,

veluti de incertis, neutiquam consentimus, solas verò passiones agnoscimus. Nã & nos videre cõfitemur, nósq; intelligere scimus, verũ quo pacto videamus aut intelligamus, ignoram⁹. Quin quòd hoc album videatur narrando dicimus, non asserendo an reuera ita sit. Porrò de ea voce qua nihil nos diffinire dicimus, atq; similibus, dogmata non esse dicimus; neq; enim similia sunt iis quæ illi asserunt, puta quòd globosus sphæræ instar sit mundus. Nam id quidem incertũ est. Hæ verò certæ consensiones sunt. In eo itaque quòd nihil diffinire dicimus, neq; hoc ipsum diffinimus. Rursus illos dogmatici vitam etiam tollere asserunt, dum omnia ex quibus vita cõstat, euertunt. At contra eos illi mentiri asseuerant. non enim visum se auferre, sed quo modo se habeat vis videndi ignorare se dicunt. Atque quod apparet ponimus non quòd tale quale cernitur, sit. Nam quòd vrit ignis, sentimus, verùm an habeat incendendi naturam, non pronuntiamus: quódque moueatur quispiam, & quòd pereat, videmus, verùm ista quo pacto fiant ignoramus. Eis igitur (aiunt) solum reluctamur, quæ in conspicuis rebus proximè assistunt incerta. Namque dum statuam eminentias habere dicimus, quod videtur exponimus: quum verò non habere eminentias asserimus, non iam quod cernitur, sed aliud dicimus: vnde & Timon in Pythone ait, non excessisse consuetudinem. At in Indalmis ita dicit,

Quod verò apparet tota vi vtcumque profectum.

Atq; rursus in libro De sensibus, Quòd (inquit) istud dulce sit, non pronuntio: quòd autẽ videatur, assentior. Ænesidemus quoque in primo De Pyrrhonis rationibus, nihil ait per modũ dogmatis diffinire Pyrrhonem, propter contradictionem, verùm quæ sunt conspicua sequi. Eadem fermè ait in libro Contra philosophiam, & in libro De quæstione. Zeuxis itidem Ænesidemi necessarius in libro De duplicibus rationibus. Antiochus item Laodicenus & Apelles in Agrippa, ea solùm ponunt quæ vidẽtur. Est igitur iudicium secundùm Scepticos quod videtur, sicuti & Ænesidemus ait. ea in sententia & Epicurus fuit. Porro Democritus nihil se nosse ait eorum quæ videntur: quædam verò ex his ne esse quidem. Aduersus huiusmodi iudicium, eorum nimirum quę videntur, dogmatici aiunt ab eis ipsis varias phantasias incidere, quemadmodum à turre vel rotũda

A ἐπέχομεν περὶ τούτων ὡς ἀδήλων· μόνα δὲ τὰ πάθη γινώσκομεν. τὸ μὲν γὰρ ὅτι ὁρῶμεν, ὁμολογοῦμεν, καὶ τὸ ὅτι τόδε νοοῦμεν, γινώσκομεν· πῶς δὲ ὁρῶμεν, ἢ πῶς νοοῦμεν, ἀγνοοῦμεν. καὶ ὅτι τόδε λευκὸν φαίνεται, διηγηματικῶς λέγομεν, οὐ διαβεβαιούμενοι εἰ καὶ ὄντως ἐστί. περὶ δὲ τῆς οὐδὲν ὁρίζω φωνῆς καὶ τῶν ὁμοίων λέγομεν ὡς οὐ δογμάτων· οὐ γάρ εἰσιν ὅμοια τῷ λέγειν ὅτι σφαιροειδής ἐστιν ὁ κόσμος. ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν, ἄδηλον, αἱ δὲ, ἐξομολογήσεις εἰσί. ἐν ᾧ οὖν λέγομεν μηδὲν ὁρίζειν, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ὁριζόμεθα.

B πάλιν οἱ Δογματικοί φασι καὶ τὸν βίον αὐτοὺς ἀναιρεῖν, ἐν ᾧ πάντα ἐκβάλλουσιν ἐξ ὧν ὁ βίος συνέστηκεν. οἱ δὲ ψεύδεσθαί φασιν αὐτούς. οὐ γὰρ τὸ ὁρᾶν ἀναιρεῖν, ἀλλὰ τὸ πῶς ὁρᾷ ἀγνοεῖν. καὶ γὰρ τὸ φαινόμενον τιθέμεθα, οὐχ ὡς καὶ τοιοῦτον ὄν. καὶ ὅτι πῦρ καίει, αἰσθανόμεθα· εἰ δὲ φύσιν ἔχει καυστικὴν, ἐπέχομεν. καὶ ὅτι κινεῖταί τις, βλέπομεν, καὶ ὅτι φθείρεται. πῶς δὲ ταῦτα γίνεται, οὐκ ἴσμεν. μόνον οὖν (φασὶν) ἀνθιστάμεθα πρὸς τὰ

C παρυφιστάμενα τοῖς φαινομένοις ἄδηλα. καὶ γὰρ ὅτε τὴν εἰκόνα ἐξοχὰς λέγομεν ἔχειν, τὸ φαινόμενον διασαφοῦμεν· ὅταν δὲ εἴπωμεν μὴ ἔχειν αὐτὴν ἐξοχὰς, οὐκέτι ὃ φαίνεται, ἕτερον δὲ λέγομεν. ὅθεν καὶ ὁ Τίμων ἐν τῷ Πύθωνι φησὶ μὴ ἐκβεβηκέναι τὴν συνήθειαν. καὶ ἐν τοῖς Ινδαλμοῖς οὕτω λέγει:

ἀλλὰ τὸ φαινόμενον πάντῃ σθένει οὗπερ ἂν ἔλθῃ.

καὶ ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεων φησὶ, τὸ μέλι ὅτι ἐστὶ γλυκὺ, οὐ τίθημι· τὸ δὲ, ὅτι φαίνεται, ὁμολογῶ.

D καὶ Αἰνεσίδημος ἐν τῷ Πρώτῳ τῶν Πυρρωνείων λόγων, οὐδέν φησιν ὁρίζειν τὸν Πύρρωνα Δογματικῶς, διὰ τὴν ἀντιλογίαν, τοῖς δὲ φαινομένοις ἀκολουθεῖν. ταῦτα δὲ λέγει κἀν τῷ κατὰ σοφίας, κἀν τῷ περὶ ζητήσεως. ἀλλὰ καὶ Ζεῦξις ὁ Αἰνεσιδήμου γνώριμος ἐν τῷ περὶ διττῶν λόγων, καὶ Αντίοχος ὁ Λαοδικεὺς, καὶ Απελλᾶς ἐν τῷ Αγρίππᾳ, τιθέασι τὰ φαινόμενα μόνα, ἔστιν οὖν κριτήριον κατὰ τοὺς Σκεπτικοὺς τὸ

E φαινόμενον, ὡς καὶ Αἰνεσίδημος φησίν. οὕτω δὲ καὶ Επίκουρος. Δημόκριτος δὲ, μηδὲν εἶναι τῶν φαινομένων· τὰ δὲ, μὴ εἶναι. πρὸς τοῦτο τὸ κριτήριον τῶν φαινομένων οἱ Δογματικοί φασιν, ὅτι ὅτε ἀπὸ τῶν αὐτῶν διάφοροι προσπίπτουσι φαντασίαι, ὡς ἀπὸ τοῦ πύργου ἢ στρογγύλου,

ἢ τε-

ἢ τετράγωνος· ὁ Σκεπτικὸς εἰ οὐδετέραν προκρίνει, ἀπρακτήσει· εἰ δὲ τῇ ἑτέρᾳ κατακολουθήσει, οὐκέτι τὸ ἰσοσθενὲς (φασι) τοῖς φαινομένοις ἀποδώσει. πρὸς οὓς οἱ Σκεπτικοί φασιν, ὅτι ὅτε προσπίπτουσιν ἀλλοῖαι φαντασίαι, ἑκατέρας ἐροῦμεν φαίνεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο τὰ φαινόμενα τιθέναι ὅτι φαίνεται. τέλος δὲ οἱ Σκεπτικοί φασι τὴν ἐποχήν, ᾗ σκιᾶς τρόπον ἐπακολουθεῖ ἡ ἀταραξία, ὥς φασιν οἵ τε περὶ τὸν Τίμωνα καὶ Αἰνεσίδημον. οὔτε γὰρ τάδε ἑλοίμεθα, ἢ ταῦτα φευξοίμεθα ὅσα περὶ ἡμᾶς ἐστι. τὰ δὲ ὅσα περὶ ἡμᾶς οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ κατ᾽ ἀνάγκην, οὐ δυνάμεθα φεύγειν· ὡς τὸ πεινῆν, διψῆν, ἀλγεῖν· οὐκ ἔστι γὰρ λόγῳ περιελεῖν ταῦτα. λεγόντων δὲ τῶν Δογματικῶν ὡς δυνήσεται βιοῦν ὁ Σκεπτικὸς μὴ φεύγων τὸ, εἰ καὶ κελευσθείη, κρεουργεῖν τὸν πατέρα, φασὶν οἱ Σκεπτικοὶ περὶ τῶν Δογματικῶν, πῶς δυνήσεται βιοῦν ζητήσεων ἀπέχων, οὐ περὶ τῶν βιωτικῶν καὶ τηρητικῶν. ὥστε καὶ αἱρούμεθά τι κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ φεύγομεν, καὶ νόμοις χρώμεθα.

Τινὲς δὲ, καὶ τὴν ἀπάθειαν· ἄλλοι δὲ τὴν πραότητα τέλος εἰπεῖν φασὶ τοὺς Σκεπτικούς.

vel quadrata: Scepticus si neutram præfert, sine effectu erit: sin verò alteram sequitur, non iam (inquiunt) æquas vires iis quæ videntur, reddet. Ad quos aiunt Sceptici, quòd quando variæ incident imaginationes, vtrasque videri dicemus, atque ideo visibilia ponere, quia videntur. Postremò autem Sceptici finem aiunt, nihil quicquam definire neque pronuntiare, quam rem sequatur vmbræ in morem animi tranquillitas atque constantia, vt ait & Timon & Ænesidemus. Neque enim ista aut fugeremus aut eligeremus, quæ in nobis sunt: quæ verò in nobis non sunt, sed per necessitatem vitare non possumus, vt est esurire, & sitire, & dolere. Neque enim ista ratione auferri possunt. Dicentibus verò Dogmaticis, posse viuere Scepticos non detrectando, si iubeatur etiam patrem necare, respondent illi de Dogmaticis, quomodo viuere poterit & abstinere quæstionibus, non de rebus vitæ communis & obseruandis. Itaque & eligimus aliquid ex consuetudine, & fugimus, & legibus vtimur.

Sunt qui dicant Scepticos finem dixisse tranquillum animi statum; sunt qui, mansuetudinem.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ εἰς ΠΥΡΡΩΝΑ Σκεπτικὸν, ἀμοιβαῖον.

Κάτθανες, ὦ Πύῤῥων, ἐπέχω. πυμάτην μετὰ μοῖραν
Φὴς ἐπέχειν; ἐπέχω. Σκέψιν ἔπαυσε τάφος.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ τινὸς εἰς τὸν αὐτόν.

Ω Πύῤῥων μέγα θαῦμα, πεφασμένον, ὡς πλέον οὐδὲν
Τῶν ἄλλων ἕτερον χρῆμά τι θαμβαλέον.
Εἰ μὲν ὑπερφιάλως καὶ ἐναντίον ἐχθέμεν ἔτλης,
Συμπάντων γε σοφῶν φεῦ ὅσσον ἦσθα πάλαι.
Εἰ δέ κεν ἰδμοσύνης τῆς αἰδρομένης κατεγνωκώς,
Τὰ προὔλιστα φέρεις ὧν σοφίης κατέγνως.

ΕΚ ΤΩΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΡΙΣΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE OPTIMO DOCENDI GENERE LIBER.

In quo aduersus Academicos Pyrrhoniósque disputat.

D. ERASMO ROTERODAMO *interprete.*

Τὴν εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησιν ἀρίστην εἶναι διδασκαλίαν ὁ Φαβωρῖνος φησίν. ὀνομάζουσι δ' οὕτως οἱ Ἀκαδημαϊκοί, καθ' ἣν τὴν ἀντικειμένην προσαγορεύουσι. οἱ μὲν οὖν παλαιότεροι τελευτᾶν αὐτὴν εἰς ἐποχὴν ὑπολαμβάνουσι· ἐποχὴν καλοῦντες τὴν ὡς ἂν εἴποι τις ἀοριστίαν. ὅπερ ἐστὶ περὶ μηδενὸς πράγματος ὁρίσασθαι, μηδὲ ἀποφήνασθαι βεβαίως. οἱ B νεώτεροι δέ, (οὐ γὰρ μόνος ὁ Φαβωρῖνος) ἐνίοτε μὲν εἰς τοῦτον προάγουσι τὴν ἐποχήν, ὡς μηδὲ τὸν ἥλιον ὁμολογεῖν εἶναι καταληπτόν· ἐνίοτε δὲ εἰς τοσοῦτον τὴν γνῶσιν, ὡς καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐπιτρέπειν αὐτήν, ἄνευ τοῦ διδαχθῆναι πρότερον ἐπιστημονικὸν κριτήριον. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τί ἐστιν, ὃ Φαβωρῖνος εἴρηκεν ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς διαθέσεως, ᾧ Πλούταρχος ἐπιγέγραπται. λέγει δὲ αὖθις ἐν τῷ πρὸς Ἐπίκτητον, ἐν ᾧ εἰσαχθείς ἐστιν C Ὀνήσιμος ὁ Πλουτάρχου δοῦλος, Ἐπικτήτῳ διαλεγόμενος. καὶ μέν τοι κἂν τῷ μετὰ ταῦτα γραφέντι βιβλίῳ Ἀλκιβιάδῃ, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς ἐπαινεῖ, προσαγορεύοντας μὲν ἑκατέρῳ τῶν ἀντικειμένων ἀλλήλοις λόγων· ἐπιτρέποντας δὲ τοῖς μαθηταῖς, αἱρεῖσθαι τοὺς ἀληθεστέρους.

A Favorinvs censet optimum doctrinæ genus, per quod vtramq; in partem præparamur: Sic enim appellabant Academici, propter aduersam partē quam asseuerabant. Itaque vetustiores existimabāt hanc doctrinam desinere in epochen. Epochen autē appellabant, quasi dicas suspensam sentētiam, nihilq; definientē. quod est, nulla de re pronuntiare nec asseuerare certò. Recētiores autem (non enim solus fecit hoc Fauorinus) nonnumquam eò proferunt epochen, vt negent vel illud intellectu posse comprehendi, Solem esse. Rursus aliàs eò proferunt cognitionem, vt discipulis suis permittant, antequam didicerint, de scientiis iudicare. Nec enim aliud est quod dixit Fauorinus libro de affectione Academica, cui titulus inditus est Plutarchus. Dicit autem idem in libro ad Epictetum, in quo inducitur Onesimus Plutarchi seruus cum Epicteto disputans. Quin & in libro quem postea scripsit ad Alcibiadem, laudat alios etiam Academicos, qui in partes ambas sibi pugnantes & contrarias disserebant; cæterùm discipulis permittebant vt quod verius videretur, eligerēt:

In hoc sanè ait libro sibi videri probabile, nihil certò sciri posse. Contrà in Plutarcho concedere videtur, esse certam alicuius rei cognitionem. Præstat autem sic appellari γνωστὸν .i. *cognoscibile*, quod alijs dicitur καταληπτὸν .i. *comprehensibile*, relicto vocabulo Stoico. Ego sanè mirabar, ita me Dij bene ament, quòd Fauorinus qui consueuit omnia nomina ad Atticam linguam vsurpare, non cesset dicere τὸ καταληπτὸν .i. *comprehensibile*, neque τὴν κατάληψιν, *id est comprehensionem*, neque τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, *id est comprehensiuam imaginationem*: neque his contraria, quæ videlicet per priuationem dicuntur, vt ἀκατάληπτον φαντασίαν, *id est incomprehensiuam imaginationem*, vel ἀκαταληψίαν αὐτήν, *id est incomprehensibilitatem ipsam*. adeò vt cùm libros tres scripserit, primum ad Adrianum, alterum ad Dysonem, tertium ad Aristarchum, omnibus titulum indiderit Περὶ καταληπτικῆς φαντασίας, *id est*, *De comprehensiua imaginatione*, ac per omnes hos libros strenuè contendit, dum conatur demonstrare nullam esse posse comprehensiuam imaginationem. Ego verò nihil aliud arbitror sonare comprehensibile, quàm cognoscibile: nec aliud comprehendere, quàm certò cognoscere: cæterùm inter se respondere comprehensionẽ & comprehensiuam imaginationem. Quoniam enim nonnulla videmur nobis videre, audire, aut alioqui sensu percipere (quod accidit in somnis, aut per insaniam) nonnulla verò non tantùm putamus nos videre, sed re vera videmus, aut alioqui sensu percipimus: hæc quidem posteriora omnes homines, exceptis Academicis & Pyrrhoniis, ad certam cognitionem pertingere credunt: cæterùm quæ per somnum aut mentis errorem apparent animo, ea falsa esse. Quòd si porrò concedunt hoc ita se habere, deleant è libris suis quod inibi scriptum est, In rerum iudicio, nec sano magis esse fidem habendam quàm insano, neque rectè valenti magis quàm ægroto, neque vigilanti magis quàm dormienti. Sin istis nihil est cognoscibilius quàm iis qui sunt diuerso modo affecti, nimirum confusa sunt veritatis iudicia: nec ipse præceptor Academicus, nec discipulus poterit iudicare rationes quæ in ambas partes inter se pugnantes disseruntur. Imò ne opus quidem omnino fuerit talibus doctoribus, quum possimus ipsi,

A ἀλλ' ἐν τούτῳ μὲν εἴρηκε πιθανὸν ἑαυτῷ φαίνεσθαι μηδὲν εἶναι καταληπτόν. ἐν δὲ τῷ Πλουτάρχῳ συγχωρεῖν ἔοικεν εἶναί τι βεβαίως γνωστόν. ἄμεινον γὰρ οὕτως ὀνομάζειν τὸ καταληπτόν, ἀποχωροῦντας ὀνομάτων Στωϊκῶν. καὶ ἔγωγε ἐθαύμαζον νὴ τοὺς θεοὺς ὅπως ὁ Φαβωρῖνος εἰς τὴν τῶν Ἀττικῶν φωνὴν εἰωθὼς μεταλαμβάνειν ἕκαστα τῶν ὀνομάτων, οὐ παύεται λέγων, οὔτε τὸ καταληπτόν, οὔτε τὴν κατάληψιν, οὔτε τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, οὔτε τὰ
B τούτοις ἀντικείμενα, τὰ στερητικῶς λεγόμενα, ἀκατάληπτον φαντασίαν ἢ τὴν ἀκαταληψίαν αὐτήν. ὡς δὲ καὶ τρία βιβλία γράψας, ἓν μὲν πρὸς Ἀδριανόν, ἕτερον δὲ πρὸς Δύσωνα, καὶ τρίτον πρὸς Ἀρίσταρχον, ἅπαντα περὶ τῆς καταληπτικῆς φαντασίας ἐπέγραψε, καὶ καθ' ὅλα γε αὐτὰ δυνάμεως ἀγωνίζεται, σπουδάζων ἐπιδεικνύναι τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν ἀνύπαρκτον. ἐγὼ δ' οὔτ' ἄλλο τι καταληπτὸν ἡγοῦμαι σημαίνειν παρὰ
C τὸ γνωστόν, οὔτ' ἄλλο τι τὸ καταλαμβάνεσθαι τοῦ βεβαίως γνώσκειν, ἀλλήλοιν δ' αὖθις λέγεσθαι τήν τε κατάληψιν, καὶ τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν. ἐπεὶ γὰρ ἔνια μὲν οἰόμεθα ἢ βλέπειν ἢ ἀκούειν, ἢ ὅλως αἰσθάνεσθαι, (καθάπερ ἐν ὀνείροις καὶ μανίαις) ἔνια δὲ οὐκ οἰόμεθα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ὁρῶμεν, ἢ ὅλως αἰσθανόμεθα· ταυτὶ μὲν τὰ δεύτερα πάντες ἄνθρωποι πλὴν Ἀκαδημαϊκῶν τε καὶ Πυῤῥωνείων εἰς βεβαίαν γνῶ-
D σιν ἥκειν νομίζουσιν· ἃ δ' ὄναρ ἢ παραπαίουσα φαντάζεται ἡ ψυχή, ψευδῆ ταῦθ' ὑπάρχειν. εἰ μὲν δὴ συγχωροῦσιν αὐτὰ ταῦθ' οὕτως ἔχειν, ἐξαλειψάτωσαν ἐν οἷς γράφουσι, μήτε τοῦ μεμηνότος τὸν σωφρονοῦντα, μήτε τοῦ νοσοῦντος τὸν ὑγιαίνοντα, μήτε τοῦ κοιμωμένου τὸν ἐγρηγορότα πιστότερον ὑπάρχειν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων γνῶσιν. εἰ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐκείνοις ἐστίν, ἢ τοῖς ἐναντίως διακειμένοις γνωστόν, συγκέχυται μὲν δήπου
E τὰ τῆς ἀληθείας κριτήρια, οὔτ' αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ὁ Ἀκαδημαϊκός, οὔτ' ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, δυνήσεται κρῖναι τοὺς εἰς ἑκάτερα τῶν ἀντικειμένων εἰρημένους λόγους. ἔτι γ' οὐ δεησόμεθα τῶν ἀρίστων τοιούτων διδασκάλων, δυνάμενοί γε καὶ αὐτοὶ

τά γε-

τὰ γεγραμμένα τοῖς ἀπὸ τῶν αἱρέσεων αὐτῶν διηρημένοις ἀναγινώσκειν, καὶ οὐδὲν ἧττον τῶν Ἀκαδημαϊκῶν εἰδέναι· κἂν ἀσαφές αὐτῶν τι ᾖ, τὸ μὲν παρὰ τῷ Χρυσίππῳ, τοῖς Στωϊκοῖς διδασκάλοις ἀσφαλέστερον ὀνομάζειν ἐστί, τὸ δὲ παρὰ Θεοφράστῳ καὶ Ἀριστοτέλει, τοῖς Περιπατητικοῖς. οὕτω δὲ κἀπὶ τῶν ἄλλων. ὥστε οὐδὲν ἄν τι λείποιτο πρὸς διδασκαλίαν τοῖς Ἀκαδημαϊκοῖς, ὅ γε ἐπὶ τοῦ Φαβωρίνου λόγῳ. τοῖς μὲν γὰρ πρεσβυτέροις αὐτῶν δὴ τοῦτο ἦν δίδαγμα, τὸ μηδὲν εἶναι κριτήριον αἰσθητὸν δεδομένον ὑπὸ τῆς φύσεως, ᾧ παραβάλλων ἕκαστον τῶν ὄντων ἀκριβῶς διαγνώσεται· διὸ μηδὲ ἀποφήνασθαι περὶ μηδενὸς ἠξίουν, ἀλλὰ περὶ πάντων ἐπέχειν ἀεί. ἀλλ' εἰ δὴ τοῖς φυσικοῖς κριτηρίοις αἴσθησιν ἱκανῶς συγχωρήσουσιν ἡμῖν, οὐδὲν ἔτι δεησόμεθα τῆς εἰς ἑκάτερα ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς ἀπαιτήσεως, μᾶλλον μὲν οὖν τεχνίτας παρέχοντας τοῖς μαθηταῖς εὐθέως, ἀλλ' ἕτερον τὸ λογίζεσθαι, ὃ καλούμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν ψηφίζειν. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἐπιστῆναι τῷ γυμναζομένῳ, καὶ τούτῳ προσέχειν τὸν νοῦν, ἐν οἷς σφάλλεται, καὶ ταῦτα ἐπανορθοῦσθαι μόνα. παραπλησίως δὲ καὶ ὁ παιδοτρίβης ἐπανορθοῦται τὰ τῶν παλαιόντων ἁμαρτήματα. καὶ ὁ γραμματικὸς καὶ ὁ ῥήτωρ, καὶ γεωμέτρης καὶ μουσικός, οὕτω διδάσκουσιν οὐ διασείοντες οὐδὲ σαλεύοντες τῶν μαθητῶν ἣν ἔχουσι πίστιν ἐπὶ τοῖς φυσικοῖς κριτηρίοις, ἀλλ' ἐφεστῶτες αὐτοῖς γυμναζομένοις ἄχρι περ ἂν ἀναμαρτήτους ἀποδείξωσι τὰς κατὰ μέρος ἐνεργείας, ἀλλ' οὐχὶ τὴν ἐποχὴν εἰσάγοντες. αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ καὶ ταῖς ἐνεργείαις σὺν αἰσθήσεσιν ἀπιστεῖν ἀναπείθοντες, ἢ τοῖς ὑπό του βεβαίως γινωσκομένοις καταφρονεῖν. ὁ γοῦν Καρνεάδης οὐδὲ τοῦτο τὸ πάντων ἐναργέστατον συγχωρεῖ πιστεύειν, ὅτι τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα μεγέθη, καὶ ἀλλήλοις ἴσα γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν λόγους οἷς ἐπιχειρεῖ λύειν κατὰ ταῦτα καὶ ἄλλα πάμπολλα τῶν ἐναργῶς τι εἶναι τῶν φαινομένων τε καὶ πιστευομένων, ἔτι καὶ εἰς τόδε σωζομένους ἔχομεν· ἀπόκειται γὰρ ἐν γράμμασιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτῶν συναθροισθέντες. αἱ λύσεις δ' οὔθ' ὑπ' ἐκείνων, οὔθ' ὑπ' ἄλλου τινὸς εἴρηνται τῶν μετ' αὐτὸν Ἀκαδημαϊκῶν. ἆρ' οὖν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, τοῦτο γοῦν ἐδήλωσε μόνον,

A quæ à sectarum auctoribus hinc atque hinc dissерta sunt, legere, nihilóque minùs quàm Academici scire: & si quid apud hos fuerit obscurum, quod erit apud Chrysippum, Stoici magistri possunt appellare certiùs: quod apud Theophrastum & Aristotelem, Peripatetici: itémque de cæteris: vt iam nihil omnino reliquum sit quod doceant Academici, iuxta Fauorini quidem disputationem. Si quidem hoc sanè docuerunt illi veteres, nullum esse datum homini iudicium à natura, quo collatis B inter se rebus omnibus, exactè possit dignoscere: Eoque nulla de re pronuntiādum esse cēsebant, sed semper de omnibus suspendendam esse sententiam. Verùm si nobis Physicis concedant (vt oportet) sensum, iam nihil opus habebimus in vtramque partem exerceri: sed alia quadam re fuerit opus, videlicet repetitione: vt artifices non statim artem præbent discipulis, sed aliud exigunt, nimirum considerationem eorum quæ tradita sunt. quod à plerisq; dicitur Ad C calculum vocare. hoc autē est instare ei qui exercetur, & in hoc animaduertere vbi labatur, eaque sola corrigere. Consimili modo, qui pueros exercent ad palæstram, corrigūt luctantium errata. Sic & grammaticus, & rhetor, & geometres, & musicus, docent non labefactantes neq; conuellentes in discipulis fidē quam habent naturę iudicio, sed instantes iis quos exercent, donec in singulis actionibus eò prouexerint vt iam non errent: tantum abest vt inducant sen-D tentiæ suspensionem. Perinde enim faciunt qui suspendunt sententiam ne credant euidentiæ rerum vnà cum sensibus, atque qui contemnūt ea quæ certò ab aliquo cognoscuntur. Itaque Carneades ne illud quidem quod est omniū euidentissimum, concedit esse credendum, quod magnitudines vni cuipiam æquales, sint etiam inter sese æquales. Rationes igitur quibus conatur destruere & hæc & alia permulta, quæ tibi euidenter apparent creduntúrque esse vera, adhuc in hunc vsque diem ser-E uatas habemus, proditas scriptis, ab illius discipulis collectas. Solutiones autem nec ab illis, nec ab alio quopiam Academicorum qui post Carneadem fuerunt, datæ sunt. Ea res sola declarat,

istius rationes omnes esse sophismata: nobisque quaerendae sunt, ô discipuli, istarum solutiones. Improbum est enim hoc: attamen nihilo minus improbum fecerunt illi qui scripserũt quidem has, caeterùm vobis non indicarunt quales essent. Lubens autem perconter, si vel Fauorinus adesset, vtrùm me iubeat credere omnibus istis rationibus, an considerare veraene sint an falsae. Vnum hoc sanè concessit, considerare. Rogarem autem post haec in vniuersum, num homini natura vis insit iudicandi, quae sermones veros discernat à falsis, an potiùs ars quaedam & ratio sit vtrumque cognoscendi. Si natura, qui fit vt non omnes inter nos consentiamus, neque similiter iisdem de rebus pronũtiemus? Sin ars est ac ratio, haec omnium primùm erat discenda. deinde conueniebat doctores ludo praefectos variis modis exercere discipulos, multis propositis exemplis: quemadmodum instituuntur qui discunt artem luctandi, aut coriariam, aut fabricandi domos nauésque, aut rhetoricè dicendi, aut legendi, aut scribendi, aut (vt summatim dicam) quidlibet aliud operari iuxta artem. Proinde si quis Academicorum scripsit quae tandem res sit demonstratio, quod sophisma, & quo modo oporteat alterum horum ab altero discernere, quemadmodum Fauorinus admittit iudicium discipulorum, in vtramque partem exercitatorum, nisi quod superuacaneum est, nimirum docuit Academicus omnia quae dicta sunt, haberemusq; nos praeceptores qui propria decreta doceant. Quòd si nullus istorum scripsit quo modo ista differunt, nec exercuit quemquam, perinde facere videtur ac si faber praecipiat discipulo vt metiatur, vt aequet, vt dirigat, & circulum describat, nec interim det illi cubitum quo metiatur, nec xyston quo poliat, neque regulam ad quam dirigat, neq; circinum quem circumducat. Atqui fortitan dicet tale nihil esse in philosophia ac dogmatibus. Ne igitur posthac assimules te aliquid scire, neque pronuntia, neque desciscé à veterum Academicorum decreto, qui prodiderũt suspendendam esse sententiam: neque te iacta, dum facis quod solet grammaticus, qui semet in iis exercuit quae dicta sunt à prioribus. Proinde nihil apud illos esse praeclari, perspicuum est consideranti. Neque enim hoc est eius qui docendi munus profitetur, sed

A ὅτι σοφίσματά εἰσιν οἱ λόγοι πάντες οὗτοι, καὶ ζητητέον τὴν λύσιν αὐτῶν ἡμῖν, ὦ μαθηταί. μοχθηρὸν μὲν γὰρ τοῦτο, σμικρότερον δ' ὅμως οὐ πεποιήκασιν οἱ γράψαντες μὲν αὐτούς, μὴ δηλώσαντες δ' ὑμῖν, ὁποῖοί τινές εἰσι. ἡδέως δ' ἂν ἠρόμην, εἴπερ ἦν ὁ Φαβωρῖνος, ἆρά γε κελεύει με πείθεσθαι αὐτοῖς ἅπασι τοῖς λόγοις, ἢ σκοπεῖσθαι πότερον ἀληθεῖς εἰσιν ἢ ψευδεῖς; ἓν δὴ γοῦν σκοπεῖσθαι συνεχώρησεν. ἠρόμην δ' ἂν ἐπὶ τῷδε πάντως, εἰ B φύσει πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει διακρίνειν ἀληθεῖς λόγους ψευδῶν, ἢ μέθοδός ἐστι τῆς ἑκατέρων γνώσεως. εἰ μὲν γὰρ φύσει, πῶς οὐχ ὁμολογοῦμεν ἀλλήλοις ἅπαντες, οὐδ' ὡσαύτως ἀποφαινόμεθα περὶ τῶν αὐτῶν; εἰ δὲ μέθοδός τίς ἐστι, αὐτὴν προτέραν μαθεῖν ἐχρῆν. ἑξῆς δὲ ἐπισταμένους αὐτοὺς γυμνάσασθαι πολυειδῶς ἐπὶ παραδειγμάτων πλειόνων, ὡς οἱ παλαίειν μανθάνοντες, ἢ σκυτοτομεῖν, ἢ οἰκοδομεῖν, ἢ ναυπηγεῖν, ἢ ῥητορεύειν, ἢ ἀναγινώ- C σκειν, ἢ γράφειν, ἢ (ὅλως) ὁτιοῦν ἐνεργεῖν κατὰ τέχνην. εἰ μὲν οὖν ἔγραψέ τις τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ὅτι μέν τι χρῆμά ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, οἷον δὲ σόφισμα, καὶ ὡς χρὴ διαγινώσκειν αὐτά, καὶ ὡς χρὴ γυμνάζεσθαι κατὰ ταῦτα, ὡς ὁ Φαβωρῖνος ἐπιτρέπει τὴν κρίσιν ὡς εἰς ἑκάτερα ἐπιχειρουμένων τῶν μαθητῶν, πλὴν ὅτι περιττός ἐστιν, ἐδίδασκεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς ἕκαστον τῶν εἰρημένων, ἔχομεν τε ἡμεῖς τῶν ἰδίων τῶν δογμάτων διδασκάλους. εἰ δ' οὔτ' ἔγραψέ τις D περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, οὔτ' ἐγύμνασεν, ὅμοιόν τι ποιεῖ τέκτονι, κελεύοντι τῷ μαθητῇ μετρῆσαί τε καὶ στῆσαι καὶ ἀποτεῖναι, καὶ κύκλον γράψαι, χωρὶς τοῦ πῆχυν δοῦναι καὶ ξυστὴν, καὶ κανόνα, καὶ κιρκῖνον. ἀλλ' ἴσως φησὶ μηδὲν εἶναι τοιοῦτον ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ δόγμασι. μὴ τοίνυν ἔτι προσποιοῦ γινώσκειν τι, μηδ' ἀποφαίνου, μηδ' ἀποδίδρασκε τὴν ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων Ἀκαδημαϊκῶν εἰσαγο- E μένην ἐποχήν, μηδὲ σεμνύνου γραμματικοῦ παιδὸς ἔργον, ἃ μὲν εἰρήκασιν οἱ πρόσθεν, ἐκμεμελετηκώς. ὅτι δὲ αὐτῶν ὑγιές ἐστιν οὐδέν, εὔδηλον ἐννοεῖν. οὐδὲ γὰρ διδασκάλου τό γε τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλ'

ἀδολε-

ἀδολεσχία τίς ἢ λῆρος. πόθεν οὖν ἐλπὶς ὑπολείπεται τῆς τῶν ἀληθῶν εὑρέσεως; ᾧ γὰρ οὐδὲν ὑπάρχει κριτήριον ἀληθῶν καὶ ψευδῶν, ἀνέλπιστος ἡ γνῶσις αὐτοῦ. ἐνεχείρησεν δὲ διδάξαι μόνον σοφιστὰς μηδὲν ἡμῖν ὑπάρχειν κριτήριον σύμφυτον. ὥστε γε μετὰ τοῦτο τολμηρῶς, ἡμῖν μέν τοι ἴσως, φησὶ, αἴσθησίν τε καὶ νόησιν ἐναργῆ κριτήρια τοῦ ἀληθοῦς εἶναι, συγχωρήσειεν ἄν τις, ἐν λογικαῖς κυλινδεῖσθαι βουλόμενος ἐλπίσι ματαίαις. ὅσοι δὲ ἀνῃρήκασι ὅλην τὴν ἐλπίδα, καθάπερ ἐκεῖνος, μάτην φλυαροῦσι. εὔδηλος οὖν ἐστιν ὁ Φαβωρῖνος, αἰδοῖ μὲν ἀνατρέπων πάντα καὶ ἀγνοεῖν ὑπάρχειν ὁμολογῶν, ὅθεν ὑπάρχειν τὸ πρόσθεν ἔλεγον Ἀκαδημαϊκοί τε καὶ Πυρρώνειοι. προσποιούμενος δὲ ἐπιτρέπειν τὴν κρίσιν τοῖς μαθηταῖς, ἣν οὐδὲ ἑαυτοῖς ἐπέτρεψαν οἱ πρὸ αὐτοῦ. ὅτι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη διδασκαλία τῶν μανθανόντων ὁποίαν ἐννοεῖται Φαβωρῖνος, οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἀρίστη τῶν ἄλλων, ἀλλ' οὐδὲ διδασκαλία, τὴν ἀρχὴν ἐναργῶς οἶμαι δεδιδάχθαι. αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι, διδασκαλίαι μέν εἰσιν, εἰ δὲ ἄρισται, σκοπῶμεν, ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν αὖθις ἀρξάμενοι. φαίνεται γὰρ ἡμῖν ἐναργῶς τοῦτο, κἂν ὅτι μάλιστα αὐτοῖς ἄπιστον ἐργάσασθαι σπουδάζωσιν οἱ σοφισταὶ, μηδὲν εἶναι κριτήριον φυσικόν. ὁ μὲν γὰρ κίρκινος, γράφει τὸν κύκλον, ὁ δὲ πῆχυς διακρίνει τὰ μήκη, καθάπερ ὁ ζυγὸς τὰ βάρη. ταῦτα δὲ αὐτὸς κατεσκεύασεν ἄνθρωπος, ἐκ τῶν φυσικῶν ὀργάνων τε καὶ κριτηρίων ὁρμώμενος, ὧν οὐδὲν ἀκριβέστερον κριτήριον, οὔτε πρεσβύτερον, οὔτε σεμνότερον ἔχομεν. εἰ τοίνυν ἐντεῦθεν ἄρχεσθαι δεῖ, λέγει γὰρ πάλιν ὁ νοῦς ὅτι πιστεῦσαι μὲν ἢ ἀπιστῆσαι ὡς τῷ φυσικῷ κριτηρίῳ δυνατὸν ἡμῖν ἐστι, κρῖναι δὲ οὐ δυνατὸν αὐτὸ δι' ἑτέρου τινός· ᾧ γὰρ κρίνεται τ' ἄλλα πάντα, πῶς ἂν τοῦτο πρὸς ἄλλου κριθείη; πιστεύειν βούλει τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐναργῶς ὁρῶσι, καὶ τῇ γλώσσῃ γευομένῃ, τουτὶ μὲν μέλαν εἶναι, τουτὶ δὲ σῦκον, ἢ μὴ πιστεύειν; ὑπείσομαι ὃ βούλει ποιεῖν ἐφ' ἡμῖν, εἴ γε μέν τοι σπουδάζεις διαλέγεσθαί μοι· μὴ πιστεύοντος δὲ, ὡς παρὰ φύσιν ἔχοντος, ἀφίσταμαι. κείσθω πρότερον ἀπιστεῖν σε, μηδὲν ἐλπίζειν μαθήσεσθαι παρ' ἐμοῦ. τοῦτο γὰρ ἄρτι πέπαυμαι λέγων. ὑποκείσθω δὲ σε πιστεύειν,

A nugacitas potiùs quædam est & ineptia. Vnde igitur cognoscendi veri spes reliqua est? Etenim cui non adest iudicium veri aut falsi, huic nulla spes est cognitionis. Tantum hoc stude, vt sophistas doceas nullam nobis à natura insitam vim iudicandi. Deinde fortassis impudenter nobis, inquit, & sensum & intellectum, quibus euidenter iudicamus de vero, concedet aliquis, cupiens nos in logicis frustranea spe volutari. Quicumque verò sustulerunt totam spem, quod fecit ille, frustra nugantur. B Perspicuum igitur est quod Fauorinus pudore subuertit omnia, & quòd inde fateatur nihil sciri, vnde veteres Academici Pyrrhoniique dicebant: cæterùm fictè discipulis permittere iudicium, quod priores ne sibi quidem ipsis permittebant. Ergo quòd eiusmodi doctrina & institutio discipulorum artem quamcumque discentium, qualem sentit Fauorinus, non solùm cæteris præstantior non sit, verùm ne doctrina quidem omnino dicenda sit, opinor à C nobis dilucidè demonstratum. Iam de reliquis, quæ doctrinæ quidem sunt omnes, an optimæ sint, consideremus, rursus ab iisdem ordientes. Apparet enim hoc nobis euidenter, quòd sophistæ maximè student sibi reddere incredibile, nullum esse iudicium naturæ. Etenim circinus pingit circulum, cubitus autem discernit longitudinem, quemadmodum lances grauitatem. Hæc autem ipse fabricatus est homo, ex naturæ instrumentis ac iudicio im- D pulsus, quibus nullum vltra iudicium nec antiquius habemus, neque præclarius. Hinc igitur incipiendum est. Dicit enim rursus ipsa mens, quòd possibile nobis est naturali iudicio credere siue non credere: ipsum autem iudicium per aliquid aliud iudicare possibile non est. Quî fiet enim vt id quo iudicantur reliqua omnia, ab alio quopiam iudicetur? Credere vis oculis clarè cernentibus, & linguæ gustanti, hoc quidem esse malum, hoc verò ficum, an non credere? Concedam quod vo- E les facere in nobis, si quidem studes mecum disputare. Quòd si nõ credis, discedam abs te, velut ab eo qui præter naturã affectus est. Ponamus primùm te non credere, neq; sperare futurũ vt quicquã ex me discas. Hoc enim modò cœperam dicere. Ponamus rursus te credere,

A ac spem esse futurum vt ex me discas iudicare. Cæterùm ego sentio iudicare, sensibilia quidem ex iis quæ euidenter apparent sensibus: intelligibilia verò, ex iis quæ dilucidè intelliguntur.

Quoniam autem ex naturæ iudicio artes omnes parant & instrumenta & iudicandi secundùm artem organa; per quæ alia quidem ipsi sibi componũt, alia rursus ab aliis composita iudicant: & ego docebo in vniuersum, & instrumenta, & iudicia, tum ea per quæ tibi parabis veros sermones, tum ea per B quæ iudicabis ab aliis dictos. Sic enim habes totum. Etenim si quid ex sese euidenter apparet sensibus aut intellectui, ad id nihil opus est inquisitione. Quòd si nihil est tale, necesse est vt accedat cognitio, quæ aliunde paratur. At ego polliceor me traditurum tibi quædam quæ respondeant instrumentis quæ fiunt ab arte, ex quibus inuenies quod quæris: alia verò respondentia iudiciis, ex quibus iudicabis an verè tibi videaris inuenisse. Hæc autem C vbi didiceris, multis exemplis exercebo te vt & celeriter & exactè inuenias iudicésque quod quæris, vt posthac nec vllo libro futurum sit opus ad inuentionem veri, nec alia doctrina. Mox & aliis dicentibus aliquid eorum quæ cupis inuenire, facilè poteris cognoscere. Etenim qui cognouit rectam viam rectam esse, non eget alia doctrina ad redarguendum eos qui aberrant. Ita qui rectam demonstrationis viam perdidicerit, protinus cum D hac nouit vias erroneas. Fauorinus autem mihi videtur simile quiddam facere, quasi si quis dicat te cæcum esse, nihilominus tamen iudicare posse vter nostrum sit sordidior aut candidior: haud reputans secum quòd ei qui talia sit iudicaturus, opus est adesse visum. Atqui nihil refert, quòd ad iudicandum attinet, vtrùm omnino visu careas, an quum habeas, illi non credas. Ad eundem autem modum, quòd id quo iudicamus est tale quiddam, quodque E quæ huic paria sunt, sunt & inter se paria: quemadmodum asinis nemo permitteret iudicare, quoniã omnino mente carent: ita nec hominibus, si ne hi quidem mentẽ habeãt, cui credi possit. Nihil enim interest, quod attinet ad incertitudinem eorum quæ iudicanda sunt, an omnino nullum habeas iudicium, an

A ἐλπίζεσθαι μαθήσεσθαι παρ' ἐμοῦ κρίνειν. ἀλλ' ἐγὼ τὰ μὲν αἰσθητὰ τοῖς ἐναργῶς αἰσθήσει φαινομένοις, τὰ δὲ νοητὰ τοῖς ἐναργῶς νοουμένοις.

Ἐπεὶ δὲ ἐκ τῶν φυσικῶν κριτηρίων αἱ τέχναι πᾶσαι κατασκευάζουσιν ὄργανά τε καὶ κριτήρια τεχνικὰ, δι' ὧν τὰ μὲν αὐταῖς συντιθέασι, τὰ δὲ ὑφ' ἑτέρων συγκείμενα κρίνουσι, κἀγὼ διδάξω ὅλως ὄργανά τε καὶ κριτήρια, τὰ μὲν οἷς τοὺς ἀληθεῖς λόγους, B τὰ δὲ οἷς τοὺς ἐφ' ἑτέρων κρινεῖς γεγονότας. ἔχεις γὰρ οὕτως τὸ πᾶν. εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ τι φαίνοιτο πρὸς αἴσθησιν ἢ νόησιν ἐναργῶς, οὐ χρῄζει τῆς ζητήσεως. εἰ δὲ μήτε τι τοιοῦτον εἴη κατ' ἀρχὴν, τῆς ἐξ ἑτέρου προσδεῖται γνώσεως. ἐγὼ μὲν ἐπαγγέλλομαί σοι διδάξειν, ἔνια μὲν τοῖς κατὰ τὰς τέχνας ὀργάνοις ἀνάλογα, ἐξ ὧν εὑρήσεις τὸ ζητούμενον· ἔνια δὲ τοῖς κριτηρίοις, ἐξ ὧν τὸ δοκοῦν εὑρῆσθαι κρινεῖς. ἐπειδὰν δὲ μάθοις ταῦτα, ἐπὶ πολλῶν παραδει- C γμάτων γυμνάσω σε, ταχέως τε ἅμα καὶ ἀκριβῶς εὑρίσκειν καὶ κρίνειν τὸ ζητούμενον, ὥστε οὐδὲ βιβλίου δεήσεσθαί σε εἰς ἤδη πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας εὕρεσιν, οὔτε διδασκαλίας ἑτέρας. εὐθὺς δέ που καὶ τοὺς ἄλλο τι λέγοντας ὧν εὗρες, ἑτοίμως γνωριεῖσθαι. ὥσπερ γὰρ ὁ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν γνώσκων εὐθεῖαν οὖσαν, οὐ δεῖται διδασκαλίας ἑτέρας εἰς ἔλεγχον τῶν πεπλανημένων· οὕτω καὶ ὁ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῆς ἀποδείξεως ἐκμαθὼν, εὐθὺς ἅμα ταύτῃ καὶ τὰς πεπλα- D νημένας γνωριεῖ. Φαβωρῖνος δέ μοι δοκεῖ παραπλήσιόν τι ποιεῖν τῷ φάσκοντί σε εἶναι τυφλὸν, δύνασθαι δὲ κρίνειν πότερος ἡμῶν ἐστι ῥυπαρώτερος ἢ λευκότερος· οὐκ ἐννοῶν ὅτι τῷ μέλλοντι τὰ τοιαῦτα κρίνειν, κατ' ἀρχὴν χρὴ παρεῖναι ὄψιν. οὐ μὴν οὐδὲ διαφέρει πρὸς τὴν κρίσιν, ἢ μηδ' ὅλως ἔχειν ὄψιν, ἢ ἔχοντα μὴ πιστεύειν αὐτῇ. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅτι ᾧ κρίνομεν ὁποῖόν ἐστί τι, καὶ ὅτι τὰ αὐτῷ ἴσα, καὶ E ἀλλήλοις ἴσα κατ' ἀρχήν· καθάπερ τοῖς ὄνοις οὐκ ἄν τις ἐπιτρέψειεν ὅτι μηδ' ὅλως ἔχουσι νοῦν· οὕτως οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις, εἰ μηδὲ οὗτοι πιστὸν ἔχουσι τὸν νοῦν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει πρὸς τὴν τῶν κρινομένων διδασκαλίαν ἀπιστεῖν, ἢ μηδ' ὅλως ἔχειν τι κριτήριον, ἀλλ' ἢ ἀ-

ἀλλ' ἡ ἀπιστεῖν αὐτοῖς. γελοῖος οὖν ἐστιν ὁ Φαβωρῖνος ἐπιτρέπων κρίνειν τοῖς μαθηταῖς, οὐδὲ τὸ συγχωρῆσαι τὴν πίστιν τοῖς κριτηρίοις. Εἰ γὰρ οὐδέν ἐστιν ἐναργὲς τῷ νῷ ἢ πιστὸν ἐξ ἑαυτοῦ, διέφθαρται πάντων ἡ κρίσις. Εἰ δ' ἔστι μὲν, ὥσπερ ὀφθαλμὸς τῷ σώματι, τοιοῦτος ἐν τῇ ψυχῇ νοῦς, οὐ μὴν ἅπασί γε ὁμοίως ὀξὺς ὑπάρχει, καθάπερ οἱ βλέποντες ὀξύτερον, ἐπάγουσι πρὸς τὸ θέαμα τὸν ἀμβλύτερον ὁρῶντα· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν νοημάτων, τοὺς φθάσαντας ἰδεῖν ἐναργῶς τὸ νοητὸν, ἐπάγεσθαι πρὸς τὴν θέασιν αὐτοῦ τὸν ἀμβλύτατον. Καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὁ διδάσκαλος, ὡς ὁ Πλάτων τε φησὶ, κἀγὼ πείθομαι. καὶ γέγραπταί γέ μοι περὶ τούτων ἐπὶ πλέον ἐν τῇ τῆς ἀποδείξεως πραγματείᾳ, ὅτι τοιαύτη τις οὖσα εὖ πρὸς τὴν νόησιν ἐναργὴς ἡ διδασκαλία. γέγραπται δὲ καὶ ὅπως ἄν τις ὁρμώμενος ἀπὸ τῶν ἐν ἑκάστῳ στοιχείων τε καὶ ἀρχῶν ἀποδεικνὺς εἴη μάλιστα πᾶν ὅσον ἀποδειχθῆναι δυνατόν· οὐχ ὡς ὁ θαυμαστὸς Φαβωρῖνος, ἓν ὅλον γράψας βιβλίον, ἐν ᾧ δείκνυσι μηδὲ τὸν Ἥλιον εἶναι καταληπτὸν, ὡς ἐπιλησμόσιν ἡμῖν ἑτέρωθι διαλέγεται· συγχωρεῖ τε τι βεβαίως εἶναι γνωστὸν, καὶ τοῦτ' ἐπιτρέπων αἱρεῖσθαι τοῖς μαθηταῖς.

A non credas illi. Ridiculus est igitur Fauorinus, permittens iudicium discipulis, cùm organis iudicandi detrahat fidem. Etenim si nihil est euidens intellectui, aût certum ex sese; periit omne rerum iudicium. Contrà si est quidem, velut oculus in corpore, sic intellectus in animo, non tamen omnibus pariter acutus, consentaneum est vt quemadmodum qui cernit acutiùs, adducat, ad id quod videtur eum cui visus est hebetior: ita quibus contigit in rebus intelligibilibus perspicere clarè quod offertur B intellectui, adducant ad contemplationem eandem, maximè excutientem.

Atq; hoc est præceptoris officium, vt inquit Plato, & ego assentior. Et his de rebus scripsimus copiosiùs in tractatione demonstrationis, quòd doctrina talis quædam sit euidens ad intelligentiam. Scripsimus autem & illud, quo modo quis exorsus in vnoquoque ab elementis ac principiis, maximè demonstrare possit quidquid est demonstrabile: non quemadmodum admirandus ille C Fauorinus facit per totum librum, in quo demonstrat, ne id quidem comprehendi posse, Solem esse: ac nobis obliuiosis in vtramque disputat partem, conceditque esse aliquid quod certò cognosci possit, cuius iudicium & electionem permittit discipulis.

IN SEXTI PHILOSOPHI PYRRHON. HYPOTYP. LIBROS TRES, ANNOTATIONES HENRICI STEPHANI:

In quibus etiam de quarundam philosophicarum vocum interpretatione agit.

PAg.1. *Intitulo*] De hoc titulo consule annotat. septimam, vbi de aduerbio ἀνεπιστατικῶς agitur.

v. *Fortasse l. b*] Obseruaui Græcos plerisq; in locis adhibere aduerbium ἴσως (id est fortasse) item verbum οἶμαι (id est arbitror) in quibus alioqui a minimè necessaria sunt: sed extenuant duntaxat, vel potius quandam modestiæ speciem præ se ferunt. Eodem autem officio & verbum δοκῶ fungi comperi. Huiusmodi est etiam Fabianum, ferè. Sed Sextum, qui τὴν ἀνεπίκριτον ἀγωγὴν profitetur, hic, sicut & alibi, vti aduerbio ἴσως tanquam ἀνεπικρίτῳ, consentaneum est. Vide caput 21. vbi τάχα (quod idem valet) inter Scepticas voces recensetur.

v. *huiusmodi l. b*] Pro comprehendi, potuissem etiam vti infinitiuo percipi, vertens καταληφθῆναι. Cicero enim vtroque sine discrimine vtitur, aliquando tamen ad maiorem expressionem ea copulans. Sextus, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς νέας ἀκαδημίας ἀκατάληπτα εἶναι φασί. Cicero in Lucullo. Quoniam enim id haberent Academici decretum, nihil posse percipi. Et paulo pòst, Certè hoc ipsum ex quo omne veri falsíque iudicium esset, percipere eos debuisse. Sic & κατάληψιν vertit tam perceptionem quàm comprehensionem, atque adeò cognitionem: ita tamen vt κατάληψιν ad verbum sonare comprehẽsionem fateatur. Sic enim in eodem libro scribit, Nec definiri aiebant necesse esse quid esset cognitio, aut perceptio, aut (si verbum è verbo volumus) comprehensio, quam κατάληψιν illi vocant. eosque qui persuadere vellent esse aliquid quod comprehendi & percipi posset, inscienter facere dicebant. Vbi animaduerte exemplum eius quod modò dixi, videlicet duo hæc verba comprehendi & percipi, interdum coniungi. Sed hîc verbum percipi sequitur, quod alibi præcedere potius solet. Rursum Cicero in eodem libro, Ad rerum igitur scientiam vitæque constantiam aptissima quũ sit mens hominis, amplectitur maximè cognitionem, & κατάληψιν, quam (vt dixi) verbum è verbo exprimentes, comprehensionem dicemus. Iam verò & καταληπτὸν alicubi quidem per periphrasin, Quod comprehendi possit, item, Quod percipi possit: interdum verò & vno verbo comprehensibile reddit, sed petita tamen antè venia. At ἀκατάληπτον itidem vna voce incomprehensibile nusquã ab eo dictum comperio. quo tamen, analogiam sequens, vti minimè dubitaui. At verò ἀκαταληψίας non item incomprehensibilitatem interpretari ausus sum, quòd nullas nisi agrestes aures id posse ferre iudicarem. Ideoque quod initio huius libri dicit Sextus ἀκαταληψίαν ὁμολογοῦσιν, interpretatus sum, A se comprehendi non posse fateantur. Sciẽdum est autem reperiri etiam ἀκατάληπτον cum apud alios, tum apud hunc nostrum Sextum, idem valens quod οὐ καταλαμβάνω. i. Non comprehendo, Non percipio. Porrò Ciceronianis hisce interpretationibus licebit fortasse aliquam addere, vt videlicet καταληπτὸν non solùm comprehensibile, sed etiam perceptibile, & ἀκατάληπτον non tantùm incomprehensibile, verumetiam imperceptibile vertamus. Quæ cur aspernemur nihil video (vtar enim Fabij verbis) nisi quòd iniqui iudices aduersus nos sumus, ideoque paupertate sermonis laboramus. Ego certè in huius libri interpretatione hanc in partem ne peccarem operam dedi, qui nõ tantùm ens & essentia, sed alia multo duriora vocabula, ei, cogẽte necessitate, adhibui: quibus donec meliora in lucem prolata fuerint, neminem, qui iudex æquus esse voluerit, offensum iri existimo. Sed vt ad κατάληψιν reuertar, eius originem declarat idem Cicero, ita scribens in eodem Lucullo, Hoc quidem Zeno gestu faciebat. nam quũ extensis digitis aduersam manum ostenderat, Visum, inquiebat, huiusmodi est. Deinde quum paulum digitos constrinxerat, Assensus huiusmodi. Tum quum planè compresserat, pugnumque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat. qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antè nõ fuerat, κατάληψιν imposuit. Hactenus ille. ex cuius tot verbis, abundè discimus κατάληψιν comprehẽsionem siue perceptionem debere reddi. Verùm animaduertendum est verti etiam cognitionem in vno ex illis quos attulimus locis. Cui conuenit hic De finib. lib. 3. Cognitiones autem, vel (si hæc verba minus placent, aut minus intelliguntur, καταλήψεις appellemus licet) eas igitur ipsas propter se asciscendas arbitramur, quòd habeant quiddam in se quasi complexum & continens veritatem. Sed in multis exemplaribus pro cognitiones deprauatè legitur cogitationes. Quinetiam, vt idem in quodam loco Luculli paulo antè citato κατάληψιν vult esse aut cognitionem, aut perceptionem,

aut comprehēsionem, ita alibi tres hos infinitiuos coniungit, nosci, percipi, comprehendi. Itidem verò & quatuor hæc participia congerit, comprehēsi, percepti, cogniti, constituti. Ita enim in Lucullo (vnde & proximè præcedentes infinitiui petiti sunt) scribit: Quæro etiam, ille vir bonus qui statuit omnem cruciatū perferre, intolerabili dolore lacerari potius quàm aut officium prodat aut fidē, cur has sibi tam graues leges imposuerit, quum, quamobrem ita oporteret, nihil haberet comprehensi, percepti, cogniti, constituti. De his autem locis quid dicemus, in quorum vno Cicero nosci, percipi, comprehendi: in altero, comprehēsi, percepti, cogniti, distinctè ponit, quū alibi ea ἰσοδύναμα esse voluerit, & nobis κατάληψιν vel cognitionē, vel perceptionem, vel comprehensionem interpretari permiserit? Quid aliud huic obiectioni responderi debeat nō video quàm hoc, Ciceronem, quum nobis liberum facit, κατάληψιν, aut cognitionem, aut perceptionem, aut comprehensionem vertere, horum trium optionem nobis dare, tanquam quæ sensum eundem efficiant, accipiendo verbum Stoicum latius & generalius, non autem eius etymologiæ insistendo. Itidem verò quū coniungit hæc participia, comprehensi, percepti, cogniti, licet non vtatur disiunctiua, vel, nec, aut, perinde tamen esse ac si posito genitiuo Græco καταληπτοῦ subiunxisset, Siue comprehensi, siue percepti, siue cogniti, id interpretari velis. Pro me autē, vel potius pro Cicerone facit Galenus, qui καταληπτὸν nihil aliud esse vult quàm γνωστόν. Verùm & alia rursus oboritur quæstio, cur Galenus καταληπτὸν quidem simpliciter γνωστὸν exposuerit, at καταλαμβάνεσθαι non simpliciter γινώσκεσθαι, sed βεβαίως γινώσκεσθαι. Hæc enim ipsissima sunt illius verba, ἐγὼ δ' οὔτ' ἄλλο τι καταληπτὸν ἡγοῦμαι σημαίνειν πλὴν τὸ γνωστόν, οὔτ' ἄλλο τι τὸ καταλαμβάνεσθαι τοῦ βεβαίως γινώσκεσθαι. ὁμολογεῖ δ' αὐτοῖς λέγεσθαι τινά τι κατάληψιν καὶ τινὰ καταληπτικὴν φαντασίαν. Quinetiam paulo pòst ὡς βεβαίως γνῶναι pro ὡς κατάληψιν dixit. Hanc quæstionem mouenti (quisquis fuerit) aptè, vt opinor, responderi queat, quemadmodum Galenus καταληπτὸν simpliciter γνωστὸν exposuit, quum tamen non simpliciter γνωστὸν sed βεβαίως γνωστὸν intelligeret (vt ex sequentibus explicationibus patet) ita Ciceronem simpliciter quidem cogniti dixisse, nec tamen ad quamlibet cognitionem hoc retulisse, sed firmam ac stabilem intellexisse. nam hæc demum appellari debet cognitio, licet per abusum latius eius significatio extendatur. Quanquam nec ei qui contendere volet omissum in hoc Galeni loco aduerbium βεβαίως ante γνωστὸν, valde repugnabo, quum præcesserit apud eundem βεβαίως γνωστόν. vbi etiam dicit satius esse nos ita vocare τὸ καταληπτόν, ab appellatione Stoica discedentes. Sed, vt hanc quæstionem missam faciamus, Gellius Ciceronem imitatus, ad verbi καταλαμβάνεσθαι interpretationem duos hosce infinitiuos adhibuit, nosci & percipi. Porrò elegantissimè Lucianus ludit ἐν βίων πράσει in significatione huius verbi. Introducit enim Scepticum philosophum mercatori respondentem se omnia præstare posse præterquam δραπέτην καταδιώκειν & causam reddentem ὅτι οὐ καταλαμβάνω. Sic ludit alibi & in voce κεστρεῖον. Animaduertendum est autem præterea nouè dixisse Galenum in loco modò citato καταλαμβάνεσθαι pro καταλαμβάνειν. quum alioqui nos dicamur καταλαμβάνειν at ipsæ res καταλαμβάνεσθαι.

v. *gunt l. b*] εὑρηκέναι δοκοῦσι non verti Inuenisse videntur, sed Inuenisse sibi videntur. id est, Inuenisse se arbitrantur. quia dixerat modò, εὑρηκέναι φασί. Inuenerunt enim, vt quidem ipsi, non vt aliarum sectarum philosophi iudicant.

v. *tiari l. b*] Cicero δόγμα decretum interpretatur. Possumus autem, non sine exemplo quorūdam Latinorum scriptorum, δόγματα interpretari etiam placita. Eadem autem ratione vocarunt illi placita philosophorum, quæ Græci dicunt τὰ ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις, id est, ad verbum, Placentia philosophis. Illo autem nomine inscriptus est quidam Plutarchi libellus. Nec desunt qui existiment hodieque placita Curiæ à nostratibus vocari Arrests pro Arests, id est ἀρεστά. In quo tamen longè falli eos, facilè cognoscet quisquis vim & vsum verbi à quo illud nomen deductum est, considerauerit. Quinetiam vocem δόξας interdum eadem significatione poni, & ab eadem esse origine scimus. Porrò δόγμα quomodo interpretari debeamus docet nos Cicero, vti dixi: at quomodo δογματικοὺς (vno quidem certè verbo) non item. Ego dogmaticos (vocem Græcam, vtpote vsitatam, retinendo) quàm decretorios, ad verbum, appellare malui. Quòd si ad periphrasin confugiendum sit, liceat fortasse δογματικοὺς interpretari: Decretorum auctores, vel assertores, aut professores, aut Decreta statuentes, vel Decretis adhærentes. Quid si verò Decretis certis addictos, ex ipso Cicerone interpretemur? Hinc autem & δογματικοὶ φιλόσοφοι paulo pòst, & alicubi aduerbium δογματικῶς, de quibus paulo pòst. Item verbum δογματίζειν, id est, Dogma vel dogmata statuere, Decretum aliquod vel decreta aliqua asserere, vel profiteri. Vel, Aliquid tanquā dogma (vel decretum) proferre, aut asserere. Dicitur enim interdum δογματίζειν absolutè, interdum δογματίζειν τι, vel περί τινος. Id est, Aliquid vel de aliquo dogmaticè pronuntiare, Aliquid dogmaticorum more asserere, vel Aliquid dogmatica assertione approbare, Vel, Aliquid, tanquam certum dogma, assertione approbare. Vtroque modo vsus est Sextus eodem in loco, ita scribens, ὁ μὲν γὰρ δογματίζων ὡς ὑπάρχον τίθεται τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὃ λέγεται δογματίζειν. Vsus est & tertio alibi, ὁ γὰρ περὶ ἑνὸς δογματίζων ἢ προκρίνων φαντασίαν, &c. vbi ὁ δογματίζων interpretatus sum, Qui dogmaticè pronuntiat. Apud Ciceronem alicubi decretum habere videtur esse δογματίζειν. Gell. vno verbo Decernere pro eodem dixit, lib. 11. cap. 5. sed addens statuere. nam de Pyrrhoniis loquens, scribit, Nihil enim decernunt, nihil constituunt. Cæterum δογματίζειν & δογματικῶς ἀποφαίνεσθαι eodem sensu dicuntur.

v. *de posse l. b*] Hi duo tertiæ Academiæ auctores fuerunt. Vide infrà, pag. 45. b & 47. c. d. Vide & Ciceronem in Lucullo.

v. *cæteri l. c*] Verti αἱ ἀνωτάτω φιλοσοφίαι generalissimæ philosophandi rationes. quoniam alibi apertè dicit ea significatione δύο τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια. Eodem sensu Galenus artis medicinæ esse dicit δύο τὰ ἀνωτάτω μέρη. Idem ad Glauconē, τὰ ἀνωτάτω γένη dixit. q. d. suprema, id est summa, scribēs, ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν πρώτων καὶ ἀνωτάτω γενῶν μένουσιν, ἀρκούμενοι τοῖς ἀπὸ τούτων ἐνδείξεσιν. Idem ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ

ἀνωτάτω

ἀνωτάτω χρόνοις ἀρξάμενοι. Laërtius in Zenone, τῶν δὲ ... τὰ ἀνωτάτω εἶναι γένη τέτταρα. Ideo autem exempla huius significationis proferenda existimaui, ne quis τὰ ἀνωτάτω intelligat antiquissimas, quasi quæ ἀνωτάτω χρόνοις (id est ad verbum, non, superioribus temporibus, sed supremis) in vsu fuerint. Eodem quoque modo dicuntur & τὰ ὑπερβεβηκότα γένη. vt τὰ ἀνωτάτω. atque adeò ipse Sextus in sequentibus ὑπερβεβηκότα τρόπον ea significatione ponit, illis opponens τοὺς ὑποβεβηκότας. vocans ὑπερβεβηκότας quasi dicas supergressos. id est superiores, aut eminentes supra alios. quod nihil aliud est quàm generalissimos. Itidem ὑποβεβηκότας, perinde ac si quis dicat subtergressos. id est, sub aliis constitutos, & illis subiacentes, tanquam inferiores. Galenus certè τὰς γενικωτάτας eodem sensu quo τὰ ἀνωτάτω dixit.

v. lissima l. 6] Hic tria philosophiæ genera, siue tres philosophandi rationes (aut quocunque modo quis φιλοσοφίας interpretari volet) à Sexto constituuntur, Dogmatica, Academica, Sceptica. At verò Diogenes philosophos diuidit duntaxat in Dogmaticos & Ephecticos. Galenus autem (si eius est liber qui περὶ φιλοσόφου ἱστορίας inscribitur) αἱρέσεις appellans quas Sextus hic nominat φιλοσοφίας, eas esse dicit γενικωτάτας quatuor, δογματικὴν, σκεπτικὴν, ἐριστικὴν, μικτήν. addens esse ἐριστικὴν (q.d. contentiosam, aut litigiosam, vel potius altercatricem) eam quæ sophismatibus nititur. μικτὴν (id est mixtam) quæ nonnullis quidem dogmatibus assentitur, de multis tamen dubitat. Sed longè meliorem esse nostri Sexti diuisionem manifestum est. Diogenes enim vnam speciem necessariam omisit, Galenus autem eandem ipse quoque prætermisit, & duas minimè necessarias adiecit. Omisit enim vterque Academicam philosophiam, quòd eandem cum sceptica esse existimaret. Quod falsum esse probat Sextus huius libri cap. 33. discrimen quod inter vtramque est clarè exponens. Gellius quoque differentiam aliquam inter illas annotat, lib. 11. c. 5. Quod autẽ ad ἐριστικὴν & μικτὴν attinet, ἐριστικὴ quidem, quatenus sophismatibus nititur, vera philosophia esse non potest. At μικτὴν, id est partim dogmaticam, partim ephecticam, nullam esse posse hinc patet, quòd ex quo semel quis aliquid δογματίζει, à sceptica secta planè cœpit desciscere, nec Scepticus amplius appellari potest, etiamsi alioqui in multis sit ζητητικὸς, siue ἀπορητικός. At certè pro me facere videtur quæ de Platone dicuntur à Sexto eodem c. 33.

v. mantur l. 6] Pro Dogmatica dicere poteram Decretoria, quum δόγμα sit decretum, vt antea dictum est. Sed haud multo minus durum videtur δογματικὴ φιλοσοφία, Decretoria philosophia vertere, quàm δογματικοὶ φιλόσοφοι, Decretorij philosophi, de quo paulo antè mentionem feci. Sed nec aduerbium δογματικῶς ausus sum reddere Decretoriè, sed alicubi Dogmaticorum more, alicubi Dogmaticè interpretatus sum. vt capite 23. τιθέναι δογματικῶς ἢ ἀναιρεῖν. Sed & aliis modis verti pro re nata, vt in hoc loco cap. 25. τῶν δογματικῶς ζητουμένων, verti, Ex iis quæ dogmaticorum quæstionibus agitantur.

v. stitutione l. 6] Non sine causa ad interpretationem τοῦ ὑποτυπωτικῶς adhibui aduerbium breuiter, sed quia idem alibi dicit συντόμως ἢ ὑποτυπωτικῶς, & variis in locis suam claudere de re aliqua disputationem volens, dicit, Hæc sufficere possunt ὡς ἐν ὑποτυπώσει. vt initio c. 28. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀρκέσει τῶν φανερῶν ὡς ἐν ὑποτυπώσει διεξελθεῖν. Et circa finem huius libri primi, καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων ἐκβαίνω τὸν ὑποτυπωτικὸν τρόπον τῆς συγγραφῆς. Præterea etiam respexi ad illa, ὡς ἐν τύπῳ. & τύπῳ λέγειν, λαμβάνειν, ἀποδιδόναι. Scio interim, potuisse ὑποτυπωτικῶς aliter quoque exprimi, videlicet hoc modo, Breuẽ quandam informationem vel summariã ob oculos ponentes. Varro de lingua Latina, Quæ videretur analogia in oratione vt breuiter potui informaui. Id est ὑποτυπωτικῶς διεξῆλθον, aut vno verbo ὑποτυπωσάμην. Quamuis enim alicubi ad ὑποτυπωτικῶς adiungat alterũ aduerbium συντόμως, non dubium est tamen quin συντόμως in ὑποτυπωτικῶς inclusum etiam censeri possit. Sciendum est autem ὑποτυπωτικῶς dicere habita ratione inscriptionis huius opusculi (appellatur enim πυῤῥώνειοι ὑποτυπώσεις) & hũc titulum mutuatum esse ab Ænesidemo Sextũ crediderim. nam illũ ita inscripsisse quosdam suos libros constat. Sed Diog. Laërtius vno in loco citat Ænesidemũ ἐν τῇ εἰς τὰ πυῤῥώνεια ὑποτυπώσει, in altero ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πυῤῥωνείων λόγων. Porrò vocem Græcam in titulo huius libri retinui, quod alioqui longis periphraseωs ambagibus vtendum fuisset. nam Pyrrhonias hypotyposes interpretãs Pyrrhonias informationes, nequaquam mihi satisfaciebã: & potius ita vertissem, præcipuorũ sectæ Pyrrhoniæ capitũ summaria & dilucida informatio. Capitum autem dicere voluissem, non dogmatũ, nec præceptorum, ne in ipso limine impingerem, & titulo ipsius operis aliquid eius professioni non cõsentaneum affingerem. Sed nec doctrinæ Pyrrhoniæ, eandem ob causam, dicere ausus fuissem. Nã & institutionis appellatione inuitus ob idipsum alicubi vsus sum. At vocem hanc capitum reprehẽdere non possit, qui eam in eodem sensu apud Ciceronem legerit cũ alibi, tum hic, Quatuor sunt capita quæ concludunt nihil esse quod nosci, percipi, comprehendi possit. Sed ne hoc quidem silẽtio prætereundum est, quum dicitur πυῤῥώνειοι ὑποτυπώσεις, perinde esse ac si diceretur, ὑποτυπώσεις τῶν πυῤῥωνείων, vt hic genitiuus sit neutrius generis. Imò in hoc ipso titulo πυῤῥωνίων ὑποτυπώσεων βιβλίον πρῶτον, sic accipiendum censerem πυῤῥωνείων, (vt videlicet perinde foret ac si dixisset βιβλίον πρῶτον ὃ λέξεις τὰ πυῤῥώνεια ὑποτυπωτικῶς), vel ὑποτυπωτικῶς διεξέρχῃ) nisi alibi legissem πυῤῥώνειοι ὑποτυπώσεις.

Iam verò quod ad auctorẽ huius operis attinet, eius mentionẽ Suidas facit, facit & Diog. Laërtius in Pyrrhone: sed neuter ἐμπειρικὸν eũ cognominat. Nec dubito quin vulgare ἐμπειρικοῦ cognomen ex errore ortum fuerit, quòd ἐμπειρικὰ ὑπομνήματα scripserit, quorum ipsemet cum alibi tum in disputatione aduersus grammaticos meminit.

Pag. 2. v. storico l. 4] Aduerbium ἱστορικῶς interpretatus sum Historico more. Hoc autem ita intellige, eum historicos imitari in eo quòd historici res simpliciter, vt audiuerunt, aut viderunt, narrare contenti esse possint, nec suum de illis iudicium interponere necesse habeant: imò pleraque commemorent quæ fando audiuerunt, quum alioqui rem ita se habere nequaquam affirment, neque certò sibipsis persuadeant. Vnde & in fine capitis 23. dicit de Sceptico, ὡς ἀπαγγελτικῶς μετὰ το-

παιδεύσεως ἀποφαινόμενος, ἀλλ' ὁ πάσχει διηγούμενος. & in fine 25. de eodem, ἀλλὰ τὸ ἑαυτοῦ πάθος ἀπαγγέλλοντος. adeò vt ἱστορικῶς idem sit propemodum quod διηγηματικῶς. Ideo autem admoneo, nequis ἱστορικῶς accipiat eo sensu vt veritatem in historiographis non requiri dicat Sextus. Contrà enim, veritatem à nonnullis historiæ animam vocitatam esse scimus: vnde & historicam fidem dixit Naso, tertij Am.eleg.11.

Exit in immensum fœcunda licentia vatum,

Obligat historica nec sua verba fide.

v. *clarantes l.b*] Nomen ἔννοια quod à me redditur mens (eo sensu quo accipitur pro ea quam vulgò intentionem appellamus) verti etiam potest, me non repugnante, notio, vt Cicero alicubi interpretatur. Sed & λόγους, quod verti orationes, scio potuisse aliter etiam transferri. Verùm rationes interpretari, consentaneum huic sectæ non fuisset: & postquam diligenter expendi argumentum cap.7.8.9.10. in quibus hosce λόγους exponit, nihil aliud his λόγοις mihi significare visus est, quàm ea quæ de sua secta Pyrrhonij profitentur, videlicet se non δογματίζειν, se αἵρεσιν non habere, (si hanc in vulgari significatione accipiamus physiologiam à se tractari consentaneo suæ sectæ modo. item se apparentia non euertere.

v. *tionis l. b*] Scepticorum) Vocat hîc τὰς σκεπτικὰς ἀποφάσεις quas alibi τὰς σκεπτικὰς φωνὰς nuncupat: ideoque ἀποφάσεις dicta, aut voces simpliciter hîc interpretari possumus: at secus cap. 20. vbi ἀπόφασις opponitur τῇ καταφάσει.

v. *SCEPT. l.c*] Institutio mihi est ἀγωγὴ, sicut iam in alijs duobus præcedentibus locis, non quòd mihi satisfaciat planè hæc interpretatio, sed quòd aptiorem inuenire non possim. Quoties enim institutionem audimus, statim docentem & discentem imaginamur, quos hæc secta euertit. Ideoque fortasse rectius institutum interpretaremur. nam & Cicero Platonis institutum eo sensu dixisse videtur. Idem verò sectam & institutionem alicubi copulat. vnde videndum est an non ἀγωγὴν sectam vertere possimus. Porrò Aristoteles non simpliciter ἀγωγὴν, sed ἀγωγὴν λόγων hanc nuncupat, ita scribens, ὅτι μὲν οὖν περὶ τούτων ἔστι ἀρεσκόντων ἀγωγὴν λόγων, ... δῆλον. Scimus autem Sextum antea, cap.1. inter φιλοσοφίας eam recensuisse: quod Aristocles pati recusat, vtpote subiungens, ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν οἶμαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιροῦσι γὰρ δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. Et ipse quoque Sextus cap.2. dicit quidem τὴν ἀρχὴν τῆς σκέψεως ἀπὸ τῆς ... αὐτῇ φιλοσοφίας, sed tamen alio quoque modo φιλοσοφίας nomen accipiens, subiungit, εἰδικὸς ἢ (λόγος) ἐν ᾧ πρὸς ἑκάστην μέρος τῆς καλουμένης φιλοσοφίας ἀντιλέγομεν. Cæterum capite sequenti σκεπτικὴν δύναμιν appellabit. Alicubi etiam σκέψιν ponit ἀντὶ τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς.

v. *tione l.c*] Verti σκέπτεσθαι vti scepsi, quòd à vocabulo recepto discedere non auderem. Sed hîc latius quid sit σκέπτεσθαι explicabo, si priùs Gellij expositioné attulero. Ita enim caput quintum libri 11. exorditur: Quos Pyrrhonios philosophos vocamus, ij Græco cognomento σκεπτικοὶ appellantur. Id ferme significat quasi quæsitores & consideratores. nihil enim decernunt, nihil constituunt: sed in quærendo semper considerandoque sunt quidnam sit omnium rerum de quo decerni constituique possit. Ac ne videre quoque planè quicquam nec audire sese putant, sed ita pati afficique quasi videant vel audiant: eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctantur atque insistunt. Hæc Gellius. Sed hoc addendum videtur, σκέπτεσθαι, quum ad Scepticorum sectam refertur, non dici latè de qualibet consideratione, seu commentatione: sed ad illam restringi quæ est hominis responsionem ad quæstionem de qua interrogatus fuerit meditantis, eamque aut affirmatiuam, aut negatiuam. Huiusmodi autem responsionem nemo vnquam à Scepticis extorserit, eò quòd dum σκέπτονται, dicunt sibi contraria circa idem apparere, ideoque omnia talia apparere, vt æquum pondus πρὸς πίστιν habeant & πρὸς ἀπιστίαν. vnde fit vt nunquam vltra σκέψιν egrediantur, sed in ea perpetuò defixi maneant. Sic autem apud Xenophõtem dicitur σκέπτεσθαι, qui aliquid considerat de quo interrogatus est, responsionem ad id meditans. Pro eodem dicitur & διασκέπτεσθαι. quo vtitur quidam Scepticus apud Lucianum ἐν βίων πράσει, dicens, ἐπέχω περὶ τούτου καὶ διασκέπτομαι. Cur autem Gellius σκεπτικοὺς dixerit appellatos quasi quæsitores, nihil causæ video.

v. *tiam l.c*] Vide annotationem in pag.seq. vbi ἐποχὴ explicatur.

v. *mo l.d*] Aduerbium σωματικώτερον vertere Sodius: fortasse autem non male etiam redderetur Plenius. Sed nec vtrunque perperam, vt opinor, coniungeretur ad maiorem aduerbij Græci expressionem, quod ad verbum sonat corporalius. Cæterum Galenus quoque idem de Pyrrhone testatur, scribens, καὶ τὴν ἄγαν ὑπερβεβηκέναι τὴν ἀπορητικὴν ... Πύρρωνα. Ne cui tamen errandi occasionem præbeat mea interpretatio, quia προσεληλυθέναι τῇ σκέψει verti scepsin tractauisse, malim reddere, Ad scepsin se contulisse. vel (minus quidem ad verbum, sed magis significanter) Ad scepsin se applicuisse. Dico autem errandi occasioné, quia ex illa interpretatione colligere posset aliquis scriptis persequutum esse Pyrrhonem sectam scepticam, quum contrà nihil eam literarum monumentis mandasse testentur cum alij, tum Aristocles & Diogenes Laërtius.

v. *rebus l.e*] Repone rationibus pro orationibus. Ex Cicerone autem sumpsi hæc verba, Paria momenta. nam quod hîc dicit τὴν ἐν ἀντικειμένοις λόγοις ἰσοσθένειαν, ille reddit Contrariarum rationum paria momenta. Ita enim in Lucullo, id est in 2. Acad. scribit, Nam in vtranque partem multa dicuntur. Horum aliquid vestro sapienti certum videtur, nostro ne quid maximè quidem probabile sit occurrit. Ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta. Repono autem hic In vtranque partem pro In vtraque parte (quod in vulg.edit. habetur) ex alijs Ciceronis locis. Idé in fine libri 1. earundem Acad. Huic rationi quod erat consentaneum faciebat, vt contra omniũ sententias dies iam plerosque deduceret, vt quũ in eadem re paria contrarijs in partibus momẽta rationum inuenirentur, facilius ab vtraque parte assertio sustineretur. In quo posteriore loco animaduerte expressũ idipsum quod a Sexto additur, Scepticos vide-

eos videlicet ob illam ἰσοσθένειαν deuenire ad ἐποχήν. Idem vero alibi ἰσοσθενῆ appellat paria in vtranque partem. Quòd si ἰσοσθένειαν ad verbum exprimere velimus, vertemus æqualem potentiam quam vno quidem verbo, sed non satis Latino, æquipollentiam, seu æquiualentiam vocare possemus. Sed pro eo quod Cicero paria momenta dicit, poterimus etiam par pondus vel æquale pondus dicere. vt Contrariæ rationes paris ponderis, idem valeat quod Contrariarum rationum paria momenta. Nam apud Lucianum ἰσοβαρεῖς λόγους quidam Scepticus appellat quos hic Sextus ἰσοσθενεῖς. Interrogatus enim quid sibi vellent lances quas circunferebat, respondet, ζυγοστατῶ ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους, καὶ πρὸς τὸ ἴσον ἀπευθύνω· καὶ ἐπειδὰν ἀκριβῶς ὁμοίους τε καὶ ἰσοβαρεῖς ἴδω, τότε δὴ ἀγνοῶ τὸν ἀληθέστερον. Porrò ἰσοσθένειαν hanc ipsemet Sextus in fine huius cap. exponit τὴν κατὰ πίστιν καὶ ἀπιστίαν ἰσότητα. Idem cap. 22. ait ἐπέχω proferri ab eo qui declarare velit res sibi videri æquales πρὸς πίστιν καὶ ἀπιστίαν. Quinetiam cap. 24. ait, quum dicitur à Sceptico πάντα ἐστὶν ἀόριστα, intelligi ἀόριστα debere μὴ προέχοντα τῶν ἀντικειμένων κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίαν. Existimo autem Aristoclem ἀδόξαστος eodem sensu dicere, id est, μηδὲν διαφέροντα πρὸς πίστιν ἢ ἀπιστίαν, vel πρὸς ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. Longè enim falletur qui ἀδόξαστος apud eū (vbi hanc vocem Scepticis attribuit) in recepta vulgò significatione accipiet. Ad illa autem Aristoclis ἀδόξαστος pertinent hæc Ciceronis in Lucullo, Veri enim & falsi nō modò cognitio, sed & natura tolletur, si nihil erit quod intersit. Et paulo pòst. Primùm qui potestis non impediri quum à veris falsa non distent?

v. *quidem l.*] Timon, vt testatur Aristocles, dixit τοῖς ἀδοξάστοις καὶ ἀκλινέσι καὶ ἀκραδάντοις περιέσεσθαι πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν: Ænesidemus autem, voluptatem. Vbi animaduertendum est ἀφασίαν dici quam ἐποχὴν appellauit Sextus. Porrò & Galenus τὴν εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησιν ait (ex veterum Academicorum iudicio) παιδεύειν εἰς ἐποχὴν, appellans, vt opinor, τὴν εἰς ἑκάτερα ἐπιχείρησιν argumentationem in vtranque partem, non autem præparationem, vt Erasmus vertit. Est enim ἐπιχείρησις (meo quidem iudicio) quasi aggressio per argumentationem, seu ratiocinationem. Vnde & ἐπιχειρήματα dici puto argumentationes quibus velut aggredimur aduersarium. Quoniam autem ex huiusmodi argumentatione & propositione rationum in vtramque partem tandem illa ἰσοσθένεια τῶν λόγων emergit, ideo illam in epochen desinere tradunt.

v. *inde l.*]Hanc ἀταραξίαν exprimere voluit Cicero, ita scribens in Lucullo, Sed quæro quando ista fuerint ab Academia vetere decreta, vt animum sapientis commoueri & conturbari negarent. Id est, ἀτάραχον εἶναι vel, vno verbo, ἀταρακτεῖν. Ego ἀταραξίαν alicubi reddidi imperturbatum animi statum. Alicubi, Vacuum à perturbatione animum. Est etiam vbi verterim Vacuitatem à perturbatione, sicut & hîc. Sed nihil impedit quin etiam aliquis tranquillitatem animi interpretetur. Is enim demum tranquillus est animus, qui omni perturbatione caret. Ipse autem paulo pòst ἀταραξίαν definiet ψυχῆς ἀοχλησίαν καὶ γαληνότητα, id est vacuitatem perturbationis in animo, & tranquillitatem. Sed vertere etiam potui, animum minimè turbulentum, & serenum. Nam animum turbulentum dixit Cicero, animum serenum (id est γαληνὸν ad verbum) Ouidius. Potui etiam reddere, minimè turbidum, & tranquillum. Nam hæc duo (quæ mari frequenter tribuuntur) Cicero quoque inter se opponit. Quin etiam γαληνότητα ψυχῆς animum placidum interpretari licet, quia quod γαληνὴν θάλατταν dicunt Græci, Latini vel tranquillum, vel placidum mare vocant, & ab eo petitam esse metaphoram constat.

v. *turbatione l.*] Sexti verba sunt, οὐ κατὰ τὸ περίεργον ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ τὸ δυνατόν. Id est, Non curiosius. Vel, Non anxia quadam obseruatione vsus huius verbi, sed simpliciter, quatenus potest. Sic alibi ἀδιαπτώτως ἀπεριέργως dicit. Præterea in fine huius libri itidem de vsu vocabulorum loquens, ὥσπερ καὶ ὁ μεθοδικὸς κοινότερα λέγει καὶ δῆλον, καὶ τὰ προσηκόντα ἀπεριέργως. Præcesserat autem paulo antè, πρὸς τῷ καὶ τὸ ἀδόξαστόν τε καὶ ἀδιάφορον τῆς χρήσεως τῶν ὀνομάτων κατὰ τὴν τῆς ἀγωγῆς. Vt autem Sextus dicit οὐ κατὰ τὸ περίεργον ἀλλ' ἁπλῶς, ita Æschines contra Ctesiphontem scribit ὅταν δ' ἐξ ἰδιωτῶν συνειλεγμένος ἄνθρωπος, καὶ τὸν ἀπράγμονα καὶ ἀπερίεργον, ὅστις ἐστὶν ἐκλείπῃ καὶ τὰ ἔργα φύγῃ.

Pag. 3. v. *aut l.*] Aduerbium ἐναλλὰξ verti hîc permutatim, alibi autem aliter, prout mihi alia interpretatio in mentem venit: vbique tamen eodē sensu. Intelligit autem, Aut phænomena noumenis, aut noumena phænomenis.

v. *dignior l.*] Cicero ἐποχὴν interpretatur. Assensionis retentionem. Idem vim verbi exprimēs, ita scribit in Lucullo, Contineo igitur me ne incognito assentiar. Nam Contineo me ne assentiar, nihil aliud est quàm ἐπέχω. Alibi autem dicit Se ab assensu sustinere, item Assensum sustinere, vel assensionem. Quinetiam alicubi Assertionem sustinere eodem sensu ponit. Idem quum ita scribit, Quum se à respondendo vt aut approbet quid aut improbet sustineat, vt neque neget aliquid, neque aiat, nihil aliud dicit tot verbis quàm ὅτι ἐπέχει. Inuenitur etiam apud eum A certis cohibere assensum pro ἐπέχειν ἀπὸ τῆς δόξης. Gellius autem ἐπέχειν videtur interpretari voluisse cunctari & insistere, ita scribens de Scepticis lib. 11. cap. 5. Ac ne videre quoque planè quicquam, neque audire sese putant: sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. Eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctantur atque insistunt. id est, ἐπέχουσι περὶ τοῦ ποῖα ἔστι κατὰ φύσιν. Nam editiones in quibus legitur cunctantur, sequor potius quàm quæ habent contantur, id est percōtantur. Accipio autem cunctantur pro hæsitant. Nam & Cicero alicubi cunctari & hæsitare copulat. Fateor tamen duriusculum esse hoc loquendi genus, Cunctantur atque insistunt qualia sint, pro Cunctantur respondere de hoc, qualia sint. id est, Hæsitant de responsione ad hoc, qualia sint, &c. &, vt dixi, ἐπέχουσι περὶ τοῦ ποῖα, &c. Quanquam si verbum verbo exprimere velimus, exponemus potius ἐφίστασθαι à quo verbo deductum nomen ἐπίστασις vsurpatur à Luciano de quodam Sceptico: & quidem facetissimè, suo more, in hoc verbo ludit ἐν βίων πράσει. Cuius tamen loci sensum interpres non assequutus est, imò ab eo longè recessit, quippe qui ἐπίστασιν, qua Lucianus significare vult restitationem, siue insistentiam, (si à verbo insistere hoc no-

men formare fas est) interpretatus est sapientiam, absurdissimum sensum efficiens, quia videlicet ἐπιστασίας (quod ab ἐφίστασθαι deductum est) ab ἐπίστασθαι, vnde & ἐπιστήμη, ortum esse credidit. Hic autē error in interpretatione τῆς ἐπιστάσεως commissus reuocat mihi in memoriam locum Xenophontis ἐν ἀναβάσει in quo itidem vocem ἐπίστασιν quidam nō intelligentes in ἐπίστασθαι perperam mutauerunt: & hanc tamen lectionē interpretes nonnulli sequuti sunt. Qua de re admonui in annotat. Xenophonti editionis meæ adiunctis. Sed vt ad ἐποχὴν reuertamur, Sextus infrà tradit eam dictam ἀπὸ τοῦ ἐπέχεσθαι τὴν διάνοιαν ὡς μήτε τιθέναι τι, μήτε ἀναιρεῖν. Hîc eodem sensu dicit esse στάσιν διανοίας, nimirum στάσιν ponens ἀντὶ τῆς ἐπιστάσεως, cuius modò meminimus. Galenus autem latè ἐποχὴν accipiens, eam ἀσυγκαταθεσίαν esse dicit.

v. QVINETIAM l. c] Dixit & pagina præced. sectam Scepticam a Pyrrhone Pyrrhoniam denominatam. sed hoc improbat Theodosius apud Diogen. Laertium, vt videbis pag. 545. Sic autem loquitur hic Sextus, καὶ ὁ Πυῤῥώνειος δὲ φιλόσοφος δυνάμει τῇ τῆς σκεπτικῆς ἀγωγῆς ἐννοίᾳ συναποδέδοται. ἐστὶ γὰρ ἡ ἀντίχον ταύτης τῆς δυνάμεως. Vbi δύναμις diuersè accipitur. nam quum dicit δυνάμει συναποδέδοται τῇ ἐννοίᾳ τῆς σκεπτ. ἀγωγ. eodem modo accipit δυνάμει quo in his locis, τὸ φαινόμενον δυνάμει τὴν φαντασίαν λέγοντες. Item, ὅταν λέγωμεν πλατωνικῶς, δυνάμει λέγομεν πλατωνικὸν εἶδος. Item, ὁ γοῦν λέγων τύχῃ εἶναι, δυνάμει τίθησι καὶ τὸ μὴ χρῆσθαι ἀκοῦειν αὐτῷ, τὸ τύχῃ μὴ εἶναι. Ac ne tam procul exempla petamus, quod legis in principio pag. proximè seq. in mea interpretatione, At Scepticus voces suas profert ita vt quæ possint à seipsis circunscribi, ita legitur apud ipsum Sextum, ὁ δὲ σκεπτικὸς τὰς φωνὰς αὐτοῦ προφέρεται ὡς δυνάμει ὑφ᾽ ἑαυτῶν περιγράφεσθαι. perinde ac si diceret ὡς δυναμένας ὑφ᾽ ἑαυτῶν περιγράφεσθαι. vt apparet ex hoc capitis 28. loco, vbi de iisdem φωνῶν scribit, ὅτι γὰρ καὶ ὑφ᾽ ἑαυτῶν αὐτὰς ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δύνασθαι, ἐν τῷ ἐλέγχειν προειρήκαμεν (ἐπὶ) τῷ λόγῳ) Id est (permutando genera loquendi) ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δυνάμει. Sic igitur & in eo de quo nunc agitur loco δυνάμει συναποδέδοται, perinde est ac si dixisset δυναμένας συναποδίδοσθαι. vt sit sensus, Pyrrhonij quoque philosophi notio cum notione Scepticæ sectæ tradita esse potest. Vel, Ad Pyrrhonij quoque philosophi notionem valet Scepticæ institutionis notio, quam tradidimus, aut exhibuimus, seu assignauimus. Fateor interim non vbique posse datiuum δυνάμει ita resolui. nam si pro, ὅταν λέγωμεν πλατωνικῶς, δυνάμει λέγομεν πλατωνικὸν εἶδος, dixeris, ὅταν λέγωμεν τὸ πλατωνικὸν, δυνάμεθα λέγειν πλατωνικὸν εἶδος, aliud quiddam significare videberis. Quare δυνάμει λέγομεν πλατωνικὸν εἶδος, interpretor, Idem valet, vel Tantundem valet ac si diceremus πλατωνικὸν εἶδος vel, Perinde est ac si diceremus πλατ. εἶδ. Eadem est & sequentis exempli ratio. Similis autem est vsus huius vocabuli in isto Aristoclis loco, vbi de Aristippo ita loquitur, ἀλλ᾽ ἐδὲν μὲν οὐδὲν ἐν τῷ φανερῷ περὶ τέλους διελέξατο, δυνάμει δὲ τῆς εὐδαιμονίας τὴν ὑπόστασιν ἔλεγεν ἐν ἡδοναῖς κεῖσθαι. Subiungit enim, ἀεὶ γὰρ λόγους περὶ ἡδονῆς ποιούμενος, εἰς ὑπόνοιαν ἦγε τοὺς προσιόντας αὐτῷ τοῦ λέγειν τέλος εἶναι τὸ ἡδέως ζῆν. Aliter etiam accipitur δύναμις apud philosophos, videlicet quum ἀντιδιαστέλλεται τῇ ἐνεργείᾳ. nam δυνάμει & ἐνεργείᾳ, item κατὰ δύναμιν & κατ᾽ ἐνέργειαν opposita esse scimus. Iam verò quod ad δυνάμεως attinet, quo vtitur idem Sextus in eo loco quem initio huius annotationis protuli, aliter accipi debet, videlicet vt initio capitis præcedentis.

v. tione l. d] In vertendo μεγαλοφυοῦς periphrasi Ciceroniana vsus sum, Abundantia quadam ingenij præstantes. Sed rectius viri hoc quidem loco dixissem, quàm homines. quod tamen discrimen leue est.

v. hoc l. e] Possis etiam interpretari, & quidem melius fortasse, Omni rationi rationem, &c. Vide Ciceronem.

Pag. 4. v. rem: l. a] Græcam vocem phantasiam retinui, non quòd nescirem quomodo eam vertat Cicero, sed ne quis in ambiguitate vocis Latinæ falleretur. Nam visum, quod Cicero φαντασίαν reddit, alia quoque significare scimus. Quum autem variis in locis interpretetur visum, alicubi tamen visionem etiam vertit in Lucullo. Et ibidem ita scribit, De sensibus ipsis quædam dixit noua, quos iunctos esse censuit è quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quam ille φαντασίαν, nos visum appellemus licet. At Quintilianus vno in loco φαντασίας interpretans, per quas (inquit) imagines rerum absentium ita repræsentantur animo vt eas cernere oculis ac præsentes habere videamur. Alibi autem scribit, Quare capiendæ sunt illæ, de quibus dixi, rerum imagines, quas vocari φαντασίας indicauimus. Sed rursus alio in loco, Theonem Samium pictorem concipiendis visionibus (quas φαντασίας vocant) dicit fuisse præstantissimum. Vt autem pictoribus sic & poëtis scimus peculiares quasdam esse φαντασίας, quas quo Latino vocabulo aptè exprimere possimus, alij viderint. nobis de primaria & generali huius nominis significatione agere propositum est. Addo igitur, nos ex Cicerone non tantùm visa seu visiones simpliciter appellare posse, sed etiam significantius, visa in animos impressa. Ita enim in eodem Lucullo scribit, Vt etiam illud absurdum sit quod interdum soletis dicere, quum visa in animos imprimantur, non vos id dicere, inter ipsas impressiones nihil interesse, sed inter species & quasdam formas eorum. Quasi verò non specie visa iudicentur, quæ fidem nullam habebunt sublata veri & falsi nota. Quinetiam visis pellendi vim tribuit idem. nam ita in eodem libro scribit, Sed id disputari poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricata esset primum animal omne, deinde hominem maximè. quæ vis esset in sensibus, quemadmodum prima visa nos pellerent, deinde appetitio ab his pulsa sequeretur. Idem in eodem libro, Visa enim ista quum acriter mentem sensumve pepulerunt, &c. De quibus locis postea dicetur. Gellius huic Ciceronis interpretationi acquiescens, ita scribit, de Pyrrhoniis & Academicis philosophis loquens, Sed ex omnibus rebus perinde visa fieri dicunt, quas φαντασίας appellant: non vt rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporisve est eorum ad quos ea visa perueniunt. Hæc Gellius. Sed pro his, Ad quos ea visa perueniunt, dixisset, vt opinor, Cicero, Quorum animis hæc visa imprimuntur. Porrò vt φαντασίας interpretatur Cicero visa, ita φαντάζεσθαι videri, in hoc Timæi Platonici loco, δεξιὰ δὲ φαντάζεται

τὰ

τὰ ἀριστερά. Nam pro Græcis hisce verbis eius versio habet, Dextra autem videntur quæ læua sunt. Idem hunc eiusdem Platonis Polit. lib. 9. locum, καὶ ἥκιστα παρανόμοις τότε αἱ ὄψεις φαντάζονται τῶν ἐνυπνίων, ita reddit, Tum ei visa quietis occurrent tranquilla atque veracia. At ego φαντάζεσθαι his in locis exponere malim apparere quàm videri: sicut & in isto, qui in eodem Timæo legitur, ὥστε τοῦτό τε ἰδεῖν λαμπρὸν καὶ στίλβον λαμπρόν τι φανταζόμενον. Vt autem φαντάζεσθαι vertit videri, sic & φαίνεσθαι cerni in eodem Timæo. Hoc tamen nemo negare possit, φαίνομαι (si verbum verbo exprimendum sit) potius esse appareo quàm cernor, seu videor. Quum autem φαντασία ab eo deriuatum sit, atque adeò ipse Sextus tradat nos τὸ φαινόμενον δύναμιν τὴν φαντασίαν καλεῖν (quod loquendi genus paulo antè exposui) videndum est an non melius φαντασίας aliquo ab Appareo deducto nomine exprimeremus. Apparentiam scio Latinè non dici, apparitionem autem Latinos alio sensu vsurpare: sed quid si, cogente necessitate, eidem significationi, cui & ipsum verbum appareo seruit, accommodemus? At quæ necessitas aliam vocem quàm visum quærere nos cogit? obiiciet aliquis. Dicam quod sentio. Quum dico me videre aut cernere equum album, perinde est ac si dicerem, Equus quem video, vel cerno, est albus. At hoc nunquam Scepticus, quatenus est Scepticus, dixerit. hoc enim esset ab ipsa Sceptices professione desciscere, quæ est μηδενὶ συγκατατίθεσθαι, & περὶ πάντων ἀβεβαιοῦσθαι, i. nihil assertione approbare, sed περὶ πάντων ἐπέχειν, adeò vt quo quidque colore aut quo sono sit, se nescire dicturus sit, sed tantùm sentire affici se velut ab hoc vel illo colore, & tanquam ab hoc vel illo sono. Qua etiam de causa inducit Lucianus quendam huius sectæ philosophum se μήτε ἀκούειν μήτε ὁρᾶν profitentem. Et hoc alij quoque passim illis exprobrant, quòd videlicet sensus eripiant, vt loquitur Cicero. Atque adeò Gellium paulo antè audiuimus ita loquentem de illis, Ac ne videre quoque planè quicquam nec audire sese putant, sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. Quod tamen mera calumnia erat, sed huius ansam præbuit Sceptica loquendi forma, talis qualem modò proposui. Denique si verum est quod Sextus dicit, φαντασίαν tantundem valere quod φαινόμενον, qui φαντασίαν interpretabitur visum, eodem modo & φαινόμενον interpretari queat. At consideremus in vno quopiam Sexti loco, exempli gratia, quàm incommoda sit (ne quid grauius dicam) illa interpretatio. Quum ita scribit, ὅταν δὲ ζητῶμεν εἰ τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑποκείμενον ὁποῖον φαίνεται, τὸ μὲν ὅτι φαίνεται δίδομεν, ζητοῦμεν δ' οὐ περὶ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου ὃ λέγεται περὶ τοῦ φαινομένου si hic φαίνεται vertas videtur, id est cernitur, planè à mente auctoris discedis, eiusque sententiam peruertis. Quare quòd verbum Videtur ambiguum sit, malui φαίνεται vbique vertere Apparet, Et quum dico, Hoc apparet album, non intelligo, Manifestum est hoc esse album, sed perinde est ac si dicam, Hoc speciem albedinis meis oculis obiicit. Accipio autem speciem sicut Cicero, quum dicit, Eadem est in somnis species eorum quæ vigilantes videmus. Animaduerte enim eum non dixisse visio, sed species: & ita distinxisse ac si Græcè dixisset, ὁ αὐτὸς ἐστι φαντασία καθ' ὕπνους, vel ὄναρ, ὧν ὁρῶμεν ὕπαρ. vel ἡ αὐτὴ ἐστι φαντασία γίνεται ἐκείνων ὧν ἐγρηγορότες ὁρῶμεν. At Sceptici discrimen hoc tollunt, dicentes se nescire veri assentiendum sit. Clarum autem erit quod docere volo, ex hoc loco Galeni, ἐπειδὴ γὰρ ἵνα μὲν εἰσφέρηται ὃ βλέπουσιν ἢ ἀκούουσιν, ὁ ὅλως αἰσθάνονται, καθάπερ ἐν ὕπνοις καὶ μανίαις· ἵνα δὲ ἐν οἷς αἰσθάνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ἃ λέγουσιν ὁρᾶν μὲν ὅλως αἰσθάνονται· τοῦτο μὲν τὸ δεύτερον τούτοις ἀνθρώποις, πολλοὶ λεληθότως ὑπάρχει Πυρρωνείοις, εἰς βεβαίας γνώσεις ἐπιφέρειν νομίζουσιν, ἃ δὲ περὶ ὧν ἐγρηγορότες ψυχὴ φαντάζεται, ψιλὸν τοῦτο ὑπάρχειν. οἱ μὲν δὴ συγχωροῦσιν αὐτοῦ δ' ὄντως ἔχειν, ἐξαλείφοντες δὲ ὡς χρῆσθαι μήτε τοῦ μανομένου τὴν ἐγρηγορότα, μήτε τοῦ τοιούτου τὴν ὑγιαίνοντα, μήτε τοῦ κοιμωμένου τὴν ἐγρηγορότα πιστότερον ὑπάρχειν εἰς τὴν τῶν φαινομένων γνῶσιν. Obseruandum hic est desipientibus non ὁράματα sed φαντάσματα tribui, secundum vulgò receptam opinionem, at secundum Scepticos vtrisque pariter φαντάσματα seu φαντασίας tribui, vtpote non discernentibus quod ad sensum attinet, cum qui sanæ sit mentis, ab eo qui mente alienatus sit. Qua de re ipse quoque Cicero in eo loco, vnde verba quæ paulo antè citaui deprompta sunt, disputat. Sed iam satis superque meam sententiam explicuisse mihi videor de interpretatione nominis φαντασία. Addo etiam hoc, Si quis respondeat φαντασίας apud Scepticos posse verti Visa vel Visiones, modò visa accipiamus pro iis quæ nobis videre visi sumus, is nequaquam nodum planè soluerit. nam quum φαντασίαι non appellentur solùm quæ nobis videre visi sumus, sed etiam quæ audire, denique generaliter quæ aliquo nostrorum sensuum percipere nobis visi sumus, dura nimium foret hæc κατάχρησις appellationis visorum ad reliquos omnes sensus accommodatorum. Sed quoniam non is sum qui aduersus tantum virum, quantum scimus fuisse Marcum Tullium, certamen instituere vel ausim, vel possim, hæc περὶ τῆς φαντασίας, id est, δυνάμεις περὶ τὸ φαινόμενον, dicta existimentur κατὰ τὸ φαινόμενον. Ego certè nusquam apparentiam aut apparitionem interpretatus sum, ne audaculus iudicarer, sed potius imaginationem. Ita enim malui quàm cum Quintiliano imaginem vertere. quem miror, quum vno in loco dixisset φαντασίας esse per quas imagines rerum absentium repræsentantur, postea ipsasmet imagines φαντασίας vocari dixisse. Nam quo alio nomine hunc actum repræsentandi imagines quàm imaginationem appellare possis? Et fateor quidem diuersas esse à Scepticorum phantasiis eas quas ibi Fabius describit, sed quin tamen interpretationem inde mutuemur & cum illis communicemus, nihil obstat. Certè tum præsertim quum καταληπτικὴν ad φαντασίαν addunt, imaginationis nomen valde mihi conuenire videtur, vt καταληπτικὴ φαντασία dicatur comprehensiua imaginatio potius quàm visum comprehensiuum. Porrò quod imaginem vocat Quintilianus, id φάντασμα esse videtur potius quàm φαντασία. Et quoniam sæpe illud nomen occurrit in hoc libro, de toto eius comitatu (vt ita loquar) dicendum mihi arbitror; vt melius eius vis cognosci à nobis ac percipi possit. Prius autem admoneo, φαντασία planè mihi videri à [illegible]

tertia persona verbi φαίνομαι esse deriuatum: vel potius verbum φαντάζομαι à πέφανται originem habere, à cuius prima præteriti persona πεφάνσμαι fit φάνσμα, à secunda πέφανσαι fit φαντασία, à tertia autem πεφάνσται fit φανταστόν. ideoque miror cur Plutarchus in placitis philosophorum φαντασίαν appellatam ἀπὸ τοῦ φωτὸς dixerit. nisi fortè huc respexerit quòd verbum φαίνομαι, à quo deriuatum est φαντασία, ἀπὸ τοῦ φωτὸς deductum sit. Sed quid vetat primùm ex eodem Plutarcho nominis φαντασίας & cognatorum definitionem sumere? Imò verò operæpretium, vt opinor, fuerit. Audi igitur illum, sed Latinè, Budæo interprete, loquentem: Chrysippus differre inter se ait quatuor hæc. φαντασία quidem igitur affectio est in anima facta, quæ sui quoque efficiens præfert: veluti quum oculis perspicimus album, affectio est in anima per visum facta, huicque affectioni dicere possumus subesse album quod ciet. perindeque erit si per tactum aut odoratum huiusmodi affectio fiat. Dicta est igitur Græcè φαντασία à lumine. vt enim lumen & se & ea quæ collustrat demonstrat, ita phantasia ipsa se demonstrat, & sui quoque conficiens. φανταστὸν est phantasiæ efficiens, vt album, vt frigidum, & omnino quicquid animam citare potest, id est φανταστόν. φανταστικὸν inanis est attractus, affectus, inquam, in anima à nullo phãtasto factus, veluti accidit in vmbratilem pugnam exercentibus, manusque inaniter intentantibus. Proinde viso subiacet visi quiddam conficiens, inani autem viso non item. At φάντασμα est ad quod rapimur phantastico & inani attractu, cuiusmodi in mente captis furoreque percitis fiunt. Hæc Plutarchus. Vide & Damascenum de iisdem. Verba autem sunt φαντάζομαι & φαντασιοῦμαι. De verbi φαντάζομαι passiua significatione dictum fuit iam antea. sed & φαντάζω voce actiua reperitur pro Imaginem seu speciem præbeo, Repræsento, Apparere facio, vt ἢ τοῦ φαντάζοντος ὡς κατ' ἀλήθειαν. Sed & compositum ἀναφαντάζω, in eadem significatione. item pro Phantasia seu phantasiis afficio, vt apud Basilium, τὰς ἐλευθερίας κεφαλὰς δὲ ὁ ἐκ τῶν χρυσίων ... ἀναφαντάζει. At vero à φαντασία fit φαντασιοῦμαι, idem significans cum verbo φαντάζομαι, in actiua siue neutra significatione sumpto. (passiuæ autem huius verbi significationis exempla iam protuli) Alex. Aphrod. in 2. De anima, ὁ δὲ αἰσθητικὸς διῄρηται εἰς τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ φαντασιοῦσθαι, καὶ τὸ μνημονεύειν καὶ τὸ συγκατατίθεσθαι. Hic quidem absolutè, pro Phantasias seu imagines animo concipere, Imaginari. At cum accusatiuo, vt apud Plutarchum, φαντασιωθεὶς δαιμόνιόν τι. Sic & φαντάζεσθαι cum accusatiuo, vt φαντάζοντα τὴν χιόνα. apud Alex. Aphrodiseum. Sed à φαντασία fiunt etiam φαντασιώδης, φανταστικὸν, & εὐφαντασίωτος. Plutarchus, φαντασιαστικοὺς καὶ κατόχους ποιεῖ τοὺς ... Quintilianus lib. 6. cap. 3. has (φαντασίας) quisquis bene conceperit, is erit in affectibus potentissimus. hunc quidam dicunt εὐφαντασίωτον qui sibi res, voces, actus secundum verum optimè finget. Habet autem & alias significationes φαντασία, sed quæ huius loci non sunt. At hoc prætereundum non est, nostrates omnia ferè quæ enumerauimus verba in vulgarem linguam transtulisse, *Phantasie, Phantasier, Phantasme, Phantastique*, vsu tamen aliquantum diuerso: præsertim quum dicunt aliquem esse magis phantasticum quam mulam Papæ.

Vt aiunt l. a. b] Συγκατάθεσιν Cicero assensum, item assensionem, necnon approbationem interpretatur. Alibi autem hæc duo posteriora copulat, vt in Lucullo, Nunc de assensione atque approbatione, quam Græci συγκατάθεσιν vocant, pauca dicemus. Nec multo pòst, Cuius (virtutis) omnis constantia & firmitas ex iis rebus constat quibus assensa est, quas approbauit. id est, αἷς συγκατέθετο. Idem in eodem libro, paulo antè præcedentem locum, Sed de inconstantia totius illorum sententiæ (si vlla sententia cuiusquam esse potest nihil approbantis) &c. id est, οὐδενὶ συγκατατιθεμένου. Alicubi etiam Assertione approbare dicit. Et paulo pòst assertionem & approbationem copulat. Cæterùm vt assentiri & approbare illis in locis eadem vult esse, sic alibi opinari & assentiri: Vt quum scribit sapientem nihil opinari, id est nunquam assentiri rei vel falsæ vel incognitæ. Idem, Assensurum autem non percepto, id est opinaturum sapientem existimem. Idem, Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade, quòd vt feram & immanem belluam, sic ex animis nostris assensionem (id est opinationem & temeritatem) extraxisset. Ideo autem Cicero hæc confundit & ex duobus vnum facit, quòd vnum ex altero consequatur, vnde alibi dicit, Opinatione & perceptione sublata, sequatur omnium assensionum retentio. Ideo & Aristocles aduersus eos disputans, dicit. εἰ μὲν ἐν αὐτῷ συγκατατίθενται, δῆλον ὅτι δοξάζουσι. Vbi animaduerte συγκατατίθενται esse Ciceronianum assentiuntur: δοξάζουσι autem, opinantur. Hinc etiam Sceptici se ἀσυγκαταθέτους & ἀδοξάστους profitebantur, eodem teste, sicut ἀπαθεῖς & ἀταράχους. Sed idem ὑπολαμβάνειν pro δοξάζειν, & ὑπόληψιν ἀντὶ τῆς δόξης vsurpat. Verùm hoc quoque obseruandum est in loco quem paulo antè citaui, Ciceronem dicere opinationem & temeritatem, pro quo alibi dicit opinandi temeritatem. Videtur enim Cicero temeritatem vocare quam Sextus passim προπέτειαν appellat, eam δογματικοῖς exprobrãs. Apud eundem Ciceronem vt temeritatem opinandi, sic & temere opinari legimus. Quinetiam alicubi scribit, Ex animis nostris assensioné (id est opinationem & temeritatem) extraxisset. Porrò vt δοξάζειν opinari, & δόξαν opinationem, sic τὰ κατὰ δόξαν & τὰ δοξαστὰ ex Cicerone opinabilia interpretari possumus, & ἀδοξάστως citra opinationem.

Ibid.] Dicimus quidem Assentiri aliquam rem, sed quum vtimur nomine Assensus, cogimur hanc constructionem mutare, & aut Assensum ad rem aliquam, aut Assensum alicui rei dicere. Quin etiam Assensum de re aliqua non sine exemplo vsurparemus.

V. protinus l. c] Aduerbium πάντως verti Protinus, accipiés pro Necessariò, & quasi ex necessaria consequutione. Quo sensu dicit Cicero interdum Non continuò. qua in significatione non insolens est apud alios quoque scriptores τὸ πάντως.

Ibid. vt hos] Hic ὑπολαμβάνει simpliciter pro Arbitratur, seu putat. non pro δοξάζει. in qua tamen significatione accipi ab Aristocle, modò dixi. Quinetiam alibi Sextus vtitur eodem modo quo hîc. Verùm extat etiam locus in quo ὑπολαμ-

κατάλαμβάνω planè sumendum videtur pro ἐνδέχομαι, nisi fortè (quod suspicor) reponendum est ἐγκαταλαμβάνω. Cæterùm ad hunc locum pertinet quod scribit Cicero in Lucullo, Sed Antipatro hoc idem postulanti, quum diceret, ei qui affirmaret nihil posse percipi, consentaneum esse vnum tamen illud dicere percipi posse vt alia non possent, Carneades acutius resistebat. nam tantum abesse dicebat vt id consentaneum esset, vt maximè etiam repugnaret. Qui enim negaret quidquã esse quod perciperetur, eum nihil excipere. ita necesse esse ne idipsum quidem quod exceptum non esset cõprehendi & percipi vllo modo posse.

v. *vnà cum l. c*] Verti ἐν τοῖς ἄλλοις ἑαυτὴν συμπεριγράφει, vnà cum aliis se circunscribere, ad verbum accipiens tamen συμπεριγράφειν pro συναναιρεῖν. nam apud Latinos Circunscribere, sicut apud Græcos περιγράφειν, ita accipi ex Cicer. patet. Sic & paulo post hæc verba, Ita vt quæ possint à seipsis circunscribi, respondent his Græcis, ὡς δύναμιν ὑφ' ἑαυτῶν περιγράφεσθαι. Nihil autem aliud esse hic περιγράφεσθαι quàm ἀναιρεῖσθαι, patet ex collatione loci cuiusdam qui est cap. 28. vbi de iisdem vocibus agens, & idem exprimere volens, dicit, ὥστε γε καὶ ὑφ' ἑαυτῶν αὐτὰς ἀναιρεῖσθαι λέγομεν δύνασθαι, συμπεριγραφομένας ἐκείνοις περὶ ὧν λέγονται.

v. *gant*] πρόσκλισιν δόγμασι πολλοῖς verti inclinationem ad dogmata multa. Sed propensionem quoque, vt opinor, interpretari potuissem, ex Cicerone. Legitur autem hic πρόσκλησιν posito η in penult. sed reponi debere πρόσκλισιν cum ι vtrobique, manifestum est. præterquam quod alibi legimus apud eum, τότε μὲν ἀποστῆναι, ἀλλ' ἁπλῶς ἕπεσθαι, ἄνευ σφοδρᾶς προσκλίσεως καὶ προσπαθείας. Huc verò pertinet quod apud Aristoclem habemus de nostris Scepticis, ἀλλ' ἀδοξάστους καὶ ἀκλινεῖς καὶ ἀκραδάντους εἶναι. Cæterùm vtranque αἱρέσεως definitionem habes apud Diog. Laërtium in proœmij fine (vbi & πρόσκλισιν inuenies) nisi quòd non dicit tantùm ἀκολουθοῦσαν, sed addit etiam ἢ δοκοῦσαν ἀκολουθεῖν, omittens ἄγωγήν. Item post ἀκολουθίαν ἔχειν omittit πρὸς ἄλληλά τε καὶ φαινόμενα. vbi & ipse docet nonnullos censuisse Pyrrhoniam sectam vno quidem respectu αἵρεσιν esse, altero autem minimè.

Pag. 5. v. *strat l. a*] Hoc & alibi sæpe profitetur Sextus de Scepticis, quod tamen Aristocles negat, scribens, ἔπειτα μὲν τοι φασὶν τὸ σχεῖν ὅ ἐστι τοῦτο, ὅτι δεῖ παρακολουθοῦντα φύσει καὶ τοῖς ἔθεσι ζῆν, μαθεῖν μέντοι συγκατατίθεσθαι, τούτου τινὲς εἰσὶν ἀσθενεῖς. οἱ γὰρ μαθεῖν ἄλλο, τί ποτε γὰρ αὐτοὶ δεῖν αὐτοῖς συγκατατίθεσθαι. καὶ ἀπολαβεῖν οὕτως ἔχειν αὐτό. Sed Aristocli ἄνοιαν Scepticis ob illud dictũ exprobranti, pro illis respondebo, aliud esse quod dicunt se ita viuere, quam si dicerent se ita debere viuere. At cur ita viuunt? Quia πῶς ἀναγκ[ῶς] πάθεσιν ad id impelluntur.

v. *firma l. b*] Quod hîc dicit Sextus βεβαίαν πίστιν (quod ad verbum interpretatus sum firmam persuasionem) id propemodum esse videtur quod Cicero appellat firmam & constantem assensionem, ita scribens in Lucullo, Et vno nomine omnia quæ essent aliena firmæ & constantis assensionis, à virtute sapientiaque remouebat. Idem in eodem libro, Hæc autem habere dubia, neque his ita confidere vt moueri non possint, abhorrere à sapientia plurimum. Porrò Sextus quod hîc πίστιν, alibi πιθανὸν appellat, vbi scribit, καὶ ἀπαγγελτικῶς μετὰ πειθοῦς τινος ἀποφαινόμενοι.

v. *QVI l. c*] Cic. in Lucullo, ex Clitomacho refert, Vehementer errare eos qui dicant ab Academia sensus eripi, à quibus nunquam dictum sit aut colorem, aut saporem, aut sonum vllum esse: illud sit disputatum, non inesse in his propriam, quæ nusquam alibi esset, veri & certi notam. Sed turpiter deprauatus hic Ciceronis locus, & pro accusatiuo vllum, reponendus mihi videtur contrarius nullum. Imò verò vix vllum dubitationi superesse locum existimo, cum ex hoc Sexti loco, tum ex aliis multis, siquidem hac in re planè conueniebant Academici cum Pyrrhoniis. Quum enim dicerent, sibi intuentibus niuem, phantasiam albedinis obiici, se gustantes mel, affici dulcedine, nescire tamen an nix verè & natura esset alba, & an mel verè esset dulce: minimè colorem aut saporem tollebant. Idem autem de sono aliisque sensilibus dici potest. Huc pertinet quod à Sexto dicitur cap. 14. circa finem, ὁποῖον μὲν ἡμῖν φαίνεται τὸ ὑποκείμενον ἔξεστι λέγειν, ὁποῖον δὲ ἐστι πρὸς τὴν φύσιν, ἐφέξομεν.

v. *dentur l. c*] Verba Sexti sunt, τὰ γὰρ κατὰ φαντασίαν παθητικὴν ἀβουλήτως ἡμᾶς ἄγοντα εἰς συγκατάθεσιν οὐκ ἀναιροῦμεν. Et cap. 7. eodem sensu dixerat, τοῖς γὰρ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσι συγκατατίθεται ὁ σκεπτικός. Quinetiam caput 20. his claudit verbis, τοῖς γὰρ κινοῦσιν ἡμᾶς παθητικῶς καὶ ἀναγκαστικῶς ἄγουσιν εἰς συγκατάθεσιν εἴκομεν. Quibus locis hic Ciceronianus respondet in Lucullo, Visa enim ista quum acriter mentem sensumve pepulerunt, accipio, hisque interdum etiam assentior, nec percipio tamen. Nihil enim arbitror posse percipi. Non sum sapiens, itaque visis cedo, neque possum resistere. Sciendum est autem esse & aliam lectionem in hoc Sexti loco, videlicet παθητὰ pro παθητικήν. Essent autem τὰ κατὰ φαντασίαν παθητά, ea quæ patimur, vel ea quibus afficimur per phantasiam acriter (vt Ciceronianis vtar verbis) mentem sensumve pellentem. At si παθητικὴν legamus, ipsam phantasiam (quam Cicero visum appellat) pati seu affici dicemus, contrà quam ipse Cicero scribit. Neque enim dicit visa pelli (quod esset πάσχειν, seu παθητικὴ εἶναι) sed ea mentem siue sensum pellere. Et pro lectione hac παθητικὰ facere etiam videtur secundus ille locus in quo τοῖς κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσι, non autem ταῖς κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένην πάθεσι habemus. Existimo autem τὰ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένα πάθη (sicut alibi dicit ἀνάγκῃ παθῶν) nihil aliud esse quam τὰ κατὰ φαντασίαν παθητικά. Solebant enim dicere non ipsam phantasiam pati seu affici, sed per phantasiam σφοδρῶς affici. Cicero de Cyrenaicis, Neque se quo quid colore, aut quo sono sit scire, sed tantum sentire affici se quodammodo. At Gellius de his ipsis Scepticis, Ac ne videre quoque planè quicquam, neque audire sese putant, sed ita pati afficique quasi videant vel audiant. eaque ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, cunctantur atque insistunt. Hic autem obiter animaduerte Ciceronem verbum πάσχειν vertere affici, Gellium autem pati & affici copulare, & πάθος affectionem vocare. Nam Ari-

stocles de iisdem Cyrenaicis philosophis loquens idem testatur, καιόμενοι γὰρ ἔλεγον καὶ τεμνόμενοι γνωρίζειν ὅτι πάσχουσί τι, πότερον δὲ τὸ καῖον ἐστὶ πῦρ, ἢ τὸ τέμνον σίδηρος, οὐκ ἔχειν εἰπεῖν. Hîc autem obserua exemplū eius quod dicit Gellius, Eaque ipsa quæ affectiones, &c. nam ille qui vritur, ab igni afficitur seu patitur, qui autem secatur, à ferro. At illi dicebant, dum quidem vrerentur & secarentur, agnoscere se aliquid pati, vel se ab aliquo affici: an autem esset ignis qui affectionem illam in ipsis efficeret dum vrebantur, & ferrum quod item aliam efficeret dū secabantur, se ignorare.

v. *an dulce l. d*] Verti ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ, quod ad rationem & intelligentiam attinet: sed datiuum λόγῳ alia significatione hic accipi posse, & quidem rectius, ingenuè fateor. Ita enim scribit Sextus, εἰ δὲ καὶ γλυκὺ ἔστιν ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ ζητοῦμεν. Vbi si ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ dicamus significare ὅσον ἐπὶ τῷ λεγομένῳ (vt alibi loquitur) pro hac interpretatione faciet, vt opinor, quod post ζητοῦμεν subiungitur à Sexto, ὃ οὐκ ἔστι τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ περὶ τοῦ φαινομένου λεγόμενον. Dixerat autem paulo antè, ζητοῦμεν δὲ οὐ περὶ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνου ὃ λέγεται περὶ τοῦ φαινομένου.

v. *gentiam. l. d*] Sextus ita, ἐὰν δὲ καὶ ἀπατηλοὺς κατὰ τὸ φαινόμενον ἐρωτῶμεν λόγους. In quo genere loquendi interpretando mihi non satisfeci, nec quum ἐρωτᾶν λόγον Mouere quæstionem, nec quum proponere quæstionem verti. Nam λόγον quæstioné quidem aptè vertimus, respectu verbi ἐρωτᾶν, sed non dubium est tamen quin in hac loquutione ratiocinationem potius significet. vt quum dicitur ἀργὸς λόγος, λόγος ἐγκεκαλυμμένος, λόγος θερίζων, λόγος ψευδόμενος. Cicero tamé ἀργὸν λόγον vertit ignauam rationem in lib. De fato: item ignauam interrogationem. Sed quomodo tandem λόγον ἐρωτᾶν interpretabimur? Certè apud eundem ibidem legitur, Sic enim interrogát. In quo Cicero Græcam phrasin imitatus videtur, perinde ac si dixisset, οὕτως ἐρωτῶσι λόγον. Sed locum illius afferre satius fuerit, in quo ita scribit, Nec nos impediet ignaua illa ratio quæ dicitur. appellatur enim quidam à philosophis ἀργὸς λόγος, cui si pareamus, nihil omnino agamus in vita. sic enim interrogant, Si fatum tibi est ex hoc morbo conualescere: siue medicum adhibueris, siue non adhibueris, conualesces. Item, Si fatum tibi est ex hoc morbo non conualescere: siue tu medicum adhibueris, siue non, non conualesces. Et alterutrum fatum est. Medicum ergo adhibere nihil attinet. Subiungit autem, Rectè genus hoc interrogationis ignauum atque iners nominatum est, quòd eadem ratione omnis è vita tolletur actio. Hæc Cicero. Animaduerte autem in postremis hisce verbis λόγον (quod interpretatus erat rationem) verti interrogationem. Sed cur qui ita ratiocinatur, ἐρωτᾶν, id est interrogare, dicitur, quum interrogatiuam formam non habeat eius oratio? Hoc certè existimo dici respectu eius aduersus quem disputantes, ita ratiocinamur, responsum videlicet ad illam exigentes ab eo. responsionem enim præcedat interrogatio necesse est. Certè, quæcunque sit huius dicti ratio, ἐρωτᾶν λόγον, in ea significatione passim Sextus adhibet, etiam συνερωτᾶν λόγον pro eodem vsurpans. vt cap. 13. lib. 2. ἔστιν καὶ τοιοῦτον συνερωτῆσαι λόγον, εἰ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις· εἰ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, ἔστιν ἀπόδειξις. ἤτοι δὲ ἔστιν ἀπόδειξις, ἢ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. ἔστιν ἄρα ἀπόδειξις. Subiungit autem, διὸ δὴ τὸν αὐτὸν δυνάμενοι καὶ τοῦτον ἐρωτῶσι τὸν λόγον. τὸ ἔστιν ἄδηλον. &c. Certè τοῦτον ἐρωτῶσι τὸν λόγον, vel συνερωτῶσι, aliud nihil est quàm, Ita ratiocinantur. Vel, argumentantur. Vel, hanc ratiocinationem seu argumentationem proponunt. Sic & paulo antè dixerat, ὅτι οἱ ἀποδεικτικοὶ εἰσὶν οἱ κατὰ τῆς ἀποδείξεως ἐρωτώμενοι λόγοι. Id est, argumenta proposita aduersus demonstrationem.

v. *tem l. d*] Hîc λόγον verti rationem, sed orationem fortasse potuissem etiam vertere.

Pag. 6. v. *sciere. l. a*] Κριτήριον perinde est ac si dicas iudicatorium. A quibusdam exponitur Vis iudicandi. Ego malim apud hunc auctorem Iudicatorium organum siue instrumentum, aut Iudicandi instrumētum interpretari. Cicero vocat Id quo omnia iudicantur. Item, Id ex quo omne veri falsique iudicium sit. Quinetiam iudicium simpliciter ea significatione alicubi vsurpasse videtur. Vsus est autem frequens huius vocis κριτήριον apud alios quoque philosophos.

v. *omnes, l. b*] Verti ἀνενέργητοι, omnis actionis expertes, imitatus hunc Ciceronis locum in Lucullo, Quare qui aut visum aut assensum tollit, is omnem actionem tollit è vita. Idem, Sublata enim assensione, omnem & motum animorum & actionem rerum sustulerunt. Eodem sensu dicit in lib. De fato, Nihil omnino agamus in vita. id est, ἀνενέργητοι ὦμεν. Alibi autem breuius vitam euertere dicit, vt rursus in Lucullo, Vel potius etiam totam vitam euertunt funditus, ipsúmque animal orbant animo. Ibidem, Sequitur omnis vitæ ea quam tu Luculle commemorasti, euersio. Vt autem Cicero vitam, sic & Sextus βίον pro vitæ actionibus vsurpat. Sed & vitam communem obseruaui à Cicerone ita poni pro τὰ κατὰ τὸν βίον, vel τὰ περὶ τὸν βίον, ea quæ communiter ad omnes homines in vita degenda pertinent. Cæterùm pro eo quod verti paulo pòst, piè agere in vita communi, legitur apud Sextum, εὐσεβεῖν βιωτικῶς. vbi βιωτικῶς malit fortasse quispiam interpretari, Secundum vitam, vel κατὰ τὸν βιωτικὸν τρόπον, vt paulo ante loquutus erat. Præterea quum dicat, καθ' ὃ τὸ μὴ εὐσεβεῖν παραλαμβάνομεν βιωτικῶς ὡς ἀγαθόν, aduerbium βιωτικῶς ad vtrumlibet verbum referri posse videtur.

v. *tur l. d*] Pro Aut considerantur, potuissem etiam dicere, aut in contemplatione versantur. Habet enim Sextus, ἢ θεωρεῖται. Cicero considerationem contemplationemque naturæ dicit. Rectè verò additur, Ipsum autem nullius rei caussa, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς ἕνεκα. Ita enim Cicero quoque De fin. lib. 2. Nam hunc ipsum siue finem, siue extremum, siue vltimum definiebas id esse, quò omnia quæ rectè fierent referrentur, neque id ipsum vsquam referretur. Quod autem subiungitur à Sexto, ὃ [illegible] ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν, idem Acad. quæst. lib. 1. interpretatur Extremum rerum expetendarum. Et in 2. Extremum expetendi. At De fin. lib. 2. Vt is qui finem rerum expetendarum voluptatem esse dicat.

v. *ctis l. e*] Cicero vocem hanc μετριοπαθείας exprimere volens, scribit, de veteribus Academicis loquens, Mediocritates illi probant, & in omni permotione naturalem volebant esse quendam modum. Dicitur & μετριοπαθής, q. d. μέτριος, vel μετριά-

μετριάζων ἐν τοῖς πάθεσι, id est, Qui mediocriter afficitur, Qui mediocritatem seruat in affectibus, Qui modum non excedit in affectibus.

Pag.7. v. *incidit l.a*] Hîc τὴν ἰσοδυνάμου ἀντιθέσεως appellat quod suprà τὴν ἐν ἀντικειμένοις λόγοις ἰσοσθένειαν dixerat, ideoque vertere possumus ex Cicerone, Contrariarum rationum paria momenta. Vel, Paria contrariis in partibus momenta rationum.

v. *etiam l. e*] Sextus dicit μετριώτερον ἀπαλλάσσει, q.d. Cum moderatiore perturbatione euadit. Vel, Moderatius affectus seu perturbatus discedit. Vel, Facilius perturbatione defungitur. Perinde ac si dixisset μετριοπαθεῖ. quod Græcum verbum eleganter expressit Ouidius hoc versu,

Sed te, quæcunque est, moderatè iniuria turbet.

Perinde enim est ac si dixisset vno verbo μετριοπαθεῖν. Cæterùm quod hîc dicit Sextus, ὁ δὲ σκεπτικὸς τὸ μηδὲν ὁρίζειν ὅτι ἐστὶ καλὸν τοῦτον ἢ κακὸν ὡς πρὸς τὴν φύσιν, ἀταράχως, μετριώτερον καὶ ἐν τούτοις ἀπαλλάσσει, huiusmodi est in quo vno nemo non Scepticis tantam fœlicitatem inuidere, & ad eam omni conatu aspirare debeat. Ac sanè si quis eos hac in re à me laudari miretur, audiat celeberrimos comicos hac de re, Menandrum & Philemonem: ac prius quidem Menandrum ita in scena loquentem,

Ἅπαντα τὰ ζῷ' ἐστὶ μακαριώτατα,
Καὶ νοῦν ἔχοντα μᾶλλον ἀνθρώπου πολύ.
Τὸν ὄνον ὁρᾶν ἔξεστι πρῶτα τουτονί·
Οὗτος κακοδαίμων ἐστὶν ὁμολογουμένως·
Τούτῳ κακὸν δ' αὐτῷ οὐδὲν γίγνεται,
Ἃ δ' ἡ φύσις δέδωκεν αὐτῷ, ταῦτ' ἔχει.
Ἡμεῖς δὲ χωρὶς τῶν ἀναγκαίων κακῶν,
Αὐτοὶ παρ' αὑτῶν ἕτερα προσπορίζομεν,
Λυπούμεθ' ἂν πτάρῃ τις, ἂν εἴπῃ κακῶς,
Ὀργιζόμεθ'· ἂν ἴδῃ τις ἐνύπνιον, σφόδρα
Φοβούμεθ'· ἂν γλαὺξ ἀνακράγῃ, δεδοίκαμεν,
Ἀγωνίαι, δόξαι, φιλοτιμίαι, νόμοι,
Ἅπαντα ταῦτ' ἐπίθετα τῇ φύσει κακά.

Deinde hosce Philemonis,

Ὦ τρισμακάρια πάντα καὶ τρισόλβια
Τὰ θηρί', οἷς οὐκ ἔστι περὶ τούτων λόγος,
Οὔτ' εἰς ἔλεγχον αὐτῶν οὐδὲν ἔρχεται.
Οὔτ' ἄλλο τοιοῦτ' οὐδέν ἐστ' αὐτοῖς κακὸν
Ἐπακτόν. ἣν δ' ἂν εἰσενέγκηται φύσιν
Ἕκαστον, εὐθὺς καὶ νόμον ταύτην ἔχει.
Ἡμεῖς δ' ἀβίωτον ζῶμεν ἄνθρωποι βίον.
Δουλεύομεν δόξαισιν, εὑρόντες νόμους,
Προγόνοισιν, ἐγγόνοισιν, οὐκ ἔστ' ἀποτυχεῖν
Κακοῦ, πρόφασιν δ' ἀεί τιν' ἐξευρίσκομεν.

Animaduerte autem nominatim apud vtrunque δόξας. Eodem pertinent & hæc eiusdem Philemonis,

Μείζω τὰ κατὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δέσποτα,
Αὐτοὶ δι' αὐτοὺς ἢ πέφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τέθνηκεν υἱὸς ἢ μήτηρ τινὶ,
Ἢ νὴ Δί' ἄλλος τῶν ἀναγκαίων γέ τις,
Εἰ μὲν λάβῃ τοῦτ', ἀπέθανεν, ἄνθρωπος γὰρ ἦν·
Τοσοῦτον γέγονε τὸ κακὸν ὁλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ' ἀβίωτος ὁ βίος, οὐκέτ' ἔφη μοι,
Ἀπόλωλ' ἐγώ γ' ἑαυτῷ τοῦτ' ἐὰν σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἴδε ἕτερα συλλέγει κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφανίζεται ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.

Pag.8. v. *TRADI l.e*] Hos modos Cicero locos communes appellat. Aristocles quoque horum epoches modorum ab Ænesidemo tractatorum mentionem facit, sed nouem duntaxat enumerās. Ait enim Ænesidemus (vt ille refert) differre inter se animalia & nosipsos, ciuitates, & victus, (seu viuendi genera) & consuetudines, & leges: nosque sensibus imbecillis præditos esse, multaque præterea esse quæ extrinsecus corrumpant cognitionem, videlicet distantias & magnitudines, & motus. Præterea ex eo quòd aliter affecti sint iuuenes quàm senes, & vigilantes quàm dormientes, & sani quàm ægroti, & quòd nihil sub sensus nostros simplex & purum cadat: quoniam omnia confusa sunt & ad aliquid dicuntur.

Pag.9. v. *qui l.a*] Sextus dicit ὑπερβεβηκότας τρόπους & ὑπερβεβηκότως. de quorum vocum significationibus tractatum est suprà.

Pag.10. v. *eunt l.b*] Ὑπόσφαγμα ita definit Gal. Ὑπόσφαγμα δὲ λέγεται ὅταν ἀπὸ πληγῆς ῥαγέντων τῶν ἐν τῷ πρώτῳ χιτῶνι ἀγγείων μεταξὺ τοῦ κερατοειδοῦς καὶ τοῦ ἔσω χιτῶνος αἷμα ὑποστῇ, καὶ παραχρῆμα μὲν ἐρυθρὸν ᾖ τὸ χρῶμα τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὕστερον δὲ πελιδνόν. Sunt qui putent τοὺς ὑπόσφαγμα ἔχοντας esse quibus Plinius tribuit oculos rubore suffusos. Ego Græcam vocem retinere tutius esse existimaui, præsertim quum illa ruboris in oculis suffusio latius patere videatur. Dixissem tamen melius Qui hyposphagmate laborant, quàm Qui hyposphagma habent. Sed hoc quoque sciendum, in hoc quidem loco habere Sexti exemplaria ὑπόσφαγμα, sed in alio simili loco qui extat in sexti modi expositione, rectè ὑπόσφαγμα. Vbi ὕφαιμα appellantur quæ hîc ὕφαιμοι. Vide eum locum pag. 426. Quinetiam pag. 422. eandem vocem inuenies.

v. *psis l.d*] Huc pertinet quod dicit Aristocles, ἐπεὶ βιάσειεν γοῦν δίκαιον ἰδεῖν ἀνώνυμον τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ προσελθεῖν εἰς ὕστερον, καὶ διπλᾶ ὁρᾶν. Item quod Cicero in Lucullo, Itaque Timagoras Epicureus negat sibi vnquam, quum oculum torsisset, duas ex lucerna flammulas esse visas. opinionis enim esse mendacium, non oculorum.

P.17. v. *rum l.c*] Reperio quidem quandam πόλιν κροκοδίλων appellatam, sed nihil vnde hunc locum suæ integritati restituere possim.

P.22. v. *Ex l.a*] Cicero in Lucullo, Itaque simul experrecti sumus, visa illa contemnimus, neque ita habemus vt ea quæ in foro gessimus. At enim dum videntur, eadem est somnis species eorũ quæ vigilantes videmus. Plurimum interest. Sed id omittamus. illud enim dicimus, non eandem esse vim neque integritatem dormientium & vigilantium, nec mente nec sensu.

P.23. v. *quimatus l.b*] Διὰ τὸ μὴ ὁμοίως διαγινώσκειν ἐγρηγορότας καὶ κοιμωμένους, καὶ ὑγιαίνοντας καὶ νοσοῦντας, vt refert Aristocles ex Ænesidemo.

P.24. v. *facta l.a*] Sexti verba sunt, καὶ οὕτως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸν διάλληλον τρόπον τό, τε κριτήριον καὶ ἡ ἀπόδειξις. Sciendum est autem, quod attinet ad hoc loquendi genus (cuius frequentissimus erit in sequentibus vsus) id bifariam scribi, interdum τὸν διάλληλον τρόπον, vt hic: interdum τὸν δι' ἀλλήλων τρόπον. sed illo modo frequentius quàm hoc. Apud Diogenem Laërtium tamen legitur ὁ δι' ἀλλήλων τρόπος, non ὁ διάλληλος. Id autem συνίσταται, vt ait, ὅταν τὸ ὀφεῖλον τοῦ ζητουμένου πράγματος εἶναι βεβαιωτικὸν, χρείαν ἔχῃ τῆς ἐκ τοῦ ζητουμένου πίστεως. οἷον εἰ τὸ εἶναι πόρους τις βεβαιοῖ διὰ τὸ ἀποῤῥοίας γίνεσθαι, αὐτὸ παραλαμβάνοι πρὸς

βεβαίωσιν τῆ ἀπορρίᾳ γίνεσθαι. Hunc autem Diogenis locum protuli qualis in vet. cod. extat. quum in vulg. edit. planè sit mutilus. Sed quid significare velit Sextus hoc loquendi genere, ipsi loci in quibus eo vtitur, satis superque indicant: & ipsemet cap. 15. huius primi libri explicat. Vnum ergo superest, vt videamus quomodo aptam ei possimus apud Latinos appellationem inuenire. Certè quod vulgò dici solet, Incertum per incertius, huic simile est, nisi quòd quum dicitur ὁ δι' ἀλλήλων τρόπος, intelligitur mutua quædam incertitudo, & mutua probatione indigens. id est, quum dicunt philosophi nos incidere εἰς τὸν δι' ἀλλήλων τρόπον siue διάλληλον, intelligunt nos incidere in quandam mutuam probandi necessitatem. id est, probandi prius id cuius alioqui adminiculo vti volebamus ad probandum aliud. Pag. 431. & 432. & alibi διάλληλον alternatorium verti, non quod planè mihi satisfaceret mea hæc interpretatio, sed quod aptior nulla mihi occurreret. Quòd si quis obiiciat, vocem illam alternatorium, nisi quid aliud addatur, id quod significare ea volo, non comprehēdere: ille ipsi Sexto vtenti nomine διάλληλος obiicere idem eadem ratione possit. Quis enim διάλληλος τρόπος ad varia posse accommodari non videt? Respondeo igitur, vt quum dicitur διάλληλος τρόπος, subauditur genitiuus ἀπορίας, aut aliquis ei similis, ita quum verto alternatorium modum, subaudire me genitiuum Latinum dubitationis. vt sit διάλληλος τρόπος, alternatorius dubitationis modus. vel, alternans, si quis nomen alternatorius refugit. Tunc enim verè alternat dubitatio, quum vnum dubium ad alterius dubij probationem affertur. Fortasse etiam εἰς τὸν διάλληλον ἀπορίας ἐμπίπτομεν τρόπον non malè interpretaremur, In dubitationis vicissitudinem incidimus. Porrò hunc genitiuum ἀπορίας subaudiendum censui potius quàm alium, quia reperio alicubi apud hunc nostrum Sextum, καὶ ταῦτα ὁ διάλληλος τρόπος τῆς ἀπορίας συνίσταται τὴν ὑπόστασιν τοῦ λόγου. Sed hoc quoque annotandum est, non solum διάλληλον τρόπον, sed & λόγον appellari: vt libri 2. cap. 8. ἀλλὰ δὴ τὸν ἀπόδειξιν ἐπὶ λόγον εἰς τὸν διάλληλον ἐμπίπτειν λέγει, καὶ οὐδὲ ἕξει αὐτὸ δεῖσθαι ἀλλ' ὃ ὤν. τὴν ὑπαρχὴν, καὶ ἐκεῖνος ἄλλου, καὶ εἰς χεῖρα ἄπειρον. Nec hoc silentio prætereundum est, cum alicubi dicere ὁ διάλληλος εἰσαγόμενος τρόπος, alicubi verò εἰς τὸν διάλληλον ἐμβάλλειν seu ὑπεμβάλλειν τρόπον. alibi autem (& quidem frequentissimè) ἐκπίπτειν seu ἐμπίπτειν εἰς τὸν διάλληλον τρόπον. Iam verò si quis roget vtra potius sequenda sit scriptura ὁ δι' ἀλλήλων τρόπος, an ὁ διάλληλος, ego id ἀδιάφορον esse, &, si compositione vti velimus, τῷ διάλληλος, sin ea vti recusemus, τῷ δι' ἀλλήλων vtendum esse respondebo. Sed τρόπος potius quàm λόγος appellandum censeo.

v. *apparent l. b*] Quod dicit ἀπὸ τῆς ἑτέρας ἀρχῆς (id est, ad verbum, ab altero principio) interpretor, ab altero ingressu, vt melius intelligatur. Fortasse autem possim etiam vertere, ab alterutro ingressu. id est, ab alterutra parte qua ingredimur.

v. *ii, vnd*[illegible]] Cic. in Lucullo, Videsne nauem illam? stare nobis videtur: at iis qui in naui sunt, moueri hæc villa. Huc autem pertinet & quod dicit Aristocles, ἄλλας μὲν γὰρ εἶναι αἰσθήσεις ἐγγυῶσι καὶ πόρρωθεν. Cicero quoque in Lucullo scribit, Itaque & lumen mutari sæpe volumus, & situs earum rerum quas intuemur, & interualla aut contrahimus aut diducimus.

v. *autem l. f*] Hic locus valde confert ad intelligendum Ciceronem ita in Lucullo scribentem, Neque verò hoc loco expectandum est dū de remo inflexo aut de collo columbæ respondeam. Idem ibid. aliquot paginis post, Tu autem te negas infracto remo neque columbæ collo commoueri. Primùm, cur? Nam & in remo sentio non esse id quod videatur, & in columba plures videri colores, nec esse plus vno. Aristocles, ἔτι τὸ τῆς ἐρέτμου τὸ ἐν τῷ ὕδατι, κἀπὶ τῆς χελιδόν. καὶ μυρίων ἄλλων ὁ αἰσθανόμενος δεῖν ὁ ἀπατώμενος δι' ὃ καὶ μεμφόμενοι πάντες ἔπι τῆς ἔσω τῶν ἐν τῷ νῷ. ἀλλὰ τὴν φαντασίαν. Quod autem attinet ad diuersitatem illam, inflexo remo, & infracto remo, vtranque certè lectionem suo in loco retinendam censeo. Nam licet Sextus κεκλασμένην κώπην tantùm, remum infractum, dicat, non inflexū, scimus tamen pro phantasiæ diuersitate, modo infractum, modò inflexum duntaxat apparere posse.

v. *aere l. d*] De lyncurio & coralio hoc idem testatur & Ouidius. De coralio Metamorph. 4.

Nunc quoque coraliis eadem natura remansit,
Duritiem tactu capiant vt ab aere: quodq;
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

De lyncurio & coralio eiusdem operis lib. 15.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus, vt memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.
Sic & coralium quo primum contigit auras
Tempore, durescit, mollis fuit herba sub vndis.

Plinius, Baccæ eius candidæ sub aqua ac molles, exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi corna satiua specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si viuat. Itaque, &c. Idem de lyncurio, Lyncum humor ita redditus vbi gignuntur, glaciatur arescitve in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas.

v. *aëre l. d*] Cicero dicit positiones, non situs: sed sitibus in datiuo vix dici posse existimo: at pagina sequenti pro In aliqua positione, reponere potes, In aliquo situ. item Secundum hunc situm, pro Secundum hanc positionem. Cicero, Et situs earum rerum quas intuemur, & interualla aut contrahimus aut diducimus. Cæterum ad id quod Sextus dicit de imagine, videri queat respexisse Aristocles, quum scribit, ἔτι τὸ τῆς ὑάλου τὸ ἐν τῷ ὕδατι. κἀπὶ τῆς χελιδόν καὶ μυρίων ἄλλων ὁ αἰσθανόμενος δεῖν ὁ ἀπατῶσι.

v. *deat l. d*] Sexti verba sunt, ἀποχὰς καὶ ἐξοχὰς ἔχειν δοκεῖ. Ausim autem propemodum dicere εἰσοχὰς & ἐξοχὰς ab illo vocari in imagine, quas Cicero in pictura vmbras & eminentiam appellauerit, ita scribens in Lucullo, Quàm multa vident pictores in vmbris & in eminentia quæ nos non videmus. Idem Sextus lib. 2. cap. 7. hæc duo nomina τυπώσει accommodat, ἀπὸ τῆς σφραγίδων ea mutuatus, hæc enim sunt eius verba, ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμά ἐστι, καὶ λεπτομερέστερόν τι πνεύματος, ὥς φασιν, οὐ δυνήσεταί τις τύπωσιν ἐπινοεῖν ἐν αὐτῷ, οὔ τι κατ' εἰσοχὴν καὶ ἐξοχὴν εἰς ἐπὶ τῆς σφραγίδων ὁρώμενον ἔστι. &c. Vbi nihil aliud esse videtur εἰσοχὴ quàm depressio & quasi incauatio eius quod impressum est, ἐξοχὴ cōtrà, prominentia, vel potius, cum Cicerone, eminentia

eius

eius quod impressum est. Ego tamen ibi κοιλὸν depressionem in profundum verti. sed in concauum aptius dixissem quàm in profundum. vel, depressionem & quasi incauationem. Imò ne hæc quidé mihi planè satisfaciunt, sed nihil melius nunc in mentem venit.

P.25. v. dem l.e] Rectius, Hyposphagmate anté laboratibus. Quid verò sit hyposphagma, expositum fuit ex Galeno paulo ante.

P.26. v. item l.a] Ad hoc quod dicit Sextus, eandem vocem apparere aliam in patentibus locis & planis, aliá in angustis & tortuosis, pertinet quod Cicero lib. De natura Deorum 2. scribit, Quocirca & in fidibus testudine resonatur, aut cornu, & ex tortuosis locis aut inclusis referuntur ampliores (soni.)

v. cum l.a] Ita Sextus, τὰ γὰρ ὦτα σκολιόπορα εἶναι. Cicero ibidem, de auditu loquens, Flexuosum iter habet ne quid intrare possit, si simplex & directū pateret. Subiungit Sextus, καὶ στενόπορα, καὶ ἀτμίσιν ἀποφορητικοῖς, αἷ δὴ ἀπὸ τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπων (λέγω) τόπων, ῥυπαίνονται. Sunt autem hæ ἀτμίδες ἀποφορητικαί, quas aurium sordes idé Cicero nominat, subiungens & ipse, Prouisum etiam vt si qua minima bestiola conaretur irrumpere, in sordibus aurium tanquam in visco inhæresceret. Porrò quod attinet ad vocem ἀποφορητικῆς, non dubium est quin idem quod ἀποφορά significet. ἀποφορὰ autem scimus interdum exhalationem, interdum odorem verti. sed quia ἀτμὶς quoque est exhalatio, maluit fortasse quispiam ἀποφορητικὰς odores interpretari. sed ne hæc quidem interpretatio mihi planè satisfacit.

v. SEPTIMVM l.c] Sexti verba sunt, ἕβδομον ἔφαμεν εἶναι τὸν περὶ τὰς ἀγωγὰς καὶ συνηθείας τῶν ...... deinde se explicans subiungit, συνηθείας λέγοντες κοινὰς τὰς συνδιαθέσεις. Quum autem vocem συνηθείας hac in significatione accipiat, satius fortasse fuisset eam retinere quàm cōstitutiones vertere. Quod si vertenda necessariò fuisset ad verbū, melius eá interpretaturus fuisse mihi videor structuras aut constructiones, quàm constitutiones. ἀπὸ συνάγω certè deductum συναγωγία constat, ipsum autem συνάγω à συνών. Cæterum quod ad παρὰ attinet (quod hìc annotatum, non huic tātùm loco sed & præcedentibus & sequentibus seruiet) non dubiū est quin aliter quā per præpositioné Ex verti queat: videlicet per Propter, vel per Pro. vt dicamus, Pro quantitatibus. i. Prout sunt quantitates. Item reddi potest, Pro diuersitate quantitatum.

P.32. v. possimus l.a] Hic dicit, ἢ γὰρ ἀπὸ τῶν εἰς ἄπειρον ἐκπτώσεως, &c. At paulo pòst, definiés τὸν ἐξ ἀπείρου τρόπον dicit, ὅταν εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμενοι οἱ δογματικοί, &c. Itidem verò dixerat initio secūdum modum esse τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβάλλοντα. Vnde colligimus eum τὸν εἰς ἄπειρον ἔκπτωσιν appellare τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβολήν, accipiendo nomen hoc passiuè. vt εἰς ἄπειρον ἐκβαλλόμενος dicatur εἰς ἄπειρον ἐκπίπτειν. Sic alibi εἰς τὸν διάλληλον τρόπον ἐκπίπτειν legimus apud eum. Sed ne hoc quidem prætermittendum est, interdum εἰς ἄπειρον simpliciter, interdum verò εἰς ἄπειρον τρόπον ab eo poni. vt cap. 16. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἐξ ἑτέρου λαμβάνοιτο ...... εἰς τὸν διάλληλον τὸν ἄπειρον ἐκβαλοῦμεν τρόπον. Quo in loco alia quoque duo obseruanda sunt, videlicet ἐμβάλλομεν eodem sensu quo alibi ἐκβάλλομεν. Item, posse nos aliquando indifferenter duos illos τρόπους, nimirum τὸν διάλληλον & τὸν ἄπειρον, vsurparé. Porrò in illo proximè citato Sexti loco præpositionem εἰς ante ἄπειρον omissam esse suspicor, vt videlicet legatur ὁ τὴν εἰς ἄπειρον. Dixit enim initio, τὸν εἰς ἄπειρον ἐκβάλλοντα. & ita non vocabitur ὁ ἄπειρος τρόπος (sicut dicitur ὁ διάλληλος) sed ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβάλλων. Sic autem & apud Diog. Laërtium habetur, ὁ εἰς ἄπειρον ἐκβάλλων non ἐμβάλλων. Vide infrà, pag. 492.

v. quatur l.d] Dicit Sextus simpliciter, ὅτι ἀπὸ τοῦ πρός τι. Gellius de huius sectæ philosophis loqués, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominum mouent, τῶν πρός τι esse dicunt. Id verbum significat nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam: sed omnia prorsum ad aliquid referri, taliaque videri qualis sit eorum species dum videntur, qualiaque apud sensus nostros, quò peruenerunt, creantur: non apud sese, vnde profecta sunt. Aristocles, πρός τι ἡμᾶς ἀπαιτεῖ τὸ ... αἰτιολογεῖν ... γὰρ εἶναι συγκεχυμένα καὶ πρός τι λεγόμενα. Idem Gellius dixerat paulo antè, Iudicia enim rei cuiusque & synceras proprietates negant posse nosci & percipi.

v. per l.e] De voce hac diallelus dictum paulo antè fuit.

Pag. 35. v. valde l.b] Sequutus quidem sum Græcum meum exemplar, in quo Οἰνησίδημος scriptum est, sed hanc scripturam refellunt alij eiusdem exemplaris loci, in quibus Αἰνησίδημος legitur. quæ lectio Aristoclis, Diogenis Laërtij, aliorumque testimonio comprobatur. Cæterum præter huius Ænesidemi libros, quos Πυρρωνείων λόγων & Πυρρωνείους λόγους à Laertio appellari videmus, ab Aristocle autem simpliciter ὑποτυπώσεις, etiam eius συγγράμματα ab eodem Aristocle memorantur. qui & hæc de eo scribit, ἐχθὲς καὶ πρώην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ κατ' Αἴγυπτον Αἰνησίδημός τις ἀναζωπυρεῖν ἤρξατο τὸν ὕθλον τοῦτον. Porrò sciendum est pag. quoque 44. Onesidemum pro Ænesidemo legi.

Pag. 36. v. tem sic l.d] Cicero οὐδὲν μᾶλλον vertit Nihilo magis, ita scribés in Lucullo, Non eorū qui clamét nihilo magis vera illa esse quàm falsa. Gellius lib. 11. c. 5. Omniumque rerum fidem veritatéque mistis confusisque signis veri atque falsi ita incomprehensibilem videri aiunt, vt quisquis homo est non præceps, neque iudicij sui prodigus, his vti verbis debeat, quibus auctorem philosophiæ istius Pyrrhonem vsum esse tradunt, οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε, ἢ ἐκείνως, ἢ οὐδετέρως. Aristocles ex Timone, ἀδιάφορα καὶ ἀστάθμητα καὶ ἀνεπίκριτα διὸ δὴ ... περὶ ἑνὸς ἑκάστου λέγοντας ὅτι οὐ μᾶλλον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ καὶ ἔστι καὶ οὐκ ἔστιν.

P.37. v ad l.b] ἀρρεψία est propriè quum neutrā in partem vergimus, seu inclinamus. Nam ῥέπω est vergo. Cicero ea quæ Zeno ἀδιάφορα vocabat, videtur interpretari voluisse ea in quibus nihil est omnino momenti.

v. Dic l.d] Aristocles ἀφασίαν ponere ἀντὶ ἐποχῆς videtur, quum ex Timone refert τοῖς δ' ἄρ' ἔχουσι καλῶς περιέσεσθαι πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν.

Pag. 38. v. dubijs l.a] Sexti verba sunt, πῶς γὰρ γινώσκειν ἡμᾶς τὸ αἰσθητικὸν καὶ διανοητικὸν ἄγουσιν εἰς

xx

αἰσθητικῶς κινούμεθα. Potes autem pro Patimur (si videatur) reponere Afficimur, vt ex iis quæ de verbi πάσχειν interpretatione antea diximus, apparet. At si verbum verbo reddens verterem, Mouentibus nos passibiliter, & obscurè & barbarè loquerer. Sed fortasse verborum Græcorum vim assequeretur simulque Latinitatem retineret qui ita verteret, Iis enim quæ sensus nostros ita mouent vt afficiantur. Nam & Gellius sensus moueri dicit, sicut Cicero pelli. Ita enim ille in loco paulò antè citato, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominum mouent, τῶν πρός τι esse dicunt, id est, ταῦτα γὰρ πάντα ἐστὶ τὰ τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν κινοῦντα. vel, ὅσα τὰς αἰσθήσεις αἰσθητικῶς κινεῖ. Hîc autem significantius dicitur τοῖς κινοῦσιν ἡμᾶς παθητικῶς, id est, τοῖς κινοῦσι τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν παθητικῶς.

v. *De vocib. l.a*] Τάχα reddidi fortasse, de quo dictum est in principio harum annotat.

v. *De hac l.e*] Ὁρίζω vertere possumus definio, ad verbum, modò accipiamus definio in ea significatione quâ M. Tullius definitum & certum, item definitum & constitutum copulat.

Pag. 39. v. ΑΟΡΙΣΤΙΑ *l.c*] Galenus initio libelli qui περὶ ἀρίστης διδασκαλίας inscribitur, idem valere censet ἐποχὴν & ἀοριστίαν. ita enim scribit, ἐποχὴν καλοῦντες ἣν ὡς ἄν εἴποι τις ἀοριστίαν, ὅπερ ἐστὶ περὶ μηδενὸς πράγματος ὁρίσασθαι, μηδὲ ἀποφήνασθαι βεβαίως.

P. 40. v. *QVVM l.c*] Si quis malit interpretari, Omni rationi ratio æqualis opponitur (vel potius, opposita est) ei non magnopere repugnabo. Sed verti etiam altera interpretatio potest, dummodo oratio intelligatur quæ rationem continet.

Pag. 41. v. *se l.c*] Deceptus exemplaris scriptura, ita verti, pro Quum eas dicamus à seipsis tolli posse. Sic & suprà, ὁ δὲ σκεπτικὸς τὰς φωνὰς αὐτοῦ περιγράφεσθαι ὡς ὑφ' ἑαυτῶν ἀναιρουμένας. δυνάμενον ἑαυτῷ περιγράφεσθαι.

v. *quibus l.c*] Celeberrimum est hoc exemplum, quo & alibi vtitur, ita scribens, δύναται δὲ οἱ λόγοι καὶ καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα τὰς ἐν τῷ σώματι ὑποκειμένας ὕλας ἑαυτοῖς συνεξάγει, οὕτω καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις λόγοις τοῖς ἀποδεικτικοῖς εἶναι λεγομένοις καὶ ἑαυτοὺς συμπεριγράφειν. Ab Aristocle quoque affertur, sed id minimè probante, imò aptum esse negante. ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ παντάπασιν ἐστὶν εὔηθες. ὅταν δὲ λέγωσιν ὅτι καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα συνεκκρίνει μετὰ τῶν περιττωμάτων καὶ ἑαυτά, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ ποιοῦτος λόγος ἄδηλα, μετὰ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖ καὶ ἑαυτόν. οἱ γὰρ αὐτοὶ αὐτοὺς ἐλέγχουσιν ἄνευ τούτων οἱ χρώμενοι τούτῳ. Addit præterea, nullam similitudinem esse medicamento pugnanti cum eorum oratione, illud enim excerni, nec in corpore manere, at orationem in animo hærere absque vlla immutatione, & in perpetua persuasione debere. Sed non defuerit Scepticis quod Aristocli respondeant. Plutarchum certè eodem respexisse videmus, quum loquens de Socrate, qui se nihil scire profitebatur, de omnibus rebus dubitabat, & nullam iis de quibus disserendo affirmationem adhibebat, dicit habere solitum ἐλεγκτικὸν λόγον tanquam καθαρτικὸν φάρμακον. Vbi animaduerte ἐλεγκτικὸν λόγον optimè conuenire cum eo quod dicit Aristocl. οἱ γὰρ αὐτοὶ αὐτοὺς ἐλέγχουσι. sub. ὁ λόγος.

v. *neque l.d*] Verba Sexti sunt, οὔτε γὰρ πρέπον τῷ σκεπτικῷ φωνομαχεῖν. sed pro φωνομαχεῖν mendosè legitur in exemplaribus φιλομαχεῖν. Sic & suprà, ἀλλὰ δὲ ἐν τοιούτῳ οὐ φωνομαχοῦμεν; pro οὐ φωνομαχοῦμεν.

v. *commodum l.d*] Duplex est lectio hoc loco, vna, μηδὲ ταύτας τὰς φωνὰς ἁπλῶς σημαίνειν λέγεσθαι, ἀλλὰ πρός τι. &c. Altera quæ habet εἰλικρινῶς pro ἁπλῶς. Vtra autem alteri præferenda sit haud facilè dixerim, quum Aristocles eadem de re loquens ἁπλῶν cum ἀκραιφνὲς (quod synonymum est τῷ εἰλικρινὲς) copulet. Ita enim scribit, οὐδενός τι ἡμᾶς ἁπλῶς καὶ ἀκραιφνῶς ἀντιλαμβάνεσθαι. πάντα γὰρ εἶναι συγκεχυμένα καὶ πρός τι λεγόμενα. At Gellius idem tractans, ad εἰλικρινὲς seu ἀκραιφνὲς duntaxat respexit, vbi ait de Scepticis, Iudicia enim rei cuiusque & synceras proprietates negant posse nosci & percipi. Et aliquanto pòst, Itaque omnes omnino res quæ sensus hominum mouent, τῶν πρός τι esse dicunt. Id verbum significat nihil esse quicquam quod ex sese constet, nec quod habeat vim propriam & naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri, taliaque, &c. Qui igitur ἁπλῶς legere volet in hoc Sexti loco, aduerbium simpliciter retineat: at qui εἰλικρινῶς (vt ego malim) leget, pro simpliciter, syncerè in mea interpretatione reponat.

v. *Quum l.e*] Genitiuus epoches malè in hûc locum irrepsit, quum ante vel post accusatiuum modos poni debeat. Sed quis genitiuus accusatiuo mentem iungetur? Nimirum genitiuus σκέψεως, ex sequentibus petitus. vt apparet etiam ex c. 2. huius lib. Vbi vide & quod annotaui de nomine ἔννοια. Nam hîc quoque ἔννοιαν mallem interpretatus esse notionem, sicut & alibi verti.

P. 42. v. *dum l.b*] Reponendum esse Ænesidemus admonuimus antea.

v. *re: & l.b*] Cic. in Lucullo, Nam quum dicunt hoc se vnum tollere, vt quicquam possit ita videri vt non eodem modo falsum etiam possit ita videri. Quod Sextus τὰ αὐτὰ περὶ τὸ αὐτὸ φαίνεσθαι. Idem de Arcesila, Incubuit autem in eas disputationes, vt doceret nullum tale esse visum à vero, vt nō eiusdem modi etiam à falso possit esse. Gellius, Omniumque rerum fidem veritatemque mistis confusisque signis veri atque falsi ita incomprehensibilem videri aiunt vt quisquis, &c.

P. 44. v. *PROTAG. l.a*] Idem testatur & Aristocles, & Diog. Laërtius.

v. *sunt l.b*] Sexti verba sunt, καὶ διὰ τοῦτο τίθησι τὰ φαινόμενα ἑκάστῳ μόνα. Pro quo Aristocles dicit, Protagoræ itidem opinionem referens, ὁποῖα γὰρ ἑκάστῳ φαίνεται τὰ πράγματα, τοιαῦτα καὶ εἶναι. Cicero autem, Aliud iudicium Protagoræ est, qui putet id cuique verum esse quod cuique videatur: aliud Cyrenaicorum qui, &c.

P. 45. v. *Quo l.a*] Hac de re lege Gellium lib. 11. cap. 5. in fine.

v. *dum l.d*] Hîc quoque repono Ænesidemum.

Pag. 46. v. *ὡς καὶ l.a*] Timonis versus ob nimiam deprauationem omittere coacti fuimus in nostra interpretatione: nunc autem paulo quidem emendatiores eos habemus, tales tamen qui multum adhuc negotij facessere doctis alioqui lectoribus possint. Sed quales quales sunt, eos hîc proferam. Dicit igitur Sextus, ὁ γὰρ περὶ ἑνὸς δογματίζων, ὁ προκείμενον φαντασίας φαντασίας ἔλεγε κατὰ πίστιν ἢ ἀπιστίας περὶ τινος τῶν ἀδήλων, τὸν δογματικοῦ ἴσχειν χαρακτῆρα. ὡς δηλοῖ καὶ ὁ Τίμων διὰ τῶν περὶ Ξενοφάνους αὐτῷ λεγομένων. ἐν πολλοῖς δὲ αὐτὸν ἐπαινέσας τὸν Ξενοφάνην, ὡς καὶ

ὅς γε καὶ τοὺς ἄλλους αὐτοῦ ἀναδεῖναι, ἐποίησεν αὐτὸν ὀδυρόμενον καὶ λέγοντα,

Ὡς καὶ ἐγὼν ὄφελον πυκινοῦ νόου ἀντιβολῆσαι
Ἀμφοτερόβλεπτος· δολίῃ δ᾽ ὁδῷ ἐξαπατήθην,
Πρεσβυγενὴς ἔτ᾽ ἐὼν καὶ ἀπενθήριστος ἁπάσης
Σκεπτοσύνης, ὅππῃ γὰρ ἐμὸν νόον εἰρύσαιμι,
Εἰς ἓν ταὐτό τε πᾶν ἀνελύετο. πᾶν δ᾽ ἐὸν αἰεὶ
Πάντῃ ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἵσταθ᾽ ὁμοίην.

Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὑπάτυφον αὐτὸν λέγει, καὶ οὐ τέλειον ἄτυφον. δι᾽ ὧν φησί,

Ξεινοφάνης ὑπάτυφος ὁμηραπάτης ἐπισκώπτης
Ἐκτὸς ἀπ᾽ ἀνθρώπων θεὸν ἐπλάσατ᾽ ἶσον ἁπάντῃ
Ἀσκηθῆ νοερώτερον ἠὲ νόημα.

Ὑπάτυφον μὲν γὰρ εἶπε τὸν κατά τι ἄτυφον, ὁμηραπάτην δὲ ἐπισκώπτην, ἐπεὶ τὴν παρ᾽ Ὁμήρῳ ἀπάτην διέσυρεν. Hactenus Sextus, cuius exemplar cum ob alios plerosque locos, tum maximè ob hunc, nancisci emendatius cupio. Hæc enim adeò mendosa proferre me puduit. Quod autem ad ὑπάτυφον attinet, sciendum est citari & à Diogene Laërtio primum illum versum Ξεινοφ. &c. cumque ita legi apud illum,

Ξεινοφάνην ὑπάτυφον ὁμηραπάτην ἐπικόπτην.

Sed nihil iuuare nos potest Diogenis exemplar, nisi ad emendandum Ξεινοφάνης, & reponendum Ξενοφάνης (sicut dicitur Ξενοφῶν) reliqua enim verba melius leguntur apud Sextum quàm apud illum. Nam ὑπάτυφον non ἀπότυφον legi debere ostendit ea expositio quam Sextus subiungit, τὸν κατά τι ἄτυφον. Item legendum esse ἐπικόπτην non solùm ex Sexti explicatione patet, sed & ex iis quæ ab ipso Diogene paulo pòst scribuntur, γέγραφε δὲ καὶ ἐν ἔπεσι, καὶ ἐλεγείας καὶ ἰάμβους καθ᾽ Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου, ἐπικόπτων αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν εἰρημένα. Nam hîc fateor quidem in vulg. edit. haberi ἐπικόπτων, sed in omnibus quæ consului vet. exempl. vidi scriptum ἐπισκώπτων. Eundemque errorem in aliis quoque Diogenis obseruaui locis. Vtrùm autem melius legantur apud Diogenem per accusatiuum illa nomina quàm apud Sextum per nominatiuum, vix pronuntiare ausim. Cæterùm quod ad ἄτυφον attinet, sciendum est etiam Stoicum sapientem apud Diogenem in Zenone eo epitheto insigniri, vbi scribit, φασὶ δὲ καὶ ἄτυφον εἶναι τὸν σοφόν, διὰ τὸ ἀδιάπτωτον εἶναι. At Timon variis alioqui in locis philosophis τῦφον exprobrans, solum Pyrrhonem hoc epitheto ornat in his qui apud Aristoclem habentur versibus,

Ἀλλοῖον τὸν ἄτυφον ἐγὼ ἴδον ἠδ᾽ ἀδάμαστον
Πᾶσιν ὅσοις δαμνᾶνται ὁμῶς ἀφάτοις τε φατοῖς τε
Λαῶν ἔθνεα κοῦφα, βαρυνόμεν᾽ ἔνθα καὶ ἔνθα
Ἐκ παθέων, δόξης τε καὶ εἰκαίης νομοθήκης.

Dico autem solum Pyrrhonem hoc epitheto cohonestari à Timone, legens, ἀλλ᾽ οἷον pro ἀλλοῖον. Pyrrhonem autem ipsum sibi hunc titulum vendicasse testatur Aristocles, qui tamen contrà eum τῦφον περιβαλέσθαι dicit, ita scribens, αὐτὸς δ᾽ ὕστερον ἅπαντα τὸν τῦφον περιβαλόμενος, καὶ καλῶν ἄτυφον ἑαυτόν, οὐδὲν ἐν χερσὶν ἐπτίλησεν. Cæterùm hic τῦφος ab eodem Timone alibi vocatur κενεὴ οἴησις, vt in hoc versu,

Ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλειοι ἀσκοί.

Alloquitur autē ibi philosophos, sicut & in his,

Σχέτλιοι ἄνθρωποι, κάκ᾽ ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
Τοίων ἔκ τ᾽ ἐρίδων, ἔκ τε στοναχῶν πεπλάσθε.

v. *tenendam l.e*] Vel, Quantum ad id quod dicitur. De hoc autem genere loquendi ὅσον ἐπὶ τῷ λόγῳ vide quod annotaui suprà.

v. *miles l.e*] Verti πιθανὰς verisimiles. quod reddi etiam potest probabiles, vel (si dici posset) persuasibiles. Sextus tamen etiam pressius huius nominis significationem, quam sequi vult, pag. sequēte vrget. Quod autem ad participium διεξωδευμένας attinet, siue περιωδευμένας (videtur enim vnum pro altero ponere) quomodo reddi Latinè possit apto satis vocabulo, perspicere nequeo. Nā paulo pòst quidē τοὺς διεξοδεύοντας τὰ περὶ αὐτό verti, Illi qui percurrent quæ sunt circa ipsum, sed διεξωδευμένας itidem interpretari percursas non satis commodum visum est. Imò & pro percurrent, libenter alio vsus verbo fuissem: ac fortasse perlustrauerit aptius fuisset. Quòd si cui placuerit itidem διεξωδευμένας perlustratas interpretari, per me licet. Sed hoc sciēdum est, huiusmodi perlustrationem ad mentem potius quàm ad oculos referri. Sic autem & apud Latinos Mēte peragrare legimus, pro eo ferè quod nostrates dicunt *discourir*. Certè διεξοδεύειν in Gallico *discourir* planè respondet.

P.47. v. *aciem l.4*] Hic quoque hæreo. nam ἀπερισπάστους possum quidem interpretari indistractas; sicut & in fine huius pag. περισπᾶται reddidi distrahebatur, sed mihi non satisfacit huiusmodi interpretatio. Veruntamen hæc retineri debet, donec melior cuipiam in mentem venerit.

v. *& l.4*] Post ἀπερίσπαστος asterisci notam ponendam censui, quòd hunc locum planè mutilum esse suspicer. Quomodo enim hæc phantasia Herculis ἀπερίσπαστος dicetur, si eius mens περισπᾶται (vt Sexti verbis vtar) ἀπὸ τῶν συνεμφαινομένων? Talis est autem mea de hoc loco coniectura, scripsisse Sextum phantasiam illam de fune, esse πιθανὴν & περιωδευμένην καὶ ἀπερίσπαστον: deinde exemplum proponere voluisse alterius phantasiæ, quæ esset quidem & ipsa πιθανὴ καὶ περιωδευμένη, sed non item ἀπερίσπαστος.

v. *autem l.b.c*] Verbum Græcum φαίνεσθαι (quod parere significat) retinui, quia ipse paulo pòst suo modo id explicat.

v. *repugnare l.c*] Sextus dicit, αὐτῷ σφοδρᾶς προσεκκλίσεως καὶ προσπαθείας. Fortasse autem malit quispiam προσπάθειαν affectum erga aliquid hærentem aut animo infixum interpretari, quòd προσπάσχω sit Hæreo siue Adhæreo alicui rei magno affectu, & quasi πάσχω τι πρὸς αὐτῆς. eo sensu quo dicunt τὸν ἐρῶντα πάσχειν τι ἀπὸ τῆς ἐρωμένης, quum eam intuetur, aut eius recordatur. Cicero certè Græcum verbum retinuit, quòd (vt opinor) Latino vocabulo ad exprimendam Græci vocabuli vim idoneo destitueretur. Ita enim scribit ad Att. lib. 1. Ego fortasse τυφλώττω, nimium τῷ γὰρ ἂν προσπέπονθα.

v. *qui l.c*] Lege, Sumptuosè ipsum viuere vult. Pro vult, reponi etiam potest iubet.

Pag. 64. v. *ibus l.e*] Ante hæc verba, Aliquibus autem non, deesse quædam videntur. Cæterùm hoc, Id de quo quæritur arripiunt, est quod dicit Sextus τὸ ζητούμενον συναρπάζειν. Hoc autē quid valeat, cum ex aliis plerisq; locis, in quibus vtitur, manifestum est, tum ex sequentis p. v. gnantibus: Nā & ibi verti, Id de quo quæritur arripient, pro eo quod Sextus habet, τὸ ζητούμενον συναρπάζουσι. nisi fortè legendum est συναρπάσουσι. Sic Lucianus in Ioue tragœdo, Αὐτό που τὸ ζητούμενον ὦ Τιμόκρατες συναρπάζεις. Quod malè vertit interpres,

Tu quęstionem discerpis. Dicitur enim τὸ ζητούμενον συναρπάζειν, qui arripit & quasi per vim aufert alicui quod concedere non vult, & eo tanquam confesso vtitur, de quo alioqui quæstio est.

Pag. 66. v. *nec per l. a*] Repone & per depr. pro, nec per depr. deque hac interpretatione vide annot. in pag. 425.

Pag. 67. v. *thasia l. a*] Post Habendam esse, pluscula verba deesse suspicor.

v. *to l. a*] Hæc verba, vt dicat non omnes phantasias fidem mereri, non bene cum præcedentibus cohærent, nec dubium est quin deprauatus sit hic locus. Nam ita legitur in Græco exemplari, καὶ περιτρέπεται ἀλόγως εἰς τὸ μὴ εἶναι πᾶσαν φαντασίαν, ὥστε καὶ κατ᾽ αὐτοὺς &c. Vbi manifestum est deesse adiectiuũ quod iungatur cum substantiuo φαντασίας, videlicet πισταὶ, aut aliud huiusmodi. Porrò quod attinet ad hoc loquendi genus περιτρέπεται ὁ λόγος, sciendum est dici περιτρέπειν τὸν λόγον quando aduersarij dictum in ipsum retorquemus, & suo veluti gladio eũ iugulamus. Dicitur etiam κατὰ περιτροπὴν τοῦ λόγου, item ἐκ περιτροπῆς. vt quum ita scribit, εἰ δὲ ἀποδεικτικοί εἰσιν οἱ κατὰ τὴν ἀπόδειξιν ἐρωτώμενοι λόγοι, ἢ οὐκ ἀποδεικτικοί. καὶ εἰ μὲν οὐκ ἀποδεικτικοί, οὐ δύνανται δεικνύναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις. εἰ δὲ ἀποδεικτικοί εἰσιν, αὐτοὶ οὗτοι τὴν ὑπόστασιν τῆς ἀποδείξεως ἐκ περιτροπῆς εἰσάγουσιν. Alioqui περιτρέπεσθαι est euerti. vnde συμπεριτρέπεσθαι, simul euerti. vt quum dicit, ἀναιρεῖται γὰρ ὁ τοῦ αἰτίου ὑπόστασις, ᾧ τὸ πάσχον συμπεριτρέπεται, μὴ ἔχον ὑπὸ ὅτου πάθῃ. Sic & actiuum συμπεριτρέπειν. vt οὐ μόνον τοὺς ἄλλους ἑαυτῷ ἀναιρεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκείνοις συμπεριτρέπει, perinde ac si dixisset, συναναιρεῖ.

P. 90. v. *rationem l. a*] Si est demonstratio, est demonstratio: si non est demõstratio, est demonstratio. Atqui aut est demonstratio, aut non est demõstratio. Est igitur demonstratio. Ita debet intelligi (meo quidẽ iudicio) hæc argumentatio, Si per demonstrationẽ probatis non esse demonstrationẽ, certè est demõstratio, nam vosipsi ea vtimini. At si non vtimini demonstratione ad id probandum, quicquid alioqui affertis ad nostrã demonstrationem labefactandam & euertendam, nullius momenti est, eaque nihilominus semper illabefacta manet. Itaque, siue ratiocinatio qua vtimini, sit demonstratio, siue non, hoc manet, esse demonstrationem.

v. *quemadm. l. c*] Latinius, purgantia medicamenta quàm purgatiua.

v. *hæc l. c*] Gellius in fine cap. 5. lib. 11. Academici quidem ipsum illud Nihil posse comprehendi, quasi cõprehendunt, & Nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonij, ne id quidem vllo pacto videri verum dicunt, quòd non esse verum videtur.

P. 121. v. *corpora l. a*] Plato in Timæo, ἔστιν οὖν δὴ κατ᾽ ἐμὴν δόξαν πρῶτον διαιρετέον τάδε, τί τὸ ὂν μὲν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γιγνόμενον μὲν, ὂν δὲ οὐδέποτε. id est, Cicerone interprete, Quid est quod semper sit, neque vllum habet ortum? & quod gignatur, nec vnquã sit? Quem sequendo, vertendum hic esset, Corpora quæ gignuntur quidem, nunquam autem sunt.

P. 127. v. *est l. a*] ἀποκληρωτικῶς vix queat aliter quã periphrasi longiuscula exponi. ἀποκληροῦν enim est attribuere aliquid alicui pro potestate & velut assignare, propriè autem aliquid quod sorte obtigerit. Hinc fit ἀποκληρώσαντες & ἀποκληρωτικός. Vocat igitur ἀποκληρωτικὸν Sextus Quod nobis dicentibus credi volumus tanquam pro nostro iure, nullam rationem afferentibus. siue, Quod locum habere & recipi quasi pro iure nostro volumus, nullam alioqui probationem adhibentes. Potest quidem ἀποκληρωτικὸν aliud quoque significare (sicut verbum ἀποκληροῦν aliam quoque significationem habet) & ipsemet alibi aliter interpretatus sum. sed hanc interpretationem doctissimis quibusdã viris (quos consului) magis placere comperi. quorum iudicio lubenter acquiesco.

P. 135. v. *sedatur l. c*] Diximus antea quid sit συναρπάζειν τὸ ζητούμενον. hic autem pro συναρπάζειν τὴν τοῦ σώματος ὕπαρξιν τὴν ζητουμένην dicit συναρπάζειν τὴν τοῦ σώματος ὕπαρξιν μὴ διδομένην αὐτόθεν. Notãdum est autem aduerbium αὐτόθεν, quod verti Ex seipsa, Posse etiam reddi, Per se. id est, Ita vt non indigeat probatione. Conceduntur autem αὐτόθεν quæ aut ipsa ἐναργείᾳ euincuntur, aut quæ necessariò consequũtur. vt quum dicit, καὶ ἄλλως, εἰ ἀληθὲς ψεῦδος μὲν ἐστὶ τὸ σῶμα εἶναι τὸν χρόνον, ψεῦδος δὲ καὶ τὸ ὅτι ἀσώματός ἐστιν, αὐτόθεν δίδοται ἡ τοῦ χρόνου ἀνυπαρξία. οὐδὲν γὰρ παρὰ ταῦτα οὐδὲν ἐστι δυνατὸν εἶναι. q. d. Ex eo ipso concedetur, nec alia probatione opus erit. Plato in Gorgia, τί δαί, συγγενόμενος ἂν γνοίης, ἄλλως δὲ αὐτόθεν οὐ γιγνώσκεις ὅτι εὐδαιμονεῖ. Vbi significare videtur, Primo aspectu, seu intuitu.

P. 146. v. *afferunt l. d*] Sexti verba sunt, πρὸς ὃ μήτε ὁρμὴ μήτε ἀφορμὴ γίνεται. Cicero ὁρμὴν varijs modis interpretatur, Appetitionem, vel appetitum animi, Naturalem appetitionem, Animi motum. Quum autem ἀφορμὴν esse sciamus contrariam ὁρμῇ, vt ὁρμὴν animi appetitum seu appetitionem, sic ἀφορμὴν inappetentiam verti posse existimaui. Si tamen longiuscula periphrasi vti licuisset, multo libentius vertissem motum animi appetitioni contrarium, vel potius auersationem ex naturali animi motu prouenientem. Fortàssè autem ὁρμὴν & ἀφορμὴν hoc quoque modo non malè reddiderimus, Naturalẽ animi motum seu impulsum quo aliquid sectamur, & quo aliquid refugimus. Dico autem sectamur, vt ex opposito ei respondeat refugimus. Galenus, οὐδὲ ἔμψυχον μὲν ἐστὶ ζῶον λέγομεν. τρέφεσθαι μὲν γὰρ καὶ αὔξεσθαι αὐτὸ ὥσπερ τὰ δένδρα, ὁρμὴν δὲ καὶ ἀφορμὴν οὐκ ἔχειν ὥσπερ τὰ ζῶα. Id est, neq; naturalem animi vim appetitricem, neque vim auersatricem. Quid si etiã ὁρμὴν animi vim impultricem, & ἀφορμὴν cõtrà animi vim repultricem, interpretemur? Certè, vt ingenuè fatear, per inappetentiam non bene significationem Græci vocabuli expressisse mihi videor.

P. 147. v. *Nos l. a*] Nos ad notionem appellere non fecerunt, vel Non adduxerunt. Propriè, Non stiterunt nos.

P. 149. v. *Quæ sit l. c*] Vide Diogenem Laërtium.

P. 154. v. *quòd l. d*] Vide Xenophontem de hac Lacedæmoniorum consuetudine.

IN

IN PYRRONIS VITAM EX DIOG. LAERTIO EIVSDEM HENR. STEPHANI ANNOTATIONES.

Pag. 481. v. *de l. a*] Aristocles, ὁ μὲν οὖν Πύῤῥων Ἀναξάρχου τινὸς ἐγένετο μαθητὴς, ὃς τὸ μὲν πρῶτον ἦν ζωγράφος οὐδ' οὗτος εὐτυχὴς, ἔπειτα τοῖς Δημοκρίτου βιβλίοις ἐντυχὼν, χρηστὸν μὲν οὐδὲν οὔτε εὗρεν, οὔτ' ἔγραψε, κακῶς δὲ πάντας ἔπειτα καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. αὐτὸς δ' ὕστερον τοῦτον τὸν τῦφον περιβαλλόμενος, καὶ καλῶν ἄτυφον ἑαυτὸν, οὐδὲν ἐν χερσὶ κατέλιπε. Id est, Pyrrho igitur Anaxarchi cuiusdam discipulus fuit, qui primò quidem pictor erat, non adeò fœlix artifex, deinde verò quum Democriti libros legisset, nihil boni nec excogitauit, nec scripsit, sed omnes Deos & homines maledictis prosequutus est. Ipse verò quum hunc fastum assumpsisset, quamuis vocaret se ἄτυφον (id est à fastu alienum) nihil literarum monumentis mandauit.

Pag. 483. v. *quandoque l. a*] Aristocles ex Antigono Carystio, θυούσης δὲ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ θυσίαν, ἔπειτα τῶν φίλων τινὸς ὑποσχομένου τὰ πρὸς τὴν θυσίαν καὶ μὴ παρασχομένου, τοῦ μὲν δὴ Πύῤῥωνος πριαμένου καὶ ἀγανακτοῦντος, ἐπειδήπερ ὁ φίλος ἔλεγεν ὡς οὐ ποιοίη σύμφωνα τοῖς λόγοις, οὐδ' ἄξια τῆς ἀπαθείας, εἰπεῖν αὐτὸν, ἐν γοῦν γυναικὶ οὐδ' ἐπὶ τὴν ἀπόδειξιν αὐτῆς ποιεῖσθαι. Id est, Quum autem Philista soror eius sacrificaret, & quidam ex amicis ea quibus ad sacrificium opus erat pollicitus, promissis non stetisset, sed ipse Pyrrho ea emisset, eoque nomine indignaretur, quum amicus diceret eum facere quæ suis dictis minimè cõsentanea adeoque apathia indigna essent, respondisse eum, Certè quidem erga mulierem eius specimen edi non debere. Hæc Aristocles. Cæterùm vox ἀπάθεια reuocat mihi in memoriam Ciceronianum quẽdam locum in Lucullo, Zenoni summum bonum est in his rebus neutram in partem moueri, quæ ἀδιαφορία ab ipso dicitur: Pyrrho autẽ ea ne sentire quidem sapientem, quæ ἀπάθεια nominatur. Ita enim legi debet, non (vt in multis habetur editionibus) quæ ἀπαθὴς nominatur. Docet autem nos hic Ciceronis locus melius ἀπάθειαν dicere Aristoclem, quàm Diogenem ἀδιαφορίαν.

v. *indiff.*] Hoc autem factum ita refert idem Aristocles ex eodem Antigono, τὸν Πύῤῥωνα διωκόμενον ὑπὸ κυνὸς ἀναφυγεῖν ἐπί τι δένδρον, σκωπτόμενον δ' ὑπὸ τῶν παρόντων, εἰπεῖν ὡς χαλεπὸν εἴη τὸν ἄνθρωπον ἐκδῦναι. i. Pyrrhonem quum eum canis persequeretur, ad quandam arborem confugisse: quod factũ quum illi qui aderant probro verterent, dixisse, difficile esse hominem exuere.

v. *Quin tu l. c*] Planè peruertit hîc interpres versus Homerici sententiam, qui est huiusmodi,

ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σύ. τίη ὀλοφύρεαι οὕτως; Hoc igitur aut simili modo debuerat reddi,

At cade tu quoque amice. quid hæc suspiria fundis?

Vel, *frustra hæc suspiria fundis.*

Sunt autem hæc apud Hom. Iliad. φ. verba Achillis ad Lycaonem, qui illi dixerat,

Μή με κτεῖν', ἐπεὶ οὐχ ὁμογάστριος Ἕκτορός εἰμι.

v. *Et medit.*] Melius versum Græcum ita interpretaremur,

Non hominum implicitum turba, sibimetq; loquentem.

P. 484. v. *Qualem l. e*] Peruertit hîc quoq; poëtæ sententiam. non enim intelligit talem esse mẽtem qualem Iuppiter mittit in dies, sed talem esse mẽtem qualem diem Iuppiter mittit. Quare pro accusatiuo plurali dies reponendus fuerit singularis diem: vt sit, In diem mittit, pro Immittit diem. quod tamen nimis durum videtur. Porrò sumpsit Archilochus hanc sententiam ex Homero, ita canente,

Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Ibid.] Paulo dignior est venia interpres in peruersa horum carminum quàm in præcedentium interpretatione, quòd mendosos eos in codice Græco legerit. videlicet ita,

Τί δ' ἆρα τούτους τοὺς ταλαιπώρους φρονεῖν.
Βροτοὺς λέγουσιν; οὐ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
Δρῶμεν τοιαῦτ' ἂν τύχῃ τυγχάνῃς θέλων.

At ita legi debent,

Τί δ' ἆρα τούτους τοὺς ταλαιπώρους φρονεῖν
Βροτοὺς λέγουσι; σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα.
Δρῶμέν τε τοιαῦθ' ἃ σὺ ἂν τυγχάνῃς θέλων.

Et hoc aut tali quopiam modo verti,

Quid mentis hisce prædicant mortalibus
Inesse? nam pendemus à nutu tuo,
Et agimus omne quis tibi cunque allubet.

v. *sem*] Potius dicendum fuit, Sunt autem causa atomi & vacuum. Sed sciendum est Sextum eadem Democriti verba citantem pro αἰτίαι legere ἐτεῇ, quod ipsemet exponit ἀληθείᾳ, seu κατ' ἀλήθειαν. id est, veritate, verè. Non dubium est autem quin itidem ἐτεῇ in proximè sequenti loco legerit, ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴδμεν, id est, Veritate nihil nouimus. Quod verò sequitur, ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια, à Cicerone exponitur, In profundo veritatem esse demersam.

RERVM INSIGNIORVM ET NOTATV DIGNIORVM, QVÆ IN HOC SCRIPTORE VISÆ SVNT,

Index accvratvs.

Ætas

B.

C.

Colum-

Definiti:o

Diuitias

F.

G.

H.

I.

Incorpo-

Leges

M.

O.

S

ad Solem

V.

circa

X.

Z.

FINIS.

Obserua (Lector) numeros ad paginam remittere: literas, ad locum in pagina: sed literam (m) ad libros Mathematicos.